

3 1761 05264188 3

Presented to the
LIBRARY *of the*
UNIVERSITY OF TORONTO
from
the estate of

Prof. W.A.C.H. Dobson

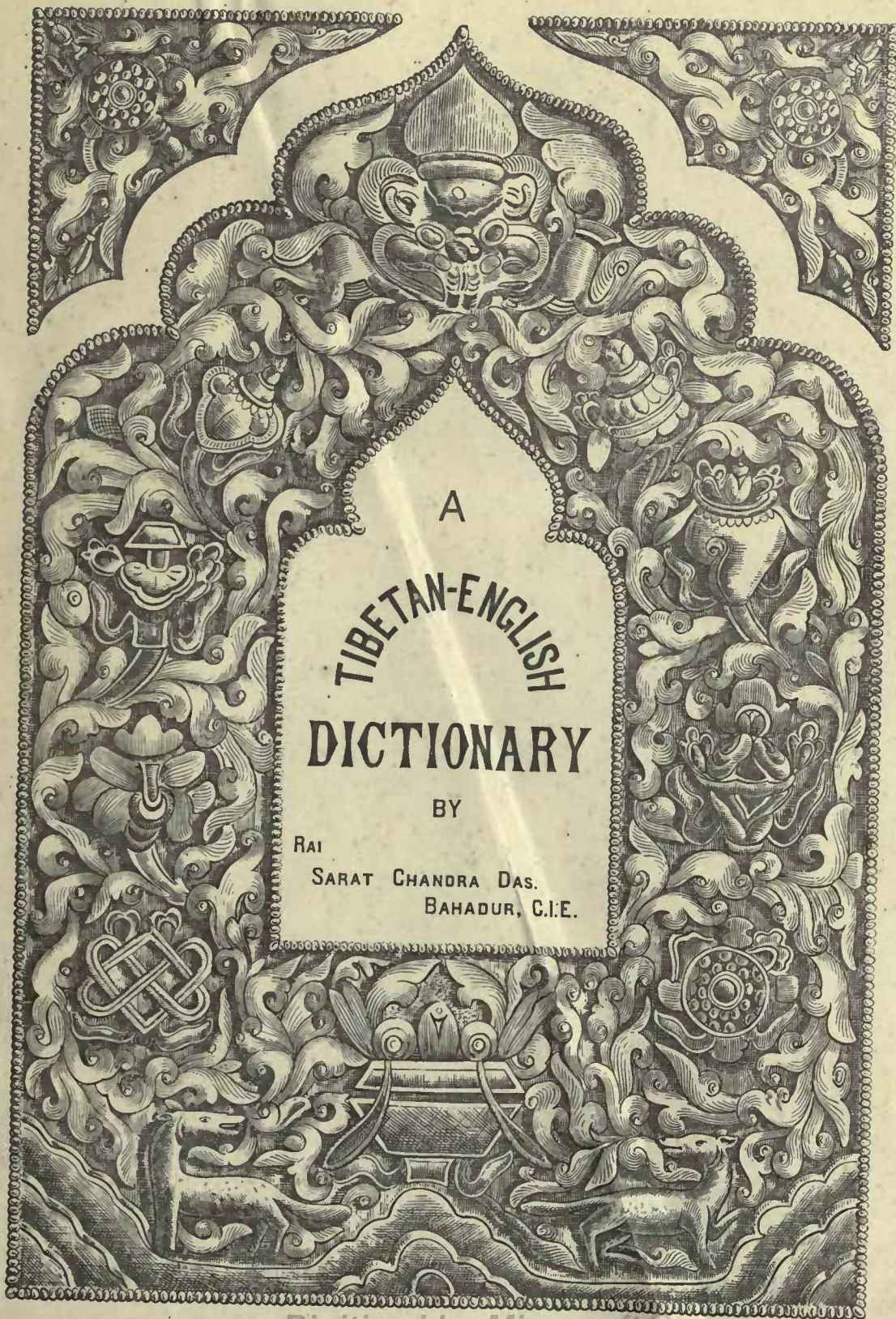
INTERNET ARCHIVE

Digitized for Microsoft Corporation
by the Internet Archive in 2007.

From University of Toronto.

May be used for non-commercial, personal, research,
or educational purposes, or any fair use.

May not be indexed in a commercial service.

A
TIBETAN-ENGLISH
DICTIONARY

BY

RAI

SARAT CHANDRA DAS.
BAHADUR, C.I.E.

Published at the BENGAL SECRETARIAT BOOK DEPÔT,
Writers' Buildings, Calcutta.

OFFICIAL AGENTS.

In India—

MESSRS. THACKER, SPINK & Co., Calcutta and Simla.
MESSRS. NEWMAN & Co., Calcutta.
MESSRS. HIGGINBOTHAM & Co., Madras.
MESSRS. THACKER & Co., LD., Bombay.
MESSRS. A. J. COMBEIDGE & Co., Bombay.
THE SUPERINTENDENT, AMERICAN BAPTIST MISSION PRESS, Rangoon.
MRS. RADHABAI ATMARAM SAGOON, Bombay.
MESSRS. S. K. LAHIRI & Co., Printers and Book-sellers, College Street,
Calcutta.
RAI SAHIB M. GULAB SINGH & Sons, Proprietors of the Mufid-i-am Press,
Lahore, Punjab.
MESSRS. V. KALYANARAMA IYER & Co., Book-sellers, &c., Madras.
MESSRS. D. B. TARAPOREVALA, Sons & Co., Book-sellers, Bombay.
MESSRS. G. A. NATESON & Co., Madras.

In England—

MR. E. A. ARNOLD, 37 Bedford Street, Strand, London.
MESSRS. CONSTABLE & Co., 2 Whitehall Gardens, London.
MESSRS. SAMPSON LOW, MARSTON & Co., St. Dunstan's House, Fetter Lane,
London.
MESSRS. LUZAC & Co., 46 Great Russell Street, London.
MESSRS. KROAN PAUL, TRENCH, TRÜBNER & Co., Charing Cross Road,
London.
MR. B. ALFRED QUARITCH, 15 Piccadilly, London.
MESSRS. P. S. KING & SON, 2 & 4 Great Smith Street, Westminster, London.
MESSRS. H. S. KING & Co., 65 Cornhill, London.
MESSRS. WILLIAMS & NORGATE, Oxford.
MESSRS. DRIGHTON BELL & Co., Cambridge.

On the Continent—

MESSRS. R. FRIEDLÄNDER & SOHN, Berlin, N. W. Carlstrasse, 11.
MR. OTTO HABERSSOWITZ, Leipzig.
MR. KARL HIERSEMANN, Leipzig.
MR. ERNEST LEROUX, 28 Rue Bonaparte, Paris.
MR. MARTINUS NIJHOFF, The Hague.

14 APR 1903
A

TIBETAN-ENGLISH DICTIONARY

WITH SANSKRIT SYNONYMS

BY

SARAT CHANDRA DAS, RAI BAHADUR, C.I.E.,

AUTHOR OF "A JOURNEY TO LHASA AND
CENTRAL TIBET."

Revised and Edited under the orders of the Government of Bengal

BY

GRAHAM SANDBERG, B.A.,

CHAPLAIN, H. M. INDIAN SERVICE; AUTHOR OF "A HAND-BOOK OF COLLOQUIAL
TIBETAN," "MANUAL OF THE SIKKIM-BHUTIA LANGUAGE," "MILABASPA,
TIBETAN POET AND MYSTIC," ETC., ETC., ETC.,

AND

A. WILLIAM HEYDE,

ONE OF THE REVISORS OF THE TIBETAN NEW TESTAMENT, MORAVIAN MISSIONARY ON THE
TIBETAN FRONTIER.

CALCUTTA:

PUBLISHED BY THE BENGAL SECRETARIAT BOOK DEPÔT.

1902.

[Price—Indian, Rs. 32; English, £2 8s.][®]

THIRTY-THREE

THE BENGAL SECRETARIAT PRESS

PRINTED AT THE BENGAL SECRETARIAT PRESS.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BENGAL SECRETARIAT PRESS.

P R E F A C E.

I.

ALEX. CSOMA DE KÖRÖS, the pioneer student of Tibetan, in the preface of his Tibetan-English-Dictionary, published in 1834, wrote as follows:—

“When there shall be more interest taken for Buddhism (which has much in common with the spirit of true Christianity) and for diffusing Christian and European knowledge throughout the most eastern parts of Asia, the Tibetan Dictionary may be much improved, enlarged, and illustrated by the addition of Sanskrit terms.”

The result of his investigations, to speak in Csoma's own words, was that the literature of Tibet is entirely of Indian origin. The immense volumes on different branches of science, etc., being exact or faithful translations from Sanskrit works, taken from Bengal, Magadha, Gangetic or Central India, Kashmir, and Nepal, commencing from the seventh century after Christ. And that many of these works have been translated (mostly from Tibetan) into the Mongol, Manchu, and the Chinese languages; so that by this means the Tibetan language became in Chinese Tartary the language of the learned as the Latin in Europe. In the year 1889 I brought these opinions of that original investigator to the notice of Sir Alfred Croft, K.C.I.E., the then Director of Public Instruction in Bengal, and explained to him the necessity of compiling a Tibetan-English Dictionary on the lines indicated by Csoma de Körös for the use of Tibetan students and particularly to assist European scholars in the thorough exploration of the vast literature of Tibet, which, besides indigenous works, comprises almost all the Buddhist religious works of India, including the great collections of the *Kahgyur* and the *Tangyur*. Shortly before this Sir Alfred Croft had received a communication from the late Right Hon'ble Professor F. Max Müller on the desirability of translating into English a Sanskrit-Tibetan work on Buddhist terminology, which was looked for with interest, because it was expected to throw light on many obscure points of Buddhist-Sanskrit literature. The philosophical terms of that literature, many

of which were of extremely doubtful meaning, had been translated with literal accuracy into Tibetan in early times, and it was anticipated that an analysis of the meaning of these terms would elucidate that of the original Sanskrit words, of which they were the equivalent renderings. Being impressed with the importance of the proposed work, Sir Alfred Croft, in a memorandum addressed to Government, wrote as follows:—

“Babu Sarat Chandra Das has brought with him four dictionaries of the classical Tibetan; one of these being a well-known Tibetan-Sanskrit Dictionary, compiled from a large number of named Tibetan as well as standard Sanskrit works, and dating from the 13th century A.D., and another being a Sanskrit-Tibetan Dictionary, which explains the Tantrik portion of the Buddhist Scriptures. The external arrangement of the dictionary will be as follows:—The Tibetan words will be placed first in alphabetical order; next their accepted Sanskrit equivalents; next the English rendering of the Tibetan terms; then will follow what is to be a special and valuable feature of the new dictionary. The meaning of each technical term is to be illustrated by extracts, with exact references from Sanskrit-Buddhist and Tibetan works. Further, it is proposed that Babu Sarat Chandra Das should include in the dictionary words of modern Tibetan which were not known to Csoma or Jäschke. The materials which he has amassed during his two journeys to and residence in Tibet give him exceptional facilities for making the work complete.”

These recommendations having received the sanction of Government in June 1889, I was placed on special duty in connection with the compilation of the proposed dictionary. In 1899, when the work of compilation was brought to a close, the Hon'ble Mr. C. W. Bolton, c.s.i., then Chief Secretary to the Government of Bengal, entrusted the revision of the work to the Revd. Graham Sandberg and Revd. William Heyde, and deputed Professor Satis Chandra Acharya, M.A., who had made Buddhist Sanskrit and Pali works his special study, to co-operate with me. My respectful thanks are, therefore, due to Sir Alfred Croft for the keen interest he took in my Tibetan studies and for his kind help at the inception of the work, and to Mr. Bolton for securing the services of the two Tibetan scholars—the Revd. Graham Sandberg and Revd. William Heyde—for its successful completion. I also record my obligations to Sir John

Edgar, K.C.I.E., formerly Chief Secretary to the Government of Bengal; to Dr. Emil Schlagintweit of Bavaria, and to the Hon'ble W. W. Rockhill, Author of *The Land of Lamas* for encouragement, assistance, and advice during the prosecution of my researches. Great is the debt of gratitude which I owe to the Revd. G. Sandberg for various acts of kindness. Without his scholarly and efficient aid this work would hardly have assumed its present shape, as he has given a scientific finish to the work which it was not in my power to do.

II.

In studying the origin and growth of Tibetan literature and the landmarks in the history of that language, Jäschke, the compiler of the second Tibetan-English Dictionary (published in 1882), noticed only two periods of literary activity. Had that critical student of Tibetan been in possession of works of modern literature, which dates from the establishment of the Dalai Lama's sovereignty over whole Tibet in the beginning of the 18th century A.D., he would certainly have modified his remarks on the subject. Neither he nor Csoma de Körös had any means or opportunities of studying either the current literature of everyday business or the refined, idiomatic literature of Tibet itself, which is quite distinct from the Indian literature that was translated or imported into the language. They do not seem to have ever during the course of their study of Tibetan come across works on drama, fiction, correspondence, etc. It is, therefore, no wonder that the compiler of the later dictionary should assign only two periods to the history of the literature of Tibet, entirely ignoring the third, which is indeed not the least important of the three.

The first period, to describe it in the language of Jäschke, is the Period of Translations, which, however, might also be entitled the Classical Period, for the sanctity of the religious message conferred a corresponding reputation and tradition of excellence upon the form in which it was conveyed. This period begins in the second half of the seventh century A.D., when Thon-mi Sambhoṭa (the good Bhoṭa or Tibetan), the minister of King Srongtsan Gampo, returned to Tibet after studying the Sanskrit language under an eminent Brahman teacher of Magadha. "His invention of the Tibetan alphabet gave two-fold impulse: for several centuries the wisdom of

India and the ingenuity of Tibet laboured in unison and with the greatest industry and enthusiasm at the work of translation. The tribute due to real genius must be accorded to these early pioneers of Tibetan grammar. They had to grapple with infinite wealth and refinement of Sanskrit; they had to save the independence of their own tongue, while they strove to subject it to the rule of scientific principles, and it is most remarkable how they managed to produce translations at once literal and faithful to the spirit of the original."

The Classical Period may be divided into three stages. The first or the earliest stage terminated with the downfall of the first historical monarchy, when King Langdarma fell by the hand of an assassin. The second stage commenced with the introduction of the system of chronology, called the Vrihaspati cycle of 60 years, in Tibet by an Indian Buddhist called Chandra Nath and Chilū Pandit of Tibet in 1025 A.D. This was the age of Milārāspa and Atisa, whose illustrious disciple, Brom-ton Gyalwai Jungné, laid the foundation of the first Buddhist Hierarchy in Tibet and established the great monastery of Rwaḍeng, with a library of Sanskrit works. Jäschke's second period evidently corresponds with this stage, when "Tibetan authors began to indulge in composition of their own" and wrote on historical and legendary subjects. The third stage began with the conquest of Tibet by the Tartar Conqueror, Chingis Khan, in 1205 A.D., when Pandit S'ākya S'ri of Kashmir had returned to Tibet after witnessing the plunder and destruction of the great Buddhist monasteries of Odantapuri and Vikrama S'ila in Magadha, and the conquest of Bengal and Behar by the Mahomedans under Baktyar Ghilji in 1203 A.D. In this last stage flourished the grand hierarchy of Sakya, which obtained supreme influence over Tibet and the country, which was then divided into 13 provinces, called Thikor Chusum, as a gift from the immediate successors of Chingis Khan. Among the most noted writers of the time were Sakya Pandit Kungah Gyal-tshan, Dogon Phag-pa, the spiritual tutor of Emperor Khubli Khan, and Shongton Lotsawa, who translated the *Kāvyādarśa* of Dandi and Kshemendra's *Avadāna Kalpalatā* in metrical Tibetan. With the opening of the 15th century Buten-Rinchen Düb introduced a new era in the literature of Tibet, and Buddhism received fresh impulse under the rule of the Phagmodu chiefs, when Tibetan scholars took largely to the study of

Chinese literature under the auspices of the Ming Emperors of China. During this period, called the age of Dā-nying (old orthography), the great indigenous literature of Tibet arose. A host of learned Lotsāwas and scholars like Tsongkhapa, Buton, Gyalwa Ngapa, Lama Tārānātha, Desri Sangye Gyatsho, Sumpa Khampo, and others flourished. This was the age of the Gelug-pa, or the Yellow Cap School of Buddhism, founded by Tsongkhapa with Gahdan as its head-quarters.

The third period begins with the first quarter of the 18th century, when Chinese suzerainty over Tibet was fully established and the last of the Tartar kings of the dynasty of Gushi Khan was killed by a General of the Jungar Tartars—an incident which transferred the sovereignty of Tibet to the Dalai Lama, who was till then a mere hierarch of the Gelug-pa Church. It is within this period that Tibet has enjoyed unprecedented peace under the benign sway of the holy Bodhisattvas, and its language has become the *lingua franca* of Higher Asia.

LHASA VILLA, DARJEELING, }
 July 1902.

SARAT CHANDRA DAS.

REVISORS' PREFACE.

WHEN in December 1899 the Chief Secretary to the Government of Bengal handed over to us for revision the Tibetan Dictionary upon which Sarat Chandra Das had laboured for some dozen years, we found at our disposal a work embracing a mass of new and important collections on the language, the value of which was marred by two prominent characteristics—*first*, the material had been put together in somewhat heterogeneous fashion, hardly systematic enough for a dictionary; *secondly*, the vast amount of original matter had been throughout greatly interlarded with lengthy excerpts from Jäschke's Dictionary, not always separable from the new information, and this imparted a second-hand appearance to large portions of the work, which was, in reality, by no means deserved. Moreover, in this way, no attempt had been made to improve upon Jäschke's definitions of many of the commoner Buddhist philosophical terms or to incorporate the later results of European scholarship in these instances. On the other hand, one was very often gratified to find, in the case of the more difficult philosophical terminology, that the learned Bengali had gone to original and little-explored sources of native information, such as Tsongkhapa's *Lam-rim Chhenmo*, and, by extracts from the same, furnished valuable and novel particulars under those heads.

Accordingly, the task which the Revisors set themselves was directed mainly to counteracting the errors of judgment above indicated. Such a task proved one of a more laborious character than might be at first imagined; and the fact that the work of amendment and addition has taken them upwards of two years of incessant toil sufficiently evidences its difficulty.

First, has come the business of selection and excision. The religion and philosophy of Tibetan books are properly confined to the Bon cult and to Buddhism. There had been, however, a tendency here to draw in all manner of Hindu thought and mythology, because one or two works translated into Tibetan from the Sanskrit dealt with these matters. This tendency it seemed right to curb except in those instances, not at all infrequent, where the Vedic and Puranic Hinduism, in some measure, was bound up with, or bore upon, or explained, Buddhist belief or popular practice.

Excision has had to be meted out, further, in the case of unnecessary repetition of otherwise properly-introduced information. *Secondly*, our task has been one of substitution. Many articles have had to be freshly written, or at least re-compiled. In place of the innumerable excerpts from Jäschke, already referred to, we have had to examine and to treat *de novo* the grammar and general usage of a large number of the commoner nouns, adjectives, and verbs, notably the verbs. To illustrate these new articles, we have had to substitute for Jäschke's examples a large number of original quotations from Tibetan authors as well as a certain number of made-up sentences put together to exhibit various phrases of ordinary employment. In other articles, also, where Sarat Chandra Das had not thought it necessary to do more than repeat Csoma's or Jäschke's illustrative sentences, we have looked out fresh examples to replace them. Of still greater importance was it in the case of certain doctrinal terms and phrases of Buddhism to undertake re-definition and to connote and assimilate modern discussion and research on the subject. Among those terms may be noted such as རྟེན, *rkyen*; རྟན་འབྲེལ, *rtan-hbrcl*; ལྟ་བུ, *lta-wa*; རྩལ, *rdul*; བླ་མ, *bla-ma*; གཡུང་རྒྱུད་, *gyuñ-druñ*; དེ་བཞིན་གཤམ་པ་, *de-bshin-gceg-s-pa*. But while referring to these substitutions and others of a like nature, we do not wish to assume too much. We would rather repeat that, in the matter of philosophical definitions also, we have been frequently surprised and instructed by the descriptions and explanations of recondite ideas and terms which Sarat Chandra Das has himself succeeded in collecting from various native authorities. Such information would have sufficed if he had not sometimes confused it by the sudden and inconsequent linking on of Jäschke's remarks without curtailment and without any connotation of them to that which he had himself just set out. *Thirdly*, in the way of direct addition to the original work, there have been certain moderate supplementary contributions. Jäschke had dealt very fully with the Western colloquial, and we have sought to introduce a number of the colloquial words and phrases belonging to the Central and Eastern speech. Other additions have been short paragraphs on the mythological pantheon of Tibet and Mongolia, together with an attempt to give exact information on zoological and geographical points.

It may be considered by some that there is a certain lack of reference to known authorities in support of many of the statements set forth in this work. However, it should be remembered that in dealing with a

language so little explored as the Tibetan (or which, indeed, in one narrow groove—that of the *Kahgyur* translations from Sanskrit—has, in some sense, been over-explored), the difficulty is to find adequate authorities for the real and more current uses of words and phrases. The stilted verbiage of the *Kahgyur* is often mere Sanskrit idiom literally rendered into Tibetan, but it gives no idea of the elastic style to be found in the innumerable indigenous productions of native Tibetan writers. Sarat Chandra Das has held familiar intercourse with modern men of learning in Tibet itself—the professors at Tashi-lhunpo, Daipung, Samye, Mindolling, and other important monastic institutions. Much, therefore, has been gleaned by him which, though absolutely reliable, cannot be given on any stated authority, but must be accepted as information obtained at first hand and now presented for the first time. This frank acceptance should also be extended to much with which the Revisors have been able to supplement the Author's original work. Both of them have been located for lengthy periods where Tibetan is the language of the people of the place, and have been in constant communication with men from Lhasa and all parts of Tibet. Under such circumstances, "authorities" cannot of course be quoted.

In dealing with philosophical terms, and in general with the forms to be met with both in the old classical works and in modern treatises, it will certainly be found, however, that our examples are constantly supported by exact references. These have been taken from writings of all kinds. Hitherto European scholars seem to have thought of the literature of Tibet as one consisting wholly of Sanskritic translation and as limited to the contents of the *Kahgyur* and *Tangyur*. The Author and the Revisors have endeavoured, by widening the sources of their quotations, to show how extensive a field is covered by mediæval and modern Tibetan writers. Geography, history, biography, political government, accounts, astrology, are all represented. It may be remarked, for example, that the official biographies of the successive Dalai Lamas alone fill some 32 volumes. Nevertheless, although these scarce memoirs are included in Sarat Chandra Das's library, we are sorry to point out that none of his examples appear to have been taken therefrom.

Knowing, however, how scanty is the range of Tibetan works available to the majority of students, we have not failed to quote largely in our examples from the *Kahgyur* and *Tangyur* collections. We may

note on this point that a suggestion has been forwarded to us that, in quoting from the former, special references should be given to Mons. Feer's *Textes tirés du Kandjour*. But we are afraid that the scope for quotation would be narrowed if our references to the *Kahgyur* were confined to Mons. Feer's very limited extracts published in lithograph form over 30 years ago. As to the *Index du Kandjour*, which was issued in the publications of the Musée Guimet 20 years back, it is evident to every Tibetan student that this *Index* was only a *réchauffé* of Csoma Korösi's much clearer and fuller analysis of the *Kahgyur* printed 68 years ago in the pages of the *Asiatic Researches*. We fear, indeed, that reliance on such works as these would rather expose us to charges of non-acquaintance with more recent results of European investigation in the present field. Although working in India, we may observe, however, that we have done our best to keep pace with what European Orientalists have written on our subject; but assistance has been mainly derived from the many memoirs compiled by Russian and German scholars, and we would specially recommend to notice the collections in this field made by Prince Ukhtomski and the very recent publications of Dr. Albert Grünwedel, Dr. A. Conrady, and Professor Huth. The analyses of the *Tangyur*, issued by Professor Huth during the last three or four years, are particularly noteworthy. To return, however, to the above-mentioned suggestion, we may say that not only would the scope be too restricted, but also there is no necessity, under present conditions, to refer to any mere collection of extracts. Nearly every capital city in Europe now has obtained possession of complete copies of the *Kahgyur* volumes, and in two or three libraries the 220 volumes of the *Tangyur* may be also consulted. In St. Petersburg are three full sets of the *Kahgyur* and two sets of the *Tangyur*; in Paris is a set of the *Kahgyur*; in one or other of the great German libraries both the Tibetan encyclopædia may be seen; in England, while curiously enough the British Museum Library owns only a small drawer-ful of loose Tibetan book-leaves, the India Office Library can boast a perfect series of both *Kahgyur* and *Tangyur*; and, lastly, in the Vatican Propaganda Library is preserved Oratio della Penna's incomplete collection of *Kahgyur* volumes.

A word as to the Sanskrit equivalents following each Tibetan term. Sanskrit scholars will perhaps consider these equivalents rather

unsystematically enumerated. They have, nevertheless, with regard to the majority of them, this particular value:—they were selected by native Indian scholars of mediæval and later days in collaboration with Tibetan *lotsawas* or translators, as the appropriate Sanskrit synonyms of the respective Tibetan words. They have been taken chiefly from one celebrated Sanskrit-Tibetan Dictionary, and supplemented by a well-known Calcutta pandit and professor, Satis Chandra Acharya *Vidyabhūsan*, who has also considerable acquaintance with literary Tibetan. The same learned professor has also, in numerous instances, appended a literal English rendering of the Sanskrit terms. These renderings have been placed within square brackets with the initial *S* outside the brackets, and he alone is responsible for such translations.

The system of transliteration followed is that adopted finally at the Vienna Congress of Orientalists ; and this system is observed in the case of all Tibetan and Sanskrit words intended to be literally transliterated and printed in *italics*. However, when a Tibetan or Sanskrit proper name occurs in Roman characters, not as a transliteration, but in the English explanation of a word, or in any English sentence as an integral part of such explanation or sentence, the name is spelled according to the conventional English fashion and, in the case of Sanskrit terms or names, as in Sir Monier Williams's Dictionary.

A considerable number of Tibetan words at the head of paragraphs will be found in larger type. This indicates either that the word is the root of all related terms, or that it is the most common word of the series and thus ostensibly that from which the others have been derived. Two different arbitrary signs will be found prefixed to many words. The Author, it seems, has marked such words as he considers archaic or gone out of present use with a *swastika* (†), and those words deemed by him to have been imported into Tibetan from the Sanskrit, whether directly or by derivation, he has distinguished by a double-headed dagger (‡).

In conclusion, the Revisors would point out that although they have been given, and have generally taken, the greatest freedom in correcting or rejecting the matter set forth in this work, and for that reason cannot justly shift responsibility for the accuracy or non-accuracy of that which is herein written, nevertheless they have generally not reversed

the views and statements of the Author wherever these have seemed to them reasonable or fairly tenable, and to be the result of deliberately-formed opinion. They have felt, even when differing personally from the Author, that this Dictionary was Sarat Chandra Das's—not their own.

We must not omit to mention that, by the agency of the Chief Secretary to Government, certain brief comments on various portions of the Dictionary were received from Professor Bendall, and we have to thank him for his kind suggestions.

GRAHAM SANDBERG.

A. WILLIAM HEYDE.

DARJEELING, INDIA; }
The 1st March 1902. }

ALPHABETICAL PLAN OF THE TIBETAN LANGUAGE,

ཡང་ངེ་ (yāng nga).

The five vowels:

ཨ་ཀི་ཁུ་མི་ཨོ། a, i, u, e, o.

The four vowel signs that are attached to the basic letter ཨ are called *gi-gü*, *shabkyü*, *deng-bü* and *nāro*:

ཨ ཨི ཨུ ཨེ ཨོ། i, u, e, o.

གསལ་བྱེད་སྤྱོད་ཅུ་ནི་ (sal-je süm-chü).

The thirty consonants:

ཀ་ཁ་ག་ང་།

ka, kha, ga, ŋa.

པ་ཕ་བ་མ།

pa, pha, ba, ma.

ར་ལ་ཤ་ས།

ra, la, ṣa, sa.

ཅ་ཆ་ཇ་ཉ།

ca, cha, ja, ña.

ཙ་ཛ་ཌ་ཡ།

tša, tsha, dsa, wa.

ད་ཨ།

ha, a.

ཏ་ཐ་ད་ན།

ta, tha, dā, na.

ཞ་ཟ་མ་ཡ།

sha, za, ha, ya.

The Dictionary order of the Tibetan letters,
with their Indo-Romanic equivalents and their pronunciation
exemplified by English words:

ཀ k in kill, seek.

ཅ c (=ch) in porch.

ཁ kh ,, ink-horn.

ཆ ch(=chh),, church-hill.

ག g ,, gun, go, dog.

ཇ j ,, jet, jump.

ང ŋ (=ng),, sing, king.

ཉ ñ (=n) ,, singe.

ཏ	<i>t</i>	in water (in Ireland).	ཤ	<i>sh</i>	in shone or <i>s</i> in leisure.
ཐ	<i>th</i>	„ nut-hook.	ཟ	<i>z</i>	„ azure or <i>s</i> in as.
ད	<i>d</i>	„ dice (more like <i>th</i> in this).	ར	<i>h</i>	„ hour, honour.
ན	<i>n</i>	„ not, nut.	ཡ	<i>y</i>	„ yard, year.
པ	<i>p</i>	„ pull, page.	ར	<i>r</i>	„ ray, rope.
ཕ	<i>ph</i>	„ uphill.	ལ	<i>l</i>	„ last, large.
བ	<i>b</i> , or <i>w</i>	„ ball, boy, bard.	ག	<i>ç</i> (= <i>sh</i>)	„ sharp.
མ	<i>m</i>	„ man, map.	ས	<i>s</i>	„ same, soon.
ཅ	<i>ts</i>	„ parts.	ཏ	<i>h</i>	„ half, happy.
ཆ	<i>tsh</i>	„ (<i>ts</i> aspirated).	ཨ	<i>a</i>	„ far.
ཇ	<i>ds</i>	„ guards.			
ཉ	<i>w</i>	„ waft, wave.			

In all the above twenty nine letters the last letter ཨ is inherent, therefore the Tibetan Grammarians have included it as a basis both for vowels and consonants. The letter ར (*h*) called (ཨ་རྒྱུ་) the little *a* is generally joined to the basic-vowel of a letter to make its pronunciation long. When it is subjoined to the letter ཨ the compound so formed becomes equivalent to the Sanskrit आ *ā* and is pronounced as *a* in tar, far, or father. When it is subjoined to the vowel ཨ the compound so formed resembles the Sanskrit ई and is pronounced like *i* in police and so on.

The Sanskrit Alphabet and their Tibetan equivalents:

The vowels:

अ	आ	इ	ई	उ	ऊ	ऋ	ॠ	ए	ऐ	ओ	औ	अं	अः
ཨ	ཨྱ	ཨི	ཨྱི	ཨུ	ཨུྱ	ཨྱི	ཨྱིྱ	ཨེ	ཨེྱ	ཨོ	ཨོྱ	ཨྱ	ཨྱེ
<i>a</i> ,	<i>ā</i> ,	<i>i</i> ,	<i>ī</i> .	<i>u</i> ,	<i>ū</i> ,	<i>r</i> ,	<i>ri</i> .	<i>l</i> ,	<i>li</i> ,	<i>e</i> ,	<i>ē</i> .	<i>o</i> ,	<i>au</i> , <i>am</i> , <i>ah</i> .

The consonants:

क	ख	ग	घ	ङ	च	छ	ज	झ	ञ	ट	ठ	ड	ढ	ण	त	थ	द	ध	न
ཀ	ཁ	ག	ཁྱ	ང	ཅ	ཆ	ཇ	ཉ	ཏ	ཐ	འ	ད	ཏྱ	ཎ	ཏ	ཐ	དྱ	ན	ལ
<i>ka</i> ,	<i>kha</i> ,	<i>ga</i> ,	<i>gha</i> ,	<i>ṅa</i> .	<i>tṣa</i> ,	<i>tsha</i> ,	<i>ḍsa</i> ,	<i>dsha</i> ,	<i>ṇa</i> .	<i>ṭa</i> ,	<i>ṭha</i> ,	<i>ḍa</i> ,	<i>dha</i> ,	<i>ṇa</i> .	<i>ta</i> ,	<i>tha</i> ,	<i>da</i> ,	<i>dha</i> ,	<i>na</i> .

ཏི་ཏུ་ཏེ་ཏོ།	<i>ti, tu, te, to.</i>	ཐི་ཐུ་ཐེ་ཐོ།	<i>thi, thu, the, tho.</i>
དི་དུ་དེ་དོ།	<i>di, du, de, do.</i>	ནི་ནུ་ནེ་ནོ།	<i>ni, nu, ne, no.</i>
པི་པུ་པེ་པོ།	<i>pi, pu, pe, po.</i>	ཕི་ཕུ་ཕེ་ཕོ།	<i>phi, phu, phe, pho.</i>
བི་བུ་བེ་བོ།	<i>bi, bu, be, bo.</i>	མི་མུ་མེ་མོ།	<i>mi, mu, me, mo.</i>
ཙི་ཙུ་ཙེ་ཙོ།	<i>tsi, tsu, tse, tso.</i>	ཚི་ཚུ་ཚེ་ཚོ།	<i>tshi, tshu, tshe, tsho.</i>
ཛི་ཛུ་ཛེ་ཛོ།	<i>dsi, dsu, dse, dso.</i>	ཁི་ཁུ་ཁེ་ཁོ།	<i>wi, wu, we, wo.</i>
ཞི་ཞུ་ཞེ་ཞོ།	<i>shi, shu, she, sho.</i>	ཟི་ཟུ་ཟེ་ཟོ།	<i>zi, zu, ze, zo.</i>
འི་འུ་འེ་འོ།	<i>hi, hu, he, ho.</i>	ཡི་ཡུ་ཡེ་ཡོ།	<i>yi, yu, ye, yo.</i>
རི་རུ་རེ་རོ།	<i>ri, ru, re, ro.</i>	ལི་ལུ་ལེ་ལོ།	<i>li, lu, le, lo.</i>
ཤི་ཤུ་ཤེ་ཤོ།	<i>çi, çu, çe, ço.</i>	སི་སུ་སེ་སོ།	<i>si, su, se, so.</i>
ཧི་ཧུ་ཧེ་ཧོ།	<i>hi, hu, he, ho.</i>	ཨི་ཨུ་ཨེ་ཨོ།	<i>i, u, e, o.</i>

ཡ་བརྟགས་བདུན་ནི་ (*ya-täg seven*).

The seven basic consonants to which the letter ཡ *y* is subjoined :

ཀྱ་ཁྱ་གྱ་པྱ་ཕྱ་བྱ་མྱ། *kya, khya, gya, pya, phya, bya, mya.*

The four compounds which in their pronunciation resemble the four simple letters ཅ, ཆ, ཇ, ཉ:

པྱ *pya* is pronounced as ཅ *ca*. ཕྱ *phyu* is pronounced as ཆ *cha*
 བྱ *bya* „ „ „ ཇ *ja*. མྱ *mya* „ „ „ ཉ *ña*.

ར་བརྟགས་བརྒྱ་གསུམ་ (*ra-täg thirteen*).

The thirteen basic consonants to which the letter ར *r* may be subjoined and in which though the basic constituent is not pronounced, in Tibet proper yet the compounds so formed have a pronunciation altogether different from that of any of the constituents,

ཀྱ་ ཁྱ་ གྱ་ རྱ་ ཐྱ་ ལྱ་ བྱ་ མྱ་ སྱ་ སྲ་ སླ་ སྤ་ སྦ་
kra, khra, gra, tra, thra, dra, pra, phra, bra, mra, çra, sra, hra,
(ta), (tha), (da), (ta), (tha), (da), (ta), (tha), (da), (ma), (sra), (sa), hru.

The eight compounds of which the pronunciation resembles that of the Sanskrit cerebrals क, छ, ङ represented in Tibetan by the inverted letters ཀ, ཅ, ཁ, :—

ཀ *kra (ta)*. ཅ *tra (ta)*. ཁ *pra (ta)*. ཁྲ *khra (tha)*.
 ག *gra (da)*. ང *dra (da)*. གྲ *bra (da)*. གྲྀ *phra (tha)*.

ལ་བཏགས་དྲུག་ (*la-täg six*).

The six basic consonants to which the letter ལ *l* is subjoined :

ཀླ ཀྲ ཀྵ ཀྷ ཀྐྵ ཀྻ
kla, gla, bla, rla, sla, zla (da).

In the compounds the ཀླ ཀྲ ཀྵ ཀྷ ཀྐྵ are silent except in ཀྻ which is pronounced as *d*; the letters not pronounced are underlined.

རི་ལ་བཏགས་ཀྱ་བཏགས་པ།

The same with ཀླ ཀྲ subjoined :

ཀླྱ ཀླྲ ཀླྵ ཀླྷ ཀླྐྵ ཀླྻ
klu, glu, blu, rlu, shu, zlu (du).

མ་ཟུར་བཏགས་པ་བཅུ་དྲུག་ནི་ (*wa-zur tög-pa sixteen*).

The sixteen letters with མ་ཟུར་ *i.e.* མ་ which is a corner of the letter མ *w* subjoined to them :

ཀླ ཀླྱ ཀླྲ ཀླྵ ཀླྷ ཀླྐྵ ཀླྻ ཀླྷྱ ཀླྷྲ ཀླྷྵ ཀླྷྷ ཀླྷྐྵ ཀླྷྻ ཀླྷྷྱ
kwa, khwa, gwa, cwa, ñwa, twa, dwa, tsuwa, tshwa, shwa, zwa, rwa, hwa, cwa, swa, luwa.

ར་མགོ་བཏགས་ཀྱི་མཁོ་ (*ra-go twelve*).

The twelve basic consonants with ར་ *r* on their head, *i.e.*, ར་ surmounting them :

རྐ རྑ རྒ རྃ ར྄ ར྅ ར྆ ར྇ རྈ རྉ རྊ རྋ
rka, rga, rha, rja, rña, rta, rda, rna, rba, rma, rtsa, rdsa.

(the superscribed letter being generally silent is represented by an underlined *r*)

ལ་མགོ་བརྩ་ནི (*la-go* ten).

The ten basic consonants with the letter *l* surmounting them :

ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་ ལྷ་
lka, lga, lña, lca, lja, lta, lda, lpa, lba, lha.

the superscribed letter where silent is represented by an underlined *l*.

ས་མགོ་བརྩ་གཅིག་ནི (*sa-go* eleven).

The eleven basic consonants with the letter *s* surmounting them :

སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་ སྐྱ་
ska, sga, sñā, sñā, sta, sda, sna, spa, sba, sma, stsa.

the superscribed letter which is not pronounced is represented by an underliued *s*.

ཇོན་འཇུག་པུ་ལྷ་ (*ngon-jüg* five).

The five letters which, when prefixed to initial or basic letters to form a word, are seldom in Tibet Proper pronounced and are represented by underlined italics :

ག་ ད་ བ་ མ་ འ་
g, d, b, m, h.

ཇེས་འཇུག་བརྩ་ནི (*je-jüg* ten).

The ten letters which when affixed to initial letters to form a word are very softly pronounced :—

ག་ ད་ ན་ བ་ མ་ འ་ ར་ ལ་ ས་ ཏ་
g, ñ, d, n, b, m, h, r, l, s.

ཇོགས་ཆོག་བརྩ་གཅིག་ནི (*dsog-tshig* eleven).

The eleven letters which are reduplicated (to form the preterite) when joined with a terminal *o* :

གོ་ ཏོ་ དོ་ ནོ་ བོ་ མོ་ འོ་ རོ་ ལོ་ སོ་ ཏོ་
go, ño, do, no, bo, mo, ho, ro, lo, so, to.

ལ་དོན་ནམ་པ་བདུན་ནི (*la-don seven*).

The seven postpositions signifying to or at,

སུ་རུ་ར་དུ་ན་ལ་ཏུ།

su, ru, ra, du, na, la, tu.

འབྲེལ་སྒྲ་ལྔ་ནི (*del-dā five*).

The postpositive particles to signify possession :—

གི་ཀྱི་གྱི་འི་ཡི།

gi, kyī, gyī, hi, yi.

ཉིད་སྒྲ་ནི *ché-dā* or *jé-dā*.

The instrumental particles :—

གིས་ཀྱིས་གྱིས་འིས་ཡིས།

gis, kyis, gyis, his, yis.

ཐོན་འཇུག་ལ་བ་ཐོབ་པའི་ཀ་ཡིག་(མིང་གཞི)།

the basic (མིང་གཞི) ཀ and its compounds with the letter *b* prefixed,

བཀའ།	<i>bkañ.</i>	བཀའ་།	<i>bkañ.</i>	བཀའ་བ།	<i>bkaḡ.</i>	བཀའ་ན།	<i>bkan.</i>
བཀའ་བ།	<i>bkaḡ.</i>	བཀའ་ས།	<i>bkaṣ.</i>	བཀའ་ར།	<i>bkar.</i>	བཀའ་ལ།	<i>bkaḡ.</i>
བཀའ་བ།	<i>bkaḡ.</i>	བཀའ་མས།	<i>bkaṣ.</i>	བཀའ་ར།	<i>bkar.</i>	བཀའ་ར།	<i>bkar.</i>
བཀའ་ས།	<i>bkaṣ.</i>	བཀོད།	<i>bkoḡ.</i>	བཀོད་ལ།	<i>bkol.</i>	བཀྱིགས།	<i>bkyigs.</i>
བཀྱི།	<i>bkye.</i>	བཀྱ།	<i>bkra.</i>	བཀྱ་བ།	<i>bkrag.</i>	བཀྱ་བས།	<i>bkrabs.</i>
བཀྱ་མས།	<i>bkraṣ.</i>	བཀྱ་ལ།	<i>bkraḡ.</i>	བཀྱི།	<i>bkri.</i>	བཀྱ།	<i>bkru.</i>
བཀྱ་ས།	<i>bkraṣ.</i>	བཀྱིན།	<i>bken.</i>	བཀྱིས།	<i>bkes.</i>	བཀྱོངས།	<i>bkoṅṣ.</i>
བཀྱོད།	<i>bkoḡ.</i>	བཀྱ་བ།	<i>bkrag.</i>	བཀྱེད།	<i>bkyed.</i>	བཀྱེད།	<i>bkyur.</i>
བཀྱོས།	<i>bkoṣ.</i>	བཀྱོ།	<i>brko.</i>	བཀྱོ།	<i>brku.</i>	བཀྱོངས།	<i>brkyañs.</i>
བཀྱུས།	<i>brkum.</i>						

བ་འཕྲུལ་ཐོབ་པའི་ཅ།

the basic ཅ and its compounds with the letter བ prefixed,

བཅའ།	<i>bcah.</i>	བཅགས།	<i>bcags.</i>	བཅངས།	<i>bcañs.</i>	བཅད།	<i>bcad.</i>
བཅབས།	<i>bcabs.</i>	བཅར།	<i>bcar.</i>	བཅལ།	<i>bcal.</i>	བཅས།	<i>bcas.</i>
བཅིལ།	<i>bcił.</i>	བཅིངས།	<i>bciñs.</i>	བཅིང་།	<i>bciñ.</i>	བཅུག།	<i>bcug.</i>
བཅུད།	<i>bcud.</i>	བཅུམ།	<i>bcum.</i>	བཅུ།	<i>bcu.</i>	བཅོམས།	<i>bcoms.</i>
བཅོས།	<i>bcos.</i>	བཅོལ།	<i>bcol.</i>	བཅྱིད།	<i>bcičid.</i>		

བ་ཐོབ་པའི་ཏ།

the basic ཏ and its compounds with the letter བ prefixed,

བཏགས།	<i>btags.</i>	བཏང་།	<i>btan.</i>	བཏབ།	<i>btav.</i>	བཏིངས།	<i>btinś.</i>
བཏུ།	<i>btu.</i>	བཏུས།	<i>btus.</i>	བཏུད།	<i>btud.</i>	བཏུབ།	<i>btub.</i>
བཏུལ།	<i>btul.</i>	བཏུང་།	<i>btuñ.</i>	བཏེབ།	<i>bteb.</i>	བཏར།	<i>brtan.</i>
བཏར།	<i>brten.</i>	བཏར།	<i>bstan.</i>	བཏེན།	<i>bsten.</i>	བཏ།	<i>blta.</i>
བཏྲས།	<i>btas.</i>	བཏྲར།	<i>btar.</i>	བཏྲས།	<i>btos.</i>	བཏྲམས།	<i>btams.</i>
བཏར།	<i>brtan.</i>	བཏར།	<i>brtul.</i>	བཏར་གས།	<i>bstebs.</i>	བཏར།	<i>bstum.</i>

བ་ཐོབ་པའི་ཙ།

the basic ཙ and its compounds with the letter བ prefixed,

བཙག།	<i>btsag.</i>	བཙན།	<i>btsan.</i>	བཙང།	<i>btsah.</i>	བཙས།	<i>btsas.</i>
བཙལ།	<i>btsal.</i>	བཙར།	<i>btsir.</i>	བཙུགས།	<i>btsugs.</i>	བཙུད།	<i>btsud.</i>
བཙུན།	<i>btsun.</i>	བཙུམས།	<i>btsums.</i>	བཙོམས།	<i>btsams.</i>	བཙོ།	<i>btsa.</i>
བཙོག།	<i>btsog.</i>	བཙོང་།	<i>btsoñ.</i>	བཙོད།	<i>btsod.</i>	བཙོན།	<i>btsos.</i>
བཙོངས།	<i>btsosñs.</i>	བཙོས།	<i>btsos.</i>	བཙོ།	<i>btsi.</i>	བཙུབ།	<i>btsub.</i>
བཙོ།	<i>btsa.</i>	བཙོན།	<i>btsosñ.</i>	བཙོམས།	<i>btsams.</i>		

བགག།	<i>bgag.</i>	བགགས།	<i>bgags.</i>	བགད།	<i>bgad.</i>	བགམ།	<i>bgam.</i>
བགགས།	<i>bgags.</i>	བགོ།	<i>bggo.</i>	བགོས།	<i>bggos.</i>	བགྲངས།	<i>bggyaṅs.</i>
བགྱ།	<i>bggyi.</i>	བགྱས།	<i>bggyis.</i>	བགྱད།	<i>bggyid.</i>	བགྲང་།	<i>bggrañ.</i>
བགྲངས།	<i>bggrañs.</i>	བགྲད།	<i>bggrad.</i>	བགྲས།	<i>bgres.</i>	བགོ།	<i>bgro.</i>
བགར།	<i>brgan.</i>	བགོལ།	<i>brgol.</i>	བགྲངས།	<i>brgyaṅs.</i>	བགྱད།	<i>brgyid.</i>
བགྲད།	<i>brgyud.</i>	བགྲན།	<i>brgyun.</i>	བགྱ།	<i>brgye.</i>	བགྲན།	<i>brgyan.</i>
བགྱལ།	<i>brgyal.</i>	བགྲད།	<i>brgyad.</i>	བགྱར།	<i>bsgyir.</i>	བགྲུར།	<i>bsgyur.</i>
བགྱད།	<i>bsgyed.</i>	བགྱོབ།	<i>bsgrob.</i>	བགྲུན།	<i>bsgrun.</i>	བགྲུངས།	<i>bsgruñs.</i>
བགྲུམ།	<i>bsgrum.</i>	བགྲོང་།	<i>bsgreñ.</i>	བགྲོན།	<i>bsgron.</i>	བགྲགས།	<i>bsgrags.</i>
བགྲུབས།	<i>bsgrubs.</i>						

ÇAD OR THE STOPS.

pronounced : Shay

ཧྲིམ་པད་ double stroke || = (.) full stop.

བཞི་ཤད four-fold stroke |||| used at the end of a chapter or section.

ੜ point, dot separating syllables.

ཚྭ་ཤར་ stroke with dots on its top གླི་ or རྩོ་ ornamental stop.

ABBREVIATIONS OF NAMES.

<i>A.</i>	<i>Ati-çahi rnam-thar</i> ཇོ་བོ་རྒྱལ་ཏི་ཤེ་རྒྱལ་པར།
<i>A. K.</i>	Avadāna Kalpalatā.
<i>A. R.</i>	Asiatic Researches.
<i>A. S.</i>	Aṣṭa Sāhasrikā B. T. Society.
<i>A. Ç.</i>	Anuruddha-Çataka B. T. Society.
<i>Abhi.</i>	Abhidhammattha-sangaho.
<i>Ar.</i>	Arabic.
<i>B. grub.</i>	<i>Bon-gyi grub-mthah</i> བོན་གྱི་གུབ་མཐའ།
<i>B. Nam.</i>	Bon Nam shag.
<i>B.T.S.</i>	Buddhist Text Society.
<i>Bal.</i>	Baltistan.
<i>Behu.</i>	<i>Behu-bum shon-po</i> བེུ་བུམ་ཤོན་པོ།
<i>Beng.</i>	Bengālī language.
<i>Bhar.</i>	Bharata, dialogue, ed. by Dr. A. Schiefner.
<i>Bhot.</i>	Bhotan, province.
<i>Bodhi.</i>	Bodhicharyāvatāra, B. T. Society.
<i>B.ch.</i>	<i>Bon-chos</i> བོན་གྱི་ཆོས།
<i>Budh.</i>	Buddhism.
<i>Bum.</i>	<i>ཐུན་འབུམ་ཆུང་</i> <i>Sman-hbum chuñ.</i>
<i>Burn. I.</i>	Burnouf, Introduction au Buddhism Indien.
<i>Burn. II.</i>	Burnouf, Lotus de la bonne loi.
<i>C.</i>	Central Tibet.
<i>Cāṇ.</i>	<i>Cāṇakya (Tsā-na-ka)</i> ཅན་ཀལ།
<i>Cho-zañ.</i>	<i>Lama Chos-hzañ gsuñ-hbum.</i>
<i>Choi-g.</i>	<i>Chos-rgyal hstod-pa</i> ཆོས་རྒྱལ་བཏོད་པ།
<i>Cs</i>	Csoma de Körösi's Tibetan English Dictionary
<i>Cunm.</i>	Cunningham General, Ladak and the surrounding country.
<i>Çe or Ç. doñ.</i>	<i>Çeṣ-rab sdoñ-bu</i> ཇེས་རབ་ཤོན་བུ།
<i>Ç. gya.</i>	<i>Çeṣ-rab brgya-pa</i> ཇེས་རབ་བརྒྱལ་པ།
<i>Ç. lam.</i>	<i>Çam-bha-lahi lam-yig</i> ཇམ་བཟ་ལའི་ལམ་ཡིག།
<i>Çer.</i>	<i>Çer-gyi me-loñ</i> ཇེར་གྱི་མེ་ལོང་།
<i>Çil.</i>	<i>Çila</i> ཇི་ལ།
<i>Div. A.</i>	Divyāvadāna.
<i>D. çel.</i>	<i>Divañs-çel me-loñ</i> དཔུངས་ཇེལ་མེ་ལོང་།
<i>D. R.</i>	<i>Dul-wa Rinpo-che</i> , a Bon religious work.
<i>Dran.</i>	<i>Dran-pa hier gshag</i> དར་པ་ཧེར་གཤག།
<i>Dag.</i>	<i>Dag-byed gsal-waḥi me-loñ</i> དག་བྱེད་གསལ་པའི་མེ་ལོང་།

- Deb.* *Deb-ther sñon-po* དེབ་ཐེར་སྟོན་པོ།
Desg. Desgodins, La Mission du Tibet de 1855-1870.
Dh. Dharmasangraha (Max Müller).
Dham. Dhammapado, B. Text Society's edition.
Do or Dom. *Mdo-man* མདྲ་མང་།
Dsam. *Hdsam-glin rgyas-bçad* འཛམ་གླིང་རྒྱལ་བཤད།
Dus-ye. *Dus-hkhor-gyi ye-ces-kyi lehu* also *Dus-hgrel ye-le*.
Dus-kho. དུས་འཁོར་རིམ་ཏུ *Dus-hkhor ti-kā*.
Dug. *Gdugs-dkar* གདུག་སྔ་དཀར།
Dsl. *Mdo hdsañ-blun* an ancient collection of Legends of Buddha.
Ev. *E-vam* ཡོ་ཤམ།
G. Bon. *Rgyal-rabs bon-gyi hbyun-gnas* རྒྱལ་རབས་བོན་གྱི་འབྲུང་གནས།
G. kah. *Rgyal-po bkah-thañ* རྒྱལ་པོ་བཀ་ཐ་ན།
G. Sndg. Revd. Graham Sandberg, B.A., LL.B.
Gyal. *Rgyal mtshan rtsemohi gzuñs*.
Gyal. S. *Rgyal-rabs gsal-wahi me-loñ* རྒྱལ་རབས་གསལ་པའི་མེ་ལོང་།
Glr. *Rgyal-rabs*, a history of the kings of Tibet quoted by Jäschke.
Gram. Grammar or native grammatical works.
Grub. *Grub-mthah cel-gyi me-loñ* གུབ་མཐའ་ཤེལ་གྱི་མེ་ལོང་།
Gul. མཁས་པའི་མཁུལ་གྱི་ *Mkhas-pahi mgul-rgyan*.
Gya-cher. *Gya-cher rol-pa*, Tib. version of the *Lalitvistara* Ed. by Foucaux.
Glu. *Rgyal-wa Tshañs-dhyañs rgya-mtshohi mgul-glu*.
Gser-phreñ. རྒྱལ་ཤོན་གྱི་འཛིང་ས་ཡིག་ལེགས་བཤད་གསེར་འབྲུང་ by Nāgārjuna.
Gshon. *Gshon-nuñi mgul mgyur* གཤོན་ལུ་མཁུལ་མཁུར།
Gyu. *Gyu-thog-pahi rnam-thar* གཡུ་ཐོག་པའི་རྣམ་ཐར།
Hey. Revd. A. W. Heyde of the Moravian Mission.
Hind. Hindi language.
Hook. Sir Joseph Hooker's Himalayan journals.
Hue. Abbe Hue and Gabet's Tibet.
Hbrom. *Hbrom-ston-pahi rnam-thar* འབྲོམ་སྟོན་གྱི་རྣམ་ཐར།
Hbum. *Yum-chen-mo* ཡུམ་ཅེན་མོ།
J. Zañ. *Dpag-bsam ljon-bçañ* དཔག་བསམ་ལྷོན་བཟང་།
Jā. Jachke's Tibetan-English Dictionary.
Jig. *Hjig-rten lugs-kyi hstan-beos* འཇིག་རྟེན་ལུགས་ཀྱི་བཞུན་བཅོས།
K. d. *Bkah-hgyur mdo* བཀའ་འབྲུང་མདྲ།
K. du. *Bkah-hgyur hdul-wa* བཀའ་འབྲུང་འདུལ་བ།
K. dun. *Bkah-babs bdun-ltan-gyi rnam-thar* བཀའ་བཟུང་བདུན་ལྔ་གྱི་རྣམ་ཐར།
K. g. *Bkah-hgyur rgyud* བཀའ་འབྲུང་རྒྱུད།
K. ko. *Bkah-hgyur dkon-brtsegs* བཀའ་འབྲུང་དཀོན་མཆོད་གསལ།
K. my. *Bkah-hgyur myañ-hdas* བཀའ་འབྲུང་མྱེད་འདས།
K. phal. *Bkah hgyur phal-po-che* བཀའ་འབྲུང་པལ་པོ་ཅེ།

- K.P.* *Karuṇā-puṇḍarika*, B. T. Society.
K. thañ. or *Kathañ.* *Padma bkañ thañ.*
Kālac. T. *Kālachakra* of Tārānātha.
Kh. Kham, eastern part of Tibet.
Kha. མཁའ་མཁྱེན་མའི་བཅའ་ *Mkhah hgro-mahi brdah.*
Khrid. *Kloñ-chen Hkhrid-yig* ཁྱོང་ཆེན་རྩིང་ཐེག་གི་སྒྲིན་འབྲུད་ཡིག།
Köpp. Köppen, die religion des Buddha.
Kun. Kunawar, province under British protection.
Kye-rim. *Hjigs-byed bskyed-rim* འཇིགས་བྱེད་བསྐྱེད་རིམ།
L. V. Lalitavistara.
Lankā. *Laṅkāvatāra-Sūtra*, B. T. Society.
Lam-rim. *Byañ-chub Lam-gyi rim-pa* བྱང་ཆུབ་ལམ་གྱི་རིམ་པ།
Lam. ti. *Lam-don ti-ka* ལམ་སྐྱོན་ཏི་ཀ།
Lat. Latin.
Ld. Ladak.
Ld. Glr. *Ladak Gyal-rabs*, a history of Tibet, Ed. by Dr. E. Schlagintweit.
Lex or *Lezz.* Lexicon or Lexicons, native Tibetan dictionaries.
Lh. Lhasa.
Lh. kar. *Lha-saḥi dkar-chag* ལྷ་ས་འི་དཀར་ཆག།
Lha. kah. *Lha-hdre bkañ-thañ* ལྷ་འདྲེ་བཀའ་ཐང་།
Liç. *Li-çi gur-khañ* ལེ་ཤི་གུར་ཁང་ a Tibetan glossary.
Lo. *Thog-maḥi blo-sbyoñs* ཐོག་མའི་བློ་སྤྱོད་ས (Lam-rim).
Loñ. *Kloñ-rdol gsuñ-hbum* ཁྱོང་རྡོལ་གསུང་འབྲུམ་བུ་ཁྱོང་རྡོལ་རིན་པོ་ཆའི་གསུང་འབྲུམ་པ་པ 16th volume.
L. kañ. *Blon-po bkañ-thañ* བློན་པོ་བཀའ་ཐང་།
Ljañs. *Ljañ-gliñ-gi bsgruñs* ལྷུང་གི་བསྐྱེད་ས།
M. V. *Mahā Vyutpatti.*
M. vṛtti. *Mādhyaṃika Vritti* B. T. Society.
M. Wills. Sir. Monier William's Sanskrit-English Dictionary.
Ma. *Ma-hoñs luñ-bstan* མ་འོངས་ལུང་བཟླས་ Tibetan Apocalypse.
M. gu. *Margyud* མརྟུད།
Mahā. p. *Mahāparinibbāna-sutta*, Pali Text Society.
Mahā. v. *Mahāvairoṣa.*
Mam. མ་མོ་བཟང་གསེབ་ *Mamo bkañ gso.*
Med. Medical works of Tibet.
Mi. *Miḥi mtshan-ñid* མེའི་མཚན་ཉིད།
Mil. *Milaraspa's* མགུར་འབྲུམ་ *mgur hbum* hundred thousand songs.
Mil. nt. *Mi-la raṣ-paḥi rnam-thar* མེ་ལ་རས་པ་འི་རྣམ་ཐར་ Mila's autobiography.
Miñ-rda. *Miñ-don brdah-sprod* མིང་རྩན་བཅའ་སྒྲིན་ (*Dag-yig*).
Mong. Mongolian.
Mñg. *Man-ñag rgyud* མན་ངག་རྟུད་ a medical work.

- Mgrin*. *Mgrin-sñon zla-wahi rtogs-brjod* མགྱིན་ཐོན་ཐུ་བའི་རྟོགས་བརྗོད།
- Mgur*. *Mi-la ras-pahi mgur-hbum* མི་ལ་རས་པའི་མགུར་འབུམ
- Mñon*. *Mñon-brjod mkhas-pahi rna-rgyan* མངོན་བརྗོད་མཁས་པའི་རྟ་རྒྱུ། a Lhasa block-print work in 80 leaves compiled by Ñag Wang Jigten Wangchûg Tagpai Dorje (ངག་དབང་འཇིག་རྟེན་དབང་ཕྱག་གྲགས་པའི་རྫོང་།) from Sakya Pañchen's Tshig-gter, Tibetan translation of Amarakoṣa and other lexicons.
- Mtshan*..... *Mtshan-nīd* མཚན་ཉིད།
- Nāro*. *Na-ro chos-drug* རྒྱ་ལམ་ན་རོ་ཆོས་དྲུག་གི་འབྲིད། ཡུ་ཆེན་ན་རོ་པའི་རྣམ་ཐང།
- Nor*. *Nor-lhahi gsuñs* རྟ་ལྷའི་གཟུངས།
- Ñag*. *Dag-yig ñag-sgron* དག་ཡིག་ངག་སྟོན་རྩ་འབྲེལ།
- Org*. Original texts.
- Org. m*. Original manuscripts.
- Pag*. *Rtogs-brjod dpag-sam hkhri-ciñ* རྟོགས་བརྗོད་དཔག་བསམ་འབྲི་ཤིང་།
- Pth*. *Pad-ma thañ-yig* པད་མ་ཐང་ཡིག།
- Pur*. Purrang.
- Rdo*. *Rdo-rin sum-rtags* རྩོ་རིང་སུམ་རྟགས།
- Rdo-phreñ*. *Rdo-rje phreñ-wa*.
- Rdsa*..... *Sgom-chen dañ rdsa-rtsig-gi rnam-thar* གློམ་ཆེན་དང་རྩོ་རྟིག་གི་རྣམ་ཐང།
- Rgyan*. *Rgyan-gyi bstan bcos* རྟ་གྱི་བརྟན་བཅོས།
- Rje-nam*. *Rje rin-po chehi rnam-thar* རྩོ་རིན་པོ་ཆའི་རྣམ་ཐང།
- Rnam*. *Rnam-bcad sñin-rgyan* རྣམ་འགྲང་རྩོང་རྟ་
- Rtsa-g*. *Rtsa-rgyud* རྩོ་རྟུད།
- Rtsa. ti*. *Dhu-ma rtsa hgrel-pa gñis-ka*, དབུ་མ་རྩ་བ་དང་འབྲེལ་པ་གཉིས་ཀ།
- Rtsa-shuñ*..... *Man-ñag rgyud-kyi rtsa-wahi gshuñ* མན་ངག་རྟུད་གྱི་རྩ་བའི་གཟུང་།
- Rtsi*. *Rtsis-kyi bstan-bcos* རྩོ་ས་གྱི་བརྟན་བཅོས།
- Rtsü*..... *Rtsis-gshi phyogs-bsgrigs* རྩོ་ས་གཞི་ཕྱོགས་བསྐྱེགས།
- S*. Sanskrit terms from Tibetan-Sanskrit Lexicons of Tibet explained by Satis Chandra Acharya, M.A.
- S. del*. *Gsum-hgrel* གཟུམ་འབྲེལ།
- S. g*. *Shad-gyud*, a medical work.
- S. Lex*. Sanskrit lexicon.
- S. phreñ*. *Legs-bcad gser-hphreñ* ལེགས་འགྲང་གཤེར་འཕྲེང་།
- S. kar*. *Bsam-yaś dkar-chag* བསམ་ཡས་དཀར་ཆག།
- S. lam*. Sambhalai lam-yig.
- S. leg*. *Sa-skyā legs-bcad* ས་སྐྱ་ལེགས་འགྲང་།
- S. o*. *Gser-hod dam-pa* གཤེར་འོད་དམ་པ།
- S.P*. Suvarṇa-prabhā, B. T. Society.
- Samā*. Samādhirāya-sūtra, B. T. Society.
- Sām*. *Sāmkhya-tattva Kaumudī*.
- Sans*. Sanskrit or Sanskr̥t.

- Sch.* Prof. Is. J. Schmidt, *Tibetisch-Deutsches Wörterbuch. and Tibetische grammatik.*
- Schr.* Dr. A. Schiefner.
- Schl.* Dr. E. Schlagintweit, *Buddhism in Tibet.*
- Schtr.* Schröter, editor of the first Tibetan Dictionary.
- Ser.* *Gser-gyi Meloñ*, གཤེད་གྱི་མེ་ལོང་།
- Shad.* *Sman-gyi bçad-rgyud* སྐར་གྱི་བཤད་རྒྱུད།
- Shal.* རལ་ལྷེ་ *Shal-lee.*
- Sikk.* Sikkim.
- Situ.* *Si-tuñi sum-rtags* སི་ཏུ་འི་སུམ་རྟགས་ (པོད་ཀྱི་སུམ་རྟགས་ཀྱི་འབྲེལ་པ་བེད་པར་ཆེན་གཙོག་ལག་ཆས་ཀྱི་སྒྲུང་བས་མཛད་པ་མགས་པའི་མཁུལ་རྒྱན་སུ་ཉིག་ཐེང་མཛེས་) .
- Sman. g.* *Sman-rgyud* or སྐར་གཞུང་རྒྱུད་བཞི།
- Sman.* *Bder-dge sman-bçadus chen-mo* བདེར་དགེ་སྐར་བཟུས་ཆེན་མོ།
- Śhag.* *Śhags-škad* རྟགས་མདྲ་ a vocabulary of mystic Sanskrit terms.
- Śñan.* *Śñan ñag meloñ* ལྷན་ངག་མེ་ལོང་།
- Śñiñ.* *Kloñ-chen sñiñ-thig-gi theg-mchog mdsod* ཀློང་ཆེན་ལྷིང་ཐེག་གི་ཐེག་མཆོག་མཛོད།
- Snd. Hbk.* Rev. G. Sandberg's *Hand-book of Tibetan.*
- Sog.* *Sog-gtam* མོག་ཐོབ་དཔེ་གཏམ།
- Sorig.* *Gso-rig chos-hbyuñ* གསེ་རིག་ཆས་འབྱུང་།
- Spyod.* *Spyod-rnam* ལྟོད་རྟམ།
- Spyo.* *Spyod-hjug* ལྟོད་འཇུག།
- Stg.* *Bstan-hgyur* བཟན་འབྲུར་ collection of commentaries.
- Sukh.* *Sukhāvati-vyūha.*
- Surañ.* *Surañgama Sūtra* སུ་རང་ག་མ་སུ་ཏ།
- Tan. d.* *Bstan-hgyur-mdo* བཟན་འབྲུར་མདོ།
- Tan. śhag.* *Bstan hgyur śhags.*
- Tā.* *Tārā Nātha's Rgya-gar chos-hbyuñ*, history of the rise of Buddhism.
- Theg.* *Theg-mchog mdsod* ཐེག་མཆོག་མཛོད།
- Thgr.* *Bar-do thos-grol chen-mo* བར་དོ་ཐོས་གྲོལ་ཆེན་མོ།
- Thgy.* Thargyan, scientific treatises.
- Tib.* For Tibetan.
- Trig.* Triglot a collection of Buddhist terms by Prof. Minayeff.
- Ts. or Tsañ.* *Gtsañ* གཏཱ་ Tsang province.
- Ts. kah.* *Btsun-mo bkah-thañ* བཙུན་མོ་བཀ་ཐང་།
- Tshig.* *Tshigs-brgya-pa* རྟགས་བརྒྱུལ།
- Ü.* The province of དབུས་ *Dhus*, Central Tibet.
- V. C.* *Vajra-chedikā.*
- Vai. kar.* *Vai-dūrya dkar-po* བེ་རྩ་རུ་ཤོན་པོ།
- Vai. śñ.* བེ་རྩ་རུ་ཤོན་པོ་ or (*Vai-dūry śñon-po*).
- Visuddhi.* Visuddhimaggo B. T. Society.
- W. or W. Tib.* Western Tibet.

<i>Was.</i>	Prof. W. Wassiljew, Der Buddhismus.
<i>Wils.</i>	Wilson's Grammar.
<i>Wts.</i>	Wai-tsang thu-shi; a description of Tibet, Ed. by Klaproth.
<i>Ya-sel.</i>	<i>Vai-dūra ya-sel</i> བེ་རུ་རུ་གཡལ་སེལ།
<i>Yañ-ti.</i>	དགྲའ་མ་ཚན་ཤི་ལྷ་ <i>Dbyañs-can tika</i> .
<i>Yid.</i>	<i>Yid-kyi mun-sel</i> ཡིད་ཀྱི་སུན་སེལ།
<i>Yig.</i>	<i>Rgya-bod yig-tshan</i> རྒྱ་བོད་ཡིག་ཆེན་པོ།
<i>Yig. k.</i>	<i>Yig-bskur rnam-gshag</i> ཡིག་བསྐྱར་རྣམ་བཞག།
<i>Yon.</i>	<i>Yon-gtan mdsod</i> ཡོན་གྱི་མཚོ།
<i>Z.</i>	<i>Zahs-dkar</i> རང་མ་དཀར།
<i>Zam.</i>	<i>Brdah-yi hstan-bcos Za-ma-tog</i> བདེ་པ་ཡི་བརྩན་བཅོས་རྩ་མ་རྟག། (<i>Dag-yig</i>).

† and + prefixed to some words indicate them as (བདེ་རྩིང་ *brda rñin*) belonging to the older orthography.

‡ and † prefixed to some words indicate their Indian or Sanskrit origin.

* words marked with asterisks were sent by Dr. Albert Grünwedel for being incorporated in this Dictionary. They were collected by Dr. A. Schiefner.

GRAMMATICAL ABBREVIATIONS.

abbr.	abbreviated; abbreviations.	genit.	genitive case.
abstr.	abstraction; abstract.	gram.	grammar.
acc.	according to.	<i>ibid.</i>	ibidem, in the same place.
accus.	accusative case.	<i>id.</i>	idem, the same.
act.	active, actively.	<i>i. e.</i>	id est, that is.
adj.	adjective.	imp.	imperative mood.
adv.	adverb, adverbially.	impers.	impersonal, impersonally.
arith.	arithmetic.	incorr.	incorrect, incorrectly.
b.	books.	inf.	infinitive mood.
c.	cum, with.	<i>init.</i>	initio, at the beginning of a longer
c.c.	construitur cum, construed with.	inst.	instead. [article.]
c.c.a.	construed with the accusative, etc.	instr.	instrumentative case.
cf.	confer, compare.	interj.	interjection.
ch.	chapter.	interr.	interrogative, interrogatively.
cog.	cognate, related in origin.	inters.	intransitive.
col. or colloq.	colloquial, colloquially.	<i>i.o.</i>	instead of.
collect.	collective, collectively.	irr.	irregularly, irregular.
com.	commonly.	lang.	language.
comp.	compound, compounds.	lit.	literally, also literature.
conj.	conjunction.	long.	longitude.
contr.	contracted.	masc.	masculine gender.
corr.	correct, correctly.	<i>med.</i>	medical works. [longer article.]
correl.	correlative, correlatively.	med.	medio, about the middle of a
dat.	dative case.	metaph.	metaphorical, metaphorically.
demon.	demonstrative.	met. or meton.	metonymical, metonymically.
deriv.	derivative.	myst.	mystical or mystically.
dub.	dubious.	n.	name.
E.	east.	N.E.	north-east.
e. g.	exempli gratia, for instance.	neut.	neuter gender.
eleg.	elegant, elegantly.	<i>nif.</i>	ni fallor, if I am not mistaken.
elswh.	elsewhere.	n.p.	noun proper.
emphat.	emphatical, emphatically.	N.W.	north-west.
erron.	erroneous, erroneously.	num.	numeral.
esp.	especially.	obs.	obsolete.
equiv.	equivalent.	opp.	as opposed to.
euph.	euphemistical, euphemistically.	orig.	for original work.
ex.	example.	orthog.	orthography.
expl.	explain, explanations.	p.	page.
extr.	extrimo, towards the end of a	para.	paragraph.
fem.	feminine gender. [longer article.]	partic.	participle.
fig.	figurative, figuratively.	pass.	passive, passively.
frq.	frequently.	past.	past tense.
fut.	future tense.	perh.	perhaps.
gen.	general, generally.	pers.	person, personal.

pf.	perfect tense.	S.E.	south-east.
pl.	plural number.	sim.	similar in meaning, similarly.
pleon.	pleonastic, pleonastically.	sing.	singular number.
p. n.	proper name.	sh or ş	for ş or ş.
po.	poetically.	symb. num.	symbolical numeral.
pop.	popular language.	Syn. or synon.	synonymous.
poss. p.	possessive pronoun.	termin.	terminative case.
postp.	postposition.	trop.	tropically.
prep.	preposition.	trs.	transitive.
pres. pret.	present tense, preterite.	v.	vide, see.
prob.	probably.	vb.	verb.
pron.	pronoun.	vb. a.	verb active.
prop.	properly.	vb. nt.	verb neuter.
prov.	provincialism, provincial.	vulg.	vulgar, low expression.
q. v.	quod vide, which see.	vulgo.	in common life.
rel.	relative.	W.	west.
resp.	respectful, respectfully.	w.e.	without explanation.
subst.	substantive.		

TIBETAN-ENGLISH DICTIONARY.

ཀ *Ka* the first letter of the Tibetan alphabet, corresponding in sound to the Sanskrit क or the English K. Of this letter we read: ཀ་ནི་རྩ་བ་ཞེས་པར་བྲགས་ *ka-ni rtsa-wa shes-par grags* (*K. g.* ൬ 424) "the *ka* is called the root." As the first letter it has the sense of "the beginning": ཀ་ནས་དགེ་ལ་ཀ་མ་དག་པ་ *ka-nas dag-pa* pure from the beginning. Again, it can signify "power": མྱ་འཛེར་རྩལ་མ་བྱ་ཀ་མེད་ *shān htsher-ruñ ma-shu ka-med* though unpleasant to hear, I have no power not to say it; མ་གཞན་ཀ་མེད་ *ma gnañ ka-med* powerless not to give; མ་འགྲོ་ཀ་མེད་ *ma hgro ka-med* powerless not to go, i.e., cannot avoid going. ཀ *ka* has almost the same sense in ཀ་ཅིས་ཀྱང་མི་ཡན་འཛིན་པ་ལ་ *ka ciḡ kyah mi-phan hehi-wa la* (*Lo.* 35), no resource avails at death. This letter seems to have other metaphorical meanings; thus we read: ཀ་ཞེས་བྱ་བ་འདྲིལ་པ་ལྟ་ *ka shes bya-wa hdoḡ-pa yin* (*K. g.* ྱ 179) "*ka*, so to be called, is desire."

ཀ I: 1. when used in indicating numbers *ka* signifies one or first. 2. in modern Tibetan as an affix to many words it denotes: the, all the, the very. མཁས་ཀ་ *skabs-ka* has the same meaning as མཁས་སུ་ *skabs-su*, on a certain occasion; དེ་ཀ་ *de-ka*

that very; ཀུན་ཀ་ *gñis-ka* the two. 3. in a large number of words we find ཀ occurring as the second syllable. In some of these it has been added apparently as a differentiative particle; and in the colloq. we often find it annexed to the older monosyllabic form without explainable reason.

ཀ II: indeed; surely: ལྷ་ལང་དྲན་དུ་ཀ་སོང་ *slar yañ dran-du ka soñ* (*Pag.* 42) later again he indeed recollected (the separation).

ཀ *ka* for; ཀ་བ་ *ka-wa* a pillar.

ཀ་ཀ་ *ka-kha* 1. the A-B-C, or alphabet. 2. a feather: ཀ་སང་ལྷ་ལ་ཀ་ཀ་ཞེས་ *bsañ-skad la ka-kha ni sgro-ho* (*K. g.* ൬ 216) in the secret language *ka-kha* signifies a feather.

ཀ་ཀ་ལ་ *ka-kha-pa* a beginner of the alphabet; a child.

ཀ་ཐོ་ *ka-tho*, also ཀ་ཀ་ཐོ་ *ka-khahī tho*, an alphabetical register; an index.

ཀ་ཐོག་ *Ka-thog* lit. "on the top of ཀ"; n. of a celebrated Buddhist monastery in Kham belonging to the *Rñiñ-ma* School, the Head Lama of which is believed always to be an incarnation of his predecessor and holds the title of ཀ་ཐོག་རྒྱལ་འཛིན་ཅེན་མོ། The hill on

which this monastery was built is said to have resembled the letter ཀ *ka*. འབྲི་ཆུ་འབྲས་ཐུང་པ་རྩ་མེད་ཀ་ཐོག་ཅེས་པའི་གནས་དགོན། (*Deb. ག 26*) On the bank of the Di-chu (*Hbri-chu*), near Pom-po, is the monastery called Kathog.

ཀ་དག *ka-dag* = ཀ་ནས་དགལ *ka-naṣ dag-pa* pure from the beginning. According to the *Rñiñ-ma* School of Buddhism it means སྤང་པ་ཉིད *stoñ-pa-ñiḍ* (*ṣūnyatā*) emptiness, or the void; that which is pure from the beginning: རོ་བོ་ཀ་དག་རང་བཞིན་ལྷན་གྱི་གྲུབ་པའི་འདུས་མ་བྱས་ཀྱི། (*Yig. 14*) that which is not compounded, being evolved of itself, is pure from the beginning.

ཀ་ཤེ *ka-ṣde* ཀ་བའི་ 1. the four letters in the first group of the Tibetan alphabet, namely, ཀ་ཁ་ག་ང་། 2. in astronomy consecutive numbers: ཆུ་མིན་དུ་ཀ་ཤེ་ལྷགས་འབྱུང་། (*Ya-sel. 45*) the order of figures in the (zodiac sign of the) crocodile is consecutive.

ཀ་པ *ka-pa* the first volume of a work or a series of works; a volume or anything else marked with the letter ཀ *ka*.

ཀ་དཔེ *ka-dpe*, also expressed ཀ་ཁ་ཀྱི་དཔེ *ka khahi dpe*, an A-B-C book; a primer.

ཀ་ཐེང་ *ka-phreñ* (*ka-theng*) = ཀ་ཀྱི་ *kāli* the series of consonants in the Tibetan alphabet.

ཀ་མེད *ka-med* helpless, powerless.

ཀ་སྐད་ཐུག་ཆུང་ *ka-smaḍ sum-cu* lit. "the thirty (letters of the Tibetan alphabet) below the letter ཀ."

ཀ་རྩོམ་ *ka-rtsom* an acrostic; a metrical composition in which the initial letters of each line form a continuous word or sentence.

ཀ་ལེ *ka-li* ordinarily written for the Tibetan Sanskrit word ཀ་ལེ (ཀ + ལེ་ལེ).

‡ ཀ་ལེ *kā-li* = ཀ་ཐེང་ *ka-phreñ* the series of letters gen. beginning with ཀ *ka*, i.e., the consonants of the Tibetan language: ཡི་གེ་ལེ་ལེ་ལེ་ལེ་ *yi-ge ā-li kā-li yin* "letters are of the ལེ series, i.e., vowels, and of the ཀ series, i.e., consonants" (*Situ. 3*).

‡ ཀ་ཀྱི་ I: *ka-ka* काक 1. the crow. 2. the cry of the crow: ཀ་ཀྱི་ནུས་ན་ནོར་ཆེད་འབྱུང་། (*Vai. kar.*) "if a crow caws, wealth will be found."

ཀ་ཀྱི་ II: excrement (nursery word); in *W.* ཀ་ཀྱི་རྩ་ཅེ *ka-ka tañ-ce* = French *faire cuca* (*Jā.*).

‡ ཀ་ཀ་ཀྱི་ *ka-ka-ni* काकिणी 1. a small coin of Ancient India (*Cs.*): ཀ་ཀ་ཀྱི་འཕྲོན་གྱི་གྲུབ་རྩ། "ka-ka-ni of the value of twenty shells (*cowries*)." 2. कपर्दक the fourth part of a *paṇa*. 3. the quarter of a *māna*. 4. the seed of *Abrus precatorius*, used as a weight in medicine. 5. the shell of *Cypraea moneta*, used as money.

‡ ཀ་ཀ་རྩ་ *ka-ka-rañ* the cucumber is so called in Kunawar (*Jā.*).

‡ ཀ་ཀྱི་ཨི་ *ka-ki-ni* ककारि n. of a fabulous snowy mountain situated to the north of a river called *Patru*, where a medicinal plant called *Tujanaya* grows (*S. Lam. 36*).

‡ ཀ་ཀྱི་ཨི་ *Ka-ki-ni* 1. n. of a Buddhist literary work. 2. n. of a female Buddhist deity: ལྷ་མོ་མཁའ་གྲུ་རྩ་མཁའ་ཀ་ཀྱི་ཨི་ཞོར། (*D. 20*) "(taught) the rites concerning the goddess *Kakini* to the saint Mal-bye Tshañ-pa."

‡ ཀ་ཀྱུ་མྱུ་ *Ka-ku-ṣta* n. of a river (*K. d. 5532*).

† ཀ་ཀུ་ལ *Ka-ku bha-ya* ककुम 1. n. of a plant used in medicine, *Terminalia arjuna*. 2. = དུག་མོ་རྩེ་གི་ཕིང་ནོར *dug-mo ñuñ-gi piñ-nor* the "fruit of the tree of little poison" (*Ñag.*).

† ཀ་ཀེ་རི་ལ *Ka-ke-ri-ya* ककेरिय n. of a tree which grew on Grdhrakûṭa, or the Vulture-peak Hill of Magadha (*K. ko.* 73).

† ཀ་ཀོ *ka-ko* applied in Sikkim for ཀ་ཀོ་ལ *ka-ko-la*.

† ཀ་ཀོ་ལ *ka-ko-la* ककोल 1. cardamom, the fruit of *Cocculus Indicus*; a plant with a berry, the inner part of which consists of seeds with a wax-like aromatic substance. 2. ས་ཅི་ལྷོ་རྒྱུ་མུ་གུ་ལྷོ་སྤྲུལ་ *Saccharum munja*, but is variously described as a fruit used in medicine; a poisonous tree-drug; also = འཇམ་ལྷོ་ the castor-oil plant.

Syn. རྩམ་མང་ *tshah mañ*; ལྷོ་ལ་གཞིན་ཏུ་ *zla-wa gshon-mu*; ལྷོ་ལ་འཇིག་མུ་ *zla-wahī bye-ma* (*Mñon.*).

ཀ་ཅ *ka-ca* (also ཀ་ཅ་ *ka-cha*) བས་ articles, goods, effects, property, furniture: ཀ་ཅའི་རྩམ་མུ་འབྲང་པའི་ཀུན་པོ། the king who follows after property; ཀ་ཅས་མཆོག་པར་བྱེད་པ་ property causes satisfaction.

Syn. ལྷོ་ལ་གུ་ *spyad-lag*; ཡོ་བྱད་ *yo-byad*; དངོས་ཆས་ *ñhos-chas* (*Mñon.*).

ཀ་ཅན *Ka-can* n. of a place in Tibet (*Deb.* 43).

ཀ་ཅི *ka-ci* colloq. ཀ་རྩི *ka-rji* 1. a kind of coarse white cotton cloth largely imported into Tibet from Nepal and used for making prayer-flags. A piece of *ka-ci* is generally four to six yards long and a foot and-a-half broad. 2. a kind of muslin; a very fine cotton cloth imported from Benares: ཀ་ཅི་ལྷུག་རེར་འབྲུག་པུ་བྱུང་། for each piece of *ka-ci* eight bushels of barley.

ཀ་ཅི་སྤྱུ་རས་ *ka-ci skyem-ras* fine cotton cloth or muslin, so called from its resemblance to the superior quality of Tibetan paper called *skyems*; རྩེ་རས་སྤྱུ་ཚོགས་ཀ་ཅི་སྤྱུ་རས་། (*S. kar.* 179) different sorts of cotton cloth, muslin, &c., brought from Upper Tibet; ཀ་ཅི་སྤྱུ་རས་ an inferior kind of *ka-ci* cloth.

† ཀ་ཅི་ལི *ka-ci-li* कचिलि n. of a flower (*K. my.* 70). कचिलि is identical with कच्ची and कच्ची, a plant with an esculent root (*Arum colocasia*) cultivated for food.

ཀ་ལྷེ *ka-lei* sometimes used for ཀ་ཅི་.

ཀ་ལྷོག *Ka-lcog* an abbr. of the names of two celebrated translators of the Kahgyur: ཀ་ལ་དཔལ་བཅུག་པས་ *Ka-wa Dpal-brtsegs* and ལུའི་རྒྱལ་མཚན་ *Kluhi rgyal-mtshan* of *Lcog-ro*.

ཀ་ཅ *ka-cha* = ཀ་ཅ་ *ka-ca*.

ཀ་ཅ་ཏ *ka-cha-ta* a habitation, a hut (*Schtr.*).

ཀ་ཅུག *ka-chug* so, like that, accordingly; ཀ་ཅུག་མཚོན་ *ka-chug mdsod* means དེ་ལྟར་བྱེད་ *de-ltar-byed*, do like that, do accordingly: ཡ་མེས་མི་ལྟོན་མི་བྱེད་ཏུ་ཀ་ཅུག་མཚོན་། "if *Ame* is disinclined let (him) not do like that" (*A.* 94).

ཀ་ཏ *ka-ta* in mystic language a term for mother (*K. g.* 216).

† ཀ་ཏ་ཀ་ *ka-ta-ka* 1. n. of a tree. ཀ་ཏ་ཀ་ དང་ཐུང་གིས་མིག་ལྷན་བྱས་ན་མིག་ནད་ཐམས་ཅད་སེལ་བར་བྱེད་རྒྱུ་། if an eye-medicine be made from *kataka* and honey, all eye-diseases may be removed (*S. Lam.* 38). 2. कतक the clearing nut-plant, *Strychnos potatorum*. A seed of this plant when rubbed on the inside of a water jar produces a precipitation of the earthy particles of water.

ཀ་ཏ་མ་ཀ *ka-ta-ma-ka* n. of a kind of bird (*K. ko.* ༡ 2).

† ཀ་ཏ་ཡ *Ka-ta-ya*, also ཀ་ཏ *Ka-tya* n. of a place in Ancient India, probably the country of the *Getae*; according to *Cs.* Seythia; n. of a district in Tibet.

† ཀ་ཏ་ཡ་ན་ནིག་ཅན *Ka-ta-ya-na nog-can* lit. Kātyāyana with a hump on his shoulders; one of the six heretical teachers who disputed with Buddha.

† ཀ་ཏ་ཁི་བུ *Ka-ta-hi bu* = ཀ་ཏ་ཡ་ན་ཀ་ཏ་ཡ་ཡ་ཤ *kā-tya ya-na* कात्यायन the son of Kātyāyana; n. of a *Bhikṣu* (Buddhist monk) (*Nag.* 3).

† ཀ་ཏ་ཁི་བུ་མོ *Ka-ta-hi bu-mo* कात्यायनी, उमा the goddess Umā; also the mother of the *Bhikṣu* Kātyāyana.

† ཀ་ཏ་ཁི་བུ *Ka-tya-hi bu* कात्यायन lit. the son of Kātya. It is said that the family name of Kātyāyana was given because the patriarch of the tribe took the vows of an ascetic from the sage Nada (*K. d.* 5 127).

† ཀ་ཏ་ར *ka-ta-ra* n. of a flower (*K. d.* 1 12).

ཀ་ཏ་རུ *ka-ta-ru* = རུ་མིག་ *re-hu mig* a table of figures made of lines crossing each other and forming squares.

ཀ་ཏ་ན *ka-tan* = རས་ *raṣ* cotton cloth (*Nag.* 2).

† ཀ་ཏ་མ་བྱ *ka-tam-bha* described as རྩོག་ཅག་མ་ཀྱི་མེར་ (*K. d.* 3 462), n. of an insect.

† ཀ་ཏ་ར *ka-to-ra* = གཤོང་ *gshoṅ* a basin, bowl; कतौरा (also ཀ་ཏ་ར *ka-to-ra*) the Tibetan form of the Hindi word *kaṭorā*.

† ཀ་ཏ་ཀི *Ka-ta-ki* कटकी a generic name for mountain; n. of a mountain (*Sch.*).

† ཀ་ཏ་ཀི་ལ *Ka-ta-ki-la* कटकिल n. of a city in Ancient Sind (*S. Lam.* 35); lit. a pillar of grass.

ཀ་ཏ་བོ་ར *Ka-ta Bo-ta* Indian n. for the town of Paro in Bhutan (*Dsam.*).

† ཀ་ཏུ་ཀ *Ka-tu-ka* n. of a fabulous city which is described to have been fifty *yojana* in circumference.

ཀ་ཏོ་ར *ka-to-ra* v. ཀ་ཏོ་ར *ka-to-ra*.

ཀ་ཏ་ར *ka-tha-ra* in Kunawar a sort of peach (*Jā.*).

ཀ་ཐི་ཁྱི *Ku-thi-ṣi* a Chinese minister who founded the monastery of *Hi kwan-ze* (*Yig.* 45).

ཀ་ཐེ *ka-the* v. ཀ་ཡ *ka-wa*.

† ཀ་ད་རུ་ཀ *ka-da-ru-ha* कदरुह (prob. कदरुह a bird nestling on *khadira* trees) n. of a kind of bird (*K. ko.* ༡ 2).

† ཀ་ད་མ་པ *ka-dam-pa* कदम्ब, प्रियक 1. n. of a tree; ཀ་ད་མ་པ་མེ་ཤོག་ *ka-dam-pa me-shoṅ* कदम्ब पुष्प the *ka-damba* flower; the tree *Nauclea cadamba*, a tree with orange-coloured fragrant blossoms. 2. རྩ་མཐེང་རིལ་དང་ཤིང་ཐོང་བྱེ་བྲག་གི་མེར་ (*Nag.*) n. of a species of bird of a deep blue colour and also that of a tree. 3. a kind of grass.

ཀ་ད་མ་པ་ཅན *ka-dam-pa can* cloud, v. རྩེན་པ *sprin-pa* (*Mñon.*).

† ཀ་ད་ཀ *ka-da-ka* कडक also ཀ་ད་པ *ka-dā-pa* 1. n. of a fruit. 2. n. of a bird (*K. d.* 4 20).

† ཀ་ད་པ *ka-dā-pa* कडाप n. of a fruit (*K. d.* 4 202); prob. करिम the fruit of the tree *Ficus religiosa*.

† ཀ་ན་ཀ *ka-na-kam* कनक gold; a pedantic synonym for གཤེར་ *gser* (*Mñon.*).

† ཀ་པེ་ལ་མུ་ནི་ *ka-piñ-tha* कपिल मुनि n. of a Brāhmanical sage whose hermitage was at the mouth of the Ganges (*S. Lam.*).

† ཀ་པེང་ཐ་ *ka-piñ-tha* कपित्थ n. of a very delicious fruit (*K. d. ५ 20*).

† ཀ་པེན་ད་ *ka-pin-da-ka* कपिन्दक n. of a kind of bird.

ཀ་པུ་ཏ་ *Ka-pu-ta* n. of a place in Ancient India where, in accordance with the curse of a holy sage, adultery and incest were punished with the burning of the house in which such crimes were committed (*Dsam.*).

ཀ་པེད་ *ka-ped* a gourd; a sort of medicinal fruit (*Lex.*).

ཀ་པ་ *ka-pha* a tree.

ཀ་པ་ I: *Ka-wa* n. of the mother of Bromton, the founder of the Buddhist hierarchy of Tibet (*Hbrom. 137*).

ཀ་པ་ II: ཀུཅུག་པ་ *gzug-pa* ལྷུང་པ་ a pillar, column, stake, support; also trident; ཀ་སྒྲི་ *ka-ske* the neck of a pillar or column; ཀ་སྒྲིང་ *ka-sked* the shaft; ཀ་གཅིག་མ་ *ka-gcig-ma* a small house or temple having but one pillar; ཀ་ཅན་ *ka-chen* the principal pillar, a very large pillar; ཀ་རྩེན་ *ka-rten* the base of a pillar; ཀ་རྩེགས་ *ka-stegs* the pedestal of a pillar; ཀ་གདན་ *ka-gdan* the base or pedestal on which a pillar stands; ཀ་མུངས་ *ka-spuñs* a colonnade, a number of pillars; ཀ་བ་བུལ་ཅན་ a grooved pillar; ཀ་བ་དང་ནི་བའི་ཀ་བའི་ཁྱོང་ ལྷུང་ བའ་ (lit. the town of houses built with pillars and king-posts) one of the thirty-six holy places of the Buddhists; ཀ་བ་བུལ་པ་ཅན་ *ka-wa bum-pa-can* one of the pillars of the great Jokhang temple at Lhasa, with the upper part of

its capital in the shape of a water-pot; ཀ་བ་བུལ་མགོ་ཅན་ *ka-wa sbrul-mgo-can* the pillar that had a serpent-shaped capital; ཀ་བ་ཤིང་ལོ་ཅན་ *ka-wa shiñ-lo-can* the pillar which had designs of leaves of trees round its capital; ཀ་བ་སེང་མགོ་ཅན་ *ka-wa señ-mgo-can* the pillar with a lion's head on its capital. These were the names given to the four principal pillars of the Jokhang temple of Buddha at Lhasa, built by King Sroñ-btsan sgam-po about 640 A.D., after the model of the pillars in the palace of the Emperor T'ai-tsung, called Kyñ lün tin, the palace of the golden dragon. གནམ་གྱི་ཀ་བ་ *gnam-gyi ka-wa* ལྗང་ལྷུང་པ་ the pillar of heaven; མ་ལི་ཀ་བ་ *sa-yi ka-wa* རྒྱལ་ལྷུང་པ་ the pillar of earth; མེ་ལི་ཀ་བ་ *me-gi-ka-wa* བརྒྱལ་ལྷུང་པ་ the pillar of fire; ལྷ་ལི་ཀ་བ་ *chu-yi ka-wa* ལྷ་ལྷུང་པ་ the pillar of water,—these are the fabulous and metaphorical pillars mentioned in the astrological works of Tibet. གཡུ་མི་ཀ་བ་ *gyu-hi ka-wa* a pillar of turquoise, or one that is studded with turquoises (*Lha. kar. 13*).

ཀ་ཁོ་མ་ *Ka khol-ma* n. of a historical pillar in the grand temple of Buddha at Lhasa, inside of which the earliest known MS. of Tibet, called བཀའ་རྒྱུ་མཁའ་ཀ་ཁོ་མ་, and said to be the will of King Sroñ-btsan Sgam-po, was alleged to have been found in the middle of the eleventh century A.D.

ཀ་མགོ་ *ka-mgo* the capital of a pillar.

ཀ་ཅན་ *ka-can* = ཀ་བ་ཅན་ *ka-wa-can* lit. with a pillar or pillars; a house. In the sense of being the supports or upholders of the school of Marpa, the Tantrik sage of Tibet, his four disciples were called ཀ་ཅན་བཞི་ *ka-can bshi* "the four pillars of his

school." They received his *bkah*, commission, regarding Buddhism, and were also called བཀའ་བབས་བཞི "the four commissioned ones." The following were the four disciples: རྩོག་ཚས་རྩོད་ *Chos-rdor* of *Rñog*; བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཚན་ *Bsod-nams rgyal-mtshan*; རྩལ་གྱི་མཚུར་དབང་རྩོད་ *Mtshur-dwañ rdo-rje* of *Tol*; and མི་ལ་རས་པ་ *Mi-la ras-pa*.

ཀ་གཅིག་གི་གཅིག་ *ka-geig sgo-geig* 1. a small house with but one pillar and one door, gen. a small prison-house. 2. A mode of capital punishment is said to be called so when the culprit is fastened to a pillar in a dungeon until he dies of hunger (*Jä*).

ཀ་འཕན་ *ka-hphan* the ornamental silk fringes and embroidered hangings made in various mythical designs for decorating the capitals of pillars.

ཀ་བ་བཟང་པོ་ *ka-ba-mtshang-po* a strong well-finished pillar.

ཀ་བའི་ཕྱར་བཞོན་ *ka-wahi sbyar-bhod* a cornice; the ornamental projections, &c., which surmount a pillar; the decorative pieces which are attached to a pillar.

ཀ་མང་མ་ *ka-maṅ-ma* a house with many pillars.

ཀ་མིག་ *ka-mig* the square space (of about twelve feet) enclosed by four pillars is called a *ka-mig*; the area or enclosure of a colonnade is measured by the *ka-mig*.

ཀ་རྩེ་ *ka-rtse* the top of a pillar.

ཀ་རྩེ་ *ka-rtse* (ཀ་ཡང་རྩེ་ *ka-yañ-rtse*) the upper part or capital of a pillar.

ཀ་གཞུ་ *ka-gshu* རྒྱུ་མཚན་ལྷན་པོ་ capital of a wooden pillar; a piece of timber in the shape of a bow fixed on a pillar to hold up the main beam (*Lex.*).

ཀ་ཡང་རྩེ་ the extremity of a pillar which projects over the capital (architrave).

ཀ་གུབས་ *ka-gubs* = ཀ་བའི་གུབས་ *ka-wahi gubs* the cover of a pillar, perhaps the abacus.

ཀ་བ་ III: a particular faculty acquired by a mystic process in which the appetites—hunger, thirst, &c.—are suppressed. This is one of the six practices of the Buddhist *Tantriks* who practise *yoga* (meditative concentration).

ཀ་བ་ IV: རྩལ་ལུས་ a large vein or artery in the abdomen; a vessel in the side of the breast containing vital air (ཀ་ལུས་), supposed to be brought into action in above mystic process.

† ཀ་བེ་ཏ་ *ka-bi-ta* कपित्थ n. of a tree, the elephant or wood-apple, *Feronia Elephantum* (*S. Lam.* 38).

† ཀ་བེ་ཏ་ལ་ *ka-bi-ta-la* 1. n. of a tree (*K. d.* 3 422). 2. probably कपित्थ benzoin, storax.

ཀ་བུ་ལོ་ *Ka-bu-lo*, described as རྩོག་གི་མེང་, n. of a *Gandharva* Rāja—Prince of the celestial musicians (*K. my.* 492).

ཀ་བེད་ *ka-bed* or ཀུ་བ་ *ku-wa*, gourd. In the district of *Ped-ma dñod* in Tibet, just north of Assam, the gourd is called རྩལ་ཕུ་ *a-bum*: ཀ་བེད་འབྲས་ལུས་མཚན་ལྷན་པོ་ the gourd fruit cures fever and diarrhoea: ཀ་བེད་བསྐྱེད་ནས་བྲུ་རམ་དང་བཟའ་བར་བྲུས་ན་ཐག་ཏུ་འབྲུ་བ་མེལ་བར་བྱེད་ན། burnt or baked gourd eaten with molasses cures bloody diarrhoea (*K. g.* 3 47).

† ཀ་བེལ་ *Ka-bel* n. of a city in Ancient Udyāna, i.e., in ཡུ་རྒྱལ་ཡུལ་ *U-rgyan yul* probably the modern Kabul.

† ཀ་བོ་ཀ་ *Ka-bo-ka* n. of a Prince of Ancient Kabul (*S. Lam.* 17).

† ཀ་མ་ཅེ *Ka-ma-cha* or ཀ་མ་ཅེ *Ka-mu-tsha* कामचा n. of a sacred place in Assam where there is a stone-cut symbol of Kāli, the Hindu goddess.

† ཀ་མ་ཏ *ka-ma-ta* the lotus (*Nag.*).

† ཀ་མ་ཅི *ka-ma-tsi* कमचि a kind of medicinal plant: ཀ་མ་ཅི་རྩ་བ་བྱེ་བོར་བྲངས་ན་གཉིད་བྱེད་ཅུང་། “if the root of *ka-ma-tsi* be placed on the top of the head, sleep arises” (*K. g.* 356).

† ཀ་མ་རུ *kama-ru* 1. Kāmarūpa in Assam. 2. alabaster (*Sch.*); རྩ་ཀ་མ་རུཔ་ *rdo ka-ma-ru-pa* marble.

† ཀ་མ་ལ *ka-ma-la* कमल 1. the water-lily, lotus *Nelumbium*. 2. a river. 3. = རྩོམ་མེམས་ *groṣ sems* a consulting or reflecting mind (*Nag.*). The word *Kamala* is variously used by the Tibetans, and the following synonyms of it (both symbolie and metaphoric) are enumerated in the work (*Nag.*):—

Syn. ལྷའི་རྩྱེ་མ་ *sgrahi śñe-ma* soft tones; རྩོན་ཤིང་རྩ་ལྷུང་ *glah-pohi myos-bum* the teats of an elephant; དུབ་པ་རབ་མཚོག་པའུ་ལྷུང་ *n.* of a Buddha; བདེན་མུ་བ་ *hden-smra-wa* one who speaks the truth; རྣམ་མཁའ་ *nam-mkhah* the sky; རྣ་བ་ *nor-bu* a gem; སྒང་བྱང་གཉིས་པ་ *snah-byed gñis-pa* the second luminary, the moon; བ་གྲང་ *ba-glah* a bull; བར་གྱི་མཚམས་ *bar-gyi mtshams* the middle zone or boundary: བྱ་རང་པ་ *bya śaṅ-pa* swan; བྱང་ཅང་ *sbran-chaṅ* beer made of honey; དབང་པོ་ལྷུང་གསལ་ *dwañ-pohi gsal* a lamp, that which clears the sight; མ་དེ་ *ma-he* a buffalo; མི་མོའི་གླུ་ *mi-mohi glu* a woman's song; བཞིན་པའི་རྩ་ *hshon-pahi rta* a riding horse; རུལ་ཕྱར་ *yul-phran* a small country; རི་དགས་ *ri-dhags* a deer; ལུང་ཚགས་པ་ *luñ tshags-pa* a collected mind; རིན་པོ་ཅེ་ *rin-po che*

precious thing; རི་རབ་གྱི་རི་ཕྱར་ *ri-rab-kyi ri-phran* a smaller peak of the mountain Sumeru; ཤིང་རྩ་ *ṣiñ-rta* a chariot; གཤེར་གྱི་ཁ་རྩ་ག *gser-gyi kha-dog* the colour of gold.

† ཀ་མ་ལ་ཤེལ་པ་ *ka-ma-la* कमलशील a celebrated Buddhist philosopher of the ancient monastery of Vikramaçila in Magadha, who introduced the *Yogacārya* Mahāyāna School of Buddhism into Tibet, after defeating in controversy a Chinese heshang who wished to convert the Tibetans to the doctrine of the “do-nothing” school during the reign of King ཁྲི་སྒོང་ཨུ་བཙན་ *Khri-sroñ sde-hu btsan* about the middle of the 8th century A.D.

† ཀ་མ་ལི *ka-ma-li* a very sharp sword (*Nag.* 2): ལྷག་པ་དབྱུ་ན་མུ་གྱི་ཀ་མ་ལ་ལྷང་དབྱུ་ཐོགས་པ། (*D. R.*) grasping in his nine hands nine lotus-hafted razors.

† ཀ་མུ་ལ་རྩོ་རྩུང་ *ka-mu-la rdo-rgyad* n. of a sort of alabaster or steatite found in Central Tibet (*Jā.*).

† ཀ་ཚ་རྩོད་ཉག་ *ka-tsa rked-ñag* rusty and crooked: བྱང་བྱར་ཀ་ཚ་རྩོད་ཉག་ཡོད་པ་རྣམས། “the steel ribs of the coat of mail which are rusty and bent” (*Jig.*).

† ཀ་ཚ་རུའྲ་ཀ་ *ka-tsa ru-a-ka* कचरचक n. of a kind of bird (*K. ko.* 72).

† ཀ་ཚ་ལིན་དི་ *ka-tsa-lin-di* (prob. काचिलिन्दिक) = ལྷ་རྩ་མ་གྱི་ལོས་ *dress* made of a heavenly stuff, i.e., the finest kind of silk which is used for presentation at an interview, or when making an application for any favour, &c.; n. of a very fine cloth or linen made of Kācilindi (*Ler.*).

† ཀ་ཚང་ཀ་ལ་ *Ka-tsañ-ka-la* n. of a *Bhikṣuṇī* (Buddhist nun) (*K. d.* 18).

‡ ཀ་ཙ་མི་བན *Ka-tsi-li-ban* the Kachili forest: ལྷ་ཁྲུང་ར་ཉི་ཤེང་ལྷ་ཁྲུང་ཀ་ཙ་མི་བན་པ་པོ་རྫོང་མ་དང་། on the northern bank of the river Rohita there is the Kachili forest and a Nepalese stronghold (*Dsam.* 21).

ཀ་ར་ག་ལ *ka-rtsa-ga-la* the sea (*Schtr.*).

ཀ་ར་མ *ka-rtsam* a species of wild oats; it differs from *yug-po* or Tibetan oats and is considered superior to buckwheat, but inferior to wheat.

ཀ་ཚ་ལ *Ka-tshal* n. of a place situated to the east of Lhasa; དབུས་རྫོང་མཁ་གྲོ་ཀ་ཚ་ལ་རྫོང་། the monastery known as Ka-tshal Lha-khañ of Mal-gro in Upper Ü (Central Tibet).

ཀ་ཚོགས་ཆེན་པོ *Ka-tshigs chen-po* the title of a Buddhist work on the genealogy of the Kings of Tibet (*Gyal. S.* 28).

‡ ཀ་ཡ་གོ་བྱེ་རི *Gayā* described as རི་ཤིན་ཏུ་མཛོལ་བའི་ལྷོ་ཕྱོད་པའི་རྒྱ་གར་གྱི་མཆོད་རྟེན་ཞིག་གི་མིང་། (*Dsam.*) "n. of an Indian *Chaitya* situated on the high hill (of Gayā Gauri)."

ཀ་ར་ I: *ka-ra* མཚོར་ *sugar*: ཀ་ར་དང་ཡུལ་ར་དང་ཆ་མཉམ་དུ་བཟུང་གིང་། ཤོ་རྩ་ཆེན་པོ་ལྷོ་ཕྱོད་པའི་ཆ་མཉམ་པ་ལྟར་ཤིན་ཏུ་འབྱུང་པར་བྱེད་པར་། having taken sugar and arsenic in equal parts, if beer made from the root of *Cobhajana* be drunk, the gravel of the bladder will be ejected; ཀ་ར་དཀར་ཕྱུག་ *ka-ra dkar-smug* brown sugar; ཀ་ར་དཀར་ཕྱུག་ཕྱར་ལྷང་ཁ་བཟང་པོ། a kind of brown crystallized treacle and honey; ཀ་ར་ཏོག་རྩྭ་ *ka-ra tog-tog* loaf sugar, sugar in lumps; རྒྱལ་མོ་ཀ་ར་ *Rgyal-mo ka-ra* sugar from *Rgyal-mo Roñ*, situated on the confines of Tibet and China; བྱེ་མ་ཀ་ར་ *bye-ma ka-ra* powdered sugar, or granulated sugar; ལྷ་ཁྲུང་ཀ་ར་ *gel-ka-ra* rocky candy (*K. g.* 346).

ཀ་ར་ II: tent-pole; ཀ་ར་ཕྱིག་པོ་དང་ *ka-ra sdig-pod* a tent-pole with a grooved bulb on top used in some countries; ཀ་ར་ཕྱིག་མེད་པ། or ཀ་ར་ཕྱི་ལང་མེད་པ། a tent-pole without a grooved bulb on top.

‡ ཀ་ར་ན་ཏེ *ka-rañ-dsa* कंज, मकंदी, प्रकीर्ण a medicinal fruit or berry; n. of the tree *Pongamia glabra* and *Verbesina scandens*. ཀ་ར་ན་ཏེ་མ་པའི་མེ་རྩྭ་རྒྱུད། *karañdsa* produces natural warmth (in the stomach).

Syn. རུལ་བྱེད་རྩྭ་ *rul-byed skyes*; མར་གྱི་གང་མར་གྱི་གང་ *mar-gyi gan*; རྩོད་བྱེད་མ་ *rtsoñ byed-ma*; རེམ་འབྲས་དབྱེ་བ་ *hjam-hbras dbye-wa*; རྩོག་མ་ཕྱུག་པ་ *tshigs drug-pa*; རྩོ་མ་ལུས་ལྷེ་བས་ *ñe-ma lus-leib* (*Mñon.*).

‡ ཀ་ར་ད་ *ka-ra-da* n. of a bird, the cry of which is like the sound of a drum. It is described in Buddhist books as like fire in colour, and as located in the abodes of the *Asura* (*K. d.* 215).

ཀ་ར་ན་རུས་ *ka-ra-na-jus* a kind of fine Chinese satin (*Jiy.*). ཀ་ར་ན་རུས་དམ་རུས་མ་ཤིག་མ་ཆོས་དང་རིས་མའི་དབྱེ་བས་གྱིས་ཤིས་བྱས་སོ། the kinds of satin (called) *karanajus* and *damjus*, &c., are distinguished by their colour and the shape of the figures on them.

ཀ་ར་ན་རུས་ *ka-ra-na-rus* a kind of Chinese satin: ཡང་ཁྱེད་མ་ལུ་ཆེར་ཀ་ར་ན་རུས་དང་ཏ་ཞིང་དག་ལས་བྱས་པ་ལྟར་། aprons are mostly made of *karanarus* and *ta-shin* satin.

ཀ་ར་ན་ད་ *ka-ra-nañ* in the mystic language of the *Dākinī* of Tibet=the food of pigs (*K. g.* 27).

‡ ཀ་ར་བི་ར་ *ka-ra-bi-ra* or ཀ་ར་མི་ར་ *ka-ra vi-ra* कवचीर 1. a fragrant oleander, *Nerium odorum*; a species of *soma*; a

particular magical formula or spell for recovering a missile of mystic properties after its discharge. [The name *karavira* is also applied to the *daphne* plant, from the bark of which Tibetan paper is made. The creeper called the white *karavira* rubbed with the blood of the rock-lizard and the medicine *smutha* rubbed with *Bhrīṅgirāja*, when combined, make an ointment which cures venereal eruptions on the skin of the penis (*K. g.* 349).] 2. a sword or scimitar.

Syn. མོ་མོ་རྟོད་ *so-sor rgoḍ*; མོ་མོ་རྟོད་ *so-sor bshad*; རྟོ་མོ་རྟོད་ *rta gsoḍ*; དཔལ་པོ་ལག་པ་ *dpah-po lag-pu*; གཤོད་རྟགས་མེ་རྟོག་ཅན་ *gsoḍ rtags me-tog can*; བརྟན་གྱེས་ *brgyad gyes*; གཏུམ་པོ་ *gtum-po* (*Mñon.*).

† ཀ་ར་རུ་བེ་ཀ་ *ka-ra ru-be-ka* कररावक a kind of bird (*K. ko.* 7).

† ཀ་ར་ཏ་རི་ *ka-ra ha-ri* = ཐུ་རམ་ *bu-ram* sugar (*Sman.* 291).

† ཀ་ར་ན་ད་བ་ *ka-ran da-wa* कारण्डव.

† ཀ་ར་ན་ད་བ་ I: *ka-ran-da* कारण्डव 1. a sort of wild duck; ཀ་ར་ན་ད་བ་ལྟ་བུ་ཞིག་གི་མིང་། *karanda* is the name of a sweet-voiced bird. 2. कारण्ड, also पिटक, in Sans. a basket or covered box of bamboo wicker-work used for keeping books in; a basket for flowers; མཛོད་མ་རྟོག་བཀོད་པ་ ཀ་ར་ན་ད་བ་ལྟ་བུ་ཞིག་གི་མིང་། n. of a Buddhist work (*K. d.* 275).

† ཀ་ར་ན་ད་བ་ II: གེ་ལ, མུ་ལྷ་ white.

† ཀ་ར་ས་ *ka-ras*, abbr. of *Kaṣikahi ras*, the Benares muslin which used to be in great demand in Tibet. In the sacred books of Tibet the gods are generally dressed in fine Benares muslin. ཀ་ར་ས་ལྟ་བུ་ཞིག་གི་མིང་། for imitation Benares muslin the price per piece is two *bre* of barley.

† ཀ་རི་ཁི་བུ་མོ་ *Ka-ri-hi bu-mo* कात्यायनी the daughter of Kātyāyana; Umā.

† ཀ་རུ་ *ka-ru* 1. a wedge (*Jā.*). 2. white (*Nag.* 3).

† ཀ་རེ་ *ka-re*, probably ཀ་རེ་ *ga-re*. The use of the latter is very common in Eastern Tibet. In Sikkim they say ཀ་རེ་ *ka-te*, what? which? ལུ་པ་ཞིག་ཀྱོད་ཀ་རེ་དག་ལ་ Upāsaka, in what do you delight? (*A.* 94).

† ཀ་ལ་ཏ་ *Ka-la-ta* in mysticism ཀ་ལ་ཏ་ནི་ རོ་རྩེ་པོ་ལྟ་བུ་ཞིག་། *Ka-la-ta* is described as a man of lovely appearance (*K. g.* 216).

† ཀ་ལ་པི་ཏ་ཀ་ *Ka-la-piñ-ka* कलविष्क a sparrow; a singing bird with a sweet voice. According to *Lex.* the Indian cuckoo.

Syn. རྒྱལ་གསུང་ཡན་ལག་ *rgyal gsun yan-lag*; རྒྱལ་གསུང་ཡན་ལག་ *rjes hgro mkhan*; རྒྱལ་གསུང་ཡན་ལག་ *pañi dpe-can*; རྒྱལ་གསུང་ཡན་ལག་ *rna-wahi bcoḍ*; རྒྱལ་གསུང་ཡན་ལག་ *sgo-ñahi dus naḥ skad smrahi dwañ* (*Mñon.*).

† ཀ་ལ་བུ་ *Ka-la-bu* कलपुत्र n. of a king: རི་ཚོན་རྒྱལ་པོ་ཀ་ལ་བུ་ཞེས་པ་བཞེས་པ་གསུང་པ་ at that time (there lived) a king named Kalaputra, fierce and wrathful (*K. my.* 7 209).

† ཀ་ལ་རོ་ཟན་ *Ka-la ro-zan*, lit. ཀ་ལ་, the black lord of death who eats the dead; n. of a *Nāga*.

† ཀ་ལ་ཤ་ *ka-la-sha* कलश pitcher, jar; a large waterpot.

† ཀ་ལ་ག་ *ka-lag* in *W.* mud; earth and water used instead of mortar; also other similar compounds (*Jā.*).

† ཀ་ལ་ན་ཏ་ཀ་ ཀ་ལ་ན་ཏ་ཀ་ = མེའི་པ་ *mehil-pa* a species of bird, probably the *Bul-bul*.

† ཀ་ལན་ད་ཀ *Ka-lan-da-ka* कलन्दक
1. a town. 2. an individual: ཀ་ལན་ད་ཀ་ལེ་གྲོང་
དུ་ཕྱིན་ནས། having arrived at the town of
Kalandaka: དེ་ནས་ཀ་ལན་ད་ཀ་ལེ་གྲོང་རྩེ་དང་ཐུན་པ་
བཟང་ཕྱིན་ཕྱང་བས། then appeared Zan-jin the
long-lived, son of Kalandaka (*K. d. 3.*
34).

† ཀ་ལན་རྩེ་རི་ཀ *ka-lan-dsa-ri-ka* कलञ्ज-
रिका 1. a flowering plant; also the flower
used in *yajña*—sacrificial fire (*K. g. 5 33*).
2. belonging to कलञ्ज, an animal struck
with a poisoned arrow; tobacco.

† ཀ་ལམ་ཀ *ka-lam-ka*, described as ལུལ་
ཞེག་ཞེ་མིང་, n. of a place in Ancient India
(*Dsam. 14*).

† ཀ་ལམ་པ *ka-lam-ba* कलम्ब the pot-herb
Convolvulus repens, *Menispermum calumba*;
a medicinal plant: ཀ་ལམ་པ་ལེ་ལོ་མ་ཐམ་ན་པམས་
འཕེལ་ལོ། the leaf of *Kalamba* when eaten
improves health (*K. g. 3 44*).

† ཀ་ལཱ་པ *ka-lá-pa* कलाप 1. an aggre-
gate of many accomplishments; an
accumulation of excellent and wonderful
properties in one place or thing (*Lcxr.*).
2. the Buddhist Utopia; the capital of
the fabulous kingdom of S'ambhala.

ཀ་ལེ *ka-li* an abbreviation of the word
ka-pa-li, a skull (*Lcxr.*).

† ཀ་ལེ་ཀ *ka-li-ka* 1. described as
མེ་རྟོག་ཅམ་པ་ཀ་ལེ་འབྲས་བུའི་མེང་། the fruit of the
magnolia flower-plant; a bud of that flower
(*Mñon.*). 2. prob. कलिकार, a plant bearing
a nut which is used as a febrifuge, grey
Bonduc.

† ཀ་ལེང་ག *Ka-liñ-ga* or ཀ་ལེང་ཀ *Ka-liñ-*
ka कलिङ्ग 1. one of the thirty-six Buddhist
sacred places said to be situated at a
distance of 60 *yajana* S. E. of Gayā—also

the birth-place of Vis'wantara (*Dus-ye.*
39). 2. a bird, a native of an island or
maritime province of India bordering on
the Indian Ocean (*K. d. 2 15*).

ཀ་ལེ *ka-le* or ཀ་ལེབ *kaleb* saddle-
cloth (*Jä.*).

† ཀ་ཀ *ka-qa* = ཐང་རྩི *span-rtsi* (*Nag.*)
a species of grass (*K. d. 2 91*); ལྷུ་མ
Saccharum spontaneum.

† ཀ་ཤི་ཀ I: *ka-ṣi-ka* the finest Benares
muslin; cotton cloth of the finest texture
formerly manufactured in Benares; ཀ་ཤི་
ཀ་ཤི་རས་ཀ་ཤི་ཀ་ཤི་རས་ཀ་ཤི་ཀ་ཤི་རས་ཀ་ཤི་ཀ་
Benares muslin which
in ancient times was of great repute. It
is said that even the gods longed to wear
clothes made of this material. According
to *Cs.* *ka-ṣi-ka* means a kind of flax as
well as linen cloth; ཀ་ཤི་ཀ་ཤི་རས་དཀར་པོ། white
Benares linen; ཀ་ཤི་ཀ་ཤི་རྩུ་མ་ the oil of
kaṣika grain, prob. linseed oil.

† ཀ་ཤི་ཀ II: of Kāshi (Benares); an
inhabitant of Benares.

ཀ་ཤི་ཀ་ཐ་མོ *ka-ṣi ka phra-mo* fine flax;
Benares muslin.

ཀ་ཤིས *ka-ṣis*, abbr. of ཀ་ཤི་ཀ་ཤི་རས་, cotton
cloth.

† ཀ་ཤི་རུ *Ka-ṣi-ru* n. of a place or
island in the Indian ocean (*K. d. 5 319*):
ཀ་ཤི་རུ་ one of the nine divisions of Jambu-
dvīpa.

ཀ་ས *ka-sa* the colloq. form of the
expression བཀའ་གསལ་ *bkaḥ gsal*, a definite
order or clear message. According to
Jä. *kasa* and *kaso* are mutilated forms
of བཀའ་བུལ་ *bkaḥ ḥstsal*, meaning in *Ld.*
“yes, sir; very well, sir; at your service.”

† ཀ་སན་ཀ་ར *ka-san ka-ra* ལྷུ་མ་གྲོ་ཕྱང་
ལྷུ་མ་གྲོ་ཕྱང་ “n. of a city of Ancient India”
(*Dsam. 25*).

‡ ཀ་ཏ་ན་ཡ་ན་ཤི་ཡ *Ka-ha-na ya-na ši-*
la n. of an Indian Pandit (*Yig. 30*).

† 𑖦𑖧𑖨𑖩𑖪𑖫 *Kak-ku ti-pa* n. of an Indian Buddhist sage (*K. dun.* 52).

‡ गङ्गाकोला *Kako-la* ककोल a secret
abode of the *Dākini* (*K. g.* १३३७).

ཀག་ *kag* or ཀག་མ *kag-ma* mischief, harm, danger (*Lex.*) ; ཀག་ or ཀེག་ or རྒྱག་ implies some accident or injury ; ཀག་གིས་ཡངས་ = དང་གིས་ཡངས་ *had-kyis lañs* fleeing from harm ; ཀག་གིས་ཡངས་ནས་འགྲོ་བ། going from a place which has not suited one owing to bad luck or any accident ; also to run away from a place from fear ; adv. ཀག་གིས་ suddenly (*Sch.*).

† कग-का-वा *kag-ka-wa* कग्कव n. of a species of bird living on the Vulture-peak Hill near Gayā (*K. ko.* १२).

† 𑖦𑖳𑖦 *kañ-ka* कङ्क, जलारन 1. crane.
2. in Tibet a bird that feeds on dead
bodies and is therefore called 𑖣𑖳𑖦 *dur-bya*
the bird of the cemetery.

† ककर १ कां-का-रा ककर 1. n. of a flower described as growing on the Vulture-peak Hill of Gayā (K. ko. १ 4). 2. prob. ककरोल the plant *Alangium hexapetalum*.

ཀཱ་དཱ་ཀི་ *Kaṅ-daṅ-kiṅ* prop. n. of a terrific deity, a *Ḍākini*. When the monastery of Sam-ye was built, the image of *Kaṅ-daṅ-kiṅ* was placed on the first floor of the principal temple (*Gyal. S.* 87).

† ཀའ་ཚ་རྒྱ *Kaṇ-tsha-raṅga* a place in Ancient Bengal, called Gaur in the Indian language and *Gha-broñ* in the colloq. of Tibet (*S. Lam.*).

ཀད *kaḍ* in *Ld.* sometimes used instead of the affix ཀ *ka*, e.g., གཉིས་ཀད *gnis-kaḍ*, ཅངས་ཀད *tsaṅ-kaḍ*; also མཉམ་ཀད *mñam-kaḍ* (*Jä.*).

ཀན I: *kan* (see ཁན *kha-na*) the side or bank: སྤྱི་རྒྱུ་ཡོད་པའི་གན་རྩམས་པའི་བླ་ཡོད་པ་། | on the further bank of the river *Sri-chu* there being a country of brigands (*A.* 27).

ཀན II: also spelt ཀན *skan*, to cease absolutely from: དེ་ནི་རྟགས་པར་བྱེད་དེ་ཀན། “now give up anger and passion”; རྟེན་ཀན cease to tell anybody. Here the word ཀན *kan* is an emphatical prohibition (*Bou.*).

॥३ III: 1. तालु the palate; in *pad-*
kan phlegm; lit. the plywer of the palate.
2. हारक that seizes or takes away
by force. 3. कण्ठक a thorn; an illness; a
disease (*Lex.*). 4. n. of the pulse felt
with the middle finger called *kan-ma*.

† 𑌕𑌃𑌕𑌃𑌕 *Kan-ni-ka* कर्णिक district in
the east of India (*K. d.* २ 267).

† **काकुत्स्थ** (lit. the daughter of the hunchback) **काकुत्स्थ**, also written **काकुत्स्थ** *Kar-nyahī yul*, a city in Ancient India, the capital of which was Kānya-kubja, the modern Kanouj (*K. du.* 5 131).

ཀན་མ་ *kan-ma* the middle finger.

† ॠ Kan-tsi 𑖅𑖥𑖫𑖞 n. of a province, and also that of a city of Buddhist fame in Southern India (*Dug-ye*. 39).

‡ कण्टकारी *kaṇ-ta-kā-ri* कण्टकारी a wild *Rubus*; n. of a plant, *Solanum jaguini*; also the fruit of this plant; a drug useful in stopping fever; a thorny stick.

Syn. རིགས་ལྗན་མ *Rigs ldan-ma*; ལུ་ལ་ཁོང་ལྟེ་མ *yl hkhor skyes*; ལྟེ་ལྗན་ *stag ldan*; རྩེ་ལྗན་ *tshe ldan*; རྩེ་མ་ཅན་ *tsher-ma can*; རྩེ་མོ་མི་རིག་པ་ *rtsub-mohi reg-bya*; རྩེ་མོ་མི་རིག་པ་ *phyogs med-ma*; ལྟེ་ལྗན་ *skul byed* (*Mñon*).

ཀབ་ཀོབ *kab-kob* = ཀོབ་ཀྱི་པ་ *hide*; untanned skin (*Nag. 5*).

ཀབ་ཅ *kab-cha* shoe; leather shoes of Hindu fashion used by the wealthier Tibetans (*Jä.*).

† ཀམ་ཀ *kam-ka* = ཀམ་ཀ *kañ-ka*, ཇ་ལ་རྩ་ལ *ja-la ta-na* ཇ་ལ་རྩ་ལ *crane*.

† ཀམ་བི་ལ *kam bi-la* a kind of tree growing on the Vulture-peak Hill near Gaya (*K. ko. 7 3*); prob. the plant *Crinum Amaryllaceae*.

† ཀམ་བོ་ཤེ *Kam-bo-dsa* ཀམ་བོ་ཤེ 1. a country in the north-west of India (*Vai. sh.*), written *Kampo-rtse* (*Jä.*); n. of a fabulous city said to have contained an area of a hundred *yojana* (*S. Lam.*). 2. modern Cambodia, anciently called Champa.

ཀམ་བོ་ཤེ་ཀ *Kam-bo-dsi-ka* n. of the country, also of the people, as well as of articles that come from it (*K. du. 5 148*).

ཀུ *kañu* water-melon (*Sch.*).

ཀུ་ལྷི་མ *Kañu-lis* n. of a Chinese minister (*Yig. 24*).

ཀར *kar*, also *kar-kar*, great pain; suffering (*Lex.*); ཀར་ཀར་བྱུག་ལང་མ། aching pain (*Nag. 4*).

ཀར་ལང་མ་པ *kar lañg-pa* = རྩད་བྱུག་ལང་མ་པ *nañ zug lañg-pa* (*Nag.*), irritation or pain in sickness; exacerbation.

† ཀཀ་ཀྱ *karka-ta* or ཀཀ་རྩ་ཀྱ, the constellation of "Cancer." It is represented by the frog (ལྟེ་ལ) in Tibet.

† ཀཀ་ཀྱ *karke-ta* = ཀར་ཀྱ་རྩ་ཀྱ ཀཀ་ཀྱ་རྩ་ཀྱ, described as རྩད་བྱུག་ལྟེ་ལ་པ་, a yellow gem or precious stone (*K. d. 4 295*).

ཀར་སྒྱིན *kar-skyin* loan; in polite language v. སྒྱིན *skyin* (*Jä.*).

ཀར་རྒྱལ *Kar-rgyal* a *Nāga* (*S. kar.*).

ཀར་རྒྱལ *Kar rgyud* members of the line of the *Karma-pa* hierarchy; also an abbreviation of the expression *Karma-pa'i-rgyudpa*.

ཀར་ཆག *kar-chag* (also written རྩད་ཆག) a register; list; index.

† ཀར་མི་ཀ *kar-mi-ka* ཀར་མི་ཀ, ཀར་མི་ཀར་མི་ཀ n. of a flower of the shape of an ear-ring (*K. g. 2 2*); the flower of the tree *Pterospermum acerifolium* and of *Cassia fistula*.

† ཀར་ཏྭ་ཤར *karna kṣa-ra* = ཏྭ་པ་ *tsha-la* borax (*Sman. 484*).

† ཀར་ཀྱི་ཀ *karni-ka* in mystic language = རྩད་བྱུག་ *dril-bu*, a bell (*K. g. 8 27*).

† ཀམ་ཀ *kar-ma* = རྩད་བྱུག་ལང་མ་པ *hphrin-laṅ* or ལང་མ་པ་ *commission, service; action; work*; that which is produced from action; ཀར་མ་པ *Karma-pa* (in Nepal called ཀར་མི་ཀ) n. of a *Tāntrik* school of Buddhism. The head of that school in Tibet holds the title of *Rgyal-wa Karma-pa*. The followers of the school are generally designated by the name of *Karma-pa*.

ཀམ་གཉིས་པ *Karma-gñis-pa* the second head of this sect, named *Pakṣi* or *Bakṣi*,

was invited to China by the Emperor Kublai Khan. The third chief, called *Karma Rañ-hyuh rdorje*, was invited to Peking by the Emperor Temur Toakwan. The fourth *Karma Rol pahi rdorje* was a friend of the last monarch of the Mongol dynasty. The fifth *Karma De bshin gcegs-pa* was invited to China in the reign of the Ming Emperor Yunglo (*Loh.* 2 10).

ཀར་བཏན་སྤྱོད་ *Karma bstan skyoñ* the last of the *Sde-ba Gtsañ-pa* or rulers of Tsang and Ü whom the Mongol Chief Gu-shi Khan overthrew (*Loh.* 2 15).

ཀར་མ་བཤེ *Kar-ma ba-dsra* कर्मवन्त n. of an Indian pandit who worked in Tibet for Buddhism (*J. Zan.*).

ཀར་སྤྱུག *kar-smug* or ཀར་སྤྱུག་པ་ *ka-ra-smug-pa* brown sugar or treacle (*Jig.*).

ཀར་ཡོལ *kar-yol* (also written དཀར་ཡོལ, meaning white ware) porcelain; china-ware; a china cup.

ཀར་ལང་བ *kar-lañ-wa* to stand up; to rise suddenly (*Jā.*).

† ཀར་པ་པ་མེ *kar-ṣa-pa-ni* कार्षापण 1. a coin in Ancient India, or a weight of varying value; a *tola* or one *rupee* weight of gold; the value of two Tibet *sho*: མ་ལུ་ལྷོ་སྐྱུ་མུ་པ་ཀླ་ *ma-lu lña sogṣ mā-ṣa-ka*, དེ་རྣམས་བཏན་བྱས་ཀར་པ་པ་མེ། *de-rnamṣ bce-drug kar-ṣa-pa-na*, དེ་བཞི་ནི་གཞིར་སྒྲུང་ངོ་། *de bshi ni gser-srañ-ño (Nag.)* five *manu* make a *māṣaka*, sixteen *māṣaka* make a *kar-ṣa-pa-na*, and four of these make a gold *srañ* (i.e., half a *tola* of gold). 2. འཛོན་བྱ་རྫོང་བྱས་པའི་མེ *the* “value of 1,600 *couries*.” 3. कार्षापण a coin or weight of different values = *karṣa*: if of gold, weighing sixteen *māṣa*, which are variously calculated; if of silver, in value equal to 16 *pana* of *couries*, i.e., 1,280

couries, commonly termed a *kahan*; if of copper, it weighs 80 *raktika*, or the same as of gold, about 176 grains.

ཀར་ལུགས *kar-ṣubṣ* (abbr. of དཀར་ཡོལ་གྱི་ལུགས་ *dkar-yol-gyi ṣubṣ*) the cover of a china tea-cup, generally made of iron, brass or silver: ཀར་ལུགས་ལ་བྲེ་བཅུ་ *kar-ṣubṣ-la bre-bcu (Rtsii.)* “for the cover of a tea-cup made of silver (the price is) 10 *bre*.”

ཀར་ས *kar-sa* n. of a kind of brick-tea; also called ལྗང་ཇ *ljan-ja* (green tea) or ལྗང་ཇ་པ་རི *ljan-ja pa-ri*; also the tea that comes from the Chinese district of Jañ: ལྗང་ཇ་པ་རི་ལ་ཀར་ས་ཡོང་མཁེར་གཤིས་, དེ་ལྟར་ལྗང་ཇ་པ་རི་སྤྱོད་པ་ *by the Jang route (come) both Karṣa and Bod-thing (teas), now well known as Jang-ja (Jig. 23).*

ཀར་སོག *Kar-Sog*, an abbr. of *Kar-ma-pa* and *Sog-po*, followers of the *Karma-pa* sect and the Mongolians.

ཀརྲི་སྒྲུང་ *Karti sgañ* n. of a place in Tibet.

† ཀལླ *kalpa* for བསྐྱེད་པ་ *bṣkal-pa* कल्प, an age; a mythical period of time.

† ཀླ་ཀླ *kā-ka* काक a crow.

ཀླ་ཁི་ལ *kā-khi-la* (mystic) door; entrance (*K. g. ᠙ 23*).

ཀླ་ཨེ *kā-hji* = ཀླ་ཨེ *kwa-tsi* a shirt; a Chinese jacket (*Sch.*). In Chinese *Kua-tzu*.

† ཀླ་ཏུ་བུ་མོ *Kā-tya bu-mo* described as དབང་ཕྱུག་གི་བཅུན་མོ་ལྷ་མ། the goddess *Umā*, wife of *Dwañ dphyug (Mñon.)*.

ཀླ་ཏ་ཀླ *kā-ta-ka* fish (*Schtr.*).

गी.म *ki-ma* according to *Schr.* a corruption of the Chinese word *khin*, a lyre with seven strings. (*Pilgrimage of Fa-Hian. Calcutta, 1848, p. 265.*)

गी.उं *ki-tsi* tickling; गी.उं.उ.प *ki-tsi byed-pa* to tickle (*Jā.*).

† गी.र.प *ki-ra-pa* (mystic) a flower (*K. g. p. 26.*).

† गी.रि.ग *ki-ri-kan* ककण, ककर a kind of pepper, *Piper chaba*; श्वेत.अरुण.दण्ड.उ.व.र.द. (K. g. 210) the roots of white *arka* tree and roots of white *kiri-kan* (are used in medicine).

† गी.द.ग.र *kiñ-kara* किरार a servant or an emissary.

† गी.द.गु.ग *kiñ-gu-ka* किंशुक a kind of flower; the tree *Butea Frondosa*; a tree bearing pretty flowers.

† गी.म.प *kim-pa* a pretty but bitter fruit, erroneously for गी.म.प.ग *kim-pa-ka*.

† गी.म.प.ग *kim-pa-ka* किम्पाक a fruit, *Cucurbitaceous* plant, *Trichosanthes palmata*; also possibly *Cucumis colocynthis*. गी.म.प.ग.पि. १२५.गु.म.कु.द.म। ३.म.रि.व.म.पि.रि.ग.म.उ.र.द.। ६.म.प.रि.र.द.मि.र.ग.पि। १२५.प.प.प.रि.मि.र.म.प.ग.म। (*K. d. ५ 325*) men entertain desires which are transient and deceptive like the *Kimpaka* fruit and like fish that eat bait on a hook.

† गी.म.प.ल *kim-pa-la* or गी.म.प.ल *kim-ba-la* किम्बल a musical instrument; a cymbal (*Cs.*).

गी.उ *ki-hu* गटजनक a species of small red garlic; acc. to some carrot.

गी.प *kil* slowly = ग.पे *ga-le*: प.ग.उ.प.प.क.प. १.म.पि.पि.म.पि.प. crossing a mountain pass (he) arrived slowly (*D.R.*).

† गी.प.गी.प *Kila-kila* किलकिल 1. an epithet of S'iva. 2. a town in Ancient India. 3. a *Rākṣasa* King (*K. g. ५ 623*). 4. an onomatopoeitic for sounds or cries (*Jā.*).

† गी.रि.ता.का *Ki-ri ta-ka* किरातक the country of the Saptā Kosi in Nepal inhabited by the Kirāt tribes and called Kirānta; n. of a district in म.प.प. Sub-Himālayā (*Duṣ-ye. 39.*).

गी.प.रि.उ.द.प *ki-ṣaḥi ḥdab* अपामगेष्व, श्वेत.अ.प.म.क.रि.म the leaf of the tree *Achyranthes aspera* used in incantations, in medicine, in washing linen, and in sacrifices (*Mñon.*).

गी.द.ग.द. *Kiñ-kāñ* व. ग.द.ग.द. *Kañ dāñ* kiñ.

गु I: *ku* 1. for the numeral 61. 2. (mystic) a fairy or *dākinī* (*K. g. १, 179*); गु.प *ku-pa*, the 61st (volume).

गु II: a cry, moan; गु.गु *ku-sgra* clamour, noise; गु.गु.रि.उ.द.प a general cry; the vociferations of many people together; गु.द.द. the noise of general conversation: र.म.म.म.गु.म.उ.र.प.द.म.प.प.प.ग.गु.द.द.प.गु. then, when they arrived at the bank of Sog chu, there was the sound of chattering in a house (*A. 82*).

गु.गु *ku-ku*=कु.कु *sku-sku* प्रहेलिका; इ.उ *lā-hu* an enigma, a riddle, a puzzling question.

गु.गु.गु.गु *ku-ku sgrogṣ* lit. that cries *kuku*;=गु.ग.ग *bya-gag* a grey species of duck (*Mñon.*).

गु.गु.र.उ *Ku-ku-ra-tsa* कुकुराचायं a teacher or trainer of dogs; n. of an Indian Buddhist sage who was also called Kukuripa (गु.गु.रि.प) (*K. dun. 45*).

ཀུཀུར་ཏ་པ་དྲཱ་ *Ku-kur-ta pā-dā* རྩུའུ་
པ་དྲཱ་=རྩུའུ་པ་དྲཱ་ n. of a hill in Magadha
(*Dsam.* 17).

ཀུཀུ *Ku-ke*, erroneously for ཀུཀུ *Gu-ge*,
a part of the province of Nga-ri in Tibet.

ཀུཅུ *ku-co* ཀོལ་ཆུ་, ཀུཅུ་ཆུ་, རྩུ་ཆུ་ noise,
clamour; རྩུ་ཆུ་ཀུཅུ་ཆུ་ལ་ལ་ལ་ རྩུ་ཆུ་ལ་ལ་ལ་
དག་ཀུཅུ་ when an old dog barks, go else-
where without explanation (*S. leg.*). ཀུ
ཅུ་ noisy, clamorous; ཀུཅུ་ཆུ་ལ་ལ་ལ་ to
speak in a loud voice (meaning nothing);
to bawl out; ཀུཅུ་ཆུ་ལ་ལ་ལ་ to bawl, to cry
out, to make a loud noise; ཀུཅུ་ཆུ་ལ་ལ་ལ་ a
great noise or tumult, an uproar.

ཀུཅུར་ *Ku-cor*, also ཀུཅུར་, n. of a place
in Tibet.

ཀུཅུར་ཆུ་ *ku-deñ-ñe*: See ante ཀུ་ *ku*.

ཀུཅུར་ *ku-ther* = མཐོ་རིམ་ཆུ་ *mtsho-ris rluñ*
the heavenly breeze (*Mñon.*).

† ཀུཅུ་ལ་ *Ku-na-la* རྩུ་ལ་ 1. the *manāl*
or Himalayan pheasant; also, a bird with
beautiful eyes which lives in the fabu-
lous mount Sumeru. 2. the eldest son
of As'oka.

ཀུལ་ *ku-wa* or རྩུ་ལ་ *sku-wa* (in Chinese:
kua) རྩུ་ལ་, རྩུ་ལ་ a gourd; the bottle
gourd, *Lagenaria vulgaris*. In the Pema-
koi district this fruit is called རྩུ་ལ་ *a-bum*,
i.e., nature's bottle. A bottle made of a
dried gourd is also called ཀུལ་ *ku-wa*.

Syn. རྩུ་ལ་ལ་ལ་ *rnām-par rgyal*; རྩུ་ལ་ལ་
doñ-bu riñ; རྩུ་ལ་ལ་ *dra-wa-can*; རྩུ་ལ་ལ་
rñā zlum byed; རྩུ་ལ་ལ་ལ་ *hbigz byed*; རྩུ་ལ་ལ་
hbras mehog; རྩུ་ལ་ལ་ *mdah lpags* (*Mñon.*).

ཀུལ་ལ་ལ་ལ་ *ku-wahi gziñs* a float made of
long-dried gourds.

† ཀུལ་ལ་ལ་ལ་ *ku-ba-la me-tog* རྩུ་ལ་ལ་,
also རྩུ་ལ་ལ་, the water-lily; also, the jujube
plant, *Zizyphus jujuba* and the fruit of
that plant.

† ཀུལ་ལ་ *Ku-bera* རྩུ་ལ་, རྩུ་ལ་ *Kuvera*, the
god of riches, the chief of the Noijin
known also as *Naga Kuvera* and རྩུ་ལ་ལ་
Rnam-thos kyi-bu, the son of *Vaiçravaṇa*.
According to some Tibetan writers, *Kuvera*
is one of the eight keepers of the horses
of *Vaiçravaṇa*. [*Kubera*, or in later
Sanskrit *Kuvera*, originally the name of
the chief of the evil beings of darkness
bearing the epithet *Vaiçravaṇa*; afterwards
the god of riches and treasures, and is
regent of the northern quarter of the
world, which is hence called *Kubera-*
gupta-dik. *Kubera* is the son of *Viçrava*
by *Idarīḍa*, the chief of the *Yakṣa* and a
friend of *Rudra*.] (*M. Wills.*).

ཀུལ་ལ་ལ་ *Ku-byi mañ-ke* a Bon
deity who resembles the *Bodhisattva*
Jampal; the god of learning and wisdom
among the Northern Buddhists (*D.R.*).

ཀུལ་ལ་ *ku-ma-ra* = རྩུ་ལ་ལ་ལ་ *gser-mchog*
ལ་ལ་ལ་ལ་ leaf-gold (from China brought
by way of Ceylon); it is described in
(*Mñon.*): རྩུ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ gold ex-
ported from Lankā (Ancient Ceylon).

† ཀུལ་ལ་ *ku-mud* རྩུ་ལ་ the water-lily
which opens at the appearance of the
moon; said to be *Nymphaea esculenta*;
ཀུལ་ལ་ལ་ = ཀུལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ a bush or cluster
of water-lilies.

Syn. རྩུ་ལ་ལ་ལ་ལ་ *ut-pa-la dkar-po*; རྩུ་ལ་ལ་
zla-wahi dri; རྩུ་ལ་ལ་ *sa-mos*; རྩུ་ལ་ལ་ *sa-dgah*;
རྩུ་ལ་ལ་ *sahi gdu-gu*; རྩུ་ལ་ལ་ལ་ལ་ *stōñ hthun*
dkar-po; རྩུ་ལ་ལ་ལ་ *zla-was dgah*; རྩུ་ལ་ *sita*;
རྩུ་ལ་ *sa-sgrog*; རྩུ་ལ་ *sa-stobs*; རྩུ་ལ་ལ་ལ་
mtshan-mo bshad (*Mñon.*).

ཀུ་སུ་ལུ་ *Ku-su-lu spyod-pa* the practice of the *Shaman* or Buddhist exorcists; ཀུ་སུ་ལུ་མཛད་པའི་ཚེ། (*A. 26*) when practising the rites of a *Ku-su-lu* exorcist.

ཀུ་སུ་ལུ་ *ku-su-lu-pa* is a word of *Tantrik* mysticism, its proper Tibetan equivalent being ཀུ་སུ་ལུ་ *good-pa*, the art of exorcism. The mystic *Tantrik* rites of the *Avadhauts*, called *Avadhūtipa* in Tibet, exist in India.

ཀུ་སུ་རྫོང་ *Ku-su-rdsoñ* n. of a fort and also that of a district in ཁམས་ *Kham*s (*S. kar.*).

ཀུ་བསྐྱོ *ku bswo* the shrill ejaculation *swō, swō*, &c., made at the time of sacrifice to the earthly gods, demi-gods and spirits by priests, &c., in Tibet: ལྷ་ཡི་དམག་ཚོགས་བསམ་གྱིས་མེ་བྱེད་པས་བཞོར་ནས་ཀུ་བསྐྱོ་ཆེ་ the celestial troops in inconceivable numbers surrounding them gave vent to *bswo-bswo*.

ཀུ་ལུ་ *ku-lu* ཀུ་ the cry of the Indian cuckoo; ཀུ་ལུ་མཁན་པོ་ ཀུ་ལུ་ the cuckoo, i.e., the bird that cries 'koo-hoo'; acc. to *Cs.* a kind of ring dove.

ཀུ་ལྷ་ *ku-lhañ* sheep and goats: གཤེན་པོ་རྣམས་ཀྱིས་ཀུ་ལྷ་པོ་རྣམས་ཀྱི་རྩེ་དང་མ་ཉི་དང་མཛོ་རྩེ་རྩེ་མོང་ལ་སྐྱུ་ལ། (*G. Bon.*) among the followers of Sheurab the *Bon-po* of the *Rgyu* and *Hbras-po* sects sacrifice sheep and goats, buffaloes, dzo, mules, camels, &c.

ཀུ་ *kug* crooked; a hook; གྱི་ཀུ་ *gri-kug* (the *kukri*), a curved knife; short sabre; ལྷག་ཀུ་ *lags-kug* an iron hook; ཉ་ཀུ་ *ña-kug* a fish-hook.

ཀུ་ཀུ་བྱེད་པ་ *kug-kug byed-pa* to bend, curve, clinch (a nail) (*Jā.*).

ཀུ་ཀུ་ *kug-kug* altogether crooked; ཀུ་ཀུ་པ་ཉིད་ *kug-pa-ñid* crookedness (*Cs.*).

ཀུ་ག་ཅེ་ *kug-rtse* cuckoo in *W* (*Jā.*).

ཀུ་ཀུ་ *Kuñ-ku-na* possibly the province of Konkan in Western India (*S. Lam. 33*).

ཀུ་ཀུ་མ་ *kuñ-kuma* ཀུ་ཀུ་ saffron. Tibetan ཀུ་ཀུ་ is evidently a corruption of the Sanskrit word.

ཀུ་ཤ་རྩ་ *Kuñ-dsa-ra* ཀུ་ཤ་ a fabulous silver mountain situated beyond the great sea and at a distance of 2,000 *yojana* to the south of *Nima ldan*, where the sun never sets. It is full of precious stones, such as lapis lazuli, sapphire, &c., and on the sides of this mountain there grows a species of tree producing a race of men who live only one day; they are born at dawn, they begin to walk after day-break, in the morning they are youths, towards evening they grow old, and at sunset they die (*K. d. 276*).

ཀུ་ *kun* བཤིང་, ཡང་, འདྲ་མཁོ་, སྐོར་མཁོ་ all, entire, the whole; གྲུ་ཡི་ཁྱད་ཀུ་ན་ནས་ from all pores of the hair; རིན་གཤམ་ཀུ་ all those; གཤམ་ཀུ་ all the others; ཀུ་ན་མཁོ་ཅད་ all, every one included; ཀུ་ན་གྱི་མཁོ་པ་ལ་ in the hearing of all; མེ་ཉྱ་ལ་རིན་པོ་ལ་པར་བྱ་ all these flowers should be strewn about; ཀུ་ན་གྱིས་མཛོང་བ་ seen by everybody; རྒྱུ་མཁོ་པ་ཀུ་ or མཁོ་པ་ཀུ་ time without interruption; at all times; colloq. ཀུ་ན་ལ་ *kun-la* means "everywhere."

Syn. བསམ་ཅད་ *thams- cad* all; རྩ་ཚོགས་ *snatshogs* various kinds; མ་ལུས་ *ma-lus* without leaving anything behind; རྩ་པར་ *zad-par* exhaustively; ལྷག་མེད་ *lhag-med* without remainder; ལུས་མེད་ *lus-med* nothing left (*Mñon.*).

ཀུ་ན་ཀྱི་ཀུ་ *kun-dkyil*, same as ཀུ་ན་གྱི་ཀྱི་ཀུ་ *kun-gyi dkyil*, in the midst of all; in the middle of all; at the centre.

ཀུན་དགེ་སྒྲིལ *kun-dkris* (*kun-ti*) = རྩོད་མོངས་ *non-mongs* lit. that which binds all; misery, moral corruption, general corruptness, sin.

ཀུན་བཟུང་ *kun-bkram* (*kun-tam*) or ཀུན་དུ་བཟུང་ *kun-tu bkram* རྒྱུ་ལྡན་ strewn about, spread over.

ཀུན་སྐྱེ་ *kun-skye*, same as ཀུན་དུ་སྐྱེ་ *kun-tu skye* or ཀུན་ལ་སྐྱེ་ *kun-la-skye* འདུལ་པའི་, ལྡན་པའི་, ལྡན་པའི་, grows everywhere: དཔྱད་དུས་མེ་ཏོག་ ཀུན་དུ་སྐྱེ་ flowers grow everywhere in summer time.

ཀུན་སྐྱེད་ཕྱིད་ *kun-skyed-byed* = མྱོང་ *ñin* the heart, mind (*Mñon.*).

ཀུན་སྐྱོབ་ *kun-skyo-ica* or ཀུན་དུ་སྐྱོབ་ *kun-tu skyo-ica* སྐྱོབ་པའི་, རྒྱུ་ལྡན་, ལྡན་པའི་, to become penitent; to thoroughly regret: མཚན་ཀུན་དུ་སྐྱོབ་ his mind was filled with regret day and night.

ཀུན་སྐྱོད་ *kun-skyod* agitated, moved; agitation.

ཀུན་སྐྱོབ་མྱོང་ *Kun-skyob gñin* n. of a monastery in Tibet.

ཀུན་ཁོངས་ *kun-khebs* རྒྱུ་ལྡན་, ལྡན་པའི་ any cover; the all-encompassing cover, the sky.

ཀུན་ཁྱུང་ I: *kun-khyab* = རྣམ་མཁའ་ *nam mkhah* རྣམ་མཁའ་, ལྡན་པའི་ that which encompasses all things; the void space, the sky, the four quarters of heaven.

ཀུན་ཁྱུང་ II: = འཕྲོག་ཕྱིད་ *Hphrog-byed* རྒྱུ་ལྡན་ he that takes away misery; the all-pervading enemy; the snatcher; the lord of death.

ཀུན་ཁྱུང་ *kun-hkhor* v. ཀུན་བཟང་འཕྲོག་པ་ *kun-bzang hkhor-lo*, a charm in the name of the Dhyani Buddha called Samanta Bhadra.

ཀུན་ཁྱུང་དཔལ་མོ་ *kun-kkyab dpal-mo* = རྣམ་མཁའ་ *nam-mkhah* the sky; n. of a goddess (*Fig. k. 16*).

ཀུན་ཁྱུང་མཁའ་ *kun-hkhyams* རྒྱུ་ལྡན་མཁའ་ a wanderer; a beggar, a mendicant who goes to every door for alms.

ཀུན་མཁྱེན་ *Kun-mkhyen* = རྣམ་མཁའ་འཕྲིན་པའི་མཁའ་ *cad mkhyen-pa* རྣམ་མཁའ་, རྣམ་མཁའ་ the All-knowing; the Physician; an epithet of Buddha and also of the highest order of *Bodhisattva*.

ཀུན་མཁྱེན་ཀུན་གྱི་གཞི་མཁའ་ *kun-mkhyen kun-gzigs* omniscient and all-seeing, referring to the attributes of a Buddha or *Bodhisattva*.

ཀུན་མཁྱེན་ཁོང་པོ་ *Kun-mkhyen kloñ-chen* a religious teacher of the *Rñin-ma* School who founded a sect of his own called *Kun dgah lugs*.

ཀུན་མཁྱེན་ཆོས་སྐྱོང་པ་ *Kun-mkhyen chos-sku hod-ser* the Tibetan hierarch of *Sa-skye*, who, at the request of *Khu-lugs*, the Chief of Horchen, first shaped the Mongolian alphabet.

ཀུན་མཁྱེན་ཉི་མའི་གཞི་མཁའ་ *Kun-mkhyen ni-mahī gñen* རྣམ་མཁའ་ རྣམ་མཁའ་ an epithet of Gautama Buddha (*Yig. k. 83*).

ཀུན་མཁྱེན་དབྱིག་གཞི་མཁའ་ *Kun-mkhyen dbyig-gñen* n. of a lama who was given the religious title of *Kun-mkhyen*, the all-knowing.

ཀུན་མཁྱེན་ཀུན་མཁྱེན་ *kun-khrugs* རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་ agitated; anxious: རྒྱུ་ལྡན་པའི་ཀུན་མཁྱེན་ the waves of the sea were agitated.

ཀུན་མཁྱེན་ *kun-hkhrul* རྒྱུ་ལྡན་ blunder; illusion; also adj. all-delusive; all-wandering.

ཀུན་གྱི་མཐའ་ *kun-gyi mthah* the end or termination of all (merits): རྣམ་མཁའ་པ་ཀུན་གྱི་མཐའ་ རྣམ་མཁའ་ རྣམ་མཁའ་ རྣམ་མཁའ་ the end of accumulation is expenditure; the end of rising is fall (*K. d. 330*).

ཀུན་གྱི་གནས་ *kun-gyi-gnas* the basis or abode of all (miseries): རྣམ་མཁའ་པའི་གནས་ཀུན་གྱི་གནས་ the grounds of misery are disease, old age, and death (*K. d. 333*).

ཀུན་གྱི་ཚུ་བ་ *kun-gyi, rtsa-ica*, the root of everything; wisdom, divine knowledge. རྣམ་མཁའ་པའི་ཚུ་བ་ རྣམ་མཁའ་ རྣམ་མཁའ་ This seen or unseen talent has *Prayñā*

(absolute knowledge) for its basis, i.e., the root of all things is wisdom (*prajña*) (*G. gya.*).

ཀུན་གྱི་མ་བུ་པ་ *kun-gyi's bkur-wa* he who is respected by all; a learned man, v. མཁས་པ་ *mkhas-pa* (*Mñon.*).

ཀུན་གྱི་ཕྱག་བྱས་ *kun-gyi's phyag-byas* to whom all paid homage: རེག་རྟེན་ཀུན་གྱི་ཕྱག་བྱས་ཤིང་། *hjig-rten kun-gyi's phyag-byas ciñ*, to whom the world has bowed (*K. d. 2 113*).

ཀུན་གུབ་ *kun-grub* = ལྷ་བདུལ་ *zla-wa dgu-pa* or རྟེན་ལྷ་བཅུང་ *ston-zla tha-chuñ* the month of October (*Btsii.*).

ཀུན་གླིང་ *Kun-gliñ*, same as ཀུན་པད་གླིང་ *Kun-bde gliñ*, the place or grove of all happiness; one of the four royal monasteries of Lhasa, this one being situated in the western suburbs.

ཀུན་དགའ་ *kun-dgah* བསུམ་པོ་ *amusement*; great merriment or joy.

* ཀུན་དགའ་རྒྱལ་མཚན་དཔལ་བཟང་བོ་ *Kun-dgahrgyal-mtshan-dpal-bzahpo* བསུམ་པོ་ལྷ་མོ་ the name of Saskya Pandita (ས་སྐ་ཡུལ་ཏུ་).

ཀུན་དགའ་རྩིང་བོ་ *Kun-dgah gñiñ-po* n. of a celebrated lama of Tibet (*Loñ. 2 12*).

ཀུན་དགའ་ནོར་ *Kun-dgah Nor* a lake in Mongolia (*Loñ. 2 21*); probably the Gonga-nor (Egg lake). In Mongol *nor* = a lake.

ཀུན་དགའ་བ་འཛོན་པ་ *kun-dgah-wa hdsin-pa* = རིན་པོ་ཆེ་ *rin-po-che* n. of a precious article or gem (*K. d. 2 294*).

ཀུན་དགའ་བོ་ *Kun-dgah-bo* བསུམ་པོ་ the personal attendant and cousin of Buddha.

ཀུན་དགའ་པལ་ *Kun-dgah-hbar* n. of the son of *Kun-dgah gñiñ-po*, one of the chiefs of *Sa-skya* who visited India to study Buddhism (*Loñ. 2*).

ཀུན་དགའ་འཛོན་པ་ *Kun-dgah hdsin-pa* a mountain in Uttara Kuru, the fabulous continent of the north (*K. d. 2 318*).

ཀུན་དགའ་གཞོན་ནུ་ *kun-dgah gshon-nu* = ལུ་སུ་ *hu-su* coriander (*Sman. 428*).

ཀུན་དགའ་ར་བ་ *kun-dgah ra-wa* = གླིང་དགའ་ *gliñ-dgah* ཡ་ར་མ་ a grove; any pleasure-grove containing groups of trees, flower beds, artificial lakes, garden houses, shady walks, &c., often surrounded by a wall or fence.

ཀུན་དགའི་དབང་མོ་ *kun-dgahi dcan-mo* an address of courtesy for ལྷ་ལྷ་མོ་ཀྱི་རིགས་ ladies of the class of Lhacham—her grace or ladyship: ཡིད་འཕྲོག་ཀུན་དགའི་དབང་མོ་མཚན་གྱི་ཐུང་དུ། “at the (feet) of her charming ladyship” (*Yig. k. 49*).

ཀུན་མཐོག་པས་ *kun-mgyogs* ཡ་ཤེད་ speed; also as adv. speedily, at full speed.

ཀུན་འགོངས་ *kun-hgebs* = རྣམ་མཁའ་ *nam-mkhah* འཁོར་པ་ the sky; that which covers all; the all-covering.

ཀུན་འགོག་ *kun-hgog* that which hinders physical or moral growth.

ཀུན་འཕྲོ་ I: *kun-hgro*, v. རྣམ་མཁའ་ *nam-mkhah*, the sky (*Mñon.*).

ཀུན་འཕྲོ་ II: snake, v. ཐུལ་ *brul* a serpent (*Mñon.*).

ཀུན་འགྲོ་འབད་ *kun-hgro hbad* ཡ་ཤེད་ to be assiduous: ལས་བྱ་བ་ཀུན་འགྲོ་འབད་ assiduous in the manner of performance.

ཀུན་འགྲོའི་ཐོལ་ *kun-hgrohi srol* = ལམ་ *lam* a road, passage (*Mñon.*).

ཀུན་ཅིངས་ *Kun-ciñs* སྐྱུ་འཁྲུག་ 1. that pains, ties or entangles all at all times. 2. ཡུ་ཅིངས་ the God of Love; also for ཀུན་ཏུ་ཅིངས་ *kun-tu ciñs*: རྩིས་མེད་ཀྱི་འགྲུ་ལས་ཡིད་དུ་ཀུན་ཏུ་ཅིངས། by the fetters of misery the mind is always fastened down.

ཀུན་བཅོམ *Kun-bcom* བཅོམ, དཔལ 1. vanquished; suppressed, fully put down. 2 the vanquisher or killer of all; the lord of death. 3. n. of a son of a Brahman of Ujjayani (*S. leg.*).

ཀུན་ཅུབ *kun-chub* རྟེན་རབ *ces-rab* all-perfection; wisdom; divine knowledge (*K. d. 4* 26); ཀུན་ཅུབ་པ་ འབྲུག་ཏུ་ he that has comprehended everything.

ཀུན་མཛོག་ལྷ་ཀ *kun-mchog-ldan* or རྣམ་ཀུན་མཛོག་ལྷ་ཀ = རྣམ་གྱི་འཕྲིང་ལྷ་ཀ (*Mñon.*), གླིང་ཀུན་མཛོག་, the Tantrik doctrine of Kālachakra.

ཀུན་འབྲུག་ *kun-hjug* for ཀུན་དང་མཐུན་པར་འབྲུག་། ཀར་ལྷ་, མཐུན་པར་ bringing together; putting in harmony with all.

ཀུན་འབྲུག་པོ་མ་ཀ *kun-hjug pho-na* the messenger of harmony, that which harmonises or makes everything agreeable, hence = ཀ་ར་ཀ་ཀ *ka-ra*, sugar.

ཀུན་འཇོམས་ *Kun-hjoms* བཅོམ་པ་, བཅོམ་པ་ 1. Indra, the subduer of all; that by which everything can be subdued or controlled. 2. *Yoga* or the contemplative concentration of the mind.

ཀུན་འཇོམས་མཛོག་ *kun-hjoms mchog* the chief all-subduing (elixir); དཔལ་ཅུབ་པ་ལྷ་ཀ་ཀུན་འཇོམས་མཛོག་། is an excellent preparation of mercury, which subdues all evil spirits and diseases.

* ཀུན་སྐྱོང་ *Kun-sñin* = *Tāranātha*. (*Tā. 28.*)

ཀུན་ཏུ་ *kun-tu* unto all; in all; everywhere; in every direction: མེ་རྩོག་སྐྱོང་པ་ཀུན་ཏུ་བསྐྱེད། flowers were strewn everywhere, above and below: རྩོང་རྩོང་ཕྱི་ནང་ཀུན་ཏུ་བསྐྱེད། articles of merchandise were spread in every place, inside and outside (the house). When used in reference to time, ཀུན་ཏུ་ *kun-tu* signifies: continually or perpetually; *dus kun-tu* same as དུས་རྒྱུན་དུ་ *dus rgyun-du* or དུས་རྒྱུན་ཏུ་, at all times, always.

ཀུན་ཏུ་བསྐྱེད་ *kun-tu bskyed* producing every where, all-producing, *i.e.*, imagination: རྩོང་མ་ཕུ་རྩོག་པ་ཀུན་ཏུ་བསྐྱེད། imagination is all-productive (*K. d. 1* 36).

ཀུན་ཏུ་འབྲུགས་ *kun-tu hkhyaṃs* wandering everywhere: མི་དཔ་ཉམས་དང་ཀུན་ཏུ་འབྲུགས། in the fearful world, *i.e.*, in the unhappy states of existence, he wanders about (*K. d. 1* 169).

ཀུན་ཏུ་འབྲུགས་ *kun-tu hkhruṅs* signifies ཀུན་ཏུ་འབྲུགས་པ་ convulsed; also convulsive, subject to agitation and shaking (*Mñon.*).

ཀུན་ཏུ་གས་ *kun-tu gaṣ* = བྱང་ཕྱུ་མེ་རྩོག་ *span-rgyan me-tog* or རྩོག་གྱི་མེ་རྩོག་ (autumn flower), lit. the fully developed or blown; . n. of a species of daisy which blossoms in autumn (*Mñon.*).

ཀུན་ཏུ་ལོ་པ་ *kun-tu go-wa* བེ་ལུ་ལོ་པ་ well-known; well-understood; celebrated.

ཀུན་ཏུ་དགའ་བར་ལྷ་ཀ་ཀུན་ཏུ་དགའ་བར་ *Kun-tu dgah-war gyur-wahi gliñ* a fabulous continent situated 5,000 *yojana* beyond the Western Ocean of (*Jambudvīpa*) India, where there are lions that fly in space: some of the wild animals of that continent are said to live a thousand years (*K. d. 2* 280).

ཀུན་ཏུ་འགྲེངས་པ་ *kun-tu hgeṅs-pa* བེ་ལུ་འགྲེངས་པ་ he that provides for the world, the All-Provider; Providence.

ཀུན་ཏུ་འབྲེད་པ་ *kun-tu hgyed-pa* བེ་ལུ་འབྲེད་པ་ to be diffused; that which goes in every direction: ལྷ་ཀ་ཀུན་ཏུ་འབྲེད་པ་ spiritual emanations; envoys: རྩོང་མ་ཕུ་ཀུན་ཏུ་འབྲེད་པ་ rays of light went in every direction.

ཀུན་ཏུ་འགྲོ་པ་ = ཀུན་ཏུ་རྒྱུ་པ་ *kun-tu rgyu-wa* རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་ 1. lit. going everywhere. 2. as met. wind; a bird. 3. n. of a spirit.

ལྷ་གྱི་ལྷ་མོ་ཡིན་ན། this (kind of tree) is generally to be found in the lands of gods, demi-gods, and in the continent of Uttara Kuru (*K. d.* 2 16).

ཀུན་ཏུ་མེད་པ་ *kun-tu rmoñs* the all-stunning, all-obscuring; darkness of mind; ignorance: ཀུན་ཏུ་མེད་པའི་དབྱི་འཛམས་མཚན་ཆེ་ཡི, བཙམ་ཚུལ་མན་ངག་རྟོན་པའི་གྲོགས་གྱི་མཚན། O, best of friends who guideth me in precepts, morals, resources, the weapons for vanquishing the all-obscuring enemy!

ཀུན་ཏུ་མེད་པ་བྱེད་གྱི་མདའ་ *kun-tu rmoñs-byed-kyi mdah* སྐྱོབ་པའི་སྐྱོབ་པ་ the all-stupefying fascination; n. of one of the arrows of Cupid.

ཀུན་ཏུ་འཛིན་པ་ *Kun-tu hdsin-ma* འཛིན་པ་ལྷ་མོ་ holding to all or everything; n. of a goddess.

ཀུན་ཏུ་བཟང་པོ་ *Kun-tu bzah-po* 1. བསྐྱེད་པ་ lit. good to all and everywhere and at all times; n. of the first *Dhyāni Bodhisattva*, the equivalent of Samanta Bhadra; the *Khamuga-Sain* of the Mongols. 2. in the *Rññi-ma* sect, n. of the first or Ādi Buddha.

ཀུན་ཏུ་བཟང་པོ་ *Kun-tu bzah-mo* བསྐྱེད་པ་ 1. is a female figured in connection with the foregoing *Bodhisattva*. 2. a kind of flower growing on the Sumeru Mountain (*K. my.* 7 20).

ཀུན་ཏུ་ཤེས་པ་ *Kun-tu gzigs* he who sees all things and everywhere by his divine eye of knowledge; n. of a Buddha, also that of the *Bodhisattva Avalokitesvara*.

ཀུན་ཏུ་རྒྱུ་རྒྱུ་ *kun-tu hur-hur* རྒྱུ་རྒྱུ་ a great noise or uproar heard everywhere; the rattling of thunder; also the noise of wind or rain.

ཀུན་ཏུ་ལྷ་མོ་ *kun-tu ho-ma* = སེ་ཏ་ཏ་ *si-dsa-dsu* (*Mñon.*) n. of a tree with milky sap.

ཀུན་ཏུ་ཐོད་ *kun-tu hod* བསྐྱེད་པ་ fully enlightened; ས་ཐུ་གཅིག་པ་ *sa heu-gcig-pa* the eleventh stage of *Bodhisattva* perfection.

ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་འཁྲུགས་ *kun-tu rab-tu hkhruḡs* lit. very much agitated; n. of the six descriptions of earthquake (*K. d.* 2 59).

ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་འགུལ་ *kun-tu rab-tu hḡul* lit. moving and shaking very greatly; n. of a form of earthquake.

ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་ཅེམ་ཅེམ་ *kun-tu rab-tu chem-chem* བྱ་གྱི་འོ་འོ་ lit. roaring all about; n. of a kind of earthquake.

ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་ཁུ་ཁུ་ *kun-tu rab-tu hur-hur* loud and fearful rattling or roaring; n. of one of the six forms of earthquake in which sound comes out of the sea and the mountains.

ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་གཡོས་ *kun-tu rab-tu gyos* lit. everywhere all shaken very much; n. of universal earthquake in which the mountains and the oceans are moved profoundly.

ཀུན་ཏུ་རིག་ I: *kun-tu rig* བཤེས་པ་ཀུན་ཏུ་རིག་པ་ all-knowing; omniscient; n. of a deity.

ཀུན་ཏུ་རིག་ II: = རིག་པ་ *ges-rab* wisdom (*K. d.* 2 6).

ཀུན་ཏུ་གསལ་ *kun-tu gsal* བཤེས་པ་, བཤེས་པ་, the sky; clear inside and outside; very clear, lucid, illuminated.

ཀུན་ཏུ་གསལ་ *kun-tu gsal* a flower mentioned in the *Kahgyur* (*K. my.* 7 20).

ཀུན་ཏུ་གསོ་ *kun-tu gso* to heal everyone or repair everything; the healer of all.

ཀུན་གཏུམ་ *kun-gtum* བཤེས་པ་ lit. very fierce; དམངས་རིགས་ *dmahs-rigs* n. of lowest caste in India.

ཀུན་ཐུམ་ *kun-btus* སྐྱུ་ཐུམ་ n. of a religious work which is full of extracts taken from different sacred books (*Mñon.*).

ཀུན་རྒྱལ་ *kun-rtog*, same as རྒྱལ་གྱི་ *rnam-rtog* བྱེད་པ་, བྱེད་པ་, བྱེད་པ་, fancy, illusory associations.

ཀུན་བརྟགས་ *kun-brtags* परिकल्पन ideas and associations.

ཀུན་བརྟགས་པའི་མཚན་ཉིད་ *kun-brtags-pahi mtshan ñid* परिकल्पितलक्षणम् one of the three signs, characteristics or *lakṣaṇa*, v. *མཚན་ཉིད་ mtshan ñid*.

ཀུན་བརྟན་ *kun-brtan* अवहेला 1. support. 2. negligence.

ཀུན་བརྟེན་ *kun-bsten* आराधना reliance; resignation; service or adoration.

ཀུན་མཐོང་གི་མཚོ་ *Kun mthoñ-gyi mtsho* a fabulous fresh-water lake in the land of the *Lha-ma-yin* or *Asura*, situated at the centre of their chief city *Shubhra Mālikā*. It is said to be five *yojana* on each side. When the *Lha* fight with the *Lha-ma-yin* the signs of victory or defeat are said to be reflected on its surface.

ཀུན་དང་ལོལ་ན་པ་ *kun-dañ hkhon-pa* quarrelling with all: རྒྱལ་པོའི་མཆུ་ཅན་ཀུན་དང་ལོལ་ན་པར་བྱེད། a person whose lips are black quarrels with everybody (*Tan. d. 217*).

ཀུན་དང་མཐུན་པ་ *kun-dañ mthun-pa* = བསམ་པ་ཅད་ དང་མཐུན་པ་ harmonious, concordant; agreeing or in harmony with all.

ཀུན་དོན་ *kun-don* सर्वार्थ the public weal, general interest, cause of all.

ཀུན་དྲིལ་བ་ *kun-dril-wa* = ཆང་མ་བཟླ་མ་པ་ *tshah-ma bsdom-pa* all taken together.

ཀུན་གདུང་ *kun-gduñ* आविष्ट, अनङ्ग that afflicts all; the all-burning one; Cupid.

ཀུན་པདག་ *Kun-bdag* विश्वपति, विश्वान्न the Lord of All. འཇིག་རྟེན་ཀུན་པདག་ the Soul of the World; the Supreme Lord of the World.

ཀུན་བརྟུང་ *kun-brduñ* 1. an oppressor; a tyrant: ལྷ་རྩེ་གི་སྐབས་ལྷ་ཕྱོད་པ་བཟུང་བ་ཀུན་བརྟུང་ 2. In astronomical calculations the sixteenth conjunction is called *Kun-brduñ*.

ཀུན་འདར་ *kun-bdar* अवधूति the pulse that always beats = རྩ་དབུ་ས་ *rtsa dru-ma n.* of the central artery.

ཀུན་འདུན་ *Kun-bdren* the Supreme Leader; he who leads all into the way of deliverance; epithet of Buddha.

ཀུན་ནས་ *kun-nas*, same as ཀུན་སྐོས་ *kun-las* समन्त or समन्ततः from every place or direction; round about; wholly, thoroughly: རྒྱལ་མ་མཚོ་སྐོས་ཀུན་ནས་དྲུག་པས་བསྐོར། in every direction it was surrounded by railings; ཀུན་ནས་འདྲོད་པ། to wish from the bottom of the heart.

ཀུན་ནས་དཀྲིགས་པ་ *kun-nas dkrigs-pa* entirely darkened: ཆར་ཁྲིན་རྒྱལ་མ་ཀུན་ནས་དཀྲིགས་ rain-clouds have darkened all quarters.

ཀུན་ནས་སྐྱེ་ *kun-nas skye* समन्तज, उत्पादन produced or grown everywhere (like grass).

ཀུན་ནས་འབྲུམ་ས་ *kun-nas hkhums* ཀུརུམ་ = ཀུར་གུམ་ *gur-gum* saffron (*Mñon.*).

ཀུན་ནས་འགོགས་ *kun-nas hgegs* = བཅུན་མའི་ཆ་བྱང་ a residence that is closed on every side, a sanctum; residence of a queen; a convent (*Mñon.*).

Syn. འཁོར་བའི་ཁྱིམ་ *hkhor-wañi khyim*; མ་ཕྱོད་མ་གནས་ *sa-spyod-ma gnas*; སྤུང་མ་ཅན་ *srul-ma-can*; དག་པའི་མཐུན་ཅན་ *dag-pahi mthah-can*; གཅོང་གནས་ *gtsañ-gnas*.

ཀུན་ནས་འགྲོ་ *kun-nas hgro* सङ्गति communion.

ཀུན་ནས་ཁོད་ *kun-nas rgod* = བཅད་གད་ *bshad-gad* to laugh out (*Mñon.*).

ཀུན་ནས་སྐྱོའི་ལེུ་ནས་པའི་མཐོང་ *Kun-nas sgoñi lehu shes-pahi mdo* समन्तद्वारपरिच्छिदो नाम सूत्रम् the "Sūtra on the door or entrance from all quarters," i.e., of free entrance (*K. ko. f. 287*).

ཀུན་ནས་སྐྱོའི་པར་བྱེད་ *kun-nas sgrib-par byed* आच्छादयति to over-shadow all round, to put into shade in all directions.

ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་ *kun-nas ñon-moñs-pa* संक्रिष्ट made very miserable; pained, distressed; ཀུན་ནས་ཉོན་མོངས་པ་མེད་པ། entirely free from misery (*Hbum.* ༡ 239).

ཀུན་ནས་ཉྱེས་པ་ *kun-nas ññems* आस्त्रन्दन, अवलिप्त very haughty; arrogant.

ཀུན་ནས་བཅགས་པ་ *kun-nas btags-pa* उपहित, संयुक्त fastened or tied up on all sides.

ཀུན་ནས་བཏུས་པ་ *kun-nas btus-pa* संयुज, समुच्चय collected from everywhere; extracted or taken from every work.

ཀུན་ནས་འདུད་པ་ *kun-nas hdud-pa* आनम्य venerated by everybody or everywhere: ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་ཀུན་ནས་འདུད་པ། to reverence in every manner with body, speech, and heart.

ཀུན་ནས་ཤར་པ་ *kun-nas ldañ-wa* पर्युपस्थान, समुत्थान raised from every place; set up well; got-up: རྩྱགས་ཀུན་ནས་དབྱ་ཤར་བར་བྱེད། the enemies rose up in all directions.

ཀུན་ནས་ཐུད་པ་ *kun-nas sdud-pa* समाहार collected from every place; brought together from every place.

* ཀུན་ནས་རྒྱལ་བ་ *kun-nas gñal-wa* = རྒྱལ་བ་ *rgyal-wa* the all-illuminator (*Schr.*).

ཀུན་ནས་འཕགས་པ་ *kun-nas hpags-pa* समुद्गत sprung from everywhere.

ཀུན་ནས་བྲིས་པ་ *kun-nas bris* चित्र, उक्लिखित perfectly painted, described, delineated, referred to.

ཀུན་ནས་བྲངས་པ་ *kun-nas blañs* taken from every place.

ཀུན་ནས་འབར་པ་ *kun-nas hbar* सन्नापक, सन्नापित inflamed; ablaze: མེ་རྩྱགས་ཀུན་ནས་འབར་པ་ fire broke out in every direction.

ཀུན་ནས་བྱེད་པ་ *kun-nas sbyor-wa* संयोजन to combine; combination; མཐོན་ཀུན་ནས་བྱེད་པ་ to compound or mix up medicines.

ཀུན་ནས་བརྟེགས་པ་ *kun-nas bñtsegs-pa* अतकुटित built up everywhere; piled up; erected.

ཀུན་ནས་མངོས་པ་ *kun-nas mdses* illuminated; very beautiful: ལྷ་བའི་མངོན་ཉིད་ཀུན་ནས་མངོས་ཤིང་ཉྱེས་པ། (the garden) from its collection of flowers was lovely and pleasant (*Mñon.*).

ཀུན་ནས་བཟང་པ་ *kun-nas bzang* गन्धारि, गन्धारिका = དཔལ་གྱི་ལོ་མ་ *dpal-gyi lo-ma* n. of a tree the leaves of which are sweet.

Syn. ལོ་མ་མངར་པ་ *lo-ma mhar*; ལོ་མ་བཟང་པ་ *lo-ma bzang* (*Mñon.*).

ཀུན་ནས་བཟོད་པ་ *kun-nas bzod-pa* all-forgiving; very patient (*K. d.* ༤ 68).

ཀུན་ནས་ཡོངས་ལུ་བཞོར་པ་ *kun-nas yonñs-su bñskor-wa* entirely besieged, shut up entirely, surrounded on all sides.

ཀུན་ནས་གཤེད་པ་ *kun-nas gñeñs* समुत्थ, समन्त-परिचिन्त thoroughly; very excited: སེམས་ཀུན་ནས་གཤེད་པ། the mind agitated (not being fixed on any subject).

ཀུན་རྒྱལ་འབར་པ་ *kun-gñal hbar-wa* = ཉི་མའི་ལོད་ཟེར་ལྔ་མཁའ་ *ñi-mahi lod-ser* all-illuminating rays; the rays of the sun (*Mñon.*).

ཀུན་ཐངས་པ་ *kun-spañs* सर्वत्यागी; ཐུ་བཤར་པ་ *bya bñtañ* all-abstracted: འཕགས་པུར་པ་འཇིག་རྟེན་གྱི་ཐུ་བ་ཀུན་ཐངས་པ། one who has left off all the concerns of this world; he who has renounced all worldly matters, acts and concerns; an epithet of Buddha.

ཀུན་ཐངས་ཅེན་པ་ *kun-spañs chen-po* = རྫོམ་ཅེན་པ་ the all-renouncer; an ascetic; a hermit: ཅོ་གཏེག་སངས་ཀྱིས་སྐབ་པའི་ཀུན་ཐངས་ཅེན་པའི་ལུངས་ལྟར་བྱེད་པ་ before the feet of the Arch Renouncer who in one life has attained to Buddhahood.

ཀུན་ལྟོང་ *kun-spyad* 1. समुदाचार, धर्म, समय that which is to be practised at all times. 2. customary or habitual work; habit.

ཀུན་སྤྱོད་ངན་པ *kun-spyod ngan-pa* ཅུག་པ་ལྟ་བུ་
a black or fallen Brāhman; bad habits,
vicious acts or professions.

ཀུན་སྤྱོད་མཚུངས་མ *kun-spyod mtshutṣṣ-ma* =
གྲོགས་མོ *grogs-ma* a sweetheart, mistress
(*Mñon.*).

ཀུན་པན་བདུན་རྩ་དབང་པོ *kun-phan bdud-rtsi*
dwañ-po = ལྷ་པ *zla-wa* the moon (*Yig.*
k. 16).

ཀུན་པོར *kun-bor* all-renouncer: གཏེན་དང་ནོར་
རྒྱལ་ལུས་ལེན་པའི་ཀུན་པོར། he cast off relations,
wealth, properties, realm and all (*K. d.*
མ 333).

ཀུན་བྱེད་རྒྱལ་པོ *kun-byed rgyal-po* 1. རྩ་མན་
ཐང་རྩ་ *śho sman spañ-rtsi* a medicinal vege-
table growing in the grass in Tibet. 2. in
the terminology of the Nying-ma sect,
the སེམས་ (mind) is called *kun-byed rgyalpo*,
the chief agent, the prince of all
doings.

ཀུན་འབྱུང་ *kun-hbyun* = རྩོན་མོངས་ སུད་པ་ all-
growing; misery; sin.

ཀུན་སྤྱོར *kun-sbyor* libertinism (see ཀུན་ཏུ་རུ་
kun-tu-ru).

ཀུན་མོས་འདྲི་བཟང་བཞུགས་པའི་ཀུན་མོས་ *kun-mos dri-bzash*
bshon-pa-can = འདྲི་ཞིམ་པོ *dri-shim-po* sweet
perfume.

Syn. འདྲི་དཔེ་འདྲི་ *hdod-pahi-dri*; རྩ་མོས་ཐུང་ *snat-*
tskim-byed; འདྲི་བཟང་ *ñad-bzash*; རིང་དུ་བྱུང་ *riñ-du*
khyab; ལེགས་པར་བྱུང་ *legs-par thul* (*Mñon.*).

ཀུན་མོངས་ *kun-rmoñs* སྐྱུ་མཚན་ error; the all-
blundering (*A. K.* 72).

ཀུན་འཇོག་ *kun-hdsin* སྐྱུ་མཚན་, སྐྱུ་མཚན་ the all-con-
taining; that which holds everything in
itself.

ཀུན་རྟོག་པོ་ལྟར་པ་ *kun-rdsoḅ bden-pa* བཅུ་ཅི་སྐྱུ་མཚན་
conditional or dependent truth; acc. to
Was. subjective truth.

ཀུན་གཞི་ *kun-gshi* = སེམས་ཀྱི་དབང་ *semṣ-ñid* རྩལ་པ་
basis; the mind (*Mñon.*); ཀུན་གཞི་རྩལ་པ་ཞེས་པ་

ཡལ་པ་ལྟར་པ་ = རྩལ་པ་ལྟར་པ་ *consciousness of*
self; literally the primary cause of all
things, the basis of all; the soul, spirit:
རྩལ་པ་ཞེས་པ་། དེ་མི་དགེ་ལེན་པའི་རྩལ་པ་ལྟར་པ་ཞེས་པ་
པེ་ལྟར་ *“gshi* is a philosophical term for
viññāna, soul, which is considered to be the
basis of virtue, sin, worldly or spiritual
existence, &c.”

ཀུན་རྩལ་པོ་ཀློག་ *kun-za me-tog* = རྩལ་པོ་ཀློག་པོ་ཀློག་
flower of the plant called *Spyi-shur*, which
gives blue tint to water (*Mñon.*).

ཀུན་གྲེགས་ *kun-gzigs* = ཀུན་པ་བློ་མཁེན་ who sees
all; the All-seeing One; that is cognizant
of all (*Loñ.* 2 15).

ཀུན་བཟང་ *Kun-bzash* སྐྱུ་མཚན་ the all-good;
epithet of Buddha; a *Bon* sage and
teacher.

ཀུན་བཟང་ལེན་པོ་ *Kun-bzash hkhor-lo* a metri-
cal arrangement in several squares
resembling a chess-board and sometimes
forming an acrostic.

ཀུན་བཟང་གི་ *Kun-bzash gñi* n. of a place of
pilgrimage in Tibet (*Deb.* ག 43).

ཀུན་བཟང་རྩལ་པ་ལྟར་པ་ *Kun-bzash rnam-gsum* the
three good ones; the Supreme Deity of
the *Bon* religion in Tibet who is explain-
ed as having three manifestations: (1)
བདག་མེད་ཀུན་བཟང་ སྐྱུ་མཚན་ སྐྱུ་མཚན་ the imper-
sonal God or Supreme Being, ལེ་རྒྱལ་ལེ་སངས་
རྒྱལ་པ་, who from eternity has been free and
all-perfect; (2) བདག་ལོད་ཀུན་བཟང་ the personal
God སེམས་ཀྱི་དབང་ཀུན་བཟང་ལྟར་པ་ as manifest
in the form of a sentient being (like Shenrab);
(3) རྩལ་པ་ལྟར་པ་ཀུན་བཟང་ the deity represented
in symbol, i.e., form; རིས་སུ་བྱེས་དང་འབྱུང་དུ་བཞུགས་
ལྟར་པ་ རྩལ་པ་ ལྟར་པ་ representations in painting,
figures in relief or casts.

ཀུན་བརྟེན་ *kun-bzod* = ས་གཞི་ *sa-gshi* སྐྱུ་མཚན་
the all-enduring; a figurative name for
the earth.

ཀུན་ཚུལ་གཤེད་པ *Kun-chos gtsah-wa* a Buddhist sect with a few monasteries bordering on Yunnan.

ཀུན་རིག *Kun-rig* རྣམ་ཐོག་ཀྱི་ཀུན་རིག་པ་ all-knowing; n. of a god; a learned man.

Syn. མཁས་པ་ *mkhas-pa*; ཀུན་ཤེས་ *kun-ces*; ཀུན་གྱིས་བཀུར་བ་ *kun-gyi bkur-wa* (*Mñon.*).

ཀུན་ལ་ *kun-la* རྣམ་ཐོག་ཀྱི་ཀུན་ལ་ to every one, to all; to everywhere.

ཀུན་ལ་བཀྲ་ཤིས་དབང་ལྡན་མ་ *kun-la bkra-cis dwan-lan-ma* she who gives blessings to all: དབང་ལྡན་གྱི་མཚན་མོ་ལུ་མའི་མེད་ a name of the goddess Umā, the wife of Mahes'wara (*Mñon.*).

ཀུན་ལ་བྱུང་བྱེད་མེད་པ་ *kun-la khyab-byed ser-po* མཁའ་ལྡན་ *ghe-wah* (*Sman. 107*) a bright yellow pigment prepared from the urine or bile of a cow, or vomited in the shape of scidulæ by that animal; bezoar stone.

ཀུན་ལ་འཕྱུག་ *kun-la hjug* efficient; able to enter into anything: རིག་པ་ལྟར་བས་རྩམ་པ་ཀུན་ལ་འཕྱུག་ the intellect being cultured becomes efficient in composing.

ཀུན་ལ་བདེ་ *kun-la bde* happiness to all.

ཀུན་ལ་ཕན་ *kun-la phan* useful or good to all.

ཀུན་ལ་འཕྲོད་ *kun-la hphrod* beneficial; agreeable to all: མ་མར་མར་གྱི་མཚན་གྱི་ཀུན་ལ་འཕྲོད་ "cow butter being the best of butter is agreeable to all."

ཀུན་ལ་བཅོས་པ་ *kun-la btse-pa* injuring all, all-hurting, hurtful, obnoxious.

ཀུན་ལ་རིག་ *kun-la rig* རྩམ་པ་ལྟར་ meddling, meddlesome, touching everything.

ཀུན་ལས་ *kun-las* = ཀུན་ནས་ *kun-nas* རྣམ་ཐོག་ཀྱི་ from every place or thing; from all; than all.

ཀུན་ལས་བདུས་པ་ *kun-las btus-pa* མཐོང་བྱུང་བ་, མཐོང་བྱུང་བ་ selected or compiled from every book; n. of a book.

ཀུན་ཤེས་པ་ *kun ces-pa* རྣམ་ཐོག་ཀྱི་ all-knowing; knowing all, omniscient.

ཀུན་ཤེས་པའི་ཤི་གམ་པ་ *kun ces-pahi so-gam-pa* a religious man who, being under moral discipline, has reduced his desires and requirements; lit. "an all-knowing tax-gatherer."

ཀུན་བཤད་པ་ *kun bcad-pa* བཤད་པ་ well explained; preaching all the religions, one that preaches everywhere.

ཀུན་སེམས་ *kun-sems* སེམས་ལྟར་ to be conscious or cognizant of all things; to think at all times.

ཀུན་སྒྲོང་ *kun-sloñ* སྒྲོང་བ་, སྒྲོང་བ་ a general rising; rising from every direction or place; = སེམས་བསྐྱེད་ *sems-bskyed* བྱིན་པ་ conception; idea; the notion of a thing; a thought; དགེ་མི་དགེ་ཀུན་སྒྲོང་པའི་སེམས་ the mind which gives rise to thoughts of sins or merits, virtue or vice.

ཀུན་སྒྲོང་ཅེན་པ་ *kun-sloñ chen-po* comprises the three རྩམ་པ་ལྟར་མོང་མ་ *chags-sdāñ-rmoñs*, lust, anger and ignorance.

ཀུན་གསོད་ *kun-gsod* གསོད་པ་ all-killing, that which kills everybody or thing; the lord of death.

ཀུན་གསལ་ *kun-gsal* = རྣམ་མཁས་ *nam-mkhañ* 1. the sky; that is fully clear, illuminated. 2. = རྣམ་ *ñi-ma*, the sun, the all-clearer.

† ཀུན་ཏུ་ *kun-ta* ཏུ་ from where? one from an unknown place; also interrogatively, come from where? It is used in mystic language (*K. g. F 26*).

ཀུན་ཏུ་རུ་ *kun-tu-ru* the union of the two sexes, copulation (used only in mystic language) (*K. g. 216*).

† ཀུན་ཐེར་ *kun-thi-ra* ཐེར་ n. of a bird: ཀུན་ཐེར་ལས་བདུས་པའི་ཕྱུ་ཕྱི་ནང་དུ་བྱུང་བ་བཅུག་ན་ནས་ མཁས་པ་ལ་འཕྲོད་པར་བྱེད་དོ་ (*K. g. 3 58*).

ཀུན་དཀ *kun-da* 1. mistake, blunder, illusion (*Lex.*). 2. *विमरिका*, *कुन्द* the blue jessamine, *Jasminum multiflorum* or *pubescens*.

Syn. *ཅུ་སྐྱེས་* *chu-skyes*; *དགུན་ལྷན་ཅུ་སྐྱེས་* *dgunzla tha-chuk skyes*; *འདབ་མཐོང་མཛོད་* *hdab mohi mdsoq* (*Mñon.*).

ཀུན་དཀ་ཐུང་སྐྱེས་ *kun-da byañ-seng* = *འདུལ་ཅུ་* *dñul-chu* quicksilver (*Sman.* 79).

ཀུན་དཀ་ལྷན་ *kun-du-ru* *सुकुन्द*, *कुन्द* sweet-smelling tree; a kind of incense; the resin of *Boswellia thurifera*; gum olibanum (*M. Wills.*).

Syn. *སྐྱོང་ཐུང་པ་* *skyon-byed-pa*; *མུ་ཀུན་དཀ་* *mu-kun-da*; *ཀུན་དཀ་* *kun-du* (*Mñon.*).

ཀུན་དཀ་ལྷན་ *kun-du-la* = *ཤིམ་བུ་* *shim-bu* a cat (*Mñon.*).

ཀུན་དཀ་ *kun-doh* *पलाण्ड* onion.

ཀུམ་པ་ *kum-pa* crooked; shrivelled; *ཀུམ་པ་ཁྱོད་* *kum-pa-ñid* contraction; *ཀུམ་ཀུམ་* *kum-kum* very contracted.

ཀུམ་པོ་ *kum-po* cringing; one in a contracted posture; *ཀུམ་པོར་* *kum-por* cringingly; contractedly.

ཀུམ་པ་ *kum-bha* *कुम्भ* = *བུམ་པ་* *bum-pa* *गम.* an earthen jar; a vessel for water.

ཀུམ་བེར་ *kum-bi-ra* *कुम्भीर* n. of a *srin-po* (demi-god or demon).

ཀུར་ཏི་ *kur-ti* to hasten; *ཀུར་ཏི་མང་མ་འཕྲོ་* *kur-ti lañg-hgro* to start or go off on any business; (in colloq. language) to start on an errand or mission early in the morning without having even a cup of tea.

ཀུལ་ཀར་ *Kul-kar*, also *ཀུལ་ཀར་* *kul-dkar*, n. of a place in Tsang; a kind of shield manufactured in *Kul-kar*: *ཀུལ་ཀར་ཕུབ་པའི་མེ་*

ཀུལ་ཀར་ཕུབ་པའི་མེ་ the shield manufactured at *Kul-kar* is of superior quality (on account of its superior metal); *ཀུལ་ཀར་ཕུབ་པའི་མེ་ལྷན་* as to the *Kul-dkar* shield it costs five *sho* for the best.

ཀེ་ *ke* numeral for 91; *ཀེ་པ་* the 91st (volume).

ཀེ་ཀ་ *ke-ka* in the dialect of *Hphan-yul* for *ཀུ་ཀ་* *skya-ka*, a magpie.

† *ཀེ་ཀ་པི་ནོ་* *Ke-kā-pi-no* *केकापिन* a country west of *Jambudvīpa* of romantic scenery, said to be filled with gardens, dales, fountains, cascades, etc., and intersected with streams, and inhabited by a race of very handsome men who eat red rice (*K. d.* 3 179).

ཀེ་ཀིའི་སྒྲ་ *ke-kihi-sgra* the cry of the peacock (*Schtr.*).

† *ཀེ་ཀེ་རུ་* *ke-ke-ru* *ककतर* or *ककेतन* a white precious stone.

ཀེ་རྒྱུད་ *ke-rgyud* a charm of the *Bon* deity called *Gen-sras mi ngon rgyal-po*: *ཀེ་རྒྱུད་ཀྱི་ཕྱི་མར་ཤི་ཕྱ་པ་* *ཀེ་རྒྱུད་མང་རྩ་མར་བཤི་ཕྱ་པ་* (*D. R.*).

† *ཀེ་ཏ་ཀ་* *ke-ta-ka* from *केतक* 1. a gem which has the property of purifying water; its Tibetan name is *ཐུང་མ་ཐེད་* or *ཐུང་ཐེད་*, the purifier. 2. a great mountain situated north of the great forest plain beyond the north bank of the river Sita. Its peaks are described as very grand in appearance. It contains mines of gold and silver, and round its peaks are four fabulous lakes which at all seasons remain filled with lotuses and lilies. The ruler of this country in ancient times was *Vaigrahvana*, whose army consisted of amazons of great beauty and valour (*S. Lam.*).

† ཀེ་ར་ *Ke-ta-ra* a mountain, probably Kedara (केदार); part of the Himalaya (*Jä.*).

† ཀེ་ཏུ་ *Ke-tu* 1. a fabulous planet in Brāhminical as well as in Tibetan astrology. In Tibet the name *Ke-tu* is generally applied to comets, called also རྩ་མཛུགས་རིང་ (lit. the long smoke-tailed). 2. a fiery meteor; a shooting star; the descending node. 3. n. of a demon.

ཀེ་མེ་བྱུ་ *Ke-nehi-bu* n. of a sage of the time of Gautama the Buddha (*K. du. 454*).

ཀེ་བྱེད་ *Ke-byed* Kārtika, the god of war (*Sehtr.*).

ཀེ་རྩེ་བ་ *Ke-rtse-wa* n. of a Bon teacher: བོན་པ་མ་ཀེ་རྩེ་བ་ལ་དན་དངས་ (*Deb. 46*) the Bonpo priests invited *Ke-rtse*.

ཀེ་ཚྭ་གས་ *Ke-tshegs* a Nāga; the quarter where it resides during a certain astrological period is considered inauspicious.

ཀེ་ཏུ་ *Kehu* 1. a tribe in Tibet (*Vai. kar. 160*). 2. རྩ་མཛུགས་ in classical Tibetan a kind of garlic. 3. a cavern, den, hollow place (*Os.*).

ཀེ་ཏུ་རྩེ་ *Kehu-rtse*, also ཀེ་རྩེ་ *ke-rtse*, a jacket made in the Chinese fashion; in Chinese *kwa-tzu*.

ཀེ་ཏུ་ཚང་ *Kehu-tshañ* (in Chinese *K'u-t'sang*, "a treasury; a store-house") n. of a sacred rock-cavern.

ཀེ་ཏུ་རི་ *Kehu-ri* n. of a female deity of fearful mien.

ཀེ་ཏུ་ལི་ *Kehu-li* the Tibetan and Mongolian name for Corea. In Chinese Kaoli.

ཀེ་ཏུ་ལེ་ *kebu-le* ཀེ་ཏུ་ལེ་བེ་གུ་ customary seal (*Jä.*).

ཀེ་ཏུ་ལ་ཡ་ *kebu-ṣa-ya* (from *kaśāya*) celestial robes; robes worn by the gods (*K. my. 77*).

ཀེ་ཡ་ *ke-ya* wickedness: རྩ་མཛུགས་ཀྱི་ཀེ་ཡ་ རྩ་མཛུགས་ཀྱི་རྩ་མཛུགས་ the root of wickedness of a bad heart (i.e., envy) having sprung forth (*J. Zañ.*).

† ཀེ་ཡུ་ར་ཀ་ *Ke-yu-ra-ka* ཀེ་ཡུ་ར་ཀ་ 1. a kind of grass used in ancient times in making garments for a *Bhikṣu* (*K. du. 4388*). 2. n. of a Gandharva.

ཀེ་རུ་ *Ke-ru* 1. n. of a place and monastery in the district of Hon in Yar-lung (*J. Zañ. 217*). 2. སྤྲུམ་མ་ *sran-ma* a species of peas: རྩ་མཛུགས་ཀྱི་ཕུང་མ་ལ་དངས་ after casting water in oblation, he conducted (him) inside the house and served him with a cupful of pea-soup (*Deb. 435*).

ཀེ་རེ་ *Ke-re*, v. ཀྱེ་རི་ *kye-ri*.

ཀེ་ལ་ *Ke-la* རིགས་རུས་ཤིག་གི་མིང་ n. of a tribal clan (*Yig.*).

ཀེ་ལ་ཀ་ *ke-la-ka* = གླ་ཀྱུ་ *sga-skya* ginger (*Sman. 267*).

† ཀེ་ལ་ལ་ཀ་ *ke-la-ṣa* = ཀེ་ལ་ཀ་ *kai-la-ṣa* རི་ཀྱུ་མ་རྩེ་མི་ ཀེ་ལ་ཀ་ the king of mountains i.e., Kailasa in the Himalayas.

ཀེ་ལ་ན་ *Ke-lan*, prob. corruption of རྩ་མཛུགས་, follower of Tsongkhapa (*Hue, vol. II*).

ཀེ་ལེ་ *Ke-le* n. of a fabulous place or country: ཀེ་ལེ་མི་ལྔ་ཀྱེ་ཡུལ་ the country of cannibals, Ke-le (*D. R.*).

ཀེ་ལ་ *ke-ṣa* རིག་ རིག་ hair; mane; རི་གེ་ཀེ་ལ་ རི་གེ་ letters which are surmounted with

double *e* sign called *hgrch-bu* or *o* sign called *naro*. Signs for long accentuation are also called *ke-qa*.

* ཀེ་ཤར་ *ke-qa-ra* ཀེམར *mane* (Schr.).

‡ ཀེ་ལུ་ཀ *Ke-cu-ka* a plant, perhaps *Arum colocasia*, with edible roots; also ཀི་ལུ་ཀ, v. ཀི་ལུ་ཀ *Kiñ-cu-ka* (Hbum. 7 17).

‡ ཀེ་སར་ *Ke-sa-ra* ཀེསར 1. the hair; the mane of the lion. 2. the hairy filament of the lotus; a celestial flower; saffron.

ཀེག *keg* = བར་ཅན་ *bar-chañ* danger; accident, v. ཀག *kag*.

ཀེག་མ *Keg-ma* = ཀག་མ *kag-ma* (Lex.).

ཀེན་རུས་ *Ken-rus* ཀེན་རུས་ skeleton.

‡ ཀེན་ལུ་ཀ *Ken-cu-ka* an evergreen tree, i.e., of the colour of the parrot (Nag. 3). This is evidently a corruption of ཀི་ལུ་ཀ.

ཀེར་ཀོ *Ker-ko* a cymbal; a musical instrument: རང་ཉེན་དང་ཀེར་ཀོ་དང་མྱིང་ཁྱ་དང་ (carrying with him) a hand-drum, a cymbal, a pipe (flute) (K. g. 5 2).

ཀེར་གྱིས་ *ker-gyis* suddenly (Sch.).

ཀེར་བ *Ker-wa* to raise; to lift up; གནས་པ་མཛུ་བ་ཀེར་བ། to point the fingers towards heaven.

ཀེར་ལངས་ *ker-lan* སུ་སྤྱོད་ suddenly stood up: ཀེར་ལངས་ནས། “suddenly standing erect and still (like a tree)” (Nag. 3).

ཀེར་ལེབ་སྐུར་ *ker leb sgur* metaph. for horse, sheep and yak: ཀེར་ལེབ་སྐུར་གསུམ་གྱི་ནང་ནས་ཀེར་སྐུར་གྱི་ལབ་བ། the tax (in kind, i.e., one in a hundred) on horse and yak from among the three kinds of cattle (Rtsii.).

ཀེལ་མག *Kel-mag* possibly indicates the *Kalmuk* Tartars.

‡ ཀེལ་ཀ *Kai-ta-ka* n. of a mythological demon.

ཀེལ་ཡ *Kai ne-ya* ཀེལ་ཡ a rishi or sage; also patronymic of Ravana (K. d. p 186).

ཀེལ་ཤ *Kai-la-qa* ཀེལ་ཤ = རི་ལོ་གཤིས་རྩ་ *Ri-wo gahs-can* the huge snowy mountain on the north shore of the Manasarowara lake called Gang Ti-se by the Tibetans and Kailāsa by the Indians.

ཀོ I: *ko* num. 121; ཀོ་བ *ko-pa* the volume marked with the letter ཀོ *ko*, or the 121st volume.

ཀོ II: ཀོ an expletive meaning: same, the same, very; as in འདི་ཀོ *hdi-ko*, the same; as འདི་ཀོ *hdi-ni*, this very: རྣམ་པ་ལྔ་ཀོ་ཅེས་པར། “these same classifications”; རི་ཀོ *de-ko* = རི་ཀོ *de-ni* that very.

ཀོ III: all, whole; quite, entirely, altogether (Schtr.).

ཀོ་བ *ko-wa* 1. hide, leather—that derived from yaks, buffaloes and horses as distinguished from *pa-gs-pa* the skins of sheep, goats, foxes, &c. 2. colloq. for *ko-gru* a hide-boat.

ཀོ་ཁུག *ko-khug* a leather purse; a little leathern money-bag.

ཀོ་ཁྲོལ་ *ko-khrol* (*ko-thol*) a sieve made of hide-strips or strings to clean peas, barley grain, &c., of gravel, &c.: ཀོ་བའི་ཁྲོལ་མ་སྐྱན་ནས་རྣམས་པ་ལ། (Rtsii.) for a hide-sieve for sifting peas and barley (i.e., price for).

ཀོ་གུ *ko-gru* (*ko-du*) a hide-boat a boat made of the entire hide of a yak; a skin coracle.

ཀོ་བཏུམ་ *ko-btum* hide-packing. This is said to be a criminal punishment in

Central Tibet, varying in severity, e.g., ལག་པ་ཀོ་བཏུམས་ when the culprit's hands are cut off, the stumps sewed up in leather and the poor wretch thrown as a beggar upon public charity, &c. (*Jä.*).

ཀོ་ཐག *ko-thag* strap; thong.

ཀོ་ཐུད *ko-thud* a kind of tea, probably so called on account of being sold packed in hide cases; an inferior tea: མེ་མེ་ཐུད་མེད་པའི་ཀོ་ཐུད་ལ། (*Rtsii.* 74) "to the cost of pressed brick-tea."

ཀོ་ཐུམས *ko-thums* packed up in hide; གམེར་སྤང་སྤུམ་ཏུ་ ཡོད་པའི་ཀོ་ཐུམས་ཤིག་ a leather package containing 30 ounces of gold: གམེར་གྱི་ཀོ་ཐུམས་བཞུགས་ནས་ཕྱི་ཁུང་དུ་སྤུམ་ having stolen a bag containing gold, (we) concealed it in a marmot's (ཕྱི་བ་ a marmot) hole.

ཀོ་ཐགས *ko-hthags* a small instrument of leather to weave lace with (*Cs.*).

ཀོ་གདན *ko-gdan*, pronounced *komi-gdan*, skin-rug or seat; a piece of leather put under the saddle (*Sch.*): རྒྱུ་འབྲུར་ཀོ་གདན་ཀོ་རྒྱབས་ འདྲ་བ་རེར་ for each tanned skin-rug or leather folding used for cushions (three *tañka*) (*Rtsii.*).

ཀོ་མདའ *ko-mdah* an arrow bound with hide: ཐུང་གི་ཀོ་མདའ་, the hide arrow used in the north (of Tibet).

ཀོ་ལྷོ་ *ko-ldiñ* a vessel or basin made of hide to keep or cleanse oil or lime-wash: མ་རྩ་གསལ་བའི་ཀོ་ལྷོ་རེར་ (*Rtsii.*) for each hide vessel for holding *sa-rtsi* (such and such a price).

ཀོ་ལྷགས *ko-lpags* hide; also tanned skin; ཀོ་ལྷགས་ཀྱི་གཞི་ འཕྲོ་བུ་མུ་ hide or leather material or stuff included in the fourteen materials prescribed for clothing to be used by Buddhist monks.

ཀོ་ལྷགས་མཁན་ *ko-lpags mkhan* = ལྷགས་མཁན་ *lham-mkhan* འཕྲོ་བུ་མུ་ཀར་ worker in hide and leather; a shoe-maker.

ཀོ་ཐྱིན་ *ko-spyin* (*ko-pin*) glue: ཀོ་ཐྱིན་རྒྱ་ལེབ་ རེར་ for each stick or cake of glue (*Rtsii.*).

ཀོ་ཐོངས་ *ko-phoñs* guitar (gen. made of thin belly-skin of a cow) (*Ld.*); it is tuned in three-fourths (*Jä.*).

ཀོ་ཐོར་ *ko-phor* a cup made of leather and painted to look like a wooden cup; ཀོ་གཞོང་ *ko-gshoñ* a basin made of hide.

ཀོ་བ་མཁན་ *ko-wa mkhan* a tanner; the steersman of a hide boat.

ཀོ་བ་མཉེད་མཁན་ *ko-wa mñed-mkhan* a tanner.

ཀོ་བ་བྲག་ *Ko-wa brag* རྫོང་ཕྱགས་ཀྱི་ལུལ་ཞིག་གི་མིང་ n. of a district in Upper Tibet: དེ་ནས་རྫོང་ ལུང་ཀོ་བ་བྲག་དུ་བྱོན་ then he visited *Ko-wa brag* in *Stod-luñ* (*Lha. kah.* 23).

ཀོ་བུབས་ *ko-bubs* an entire skin: ཀོ་བུབས་རེ་ ལ་རྩེད་མར་མཁར་ཕྱག་གསུམ་རེ་ an entire skin of a sheep holds three *khar-ñag* measure of good butter (*Rtsii.* 74).

ཀོ་འབྲགས་ *ko-hbugs* an awl; a three-sided needle for sewing leather (*Sch.*).

ཀོ་འཕོ་ *ko-hbo* itch scab; ཀོ་འཕོ་ནད་ཅན་ scabby. In Sikkim a measure for rice or barley made of hide.

ཀོ་སྒྲགས་ *ko-sbrags* a hide filled with butter; the whole package is so called.

ཀོ་ཚལ་ *ko-tshal* pieces of leather or hide: ཀོ་ཚལ་དང་སྤང་མར་སྒྲགས་ཀྱི་ཀོ་བ་རེར་ for each skin of butter and honey, &c., with hide wrapping (*Rtsii.*).

ཀོ་ཐོན་གཏུམས་ *ko-rlon gtums* packed in a fresh skin: མི་ཀོ་ཐོན་གྱིས་གཏུམས་པ་དེ་དང་པོར་ལྷོད་ལྷོད་ འདྲ་ཡང་བསྐྱམས་ནས་འབྱུག་ལྷགས་མེད་པར་བཞུགས་ནས་ན་ཚ་བཞུད་ like a man packed in a fresh skin, or anything packed or fastened with raw hide which becomes shrivelled when the skin dries and illness is induced.

ཀོ་རུལ *ko-rul* a rotten hide.

ཀོ་ལ *ko-la* a grub which breeds in hides; a kind of hide-moth; ཀོ་ལ་སྐྱུ་གསལ་ཤིང་འབྱུང་ཤིག་གི་ཤིག་ཤིག་ཤིག་ཤིག་ཤིག་ཤིག་ the *Kola* moth, something like a species of vermin in flesh (*Rtsii.*).

ཀོ་གམ་པ *ko-gam-pa* (*Lex.*) one dressed in skin or having a skin for his under-clothing, v. ཀོ་མ་པ *kom-po*.

ཀོ་ཀ *Ko-ka* a place in Bengal where in ancient times many *Tantrik* adepts lived (*S. Lam.*).

† ཀོ་ཀ་ལི་ཀ *Ko-ka-li-ka* कोकालिक a *Bhikṣu* of the Buddha's time who sided with Devadatta (*K. d. १ 247*).

ཀོ་ཀི *Ko-ki* a wild mountainous country east of Bengal in the Chakma and Hamsavati countries which are east and south-east of Haribhadra (Manipur) (*S. Lam.*).

† ཀོ་ཀི་ལ *Ko-ki-la* कोकिल the Indian cuckoo, in books described as a bird that sings sweetly (*K. du. १ 99*).

† ཀོ་ཀི་ལ་ཤ *ko-ki lakṣa* n. of a tree (*Mñon.*).

ཀོ་ཀ *Ko-ko* (variously spelt ཀོ་སྐྱོ *ko-sko*, ཀོ་སྐྱོ་ཀོ *kos-ko* ཀོ་སྐྱོ་ཀོ *kos-sko*) 1. ཚིང་ the chin; also occasionally the throat or the neck: ཀོ་སྐྱོ་འདྲེགས་པ་ = མཁྱེན་པ་འདྲེགས་པ་ to raise the chin (*Nag.*) [see ཀོ་སྐྱོ་ཀོ]. ཀོ་སྐྱོ་ཀོ་མེད་པ་ chinless, or one with a small chin: ཀོ་སྐྱོ་མ་བསྐྱར་ཕྱི་ཚིང་ with a slightly perceptible chin; ཀོ་སྐྱོ་མག་གི་ལྗང་ཕྱི་ཚིང་ a chin like that of a pig; pig-faced (no chin) “beneath the chin.” ཀོ་སྐྱོ་ཀོ་འོ་ལ་མ་ཅི་བུ་ or ཅི་བུ་ the lower part of the chin. 2. a Tibetan of mixed breed, i.e., born of a Chinese father and a Tibetan mother.

ཀོ་ཀོ་ཐང་མ *Ko-ko thañ-ma* a country in or near Ceylon (*Jä.*).

ཀོ་ཀྱ *Kokya* पवित्र pure (*Lex.*).

ཀོ་ཀྱ *Ko-krad* (*ko-tch*) 1. ལྷ་མ་གྱི་མ་ཀྱ་མྱོད་ *lham-gyi ākrad* the worn out leather of old shoes and boots; 2. also a leather-shoe (*Jä.*).

ཀོ་སྐྱོ་ཀོ་ཀོ *ko-sko* ཀོ་ཀོ་ཀོ་ཀོ = མཁྱེན་པ་ neck: ཀོ་སྐྱོ་འདྲེགས་ *ko-sko hdegṣ* = མཁྱེན་པ་འདྲེགས་ *mgrin-pa hdegṣ* raise the neck (*Nag. 4*).

ཀོ་ན *Ko-ña* ལུ་ཤིག་གི་མིང་ *gyl-shig gi-miñ* n. of a place in Tibet (*Yig.*).

ཀོ་ཏྭ་ཙྰ་ཙྰ་ *ko-ñon-tse*, also ཀོ་ཏྭ་ཙྰ་ཙྰ་ *ko-ñol-tse* or ཀོ་ཏྭ་ཙྰ་ཙྰ་ *ko-lon-tse*, the kernel of the pine-apple (*Cs.*); more particularly the edible seed of the *Neosa*-pine growing in the valley of the Sotlej; it is also called གླུ་ཏྭ་ཙྰ་ཙྰ་ *gkan-ñan-tse* in *Kunawar* (*Jä.*).

ཀོ་ཏན་ *ko-tan* = ཁྲག་ *khrag* blood in mystic language (*K. g. १ 216*).

ཀོ་ཏམ་པ་ *ko-tam-pa* རི་ཤིག་གི་མིང་ n. of a mountain (*K. dun. 17*).

ཀོ་ཏམ་པ་འི་རམ་ *ko-tam-paḥi-raṣ* कोतम्बक one of the 41 materials of clothing permissible to Buddhist mendicants; a kind of grass formerly used in making clothes (*K. du. ५ 388*).

ཀོ་ཏམ་པ་འི་ཕྱོག་ *ko-tam-bhag* same as above.

ཀོ་ཏལ་ *ko-tra-pa* कोदर, मादर, in vulg. Nepalese *Kodu*, a kind of millet largely used in Sikkim for making *murwa* beer; it is mentioned in *K. d. २ 333*. A species of grain eaten by the poor; *Paspalum scrobiculatum*.

ཀོ་ཏྭོག་ཅན་ *ko-trog-can* མི་ཏྭོག་ཏྭོག་ *mi krog krog* applied to a thoughtless, childish man (*K. d. ॣ 362*).

ཀོ་ཏ་ *ko-tha* कोट, कुष्ठ a kind of leprosy (*Jä.*).

ཀྱོ་ཐང *ko-thal* cinders, ashes; ཀྱོ་ཐང་དུ
ko-thal-du byas pa to be reduced to
 ashes: ཀྱོ་ཐང་འཕྲོང་བར་གྱུར་པ *ko-thal hthor-war*
gyur-pa scattered about ashes.

† कोदाल *ko-dā-la* कोदाल or कोदालक a tree growing in the mountain called कौदाल *Kokila Parvata* (*K. d.* २७४).

ཀོ་པཎ་ཙེ *ko-pañ-tse* a sort of tea
(*Schtr.*); usually called *Capinze* (*Schtr.*).

ཀོ་བི་དང་ *Ko-bi-da-ra* कोविदार the tree of paradise on which grows the *Pārijāta* flower; also a tree the flower of which is pretty and of sweet scent, probably *Bauhinia variegata* (*K. my.* १२०); ཀོ་བི་དང་ཀློག་ཀོ་བི་དང་ an abode of the gods (*K. du.* ५३१०).

ཀོ་བོ *Ko-bo* prop. n. of a country
(*Vai. kar.*).

ཀོ་བྲག་པ་ *Ko-brag-pa* prop. a sect of *Tan-
trik* Buddhists; also its founder: ཀོ་བྲག་པ་
བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཚན་གྱིས་བལ་པོ་ནས་བེ་བྱ་རྩི་མུ་རིང་རིང་རྒྱན་དངས་
ནས་ཕྱིས་ཐུ་མུང་རྫོང་དུ་ཀོ་བྲག་དགོན་པ་བཅུག། (*J. Zañ.*)
Bsod-nams rgyal-mtshan of *Ko-brag*
brought *Vibhūti Chandra* from *Bal-po*
(*Nepal*) to *Ding-ri* and later on founded
the monastery of *Ko-brag* in *Upper Myāñ*.

ཀོ་མ་ *ko-ma* a bird (*Vai. sñ.*).

ཀོ་ཏི *ko-tse རྩམས་པའི་ཆེན་པོ་ལྟར་གྱི་ཆུ་ཤིང་ཁུ་* *ja brygyad-pa* the Chinese name for the brick-tea used by the common people of Tibet. It is called *ja brygyad-pa*, the eighth or the inferior quality of tea (*S. kar.* 80).

ཀོ་བུགས *ko-wags* is meant to express the voice of a raven (*Jü*).

† कोरण्ड *Ko-rando* कोरण्ड prop. a country, said to be in the fabulous

Western Continent of Godāniya (*K. d.* 331).

† **कोरव** *Ko-raba* कौरव the descendants of Kuru; their party; n. of a country in the east (*K. d.* २६७).

ཀོ་རེ *ko-re* or ཀོ་ར *ko-ra* cup for drinking; ཤིང་ཀོར *shin-kor* wooden cup which every Tibetan carries with him in the pocket of his great coat next to his bosom; ཤེལ་ཀོར *zel-kor* a drinking glass.

ཀོ་ལའི་ཐད་པ་ *ko-lahi htab* = གླང་པོ་པོ་པོ་པོ་ *glan-*
po hi pi-pi liñ plantain leaf (*Mñon.*).

ཀྟེ་ཤང་ I: *ko-loñ* annoyance; dissatisfaction; the jealousy of demi-gods or of *Nāga*, &c.: ཀྟེ་ཤང་བྱང་ཐལ་རྟག་མ་བྱེད་ཤིག། “pray do not out of dissatisfaction be jealous of me.” In saying grace at meal time the Gods are exhorted by the lamas not to be spiteful, jealous or angry, &c.: ཇོ་ཤོ་ལ་ནི་ཐྱང་མི་མངའ་བས་ཀྟེ་ཤང་ལ་ཞིགས་པ་གང་ཡང་མི་མཛད་པར། the Lord (Atis'a) not being actuated by any spite did not express any dissatisfaction, &c. (A. 58).

ཁོ་ལོན་ II: is a dubious word (*Schtr.*);
 ཁོ་ལོན་བ་ *ko-loñ-wa* to hate, envy; but in a
 passage in *Mil.*, where the connection
 admits of no doubt, *ko-loñ mdsad-pa* must
 be taken = disdain (*Jü.*). In Amdo ཁོ་ལོན་
ko-loñ = dispute, fight.

† 𑀓𑀲𑀭𑀸𑀓 *Ko-ṣa-lā* कोशला mythical river
east of Jambudvīpa (*K. d.* २ 267).

† 𑀓𑀲𑀸𑀓 *Ko-ṣi-lā* कोशिल a certain king
of birds (*K. my.* १ 18).

† कौण्डिन्य *Koṇḍi-nya* कौण्डिन्य the son of Upāyamatī; in Tib. རབ་པ་ལྷ་མ་ n. of a Muni or sage; n. of a grammarian; a patronymic of the poet Jayadeva.

ཀོང་བུ *Koñ-bu* a small cup-shaped brass or copper oil-burner ; མཚན་ཀོང་ *mehod-koñ* an offering bowl, a cup for offering pure water to any divinity ; རྩ་ཀོང་ *snag-koñ* ink-stand, generally for black ink ; མཚམ་ཀོང་ *mtshal-koñ* ink-stand for red ink or vermillion ; རྩལ་ཀོང་ *blugs-koñ* casting mould, crucible ; གཤེར་ཀོང་ *gser-koñ* a gold cup or oil-burner placed before Tibetan deities ; བྱ་ཀོང་ *bye-koñ* bowl of sand.

ཀོང་མོ *koñ-mo* གནེ་ a cave ; a ditch.

ཀོད *Kod* boiled : ཇེ་ཀོད་ནམ་ཀར་བྱས་པ་ལྗེ་ ཇེ་པས་ཇེ་བོད་བྱས་ *ja de kod-nas ka-ra bram-po lña byin-pas Jo-wo dgyes* (*A.* 95) the tea having been boiled (prepared) and given with five lumps of sugar, the *Jo-wo* was gratified.

ཀོན་པ *kon-pa*, also called ཀོན་པ་གཤེན་ལྷོས་ *kon-pa gab-skyes*, the name of a plant that grows in solitary places, generally in the clefts of rocks. This medicine, *kon-pa gab-skyes*, is used in Tibet for stopping hemorrhage.

ཀོབ་ཀོབ *kob-kob*, same as ཀཔ་ཀོབ་ *kab-kob*, the noise or sound produced from the stretching of hides.

ཀོམ་པ *kom-pa* to tan (skin).

ཀོམ་གདན *kom-gdan* a seat made of tanned skin.

ཀོམ་པ *kom-po* skin which has been made soft and pliable by tanning ; leather.

ཀོམ་ཤིང་ཀོང་ཇོ *Kom-ñiñ koñ-jo* the princess Kom, the youngest daughter of Wen Chung, the fifth Emperor of the Tang dynasty. She was married to King Me Agtshom (*J. Zan.*).

ཀོར *kor*, same as མོར་ *skor*. 1. is used as a རྩལ་གྲགས་ or auxiliary particle used in the manner of an affix, as in རྩད་ཀོར་ *stod-kor*, which signifies a cloth that surrounds or covers the upper part of one's body ; hence རྩད་ལེ་ *stod-le* a kind of half jacket worn by children and also by lama dancers ; ཀླད་ཀོར་ *klad-kor* the circular dot put over the head of certain letters to signify the letter མ་ *ma*. 2. anything that has been cut out by the hand or a lathe, such as ཤིང་ཀོར་ *ñiñ-kor* a wooden cup ; རྩད་ཀོར་ *rdsa-kor* an earthen cup or vessel turned out. 3. n. of a place ; ཀོར་ནི་རུ་པ་ *Kor-ni-rupa* n. of a great lama who was a native of the place called *Kor*. (*Deb.* ག 11).

ཀོར *kor* also occurs in ཐན་ཀོར་ *than-kor*, རྩན་ཀོར་ *ñen-kor*, རོད་ཀོར་ *hod-kor*, པད་ཀོར་ *pad-kor*, གདུབ་ཀོར་ *gdub-kor*, &c.

ཀོར་ཀོར *kor-kor* coiled : རྩལ་པ་ཕུར་པ་ལ་ཀོར་ཀོར་ བྱས། "a string was wound round the (exorcist's) dagger (*Vai. sh.* 82).

ཀོར་བཟོ *kor-bzo* lit. of round make ; a kind of shield of round shape (*Rtsii.*).

ཀོལ a colloq. form of ཀོར་.

ཀོལ་བའི་ལམ *kol-wahi lam* = ལམ་རན་པ་ *lam-ran-pa*, a bad road (*Mñon.*).

ཀོལ་ས *kol-sa*, བ. རལོ་ལ་ས་ *hgoi-sa* or རོལ་ས་ *gol-sa*.

ཀོས་ཀོ *kos-ko* ཚེ་ལྷ་ the chin. This word is also applied to the throat and even to the wind-pipe.

ཀྱུ་ལ *Kya-la* (also called ལྷ་ལ་) *petty* ; n. of a petty state in Tibet, the chief town of which is ལྷ་ལ་མེང་གཤོང་ (lit. the lion-face), where the Tsang-po, it is said, enters a rocky chasm in the mountains.

“as much as,” “as far as”: ལམ་འདི་སེམས་ལ་ངེས་ ཀྱི་བསྐྱར་གྱི་རྒྱུ་སྤྱོད་ as far as he remembered this road, he followed the ox. 3. ཀྱི་ connecting the auxiliary verb with the verbal root forms a much-used present tense: རལ་ཀྱི་ཡོད་ I am lying down. But here the final vowel does not often take the simple *i* (འི), e.g., ལྟ་ཀྱི་འདུག་ is seeing; still we have in books ལྟ་ཀྱི་འདུག་ is eating food. [N.B.—The use with the instrumental form ཀྱིས་ will come under that article.]

ཀྱི་གློང་ *kyi-gloñ* the elbow.

ཀྱི་ལྗེ *Kyi-lce* n. of a medicinal plant, *Gentiana decumbens*. The white species of this plant called ཀྱི་ལྗེ་དྭགས་པོ་ *kyi-lce dkar-po* is in repute for biliousness. The blue called ཀྱི་ལྗེ་སྐྱོན་པོ་ *kyi-lce shon-po* heals swelling in the throat or glands (*Med.*).

ཀྱི་བུན་ *kyi-bun* a chill; a feeling of cold (*Sch.*).

ཀྱི་ལེང་ཆུ་ཕྱོགས་པོ་ *kyi-liñ chu-rtā shon-po* = འདུལ་ཆུ་ *dhul-chu* quicksilver (*Smān.* 118).

ཀྱི་རུད་ *kyi-hud* རྩ་བའ་, རྩ་ལྗེ་, རྩ་ཆུ་, རྩ་ལྗེ་ 1. interj., the sound of weeping, lamentation; an expression of grief, sorrow or loss; Alas! Ah! ཀྱི་རུད་ཟེར་བ་ *kyi-hud zer-wa* རྩ་བའ་ expressing deep sorrow or lamentation. 2. one of the eight cold hells of the Buddhist purgatory.

ཀྱི་གཤེ་ *kyig-rtse* unburnt brick (*Sch.*).

ཀྱིང་ *Kyiñ* n. of a people living in the east of Asia (*Yig.* 8).

ཀྱིང་སེར་རྒྱུད་ *kyiñ ser-rhuñ* a violent wind with hail: acc. to *Jā.* also ཀྱུ་ས་ *kya-sa*, onomatopoeic word; a blowing wind.

ཀྱིན་ *kyin* a verbal termination used alternatively with ཀྱིན་ *gyin* and གིན་ *gin* and after a vowel; ཡིན་ *yin* denoting a partic. pres. like the English ‘ing’: ལྟ་འདེབས་ཀྱིན་སང་ proceed on your way singing! With ཡོད་ *yod* or འདུག་ *hdug* it forms a periphrastical present tense: རྒྱུ་ལམ་འདེབས་ཀྱིན་ཡོད་ *smoñ-lam hdebs-kyin yod* he is praying (just now) (*Jā.*). Most probably the common present form in *kyi*, *gi*, &c., is an excised form of this use, e.g., ཡོད་གྱི་འདུག་ is coming; ལྟ་ཀྱི་ཟེད་ is looking.

ཀྱིར་ *kyir*, also ཀྱིར་ཀྱིར་ *kyir-kyir*, round; circular; a disk; a round thing; ཀྱིར་བཞིན་ *kyir-wa-ñid* roundness.

ཀྱིས་ *kyis* by, with; the sign of the instrumental case, used after the letters ད་, བ་, or ས་, and generally indicating the personal subject of the action. It is called the བྱེད་པ་པོའི་སྒྲ་ *byed-pa poñi sgra* (the term of the doer). Gerundially *kyis* is annexed to a verbal root to render clauses which in English would be introduced with “by,” “from,” &c., e.g., རལ་གྱིས་མཆིན་པ་ཕྱིགས་ཀྱིས་བསད་ན་ from the sword having pierced the liver, he was slain. Of course the prep. “from” might be omitted here. Again our “because” is often an appropriate opening to clauses terminated in ཀྱིས་; ཀྱིས་, &c.: འགྲོད་པོ་ཕྱོགས་ཀྱིས་ཁོས་ རྩལ་སང་ the demon coming, he turned aside; or, because the demon came, he, &c.

ཀྱུ་ *kyu* རྩ་ལྗེ་ a hook; རྩ་ལྗེ་ཀྱུ་ *lcags-kyu* iron hook; an angle; a fishing hook; རྩ་ལྗེ་ཀྱུ་ *shabs-kyu* (i.e., the foot-hook) a mark fixed at the foot of a letter to signify the vowel ‘u’ and written as ུ

ཀྱུར་ཀྱུར་ *kyur-kyur* twittering; the cry of a small bird: བྱིན་ཅོག་ཀྱུར་ཀྱུར་ལྟོག་ *byiñhu coga kyur-kyur sgrog* the swallow twitters.

ཀྲ་ཇ *krañ-ñe* (*tang-ñe*) standing; ཀྲ་ཇ་བ or ཀྲ་ཇ་བ་ཉིད an upright posture; ཀྲ་ཇོད *krañ-sdod-pa* to stand.

ཀྲ་མང་ *Krañ-nañ* (*tang-nang*) a gallery round a house; a covered passage; evidently an incorrect form of མང་ནང་.

ཀྲ་བ *krañ-wa* (*tang-wa*), prob. wrongly written for མང་བ་བྱེད་པ, to make straight.

ཀྲ་འཁོར་ *krad-hkhor* (*té-khor*) a ring used in the exercise of archery as a butt for arrows; a mark; a target.

ཀྲ་རྒྱ་ *krad-rgyun* (*té-gyün*) a piece of long narrow leather to mend shoes with; acc. to *Cs.* a long narrow piece of leather to fasten the sole to the upper leather of a shoe or boot.

ཀྲ་པ་ *krad-pa* (*té-pa*) a shoe; a covering for the feet of the lower classes of people; a leathern half-boot; ཀྲ་ལྷན་ *krad-lhan* a patch for shoe.

ཀྲ་མ་ *kran-ma* (*tan-ma*), colloq. for མ་མ་ *srān-ma*, peas.

ཀྲ་བ་ཀྲ་བ་ *krab-krab* (*tab-tab*) = འཁྲལ་པ་ dancing or stamping of the feet: ཀྲ་བ་ལྟ་ཀྲ་བ་ལྟ་ (his) legs and arms moved as in dancing. According to *Nag.* ཀྲ་བ་ཀྲ་བ་ is equivalent to ལེ་བ་ལེ་བ་, flat.

ཀྲ་མ་ *kram* (*tam*) cabbage; ཀྲ་མ་མང་ sweet or fresh cabbage; ཀྲ་མ་མྱུར་ *kram skyur* cabbage-pickle; cabbage soaked in vinegar.

† ཀྲི་ཀ་རུ་ཀ་ *Kri-ka-ru-ka* རྒྱ་ཆུ་ཆུ་ n. of a monastery in ancient Behar which was also known by the names of Samudra Gupta and Kusumapuri (*A.* 60).

† ཀྲི་ཀ་ལ་པ་ *kri-ka lā-ṣa* རྒྱ་ཆུ་ཆུ་ a small lizard.² There is an account of this

animal being once offered as a burnt sacrifice to the gods (*K. d.* 4214).

† ཀྲི་ཀྲི་ *Kri-kri* ཀྲི་ཀྲི་ n. of a Buddhist king of Benares who is said to have patronized Buddha Kās'yapa. In the Chinese version of the Vimala-kirti-nirdeśa sūtra, he is called Kṛpin, the kind and merciful.

ཀྲི་ཁ་ *kri-kha* (*ti-kha*) the magpie; the white-breasted magpie; colloq. called *kya-ka* in Tibet.

ཀྲི་བ་ཤེ་གཏོང་ *Kri-wa shāḥi-gdoñ* n. of a place in Tibet (*J. Zan.*).

ཀྲི་མི་ *kri-mi* (*ti-mi*) = ཕྱ་གཤམ་ *bya-gag* 1. the grey duck (*Mon.*). 2. རྩ་མི་ a worm.

ཀྲི་ཡ་ *kri-ya* ཀྲི་ཡ་; ཀྲི་ཡ་བཟུང་ཐུང་ the ritualistic part of Sambhawa mysticism: རྒྱ་ཡི་ཡེ་ཐུགས་དྲུག་ཅུག་གིས་བྱེད་པ་ཡིན་ཏེ། (*A.* 74) the *kṛyā man-tra* having been performed by the six-armed deity.

ཀྲི་ཤོང་བར་ *Kri-ṣoñ-ba-ro* n. of an individual who did some service to Atis'a during his journey to Tibet through Nepal (*A.* 142).

ཀྲིག་ཀྲིག་ *krig-krig* (*tig-tig*) = རན་རན་ to beat or press with the hand or feet; to make the sound *tig-tig*.

ཀྲིག་གི་ *krig-gi* (*tig-gi*) straight: རྒྱ་གསུམ་ཀྲི་ཀྲིག་གི་བཟང་ནས། the iron arrow when quite straight being good (*D.R.*).

ཀྲིག་ཆགས་མེད་པ་ *krig-cags med-pa* རྒྱ་ནས་ལུགས་སྒྲིལ་མེད་པ་ལམ་རྒྱ་དག་མེད་པ། not customary or purposelessly; for nothing: རྒྱ་རྒྱ་སྒྲིལ་པའི་རིགས་ཀྲིག་ཆགས་མེད་པའི་བྱ་བྱ་ཡོད་པར། Mongol tribes without adhering to custom would always be making prayers (*D. cel.10*).

ཀྲིང་ཀང་ *kriñ-kañ* (*tiñ-kañ*) a weapon like the spear; a forked spear: མཐུང་དང་ཀྲིང་ཀང་པར་བཅས་ནི། (to the cost of) a spear and lance with saw-like teeth (*Rtsii.*).

ཀྲིང་བག་སྒྲིལ་ *kriñ-bag-sgyo* (*tiñ-pag-gyo*) glue or paste made of flour.

ཀྲིན་ནད་ *krin-naḍ* (*tin-ne'*) the colic.

ཀྲིཾ་པ་ *Kriṣṇa* རྒྱལ་ n. of sculptor; an image-maker during Atis'a's time about 1000 A.D. (*A. 121*).

ཀྲིཾ་པ་ལྷ་རྩ་ *Kriṣṇa-sā-ra* རྒྱལ་མཁའ་ the spotted antelope (*Jā.*); a kind of black antelope which is said to possess the heart of a *Bodhisattva*. The skin of this animal is used by Hindus and Buddhists alike to sit upon; the Tibetan lamas attach much sanctity to this antelope and its skin.

ཀྲུ་ཀྲུ་ *kru-kru* (*tu-tu*) (*W.*) wind-pipe (*Jā.*).

རྩ་ཀྲུ་ཀྲུ་ཁྲིས་ *kru-kru tris* (*tu-tu ti*) ཅིབ་ཆ་ a kind of yellow chintz resembling satin of great value, formerly highly prized in India and Tibet. It is called ཀྲུང་པར་གྱི་མེད་ལོ་སྤུ་ཅེན་.

ཀྲུ་ར་ *kru-ra* (*tu-ra*) = དམངས་ཤིགས་ *ḍmañs-rigs* the vulgar, or the lowest class of people in the mystical language (*K. g. 18*).

ཀྲུང་ཀྲུང་རྒྱ་ཅན་ *Kruñ-kruñ sgra-can* (*tuñg-tuñg-da-can*) n. of a country (filled with the cry of storks or cranes) said to have been visited by the Buddha (*K. du. 18* 302).

ཀྲུང་ཐང་ *Kruñ-thañ* the chief Chinese minister who was resident in Tibet when Abbé Huc visited Lhasa; an official of

his class (*Yig. k. 38*). Probably an error for *Chung t'ang*, a title borne by certain high officials in China.

ཀྲུམ་པ་ *krum-pa* (*tum-pa*) broken in the edge or side or nibbled, but not entirely broken to pieces.

ཀྲུམས་ *Krums* (*tum*) meat: in polite language it is called གསོལ་ཀྲུམས་ (*sol-tum*), the meat that is offered to a respected person.

ཀྲེ་ཉག་ *Kre-ñag* (*te-ñag*) n. of a place in Kham.

ཀྲེ་ནག་ *krag-nag* (*te-nag*) the spout of a kettle (*Sch.*).

ཀྲེ་པ་ *kre-pa* (*te-pa*) the forehead; also a colloq. spelling for དཔྱལ་པ་ *dpral-pa*, the forehead.

ཀྲེ་པོ་ *Kre-po* (*te-o*) n. of a place in Kham.

རྩ་ཀྲོ་ལྷ་མོ་ *kro dha-na* མཁོ་མཁོ་མཁོ་ = བུ་མེད་གཏུ་མོ་ a fierce woman; an amazon (*Mhon.*).

ཀྲོག་ཀྲོག་ *krog-krog* (*tog-tog*) a kind of sound produced by the grinding of hard or brittle objects together: ཀྲོག་ཀྲོག་ནི་རྒྱ་སྤྱོད་ “*tog-tog* is a sound” (*Nag.*); *tog-tog* is an onomatopoeic word meaning a grating sound.

ཀྲོན་ *kroñ* (*toñ*) erect; standing: ལུས་པར་ཀྲོང་། the body erectly stood.

ཀྲོན་ཀྲོན་ *kroñ-kroñ* (*tong-tong*) standing; posing still and erect: རྒྱུ་མཚན་གཉིས་ཀྱིས་མཛོང་བར་ལྷ་དངོས་ལྟ་ཀྲོང་ཀྲོང་བྱས་ཀྱིས་པ། (*A. 27*) “while the two pupils were looking on, the deity was able to appear erect as if in life.” When used of persons, it means also standing on one's knees; kneeling in an upright position (*Jā.*).

ཁྲ་ཅུང་ *klad chuñ* the cerebellum; ཁྲ་གཞུང་ *klad gshuñ* the spinal marrow; ཁྲ་གཞེར་ *klad gzer* painful pricking sensation in the brain; ཁྲ་ལུབས་ or ཁྲ་ཏྲུ་ the thin covering of the brain.

ཁྲ་ཐོ་ *klad-tho* the top length of a Tibetan tent, i.e., the distance between its two poles.

ཁྲ་དོ་ *klad-don* lit. signifies the meaning of the text or the original work, but is gen. used as a term for the Sanskrit names or expressions which head almost all the religious books of Tibet. The work *Mñon.* makes ཁྲ་ synonymous with ཁྲ་ཏྲུ་ the amplification of the original text.

ཁྲ་ཕ་ *klad-pa* འདུའི་ what is uppermost; ཁྲ་ས་ *klad-na* ར་འདི་ priority, beginning, top.

ཁྲ་པ་འགོས་པ་ *klad-pa hgems-pa* lit. whose brains have become confounded; to stun; to surprise; to confound; to overthrow in argument.

ཁྲ་བོ་ *klad-bzo* the making of the outer side of anything: ཁྲ་བོ་སྒྲུག་ཐེར་སྐལ་པ་དང་བསྐྱར་པར་བཟ། *klad bzo sbug ther skabs dah bstun-bar* bya this outer covering and the flannel within must be made to fit in their size (*Fig. 22*).

ཁྲ་ན་ཀ་ *klan-ka* འཕྲུལ་མ་ censure, blame; ཁྲ་ན་ཀ་མི་འཛོལ་བ་ *klan-ka mi htshol-wa* one not seeking brawls: གཞན་ལ་སྦྱད་འཛོལ་བ་ལ་ཁྲ་ན་ཀ་འཛོལ་བ་ཟེར་ casting imputations against another is called *klan-ka htshol-wa*; རྩོད་པ་བཞོད་པ་ལ་ཡང་ཁྲ་ན་ཀ་ཟེར་ also fomenting a dispute is called *klan-ka*; ཁྲ་ན་ཀ་འཛོལ་བ་= ཁྲ་ན་ཀ་བསམ་པ་; འཕྲུལ་མ་འབྱུང་པ་ཉིད་ one who seeks brawls; ཁྲ་ན་ཀྱི་པ་ or ཁྲ་ན་ཀ་ཀྱི་པ་ or ཁྲ་ན་ཀ་འདེབས་པ་ or སྦྱར་ཁྲ་ན་ to censure, blame.

ཁྲ་ན་པ་ *klan-pa* 1. revenge; wrong avenged; to wreak vengeance for: ཐུ་རྩོག་གིས་ཐུག་པ་ལ་གཞན་པ་ཞེས་པས་ལེན་པའི་རྩོན་ (*Lo. 9*) the crow revenges itself upon the owl by what is called flesh-revenge.

ཁྲ་ན་བྱ་ *klan-bya* part to be mended or to be patched.

ཁྲ་མ་པ་ *klam-pa* ལྷུ་ལྷ་མཚལ་ a thick blanket; also a *pagri* or turban used by Tibetans when travelling: ཁྲ་མ་ཞེས་པ་མགོ་ལ་དཀྲི་གྱུ་འི་རས་རིང་དཔེ་མེད་ (*K. du. 7 121*) *klam* the term for a long piece of cloth which is tied round the head.

ཁྲ་ཡ་བ་ *klal-wa* = བཞིངས་པ་ *hgyiñs-pa* or ཐུ་བསྐྱངས་པ་ *bya hññāñs-pa* བྱུ་ལྷ་མཚལ་, yawning; to yawn.

ཁྲ་ས་ *klas* བཟུང་, བཟུང་ copious, abundant; an equivalent of ཡས་ *yas*, beyond, apart, as in འབྲུམས་ཁྲ་ས་, མཐའ་ཁྲ་ས་ *mtshah klas* or མཐའ་ཡས་ (*ཡེ་མཆོག་*). In this case ཁྲ་ས་ may be taken to mean "without," and is an equivalent of the Sanskrit ལ་.

ཁྲིང་མ་ *kliñ-ma* or ཁྲིང་མ་ ཕུ་ལིན་, the margin of a river or lake.

ཁྲུ་ I: *klu* ན་ག་ n. of a kind of flower (*K. my. 7 20*).

ཁྲུ་ II: ན་ག་, ན་ག་, ན་ག་, ན་ག་ 1. the Indian *Naga*, that is, a demi-god having the human head and the body of a serpent, which is generally supposed to live in fountains, rivers, and lakes. The *Lu* are also believed to be the guardian of great treasures under-ground; they are able to cause rain and certain maladies, and become dangerous when angry. 2. a serpent or any snake in general.

ཁྲུ་ཁྲུ་ཏུ་དག་པའི་སྐྱོ་གར་ *klu kun-tu dgah-wahi zlog-gar* the drama of Nāgānanda;

maladies supposed to be originated from the malignity of the serpent demi-gods.

* ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluhi byañ-chub* नागबोधि (Schr.).

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluhi sbrul* पन्नग a class of very venomous snakes.

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluhi yi-ge* नाग अक्षर acc. to Cs. the Chinese character; acc. to some authors the *Nāgarī* character.

* ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluhi bces-gñen* नागमित्र (Schr.) n. of a Buddhist saint.

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *klu-yi skad* नागभाषा the language of the *Nāga*: ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ it is said that (he) understood (it) when related in the Sanskrit or in the language of the *Nāga*.

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *klu-yi hkhri-çin* = ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ n. of a leafy creeping plant (*Mñon.*).

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *klu-yi lee* = ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ lit. the snake's tongue; n. of a plant used in medicine.

Syn. ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ñho-saṅs hkhri-çin*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ñho-saṅs mthah-yas*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *mthah-yas rtsa*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ba-glañ bsrul*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *me-tog phra-mo* (*Mñon.*).

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *klu-yi gshi* = ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ the earth (*Mñon.*).

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *klu-çin* नागवृक्ष lit. the snake-tree; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ the tree of golden bark.

Syn. ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *bum-can*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *skyes-bu mtho*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *lhahi hdab*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *lcug-ma*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *señ-ge skrod*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluhi me-tog*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ge-sar mar-po*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *klu-skyes* (*Mñon.*).

The names of some species of trees called *nāga vṛkṣa* are the following:— ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *tshad-ldan hdab-ma*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *me-tog rtse*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *sa-srul*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluhi mtshan*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *sog-le sgrib*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *çun-pa dri-shim*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *rtsa-wa mañ*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *sahi dsam-bu-ka* भूमिजम्बूक, the plant *Flacourtia spadia* (*Mñon.*).

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *klu gced gsum* the names of three medicines, viz., ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *sdig-srin*, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *shal-nag* and ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *byañ-nag* (*Sman.* 450).

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluñ* a valley; river; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *chu-kluñ* नदी a river in general; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *nags-kluñ* a river passing through wooded tracts; the name ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluñ* is seldom applied to small streams or rivulets.

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluñ-rgyun* a stream, current; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ like the flow of a river.

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *sgog* a kind of garlic growing wild on the margins of rivers in Tibet: ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ wild garlic cures leprous sores and dries up the fluids in swellings (*Med.*).

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluñ-rta* (in ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *nag-rtsis* the art of divination) = ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *rta*.

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluñ-phyugs* cattle living in the lower table-lands of Tibet. This term is also applied to the yaks which are kept in the lower plains of Tibet: ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluñ-phyugs so-gñis yan-gyi ko-wa rer* "for (i.e., the price of) each hide of cattle of two teeth," (i.e., above two years old) (*Rtsii.*).

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluñ hbab-pa* the rushing of a hill torrent; the flowing of a river.

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluñ-ma* a river.

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kluñ-tshag* a yak of the valley; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ri-tshag* a hill yak—a yak belonging to the higher elevations and hill-tops of Tibet (*Rtsii.*).

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *Kluñ-çod* n. of a place in the uplands of ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ (*Diguñ*) situated to the north-east of Lhasa (*Loh.* 12).

ཐུང་ཤོས་ *klush-pos* a kind of plant growing on the margins of rivers in Tibet, and said to be efficacious when applied to sores : ཐུང་ཤོག་ *klush-shog* garlic of the valley.

ཐུངས་ I: *klushs* this term is applied to the astrological results arrived at by computing one's age in reference to that of one's parents by consulting their horoscopes. It occurs in the *Vaidurya Karpo* in expressions such as ཐུངས་, མ་ཐུངས་། *pha-klushs, ma-klushs*.

ཐུངས་ II: cultivated lands; a field: ཐུངས་སུ་ཐུ་ *klushs-su sbye* grow on cultivated soil: དཀར་མདངས་ཀྱི་ཐུངས་ཆང་མ་ *Dkar-milashs-kyi klushs tshah-ma* all fields belonging to *Dkar-hdashs*.

✚ ཐུབ་པ་ *Klub-pa*, pf. ཐུབས་པ་ *klubs-pa*,
1. to cover the body with ornaments (*Jä.*); to put on luxuriously (*Cs.*): གཤེད་ལེབ་རྩ་ཤིང་ དག་ལས་ལེགས་ཐུབ་པའི་ཤིང་ཤེབས་རབ་འབྱེད་མ་གཟུམ་དུ་ཐུབས་ *gser leb rta shi dag-las legs grub-pahi señ-khebs rab hbrin tha-ma gsum-du klubs (Jig.)*.
2. to set up (a tenant). 3. n. of a tribe in Tibet (*Vai. kar. 160*).

ཐུས་པོད་ *Khus bod* नागाचय, *Nāgā-hvaya*, one of the 28 Buddhist sages mentioned in the *M. V*.

ཐུས་བྱང་ཅུབ་ *Klus byañ-chub* नागबोधि, *Nāga Bodhi*, one of the chief disciples of Nāgārjuna. His essence is supposed to have been embodied in the late Kusho Sengchen of Tashi-lhünpo.

ཐྲེས་ *klas* a rack for clothes, clothes-horse.

ཐྲོག་པ་ *klog-pa* to read, imp. ཐྲོགས་ཤིག་ *khogs-shig* also ཐྲོགས་ཤིག་ *khogs-shig* do read, pf. ཐྲོགས་པ་ *khogs-pa* or བཞགས་ *bhagags*, fut. ཐྲོག་ *klog*

or བཞག་ *bhag*, བཞག་པར་བྱ་ *bhag-par-bya* ཐྲོག་པར་བྱ་ *klog-par-byed* is reading; ཐྲོག་པར་བྱེད་པ་ *klog-par byed-pa* the act of reading, the causing to be read; ཐྲོག་བྱ་ *klog-bya* anything to be read; ཐྲོག་དུ་འཇག་པ་ *klog-tu hjug-pa* to begin or cause one to read; ཐྲོག་པ་པོ་ *klog-pa po* or ཐྲོག་མཁན་ *klog-mkhan* a reader; ཐྲོག་གྲུ་ *klog-grva* a reading school, a school for reading; དཔེ་ཆ་ཤོགས་ཐྲོག་པ་ *dpe-cha sog klog-pa* reading books, &c. ཐྲོག་པ་རྩོན་ *klog-hdon* to read aloud; ཐྲོག་ཐུང་ *klog-byash* ཐུག་ཤིང་ well-read, accomplished in reading, a scholar; ཐྲོག་པ་ཡང་ཐྲོག་པ་ *klog-pa yash klog-pa* to read again.

ཐྲོག་ཐོབ་ *Klog-thob* n. of a *Bodhisattva* (*K. ko. 3 50*).

ཐོང་ཁོལ་ I: or ཐོང་བ་ *kloñ-pa* སྐྱེལ་པ་ extent; mass, bulk, body; depth, abyss. Also a wave or any undulating thing: ཐོང་དང་བཅས་པ་ སྐྱེལ་པ་ with opening or reverting folds or coils as in a conch shell.

ཐོང་ II: this word either alone or in combination with ཡངས་ *yashs* is generally used to express the idea of vastness, infinitude or immensity. It also signifies "space" as a definite expanse, being in a measure synonymous with དབྱིངས་ *dbyishs*: ཆས་ཀྱི་ཐོང་ཡངས་ the immensity or profoundness of *Dharma*; ཆས་ཀྱི་དབྱིངས་ བཞིམས་པ་ the expanse of matter or infinitude of phenomena; སེམས་ཉིད་ཀྱི་ཐོང་ the depth or amplitude of the mind: རྗེ་པུར་དབང་ཆས་སྐྱེལ་ལས་ མཐའ་བྱམ་ཐོང་ཡངས་ན་, རྗེ་ཆེན་པོར་ཐོངས་སྐྱེལ་ལས་ན་ མཐའི་ནང་བྱ་རྒྱས་། this spiritual being of Dorje chang develops in the wide boundless sphere of the gods into that jewel of the heavens which comprises the five illusive bodies of Dorje Naljor (*Nāro. 1*).

ཐོང་ III: centre or middle; = དབྱུག་ *dbugs* or དབྱུག་ *dkyil* as in དབའ་ཐོང་ *dbah kloñ* or

ཐོང་ *rba-kloñ* the eddy or whirlpool caused by ཐ ར་ or དཔ་ *dbah*, the waves; དཔ་ཐོང་ *dbah-kloñ* or ཐོང་ཐོང་ *rba-kloñ* is also used to signify *rba-rlabs*, a wave, billow.

ཐོང་འཁོར *kloñ-khor* a whirlpool or eddy (*Mñon*).

༥ ཐོང་ IV: ཐོང་དུ་ཐུར་པ་ *kloñ-du gyur-pa* has the meaning of དཔ་དུ་ཐུར་པ་, under one's subjection or power; is equivalent to ཡུལ་བོལ་ fully comprehended; overpowered. It is also used to signify perfection in mystic arts, as Jäschke renders it "a soaring into mystic perfection." The work རག་འབྲེལ་ explains it in the following manner: ཡོངས་སུ་རྒྱལ་པ་ལའང་ཐུག་པ་ལ་ཡེ་ལ་ "it is also applied (to mean) whatever has arrived at complete perfection or become concentrated into one."

ཐོང་ཅེན་ *Kloñ-chen* n. of a celebrated lama of Tibet who was also called ཐོང་ཅེན་རབ་བྱམས་པ་.

ཐོང་ཁྱེ་ *kloñ-sde* a division of the Buddhist writings of the མན་རག་ རཐ་འཛིན་ class, the introduction of which is attributed to *Lo-tsava* *Vaira-tsana*. ཐོང་གྱེ་ལུ་ཡེ་འཛིན་མན་རག་ རྒྱལ་པ་ལ་ཡེ་ལ་ཡེ་ལ་ཡེ་ལ་ "in this country of Tibet (in books) known as the great *Man-nag rdsogs-pa*, there are the *Sems* section, the *Loñ* section, and the *Man-nag* section" (*Deb. ག 3*).

ཐོང་མ་འབྲེལ་ *kloñ-ma dkyel* 1. of great capacity. 2. རུའི་ the cavity of the abdomen.

ཐོངས་པ་ *kloñs-pa* ལུ་ཐིཌ་, same as དཀྱུགས་པ་ *dkrugs-pa*.

ཐོངས་རག་ *Kloñs-rag* n. of a place in Tibet; ཐོངས་རག་གྲུ་ཁ་ the ferry at *Kloñs-rag* (*Yig*).

ཐོན་པ་ *kloñ-pa* to mend, to patch shoes, &c; ཐོན་པ་པ་ a cobbler, mender of shoes.

ཐོ བླ་ *kṣa* in mystic language the term signifies an evil spirit.

ཐོ་ཡ་ *kṣaya*, pronounced in Tibetan as ཐོ་ཡ་, རལ་ *phthisis pulmonalis*; but according to the Tibetan pathology ཐོ་ཡ་ནག་པོ་ denotes a bilious disease, prob. black jaundice (*Jā.*). The symptoms of the disease *kṣa-ya*, as described in the medical works of Tibet, are as follows: མཐིམ་པ་ལུ་མ་ལ་ཁྱེར་ནས་ཐུ་འཕྲུག་ཁྱེད། ལག་མ་མདྲག་ཐོ་ནག་རྩ་དང་ཐོ་མ་འབྱེ་ཁྱེད་མེད་ལ་ཐོ་མ་མེད་མོ་ནག་ཐོག་ཆགས་པ་ཐོང་ "the bile having permeated the body, itching is set up, the skin becomes greenish-black in colour, the hair and the eyebrows fall off, loss of strength, shrivelled flesh, and black spots on the nails, will be produced" (*Med*).

ཐོ་སུ་ར་ *kṣa-su-ra* a kind of precious stone resembling crystal; it is very rare in Tibet: ཐོ་སུ་ར་ནི་ཤིང་དང་རྩ་ཐོ་སུ་ར་མེ་ཤིང་ལས་ཐོང་དུ་འབྱུང་མི་འཕྱར་ as to *Kṣasura*, that crystal and the genuine *stañ-zil* stone do not occur in Tibet except singly (*Yig*).

དཀག་པ་ *dkag-wa* constipation; obstructed bowels.

༥ དཀག་ *Dkan* I: ཀ་ལུ་, acc. to *Nag*. the palate, the roof of the mouth; ཡ་དཀག་ the upper part of the palate; མ་དཀག་ the lower part of the palate; དཀག་གཤེར་ cleft palate; དཀག་གྱེ་ཡི་གེ་ ཀ་ལུ་ཡེ་ལ་ the palatal letters; དཀག་གཤོག་ ཇི་ཇི་ཇི་ཇི་ཇི་ an abscess in the palate; དཀག་ནད་ any disease of the palate.

དཀག་ II: is sometimes used in the place of གྱེན་ *gyen*, steep or up hill; དཀག་གཤེར་པ་

dkan gzar-po a steep declivity; precipice (*Nag.* 5).

५१२ *Dkah*, ५१२-*dkah-wa* or ५१२-*dkah-bo* རྒྱུ, कठोर 1. hard, difficult; used as adj. ५१२-*dkah* hard to understand; २५३ ५१२-*dkah* very hard or difficult. 2. pains, exertions, sufferings; ५१२-*dkah* without pain or exertion; ५१२-*dkah* without hardship or difficulty; २५३ ५१२-*dkah* difficult of access; ५१२-*dkah* *dkah-wa* hard to accomplish or to perfect; fig. to propitiate; ५१२-*dkah* hard to express or describe; ५१२-*dkah* difficult to find; ५१२-*dkah* hard work, or hard to do; ५१२-*dkah* difficulty; ५१२-*dkah* one who accomplishes a difficult or hard task.

५१२-*dkah-hgrel* पञ्जिका lit. difficulties explained; a commentary; explanation of difficulties (*Jā.*): ५१२-*dkah* meanings of terms which are difficult to understand are explained in a commentary (*Nag.* 5).

५१२-*dkah-bcu* दशरूप ten ascetical hardships; a Buddhist scholar who has acquired such great proficiency in sacred literature as to be able to interpret the meanings of a term in ten different ways.

५१२-*dkah* 1: *dkah-thub* तपस्या; also अमण, यति, विप्र, प्रव्रजित, asceticism, also penance; an ascetic, one who is able to stand hardships or privations: ५१२-*dkah* २: ५१२-*dkah* ३: ५१२-*dkah* ४: ५१२-*dkah* ५: ५१२-*dkah* ६: ५१२-*dkah* ७: ५१२-*dkah* ८: ५१२-*dkah* ९: ५१२-*dkah* १०: “that an ascetic’s body should be fat, that a pretty woman should sleep by herself, and that a hero should be without wound-scars—these three are things the mind does not credit.”

५१२-*dkah* 11: a name for the first month of the Tibetan calendar (*Btsi.*).

५१२-*dkah-thub-kyi gnas* तपोवन the residence of an ascetic; a hermitage.

५१२-*dkah-thub-dgra* = २५३ ५१२-*dkah* २५३ ५१२-*dkah* (lit. the ascetic’s enemy) a name of the god of love (*Mñon.*).

५१२-*dkah-lhub-can* = ५१२-*dkah* *non-moñs-pa* तपस्वी, तपोवन one who undergoes asceticism; a hermit; one who having renounced the worldly life has retired to solitude; an epithet of the Hindu deity Mahes’vara.

Syn. ५१२-*dkah* *spañ-spo*; ५१२-*dkah* *spu-can*; ५१२-*dkah* *drihi-sras-po*; ५१२-*dkah* *hbyuñ-pohi ral-pa* (*Mñon.*).

५१२-*dkah-thub spyod-pa* the practices of an ascetic or hermit; ५१२-*dkah* *drañ-sroñ* a rishi (*Mñon.*); ५१२-*dkah* २५३ ५१२-*dkah* to embrace the life of an anchorite; ५१२-*dkah* २५३ ५१२-*dkah* saffron (*Sman.* 351); ५१२-*dkah* २५३ ५१२-*dkah* one whose asceticism or penitence is either visible or exemplary.

५१२-*dkah-zlog bla-ma* n. of a snowy mountain; it is generally applied to २५३ ५१२-*dkah* *gafis-can* (*Mñon.*).

५१२-*dkah-zlog-ma* n. of the Goddess ५१२-*dkah* *Gau-ri* (*Mñon.*).

५१२-*dkah-las che-wa* very difficult; ५१२-*dkah* २५३ ५१२-*dkah* free from difficulty; easy.

५१२ I: *dkar* in compounds = ५१२-*dkar-po* white; grey.

५१२ II: sincere; ५१२-*dkar* not confessing one’s guilt; not exonerated; not making a clean breast of anything.

५१२-*dkar-skya* पाण्डुर light grey; ५१२-*dkar* पाण्डु, pale; white.

५१२-*dkar-khañ* a lighted house; also a store room (*S. kar.* 66, 178).

དཀར་ཕྱགས *dkar-phyogs* རྒྱུ་ལྔ་པ་ the light half of a month; the period from the new to the full moon; the innocent side in two contending parties; དཀར་ཕྱགས་ལྷ་ the gods who belong to the side of virtue; དཀར་ཕྱེད་ *dkar-phreñ* n. of the mythical capital of the *Asura* (Pag. 30).

དཀར་པ་ *dkar-wa* རྒྱུ་ལྔ་པ་ white, v. དཀར་དཀར་བཟེད་ རྒྱུ་ལྔ་པ་ whiteness: ཚམས་ལ་དཀར་བ་ཡོད་པས། "through sincerity in the doctrine"; "by piety" (Pag. 30).

དཀར་མི་བྱེད་པ་ *dkar-mi byed-pa* to plead innocence. *Ņag.* explains it as རང་ལ་ནག་ཟེམ་པ་ ཡོད་པ་ཞིན་དུ་མནར་རྒྱུ་ལ་བསམ་པ་, to show by signs or by oath that he is not guilty.

དཀར་མིན་ *dkar-min* མཐིམ་མཐིམ་, མཐིམ་མཐིམ་ not white; black; dark; chaos; bent; crooked.

དཀར་མིན་བུ་ *Dkar-min-bu* the son of *Dkar-min*; the offspring of chaos: རབ་ an epithet of the son of *Brahmā*.

དཀར་མེ *dkar-me* = ཚམས་མེ་ *chos me* sacred fire; especially lamps lighted before deities: དཀར་མེ་ཕྱོད་རམ་ལོས་རིགས། the kind (of cloth) fit for wicks of lamps (lighted before the images of saints and deities) (*Rtsii.*).

དཀར་མེད་མ་ *Dkar-med-ma* གཞོན་པ་མེད་མེད་ལོ་མོ་མོ་ (*Mñon.*) a name of the queen of the *Yakṣa*.

དཀར་མོ་ *dkar-mo* 1. mutton; a sheep when slaughtered; དཀར་མོ་ལག་གཡམ་དཀར་ག་ལག་པ་གཅིག་ a shoulder of mutton from the right side of a slaughtered sheep (*Rtsii.*); ལུག་གི་དཀར་མོ་ལག་པ་ལོ་མོ་མོ་ mutton of sheep slaughtered by the hand (as distinguished from the meat of a dead sheep) (*Jig.* 9). 2. འཕུ་ར་ཇི་ཏཱ་, ཀའ་ལྷ་ལྷ་ཏི་ an epithet of the goddess *Durgā*. 3. white rice.

དཀར་དམར་ *dkar-dmar* light red or whitish red.

དཀར་རྩི་ *dkar-rtsi*, also spelt དཀར་རྩེ་ *dkar-tse* 1. lime; white-wash; white-paint. 2. a

kind of coarse cotton cloth; lint: དཀར་རྩི་ག་ཏུ་མ་ལོ་ཞིན་ནད་འགོག་མ་བྱེད་ lint arrests decay-ing disease in the flesh and bone (*S. kar.* 3). 3. ཐུ་ལྷ་ལྷ་, རེས་དཀར་རྩི་ white muslin.

དཀར་རྩི་མ་ *dkar-tsis* or རྒྱུ་ལྔ་པ་ astrology: རྒྱུ་ལྔ་པ་མ་ལོ་ཞིན་དུ་དང་བའི་རྩི་མ་ལ་དཀར་རྩི་མ་བྱེད་ the system of reckoning introduced in Tibet from India is called *dkar-rtsis* (*D. çel.* 8).

དཀར་རྩི་པ་ *dkar rtser-wa* very white or fair: ཏུ་པ་གཞོན་ཏུ་མ་དཀར་རྩི་པ་ཞིག་ a young maiden of very fair complexion on horse-back (*A.* 135).

དཀར་འཛེན་ *dkar-hdsin* the female breast; teats.

Syn. འཛེན་པ་ལོ་ཞིན་པ་ *hdod-paḥi myos-bum*; ལང་ཚེ་མཚན་མ་ *lañ-tshoḥi mtshan-ma*; ར་མ་འཛེན་ *ho-ma hdsin*; ལོག་མ་རྒྱུ་མ་ *logs-skyes* (*Mñon.*).

དཀར་མཛེད་ *dkar-mdsod* a dispensary.

དཀར་མོད་ *dkar-hod* = མིན་བུ་མོ་བྱེད་ fire-fly (*Mñon.*).

དཀར་ལོལ་ *dkar-yol* porcelain (*Ņag.* 5).

དཀར་གཡེད་ *dkar-gyeñ* is explained as རྒྱུ་ལྔ་པ་ཞིབ་ཆ་བྱེད་པ་ a trial or investigation under law.

དཀར་མངས་ *dkar-saṅs* pure white; also དཀར་མེད་པ་ or དཀར་པོ་དཀར་ཀྲང་ very white.

དཀར་མེད་པ་ *dkar-señ-he-wa* = རྒྱ་མོ་མེ་པ་, v. དཀར་མངས་.

དཀར་མཐུང་པ་ལོ་ཞིན་པ་ *dkar-sob yañ-waḥi hod-can* = ཚང་ཞི་ alabaster (*Sman.* 353).

དཀར་གསལ་ *dkar-gsal* fair; white; light.

དཀར་གསུམ་ *dkar-gsum* the three white things, viz., curd, milk and butter (*A.* 143).

དཀར་དྲུག་ *dku* རྒྱུ་ལྔ་པ་ = ལུག་གི་ཕྱོད་པ་ (*Lex.*) the side of one's body: དཀྱི་ནི་དཀྱི་མགོ་ལོ་ཞིན་པ་རྩི་བ་མ་བྱེད་པ་ལོ་ཞིན་པ་ ལུག་གི་གཡམ་གཡོན་གང་ལུང་། *dku* is towards the small ribs just above the

hip, whether on the right or left of the body; དུ་ or དུ་ལ་རྟེན་པ་ to carry a thing at one's side (*Zam.*); དུ་བརྟེན་པ་ to open the side; དུ་ལྗིད་ a heavy feeling in the side, as a symptom of pregnancy; དུ་ནད་ *dku-naḍ* apparently a disease of the kidneys (*Jā.*); དུ་ལྗུ་ *dku-zhum* round and plump buttocks; the cavity of the abdomen (*Jā.*); དཔེར་ན་རྩེ་ལ་བྱ་དུ་བརྟེན་མོགས། for example a bell resting on its side (*Nag.*).

དུ་མེད་ *dku-mñe* ལ་ས་ས་ a rug to sit upon; a seat.

དུ་ལྟོ་ *dku-lto* contrivance, stratagem; craft; trick, especially if under some pretext one person induces another to do a thing that proves hurtful to him (*Jā.*); དུ་ལྟོ་བྱེད་པར་ using a stratagem.

དུ་ལྟོ་ *dku-ste* = ལྟོ་ལྟོ་ མེད་ remaining; in excess.

དུ་ལྟོ་ *dku-wa* stench; putrid smell: དུ་བ་ནི་ཕྱི་མེ་ཞིས་པམ་ *Dku-wa* signifies anything that is not of agreeable smell; ཕྱི་མེ་བ་ལ་རྩེ་མ་དུ་ཟེར་ the smell of that which is putrid is called *dku-wa*. དུ་བ་ནམ་པ་ལྔ་ the five kinds of *dku-wa*, i.e., objects with bad strong smell, are the following:—ཞོག་པ་ garlic; ཛོང་ onion; ལྷ་ཞོག་ Chinese garlic; རི་ཞོག་ the hill or Tibetan garlic; and འཛུག་ asafœtida. The use of these five are forbidden to the Buddhist *Bhikṣu* (*K. d. 4* 115).

དཀོན་ *dkon* དཀོན་པ་ རུ་ཆོམ་ 1. adj. rare, scarce; hard to acquire: མ་འདི་ལ་ཆར་པ་དང་འབྱ་དཀོན། this year rain and grain are scarce; དེང་སང་བོད་ཇ་ཤིན་ཏུ་དཀོན་པ་འབྱུག། just now Tibetan tea is very rare; འཛུག་རྟེན་ན་དཀོན་ན་ exceedingly rare in the world; འཛུག་རྟེན་ན་ དཀོན་པར་བཟང་ངོ། it is of a quality rarely to be met with in the world; རྒྱུད་འདྲ་བ་མཛོང་ན་དཀོན་

ལྷ་མེད། to see a person like you is nothing particularly rare; ལྷ་བདེ་མོ་ལ་ལྷ་ཆོས་དཀོན་ with a prattler religion is scarce (*Jā.*). དཀོན་པ་ཉེད་ rarity; དཀོན་ནོར་ valuable property; riches; rare things. 2. sbst., a rarity. There are said to be seven *dkon* or rarities.

དཀོན་མཆོག་ *dkon-mchog* རལ་ any precious object; anything very excellent or best of its kind. The oldest forms of this word are—དཀོན་པ་ཆོག་ or དཀོན་ཆོག་. དཀོན་མཆོག་ means དཀོན་པ་འཛུག་མཆོག་, the chief of rarities, the rarest being or object, the Supreme Being: ལྷ་ར་འཛུག་རྟེན་ན་ནོར་བུ་རིན་པོ་ཆེ་ནི་ཤིན་ཏུ་དཀའ་ཞིང་དཀོན་པ་ཡིན། དཀོན་པ་དེ་ལས་ཀྱང་ཤིན་ཏུ་དཀོན་པས་ན་དཀོན་པ་འཛུག་མཆོག་།

“in general in this world a precious jewel difficult to procure is a rarity; that which is much rarer still than any rarity is *dkon-mchog*.” A precious gem of the rarest kind is useful only for worldly purposes; but Buddha, his church, and creed, are of use to all living beings, both here and hereafter, for increasing and ensuring their happiness. Apart from Buddhism, the Tibetans appear to have possessed the conception of the Supreme Deity in the term *Dkon-mchog*. This term, དཀོན་མཆོག་, is used in Tibetan writings for each member of the Buddhist triad—Buddha, Dharma, and Sangha—separately, as also for the three collectively; in the latter case often with *gsum* annexed. Mr. W. W. Rockhill has condemned the use of this word by Christian missionaries to signify “God.” But Jäschke has elaborated on the subject as follows:—“Buddhism has always sought the highest good not in anything material, but in the moral sphere, looking with indifference, and indeed with contempt, on everything merely relating to matter. It is not, however, moral perfection, or

the happiness attained thereby, which is understood by the 'most precious thing,' but the mediator or mediators who procure that happiness for mankind, viz., Buddha (the originator of the doctrine), the doctrinal scriptures and the corporate body of priests, called འཁོར་མཆོག་ *dkon-mchog gsum*. Now, although this triad cannot, by any means, be placed on a level with the Christian doctrine of a triune God, yet it will be easily understood how the innate desire of man to adore and worship something supernatural, together with the hierarchical tendency of the teaching class, have afterwards contributed to convert the acknowledgment of human activity for the benefit of others (for such it was undoubtedly on the part of the founder himself and his earlier followers) into a devout, and by degrees idolatrous, adoration of these three agents, especially as Buddha's religious doctrine did not at all satisfy the deeper wants of the human mind, and its author himself did not know anything of a God standing apart and above this world. For, whatever in Buddhism is found of beings to whom divine attributes are assigned, has either been transferred from the Indian and other mythologies, and had, accordingly, been current among the people before the introduction of Buddhism, or is the result of philosophical speculation that has remained more or less foreign to the people at large. As, then, the original and etymological signification of the word is no longer current, and as to every Tibetan '*Dkon-mchog*' suggests the idea of some supernatural power, the existence of which he feels in his heart, and the nature and properties of which he attributes more or

less to the three agents mentioned above, we are fully entitled to assign to the word *Dkon-mchog* also the signification of God, though the sublime conception which the Bible connects with the word, viz., that of a personal absolute Omnipotent Being, will only with the spread of the Christian religion be gradually introduced and established."

དཀོན་མཆོག་གསུམ་འདུས་ *dkon-mchog kun-hdus* the three gems, i.e., *Buddha*, *Dharma* and *Saṅgha* collectively: ལྷ་མ་ཉི་དྲུག་གསུམ་མངས་རྒྱུ་མ་ཐམས་ཅད་འདུས་པའི་འདུག་ཉིད་ *lama* is the essence of all the Buddhas of the three ages massed together; རྒྱ་དགེ་འདུན་གསུང་དམ་ཅོས་བླ་གསུམ་མངས་རྒྱུ་ཉི་འོ་བུ་ལྷ་དཀོན་མཆོག་གསུང་འདུས་ the image represents the church; the scriptures represent the heart, i.e., the *Dharma*; and the holy relics (symbolical of the spirit of Buddha) complete the three gems.

དཀོན་མཆོག་གི་མཆོད་པ་ the service or worship of the *Dkon-mchog*.

དཀོན་མཆོག་འབྲུང་གནས་ *Dkon-mchog hbyun-gnas* ར་ལ་ཀར་ a name of the first of the nine stages of *Samādhi* or ཉིང་རི་འཛིན་ the meditations of a *Bodhisattva*.

དཀོན་མཆོག་འཛིན་གསུམ་པ་ ར་ལ་རྒྱུ་ a Sanskrit work on the names and attributes of Buddha, in one hundred chapters, out of which forty-nine chapters were translated into Tibetan; of these forty-nine only six are now extant in Tibet. The entire work was translated into Chinese by Jñāna Gupta, A.D. 589-618.

དཀོན་མཆོག་གསུམ་ *dkon-mchog gsum* འཁོར་ the three *Ratna* or Precious Ones. The Buddhist triad are—(1) *Saṅs-rgyas dkon-mchog* Buddha most rare; (2) *Dharma*, called *Dam-choṣ dkon-mchog*, the holy Doctrine most rare; (3) *Dge-hdun dkon-mchog*

body of priests most rare. Colloq. the phrase is frequently used as an exclamation quite in the sense of our "God knows!"

*དཀོན་མཆོག་གསུམ་གྱི་འབངས་ *dkon-mchog gsum-gyi hbañs* འབངས་ (Schr.) lit. a servant of the three gems, i.e., a devout Buddhist; n. of an individual.

དཀོན་གཙུག་ *dkon-gñer* = གཙུག་གཙུག་ a priest who is in charge of a Buddhist chapel or temple and performs the daily services to the deities contained in it. The *Skugñer* is also called *Am-chod*: མཁའ་མཆོད་དཀོན་གཙུག་པོ་ལྟ་བུ་ཡིན་པ་ལྟ་བུ་ཡིན་པ་ ཡིན་པ་ ཡིན་པ་ ཡིན་པ་ the priests and image-steward and others who continually officiate get the customary allowances (*Rtsü.*).

དཀོན་པ་ *dkon-po* or དཀོན་མེད་ rare, scarce; dear, precious.

✚ དཀོན་པུ་ *dkon-bu* a wreath; མེ་རྩ་གེ་དཀོན་པུ་ a flower wreath.

✚ དཀོན་ *dkor* = རྩ་མ་ རྩ་མ་, *dkor* is resp. for རྩ་, substance, wealth, riches, property: དགེ་འདུན་གྱི་དཀོན་ the property of the church or that of a monastic congregation; མཛེས་དཀོན་ foundation, endowment of a monastery; ཡང་དཀོན་ additional or occasional gifts for the support of a religious institution; མ་དཀོན་ landed endowments of a monastery or religious institution.

དཀོན་འབད་ *dkor-bdag* lit. the owner of property. It generally signifies the spirit or demi-god who is supposed to be the custodian of the images of all Buddhist deities, scriptures, symbols; in short, of all church and sacerdotal properties. In this sense the demon called *Pehar rgyal-po* of Sam-ye is a *Dkor-bdag* or custodian of religious property.

དཀོན་ནོར་ *dkor-nor* church property or general wealth: ལྷ་ལྷུབ་མོངས་ལྷོད་དཀོན་ནོར་ཁྱེད་ལ་ མངའ་། (*D. R.*) you possess accumulated wealth and church-property.

དཀོན་པ་ *dkor-pa* a treasurer (*Cs.*); one in charge of the endowments and properties of a temple or monastery.

དཀོན་བླ་ *dkor-bla* or དཀོན་གྱི་བླ་ a lama who appropriates sacred property to himself (*M. V. 66*).

དཀོན་མ་འབགས་ *dkor-ma-hbags* not misappropriating the treasures, stores, etc., of the church: རྒྱུ་ལྷུ་ཆར་གཞི་ལ་འདུན་དཀོན་མ་འབགས་། do not take wine for drink nor embezzle the property of the priesthood (*Kathañ. 115*).

དཀོན་མཛེད་ *dkor-mdsod* is a general name for wealth or property and hence is frequently used to signify བད་མཛེད་ག་ treasury; treasure-chest (*Nag. 5*).

དཀོན་རྩལ་གས་ *Dkor-rdsogs* n. of a monastery in Southern Ladak, situated 16,000 feet above the sea level.

✚ དཀོན་མཐོང་ *dkor-sas* = རྩ་མ་པ་ spendthrift (*Nag. 5*).

དཀོན་རིགས་ *dkor-rigs* བིགས་, བིགས་ different properties belonging to a monastery.

དཀོན་པ་ *dkol-pa* བཤུགས་ struck by calamity; afflicted; one in suffering.

✚ དཀོན་མ་ཐག་ *dkos-thag* = རྩ་མ་ཐག་ 1. བཤུགས་ suffering, affliction. 2. རྩ་མ་ཐག་ exciting disgust.

དཀྱར་ *dkyar* any appliance for crossing snow or glaciers. Stocking boots (*Sch.*). The *dkyar* used by the Tibetans and the Sharpa Bhutias of Nepal in crossing glaciers is a light circular disk of wood about a foot in diameter, with four holes through which strings are passed to fasten

designed on the ground for placing the offerings to them (*B. Nam.*).

དུ་རྩུ་ *dkyu rta* or དུ་བའི་རྩུ་ *dkyu-wahi rta* a race-horse.

དུ་པ་ *dkyu-pa* in Ladak: to lose colour by washing; perhaps more correctly ལྷུ་པ་.

༥ དུ་པ་ *dkyu-wa* = ལྷུ་པ་ 1. to run a race; དུ་སར་དུ་ས *dkyu-sar dkyus* = ལྷུ་སར་ ལྷུ་ས running a race; བད་ལྷུ་ས galloping: དཔེར་ན་རྩུ་ས་ལ་ལྷུ་ས་པ། (*Nag. 5*) "for example running a race on horseback." 2. to wring out; to filter (*Sch.*). 3. to caper about (*Jä.*); དུ་བའི་རྩུ་ *dkyu-byahi-rta* a race-horse.

དུ་ས *dkyu-sa* a race-course; the race ground (*Cs.*).

༥ དུ་དཔ་ *dkyud-pa* = བཤེད་པ་ to forget; བཅེ་བས་མི་དུ་དཔ་པའི་གཞུང་བྱིས། an affectionate letter to prevent one being forgotten or a letter which love will not forget (*Yig. k. 37*).

དུ་ས *dkyus* གཡུང་ 1. length; lengthwise. 2. untruth; also adj. untrue; spurious (*Jä.*). 3. bold, insolent (*Sch.*). In lexicons it is synonymous with the term གཞུང་ *gshuñ*, meaning "lengthwise." In weaving, the threads that are stretched lengthwise are called དུ་ས་ཐག *dkyus-thag* (the woof) and those that pass them crosswise are called སྒྲན་ཐག *spun-thag*: རི་ཁྱེང་བཅུགས་ཁྲི་པ་དང་གདན་རྩི་རྩུ་ག་ དཔངས་ལ་བྱ་རྩི་མཐོ་གང། དུ་ས་ལ་ལྷུ་ས་འཛིན་གཞུང་རེ། (*S. kar. 134*) upon that stood the throne constructed of stone, having a lotus cushion, in breadth two cubits and a span, in length three running fathoms.

དུ་ས་དཀར་ *dkyus-dkar* a porcelain cup of inferior quality; a common porcelain cup.

དུ་ས་ཇ *dkyus-ja* common or inferior tea. Tea served to the public or to the congregation of monks in a monastery or in a religious service.

དུ་ས་མ *dkyus-ma* བརྒྱུད་མ common, vulgar, inferior; མི་དུ་ས་མ *mi-dkyus ma* an ordinary man; one who is neither an official nor a religious man (*Nag. 5*): དུ་ས་རམས་ རྒྱ་རེ་འབྲུག་ (*Rtsii.*) "indigo of inferior quality is valued at so much per རྒྱ་ག or lb." དུ་ས་བཏགས་ *dkyus-btags* a scarf of ordinary quality; ལྷུ་ས་བུར་ *dkyus-bur* treacle of inferior quality: དུ་ས་བུར་ཁྱུར་ཚུགས་རེར་ *dkyus-bur sgar tshugs rer* "coarse treacle for each thick lump" (*Rtsii.*).

དུ་ས་མོ་ *dkyus-mo* = མྱུགས་པ་ *ngyogs-pa* quickly, swiftly.

དུ་ས་ཚད་ *dkyus-tshad* the dimensions of anything when measured lengthwise.

དུ་ས་རིང་ *dkyus-rin* = འདྲན་རིང་ གཡུང་, ཇི་ཅི་ spacious; large; long.

༥ དུ་ལྷུ་ལ་ *dkyel* = ཁྱོང་ *kloñ* the compass, extent, bulk of anything: ར་མ་མཁའ་དུ་ལྷུ་ལ་ the compass of the heavens: ལྷུ་མཚོ་འོ་དུ་ལྷུ་ལ་ the stretch of sea: དུ་ལྷུ་ལ་ཆེ་ = དུ་ལྷུ་ལ་ཆེ་པ་ spacious; of wide capacity (*Nag. 5*).

དུ་ལྷུ་ལ་ཆེ་ *dkyel-po-che* acc. to *Sch.* is the Universe; defined as ཁང་ཡངས་པ་ the wide house (*Lex.*).

དུ་རྒྱུར་འབྲུན་ *dkyor-hbyin* མཁལ་ capable of being thrown down; impelled or driven on; also capable of being felled down.

དུ་མ་གྱི་འབྲུག་པ་ *dkram-ko hthug-pa* = ལྷུ་རྩི་ཆེ་པ་ *spyi-brtol che-wa* 1. གསལ་པ་ transgression. 2. adj. very impudent; impertinent.

བཀྲས་ལྗོངས་ *Bkras-ljoñs*, abbr. of བཀྲ་ཤིས་ལྗོངས་ (*Tashi jong*), n. of a district under *Lhun-grub Rdsoñ* in Tibet.

དགྲི *dkri* (*ti*) བཙུག་ anything to wrap with; a tie; རྩ་དགྲི a cloth to tie round the face or cover the mouth; muffler; རྩ་དགྲི vb., wrapping or winding up with paper; paper-wrapping; an envelope (*Yig. k. 2*).

✚ དགྲི་བ I: *dkri-wa* (*ti-wa*) in old Tibetan, to conduct one's pupil from one stage of learning to another stage; pf. དགྲིས vb. a. (cf. རྩ་བཙུག) in modern Tibetan, to wind; to wrap round about; དགྲི་བ་པོ་ *dkri-wa-po* = དགྲི་བར་བྱེད་མཁན་ one who wraps up; གོས་སྒྲིགས་དགྲི་བར་བྱེད་པ་ to fold up clothes, etc.

དགྲི་བ II: དགྲི་བ་སྒྲིགས་པ་ལྟ་བུ་ *dkri sñegs-pa lta-bu* a snare, anything to entangle with; vb., to ensnare.

དགྲིག་ *dkrig* (*tig*) personally: དགྲིག་བཅས་ ལྟ་བུ་ལས་མ་ཐོང་བྱུང་ is same as ཇོ་ས་ཡོང་ནས་ལྟ་བུ་མ་ཐོང་བྱུང་ not having come personally, cannot reply or say decidedly.

དགྲིག་མེད་ I: *dkrigs* བེམ་མེད་, བསྐྱེད་ a term for a thousand billions. The term དགྲིག་མེད་ ལྟ་བུ་ལས་ or དགྲིག་མེད་ལྟ་བུ་ མཛུ་བེམ་མེད་ or མཛུ་བསྐྱེད་ is used for a still larger number.

དགྲིག་མེད་ II: = འཕྲུལ་ dense; thickly-gathered: ལྷན་དགྲིག་མེད་ *sprin-dkrigs* (*Nag. 5*): = ལྷན་འཕྲུལ་ gathering or condensing of clouds; also vb. darkened, obscured, dim, diffused: མ་ལི་ཐང་ཐོང་མཛུ་ན་དགྲིག་མེད་ (*A. K. ii. 47*) the flashing of his teeth bewildered them; དགྲིག་མེད་འཕྲུལ་པར་ *dkrigs-par hgyur-par* grown dim; དགྲིག་མེད་ལྱེད་པར་ *dkrigs-par byed-pa* to obscure.

དགྲིས་ལྷུང་ *dkris-gyur* (*ti-gyur*) ལྷུང་ sur-rounded, encircled, encompassed: དཔལ་གྱིས་

དགྲིས་ལྷུང་ *dpal-gyis dkris-gyur* རྩ་བཙུག་ encircled with glory.

དགྲིས་པ་ *dkris-pa* བཙུག་པ་ 1. to surround, encircle, ensnare. 2. = བཙུག་པ་ ལྷུང་པ་ to lie round; to wind up (*Mñon.*): སེར་སྒྲིགས་ཀུན་ནས་དགྲིས་ *ser-snañ kun-nañ dkris* quite ensnared in avarice (*Jā.*).

དགྲིས་ཕྱག་ *dkris-phrag* u. of a large number (*Nag. 5*).

དགྲུ་བ་ *dkru-wa* (*tu-wa*) = ཇི་མ་ *dri-ma* རྩ་བཙུག་, མཚན་མཚུགས་, pollution; also dirt, filth (*Lexx.*).

དགྲུག་པ་ *dkrug-pa* (*tug-pa*) = ལྷོང་བ་ *gloñ-wa* མཚན་མཚུགས་ to disturb, to put in motion; the act of troubling, agitating, churning; to turn; to turn a lathe.

དགྲུག་པ་ལ་ *dkrugs-pa* = བསྐྱེད་པ་ *bsrubs-pa* བེམ་མེད་ལྟ་བུ་, ལྷུང་པ་, ལྷུང་པ་, stirred up, agitated, troubled, ruffled, disturbed, confused; churned; turned (as in a lathe); confounded: དཔེ་ཆ་དགྲུག་པ་ *dpe-cha dkrugs* the leaves of a book are confused or mixed up together; བག་ཆགས་ཀྱིས་དགྲུག་པ་ལའི་སེམས་ *bag-chags-kyis dkrugs pañi sems* a mind troubled with passion; ལྷུང་གིས་དགྲུག་པ་ལའི་ཆུ་ *rluñ-gis dkrugs-pañi chu* water agitated by the wind.

དགྲུག་པ་ལ་པོ་ *dkrugs-pa-po* a confounder: མན་ཆུན་དགྲུག་པ་ལ་པོ་ལྟ་བུ་ལས་ལྷུང་པ་ལ་པོ་ལྟ་བུ་ལས་ the man who causes confusion afar off and nigh is called *tug-pa-po*.

དགྲུག་པ་ལིག་ *dkrugs-yig* ཐོད་ཀྱི་ལིག་རིགས་ཞིག་གི་ མིང་ a kind of character used in Tibet which is puzzling.

དགྲུམ་པ་ *dkrum-pa* (*tum-pa*) brittle; defined in *Lexx.* as དཀར་ལྷུང་བྱུང་བྱུང་ཆེན་པ་, breaking in the manner a porcelain vessel does,

3. open hall or shed erected on festive occasions (*Jā.*).

བཀའ་པ་ *bkan-pa* 1. to up-root or turn up anything by applying a stick at its foot or root. 2. to bend: ལུས་ཀྱི་དུ་བཀའ་ (*Nag.*) the body bent backwards: ལག་པ་བཀའ་ to stretch the arm bending it upwards to pull anything. 3. ཡར་ལུགས་ལྟེན་ཏུ་བརྟེན་པ་ལ་ཡར་བཀའ་ཟེར་ counting up and then backwards is called *yang-bkan* (*S. del.*). It is also applied to counting from right to left (*Vai. kar.*). 4. to put; to press; to apply (*Jā.*): རྒྱུ་པ་རྩེ་གཡ་ལ་བཀའ་པ་ to press one's foot against a wall. 5. to hold fast; to extend (*Cs.*).

བཀའ་བ་ *bkab-pa*, pf. of འགོབས་པ་=བཅད་པ་ རྒྱུན་, བརྒྱུན་, to cover; to spread over.

བཀའ་བ་ *bkab* a cover; a shelter.

Syn. རྟེན་བས་ *khebs*; གཡོགས་ *gyogs*; བྱིབས་ *byibs* (*Mñon.*).

བཀའ་མ་པ་ *bkam-pa* pincers or nippers: བཀའ་མ་པ་བརྒྱབ་པ་ to hold or cut with pincers.

བཀའ་ *bkaḥ* I: (*Vai. kar.* 60) n. of a tribe in Tibet.

བཀའ་ II: མངས་ (*A. K. XXVI*), ཡང་མ་, བཅས་: primarily means simply "word" or "speech"; but being the honorific form it usually implies an order or command. When used of a sacred personage it means his advice or precepts as well as his authoritative words, e.g., ལྷ་མའི་བཀའ་ the lama's injunction; རྒྱལ་པོའི་བཀའ་ the king's command; དཔོན་པོའི་བཀའ་ the order of the chief.

བཀའ་ III: also signifies, especially, the enunciations and pronouncements which have issued from the Buddha. They are said to be of three kinds; so མངས་རྒྱལ་གྱི་བཀའ་ has three divisions:—

(1) ལྷ་མ་ནས་གསུངས་པ་ *shal-naṣ gsuṅs-pa* precepts delivered by the Buddha personally.

(2) བྱིན་གྱིས་བརྒྱབས་པ་ those conveyed through the attendant *Bodhisattva* and *S'rāvaka*, such as Subhūti, S'āriputra, &c., under inspiration from Buddha or by his sanction expressed or implied or revealed in such works as ལྷ་མའི་ལྷོ་མའི་ལྷ་མའི་ *lhaḥi ljon-ṣiñ* the celestial tree; རྒྱུ་པོ་ཆེ་མའི་ *rñā-bo che mdo* the great drum *sūtra*. The precepts under this head are subdivided into—(1) ལྷ་མའི་བྱིན་བརྒྱབས་ the personal blessings (of the Buddha), also the blessings received from his enchanted image; (2) གསུང་གི་བྱིན་བརྒྱབས་ the blessings derived from his teachings; (3) རྒྱལ་གྱི་བྱིན་བརྒྱབས་ the blessings of the spirit. This last again is subdivided into the following:—(1) རྒྱལ་མའི་འཛིན་གྱིས་བྱིན་བརྒྱབས་ the blessings of a contemplative heart as in the work called ལེས་རབ་སྤྱིང་པ་ *ces-rab ṣñiñ-po*; (2) རྒྱལ་མ་རྒྱལ་མའི་བྱིན་གྱིས་བརྒྱབས་ the grace of the spirit, as in གནོད་སྦྱོར་ལ་མོགས་པས་ཐུས་བའི་རྒྱལ་མ་, the *Mantras* uttered by Noijin and other goblins; (3) རྒྱལ་མ་བའི་ན་པོའི་རྒྱལ་མའི་བྱིན་བརྒྱབས་ the blessings inherent in a truthful spirit or mind.

(3) རྒྱལ་མ་གནང་བ་ *rjes-su, gnañ-wa* anything reproduced from memory by the successors of the Buddha under inspiration from him at the Buddhist convocation (*J. Zan.*).

Syn. ལུང་ *luñ*; རེས་པར་བརྟན་པ་ *ñes-par bstan-pa*; རྟེན་བར་བརྟན་པ་ *ñe-war bstan-pa*; གདམས་པ་ *gdams-pa*; རྒྱལ་མ་རྒྱལ་མའི་བྱིན་པ་ *rjes-su bstan-pa*; རྒྱལ་མ་གནང་བ་ *rjes-su gnañ-wa*; རྟེན་བར་གནང་བ་ *ñe-war gnañ-pa*; བཀའ་ལུང་ *bkaḥ-luñ* (*Mñon.*).

བཀའ་བཀྲོལ་པ་ *bkaḥ-bkroḍ pa* to publish, proclaim; also publication, proclamation.

བཀའ་བཀྲོན་ *bkaḥ-bkyon* according to *Nag.* implies blaming; a verbal blow, reprimand, rebuke (given by a superior) (*Jā.*).

བཀའ་བཀྲོལ་ *bkaḥ bkrol* (*ka-tol*) leave of absence.

བཀའ་སློང་མེད་པ *bkah-skor med-pa* = འགོད་གཞི་
མེད་པར without delay.

བཀའ་ཁྲིམས *bkah-khol*, གལ་ཆེ་བའི་བཀའ very im-
portant order (*Fig. 4*): བཀའ་ཆེས་བཀའ་ཁྲིམས་མ the
most important will of King Sroñ-btsan
sgam-po. This document having been dis-
covered within one of the great pillars of
Kinkhording temple in Lhasa is generally
known by the name བཀའ་ཆེས་ཀྱི་ཁྲིམས་མ.

བཀའ་འཁོར *bkah-hkhor*, divided into *nañ-*
hkhor domestic servants; *bran-gyog* ser-
vants, menials; *phyi-hkhor* attendants;
བཀའ་འཁོར་བྱུང་གཞི་གཞི་ those who wait for orders,
attendants; བྱུང་འཁོར་ official clerks; also
private secretaries and personal assistants
of a high official; attendants in general.

བཀའ་བྱུང *bkah-khyab* a decree, manifesto,
edict; a general order.

བཀའ་ཁྲིམས *bkah khrims* a law, command-
ment; བཀའ་ཁྲིམས་བཅའ་ཤིན་པ་ strict justice; severe
punishment: རྒྱལ་པོའི་བཀའ་ཁྲིམས་གཙན་པས་ by the
cruel order of the king (*Jā.*).

བཀའ་ཁྲིམས་པ *bkah khrims-pa* a lawyer; a
magistrate.

བཀའ་ཁྲིམས་པ *bkah gros (ka-doi)* a conference,
consultation; བཀའ་ཁྲིམས་ཕྱིད་ ལཱ་ལོ་ལྟུང་འཇུག་
makes consultation; gives advice or coun-
sel; gives instructions; བཀའ་ཁྲིམས་ཕྱིད་པ་
to give advice (*Jā.*).

བཀའ་ཁྲིམས་པ *ka gros-pa (ka-doi-pa)* a coun-
seller; senator.

བཀའ་བཞུགས་པ *bkah hgro-wa* བསྐྱེད་པ་
debating; considering; taking measures for: རྒྱལ་པོ་
བཞུགས་པ་བཀའ་ཁྲིམས་པ་མ་ deliberating care-
fully with the ten confidential ministers.

བཀའ་འགྲོལ་བ *bkah hgtrol-wa* to dismiss;
dissolve a meeting or a conference.

བཀའ་ཁྲིམས *bkah-glegs* = ཕྱག་བྲིས་ *phyag-bris*
or བཀའ་ཞུགས་ *bkah-gog* a letter; an autograph:

མཐོན་གཏེར་མཛུན་པར་སློང་བཅའ་པོའི་རྒྱུ་བཞིན་བཀའ་ཁྲིམས་གནང་
རྟེན་བཅས་གནང་བ་བཀའ་རྒྱུ་ཆེ། “great many thanks
for the gracious letter with enclosures sent
by the *Donñer* according to the good
customs” (*Fig. k. 12*).

བཀའ་འབྱུར *bkah-hgyur* is generally taken
as a synonym for “the instructions and
precepts of Buddha,” and means literally
“that which has become a command.”
This term is in fact the title of the great
collection of the religious Buddhist
writings (mostly, but not all, translated
from Sanskrit into Tibetan) known as the
Kahgyur. The Kahgyur is divided
into seven series of books containing
several hundred treatises, and consists pro-
perly of 108 volumes, though editions in
100, 102, and 104 volumes are also current.

བཀའ་རྒྱུ་བཟུགས་པ *bkah-rgya bcug-pa* issuing
of an official order; also the accumulation
of gold, silver, and grain in a Government
treasury.

བཀའ་རྒྱུ་མ་ *bkah rgya-ma* བསྐྱེད་པ་, བསྐྱེད་པ་
in Hind. *Para-wana* 1. public order,
permit, missive, communication, &c. 2.
བཀའ་རྒྱུ་མ་ནི་བཀའ་གསང་བ་ཅན་ (*Lex.*) in mysticism
a secret precept; occult communication
which is made only to the trusted few.

བཀའ་རྒྱུ་ 1: *bkah-rgyud* succession or
descent of the dogmatic principles of
Buddha. The principal school of *Tantrik*
Lamaism originating from Nāro Pañ-chen
of Magadha and alleged by Milaraspa to
have been introduced by Mar-pa Lo-tsava
in Tibet in the beginning of the 11th cen-
tury A.D. Its different sects or branches
are the following: — ཀུམ་ལུ་རྒྱུ་ *Karma*
Bkah-rgyud, དགེ་ལྡན་བཀའ་རྒྱུ་ *Dge-lan Bkah-*
rgyud, དགས་པོ་བཀའ་རྒྱུ་ *Dwags-po Bkah rggyud*,
འབྲི་བཀའ་རྒྱུ་ *Hbri-guñ Bkah-rggyud*, འབྲུག་པ་
བཀའ་རྒྱུ་ *Hbrug-pa Bkah-rggyud*, འདས་པ་བཀའ་རྒྱུ་.

བཀའ་རྒྱུད II : བཀའ་ཡི་རྒྱུད *bkaḥ-yi rgyud*, i.e., the line or thread of the word, i.e., the oral tradition of the word of Buddha which is supposed to have been delivered through a continued chain of teachers and disciples apart from the written scriptures.

བཀའ་རྒྱུད་པཎ་ཤེས་པའི་གསལ་བྱེད (lit. the illuminator of the doctrine of *Kahgyud* School) a general designation of the chief lamas of the *Bkaḥ-rgyud-pa* sect (*Yig. k.* 67).

བཀའ་རྒྱུད་རྣམ་རྒྱལ་ *Bkaḥ-rgyud rnam-rgyal* the *Bkaḥ rgyud*, Chief Lama whom the Mongol Chief Gushi Khan dethroned after overthrowing the power of *Sde-pa Gtsaḥ-pa* the ruler of Tsang and Ü in 1643 A.D. (*Loñ. 13*).

བཀའ་རྒྱུད་ *bkaḥ-sgyur* admonition and reprehension ; བཀའ་རྒྱུད་གནང་བ་ to issue an order ; to admonish ; བཀའ་རྒྱུད་བ་ to translate the words of Buddha, &c.

བཀའ་རྒྱུད་བཏང་བ་ *bkaḥ-sgyur btañ-wa* to instruct a subordinate in a rough pointed manner, cautioning him against his faults ; to counsel against wrong practices.

བཀའ་རྒྱུག་པ་ *bkaḥ sgrog-pa* to publish an order ; to proclaim or read an order or edict.

བཀའ་བསྐྱོད་ *bkaḥ bsgo* བཀའ་ 1. exhortation to the deity. When any one falls ill either naturally or from the supposed malignity of an evil spirit, he goes to a lama or a *Tantrik* priest and begs of him for a *bkaḥ bsgo*—permission to invoke the deity. The lama touches the patient's head with the consecrated sceptre called *Dorje* (*vajra*), with the sacred dagger called the *phurbu*, a string of beads, an image of a Buddha or a deity or a holy book, and repeating some charms

exhorts the deity to be propitious to the patient. Those who do not actually suffer from any kind of illness also ask for such protective religious measures. 2. commandment ; precept (*Jā.*).

བཀའ་བསྐྱོས་ *bkaḥ bsgos* is pf. of བཀའ་བསྐྱོ་ *bkaḥ bsgo*, a sentence passed.

བཀའ་མངགས་པ་ *bkaḥ mḥags-pa* = འགྲེལ་བྱེད་པ་ to send verbal message ; to give a reply.

བཀའ་བཙུ་ *bkaḥ-bcu*, also བཀའ་བཙུ་པ་ *bkaḥ bcu-pa*, one who has observed the ten commandments of Buddha. The title of *Bkaḥ-bcu* is given to a Buddhist monk-scholar who has passed all preliminary examinations for a religious degree. There are two classes of བཀའ་བཙུ་—those of *gleñ-bśres* and *gsaḥ-phu* ; a བཀའ་བཙུ་ of Tashilhunpo monastery is called *Bkaḥ-chen* on account of his superior prestige in religious study and practice.

བཀའ་གཅིག་པ་ *bkaḥ gcog-pa* to act against an order ; to disregard an express order or command : ཡང་གྱུ་བཀའ་བཅག་ཏུ་མེད་ the order of (one's father must not be disregarded) (*Jā.*).

བཀའ་བཅོས་ *bkaḥ-bcos* an abbreviation of བཀའ་འབྱུང་དང་བཟླ་ན་བཅོས་ or the two great collections of Buddhist writings.

བཀའ་ཅེམས་ *bkaḥ-chems* = ལམ་ཅེམས་ resp. for ལ་ཅེམས་ a great man's last will ; a royal testament or will : བཀའ་ཅེམས་ཀྱི་ཁོ་ལ་མ་ཐེར་སྐུ་གསལ་པ་ in the work called *Bkaḥ-chems ka-khol-ma*, etc. (*J. Zan.*).

+ བཀའ་མཛིད་ *bkaḥ mchid* = བཀའ་ལན་ or གཞུང་གྲགས་ a command in reply resp., but also word or speech of a superior person. The term likewise signifies a conference, debate, &c. : བཀའ་མཛིད་ཇི་ལྟ་བུ་མཛེད་ what conversation did he hold ? བཀའ་མཛིད་དམ་པ་བདུད་རྩི་གཞུང་དུ་གསལ། “pray, let the nectar of pious conversation be uttered !”

བཀའ་ཉན *bkah-nān* 1. obedient; dutiful; submissive; observant of command. 2. one's tutelary deity is also called his *bkah-nān*, because he carries out his protégé's behest; བཀའ་ཉན་ཅེ་བཟུང་= བཀའ་གཞན་ service; doing service (*Mñon.*).

བཀའ་ཉན་པ *bkah nān-pa* to obey; be obedient; བཀའ་མི་ཉན་པ to disobey; བཀའ་ཉམས་སྤྱེལ་མཁན་ an observer of orders or precepts.

བཀའ་གཉན *bkah gñan* the cruel commander; acc. to *Lex. btsan-pahi sa bdag*, "the mighty lord of the soil," is said to be a pre-Buddhist deity (*Jā.*).

བཀའ་གཉན་པོ *bkah gñan-pa* 1. severe retribution from guardian deities for defects in worshipping them; also the injury they do their devotees for impropriety in their conduct or language. 2. damnation into which both a teacher and his pupil fall for disclosure of secrets of their doctrine without authority.

བཀའ་གཉན་བརྒྱུད *bkah-gñan brjöd* a weighty command or injunction.

+ བཀའ་བདགས *bkah-btags* = བློ་མས་བསྐྱུགས་པ 1. a proclaimed order: བློ་མས་བསྐྱུགས་པ is also colloq. called བཀའ་བདགས *bkah-btags*. 2. འཇམ་མཁའ་འཛིན་ one versed in drawing omens; an astrologer (བཀའ་གཉན་གསལ་པ) (*M. V. 61*).

བཀའ་རྟགས *bkah-rtags* mark seal; precept; maxim (*Cs.*): བཀའ་རྟགས་= ཕྱག་དམ (*Yig. k. 27*).

བཀའ་སྟོང *bkah-stod* a subaltern; agent (*Sch.*)

བཀའ་མང *bkah-thaṅ* = བཀའ་ལུང *bkah-luṅ* order; edict (*Jā.*); written order; command; commandment; precept (*Cs.*).

བཀའ་མམ *bkah-tham* = ཕྱག་དམ *phyag-dam* or དམ་ཕྱག *dam-phrug*, seal; chief seal: བཀའ་མམ་འིན་པོ་ཆེ་གནང་རྟེན་གསུང་མཐུན་ཕྱར་འབྱོར་ received the letter containing the chief seal of the Grand Lama and enclosing a scarf with charmed knots (*Yig. k. 75*).

བཀའ་དྲག་པོ་མཁ་པ *bkah drag-pa phab-pa* to command sharply, hastily or severely (*Sch.*); to issue an ultimatum.

བཀའ་རྒྱན *bkah-drin*, resp. for རྒྱན *drin* བྱམས་པ, a favour, kindness, grace, boon: གླ་མའི་བཀའ་རྒྱན་གྱིས་ through the kindness of the lama.

བཀའ་རྒྱན་ཅན *bkah-drin-can* = ཕྱམས་པ་དང་ལྡན་པ *byams-pa dan ldan-pa* kind; gracious; benevolent (*Mñon.*).

བཀའ་རྒྱན་ཆེ *bkah-drin-che* very gracious; (you are) very kind; the usual phrase for our "thank you," in acknowledgment of a kindness or favour—common in letters, &c.

བཀའ་རྒྱན་ཆེ་ལྡན་པ *bkah-drin-che shus-pa* to say it is an act of great kindness; to acknowledge kindness; to thank.

བཀའ་རྒྱན་རྒྱུ་ལྡན་པ *bkah-drin rjes-su dran-pa* to remember a benefit or kindness received.

བཀའ་རྒྱན་སྒྲིང་དཔྱངས *bkah-drin sniṅ-dpyaṅs* to bear in mind or remember the kindness obtained of another person.

བཀའ་རྒྱན་མཆོད་པ *bkah-drin mdsad-pa* to bestow a favour; to show kindness.

བཀའ་རྒྱན་གསུམ་ལྡན *bkah-drin gsum-ldan* possessed of or making use of the three graces or courtesies, viz.: (1) རིག་པ་བསྐྱུག་པ་ teaching of the sciences; (2) མདོ་རྒྱུད་བརྟན་པ་ explaining the aphorisms and the *Tantra*; (3) དབང་བསྐྱར་བྱིན་ཆ་བསྐྱུང་པ་ blessing and ordaining.

བཀའ་རྒྱན་གསོལ་བ *bkah-drin gsol-wa* to thank; to be grateful for favours.

བཀའ་བློང *bkah-drul* a secretary of state.

བཀའ་གདམས *bkah-gdams* an advice; counsel; instruction from a high official.

བཀའ་གདམས་པ *Bkah-gdams-pa* 1. an adviser (*Sch.*). 2. the reformed Buddhist

school of Tibet founded by འཛུམ་ཉིན་པ་རྒྱལ་པའི་
འབྲུང་གནས། the chief disciple of Atisha. It
was divided into two stages: བཀའ་གདམས་ཉིང་
or བཀའ་གདམས་གོང་མ། the earlier school from
Bromston to Tsongkha-pa, and བཀའ་གདམས་
གསར་པ་ or the modern school, said to be
identical with that now called Gelug-pa,
dating from Tsongkha-pa downwards.
The earlier *Bkah-gdam-s-pa* were distin-
guished for their elaborate ritual and for
their power of propitiating deities. The
members of the later *Bkah-gdam-pa* have
been remarkable for scholarship and
linguistic erudition.

བཀའ་གདམས་ཐོ་བླ་ *bkah-gdam-s pho-brañ* the
palace where the Grand Lama of Tashi-
lhun-po resides.

བཀའ་མདའ་ *bkah-mdah* a contraction for
བཀའ་ཁྲོན་དང་མདའ་དཔོན་ *bkah-blon-dañ mdah-dpon*,
minister and general (*Fig. k. 52*).

བཀའ་འབུམ་ཆོས་ཀྱི་རྒྱ་མཚོ་ *bkah-hduṣ choṣ-kyi
rgya-mtsho* a kind of ritualistic obser-
vance of the *Rdsogs-chen* sect of the
Rñiñ-ma Buddhist School in which a parti-
cular deity with his followers is depicted.

བཀའ་འདྲགས་པ་ *bkah hdogs-pa* to make into
law; to proclaim; a proclamation (*Jā.*).

བཀའ་འདྲམས་ *bkah-hdoms* = བཀའ་ཉིན་པ་ or བཀའ་པ་
instruction; order.

བཀའ་ཕྱོད་ *bka-sdod*, also written as བཀའ་བརྟེན་,
one waiting for orders; an attendant
on a superior; an aide-de-camp; one's
guardian deity is also called by this
epithet: བཀའ་ཕྱོད་གཤིན་ཇེ་གཤིན་ཀྱི་རྒྱལ་པ་པོ། (*A. 13*)
“he who has propitiated the lord of
death to serve him as his attendant
spirit.”

བཀའ་བཟུ་བ་ *bkah bṣdu-wa* collection of the
doctrine (*Jā.*); synopsis of the scriptures
at the grand Buddhist convocations; also

the convocations where the precepts of
Buddha were promulgated.

བཀའ་གནང་བ་ *bkah gnañ-wa*, vb., to order,
command, grant, permit; an order; per-
mission: ཇེད་ཐོད་ཀྱི་རྒྱལ་པའི་བཙུན་མ་ལ་བཀའ་གནང་བར་གྱུ།
I beg you will give her as a consort to
our King of Tibet (*Jā.*).

བཀའ་གནས་ *Bkah-gnam* = ཀ་གནས་ a district in
the east of Kong-bu; also n. of a district
of Ngari Khorsum in Western Tibet.

བཀའ་ཕྱེས་ *bkah-phebs* a great man's order.

བཀའ་ཕྱིན་ *bkah-phrin* (*ka-tin*) a message.

བཀའ་འཕྱིན་ *bkah-hphrin* letter of command:
བཀའ་འཕྱིན་བཀོད་པ་ to write or issue a letter
containing instructions.

བཀའ་བབས་ I: *bkah-babs* an injunction; a
direction.

བཀའ་བབས་ II: *bkah-babs* the fulfilment of
a commission; also the lama or saint who is
commissioned with some high duty. When
a lama at the command of his spiritual
instructor fulfils what was entrusted to
him, he is said to be a *bkah-babs*.

བཀའ་བབས་བདུན་ *bkah-babs bdun* n. of a his-
torical work on later Indian Buddhism
by Lama Tārānātha.

བཀའ་བབས་བཞི་ *bkah babs-bshi* the four
commissioned ones (see བཀའ་བབས་).

བཀའ་བམ་ *bkah-bam* = བཀའ་ཤོག་ order; dip-
loma: བཀའ་བམ་ངོ་བཤུམ་ཡིག་ཆུང་སྤྲིང་རྩན། the object
of sending the autograph letter (*Rtsu.*).

བཀའ་བྲིས་ *bkah-briś*, resp. བཀའ་ཤོག་ *bkah-çog*,
a letter; a written authority, generally in
autograph: མཐོན་གཤེར་མདུན་བཀའ་བྲིས་གནང་རྟེན་བཅས་
ལྷལ་ཕྱེས་བཀའ་རྩན་གྱི་དཔལ་དུ་ཆེ། it is very gracious
of you to favour me with your autograph
and enclosure presented by the hand of
the Don nyer (*Fig. k. 14*).

བཀའ་དབང་ *bkah-dwañ* = རྩོན་པོ་ a minister (*Māon*).

བཀའ་འབབ་པ་ *bkah-hbab-pa* the going forth of an order or edict (*Schr.*).

བཀའ་འབུམ་ *bkah-hbum* the hundred thousand precepts; n. of a religious work.

བཀའ་སློབ་དེ་བ་ *bkah-blo bde-wa* = བཀའ་སློབ་ཤོ་བ་ *bkah-blo go-wa*; ཅི་བྱས་ལ་ནན་པ་ (*Nag.*) 1. attentive; executing an instruction or order with attention; one who is cheerful at heart owing to his attention to བྱང་ཆུབ་སེམས་. 2. one who easily understands what he is ordered to do; one who appreciates his superior's instruction. 3. ལུན་ཅན་ speaking well; eloquent; བཀའ་སློབ་ཤོ་བ་ *bkah-blo mi-bde-wa* རྩོན་ཅན་ one whose expression or delivery is not good.

བཀའ་སློན་ *bkah-blon* or བཀའ་ཡི་སློན་པོ་ *bkah-yi blon-po*, the name given to the four Cabinet Ministers who assist the Gyal-tshab or Regent in the administration of the Government of Tibet during the minority of the Grand Lama of Lhasa. The four Kälön must be laymen and are often military officers. Popularly they are styled Shāpé (ལཔས་པད): བཀའ་སློན་གཟུགས་འགྲུབ་ *bkah-blon gzims-cag* the residence of a *bkah-blon*.

བཀའ་སློན་རྩེ་འཕོང་ *bkah-blon druñ-hkhor* the official staff of a Kälön.

བཀའ་སློན་བཞི་ *bka-blon-bshi* (particularly) the four ministers whom the 4th Manchu Emperor K'ien-lung (in Tibetan called *Lha-skyoñ* Protected of Heaven) appointed to conduct the state affairs of Tibet. They were ཀུན་དགའ་བཞི་ནོ་ཡོན་ *Kun-dgañ-bshi No-yon*, ཚེ་རིང་དབང་རྒྱལ་ *Tshe-riñ dwañ-rgyal* of *Gyañ Roñ*, ཐོན་པ་ *Thon-pa*, and རྩེ་རྩེ་ *Rtse-druñ* of *Po-ta-la*. These four governed the country for twenty-seven years from the year of the iron-sheep (*Loñ. 16*).

བཀའ་སློན་གསུམ་ *bkah-blon-gsum* the three ministers who conducted the Government of Tibet from the year of the fire-horse to the middle of the year of the earth-ape. Their names were:—བཀའ་སློན་ལུམ་པ་ལ་ *bkah-blon Lum-pa-wa*, བཀའ་སློན་ར་ལྡན་པ་ *bkah-blon Ra-phod-pa* of *Koñ-bu*, and བཀའ་སློན་སྤར་ར་ལ་ *bkah-blon Sbyar-ra-wa*.

བཀའ་མ་ *bkah-ma* = དཔོངས་གཏིང་ spiritual or intellectual heirloom. This is a philosophical term of the *Rñiñ-ma* School, meaning the descent of the *bkah* (Buddha's word) in an unbroken succession or without being kept concealed for a period. One who has received such a succession, or any scripture that has come down to him in such a manner.

བཀའ་མང་ཐེམ་པ་ *bkah-mañ thim-pa* to contain many precepts or commands; one on whom there are instructions or commissions to perform.

བཀའ་གསུང་མ་ *bkah gtsañ-ma* one whose morals are pure; one who has preserved his vows.

བཀའ་སློབ་པ་ *bkah-stsol-wa*, pf. *stsol*, to speak; to say (where an honoured person is the spokesman); according to circumstances, to command, ask, beg, relate, answer, &c., especially in ancient literature, in which it is almost invariably used of Buddha and of kings speaking.

བཀའ་ཚིགས་ *bkah-tshogs* = བཀའ་ལན་ *bkah-lan* or གཟུང་ལན་ a reply in the way of instruction: རྒྱུ་མཐེན་བཀའ་ཚིགས་ཀྱང་གསེར་ལྗོན་མཐེན་ཡོད་པ་མཁྱིན་། "pray favour me with replies on internal affairs (uninterruptedly) like the flow of the river of gold" (*Yig. k. 15*).

བཀའ་འཛིན་ *bkah-hdsin* letter of authority or commission from Government (issued to one who is on the move or who is to

exercise some kind of power over the people) to afford facilities for travelling or for carrying out a mission: མི་རིགས་པའི་ཁྲིམས་ཐུང་དང་གྲགས་ཐུང་ཚུལ་ལ་བཀའ་འཛིན་གྲངས། (*Rtsii.*) a commission was issued to despatch hither a man who would frame settled laws and shew energy.

བཀའ་བཞིན་ཕྱིན་པ་ *bkah-bshin byed-pa* to do according to order; doing; ordered: བཀའ་བཞིན་ཕྱིན་པ་ to be obedient; a faithful servant.

བཀའ་རབ་འབྱམས་པ་ *bkah rab-hbyams-pa* a doctor of divinity among the monastic scholars of Tibet; one who has acquired the highest proficiency in the Buddhist sacred literature and is of pure morals.

བཀའ་རམས་པ་ *bkah-rams-pa* one who has passed the highest examination in Buddhist metaphysics; one who has reached the highest of the 13 classes in the *Mtshan-nid grva-tshan*, the metaphysical school in the great monastic establishments of Tibet.

བཀའ་ལ་རྩི་བ་ *bkah-la rtsi-wa* to give heed to or attend to an instruction or precept; to listen to any advice.

བཀའ་ལྷང་ *bkah-luñ* an order; a precept: བཀའ་ལྷང་གནང་བ་ to command or give orders; to issue an injunction.

བཀའ་ཚོག་ *bkah-log* = བྱ་ཚོག་ *gr'ba-log* (*ta-log*) one who has given up his religious vows; a Buddhist monk turned out of his monastery for misconduct. In *Kham* he is called *bkah-log*; in Middle Tibet *ta-log*.

བཀའ་ཤག་ *bkah-ṣag* the court or council-house of the four *kālön* or ministers of Lhasa: བཀའ་ཤག་གི་འཕྲོ་མི་རྣམས་ལ་བཀའ་ཤག་ནས་དབ་ཁྱོད་ལྟུང་བ་རྩིས་ཁང་ནས་ཀྱང་བཅའ་འཁྱོད་བྱས་། when the warrant officer registers the document at the court of *kālön* he should also verify it at the Account Office (*Rtsii.*).

བཀའ་ཤག་ *bkah-ṣag* any writing of authority from a superior; decree; diploma; passport; official paper or letter; བཀའ་ཤག་རྩྭ་མ་ *bkah-ṣag rdsun-ma* a fabricated authority; spurious writing or deed; བཀའ་ཤག་རིམ་ཁྱེལ་ *bkah-ṣag rim skyel* to circulate a passport or an official order; serial letters sent one after another.

བཀའ་གསལ་ *bkah-gsal* = བཀའ་ཚིན་ order; official message: བཀའ་གསལ་རིམ་བཟུང་མཛད་པ་ to send a message or express order one after another.

བཀའ་རྩི་ཐོ་ཆེ་ *bkañi-rñā-wo-che* proclamation by the beat of drum (*Yig. k. 18*).

བཀའ་ཚད་པན་ *bkañi cod-pan* an instruction or precept to be received with perfect obedience; to value or honour an order; a command carried out with the same respect as that with which a man carries his own head-dress.

བཀའ་མདུན་ཁྱོན་ *bkañi mdun-blon* resp. ཁྱོན་པོ་ *blon-po* minister: བཀའ་མདུན་ཁྱོན་གྱི་མིང་འཛིན་བདག་དང་ལས་བྱ་མེད་ཀྱི་གཞིག་འཁོར་བཅས་ཁྱེལ་མཇུག་ལྷོ་མཇུག་ my humble self bearing the title of state minister together with the circle of attendants, both lay and clerical officials, are in good health (*Yig. k. 6*).

བཀའ་རྩ་ *bkar* or བཀའ་པ་ according to the law; to legalize; to make it into law (*Cs.*); to proclaim, publish (*Jā.*); བཀའ་བརྩམས་པ་ *ni mi ni bved den* to publish; publication: བཀའ་རྩ་ for བཀའ་རྩ་.

ཏ་ བཀའ་བ་ 1. *bkar-wa* pf. of vb. དག་དང་ཆ་མེད་ཕྱི་བའི་དོན་ to separate, put aside, select, banish: བཀའ་བ་ནས་བཀའ་བ་ banished from his place. 2. to ask any question captiously; to make a peevish enquiry.

བཀའ་པ་ *bkañ-wa*, pf. of བཞེས་པ་, but in *W.* is the primary form of the verb meaning 1. to load; to burden; put a load on (*Cs.*): བཔ་བཀའ་བ་ to load wool: བཔ་བཀའ་བ་

བོད་ *bkod* = བསྐོས་ *bśkōs* to appoint; to raise to the throne.

བོད་པ་ *bkod-pa*, v. བོད་པ་ ཡུལ་, མཛུགས་, བྲ་བ་ 1. sbst. བྲ་བ་ *gral* or བྲ་བ་པ་ arrangement; བོད་པ་ལྟ་བུ་ order or arrangement; method of arranging; applied to mind, as in བསྐོས་པ་ བོད་ the meaning is meditation, མཛུགས་, མཛུགས་པ་. 2. vb. = to build, arrange, plan, &c.

བོད་པ་མཐའ་ཡས་ བསྐོས་པ་ of boundless or infinite design; the universe; n. of a great Bodhisattva.

བོད་པའི་གཙུག་གཏོར་ *bkod-pahi gtug-gtor* = རིག་པའི་བྲ་བ་པ་ the prince of learning; science.

བོད་པ་འདམས་ *bkod-hdoms* = བོད་པ་རྩོམ་པ་ *bkod-ston-pa* (Yig. k. 23).

བོད་པ་བྲ་བ་ *bkod-bla* (colloq. བོད་པ་བྲ་བ་ *bkod-bla*) the plan of an undertaking; design; plot.

བོད་པ་ལྟ་བུ་ *bkod-ltan* = ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་གཏེག་པ་ *zla-wa bcu-gcig-pa* or དུང་རྒྱ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *dgun-zla hbrin-po* the eleventh month of the Tibetan year, sometimes corresponding with January (Rtsii.).

བོད་པ་ *bkon-pa*, pf. of བཏོན་པ་ *hgon-pa*.

བོད་པ་འདྲེ་ *bkor-hdre* seems to be a kind of goblin (Jä.).

བོད་པ་ལྟ་བུ་ *bkol-spyod* n. of a torment; torture from being boiled in water or oil: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *byol-soñ bkol-spyod-kyi sdug-bśñal* the sufferings of the damned through the torture of being boiled.

བོད་པ་ལྟ་བུ་ *bkol-wa* occasionally pf. of བཏོན་པ་ *hkhōl-wa*, to boil; usually indicates བཏོན་པ་ to bind to service; to employ; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *snod-spyad bkol-wa* a boiling vessel; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *gyog-tu bko-wa* to take into service; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ to set aside; to keep out.

བྲ་བ་ལྟ་བུ་ *bkyal-wa* 1. to talk nonsense (Jä.). 2. ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ to rave in speech; to talk nonsense: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་, ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་, v. ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་.

བྲ་བ་ལྟ་བུ་ *bkyig-pa* in the colloq. of Tsang = ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *bkhyyig-pa* to tie (by a rope); ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ = ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ bound, tied, fastened (Mñon.).

བྲ་བ་ *bkye-wa*, pf. and fut. of ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་, but in W. is used as the only form of the verb = to send, despatch; to cause to come forth: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *pho-na bkye* despatched an envoy: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *hod bkye* sent forth rays: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *sprul-pa bkye* caused a form to emanate: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *ston-mo bkye* made an exhibition of.

བྲ་བ་ལྟ་བུ་ *bkyed-pa*, pf. to bend back; recline (vb. nt.).

བྲ་བ་ལྟ་བུ་ *bkyon-pa* = ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *rdun-wa* to beat (Jä.); ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ resp. to chastise with words, to scold (Jä.). Schtr. mentions ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ chiding.

བྲ་བ་ *bkra-wa* (ta-wa) cog. to ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་, ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ variegated; beautiful, blooming (of complexion); glossy, well-fed (of animals); ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ a great painting; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ a painter: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ with variegated figures; paintings: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ a radiant or illuminated zone or halo: ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་, ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ variegated; with shades of colour.

བྲ་བ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *bkra-wahi skad-hbyin* n. of the bird called Garghoṅgata; ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ (Mñon.).

བྲ་བ་ལྟ་བུ་ *bkra-byed* = ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *ri-mo-mkhan* a painter (Mñon.).

བྲ་བ་ལྟ་བུ་ *bkra-ñin dmar* parti-coloured; on a red ground.

བཀྲ་ཤིས་ལྷན་ *bkra-cis ldan* མཚན་མཆོག་, *auspicious ; lucky*.

བཀྲ་ཤིས་པའི་རྩལ་ *bkra-cis-pahi rdsas* མཚན་མཆོག་, མཚན་མཆོག་ བྱུང་བ་, *auspicious articles*.

བཀྲ་ཤིས་པའི་ཡི་གེ་ *Bkra-cis-pahi yi-ge* n. of a kind of (mystic) writing which is considered auspicious.

བཀྲ་ཤིས་པར་རྒྱུ་ཅིག་ *bkra-cis-par gyur-cig* མཚན་མཆོག་ བྱུང་བ་ *may you enjoy prosperity*.

བཀྲ་ཤིས་ཐུང་མ་ *bkra-cis byed-ma* = རྒྱལ་པོའི་རྒྱལ་མོ་ n. of a goddess (*K. g. 5 112*).

བཀྲ་ཤིས་ལྷ་མ་ *Bkra-cis blama* 1. Tashi Lama, the name by which the Panchhen Lama of Tashilhun-po is known in India and Europe. 2. a lama priest who officiates at a marriage ceremony in Sikkim: བཀྲ་ཤིས་ལྷ་མས་བཀྲ་ཤིས་ཀྱི་གཏོར་མ་མནར་མའི་མགོ་ལ་རྒྱུ་ཡོད་། the Tashi lama will touch with the auspicious offerings (for the gods) the head of the bride.

བཀྲ་ཤིས་རྩེ་ *Bkra-cis-rtse (Tashi-tse)* n. of a village in the district of *Stod-luñ* in Tibet.

བཀྲ་ཤིས་བཅེགས་ *Bkra-cis-bstsegs (Tashi-segpa)* n. of a brother of King *Skyid-lde Nimahi mgon*, who settled down in *Mñah-ris* in Western Tibet (*Loñ. 2 8*).

བཀྲ་ཤིས་བཅེགས་པའི་མཛན་ *bkra-cis bstsegs-pahi mdo* n. of a work the reading of which produced auspicious occurrences.

བཀྲ་ཤིས་རྩལ་བརྒྱད་ the eight lucky articles are—(1) མེ་མོང་ mirror; (2) ལྷ་མང་ medicinal concretion from the brains of elephant; (3) རྩ་འདྲ་ eurd; (4) རྩ་རྩ་བ་ *Dub-grass*; (5) རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ the wood-apple; (6) རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་འབྲེལ་ a right-whorled conch-shell; (7) རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ *li-khri* vermillion; (8) རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ white mustard.

བཀྲ་ཤིས་རྩལ་ལྷ་མང་ *bkra-cis rdsogs-pa* མཚན་མཆོག་ བྱུང་བ་ completion of an auspicious work or event.

བཀྲ་ཤིས་ལྷན་པོ་ *Bkra-cis lhun-po (Tashi-lhunpo)* the seat of the Panchhen Rin-po-che, the second Lama in Tibet, ordinarily called Tashi Lama, ranking next to the Dalai Lama of Lhasa. The grand monastery of this name adjoining the town of Shiga-tse in Tsang harbours 4,880 monks, presided over by the Tashi Lama.

བཀྲ་གྲག་ *bkrag (tag)* རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་མཛན་པོ་ *hod lhoñ-lhoñ mdañs yod-pa* 1. dazzling brightness; lustre; རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ *mdañs* also བཀྲ་གྲག་མཛན་པོ་, e.g., glitter (of jewels). 2. རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ beautiful appearance; high colour (of the face, skin); རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ pure gloss of the skin; བཀྲ་གྲག་ very bright (*Jü.*).

བཀྲ་གྲག་པ་ *bkrag-pa* = མཛན་པོ་མཛན་པོ་ fair or fine complexion.

Syn. རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ *mdañs-can*; རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ *htsher-wa (Mñon.)*.

བཀྲ་གྲག་མཛན་པོ་ *bkrag-med* = མཛན་པོ་མཛན་པོ་ or རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ dull appearance; bad complexion (*Mñon.*).

བཀྲ་བཤམ་པ་ *bkra-ba (tab-pa)* pf. བཀྲ་བཤམ་པ་ to choose or select from among many; མཚན་མཆོག་ལྷ་མང་ *mehog-tu bkra-ba* exquisite choice (*Lex.*).

བཀྲ་མཤམ་པ་ *bkram-pa (tam-pa)*, pf. བཀྲ་མཤམ་པ་, a form of རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ བཀྲ་མཤམ་པ་, བཀྲ་མཤམ་པ་ to spread over, scatter.

Syn. རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ *dgram-pa*; རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ *brdal-pa* also རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ *gtor-wa*; རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ *hthord-pa* རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་; རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ *gtsugs-pa (Mñon.)*.

བཀྲ་ལྷ་མང་ *bkral-wa (tal-wa)* 1. pf. of རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ (*Cs.*) རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་མཛན་པོ་མཛན་པོ་ elucidation (of the meanings of the terms in the *Sātra* and the *Tantra*). 2. to appoint: རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་, to engage in business.

བཀྲ་སྒྲིལ་ *bkrañ* in the passage རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་ རྩ་འདྲ་ལྷ་མང་; བཀྲ་སྒྲིལ་ here means rolled or varnished in variegated colours.

རྒྱ་ལྗང་མེས *rkañ-drug-tshes* = ལྗང་མེས་ཀྱི་ the
mango tree.

རྒྱ་གཏུབ *rkañ-gdub* नूपुर foot-ring;
bangle-like ornament worn on the foot.

རྐང་འདྲེན *rkañ-hdren* also རྐབས་འདྲེན, *c.g.*,
drawn by the foot; shame; disgrace.

ཁང་ལྗན *rkāñ-ldan* shoes ; that contains or holds the feet ; also metaph. for a road, way, passage ; ཁང་ལྗན་མ་དོང་མེད་ཀྱི་མཇུག་མ the lion's-tail tree (*Mñon*).

ཀྲ་སྒྲུབ་ *rkañ-snam* coarse woollen leg-
gings manufactured in Tibet.

[illegible]

རྒྱུ་པ་འཕེང་པོ་ *rkañ-pa htheñ-po* པ་འདིས་མཆོག་
lamo.

རྒྱལ་པ་གསུམ་ཡུལ་ *rkaii-pa gsum-ldan* = རྒྱལ་གསུམ་
 རྒྱལ་ གྲིཔའདྲའོ he who is possessed of
 three legs or three regions; Vishnu; an
 epithet of Vais'raṇa.

Syn. བྱང་ཕྱོགས་པདག་པོ་ *Byañ-phyogs bdag-po*; ལྷ་ཡོན་ལྷན་ *rgyal-pohi rgyal*; དཔལ་གཤིང་གསལ་པདག་ *dpal-gter gsar-bdag*; གཤིང་གྲི་པདག་ *gter-gyi bdag*; མིའི་ཚས་ལྷན་ *mihi chos-lāan*; རལ་པོས་པོ་ *kal-hsos-po*; རོད་ཡངས་ཆ་པོ་ *hod-yañs tsha-ho*; ཨི་ལའི་བསུད་ *E-lahi brgud*; རྩན་ཕྱིན་ *nor-sbyin hdren-pa*; གནོད་ཕྱིན་ལྷན་ *gnod-sbyin-rgyal*; རྩན་གྲི་པདག་ *nor-gyi bdag*; དཔྱེག་རྩན་པའེབས་ *db'rig-gi char-hbebs*; བྱང་ཕྱོགས་སྤོང་ *byañ-phyogs-kyon (Mñon.)*.

རྒྱུ་པའི་ཐུགས་རྒྱུ་ *rkañ-pahi stabs-sgyur* dan-
cing at the cadence of a song (*Mñon.*).

ཀད་པའི་རྩུབ་པོ་ *rka-pahi hdu-byed* पदसञ्चार
the movements of the feet which are

described as དལ་འགྲོས *dal-hgro*s; ལུལ་འགྲོས *bul-hgro*s; ལེ་ལོའི་འགྲོས *le-lohi hgro*s; འགྱུང་འགྲོས *hgyin-hgro*s; རྒྱལ་འགྲོས *sgeg-hgro*s; རོལ་པའི་འགྲོས *rol-pahi hgro*s; བརྩི་པའི་འགྲོས *brji-d-pahi hgro*s; གོམ་གྲགས *gom-gugs*; གོམ་རྩལས *gom-stabs*; གོམ་རྒྱལས *gom-rlabs*; གོམ་པ་ཡངས *gom-pa yans*; གོམ་པ་འབྲུང *gom-pa hkhvor*; བང་མཚར་འགྲོ *ban mchoñ hgro*; མུར་འགྲོ *myur-hgro*; མཆོག་གསལ་འགྲོ *mgyogs-hgro*; རབ་འགྲོ *rab-hgro*; རྒྱལ་པ་ *rgyug-pa* (*Mñon*).

རྒྱུ་པའི་རྩ་བ་ *rkañ-paḥi* *rtsa-wa* = རྩེ་བ་
rtiñ-pa the heel (*Mñon.*).

རྒྱ་པའི་མཚན་ཆ་ནི་ *rkañ-paḥi mtshon-cha*
can = བྱི་ཕ བྱི་ཕ poultry; a fowl (of which the
 weapon is in its feet).

རྐལ་ཕྱིན *rkañ-phyin* felt for covering the legs.

རྟ་ཐོག *rkañ-bol* upper part of the foot
(Jä.).

ऊरुः *rkañ bra* विपन्न footless; help-
less; involved.

ऊद०रवम *rkan hham* क्षीपदी a disease in the foot; swelling in the foot; also gout.

རྐང་འབྱོམ་ *rkañ-hbrog* or རྐང་བྱོམ་, v. རྐང་འབྱོམ་.

རྟ་ལྔ་ལྔ་ *rkāñ-slas* (lit. hidden feet) = རྟ་
a snake (*Mñon.*).

ནང་མ་ནང་ཅིག *Rkañ-ma rkañ-chig* n. of the part of the nether world where the *Nāga* demi-gods reside.

རྩྭ་མར་ *rkañ-mar* pith; marrow: རྩྭ་
མར་གྱི་རིགས་གང་ལྟགས་ཡན་ལག་ནང་མ་ཁུམས་མཛེན་པར་བྱིད།
by rubbing in any kind of marrow,
contracted limbs may be smoothened
(i.e., straightened).

Syn. མདངས་ *mdaṅs*; ཁ་པ་བྱེད་ *khu-wa-byed*
(*Mñon.*).

रुद्रमिष *Rkañ-mig* ऋषिपाद (अचपाद) n.
of the founder of *Nyāya* philosophical
sect in ancient India.

ཀང་དམག *rkān-dmag* infantry; a foot-soldier.

Syn. ཀང་ཐར *rkān-thaŋ* ཀང་པས་ཀྱི *rkān-pas rgyu*; རང་ཆོལ་མ ཀྱིས་བཟོས་ *rañ stobs-kyis bgröd*; ཀང་གར་བ *rkān gar-wa*; ལུས་ཀྱིས་འཐབ་ *lus-kyis hthab*; ལུས་ཀྱིས་ཀོལ་ *lus-kyis rgol*; མཚོན་ཆས་འཛོལ་བ *mtshon-chas htsho-wa*; དབྱར་བྱ་ཆུང་ *dpun-bu chuñ* (*Mñon.*).

ཀང་ཅ *rkān-rtsa*, resp. རབས་ཅ *shabs rtsa*, general name for shoes in Tsang. In Tibet the sole of a shoe is generally made of a kind of durable grass, hence the name ཀང་ཅ *rkān rtsa*, foot-grass, signifies a shoe.

ཀང་ཅེ *rkān rtse* पदाग्र the fore part of the foot.

ཀང་ཚལས་ *rkān-tshugs* = འགོ་འཇུགས་ or ཅ་བ་ཚལས་པ་ to have a firm footing; to take root.

ཀང་མཚོར་ *rkān mdser* iron nails or spikes fastened to the boot-sole for climbing.

ཀང་མཚོས་ *rkān-mdses* = ཤིང་མུ་རན་མེད་ the *Asoka* tree, *Jonesia asoka* Roxburgh (*Mñon.*).

ཀང་བཞི་ *rkān-bshi*, ཀང་བཞི་པ་ four-footed; quadruped; a beast; also a chair or anything that stands on four legs; ཀང་བཞིའི་ནོར་ལྗན་ = འབྲོག་པ་ lit. possessed of cattle; a herdsman (*Mñon.*).

ཀང་ཡང་ *kañ-yañ* agile; quick in going or walking.

ཀང་རིང་ *kañ-riñ* I: long shanks.

ཀང་རིང་ II: v. རྩའི་བྱ་གཤམ་ the crane; acc. to some the grey species of duck (*Mñon.*).

ཀང་ལམ་ *rkān-lam* foot-path; a passage where a man can only pass but not ride.

ཀང་གར་བ་ *rkān-gar-pa* = ཀང་དམག་ a foot-soldier (*Mñon.*).

ཀང་ཤིང་ *rkāñ šiñ* treadle of a loom.

ཀང་གུ་ *krān-gu* foot-sore.

ཀང་གུབས་ *rkrañ-gubs* socks; stocking.

ཀང་སོར་ *kañ-sor* toe.

ཀྱ་ཀྱ *rkān* 1. sometimes used in the place of མཁྱ. 2. ཀྱ་ན་ཐལ་ the palate = དཀྱན་, which is an obsolete form: ཀྱ་ན་མཐའི་རྩེ་ལ་ *rkān-mthahi rñil* end of the palate or "gums at the end of the palate": ཏ་ཐ་ད་ན་ར་ལ་བྱལ་, རྩེ་ཅེ་ཀྱ་ན་མཐའི་རྩེ་ལ་ "the six letters t, th, d, n, r, l, arise from the tip of the tongue and the front palate."

ཀྱ་ན་ཕུག་ *rkān-phug* the cavity of the palate: ཀྱ་ཁ་ག་ངའི་ཡི་གེ་བཞི་, ཀྱ་ན་ཕུག་རྩེ་ཅེ་འཇ་ལས་བྱུང་། these four letters come out from partly the cavity of the palate and partly the tip of the tongue. ཀྱ་ན་དབྱས་ the roof or centre of the palate: ཡ་ལ་ཅ་ཆ་ཇ་ན་ག་, བདུན་པ་ལྷུ་དཀྱིལ་ཀྱ་ན་དབྱས་བྱུང་། these seven letters are pronounced from the centre of the tongue and the middle of the palate.

ཀྱ་ན་མར་ *rkān-mar* the butter which is mixed with barley-flour to make a paste for the food of children and infants; barley paste made with water or milk is apt to choke infants, so the Tibetan mothers mix in butter (*Deb. ག 10*).

ཀྱ་ཀྱམ་པ་ *rkam-pa* or བརྟམ་པ་ of passionate desire. The latter form བརྟམ་པ་ is generally used; it signifies འདོད་ཡོན་ longing; རྟགས་ཤིན་ལོལུལ་ greed; passionate: བཀུར་སྡི་དང་རྩེད་པ་ལ་བརྟམ་པ་ *bkur-sti dañ rñed-pa la brkam-pa* a longing for honours and gain: ཁ་ཐས་ལ་བརྟམ་པ་འབྱུར་ becomes eager for cakes.

ཀྱུ་བ་ *rku-wa* चोरयति, pf. བཀྱུས་, fut. བཀྱུ་ or བཀྱུ་བར་བྱ་, imp. ཀྱུས་, to steal, rob; pres. ཀྱུ་བར་བྱེད་ steals, robs; བཀྱུ་བྱ་ *brku-bya* an article to be stolen; བཀྱུ་བྱའི་རྩིས་ *brku-byahi rdsas* things that may be stolen; also stolen

རྒྱལ *rke-wa* = རྒྱལ་པ་ *rid-pa* (cf. རྒྱལ་པ་ *skem-pa*) lean; meagre (Cs.): རྒྱལ་པ་འགྱུར་བར་ *rke-war hgyur-war* to grow lean, thin.

རྒྱལ་པ་ *rked-pa*, also རྒྱལ་པ་ཀའི་, རྒྱལ་པ་, the waist, more particularly that part where the girdle is worn; also the loins; also defined as རྒྱལ་པ་འཇམ་པ་ the ends or notches of the bow which hold the string or to which the string is attached.

Syn. རྒྱལ་པ་ལུ་ *ske-rags yul*; བར་མ་ *bar-ma*; ལུ་ཕ་ *lus-phra* (*Mñon.*).

རྒྱལ་རྒྱུན་ *rked-rgyur* an ornament (chain) hanging from waist.

རྒྱལ་ཐུ་ *rked-hchu* རྒྱལ་ཐུ་ the buttocks.

རྒྱལ་མདུད་ *rked-mdud* anything twisted at the middle; knotted-waist; n. of a biscuit (*Jig.*).

རྒྱལ་ནང་མ་ *rked-nag can-ma*, v. རྒྱལ་མཆོད་མ་ *can-ma*, a woman who has her monthly courses (*Mñon.*).

རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ *rked-pa gyong-pa* stiff, unyielding waist: རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ལྟོང་པ་ལྟོང་པ་ the husband of the woman with a stiff waist will die (*K. d. 217.*).

རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ *rked-pa, rgyur-wa* (metaph.) to become a slave (female): རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ལྟོང་པ་ རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ a woman whose waist has become bent like a bow becomes a maid servant (*K. d. 217.*).

རྒྱལ་པ་ཅག་ *rked-pa chag* (lit. broken waist) to fail in a great undertaking: རྒྱལ་པ་ཅག་མ་ལ་མ་ཅག་མ་ལ་མ་ཅག་ if a fox (tries to) leap over a place where lions jump, he breaks his waist, i.e., dies in the attempt.

རྒྱལ་པ་ཕ་ *rked-pa phra* a slender waist.

རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ *rked-hbras* = རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ n. of a fruit used in fever (*Mñon.*).

རྒྱལ་པ་མ་ *rked-sbom* one with a large or broad waist; a corpulent person.

Syn. རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ *ldo-wa che-wa*; རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ *gsus-po che*; རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ *lto-ldir-wa*; རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ *gsus-rdse can*; རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ *lto-wa hphyah-wa*; རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ *grod-pa chen-po*; རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ *grod-pa sbom-po* (*Mñon.*).

རྒྱལ་པ་མ་ *rked-med-ma* a pretty woman; རྒྱལ་པ་མ་ཅག་, a woman with slender waist (*Mñon.*).

+ རྒྱལ་པ་ *rked-so* = རྒྱལ་པ་ *rked-pa* the waist: རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ལྟོང་པ་ལྟོང་པ་ལྟོང་པ་ *sde-mig chuñ-fu sna-mañ-pos skuhi rked-so hkhor-wa* (*A. 133*) many little keys of different kinds surrounded his waist.

རྒྱལ་པ་ *rko-wa*, pf. རྒྱལ་པ་ *brkos*, imp. རྒྱལ་པ་ *rkos-gig* 1. to dig, dig out; to hoe 2. to engrave; turn up; till.

རྒྱལ་པ་ *rko-byed* 1: 1. = རྒྱལ་པ་ a hog; also that which digs; a mattock, shovel. 2. རྒྱལ་པ་ an arrow.

རྒྱལ་པ་ 11: v. རྒྱལ་པ་ *byi-wa* that burrows; a rat (*Mñon.*).

རྒྱལ་པ་ *rko-ma* a kind of small hoe for digging earth; n. of a bird called རྒྱལ་པ་ *ko-ma* (*Vai. 38.*).

རྒྱལ་པ་མ་ *rkos-mkhan* or རྒྱལ་པ་མ་ or རྒྱལ་པ་ རྒྱལ་པ་ a digger; one who hoes.

རྒྱལ་པ་ *rkog-ma* incorrectly for རྒྱལ་པ་ *lkog-ma*.

རྒྱལ་པ་ *rkoñ-pa* = རྒྱལ་པ་ *za-rkoñ* རྒྱལ་པ་ ringworm; itch (Cs.).

རྒྱལ་པ་ལྟོང་པ་ *rkoñ-po hbras chen* n. of a skin disease with large eruptions; also eruptions (*Ya-sel. 28.*).

རྒྱལ་པ་ *rkod-pa* engraving; = རྒྱལ་པ་ *rko-wa*, to dig or to engrave (Cs.).

✚ རྟོན་པ་ *rkon-pa* net; a fowler's net:
 བ་བཅུ་པའི་རྟོན་ཏུ་རྩེ་འཇུག་པ་ལ་རྟོན་པ་འཇུག་པ་ཟེར།
 (*Nag.*) to set up a snare to catch birds is
 called *rkon-pa hdsugs-pa*.

Syn. བྱ་རྒྱལ་ *bya-rgya* ; བྱ་རྩེ་ *bya-rkon*
(*Mñon.*).

ব্রহ্মচাগঃ *brkam-chagṣ* লুব্ধ passionate;
also greedy.

བརྟུས་ *brkus* གྲུ་ན་འབརྟུས་ཆང་བ་ *rkun-ma brkus*
char-wa stolen : བརྟུས་ཏི་ཐོང་བ་ *brkus-te bor-wa*
 to abandon or throw away a thing after
 stealing it.

བོ་ཁྱོད་ *brko-spyod* a gouge; an instrument to scoop out (*Sch.*); an instrument to engrave; བོ་ཁྱོད་མཁོ་ *brko-byahi sa* ploughed land; བོ་ཁྱོད་པ་ *brkos-pa* མཐའ་ dug out; བོ་ཁྱོད་མོང་ *brkos-phor* a mould for making clay images: ལྷ་མོ་མོ་རི་གཤམ་བཟོ་གྱི་རིང་ལ་ཐུང་ཞོང་ཕྱག་ཀྱི་བ་དང་སྐུ་རྩེ་བོ་ཁྱོད་མོང་རང་དུ་བབས་ཏེ་དམ་པའི་ཙམ་གྱི་དབུ་བཞེས། in the time of the Lhathothori dynasty there fell on the top of the palace a book called *Spañ skon phyag-rgya* and a mould for clay miniature images and brought the commencement of the holy doctrine.

འཁོས་མ *brkos-ma* sculpture; anything that has been engraved upon.

ལྷན་པ་ *rykyag-pa*, also ལྷན་པ་ *skyag-pa*,
dung; ordure; excrement: ལྷན་པ་བརྟན་པ་
rykyag-pa btoñ-wa to cause purging, v. ལྷན་
skyag.

ཀྱང I: རྒྱལ་མེད་, 𑖦𑖳𑖫𑖮 *Equus kyang*,
or the wild ass of Tibet and Higher Asia.
It is found everywhere in Tibet in large
droves, and is distinct from the wild ass
of Sindh and Persia. མ་ཀྱང, a male *kyang*;
མོ་ཀྱང a female *kyang*; ཀྱང་དང་མ་ an adult
kyang; ཀྱང་ཅན་ an old *kyang* (Cs.).

རྒྱ II: or རྒྱཔ *rkyañ-pa*, also རྒྱ་རྒྱ *rkyañ-rkyañ* एकाकिन, नग्र, षचेल, each;

single; simple; alone: ང་རྒྱུད་ལས་མི་བློན་ I alone cannot: རས་རྒྱུད་ལ་ dressed only in cotton cloth: གྲུ་འགས་ཀྱི་རྒྱུད་ཇི་ཁྱར་ཡེགས་ will Your Honour go thus alone? ཅུ་རྒྱུད་འབྲང་ནས་ drinking water only. ལུས་རྒྱུད་ naked body; དེག་རྒྱུད་ only one; མི་རྒྱུད་, same as མི་རྫོང་པ།, i.e., a free, unemployed man, generally one that carries no burden; བི་གེ་རྒྱུད་ལ་ *yi-ge rkyan-pa* a letter that forms by itself a syllable, or one that is not ཐུར་ཏེག་པ་ (*brtegs-pa*) (mounted) and without any other consonant or any vowel sign superscribed; རྒྱུད་ལ་མི་གྲངས་ said to be 1, 10, 100, and the further multiples of 10; མིང་རྒྱུད་ལ་ a word that has no affix denoting case, &c., also a name without any titles added to it.

Syn. རེ་རེ *re-re*; གཅིག་བྱ *gcig-bu*; སྒལ་པ *srab-pa*; གཅེར་བྱ *gcer-bu*.

ཀྱང་ཅེ་ *Rkyan chu* n. of a lake in the south of Ladak, in the neighbourhood of which there are many wild asses.

ཀྱང་ཐག་*rkyañ-thag* (ཐག་པ་རི་ལང་ན་ཁང་ཐོག་ནས་
མང་བཤང་བ) a rope that is lowered from the
top of a mountain or from the roof of a
lofty house (*Fig.*).

१. *rkyañ-pa* गद्य prose ; writing.
 2. *rkyañ-wa* = १. *rkyañ-wa* प्रसारित
 extended ; spread.

རྒྱ་མཚོ་ *rkyañ-hphyes* महापद्म an im-
mensely large number.

རྩལ་མ་ *rkyañ-ma* n. of an artery often referred to in mystic meditation. It is one of the three arteries denominated *Srog-rtsa riñ-po*, and is asserted to run towards the left side.

རྒྱུ་ལྟ་ *rkyan-phyag* salutation by prostrating one's self on the ground with the hands and feet stretched out (A. 48).

ཀྱོན *rkyan* 1. a brass vessel like a tea-pot, with a spout; in *W.* "o-*kyan*," a milk-pot. 2. pot-belly; paunch (*Sch.*); རྩ་ཀྱོན, a vessel for water; རྩ་ཀྱོན་མེད་ཀྱོན་ a vessel for wine (*Jä*).

ཀྱོན་བུ *rkyan-bu* = རྩ་ཀྱོན་མེད་ཀྱོན་ *hgrim-shal* a kind of vessel made of brass or silver or gold of the shape of a wine glass.

ཀྱོན་ཀྱོན་ *rkyal-ka* = ཀྱོན་ཀྱོན་ vain talk; *rkyal-ka byed-pa* to play a practical joke on; to make game of.

ཀྱོན་པ་ *rkyal-pa* རྩ་ཀྱོན་པ་ a sack or leather bag, frq. is poetical term for the body or the five aggregates, i.e., རྩ་ཀྱོན་པ་གཙང་པ་ཀྱོན་པ་ "the body is a bag of unclean things" (*Jä*).

ཀྱོན་པ་ *rkyal-pa* སྐྱོད་པ་ to swim; ཀྱོན་པ་རྩ་ཀྱོན་པ་ *rkyal-rsted-pa* to amuse one's self by swimming (*Jä*); colloq. "*khyal-gyab khan*" a swimmer.

ཀྱོན་བུ *rkyal-bu* small bag; pouch; colloq. *kyl-bu*. རྩ་ཀྱོན་ a bag of goat skin; རྩ་ཀྱོན་; a bag for flour རྩ་ཀྱོན་ water bag or Hindi *moshuk*; རྩ་ཀྱོན་ butter bag.

ཀྱོན་པ་ *rkyal byed-pa* རྩ་ཀྱོན་པ་ the act of swimming or bathing. In the mystic language of the *Brahmakāyika deva* ཀྱོན་པ་ *rkyal-byed* or ཀྱོན་པ་ signifies རྩ་ཀྱོན་པ་ misery; རྩ་ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ or རྩ་ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ means རྩ་ཀྱོན་པ་ sins; ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ denotes ཀྱོན་པ་ the exhaustion of misery, i.e., the cessation of misery or its རྩ་ཀྱོན་པ་ རྩ་ཀྱོན་པ་; ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ signifies ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་, i.e., to meditate on the exhaustion of misery signifies རྩ་ཀྱོན་པ་ or the way to *Nirvāṇa*. These are the terms believed to be used in the language of the celestial beings who dwell in the heaven called རྩ་ཀྱོན་པ་ རྩ་ཀྱོན་པ་ (*K. ko. 7 236*).

ཀྱོན་ *rkyen* I: In Buddhist science this important term expresses any co-operating influence which serves to shape and bring about an event as distinguished from ཀྱོན་ *rgyu*, its direct and obvious cause. In plain language, *rgyu* is the primary cause of anything, but *rgyu* is frequently controlled and modified by a co-ordinate influence known as *rkyen*. As a medical term, according to Jäschke, *rkyen* is differentiated from *rgyu* in that it indicates the pathological or secondary cause of disease, while the latter word denotes its primary or anthropological cause. However, while assigning to *rkyen* the primary meaning of "cause" and "occasion" in the qualified sense of being contributory only to that which comes to pass, we have to note the apparently contradictory signification—effect, occurrence, incident, event. So we meet with ཀྱོན་པ་ཀྱོན་ *rkyen-fan-pa* unfortunate accident; ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ he has perished by an evil incident; ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ the adversities arising in this life; ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ an event disagreeable to one's own self; ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ *blo-bur rkyen* a sudden accident; ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ *rkyen de-la brten-nas* owing to that circumstance; ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ *med-pahi rkyen-la bltas-te* or ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ *brten-te* considering the case of not being, not having; thus ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ stands also for a cause of disease and of death; ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ *bgol-rkyen* any circumstance or event adverse to the success of an action, any obstacle, anything opposed or hostile to the existence of another thing: ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ *mtshun-rkyen* a happy, favourable circumstance; furtherance; assistance; supply; ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ *mtshun-rkyen byed-pa* to assist in; to help to; ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ཀྱོན་པ་ *mtshun-rkyen bdsom-pa* altogether successful.

བུང་བས་ཚས་བྱེད་ཏུ་མི་ཁོས། if one is born a deaf-mute, one's consciousness (soul) not being suited to work, one cannot act religiously.

Syn. མུ་བཅད་ *smra-bcad*; རག་གིས་དབུལ་ *flag-gis dbul*; རག་མི་ལྡན་ *flag mildan*; སེམས་ཤེས་པོ་ *sems bem-po*; རྩོག་ཏུ་མས་ *tshigñams*; རྩོག་མི་གསལ་ *tshig mi-gsal*; ཤེས་པོ་རྩལ་ལྷག་ *bem-po ltar lkug*; མི་མུ་ *mi-smra ces* (*Mñon.*).

ཞོག་ *lkog* I: = ཡ་གེ་ *pha-gi* yonder. In the passage ཞོག་གི་རྩ་མཛེན་ནས་མཐོང་ལགས་ཏུས་པས་, he said "from here look to yonder hill-side": ཞོག་གི་རྩ་ *lkog-giri sna* = ཡ་གེ་རྩ་ the corner of the hill there.

ཞོག་ II: secrecy; ཞོག་གི་རྩང་མ་ a wife kept secretly in Tibet. Where polyandry prevails any of the brothers who is not satisfied with the common spouse takes to himself a wife called *Kok-gi chung-ma*—a concubine (*Cs.*).

ཞོག་མ་ *lkog-ma*, vulg. རྩོག་འཇུག་ *og-hjol* 1. gullet. oesophagus. 2. wind-pipe. 3. the throat; ཞོག་མའི་ལྷ་ཤོང་ *lkog-mahi lha-goh* the larynx (*Sch.*); also written ཞོག་མའི་ལྷ་ཤོང་.

ཞོག་དགར་ *lkog-dkar* the ferret-badger (*Helictis monticola*).

ཞོག་ཏུར་ *lkog-gyur*, v. ཞོག་ན་མ་ *lkog-na-ma* (*Mñon.*); ཞོག་ཏུར་བྱས་ *lkog-gya byas* made secret.

ཞོག་གུ་ *lkog-glu* a secret hummed song: ལ་ལ་གྱི་མ་ཤོས་པར་བྱས་ནས་གུ་ལེན་པ་ལ་ཞོག་གུ་ཟེར་ a song sung so that others may not hear it is called *Kog-lu* (*Nag.*).

ཞོག་ཅད་ *lkog-chad* secret punishment.

ཞོག་ཚས་བྱེད་པ་ *lkog-chos byed-pa* to apply one's self to religious studies secretly.

ཞོག་རྩན་ *lkog-rñan* a reward given secretly; a bribe.

ཞོག་ཏུ་ *lkog-tu* confidentially, secretly; ཞོག་ཏུར་ or ཞོག་ཏུ་ཏུར་པ་ བརྟེན་ secret; hidden;

out of sight (*Jä.*); ཞོག་ཏུ་ཞོག་ཏུར་ *cin-tu lkog-gyur* very secret; most confidential.

ཞོག་ཏུ་བརྒྱས་ *lkog-tu brkus* stolen; removed secretly; ཞོག་ཏུ་བློན་པ་ to converse secretly; ཞོག་ཏུ་ཚས་ a secret doctrine; to worship secretly; ཞོག་ཏུ་ལབ་པ་ to speak confidentially.

ཞོག་མཐུད་ *lkog-mulud* = རལ་མཐུད་ the larynx.

ཞོག་འདུན་ *lkog-hdun* is described as meaning ཏ་མ་གྱི་བར་གྱིས་བྱེད་པ་, secret conversation or deliberating, so that others may not understand it.

ཞོག་ན་མ་ *lkog-na-ma* that which is not evident.

Syn. ཞོག་ཏུར་ *lkog-gyur*; མཛོན་ལུས་མིན་པ་ *mñon-sum min-pa* (*Mñon.*).

ཞོག་ནོར་ *lkog-nor* = རྒྱན་རྩེས་ *rkun-rdas*, lit. secret articles; stolen property (*Mñon.*).

ཞོག་ཟ་ *lkog-phra* = ཞོག་ཏུ་ཟ་མ་བྱེད་པ་ or དཀྱུག་གིང་བྱེད་པ་ *dkrug-giñ byed-pa* misunderstanding; difference (between two parties).

ཞོག་ཟ་ཟ་བ་ *lkog zan-za-wa* to take usurious interest in secret (*Sch.*); ཞོག་ཐབ་བྱེད་ནས་ཁྱོད་ to watch; to witness from a lurking-place.

ཞོག་ཟས་ཟ་བ་ *lkog-zas za-wa* to take food secretly.

ཞོག་ལ་བྱང་འབྱར་གྱི་རྒྱལ་ཁབས་ *Lkog-la brañ hbyar-gyi rgyal khams* the name of a kingdom of the *Asura* (demons) where people have no neck, their chins being joined to the breast.

ཞོག་གལ་ *lkog-çal* ས་ལ་ལ་ dew-lap (of oxen); ཞོག་གལ་ཅན་ *lkog-çal-can* = བ་ལྷ་ oxen in general (*Mñon.*).

ཞོག་སོག་ *lkog-sog* crawl (of birds) (*Cs.*).

ཞོབ་ *lkob* fat, heavy, plump (*Sch.*).

ཞོལ་མཐུད་ *lkol-mdud* = རལ་མཐུད་ larynx.

ཞི་ *ska*; this word is thus explained ལ་ཤེས་ཚས་ནམས་གྱི་བྱང་པ་ཡོངས་ལུ་ཤེས་པ་རྟེན་ཏི་ "ska

shows the complete knowledge of the aggregation of all *dharmas* or phenomena" (*K. d.* 3 114). This explanation also occurs in the aphorism on the interrogation of the Nāga-rāja Samudra (*K. d.* 7 178), also in (*Hbum.* 7 283): ལུང་པོ་དཔེགས་སུ་མེད་པའི་བྱིར་ཆས་ལམས་ཅད་ཀྱི་སྒོ་ནས་ "ska is the symbol of the law of Buddha (Buddhism) as it explains mystically that all things are (འཇུག་པ་མེད་པའི་ཆོས་ཀྱི་ལམ་སྒོ་ནས་) not dependant; they are superfluous, i.e., have no real existence."

མ་ཅིག *ska-cig* for མ་དྲ་ཅིག a moment.

མ་ཅོག *ska-cog* or ཀ་ལོག *ka-leog* the names of two grammarians jointly written for abbreviation, *Ska* standing for མ་པ་དཔལ་བཅུགས་ and *Cog* for ཅོག་ར་ཀྱུ་ཡི་རྒྱལ་མཚན་ *Cog-ro klu-yi rgyal-mtshan*.

མ་བ *ska-wa* thick (of fluids, cf. *sla-wa*); *ska-slad* consistence; density (*Jā.*).

མ་རགས་ *ska-rags* कचबन्ध, कटिबन्ध, मेखला, मणिक; = ལུགས་ཀྱི་སྒྲིང་ also མ་རགས་, in resp. language; མུ་རགས་ a girdle: མ་རགས་བཅུར་བ་ to put on a girdle. མ་རགས་བཅུར་བ་ (*Sch.*) a girdle with a clasp; མ་རགས་ཐོ་བྱ་ཅན་ ཀའ་ཆར་, ར་ལ་ཆར་ ornamental chain worn by Tibetan women on the waist.

མ་རགས་པ་མང་པོ་མ་ *Ska-rags bzhan-po ma*; གཞོན་མྱེན་མའི་གཞོན་མའི་མེད་ n. of a princess of the *Noijin* demi-gods (*Mñon.*).

མ་ག *skag* = ཀག *kag* or ཀེག *keg* ར་ལྷེ་པ་ 1. n. of one of the 27 constellations, *Açleṣā*; an evil star. 2. mischief; bad luck; evil; the name of the goddess Bhogavati; a fox ཐོ་མ་ག *lo-skag* an unlucky or bad year ར་མ་ག *sla-skag* an evil or unlucky month ལག་མ་ག *shag-skag* a bad day; དུས་མ་ག *duṣ-skag* evil hour; inauspicious time.

Syn. གཤེད་མ་ཅན་ལྷ་མོ་ *gdeñs-can lha-mo*; ལ་ལ་ (*Rtsi.* and *Mñon.*).

མ་ག་རྩིས་ *skag-rtsis* astrology which treats of the planets and of bad omens, &c.

མ་ག་ལས་སྐྱུས་ *skag-las skyes* རྒྱུ་ལྷ་ = དུ་བ་མཇུག་རེད་ a comet; born under the constellation of *Açleṣā*.

Syn. མཇུག་ཐོད་ཅན་ *mjug-phod-can*; གཞོན་གཞོན་ཅན་ *gtsug-phud-can*; ལུ་ལ་ཅན་ *lbu-lu-can*; ལྷ་གཞིས་པ་ *skra-gñis-pa* (*Mñon.*).

མ་སྒྲ་བ *skan-wa* = མ་སྒྲ་བ་, མ་སྒྲ་བ་ 1. satisfaction (*Sch.*). 2. a kind of expiatory sacrifice to make amends for a duty not performed (*Jā.*).

མ་སྒྲ་ཅ *skan-ṣa* sods cut out (*Sch.*).

མ་སྒྲ་བ་ I: (*keh*) མ་མཐུ་, མ་མཐུ་ 1. voice, cry, sound. Though མ་སྒྲ་བ་ and མ་སྒྲ་བ་ are generally used as synonymous words, yet the majority of the grammarians of Tibet apply the former to all manner of sounds and the latter to the sounds uttered by animate things only. 2. མ་སྒྲ་བ་ is equivalent of མེད་ in some expressions such as རེ་མ་སྒྲ་བ་, རེ་མ་སྒྲ་བ་, which mean "thus he said," "speaking these words," &c., and in རེ་མ་སྒྲ་བ་, རེ་མ་སྒྲ་བ་, &c., may be traced similar significations: མ་སྒྲ་བ་ཅན་ཅན་ལྷ་མོ་ what is your pleasure? what did you say, sir? མེད་པ་རེ་མ་སྒྲ་བ་ཅན་ the (words) spoken what speech are they? what do they mean? (*Jā.*) རེ་མ་སྒྲ་བ་ "in these words" is used before a literally quoted speech and རེ་མ་སྒྲ་བ་ after it. ཐོ་མ་སྒྲ་བ་ also often occurs after statements meaning "it is said" or "it is rumoured." Other phrases are: རེ་མ་སྒྲ་བ་ཅན་ don't do that or so; མ་སྒྲ་བ་ to give an account, to relate. 3. language: ཐོད་མ་སྒྲ་བ་ the Tibetan language; ལུ་གཞིས་མ་སྒྲ་བ་ the Indian language; ལུ་ལ་མ་སྒྲ་བ་

in the provincial dialect; མེ་མདྲ་མཁའ་ speaking human language; འབྲུག་མདྲ་མཁའ་ *hbrug-skad ldr zer* the voice of thunder rattles; མེ་མེ་མེ་མདྲ་མཁའ་ a voice like the cry of an elephant; མེ་མེ་མེ་མདྲ་མཁའ་ to utter painful or lamentable cries; མེ་མེ་མེ་མདྲ་མཁའ་ to send forth cries for pity; མདྲ་མཁའ་མཁའ་ the root of a word.

མདྲ་ II: ladder=མེ་མཁའ་ *skas-ka* (Jä.).

མདྲ་མཁའ་ *skad-hgag* or མདྲ་མཁའ་མཁའ་ *skad hdsen-po* hoarseness of the voice (Cs.).

མདྲ་མཁའ་ *skad-rgyal*, metaph. a donkey (Sman. 2).

མདྲ་མཁའ་མཁའ་ *skad-hsgur-pa*=མདྲ་མཁའ་མཁའ་ one who has changed his language.

མདྲ་མཁའ་ *skad-sgra che* (ke' da-che) the vulgar expression for "fame": མདྲ་མཁའ་མཁའ་ he is just now very famous.

མདྲ་མཁའ་ *skad-har* rough language: མདྲ་མཁའ་མཁའ་ on account of their speaking rough speech the name of that place was called *Nā-ra than* (Yig. 65).

མདྲ་མཁའ་ *skad-can* having a voice; sounding.

མདྲ་མཁའ་ *skad-cig* མཁའ་, མཁའ་, མཁའ་ one moment; an instant. མདྲ་མཁའ་མཁའ་ is described as མེ་མེ་མེ་མཁའ་མཁའ་, 'one fifth part of the time required for the sound of the snapping of the fingers.'

མདྲ་མཁའ་མཁའ་ *skad-cig hcom*, v. མཁའ་མཁའ་.

མདྲ་མཁའ་མཁའ་ *skad-cig hdod-lan*, v. མཁའ་མཁའ་ a pigeon (Mñon.).

མདྲ་མཁའ་ *skad-cig-pa* or མདྲ་མཁའ་མཁའ་, མཁའ་, མཁའ་ instantaneous; also ephemeral, momentary; also lightning.

མདྲ་མཁའ་མཁའ་ *skad-cig dbug* lit. that takes breath only for a moment=མཁའ་, an otter (Mñon.).

མདྲ་མཁའ་མཁའ་ *skad-cig hdod* མཁའ་ sudden flash; flash of lightning.

མདྲ་མཁའ་མཁའ་ *skad-cig glog-hod*=མཁའ་ lightning (Mñon.).

མདྲ་མཁའ་ *skad-cha* མཁའ་, མཁའ་, མཁའ་ news, report, discourse, conversation, topic; མདྲ་མཁའ་མཁའ་ to converse; to have a chat.

མདྲ་མཁའ་མཁའ་ *skad-gñis-pa* lit. that has two kinds of voices, i.e., a parrot.

Syn. མེ་མཁའ་མཁའ་ *lee-gñis-pa*; མེ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ *hkhyog-pohi mthu-can*; མེ་མཁའ་མཁའ་ *tshig-hjam-lan*; མེ་མཁའ་མཁའ་ *hjam-lan hdab-lan* (Mñon.).

མདྲ་མཁའ་མཁའ་ *skad-gñis smra-wahi dwañ-po* one learned in science; one who has mastered (at least) two languages (Yig. k. 48).

མདྲ་མཁའ་མཁའ་ *skad mñen-pa* མཁའ་ of a gentle voice; soft voiced.

མདྲ་མཁའ་ *skad-hsñan*=མཁའ་ an echo (returned by a rock) (Mñon.).

མདྲ་མཁའ་མཁའ་ *skad-sñan hsgyur-ua* to sing or whistle in a quavering, warbling manner, of birds, flute-players, &c. (Jä.): མཁའ་ a singing or playing of this kind.

མདྲ་མཁའ་མཁའ་ *skad sñan-pa* མཁའ་, མཁའ་ one with a sweet voice; spoken of the cuckoo.

མདྲ་མཁའ་མཁའ་ *skad-sñam-ma* the princess of the *Noijin* demi-gods; cf. མཁའ་མཁའ་མཁའ་ (Mñon.).

མདྲ་མཁའ་ *skad ster-ua*=མདྲ་མཁའ་ to call to a person (Schtr.).

མཐུན་པར *skad mthun-par* with one voice; with one accord.

མད་རྟ་ *skad-dod* = མད་མེད་ an equivalent term in another language; the original from which another is translated: མད་རྟ་ཡོད་མེད་ whether there are any original texts: མད་རྟ་མེད་ it is without the original text (*Situ*. 110).

མད་ཀྱི་གདངས་ *skad-kyi gdañs* the character
or tone of the voice: རང་ལ་འབྲུག་གི་མད་གདངས་
རྟ་དང་ལྔ། ལྔ་དམ་ཐོང་བུའི་མད་གདངས་ལྷག་བཟུལ་ཅེ།
(*Mtshan.*) when the tone of one's voice
is that of a goose or dragon it betokens
the possession of wealth. A voice like
that of an ass or ox indicates great
troubles.

མཱ་གདངས་དམའ་བ་ *skad-gdanṣ* *dmah-wa*
 ब्रिस्वर low sinking voice ; poor voice.

མཁའ་འདོན *skad-hdon* संराब bawling out;
loud voice.

མཁའ་པ་ *skad-pa* འཇགས་པ་ *sheg bya-was*
called ; named (*A.* 120).

མདུན་ཁྱིལ་ II: 1. vb. to say, tell, relate: བཤད་པའི་གསེང་རྒྱུ་ཡོད་པའི་ཀློང་།
that a land (of bliss) exists I heard people say. 2. interpreter;
language master; teacher (*Jā.*)

མཁའ་པ་ཅེ *skad-pa-che* or མཁའ་པོ་ཅེ *skad-po-che*
celebrated; famed.

མད་པོ་ཆེ་ *skad-po che* घोषणा rumour.

३६. ५३३ *skad-hbyin* निक्कजन singing of a bird.

སྒྲ་ལྷུངས་གིག *skad sbyang-gig* cultivate your
voice ; improve the voice by exercise.

སྒང་མི་གསལ *skad mi-gsal* རྗོད་ one whose
language is not intelligible; a barbarian.

१६२८ *skad-rin* रवेमाष a voice heard
at a distance; a high pitched voice.

མད་རིགས་ཅན་པ་བཞི་ *skad-rigs hen-po bshi* the four great divisions of language—(1) སྐད་ཀྱི་མཉམ་པ་ *Sanskrit*, the language of the gods; (2) བོ་ཤ་ཉི་ཤེས་པ་ *Piçātsi*, the language of the meat-eating people; (3) རང་བཞིན་གྱི་སྐད་ *rañ-bshin shes-pa pra-ky-ta* the *Prākṛta* or the natural language of the people; (4) མ་ཕྱུས་ཀྱི་སྐད་ *Apa bhram-ga* corrupt language (*T. K.*).

མད་ལུགས *skad-lugs* = མད་རིགས *skad-rigs*
dialect.

མཛད་ལོག་ *skad-log* clamour ; screaming.

མཁའ་ལེགས་མ *skad-legs-ma* = ལྷ་ལྷོ་གཟུགས་མེང་མ
a celestial courtesan (*Mñon.*).

སྐན་ཏེ *skan-te*, *W.*, instead of སྐབ *ka-wa*.

སྒྲ་ *skab* = འགྲོ་པ་ *hgor-po* delay: མཐུག་པ་
 ངོས་མ་འདྲེན་སྒྲ་པས་མ་ཟེན་ཅིང་། (*Rdsa.* 28) the
 swift not hurrying, the lingerers not
 finishing.

མྱེངས་ *skabs* དགའ་, བར་ 1. time, opportunity, occasion, circumstance: མཐོང་བཞི་
མྱེངས་ opportunity of seeing: མྱེངས་རྟོན་པ་ *skabs rñed-pa* to find an opportunity: མྱེངས་སུ
or མྱེངས་མྱེངས་སུ now and then; sometimes.
མྱེངས་སུ or མྱེངས་ with genit.= at the time of,
on the occasion of, during, while, when:
དེ་ཀྱ་མྱེངས་སུ in a moment; instantly: མྱེངས་དང་
skabs der, །།ལྷན་ཁུག་ thereafter: མྱེངས་ཤིང་
now; here; in this case; in this place:
མྱེངས་ཅེ་ once for a time; each time; བར་མྱེངས་
interval; inter-lapse of time. 2. sphere,
state, situation: མྱེངས་དང་ཕྱར་བ་ fit for;
adapted; suited to the occasion. 3. མྱེངས་
also means ལེ་ཙུ་ *lehu*, chapter, and is
synonymous with རྩུགས་ མཚམས་ གནས་, &c.,
signifying section: མྱེངས་བར་ཙུ་ *skabs bcu*, the
ten sections of the doctrine; also he that
has observed them (*Jā.*). 4. mode,

method, way, manner, so the word seems to be used in *Vaiśṇo* : ལུས་བུའི་མཁའ་པ་ལུག་དང་རྩེ་མ་
ལུགས་པར་པར། *ldum-buhi skabs la-phug dar*
skyes lugs hdra-war the manner (nature)
of the plants being similar to that of
a raddish as to growth (*Jā.*).

མཁའ་གཤིས་པ་ *skabs gñis-pa* द्विदश the
second chapter.

མཁའ་དོན་ *skabs-don* अवसरार्थं for the sake
of leisure; also circumstance.

མཁའ་འདི་ལ་ *skabs hdi-la* अस्मिन् प्रकरणे at
this opportunity; at this time; on this
subject.

མཁའ་ཕྱིན་ *skabs phye-na* अवकाशं कुर्यात् to
make opportunity.

མཁའ་འབྱེད་པ་ *skabs hbyed-pa* अवसर leisure.

མཁའ་ལ་བབས་པ་ *skabs-la babs-pa* कचित् when
the time came; opportunity arrived.

མཁའ་གཟུགས་བདུང་བ་ *skabs-gsum btuñ-wa* = ལྷ་འི་
བདུང་ཅི་ the drink of the gods; ambrosia :
ཡེ་ཤམ་ཚེགས་ཀྱང་བཟང་པོའི་མཁའ་གཟུགས་བདུང་བའི་རྒྱ་ན་གཞིན་ཏྲུ་
ཐོང་ཕྱོད་ལ་མཁྱིན། pray send kind letters
like the flow of the drink of the gods over
the heads of the good (*Yig. k. 78*).

མཁའ་གཟུགས་གནས་ *skabs-gsum-gnas* = མཚོ་རིམ་གྱི་
གནས་ the residence of the gods; the heaven.

མཁའ་གཟུགས་པ་ *skabs gsum-pa* I : त्रिदिव, त्रिदश
a god; a common name for gods possessed
of the knowledge of their past and future
births and also of those of others.

མཁའ་གཟུགས་པ་ II : a name of the celestial
musician; ལྷ་འི་རྒྱ་མཁའ་ལྷ་མཁའ་ *lhahi glu-mkhan* (*Mñon.*).

མཁའ་གཟུགས་དབང་ *skabs-gsum-dwañ* a name of
Indra; བརྒྱ་ཕྱིན་ *Brgya-byin* or ལྷ་འི་དབང་པོ་
(*Mñon.*).

མཁའ་གཟུགས་མཚན་ཆ་ *skabs-gsum mshon-cha*
जिदमायुध thunderbolt of Indra.

སྐམ་ *Skam* I: མཁའ་པ་ n. of a tribe in Tibet
(*Vai. kar. 160*).

སྐམ་ II: a pair of tongs; pincers; an
instrument for seizing anything.

Syn. འཛིན་ཕྱིན་ *hdsin-byed*; བཟུང་ཕྱིན་ *bsun-*
byed (*Mñon.*).

སྐམ་པ་ *skam-pa* རྩུ་ dry; མཁའ་ཚོན་ *skam*
rlon lit. dry and wet; all articles (furni-
ture, chattels, clothes, utensils, &c.) and
food, drink, etc., being included in the term.
མཁའ་ is often used as equivalent to མཁའ་པ་, the
dry land, hence a plain or བང་མཁའ་ལ་སྐྱོབས་པ་
skam-la slebs-pa, to get ashore; མཁའ་ལམ་ jour-
ney by land, མཁའ་ཐན་ dry food, མཁའ་གྲ་ dry
meat, མཁའ་སྐྱོམ་ *skam-skam* the dry or stuffed
carcass of an animal; གཙན་ཐན་དང་རི་དྲགས་དང་
ཐམས་ཅད་ཀྱི་མཁའ་སྐྱོམ། the dried carcasses of
beasts and game and of all (others)
(*D. R.*).

མཁའ་ཁྲོག་ *skam-glog* a flash of summer
lightning : མཁའ་ཁྲོག་ཅན་པོ་བྱུང་བ་ལ་བརྟེན་ཏི་འཁོར་ཐམས་
ཅད་ཀྱང་ཤིན་ཏུ་སྐྱག། “on a great flash of light-
ning coming forth, all his attendants
became very much frightened” (*A.*
17).

མཁའ་ཆས་ *skam-chas* all goods except live-
stock.

མཁའ་ཐམ་ *skam-thal* = ཐུག་ཐམ་ or ཐུག་རམ་ corn or
barley flour to make gruel.

མཁའ་ཐུག་ *skam-thug* gruel made of barley-
flour, dry meat and raddish.

མཁའ་དམ་ *skam-dras* neat and clean
(*Jig. 30*).

མཁའ་པག་ *skam-pag* dry, flour of barley.

མཁའ་པོ་ *skam-po* རྩུ་, མཐོའི་ dry dried.

མཁའ་ཕྱགས་ *skam-phogs* allowances or wages
of an officer or inferior servant in
barley-flour, tea or coin, etc., but not

cooked food; གཞུང་གི་ངག་རྒྱུ་མཁ་ཤོགས་ according to Government order; dry allowance (J. Zan.).

སྐམ་ལས་སྐྱེ་བ་ *skam-las skye-wa* ལྷུ་ལྷུ་མཁ་ produced or born on land.

སྐམ་བཤད་ *skam-bcad* dry or meaningless words; hollow expressions meaning nothing: སྐམ་བཤད་ཀྱི་སྐམ་བཤད་མཁ་པོ་ "one versed in talking nonsense, as if only for his mouth's sake" (or "as if on account of his mouth") (Ev.).

སྐམ་པ་ *skam-pa* = མ་སྐྱོང་ bleak and barren place (Mñon.).

སྐར་བ་ *skar-wa* I: pf. བཤར་, imp. སྐར་, to hang up; to weigh; སྐར་, སྐར་ཀ, སྐར་པ་ weight; སྐར་ཆ་ measure; scale; སྐར་བ་ *skar-wa* for སྐར་ཀ, སྐར་ཆ་ and སྐར་མ་ points on a steel-yard for weight or measure: སྐར་པ་ five points on the steel-yard weighing two annas of silver: སྐར་གང་ (one *skar*) is equal to ten རྩ་ *hon*, which is a little less than an Indian *anna*.

སྐར་མ་ *skar-ma* རྩོམ་མ་, རྩོམ་མུ་, རྩོམ་མ་, རྩོམ་མ་ a star; a fixed star; constellation: རྩོམ་ཕྱིད་, རྩོམ་ཕྱིད་, རྩོམ་ཕྱིད་ཀྱི་སྐར་མ་ཉི་ལྔ་བརྒྱད་ (*Vai. kar.*) the stars that are liberated and that soar on high and roam are twenty-eight in number: སྐར་མ་མཚན་ *skar-ma-can* with stars or figures of stars on anything, a shawl, &c.

སྐར་ཁུང་ *skar-khuf* ར་ཁུང་, ར་ཁུང་, ར་ཁུང་ a hole or small opening for the admission of light in a house; a window; same as རྩོ་ཁུང་, v. རྩོ་ཁུང་; སྐར་ཁུང་གི་རྩོ་ལགས་ a plank or board for a window; shutters; སྐར་ཁུང་དུ་ བ་མཚན་ ར་ཁུང་ལ་ཁུང་ lattice window; a grated window.

སྐར་ཁོངས་ *skar-khofs* the sphere of a lunar mansion; a constellation together with the minor stars which are included within its sphere.

སྐར་མཁན་ *skar-mkhan* མཁན་ an astrologer. སྐར་ལྷག་ *skar-lag* a rigorous enquiry; a flogging (*Jā.*).

སྐར་ཆུ་ *skar-chu* 1: literally star-water; bathing when the star *Agastya* (*Ri-byi*) appears in October, when, according to Tibetan astrologers, water becomes pure and wholesome.

སྐར་ཆུ་ II: generally applied to dew which is said to come from the stars: *skar-tag-taŋ che* (*Jü.*) to enquire rigorously; to restrict; to bind down; to flog.

སྐར་མདའ་ *skar-mdah* a shooting star; རྩོམ་མ་ *sgron-ma* a lamp; སྐར་མ་ རྩོམ་མ་ a meteor: སྐར་མདའ་ལྷུང་བ་ or ལྷུང་བ་ རྩོམ་མ་ the falling or shooting of a meteor.

སྐར་མདའི་གཞི་རྩ་མ་ཆ་ *skar-mdahi gdon-ham* རྩོམ་མ་ རྩོམ་མ་ or རྩོམ་མ་ རྩོམ་མ་ one having either his face or nose glowing as a meteor; a demon; a meteor-mouthed arrow; n. of a fire-arm anciently used in India. One of the ancestors of Gautama Buddha, directly descended from Mahasammata, the first elected king of the world.

སྐར་དཔྱད་ *skar-dpyad* = སྐར་རྩིས་ *skar-rtsis* astrology; སྐར་དཔྱད་པ་ = རྩིས་པ་ an astrologer (Mñon.).

སྐར་ཕྱན་ *skar-phran* or སྐར་ཆུང་ a little star.

སྐར་མཁྱེད་ *Skar-hpreñ* 1. n. of a fabulous city situated at the foot of Rirab (*Sumeru*) mountain said to be the residence of the *Asura* King, *Kanṭha-Māli*. 2. the squares in a chart of the constellations in which the figures representing the stars are written. 3. the angular distance between two stars or planets (*Cs.*).

སྐར་བ་ II: (*Cs.*) 1. a penning of cattle; assortment; separation; to pen; to fold; to separate, v. རྩོ་བ་.

སྐར་མ་སྟོད་ཕུར *skar-ma stod-phur* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་
supposed to be *Leonis*. This star is
believed to be the most steady among the
stars and is therefore called the sure-star
or fixed-star; also called the crown-star.

Syn. བརྟན་པ་ *brtan-pa*; རྒྱུ་མེད་ཀྱི་ *rkañ steñ-
bu*; རྒྱུ་མེད་ཀྱི་ *snan-ldan ciñ-rta*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་
slugs-bzan skyes; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *gzah-yi rten*;
རྒྱུ་མེད་ཀྱི་ *rgyu-skar tog*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *gan-rgyal-
bu*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *gser-hphur* (*Mñon.*).

སྐར་མ་རྩ་གྱི་ *skar-ma rtsag-rtsig*, also སྐར་མ་
ཐུང་མ་ཐུང་མ་, a twinkling star; painting on a
canopy or on a ceiling in starry design;
རྒྱུ་མེད་ those constellations through which
the moon passes in her revolution round
the heaven; བཅོམ་སྐར་ the constellation under
which one is born; ལྷ་མོ་སྐར་ a propitious
constellation; the constellation under
which one prospers or which brings
fortune and good luck to one.

སྐར་མ་འཛེ *skar-ma htshé* འཛེ་མ་ the
injury caused by a malignant star.

སྐར་མ་འཛེ་ཕྱི་ *skar-mahi dpyod* ཕྱི་ཕྱི་ an
examination or observation of the stars.

སྐར་མེག་པ་ *Skar-mig-bu* “son of Star-eye
or *Skar-mig*,” the eagle. A certain hermit
called *Skar-mig* found three eggs. These
he gave to a woman in distress, saying
that if she broke them after seven days
they would bring her happiness. Out of
impatience curiosity she broke two on the
third and the sixth day. These turned
into lightning and the dawn. The third
she broke on the seventh day, when there
sprung forth a full-fledged eagle which
turning round asked what she wanted of
him. In reply she wished him to kill the
Lu demons; and this he accordingly did.
Thenceforth the eagle came to be known
as the son of *Skar-mig* (*Mñon.*).

སྐར་མ་འཛེ་ *skar-hdsin* star-catching; making
sure of a propitious constellation, e.g.,
for an intended journey (*Jā.*).

སྐར་མོད་ *skar-hod* མཚོན་པ་ the light emit-
ted by a star; name of a kind of flower.

སྐར་ལུམ་ *skar-gum* works or treatises on
the stars; སྐར་ལུམ་གྱི་ལུམ་ sacred works on
stars and planets.

སྐལ་པ་ *skal-pa* སྐལ་པ་, རྩལ་པ་ luck, chance,
fortune—particularly when propitious.

སྐལ་པ་ *skal-pa* རྩལ་པ་ wretched; un-
lucky; unfortunate.

སྐལ་པ་མ་ *skal-can-ma*, also called སྐལ་པ་མ་
skal-ldan-ma 1. མཚོན་པ་ n. of a goddess;
a blessed lady. 2. = སྐལ་པ་མ་ *spu-la hbab-
pa* n. of a disease in which the hairs are
affected.

སྐལ་པ་ *skal-ldan* མཚོན་པ་, མཚོན་པ་ happy;
blessed; also n. of one of the 28 ancient
sages mentioned in Buddhist works.

སྐལ་པ་མ་མཚོན་པ་ *Skal-ldan ciñ-rta* མཚོན་པ་
of a king of the solar race who is said to
have brought the river Ganges to Jambu-
dvīpa (India) from heaven; one of the
ancestors of the Buddha S'akya-muni:
མཚོན་པ་མཚོན་པ་མཚོན་པ་མཚོན་པ་མཚོན་པ་
“favour me with letters uninterruptedly
like the course of the river Bhāgirathī
(Ganges)” (*Fig. k. 17*).

སྐལ་པ་མ་མཚོན་པ་ *skal-ldan ciñ-rta* མཚོན་པ་
མཚོན་པ་, v. མཚོན་པ་ *Gañ-gā*, the daughter of
Bhagiratha, the river Ganges (*Mñon.*).

སྐལ་པ་མ་ *skal-pa-can* མཚོན་པ་, མཚོན་པ་ the for-
tunate: སྐལ་པ་མ་མཚོན་པ་ མཚོན་པ་ are
very fortunate.

སྐལ་པ་མ་ *skal-pa-che* = མཚོན་པ་མཚོན་པ་ མཚོན་པ་
very fortunate, lucky; also powerful and
rich.

སྐལ་པ་མཉམ་པ་ *skal-pa, mñam-pa* uniformly fortunate or always lucky; སྐལ་པ་དང་བཅས་ fortunate : མི་དང་སྐལ་པ་མཉམ་པར་སྐྱེས་ *mi dah skal-pa mñam-par skyes* मातृषाणां सभागतयाम्युपपन्न born with fortune equal to that of a human being.

སྐལ་པ་བཟང་པོ་ *skal-pa bzang-po* मङ्गलक्य good fortune; སྐལ་པ་རན་པ་ bad luck, unfortunate; རྩ་འཛིན་འགྲོགས་སྐལ་ the matrimonial share of the present life; the connubial fate for which a person is predestined; རྩ་ཀྱི་སྐལ་པ་ religious good luck; also the merit of the pious; སྐལ་ཆེ་བ་ very lucky; སྐལ་མེད་ unfortunate.

སྐལ་པ་ཡོད་པ་ *skal-pa yod-pa* fortunate; སྐལ་པ་ལྷག་པ་ extra luck.

སྐལ་པ་མང་ *skal-bphar* enlarged fortune; lucky or of increased luck.

སྐལ་པ་ *skal-wa* = ཅ་ *cha* भाग 1. portion; share; རྩ་བཞུགས་པའི་ཚབ་སྐལ་ the apportioned share of hereditary wealth; inheritance; རྩ་སྐལ་ share or portion of food; ration; རང་སྐལ་ personal share: སྐལ་བ་སྐྱོད་པར་ without being deprived of any of his portion. 2. the portion of good or bad fortune that falls to a man's lot as a consequence of his former actions; lot, fate, destiny.

སྐལ་པ་ཆད་པ་ *skal-wa chad-pa* suppressed fortune; unhappy.

སྐལ་པ་མང་ *skal-bzang* 1. prosperous; of good fortune. 2. a plant—*Chrysanthemum coronarium*.

སྐལ་རིན་ *skal-rin* the valuation of one's share of property; the price of one's share in any concern (*Jig.*).

སྐལ་སྐྱེས་ *skas* or སྐལ་ཀ་ *skas-ka*, also called སྐལ་འཛོལ་: བེམ་སྐལ་ གི་འཛོལ་, a stair; a flight of steps; སྐལ་གྱི་རིམ་པ་ order of steps; སྐལ་འབྲམ་ the two side-pieces of a staircase or ladder (*Cs.*); སྐལ་

འབྲམ་པ་ to place a ladder; སྐལ་པ་འབབ་པ་ ཀའཏ་ཀའབལ་མཐུན་ to come down a ladder; སྐལ་པ་ ཀའཏ་ཀའའོལ་ to climb up a ladder.

སྐལ་སྐོར་བྱ་སྐྱེས་ *skas-skor khra-ma* the lattice, rail or fencing by the sides of stairs.

སྐལ་གདང་བྱ་ *skas-gdan-bu*, abbr. of སྐལ་འཛོལ་གདང་འཛོལ་, a flight of long steps in a ladder: ལྷན་འཛོལ་པ་ལ་སྐལ་གདང་བྱ་བདུན་དགོས་པ་ཡོད་པས། to bring him (here) a seven-step ladder was necessary (*A. 91*).

སྐལ་ཆར་ *skas-tshan* signifies a flight of steps (*Jig.*).

སྐལ་ལེབ་ *skas-leb* the steps of a ladder or stair; the planks of a ladder.

སྐྱུ་ *sku* काय, गात्र, दूर्ति, resp. for ལུས་ *lus*, body. 1. *sku* may be prefixed to the names of parts of the body and even of anything belonging to a person, thus imparting to them the character of respectful terms. As honorific particle it can also be prefixed to nouns in general: སྐྱུ་ལུས་ the person or body of a great man; སྐྱུ་རྩ་ goods, stores or property of a man of rank; also the religious robe of a lama. སྐྱུ་སྐྱེས་ *sku-skyes* a present (given to or received from a respected personage); སྐྱུ་བཞེད་ virtue, happiness; སྐྱུ་འབག་ image, statue; སྐྱུ་གཙམ་ the wrapper used by a lama or a great man; སྐྱུ་ཤེར་ the cloak used by the lamas when attending a religious service; སྐྱུ་ཡོལ་ the inner lower garment of a man of rank. Even buildings (monasteries, &c.) are honoured by this respectful expression: སྐྱུ་དྭགས་གསལ་བ་ to white-wash a house, &c.; རྐྱེས་སྐྱུ་ *rkos-sku* an engraved image; རྐྱེས་སྐྱུ་ tapestry; a figure worked upon satin with silk; འཛིན་སྐྱུ་ an image of clay; འགྲུ་སྐྱུ་ a woven image; རྩ་སྐྱུ་ a stone image; ལྷགས་སྐྱུ་ a molten image; བོ་སྐྱུ་ a painted image; འབྲུ་སྐྱུ་ a *Basso Relievo*

image; ཐུགས་སུ *blugs-sku* a cast image; གསེར་སུ *gser-sku* a golden image. 2. ཐུ or ཐུ་ཡི *sku-yi* may be also used honorifically as a poss. meaning "his," "her," "yours," &c. 3. It is further employed to express the reflective verb *khyed-gaŋ la sku hdeg* "why are you beating yourself?"

ཐུ་སྐལ *sku-skal* portion or share of a respected person.

ཐུ་སྐྱེས *sku-skem* the lean slender body of a respectable person.

ཐུ་ཁམས་སྤྱི་མཁའ་ *sku-kham* a great man's person; also the state of health.

ཐུ་གསལ་འཇུག་པར་ *sku-gam ŋo-bcar* a personal interview; to approach or come before a great man personally.

ཐུ་བཞགས་ཆགས་ *sku-bgegs chags* disease caused by evil spirits.

ཐུ་ལྔ་ལྔ་པ་ *sku-lha rgyal-po* the five divine Buddhas symbolical of the five highest moral virtues inculcated in Buddhism.

ཐུ་རྒྱ་ *sku-rgyu* the matter or substance whereof an image is made.

ཐུ་རྒྱུད་ *sku-rgyud* a scion, descendant, of a noble family.

ཐུ་བཅར་ *sku-bcar* personal attendant of a greatman; gen. the attendant monks of the Dalai Lama (*S. kar. 181*); also same as ཐུ་མདུན་པ་ as in ཐུ་བཅར་མཁན་པོ་ *sku-bcar mkhan-po*, the domestic priest of the Dalai Lama who is also called ཐུ་མདུན་མཁན་པོ་.

ཐུ་བཅར་མོ་ *sku-bcar-mo* the raiment worn next to the skin (*Yig.*).

ཐུ་ཆས་ *sku-chas* ལྔ་ཆེན་དང་དཔོན་ཆེན་ནམས་ཀྱི་སྒྲུང་ལག་ལ་ the chattels and other possessions of any high class person.

ཐུ་ཆས་ *sku-cho* = ཆས་གོས་ robes; dress worn by great men or by lamas.

ཐུ་མཆོད་ *sku-mched* brothers and sisters: ཐུ་ཡ་པའི་སྐུ་ལ་འདྲུངས་པའི་ཐུ་མཆོད་དང་, ཐུ་མ་གཅིག་གི་སྐུ་ལ་མ་ཡིན་པའི་ཐུ་མཆོད་རྒྱུ། "those who are born the sons of kings are 'kum-che,' and the pupils of one lama are 'kum-che' (*Loñ. 2*). ཐུ་མཆོད་གསུམ་ the three spiritual sons of Bromston—(1) པོ་རྩ་བ་རིན་ཆེན་གསལ་, (2) ཐུན་པ་བ་ཚུལ་ཁྲིམས་འབར་, (3) ཐུ་ཚུང་བ་བཞེན་ཐུ་ལྔ་མཆོད་; འདི་གསུམ་ལ་འབྲུམ་རྒྱུ་ཀྱི་སྐུ་ལ་ཐུ་མཆོད་གསུམ་ཟེར་ (*Loñ. 2*); these three were called the spiritual sons of Bromston.

ཐུ་མཆོད་ *sku-mched* = ཐོ་རས་ *lto-ras* or ལག་རས་ handkerchief (*Yig. k. 55*).

ཐུ་གཤེར་ *sku-gñer* ཀའཔ་རྒྱུ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ keeper of images in a temple or monastery.

Syn. ཐུ་གཤེར་ *lha-gñer*; ཐུ་འཛོལ་བ་ *lhahi htsho-wa* (*Mñon.*).

ཐུ་བརྟན་ *sku-brñan* 1: a reflected image, v. ཐུ་འདྲ་ or གཟུགས་བརྟན་ likeness (*Mñon.*).

ཐུ་བརྟན་ 2: = ཐུ་ག་ the health or flesh of a respectable person (*Mñon.*).

ཐུ་རྟེན་ *sku-rten* an image of Buddha or of a saint. It is a contraction of the three words: *sku, gsuñs, thug-rten* the holy image, i.e., of a Buddha or saint; the sacred books or volumes containing religious precepts; and the *chaitya* (*mohorten*), the symbol of the resting of the *thugs* or heart.

ཐུ་བཞུགས་ *sku-bltams* = ཐུ་འདྲུངས་ birth (of a great man).

ཐུ་ཐོག་ *sku-thog* = ཐུ་རིང་ lifetime; age; generation; ཐུ་ཐོག་པ་ = ཐུ་ཐོག་གོང་མ་ or ཐུ་ཐོག་ཐོན་མ་ former generation; also ancestor or predecessor; ཐུ་ཐོག་རྒྱུ་མ་ = ཐུ་ཐོག་འཇུག་མ་ succeeding generation; ཐུ་ཐོག་མང་པ་ many generations: ཐོད་ཀྱི་སྐུ་ལ་ཐུ་ནམ་གསུམ་ནི་ཐུ་ཐོག་མང་པ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ the three incarnate beings of Tibet (i.e., the Dalai Lama, Panchen Lama and Tārānāth Lama) having come in many re-births are greatly blessed.

མུ་རགས *sku-rags* = མེ་རགས *ske-rags*, also མ་རགས *ska-rags*, a sash (*Yig. k. 55.*)

མུ་རིང་ *sku-rin* the period of a life—one's own or another's.

མུ་རིམ་ *sku-rim*, resp. for རིམ་གྱི་ *rim-hgro*, reverence, respect, and thence the common word for any set service in a temple and in general for a ceremonial act of worship, and particularly in the special sense of a solemn sacrificial ceremony. མུ་རིམ་རྒྱ་ཁག་གསུང་སྒྲིག་གི་གཏོང་གཞི་ indicates the allowance granted by the Government of Lhasa for *Kurim* in the different monasteries of Tibet.

མུ་རུ་ *sku-ru* a water-wheel without a rim; such are the water-wheels of all the mills in the Himalaya (*Jā.*)

མུ་རུ་ཁ་ *sku-ru-kha* asterisks; marks generally of the figure of a cross, + also x. The latter is common in books as an abbreviation like "ditto," to save the repeated writing at full length of the same sentence or word or expression. Some authors spell this word as ལུ་རུ་ཁ་.

མུ་ལུམ་ *sku-luṣ* མརྟེན་, resp. for ལུམ་, the body.

མུ་ཤ་འབྱུང་བ་ *sku-ṣa hbyor-po* = ཤ་མམ་རྒྱུ་ཤིང་རྒྱགས་པ་ corpulent; also corpulence; the original name of *Hbrom Bgyal-wahi hbyuñ gnas* (*Mñon.*).

མུ་གཞིགས་པ་ *sku-gcegs-pa* dying; death.

མུ་གཞིན་ *Shu-gcen-gcen Rab* the great teacher of the Bon: རྡོ་མེད་དཔལ་ལྷན་བདག་གི་པ་ལག་གཞིན་མུ་གཞིན་འབྲོམ་དུ་གསལ་ " *Hod-zer dpal* was my father, I *Shu gcen* of *Yag gsher* am called *Hbrom*" (*Hbrom. f. 22.*)

མུ་སྐུ་བཟུང་ *sku-sras brgyad*, the eight spiritual sons of Bon-po S'en-rab are the following:—(1) མུ་ཅོས་ *Mu-choṣ*; (2) རལ་དུག་མང་

བ་ *Hol-drug thañ-po*; (3) གཏོ་བུ་ཐུམ་མངས་ *Gto-bu bum-saṅ*; (4) དཔྱད་བུ་ཁྲི་གིང་ *Dpyad-bu khri-giñ*; (5) ལུང་འདྲན་ *Lun-hdren*; (6) བརྒྱུད་འདྲན་ *Brgyud hdren*; (7) ཀོང་ཚ་དཀར་བ་ *Koñ-tsha dkar-po*; (8) ཀོང་ཚ་འཕུལ་བུ་ཅུང་ *Koñ-tsha hphul-bu chuñ*.

མུ་གསུང་བུགས་ *sku gsun-thugs*, resp. for ལུས་ངག་ཡིད་, body, speech, thought, which constitute the three spheres of a man's doings or sufferings; works in words and thoughts.

མུ་གསུམ་ *sku-gsum* བེ་མཁྱིའི་, བེ་ཀའི་ the three personal existences of a Buddha, viz., རྩིས་ཀྱི་མུ་ བེ་མཁྱིའི་ཀའི་ spiritual existence; རྩིས་ཀྱི་མུ་ བེ་མཁྱིའི་ཀའི་ མུ་ བེ་མཁྱིའི་ཀའི་ celestial existence, and མུ་ལ་པའི་མུ་ བེ་མཁྱིའི་ཀའི་ bodily existence; also miraculously emanated existence.

མུ་གསེང་ *sku-gseñ* rest and gentle exercise (of a great man) when convalescent: འབས་འབས་ཀྱིས་མུ་ཁྲིམ་པའི་ཚུལ་བརྟན་སྐབས་ཅུང་ཟད་དངས་པ་ཏེ་བ་ན་མུ་གསེང་གི་དུམ་མང་ཡེབས་ when gout was indicated in the form of swelling of the body and slight improvement approached, it being the time of convalescence, he went out (*Ya-sel. 11.*)

མུ་བསྐྱུངས་ *sku-bṣruñṣ* or མུ་བསྐྱུངས་པ་ *sku-bṣruñṣ-pa* འཕྲིལ་པོ་, བཞུགས་པ་ attendant; waiter; body-guard.

མུ་གསུམ་ *skugs* = ཁྱུ་ན་ wager; the stake in a game received by the winner. མུ་གསུམ་ལ་འདྲུགས་པ་ signifies ཐུང་ལག་གཏོར་མ་ལ་བཞག་པ་, that is, anything placed in pawn: མུ་གསུམ་ཤོར་ན་མུ་ངན་གྱི་མཚོ་བོད་ལ། (*D. R.*) if the wager is lost he will be plunged into an ocean of grief.

མུང་བ་ *skuñ-wa* = རྒྱུ་ལ་ཐུམ་པ་ to conceal in a secret place (*Nag.*), pf. བསྐྱུངས་ *bṣkuñṣ*, fut. བསྐྱུང་ *bṣkuñ*. 1. to hide in the ground; to bury; to inter: བདག་གིས་གཏོར་དང་ནོར་པ་མུང་ས་ཆེད། I have found hidden treasures and concealed wealth (*nor.*). 2. བཟོམ་པ་ (*A. K. 53-55*) to fasten down; to tie, to

tie on all sides (a corpse in a doubled up or twisted position before it is burnt).

ལྷ་པོ་སྒྲིལ་མེད་ཀྱི་སྒྲིལ་མེད་ *skun-sa* lurking place; hiding place.

ལྷ་པོ་ *skud* or ལྷ་པོ་ ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་, ལྷ་པོ་
1. thread, yarn, wire: ལྷ་པོ་ལ་གཅོད་པ་ to cut the thread, i.e., the tie of marriage; to divorce. ལྷ་པོ་ལ་ཆོས་ཀྱི་ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ the thread to sew a dress with; ལྷ་པོ་ cotton thread, yarn; ལྷ་པོ་ woollen thread; ལྷ་པོ་ gold wire; ལྷ་པོ་ silver wire; ལྷ་པོ་ yellow thread; ལྷ་པོ་ silk thread; ལྷ་པོ་ coloured thread; ལྷ་པོ་ the frayed ends of a seam; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ an embroiderer; one that makes up a picture with threads of different colours; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ needle-work on cloth; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ spinning thread. 2. vb. pf. ལྷ་པོ་, fut. ལྷ་པོ་, imp. ལྷ་པོ་, to smear; to besmear; to daub: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ to be smeared with oil: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ to paint a door: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ to anoint; to apply an ointment; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ or ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ threads twisted together.

ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *skud-puhi hbu* = ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ *dar-gyi srin-bu* silk-worm (*Mñon.*).

ལྷ་པོ་ *skud-po* = ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ *chuf-mahi spun zla* 1. wife's brother; brother-in-law. 2. ལྷ་པོ་ father-in-law (*Jä.*). 3. in Sikkim a husband's younger brother is also called *skud-po*.

ལྷ་པོ་ *skun-bu* is described as ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ *smyug-ma-la btags-pahi snod* a wicker-work basket; but a basket or vessel made of bamboo is called ལྷ་པོ་ or ལྷ་པོ་ (*Nag.*).

ལྷ་པོ་ *skub* ལྷ་པོ་ very low (*Lex.*).

ལྷ་པོ་ *skum-pa*, pf. ལྷ་པོ་, fut. ལྷ་པོ་, imp. ལྷ་པོ་, to contract; also to be drawn up; to be paralysed: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ to draw in the limbs.

ལྷ་པོ་ *skur-pa* ལྷ་པོ་ slander; false witness; blasphemy; abuse: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ same as ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ to throw abuse, cast aspersion and to bear false witness; to speak impiously of holy things: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ to blaspheme by viewing as untrue the three most precious Ones.

ལྷ་པོ་ I: *skur-wa* or ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ to slander, mock, ridicule.

ལྷ་པོ་ II: = ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ a bestowing, giving, sending; also vb. a. to bestow, give, send; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ to furnish with power; to empower or instal; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ to send intelligence; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ probably decorating one with the peacock's feather (as in China).

ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ *skur-wa hdebs-pa* to hold as not existing what exists; to belittle.

ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ *skul-mkhan* in *W.* overseer (*Jä.*).

ལྷ་པོ་ *skul-rgyu* to render service; to exact service: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ the son-in-law (elect), though he is not a slave by birth, must render service for three years (to the parents of the bride).

ལྷ་པོ་ *skul-wa*, pf. ལྷ་པོ་, ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་, to excite; to exhort, admonish, enjoin: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ to exhort a man to do a thing; to appoint: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ imposed some work on a person: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ being induced by his words: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ the (departed) soul urged on by its former deeds and sins: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ though I tried to bring round the gods and evil spirits by sacrifices: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ arousing strongly (the actors) with flutes and other instruments. ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ and more frequently ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ exhortation; admonition. ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་

འདེབས also མུལ་རྒྱལ་པ and མུལ་ཅག་ཕྱིད་པ to expostulate with, rebuke; incite.

མུལ་ཕྱིད *skul-byed*, v. ཀུལ་ཕྱིད་པ་.

མུལ་ཅོག *skul-tshig* a word in the hortative or imperative mood.

མེ *ske* ལྔལ་, resp. མགུལ་, neck; throat: མགྱིན་པ་གཅིག་ with one throat; unanimously: མེ་གཙོད་པ་=མེ་གཙུབ་པ་ and མེ་འབྲེག་པ་ to cut one's throat; to behead: མེར་འཇམ་པ་ to seize by the throat; to worry (*Sch.*): མེར་རྒྱགས་པ་ to tie round the neck (an amulet); མེ་འཁོར་ neck-lace (*Schr.*); མེ་ཆ་ ornament for the neck; a necklace: རྩམས་མའི་མེ་ཁོར་བྱ་བ་ the coral necklace of a woman of *Kham*.

མེ་ཁྱོད་ *ske-stoñ* cavity of the throat (*Jä.*), defined in *Med.* as རྩམས་མའི་མེ་ཁྱོད་ཀྱི་འག་ཅམ་ལ་གོང་གོང་ཡོད་པ་ the cavity as far down as below the larynx.

མེ་ཅོ *ske-tse* or མེ་ཅོ་རམ་ཇི་ཀ་, ལོད་: *Sinapis ramosa*, black mustard; mustard seeds (*Jä*): འགྲེགས་འདུལ་སྐྱངས་དང་ལྷོག་པ་སེལ་ it removes evil spirits and cures swellings and carbuncles (*Med.*).

མེ་ཅང་ *Ske-tshan* n. of an old monastery situated in the mountains behind the monastery of Sera (*Deb.* ཀ 13).

མེ་རགས *ske-rags*=མེ་རགས་, མེ་རགས་ཆུང་པ་ ཀ་ལྷི་ a sash; an ornament like a sash worn round the waist.

མེག *skeg* རྩེལ་པ་ n. of a constellation: མེག་པ་རྒྱལ་ *skeg-la skyeg* རྩེལ་པ་མའབ་ born in the constellation of *Açleşā*. [The man born in the constellation of *Açleşā* is unfortunate, inasmuch as his birth is followed by the death of himself, his mother or father.]

མེག་ཅོས་ *skeg-tshos* paint, rouge (for the face) (*Sch.*).

མེང་ལུངས་ *Skeh-luñs* n. of a place in Tibet (*Deb.* ཀ 11).

མེད་དྭགས་ *skyed-dkar* same as མེ་རགས་དྭགས་, white sash.

མེད་འཇིགས་ *sked-hjigs*=ད་ཏུ་འཇིགས་ *da-dru hjoms* n. of a medicinal drug (*Mñon.*).

མེད་པ་ *sked-pa*=མེད་པ་ ཀའི་ the waist: མེ་ཁྱོད་ *sku skyed* or མེད་མཁས་ *sked-skabs* རིམ་མཁས་, the hind parts below the waist; མེད་པའི་ཕྱོགས་ མེམ་ལཱ་ waist-band. མེད་སྟོ *sked-so* the waists: མེད་པའི་ཆར་སྐྱ་རིང་བུང་མེད་སྟོ་ན་མར་སྐྱའི་པ་ the length of hair reaching down even to the waist (*Hbrom.* ར 35).

མེད་མ་ *sked-ma*, v. མེ་འབྱུ, pomegranate (*Mñon.*).

མེམ་ནད་ *skem-nañ* consumption.

མེམ་པ་ *skem-pa*=མེམ་པ་ མེམ་པ་, adj. ལྔལ་, ཅམ་ལལ་, ཅམ་, vb. pf. བཞམ་ མེམ་པ་, fut. བཞམ་ or བཞམ་པར་བྱ, imp. མེམ་མ་ *skoms*, pres. མེམ་པར་ཕྱིད་པ་ 1. to make dry, lean meagre; to dry up. 2. also as adj. མེམ་པ་ *skam-po* dry; dried up; meagre.

མེམ་པ་ *skem-pa*=ལུས་ཏམས་ཆུང་པ་ lean, thin body (*Mñon.*).

མེམ་ཕྱིད་ *Skem-byed* n. of a demon that causes drought; མེམ་ཕྱིད་ཀྱི་གཤོན་ n. of a trouble (in the body of a person) caused by an evil spirit.

མེམ་ཕྱིད་དྭགས་པ་ *skem-byed dkar-po* the resin of the *sāl* tree, which is burnt as an incense; same as མེམ་དྭགས་ white incense gum (*Sman.* 447).

མེམ་ཕྱིད་མ་ *Skem-byed-ma* n. of a goddess.

མེམ་ཕྱིད་ག་ཟ་ *Skem-byed ga-za*=དབང་ཕྱག་གི་བྱ་ ཆུང་བ་གཤོན་ཐུ་གཤོང་བྱུག་ an epithet of Kumāra, the younger son of Mahādeva (*Mñon.*).

མེམས་པ་ *skems-pa* ཅམ་ལལ་, རྩེལ་པ་, v. འདྲེག་པ་ very thin, lean.

མེམས་པའི་སྐྱེབས་པ་ *skems-pa'i sbrebs-pa* མེམ་པ་ the hunger of emaciating disease.

even before it could suck milk from its mother's teat (*Sman.*).

སྐོས་པ་ *skoms-pa* विपासी thirsty.

Syn. བཏུང་བ་འདྲད་ *btuñ-wa hdod*; རྩ་འདྲད་ *chuhdod*; ཁ་སྐོས་ *kha-skam* (*Mñon.*).

སྐོར་ *skor* 1. class, order; appertaining to; subject; circle; body—a term often used to signify a retinue, a set of attendants, persons of one class; མདུན་སྐོར་ class of official staff; also court (*Yig. k. 37*); རྩ་གཞི་སྐོར་ class of husband; that which concerns a husband; དུང་མེད་ཀྱི་སྐོར་ class of women, about women; དེའི་སྐོར་ལ་ of that order; with respect to that; also of that subject; ཁས་རྩའི་སྐོར་ལ་ on the subject of litigation; མཚན་ཆའི་སྐོར་ the paraphernalia of worship; ས་སྐོར་ circuit, tour: བོད་བརྒྱལ་ཁས་བན་ས་སྐོར་དཔག་རྩེ་ས་ལ་ལྷ་ལྷན་ནས། “the Resident Amban of Tibet (started) from Lhasa on a military tour, &c.” 2. anything round, a circle; རིག་སྐོར་ eye-ball. In *W.* རྩ་སྐོར་ hoop of bamboo (*Schtr.*); རིའི་ལྷུག་སྐོར་ the (circumference) of a man's head; ཁང་ལྷུག་སྐོར་ the top of a house. 3. section, division, e.g., of a book, similar to ལེན་ chapter. 4. repetition; སྐོར་ལྔ་པ་ to repeat (*Schtr.*). 5. religious circumambulation, v. སྐོར་བ་.

Syn. རྩེ་ཚན་ *sde-tshan*, རིགས་ *rigs*, གས་ *gras*, དན་ *don* (*Mñon.*).

སྐོར་མཁན་ *skor-mkhan* one who goes round; སྐོར་པ་ one who turns a lathe; one who circumambulates or walks round a sacred object.

སྐོར་འགོ་ *skor-hgo*, རྩེ་ས་ཀྱི་སྐོར་འགོ་རྣམས་པ་བརྒྱད། (*Vai. kar.*) classes in astrology. There are eight heads or sections according to Indian astrology; according to Tibetan astrology there are fifteen སྐོར་འགོ་ heads of astrology; such as about kings, ministers, priests, sages, mystics, queens, &c.; also about

birth, growth, maidens, old persons, illness, husbandry, houses, service, &c.; འཚང་བརྒྱལ་ནས་ཁེ་ལོང་བའི་སྐོར་ཐང་། about profit in trade; རྩན་རྒྱུར་བ་སྤགས་ཚད་ཀྱི་སྐོར་ཐང་། profit from the compounding of medicines and drugs; དངས་སྤགས་བརྒྱུས་འཕེལ་གྱི་སྐོར་ཐང་། interest accruing from the laying out of silver (money).

སྐོར་རྒྱལས་ *skor-rgyugs* turning the enemy; getting into his rear (*Jā.*).

སྐོར་ཐག་ *skor-thag* the cord of a lathe.

སྐོར་ཐང་ *skor-thañ* price or rate; also interest on anything in kind; in grain given as loan.

སྐོར་ཐིག་ *skor-thig* a pair of compasses; སྐོར་དབྱལ་ a sling.

སྐོར་པ་ *skor-pa* or སྐོར་ར་པ་ or སྐོར་མཁན་ a turner; also one who goes on his rounds.

སྐོར་བ་ *skor-wa*, vb., pf., &c., fut. བསྐོར་, 1. to fill with; to surround, encircle, enclose, besiege; to come again and again; to revolve: ཁང་པའི་སྐོར་བའི་སྐྱང་ཁྱིམ་ནི། (*A. K.*) the town that was encircled (filled) with houses: སྐོར་ཐང་ཅན་ སྐོར་ཐང་ཅན་གྱི་མི་གསུམ་ནི་ the three men of those who were surrounding them: ཡ་རྩེ་རྒྱལ་བོ་གཡལ་མས་བསྐོར་། the Chief of the *Ya-rtse* mountains is surrounded by rugged rocks: རི་རྩེ་རྒྱལ་བོ་གངས་ཀྱིས་བསྐོར་ the *Ti-rtse* (*Tise*) mountain is surrounded by glaciers: ལྷུར་རྒྱལ་བོ་ཆབ་ཀྱིས་བསྐོར་ the *Kyura Rgyalpo* mountain is surrounded by water (*D. R.*). 2. to traverse; ride round a thing. Also metaphorically in the religious sense: ཆས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་སྐོར་བ་ to preach, to propound the doctrine of Buddhism: ཚགས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་སྐོར་བ་ to make mystic offerings (i.e., the symbolical offerings representing one's accumulated merits) to the *Tantrik* deities, and to observe the ceremonies thereof. 3. སྐོར་བ་ or གཡལ་སྐོར་ རྒྱུ་མཁའ་ the reverential ceremony of circumambulation which consists in walking round a holy object with

one's right side towards it. This is also called ཅམ་སྒོར་ *chos-skor* བཞེ་པ་འཕྱོང་པ་ Buddhist circumambulation. The Buddhist priests of Tibet perform this in contradistinction to བོན་སྒོར་, or the ceremony of the *Bon*, who reverences a sacred object by walking round it keeping it to his left. The Bon ceremony is also called གཡོན་སྒོར་, walking round a holy object keeping it to the left རྒྱལ་དང་སྒོར་བཟུང་པ་, as a specification of religious duties, to make salutation and circumambulations. ནང་སྒོར་ the inner pathway for circumambulating a holy place or shrine; བྱེ་སྒོར་ the outer passage for the above object; བར་སྒོར་ the middle pathway for the same; བསྐོར་བྱེད་ *hkor-byed* one who goes round or makes a circle or traverse. Other usages of this verb are:—མགོ་སྒོར་བ་ or མགོ་སྒོར་བྱེད་པ་ to befool, delude, deceive a person; ཁ་སྒོར་བ་ *kha skor-wa* to make one alter one's sentiments; to divert one from a plan, &c. བསྐོར་ *skor* in མ་བསྐོར་དབྱ་བསྐོར་ signifies if all were taken into account; the circumstances or things available (*A. 142*).

Syn. འཁོར་བ་ *hkhor-wa*; ཡང་ཡང་འོང་བ་ *yañ-yañ hoñ-wa* (*Mñon.*).

སྒོར་ཆར་ *skor-tsher* on this occasion: སྒོར་ཆར་སྐྱེད་པ་ཞིག་བྱུང་། on this (present) occasion prosperity arose.

སྒོར་རམ་ *sko-reg* = རམ་མོས་བྱེད་པ་ in courses; in rotation, one coming after another and again going back.

སྒོར་ལམ་ *skar-lam* a roundabout way; the way or passage round any sacred place, temple or town for pilgrims to circumambulate it; the pathway round about a monastery used for holy processions.

སྒོར་ཁྱོག་པ་ *skor-log-pa* a wrong turn: སྒོར་ཁྱོག་པ་འགྲོ་བ་ to walk round an object in the wrong way, keeping it to his left.

སྒོར་ཤིང་ *skor-çin* a turner's lathe or tool.

སྒོལ་བ་ *skol-wa* = གདུབ་ pf. and fut. བསྒོལ་, to boil (vb., act., cf. འཁོལ་བ་): སྒོལ་མི་ one who boils tea.

སྒོམ་པ་ *skoṣ-pa*, v. སྒོ་བ་ *sko-wa*.

སྒྱུ་ *skya* 1. crop; the produce of a year, i.e., ལོ་རྒྱུ་; ལྷ་ལྷ་མ་ plenteous crop: ད་ལོ་སྒྱུ་ལམ་བྱུང་། this year the crop has been abundant: ད་ལོ་སྒྱུ་ལམ་མ་བྱུང་། this year the crop has been unsuccessful (lit. "a loser"). 2. a paddle; also ladle. 3. wall or partition, usually བར་སྒྱུ་. 4. plain, without distinguishing colour, but see ལྷ་བ་ below: ལྷ་གམ་ a plain unpainted box: ལྷ་ཆམ་ a blank book: ལྷ་ལྷ་ a plain hat without riband.

སྒྱུ་བག་ *skya-bag* greyish colour; iron-grey colour (*Jig.*).

སྒྱུ་ཀ་ *skya-ka* = ལྷ་ག་ magpie; in *Ld.* n. of a bird (*Cs.*).

Syn. ཕ་ཁ་བ་ *bya khra-wo*; མགྲོན་གྱི་འཕྱིན་ལྷུ་ལ་བ་ *mgron-gyi hphrin-skyel bya*; མངོན་ཤིང་ཅན་ *mñon-çes-can* (*Mñon.*).

སྒྱུ་སྒྱུ་ *skya skya* pale-white; grey colour.

སྒྱུ་རྒྱལ་པ་ *skya rgyab-pa* to row; to ladle.

སྒྱུ་ཅན་ *skya-chen* a superior kind of plain scarf (for presentation) (*S. kar. 179*).

སྒྱུ་ཉིལ་ *skya-nil* zinc.

སྒྱུ་ལའེ་ *skya-tha-le* of plain white colour.

སྒྱུ་བྱུད་ *skya-thud* a kind of plain cheese made of pounded dried milk with butter but not with sugar.

སྒྱུ་བྱུད་ལེབ་ *skya-thud-leb* a kind of cheese-cake made of dried milk and butter.

སྒྱུ་བྱུམ་ *skya-thum* a kind of cake or biscuit made without sugar or treacle.

སྒྱུ་ཤོས་མེ་བ་ *skya thom-me-wa* glaring white: ལྷ་ཤོས་མེ་བ་གཅིག་ལྷན་དུ་ཡོང་། at all times one of

ལྷ་ནར *skya-nar* རྩམ་པའི་པ་འཇུག་ 1. n. of a flower, *Bignonia graveolens*. 2. brown; buff.

ལྷ་ནར་ཁྱེ་བོ་ *skya-nar khra-ho*, also ལྷ་ནར་བུ་ལྷ་བོ་ རྩམ་པའི་པ་འཇུག་, n. of a flower; ལྷ་ནར་བུ་ལྷ་བོ་ རྩམ་པའི་པ་འཇུག་ another species of *Bignonia graveolens*.

ལྷ་ནར་གྱི་བུ་ *Skya-nar-gyi bu* རྩམ་པའི་པ་འཇུག་ n. of a city in ancient India, Pataliputra, now supposed to be Patna.

ལྷ་ནར་ལྷ་ནར་ལྷ་ནར་ *Skya-nar ldan-ma* རྩམ་པའི་པ་འཇུག་, also རྩམ་པའི་པ་འཇུག་ n. of a river in Ancient India; acc. to Bhavabhuti's description the river flowed by རྩམ་པའི་པ་འཇུག་ or modern Nārwar in Mālwa རྩམ་པའི་པ་འཇུག་ (ལྷ་ནར་ལྷ་ནར་). This latter name of the river occurs in Bhavabhuti's Mālatīmādhava, written early in the 8th century.

ལྷ་པོ་ *skya-wa* I: 1. vb. pf. ལྷ་པོ་ *bskya*, fut. ལྷ་པོ་ *bskya*, to carry; convey to a place (a quantity of stones, wood, water, &c.). 2. = ལྷ་པོ་ to change place.

ལྷ་པོ་ *skya-wa* II: also ལྷ་པོ་ *skya-wo* རྩམ་པའི་པ་འཇུག་, རྩམ་པའི་པ་འཇུག་ grey or whitish grey; pale-white; ལྷ་པོ་ a secular personage; one clothed in no particular colour; a layman, from the grey colour of the coarse serge which is generally worn by the lay people of Tibet: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ when (he was still) a layman, i.e., had not entered the sacred order (A. 126): ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ (A. 126) from the time I was a layman; ལྷ་པོ་ light blue. ལྷ་པོ་ light green; ལྷ་པོ་ light red; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ tawny; light yellow; ལྷ་པོ་ rice; barley without anything to eat it with; insipid miserable food; ལྷ་པོ་ whiteness; faintness; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ the city of Kapila; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ the residence of Kapila; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ the hermitage of Kapila.

ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ *skya-wa hdsin* = ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ *mñan-pa* or ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ a rower (*Mñon*).

ལྷ་པོ་ *skya-wo* = ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ pale whitish yellow.

ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ *skya-wo pyi* vulgar people; the common worldly men.

ལྷ་པོ་ *skya-ma* hard and rough soil for cultivation: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ (Jig.) as to soil, two kinds, the alluvial or soft and the hard or gravelly.

ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ *Skya-ma na-kha* n. of a vast grassy plain or common belonging to the Government of Lhasa in Ü (Central Tibet).

ལྷ་པོ་ *Skya-rtsa* dry grass.

ལྷ་པོ་ *skya-rtse* a layman at the top (of a row): ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ the front left hand row of seats should have a layman heading it (Jig.).

ལྷ་པོ་ *skya-ris* outline, sketch, drawing of the outlines of a picture, which is generally done with charcoal in Tibet: ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ then outlines of this kind are necessary (A. 108.).

ལྷ་པོ་ *Skya-reñ*, also called ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་, n. of the lake from which (the Yang-tsekiang) the River of the Golden Sands takes its rise.

ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ *skya-reñs nu-lo* ལྷ་པོ་ the several stages or divisions of the dawn which are—ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ the copper-red dawn; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ the white dawn (the earth); ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་, the golden or yellow dawn; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ the first appearance of the dawn; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ the appearance of the middle or the yellow dawn; ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ the last (stage of the) dawn.

ལྷ་པོ་ *skya-lan* also ལྷ་པོ་ in C. morning; twilight; dawn.

ལྷ་པོ་ *skya-leb* = ལྷ་པོ་ ལྷ་པོ་ a rudder.

ལྷ་པོ་ *Skya-señ* n. of a tree (Jä.); translation of the name Pāṇḍu.

for refuge to the priesthood, the chief of all assemblies."

ལྷན་པོའི་མཁན་ *skyabs-mgon* helper; protector; deliverer. The *Kyap-gon* is the popular term for the Dalai Lama in Lhasa and for the Panchen Lama in Shigatse and throughout Tsang. It is also applied to other incarnate lamas by courtesy.

ལྷག་མགོན་ཐུག་ *skyabs-mgon sbug* original
or real protector; a complementary title
of the Dalai Lama: ལྷག་མགོན་ཐུག་གི་བཀའ་ལློན་
དགོངས་ངོན་བཞེན་ according to the spirit of the
letter of command of the Protector.

ལྷལ་མགོན་རྩེ་ནང་ *skyabs-mgon rtse-god* lit.
 the Protector (residing on the) top (of
 Potala and the court) below: ལྷལ་
 མགོན་རྩེ་ནང་ལ་མི་ཕྱག་རྒྱུ་མ་ནང་པའིན་མི་རྩེ་ནང་ཕྱག་མེད་པ་
 འབུམ། “offer, without fail annually, as
 before, the new year’s homage to the
 Grand Lama and his Court.”

ལྷན་སྒྲོལ་ *skyabs-sgron* प्रदीपशरण both pro-
tector and enlightener.

ལྷུབས་པའོལ་ *skya's-bcol*, ལྷུ་པོལ་ལྷ་དཔོན་རྣམས་པང་མེད་
 ལྷུ་པོལ་ལྷ་པོ་ཅན་གྱི་པོལ་དཔོན་ལྷུབས་པའོལ་ཁྱ་གནས་ཡིན་པ་དགོངས་
 མངུགས་བཞིན།

སྐྱུང་པ་བཅའ་པ་ *skyabs bcrol-sa* the place of
refuge : སྐྱུང་པ་བཅའ་པ་དགོན་མཚེག་གསུམ་པ་མེད། ex-
cept the three precious ones there is no-
place of refuge.

ཐུབས་འཇུག *skyas-hjug* = མགོ་འཇུག་ a blessing ;
favour ; taken under protection : ཡིད་ལྷོན་བཞིན་
འཇུག་པའི་ཐུབས་འཇུག། blessing attained in accord-
ance with one's mental prayer (*Yig.*
k. 25).

མཁའ་འདུན་གྱི་བ གkyabs-hjug shu-wa to ask
benediction from the higher class of
incarnate lamas for protection against
disease, evil spirits, and other enemies, and
also for a safe journey to heaven without
falling into hell, &c.

སྐྱུ་ལྷ་གནས་ *skyabs-gnas* the place of
refuge, shelter; also of persons, helper.

སྐྱུངས་གནས་རྒྱ་ཆེན *skyabs-gnas rgya-chen* =
མཆོད་གནས the great object of worship or
adoration (*Mñon.*).

མཛུགས་པ་ *skyabs-pa* = བཟུགས་ *b₂skyabs* 遮護
protection; saved (*Zam.*).

ལྷན་པ་ *skyabs-bya* the person who seeks
refuge.

མཁའ་ཕྱིན *skyabs-byed* = བསྐྱེད་པ་, रक्षा pro-
tection, defence (*Mñon.*).

ལྷུངས་བྱེད་པ་ *skyabs byed-pa* to protect, help,
save.

ॐ वसुधैव कुटुम्बकम् *skyas-hos* शरण्य worthy of
 protection; also ॐ वसुधैव कुटुम्बकम् त्रिशरण the three
 protectors, *i.e.*, Buddha, Dharma and
 Saṅgha.

श्रुत्वा सुदृष्ट्वा *śkyabṣ-su ḥgro-wa* or श्रुत्वा
 दृष्ट्वा *śkyabṣ ḥgro-wa* शरणगमन to seek
 refuge; a going unto or repairing to for
 protection. शरणगमन or त्रिशरणगमन has been
 defined in the Bodhicharyāvatāra as fol-
 lows:—रत्नत्रयं मे शरणमिति त्रिशरणगमनम् । “I
 take refuge in the three gems.” In the
 same work पूजना has been substituted for it
 and it is found in the list of seven-fold
 highest modes of worship.

སྐྱབས་སེམས *skyab-sens* སྐྱབས་སུ་འགྲོ་བའི་སེམས་བརྟུང་།
the idea of seeking refuge.

སྐྱུ་ཕུ *Skyar-phu* a place in Tibet
(*Deb.* 45).

སྤྱུར་གོག་ *skyar-gog* naked (in the
dialect of Purang).

སྐྱར་བཅག *skyar-beag* to bring into recollection, to bring back into memory anything that has been forgotten.

སྐྱར་པོ་ *skyar-po* snipe; wood-cock
(Sch.).

སྒྱུར་བ་ *skyar-wa* = སྒྱུར་བ་ ཡང་ཡང་ ཕྱིན་ ཕྱིན་
again and again.

Syn. སྐར་པའི་ཚིག་ *skyar-wahi tshig*; སྐར་ཚིག་ *skyor-tshig*; རྒྱལ་ཚིག་ *slog-tshig*; བཞེས་བཅུ་མ

ཐོས་པ *gnis-gsum zlos-pa*; ཐོས་གཏམ *zlos-gtam* (*Mñon.*).

ཐུར་ཐབ *skyar-rbab* (*Cs.*) བཤུ་རིག a kind of dropsy; a greyish rheumatic swelling.

ཐུར་མོ *skyar-mo* a kind of water fowl; according to *Sch.* a heron. The flesh of this fowl is antidote for a poison administered in Mongolia mixed with horse flesh (*Sman gshun*). ཐུ་ཐུར duck (*Cs., Sch.*); bittern, but the ཀའ་ཐུར of the *Lex.* is a kind of goose.

ཐུར་ལེབ *skyar-leb* the sheldrake.

ཐུལ་ *skyal* ཕྱུང་བ་ swimming.

ཐུལ་ཁ *skyal-kha* རྒྱུ་རྒྱུ་ leaping; a boat.

ཐུལ་གྱིས་ཐོས་ *skyal-gyis sgrol* ཕྱུང་བ་: cross-
ing over by swimming.

ཐུལ་ཅན *skyal-chen* = ཉ་པ་ *ña-pa* fish; a fisherman (*Mñon.*).

ཐུས་ *skyas* a changing of abode or residence; ཐུས་ཅན་པ་ death: ཐུས་ཅན་པ་ནི་འདེགས་ the great change of place that uplifts, *i.e.*, death; ཐུས་འདེགས་པ་ to change one's dwelling place; (cf. ཐུ་བ་) ཐུས་ཅན་འདེགས་པ་ to die; vb. *skyas-pa*, pf. བཐུས་, fut. བཐུ་བར་བུ, to transfer, and hence to depart this life.

ཐུས་མ *skyas-ma* 1. བ. ཐུས་མ. 2. fern (in Sikkim).

ཐུ་ *skyi* 1. interest on loan; ཐུ་མོ་ wealth accrued from interest, *i.e.*, money-lending; according to some borrowed wealth. 2. the outward side of a skin or hide (*Cs.*).

ཐུ་དཀར་ *skyi dkar* = ཀོ་བ་རྩ་ཁ་དཀར་པ་ the white fatty side of a skin (*Nag.*): ཐུ་དཀར་གྱི་པགས་པ་ acc. to *Cs.*, dressed leather; tanned leather, sometimes hide: ཐུ་དཀར་གྱི་པགས་ཤོག parchment.

ཐུ་ཁུ་ *Skyi-khu* a place in Tibet (*Deb.* བ་ 34).

ཐུ་མཁར་ལྷ་ཁང་ *Skyi-mkhar lha-khañ* n. of a monastery in Tsang (*Deb.* བ་ 12).

ཐུ་མམ་ *skyi-sgam* a box, chest or trunk lined outside with dressed hide.

ཐུ་བཏུམས་ *skyi-bstums* anything packed or tied round with dressed hide; a skin or hide to pack with: དཀྲོན་རྩ་ཐུ་བཏུམས་མ་ *dkroñ-rtse skyi bstums-ma*.

ཐུ་ནག་ *Skyi-nag* or ཐུ་ཐུ་ནག་ *skyi-skya na-ga* n. of a pasture land in province Tsang.

ཐུ་ཐུགས་ *skyi-lpag* chamois wash-leather (*Sch.*).

ཐུ་བ་ *skyi-wa* I: a medicinal plant (*Med.*); acc. to *Jā.* potato.

ཐུ་བ་ II: vb. pf. བཐུས་ *bṣkyis*, fut. བཐུ་ *bṣkyi*, imp. ཐུས་ *skyi*, to borrow, especially money or goods (cf. གཡར་བ་ and ཐུ་ན་པ་ *skyin-pa*).

ཐུ་བྱང་ *skyi-buñ* cloud: དེ་ལ་ཀོང་རྩ་འཕུལ་གྱི་ཐུལ་ པ་ཡང་ཐུ་བྱང་གིས་སོང་ནས། thereupon the phantom King Kong-tse departed with the clouds (*D. R.*).

ཐུ་བྱན་ *skyi-bun* prob. an itching of the skin (*Jā.*).

ཐུ་གཡར་ *skys-gyha* = འདེགས་པ་ fear; dread (*Mñon.*): ཐུ་གཡར་བ་ *skyi gyah-wa* to shiver, tremble with fear (*Cs.*); to be struck with panic.

ཐུ་ག་ *skyi ga* outward and inward side of a hide (*Jā.*); according to *Sch.* the anus.

ཐུག་པ་ *sgyig-pa* or ཐུགས་པ་ *skyigs-pa* also ཐུགས་བུ་ *skyigs-bu* vulgo. མི་ཐུག་ *i-khug* རིམ་མེད་ hicough; yex; also a sob: གཡེར་མ་ར་བ་སྐྱུ་མ་ཁ་མ་གཡིགས་བྱེད་པ། "coughing by those who eat the berry (gyer-ma)" (*Nag.*); ཐུགས་བུ་བཅེག་པར་ *skyigs-bu brtseg-par* to keep on sobbing.

loan of money or goods ; གོས་ཀློང་ *gos-skyin* a loan of clothes ; ཀློང་པ་ལེན་པ་ *skyin-pa len-pa* to take on credit. 2. vb. pf. བཀློང་ *b-skyin* to borrow.

ཀློང་པ་ *skyin-po* chiefly colloq. resp. ཀར་ཀློང་ *kar-skyin* a loan ; a thing borrowed ; money advanced without interest (*Ja*).

ཀློང་མི་ *skyin-mi* acc. to *Schr.* a debtor.

ཀློང་རྒྱུ་ *skyin-tshab* a debt ; any thing paid as equivalent of thing taken on loan. In *C.* signifies same as རྒྱུ་, the pledge for loan.

ཀློངས་ *skyibs* a place giving shelter (either in a rock, under a tree, roof or cavern) : བྱག་ཕྱག་ཕྱག་གི་ཀློང་ཁྱེད་མཆོད་པས་བཟང་པོས་བྱག་རེས་ཀློངས་ཞེས་པ་ཀློངས་པའི་རྒྱུ་། རེ་ལ་བྱ་ཀློངས་ཟེར་ because birds dwell in the hollow of an overhanging rock, such rock known as *skyibs* is termed "bird-shelter" for the reason that it affords protection (*Nag.*) : བྱག་ཀློངས་ *brag-skyibs* a sheltering place under an overhanging rock or a projecting roof : བཀློང་ཀློངས་ *b-kah-skyibs* a covered terrace or small portico before a house : ཆར་ཀློང་ *char-skyib* shelter from rain.

ཀློམ་ *skym* dressed leather painted red or in other colours, japanned or varnished leather.

ཀློལ་ཁྲུང་ *skyil-kruñ* (*kil-tuñ*) the posture of sitting cross-legged serenely without moving the limbs ; ཀློལ་ཁྲུང་བྱེད་པ་ *skyil-kruñ byed-pa* བལྟ་རྒྱུ་ to take a particular kind of posture practised by ascetics in meditation ; ཀློལ་མོ་ཁྲུང་གི་འདུག་པ་ *skyil-mo kruñ-gi hdug-pa* or བཟུགས་པ་ *bshugs-pa* to sit in a cross-legged posture ; སེམས་དཔའི་ཀློལ་ཁྲུང་ *sem-s-d-pahi skil-kruñ* the mental concentration, or the posture of sitting perfectly still, of a

Bodhisattva : རྡོ་རྗེ་ཀློལ་ཁྲུང་ *rdo-rje skyil-kruñ* བཟུགས་པ་ the posture of sitting perfectly still without moving the body ; the unchangeable posture of sitting cross-legged ; རྡོ་གསུམ་པའི་ཀློལ་ཁྲུང་ *rdsogs-pahi skyil-kruñ* the posture of perfection, i.e., of a Buddha.

ཀློལ་བ་ *skyil-wa*, pf. བཀློལ་བ་ *b-skyil-pa* or བཀློལ་ན་ *b-skyil-to*, fut. བཀློལ་བར་བྱ་ *b-skyil-war bya* or *b-skyil* 1. to pen up, shut up ; to dam up a river ; ཅུ་ཀློལ་བ་ *chu skyil-wa* to bank up water ; ཅུ་རྫིང་དུ་ཀློལ་བ་ *chu rdsiñ-du skyil-wa* to collect water in a pond ; ཅུ་རྫིང་བྱར་ཀློལ་བ་ *chu rjiñ-bur skyil-wa* to collect water for a pond. When the water collects itself into a pool or tank it is called ཅུ་མཁྱེལ་བ་ *chu hkhyl-wa* : རྒྱག་མེད་བདུད་རྩི་འབྱུང་བ་མཚོ་ལྷོར་བཀློལ་ *zag-med bdud-rtsiñi btuñ-wa mtsho-ltar b-skyil* the exhaustless drink of ambrosia stands collected like a sea. [2. to bend, esp. the legs when sitting on the ground after Oriental fashion ; also to bend in another's leg by a kick from behind ; to bend the bow (*Jä.*)].

ཀློལ་མོ་ཁྲུང་ *skyil-mo kruñ* = འདུག་ཁྲུང་ posture of sitting ; it is same as རྡོ་རྗེ་ཀློལ་ཁྲུང་ *rdo-rje skyil-kruñ* (*Mñon.*).

ཀླུ་གང་ *skyu-gañ* 1. acc. to *Sch.* a gulp ; draught. 2. dough made of flour with tea : ཀླུ་གང་གི་རྩ་མ་པའི་ཐུགས་མཐའི་དུས་ཐུགས་ཀྱིས་ ཀོང་ཀོང་ཀླུ་གསུམ་འདྲ་བ་བཟོས་ནས་མར་བྲ་གཙུག་ཕྱིད་ཀྱི་མིང་། (*Nag.*) at the time of eating pap of barley flour the dough becomes formed like a hollow bowl and the name of the rounded buttery lump is *kyu-gang* : ལམ་དུ་རྩ་མེད་ཐུགས་མཐའི་མར་བྲ་བཟོས་ཀྱི་ཀླུ་གང་འཛོམ་ནི་ on a journey when eating barley flour mixed with butter and boiled tea the dough so made (*Lo.*).

ཀླུ་ར་རྒྱུང་ *Skyu-ra-gañ* one of the six districts of ར་མས་ *Kham*s designated under the name of རྒྱུང་ཅུག་. The six *Sgañ* are the

following:—(1) མུ་ར་རྒྱུ་ *Skyu-ra Sgañ*, (2) རབ་རྒྱུ་ *Rab-Sgañ*, (3) སྒོ་འཕོར་རྒྱུ་ *Spo-hbgr Sgañ*, (4) དམར་ཁམས་རྒྱུ་ *Dmar-Kham Sgañ*, (5) མ་རྒྱུ་ *Tsha-Sgañ*, (6) མཇལ་མ་རྒྱུ་ *Zal-mo Sgañ*.

མུ་རུ I: *skyu-ru* a kind of medicinal fruit called མུ་རུ་མུ་ *skyer-çun*.

མུ་རུ II: *skyu-ru* in Sikk. and མུ་མོ་ *skyr-mo* in Lhasa, signify a sour liquid or vinegar (*Jä*).

མུ་རུ་ར་ *skyu-ru-ra* རྩམ་ཆུ་, རྩམ་ཆུ་ 1. n. of a sour fruit said to cure the diseases of phlegm, bile and blood. 2. *Jä*. in his Dict. says: "In later times the word seems to have been used also for the olive, and *skyu-ru çin*, the olive tree, which in Sikkim is called *kha skyr-pohi çin*."

Syn. རྩམ་ཆུ་ *rgyal-hbras*; མེ་ཕྱིད་ *shi-byed*; བུ་ཕྱིད་ *bcud lña-pa*; ལང་ཆུ་བུ་ཕྱིད་ *lañ-tsho brtan-byed*; རྩམ་ཆུ་གནས་ *na-tshod-gnas*; དཔལ་ལྗན་ *dpal-lan*; བུ་ཕྱིད་གནས་ *bcud-gnas*; མ་མ་ *ma-ma* (*Mñon*).

མུ་རུམ་ *skyu-rum* = རྩམ་ཆུ་མེ་ཕྱིད་ *tshod-mahi miñ* (*Nag*). 1. n. of a kind of table vegetable. 2. condiment; sauce; pickle (*Cs*). According to others, at least in *W.*, only the resp. word for རྩམ་ཆུ་ *spags*: (*Jä*) མུ་རུམ་ རྩམ་ཆུ་ to prepare sauce, &c.; རྩམ་ཆུ་ མུ་རུམ་ sauce made of vinegar for meat; རྩམ་ཆུ་ མུ་རུམ་ sauce made of vegetable or pot-herbs.

མུ་ལ་ *skyug-pa*, pf. མུ་ལ་ *skrugs* 1. རྩམ་ཆུ་ to vomit, eject, e.g., blood; མུ་ལ་མུ་ *skyug-te hjug-pa* to cause to vomit; མུ་ལ་ཕྱིད་ *skyug-pa dren-pa* to excite vomiting; རྩམ་ཆུ་གནས་ *ñan-skyugs* vomit (it is the food of certain demons, and being boiled in it is one of the punishments of hell) (*Jä*). 2. to lose colour; to stain.

མུ་ལ་མུ་ *skyug nes-pa* རྩམ་ཆུ་ that cannot be taken or eaten.

མུ་ལ་མུ་ *skyug-lad* rumination; chewing the cud; acc. to *Sch*. eructation: མུ་ལ་མུ་ རྩམ་ཆུ་ to chew the cud as cattle.

མུ་ལ་མུ་ *skyug bro-wa* (*kyug-to-wa*) or མུ་ལ་མུ་ = མེ་ཕྱིད་ nausea (*Mñon*); also what is repulsive to taste or sight or smell; causing nausea; མུ་ལ་མུ་མུ་ the disease of nausea; མུ་ལ་མུ་ from disgust (to eat anything); མུ་ལ་མུ་ *skyug-bro* in *C*. shameful; impure with regard to religion (*Jä*).

མུ་ལ་མུ་ *skyug-sman* = མུ་ལ་མུ་ an emetic; a medicine causing to vomit.

མུ་ལ་མུ་ *skyug log-pa* (*Sch*.) to feel disgust, v. མུ་ལ་མུ་ *skyug bro-wa*.

མུ་ལ་མུ་ *skyugs-po* = ལམ་ལ་ *gsal-wa* 1. clear; 2. n. of a bird the bill of which is of coral colour.

Syn. མུ་ལ་མུ་ *byu-ruhi mchu-can*; ལམ་ལ་ *yul-ñan hbod*; ལམ་ལ་ *grah-reg pho-ña* (*Mñon*).

མུ་ལ་ *skyuñ-wa*, pf. མུ་ལ་ *bskyuñs-pa*, fut. མུ་ལ་ *bskyuñ*, imp. མུ་ལ་ *skauñs*, to diminish or reduce; མུ་ལ་ *bskum-pa* or also མུ་ལ་ *hbri-wa*, མུ་ལ་ *ñuñ-du htañ-wa*; མུ་ལ་ *skyuñs* reduced; subdued: མུ་ལ་ *bskyuñs* རྩམ་ཆུ་མུ་ལ་མུ་ལ་ *A. 10* "he was seated on his cushion after his pride was subdued." Acc. to *Jä*. in *C*. *skyuñ-wa*, to leave behind; to lay aside, e.g., a task.

མུ་ལ་ *skyud-pa* to forget, resp. མུ་ལ་ *thugs brjed çor-wa* forgetfulness; acc. to *Jä*. to leave off: མུ་ལ་ *bskyud-pa* (*Zam. 10*). Acc. to *Sch*. to communicate; to swallow.

མྱེ *skye*, བ. མྱེད *skyed*, and མྱེ་བ *skye-wa*.

མྱེ་དག *skye-dgu* = མྱེ་བ་ཀུན་ *skye-bo kun* གཤམ་པ་ཀུན་ *skye-dgu maruñ-wa* or མྱེ་དག་མ་རུང་བ་ *skye dgu-ma ruñ-wahi* རྟམ་པ་ཀུན་ *bsam-pa* can wicked and vicious animals or sensate beings (*K. du.* ༧ 453).

མྱེ་དག་འཕགས་པ་ *skye-dguhi bdag-po* = མྱེ་མ་སྐར་མ་ *skar-ma snar-ma* རོ་འཕྱོགས་ཀྱི་མེད་པ་ 1. n. of the fourth constellation (*Mñon.*). 2. མྱེ་མ་པ་ the god Brahmā of the Hindus (*Mñon.*).

མྱེ་དག་འཕགས་པ་མོ་ *Skye-dgu-hi bdag-mo*, མཇཱ་ཤར་མཇཱ་མཇཱ་ the step-mother and first governess of Buddha; also a name of the goddess Paldan Lhamo.

མྱེ་འགྲོ་ *skye-hgro* = འགྲོ་བ་ *hgro-wa* འགྲོ་བ་པ་ *hgro-wa* beings or moving beings; also མྱེ་བ་ *skye-bo* human being (*Mñon.*).

མྱེ་འགྲོ་ཡོངས་ཀྱི་མཛེས་པ་ *skye-hgro yofis-kyi mdog-gsal* = མཛེས་པ་ *honey* (*Sman.* 73).

མྱེ་རྩ་ *skye-rgas*, contraction of མྱེ་བ་དང་ཀ་བས་ *skye-wa dan rga-was*, by birth and old age, i.e., death.

མྱེ་མོ་ *skye-sgo* 1. entrance to rebirth, viz., to one of the six regions of birth: མྱེ་མོ་གཙང་པ་ *skye-sgo good-pa* to prevent birth, to lock it up 2. face: མྱེ་མོ་ལེགས་པ་ *skye-sgo legs-pa* a handsome face; མྱེ་མོ་ལྗན་པ་ *skye-sgo shan-pa* an ugly face; also མྱེ་མོ་ལྗན་པ་ *kha-sgo skye-hbras legs-pa* is said for having a handsome exterior.

མྱེ་རྩ་ *skye-ñan*, མཇཱ་མཇཱ་ lit. “a bad man,” but also a dwarf.

མྱེ་མཛེད་ *skye-mched* 1. = འཕྱོད་པ་ *ཆུ་མཛེད་* the sources and places of origin of the senses.

Of these there are four:—(1) མྱེ་མཛེད་ *nam mkhah mthah yas skye-mched* ཆུ་མཛེད་ *ཆུ་མཛེད་* a world as infinite as the sky; (2) མྱེ་མཛེད་ *rnam-ces mthah yas skye-mched* ཆུ་མཛེད་ *ཆུ་མཛེད་* a world as formless as consciousness; (3) མྱེ་མཛེད་ *ci-yañ med-pahi skye-mched* ཆུ་མཛེད་ *ཆུ་མཛེད་* a world as unlimited as void; (4) མྱེ་མཛེད་ *hdu-ces-med hdu-ces-med miñ skye-mched* ཆུ་མཛེད་ *ཆུ་མཛེད་* a world where there is neither consciousness nor unconsciousness.

མྱེ་མཛེད་ II: the inner and outward organs of sense.

མྱེ་མཛེད་མུ་བཞི་ *skye-mched mu-bshi* is said to mean འཕྱོད་པ་ཀྱི་མཛེད་, n. of the world.

མྱེ་མཛེད་པ་ *skye-hehi med-pa* without birth or death; eternal.

མྱེ་གནས་ *skye-gnas* 1. birth-place; station or locality of a plant; also = མོ་དབང་ ཡོ་ཤི་ the female generative organ. 2. ཇའི་ཆུ་མཛེད་ *byol-soñ-gi skye-wa* the being born as an animal; མྱེ་བ་བཞི་ *skye-wa, bshi* or མྱེ་གནས་བཞི་ *skye-gnas bshi* the four states or ways of being born.

མྱེ་གནས་མཛེད་པ་ *skye-gnas mtshuñs-pa* = མིང་མིང་ *miñ-sriñ* brother and sister (*Mñon.*).

མྱེ་བ་ I: *skye-wa* pf. *skyes* to be born: ར་ལ་མྱེ་བ་ཡིན་ *ña-la bu skyes-pa yin* I have given birth to a son, or to me a son has been born. མཛེད་མྱེ་བ་ *mñal skyes* or མཛེད་མྱེ་བ་ *mñal-nas skye-wa* ཇའི་ཆུ་མཛེད་ *viviparous*; born of the womb. མྱེ་བ་ *sgoñ skyes* or མྱེ་བ་ *sgo ña-las skye-wa* ཇའི་ཆུ་མཛེད་ *born out of an egg or oviparous*; རྩ་ཆུ་མཛེད་ *drod-gcer skyes* རྩ་ཆུ་མཛེད་ *moisture-sprung*; born out of heat and humidity; རྩ་ཆུ་མཛེད་ *rdzus-skyes* རྩ་ཆུ་མཛེད་ *apparitional*; born in a supernatural way like the gods who,

it is said, spring out from lotus flowers; also the inhabitants of the infernal regions; souls in that state of existence between death and rebirth which is called བར་དོ *bar-do*; མ་སྐྱེས *pho-skyes* a male; a man; also one who has done a manly work; མོ་སྐྱེས *mo-skyes* a woman; female: ལྷ་ན་འཛིབ་ལྷ་གསལ་ *skye-ga-na hehi-wahi sdug-ñsal* the evils of birth—old age, sickness and death.

སྐྱེ་བ II: *skye-wa* जाति 1. the being born; the birth; also re-birth; རྒྱུ་བ་མཚན་བ *skye-wa mtho-wa* high birth; of high birth; nobleman; male; རྒྱུ་བ་དཔལ་བ *skye-wa dma-h-wa* or རྒྱུ་དཔལ *skye-dmah* or རྒྱུ་དཔམ *skye-dman* of low birth; ignoble; also a woman: མི་ལུས་ཐོབ་ཀྱང་རྒྱུ་བ་དཔམ *mi-lus thob-kyan skye-wa dman* born a human being, it is true, but only a female. རྒྱུ་མ་དཔམ *skyes-dman*, in colloquial *kyer-men*, a vulgar word for wife or woman: འི་ “*skyer-men*” my woman or wife: མིང་རྒྱུ་བ་བཞེན་བ *mir skye-wa bshen-pa* to take or assume rebirth, existence, life.

རྟེན་བ III: 1. to become; to begin to
 exist; to arise: བྱེད་ཀྱི་མི་རྟེན་ཆུས་པའང་འཛི་བའི་ཕྱིར་ *ut*
ne morbus ulhus nascatur, natus quoque sedetur
 (Jā.), རྟེན་ཁྲིམ་པའི་སེམས་རྟེན་ཏེ་ *khe-lu khros-pahi*
sems-skyes-te the youth—thoughts of wrath
 arising (in him). 2. to grow (*nasci*): ལུང་པ་འབྱ་
 རྟེན་བ valleys where corn grows: རྩ་མགོ་ལ་རྟེན་
ru mgo-la skye a horn is growing on
 the head. 3. =འཕེལ་བ་ འདྲན་, འདད་, འཇིགས་
 growing up, or grow up; thriving. 4.
 to grow (*crescere*); རྩེན་ *cher* or རྩེན་པོར་རྟེན་བ་
chen-por skye-wa to grow up; to grow tall:
 རས་ཀྱང་ལུས་ཀྱི་རྩེད་རྟེན་ས་མོ་ *ras-kyan lus-kyi tshad-*
du skyes-so the garment also grew to the
 measure in proportion to the growth of
 the body, i.e., རྩལ་ཐོང་པར་རྟེན་ས་མོ་ *rtul-phod-par*
skyes-so, he grew up a valiant man; became

a valiant man; to bud, germinate, sprout; in *W.* to accelerate the germinating of the seed by maceration.

ཐྱུ་བ་ IV: 1. v. ཐྱུ་གནས *skye-gnas* in a concrete sense the reborn individual: ལུས་ བྱི་ཐྱུ་བ་ཡིན *yum-gyi skye-wa yin* she is the rebirth of the mother. 2. the arising, etc 3. the growing, etc.

མེ་བ་རྒྱལ་ *skye-wa ryal* = མེ་བ་ *skye-pa* a
person.

ཐུ་བ་རྒྱུན་གཏོང་ *skye-wa rgyun-gcod* to stop
the continuance of birth—to interrupt
it.

Syn. བླ་སྤྲུལ *brag-sprag*; གཤམིང་ *gab miñ*
(*Miñ.*).

ཆེ་བ་ལྔ་པ་ *skye-wa lnga-pa* = དྲ་དཀར་གལས་འཁྱེབ་
duñ-gkar gyas-hkhyl दक्षिणावर्तं गङ्गा a conch-
 shell with its coil reverting to the right
 instead of to the left (*Mñon*).

ལྷོ་བ་ཤྲ་ *skye-wa sha* प्रागजन्म former birth; anterior birth; ལྷོ་བ་ཤྲ་མཐའ་རྟེན་ *skye-wa sha-mahi re-kha* the lines or marks in the hand or head which are supposed to represent the symbols of one's acts in a former life.

ལྷོ་བ་འབྱུང་བ་ *skye-wa mthun-pa* is defined as
རིགས་རྩལ་གཅིག་པར་ལྷོ་བ་འབྱུང་གཅིག་ལྷོ་བ་ *rigs-rus gcig-
par skye wahu nin-gcig skye-wa* "the being
born of one and the same lineage or the
being born on one day."

ལྷོ་འདྲ་འཇིག་པ་ *skye-wa dan hjig-pa* birth
and death, or passing away; frequently
of thoughts, passions, &c. (the person as
well as the thing in the accusative).

ལྷོ་བ་དྭགས་ *skye-wa dran-pa* जातिस्मरण
remembrance of a former birth.

ཐུ་བ་བདུན *skye-wa bdun* seven periods of
life.

མུ་བ་འདི་ལ *skye-wa hdi-la* in this my
present period of life.

མྱེ་ལྡན *skye-lan* = སེམས་ཅན *seng-can*
 animated beings (*Mñon.*).

མེ་ལུམ *skye-ldum* a plantain (in Zayul)
(*Snd. Hbk.*).

ལྷ་བློལ *skye-wa spel* = འཕྲིག་པ་ *hkhriḡ-pa*
to copulate.

Syn. དག་མགུར་གྱི་ *dgah-mgur spyod*; ཆགས་
 གྱི་ *chags-spyod*; འདྲ་ལོག་གྱི་ *hdod-log spyod*;
 དབང་པོ་གཉིས་ཀྱི་ *dwān-po gñis sbyor*; ལོག་གཤེས་
log-gyem; གསང་གྱི་ *gsañ-spyod*; མི་ཚངས་ཀྱི་
mi-tshañs spyod (Mñon.).

མྱ་པ་ཕྱི་མ skye-wa phyi-ma = མྱ་ཕྱི་མ tshe
 phyi-ma future birth or existence.

ལྷ་བ་ཕྱ་མོ་ *skye-wa phra-mo* = ལྷ་ཕྱ་མོ་ an
animalculæ; also a small grain (*Mon.*).

མེ་པ་གཞན *skye-wa gshan* जन्मान्तर a future
or previous birth.

ལྷོ་བ་རིག་པ་ *skye-wa rig-pa* inherited intel-
ligence: ཁམས་ཐམས་ཅད་འབྱུང་བ་ལྔར་ཤེས་པས་ལྷོ་བ་རིག་པ་
khamṣ thams-cad hbyuñ-wa ŋhar ces-pas skye-
wa rig-pa that all the elements from
which we spring are known to be five is
hereditary knowledge.

མེ་པའི་ཆ་ཅན་ *skye-wah'i cha-can* = བྱི a dog.

Syn. རྡོ་རྗེའི་མཆུག་མ་ *rdo-rjehi mjug-ma*; སེང་གེའི་མཆུག་ *señ-gehi rigs*; གྲོང་གི་གཙུག་གཟན་ *groñg-gi gean-gzan* (*Mñon.*).

ལྷ་བའི་ལམ་གྱིས་ *skye-wahi lam-ster* = མ་ *ma*
mother (*Mñon.*).

ལྷ་བས་མཐོ་ *skye-wa8 mtho* = ལྷ་པ་ *skyes-pa*
of high birth; man.

ལྷ་མོ་འཕྲོ་མ་ *skye-was hthob* उपपत्तिप्राप्तिलभिक
or लब्धनिक inheritance; heritage.

སྐྱེ་བོ *skye-bo* 1. a general name for all living creatures; རིག་མཉམས་པ་སྐྱེ་བོ *mi la-sogs-pa skye-bo* man and other living beings. 2. people; mankind; དཕུལ་བཅས་སྐྱེ་བོ *hpgrul bcas skye-bo* infatuated men ; རྒྱུ་ལྡན་པ་གནད་རྣམས་ *skye-bo mkhas-pa gshan rnam* other intellectual people ; རྒྱུ་ལྡན་པ་འདི་ཡིད་དུ་ཤོང་བ་ *skye-bo mañ-poñi yid-du hoñ-wa* beloved by many; རི་ནག་སྐྱེ་བོ *mi-nag skye-bo* laymen (on account of the dimness of their religious knowledge); མོ་མོ་སྐྱེ་བོ *so-so skye-bo* པུམ་གྲུན་ the lower clergy, common monks, but also simple laymen if they are not quite without religious knowledge; not of saintly origin; not an incarnate Lama; རྒྱུ་ལྡན་པ་ཙང་ལ་ཡན་ཏན་ *skye-bo thams-chad la phan-yon* སློབ་ཆ་ཞུགས་པ་ useful to all ; of public utility.

Syn. རྩེ་འགྲོ *skye-hgro*.

སྤྱི་པ་བྲེས་པ་ *skye-bo bkres-pa* hungry person: སྤྱི་པ་འདྲ་གནས་པ་འཛི་སྤྱི་པ་བྲེས་པ་ *skye-bo bkres-pa* the people residing in that country (or continent) are (always) hungry (*K. d.* 143).

ཟླ་པོ་ངན་པ་ *skye-ho nan-pa* རལ་ཤིང་འཕྲུག་པ་ཅིས་ཟླ་པོ་
 ངན་པ་ཟླ་པོ་པར་བྱེད་ *skye-ho nan pañ hgrogs-pa-yis,*
skye-ho dam-pa rlag-par byed by friendship
 with a bad man a holy man is spoiled
 (Cān.).

ལྷ་པོ་དམ་པ་ *skye-bo dam-pa* རུ་ཇེན་ a good
or holy man; an incarnate being.

ཐུ་པོ་གནས་པ་ *skye-bo gnas-pa* ग्राम a
place of habitation.

སྐྱེ་ལོ་ལྔ་པ་ཆེན་པོ་ལྟ་བུ་ *skye-bo phal-po-chehu*
phan-pa महते जनकायाय हितम् of good or
 use to the general public.

ཀློང་ཆུང་པོ་ཆེ *skye-ho tshan-po-che* a large number of men; a crowd; ཆུང་པོ་ *tshan-po* implying a large number.

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-ho gso-thig* n. of a treatise on ethics by Nāgārjuna (*Tan d.* བློ་པོ་ 176).

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skyu-bohi gtam* जनवाद, जनोक्ति popular talk; rumour.

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-bohi tshog* जनता assembly; a crowd.

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-bohi tshog-can* = མཛེ་ལོ་མོ་ *smad-htshoñ mahi gtso-mo* queen of the harlots (*Mñon.*).

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-hos bskur-ma*, v. མཛེ་ལོ་མོ་ *smad-htshoñ mahi gtso-mo* (*Mñon.*).

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-hos dwen-pa* a solitary man.

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-med btsan-sa zin-pa* attained to an exalted state of existence from which there is no rebirth.

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-rmoñs* = ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-bu rmoñs-pa* a stupid man; one who is sunk in pleasures or sordid acts.

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-tshe* राजिका mustard; ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-tshehi hbru* राजिका तण्डुल mustard grain.

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-zla (keh-dā)* the month or the particular phase of the moon in which one is born (*Ya-sel. 11*).

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-rags*, v. ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-rags*, girdle. The term in *Mil.* book, *skye-rags-kyi ras hdi*, seems an inversion of the intended order of the words.

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-çin* = ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *sdon rkañ sbod* a tree with a huge trunk.

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-ser-gyi rluñ* the cold north wind called *skyeñ-ser rluñ* in *Mil.*: ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་པོ་མ་རྒྱུ་ན་, ལྷོ་རྒྱ་རྒྱུ་ན་གསལ་མེ་ལུ་ལ་ *byañ skye-ser-gyi rluñ-po ma, rgyab-na lho-ru tsan-dan-gyi-nags mi-hgul* if the north wind does not blow, the sandal trees in the south do not move.

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-srid sa-bon* = བཤུ་མེ་ལུ་ལ་ *father* (*Mñon.*).

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-g* = *keg* or *kag* misfortune.

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-gs* 1. n. of a bird; ཅུ་ཀློང་གསལ་ *chu-skyegs* coot; water-hen (*Sch.*); རི་ཀློང་གསལ་ *ri-skyegs* a large singing bird (*Cs.*); also according to *Sch.* grouse; heath cock. 2. རྒྱ་ཀློང་གསལ་ *rgya-skyegs* sholl-lac (*Jā.*).

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skyeñ-ica* or ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skyeñs-pa* सलज्ज to be ashamed; shame; bashfulness: ཁ་ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *kha skyeñ-ica* or ལ་ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *shal skyeñ-ica* to be unable to reply out of shame.

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skyeñ-ser rluñ*, v. ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye-ser-gyi rluñ*.

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skyeñs-pa med* विलज्ज; = རོ་ཆེ་མེད་ *shameless* (*Mñon.*).

ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skyed* and ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skye* 1. growth; progress; increase: རྩ་ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *tshe-skyed* longevity or increase of life: ལུ་ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *lu skyed* growth of the body: དཔང་ལ་ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *dwañ-thañ skyed* growth of wealth and power: རྩལ་ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *stobs-skyed* increase of strength: རྩལ་ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *nus-pa skyed* increase of efficacy or ability: ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *skyed che-war hgyur-ica* to grow much: གཤམ་གྱི་ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *gshan-gyi zla skyed-paš dehi shag-skyed* *che* his daily growth was greater than the growth of others in a month (*Jā.*): ལུ་ལེ་ཀློང་གསལ་གྱི་ཀློང་ *yur-waḥi chu-yis shiñ skyed*

hdra just as the water of the irrigation canals makes growth in the fields ; ཐུང་གིས་འཛུགས་པ་ *skyed-kyis htsho-wa* to nurse up ; ཐུང་ཡོང་ *skyed-yoñ* shall make progress. 2. interest ; profit ; gain : དངུལ་ཐུང་ *dñul-skyed* profit in silver or money ; འབྲུ་ཐུང་ *hbru-skyed* interest of corn loan ; ཐུང་དུ་གཏང་བ་ *skyed-du gtañ-wa* to lay out or to give on interest (*Cs.*) : ཅད་ལ་ཐུང་མེད་ *nad-la skyed med* (this) is of no use for that disease (*Jä.*).

ཐུང་སྒོ་ *skyed-sgo*, not improbably ཐུང་སྒོ་ *rgyal-sgo*, principal door (*Jä.*).

ཐུང་ཅན་ *skyed-can* 1 : yielding interest or profit (*Cs.*).

ཐུང་ཅན་ II : *skyed-can*, v. ཅན་དན་གྱུ་གི་མྱེང་པ་ *tsan-dan sbrul-gyi sññ-po*, the sandal wood called 'snake's heart' (*Mñon.*).

ཐུང་ཅེག་ *skyed-cig* ཡར་ཐུང་ཅེག་ *yar-skyed cig* let it grow up, thrive.

ཐུང་པ་ I : *skyed-pa* vb. pf. བཟུང་ *bzskyed*, act. to ཐུང་བ་ *skye-wa*, to procreate, generate, and, sometimes, to bring forth ; give birth to : འཁྲུག་ལུས་འདི་བཟུང་པའི་ཡུལ་དང་མ་ *ca khrag lus hdi, bzskyed-pahi pha dañ ma* the parents who generated this body of blood and flesh : མངས་ཀྱས་ཐུང་པའི་ཡུལ་དང་ལུས་ *sañs-rgyas thams-cad bzskyed-pahi yab dañ yum* the father and mother who have begotten all the Buddhas : ཐུང་བྱེད་ *skyed-byed* tree.

ཐུང་པ་ II : 1. to produce, form, cause ; and metaph. to generate (opposite to མེད་པར་བྱེད་པ་ *med-par byed-pa* to destroy, annihilate), e.g., diseases, fear, roots of virtue, merit : བསོད་ནམས་ཀྱི་རྩ་གསལ་པོན་ the accumulation of merits or the seed or germ of virtue. Fig. འབྲས་བུ་ *hbras-bu* retribution : ཐོབ་བཟུང་པས་, དེའི་ལུས་ཡང་ཐོབ་པ་ཅུང་ཟད་ཐུས་ནས་ *spro-wa bzskyed-pas, dehi pha-ma-yañ spro-wa cuñ-zad skyes-nañ* joy having arisen (in him), his parents

also were caused a little joy : ཐུང་པ་ཅན་གྱིས་བཟོས་པ་ཐུང་དེ་ *thams-cad-kyis bñtson-hgrus bzskyed-do* they all created zeal ; took great pains : ཅེས་བསམ་པ་བཟུང་ནས་ *ces bsam-pa bzskyed-nañ* thus were thoughts generated (*Jä.*). 2. ཐུང་པ་ *skyed-pa* or ཐུང་པོ་ *skyed-po* जनयिता, जनक father.

ཐུང་འཕེལ་ *skyed-hphel* ཡོད་པས་མེད་པ་བྱ་མོན་ཐུང་འཕེལ་མོང་ *yod-pas med-la bu-lon skyed-hphel thoñ* (the rich one) who has should give loan on interest to one who has not (*Kathañ. 7 115*).

ཐུང་བྱེད་ *skyed-byed* applies to father or earth ; also to a tree ; ཐུང་བྱེད་པ་ *skyed byed-pa* blowing : ཇི་མིང་རྒྱུད་ནི་ཐུང་བྱེད་པ་ *ji srid rluñ-ni skyed byed-pa* यद्वाति मावतः as the wind blows (*A. K. 2-7*).

ཐུང་མ་ *skyed-ma* = ཐུང་བྱེད་མ་ *skyed-byed ma* जननी mother ; also ཇལ་ལ་ shadow ; shade.

ཐུང་མལ་ *skyed-tshal* निकुञ्ज, उद्यान, उपवन the so-called Tibetan park ; artificial grove ; also ཐུང་མས་མལ་ *skyed-mos tshal*.

ཐུང་རིམ་ *skyed-rim* उत्पन्नक्रम the kind of *Tantrik* meditation in which one has to imagine himself to be a god with a view ultimately to be changed into a god : ཇོག་མ་རིམ་ *rdsoḡs-rim*, सम्पन्नक्रम, in which according to the *Tantrik* process one has to pass through five stages of development before attaining the *Bodhisatva* rank.

ཐུན་ *skyen* कण्टक thorn.

ཐུན་པ་ *skyen-pa* = བརྒྱལ་པ་ *mgyogs-pa* (*Nag.*) 1. quick, swift : ཐོ་ལ་ཐུན་པ་ *khro-la skyen-pa* or མང་ཐུན་པ་ *sdañ skyen-pa* swift to wrath : ཐུང་ཐུན་པ་ *byed skyen-pa*. 2. rash, hasty, precipitate. 3. nimble ; dexterous : འཕོང་ཐུན་པ་ *hphoñ skyen-pa* dexterous in shooting ; a skilful archer.

ཐུན་ལ་ *skyen-la* colloq. C. "upwards" (*Snd. Hbk. 94*).

ལྷོ་མ་པ *skyem-pa*, resp. to be thirsty; **ལྷོ་མས** *skyems* 1. thirst. 2. drink, beverage, especially beer; also **ལལ་ལྷོ་མས** *shal-skyems* or **ལལ་ལྷོ་མས** *shal-skom*; **ལྷོ་མས་བཞུགས་པ** *skyems hdren-pa* to offer or set before an honoured person something to drink; **ལྷོ་མས་བཞུགས་པ** *skyems bshes-pa* to accept of it; to take it; **ལྷོ་མས་ལ་གསལ་རས་བྱེད་པ** *skyems-la gsol-ras byed-pa* to be permitted to drink beer in company; **གཤེད་གསལ་ལྷོ་མས** *gcegs-skyems* a carousal on the departure of an honoured person; drink-offerings to a lama on his departure (*Mil.* 12a); **གཤེད་ལྷོ་མས** *gser-skyems* an offering of beer or wine to the gods for the good success of an enterprise, a journey, etc., also for recovery from illness; **གཤེད་ལྷོ་མས་པ** *gser skyems-pa* "the offerer of golden drink"; a *Tantrik* priest who offers the drink to the gods; among the religious dancers of Tibet the priest who offers wine to the gods for invocation is called *Gser-skyems-pa*.

ལྷོ་མ་བྱེད་མ *skyem-byed-ma* རི་མཐོ་འཕྲུལ་ the God-dess *Is'vari*.

ལྷོ་མ་ཤོག *skyem-cog* a kind of superior paper manufactured in the town of **ལྷོ་མས** *Skyems* in the district of *Dwags-po*; this paper is of large size, generally measuring two feet by six feet in size.

ལྷོ་མས *Skyems* n. of a place in རྟགས་པོ་ Upper *Dhags-po*.

ལྷོ་མས་ཇར་ *skyems-chañ* beer; **ལྷོ་མས་ཆུ** *skyems-chu* drinkable water; drinking water.

ལྷོ་མས་རྩོད་རྩོད་ *Skyems-stoñ rdsoñ* the fort of *Skyems-stoñ*; **ལྷོ་མས་ཐུགས་ལུང་** *Skyems-sprags luñ* the place where the finest *Daphne* paper called *skyems-cog* is manufactured.

ལྷོ་མས་ཆུག *skyems-tshug* cup; dish (*Sch.*): **ལྷོ་མས་སིང་** *skyems-siñ* small beer-cup (*Jā.*).

ལྷོ་མས་བཟང་ *skyems-bzang* pleasant beverage, such as good wine or savoury tea.

ལྷོ་མས་གསལ་ *skyems-gsol* resp. beverage, drink: **མཎྟ་ར་བཞུགས་ལྷོ་མས་གསལ་** *mandarawañ glu ya-ras skyems gsol* (the lady) *Mandarava* sang and offered drink to the superior (personages).

ལྷོ་མ་ལྷོ་ *skyer-skye* = རྩི་ལྷོ་མའི་མདྲ་ག་སེར་ལྷོ་ reddish brown (*Nag.*).

ལྷོ་མ་ལྷོ་ *skyer-skyer* solitary; perfectly solitary: **ལྷོ་མ་ལྷོ་མའི་དང་ལུག་ལུག་ཁྱི** *skyer-skyer mi dañ hgul-hgul khyi* lonely without men; where not even a dog stirs about.

ལྷོ་མ་ཁ་ *skyer-kha* a kind of dye; colour; རྩི་ལྷོ་མ་ རྩི་ལྷོ་མ་ yellow dye; a light yellow colour.

ལྷོ་མ་ཆུ *Skyer-chu* n. of a river of རྩི་ལྷོ་མ་ (*Pa-ro*) in Bhutan.

ལྷོ་མ་པ *skyer-pa* the barberry; applied to the plant and its wood from which a yellow dye is extracted; the flower of this plant is said to be cure for diarrhoea, its fruit draws out bilious matters and its yellow bark is useful in dropsy, etc.; **ལྷོ་མ་ཁ་** *skyer-khañ* a confection of **ལྷོ་མ་པ** *skyer-pa* useful in eye diseases.

Syn. **ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་** *khu-wa ser-po*; **ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་** *dus-skyes*; **ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་** *ciñ-ser*; **ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་** *ci-la-dru* (*Mñon.*).

ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ *skyer-dman* = **ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་** *skyes-dman* a woman. The former is a corruption of the latter and, sounded *kyermen*, is one of the most familiar terms in the colloquial for "wife" or "woman."

ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ *skyer-ciñ* ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ n. of a tree, *Flacourtia cataphracta*.

ཐུལ་གྱུར་ *skyel-gyur* सम्प्रान्ति removal of articles, furniture, etc. (to another place): ཐུལ་ཅེ་བ་ *skyel che-wa* अतिक, अन्निक frequent removal or changing.

ཐུལ་བྱུང་ *skyel thuñ* to accompany or to escort one from the place of starting to a distance on the way: ལྷ་བཅུན་པས་ཐག་རིང་པོར་ ཐུལ་བྱུང་མཆེད་ནས་ *Lha btsun-pas thag riñ-por skyel thuñ mdsad nas* Lah tshun-pa having accompanied the party to a long distance (*A. 129*); ཐུལ་བྱུང་བྱེད་པ་ *skyel-thuñ byed-pa* or གཤེགས་ཐུལ་བྱེད་པ་ *gcegs-skyel byed-pa* to accompany one to a short distance (generally with some wine for his refreshment). ཐུལ་དར་ *skyel-dar*, acc. to *Lex.* also in colloq., presentation scarf of the departing person to those that had accompanied him for a short distance.

ཐུལ་བ་ I: *skyel-wa* pf. and fut. བསྐྱལ་ *bksyal*, imp. ཐུལ་ *skyo!* 1. to carry, take away: ཤེའུ་ལོ་ཐུལ་བ་ *ci-wa hi ro skyel-wa* to take away the body of the dead (*Cs.*): ཤེང་མ་ཐུལ་ཅེག་ do not bring wood: ཐུལ་ཤོག་ bring! ཐུལ་མོང་ take away! 2. to send, e.g., clothes, to somebody. 3. to risk, to stake (one's life རང་སྟོག་ *rañ-srog*). 4. to use, to employ: བ་གྲུང་ལས་བྱེད་པ་ཐུལ་ *ba glang las byed-pa la skyal* use an ox for work; ལས་བྱེད་པ་མེ་ཆོ་ཐུལ་ to devote one's whole life to work. ལེ་ལོ་ནང་ན་ in idleness; གཏོར་མ་གྲུང་ཐུལ་བ་ *gtor-ma glud skyel-wa* to cast away as a ransom in the tormas sacrifice; ཁ་ཐུལ་བ་ *kha skyel-wa* to kiss (*Jä.*); གནོད་པ་ཐུལ་བ་ *gnod-pa skyel-wa* to do harm; to hurt; inflict an injury; to play one a trick; མནའ་ཐུལ་བ་ *mnañ skyel-wa* to swear; take an oath; ལྟོ་ཐུལ་བ་ *lo skyel-wa* to rely; depend upon; repose confidence.

ཐུལ་བ་ II: pf. and fut. བསྐྱལ་ *bksyal*, imp. ཐུལ་ *skyo!* 1. to conduct; accompany; resp. གདན་ཐུལ་བ་ *gdan-skyel-wa*; ཐུལ་ལ་ཤོག་ *skyo!-la fog* conduct him hither; བསྐྱལ་

btsu-bksyal going to meet and to accompany; གཤེགས་ཐུལ་བྱེད་པ་ *gcegs skyal-byed-pa* resp. to accompany an honoured person on departing; to see him off.

ཐུལ་མ་ *skyel-ma* आनुगमक an escort; convoy: ཐུལ་མར་ཡོད་ *skyel-mar yod* he is a guide (to me): ཐུལ་མ་གྱི་ *skyel-ma shu* grant us safe conduct. དམག་དང་བཅས་པའི་ཐུལ་མ་ *dmag dan bcas pañi skyel-ma* a military escort; ཐུལ་ཤོགས་བྱེད་པ་ *skyel-rogs byed-pa* to escort or accompany one to a place.

ཐུལ་མི་ *skyel-mi* an escort: ལྷ་ས་ནས་ཐུལ་མི་དགོས་ རིགས་རྒྱུ་རྒྱུ་མི་དཔོན་ནས་གཏོང་བ་བཅས་བཀུས་ *Lhasa nas skyel mi dgos rigs shñar-rgyun ltar mi-dpon nas gtoñ-wa bcas bgyis* the *Mi-dpon* should arrange for the escort (*skyel-mi*) of those formerly entitled to that privilege from Lhasa.

ཐུས་ I: *skyes* 1. v. སྐ སྐ སྐ *ska*. 2. v. ཐུས་ *skyed*. 3. ཐུ་བ་ *skye-wa*.

ཐུས་ II: also ཐུས་མ་ *skyas-ma* or ཐུས་མ་ *skyo-ma*, ཐུས་མ་ *khyos-ma*, resp. གནང་ཐུས་ *gnañ-skyes* सन्देश, उपहार, संवाद a present; news, tidings; འབྱོར་ཐུས་ *hbyon-skyes* = མེད་མ་ ཐུས་ *phobs-skyes* a present given to or received from somebody on his arrival or going away; ཐུས་ཅང་ *ske-chañ* a present of beer: ཐུས་ཅེན་ *skyes chen* a present sent with a letter, etc. (*Nag.*); ཐུས་ཁུར་ *ske-khur* present of cakes; ཐུས་ལན་ *ske-lan* a present made in return (*Cs.*).

ཐུས་ III: རྩམས་, རྩམས་, རྩམས་ birth or growth; growing or grown; རང་ཐུས་ *rañs-kyes* self-grown; ཞིང་ཐུས་ *shiñ-skyes* born in a grove; ལྷན་ཐུས་ *lhan-kyes* सहज or सहजात born together; ཐོ་ཐུས་ *pho-skyes* male; མོ་ཐུས་ *mo-skyes* female; རྩམས་ཐུས་ *ñags-skyes* of enchanted growth; born out of charms: ཞིང་ཐུས་ལྷན་ཅེག་ཐུས་དང་ རྩམས་ཐུས་ཀྱི་མཁའ་བསྐྱེད་ཆོག་ཐུས་ ཐུ་མ་མ་བཞིན་དུ་བཅེ་བར་དགོངས་ནས་དངོས་གྲུབ་ཀྱིན་ཐུ་ཐུ་ཞིང་

dgah bral; ར་ག་བྱ་ཅན *ral-gu-can*; འབྲིག་མི་ཅུས *hkhriḡ mi-nus*; འབྲས་དབྱེད་པ *hbras dbyud-wa*; རྒྱལ་རུམ་པ *ñug-rum-pa*; བཅོམ་པའི་མ་ནིང *bcos-pahi ma-niñ* (*Mñon.*).

* ཀླུ་པའི་ཀླུ་རྒྱུད་ *skyes-pahi rgyu-skar* ཇམ་འབྲས་ (*Schf.*) the particular star or constellation under which one is born.

ཀླུ་སྒོར་ *skyes-spor* the measure used by creditors in receiving back the loan of grain, etc.: ལྷ་སྒོར་དང་ལྷ་སྒོར་གཟུགས་བཞུགས་ཀླུ་སྒོར་ཆེ *lha-spor dañ lhas-srañ gsum bshi skyes-spor che* "a large kye-phor contains 3 or 4 ounces in measure or weight."

ཀླུ་པ་རྒྱལ་ *skyes-wa rgyal*=ཀླུ་པ་ *skyes-pa* or མེ་ཤ་ a man or male person (*Mñon.*).

ཀླུ་པན་ *skyes-phan*=ན་ཅུང་ཐུབ་ཅི་ a damsel, maiden.

ཀླུ་པ་ *skyes-bu* རྒྱལ་པོ་ man, esp. a holy man; person; ཀླུ་པ་གང་ *skyes-bu gañ* whosoever; human (*Med.*); one: ཀླུ་པ་ལག་པ་བརྒྱུད་པ་ *skyes-bu lag-pa brkyañ-wa tsam-gyis* as quick as one stretches out his hand (*Jā.*); ཀླུ་པ་དཔལ་པ་ *skyes-bu dam-pa* སྐུ་ཐུབ་པ་ a saint; དད་ཅན་ཀླུ་པ་ *dad-ldan skyes-bu* the believing; the faithful. According to some Tibetan grammarians ཀླུ་པ་ *skyes-bu* applies both to men and women: ཀླུ་པ་གང་ཞུགས་དཔལ་ཅན་, གང་ཞུགས་ལྷ་མས་མཆོད་ཀྱིད་པ་, རྒྱུ་པའི་བཀའ་བཞུགས་ཀྱིད་པ་, དེ་ནི་མངའ་ཀླུ་མ་རྒྱུ་པ་བཞུགས་ *skyes-bu gañ-zag dad-pa-can, gañ-shig lha rnamṡ mchod byed-pa, Ston-pahi bhakḡ bshin byed-pa-ste, de ni Sañṡ-rgyas-rnamṡ-kyis bñags* (*K. du. 196*) that human being who is faithful, and who worships the gods (saints) and acts according to the commands of the Teacher is praised by the Buddhas.

ཀླུ་པ་ཀླུ་མ་ཐག་པ་ *skyes-bu skye mchog* རྒྱལ་པོ་ཐུབ་པ་ the chief among men.

ཀླུ་པ་ཀླུ་མ་ཐག་པ་ *skyes-bu khu-mchog* རྒྱལ་པོ་ཐུབ་པ་ the leader of men.

ཀླུ་པ་ཀླུ་མ་ཐག་པ་ *skyes-bu can* རྒྱུ་པའི་ཀླུ་པ་ *rta-dañ bcas-pahi skyes-bu* a horseman; one on horseback.

Syn. རྒྱུ་པ་ *rta-pa*; རྒྱུ་པ་ཀླུ་པ་ *rta-la gshon-pa* (*Mñon.*).

ཀླུ་པ་མཆོག་ *skyes-bu mchog* རྒྱལ་པོ་ཐུབ་པ་ a superior person; lama; also རྒྱུ་པ་ཐུག་པ་ *skyes-bu chen-po* མཆོག་པ་ a great man or saint; an epithet of Buddha.

ཀླུ་པ་མཐོ་ *skyes-bu mtho*=ཐུ་ཤིང་ *ghu-ciñ* n. of a tree supposed to grow in the land of the Nāga (*Mñon.*).

ཀླུ་པ་ཀླུ་པ་ *skyes-bu nag-po*, same as མིང་ཅན་ ཀླུ་པ་, n. of a kind of flower (*Sman. 447*).

ཀླུ་པ་པོ་ *skyes-bu pho*=ཀླུ་པ་ *skyes-pa* a man or male person.

ཀླུ་པ་པོ་པོ་ *skyes-bu hbrin*=ཀླུ་པ་པོ་པོ་ *skyes-bu bar-ma* or ཀླུ་པ་པོ་པོ་པོ་ *skyes-bu dbus-ma* མཐོ་པོ་པོ་ the second person; personal pronoun in grammar.

ཀླུ་པ་པོ་པོ་པོ་ *skyes-buñi hkhruḡs-pa* རྒྱལ་པོ་པོ་ pride, self-respect.

ཀླུ་པ་པོ་པོ་པོ་ *skyes-buñi ños* རྒྱལ་པོ་པོ་, རྒྱལ་པོ་པོ་ manliness; manly self-respect or confidence.

ཀླུ་པ་པོ་ *skyes-ma* 1. fem. of *skyes-pa*, a female; she that has been born. 2. མཐོ་པོ་ a bride. 3. ཀླུ་པ་པོ་ *skyes-ma* fern in Sikkim.

ཀླུ་པ་པོ་པོ་ *skyes-ma thag* as soon as born; newly born.

ཀླུ་པ་པོ་པོ་པོ་ *skyes-ma thag-pa* a new-born infant.

Syn. བཅོམ་པ་པོ་པོ་ *btsas-ma thag-pa*; རྒྱུ་པ་པོ་ *sho thuf-wa*; རྒྱུ་པ་པོ་ *gshib-hthuf*; རྒྱུ་པ་པོ་ *hjib-hthuf*; རྒྱུ་པ་པོ་ *hkhjud-hthuf*; རྒྱུ་པ་པོ་པོ་ *ho-mahi mgrin-pa-can* (*Mñon.*).

morning (*i.e.*, at dawn) by taking barley gruel, wind is not engendered (*A.* 155).

མྱོ་ངས་ཚ་ཚགས་ *skyo-ras tsho-tshogs* n. of a kind of chintz (*S. kar.* 179).

མྱོ་རྒྱས་ *skyo-rogs* a consoler; one who consoles a person during grief: བུ་མེ་མྱོ་རྒྱས་ཨ་མས་མི་ཡན་ the mother cannot be the consoler of her daughter's grief, *i.e.*, one cannot be of service to another in certain cases of sorrow.

མྱོ་གས་ *skyo-gas* to be sad; sorrowful: རང་ལ་ངེས་འབྱུང་དང་མྱོ་གས་སང་ལུད་མྱེས་ *ran la neṣ-hbyuñ dañ skyo-gas sad-sud skyes* he felt (slight) repentance and sorrow.

མྱོ་སངས་ *skyo-saṅs* to console in his grief or sorrow or repentance.

མྱོ་སངས་ཉིད་ *skyo-saṅs nīd* freedom from fatigue.

མྱོ་སངས་གནས་ *skyo-saṅs gnas* a pleasure garden.

མྱོག་ནག་ *skyog-nag* iron spoon or scoop.

མྱོགས་ *skyogs* 1. a spoon or ladle; also shovel. Wooden spoons for wine measure used in Tibet are called མྱོགས་ *skyogs*. There are three kinds of spoons used in Tibet for measuring liquids, salt, &c.—those which are mounted with copper are the largest; those lined with silver are of middle size; those of the smallest size are tipped with gold and called *gser-skyogs*, golden spoons. མེ་མྱོགས་ *me-skyogs* coal shovel; ལྗང་མྱོགས་ *lung-skyogs* the copper spoon with which to measure the allowance in salt and oil for servants, etc.; ལྷ་མྱོགས་ *shu-skyogs* melting spoon or crucible. 2. drinking cup; bowl; goblet; གཤེད་མྱོགས་ *gser-skyogs* དངུམ་མྱོགས་ *danul-skyogs*, etc., gold cup, silver cup, and wooden cup are now called

གཤེད་བུ་ *gzar-bu*; ལམ་མྱོགས་ *shal-skyogs* lip-cup; resp. eating or drinking-cup; བས་མྱོགས་ the rein of a bridle; also name of tribe in Tibet (*Vai. kar.*).

མྱོགས་ལྷོ་འབྲུ་ *skyogs lto-hbu* a snail in *W.* (*Jā.*).

མྱོགས་པ་ *skyogs-pa* 1. to turn: མཐུན་པ་ *mgrin-pa skyogs-pa* to turn the neck, *i.e.*, look round, back; also to turn away, aside. 2. one who uses or manufactures the coal-shovel or stone scoop, etc.

མྱོགས་པ་ *skyogs-pa* མྱོན་འདྲགས་པ་ *skyon hdogs-pa*; དུམ་མྱོན་འདྲགས་པ་ to find fault with.

མྱོགས་མེད་ *skyogs-med* རིལ་མེད་ not curved; without any curvature or crookedness.

མྱོང་ལྷན་མ་ *skyoñ ldan-ma* n. of a goddess; she who protects.

མྱོང་བ་ *skyoñ-wa* བཀྲ་, རམ་, རམ་ལས་, pf. བཟུངས་ *bṣkyoñs*, fut. བཟུང་ *bṣkyañ*, imp. བཟུངས་ *bṣkyoñs* or བཟུངས་ལེག་ *bṣkyoñs-ṣig*, to guard; to keep; to defend; to save; preserve (the life, the body); to support; to take care of (poor people): དྲིན་བཟང་པོས་མྱོང་བ་ *drin bzang-poṣ skyoñ-wa* to support by benefits, favours: བཟུངས་ཀྱིས་མྱོང་བ་ *thabs-kyis skyoñ-wa* to protect by various means; to attend to: ཐུགས་དམ་གྱི་མྱོང་བ་ *thugs-dam-gnyi skyoñ-wa* to protect by the moral force of meditation: ལག་ལེན་གྱི་ *lag-len-gyi* by exercise: རྒྱལ་ཁྲིད་མྱོང་བ་ *rgyal srid skyoñ-wa* to rule; govern a kingdom: ཚས་བཞིན་ཏུ་བཟུང་བ་ *chos bshin-tu bṣkyoñ-wa* to protect by justice or justly: ཚས་མྱོང་བ་ *chos-skyoñ* བཟུངས་པ་ protector, defender of religion, is used for a certain individual deity or for a class of exorcists in some of the monasteries of Tibet. Under this head there are certain powerful deities who have taken on themselves the duty of defending Buddhism against its

any fault or mischief to any body ; ཐོན་
མེ་མངོན་པ་=ཐོན་ན་མ་གྱི་བ། not perceive a fault or
defect.

ཐོན་ཐུ *skyon-skye* དེ་ལོ་ལྟ་བུ་ལ་ ལུ་བཅས་ con-
ducive of sin ; sin-producing.

ཐོན་པ་ག *skyon-pag* ཀུན་ལ་ thorny ; mis-
chievous.

ཐོན་ཅན་ *skyon-can* = ཐོན་དང་བཅས་པ་ *skyon-dan*
bcas-pa or ཐོན་ལྡན་ *skyon-lan* ཀ་ལི་ཀ་, ཀ་ལི་ཀ་,
ཅན་ཅི་ faulty, defective, incorrect, sinful ;
guilty.

ཐོན་བཅ་བཅུ་དྲུག་ *skyon bco-brgad* the eighteen
defects are the following :—(1) མེ་ཐུག་པ་ *mi-
sdug-pa* ugliness ; (2) མགོ་སྐྱ་རྩ་པ་ *mgo skra
ñan-pa* bad or bristling hair ; (3) དཔྱལ་བ་རྩ་པ་
dpral-wachuñ-wa small or narrow forehead ;
(4) མགོ་མེར་ཐུ་ *mgo ser-skye* brown hair ; (5)
མེག་མེར་པ་ *mig ser-wa* yellow eyes ; (6) མེན་མཚམས་
མ་འབྲུང་པ་ *smin-mtshams ma-hbyar-wa* the
eye-brows disjoined ; (7) རྒྱ་ལེབ་པ་ *na leb-pa*
flat nose ; (8) སྒོ་ལྡོ་བ་ *so lto-wa* bottle-teeth ;
(9) དིག་པ་ *dig-pa* stammering ; (10) མེག་ཐུམ་པ་
mig zhum-pa round eyes ; (11) མེག་རྩ་པ་ *mig
chuñ-wa* small eyes ; (12) ཐུར་པ་ *sgur-wa*
crooked or bent body ; (13) ཐོ་བོ་ཆེ་པ་ *lto-bö
che-wa* large or pot-belly ; (14) དཔུན་པ་ *dpuñ-pa*
rje ñar thufñ-wa small
shoulders ; (15) ཐུ་ཅན་ *pu-can* hairy body ;
(16) ལག་པ་དང་རྩ་པ་མེ་མཉམ་པ་ the arms and legs
with the feet not proportionate ; (17) ཆོག་མ་
ཐོམ་པ་ *tshigs sbom-pa* large or swollen joints ;
(18) ར་ཐུམ་ལ་རྩ་མེ་ཞེས་པ་ལོད་པ་ bad foetid smell
coming out of the body and the mouth.

ཐོན་བཤྲོད་པ་ *skyon brjod-pa* = ཐོན་པེ་ཆོག་ *smad-
pahi tshig* to slander or speak ill of others ;
also slander (*Mñon.*).

ཐོན་དུ་བསྐྱར་པ་ *skyon-du hgrañ-wa* ལྟ་བུ་ལ་
to reckon as or into sin or defect.

ཐོན་ནས་སྐྱེ་པ་ *skyon-nas smra-wa* ལན་བཤྲོད་པ་
to ascribe a fault.

ཐོན་གནད་མེད་པ་ *skyon gnad med-pa* without
the least fault or blemish.

ཐོན་པ་ *skyon-pa*, pf. བཏོན་ *btskyon*, to put
astride upon a thing (causative form of
ཐོན་པ་ *shon-pa*) ; མི་ཞིག་རྩ་པ་ཐོན་པ་ *mi-shig rta-la
skyon-pa* to cause a man to mount ; to
ride on horseback ; to fix something on a
stick ; མི་ཞིག་གསལ་པེ་པ་ཐོན་པ་ to impale a man
(*Jā.*) : བོང་བྱར་ཐོན་ཏེ་ *boñ-bur skyon-te* having
caused him to ride a donkey (*Pag. 61.*)

ཐོན་མེད་རྟོག་ *skyon-med rtog* ལྷོ་ལྷོ་ལ་ free
from disease ; thinking or taking as fault-
less.

ཐོན་མེད་གནས་ *skyon-med gnas* ལྷོ་ལྷོ་ལ་, ལྷོ་ལྷོ་ལ་
remaining, living, or dwelling, in a state of
innocence or faultlessness : ཐོན་མེད་པར་བཞུགས་པ་
med-skyon par bshugs-pa ལྷོ་ལྷོ་ལ་: residing
without fault.

ཐོན་ཆོག་ *skyon-tshig* slander ; also scandal.

ཐོན་འཇོན་ *skyon-hdsin* ཐོན་ཐོན་ལེ་མེད་པ་ to find
fault with.

ཐོན་ཤེས་ *skyon-ces* = མཁས་པ་ a learned man ;
a critic.

Syn. ལུན་རིག་ *kun-rig* ; ལུན་ཤེས་ *kun-ces* ; ལུན་
ལུས་ལྟར་པ་ *kun-kyis-bkur-wa.* (*Mñon.*)

ཐོན་ཤེས་པ་ *skyon ces-pa* = ཐོན་པ་ *ñan-pa* ལེ་
a physician (*Mñon.*).

ཐོན་སེལ་པ་ *skyon scl-wa* to remove a sin ;
amend or correct a fault.

ཐོབ་པ་ *skyob-pa* ལྷོ་ལྷོ་ལ་, ལྷོ་ལྷོ་ལ་, pf.
བཟུབས་, fut. བཟུབ་, imp. ཐོབས་ or ཐོབས་ཤིག་, to
protect ; to defend, preserve, save ; fre-
quently འཇིགས་པ་པ་ཐོབ་པ་ *bjigs-pa la skyob-
pa*, to protect from fear or danger or
destruction : བཟུབས་པ་ the protecting power ;
the preserving cause : གང་ཞིག་གང་པ་ཐོབས་པ་འཇོན་
པ་དེ་ལ། ཐོབས་ཐོན་པ་དེ་ནི་ཐོབ་པ་འཇོན་པ་པོ་ he that
gives protection to another is called ཐོབ་པ་

skyob-pa : སྐྱེའམ་སྒྱུར་པ་ *skyobs sbyin-pa* the
giver of refuge or shelter.

ལྷོ་པ་སྒྲོན་ *skyob-ston* = ལྷོ་པ་པོ་ *skyob-pa-po*
or ལྷོ་པ་སྒྲོན་ *skyobs-pa* རྒྱལ་པོ་ a protector.

སྐྱེའུ་སྤྱེའུ་ *skyobs* help, assistance; seldom
for སྐྱེའུ་སྤྱེའུ་ *skyabs*; སྐྱེའུ་སྤྱེའུ་མ་ *skyobs-ma* and སྐྱེའུ་
སྐྱེའུ་ *srog-skyobs* in colloq., preservation of
life; escape; also he that saves another's
life; a helper (*Jä.*); imp. of སྐྱེའུ་པ་ *skyob-pa*
འདྲེགས་པ་ལ་ཐམས་ཅད་ལས་སྐྱེའུ་སྤྱེའུ་ རྒྱུ་ལ་
protect from all
the dangers.

སྐྱེལ་བྱེད་ *skyob-byed* जायमाण, जायी, बलभद्र
one who protects; a name of Balabhadra.

གློམ་པ *skyom-pa*, pf. བཞུམས *bṣkyoms*, fut.
 བཞུམ *bṣkyom*, imp. གློམས *skyoms* to pour;
 to pour out, agitate, stir up; according to
Lex. to give; defined as ཅ་རྩོད་ཅ་ཞུགས་ཀྱིས་
 རྒྱངས་ཏི་རངས་ནང་དུ་བྲུགས་པ་ལྟ་བུ *chu snod chu-*
skyogs-kyis blañs-te zañs-nañ-du blugs-pa
lta-bu, taking from water-pots and water-
 bowls and pouring into kettles (*Nag.*).
 Seldom used in colloquial language; ཅ་
 གློམ་པ to stir the water; རྩོད་གློམ་པ to shake a
 vessel.

ཁྱོད *škyor*, same as ཁྱོད *khyor*, the hollow of the hand filled : ཅུ་ཁྱོད *chu-škyor* a handful of water (*Jä.*).

ཁྱེར་ *skyor*, འཁྱེག་པམ་གཤེར་བ་ *hkhyog-paham*
gñer-wa bent, contracted or crooked : ཤེར་
ཁྱེར་ *ṣaṅs-skyor* = *sna hkhyog-pa* (his) nose
was bent (*A.* 106).

† སྐྱོར་སྐྱོར་ *skyor-skyor* again and again; repeatedly.

སྟོན་པ་ *skyor-wa*, vb. pf. and fut. བསྟན་
bkskyar 1. to hold up, to prop; to paste.
 2. to repeat; to recite by heart: བསྟན་ཏེ
 བཤད་ *bkskyar-le. btañ* it was repeatedly sent:

ཆིག་སྒྲོང་བ *tshig skyor-wa* to repeat a word; like the reciting of the *Mani*, i.e., མཎི་མཁོ་པ་དང་
མའི་ཐྱི་ *om na-ni pad-me hūm* : མི་ནས་པ་དང་ནད་པ་
དང་རྩེ་གསུམ་གྱིས་སྒྲོང་བས་འགྲོ་བ་ an old, sick,
or drunken person walks being supported
by another : གནད་པོ་འབྲེལ་འགྲོ་བ་ལ་སྒྲོང་བ་ to prop a
thing that is falling or tumbling down : ཅུ་
སྒྲོང་བ *chu skyor-wa* the pouring of water with
some force as if through a pipe or the
mouth of a kettle ; the sprinkling of water
from a pot or vessel or a scoop ; ལུབ་སྒྲོང་
to back ; to help morally or religiously or
otherwise one who is in difficulty, engaged
in war or litigation, &c.: 3. enclosure;
fence (*Jā.*).

ལྷོ་ལ་ཟིན་ཏེ་སྐྱོར་བླངས་མཛད་ *skyor-sbyaṅs* repetition from
memory : ལྷོ་ལ་ཟིན་ཏེ་སྐྱོར་བླངས་མཛད་ having
retained in his minds, he repeated it.

སྒྱུར་ཆེན *skyor-tshig*, v. སྒྱུར་བ (Mñon.).

སྐྱོར་མོ་ལུང་ *Skyor-mo-luṅ* n. of a village with a monastery situated to the west of Lhasa containing estate of the *Shabs-paḍ Sreḥ chuṅ-pa* (འབས་ལད་སྐྱེ་མ་རུང་པ་).

སྐྱལ་བ་ *skyol-wa* sometimes for རྒྱལ་བ་
skyel-wa.

† སྐྱོས་པ་ *skyos-pa* = རྩམས་པ་ wasted ;
spoiled; degenerated.

སྐྱེས་མཁའ་ *skyos-ma*, v. སྐྱེས་ *skyes*, སྐྱེས་མཁའ་ *skyos-ma* a present made to a friend or an acquaintance at the time of his going to a distant place, or removal to some place of residence.

མྱོ་ *skra* (*ta*), resp. རྩ་མྱོ་ the hair of the head : རྩ་རྩ་ཁ་ཕུ་ *skra dañ kha-spu* the hair of the head and the beard : རྩ་བཟླལ་པ་ *skra-bgyril-wa* plaited-hair or curled hair : རྩ་ལ་གཅིག་ *skra nag-gcig* a single tuft of

hair: མ་ནི་འཇམ་རུབ་ཐོས་ཐུ་ཐོས་མེད་མདངས་ཅན་མུམ་ལོངས་
 རྩོད་ཅེ *skra-ni hjam rtsub sbom phra sñoms-*
ser mdañs-can snum loñs spyod-che (he
 whose) hair is neither soft nor rough nor
 thick nor fine but uniform and smooth,
 and yellowish and glossy, becomes wealthy
 and prosperous (*Mtshan.*). མ་རྩ་གེར *skra*
do-ker the hair dressed and plaited
 together on the crown of the head; མ་རྩ་
 གེར་ཅན *skra do-ker can* རྩལ་ཅན་གེར་ཅན་
 one with
 long flowing locks; མ་གྱེན་དུ་འབྱེད་པ་ལྟ་བུ *skra*
gyen-du hgyen-wa lta-bu whose hairs stand
 upwards as bristles; མ་གྱོལ་མཚུ་མེད་ with
 loose or carelessly worn hair; མ་མུ་མུ་ཅན་
 རྩལ་ཅན་ a skein of silk or cotton attached
 to the flowing locks of Tibetan women;
 མ་པ་ལྷང་གི་མུ་ལྷང་བ *skra ba-glañ-gi spu hdra-wa*
 hair like that of a bull; མ་ལགས་= བུད་མེད་ཀྱི་མུ་
 locks of hair of women; མ་མེད་ thin hair
 (*Sehtr.*); མ་པ་ལྷང་བ་ to comb hair; མ་གཅེར་བ་ the
 shaving of one's hair; མ་གཅེར་ཆེན་པོ་འཇམ་མེད་ a
 barber; also napkin; མའི་བྱི་རྩེ་ལ་ཀའ་རྩི་ well
 braided hair; also a braid or fillet of hair.

Syn. མ་ཆོག་མས *skra-tshogs*; མ་རྩ་མུ་ *skar-skye*;
 བུད་པ་ཅན་ *byed-wa-can*; མཁོ་མུ་མས *ngo-skyes*; མཁོ་
 མུ་ *ngo-spu*; མཁོ་པོ་མུ་མས *spyi-bo skyes*; གཅེན་གཅེན་
gtsug-phud; རལ་པ་ *ral-pa*; རྩེ་ཅན་མས *thor-*
tshugs; མེ་རྩ་གེར་ *me-tog-can*; རྩེ་ལྷུ་ལ་ *hkhyil-*
wa; མཁོ་ལྷུ་ལ་ *ngo-nal*; རྩ་གེར་ *do-ker*; རལ་པ་ལ་
 གཅེན་པོ་ *ral-pahi gdeñs*; རྩེ་ལྷུ་ལ་ *zur-phud*; རྩེ་ཅན་གཅེན་
thor-cog; བུད་མེད་ *du-wa-lo*; རྩེ་ལྷུ་ལ་ *leañ-lo* (*Mñon.*).

མ་མཐུག་ *skra-mkhan* = མ་འདྲེག་མཐུག་ *skra hdreg-*
mkhan a barber (*Mñon.*).

མ་ཅན་ *skra-can* རྩལ་ཅན་གེར་ཅན་, ཀམ་ར་ the
 mane (as of a lion); hairy.

མ་ཅན་གནས་ *skra-can gnas* བཟའ་ཁྱིམ་ lady's
 bed-chamber.

མ་ཅན་མ་ *skra can-ma* a kind of hairy
 worm; also = བུད་མེད་ woman (*Mñon.*).

མ་ཅན་གསལ་ *skra-can gsod* ཀམ་ར་ a name
 of Hari, who killed the demon Keçi.

མ་གཉིས་པ་ *skra gnis-pa* = རྩེ་པ་མཇུག་རིང་ or མཇུག་
 རིང་ཅན་ a comet (*Mñon.*).

མ་མདུད་ *skra-mduḍ* hair knot; acc. to *Jā.*
 the bow of ribands at the end of the long
 plaits of hair of the women in Ladak.

མ་འདྲེས་མ་ *skra hdrogs-ma* = ལྷའི་གཟུགས་ཆོང་མ་
 a celestial courtesan (*Mñon.*).

མ་གནས་ *skra-gnas* རཐི་ n. of a species of
 sensitive plant.

མ་འབལ་པ་ *skra-hbal wa* = མ་ཐྱོག་པ་ *skra rkog-*
pa or མ་ཐྱོག་པ་ *skra tog-pa* ཀམ་ར་ཐུག་ཅན་ (shaving
 the head clean); to pull out the hair:
 ལ་ལ་ནི་ཉམ་ཐག་པའི་ང་རྩ་འདྲན་ལ་ལ་ནི་མ་འབལ་ some sent
 forth cries of anguish, some pulled out the
 hair of their head (*Hbrom. 113*).

མ་མེད་མཁོ་ *skra-med ngo* "a head without
 hair"; རྩེ་ནི་ *dsā-ti* ཇའ་ཁྱིམ་ nutmeg; also *Jar-*
minum grandiflorum (*Sman. 404.*).

མ་ཚལ་ *skra-tsal* false hair; a peruke.

མ་རྩ་ *skra-rtsa* ཇའ་ཁྱིམ་ clotted hair.

མ་ཆོག་མས *skra-tshogs*, v. མ་ *skra* (*Mñon.*).

མ་མཚམས་ *skra-mtshams* སྤྱོད་པ་ the
 arrangement of the hair.

+ མ་ཐེངས་ *skra-zinñs* = རྩལ་ཅན་པ་ vanity,
 pride; adj. vain, very proud.

མ་བཟང་ *skra-bzañ* a secret or mystic word
 (*Mñ. 4*).

མ་བཟང་མ་ *skra bzāñ-ma* = གཙོད་ལྷུ་མེད་ཀམ་ར་མ་
 n. of a *Yakṣa* goddess (*Mñon.*).

མའི་ཁྱོད་ནམ་བྱེས་པའི་ལམ་ *skrahi khyon-nam*
byis-pahi lam བཟའ་ཁྱིམ་ hair parting.

མའི་རྩལ་པ་ *skrahi rgyal-po* = ལྷུ་པ་ *ldun-po*
 ཀམ་ར་ཁྱིམ་ a grove; a garden; n. of a
 vegetable.

མའི་བྱི་རྩེ་ *skrahi byi-dor* v. མ་མདུད་ *skra-saḍ*
 (*Mñon.*).

མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་ *skrahi rtse-mohi mthah* or
མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་ the hair-end.

མྱུ་མྱུ་ *skra li-wa* or མྱུ་མྱུ་མྱུ་ *skrahi*
rnam-gyur བཞུ་མྱུ་ curly hair; to dress the
hair.

མྱུ་མྱུ་ *skra-lo* = མྱུ་མྱུ་མྱུ་ *bud-med kyi-skra*
woman's hair (*Mñon.*).

མྱུ་མྱུ་ *skra-shad* མྱུ་མྱུ་ hair separator;
a comb.

Syn. མྱུ་མྱུ་ *so-mañ*, མྱུ་མྱུ་མྱུ་ *skrahi byi-*
dor hair cleaner (*Mñon.*).

མྱུ་མྱུ་ *skrag-skrag* = མྱུ་མྱུ་ *khrag-po* or
མྱུ་མྱུ་ *gra-wa* hard.

མྱུ་མྱུ་ *skrag-pa* (*tag-pa*) to be terrified,
frightened, afraid of something. This
word is nearly always combined with མྱུ་མྱུ་
མྱུ་ *hjigs-pa* as in མྱུ་མྱུ་མྱུ་ *hjigs skrag-pa*, to
be panic-struck.

མྱུ་མྱུ་མྱུ་ *skrag byed-ma* = མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་ *ñi*
mahi *htsun-mo* the wife of the sun (*Mñon.*).

མྱུ་མྱུ་ *skrañ-wa* (*tañ-wa*) མྱུ་མྱུ་, མྱུ་; pf.
མྱུ་མྱུ་ *skrañs* to swell; མྱུ་མྱུ་ *skrañs-son* it is
swollen: མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་
མྱུ་མྱུ་ swollen from being suddenly struck
with a stick or a stone or a sword.

མྱུ་མྱུ་ *skrañs-hbur* an abscess not yet
open (*Sch.*); མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་ *skrañs-hbur*
hjoms, v. མྱུ་མྱུ་ *ba-spru* *ciñ*, n. of a
medicinal tree which removes tumours or
abscess (*Mñon.*).

མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་ *skrañ-kyi spyañ-ki*, མྱུ་མྱུ་མྱུ་
sman-thar-nu n. of a medicine (*Sman.*
126).

མྱུ་མྱུ་ *skrañs-po* a swelling; tumour
(*Sch.*).

མྱུ་མྱུ་ *skran* (*ten*) མྱུ་མྱུ་ *lhan-skren* 1. མྱུ་
tumour or any fleshy excrescence in the
abdomen; a concretion under the skin or
in the bowels, womb, &c. (*Cs.*); a swelling

of the glands (*Sch.*). མྱུ་མྱུ་ *skran-nad* is
described as a consequence of suppressed
wind (*Jā.*); མྱུ་མྱུ་ *rdo-skran* མྱུ་མྱུ་ two sorts
of steatite.

མྱུ་མྱུ་ *skrab-pa* (*tab-pa*) to beat the
ground with one's feet; to stamp, tread; to
dance; also མྱུ་མྱུ་ *skrab-pa*: མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་
མྱུ་མྱུ་ yesterday's dancing was excellent.

མྱུ་མྱུ་ *skras-ka* a ladder, v. མྱུ་མྱུ་ *skas-*
ka.

མྱུ་མྱུ་ (*te-ka*) ladder, which generally
consists of the notched trunk of a tree (*Jā.*);
མྱུ་མྱུ་ a single ladder, i.e., a ladder with
one pole; མྱུ་མྱུ་ *rdo skras* (*do-te*) a flight
of stone steps; མྱུ་མྱུ་ *rgya-skras* a regular
staircase, as in European houses; མྱུ་མྱུ་
probably a flight of steps at the corner
of a building.

མྱུ་མྱུ་ *skri-wa* (*ti-wa*) to conduct; to
send (*Cs.*): མྱུ་མྱུ་ *skri-cig* = མྱུ་མྱུ་ *thon-shig*
let him send: མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་ I
asked to send him to Tibet (*A. 101*).

མྱུ་མྱུ་ *skru-wa*, pf. མྱུ་མྱུ་ *bskrus*, fut. མྱུ་
bskru, to wait (*Sch.*); to cut; མྱུ་མྱུ་ *zas-la*
skru to cut meat; མྱུ་མྱུ་ *skru*, མྱུ་མྱུ་མྱུ་ *ciñ*
krus-pa to cut wood or a tree: མྱུ་མྱུ་
bskru-wa, མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་མྱུ་ always being
smitten by pleasures (*Pag. 1-35*).

མྱུ་མྱུ་ *skrud-pa* (*tud-pa*) = མྱུ་མྱུ་མྱུ་
མྱུ་མྱུ་མྱུ་ to make another run away by
devices.

མྱུ་མྱུ་ *skrun-pa* (*tun-pa*) = མྱུ་མྱུ་ *skyed-pa*
to produce; མྱུ་མྱུ་ *bskrun-pa*, མྱུ་མྱུ་ *bskyed-*
pa མྱུ་, མྱུ་མྱུ་, མྱུ་མྱུ་ grown up: མྱུ་མྱུ་མྱུ་
མྱུ་ growing crop.

མྱུ་མྱུ་ *skrum* (*tum*) meat; applied to
the food of the respected; generally
མྱུ་མྱུ་ *gsol-skrum* is used in colloquial
language.

བསྐྱུས་ v. རྒྱུ་བ་, བསྐྱུས་བཅའ་ *bskul-brdah* signal to call one to his business; signal to call workmen to their respective duties.

བསྐྱུས་གཞུང་ *bskul-gshun*, གཞུང་གི་ལས་ཀྱི་བསྐྱུས་མཁན་ one who gets Government works executed: བསྐྱུས་གཞུང་ནས་གཤིས་དང་ཚུལ་མི་བདེ་བ་.

བསྐྱུས་ *bskus*, pf. of བསྐྱུ་ *bsku* གྲིམ་ anointed; stained or poisoned (*Nag.* 9).

བསྐྱོན་ *bskon*, pf. གོས་བསྐྱོན་ཏི་ *gos bskon-to* to be dressed (*Situ.* 64).

བསྐྱོར་ *bskor* surrounded: གཞོེན་གྱིས་བསྐྱོར་ surrounded by followers, admirers and attendants.

བསྐྱོས་ *bskos*=བཞོད་ *bkod*, pf. རྒྱལ་པོར་བསྐྱོས་ (*Situ.* 74).

བསྐྱེད་ཏུ་མེད་ *bskyañ-du med* = དཔག་ཏུ་མེད་ numberless; immeasurable (*Zam.* 10).

བསྐྱེད་པ་ *bskyañs* བཤེན་པོ་ protected; cherish- ed; nursed.

བསྐྱེད་པ་ *bskyabs* ར་ཁྱིམ་ protected; རྩོག་བསྐྱེད་པ་ *srog-bskyabs* protected, saved life (*Situ.* 74).

+ བསྐྱེད་པ་ *bskyams*=བསྐྱེད་པ་: རྩོད་མི་བསྐྱེད་པ་ *snod mi-bskyams* the vessel has not dried. རྩོད་པ་བསྐྱེད་པ་ water dried up (*Situ.* 74).

བསྐྱེད་པ་ *bskyar*=སྐྱེད་པ་ or ཡང་ཡང་ again; again and again (*Zam.* 10).

བསྐྱེད་པ་ *bskyar-lzo* repairing; mend- ing of.

བསྐྱེད་པ་ *bskyur* cast out; exiled; driven away.

བསྐྱེད་ཏུ་བཅུག་པ་ *bskyur-du bcug-pa* to cause any one to cast or fling anything away.

བསྐྱེད་པ་ལྟོ་ *bskyed-hdod* བརྒྱུས་: growth or growing; wish to grow.

བསྐྱེད་པ་ *bskyed-pa*, འཕྲུལ་འཁྲུག་, འཕྲུལ་འཁྲུག་, འཕྲུལ་འཁྲུག་ 1. a production, generation, formation.

2. འཕྲུལ་འཁྲུག་, འཕྲུལ་འཁྲུག་. མེས་པོ་བསྐྱེད་པ་ *sems bskyed-pa* བྱིན་པ་ལྟོ་ to form one's mind; to have a conception of; also technically means purification of the heart as in བྱིན་པ་ལྟོ་.

བསྐྱེད་པ་བྱིན་པ་ *bskyed-pa bgyi-ho* འཕྲུལ་འཁྲུག་ to have a conception of.

བསྐྱེད་པ་ *bskyed-rim* འཕྲུལ་འཁྲུག་ the gra- dual development of ideas; powers of an occult nature.

བསྐྱེད་པ་ *bskyod-nas*=སྐྱོས་པ་ *skos-nas*.

བསྐྱེད་པ་ *bskyod-pa* བརྒྱུས་, འཕྲུལ་, འཕྲུལ་ moved, agitated; མ་བསྐྱེད་པ་ *ma bskyod-pa* བྱིན་པ་ unagitated.

བསྐྱེད་པ་ཡང་མ་ *bskyod-pa yañ-ma* འཕྲུལ་འཁྲུག་ moving again and again, at paroxysm.

བསྐྱེད་པ་མེད་པ་ *bskyod med-pa*, གྲངས་ *grāṇs* འཕྲུལ་འཁྲུག་ n. of an immensely great number.

བསྐྱེད་པ་ *bskrad* and རྩོད་པ་ *phyir-bskrad*= རྩོད་པ་ *phyir-bton* turn out, expel (*Situ.* 74): བཞུགས་པ་བསྐྱེད་པ་ turn out a ghost or devil.

བསྐྱེད་པ་ *bskrus*, pf. of རྩོད་པ་, རྩོད་པ་ food cut up (*Situ.* 9).

བསྐྱེད་པ་ *bskrun*=བསྐྱེད་པ་ *bskyed* 1. མང་ཏུ་བསྐྱེད་པ་ *mañ-du btañ-wa* to multiply. 2. བརྒྱུས་པ་ *par-du bkod-pa* to print, set up in print (*Nag.* 9): དེ་གི་བསྐྱེད་པ་ *dge-wa bskruna*, མི་ རྩོད་པ་ *lo-tog bskrun-pa*.

ཁ *kha* I: the second letter of the Tibetan alphabet, being the aspirate of ཀ *ka*. In sound it resembles ཅ, the second consonant of the Sanskrit alphabet. 1. On registers it indicates the second, or number two. It is attached, often optionally, as an additional syllable to many words, especially in the colloquial: དགོང་ཁ *dgoñ-kha* the price; ཅ་ཁ *cha-kha* a thing. 2. It implies ཁག *khag*, a part: ཁག་ཤིས་སུ *kha-gñis-su* = ཁག་ཤིས་སུ *khag-gñis-su* into two parts (divisions): ཁག་ཁ *kha-gañ* one part. The sixth part of a *tañ-ka* (Tib. coin) is called *kha*. 3. Origin, source, &c.: གཤེར་ཁ *gser-kha* = གཤེར་གྱི་འབྱུང་ཁ *gser-gyi hbyuñ-khuñs* the source of gold, gold-mine: སྡུང་ཁ *tshwa-kha* salt-pit: སྡུང་ཁ *tswa-kha* pasture-land, a place where pastures abound. 4. Time: རྟུན་ཁ་རྒྱུ་ལྟར་ རྟུན་ཁ་རྒྱུ་ *ñiñchar-kha-rudug-gdab* (Situ. 21) calculate time from the moment of sunrise; འགྲོ་ཁ *hgro-khar* at the time of going; at the time when he was ready to start: མོ་འཇོ་ཁ་ཚེས་ལ་ འབྱུང་ལ་ *mo hchi-khar chos-la hdun-pa* she at the time of dying became religious, &c. (Pag. 27): བྱོན་ཁ *byon-khar* when he came; at the moment of arrival: ཡོང་ཁ *yoñ-kha* at the time of coming; ས་དང་པོ་ཤོ་ཁ་མ་ *sa dañ-po thob-kha-ma* = ས་དང་པོ་ཤོ་ཁ་མ་འགྲོ་ *sa dañ-po thob-ma-thag* as soon as he attained to the first stage, i.e., one moment before the attainment: ཡུན་རིང་གི་ཁ་ནས་ *yun riñ-gi kha nas* = ཡུན་རིང་གི་རྩོད་ནས་ *yun riñ-gi sgo nas* by little and little; gradually (*Jä.*); རེ་བའི་ཁ་ in the

hope of; བསམ་གྱི་ཁ་ just on the opportunity; “in the nick of time.”

ཁ II: 1. the front side: ལུས་ཁ་ face, mouth; also the surface or upper side. ཁ་ is the ordinary word for “mouth,” while གདོང་ is the commoner term for “face.” Again, to express the surface as well as the front of any inanimate thing, ཁ་ is the usual form: བྲག་ཁ་ལ་གངས་རྒྱུ་མཉམ་པར་ སྤོང་ཁ་ *skyl-kruñ mdsad-nas chu-khar byon* (Pag. 117) sitting in a cross-legged posture he moved on the surface of the water; ར་ལུག་ཁ་ལ་འདྲ་མཉམ་གྱི་རི་མོ་མཐོང་ *ho-thug kha-la hod-ser-gyi ri-mo mthoñ* saw reflection of rays on the surface of milk-broth (Pag. 113). 2. མཁས་ཁ་ language; conversation; བཞག་ཁ་ word: ལྷོ་མ་ཁ་ལྷོ་མ་ཁ་ལྷོ་མ་ཁ་ ལྷོ་མ་ཁ་ *the king having become powerless at (his) wife's word* (Pag. 32).

Syn. ལྷོ་མ་ཁ་ *smra-wahi sgo*; ར་ལུག་ཁ་ *byed*; གཤེར་ཁ་ *gser-kha-byed*; ལུས་ཁ་ *shal*; གཤེར་ཁ་ *gtam-gyi hbyuñ-gnas*; རྟུན་ཁ་ *rjod-byed*; གདོང་ཁ་ *gdong*; བདུན་ཁ་ *bdud-rtsiñi rten*; སྡུང་ཁ་ *skad*; གཤེར་ཁ་ *gtam* (*Mñon.*).

ཁ III: a breadth or a square of cloth, &c.

In its several inflected forms ཁ་ is often used as if it were a postposition governing the accusative case. These forms are ཁ་ཁ་ *kha-na*, ཁ་ཁ་ *kha-ru*, and ཁ་ཁ་ *khar*, and take the meaning of “on,” “at,”

“beside,” &c.: མེཾ་ on the fire; སྤྱིཾ་ on the chair; རྩྱལ་བཞེཾ་ all round.

ཁ་ཀྱེལ་བ *kha kyeḷ-wa* ལུས་སྤྱོད་ to kiss.

ཁ་ཀྱེལ་བ *kha krab-pa* (*kha ṭab-pa*) to smack or cluck with the mouth.

ཁ་དྲུག་པོ་ *kha dkar-po* = རྩྱལ་བཞེཾ་ *snah-wagsal* 1. bright; བྱ་ཤིས་པ་ *bkra-ṣis-pa*. 2. auspicious; of happy omen; agreeable; pleasant looking; ཁ་དྲུག་གཏིང་ནག་ *kha-dkar gtiṅnag* outside white, inside black, i.e., plausible.

ཁ་དྲི་ *kha-dkri* (*kha-ti*) neck-cloth, sometimes worn as a protection against cold; a kind of raw silk stuff of narrow breadth manufactured in Assam and largely imported into Tibet, where it is used as neck-tie and handkerchief: ཁ་དྲི་བཅས་འདྲ་བ་ཁ་རེ་ འབྲུ་ *kha-dkri bcas ḥdra-wa kha-rer ḥbru* (*Rtsi.*) for each breadth (of cloth), which is equal to a *kha-ti*, price in barley grain.

ཁ་ལྷག་ *kha-lkug* dumb; also of indistinct speech: རེཾ་མཐོང་བས་བྱིས་པའི་ཁ་ལྷག་འབྲེད་ the spleen of a goat removes the dumbness of children.

ཁ་སྐད་ *kha-skad* ལྷག་ལྷག་ oral account; tradition; narrative; colloquial language.

ཁ་སྐོང་ *kha-skoṅ* གཟུགས་, དུར་ལྷག་ a mouthful; completion; appendix of a book: ཁ་སྐོང་བ་ *kha-skoṅ-wa* 1. to fill up a void; to make up a deficiency. 2. to fill up the mouth with water, to rinse it.

ཁ་སྐོང་བ་ *kha skor-wa* = སྐོང་བ་ *shu-wa* or ཁ་བྐོང་བ་ *kha ḥskor-wa* to speak cunningly; to circumvent by speech.

ཁ་སྐྱུང་པོ་ *kha skyur-pon* 1. sour; of an acid taste. 2. olive; olive tree (in Sikkim) (*Jā.*).

ཁ་སྐྱེལ་མ་ *kha-skyeṅs* shame-facedness: མི་ཞིག་གིས་མི་གཞན་ཞིག་ལ་གསེལ་རམ་སྤྱོད་ཀྱི་ཡོད་ན་, དེ་མི་གཞན་ཞིག་གི་ལག་པ་བཟེད་ནས་དེ་ལ་ས་སྤྱོད་ན་ཁོ་ངོ་ཆ་བཤམ་ཁ་སྤྱོད་མེད་, དཔེ་ལ་སྤྱོད་མ་ཁ་སྤྱོད་ཀྱི་མི་བཟོད་ཟེར། If a man is about

to give his garment to another man, and that other man having held out his hand, it is not given to him, he is ashamed—that is termed *kha-skyeṅs*.

ཁ་ཁ་ *kha-kha* I: apart, separately: ཁ་ཁ་བཞུགས་ཁ་ཁ་མེད་ if (you) sit apart there will be no quarrel.

ཁ་ཁ་ II: or ཁ་ཁ་མོ་ *kha-kha-mo* bitter mouth; bitter taste.

ཁ་ཁེབས་ *kha-khebs* གཏུག་ a veil; a cover: གྲུ་པ་རེར་ཁ་ཁེབས་རམ་ཁ་རེ་ *grḥa-pa rer kha-khebs ras kha-re* (at every offering) there is a square of cloth apiece as a face covering to each monk.

ཁ་ཁོར་ *kha-khor* = མ་ཁོར་ *tha-ḥkhor* border, edge; also the circumference.

ཁ་བྱུག་ *kha-khyag* = ཁ་ཐེག་བྱེད་པ་ *kha-theg byed-pa* contradiction; denying one's liability.

ཁ་བྱུག་པ་ *kha-khyag-pa*, same as ཁ་ཐེག་བྱེད་པ་ *kha-theg byed-pa*, to deny having undertaken to do a thing; denying one's liability.

ཁ་བྱིར་ *kha-khyer* 1. ལན་ཀན་ *lan-kan*; རྩྱལ་བཞེཾ་ *stegs-bu* any shelf or box on which birds perch; also བེད་ཀྱི་མཚན་ an altar; a raised seat. 2. མཐའ་བསྐོར་ཁ་ *ṁthap-skor-kha* the surrounding line or circumference of anything; the surrounding edge of a cloth, &c.

ཁ་ཁ་ *Kha-khra* (*kha-ṭha*), v. སྤོ་ཁ་ *Blokha-khra* or ཁོ་ཁ་ *Lo kha-brag*; also n. for certain wild tribes of the border land of Tibet, namely the Aka and Mishmi tribes of eastern Tibet and Assam (*Ya-sel.* 38).

ཁ་ཁ་ *kha-khram* (*kha-ṭham*) defined as ཁ་ལི་གཏུ་རྒྱ་བཤད་པ་ cunning talk, deceitful language.

ཁ་ཁ་པ་ *kha-khram-pa* = གཏུ་རྒྱ་བཤད་པ་ *gyorggyu ḥṣad-mkhan* one who speaks cunningly so as to cheat.

ཁ་ཁྲུང་ I : *kha-khral* (*kha-thē*) ལྷན་པོ་ལྟ་བུ་ respect, regard; lit. tribute in language or in words.

ཁ་ཁྲུང་ II : capitation tax or poll tax.

ཁ་ཁྲུང་ *kha-hkhor* the circumference of the mouth (*Cs.*); ཁ་ཁྲུང་ལ་ *kha hkhor-wa* to surround.

ཁ་ཁྲུང་ལ་ *kha hkhyig-pa* to bind an animal's mouth; to gag; to strangle.

ཁ་ཁྲུང་ལ་ *kha-hkhyoms* to be agitated outwardly: རྒྱ་མཚོ་ལ་རྒྱ་མཚོ་ཁ་ཁྲུང་ལ་ *rluñ chen-po des rgya-mtshohi kha hkhyoms* the surface of the sea was troubled by that great wind (*A. 16*).

ཁ་ཁྲུང་ *kha-ga-po* difficult (*Sch.*).

ཁ་ཁྲུང་ *kha-ga-ma* or ཁ་ཁྲུང་མ་ *kha-gañ-ma* the square rug that is spread over a great man's cushion or seat.

ཁ་ཁྲུང་ *kha-gañ* a quadrate, square; one sixth of the Tibetan coin called *tañka*, which is equivalent to one *anna* in India: ཁ་ཁྲུང་ལ་ *kha gañ-wa* adj. square.

ཁ་ཁྲུང་དག་ལ་ *kha-gañ-dgar-smra-wa* to talk at random; to speak at pleasure (thoughtlessly).

ཁ་ཁྲུང་ *kha-gab* cover, lid. (*Sch.*).

ཁ་ཁྲུང་ཕྱོགས་ *kha gyen-phyogs* འཕྲུལ་ with the face upwards (in expectation); expectantly, eagerly.

ཁ་ཁྲུང་ *kha-graṅs* (*kha-ḍaṅ*) enumeration.

ཁ་ཁྲུང་ *kha-gru* (*kha-du*) or མཐའ་ཁྲུང་ *mtshah-gru* the corner limit or sphere of a place, also of the mouth. The width of the mouth of a vessel or pot, also the opening of the mouth. ཁ་ཁྲུང་ལ་མཐའ་ཁྲུང་ལ་མཐའ་ཁྲུང་ལ་ *kha-gru yañs-ḍiñ dkar-hbol rtsa-med mehog* that being broad in space, of white and soft appearance, and without grass, is best (*Jig.*).

ཁ་ཁྲུང་ *Kha-glin*, མཐའ་ཁྲུང་ལ་མཐའ་ཁྲུང་ *mtshah-hkhob yul-gi miñ* n. of a border country.

ཁ་ཁྲུང་ལ་ *kha glin-sgra* is defined as རྒྱ་མཚོ་ལ་མཐའ་ཁྲུང་ལ་ *the noise of the foe which arises in a battle-field* (*Mñon.*).

ཁ་ཁྲུང་ལ་ *kha hgog-pa* mute; one who cannot or does not speak; gagged (*Mñon.*).

ཁ་ཁྲུང་ལ་ *kha hgyur-wa* to change one's words or promises.

ཁ་ཁྲུང་ལ་ *kha hgrig-pa* (*kha-ḍig*) = ཁ་ཁྲུང་ལ་ *kha hcham-pa* of the same opinion or disposition.

ཁ་ཁྲུང་ *kha-hgril* (*kha-ḍil*) the selvage or loose tufts of thread on either edge of a cloth: ཁ་ཁྲུང་ལ་ཁ་ཁྲུང་ལ་ཁ་ཁྲུང་ལ་ *the fringes of the tent being made with blue cotton.*

ཁ་ཁྲུང་ *kha-rgod* ill or rough language; also a slanderer (*Sch.*).

ཁ་ཁྲུང་ *kha-rgan* privilege of old age (*Jä.*).

ཁ་ཁྲུང་ *kha-rgyan* འཕྲུལ་ the betel-leaf which the Indians chew; literally the beautifier of the mouth.

ཁ་ཁྲུང་ལ་ *kha-rgyal-wa* to win a dispute: རྒྱ་མཚོ་ལ་ཁ་ཁྲུང་ལ་ *bdud rigs-kyi sems-can kha-rgyal* the animate beings of the demon kind won the controversy.

ཁ་ཁྲུང་ *kha-rgyug* idle talk; unfounded assertion (*Jä.*).

ཁ་ཁྲུང་ *kha-rgyud*, resp. ཁ་ཁྲུང་ *shal-rgyud*, same as ཁ་ཁྲུང་ *gtam-rgyud*, oral tradition; also certain mystical doctrine not allowed to be written down.

ཁ་ཁྲུང་ *kha-sgor* the shoulder bone.

ཁ་ཁྲུང་ལ་ *kha sgyur-wa* ཁ་ཁྲུང་ལ་ *kha-lo sgyur-wa* to govern; to rein the mouth (of a horse); to lead, guide, influence other persons.

ཁ་ཁྲུང་ *kha-sgrog* (*kha-dog*) ཁ་ཁྲུང་ལ་ཁ་ཁྲུང་ལ་ *In this passage ཁ་ཁྲུང་*

agrog means shutting or binding up the straps of a trunk or leather box.

ཁ་བསྐྱོམ་ *kha-bsgos* advice.

ཁ་ལྷན་ *kha lña-pa* = སེང་གེ *señ-ge* the lion
(*Mñon.*).

ཁ་ཤིང་ཀ་ཤྲིང་ལ་ or ཁ་ཤིང་པ་ ཀ་ཤྲིང་པ་
to anticipate or say something before-
hand ; to speak out inconsiderately.

ཁ་ཅིག *kha-cig* or ཁ་གཅིག *kha-gcig* 1. ལ་ལ *la-la*, ཀ་ཤིག་ a certain person; ཁ་གསལ *kha-gas* also ལག་རེ *hgah-re*, ལག་ཤིག *hgah-shig*. 2. སུ་ཅིག་ (J. Zan.) : ཁ་ཅིག་ཏུ་ཕུར་སྐྱར་ *kha cig-tu phur-sgrar* རྒྱུ་ཤིག་ “or as some call it a flying word”; ཁ་ཅིག་ན་ལེ་ *kha-cig na-re* སུ་གསལ་ *na-gas* someone said.

ཁ་ཕུལ་ *kha-cul* or ཁ་ཕུར་ *kha-cur* Kashmir;
a Kashmirian.

ཁ་གཏར་ *kha-gaŋ* clever talking, cf. ཁ་སྒྱུར་པོ་
kha sbyaŋ-po eloquent; dexterous in
conversation.

ཁ་བཅུན *kha-bcud* = རྩ་གཏང་ *cu-gaṅ* n. of a medicinal substance (*Sman.* 149).

ཁ་གཏོང་ *kha-gcod* cover; in *Ld.* cork.

ཁ་བཅོམ་ *kha-bcol* idle talk, prattle (*Sch.*).

ཁ་ཅག I : *kha-chag* defect in the blade
 (of a knife or an axe), but ཁ་ཅག་སྐྱ་རལ་ *kha-
 chag sna-ral*=to get the mouth damaged
 and nose torn; ཁ་ཐུག་པོ་སྔོང་ *khatrug-po son* the
 edge (of a knife, &c.) has become blunt ;
 ཁ་ལོག་སྔོང་ *kha log-son* the blade has become
 turned, i.e., bad ; ཁ་མི་འདུག་ *kha mi-hdug* the
 sharpness is wanting; གྲིའི་ཁ་ *grihi-kha* or
 གྲིའི་སྐྱ་ *grihi so* (in *Kham*s) the blade of a
 knife.

𑖦𑖪𑖳 II : abuse ; ill language (*Jä.*).

ཁ་ཅན *kha-chad*, ལམ་ཅན *shal-chad* agree-
ment, covenant; a truce; ཁ་ཅན *kha-chad*=
ཅན་ཅན *chad-don* special object or reason
(*Mñon.*).

ཁ་ཅན *kha-char* = abbreviation of ཁ་ལྔ, snow and ཅན་ལྔ, rain.

ཁ་ཅིངས *kha-chiñg* the taming or appeasing of wild beasts, &c., by witchcraft.

फकु *kha-chu* (शालचब *shal-chab*) लाला,
 छपत् *spittle*; also used colloq. for फवहिचु
kha-wahi chu snow-water.

ཁ་ཅུཕུག *kha chu-phug* n. of a place on the uplands of Kha-chu (*Lon.* ༣ 32).

ཁ་ཆེ *Kha-che* a native of Kashmir; a Mahomedan; a person that has the command over much; principal or important things (**ཁ་ཆེ་ལ་རྒྱལ་མ་** *kha-che-wa rnams*); n. of a mask in the religious plays of Tibet.

ཁ་ཅེ་ཁྱུམ་ *kha-che skyes*, ཁ་ཅེ་མཚོག་ *kha-che mehog*, བ. ཁུ་རུམ་ *gur-gum* (*Mfon.*), ཀམ་མཱི་རུ་འབྲུ་ or ཀ་ལྷུ་མ་ *saffron*, the produce of Kashmir.

ཁ་ཅེ་འགྲོ་ཁང *kha-che hgron-khañ*, ཁ་ཅེ་ཤང *kha-che za-khañ* an inn kept by a Mussalman at Lhasa or in Peking; ཁ་ཅེ་མཚལ *kha-che mchog* ཕར་མ་ཆུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་ the chief article, i.e., saffron, which the Tibetans obtain from Kashmir; ཁ་ཅེ་གུ་ཁ་ཅེ་ *kha-che ga-kha-ma* a kind of yellow flower resembling saffron which imported from Kashmir is largely grown in Tibet; ཁ་ཅེ་གུ་ཁ་ཅེ་ཐོ་རྒྱུ་ *kha-che ga-kha-ma spor rer hbru* the cost of a *spor* of Kashmir *ga-kha-ma* flower is a *tru* or barley flour (*Rtsii.*).

ཁ་ཇེམས *kha-chems*, resp. ལལ་ཇེམས *shal-*
chems, last will, testament : ཁ་ཇེམས་འཛོག་པ་ *kha-*
chems hjoḡ-pa to make a will; ཁ་ཇེམས་
རྒྱུ་ལ་བསྐྱར *kha-chems rluñ-la bskur* sent (his)
last will to the winds (*Behu*).

ཁ་ཆོས་ *kha-chos* hypocrisy; religion in talk only.

ਖਾ-ਖਾ *kha-kha* कलना idle talk, prattle;
talk as in a delirium: ਖਾ-ਖਾ (he)
prattles.

ཁ་འཆམ *kha-hcham* = ཁ་མཐུན *kha-mthun*.
 ཁ་འཆམ་པ *kha hcham-pa* = ཁ་མཐུན་པ *kha-mthun-pa* or ཁ་ཐུག་པ *kha thug-pa* to agree upon;
 ཁ་འཆམ་ཁྱེད་ཀྱིས *kha-hcham khruḡs* = ལ་མ་ལྷན་ཅིག་ཏུ་
 གནས་པ *residing together as husband and wife*; to live harmoniously (*Mñon.*).

ཁ་འཇིབ *kha hche-wa*, same as ཁ་ཐམ་པ *kha thal-wa*, to promise; speaking sweet words meaning nothing or evil.

ཁ་འཇམ་གཏིང་པག *kha-hjam gtin-khag* = ཁ་འཇམ་གཏིང་ནག *kha-hjam gtin-nag* ཁ་ནས་ལྷན་པ་ཟེར་གཏིང་ལ་
 བཅས་པ *soft and polite in language but evil at heart.*

ཁ་འཇམ་པ *kha-hjal-wa* to measure.

ཁ་འཇུག་པ *kha hjug-pa* to interfere; to meddle with; meddlesome.

ཁ་ཇི *kha-rje* དེབ, དུམ་རྒྱལ་ the chief of the clouds; cloud-god. Acc. to *Cs.* great lord, mighty personage; good luck, good fortune; acc. to *Jä.* fortune, good, wealth.

ཁ་ཇི་ཁྱེད་ཀྱིས *kha-rje khyu-mchog* = བསོད་ནམས་ *bsod-nams* དུམ་ merit, moral virtue (*Mñon.*).

ཁ་ཇི་ཅན *kha-rje-can* = བསོད་ནམས་ཅན *bsod-nams can* possessed of moral merit; virtuous (*Mñon.*).

ཁ་ཇི་ཅེ *kha-rje che* very powerful; also high moral merit: ར་ལྟོ་མ་མིང་གི་ནམས་མེད་ན་དེ་
 རིང་རང་ཁ་ཇི་ཅེ་ཅས་ if we brother and sister were not here, would you have been powerful to-day? (*A. 18.*)

ཁ་ནན་པ *kha ñan-pa* or ཁ་ལ་ནན་པ *kha-la ñan-pa* to obey; ཁ་ནན་པ *kha ñan-po* obedient.

ཁ་ནུང་ *kha-ñun* sparing of words; laconic (*Sch.*): ཁ་ནུང་ལག་གཙང་ *kha-ñun lag-tsañ*, ཁ་མང་པ་
 མི་ལབ་མཁན་དང་ཁྱེད་མ་མ་བྱུག་པ་ is one who does not speak many words and who does not act the thief.

ཁ་ནྟག *kha-ñog*, v. ཁ་ནྟག *kha-nog*.

ཁ་མཉམ *kha-mñam* = མཉམ་མཉམ *skad-mñam* of equal, i.e., same words or opinion: མྱོ་མཉམ་ཟས་ནས་ཁ་མཉམ་ལབ་པ་ if (you) eat together (you) should agree in speech.

ཁ་རྩིང་ *kha-rñin* old or second-hand articles.

ཁ་བརྩོངས་ *kha-brñongs*, བཅས་པ་མེད་པའི་ཁ་ལ་མཛོས་པ་
semś-la med-paḥi kha-la mdses-po bad at heart, but very polite in expression (*Nag. 10.*)

ཁ་སྟོམས་ *kha-sñoms* of same height; also of level surface: མཐོ་དམན་ཁ་འདྲ་འདྲ་སྟོམས་པ་ they were equal in height; བསེལ་རི་ཁ་སྟོམས་པའི་ཁོས་
bsil-ri kha-sñoms-paḥi khoñs-skyibś-na in a sheltered corner or cleft of cool mountains of level surface (*Ya-sel. 35.*).

ཁ་ཏ *kha-ta* or ཁ་ཏྭ *kha-ta* good advice; lesson; ཁ་ཏྭ་ཕྱིན་པ *kha-ta byed-pa* or འཇོག་པ་
hjog-pa to give advice; མི་དན་པ་ཁ་ཏྭ་མི་ཕྱིན་པ་ not to give advice to a bad man (*Jig.*).

ཁ་ཏམ་ག *kha tam-ga*, ཁ་ཏྭ་ཁ་ཏྭ་པ་, v. ཁ་
 ཏྭ་མ་ག *kha-tam-ga*, a club or staff with a skull at the top, the weapon of Śīva, also carried by ascetics; a trident; ཁ་ཏྭ་ག *kha tam-ga* a
Tantrik club or staff with a skull at the top, v. ཁ་ཏྭ་མ་ག *kha-tam ga*, trident; the
Tantrik staff with three skulls piled one above another at the top, the lowest one resting on a pot. This was originally introduced into Tibet by Padma Sambhava.

ཁ་ཏིག *kha-tig* bitter; bitter taste, v. ཁ་བ་ཁ་
kha-wa.

ཁ་ཏྭ་ཤིང་ *kha-to cin* is said to be same as གསལ་ཤིང་ *gsal-čin*, a pointed stake used for the execution of criminals (*Jä.*).

ཁ་ཏྭན་ *kha-ton* or ཁ་འཛྲན་ *kha-hdon* མཁའ་ལྔ་པ་
 འཁྱུང་པ་ a reading or reciting from memory with a loud voice; ཁྱོག་གསལ་ཁ་ཏྭན་དུ་ནས་ reading or saying by heart; ཁ་ཏྭན་དུ་གསལ་པ་ *kha ton-du*

ces-pa to know by heart ; ཁ་ཉན་བྱང་པ *kha-ton byañ-wa* བཅས་པ་ཤིང་ཤིང་པ་ (ཤིང་ཤིང་པ་) a clear recitation of prayer or hymns. Also explained as དཔེ་ཆ་སྒྲིག་པ་ལ་སྒྲིག་པ་བྱེད་པ་ལ་ཆོས་འདྲིན་པ་བྱེད་པ་ to recite religious tracts from memory, without having recourse to books: གཞུག་ལག་བརྒྱ་ཞིང་ཁ་ཉན་བྱེད་པ་ “by looking at scientific works to commit to memory” (A. 3).

ཁ་གཏང་པ *kha gtad-pa*, same as ཁ་སྤྲུང་པ *kha sprad-pa* or ཁ་སྤྲུང་པ *ra-sprad-pa* 1. to bring together personally; to confront: འགྲོ་མ་རྩམ་པ་རྒྱ་རང་ཁ་གཏང་པ་འདྲིན་པ་མཁུ་པ་ *hgro ma-nus-par rta rañ kha-gtad hdon pas* (Yig.) not being able to go, (he) let the horse go towards you. 2. to turn one's face.

ཁ་གཏམ་ *kha-gtam*, resp. རྣམ་གཏམ་ *shal-gtam*, oral tradition.

ཁ་གཏུགས་པ་ *kha gtugs-pa* = ཁ་ལ་འཇུག་པ་ *kha la ho gtugs-pa* or ཁ་ལ་འཇུག་པ་ *kha-la ho byed-pa* to kiss.

ཁ་གཏོང་པ་ *kha gtoñ-wa* to injure; to abuse; to call names.

ཁ་བཏགས་ *kha-btags* anything that is put on the face, i.e., presented or placed before a person for his acceptance; hence that ubiquitous article of Tibetan social intercourse, the presentation or salutation scarf. These scarves are of various descriptions. The longest and the best ones are presented to the great lamas, high officials, and to other personages; they carry respect according to their quality, colour and length. There are different sorts of ཁ་བཏགས་ *kha-btags* (silk presentation scarves)—ཁ་བཏགས་ལ་ཕྱི་མཛེད་ནང་མཛེད་ཉན་བཅུ་མ་ *kha-btags-la phyi-mdsod, nañ-mdsod, ñin-bde-ma*, བཅོད་བཏགས་ *bsod-btags*, རྩེ་མོ་མ་ *tshe-lha-mo* or ལ་ཤེ་ལྷ་མོ་མ་ *la she-lha-mo* བཅོད་མཁུ་པ་བཅོད་མཁུ་པ་མཁུ་པ་མཁུ་པ་ *a ce kha-sbags bgyad-sbags, bcu-sbags, sog s na-tshogs yod*.

ཁ་ཉན་ *kha-stan* a soft thin rug that is spread on a cushion; a cover for a cushion or couch.

ཁ་ཉན་ཏུ་ *kha sten-du* above; besides; on; upon; at; towards: དེ་ལ་ཁ་ཉན་ཏུ་བཞགས་ *dehi kha-sten-du shugs* he sat upon it (Pag. 64.)

ཁ་ཉན་ *kha-ston* not yet having eaten anything; lit. empty mouth.

ཁ་སྤྲུང་པ་ *kha-stoms rgyab-pa* is defined as གཅིག་གིས་གཅིག་ལ་རྩོན་བདག་མེད་པར་ཁ་སྤྲུང་པ་ *pa*, to revile one another for no purpose.

ཁ་ཐམ་ག་ *kha tham-ga*, ལྷ་ལྷེ་ཐམ་ག་ *lha-yi phyag mtshan*, v. ཁ་ཐམ་ག་ *kha-tam-ga*.

ཁ་ཐམ་ *kha-thal* = ཐམ་ག་ *thug-thal* or ཐམ་ *thug rtsam* rice or barley particles.

ཁ་ཐམ་པ་ *kha thal-pa* = ཁ་ཐེ་པ་ *kha hche-wa* to promise (Cs.).

ཁ་ཐི་ *kha-thi* a kind of satin in variegated colours.

ཁ་ཐུག་ *kha-thug* to the brim = གཏོང་ཐུག་ *gdoñ-thug*: ཁ་ཐུག་ཞོང་པ་ *kha-thug skon-wa* to fill to the brim; ཁ་ནང་ *kha-nañ* the inside brim ཁ་ཐུག་པ་ *kha thug-pa* to meet in a contest, in concert with.

ཁ་ཐོག་ *kha-thog* top or surface; upon a thing = ཐོག་ཁ་ *thog-kha* on the roof, on the upper flat.

ཁ་ཐོར་ *kha-thor* pustules in the mouth (Sch.).

ཁ་མཐུན་ *kha-mthun*, v. ཁ་མཚམ་ *kha-cham*.

ཁ་མཐུན་པ་ *kha-mthun-pa* = ཁ་ཐུག་པ་ *kha-thug-pa* agreeing upon, unanimous; also together with: རྩེ་བྱང་གི་རྩེ་བྱང་མ་ཁ་མཐུན་པ་མཐུན་པ་ *in concert with the men of the palace they petitioned* (Pag. 275).

ཁ་མཐུན་པ་ *kha-hthab* 1. regulating of stores by equalizing their quantities: ཡོ་བྱང་མཐུན་པ་ *yo-byed sog man ñuñ htra htra byed-pa la*, རྩེ་བྱང་མཐུན་པ་མཐུན་པ་ *byed-pa la*, རྩེ་བྱང་མཐུན་པ་མཐུན་པ་ *byed-pa la*, རྩེ་བྱང་མཐུན་པ་མཐུན་པ་ *byed-pa la*.

ཁ་མདོག *kha-mdog*, v. ཁ་དོག *kha-dog*.

ཁ་འདར *kha-hdar* one who speaks too fast or too loud.

ཁ་འདིག *kha-hdig* cork, bung, stopple.

ཁ་འདེབས *kha-hdebs* = ཁ་གཅིག་དུ་མཐུན་པ་ *kha gcig-tu mthun-pa* agreeing in an account.

ཁ་འཛན *kha-hdon*, v. ཁ་ཏོན *kha-ton*.

ཁ་འཛན་བྱེད་པ་ *kha-hdon byed-pa* to recite or mutter a charm or mantra.

ཁ་དུ *kha-rda* muttering, whispering: ཁ་བར་བར་པ་བྱེད་པ་ to mutter or speak auspiciously.

ཁ་བར *kha-brda* conversation, talk, prophecy, prediction; it also signifies བཤད་པ་ བཤད་པ་ *bcad-pa bcañ-po* good explanation or utterance: བཏུན་པ་དང་བར་འཁྱར་རྩ་བའི་ཁ་བར་བར་པ་ “may the doctrine (of Buddha) prosper” such was his righteous utterance (A. 146).

ཁ་བར *kha-brdah* = སྐད་ཆ་ *skad-cha* verbal utterance: དུ་མོའི་མིག་མཐོང་ཡང་མ་མཐོང་བ་རྒྱུ་བྱས་ནས་ཁ་བར་བར་པ་བྱེད་པ་ although he had beheld the girl's eyes, he acted as if he had not seen her and gave no spoken sign.

ཁ་ཐུམས *kha-gdams* = ཁ་ཏ་ *kha-ta* or གཏམས་ཁ་ *gdams-kha* advice.

ཁ་ཐོས་པ་ *kha sdom-pa* = ཁ་མནན་པ་ *kha mnan-pa* to silence; to gag or stop the speech.

རྩ་ཁ་ཏ་ག *kha-da-ga* མཚན་པ་ the scimitar or sabre of the Hindus.

ཁ་ན་མ་ཐོབ་ *kha-na ma-tho-wa*, lit. ཁ་ན་མ་ཐོབ་པ་ *kha nas ma thon-pa*, not confessed, i.e., not come out of the mouth; ལྟོས་པ་ also ལྟོས་པ་, a metaphysical term defined as རྩོག་པ་དང་རྩོས་པ་འདི་མེད་, a name for sin and moral corruption. There are two kinds, viz., (1) རང་བཞིན་གྱི་ཁ་ན་མ་ཐོབ་ *ran bshin-gyi kha-na ma-tho-wa* sins which are committed naturally and semi-consciously; (2) བཅས་པའི་ཁ་ན་མ་ཐོབ་ *bcas-pahi kha na ma tho-wa* sins of overt violation

of law or religion. མི་ཁྱིམ་པ་དང་རང་བྱུང་པ་ལ་ཆེར་རང་གི་རྩོག་པ་ཉེས་པ་ཁོང་དུ་ཐུས་ན་ཁ་ན་མ་ཐོབ་པ་ཁ་ན་མ་ཐོབ་པ་ཞེས་པ་ Householders and monks in general, in keeping these sins and failings concealed, because they do not issue forth from the mouth, such are styled *kha-na-ma-tho-wa*. ཁ་ན་མ་ཐོབ་པ་མཇུག་པ་ *kha-na ma tho-wa mi mñah-wa* निरवयव the sinless; ཁ་ན་མ་ཐོབ་པ་མེད་པ་ *kha nu ma tho-wa med-pa* अनवयव without sin or moral corruption; ཁ་ན་མ་ཐོབ་པ་གསུམ་ *kha-na-ma thoñi gtan* = གསུམ་དང་རྩོས་པ་ལྟོས་པ་འདི་མེད་ sinful or blasphemous speech.

ཁ་ནག་པོ་ *kha nag-pa* = མུན་པ་ནག་པོ་ *mun-pa nag-po* darkness; also of gloomy appearance; morose; wicked (*Mñon.*).

ཁ་ནང་ *kha-nañ* yesterday morning. But ཁ་ནང་དུ་བརྟམས་ཁ་འཕྱོང་པ་ *kha-nañ-du bñtas* आत्मनि खप्रवृत्तः to look inwardly: ཁ་ནང་བརྟམས་ཀྱི་ཞེས་པ་ནི་རང་གི་སེམས་ལ་བཟང་ངན་དགེ་མི་དཀའ་ཇི་ལྟར་འདུག་ལེགས་པར་བརྟམས་ཏི་ཐུང་ཐུང་བྱེད་པ་ the knowledge gained by introspection, which is carefully to examine how much of good or evil and virtue or vice exists in one's own heart, causes rejection (of evil) and acceptance (of good).

ཁ་ནད་ *kha nañ* mouth disease.

ཁ་ནར་ཅན་ *kha nar-can* oblong.

ཁ་ནས་ *kha-nas* orally; by word of mouth; ཁ་ནས་བྱ་བྱག་ a cuckoo; also to cry or call like the cuckoo; ཁ་ནས་ཟེར་བ་ *kha-nas zer-wa* to speak colloquially.

ཁ་ནིང་ *kha-niñ* last year.

ཁ་ནིམ་ *kha-nim* = རས་གོས་མོགས་ཀྱི་ཁ་མདོག་གཉིས་པ་ of cotton cloth, etc.; that having two colours (*Rtsii.*).

ཁ་ནོག་ *kha-nog* or ཁ་ནོག་ *kha-ñog* clamorous; asking often and often for a thing, etc.: རྩ་འཛོགས་དང་ཁ་ནོག་དང་ཐོག་བབས་དང་བཅས་པ་གསུམ་པ་ the three may be classed together, (namely) defilement, importunity, and being stricken by lightning (*Rtsii.*).

ཁ་ནོར་སོང་ *kha-nor son* he has erred in conversation.

ཁ་མནན་པ་ *kha mnan-pa*=ཁ་སྒྲུག་པ་ *kha sdom-pa* to obstruct the speech; also to coerce, to silence.

ཁ་པ་ *kha-pa* the volume marked with the letter ཁ *kha*, i.e., the 2nd volume. Anything (book or article) marked with the letter ཁ *kha*.

ཁ་པོ་ *kha-po* sometimes=ཁ་སྒྲུག་ *kha rgyag* speech, e.g., ཁ་པོ་སྒྲུག་ *mild speech and polished language*.

ཁ་པོ་ཆེ་ *kha-po-che*=ཁ་རྒྱུག་པ་ *kha rgyag-pa* or ཁ་མང་པོ་ *kha man-po* talking much: རྩི་གེ་སྒྲུག་ཤར་ཟེར་བའི་ཁ་པོ་ཆེ་ *rtsi-ge sreg-chor zer-wahi kha pho-che* a shrew called *Rtsi-ge sreg-chor*, who was very talkative (*Rdsa. 31*).

ཁ་ལྔ་པ་ *kha-lpag*=ཁ་ལ་པ་ *khal-pag* lip.

ཁ་སྐྱ་ *kha-spu* hair of the face; whiskers.

ཁ་པོ་ *kha-pho* boasting: ཁ་པོ་ཆེ་ *kha-pho-che* one who boasts much; also boasting much.

ཁ་པོ་ག་ *kha-phog* verbal reproof.

ཁ་པོར་ *kha-phor* सारक; सारक a cup; a saucer.

ཁ་ཕྱི་ *kha-phyi* the outer edge.

ཁ་ཕྱིན་པ་ *kha phyin-pa*=གྲོས་མཐུན་པ་ *gros mthun-pa* unanimity in a conference; unanimous vote.

ཁ་ཕྱིར་ལྟ་ *kha-phyir lta*=ཕ་རོལ་ཏུ་ཁ་ཕྱོགས་པ་ *pha-rol-tu kha phyogs-pa* examining by appearances; also to look outside (*Mñon.*): ཁ་ཕྱིར་བཞག་གི་ཤེས་པ་ *kha-phyir bltas kyi ces-pa* knowing or judging things by their external appearance.

ཁ་ཕྱིས་ *kha-phyis* napkin.

ཁ་ཕྱེད་ *kha phyed-wa*=ཁ་རྒྱས་པ་ *kha rgyas-pa* རྩལ་པ་, རྩལ་པ་ 1. to bloom or blossom; also

well developed, full blown. 2.=ཁ་འཕྱེད་པ་ *kha hbyed-pa* རྩལ་པ་ to yawn.

ཁ་ཕྱོགས་ *kha-phyogs*=ཁ་ཕྱོགས་ཀྱི་ཕྱོགས་ *kha lta-wahi phyogs* the direction of one's sight.

ཁ་ཕལ་བ་ *kha-hphañ-wa*=ཁ་ཕྱུག་པ་ *to divulge; spread ill rumours (Jä.)*.

ཁ་ཕྱུར་ *kha-hphyur* རྩལ་པ་ a solid measure for grain like བྱེ་ *bre* རྩལ་པ་; or རོ་ *bo*.

ཁ་ཕྱོད་པོ་ *kha hphrod-po*, ཁ་ཕྱོད་པོ་ *kha dro-ko*.

ཁ་བ་ I: *kha-wa* तिक्त bitter; ཁ་ཕྱི་ *kha-tig* from ཁ་བ་ and ཕྱི་ *ti* bitter, i.e., of very bitter taste: རོ་ཁ་བ་ *ro kha-wa* bitter taste; ཁ་མང་ *kha-man* bitter and sweet; ཁ་མོ་ *kha-mo* bitter: ཆང་ཁ་མོ་ *chañ kha-mo* beer that is very strong or of bitter taste.

ཁ་བ་ II: =གངས་ *gañs* हिम snow: ཁ་བ་དུང་གསལ་ *kha-wa duñ ltar gsal* the snow (was) unsullied as shells; ཁ་བ་སྒྱུ་ *kha-wa skye* हिमज, मीत, वरुण snow-born or ocean-god; ཁ་གོང་ *kha-goñ*=ཁ་བའི་གོང་ལྔ་ *snow ball*; ཁ་ཆར་ *kha-char* snow and rain; ཁ་མ་ཆར་ *kha-ma char* sleet; ཁ་བ་ཅན་ *Kha-wa-can* हिमवत् Tibet, the snowy country: ཁ་བ་ཅན་གྱི་ཡུལ་ the country of snow, or snowy country; ར་ལི་རུས་ནི་ལོ་བཅུ་ན་ཁ་བ་ཅན་གྱི་མཚོ་བྱི་ནས་ 100 years (after) my time the snowy lakes of Tibet becoming dry; ཁ་བ་ཅ་པ་ *a swallow, prob. snow-swallow*. ཁ་བའི་རྩལ་ *kha-wahi rtul* हिममल्ल, हिमवृलि lumps of snow: ཁ་བའི་ཕྱེ་མ་ *kha-wahi phye-ma* हिमवालुका snow dust; flakes of snow; also camphor, कर्पूर; ཁ་བབ་ *kha-hlab* or ཁ་བ་བབ་ *kha-wa hlab* snow-fall, avalanche; ཁ་བའི་མིང་ཅན་ having the name of snow; ཁ་བའི་ལྗང་ *glare from the snow, snowy lustre*.

ཁ་བ་དཀར་པོ་ *Kha-wa dkar-po* n. of an important religious institution in *Khams*.

ཁ་བ་རི་པ་ *kha-wa ri-pa*=གངས་ལྗོངས་པ་ *Gañs-ljoñs-pa* a Tibetan; one residing in the snowy mountains (*Yig. k. 6*).

ཁ་བད I: *kha-baḍ* the architectural ornament of a Tibetan house formed by the projecting ends of the beams which support the roof.

ཁ་བད II: the humidity of the air caused by snow (*Jā.*).

ཁ་བར་བྱེ *kha-war byed* = རྒྱུ་ལྡན་ *reg-hzang* of soft or pleasant touch (*Mñon.*).

ཁ་བུ *kha-bu* or **ཁ་བུཔ་པ** *kha bub-pa* being turned downwards: བདག་ཕྱི་གཤིས་ལ་ཁ་བུཔ་བྱ་ ལྷུངས་ I have fallen headlong into the abyss of sin (*Pag. 185*).

ཁ་བྱང *kha-byang* ལྡན་ཆུང་མུ་མུ་, ཆུང་མུ་མུ་ with the face downwards; learned, wise.

ཁ་བྱེ *kha bye-wa* विकसित in bloom.

ཁ་བྱག *kha-brag* (*kha-tag*) forked rocks; any forked object; also as adj. ཁ་ཁ་བྱག་ *Lo-kha-brag*, the mountainous wild country N. E. of Bhutan inhabited by wild tribes.

ཁ་བྱམ་ *kha-bral* (*kha-tal*) विच्छेद divorce, separation, especially of lovers or husband and wife.

ཁ་དབང་ *kha-dwan* eloquent: ཁ་དབང་ཆོག་ *kha-dwan-chog* able to speak powerfully, eloquent (*Nag. 11*).

ཁ་དབྱག *kha-dbrag* literally the mouth-split: ཆུ་ཁ་དབྱག་ *chu kha-dbrag* a river which is divided or branched out; ལམ་ཁ་དབྱག་ a road which is branched into several paths; རྒྱུ་ལྡན་ཁ་དབྱག་ the branch of a tree which divides into several parts; རྒྱུ་ལྡན་ཁ་དབྱག་ *rmig-pa kha-dbrag* a hoof which is bifurcated or split.

ཁ་ལམ་མ་ *Kha hbar-ma* जालामुखी n. of a goddess (*Rtsii.*). In the Hindu pantheon Jvālāmukhī (she with a burning or glowing mouth) is worshipped as the goddess of cholera.

ཁ་ལུ་པ *kha-hbu-wa*, the opening of the buds of flowers.

ཁ་ལུཔ་བྱེ *kha-hbub-tu* ཁྱོད་ལ་ to lie with one's face downwards.

ཁ་ལུཔ་པ *kha-hbus-pa* कोरक, कुड्मलक-जात unblown flower, buds.

ཁ་ལྱེད་པ *kha hbyed-pa* = ཁ་ལྱེད་པ་ *kha-phye-wa* to open a cover or pasted letter or packed article; is also used of books.

ཁ་ལྱི་པ *kha hbri-wa* (*kha-di-wa*) to make less, to diminish; to detract from (in quality).

ཁ་ལྱེད་པ *kha-sbyang* eloquence; ཁ་ལྱེད་པ་ *kha-sbyang-po* eloquent.

ཁ་ལྱེད་པ *kha-sbyar* or **ཁ་ལྱེད་པ** *kha-sbyar-wa* the mouth of a vessel or box closed or shut up: རྩ་མ་ཆེན་ཁ་ལྱེད་པ་རྩ་ཆེན་ལམ་མ་ལག་ *zhi-s-chen kha-sbyar rin-chen sil-mas* ལྷུངས་ a covered copper vessel filled with precious things, etc. (*G kah. 77*).

* **ཁ་ལྱེད་པ** *kha-sbyor* = *thig-le* སྤུར་ཁྱེད་ n. pr. (*Schr. Tā. 2, 275*).

ཁ་ལྱེད་པ *kha-sbyor* दमनोच्चिष्ट, सम्भुक्त anything that is left after eating or has been touched by the mouth but not eaten; ཁ་ལྱེད་པ་ to kiss.

ཁ་ལྱེད་པ *kha-sbyor* ལྷུངས་ལྷུངས་ *bdun-ldan* = རྩ་མ་ཆེན་ *Rdo-rje* hehafi, the Tantrik Buddha Vajradhara (*Mñon.*).

ཁ་ལམ་མ་ *kha ma-hcham* = ཁ་ལམ་མ་ལག་ *kha mi-mthun* discordant; ཁ་ལམ་མ་ *kha mi-hcham* does not agree or live in harmony.

ཁ་ལྱེད་པ *kha ma-phye-wa* कुड्मल an opening bud; one of the twenty-one hells in which sinners are punished, being bound with ropes.

ཁ་ལྱེད་པ *kha-ma bye* कोष a store or repository (*Lex.*).

ཁ་མི་ཤེས་པ་ *khami-ces-pa* not knowing the language.

ཁ་མུར་ *kha-mur* bit (of a bridle).

ཁ་མེད་ *kha-med* silent; cannot reply: ལབ་ན་ཁ་མེད་, བཏོན་ན་ཁ་མེད་ *lab-na kha-med, bton-na rgyu med* if asked there is no reply; if ransacked; nothing to produce (from one's pocket); ཁ་མེད་སྒྲུག་པ་, ཁ་མེད་ཟླག་པ་ (the common saying is) "the dumb does not speak, the tongueless stammers."

ཁ་མོ་ *kha-mo* enchantment; irresistible influence.

ཁ་དམར་ *kha-dmar* lit. "red mouth"; a demon or *preta*; a ghostly apparition. This word is used in astrology and the medical works of Tibet to signify an affirmative prediction, good or bad. When such a prediction is realized it is called ཁ་དམར་ཤོག་ *kha-dmar phog*, when otherwise it is called ཁ་དམར་ཉོག་ *kha-dmar tog*.

ཁ་རྩེད་ *kha-rtseñ* = ཁ་སར་ *kha sañ* yesterday forenoon: ཁ་རྩེད་ཀྱི་ཕྱི་མ་པ་ the boy that was here yesterday forenoon (A.); also the day before yesterday; ཁ་ར་མང་ག་ཟ་ཉི་མ་ *kar-sañ gsañ ñi-ma* last Sunday (Jä.).

ཁ་རྩོད་ *kha-rtsoñ* disputation.

ཁ་ཚ་ *kha-tsha* bitter and acrid; hot in the mouth; pungent like pepper; acc. to Jä. (a) a very acrid sort of radish; (b) aphthæ thrush, a disease of the mouth incident to horses, cows, sheep, &c.; (c) ཁ་ཚ་རིང་པ་ *kha-tsha riñ-ñe-wa* daily warm food.

ཁ་ཚར་ *kha-tshar* 1. fringes, such as the threads at the end of a web or cloth or rug, scarf or sash. 2. minor ingredients in a medicinal mixture: རྒྱན་གཅིག་གཅོད་བྱས་ནས་དེ་ལ་རྒྱན་གཅིག་གཅིག་རྩེད་པ་ཁ་ཚར་བྱས་པ་ཟེར་

having made one drug the principal ingredient, on adding thereto another drug in less quantity, it is called adding the *kha-tshar*.

ཁ་ཚུབ་ *kha-tshub* snow-storm.

ཁ་ཚོ་ *kha-tsho* boasting: ཁ་ཚོ་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ་ *kha tsho cin-tu che-wa* a great swaggerer (Jä.).

ཁ་ཚོད་ *kha-tshod* the weighing: ཁ་ཚོད་བཟླ་བྱེད་ཆེ་གི་ལན་སྒྲུག་པ་ *kha-tshod, bñta-phyir tshig-gi lan smrañ-pa* (A. 6) considering one's expression with a view to reply to it. (ཆེ་གི་ལན་འདྲ་ལབ་ཡོང་ཚད་ཟླ་བ་ *tshig gañ-hdra lab-yoñ tshod lta-wa*.)

ཁ་ཚོན་ *kha-tshon* = ཁ་འགྱིག་ *kha-hgrig*, ཁ་འཇམ་ *kha-hcham* or ཁ་མཐུན་ *kha-mthun* unanimous, of one voice or opinion. Generally used with གཅོད་པ་, meaning 1. as in བསམ་ཅད་མཐུན་པར་དམ་པར་ཁ་ཚོན་བཅད་ (A. 3), all unanimously and firmly agreed upon; lit. ཁ་ཚོན་ *kha-tshon* colour; hence to be all of one colour in the face, i.e., to be of the same opinion. 2. = ཐག་གཅོད་པ་ *thag geod-pa* a final decision or resolution: གུན་གྱིས་རྒྱལ་སྤོང་བར་ཁ་ཚོན་བཅད་ (A. 15) they all resolved to forsake their kingdoms; མཁའ་གཅིག་ཏུ་ཁ་ཚོན་ཆད་དཀྱུག་ *mthah geig-tu kha-tshon chod dkañ* it is difficult to arrive at a final decision. 3. surface or width (Jä.).

ཁ་མཚུལ་ *kha-mtshul* བྱུང་ muzzel; mouth; the lower part of the human face.

ཁ་འཛིན་པ་ *kha htshan-pa* = རྒྱོད་པ་ *smod-pa* to slander; to curse (Mñon.).

ཁ་འཚོག་ *kha-htshog* abuse: ཁ་འཚོག་ཅན་པོ་ *kha-htshog chen-po* a great abuser, a reviler.

ཁ་འཛིན་ *kha-hdsin* कौकिल the cuckoo.

ཁ་འཛིན་བྱེད་པ་ *kha-hdsin byed-pa* to receive in a friendly spirit; to be kind; to assist (Jä.); also to govern; ཁ་འཛིན་པར་མངགས་པ་

sent or commissioned for governing (*Dsam. 25*).

ཁ་ཇོན་གཟུམ *kha-hdsin gsum* are the following three: སྤྱུག་ཤྱེལ *sug-shmel* སྤྱུང་ small cardamom, *Convolvulus turpetthum*; ཁུར་གུམ *gur-gum* saffron; and ཕི་ཕི་ལིན *pi-pi-liñ* long pepper (*Sman. 450*).

ཁ་ཇུམ་པ *kha hdsun-pa* to shut the mouth.

ཁ་ཤན *kha-shan* of inferior quality or of low position: ཁ་ཤན་པའི་ཕྱག་བཟུང་ the misfortune of being of low birth (*Jä.*).

ཁ་ཤར *kha-shur* water-hen (*Sch.*).

ཁ་ཤེ *kha-she* mouth and mind: ཁ་ཤེ་མི་མཚུངས་པ *kha-she mi mchungs-pa* hypocrisy; hypocrite; ཁ་ཤེ་མེད་པ *kha-she med-pa* unfeigned; sincere.

ཁ་ཤེན *kha-sheñ* breadth, expanse, e.g., of the heavens.

ཁ་ཤེན *kha-shen* = *kha-lab shan-pa* modest in speech; also not able to speak well.

ཁ་ཤེས *kha-sheš* food, victuals (*Cs.*).

ཁ་ཟམ་ *kha zam*, ཁ་ཇེ་ཟམ་ *kha-che zam* a kind of chintz from Kāshmir; also a kind of cloth or silk stuff in variegated colours: བཟ་ཟམ་ *bal zam* chintz from Nepal.

ཁ་ཟས་ *kha-zas* food, either in general or some particular article of food: ཁ་ཟས་ལ་བརྟུན་ *kha-zas la brkam-par gyur* he longed for food; ཁ་ཟས་གཙང་མ་ *kha-zas gtshah-ma* clean food, or clean in (taking food). In Sikk. *khabze* sweet cakes, etc.

ཁ་ཟུམ་པ *kha zum-pa* to close the mouth or any opening.

‡ ཁ་ཟུར་ *kha-zur* or ཁ་ཟུར་ཁ་ཟུར་ *kha-sur* མཚན་མོ་ the date fruit.

ཁ་ཟེར་བ་ *kha zer-wa* མུལ་ལུག་ loquacious.

ཁ་གཙར་ *kha-gzar* spoon or ladle.

ཁ་གཟི་ *kha-gzi* or ཁ་གཟེ་ *kha-gze* in *W.* rake in gardening; in Spiti a carrier's load; *kha ze-pa* a coolie (*Jä.*).

ཁ་མཇང་ *kha-hsah* = མོག་གི་བཤང་རག་ *tshig-gi gtañ-rag* good speech; one who speaks pleasantly (*Mñon.*).

ཁ་མེན་ *khañi-nin* ཕུ་ལོ་ལྷུ་ the day before yesterday.

ཁ་མོག་ *kha-hog* lit. face downward; down-cast; ཁ་མོག་ཏུ་བཅུག་པ་ *kha hog-tu bcug-pa* or ཅུད་པ་ *chud-pa* to subjugate one, or to enforce obedience upon; ཁ་མོག་ཏུ་བཅུས་ཏི་གི་བ་ *kha hog-tu bhtas-te ci-wa* to die falling down head-long, i.e., with the face downward.

ཁ་ཡ་ *kha ya* lit. being one's partner or match as to speaking, but in general partner, assistant; ཁ་ཡ་ཕྱིར་པ་ *kha-ya byed-pa* to assist: ཁ་ཡི་ཡང་མི་བྱུང་ I am not his match, not able to compete with him; with regard to things, I am not equal to the task (*Jä.*).

ཁ་ཡིག་ *kha-yig* མཁའ་ཀར་ the letter ཁ་, a label; a letter or writing on the cover of any parcel or letter; an inscription.

ཁ་ཡེལ་ *kha-yel* the spout (of a kettle or any other vessel): ལུས་པའི་ཁ་ཕྱིར་ལུང་བ་ཁ་ཡེལ་ལ་མཚུ་བཅོངས་པ་ drawing with his lips at the spout which hangs down outside the vessel (*A. 23*).

ཁ་ཡོག་ *kha-yog* a false charge (*Jä*): མ་ཤེ་པའི་ཁ་ཡོག་བྱང་ *ma ñe-pahi kha-yog byuñ (C.)* he was unjustly accused (*Jä.*); མ་ཤེས་པར་གྱུར་ཁ་མཚུ་དང་མི་ཁ་བྱང་བ་མོག་ས་བདག་ལ་ཕྱིར་མེད་པའི་ཁ་ཡོག་བྱང་ unfounded accusations arise such as those coming by word of mouth and by implication, though one is guiltless.

ཁ་གཡེལ་ *kha-gyel* wide mouth: ལྷན་པོ་ཡོངས་མོག་ས་དབྱིབས་ལྡན་ཁ་གཡེལ་བ་གླར་ the shape of Sumeru resembled that of a vessel placed with its wide mouth upwards (i.e., like a pyramid on a point) (*Ya-sel. 35*).

ཁ་གཡོགས་ *kha-gyogs* = ཁ་ཁྲིབས་ *kha-kheb* cover of a vessel or basket (*G. kah. 77*).

ཁ་ར *kha-ra* in *W.* for ཁ་ར *ka-ra*, sugar (*Jä.*); trough; manger (*Sch.*).

ཁ་རག *Kha-rag* n. of a place in Tibet. ཁ་རག་སྒོམ་རྒྱུད n. of a celebrated lama of the Kādampa School of Buddhism.

ཁ་རས *kha-raṣ* neck-cloth; a towel.

ཁ་རི *kha-ri* or ཁ་རུ *kha-ru*, v. ཁ་ལ་རི *kha-l-ri*.

ཁ་རུ་རྩྭ *kha-ru tshwa* = རྩྭ་ནག་པོ་ black salt used medicinally (*Mñon.*): རལ་ཅན་, བིཊ་, བིཊ་ལྷན་པ་ a kind of salt (procured by boiling earth impregnated with saline particles); a particular kind of salt of fetid odour (used medicinally as a tonic aperient). It is black in colour and is prepared by fusing fossil salt with a small proportion of *emblic myrobalan*, the product being muriate of soda with small quantities of muriate of lime, sulphur and oxide of iron (*M. Wills.*). *Kha-ru tshwa-yiṣ drod skyed sboṣ-pa dañ sgeg dañ hgyiñ khrog baḍ rluñ hjoms-par byred* flatulence, accompanied with belching, rumblings, phlegm, and wind, is overcome by the medicinal salt.

Syn. རུ་ཅ་ཀ *ru-tsa ka*; སྒོམ་རྩྭ་ *smin-tshwa*; བེ་ཤི་ཏོ *bi-tam fio* (*Mñon.*).

ཁ་རེ་སྤྲོདས *kha-re skyenṣ* = ཁ་སྤྲོདས་པ་ *kha skyenṣ-pa* or ཏོ་ཅ་པ་ *tsha-wa* to be ashamed.

ཁ་རེག་པ་ *kha reg-pa* to touch anything by the lips; to put one's mouth to a thing in order to eat or drink it.

ཁ་རོ *kha-ro* taste in the mouth.

ཁ་རོག་ *kha-roḡ* = ཁ་བརྩམ་ *kha-btsum* silent, without reply: དེ་བས་ན་ཁ་རོག་ཐོད་ there-fore remain silent with untingling ear! ཁ་རོག་ཐོད་ཅིག་ *kha-roḡ sdod-cig* be silent; do not speak. ཁ་རོག་པ་ is also freq. ཁ་རོག་ཏི་འདུག་པ་ to remain silent.

ཁ་རོག་པ་ *kha roḡ-pa* ལུ་བྱ་ཅན་ a kind of drug, prob. sulphate of copper.

ཁ་རྩྭ་སྤྲོདས *kha-rlaṣ* བ་ཡ་ vapour from the mouth.

ཁ་ལ་མེ་འཕར་ *kha-la me-hbar* n. of the King of the Yi-dag or *Preta*.

ཁ་ལ་རེག་པ་ *kha-la reg-pa* = metaph. སྤྲོདས *zas* to eat; do eat (*K. g.* ཁ་ 23).

ཁ་ལ་སྤྲོད་ཏི་རྩྭ་ལ་དཀར་པ་ *kha-la sla-te don-la ḡkah* easily spoken but difficult in meaning.

ཁ་ལན་ *kha-lan* mouth requital; thanks-giving; reply, especially angry reply; also requital for food received (*Jä.*): དེ་དུས་ ཁ་ལན་བསམ་ངན་འདུག་ when disordered with evil thoughts, the food of faith is my reply (*Mñ.*).

ཁ་ལས་བྱུང་ *kha-laṣ byuñ* sprung forth from the mouth.

ཁ་ལིན་པ་ *Kha-lin-pa* n. of a place in Tibet.

ཁ་ལེ *kha-le*, v. ལྟ་ལེ *khyale*.

ཁ་ལེབ་ *kha-leb* cover, lid.

ཁ་ལོ་ *kha-lo* 1. = ཁ་ཕྱོགས་ *kha-phyogs* towards the mouth. 2. prow of the ship (*Schr.*); according to others the helm ལྷ་གཟེང་. 3. acc. to *Cs.* and *Jä.* the glans-penis.

ཁ་ལོ་སྤྱད་པ་ *kha-lo sgyur-pa* or *sgyur-wa* ལུ་བྱ་པ་, ལུ་མེ་; ལུ་མེ་, ལུ་མེ་, ལུ་མེ་; ཁ་ལོ་སྤྱད་པ་ *kha-lo sgyur-mkhan* one who steers; also a governor, a driver, a charioteer. See especially in narrative of early life of the Buddha in *Dulwa*.

ཁ་ལོ་པ་ *kha lo-pa* = ཁ་ཕྱོགས་པ་ *kha phyogs-pa* ལུ་མེ་, ལུ་མེ་; ཁ་ཕྱོགས་སྤྱད་པ་ *kha phyogs sgyur-mkhan* one who leads or guides; also a shadow.

ཁ་ལོག་པ་ *kha-log-pa* to reply; to contradict: ལྷ་ལ་འགྲོ་ནས་ཕྱི་ཁ་ལོག་པ་ *phyi-la hgro-na tshur kha log-pa* walking out he returned hither.

ཁ་ག *kha-ga* the spotted deer (*Jä.*); elk (*Sch.*). In Sikk. the common deer of the Duars is called ཁ་ག. ཁ་ག་ཡི་རྩལ *kha-ga-yi ja-khug* a tea bag made of deer-skin.

ཁ་གགས *kha-gags* jest; joke in *W.* (*Jä.*).

ཁ་གས *kha-gas* (sounded “*kha-she*”) some; colloq. in *C.*

ཁ་གྲགས་ཅན *kha-gugs-can* or ཁ་གྲན་ཅན *kha shed-can* eloquent; ཁ་གྲགས་མེད་པ *kha-gugs med-pa* one who has nothing much to say, same as ཁྱད་ཆ་ལའང་གྲུ་མེད་པ *skad-cha lab-rgyu med-pa*.

ཁ་གོབ *kha-gob* in colloq. lies; obscene talk; idle talk.

ཁ་གོར *kha-gor* breach of promise: ཁ་གོར་སོང་ *kha-gor soñ* the mouth has run away, denoting inconsiderate talk (*Jä.*).

ཁ་གོལ་བ *kha-gol-wa* འཕྲུལ་མེད་ rinsing the mouth; sipping water and ejecting it.

†ཁ་གྲུ *Kha-gya* n. of a mountainous country in the north-east of India (*Tä.*); the Khasya Hills in Assam.

ཁ་གྲགས་པ *kha-gags* = ཁ་རྩོད་ *kha-rtsoḍ* using rough language; controversy, discussion, dispute; with *rgyag-pa* to dispute: འདྲེབ་མོ་བསྐྱེད་མ་རྟེ་ཁ་གྲགས་ཀྱི་ཏུ་འགྲོ་ pointing his fingers he goes to dispute (*Rdsa. 17*).

ཁ་བཤད་ *kha-bḥad* talk, gossip.

ཁ་སྤོ *Kha-sag* མཁར་འཁོབ་ཀྱི་ལུས་ཞིག་གི་མིང་ n. of a wild country on the border of Tibet (*Ya-sel. 38*).

ཁ་སངས་ *kha-saṅ*, v. ཁ་རྩོད་ *kha-rtsañ*.

ཁ་སངས་ *kha-saṅs* explained as མེས་མ་ལ་གང་གར་བ་ཁ་སངས་དྲང་བོ་བཤད་ to speak one's mind; to tell honestly what has occurred in the mind.

ཁ་སྤུབ་ *kha-sub* a bribe: ཁ་སྤུབ་ཐྱིན་པ *kha-süb byin-pa* to offer a bribe.

ཁ་སྤོ *Kha-si* n. of a wild hill tribe of India (of the Khasya Hills) (*Dsam.*).

ཁ་སིང་ *kha-siñ* 1. the day before yesterday. 2. also = several weeks ago; some-time back.

ཁ་སྤར་ *kha-sur*, v. ཁ་རྩུར་ *kha-zur*.

ཁ་སྤོ *kha-so* 1. abbreviation of ཁ་ *kha*, mouth, and སྤོ *so*, teeth. 2. the edge, border of a thing: ཁ་སྤོ་ལ་འཕང་རྩོད་ *kha-so la hphañ-ño* = ཁ་རྩུར་ལ་འཕང་རྩོད་ flung to the border (*Pag. 187*): རྩོད་མ་གྱི་ཁ་རྩུར་ལ་འཕང་ལྷུ་མ *rdsiñs-kyi kha-khyer lag hjañ li byas* = རྩོད་མ་གྱི་མཁའ་ལ་གྲུ་རྩོད་མ་ལྷུ་ *gru-rdsiñs-kyi mthah la ḥan-rgyab* lined the border of the ship with iron plates (*A. 18*).

ཁ་སྤོ་རྩོད་པ་ *kha-sral chuñ-ñu* ཆུ་མ་ ཆུ་མ་ deaf.

ཁ་སྤོབ་ *kha-slob* = ཁ་རྩོད་ *kha-ton* learning by heart; primer used by children in *W.*

ཁ་གསག་ *kha-gsag*, v. ཁ་བགག་ *kha-bḥag*.

ཁ་གསར་ *kha-gsar* new, fresh.

ཁ་གསལ་ *kha-gsal* or གསལ་ཁ་ *gsal-kha* a message; clear language; intelligible language: ཁ་མི་གསལ་བ་ *kha mi-gsal-wa* obscure; not in clear terms or language.

ཁ་གསོ་ *kha-gso* made full by adding something more to it: ལུང་དང་བདུན་རྩི་ཁ་གསོ་ filling with the best thing and nectar in oblation (*Rtsii.*).

ཁ་བསག་ *kha ḥsag* = ཁ་གསག་ *kha gsag* འཕྲུལ་ཆུ་ talkative.

ཁ་བསྐྱེད་ *kha ḥsre-wa* to associate with one another, viz., in drinking and smoking together.

ཁ་བསྐྱེད་ཏུ་ *kha-ḥsrañ-du* turned upwards: ཁ་བསྐྱེད་པ་ *kha ḥsrañ-pa* to lie with the face uppermost.

ཁ་བསྐྱེས་ *kha-ḥslus* to tempt by false hopes and promises; to deceive by sweet words.

ཁ་རྩལ་ *kha-hrag* forked mouth or point; the bifurcated mouth or end of anything

paper is kept or manufactured. In *W.* the scooping form or mould used in the manufacture of paper is so called. རྩ་པ་ *tshaṣ khañ* flower bed (garden) (*Jā.*). In Buddhism ཁང་ *khañ* signifies རྩ་ *nañ*, inside, i.e., the heart: ཁང་ལྷན་ཤིང་ཕྱིར་འཛེག་པ་ *khañ myags-ñiñ phyir ḥdsag-pa* ལྷན་པ་ཕྱིར་འཛེག་པ་ *ལྷན་པ་ཕྱིར་འཛེག་པ་* inwardly being corrupt, the pus issues or drops from him; མྱ་ངན་གྱི་ཁང་ *mya-ñan-gyi khañ* mourning house; also the body; ཁང་གྲྭ་ *khañ-gla* house rent; ཁང་ཆུང་ *ཁང་ཆུང་* a small house; a house or room reserved for decrepit parents; ཁང་ཆུང་པ་ *khañ chuñ-pa* an occupant of such; ཡང་ཁང་ཆུང་པ་ *yañ-khañ chuñ-pa* such a person of the second degree (if, during his life, his son enters into the same right) (*Jā.*); ཁང་ཆེན་ *khañ chen* a large house; ཁང་ཆེན་པ་ *khañ chen-pa* མཇུག་པ་: one taking his abode in a great house or mansion (*Budh.*); old, weak persons belonging to Gautama's family.

Syn. གནས་ཁང་ *gnas-khañ*; གནས་གཞི་ *gnas-gshi*; འདུག་པའི་གནས་ *hjug-paḥi gnas*; འདུག་པ་ *ḥdug-sa*; འདུག་གནས་ *ḥdug-gnas*; ཁྱིམ་ *khyim*; ཁབ་ *khab*; རྩ་གཞི་ *rtan-gshi*; རྩ་གནས་ *rtan-gnas*; རྩ་གཞི་མཇུག་ *bla gab-can*; རྩ་གཞི་མཇུག་ *phibṣ-hog* (*Mñon.*).

ཁང་གཞིར་ *khañ-gñer* རྩ་ཆུང་པ་, རྩ་ཆུང་པ་ the steward of a house; the house-keeper; the person in whose charge a house is kept.

ཁང་ཆེན་ *khañ-ñeñ* རྩ་ཆུང་པ་ the upper roof or terrace of a house.

ཁང་ཆེན་ *khañ-thog* or ཁང་ཆེན་པ་ *khañ-paḥi thog* རྩ་ཆུང་, རྩ་ཆུང་ the roof or cover of a house; the top flat of a house.

ཁང་པ་བྲག་པ་ *khañ-pa ḥkra-wa* བེའི་ཆུང་ རྩ་ཆུང་ a painted house.

ཁང་པ་བྲག་པ་ *khañ-pa ḥtsan-po* a consecrated house where thieves or robbers cannot have access.

ཁང་པ་བྲག་པ་ *khañ-pa ḥrtsegs-pa* རྩ་ཆུང་ a masonry building; also a storeyed house.

ཁང་པ་གཞི་ *khañ-pa gyo* རྩ་ཆུང་ the roof of a house: ཁང་པ་གཞི་པ་ to cover a house, to roof it; ཁང་པ་རྩ་ཆུང་པ་ *khañ-pa ral-shiñ grum-pa* or རྩ་ཆུང་པ་ *ḥdrums-pa* རྩ་ཆུང་ a delapidated house; a ruined edifice.

ཁང་པའི་ནང་ *khañ-paḥi nañ* རྩ་ཆུང་, རྩ་ཆུང་ the inside of a house; a room; an apartment.

ཁང་པ་ *Khañ-bu* n. of a fabulous country; a little house, cottage.

ཁང་མིག་ *khañ-mig* a room; a cell.

ཁང་ཆུང་ *khañ-rtsa* the foundation of a house.

ཁང་ཆུང་གསལ་ *khañ-ḥrtsegs* རྩ་ཆུང་གསལ་ upper house or a storied room, v. ཁང་པ་བྲག་པ་ *khañ-pa ḥrtsegs-pa*.

ཁང་ཆུང་གསལ་ *khañ-shabṣ* floor; flooring of a room.

ཁང་ཆུང་ *khañ-shiñ* = ཁང་པ་དང་ཆུང་པ་ *khañ-pa dañ shiñ-kha* house and the cultivated fields attached to it.

ཁང་ཆུང་ *khañ-ḥzañ* རྩ་ཆུང་ residence; mansion. In *Budh.* རྩ་ཆུང་ (མཇུག་པ་), རྩ་ཆུང་, རྩ་ཆུང་ monument.

ཁང་ཆུང་པ་ *khañ-ḥzo-wa* རྩ་ཆུང་ mason; architect.

ཁང་ཆུང་པ་ *khañṣ-pa* = རྩ་ཆུང་པ་ *rañṣ-pa* 1. delay. 2. distance.

ཁང་ *khaḍ* = 1. རྩ་ཆུང་ *thag* or རྩ་ཆུང་ *tshar* near. 2. litter barrow. 3. = རྩ་ཆུང་ *ltar* like, as རྩ་ཆུང་ *khaḍ-ṣñams*, v. རྩ་ཆུང་ཆུང་ *ḥkhod ṣñams*, equal, even; རྩ་ཆུང་ཆུང་ *de-ma khaḍ* = རྩ་ཆུང་ཆུང་ *de-ma thag* not distantly; instantly; as soon as; without delay: རྩ་ཆུང་ཆུང་ཆུང་ *ḥbuge chad-ma khaḍ-du* as soon as the breathing ceases; རྩ་ཆུང་ཆུང་ཆུང་ *bu ṣkyes-ma khaḍ-cig*

ཁམ་ཁམ་ *kham-kham*, མེད་ཁམ་ཁམ་ *ser-kham kham* or pale yellow: མདོག་མེད་ཁམ་ཁམ་མུག་མའི་མདོག་ *mdog ser kham-kham smug-mahi mdog* the colour was pale-yellow, i.e., the colour of a dry bamboo.

ཁམ་བྲུམ་ *kham-khum* uneven, explained, རྩ་ལམ་ལམ་ལམ་ལམ་གཏེར་མ་ཏྲ་བྲུ *“in ridges, like a puckered skin.”*

ཁམ་གང་ *kham-gaṅ* or **ཁམ་གཅིག་** *kham-gcig* a bit; **ཁམ་ཁམ་གཅིག་** a mouthful of food: རྩ་བུ་བུ་བུ་རེ་བཅད་རེ་ཁ་ལ་བཅུག་པའི་མེད་ the measure of food in each piece that can be put in the mouth at once when eating; **ཁམ་ཅུང་** *kham-chuṅ* a morsel.

ཁམ་རྩར་ *kham-star* abbreviation of **ཁམ་བྱ་** དང་རྩར་ག་ *kham-bu-daf star-ga*, i.e., peach and walnut.

ཁམ་ལྡོག་ *kham-log* faded colour, same as **ཁམ་ལོག་** *kham-log*, want of appetite; nausea, aversion, dislike (*Jä.*).

ཁམ་པ་ *kham-pa* 1. fox coloured; sorrel; brownish; **ཁམ་ནག་** *kham-nag* dark brown: རལ་པ་ཁམ་ནག་ *ral-pa kham-nag* dark brown locks or mane. 2. porcelain-clay; china clay. 3. *Tenacetum tomentosum*, a very aromatic plant growing on the high mountains of Tibet. 4. a native of *Kham* in Eastern Tibet.

ཁམ་ཕོར་ *kham-phor* སྒལ་བ་, གྲལ་བ་ a cup or saucer made of (burnt) clay; a cup made of dough, used in sacrifice as lamps (*Jä.*).

ཁམ་འཕྲོ་མེ་བཅད་པ་ *kham-hphro mi-bcad-pa* སྐུ་འཕྲོ་མེ་བཅད་པ་, སྐུ་འཕྲོ་མེ་བཅད་པ་ refers to Buddha having enjoined that a monk must not eat a fruit or cake, etc., leaving any of it. He should not take more than what he can or should eat.

ཁམ་བྱ་ *kham-bu* apricot; peach; in *Sikk.* ཁམ་བྱའི་རྩ་བྱ་ *kham-buhi rtsi-gu* the stone of an apricot (*Jä.*): མངའ་རིས་ཁམ་བྱ་ *Mñah-ris kham-bu* dried apricot imported from Ngari: ཁམ་བྱ་སྤྱི་མོག་སྤྱི་མོག་ཅུ་མེད་ཀྱིས་ the peach dries the yellow humour of the body and promotes the growth of hair on the head (*Med.*); **ཁམ་ཚིག་** *kham-tshig* the stone of an apricot or peach; ཕྱ་རུ་ཁམ་ཚིག་ཅེ་ཙམ་ the cost of a coral of the size of the stone of a large apricot.

ཁམ་གཡག་ *kham-gyag* 1. lit. the *Bos grunniens* or yak-bull of *Kham*, which is of a brown colour: གྲུ་ཁའི་མདོག་མེད་ཁམ་ཡོད་པ་ལ་ **ཁམ་གཡག་** ཟེར་ *spu-khahi mdog ser-kham yod-pa la kham-gyag zer* the colour of the hair (of an animal) when pale yellow is called **ཁམ་གཡག་** *kham-gyag*. 2. cherries, morels (*Jä.*).

ཁམ་རན་པ་ *kham ran-pa* ཕའི་མཚལ་ལྡན་པ་ a horse's bit that fits well.

ཁམ་ས་ *kham-sa* clay for making pottery.

ཁམ་སང་ *kham-saṅ* = རྩ་བ་སང་ *chab-saṅ*, གཅིན་པ་ *gcin-pa*, etc., resp. evacuation; purging; making water.

ཁམ་མེར་ *kham-ser* of a slightly pale-yellow; colour resembling the colour of dried bamboo, v. **ཁམ་ཁམ་** *kham-kham*.

ཁམ་སྤྱི་ I: *khamṣ* = དངས་ག་ *daṅs-ga* appetite.

ཁམ་སྤྱི་ II: ཇུ་འཁྱུ་ the health, condition, physical constitution of the body; also root; a constituent or essential part; that which constitutes the nature of a thing. Used colloq. as in *kusho*, *khye'-kyi khamṣ ta-sam*? “Sir, how are you?” (*Snd. Hlk.*): ཁམ་སྤྱི་ལ་ཕྱིར་རེད་ཅེད་ཅེ་ལ་འཇུག་པའི་རྩ་ན་ཅན་ཡིན་ཏེ་རྒྱུད་གི་ཁམ་སྤྱི་ ཞེས་པའི་ཁམ་སྤྱི་འདི་རྒྱུད་རེད་གི་རྩ་ལོན་ *khamṣ sheṣ-pa spyir rañ-bṣhün nam ṅo-ḥo la ḥjug-pahi don-can yin-te rluñ-gi khamṣ sheṣ-pahi khamṣ de ni rluñ rañ-gi ṅo-ḥo yin.*

ཁམས་བདེ *khamṣ-bde* = བདེ་མེད་པ་ *naḍ med-pa*
free from disease; health.

Syn. སྐྱ་གཟུགས་བདེ *sku-gzugs bde*; རྩེ་འཛུ་མེད་
ñer-htshe med; རྩེ་ཞོས་དབེན་ཏེ *ñe shos-dwen*; གཙང་
མེད་ *gzoñ-med*; ལྷན་མེད་ *ñun-med*; བདེ་བྱ་མེད་ *naḍ-
bu-med*; འབྲུང་བཞི་སྟོམས་ *hbyun-bshi ñoms*; བློ་མི་
འཛམ་ *lro mi-htshal* (*Mñon.*).

ཁམས་བདེ་དྲི་སྒྲིང་ *khamṣ-bde dri-smed*, ཐུ་བ་དང་
རྩེ་སྐྱ་འབྲེལ་བ་ *smra-wa darñ rjes-su hbrob-wa*
to inquire of one's health if he is well or
happy (a complementary expression used
on the occasion of meeting) (*Mñon.*).

ཁམས་བདེ་བ་ *khamṣ bde-wa* or གཟུགས་བདེ་བ་ *gzugs
bde-wa* good health; healthy constitution;
the happy state both of the body and the
mind: རྩེ་བཅུན་གྱི་ཁམས་བདེ་ལགས་སམ་ *Rje-btsun
gyi khamṣ-bde lags-sam* is your reverence
well? རྩེ་ཁམས་བདེ་ལམ་ *khyeḍ khamṣ bde-lam*
are you well? (*Jä.*)

ཁམས་ཁྲོག་པ་ *khamṣ ldog-pa* = ཁམས་ཁྲོག་པ་ *khamṣ
log-pa* want of appetite; aversion, dislike;
ཁམས་མུ་ *khamṣ-rmya* nausea; falling sick
(*Cs.*).

ཁམས་རྩ་ཚགས་མཁྱེན་པའི་རྩྱེད་སམ་ *khamṣ sna-tshogs
mkhyen-pahi stobs* སྐྱ་མཁྱེན་པའི་རྩྱེད་སམ་ the
power of knowing the constitution of
all sorts of bodies.

ཁམས་མི་ཉལ་ *Khamṣ mi-ñag* n. of one of the
petty principalities in *Khamṣ*.

ཁམས་མི་འདྲ་བ་ *khamṣ mi-hdra-wa*, འཇིག་རྟེན་གྱི་
ཁམས་མི་འདྲ་བ་ *hjig-rten gyi khamṣ mi hdra-wa*
different or dissimilar worlds.

ཁམས་ཚན་ *khamṣ-tshan* this term is
applied to the quarters in a monastery
reserved for the accommodation of the
monks of a particular section of people or
of some special community or those coming
from one particular locality.

ཁམས་སམ་ *khamṣ-saṣ* rest; health; comfort
(*Sch.*); recreation; recovery; restoration
of health.

ཁམས་སྤྱ་གཏོགས་པ་ *khamṣ-su gtogs-pa* འཁུ་
པ་འཁུ་ included in the constitution.

ཁམས་སྤྱ་ཁ་ *khamṣ-slañ* = ཁམས་ཀྱི་སྤྱ་ཁ་ *khamṣ-kyi
sla-ñā* a cooking pan made in *Khamṣ*.

ཁམས་སྤྱ་ *khamṣ-sle* better kind of coarse
serge of the pattern coming from Yar-
kand; blanket manufactured in *Khamṣ*:
སྤྱ་གྲུ་ཁམས་སྤྱ་བཅས་རྩེ་ལ་ *smug sle khamṣ sle
bcaṣ rnam-pa re* each piece of blanket
costs, &c.

ཁམས་གཟུགས་ *khamṣ-gsum* त्रिलोक the three
worlds—heaven, earth and the nether
world.

ཁམས་གཟུགས་འཁོར་ལོ་སྤྱུར་ *Khamṣ-gsum hkhor-
loṣ dsgyur-wa* श्रीकालचक्र a name of the
Kālachakra system (*Mñon.*).

ཁམས་གཟུགས་རང་སྐྱོང་ *khamṣ-gsum zañṣ-
khañ-gliñ* n. of the temple in the grand
monastery of Sam-ye (*Bsam-yaṣ*) built by
one of the queens of King *Khri sroñ ldeñ
btsan* (*Loñ. 2 8*).

ཁམས་གཟུགས་ལ་མ་འགས་པ་ *khamṣ-gsums-la ma-
chags-pa* त्रिधातुकामया is not passionately
fond of or attached to the three worlds.

ཁམས་གཟུགས་ལ་ *khamṣ gsos-par* to repair
broken health.

ཁར་ *Khar* n. of a city in *W. (S.
Lam.)*.

* ཁར་བརྒྱལ་ *khar-bkrol* मर्या (*Schr.;
Lebensh. 93*).

ཁར་རྩེ་ *khar-rkyañ*, v. ཁར་རྩེ་ *kha rkyañ*.

ཁར་གྲང་ *khar-goñ* steatite; soap stone;
probably ཁར་གྲང་ *dkar-goñ* (*Sch.*).

ཁར་ཅན་མཚན་ *Khar chen-bzah* the Princess
of *Khar-chen*, one of the queens of King
Khri-sroñ ldeñ btsan (*Loñ. 2 8*).

ཁར་ཏ་ *Khar Ta-ta* n. of a city or seaport
on the mouth of the Indus, *Tata (S. Lam.)*.

ཁལ་པ *Khar-pa* རྒྱུ 1. n. of a demon of *Puranic* India who was killed by Krishna. 2. a compound of copper and zinc; bell metal.

ཁལ་བ་མགར་ *khar-wa mgar* རྒྱུ་མཁར་ a maker of bell-metal.

ཁལ་རྩང་ *khar-rtsaṅ* = ཁལ་སང་ *khar-saṅ* col. yesterday forenoon.

† ཁལ་དུ་ར་ *khar-dsu-ra* རྒྱུ་མཁར་; རྒྱུ་མཁར་ རྒྱུ་མཁར་ *giñ-gi hbras-bu* the date fruit.

† ཁལ་ས་པ་ནི་ *khar-sa pa-ni* or ཁལ་ས་པ་ནི་ *kha-sar pa-na* རྒྱུ་མཁར་ he that moves in the sky; gliding through the air; a name of Avalokites'vara *Bodhisattva*; Vishnu.

ཁལ་གསེལ་ *khar-gsel* རྒྱུ་མཁར་ the trident carried by mendicants of the རྒྱུ་མཁར་ རྒྱུ་མཁར་ Tantrik School.

ཁལ་ *khal* 1. primarily a load or burden in general: ཁལ་བུ་རྒྱུ་མཁར་ *khal khyer-wa* to carry a burden; ཁལ་གྱི་རྒྱུ་མཁར་ *khal-gyi steñ-la* on the top of the baggage; ཁལ་འགེལ་མལ་ *khal hgel-wa* to load; ཁལ་འཕོགས་པ་ *khal hboḡs-pa* to take off the burden, to unload; རྒྱུ་མཁར་ a sheep load; རྒྱུ་མཁར་པ་ a coolie load. 2. a set weight or measure, said to equal 30lb, used for dry goods, corn, salt, tea, &c. In Tibet 1 *khal* = 2 *hbo* = 20 *bre*; hence in Sikkim and W. ཁལ་གཅིག་ “*khe-chik*” has come to mean 20 or a score of anything; རྒྱུ་མཁར་པ་ *hdegz-khal* a weighing score; the weight of 20 points on the steel-yard called *rgya-ma*. 3. a caravan.

ཁལ་ཁ་ *Khal-kha* the native name of Mongolia Proper, the country of Jenghis-khan, the Tartar Conqueror རྒྱུ་མཁར་ཁ་ཁ་ *Khal-kha khu-ral bla-brak*, lit. “the sacred enclosure of *Khal-kha*”; the name applied to Urga in Northern Mongolia,

where the incarnation of the Taranath Lama resides. The latter is sometimes styled ཁལ་ཁ་རྒྱུ་མཁར་པ་ *Khal-kha Rje-btsun dam-pa*, the venerable holy one of *Khal-kha*.

ཁལ་ཁོ་ *khal-khol* stunned; insensible (*Jü*).

ཁལ་ཅག་ *khal-cag* the best sort of wool for manufacturing shawls coming from the northern solitudes of Tibet.

ཁལ་རྒྱུ་མཁར་ *khal-rjes* = རྒྱུ་མཁར་ *dos-rgyab* or ཁལ་མ་རྒྱུ་མཁར་ *khal-mar-ta*, རྒྱུ་མཁར་གྱི་རྒྱུ་མཁར་ *glan sogz-kyi rjes* those who conduct a caravan or follow the train of packed animals, such as pony, yaks, oxen, &c.; relay of packed animals: ཁལ་མ་རྒྱུ་མཁར་པ་ *khamz sogz thag-rin-pahi dos-rgya khkal-rjes* the relay of beasts of burden when proceeding on a long journey to *Khamz*, &c.

ཁལ་པ་ *khal-pa* 1. wether; castrated ram. 2. sow-thistle, *Sonchus*.

ཁལ་བན་ *khal-ban* jug or pitcher to hold wine for 20 persons or a quantity measuring 20 *bre*: རྒྱུ་མཁར་ཁལ་བན་པ་ *bre: rgya-ma khal-ban* jugs of ale each sufficient for 20 of the vulgar folk of whatever class.

ཁལ་མ་ *khal-ma* any draught animal or beast of burden: ཁལ་མ་རྒྱུ་མཁར་པ་ *khal-ma rjes-pa* to drive beasts of burden to the pasture; often contracted into *khal*: རྒྱུ་མཁར་པ་གྱི་རྒྱུ་མཁར་ the wages of both carriers and beasts of burden.

ཁལ་རི་ *khal-ri* = ཁལ་རུ་ *khal-ru* or ཁལ་རི་ *kha-ri* or ཁལ་རུ་ *kha-ru* a measure of about 20 bushels.

ཁལ་ *khas* for ཁལ་མ་ *kha-yis* instr. of *kha*.

ཁལ་ཕྱག་པ་ *khas-khyag* = ཁལ་ཕྱག་པ་ *khas-thegs* or ཁལ་ཕྱག་པ་ *khas-thegs* to be witness; to give evidence.

Syn. ཟླ་བ *zla-wa*; རིག་ལེ *thig-le*; ས་ཐོན *sa-bon*; སྒོབས་ལྗན *stobs-ldan*; དབང་པོར་འགྲོ *dwañ-por hgro*; བྱང་མེམས་དཀར་པོ *byañ-gems dkar-po*; དྲངས་མ *dbaṅs-ma*; ཁམས་དཀར་པོ *khaṁs dkar-po* (*Mñon.*).

ཁྱ་བ་ཁྱན་ལྗན *khu-wa kun-ldan* = སྒོས་དཀར་ཤིང་ *spos-dkar ciñ* the Sāl tree, the dried sap of which is used as incense.

Syn. སྒྲ་ལའི་ཤིང་ *sha-lahi ciñ*, སྒྲ་རྩི་ཤིང་ *sra-rtsi ciñ*, སྒོས་དཀར་ཤིང་ *spos-dkar ciñ*, མཚན་ལྷན་སྒོས་ *mechod-sbyin spos* (*Mñon.*).

ཁྱ་བ་ལྗན *khu-wa ldan*, ཅ. ཐར་ལུ *thar-nu*.

ཁྱ་བ་བྱེད *khu-wa byed* = རྩ་མར *marrow*; to make a soup of; also to make an infusion or decoction of: ལྷན་དང་ག་མོགས་ཀྱི་ *ཁྱ་བ་བྱེད་པ།* (*Mñon.*).

ཁྱ་བ་འབྱེན་པ *khu-wa hbyin-pa*, ལྷན་པའི་ཐིག་ལེ་ *འདྲན་པ་* to emit semen.

ཁྱ་བ་མེར་པོ *khu-wa ser-po* = ལྷེར་བ་ *skyer-wa n.* of a plant from which a kind of yellow dye is made in Tibet (*Mñon.*).

ཁྱ་བའི་བདག་ཉིད་ *khu-wahi bdag-nid* = ལྷེས་པ *skyes-pa* ཕུ་ཐུག་ meton. for a male person.

ཁྱ་བའི་འཇོ *khu-wahi hpho* ལྷན་མུ་ཁྱི་ the discharge of the semen.

ཁྱ་བའི་དབང་པོ *khu-wahi dwañ-po* ལྷ་རྩེ་མཚན་, ཕར་པ་རས་ a kind of mercurial medicine.

ཁྱ་བའི་སྒོབས་མ *khu-wahi stob-ma* ལྷ་མ་ལིན་ *lha-ma-yin* ལྷ་མུར་ the class of demigods on Mount Sumeru who fight with the Lha (*Mñon.*).

ཁྱ་བེ *Khu-be* n. of a place to the west of Lhasa.

ཁྱ་བོ *khu-wo* རྒྱུན་པུ་ལྷ་ uncle on the father's side, i.e., ལྷ་ལྷན་ *pha-spun*, father's brother, uncle; ཁྱ་བོན་ *khu-dbon* also ཁྱ་ཚན་ *khu-tshan*, uncle and nephew: ལའི་ལྷན་མ་ཁྱ་བའི་ཐོག་ལེ་ཁྱ་བོ་ལྷ་ father's brother is called *A-khu* or *Khu-bo*.

ཁྱ་བྱུག་ *khu-byug* ལོ་ལོ་ལོ་, རྩ་རྩེ་ cuckoo.

Syn. དཔྱིད་ཀྱི་ཐོ་ན་ *dpnyiḍ-kyi pho-ña*; རྩ་དགའ་བ་ *nags na dgah-wa*; འདབ་མའི་ཐིག་པ་ *hdab-mahi thig-pa*; རྩ་ཚད་གནས་ *na-tshod gnas*; རིག་མཚས་ *mig-mdseṣ*; འདྲན་པའི་ཐོ་ལ་ *hdod-pahi tāla*; ལྷན་ཀྱི་སྒོས་མཚས་ *gshan-gyiṣ gos*; རྩ་ལྷན་ *flag-ṣñan*; དབང་ལྷན་ *dwañ-ṣñan*; ལྷན་ལ་མེམས་ *gshan-la semṣ*; འདྲན་པའི་ཐོ་ན་ *hdod-pahi pho-ña*; ལྷན་ལ་ཐོ་ལའི་དབྱངས་ *skad-la lha-pahi dbaṅs*; ལྷན་རྩི་ལྷ་ *ṣbrañ-rtsihi sgra* (*Mñon.*).

ཁྱ་བྱུག་གྲགས་ལྷ་ *khu-byug grags-sla* = ཟླ་བ་བཞི་པ་ *zla-wa bshi-pa* the fourth month of the Tibetan year corresponding with the month of May (*Rtsii.*).

ཁྱ་བྱུག་མིག་ I: *khu-byug-mig* eyes like those of the cuckoo; red eyes.

ཁྱ་བྱུག་མིག་ II: = ཤིང་ཁོ་ལྷ་མ་ *ciñ-ko lakṣa* ལོ་ལོ་ལོ་ལ་ n. of a tree (*Mñon.*).

ཁྱ་བྱུག་ཙ་ *khu-byug-rtsa* n. of a medicinal herb.

ཁྱ་མག་ *khu-mag* purse, money-bag; colloq. for ཁྱུག་མ་ *khug-ma* (*Jä.*).

ཁྱ་ཚུར་ *khu-tshur* ལྷུ་ཁྱི་-ལྷུ་ཁྱི་ the clenched hands; fist.

ཁྱ་ཚུར་ལྷུ་མ་ཚོ་ *khu-tshur gyis htsho* = ལྷེས་པ་ *gser bzo-wa* a goldsmith; one who makes his livelihood by the use of his fist, i.e., hand-craft (*Mñon.*).

ཁྱ་ཚུར་བཅེངས་པ་ *khu-tshur bciñs-pa* to clench the fist; also to hold with the fist (*Mñon.*).

* ཁྱ་ཚུར་བཅེངས་ *khu-tshur bciñs* ལྷུ་ཁྱི་ལྷུ་ཁྱི་ fist; closed hand (*Schr.; Kālac. T. 131*).

ཁྱ་ཚུར་རྒྱན་པ་ *khu-tshur snun-pa* = ཁྱ་ཚུར་རྒྱུ་པ་ *khu-tshur rgyab-pa* to strike with the fist or the half-closed fist (*Sch.*).

ཁྱ་འདྲ་བཟའ་ *Khu-hod bzah* n. of the mother of Bromston, the founder of the Lamaic hierarchy of Tibet.

ཁྱུ *khu-yu* hornless; having no horns; also a corruption of the word *khu-byug* in colloq. Tibetan.

ཁྱུ་ར་ *khu-ra*, ལྷུ་ཁྱུ་ *snun-khur* cakes or pastry fried in oil or butter (*K. du. 327*).

ཁྱུ་ལུ *khu-lu* 1. the short soft hair of the yak, also pashm wool in general. 2. In *Lh.* venereal disease; syphilis (*Jä.*).

ཁྱུ་ལེ *Khu-le* 1. n. of a place in Tibet: ཁྱུ་ལེ་རྣམ་རྒྱལ་ *Khu-le rnam-rgyal* the Lama Namgyal of Khu-le; ཁྱུ་ལེ་རི་ཆ་དཔལ་གྲངས་རི་ *Habo Gang-ri*, a part of Khule. 2. In the Dzang-lun the word is used to denote the pan in an ordinary pair of scales on which the weights are placed.

ཁྱུག *khug* or ཁྱུགས་ *khugs* 1. a corner or nook; a creek, bay, gulf, inlet; ཅུ་ཁྱུག་ *chu-khug* crook in a river; ཁྱུག་ཏུ་ *khug-tu*, in the inner recess of a cavity. 2. imp. of རྟུག་པ་ *bgug-pa* སྐྱོད་པ་, drawn or attracted by; རྟུན་ཏུ་ཁྱུག་ *gyen-du khug* called upward, i.e., to good luck or fortune; ཁྱུག་ཐུབ་ *khug-thub* earned, acquired.

ཁྱུག་ཏྱུག་ *khug-khyog* solitude; solitary place; a place with few men.

ཁྱུག་རྟ་ *khug-rta*, ཁྱུག་ཏ་ *khug-ta* or ཅུ་ལེ་ཁྱུག་ *ali-khug-ta* दिवौकस्, चातक, सारङ्ग the swallow, *Cuculus melanoleucus*, a kind of swallow (*Os.*): ཁྱུག་རྟ་མེ་ལུ་མེ་ལུ་གཙོ་མོ་ the lungs of ཁྱུག་རྟ་ *khug-rta* suppress pulmonary diseases (*Med.*).

Syn. ཅར་སྟོད་ *char-stod*; ཅུར་ཅུར་ *chuh-ñun*; ལྷན་ལ་སྟོད་ *sprin-la sloñ*; ལྷན་པེགས་ *sprin-hdeg*; བཟང་མོ་ *hzañ-mo*; ཅུབ་པའི་ཐུ་ *thub-pahi-bu*; ལྷ་སྟོགས་ *sgra-sgrogs*; ཅར་དགའ་ *char-dgah* (*Mñon.*).

ཁྱུག་སྒ་ *khug-sna* or ཁྱུག་རྩ་ *khug-rna*, निहार, महिका fog, mist, haze (during a calm, especially in spring time): mentioned also as ཡན་ལག་གི་ག་རྟ་ལ་ཅུ་དྲུག་གི་ལྷ་ལྷོ་གཉིས་ “one of the eight varieties of causal concatenation.”

ཁྱུག་པ་ I: *khug-pa* turning like a zig-zag; also bending like a thread that is trimmed; ལམ་ཁྱུག་པ་ *lam khug-pa* the twist of a road; ལྷན་ཁྱུག་པ་ *skud khug-pa* entwining of a thread; དུས་ཁྱུག་པ་ *duś khug-pa* returning to mundane existence at the expiration of each term of life.

ཁྱུག་པ་ II: to find, get, earn, draw: རྟོན་ཁྱུགས་པ་འང་སྤྱོད་ *nor khugs-pa hañ srid* it is even possible that cash may be replenished; གཉིད་ཁྱུགས་པ་ *gnid khugs-pa* to get asleep: སྤང་གཟུང་ཁྱུགས་ *srañ gsum khugs* it drew, i.e., weighed three ounces (*Jä.*): ཁྱུག་པ་བརྩ་བཅུ་དྲུག་ *khug-pa hco-brgyad* “the eighteen turns,” i.e., returns to life in the present kalpa.

* ཁྱུག་པ་ལྷ་སྟོན་ *Khug-pa lhas-rtsi* = ཅ་ནག་འགོས་ལོ་རྩེ་བ་ *Rta-nag Hgos Lo-tsa-wa* (*Schr.*).

ཁྱུག་མ་ *khug-ma* ཐོག་ཀྱི་པ་ also टाकनी pouch; little bag; small sack; རྟུག་པ་ *rgya-khug* Chinese bags made of leather; སྐྱེ་ཁྱུག་ *ske-khug* neck-bag; a bag with charmed objects or important letters hanging at the neck; a courier bag; གློ་ཁྱུག་ *glo-khug* bag carried at one's side; དུལ་ཁྱུག་ *dul-khug* pouch for silver, a purse; ལུ་ཁྱུག་ *bul-khug* a pouch containing soda; མེ་ལྷག་མ་ *me-leags khug-ma* tinder-pouch with flint; ལུ་ཁྱུག་ *nu-khug* sucking bag for babies; ཅུ་ཁྱུག་ *rtsam-khug* a bag of barley flour; ཅུ་ཁྱུག་ *tsua-khug* a salt bag; ལྷིབ་ཁྱུག་ *shib-khug* little bag for flour; གཡམ་ཁྱུག་ *gyam-khug* pouch containing auspicious articles to draw good luck.

ཁྱུགས་པ་ *Khugs-pa* n. of a dynasty originated at a place called *Khugs-pa*: ལྷུ་ལ་རབས་ཁྱུགས་པ་ལྷུགས་རྩེ་རེ་མེ་ལའི་ལྷ་ལྷོ་གཉིས་ལས་གསར་བ་པོ་དགེ་ལེ་ is the n. of a historical work containing accounts of the succession, dynasty, etc., of kings narrated by *Khugs-pa Thugs-rje chenpo* (*Yig. 9*).

ཁྱུང་ *khui* I: hole, pit, hollow, cavity, originally used, only of dark holes and cavities: ཁྱུང་ཁྱུང་ *khuiñāl* *बिलेय* that sleeps in a lair or hole; a snake; སྒྲ་ཁྱུང་ *gnakhuñ* nostril; ཇམ་ཁྱུང་ *chab-khuñ* a sink; མཚན་ཁྱུང་ *mchan-khuñ* armpit: armhole; གཏོར་ཁྱུང་ *gtor-khuñ* a sink; a gutter; མདའ་ཁྱུང་ *mdah-khuñ* loop-hole; a hole made by an arrow; བྱ་ཁྱུང་ *by-ikhuñ* mouse-hole; བྲག་ཁྱུང་ *brag-khuñ* a cleft in a rock; བསྐྱུང་ཁྱུང་ *bsok-khuñ* peep-hole; རི་ཁྱུང་ *hi-khuñ* or རིག་ཁྱུང་ *mig-khuñ*, རྩ་ཁྱུང་ *te-khuñ* are used of any hole in walls, clothes, &c., caused by natural or artificial causes.

ཁྱུང་ II: = རྩ་ཁྱུང་ *rtsa-ka* root: རི་ཁྱུང་ཁྱུང་ *dehi khuiñ nahan Bod-kyi sems-can dan Sañs-rgyas-kyi hstan-pa* from that root the living beings of Tibet and the religion of Buddha spread out, &c. (*A. 128*).

ཁྱུང་ལྗང་ *khuiñ-drogs* soot of an oven or chimney (*Sch.*).

ཁྱུང་པ་ *khuiñ-pa* or **ཁྱུང་པོ་** *khuiñ-po* a large hole.

ཁྱུང་བུ་ *khuiñ-bu* = **ཁྱུང་** *khuiñ* a small hole (*Cs.*); སྐྱུང་ཁྱུང་ *spu-hi khuiñ-bu* the passage of perspiration; hair-hole or cavity.

ཁྱུང་བུ་ཅན་ *khuiñ-bu can* full of cavities or holes.

ཁྱུང་ཅི་ *Khuiñ-tsi* or **ཁྱུང་ཕུ་ཅི་** *Khuiñ phuñ tsi* Confucius, the first law-giver of China and founder of Confucianism.

ཁྱུང་སྒྲུལ་ *khuiñs* origin, source: ཁྱུང་སྒྲུལ་ *khuiñs-skyel* the act of making over the charge of any office or store in a faithful manner without anything missing, making use in full of that bought over as a loan, &c.: མཚན་ཁྱུང་ཁྱུང་ *chos khuiñ dag-pas* pure and uninterpolated religious work; also pure

religion: ཁྱུང་པ་ཁྱུང་པ་ *rgyud-pa khuiñs dag-pa* of pure origin or lineage. The word ཁྱུང་པ་ *khuiñs dag-pa* is also applied to articles of the best make and quality from well-known centres of trade: འཕྲིན་ལོ་ཁྱུང་པ་ *hdir yod rmons-mi-rnamis nas khuiñs-skyel thub-pahi smun-shu hbul* the benighted people of that place petitioned stating the real state (of affairs). ཁྱུང་པ་ *khuiñs-thub* pure and real, original; ཁྱུང་པ་མེད་ *khuiñs-med* or ཁྱུང་པ་ལྔ་ *khuiñs-lan-pa* having no good origin, i.e., mean, inferior: ཁྱུང་པ་ *gtam-khuiñs* historical or traditional source; record; document: ཁྱུང་པ་ཁྱུང་པ་ *gtam khuiñ s-canyin* the source of that speech is divine. བསྐྱུང་པ་ *bsok-pa* If asked what is the nature of meditation, it is the secret source of being able to abandon imaginative thoughts (*rtog*) together with their seed (*Lam. ti., 43*).

ཁྱུང་མ་ *khuiñs-ma* = འཕྲིན་ལོ་ཁྱུང་པ་ *hdir yod-pa* original and really existing or སྒྲུལ་ཁྱུང་པ་ *spus dag-po*, of excellent quality, same as ཁྱུང་པ་ཁྱུང་པ་ *khuiñs-ma* as ཁྱུང་པ་ཁྱུང་པ་ *khuiñs-ma* some of pure descent had reasons arising from genuine grounds.

ཁྱུང་མཚན་ *khuiñs-btsun* well-founded; genuine; of undefiled origin: མཚན་ཁྱུང་པ་ *chos khuiñs-ma* as described in whatever Bon texts that have a genuine origin.

ཁྱུང་ཁྱུང་ *khud* coat-lap or any makeshift cloth; wrapper: ཁྱུང་ཁྱུང་ཁྱུང་ཁྱུང་ *gos-kyi khud-du dril te khur* carried wrapped in the flap of his coat; ཁྱུང་ཁྱུང་ *khud-du* aside, apart; secretly; ཁྱུང་ཁྱུང་ཁྱུང་ཁྱུང་ *khud-du hjog-pa* to put; lay aside: ཁྱུང་ཁྱུང་ཁྱུང་ཁྱུང་ *khud-du byas-pa* to have shown one's authority over a thing which belongs to many.

ཁུན་པ *khud-pa* pocket, pouch (*Seh.*): རྩ་ས་ *rdasas* or རྩ་ས་ལོ་རྩ་ས་ *skyel-rdsoñs* ཡོ་རྩ་ས་ any-thing sent; a dowry; an article presented.

ཁུན་མ *khud-ma* side; edge (*Cs.*).

ཁུན་ཟེ *khud-ze* for ཁུན་ལ་གཤམ་ *khud-la gzad* hold forth the lap of your coat!

ཁུན་ཏི *khun-ti* or ཁུན་ཏི *khyen-ti* is stated to be used in *Pur.* for he or she (*Jā.*).

ཁུན་པ *khun-pa* རྩ་ས་ the uttering of any inarticulate sound; cooing; moaning; the rattling of wheels; rumbling of the bowels; to grunt (*Jā.*); to groan (*Seh.*).

ཁུམ་བུ *Khum-bu* n. of a place in the confines of Tibet and Nepal (*S. kar.* 77).

ཁུམ་(ས) *khum(s)* crooked (*Jā.*).

ཁུམ་ས་ལག *khums-lag* = རྩ་ས་ལག *skyes-lag*, རྩ་ས་ལག་ལོ་རྩ་ས་ *don hsggyur-yin* diminished; changed: ཁུན་ཏི་དང་པ་ཁུམ་ས་ལག་ན་ if your faith be diminished (*A.* 85).

ཁུར *khur* or ཁུར་པོ *khur-po* ར་རྩ་ས་ burden; load for men: བུ་རེ་པོ་ཁུར་པོ་ལ་ the father's burden having fallen on the son (*Pag.* 23): ཁུར་རྩ་ས་པ་ལ་ལོ་རྩ་ས་ one that lives by carrying loads (*Ja.*): ཁུར་ཤིང་ *khur-ṣin* wooden pole over the neck from the ends of which loads are carried; a milkmaid's yoke-pole is called ཁུར་འཛིན་ *khur-hdsin*: ཁུར་ཁུར་པོ་ *khur-khur-po* he who carries the bodily existence is *Puñ-gala*; a corporeal being; ཁུར་གྱིས་དུབ་པ་ *khur-gyis dub-pa* ར་རྩ་ས་ one worn out by carrying loads; ཁུར་གྱིས་ནོན་པ་ *khur-gyis non-pa* one drooping under a burden or load, also pressed down by responsibilities and sufferings: རྩ་ས་ལ་ལོ་རྩ་ས་ལ་ལོ་རྩ་ས་ were pressed down by the weight of many miseries; ཁུར་གྲུ་ *khur-gla* ར་རྩ་ས་ the wage for carrying a load: ཁུར་རྩ་ས་ *khur-rñan*. id.

ཁུར་ལྱི་པ་ *khur lei-pa* heavy load or responsibility: ཁུར་ལྱི་པ་ལོ་རྩ་ས་ལ་ being old, heavy burdens and death wore them out (*Lam-rim.* 74).

ཁུར་བཟུང་པ་ *khur-bṛñan-pa* = གཡུར་པ་ *gyar-pa* བཟུང་ (from བཟུང་) to borrow; to take loan of.

ཁུར་ཐག *khur-thag* = ཁུར་ལྱི་པ་ལོ་རྩ་ས་ལ་ *khur-yoñs ḥdren-thag* or འཕྲུང་ཐག *hphyañ-thag* the rope used in suspending loads from the ends of a yoke-like pole; rope to carry loads.

ཁུར་འདེགས་ལྱི་པ་ *khur hdegṣ-byed* giving over a charge or responsibility or load.

ཁུར་འདྲན་པ་ *khur ḥdren-pa* ར་རྩ་ས་ one who carries or draws a load; one who takes charge of.

ཁུར་པ་ *khur-pa* and ཁུར་མི *khur-mi* a load-carrier; a coolie.

ཁུར་འཕྲོག་པ་ *khur hphrog-pa* ར་རྩ་ས་ the depriving of one's charge; the robbing of one's load.

ཁུར་པ་ *khur-pa*, v. ཁུར་ཚོས་ *khur-tshos*.

ཁུར་བོར་པ་ *khur-bor-pa* ར་རྩ་ས་ he who has laid down the burden, charge or responsibility. In Buddhism ཁུར་བོར་པ་ *khur-bor-pa* or ཁུར་པོ་ལོ་རྩ་ས་ *khur-po bor-pa*, one who has laid down the five aggregates (*skandha*), i.e., he who will not have again to take corporeal existence; one of the perfections of a *S'rāvaka*.

ཁུར་གྲུང་པ་ *khur ḥlañ-pa* to take over charge: འབྲེལ་བ་ལྷན་གྱི་ཁུར་གྲུང་པ་ལས་ *hbreḥ ḥṣaḍ kyi khur ḥlañṣ-pas* having undertaken the task of expounding (*Situ.* 2).

ཁུར་མང་(ས) *khur-mañ(s)* or ཁུར་མང་པ་ *khur-mañ-pa*, ཁུར་ཚོས་ *khur-tshod* བིའི་རྩ་ས་, མ་ཁུར་པ་ dandelion, or the (བ་གྲུང་ལྗེ་ *ba-glañ lce*) ox-tongue (as it is called in Tibet), used as a pot-herb and medicinal plant, a kind of

edible herb: བྱ་མདུན་ཕུག་ཚད་པ་ལ་ཕན་ dandelion is useful in fever and brown phlegm.

Syn. བྱ་མདུན་ *khur-tshad*; བཟང་ཐུ་ *ba-glañ lee* (*Mñon.*).

ཁུར་ཚོས་ *khur-tshos* or མཁུར་ཚོས་ *mkhur-tshos* གཤམ་; ཀཔོལ་ the cheek, the ruddy part of the face below the eyes.

Syn. ཁུར་པ་ *khur-wa*.

ཁུར་པོན་པ་ *khur-bzod-pa* མཉམ་པ་ one who is able to carry a load, who has patience to carry a burden or responsibility.

ཁུར་ལ་མི་འཛིགས་ *khur-la mi-hjigs* = ས་གཞི་ *sa-gshi* the earth (*Mñon.*).

ཁུར་ལེན་ *khur-len* the charge of: རྫོང་རྫོང་མི་འཛིན་མ་ཚུ་ཚོས་གང་འདི་ཚམ་རྫོང་གི་ཁུར་ལེན་ཕྱིན་པ་ the resident officer in the Jong about this date of the month and year took over charge of the Jong (district).

ཁུར་བསམ་ཅེ་བ་ *khur-bsam che-wa* one having a sense of responsibility: ཕྱིན་ཚོགས་ཀྱི་ཁུར་བསམ་ཅེ་བ་དགོས་པའི་བཞུགས་པ་ general instruction for the necessity of a sense of responsibilities in an office.

ཁུལ་ *khul* 1. jurisdiction; province; domain; district: གཞི་རྫོང་ཁུལ་ *Gshis-rtse-khul* within the jurisdiction or province of Shiga-tse: ལྷ་སའི་ཁུལ་ *Lha-sa'i khul* all the places belonging to or within the town jurisdiction of Lhasa: དེའི་ཁུལ་ལ་འདུག་ *dehi khul la hdug* is subject to him (*Jā.*). 2. also manner, state, or circumstance: ཡང་མ་ཤིས་ན་ཤིས་ཁུལ་བྱས་ if you do not know, act the manner of knowing: མེད་ན་ཡོད་པའི་ཁུལ་བྱས་ if (you) have (it not), act as if you had: གཅིག་ལས་ཚུར་ཚོར་ཕྱན་བྱ་བ་ཁུལ་བྱེད་ཀྱི་ཡོད་ I have been doing a little business in buying and reselling from one party to another. 3. a ravine (in *Kunawar*). 4. the soft down of furs (*Sch.*). 5. ཁུལ་མལ་ *khul-mal* small basket for wool.

6. very soft wool of Tibetan goat which grows next to skin, and also called ཁུ་ལུ་ *khul-lu* or བལ་འཇམ་ *bal-hjam*: ཁུལ་ཕྱེས་ *khul sgye-mo* made of the softest goat-hair or yak-hair: ཁུལ་ཕྱིན་ *khul-phyiñ* felt made of the softest wool of goat or yak.

Syn. མངའ་ཁབས་ *mñah-shabs*; མངའ་པོག་ *mñah-bog* (*Mñon.*).

ཁུལ་མ་ *khul-ma* the bottom or the side of a thing (*Cs.*).

ཁུལ་རྩེ་ *khul-rtse* = ད་ཅང་ *ha-can* or རྒྱུ་ཁྱེད་ *gin-tu* to a great measure, lit. from the bottom to the top; hence entirely, greatly (*Fig. 14*).

ཁུལ་རྩི་ *khul-rtsid* an abbreviation of the words ཁུ་ལུ་ *khul-lu* and རྩི་ *rtsid*.

ཁི་ *khe* numeral ninety-two (92).

ཁི་ཁྱི་ *khe-khye* or ཁི་མ་ *khe-ma* 1. profit, gain; ཁི་སྒོལ་མ་ *khe-spogs* ditto; ཁི་རྩེ་ཕྱིན་པ་ *khe tshoñ byed-pa* to trade; to traffic; to bargain; ཁི་ས་པའི་ཁི་ཁྱི་ gain; advantage obtained by experience. 2. tetter; herpes; ringworm (eruption on the skin) (*Sch.*).

ཁི་གད་ *Khe-gad* n. of a place, the birth-place of ལོ་ཙ་པ་འཁོར་ལོ་གྲགས་པ་ *Lo-tsa-wa Hkhor-lo grags-pa* (*Loñ. 30*).

ཁི་གན་རྩེ་ *Khe gan-rtse* n. of a monastery in China erected by the Chinese Minister Ka-thi-shee (*Fig.*).

ཁི་སྒྱུབ་པ་ *khe sgrub-pa* to make profit, to gain: ཁི་བརྒྱལ་པ་ *khe brgyab-pa* to make a good bargain (*Sch.*).

ཁི་ཅན་ *khe-can* with profit; profitable.

ཁི་ཉེན་ *khe-nen* profit and loss; risk; also good and evil, i.e., ཡག་ *yag* and ཉེས་ *ñes*.

ཁི་པ་ *khe-pa* in Amdo = ཚོང་པ་ *tshoñ-pa* tradesman; dealer; one who makes profit

by selling or in business; རྩོམ་འདུམ་ཁེལ་ *tshoñ-hdus khe-pa* trader; middleman.

ཁེ་བྲག་མདོ་ *Khe brag-mdo* n. of a place in Kong-po, where the eighth incarnate *Karma* Lama was born.

ཁེ་མེད་ *khe-med* unprofitable.

ཁེ་རུ་འགྲོ་བ་ *khe-ru hgro-wa* to fall in price.

ཁེ་ལེ་མོན་ *Khe-le mon* n. of a place in Mongolia (*Yig.*).

ཁེ་སྒྲུབ་ཆེན་པོ་ *khe-slebs chen-po* very profitable yielding good income.

ཁེ་གཤུམ་ *Khe-gsum* n. of a place in Tibet (*S. kar.*).

ཁེགས་ *khegs*, v. ཁ་ *kha*.

ཁེགས་པ་ I: *khegs-pa* to obstruct; close: མངལ་སྒོ་རྩལ་པ་ཁེགས་པར་འགྱུར་ཅི། (the medicine) will certainly obstruct the passage of the womb.

ཁེགས་པ་ II: = མཉན་པ་ཉུ་ *mun-pa spyi* a general name for darkness, gloom or obscurity (*Mñon.*).

ཁེའོས་གཏམ་ *kheñs-gtam* boastful words or language.

Syn. དྲགས་ཅོག་ *dregs-tsig*; ར་རོ་ *ha-ro* (*Mñon.*).

ཁེའོས་ལྷན་མ་ *kheñs-lan ma* = བུ་མོ་དར་མ་ *bu-mo dar-ma* a youthful maiden (*Mñon.*).

ཁེའོས་པ་ *kheñs-pa* རྩལ་ཅོག་ 1. pride, haughtiness, arrogance. 2. pf. of འཁེའོས་པ་ *hkhheñs-pa* to fill; become replete with. 3. གཞིན་པ་ puffed up, haughty, arrogant: ཁེའོས་པ་ཅན་ *kheñs-pa-can* གཞིན་ one who boasts; braggadacio.

Syn. རེའོས་པ་ *reñs-pa*; དྲགས་པ་ *dregs-pa*; ར་རྒྱལ་ *ha-rgyal* (*Mñon.*).

ཁེན་འདྲ་ *khen-hdra* a kind of cotton cloth.

ཁེན་པ་ *khen-pa* 1. wormwood (*Schtr.*). 2. to lean; to repose on (erroneously for ཁེམ་པ་ *hkhem-pa*) (*Sch.*).

ཁེལ་ *khebs* རྩལ་ཅོག་, རྩལ་ཅོག་ a cover, lid, coverlet: རྩལ་ཅོག་ an enclosure round the sacrificial ground; ཁེལ་ཀྱི་དྲ་བ་ *khebs-kyi dra-wa* ཇམ་ལ་ a net (generally of iron) to cover anything; ཡང་ཁེལ་ *pañ-khebs* a cover for the lap; apron; napkin; སྒྲུབ་ཁེལ་ *sga-khebs* a cover for the saddle; ཅོག་ཅོ་ཁེལ་ *cog-rtse khebs* a table cloth; རྩལ་ཅོག་ *char-khebs* a rain cloak: རྩལ་ཅོག་ *thod-khebs* a cap; hood; གཤུམ་ཁེལ་ *gdum-khebs* a certain beam or board above the capital of a pillar; གཤུམ་ཁེལ་ *gdum-khebs*, veil; cloth to cover the face; མདུན་ཁེལ་ *mdun-khebs* in *W.* apron.

ཁེལ་འགལ་པ་ *khebs-hgab-pa* to place a covering (over a thing); to cover.

ཁེལ་མང་པ་ *khebs sañ-wa* to take the covering off.

ཁེལ་པ་ *khebs-pa* = གཞིན་པ་ *gyogs-pa* covered, veiled; ཁེལ་མ་ *khebs-ma* covering (*Cs.*).

ཁེམ་ *khem*, v. ཁེམ་ *khyem*.

ཁེར་རྒྱུད་ *kher-rkyad* alone; solitary: མེ་ཁེར་རྒྱུད་གཅིག་འདུག་ there was only one man, a solitary man.

ཁེར་རྒྱལ་པ་ *kher rgyag-pa* to defraud; to usurp (*Sch.*).

ཁེལ་སྒོ་ *Khel-ngo* n. of a district, also that of a mountain: ཁེལ་སྒོ་རི་ལ་རྩོག་ཀྱུ་ཁེལ་ *Khel-ngo ri-la sdog rgyu-khyod*.

ཁེལ་བ་ *khel-wa* 1. to load upon; = འཁེལ་པ་ *hkhel-wa* (*Jā.*). 2. rely upon; depend on; སྒྲིལ་བ་ *blo khyel-wa*, སྒྲིལ་བ་ *blo ones-wa* to have confidence in; བརྟན་ཁེལ་བ་ *brtan khet-wa* to be sure; to be certain; to be certain of anything; absolutely certain: དེ་རིང་ཡོང་བརྟན་ཁེལ་ཡིན་ *de-riñ yon brtan-khel-yin* (his) coming to-day is absolutely certain.

ཁེས་ཀྱིན *khes-nin* the day before yesterday (*Seh*).

ཁེས་པ *khes-pa* 1. to hit (the right thing): གནད་པ་ཁེས་པ *gnad-la khes-pa* to strike the vital parts; to hit mortally. 2. one who makes profit or bargain by selling; a petty dealer, trader.

ཁོ *kho* I: numeral 122.

ཁོ *kho* II: the usual word for the pers. pron., 3rd pers., meaning he, she, or it. Although not an honorific term, it occurs in many authors in referring to both common personages and respected persons, especially in Milarapa and even in much earlier works where *kho* often refers to kings and lamas. However ཁོས་ *khoñ* is the proper honorific term of the 3rd pers. pron. In certain districts and in some popular writings མོ *mo* is used instead of *kho* for "she," but it is considered a vulgar and illiterate usage. The plural takes ཅག or ཚེ, e. g., ཁོ་ཅག *kho-cag*, they, them; also ཁོ་ཚེ *kho-tsho*, commoner in *W*. In *C*. ཁོ་རང་ *kho-rang* is the popular form for "he" or "she," &c.

ཁོ་ཏི *kho-ti* tea-kettle, prob. Chinese (*Jā*).

ཁོ་ཐག་གཅོད་པ་ *kho-thag geod-pa* to acquiesce in; hope for; be resigned to: དུས་ཀྱིས་ཁོ་ཐག་གཅོད་པ་ལོ་ལྟུང་མོས་ནས་འབྲུང་ཅན་གྱིས་ཁོ་ཐག་བཅོད་ (*Pag. 45*) hearing the account of her son having usurped the kingdom, *Hphreñ-can* acquiesced in it. The word མེས་ *sems* often precedes this phrase.

ཁོ་མཐོང་ལྷ་ཁང་ *Kho-mthiñ lha-khañ* n. of a monastery in Lhobrag, South Tibet.

ཁོ་ན་ *kho-na* 1. only, solely, exclusively. 2. just, exactly, the very: རྒྱུ་ལ་ཁོ་ན་

sdigpa kho-na sin only; དགེ་བ་ཁོ་ན་ *dge-wa kho-na* piety alone: སྐད་ཅིག་ཁོ་ན་ *skad-cig kho-na* only for a moment; འདྲད་ཁོ་ན་ལ་བཤེས་པ་ *bdod kho-na* *bröl-wa* to be separated even from desire: མེས་པ་ཅན་ཁོ་ན་ལ་དེ་བའ་འདྲད་ཅན་ as he intended only the welfare of beings: རང་ཉིད་པའི་ལྟོན་ཁོ་ན་ལོང་ (*Pag. 134*) it will be the fault only of one's own doing: ལྷུ་པོས་འདྲད་པ་ཁོ་ན་ལོན་ that is just what has been wished for by the king (*Jā*): ཇུ་མ་ཁོ་ན་བཞིན་དུ་ just as before: འདྲི་ཁོ་ན་ལོན་པ་དེས་ the very same (man): སྒྲིན་བུ་ཁོ་ན་ འདྲ་བ་ just like a worm: ཚུལ་དེ་ཁོ་ན་ལ་ by the very same process: དེ་ཁོ་ན་ *de-kho-na* བསྐྱེད་ the state of being that; true state; real state; truth; reality; opposed to what is illusory or fallacious; essential nature; the real nature of the human soul as being one and the same with the supreme spirit pervading the universe; (in philosophy) truth, reality, a true principle.

Syn. ག་རྟག་ *ga-stag*; འབར་ཞིག་ *bbah-shig* (*Mñon*).

ཁོ་པ་ *kho-pa* = ཁོ་ཅག་ *kho-cag* or ཁོ་ཚེ་ *khoñ tsho* they.

ཁོ་པོ་ *Kho-po* a tribal name in Tibet: ལེ་ལ་ཁོ་པོ་དང་ཁོ་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ *Nag-le la kho-po dan kho dbra gnñs*, the ལེ་ལ་ *Nag-le* tribe is divided into two—ཁོ་པོ་ *Kho-po* and ཁོ་པོ་ *Kho-dbra*.

ཁོ་པོ་ *kho-wo* ཡང་། I; myself; ཁོ་པོ་ཅག་ *kho-wo cag* = རང་ཚེ་ we: འདི་ལ་ཁོ་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་ *hdi-la kho-wo* *ño-mtshar gyur* this produced admiration in me: ལུགས་འདི་ལ་ཁོ་པོ་པོ་པོ་པོ་ *ñu-mtshar* for this system my enthusiasm increased. In མི་ཁོ་པོ་པོ་པོ་པོ་ *mi kho-wo* the term *kho-wo* would seem to mean "himself"—the soul of man himself.

ཁོ་པོ་ *Kho-bom* the early Tibetan name for Khatmandu, the capital of Nepal. In East Tibet Khatmandu is still called Yam-bu.

ཁོ་མ *kho-ma* = ཁོ་མ *khom* knapsack; wallet (*Jä*).

ཁོ་མོ *kho-mo* I; we (feminine).

ཁོ་གཡུ *kho-gyu* the thrashing process, which is done by driving a number of oxen fastened together round a pole that stands in the middle of the thrashing floor.

ཁོ་རཱ *kho-ra* is evidently a corruption of ཁོ་རཱ་ཁོ་རཱ་གི *mi kho-ra rañ-gi* of the man himself (*Nag*).

ཁོ་རཱ II: (*Cs*.) also ཁོ་རཱ་མ *khör-sa* circumference; circumjacent space.

ཁོ་རཱ་ཁོ་རཱ་ཡུག *kho-ra khor-yug* 1. space; also fence; any surrounding wall (*Jä*); also a ditch filled with water or moat round a city or a fort. 2. ཀུན་ནས་ *kun-nas* མཐོང་མཐོང་། from everywhere, from all directions; ཁོ་རཱ་ཁོ་རཱ་ཡུག་ཏུ *kho-ra khor yug-tu* in a circle; in circumference (frequently in measuring) also roundabout, all round, e.g., to encompass: ཁོ་རཱ་ཡུག་ཀྱང་ཏུ in the whole circuit, roundabout (*Jä*): ཁོ་རཱ་ཁོ་རཱ་ཡུག་ཏུ་དཔག་ཆད་ཕྱིད་པ་ extending over half a *yojana* or two miles all round.

ཁོ་རཱ་ཁོ་རཱ་ 1. in *Kham*s an expression of displeasure or anger towards a man: ཨ་རཱ་གས་ *ä-rogs* Oh friend! is the opposite of ཁོ་རཱ་ *kho-re*. 2 one of the early kings of Tibet, son of King *Lde-cug mgon*.

ཁོ་ལ་ཆེ་བ་ *kho-la che-wa* 1. a large space (*Sch*). 2. dough made of རྩ་མ་བ་ *rtsam-pa* (barley flour) and beer.

ཁོ་ལག་ *kho-lag* = སྐུ་ལུས་ *sku-lus* limbs, the entire body: ཁོ་ལག་ཡངས་པ་ *kho-lag yañs-pa* fully developed body or prominent limbs; ཁོ་ལག་ཡངས་ཤིང་ཆེ་བ་དང་དཔག་དང་གཟི་བརྟིན་པ་འདྲ་བ་དང་ his person being well-developed, was large and glowed with grace and brightness; སྐུ་ཆེ་བ་ལ་ཁོ་ལག་ཆེ་བ་ཟེན་ anything that is large all

over is called *kho-lag che-wa*. Also a generally well-developed shape is called *kho-lag che-wa*.

ཁོ་ལག་རྩ་གས་ *kho-lag rdsogs* = ལང་ཆེ་དང་བ་ *lañ tsho dar-wa* youthfulness; full youth (*Mñon*).

ཁོ་ག་ *khog*, freq. for ཁོ་ན་པ་ *khon-pa* 1. the interior, inside. 2. for ཁོ་གས་ *khogs* or འཁོ་གས་ *hkhogs*. 3. also for འགོགས་པ་ *hgegs-pa*; ག་ཁོ་ག་ *ga-khog* the carcass of an animal for meat: ཁོ་ག་འཕྲུང་ཁོ་ག་པ་ཕྱིད་དང་ལྷུ་གཟུགས་ཅོགས་ *khog hdsud khog-pa phyed dañ lhu-gzugs sogz* (*Jig*.) the entire body and one half of the carcass and the parts of the animal (slain).

ཁོ་ག་གཙང་ *khog-gcoñ* chronic disease in the stomach or internal parts of the body.

ཁོ་ག་ཆུད་ *khog-chud* for ཁོ་ན་ཏུ་ཆུད་ *khon-du-chud*.

ཁོ་ག་པ་ *khog-pa* 1. inside; the stomach: ཁོ་ག་པ་ལ་ལྟོ་བ་ the digestion of food in the stomach. 2 the trunk of the body, containing the heart, lungs, liver, &c.: རྩ་མ་གྱི་ཁོ་ག་ *ruñs gbal gyi khog* the interior of the body of a tortoise.

ཁོ་ག་མ་ *khog-ma* also རྩ་ཁོ་ག་ *rdsa-khog* pot; earthen vessel generally used in Tibet for cooking rice, meat, broth, &c.; རྩ་ཁོ་ག་ *rdso-khog* a stone vessel or pot used in *Kham*s for cooking purposes; ཁོ་ག་ཆེན་ *khog-chen* large earthen or stone vessels for cooking the food of a large number.

ཁོ་ག་ཡངས་ *khog-yañs* or ཁོ་ག་པ་ཆེ་བ་ *khog-pa che-wa* capacious or large interior (*Ya-sel* 48): ཁོ་ག་ཤིང་ *khog-ñin* the core of a tree; heart-wood.

ཁོ་ག་གུགས་ *khog-gugs* a groan; a sigh.

ཁོ་གས་པ་ *khogs-pa* 1. imp. of འགོག་པ་ *hgg-opa*, ར་རེ་མེ་རྟོག་པ་མ་བཟུག་པར་ཁོ་གས་ཤིག་ stop

that goat from eating the flowers. 2. to cough (*Jā*).

ཁོང་། I: *khōñ* an honorific equivalent of *ཁོ* *kho*, he, she: *ཁོ་གི་ཐུགས་ལ་* *khōñ-gi thugs-la* in his thoughts; *ཁོ་གི་སྐུ་མཇུག་ཏུ་* *khōñ-gi sku-mdun-du* in his presence; *ལྷ་པོ་ཁོང་རང་ཡིན་པའོ་ཅམ་* *rgyal-po khōñ-rañ yin dgoñs-nas* the king supposing that he himself was meant. Plural *ཁོང་ཚོ་* *khōñ-tsho* they, them.

ཁོང་པ། *khōñ-pa* the interior of anything; the inside; also as adv. in the forms *khōñ-du*, *khōñ-na*, inside, within; also postp. *khōñ-na*, into, within; *khōñ-nas* out of. Certain phrases occur: *ཁོང་བྱ་ཚུད་པ་* to be anxious, to bear in mind, be impressed; *ཁོང་ནས་སྐྱབ་པ་* to repeat from memory; *ཁོང་བྱ་བཟུང་པ་* to collect in the mind; to impress on the memory; to learn (by heart); *ཁོང་བྱ་མ་ཆུད་པ་* not to appreciate (*Hbum.* 239 to 249); *ཁོང་བྱ་མ་ཆུད་པ་མེད་པ་* not that it was not understood or appreciated (*Hbum.* 239 to 249): *ཁོང་ནས་སྤྱང་ལུང་བ་ཁྱར་* *khōñ-nas sñiñ phuñ-wa ltar* as if their hearts had burst out; *ཁོང་ནས་ཐང་བ་* *khōñ-nas sdañ-wa* *འཁྲོལ་པ་* to be angry or indignant; *ཁོང་ནས་ལྷུང་* *khōñ-nas pyyulñ* = *ནང་ནས་ལྷུང་* *nañ-nas phyulñ* was taken out; *ཁོང་པའི་དྲོད་ལ་ཕན་* *khōñ-paḥi drod-la phan* it helps the internal heat, i.e., digestion.

ཁོང་འཁྲུག་ *khōñ-hkhrug* uneasiness; sorrow; anxiety.

ཁོང་ཁྱོ་ *khōñ-khro* (*koñ-ṭho*) or *ཁོང་ཁྱོ་བ་* *khōñ khro-wa* *འཁྲོལ་པ་* the state of becoming angry; passion; also inward wrath, malice; *ཁོང་ཁྱོ་ཅན་* *khōñ-khro-can* *ཆད་ཆད་* bitter; angry; malicious: *ལེགས་སྤྱད་གང་ཡིན་དེ་ཀུན་གྱིས་* *ཁོང་ཁྱོ་གཅིག་གིས་འཛུམས་པར་བྱེད་* even all the good that was done, by one angry outburst may be destroyed; *ཁོང་ཁྱོ་ཁྱོང་པ་* *khōñ-khro spoñ-wa* to put away or subdue anger; *ཁོང་ཁྱོ་མ་བ་* *khōñ-*

khro za-wa to conceive anger, take dislike; to be indignant; *ཁོང་ཁྱོ་འཇུག་མེད་པ་* *khōñ-khroḥi rnam hgyur med-pa* free from the state of passion or anger (*Pag.* 130.).

ཁོང་གང་ *khōñ-gaṅ* full inside; solid.

Syn. *ཚོད་ཡོད་* *tshod-yod*; *ཁོག་ཅུད་* *khog-chud* (*Mñon.*).

ཁོང་སྤྱང་ *khōñ-sñiñ* 1. the secret heart; the intention or design. 2. pith; core; *ཁོང་གི་ཁོང་* *khōñ-gi khōñ* the pith or inner wood of a tree (*Mñon.*).

+ *ཁོང་སྟོམ་* *khōñ-sñom* = *ཡིད་ལྡན་པ་* *yiḍ-shum-pa* of even temper.

ཁོང་མར་ *khōñ-mar* butter used in making cake-like offerings to the gods.

ཁོང་སྐྱན་མེར་པོ་ *khōñ-sman ser-po* the yellow medicine from the intestines, i.e., bile or gall (*Sman.* 66).

ཁོང་ཁྱིལ་ *khōñ-tsil* suet.

ཁོང་འཛིན་ *khkōñ-hdsin* = *ཁོང་ཁྱོ་* *khōñ-khro* anger; vindictiveness (*Mñon.*).

ཁོང་གསེང་ *khōñ-señ* secret holes in rocks.

ཁོང་གསེབ་ *khōñ-gseb* the hollow (of a tree); the inner recess: *ཐོན་རྒྱུད་མོང་གི་ཏ་མའི་ཆུང་མ་བཞུག་མེད་མ་* *ñesṭraḥ paḥi ṭuḥṭuḥ ṭeḥ yiḍ ṭeḥ paḥi ṭeḥ ṭeḥ ṭeḥ* *ཁོང་གསེབ་ཏུ་ཐུག་* *khōñ-gseb ṭuḥṭuḥ* in ancient times the wife of Gautama the sage, Shol-med-ma by name, being very pretty and fascinating, was concealed in the hollow of a tree (*Mñon.*).

ཁོངས། *khōñs* the middle; the innermost; *ཁོངས་ལུ་* or *ཁོངས་ན་* in the midst: *khōñs-su htshud-pa* to go into the midst; to understand; *byed-sgo che phra zom-luṣ med-paḥi khōñs hgros yon-wa* the more and less important works, not leaving out the simpler ones, should be well studied. *Hgro-wa rigs ḍrug rtsis paḥi skabs-su klu-ni dud-hgroḥi khōñs-su hduṣ* when reckoning the six kinds of animated beings, include the *Nāga* among the beasts; *གསེང་གྲིང་དང་ཐང་གྲིང་སྐྱེགས་ཀྱང་* *añesṭraḥ ḥriṅ ṭeḥ khōñs-su ṭeḥ ṭeḥ* Ser-ling, Zang-ling,

etc., are included in the continent of Dzam-ling: དེ་ཉིད་ཀྱི་ཁོངས་སུ་གནས་སོ (this) is contained, i.e., included in, that (Jä.): གཤམ་ས་སེལ་རི་ཁ་ཕྱོལ་ཁོངས་སྐྱོབ་ས་ན་ *bsil-ri kha sñoms-vahi khoñs-skylbs na* in the protected cleft of the cool mountain where the snow is levelled (*Ya-sel. 35*).

ཁོངས་པ *khon-s-pa* कर्कश 1. highly injurious; violent; cruel; rough. 2. adv. crooked: **ཁོངས་ཆ་འདུག** *khon-s cha-hdug* it is bent, curved, warped.

ཁོངས་རིལ *khon-s-riñ* crippled. (Jä.).

ཁོད *khod* = རོས *ños* 1. the external appearance; outward look; surface: རྩམས་པས་ཁོད་ *sa khod-sñoms-pa* land of even surface; plains: མོ་རོས་རྩམས་པ་ even and regular teeth: ལས་ཀ་ལ་ཁོད་རྩམས་པ་གྱིས་ *las-ka la khod-sñoms-po gyis* in doing a work (business) be of even temper: ལམ་བཤང་ཚོན་བཤང་རྒྱུ་ལ་ཁོད་རྩམས་པ་གྱིས་ *shal-wa dañ tshon bñan-rgyu-la khod-sñoms-po gyis* in plastering and in painting make the surface even: མི་མང་པོའི་བཟའ་བཤུང་ལ་ཁོད་རྩམས་པ་གྱིས་ *mi mañ-pohi bzah bñan-la khod sñoms-po gyis* in giving food and drink to many people make the distribution uniform: སྤུབ་འབྲུག་ཁོད་རྩམས་པ་ *srab hthug khod-sñoms-po* fine and thick levelled into one. 2. v. འཁོད་པ་ *hkhod-pa* and འཁོད་པ་ *hgod-pa*.

ཁོད་ཁོད་གྲངས་ an average number (*Ya-sel. 35*).

ཁོན I: *khon* वैरता sbst. anger; grudge; resentment; enmity: **ཁོན་འཛིན་པ་** *khon-hdsin-pa* or **ཁོན་དུ་འཛིན་པ་** *khon-du hdsin-pa* ʻto feel rancour, hatred; **ཁོན་བཟོད་པ་** *khon bzod-pa* forbear, endure, forgive; **ཁོན་གུག་ཏི་ཡོད་པ་** *khon gug-te sdad-pa* lit. to sit waiting out of vindictiveness to take revenge upon; **ཁོན་འབར་** *khon-hbar* in *W.* sting; the burning of anger or hatred in

the soul (Jä.); **ཁོན་པ་ལས་ཁོན་པར་བྱས་ནིང་** getting more and more spiteful.

ཁོན II: a technical term in Tibet and Chinese astrology applying to one of the eight mystical signs or *parkha* of divination; **ཁོན་པ་** one whose lot is cast in this division.

ཁོབ *khob* fat; heavy; clumsy (*Sch.*).

ཁོབ་ཁོབ *khob-khrob* the sound caused by the tapping of one thing upon another.

ཁོམ *khom* wallet; leather trunk; felt or hide bag: གཟིགས་ཁོམ་ *gzigs-khom* a great man's trunk: **ཁོམ་འཕོག** *khom-hbog* a bag usually made of leather for carrying apparel and other articles on a journey.

ཁོམ་པ *khom-pa* 1. to have leisure, time to do a thing. 2. to be enabled to do a thing by the absence of external impediments (*Schtr.*): **ཁོམ་པ་མིན་** *khom-pa min* I have no time; I cannot do it now; **ཤུད་མི་ཁོམ་** *stod mi khom* no leisure to stay; **ང་ཁོམ་** *ña khom* I am versed in; **མི་ཁོམ་** *mi khom* not practised; **མི་ཁོམ་པ་བརྒྱུད་** *mi khom-pa brgyad* ལྷ་ལྷ་བཟུང་གསལ་ the eight obstacles to happiness caused by the rebirth in places or situations unfavourable to one's conversion to Buddhism. Such re-births are:—སེམས་ཅན་དཔུལ་བ་ *sem-s-can dmyal-wa* नरकजाति as hell beings; **དུད་འགྲོ** *dud-hgro* तिर्यक् as beasts, reptiles, flies, etc.; **ཡི་དགམ་** *yi-dhags* प्रेत ghosts; **ལྷ་ཚེ་རིང་པོ** *lha tshe-riñ-po* दीर्घजीविदेव the gods who enjoy very long life; **མཁའ་འཁོབ་མི** *mithah hkhob-mi* प्रत्यन्तजनपद the border (wild) people; **དབང་པོ་མ་ཆང་པ་** *dwañ-po ma-tshan-wa* इन्द्रियवैकल्य those who are defective in the faculties of the mind or of the body; **ལོག་པར་ལྟ་བུ་** *log-par lta-wa* निव्यादग्रन following false or heretical doctrines or theories; **དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་རྩམས་མ་བྱུང་བ་** *de-bñin gceg-pa rñams ma byuñ-wa* तथागतानामनुपयात the

place where the Tathāgata has not (yet) made his appearance.

ཁོར་མོ་ཡུག *khör-mo yug* incessantly; continually (*Sch.*), v. **ཁོར་ཡུག** *khör-yug*.

ཁོར་མོར་བྱུང་པ *khör-mor spyod-pa* continual and uninterrupted suffering (in the hell): དུམ་ལ་བར་སྐྱེས་ན་ཆ་གྲང་གི་ལྷན་བཟུང་ལ་ཁོར་མོར་བྱུང་པས་ཆོས་བྱེད་དུ་མི་ཁོས་ when born in hell, being subjected to torments in the miseries of heat and cold, the performance of religion is impracticable.

ཁོར་ཟུག *khör-zug* an obsolete form of **ཁོར་ཡུག** *khör-yug*, also རྟེ་འཁོར་ *ñe-hkhor* परि-समन्त.

ཁོར་ཡུག *khör-yug* 1. རྟེ་འཁོར་ *ñe-hkor*; ཁུན་ནས་ *kun-nas* समन्ततः चक्रबाल the horizon; the outmost limit; the outer line or circumference; རྟེ་ན་མཚན་ཀུན་ལྔ་ at all times, day and night. 2. རྟེ་ན་མཚན་ཁོར་ཡུག་གཉིད་མེད་དུ་བཞག kept them without sleep at all times, day and night (*Yig*): **ཁོར་ཡུག་རྩོད་པོ** *khör-yug chen-po* महाचक्रबाल acc. to the Buddhists, the outer wall of the world; the greater horizon from the top of Sumeru.

ཁོར་ས *khör-sa* = **ཁོར་མོ་ས** *khō-ra*.

ཁོལ་ *khōl* or **ཁོལ་བུ** *khōl-bu* abridgment; epitome; **ཁོལ་དུ་བྱུང་བ** *khōl-du phyuñ-wa* abridged (*Cs.*).

ཁོལ་མུའུ *khōl-mchu* the mouth of a bellows.

ཁོལ་དུ *khōl-du* = **ཟུར་དུ** *sur-du* in a corner; marginally.

ཁོལ་པ *khōl-pa* boiled (*Cs.*); boiling; bubbling (*Sch.*).

ཁོལ་པོ *khōl-po* = གཞོན་པོ་ *gyog-po* दास a servant; **ཁོལ་བྱན** *khōl-bran* a slave; **ཁོལ་པོར་རྒྱུ་** *khōl-por rjes-su bzun-wa* to take; to hire for a servant: འཇིག་རྟེན་སྤྱིད་པའི་ཁོལ་ *hjig-rten*

srīd-pahi khōl the world is a servant of the evolving principle. **ཁོལ་མོ** *khōl-mo* a maid-servant; a female slave; **ཁོལ་པོ་སྐྱེད་པོ** *khōl-po sgog-skyahi khur-po-can* name of kind of vegetable medicine applied to wounds and sores, &c. (*Sman.* 350).

ཁོལ་བུ *khōl-bu* a bit; a small piece.

ཁོལ་མ *khōl-ma* = རྟེན་ཁུང་ *skar-khuñ* गवाच 1. a window; a hole in the wall or roof of a house to serve the purpose of a window or sky-light; acc. to *Sch.* an outlet for the smoke in a roof. 2. anything boiled: ཇ་དང་ཆུ་སྐྱེགས་བསྐྱེད་པའི་ཁོལ་མ་ *ja dar chu sogz bzkol-pahi khōl-ma* tea or water that has been boiled: དུམ་ལ་བའི་ཁོལ་མ་ *dmayal-wahi khro-chu khōl-ma* the boiling or molten matter of hell: ཁོལ་མ་ *ho-thug khōl-ma* boiling gruel.

ཁོལ་མོ *khōl-mo* 1. གཞོན་པོ་ *gyog-mo* दासी maid servant. 2. a coarse sort of blanket usually given to slaves in *C.* (*Schtr.*). 3. mowed corn; a swath (*Jā.*). 4. among the herdsmen called *Dog-pa*, a bellows made of an entire goat skin.

ཁོལ་རྒྱུད་ *khōs-rgyud*, mis-spelt for **ཁོལ་རྒྱུད་**, a slave family or mean extraction: མག་པ་མ་གཞུགས་ཁོལ་རྒྱུད་མེན་ཀྱང་སྐྱེས་ཀྱིས་ཡིན་ *mag-pa lo-gsum khōs rgyud min-kyañ skul-rgyud yin* though the son-in-law (elect) is not a slave (by birth) yet he should be made to serve (the bride's parents) for three years.

ཁོལ་ *khōs* imp. of གསལ་པ་ *gas-pa* to split: དབྱ་པོའི་མགོ་ཁོལ་གྱིས་ *dgra-bohi ngo khōs cig* split the head of the enemy.

ཁུ་འི་ཙྰ *khya-hi-tse* the running handwriting of the Chinese.

ཁུ་ལེ *khya-le* or ཁ་ལེ་ *kha-le* as much as fills the hollow of the hand; handful, e.g., of water (*Cs.*).

ཁྱུ་པ I: *khyag-pa*, seldom ཁྱུ་པ་ལ *khyags-pa* 1. frozen. 2. the frost; ice; ཁྱུ་ཐག་ཁར *khyag thog-khar* on the ice; འཁྱུ་པའི་བོད་ལྗམ *hkhyag-pa'i Bod-yul*, Tibet, the country of frost; ཁྱུ་པ་ཐུར་སྐྱོང *khyag-la sbyar soñ*, it has stuck fast by freezing: ཁྱུ་ཐུ་ཁོ་ཁོ *khyag-shu ko-ko* acc. to *Jä.* in Tsang, mud caused by a thaw; snow-water; ཁྱུ་སྒན་ཅན *khyag sran-can* hardened by frost; ཁྱུ་རུམ *khyag-rum* or ཁྱུ་རོམ *khyag-rom* ice; pieces of ice; floating blocks of ice.

ཁྱུ་པ II: to undertake; to be surety for: འདི་ཁྱུ་ཐར་ཁྱུ་གམ་མི་ཁྱུ་ *hdi kkyod-khur khyag-gam mi kkyag* can you undertake to do this or not: ག་མོན་མགས་ལ་ཁྱུ་ ཁྱུ་པ་ལ to stand as security for a loan, etc.

ཁྱུ་ *khyad* 1. difference, distinction: གང་པོད་ན་ཁྱུ་མེད་ *gañ htañ-na khyed-med* it is no matter which you give me; ར་དང་ཐུན་པ་ ར་ཁྱུ་མེད་ *ña dañ phrad-pa dañ khyad-med* it is quite the same as if they came to myself; ལེས་ལ་ཁྱུ་ཐུར་ *sems-la khyed-byun* a difference of opinion arose (*Jä.*) 2. something excellent; superior; ཁྱུ་ཆེས་འཕགས་པ་ greatly exalted; བཟོ་ཁྱུ་ *hzo-khyad* an excellent work of art; བཟུངས་པའི་ཁྱུ་ཡོང་ *bzgrubg-pa'i khyad-yoñ* there will be some advantage in accomplishing it; ཁྱུ་ནོར་ *khyad-nor* the principal or chief wealth; ཁྱུ་རྟོན་ *khyad-don* the principal sense or reason; advantage. 3. is added to an adj. to express the notion derivable from any quality: རྩ་པ་ *thick*; རྩ་ཁྱུ་ *thickness*; ཡངས་པ་ *wide*; ཡངས་ཁྱུ་ *width*; རོས་པ་ *accustomed*; རོས་ཁྱུ་ *a habit or custom*.

ཁྱུ་ཁྱུ་ *khyad-khyud*, said to be ཁྱུ་ཁྱུ་ *n. of a number (Ya-sel. 57).*

ཁྱུ་ཆོས་ *khyad-choñ* superior or excellent doctrine; a good religious discourse, hence those who possess special qualification for

miracles are called གཞན་ལས་ཁྱུ་པར་དུ་འཕགས་པ་ “in sublimity superior to others.”

ཁྱུ་དུ་ *khyad-du* = ཁྱུ་པར་དུ་ *khyad-par-du* or རྟེ་བྱག་ཏུ་ *bye-brag-tu* especially, particularly; also superior and excellent; ཁྱུ་དུ་གསད་པ་ *khyad-du gsad-pa* to contradict; also to do the contrary (out of pride or vanity); to despise: ར་རྒྱལ་དབང་གིས་དཔལ་ལ་ཁྱུ་དུ་གསད་ *ña-rgyal dcañ-gis dmah-la khyad-du gsad* from pride he speaks ironically to the lowly.

ཁྱུ་པར་ *khyad-par* = *khyad-du* 1. difference, distinction: ར་དང་ཁྱུ་གཉིས་ཁྱུ་པར་ཆེ་ *ña dañ khyod dñis khyad-par che* between you and I there is a great difference; ར་དང་ཁྱུ་པར་མ་མཆིས་པའི་ཆེན་ *de dañ khyad-par ma mchis-pa'i rten* an image not differing from this; མིང་གི་ཁྱུ་པར་ཡིན་ *miñ-gi khyad-par yin* it is (only) a difference of name. 2. sort, kind: འབྲས་བུའི་ཁྱུ་པར་ཁྱུ་ *hbras-buñi khyad-par kun* all sorts of fruit; རི་དགས་ཀྱི་ཁྱུ་པར་ *ri-dbags-kyi khyad-par shig* a particular kind of game; ལུ་ཁྱུ་ཁྱུ་པར་ *yul-gyi khyed-par* a particular place or province.

ཁྱུ་པར་བཞོན་པ་ *khyad-par bkod-pa*, རྒྱལ་པོའི་ཐོ་བྱང་ *rgyal-pohi pho-brañ* an edifice of special design; palace of superb make.

ཁྱུ་པར་གྱི་འཛིང་བ་ *khyad-par-gyi hchiñ-wa* བྱིབས་པ་ *that which binds particularly, i.e., worldliness.*

ཁྱུ་པར་ཅན་ *khyad-par-can* special; specially good; superior, excellent, capital: ཁྱུ་མཆོད་པ་གཉིས་ *khyad-par can-gyi mdsad-pa dñis* the two special achievements or exploits (*Yig.*): རྩ་པ་ཁྱུ་པར་ཅན་ཅིག་ *bla-ma khyad-par-can cig* an excellent spiritual teacher.

ཁྱུ་པར་དུ་ *khyad-par-du*, adv. particularly, chiefly, especially: ཁྱུ་པར་དུ་འཕགས་པ་ *khyad-par-du bphags-pa* particularly eminent, noble; ཁྱུ་པར་དུ་སྐད་ཅིད་ *khyad-par-du sod-par byed* he scorns, despises, ridicules, vilifies.

ཁྱམས་པ་ *khyams-pa*, ཁྱམས་པ་ *khyar-wa* or ཁྱམས་པ་ *khyal-pa*, ཁ. ཁྱམས་པ་ *khkhyams-pa*, &c.

ཁྱམས་ར་ *khyams-ra* open space before a house or on the roof of a house used for airing, walking, or sitting; also playground.

ཁྱི *khyi*, in Tsang pronounced as *khi* or *kih*, ཁྱུ་རུ་, ཁྱུ་, ཁྱུ་ལོ་, ཁྱུ་ལོ་ལོ་, ཁྱུ་ལོ་ལོ་ hound, dog; ཁྱི་མོ་ *khyi-mo* a bitch; ཁྱི་སྐྱུ་གྱུ་ the dog will bite; ཁྱི་བོས་ནས་མ་བརྒྱུད་ *khyi bog-nas ma-brduñ* "after calling a dog, do not beat him" is a Tibetan common saying to explain that it is not proper to beat or insult an invited person even if he be a bad person. Acc. to Sch. ཁྱི་རྒྱ་གཉེས་ *khyi-rkañ gn̄is* a bastard dog, a cur; prob. an inferior breed is meant. ཁྱི་ཡི་ལྗང་མ་མཐོང་པ་བརྒྱུད་ *khyi-yi lee-yis rma rnams h̄drubs-par byed* the tongue of the dog causes wounds to heal; ཁྱི་ཡི་ཁྱི་ལྗང་མ་མཐོང་པ་བརྒྱུད་ *khyi-yi rlig-pas bu ro h̄byin* the testes of a dog draw out the dead child (from the womb); ཁྱི་ཡི་ཁྱི་ལྗང་མ་མཐོང་པ་བརྒྱུད་ *khyi-yi klad-pas h̄grib mig-la phan* the brains of a dog are useful for the cataract of the eye; ཁྱི་ཡི་ཁྱི་ལྗང་མ་མཐོང་པ་བརྒྱུད་ *khyi-yi spu gshob lhog skrañs gn̄on* the burnt hair of a dog absorbs swollen ulcers; ཁྱི་ཡི་ཁྱི་ལྗང་མ་མཐོང་པ་བརྒྱུད་ *khyi-yi drun-gyis gdon h̄jom skrañs-pa shi* the excrement of the dog subdues evil spirits in one's body and soothes swellings; ཁྱི་ཡི་ཁྱི་ལྗང་མ་མཐོང་པ་བརྒྱུད་ *khyi-thug chu-yis kha-yi rul-rdol gcod* the urine of a dog is a cure for ulcers in the gums (Sman.); ཁྱི་ཡི་ཁྱི་ལྗང་མ་མཐོང་པ་བརྒྱུད་ *khyi-yi spyod-pa* the habits of the dog described by Masurakṣa are as follows: མང་དུ་མད་པ་ *mañ-du zad-pa* voraciousness, མང་དུ་མད་པ་

cuñ-zad chog contentment with a small quantity, ལེགས་པ་པར་གཉིད་ལྟག་ *legs-par gn̄id-log* always sleeping, མུར་བར་སད་ *myur-war sad* easily wakeful, དཔལ་ལ་ *dpal-la* intrepidity, མྱིང་ཏེ་ *ññ-ne* faithfulness, བརྟན་པ་ *brtan-pa* firmness. ཁྱི་ལྱུ་གྱུ་ *khyi-ñal rgyug-lhoñ* is a common saying, to cause a sleeping dog to get up by poking him with a stick, i.e., to rouse to action one who is silent.

Syn. རྩེ་ལྗང་མ་མཐོང་པ་བརྒྱུད་ *rdo-rjeñi mjug-ma*; ལྱུ་ལྱུ་ *gso-byed*; རྩེ་ལྗང་མ་མཐོང་པ་བརྒྱུད་ *hdod-dwañ*; མེད་གཉི་ *señ-geñi rigs*; མྱི་བའི་མ་མཐོང་པ་བརྒྱུད་ *skye-wañi cha-can*; རྩེ་གསང་པ་ *rdsi gsañ-wa*; མྱིང་གྱུ་གཉིས་ *groñ-gi gcan-gzan*; ཁྱི་ཁྱི་ *ṣa-khyi* (Mñon.).

ཁྱི་ཁྱུ་ *Khyi-khuñ* n. of a place and valley in Tibet.

ཁྱི་དྲུག་དུང་གི་ཐག་པ་མཐོང་པ་བརྒྱུད་ *khyi dkar duñ-gi thag-pa-can* n. of a vegetable possessing medicinal properties for healing wounds and sores (Sman. 350).

ཁྱི་སྐད་ *khyi-skad* the barking of a dog.

ཁྱི་རྒྱ་ *khyi-khañ* dog kennel.

ཁྱུ་ I: *khyi-gu* in W., bud (of leaves and branches, not of blossoms); the eye (of a plant).

ཁྱུ་ II: a puppy; a dog.

ཁྱི་ཁྱུ་ *Kyi-kyo* n. of a place, also of a fabulous country to the east of Asia, prob. Kamschatka (J. Zan.).

ཁྱི་སྐད་ལྟེ་ *Khyi-stonjo-ye* n. of a Buddhist teacher of Tibet.

ཁྱི་དམ་ *khyi-dam* lit. dog's seal; a mark burnt in; stigma.

ཁྱི་དུག་ *khyi-dug* the poison of hydrophobia (Sch.).

ཁྱི་མད་པ་ *khyi mdud-pa* pairing of dogs.

ཁྱི་པ་ལྟེ་ *khi-pal jor* in W., *Blitum virgatum*.

ཁྱི་པུ *khyi-pul* a dog kennel; dog-house (Jā.)

ཁྱི་ཕྱང *khyi-spyaṅ* (*khib-jung*) a jackal.

ཁྱི་བྱ *khyi-bru* a vicious, biting dog (Sch.).

ཁྱི་ར་པ *khyi-ra-pa* = རྩོད་པ *rñon-pa*, རྩོད་པ་འདུན་པ་, རྩོད་པ་འདུན་པ་ 1. a huntsman; one who kills wild animals by chasing them with dogs, &c. 2. ཀི་ར་ཏ *Kirāta* किरात a tribe in Nepal who live by hunting.

ཁྱི་ཕྱང *khyi-sbraṅ* a flea; lit. dog's fly.

*ཁྱི་མོ *khyi-mo* bitch or female dog: རྩོད་མེད་ཀྱི་མོ་དམར་མོ་ཞིག་ཏུ་སྐྱོད་ནས་ “the woman having transmigrated into a red bitch” (Mil.).

ཁྱི་མྱོང *khyi-myōṅ* a rabid dog; also canine madness; hydrophobia.

ཁྱི་མར *khyi-tshaṅ* a dog-house.

ཁྱི་འཛོད *khyi-htshed* मर्जक the baker or seller of parched rice, millet, &c.

+ཁྱིུ་ཀ *khyihu-ka* the remainder of anything cut or chopped off.

ཁྱིུ་འཕྱི་ཁྱིུ་ *khyihuḥi-khyihu*, ཁྱིུ་གཤུག *khyi-phrug* or ཁྱིུ་ལྷ *y-khigu*, puppy; pup: ཁྱིུ་འཕྱི་ཁྱིུ་ དཔྱད་བའི་ཁྱིུ་ *khyi-hu-ḥi-khyihu dbyuñ-waḥi* *tshul-du* अतिप्रत्याभिनिर्हरयोगेन in the manner of a puppy being brought forth.

ཁྱི་ར *khyi-ra* chasing, hunting, especially of a single huntsman, not of a party; in *W.* *khyi-ra la ca-ge*, to go hunting: ཁྱི་ར་ལ་ཆགས་པ་ཙན་ *khyi-ra la chags-can* one who is fond of hunting; sportsman.

ཁྱི་ལ་ལ་རི *khyi-la ra-ri* = སེང་ལྷན་ *señ ldan* अदिर the tree *Acacia catechu*; also *Terra japonica*.

ཁྱི་ཤིག *khyi-ṣig* उल्पात् कीट a flea.

ཁྱི་ཤིང *khyi-ṣiṅ* a tree-drug which cures diseases of the lungs and the eye. It also expectorative (*Med.*).

ཁྱི་སྐྱབ་པ *khyiso-rgyab-pa* the bite of a dog: ཁྱི་སྐྱབ་ཤི *khyiso tab-ṣe* the dog will bite—Ladak dialect.

ཁྱིག *khyig*, v. འཁྱིག་པ་ *hkhhyig-pa*.

ཁྱིད *khyid* breadth of the hand with the thumb extended to form a span.

ཁྱིམ *khyim* 1. resp. ཁམ *khab* गृह, आगार a home, residence, dwelling-place: ཁྱིམ་ན *khyim-na* at home; ཁྱིམ་དུ *khyim-du* at home, in the house; ཁྱིམ་བདག་རིན་པོ་ཆེ *khyim-bdag rin-po-che* गृहपतिरत्न the ideal householder (of the Buddhists). 2. ར་མིག་ the signs of zodiac; ཁྱིམ་བུ་གཉིས་ *khyim-bu-gñis* द्वादशराशि the twelve signs of the zodiac; ར་མིག་འབྲུག་ཁྱིམ་གྱི་འཕྲོ་མ་ *khyim-gyi hkhor-lo* the zodiac; རྩལ་ལྷག *lug* the ram; རྩལ་མྱང *glan* the bull; རྩལ་ལྷག་ལྷན་ཁྱིམ་གྱི་འཕྲོ་མ་ *hkhriḡ-pa* (husband and wife in union) the twins; ཀར་ཀའ་ *kar-ka-ta* the crab; སེང་གེ *señ-ge* the lion; རྩལ་མོ *bu-mo* the virgin; རྩལ་མོ་ *srañ* the balance; རྩལ་མོ་གྱི་ལྷག་པ་ *ṣdig-pa* the scorpion; རྩལ་མོ་གྱི་ལྷག་པ་ *gshu* (or bow) the archer; རྩལ་མོ་གྱི་ལྷག་པ་ *chu-srin* the sea-monster (capricorn); རྩལ་མོ་གྱི་ལྷག་པ་ *bum-pa* water-pot; water-bearer; and རྩལ་མོ་གྱི་ལྷག་པ་ *ñā* fish. Besides these there are mentioned twenty-four minor signs of the zodiac such as རྩལ་མོ་གྱི་ལྷག་པ་ *miñu thuñ* the dwarf; རྩལ་མོ་གྱི་ལྷག་པ་ *ñe-waḥi bum-pa*, རྩལ་མོ་གྱི་ལྷག་པ་ *hbrin-gar*, &c., which raise the list of the signs to thirty-six (*K. g.* 5 129). Acc. to Jā. there is more-over a division into twenty-seven lower mansions much in use, v. རྩལ་མོ་གྱི་ལྷག་པ་ *rgyu-ṣkar*. 3. double hours; the time of two hours; the time of the passing of a sign of the zodiac through the meridian (Jā.).

4. halo or circle round the sun or moon (Cs.). 5. symbolic numeral 21 (Jā.).

ཁྱིམ་སྒྲིམ་ *khyim-skyes* འཇུག་འབྱུང་ domesticated; indigenous.

ཁྱིམ་སྒྲོང་པ་ *khyim skyoñ-wa* to have a household; to gain a livelihood (Jā.); to stick to home and look after it.

ཁྱིམ་ཁོ་པ་ *khyim-khol* = ཁྱིམ་པ་འབྲུག་པ་ *skyes-pa hbrus-phyuñ-wa* an eunuch; also ཁྱེད་མི་ཁྱིམ་ a domestic slave; one belonging or related to a family.

ཁྱིམ་གྱི་ཀློང་པ་ *khyim-gyi kun-dgañ ra-wa* = ཁྱེད་མེ་ *skyed-tshal* a grove or garden attached to a house (Mñon.).

ཁྱིམ་གྱི་གཏེར་མ་ *khyim-gyi gtor-sa* ལྷུ་ལྷུ་གཤམ་ *chuhü bya-gag* a grey species of duck (Mñon.).

ཁྱིམ་གྱི་དག་ར་ *khyim-gyi dag-ra*, དངས་ར་ *dañs-ra* འཇུག་སྒྲུབ་ yard, courtyard. The དག་ར་ *dag-ra* of a temple or tomb is called འཕྲོ་མ་ *hkhör-sa* or རྟེ་ཁོང་ *ñe-hkhör*.

ཁྱིམ་གྱི་རྩི་བུ་ *khyim-gyi nor-bu* (lit. the gem of the house) = སྒྲོན་མེ་ *sgron-med* or མཚན་མོ་ལྷ་པ་ *mtshan-mohi snañ byed* and འབར་བའི་རལ་པ་ *hbar-wahi ral-pa* a lamp, light (Mñon.).

ཁྱིམ་གྱི་གཤམ་པ་ *khyim-gyi gyabs* བཀྲ་ཤིས་ verandah or portico.

ཁྱིམ་གྱི་ས་རྩིས་ *khyim-gyi sa tsiñ* household; house-keeping; farming.

ཁྱིམ་ཉ་ *khyim-ñā* a whale; a fish of the size of a house; a mythological fish (Sch.).

ཁྱིམ་རྟེ་བའི་རིན་པོ་ཆེ་ *khyim-ñe-wahi rin-po-che* འཇུག་པའི་འཇུག་ the perfect ideal of a lay subject of a king and second only to the ཁྱིམ་བདག་རིན་པོ་ཆེ་ *khyim-bdag rin-po che*.

ཁྱིམ་ཐབ་ *khyim-thab* or ཁྱིམ་ཐབས་ *khyim-thabs* husband; frequently also wife; ཁྱིམ་ཐབ་པ་སྒྲོང་པ་ *khyim-thab-la sloñ-wa* to give in

marriage; to give away a woman for a wife; ཁྱིམ་ཐབ་མོ་ *khyim thab-mo* wife; house-wife (Cs.); ཁྱིམ་ཐབ་ལས་མ་འཕྱོང་པ་ཐུག་པ་འཇུག་ a devoted wife: བདག་ཁྱེད་དང་ཁྱིམ་ཐབས་བྱུ་མོ་ let you and me be married.

Syn. ཁྱོ་ལྷག་ *khyo-cug*; བཟའ་ཚོ་ *bzash-tsho*; བཟའ་ཚང་ *bzah-tshañ* (Mñon.).

ཁྱིམ་དང་ཁྱིམ་ན་ *khyim dañ khyim-na* house to house; each in his house.

ཁྱིམ་དུ་ཉལ་ *khyim-du ñal* = བྱ་མཆེན་པ་ *bya-mchil-pa* the swallow (Mñon.).

ཁྱིམ་བདག་ *khyim-bdag* འཇུག་པའི་ a householder; a master of the house; husband; owner of a house; a citizen. Very freq. in the older writings ཁྱིམ་བདག་གི་རིགས་ཤིང་སྤྱ་ལ་ཆེན་པོ་གྲུ་འཇུག་པའི་མཆོད་ཀློང་ འཇུག་པའི་མཆོད་ཀློང་ the house-holder class is like a great *Sāla* tree.

ཁྱིམ་བདག་དྲག་ལུལ་ཅན་ *khyim-bdag drag-cul can* a rough uncultured householder.

ཁྱིམ་བདག་དཔལ་སྒྲིན་ *khyim-bdag dpal-sbyin*, ཞེས་པ་ནི་བཅོམ་ཐུན་འདས་ཀྱི་དུས་སུ་བྱུང་བའི་ཁྱིམ་བདག་ཞིག་གི་མིང་ཡིད་ཀྱི་འདུག་པའི་ n. of a householder who was devoted to Buddha (K. ko. 335).

ཁྱིམ་བདག་མོ་ *khyim-bdag-mo* འཇུག་པའི་ a house-wife; also a female householder.

Syn. བརྟུ་ལྷགས་མ་ *brtul shugs-ma*; ཁྱིམ་འཛིན་མ་ *khyim hdsin-ma*; ཁྱིམ་འཛིན་མ་ *khab-hdsin-ma*; རིགས་སྒྲོང་མ་ *rigs skyoñ-ma*; རིགས་ཀྱི་མ་ *rigs-kyi-ma*; ཁྱིམ་བདག་མ་ *khyim-bdag-ma* (Mñon.).

ཁྱིམ་ལྷན་ *khyim-lan*, v. རྩངས་པ་ *rtsañs-pa* a lizard (Mñon.).

ཁྱིམ་ནས་འབྱུང་བ་ *khyim-nañ byuñ-wa* = རྟེ་ཁོང་ཆེན་པོ་ལྷུ་ལྷུ་གཤམ་གི་ལོ་མ་ *theg-chen byañ-chub lion-cin-gi lo-ma* a leaf of the Bodhi-tree (K. d. 327).

ཁྱིམ་གནས་ *khyim-gnas*, བྱ་མཆེན་པའི་རིགས་ཤིང་སྤྱ་ལ་ཆེན་པོ་ལྷུ་ལྷུ་གཤམ་ *bram-zeñi rigs-bshi-yi gcig la-khyim gnas* འཇུག་པའི་འཇུག་ acc. to Brāhmapical religion, the worldly life, a house-holder's life (Ya-sel., 55).

ཁྱིམ་པ *khylim-pa* layman; married man :
 ཁྱིམ་པའི་ཐྱུགས་ལུ་ཕྱིན་པ *khylim-pahi phyogs-su*
gbyin-pa to give away to a layman : ཁྱིམ་ཁྱིམ་
 པའི་ཚུལ་ཅན་གྱི་རྣམ་པ་རྟུན་པ *phyis khylim-pahi tshul*
can-gyi rnal-hbyor-pa a devout man or *yogi*
 who lives outwardly in the manner of a
 layman.

ཁྱིམ་པའི་ཕྱོད་པ་ནན *khyim-pahi spod-pa can* he
 who betakes to the life of *yogi*; གཞན་གྱི་གནོད་
 རྒྱལ *gshon-nu gduñ-drug* an epithet of
 Kumāra Shāḍānana (*Mñon.*): ཁྱིམ་པའི་ལུས་ཅུ་
 མ་གྱུར་ཅིག do not revert to the life of a
 layman (*Mñon.*).

ॐ ऋषिः ॥ ५५५ *khyim-pa rtag-pahi dpyad*
 वास्तुविद्या the science of discerning the fit
 place for the residence (of a householder).

ཁྱིམ་པར་གནས་པ་ *khyim-par gnas-pa* वास्तु,
 रहस्य one that abides in his house; one
 living in his house; a worldly man; he who
 lives as a layman.

ཁྱིམ་ཕུང་ *khyim-phub* living in divided families (*K. d.* १75).

ཁྱིམ་བླ་ *khyim-bya* (*khyim-cha*) कुकुट, कुकुम
domestic fowl ; cock ; hen ; poultry.

Syn. རངས་ཀྱི་གཙུག་ཕུང་ *sañs-kyi gtsug-phud*; མྱ་ངན་མེད་ *mya-nān-med*; ཟུང་གི་མུ་ཁྲོག་མ་ *zuñ-gi-rags sgrogs*; རོ་ངང་མ་ཁྱད་ *tho-rañs skad*; མཚན་མོ་ཁྱད་ *mtshan-mo skad*; འདྲ་ལེགས་ཅན་ *bde-legs chñ*; རོང་མ་ལུས་མེག་ *yonñs-zhum mig*; དགལ་ཕྱིད་ *dgah-byed*; འཕེལ་ཕྱིད་ *hphel-byed*; རྣ་བུའི་མགྱུན་ཅན་ *nor-buñi mgrin-can*; རྣ་བུའི་ *hod-kyi sde*; རྩ་བར་མུ་ཁྲོག་མ་ *ñā-war sgra-sgrogs*; རངས་ཀྱི་ཅན་ *sañs-zic-an*; དགས་པའི་གཙུག་ཕུང་ *pags-pahi gtsug phud*; མཚན་མོ་རིག་ *mtshan-mo rig*; ཁྱད་པའི་མཚན་མོ་ཅན་ *rkañ-pahi mtshan-cha can* (*Mñon.*).

ཁྱིམ་བྱ་མཚན་ལུ *khyim-bya mtshal-lu* a very large species of fowl which is also called རྩ་མཚན་ལུ. The bile of this bird is believed to be a cure for poison.

ཁྱིམ་བློ་བློ་པ་ *khyim-byahi spyod-pa* the
four habits of the cock acc. to *Masuraksi*

are the following:—*ཐོ་རངས་ཡང་དང* *tho-raṅs*
lḍaṅ daṅ crowing before dawn; *འཐབ་པ་དང་ཡུན*
hthab-pa daṅ-ldan always fighting; *གཉེན་ལ་*
ཁ་སྐྱོམ་པ་དང་བྱེད *gñen-la kha-zas ṣñoms-par*
byed dividing food equally with his friend;
མོ་ལ་རབ་གནོན་ཏེ་བར་ཚུད *mola rab-gnon ṅe-war*
spyod always keeping the hen under
control and chucking her.

ཁྱིམ་ཅན་ *khyim-tshan* a family; a household.

ཁྱིམ་མཛེས་ *khyim-mthes* a neighbour ; ཁྱིམ་
 མཛེས་དྲུ་པ་འདྲེན་ *khyim-mtsheṣ dus-pa btañ-
 kbreḥ* nearness of residence ; neighbourhood so near that the smoke from the fire-
 place of one house mixes up with that of
 another ; ཁྱིམ་མཛེས་པ་ *khyim-mtsheṣ-pa* a male
 neighbour ; ཁྱིམ་མཛེས་མ་ *khyim-mtsheṣ-ma* a
 female neighbour .

ཁྱིམ་ཤག *khylim-shag* a zodiacal day.

ཁྱིམ་ལྷ *khyim-sla* a zodiacal month.

ཁྱིམ་ལ་ཐང་བ *khyim-la hoñ-wa*, གཏོང་བ *gtoñ-wa* to get married, to be given in marriage on the female part (*Jä*).

ཁྱིམ་ལ་ཞེན་པ་ *khyim-la shen-pa* a lover of home ; one attached to his home ; homesick.

ཁྱིམ་སྤྱད་འཇིན་པ་ *khyim-sun lbyin-pa* कुल-
दूषक vituperating or blaming the secular
state or a domestic abode.

प्रिभं *khyini-so* गृहव्याकुलिक homesick.

ཁྱིམ་སྐྱོད་བསྐྱོད་ *khyim so-sor bsgo-wa* कुल-
प्रतिसन्नेदक one who creates dissensions in
a family.

ཁྱིམ་གསར་མ *khyim-gsar-ma* = བག་མ *bag-ma*
 or གཡ་འཛོམ་མ *lag-hdsin-ma*, also ལྷན་ཅིག་ཐུད་མ
lhan-cig spyod-ma a bride ; wife (*Mñon.*).

ཐུ ཀྱུ flock ; herd: ལུག་གི་ཀྱུ *lug-gi khyu*
a flock of sheep; རྩེ་ཐུ *rtahi khyu* a herd
of horses; གནག་གི་ཐུ *gnag-gi khyu* a herd of
cattle; བྱེ་ཐུ *byahi khyu* or ཚྭགས་ *tshogs* a

flock of birds. ཁྱ་གསལ་པ་ *khyu gsags-pa* to collect or gather in flocks (*Sch.*); ཁྱ་སྐྱོང་པ་ *khyu skyongs-pa* to keep; tend a flock or herd; company; band; gang; troop: མེ་ཁྱ་ *mi-khyu* a company of men (*Cs.*); བུ་མོ་ཁྱ་ *bu-mo-khyu* a bevy of girls; དམག་ཁྱ་ *dmag-khyu* a troop of soldiers. ཁྱ་ནས་འབྲད་པ་ *khyu-nas hbud-pa* to exclude from the flock or company; ཁྱ་སྐྱོང་པ་ *khyu sna hdren-pa* to go before; to take the lead of a troop or of a flock; *Bya ser-po khyu-re hgrogs mañ-po* yellow birds; many companions in each flock (*A. 34*).

ཁྱ་མཚོག་ *khyu-mchog* ཕྱུག་པ་, རྒྱལ་པོ་, རྒྱལ་པོ་, རྒྱལ་པོ་ 1. chief; king; the bull; Vishnu. 2. ལྷ་མོ་ཁྱ་མཚོག་ *zla-wa gsum-pa* the third month of the Tibetan year generally corresponding with April.

Syn. དཔྱིད་མཚོག་ *dpkyid-tha chuñ* རྒྱལ་པོ་, རྒྱལ་པོ་ *nag-pa*; སྐྱོང་ལྷ་ *sbrañ-zla*; མྱོས་ཕྱིད་ *myos-byed*; འཕྲི་ཤིལ་ *dri-shim ldan*; ཡིད་སྐྱེས་ *yi-dsras*; འདྲོད་འདུས་ *hdod-hdus*; མིང་འབྲུག་ *miñ-bzugs*; འབྲུག་ལྷ་ *hbrug-zla*; ལྷ་མོ་ཁྱ་མཚོག་ *zla-wa gsum-pa*, the third month of the Tib. year (*Rtsii.*).

ཁྱ་མཚོག་འཕྲོད་པ་ *khyu-mchog hbrod-pa*=ཁྱ་མཚོག་འཕྲོད་པ་ *bya-mchil pa* རྒྱལ་པོ་ a kind of swallow (*Mñon.*).

ཁྱ་མཚོག་རྒྱལ་པོ་ *khyu-mchog rgyal-mtshan* = དབང་ཕྱུག་ཅེན་པོ་ *dwacñ-phyag chen-po* རྒྱལ་པོ་ n. of Mahādeva (*Mñon.*).

ཁྱ་མཚོག་ཅན་ *khyu-mchog can*=ལྷ་མོ་ཁྱ་མཚོག་ *zla-wa hrgyad-pa* or མྱོས་ལྷ་མོ་ *ston-zla hbrin-po* the eighth month of the Tibetan year corresponding with November (*Rtsii.*).

ཁྱ་མཚོག་མཚན་པ་ *khyu-mcog mtshan-pa* 1. རྒྱལ་པོ་ one with the marks or signs of a bull or one who carries the bull ensign. 2. n. of a drug called རྒྱལ་པོ་ (the plant *Jastica genderussa*), which is used for purifying the blood.

ཁྱ་ལྷོ་པ་ *khyu lto-wa* རྒྱལ་པོ་ with a belly resembling that of a bull.

ཁྱ་འདུས་པ་ *khyu hdus-pa* རྒྱལ་པོ་ collected in a herd or flock; also heap, multitude; an aggregate.

ཁྱ་ལྷན་ *khyu-ldan*, v. མ་པ་ལེན་ *tsha-wa len* བེ་བུ་ལྷན་, the tamarisk (*Mñon.*).

ཁྱ་བྱུག་ *khyu-byug* erroneously used for ཁྱ་བྱུག་ *khu-byug*, n. of a large bird of sweet note, which, according to the Tibetans, migrates in summer to cooler regions and in cold weather returns to the warmer zones. In *Jā.* ཁྱ་བྱུག་ལྷན་ probably signifies the note of the black Indian cuckoo.

ཁྱུག་ *khyug*, v. འབྲུག་པ་ *hkhug-pa*.

ཁྱུག་ལྷན་ *khyug-khyug* མྱོག་གི་འོད་ཁྱུག་ལྷན་ *glog-gi hod khyug-khyug byed* a zig-zag flash of lightning.

ཁྱུག་ཅམ་ *khyug tsam*=ཁྱུག་ཅམ་ *tig-tsam* or ཁྱུག་ཅམ་ or ཁྱུག་ཅམ་ *srib-tsam* a little; a little while.

ཁྱང་ I: *khyuñ* herd, multitude.

ཁྱང་ II: (*Sch.* also *khyuñ-mo*) the *garuḍa* bird, mythical chief of the feathered race; the golden eagle: ཁྱང་ལྷན་ *khyuñ-skyug* a kind of gem said to have been brought from the Sumeru mountain by Garuḍa and vomited by him: ཁྱང་ལྷན་མེག་མེག་ལྷན་ *khyuñ-skyug dug sogs naḍ kun hjom-s-pahi mchog*, the *khyuñ-skyug* (the eagle's vomit) is the chief remedy against the effects of poisonous drugs: ཁྱང་གི་མེག་མེག་ལྷན་ *khyud-gi sen-mos klu naḍ hjom-s* the toe of an eagle is used as an antidote for leprosy. ཁྱང་ལྷན་ལྷན་པོ་ *khyuñ phrug skyug-pahi bduḍ rtsi-chag pañi kha-chu* the watery substance vomited by locusts; a mystical expression (*Mñ. 4*).

བྱང་ཐོན་སྐྱུམ་ I: *khyuñ sñon-skyes* 1. *garuḍa* the first-born of heaven; the one that was born before *garuḍa*; an epithet of Aruna, the charioteer of the sun. 2. = རླ་རེང་ *skeya-reñ* dawn. 3. བྱང་ཤྱག་ཅན་ *khyuñ çog-can* the early morning which advances with the wings of an eagle; a name of Vajrapāṇi *Bodhisattva*.

བྱང་ཐོན་སྐྱུམ་ II: ཉི་མའི་ཁ་ལོ་པ་ *ñi-maḥi kha lo-pa* the charioteer of the sun (*Mñon.*).

བྱང་བྱར་ཅན་ *khyuñ-thur can* = ཁོ་ཅ་ *go-cha* or ཁོ་ཁྱབ་ *go-khrab* coat of mail (*Mñon.*).

བྱང་ཐེར་ *khyuñ-sder* claws of an eagle (*Med.*; *Cs.*); (*Garuḍa-claw*) the n. of a medicinal root: བྱང་ཐེར་དཀར་མོ་ *khyuñ-sder dkar-mo* the white species of this vegetable drug, so called on account of its resemblance to the claw of an eagle: བྱང་ཐེར་སྐྱུག་པོ་ *khyuñ-sder smug-po* the dark brown species of the root, in appearance like the claws of an eagle. Both these roots are used to neutralize snake poison, &c.

བྱང་པོ་ *khyuñ-po* many collected or assembled together.

བྱང་དབྱུང་ *khyuñ-dpyad* a small round basket of reed (*Cs.*).

བྱང་ཆེ་དགོན་ *Khyuñ-rtse dgonpa* monastery in the valley of Panam in Tsang.

བྱང་རིལ་ *khyuñ-ril* is said to be a large cylindrical basket, the same as *kun-dum* in *Ld.*, v. རྟོན་པ་ *rkon-pa*.

བྱུང་པ་ *khyud-pa* परिपूजन to worship, adore.

བྱུང་མོ་ *khyud-mo* 1. རྟ་ཅུ་ *rtā-chaṣ* the equipments of a horse. 2. rim of vessel (*Sch.*).

བྱུར་པོ་ *khyur-po* = རིལ་པོ་ *ril-po* or གང་པོ་ *sgaḥ-po* entire; full.

བྱུར་མིད་པ་ *khyur mid-pa* to swallow; to eat the food without chewing, in the manner of birds, snakes and fish: བྱུར་མིད་དུ་སར་ཐུ་ *khyur mid-du soñ-ste* suffering himself to be swallowed.

བྱུས་ *khyuṣ* wall side (in Tsang) ? (*Jā.*).

བྱེ་པ་ *khye-pa* प्रसर wide.

བྱེ་བོ་ *khye-bo*, བྱ་ཆ་ *bu-tsha* children.

བྱེ་མ་ *khye-ma* n. of a disease (*Med.*; *Jā.*).

བྱེད་ I: *khyed* n. of a tribe in Tibet (*Vai. kar.* 150).

བྱེད་ II: pers. pron. thou, you; is the ordinary resp. form of བྱེད་ཅག་ *khyed-çag*, plur. of བྱེད་ *khyed*, is generally used in addressing lamas, but seldom in addressing superiors, such as parents, uncles, and brothers; is used to those senior in age, and sometimes contemptuously. བྱེད་རང་ *khyed-rañ* is common colloquially for *khyed*; བྱེད་ཅག་ བྱེད་རྣམས་, བྱེད་ཅོ་ you or you all: དགེ་ཚུལ་ བྱེད་གཉིས་ *dge-tshul khyed gñis* you two novice monks; བྱེད་ཅོ་ཁྱོད་མངའ་ ལྟར་ཡོང་ it will be as you (all) think.

བྱེན་ཏེ་ *khyen-te* in Purang he; she (*Jā.*).

✚ བྱེབས་ *khyebṣ* = ཁེབས་ *khebṣ* cover.

བྱེམ་ *khyem* = ཁེམ་ *khem* a shovel: བྱེམ་དང་འཕེན་པ་ to shovel away; to cast out with a shovel; བྱེམ་གྱི་འདབ་མ་ *khyem-gyi hdab-ma* the blade of a shovel (*Jā.*); བྱེམ་གྱི་ལུ་པ་ *khyem-gyi-yu-wa* the handle of a shovel (*Cs.*); བྱུ་བྱེམ་ *gru-khyem*, མུ་བྱེམ་ *chu-khyem* oar; in *W.* ལྷག་མ་བྱེམ་ *lcagṣ khyem* iron spade; མེ་བྱེམ་

me-khyem fire-shovel; *མ་ཁྱིམ་ wa-khyem* a scoop; *ཁྱིམ་པ་ khyem-bu* a spoon (*Cs.*).

ཁྱེ་ khyeḥu दारक, also मानवक, मिय 1. a boy; an infant child. 2. a youth, esp. in *Dzang-lun*.

ཁྱེ་ཁ་ khyeḥu kha = *ཤིང་མོ་གསར་དུ་ཁ་འབྱས་པ་* *ṣiñ-lo gsar-du kha ḥbus-pa* the tender shoots of leaves (*Mñon.*).

ཁྱེ་མཐོན་པ་ khyeḥu mthon-pa, *ཁྱེ་བྱེ་པ་ khyeḥu bye-wa* the delivery of a child; child-birth. In *Kahgyur* and *Tangyur* *ཁྱེ་བཅོས་པ་ khyeḥu mtsas-pa* = *བྱ་སྐྱེ་པ་ bu skyes-pa* the birth of a male child.

ཁྱེར་རྒྱུང་ khyer-rkyan one who is specially authorized or responsible to make payment or receive deposits in money or in kind in a Jong or district: *ཡོང་སྒོ་ཅེ་ཕུ་འཇམ་རྩེ་རྒྱུང་ཤོད་པ་ yoh-sgos che phrahi rigs Rdsoñ-ṣdod khyer-rkyan nas ḥsdu-wa* all proceeds (collections) large or small should be collected by the officer resident in the Jong (*Rtsii.*).

ཁྱེལ་བུགས་པ་ khyel ḥshugs-pa n. of a posture in *yoga*; a mode of sitting: *འདུག་ཤེས་ཀྱི་མིང་ ḥdug-ṣtañs kyi miñ* or *རྩ་ག་རྩ་ག་པ་འདུག་པ་ rtsoḡ-tsoḡ pur ḥdug-pa* (*Mñon.*).

ཁྱེ་ khyo or *ཁྱེ་མོ་ khyo-ḥo* a husband; *ཁྱེ་བྱེད་པ་ khyo byed-pa* to act as a husband; also to take a wife: *ཁྱེ་ལོ་འཇམ་ཁྱེ་མི་བྱེད་པ་ khyod-aahī khyo mi byed-pa* if you do not marry me (*Jā.*).

ཁྱེ་ག་ khyo-ga husband; also emphatically man, as *ཁྱེ་ག་པ་རྩ་ག་པ་ཁྱེ་ག་ལོ་ skyes-bu ḥa Hor-pa khyo-ga yin*, I, a Tartar, am a man (as distinguished from effeminate people).

ཁྱེ་ག་པ་ khyo-ga-po a hero.

ཁྱེ་འདམ་མ་ khyo ḥdam-ma = *འག་མ་ bag-ma* a bride.

ཁྱེ་མོ་ khyo-pho husband: *ཁྱེ་གྱེ་ཁྱེ་མོ་ཅེ་ཞེ་ག་ལོ་ khyod-kyi khyo-pho de che-shig ḥta-bu* what like is your husband (*Sññ.*).

ཁྱེ་མེད་པ་ khyo-med-pa, *ཡམ་བཟ་*, *འམ་བཟ་* a widow.

ཁྱེ་རེ་ khyo-re to stand erect, upright (*Fig. 51.*).

ཁྱེ་ལུག་ khyo-ḡug दम्पती husband and wife; a married couple; same as *བཟ་མོ་ ḥzah-tsho* or *བཟ་མི་ ḥzah-mi* (*Liç. F 4.*).

ཁྱེ་ལུག་གནས་ khyo-sug gnaṣ वासर the place where a married couple pass their honeymoon.

ཁྱེ་ག་ཐོན་ khyog-thoñ (abbr. of *ཁྱེ་ག་ khyo-ga* and *ཐོན་ thoñ*) in *W.* a young man; a youth (*Jā.*).

ཁྱེ་ག་པ་ khyog-po crooked; curved; bent (*Cs.*); also cunning (*Jā.*).

ཁྱེ་གས་ khyogs, *ཐེབས་ཕུམས་ phebs-byams* दुल्लि, दोला 1. a sedan chair, palankeen; also a scaffold (*Cs.*). 2. litter, bier (*Jā.*).

* *ཁྱེ་གས་ khyogs* दोलक a swing (*Schr.; Kālac. T. 146.*).

ཁྱེ་གས་པ་ khyogs-pa = *ཐེག་པ་ theḡ-pa* a vehicle or conveyance.

ཁྱེ་དྲོད་ khyoñ = *མྱེད་ skyoñ*, or *ཁྱེ་དྲོད་ khoñ-wa*, in colloq. *ཁྱེ་དྲོད་ ñin-khyoñ*, one day's entertainment.

ཁྱེ་དྲོད་ khyod pers. pron., 2nd pers., thou, you—is the ordinary form of address to inferiors or to equals: *ཁྱེ་གྱེ་ khyod-kyi* your, thine; *ཁྱེ་ཅག་གི་ khyod cag-gi* your, of you all: *ཁྱེ་ཙམ་ khyod-tsho* or *ཁྱེ་ཙམས་ khyod-rnamṣ* you, ye: *ཁྱེ་རང་ khyod-rañ* thou, you, yourself—very common in the colloq. of *C.* in place of the simple *khyod*.

ཁྱེ་ལུགས་ khyod-ḡugs मिष्टुन a pair; pairing, v. *ཁྱེ་ལུག་ khyo-ḡug*.

ཁ་པོ *khra-pa* a falconer.

ཁ་པོ *khra-bo* (*thā-o*) འཕྲུལ་, མཐུན་, རྩུལ་, འཕྲུལ་, འཕྲུལ་ 1. many coloured, with one predominating colour as in chintz; party-coloured, as in the case of cattle and wild animals, such as a tiger or leopard, and in birds. In དཀར་ཁ་ *dkar-khra*, the white (*dkar*) is supposed to predominate. In དམར་ཁ་ *qmar-khra*, red predominates. In the common saying ཐག་གི་ཁ་པོ་ཕྱི་ལ་ཡོད་, མི་ཡི་ཁ་པོ་པོ་ལ་ཡོད་ *stog-gi khra-bo phyi-la yod, mi-yi khra-bo nañ-la yod*, the tiger is party-coloured externally, but man is so internally—the meaning, of course, is that it is difficult to know a man even by the traits of his mind. 2. Acc. to *Jā.* a distinction is to be drawn between *khra-wo* and *khra-wa*, the first signifying only two-coloured or piebald, and the second party or many-coloured. We have not found this distinction ourselves. The significations of the various compounds of ཁ་ *khra* have all a reference to the peculiar effect produced on the eye by the blending of two or more colours together, especially when seen from a distance; so ཁ་མེ་མེ *khra cem-me* is said of a rainbow, tinted meteor, etc.; ཁ་ལ་མེ *khra lam-me* or ཁ་ལ་མེ *khra lham-me* of a similar phenomenon; ཁ་མེ་མེ *khra chem-chem* of a flight of birds: ཁ་མེ་མེ་མེ *khra cham-se khra chem-me* or ཁ་མེ་མེ *khra chem-se* in *C.* = མེ་མེ་མེ་མེ *chem khra sprin-ñe* in *Ld.* Such compounds have also assumed the character of an adverb, as in ཁ་མེ་མེ *khra-me-re*, together; altogether.

ཁ་མ་ *khra-ma* 1. a register, index. 2. a judicial decree. 3. a kind of grain, རྩུལ་ *hbru* རྩུལ་. 4. acc. to *Vai.* མེ་མེ་མེ་མེ *ngyogs-nas* a kind of barley grain,

growing and ripening rapidly within 60 days, v. གཡོ་ཁ་ *gyo-khram*.

ཁ་མ་གཏིས་ཁྲོམ་ *khra-magñis sgrom* in jewelry or lacquer work when there is a variegating with two colours.

ཁ་མར་ *khra-mar* a kind of biscuit made in twisted cross ribs and painted red. These are given only to Government officials at state dinners in Tibet.

ཁ་རེ *khra-rtse* a kind of biscuit or pastry made in the shape of a grating.

ཁ་རུར་ *khra-sur* a species of eagle (*Sch.*).

ཁ་རྩ་ *khra-zla* (*tha-da*) = ཁ་མ་གཏིས་པ་ *zla-wa gñis-pa* or དཔྱིད་ལྗང་པོ་ *dpayid-zla hbruñ-po* the second Tibetan month corresponding with March (*Rtsü.*).

ཁ་རིང་ *khra-rin* a striped long scarf. This is also called བྱ་ཤིས་ཁ་རིང་ *bkra-ñis khra-rin*, the auspicious long striped scarf which is generally attached to flag poles:—*lhag-par pho-brañ rtse-nas khra-rin dañ dar-phan duñ dañ rol-mo sogz sbro*, moreover they exhibited from the top of the palace long scarves and pendant silk and played on trumpets and cymbals, &c.

ཁ་ཤིག་ཤིག་ *khra cig-cig* in dazzling array (*J. Zan.*).

ཁ་སེམས་ཤིས་ *khra-sens ces* n. of a bird (*K. ko. 73*).

ཁ་པོ *khrag* (*thag*) མུ་མཚལ་ *sku-mtshal*, resp. བཟིར་, མུ་མཚལ་, མུ་མཚལ་, མུ་མཚལ་ blood: ཡང་ཁ་པོ *pañ-khrag* blood of child-bed. རང་ཁ་པོ *shañ-khrag* or vulgarly རང་ཁ་པོ *dsañ-khrag* signifies blood of the menses; གཤུ་ཁ་པོ *gshuñ-khrag* healthy and nourishing blood (*Cs.*); རྩད་ཁ་པོ *nad-khrag* bad or diseased blood. In Sikkim *khrag* is pronounced *khyak*. ཁ་པོ་གཙོ་ *khrag-gcod* n. of a medicinal herb which stops bleeding (*Med.*):

ཐག་གཅོད་པ་ to stop bleeding; ཐག་ཅད་པ་ cessation of bleeding: མྱོང་ཐག་འཁོར་ལ་རག་ in *W.* I feel my blood throbbing, *e.g.*, from ascending a steep hill. ཐག་འཛུག་པ་ flowing of the blood, generally applied to menstruation; ཐག་ཆག་པ་ clotted blood; gore (*Cs.*).

Syn. མ་རྒྱུ་མ་ *rma-skyes*; གད་འབྱུང་བྱེད་ *gar hgyur-byed*; གཡི་མ་བོན་ *ga-yi sa-bon*; མཚན་བསྐྱར་ རྒྱུ་མ་ *mtshan-bzunun skyes*; རྒྱུ་གནས་ *khyab-gnas*; མི་ལྷུང་ *mi-lhun*; ལུས་རྒྱུ་མ་ *lus-skyes*; མ་ལས་འབབ་པ་ *rma-las hbab-pa* (*Mñon.*).

ཐག་སྒེམ་ *kkrag-skem*, ཐང་ཅི་ *spañ-rtsi* n. of a vegetable medicine very useful in stopping bleeding (*Sman.* 86).

ཐག་ཐིག་ *khraḡ-khriḡ* (*thag-thig*) འབྲུག་པ་ also བཟུང་ 1. one hundred thousand million, or an indefinitely large number (*Cs.*); this number has twelve figures; ཐག་ཐིག་ཅེན་པོ་ *khraḡ-khriḡ chen-po* མང་འབྲུག་པ་ this has thirteen figures, cf. དཀྱིག་མ་པ་ *dkrigs-pa*. 2. in vulgar language ཐག་ཐིག་ *khraḡ-khriḡ* is expressed as ཐག་ཐིག་ཐིག་ *khra-gi khri-gi* and means moving and oscillating about: དེ་ནས་ཅིང་མ་ཅེན་པོ་ ཐག་ཐིག་ཅེན་པོ་པ་ *de-naḡ rdsiñs chen-po khraḡ-khriḡ tsam yañ med-par* then (in) a large ship which did not even roll.

ཐག་ཐིག་ཕྱེད་པ་ *khraḡ-khriḡ snañ-wa* = ཐིག་རྒྱུ་ *smig-rgyu* a mirage; an optical illusion (*Mñon.*).

ཐག་ཐུག་ *khraḡ-khrug* (*thag-thug*) all in disorder; promiscuous state; like a troop of fighting men, or like the loose leaves of a book when out of order (*Zam.*).

ཐག་འབྲག་མ་ *khraḡ-hkhrugs* agitation; flutter; orgasm of the blood (*Sch.*).

ཐག་ཐོག་ *khraḡ-khrog* (*thag-thog*), v. ཐག་ཐུག་ *khraḡ-khrug*.

ཐག་གེ་ཐུག་གེ་ *khraḡ-ge khruḡ-ge* (*thag-ge thug-ge*) when two men do not agree with

each other, there is said to be *thag-ge thug-ge* among them—a falling-out, disagreement.

ཐག་རྒྱུན་ *khraḡ-rgyun* མཐོག་ཐིག་ཅེན་པོ་ the running of the blood in the veins; circulation.

ཐག་ཆག་མ་རྩ་ *khraḡ chags-rta* a blood bred horse, *i.e.*, a real horse, opposed to a metaphysical one (*Mil.*).

ཐག་འབྱུང་ *khraḡ-hthun* 1. a class of terrifying deities of the Bon and Tantrik Schools. 2. མུ་རུ་ *skyu-ru-ra* མའ་མཐོག་ལོ་ *Myrobalaum emblica* (*Sman.* 304).

ཐག་འབྱུང་འབྱུ་ *khraḡ hthun-hbu* the worm that drinks blood.

ཐག་འབྱུང་མྱི་བྱ་ *khraḡ-hthun sgrin-bu* a leech (*Mñon.*).

ཐག་ལྗང་ *khraḡ-ldan* ཡུ་མ་ tiger; ཤིང་དམར་རམ་གཤེད་ཤིང་ *ciñ-dmar ram gcer ciñ* n. of a red tree; the red pine called ལྗང་; a species of mahogany (*Mñon.*).

ཐག་ལྗང་མ་ *khraḡ-ldan ma* described as ནུ་མེད་ལྗང་མ་ཅེན་པོ་པ་ *a woman at her monthly period* (*Mñon.*).

ཐག་པོར་བྱེད་པ་ *khraḡ-por skye-wa* a botanical term applied to the leaves of plants (*Vai.* 3ñ.).

ཐག་འབབ་ *khraḡ-hbab* = ལུ་པོ་མེ་ཏི་ *chu-bo si-ta* a name of the river Sita (*Mñon.*).

ཐག་རྩ་ *khraḡ-ro* clotted blood.

ཐག་མེད་ *khraḡ-liñ* a clot of blood.

ཐག་གསེར་པ་ *khraḡ-ḡas che-wa* plethoric (*Med.*; *Jä.*).

ཐག་ཤར་ *khraḡ-ḡor* hemorrhage; bloody flux (*Med.*; *Jä.*).

ཐག་བཞུག་ *khraḡ-bḡal* flooding after childbirth; profuse menstruation: ནུ་མ་ནད་མེད་པའི་པའ་རག་གེམ་རྒྱུ་གཅེད་, ཐག་བཞུག་གཅོད་ it stops the flooding and internal spasms in the blood discharge of a healthy woman: རག་ *rag* = ཐག་ *khraḡ*.

on it remembers the vows as well the duties of a *Bodhisattva* : ཐི་ལྷ་ས་ལེ་ཞིག་ན་གདན་ ཅུ་བཞི་ spreading a skin of black antelope for a seat (*A. 11.*).

ཐི་ལྷ་ས་ཅན་པོ་ *khri stan chen-po* महासन a large couch or bed ; ཐི་ལྷ་ས་མཐོན་པོ་ *khri-stan mthon-po* उच्चासन a high couch or bed (forbidden to the devout).

ཐི་གཏུགས་ *khri-gdugs* the sun.

* ཐི་ལྷ་ས་ཅན་པོ་མཐོན་པོ་ *khri-ldan scān-gehi mdsod* चासनविहकोय (*Schr.*; *Tā. 2, 44.*).

ཐི་ཕུང་དང་གཉིས་ *khri-phyed dañ gñis* two thousand and half ; ཉི་ཐི་ *ñi-khri* twenty thousand.

ཐི་ལམ་ *khri-hpañ* the height of a chair ; a high chair (*Cs.*) ; also the official rank.

ཐི་མིན་=བཅོན་ཁང་ *btson-khañ* a prison ; jail (*Mñon.*) ; also ཐི་མུན་ *khri-mun* a prison ; dungeon.

ཐི་ཕུར་ *khri-hur* ཐུ་ཞིག་གི་མིང་ n. of a bird (*Ya-sel. 7.*).

ཐི་ལེ་བ་ *khri le-wa* fear, in *C.* (*Jā.*).

ཐི་ཤིང་ I : *khri-çiñ* or ཐི་ཕུ་ *khrihu* a chair.

ཐི་ཤིང་ II : (*thi-s'ing*) བཟི་ a creeping plant ; a creeper.

ཐི་མོང་ལྷོ་བཅོན་ *Khri-sroñ lde-btsan* the celebrated King of Tibet who formally introduced Buddhist monarchism into Tibet, erected the great monastery of Sam-ye, and caused numerous Buddhist sacred books to be translated into Tibetan.

ཐི་འི་རྒྱུ་ལ་ཚས་པ་ *khrihi rkañ-pa chos-pa* पादक-सम्पादन a bed furnished with legs or supports ; fig. to discipline the mind so that religion may take hold of it.

ཐི་འི་རྒྱུ་རྩེན་ *khrihi rkañ-rtan* प्रतिपादक the legs of a chair.

ཐིག་ཐིག་ *khriḡ-khriḡ (thig-thig)* 1. proper, suitable ; not less nor more : ཐིག་

ཐིག་བསྐྱེགས་མོང་ *khriḡ-khriḡ bsgrigs-soñ* it has suited well ; it fits exactly. 2. quivering, as of the body with cold, or chattering of the teeth. 3. v. ཐིབ་ཐིབ་ *khrib-khrib*.

ཐིག་ས་ *khriḡs (thig)* གལ་ཐིག་ས་པ་ *gral khriḡs-pa* 1. arranged in proper order or row without deviation from the right course or line : ཐིག་ས་ཆགས་སུ་བཞོན་པ་ *khriḡs chags-su bkod-pa* seated or arranged in proper order where men, women, the old and the young, the great and the low, all are put in their respective order ; 2. also in reference to a priest conducting a religious service, his demeanour when he does not look this side or that side but is intent on his duties and ceremonial observances ; he is then said to be ཐིག་ས་ཆགས་སུ་བཞོན་པ་ *khriḡs chags-su bkod-pa*.

ཐིག་ས་མེ་ *khriḡs-se* plentiful, abundant ; thorough ; ཐིག་ས་མེ་གང་ *khriḡs-se gañ* quite well ; ཐིག་ས་མེ་བྱེད་པ་ *khriḡs-se byed-pa* to treat ; to entertain plentifully (*Sch.*).

ཐིད་ I : *khriḡ (thi)* instruction, tutelage ; ལྷོ་ཏན་ཐིད་པ་ *yon-tan khriḡ-pa* instruction, teaching ; ཐིད་འདེབས་པ་ *khriḡ hdebs-pa* to give instruction ; to instruct : ཐིད་པས་ཚག་ *khriḡ-pas chog* I am willing to give instruction ; you may have lessons with me (*Jā.*). ཐིད་ཁབ་པ་ *khriḡ zab-po* thorough instruction ; ལྷུ་ཐིད་ *shu-khriḡ* instruction to an evil purpose ; seduction ; ཐིད་བཀའ་པ་ *khriḡ bçad-pa* to give instruction ; to make admonitory speeches.

ཐིད་ II : or གལ་འཇམ་ལྷོ་ row ; order ; serial order or arrangement : རི་རྩེད་ན་བྱང་ཆུབ་ ལམ་གྱི་ རིམ་པའི་ཐིད་ལ་བཞི་ in the same manner there are four stages in the way to saintly perfection (*Lam-rim. 4.*).

ཁྱིམ་ III : pf. of རྒྱུན་པ.

ཁྲིད་ཕུག *khrid-phrug* (*thi-thüg*) scholar ;
pupil (*Jä.*).

ཁྲིབ་ཁྲིབ *khrib-khrib* (*thib-thib*) གྲངས་ཀྱི་མེད་
n. of a large number (*Ya-sel.*).

ཁྲིམས་ *khrimṣ* (*thim*), རྩ་སྒྲིག་, ལྷན་པོ།
law or right in general ; the laws of a
state ; any particular law. There are two
kinds of laws—ཁྲིམས་ལ་རྩེ་ཁྲིམས་དང་རྒྱལ་ཁྲིམས་གཉིས་
ཡོད་ khrim-la chos-khrimṣ dañ rgyal-khrimṣ
gñis yod state law and spiritual or reli-
gious law. The proverb says : རྒྱལ་ཁྲིམས་གསེར་
ཀློག་ཤིང་, རྩེ་ཁྲིམས་དང་རྒྱ་མདུད་ཕྱ་ཡིན་ *Rgyal-*
khrimṣ gser-gyi gñah ciñ, chos-khrimṣ dar-
gyi mdud-pa lta-bu yin the state law is a
golden yoke, but the religious law is like a
silken knot : ཁྲིམས་ཀྱི་སྐབས་ཏུ་བཞག་ཁྲིམས་བཅའ་ for
laws they pass decrees, statutes : ཁྲིམས་ལ་
གནས་པ་ *khrimṣ-la gnas-pa* to be subject to
law : དཔགས་ཇིགས་དང་རྗེ་སྲ་བུ་དམ་པ་ནམས་ཁྲིམས་ལ་གནས་
པ་ཡིན་ holy personages and the incarnate
race are also subject to law.

Syn. for laws of state:—ལུགས *lugs*; རྟེན་རྒྱུ་མཁའ་མཁའ་ *hjig-rten khrims*; ལུགས་མཁའ་ *gyl-chos*; མཁའ་མཁའ་ *khrims*; རྒྱུ་ལུགས་ *khrims-lugs* (*Mñon.*).

ཁྲིམས་ཁང་ *khriṃs-khañ* court or place of justice.

Syn. ཁྲིམས་རྩེ་ཁང་པ་ *khriṃs-rñahi khañ-pa* ; སྒྲ་ལྷན་ *sgra-ldan can* ; ཁྲིམས་ཀྱི་རྩ་བ་ *khriṃs-kyi ra-wa* ; རྩལ་སྒྲེག་ས་ *dril-sgrog-sa* (*Mnon.*).

ཁྲིམས་ཀྱི་ཁོ་ལ་ *khriṃs-kyi kha lo-pa*, ཁྲིམ་པོ་
Blon-po a minister; a legal officer (*Mñon.*).

ཁྱེད་མཆོག་གི་མཛད་སྤྱོད་ཀྱི་ *khriṃs bsgrags-pa*, v. བཀའ་
བསྟུན་ *bkaḥ-btags*, a proclamation or pro-
claimed order.

ཁྲིམས་གཙོད་ *khriṃs-gcod* = རྒྱལ་པ་གཙོད་ *ñes-pa*
gcod to inflict punishment (*Mñon.*).

ཁྲིམས་མཛད་པས་ *khirms-hjags* = ཁྲིམས་ཀྱི་དོན་པལ་ནིན་
khirms kyi don bshin acc. to the meaning
 or spirit of the law (*Nag.*).

ཁྲིམས་སྤྱོད་ *khriṃs-sbyor* = ཁྲིམས་ལ་སྤྱིལ་བ་ *khriṃs*
la skyal-wa to deliver up to justice.

ଦ୍ଵିତୀ *khriḷ* (*thi*), v. ତୃତୀୟ *khriḷ*.

ཁྲིས་ *khriś* (*thi*), ཁྲིས་འཇོགས་པ་ *khriś hjoḡs-*
pa peace, བ. འཇོགས་པ་ *hjoḡs-pa*.

ཁྲུ (*thū*) ཁྲུ་མ་ *khru-ma* རྩ་མཉུ་མ་
 fourth of a རྩ་མཉུ་མ་ *hdom* or fathom; a cubit;
 ཁྲུ་རྩ་མཉུ་མ་ *rtse-khru* or the measure of eighteen
 inches, from the elbow to the extremity
 of the middle finger: ཁྲུ་གད་རྩ་མ་ *khru-gaṅ*
rtsam རྩ་མཉུ་མ་ about the measure of 15
 inches from the elbow to the fist; middle
 finger is called ཁྲུ་མཉུ་མ་ *hskum-khru*, or cubit
 measure; ཁྲུ་རྩ་མཉུ་མ་ *khru hjaḷ-wa* to measure
 with a cubit measure (*Cs.*).

ཁྲུ་བ་ *khru-wa* (*thu-wa*), sometimes for
ཁྲུ་བ་ *hkhru-wa*, to wash.

ཁྲུ་གཙའ་ *khru-gzar* a kind of stew-pan
(Sch.).

ཁྲུ་སྒོག་ *khru-slog* or ཁྲུ་རྒོག་ *khru-rlog*
tilling the ground; acc. to *Sch.* a pit
filled with corn : ཁྲུ་སྒོག་པ་ *khru-slog-pa* dig-
ging; breaking up the soil; gardening.

𑜀𑜢𑜤𑜰𑜫 𑜀𑜢𑜤𑜰𑜫 *khruŋ-khruŋ* (thung-thung)

क्रौञ्च crane, *grus cinerea*; also the stork:
 कृत्-कृत्-कृत् यस्-कृत् कृत्-कृत्-कृत् *khruñ-khruñ rus-pas*
chu-hyagṣ sel the bones of the crane remove
 the stoppage of urine. When milk mixed
 with water is given to a crane it will drink
 the milk, leaving the water in the basin.
 The reason of this, according to *K. d. 5 110*,
 is that as soon as the bill of the crane
 touches the milk it turns into curds, which
 are eaten up, leaving the water in the
 basin.

Syn. མཁོན་པ་རབ་ཤིང་ *mgrin-pa rab-riñ*; མིག་
ལྷན་མཆུག་མ *mig khaman mjug-ma*; ཀྲུ་ཤིང་ *kruñ-ca*
(*Mñou.*).

ཁྲུ་ཁྲུ་འཇམས་ *khruṅ-khruṅ hjom* = རབ་ཕྱག་
 གི་ཕྱུར་པ་གཞན་ཅུ་གཙོང་ལྷག་ *dbañ-phyug-gi bu*
chuñ-ba gshon-nu gdoñ-drug a name of
 Kumāra the second son of Is'vara (*Mñon.*).

ཁྲུད་པ། ལུས་ཁྲུད་པ། to wash; cleanse out dirt or filth from the body (*Nay.*).

ཐུན *khrun (thun)* आरोह, परिमाण height; length; extension (Cs.): ཐུན་པང་སྤྱིད་ *khrun phañ srid* height and breadth (equal).

ཁྲུམ་ཁྲུམ་ *khrum-khrum* (*thum-thum*)
 (Sch.) : ཁྲུམ་ཁྲུམ་བྱེད་པ་ *khrum-khrum byed-pa* or
 ཁྲུམ་ཁྲུམ་ བྱེད་པ་ *khrum-khrum br̥duñ-wa* to
 pound in a mortar.

क्रुमस *khrams* (*thum*) भाद्र-पद n. of a constellation: **क्रुमस** *khrams-stod* the name of the 24th constellation, पूर्व-भाद्र-पद.

Syn. རྩ་མཆུ *bya-mchu*; རིའི་ལྷ་མོ *rihi lha-*
mo; གནས་མ *gnas-ma*; བཟུང་རྒྱད *ba-glun rkāñ*
 (*Mñon.*).

ཁྲུམས་སྟོད་ཀྱི་ནོར་པ་ *khrooms-stod-kyi ña-wa* भाद्र-
पद-पूर्णिमासौ the full moon of the month
of भाद्र पद, July.

क्षुभ्रम् *khruṃs-smāḍ* the name of the 25th constellation, उत्तर-भाद्र-पद; acc. to Hindu astronomy the 26th lunar mansion, figured by a conch, and comprehending two stars, of which one is *Audromeda*.

Syn. མེ་མུ་ *sehu*; སྤྲུལ་འཛིན་ *sbrul-hchiñ* (*Mñon.*).

ཁྲུམ་སྒྲཱ་ *khrum-sla* (*thum da*), v. རྒྱལ་པོ་ལྔ་པ་
sla-ba brgyad-pa 𑎧𑎺𑎠𑎫𑎣𑎭, ལྔ་པ་ལྔ་པ་, the eighth
month of the Tibetan year.

Syn. འབྲུགས་པ་ *hbugs-pa*; བྱ་མཚུ་ *bya-mchu*;
 རྡོ་རྒྱན་ *nor-ldan*; བྱ་མཚོག་ཅན་ *khyu-mchog can*;

བལང་རྒྱུ་བཟང་ *ba-lan rkañ-bzan*; སྤྱིན་བཟང་ *sprin-*
bzan; ལེན་པ་ *len-pa*; བྱེ་ལྗེ་བ་ *byahi zla-wa*; ལྷོན་ལྗེ་
བཟོང་པ་ *ston-zla hlriñ-po* (*Mñon*).

ཁྱུལ་ *khruḥ* (*thul*), ཁྱུལ་གྲོལ་ *khruḥ grol-*
wa to let fall; to drop (several things at
intervals); མཆི་མ་ཁྱུལ་བཞེད་ *mchi-ma khruḥ*
ḥshed to shed tears: ཟླ་ཁྱུལ་ *zla-khruḥ* in *W.*
intercalary month (*Jā.*).

ཁྱུ་པོ་ *khru-l-po* in C. 1. cheerful;
merry. 2. fornicator (*Jä.*).

ཁྲུ་མ་ *khruḥ-ma* 1. in *W.* crooked
crank, handle (*Jā*). 2. a whore. 3. ཁྲུ་མ་
khru-wa khruḥ-ma rice-water or water
in which millet is washed.

बुस *khrus* (*thus*) मृज्जम्, स्नात, आपुव, मर्ज
bath; washing; ablution.

ཁུས་ཀྱི་བདུལ་བྱུགས་ཅན་ *khruṣ-kyi' btul-shugs*
can = རྩ་སྤྲོད་ *drañ-sroñ* a *Rṣi* or sage who
 observes the vow of ablution : ཁུས་ལྟེད་པའི་
 རྩེད་ *khruṣ byed-pahi ltuñ-byed* स्नात-
 प्रायश्चित्तिक faults committed while bath-
 ing : ཁུས་བྱས་གོས་གཤོང་ལྷོན་ཏིང་ལྟར་གསུམ་ཅོས་ having
 bathed put on clean clothes and take
 milk, curds and butter (*Loñ. 1132*).

Syn. ཀུན་རྒྱུ་ *kun-tu rgyu*; དཀར་ཐུབ་ཅན་ *dkah-thub-can*; དག་འཇམ་མེས་པ་ *ñag bsdams-pa*; དགེ་བཅོམ་ *dge-war shon-wa*; རྟན་མོངས་ལུག་ *ñon-moñs thul*; དབང་པོ་ལུག་ *dbañ-po thul*; ལྷ་བ་ཅད་པ་ *snra-ba cad-pa*; གཅོང་བར་གནས་པ་ *gtañ-bar gnas-pa*; མངས་པར་སྐྱོད་པ་ *tshañ-par spyod-pa*; རིག་བྱེད་རྒྱུག་པ་ *rig-byed klog-pa* (*Mñon*).

ཁྲུ་ཀྱི་མཁུ་ལྷོ་ཀྱི་རྩ་, ལྷོ་ཀྱི་ *ku-cha* the
grass *Ku-cha* (*Mñon*).

ཁྲུས་རྒྱལ་སའི་རྩོང་ khrus-kyi rdsin ཁྲུས་རྒྱལ་སའི་རྩོང་
khrus rgyab-sahi rdsin a bathing tank.

khruṣ-khu water for bathing (Jä.).

ཁུལ་ཁང་བཅུགས་པ་ *khruṣ-khañ brtsegs-pa* the making of a bath or bathing place.

ཁུ་མ་མཁན *khruṣ-mkhan* स्नातक one who bathes; he that has bathed.

ཁུ་ཆལ *khru-chal* स्नानीय washing materials, soda, soap, etc.

ཁུ་ཆུ *khruṣ-chu* bathing water; water consecrated by a deity being washed in it.

ཁུ་དར *khruṣ-dar* seraf or good linen towel for the toilet; scarf of silk used in washing the images of deities (*Rtsii*).

Syn. ཁུ་དར *lum-dar*; མ་མོར་ཁུ་འདྲུག་མ་འཁོར་ *so-sor khruṣ ḥtags-ri* (*Mñon*).

ཁུ་ཤར *khruṣ-sder* basin; washing bowl.

ཁུ་པ *khruṣ-pa* (*ṭhuṣ-pa*) འཕྲུལ་པ་, བཀྲུས་པ་, བཅུ་པ་ washed; also washing.

Syn. ཁུ་བྱ *khruṣ-bya*; འཕྲུད་ *hkhruṣ*; ཁུ་ལ *khru-ica* (*Mñon*).

ཁུ་བུམ *khruṣ-bum* कमण्डलु washing pot or jug.

ཁུ་མ་ཁུ་མ *khruṣ-ma khruṣ-ma* washings of rice or any other millet; also the remnant of water in which rice, &c., is boiled.

ཁུ་རས *khruṣ-rdsas* articles of washing or to wash with such as soap, etc.

Syn. ཁུ་ཆལ *ldag-chal*; ཁུ་རྩི *khruṣ-rtsi*; དག་ཕྱེད *dag-byed* (*Mñon*).

ཁུ་གཤོར *khruṣ-gshoñ* स्नानपात्र bathing tub; basin used for a bath.

ཁུ་རས *khruṣ-raṣ* स्नानशटक a towel; a bathing towel.

ཁུ་གཤོར *khruṣ-gṣer* bathing water. Acc. to *Jä*. this word (in Ladak) relates to a certain medical procedure or method of euring.

ཁུ་གཤོར་པ་ *khruṣ-gsol-wa* resp. for ཁུ་ཕྱེད་པ་ *khruṣ-byed-pa*, i.e., when applied to bathing places used by divine beings and great men: ལྷ་མི་ཁྲིལ་པ་ཁུ་ཕྱེད་པ་ *lha-mi khrel-pa sogṣ la khruṣ byed-pa* "gods or men taking a bath in their abodes and so forth," to administer a bath to another, especially

as a religious ceremony, consisting in sprinkling with water.

ཁྲི *khre* (*the*) millet: ཁྲི་ནི་ཕྱི་ལོ་ལྷ་པོ་མ་འདྲུག་ཕྱེད་, ཁུ་པ་ཆལ་ཁུ་གཤོར་ཁུ་མ་ཁུ་མ་ཕྱེད་ millet, being both heavy and chilling, causes wounds to swell, but bones which have been dislocated or fractured it causes to unite. ཁྲི་མོད་ *khre-rgod* wild millet; ཁྲི་མོད་འབྲུག་གཤོར་ཕྱེད་ཁུ་ཕྱེད་ཁུ་ཕྱེད་ stops diarrhoea and removes the poison.

ཁྲི་ཅེ *khre-tse* Chinese vermicelli (*Jä*).

ཁྲིལ་པ་ *khregs-pa* (*theg-pa*), v. མཁྲིལ་པ་ *mkhregs-pa*.

ཁྲིལ་གྲེར *khrem-gñer*, v. ཁུ་གྲེར *chu-gñer* (*Mñon*).

ཁྲིལ་པོ *khrel-po* shameful.

ཁྲིལ་པ་ *khrems-pa* (*them-pa*) 1. irrigation; also to water gardens and cultivations; to sprinkle water. 2. n. of a book: བྱང་ཁྲིལ་ཁྲིལ་ཁྲིལ་ཁྲིལ་ཁྲིལ་ཁྲིལ་ཁྲིལ་ཁྲིལ་ཁྲིལ་ *byañ-khog khrems-kyi luñ rin-chen ḥoḍ hphro-ica* (*Sorig*. 81).

ཁྲིལ *khrel* (*thel*) resp. ཁུ་གཤོར་ཁྲིལ་ *thugs-khrel* 1. ཁྲིལ་ཁྲིལ་ a kind of millet. 2. འཕྲུལ་པ་ shame; diffidence; bashfulness; modesty. 3. piety acc. to *Jä*., especially in *W*. 4. in *C*. disgust; aversion.

ཁྲིལ་གད *khrel-gaḍ* a scornful laughter.

ཁྲིལ་ཅན *khrel-can* possessed of shame; ཁྲིལ་ཅན *khrel-can* bashful (*Cs*.); also earnest, conscientious.

ཁྲིལ་ལྷོས *khrel-ltoṣ* pusilanimous; shame-faced.

ཁྲིལ་གདོན *khrel-gdoñ* (lit. a face capable of shame) a bashful face.

ཁྲིལ་འདྲོད་ཅན *khrel-ḥdoḍ-can* in *W*. ready to shame others.

ཁྲིལ་ལྷན *khrel-lḍan*, v. རྩོ་མཁུ་པ་ *ho-tsha ṣes-pa* འཕྲུལ་པ་ modest.

ཁྲེས་པ་ to be ashamed; to provoke shame: ཁྲེས་པ་དང་ངོ་ཚ་བ་མེད་ *khrel-wa dañ ño-tsha-wa med* he has no shame or modesty.

ཁྲེས་མེད་པ་ *khrel-med-pa*, ཁྲེས་མེད་མ་ *khrel-med-ma* འདྲེན་པ་ immodest, shameless.

ཁྲེས་ཡོད་ *khrel-yod* འཕེན་པ་ modesty; chastity; decency; ཁྲེས་ཡོད་པ་ *khrel-yod-pa* to be chaste: ཁྲེས་ཡོད་པར་བྱེད་པ་ *khrel yod-par byed-pa* to behave chastely, with modesty.

ཁྲེས་ *khres* or (the) ཁྲེས་པ་ *khres-po*, (the-po) a load, burden: མི་ཁྲེས་ཆུང་ཙན་ *mi khres chuñ-can* a man with a small load (A. 10). ཁྲེས་པ་དེའི་ནང་ནས་ *khres-po dehi nañ-nañ* from within that package: གཞུང་རྒྱུ་གྱི་བསངས་ཤིང་ ཁྲེས་ཕྱེད་ *gshuñ-don-gyi bsañs cñ khres phed* half a bundle (or load) of fire-wood for the use of government (*Rtsii*).

Syn. ཁུར་པ་ *khur-pa*; ཁུར་འདྲེན་པ་ *khur hdren-pa*; རྒྱལ་གྱིས་ཐེག་པ་ *rgyab-kyis theg-pa*; ཁུར་ར་པ་ *khur stsa-pa* (*Mñon*).

ཁྲེས་ཁྲེས་ *khres-khres* (the-the) unable to sit erect; falling down: མི་གཉེག་ཁྲེས་ཁྲེས་ན་བ་གཉེགས་ནས་ལྷན་པ་ལ་ཅེས་པ་མན་རྒྱུ་ལས་ *mi-gcig khres-khres na-wa gzigs nas sman-pa la ciñ phan dñis-pas* (A. 44) seeing a man very ill so as to be unable to sit erect, he asked the physician what would be of use.

ཁྲོ་ *khro* (tho) བར་ཀློང་མེད་པ་ a kind of bronze, of about same quality and worth as bell-metal (འཁྲར་པ་ *hkhra-pa*), but inferior to *li*. The kind of bronze called *khro-nag* or dark bronze is also called *lchags khro* on account of the predominance of iron in the compound. The kind called ཁྲོ་དཀར་ *khro-dkar*, white bronze, has more zine and རྒྱུ་ཁྲོ་ *zañs-khro* has more of copper in it than iron. The dark-bronze is largely manufactured in China; the white-bronze

is much prized by the Tibetans. Huge bronze caldrons used in the great monasteries of Tibet for boiling tea are made of the white bronze; ཚགས་ཁྲོ་ *tshogs-khro* large bronze caldrons used in cooking tea, &c., for the use of the congregation in the monasteries of Tibet: ཁྲོ་ནག་གཞན་གཞན་མིན་དང་དུག་ནད་འཛུགས་ *khro-nag gzer-srin dañ dug-nad* *hjoms* dark bronze dissipates worm-spasms and poisonous complaints.

ཁྲོ་རྒྱན་ *khro-rgyan* ornaments made of bronze. ཁྲོ་བྲི་བྲག་ཏིལ་ *khrohi khug-til* bronze pot to boil tea.

ཁྲོ་ཆུ་ *khro-chu* 1. liquid or melted bronze; acc. to some author melted iron before it is cast. 2. n. for དུམ་ཆུ་ *dñul-chu* quicksilver; (a mystic) term (*Mñ.*).

ཁྲོ་ཆུ་ཐོས་པ་ *khro-chu sdom-pa* to fill up joints, grooves, &c., with melted bronze; to solder.

ཁྲོ་འཛུགས་པ་ *khro hjoms-pa* to suppress anger or wrath: གང་ཞིག་བསྐྱེད་པ་ཁྲོ་འཛུགས་པ་, དེ་ནི་འདྲི་དང་གཞན་དུ་བདེ་ *gañ-shig bsggrims-te khro hjoms-pa, de-ni hdi-dañ gshan-du bde* (*Spyod*.) he who can subdue his anger will be happy here and hereafter.

ཁྲོ་ཉམས་ *khro-ñams* = རྒྱུ་བཞིན་ *rñam-brjid* or རྒྱུ་འཛུགས་ *rñam-hjigs* or རྒྱུ་བཞིན་ *rñom-brjid* to sit in an angry mood (*Mñon*).

ཁྲོ་གཉེར་ *khro-gñer* རྒྱུ་ཆུང་, རྒྱུ་ཆུང་ wrinkles on the face and forehead expressive of wrath, indignation, anger; also indignant.

ཁྲོ་གཉེར་ཙན་ *khro-gñer-can* རྒྱུ་ཆུང་ she whose face is wrinkled with anger; also frowning.

* ཁྲོ་གཉེར་ཙན་མ་ *khro-gñer can-ma* (*Sehr. 36 C.*).

ཁྲོ་གཉེར་མེད་པ་ *khro-gñer med-pa* འཕགས་པ་ free from frowning or anger.

drop. ཁྲོམ་དམར་ནག་འབྲེལ་བ *khrom dmar nag hkhyl-wa* a motley crowd; a throng, black and red intermingled.

ཁྲོམ་ཚགས *khrom-tshogs (thom-tsho)* the gathering of buyers and sellers, &c., in a market : ག་ཁྲོམ་ *ga-khrom* the section of the market where meat is sold; meat market; དཔེ་ཁྲོམ་ *dpe-khrom* book market; རྟ་ཁྲོམ་ *rtak-khrom* the section where ponies and horses are sold.

ཁྲོམས *khroms*, v. འགྲེམ་པ *hgrem-pa*.

ཁྲོལ *khrol (thol)*, v. འཁྲོལ་བ *hkhrol-wa* and འགྲོལ་བ *hgrol-wa* 1. a sound (*Jü*). 2. བཞིལ་བོ་ལྔ་ loosening; unfastening; that which is unfastened. མགོ་ཁྲོལ་ནེམ་པ་ལྟག་མགོ་ མོགས་ལེགས་པར་བཅོས་ནས་ག་རུས་མོ་སོར་འགྲོ་བ by *ngo-khrol* is meant the separating of meat from the bones by the sheep's head having been boiled well. ནང་ཁྲོལ་ *nañ khrol* the contents of a slaughtered animal, including the stomach, entrails, lungs, liver, spleen, &c. The expression རང་གི་ནང་ཁྲོལ་ཕྱི་ལ་ཕྱྱར་པ་ *rañ-gi nañ-khrol phyi-la-ston-pa* means "one's own blunders exposed to outward show": ཁྲོལ་ཁྲིམ་སོང་ *khrol-gyis soñ* (the ring) slid sounding (across the azure floor).

ཁྲོལ་ཁྲོལ་ *khrol-khrol (thol-thol)* = ཁྲོལ་པ་ *khrol-po* bright, shining; ཁྲོལ་ཁྲོལ་བྱེད་པ་ *khrol-khrol byed-pa* = མིག་ཁྲོལ་ལེ་ཁྲོལ་ལེ་ལྟ་བ་ *mig khrol-le khrol-le lta-wa* to stare at.

ཁྲོལ་དོང་ *khrol-don* is said to denote a large hand-bell.

ཁྲོལ་ཆ་ *khrol-cha* release (as of monks from a religious service or of school-boys from class work; acc. to *Sch.* the act of forgiving; pardon.

ཁྲོལ་པ་ I: *khrol-po (thol-po)* 1. cheerful, merry; sparkling, glittering, dazzling. 2. fornicator.

ཁྲོལ་པ་ II: 1. sparkling : རོད་ཁྲོལ་པ་ *hod khrol-po* brightness (on water when the sun shines upon it). 2. acc. to *Jü*. in *W.* distinct; intelligible.

ཁྲོལ་མ་ *khrol-ma*, ནམ་ཚགས་ *nas-tshags* a sieve for cleansing and sifting barley, grain, etc.

ཁྲོལ་མོ་ *khrol-mo* in *W.* brittle, fragile; opposite to མཉེན་པོ་ *mñon-po*, tough.

ཁྲོལ་ཚགས་ *khrol tshogs* a sieve (*Cs.*); ལྷགས་ཚགས་ *lcags tshags* iron sieve.

ཁྲོལ་མོ་ *khrol-log* = ཁྲོག་ཁྲོག་ *khrog-khrog* in *W.* of. འཁྲོལ་བ་ *hkhrol-wa*.; also 1. kettle. 2. a sound.

ཁྲོས་པ་ *khros-pa* ཐུགས་ཁྲོས་པ་ *thugs khros-pa* རལ་, རྒྱུམ་པ་ enraged; wrath-seeming; appearance of wrath : ཕྱག་ན་རྩེ་ཤིན་ཏུ་ཁྲོས་པ་ལེ་ ལྷག་པ་ *phyag-na rdo-rje cin-tu khros-pa* *tshul hstan-pa* Chagna Dorje in a very wrathful form manifested himself : ཁྲོས་པ་ལེ་ གར་ *khros-pa* *gar* dance in wrathful mood. ཁྲོས་མ་ *khros-ma (thoi-ma)* or ཁྲོ་མ་ *khro-ma* the wrathful female deity or *Rudrānī*; such female divinities as outwardly show themselves to be of terrific and frightful aspect.

ཁྲོས་ཚག་ *khros-tshig* angry words.

Syn. རན་འཕུར་ *rñan-hphyar* or ལྷན་འབྲེན་ *sun-hbyin (Mñon.)*.

མཁན་ *mkhan* an affix which, annexed to substantives and verbal roots, answers in colloq. very much the same purposes as the Hindustani appendix *wala*; མ་མཁན་ *sa-mkhan* one who has to do with the soil; ལམ་མཁན་ *lam-mkhan* one who knows the way, a guide; ཤིང་མཁན་ *cin-mkhan* a

worker in wood, carpenter, joiner, &c. Affixed to a verbal root, signifies he who performs an action, whether only just now or habitually; ཡང་མཁན *yoñ-mkhan* oomer; འགྲོ་མཁན *hgro-mkhan* the goer; one who moves; བྲི་མཁན *bri-mkhan* the writer, one who has written it; མང་མཁན *añ-mkhan* (in Sikkim) one who speaks falsehoods, a liar; ཤེས་མཁན *ces-mkhan* he who knows; བཟན་མཁན *bstan-mkhan* the shower, explainer; འདྲེགས་མཁན *hdogs-mkhan* one who is binding, fastening; also with an objective case, རེ་བྱ་མ་འདྲོད་མཁན *ñahi bu-mo hdod-mkhan*, such as are desiring my daughter; བསད་མཁན *bsad-mkhan* the man who is killed or who kills; a murderer. In colloq. language *mkhan* seems to have entirely displaced the termination *pa*, signifying in general the agent: གདུང་མ་གྱིར་མཁན་གྱི་མི *gduñ-ma khyer-mkhan gyi mi* the men carrying the beam. Contrary to its original signification, it is even used to form the relative: སད་མཁན་གྱི་ལྷག་ the sheep which was killed.

མཁན་གྱི་ *mkhan-rgyud* = བླ་ཅན་དང་མཁན་པོའི་གྱི་ *Bla-chen dan mkhan-pohi rgyud* the lineal spiritual descendants of *Bla-chen* and *Mkhan-po*, those through whom the vows formulated by them are handed down (*Yig.*).

མཁན་པ I: *mkhan-pa* ferns of two species. The one growing in Tibet is called མཁན་དཀར་ *mkhan-dkar*, or the white fern; the other species belonging to the Cis-Himalaya is called མཁན་ནག་ *mkhan-nag*, black fern: *mkhan-pa* is deemed useful in healing fresh cut wounds; it is also applied to swellings.

མཁན་པ II: incense; frankincense: མཁན་པ་བ་ལུ་རྒྱུ་མཁན་གཞི་པའི་དྲི་ལྗན་གྱི་ཐྱོས་རྩ་ཆོག་ the various kinds of incense in which the scent

of such as *khan-pa*, *Bālu*, etc., predominates (*Rtsii.*).

མཁན་པོ་ *mkhan-po*, རྒྱལ་པོ་, རྒྱལ་པོ་པ་ a professor employed to teach; the head of a monastery. In Tibet the head of a particular college attached to a monastery, high priests who give vows to the junior or inferior lamas, and professors of sacred literature, are called *mkhan-po*; also learned men, who as such are endowed with the མཁན་གྱི་ *mkhan-rgyud* or spiritual gifts or descended heritage from their spiritual ancestors, are called *mkhan-po*. Again, learned men such as are sent to China as representatives of the Grand Hierarch are also styled *mkhan-po*. Besides these, those who serve the Grand Lama as his domestic chaplains, teachers or advisers, such as ལྷོ་བཅར་མཁན་པོ་ *Skub-car Mkhan-po* Khan-po, who sits in company of the Grand Lama; གཟུང་མཁན་པོ་ *gzim-dpon mkhan-po* the chamberlain *khan-po*; མཚན་དཔོན་མཁན་པོ་ *mchod-dpon mkhan-po* the domestic chaplain; གསོལ་དཔོན་མཁན་པོ་ *gsol-dpon-mkhan-po* the steward in charge of the Grand Lama's tea and food; མཁན་ཕྱི་ཀླ་ཀླ་ *mkhan-sde phyi-ka* outside *khan-po*—those that enjoy this distinction but partially. Other designations of this kind are མཁན་པོ་ལ་རྩམ་པ་བཞི་ལྟེ་ *Mkhan-po la rnam-pa bshi ste*:—(1) མཁན་པོ་ཆོས་ཀྱིས་ཐུང་ལ་ཐང་ཟེང་གིས་མ་ཡིན་པའང་ཡོད་ *mkhan-po chos-kyis sdud-la zañ-zñ-gis ma-yin pañ-yod* the professor who conveys to his pupil instruction, not wealth; (2) ཐང་ཟེང་གིས་ཐུང་ལ་ཆོས་ཀྱིས་མ་ཡིན་པའང་ཡོད་ *zañ-zñ-gis sdud-la chos-kyis ma-yin pañ-yod* the professor who gives riches but not religious instructions; (3) མཁན་པོ་ཆོས་ཀྱིས་ཐུང་ཟེང་ཐང་ཟེང་གིས་ཐུང་ལ་ཡང་ཡོད་ *mkhan-po chos-kyis sdud-ciñ zañ-zñ-gis sdud-pa yañ-yod* the professor who gives both wealth and religious instruction to his pupil; (4) མཁན་པོ་ཆོས་ཀྱིས་ཀྱང་མི་ཐུང་

ཅེང་ཟེང་ཅེང་གིས་བྱུང་མི་ཐུང་པ་ཡོད་ *mkhan-po chos-kyis kyañ mi-sdud-chiñ zañ-zñ-giñ kyañ mi sdud-pa yod* the professor who neither imparts instruction nor wealth.

མཁན་བྱ *mkhan-bu* pupil, scholar (*Jā.*).

མཁན་མོ *mkhan-mo* mistress, intructress (*Cs.*).

མཁན་རབས་ *mkhan-rabs* the succession of khan-po or abbots in a great monastery.

མཁན་རིམས་ *mkhan-rims* the respective prospects of being elected abbot as depending on the different ranks of the expectant candidates; the order of the succession of abbots.

མཁན་སྒྲོབ་ *mkhan-slob* for མཁན་པོ་དང་སྒྲོབ་མ་ *mkhan-po dañ slob-ma* the professor and his pupil; also (according to some) མཁན་པོ་དང་སྒྲོབ་དཔོན་ *mkhan-po dañ slob-dpon* the professor and the teacher: བླ་མ་མཁན་སྒྲོབ་ཀྱི་བཀའ་ *bla-ma mkhan-slob-kyi bkah* the words or commands of the lama, abbot and teachers.

མཁའ་ *mkhah* མ་ the heaven; the sky; generally ནམ་མཁའ་ *nam-mkhah*.

མཁའ་རྒྱུང་ *mkhah-kloñ*, མཁའ་ཁྲུབ་ *mkhah-khyab*, མཁའ་དབྱིངས་ *mkhah-dbyiñs* the whole compass or extent of the heavens (*Cs.*).

མཁའ་སྐྱེས་ *mkhah-skyes* heaven-born; a name for the year Fire-tiger མེ་ཁྱེག་ of the Tibetan calendar (*Mñon.*).

མཁའ་ཁྲུབ་ *mkhah-khyab* आस्कारणकः that which encompasses space or the sky: མཁའ་ཁྲུབ་རྒྱུང་ཡེ་ཤེས་ *mkhah-khyab tiñ-ñe hdsin* आस्कारणकः समाधि the all-comprehending (all absorbing) meditation; n. of a *Samādhi*.

མཁའ་ཁྱིམ་མཚན་ *mkhah khyim-can* दिवौकसु he whose abode is in the sky; the sun.

* མཁའ་མཁའ་རོ་ *mkhah-mkhah ro* खखरस (*Schr.; Kālac. T. 46*).

མཁའ་གོས་མཚན་ *mkhah-gos* can clouds (*Mñon.*).

མཁའ་འགྲོ་ *mkhah-hgro* (*kha-do*) lit. "the sky-goer"; a god; a bird; arrow.

Syn. ལྷ་རྣམས་ *lha-rnam*; འདབ་མགས་ *hdab chags*; ཕྱ་བྱ་ *bya*; མདའ་ *mdah*; ཕྱ་བྱུང་ *bya-khyuñ*; སྒྲི་ཁྱི་ *dā-ki-ni*; གཙོ་མོ་ *gtso-mo* (*Mñon.*).

མཁའ་འགྲོ་མ་ *mkhah-hgro--ma* a class, mainly of female sprites, akin to our witches, but not necessarily ugly or deformed. There are two kinds of *khadoma*:—those still in the world and those that have passed out of the world or are about to pass away from it. Of the latter or those called ལེ་ཤེས་ཀྱི་མཁའ་འགྲོ་མ་ *ye-ces kyi mkhah hgro-ma*, goddesses of wisdom, they are five kinds, viz., Buddha *Ḍākinī*, Vajra *Ḍākinī*, Ratna *Ḍākinī*, Padma *Ḍākinī*, and Karma *Ḍākinī*. Of these *Rdor-je Phag-mo*, *Señ gdoñ-ma*, &c., have each a hundred thousand *Ḍākinī* followers. They are said to be possessed of supernatural powers and resemble fairies in their attributes. Among the worldly *Ḍākinī* there are two classes, those belonging to the pantheon of the Brāhmaṇas and those devoted to the cause of Buddhism. In Tibet we read of ཅོ་རེང་མཚན་ལྷ་ *Tshe-riñ mched-lha*, the five long-lived sisters: བཟུང་མ་བུ་གཉིས་ *Bstan-ma bcu-gñis* the twelve nymph sisters who undertook to guard Buddhism, &c.

Syn. འགྲོ་བའི་སྒྲི་མེ་ *hgro-wahī sgron-me*; མིན་པའི་སྒྲི་མེ་ *srīd-pahī sgron-me*, the lamp of the world, the light of the universe (*Mñon.*).

མཁའ་འགྲོ་སྐྱེས་ *mkhah-hgro skyes* खसरज born of those that move in the sky.

མཁའ་འགྲོ་བད་ཡིག་ *mkhah-hbro brda-yig* ཤེས་པ་སྤྱིང་མའི་གཏིང་ཡིག་ལ་མཁའ་འགྲོ་བད་ཡིག་ a form of Deva nāgari character used by the *Rññ-ma* sect in their mystical writings.

མཁའ་འགྲོ་གསང་བ་ལེ་ཤེས་ *Mkhah-hgro gsañ-wa ye-ces* n. of a deified lady, who was, in her

former existence, the wife of a king called (Ratna Dāsa) རྟོན་མཚན་པད་མ་. She is adored in Tibet as the goddess of mystical learning.

མཁའ་འགྲོའི་ཀླུ་པོ་ *mkhah-hgrohi rgyal-po* = གཤེར་གྱི་བྱ་གཙུག་ཕུད་ཅན་ *gser-gyi bya-gtsug phud-can* the golden bird (eagle) with a crest: བྱ་འདྲིའི་ཐུ་མཚན་གྱི་རྩེ་ལ་དངམ་ཤིང་གཤེག་པ་རྒྱུ་བ་ ཡོད་ཅེས་ the crest of this bird is in colour resplendent as *lapis lazuli*, and its wings are said to be chequered all over.

མཁའ་འགྲོའི་དབང་ཕྱུག་ 1: *mkhah-hgrohi dwañ-phyug* བཀའ་འགྲོའི་ལོ་རྒྱུད་, ལོ་རྒྱུད་, ཡོ་མཚན་པོ་ the lord of the sky.

མཁའ་འགྲོའི་དབང་ཕྱུག་ 11: = བེ་ལུ་; ལྷ་པོ་འཇུག་ *khyab-hjug* Vishnu (*Mñon.*).

མཁའ་མཉམ་ *mkhah-mñam* like the heavens; infinite: མཁའ་མཉམ་པ་ *mkhah mñam-pa* a name of Buddha (*Mñon.*).

མཁའ་རྟེན་ *mkhah-rtan* ཡོ་མཚན་ the firmament; sky supporting; a sort of ornament.

མཁའ་ཤིང་ *mkhah-ldiñ* གཤེར་, བཟོ་མཁའ་ met. the eagle, the bird that soars on high.

མཁའ་ཤིང་དྭགས་པོ་ *mkhah-ldiñ dkar-po* རང་པ་ རྩེ་ལ་མེད་ བཟོ་རྒྱུ་, རྩེ་ལ་མེད་ a general name for the swan species (*Mñon.*).

མཁའ་ཤིང་ཀླུ་མཚན་ *mkhah-ldiñ rgyal-mtshan*, ལྷ་པོ་འཇུག་ *khyab-hjug* གཤེར་ཕྱུག་, *Viṣṇu* (*Mñon.*).

མཁའ་ཤིང་དབང་པོ་ *mkhah-ldiñ dwañ-po* = ལྷ་པོ་ *khyun* the king of birds (*Yig. k. 29*).

མཁའ་ཤིང་གཤེག་པ་ *mkhah-ldiñ gçog-pa*, v. མར་གད་ *mar-gad* མར་གད་, n. of a green gem (*Mñon.*).

མཁའ་ཐོད་ *mkhah-spyod* ཡོ་མཚན་པོ་, རེ་ཅེར་, གཤེར་ལྷོ་, གཤེར་ལྷོ་ 1. that which has attained to the sky, a *gandharva* (celestial musician). 2. celestial enjoyment; residing in heaven: མཁའ་ཐོད་དུ་ལུས་མ་ཐུངས་པར་བཞུགས་པ་མཁའ་ཐོད་ཀྱི་དངོས་གྲུབ་ *mkhah-spyod du lus ma-spañs par bçogrod-pa* *mkhah-spyod kyi. dños-grub* the

blessing of entering into a heavenly existence without losing one's present form: མཁའ་ཐོད་དུ་གཤེགས་པ་ gone to the state of beatitude, i.e., to heaven.

མཁའ་ཐོད་པ་ *mkhah spyod-pa* རེ་ཅེར་པོ་ n. of Avalokites'vara *Bodhisattva*.

མཁའ་ཐོད་དབང་མོ་ *mkhah-spyod dwañ-mo* an epithet of the goddess Dorje Phag-mo and of the abbess of the Yamdok Samding monastery: རྩེ་ལ་ཐོན་མཁའ་ཐོད་དབང་མོའི་ལྷ་པོ་པད་མ་, རྩེ་ལ་ཐོན་པོ་ before the precious lotus feet of the venerable one who has attained the heavens (*Yig. k. 20*).

མཁའ་དབྱུག་ *mkhah-dbyug* རེ་ཅེར་ lit. sky-sticks; a bedstead.

* མཁའ་མིག་ *mkhah-mig* རེ་ཅེར་. (*Schr.; Kālic. T. 48*).

མཁའ་ཡི་ཐུ་མཚན་ *mkhah-yi sñe-ma* = ཀླུ་མཚན་ *rgyal-mtshan* ཐུ་མཚན་ the sacred ensign (*Mñon.*).

མཁའ་རོལ་པ་ *mkhah rol-pa* divine musician; that plays or moves merrily in the sky.

མཁའ་ལ་ཀུ་ 1. *mkhah-la rgyu* གཤེར་ལ་ཀུ་ that moves in the sky. 2. བྱ་ *bya* a bird (*Mñon.*): མཁའ་ལ་ཀུ་བ་ *mkhah-la rgyu-wa* to wander or move in the sky: མཁའ་ལ་ཀུ་བའི་ཡི་དྭགས་ the *Preta* that moves in the sky: མཁའ་ལ་ཤིང་བ་ *mkhah-la ldiñ-wa* to soar in the air. 3. ether, as the fifth element 4. symbolical numbers; cypher, naught.

མཁའ་གསང་ *mkhah-gsañ* = མོ་མཚན་ *mo-mtshan* མོ་མཚན་ the female sex (*Mñon.*).

མཁའ་གོས་ཅན་ *mkhahi gos-can* རེ་ཅེར་ལ་ཀུ་ cover or dress of the sky; the night; མཁའ་ཀླུ་མཚན་ *mkhahi rgyal-mtshan* གཤེར་ལྷོ་ the sky-ensign; མཁའ་ཕགས་པ་ *mkhahi pags-pa* = the space; 'the void sphere; the skin or cover of the sky, i.e., darkness, gloom; མཁའ་རྩི་བྱ་ *mkhahi gsem* of heaven; the sun, moon, star.

མཁའ་རྩི་པ་ *mkhahi zil-ba* = fog (*Mñon.*).

མཁམ་ *mkhar* कोट्ट, कुटी a castle, a nobleman's seat or mansion; manor house; freq. a citadel; fort: མཁམ་དཔོན་ *mkhar-dpon* governor of a castle; commander of a fortress.

མཁམ་ཁ་ *Mkhar-kha* n. of a place situated, to the north of Gyan-tse in Tsang; the birthplace of *Grub-chen Gtsaṅ smyon He-ru-ka*, one of the celebrated Buddhist *Tantrik* saints of Tsang.

མཁམ་རྒྱུ་ཁ་ *mkhar rgyaḥi-khal* contains 768 *Dbus sho* = 640 *ngyur-sho*.

མཁམ་རྩ་ *mkhar-rña* पणव, पणविक a drum; (according to some) a minstrel.

མཁམ་ཆེན་བླ་པ་ *Mkhar-chen brag-dkar* བོན་གནས་སྐུ་ལྷ་མོ་གཅིག་གི་མེང་ n. of one of the 37 sacred places of the Bon (*G. Bon.* 38).

མཁམ་ཆེན་རྩ་ *Mkhar-chen rdsoñ* n. of a fort near Tengri Nor.

མཁམ་ཆེན་བཟའ་ *Mkhar-chen bzah* རེས་པ་ནི་མྱོལ་དཔོན་ལྷ་མོ་གཅིག་གི་མེ་མོ་ཞིག་གི་མཚན་ one of the wives of Padma Sambhava (*Loñ.* 28).

མཁམ་ཉག་གི་ཁ་ *mkhar-ñag-gi khal* on the Tibetan steel-yard མཁམ་ཉག་གར་ *mkhar-ñag gar* of gold weight = 38 *sho* of *Dbus* plus 8 *skar* of gold.

མཁམ་ཉལ་ *mkhar-ñal* that sleeps on space; a general name for gods and birds.

མཁམ་རྩ་ *Mkhar-rtse* n. of a place on the confines of Tibet and Nepal (*S. kar.* 77).

མཁམ་རྩ་ཁ་ *Mkhar-ltag* an abbreviation of མཁམ་རྩ་དང་རྩ་ཁ་ *Mkar-rtse dañ Ltag-rtse rdsoñ*, the forts of *Mkhar-rtse* and *Ltag-rtse*.

མཁམ་ཐོག་ *Mkhar-thog* n. of Tibet.

མཁམ་རྩ་ *mkhar-rdo* (མཁམ་) བོན་མཁམ་ལྷོ་ n. of a medicine; a metallic substance in large grains; a sort of pyrites.

མཁམ་ཤེར་ *mkhar-sder*, कंस, कंस्य a plate or dish made of bell-metal.

མཁམ་ཁ་ *mkhar-wa* I: कंस, कंसक bell-metal.

མཁམ་ཁ་ II: (also མཁམ་ཁ་ *hkhar-wa*) in *B.* and *C.* staff, stick: མཁམ་གསེལ་ *mkhar-gsil* a staff of the Buddhist mendicant priests, the upper part of which is hung with jingling rings (*Jā.*): ཕྱག་མཁམ་ *phyag-mkhar* resp. for མཁམ་ཁ་ *mkhar-wa*.

མཁམ་བཞི་དབྱུག་ *mkhar-baḥi dgra*, कंसारि enemy of Kañṣa an epithet of *Viṣṇu* (*Mñon.*).

མཁམ་རྩ་ *Mkhar-rtse* n. of a རྩ་ *Rdsoñ*, or fort in *Phan-yul* in Tibet.

མཁམ་མཁམ་ལྷ་ཁ་ *Mkhar-sam Lha-khañ rdsoñ* n. of a fort and town in Tibet.

མཁམ་བཟོ་ཁ་ *mkhar-bzo-wa* कंसकार, कंसकर्मता a maker of articles of bell-metal.

མཁམ་རུའི་སྐྱོར་གར་ *mkhar-ruhi spor gar* one *spor* of *Mkhar-ru* measure is equal to one silver *srañ*.

མཁམ་སྐྱོང་ *mkhar-sruñ* कोट्टपाल the guard or garrison of a fortress (*Cs.*).

མཁམ་གསེལ་ *mkhar-gsil* metal cymbal.

མཁམ་མཛེག་ *mkhal-mdog* kidney-coloured; dark red (*Cs.*).

མཁམ་ནད་ *khal-naḍ* = མཁམ་མཛེག་ནད་ *mkhal-maḥi naḍ* disease of the kidneys.

མཁམ་ལ་ *mkhal-ma* I: the kidneys: *mkhal-ma gar yin tsha-graṅ nuṣ pa mthun dañ mkhal-naḍ lgañ-wa rked-paḥi naḍ-la phan* the kidney (of cattle, etc. taken as food) equalizes the temperature, and is beneficial in kidney disease and also for ailments of the bladder and groin.

མཁམ་ལ་ II: said to be kind of fruit of two species used in kidney disease.

མཁུན་བཅུན་ *mkhas-btsun* learned and righteous; མཁུན་བཅུན་བཟང་ *mkhas-btsun bzang* learned; conscientious and good.

མཁུན་ནད་ *mkhas-god* བདུན་པ་, བུ་ཡི་པ་ most skilful or dexterous.

མཁུན་པ་ *mkhun-pa* (*Sch.*), བ. བུན་པ་ *khun-pa*.

མཁུན་པ་ *mkhur-wa* the cheeks: མཁུན་པར་གཤམ་ཆུང་ཡོད་ཡོངས་ལྷོད་ལྷོད་ a little fleshiness in the cheeks forebodes wealth (*Mi.*): མཁུན་ཚོས་ *mkhur-tshos*, བ. བུན་ཚོས་ *khur-tshos*, cheeks: རབ་དཔལ་མཁུན་ཚོས་ཉི་གཞིན་འཆར་ཁའི་དོད་ her very ruddy cheeks glow like the rising sun.

མཁོ་བ་ *mkho-wa* necessary; desirable; also vb. to want: ང་ལ་མཁོ་བ་མེད་ I don't want it. མཁོ་བའི་ཡོ་བྱད་ *mkho-wah'i yo-byad* indispensable things; necessary articles; ཉེ་བར་མཁོ་བ་ *ñe-war mkho-wa* or ཉེར་མཁོ་ *ñer-mkho* requisites, wants, desiderata; most necessary things: རྒྱ་མཁོ་བཞིན་ according as was wanted before; as heretofore.

མཁོ་བྱད་ *mkho-byed*, colloq. *kho-che*, necessary things; what may be needed: *khyö-la kho-che yö-pe rik di dir nyo ma chok* the kind which you wanted cannot be bought here.

མཁོས་ལབ་ *mkhos-phab* acc. to *Kag.* signifies a fancy for a thing; a liking for; also to wish, want something.

མཁུན་གཤམ་ *mkhyid-gaṅ* the measure with the fist made with thumb extended, about six inches: འབེབས་བཀུས་མཁུན་གཤམ་ (its) length when folded is one *mkhyid* (*Yig. k.*).

མཁུན་པ་ *mkhyud-pa*, བ. འབྱུང་པ་ 1: *hkhuyud-pa* to keep, to hold, to retain; དེ་མཁུན་པ་ *dpe mkhyud-pa*, དེ་མཁུན་པ་ *dpe mkhyud-can* unwillingness to lend books (*Cs.*); དེ་མཁུན་པ་

ཉིང་པ་ *dpe-mkhyud byed-pa* to be unwilling to lend books.

མཁུན་པ་ *mkhyud-spyad* 1. a sort of bag or vessel for carrying medicine. 2. sorcery, witchcraft (*Sch.*): ཡང་མ་པའི་མཁུན་པ་ལྟ་བུ་ a little instruction or various subjects like the alms-bag of the saint Phadam-pa (which contained different medicines).

མཁུན་པ་ *mkhyud spyad-pa* = སྨན་པ་ *shman-pa* a medicine man; a physician (*Mñon.*).

མཁུན་ *mkhyen*, བ. མཁུན་པ་ *mkhyen-pa*. རྒྱུ་ལྟ་བུ་མཁུན་གྱི་གཞིགས་པ་ལགས་སམ་ *rje btsun-gyis thugs mkhyen-gyi gzigs-pa lags-sam* Has your reverence seen by your prophetic sight? སྨྱ་མཁུན་ *sku-mkhyen* form of abject entreaty: I appeal to your honour's wisdom; གསུང་མཁུན་ to your honour's sacred words; ལྷགས་མཁུན་ to your honour's heart; མཁུན་མཁུན་ you know full well; you will understand: སྨྱ་མཁུན་མཁུན་མཁུན་ O Lama, thou knowest all! མཆོད་པར་མཁུན་མཁུན་ of your wisdom permit to be done!

མཁུན་མཁན་ *mkhyen-mkhan* very learned: ཆས་གང་ལ་ཡང་རྒྱ་མཚོ་ལྟ་བུ་མཁུན་མཁན་ profound like the ocean in every (department of) religion.

མཁུན་རྒྱ་ཚན་ *mkhyen-rgya-can* possessed of much understanding; very learned: ལེ་མཁུན་ *ye-mkhyen* = མཆོད་མཁུན་ *mñon mkhyen* possessed of prophetic knowledge; foro-knowledge; ལྷགས་མཁུན་ *thugs-mkhyen* knowledge of a higher kind; prophetic sight.

མཁུན་པ་ *mkhyen-pa* resp. for རྣམ་པ་ *ces-pa*, རྣམ་པ་ *rig-pa*, ལོ་བ་ *go-wa* 1. to know; also knowledge; རམས་ཅད་མཁུན་པ་ *thams-cad mkhyen-pa* སྟོན་པ་ all-knowing. 2 རྣམ་ལྟོས་ *rnam-ces* = རྣམ་མཁུན་ *rnam-mkhyen* བྱིན་, such terms though applicable to Buddha are now applied to the Grand Lamas of Tibet out of courtesy or for the purpose of flattering

them: མཁྱིན་པ་ཤོགས་པ་མི་མངའ་བ་ whose knowledge has no bound (*Lam-rim.*); མཁྱིན་པའི་ལེ་ ཤེས་ superior wisdom; མཁྱིན་པའི་ཡོན་ཏན་ attainments; accomplishments of a high order; མཁྱིན་པར་ཐུང་ཏྲི་ perceived, found out, discovered; བསམ་པ་དག་པར་མཁྱིན་པས་ perceived the sentiments to be pure.

མཁྱིན་དཔྱད་ཡངས་པ་ *mkhyen-dpyod yañs-pa* wide and critical knowledge; wide discriminating wisdom.

མཁྱིན་ཐུན་ཡངས་པ་ *mkhyen-spyan yañs-pa* (with) broad views and wisdom; wide prophetic vision or sight.

མཁྱིན་བཅེ་ *mkhyen-brtse* omniscient mercy.

མཁྱིན་གཟིགས་ *mkhyen-gzigs* supernatural perception; attributes of a high incarnate lama or a *Bodhisattva*.

མཁྱིན་རབ་ *mkhyen-rab* the wise; also ཤེས་རབ་ *ces-rab* 智 慧 wisdom.

མཁྱིན་ཤིང་ངས་ *mkhyen-ñam* = མཁྱིན་ནམ་ *mkhyen-nam* did you understand it?

མཁྱིན་གཟུམ་ *mkhyen gsum*:—གཞི་ཤེས་ *gshi-ces*, 基 本 知 識, or བཤེད་ཤེས་ the knowledge of the subject; basic knowledge: ལམ་ཤེས་ *lam-ces* knowledge of the way (to Nirvāṇa); knowing the way. རྣམ་མཁྱིན་ *rnam-mkhyen* = རྣམ་པར་ཤེས་ *rnam-par ces* 遍 智 知 見 cognition of all things.

མཁྱང་པ་ *mkhrañ-pa* (*thang-pa*) acc. to *Jā.* is the fourth stage of the development of the foetus.

མཁྱང་པ་ *mkhrañ-po* = རྩེ་པ་ *hrañ-pa* or སྤར་བ་ *sra-war* *hgyur-wa* a robust, hard and sound constitution: ལུས་ཀྱི་ཤིང་ཆེ་བ་ལ་མཁྱང་པ་ in the great strength of his body there is sound health (*Ñag*). The soundness of one's constitution is ascertained by examining the urine deposited in a bottle; when it is natural the physician declares མཁྱང་པ་ལྟ་ *mkhrañ-hdug*, or colloquially རྩེ་གི་ཤིང་ལྟ་

hrañ-gin hdug, it (the constitution) is sound, &c.

མཁྱང་པ་ *mkhrañ-wa* (*thañ-wa*), or མཁྱངས་ *mkhrañs* also ཁྲུང་ *khrañ* hard; solid; compact; སྤར་མཁྱང་ཅན་ལྗེས་ *sra-mkhrañ-can* *hgyur med* firm; hearty; sound; of a robust constitution (*Jā.*).

མཁྱིག་མ་ *mkhrig-ma* (*thig-ma*) the wrist of the hand (*Jā.*); the part of the hand which (in women) is adorned with bangles. It is also called རྩེ་བྱ་འཛེང་བ་ *nor-bu chin-wa*, the part where jewels are bound.

མཁྱིགས་པ་ *mkhrigs-pa* (*thig-pa*) sometimes for མཁྱིག་མ་ *mkhrig-ma*.

མཁྱིས་ནད་ *mkhris-nad* bilious disease.

མཁྱིས་པ་ *mkhris-pa* (*thi-pa*) བྱིན་ 1. the vesicle of the gall; the gall-bladder, as part of the intestines. 2. generally the bile itself; the bilious fluid: མཁྱིས་པ་ལྷ་རྩེ་གས་བཅུས་པ་ མ་དང་རྩལ་མཁྱིས་མིག་ལ་ཡན་ *mkhris-pa sna-tshogs* *bsdus-pa rma dñi dug mkhris mig-la phan* a mixture of the biles of different animals is useful for sores; and the bile of poisonous animals is useful for eye-disease: མཁྱིས་པའི་གསལ་ཕྱེད་བཞི་ the four animal biles that are used in medicine:—(1) རྩེ་མཁྱིས་ *dom-mkhris* bear's bile; (2) རི་བོའ་མཁྱིས་པ་ *ri-boñ mkhris-pa* hare's bile; (3) རྩེ་བའི་མཁྱིས་པ་ *hphyi-waḥi* *mkhris-pa* marmot's bile; (4) རྩེ་མཁྱིས་ *ñā-mkhris* fish bile (*Sman. 175*).

མཁྱིས་པ་ཅན་ *mkhris-pa-can* splenetic; a short-tempered person.

མཁྱིས་མ་ *mkhris-ma* acc. to *Jā.* = རྩེ་མ་ *hkhriṣ*.

མཁྱིས་ཆད་ *mkhris-tshad* bilious fever; རྩེ་མ་ *grañ-mkhris* a feverish chill.

མཁྱིས་རིམས་ *mkhris-rims* applied to a fever in which the liver is congested.

མཐོག་མཐོག་པ་ *mkhris-gas che*, མི་ལ་མཐོག་པའི་ནད་
མང་བའི་དྲོད་ one in whose constitution the
bilious diseases predominate.

མཐོག་མཐོག་པ་ *mkhregs-pa (theg-pa)* ཁུ་རྒྱུ་
ཁུ་རྒྱུ་ hard; that cannot be broken; cannot
be divided; also fearless; and acc. to *Jā*.
མགོ་མཐོག་མཐོག་པ་ *ngo mkhregs-can* obstinate,
stiffnecked, stubborn.

Syn. སྤྱི་བ་ *sra-ica*; མི་ཤིག་མཐོག་པ་ *mi-ṣigs*; མི་འཇིག་
mi-hjig; མི་བྱུང་ *mi-phyed* (*Mñon.*).

འཕྲུང་བ་ *hkhah-wa*, སེམས་མི་དག་པ་བྱ་བ་ *semṣ
mi-dgaḥ-wa lta-bu* 1. to hurt at heart or
offend, also to irritate. 2. vindictiveness:
ཁྱེད་ལ་འཕྲུང་བ་ཞེས་གཏེག་གུང་འདུག་པས་ *khyod la hkhah-
tshig cig-kyan hdug-pas* (*Hbrom.* 51) you
use all manner of vindictive words. 3.
bickering, quarrelling; འཕྲུང་མང་ many quar-
rels: དེ་མཚན་སྤྱོད་པ་འཕྲུང་འབྱུང་ *dpon glob re hkhah-
hbyun* there arose mutual differences bet-
ween masters and scholars. རེ་འཕྲུང་བྱུང་བ་
re hkhah byed-pa to make mischief (*Mil.*).

འཕྲུང་བ་ *hkhah-pa*, especially in *W.*
1. to sit; to sit firm: རྩ་མོང་ལ་འཕྲུང་བ་
to sit on the back of a camel. 2. to
remain sitting; to stick fast; to be stopped;
kept back (*Jā*); རྩ་མོང་ལ་འཕྲུང་བ་ རྩ་མོང་ལ་
to get entangled with the foot so as to fall:
ཁྱེད་འཕྲུང་བ་ the door sticks.

འཕྲུང་བ་ *hkhah-pa* = བརྒྱུ་བ་ *brgyal-wa* to
sink or fall down senseless; to faint away;
to swoon. 2. to take into one's mouth
(*Sch.*).

འཕྲུང་ *hkhah* = ཤེན་པ་ *shen-pa* or རྒྱལ་པ་
chags-pa desire; passion; attachment
(*Nag.*).

འཕྲུང་སྒོང་ *hkhah-sgoñ* white pebbles
called དཀར་གོང་ *dhar goñ* in medical works;
གཡམས་གཡོན་གཡོན་གཡོན་ལྟར་འཕྲུང་སྒོང་དང་སྒོང་མ་
gyas-gyon

gnis-su hkhah-sgoñ dan sran-ma on both his
right and left there were white pebbles and
peas.

འཕྲུང་བ་ I: 1. *hkhah-wa* a walking
stick, staff, clutcheon: ལྷ་ཤིང་གི་འཕྲུང་བ་ཐོག་མཐོག་པ་
ཞིག་དང་འབྲས་ he met (a man) who carried a
stick of *chu-ṣiñ* (water-tree) (*A.* 131). 2.
ཁྱིམ་, ཁྱིམ་མཐོག་ bell-metal: འཕྲུང་བའི་གཡམས་མཐོག་
ནད་ལེན་ the rust (sulphate) of bronze, or of
gong-metal, removes eye disease. འཕྲུང་བ་ is
a compound of bell-metal with copper, &c.;
འཕྲུང་བའི་ལྷ་ *hkhah-wahī chu* molten, liquid
bronze; འཕྲུང་བའི་མེ་ལྷ་ *hkhah-wahī me-loñ* a
metallie mirror.

འཕྲུང་བ་ II. vb. to adhere to; to stick to.
འཕྲུང་བ་ *hkhah-rñā* or ལྷ་ཤིང་གི་འཕྲུང་བ་ *rgya-rñā* 1. gong
used in Tibet and China to call people
to their work or lamas to religious service.
2. a drum of bell-metal, large bell-metal
disk, producing when struck loud sound
like that of a bell.

འཕྲུང་གཞིང་ *hkhah-gshoñ* dish of bell-metal.
འཕྲུང་མངས་ *hkhah-zanṣ* a metallic kettle.
འཕྲུང་གཞིལ་ *hkhah-gsil* the staff carried by
mendicant priests having a *chaitya* fixed on
its top end, from which hang down sixteen
rings: བསམ་ཅད་ཀྱང་འཕྲུང་གཞིལ་མཛེས་པར་བསྐྱམས་པ་ (*A.*
22) they all grasped beautiful mendi-
cant's staves.

འཕྲུང་གཞིལ་གྱི་མདྲ་ *hkhah-gsil-gyi-mdo* (*K. d.*
ལ. 425) a tractate on the merit accruing
from the use of the mendicant's staff.

འཕྲུང་ *hkhah* when spinning the thread
stretched across is called *hkhah*, and that
lengthwise is called *sgrim*; sometimes
this word is spelt as འཕྲུང་ *hkhel* (*Dag-yig.*).

འཕྲུང་བ་ *hkhah-wa* 1. to spin: བཟ་འཕྲུང་བ་
lal hkhel-wa to spin wool. 2. in *W.* to
send; to forward things.

འབྲུ་འབྲིག *hkhū-hkhrig* or *འཁར་བ་*
hkhāñ-wa denotes certain passions that
disturb the tranquility of the mind, such
as malignity and covetousness; acc. to *Cs.*
to emulate, contemn, hate; also to long
for; acc. to *Sch.* pride (*Jā.*).

✚ **འབྲུ་བ** *hkhū-wa* འགྲན་པ *hgran-pa* =
ལྷན་པ་, རྩོལ་བ་ to vie with, contend; also wrath-
fully rebelling : ཞེ་མང་དུ་འཛུགས་པ་ *she sdañ-du-*
hañ hcad, དོན་ལ་རྒྱན་དུ་གཞན་པའི་སེམས་འཛུགས་པ་ *don-la*
rgyun-du gnod-pa'i sems hchañ-pa the real
signification is always to harbour thoughts
of doing mischief. Acc. to *Jā.* to offend,
insult, injure; also injury.

འབྲུ་བའི་བསམ་པ་ *hkhū-waḥi ḥsam-pa* = ལོག་ལྟ་
log-lta མི་ཡི་འདྲ་མེད་ a false creed; heresy
(*Mñon.*).

འབྲུན་པ *hkhun-pa* 1. groan; a deep
sigh, from suffering or disease. 2. on
account of fullness of the stomach, beasts
such as cows and buffaloes make this hollow
sound at the time of chewing the cud : འབྲུན་
སྒྲུབ་པ་ཡིང་སྒྲུབ་ *hkhun-sgra khañ-pa kheñs* he
filled the house with groanings : མང་བའི་དགྲ་
ལ་གལག་རྒྱར་འབྲུན་ *sdañ waḥi dgra-la gyag ltar*
hkhun he groans (or grunts) like a yak
against a fierce enemy (*Jā.*).

འབྲུམ་པ *hkhum-pa*, pf. བསམས་པ་ *khums* (cf.
ལྷུ་མ་པ་ *skum-pa*), ཞོས་པ་ *thos-pa* to comprehend;
to shrink; ཡན་ལག་འབྲུམས་པ་ *yan-lag hkhums-*
pa to be contracted of the limbs; རྒྱུ་ལག་
འབྲུམས་པ་ *rkañ-lag hkhums-pa* contracted
hands and feet : ཡུར་ར་རང་བཞིན་ འབྲུམ་བྱེད་ཡིན་
yur-ra rañ-bshin hkhum byed yin the ditch
will get narrower of itself (*Jā.*).

འབྲུམས་པ *hkhums-pa* 1. shrunk,
shriveled, contracted; fig. reduced;

restricted; deprived of power : ལྷོ་འབྲུམས་པ་ *blo*
hkhums-pa a contracted mind; an easily
frightened heart; one who is much afraid
of (*Nag.*): acc. to *Sch.* to practise; to
impress on the mind.

འབྲུར་དུ་ཐོགས་ཏེ *hkhur-du thogs-te* taking
up in order to carry; taking on one's back;
ལག་པར་ཁྱུར་བྱེས་ *lag-par khur-byes* in *W.*
to hold in one's hand (*Jā.*); སེམས་ལ་འབྲུར་བ་
sems-la hkhur-wa to bear in mind; འབྲུར་ཐག་
hkhur-thag girth or rope; strap for
carrying.

འབྲུར་བ *hkhur-wa* sbst. pastry; vb.
to carry, as in ཁྱུར་འབྲུར་བ་པོ་ *khur hkhur-wa-*
po, one who carries a burden; འབྲུར་བྱེད་ *hkhur-*
byed, འབྲུར་བཞིན་པ་ *hkhur bshin-pa* carrying:
མི་ཐོག་པར་འབྲུར་བ་ *mi-theg-par hkhur-wa* to carry
very heavy loads; to carry what one is not
able to carry. *Khur-çog*, bring it! *Khur-*
song, take it away!

འབྲུར་ཚོས་ *hkhur-tshos*, v. ཁྱུར་ཚོས་ *khur-tshos*.

འབྲུར་ར་ *hkhur-ra* = ལྷུ་མ་འབྲུར་ *snum-hkhur*
bread or pastry baked with or in oil
(*Nag.*).

འབྲུལ་བ *hkhul-wa* acc. to *Nag.* to
subdue; to subject one by argument and
language to service; acc. to *Cs.* to be
uneasy about; ཁྲལ་འབྲུལ་བ་ *khral hkhul-wa*
acc. to *Jā.* perh. to force a tax, a rate, on
a person.

འབྲིགས་པ *hkhegs-pa*, pf. of འགོགས་ *hgegs*,
to hinder, stop, shut off, debar : ཇི་རྒྱུར་བཀག་
རུང་མ་འབྲིགས་པས་ *ji-ltar bkag ruñ-ma hkhegs-*
pas although they prohibited, in whatever
way, he was not stopped : རྟོག་རྒྱུན་འབྲིགས་པ་པོ་
ñes-skyon hkhegs-pa-po one who has stopped
evils and dangers : འབྲིགས་བྱེད་ *hkhegs-byed*
one who stops.

འཁྱེད་པ་ *khkhot*, བྱ་བའི་འཁྱེད་པ་ *bya-wahi khkhot* the sphere of one's doing or work (*Zam.*); also = རྒྱལ་པ་ *khyab-pa*. Acc. to *Jü*. to be startled, agitated, alarmed.

འཕྲུག་པ་གཤམ་ *hkhobs-çag* not fitting to a place ; become larger or smaller : འཕྲུག་པ་ནས་འཕྲུག་པ་གཤམ་ རྩེ་རྩེ་སྤང་ *hkhags-nas hkhobs-çag cher-cher soñ* being frozen it does not fit, it having grown larger (*Ñag*).

ཏ རྩོལ་བ *hkhob-wa* = རྩལ་པ *nan-pa* bad; wicked; low; barbarous; rough; rude; མཁའ་རྩོལ་བ *mtshab hkhob* border; also border country; ཡང་རྩོལ་བ *yan-hkhob* distant border land.

འཕྲོང་ I: *hkhor* an attendant who is inferior to a friend in rank and superior to a servant : འཕྲོང་གྱི་ནང་ན་འདུག་ཀྱང་མུང་ even if he be allowed to be among the attendants.

འཁོར་ II: 1. for འཁོར་ལོ་ *hkhkor-lo* a wheel ; མེ་འཁོར་ *me-hkhkor* the fire-wheel ; ལུ་འཁོར་ *chu-hkhkor* a mill or wheel turned by water ; རྒྱུ་འཁོར་ *Rluñ-hkhkor* wheel turned by wind ; ལག་འཁོར་ *lag-hkhkor* a wheel turned by the hand ; a millstone. 2. circle ; circumference ; the persons or objects encircling ; that which surrounds (a certain point or place) : ལྷེ་བ་དང་དེའི་འཁོར་རྣམས་ *lte-wa dañ dehi hkhkor-rnam*s the navel and the circumjacent parts ; དེ་ཁོར་ལ་ *de khor-la* thereabouts. ཇེ་འཁོར་ *ñe-hkhkor* retinue, attendants ; also waiters : འཁོར་དང་བཅས་པས་ *hkhkor dañ bcas-pa* (སྐུའི་འཁོར་) with the attendants or suite : འཁོར་དང་བཅས་པས་ *hkhkor dgra-bcom-pa*s surrounded by the retinue of *Arhats* : འཁོར་དུ་བསྐྱུས་པ་ *hkhkor-du bsdus-po* gathered round as his retinue ; also frequently the train of thoughts, reminiscences, &c., which the soul, when passing into a new body, cannot take along with it (*Jā.*).

* २१०२ *hkhor* भ्रमति (*Schr. ; Kālac. T. 22*).

འཁོར་ཀུན་ཏུ་གྲགས་ *hkhor kun-tu grags*, सर्व-
पर्यदानुरगिता *resounding in every*
company.

འཛིང་ཁ་ *hkhhor-kha*, ལྷ་བ་དང་ལག་འཛིང་བ་ལ *zla-wa*
dañ shag hkhhor-wa la return or each rota-
tion (of a month, day, or year): མང་པོ་
རིགས་ལ་འཛིང་ཁའི་ལྷག་འཛིང་གི་འདུག་པ་ *man-wahi*
rigs la hkhhor-khahi lthag hkhhyil yon-gi hdug-
pa those articles which are found in excess
at the termination of the period should
be sent round (*Rtsii*).

འཁོར་མཁན *khkor-mkhan* one who turns
a wheel; a wheel that is turned; those who
come and go with somebody.

མཁོར་གྱི་དཀྱིལ་མཁོར་ *hkhor-gyi dkyil-hkhin*
 བཤུངས་པའི་ཆུང་མ་ the circle of attendants.

འཕྲོ་ཁྱེ་ཁྱེ་བ *hkhor-gyi* *skc-wa*, परिजन
dependants.

*འཁོར་གྱི་སྐྱོ་བོ་ *hkhor-gyi skye-bo* परिजन
(Schr.; Kālac. T. 21).

ཁཱ་ཁོ་རྒྱུ་མཁྱའ་ *hkhor-gyi hkhyaṃs* court-
yard ; an open space near a temple or a
residential house where people assemble
to witness a spectacle; also the passage
round a temple or monastery for devotees
to walk round for religious merit.

འཁོར་གྱི་གཙོ་བོ་ *hkhor-gyi gtso-bo* the chief of
the attendants or followers.

འཁོར་གཅིག *hkhor-gcig* one attendant;
འཁོར་རྣམས *hkhor-rnam*s domestics; house-
hold servants; ལོ་འཁོར *lo-hkhor* a cycle of
years: ལོ་འཁོར་བཅུ་གཉིས *lo-hkhor bcu-gñis* or
ལྷུག་བཅུ་ *drug-bcu* a cycle of twelve or sixty
years.

२१०३५ *hkhor-nān* निषाद the first of the seven musical notes.

ཁྲོ་ཏོ *hkhor-to* n. of a tribe in Tibet
(*Vai. kar.* 190).

འཁོར་གཏན *hkhor-gtan* = གློ་འཇམ་པ་ *sgoñi them-pa* རྩམ་ཀྱི་ལོ། steps at the threshold or at the entrance of a house.

འཁོར་དུ་བཟུམ *hkhor-du bsdus* to enlist; to recruit; to take as one's followers. བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་སེམས་ཅན་འཁོར་དུ་བཟུམ་ནས་རྟོན་ཏེ་ད A *Bodhi-sattva* taking animated beings as his followers works for their good; or a *Bodhi-sattva* having brought animated beings into his followers, does work for the cause of men: འཁོར་འདུས་པ་འདུག *hkhor-hdus-pa hdug* all the attendants had collected together.

འཁོར་པ *hkhor-pa* or འཁོར་པོ *hkhor-po* male attendant.

* འཁོར་པག་མོ *hkhor phag-mo* (Schr., 53 A.)

འཁོར་བ *hkhor-wa* I: to turn round; to circumambulate, to walk all round; also to elapse, to be completed. 2. to be formed, perfected: རྒྱག་པར་འཁོར་བ་མེད་ the frost has formed; ཟིམ་པ་འཁོར་ dew has arisen.

འཁོར་བ II: the world; rotatory existence; the round of transmigration within the six classes of beings: འཁོར་བ་ལ་རྒྱུ་གསུམ་ *hkhor-wa la skyo-ras skyes* to repent at having come into transmigratory existence.

Syn. མ་རིག་ *ma-rig*; མངོན་རྟགས་ *mñon-chags*; མྱེད་པ་ *srid-pa*; འཛིག་རྟེན་ *hjig-rten*; ཡང་མྱེད་ *yañ-srid*; གཤེ་འཛིན་པ་ *gshi hdsin-pa*; གཏུག་ལག་དང་པོ་ *gtsug-lag dan-po*; ཐུན་མོང་ཆས་ *thun-moñ chos*; ཐུག་བརྒྱལ་འབྱུང་གནས་ *sdug-bśñal hbyuñ-nas*; འཁོར་བ་ *hkhor-wa* (*Mñon.*).

འཁོར་བ་འཁོར་མོར་ *hkhor-wa hkhor-mor* to transmigrate in the world (*Pag. 291*).

འཁོར་པ་འཛིག་ *hkhor-wa hjig* རྒྱུ་ཆས་ལྷན་པ་ལྟར་ཐུག་པ་ the breaker or destroyer of transmigratory existence; the name of a former Tathāgata.

* འཁོར་བ་དང་ཐུན་མོང་པོ་ *hkhor-wa dan-ldan chen-po* མཛམ་མཐུག་པོ་ (*Schr.; Kālac T. 145*).

འཁོར་བ་རྩྭ་གླུག་ *hkhor-wa doñ-sprug* = སེམས་ཅན་མཉམས་ཅད་སངས་རྒྱལ་འཁོར་མྱོང་དུ་འགྲོ་བ་ལ་ཟེར་ the passing of all animals to be followers of the thousand past Buddhas.

འཁོར་བ་ལས་སྒྲོལ་མཁན་ *hkhor-wa las sgrol-mkhan* one who has been liberated from transmigratory existence; also one who liberates another from that state.

འཁོར་བའི་ཁྱིམ་ *hkhor-waḥi khyim* = བཟུན་མའི་ཤ་བྱང་ *btson-moñi pho-brañ* the residence of a queen (*Mñon.*).

འཁོར་བའི་དགྲ་ *hkhor-waḥi dgra* བྱ་མཁའ་ལྔ་, the enemy of the world, *Māra*.

འཁོར་བའི་རྒྱ་མཚོ་ *hkhor-waḥi rgya-mtsho* the ocean of worldly existence: རྣམ་རྟེན་གྱི་མ་རིག་ཅེན་པོ་ལྟེ, འཁོར་བའི་རྒྱ་མཚོར་རྒྱུད་བར་ཏེ་ད the *Vikalpanā* (the wrong impression); thrown into the ocean of worldly business (*Grub. 576*).

འཁོར་བའི་འཛིང་བ་ *hkhor-waḥi hchiñ-wa* the entanglements or ties of the world: འཁོར་བའི་འཛིང་བ་དྲག་པོ་ལྟེ, སེམས་ཅན་དཔྱལ་བ་ཀྱན་གྱི་རྒྱ་ the strong fastenings to this world are the cause of the suffering in hell of all animated nature (*K. 3114*).

འཁོར་བའི་སྐྱུག་བརྒྱལ་ *hkhor-waḥi sdug-bśñal* the miseries of the worldly existence.

འཁོར་བའི་བླ་མ་ *hkhor-waḥi bla-ma* = འཛིན་ལྷ་དགལ་རབ་དབང་ལྷ་གྲག་ *hdod-lha dgrag-rab dbaḥi-phyug* Cupid, the god of Love (*Mñon.*).

འཁོར་བའི་བཅོན་རྩལ་ *hkhor-waḥi btson-ra* the prison-house of worldly existence.

འཁོར་བའི་ལམ་ *hkhor-waḥi lam* བྱ་མཁའ་ལྔ་ལྟར་ the path of transmigratory existence.

འཁོར་བར་འཁོར་ *hkhor-war hkhor* to come in and go out of this world very often.

འཁོར་བར་འཁོར་བ་པོ་ *hkhor-war hkhor-wa-po* one who transmigrates.

འཁོར་བར་འབྱུང་མ་ *hkhor-war khkyams* འགྲོ་མཚོག་ wandering purposelessly in this world.

འཁོས་སུ་ཐེབས་པ་ *hkhos-su phebs-pa* = ཁོགས་སུ་
བཞག་པ་ *logs-su bshag-pa* to put in opposition.

འབྲགས་པ་ *hkhags-pa* ལྷིན་, རྫིན་, རྫིན་
vb. intrans. 1. to freeze either into ice or
hard; to coagulate, crystalise: རྫིན་ལྷིན་ལྷིན་
the water will be freezing; ལྷིན་ལྷིན་ལྷིན་
the soda has congealed on the salt-lake.
In Sikkim *khjek* or *khek* = ice. 2. to feel
cold, become numbed: འབྲགས་པ་ *hkhags-*
hbyun they felt cold (*Mñon.*).

འབྲགས་རུས་ *hkyags-rum* or འབྲགས་རུས་ *hkhags*
ram an ice-slip; also ice in blocks.

འབྲས་ཁྱི་ *hkhiam-kyi* a stray dog.

འབྲམས་པ་ I: *hkhams-pa* fig. to rove,
wander: འཛིན་པ་ལོངས་སུ་བསྐྱོས་པ་ཡིས་, འཛིན་ཁྱི་འཛིན་
མོ་བཞིན་དུ་འབྲམས་ being completely deluded by
desire, they rove the world as a wheel
(*K. d. 380*): འཛིན་བར་འབྲམས་པ་དང་ *hkhor-war*
hkhams-pa *dañ* or བར་རྫོང་འབྲམས་པ་ *bar-dor*
hkhams-pa to rove (in the world or in the
interval between death and regeneration)
for no purpose.

འབྲམས་པ་ II: = རྫོང་མེད་དུ་འགྲོ་བ་ *don-med-*
du hgro-wa བསྐྱོད་པ་ལྷོ་པ་, མཚལ་ལྷོ་པ་, ལྷོ་པ་, ལྷོ་པ་,
ལྷོ་པ་; pf. འབྲམས་པ་ལ་ལྷོ་པ་ *hkhams-par gyur* 1.
to ramble about; to wander purposelessly;
to wander in a strange country. At
certain seasons many monks wander about
Tibet, Mongolia and China, *vide* Huc.
འབྲམས་པ་, འབྲམས་པ་; ལྷོ་པ་འབྲམས་པ་ *nam-par*
hkhams-pa, to wander about continually;
to move about unceasingly: འབྲམ་དུ་འབྲམ་པ་
hkhiam-du hjug-pa to cause to ramble or
rove about; to become strayed, lost;
wandering; vagrant; erroneous; erring;
ལྷོ་པ་འབྲམ་པ་ *chu hkhiam-pa* inundation; flood.

འབྲམས་པ་ *hkhams-po* 1. erroneous; a
vagabond. 2. n. of a disease.

འབྲར་བ་ *hkhya-va* to err, to go
astray, to deviate from the right path: མི་
འབྲར་ *mi-hkhyar* erring or blundering man;
ཁྱི་འབྲར་ *kyi hkhya-* a stray dog; ཡི་གེ་འབྲར་བ་པ་
yi-ge hkhya-va-po one who makes
mistakes in writing (a letter, &c.); མཛེས་མ་
འབྲར་མ་བཅུག་ do not err in conversation.
འབྲར་རྒྱུ་ལོང་ one should be afraid of
making mistakes, of going astray; དཔེ་འབྲར་པ་
dpe hkhya-po a defective simile (*Jü.*).

འབྲལ་བ་ *hkhya-va* = འཇལ་བ་ *hchal-va*
irrelevant: རག་འབྲལ་བ་ speaking unconnec-
tedly.

འབྲལ་ཚིག་ *hkhya-tshig* irrelevant speech;
speaking nonsense: གནོད་ཅུ་འཛིན་པ་མི་བྱེད་པའི་,
འབྲལ་ཚིག་སྒྲིག་པ་དང་འགལ་བ་ if one speak mis-
leading words which cause the youthful
not to go straight, it infringes the law (or
justice).

འབྲི་བ་ *hkhya-va*, acc. to *Sch.* འབྲི་བ་
hkhya-va.

འབྲིག་པ་ *hkhig-pa*, བསྐྱོད་པ་ to bind; to
take prisoner. བསྐྱོད་པ་, also in *C.*, to
strangle; suffocate; རག་པས་འབྲིག་པ་པོ་ *thag-pas*
hkhig-pa-po one who binds with a rope.

Syn. འཛིན་པ་ *hchiñ-va*; རྫོང་པ་ *gdom*; འཛིན་པ་
hdogs; གདགས་པ་ *gdags*; འཛིན་པ་ *hchiñ-va*; འབྲིག་པ་
hkyig-pa.

འབྲིགས་པ་ *hkhigs-pa*, pf. འབྲིགས་པ་ *hkyigs*,
bound.

འབྲིད་པ་ *hkyid-pa* = འབྲིད་པ་ *hbyin-pa*
to draw out; strain; also to roll, revolve:
མིག་འབྲིད་པ་ *mig-hkyid-pa* to turn or roll one's
eyes: འཛིན་བར་འབྲིད་པའི་ལྷོ་པ་ལོངས་སུ་བསྐྱོས་པ་
མི་འཛིན་པ་ *hkhor-war hkyid-pa* *rgyuh gtso-*
bo ni ji-ltar gnañ-wahi dños-po hdi dag la
the chief of the causes of revolving in the

world lies in how one appears outwardly (*Lam. ti*, 36).

འབྲིམ་པ *hkhym-pa* = ཅུ་འཁོར་བ་ *chu hkhor-wa* to whirl (as of water) (*Mñon.*).

འབྲིམས་པ *hkhym-s-pa* བཤེད་པ་, ལྷན་པ་, described as *ñi-ma dan zla-wa sogz la hod sgor-sgor-du hkhym-s-pa*, to be encircled with a halo, like the sun and moon; ཝད་འབྲིམས་ *hog-hkhym-s* བཤེད་པ་ nimbus; halo: འཇམ་མཛེས་འབྲིམས་ *hjah-hod hkhym-s* a rainbow encircling (him): ན་ཕྱན་ *na-bun* or སྒྲིག་པ་ འབྲིམས་ *smug-pa khyim-s* དུད་པ་ འབྲིམས་ *duḍ-pa hkhym-s* fog, mist, or smoke enveloped him (*Jā.*).

འབྲིར་བ *hkhvir-wa* to turn round: དབྱ་ལ་གདུགས་པ་ཤོར་བའི་འབྲིར་བ་ *dbu-la gdugs bskor-wahi hkhvir-pa* (*Nag.*) to turn a parasol round in a circle over the head.

འབྲིལ་བ *hkhvil-wa* ལྷན་པ་, ལྷན་པ་, vb. intrans. to wind; to twist; to whirl round; *skra* hair (*Mñon.*): ཅུ་རང་གུགས་ཀྱིས་འབྲིལ་བ་ *chu-rañ gugs-kyis hkhvil-wa* water of itself whirls round, i.e., turns into a whirlpool; དུང་དཀར་གཡས་འབྲིལ་གཡོན་འབྲིལ་ *dun-dkar gyas-hkhvil gyon-hkhvil* a white shell wound to the right or wound to the left; སྒྲུལ་འབྲིལ་བ་ *sbrul hkhvil-wa* to coil up like a snake; to being wound in the manner of a snake: ཅུ་ཅེན་པ་འབྲིལ་འདུག་ *chu cheñ-po hkhvil hdug* much water has accumulated surrounding a place or inside a place forming itself in a whirlpool; ཝད་དུ་འབྲིལ་ཞིང་ *hod-du hkhvil-shin* as if wreathed with light; ན་གཤེར་མིག་འབྲིལ་བ་ཡོད་ ན་གཤེར་མིག་ *ñā gser mig hkhvil-wa yod* the fish was revolving its golden eyes: མི་མང་པོ་དེ་དུ་འབྲིལ་བར་ཟུར་ཏི་ *mi man-po de-ru hkhvil-war gyur-te* there many people having crowded together or assembled together: ཅུ་ལ་འབྲིལ་ཞེས་པའི་ཁྱད་པ་ལ་འབྲིལ་པ་ *chu-lā a-vril-jen-pa'i khud-pa-lā a-vril-pa* although

there was no swirl in the waters they dug deeply into the ground.

Syn. འཁོར་བ་ *hkhor-wa*; འབྲུག་པ་ *hjug-pa* (*Mñon.*).

འབྲིལ་བ་བརྒྱ་ *hkhvil-wa brgya* མཉམ་པ་འབྲིལ་བ་: one hundred coils: འབྲིལ་ལྡན་ *hkhvil-sdan* ལྷན་པ་ anything that is possessed of coils; wound together.

འབྲིལ་བ་ཅན་ *hkhvil-ba can* = ན་རྒྱན་ *rna-rgyan* an earring.

Syn. ན་བ་མཛེས་ཀྱི་འབྲིལ་བ་ *rna-ba mdzes-byed*; ན་བར་འབྲིལ་ *rna-war hkhvil*; སྒྲིག་པ་ *ñān-rgyan* कर्णिका (*Mñon.*).

འབྲིམ་པ་ *hkhym-s-pa*, v. འབྲིད་པ་ *hkhvid-pa*, to evolve.

འབྲུ་བ *hkhvu-wa* or འབྲུས་པ་ *hkhvus-pa* = རྒྱུག་པ་ *kyog-po* 1. bent; not straight (*Nag.*). 2. pf. འབྲུས་ *hkhvus* run away.

Syn. ཡོ་བ་ *yo-wa*; བྱོ་བ་ *bro-s-pa* (*Mñon.*).

འབྲུག་པ *hkhvug-pa* ལྷན་པ་; pf. རྒྱུག་ *khvug* to run, move swiftly; said to imply ལྷན་པ་འབྲུག་ *myur-wahi-don*, the meaning of rapidity; འབྲུག་པ་ *hkhvug-po* runner. རྒྱུག་པ་འབྲུག་པ་ *glog-hkhvug-pa* rapid motion of lightning: རྒྱུག་པ་འབྲུག་པ་ *glog tar hkhvug-pa* to run or move rapidly like the flash of lightning: འབྲུག་པ་འབྲུག་པ་ *hkhvug-po hkhvu-pa* to run away swiftly: འབྲུག་པ་མཚམས་ *hkhvug-tsam* in or about a moment or in a flash: རྒྱུག་པ་མཚམས་ལ་ཤུ་ *hkhvug-tsam phebs-pa* your honour has come for a rapid visit: རྒྱུད་རང་དེ་རིང་འབྲུག་པ་མཚམས་ *khved-rañ de-rin hkhvug-tsam phebs rogs* will you come here to-day just for a trice: འབྲུག་པ་མཚམས་གཅིག་མཚམས་ *hkhvug-tsam gzigs* see for about an instant: མཚམས་འབྲུག་ *sems hkhvug* the mind travels quickly. རྒྱུག་པ་ *khra khvug-pa* to gleam; to twinkle with light; to shine in various colours: ཡིད་ནི་ཉོན་མོངས་འབྲུགས་པར་འབྲུག་ (*Lam. ti*, 35.) the mind moves

(restless) with suffering; མེར་འབྱུག་གི་བ་ glittering in yellow lustre; to glitter; to shine (of the rainbow).

འབྱུག་ཡིག་ *hkhyug-yig* running hand; current handwriting.

འབྱུག་ཤར་ཅན་ *hkhyug-ṣar-can* in *W.* hasty; hurrying; careless.

འབྱུང་འབྱུང་ *hkhyud-hthufi* = ཟླ་མ་མ་ཐག་པ་ *skyes-ma thag-pa* as soon as born (*Mñon.*).

འབྱུང་ནས་ཐོང་བའི་མ་ནིང་ *hkhyud nas ldoñ-wahi ma niñ* ལ་སྐྱེས་ཀྱི་ཕྱི་ལོ་ལ་ཐོང་བ་ཅན་ one that becomes an hermaphrodite after being embraced.

འབྱུང་པ་ I: *hkhyud-pa* ལ་འཛིན་པ་, ལ་འཛིན་པ་ 1. to embrace; embraced: མཁུ་ལ་ནས་འབྱུང་པ་ *mgul-nas hkhyud-pa* to clasp round the neck; to hug; to encompass by spanning. 2. to glide in or into (as serpents): མངལ་དུ་འབྱུག་པ་ *mñal-du hkhyug-pa* entering of the soul into new conception. 3. to be able: ལང་བར་མི་འབྱུང་ *lañ-war mi hkhyud* unable to rise (from bed). The word is also illustrated as རྩེག་པ་ལ་རྟེན་ནས་འགྲོ་བ་ལྟ་བུ་ *rtsig-pa la rten nas hgro-wa lta-bu*, to move supporting himself on a wall, &c.

འབྱུང་པ་ II: = འབྲེག་པ་ *hkhrig-pa* མེམས་, ལ་འཛིན་པ་ sexual embrace (*Mñon.*).

འབྱུར་བ་ *hkhyur-wa* or འབྱར་ *hkhyur*, fut. of བཟུར་ *bskyur*, to be separated; divorced (*Cs.*): to stop; to put an end to. Acc. to *Jä.*, to be deserted: བཟུར་བས་འབྱར་ནས་པས་ being separated, he was, so to speak, bereft.

འབྱུས་ *hkhyus*, v. འབྱུབ་ *hkhyu-wa*.

འབྱུང་བ་ *hkhyen-wa* to be filled up, v. འགྲུབ་པ་ *hgen-ṣ-pa*.

འབྱེད་པ་ *hkhyed-pa* 1. to be sufficient, to suffice, to be enough; to hold out; colloq.

འབྱེད་ this is enough: མི་བྱེད་ there is not enough. 2. in *C.* to gain (a law suit); to be acquitted (*Jä.*). 3. བྱར་བྱེད་པ་ *phyir khyed-pa* to bow without uncovering one's head, as a less humble way of saluting (*Jä.*).

འབྱིར་བ་ *hkhyer-wa* འབྱིར་བ་ to carry away, to take away; sometimes, to bring: རྒྱ་ཡིས་འབྱིར་ *chu-yis hkhyer* carried away by water; ལེ་ལོས་འབྱིར་ *le-loṣ hkhyer* to be overcome, carried away by idleness. རྒྱ་མིག་བྱིར་ *lde-mig khyer* take the key; བྱིར་ནག་ *khyer-ṣog* bring; བྱིར་སོན་ *khyer soñ* carry off, take away; akin to the *le-au* and *le-jao* of Hindustani.

འབྱིར་སྤྱོད་ *hkhyer-so* 1. bearing; appearance; demeanour; neatness. 2. colloq. advantage; superiority; pleasantness.

འབྱིལ་བ་ *hkhyel-wa* *Ld.* to hit, to strike.

འབྱོག་འབྱོག་ *hkhyog-hkhyog* bent, crooked (*Nag.*).

འབྱོག་འབྱོག་ 1 *hkhyog-hgro* = གཙམ་མེན་པ་ *gsah spen-pa* the planet Saturn or གཙམ་མེན་ *gos-mñon*; he in blue robe (*Mñon.*). 2. = འབབ་ཆུ་ *hbab-chu* a stream; waterfall (*Mñon.*); རྩུལ་འབྱོག་འབྱོག་ *sbrul 'hkhyog-hgro* the snake because it creeps in a bent course (*Mñon.*).

འབྱོག་ཅན་ *hkhyog-can* or འབྱོག་འབྱོག་ *hkhyog-hkhyog* tortuous.

འབྱོག་ཞྭ་པ་ *hkhyog ston-pa* to fly into a passion (*Sch.*).

འབྱོག་པ་ *hkhyog-pa*, pf. བྱོག་ *khyag*, imp. བྱོག་ *khyog* 1. to lift; lift up. 2. to carry; to ring: གསལ་པ་བྱོག་ *gsol-pa khyog* bring in the tea (*C.*).

འབྲུག་པོ་ *hkhyog-po* or རྒྱུག་པོ་ *khyog-po* crooked; bent: རྒྱུག་པོ་འཕྲུག་ *khyog-pohi ri-mo* a crooked figure; a curve, flourish, crescent, &c.: རྩ་མའ་འབྲུག་ཚུ་འབྲུག་ *nas phar hkhog-tshun-hkhyog* the fish writhing hither and thither.

འབྲུག་པོ་མ་བོན་ *hkhyog-pahi sa-bon* བརྒྱུ་བོན་ crooked seeds.

འབྲུག་པོ་ *hkhyog-po* = དང་པོ་མེན་པ་ *drañ-po min-pa* བརྒྱུ་, རྒྱུ་མེན་, རྒྱུ་མེན་, རྒྱུ་མེན་, རྒྱུ་མེན་ not upright; not straight, i.e., crooked.

འབྲུག་པོ་མེན་པ་ *hkhyog-pohi mthu-can* the bent-bill; a toucan.

འབྲུག་པོ་མེན་ *hkhyog-pohi sde* = པོ་སྐྱུ་ཆ་ *po-son cha*, ཆ་ཆ་ *chañ-rtsi* a kind of churn or mixer to make wine with.

Syn. གོང་བུ་མེན་ *gor-bu can*; གཤེན་གྱི་ལག་ *gser-gyi lag*; དཔུག་མེན་ཤིང་ *dbugs-hbyin ciñ*; ཆ་ཤིང་ *chañ-ciñ*; ལག་པོ་ཆ་ཤིང་ *lag-pahi tshoñ-dug*; རྩ་མེན་ *myos-byed*.

འབྲུག་པོ་ཆེན་ *hkhyog-pohi tshig* = ཆེན་གྱི་གཤེན་ *tshig-gi gtañ-rag* rough language; not straightforward (*Mñon*).

འབྲུག་དཔུང་ *hkhyog-dpyañ* a lath or pole for carrying burdens (*Sch*).

འབྲུག་གཤེན་ *hkhyog-gral* = དང་པོ་མེན་ *drañ-lam* straight road (*Mñon*).

འབྲུག་འབར་ *hkhyog-hbar* མེ་ལྷེ་མེན་ blaze or flame (*Mñon*).

འབྲུག་མེད་ *hkhyog-med* = དང་པོ་མེན་ *drañ-po* or མེད་པ་ *sroñ-pa* straight (*Mñon*).

འབྲུག་བཤམ་ *hkhyog-bçad* a crooked, out-of-the-way construction or explanation.

འབྲུག་མེན་ *hkhyogs* or རྒྱུག་མེན་ *hkhyogs*, རམ་ a palanquin; sedan chair; litter.

འབྲུང་པོ་ *hkhyoñ-wa* or འབྲུང་མེན་ *hkhyoñs* རྒྱུ་པོ་ བ་དང་མེད་པོ་མེན་ཤིང་ *skyoñ-wa dañ skyoñs-pahi don-dañ mtshuñs* to observe: རྩ་མེན་པོ་

ñin-hkhyoñs, དགོན་པ་ལ་ཐུན་པ་དག་གིས་ཀྱི་མ་གཅིག་གི་བཞུག་ *dgong-pa la sbyin-bdag-gis ñi-ma gcig-gi bñen-bkur shu-wa* 1. to observe a day's religious service in a monastery. 2. acc. to Jä. and Ramsay *khyong* in Ladak signifies to bring.

འབྲུག་པོ་ *hkhyom-pa* འཇུག་, fluid hence fig. giddy or giddiness; also to reel; to be giddy: བཟུང་འབྲུག་པོ་ལྷུག་ *bzi hkhyom hkhyom rgyug* dizzy with intoxication: ཡང་ཤིང་མགས་པ་ *yañ ciñ sogz hkhyos dañ hkhyor-shiñ hkhyog* the trees being moved (by the wind) were bent (*Nag*); so the words འབྲུག་ *hkhyom* and འབྲུག་ *hkhyog* are somewhat similar to each other. རྩ་མེན་པོ་ *hkhyom-khyom do-wa* in *C*. to reel, stagger: ཆ་ཤིང་ལྷུག་ *chañ-gi hkhyom-pa hdug* he is staggering under the influence of beer; མེན་པོ་ *mtsho-hkhyom* dizziness; vertigo: ལུག་གཤེན་མགོ་འཁོར་འབྲུག་པོ་ *lug-glad ngo-hkhor hkhyom-pa gso* the brain of a sheep (taken as food) cures reeling or dizziness of the head (*Med*).

འབྲུག་པོ་ *hkhyor-wa* བརྒྱུ་ to be unsteady; to miss, fail; not to hit (*Cs*); to reel, stagger, from intoxication; to warp (of wood or wooden vessels): འབྲུག་པོ་མེན་པོ་ *in walking his steps reeled (Rdsa)*.

འབྲུག་པོ་ *hkhyol-pa*, pf. འབྲུག་ *hkhyol*, cf. རྒྱུ་པོ་ *skyel-wa*, to be carried; to be brought; to arrive at, come to, reach: མེན་པོ་འབྲུག་པོ་ *on reaching the end, it was left (unfinished)*.

འབྲུག་པོ་ *hkhyos-pa* = འབྲུག་པོ་ *hphyoñs-xa* (*Sch*).

འབྲུག་པོ་ *hkhyos-ma*, same as རྩ་མེན་ *skyas-ma*, a present, gift.

འབྲེལ་ *hkhra-wa* (*tha-wa*), vb., pf. probably *hkhra-s*, to lean to; to incline towards (*Ca.*).

འབྲེལ་ *hkhra-sa* a support to lean against; a prop; the back (of a chair): འབྲེལ་པ་འབྲེལ་ *hkhra-sar hkhra-s* = རྟན་ལ་བརྟན་པ་ *rten-la brten-pa* firm in support (*Nag.*).

འབྲངས་ *hkhrañs* (*thañ*) ལམ་: hard; འབྲང་བ་ *hkhrañs-wa*, བྲང་བ་ *hkran-wa* adj. hard.

འབྲད་པ་ *hkhraḍ-pa* (*thaḍ-pa*), in colloq. Tib. to expel; turn out: བཞུགས་འབྲད་ཅིང་ *byegs hkhraḍ byed* to expel the devil (from one's body).

འབྲབ་པ་ *hkhraḥ-pa* (*thaḥ-pa*) རྩལ་རྩལ་, དབ་; pf. བྲབ་ *hkrab* or རྩལ་པ་ *skrab-pa*, 1. to strike; to beat (in regular strokes, as in swimming and rowing); to thrust, stamp, tread heavily; རྩལ་པ་ལ་ *bro hkhraḥ-pa* to dance in that manner. 2. to winnow; to fan. 3. to blink, twinkle, wink with the eyes. 4. to jest; to joke; to crack jokes. 5. to leap, jump (*Sch*); jump for joy (*Schr.*). 6. to scoop out; to bail out (*Sch.*). 7. to fight; to combat in *C.* and *W.* (*Jä.*).

འབྲལ་འབྲལ་ *hkhral-hkhrul* (*thal-thul*) = རྩལ་ལེ་རྩལ་ལེ་ *khral-le khrul-le* (*tha-le thu-le*) confused; dazed; confounded; also as adv. མི་ཆ་བཞག་མེད་པ་སྐད་ཆ་སྐད་པ་སྐྱོ་ཆོགས་ལམ་ཞིང་, རྩལ་མི་བྱུབ་, པ་ཡང་ཕྱིན་ཆུང་ཡོང་ཆུང་ལག་ཁྱད་ཆོགས་མི་བྱུབ་པ་ལ་ ཟེར་ཡོང་ also applied to one who is confused in his ideas and speaks unconnectedly and ravingly, and being unable to sit moves up and down and cannot even preserve his own goods.

འབྲས་ *hkhra-s* (*the*) = རོམས་ཆགས་ཐོད་པ་ *semg-chags sdod-pa* hopeful; also attached.

འབྲི་ *hkhri* (*thi*) reduction; discount.

འབྲི་རྒྱུད་ *hkhri-rkañ* རྒྱུད་, said to be = རྒྱལ་མཚན་ *rgyal-mtshan*, the Buddhist flag of victory.

འབྲི་རྒྱུད་ *hkhri-sgrub* payment of stipulated revenue or dues: རྒྱལ་ལམ་བྱ་ཚན་མགས་ *khral-ham bu-lon sogs*, རང་གི་མགོ་ལ་བབས་པ་ནི་འབྲི་བ་ *rañ-gi ngo-la babs-pa-ni hkhri-wa* liabilities on account of rent or debt, &c.

འབྲི་བ་ *hkhri-wa*, pf. འབྲིས་ *hkhri-s*, cf. དྲ་བ་ *dkri-wa* cognate. 1. to wind; compress; entangle; hold fast: རྒྱིས་ལམ་གྱི་འབྲི་བ་ *kyim tkab-kyi hkhri-wa* conjugal embrace; འབྲི་ཤིང་ *hkhri-ñ* or འབྲི་ལ་ཤིང་ *hkhri-l-ñ* a creeper; a creeping plant: རྒྱལ་འབྲི་བ་དང་བྱ་ཚན་འབྲི་བ་ to be tied by taxes and entangled in debt. 2. = རྩལ་པ་ *chags-pa* mostly as a subst. thrall; attachment, but as vb. also: རང་དོན་གྱི་འབྲིས་པ་ *rañ don-gyi hkhri-s-pa* to be attached to one's interest or advantage; བུ་མེད་ཀྱི་ *bu-med-kyi* to wife and children: འབྲི་བ་ཚད་ *hkhri-wa-chod* = རྟན་པ་དང་འབྲི་བ་གཅིད་ *shen-pa-dañ hbrul-thag chod* fondness; attachment. རྟན་འབྲིས་ *shen-hkhri-s* passionate attachment.

འབྲི་འབབ་ *hkhri-hbab* assessment of revenue or རྩ་ཆུ་ཤིང་གཟུམ་གྱི་འབྲི་འབབ་ *rtsa-chu ñ gsum-gyi hkhri-hbab*, levy for the three—grass, water, wood (to be supplied to privileged travellers or officials) (*Rtsii.*).

འབྲི་ཤིང་ *hkhri-ñ* = འབྲི་ལ་ཤིང་ *hkhri-l-ñ* ལྷུ་ལྷུ་, ལྷུ་ལྷུ་, ལྷུ་ལྷུ་, ལྷུ་ལྷུ་ a creeping plant.

Syn. ལམ་གཤི་རལ་པ་ *gal-gahi ral-pa*.

འབྲི་ཤིང་མཚན་གྱི་ *hkhri-ñ mchog-ldan*, ཤིང་བཟང་པོ་ཞིག་གི་མིང་ n. of a kind of tree.

Syn. བྱི་ཡང་ཀྱ་ *pri-yan ku*; བྱུ་མེད་མིང་ཅན་ *bud-med min-can*; རྩ་ཆོགས་ཤེ་ *sna-tshogs sde*; འབྲུང་བའི་མེ་རྟོག་ *hbyuñ-pohi me-tog*; སལ་ལྷག་འཛལ་ *sa-la hyag-htshadl* (*Mñon.*).

འབྲི་ཤིང་ཐོག་མེད་ *hkhri-ciñ thogs-med* ཐོག་མེད་ཀྱི་མིང་ a name for the Sâl tree.

Syn. ལྷ་ལའི་ལྗོན་པ་ *sā-lahi ljon-pa*; ལྷ་ལའི་ཤིང་ *sā-lahi ciñ*; ལྷ་རྩི་ཤིང་ *sra-rtsi ciñ* ཀུན་ཀྱི་ཀར་, ལྷ་ལྷ་ཀར་ (*Mñon.*).

* འབྲིག་པ་ *hkhri-g-pa* 1. མེད་པ་ (*Schr.*). 2. གཉིས་, *gñis* mystic number signifying "two" (*Rtsū.*). 3. vb. to cohere; to stick together, become thick, intermingled: གནས་འབྲིག་ *gnam-hkhri-g* the sky is thick: འོད་ཟེར་དང་འཇའ་འོད་འབྲིག་པ་ *hod-ser dañ hjañ-hod hkhri-g-pa* beams of light and rainbow hues intermingled: འབྲིག་ལྷ་པ་ *hkhri-g gyur-pa*, རྩིང་ཆེན་ལོ་སྐྱེད་འབྲིག་པ་ to become adherent being intimately mixed up with the saffron of mercy. 4. coitus; sexual intercourse: འབྲིག་པ་ལྟེན་པ་ to perform such. འབྲིག་སྐད་ *hkhri-gskad* = འབྲིག་སྐད་ *hkhri-g-tshig* amorous speech; obscene language; འབྲིག་ཐབས་ *hkhri-g-thabs* བཅོམ་འཇོག་ amorous dalliance; འབྲིག་འཛུགས་ *hkhri-g hdod-ma* ཀུན་ཀྱི་མེད་ a voluptuous woman. 5. མེད་པ་འབྲིག་ the twins in the Zodiac.

Syn. of No. 4. དབང་པོ་གཉིས་ཐོག་ *dwañ-po gñis-sbyor*; གྲོན་པ་ལྷ་མོ་ *groñ-pahi chos*; རྩིང་ཆེན་ལོ་སྐྱེད་ *ñe-suñs*; ལག་པ་ལྷ་མོ་ *lag-bśdams*; འཛུགས་པ་ *hdod-pa spyod*; ལག་པ་ *bśos-pa*; ལྷ་པོ་ *ce-sbyor*; མི་ཆེན་པོ་ *mi tshañs spyod*; ལག་པ་ *gsañ-spyod*; རྩིང་ཆེན་ལོ་ *ñe-reg*; དག་པོ་ *dgah*; མེད་པ་ *rmoñs*; ཐོག་པ་ *sbyor-wa*; ལྷ་པོ་ *kun-sbyor*; ལྷ་པོ་ *skye-wa spyod*; དག་པོ་ལྷ་པོ་ *dgah ngur-spyod*; དག་པོ་ *dgah-wa rol*; འབྲིང་པ་ *hkhryud-pa*; ལག་པ་ *chags-spyod*; འཛུགས་པ་ *hdod-log spyod*; ལག་པ་ *log-gyem* (*Mñon.*).

འབྲིག་པ་དང་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *hkhri-g-pa dañ ldan-par smra-wa* མེད་པ་འབྲིག་ speaking of copulation or of sexual union.

འབྲིག་པ་འབྲིག་པ་ *hkhri-g-pa hbyin-pa* to talk smut.

འབྲིག་པ་ལྷ་པོ་ *hkhri-g-pa sbed* ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ n. for the crow (*Mñon.*).

འབྲིག་པ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *hkhri-g-pahi chos rten-pa* to be given up to voluptuousness.

འབྲིག་པ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *hkhri-g-pahi bsam-gtan ma*, or ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *bud-med hdod-ltan ma* a voluptuous or licentious woman (*Mñon.*).

འབྲིག་པོ་ *hkhri-g-slad* ལྷ་པོ་, v. འབྲིག་པ་ལྷ་པོ་ *hkhri-g-pa sbed*.

འབྲིག་པ་ *hkhri-g-ma* or འབྲིག་པ་ *hkhri-g-ma*, ལག་པོ་ *lag-pahi* མེད་པ་ ཀུན་ཀྱི་མེད་ the wrist (of the hand).

འབྲིག་པ་ *hkhri-gs-pa* collected or assembled together, of ལྷ་པོ་ *sprin* (clouds).

འབྲིང་པ་ *hkhrid-pa* (*thid-pa*) བེད་པ་, pf. ལྷ་པོ་ *khrid*, pf. ལྷ་པོ་ *bkri* ལྷ་པོ་, to lead; to conduct; bring to a place; especially used in connection with animals and children, also of leading an army: ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *bu-tsha hkhrid byun* led out their children.

འབྲིམ་པ་ *hkhri-m* (*thim*), འབྲིམ་པ་ *hji-gs skrag* (*Nag.*) terror, panic, fear: འབྲིང་པ་ *hkhri-m* (*Lex.*; *Jā.*).

འབྲིལ་པ་ *hkhri-l-wa* (*thil-wa*) འབྲིལ་པ་ *hkhri-l-wa* to wind, coil round (of serpents); draw close; embrace closely; to clasp round; འབྲིལ་པ་ *hkhri-l-mkhan* an embracer; འབྲིལ་པ་ *hkhri-l-dan* a plant furnished with tendrils or clasps; འབྲིལ་པ་ *kha hkhri-l-wa* in *W.* to speak imperfectly like children; to lisp, to stammer.

འབྲིལ་ལྷ་པོ་ *hkhri-l-dem* fig. very handsome and young; འབྲིལ་པ་ *hkhri-l* union. འབྲིལ་པ་ *ldem* waving; moving.

འབྲིལ་ལྷ་པོ་ *hkhri-l-ciñ* = འབྲིལ་ལྷ་པོ་ *hkhri-l-ciñ* a climbing plant, a creeper.

འབྲིས *hkhriṣ* (*thi*) निकट, समीप near, neighbouring bank, shore, coast; also postp. འབྲིས་མུ་ and འབྲིས་ན་ close to; very near; against: *ṣbrel zla-wa med-pa rnamṣ-kyañ srid-skyoñdehi hkhriṣ-su min-pa zla yod ma gtogs rañ-ñid gcig-por gshuñ-laṣ mi byed* one should not singly (venture) to do Government work unless assisted by a colleague under the king (*D. cel. 12*).

Syn. འགྲམ *hgram*; རྩར *rtsar*; རྩར་ རྩུམ་ (*Mñon.*).

འབྲིས་འཛོན་ *hkhriṣ hdsin*, ར་གན་ *ra-gan*, पितल brass.

འབྲུབ་ *hkhru-wa* (*thu-wa*) = འབྲུད་པ་ *hkhruḍ-pa* प्रचासन to wash; to bathe: འབྲུར་འཇུག་པ་ *hkhruṣ hjug-pa* घबन, घावति causing to be washed.

འབྲུབ་གཅོད་པ་ *hkhru-wa gcod-pa* संघट्टण stoppage of looseness or diarrhoea.

འབྲུག་གི་ *hkhru-gshi* 1. diarrhoea. 2. འབྲུ་ཐྱོང་མ་ *hkhru-ṣbysoñ*, འབྲུ་ནད་ *khru-nad*, འབྲུ་ཐུག་ *hkhru-ṣkyug* अतिसार diarrhoea with vomiting.

* འབྲུག་ *hkhruḡ* संग्राम (*Schr.; Kālic. T. 121*).

འབྲུག་གོས་ *hkhruḡ-gos* = གོ་ཇ་ *go-cha* or གོ་ཐྱབ་ *go-hhrab* war-dress; coat of mail (*Mñon.*).

འབྲུག་ཐུབ་ *hkhruḡ-lña-pa* the drumming to battle; stated (*Mñon.*) to mean also གཡུལ་གྱི་སར་འབྲུང་བའི་རྒྱ་མདུན་ the clamour which arises on the battle-field.

འབྲུག་པ་ I: *hkhruḡ-pa* (*thug-pa*) संग्राम, विनाश, रक्ताक्ष, सङ्कलम, कलह, झुझ, आघोषन, समर, आनर्त, 1. vb. pf. འབྲུག་མཁས་ *hkhruḡs-pa*, cf. དུག་པ་ *dkrug-pa*, དུག་པ་ *hkrug-pa* to be in commotion; commotion; to be disturbed;

to be panic-stricken: འབྲུག་པར་མི་འབྲུར་བ་ *hkhruḡ-par mi-hgyur-wa* न च्छमति will not become angry; get disordered: ར་མམས་ཅད་ འབྲུག་ཏུ་བཅུག་ *rtsa thams-cad hkhruḡ-tu bcug* it made all his veins disordered (blood to boil). 2. to be angry; also to quarrel, fight, contend: དེ་གཉིས་འབྲུག་ནས་ *de-gñis hkhruḡ-naṣ* the two quarrelling. Also as sbst. fight, disruption, row: འབྲུག་པ་ཤར་ *hkhruḡ-pa ṣor* disorder arose; quarrel took place. འབྲུག་པ་བྱེད་པ་ to show fight; to take up arms; to rebel: འབྲུག་པ་བྱེད་པའི་རུས་མུ་ in times of war: དམག་འབྲུག་ *dmag-hkhruḡ* = འཐབ་འབྲུག་ *hthab-hkhruḡ* war. མི་འབྲུག་མཁས་པ་ *Mi hkhruḡ-pa* a name of Buddha, who does not become agitated or ruffled at heart. འབྲུག་པའི་ས་གནི་ *hkhruḡ-paḥi sa-gshi* = གཡུལ་གྱི་ས་གནི་ *gyul-gyi sa-gshi* or དམག་གི་ས་གནི་ *dmag-gi, sa-gshi* battle-field (*Mñon.*).

འབྲུག་དཔོན་ *hkhruḡ-dpon* = དམག་དཔོན་ *dmag dpon* general; commanding in war.

འབྲུག་ཁོང་ *hkhruḡ-loñ* = རྩོད་གསུམ་ *skyo-slog* 1. contest, strife. 2. གཡུལ་ཐྱོང་པ་ *gyul-sprod pa* or དམག་འཐབ་པ་ *dmag-hthab-pa* (*Mñon.*).

འབྲུག་ས་ *hkhruḡs* (*thug*) defined as མ་ཁྲ་བུ་གཞི་འབྲུལ་ཅེན་པོ་བྱུང་བ་, quaking, trembling, shaking (*Mñon.*): འབྲུག་ས་མཁས་ *hkhruḡs-mkhan* in *W.* having small cracks, flaws, of potter's ware (*Jā.*): འབྲུག་ས་པ་ *hkhruḡs-pa* = ཐང་བ་ *ṣdañ-wa* also ཁྱོང་ནས་ཐང་བ་ *khoñ-naṣ ldañ-wa* कुपित, प्रकोप, चुम्ब, चुमित was stirred up, agitated, confused, also rage, anger; greatly angry; passionate. འབྲུག་ས་ཅད་ *hkhruḡs-tshaḍ* fever caused by overwork and fatigue.

འབྲུག་ས་ཁོང་ *hkhruḡ-loñ* खेटन war, fight: འབྲུག་མས་ *hkhruḡ-laṣ* work of dispute; quarrel.

འབྲུང་བ་ *hkhruñ-wa* (*thuñ-wa*) or འབྲུང་མཁས་པ་ *hkhruñs-pa* resp. for རྩེ་བ་ *skye-wa* जात,

ག

ག I : *ga* is the third letter of the Tibetan alphabet corresponding with Sanskrit ग. It is pronounced as soft *k* when alone or when placed without a prefix at the beginning of a word or syllable. When used as a final letter it sounds as *k* or is often barely pronounced. If a prefix precede *ga* or if it carry a surmounting letter, it sounds as a hard *g*. When used to represent a numerical figure it signifies the third, *i.e.*, the ordinal III, and as such is generally used in marking volumes of books, &c. *ga* is sometimes used as an affixed particle of a word to complete it, as in *yal-ga*, the branch of a tree.

ག II : in mystical language signifies born of a goat ; also a he-goat : *bsaṅ skad-la ra-skyes yin* (*K. g. 17, 28*).

ག III : 1. in mystic Buddhism *ga* means the hidden entity or the essence of Buddha : *ག་ནེས་པ་ནི་དེ་བཞིན་གཤམས་པའི་གསང་བའི་སྤྲུང་པ་ལྟེ། ལེས་མ་ཅན་ཐམས་ཅད་ལ་སངས་རྒྱལ་གྱི་རང་བཞིན་ཡོད་ཅེས་པར།* that which is styled *ga* being the hidden essence of the Tathāgata, it may be said (ཅེས་པ) that all sensate beings have the nature of Buddha (*K. my. 17, 207*). 2. *ག་ནི་བརྟོན་དང་བརྟོན་མེད་ཡིན་པ་ལྟེ།* as to *ga* it moves and it is also motionless : *རྟོན་ཡང་ག་ཡིན་སྐྱེ་ཡི་ངོ་བོ་ཡོད་པ་ལྟེ།* “the cause is *ga*, the real nature or origin of sound” (*Hbrom. 88*). Again we read definitions of this sort : *ག་ནི་*

གང་མ་གང་གང་ཆགས་མེད་པ་ “that which belongs to no place anywhere is *ga*” (*Hbrom. 88*).

ག་ཁྲལ *ga-khral* (*ga-thal*) tax, duty (on cattle, butter, &c.) (*Jā.*).

ག་ག *ga-ga* a title of honour in *W.* (*Jā.*).

ག་ག་ཚོལ *ga-ga tshil* tickling : *ག་ག་ཚོལ་བྱེད་པ་*, to tickle : *ཐོན་གྲུ་པ་བཅུ་དྲུག་གིས་གྲུ་པ་གཅིག་ལ་ག་ག་ཚོལ་བྱས་པས། རང་དབང་མེད་པར་གད་མོ་མང་པོ་ཤར་ནས་ཆེད་གྱིན་དུ་འཆུགས་ཏི་དུས་ལ་བབ་པོ།* in ancient time sixteen monks tickled one monk and from the excessive laughter he involuntarily sent forth, the mystic wind passing upwards inside him, his end came” (*K. du. 3, 228*).

༥ ག་གེ་མོ *Ga-ge-mo* 1. n. of a certain place in Tibet. 2. *ཅེ་གེ་མོ་* *chege-mo*, such a one; such a thing; such and such (*Cs.*).

ག་གོན *Ga-gon* རྒྱལ 1. one of the two merchants whom Buddha met immediately after his six years' asceticism under the *Bodhi* tree. 2. *ག་གོན་གྱི་རྒྱལ་པོ་* *Ga-gon-gyi rgyal-po* ཡོ་ཤར་པའི་རྒྱལ་པོ་ the king of a country in Southern India. 3. a melon (acc. *Cs.*, *Lex.*, cucumber; others; barley) (*Jā.*).

ག་འགྲིག *ga-hgrig* (*ga-dig*) a saddle; *མགྲིག་* *sga-sgrig* equipment of a riding horse.

ག་ཅེན *ga-cen* or *ག་ཅེན་* *ga-chen* some or a good many; good deal (*Jā.*).

ག་ཆད *ga-chad* involuntarily; without cause, *e.g.*, to weep (*Med., Jā.*).

ག་ཆད་པ *ga chaḍ-pa* fatigued; very tired; ཁྱིམ་ག་ཆད་པ, བྱ་ཐུག་ག་ཆད་པ giving up in despair; being quite exhausted (*D. R.*).

ག་སྒོད *ga-sñod* བཟའ་ཁྱིམ་ cummin seed, *Nigella Indica*.

† ག་ཏ *ga-ta* ག་ཏ་མ་ or ག་ཏ་མ་ག་ཏ་མ་ *ga-taḥi sde tshan* a kind of Indian handwriting, evidently referring to the *Gatha* or *Kaithi* character, in which the original *Māgadhī* used to be written. The Tibetan ག *ga* is ordinarily pronounced as *K*, hence ག་ཏ *ka-ta*, or *kaithi*.

† ག་ད *ga-da* ག་ད་ a club; a mace.

ག་དུར *ga-dur* an astringent medicinal root: རིམ་པ་དང་སྒྲོ་ཆད་ཏ་ནད་སེལ་ it removes remittent fever, diseases of the lungs and of the bowels.

ག་དོར *ga-dor* = ག་དོར *gwa-dor* also ག་དོར *go-dor* the tender growth of fresh horn in the three animals, rhinoceros, stag, and antelope: *gwa-dor gsum-gyi's rnag dan chu-ser skem* the three *ga dor* dry up pus and yellowish discharges: ག་བའི་ག་དོར་ the growth of a new branch on a stag's horn (*Sch.*).

ག་འདྲས *ga-hdraṣ* = ག་འདྲས *gañ-hdraṣ* (colloq. "gānde") how? of what kind? what sort?

ག་ན *ga-na* (*ka-na*) ག་ན་ *gañ-na* ཆམས་ where? ག་ན་པ་ *ga-na-wa* and ག་ན་པ་ *gañ-na-wa*, the same as a *subst.*, the whereabouts of a person, his place of residence: རྒྱལ་པོ་ག་ན་བར་དོར་མོང་ he went here where the king was.

ག་ན་མེད *ga-na med* (in *W.*) absolutely; at all events: ག་ན་མེད་པ་གཞན་དགོས་ it must be

sent by all means: ག་ན་མེད་ཐོག་སྒྲུབ་པ་ཡིན། I shall give it back at all events (*Jā.*).

† ག་ཏ་པ་ཏི *Ga-na pa-ti* གཞུགས་ཐོག་མེད་ *Lha-chen Tshogs-bdag-gi miñ* the name of the great God, called the Lord of the Multitude (*Sñag.*).

† ག་བ་ཏ་བ་རི་ཏི *Ga-wa ta-wa ri-ni* གའུ་མེད་པ་ [ཆུ་པོ་མེད་པ་] small cardamom. Also the n. of a flower (*K. kon.* ༧, 4).

† ག་བུར *ga-bur* I: 1. n. of several plants, probably *Gentiana cherayta*, *Curcuma*, *Zerumbet*, &c. 2. རྩེད་ཐེམ་ག་བུར་ is a kind of stone like རྩེད་ཐེམ་ (*Miñ.* 4).

ག་བུར II: ཀུའྲ་, བུམ་ camphor; རྩེད་ཐེམ་ག་བུར་ *cel ga-bur* crystal-like camphor; མང་ག་བུར་ *mañ ga-bur* camphor resembling yak's lard in appearance; *ga-bur tsha-wa rgyas-pa thog-hbab gcod* camphor, where the fever has increased, cures by lowering its height; *rñiñ-shiñ shan-paḥi tsha-wa rtsa-nad gcod* it also cures long-standing fever and disease of the fundament; *ga-bur ti-los glo-rims tshaḍ-pa sel* the kind of camphor called Tilo cures inflammation of the lungs and fever.

Syn. ཁ་བའི་བྱེ་མ་ *kha-waḥi phye-ma*; རྩེད་ཐེམ་ མང་ *hod-dkar-can*; རྩེད་ཐེམ་ *nus-ldau*; རྩེད་ཐེམ་པ་ *sprin-gyi* རྩེད་ཐེམ་པ་ *ñiñ-po* རྩེད་ཐེམ་པ་ *zla-waḥi thal-*; *wa*; རྩེད་ཐེམ་ *rohi-ge-sar*; རྩེད་ཐེམ་པ་ *giñ-gi* རྩེད་ཐེམ་པ་ (*Mñon.*).

ག་བུར་ནག་པོ་ *ga-bur nag-po* defined as ཕག་བུར་མེ་ལ་བསྐྱེད་པའི་ཐེམ་པ་ *phag-brun me-la bsregs-paḥi thal-wa*. 1. the ashes of the burnt dung of pigs. 2. a secret name (*Miñ.* 4).

ག་བུར་མེད་པ་ *ga-bur hdsin-pa* ཀུའྲ་མེད་པ་ meton. རྩེད་ཐེམ་ *zla-wa* the moon.

ག་བྲ *ga-bra* (*ga-tah*) n. of a medicine; a twig; also the fresh shoot on a tree:

ga-bra rhuñ-tshad rims-nad sel-war byed (this medicine) removes the epidemic fevers and the heat induced by *rhuñ* (wind).

‡ *ག་མུ* *ga-mu* from the Sans. गम *go*; in mystical language *go* or *go away*! (*K. g. p. 27*).

ག་མོ་བྱེ་ལ *ga-mo byi-la* n. of a species of wild cat: *ག་མོ་བྱེ་ལས་ནལ་ནས་བྱེ་ལ་འཛིན* the *ga-mo byi-la* catches little birds by lying in wait (*Rdsa.*).

ག་ཙམ *ga-tsam* = ཇི་ཙམ *ji-tsam* how much; how many; how long; interr. and correl., as much as, *e.g.*, as much as you like.

ག་བཅོན *ga-btson* (in *W.*) an irruption of the skin (*Jä.*).

ག་ཚད *ga-tshod* how much; colloq. “*rin di ka tsö*” what is the price; how much? In Sikkim *gong-di ka-dzö-mo*? (*Snd. Hbk.*).

ག་ཇོན་ཏ *ga-dsan-ta* गजना a precious stone used in curing infectious fevers and other diseases, also to relieve one from the influence of malignant spirits.

ག་ཤ *ga-sha* = *ག་གཤམ* *ga-gshah* or *ག་ག* *ga-ga*, more properly the last word, *i.e.*, *ག་ག* *ga-ga* signifies *གཤམ་གཤ* *hshad-gad* a laughter, jest, joke: *ག་ཤ་དང་རྩོད་མོ་རྩོད* they jest and play: *དེ་རིང་ག་ཤ་མེ་འདུག* he is not in good humour, or in good spirits, to-day (*Jä.*); also “to-day there is no fun.”

ག་བྱག *ga-sug* (in *W.*) how, interr. and correl. (*Jä.*).

ག་གཟེ *ga-gzi* squinting (in *W.*).

གུ་ཁུ *gahu* समुट an amulet; a brooch containing charms (v. *གམ gam*).

Syn. ཁ་ཐུར *kha-sbyar* (*Mñon.*).

གུ་ཁུ་ཁ་ཐུར *gahu kha-sbyar* charm box the lids of a which are joined edge to edge: *མི་དབང་ཁྱེད་བུ་གས་ཤིན་ཏུ་དཔེན་པ་ནི*, *གནས་ས་གུ་ཁུ་ཁ་ཐུར་གྱི་* *བུས་མཛོས* O Mi-wang (O king), thy residence is very solitary and so beautiful, as if the heaven and the earth kiss each other there, like the lids of an amulet (*Hbrom. 89*).

གུ་ལེ *gahu-le* account book; list (of cases, also of cash and balance); also a short note kept on the margin: *ལོགས་མུ* *logs-su* in a separate place that is not in the body of a book, but on the foot or margin or corner, *i.e.*, *ཟུར་དུ* *sur-du*, of a book or note-book: *ཟླ་ཚེས་གྲངས་འདི་ཙམ་ཁྱོད་གི་ཁྱེད་པའི་བར་ལ་* *ཁྱེད་མས་གསལ་འདི་ཙམ་གྱི་ཟུར་ལེ་འཛིན་ཅེ་རུང་ཁྱོད་ཀྱི་བཞུགས་* *ནས་བྱས་ཐུང་སྟེ་གྱི་གུ་ལེ་འཛིན་གྱི་* since the date of the month, etc., of taking over charge of the *Rdson* (District office) as many criminal cases as may be, and the receipts large and small all bound together should be kept in the registration book (*Rtsii.*; *G. Sndg.*).

‡ *ག་ཡ་ག་རི་མདོ* *Ga-ya gau-rihi mdo* a *Sûtra* delivered by the Buddha on the mountain of Gayā Gauri.

ག་ཡིག *ga-yig* गवर्ण the letter ग *g*.

‡ *ག་ར་ཁ་ཏར་ཏུ་ལའི་རྩ་བ* *ga-ra kha-tan du lahi rtsa-wa* कर्कतण्डुलमूल excellent rice; the root of a kind of plant: *ག་ར་ཁ་ཏར་ཏུ་ལའི་རྩ་བ་དང་རྩ་བ་དེ་དང་ཉིམ་དང་ནས་དང་བྱ་རམ་རྩ་* *མཉམ་པོར་བྱས་ནས་ཐོས་ན་གཞིན་ཏུ་བར་འབྱར་རྩ་* by taking a confection made of equal quantities of the root of *Garka Tandula rta-dri*; sesame, barley and treacle, one becomes youthful (*K. g. 3 45*).

ག་རི *ga-ri*, for *དགའ་རིས་* *dgah-ris*, *ག་ཤ* *ga-sha* (in *W.*) dejected: *ག་རི་མེ་རག* I am in low spirits (*Ja.*).

certain place; it is somewhere: རྟོག་མེ་མི་
འཕྲུལ་པ་ག་ཤེད་དུ་བྱུང་གྱི་མོང་ without explaining
minutely (*i.e.*, the particulars), he pro-
ceeded instantly somewhere (*A.* 135).

ག་ཤེལ *ga-ṣel* glass beads; glass pearls
(*Sch.*).

ག *Gā* n. of a *Dākinī*, a goddess (*K. g.*
1, 179).

ག་པ *gwa-pa* the white mark or patch
on the forehead of the *kyañ* (the wild ass
of Tibet).

ག་ག *gag* 1. silver in bars, ingots,
small pieces, &c., uncoined (in *W.*).
2. wad; wadding (for loading muskets)
(*Jā.*).

ག་ག་པ *gag-pa* = ལྷོག་པ་ *lhog-pa* or ག་ག་ལྷོག་
gag-lhog is a swelling in the throat; a
quinsy: *naḍ mi dañ dud-hgrohi ske-dañ*
mgrin-pa-la skrañ-naṣ rnag thon-te drag-
yoḍ is a malady of men and animals in
which the neck and throat become swollen,
but matter issuing forth, it is eased;
ག་ག་ནས་ཤི་ཡོད་ death occurs from obstruction.
ཁྱིམ་ག་ག་ལྷོག་ཅེས་མིང་མ་མང་བཤད་ཀྱང་ངོ་བོ་གཤམ་ནད་དུ་གཅིག་
རིམས་ནད་ཀྱི་གས་ *spyir gag-lhog-ces miñ so-sor*
bṣad-kyañ ṅo-ico gñan-naḍ du-gcig rims-naḍ-
kyi graṣ though the disease in general is
differently expressed by the names *gag*
and *lhog*, its real nature is but one among
pestilential diseases and it belongs to the
class of (ཁྲིམས་ལྔའུ་) fatal fevers.

ག་ག་ཚོ *gag-tshe* = བྱ་ག་ག་ *bya-gag* a water
fowl (*Cs.*).

ག་གས *gagṣ* འཁྲིག་པ་ obstructed.

གང་ག་ཅུང་ I: *gañ-ga-chuñ* a kind of
flower which resembles a chorten (*chaitya*)
in shape, growing in the sandy crevices of
rocks in Tibet. It is used as an antidote

against poison and also diarrhoea, གཡལ་
གསེབ་ཀྱི་མའི་འགས་ལ་བྱ་ *gyah-gseb bye-mahi logṣ-la*
skye གང་ག་ཅུང་གིས་དུག་དང་ཚ་འབྲུག་ཅོད་ *gañ ga chuñ-*
gañ-ga chuñ-giṣ dug dañ tsha-hkhrū gcod.

གང་གྲྱ *gañga* གཡྷ་གཡྷ་གྲྱ་ the river
Ganges; གང་གྲྱ་ལྷོ་མོ་ *Gañ-gāhi Lha-mo* གཡྷ་
འཇོ་ the goddess of the river Gaṅgā. Its
different names are:—ཡན་ལག་བརྒྱད་ལྷན་ *Yan-*
lag brgyan-lḍan, འཇི་མེད་ཆབ་ *Hchi-med chab*,
ནམ་མཁའི་ཅུ་བོ་ *Nam-mkhahi chu-ḥo*, དུག་པོའི་ཐོད་
Drag-pohi thod, ངེ་ལུའི་བུ་མོ་ *Dsa-uūhi bu-mo*
(ཇཱཾཌཱི), རྒྱུན་གཟུགས་པ་ *Rgyun-gsum-pa*, ལམ་གཟུགས་
པའོ་ *Lam-gsum hgro*, གླང་ཆེན་ཁ་འབབ་ *Glan-chen*
kha-hbab (གོ་མུ་ལོ་), འཇིགས་ཤེས་ *Hjigs-sde ma*,
ཁྱེད་འཇུག་རྒྱུད་པ་ *Khyab-hjug rkañ-pa*, ཅུ་བྱིན་མ་
Chu-byin-ma, སྐལ་ལུན་ཤིང་ཏུའི་བུ་མོ་ *Skal-lḍan ṣiñ-*
rtahi bu-mo (མམ་གྱི་ལོ་), ལྷ་ཡི་ཅུ་བོ་ *Lha-yi chu-ḥo*
(*Mñon.*).

གང་གྲྱ་འཇོ་ I: *gañ-gā hdsin* གཡྷ་ཤར་ an epi-
thet of S'iva. He who holds Gaṅ-gā on
his head, *i.e.*, from whose head the Ganges
flows: མཛོ་རིམ་གྱི་གནས་ཐམས་ཅད་བསྐྱལ་པའི་མེས་བསྐྱེགས་
པའི་སྐབས་སུ་ལྷོ་མོ་གང་གྲྱ་ལྷོ་ནས་བྱུང་བ་ན་ནམ་མཁའ་ལ་རལ་པ་
བརྒྱུངས་ནས་རལ་པའི་ལྷོང་དུ་བཟུང་བས་མོ་ *miho-ris-kyi*
gnaṣ thams-caḍ ḥskal-pahi meṣ ḥsregs-pahi
skabṣ-su Lha-mo Gañ-gā lhuñ-naṣ byuñ-wa-
na nam-mkhah la ral-pa ḥkyañ-naṣ ral-pahi
steñ-du ḥzuñ-waṣ-so when all the celes-
tial regions were burnt by the fire of the
Kalpa, Gaṅgā as goddess appeared on
this earth having fallen from heaven.
Her locks were spread out in the sky and
held up aloft by S'iva (for which he is
called Gaṅgādhara, the holder of Gaṅgā)
(*Mñon.*).

གང་གྲྱ་འཇོ་ II: ལྷ་མཚོ་ཆེན་པོ་ *rgya-mtsho chen-*
po the great ocean which holds the entire
discharge of Gaṅgā (*Mñon.*).

གང་ *gañ* what, which.

གང་གི་དུས་ *gañ-gi-duṣ* when; at which time.

གང་གི་ཕྱིར *gañ-gi-phyir* यस्मात्, यत्कृते for which; for the sake or reason of which.

གང་ཉིད *gañ-niḍ* यदेव whichever; whatever.

གང་འཕད *gañ-hthad* = གང་འགྲིགས *gañ-hgrigs* what (you) like; also what suits you? དེར་ཚེ་ཕྱོག་ལ་བར་དུ་གཙོད་པ་བྱུང་ནང་དུ་ཅག་ལ་ཁག་མེ་འབྱུང་གྱེ་གང་འཕད་གང་རིགས་ཞེས་གཙོ་བོ་གཅིག་གིས་སྤྱུས་པ། even if any accident happened to life there, to us no hardship occurring, we can do whatever suits us, so one *Tso-wo* expressed himself (*Hbrom.* 136).

གང་དག *gañ-dag* केचन some; གང་དག་གི་ཕྱིར *gañ-dag-gi phyir* येषां कृते for whom or what; for the sake of whom or what.

གང་དག་ཉིད *gañ-dag-niḍ* यदेव whichever.

གང་དག་འདིར *gañ-dag-hdir* याविह, यदह those two who are here; all those here; whoever present.

གང་དུ *gañ-du* कुत्र, यत्र where? where.

གང་དུའང་ *gañ-duhañ* कचित् at whatever time; wherever; seldom; where.

གན་དན་དན་དུ་བཤད་པ་ *gan dran-dran-du bḥad-pa* = བཟླ་ན་བཤད་པ་ *brdsun bḥad-pa* to speak at random; to say what occurs in the mind; to speak falsehood.

གང་འདྲ *gañ-hdra* यादृशी how, like what: གང་འདྲ་མཛོང་ *gañ-hdra mthoñ* what have you seen?

གང་ན *gañ-na* कचन where?

གང་རྣམས་ཀྱི *gañ-rnam-s-kyi* येषा of what; pertaining to what?

གང་མགོ *gañ-mgo* (in C.) bowl of a tobacco-pipe; གང་མཇུག *gañ-mjug* mouth-piece or tip of it.

གང་པོར *gañ-por* in a lump, mass.

གང་བ I: *gañ-va* = ཁྱེད་མ་ལ *kheñs-pa* पूर्ण to fill; to make full; filled up; also

piled up: གང་བཤམ་བཅིགས་པ་ *gañ-waḥam bḥtsegs-pa* piled up or made full.

Syn. ཚན་ཅན *tshan-can*; ཁྱེད་མ *kheñs*; བྱར་བྱ *byur-bu*; བྱར་བྱ *phyur-bu* (*Mñon.*).

གང་བ II: གཤམ་, བུ་མེ་ finished; completed; ལུང་ཅུས་གང་བ *luñ-chuḥ gañ-wa* a valley filled with water: ལྷ་བ་ཉ་གང་བ “the moon as full fish”; in the fullness of the crescent.

གང་བ་མེད་པ་ *gañ-wa med-pa* असम्पूर्ण in-complete.

* གང་བ་བཟང་བོ *gañ-wa bzang-po* पूर्णमद्र (*Schr.*; *Tā.* 2, 181) completely happy or gentle; also n. of a serpent demon.

* གང་བའི་ལྷ་བ་ *gañ-waḥi zla-wa* पूर्णचन्द्र (*Schr.*; *Bull.* 1848, 298); lit. the full moon; n. of a *Bodhisattava*.

གང་བྱ *gañ-bu* बहुरि, मञ्जरि fresh shoots of leaves; a pod or sheath; also cluster of buds. Acc. to *Sch.* flower bud: འབྱ་གང་བྱ་ཅན *hbru gañ-bu-can* grains which have husks such as wheat, sesamum, &c.: བཏུ་ཟེར་གྱི་གང་བྱར་འདྲིལ་ནས་ enveloping himself in a veil of rays; wrapping himself in a sheath of light.

གང་བྱེད *gañ-byed* यत् करोति whatever he does, has been doing, is doing.

གང་མོས *gañ-mos* नाना 1. various; different sorts. 2. གང་འདོད *gañ-hdod* whatever is wished for.

གང་ཅུས *gañ-tsam* a small quantity; not a considerable quantity.

གང་ཅུག་ཡིན *gañ-tsug-yin* = གང་ནས་ཡིན *gañ-naḥ-yin* or གང་ན་ཕྱོད་མཁན་ཡིན *gañ-na ḥdod mkhan-yin*; འདྲིད་གང་ཅུག་ཡིན་གང་འཕྱོད་པས་ *khyed gañ-tsug-yin gar-hgro dri-pas* he asked whence are you; whither are you going (*A.* 131).

གང་ཞིག *gañ-shig* यः, यत् which.

གང་ཡང་ *gañ-yañ* कश्चित्, यस्य whosoever; whatever; any one.

གང་ལ *gañ-la* कुत्र where; in whom.

གང་ལོ *gañ-lo* an empty pod, freed from the kernels (in *W.*) (*Jā.*).

གང་གད *gañ-gar* གང་ཐོས་པ་ལ་བསམ་པ་ anything that occurs (in the mind); what is thought; a thought.

གང་སྟེན་ག *gañ-su dag* གེ་ཆེན་པོ་ whichever of those.

གངས་ *gañs* हिम 1. glacier; glacier-ice. 2. snow (usually *kha*). 3. the sclerotic of the eye (*Sch.*).

གངས་རྒྱུ *gañs-rgyud* a chain of snowy mountains.

གངས་ཅན་ *gañs-can* हिमवत् 1. one of the native names of Tibet. 2. abounding in snow; snowy; full of glaciers: *Gañs-can-las* *hbyuñ-wahi chu* the water issuing from a glacier: *Gañs-can-gyi skad* the language of Tibet.

གངས་ཅན་མཁས་པ་འི་གཙུག་རྒྱུ *Gañs-can mkhas-pahi gtsug-rgyan* a complementary name of Tsongkha-pa, the great Buddhist reformer of Tibet whose religious name was རྒྱལ་བ་ལྷོ་བཟང་བྲགས་པ་ *Ryyal-wa Blo-bzang grags-pa*; his other names were:—རྗེ་རིན་པོ་ཆེ་ *Rje rin-po che*; རྗེ་ཙོང་ཁ་པ་ *Rje Tsoñ-kha-pa*; གངས་ཅན་གྲིང་རྩ་ *Gañs-can grīn-rta*; གར་ཙོང་ཁ་པ་ *Gar Tsoñ-kha-pa*; འཇམ་མགོན་ལྷ་མ་ *Hjam ngon blama*.

གངས་ཅན་མགོན་པོ་ *Gañ-can ngon-po* or ལྷ་ར་ས་གཟུགས་ *Spyan-ras gzigs* the patron saint of Tibet, Avalokites'vara, also styled:—འཇིག་རྟེན་མགོན་པོ་ *Hjig-rten ngon-po*; ཐུགས་རྗེ་ཅན་པོ་ *Thugs-rje chen-po*; འགྲོ་བའི་མགོན་པོ་ *Hgro-wahi ngon-po*.

གངས་ཅན་རྒྱལ་པོ་ *Gañs-can rgyal-po* King of Tibet; and in books occasionally applied to the Dalai Lamas of Lhasa.

གངས་ཅན་རྒྱལ་པོའི་བཞི་པ་གནས་ *Gañs-can rgyal-pohi bṣti-gnas* as also ཆོས་འཁོར་དཔལ་གྱི་ལྷ་མ་ *chos-hkhor*

dpal-gyi Lha-sa used to designate Lhasa, the capital of Tibet (*Yig. k. 31*).

གངས་ཅན་ཅེན་པོ་ *gañs-can chen-po* sometimes applied to mountainous region covered with eternal snow extending from Ladak to the Kailas range. Also the name of a fabulous mountainous region the chief peak of which is said to be about 1,500 miles round and filled with *Yakṣa*, *Rakṣa* and other demi-gods.

གངས་ཅན་ *Gañs-chen* any great range of snowy mountains or a great glacier; n. of a village at the south-western foot of the Kanchenjunga mountain. གངས་ཅན་མཛོད་ལྗེ་ *(Kanchenjunga in Sikkim)* lit. the five great repositories of snow.

གངས་ཅན་ཆོས་རྒྱལ་ *Gañs-chen Chos-rgyal* the Grand Lama of Tibet; also the name of a guardian deity of Buddhism in Tibet; a name of Yama, the Lord of Death, who is worshipped in Tibet under the name of *Dam-chen Chos-rgyal*.

གངས་ལྗོངས་ལུལ་ *Gañs-ljoñs yul*=བོད་ *Boḍ* Tibet.

Syn. གངས་ཅན་ཞིང་ *gañs-can shiñ*; གངས་རི་ར་བའི་ལྗོངས་པོ་ *gañs ri ra-wahi skor-wahi shiñ-khams*; གངས་ཅན་ལྗོངས་ལྷོ་ལྗོངས་ *gañs-can sa-lhahi sman-ljoñs* (*Mñon. and Yig. k.*).

གངས་འབབ་ *gañs-hbab* avalanche; it snows.

གངས་ལྗམ་ *gañs-sbal*, also called དཀྱིལ་མཁྲོང་ *dkyil-hkhor* गीघा, the snow lizard with circular marks on its skin resembling the common Indian lizard (*Lex.*); a frog of fabulous origin: the male fróg is said to live on the top of the snowy mountains and the female frog in the abyss of the deep gorge below the mountain; when the sun passes over the tropic of cancer (*karkāṭa* or crab), the male frog descends to the foot of the mountain and the female frog ascends there to meet him midway. Before

meeting each other the male frog remains more powerful; but after they have united, the female becomes the stronger of the two (*Sman.*).

གངས་རི 1: *gañs-ri* हिमालि, हिमगिरि snowy mountain or snow-mountains—a common designation for many of the great ranges in Tibet; *གངས་ཉི་ཤུ* *gañs-ni-çu* the twenty principal mountains of Tibet:—(1) *ཐང་ལྷ* *Thaŋlha*, (2) *རི་ཤེ* *Ti-se* (*Kailāṣa*), (3) *མང་མཁར* *Mañ-ŋkhar*, (4) *བུ་ལེ* *Bu-le*, (5) *རྩ་རྒྱུ* *Star-sgo*, (6) *ཕོ་ལ* *Pho-la*, (7) *མཁར་རི* *Mkhah-ri*, (8) *ཇོ་མོ་ཁ་རག* *Jo-mo kha-rag*, (9) *རྩ་རྒྱུ* *Rdo-rje*, (10) *གང་བཟང་* *Gañ-bzang*, (11) *རྩ་རྒྱུ* *Rtse-rdum*, (12) *ལ་ཕྱི* *La-phyi*, (13) *ཚ་རིང་* *Tshe-riñ*, (14) *སྤ་ནམ་* *Sna-nam*, (15) *རྩ་རྒྱུ* *Te-sgro*, (16) *མོད་དེ་གུང་གུལ* *Hod-de guñ-rgyal*, (17) *ཡར་ལྷ་གས་པོ* *Yar-lha çam-po*, (18) *གསལ་རྩེ* *Gsal-rje*, (19) *ཧ་པོ་གངས་བཟང་* *Ha-po gañs-bzang*, (20) *ཚ་རིང་ལའི་གངས་* *Tsa-ri ha lañi-gañs* (*Kathañ. 11, 168*).

གངས་རི 11: *ཤུ་དག་དཀར་པོ* *çu-dag dkar-po* n. of a vegetable drug (*Mñon.*).

གངས་སྐྱག *gañs-srag* = *གངས་འཕྲུད་* *gañs-hphred* along or across the glacier.

གངས་སྐྱལ *gañs-srul* an avalanché; a slip in the snowy side of a mountain; a snow-slip.

གངས་ཐིག *gañs-thig* n. of a stone or mineral substance resembling stone; it is said to be a cure for fever that is produced from the liver.

གངས་པ་ཤེུ *Gañs-pa çe-hu* the name of a celebrated lama and philosopher of the *Kadampa* School of Tibet.

གན་ཇི་ར *gañ-ji-ra* lit. posessed of treasure or *མཛོད་ལྗན་* *mdsoḍ-ldan*; an ornamental pinnacle on a temple, house or chorten

constructed after the prescribed model given in Buddhist books. This is a Sanskrit word though sometimes Tibetanized, being written as *འགན་འཇི་ར* *hgan-hji-ra*.

གད *gad* as in *གཤེར་གད* *gser-gad* 1. pure, genuine, unalloyed. 2. a rock.

གད་སྐྱབས *gad-skyib* a rock cavern; a place of shelter under the cleft or nook of a rock: *དངུལ་གྱི་ལྗེར་པ་དེ་ནམས་གད་སྐྱབས་ནིག་ཏུ་བཞག* kept the bars of silver in the nook of a rocky hill.

གད་ཁ *gad-kha* བསྐྱེད་: wide, broad; breadth; with breadth.

གད་མོ *gad-mo*, རྩལ་ a laughing; laughter: *གད་མོ་དགོད་* *gad-mo dgod* *ཅའཁྱིའི་* utters a laugh; *གད་མོ་བགད་བྱུང་* *gad-mo-bgad* *འཇུག་* I have laughed; *གད་མོ་བགད་མོང་* *gad-mo-bgad-soñ* he has laughed. *གད་མོ་ཆོད་* *gad-mo rgod* to laugh; *གད་མོ་ཤོར་བྱུང་* *gad-mo çor-byuñ* laughter sprang forth; *གད་མོ་ཤོར་མོང་* *gad-mo çor-soñ* idem; *གད་མོས་འདེབས་པ་* *gad-mos hdebs-pa* to laugh at a person; *འདིག་རྩེན་པའི་གད་མོ་* *hjig rten-paḥi gad-mo* laughter of worldly-minded people: *འདི་གད་མོའི་གནས་* this is to me an object of laughter; it is ridiculous to me (*Jü.*). *གད་རྒྱུངས་ཅན་* *gad-rgyañs-can* *ལྷ་ཆུང་* *འཇུག་པའི་གད་མོ་* *bsdigs-paḥi gad-mo* (*ཆུང་ཆུང་* *Ha Ha*) loud laughter; *ལྷིག་པའི་གད་མོ་* *ldig-paḥi gad-mo* (*འཇུག་* *hihi*) coquettish laugh; *དགྱེས་པའི་གད་མོ་* *dgyes-paḥi-gad-mo* (*ཆེ་ཆེ་* *he-he*) laugh of merriment or rejoicing; *རྩལ་གྱིས་གནོན་པའི་གད་མོ་* *zil-gyis gnön-paḥi gyad-mo* *ཆེ་ཆེ་* a laughter of triumph; *ཁྲོ་འདི་བཞད་པ་བྱུང་* *khro-woḥi bshaḍ-pa bgyad* the eight laughs of indignation and wrath, &c.

གད་རྒྱལ *gad-kyal* the walls of conglomerate rock through which mountain-torrents have cut their way.

གད་སྟོགས *gad-sñigs* dust; refuses; swept-out: *phyags-mas gad-sñigs phyags* sweep with a broom the dust, refuse, etc. (*Nag.*).

གད་དར *gad-dar* sweeping, cleansing; *གད་དར་བྱེད་པ་ gad-dar-byed-pa* cleansing; sweeping well a place; keeping it clean.

Syn. རྩལ་དར *phyag-dar*; བྱི་རོར *byi-dor*; གད་དར *gad-dar*; གཏོང་བར་བྱེད *gtsaṅ-war-byed*; རྩལ་འཕངས *rdul-hphañs* (*Mñon.*).

གད་མདའ་ལ *Gad-mdah-la* n. of a mountain; the lowlands at the foot of a *Gad*.

གད་མདའ་ལ་ཚུན *gad mdal-la tshun* this side of the mountain called *Gad-dala*.

གད་པ་ I: *gad-pa* or གད་མཁན *gad-mkhan* a sweeper; a cleanser; རྩལ་བདར་བྱེད་མཁན, གད་མ་རྩལ་མོགས་ཐོགས་དགོས་འགས་ the class (of menial servants) requiring wages (such as) sweepers, dusters and water carriers. གད་གཏོང་མ་ any place or object well dusted or cleansed.

གད་པ་ II: 1. a precipitous cliff of conglomerate such as often walls in the mountain rivers: 2. wide crack in a conglomerate rock.

གད་ཕུག *gad-phug* a cavern or cleft in a conglomerate rock: གཤུང་གིས་རྟག་དཀར་གྱི་གད་ཕུག་ཏུ་ཞག་པུ་བཞུགས་ *gshuñ-gis stag-dkar-gyi gad phug-tu shag-lña bshugs* meanwhile they halted for five days in the rocky cavern of *Stag-dkar*.

གན *gan=rtzar* near: དེད་དཔོན་དེའི་གན་དུ་སོང་ རྟེ་རྩལ་པ *ded-dpon dehi gan-du soñ-ste dris-pa* going near to the chief of the merchants (caravan), he asked. གན *gan* (=གས *gam* in *C.*) signifying nearness, proximity; is used in such connection as གན་དུ་ to, towards, up to: དེའི་གན་དུ་སོག་ come up to me; རྩལ་ཐོའི་གན་དུ་ he went unto the

king; ཁང་པའི་གན་དུ་སོང་ he went towards the house; རྩལ་ཐོའི་གན་ནས་ཕྱིན་ he came from the king; རྟོག་ཐོག་གན་དུ་ in *W.* close by the brook; ཚུར་གན་དུ་ *chur gan-du* in *W.* hard by the water; རིར་གན་པ་ *rir gan-pa* one living close to a mountain or hill.

གན་ཀྱལ *gan-kyal* or གན་རྒྱལ *gan-rkyal*, པནས *supine*; lying on the back with the face upward: གན་ཀྱལ་དུ་ཟལ་བ་ to lie in that position: གན་ཀྱལ་དུ་འབྱུང་བ་ to fall on the back.

གན་རྒྱ *gan-rgya* = འགན་རྒྱ *hgan-rgya*, vulg. གས་རྒྱ *gam-rgya*, a written contract; an agreement (*Cs.*).

གན་དར *gan-dar*, a silk handkerchief offered as a present in exchanging compliments on meeting (*Sch.*).

‡ གན་རྩ་རྩ་དྲ *gan-dha bha-dra* གཙམ་མཐར་, a kind of drug used in liver derangement.

‡ གན་རྩ་རིའི་ཐུགས་ *gan-dha rihi sñags* གཙམ་མཐར་འཇམ་ a Buddhist *mantra* or charm which has the power of enabling one to move in space.

‡ གན་རྩོལ *gan-dho-la*, གཙམ་མཐར་, གཙམ་རྒྱུ་ the temple of fragrance; hall of worship built after the model of a *chaitya* with many doors. It is generally attached to a great monastery. In Tibetan it is called རྩ་གཏོང་ཁང་ *Dri gtsaṅ-khañ*, the name being applied to the particular chapel where the image of Buddha is placed. The great temple of Buddha at Gaya was called *Mahā gandhola Caitya*. *Phyi gan-dho-la nañ-du lha-khañ byas-pa* its inside was a god's house or chapel and the outside a *gandhola*.

‡ གན་རྩེ *gan-dhi* གཙམ་མཐར་ a mineral substance used as a cure for leprosy.

‡ གན་རི་རྟོག *gan-tshi-tog* or གན་ཐེ་པར་ན *gan-thi par-na* a medicinal plant.

‡ གན་རི *gan-ti* བཟི a piece of thick plank measuring about 6 feet by 12 inches either of white sandal wood or of deodar, which when struck with a hammer or another piece of thick hard wood, produces a kind of ringing sound which is heard from a great distance. It is used on special occasions to summon the monks of a monastery to attend any special religious service, &c.

གན་གཡོག *gan-gyog* or གན་རི་མེུ *gan-ti the-hu* བཟི རྩུང་ཁྲ་ the rod or hammer with which the *ghan-ti* (wooden gong) is struck or beaten.

‡ གན་པ་སེ *gan-pa si* (mystic) avarice; greed for gain (*K. g. p. 26*).

‡ གན་རི *gan-di* རྟོག་པུ་ in books the gong or bell to call monks to monastic services.

གན་མཛོད *gan-mdosod* = བང་མཛོད *ban-mdosod* store-room, store-house.

‡ གལ་ཁྲུང *gab-khruṅ*, defined as ཐུག་ཕྱི་ཁྲུང་ *puṅ-mohi rgyab-kyi sgyid-khruṅ*, the cavities behind the knee bones.

གལ་སྒྲ *gab-sgra* a belch (in *W.*) (*Jä.*).

གལ་པ *gab-pa* to hide; to conceal one's self: རྒྱལ་བའི་འབྲུང་གནས་འདི་ཡོན་ཏན་ཐམས་ཅད་གཤམ་ནས་མི་ཚོན་པར་གདའ་བས *Rgyal-wah'i hbyuṅ-gnas hdi yon-tan thams-cad gab-nas mi ston-par gdaḥ-was*. This *Rgyal-wah'i hbyuṅ-gnas* having concealed all his talents does not exhibit them (*Hbrom. p. 2*).

Syn. ཡིབ་པ *yib-pa*; ལྷས་པ *lhas-pa*; གཡོགས་པ *gyogs-pa*; མི་མངོན་པར་བྱ་བ *mi mñon-par bya-wa* (*Mnoñ.*).

གལ་ཕྱུང་ *gab-phyuṅ* n. of a religious treatise on the occult doctrine of Buddhism.

གལ་ཙེ *gab-tse* = གལ་རྩེ *gab-rtse* བཟུང་ or གལ་ཙེ *gab-tshe* a plan or table of points for computing the figures of divination in magical computations. In this connection, ས་ལ་གནས་པའི་ས་བདག་གི་རྩིས་ *sa-la gnas paḥi sa-bdag-gi rtsis* refers to calculating the identity and deeds of mischief done by a local "god of the soil." Again བར་རྒྱུང་ལ་གནས་པའི་བཟའ་སྒྲིལ་གྱི་རྩིས་ refers to astrological calculations worked with the *gab-tse*. གལ་ན་ཡང་སྒྲིལ་གལ་ཙེ་ is a mystic chart used for bodily prognostics; གལ་ལྷ་གལ་ཙེ་ one for the speech; རྩལ་གལ་གྱི་གལ་ཙེ་དང་ one for the heart. རྒྱུང་གལ་ཙེ་ལ་ས་ཡི་གལ་ཙེ་གནས་གྱི་གལ་ཙེ་ བར་གྱི་གལ་ཙེ་མཁས་གྱི་མ་རྒྱུད་མང་པོ་ཡོད་ In the general term *gab-tse* are included many particular significations, that for the soil, that for the sky, that for the intermediate space, etc.

གལ་ཚད *gab-tshad* slow, insidious fever; according to *Sch.* a hectic, consumptive fever.

གལ་ཚོག་ *gab-tshig* བློ་མཁུ་, བཤེལ་ལྷ་ riddle; also mystical words or expressions used in magic to stupify one's enemies without killing them. Also the 16 ornamental mystical allusions employed to excite laughter in a play, etc., and to convey hidden meanings in an assembly, etc. The names of these are as follows:—ཀུན་ཏུ་ཚོགས་པའི་གལ་ཚོག་ *kun-tu tshogs paḥi gab-tshig*; དེ་བཞིན་དུ་སྒྲིལ་གྱི་རིམ་པ་དང་བྲལ་བའི་གལ་ཚོག་ *de-bshin-du shu byed-kyi rim-pa dañ bral-wah'i gab-tshig*; རབ་པོ་མེད་ཀྱི་གལ་ཚོག་ *rab-bcom-gyi gab-tshig*; མཐུན་གཤམ་གྱི་གལ་ཚོག་ *mthun gsum-gyi gab-tshig*;

རྩལ་མའི་གཤེན་གྱི་ *rtsub-mohi gab-tshig*; གྲངས་ཀྱི་གཤེན་གྱི་ *grahs-kyi gab-tshig*; རབ་བྱས་ཀྱི་གཤེན་གྱི་ *rab btags-kyi gab-tshig*; མིང་དུ་འདུས་པའི་གཤེན་གྱི་ *miñ-du hdu-pahi gab-tshig*; རྒྱུབ་པའི་གཤེན་གྱི་ *sgrib-pahi gab-tshig*; མཐུན་པའི་གཤེན་གྱི་ *mtshun-pahi sgrahi gab-tshig*; མེད་པའི་གཤེན་གྱི་ *rmoñs-pahi gab-tshig*; ཡོངས་སྤྲོས་ཀྱི་གཤེན་གྱི་ *yoñs phrogs-kyi gab-tshig*; གཏེག་བསྐྱབས་ཀྱི་གཤེན་གྱི་ *gcig bsgribs-kyi gab-tshig*; གཏེག་ཀྱི་བསྐྱབས་པའི་གཤེན་གྱི་ *gñis-ka bsgribs-pahi gab-tshig*; ཡོངས་འདྲེས་ཀྱི་གཤེན་གྱི་ *yoñs hdu-pahi gab-tshig*.

གཤེན་གྱི་ *gab-yig* 1. in the medicinal works of Tibet the names of certain drugs and medicines are written in words which are not ordinarily understood, having secret meanings assigned to them. 2. in figurative language, meanings of names and words which are not ordinarily understood. Such are called གཤེན་མིང་ *gab-miñ*, i.e., secret names.

གཤེན་གྱི་ *gab-sa* རྒྱལ་གྱི་ *sbas-sa* or ཡིབ་ཀྱི་ *yib-sa* hiding-place; place of concealment: གཤེན་མང་པོ་ལྷན་པ་ལ་གཤེན་པ་དང་འགྲོ་ས་ནི་མིང་ we came bringing much gold with us, but we were without a hiding-place or a place to go to (*A. 120*).

གམ་ *gam* གཤེན་མིང་ *gam* near, v. གན་ *gan*.

Syn. གམ་ཡོ་ *gam-yo*; ཏུང་ *drun*; རྟེ་འཁོར་ *ñe-hkhor* (*Mñon*).

གམ་གུམ་ *gam-gum* a number, གྲངས་གནས་ *grahs-gnas* (*Ya-sel. 57*).

གམ་སྤངས་ *gam-spañs* panels or little boards beneath the cornice of a roof, often filled up with paintings (*Jü*).

† གམ་བྱ་ར་ *gam-bu-ra*, ཇམབྱིར་ in *W.* a citron; lemon (*Jü*).

གམ་འབྲོག་ *gam-hbrog* a dairy in the neighbourhood of one's residence. *Gam-hbrog rgyañ hgrog bsañ-wa rtsa-yi dge* Near and distant dairy farms become thriving through the abundance of pastures (*Jig*).

གམ་འཛིན་ *gam-hdsin* abbr. of གན་གྱི་དང་འཛིན་ *ganrgya dāñ hdsin*, a receipt, acknowledgment; the letter of transfer, exchange, &c., for buying and selling or transaction of money business, &c.: གམ་འཛིན་གྱི་དང་འཛིན་གྱི་བཞུགས་པ་གྱི་བཅའ་འཛིན་པ་ལྟར་འཛིན་པ་ *gam-hdsin byed-pa hdoñ sbyargyi bkod-pa go-brdah hphrod ñes* certainly, the receipt and the deed of agreement should be satisfactorily explained (*Rtsü*).

+ གམ་ཡོ་ *gam-yo* (གམ་གཤེན་གྱི་ *gam-gyog*) = རྟེ་འཁོར་ *ñe-hkhor* attendant.

གཱ་ *gahu* སྐུ་མཆོག་ 1. a little box or case; when containing a talisman or amulet, it is worn suspended round the neck.

གར་ I: གར་ or གར་བློ་ *gar-bro* རྒྱལ་, ཇམ, ཇམ་པ་ dance; acting in a dramatic play; gesticulation; གར་བསྐྱོད་ *gar-was* རྩོམ་པ་ surrounded by dancing girls or actors; གར་གྱི་དང་ *gar-byed-pa* to dance; རྒྱ་གར་རྩེད་མོ་ *glu-gar rtseñ-mo byed-pa* to sing; to dance and play; གར་མས་ *gar-xas* the food given to performers; གར་མཁྱེད་མཁྱེད་ཀྱི་ *gar-hkhrab-mkhan gyi xas-la* for the food of those who perform dancing; གར་ལ་དགའ་བ་ *gar-la dgah-wa* ཇམ་པ་ལ་དགའ་བ་ very fond of dancing; གར་ལ་བཞུགས་ *gar-la bñta* ཇམ་པ་ལ་བཞུགས་ attending a dance; witnessing a performance.

གར་གྱི་ལྟོ་མོ་ *gar-gyi ltad-mo* ཇམ་པ་ལ་དགའ་བ་ dancing entertainment or amusement.

གར་གྱི་དབང་པོ་ *gar-gyi dñan-po* = རྒྱལ་ཆེན་ *grub-chen* or རྒྱལ་ཆེན་པོ་ལྟོ་མོ་ *gnal-hbyor-pa*

བརྟེན་པ་, རྟེན་པ་གསུམ་པོ་སྤང་བར་བྱ if you wish at all times to live in friendship (with the three Holies), you should avoid the three dangers, viz. of looking at your loving wife, thinking of profit, and of confiding in an envoy.

གཡ་མང་ *gal-mdo* = གཡ་ལགག *gal-hgag* or གནད་ལགག *gnad-hgag* 1. really, essentially of importance. 2. n. of a disease (*Med.*).

གཡ་པོ *gal-po* probably same as གཡ *gal*. གཡ་པོ་ཆེན་པོ་འཇུག་ the important, indispensable master of the house (family).

གཡ་པ *gal-pa* to force, to press some thing on a person: མི་ལ་བཞོན་གཡ indoor confinement is forced on men (*Jā.*).

གཡ་བར་བྱེད་པ *gal-war byed-pa* བརྟེན་ན་བཤང་བ *brtson btañ-wa* རྩུག་, རྩུག་ to be assiduous.

གཡ་བཟུང *gal-bzunt* (lit. got hold of the important thing), = ཐུན་འཇུག་ renunciation.

གཡ་ར *gal-ro* in *W.* refuse; rubbish.

གས *gas*, v. གས་པ *hgas-pa*.

གི *gi* I. numeral for 33, v. affix instead of ཀྱ *kyi* after ག and ར; for signification v. ཀྱ *kyi*.

གི་གུ *gi-gu* the vowel sign ི for *i*.

གི་གུ་ཤེལ *gi-gu shel* = གི་གུ་ཤ *gi-gu-cha*, having a white speck in the eye; wall-eyed (of horses) (*Sch.*).

གི་ལྗི་བིག *gi-lji-big* or ཀོ་ཅི་བིག *ko-tsi-big* tanned skin of a kind of deer obtained from Mongolia and China (*Jig.*).

ཁྱ་གུ་ནེ་རུ *Gu-ne-ru* n. of an Indian yoginī or female ascetic (*K. dun. 38*).

གི་ལྱང་ *gi-wañ* and also གི་ཧང་ *gi-hañ* མོ་རོ་དང་, རོ་ཅང་, རཅཅ་, སི་རྩུལ་ a yellow pigment, an anthelmintic medicine; བི་རྩུལ་ n. of a concretion in the entrails of some animals, used for medicine. Acc. to the medical works of Tibet this concretion is formed in the liver of certain animals and seldom in men, and it resembles in appearance and size the boiled yolk of a hen's egg. There are also smaller ones. Acc. to some lexicographers this concretion is formed in two or three *strata* or folds. The best quality of *gi-wañ* is that which is obtained from an elephant, and those obtained from the ox called *gorocanā* are of second quality. A kind of གི་ལྱང་ *gi-wañ* is also obtained from minerals and clay, and is of reddish-yellow colour. All these are supposed to be possessed of wonderful healing power. གི་ལྱང་དང་སྤང་ རྩུ་མ་མིག་སྤྲོད་པ་ནས་མིག་གི་མ་ལ་བསྐྱུ་ན་མ་གཞི་ལ་ཡོད་པའི་ གཏིང་མམས་ཅད་མཛོང་བར་འགྱུར་རྩི (*K. g. 2 308*). *Gi-wañ* mixed with honey, if applied to both the eyes as a medicine, will give one such a clear vision, enabling one to see all the treasures which are in the earth.

† གི་རི་བླན་ན *Giri bhan-dha* n. of a mountainous country: *Gi-ri bhan-dhahi gul-gyi mthahi ri khoñs-su kla-klohi rigs mi-hdra-wa leu yod-par rgya-gar-pa dag-la grags-ñi* it being known to the Indians that in the mountains skirting the country of Giribandha there are ten different La-lo tribes (*Dsam.*).

གི་ལིང་ *gi-lin* a strong-bodied horse (*Sch.*).

གི་ལིན་ *gi-lin* a fabulous animal.

གི་གང་རྒྱུ *Gi-ṣaṅ rgya* n. of a tribe in Tibet.

‡ གིང་ *giñ* किकार probably a little drum, or the beating of it as an accompaniment in dancing (*Jü.*).

གིམ *gim* མཁུ་མཁུ་གྱི་གྲས་ཤིག *sgra-sñan-gyi gras-shig* n. of a soft musical tone. (*K. my.* ༧ 293).

གིར་མོ *gir-mo*, *Ld.*, the Indian rupee; in *C.* it is called གོར་མོ *gor-mo* or མོར་མོ *sgor-mo*.

གིས *gis* instead of ཀྱིས *kyis* after a final ཀ or ན.

གུ *gu* 1. numerical for 63=3 *hu*. 2. sign of diminutives, e.g., ཁྱི་གུ *khyi-gu* a puppy; little dog. 3. extension; extent; room; space; གསེང་གུ་རྒྱུ་རྒྱ *gnas sa gu-dog*, ལུང་པ་གུ་རྒྱུ་ *luñ-pa gu-dog*, ལམ་གུ་རྒྱུ་ *lam gu-dog*, སེམས་གུ་རྒྱུ་པོ་ *semṣ gu-dog-po* narrow-minded; a narrow place, valley or road; གུ་ཡངས་པ་ *gu-yañs-pa* spacious; roomy; wide; གུ་ཡངས་པ་འདྲུག *gu yañs-pa hdug* there is much room here.

གུ་ཡངས་པོ་ *gu yañs-po* = རྒྱུ་པོ་མེད་པ་ *dogs-po med-pa* spacious; capacious: ས་ཇ་གུ་ཡངས་པ་ *sa-cha gu yañs-pa* a spacious, wide place: རྩོད་ས་གུ་ཡངས་པ་ *sdod-sa gu yañs-pa* a commodious residence: སེམས་གུ་ཡངས་པ་ *semṣ gu-yañs-pa* a broad, generous heart.

གུ་གུ་ཅ *gu-gu-ṣa* enamelled plates, cups, &c.; generally enamels on copper.

‡ གུ་གུ་ལ *gu-gul* or གུག་གུ་ལ *gug-gul*, ལྷུཔན, དེབ་ཆུང་, ལྷུལྷུ་ལ *a costly incense, one kind of which is white, another black. It is used in medicine and its smell drives away evil spirits.*

Syn. ལུམ་མཁན *bum-mkhan*; འདྲེ་འཛིགས *hdre-hjigs*; ལུ་མོ་འདྲ *nal-mo hdra* (*Mñon.*).

‡ གུ་གུ་ལ *gu-gul-ṣiñ* འཕྲུལ་ལ, པཏེར, པདྨ་པལློ་ *Amyris galloca* the plant from which the incense is obtained.

གུ་གེ *Gu-ge* n. of a province in the West of Tibet. Also n. of a section and school in the Sera monastery. The people of the province of གུ་གེ *Gu-ge* are called གེ་གེ་པ *Go-ge-pa*.

གུ་རྩ *Gu-tan* also called *Go-tan*, the elder grandson of རེན་གྱིས་ཁྲན *Jen-ghis Khan*, who invited Sakya Paṇḍita to Mongolia in order to introduce Buddhism there.

གུ་རི *gu-ti* in *W.* deaf (*Jü.*).

‡ གུ་རྩ་མི་རྩ *Gu-ṅa mi-tra* ལུག་མཁན་པོ་ *a Buddhist monk about whom mention is made in the Phar-phyin section of the sacred books of Tibet.*

གུ་རུལ *gu-sul* (for རལ་གུ་རུལ་མ *ral-gu sul-ma*) hair-pendants of precious stones of women in Tibet: མོ་རང་གི་རལ་གུ་རུལ་ཕྱད་ནས་ཕྱལ་ *taking off her hair-ornaments, she offered them* (*A. ༧ 102.*).

གུ་ཡར *gu-yar* in *W.* slowly; gently; without noise (*Sch.*).

གུ་ཡུ *gu-yn* ཕར་འདྲ *quick-silver.*

གུ་ཡོག *Gu-yog* 1. ལྷུ་རྒྱལ་པོ་ཤིག *byah rgyal-po shig* n. of a king of birds (*K. my.* 18). 2. n. of the second son of Jengis Khan, who ruled over Eastern Mongolia.

‡ གུ་རུ *gu-ru* ལུ་ལྷ་མོ་ *spiritual teacher; a teacher; father-confessor; ལུ་མོ་ bla-ma, སློབ་དཔོན་ slob-dpon. Often in Milarapa.*

ཀུ་རུ་མཚན་བརྒྱད *Gu-ru mtshan-brgyad* the eight manifestations of the Great Teacher; also the eight names of Padma Sambhava.

ཀུ་རུག *gu-rug* 1. in *Ld.* a colt or foal of an ass (*Jä.*). 2. n. of a celebrated lama who was tutor to *Rog Ces-rab*.

ཀུ་ལང་ *gu-lañ* n. of a deity propitiated by mothers (in Tibet) for the well-being of their children. According to some this deity blesses mothers with children.

ཀུ་ལིང་ *gu-liñ* 1. pure gold picked out from a mine. 2. also spelt ཀུ་ལྷིང་ *gu-ghñ*, gold embroidered cloth or silk: ཀུ་ལྷིང་གི་ཚུལ་ བོས་གཅིག་ཕུལ་ནས་ having presented a religious garment of embroidered silk (to him).

ཀུ་ལེ *gu-le* in *W.* for ཀ་ལེ *ga-le* slowly; softly; gently.

† ཀུ་ཅི *Gu-çri* said to be a corrupt form of the Chinese title of *Kauçiri*, which is conferred on Buddhist monks and religious men, but it is evidently the corruption of the Sanskrit title of *gauçri*, the lord of religion or *guṇa-çri*: in Tibetan ཡོན་ཏན་དཔལ་ *yon-tan-dpal*, the blessed, learned or talented one. In Mongolian *Kau-çri* signifies a *Pandit* or a learned man.

ཀུ་ཤྲི་མོག་པོ་ *Gu-çri sog-po* Gus'ri the Mongolian, in Tib. called ཀུ་ཤྲི་བཟླ་ན་འཛིན་ཚུལ་ *Gu-sri bstan-hdsin chos-rgyal*, the *Dsuñgarian* Chief, who conquered Tibet and established the supremacy of the Dalai Lama in 1643 A.D. over all Tibet; also an *Eleuth* Mongolian who belonged to Gus'ri's banners.

ཀུ་སུ *gu-su* occurs in (*Vai. kar.*) a garment, dress (*Jä.*).

ཀུག་གུ་བཟན་ *gug-gu*, *bçan* an oblation cup: ཀུག་གུ་བཟན་ནི་རྩོད་ཀྱི་ཏིང་ལམ་ཐོད་ *gug-gu bçan-ni Hor-gyi tiñ laş lođ* this name is now applied to enamelled cups made in China (*Jig.*).

‡ ཀུག་གུལ་ *gug-gul*, v. ཀུ་གུལ་ *gu-gul*.

ཀུག་པ་ *gug-pa* 1. དུད་པ་ *dud-pa*, དད་པས་ ཀུག་པ་ *dad-paş gug-pa* རྒྱུ་འཕྲུལ་ bent as in reverence, to bend in salutation: ཀུག་བཅས་ *gug-bcaş* with humility, humbleness, modesty. 2. In *W.* to rub or scratch gently; to tickle.

གུག་གུག་ *gug-gug* bend low: མགོ་ཕྱུས་ ཀུག་གུག་གསུམ་གྱིས་ཕྱག་ཕྱུས་ *ngo-luş gug-gug gsum-gyis phyag-byaş* he saluted thrice, bending low his head and body.

གུག་གེ་བ་ *gug-ge-wa* bent; bent downwards (of leaves) (*Vai. şñ.*), v. ཀུག་པ་ *gug-pa*.

ཀུག་སྤང་ *gug-srañ* weight of gold according to the standard formerly used in the province of ཀུ་གེ་ *Gu-ge*, a *Srañ* or ounce of ཀུ་གེ་ *Gu-ge*: གཅིད་ཀུག་སྤང་གསུམ་བརྒྱ་ཕུལ་ནས་ having presented gold of the weight of 300 ounces (of *Gu-ge*) (*A.* 79).

གུང་ I: *Guñ* an imperial title, belonging to the second class of nobility in China; it is second only to the distinction of *Wang* or Prince, and is very much prized in Tibet. The recipient wears a ruby button and three plumes of the peacock.

གུང་ II: རྒྱུ་བྱིན་ variously applied (1) to a species of leopard-cat found in Tibet.

which is smaller than the Himalayan leopard, and (2) to the broad-headed tiger of Central Asia, kharakula of the Mongols, which lives in the forests of the Amur and of North-Western China. The flesh of latter is used in paralysis, and also as an antidote against evil spirits.

གུང་ III: the middle; central; also generally the meridian; noon; midday; as well as, less frequently, midnight; ཉན་གུང་ *nin-guñ* midday; noon; མཚན་གུང་ mid-night.

གུང་ལ་ *guñ-la* in the middle: ལྷོ་ཀྱི་གུང་ནས་ཐོན་ *stod-kyi guñ-nas thon* taken or come out of the middle of Upper Tibet.

གུང་དུ་བྱེད་པ་ *guñ-du byed-pa* to divide through middle; to dissect anatomically; དབྱར་གྱི་གུང་ལ་ *dwyar-gyi guñ-la* in the middle of summer; མཚན་གྱི་གུང་ལ་ *nam-gyi guñ-la* at the midnight hour; the middle watch of night.

གུང་རྒྱལ་ *Guñ-rgyal* n. of one of the early kings of Tibet (*Yig.*).

གུང་ཇ་ *guñ-ja* midday tea; also the religious service conducted in a Buddhist monastery at midday when tea is served to the congregated monks.

གུང་གཉིས་ *guñ-gñis* the two middle times, midday and midnight.

གུང་ཐང་ *Guñ-thaṅ* lit. central plain, n. of a part of Ngāri Khorsum; n. of a monastery in Ngāri.

གུང་གུང་ཐང་ district of Gungthang in western Tsang, the birth-place of *Nag-tsho Lo-tsa-wa Tshul-khrims rgyal-wa*, who brought Atiśa to Tibet.

གུང་ཐང་འཇམ་དབྱངས་ *Guñ-thaṅ Hjam-dbyaṅs* n. of an incarnate Lama of Amdo, who

became the high priest of *Tashi Gomāñ* monastery of Amdo and erected a lofty chorten-temple 360 feet high; and founded a monastery with a library containing 20,000 block-print volumes.

གུང་ཐང་རྩེ་གོ་རྩེན་ *Guñ-thaṅ Rtsahē ko ron* the birth-place of *Milaraspa* the poet and saint.

གུང་པ་ *guñ-pa* = འབྲིང་པ་ *hbrin-po* མཉམ་མཉམ་ the second of three brothers; the middle one.

གུང་འབབ་པ་ *guñ hbab-pa* to take rest at noon on a journey; གུང་ཚེགས་ *guñ-tshigs* dinner (*Sch.*).

གུང་འཇུག་ *guñ-hdsug* མཛམ་རྒྱུ་ལི་ also *gung-mo*, the middle finger.

གུང་རི་གུང་བཅོན་ *Guñ-ri guñ-btsan* the son and successor of King བློ་མོང་ལྷུ་བཅོན་ *Khri-sroñ ldehu-btsan* who reigned in Tibet about 733 A.D.

གུང་ལ་ཕུག་ *guñ-la phug* or གུང་དམར་ལ་ཕུག་ *guñ dmar-la phug* carrot.

གུང་སངས་ལ་འགྲོ་བ་ *guñ-saṅs la hgro-wa* to take a walk about midday, also generally to take a walk གུང་ལོན་ *guñ-lon* at noon.

གུད་ *gud* 1. slope; declivity (*Cs.*). 2. separation; solitude; seclusion (*Sch.*).

གུད་དུ་ *gud-du* = རྒྱལ་ས་ལྷོ་ལ་ *logs suham sger-du* aside; apart: ཡང་ཇོ་བོས་ཕུག་དང་རྫོན་པ་ལ་ གུད་དུ་གསུངས་པ་ again *Joḥo* spoke to *Phyag-dar ston-pa* while alone in a solitary place (*A. 5*).

གུད་དུ་འཛོར་བ་ *gud-du hbor-wa* 1. to place aslant or to one side; གུད་དུ་གཉེགས་པ་ *gud-du gags-pa* to separate (*Jā.*), disperse. 2. to buy dear, at a loss; synonymous with གུན་གྱི་ *gun-god*; in *Lad.* heavy or thick of hearing; གུད་ནས་ *gud-nag* quite deaf; deaf as a post. 3. གུད་དུ་འཇུག་པ་ *gud-du hjug-pa* = རྒྱལ་ས་ལྷོ་བཞག་པ་ *logs-su bshag-pa* or རྒྱལ་དུ་བཞག་པ་

shan-du bcug-pa to humiliate; deprecate; to place in a false or inferior position.

གུད་པ *gud-pa* = འགུད་པ *hgud-pa*.

གུད་པོ *gud-po* dear; expensive, v. གུད་པོ *rgud-po*.

གུན *gun* loss; damage: ང་ལ་གུན་ཐོག་ *na-la gun-phog* in *W.*, I have suffered loss (prop. damage has come to me) (*Jā.*). གུན་ཐགས་པ་ to make up a loss: གུན་གུན་ན་པ་པ་པ་ གུལ་གྱི་རྟེན་པ་པོ་ལས་པས་ཀྱི་ཅམ་གྱི་གུན་ཐགས་ in all other places, on the other hand, they out of pride almost daily tried to replenish their loss (*Hbrom.* 133).

གུན་དུམ *gun-dum* a bottle-shaped or cylindrical basket for fruit in *Ld.* (perhaps akin to *rkon-pa*) (*Jā.*).

གུན་པོ *gun-po* in *Ld.* expensive; dear.

གུམ་སྟེ *gum-ste* = ཤི་ནས་ *ci-nas* or ཤི་སྟེ *ci-ste* having died or been dead: དེ་ནས་ལུན་མི་ཤིང་བར་བས་ཐེ་གུམ་སྟེ *de-nas yun mi-riñ car Bram-ze gum-ste* then, not long after, the Brāhman having died (*Hbrom.* 162).

གུམ་པ *gum-pa*, v. འགུམ་པ *hgum-pa*.

གུར *gur* བཟང་པ་, བཟུར་, བཟུང་ a tent; also a house made of hay or straw or grass; དབྱ་གུར་ *diu-gur* a sleeping tent; བཟུགས་གུར་ *bshugs-gur* a tent used by a great man for his residence; གུར་ཡོག་ *gur-yol* the ceiling of a tent; གུར་ཁྱེལ་ *gur-khebs* the cover or canopy; རས་གུར་ *ras-gur* tent of cotton cloth; རྒྱལ་གུར་ *rgyal-gur* royal pavilion; དམག་གུར་ *dmag-gur* a military tent; གུར་མཚོག་ *gur-mchog* a magnificent tent; གུར་ཐག་ *gur-thag* tent robes; གུར་ཐེར་ *gur-ber* in *W.*, or གུར་ཤིང་ *gur-šin*, the tent poles; གུར་ཐོག་ *gur-thog* the upper covering or outer-fly of a tent; ཐལ་གུར་ *thab-gur* hearth-tent; that which is used

as a kitchen; གུར་གྱི་ཤམ་བུ་ *gur-gyi sham-bu* the outer canopy-like cover of a tent; the upper part of a double tent; གུར་ཕུར་ *gur-phur* the pegs or pins used for pitching a tent; གུར་གཞིལ་ *gur-gshol* the walls of a tent; གུར་གླུང་ *gur-glad* the top or crown of a tent; the passage for the smoke out of a tent; གུར་འགྲམ་ *gur-hgram* lattice in the side of a tent; གུར་རྩམ་ *gur-lem* stakes supporting the roof of a tent (*Sch.*).

གུར་ཁང་ *gur-khañ* the imaginary pavilion or mansion of the gods, which is formed in the sky, canopied by rain-bows, walled by rays of light, supported by diamond posts and carpetted with variegated clouds, for the use of the gods when they come to witness religious entertainments or performances of the pious on this earth.

གུར་གྱི་མཁོན་པོ་ *Gur-gyi mgon-po* a divinity of the Sakya-pa School.

གུར་དག་ *Gur-drag* n. of a Buddhist deity of the Sakya-pa School.

གུར་ནག་ *gur-nag* those of the black tent, or the Black-tent Mongols; གུར་དཀར་ *gur-dkar* the White-tent tribes of Mongolia; གཞོད་གུར་ *good-gur* the tent used by itinerant mendicants or *Shamans*.

གུར་པ་བྱུང་ *gur-pa gr̥ba-tshañ* a Buddhist congregation at གུང་ཙེ་ *Gyañ-tse*.

གུར་ཐུགས་ *gur-lpag* a perforated skin; a hide full of holes (*Sch.*).

གུར་ཐེར་ *gur-ser* the tribe of the Mongols who used to live in yellow tents. The Tāranātha Lama of Urga (Tah Khureh) in Mongolia still uses the yellow tent.

གུར་གུམ་ *gur-gum* or གུར་གུམ་ *gur-kum* ལྷ་མོ་, མཁོན་པོ་ saffron, crocus, marigold,

dra-wa can; འདྲལ་གོས་ *hkhruḡ-gos*; ལྷགས་ཀྱི་
བགོ་བ *lcags-kyi ḡgo-wa*; ཁྲམ་ *khraḡ*; མིག་ *rmog*;
མགོ་ལྷོབ་ *mgo sḡyob*; མིག་ལྷ་ *rmog-shu*; ལྷགས་ལྷ་
lcags-shu; མིག་ལྷ་ *rmog-thur*; ལྷ་ར་ལྷ་ *khyuñ-thur can*; གོ་ཁྲམ་ *go-khraḡ* (*Mñon.*).

གོ་ཆ་གྲོན་པ *go-cha gyon-pa*, v. གོ་ཆ་གྲོན་པ *go gyon-pa* or གོ་བགོས་པ *go ḡgos-pa*.

* གོ་ཆ་དང་བཅས་ *go-cha dañ ḡcas* སུལ་ (*Schr.*;
Kālāc. T. 139) with a ball.

* གོ་ཆའི་ལྷག་ཕྱད་ས་ *go-chañi Skrag byed-ma*.
(22 B.) (*Schr.*)

* གོ་ཆའི་བཟུང་ཕྱད་ས་ *go-chañi Bḡkyad-byed-ma*.
(*Schr.*) (22 C.)

* གོ་ཆའི་རྩ་མཚལ་ *go-chañi Rta-mchog*. (*Schr.*)
(21 A.)

* གོ་ཆའི་རྩ་རྒྱུ་ཉི་མ་ *go-chañi Rdo-rje ñi-ma*.
(*Schr.*) (20 C.)

* གོ་ཆའི་རྩ་རྒྱུ་ཉི་མ་དཔལ་ *go-chañi Rdo-rje sems-*
dpah. (19 B.)

* གོ་ཆའི་རྩ་རྒྱུ་ཉི་མ་ *go-chañi Rnam-snañ*. (19 C.)

* གོ་ཆའི་པད་ས་གར་དབང་ *go-chañi Pad-ma gar-*
dicañ. (*Schr.*) (20 A.)

* གོ་ཆའི་མཛེས་ཕྱད་ས་ *go-chañi Rmoñs-byed-ma*.
(*Schr.*) (22 A.)

* གོ་ཆའི་རྩ་རྒྱུ་ཉི་མ་ *go-chañi Tsan-di ka*. (*Schr.*)
(23 A.)

* གོ་ཆའི་གཤེན་རྒྱུ་ཉི་མ་ *go-chañi Gḡin-rje-ma*.
(*Schr.*) (21 C.)

* གོ་ཆའི་ཉེ་རྩ་གནག་པོ་ *go-chañi He-ru-ka nag-po*.
(*Schr.*) (20 B.)

གོ་ཆ་དང་པོ་ *go-chod-po* = ཡན་ཤོག་པོ་ *phan-thog-po*
useful; serviceable. ཡས་པོ་ལ་གར་ཕྱད་ཀྱང་བཟུང་བ་ལྷན་
པལ་མཐར་ཕྱིན་པའི་མི་ཡ་གོ་ཆ་དང་པོ་ཟེར་ *las don gañ-byed*
kyañ ḡsgrub-nuḡ paham mthar phyin-paḡi mi-
lu go-chod-po zer the term *go-chod-po* is
applied to a man who is successful or who
accomplishes any business or duty suc-
cessfully: མི་འདི་གོ་ཆ་དང་པོ་ *mi-hdi go chod-dam*
will this man be of service? (*A. 127*).

གོ་རྩོད་ *go-sñod* མཇུག་གི་ cummin seed
(*Zam. 24*).

† གོ་དྲ་བ་རི་ *go-dā wa-ri* the Godavari river.
ལྷགས་ཀྱི་གནས་བཟུང་གྱི་གཅིག་པེ་ཏེ་ལུ་ལྷ་གྱི་ལྷོ་ལག་ཏེ་སར་ཡོད་
thugs-kyi gnaḡ ḡrkyad kyī-gcig, be-taḡi yul-
gyi lho-thag ñe sar-yod, ར་མའི་རྩ་མིག་མཇུག་གནས་
ཡ་མཚན་ཅན་མང་ *ho-maḡi chu-mig sogḡ gnaḡ-ya*
mtshan-can mañ Godāvāri, one of the holy
rivers of Southern India, a place on its
bank near Vidharva where there is spirit-
symbol of Buddha. It contains a milky
spring (*Dsam. 36*).

† གོ་དམ་བྱ་ *go-dam bā* n. of a drug

Syn. ཡངས་པ་ཅན་ *yañs-pa can*; རི་མོ་ཅན་ *ri-mo*
can; བ་ལྷང་མིག་ *ba-glañ mig*; མཚལ་གྱི་རྩ་མ་ *mchog*
sbyin-ma; དབང་པོ་བྱ་བ་ *ḡbañ-po ḡkra-wa*; ཀྱི་ཀ་
ཅན་པོ་ *kam-ka chen-po* (*Mñon.*).

གོ་བདེ་བ་ *go-bde-wa* simple; easy; that
which is easily understood: གོ་བདེ་བ་ལ་བསམས་
ནས་དཔེར་བཤེད་ན་ *go-bde-wa la ḡsam-naḡ dper-ḡjoḡ*
na he uttered an example with a view to
make it easily understood (*Situ. 101*).

+ གོ་འདུན་ *go-hdun*, defined as ལྷ་ཚོགས་སམ་གར་
མས་པ་ *ḡna-tshogs-sam gañ moḡ-pa* what you
like of different kinds.

གོ་འདྲིས་ཁྱིམ་བ་ *go-hdriḡs khyer-wa* = དགའ་བ་ཉི་མ་
བ་ཕྱད་པ་ to be friendly; intimate (*A. 145*).

* གོ་དཀ་ *go-da* གའི་འཕྲུལ་པ་; གོ་དཀ་འཕྲུལ་པ་ *Go-da*
hpheḡl-byed n. pr. (*Schr.*) (*Tā. 2, 82*).

གོ་འཕང་ *go-hphañ* = གོ་གནས་ rank; place;
position: རྩ་མཁྱིན་སངས་རྒྱལ་གྱི་གོ་འཕང་ཚོགས་པར་ཕྱིན་གྱིས་
བརྒྱུད་པས་ may the blessing be accorded me
to gain the rank of an omniscient Buddha
(*Mil.*).

གོ་བ་ *go-wa* to understand; to perceive
mentally: དང་པོ་ལས་ཉི་མ་ལྷན་གྱི་གོ་བ་ཕྱད་ *dañ-po*
pañ-ḡi-ta kun-gyi go wa byuñ first of all it
was understood by all the Paṇḍits.

གོ་བ་ཅན *go-wa can* = མཁས་པ་ a learned, clear-headed person; གོ་བ་ཅན་གྱི་མི་རྣམས་ wise men.

གོ་བོ *go-bo* or བྱ་གོ་བོ *bya-go-bo* a kind of vulture: གོ་བོའི་བྱ་བས་ཤུ་བ་དང་, མ་ཤུ་བའི་རིགས་རྣམས་འདྲ་བར་བྱས་ *go-wohi gre-was ça-ma shu-wa dañ, ma-shu-wahi rigs-rnams hju-war byed* the larynx of the vulture causes indigestible meat and different kinds of food which are not digested, to become digested (*Sman.*).

གོ་བྱད *go-byed* acc. to *Jä.* is a quality of the air.

གོ་བོ་ཤོག *yo-bzlog (go-äcg)* = གོ་ཤོག *go-log* misunderstand; misapprehend; to attach a wrong meaning (*Situ. 110*).

‡ གོ་ཡུ *go-yu* (Beng. *गुवा*) areca nut: གོ་ཡུས་མཁས་མའི་ནད་སེལ་སྒྱི་མཚན་གྱི་ཆོས་ areca nut is the best essence for the tee'h and cures kidney disease (*Sman.*).

+ གོ་ར *go-ra* = བཅོན་ར *btson-ra* jail; prison.

གོ་རིམ *go-rim* order, arrangement: གོ་རིམ་དང་མཐུན་པར་བྱས་པ་འདྲ་བོ་དེ་ལས་ have arranged it so as to agree with the order of things, etc. (*Situ. 101*).

+ གོ་རེ *go-re* = རྫོགས་པ་ *rdzogs-pa* perfected; finished; completed.

+ གོ་རེ་ཁོང་ *go-re loñ* = མངག་གཞུག་པ་ *mñag gshug-pa* or རང་དབང་མེད་པ་ *rañ-dwañ med-pa* spontaneously; as a matter of course; without power to exert one's self in any matter; necessarily (*K. du. p. 175*).

གོ་ལ *go-la*, ལྷན་གྱི་ལྷ་རྩི་ལྷ་སེལ་བྱ་བྱ་བ་ *rgya-nag gi sra-rtsihi rgyu-se ciñ-gi khu-wa* 1. a kind of gum, prob. acacia imported to Tibet from China; ashes which have burnt without ignition. 2. མཐོན་གྱི་མེད་བསྐྱེད་བའི་ཐམ་བ་ lime of burnt shell or cowries. 3. the areca nut brought from the sub-Himalayan district or from India is called ལྷན་གོ་ལ་ *smān go-la, i.e.,* the globular medicine; ལྷ་གསལ་གོ་ལ་ *rgya-gar*

go-yu the Indian areca nut, or མན་གོ་ལ་, areca nut from the sub-Himalaya; these two are called ལྷན་གོ་ལ་ *smān-go-la (Sman.)*.

གོ་ལའི་རྒྱུད་ *go-lahi-rluñ* རི་ལྷ་གཟུགས་རྣམས་འི་རྒྱུད་ གོ་མིང་ the wind which, acc. to Tibetan astronomers, keeps the sun and the stars moving in space: ལེབས་ཚལ་གྱི་གོ་ལའི་རྒྱུད་ འབྲོས་ལྷར་འགོག་མེད་དུ་ཅི་ *phebs-tshogs kyañ Go-lahi rluñ-hgros ltar hgog-med-du shu* your letters should also be without let or hindrance, like the wind which keeps the heavenly bodies always in motion (*Yig. k. 87*).

གོ་ལེ *go-le* = ག་ལེ *ga-le* or དལ་པོ་ *dal-po* slowly.

གོ་པ་ *go-sa*, ཨོ་ལྷན་ལམ་བར་གྱི་གྲོང་ཁྱེད་ཞིག་གི་མིང་ n. of a town in the way to Udyāna, prob. in Ancient Kabul (*S. Lam. 17.*).

གོ་ཤོག *go-log* the reverse; opposite to what was; back again; also for གོ་ས་ཤོག་པ་ *go-sa log-pa* degraded; position changed as in the case of a superior officer subordinated, or an inferior officer promoted to a higher position:—དཔོན་པོ་གཞོན་པོ་ *dpon-po gyog* master made a subordinate or servant, or གཞོན་པོ་དཔོན་ *gyog-po dpon*, a servant raised to the position of a master; ཡན་པར་སྐྱོམ་པ་ལ་གཞོན་པར་གྱི་བཀྲ་བྱ་ *phan-par smras-pa la gnod-par go-wa lta-bu* to take a useful advice as intended for mischief; also ལྷན་པ་གོ་ཤོག་ opposed to charity or misunderstand charity; ལྷོ་ལྷོ་སྐྱོམ་ གོ་ཤོག་ reversing, misinterpreting character or morality; བཅོད་པ་གོ་ཤོག་ *bzod-pa go-log*, བཅོན་རྩེ་སྐྱོམ་གོ་ཤོག་ *btson-hgrus go-log* to misunderstand one's forbearance or industry; བསམ་གཏན་གོ་ཤོག་ performance of the wrong *Dhyāna*; ཤེས་རབ་གོ་ཤོག་ perverse or distorted knowledge or wisdom; ལྷིང་རྩེ་གོ་ཤོག་ *shññ-rje go-log* tired of showing sympathy or compassion; བྱམས་པ་གོ་ཤོག་ *byams-pa go-log* tired of loving.

གོ་ས *go-sa*, = གོ་གནས or གོ་འཕང་ rank; office; dignity: ལྷ་མ་མཁན་པོ་ལྷ་མོན་གོ་ས་ལྷ་བླ་མ་ *blu-ma mkhan-po rgyal-blon sog-s-kyi go-sa lta-bu-la* like unto the position of the lamas, professors, officers, etc.

† ག་ཏ་མ *gau-ta-ma* = གོ་ཏ་མ *Gohu-ta-ma* རིགས་རྩལ་གྱི་མིང་། གླིང་མ n. of a family in Ancient India (*K. du. 5 133*); n. of Buddha S'ākyamuni.

གོག *gog* in *W.* for གོང་པོ *goh-po* a lump.

གོག་མལ *gog-thal* ashes; burnt fragments.

གོག་པ *gog-pa* 1. to crawl. 2. to crumble off; to scale off (of the plaster of a wall) (*Jü.*).

གོག་པོ *gog-po* = རིག་རལ་བྱང་བ *shig-ral byun-wa* or རྩལ་ཅག་བྱང་བ *ñams-chag byun-wa* dilapidated; damaged; in ruins; worn out: ལྷ་ཁང་གོག་པོ་ a temple in ruins: མཚོད་རྟེན་གོག་པོ་ a chorten in ruins: ཁ་ཅིག་གོག་པོ་འགོག་ཅིང་མ་ན་འཛི་བའང་ཡོད་ there are some who even die worn out when they crawl about (as little children) (*Khrid. 13*).

* གོ་བཞྱུག་ལྷན་རྒྱལ་ *go-bzlog lhan-skyes* (*Schr.*) (*30 A.*).

* གོ་ལའི་རི་མོ་ *go-lahi ri-mo* གོ་ལའི་རི་མོ་ (*Kālac. I. 52 58*) a circle; circular.

གོང་ *goh* 1. price; value; also གོང་མང་ *goh-thaṅ* གོང་མད་ *goh-tshaḍ*; རྩ་རྩལ་གྱི་རིན་གོང་གི་མད་ *nor-rdsas kyi rin goh-gi tshaḍ* the price or valuation of things or property: གོང་དཔྱད་པ *goh dpyad-pa* to appraise; to fix a price: གོང་བརྒྱལ་པ *goh brgyab-pa* or གོང་སྒྲིག་པ *goh sgrig-pa* id. In Sikkim: “*di goh ka dñó mo*” what is the price of it? (*Snd. Hbk.*) 2. = རྩོད་ *steñ* or རྩོན་ *shon* or རྩོག་མ་ *thag-ma* also རྩོད་ *klad* འཕགས་, འཕགས་ the above; in space as well as in time (in *Kham*s, e.g., it is used as a subst. signifying elevated, alpine pasture

grounds). གོང་དང་མཐུན་ *goh dañ mthun*, གོང་དང་འདྲ་བར་ *goh-dañ hdra-war*, གོང་བཞིན་ *goh-bshin*, གོང་མཚུངས་ *goh-mtshun*s as above (mentioned); like the above or aforesaid similar to the above.

གོང་འཛོམས་ *goh-hkhod* stated above; གོང་ཏུ་ཡོད་པ *goh-du yod-pa* existing above; གོང་ཏུ་གསལ་བར་ *goh-du gsal war*, set forth or elucidated above; གོང་གི་ *goh-gi* the former; the above; གོང་གི་དེ་རྣམས་ *goh-gi de rnams* those preceding; གོང་གི་ཞེས་སྟོན་པ *goh-gi shes smos-pa* the above statement that; གོང་གི་ཐོད་ཀྱི་ལྷན་པོ་ *goh-gi Bod-kyi rgyal-po* the ancient or former Tibetan kings; གོང་གི་བཟང་པོ་ལྷན་ *goh-gi bzad-pa ltaṅ* as has been stated above; གོང་ཏུ་ *goh-du* over it; above; གོང་ཏུ་འཕགས་པ *goh-du hphags-pa* འཕགས་ taken upwards; gone upwards; improved; progressed; གོང་ཏུ་ཕུད་ *goh-du phud* placed in a position of dignity; kept on the top; གོང་ཏུ་འཛོམས་ *goh-du hpho-wa*, འཛོམས་པོ་: spiritually developed, lit. gone upwards; གོང་ཏུ་སྟོན་པ *goh-du sbyor-wa* འཕུགས་ ready; གོང་ཏུ་མཐོང་པ *goh-du mos-pa* the above mentioned; གོང་ན་ *goh-na* on it; above; གོང་ནས་ *goh-nas* from above; གོང་ནས་གོང་ཏུ་ *goh-nas goh-du* འཕགས་པ་འཕགས་ more and more; higher and higher. གོང་པ *goh-pa* ལྷན་པོ་ very much (*Lex.*); one above; the senior (one) = གོང་ཏུ་ *sgo goh-du* over the door; ཡབ་གྱི་གོང་ཏུ་འདས་ *yab-kyi goh-du hdaṅ* died before his father; དེའི་གོང་ཏུ་ *dehi goh-du* before that or that time; མ་ཚོགས་གོང་ཏུ་ *ma-tshogs goh-du* before they assembled or congregated together.

གོང་དཀར་རྩོད་ *Goh-dkar-rdsoñ* n. of a fort and town on the Tsang-po, where convicts are generally sent for punishment. It is situated S.-E. of Lhasa, in the district of Mal-gro.

གོང་ཁྱི་མདུལ་འོད་འབར་ *Goh khri-bdal, hod-hbar* n. of a Bon saint believed to exist in astral

form in the north-west quarter. (*G. Bon. 1*).

ཁོང་པོ *goñ-po* = ཁོང་བུ *goñ-bu* *समन्वया* a meeting; assembly; fame; renown; globular.

ཁོང་ཕུད་པ *goñ-phud-pa* = ཁོང་ཏུ་ཕུད་པ *goñ-du phud-pa* to lift up; to ride up.

ཁོང་ཕེབས *goñ-phebs*, or ཁོང་གི་བཀའ་ཕེབས *goñ-gi bkah-phebs*, the instructions from higher authorities; also those arrived or received earlier.

ཁོང་བ *goñ-wa* in *W. collar*: ཁོང་བ་ནས་འཛིན་པ *goñ-wa nas hdsin-pa* to seize by the collar.

ཁོང་བུ *goñ-bu* 1. *पिण्ड, सपिण्ड, मूर्ति, मान* a globular mass, lump, heap; ཁོང་བུ་ཅན *goñ-bu-can* *पिण्डवत्* clot; clotty; in lump; in heaps; ཁོང་བུ་སོ་སོ *goñ-bu so-so* *प्रतिश्रया, प्रतिश्रयाय* catarrh or cold; ཁོང་བུར་བྱས *goñ-bur-byas* made into globular mass or lump. 2. agglomeration of atoms; རྩ་རྩ་རྩ་གཞུག་པའི་ཁྱེ་རྩལ་རྩལ་བརྒྱུད་འདུས་ཁོང་བ་ཡིན *dri ro reg gzung bshi-ste rdul-rdsas brgyad hduṣ goñ-wa yin* acc. to the Buddhist metaphysical conception that which produces the sensation of smell, taste, touch and sight is formed of the following eight atoms:—(1) རྩལ་ཕྱར་བ *rdul phra-rab*, (2) རྩལ་ཕྱར་ཁྱེ་རྩལ་ཕྱར་བ *rdul-phran*, (3) ལྷག་སྐྱེ་རྩལ་ *lcags-rdul*, (4) ལྷ་རྩལ་ *chu-rdul*, (5) རི་བོང་རྩལ་ *ri-boñ-rdul*, (6) ལུག་རྩལ་ *lug-rdul*, (7) གླུ་རྩལ་ *glu-rdul*, (8) ཉི་མའི་འོད་ཟེར་གྱི་རྩལ་ *ñi-mahi hod-zer-gyi rdul* (*Sorig. 7.*)

ཁོང་མ *goñ-ma* *अधि, उपरि, उत्तम, उत्तर* superior; the former; the first-named; ཁོང་མ་ཅེ *goñ-ma-che* or ཁོང་མ་ཅེན་པོ *goñ-ma chen-po* the most high; རྒྱལ་ཁོང་མ *Rgya-nag goñ-ma* the Emperor of China; ཁོང་མ་རྣམས་ *goñ-ma-rnamṣ* the gods and superior beings. ཁོང་མ་ཅེ་རྩལ་ *goñ-ma che drug*, the six superior

things of the བོན་པོ *Bon-po* are the following:—གསང་བ་འདུས་པ *gsaṅ-wa hduṣ-pa* mysticism; སྒྱི་རྩན་ *sti-ghar*; མི་ལུས་བསམ་ལེགས་ *mi-luṣ ḥsam legs*; ལེ་ཤིས་རྩིང་པོ *yi-ṣes ṣñin-po*; ལྷ་བ་མདྲག་ཅན་ *ṣnañ-wa mdog-can*.

ཁོང་མ་ཅེན་ལུང་རྒྱལ་པོ *Goñ-ma Chen-luñ rgyal-po* the Tibetan name of the fourth Manchu Emperor Kyun-luñ is ལྷ་སྐྱོང་རྒྱལ་པོ *Lha-skyoñ rgyal-po*, the king protected by the gods. འདི་མན་ཐུའི་རྒྱལ་པོ་བཞི་བ་དེ་མང་མང་མང་ཅེན་པོ་བྱང་ཆོས་ལ་ཤིན་ཏུ་དགའ་པོར་ཅེན་དཔལ་ལྡན་ལེ་ཤིས་གདན་འདྲན་ཏེ་ཆོས་ལུས་གཙུག་ལག་ཁང་ལྷ་གསུང་ཐུགས་རྟེན་མང་པོ་བཞེངས་པ་སྐབས་རྣམ་ཐང་ཡ་མཚན་ཅེ་མོ་བྱག་རྩ་རྒྱལ་པོ་ལྷིན་བསྐྱངས་ He became very powerful, was devoted to Buddhism, invited the Pan-chen Rin-po-che called Tashi Lama Pal-dan Ye-s'e (friend of the first Governor General of India, Mr. Warren Hastings). He erected many temples and chaityas, and his life was a record of miracles. He reigned upwards of sixty years.

ཁོང་མ་མཆོད་ཡོན་ཁོང་མ་མཆོད་ཡོན་ *goñ-ma mchod-yon* the Dalai Lama being the spiritual lord and the Emperor of China being the temporal lord: ཁོང་མ་མཆོད་ཡོན་གྱི་ཐུགས་རྟེན་འདིར་ཡང་འཛོམས་པའི་ཞིང་འཕྲིན་ལས་ཞབས་འདེགས་ལ་ལྷོད་མེད་དུ་མཆོས་ *goñ-ma mchod-yon-gyi thugs-rjer hdir-yañ htsho-khamṣ ḥde-shiñ hphrin-las shabs-hdegs la lhod-med-du mchis* by the grace of the Grand Lama and the Emperor (of China) here too I being in good health have been in the discharge of public service without relaxation (*Yig. k. 18*).

ཁོང་མ་བཞིན་ *goñ-ma ḥshin* = རྩོན་མ་བཞིན་ *ñhon-ma ḥshin* རྩོལ་བཞིན་ as before; as the above mentioned; like the aforesaid; as the previous one.

ཁོང་མའི་ཁོང་མ་ *goñ-moñi goñ-ma* *उत्तरोत्तर* a superior's superior; also more and more; more in future.

གོང་མོ 1. *goñ-mo* the upper one; ལག་པའི་གོང་མོ *lag-pahi goñ-mo* མཐའ་རྒྱུ་ཤིང་ the middle finger. 2. the white grouse, but applied to various birds in Tibet of the *Tetraonidae* family: *lha-bya goñ-mo* is the *Crossoptilon tibetanus*, and *gong-gyag* the *Ithaginis geoffroyi*, etc. (*Snd. Hbk.* pp. 170-1). བྱིའུ་ཙ་ཀ་གཤིས་ཀྱིས་གོང་མོ་ལ་སྒྲུབ་པ་ *byihu co-ka gñis kyis goñ-mo la smras-pa* the two little Coka birds said to the grouse (*Rdsa.*). གོང་མོའི་ཤ་ཡིས་ར་ཙ་ (འདྲོད་ཆགས་) རྩ་མེད་མོ་ནད་ལེས་ *goñ-mohi ça-yis ro-tsa chu-ser mo-naḍ sel* the flesh of the grouse stimulates the sexual desire and also cures discharge of whites: གོང་མོའི་མུག་ལོ་མོ་ནད་ལེས་ *goñ-mohi myug sgrohi mo-naḍ sel* the feathers of the grouse cure female diseases: གོང་མོའི་སྒོ་ངས་མེ་ལྷའི་གདོན་ནད་གསོ་ *goñ-mohi sgo-fas me-lhahi qdon-naḍ qso* the eggs of the grouse cure illness caused by the demons of the fire-god.

གོང་མོ་སྟེག་ *goñ-mo sreg* a pheasant, *Phasianus decollatus*.

གོང་ཤུ་ *goñ-shu* = གོང་དུ་ཤུ་ *goñ-du shu* 1. as stated or prayed above. 2. a paper lantern (*Jä.*); in colloq. Tibetan "gam-shu," a lantern.

གོང་འོག་ *goñ-hog* = ལྷག་འོག་ *ltag-hog* ཕུལ་པ་ལྟར་ upper and lower; གཤི་གོང་ *gshi-goñ* folio; གོང་སྐུ་གཤིགས་ *goñ-sku gshogs* a title of honour, signifying his highness, excellence, etc.

གོང་འོག་དུ་ *goñ-rol-du* = རྩ་འོག་དུ་ *ñha-rol-du* or རྩོན་ལ་ *ñhon-la*, before, prior to: དམག་མ་བྱུང་གི་གོང་འོག་དུ་ before the war took place.

གོང་ལ་ *goñ-la* above.

གོང་ས་ *goñ-sa* འདུལ་ one in supreme authority or position; the sovereign.

གོང་ས་ལས་ཕྱིན་པ་ *goñ-sa yas phyin-pa* = ལ་རབས་གོང་ས་ *ya-rabs goñ-ma* those superior persons gone before; persons in superior or more exalted stations.

གོད་ *god* loss; damage; གོད་འཇུར་བ་ *god hgyur-wa* to suffer loss; རྩ་ལ་གོད་ loss of money and property; གོད་ཀྱི་ *god-kha*, རྩ་ལྟགས་ལ་ནད་རྩ་ཆགས་བྱུང་ནས་ཤི་བ་ *nor phyugs la naḍ sna-tshogs byun-naḍ ci-wa* loss in property or in cattle by disease and other accidents: རྩོམ་གྱི་བ་ཅེ་བྱས་ཀྱང་གོད་མེད་ *sgom sgrub ci-byas kyañ god-med* there was no loss whatever whether he performed meditation or propitiation.

གོད་ས་ *god-ma* = འཇིག་པ་ *hjig-pa* མལ་, ཡལ་; fear, loss.

གོན་ *gon* the common gourd; pumpkin in *W.* (*Jä.*).

གོན་པ་ *gon-pa* (ཁྱེན་པ་) to put on clothes, shoes, etc.; གོན་པ་འདྲ་བ་དེ་ *gon-pa hdra-wa re-re* the cost of a set of anything to wear (*Rtsii.*); མགོ་ལ་བྱ་གོན་པ་ to put a cap on the head. 2. coat, clothing (*Sch.*).

གོན་སྐམ་ *gon-snam* (ཁྱེ་སྐམ་) serge or broad-cloth for making robes, etc. (*Rtsii.*).

གོན་ཕྱིང་ *gon-phyin* felt used for wearing.

གོན་ལྷམ་ *gon-lham* = ཁྱེན་ལྷམ་ *gyon-lham* shoes to put on.

གོབ་ནོན་ *gob-non* (spelling uncertain) in *W.* to tease; vex; irritate (*Jä.*).

གོམ་པ་ *gom-pa* པ་ད, པད, ལ་ཐུང་ལྟར་, རྩ་པ་ a pace; step: རྩ་འཕྲོས་ *rkañ-hgroḥ* to make a step; གོམ་པ་བོར་བ་ *gom-pa bor-wa* to pace: གོམ་པ་བདུན་བོར་བ་ *gom-pa bdun bor-wa* to make seven steps (as a ceremony, which may also be counted equivalent to a religious pilgrimage, the actual performance of which is not possible).

གོམ་པའི་རྩལ་ *gom-pahi stabs* any peculiar manner of stepping whether in procession or in dancing.

གོས་འགྲོས་ *gom-hgroṣ* walking in step like soldiers or a procession: འགྲོ་ན་གོས་འགྲོས་འགྲོར་ *hgro-na gom-hgroṣ hkhgyor* in walking he missed the measure of the paces.

གོས་རྒྱུས་ *gom-gstanṣ* पदबन्ध the manner of pacing; walking in measured step.

གོས་གཙུག་ *gom-gsum* त्रिपाद three paces; fig. the heavens, earth and the nether region.

གོས་གཙུག་པ་ *gom-gsum-pa* one with three steps.

གོས་གཙུག་གནོན་ *gom-gsum gnon*, ལྷ་པ་འདུག་ *kyab-hjug* त्रिविक्रम; त्रिपादविक्रम a name of Vishnu when he deceived Bali in his *Bāmana* or Dwarf incarnation (*Mñon.*).

གོས་པ་ *goms-pa* 1. अभ्यास one practised in any work; skilled; wont; གྲོག་པ་ལ་གོས་པ་ *practising* or practised in the art of reading; གོས་པ་ཙན་ *goms-pa-can* कृती one who is skilled or practised in any art, གོས་པ་ལ་བྱེད་པ་ *goms-par byed-pa* अभ्यस्त one who is skilled or accustomed; གོས་པ་ལ་བྱས་པ་ *goms-par byas-pa* अनुशीलयते one who has practised or studied.

གོར་ *gor* or ལྷགས་གོར་ *phyugs-gor* = རྩ་ནད་ *nor-naḍ* murrain (*A. 7 103*).

གོར་བུ་ *gor-bu* 1. चतुरस्रकं quadrangle. 2. कलन्धिका wisdom.

གོར་མ་ *gor-ma* རྩ་ལ་ཤེས་པུས་པ་ *rdo-la she-sa byas-pa* a term of respect for stone, or a general name for stone (*Os.*); large and small pebbles; stones; rubble; boulder stones (*Sch.*).

༥ གོར་མ་ཆག་ *gor-ma chag* = གོར་མ་བཟུམ་པ་ *gor-ma bkum-pa*, རེ་ཚམ་མེད་ *the-tshom med* or རེས་པ་ *hes-pa* चून, निःसंशय certain; sure; indubitable: དེ་འདྲུང་བ་གོར་མ་ཆག་གོ་ *de-hbyun-wa gor-ma mchag-go* his coming is quite certain.

༦ གོར་མོ་ *gor-mo* = རྩོ་ *rdo*, རྩང་བའི་སེམས་ལ་ཡང་འདུག་ *sdañ-wahi semṣ-la yañ hjug* གོར་མོ་ *gor-*

mo is also applied to signify an irritable or angry temper.

‡ གོར་ཤི་ག་ *gor-ṣi-ṣa*, गोशीर्ष a kind of sandal wood.

གོས་པ་ *gol-wa*, v. འགོས་པ་ *hgol-wa*.

གོས་ *goṣ* वस्त्र, वसन, चीवर, निवसन, वास, कंबल, आच्छादन, अम्बर, शौम, चेल, चीन, परिच्छद, परिवार, अंशुक cover; dress; garment. The common word for coat or clothing; there are seven kinds of stuffs for priests, &c.: བལ་གོས་ *bal-goṣ* woollen cloth; ག་ནའི་གོས་ *ṣa-nañi goṣ* cloth of flax; ར་མའི་གོས་ *zar-mañi goṣ* linen; དུ་ཁུ་ལའི་གོས་ *du-khu lañi goṣ* silk cloth; རས་བལ་གྱི་གོས་ *ras-bal-gyi goṣ* cotton cloth; ཀོ་ཏམ་པའི་གོས་ *ko tam-pañi goṣ* jute cloth; ཉི་འག་གི་གོས་ *ñi-hog-gi goṣ* European cloth, &c. གོས་ཀྱི་རྒྱུ་འབྱུང་ཁྲུངས་བརྒྱུ་ *goṣ-kyi rgyuñi hbyuñ-khuñṣ hstan-pa* enumeration of the materials for cloth:— སྤྱན་བྱ་ *srin-bu* silk-worm; ར་ལུག་དང་རི་དགས་ཀྱི་ སྤུ་དང་ལགས་པ་སྒྲ་ཚགས་ *ra lug dañ ri-dbagṣ-kyi spu-dañ pags-pa sna-tshogs* various hairs and skins of sheep, goats and wild animals; གིང་གི་ལུན་པ་ *bark* or fibres; གིང་གི་འབྲས་བུ་ *fruits*; ར་མ་སྒྲ་ཆགས་ *zar-ma sogṣ* fibres, etc.; རས་བལ་སྒྲ་ཆགས་ *ras-bal sogṣ* wool, cotton, etc.; དུ་ཁུ་ལའི་མིང་ *du-khu-lañi miñ* silk cloth, satin, etc.; གོས་གསར་ *goṣ-gsar* new cloth; རྩེ་མེད་ *dri-med* clean cloth; གོས་སོ་མོ་ *goṣ-so-mo* new or fresh cloth; རྩེ་མ་ཙན་ *dri-ma can* dirty cloth; གོས་རྩྱེང་པ་ *goṣ rñiñ-pa* old, worn out clothes; རད་པ་ *zad-pa* or རུལ་པ་ *hrul-po* rags or ragged dress; རྩོད་གོས་ *stod-goṣ* उपर्यासन upper garment of Buddhist monks; རྩོ་གོས་ *bla-goṣ* = རྩམ་ཐུར་ *snam-sbyar* the sacred raiment containing thirty-two patches; རྩོད་གཡོགས་ *stod-gyogs* upper cover; རྩོད་གཡོགས་ *smad-gyogs* or རྩོད་གོས་ *smad-goṣ* lower garment; བཟ་ཅི་མེ་ཀ་ *bañ-tsa-li-ka* an apron of five colours; འདྲམས་དྲུགས་ *hdomṣ-dkris* folds round loins like the *dhuti* of the Hindus;

མཛད་དྲིམ *smad-dkris* the back folds of *dhuti* ;
མཛད་ཀྱིས *smad-ksam* under cloth or garment ;
མཛད་ལོས or ཀྱིས་ཐབས the petticoat-like clothes
worn by the Tibetan monks ; *rgyan-gos*
fine dressing clothes ; *rgyun-gos* an every-
day coat (*Jü.*) ; *chos-gos* clerical garb or
garment ; *pho-gos* male dress ; *bla-gos* an
upper garment, a kind of toga ; *mo-gos* a
woman's gown ; *gzab-gos* holiday or gala
clothes ; ལོས་བྱེད་པ *gos gyon-pa* to put on
dress ; ལོས་ཐུང་པ *gos hbud-pa* to take off
dress ; ལོས་བརྗེ་པ *gos brje-wa* to change dress
or clothes ; ལོས་བརྗེ་གསུམ་པ *gos brtsegs-pa* to put
one garment over the other ; ལོས་བརྗེ་ག་པ *gos*
h'teg-pa to tuck up, by drawing the front
skirts under the girdle ; ལོས་ལྗང་པ *gos ldab-*
pa to lay or fold a coat together.

केश'गु'प्रिम *gos-kyi khyim* (तांबु) युत्ती a
 tent; a diseased man's wardrobe; केश'गु'गर
gos-kyi gar चौबरवंश a bamboo or bar to
 hang or keep the dress; केश'गु'छेग'ऐस'य *gos-
 kyii chog çes-pa* चौबरसन्नुट one who has
 enough of clothes; केश'गु'गर'ऐर *gos-kyi
 gdañ-çin* नागदन्तक a rope or string to hang
 clothes.

གོས་དཀར་ *gos-dkar* white dress; གོས་དཀར་མདུན་
gos-dkar can पाण्डुरवासिन् one dressed in
 white; the Goddess Sarasvatī.

གོས་སྒྲོད *gos-skud* yarn or silk thread.

གོས་ཁ་བརྒྱ་ཐམ་པ་ *gos-kha brgya-tham-pa* one
hundred breadth-measure of blankets.

གོས་ཁུམས་པ་ *gos khums-pa* གོས་པ་གཉེར་མ་བྱུང་བ་
a cloth folded as to look like waves or wrinkles.

གོས་ཀུར་ *gos-gur* a tent of cloth or satin;
 ཕྱིན་ཀུར་ *phyin-gur* a tent of felt; སྒྱ་ *shra* or
 རེ་ཀུར་ *re-gur* tent of yak-hair blanket or
 felt.

गोश ह्येदपा *gos hgyed-pa* चीवरभाजक the folds in the garment of a monk; one who folds clothes.

གོས་གུམ *gos-grum* a square rug made of
 Chinese satin.

གོས་གླེབ *gos-ggab* skirt or flap of a coat or robe.

गोस'ङ्गम *gos-sgam* box ; chest or press for clothes ; wardrobe.

གོས་ཐྱོན་ཅན *gor-shon-can* नीलाम्बर 1. one dressed in a blue dress; the sky. 2. རྒྱག་རྡོར་
 བཟམ་པའི་བོད་པ་ཅན *Chag-na Dorje Bodisattu*,
 རྟོག་ས་བཟང་ *stobs-bzang*, བཤམ་པ་མཆོག་ the brother
 of Krishpa said to be an *avatāra* of Vishnu.
 3. གཟའ་ཕྱིན་པ་ *gzah-spen-pa* the planet Saturn.

गोक्ष'क *goṣ-can* चन्दन a kind of sandal.

* *གོས་ཅན་ gos-can* 1. पट्टिका (*Schr.; Lebensb.* 86) a tablet; a piece of cloth. 2. *གོས་ཅན་ཅན་ གོས་ཅན་ gos-can tsan-dkar* पट्टिका satin.

གོས་ཅེན་ *gos-chen* silk fabrics; Chinese satin, of which the different kinds known in Tibet are:—*ཧོར་གོས་ hor-gos*, *ཐོན་ཐི་ thon-thi*, *ནོར་བུ་ཆམ་བདུན་མ་ nor-bu chab bdun-ma*, *མཛོད་གོས་ mdsod-gos*, *སྐུ་ཁལ་ skyin-khab* (*Kincob*) embroidered satin; *ཇུ་ཤ་ jus*, *རྒྱ་པན་མ་ rgyan bshi-ma*, *རྒྱ་ལྷག་མ་ rgyan drug-ma*, *བྲུག་རི་མ་ bbrug ri-ma*, *བྲུག་བརྒྱ་མ་ bbrug brgya-ma*.

གོས་ཅན་པོ་ *gos-chen-po* = རྩ་ལའི་རས་ *du-ku*
lahi ras silk-cloth (*Mñon.*).

གོས་མཚོག *gos-mchog* the finest satin or silk-cloth.

Syn. གོས་བཟང *gos-bzan*; ཀུན་དགའི་གོས *kun-dga'hi gos*; སྐབས་མེད་གོས *srubs-med gos* (*Mñon.*).

गोश'ते *goś-ño* क्रय्यवस्त्र a purchased dress; a cloth fit to be purchased.

གོས་རྩིང་ *gos-rñin* = གོས་རྩིང་པ་ *gos rñin-pa* or
 བེམ་པོ་ *bem-po* in *Ld.* dialect, an old coat
 or dress.

Syn. རྩ་པོ་ *zad-po*; རྩུ་པོ་ *hrul-po*; དུག་པ་ *dug-pa* (*Mñon.*).

गोस-ब्रूयान *gos-brūan* चौवरभाजक a mendicant who puts on a ragged garment; a ragged dress.

གོས་ཁུང་ *gos-thuñ* trousers.

གོས་མཐའ་ *gos-mthah* skirt of dress or robe.

གོས་དུག་པ་ *gos dug-pa* old cloth ; ragged cloth ; torn cloth ; གོས་དྲི་མ་ཅན་ *gos dri-ma-can* dirty clothes ; གོས་དྲི་མེད་ *gos dri-med* clean cloth.

གོས་འདུག་ *gos-hdug* or ཅུ་གོས་ *chu-gos* bathing cloth.

གོས་པ་ 1. *gos-pa* ལྷིག་, pf. of བགོ་བ་ *hgo-wa*, to apply on ; to paste or rub. 2. རྩལ་ལྷིག་ a liniment.

གོས་ཕྱེད་ཕུ་ལུང་ *gos-phyed phu-luñ* sleeveless robe or garment (in Sikk.).

གོས་ཕྱ་ *gos-phra* རྩལ་གྱི་སྤྱོད་ fine-silk ; muslin.

གོས་ཕྱེད་ *gos-byed* བྱེད་པ་ལྷན་ gain ; acceptance ; performance ; honour.

གོས་བྱམ་ *gos-bral* སྤྲེལ་, བྱམ་ naked ; without dress or cover for the body.

གོས་སྤེད་པ་ *gos sbyed-pa* རྒྱུ་ལྷན་གྱི་སྤྱོད་ one concealing his mendicant's clothes.

གོས་མེན་ *gos-min* བུལ་ a roof ; veil ; film over the eyes ; multitude.

གོས་མེད་ *gos-med* རྩལ་གྱི་སྤྱོད་, སྤྲེལ་, སྤྲེལ་གྱི་སྤྱོད་ a devotee who has cut off worldly ties.

གོས་དམར་ཤི་ *gos-dmar sde* རྩལ་གྱི་སྤྱོད་ classes of Buddhists who are dressed in red.

གོས་ཅམ་ *gos-tsam* རྩལ་གྱི་སྤྱོད་ satin.

གོས་བཅོས་ཀྱི་སྤྱོད་ *gos-btsems ñes-pa*, = གོས་མེན་ཅམ་འདྲ་བ་ *badly-sewn clothes*.

གོས་ཞིག་པ་ *gos-shig-pa* རྩལ་གྱི་སྤྱོད་ a wave, a plait or fold in a garment.

གོས་ཤད་པ་ *gos shad-po* worn-out clothes.

གོས་ཐམ་གྱི་སྤྱོད་ *gos-zas-kyi htshos-ma* བུལ་གྱི་སྤྱོད་ a female mendicant clothed in suitable dress ; one who lives doing nothing more than eating and dressing.

གོས་ཟེགས་ *gos-segs* worn out clothes ; old clothes (*Rtsii. 5*).

གོས་ལུག་ *gos-yug* piece or cloth or satin, enough for making a robe.

གོས་ལག་ *gos-lag* colloq. (in Sikk.) "ko-lak," a coat ; dress ; clothes.

གོས་མེད་ཅན་ *gos-ser can*, བྱི་མེད་ a name of Vishnu, one covered with a yellow cloth.

གོས་ལྷོད་པ་ *gos-lhod-pa* to let go a robe which has been grasped : གོས་ནས་འདྲུས་པར་ཐོང་ཟེར་སྤྱོད་ཅན་གྱི་སྤྱོད་ གོས་ལྷོད་པ་ལྷན་པ་ *gos-nas hjus-par thoñ zer glu-rin sprod-zer srañ-gsum sprad-de gos lhod sgo-bcad* one said : "see you are held fast by your clothes ;" and he said : fix a price for the ensnarement ;" and three *srang* being allotted, the cloth was let go and the door shut. (*G. Sndg.*).

གོས་པོ་ *gos-po* or གྱོས་པོ་ *gyos-po* རྒྱུ་ལྷན་ father-in-law ; གོས་པོས་བསྐྱེད་པ་ *gos-pos bsruñs-pa* རྒྱུ་ལྷན་ protected by one's father-in-law.

གྱ་ *gya* num. used in the abbreviated form, in the place of བུལ་ཤད་པ་ *hrgyad-cu* 80 ; གྱ་གཅིག་ *gya-gcig* 81 ; གྱ་གཉིས་ *gya-gñis* 82 ; གྱ་གསུམ་ *gya-gsum* 83 ; གྱ་བཞི་ *gya-bshi* 84 ; གྱ་ལྔ་ *gya-lña* 85 ; གྱ་དྲུག་ *gya-drug* 86 ; གྱ་བདུན་ *gya-bdun* 87 ; གྱ་བུད་ *gya-brgyad* 88 ; གྱ་དགུ་ *gya-dgu* 89.

གྱ་གྱ་ *gya-gyu* = གྱོས་ཅན་ *gyon-can* རྩལ་གྱི་སྤྱོད་ dissimulation ; crookedness ; intrigue ; secret machinations : རྩལ་གྱི་སྤྱོད་པའི་རྩལ་གྱི་སྤྱོད་ *de-ñid gya-gyu med-pahi rnam-pa yin-pas* he was a person absolutely free from deceitful intentions. གོས་ཤད་པའི་སྤྱོད་ *gnod-semz shad glu-wahi gya-gyu sogz* malice and beguiling intrigues, etc.

གུ་ཐུ་ནག *gya-gyu-can* རྒྱུ་ཐུ་ནག, རྒྱུ་ཐུ་ནག
crafty, deceitful, fraudulent.

གུ་ཐུ་ཐེད་པ *gya-gyu byed-pa* to intrigue;
to plot.

གུ་ཐུ་ར་ཤོ *gya-gyur hgro* that which goes
not in the direct way; a frog; smoke; a
snake; a river: གུ་ཐུ་ར་ཤོ་པ *gya-gyur hgro-
wa* serpentine-motion; to move cir-
cuitously.

གུ་མ་ཐུ *gya-ma gyu* (meandering of rivers,
&c.) quiet; calm; gently flowing along
(*Jā.*). Of a man: cautious; scheming so
that one does not know what to think of
him.

གུ་ཤེས *gya-ñes* marvellous; inexplica-
ble, of men, occurrences, &c.

༥ གུ་ཐོ *gya-tho* = རྩ་རྒྱལ་ *rna-rgyan* an
ornament for the ear; an ear-ring.

གུ་དོ *gya-do* རྩ་རྒྱལ་ a breast plate.

༥ གུ་ནོག་རྩེད་ *gya-nog snañ* རྩེད་མ་ beau-
tiful; of nice appearance.

གུ་ནོམ་རྩེད་པ *gya-nom snañ-wa* n. of a
celestial mansion, the residence of the
gods.

༥ གུ་ནོམ་པ *gya nom-pa*, ཐུན་ཐུན་ཤོག་པ་ *phun-sum tshogs-pa* བེ་ཤལ་, སྐྱེ་ཤལ་, བྱེ་ཤལ་
རྩེད་པ *gyañ-thañ che-wa* one in abundance;
in plenty; possessed of wealth and power.

གུ་པ *gya-pa* or གུ་པ *gya-wa* = རྩམས་པ་ *ñams-pa* རྩམས་
spoiled; degenerated. Acc.
to Cs. deformed; disfigured; having lost
his or her former beauty.

༥ གུ་ཚོམ *gya-tsom* or གུ་ཚོམ *gya-rtsom*
མྱུ་མྱུ་ (to become dry?) acc. to Cs. haste;
hurry; rashness,

༥ གུ་ཚོམ *gya-tshom*, སྐྱེ་ཤལ་; མ་བཟླས་པ་ *ma
brtags-pa* momentary; unstable; without
deliberation; consideration: གུ་ཚོམ་དུ་འགྲོ་བར་མི་
བྱོར་ *gya tshom-du hgro-war mi-byaho* should
not go all on a sudden, without delibera-
tion.

གུ་ཚོམ་ནག *gya-tshom-can* 1. རྒྱུ་ཐུ་ནག a bard
of the Māgadhā tribe. 2. one in doubt.

༥ གུ་ག་པ *gyag-pa* = བཟླས་པ་ *brlag-pa* མཐུར་
destroyed; ruined; acc. to Cs. diminished,
v. བཟླས་པ་ *hgyag-pa*.

གུ་ད་ *gyañ* or གུ་ཤི་ *gyiñ* clay stamped
into moulds, and frequently used as build-
ing material in Spiti, Ladak and other
parts of Tibet; གུ་ད་ཤོར་ *gyañ-shor* earthen
wall round an estate or village; གུ་ད་ཤོར་
gyañ-shgrom pisé mould.

གུ་ཙ་ *gyañ-tse* pisé terrace; wall of dry
earth in Ladak.

གུ་ད་ར་ *gyañ-ra* cattle-yards constructed
of clay or mud.

གུ་ད་རིམ་ *gyañ-rim* pisé layer or one layer
of pisé, i.e., as much as is stamped in at a
time, about one ell in height; this fre-
quently serves for a measure of the depth
of the snow (*Jā.*).

གུ་ད་རིམ་ *gyañ-ris* fresco or wall painting:
ཐུག་པ་འི་གུ་ད་རིམ་ཤོག་པ་ལ་ *phug-pa'i gyāñ-ris sog-
la* in the frescoes, &c., of the caves (*Ya-
sel. 45*).

གུ་ད་ *gyad* མཆོག་, བྱེ་ཤལ་ a champion; a man
of great physical strength; an athlete: ད་
དུང་གུ་ད་ཀྱི་རྩལ་ལྷན་ *da duñ gyad-kyi rtsal hgran*
let us compete once more in athletic dex-
terity. གུ་ད་ཀྱི་རྩལ་ལྷན་ *gyad-kyi hdsin stahs*
ཐོག་པ་འི་མཆོག་, ཐོག་པ་འི་ the mode of seizing
in wrestling; གུ་ད་ཀྱི་རྩལ་ལྷན་ *gyad-kyi cugs* the
prowess or strength of a champion.

གྱད་རྩོ་ *gyad-rdo* 1. giant stone; a quoit.
2. n. of a tribe in Tibet.

*གྱད་གུམ་པོ་ *gyad gyum-po* ཕུ་ཁྱིའ་, ཕུ་ཁྱིའ་, ཅོམ་ (Schr.; *Lebensh.* 98) n. of a barbarous tribe.

གྱུམ་ *gyam* a shelter; a recess in a rock, large and wide but not deep; བྱག་གྱུམ་ *brag-gyam* a shelter under a rock: གད་གྱུམ་ *gad-gyam* a grotto beneath a conglomerate rock; a shelter in the steep side of a rock; བོང་གྱུམ་ *phoñ-gyam* or བཟོང་གྱུམ་ *pha-boñ gyam* a shelter under a beetling rock (*Jä.*); གྱུམ་བུ་ *gyam-bu* a little cover or shelter (*Cs.*).

གྱར་གྱོད་ *gyar-gyod*, probably གྱོད་ཁྱ་ *gyod-kha* གྱོད་པ་ *god-pa*, loss, damage (*Jä.*).

གྱི་ *gyi* for གི་ *gi*, after ན, མ, ར, ལ, བ. གྱི་ *kyi*.

གྱི་ཁྱིང་ *Gyi-qliñ* Kult, n. of a place.

གྱི་ལྗང་ *Gyi-ljañ* n. of a place in Tibet.

གྱི་ཐན་ *Gyi-than* n. of a place and also of a tribe in E. Tibet: བར་ན་ར་འཛེ་རག་གི་གཉེས་ in the middle (country) are the two, viz., *Ro-hje* and *Rag-çi*; སྐད་ན་མི་ཉག་གྱི་ཐན་གཉེས་ *smad-na Mi-ñag Gi-thañ gñis* in the lower country are *Mi-ñag* and *Gyi-than* (*Yig.*).

གྱི་ན་བ་ *gyi-na-wa* 1. coarse; poor; miserable, of food, clothes, &c.: གྱི་ན་འཛོ་བ་ a miserable, starving life. 2. unsteady; fickle (*Sch.*).

གྱི་འཕྱོ་ *gyi hphyo*, in གཙམ་ཡམ་བཟང་ཡམ་གྱི་འཕྱོ་ ཏང་ *gcam-yas bgrañ-yas gyi-hpho dañ*, n. of a number inconceivably large (*Ya-sel.* 57).

གྱི་ནའི་གཡལ་ *gyi-nahi gyañ*=རྫོམ་ལས་པ་ *ñom las-pa*, or ལས་ཀ་རེར་ས་བྱུབ་པ་ *las-ka cher-ma*

thub-pa, state of inactivity, idleness: ཅོག་རྩོམ་ཐམས་ཅད་གྱི་ནའི་གཡལ་ལ་བཟུང་ *log chos thams-eađ gyi-nahi gyañ la bskyur* threw all heretical doctrines into the abyss of inaction. (*A.* 158.)

གྱི་ལིང་ *gyi-liñ* name of a good breed of horses from Amdo where there are twelve different breeds, གྱི་ལིང་ *gyi-liñ* and གནམ་ས་ *gnam-sa* being the best among them (*Jig.*)

གྱི་ལིང་ལྷ་རྩ་ལྷོན་པོ་ *gyi-liñ chu-rta shon-po*=དུལ་ལྷ་ quick-silver (*Sman.* 118). གྱི་ལིང་ལྷ་རྩ་ལྷོན་པོ་ *gyi-liñ chu-rta dkar-po*=འཛོན་པ་དཀར་པོ་ *hdsin-pa dkar-po* n. of a mineral medicine, probably mercury. (*Sman.* 447.)

གྱིག་ *gyig* caoutchouc; India rubber.

གྱིག་ཤིང་ *gyig-çiñ* or གྱིག་ཤོང་ *gyig-šdoñ* caoutchouc tree (*Sikk.*).

གྱིང་ *Gyñ* n. of a deity, prob. ཀེང་ཀང་ *Kiñ-kañ*.

གྱིང་མོ་ *gyiñ-mo* in *W.* gently sloping; gradually descending or subsiding.

གྱིན་ *gyiñ*, v. གྱིང་ *kyiñ*.

གྱིམ་བག་ *gyim-bag* amalgam; གྱིམ་བག་གིས་འབྱུག་པ་ to gild in the fire. (*Schtr.*)

གྱིམ་འཕང་རིན་ཆེན་སྐུངས་པ་ *Gyim-çuñ Rin-chen spuñs-pa* n. of an astrological work.

༩ གྱིམ་ཤིང་ *gyim-çiñ*, རོལ་མོ་ *rol-mo* music, cymbal.

གྱིས་ *gyis* 1. instead of གྱིས་ *kyis*, after the letters ན *na*, མ *ma*, ར *ra*, ལ *la*. 2. imp. of བཟྱིད་པ་ *bgyid-pa*, work honestly;

behave well; do (so); དང་བྱས་ཀྱིས་ *drañ-pur-gyis* do it straight: ཀྱིས་ཤིག་ *gyis-ṣig*, ཀུན་ do or let him do.

✚ ཁྱེ་བ་ *gyu-wa* = བཀུར་བ་ *bkur-wa* to honour; to esteem.

ཁྱེ་ར་ *gyuñ-ro*, v. ཁྱེ་ར་ *gyoñ-ra*.

ཁྱུར་ *gyur* imp. and pf. of འཁྱུར་བ་.

ཁྱུར་དུ་མིན་ *gyur-du zin* = ཁྱུར་དུ་ཆུག་ *gyur-du chug*.

ཁྱུར་ན་ *gyur-na* ཡི་ནུ་མཁའ་འཁྱུར་པ་ if it so happened; if it became so.

ཁྱུར་པའི་ནམས་ལ་ *gyur-pahi rnam-pa* བཤོལ་བ་ anything changeable; subject to change.

ཁྱེ་གུ་ *gye-gu* རྩུ་ཆ་ crookedness; curve; hunch; hump; crooked back; ཁྱེ་གུར་ཁྱུར་པ་ *gye-gur gyur-pa* ཁྱེ་གུར་ཁྱུར་པ་ double hump-back; met. a Bactrian camel.

ཁྱེ་གོར་ *Gye-gor* n. of a Bon-po deity.

ཁྱེ་རེ་ *Gye-re* n. of place on the Tsang-po, to the south-east of Lhasa: ཁྱེ་རེ་ལ་ *Gye-re* ལ་ཤམ་པ་ n. of a very old noble family of Tibet.

ཁྱེ་དྲ་ *gyeñ*, v. ཁྱེ་དྲ་ *gyañ*.

ཁྱེ་དཔ་ *gyed-pa*, v. འཁྱེ་དཔ་ *hgyed-pa*.

ཁྱེ་དུ་ *gyen-du* up; upward; uphill: ཁྱེ་དུ་འཁྱེད་པ་ *gyen-du-hgro* འཁྱེད་པ་ going or flowing upwards; ཁྱེ་དུ་འཁྱེད་པ་ climb up; ཁྱེ་དུ་འཁྱེད་པ་ *gyen-gyi-dri* འཁྱེད་པ་ fragrance; sweet scent; fragrant; ཁྱེ་དུ་འཁྱེད་པ་ *gyen-du hla-wa* = འཁྱེད་པ་ *yar hla-wa* འཁྱེད་པ་ to look upwards.

ཁྱེ་གུ་ *gyen-rgyu* ཁྱེ་གུ་འཁྱེད་པ་ *gyen-rgyuh* *bu-ga* (ཁྱེ་དུ་འཁྱེད་པ་ *kha-dañ-sna*) the mouth and the nose through which the wind passes upwards or downwards; ཁྱེ་གུ་འཁྱེད་པ་ *gyen-rgyuh* *mtu* n. of a disease (*Med.*).

ཁྱེ་གུ་ *gyen-rgyu* འཁྱེད་པ་ that runs upwards; fire; names of the five vital (ཤམ་པ་) winds in the human body.

ཁྱེ་གུ་ལ་ *gyen-rgyug-pa* to gallop uphill; to pass upwards; to climb up.

ཁྱེ་ཆད་ *gyen-chad* in *W.* (opp. to མན་ཆད་ *man-chad*) 1. the upper part of a country; བྱ་རིག་ཁྱེ་ཆད་ *Pu-rig Gyen-chad*, the Upper Purig (*Jä.*) 2 an ascent.

ཁྱེ་དུ་འཁྱེད་པ་ *gyen-du hdeg-pa* to lift high; to praise.

ཁྱེ་དུ་འཁྱེད་པ་ *gyen-du hdren* འཁྱེད་པ་ drawing upwards; also marriage.

ཁྱེ་དུ་བཞེས་པ་ *gyen-du hrdsis-pa* འཁྱེད་པ་ to turn up; to cock (a hat or cap).

ཁྱེ་དུ་འཁྱེད་པ་ *gyen-du hse-pa* to keep above (water).

ཁྱེ་མིག་ *Gyen-mig* བི་ཐམ་, བི་ཐམ་ the second of the seven lower regions under the earth.

ཁྱེ་གཙང་པ་ *gyen gzar-po* a steep ascent.

ཁྱེ་བཞེས་པ་ *gyen-hslog-pa* འཁྱེད་པ་, to vomit.

ཁྱེ་ལ་དང་པོ་ *gyen-la drañ-po* in *W.* perpendicular; vertical.

ཁྱེར་ *gyer*, v. འཁྱེར་བ་ *dggyer-wa*.

ཁྱེར་བཞེས་པ་ *gyer-hsgom* the kind of meditation practised by the Bon-po.

ཁྱེར་མིང་ *gyer-liñ* ན་རྟ་ རྩུ་ཆ་ a high breed horse, or pony.

ཁྱེས་ *gyes* = མོ་མོར་ *so-sor*, v. འཁྱེ་བ་ *hgye-wa*.

ཁྱེས་བཞེས་པ་ *gyes-brjes* འཁྱེད་པ་ raised up; mag-nanimous; noble.

ཁྱེས་པ་ *gyes-pa* བཞེས་པ་: to analyse, resolve, separate; to split asunder.

ཁྱེ་དུམ་ *gyo-dum* = ཀ་ར་ *ka-ra* མཚོར་, འཁྱེད་པ་ 1. rugar. 2. potsherd. 3. brick tile (*Sch.*).

ཁ་སྒྱིག *gra-sgrig* to make proper preparation or arrangement or equipment for any business, &c.

ཁ་སྒྱིག་པོ *gra sgrig-po* everything put in order; also looking neat and clean.

ཁ་ཆགས་པོ *gra-chags-po* 1. nice and smooth or glossy; very fine; fit and outwardly appearing nice. 2. appropriate; elegant; looking well (*A. 126*).

ཁ་དོ *gra-dol* abbr. of the two names of places called Lho-gra (*Lho-da*) and Nang-dol (*Rtsii. 25*).

ཁ་ཐེབས *gra-sdebs* proper order, arrangement; also མི་མང་ཁ་ཐེབས *mi-maṅ kha-sdebs* uniform deposition: མཐུན་དང་ཐོག་གཡས་གཡོན་གྱི་ཁ་ཐེབས the arrangement in the front and of the right and left sides (*Rtsii.*).

ཁ་པད *gra-pad* 1. n. of a great Lama who is said to have unearthed many Buddhist religious and medical works. 2. a net before the window to prevent passers-by from looking into the room. 3. carvings in wood; ཁྱོ་སྐགས་ཁ་པད་ཀྱི་ཤིང་ཕུག་རིགས *gro sogz gra pad kyi ṣiṅ phug rigs* films and hollowed pieces of wood with carvings, etc. (*Rtsii.*).

ཁ་ཕུབ *gra-phub*, ཁ་དང་ཕུབ *gra-daṅ phub* the bristles of barley grain and its chaff: ཁྱོ་ནས་སྐགས་བཟང་ནས་འབྲུ་སྐག་གཉིས་སོ་སོར་བྱེ་བའི་ཙེ་ཁ་དང་སྐག་པ་གཉིས་འདྲེས་པ་ལ་ཁ་ཕུབ་ཟེར།

ཁ་ཕྱི *Gra-phyi (da-chyi)* and ཁ་ནང་ *Gra-naṅ (da-naṅ)* are names of two villages in Lho-kha (*Rtsii.*).

ཁ་ཕྱི་རྩེ་འདུས *Gra phyi tshoṅ-hdus* n. of a great mart of trade in Lho-kha during the 11th century A.D. (*A. 90*).

ཁ་སྐྱུག *gra-sbug*, also called རྒྱ་ནག་གི་སྐྱུག་རྩེ *rgya-nag gi sbug-cha*, a musical instrument of Chinese make, perhaps the cymbal:

ཁ་སྐྱུག་རྩེ་རེ *gra-sbug cha-re-re* the cymbal each pair (*Rtsii.*).

ཁ་མ *gra-ma (ta-ma)* ཁྲི་མ་ལ, ལྷུ་མ་ 1. awn, beard, bristle, the ears of cereals and wild grasses have: ཁྱོ་ནས་དང་འབྲུས་ནས་སྐྱུས་དུས་རྩེ་རྩེ་གྲ་གྲ་བྱ་ཡོང་བ་དེ་དག་ལ་འབྲུ་གྲ་མ་མན་ཟེར, “when the fruits of wheat and barley spring forth, to those which come in points like the Poa grass, the name of bearded grain is given.” The term འབྲུ་གྲ་མ་མན་ *hbru gra-ma-can*, bearded, awned plants, is opp. to འབྲུ་གང་བྱ་མན་ *hbru gaṅ bu-can*, leguminous plants. 2. trellis-work, latticee. 3. a tree or shrub, probably the Tibetan furze, *Caragana versicolor*.

ཁ་མ་མས་ཁ་རུར་མི་མང་གུང་པོ་ནམ་དག་ནི *gra-ma ṅams gra-sur mi maṅ gruṅ-po rnam-day ni* in the (irregular cornered) cell many learned and holy men lived (*Jig. 36*).

ཁ་མ་ཅེ *Gra-ma che* n. of a king of ancient time; མི་ལས་སྐུ་ལྡན་ཁ་མ་ཅེ *mi-las skal-ldan gra-ma che* among men the blessed Gra-ma-che (*Yig.*).

ཁ་རུར *gra-sur (da-sur)* བསྐྱེད་ the corner or junction of sides also called ཁ་ *grwa*.

ཁ་ལེགས་པ *gra legs-pa (ta leg-pa)* or ཁ་མ་ལེགས་པ *gra ma-legs-pa* the hairs of wild animals such as tiger or leopard, &c., when thick and glossy are called *gra-legs-pa*.

ཁ། I: *grwa (ta)* 1. རྒྱུག་ angle; corner; side ཁྱི་ནི་ཕྱགས་ནི་ཀྱན་ཏུ་ཡང་ *Grwa* is quarter or direction 2. lap; lappet; extremity; ཁྱོས་ཀྱི་ཁྱ་ *gos-kyi-grwa* coat-tail: ཁྱོ་རྩེ་བས་ཙེས་གོས་ཀྱི་ཁྱ་ནས་བཟུང་ཐྱོ་བཟུམས་པས་ཀྱང་མ་གནད་ *Lo-tsa-was chos-gos kyi grwa-naṣ bzun-ste bçums-paṣ kyaṅ ma-gnaṅ* though the Lo-tsa-wa wept seizing the lappet of his garment, yet he (Atis'a) would not bestow it.

གྲགས་ཅན *grags-can* 1. famous; renowned; beautiful; splendid; glorious; proud; haughty; གྲགས་ཅན *grags chen* མཆོད་པ་; of great fame; celebrated; renowned; well known. 2. སྐུ་མཁན་ a merchant; གྲགས་ལྷན་དཀར་བ་ *grags-ñan dkar-wa* རྒྱུ་ལྷན་: good name; pure fame; reputation; གྲགས་འདྲོད་ཅན་ *grags-hdod-can* ambitious; desirous of gaining glory, of being famous; གྲགས་ལྡན་ *grags-ltan* ཡོད་མཁའི་, ཡོད་མཁའ་ one who is celebrated or possessed of fame: ལྷན་པའི་གྲགས་པས་ཕྱོགས་སྐོས་ཀྱན་ཏུ་སྒྲགས་ *ñan-pahi grags-pas phyogs-rnam kun-tu sgrogs* (his) fame spread in all quarters (everywhere).

* གྲགས་པ་རྒྱལ་མཚན་ *Grags-pa rgyal-mtshan* ཡོད་མཁའ་ (Schr.; Tā. 31), lit. banner of glory; n. of a governor of Tibet.

གྲགས་པ་ཅན་ *grags-pa-can* = ལྷན་གྲགས་ཅན་ *ñan-grags-can* རྒྱུ་ལྷན་, བེ་ལྷན་, རྒྱུ་ལྷན་, རྒྱུ་ལྷན་, རྒྱུ་ལྷན་ illustrious; renowned; རྒྱུ་ལྷན་གྲགས་པ་ཅན་ of great renown; of celebrity, fame, glory; རྒྱུ་ལྷན་གྲགས་པ་ཅན་ greedy of gain and fame.

གྲགས་པ་ཐོབ་པ་ *grags-pa thob-pa* = མཁས་པ་ *mkhas-pa*, a learned man.

* གྲགས་པ་འདྲོད་ཅན་ *Grags-pa hdod-ser* n. pr. (Schr.).

* གྲགས་པའི་བཞུགས་པ་ *Grags-pahi bces-gñen* ཡོད་མཁའི་ n. pr. (Schr.; Tā. 2, 205).

གྲགས་པའི་ *Grags-byin* ཡོད་མཁའི་ one of the devoted attendants of the Buddha: བཞུགས་པ་འདྲོད་ཅན་ གྲགས་པའི་དང་འཆར་ལ་མཁས་པ་.

གྲགས་མ་ *grags-ma* Paldan Lhamo, also called དཔལ་ལྷོ་མ་ *Dpal lha-mo*, i.e., ཇུ་ལྷོ་མ་.

གྲགས་མ་ཕྱུང་ *Grags mu-khyud* ཡོད་མཁའི་ n. of a legendary king, the sphere or circle of whose fame was very wide.

གྲགས་འདྲོད་མ་ *Grags hdsin-ma* (dag-dsin-ma) ཡོད་མཁའི་ the wife of the Buddha S'ākya-muni.

གྲགས་པ་ *Grags-pa* 1. བོད་མཁའི་ of world-wide fame; of boundless celebrity. 2. n. of a number. 3. n. of a district in Kham.

གང་བ་ *grān-wa* (tang-wa), also གང་མ་ རྒྱུ་ལྷན་, adj. cold, cool; colloq. partakes of the nature of a verb in such phrases as གང་གི་འདྲུག་ *grān-gi hdug*, he feels cold; གང་འོ་ *grān-fo* it is cold. In such phrases, however, it is common to insert the word གན་མ་ *nam*, the sky, e.g. (colloq.) *nam tang-mo re*, the sky is cold, i.e., "it is cold"; གང་གྱི་འདྲུག་ *grān-skyob* འདྲུག་པ་ protection from cold; warm woollen clothes: གང་བ་དང་དྲོད་པ་འདྲུག་ *grān-wa dah dro-wa shes-byah bya* the bird called the རྒྱུ་ལྷན་ cold and warmth; this fabulous bird is a native of the forest called in Tibetan རྒྱུ་ལྷན་པའི་ནགས་ *Sgrib-pa ñan-pahi nags*, the primeval shady forest; its sight relieves one from the effects of cold or heat: གང་བ་དང་དྲོད་པ་ the cold will be changed into warmth; གང་བས་གཙུག་ frozen or congealed by cold; གང་འདྲུག་ it will grow cold.

Syn. ལྷན་གྲགས་ *lhags-grān*; ལྷན་གྲགས་ *hkhayags*; ལྷན་གྲགས་ *lhags-pa*; ལྷན་གྲགས་ *hsil-wa*; ལྷན་གྲགས་ *hser-wa*; གང་ལྷན་ *grān-reg*; གང་ལྷན་ *grān-had* (Mñon.).

གང་བ་མེད་ *grān-wa sel* མཚོ་མེད་ warm; where there is no cold to remove.

གང་བའི་དུས་ *grān-wahi dus* མཚོ་མེད་, རྒྱུ་ལྷན་ the cold season.

གང་བའི་དུས་ *grān-wahi-nad* རྒྱུ་ལྷན་ the cold fit of the ague; གྲུ་པ་ *grum-pu* gout; rheumatism; arthritic pain; གང་དྲོད་ *grān-dro* cold and warmth, temperature; གང་ཕྱུང་ཕྱེད་པ་ *grān-çum byed-pa* to shiver with cold.

གང་བའི་གན་མ་ *grān-wahi gna* a cool place.

གང་ཁུ་ *grān-ku* lit. cold valley; n. of a large village under Kamba Jong on the other side of the Kangchen Juṅga mountain.

གང་དམུལ་བརྒྱད་ *grah-dmyal brygyad* the eight cold hells, v. དམུལ་བ་ *dmyal-wa*.

གང་གཞི *grah-gshi* disease induced by cold, gen. dispepsia.

གང་རྒྱུ་ཀླུ་འགྲོ་ལྷ་མོ་ *brañ-reg pho-ñā=ལྷ་རྒྱུ་ཀླུ་ bya-skyuñ-ka* the jack-daw (*Mñon.*).

གང་རྒྱུ་ *grah-rluñ* བའ་མེད་ a disease allied to rheumatism, also cold in the stomach.

གངས་ *grahs* (dañg) སྟེང་མཚན་ number; མན་གངས་རྒྱ་མཚན་ a multiplied number, many times; གངས་མེད་པར་ innumerable; གངས་མ་མཚན་པར་ *grahs ma-mchis-par* having no number or without number; numberless; གངས་འདེབས་པ་ *grahs hdebz-pa* or རྩིས་པ་ *rtsis-pa* to count; also an accountant; གངས་བད་ *grahs-bṛda* symbolical numerals of certain nouns, which in some books are used instead of the usual numerals, for instance མིག་ *mig*, the eye for "two" (*Cs.*) 1. རྒྱུ་ sign. 2. གཞལ་ astrologer.

གངས་ཀྱི་རྩིས་གངས་ *grahs-kyi rnam-grahs* arithmetical enumeration; enumeration of the numbers used in the sacred books of Tibet as compiled from the work called (མཛོད་འགྲེལ་) *mdsod-hgrel* are:—(1) གཅིག་ *gcig* one; (2) བཅུ་ *bhehu* 10; (3) བརྒྱ་ *brgya* 100; (4) ཁྲི་ *stok* 1000; (5) གླི་ *khri* 10,000; (6) འབུམ་ *hbum* 100,000; (7) ས་ཡ་ *sa-ya* 1,000,000; (8) བྱ་བ་ *bye-wa* 10,000,000; (9) རུང་ཐུར་ *duñ-phyur* 100,000,000; (10) རེར་འབུམ་ *ther-hbum* 1,000,000,000; (11) རེར་འབུམ་ཆེན་པོ་ *ther-hbum chen-po* 10,000,000,000; (12) རྒྱལ་ཁྲིག་ *khragkhrig* 100,000,000,000; (13) རྒྱལ་ཁྲིག་ཆེན་པོ་ *khrag-khrig chen-po*, 1,000,000,000,000; (14) རབ་བརྒྱམ་ *rab-bkram* 10,000,000,000,000; (15) རབ་བརྒྱམ་ཆེན་པོ་ *rab-bkram chen-po* 100,000,000,000,000; (16) གཏམས་ *gtams* 1,000,000,000,000,000; (17) གཏམས་ཆེན་པོ་ *gtams chen-po* 10,000,000,000,000,000; (18) དཀྲིག་པ་ *dkrigs*

100,000,000,000,000,000; (19) དཀྲིག་པ་ཆེན་པོ་ *dkrigs chen-po* 1,000,000,000,000,000,000. Next, the following are progressive numbers increasing by multiples of ten up to 60 figures: 20, མི་འདྲུག་ *mi-hkhrug*; 21, མི་འདྲུག་ཆེན་པོ་ *mi-hkhrug-chen-po*; 22, རྩད་འབྱེན་ *khyad hbyin*; 23, རྩད་འབྱེན་ཆེན་པོ་ *khyad-hbyin chen-po*; 24, སྤང་རྟེན་ *spañ-rten*; 25, སྤང་རྟེན་ཆེན་པོ་ *spañ-rten chen-po*; 26, དེད་འདྲེན་ *ded-hdren*; 27, དེད་འདྲེན་ཆེན་པོ་ *ded-hdren-chen-po*; 28, མཐའ་སྤང་ *mthah-snañ*; 29, མཐའ་སྤང་ཆེན་པོ་ *mthah-snañ chen-po*; 30, རྒྱ་རིག་པ་ *rgyu-rigs*; 31, རྒྱ་རིག་པ་ཆེན་པོ་ *rgyu-rigs chen-po*; 32, རོད་མཛེས་ *hod-mdses*; 33, རོད་མཛེས་ཆེན་པོ་ *hod-mdses chen-po*; 34, དབང་པོ་ *dwañ-po*; 35, དབང་པོ་ཆེན་པོ་ *dwañ-po chen-po*; 36, ལེག་པ་འབྱེན་ *legs-hbyin*; 37, ལེག་པ་འབྱེན་ཆེན་པོ་ *legs-hbyin chen-po*; 38, རྟོག་པ་འབྱོ་ *rtogs-hgro*; 39, རྟོག་པ་འབྱོ་ཆེན་པོ་ *rtogs-hgro chen-po*; 40, འབྱེད་རྩལ་ *hbyin-rdul*; 41, འབྱེད་རྩལ་ཆེན་པོ་ *hbyin-rdul chen-po*; 42, རྒྱལ་རྟེན་ *rgya-rtags*; 43, རྒྱལ་རྟེན་ཆེན་པོ་ *rgya-rtags chen-po*; 44, སྟོབས་འཁོར་ *stobs-hkhor*; 45, སྟོབས་འཁོར་ཆེན་པོ་ *stobs-hkhor chen-po*; 46, བདའ་ཅེས་ *brdah-ces*; 47, བདའ་ཅེས་ཆེན་པོ་ *brdah-ces chen-po*; 48, རྩམ་འབྲུང་ *rnam-hbyuñ*; 49, རྩམ་འབྲུང་ཆེན་པོ་ *rnam-hbyuñ chen-po*; 50, སྟོབས་མིག་ *stobs-mig*; 51, སྟོབས་མིག་ཆེན་པོ་ *stobs-mig chen-po*. Up to this number there are Sanskrit equivalents; from 53 to 60 there are no Sanskrit equivalents, the Tibetans having introduced new names to replace lost originals. 53, བྱམས་པ་ *byams-pa*; 54, བྱམས་པ་ཆེན་པོ་ *byams-pa chen-po*; 56, སྒྲིན་རྟེན་ *gnin-rje*; 57, རྒྱལ་བ་ *dgah-wa*; 58, རྒྱལ་བ་ཆེན་པོ་ *dgah-wa chen-po*; 59, བྱང་སྟོམས་ *htañ-sñoms*; 60, བྱང་སྟོམས་ཆེན་པོ་ *htañ-sñoms chen-po*. These sixty numbers are used in astronomical and astrological calculations.

གངས་ཅན་ *grahs-can* མཛད་པ་མཚན་ 1. a countless number. 2. མཛད་པ་ *mkhas-pa* or རིག་པ་ཅན་ *rig-*

pa-can བཤེན་པ་ an intelligent man; a learned man (*Mñon.*).

གྲངས་ཅན་པ་ *grahs-can-pa* མཐོག་ཀྱི་ the oldest of the atheistic philosophical sects of the Brahmins, called *Sāṅkhya*.

གྲངས་པ་ *grahs-pa* 1. ལྷ་མོ་ the dawn, or the goddess of the dawn. 2. lit. "together with the number."

གྲངས་མེད་ *grahs-med* 1. ཡུལ་མེད་ numberless; countless.

གྲངས་མང་ཆ་ *grahs mah-cha* [བཀྲ་ཤིང་མང་ཆ་, repeated four times] 8.

གྲངས་མེད་ *grahs-med* 1. ཡུལ་མེད་ countless; numberless. 2. ལྷ་མོ་ a crawling; མི་རྒྱུ་ white leprosy: གྲངས་མེད་ཀྱི་ཕྱད་པར་ *grahs-med kyi khyad-par* the distinction of being countless, numberless; གྲངས་མེད་ཅན་ *grahs-med-can* བཀྲ་ཤིང་ supreme.

གྲངས་མེད་གཅིག་ *grahs-med geig* (the numberless one). In the work called *Mañju śrīmūla Tantra* (འཇམ་དཔལ་མ་རྩ་ཀྱུང་) the following numbers are said to have been in use in Ancient India among the laity for worldly purposes:—From 1 to 10, i.e., གཅིག་ *geig* to རེ་འབུས་ *ther-hbum*, and 11, སྒྲིང་ག་ *cu-rñog*; 12, མཚན་ཀྱུ་ *mchog-ñal*; 13, སྒྲིང་མེད་ *skya-hphyis*; 14, བྱེ་མ་ *bye-ma*; 15, རུབ་རུབ་ *nub-nub*; 16, མཚན་ལས་ *mtsho-yaś*; 17, ལྷ་མོ་ཕྱོད་ *ldabs-phyor*; 18, རྩི་ *rdsi*,—all these being each a multiple of another by ten. In the work called མཐོག་པོ་ཆ་ *phal-po-che* the numbers vary after the eighth, i.e., བྱེ་མ་ *bye-ma*; such as ཁོད་ཁོད་ *khod-khod*, ལྷ་མོ་ *thad-dgu*, མིག་མིག་ *khrig-khrig*, རམས་མམས་ *thams-thams* and so on up to 128 places, increasing by multiples of one hundred. In the *Lalita Vistara* there are thirty-two numbers, also increasing in multiples of a hundred.

གྲངས་གཞིར་ *grahs-gcer* to enumerate; count the number one by one.

གྲངས་སུ་འགྲོ་ *grahs-su hgro* སྒྲིང་ལྷ་མོ་ goes into numbers; is counted: གྲངས་སུ་བཅུག་པ་ *grahs-su bcug-pa*, put into numbers; counted: གྲངས་སུ་ཡང་ *grahs-su yān* སྒྲིང་ལྷ་མོ་ even in number.

གྲུབ་རྒྱུབ་ *grab-rgyab* pride; boasting (*Sch.*).

གྲུབ་སྤྱོད་ I: *grabs* གཞི་ཕྱོད་ *gcom-byed*; གྲུབ་སྤྱོད་ *gra-sgrig* 1. preparation; arrangement; measures; contrivance; གྲུབ་སྤྱོད་པ་ to make preparation for; འགྲུབ་སྤྱོད་པ་ to prepare to go: གཞི་ཕྱོད་པ་ལྷ་མོ་ just as preparations were being made for slaughtering them (*Mil.*) 2. defined as རྩི་མེད་ལྷ་མོ་འབྱུང་བའི་རྩི་ "signifies the certainty about the time of immediate action": ཡོད་པ་ལྷ་མོ་ *yoñ-grabs hdug* was on the point of coming, or am just coming; འབྱུང་པ་ལྷ་མོ་ *hrdug-grabs* *byas-byuñ* was about to beat or strike; རྩི་ལྷ་མོ་ *ci-grabs* *byas-byuñ* was almost dying or dead; གཞི་ཕྱོད་པ་ལྷ་མོ་ *gsad-grabs* *byas-byuñ*, was about to kill: རྩི་ལྷ་མོ་ *grabs* was about to get or gain; རྩི་ལྷ་མོ་ *grabs* is about to slip or run away; རྩི་ལྷ་མོ་ *grabs* is about to finish; རྩི་ལྷ་མོ་ *grabs* on mutual agreement. 3. deliberation: རྩི་ལྷ་མོ་ *grabs* they were deliberating about me (in *W.*).

གྲུབ་སྤྱོད་ II. བྱེ་མ་ལྷ་མོ་ place or object of reflection, thought, etc.: གྲུབ་སྤྱོད་ལྷ་མོ་ *grabs-yul lta bu*, གྲུབ་སྤྱོད་ *grabs-gyis*, རྩི་ལྷ་མོ་ *ston-mo lta-bu*.

གྲུམ་ *gram (dam)* 1. རྩི་ལྷ་མོ་ *chu nah-gi rdo* a kind of stone found in water (*Nag.*) 2. གྲུམ་པ་ *gram-pa* swamp; marsh; fen (*Lex.*) 3. རྩི་ལྷ་མོ་ *hgrem-pa* (*Mñ.*).

གྲམ་པ་ཁམ་བུ *Gram-pa kham-bu* one of the places of pilgrimage of the Bon (*G. Bon.* 38).

གྲམ་ས *gram-sa* རྩམ་པའི་མེད་ stony.

གྲལ *gral* (*dal*) རྒྱུ་རྒྱུ་ལྟ་བུ་ *hphreñ-wa* བཞི་རྒྱུ་ row, range series; also a rope, cord; གྲལ་ཁྲུ་, གྲལ་ཁྲུ་, class, stratum.

གྲལ་མགོ་ *gral-mgo* or གྲལ་བྱི་མགོ་ *gral-gyi* *thog-ma* the upper end of a row; the uppermost place; the seat at the head of a table; གྲལ་མགོ་ *gyas-gral* the right hand row; གྲལ་མགོ་ *gyon-gral* the left hand row; རྒྱུ་མགོ་ *tshogs gral* 1. the order or file of monks in a religious congregation; གྲལ་མཐུ་ གྲལ་མཐུ་ གྲལ་མཐུ་ གྲལ་མཐུ་ many novices sitting in rows without being awry; གྲལ་མཐུ་ *bshugs-gral* the order of seats, also the order or row in which lamas and chiefs, high and low, sit according to their position or rank in any public or social gathering; རྒྱུ་མགོ་ row of religious symbols; རྒྱུ་མགོ་ row of offerings for the gods or offerings placed in one or more rows; གྲལ་མགོ་ the order or row in which the images are placed in a temple; རྒྱུ་མགོ་ row or order in which men are seated; གྲལ་གྲུ་ house-talk (*Jä.*); རྒྱུ་མགོ་ the row of supplicants waiting for benediction: རྒྱུ་མགོ་མཐུ་མཐུ་མཐུ་མཐུ་མཐུ་, when you are sitting with your brethren (fellow-believers) in one row.

གྲལ་སྒྲིག་ *gral-sgrig* or གྲལ་བྱ་སྒྲིག་ *gral-du sgrig-pa* to arrange in order, dispose in rows.

གྲལ་མཐུ་ *gral-tshes* = མཐུ་གྲུ་མཐུ་ *tshes-grañs* date; a consecutive date.

གྲལ་རིམ་ 1: *gral-rim* བཞི་རྒྱུ་ line; row; file in which monks sit in any religious service or congregation: རྒྱུ་མགོ་མཐུ་མཐུ་མཐུ་མཐུ་ *rgan-gshon*

gral-rim the order in which the young and old sit; the right of seniority; གྲལ་མཐུ་མཐུ་ the religious services of the perfected saints according to the order of seniority (*Zam.*).

Syn. གྲལ་བྱ་སྒྲིག་པ་ *gral-du sgrigs-pa*; རྒྱུ་མགོ་ *tshar-du dñar*; གྲལ་མཐུ་མཐུ་ *phreñ-bkod*; གྲལ་མཐུ་ *lu-gu rgyud*; རྒྱུ་མགོ་མཐུ་ *khriḡ chags bkod* (*Mñon.*).

གྲལ་རིམ་ II: (*dal-rim*) acc. to *Jä.* claim; title.

གྲལ་སྒྲིག་པ་ *gral skyoñ-wa* རྒྱུ་མགོ་ a shadow.

གྲལ་པ་ *gral-pa* a beer-house customer (*Jä.*).

གྲལ་མ་ *gral-ma* a small beam; rafter (*Cs*); གྲལ་བྱ་མཐུ་ *gral-bu gral-phyam* roof-laths; sticks which are laid close together and covered with earth (*Jä.*).

གྲལ་ *gras* class, order, series; rank, dignity; tribe (*Cs.*).

གྲལ་པ་ *gras-pa* 1. to bind, for རྒྱུ་མགོ་ *dras-pa*. 2. (Bengali) རྒྱུ་མགོ་ wooden beams or rails.

གྲི *gri* (*di*) རྒྱུ་མགོ་, རྒྱུ་མགོ་, རྒྱུ་མགོ་ a knife, weapon; རྒྱུ་མགོ་ *sabre*. Different kinds of weapons:—མཐུ་མགོ་ *chu-gri*, རྒྱུ་མགོ་ *gri-thuñ*, རྒྱུ་མགོ་ *ral-grihi bu*, རྒྱུ་མགོ་ *gri-gug*, རྒྱུ་མགོ་མཐུ་ *gri hkhyyog-po*, རྒྱུ་མགོ་ *dgra-sta*, རྒྱུ་མགོ་ *sta-ri*, རྒྱུ་མགོ་ *sta-gri*, རྒྱུ་མགོ་མཐུ་མཐུ་ *ral-grihi hkhurul-hkhor*, རྒྱུ་མགོ་ *gri-sgur*, རྒྱུ་མགོ་ *sa-rañ*.

Syn. རྒྱུ་མགོ་ *cañ-lañ*; རྒྱུ་མགོ་ *brdeg-cha*; རྒྱུ་མགོ་མཐུ་ *rjes-su gcod*; རྒྱུ་མགོ་ *lag-skyoñ*; རྒྱུ་མགོ་ *zla-wa hdsun-byed*; རྒྱུ་མགོ་མཐུ་ *gyul-du hdsin*; རྒྱུ་མགོ་མཐུ་ *mtshon-chahi gshi*; རྒྱུ་མགོ་མཐུ་ *sgrol-byed*; རྒྱུ་མགོ་མཐུ་ *dpal-gyi sññi-po*; རྒྱུ་མགོ་མཐུ་ *gcod-byed*; རྒྱུ་མགོ་ *ca-ma-ka* (*Mñon.*).

གྲི་པ་ *gri-kha* the edge of a knife.

གྲི་གུ *gri-gu* = ཐུག་ཅིག *khug-cig* niche; corner (A. 57): ཡང་རྩེ་གདན་གྱི་གྲི་གུ་བུད་མེད་ཅིག *yañ Rdo-rje gdan-gyi gri-gu na bud-med cig* again a woman in a niche of the temple, &c., at Vajrāsana.

གྲི་གུ་ཚུང *gri-gu chuñ* ཀྲའི་རི་ small knife.

གྲི་གུག *gri-gug* ཀྲའི་རི་ a short crooked sword.

གྲི་གུམ་མཚན་པོ *Gri gum-htsan-po* one of the ancient kings of Tibet, son of *Srib-khri-htsan*, who was assassinated with a knife.

གྲི་ནོན *gri-non* ལཡ་ n. of a disease.

གྲི་བྱ་གལ་གྱི་གནོད་པ་ལྟ་བུ *gri bya gag-gi gçog-pa lta-bu* མཚན་པོ་ཀྲ་ལུང་པ་ལྟ་བུ་ཀྲ་ལུང་པ་ a knife of the shape of the wings of a cock.

གྲི་བྱ་རྩོག་གི་མཚན་པོ *gri bya rog-gi mehu* མཚན་པོ་ཀྲ་ལུང་པ་ a knife of the shape of the crow's bill.

གྲི་མག *gri-mag*, v. གྲིབ་མ *grib-ma*.

གྲི་དམར *gri-dmar* (lit. the red knife) knife of superior quality manufactured in Tibet.

གྲི་མཚན་པོ *grihi-so* sharp edge of a knife.

གྲི་མཚན་པོ་མཚན་པོ *grihi tse-mo* ཀྲའི་རི་ the point of a scimitar or sword.

གྲི་ཕྱ *grihu* a small knife.

གྲི་ཤ *gri-ṣa* explained as རྒྱལ་པོ་དང་མ་གྲི་ལ་ཤི་བའི་ཤ *skyes-pa dar-ma gri-la ṣi-wahi ṣa*, flesh of an adult man who has been killed with a sword (this flesh being used in sorcery).

གྲི་རྩམ་པ *grir rñam-pa* or གྲི་བཟོད་པ *grir good-pa* or གྲི་འགུམ་པ *grir hgun-pa* to kill (or being killed) with a knife.

གྲི་ན་པ *grin-pa* (*din-pa*) prob. རྒྱལ་པོ་ *sgrin-po* skilful; clever (*Jā.*).

གྲིབ *grib* (*ḍib*) shade; defilement; stain or spot; filth; contamination, mostly in

a religious sense: གྲིབ་ཡོན་ *grib-yoñ* contamination, pollution will arise: རྩེ་གདན་ *ro-grib* defilement by or from a corpse; གྲིབ་སེལ་ *grib-sel* the removal of defilement; also one in whom there is no defilement; n. of a Buddha. རྩེ་གདན་ *zas-grib* unclean food or pollution of food; གོས་གྲིབ་ dirty clothes, or defilement in clothes; རྩེ་གདན་ *yugs-grib* or pollution of widowhood; བག་གྲིབ་ or the defilement that is brought by different people assembled in a marriage; དམར་གྲིབ་ *dmar-grib* or pollution of blood or anything slain red-handed; དམ་གྲིབ་ pollution by the breach of a vow; unchastity; བཞེན་གྲིབ་ defilement by quarrel or fight; བཞེན་གྲིབ་ defilement in slaughter pertaining to butchers, or defilement from murder; མན་པོ་གྲིབ་ defilement caused by oath or by the barbarous custom of killing animals and swearing over their blood (prevailing among the Kham-pa tribes); མན་པོ་གྲིབ་ defilement from incest.

གྲིབ་ཀྱི་ཕུ *grib-kyi phu* shady valley, generally on the north side of a mountain range (cf. སྒྲིབ་མ *sribs*); གྲིབ་ཕྱགས་ *grib-phyogs* the shady side of a hill or mountain, the side not exposed to the sun.

གྲིབ་ཁུས་ *grib-khrus* the washing of defilement.

གྲིབ་ཅན་ *grib-can* stubborn; refractory (*Jā.*).

གྲིབ་མཛོད་མ་ *grib-mdos* offerings made to Bon deities for removing some defilement.

གྲིབ་གནོད་ *grib-gnon* 1. རྩེ་གདན་པ་ shadow, or 2. བཞེན་པ་ གྲིབ་ *htsog-pa* *grib* defilement from unclean things, filth, night-soil, &c.: མཚན་པོ་གྲིབ་པ་ གྲིབ་གནོད་པ་ *chos-grwar grul-bum grib-gnon hstun* in a religious school there should be protection against defilement from harpies (*Zam. 2.*).

गुग्गु *Gru-ga* 1. clew; hank. 2. n. of a country. 3. stone or paint of whitish-blue colour.

གུ་གུ *gru-gu* 1. a thread-ball; yarn in round ball. 2. མཚོན་ཀྲ་ཀྲ *Mtshon-gyi gru-gu* n. of a village in Tibet (*Jig.*).

ལུ་ལུ་ལུ་ *Gru-gu Rgya-ra* n. of a village
in Kham (*Loc.* 27).

₹ 2 *gru-gla* passage money at a ferry;
a boatman's fee.

गुंकर *gru-char* 1. rains; rainy season:
 गुं.गुं.कृ.प.प्र.प.र.देव.प.प.दे.कर *yul-gru kun-la*
khyab-par hbebs-pahi char rains that fall
 over the whole country and produce a good
 harvest. 2. a fine, fertile rain (*Sh.*).

गुंम *gru-ma* (*du-ma*) angle; corner;
convex or concave; also edge, border, brim.
(Cs.).

गुच्छ *gru-chod* or गुप्ति *grub-zin* कोण
corner; angle.

གུ་གཤམ་ *gru-gsum* triangle; གུ་བཞི་ *gru-bshi* a square; གུ་དང་ *gru-dran* a right angle; གུ་ཡོན་ *gru-yon* or གུ་གཡེན་ *gru-gyel* oblique angled.

gru-bhshi n. of a stone: ལུ་བཞིས་ཀྲ་པ་
ལུ་ཞེ་བུ་མེད་པ་ཟེན་ gru-bhshi's *klad-pa* gao shiñ-
chu-ser hden the stone called Grub-bhshi
heals the brain and draws out pus.

गुहदेक *gru-hdren* नियामक, defined as गुहदेक
 दुहहयपदे गुहदेक *gru nañ-du hjug-pahi skye-*
hohi min, person conveyed in a boat. Peo-
 ple who journey by boat are:—अहोदय
 guest; दुहहयपदे merchant, trader; गुहदेक
 boat passengers.

सु.५ *gru-pa* ferrýman.

ལྷ་བོ་ *gru-bo* = ལྷ་གཟིངས་ *gru-gziñs* ship
(Jä.).

+ ལྷ་བཅས་ *gru-btsas* boatman's fee; ལྷ་
བཅས་པ་ *gru btsas-pa*, ཅུ་ལ་ཁྲའ་ཤུད་པ་པོ་ *chu-la khral*
sdud-pa-po tol collector of a ferry.

gru-tshugs, གུ་རུ་ཤུག་ས་ gru-gtoñ-sa a
ferry or ghat: de nas Se-dmar gyi-gru-
tshugs-la byon-nas, then he arrived at the
ferry of Se-dmar (A. 91).

gru-tshums-pa = བརྒྱ་ཐུགས་པ་ or བརྒྱ་ཐག་
to sit silent, without speaking.

गुर्खा *gru-hsin* पीतलक, पीतल 1. n. of a mountain in the south of India; also the residence of Avalokites'vara on the small island of Puto off Shanghai; n. of the residence of the Grand Lama at Lhasa. 2. an harbour.

ལུ་ཡི་ཡན་ལག *gru-yi yan-lag* = ལུ་སྐྱ *gru-skye*
an oar (*Mñon.*).

ལྷ་ཡི་རབ་ *gru-yi rab* = ལྷ་ཤར་ *gru-ṣan* a ship
(*Mñon.*).

ལྷ་གི་ཁོག་པ་ *gru-yi gçog-pa* = ལྷ་སྐྱ *gru-skya*
oar; the wings of a boat (*Mñon.*).

Syn. གུའི་ཡན་ལག་ *gruhi yan-lag*; གཡོབ་བྱིད་ *gyob-bye*; སྐྱ་བ་ *skywa* (*Mñon.*).

गु-यिस्-स्रोल *gru-yis sgrol* नाविक a navigator.

गुह्यस्य ग्रु-लस ह्दस-पा चतिनौ: one
who has made a voyage.

གུ་གན *gru-čan* = གུ་ཁྱི་རབ *gru-ḡi rab* a ship ;
 གུ་གན་ཁ *gru-čan kha* = གུ་ཁྱི་རབ་ས *gruñ-ḡiāñ*
sa starting or landing place of a ferry ; གུ་
 གན་པ *gru-čan-pa* ferryman ; གུ་ཤོན་པ *gru-*
la shon-pa to go on a ferry-boat.

གུ་མོ་ *gru-mo* (*du-mo*) the elbow; གུ་མོ་ *gre-mo*, ཀུ་ནི་ *ku-ni*, ཀུ་ཤོར་ the elbow, or ཀ་ལུ་ནི་ *ka-au-ni* ཀ་ཡན་པོ་, གུ་མོ་ལོ་རྩལ་ལ་པར་པའི་རྩ་རྟེན་ *lag-pahi-tshigs-pa bar-pahi rtse-tog* the top-most piece of the middle joint of the arm: གུ་མོར་ཁ་ཁྲུང་ཀ་བཟུང་བ་ *gru-mor kha tram-ka* holding a trident in the hollow of his elbow. གུ་མོ་ལོ་རྩལ་ལོ་རྩལ་ *lag-pahi gru-mo* is defined as རྩལ་ལོ་རྩལ་ *la-pa-pa*; གུ་མོ་ལོ་རྩལ་ the hollow of the

elbow joint: ལག་པའི་གུ་མོ་རེ་ཆོ་པའི་ཐུ་མོ་རེ་རྒྱུ་ན་
 lag-pahi gru-mo re jo-wohi pus-mohi
 steñ-na bshag resting each elbow on the
 knees of the lord (A. 135).

གུག་པ་ grug-pa to break into small
 pieces; to crumble; to bruise; གུག་པའི་འབྲས་
 grug-pahi hbras bruised rice (Sch.); གུགས་ཐུ་
 grugs-bu something broken.

གུང་པོ་ I: gruh-po (duñ-po) = གུང་བ་ gruh-
 wa, གུང་པོ་ gbyañ-po, རིག་པ་འཇིགས་པ་ rig-pa grims-
 pa 1. very intelligent; ཅུར་ལེན་ clever; wise;
 prudent. 2. meek; mild; gentle (Cs.).

གུང་པོ་ II: the corn seed that is not
 rotten (Jig.).

གུབ་ grub I: (dub) pronounced rub, in the
 upper Himalaya's and Shar-Khombu,
 signifying in *Ld.* all: གུབ་ཤི་སྐོང་ grub-ṣi-soñ
 all are dead (Jā.). Rüb-te: altogether,
 jointly.

གུབ་ II: སྐྱེད་པ་པོ་དངོས་སུ་མེད་པར་རང་རང་གིས་
 གུབ་པ་ byed-pa-po dños-su med-par rañ-rañ gis
 grub-pa anything accomplished or done
 by itself without any agent.

གུབ་མཆོག་ grub-mchog = གུབ་ཅེན་ a great saint;
 གུབ་མཆོག་མ་ grub-mchog-ma སྐྱོན་ཅེན་མ་ a female
 saint.

གུབ་ཐོབ་ grub-thob, སྐྱེད་པ་ a saint, occurs in
 the following passage of (Zam. 2):—གུབ་
 ཐོབ་རིམ་གྱི་གུལ་རིམ་བཞིན་ grub-thob rim-gro gral-rim
 bshin གུབ་བཞེས་ grub-bñes one who has
 gained perfection.

གུབ་མཐའ་ I: grub-mthah 1. སྐྱེད་པ་, མཐའ་པ་
 established conclusion; opinion; theory
 (Zam.): ཐུ་ནང་གི་གུབ་མཐའ་མ་འཇམས་པར་ there being
 no conformity of doctrinal principles
 between the Brāhmans and the Buddhists.

གུབ་མཐའ་ II: = ཐར་པའི་སྒྲོ་མོས་ thar-pahi blo-gros
 resolution for liberation from miseries;
 determination for obtaining Nirvāṇa
 (Mñon.).

གུབ་པ་ grub-pa I: 1. སྐྱེད་པ་, སྐྱེད་པ་, སྐྱེད་པ་, སྐྱེད་པ་
 ཐོབ་པ་, ཐོབ་པ་, ཐོབ་པ་, ཐོབ་པ་; pf. of གུབ་པ་ to accom-
 plish 2. གུབ་པ་ཕྱིན་པ་ grub-par byed hzug
 སྐྱེད་པ་, སྐྱེད་པ་ a saint: གུབ་པ་མཐའ་པ་ grub-pas
 btags-pa སྐྱེད་པ་ཐོབ་པ་ accomplished by a saint;
 གུབ་པ་མཐའ་པ་ taught or preached by a saint;
 གུབ་པ་ཕྱིན་པ་ grub-par gyur-cig སྐྱེད་པ་ be
 it ready, complete, perfect.

གུབ་པ་ II: རྩི་པ་ zin-pa སྐྱེད་པ་, སྐྱེད་པ་ exist-
 ing; success; མ་གུབ་པ་ ma grub-pa not exist-
 ing (Jā.): གུབ་པ་དང་བདེ་བ་ grub-pa dañ bde-wa
 རྩི་པ་ the happiness arising from yoga
 or union with the supreme spirit (in Brah-
 manism) and with the eternal Cūnyatā or
 void in Buddhism: གུབ་པ་ལུས་ grub-pa lus, the
 formed body, either the frame, the struc-
 ture, the body, or more prob. an abbre-
 viation of གུང་པོ་ལྔ་ལས་གུབ་པའི་ལུས་, the body that
 is made of the five skandha (aggregates);
 གུབ་པའི་དོན་ཅན་ grub-pahi don-can what is neces-
 sary in the charms of necromancy for pro-
 pitiation; སྐྱེད་པ་ mustard.

གུབ་པའི་དབང་ཕྱུག་ grub-pahi dwañ-phyug = གུབ་
 ཅེན་ grub-chen great saint (Yig. k. 11).

གུབ་པའི་རང་བྱུང་གུན་རས་གཟིགས་ Grub-pahi rañ-
 byon spyan-rañ gziṣ the saint originated or
 existing by himself; the self-formed
 Avalokites'vara; ལུན་གུབ་ lhun-grub or ལུན་གྱི་
 གུབ་པ་ lhun-gyi grub-pa སྐྱེད་པ་ self-origi-
 nated or self-formed: དོན་གུབ་ Don-grub or
 དོན་མཐའ་ཅན་གུབ་པ་ Don thams-cad grub-pa སྐྱེད་པ་
 སྐྱེད་པ་ a name of the Buddha, in whom there
 is the fulfilment of every purpose; also the
 name of a magic spell or formula.

གུམ་པ་ grum-pa the Tibetan badger:
 རྒྱུ་མེས་འཛིན་པ་ཕྱི་བ་དང་གུམ་པ་མ་གུང་གིས་གཟུང་ rluñ
 sems hdsin-pa phyi-ba-dañ grum-pas kyañ-
 ces gsuñ he said both the badger and the
 marmot know how to suspend animation

and *rlung*—a reflection upon the the practices of Tibetan ascetics or *nal-jor* (A. 70): གུམ་པོ་རྒྱ་མམ་རྒྱ་གཞུང་ལོ་མམ་ *grum-paḥi rgyu ma srgyu-gzer lojoms* the intestines of the badger overcome colic.

གུམ་པོ་ *grum-po* a maimed person; a cripple.

གུམ་བུ་ *grum-bu* (*dum-bu*) or གུམ་ནད་ *grum-naḍ* also called རྩམ་ *trem*, gout or rheumatism. ག་གུམ་ *ga-grum*, acc. to *Jä*. རྩག་གུམ་ *dreg-grum* podagra; a feeling of lameness in the limbs; རུམ་གུམ་ *ruḥ-grum* gout affecting the bones; ཅ་གུམ་ *tsa-grum* rheumatic pain in the muscles. ཅ་གུམ་ *chu-grum*, གུམ་དྭགས་ *grum-dkar*, གུམ་ནག་ *grum-nag* seem to be varieties of small-pox.

གུལ་བུམ་ *grul-bum* (*ḍul-bum*) རྒྱལ་པོ་ *grul-po* a class of vampire-ghouls feeding in cemeteries; གུལ་བུམ་མ་ *grul-bum-ma* རྒྱལ་པོ་ *grul-po* females of the above.

གུལ་བུམ་ཅན་ *Grul-bun-can* n. of a medicinal drug; an esculent root, *Arum campanulatum*. (a cure for piles).

Syn. རྩམ་མོ་ *rtsub-mo*; ག་གོན་ *ga-gon*; མཐོང་ག་ *arḡa-hjoms* མཐོང་ག་ *arḡa-hjoms* that which cures piles: བྲ་བོ་མོད་ *bra-bo rgoḍ*; མཐོང་མོད་ *hdeḍ-byed* *spoñ-po* (*Mñon.*).

གུལ་བུམ་ལྔ་བའི་རྒྱ་ལོ་ཅན་ *grul-bum zla-wahi nu sho-can* are the following three:— གུ་དུག་ *klu-dug* (ནག་ *nag*), གུ་མཐོང་དུག་ *gzah-dug* (དྭགས་ *dkar*), གུ་མཐོང་དུག་ *gñan-dug* (ཁ་ *kha*) (*Sman.* 350).

གུམ་པོ་ *grus-po* (*du-po*) a yak only two or three years old (*Jä*).

གེ་ *Gre* (*deh*) རྒྱལ་པོ་ *grul-po* the eleventh of the twenty-seven constellations mentioned in works on astronomy.

Syn. མཚོ་རྒྱམ་ *mtsho-skyes*; རྩ་ཅུ་ *rtā-chu*; མཚོ་རྒྱམ་ *htsho-skyes* (*Mñon.*).

གེ་རྒྱམ་ *gre-skyes* རྒྱལ་པོ་ *grul-po* born in the constellation of རྒྱལ་པོ་ *grul-po*.

གེ་ག་ *gre-ga* a sheet of paper (*Jä*).

གེ་ས་ *Gre-sna* n. of a place in the province of *Koñ-po* in Central Tibet.

གེ་བ་ *gre-wa* (*de-wa*) = མགྱིན་པ་ *mgrin-pa* or གྲོ་ལུ་ *glo-yu* གྲོ་ལུ་ *glo-yu* the fore part of the neck, the throat, both wind-pipe and the gullet; voice: གེ་བ་བདེ་མོ་ *gre-wa bde-mo* a good voice; གེ་བ་གཞུག་པ་ *gre-wa gags-pa* obstruction in the throat; hoarseness; གེ་བ་དང་བ་ *gre-wa, dar-wa* a stertorous voice; གེ་བ་མཐོང་མོད་ *gre-bśal btañ-byed* in *W.* to hawk; to hem; to clear the throat (*Jä*).

གེ་པོ་ *gre-po* a species of demons; གེ་མོ་ *gre-mo* female demons of this kind.

གེ་མག་ *gre-mag* vulg. for གེ་མ་ *gra-ma* awn of barley or of *Poa* grass.

གེ་མག་འབུ་ *gre-mog hbu* in *W.* ant; emmet (*Jä*).

གེ་ན་ *gren* occurs in གེ་ན་གྱི་དོང་དུ་བཅུངས་པའི་རི་མོ་ཅན་ *gren-gyi don-du bciñs-paḥi ri-mo can.* (*Jig.* 32).

གེ་ན་ཚག་ *gren-tshag* plaited wicker-work in straight rows.

༥ གེ་འུ་ I: *grehu*, or རྩུ་ *drehu*, a young bear: རྩུ་མོ་ལོ་ལོ་གེ་འུ་ལོ་ལོ་ *co-roḥ grehu-gcig phul-was* Cho-ro having presented a young bear (*A.* 63).

གེ་འུ་ II: མཐོང་ *pea*, peas; མོན་མཐོང་གེ་འུ་ *mon-sran grehu* a kind of pea growing in the Sub-Himalayas.

གྲེས་མ *gres-ma* 1. the flashing lightning (*Schtr.*). 2. རྩེས་མ *dres-ma* a kind of plant: གྲེས་མའི་གྱི་སར་སྤྱོད་གསོད་སྒྲུང་ཐབས་འཛུགས་ *gres-mahi ge-sar srin-gsod glañ-thabs kjomg* the pistil of *dresma* kills worms and overcomes the diseases called *glañ-thabs*.

གྲོ *gro* གོལ་མ་ wheat; གྲོ་སྐམ་ *gro-skam* dry wheat.

གྲོ་ག *gro-ga* (*do-ga*) or གྲོ་ཁ་ *gro-kha* གྲོ་ཁ་ཤེན་གྱི་པ་ལྷ་མོ་ *glān-stag paḥi paḡs-pa*, white birch bark used for writing charms on; also acc. to *Jā.* used for ornamenting bows: རང་ལུ་ཕ་རྩེས་མའི་གྲོ་གཤེན་གྱི་པ་ལྷ་མོ་འཛུགས་པའི་བྲིས་ wrote these mantras on white cloth or paper or leaves of the palmyra or the bark of the birch which grew in their country (*Surañ.*).

གྲོ་དང་ *gro-doñ* the winter granary of wheat in Tibet; an under-ground cell where wheat is kept during the winter.

གྲོ་ཤག *gro-tshag* sieve for sifting wheat.

གྲོ་བ *gro-wa* or གྲོ་མོ་ *gro-mo* reddish grey.

གྲོ་བཞིན *Gro-bshin* འཕགས་པ་འཕགས་ the twenty-second or twenty-third constellation in the astronomical works of Tibet and India.

Syn. འཕྲོག་ཕྱིད་ *hphrog-byed*; བོན་པོ་ *bon-po*; བུ་ཐོ་ *bya-sbo* (*Mñon.*).

གྲོ་བཞིན་གྱི་ཟླ་བ *Gro-bshin gyi ṅa-wa* འཕགས་པ་འཕགས་ the full moon in the month of July-August.

གྲོ་བཞིན་གྱི་ལྷ་མོ་ *Gro-bshin-gyi zla-wa* or ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *zla-wa ḥdun-pa* the month of *Grāvāṇa*.

གྲོ་བཞིན་ཕྱིད་ *gro-bshin-byed* (*do-shin-ché*) hole under the ground where wheat is kept in winter (*A. K.*).

གྲོ་ཡོས་ *gro-yos* (*do-yo*) parched wheat or corn.

གྲོ་རིལ་ *gro-ril* ball of dough, or lump made of moistened wheat flour.

གྲོ་སྐག་ *gro-sog* (*do-sog*) stalks of wheat, wheat-straw.

གྲོ་མ *gro-ma* (*do-ma*) मटारस, कसेरू 1. the sweet potato of Tibet. 2. name of a herb (*Vai-ṣṇ.*) [the grass *Scirpus Kysoor*]S. གྲོ་ཕྱོ་ *rgya-gro* or གྲོ་ཕྱོ་མ་ *rgyahi gro-ma* the potato introduced from India: གྲོ་མ་མངར་ཡང་རྩེས་མའི་མ་འཕྲུ་གཞོད་ the potato being sweet is cooling and stops diarrhoea.

གྲོ་མ་ལུང་ *Gro-ma luñ* n. of a place in the north of Tibet (*Ka-thañ. 168*).

གྲོ་ལུང་ *Gro-luñ* n. of a village in the province of Lho-kha.

གྲོ་ལོ་མ *gro-lo-ma* (*do-lo-ma*) གོས་ཆེན་ *gos-chen* a kind of satin; silk stuff.

གྲོ་ས *Gro-sa* village in the district of Phenyul.

གྲོ་ཏོ་ *Gro-ho* (*do-ho*) ཕྱག་རྒྱ་རྣམས་མོ་ *phyag-rgya rñams-so* a mystical word used in the *Mahānūdrā Tāntrik* rites (*K. g. ༡ 215*).

གྲོག་ *grog*=གྲོག་མ་ *grog-ma* or གྲོག་མོ་ *grog-mo* (*dog-mo*) पिपीलिक, अना ant; emmet.

Syn. སྤྱོད་ཐན་མ་ *srin phran-ma*; གྲོ་ཕྱོ་ར་ *rgyu-rgyu-ra*; གཤིན་རྗེའི་བུ་ *gçin-rjeḥi-bu* (*Mñon.*).

གྲོག་སྐད་ *grog-sked* waist of the ant; also narrow as that is.

གྲོག་མཁར་ *grog-mkhar* बल्मीक ant-hill.

Syn. བརྒྱུ་ཕྱི་བོ་ *brgya-byin spyi-wo*; རྩེ་མོ་ *nor-ldan ḥrtseḡs*; གྲོག་མའི་ར་ *grog-mahi-tshhñ*; གྲོག་མའི་མཁར་ *grog-mahi mkhor* (*Mñon.*).

གྲོག་པོ་ *grog-po* 1. རྩེ་མོ་ a deep ravine in which a torrent flows; the sides of such

ravines are termed *gad-pa*, ཅུ་ཅེན་པོས་བྱས་ནས་བྱང་བའི་ཐོག་པོས་, ཅུ་ཅེན་པོས་བྱས་ནས་བྱང་བའི་ཐོག་པོས་ *chu chen-pos brus-nas byun-wahi grog-poham*, *gad-pa yañ-zer*, that which is caused by the erosion of great waters is also styled *grog-po* or *gad-pa*.

ཐོག་ཐུ་ to *grog-sbu*, v. ཐོག་མ་ *grog-ma*, ant (*Nag. 52*).

ཐོག་མར་ *grog-tshan* = ཐོག་མའི་མར་ *grog-mahi tshan* ant-hill.

ཐོག་ཤིང་ I: *grog-shin* or འཕྲོག་ཤིང་ cultivation in uneven narrow ground away from villages or gen. in wild places where cattle are pastured.

ཐོག་ཤིང་ II: མ་དང་གཤེན་རྒྱངས་ཅུ་མྱི་སེམ་ *rma-dan gzer skrañs chu sri-sel* n. of a medicine which cures obstruction of the urine; a kind of moss growing on the sides of chorten, and old walls, etc.

ཐོག་གཡང་ *grog-gyan* lateral gully on hill-side: ཐོག་ཅུ་ *grog-chu*, brook; rivulet, v. ཐོག་པོ་ *grog-po*.

ཐོག་གཤར་ *grog-gzar* a torrent pouring down a ravine.

ཐོག་མ་ *grog* སྒྲུ་, སུམ་པི་, མེ་ཐུན་, སུམ་པི་, སྒྲུ་, སྒྲུ་, སྒྲུ་ a friend, companion, fellow-labourer, assistant; paramour, also husband; ཁ་ཐོག་མ་ *kha-grog* a seeming friend; a friend in words; a false friend; རྟོན་ཐོག་མ་ *rtin-grog* or རྟོན་ཐོག་མ་ *gnin-grog* true friend, bosom friend, associate, companion, comrade, fellow; ཐོག་མ་ཁྱི་ *grog-khye* playmate or play-fellow; རྒྱུད་ཐོག་མ་ *dpun-grog*, fellow combatants comrades; རྩུག་ཐོག་མ་ *hdug-grog* or བུག་ཐོག་མ་ *bshugs-grog* fellow-lodger; དགའ་ཐོག་མ་ *dgah-grog*, གཤན་ཐོག་མ་ *gtan-grog* spouse; husband; wife; འདྲ་ཐོག་མ་ *hdod-grog* or འདྲ་ཐོག་མ་ *hdod-rogs* sweetheart; མཛེས་ཐོག་མ་ *mdsah-grog* a lover; གཤེན་

ཐོག་མ་ *gzim-grog* bed-fellow (not only concubine); དམག་ཐོག་མ་ *dmag-grog* ally, confederate (in war); ལས་ཐོག་མ་ *las-grog* colleague; journeyman; under-workman; རྩེག་ཐོག་མ་ *tshig-grog* an auxiliary word. [*N.-B.*—In pop. works and colloq. language the word ཐོག་མ་ sounded *ro* or *rog* is combined with verbs in the imp. To give a polite turn to any request; “*nan-ro-nang*” please give; “*tön-ro-nang*” “will you kindly show,” etc.

ཐོག་མ་རན་ *grog-shan* a bad friend.

ཐོག་མ་དན་ *grog-dan* སྒྲུ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ help or assistance.

ཐོག་མ་འདྲིས་ *grog-hdri* mutual friendship.

ཐོག་མ་པོ་ *grog-po* (*tog-po*) སྒྲུ་, སྒྲུ་, སྒྲུ་ friend; ally.

ཐོག་མ་ཐེད་པ་ I: *grog-byed-pa* to be friend; to make friendship; to assist; to be friends.

ཕན་ཚུན་ཐོག་མ་ཐེད་པ་ to cultivate friendship, to be mutual friends.

ཐོག་མ་ཐེད་ II: སྒྲུ་ལྷ་ལྷ་, སྒྲུ་ assistance; aiding.

ཐོག་མ་ཐེད་པ་ *grog-byed-pa* is synonymous with རོག་མ་རམ་ *rog-ram*; in writing sometimes རྟོན་ཐོག་མ་ *doñs-grog* is also used.

ཐོག་མ་མོ་ *grog-mo* a female friend; also a mistress.

Syn. ལྷ་མོ་ *zla-mo*; རྩེན་མོ་ *na mñam-ma*; མོ་ལྷ་མོ་ *pho ña-mo*; ལྷ་ལྷ་མོ་མོ་ *kun-spyod mtshuñs-ma*; འཕྲོན་ལྷ་མོ་ *hphrin skyel-ma* (*Mñon.*).

ཐོག་མ་བཟང་ *grog-bzan* or ཐོག་མ་བཟང་པོ་ *grog-bzan-po* སྒྲུ་ལྷ་ལྷ་, སྒྲུ་ friendship, also sweetheart.

ཐོང་ I: *groñ* or *groñs* pf. of འཕྲོང་བ་ to die; ཐོང་འཕྲོག་ *grññ-hjug* resurrection bringing life to a dead body, translating

the soul from one body to another: བཞུན་
འགྲུའི་དོན་མཛད་ཅིང་སྐལ་ལྷན་གྱི་གྲོང་འཇུག་ལན་བཞིར་མཛད་པར་
གྲགས་ཤིང་ having done service to religion,
and living beings he is said to have four
times performed the noble work of transla-
ting a soul from one body to another
(J. Zan.).

ॐ II: 1. ग्राम, पुरी an inhabited place;
 a village; hamlet; also house; ग्रुग्रो *grgya-*
groñ a place of a hundred; स्टोग्रो *stoñ-groñ*
 thousand houses or households (*Jü.*); ग्रो
 वाग्रो *groñ-la-hgro* ग्रामं गच्छन् going or gone
 to the village: ग्रोग्सुममथारब्ये *groñ-gsum*
mthar-byed त्रिपुरान्तक he who has destroyed
 the three habitable spheres, the god Ś'iva.

ग्रोह-क्षेत्र *groh-khyer* (*doñ-khyer*) पुर,
 मन्दिर, नगर, पत्तन, पुर a town or city ;
 a place which is surrounded by a
 wall, originally a palace. That is called
 a country or युल *yul* where there are
 100 lakhs of households, a place where
 there are 100,000 households is called
 युल-वर्जिन *yul-hkhor* or province. In a city
 (ग्रोह-क्षेत्र *groh-khyer*) which is gen. fortified
 there should be at least 10,000 households ;
 a town with population less than 800 is
 called a ग्रोह *groh* in Sans. ग्राम.

Syn. མོ་བྱང་ལོ་ཤོར་ *pho-bran lkhor*; མི་གྱུང་ *mi-groñ*; གྱུང་ཁྱིམ་ *groñ-khyim*; ལུས་ཅན་གནས་ *luṣ-can-gnas*; དམངས་འདུལ་གནས་ *dmahs-hdul-gnas*; ལུང་གཏི་ *mur-ga-ti*; ས་བསྐོས་ *sa-bṣkos*; ལྷོད་པའི་ལུང་བུ་ *spyod-pahi phur-bu*; འཇིགས་མེད་གནས་ *ljigs-med-gnas*; མི་བསྐྱོད་གནས་ *mi-bṣkyod-gnas*; ལྷུང་བྱེད་ *sruñ-byed*; ལྷོང་བྱེད་ *skyoñ-byed (Mñon).*

རྒྱུ་ཁྱེད་དག་ *Groñ-khyer dgra* ཕུ་རའི་ the
 enemy of the city, S'iva.

क्रौन्ध्रिन्ः२३३३ *Groñ-khyer hjig* पुरन्दर
 Indra.

གྲོང་ཁྱེར་ *groñ-khyer rje* = ལུང་གྲིང་པོ་ *yul-gyi bdag-po* or ལུང་ཁྱོད་དབང་ *yul-hkhor dwañ*

sheriff, also the chief of a city; also རྒྱལ་ཕྱོད་
rgyal-phran a petty *Rājā* (*Mñon.*).

གྲོན་ཁྱེད་ *Groñ-khyer spyod* met. for a
crow.

* *groß-khyer dpal-yon-can* श्रीदाक्षिनगर (Schr.; Tā. 2, 166).

* *groñ-khyer me-tog* कुहमपुर
(Schr.) lit. the city of flowers; it is the
same as Pātaliputra or Patna.

མྱོང་གི་གཙན་གཙན་ *groñ-gi gcan-gzan* कुकुर
met. for dog (*Mñon.*).

ཁྱང་གི་བརྗེད་པ་ *groñ-gi brjod-pa* བོའོ་ *pro-*
 vincialism; country or rurallanguage; ཁྱང་
 གི་རྩེ་འཕྲོང་ *groñ-gi ñe-hkhor* རྩ་མོ་ཤར་ཆུང་ *the*
 suburbs: ཁྱང་གི་འཇམ་མོ་ *groñ-gi hthab-mo*
 feuds and quarrels (among villagers).

ग्रौन्-गी ब्दग *Groñ-gi bdag* ग्रामाधिप, ग्रामणी
the headman of a village.

གྲོང་དྲ་པ་ནན *groñ dra-wa-ean* चक्रचारिन् (གྲོང་
 མཐའ་ལྷ་དྲ་པ་མཚོན་པ *groñ-mthah la-dra-wa hskor-*
wa) a town surrounded with fortifications;
 གྲོང་གྱི་དྲ་པ *groñ-gi dra-wa* चक्र a circle or
 circuit of a village; fortification round a
 city: གྲོང་གྱི་ལྷ་ཐྱང་མ *groñ-gi hphreñ ldan-*
ma, ཕར་མཚའི་ལྷ་མོ *phar-mthah lha-mo* the village flower-woman:
 གྲོང་གྱི་གཙོ་བོ *Groñ-gi gtsa-wo* the chief man
 in a town or village; a headman.

གྲོང་གྲངས *groñ-grañs* the number of houses
in a village or town.

གྲོང་མཚོག *groñ-mehog* chief city; also
scene ; sphere.

རྒྱུང་བསྟན་ *groñ-hsñen* a རྒྱང་དུ་མཆོག་མཆོག་སྒྲུབ་
 རྒྱུད་པ་ a lama who performs meditations or
 asceticism remaining inside a village
 or town; དེན་ན་མི་བསྟན་པའི་རྒྱང་བསྟན་དང་པ་དང་ *dhen-*
na mi hsten-pahi groñ hsñen dar-wa dan one
 not performing the practice of asceticism
 by going to any solitude (*Ya-sel*, 21).

ཁྱོད་གཏམ *groñ-gtam* country speech or language.

ཁྱོད་བདག *groñ-bdag* = ཁྱོད་པའི་གཙོ་བོ *groñ-pahi gtso-bo* the headman of a village or city.

ཁྱོད་རལ *groñ-rdal* = ཁྱོད་བཅའ་ *groñ-brdal* འཇམ་པད, སྒྲིམ་པ a large town (which is not enclosed by a wall) together with its suburbs.

ཁྱོད་ཐུའི་སྤྲ་མ་མཁན *groñ-sdehi phra-ma mkhan* = དྲུགས་ཤིང་བྱེད་མཁན *dkrugs-ciñ byed-mkhan* one who causes or excites brawls, feuds, etc., among village people or communities.

ཁྱོད་པ *groñ-pa* a villager; one holding a house; a tenant.

ཁྱོད་པའི་ཆས་ *groñ-pahi chos* = མོ་མོ་འབྲེག་པ *pho-hkhrig-pa* sexual union (*Mñon.*).

ཁྱོད་པའི་ཆས་ཀྱིས་མ་གྲོས་པ *groñ-pahi chos kyis-ma gas-pa* = ཐུ་མོ་མོ་དང་མ་སྤྲད་པ *bu-mo pho-dan ma phrad-pa* virgin purity; a maiden not touched by a male (*Sman* 289).

ཁྱོད་དབྱན *groñ-dpon* ग्रामणी, वन्दा, पुरो-मास the chief of a town or village.

ཁྱོད་བ *groñ-wa* (*dong-wa*) in *C.* acc. to *Jā.* used for ཁྱོད་བ *grañ-wa*: cold.

ཁྱོད་བར *groñ-war* the middle of a village or hamlet.

ཁྱོད་སྤངས *groñ-spañs* निर्मुक्त one who is liberated or has abandoned the life of a layman or householder.

ཁྱོད་ཆེག *groñ-tshig* ग्राम्य provincialism: ཁྱོད་ཆེག་གིས་མ་སྦྲད་པར *groñ-tshig gis-ma sla-dpar* = ཁྱོད་སྦྲད་ཀྱིས་མ་འདྲས་པར *groñ-skad kyis-ma-hdres par* not mixed up with provincialisms.

ཁྱོད་ཚོ *groñ-tsho* large village; town; several hamlets taken together.

ཁྱོད་མཚོ་མེར་མོ *Groñ-mtsho mer-mo* n. of a village in the district of མེ *E* in Lhokha:

མེ་མཐའ་ཀྱི་འདབ་ཁྱོད་མཚོ་མེར་མོ *E lab-kyi hdab Groñ mtsho mer-mo* (*Loñ.* 30).

ཁྱོད་གཞི *groñ-gshi* an estate; farm (*Sch.*).

ཁྱོད་ལུག *groñ-yul* country place (*Jā.*).

ཁྱོད་ས *groñs* (*dohg*), v. འཁྱོད་བ resp. to die; རང་གིས་འཁྱོད་བ་ལ་ནི་ས་བྱས་པ is resp. for natural death.

ཁྱོད་པ *groñ-pa* or གཟུགས་པ *gsus-pa* belly; generally the paunch of ruminating animals; in colloq. language it is sometimes applied to the stomach or མོ་བ *pho-wa*: མར་ཁྱོད་ *mar-groñ* butter kept in the dried paunch of a sheep.

ཁྱོད་ཐོབ *groñ-sbom* (*doi-bom*) a large belly; also the dried paunch of a bullock to keep oil.

ཁྱོན་ཅན *gron-can* (*don-can*) disadvantageous; injurious.

ཁྱོན་ཆེ *gron-che* very noxious (*Jā.*); ཁྱོན་མེད *gron-med* harmless; innoxious (*Lex.*).

ཁྱོན་པ I: *gron-pa* (*don-pa*) explained as འཁྱོ་སྤོ་ཆེན་པོ *hgro-ngo chen-po*, much expenditure; expensive; also to expend, squander: ཐོད་ཀྱི་མི་རྣམས་མང་པོ་ཁྱོན་པ་དང་ *lod-kyi mi nor man-po gron-pa dan* having squandered much wealth and men of Tibet: སྤྲོག་ཁྱོན་པ *snag-cog gron-pa* (*Nag.*) waste or expenditure of much paper and ink.

ཁྱོན་པ II: explained by མི་ཚང་ཆེན་མོ་བཟོད་ཆེན་མོ་མཁན་པོ *mi-tshan cheham bzod-cheham bsrab che-wa*, applied to a great or illustrious family, to one who is very patient or forbearing, a thing that is very durable and hard.

ཁྱོན་གས *gron-gas* འཁྱོ་སྤོ་ཆེན་པོ *hgro-ngo* item of expenditure; also the account of the distribution and lending of grain.

གྲོམ་པ་རྒྱུད་ *Grom-pa rgyañ (tom-pa-gyang)* n. of a place in Tsang which contained one of the twelve temples said to have been erected by King *Sroñ-btsan sgam-po* (*Ya-sel. 41*).

གྲོལ་ *grol (dol)* བུ་ཁྲི་ (Schr.; *Kālāc. T. 5*) release; deliverance.

གྲོལ་ཉིན་ *Grol-nin (dol-nin)* the day when the annual assembly of the lamas dissolve.

གྲོལ་སྟོན་ *Grol-ston (dol-ton)* a festival on the day when lamas relax after the term of the special devotions is over.

གྲོལ་འདྲོད་ *grol-hdod་ མུ་མུ་མུ་* wishing to be emancipated or set free from transmigratory existence and misery, etc.; abbreviation of དཔེ་འདྲོད་པ་དང་ཐུག་པ་ལྟར་སྟོན་པ་ལས་གྲོལ་བར་འདྲོད་པ་ *hkhor-wa dañ-sdug-bñhal sogs-las grol-war hdod-pa*.

གྲོལ་པ་ *grol-wa (dol-wa)* pf. of འགྲོལ་བ་ *hgrol-wa*; also sbst. སྤོང་པ་, མོ་ཅན་, མོ་ཅན་ བུ་ཁྲི་ deliverance; deliverance from worldly existence.

གྲོལ་བ་ཅན་ *grol-wa can* མཐོག་ཅན་ 1. relating to emancipation; deliverance. 2. sbst. pearl: མཐོག་ཅན་ that has been delivered from the oyster.

Syn. མཐོག་ཅན་ *mu-tig*; མཐོག་ཅན་ *na-le çam (Mñon.)*.

གྲོལ་བུ་ལྷ་མུ་ *Grol-buhi lha-lña* the five demigods or, perhaps, Nāga demi-gods.

གྲོལ་མེད་འཇིགས་ *Grol-med hjoms* འཇིགས་པ་འཇིགས་པ་ the killer of Namuci; an epithet of Indra.

གྲོལ་ I: *gros (doi)* = མཐོག་པ་ *mol-wa* 1. advice; counsel. 2. = གྲོལ་མཐོག་ *gtam* speech; talk; གྲོལ་མཐོག་ *hkañ-gros* conference; committee.

གྲོལ་ II: acc. to Cs. care, heed, caution.

གྲོལ་གྲོལ་ *gros-grogs (doi-dog)* a consulting friend; anyone consulted with.

གྲོལ་ཅན་ *gros-can* careful; cautious.

+ **གྲོལ་གཅུ་** *gros-gcam* 1. consultation. 2. = **གྲོལ་བྱེད་པ་** *gros byed-pa* to consult.

གྲོལ་མཐུན་པར་ *gros mthun-par* unanimously; by unanimous decree.

གྲོལ་ཤི་མ་ *gros hdri-sa (doi-di-sa)* the place where advice may be asked; an oracle.

གྲོལ་འདེབས་པ་ *gros hdebs-pa* giving advice.

གྲོལ་འདྲི་བ་ *gros hdri-wa* to ask (a person's) advice; to consult (with one).

གྲོལ་པ་ *gros-pa (doi-pa)* adviser; counsellor; senator; also advice; **གྲོལ་བྱས་པ་** *gros byas-pa (doi-je-pa)* to have consulted; **ལོ་ཅན་** consultation; conference; **གྲོལ་བྱེད་པ་** *gros byed-pa (doi-je-pa)* སྒྲུབ་པ་ to consider; to deliberate; to resolve; decide after consideration, deliberation, etc.

གྲོལ་མི་ *Gros-mi (doi-mi)* consulting man; an adviser; sometimes in Sikkim the headman of a village.

གྲོལ་མེད་ *gros-med* without asking or consulting anybody; self-sufficient; careless; heedless.

གྲོལ་ཚད་ *gros-tshod (doi-tshoi)* the real points or object of a conference: **གྲོལ་ཚད་འཇིགས་པ་** *gros-tshod hdsin-dañ ya-rabs spyod-pa* to catch the leading and salient points in a conference (*Jig.*).

གྲོལ་ཡ་ *gros-ya (doi-ya)* a secretary; a councillor.

གྲོལ་ *gla* wages; pay; fee or remuneration for any work done: དགེ་སྦྱོར་ལྟ་རྒྱུ་ལྟ་རྒྱུ་ལྟ་རྒྱུ་ བ་ཐུ་ནས་ཐུར་ *dge-slon brgya-rtsa brgyad-kyi htsho-wa gla-nas shyar* the maintenance of one hundred and eight monks was met from the fees (he received) (*A. 61*).

མྱ་བ *gla-wa* ཀ་ལུ་རི་མུ་ག the musk deer, *Moschus moschiferus*, of which there are three varieties or perhaps even species in Tibet. Another species occurs in Amdo: *Moschus Sifanicus*; མྱ་ནའི་ཕགས *gla-rnahi pags*, མྱ་བ་དང་ན་བའི་ཕགས་པ *gla-wa dan rna-wahi pags-pa* the skin of the Nao antelope and the musk-deer.

Syn. རྩ་བའང་དབང་བོ *dri-bzan dwan-po*; མྱ་རི་ཅན *gla-rtsi can*; ས་ལུས *sa-lus*; རྩུང་བཟླག *rluñ-bsreg* (*Mñon.*).

མྱ་གོར་ཞོ་ག *gla-gor sho-ga* n. of a fruit.

མྱ་ཐངས་པ *gla blañs-pa* has taken or received his wages for work.

མྱ་སྒང་ *gla-sgan* ལུ་སྒང་ n. of a medicinal herb; ལུ་སྒང་ *Cyperus rotundus*: ལུ་སྒང་ the root of *Cyperus pertenuis*.

མྱ་རྒྱ་ *gla-rñan*, abbr. of མྱ་དང་རྒྱ་པ *gla-dan rñan-pa*, wages and remuneration.

མྱ་པ *gla-pa* or མྱ་བོ *gla-po* or མྱ་བུ *gla-bu* one who works on wages; a servant employed on a fixed salary; also a day-labourer or hired workman; ལྷོག་མྱ་ *gyog-gla* ཕལ་ service money; salary.

མྱ་ཕོར་ *gla-phor* a kind of tree the wood of which is good in turning and for making plates and cups.

མྱ་ཕུག་ *gla-phrug* the young one of a musk-deer.

མྱ་མི *gla-mi* མཇུག་, དམུག་ a servant; a hired workman.

མྱ་མོ *gla-mo* 1. a hired female servant. 2. musk-doe: མྱ་བའི་ནོར་བུ་སྐྱུ་ལྷོག་སྐྱུ་བྱུང་བྱེད་ *gla-wahi nor-bus sbrul-sogs dug-sruñ byed* the jewel of the musk deer (the musk-pod) is a protection against snake poison, etc.

མྱ་རི་ *gla-rtsi* མད་, མད་གསལ་མི, ཀ་ལུ་རི་ musk: མྱ་རི་ལྷོག་སྐྱུ་ལྷོག་སྐྱུ་ *glo-rtsi gro-yi tshig-ma*

hdra musk is like burnt-wheat grains: མྱ་རི་ལྷོག་སྐྱུ་ལྷོག་སྐྱུ་ *glo-rtsi gro-yi tshig-ma* the musk that is slightly soft, tough besides being of strong scent, is good: མྱ་རི་སྐྱུ་ལྷོག་སྐྱུ་ *glo-rtsi gro-yi tshig-ma* musk eradicates snake-poison, kidney disease, plague.

Syn. རྩ་བའང་དབང་བོ *ri-dbags lto-wa*; མྱ་ལྷོག་བྱེད་ *sbrul-skrag byed*; མྱ་ལྷོག་པའི་མཚན་མ་ *myos-pahi mtshan-ma*; རྩ་ལྷོག་ *dri-yi thod*; རྩ་ལྷོག་ཅན་ *dri-yi gog-can*; རྩ་བའང་དབང་བོ *ri-dbags chañ*; རྩ་བའང་དབང་བོ *ri-dbags rtsi*; མྱ་བའི་ནོར་བུ་ *gla-wahi nor-bu* (*Mñon.*).

མྱ་རི་ལྷོག་ *Gla-rtsi* *me-tog* n. of a flower, the *Pedicularis megalantha*.

མྱ་ལྷོག་ *gla-lto* food and wages.

མྱ་གྲུག་ *glag* or བྱ་གྲུག་ *bya-glag* a bird described as resembling an eagle, but smaller than the vulture and larger than the hawk, of blackish chocolate colour; carries away kids and lambs. This bird is numerous in Mongolia, Central Tibet and Kham. Probably the lammergeyer.

མྱ་གྲུ་མོ་ *glag-khra-mo* a spotted species of eagle.

རྩ་མྱ་གྲུ་མོ་ *glag-pa* = ལྷོག་པ་ *ltag-pa* upper or back part or side: ལྷོག་པ་ལྷོག་པ་ *mgohi ltag-pa* the crown or upper part of the head. Defined as མྱ་དང་རྩ་ལྷོག་པ་, the upper back part or blunt side of a knife or axe.

མྱ་གྲུ་མོ་ལྷོག་ *Glag-pa lam* n. of a place in Tibet (*Deb.*).

མྱ་གས་ *glags* ལུ་བཟུགས་ opportunity, occasion, possibility: མྱ་གས་ལྷོག་པ་ *glags htshol-wa* to seek for an opportunity: ད་མྱ་གས་ཟིན་པ་ *da glags rñed-par hdug* now the favourable time seems to have come; esp. opportunity of doing harm to another,

of getting a hold on him (*Jä*): གླགས་རྩེད་པར་
མི་འགྱུར་ *glags hñed-par mi hgyur* he will not
get an opportunity to do you harm. གཞོད་
གླགས་མེད་ intolerable; insupportable: གས་
གླགས་མེད་ there is no possibility of helping
him; he is incurable (*Jä*): གླགས་མི་ཁྱེད་ not
able to do injury or some interruption to
one's actions.

✚ གླགས་པ་ *glags-pa* to go; be going;
to proceed; to be on the point of.

མྱང་ I: *Glañ* n. of a place in Tibet.

མྱང་ II: ལུག, ལུག་པ་ 1. ox; bullock.
2. one of the signs of the Zodiac,
the Bull: མྱང་གི་མཁྱིམ་པས་ཐུང་དུག་མིག་ལ་མོག་པར་ཡན་
glañ-gi mkhris-pas sbyan-dug mig-la phog-
par phan the bile of the ox is useful when
contagious poison strikes upon the eye:
མྱང་གི་མཚེར་བས་མ་དང་དུག་ལ་ཡན་ the spleen of the
ox is useful in sores and poisons: མྱང་གི་མཁྱེད་ལ་
མས་མཁྱེད་ཆེབས་ལེལ་ the kidney of the ox re-
moves kidney diseases: མྱང་གི་ཁྲག་གིས་དུག་ཕྱར་ཐུང་
the blood of the ox (with food) draws out
blood poison.

Syn. འགྲོ་ཕྱིད་ *hgro-byed*; འདྲེན་ཕྱིད་ *hdren-*
byed; ལྷོབས་ལྡན་ *stobs-ldan*; བཟང་པོ་ *bsaṅ-po*; ལྷ་
མཚན་ *khyu-mchog* (*Mñon.*).

མྱང་ III: or མྱང་ཐབས་ *glañ-thabs*, also called
གཞེར་མྱང་ *gzer-glañ*, colic, gripes, spasms in
the stomach and similar affections (*Jä*).

མྱང་ཐབས་ *glañ-thabs*=མྱོ་ཕྱར་, *glo-bur* 1.
sudden; suddenly: མྱང་ཐབས་ཀྱི་དགྲས་དེད་པ་ was
suddenly defeated by the enemy. 2. n. of
a disease, prob. hysterical fit.

མྱང་ཁྱིམ་ *glañ-khyim* མེ་ཤུལ་, མེ་ཤུལ་ a shed
or fold where cows are kept; an orna-
mented gateway.

མྱང་ལྷ་མཚན་ *glañ-khyu mchhog* ལུག་ a
bull; ox.

མྱང་ལྷ་ *glañ-khyu-wa* རྩལ་བྱུང་ a bull
kept for breeding purpose.

མྱང་མྱང་ *glañ-glad* 1. the brains of the
bullock or ox. 2. in Tsang=soap.

མྱང་རྩོད་ *glañ-rgod* a wild ox. This term
is applied in Tibet to the buffalo (in Tib.
མྱ་དེ་ *mah-he*).

མྱང་ཆེན་ *glañ-chen*=མྱང་པོ་ཆེ་ *glañ-po-che*
མའ་རྩལ་, གཙུག་, རྩལ་ལྷ་, མའ་རྩལ་, རྩལ་ལྷ་, རྩལ་ལྷ་, རྩལ་ལྷ་
མའ་རྩལ་, གཙུག་, རྩལ་ལྷ་, རྩལ་ལྷ་, རྩལ་ལྷ་
in rut: མྱང་ཆེན་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་
the skin
of the elephant is useful in black small-
pox: མྱང་པོ་ཆེས་སྤྱོད་པའི་རྩལ་ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་
glañ-po
rjes-su mthun-paḥi rdsas so-soḥi miñ, i.e., the
names of various apparatus necessary for
an elephant are the following:—མྱ་མྱ་ *gram*
མྱ་མྱ་ *gram*; མྱ་མྱ་མྱ་ *grim-ga-ma* མྱ་མྱ་; མྱ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་
glañ-
pohi rgyan; འདྲེན་པའི་ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ *hdogs-paḥi ka-wa*;
ལྷ་ལྷ་པོ་ *a-la-na*; མའ་རྩལ་ the post to which an
elephant is tied; ལྷ་ལྷ་པོ་ *lcags-kyu* the
conductor's hook; མྱ་ཆེ་, མྱ་ཆེ་; མཚེལ་པ་ *mchil-*
wa; མྱ་ཆེ་ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ *bri-kṣa ka-kṣa la-ra-ta*
ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ or མྱང་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ *glañ-pohi thag-pa*.
ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ *hak-ko gds-a-dsa* ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་
འདྲེན་ *hbod-pa shis-hdug* (*Mñon.*).

Syn. མྱ་ལྷ་པོ་ *so-ldan*; མྱ་ལྷ་པོ་ *so-gñis*; ལྷ་ལྷ་པོ་
lag-ldan; ལྷ་ལྷ་པོ་ *gñis-hthun*; མྱང་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ *mañ-*
po hthun; ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ *myos bum-can*; ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་
nags-tshal dgah; མཚེལ་པ་ལྷ་ལྷ་པོ་ *mche-wa*
stobs-ldan; མྱ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ *sa-lud ñal*; ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ *thig-*
le can; ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ *hkhör-loḥi rkañ*; ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་
dsa-la ka; ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ *myos-rñul can*; ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་
ལྷ་ལྷ་པོ་ *dbjug-paḥi rna-can*; མཚེལ་པ་ལྷ་ལྷ་པོ་ *mchod-*
rten byed; ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ *stobs-ldan*.

མྱང་ཆེན་ཐལ་ལྷ་ལྷ་པོ་ *glañ-chen thal-dkar* the
white elephant, or one having a white fore-
head; the chief of the elephants (*Ñag*):
མྱང་ཆེན་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ the bile of the
elephant cures emaciation caused by poison,
etc.: མྱང་ཆེན་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་པོ་ the flesh of

female diseases. 2. a large kind of alpine willow.

ཐང་མོ *glañ-mo* or ལག་ལྡན་མ lag-ldan-ma she-elephant: ཐང་མོའི་ལྗང་ལྡན་པར་བྱེད་ the milk of a she-elephant is very sustaining: ཐང་མོའི་ཕག་མ་ལམ་མོ་ནད་དང་མད་པ་སེལ་ the skin of a she-elephant cures female disease and fever.

ཐང་དམར་ *glañ-dmar* a stallion ox: ཐང་དམར་རྩལ་པོའི་གཞན་ཁྱག་རྩན་མོ་ཡིས་, རྩལ་ནད་རྩ་ཡི་འབྱུང་འཕྲང་ཕྱོམ་པར་བྱེད་ with the warm blood of a living stallion ox the circulation of poison in the blood can be neutralized.

ཐང་ཇི་I: *glañ-rdso* མོ་བི་ལྷ་ a cow-keeper; a chief herdsman.

ཐང་ཇི་II: མོ་པལ་ the keeper of an elephant; keeper of cows; Kṛishṇa.

Syn. ཐང་པོའི་ཁ་ལོ་པ་ *glañ-pohi kha-lo-pa*; ཐང་པོ་མྱོང་ *glañ-po skyoñ* (Mññ.).

ཐང་གཡག་རྩ་ལྡན་ *glañ-gyag dri-ldan* 1. གེ་ལམ་ *gi-wañ* མོ་རོ་ལྷ་ the musk-like, scented secretion in the brains or in the stomach of an elephant. 2.= རྩམ་མཁྱིས་ *dom-mkhris* bear's bile (Sman. 353).

ཐང་རི་ལྷ་བཟླ་ *Glañ-ri luñ-hstan* n. of a Sūtra in the *Kahgyur*, said to have been delivered by Buddha when on a visit to Li-yul.

ཐང་རྩ་ *glañ-ru* a bullock's horn; also a large forked stick used by the Tibetan soldiers to rest the musket on when firing.

ཐང་ལྷ་གནས་ཁྱམ་ *Glañ-luñ gnaṣ-khra-mo* n. of a place in Kham.

ཐང་ཤིང་ *glañ-ṣiñ*=ཐང་མ་ཤིང་ *glañ-ma-ṣiñ* or མཇེ་མ་ཤིང་ *mdso-mo-ṣiñ* a kind of tree growing largely in Tibet, the leaves of which are burnt as incense (གལ་ཤིང་ mystical term) (Mññ.).

ཐང་ལུ་ *glañ-ṣu* a kind of sore-hoof.

ཐང་ས་ཁམས་པ་ *Glañṣ-khamṣ-pa* n. of a learned lama come from a place called

Glañ-khamṣ, who was invited by King *Khri-sroñ ldehu-btsan* to his capital on account of the fame of his learning.

ཐང་ *glad* or ཐང་པ་ *glad-pa* མཚན་ the head; brains; cf. ཐང་ *klad*: ཐང་ལ་ *glad-la* on the top, on the head; also used as postposition in the sense of over, close over: ཅུ་འི་ཐང་ལ་ *chuhi glad-la* close above the river or water.

ཐང་རྩ་ *glad-rgya*=ཐང་པའི་ར་ *glad-pahi rtsa* the veins of the brain.

ཐང་པ་ *glad-pa* generally written as ཐང་པ་ *klad-pa* (Sch.), cf. ཐང་ *lad* or ཐང་པ་ *glad-pa*.

ཐང་པ་ *glan-pa* also ཐོན་པ་ *glon-pa* 1. to patch up; to mend: ལོ་ས་མཁས་ལ་རྩ་བ་བྱག་ཡོད་པ་= ཐོན་ཐང་པ་ *than glan-pa* to sew up or patch up torn clothes, etc. (Nag.); ཐང་བརྒྱལ་པ་ to sew on a patch. 2. to return; ལན་ *lan* an answer to reply; rejoin (Lex.). 3. colloquial for ཐོན་པ་ *glen-pa*.

ཐོན་ཐོན་ *glan-glen*, v. ཐོན་པ་ *glen-pa* dumb.

ཏ་ ཐུམ་པ་ *glam-pa* or ཐུམ་བུ་འབྲུག་པ་ *gnam-bu hthug-po* a kind of thick blanket.

ཐལ་བ་ *glal-wa* ལྷ་ 1. to yawn or gape: འགའ་རྩར་འགྱུར་བའི་བརྩ་ *bgah dor-hgyiñ wahi brdah* a relaxation of the body by stretching the limbs and yawning. 2. a terrific attitude or posture of sitting: སེང་གེ་ནམ་བུའི་སྐྱེས་ *señ-ge rnam-bṣgyiñṣ*=སེང་གེ་ཐལ་བ་ *señ-ge glal-wa* a lion's attitude on his vanquished foe is called *glal-wa*.

ཐལ་འཛོལ་ *glas htsho-wa* one who subsists on salary or wages.

ཐྱིང་ I: *gliñ* རྩམ་, ལྷ་ a kind of sacred grass.

ཐྱིང་ II: 1. ཇིཔ་, ཅེ་འུ་ island; isolated place; limb or part of the globe; division of lands, large or small; continent, in

fabulous Indian sense: མིང་གཞན་ནས་ཁྱེས་པ་ཚུལ་
ཐུང་མེ་འདྲ་བ་ *glin' gshan-nas skyes-pa tshul-byed-*
mi hdra-wa 他國者皆謂之: being of other
continents they are of a different manner
of birth.

མིང་ III: a large monastery; a monas-
tery isolated in its greatness and separate
from other jurisdiction.

མིང་ཅན་བུ་གཉིས་ *glin'-chen bou-gñis* the
twelve continents according to Bon cosmo-
graphy are the following:—(1) གཡུ་འདྲུ་མེ་ཐོག་གི་
པའི་མིང་ (གཡུ་) *Gyut'-druñ hēkod-pahi-glin'*; (2)
དགའ་ལྡན་ལྷ་ཡི་མིང་ (གཡུས་) *Dgah'-ldan lha-yi glin'*;
(3) འདུལ་བ་ཁྱེས་ཀྱི་མིང་ (གཡུན་) *Hdul-ba khrims-*
kyi glin'; (4) བདུད་འདུལ་པའི་མིང་ (གཡུས་) *Bdud-*
hdul shags-kyi glin'; (5) ཚད་མེད་བྱ་བ་མིང་ (མེ་)
Tsad-med bya-wa glin'; (6) ལྷན་པ་མཐའ་ཡས་མིང་
(གཡུན་) *Sbyin-pa mthab-yas glin'*; (7) མེ་གཡུ་
བསམ་གཏན་མིང་ (ལྷབ་) *Me-gyo bsam-gtan glin'*;
(8) དགེ་རྒྱལ་ཡོན་ཏན་མིང་ (གཡུས་) *Dge-rgyas yon-tan*
glin'; (9) ཚད་མེད་བྱ་བ་པའི་མིང་ (གཡུན་) *Tshad-med*
byams-pahi glin'; (10) གནོད་ལྷན་ནོར་གྱི་མིང་ (ཐར་)
Gnod-sbyin nor-gyi glin'; (11) ཡོན་ཏན་རྒྱལ་པའི་
མིང་ (གཡུས་) *Yon-tan rgyas-pahi glin'*; (12) རིན་
ཅན་མུངས་པའི་མིང་(གཡུན་) *Rin-chen spuñs-pahi glin'*;
or རེལ་མོ་མིང་ (དབུས་) *Hol-mo glin'* (G. Bon. 5).
The seventeen sub-continents attached
to the twelve continents are the follow-
ing:—(1) ལྷ་མོ་འགའ་རྒྱལ་པའི་མིང་ *Rgyal-rigs*
rgyal-sa hdsin-pahi glin'; (2) རེ་ལྷོ་འདྲུ་པའི་མིང་
Rjebu hēkod-pahi glin'; (3) དང་ཐོང་འགྲོ་འདུལ་མིང་
Drañ-sroñ hgro-hdul-glin'; (4) ལྷ་མོ་འདྲུ་པའི་མིང་
Mya-han med-pahi glin'; (5) བྱམ་ཅེ་གཙོང་པའི་མིང་
Bram-ze qtsah-wahi glin'; (6) བྱམ་ཅེ་དམ་མོ་མིང་
Bram-ze has-mo glin'; (7) འབྲི་མེག་མོ་ཡི་མིང་
Hbri-mig mtsho-yi glin'; (8) དམངས་འགའ་
གཙོང་པའི་མིང་ *Dmags-rigs gdol-wahi glin'*; (9)
མྱ་ལམ་ཅེན་གྱི་མིང་ *Stob-chen gyad-kyi glin'*;
(10) ཨ་བ་ད་རའི་མིང་ *A-ba-da-rahi glin'*; (11)
འགྲོ་མ་འདུལ་པའི་མིང་ *Hgro-wa hdul-wahi glin'*;
(12) ཁྱི་དང་འཕགས་པའི་མིང་ *Khri dāñ hthab-pahi*

glin'; (13) ལྷ་མོ་འདྲུ་པའི་མིང་ *Rgya-lag hod-mahi*
glin'; (14) ལྷ་མོ་མོ་ཁྱོམ་མིང་ *Rgyal-mo mo-khros*
glin'; (15) མཁའ་འགྲོ་མེ་ལྷན་མིང་ *Mkhah-hgro mi-*
rkun glin'; (16) མེའམ་ཅེ་ཡི་མིང་ *Miham ci-yi*
glin'; (17) ལྷ་ཁྱུ་མན་ན་མིང་ *Lha-klu man-dha*
sprehu glin' (G. Bon. 6).

མིང་ཀ *Glin'-ka* a garden or pleasure
grove.

མིང་ཅན་ *glin'-han* dispute; quarrel.

མིང་དཀར་མོང་ *Glin'-dkar rdson* n. of a
district in Tibet.

མིང་དར་ *glin'-dar* ཕུའྲ་ n. of a kind of cloud.

མིང་ལྷན་མ་ *glin'-ldan-ma*, མཚོ་ *mtsho* རྒྱུ་པ་
མིང་ a lake which contains islands.

མིང་བུ་ *glin'-bu* བོ་མ་, ཐུ་མེ་ལྷ་ a reed-pipe;
a musical reed; flageolet; the common
musical instrument of herdsmon, and con-
sists of two pipes joined together; ཐུ་མིང་
phred-glin' flute; piccolo-flute, mostly of
metal; དགེ་མིང་ *dge-glin'*, generally written
རྒྱ་མིང་ *rgya-glin'*, a larger musical instru-
ment like a hautboy, used in sacred cere-
monies; རྒྱུ་མིང་ *rkañ-glin'* trumpet made of
the human femoral bone.

མིང་མ་ *glin'-ma* ཕུ་མེ་ the margin of a
lake or river.

མིང་ཡགས་པ་ *Glin'-yags-pa* n. of the
chief priest of Galdan who was born at
Glin'-yags.

མིང་ལྷག་ *glin'-log* revolution; internal
dissension: དར་འབྲི་ཁྱེད་པ་མིང་ལྷག་ཅན་པ་ཕྱུང་ there
arose much civil disturbance there in
Dikhuñ, i.e., among the members of
the *Hbri-khuñ* monastery.

མུ་ *glu* གིཏ་, གེལ་, རྒྱལ་མ་, ཕུ་མེ་ song;
ditty; also a tune; ལྷ་གར་དང་རྒྱུ་ལྷ་འབྲེལ་པ་ལྷག་
accompaniments of musical performance,
etc.; རྒྱ་ར་ཏ་ *bha-ra-ta*, མར་ཏ་; གར་དག་ *gar-dag* an
actor; a stage-player; རྒྱུ་པའི་རྒྱལ་མ་ *rkañ-*

chañ htsos phab htab bññal-nas lañs-pa chañ-gi glum-mam sbañ glum yañ-zer.

མི *Gle* a small uncultivated island; also a grove; same as མེ *tshal* or མིང་ག་ *gliñ-ka*.

མི་འདམས་མ *gle hdamis-ma* 1. one having the disease in which urine and faecal matter pass together, i.e., by the rectum (*K. du.* 5 413). 2. = མཚན་མེད་མ་ཉིད་ *mtshan-med ma-niñ* a hermaphrodite; having neither the sign of male nor of female.

མིགས་ *glegs* table; plate; board; any flat piece: མོ་མིགས་གཟུག་གོ *sgo-glegs gshug-go* there was a door panel placed.

མིགས་ཆབ་ *glegs-chab* a buckle, clasp or ring attached to the thong.

མིགས་ཐག་ *glegs-thag* a thong, &c., fastened round a book.

མིགས་བས་ *glegs-bam* རྩལ་ཆ, རྩལ་མ a volume; a book; leaves placed between flat boards.

མིགས་བུ་ *glegs-bu* 1. a label; explained as མཆོག་གིས་ལ་བྲིས་པའི་བྱ་བཀག་པ་ *chos-gos la gliñ-gliñ gru-bñhi bcad-pahi gra bkag-pa*, a square or rectangular piece of cloth or paper put as label containing the name of books, chapters, pages, etc. (*Nag.*). 2. a tablet. 3. བཀའ་མིགས་བུ་ *bkahi-glegs-bu* or བཀའ་མིག་ *bkah-çog* a diploma; རྩལ་མ་གྱི་མིགས་བུ་ *copper plate or tablet*.

མིགས་མ་ *glegs-ma*, v. མིགས་ *glegs*.

མིགས་ཤིང་ *glegs-çin* the wooden boards which in a Tibetan book supply the binding.

མིང་བ་ *gleñ-wa* or མིངས་པ་ *gleñs-pa* བཤད་པ་ to say, converse, relate, describe: གཏམ་དུ་མིང་བ་ *gtam-du gleñ-wa* or གཏམ་དུ་མིང་བ་ *gsuñ gleñ-wa* to relate a story: ལམ་ལ་མ་ཐང་ནིས་མིངས་ནས་ *lam-la mā-thar sheş gleñs-nas* as the word was sent,

the road is not passable! གཏམ་མིང་བ་ནི་བདག་གིས་བྱས་པ་ I have made this speech: གཏེག་མིང་གཉིས་མིང་རིས་པས་མཆོད་དེ་བཅུན་མའི་བར་དུ་མིང་ཞིང་ the rumour spreading from one to another, until it came before the lady. མཆོག་གྱི་སྒྲོག་མིང་ ཕྱིད་པ་ *chos-kyi sgrog-gleñ byed-pa* to preach religious discourses; གྲོས་མིང་ *gros-gleñ* council; consultation.

མིང་བཅ་ *gleñ-wa-po* or མིང་མ་མཁན་ *gleñ-mo mkhan* a story-teller.

མིང་འབུམ་ *Gleñ-hbum* a hundred thousand stories; the title of a book in the *Hdul-wa* division of the Kahgyur or Tibetan Buddhist scriptures, which contains different stories on the behaviour of devotees, monks, nuns, &c, who adopted the Buddhist faith, and who violated the rules of monastic discipline laid down by Buddha.

མིང་མ་ *gleñ-mo* or ལབ་མིང་ *lab-gleñ* མིང་བཞུད་ *gleñ-brjod* ཀུམ་མ་, ཀུའི་མ་, བཤམ་མ་ talk; conversation; story; account.

མིང་གཞི་ *gleñ-gshi* or མིང་བསྐྱངས་པ་ *gleñ bñslañs-pa* སྟོན་པ་, སྟོན་པ་ any subject; primary cause: མིང་གཞི་བདེ་ལ་ *gleñ-gshi hdi-la* བཤམ་མ་ སྟོན་པ་ in this narration. 1. narration. 2. the subject of a discourse (*Cs.*). 3. table of contents; index. 4. place, scene of a conversation or discourse.

མིན་ལྷགས་ *glen-lkugs*, abbr. of མིན་པ་དང་ལྷགས་པ་ *glen-pa dan-lkugs-pa*, very stupid and idiotic: མིན་ལྷགས་བཞོན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *glen-lkugs bkol spyod-kyi sdug-bññal* the misery of being stupid, of dumbness and servitude.

མིན་པ་ *glen-pa* མུ་མེ, མུ་མེ, མུ་མེ, མུ་མེ stupid, foolish, ignorant; a thick-headed fool; an idiot: ཕྱི་མོང་ལས་ཀྱང་མིན་པ་ more stupid than a brute: རྩོད་ནམས་རེ་མིན་པ་ fools that you are each of you: མིན་པ་གཉི་མཉི་མ་ mud-dled ones.

over by the coming Buddha, now the *Bodhisattva* Maitreya. The gods residing in it are said to live 4,000 years, the duration of a day of which is equal to 400 human years; and the length of one's body is a furlong (*Sorig*). མགོན་པོ་བླ་མ་པམ་ལྷགས་གཉིས་ཀྱི་རྒྱལ་ཁྲིའི་མཆོད་ནས་ཐེག་པ་ཆེན་པོའི་ཆོས་ཀྱི་དགའ་བ་དང་ལྷན་པས་ན་དགའ་ལྷན་ནི། དེ་ན་གནས་པ་ནམས་ཀྱི་ལུས་ཀྱི་ཆོད་ནི་རྒྱང་གྲགས་ཡིན་པ་ ཆོ་ཆོད་ནི་མི་ལོ་བཞི་བརྒྱ་ལ་ ལག་ཏུ་བྱས་པའི་རང་ལོ་བཞི་རྒྱང་བྱུང་བོ་ owing to Lord Maitreyas' spiritual and temporal rule the celestial people are possessed of the joy of a righteous life.

དགའ་ལྷན་ II: (pronounced Gāndan) the great monastery of Gāndan situated 35 miles N.E. of Lhasa, which was founded by the Buddhist reformer Tsong-kha-pa. It contains twenty-six divisions or wards for the residence of monks. གྲུ་ས་དགའ་ལྷན་ *Grva-sa Dgah-ldan* the quarters for the residence of the monks of Gāndan are divided into two sections 1. called གྲུ་ཆོད་ཅེ་ *grva-tshah goñ* *Byañ-rtse* which has the following divisions or ཁམས་ཆོན་ *khamstshan*:—(1) ཧར་གདོང་ *Har-gdoh*; (2) བསམ་གློ་ *Bsam-glo*; (3) ཀྱེ་ཐོ་ *Kre-ho*; (4) ཆེ་པ་ *Tsha-pa*; (5) གཤེར་ཁང་ *Gser-khañ*; (6) རྫོང་ *Rdo-ra*; (7) ཀླུ་ལུས་ *Klu-hbum*; (8) བྲག་ནི་ *Brag-ni*; (9) སྤ་ཏི་ *Spa-ti*; (10) རྒྱལ་རོམ་ *Rgyal-roñ*; (11) གོ་བ་ *Go-wa*; (12) ཀོང་པོ་ *Koñ-po*; (13) མངའ་རིས་ *Mñah-ris* (*Loñ. 2 14*). 2. called གྲུ་ཆོད་ལྷག་གསེར་ཅེ་ *grva-tshah hog* *Çar-rtse*, which has the following divisions or ཁམས་ཆོན་ *khamstshan*:—(1) རྫོང་ཁང་ *Rdo-khañ*; (2) ཐོ་ཁང་ *Pho-khañ*; (3) ལྷོ་པ་ *Lho-pa*; (4) འག་རེ་ *Nag-re*; (5) ཆོ་རེ་ *Co-ne*; (6) ཐེ་ཐོ་ *The-ho*; (7) ཟུང་ཅུ་ *Zuñ-chu*; (8) སྤག་པོ་ *Sog-po*; (9) རྟའ་ཆོན་ *Rta-hon*; (10) མངའ་རིས་ *Mñah-ris*; (11) ཆེ་པ་ *Cha-pa*; (12) འད་པོ་ *Nañ-po*; (13) གུང་རུ་ *Guñ-ru* (*Loñ. 5, 14*). The name Gāndan is generally fixed before the

names of monasteries and institutions which belong to the *Dgah-ldan-pa* or Gelug-pa sect.

དགའ་ལྷན་ཁང་གསར་ *Dgah-ldan Khañ-gsar* 1. formerly the residence of King *Dpon-po Mi-Dicah*: དཔོན་པོ་དབང་གི་ཐོ་བྱང་ *Dpon-po dwah-gi pho-brañ* near Lhasa (*Loñ. 2, 18*). 2. the residence of King *Dgah-ldan Tsho-wah* is situated to the back of the royal monastery of *Tsho-mo-gliñ* in Lhasa: རྒྱལ་པོ་དགའ་ལྷན་ཐོ་དབང་གི་ཐོ་བྱང་དེ་ལྷ་ས་མཆོ་མོ་སྒྲིང་གི་རྒྱབ་པ་ཡོད་ (*Rtsii*).

དགའ་ལྷན་ཁྱིལ་ *Dgah-ldan khri-pa* the lineal successor of Tsong-kha-pa in the ecclesiastical throne of the great monastery of Gāndan. He is the chief of the ordinary non-incarnate lamas and occupies the third place in the hierarchical precedence of Tibet.

དགའ་ལྷན་ཆོས་ལཾོང་གླིང་ *Dgah-ldan chos-hkhor gliñ* n. of a monastery in Higher Tibet. It is a very common name by which several monasteries are designated.

དགའ་ལྷན་ཕུན་ཚོགས་གླིང་ *Dgah-ldan Phun-tshogs gliñ* the monastery of Phunts'o Ling situated to the west of Tashi-lhunpo in Tsang. It contains a large number of block-prints and religious works. It was (formerly) Lama Taranatha's monastery. གཙོང་བཀྱ་ཤིས་ལྷན་པོའི་ལུབ་པ་ཡོད་ཅིང་ཕྱ་རྒྱལ་པོའི་དཔོན་པོ་ལྷན་ *Gtsañ Bkra-çis-lhun-pohi nub-la yod, Jo-nañ tha-rha-nha thahi dgon-pa yin, ལྷ་གཤུང་བྲགས་རྟེན་དང་, ཆོས་ཀྱི་ཡར་མང་པོ་ཡོད་ sku-gsug thugs-rtendañ, chos-kyi phar mañ-pa yod.*

དགའ་ལྷན་ཐོ་བྱང་ *Dgah-ldan pho-brañ* also called ཐེ་པ་གཤུང་ *Sde-pa gshuñ* the Government-house in Lhasa, also the Government of Lhasa (*Rtsii. 14*).

དགའ་ལྷན་ *dgah-spyod* འདྲ་ལྡན་ entertain-ment; merriment; also good behaviour.

Dpah-po dsa-ma; ཡག་ནིའི་སྤྱུ་ *Ag-nihi sras*; དབང་ཅན་ *Dwañ-chen*; རུལ་བཟང་རྒྱུ་ *Rtul-bzash skyes*; མཚན་ཆ་མཁན་ *Mtshon-cha mkhan*; སྤྱི་རྒྱུ་ *Srid-sgrub*; ལུས་རྒྱུ་ *Lus-skyes*; གཙང་ཕྱེད་ *Good-byed*; རུལ་ཅན་མའི་བུ་ *Rdul-can-mahi bu*; ངན་སྒྲོང་ *Nan-spon skyes*; ཡ་ལད་ *Pha-lad*; ཡག་ནི་དག་ཕྱེད་ *Aga-ni dgah-byed (Mñon.)*.

དག་ཕྱེད་ཤིང་ *dgah-byed cññ* ལྷ་ཁྱི་ the tree called ལྷ་ཁྱི་ཤིང་ *spyi-shur cññ*.

Syn. གཙང་ཕྱེད་ *gdun byed*; ལུས་པོ་ *lus ñan*; ལྷ་ཁྱི་ *ku-ni*; རྩ་ལྷན་ *hod-ldan*; བཞུག་པོ་ *hkhog-po (Mñon.)*.

དག་པོ་ལྟོ་མཁུ་ *dgah-hbyams* བཟང་པོ་ she who is full of enjoyment; a number.

དག་པོ་ *Dgah-ma* རའི་, རམ་པ་, རའི་, རའི་ the beautiful; a name of Rati, the wife of Cupid; དག་པོའི་བདག་ *Dgah-mahi bdag* རའི་པའི་ the husband of Rati.

དག་པོ་ *dgah-mo* རའི་ good; lovely.

དག་པོ་ *dgah-tshan* = ཡག་པོ་ *yag-po*, བཟང་པོ་ *bzash-po* and ལེགས་པ་ *legs-pa* good; fine; handsome: རའི་ནང་ན་དེས་པོ་དག་པོ་ཅིག་ཡོད་ཀྱང་ among them there was one article which was very pretty (*A. 14*).

དག་པོ་པ་ *dgah-tshad-pa* = སེམས་དག་པོ་པ་ *sems-dgah-pa* to be sufficiently pleased (*Khrig. 32*).

དག་པོ་པ་ *dgah bshi-pa* རྒྱལ་ལོ་པ་: possessed of the four joys—piety, wealth, men and lands: རྩ་ལྷན་མི་ས་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་ *chos nor mi sa-bshi hdsom-pahi dgah bshi-pa*.

དག་པོ་པ་ *dgah-yas* བཟང་པོ་ boundless joy or pleasure.

དག་པོ་པ་ *dgah-yi skye-war* རྒྱལ་ལོ་པ་ born or grown out of joy or enjoyment.

དག་པོ་པ་ *Dgah-rab Rdo-rje* n. of a celebrated Lama of the *Rdsog-chen* sect of the *Rñin-ma* School (*Grub. 13*).

དག་པོ་པ་ *Dgah-rab dwañ-phyug* རྒྱལ་ལོ་པ་ the Lord of Love, Cupid.

དག་པོ་པ་ *dgah-rin* རྒྱལ་ལོ་པ་ met. for the hog ["long in copulation"; a dog] *S*.

དག་པོ་ *dgar* 1. n. of a place; n. of a district in Tibet. 2. = དག་པོ་ *dgah-war* རྒྱལ་ལོ་ *rañ-dgar* at pleasure, ad libitum; frq. ཅི་དག་ *chi-dgar* what is your pleasure; according to *Jā*. why?

དག་པོ་ *dgar-wa* རྒྱལ་ལོ་ to separate; confine; place apart (men, cattle, goods): དག་པོ་པོ་པོ་ *dgah-byahi phugs* cattle to be penned in a fold (*Cs*). གནས་ནས་དག་པོ་ *gnas-nas dgar-wa* to banish from a place; to exile; དག་པོ་པོ་ *dgah-wahi don-du* in special sense; in particular (*Sch*). In *W*. "gar-te bor-ce" to set apart, exclude, shut out; to lock up, shut up; to lay up or by; to preserve (*Jā*); *Dgar-rgya co-ce* to store up.

དག་པོ་ *dgah-wa*, fut. of རྒྱལ་ལོ་ *hgel-wa*.

དག་པོ་ *dgas-pa*, v. རྒྱལ་ལོ་ *hgas-pa*; སེམས་པ་ *ser-ga dgas-pa* to have cracks or be cracked.

དག་པོ་ *dgu* 1. nine; རྒྱལ་ལོ་ *dgu-bcu* or རྒྱལ་ལོ་པོ་ *dgu-bcu tham-pa* ninety. 2. as met. = many: རྒྱལ་ལོ་པོ་པོ་པོ་པོ་ *dgus-thabs gsags* gathered by many efforts, with great difficulty. 3. also sign of plural: རྒྱལ་ལོ་པོ་ *kham-gsum skye-dgu* the people of the three worlds: མི་པོ་མི་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་ this man says many things he knows not. མི་པོ་པོ་པོ་པོ་ one who knows everything; རྒྱལ་ལོ་ or རྒྱལ་ལོ་ many talks; many things to say; རྒྱལ་ལོ་པོ་པོ་ *Skye-dguhi bdag-po* རྒྱལ་ལོ་པོ་ the lord of all living beings; རྒྱལ་ལོ་པོ་པོ་ *Skye-dguhi bdag-mo* རྒྱལ་ལོ་པོ་ the name of the step-mother who nursed Gautama Buddha; རྒྱལ་ལོ་ those that are; the existing many or beings; རྒྱལ་ལོ་པོ་ the goods that one has; property; རྒྱལ་ལོ་ the many good

and brave; also ལུས་འདྲིང་དགུང་ལ ལུས་འདྲིང་ *lus-hdod dguṛ ḡgyur-wa* to be changed; transformed *ad libitum*; དན་དགུ་ཐུབ་པ་ *ñan-dgu thub-pa* one who can suppress the wicked; also to overcome every evil: མི་བྱེད་དགུ་བྱེད་མི་ཡོང་དགུ་ ཡོང་ *mi-byed dgu-byed mi-yoñ dgu-yoñ*, according to *Cs.*, *Jā.*, if you do many things which ought not to be done, many things will take place which ought not to take place; ཤིང་བཞིན་ཀྱི་དགུ་ལ་མི་བྱེད་དེ་ *not counting upon death among things to be thought of*; དགུ་ཁྱིམ་ *dgu-khri* the chair or conveyance for the many, *i.e.*, for the dead; litter; bier (*Jā*). དགུ་ཁྱིམ་བཅུ་གཉིས་ *dgu-gliñ bcu-gñis* the twelve continents inhabited by living beings. Here *dgu* would seem to act as mere plural sign.

དགུ་གོར་ *dgu-gtor* offerings made to evil spirits on the 29th day of the last month of the Tibetan calendar in the monasteries of Tibet. དགོན་པ་ན་མས་སྤྱོད་མེད་པའི་བཅུ་གཉིས་ པའི་ཉི་ཤུ་དགུ་ལ་གོར་མ་འཕང་པ་ལ་དགུ་གོར་བེད་, དེ་དུས་ འཆས་བཅུ་པ་མོགས་ལྟར་མི་ཆེན་པོ་ཡོང་.

དགུ་ཐུབ་ *dgu-thub* able to subdue the many; one full of resources; the all-conquering one.

དགུ་པ་ *dgu-pa* the ninth; having, comprising, measuring nine, *e.g.*, ཐུ་དགུ་པ་ *khru dgu-pa*, measuring nine cubits (in length, height, etc.); དགུ་པོ་ *dgu-po* འདས་ the ninth, the nine, those nine; ལན་དགུ་ *lan-dgu* nine times.

དགུ་ཐུགས་ *dgu-phrugs* or དགུ་ཤེས་ *dgu-sdebs* a stage of meditation which is dependent upon the regulation of the breath; ལྷུང་ རྩོམ་པའི་དུས་སྤྱིང་པོ་ *rluñ ḡgom-pahi dus-su dañ-po*. The first stage in the regulation of the breath in the art of meditative concentration.

དགུ་བ་ *dgu-wa* 1. vb. to bend; to make crooked. 2. sbst. the act of bending,

stooping, bowing; inflection. 3. adj. bent; stooping.

དགུ་རྩེགས་ *dgu-rtsegs* n. of a yellow flower (*Cs.*).

དགུ་ཆེགས་ *dgu-tshigs* or དགུ་ཆེགས་རྒྱ་མོ་ *dgu-tshigs skya-mo* the milky-way constellation.

Syn. གས་མཁའ་ཁྱིམ་རགས་ *nam-mkhahi skye-rags*; གནོད་རྩིན་ཁྱིམ་རྒྱུད་མ་ *gnod-sbyin kha-rlañs* (*Mñon.*).

དགུ་ཟེ་གླང་པོ་རྩ་ *dgu-zi glañ-po sna* n. of the enchanted sword of *Gri-gum btsan-po*; one of the early kings of Tibet who was assassinated (*Yig.* 58).

དགུ་གཤུང་ *Dgu-gshuñ* n. of a place in Tibet (*Rtsii.* 70).

དགུ་ག་པ་ *dguḡ-pa*, v. འགུ་ག་པ་ *ḡgug-pa*.

དགུ་ག་ཕྱང་ *dguḡ-byañ* urgent call; དགུ་ག་གཤུང་ *dguḡ-gshug* = དགུ་ག་གཤུང་འགུ་ག་ཕྱང་ *dguḡ-gugs* id.

དགུང་ *dguñ* བཞིན་ generally applied to midnight, but at times to noon as well. Sometimes is made equivalent to བྱུང་ *guñ*, but properly speaking དགུང་ *dguñ* signifies sublimity, loftiness and also profundity; and བྱུང་ *guñ* signifies the middle part, centre. ཉེན་དགུང་མཚན་དགུང་ is sometimes written as ཉེན་བྱུང་མཚན་བྱུང་. The direct sense occurs in རི་མཚན་པོ་དགུང་ལ་རྩེགས་པ་ *ri mthon-po dguñ-la ḡñegs-pa*, a high mountain rising aloft; དགུང་ཐོན་ནས་མཁའ་འཕྱེད་པ་ལ་ཉེན་མའི་དགུང་ at noon, the middle of the day (*ñag.*).

དགུང་ཁྱུང་ *dguñ-khag* division of time.

དགུང་མཁའ་ *dguñ-mkhah* midnight sky.

དགུང་ཆར་ *dguñ-char* = ཆར་པ་ *char-pa* rain (*Mñon.*).

དགུང་ཕྱིང་ *dguñ-ñiñ* a year; a year of one's life.

དགུང་ཐིག་ *dguñ-thig* the meridian line; དགུང་ཐིག་གི་དབྱིལ་འཁོར་ *dguñ thig-gi dkyil-hkhor* the meridian circle.

དགུང་དྲུག་ *dgung-du* or དགུང་ལ་གཤེགས་པ་ *dgung-la*
gcags-pa gone to heaven, i.e., dead.

དགུང་བཅུན *dgung-bdun* seven nights; a week.

དགུང་ལྷུབ་ *dgung-do-nub* this evening; to-
night.

དབྱང་འདུགས་ *dguñ hdeg* = གཏོ་མེད་པར་བཞུགས་པར
seated steadily without moving or leaning
on any side; raised to the sky.

दृग्-मो *dguñ-mo* रात्रि the early night;
evening; the time from 4 P.M. to 7 P.M.

དགུང་ལག *dgung-shag* a day's halt; halt.

དགུང་ལ་རེག་པ་ *dgung-la reg-pa* touching, the sky; the meridian.

ရက္ခိ *dguñ-lo* the age of a respectable
or high personage: ရှုရမာဖွဲရက္ခိ *shu shabs-
kyi dguñ-lo* what is your honour's age?

དགུན་ལོ་མཐོན་པ་ *dgugñ-lo mthon-pa* = རྒན་པ་ *rgan-pa* an elderly person, 61 to 72 years old (*Mñon.*).

དབུང་གཤེབ *dguñ-gseb* or དབུང་དྲེལ *dguñ-*
dkyil the middle of the sky.

དགུན *dgun* མིམིར; དགུན་ཀ *dgun-ka* the
winter.

* དགུན་གྱི་རྒྱལ་མོ་ *dgun-gyi rgyal-mo* (Schr.; 84 C.).

དགུན་ཉི་ཤེས *dgun-ni ldog* the winter solstice; དགུན་ཉི་ཤེས་གེ་ཤེས *dgun-ni ldog-gi thig* or ཁོར་ཤེས *khor-thig* the line of the winter solstice; the tropic of Capricorn.

དགུན་ཁྱོད *dgun-stod* the first part of winter.

དགུན་འབྲས་ *dgun-hbrum* winter grapes.

དུས་མཐའ་ *dgun-smad* ཞིགས་ the after part
of the winter season; དུས་མའ་ཁ་དུས་མཐའ་ *dgun-
stod kha dus hemanta* time of snow in the
beginning winter; དུས་མཐའ་ཁ་དུས་ time of
cold, about the end of the winter
(*Rtsii*).

དགུན་ཟླ་ *dgun-tshigs* = དགུན་དུས (*dgun-dus*)
winter time.

དགུང་ལྔ་ *dyun-sla* the mid-winter months,
 ལྔ་བཅུ་པ་ *sla-wa hcu-pa*, ལྔ་བཅུ་གཅིག་པ་ *sla-wa*
hcu-geig-pa, ལྔ་བཅུ་གཉིས་པ་ *sla-wa hcu-gñis-pa*.

དགུང་ལྷ་མ་ཅུས་ *dgun-zla tha-chuñ* माघ the
month of January-February.

དགུང་ལྔ་པེ་ཨ་པོ་ *dgun-sla hbrin-po* པོལ་ De-
cember-January.

འཕགས་ལོ་འདུག་པ་ *dgun-sla ra-wa* मार्गशीर्ष Janu-
ary; lit. the beginning of the year, i.e.,
November-December.

दृग्गुणं *dgun-sa* हेमन्तिक वास winter
residence.

དགུམ་པ *dgum-pa*, fut. of རགུམ་པ *bgum-*
pa.

དགུར I: *dgur* crooked: དམིགས་དགུར་བ
dbyibs-dgur wa of crooked stature: མེས་ཀྱིས་
 རྒྱལ་ཁབ་ཀྱིས་དགུར་མ་རྒྱལ་ས *semg-kyis tshugs-*
kyah lus-kyis dgur-ma tshugs although the
 mind may bend, yet do not let your body
 bend (*Rdza*): རྒྱུར་ཞིག *rgur-shig* stoop
 down! རྒྱུར་ཏི *sgur-te* writhing (with pain);
 མགོ་དགུར་བ to bend; to submit; to humble
 one's self; རྒྱལ་ས་དགུར་ a crooked-back;
 ལག་དགུར་ drawn bent hands.

Syn. རྒྱ་རྒྱ་ *rgur*; རྒྱ་རྒྱ་ *sgur* (*Mñon.*).

དགུར II: many; all; བཞོང་གི་དཀྱིལ་བཞོང་ཡོད་
དགུར་ཡང་ཡོད་དགུར་ *hkhor-kyi dkyil-hkhor yod-*
dgur yañ yod dgur signifies ཡོད་པ་གྲག་ *yod-pa*
kun all or all of those existing.

དགུར་འགོ *dgur-hgro* a snake; one of a stooping gait.

དགུར་པོ *dgur-po* anything crooked; a crooked man; གུར་པོ *sgur-po* hump-backed; དགུར་མོ *dgur-mo* a crooked woman.

दशोऽय I : *dga-wa* स्वस्ति, कल्याण, शुभ, कुशल
 श्रेयः, ज्ञेय, दुहृत, शिव, मद्र, साधु, शं, भव्य,
 अष्टि happiness, welfare, virtue; also adj.
 happy, propitious, virtuous: दशोऽयै श्रेयस्य

dge-wahi sems a virtuous mind; ལས་དགེ་བ་མི་དགེ་བ *las dge-wa mi-dge-wa* virtuous and evil actions; དགེ་བའི་རྩ་བ་ *dge-wahi rtsa-wa* fundamental virtues: དགེ་བའི་རྩ་བ་རྒྱ་ཆེན་པོ་གཅིག་ཀྱང་བྱ་དགོས་ some mighty act of virtue should be performed (A. 65); དགེ་རྩ་བ་ *dge-rtsa skyed-pa* to conceive the idea of a meritorious act. There are two kinds of དགེ་བ *dge-wa*, རྒྱལ་བཅས་ཀྱི་དགེ་བ *sag-bcas kyi dge-wa* and རྒྱལ་མེད་ཀྱི་དགེ་བ *sag-med-kyi dge-wa*; the former, called བྱུང་བ་ or བསོད་ནམས་ *bsod-nams*, belongs to the world of desires and is subject to decay; the latter is indestructible, consisting of the enduring works of piety performed by saints belonging to the རྣམས་ཀྱི་ལོངས་སྤོངས་ *khamṣ goñ-ma* superior states of existence. There are two other kinds of *dge-wa*, viz.:—འདུས་བྱས་ཀྱི་དགེ་བ *hdus-byas-kyi dge-wa* and འདུས་མ་བྱས་ཀྱི་དགེ་བ *hdus-ma byas-kyi dge-wa*, the former consists of works done for gain or happiness in this world; འདུན་དུ་བྱས་པའི་དགེ་བ *hdun-du byas-pahi dge-wa* consists in paying reverence to and worshipping the Tathāgata and the incarnate saints. དགེ་བ་ may mean fasting, abstinence, as in the phrase དགེ་བ་སྤྲུང་བ་ *dge-wa sruñ-wa*, to fast, to abstain from food. Also alms, charity; that which is done as a religious work. ཞི་དགེ་གསོན་དགེ་ *ṣi dge gson dge* benevolences bestowed or given in one's life time when dying; དགེ་བ་འཕྲོད་པར་བྱེད་ *dge-wa hdod-par byed* རྒྱལ་མཁའ་མཛུགས་ཀྱི་འཇིག་རྟེན་ wishes for prosperity; ཡང་དགེ་བ་ལ་འཇིག་རྟེན་པའི་དགེ་བ་དང་, འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་པའི་དགེ་བ་ཡོད་ *yañ dge-wa la hjig-rten-pahi dge-wa dañ, hjig-rten-las hdaṣ-pahi dge-wa yod. Dge-wa* are of two kinds—the worldly religious works, and the same for spiritual cultures; the former consists in མར་ཞེས་པ་ *phar-ces-pa*, appreciating or regarding one's father or knowing him as such; མར་ཞེས་པ་ *mar-ces-pa* knowing the mother, i.e., to be grateful to her; to regard as one's mother;

དགེ་རྩེད་དུ་ཞེས་པ་ *dge-sbyoñ-du ces-pa* to venerate or revere one as a member of the Buddhist church; བུས་ཟེར་ཞེས་པ་ *bram-zer ces-pa* to respect or pay homage to a Brāhman; རིགས་ཀྱི་ནང་ན་ཆུ་པ་ལ་རིས་ལྷོ་བྱེད་པ་ *rigs-kyi nañ-na rgan-pa la rim-gro byed-pa* to pay respect to the elders of a family; རྒྱུན་པ་གཏོང་བ་ *sbyin-pa gtoñ-wa* to give alms in charity; དགེ་བཅུ་ *dge-bcu* the observance of the ten virtuous acts; འདུ་ཞེས་པ་ *hdu-ces dgu-dañ* the nine *Samskāra*; དར་པ་བཅུ་ *dran-pa bcu* the ten remembrances.

དགེ་སྒྲིམ་ *dge-skyes* མཉེན་མཁའ་ charm; good appearance; n. of a goddess.

དགེ་སྒྲོན་ *dge-skyon* = རྒྱན་ཕྱན་བྱ་ *skyon phran-bu* རྒྱན་ཕྱན་པ་ *skyon cuñ-zad* slightly defective; a little fault.

དགེ་སྐྱོས་ *dge-skyos* or དགེ་བསྐྱོས་ *dge-bṣkyos*, རྩལ་འཇུག་པ་ a supervisor or director of monks in a monastery. A sort of provost-sergeant in the larger monasteries who keeps strict order and punishes transgressors. He is also called རྩལ་འཇུག་པ་ *Chog-bkhrims-pa* in some monasteries. Rockhill calls this officer at Kumbum the Ge-ko.

Syn. རྩལ་འཇུག་ *tse-rgod* (*Mñon.*).

དགེ་ཆེན་ *Dge-rgan* I: surety; moral bail; a monk that is made answerable for the moral conduct of another who is placed under his care (*Jā.*).

དགེ་ཆེན་ II: lit. an old man of the religious order. དགེ་འདུན་ཆེན་པོ་ *dge-hdun rgan-pa* ordinarily signifies a school-master, tutor: འཇིག་རྟེན་དགེ་ཆེན་དང་ཆོས་དགེ་ཆེན་གཉིས་ both the spiritual teacher and worldly teacher.

དགེ་རྒྱལ་ *Dge-rgyas* n. of a celestial region (*B. ch. 6*); one of the *Rupa-dhātu* or worlds of form.

དགེ་རྒྱལ་བྱི་མ་གླིང་ *Dge-rgyas bye-ma glin* n. of a monastery near Sam-ye founded by *Hbroñ-za*, wife of King *Khri-soñ d-hu-btsan*.

དགེ་ངལ་བ *dge ñal-wa* = དགེ་ལྗོང་ novice monk.

དགེ་བརྒྱ *dge-bcu* = དགེ་བ་བརྒྱ *dge-wa-bcu* the ten virtues, which are as follows:—(1) རྟོག་མེ་གཙོང་པ་ *srog mi-geod-pa*, (2) མ་བྱིན་པར་མི་ལེན་པ་ *ma-byin-par mi-len-pa*, (3) ཚངས་པར་ལྷོད་པ་ *tshañs-par spyod-pa*, (4) བདེན་པར་སྒྲུབ་པ་ *hden-par smra-wa*, (5) ཚེག་འཇམ་པར་སྒྲུབ་པ་ *tshig hjam-par smra-wa*, (6) འག་མི་འཇམ་པ་ *ñag mi-hchal-wa*, (7) ལྷ་མ་མི་བྱེད་པ་ *phra-ma mi-byed-pa*, (8) གཞན་གྱི་རྩོད་པ་དམ་པ་མི་བྱེད་པ་ *gshan-gyi nor-la ham-pa mi-byed-pa*, (9) གཞན་ལ་གནོད་པའི་ལུས་མི་བསྐྱོད་པ་ *gshan-lu gnod-paḥi sems mi-bskyed-pa*, (10) ཡང་དག་པའི་ལྷ་བ་ *yañ-dag-paḥi ña-wa*. Those are: not taking life; not to take what is not given; to observe purity of morals; to speak the truth; to speak gently, politely; not to break a promise; not to speak slander; not to covet another's property; not to do mischief or think of doing injury to others; to regard the purest doctrine.

དགེ་ཅུ *dge-chu* sacred water.

དགེ་ཅུང་ *Dge-chuñ* one of the celestial regions.

དགེ་ཅེ་མེད་པ་ *dge-che med-pa* རྟོན་དག་ཅེན་པོ་མེད་པ་ *don-dag chen-po med-pa* without some important object or business: མཁོ་གསལ་པར་དགེ་ཅེ་མེད་པས་སྒྲུབས་དང་ལྷོད་ if there be nothing very important to be done quickly, work according to circumstance (*D. çel. 7*).

དགེ་བརྟམ་ *Dge-bṣñen* ཅུ་པ་མཆོག་ Buddhist devotee with only eight vows to observe.

དགེ་བརྟམ་ཚམ་འཕེལ་ *Dge-bṣñen Chos-hphel* the original name of འབྲོམ་རྟོན་རྒྱལ་བའི་འབྲུང་གནས་ *Hbrom-tson Rgyai-icahi hbyañ-gnas* the

founder of the Buddhist hierarchy of Tibet (*Grub. 4 5*).

དགེ་བརྟམ་མ་ *Dge-bṣñen-ma* ཅུ་པ་མཆོག་ a female Buddhist devotee.

* དགེ་བརྟམ་རྟམ་ *Dge-bṣñen dharma* = ཚམ་སྒྲོབ་ *chos-skyob* (*Schr.*).

དགེ་བཅོན་རྒྱུན་གསར་ *dge-bton rkyen-gsañ*, དགེ་བཅོན་རྒྱུན་གསར་གྱི་མཐུན་འབྲུར་ལེགས་སྒྲིལ་བྱ་རྒྱུ་རྣམས་ཁྱེད་རང་ལ་བཞོན་མངགས་རྒྱུ་ཡོང་ལྟར་ *dge-bton rkyen gsañ-gi mthun-hgyur legs-spel bya-rgyu rnamskhyed-rañ la bḥokod-mñags ṣñon yon-ñtar*.

དགེ་ལྷན་ *dge-ñtas* propitious prognostic.

དགེ་འབྲུད་ *dge-hthud* = དགེ་བ་འབྲུད་པ་ *dge-wa hthud-pa* an uninterrupted payment of allowances or endowments attached to religious offices or institutions; a connected series of pious actions or works; also the performance of some religious observances by several persons one following another: ཅུང་འཁོར་བྱ་ལུན་རིང་བཟུང་པ་འཛོ་བར་དགེ་འབྲུད་བབས་དང་། *druñ-hkhor-du yun-rin bṣdad-pa htshe-war dge-hthud babs dañ* the estimated permanent allowances to the *Druñ-hkhor* (civil employes) for food and lodging (*D. çel. 4*).

དགེ་ཅུང་ལྷ་ཁང་ *Dge-druñ lha-khañ* n. of a monastery in Tsang.

དགེ་འདུན་ *dge-hdun*, མཆོག་ the third component of the Buddhist triad or དགེ་མཆོག་གམམ་ may be rendered as "the priesthood," "the assemblage," or "the church." The term *dge-hdun* is composed of two words, དགེ་ *dge* and འདུན་ *hdun*; འདུན་ *hdun* means འདོད་པ་ *hdod-pa* desire: དགེ་བ་དང་ཐར་པ་སྒྲུབ་པར་འདོད་པས་ན་དགེ་འདུན་ *dge-wa-dañ thar-pa sgrub-par hdod-pas na dge-hdun* he is དགེ་འདུན་ *dge-hdun* who longs for piety and emancipation: དགེ་འདུན་བཅོན་པ་རྣམས་བསམ་བྱ་གསོལ་ *dge-hdun bṣum-pa rnamṣ ḥsan-du gsol* I beg the venerable body of monks would hear me. In this sentence *dge-hdun* has

the general meaning of an assembly of religious folk. There are in particular two kinds of དགེ་འདུན *dge-hdun*: མོ་མོ་རྒྱ་བའི་དགེ་འདུན *so-sor skyebohi dge-hdun* the ordinary clergy, and འཕགས་པའི་དགེ་འདུན *hphags-pahi dge-hdun* the sainted clergy. Four individuals of the former class collectively, *i.e.*, when they assemble together, form what is called *Saṅgha-ratna* དགེ་འདུན་དཀོན་མཆོག *dge-hdun dkon-mchog*. An individual of the latter class, *i.e.*, the sainted clergy, may singly form the *Saṅgha-ratna*. The *Saṅgha* of the Mahāyāna School differed from that of the Hīnayāna School. In the *Abhisamaya* of Maitreya, twenty classes of *Saṅgha* are enumerated as belonging to the Hīnayāna School. The S'rāvaka, Pratyeka Buddha, Bodhisattva and the Dharma-pāla, who protect Buddhism, are also included in the *Saṅgha-ratna*. དགེ་འདུན་ལ་རག་ལུས་པ་ *dge-hdun-la rag-lus-pa* སྒྲུབ་ཁྱིམ་འཁོར་པ་ belonging or subject to the church; དགེ་འདུན་ལ་རུང་བ་ *dge-hdun-la ruñ-wa* སྒྲུབ་ཁྱིམ་འཁོར་པ་ suitable for the use of the clergy.

དགེ་འདུན་རྒྱུ་མེད་ *dge-hdun skyes* = རི་ཤོ་ *ri-cho* 1. n. of a medicinal plant; གཤམ་མེད་ *gab-miñ* (*Miñ*) mystic. 2. n. of a lama.

དགེ་འདུན་གྱི་དུས་ *dge-hdun-gyi dus* རྟེན་འཁོར་འཁྱེད་པ་ belonging to the months following autumn when the lamas perform religious meditations, &c.

དགེ་འདུན་གྱི་ཤེ་ *dge-hdun-gyi sde* the clerical order or class of the clergy.

དགེ་འདུན་གྱི་དཔེ་འདྲ་པ་ *dge-hdun-gyi dben byed-pa* སྒྲུབ་ཁྱིམ་འཁོར་པ་ one who produces differences or disunion among the clergy; to produce such disunion.

དགེ་འདུན་གྱི་མཆོག་ *Dge-hdun Rgya-mtsho* n. of the Dalai Lama who died in 1851.

དགེ་འདུན་གྲུབ་པ་ *Dge-hdun grub-pa* the founder of the hierarchy of the Dalai Lama.

དགེ་འདུན་བཟུང་བའི་ཕྱིར་ *dge-hdun bsdu-wah-phyir* for the purpose of assembling the clergy.

དགེ་འདུན་ལ་མཇུག་པ་ *dge-hdun phal-chen-pa* the clergy of the Mahāsaṅghika School.

* དགེ་འདུན་འཕེལ་ *dge-hdun hphel* སྐུ་མཁའ་ལྡན་པ་ n. of a Buddhist saint; pr. (*Schr.*; *Tā.* 278).

* དགེ་འདུན་འབངས་ *Dge-hdun hban* སྐུ་མཁའ་ལྡན་པ་ n. pr. (*Sch.*; *Tā.* 2, 127).

* དགེ་འདུན་བསྐྱེད་པ་ *dge-hdun bsruñ-wa* སྐུ་མཁའ་ལྡན་པ་ n. of a Buddhist sage pr. (*Schr.*; *Tā.* 2, 104).

དགེ་ལྡན་ *dge-ltan* = དགེ་བ་ཅན་ *dge-wa* can possessed of virtue or of piety; pious.

དགེ་ལྡན་པ་ *Dge-ltan-pa* a name of the དགེ་ལུགས་པ་ *Dge-lugs-pa* sect of Lamas founded by Tsong-kha-pa.

དགེ་ཐུང་ *dge-spyod* religious acts; acc. to the *Bon-po* དགེ་ཐུང་ *dge-spyod* consists in erecting tombs, images, *caitya*, painting of holy personages and printing of the sacred texts, making moulds of images of gods and saints, uttering *mantras* and, generally, acquiring moral merits.

དགེ་ཕྱུག་ *dge-phrug* pupil-monk; young boy trained as a novice monk.

དགེ་བ་ཐུང་ *dge-wa sbyoñ* or དགེ་ཐུང་ *dge-sbyoñ* འཇམ་ལ་འཇམ་ལ་ a religious ascetic. In this term are included all those who have taken the vows of renouncement, *i.e.*, བསྐྱེད་པ་; so both དགེ་ཚུལ་ *dge-tshul* and དགེ་སྤོང་ *dge-sloñ* are within its signification; in the Southern School only the དགེ་སྤོང་ *dge-sloñ*, *i.e.*, the Bhikshu, can have claim to this title provided they live in conformity with the rules of the *Vinaya*. The qualifications of a *dge-sbyoñ*

thirty-six vows before he is qualified to be ordained as a དགེ་སྒོའ་ *Dge-sloñ*; as long as he is not admitted into the latter order he will continue as a *Çamanera* though even to eighty years old.

དགེ་ཚུལ་མ *Dge-tshul-ma* 女僧尼 a nun young or old that has not yet taken the vows of ordination belonging to the order of *Bhikṣuṇā*.

དགེ་མཚན *dge-mtshan* 吉祥輪轉, 吉兆 lucky omen; also entertainment, amusement or amusing; དགེ་མཚན་ཅན་ *dge-mtshan-can* 吉祥 bearing lucky marks.

དགེ་གཞན་ *Dge-gshon* a young student who is studying under a tutor called དགེ་ནན་ *dge-rgyan*, who is responsible for his education, behaviour and moral training. He is required to attend, when necessary, his monk-tutor as a servant. When he is very young he is called དགེ་ཕྱག་ *dge-phrug*.

དགེ་གཡོག་ *Dge-gyog* boy or youth attending upon a monk and who works with a view himself to enter the holy order. When he has passed the prescribed examinations for admission, he gets the position of a དགེ་གཞན་ *Dge-gshon*.

དགེ་ལུགས་པ་ I: *Dge-lugs-pa*. Tsong-kha-pa founded the monastery of དགེ་ལུགས་པ་པ་རྒྱལ་པོ་ལྷོ་པ་ *Dgah-ldan rnam-par rgyal-wahī gñi*, situated on the hill called བཟླ་ལྷོ་པ་ *Hbrog-ri-bo che*, and resided there during the last part of his life. His school was called མཚན་ལུགས་པ་པ་པ་ *chos-rje Dgah-ldan-pahī lugs* and vulgarly དགེ་ལུགས་པ་པ་པ་ *Dgah-ldan-pahī-lugs* or དགེ་ལུགས་པ་པ་ *Dgah-ldan lugs-pa*, which term has assumed the form དགེ་ལུགས་པ་ *Dge-lugs-pa* (*Grub*. 3 I).

དགེ་ལུགས་པ་ II: *Dge-lugs-pa* one belonging to the sect of *Dgah-ldan-pa* founded by Tsong-kha-pa.

དགེ་ལེགས་ *dge-legs* or དགེ་བ་ *dge-wa* 吉祥, 善, 虔敬 piety; good and auspicious action.

Syn. དགེ་ལེགས་ *bde-legs*; ཤི་བ་ *shi-wa*; མྱུང་པ་ *myaṅ-hdas*; རེ་སྒོའ་ *re-skoñ*; གནས་བསྐྱེས་ *gnam-bṣkros*; རྒྱུ་བསྐྱེས་ *ñhon-bṣags-mthu*; ཁ་རྒྱུ་ *kha-rje*; རབ་བསྐྱེས་ *rab-bṣñags*; སྐལ་བའི་ཕུལ་ *skal-wahī phul*; བསྐྱེས་པ་ *bṣñags-hos*; ཡིད་བཞིན་འགྲུབ་ *yiḍ bshin-hgrub*; དགེ་བའི་འགྲུབ་གནས་ *bde-wahī hbyun-gnas*; རབ་ཤི་ *rab-shi*; ལེགས་ལྡན་ *legs-ldan*; ལུན་ཅགས་ *hun-tshogs* (*Mñon.*).

དགེ་ལེགས་ཅན་ *dge-legs-can* 吉祥 blessed; glorious.

* དགེ་ལེགས་དཔལ་བཟང་ *Dge-legs dpal-bṣaṅ* = མཁས་གུབ་རྒྱུ་ *Mkhas-grub rje* (*Schr.*; *Org.* 105, 5).

* དགེ་ལེགས་བཤེས་གཏེན་ *Dge-legs bṣes-gñen* 善知識 (Schr.; *Tā.* 2, 211) a good counsellor; a pious Buddhist monk.

དགེ་ཤིས་ *dge-ṣis* 吉祥; དགེ་བ་དང་ཤིས་པ་ *dge-wa dañ ṣis-pa* piety and blessedness.

དགེ་བཤེས་ *Dge-bṣes* 善知識 a contraction of དགེ་བའི་བཤེས་གཏེན་ *dge-wahī bṣes-gñen*, a Buddhist gelong who has mastered metaphysics and the important branches of sacred literature. Monks, also, who have got the titles of རབ་འབྱམས་པ་ *Rab-hbyams-pa*, རྩ་རམས་པ་ *Rdo-rams-pa*, &c., are by courtesy addressed with the title of དགེ་བཤེས་ *Dge-bṣes* 善知識; others who lead a pure life and are possessed of learning and good character are also generally addressed as དགེ་བཤེས་ *Dge-bṣes*, i. e., དགེ་བའི་བཤེས་གཏེན་ *Dge-wahī bṣes-gñen*.

* དགེ་སྤྱོད་ I: *dge-sruñ* 善法 n. pr. (*Schr.*; *Tā.* 2, 219).

* དགེ་སྤྱོད་ II: ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ (*Schr.*; *Bull.* 1848, 292).

དགེ་སྤྱོད་ *Dge-sloñ* གྲིབ་པ་, *mi-chu*, a Buddhist monk who after finishing his probationary period in a monastery has been ordained into the highest order. He has to observe 253 vows. དགེ་སྤྱོད་ལ་རྩན་དམ་པའི་དགེ་སྤྱོད་ དང་ཁྱེད་པའི་དགེ་སྤྱོད་གཉིས་ཡོད་ among *gelong* there are two classes: *para mārtha Bhikṣu* and *Samvṛti Bhikṣu*. The following seven, i.e., Buddha and *Bodhisattva*, *Pratyeka Buddha*, *Arhats*, such saints as on account of their pious acts will not be born again or will be born only once, those who have attained to the stage of *Srotāpanna*, i.e., gone on the path of *Nirvāṇa*, belong to the higher class or *Paramārtha Bhikṣu*. These or some of these while even they reside in human habitation, being possessed of divine knowledge and wisdom, continue in the class of *Paramārtha Bhikṣu*. Ordinary *gelong* or *Bhikṣu*, such as wear the yellow garments, have shaven their heads and betaken to the life of *Pravrajya* or renunciation of all worldly concerns, and observe the vow belonging to the order, are called *Samvṛti Bhikṣu*.

དགེ་སྤྱོད་དུ་མི་དང་བ་ *dge-sloñ-du mi-ruñ-wa*, དགེ་སྤྱོད་མ་ཡིན་པ་ *dge-sloñ ma-yin-pa* གཞིན་པ་ one unworthy the position of a *gelong*.

དགེ་སྤྱོད་མ་ *Dge-sloñ-ma* མིན་པའི་མ་ an ordained nun; she has 364 vows or restrictions to observe; དགེ་སྤྱོད་མ་སྤྱད་པ་ *dge-sloñ-ma sun-phyuñ-wa* མིན་པའི་དྲུག་ one who finds fault with or slanders a Buddhist nun.

དགེ་སྤྱོད་ཤིང་ *dge-sloñ-ñin* acc. to *Jā.* is a provincial name for the (*Cedrus deodara*) *Deodar* tree.

དགེ་སྤྱོད་མ་ *Dge-slob-ma* མཚམས་པ་ a pupil monk; one who is preparing himself for being admitted into the higher order.

དགོང་ལ་ *dgeñ-la*, more properly དགང་ལ་ *dgañ-la* on; upon; in; at (in *Ts.*, *Jā.*).

དགོར་བ་ *dger-wa* = གཞི་བ་ *gyo-wa* to parch or fry (food); བཟུང་བ་དགོར་བ་ to fry pastry.

དགོར་འབད་ *dger-hbad* = དགོ་བ་ལ་འབད་ *dge-wa la-hbad* to exert one's self in acts of piety; a pious man.

དགོས་པ་ *dges-pa* = དགྱེས་པ་ *dgyes-pa* or མཉེས་པ་ *mñes-pa* or དགའ་བ་ *dgañ-wa* delighted, pleased or cheered.

དགོས་པ་རྩྭ་ *Dges-pa Rdo-rje*, also written as དགྱེས་པ་རྩྭ་ *Dgyes-pa Rdo-rje*, name of the *Tantrik* deity རྩྭ་བཅོམ་ *He-vajra*; རྩྭ་འབྱོར་ རྩྭ་དབང་ཕྱག་དགོས་པ་རྩྭ་ཞེས་པའི་གྲོག་པ་ *rnal-hbyor-gyi dcañ-phyug dges-pa Rdo-rje shal-gzigs-pa* he saw (miraculously) the face of the deity *Dges-pa Rdo-rje*, the Chief of the *Nal-jor* (*A.* 28).

དགོ་བ་ *dgo-wa* a species of antelope living on high mountains, *Procapra picticaudata* (Hodgson); colloq. "go-ā" Mongol; *gura*. དགོ་བ་མ་ *dgo-wa-ma*, female of the above (*Cs.*): དགོ་བའི་རྩྭ་འབྱོར་བ་གཙོན་ *dgo-woñ rba-hi hkhru-wa* good the horn of the *go-ā* taken as medicine cures diarrhoea.

+ དགོག་དུ་ཕྱིན་པ་ *dgog-du phyin-pa* 1. ཕྲག་ལྷན་པ་ to become aged, 2. acc. *Lex.* ལྷན་པ་ ཕྱིན་པ་ *lkog-tu phyin-pa*.

Syn. ལྷན་པ་ *rgas-pa* (*Mñon.*).

དགོག་པ་ *dgog-pa* abstraction: དགོག་པའི་རྩྭ་མ་མ་འཇུག་ཅེས་པ་ *dgog-pahi snoms-hjug ces-pa* sat perfectly abstracted, being absorbed in meditation on the emptiness of all worldly things.

དགོང་རྒྱུ་ *dgoñ-rgyu* མཚན་, མཚན་ opinion.

དགོང་མོ་ *dgoñ-mo* or དགོང་མ་མོ་ *dgoñs-mo* མཚམས་, མཚམས་ the evening; the junction of

the day and the night; རྩེ་རྩིན་མའི་མཐའ་ *phyi-dro ñin-mohi mthah* the evening which is the end of the day (*Rtsii.*); དགོང་རྩེ *dgoñ-ja* evening tea; དགོང་ཞིག *dgoñ-shog* evening and morning.

དགོངས་སྐར *dgoñs-skor* leave in general; also leave (from a superior official); suing somebody in a court to do him harm.

དགོངས་འགམ་མེད་པ་ *dgoñs-hgal med-pa* = ཐུགས་ཁྲོ་མེད་པ་ *thugs khro-wa med-pa* without incurring displeasure, or displeasing.

དགོངས་པར་ *dgoñs-bad* judgment; decision on any case or law-suit.

དགོངས་པ་ *dgoñs-pa* I: 1. vb. to think, reflect, meditate, consider: 2. sbst. the act of thinking, reflection, cogitation. ཐུགས་དགོངས་ *thugs-dgoñs* = ཐུགས་འཕྲོད་ *wish*, consideration; མཉམ་པ་ཉིད་ལ་དགོངས་པ་ *mñam-pa ñid la dgoñs-pa* to take one as his equal or as a match for him; དུས་གནས་ལ་དགོངས་པ་ to think of or at other times; གང་གི་གནས་ལ་དགོངས་པ་ to think of another person; རྟན་གནས་ལ་དགོངས་པ་ to reflect on some other object or business; དགོངས་པ་ཁྲེལ་པ་ *dgoñs-pa khrel-wa* resp. ཁྲོད་ཁྲོད་པ་ *khroñ-khro za-wa* to become angry; to take offence; བཀའ་ལས་ནས་ཡང་མི་འདེད་ཅིང་དགོངས་པ་ཁྲེལ་པ་ *bkañ-las nam-yañ mi hdah-shiñ dgoñs-pa khrel-wa* never to be disobedient and to be angry (*Ya-sel.* 16): དགོངས་ཕྱོགས་མ་ལོག་ན་ *dgoñs-phyogs ma-log-na* if his opinion does not change.

དགོངས་པ་ II: གཞིམ་པར་ vb. to purpose, intend; usually with termin. of the inf. འཇམ་པར་དགོངས་པ་ *intended to fight*.

དགོངས་ཕྱོགས་རི་ *dgoñs phyogs-ri* to be partial; to act with partiality.

དགོངས་མོ་ *dgoñs-mo* = དགོང་མོ་ *dgoñ-mo* 夜 night.

དགོངས་འབྲེལ་ *dgoñs-hbrel* 互証, 互証 commentary.

དགོངས་ཐུག *dgoñs-shu* to ask for leave or permission to do any thing.

དགོངས་པ་ *dgoñs-sab* serious consideration; as very important.

དགོང་པ་ I: *dgod-pa*, pr. tense, 笑, 笑 to laugh; laughter.

དགོང་པ་ II: a jest; joke (*Sch.*); of. བགད་པ་ *bgad-pa*; བདེ་བ་ལ་དགོང་ཕྱིན་འདུག་ *bde-wa la dgod-kyin hdug* laughing, being in happiness; གད་མོ་དགོང་ཕྱིན་འདུག་ *gad-mo dgod-kyin hdug* laughing a loud laughter.

དགོང་ཡས་ *dgod-yas* (གྲངས་ *grāñs*) 數萬 n. of a very large number.

དགོང་ར་ *dgod-ra* “དགོང་ར་ལ་འཁོར་ནས་མ་འཛམ་བར་རྩེད་ཅིང་” *dgod-ra-la hkhor rñams ma htsham-par rtsod-ciñ* (*Yig.* 28).

ཏ་ དགོན་དུང་ *dgon-dun* ལྷ་མེད་པའི་ས་ཕྱོགས་ *chu-med-pahi sa-phyogs* a desert; a desolate wilderness where there is no water.

དགོན་པ་ *dgon-pa* (pr. “gom-pa”) or དགོན་ཏ་ *dgon* གཤམ་, ཀ་མམ་, ཀ་མམ་ 1. wilderness; solitary place, waved-leaf fig-tree. Hence 2. a *vihāra*; a monastery, a hermitage, so called on account of its original situation in earlier times in lonely places abounding in *Bodhi* trees. A *gōm-pa* should be situated at least a thousand yards distant from a village or town (*K. du.* 3, 304). Later on these hermitages became converted into monasteries. Monasteries in later times assumed the size of large castles and collections of dwelling houses.

Syn. མོ་ཕྱི་འདུན་ས་ *chos-kyi hdun-sa*; མོ་ཕྱི་མོ་ཕྱི་འདུན་ *chos-kyi tshoñ-hrdal*; རྒྱལ་གྱི་གནས་ *klog-grbahi-gnas*; མཁམ་པའི་འདུང་གནས་ *m khas-pahi*

hbyun-gnas; མས་ཀྱི་ཕུར་བུ *chos-kyi phur-bu*; འདུལ་བའི་གནས *hdul-wahi-gnas* (*Mñon.*).

དགོན་པ་པ *dgon-pa-pa* གཙང་ཁུངས་ one residing in the wilderness, or in a hermitage or *gömpa*; དགོན་པ་མ *dgon-pa-ma* a female of the above.

དགོན་གཞི *dgon-gshi* landed endowments of a monastery; an estate belonging to a monastery for the support of its monks.

དགོ་པ *dgol* (prob. for དགོ་པ *dgrol*) ལྷ་རེ་བུ་སྐྱུ་ཁྲུ་རེ་དགོ་པ *sna-re bsduṣ kyañ sna-re dgol* when some are collected, others disperse.

དགོས་ངེས *dgos-ñes* urgent necessity; urgently needed.

དགོས་ཆ *dgos-cha* necessary objects; indispensable.

དགོས་འདོད 1. *dgos-hdog* necessary expenses; what is wished for as very necessary (*Cs.*). 2. དགོས་འདོད wishes and wants: དགོས་འདོད་འབྲུང་བའི་དཔལ་པ *dgos-hdog hbyun-wahi dpal* a treasure out of which all wishes and wants are met.

དགོས་པ I: *dgos-pa* (*goi-pa*) གཏོགས་, གཏོགས་པ་འདོད་པ་འཇགས་ implies necessity and what is due or desired; to be necessary; to be obliged or compelled; to want; to stand in need of; also where we use 'ought' *dgos* is generally used added to the verbal root, e.g., འདོད་པ་འཇགས་, must eat: འཇགས་པ་འདོད་པ་ *ña-la dgos* I want; I stand in need of: ཅི་ཞིག་ཀྱི་དགོས་ *ci-shig-tu dgos* for what purpose did he want them? འཇགས་པ་འདོད་པ་ *bsheñs-ma-dgos* he was not obliged to erect. In commanding, the word is used to paraphrase the imperative of a verb: འཇགས་པ་འདོད་པ་ *hoñ-war gdos* come! i.e., you must come. In entreating, the respectful term is chosen: འཇགས་པ་འདོད་པ་ *hbyon-dgos* should practise good works: འཇགས་པ་འདོད་པ་

དགོས་པ་མེད་ *ña-la gyu dgos-pa med* I have no use for the turquoise, I do not want it.

དགོས་པ II: necessary; due; needful; useful; མེད་ཀྱང་དགོས་པ་མེད་པ་མེད་ *med-kyañ dgos-pahi khral bsduṣ* a tax necessary to be paid; unreluctingly exacted: འཇགས་པ་འདོད་པ་མེད་ the portion due to you: དགོས་པ་ཅི་ཞིག་ཀྱི་དགོས་པ་མེད་ for what purpose? དགོས་པ་མེད་ *dgos-pa-med* not necessary: དགོས་པ་མེད་ *dgos-pa-yin* it is requisite; མེད་པ་མེད་ *mi-dgos-pa* useless; unnecessary; མེད་པ་མེད་པ་མེད་ *mi-dgos-pahi phra-men* pernicious witch-craft; དགོས་པ་མེད་པ་མེད་ *dgos-pahi bslob-bya* useful doctrines; དགོས་པ་མེད་ *dgos-byed* useful: ཅི་ཞིག་ཀྱི་དགོས་པ་མེད་ *don-dgos-byed ci-hdug* what is there in it of useful contents.

དབྱེ་དབྱེ *agye-dgye* = མགོ་རྒྱུ་ཕྱགས་སུ་དབྱེ་བ་ *mgo-rgyab-phyogs-su dgye-wa* to bend the head backwards.

དབྱེ་བ *dgye-wa* to bend; to be curving or crooked; དབྱེ་བ་དབྱེ་བ་ *dbyiḥs dgye-wa* stooping; cringing; writhing: མེད་པ་མེད་པ་མེད་ *ma-sdog rgyab phyogs-su dgye-wa* don't wait, turn and go away: དབྱེ་དབྱེ་བའི་བྲང་མེད་ *dgye-dgye-wahi brañ-ma-ston* do not stretch or heave up the breast by bending or stooping backwards. དབྱེ་དབྱེ་བ་ཀྱི་ཕྱག་འཇམ་པ་ *dgur dgur-gyi phyag htshal* salutation by bending the head low.

དབྱེ་བ་ *dgye-wo* བཞི་རྒྱུ་ a bent man.

དབྱེ་ར་བ *dgyer-wa* or ལྷ་དབྱེ་བ་ *glu dgyer-wa* for ལྷ་ལེན་པ་ *glu len-pa* to sing, chant; an expression of the Bon-po.

དབྱེ་པ་ *dgyel-wa* or ལྷ་ལེན་པ་ *sgyel-wa* to fall down, tumble down.

དབྱེས་པ *dgyes-pa* (*ge-pa*) (elegant term) དགའ་བ་ *dgah-wa* འཇགས་པ་ 1. to rejoice; to be

glad; also cheerfulness: ཐུགས་དྲེས་པ་ *thugs-dgpes-pa* the heart cheered: རྩེ་བཅོན་ལྷ་མ་དྲེས་པའི་འཇུག་དཀར་ཅན་ *rje-btsun Bla-ma dgyes-pahi hdsun-dkar-can* the reverend lama smiled with cheerfulness. 2. to be pleased to; to choose: རྩེ་བོ་འཇུག་པ་ལ་ཐུགས་དྲེས་པར་འདུག་ the Lord in walking is pleased, i.e., likes to walk. མི་དྲེས་ཏི་ *mi-dgyes-te* sorrowful, sad, discomfited, dejected; angry, indignant.

དྲེས་པ་རྩེ་དེ་ *Dgyes-pa Rdo-rje* the Tantrik god called Hē Vajra; his other names are:—དཔལ་ལྷན་ཁྱེད་འཕུང་ཏེ་ར་ག་ *Dpal-ldan khrag hthun he-ra-ka*; དཔྱད་རྩེ་དེ་ *Dpyid Rdo-rje*; རྩེ་གྱི་གུག་ *Rdo-rje gri-gug*; རོལ་པའི་རྩེ་དེ་ *Rol-pahi Rdo-rje*; རྩེ་རྩེ་ *Kye Rdo-rje* (*Mñon.*).

* དྲེས་པའི་རྩེ་དེ་རྒྱ་ཀྱི་སྒྲིང་པ་ *dgyes-pahi rdo-rje rgyan-kyi snin-po* རྩེ་བཅོན་པའི་སྒྲིང་པ་ (*Schr.; Tā. 2, 192, 275*) n. of a Tantra work.

དྲེས་ལམ་ *dgyes-shal* cheerful countenance: མུར་བར་དྲེས་ལམ་འདོམ་མཇལ་བྱ་ཆོག་པ་ *myur-war dgyes shal dños-mjal shu chog-pa* may soon be permitted to have an interview; may meet or see your cheerful countenance soon.

དྲེས་མུ་འཇུག་པ་ *dgyes-su hjug-pa* to bend; to double down (*Sch.*), v. དེ་བུ་བ་ *dge-wa*.

དབ་ *dgra* (*da*) also དབ་པོ་ *dgra-wo* མ་རྒྱུ་, དམུ་, ཁྲིའུ་, ཁྲིའུ་, ཁྲིའུ་, ཁྲིའུ་ enemy; foe; རྩེ་དབ་ *hchi-dgra* mortal enemy; རྩེ་བའི་དབ་ *sdañ-wahi-dgra* the hating enemy, opp. ཐུགས་པའི་གཉེན་ *byams-pahi-gñen*, the loving friend; ད་དབ་ *da-dgra* or ད་ལྟོ་དབ་ *da-ltahi dgra* present enemy; རྩེ་དབ་ *sñā-dgra* former enemy; ཐུ་དབ་ *phyi-dgra* a future foe; more properly the outer enemy, i.e., an ordinary enemy, not the inner foe; also a foreign enemy.

Syn. རྩེ་བའི་དབ་ *sdañ-byed*; རྩེ་བའི་དབ་ *hkhon-hdsin*; རྩེ་བའི་དབ་ *hçes mi-byed*; རྩེ་བའི་དབ་ *mdsah bral*; རྩེ་བའི་དབ་ *mdsah-med*; རྩེ་བའི་དབ་ *pha-rol-po*;

ཐུར་ཆོལ་ *phyir-rgol*; ལས་ཀྱི་ཆོལ་བ་ *phas-kyi rgol wa*; དབ་ལྷ་ *dgra-zla*; རྩེ་དབ་ལྷ་ *hgran-zla*; རྩེ་བའི་དབ་ *hkhū-byed* (*Mñon.*).

དབ་ཁང་ *dgra-khañ* an enemy's house or camp.

དབ་གང་ *dgra-gañ* = བ་གམ་ *wa-gam* རྩེ་མུ་ a dome, a turret built on the top of a castle.

དབ་རང་ *Dgra-ñan* རྩེ་མུ་ཐོན་ bad or ungenerous enemy; a name of the king of the Kaurava, son of Dhṛtarāṣṭra.

དབ་བཅོམ་པ་ *Dgra-bcom-pa* རྩེ་མུ་, རྩེ་མུ་, རྩེ་མུ་, རྩེ་མུ་ བཅོམ་པ་; དབ་བཅོམ་པ་འདོམ་པ་ *dgra-bcom tshar-wa* one who has subdued his enemy; one who has subdued his inner enemy (that brings on sufferings) and by practising religion becomes an *Arhat* of the Mahāyāna School. The *Arhat* of the Mahāyāna School is he who has attained to the first stage of *Bodhisattva* perfections. An *Arhat* of the Tantrik School is one who has attained to the fourth order in the five orders of the Tantrik School, i.e., རྩེ་གསལ་རིམ་ཀྱི་རིམ་པ་བཞེད་པ་ *rdzogs rim-gyi rim-pa bshi-pa*.

དབ་བཅོམ་པ་གསལ་པ་ *Dgra-bcom-pa gsod-pa* རྩེ་མུ་ཐོན་པ་ killing of an *Arhat* or Buddhist saint.

དབ་ཅམ་ *dgra-chaṣ* the equipments of war; weapons; arms.

དབ་འཇོམས་ *dgra-hjoms* རྩེ་བའི་མུ་ཐོན་ one who has subdued his enemy; subduing the enemy.

དབ་འཇོམས་པ་ *dgra hjoms-pa* རྩེ་མུ་ཐོན་པ་, རྩེ་མུ་ཐོན་པ་ killer or subduer of one's enemy.

* དབ་ཀྱི་མཁའ་པ་ *dgra-ñams* མ་རྒྱུ་འཇུག་ (*Schr.; Kā-lac. T. 110*) destruction of the enemy.

དབ་ཀྱི་མཁའ་པ་ལྷ་ཅིག་ *dgra ñams-par gyur-cig* མ་རྒྱུ་ཐོན་ (let the enemy be destroyed or injuriously dealt with).

དག་པོ *dgra-bo* (da-o) enemy: “གང་ནིག་དག་
པོ་དག་ལ་ཡང་, གཞི་མེད་མེས་ཀྱིས་ཕན་ཕྱད་པ་, དེ་ལ་དག་པོ་
མེས་ཅད་ཀྱང་, མལ་མོ་ཐུང་བ་ཉིད་ཕྱེད་ to whatever
enemy one does good with an unruffled
mind, even to him all the enemies also
will show reverence.

དག་ལྷ *dgra-lha* the war-god.

དག་ལྷ་དཔར་བརྟན་ *dgra-lha dpah-bstod* hymns
to the war-god; religious service for the
war-god.

དག་ཏུ *dgra-sta* བར་ཏུ an axe the blade of
which is semi-circular; a sector-like disk;
a weapon of war.

Syn. ཏུ་ཅེ་ *sta-re*; དག་ཏུ་ *dgra-sta*; མོ་བ་ *tho-wa*
(*Mñon.*).

དག་ཏུ་ཅན་ *dgra-sta-can* ཀར་ལམ་, ལུང་, བར་ཏུ་ཅན་
frightful.

དག་ཏུ་བ་ *dgra-sta-wa* བར་ཏུ་ཅན་ one who
holds the axe (such as Paras'urāma).

དག་དག་པོ་ *dgra-dag-pa* གི་ལ་ཕྱི་འཁྲུག་ giving
pains; taking vengeance on an enemy.

དག་རིལ་ *dgra-rdel* (*Rtsii.* 51.).

དག་འདུལ་བ་ *dgra hduḥ-wa* འདུལ་བ་ to sub-
due an enemy.

དག་པོ་གཏུང་བ་ *dgra-wo gduñ-wa* གཏུང་བ་, རྒྱུ་
ལྷ་ one who has destroyed his enemy;
lit. foe-paining.

དག་ཕྱེད་པ་ *dgra-byed-pa*, དག་པོ་ཕྱེད་པ་ *dgra ldañ-*
wa, ལང་བ་ *lañ-wa* to act in a hostile manner.

དག་མོན་ *dgra-zon* always on guard; careful.

དག་ལྷ་ *dgra-zla* (དག་པོ་ལྷ་པོ་ *dgra-bohi zla*
bo) རྒྱུ་ལྷ་ rival; opponent; adversary.

* དག་ལྷ་ཁྱིམ་ *dgra-yi khyim* རྒྱུ་ཁྱིམ་, རྒྱུ་ཁྱིམ་
(*Schr.; Kālac. T. 137*) the enemy's house.

དག་ལས་ཀྱུ་ལ་ *dgra-las rgyal-wa* རྒྱུ་ལས་,
རྒྱུ་ལས་ triumphphant over an enemy.

དག་གསལ་ *dgoa-gags* a substitute in cattle
supplied for killing another's horse, yak or
sheep, etc.: དག་གསལ་ལས་ཀྱུ་ལ་མེད་རང་མ་འཛོད་ཅིག་

if you cannot give a substitute do not call
me by my name.

དག་ཐོང་བ་ *dgra sloñ-wa* to search for one's
enemy.

དག་གསལ་དཔར་པོ་དག་པོ་ *dgra-gsod dpah-wo*
dgar-po = ག་ཐུར་ *ga-bur* ཀུན་ལ་ camphor (*Sman.*
107).

དག་དཔ་ *dgrad-pa* (da-pa) བཞུགས་ spread.

དག་དྲ་ *dgran-zla* (dan-da) = དག་པོ་ *dgra-bo*
or དག་ལྷ་ *dgra-zla* enemy; adversary; rival;
foo (*Mñon.*).

དག་མལ་ *dgram-pa* (dam-pa) fut. of འགྲུལ་པ་
hgrem-pa མེ་རྩོག་དག་མལ་ *me-tog dgram-pa* འཕེ-
ལ་པོ་, flowers to be strewn; དག་མལ་ *dgrams*
that which is to be arranged or set out.

དག་མེས་པ་འཛོད་པ་ *dgrar sems-pa hdsin-pa* to
look upon one as an enemy.

དག་ཏེད་པ་ *dgroñ-pa* resp. of ཤི་བ་ *ṣi-wa*
to die; དག་ཏེད་པ་ *dgroñ-gin hduḥ* now he is dying.

དག་འཕྲོ་བ་ *dgrol-wa*, fut. of འཕྲོ་བ་ *hgrol-wa*
མེ་ཕུང་, ཆུང་, to set free; also free-will;
འཕྲོ་བ་པ་ *bcinṣ-dgrol* a knot or tie loosened.

བག་གསལ་པ་ *bgag-pa* pf. tense of འགྲུལ་པ་
hgags-pa, བག་གསལ་པ་ལྷ་ལྷ་པོ་ (ཆ་བཞག་པ་) བག་ལྷ་པོ་པ་
bgags-su gyur-pahi (cha bshag-pa) rag lus-pa
settled or decided upon obstructing or
hindering, opposing, etc.; ལས་མེགས་པ་བག་གསལ་པ་
lam-sogs bgags-pa རྒྱུ་ལས་ obstructed the road.

བག་དཔ་ *bgad-pa* to laugh; a laugh;
བག་པོ་བག་པོ་ *bgad-mo bgad-pa* id. cf. དག་དཔ་
dgod; བག་དཔ་ *bshad-gad* རྒྱུ་ལས་ a smile;
laughter.

ཏ་ བག་མ་པ་ *bgam-pa* to eat; to gobble;
to throw into the mouth.

བག་གསལ་ I: *bgags* འགྲུལ་ *gags* a demon.
བག་གསལ་ལ་གང་ཞག་དང་གང་ཞག་མ་ཡིན་པ་གཉིས་ཡོད་ *bgags-la*

gañ-sag dañ-gañ sag-ma yin-pa gñis-yod the *hgegs* are of two classes, those mortal and those spirit-like; these cause hinderance, obstruction. *བགེགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་* *hgegs-kyi rgyal-po* བེ་རྩ་ལ་ཀ *vi-nā-ya-ka*, Ganes'a, the remover of obstacles, the leader of the *Gaṇa*—class of demons.

བགེགས II: *འཁྲུག་པོ་* *hinderance*; obstacle; *བགེགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་* *hgegs-kyi rgyal-po* *འཁྲུག་པོ་* is the chief of the evil spirits who are of 80,000 different kinds. Some cause heavy rains, hail storms, etc., to injure the crops; some bring on famine and so on.

བགེགས་ཀྱི་བདག་མོ་ *hgegs-kyi bdag-mo* རྒྱལ་མོ་ a goddess.

བགེགས་པག་པ་ *hgegs bag-pa* གནོད་པའི་འདྲིའི་པ་ *gnod-pahi hñdres sgrib-pa-la* འདྲི་མོ་བགེགས་པག་པ་མེན་ན་ཆུང་བའི་འཇམ་པ་ཅོས་འདུག་རུང་ *hdi-lo hgegs bag-pa min-na chuñ-waḥi hñam-pa tsam-hdug-ruñ* (*Rtsii.*).

བགེགས་ཕྱིད་པ་ *hgegs byed-pa* འཁྲུག་པོ་འཁྲུག་པོ་ that which causes obstruction; to cause obstruction.

བགེགས་སེལ་བ་ *hgegs sel-wa*; རློན་སེལ་བ་ *skyon-sel-wa* to remove obstruction, calamity, disease, epidemic, &c.: *རང་ལམ་ཐུགས་མི་ཡོང་བའི་ཆེད་དུ་བགེགས་སེལ་* *ñan-lam shugs-mi yon-waḥi ched-du hgegs-sel* performed some religious ceremonies that no mishap may occur on the way, etc. (*Rtsii.* 65).

བགོ་སྒྲུབ་ *hgo-skal* མ་སོ་ཅེ་ཆ་ *so-sohi-cha* མག་སེལ་པ་, *दायाद* *pratyak* portion; a kinsman or claimant. 1. རྒྱུ་ཀྱི་ལས་ཀྱི་བགོ་སྒྲུབ་ the portion or lot on account of one's former acts; also share, lot. 2. the doctrine of strict retribution.

བགོ་སྒྲུབ་ལ་ཕྱོད་པ་ *hgo-skal-la spyod-pa* (ནང་གིས་གང་ཞོག་པའི་སྒྲུབ་པ་དེ་ལ་ཕྱོད་པ་ *nañ-gis gañ-thob pahi-*

skal-wa de-la spyod-pa) *दायाद-चर्या* to enjoy one's own share.

བགོ་བ I: *hgo-wa* བསྐྱེད་པ་ clothes; clothing; *བགོ་བ་དང་བཟའ་བ་* *hgo-wa dañ bzah-wa* food and clothes (*Jā.*).

བགོ་བ II: 1. to put on clothes, pf. imp. *བགོས་* *hgos*; ལྷ་མ་རྟག་ཏུ་བགོས་ *lham-rtag-tu hgos* always wear shoes. 2. subst. apparel, etc.: *བགོ་བ་དང་པ་* *hgo-wa ñan-pa* ལྷ་མ་རྟག་ཏུ་བགོས་.

བགོ་བ III: fut. of *བགོད་པ་* *hgod-pa*.

བགོ་བྱ་ *hgo-bya* dividend; the number or quantity to be divided.

ཏུ་བགོ་རེ་ *hgo-re*=*བ་གས་* *ba-gam* also the parapet on the roof of a house; a square turret or castellated room on the top of a castle: རོག་ཐུན་བད་དང་ཁང་པ་གྲུ་བཞིའི་དབྱིབས་ལའང་ཟེར་ “it is applied to a building four-cornered in shape with an edge of crockets on the top.”

བགོ་བའ་ *hgo-bca*=*བགོ་བའལ་* *hgo-bcaḥ* or *བགོ་སྒྲུབ་* *hgo-skal*, *संविभाग*, *अंश*.

བགོ་བའལ་ཕྱིད་པ་ *hgo-bcaḥ byed-pa* to distribute, allot, apportion. Often also *བགོ་བའལ་* ལྷ་མ་.

བགོད་པ་ *hgod-pa*, fut. *བགོ་* *hgo*, pf. *བགོས་* *hgos* མང་པ་, *अवस्थान* to divide; རྣམ་བཤོ་བ་ *nor-hgo-wa* to divide property; to divide in ciphering a གྲངས་ *grāñs* number; to distribute གས་གས་ལྷ་ into shares; མི་རྣམས་ལ་ among people.

བགོད་པ་པོ་ *hgod-pa-po* the divider; *བགོད་ཕྱིད་* *hgod-byed* divisor.

བགོད་ལས་ *hgod-yas* འཇགས་ 1. protection. 2. n. of a number (*S. Lex.*).

བགོད་ར་ *hgod-ra* apportionment; share: རང་རྣམ་གཏན་ཐོད་རྣམས་ལ་རྩོམས་བདད་ཡིང་ཡོང་བའི་བགོད་ར་ཕྱིད་ *nañ-zan gtan sdod rñams-la sñoms-brdad yeñ-yon-waḥi hgod-ra byed* divide every-

thing (that is left over) equally among the permanent residents of the family, &c. (*Rtsii.* 61).

བཞོམ་བྱ *hgom-bya* བལ way; road.

བཞོམས་པ *hgom-s-pa* ལྷན་ནུ་, གཏི་, also བཞོམ་པ *hgom-pa*, to walk, to step, to stride, to pace: འཕྱོམ་པ་མ་བཞོམས་པ་ stepped over the threshold. བཞོམ་པ་ལྟ་བུ་ to pace; to walk slowly.

བཞོར *hgor*, supine of བཞོལ *hgo-wa*.

བཞོར་བ *hgor-wa* or འཁོར་བ *hgor-wa* (*Cs.*); ལམ་དུ་འཁོར་ *lam-du hgor* to linger or loiter in the way; delay.

བགྱུངས་པ *hgyaṅs-pa*, v. རྟོང་བ *rgyong-wa*.

བགྱིད་པ *hgyid-pa*, pf. བགྱིས *hgyis*, fut. བགྱི *hgyi*, imp. གྱིས *gyis*. Is elegant form of བྱིད་པ ཀར་ལ: 1. to do; to act; to perform. 2. to make; to manufacture: གྱིས་ཟེར་བའི་གཟུགས་ the images regarding which there had been said, 'make them,' i.e., the bespoke, ordered images (*Jā.*). ལས་བགྱིད་པ་ to do a work; བཀའ་བཞེན་དུ་བགྱིད་ according to order, it will be done; རྟེ་གནས་བགྱིད་པ་ to act the disciple; to be a disciple. མི་ལ་གནོད་པ་བགྱིས་ I have hurt the man; I have done him harm; བྱ་ཡོད་པར་གྱིས་ཞིག་ make, bring it about, that a child be (born): ལུ་པོ་མ་ཞོར་གྱིས་ཞིག་ *rgyal-po ma-nor gyis cig* see that you do not let the prince escape; ཞེས་བགྱིད་པ་ the so-called (*Jā.*).

བགྱིས *hgyis* རྒྱལ་, ཀར་ a deed, act.

བགྱེར་བ *hgyer-wa*, past. of བགྱེར་བ *hgyer-wa*, རྩེར་ཞུགས་པས་ཆེ་ག་བཤང་དུས་སྐད་གདངས་སྟུན་པོས་འཛོན་པ་ ejaculating; chanting: གསང་ཞུགས་སྐྱ་ཇི་བཞེན་པར་བགྱེར་ནས་, ཆོས་ལོག་པ་འཁོད་པ་དེག་བྱང་ accordingly in the chanting of the *Mantra*, there was some mistake (*A.* 66).

བགྲམ་ *hgrah* བེ་རྒྱལ་ number; figure.

བགྲམ་རྟོགས་ *hgrah-rtogs* n. of a very great number (*Ya-sel.* 57).

བགྲམ་འབྱུས་ *hgrah-hphyes* n. of a great number; བགྲམ་འབྱུས་ *hgrah hphyos* n. of a great number occurring in the passage བགྲམ་འབྱུས་བགྲམ་འབྱུས་པ་ *hgrah-gphyos hgrah-hphyes-la hsgres-pa* (*Ya-sel.* 57).

བགྲམ་འབྲུང་ *hgrah-hphreṅ* རྩེ་མཐའ་ལ་, རྩེ་མཐའ་ལ་ rosary-heads.

བགྲམ་བ *hgrah-wa* གསུམ་པ་ to number, count, calculate: འབྲུང་བ་བགྲམ་བ་བྱ་ *hphraṅ-wa hgrah-wa bya* should count the beads of his rosary.

བགྲམ་བ་ཡང་ *hgrah-wa yaṅ* གསུམ་པ་ཡི་ even counting.

བགྲམ་བྱ་ *hgrah-bya* what may be numbered; numberable—years, time.

བགྲམ་ཡལ་ *hgrah-yal* ལོ་ལོ་ལོ་ low; n. of a great number (*S. Lex.*).

བགྲམ་ཡོལ་ *hgrah-yol* ཡོལ་ཡོལ་ that cannot be measured: བགྲམ་ཡོལ་གྱིས་དང་མི་འཇམ་གྱིས་ *hgrah-yol gñis dah mi-mjal gñis* (*Ya-sel.* 57).

བགྲམས་པ་ *hgrahs-pa* བེ་རྒྱལ་ཡོད་ capable of being counted.

བགྲམས་པ་མ་འདས་པ་ *hgrahs-pa la hdas-pa* གསུམ་པ་མ་འདས་པ་ that is past counting.

བགྲུད་པ *hgrad-pa* = 1. གདངས་པ་ *gdaṅs-pa* to open wide; མིག་བགྲུད་པ་ *mig-hgrad-pa* to stare; to goggle; ཁ་བགྲུད་པ་ *kha-hgrad-pa* to gape; རྩེ་མཐའ་བགྲུད་པ་ *rkaṅ-pa hgrad-pa* to part the legs wide; to straddle. 2. to scratch (*Sch.*), spelt more correctly འབྲུད་པ་ *hbrad-pa* (*Jā.*).

བགྲུམ་པ *hgram-pa* རྩེ་མཐའ་ separated; anxious.

བགྲུམ་བ *hgril-wa* to fall down; to drop down: གཡང་པ་བགྲུམ་ fell into the abyss (*Situ.* 74).

བཟུང་བ *bgruñ-wa* or བཟུངས *bgruñs*, = དངས་
ཐུ་བཟུག་པ *dbañs-su bceug-pa* to strain; to depu-
rate; ཅུ་ཡི་རྩོག་མ་དངས་ཐུ་བཟུག་པ *chu-yi rñog-ma*
dvañs-su bceug-pa to strain the impurities
out of water.

བཟུད་པ *bgrud-pa*, pf. བཟུས *bgrus*, fut.
བཟུ *bgru* to clear of husks; to shell; བཟུས་
པའི་འབྲས *bgrus-pahi hbras* husked rice.

བབྱེ་བ *bgre-wa* resp. ཀས་པ *rgas-pa* or བབྱེས
bgres, རྩམ་ old; grown in age.

Syn. ན་སྐ་ཀས་པ *na-so rgas-pa* old; བབྱེས་པོ
bgres-po; ཀད་པོ *rgad-po* or ཀད་པོ *rgau-po*
(*Mñon.*).

བབྱེད་ *bgreñ* occasionally for 1. རྩེད་པ
sgeñ-wa; 2. བབྱེད་པ *bgrañ-wa*.

བབྱེད་ཐུང་ *bgreñ-phreñ* འབྲས་མཐུ་ལ་ a rosary
to count the names of saints, Buddhas, &c.

བབྱེན་པ *bgren-pa* (*den-pa*), v. བབྱེན་པ *bkren-*
pa (*Sch.*).

བབྱོ *bgro* (*do*) སྒྲིག་པ་ a song.

བབྱོ་གླེང་པ *bgro-gleñ-pa* = བབྱོ་ཐུང་པ *groš-byed-*
pa to argue, discuss: ཁོང་གི་བྱ་པ་མཁས་ཤིག་ལྟ་རྒྱུ་ལ་
བབྱོ་གླེང་ཐུང་དུ་བྱུང་ཞེ *khoñ-gi grñc-pa mkhas-shig*
tha-rje-la bgro-gleg byed-du byuñ-ste one of
his learned scholars having come to confer
with *Lharje* (*Deb.* ཀ 8).

བབྱོ་བ *bgro-wa* (*do-wa*) (pf. བབྱོས *bgroš*),
resp. བཀའ་ཐོས་ *bkañ-gros* with རྩེད་པ *gleñ-wa*
1. to argue, discuss, confer with, consider:
ཤེས་པ་ཚུན་དུ་བབྱོས་ནས་ *shes phan-tshun-du bgroš-*
nas thus mutually discussing; ཇི་ཅུང་ཞེས་
བབྱོས་ནས་ *ji-ttar-bya shes bgroš-nas* deliberat-
ing what they should do. 2. to resolve,
decide.

བབྱོ་པའི་ཁང་པ *bgro-wahi khañ-pa* = རྒྱ་དབྱངས་ཀྱི་
ཁང་པ *glu-dbyañs-kyi khañ-pa* སྒྲིག་པ་རྒྱ་ཁང་ the
stage; a music booth.

བབྱོད་པ *bgroñ-wa* (*doñ-wa*) = བབྱུང་བ *bgrañ-*
wa to count (*Jä.*).

བབྱོད་ *bgrod* (*doi*) རྒྱུ་འཛིན་ 1. progress; gait
(*Schr.*; *Kālāc. T* 25); going. 2. it also
signifies the number 2 (*Rtsii.*). བབྱོད་དཀའ་བ
bgrod-dkakh-wa འཇུག་པ་ difficult progress;
difficult to pass; བབྱོད་དཀའ་བའི་གནས་ *bgrod-dkakh-*
wahi gñas ཀ་ཁྲ་ཁྲ་ a wilderness; a place or
desert which is difficult to traverse; བབྱོད་
དཀའ་བའི་ལམ་ *bgrod-dkakh-wahi lam* འཇུག་པ་ལམ་ a
difficult passage; an inaccessible path.

བབྱོད་པ་ གཏི, ཡལ་ལྷན་, ཡལ་ 1. to walk; to
get over; wander: བབྱོད་ལ་མན་ *bgrod-la-phan*
is useful in getting along. ལམ་བབྱོད་པ་ *lam-*
bgrod-pa to travel over; to get through:
ཅུ་བབྱོད་པར་དཀའ་བ་ *chu-bgrod-par dkakh-wa* a
river difficult to cross. 2. declination; ཡལ་ལྷན་;
ཉི་མ་ལྟོ་བབྱོད་ *ñi-ma lho-bgrod* the sun's going
to the south; the sun's south declination;
བྱུང་བབྱོད་ *byañ-bgrod* the sun's north declina-
tion; བབྱོད་དུས་གཉིས་ *bgrod-dus gñis* both
declinations; བབྱོད་ལ་མན་པ་ *bud-med-la*
bgrod-pa to lie with a woman (*Cs.*).

བབྱོད་བྱ་ *bgrod-bya* (*doi-ja*) ཀལ་ལ་ a road in
general; met. a woman (*Mñon.*).

བབྱོད་ལས་ *bgrod-yaš* བཟོ་ལ་ walking; a
mover (*Lex.*).

བབྱོད་ལམ་ *bgrod-lam* 1. a road; passage.
2. met. the female organ (*Mñon.*).

བབྱོས་ *bgroš* (*doi*) = བཀའ་ཐོས་ *bkañ-gros* con-
ference, consultation (*Situ.* 75); བབྱོས་རན་
བྱས་ *bgroš-ñan byas* made conspiracy; hold-
ing unlawful conference: ཡང་མང་ཉིན་ཁོང་
གཉིས་ཀྱིས་བབྱོས་རན་བྱས་པས་ *yañ sañ-ñin khoñ-gñis*
kyis bgroš-ñan byas-pas (*Rdsa.* 14) again
yesterday both of them held evil confer-
ence.

མག་ *mgar* the work or craft of a smith;
གཤེད་མག་ *gser-mgar* goldsmith.

མགར་ཁང་ *mgar-khan* or མགར་ས་ *mgar-sa*
smithy.

མག་ཁྲི་སྒྲ་ལས་ཐུན་ *Mgar-khri sgra-lsi thun*;
n. of a celebrated minister of Tibet.

མག་ཕྱོད་ *mgar-spyod* (*gar-choi*) कर्मरक्ष्या
the practice or craft of a smith.

मगर'व *mgar-wa* लोहकार, सुकर्मार, कर्म-
कार, अयस्कार blacksmith; one of low caste.

Syn. ལྷགས་པོ་པ་ *lcags-bzo-pa*; ལྷགས་མག་པ་ *lcags-mgar wa*; མཚན་ཆ་མཁན་ *mtshon-chamkhan*; རྟེན་ཆ་མཁན་ *rdeg-chamkhan* (*Mñon.*).

མག་རྩ་གཤམ་གྱི་མཁུ་གཤམ་ *Mgar-rtsan gñah ldom-ba*
 n. of the celebrated minister Gar of Tibet,
 who was sent to China to negotiate for
 the marriage of the daughter of emperor
 Thañ Tai-tsung with his master king
Sroñ-btsan sgam-po.

མགལ་བ་ *mgal-wa* jaw; jaw-bone; ཡ་མགལ་ *ya-mgal* the upper jaw-bone; མ་མགལ་ *ma-mgal* the lower jaw-bone. In colloq. both jaws together are called ཡ་ལེ་མ་ལེ་ *ya-le ma-le*. མགལ་ཆག་ *mgal-chag* a broken jaw-bone; མགལ་བུད་ *mgal-bud* a dislocated jaw-bone.

मगलदुम *mgal-dum* वन्यालात a large piece
of wood split or cut, or half burnt.

མགལ་པ *mgal-pa* or རགལ་པ *hgal-pa* a billet
of wood.

मगधमे *mgal-me* आलात, fire-brand; torch
consisting of long chips of wood.

མགམ་མེ་བསྐོར་བ་ *mgal-me bskor-va* चलातचक्र
to whirl round a fire-brand.

མགལ་མེའི་ཁྲོད་ལྷོ་ *mgal-mehi hkhor-to* a circle
of light produced by whirling round a fire-
brand.

* मग्नु *mgu* तुष्ट (Schr.; *Kālāc. T. 3*).
[satisfied] S.

मगु'व *mgu-wa* सन्तोष, उदग्र, हृष्ट, तृष्टि,
 १. to rejoice; to be glad, joyful,
 content; मगु'वस *mgu-was* delighted: मगु'वहि
 मगु'वहि *mgu-wahi* लान मा-ब्युनि did not
 receive a gratifying or satisfactory answer.
 २. to exhilarate; to gladden; to make
 content. दगह'दगु'व *dgah-dgu-wa*, दगह'दगु'
 रस'व *dgah-dgu ras-wa*, मगु'वबु'व *mgu-wa*
bya-wa आराधना are freq. intensive forms
 to express joy or exultation in the older
 classics.

Syn. དག་པ་ *dgah-wa* (*Mñon.*).

མགུར *mgur* 1. = མགུ་བར *ngu-war*. 2. 𑄧𑄭𑄢𑄭 throat; neck; that which comes out of the མགུར *mgur* is called a མགུར་མ *mgur-ma*, a song: རྩེ་པུན་མེ་ལའི་མགུར་ *rje-btsun mi-lahi mgur* the venerable Mila's songs. 3. voice; མགུར་སྙན་པ *mgur-sñan-pa* sweet voice; harmonious voice. 4. song, air, melody; hence a religious song. Used as honorific form for ལྷ, especially in Milarapa, each of the doctrinal ditties in that work being preceded by the words མགུར་པདྨ་གཤམ་མཚན་, he uttered this song.

མགུར་ཆུ་ *mgur-chu*, མཚོད་རྟེན་གྱི་བུམ་གདན་ *mchod*
rten-gyi bum-gdan the pedestal on which
the cupola of a chaitya rests.

མཁུར་དུ་གཟུངས་པ་ *mgur-du gsungs-pa* anything
sung or put into verse.

མགུར་ན་པ། *mgur na-pa* = མགུལ་རྒྱན་ *mgul-rgyan*
ornament worn round the neck (*Mñon.*).

མཁུར་འབྲུག་ *mgur-hbum* the hundred thousand sacred songs; name of one of *Milraspa's* two great works, which are both interwoven with numerous religious songs.

མགུར་ཤོ་ *mgur-sho* or སེ་བ་ *se-wa* 24; of the weight of 24 *rattee*; a weight equal to $7\frac{1}{3}$ (*Skar-ma* མཛེས་མ་).

མགུར་བསལ་བ *mgur-bsal-wa* 1. to deliver a song with emphasis. 2. to clear the throat; to hawk; to hem (*Jā.*).

མགུར་ལྷ *mgur-lha* a god of hunting with the Mongol Shamans (*Sch.*).

མགུར་ལྷ་མཛེད་བཞི *mgur-lha mched-bshi* the four brothers (sylvan gods) from whom the four great tribes of Tibet are said to have originated.

མགུལ་པ *mgul-pa* कण्ठ, ग्रीवा, गल, कन्धर neck; throat; resp. for *mgrin-pa*; *mgul-du hdogs-pa* to tie, fasten on the neck, e.g., magic objects; *rañ-gi mgul-pa gcod-pa* to cut one's own throat; to commit suicide, suicidal; *mgul-pa nas hkhjud-pa* to fall on a person's neck; to embrace; *mgul-pa nas aḍḍa-pa* or *aḍḍa-pa* to seize by the throat.

Syn. *skē*; *mgrin-pa*; *mgur*; *mgor-ten*; *mgor-hdsin*; resp. *ri-mo gsum-pa*; *duñ-hdrāhi mgrin*; *bum-paḥi mgul-can* (*Mñon.*).

mgul-glu, resp. *glu*, རྩམ་དབྱེས་ཀྱི་མཛེད་མགུལ་གྱི་ *Tshañs-dbyañs rgya mtshohi mgul-glu*, n. of a work of the second Dalai Lama *Tshañ-dbyañs rgya-mtsho*.

mgul-rgyan कण्ठाभरण, रुचक neck-lace; a neck ornament.

Syn. *mgrin-paḥi rgyan*, *mgur-na spa*; *skehi-rgyan*; *mgul-paḥi-rgyan* (*Mñon.*).

mgul-sñon = *mgrin-sñon* नीलकण्ठ, नीलकन्धर 1. he with a blue neck. 2. a peacock.

mgul-chiñ dkar-pa a white neck-cloth.

mgul-chuñ a small amulet worn on the neck.

mgul-dar or *dpah-dar* 1. a silk scarf tied round the neck as a badge of honour. 2. the shoulder of a mountain; *gyon-mgul na* on the left slope (*Jā.*).

mgul-gdub हव the neck-bangle or necklace worn by the Indians.

mgul-nad disease of the throat.

mgul-paḥi-rgyan = *mgul-rgyan* or *mgrin-paḥi rgyan* (*Mñon.*).

mgul-rin अतिग्रीव a long neck.

mgchu same as *mgohu*, v. *mggo*.

I: *mggo* शिरः, मूर्धा, मज्जा, मस्तिष्क the head: *mggo-hjog-pas lus-ḡs* by the movement of the head the body is known; *mggo-lu me-hbar-wa lta-bu* आदीप्त-शिरोज्जलोपम as if glowing with fire on his head. *mggo-rus* कपाल the head-bone; frontal bone; *mggo boñ-bu lta-bu* खरग्रीव a head like that of an ass: *mggo-sgyur slog-slog bsdad-hdug* he sat (at times) bending his head (*Rdsa.*).

II: 1. summit, height, top: *mggo* རབས་གཡོགས་ the hill tops were covered with snow. 2. first place; principal part; *mggo-byed-pa* to lead; to command; to be at the head of; *mggo-mdsad-pa* to inspect, look after, superintend, control: *bu-mo shig-gis mggo-byed-paḥi mi-mañ-po* a number of (labouring) people were superintended by a girl (the farmer's daughter) (*Jā.*). 3. beginning: *mggo* གོས་མགོ་ *gros-mgo* the beginning of a consultation. *mggo-hdsug-pa* to begin: *lod sdug-paḥi mggo-hdsug* that was the beginning of the misfortunes of Tibet;

བདུན་གྱི་མཆོད་མགོ་དེ་ནས་ཚུགས་ *brtan-gyi skyid-mgo de-nas tshugs* with this my constant good fortune commenced; ལོ་མགོ་ལ *lo-mgo la* at the beginning of the year; མགོ་ནས་ *mgo-nas* from the beginning. 4. in grammar a superscribed *r, l, s, e, i*; ར་མགོ་ལྟེན་ *ra-mgohi ka*; ཀླ་ *k* with *r* superscribed; དེ་ནས་སྐད་མགོ་ལྟེན་ *de-rnam baṣ-phul sa-mgohi ka* these are the words beginning with བ་སྐད་ *b, s, k* (*Jā.*).

མགོ་ III: རྩེ་གཤིས་: n. of a constellation (the 5th) consisting of stars resembling the head of an antelope.

Syn. རི་དགས་མགོ་ *ri-dbags-mgo*; མགོ་སྐྱེས་ *mgo-skyes*; སྐྱེས་པོ་ *snal-po*; རྩེ་སྐྱེས་ *zla-skyes* (*Mñon.*).

མགོ་ཁྱད་ *mgo-khad* the brain.

མགོ་དཀྱིལ་ *mgo-dkyil* colloq. crown of the head; vertex.

མགོ་ཁྱོར་ *mgo-skor* imposture, deceit: བདུན་གྱི་མགོ་ཁྱོར་དེ་རུ་མི་བཤྲོད་ *bdud-kyi mgo-skor de na-mi-hdod* I detest these diabolical tricks (*Jā.*).

མགོ་ཁྱོར་བ་ *mgo-skor-wa* to cheat, swindle, confuse; མི་མགོ་མ་ཁྱོར་ *mi-mgo ma-skor* do not cheat people.

མགོ་དགུ་བ་ *mgo dgu-wa* = དགུར་བ་ *dgur-wa* = དགུ་བ་ *dgu-wa*.

མགོ་སྐྱེ་ *mgo-skya* a gray head; མགོ་སྐྱེ་ཅན་ *mgo-skye-can* a gray-headed person.

མགོ་སྐྱེས་ *mgo-skyes*, v. མགོ་ III.

མགོ་སྐྱེས་དཀར་བ་ *mgo-skyes dkar-wa* = ཅན་པ་ *rgyan-pa* or ཅན་པ་ *rgyas-pa* an old man; gray hairs (*Mñon.*).

མགོ་སྐྱོང་ *mgo-skyon* or མགོ་བདུན་ *mgo-hdren* a protector; patron.

མགོ་སྐྱོབ་ *mgo-skyob* = མེག་ *rmog* a helmet.

མགོ་བྱ་ *mgo-khra* (*go-pha*) scald-head.

མགོ་མཐུགས་ཅན་ *mgo-mkhregs-can* (*go-theg-chev*) obstinate, pertinacious, stubborn, esp. in buying and bartering; selfish; bargaining; haggling.

མགོ་རྒྱན་ *mgo-rgyan* ལྷ་མཚན་, དེ་ལྷ་མཚན་ 1. head ornament. 2. n. of a place in Tibet.

མགོ་ལྷི་ལྷ་ལ་ *mgo-lji yog-pa* ལྷ་མཚན་ a heavy head.

མགོ་ནལ་ *mgo-nal* hair of the head.

མགོ་ཞྭ་ *mgo-nog* bewildered, confused; troublesome: དེ་ལྷི་ལྷ་བ་འདི་མགོ་ཞྭ་ *da-res-kyi bya-wa hdi-mgo nog* work at these times is very troublesome (*Rdsu. 26*).

མགོ་མཉམ་གསུམ་ *mgo-mñam-gsum* the three things of simultaneous occurrence; they are:—(1) འཇིག་རྟེན་ལྟོས་ལ་ *hechi-wa dran-pa rgyud-lu skyes-pa* the thought of death arising in the mind; (2) ཚེ་འདི་སྤོས་ཆོས་ལ་ *tshe-hdi blos-thonṣ-ica* renouncing of worldly affairs; (3) ཚས་བྱེད་ལ་ *chos-byed-pa* to practise religion. The contrary of the three are the following:—(1) མི་འཇིག་སྤོས་ལ་ *mi-hechi-sñam-pa* the thought that one will not die; (2) ཚེ་འདི་ལ་འཇིག་སྤོས་ལ་ *tshe-hdi-lu hthams-pa* to remain attached to worldly affairs; (3) སྤོས་ལ་བྱེད་ལ་ *sdig-pa byed-pa* commission of sin (*Lo. 45*).

མགོ་བསྐྱར་ *mgo-bṣun* ལྷི་ལྷི་ལ་: stiff-neck.

མགོ་བདགས་ཐུ་བ་ *mgo-btagṣ shu-wa* to seek protection under one who is superior to himself; to seek refuge under such.

མགོ་རྟག་ཆད་པ་ *mgo-rtug-chod-pa* one who can give decided advice.

མགོ་རྟེན་ *mgo-rtan* that on which the head rests, i.e., the throat or མགོ་བཤྲོད་ *mgo-hdsin* that holds the head; ལྷི་ལ་ the neck (*Mñon.*).

མགོ་སྐྱོང་ *mgo-ston* a giddy-headed man; an idiot; one who cannot think for himself.

མགོ་ཐུག *mgo-thug* = འདྲ་འདྲ་ *hdra-hdra* an equal, a match, a rival.

མགོ་ཐོད་ *mgo-thod* མེལ་མེལ་ top or crown of the head; on the summit.

མགོ་ཐོན་པ་ *mgo-thon-pa* one who by his own ability can direct others.

མགོ་ཐོན་པ་ *mgo-hthom-pa* confounded.

མགོ་འདྲན་པ་ *mgo-hdon-pa* = མགོ་འདྲན་བྱེད་པ་ *mgo-hdren byed-pa* to favour, preserve, make safe: དགེ་བསྐྱེད་བཞིའི་ཡོ་བྱད་ཐམས་ཅད་མགོ་འདྲན་དུ་བཅུག་གོ། all the properties of four Upāsakas he caused to be kept secure (*A.* 22).

མགོ་ན་ *mgo-na* ལུང་ལུང་ headache.

མགོ་ན་ *mgo-nan*, ཐོག་མ་ *thog-ma* རྒྱུ་མ་ first, foremost.

མགོ་ཐུག་ *mgo-sbug* the head together with the meat of a slain goat, sheep or yak, &c.

མགོ་བ་ *mgo-wa* མེལ་ the head.

མགོ་བོ་ *mgo-bo* = ཡན་ལག་མཚན་ *yan-lag mehog* མཚན་ the chief of the limbs of the body (*Mñon.*): མགོ་བོ་གཏུགས་འདྲ་ལུང་མེ་མེ་ཡི་དབང་པོར་འགྱུར་ he who has a round head resembling an umbrella becomes a lord of men.

མགོ་བོ་ཏྱུ་ཐེར་བ་ *mgo-wo spyi-ther-wa* a bald-head.

མགོ་མེ་བསྐྱར་ *mgo mi-bsggyur* ལ་ མེལ་པོ་འཕྱོང་བ་ does not change his residence or head-quarters.

མགོ་མོ་གཡོག་ *mgo-mo-gyog* head-cover.

མགོ་སྒྲིམ་པས་གོ་བ་ *mgo-smos-pas go-wa* = ཅུང་ཟད་ལ་པ་རྒྱུས་གོ་བ་ *cuñ-zad lab-pa tsam-kyis go-wa* to easily perceive the meaning from a slight movement of the head.

མགོ་ཅོག་ *mgo-tsog* round protuberant head: ཡོ་བྱད་གང་དུང་གི་མགོ་ཅོག་ཡོད་པ་ལ་ on the heads of whatsoever things that may be round.

མགོ་འདྲན་ *mgo-hdsin* མེལ་འཕྱོང་ the head of an office, or work-leader.

མགོ་འདྲུག་པ་ *mgo-hdsug-pa* རྩམས་ to begin (a work or subject, etc.).

མགོ་ལྷ་བ་ *mgo-zla-wa* མ་རྒྱུ་མེལ་, མ་རྒྱུ་མེལ་ November-December of Indian calendar. The eleventh month of the Tibetan calendar.

མགོ་ལྷུ་མ་ *mgo-zlum (go-dum)* or མགོ་རེག་ *mgo-reg* ལུང་ལྷུ་, རྒྱུ་ལྷུ་, རྒྱུ་ལྷུ་ shaven head, also round bald-head; a Buddhist monk; མགོ་ལྷུ་མ་གནས་ *mgo-zlum-gnas* a place where the shaven heads reside; a monastery; མགོ་ལྷུ་མ་པ་ *mgo-zlum-pa* a shaven head; a monk.

མགོ་ལྷུ་མ་ལ་ནག་ *mgo-zlum lam-nag* = ལྷུ་གཤམ་ *sgra-gcan* ལྷུ་ the sounding planet; a comet (*Mñon.*).

མགོ་ཕུ་ཅུང་ *mgohu-chuñ* ལ་ མེལ་པོ་ with a small or no head; the running-hand character of Tibet.

མགོ་གཡོག་པ་ *mgo-gyog-pa* = ལྷུ་ལྷུ་པ་ *bślus-pa* or མགོ་སྒོར་ *mgo-skor* to cheat, deceive; མགོ་གཡོག་མགོ་སྒོར་གྱི་བསྐྱེད་ཀྱི་ *mgo-gyog mgo-skor-gyi bślu-khrid* to rob one by deception or cheating.

མགོ་རུག་ *mgo-rug* = མགོ་རུག་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *mgo-gug gug byed-pa* to bend the head; to bow down the head: ཅུང་ཟད་པའི་མགོ་རུག་ལྷུ་ལྷུ་ *ju-wur hdren-pahi mgo-rug byed-pa* he made obeisance presenting tea and treacle.

མགོ་ལེང་ཅན་ *mgo-liñ-can* ལྷུ་ལྷུ་; ལྷུ་ *ciñ* a tree; = མགོ་འདྲན་པ་ *mgo hdam-pa* shaking the head as a signal or from illness.

མགོ་རེག་ *mgo-reg* or མགོ་བྱེགས་ *mgo-bregs* Buddhist monk.

མགོ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *mgo-lhag phyed-pa* or མགོ་སྒྲིམ་པ་ *mgo-sñoms byed-pa* to make all equal; not to make any invidious distinction between parties; to deal evenly: ཐམས་ཅད་མགོ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *thams-cad mgo lhag-phyed-par-gyis shes* thus commanded, all behave fairly among yourselves (*A.* 115).

* མགོན་དཀར་ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་ *ngon-dkar yid-bśhin nor-bu* (*Schr.*; 77 *A.*).

མགོན་པོ་ *ngon-po* according to some grammarians the word མགོན་ *ngon* is an abbreviation of the words མགོ་འདྲན་ *ngo-hdren* (འདྲ་ *hdre* being eliminated), signifying ལ་ཡ་ protector, patron, principal, master, lord, tutelary god; so the word is applicable to Buddha, saints, and also ordinarily to any protectors and benefactors in general. When མགོན་པོ་ occurs as a proper name it denotes either Buddha or Avalokites'vara or Mahādeva. Among the མགོན་པོ་ *ngon-po* are also classed Gaṇeśa, the Dikpāla or guardians of the world and of Buddhism, besides many other spirits who are represented as possessing four, six, and sometimes eight arms. This class of gods is also numerous in both the Tantrik and Bon pantheon. མགོན་པོ་ལྷ་བཞི་ཕྱག་བཅ་བརྒྱད་ *ngon-po shal-bshi phyag hco-brgyad* the Lord with four faces and eighteen arms. Sambhara (བའེ་མཚེག་) of the Bon-po has three faces and six arms. In Buddhist India there were worshipped three Nātha ལ་ཡ་, or མགོན་པོ་ *ngon-po*, viz.:—(1) འབབ་རླེགས་མགོན་པོ་ *Hbab-stegs ngon-po* the spirit invoked to inspire one by entering one's body; (2) རྒྱ་པོ་ *Nag-po* མགོན་པོ་ *ngon-po* the black-spirit; (3) བླ་མ་ཟེ་མགོན་པོ་ *Bram-se ngon-po* the Brāhma nātha, i.e., Brāhmaṇa's spirit (*K. dun.* 50).

* མགོན་པོ་གི་གུག་ *Mgon-po gri-gug* n. pr. (*Schr.*).

མགོན་པོ་རྩ་ནག་ཅན་ཕྱག་བཞི་པ་ *ngon-pa rta-nag can phyag bshi-pa* (*Schr.*).

* མགོན་པོ་རྩ་ག་ཞེན་ *Mgon-po stag-shon* (*Schr.*; 87 A.).

མགོན་པོ་རྒྱ་རས་གཟིགས་ *Mgon-po Spyian-ras gzigs* = འཕགས་པ་རྒྱ་རས་གཟིགས་ *Hphags-pa Spyian-ras gzigs* འཕགས་པ་ལོ་ཆེན་པོ་ the patron Lord Avalokites'vara (*Mñon.*).

* མགོན་པོ་ཕྱག་རྒྱལ་པ་ *Mgon-po phyag-drug-pa* (*Schr.*).

* མགོན་པོ་ཕྱག་བཞི་པ་ *Mgon-po phyag-bshi-pa* (*Schr.*; 81 C.).

* མགོན་པོ་མེད་ *Mgon-po Beñ* (*Schr.*; 85 C.).

* མགོན་པོ་བླ་མ་གཟུགས་ *Mgon-po bram-gzugs* n. pr. (*Schr.*).

* མགོན་པོ་མེ་མཆེད་ *Mgon po mi-pham-pa* འཇིག་རྟེན་ (*Schr.*; *Tā.* 2, 111) [invincible Lord] S.

མགོན་པོ་འོད་དཔག་མེད་ *Mgon-po hod-dpag med* འཛིམ་ཐམ་ lit. immeasurable light; a n. of the 4th Dhyāni-Buddha.

* མགོན་པོ་ལྷ་གཟིག་ *Mgon-po shal-geig* (*Schr.*).

* མགོན་པོ་ལྷ་བཞི་ *Mgon-po shal-bshi* (*Schr.*).

* མགོན་པོ་ལེགས་ལྡན་ *Mgon-po legs-ltan* (*Schr.*; (*Org. m.* 110, 20).

མགོན་མངས་ *ngon-maṅs* many patrons or defenders of religions; many small pyramidal sacred erections (*Cs.*).

མགོན་མེད་ *ngon-med* འཇིག་རྟེན་ unprotected, helpless; མགོན་མེད་མཆེད་མཁྱེན་ *Mgon-med zas-sbyin* འཇིག་རྟེན་འཇིག་ n. of a certain house-holder who accommodated Buddha in the Jeta-vana grove of S'rāvastī. He was the chief house-holder devotee of Buddha.

མགོན་བཅུན་ཕྱི་རྒྱུད་ཁྱེད་ *Mgon-btsun phyahi groñ-khyer* n. of a city in the paradise of the Bon-po.

མགྲོགས་པ་ལྷོ་ *mggyogs-hgro* horse, wind.

Syn. རྩ་ *rhuñ*; རྩ་ *rta* (*Mñon.*).

མགྲོགས་པ་ལྷོ་བྱུང་ *mayogs-hgrohi brun*, met. for རྩ་ལྷོ་ལྷོ་ *rta-yi sbañs*, horse-dung (*Sman.* 186).

མགྲོགས་པ་ *mggyogs-pa* འཇིག་, འཇིག་, འཇིག་, འཇིག་ adj. and adv. rapid, swift, quick; speedily: མགྲོགས་པ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ by quickly going the horse and the elephant become prostrate; by slowly walking the donkey travels round a kingdom. In modern works and colloq. མགྲོགས་པ་ as adj. and མགྲོགས་པ་ as the adv. are the commoner forms.

མགྲིན་པ་རྩེ་ལྷན་ *mggyogs-pa dri-ltan*, ཤིང་གུན་ *ḥiñ-kun assafoetida* (*Smān* 109).

མགྲིན་པ་ལོར་ *mggyogs-por* quickly, speedily, soon.

མགྲིན་པ་ལམ་ *mggyogs-lam* a straight, short way; ཀྲང་མགྲིན་པ་ *rkyañ-mgyogs*, v. ཀྲང་ *rkāñ*, a short-cut; ལུ་མགྲིན་པ་ *su-mgyogs* a race; a running-match (*Jā*).

མགྲིན་སྒྲུབ་ *mgrin-skyes* = ཀྲུ་དབྱངས་ *klu-dbyaṅs* song; music (*Mñon*).

མགྲིན་ཐོན་ *mgrin-ñhon* नीलकण्ठ Mahādeva; he with a blue neck; the peacock. When the ocean was churned by the gods and the Asuras, there came out the sun and moon and then Lakṣmī the goddess of wealth and fortune, and afterwards nectar was the result. Lastly came forth a pot of poison which would have destroyed the world. The God Mahādeva out of compassion for all living beings of the world, himself drank the potion, in consequence of which his neck turned blue.

Syn. ལྷ་དབང་ཕྱག་ *Lha-dwañ-phyug*; མ་ཕྱག་ *rma-bya* (*Mñon*).

མགྲིན་གཅིག་ཏུ་ *mgrin geig-tu* with one voice; unanimously.

མགྲིན་པ་ལྷ་ *Mgrin-bcu* दशरथ a name of Rāvana, King of Ceylon and the son of Pulasta.

མགྲིན་པ་ལྷ་པོ་ *mgrin-bcuhi dgra-ḥo*, རྒྱལ་པོ་ *rgyal-po* Rāmaṇa, King Rāma (*Mñon*).

མགྲིན་ཐུང་བ་ *mgrin thuñ-wa* a short neck, throat, or voice.

མགྲིན་ལྷན་ *mgrin-ltan*, कलकण्ठ the cuckoo or Indian koel.

Syn. ཁ་ཕྱག་ *khu-byug*.

མགྲིན་པ་ *mgrin-pa* (din-pa) ग्रीवा, कसर, कण्ठ, शिरोधि, कस्तुर the neck; མགྲིན་རིང་བ་ *mgrin riñ-wa* a long neck.

Syn. གྲེ་བ་ *gre-wa*; མགྲུར་ *mgur*; མགྲུལ་པ་ *mgul-pa*; མགྲོ་རྟེན་ *ngo-rten*; མགྲོ་འཛིན་ *ngo-hḍsin*; མགྲོ་སྐྱེ་ *ske*; རི་མོ་གསུམ་པ་ *ri-mo gsum-pa*; རུང་འདྲེ་མགྲིན་ *duñ-hdrahi mgrin*; ཐུམ་པའི་མགྲུལ་པ་ *bum-pahi mgul-can* the last three are used in polite language (*Mñon*). གྲེ་བ་ *gre-wa* is a corrupt form of the Sanskrit word ग्रीवा *grivā* (*Liç*).

མགྲིན་པ་མཚན་ *mgrin-pa-can* peaked mountain.

མགྲིན་པ་བཏོགས་ *mgrin-pa btegs* raised head (as if out of panic or alarm).

མགྲིན་པ་རབ་རིང་ *mgrin-pa rab-riñ* = རུང་རུང་ *khruñ-khruñ* the stork (*Mñon*).

མགྲིན་པའི་རྒྱན་ *mgrin-pahi rgyan* = མགྲུལ་རྒྱན་ *mgul rgyan* or མགྲོ་ཡི་རྒྱན་ *skye-yi rgyan* neck-lace (*Mñon*).

མགྲིན་པའི་སྒྲུབ་ *mgrin-pahi sgra* voice.

མགྲིན་པའི་ཕྱགས་ *mgrin-pahi phyogs*, ཇུ་ the mouth [the collar-bone] S.

མགྲིན་པའི་རྩ་ *mgrin-pahi rtsa* कण्ठमूल the root or base of the neck.

མགྲིན་པའི་རྒྱུད་ *mgrin-pahi rluñ* उदानं breath.

མགྲིན་དཔམ་ *mgrin-dmar* रक्तग्रीव red-throat; n. of a bird.

མགྲིན་མཛེས་ *mgrin-mdses* सुग्रीव a handsome neck; མགྲིན་མཛེས་ *Mgrin-bzāñ* n. of the friend and general of Rāma in his exile.

མགྲིན་མཐོང་ *mgrin-bzāñ* one with a loud, clear voice.

* མགྲིན་མཐོང་མ་ *mgrin-bzāñ-ma* (*Schr.*; 92 R.).

མགྲིན་མཐོང་མཐུན་མོ་ *mgrin-bzāñ ḥtsun-mo* 1. n. of a goddess. 2. = གི་ལྷ་མོ་ *gi-wañ* गोरोचना n. of concretion found in the brains of elephants or stomach of cows (*Smān*. 94); a bright yellow pigment.

མགྲིན་ཐོན་ཆུ་བའི་རྟོགས་བརྒྱུད་ *Mgrin-ñhon zla-wahi rtogs-brjod* n. of a Tibetan romance containing 133 block-print leaves, composed

by Lama *Blo-bzai Bstan-pahi rgyal-mtshan* of Tshor-phu in Tibet.

མགོན I: *mgron* (*don*) is also sometimes wrongly spelt as འདྲན *hdon* འཇིགས་པ་, *nimannan* feast, treat, banquet, entertainment, resp. སུ་མགོན་ *sku-mgron*; སུ་མགོན་འབྲུག་པ་ *sku-gron hbul-wa* to entertain; མགོན་ལ་འབྲེད་པ་ *mgron-lu h bod-pa*, resp. མགོན་དུ་བྱ་བ་འདྲན་པ་ *mgron-du spyan-hdren-pa* འདུག་པ་འཇིགས་པ་ to invite to an entertainment; མགོན་དུ་གཏེར་པ་ to regale, treat (*K. du. 9, 87*).

མགོན II: in Buddhism signifies object of invocation; and any person invoked is called མགོན་པ་ *mgron-pa*. The latter are of four classes:—(1) དཀོན་མཆོག་སྤྱི་བྱེ་མགོན་ *dkon-mchog srid shuhi mgron* the holy ones form the object of invocation in the world. The holy ones are:—Buddha, Dharma, Saṅgha, one's lama (Guru) and one's tutelary deity: (2) མགོན་པོ་ཡོན་ཏན་གྱི་མགོན་ *mgon-po yon-tan-gyi mgron*, the *Nātha* who are a class of fearful deities, the celestial *Dākini*, the *Dharmapāla* and the guardian gods of Buddhism; (3) རྣམས་དྲུག་རྩིང་རྩིང་མགོན་ *rigs-drug sññi-rjehi mgron* the six classes of animate beings such as human beings, gods, demons, the animal kingdom, the *Preta* or ghosts, and the hell-beings; (4) གདོན་བཞུགས་ལན་ཆགས་གྱི་མགོན་ *gdon-hgegs lan-chags-kyi mgron*; here the invoked are 360 demons called གདོན་ *Gdon* and 80,000, evil spirits called བཞུགས་ *Bgegs*. These do mischief to all living beings on account of their own misdeeds of a former existence. It is necessary to invoke such and to appease them by offerings. According to the Bon-po there are chiefly two kinds of མགོན་ *mgron*, i.e., objects of invocation:—(1) a person or deity invoked for worship; (2) a person invoked out of compassion (*D.R.*).

མགོན་ཁང་ *mgron-khañ* འཇིགས་ཁང་ a house for the accommodation and temporary board of guests, strangers, &c.

མགོན་གྱི་འཕྲིན་སྐུ་བ་ *mgron-gyi hphrin-skyel bya*; བྱ་སྐུ་ *bya skya-ka* the mag-pie (*Mñon.*).

མགོན་གཏེར་ *mgron-gñer* or མགོན་བྱ་འབྲེད་པ་ *mgron-bu h bod-pa* to invite or call a guest; མགོན་བྱ་གཏེར་པ་ *mgron-bu gñer-wa* lit. the receiver of guests; an officer whose duty it is to introduce others to the king or to the great lamas of Tibet. He is also called ཡར་གསལ་བྱ་མཁན་ *yar-gsal shu-mkhan*, he who communicates the wishes or mandates of a superior person to an applicant.

མགོན་དུ་འགྲོ་བ་ *mgron-du hgro-wa* to go to an entertainment; རས་མགོན་ a feast; ཇ་མགོན་ a tea party; ཆང་མགོན་ a treat with beer or wine.

མགོན་པོ་ *mgron-po* འཇིགས་པ་, ལགས་པ་ one newly come; a guest.

Syn. གསར་དུ་འོང་བ་ *gsar-du hoñ-wa*; རྩོམ་པ་ *glo-bur hoñ-wa*; མགོན་དུ་འོང་བ་ *mgron-du hoñ-wa* (*Mñon.*).

མགོན་པོ་བསྐྱོད་པ་ *mgron-po bos-pa* to call or invite a person.

མགོན་བྱ་ཐམ་པ་ *mgron-bu thal-wa* name of a medicinal drug which is alleged to stop bleeding; it is useful in fracture and sores.

འགག་ *hgag* 1. obstruction; stoppage; ཡིད་འགག་ *yid-hgag* want of appetite; གཅིན་འགག་ *gcin-hgag* also འགག་ *hgag* strangury. 2. a place or spot that has to be passed by all that proceed to a certain point: མཐའ་ཤིང་འགག་ རྩ་འགག་ན་ཁྱེ་མ་འཛིན་བྱུང་བ་ *zam-pahi hgag-tu hgug-na rku-ma hdsin-thub* a thief may be arrested if you be on the look-out for him in the passage of a bridge; རི་འགག་པ་ *pal-hbar* the place on *Pal-hbar* mountain where there is a narrow passage; རྩོམ་འགག་ *sgo-hgag* the door of the house because through it

all that enter or leave have to pass; ཁ་འགག *kha-hgag* the mouth, through which everything must pass that is eaten; fig. ཐར་ལམ་གྱི་གནད་འགག *thar-lam-gyi gnad-hgag* the main point for salvation. འགག་གཅིག་ཏུ་དྲིལ་བ *hgag-gcig-tu dril-wa* to unite; to be concentrated in one point (*Jü.*).

འགག་སྐྱོར་ *hgag-skyor* anything like a fencing that is put round a field or garden or a house to stop ingress from outside.

འགག་པ་ *hgag-pa*, or འགགས་ *hgags* འགྲུག་པ་ 1. pf. form of འགགས་པ་ *hgags-pa* to stop, to cease; to be at a stand-still; mostly in the perfect form: ཁ་འགགས་ the appetite is gone; the passions having been suppressed. 2. door-keeper, v. རྒྱ་འགག *sgo-hgag*.

འགག་པ་མེད་ *hgag-pa med* འགྲུག་པ་ free, unobstructed; the sky; also voidity or that which is in a simple or uncompounded state.

འགང་ *hgañ*, v. རྒྱ་འགང་ *rgañ*.

འགང་(པོ) *hgañ (po)* the burden of an office, business, commission.

འགངས་ཆེན་ *hgañs-chen* also འགང་ཆེན་ *hgañ-chen* important; very valuable; གནད་འགངས་ཆེན་རྣམས་འགྲུག་པ་དེ་དང་ཇོ་རྩ་མེད་ *gdan hgañs-chen rnamgs hkol bde dāñ ho-nor med*, གནད་འགངས་ཆེན་རྣམས་ *gnas hgañs-chen rnamgs* important or chief places of pilgrimage, &c.; རྒྱ་འགངས་ཆེན་ very sacred symbols; རྒྱ་འགངས་ཆེན་ valuable things; རྒྱ་འགངས་ཆེན་ important meaning or object.

Syn. རྩ་ཆེ་བ་ *rtsa che-wa*; དག་པ་ *drag-pa*; ཡག་པོ་ *yag-po* (*Mñon.*).

འགངས་མཐུན་ *hgañs-mthun* equal; ལམ་མེར་མཐུན་ *phal-cher mthun* in thorough agreement; in harmony: ལྷོ་གླིང་གཟུང་གཅིག་ཏུ་བྱས་པའི་རྩ་དང་ཡང་འགངས་མཐུན་ *lho-gliñ-gsum gcig-tubyas-pahi tshad-dāñ yañ hgañs-mthun* (it was about

equal to the area which the three southern places together occupy (*Ya-sel. 19.*).

འགངས་པ་ *hgañs-pa* difficult, troublesome (*Sch.*).

འགན་འཁུར་བ་ *hgan-hkhur-wa* to stand security for; to guarantee; to take responsibility on one's self; འགན་བཟུར་བ་ *hgan-bzskyr-wa* to impose responsibility.

འགན་དཀྲིས་ *hgan-dkris (gan-ti)* making over charge; making responsible.

འགན་གྱི་ *hgan-rgya* = གན་གྱི་ *gan-rgya* agreement, covenant.

འགན་ཅན་ *hgan-can* responsible.

འགན་ཐེག་པ་ *hgan-theg-pa* to undertake anything; to take charge of: རང་དོན་ལ་ཐོག་ན་ལུས་ བོང་བྱས་ཀྱང་འགན་ཐེག་ when self-interest is concerned even the donkey understands his duty.

འགམ་པ་ *hgam-pa* to cram into the mouth, especially of dry edibles; རྩུ་འགམ་པ་པོ་ *phye hgam-pa-po* an eater of flour (*Situ. 84.*).

འགལ་བ་ *hgal-wa* = མི་མཐུན་པ་ *mi-mthun-pa* to contradict; to disagree; to mistake; འགལ་སྤོང་བ་ *hgal-spoñ-wa* = འགལ་བ་སྤོང་བ་ *hgal-wa spoñ-wa* not to make mistake; to avoid errors; འགལ་མེད་ *hgal-med* without mistake.

འགལ་ལྷུ་ *hgal-sla* = འགལ་བའི་ཁྱོགས་ *hgal-wahi grogs* or མི་མཐུན་པའི་ཁྱོགས་ *mi-mthun-pahi grogs* an enemy: རང་དང་མི་མཐུན་པའི་འགལ་ལྷུ་རྣམས་དང་བསྐྱེད་ནས་ having joined with such of the enemy as were not in agreement with one another (*Khrid. 116.*).

འགས་པ་ *hgas-pa* to split, to crack, to burst apart.

འགུད་པ་ *hgud-pa*, v. གུད་པ་ *gud-pa*.

འགུགས་པ་ *hgugs-pa* to summon; bring back; འགུགས་པ་པོ་ *hgugs-pa-po* one who is called to; a waiter (*Situ. 84.*).

༥ འགྲུམ་པ *dgum-pa* to die (of natural death, of disease): དེ་རི་རིང་ལ་མ་མོ་བའི་འཁོར་ཡང་ཡམ་ཅེར་ཅད་པས་འགྲུམ་ at that time most of those of the attendants of the *Lo-tsa-wa* who were smitten with fever died (*A. 65*).

འགྲུལ་བ *hgul-wa* to move, quake, shake; ས་གཡོ *sa-gyo* = ས་འགྲུལ *sa-hgul* earthquake; འགྲུལ་བ་པོ *hgul-wa po* or འགྲུལ་བྱེད *hgul-byed* shaker; fut. འགྲུལ་བཞིན *hgul-bshin* = འགྲུལ་བྱིན, *hgul-gyin*.

འགྲུར་ཤོ *hgur-sho*, same as མགྲུར་ཤོ *mgur-sho* རྟ་ཀ་བརྒྱུད་ལ་མགྲུར་ཤོ་གཅིག *tam-ka brgyad-la mgur-sho-gcig*, ono *Mgur-sho* is equal to eight *tan-ka*.

འགོགས་བྱེད *hgeg-bye* = ཁྱོ་བོ *khyo-wo* or མཇེའ་ལྟགས *mdsah-grogs* husband (*Mñon.*).

༥ འགོམས་པ *hgems-pa* = འཇོམས་པ *hjoms-pa* to confound; to subdue རྒྱལ་སྤྱོད་པ; མགོ་འགོམས་པ་པོ *mgo hgems-pa-po* one who confounds or bewilders.

འགོམས་པར་བྱེད་པ *hgems-par byed-pa* འདྲིམ་ཤིང་བྱེད་པ repeatedly bites; acc. to *Cs.* another form for འགྲུམ་པ *hgum-pa*, to kill, to destroy (*Sch.*); གླུང་པ་འགོམས་པ *klud-pa hgems-pa* to surprise; to over-throw an argument by reason; མགོ་གེམས *mgo-gems* stupid (*Sch.*).

འགོགས་པ *hgegs-pa* བརྒྱུ་, འཁྲིལ་, བརྒྱུ་འཁྲིལ་ to hinder, obstruct, keep back or in; fut. དགགས་པ *dgags*, pf. བགག་པ *bkag*: དགག་པ་ལ་མེད་དགག་དང་མ་ཡིན་དགག་གིས་ཡོད་པ *dgag pa-la med-dgag dan ma-yin dgag gñis-yod* ཡིན་མིན་ལྟ་བུ་ *yin-min lta-bu* preventing what is and what is not, etc., in Buddhist metaphysics.

འགོངས་པ *hgeñs-pa*, pf. བགང་པ *bkang*, fut. དགང་པ *dgang*, imp. ཁོང་པ *khong*, to fill up; also to satiate.

འགོབས་པ *hgebs-pa*, pf. བགབ་པ *bkab*, fut. བགབ་པ *bgab*, imp. ཁོབ་པ *khob*, to cover up; to put on; to conceal.

འགོལ་བ *hgel-wa* = འགྲུལ་བ *hgyel-wa*, pf. ཀལ་པ *hkal*, fut. དགལ་པ *dgat*, imp. ཁོལ་པ *khöl*: 1. to load; to lay on a burden; བཟུལ་འགོལ་བ *khral hgél-wa* to impose tax or rent; to commission; to charge with; to make, appoint, constitute; to put; to place on or over: གདུང་མ་བཀལ་བ་ *gduñ-ma hkal-wa* a beam placed over it; to set or put on, e.g., a pot; to hang up; གོས་འགོལ་གདང་ *gos hgél-gdan* a stand to hang clothes on; fig. འཆོ་བར་རུས་པའི་ཐོག་འགོལ་དགོས་ *hehi-war nus-pahi thog-hgel dgos* one must set on it the roof of being able to die, i.e., one must crown the whole edifice of life by being free from fear of death (*Jä.*); to impose a fine; to give punishment.

འགོལ་བྲེལ་ *hgél-brél* old; འགོལ་བྲེལ་ན་ལྔ་ན་ *hgél-brél na-ltan* the old, aged.

འགོལ་གཡག་ *hgél-gyag* = རལ་གཡག་ *khal-gyag* laden yaks.

འགོལ་ལུགས་ *hgél-lugs* the method of imposing fine or punishment.

འགོས་པ *hges-pa*, pf. བགས་པ *bkas*, fut. དགས་པ *dgas*, imp. ཁོས་པ *khos*, to split, cleave, divide; བགས་ཤིང་ *bkas-ñin* (*Lex.*) cleft or chopped wood; དུམ་བུར་དགོས་པ *dum-bur dges-pa* to divide into pieces; to cut up or open.

འགོ་ཤོ *hgo*, same as མགོ་ *mgo*, origin, source; བརྒྱུ་མཁོ་ *dmag-hgo* 1. foremost; in front; དཔག་འགོ་ *dmag-hgo* commander of an army; མཁར་འགོ་ *mkhar-hgo* or རྫོང་འགོ་ *rdsoñ-hgo* commander of a fort, of a district: ཆོས་ཀྱི་འགོ་སངས་རྒྱལ་ལ་ཐུག་ *chos-kyi hgo sañs-rgyas-la thug* the origin of *Dharma* (Buddhism) is traced to Buddha; ལྷ་ཡི་འགོ་གངས་ལ་ཐུག་ the source of a river is traced to the snows. 2. beginning; the first: འགོར་ *hgor* in the beginning; ལྷེར་བའི་འགོར་ *ser-wahi hgor* the beginning of the hail.

Syn. ཐོག་མ་ *thog-ma*; དང་པོ་ *dan-po*; རྩ་བ་ *rtsa-wa* (*Mñon.*).

འགོ་རྩལ་པ *hgo ltab-pa* apricots?

འགོ་ནན *hgo-nan* = ཐོག་མ *thog-ma* beginning;
first.

འགོ་སྐྱམ་ *hgo-snam* broad-cloth; also the superior kind of blanket.

རྒྱལ་པོ་ *hgo-pa* the headman of a village.

འགོ་དཔོན *agro-dpon* rector, director, head-
master, principal.

འགོ་མེད *hgo-phib* ག་སུབ *ga-sub* a cover; also
a canopy or dome over a temple or tomb.

འཕྲོ་འཕྲོ་ལྔ་ *Hgo-wahi lha-lha* the five superior demi-gods, which are the following: (1) མོ་ལྷ་མཚན་ལྔ་ *mo-lha ham shan-lha*, (2) སྟོག་ལྷ་ *srog-lha*, (3) དང་ལྷ་ *dgra-lha*, (4) རྩ་ལྷ་ *pho-lha*, (5) རྩལ་ལྷ་ *yul-lha*. These are the inseparable companions of humanity, and rejoice when we do good actions and become sorry when we sin. There are several treatises on the rites to propitiate them.

འགོ་ཤེར་ *hgo-pher* = གོ་ཚད་པ་ *go chod-pa* useful:
མི་རུང་ནས་འགོ་ཤེར་ from early years, *i.e.*, from
boyhood, he has been useful.

२१०० *hgo-wa* लेप, pf. गः *gos*, or २१०१ *hgoṣ*, cf. २१०२ *hṣgo-wa* 1. to stain; to lose colour; to dirty, sully one's self. 2. संहर to infect with a disease; २१०३ *hgo-wahi naḍ*, २१०४ *hgo-wahi rims* a contagious or epidemic disease, a plague; २१०५ or २१०६ *hgo-wahi naḍ*, २१०७ *hgo-wahi rims* an infectious disease; also a contagious disease.

འགོ་མ *hgo-ma* beginning, origin, source.

འགོ་མི *hgo-mi* headman.

འགོག་ཀྱ *hgog-ku* prob. derived from the Chinese, signifying the goddess of the elements. Acc. to tho Chinese the fundamental elements are tree, fire, earth, iron, and water. Each of these is presided over by a goddess.

२१०५ I: *hgog-pa* निरोध, संरोध, अव-
रोध, प्रवारण, प्रत्यादेश, प्रतिबन्ध, v. ५२५ ५४५
bar-du bcod-pa, २१०५ *hgegs-pa*.

२वोष'य II := २होष'य *hjoḡ-pa* निक्षेप, न्यास,
उपनिधि to keep; to place; to arrange;
a deposit; pledge.

འགོག་པ་ III: pf. བགོག *bkog*, fut. འགོག *dgog*, imp. ཁྱིག *khog* 1. to take away forcibly; to snatch, tear away, pull out; རྩ་བ་འགོག་པ་ *rtsa-wa h̄gog-pa* to pull up the root; འགོག་པ་བོ *h̄gog-pa-po* one who takes or draws out. 2. to take off a cover, a lid, a pot from the fire, in *W.* (*Jü.*).

འགོག་པ་རི *Hgog-pa-ri* the hill on which
the monastery of Gahdan is situated: འགོག་
པ་རི་ནས་རྩེ་གླ་མས་དགའ་ལྔ་རྩེ་དྲུག་གཏིང་ནས་བོན་ *Hgog-
pa-ri-nas Rje bla-mas dgah-lan-gyi dun
qter-nas bton* (J. Zan.).

འགོག་ཕྱོད་ *hgog-spyod-pa* བཞུག = སེམས་ཀྱི་
རྣམ་རྟེན་འགོག་པ་ *sem-s-kyi rnam-rtog hgog-pa* to
stop the arising of imaginations or fancies
in the mind.

ॐགེལ་གྱིད་ *hgog-byed* संयत discipline, and
 from ॐགེལ་པ་ *hgag-pa*, there arise 1. ཤིང་པ་ *shi-*
 རྩམ་པ་ *wa* शान्ति peace; 2. གྱུ་རྩམ་པ་ *gya-nom-pa* = ལུ་
 ལུ་རྩམ་པ་ *phun-sum tshogs-pa* प्रणिहित per-
 fected state; 3. དེས་པར་འབྲུང་བ་ *hes-par hbyun-*
 རྩམ་པ་ *wa* निःसरण firm conviction.

འཕོགས I: *hgogs* = བཀག་པ *bkag-pa* (*Mñon.*).

२०००० II: पर्यय, लङ्घन passing over;
transit; crossing; getting over.

འགོག་པ་ *hgogs-pa* = འགོག་པ་ *hgegs-pa* to prevent; to avert unfortunate events, as danger, fatal consequences; to suppress the symptoms of a disease by medicine; to drive back or away; to expel, *e.g.*, spirits,

ghosts; to repel people that are trying to land : བདུན་ནམ་པ་ལྔ་ཡིས་འགོག་ཏུ་ *bdud rnam-pa lha-yis hgog-shte* it having been averted by the five kinds of demons (*D.R.*).

འགོང་པ་རྩ་ *hgoñ-po rdo*, or པ་མང་མང་གུ་ *pha-wañ ioñ-bu*, a kind of stone of liver colour, believed to be sacred to the God Dam-chen who rides on a goat—the peculiarity of this stone being that it breaks in cube-like pieces (*Sman. 404*).

འགོང་བ་ *hgoñ-wa* = འདེལ་བ་ *hdañ-wa* or མཐུང་པ་ *smad-pa* བཟུང་བ་ to bewitch, enchant; also to pass over, get the better of: འདི་ལ་སུ་ཡིས་འགོང་བར་རུས་ *hdi-la su-yis hgoñ-war nus* who can overpower this, i.e., who can enchant him; འགོངས་ནས་ *hgoñs-nas* མཐུང་པ་མཐུང་བ་ having crossed, passed over.

འགོང་བ་པོ་ *hgoñ-wa po* or འགོང་པོ་ *hgoñ-po* an enchanter; འགོང་བ་མོ་ *hgoñ-wa mo* an enchantress, a sorceress.

འགོང་བོ་ *hgoñ-bo* བཟུང་བ་ a class of demons which bring disease on men and cattle.

འགོད་པ་ *hgod-pa*, pf. བཞོད་ *bkod*, fut. དགོད་ *dgod*, imp. ཁོད་ *khod*, cf. ཁོད་པ་ *khod-pa* ལྟམ་, ལྟུང་ 1. to design; to project; to plan (*Sch.*). 2. to found; to establish; to lay out (a town); to build (a house); to manufacture; to form; to frame. 3. to put; to fix; to transfer into a certain state or condition; བདེ་བ་ལ་འགོད་ places in a state of happiness; མང་པོའི་ལམ་ལ་འགོད་ puts into the way of salvation; མངས་ཀྱིས་ཀྱི་མ་ལ་འགོད་པ་ *sahs-rgyas-kyi sa-la hgod-pa* establishes in the realm of Buddhahood. 4. to set or place in order: བྱ་མ་ཕུས་བཞོད་པ་འདྲ་ *gral-phyam hgod-pa hdra*, as the rafters of a roof are placed side by side (*S.g.*) མཐར་དགོད་པ་ *mthar dgod-po* to add, place at the end (*Vai-kar.*); བཞོད་པར་མངས་པ་ *bkod-par mdas-pa* beautiful as to arrange-

ment; nicely ordered; བརྒྱན་དགོད་པ་ *brgyan dgod-pa* to arrange ornaments (tastefully); to decorate, adorn; to construct or adjust grammatical forms, sentences (*Zam.*). 5. to set down in writing; ཡི་གེ་ལ་འགོད་པ་ *yi-ge-la hgod-pa* to record: མིང་ཀ་བ་ལ་འགོད་པ་ *miñ ka-wa-la hgod-pa* to write name on a column; to compose, draw up, write a narrative, etc. Frequently to mention; to insert in a writing; to publish; to make known. 6. to rule; to govern (*Sch.*): རྩལ་མོང་བཞོད་པའི་རྒྱལ་པོ་ཡིན་ *byol-soñ bkod-pahi rgyal-pa yin* he is king over all subjugated animals (*Jā.*). The participle pf. བཞོད་པ་ *bkod-pa* is also subst.: (1) ground-plan; outline of a building; delineation; sketch; རྒྱུ་བཞོད་ *shinbkod* map; design; (2) form, shape, figure (*Sch.*); sample; copy; even of one's own body, e.g., where a person multiplies himself by magic virtue སྤྲུལ་པ་ *sprul-wa*; (3) building; edifice; structure: བཞོད་པ་མངས་ *bkod-pa mdas* the structure is beautiful; (4) frame; form; བཞོད་པ་ལུས་ *bkod-pa lus* the structure of the body: འདི་བཞོད་པ་ནས་མཐར་འཁོར་ *ñahi bkod-pa nam-mkhahi rañ-bshin* my form of an ethereal nature.

འགོམ་པ་ *hgom-pa* 1. to tread: ལྷ་མ་སྒྲོབ་དངོན་ རྒྱལ་མ་ཀྱི་བྱིབ་མ་དང་, བཟུགས་གདན་ན་པའམ་རྒྱལ་མ་དང་མ་བདུང་ རྒྱལ་མ་འགོམ་ན་ཏེས་པ་ཆེ་ *blu-ma slob-dpon sogs-kyi grib-ma dañ, bshugs-gdan na-bzah sogs dañ zt-btuñ-sogs hgom-na ñes-pa-che* treading on the shadows of lamas, teachers, &c., also on their chairs, seats or clothes, or objects of food and drink, is sinful. 2. acc. to *Sch.* = འགོམ་པ་ *hgem-pa*, འགྱུམ་པ་ *hgum-pa* to pass over; འགོམ་པ་ *hgom-pa* = འགྱོ་བ་ *hgro-wa* to go; going (by passing); རྒྱུང་ནས་འགོམ་ཞེས་པས་ *sten-nas hgom shes-pas* = ཞོམ་པ་བརྒྱུབ་ནས་འགྱོ་བ་ to pass over a thing; leap over it.

འགོམ་ཕུག་པ་ *hgom-yug-pa* = མང་འགོམ་ཚུར་འགོམ་ ཕྱིན་པ་ *hphar-hgom tshur-hgom byed-pa* to cross

or pass over from one side to another (*Khrîd.*): རྒྱུ་ལས་འགྲོ་མཁ་ནིང་འགྲོ་ walks pacing with the feet.

འགྲོར *hgor* 1. in the beginning; འགྲོ་གྲུ་ལ་ འགྲོར at the top or head of a row or order: རྩ་འགྲོར at the source of a river. 2. supine of འགྲོ་བ *hgo-ica*.

འགྲོར་བ *hgor-wa* = རྩོགས་པ་ *thogs-pa* བཞིན་པ་, རྩོགས་པ་ འགྲོར་བ *lam du hgor-wa* to linger on the way.

Syn. གུ་ལ་བ་ *gul-wa*.

འགྲོར་གཞི *hgor-gshi* delay; འགྲོར་གཞི་མེད་པ་ *hgor-gshi med-pa* without delay.

འགྲོལ་བ *hgo-l-wa* བཤྲོད་པ་; pf. གོལ་ *gol* 1. to part, to separate; vb. n. འགྲོལ་བའི་གནས་ *hgo-l-wahi gnas* a hermitage; འགྲོལ་པོ་ *hgo-l-po* hermit, recluse. 2. to deviate; err; go astray.

འགྲོལ་ས་ *hgo-l-sa* 1. the place where two roads separate so as to create doubt in the mind regarding the right path. 2. error; mistake.

འགྲོས་ *Hgos* n. of a monastery, *Tā.*, also n. of a tribe and of a minister of Tibet: ལྷོ་ནེ་ཅན་འགྲོས་ཀྱིས་ལམ་ཅེ་དགའ་གཡུ་མ་དུ་བཅད་ *Blon-chen hgos-kyis shal-che dgaḥ gsum-du bcaḍ* (*Ya-sel.* 4).

འགྲོས་པ་ *hgos-pa* 1. v. འགྲོ་བ་ *hgo-ica*: འགྲོ་བའི་ནད་འགྲོས་ཡོང་ *hgo-wahi nad hgos-yoñ* it will catch contagion. 2. ལྷིཔིཏ་ a liniment; a medicine to be rubbed on; ལྷིཏ་ anointed, besmeared.

* འགྲོས་གཞི་ན་རྩ་དཔལ་ *Hgos Gshon-nu dpal* n. pr. (*Schr.*; *Tā.* 2, 60).

འགྲུག་པ་ *hgyag-pa*, cf. རྒྱུག་པ་ *skyag-pa*, to be sold, spent, expended (*Cs.*).

འགྲུང་བ *hgyaṅ-wa*, pf. འགྲུངས་ *hgyaṅs*; བཞིན་པ་, བཞིན་པ་, རྩོགས་པ་ to be delayed,

deferred, postponed; farthest: རྒྱུར་འགྲུང་ན་ *phyir hgyaṅ-na* if one defers it; རྩོགས་པ་མི་འགྲུང་བར་ not many years shall have passed; དུས་འགྲུངས་ a long time after.

འགྲུངས་མེད *hgyaṅs-med* without delay (*Yig. k.* 26).

འགྲིང་བ *hgyiṅs-pa* བཞིན་པ་, ལྷིཏ་ an appearance of greatness or of pride.

འགྲིང་བ *hgyiṅ-wa* 1. to assume air or appearance of greatness; to sit lifting up the body in the manner of a lion. 2. to look haughtily; to look down upon; to slight a person; མི་ལ་འགྲིང་བ་ *mi-la hgyiṅ-wa* also of things, to despise, contemn, neglect them. ལྷོངས་པ་འགྲིང་བ་ seems to be an intensified form, meaning to scorn loftily; to look down on as from a summit.

འགྲིང་བག *hgyiṅ-bag* attitude; posture; gesture; also manner in reference to. གུ་ལ་གས་ *gzugs* form, or དུའི་བས་ *dhyiṅs*, appearance.

འགྲིངས་ལྟར་ *hgyiṅ-hkhar* a staff consecrated to a fearful deity, or having on its top a head with wide yawning mouth or in some fearful attitude.

འགྲིངས་པ་ *hgyiṅs-pa*, v. འགྲིང་བ་ *hgyiṅ-wa*.

འགྲིམ་པ་ *hgyim-pa* བཞིན་པ་ the circumference.

འགྲུ་བ *hgyu-wa*, pf. འགྲུས་ *hgyus*, to move quickly to and fro, e.g., as lightning, the quivering air in a mirage, the motion and versatility of the mind, &c.

འགྲུར་བ *hgyur-wa* བཞིན་པ་, བཞིན་པ་, pf. རྒྱུར་ན་ *gyur-to* or རྒྱུར་བ་ *gyur-pa*, imp. རྒྱུར་ཅིག་ *gyur-cig*, cf. རྒྱུར་བ་ *sggyur-wa* 1. to become; to grow, increase, change: དགེ་ལོན་དུ་འགྲུར་བ་ *dge-loñ-du hgyur-wa* to become a monk; རྒྱུ་ལོན་

འབྲུག *hgyeg* = གནད *gnad* the sense; the real meaning; essence: བོན་ཐམས་ཅད་ཀྱི་འབྲུག་མན་ངག་ལ་བྱུག་པས *Bon thams-cad-kyi hgyeg-man-nag-la thug-pas* the essence of all the Bon meets in the Man-nag.

འབྲུད *Hgyed* 1. n. of a district in north Tsang: གཙང་གི་རུ་གཤིས་ནི་རུ་ལག་གང་འབྲུད *Gtsaŋ-gi Ru gñis-ni Ru lag Čaŋ hgyed* (Loñ. ༩ 6). 2. alms in money or eatable things; འབྲུད་གཙང་པ *hgyed gtoñ-pa* to distribute alms. This expression is defined by Tibetan writer as ཚེགས་ལ་དུལ་ལྟ་བུ་མི་དེ་དེ་ལ་བསྐྱུམས་ཏི་ལྟར་པ་ to bestow silver and the like in an assembly, distributiting to each man.

འབྲུད་རྟོགས *hgyed-stobs* वाङ्मय्यायाम athletic feat; exercise of arms.

འབྲུད་པ *hgyed-pa*, pf. བཞུས, *hgyes* fut. བཞུ *bkye* विग्रह; विवाद, मंचोदन 1. to divide (trs.), to scatter, disperse; རོད་ཟེར་འབྲུད་པ *hod-zer hgyed-pa* to diffuse rays of light: ལྷུ་ལ་འབྲུད *sprul-pa-hgyed* sends forth an emanation; བོན་ཏི་འབྲུད་པ *pho-ña hgyed-pa* to send a messenger; to dismiss; ཚེགས་ an assembly. 2. to institute, set going; འཐབ་མོ་འབྲུད་པ་ to start a combat; གཡུལ་འབྲུད་པ་ to fight a battle; གཡུལ་འབྲུད་པ་པོ་ one who gives battle; *hgyed-pahi tshe* in the dispute. 3. to give an entertainment, banquet; to hold a feast.

འབྲུད་ས *hgyed-ma* = བྲ་མེན་པ *phra, men-pa* n. of a goddess—one that brings on division, dissension, or disunion.

འབྲུར་བ *hgyer-wa* or རྫོང་པ *spoñ-wa* वर्जन to drop or let fall; to throw down; to quit, abandon, throw away (*Sch.*).

འབྲུལ་བ *hgyel-wa* to fall; to tumble down: གན་རུལ་འབྲུལ *gan-rkyal hgyel* fell on his back, face upwards; ས་ལ་འབྲུལ *sa-la-hgyel* tumbled on the ground; རྫོང་ཚོགས་ཀྱིས་འབྲུལ་བ *rluñ-sogs-kyi hgyel-wa* to be thrown by the

wind, &c.; ནད་ཀྱིས་འགོ་མི་བྱལ་པར་འབྲུལ་བ stricken down by illness so as to be unable to walk: རྫོལ་ཐོགས་ནས་འབྲུལ་བ he fell by stumbling on a stone; དེའི་ཚ་ན་ཁོ་མོ་འབྲུམས་ཏི་ས་ལ་འབྲུལ་བ་དང་ then I, fainting away, fell to the ground.

འབྲུས་པ *hgyes-pa*, another form of འབྲེུབ *hgye-wa* ཡན་ཚུན་མོ་མོར་འབྲུས་པ *phan-tshun so-sor hgyes-pa*, to separate asunder or between two parties.

འབྲུག་ཐེལ *hgyog-thel* = ལས་དམ *las-dam* seal; འབྲུག་ཐེལ་ཆབས་བཅས་ properties under seal (*Rtsii.*).

འབྲུག་པ *hgyog-pa* to ascend; ཀྱུན་དུ་འབྲུག་པ་པོ་ *gyen-du hgyog-pa-po* one who climbs up (*Situ. 84.*).

འབྲུད་པ *hgyod-pa* कौतुहलं, अतुताप, अतुमय, कोप, विप्रतिसार to repent; to grieve for. 1. lament, relent, not only for bad, but also for good actions, when the latter are attended with disadvantage. 2. sbst. regret: འབྲུད་པ་བསྐྱེད་པ *hgyod-pa bskyed-pa* regret arises at last; ང་འབྲུད་པ་བསྐྱེད་པ་ཏི་ *ña hgyod-pa bskyed-pa* I felt regret; ང་འབྲུད་པའི་སེམས་མེད་པར་ཁྱེད་ལ་བྱིན་ནི་ *ña hgyod-pahi sems med-par khyod-lu sbyin-no* I gave it to you readily without regret.

འབྲུད་པ་ནས་གསུམ *hgyod-pa rnam-gsum* the three kinds of regret are illustrated as follows:—(1) དབྱེ་ཁྱིམ་སྤུ་མ་འབྲུལ་རང་ལུལ་འབྲུད་ not being able to defeat an enemy out of one's country, or དཔལ་རེས་བྱས་གཅིག་བྱུང་ན་སེམས་ངོ་འབྲུད་ to be sorry for an occasional defeat after one has behaved himself as a hero; (2) མཐོན་གནས་སྤུ་མ་བྱས་ཁྱིམ་སྤུ་འབྲུད་ to be sorry, when out on a journey, at not being properly equipped with provisions, etc; མཐོན་རེས་ཁྱིམ་གཅིག་བྱུང་དུས་ང་འབྲུད་ to be sorry on inviting an important person when there is no proper

arrangement for his entertainment or reception; (3) ཏ་ཐོ་གཞིས་སྤྱ་མ་གསོ་བྱས་སྤྱ་འཁྱོད་ to be sorry for not having fed one's horse when on a journey; also ཏ་ཤི་ཟླ་བྱང་དུས་ང་རེ་འཁྱོད་ to be sorry when the horse dies, one has to carry the saddle on one's own back; (4) ལྷ་ཚམ་གཞོན་དུས་མ་བྱས་ཀྱིས་དུས་འཁྱོད་ to be sorry in old age for not having done religious works as a youth; (5) འཆི་བདག་བདུད་པོ་དེ་བྱང་དུས་འཁྱོད་ "when that Devil the lord of death has come, he repents."

འཁྱོད་པའི་ཐི་མ་ *hgyod-pahi dri-ma* regret after a gift has been made; འཁྱོད་མེད་ *hgyod-med* 無悔 without regret or repentance.

འཁྱོད་མོ་པ་ *hgyod-rmo-wa* to cause repentance; to make one suffer, feel, or pay for a thing: གཞོན་འཁྱོད་ *hnoñ-hgyod* repentance proceeds from consciousness of guilt (*Jā*). འཁྱོད་ཆངས་བྱེད་པ་ *hgyod-tshañs byed-pa* to apologise: འཁྱོད་ཆངས་བྱེད་པར་གནང་བ་ to accept an apology.

འཁྱོད་ཟེན་པ་ *hgyod zin-pa* having repented.

འཁྱོད་བཤགས་ *hgyod-bḥags* confession and repentance.

འགྲུགས་གྲགས་ *hgrags-gras*, or གྲགས་འགྲུགས་ *grags-hgrags* 極明, very bright.

འགྲུགས་པ་ I: *hgrags-pa* (*dag-pa*), pf. གྲགས་ *grags* 1. to sound forth; to utter a cry or sound, of men, animals, thunder, &c.; to shout: དེའི་ན་ལམ་དུ་འགྲུགས་པར་འགྱུར་ན་ if it should be shouted into his ear. 2. to be famous; to be called; ཞེས་གྲགས་ *shes-grags* so it is called; so he was called; by this name he goes; under that name he is known.

འགྲུགས་པ་ II: *hgrags-pa* to bind, v. གྲགས་པ་ *grags-pa*.

འགྲུང་བ་ *hgrah-wa* (*dang-wa*) 1. to number; to count, v. བཟུང་བ་ *hgrah-wa*. 2.

to satisfy with food; to satiate; འགྲུངས་རྗེས་ *hgrahs-rjes* after having eaten one's fill; ག་བ་བསད་པས་མི་འགྲུངས་ཏི་ not yet having enough of deer killing.

འགྲུངས་ *hgrahs* (*dang*) བུཀ་ fully fed; eaten to the full extent; filled up.

འགྲུངས་པ་ *hgrahs-pa* = བྱོད་པ་འགྲུངས་ *grod-pa hgeñs* or གཡུམ་པ་འགྲུངས་ *gsus-pa hgeñs* bellyful, stomachful; ལྷོ་བ་འགྲུངས་ *lto-wa hgeñs* eaten to one's fill; also རོམས་པ་ *ñoms-pa* eaten to satiety; with ཚམས་པ་ *tshim-pa* satiated; ཚག་པ་ *chog-pa* contented (*Mñon.*).

འགྲུད་པ་ *hgrad-pa* or བཟུད་པ་ *hgrad-pa* (*depa*) to spread; to enter.

འགྲུན་ *hgran* (*den*), v. འགྲུན་པ་ *hgran-pa* བཤུར་, ལཔ་, རེ་, ལྱི་, ལྱི་, ལྱི་ challenged; invoked.

འགྲུན་གྱི་རྩེ་མེད་ *hgran-gyi do-med* = འགྲུན་ལ་མེད་ *hgran-ya med* without a rival; matchless; unequalled (applied to things).

Syn. འགྲུན་གྱི་རྩེ་མེད་པ་ *hgran-gyi do-zla med-pa*; འགྲུན་ལྷེ་མེད་པ་ *hgran-zla med-pa* (*Mñon.*).

འགྲུན་ཐུབ་པ་ *hgran thub-pa* = འགྲུན་རུས་པ་ *hgran nus-pa* or འགྲུན་བཞོད་པ་ *hgran bzod-pa* to suffer rivalry; to stand rivalry.

འགྲུན་དུ་འཇུག་པ་ *hgran-du hjug-pa* 1. to place in opposition; to enter into competition. 2. in a general sense, to defend one's self; to make resistance (*Rdsa.*).

+ འགྲུན་དོ་ *hgran-do* = འགྲུན་ལྷེ་ *hgran-zla*.

འགྲུན་པ་ *hgran-pa* (*den-pa*) འཇུག་པ་, འཇུག་པ་, འཇུག་པ་ (1) to vie with, contend with; to strive (for victory); རུག་ཁྱུད་ནས་ཞོས་སྤྱོད་པ་ འགྲུན་ཏི་ *phyug-khyad rnam-thos sras-dañ hgran-te* to cope even with Vais'ravana as to riches: བཞོད་པར་འགྲུན་ *bzod-par hgran* let us vie with one another in uttering praise; འགྲུན་པས་ཚག་ let us now draw a parallel between (these two).

འགྲན་ཚིག *hgran-tshig* words of contention, bickering.

འགྲན་ཚུ *hgran zlu* (*den-da*) 1. rival, competitor. 2. equal match; འགྲན་ཆུ་དང་བྲལ་བ *wa* unrivalled; matchless.

Syn. འགྲན་ལ *hgran-ya*; འགྲན་གྱི་དྲ་ཆ *hgran-gyi do-zla*; འགྲན་དྲ *hgran-do* rival; match.

འགྲན་སེམས *hgran-sems* 1. contention; emulation. 2. jealousy. 3. quarrelsome temper; spirit of controversy; འགྲན་སེམས་གཅོག་པ་ to stop; put an end to contention, rivalry.

འགྲམ *hgram* (*dam*) bank; shore; side; neighbourhood, as རྩ་གཤམ་འགྲམ་ the foot of the wall; ལྷ་ཡི་འགྲམ་ *chu-yi hgram* river-side or bank; མེ་ཡི་འགྲམ་ *me-yi hgram* fire-side; དགོན་པའི་འགྲམ་ *dgon-pahi hgram* neighbourhood of a monastery; ཁྱོང་པའི་འགྲམ་ *aroñ-pahi hgram* vicinity of a village; ལམ་གྱི་འགྲམ་ *lam-gyi hgram* roadside: ལུང་པ་ལྷ་ཡིས་གང་ན་འགྲམ་དྲ་ཆ་མ་ཤི་ལུས་ if the river fills the valley, a stone on its bank does not remain dry (a proverb). Often used as a postp. with or without *du* or *la* annexed: གཤམ་པའི་འགྲམ་དྲ་ at the brink of the precipice; མཛོའི་འགྲམ་པ་ at the lake; close to the lake; འགྲམ་དྲ་ is also used as adv. meaning near; close by.

འགྲམ་དཀྱུས་ *hgran-dkyus* = འགྲམ་པ་ *hgram-pa*.

འགྲམ་ངོགས་ *hgaam-nogs* ཁྱོད་, འཇམ་ a bathing-place; a shore.

འགྲམ་ཆུག་ *hgram-lchag* a slap on the face; a box on the ear.

འགྲམ་པ་ *hgram-pa* རུབ་, གཤམ་ cheek (cf. ཁུར་ཚེས་ *khur-tshos*) ལག་པ་འགྲམ་པ་ལ་རྟེན་པ་ *lag-pa hgram-pa la rten-pa* to lay one's hand on the cheek; as vb. to proclaim, publish.

འགྲམ་པོ་ *hgram-po* རྩ་མཛད་པ་ one living or residing in the neighbourhood; one possessing crushing teeth; a demon.

འགྲམ་གཞི་ *hgram-gshi* foundation; basis; འགྲམ་གཞི་འདིང་བ་ *hgram-gshi hdiñ-wa* to lay a foundation.

འགྲམ་ཡིག་ *hgram-yig* edict, proclamation, publication; ལོ་རྒྱུས་གནས་ཚུལ་གྱི་ཡི་གེ་འགྲམ་པ་ *lo-rgyus gnas-tshul-gyi yi-ge hgram-pa* to publish accounts of biography or history, &c.

འགྲམ་རུས་ *hgram-rus* cheek-bone; jaw-bone.

འགྲམ་གཤོག་ *hgram-gçog* the hinder part of the jaw-bone (*Sch.*).

འགྲམ་སོ་ *hgram-so* acc. to *Jä.* cheek-tooth; molar-tooth; grinder.

འགྲམས་པ་ *hgrams-pa* to spread over; མེ་རྩྭ་སྤོགས་འགྲམས་པ་པོ་ *me-tog sog hgrams-pa-po* one who spreads or scatters flowers, etc.: འདི་ནི་མི་ལ་འགྲམས་པ་ this will be spread over the man; ས་ལ་འགྲམས་པ་ to spread on the ground; རྩྭ་གས་རྩྭ་གས་སུ་འགྲམས་པ་ *phyogs-phyogs-su hgrams-pa* to scatter to the different quarters; ལུས་ལ་ནད་འགྲམས་པ་ *lus-la nañ hgrams-pa* to infect the body with disease.

འགྲམས་ཚད་ *hgram-tshad* over-mastering fever.

འགྲམ་འགྲུས་ *hgras-hgrus* = ཁྱུ་རྩུ་ *gya-gyu*; ཇི་ཇི་ serpentine, crooked, bent.

འགྲས་པ་ *hgras-pa* (*de-pa*) ཡན་ཚུན་མི་མཐུན་པ་ *phan-tshun mi-mthun-pa* 1. disagreement; difference between two parties. 2. ཁྲིའི་, བྱིས་ to hate; to bear ill-will; to have spite against.

འབྲིག་འབྲིག་ *hgrig-hgrig* (*dig-dig*) 1. arranged properly; ཚིག་འབྲིག་འབྲིག་པ་ *tshig hgrig-hgrig-pa* to arrange words properly. 2. gelatine; jelly of meat (*Jä.*).

འབྲིག་པ་ *hgrig-pa* (cf. རྩྭ་གཤམ་ *sgrig-pa*) to suit, agree, correspond; to be right; རྩྭ་གཤམ་འབྲིག་པ་ *stabs hgrig-pa* suitable occasion; རྩྭ་འབྲིག་འབྲིག་པ་ *rtten-hbrel hgrig-pa* good or

auspicious coincidence; དུས་ཚོད་འགྲིག་པ་ *dus-tshod hgrig-pa* the time suits; གྲུ་འགྲིག་པ་ *gral hgrig-pa* to make everything ready; ཁ་འགྲིག་པ་ *kha hgrig-pa* unanimity in deposition; all of one expression or speech; ཞུ་མཐུ་འགྲིག་པ་ *blo-sens hgrig-pa* to agree in opinion; ཁ་མཐུ་འགྲིག་པ་ *kha-mchu hgrig-pa* compromise in a law-suit or case (civil or in criminal).

འགྲིབ་པ་ *hgrib-pa* 1. མ་འཇོག་པ་ to grow dim; to get dark (*Cs.*) (cf. མཐུ་འགྲིབ་པ་ *sgrib-pa*). 2. གཤམ་པ་ loss; diminution; also to grow less; to decrease, to be diminished, to decay; མི་འགྲིབ་པ་ *mi-hgrib* *mi-lud-pa* neither to grow less nor to flow over; འཕྲེལ་པ་ *hphe-l-wa* is opposed to འགྲིབ་པ་ *hgrib-pa*; བསྐྱེད་པ་མར་འགྲིབ་པ་ *bskal-pa mar-hgrib-pa* the *kalpa* (period) diminishes.

འགྲིམ་ *hgrim*, v. འགྲིམ་པ་ *hgrim-pa* in ལག་འགྲིམ་ *lag-hgrim* ལག་འགྲིམ་གྱིས་བརྒྱུས་པས་ *lag-hgrim gyis brgyus-pas*, passing from hand to hand.

འགྲིམ་འགྲུལ་ *hgrim-hgrul* communication; also travellers, either merchants or pilgrims: རྗེ་ཤེས་པ་དྲུག་པོའི་འགྲིམ་འགྲུལ་ཅན་ *Rdo-rje gdan-du sog-pohi hgrim-hgrul chad* the communication of the Tartars with Dorje-dan (Gaya) was interrupted (*A. 19*).

འགྲིམ་པ་ *hgrim-pa* 1. sometimes for འགྲིམ་པ་ *hbrim-pa*. 2. pf. འགྲིམས་ *hgrims* to march about, perambulate; to rove or stroll about; walk round; རྒྱལ་ཁབ་མཐུ་འགྲིམ་པ་ *rgyal-khams hgrim-pa* to rove over the countries; རི་ཁྲོད་འགྲིམ་པ་ *ri-khrod hgrim pa* to wander on a mountain range; ལུ་ཏུ་ལུང་ལ་འགྲིམ་ནས་འགྲོ་པ་ *chu-dan lu-la ya hgrim nas hgro-wa* to go about crossing rivers and valleys, &c.

འགྲིམ་ཚོད་ *hgrim-mod* doing or accomplishing any work: ལ་ལ་ནི་ལས་ཀྱི་དབང་གིས་མང་ལ་ཞོ་གྲན་ལང་འགྲིམ་ཚོད་ཀྱིས་མཐར་ཐུང་ *la-la ni las-kyi*

dwah-gis mhal-sgo gshan-ya hgrim-mod-kis mthar bde some in consequence of *las* (i.e. *karma*) entered the womb, others having accomplished good deeds, were happy enough to escape (here མཐར་ཐུང་=ཐར་) (*Hbrom. P. 24*).

འགྲིམས་ *hgrims* (*dim*) or འགྲིམས་པ་ *hgrims-pa* གཤམ་པ་, འགྲིམས་པ་ inferiority; inequality or also less in quantity or quality; རིག་པ་འགྲིམས་པ་ *rig-pa hgrims-pa* failing in intellect; growing foolish.

འགྲིལ་པ་ *hgril-wa* (*dil-wa*), pf. གྲིལ་ *gril* (cf. མཐུ་འགྲིལ་པ་ *sgril-wa*) 1. to be twisted or wrapped round, for འཕྲིལ་ *hkhril* (*Sch.*), to be collected, concentrated; to flock or crowd together; ཀུན་འགྲིལ་ནས་ *kun hgril-nas* all in a heap; all together. 2. to be turned, rounded, made circular or cylindrical, e.g., a stick (*Jā.*). 3. to fall, drop down.

འགྲིས་ *hgris* (*dī*), v. འདྲིས་ *hdris*; འགྲིས་མ་ མག་ཉིང་གསུམ་མི་བཤད་ཅིང་ *hgris-ma thag-tu sniñ-glam mi-bcad-ciñ* immediately after acquaintance not expressing one's heart's words, (i.e., revealing one's secret) (*Jig.*).

འགྲུ་བ་ *hgru-wa*, (*du-wa*) pf. གུས་ *grus* 1. to bestow pains upon a thing; སྦྱོབ་པ་ལ་འགྲུ་བ་ to take pains in studying. 2. n. of a tribe in Tibet: དབྱེ་འགྲུ་ལྗོངས་གསུམ་གྱི་དང་བཞི་ *dbrah-hgru ldom-gsum lga-dan hshi* (*Jig.*).

འགྲུབ་པ་ *hgrub-pa* (*dub-pa*) pf. གུབ་ *grub* (*Situ. 69*) to be accomplished without any perceptible agent; to be made ready; to be finished; འགྲུབ་པར་འགྲུར་རྗེ་ *hgrub-par hgyur-ro* will be finished: འགྲུབ་པར་འགྲུར་ཅིག་ *hgrub-par gyur-cig* let it be finished or performed; འགྲུབ་པར་འགྲུར་ or འགྲུབ་ཡོང་ will be finished, performed; འགྲུབ་པ་མི་བྱིད་ *hgrub-pa mi-srid* it cannot be accomplished or done; མ་འགྲུབ་པར་ *ma-*

grub-par before accomplished or performed: མ་འགྲུམ་པ་ནམས་འགྲུམ་པར་འབྱུང་རྒྱུ་ let those deeds not yet effected be accomplished. ལུན་གྱིས་གྲུབ་པ་ *lhun-gyi's grub-pa* spontaneously grown or produced, i.e., in a supernatural way: འགྲུམ་པར་ཤོག་ *hgrub-par shog* সম্ভবত may it be accomplished!

འགྲུབ་རྩེད་ 1: *hgrub-sbyor* or འགྲུབ་པ་དང་རྩེད་པ་ *hgrub-pa dan sbyor-wa* anything accomplished and perfected (as a reward).

འགྲུབ་རྩེད་ 11: is an expression occurring in almanacks relative to the proving true of certain astrological prognostics of good luck; similar to, but not identical with, རྟན་འབྲེལ་ *rtan-hbre*.

འགྲུམ་པ་ *hgrum-pa* (*dum-pa*), pf. གུམ་ *grum* (cf. གུམ་པ་ *grum-pa*), to pinch or nip off (the point of a thing); to cut off; to prime, lop, clip the wings (*Jä.*).

འགྲུལ་པ་ *hgrul-pa* (*dul-pa*) = ལམ་གྱི་མགོན་པོ་ *lam-gyi mgron-po* a traveller, passenger; also a pilgrim: བོད་མངའ་ཁོ་སྐྱོད་པ་འགྲུལ་པ་མང་པོ་ *Bod-la da-lo sog-po hgrul-pa mañ-po slebs-byun*, *hgyed mañ-ja yag-po byun* this year many Mongol pilgrims have come to Tibet; there were liberal alms-doles, and tea for many.

འགྲུལ་པ་ *hgrul-wa* 1. to walk; to pass; to travel; འགྲུལ་བར་བྱེད་པ་ *hgrul-war byed-pa* to cause to go; to send off, despatch, a messenger; འགྲུལ་བའི་ *hgrul-wa po* a walker, post, traveller, pedestrian; sbst. འགྲུལ་ *hgrul* passage; the possibility of passing: གླུ་མ་ནང་གི་འགྲུལ་ཆད་པས་ *Gñah-nañ-gi hgrul chad-pas* the passage from Nyanang being stopped (by snow). 2. fig. to walk; to live, act, or behave. 3. to pass as good; to be current (of coins).

འགྲུལ་ཤུད་ *hgrul-shud* passage, communication.

+ འགྲུམ་འཕྱོག་ *hgrus-hgog* = བརྩོན་འགྲུམ་ *brtson-hgrus* assiduity, industry.

འགྲུམ་པ་ *hgrus-pa* (*dui-pa*) 1. pf. འགྲུ་བ་ *hgru-wa*. 2. sbst. zeal, enthusiasm, diligence, endeavour; more frequently བརྩོན་འགྲུམ་ *brtson-hgrus* (*Jä.*)

འགྲོ་བ་ *hgre-wa* (*de-wa*) (རིགས་ཀྱི་བྱ་ *rigs lta-bu*) བེལ་བ་ to roll one's self; མ་ལ་འགྲོ་བ་ *sa-la hgre-wa* to roll on the ground; འགྲོ་ཞེག་ *hgre-llog* or འགྲོ་ཞེག་བྱེད་པ་ *hgre-log byed-pa* to roll on the ground from pain or despair, &c.; also of horses, &c.

འགྲོ་ཞེག་ཞེག་པ་ *hgre llog-llog-pa* to roll on the ground from pain, etc.; to wallow: རྟ་སྐྱུ་མང་ཆུང་འགྲོ་ཞེག་རྒྱབ་པ་ *rta-sogs phar-tshur hgre-log rgyab-pa* the horses, etc., roll hither and thither; ཐུག་བརྒྱལ་མི་བཞོན་པས་འགྲོ་ཞེག་ཞེག་བྱེད་ཀྱིན་འདུག་ *sdug-bśñal mi-bzod-pas hgre llog-llog byed-kyin hdug* unable to bear pain they were rolling (on the ground) (*Khrid. 39*).

འགྲོང་བ་ *hgreñ-wa* (*deñ-wa*) (cf. རྒྱུང་བ་ *sgreñ-wa*) བོད་ནས་, འབྲེལ་བ་ to stand: རྩེད་གྱི་ཁར་འགྲོང་ནས་ standing at the mouth of the pit; དངངས་པ་རྒྱུང་བར་འབྱུར་ *dñahs-pa ltar hgreñ-war hgyur* they started up as if afrighted. མི་འགྲོང་གཟུམ་ *mi-hgreñ gsum* three lengths of a man (*Jä.*).

འགྲོང་བྱ་ *hgreñ-bu* (*deñ-bu*), also འགྲོང་པོ་ *hgreñ-po*, sign of the vowel - "e."

འགྲོམ་པ་ *hgre-m-pa*, pf. བརྒྱམ་ *bkram*, fut. དགྲམ་ *dgram*, imp. བྲོམ་མ་ *khroms* 1. to spread (as of grain, for drying), or འགྲོམ་པ་ *hgrems-pa* (*dem-pa*) (ཆུ་རྒྱ་བྱ་ *chu lta-bu*) ལྷུག་ཀྱི་ལྷུག་ to sprinkle (water). 2. to put or lay down in order, e.g., beams, &c.; to spread out; to display; to scatter; to draw (a curtain).

* འགྲོམ་རྒྱུང་རྩེད་གསལ་ *hgreñ-chuñ don-ysal* ལུག་པ་ *pr.* (*Schr.; Tā. 2, 200*).

འགྲེལ་པ *hgrel-pa* 1. = **འཇོལ་པ** *htshol-pa* ཇུག, ཀའི་རྒྱུ་ལ་ to beg, supplicate. 2. to put in, arrange; **ཚིག་རྒྱེལ་པ** *tshig-don hgrel-pa* the arranging or paraphrasing the meanings of words. 3. to explain, comment upon.

* **འགྲེལ་པ་གད་** *hgrel-bcad* ཀའི་རྒྱུ་ལ་ (Schr.)

འགྲེལ་པ *hgrel-pa* ex-officer; late officer.

* **འགྲོ་ཤིང་** *Hgro-dhiñ* རྒྱུ་ལ་ n. pr. (Schr.; *Tā.* 2, 222), n. of a country (prob. Tamil); of a lexicographer [prob. རྒྱ་བཞིན་].

འགྲོ་སྒོ་ *hgro-sgo* = **འགྲོ་སྒོ་པ་** *hgro-soñ-wa* expenditure, cost; anything expended.

འགྲོ་ཤིང་ I: *Hgro-lidiñ* n. of a country in the south of India, i.e., Dravira.

འགྲོ་ཤིང་ II: རྒྱུ་ལ་ (Schr.; *Tā.* 2, 27).

འགྲོ་པ་ *hgro-wa*, pf. **མ་འགྲོ་** *soñ*, imp. **མ་འགྲོ་** *ma-hgro* 1. to go, in all its significations, i.e., to go away, proceed to, walk, &c. 2. sbst. a living creature; that which moves; **འགྲོ་པ་** རིགས་ལྔ་གྲགས་ the six classes of living things. 3. to live; be living; move; exist; to be.

Syn. **རྒྱུ་པ་** *rgyu-wa*; **འཛིང་པ་** *hdoñ-wa* (*Mñon.*).

འགྲོ་པ་པོ་ *hgro-wa po* = **འགྲོ་བྱེད་** *hgro-byed* one who goes; goer; walker; traveller; passenger; pres. **འགྲོ་བཞིན་འདུག་** *hgro-bshin hdug* = **འགྲོ་བཞིན་འདུག་** *hgro-gin hdug* proceeding; going; fut. **འགྲོ་བར་འགྱུར་** *hgro-war hgyur*.

འགྲོ་པ་རིགས་ལྔ་གྲགས་ *hgro-wa rigs-drug* the six kinds of moving beings:—(1) **ལྔ་ལྔ་ལྔ་** *lha* རྗེ་བཅུ་ལྔ་ the gods; (2) **ལྔ་ལྔ་ལྔ་** *lha-ma yin* རྗེ་བཅུ་ལྔ་ the demons; (3) **ལྔ་ལྔ་ལྔ་** *mi* རྗེ་བཅུ་ལྔ་ humanity; (4) **དྲུག་འགྲོ་** *dud-hgro* རྗེ་བཅུ་ལྔ་ beasts, etc.; (5) **ལྔ་ལྔ་ལྔ་** *yi-dbag* རྗེ་བཅུ་ལྔ་ the ghosts; (6) **དྲུག་འགྲོ་** *dmyal-wa* རྗེ་བཅུ་ལྔ་ hell-beings.

འགྲོ་པ་ལེ་མཁོན་པོ་ *hgro-wahi mgon-po* རྗེ་བཅུ་ལྔ་ an epithet of Avalokiteśvara; རྗེ་བཅུ་ལྔ་གྲགས་

Syan-ras gzigs a name of Buddha, of Vishnu (*Mñon.*).

འགྲོ་མྱོང་མ་ *hgro-myosñ* = **འགྲོ་མྱོང་** *hgro-ñosñ* previously visited.

འགྲོ་ལས་ཅེ་ *hgro-las che* = **འགྲོ་ལས་ཅེ་** *hgro-čas che* or **འགྲོ་ལས་ཅེ་** *hgro-ñen che*, adv. very probably; in all probability; also **ལས་ཅེ་** alone is used: **གསེང་པ་རིག་པ་འདི་མེད་ན་མེད་པས་རྒྱུ་ལ་འགྲོ་ལས་ཅེ་** *gso-wa rig-pa hdi bod-na sman med-pas nub-nas hgro-las che* the science of healing, there being no medicine in Tibet, may in all probability disappear (*A.* 35).

འགྲོགས་པ་ *hgrog-pa* to associate with; to keep company; to be in the company of; to accompany: **དམ་པ་དག་དང་འགྲོགས་པར་བཅུན་** *dma-pa dya-dan hgrog-par*, རྒྱུ་ལ་ try to associate with the holy ones.

འགྲོགས་པ་པོ་ *hgrog-pa-po* or **འགྲོགས་པར་བྱེད་** *hgrog-par byed* associate; one who accompanies, goes together.

Syn. **རྗེ་མཆགས་** *rjes-chags*; **ལོངས་ཕྱོར་** *yoñs-sbyor*; **ཡང་དག་འགྲོགས་** *yan-dag hgrog* (*Mñon.*).

འགྲོ་ལུགས་ *hgro-lugs* (custom) manner.

འགྲོ་ན་བྱ་ *hgyon-bu* རྗེ་བཅུ་ལྔ་ **ཅོ་ལོའི་ས་པོན་** *cho-lohi sa-bon* cowries; dice (*Mñon.*).

* **འགྲོ་མ་** *hgro-ma* རྗེ་བཅུ་ལྔ་ (*Schr.*; *Kālāc. T.* 119).

* **འགྲོ་བཟང་མ་** *hgro bzang-ma* (*Schr.*; 92 *A.*).

འགྲོ་བྱེད་ *hgro-byed* = **ལྔ་པོ་** *glañ-po* an elephant (*Mñon.*).

འགྲོལ་པ་ I: *hgrol-wa*, pf. **འགྲོལ་** *hkrol*, fut. **འགྲོལ་** *dgrol*, to unravel; to make loose; to set free; to unfasten; **རྗེ་དྲུག་འདུད་པ་འགྲོལ་པ་** *don-du mdud-pa hgrol-wa* to cut the knot; **འགྲོལ་པ་པོ་** *hgrol-wa po* or **འགྲོལ་བྱེད་** *hgrol-byed* one who unravels, loosens; **འགྲོལ་བྱེད་འདུག་** *hgrol-gyin hdug* is being set free; **འགྲོལ་བར་འགྱུར་** *hgrol-war hgyur* will be set free.

འགྲོ་ལ་བ II: to escape, be liberated, be released from. The pf. here is *grol*. Generally used in the distinctive Buddhist sense of escape from the necessity of living, re-birth, etc.

འགྲོས་ *hgros* མི་རྩ་སྐྱེས་ཀྱི་འགྲོ་ལུགས་ *mi-rta sog-skyi hgro-lugs* gait; manner of walking of men, horses, etc.: ཉེ་ཐུག་པར་སྐྱོད་པ་ *ñi-gzlah skar la*:—རང་འགྲོས་རྒྱུད་འགྲོས་གཉིས་དེ་ཡོད་ *rañ-hgros rluñ-hgros gñis re-yod* those that are self-moving, such as sun, moon and planets, etc., and those that are moved; རང་པ་རྩ་ཙམ་འགྲོས་ཅན་གྱིས་བཀུར་ *those whose manner of walking is like the goose or the parrot are respected by all*; གླང་ཆེན་མེད་གྱེ་བྱ་མཚན་གྱི་འགྲོས་ལྡན་མིས་, མེད་མ་སྤྱོད་མང་པོའི་བདག་པོ་ཕྱིད་པར་འཛིན་ *glañ-chen señ-ge khyu-mchog hgros-ldan mis, loñs-spyod mañ-pohi bdag-po byed-par hdod* those that walk in the manner of elephant, lion or bull become rich and wish to be master of many people; ཁྱི་ལག་པོར་འགྲོས་ཅན་གང་ལྟག་བསྐྱེད་འཛོལ་ *whosoever walks in the manner of dog, pig and donkey gains unhappiness (Mi).*

གྲ་བ *rga-wa*, pf. *rgas* གར་ 1. to be old, aged; also sbst. old age. 2. to go down; to set (of the sun, etc.) (*Jā.*).

གྲ་མང་ཀྲད་ཀྱི་ *rga-wañ krad-kyi* bat, flitter-mouse (*Jā.*).

* **གྲ་ལོ་** *rga-lo* (*Schr.; Tā 2, 252*).

གྲ་ཤི་ *rga-ši* གར་མའུ་ལྟོ་ལྟོ་ *old age and death*; **གྲ་ཤིས་གཞིར་བ་** *rga-šiḡ qzir-wa* to suffer under the infirmities of old age.

གྲ་ཁྱི་ *rgañ* also འགྲན་གཞིར་མ་ *hgañ-gzer-ma* hedge-hog, the second term designating two species: *Erinaceus auritus* and *Erinaceus amurensis*, the latter found in Kōkōnur district.

གྲ་པོ་ *rgad-pa*=resp. *rgan-pa* old; aged.

གྲ་པོ་ *rgad-po*=*rgas-pa* also=*bgres-po* an old man; a man gray with age.

Syn. ལང་ཚ་ཡོལ་ *lañ-tsho yol*; ར་ཚད་ཡོལ་ *na-tshod yol*; ལོ་མང་ཁུར་ལྡན་ *lo-mañ khur-ldan*; དབང་པོ་ཉམས་ *dwoñ-po ñams*; འཁོགས་པ་ *hkhogs-pa*; མགོ་སྐྱེས་དཀར་བ་ *ngo-skyes dkar-wa*; བཞེ་པའི་གནས་ *bshi-pahi gnas-skabs*; སྐྱོན་སྐྱེན་པ་ *sku-na smin-pa*; དབྱུང་ལོ་མཛོན་པོ་ *dguñ-lo mthon-po*; གན་པ་ *rgan-pa (Mñon).*

གྲ་མོ་ *rgad-mo* an old woman.

གྲ་པོ་གྲ་མོ་ *rgan-rgon* (*གྲ་པོ་གན་མོ་* *rgad-po rgad-po*) old man and old woman.

གྲ་པ་ *rgan-pa* རྗེ་ཅུ་, མཆིར་ an elder; senior. In Tibetan astrology a person aged between 60 and 72 is called *གན་པ་*.

གྲ་པོ་ *rgan-po* རུ་ཆ་, ལྷན་པོ་ 1. an old man; elder. 2. the headman of a village.

གྲ་པོའི་ཐེག་ *rgan-pohi thig*, ཁོ་བ་ *go-wa* vulture; also met. for rainbow (*Mñon.*).

གྲ་པོའི་ཐེག་ལེ་ *rgan-pohi thig-le* རུ་ཆ་-ཕྱབ་ཀྱི་ met. an old man's son.

གྲ་པོའི་ལས་ *rgan-pohi las* the work of an elderly man.

གྲ་མོ་ *rgan-mo* གཞོན་པ་, གྲ་མོ་, རུ་ཆ་ an old woman; one infirm and worn out.

གྲ་ལྱགས་ *rgan-shugs* མཆོག་ཀྱི་ སྤྱོད་པ་ those that are grown old; elderly people.

གྲ་རབས་ *rgan-rabs* རྗེ་ཅུ་ the venerable, aged.

གྲ་རིམས་ *rgan-rims* རུ་ཆ་ལོ་ of the older class.

གྲ་ལ་རྩ་པ་ *rgan-la ñam-pa* རུ་ཆ་ལ་: to listen to the advice of the old.

གྲ་སོང་ *rgan-soñ* ཡང་འགྲོ་ལ་ has become old.

ཀྲལ *rgal* མཇུག, འཕུལ་ཀྲལ། = རབ *rab* a ford; ཅུ་ཀྲལ *chu-rgal* the ford in a river: ཀྲལ་དཀའ་བ *rgal dkañ-wa* difficult to ford or to cross.

ཀྲལ་བ *rgal-pa* or ཀྲལ་བ *rgal-wa* pf. and fut. བཀྲལ *hrgal*, imp. ཀོལ *rgol*, to ford (a river); to travel through; to pass over; to surmount a pass: ཀྲུ་མཚོ་ལ་གུ་གཟིངས་ཀྱི་ཀྲལ་ནི *rgya-mtsho la gru-gzhiñs-kyi rgal-te* after having crossed the sea in a ship; ལ་བཀྲལ་བའི་བྱང་ངོས་ལ་ *la hrgal-wañi byañ ños* the north side (face) of the mountain-pass that has been crossed.

ཀྲལ་ཚེགས *rgal-tshigs* རུམ་མཚེགས་, སའི་ the joints of the back; hip-joint; according to *Sch.* ཀྲལ་ཚེགས *rgal-tshigs* = རྒྱལ་ཚེགས *sgal-tshigs* the spine.

ཀྲལ་ཅིག *rgal-cig* a lizard; རྩ་མ་ཀྲལ་ཅིག *bla-ma rgal-cig* the chameleon.

ཀྲས *rgas* = ཀ་བ *rga-wa* old, ripe.

ཀྲས་ཀ *rgas-ka* old age.

ཀྲས་པ *rgas-pa* = ཀད་པ *rgad-po* རྒྱུ་ཤི་, རྒྱུ་ཤི་ aged, old; exhausted; infirm; sbst. an old man.

ཀྲས་པ་འཕྲོ་བ *rgas-pa, hso-wa* an elixir (which has the property of giving the appearance of youth in old age); བཟུང་ལེན་གྱི་ རྩོད་ *bcud-lengyi skor* (*Mñg.* 90).

ཀྲས་ཕྱད *rgas-byed* རྒྱུ་ཤི་ that makes one look old and haggard.

ཀྲས་ཕྱད་མ *rgas-byed-ma* རྒྱུ་ཤི་ a woman whose company makes a youth look old.

ཀྲས་མེད *rgas-med* རྩོད་ཀྱི་ that never grows old, a name of the celestial beings.

ཀྲུ *rgu* = འགྲུ་ *dgu* many; འགྲུ་ཕྱད་ *dgu-thub* one able to overcome many.

ཀྲུ་མ་ *rgu-drus* a mixture of many ingredients healing sores, joining veins and removing pains in the intestines, as in

ཀྲུ་མ་མ་འཕྲོ་མ་འཕྲོ་ཀྲུ་གཟིངས་འཛོམས་ *rgu-drus rma-hdrub rtsa-mthud rgyu-gzer hjoms* (*Med.*).

ཀྲུད་པ *rgud-pa* བསམ་, བྱིན་, བྱིན་, བྱིན་: 1. disadvantage; trouble. 2. to decline, to sink, grow frail: ཀྲས་པ་དང་ན་བ་དང་མུ་དང་དང་མུག་བཟུལ་གྱིས་ལུས་སེམས་ཀྲུད་པ་ *rgas-pa dañ na-wa dañ mya-ñan dañ sdug-hsñal gyis lus-sens rgud-pa* (his) body and mind become deteriorated from misery, sorrow, disease and age; དར་ཀྲུད་ *dar-rgud* rise and decline.

ཀྲུད་པ *rgud-po*, v. ཀྲུད་པ *gud-po*.

ཀྲུད་མུན *rgud-mun* = དཔུལ་མུན་གྱི་མུན་པ་ *dbul-phoñs-kyi mun-pa* a destitute person; destitute.

ཀྲུན་ *rgun* = ཀྲུན་འབྲུམ་ *rgun-hbrum* རྒྱུ་ཤི་ grapes; ཀྲུན་དཀར་ *rgun-dkar* the white species of grape: ཀྲུན་འབྲུམ་ལྷོ་ནད་སེལ་ཞིང་མེད་པ་ལྷོད་ *rgun-hbrum glo-nad sel-shiñ tshad-pa shyoñ* the grape removes diseases of the lungs and cures fever.

ཀྲུན་སེམས་ *rgun-skens* wine or drink made from grapes.

ཀྲུན་ཚོད་ *rgun-rgod* wild grapes; according to *Jā.* raisins in *W.*

ཀྲུར་པོ་ *rgur-po* or རྒྱུར་པོ་ *sgur-po* རྒྱུ་ཤི་ hunchback; one bent by age, v. དགྲུར་ *dgur*.

ཀྲུར་ེ *rgur-re* ཀྲུར་ཀྲུར་བྱས་ནས་ཐུང་པ་ *rgur-rgur byas-nañ sdad-pa* sit downcast, bending the head downwards.

ཀོ *rgo*, sometimes for རྩོ *sgo*.

ཀོ་བ *rgo-wa* = དགོ་བ *dgo-wa* a species of antelope *Procpra picticaudata* v. *Jā.*

ཀོངས་མོ་ *rgoñs-mo* = དགོང་མོ་ *dgoñ-mo* in older writings the evening.

ཀོད་ *rgod* 1. adj. wild; རྩོ་ཀོད་ a vulture; a bird of prey; ར་ཀོད་ wild goat; ཡག་ཀོད་ wild boar; གཡག་ཀོད་ = འཁྲོང་ a wild yak. 2. མི་ཀོད་ལྷ་ལྷ་

mi-rgod lu-bu like a wild man; a savage; a robber; a ruffian; *མི་རྟོག་ཕྱི་པ་* *mi-rgod byed-pa* to rob (usually named together with murdering and lying).

རྟོག་མཁ་མ་ *rgod skam-ma* a barren mare.

རྟོག་པོ་ *rgod-pa* 1. to laugh. 2. = *གཡེང་བ་* *gyek-wa* to grow weak, languid, or indolent.

+ *རྟོག་བག་ཅན་* *rgod bag-can*, described as *ཡོན་ཏན་མེད་ཅིང་སེམས་དབང་མཛོེབ་* *yon-tan med-ciñ sems dwañ mtho-wa* 1. a vain person pretending to be great and powerful, but devoid of wisdom. 2. = *སེམས་དྲམ་པར་མེད་ཀྱི་བ་* *sems rnam-par mi-shi-wa* the disturbed state of the mind (*K. d. 2 355*). 3. weak; languid (*Jā*).

རྟོག་ཕྱི་ *rgod-byed* *འཛྲོན་པ་* laughing; laughter.

རྟོག་མ་ *rgod-ma* *བའ་མོ།*, *བཟུམ་པ་* a mare.

རྟོག་མ་ལྷ་ས་ *rgod-ma skyes* 1. a name of the physician of the gods. 2. born of the mare. One of the wives of the God of the Sun who, unable to bear the glare of his rays, ran away in the guise of a mare to the northern continent, Uttara Kuru. The sun followed there, and caused her to give birth to the celestial twins called *As'vinī kumāra*.

རྟོག་མའི་རྩྭ་གས་ *rgod-mahi tshogs* *བཟུམ་པ་* a herd of mares.

རྟོག་ཡམ་ *rgod-yas* a numerical figure.

རྟོག་ *rgol*, v. *རྟོག་པོ་* *rgol-wa*.

རྟོག་ཕྱི་རྟོག་ *rgol-phyi rgol* a posture of witchcraft against evil spirits: *རྟོག་ཕྱི་རྟོག་གྱི་གདན་བཞགས་* *rgol phyi-rgol gyi-gdan bḡams* (*A. 33*) prepared the seat for a defiant attitude to suppress evil spirits.

རྟོག་པོ་ *rgol-wa* = *རྟོག་པོ་* *tsod-pa* *བཟུམ་པ་*, pf. and fut. *བརྟོག་* *brgol*, to dispute, combat,

fight, make controversy; *རྟོག་གིས་རྟོག་པོ་* to hold discussion, verbal disputation; *དབུང་དང་རྩྭ་གས་ཀྱིས་རྟོག་པོ་* to fight by means of troops and powers; *རྟོག་པོའི་བྱ་རྩེན་* *rgol-wahi, shu-don* a challenge; a speech provoking a quarrel; *ཡས་རྟོག་* a quarrel or contest begun by the counter party (*Sch.*); *ཡས་རྟོག་མི་* an adversary, opponent; *རྩེ་རྟོག་* *shā-rgol* *ཕུ་ལྷོ་བའི་* the plaintiff in a law suit, but generally signifies an aggressor, assailant; *ཕྱི་རྟོག་* *phyi-rgol* *པར་བའི་* defendant; *ཕྱི་རྟོག་པོའི་གཞོན་པ་* *phyir-rgol-wahi gnod-pa* is an external danger against which every one tries to protect himself and chiefly by charms and witchcraft; *རྩེ་རྟོག་* *shā-rgol* and *ཕྱི་རྟོག་* *phyi-rgol* are also said to signify such students as hold religious controversies with one another. *རྩེ་རྟོག་* *shā-rgol* is the party putting the questions; *ཕྱི་རྟོག་* *phyi-rgol* is the party answering the questions.

རྟོག་ཅིག་ *rgol-tshig* threatening words.

Syn. *སྟོ་ཅིག་* *spyo-tshig*; *བཟྱེགས་ཅིག་* *bḡdigs-tshig* (*Mñon*).

ཀྱུ I: *rgya* *མུ་རྩ་* seal, stamp, token, mark, sign; *རྩེ་རྟོག་པོ་* *rgya-bḡdigs-pa* to seal; to stamp: *རྩེ་གཅོག་པ་* *rgya geog-pa* to break or open a seal; *རྩེ་རྩེ་རྩེ་རྩེ་གཅོག་པ་* *ri-rgya luñ-rgya bḡshug-pa* to seal up hills and valleys, i.e., to protect the living beings inhabiting them from being harmed by huntsmen or fishermen; an annual religious performance of the Dalai Lama, consisting in a variety of spells and incantations for the safety of animals.

Syn. *ཐུ་ཅེ་* *thehu-tse*; *ཕྱག་དམ་* *phyag-dam*; *དམ་ཕྱག་* *dam-phrug* (*Mñon*).

ཀྱུ II: animal of the deer class, in appearance like the *Nilgai*, possibly the saiga-antelope.

कु III: जाल, कल a net, a trap; १ कु *na-rgya* a fishing net; २ कु *bya-rgya* a fowling net; ३ कु *ri-dwags kyi rgya* a net or trap to catch birds or wild animals.

कु IV: 1. extent; size: कु *tshad-nichi-tsam* how much was its extent? कु *dpag-tu med-pa* immeasurable in extent. 2. भारत a name for India but sometimes for China, which are both vast countries; also fullness, complete state, or perfection. कु *rim-pa bdun-rgyas btab-pa* there are seven kinds of mark used in dividing a volume; they are the following:—(1) कु *tshig-hbru mi-hkhrugs tshig-gi rgya* the sign or mark for distinguishing one verse from another, so that the verses may not be confused; (2) कु *tshig-rkañ mi-hkhrugs-pa cad-kyi rgya* the marks or stops used at the end of a sentence or the line of a verse; (3) कु *tshig-don mi-hkhrugs-pa lehuki rgya* to mark the chapters: (4) कु *so-lo-ka mi-hkhrugs-pa bam-pohi rgya* the marks so that the lines may not be carried from one chapter to another; (5) कु *bam-po mi-hkhrugs-pa bam-pohi grañs-kyi rgya* marks to show the number of parts in each volume; (6) कु *mtshah mi-hchal-wa sne thig-gi rgya* the marks to shew the end of book, part or chapter; (7) कु *glegs-bam mi-hkhrugs pa gdolñ-yig gam spyan-khyer-gyi rgya* the serial number used in marking the volumes of a collection.

कु *rgya-gram (gya-tam)* a cross; the *Śvastika* sign; कु *rdo-rje rgya-gram* a cross made of two *Vajra*, one placed upon another crosswise.

कु *rgya-skad* Indian or Chinese language.

कु *rgya-skas* a staircase, cf. *skas-ka*.

कु *rgya-skyegs* लाला, लाल lac; a kind of resin; कु *rgya-skyegs kyi rnam-hgyur* लाल: a sort of lac of the colour of *Mañjisthā*.

कु *rgya-skyeg* चिह्न मज्जन, लोम, सावर a kind of tree the twigs of which are used to clean the teeth.

कु *rgya bskum-pa* to contract; to diminish in extent.

कु *rgya-dkar* large orb; disk: कु *ni-slahi rgya-dkar* चर the bright orbs of the sun and the moon appear (*Jā*).

कु *rgya bskyed-pa* to widen, enlarge, extend, augment.

कु *rgya khams-pa* the Khampa tribes residing on the confines of China and Tibet.

कु *rgya-khyi* a Chinese lap-dog.

कु *rgya-khyon* or कु *rgya ham khyon*, व. कु *rgya*.

कुगर *Rgya-gar* said to stand for *Rgya-dkar*, because *dkar* becomes गर *gar* when joined to the word कु *rgya* भारत; Tibetan n. for India, the extensive country where the people dress in white. The different names for India are—(1) कु *rgya des'a*; (2) कु *rgya bskyed-pa* birth (place) of the Holy ones; (3) कु *rgya nam* *Bsod-nams sa-gshi* पुण्यभूमि *Punya-bhū-mi* for Magadha; (4) कु *rgya sahi* *saññi-po* मगध.

* ཀྱ་གར་ཕྱག་ན *Rgya-gar phyag-na* (Schr. ; *Tā. 2, 249*).

ཀྱ་གར་ *rgya-gram*, v. ཀྱ་རྩམ་ *rgya-kram*.

ཀྱ་གར་ *rgya-grol* རྩམ་ཆར་ set free, liberated.

ཀྱ་རྩམ་པ་ *rgya bgyab-pa* or ཀྱ་བཤམ་པ་ *rgya-btab-pa* to lay a net or trap.

ཀྱ་རྩམ་ *rgya-rgyu-ra*, met. for ཀྱ་གར་ *grog-ma* the ant (*Mñon.*).

ཀྱ་མོ་ *rgya-sgo* རྩམ་ a gate; a principal door or entrance.

ཀྱ་རྩམ་ *rgya-sgyur* met. an ant (*Mñon.*).

རྩམ་ཀྱ་ཅང་ *rgya-cañ* རྩམ་རྩམ་ཐུབ་ཅན་ལས་པ་ *skye-rags sbub-can ab btab-pa* narrow, long money-bag made of net and securely joined to the sash.

ཀྱ་མོག་ *rgya-lcog* Chinese table.

ཀྱ་ཅད་ *rgya-chad* partiality; invidious distinction.

ཀྱ་ཇེ་བ་ *rgya che-wa* or ཐུམ་ཇེ་བ་ *gthul che-wa* great, large, copious, diffused; རྩམ་པ་ཀྱ་ཇེ་བ་ *ston-pa rga che-wa* a great master or teacher.

ཀྱ་ཇེ་རྩམ་པ་ *Rgya-cher rol-pa* Tibetan edition of the Lalitavistara.

ཀྱ་ཇེ་ལམ་ *rgya-che lam* རྩམ་པ་ལམ་ *rgya-lam* main road.

ཀྱ་ཇེ་པོ་ *rgya-chen-po* = ཀྱ་ཇེ་བ་ *rgya che-wa* རྩམ་པོ་ large, copious, wide; ས་ཅམ་ཀྱ་ཇེ་པོ་ *sa-cha rgya-chen-po* an extensive country or large place; ལེས་པ་ཀྱ་ཇེ་པོ་ *sem rgya-chen-po* a generous broad heart; ཅོས་ཀྱ་ཇེ་པོ་ *chos rgya-chen-po* a voluminous religious work; religious observances on a large scale.

ཀྱ་ཇེ་བཤམ་པ་ *rgya-cher bshags-pa* བཤམ་པ་ copious or abundant description.

ཀྱ་ཇོག་ *rgya-jog* or ཀྱ་འཇོག་ *rgya-hjoga* a long table; a bench.

ཀྱ་རྩམ་ *rgya-rtags* 1. རྩམ་ mark, sign, signature, stamp. 2. (ཁྱ་རྩམ་ *grāñs*) n. of a numeral.

ཀྱ་རྩམ་ *rgya-tam* the Indian rupee.

ཀྱ་ཐེལ་ *rgya-thel* a kind of seal or stamp.

ཀྱ་མོ་ཐོང་ས་ *rgya-mthoñs* lit. wide view; a platform or open pavilion on the top of a house.

ཀྱ་མདུལ་ *Rgya-mdah* n. of a district in upper Kong-po (*Yig. k. 25*).

ཀྱ་འདྲེ་ *rgya-hdre* or ཀྱ་མ་འདྲེ་ *rgyam-hdre* a quarrel.

ཀྱ་ནག་ *Rgya-nag* མཁའ་ལྷོ་ China, i.e., the great and extensive country where people dress in black.

ཀྱ་ནམ་ས་ *Rgya-rnams* or ཀྱ་མི་ནམ་ས་ *Rgya-mi-rnams* the Chinese people.

ཀྱ་མྱ་ཐ་ *rgya-sna ru* in mystic language copulation (གཤམ་ཆོག་རྩམ་པ་འབྲིག་པ་ *gab-tshig don-la hkhri-g-pa*).

ཀྱ་མོས་ *rgya-spos* རྩམ་པ་ the Chinese incense stick or Joss-stick.

ཀྱ་ཕྱགས་ *rgya-phugs* རྩམ་པ་ a full covering.

ཀྱ་པ་ *rgya-wa* = ཡན་པ་ *phan-pa*, བསམ་པ་འབད་པ་ *bsam-pa, bbad-pa* to be useful and of service; to exert one's self: སངས་རྒྱལ་གྱི་བཟུང་པ་ལ་ཀྱ་པ་ཡིན་པས་ *sangs-rgyas-kyi bstan-pa la rgya-wa yin-pas* (*A. 133*) he was of great service to the religion of Buddha.

ཀྱ་པོ་ *rgya-wo* the beard; colloq. "gyan."

ཀྱ་པོ་ད་ *rgya-bod* or ཀྱ་ནག་དང་པོ་ *Rgya-nag-dah Bod* China and Tibet. བཤོམ་པོ་; also Ulterior or Chinese Tibet.

ཀྱ་ཕྱིན་གཤམ་ *rgya-byin gshu* རྩམ་པ་: rainbow.

ཀྱ་མ་ *rgya-ma* a steel-yard. In Amdo the term ཀྱ་མ་ *rgya-rma* signifies secondary syphilis.

ཀྱ་མེན་མེ་རྩོག་ *rgya-men me-tog* a flower used as medicine: ཀྱ་མེན་མེ་རྩོག་ཁྱེད་ཀྱི་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་, the flower *Gyamen metog* is useful in diseased blood and in pains in the shoulders.

ཀྱ་མོ་ *rgya-mo* a net; also a Chinese woman.

ཀྱུ་རི *rgya-ri* རྟུང་པ་ painted figures, etc.; a portion of meat (*Jā.*). It also denotes a measure=half *dun* or one fourth of *thu*.

ཀྱུ་རོག *rgya-rog*=མག་ཙོམ་ *aga-tsom* beard.

ཀྱུ་ལབ *rgya-lab* talk, gossip.

ཀྱུ་ལམ *rgya-lam* high road, main way.

ཀྱུ་ལྷག *rgya-cug* the juniper tree; a species of fir from China and the Himalayas; a species of jujube; ཀྱུ་གར་དང་རྩེ་གི་ལྷག་པ་འབྲས་བྱ་རྩེ་རྩེ་ཡོད་པ་ཞིག་ *rgya-gar-dañ roñ-gi cug-pa hbras-bu chuñ-chuñ yod-pa shig* (*Khrid.* 33); ཀྱུ་ལྷག་གི་འབྲས་ *rgya-cug-gi hbru* རྩེ་ལུ་, བཏེར་པུ་ *jujube*, fruit.

Syn. བྱ་ཆོད་སེར་མོ་ *bya-rgod sen-mo*; འབྲས་ལྷུ་མ་ *hbras-zlum-can*; དཔལ་རྒྱུས་ *ddal-skyes*; མ་རྩེ་ལུ་ *sa-stobs* (*Mñon.*).

ཀྱུ་ལྷག་འབྲིས་ *rgya-cug hkhyl* (ཀྱུ་ལྷག་གི་རྩེ་དང་པ་འབྲས་བྱ་ *rgya-cug-gi sdoñ-po bzaiñ-po*) a species of juniper.

ཀྱུ་ལུབས་ *rgya-cubs* or ལུབས་ལུབས་ *pus-cubs* light trousers worn by the Chinese.

ཀྱུ་ཤོག *rgya-šog* Chinese paper.

ཀྱུ་ཤོས་ *rgya-šos*=རྩེ་ཆོས་ *rgya-tshos* vermillion.

ཀྱུ་ཤེར་ *rgya-ser* 1. gap, cleft, fissure chasm in rocks, glaciers, &c. 2. a dog with yellow spots about the nose. 3. ཀྱུ་ཤེར་པ་ a Russian.

ཀྱུ་ཤོག་ *rgya-sog* or ཀྱུ་ཤོག་ལེ་ *rgya-sog-le* 1. a saw imported from India or China. 2. a Tartar of Turkistan.

ཀྱུ་སྒང་ *rgya-srañ* a wide opening or passage; a street; a balance.

ཀྱུ་སྒན་ *rgya-sran* རྩེ་ལུ་ (*hbru*) a kind of pulse; gram.

ཀྱུ་པ་ *rgyag-pa* another form for ཀྱུ་པ་ *rgyab-pa*, used esp. in *C.*, to throw, cast, fling; མདའ་ཀྱུ་པ་ *mdaḥ rgyag-pa* to shoot arrows; དགོན་པ་ཞིག་ཀྱུ་པ་ *dgon-pa shig rgyag-pa* to found a monastery. Has, in general, all the significations of འདེབས་པ་.

ཀྱུ་གས་པ་ I: *rgyags-pa* བས་པ་ provisions, victuals, food; འཛོམས་ཀྱུ་གས་ *htsho-wah* *rgyags* provisions for living; ལམ་ཀྱུ་གས་ *lam-rgyags* provisions for a journey; དགུན་ཀྱུ་གས་ *dgun-rgyags* provisions for the winter; ཀྱུ་གས་རྩོད་ *rgyags-soñ* merchandise to buy or barter victuals with.

ཀྱུ་གས་པ་ II: མད, དཔྱ, མཎ; རྟུང་པ་ *dregs-pa* arrogance, pride. Adj. arrogant and inebriated. There are eight kinds of ཀྱུ་གས་པ་ *rgyags-pa*:—(1) རྟུང་པ་འབྲས་བྱ་ཀྱུ་གས་པ་ *rigs bzaiñ-was rgyags-pa* pride of high birth; (2) བྱུང་པ་ཀྱུ་གས་པ་ *gzugs-kyis rgyags-pa* pride of appearance; (3) ལང་ཆོས་ཀྱུ་གས་པ་ *lañ-tshos rgyags-pa* pride of youth; (4) མད་མེད་པས་ཀྱུ་གས་པ་ *nad med-pas rgyags-pa* pride of freedom from sickness; (5) རྩེ་རྒྱུས་ཀྱུ་གས་པ་ *nor-gyis rgyags-pa* pride of wealth; (6) དབང་ཡོད་པས་ཀྱུ་གས་པ་ *dwañ yod-pas rgyags-pa* pride of power; (7) བོ་རྟུང་ཤེས་པས་ཀྱུ་གས་པ་ *bzo-rig ces-pas rgyags-pa* pride of technical knowledge; (8) མང་དྲ་མོས་པས་ཀྱུ་གས་པ་ *mañ-du thos-pas rgyags-pa* pride of versatile perception.

ཀྱུ་གས་པ་འཛོམས་ཀྱུ་གས་པ་ *rgyags-pahi dgah-ston* fat, stout (*Sch.*); also mighty, powerful, proud.

ཀྱུང་ *rgyañ*=རྩེ་ *rgyañ* 1. wall. 2. རྩེ་ distance.

ཀྱུང་བྱགས་ *rgyañ-grags* རྩེ་མཎ the distance of about two miles; the reach of hearing.

ཀྱུང་མཛོད་བཏང་གིན་ *rgyañ-mchoñ btañ-gin* moving forward by long leaps.

ཀྱུང་བྱང་བ་ *rgyañ thuñ-wa* near; མིག་ཀྱུང་ *mig-rgyañ* distance of sight, i.e., the distance from which a man may be well distinguished.

ཀྱུང་དྲ་ལུས་པ་ *rgyañ-du lus-pa* lingering behind (*Sch.*).

ཀྱུང་ནས་ཤོག་པ་ *rgyañ-nas phog-pa* རྩེ་རྟུང་པ་ ear shot; hit from a distance.

རྒྱུ་པ *rgyañ-pa*, used for བརྒྱུ་བ *brkyañ-wa*, stretched: རྒྱུ་ནས་བཟག་པ *rgyañ-nas bshag-pa* they laid him down stretched out (*Jä.*).

རྒྱུ་པ་པ་ *Rgyañ phan-pa* or རྒྱུ་པེང་པ *rgyañ pheñ-pa* a sect of Hindu philosophers who were scorned by the Buddhists and called atheists; འཇིག་རྟེན་རྒྱུ་པ་པ་ lit. the cast out by the world, i.e., the despised of the people, the *Lokāyata* sect of Ancient India.

རྒྱུ་མ *rgyañ-ma* distance; great way off; རྒྱུ་མ་ནས་ *rgyañ-ma-nas* at a distance; from afar. རྒྱུ་མ་ནས་གྲགས་པ་ཆེ་བ་ *rgyañ-ma-nas grags-pa che-wa* famous, celebrated; heard from afar. Very common in older as well as in modern works.

རྒྱུ་མིག་མེ་མཛོང་མཁན་ *rgyañ-mig mi-mthoñ-mkhan* short-sighted.

རྒྱུ་ཙ *Rgyañ-tse* ordinary pronunciation of རྒྱལ་རྩེ་ *Rgyal-rtse*, the chief town in the district of Nyang in Southern Tsang.

རྒྱུ་ཙམ་ *rgyañ-tshas* not far from.

རྒྱུ་རིང་པོ་ *rgyañ-riñ-po* far, remote; རྒྱུ་རིང་པོ་ནས་ལོན་པ་ *rgyañ riñ-po-nas len-pa* taken or brought from a great distance.

རྒྱུ་རིང་བ་ *rgyañ-riñ-wa* विप्ररुद्ध, उपवर्त, आरात् delaying; procrastinating.

རྒྱུ་བསྐྱིད་མཁའ་པ་ *rgyañ bsrinñs-pa* lengthened to a great distance.

རྒྱུ་པས་ *rgyañs* adv. far; རྒྱུ་པས་བཞུད་པེ་ *rgyañs bkyed-de* moving far away, e.g., in order to increase one's distance from an unpleasant neighbour at table (*Jä.*).

རྒྱུ་པས་ཏི་ *rgyañs-te* arriving as in haste: ལེག་གྱི་འཁར་བ་ཞིག་ཞོགས་ནས་ཁོང་གི་རྩར་རྒྱུ་པས་ཏི་བྱུང་ *cel-gyi hkhār-wa-shig thogs-nas khoñ-gi rtsar rgyañ-te byuñ* carrying a crystal staff he arrived near him (*A. 138.*).

རྒྱུ་པ་ཤིང་ *rgyañ-ñiñ*, also wrongly written as རྒྱུ་པ་ཤིང་ *rkyañ-ñiñ* = རྒྱུ་པ་ཤིང་མི་ཁྱེ་རྒྱུ་པ་གཞི་རྒྱུ་པ་ཤིང་མི་ཁྱེ་གས་རྒྱུ་པ་ *sku-thañ ri-mo*

bri-rgyuhi rañ-gshi rgyoñ-wañi ñiñ sogñ dan mi-sog rgyañs-wa 1. castle. 2. the board on which the body of a culprit is stretched for flogging; the board or canvas on which cloth or pasteboard is placed for making a picture.

རྒྱུ་ I: *rgyan*, colloq. *rgyan-cha* आभरण, अलंकार, विभूषण, संकृत ornament, decoration; རྒྱུ་ཕྱི་ས་བརྒྱུ་པ་ *rgyan-gyis brgyan-pa* decked with ornaments; དབུ་རྒྱུ་ *dwu-rgyan* the ornament of the head; a diadem; སེམས་ཀྱི་རྒྱུ་ *sems-kyi rgyan* a blessing; an ornament of the heart: ཡོན་ཏན་དང་འདྲ་ལུས་ཀྱི་རྒྱུ་གཞན་མེད་, སེམས་དང་འདྲ་ལུས་ཀྱི་ཕྱག་བཟླ་མེད་, no ornament of the body equals mental talents; the miseries of the body are not equal to anxiety of the mind (*Ce. 13.*).

Syn. ཆས་ *chas*; ལེགས་ཕྱེད་ *legs-byed*; མཛོང་བྱས་ *mdses-byas*; རྒྱུ་བྱས་ *rgyan-byed*; བཞོད་པ་ *dkod-pa*; སྤྱལ་ *spras* (*Mñon.*).

རྒྱུ་ II: སྐྱགས་ *skugs* 1. a stake or pledge at play. 2. lot; རྒྱུ་རྒྱལ་པ་ *rgyan-rgyab-pa*, to cast lots—without religious ceremonies.

* རྒྱུ་མཁན་པོ་ *rgyan mkhan-po* अलंकारपण्डित (*Schr.; Tā 2, 187*) one versed in rhetoric.

རྒྱུ་འཁྱུད་པ་ *rgyan hgyed-pa* दुरीदर to lay a wager.

རྒྱུ་མཚན་ *rgyan-mchog* कर्णपूर earring.

རྒྱུ་དུ་འཆར་ *rgyan-du hehar* it proves a blessing for the heart; a moral advantage.

རྒྱུ་དྲུག་ *rgyan-drug* षडभरण the six kinds of ornaments used by the Aryan people of India.

རྒྱུ་འདྲིགས་པ་ *rgyan-hdogs-pa* to adorn one's self.

རྒྱུ་རྩེ་ལེ་ཅན་ *rgyan nehu le-can* नकुलक ornament made in the shape of a weasel's head.

རྒྱུ་པ་ *rgyan-pa* = བཟག་པ་ *bshag-pa* मण्डित adorned, bejewelled.

ཀྱེ་པ་ *rgyan-po* ལྷ་མོ་རྒྱ་ལྷ་ throwing dice; also ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyan bshag-mkhan* one who joins in a wager; gambler.

ཀྱེ་པ་བྱེད་པ་ *rgyan-pa byed-pa* to lay a wager.

ཀྱེ་པ་རྒྱ་པ་ *rgyan dor-wa* or ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *bshag-pa* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ a dice-rogue; a gamester; one who throws dice.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyan-phran* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ commonly or slightly ornamented.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyan-byas*, v. ཀྱེ་པ་ *rgyan*.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyan zla-gam* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ a semi-circular necklace.

ཀྱེ་པ་ *rgyab* ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ 1. the back of the body; the back part of anything; ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-kyi phyogs* behind; ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rgyab-kyis phyogs-par byed-pa* to put to flight; ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-khal* a burden carried on the back; ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab gur-po* haunch-back; ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyabzhas* a cushion or pad for the back. 2. a load; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ a load or pack of wool; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ three mule-loads.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-tu* ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-na*, and ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-la* are in common use both as adverbs and as postp., in the latter form governing the gonit. case, signifying afterwards or after, behind, at the back, etc.: ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-la rgyug* run behind; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ they lay down behind him; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ they lay down behind him; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ after building the roof of the monastery.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-tu shon* mounts on the back.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-rten* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ a back-support; something to lean against; a safe retreat; prop, support.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-rten-pa* to lean one's back against; to lean or rest on; to rely upon, confide in.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rgyab-rten byed-pa* to make a support; to back.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab ston-pa* to turn one's back; to turn round.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-gnon* confirmation.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-pa*, pf. and fut. ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *brgyab*, imp. ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyob*, to throw, to fling; to hit, to beat, to strike; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rdor-rgyab-pa* to throw or pelt stones at; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *cin-rgyab-pa* to put wood (on fire, &c.); ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *ho-rgyab-pa* to kiss; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *phyugs-nags seb-turgyab-pa* to let the cattle run into the thickets. ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *bzlog-pa rgyab-pa*, also ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *btap-pa* to clap; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *ho-ma-rgyab-pa* to pour or mix milk; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *tshba-rgyab* to salt (a curry or meat).

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab phyogs-pa* to turn one's back to a person or thing; to leave it behind; to be indifferent.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab byed-pa* to protect; to back.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-hwol*, ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-rten* cushion for the back.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-dmag* = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rjes-dmag* re-inforcement; reserve.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-rtsis* intend to make; hint.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-rdsi* one standing behind working people in order to watch and superintend them.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-qshun* the spine, the backbone.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-ya*, ལྷ་མོ་ *grans* ལྷ་མོ་ (or ལྷ་མོ་) a number.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-rin* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ the long-back; met. a fish or a snake.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rgyab-log byed-pa* to turn one's back; to rebel; revolt.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyab-logs* the back; back part; the reverse of a thing.

ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgyam-tshba* = ཀྱེ་པ་ལྷ་མོ་ *rgya-tshba* ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ a kind of rock-salt (brought from Sind) used in medicine.

ཀུལ I: *rgyal* (ཀར་མ *skar-ma*) तिष्ठा, पुष्पा नक्षत्र the eighth constellation in the Hindu and Buddhist astronomy.

Syn. ལྷ་མའི་ལྷ་མ་ *bla-mahi lha-lam-ma*; རྩོད་ལྷ་མ་ *sbyor ldan-ma*; རིམ་བྱེད་མ་ *tshim-byed-ma*; གུབ་པ་མ་ *grub-pa-ma*; ཀུལ་གླང་ *rgyal-gmad* (*Mñon.*).

ཀུལ II: 1. फल. 2. the five penalties for theft.

ཀུལ III: (used only in compounds) royal, victorious; also great, chief.

ཀུལ་ཀུན་འདྲད་ *Rgyal-kun hdud* = འཕོང་ལོ་མ་ལྷ་ར་བའི་ཀུལ་པོ་ *Hkhor-loš sgyur-wahi rgyal-po* a Chakravartī Rājā (*Mñon.*).

ཀུལ་དཀར་ *Rgyal-dkag* अजित, दुर्जय, अजय invincible; the unconquerable.

ཀུལ་གྱི་མཚན་མོ་ *rgyal-gyi mtshan-mo* पौषरात्रि a December night; ཀུལ་གྱི་ལྷ་མ་ *rgyal-gyi zla-wa* पौषमास the month of December; ཀུལ་གྱི་མཚན་མོ་ *rgyal-gyi ña-wa* पौष पूर्णिमा the full-moon day of December-January.

ཀུལ་ཁང་ *rgyal-khañ* = ཀུལ་པོའི་ཁང་ *rgyal-pohi pho-brañ* the king's residence; palace.

Syn. ཀུལ་པོའི་ཁང་ *rgyal-pohi khab*; བསོད་ནམས་ཁང་པ་ *bsod-nams khañ-pa* (*Mñon.*).

ཀུལ་ཁབ་ཅེན་པོ་ *rgyal-khab chen-po* the main government; imperial government (*Yig. k. 18*).

ཀུལ་ཁྲིམས་ *rgyal-khrims* = ཀུལ་པོའི་ཁྲིམས་ *rgyal-pohi khrims* court law; the king's law: ཀུལ་ཁྲིམས་གཤེད་གྱི་གཙུག་ལྷན་ *the law is a golden yoke.*

ཀུལ་མཁན་པོ་ *rgyal-mkhan-po* पण्डित (*Schr.; Tā. 2, 230*) learned.

ཀུལ་རྒྱུད་ *rgyal-rgyud* royal family or lineage.

ཀུལ་རྩ་ *rgyal-rña* जयडाक drum of victory: ཀུལ་རྩ་པ་འབྲམས་ཤིང་གུན་ཁྲུབ་པར་བསྒྲགས་ *rgyal-rña rab-hbyams shiñ kun-khyab par-bśgrags* the

drum of victory diffusing far and wide proclaims your fame all over the world (*Yig. k.*).

ཀུལ་ཅེན་པོ་ལྷེ་བཞེ་ *Rgyal-chen sde-bshi* = ཀུལ་ཅེན་པོའི་ *Rgyal-chen bshi* चतुर्माहाराज, चतुर्माहाराज-कायिक; they are: (1) ལུལ་འཕོང་ལྷ་ར་ *Yul-hkhor sruñ* छतराष्ट्र, (2) འཕགས་ལྷུ་ས་པོ་ *Hphags skyes-po* विरूढक, (3) ལྷན་མི་བཟང་ *Spyan mi-bzang* विरूपाक्ष, (4) རྣམ་ཐོས་སྤྱོད་ *Rnam-thos sras* वैश्रवण

* ཀུལ་མཚོག་ *rgyal-mchog* जिनवर, उज्जयिन n. p. (*Schr.; Tā. 2, 3*) victorious; subduer.

* ཀུལ་མཚོག་རིན་ཅེན་ *Rgyal-mchog rin-chen* (*Schr.; 27 A.*).

ཀུལ་འདབ་ *rgyal-hdab* शतपत्र n. of a tree [a lotus] S.

* ཀུལ་ཤེད་ཀར་རྩ་ *Rgyal-sde dkar-chuñ* जय-सेन (*Schr.; Tā. 2, 212*).

ཀུལ་པོ I: *rgyal-po* राजा, अध्यक्ष, चत्रिय, नय king, chieftain, ruler; ཀུལ་པོར་བཞུགས་པ་ *rgyal-por bśko-wa* to inaugurate a king; to raise (him) to the throne: ཀུལ་པོ་རང་གི་ལུས་ན་བཀུར་, ཡོན་ཏན་ལྷན་པ་གུན་ཏུ་བཀུར་ the king is honoured in his own country, the learned is everywhere respected; འཕྲོ་མང་གི་ཀུལ་པོ་ the ruling deity of Do-thang: ང་ཀུལ་པོ་མི་འདོད་ I do not wish to be king: ཀུལ་པོ་མི་ཐོབ་ན་ if I do not attain royalty.

Syn. ས་སྐྱོང་ *sa-skyoñ*; ས་གཤེད་སྐྱོང་ *sa-gshi skyoñ*; ས་བསྐྱོང་ *sa-bśruñ*; ས་བདག་ *sa-bdag*; རྩོམ་ད་ *sa-spyod*; ས་དབང་ *sa-dwañ*; དབང་པ་ལྷུ་ས་ *dpun-pa skyes*; ལག་ལས་ལྷུ་ས་ *lag-las skyes*; རྣམ་པར་ལྷུ་ས་ *rnam-par skyes*; འགྲོ་བའི་དབང་ *gyro-wahi dwañ*; རྩོད་གཤེད་བདག་པོ་ *skyed-guñi bdag-po*; མི་རྩེ་ *mi-rje*; མི་བདག་ *mi-bdag*; མིའི་དབང་ལྷུ་ག་ *mihi dwañ-phyug*; མིའི་དབང་པོ་ *mihi dwañ-po*; མིའི་འདྲན་པ་ *mihi hdren-pa*; གནས་ཀྱི་ཀུལ་པོ་ *gnam-gyi rgyal-po*; འཛིགས་སེལ་བྱེད་ *hjigs-sel byed*; དམར་རྒྱུབ་ *dmah-skyob*; རྩོམ་ད་དབང་བསྐྱོར་ *spyi-wor dwañ-bśkur*; མི་ལི་མགོན་པོ་ *mi-yi mgon-po*; ས་འཛིན་ *sa-hdsin*; ས་འཛོ་ *sa-htsho*; སའི་དབང་ལྷུ་ག་ *sahi dwañ-phyug* (*Mñon.*).

ཀུལ་པོ་ II: that which is excellent;
something superior in its kind; ཀྲིང་པོ་ལོ་རྒྱུ་
ཀུལ་པོ་ *tiñ-ñe-hzdsin rgyal-po* Samādhi-rāja,
the excellent work on meditation.

རྒྱལ་པོ་འཁུན་པ་རྒྱུ་ལྟེན་གྱི་རྩ་བ་ རྒྱལ་པོ་ འཁུན་པ་
 gros hdebs = དྭ་ལྟེན་གྱི་རྩ་བ་ དྭ་ལྟེན་ རྒྱལ་པོ་ འཁུན་པ་
 n. of a medicinal root (Sman. 104).

1. *rgyal-po hkhyl-wa* 1. a
 medicine. 2. *राजावर्ण*, *राजपट्ट* a kind of
 precious stone said to be brought from
Virāṭdes'a; a royal fillet.

Syn. མ་མེན *mu-men* (Mñon.).

ལྷ་པོ་དེས་པར་བཞོེན་པ་ *rgyal-po nes-par htsho-*
wa राजजीव supported by the king.

རྒྱལ་པོ་ཅན་ *rgyal-po-can* royal; kingly.

ལྷན་པོ་ལོ་མཆོག་ *rgyal-po hyoms* राजपू one who
has killed the king; regicide.

ལྷ་པོ་སྤྲུག་པོ་ *rgyal-po smug-po* = ལྷ་རྩི་ *gla-rtsi*
musk (*Sman.* 333).

ཀྱུ་པ་མཚན་ཕྱེད *rgyal-po mtshon-byed* ཀུ་ཀུ
the cock.

རྒྱལ་པོ་བཞིན་ *rgyal-po bshin* = རྒྱལ་པོ་ནང་ཁྱར་
rgyal-pa nañ-ltar राजवत् in the manner of
 a king; right royally.

རྒྱལ་པོ་བཞུགས་པ་ *rgyal-po bshugs-pa* राजकुलं
the race of kings.

རྒྱལ་པོ་ཙམ་གཙང་ *Rgyal-po zas-gtsaṅ* King
S'uddhodana; བཅོམ་ལྷན་པདས་ཀྱི་ལམ་ *bcom-ldan*
hdaṣ-kyi yab the father of S'akya-muni.

རྒྱལ་པོ་གྲུ་སྡོན་ *Rgyal-po gyu-sdon*
gser hgo वासिका n. of a medicinal plant
 (Sman. 77) [the plant *Justicia*
Janderussa] S.

ལྷ་པོ་ར་མ་ནཱ་ *Rgyal-po Ra-ma-na* King
Rāma-chandra of the Rāmāyana.

Syn. ར་གུའི་བུ *Ra-gzhi-bu*; དཀའ་ཐུབ་ཅན *Dkahtub-can*; རྩམ་བཟའ *Tshul-bzan*; དགའ་བྱེད *Dgahtbyed*; འཛོངས་སྟེན *Hphoñs-ṣkyen*; ཤིང་རྩ་བཅུ་པའི་སྤྲས

Cin-rta bu-pahi sras; མཁའ་པུ་པའི་སྣ་སྤྱོད་ *Mgrin buhi-dgra-wo*; སྤྱོད་པའི་སྣ་སྤྱོད་ *Si-tahi bdag-po*; རེ་མཁའ་མྱིང་ལྷུ་པའི་ *Hsam-glin rgyal-po*; དག་ལྷུང་པའི་ *dgah byed-bzani-po*; མོ་བྱང་མེ་རྒྱལ་ཅན་ *Pho-bran mi-tog can (Mñon)*.

ལྷུལ་པོ་རབ་རྩེད་ *Rgyal-po rab-snañ* described
as བཅོམ་ལྷན་པད་མ་འདྲུངས་པའི་བྱས་ལུ་བྱང་པའི་ལྷུལ་པོ་རྩེན་པ་
ཞིག་གི་སུམ་ན་ n. of a king who was born on the
day Buddha was born.

ཀླུ་པོ་ག་པ་ Rgyal-po ga-ra-wa མར་བ་ ;
 བཅོམ་ལྷན་འདས་འགྲུངས་དུས་བྱང་པའི་ཀླུ་ཆེན་ཞིག་གི་མཚན།

རྒྱལ་པོ་གསར་བ་སྐྱུན་གཅིག་ *Rgyal-po gsañ-wa*
gpyan-grig = འདྲིལ་དམར་པོ་ *ṣaṅ-dril dmar-po*
 n. of a medicine (*Sman*, 224).

ལྷན་པོའི་སྐྱོ་བསྐྱེད་པ་ *rgyal-pohi sku-bsruñs-pa*
a king's body-guard.

Syn. བསྐྱེད་མེད་ཚེགས་པ་ *bsruñ-mihi tshogs-pa*; སྐྱེ་བསྐྱེད་པ་ *sku bsruñs-pa*; བ་ཐྱི་ཐེ *ba-trahi sde*; བསྐྱེད་བ་ *bsruñs-wa* (*Mñon.*).

ལྷུང་པོའི་སྒྲུང་མཚན་ *rgyal-pohi skyed-tshal* = ལྷུང་པོའི་སྒྲུང་མཚན་ *rgyal-pohi tshal* or དགའ་པོའི་སྒྲུང་མཚན་ *dgah-wahi tshal* royal gardens; park (*Mhon.*).

རྒྱལ་པོའི་སྤྱི་བུ *rgyal-pohi skyes-bu* = རྒྱལ་པོའི་མི
rgyal-pohi mi राजपुरुष personage of the
king's family; an official.

རྒྱལ་པོའི་ཁབ་ *rgyal-pohi khab* राजगृह the
king's residence; palace; capital Rājagiri
in Magadha.

Syn. ལྷ་པར་བཀོད་པ *khyad-par bkod-pa*; འཕེལ་བ་ཅན *hphel-wa-can*; བརྒྱ་ཤིམ་ཅན *bkra-gis can*; བསོད་ནམས་ཁང་པ *bsod-nams khañ-pa*; ལུས་ནས་བཟང *kun-nas bzang*; བ་གསུམ་ཅན *ba-gam-can*; ས་བདག་གིས *sa-bdag khyim*; གཤམ་དུང་འབྱིལ་བ *gyuñ-druñ khhyil-wa*; ལྷ་ཁང་ *rgyal-khañ*; ལྷ་པོའི་ཤོ་བྲང་ *rgyal-pohi pho-brañ*; ལྷ་པོའི་བཞི་གསུམ་ *rgyal-pohi bsti-gnas (Mñon).*

རྒྱལ་པོའི་ཁམས་ *rgyal-pohi kham*s = རྒྱལ་སྤྱི
rgyal-srid ราช्य kingdom.

རྒྱལ་པོའི་རྟགས་ *rgyal-pohi rtags* the signs of royalty, such as the umbrella, the *chowry*, etc.; royal paraphernalia.

ཀུལ་བའི་གདུང་ *rgyal-pohi gduñ* = ཀུལ་སྐུས་ *rgyal-sras* the son of a king; a prince; a scion of the royal family; a royal descendant.

ཀུལ་བའི་དབྱང་ *rgyal-pohi dpyad* བཞི།, ཅུཤ་རྩེ་ present; tribute (to a king).

ཀུལ་བའི་མུ་གུ་ *rgyal-pohi myu-gu* the son of a king; a prince.

+ ཀུལ་བའི་སྐུས་ *rgyal-pohi sras* = བཅུན་མའི་ཆེད་ས་ *btsum-mohi sdod-sa* the queen's apartments in a palace, also her attendants.

Syn. བཅུན་མའི་འཁོར་ *btsum-mohi hkhor*; མོ་བྱང་འཁོར་ *pho-brañ hkhor* (*Mñon.*).

ཀུལ་པོས་བཏུང་པ་ *rgyal-pos bkrabs-pa* = ཀུལ་པོས་འདམས་པ་ *rgyal-pos hdams-pa* chosen, selected gain and loss; win by the king.

ཀུལ་ལམ་ *rgyal-pham* victory and defeat; wining and losing.

ཀུལ་ཕྱན་ *rgyal-phran* (*gyal-phan*), a petty king; a feudatory prince.

Syn. ཀུལ་རིགས་ར་ཤས་ *rgyal-rigs cha-ças*; རུལ་འཁོར་དབང་ *yul-hkhor-dwañ*; རུལ་གྱི་བདག་པོ་ *yul-gyi bdag-po*; གྲོ་ཁྱེད་རྩེ་ *groñ-khyer-rje*; རྩེ་དངོན་ *gde-dpon*; ས་ཡི་ཐིག་ལེ་འཛིན་ *sa-yi tihg-le hdsin*; ཁམས་ཀྱི་ཀུལ་པོ་ *kham-s-kyi rgyal-po* (*Mñon.*).

ཀུལ་བ་ I: *rgyal-wa* གཡ, v. neut. 1. to be victorious; to win; to conquer; to subdue; to overpower; རྒྱལ་བའི་ཕྱགས་ལས་ཀུལ་བ་ *nag-pohi phyogs-laş rgyal-wa* to be victorious over the powers of sin, i.e., the side of darkness; རྒྱལ་ལས་ཀུལ་བ་ *gyul-laş rgyal-wa* to be victorious in battle; རྩོད་རྒྱུ་ལས་ཀུལ་བ་ *tshod lta-wa ltaş rgyal-wa* to pass an examination successfully; རྩོད་པ་ལས་ཀུལ་བ་ *rtsoḍ-pa-la rgyal-wa* to win a contest. 2. the number twenty-four.

ཀུལ་བ་ II: གཡ 1. the act of conquering; victory. 2. the conquering party or person; he that prevails; the conqueror (opp. to ལམ་ས་ *pham-pa*, the vanquished).

ཀུལ་བ་ III: གཡ, མཁའ་བུ་ 1. the conqueror, most high, i.e., the Buddha. 2. the earliest known Buddha, Adi-Buddha; the conqueror of passions.

ཀུལ་བ་ IV: adj. victorious; superior; eminent; excellent: རྒྱལ་པོ་ཀུལ་བའི་རང་བཞག་ *rnam-par rgyal-wahī khañ-bzañ* the mansion completely excellent.

* ཀུལ་བ་ཅན་ *rgyal-wa can*, n. p. (*Schr.*; *Bull.* 1848, 288).

* ཀུལ་བ་མཆོག་གི་རྒྱུད་མཛེད་ *rgyal-wa mchog-gi skyed-mdsas* གཡ་འཁོར་འཁོར་ (*Schr.*; *Kālac. T.* 21).

ཀུལ་བ་གཉིས་པ་ *Rgyal-wa gñis-pa* the second Buddha of this age; an epithet which once belonged to Nāgārjuna, now given to Tsong khapa, i.e., རྩེ་རིན་པོ་ཆེ་ *Rje-rin-po-che*, ཀུལ་བ་གཉིས་པའི་བཅུན་པའི་ཀུལ་མཆོན་མིང་རྩེ་དངོན་ *rgyal-wa gñis-pahī bstan-pahī rgyal-mtshan srid-rtser bsgreñs*, he uplifted in the kingdom the banner of the creed of the second Buddha (Tsong-khapa) (*Yig. k.* 22).

* ཀུལ་བ་ཆུ་བུ་མཆོག་ *rgyal-wa tshul-khrims* one of the four great Teachers of the Bon religion (*G. Bon.* 35).

ཀུལ་བ་ཆེད་པལ་མཛེད་ *Rgyal-wa tshe-dpag-med* གཡ་མཛེད་པལ་ (*Schr.*; 29 A.) n. of a Dhyāni-Buddha.

* ཀུལ་བ་ཤུག་ཐུབ་པ་ *Rgyal-wa śhakya thub-pa*, ཏ་ཏ་ཐུག་ཅི་ *ta-tya-thha mu-ni* (*Schr.*; 33 A).

ཀུལ་བ་རིན་པོ་ཆེ་ *Rgyal-wa Rin-po-che* the "most precious Jina" is the ordinary title in Tibet of the Grand Lama of Lhasa—the Dalai Lama.

ཀུལ་བའི་ཆེད་པར་ *Rgyal-wahī cod-pan* གཡ་པའི་ཆེད་པར་ n. of a famous king of Kashmir who reigned about the seventh century A.D.

ཀུལ་བའི་བཅུན་པ་ *Rgyal-wahī bstan-pa* = སངས་རྒྱལ་པོ་བཅུན་པ་ *sañs rgyas-kyi bstan-pa* the religion of Buddha; Buddhism (*Yig. k.* 10).

ཀུལ་བའི་ཐུགས་སྤྲུལ *rgyal-wahi thugs-sras* जिने-
रसः the spiritual son of Buddha.

ཀུལ་བའི་ཐུན་ *rgyal-wahi spyan* = ལུག་མེག་མེ
རྟེན *lug-mig me-tog* a flower resembling in
appearance the eye of a Buddha and used
in medicine (*Sman.* 421).

ཀུལ་བའི་དབང་པོ་ *Rgyal-wahi dwañ-po* जिनेन्द्र
the chief Buddha; also an occasional appel-
lation of the Grand Lama of Lhasa: ཀུལ་
བའི་དབང་པོ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་ཅིང་གཟིགས་པ་ཟེན་པོ་ the
Gyal-wai Wang-po is the great seer and
one who knows all things (*Yig. k. 1*).

* ཀུལ་བའི་དབང་པོའི་སྒོ་ལྗོངས་ *rgyal-wahi dwañ-
pohi blo-gros* जिनेन्द्रमति (*Schr. ; Bull. 1848,*
94) one whose mind is devoted to the
Lord Buddha.

ཀུལ་བའི་མུ་གུ་ *rgyal-wahi myu-gu*, v. ཀུལ་སྤྲུལ་
rgyal-sras जिनाङ्कुर [a nascent Buddha.] S.

ཀུལ་བའི་ཀུལ་ཅེན་ *rgyal-wahi rgyal-tshab* = ཀུལ་བ་
རིན་པོ་འཛིན་གྱི་ཅེན་ *Rgyal-wa rin-po chehi sku-tshab*
the Regent of Tibet who administers the
country during the minority of the Dalai
Lama; now called *Rgyal-tshab Rin-po che*
or *Bod-Rgyal-po* (*Pö-gye po.*).

ཀུལ་བའི་ཅེན་ *rgyal-wahi tshab* the vice-regent
of Buddha; a name of Maitreya Bodhi-
sattva.

ཀུལ་བའི་གཤི་ *rgyal-wahi gshi* जिनाधार *byañ-
chub sems-dpañ* or *Bodhisattva*.

ཀུལ་བའི་འོད་ *Rgyal-wahi hod* जयप्रभा, जिने-
रचि the glory of Buddha; name of a
Bodhisattva.

ཀུལ་བའི་སྤྲུལ་ *rgyal-wahi sras* = ཀུལ་སྤྲུལ་ *rgyal-
wa* जिनेपुत्र; *Bodhisattva*, a Buddhist monk;
an ordained *Bhikṣu*.

* ཀུལ་བའི་ལྷ་ *rgyal-wahi lha* जयदेव (*Schr. ;*
Tā. 2, 146).

* ཀུལ་བར་དྭགས་ *rgyal-war dkañ* दर्जय (*Schr. ;*
Kālac. T. 22) one of the ten stages of
perfection or *भूमि*.

ཀུལ་བུ་ *rgyal-bu* राजपुत्र, कुमार the son of
a king; a prince; ཀུལ་བུ་ཀུལ་བུ་ཀུལ་བུ་ *rgyal-bu rgyal-
byed* n. of a prince in Kos'ala in Buddha's
time.

Syn. བཟོད་ནམས་སྐྱོབས་ *bsod-nams stobs*;
ཐིམ་གནོན་བུ་ *sil-gnon-bu*; ཀུལ་རིགས་ཐིག་ལེ་ *rgyal-
rigs thig-le*; ཀུལ་པོའི་གདུང་ *rgyal-pohi gduñ*;
ཀུལ་སྤྲུལ་ *rgyal-sras*; རྣམ་འཛིན་བདག་པོའི་སྤྲུལ་ *nor-
hdsin bdag-pohi sras*; ཀུལ་པོའི་མུ་གུ་ *rgyal-pohi
myu-gu* (*Mñon.*).

ཀུལ་བུའི་མ་ *Rgyal byed-ma* जया, अपरराजिता
n. of a goddess.

ཀུལ་བུའི་ཅེན་ *Rgyal-byed-tshal* जितवन n. of
the grove which was purchased by Anāth-
piṇḍada a merchant of S'rāvasti and where
the Buddha resided for a long time.

* ཀུལ་དབང་པོའི་ལྷ་པོ་ *Rgyal-dwañ lha-pa chen-
po* = ཀུན་གཟིགས་སྒོ་བཟང་ཀུན་མཛེས་ *kun-gzigs blo-
bzaiñ rgya-mtshohi shabs* (*Schr. ; 16 A*).

ཀུལ་དབང་པོ་ *Rgyal-dwañ padma* = མངས་ཀུལ་
གཤིས་པ་ *sañs-rgyas gñis-pa* or སྤོང་པོ་འཛིན་རིན་པོ་ཅེ་
Slob-dpon Rin-po-che an epithet of the
saint Padma Sambhava given him by the
Rñin-ma sects (*Yig. k. 27*).

ཀུལ་སྒོན་ *rgyal-blon* the king and his
minister, also the state minister.

ཀུལ་མོ་ *rgyal-mo* राज्ञी the queen; wife
of the king.

ཀུལ་མོ་ཀ་ར་ *Rgyal-mo ka-ra* (མེན་ *smān*) a
མཚོར་, a coarse sugar used in medicine.

ཀུལ་མོ་རོའ་ *Rgyal-mo-roñ* = ཀུལ་རོའ་ *Rgyal-
roñ* n. of a country on the confines of S. E.
Tibet (*Situ. 56*).

ཀུལ་མོའི་གཞོན་ *rgyal-mohi ga-gon* कर्कटिका n.
of a place.

ཀུལ་ཅེན་ *rgyal-tshab* सुवराज 1. the Desi
(*Bde-srid*) or regent of Tibet. 2. the
would-be successor of a king; crown
prince.

ཀུལ་མཚན་ 1: *rgyal-mtshan* ध्वज, केतु, शकुन,
ललाम 1. the armorial flag or banner of

victory of Buddhism; is the orthodox standard of the Buddhist. 2. used as a personal name of *Bodhisattvas* and individuals such as:—*ཐུང་ཆུབ་སེམས་པ་མེ་བཞེད་པའི་རྒྱལ་མཆོད་* *Byañ-chub sems-pa mi bñjed-pahi rgyal-mtshan*, རྟོགས་པའི་རྒྱལ་མཆོད་ *Rtogs-pahi rgyal-mtshan*, ཡོངས་སུ་རྟོག་པ་དང་བྲལ་བའི་རྒྱལ་མཆོད་ *Yöñs-su rtogs-pa dañ bral-wahi rgyal-mtshan*. 3. རྩ་བའ་ *phod-wañ*. The Gyal-tshan or Buddhist banner is seen as a kind of decoration of cloth in various colours and of cylindrical shape erected upon a flagstaff or carried on a pole. It is also made in brass and wood. In Tibetan Buddhism the following are the རྒྱལ་མཆོད་ *rgyal-mtshan*, to combat with the powers of evil:—(1) རྩལ་ཁྲིམས་ཀྱི་རྒྱལ་མཆོད་ *tshul-khrims-kyi rgyal-mtshan*, (2) རྩལ་རྩལ་ཀྱི་རྒྱལ་མཆོད་ *tiññe-hdsin-gyi rgyal-mtshan*, (3) རྩལ་དབ་ཀྱི་རྒྱལ་མཆོད་ *ces-rab-kyi rgyal-mtshan*, (4) རྩལ་ལེ་ཀྱི་རྒྱལ་མཆོད་ *ye-ces-kyi rgyal-mtshan*, (5) རྩལ་པར་གྱི་རྒྱལ་མཆོད་ *rnam-par grol-wahi rgyal-mtshan*, (6) རྩལ་ཆེ་ཆེ་པའི་རྒྱལ་མཆོད་ *ññiñ-rje chen-pohi rgyal-mtshan*, (7) རྩལ་པ་འདྲ་དང་མཆོད་མ་མེད་པའི་རྩལ་མཆོད་ *stolñ-pa-ñid-dañ mtshan-ma med-pahi smon-pa med-pahi rgyal-mtshan*, (8) རྩལ་ཁྲིམས་ཀྱི་རྒྱལ་མཆོད་ *thabs-kyi rgyal-mtshan*, (9) རྩལ་མཆོད་ཀྱི་མཆོད་པ་དང་མཆོད་པ་དང་གང་གི་མཆོད་པའི་རྒྱལ་མཆོད་ *sams-can med-pa-dañ srog med-pa-dañ gañ-zag med-pahi rgyal-mtshan*, (10) རྩལ་ཆེ་ཆེ་པའི་རྩལ་མཆོད་ *rtēn-ciñ hdrel-par hbyuñ-wa khofñ-du chud-pas mthar lta-bu dañ bral-wahi rgyal-mtshan*, (11) རྩལ་གྱི་སེམས་ཡོངས་སུ་དག་པས་མངས་རྒྱལ་གྱི་ཕྱེད་ཀྱིས་བསྐྱབས་པའི་རྩལ་མཆོད་ *rañ-gi sems-gi sems yofñs-su dag-pas sañs-rgyas-kyi byin-gyis bñrlabs*.

རྒྱལ་མཆོད་གྲགས་ *rgyal-mtshan grags* ལྷན་པུ་མཆོད་གྲགས་

* རྒྱལ་མཆོད་མ་ *rgyal-mtshan-ma* རྩལ་མཆོད་མ་ (Schr.; 99 B) ensign of good fortune.

* རྒྱལ་མཆོད་མེད་ཀྱི་ *rgyal-mtshan señ-ge* རྩལ་མཆོད་མེད་ཀྱི་ (Schr.; Org. m. 111, 25).

རྒྱལ་ཟླ *rgyal-zla* ལོའམ་ ལོའམ་ the month of December.

རྒྱལ་རབས་ *rgyal-rabs* genealogy of kings.

རྒྱལ་རབས་ཐོན་གྱི་འབྲུང་གནས་ *Rgyal-rabs Bon-gyñ hbyuñ-gnas* n. of a work on the origin of the Bon religion.

རྒྱལ་རྒྱལ་ *rgyal-rigs* རྒྱལ་རྒྱལ་; ལྷན་པུ་, ལྷན་པུ་ the military caste of India; royal race; the race of a king.

རྒྱལ་རྒྱལ་ལྷན་པུ་ *rgyal-rigs skyes* རྒྱལ་རྒྱལ་ལྷན་པུ་ born of the military caste, also of the royal family; resident of Magadha.

རྒྱལ་རྒྱལ་ལྷན་པུ་ *rgyal-rigs cha-ças*=རྒྱལ་ཕྱན་ *rgyal-phran* a petty king; a vassal or feudatory prince (*Mñon*).

རྒྱལ་རྒྱལ་ལྷན་པུ་ *rgyal-rigs thig-le*=རྒྱལ་བུ་ *rgyal-bu* the son of a king; a prince.

རྒྱལ་རྒྱལ་ལྷན་པུ་ *rgyal-rigs-mo* ལྷན་པུ་ལྷན་པུ་ a lady of the military caste of India.

རྒྱལ་རྒྱལ་ *rgyal-roñ*, v. རྒྱལ་མེ་རྒྱལ་ *rgyal-mo-roñ*.

རྒྱལ་མ་ *rgyal-sa* capital seat of Government, royal place; the place or position of a king.

རྒྱལ་ཕྱན་ *rgyal-sras*=རྒྱལ་ཕྱན་ཕྱན་ *rgyal-pohi sras* the son of a king or prince.

* རྒྱལ་བཞེས་ *rgyal-bces* ཕྱལ་མེན་ n. pr. (Schr.; Was. 55).

རྒྱལ་ཕྱེད་ *rgyal-srid* རྒྱལ་ཕྱེད་, རྒྱལ་ཕྱེད་ a kingdom; empire; state.

རྒྱལ་ཕྱེད་ལྷན་པུ་ *rgyal-srid rgyas-pa* རྒྱལ་ཕྱེད་ལྷན་པུ་ empire.

རྒྱལ་ཕྱེད་རྩལ་མཆོད་ལྷན་པུ་ *rgyal-srid Rin-chen sna-bdum* the seven different precious articles of royalty, viz:—འཁོར་ལོ་ *hkhör-lo* ལྷན་པུ་ the wheel; རྩལ་བུ་ *nor-bu* རྩལ་བུ་ gem; རྩལ་མེ་ *ñtsun-mo*, ལྷན་པུ་ queen; རྩལ་པོ་ *blon-po* རྩལ་པོ་ minister; རྩལ་པོ་ *guan-po* རྩལ་པོ་ elephant; རྩལ་མཆོད་ *rtamchog* རྩལ་མཆོད་ spirited horse; རྩལ་མཆོད་ *khyim-bdag* རྩལ་མཆོད་ house-holder; རྩལ་མཆོད་ *dmagpon rin-po che* རྩལ་མཆོད་ commander-in-chief.

ཀྱུ་སྤྱོད་སྤྱོད་པ་ *rgyal-srid sruñ-wa* རྒྱལ་རྒྱལ་
to defend a state against enemies.

ཀྱུ་འགྲེལ་ *rgyas-hgrel* = ཀྱུ་པར་བཤད་པའི་འགྲེལ་པ་
rgyas-par bḥad-pahi hgrel-pa comprehen-
sive commentary: ལུས་ཅུ་པ་དང་དྲགས་ཀྱི་འདུག་པའི་
གནད་གི་ཀྱུ་འགྲེལ་ an elaborate commentary on
the texts of *Sum-cu-pa* and *Rtags hjug-pa*
(*Situ*. 137).

Syn. འཕེལ་པ་ *hpheh-wa*; རྫོགས་པ་ *rdsoḡs-pa*;
གང་པ་ *gañ-wa*; ཁ་བྱེ་པ་ *kha-lye-wa*; རྒྱུ་པ་ *khyab-*
pa; ཅེ་པ་ *che-wa*; རྩིས་པ་ *tshim-pa* (*Mñon.*).

ཀྱིས་པ་ I: ཡཱ་སྤྱི་ n. of a great sage of
Ancient India, the reputed author of the
Māhābhārata; དང་སྤོང་ཀྱིས་པ་ *Drañ-sroñ rgyas-*
pa ཡཱ་སྤྱི་འཇམ་མི་ the sage Vyāsa.

ཀྱིས་པ་ II: (prop. pf. to ཀྱེ་པ་ *rgya-wa*)
1. vb. to increase in bulk or quantity; to
augment; to spread: བ་ལི་ཅུ་རྩེ་ཀྱུ་ལ་ *ba-yi un-*
ltar rgyas swells like a cow's dug; བརྩོན་
པ་ཀྱིས་ཤིང་ *bstan-pa rgyas-ḡin* the doctrine (of
Buddha) spreading; to grow, develope. 2.
adj. extensive, large, ample, wide, mani-
fold, numerous, copious, complete, full;
སྤྱི་བ་ཀྱིས་པ་ *sla-wa rgyas-pa* full moon; the
adverbial form is frequent: ཀྱིས་པར་འདོད་ན་
rgyas-par hdod-na if you wish to know
it fully.

ཀྱིས་པར་བྱེད་པ་ *rgyas-par byed-pa* 1. to make
bigger; to augment; to increase. 2. to
describe, narrate, state at large.

ཀྱིས་པར་བཤད་པ་ *rgyas-par bḥad-pa* འཕྲོ་གྲུབ་
elucidation; full explanation; དོན་ཀྱིས་པར་
བྱེད་པ་ *don rgyas-par byed-pa* to be very use-
ful; to exert a beneficial influence.

ཀྱིས་བྱེད་ *rgyas-byed* རྒྱལ་ the land of
plenty; a name of India.

ཀྱིས་བྱེད་འབྱུང་པའི་ལག་པ་ *rgyas-byed hbyuñ-pohi*
lag-pa = དབང་ལག་ *ḡvañ-lag* n. of a medicinal
plant growing below the limit of snow in
the Himalayas and resembling the human
hand in appearance (*Sman*. 416).

ཀྱིས་བྱེད་མ་ *Rgyas-byed-ma* རྒྱལ་མ་ n. of a
goddess—Cornocopia, the goddess of
plenty.

* ཀྱིས་ཤིང་ *rgyas-ḡin* ཕུ་ཁྱི (Schr.; *Kālāc. T.*
110) thriving.

ཀྱི་ I: *rgyu* རྩུ་འཁྱུ་ a kind of blanket.

ཀྱི་ II: 1. matter; substance; material;
ཀྱི་པ་ *rgyu-wa* superior quality: ཀྱི་གཤམ་ *rgyu-*
gtsan any stuff, wool or cotton, &c., when
cleansed and washed for making cloth;
also pure origin. ཀྱི་སྒོལ་ *rgyu-ḡog* n. of a
medical drug; wild garlic. ཆང་ཀྱི་ *chañ-rgyu*
ingredients for making beer: ཀྱི་དགེ་བ་བསགས་
པས་ཐོབ་པ་ལོན་ *rgyu dge-wa bsags-pas thob-pa yin*
the substance has been obtained by means
of accumulated merits: ང་ལ་དགོས་ཀྱི་ཆུང་ *ña-la*
dgoḡ-rgyu chuñ I have few wants. བཟོ་ཀྱི་ *bzo-*
rgyu material to make or manufacture any-
thing with; སྐྱེ་མེད་ *sa-rgyu-med* nothing to
eat: དུ་ལྟར་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ *da-ltar rgyu-shig snañ-ño*
an opportunity will presently offer itself
(*Jā.*). 2. In *W.* arrangement; preparation.
In a special sense material; stuff for weav-
ing; warp; chain (*Jā.*).

ཀྱི་ III: རྩེ་ཀྱི་ 1. cause, namely, the primary
cause as distinguished from རྩེ་ཀྱི་ the second-
ary or co-operating cause; the direct
cause for any event; also reason, motive,
main condition: རྩེ་ལས་འདས་པའི་རྩེ་ཀྱི་ *mya-*
ñan las ḥdas-pahi rgyur-hrgyur it becomes
the cause of passing out of misery, i.e.,
Nirvāṇa; ངན་མོང་ཀྱི་སྤོང་ *ñan-soñ rgyu-ru ḡgro*,
ཀྱིས་ *rgyus* with genit. by reason of; on
account of; in virtue of; in consequence of;
ཅིའི་ཀྱིས་ *cihi rgyus*, why: ཀྱི་མེད་པ་ *rgyu med-du*
= ཀྱི་མེད་པར་ *rgyu med-par* without any actual
cause; spontaneously; without sufficient
reason; without good cause; ཀྱི་དང་ཀྱི་
rgyu-dañ rkyen primary and secondary

cause, which sometimes coincides with 'cause and effect'; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *rgyu-dan rkyen-dehi phyir*, ལྷ་ལྷ་ *dehi rgyu*, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *dehi rkyen-gyis*, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *dehi rgyu-rkyen* therefore; on that account. ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ne-wahi rgyu* in medicine the three anthropological causes or conditions of diseases; the three 'humours,' wind, bile, and phlegm; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *riñ-wahi rgyu* the ultimate cause of diseases and of every evil, viz., ignorance; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ma rig-pa*, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *skyed byed-rgyu* the creative cause; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hphel-wahi rgyu-ni lte-wa* the efficient cause of growth is the navel-string; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *rgyu byed-pa* to be the principal cause of; to lie at the bottom of a matter; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *rgyu skyed-pa* to lay the foundation of. There are six kinds of ལྷ་ *rgyu*, i.e., ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *rgyu-drug*:—ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *byed-ahi rgyu*, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *lhan-cig hbyun-wahi rgyu*? ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *rnam-smin-gyi rgyu*, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *mtshun-par ldan-pa'i rgyu*, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kun-tu hgro-wahi rgyu*, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *skul-mñam kyi rgyu*. 2. attached to a verbal root *rgyu* often indicates the supine and, colloquially, the infinitive; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *wishes to go*. Also forms a future tense when connecting the root with the auxil. verb. ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *will eat*: ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *those that will come to me*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *when the government was to be entrusted to him*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *horses were not to be had (Jā.)*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *dkon-rgyu med* that is not a very precious thing; there is nothing particular in that; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *gshan-pis legs-rgyu med* he is not more beautiful than others; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ya-mtshan rgyu-med* that is not to be wondered at.

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *rgyu-rkyen* ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *reason; cause; acc. to Jā. connection: ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ rgyu-rkyen bshad-du gsol please explain*

to me the connection. ལྷ་ལྷ་ *rgyu-cha* colloq. that which belongs to a thing; appurtenance; necessary implement, &c.; also property. ལྷ་ལྷ་ *rgyu-hbras* cause and effect or consequence; gen. in a moral sense; actions and their fruits (ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *las-kyi rgyu-hbras*); ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *las rgyu hbras-kyi-cho*s the doctrine treating on this subject; the doctrine of retribution; the principal dogma of Buddhism; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *las-rgyu hbras lu-yid ches-pa* to believe in the doctrine of retribution.

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *rgyu-skar* ལྷ་ལྷ་ལྷ་ “the moving stars.” The constellations through which the moon passes in her revolution round the heavens are called ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *rgyu-skar lha-mo ſi-ṣu rtsa-brgyad*, the twenty-eight goddesses, moving-stars, believed to be the daughters of the four guardian-kings of the world. The constellations are thus named:—(1) ལྷ་ལྷ་ *Acrim* (ལྷ་ལྷ་ *dbyug-gu*); (2) ལྷ་ལྷ་ *Bharan*; (3) ལྷ་ལྷ་ *Kṛttikā* the Pleiades; (4) ལྷ་ལྷ་ *Rohiṇi* (ལྷ་ལྷ་ *be-rdse*); (5) ལྷ་ལྷ་ *Mṛgasiras* (ལྷ་ལྷ་ *smal-po*); (6) ལྷ་ལྷ་ *Ādrā*, ལྷ་ལྷ་; (7) ལྷ་ལྷ་ *Punarvasu*; (8) ལྷ་ལྷ་ *Puṣyā* (ལྷ་ལྷ་ *rgyal-stod*=ལྷ་ལྷ་ *nam-so*); (9) ལྷ་ལྷ་ *Aśleṣā* (ལྷ་ལྷ་); (10) ལྷ་ལྷ་ *Maghā* (ལྷ་ལྷ་ *rta-pa*) or ལྷ་ལྷ་ *rta-chen* with Regulus bright star; (11) ལྷ་ལྷ་ *Pūrcaphalguni* or ལྷ་ལྷ་ *rta-ku* or ལྷ་ལྷ་ *rta-chuñ*; (12) ལྷ་ལྷ་ *Uttaraphalguni* or ལྷ་ལྷ་ *khra*; (13) ལྷ་ལྷ་ *Hasra* or ལྷ་ལྷ་ *bya-ma*; (14) ལྷ་ལྷ་ *Citrā* (or ལྷ་ལྷ་ *byahu* with Spica); (15) ལྷ་ལྷ་ *Scāti*; (16) ལྷ་ལྷ་ *Viçākḥā*; (17) ལྷ་ལྷ་ *Anurāihā* or ལྷ་ལྷ་ *lag-sor*; (18) ལྷ་ལྷ་ *Jyēṣṭhā*, or ལྷ་ལྷ་ *lde-hu* (with Antares); (19) ལྷ་ལྷ་ *Mūla*, or ལྷ་ལྷ་ *srog-pa*; (20) ལྷ་ལྷ་ *Pūrvā āsādhā*; (21) ལྷ་ལྷ་ *utara āsādhā* or ལྷ་ལྷ་ *phul*; (22) ལྷ་ལྷ་ *Abhijit*; (23) ལྷ་ལྷ་ *Gravāṇā* ལྷ་ལྷ་ *gñis*; (24) ལྷ་ལྷ་ *Dhanasta* or ལྷ་ལྷ་ *mon-dre*; (25) ལྷ་ལྷ་

Çatarisā or རྩོག *sgrog*; (26) ཐུ་མས་རྩོད *Pūrva-bhādrapada* or (27) ཐུ་མས་ཐོད *uttarabhadra-pada*; (28) རས་བྱུ *Revati* or རེ་ས *çe-sa*.

* ཀྱ་སྐར་དུས *rgyu-skar dus* (Sch.; *Kālāc. T.* 48).

ཀྱ་སྐར་མུ་ཕྱོད *rgyu-skar mu-khyud* འཇམ་འཇམ་འཇམ་འཇམ་ the moon which is surrounded by the constellations.

ཀྱ་སྐར་མང་པོ་ཅི *Rgyu-skar mañ-po ri n.* of a mountain; the fabulous north polar mountain (*K. d.* ༣ 342).

ཀྱ་སྐར་ལམ *rgyu-skar lam* the milky-way; འཇམ་འཇམ་འཇམ་འཇམ་ the starry path.

ཀྱ་གང་ *rgyu-gan* for what reason.

ཀྱ་ངེས *rgyu-ñes* the certain or real cause.

ཀྱ་མཚན *rgyu-mñah* = ཀྱ་མཚན *rgyu-mtshan* cause; reason.

ཀྱ་ཅན *rgyu-can* = ཀྱ་ཡན one who knows about a thing; well-informed.

ཀྱ་མཐུན *rgyu-mthun* cause sufficient to produce observed effect.

ཀྱ་ཡན *rgyu-lan* 1. འཇམ་འཇམ་ [a cave] *S.* a hill, also a fountain; a rich man. 2. = ཀྱ་ཅན.

ཀྱ་ནད *rgyu-nad* disease of the bowels. Symptoms are:—ཀྱ་ཐོལ་ *rgyu-khrol* causing much sound in the stomach; ཀྱ་འཕྱིལ་ *rgyu-hkhril* causing much griping in the stomach; ཀྱ་འགྱིངས་ *rgyu-hgyiñs* where the stomach or the intestines remain swollen and stiff with wind, etc.; ཀྱ་འགགས་ *rgyu-hgags* obstruction of the bowels; ཀྱ་གཟེར་ *rgyu-gzer* aching or pains in the stomach.

ཀྱ་ཐུན་ *rgyu-spun* the threads stretched lengthwise and crosswise to make cloth.

ཀྱ་བ་ *rgyu-wa* འགྲུག་, འགྲུག་ to go, walk, move, wander, range; རྩོག་ཀྱ་བའི་འདབ་ རྩོག་ *chu-lu rgyu-wahi hdab-cags* birds frequenting the water; ཀུན་ཏུ་ཀྱ་བ་ *kun-tu rgyu-wa* to wander from place to place. This verb is generally used instead of འགྲུག་ in Sikkim.

ཀྱ་བ་མེད་པ་ *rgyu-wa med-pa* འཕལ་འཕལ་ that does not move; motionless, still.

ཀྱ་བའི་བརྩམ་ཐུགས་ *rgyu-wahi btul-shugs* འགྲུག་ the vow of walking.

ཀྱ་ཕྱོད་ *rgyu-byed* འགྲུག་, འགྲུག་ feet; that which moves.

ཀྱ་ཕྱིན་ *rgyin* འགྲུག་ met. the cloud.

ཀྱ་ཕྱོར་བ་ *rgyu-sbyor-wa* ཕྱིན་པ་ལྟ་གྱིས་ *sbyin-bdag* an alms-giver; the maker of a gift.

ཀྱ་མ་ *rgyu-ma* འཇམ་འཇམ་ entrails; intestines; bowels, more especially the small intestines; ཀྱ་འཕྱིལ་པ་ *rgyu hkhrogpa* the croaking of the bowels; ཀྱ་ཐོག་ *rgyusgrog* the envelope of the lower intestines; ཀྱ་སྐད་ *rgyu-stod* the upper bowels. Colloq. *rgyu-ma* is also a term for “sausages.” (*G. Sndg.*).

ཀྱ་མེད་པ་ *rgyu med-pa* without cause; evidence devoid of (*lakṣaṇa*) or characteristic.

Syn. ཀྱ་ཡིས་རྩོད་ *rgyu-yis ston*; མཚན་ཉིད་ཐུག་ *mtshan-ñid lral* (*Mñon.*).

ཀྱ་མཚན་ *rgyu-mtshan* འཇམ་འཇམ་ 1. cause; concatenation of events; circumstances; ཀྱ་མཚན་འདྲི་བ་ *rgyu-mtshan hdri-wa* to ask after the cause: འདྲི་ནང་ནས་ཕྱེ་ཕྱིར་འདྲི་བ་ ཀྱ་མཚན་ནད་ *ñah nañ-nas phye khyer-wahi rgyu-mtshan cod* tell me the circumstances of your fetching the flour from my house 2. འཇམ་འཇམ་ token, sign, characteristic, proof, evidence; འདྲི་བའི་ ཀྱ་མཚན་ *hdug-pahi rgyu-mtshan* as an evidence of being (*Jā.*).

ཀྱ་མཚན་རིག་ *rgyu-mtshan rig* འཇམ་འཇམ་: relating to proof or cause or reason.

ཀྱ་གཟེར་ *rgyu-gzer* འཇམ་འཇམ་ colic; [dysentery] *S.* རྩོག་ཕྱོད་འདྲི་ནད་ནི་རིམས་ཚད་ཕྱི་དང་འདྲི་བའ་ལ་, འགྲུག་ནད་ལ་འབས་ན་ཀྱ་གཟེར་རྩོག་པོ་, འོ་པོ་མཚན་ཚད་ ཐུང་ཐུང་འབས་པ་ལ་འགྲུག་ནད་ ཀྱ་མེད་མཚན་ཚད་ འཇམ་འཇམ་ཀྱ་ མ་གཟེར་ཚིང་འབྲུ་བས་ཀྱ་གཟེར་ཡིན་ *she bya-wahi nad-ni rims-tshad spyi dan hdra-wa la, gñan-nad la tab-na rgyu gzer she-paho, ho-wo*

mchin-tshad thufñu babs-pa la gñan-naq chu-ser mkhris-tshad bstañ-ica yis rgyu-ma gzer-shiñ hkhru-was rgyu-gzer yin, རེ་ལ་རྩ་འབྲུ་ རྩོད་འབྲུ་རྩོམ་ཆེན་དང་ *de-la don-hkhru-snod hkhru stobs-chen dañ*, ཐུ་གཟེར་རྒྱུ་གཟེར་ཐུ་ལྟོང་ *rgyu-hkhor* ཐུ་འབྲེལ་ *rgyu-hkhol* ཐུ་སྒྲགས་ *rgyu-lkugs*. We read of, also, ཐུ་གཟེར་གཙོག་པའི་ཐོབ་གཞུང་ *rgyu-gzer gcog-pahi tho-ica gsum* the three hammers to break the nails of colic.

ཐུ་རི་ཐུན་ *rgyuhi rgyun* ཀའ་རྒྱུ་ལྷོ་མ་: the stream of cause.

ཐུ་རི་བྱེད་ *rgyuhi byed* རྟེན་རྒྱུ་ that has become a cause; excuse.

ཐུ་རི་གཙོ་བོ་ *rgyuhi gtso-bo* རྒྱུ་འགྱུར་ཐུ་གཙོ་ the chief or primary cause.

ཐུ་རི་རིག་ *rgyuhi rig* རྟེན་པར་ལྟོ་ the science of reasoning.

ཐུ་ཡང་དག་པར་བཅད་པ་ *rgyu yañ-dag-par bcaḍ-pa* that has fully stopped or terminated the cause; the consequence.

ཐུ་ལམ་ཁྱད་པར་ *rgyu-yis khyad-par* འགྱུར་ཐུ་གཙོ་ the chief cause; the agent.

ཐུ་རིག་ཆེན་པོ་ *rgyu-rig cen-po* (གྲངས་ *grāñs*) མཛཱ་ཐུ་ a number.

ཐུ་ལ་འབྲས་པ་བཅགས་ *rgyu-la hbras-bu btsags* ཀའ་རྒྱུ་ལ་འབྲས་པ་བཅགས་ to attach a fruit to cause.

ཐུ་ལས་བྱུང་ *rgyu-las byuñ* རྟེན་ཐུ་ produced or originated from cause.

ཐུ་ལས་ཀྱི་འབྲུང་བ་ *rgyu-lus-kyi hbyuñ-ica* = གཟུགས་ཀྱི་འབྲུང་བ་ *gzugs-kham*s the body; form.

ཐུ་ས་ *rgyu-sa* = (ལམ་ *lam*) road, passage.

ཐུ་སང་ *rgyu-srañ* track, passage, road: བསྟན་ཀྱི་ཐུ་སང་ *btsan-gyi rgyu-srañ* the road that is frequented by a *Btsan* (demon).

ཐུད་ *rgyud* I: ཐུད་ a string; chain; that which joins things together; a connection, whether physical or mental; རི་ཐུད་ chain of hills.

ཐུད་ II: ཐུད་ Tantrik treatise; ritual book for coercing deities and for other

magical ceremonies. One of the large divisions of the *Kah-gyur* is styled ཐུད་ because it contains innumerable magical treatises. There are said to be four classes of Tantras, ཐུད་ཐེ་བཞི་, namely, (1) ཐུད་པའི་ཐུད་, (2) ཐུད་པའི་ཐུད་, (3) ཐུད་པའི་ཐུད་, (4) ཐུད་པའི་ཐུད་. In the *Tan-gyur* the collection of Tantras is named ཐུད་ *brgyud*.

ཐུད་པ་ *rgyud-pa* I: vb. to tie, fasten, connect together.

ཐུད་པ་ II: religious teacher; especially a teacher of mysticism.

ཐུད་པ་ III: extraction; lineage; belonging to a family or race; family.

Syn. ཐུད་པ་ *brgyud-pa*; རྩ་འབྲེལ་ *rtsa-hkhris*; རིགས་འབྲུང་ *rigs-hbyuñ*; རིགས་ཐུད་ *rigs-rgyud*; ས་བོན་ལས་བྱུང་ *sa-bon las-byuñ*; གཏུག་ཐུད་ *gduñ-rgyud*; རུས་ཐུད་ *rus-rgyud*; ཆ་འབྲུང་ *cho-hbrañ*; ག་ཏེ་ *ga-ñe*; སྒྲགས་ཐུད་ *snag-las-skyes*; རིགས་ *rigs* (*Mñon.*).

ཐུད་པ་གསུམ་ *rgyud-pa gsum* the three kinds of lineage are:—(1) གཏུག་ཐུད་ *gduñ-rgyud* family; descent; personal; (2) སྒྲགས་ཐུད་ *snag-rgyud* descent (of the spirit in emanations, etc., as in the case of incarnate lamas); (3) རིགས་ཐུད་ *rigs-rgyud* spiritual descent (ministerial succession by disciples).

ཐུན་ *rgyun* continuity; *rgyun-du* always; at all times; continually.

ཐུན་ཁྱི་ *rgyun khri* settled seat or throne; རུས་ཐུན་མ་གཙུག་གཅིག་ཏུ་འཛོག་པའི་ཁྱི་ *dus-rgyun sa-gnas gcig-tu hjoḡ-pahi khri* the chair which always remains in one place.

ཐུན་ཁྱོང་ས་ *rgyun-khyoñs* always to protect. ཐུན་ཁྱི་མུ་གུ་ *rgyun-gyi myu-gu* = ཇར་ཟེལ་ *char-sil* rain-drops or dews (*Mñon.*).

ཐུན་བབ་ཆ་ *rgyun-bab tsha* = ཇར་དག་ *char-drag* heavy rain (*Mñon.*).

ཐུན་གཏན་ *rgyun-gtan* = རུས་ཐུན་ *dus-rgyun* at all times; the stream of time: ཐུན་གཏན་གཏན་

ནན་ཡིན་ངེས་ནམས་ real business; transactions of a public character must always be reliable (*D. cel. 7*).

རྒྱལ་པ་ *rgyus-pa* sinews; tendons.

རྒྱལ་ *rgyo* མིཐུན་, མཇུག་ (a colloq. and obscene term) sexual union; copulation.

རྒྱལ་ *rgyo-wa*, pf. བརྒྱལ་ *brgyos*, fut. བརྒྱལ་ *rgyo*, imp. རྒྱལ་ *rgyos*, to have sexual intercourse; acc. to *Cs.* to deflower, ravish.

རྒྱལ་མ་ *rgyogs* ཀའཔ་མ་; མེ་རྒྱལ་མ་རྒྱལ་མ་ *mergyogs rdo-rgyogs* gun; missile.

རྒྱལ་པ་ *rgyon-wa*, pf. བརྒྱལ་ *brgyaṅs*, fut. བརྒྱལ་ *brgyaṅ*, seems to be a secondary form of རྒྱལ་པ་ *rkyon-wa*, to extend, stretch, spread forth, distend.

རྒྱལ་པ་ *rgyor-wa* མའ་རལ་ to kill.

ལ་ *lga* this word is seldom used, its modern form being ལ་ *sga*. 1. ginger fresh or dried; ལ་ལ་ *lga-rlon* fresh ginger. In medical works both ལ་ *lga* and ལ་ *sga* are used to imply ལ་ལ་ *sga-smug*, the brown ginger. 2. ལ་ལ་ལ་ *rus-kyi miñ* n. of a tribe; ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ *dbrah-hgru ldoñ-gsum lga-dañ bshi* the four tribes were *Dbrah*, *Hgru*, *Ldoñ* and *Lga*.

ལ་ལ་ *lga pho-che*=རྒྱལ་ལ་ *rgyam-tshba* a mystical word; oxide of mercury; also signifies ལ་ལ་ *sga*, medicinal ginger.

ལ་ལ་ *lgañ-he* marble white. ལ་ལ་ལ་ *skya lgañ-he* is stated to mean perfectly white (*Jā.*).

ལ་ལ་ *lgañ-pa* or ལ་ལ་ལ་ *lgañ-phug* acc. to *Jā.* the urinary bladder (*Med.*).

Syn. ལ་ལ་ *chu-so*; ལ་ལ་ *lgañ-bu* (*Mñon.*).

ལ་ལ་ *lgañ-pa* relating to the bladder (*Lex.*).

ལ་ལ་ *lgañ-bu* urinary bladder; same as ལ་ལ་ *lgañ-pa*; acc. to *Jā.* husk, pod, shell.

ལ་ལ་ལ་ *lgañ-bug*=རྩ་ལ་ལ་ *dri-chuñi* snod the bladder (*Sman.*).

ལ་ལ་ལ་ *lgañ-gcer*=ལ་ལ་ལ་ *sga-rlon* fresh ginger.

ལ་ལ་ལ་ལ་ *Lgar-ma mes-po* patriarch of the tribe of *Lgar-ma*; a tribal name: ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ *lga-yi lgar-ma mes-po thob* the tribe of *Lga* obtained the name of *Lgar-ma mespo*.

ལ་ *lgo* a common kind of fungus like the lycoperdon or puff-ball.

ལ་ལ་ལ་ *lgyam-tshva*, ལ་ལ་ལ་ *sgan-ga* 1. ginger, v. ལ་ལ་ལ་ *lga pho-che*. 2. acc. to *Jā.* a kind of rock salt.

ལ་ *sga*=ལ་ *lga* ལ་ལ་, ལ་ལ་, ལ་ལ་ 1. ginger. 2. saddle, resp. ལ་ལ་ *chib-sga*, a saddle for a horse; ལ་ལ་ལ་ལ་ *chib-sga bstad-pa* to lay the saddle on; to saddle; ལ་ལ་ལ་ལ་ *gyag-gi sga* a saddle for a yak.

ལ་ལ་ *sga-skya* ginger: ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ *sga-skyas bad-rluñ sel-shiñ khrag-hkhyag hju* ginger removes phlegm and wind and liquifies the blood.

ལ་ལ་ལ་ *sga-khebs* saddle cloth; the leather cover or coating of a saddle.

ལ་ལ་ *sga-glo* saddle girth.

ལ་ལ་ལ་ *sga-sgron-pa* described in *Hbrom*, as meaning: to saddle a horse.

ལ་ལ་ལ་ལ་ *Sga-tig nag-po* the flower of a bitter species of ginger: ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ *sga-tig nag-pos dmu rdsiñ chu-ser hñren* the flower of *Sgatic* used as a medicine draws out the yellow water of dropsy.

མག་ཐག་ *sga-thag* ropes or straps used in adjusting a saddle.

མཁའ་ *sga-pa* 1. a young horse just fit for the saddle. 2. གཡག་ཐོད་པ་དཀར་པོ་མ་སྒྲུབ་ (also གཡ་པ་) ཟེར *gyag thod-pa dkar-po la sga-pa zer* a yak with a white forehead is called *sga-pa* (*Rtsii*).

མག་ཕོང་ *sga-phoñ* bat; flitter-mouse
(*Seh.*).

𑖦𑖪𑖫𑖫 *sga-smug*, also written 𑖦𑖪𑖫𑖫 *smug-sga*, brown ginger.

མེ་ཆེ *sga-tsha* the flower of ginger plant:
མེ་ཆེ་རྩོ་ལྷེད་ཅུ་སེར་ཁྲོན *sga-tshas drod-
skyed rul-good chu-ser hñren* ginger flower
(used) as a stimulant, cures sores and draws
out pus.

𑖦𑖳𑖫𑖪 *sga-tsha* शुण्डिकद्वक pungent ginger.

མགྲ་ལག *sgu-lag* frame of the saddle; saddle-bow; saddle-tree (Cs.).

ङाःसेर *sga-ser* हरिद्रा turmeric; yellow
ginger; a spice used in cooking meat for
the table.

མིག་ *sga-sa* straps for fastening the travelling-baggage to the saddle, cf. མིག་མཉམ་ *sga-stag*.

སྒྲག་ཐུའྱ *Sgag-thuñ* n. of a small silk scarf used in religious services in Tibet: ཐབང་ལྷན་མ་དང་, སྒྲག་ཐུའྱ, སྤེད་བེད་མ *dwañ-ldan ma-dañ, sgag-thuñ, srid bde-ma* (*S. kar.* 179).

सङ्गप्य *sgag-pa* शङ्कार to ravish; to copulate; to embrace in sexual union.

སྒང་ *sgaṅ* 1. a hill-spur; the ridge or top of a hill: ཙག་ཅེའི་སྒང་ལ་བཞག *cog-tsehi sgaṅ-la shag* keep on the top of the table. 2. time; occasion: སང་ལས་ཀ་བྱེད་པའི་སྒང་ *saṅ iag-ka byed-paḥi sgaṅ* to-morrow at the time of doing work; ད་ལྟ་ལྟོ་བའི་སྒང་ *da-lta lto-za-waḥi sgaṅ* just now while taking food. 3. ལྷ་སྒང་ *chu-sgaṅ* a blister caused by manual work, by long marches, &c., cf. བསྒང་ *ḥsgaṅ*.

Syn. རྩེད་ *steg*, མཐོ་བ *mtho-wa* (*Mñon.*).

3. 1. *sgaṅ-kha* = 3. 1. *sgaṅ-khul* 1. a
 hill-spur : 3. 1. *ཡོད* the (village) is situated
 on a mountain spur. 2. full, entire :
 3. 2. *ཆེན་པོ་གཅིག་གི་ཡོད་ཀྱིས་ཀློང་པ་སྒྲུབ་པ་འདི་ལྟར་*
srog-chags geig bsad-kyan sdig-pa sgaṅ-
kha re so-sor yon even if (you) kill one
 living being there will be the full (amount
 of) sin in each separate case.

མཁའ་ཁུལ་ *sgaṅ-khul* acc. to *Jā.* same as
མཁའ་ཁ་ *sgaṅ-kha.*

མག་གི་མེད་ *sgaŋ-gi-liñ* a species of partridge.

གང་མཐོན་པོ་ *sgan mthon-po* a high hill.

མྱོང་བ *sgaṅ-wa*, pf. བསྐྱེས *bṣgañs*, fut. བསྐྱེད་ *bṣgañ*, to grow or become full (*Cs.*): ལྷ་མེད་ རྩ་མོང་ *bud-med na so-sgañ* a full grown woman; marriageable girl.

མང་བུ་ *sgan-bu* full quantity; entire piece:
ང་ཀྱུ་མང་བུ་འདུ་མ་རྩུ་ཏམ་ has not his pride
been entirely broken-down within (A.
11).

झद'गर्भद' *gyañ-guṇ* उन्नत-निम्नस्थल ele-
vations and depressions on a hillside.

སྒངས *sgaŋs* पुलिन 1. bank or elevated place on the margin of a river. 2. n. of districts in S.E. Tibet.

སྒྱེ་བ་འདྲ་ *sgab-hdre* a class of demon; a ghost that remains concealed: རྒྱལ་མ་འཆད་ལྷག་མ་དང་མཐུན་པམ་སྒྱེ་བ་འདྲ་བཟླ་དྲ་ *snags-hchañ lugs-dañ mthun-pas sgab-hdre bskrad* if the Tantrik priest properly performs exorcism, the ghosts are scared away.

1. *sgab-pa* 1. secondary form of རྒྱེས་པ་ *hgebs-pa*, to cover; covering: བྱ་མཚན་བྱ་ལ་རྒྱེས་པ་ *bya-mas bu-la sgab-pa* the covering of a young bird by its mother. 2. གོས་རྒྱུ་ *gos-sgab* skirt or lap of a coat; གོས་ཐུང་ *sgab-thun* a short skirt.

མཁུ *sgam* མཁུཔ།, མཁུཔ།, མཁུཔ། box, trunk, chest; also the testes: **མཁུ་མཁུ་མཁུ་** *sgam-ego mañ* a chest of drawers; **མཁུ་མཁུ་** *leags-sgam* an iron-chest; **མཁུ་མཁུ་** *ko-sgam* a leather trunk; **མཁུ་མཁུ་** *ro-gams* or **མུ་མུ་** *spur-sgam* a coffin.

Syn. **མུ་མུ་** *sgrom*; **མུ་མུ་** *snod*; **མུ་མུ་** *mdsod*; **མུ་མུ་** *sgrom-bu*; **མུ་མུ་** *bañ-pa*; **མུ་མུ་** *thab-sgrom*.

མུ་མུ་ *sgam-chuñ* a small box.

མུ་མུ་ *sgam-pa* = **མུ་མུ་** *zab-pa* མུ་མུ་ deep; profound; **མུ་མུ་མུ་** *mi sgam-pa* = **མུ་མུ་མུ་** *mi zab-pa* shallow; not deep.

མུ་མུ་ *sgam-po*, adj. full or fully accomplished; one who is deep: **མུ་མུ་མུ་མུ་མུ་** *Rgyal-po Sroñ-btsan sgam-po*, King *Sroñ-btsan* who was *Sgam-po*, i.e., fully accomplished. Acc. to *Sch.* prudent, quiet: **མུ་མུ་མུ་** *blo sgam-pa* = **མུ་མུ་མུ་མུ་** *thugs çin-tu sgam-po* he (the prince) was very profound.

མུ་ *sgar*, defined as **མུ་མུ་མུ་མུ་མུ་མུ་** *gur mañ-po phub-naṣ ḥsdaḡ-pa*, pitching many tents (at a place); camp; encampment; **མུ་མུ་** *sgar* a military encampment; **མུ་མུ་** *sgar* to encamp; to pitch a camp.

མུ་མུ་ *Sgar-snañ* respectable men.

མུ་མུ་མུ་ *sgar-miñ* (མུ་མུ་ *ḥso-sgra*) watch-word; parole (*Jü.*).

མུ་ *sgal* a load that is carried on the back; load of a beast of burden; **མུ་མུ་** *rtasgal* a horse-load; **མུ་མུ་མུ་** *çin-rtahi sgali* cart-load; waggon-load.

མུ་མུ་ *sgal-rta* pack-horse.

མུ་མུ་མུ་ *sgal-phyugs* beast of burden.

མུ་མུ་མུ་ *sgal hphañ-wa* to throw a load off; **མུ་མུ་མུ་** *sgal ḥbogs-pa* to take out a load; **མུ་མུ་མུ་** *sgal ḥsrañ-wa* to adjust or balance a load.

མུ་མུ་ *sgal-pa* 1. the back of man or beast of burden; **མུ་མུ་མུ་མུ་མུ་** *rgyab-la ḥkhur-naṣ ḥgro-wa* = **མུ་མུ་མུ་མུ་མུ་** *sgal-pa la ḥkhur-te ḥgro* the carrying a thing on one's back. 2. the small of the back; **མུ་མུ་** *sgal-ḥdabṣ* the lumber region. 3. croup; crupper.

མུ་མུ་ *sgal-wa* to carry a load (on one's back) or to cause a load to be carried on the back of a beast of burden; **མུ་མུ་མུ་** *sgal ḥgel-wa* to put on a load.

མུ་མུ་ *sgal-rma* a sore on an animal's back caused by the load.

མུ་མུ་མུ་ *sgal-tshigs* the spine in general; the backbone of a beast of burden.

མུ་མུ་མུ་མུ་མུ་ *sgal-tshigs ñi-çu rtsa ḥrgyad* the twenty-eight joints in the backbone; **མུ་མུ་མུ་མུ་མུ་** *mi-yi sgali-tshigs* the joints in the human spinal column.

མུ་མུ་མུ་མུ་མུ་ *sgal-tshigs ñi-çu rtsa-ḥshi* there are twenty-four joints in the backbone of a beast of burden.

མུ་མུ་མུ་མུ་ *sgal-tshigs srañ-wa* a beast of burden of which the backbone is straight, i.e., not bent by work.

མུ་མུ་ *sgir-mo* **མུ་མུ་** *sgor-sgor* མུ་ round; orb-like; globular.

མུ་ *sgu*, adj. bent; **མུ་མུ་** *sgu-stegs* 1. a foot-stool. 2. acc. to *Sch.* elbow; angle.

མུ་མུ་ *sgu-rdo* sling-string, explained as **མུ་མུ་མུ་མུ་མུ་** *hur-rdo ḥphan byed-kyi thag-pa* the string that is coiled round a stone for flinging it; a sling.

མུ་མུ་མུ་ *sgu-phyogs* (**མུ་མུ་མུ་** *sgye-phyogs*) = **མུ་མུ་མུ་མུ་མུ་** *mdun-la khyog-pa* bent-forward: **མུ་མུ་མུ་མུ་མུ་** *sgye-phyog sgu-phyogs çes-pa çin-tu gccs* those that are bent forward and bent round were valuable? (*Jig.*).

མོ་ཁྱུང་ *sgo-khuf* opening of the door; an apperture in a door; མོ་ཁྱུང་གི་གསེས་ཁང་ *sgo-khañ stcñ-gi qsil-khañ* the verandah room on the porch of a house.

མོ་ཁྱི *sgo-khyi* watch-dog.

མོ་ཁའོར་ *sgo-hkhor* hinge of a door or gate; the pivot on which the door turns.

མོ་ཁྱེགས་ *sgo-glegs* a small beam used to bar or bolt a door.

མོ་འགྲམ་ *sgo-hgram* the space near the door.

མོ་རྒྱབ་ *sgo-rgyab* the space behind the door or within the door.

མོ་ཁྱེགས་ *sgo-glegs* རྡུ་རྒྱུ་ལྟ་, བཟུང་, བཟུང་ the board or plank of a door; the lintel; frame work on the four sides of a door [a bier, the bed on which a dead body is carried]S.

མོ་ཁྱུང་ *sgo-ha* རྩམ་ eggs, spawn; མོ་ཁྱུང་ *sgo-ha-can* egg; producing or possessing or having spawn.

མོ་ཁྱུང་མཐོང་ *sgo-hahi mdsod* རྩམ་ the testicles.

མོ་ཁྱུང་ *sgo-lcags* རྡུ་རྒྱུ་ལྟ་ the lock of a door.

མོ་ཁྱུང་ *sgo-chor*, v. མོ་ཁྱུང་ *sgo-spe*.

མོ་ཁྱུང་ *sgo-sñod* = མོ་ཁྱུང་ *sgo-sñod* cummin seed.

མོ་བཟླ་ *sgo bsñan* n. of a Bon deity who has eighteen hands and holds eighteen different weapons of war, which are as follows:—(1) བཟླ་པའི་རྩམ་ *bteg pahi mdab* an arrow for shooting; (2) བཟླ་པའི་རྩམ་ *hbugz pahi mduñ* a spear to pierce with; (3) བཟླ་པའི་རྩམ་ *gcog pahi sta-re* an axe to split with; (4) བཟླ་པའི་རྩམ་ *gcod-pahi gra-sta* a chopper to cut off; (5) བཟླ་པའི་རྩམ་ *hthub-pahi ral-gri* a sword to cut into pieces; (6) བཟླ་པའི་རྩམ་ *bstim-pahi chu-gri*

a dagger to pierce through; (7) བཟླ་པའི་རྩམ་ *hehog-pahi tho-lum* a cannon ball for battering in; (8) བཟླ་པའི་གསེས་ཁང་ *hbugz-pahi qsor-chen* a pin to bore through; (9) བཟླ་པའི་གསེས་ཁང་ *hbral-wahi sog-le* the saw to separate or cut asunder; (10) བཟླ་པའི་གསེས་ཁང་ *dgra-wahi spu-gri* a razor-knife to cut the enemy; (11) བཟླ་པའི་གསེས་ཁང་ *hskor-wahi hkhoro* a disk to whirl round; (12) བཟླ་པའི་གསེས་ཁང་ *sgyur-wahi ya-lad* an armour to ward off; (13) བཟླ་པའི་གསེས་ཁང་ *ñam-thag gcod-pahi ka-ma-li* a sword to cut off; (14) བཟླ་པའི་གསེས་ཁང་ *sreg-pahi qtar-to*; (15) བཟླ་པའི་གསེས་ཁང་ *hchiñ-wahi lcags-sgrog* iron chain to bind with; (16) བཟླ་པའི་གསེས་ཁང་ *dpal-zer-gyi chu-khol* boiling water; (17) བཟླ་པའི་གསེས་ཁང་ *hod-zer-gyi me dpuñ* a heap of glowing fire; (18) བཟླ་པའི་གསེས་ཁང་ *drag-rtsal gyi thog-mdah* a thunder-bolt for chivalrous exercises.

མོ་གཏན་ *sgo-gtan* a bar or bolt of a door; མོ་ཁྱུང་ *sgo-them* threshold; also the head-piece of a door.

མོ་ཁྱུང་ *sgo-dar* the scarf that is attached to the door at the time of a marriage in Sikkim.

མོ་ཁྱུང་ *sgo-deb* enumeration of persons; the counting of persons of a village or town, &c.

མོ་གཏན་ཐུང་མན་ *sgo-gdan zuñ-can* རྩམ་ a circular disk with string attached to it that is put on each side of the door to open it by the hand.

མོ་ཁྱུང་ *sgo-hgrig* door-frame; window frame.

མོ་ཁྱུང་ *sgo-ldah* each side of the door.

མོ་ནག་ *sgo-nag* the dark door, i.e., the door of the dark room where a dead body is kept before disposal (*D. cel. 8*).

མོ་ནམ་ *sgo-rnam* a single board, i.e., of the floor.

མོ་པ *sgo-pa* དཔེ་བཤེར་པ་, or མོ་དཔོན *sgo-dpon* or མོ་བདག *sgo-bdag* 1. the door-keeper, porter; 2. also the headman of the village.

Syn. མོ་སྤྱང་ *sgo-sruñ*; མོ་སྤོང་ *sgo-skyoñ*; ཆབ་མོ་བ *chab-sgo-wa*; མོ་ཡི་མེལ་ཆེ་མཁན་ *sgo-yi mel-tshe-mkhan* (*Mñon.*).

མོ་ཕུར་ *sgo-pur* fore-skin; prepuce.

མོ་པོ་ *sgo-po* also མོ་པོ་ *sgo-bo* outward looks; stature; bodily appearance (*Jü.*); རྒྱ་མོ་ *skye-ego* the face; countenance; རྒྱ་མོ་ལགས་ *skye-ego-lags* a beautiful face; ལན་མོ་ *shan-ego* an ugly face.

མོ་ཤང་ *sgo-shan* 1. lintel. 2. མོ་ཡི་མེལ་ཤང་པའི་ཆུ་འབྲེལ་པ་ཡང་ཡོད་ *sgo-yi them-pa shan-pahi rnal-hbyor-pa yañ-yod* there are even *yogi* who have only left the lintel and threshold of their home (and no more).

མོ་ཤེ་ *sgo-she* a projection of the roof of a house above the principal door of a house, under which one can sit or sleep, or where servants wait: དྲ་རུབ་བེ་ཀྱ་མའི་མོ་ཤེ་འི་དག་ཏུ་རྟལ་ *do-nub bi-kra-mahi sgo-shehi hog-tu ñol* (*A. 130*) to-night sleep under the portico of Vikramas'ila.

Syn. མོ་སྤྱར་ *sgo-skyar*; མོ་མཚར་ *sgo-mchor*; མོ་འབྲེལ་ *sgo-hbyar* (*Mñon.*).

མོ་པར་ *sgo-phar*, མོ་རིམ་མང་པོ་ *sgo-rim mañ-po* the name for a series of doors.

མོ་འཕར་ *sgo-hphar* ཀཔའཏ-ཕུཅ, v. མོ་ཐུགས་ *sgo-glegs* [the junction of the leaves of a door] *S.*

མོ་བ་ *sgo-wa* pf. བཞོ་ *hsgo* also བཞོས་ *hsgos*, to say; to speak, mostly to bid; to order (used in old works, now become obsolete).

མོ་འབྲེལ་ *sgo-hbyar*, v. མོ་ཤེ་ *sgo-she*.

མོ་འབྲེལ་ *sgo-hbyed* a kind of grass used as a medicine in eye-disease (*Sman. 353*).

མོ་མ་ *sgo-ma* 1. panel or square of a door; the fold of a folding door. 2. = གཏོར་རྒྱུ་མཁའ་

ཀྱི་མོ་སྤྱང་གི་ལྷ་ *gtor-rgyab skabs-kyi sgo-sruñ-gi lha*, the deity who guards the door on the occasion of offering *torma*; ལྷ་ལ་པ་ལེ་ཤེས་ཀྱི་མོ་མ་བཞིའི་མིང་ *sprul-pa ye-ces kyi sgo-ma bshihi min* the names of the four miraculous divinities (of the *Bon-po*):—(1) རྩ་གཏོན་དཀར་མོ་ལྷ་གསུམ་ཀྱི་བཟུང་འཛིན་ *Stag-gdon dkar-mo leags-kyu bandu-hdsin*; (2) ཕག་གཏོན་མེར་མོ་ལག་པ་ *Phag-gdon ser-mo shag-pa*, (3) མེར་གཏོན་དམར་པོ་ལྷ་གསུམ་མོག་ *Señ-gdon dmar-po leags-sgro*; (4) ལྷ་གཏོན་ལྷང་ཁྱུ་འབྲེལ་ *sbrul-gdon liañ khu dril-bu*.

མོ་མོ་ *sgo-mo* (1) a large door; a gate; castle-gate; town-gate; (2) the beginning: རྩ་སྤྱི་མོ་མོ་ *rtsis-kyi sgo-mo* the beginning of a new epoch.

མོ་ཅམ་ *sgo-tsam* a little (*Sch.*).

མོ་རྩ་ *sgo-rtsa* = མོ་འི་རྩ་བ་ *sgohi rtsa-wa* at the door; མོ་རྩ་ near or at the door.

མོ་མཚམས་ *sgo-mtshams* door-junction; also the chink left between a door-post and the door, when the latter does not perfectly fit.

མོ་འཕྲུག་ *sgo-hi lcog* རྒྱ་ཆུ་འཕྲུག་ raised place or stools placed on either side of a door [a place where four roads meet] *S.*

མོ་འི་མེལ་ *sgohi them-pa* the threshold.

མོ་ཡི་མེལ་ཆེ་མཁན་ *sgo-yi mel-tshe mkhan*, v. མོ་པ་ *sgo-pa*.

མོ་ཡིག་ *sgo-yig* 1. inscription. 2. lampoon; label on the door; sign-board. 3. a magisterial advertisement fastened at the door.

མོ་ར་བ་ *sgo-ra-wa* = མོ་སྤྱང་བ་ *sgo sruñ-wa* a door-keeper; a door-guard.

མོ་མོ་ *sgo-lo* 1. body. 2. face (*Jü.*).

མོ་བཀྱང་ *sgo bçad* = མོ་ལ་བཀྱང་པ་ *sgo-la bçad-pa* an inscription on the door; a sign-board.

མོ་གསུམ་ *sgo-gsum* the three media, i.e., of body (*ལུས་ luñ*), speech (*ངག་ ñag*), and the mind (*ཡིད་ yid*).

མོ་བསུངས་པ་ *sgo bserun-wa* = མོ་ར་བ་ *sgo ra-wa*
 藏人 a door-keeper.

མོག་མུ *sgog skya* or མུ་མོག་ *skya-sgog* white
 garlic used in medicine; *Allium nival*
Jacqm; མོག་ཇོན་ *sgog-sñon* a blue species of
 garlic, very common in the Himalayas,
 perh. *Allium rubellum* (Jä.); མོག་གཅིག་མ་ *sgog-*
gcig-ma a garlic grown on a single root;
 མོག་བཅུད་གཅུམ་ *sgog-bcud gsum* three species of
 garlic which have three different proper-
 ties:—(1) རོང་དམར་ *tsoñ-dmar* red onion; (2)
 མོག་མུ *sgog-skyä* the common white garlic;
 (3) མོག་ཇོན་ *sgog-sñon* the blue species of
 garlic.

མོག་ཉིང་ *sgog-tiñ* mortar; མོག་གཏུན་ *sgog-*
gtun pestle for bruising leek (Jä.).

མོག་ཏུམ་ *sgog-tum* or མོག་རྫོག་ *sgog-rdog* a
 number of garlic roots bunched in one.

མོག་པ་ I: *sgog-pa* ལམུན, རུའན་ garlic;
 leek; *allium*; རི་མོག་ *ri-sgog* *Allium sphaero-*
ceph a species of garlic growing wild in the
 hills of Tibet.

Syn. ཀུན་དོན་ *kun-doh*; རོ་ལྡན་ *ro-ltan*; གུན་ཏུན་
gun dñun; སྟེན་ *sñen*; སྟེན་ *sgen*; ལྷ་མིན་ཁྲག་
lha-min khrag; ལྷ་ཁོ་ལོ་མོས་ *kla-klohi spos*
 (Mnon.).

མོག་པ་ II: acc. to Cs. pf. བསྒྲགས་ *bsgags*,
 fut. བསྒྲག་ *bsgag*, to make one swear; མོག་པ་
sgog-po one that makes a person swear
 (Jä.).

མོག་གཞིམ་ *sgog-gsil* a single garlic root or
 seed.

མོང་ I: *sgon* also མོང་ར་ *sgon-ñä* an egg.
 In Sikkim “*sgon-do*” (Snd. Hbk.).

མོང་ II: n. of a country, prob. ཀོང་པོ་
Koñ-po.

མོང་མུས་ *sgon-skycs* = མོང་ལས་མུས་པ་ *sgo-ñä-*
las skycs-pa བཞུང་ན་ born of or produced
 from an egg.

མོང་མི *sgon-spri* the white of an egg or
 more properly the thin film which wraps
 the contents of an egg.

མོང་ཐོག་པ་ *sgon thog-pa* n. of a plant.

མོང་པ་ *sgon-wa*, pf. བསྐྱངས་ *bsgonñs*, fut. བསྐྱང་
bsgonñ, imp. མོང་ (ས) *sgon* (s) or མོངས་ཤིག་ *sgonñs-*
gig བྱིཙ་ 1. to make in tea balls to eat; to
 make round balls of dough (Cs.). 2. to
 hide; to conceal (a thing) (Sch.). 3.
 མོངས་པམ་མོང་མོ *sgonñs-paham sgor-mo* a
 laughing speech or exclamation.

མོང་ཡས་ *sgod-yaś* n. of a numeral སམ་
 རྩ་བ་བྱང་མོང་ཡས་ (*Ya-sel*).

མོབ་མོབ་ *sgob-sgob* unable; deficient;
 wanting in strength (Sch.).

མོམ་ *sgom*, རྩོམ་པ་ *sgom-pa*.

མོམ་ཅན་ *sgom-chen* 1. a Buddhist ascetic
 who remains absorbed in deep meditation.
 2. species of fieldmouse, *Lagomys badius*,
 so called from its hybernating disposition.
 See Hooker's Himalayan Journals.

མོམ་ཏེས་པ་ *sgom ñes-pa* = སེམས་ལ་བསམ་ལུགས་ཏེས་པ་
semñ-la bsam-lugs ñes-pa or རྟོན་པ་ *nor-wa*, to
 blunder in meditation.

མོམ་ཐག་ *sgom-thag* རྟོག་པར་ meditating-
 cord; a long piece of cloth about four
 inches wide which is worn by the *Yogi*
 when he sits in meditation; it is stretched
 round the neck and under the knees while
 sitting. About the 10th and 11th centuries
 A.D. Buddhist ascetics used to wear it in
 the manner the sacred thread is worn by the
 Brāhmans, passing round the right shoul-
 der to the side below the arm-pit: མོམ་ཐག་ཅན་
 པ་ཞིག་ནི་དབྱང་པ་ནས་མཆན་དུ་ག་གར་བཅུག་ let a large
sgom-thag pass from the shoulders over
 the bosom (A. II). Acc. to Jä. a cord
 or rope is slung round the body in order

to facilitate the effort of maintaining an erect and immovable posture during meditation, which expedient of course is scorned by the more rigid devotees.

སྒྲོམ་པ་ *Sgom-pa* n. of a section of the school of monks called སེར་བྱས་གྲྀ་མང་ *Ser-byas gr̥ha-tshān* of Tibet (*Loñ.* 3 16).

སྒྲོམ་པ་ *sgom-pa* མཁུ་ལུ་, vb. pres. སྒྲོམ་གྱིན་ *sgoms-gyin*, or སྒྲོམ་བཞིན་ *sgom-bshin*, pf. བསྒྲོམས་ *bsgoms*, fut. བསྒྲོམ་ *bsgom*, imp. སྒྲོམ་ *sgom* or སྒྲོམས་ *sgoms*, resp. ཐུགས་སྒྲོམ་ *thugs-sgom* 1. originally to fancy, imagine; now to meditate, contemplate systematically (c. accus. and dat.); to have; to entertain; to re-produce (in one's mind), with the accus. termin. or with double accus. 2. sbst. སྒྲོམ་པ་ *sgom-pa*, has come to signify systematic meditation of the Buddhist saint. Four degrees of this meditation are to be distinguished, viz., ལྷ་པ་ *lta-pa* contemplation; སྒྲོམ་པ་ *sgom-pa* meditation, properly so called (which requires གསལ་དང་མེ་རྟོགས་མ་གཤེདས་གཟུམ་ *gsal-dan mi-rtogs ma-gyeñs gsum*, i.e., that it be so performed in a clear and decided manner without suffering one's self to be disturbed or distracted by anything); the third degree རྟོག་པ་ *spyod-pa* consummation; and འབྲས་བུ་ *hbras-bu* fruition.

སྒྲོམ་པ་པ་ *sgom-pa po* = སྒྲོམ་བྱེད་ *sgom-byed*, i.e., སྒྲོམ་མཁན་ *sgom-mkhan* an ascetic who meditates.

སྒྲོམ་པ་མང་ *Sgom-pa tshān* the term used in Amdo to signify སྒྲོམ་ཅན་ *sgom-chen*, a Buddhist ascetic who meditates, &c.

སྒྲོམ་བྱ་ *sgom-bya* and སྒྲོམ་རྟེན་ *sgom-rten* the object of meditation.

སྒྲོམ་འབྲེག་ *sgom-hbrog* 1. the wilderness or solitude where hermits dwell for meditation. 2. holly in Sikkim (*Jā.*)?

སྒྲོམ་ཡན་ལག་ *sgom yan-lag* རྒྱུ་མཉམ་པ་: a branch or form of ascetical meditation [lit. burn-

ing the limbs; it is a kind of penance in which the whole body is exposed to four heaps of fire in four quarters and to the sun on the head] *S.*

སྒྲོམ་ལམ་ *sgom-lam* the practice of ascetical meditation, also སྒྲོམ་གྱི་ལམ་ *sgom-gyi lam*, the way to *Nirvāṇa* by means of meditation: མ་གཏོས་པ་དྲི་མ་མེད་པ་ནས་སྒྲོམ་ལམ་ལ་བྱགས་ from the second stage of perfection free from defilement he entered on the practice of meditation.

སྒྲོམ་ཤིང་ *sgom-ñiñ*, རྟོག་པ་ལྷན་ the stick on which the ascetic fixes his gaze while engaging himself in meditation.

སྒྲོམ་གཟུམ་ *sgom-gsum* three kinds of སྒྲོམ་པ་ *sgom-pa* or mystical meditation, viz.:—(1) meditation performed in the three, four or six periods into which a day may be divided for that purpose ཐུན་སྒྲོམ་ནི་, ལས་དང་པོ་དུས་གཉེན་པོ་མར་འདེབས་ཀྱི་དུན་པ་ཡིན་པས་, ཐུན་རྩམས་བྱེ་ལ་བསྒྲོམ་པ་པོ་ *thun-sgom-ni, las dan-po dus gñen-po phar hdebs-kyi dran-pa yin-pas, thun-tshams phye-la bsgom-paho*; (2) ངང་སྒྲོམ་ནི་, མྱོང་རྒྱུར་འདེབས་ཀྱི་དུན་པ་ཡིན་པས་, འཁྱོ་འདུག་ཤ་ཉལ་ལས་ཐུད་ཅི་བྱས་ཀྱང་འབྲལ་མེད་དུ་ངང་གིས་གནས་མོ་ *ñan-sgom-ni, myoñ-tshur hdebs-kyi dran-pa yin-pas, hgro-hdug za-ñal las spyod ci-byas-kyāñ hbral med-du ñan-gis gnas-so, ñom-ni* ཅི་ཡང་མེད་པ་ལ་ངང་དང་ངང་གིས་ངང་ལག་བསྐྱེད་བསྐྱེད་ *sgom-ni ci-yañ med-pa la ñan-dan ñan-gis ñan-thag bsriñ-bšreñ*; (3) ཁྱོང་སྒྲོམ་ནི་, རྒྱུར་ལས་མུ་འག་ཚད་པས་, བསྒྲོམ་བྱ་སྒྲོམ་བྱེད་ཀྱི་སྒྲོ་དང་བྲལ་བའི་ *kloñ-sgom ni, nañ-sems mu-thag chod-pas, bsgom bya-sgom-byed-kyi blo-dan bral-waho.*

སྒྲོམས་ *sgoms* (ལྷ་ལྷ་པ་ *lha lta-pa*) མཁུ་ལུ་ a deity thought of for propitiation.

སྒྲོར་ *sgor* a spindle in a turning-lathe (*Jā.*).

སྒྲོར་སྒྲོར་ *sgor-sgor* round.

སྒྲོར་སྒྲོར་འབྱེལ་ *sgor-sgor hkhyl* forming into an eddy or whirlpool (*ñag.* 12).

སྒོར་བ *sgor-wa* 1. pf. and fut. **བསྒོར** *hsgar* to boil down; to condense by boiling, e.g., **བུ་རམ་** *bu-ram* sugar. 2. to turn on a lathe (*Jā.*).

སྒོར་མེད *sgor-med* without interruption or break: (**རིས་མེད་ལམ་འགྲོ་** *ris-med lam-hgro*) to go on a journey without break, i.e., without having to turn back.

སྒོར་མོ *sgor-mo*, v. 1. **སྒོར་མོ** *sgor-mo*. 2. རྒྱུ་མོ་ a ball, globe; also a disk; hence an Indian *rupee* is called **ཕྱི་ཁྱིད་སྒོར་མོ་** *phyi-glin sgor-mo*; **བུ་རམ་སྒོར་མོ་** *bu-ram sgor-mo* a ball of treacle; **སྒོར་ཐིག་** *sgor-thig* a pair of compasses; **སྒོར་ཐིག་ཕྱི་བུ་** *sgor-thig phyi-wa* or **ཕྱི་ལ་** *phyed-ka* semi-circular (*Cs.*; *Schtr.*).

སྒོས་ *sgos* = **སྒོར་དུ་** *sger-du* or **ལྷག་པར་** *lhag-par*, specially, particularly, chiefly, &c.; in compounds and as adverb: private, separate, distinct; also as opposed to **ཁྱི་** *spyi*, e.g., **ཁྱི་གཏུགས་** *spyi-gdugs* a parasol for several persons; awning; shelter; **སྒོས་གཏུགས་** *sgos-gdugs* a parasol for one person; **སྒོས་ཤལ་** *sgos-skal* share of a single person; individual lot.

སྒོས་ཁུར་ *Sgos-khur* རྒྱུ་ལྷག་པར་གྱི་མིང་ n. of a yi-dwag or *preta*.

སྒོས་པ་ *sgos-pa* to choose; to find the right thing (*Sch.*).

སྒོས་སུ་ *sgos-su* or **སྒོས་** *sgos* adv. = **ཁྱིད་པར་དུ་** *khyad-par du* or **སྒོར་དུ་** *sger-du* (opposite to **ཁྱིར་** *spyir*), particularly, especially. **སྒོས་ཀྱི་དཔོན་** *sgos-kyi dpon* a subaltern officer (*Cs.*): **སྒོས་ཐུ་བཀའ་གདམས་ཀྱི་བཟན་པ་རིན་པོ་ཅེ་** *sgos-su bkah-gdams-kyi bstan-pa rin-po che* particularly the precious doctrine of the *Bkah-gdam-pa* School (*A. 124*).

ཁྱིག་གུ་ *sgyig-gu* or **ཁྱིུ་** *sgyihu* a bag, purse: **ཁྱིག་གུ་མང་པོ་འཛིན་པར་དུ་སོང་ནས་** *sgyig-gu chad pohi dwan-du soñ-nas* our purse being in the

way of breaking, i.e., at low ebb; **དངུལ་ཁྱིག་** *dñul-sgyig* purse to keep silver pieces.

ཁྱིད་བ *sgyid-wa*, pf. **བཁྱིདས་** *hsgyid-nas*, fut. **བཁྱིད་** *hgyid*. 1. ལྷུ་ to yawn, gape.

Syn. **ཁྱིད་བ་** *hgyid-wa*; **ཁྱེན་བ་** *glal-wa* (*Mñon.*).

ཁྱིད་ *sgyid* 1. the hollow of the knee; bend of the knee; or **ཁྱིད་པ་** *sgyid-pa* knee-joint; **ཁྱིད་པ་གཙང་པ་** *sgyid-pa geod-pa*, to lame the knee-joint; hamstring (a horse). 2. the calf (of the leg).

ཁྱིད་ཁུར་ *sgyid-sgyur* ལྷུ་ལྷུ་ idleness; langour: **ཁྱིད་ཁུར་ནི་བྱ་བ་གཅིག་ཀྱི་འབྲེལ་གཅིག་ཀྱི་པ་ནི་** *ལེ་མོ་ངན་པ་* (*Nag.*) **ཁྱིད་ཁུར་** *sgyid-sgyur* is the vicious indolence of beginning a new work before he has finished the one he has in hand.

ཁྱིད་ཁུར་པ་ *sgyid-skyur-pa* acute pain in the knee and leg, e.g., of a woman with child.

ཁྱིད་ཁྱེན་ *sgyid-khuñ* the hollow of the knee.

ཁྱིད་ཁྱེན་པ་ *sgyid-khyol* one lame in his legs (*Cs.*).

ཁྱིད་འཁྱིལ་ *sgyid-hkhril* འཁྱིལ་འཁྱུག་ (lit. raised knee, that is, squatting and doing nothing) langour; laziness.

Syn. **ཁྱིད་སྒོས་** *sgyid-sñoms*; **ཁྱིད་ལུག་** *sgyid-lug*; **མགས་པ་** *rmugs-pa*; **འཇས་པ་** *hjas-pa* (*Mñon.*).

ཁྱིད་བུ་ *sgyid-bu*, also **ཁྱིད་བུ་** *sgyed-bu* ལྷུ་ a hearth, fire-place, consisting of three stones on which the kettle is placed; **ཁྱིད་ལུག་** *leags-sgyid* iron trevet, tripod, cf. **ཁྱིད་པོ་** *sgyed-po*.

ཁྱིད་ལུག་པ་ *sgyid-lug-pa* ལྷུ་ལྷུ་ slothful; idle *Cs.* and *Lex.* **འཛིན་པར་ལྱེད་** *yiñ shum-pa* prostrate with fatigue or mental lassitude.

མྱེར་རྒྱུ་ *sgyir-rkan*, ལོ་མ་དང་གུར་སྐྱེས་ཀྱི་མཐའ་
ལ་འདྲིལ་བཅད་བའི་མཐའ་བཅག the fringe that is
attached to the border of robes or of
tents, &c.

མྱེ *sgyu* = ལོ་ལོ་མྱེ *gyo-sgyu* craft; decep-
tion; pretext. མྱེ་ཅན *sgyu-can* artful;
crafty; cunning (*Cs.*).

མྱེ་འབྲུལ *sgyu-hphrul* माया magical decep-
tion; མྱེ་འབྲུལ་མ *sgyu-hphrul-ma* माया the
name of Gautama, Buddha's mother.

མྱེ་མ *sgyu-ma* माया illusion; fancy;
imposition whether natural or intentional;
མྱེ་མ་མཁན *sgyu-ma mkhan* मायाकार a juggler;
མྱེ་མ་ཅན *sgyu-ma-can* तण्डक an imposter;
one who plays deception; མྱེ་མ་ཁྱེད *sgyu-ma*
lta-bu मायौपम like illusion; illusive; མྱེ་མ་
སྤྲུལ *sgyu-ma sprul-wa* to exhibit a false
show (*Cs.*): ངས་རྣམ་དཔལ་མས་མྱེ་མར་ཤེས་ *naś*
nañ-wa thams-cad sgyu-mar ces I know
that all phenomena are only illusions.
མྱེ་མ་བྱེད་པ *sgyu-ma byed-pa* मायावी, मायादक्ष
one dexterous in magical show; a magician;
མྱེ་མ་མེད་པ *sgyu-ma med-pa* अमायावी free from
guile; guileless; མྱེ་མའི་རྒྱུ *sgyu-mahi nor*
illusive riches, hence general wealth: མྱེ་
མའི་རྒྱུ་ལ་ཚག་ཤེས་མེད་, རྒྱུ་ལས་བསགས་ཀྱི་དུ་ལུས་, རང་
གིས་བསགས་ཀྱི་དུ་གནས་ཀྱིས་ལྷོད་ the mind is not sa-
tisfied with the illusive wealth, though
accumulated by desire it remains behind,
and though acquired by yourself it is
enjoyed by others.

མྱེ་མའི་དཔེ་བཅུ་གཉིས་ *sgyu-mahi dpe-bcu-gñis*
the twelve expressions illustrative of illu-
sion:—(1) མྱེ་མ་ཁྱེད *sgyu-ma lta-bu*; (2) ཅུ་མེ
chu-zla the image of the moon in water;
(3) མེག་ཡོར་ *mg-yor* scenes that appear in a
vision; (4) མེག་ལྷོ་ *snag-rgyu* mirage; (5) མི་
ལམ་ *rmi-lam* dream; (6) སྒྲ་བརྒྱན་ *sgra-brñan*,
echo; (7) དྲི་མའི་ཁྱོད་ཀྱི་ *dri-zahi groñ-khyer*
castle in the air; (8) མེག་འབྲུལ་ *mg-hphrul*;

(9) དབང་བའི་གུ *duan-pohi gshu* rain-bow; (10)
མོག་ *glog* lightning; (11) ཅུ་བར་ *chu-bur* bub-
ble; (12) མེ་མོང་གི་གཟུགས་བརྙན་ལྟ་བུ་ *me-loñ-gi*
gzugs-brñan lta-bu reflection or reflected
image in a mirror.

མྱེ་རྩལ་ *sgyu-rtsal* कला art, skill, dexterity:
མྱེ་རྩལ་གནས་ཀྱི་དང་པོར་རྒྱུར་ *sgyu-rtsal gnas-kyan*
drañ-por rgyur कलालयोर्धि सरल though
dexterous (artful) he was sincere. There
are 64 arts, of which 30 are distributed in
handicrafts, 18 in music, 7 in singing,
9 in dancing.

མྱེ་རྩལ་མ *sgyu-rtsal sa* = རྒྱལ་བའི་རྒྱུ་དཔལ་ *rgyal-*
pohi skyed-tshal the royal gardens where in
ancient time kings used to try feats of
arms, etc. (*Mñon.*).

མྱེ་ལུས་ *sgyu-lus* 1. the immaterial
body of the soul while in the *Bardo*.
2. the animal and human body in general,
inasmuch as it is only an apparent body;
a phantom, when considered from a higher
philosophical point of view.

མྱུག་མོ་ *sgyug-mo* चाग्ररी, असा, अग्र
mother-in-law; མནར་མྱུག་ *mnah-sgyu* both
daughter-in-law and mother-in-law: མྱུག་མོས་
བསྐྱེད་པ་ *sgyug-mos bsruñs-pa* चाग्ररी-रक्षिता
watched by one's mother-in-law.

མྱུར་བཞོད་ *sgyur-bkod* strong advice.

མྱུར་བ་ *sgyur-wa* वर्त्तन, pf. and fut. བསྐྱེད་
bsgyur, trans. form of འཕྱར་བ་ *hgyur-wa*. 1.
to transform, alter, change (colour, one's
mind); to correct; to translate; to revise.
2. to cast aside; to dissuade, divert;
to turn; to cause to turn; འཕོར་ཕྱོད་མྱུར་བ་
hkhor-lo sgyur-wa or མྱོར་བ་ *skor-wa* to
turn a wheel; མྱོད་མྱུར་བ་ *skad sgyur-wa* to
vary or modulate the voice, also to
hum a tune; to sing or whistle. 3.
to govern, steer, control: རྩེ་ཁྱེད་ཀྱིས་མྱུར་
rtahi-kha srab-kyis sgyur a horse's mouth
by a bridle: འདྲོད་ཆགས་རན་པས་ཁྱུར་ *hdod-*

chags śan-pas kha-sgyur he is governed
by evil passions; ཁམ་ལོ་སྐུར་བ་ *kha-lo sgyur-wa*
to govern; also a driver; ཁམ་ལོ་ཤོང་རྩ་སྐུར་བ་
kha-lo ṣiñ-rta sgyur-wa to drive a carriage;
དབང་སྐུར་བ་ *dwañ sgyur-wa* to have command,
control of; to dominate; to command.

མེ *sgye* (མོད *snod*), धोकनि, प्रसेव a vessel
[a sack; a Cathern bottle] S.

མཉམ་པ་ལྟ་བུ་མཉམ་པ་ལྟ་བུ་ *sgye-sgur* crooked (*Sch.*).

ཐུགས་སྦྱོར་བ་ *sgyed-egyu sgyur-wa* द्विकुज
bent forward and hump-backed.

झुव *sgye-bo* वहिःकुञ्ज 1. hump-back;
 acc. to Jü. 2. one of the lower classes of
 officials or noblemen.

མྱེ་མོ་ *sgye-mo* བྱག་པ་ *khug-pa*, ལྷོན, ལྷུང
1. subst. a small pouch; རས་གྲུ་ *ras-sgye* a
bag of cotton stuff. 2. adj. quiet, gentle
(in Spiti) (*Jā.*).

3 *sgyeñu* a small bag.

སྒྲེད་པོ་ *sgyed-po* पत्त a small fire-place;
hearth-stone.

མྱེད་བྱ གཤེད་བྱ འུ་མི འ མཚའ་ཤིཏྲ
fire-place.

ཐོན་པ་ *sgyen-pa* to be on the move.

ཐག་པ་ *sgyel-wa*, pf. and fut. **བཐག་པ་**
bsgyel, transit. form of **བཅུག་པ་** *hgyel-wa*,
to throw down; to over-turn; to lay or put
down (a bottle, a book); to thwart (the
charm of an enemy); to kill (horses) (*Jā*).

ཕྱུགས *sgyogs* कट, लक्ष्यन्त्र a warlike engine to shoot darts or to fling stones with; mortar; cannon: **ཕྱུགས་ཀྱི་འཕུལ་འཛོལ་** *sgyogs-kyi hphrul-hkhor id*; **ཕྱུགས་རྩེ་** *sgyogs-rdo* stone flung from such a machine. **མེ་ཕྱུགས་** *me-sgyogs* and **རྩེ་ཕྱུགས་** *rdo-sgyogs* = cannon: **མེ་ཕྱུགས་** *me-sgyogs* now called **འབ་** *dob* in Tibet; **རྩེ་ཕྱུགས་** *rdo-sgyogs* a stone-thrower is used in Bhutan.

* རྩལ་མ་འདྲ་ *sgyogs-mdaḥ* यष्टि (Schr.; *Kālac. T.* 128) catapult.

ཁྱེད་བྱ་ *sgyoñ-wa*, pf. བུལ་པ་ *bsgyoñs*, fut. བུལ་ *bsgyoñ*, perh. originally = རྫོང་བྱ་ *sgoñ-wa* to hide. 1. to fill; to stuff (a sausage). 2. colloq. in *W.* to put into (the pocket): བྱ་ཕྱིར་ལྷོང་བྱ་ *gla-phyir sgoñ-wa* to return the wages due to another person (*Sch.*).

སྒྲ་ *sgra* (*da*) शब्द, वर्ण, ध्वनि, स्वर, गीत,
 घोषः, नाद, प्रतिध्वनि, टङ्कार 1. sound,
 noise, voice: སྒྲ་པ་ཟིན་པའི་སྒྲ་དང་མ་ཟིན་པའི་སྒྲ་གཉིས་
 ཡོད་ *sgra-la zin-pahi sgra-dan ma-zin-pahi*
sgra-gñis yod there are two kinds of sound,
 viz.:—ཟིན་པའི་སྒྲ་ *zin-pahi sgra*, i.e., sound that
 can be caught or heard and understood;
 མ་ཟིན་པའི་སྒྲ་ *ma-zin-pahi sgra* which cannot
 be heard or understood; indistinct sound;
 མིང་སྒྲ་ *min-sgra* a mere word. 2. word,
 syllable. 3. a language.

གླ་སྐྱ་མཁོ་ *sgra-skaḍ* sound ; voice ; fame ; གླ་
 གླ་སྐྱ་མཁོ་པ་ *sgra-skaḍ sñan-pa* sounding ; sono-
 rous .

མྱ་བརྩ་བ sgra bskyun-ica अल्पशब्दा one
who speaks few words.

མྱ་པར་ཤིང་ *sgra brya-pa* = རྒྱུག་ *hbrug* मतहडा
thunder.

* བསྟར་མར་པ་ལོ་ཙ་མ་ *Sgra-bsgyur mar-pa lo-
tsha* = མར་པ་ *Mar-pa* the translator and lo-
tsā-wa.

ཐག་ཐག་པ་⁴ *sgra sgrags-pa* (*da-dag-pa*) ཐག་
 ཐག་ the sound returned by the target
 when the arrow hits it.

མཁའ་མཁའ་པར་བྱེད་ *sgra sgrog-par byed* (*da-dog-par ceh*) रावण one who proclaims much; a great self-advertiser.

१. the famous. 2. n. of the king of *Lāṅkā* (Ceylon) with whom *Rāma* waged war, described in the epic of *Rāmāyaṇ* by *Valmiki*.

སྒྲ་སྒྲོག་པ་ *sgra-sgrog-pa* (*da-dog-pa*) to produce sounds, noises, etc.

སྒྲ་ངེས་པར་བྱེད་པ་ *sgra ñes-par sbyor-wa* = རྒྱལ་གྱི་སྒྲ་དག་པར་བྱེད་པ་ *tshig-gi sgra dag-par sbyor-wa* निर्वाण the correct formation of words.

སྒྲ་གཙན་ *Sgra-gcan* राहु, तमस्, कबन्ध 1. n. of an *Asura* demon, who fought with the gods and drank nectar obtained by churning the ocean. 2. fabulous planet of Chinese and Brahminical astrology which exercises malignant influences on the destinies of mankind; specially known by being at enmity with the sun and the moon, on whom it is continually wreaking vengeance. Eclipses are caused by *Sgra-gcan* swallowing the sun or moon. His different names are the following:—བསོད་ནམས་ལྷན་ *Bsoḍ-nams ldan*; མུན་པ་ཙན་ *Mun-pa can*; མཐོ་རིས་རྩེ་བྱེད་ *Mtho-ris snañ-byed*; བཟའི་ན་པ་ *Bzahi rna-wa*; མགོ་རྒྱུ་ *Mgo-zhum*; ལམ་ནག་ *Lam-nag*; སྒྲ་བའི་དབྱ་ *Zla-waḥi dgra*; བེད་གེ་མའི་བྱ་ *Señ-ge mohi bu*; སྒྲ་བ་འཛོམས་ *Zla-wa hjomṣ*; རྟེ་པར་འཕར་འགྲོ་ *Ñe-war hphar-hgro*; ག་ཟ་ *Ça-sa*; སྒྲིན་ལས་ནམ་རྒྱལ་ *Sprin-laṣ rnam-rgyal*; བྱ་རྟེ་རྒྱལ་ *Bra-ñe skyes*; ལམས་གཡུ་མ་ནམ་རྒྱལ་ *Khamṣ-gsum rnam-rgyal* (*Mñon*).

སྒྲ་གཙན་འཛོམས་ *Sgra-gcan-hḍsin* राहुल the only son of Gautama Buddha who, according to the southern Buddhists, was born on the day Siddhārtha left the world. According to the northern Buddhists he was conceived in the womb of his mother Yasodharā long before the renunciation took place, and saw light six years after, on the day when Buddha finished his six years asceticism, on the bank of the river Nairāñjanā; he was so named being born on the day when there was an eclipse.

*སྒྲ་གཙན་འཛོམས་བཞེས་གཉེན་ *Sgra-gcan hḍsin bḥeṣ-ḡñen* राहुलमित्र (*Schr.*; *Tā.* 2-249) [friend of Rāhula] *S.*

སྒྲ་གཙན་ལུས་འཛོམས་ *sgra-gcan lus hjomṣ* राहु-युक्तिमिद् the god who subdued Rāhu, the demon, by cutting him into two.

སྒྲ་ཆེ་ *sgra-che* far-famed, renowned; སྒྲ་ཆེན་ *sgra-chen* महारव great; sound; སྒྲ་ཆེན་པོ་ *sgra chen-po* महाराव high loud sound; སྒྲ་ཆེར་གྲགས་པ་ *sgra-cher grags-pa* well-known, famous; སྒྲ་ཉན་པ་ *sgra ñan-pa* to hear; to hear sound; སྒྲ་ཉམས་པ་ *sgra ñams-pa* चपशब्द sinking voice; low sound; སྒྲ་སྒྲིན་ *sgra-sñan* कलकण्ठ, श्री a well-sounding, agreeable voice; a guitar; སྒྲ་བཟླ་ *sgra-brñan* (བྲག་ཅ་ *brag-cha*) प्रतिश्रुत, प्रतिशब्द an echo.

སྒྲ་རྟག་ *sgra-tog* sound made by the tongue striking on the roof of the mouth: ཁོ་ལོ་མེ་མཐོང་བའི་ཆོ་ག་ཁྲག་གི་རྩ་ལ་རྟག་སྒྲ་རྟག་པ་ལ་ when I happened not to see him he by striking the roof of the mouth with his tongue signified the relish of meat, &c. (*Hbrom.* 118).

སྒྲ་དག་པ་ *sgra dag-pa* pure; clear-voiced.

སྒྲ་རྩན་ *sgra-don* शब्दार्थ meaning of a word.

སྒྲ་དག་པོ་ *sgra drag-po* निर्वात sound made by a sudden blow.

སྒྲ་ལྷན་ *sgra-ldan* 1. noisy. 2. (བྱ་རྟག་ *bya-rrog*) घोषा, घ्रांच met. a crow.

སྒྲ་ལྷར་ *sgra-ldar* sounding; sonorous.

*སྒྲ་བ་ *sgra-wa* भाषा (*Schr.*) [speech] *S.*

སྒྲ་འབྱེན་པ་ *sgra-hbyin-pa* पर्यायेण नदति; སྒྲ་འཛོན་པ་ *skadḥ hdon-pa* to resound, groan, cry loudly.

སྒྲ་བྱང་ལོ་ *sgra-byuñ lo* सस्तर [resounded] *S.*

སྒྲ་བྱིད་ *sgra-byed* sound-maker; སྒྲ་བྱིད་དོ་ *sgra byed-do* शब्दायते makes sound.

སྒྲ་དབྱངས་ *sgra-dḥyañṣ* निर्वाप pleasing tone; harmony; euphony (*A. k.* 111-8).

*སྒྲ་དབྱངས་རྒྱལ་པོ་ *Sgra-dḥyañṣ rgyal-po* (*Schr.*; (46 *B.*).

སྒྲ་དབྱངས་ལྷ་མོ་ *Sgra dḥyañṣ lha-mo* the Goddess Svarasvatī.

Syn. ལྷ་མོ་དབྱངས་ཅན་མ *Lha-mo dbyañs-can-ma*; དབྱངས་ཅན་མ *Dbyañs-can-ma*; ཅངས་སྒྲུབ་མོ་ *Tshañs-sras-mo*; མཚོ་བུང་ལྷ་མོ་ *Mtsho-byun lha-mo*; ཅངས་བཤེས་སྒྲུབ་མོ་ *Tshañ-wahi sras-mo*; དག་དབང་ལྷ་མོ་ *Nag-dwañ lha-mo* (*Mñon*).

ལྷ་མོ་མ *sgra sbyor-ma* a coalition or connection of letters.

ལྷ་མོ་སྒྲ *Sgra-mi-sñan* ལྷ་མོ་ of disagreeable voice. According to the fabulous geography of the Buddhists the northern continent which is said to be square in shape, and where a language is spoken not intelligible to the people of India.

ལྷ་མོ་ད *sgra-med* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ soundless; voiceless.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra-med sprin* a cloud without thunder.

ལྷ་མོ་མ *sgra-tsam* ལྷ་མོ་ only a voice.

ལྷ་མོ་ད *sgra-tshad* (ལྷ་མོ་དང་མ *sgra-dañ tshad-ma*) grammar and logic.

ལྷ་མོ་དེན *sgra-hdsin* = ལྷ་མོ་ *rnaica* ལྷ་མོ་ that catches the sound; the ear.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgrahi skye-gnas* ལྷ་མོ་ the origin or root of a word.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgrahi-rgyan* ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ metaphor in rhetoric.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgrahi sñe-ma* tender tones and half tones, &c.; also the name of a book (*Nag*).

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra hod-zer gsum* the three rays of sound which are incident on the soul in the *Bardo*: ལྷ་མོ་དང་མ *sgra-yiñ dñañs-so*; ལྷ་མོ་དེན *hod-kyiñ hjigs-so*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *zer-gyiñ srag-go*.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra-yi sde* ལྷ་མོ་ (*Schr.*; *Kālac. T. 124*) [soldiers of the adversary] S.

* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra-yi-gnas* = ལྷ་མོ་ *rna-ica* ལྷ་མོ་ the ear.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra-rig-pa* ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ the science of words; grammar [one versed in lexicography] S.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra-la mkhas-pa* ལྷ་མོ་ one versed in the science of words; a grammarian.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Sgra-sen rig-pahi blo-gros* = ལྷ་མོ་དབྱངས་ཅན་མོ་ *Hjam-dpal dbyañs* ལྷ་མོ་ a *Boddhisattva* and God of Learning of the northern Buddhists.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgra-gsal* ལྷ་མོ་ articulate; intelligible.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgrags* 1. together with; jointly. 2. n. of a place in Tibet.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Sgrags-kyi dar-phug* n. of a sanctuary situated in a rock-cavern of Tibet (*Deb. 74*).

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Sgrags-kyi Yan-rdson* district in *Lho-brag* in S. Tibet.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgrañ-ica* (*dag-ica*) pf. ལྷ་མོ་ *bsgrañs*, fut. ལྷ་མོ་ *bsgrañ*, imp. ལྷ་མོ་ *sgron* 1. to enumerate; to reckon up separately. 2. to upbraid; to reproach.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgral-ica* (*dal-ica*) 1. to cut into small pieces, viz., the picture of an enemy whom one wishes to destroy (*Jā.*). 2. ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *chu-sogs lañ sgral-ica* to pass over or travel upon a river or sea.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgras mñon-par go-war byed* ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ by voice or sound he causes to be understood.

ལྷ་མོ་ *sgrig* (*dig*) or ལྷ་མོ་ *gral sgrig-pa* well arranged; good arrangement; v. ལྷ་མོ་ *sgröl*.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgrig-pa*, pf. ལྷ་མོ་ *bsgrigs*, fut. ལྷ་མོ་ *bsgrig*, imp. ལྷ་མོ་ *sgrig* or ལྷ་མོ་ *sgrigs* ལྷ་མོ་ *gral-du sgrig-pa*, to arrange in order or row; to lay or put in order; to arrange, adjust; to put or fit together; to join (the separate parts); ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sgrigs-par byed-pa* ལྷ་མོ་ to compile (books); to stitch close (books, &c.); ལྷ་མོ་ covers.

མྱེན་པ་ *sgrig-lad* defect in fixing gems on ornaments: མུ་མེད་ཀྱི་མྱེན་པ་ལག་ཁྱེད་ལྟུག་ 55 even though there was some defect in fixing a sapphire (*Rtsii. and Yig. 17*).

མྱེན་པ་ *sgrig-lam* arrangement according to usage; custom: མྱེན་པ་མཁུ་མེད་པ་ *sgrig-lam shig soñ-wa* there was a custom.

མྱེན་པ་ *sgrigs*, imp. of མྱེན་པ་ *sgrig-pa*.

མྱེན་པོ་ *sgrin-po* (*din-po*) བཏུ་ skilful, clever, prudent, expert.

Syn. མཁུ་མེད་པ་ *mkhas-pa*; མྱེན་པོ་ *spyañ-po* (*Mñon.*).

མྱེད་ *sgrib* (*dib*), འཇུག་པ་མྱེད་པ་ *ñi-zla sgra-can-gyi sgrib-pa*, to eclipse; to cover over, v. མྱེད་པ་ I: *sgrib-pa*.

མྱེད་ཆག་ *sgrib-chag*, དུས་ཀྱི་རྩིས་ལས་མར་འབྲིབ་ རེད་ཆག་པ་ *duṣ-rgyun-gyi rtsi-las mar-hgrib ciñ chag-pa* reduction; anything below the average calculation; also discount.

མྱེད་གཉིས་ཀྱི་དབྱེད་ *sgrib-gñis-kyi dbye-wa* distinction between the two defilements.

མྱེད་པ་ I: *sgrib-pa* 1. sbst. རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་པ་, རྒྱུ་ལྡན་པ་, རྒྱུ་ལྡན་པ་ sin; mental and moral defilement; the state of being obscured, darkened; obscuration. 2. བཏུ་, [a roof, cover] S. མ་རྩལ་པོ་མྱེད་པ་ མ་རྩལ་པོ་མྱེད་པ་ *ma-rig pañi sgo-ñahi sbugs-kyi sgrib-pa* hidden inside the egg of ignorance.

མྱེད་པ་ II: 1. vb. pf. བཏུ་མཁུ་ *bsgribs*, fut. བཏུ་མྱེད་ *bsgrib*, imp. མྱེད་ *sgrib* (མ ན) to obscure; to cover; to darken, defile: འཇུག་པ་མྱེད་པ་ *ñi-mañi hoḍ-zer bsgrib-naṣ* the light of the sun being obscured: མྱེན་པ་མྱེད་པ་ *sgrin-paṣ ñi-na sgrib-pa* the sun is covered by the clouds. 2. རྒྱུ་ལྡན་པ་ བཏུ་མཁུ་ *yoñṣ-su bsgribs* བཏུ་མཁུ་ utterly obscured or covered.

མྱེད་པ་ III: adj. dark; sbst. darkness; sinner.

མྱེད་པ་ *sgrib-pa* *lha* the five kinds of moral obscurations are the following:—(1) ལས་ཀྱི་མྱེད་པ་ *las-kyi sgrib-pa*, or འདྲ་མེད་ཀྱི་མྱེད་པ་ *hdod-srid-kyi sgrib-pa* defilements or sins of passionate desires; (2) གནད་མེད་ཀྱི་མྱེད་པ་ *gnod-sems-kyi sgrib-pa* sins of an evil heart, i.e., of the wish to do evil to others; (3) མུག་མོད་ཀྱི་མྱེད་པ་ *rmugs-rgod-kyi sgrib* sins of laziness and indolence; (4) གཉིད་ཀྱི་མྱེད་པ་ *gnid-kyi sgrib-pa* sins of sleep; (5) བོད་མེད་ཀྱི་མྱེད་པ་ *the-tshom gyi sgrib-pa* sins of doubt.

མྱེད་པ་གཉིས་ *sgrib-pa gñis* or མྱེད་པ་གཉིས་ *sgrib-gñis* the two kinds of moral and mental obscurations are:—(1) རྒྱུ་ལྡན་པ་མྱེད་པ་ རྒྱུ་ལྡན་པ་ defilement of misery that caused by habits, etc.; རྒྱུ་ལྡན་པ་ རྒྱུ་ལྡན་པ་ the sin produced from the objects of cognition; acc. to the *Mahāyāna* doctrine these two sins vanish as soon as one has attained to the eight stage of *Bodhisattva* perfection; acc. to the *Hinayāna* these remain even when one has become an *Arhat*. Acc. to the Bon religion, sins which bring sufferings encompass the living beings of the three worlds, sins that appertain to knowledge only affect such saints, གུ་ལྡན་པ་ གུ་ལྡན་པ་ *Gyuh-drub sems-pa* and རྩལ་པོ་མྱེད་པ་ *Rig-hḍsin sems-pa*, as belong to the tenth stage only.

མྱེད་པ་རྩལ་པོ་ *Sgrib-pa sgrib-pa rnam-sol* n. of a *Bodhisattva*.

མྱེད་པ་ *Sgrib-ñiñ* (*dib-ñing*) invisible by the power of charms or by certain articles of influence on men and devils: ཁྱེད་པོ་མྱེད་པ་ *khwa-taḥi sgro-ñis sgrib-ñiñ byed* made invisible by the feathers of a magpie.

མྱེད་པ་ *sgrim-pa* (*dim-pa*), pf. བཏུ་མཁུ་ *bsgrims* (*din*), fut. བཏུ་མྱེད་ *bsgrim*, imp. མྱེད་ (མ) *sgrim* (s).

1. to hold fast; to force or twist together; to endeavour; (*Cs.*) to squeeze in, crowd in; (*Sch.*) to be confused: ཐོ་དང་རིག་པ་ཐུབ་པ་ *blo-dan rig-pa sgrim-pa* to be careful both in mind and intelligence, that is, not to forget any important point or say a foolish word in conducting a case; to bring all the intelligence into play; ཐུད་པ་ཐུབ་པ་ *skud-pa sgrim-pa* to twist the threads together that they may become a compact plait.

ཐུམ་པ་ *sgril-kha* a piece rolled together: ར་ཏི་བུ་ཙ་གཅིག་ཡོད་པའི་ཐུམ་ *kha ni-gu r'tsa-geig yod-pahi sgril* a roll containing twenty-one pieces.

ཐུའ་བ་ *sgril-wa*, pf. and fut. བཐུའ་ *bsgril* (cf. བཐུའ་བ་ *bsgril-wa* and བཐུའ་བ་ *hkhril-wa*). to make a roll of; to roll, wrap up; to wind into a spool; ཐག་པ་དང་ཤོག་བྱ་ཐུའ་མཁན་ *thag-pa dan fog-bu sgril-mkhan* he who rolls up ropes or paper; རིལ་བུར་ཐུའ་བ་ *ril-bur sgril-wa* to roll or form into a pill; གང་ལྟོད་པ་ཐུའ་བ་ *gan lhot-pa sgril-wa* to roll up tightly what has got slack.

ཐུས་ཁྲིམས་ *sgris-skhrims* rules or regulations of admission; ཐུས་བཅུག་པ་ *sgris bcug-pa* to admit; to introduce.

ཐུག་པ་ *sgrug-pa* (*dug-pa*) = ཐུ་བ་ *hthu-wa*, pf. བཐུག་པ་ *bsgrugs-pa*, fut. བཐུག་ *bsgrug*, imp. ཐུག་ *sgrug* or ཐུགས་ *sgrugs* to collect, gather, pluck, pick up, *e.g.*, wood, nuts, vermin, &c.: ཤིང་ཐུག་ *cin-sgrug* = ཤིང་ཐུ་བ་ *cin hthu-wa*; ཤིང་ཅིག་ཐུག་པ་དང་གསུང་ནས་ *cin cig sgrugs-dan gsun-nas* having requested that some wood should be collected.

ཐུང་ I: *Sgruñ* (*dung*) n. of a Tibetan king of the Bcn period.

ཐུང་ II: or ཐུངས་ *sgruñs*, described as ཐོན་གྱི་ཁོ་ཐུས་བཞུགས་པའི་རྒྱལ་པོ་ *shon-gyi lo-rgyus*

bden-rdsun sna-tshogs, various anecdotes, true and false, of former times; ཐུང་མཁན་ *sgruñ-mkhan* one who narrates fables or stories (*Cs.*); ཐུང་རྒྱུད་ *sgruñ-rgyud* the stories or fables that have come down to us; ཐུང་འཕྲུལ་ *sgruñ bhad-pa* to relate fables, stories, &c.; ཐུང་གཏམ་ *sgruñ-gtam* legends; tales of ancient time.

ཐུང་ཁྲི་གནས་པོ་ *sgruñ-ldehi gnam-bon* the heavenly or celestial Bon-po teachers who flourished before the time of King *Di-gum btsan-po* and his successors in the mythological period.

ཐུང་པ་ *sgruñ-pa* a relater of legends.

ཐུང་བ་ *sgruñ-wa* = ཐུང་བ་གད་མཁན་ *sgruñ b'ad-mkhan* 1. one who relates fables or stories. 2. vb. pf. བཐུངས་ *bsgruñs*, fut. བཐུང་ *bsgruñ*, to mix; to invent; to feign (*Cs.*); ཐུང་བཅས་ *sgruñ-babs* the inspired story-tellers of Tibet, whose profession it is to narrate fables for a living; he puts a square cap on his head and goes on telling stories without pause.

ཏ་ ཐུན་པ་ *sgrun-pa* (*dun-pa*), pf. and fut. བཐུན་ *bsgrun* प्रतिगर्ज 1. to resound; to reply in the same tone; to rival. 2. to compare; to emulate, vie, contend with (*Cs.*).

Syn. ཐུན་པ་ *hgran-pa* (*Mñon.*).

ཐུབ་པ་ *sgrub-pa*, vb. pf. བཐུབས་ *bsgrubs*, fut. བཐུབ་ *bsgrub*, imp. ཐུབ་ *sgrub* (cf. ཐུབ་པ་ *hgrub-pa*) ཉིམས་, ཡས་, སྤུངས་ to complete, finish, perform, carry out, accomplish; to achieve, manufacture, attain to; དོན་ཐུབ་པ་ *don sgrub-pa* to attain to one's aim; to obtain a blessing, a boon; ཙེ་འདིའི་དོན་ཐུབ་པ་ *tshe-hdihi don sgrub-pa* to care for the wants of this life; to accomplish the ends of this life; རྒྱལ་པོ་ཐུབ་པ་ *rgyags-phye sgrub-pa* to procure flour as provision for a journey; རོན་ཐུབ་པ་ *nor sgrub-pa* to gain riches;

also to furnish with, to supply; ལྷ་ལྷ་པོ་པ *lha sgrub-pa* to propitiate a god. Acc. to *Jā.* ལྷ་ལྷ་པོ་པ *lha sgrub-pa* implies, in accordance with Brāmanic-Buddhist theology, not so much the making of a deity propitious to man, as rendering a god subject to human power, forcing him to perform the will of man. Whilst the *conatus*, the labouring in this arduous undertaking is often called ལྷ་པོ་པ *sgrub-pa*, the arriving at the wished-for end is designated ལྷ་ལྷ་པོ་པ *hgrub-pa*.

ལྷ་པོ་དཔལ་པ *sgrub dkah-wa* ལྷ་པོ་པ very difficult to propitiate, to perform, to execute.

ལྷ་པོ་པ *sgrub-khañ* the house or place where one sits to meditate or propitiate a deity, or where the rites and ceremonies are observed for the same.

ལྷ་པོ་པ *sgrub-mkhan* ལྷ་པོ་པ one who propitiates; a propitiator.

ལྷ་པོ་པ *sgrub-gla* = ལྷ་པོ་པ *sgrub-yeñ* remuneration for propitiating (*Mñon.*).

ལྷ་པོ་པ *sgrub-hehag* building or making and dismantling or destroying; the term is defined in ལྷ་པོ་པ *gsar-wa sgrub-rgyu dañ rñiñ-pa nas mar-hehag rgyu* constructing a new one and breaking down the old one.

ལྷ་པོ་པ *sgrub-rtags* token; proofs of the attainment of perfection in accomplished saints.

ལྷ་པོ་པ *sgrub-thabs* ལྷ་པོ་པ, ལྷ་པོ་པ the method of effecting the propitiation of a deity, of obliging a god to make his appearance. There are two kinds of ལྷ་པོ་པ *sgrub-thabs*: ལྷ་པོ་པ *shi-wahi sgrub-thabs dañ khro-wahi sgrub-thabs gñis* the propitiation or co-ercion of gods in their mild aspect, and of those of wrathful aspect.

* ལྷ་པོ་པ *sgrub-thabs rgya-mtsho* ལྷ་པོ་པ (Schr.; Tā. 2, 330) the ocean of coercion.

ལྷ་པོ་པ *sgrub-dañ sun-hbyin* propitiating and discomfitting.

ལྷ་པོ་པ *sgrub-nus* ལྷ་པོ་པ the power to perform or propitiate.

ལྷ་པོ་པ *Sgrub-pa dkah-ūrgyad* the eight gods who according to the ལྷ་པོ་པ *Rñiñ-ma* sect of Tibet are difficult to propitiate. They are the following:—ལྷ་པོ་པ *Hjam-dpal sku*, ལྷ་པོ་པ *Pad-ma gsuñ*, ལྷ་པོ་པ *Yañ-dag thugs*, ལྷ་པོ་པ *Bdud-rtsi yontan*, ལྷ་པོ་པ *Phur-pa hphrin-las hjig-rten hdaş-pahi sde-lña*, ལྷ་པོ་པ *Ma-mo rbod-gtoñ*, ལྷ་པོ་པ *Dmod-pa drag-sñags*, ལྷ་པོ་པ *Hjig-rten mchod-bstod* (*Grub. p 11*).

ལྷ་པོ་པ *sgrub-par byed-pa* to cause ecstasy in meditation.

ལྷ་པོ་པ *sgrub-po mehog* ལྷ་པོ་པ highest stage of consummation.

ལྷ་པོ་པ *sgrub-bya* ལྷ་པོ་པ, ལྷ་པོ་པ anything to be propitiated; a god. There are two kinds of deities, male and female, who having in view the good of all living beings do many kind services when invoked; they are manifested in aspects, calm and peaceful, or terrific and wrathful. For instance, the Goddess Dolma when she is propitiated is a mild deity and is called ལྷ་པོ་པ *lha-mo sgrub-bya*, i.e., the goddess to be propitiated; the man who propitiates being called ལྷ་པོ་པ *sgrub-pa-po*, and the manner of exhorting her is called ལྷ་པོ་པ *sgom-tshul*; the propitiatory rites are called ལྷ་པོ་པ *sgrub-thabs*. ལྷ་པོ་པ *sgrub-par byed-pa* includes the persons who observe the rites, who meditates on her and officiates at the service. When the goddess has been propitiated, i.e., ལྷ་པོ་པ *hsgrebs*, she appears

pahi dge-sloñ yin I am a monk (Bhikṣu) who neither flatters nor speaks ill of others.

སྒོ་ཁྱིམ་ *sgro-khyim* (*do-khim*) སྒོ་ཁྱིམ་ཡངས་ལ་ མགོ་བོ་བྲ་ལ་ཅན་ (*Jig. 32*).

སྒོ་ག་ *sgro-ga* (*do-gu*) 1. the little bubbles in sparkling beverages. 2. the ropes used to pack cloth; cord, fetter; ལུགས་སྒོ་ *lcags-sgro* iron fetters; ལུགས་སྒོ་ལག་པ་བྲལ་ནས་ *lcags-sgro lag-pa sbrel-nas* the hands chained together; ལུས་སྒོ་ *lham-sgro* shoe-strap; lace; latchet.

སྒོ་གུ་ *sgro-gu* (*do-gu*) string; strap for binding, fastening, strapping: སྒོ་གུ་རྟེན་པ་ *sgro-gu rten-pa* the steel point or blade of an arrow to which a feather is attached.

སྒོ་བཏགས་པ་ *sgro btags-pa* བློ་བྱེད་ vb. to make a false show; to pretend much; sbst. vanity; presumption: ལུས་པར་རྟོགས་པས་སྒོ་བཏགས་པའི་བདག་ཉིད་ཅན་ཡིན་ (*Lum-ti. 42*) imaginary thoughts are possessed of the nature of vain and unreal assertion.

སྒོ་འདྲགས་ *sgro-hdogs* (*do-dōg*) doubts; སྒོ་འདྲགས་གཅོད་ *sgro-hdogs gcod* free from doubts: ལྷ་མ་དམཔའི་གདམས་ངག་གིས་ནང་གི་སྒོ་འདྲགས་གཅོད་པ་ཡིན་ by the (*upadeṣu*) precepts of the holy Lama his doubts were dissolved (*A. 77*).

སྒོ་འདྲགས་མ་ཆད་ *sgro-hdogs ma-choḍ* his doubts were not cleared (*A. 27*).

སྒོ་ཕུག་ *sgro-phug* n. of a place in Tibet.

སྒོ་ཕུག་པ་ n. of a celebrated Nying-ma Lama who lived in Dophug: སྒོ་ཕུག་གི་ལྷ་ཁང་ སྒོ་ཕུག་ཏུ་འཇིགས་པ་ལགས་སེ་ the temple of Do-ton was built at Do-phug (*Deb. 7. 6*).

སྒོ་འཁ་ I: *sgro-wa* (*do-wa*) a leather or hide bag for keeping barley-flour, peas, etc. Those that are carried on horseback are called རྟ་སྒོ་ *rta-sgro*; small leather bags are called ལག་སྒོ་ *lag-sgro* hand-bag; གསང་སྒོ་ *gsaṅ-sgro* or the mystic bag is a term for the scrotum.

Syn. ཐུ་མ་ *sgye-mo*; ཐུ་ ནུ་ *sgyeñu*; ལུགས་སྒོ་ *tshugs-snod*; ཡང་ཙ་ *phad-tshe* (*Mñon.*).

སྒོ་བ་ II: sbst. 1. acc. to *Vai-sñ.* and *Sch.* the bark of a species of willow. 2. in C. Tib. the penis.

སྒོ་བ་ III: vb. pf. བསྒོས་ *bsgros*, fut. བསྒོ་ *bsgro*, imp. སྒོ་ *sgro*, to debate, discuss, chatter freely.

སྒོ་མདྲངས་ *sgro-mdoñs* (*dom-doñg*) a peacock's plumes or feathers (*Hbrom. F 11*); a Chinese decoration used to adorn the hat worn by the chiefs and noblemen of Tibet, China, &c.

སྒོ་ག་ *sgrog* (*dog*) strap, as in ལུས་སྒོ་ག་ *lham-sgrog* (*lham-dog*); shoe-strap; ལུགས་སྒོ་ག་ *lcags-sgrog* iron fetters or chain; བརྒྱུད་སྒོ་ག་ *brgyaṅs-ciñ-la sgrog*.

སྒོ་ག་གདན་ *sgrog-gdan* (*dog-dañ*) the triangular patch generally made up of satin on the ཡང་གདན་ *pañ-gdan*, i.e., the bibu which covers the front of a woman's petticoat.

སྒོ་ག་གདུབ་ *sgrog-gdub* (*dog-dūb*) a bangle made of cord or straps also of jade.

སྒོ་ག་པ་ *sgrog-pa* (*dōg-pa*) ཆག, རྒྱུ་མཉམ་, བཞུག, སི་འདྲ་, pf. བསྒོགས་ *bsgrags*, fut. བསྒོག་ *bsgrag*, imp. སྒོག་ *sgrag* or སྒོགས་ *sgrags* to call, shout forth; to publish, proclaim, declare; སྒོག་པ་བྲོ་ *sgrog-pa po* a declaimer, preacher; གསུང་སྒོག་པ་ *gsuñ sgrog-pa* to read the sacred words. Used in *Mil.*, also, of birds sending forth their cries. སྒོགས་པའམ་གསལ་བ་ *sgrogs-pahm gsal-wa* འདྲུག་; ཆོས་སྒོགས་པ་ *chos sgrogs-pa* or ཆོས་ཀྱི་སྒོགས་ རྒྱུང་མཆོད་པ་ *chos-kyi sgrogs-gleñ mdsad-pa* to preach; རྒྱུ་ལྷོགས་པ་ *dril sgregs-pa* to publish by ringing a bell.

སྒོ་ག་རིལ་ *sgrog-ril* (*dog-ril*) button, round button; སྒོ་ག་རིལ་སྒོ་ག་པ་ *sgrog-ril sgrog-pa* to button up (*Sch.*).

མྱོག་རུས་པ *sgrog rus-pa* (*dog-rui-pa*) རྩམ་ཅུང
[a shelter for swans] *S.*

མྱོགས་ལྷན *sgrogs-ldan* ཀུན་གྱི་ལོ་ལྷན་པ་ a river.

མྱོགས་ལྷུང་ *sgrogs-shum* (*dōg-shum*) scream.

མྱོད་པ *sgrod-pa* (*doi-pa*) another form
of མྱོད་པ *hgrod-pa* as in ཕྱི་ལ་མྱོད་པ *phyi-la*
sgrod-pa to go outside; not much used.

མྱོན་པསྒྲུབ་ *sgron-bśkal* (*don-kal*) the en-
lightened age, opp. to མུན་པསྒྲུབ་ *mun-bśkal* or
the dark age.

མྱོན་ཆས་ *sgron-chas* the articles such as
butter, oil, &c., for lighting lamps in a
chapel during the eight holy days in a
month.

མྱོན་ཏི *sgron-te* = ཕུལ་ཏི *phul-te* having offer-
ed : དཀོན་མཆོག་གསུམ་པ་རས་མདའ་ཞིག་མྱོན་ཏི having
offered to the *Triratna* (the three precious
ones) a wick (*Rtsu. 32*).

མྱོན་དེབ་ *sgron-deb* the list of people able
to give lamps in a town or on a large
estate.

མྱོན་རྒྱུས་ *sgron-dregs* lamp-black.

མྱོན་པ *sgron-pa*, vb., pf. and fut. བཟློན
bsgron 1. to cover; to lay over, adorn,
decorate; to light; to kindle. 2. n. of a
kind of arrow which shoots like a meteor.

མྱོན་མ I: *sgron-ma* (*don-ma*) light, lamp,
lantern, torch. The word མྱོན་ *sgron* is used
to various persons as a title of honour; གཤེན་
མྱོན་ *gser-sñan sgron* is intended for
royalty; ལམ་མེད་མྱོན་ *shal-gser sgron* the golden
enlightener, term of address to great
lamas; རྩམ་པ་མྱོན་ *na-bzah sgron* is applied to
the dress of royalty; གསལ་བ་མྱོན་ *gsol-wa sgron*
to the food served to a prince; གསལ་ཇ་མྱོན་
gsol-ja sgron to his tea.

མྱོན་མ II: ལཱ་ལོ་ཀ (Schr.; Bull. 1848
291). [light] *S.*

མྱོན་མ་ལྷན་ *Sgron-ma drug* the six lamps
used to signify the six religious discourses
of *Panchen Naropa* generally called རྩམ་
ཆས་ལྷན་ *Na-ro chos-drug*.

མྱོན་མེ *sgron-me* རྒྱུ་ལྷན་, རྒྱུ་ལྷན་, རྒྱུ་ལྷན་ a burning
lamp; prop. a lamp as religious offering :
ལག་ན་མྱོན་མེ་ཡོད་ཀྱང་ནི་, ཡོད་པས་ལག་ན་མེ་ཡོད་པ་
though a lamp be in his hand, the blind
will not see the way (*Çe. doñ. 16*). རིན་ཆེན་
མྱོན་མེ *rin-chen sgron-me* རྒྱུ་ལྷན་ the precious
light; name of a book.

Syn. མཚན་མོའི་རྩམ་པ་ *mtshan-mohi snañ-*
byed; ལྷུ་མ་ལ་དགའ་ *snun-la hgah*; ཁྱིམ་གྱི་ནང་ཕ
khyim-gyi nor-bu; ལྷུ་མ་ལ་ *snun-za*; འབར་བའི་རལ་
པ་ཅན་ *hbar-wahi ral-pa can*; རྩམ་པ་གསལ་ *snañ-gsal*;
མར་མེ *mar-me* (*Mñon.*).

མྱོན་མེ་ཤིང་ *sgron-me-ñin*, v. མྱོན་ཤིང་ *sgron-ñin*.
མྱོན་གཞི་ཁྱེད་ *Sgron gshi-kha* n. of a large
estate in the district of *Lhun-tse* in Tibet.

མྱོན་ཤིང་ *sgron-ñin* or མྱོན་མེ་ཤིང་ *sgron me-ñin*
the yew-leaf fir, *Pinus picea*; in Sikkim
Pinus longifolia is so called. མྱོན་ཤིང་ཡང་རྩུང་ཅུ་
མེར་བྱང་བ་མེམ་ *sgron-ñin* removes mucous, wind,
and cold in the stomach.

མྱོབ་ *sgrob* (*dob*) haughtiness, arrogance,
pride.

མྱོབ་ཅེབ་ *sgrob che-wa* = རྩམ་ཅེབ་ *ñamś che-wa*,
one with great airs; bumptious, preten-
tious person : རྩམ་པ་དཔོན་ལག་པ་རེ་མྱོབ་ཅེབ་ལུ་ལ་འཁོར་
ཡོད་གི་ཡོད་པ་ལྟ་བུ་ལ་བཅས་ (*D. çel. 7*) Some *Jong-*
pöns are as over-bearing, as if the whole
country belonged to their circuit.

མྱོབ་ཅེན་ *sgrob-chen* and sometimes མྱོམ་ཅེན་
sgrom-chen are provincial words used to
signify pretentiousness or self-assumption;
མྱོ་ཅེབ་ *sgro che-wa* = བཟློན་པ་ལ་ *brdsen byas-pa*
pompous : མི་མྱོབ་ཅེན་དང་མྱོམ་ཅེན་སྐད་ཀྱིས་བཟློན་པ་འཁོར་
ཡོད་ཀྱང་ཡིན་ (*Nag. 18*) *mi dob-chen* and dom-

chen etc. signify pretentiousness in provincial language.

མྱེས་མ་ *sgrom (dom)* पिटकम्, पेटक a trunk or portmanteau; a box the inside of which is made of wood or wicker work and the outside lined with leather; a large leather box. [पिटक may be regarded as the Pali form of Sanskrit पीठक, a seat, an altar] **མཚན་མྱེས་** *mcho-sgrom* a chest to keep articles of religious service; **ཐབ་མྱེས་** *thab-sgrom* a box to keep utensils, plates, &c., for cooking, generally covered with tanned tiger skin.

Syn. **མྱེས་** *sgam*.

མྱེས་བུ་ *sgrom-bu* a small box; **སྐྱུག་མྱེས་** *smjug-sgrom* = **གཤེབ་མ་** *gsheb-ma* a chest made of wicker work.

མྱེས་དཀར་ *Sgrol-dkar* and **མྱེས་ལྗང་** *sgrol-ljañ* 1. are known as the White and Green manifestations of the Goddess Dolma or Tārā, the two wives of King *Sroñ-Btsan Sgam-po*, being deified and worshipped as their incarnations. 2. names of females of frequent occurrence in Tibet.

མྱེས་དཀར་ཀུན་ལྷོ་མ་ *Sgrol-dkar kun blo-ma*, **མྱེས་མ་ཀུན་རྒྱལ་མ་** *Sgrol-ma kun-rgyal-ma*, **མྱེས་མ་རྒྱལ་བཟང་མ་** *Sgrol-ma rgyal-bzang-ma* are other different manifestations of the Goddess Dolma.

མྱེས་པ་ *sgrol-wa*, pf. and fut. **བསྐྱེད་** *bsgral* 1. to save, rescue, deliver; to set free; to liberate; **ཆུ་དང་ཕྱག་བརྒྱལ་དང་འཇིགས་པ་དང་འཛིན་པ་** *ལས་མྱེས་པ་* to save from the water, from misery, fear, and from transmigratory existence: **མྱེས་པའི་དོན་དཔོན་དུ་འགྱུར་** *sgrol-wah dād-dpon du hgyur* he becomes a guide to salvation. 2. to transport, carry; to cross (a river) by boat or ferry: **འཛིན་པ་བསྐྱེད་པའི་ཁུ་གཟིངས་ལེན་** *hkhor-wa bsgral-wahi gru-gziñs yin* it is a boat that will carry you over the river of transmigration. 3. to remove, expel,

drive away: **འདྲ་ནམས་ཕྱིར་ཁྱེ་མཚོ་རྩེན་པ་བསྐྱེད་** *hdre-rnamṣ phyiñi rgya-mtsho chen-po lu bsgral*, the demons were banished to the uttermost parts of the sea; **བདུད་མྱེས་པ་** *bdud sgrol-wa* to expel the devil.

མྱེས་པ་པོ་ *sgrol-wa-po* तारकः the deliverer, met. for saviour.

* **མྱེས་པའི་དབང་ཕྱུག་** *sgrol-wahi dwañ-phyug* सुक्तेवर, मुक्तखामी (Schr. ; Bull. 1898, 295) the Lord of final deliverance.

མྱེས་ཕྱིན་ *sgrol-byed* तारकः, तरो a deliverer; met. for a boat, ship.

མྱེས་མ་ *sgrol-ma (Dol-ma)* तारा, तारिणी the Goddess Dolma, she that saves from transmigratory existence; one of the most popular deities in Tibet, and of whom there are supposed to be many *sprul-ku* or branch emanations. Some *Sgrol-ma kyil-khor* exhibit twenty-one different manifestations of the goddess. The several appellations of **མྱེས་མ་** *Sgrol-ma* are:—**ཨོ་མཛེད་** *Om-mtsad*; **རྒྱལ་ལུས་** *Rgyal-yum*; **མཚལ་གི་མ་** *Mchog-gi ma*; **མུར་སྐྱོབ་** *Myur-skyob*; **འཇིག་རྟེན་དབང་སྤྲུལ་མོ་** *Hjig-rten*; **ལྡན་མོ་** *Dwañ sras-mo*; **ཞེ་མ་ཤངས་སྐྱོབ་** *Shi-ma phoñs-skob*; **ལེགས་ཕྱིན་མ་** *Legs-byin ma*; **ཆོས་ཀྱི་དཔལ་མོ་** *Chos-kyi dpal-mo (Mñon.)*.

མྱེས་མ་ཀུ་རུ་ཀུལ་ *Sgrol-ma ku-ru kulle* one of the twenty-one manifestations of the Goddess Dolma (*K. g. 266*).

མྱེས་མ་ཆེ་ *Sgrol-ma che* महাতारा Mahā Tārā or the great Goddess Dolma.

* **མྱེས་མ་ཤིན་ཞེ་མཚན་ཁྲོ་** *Sgrol-ma ñin-shi mtshan-khro* (Schr. ; 45 A) “Dolma, mild by day and wrathful by night.”

* **མྱེས་མ་ནོར་ཕྱིན་མ་** *Sgrol-ma nor-sbyin-ma* (Schr. ; 46 B) Dolma, the wealth-giver.

མྱེས་མ་དཔལ་ཆེན་ *Sgrol-ma dpal-chen* तारा-महाश्री Dolma, the most glorious.

* **མྱེས་མ་དམར་མོ་** *Sgrol-ma dmar-mo* (མ་ལུགས་ *sa-lugs*) (Schr. ; 46 A) the Red Dolma.

སྒྲོམ་མ་ཞེས *Sgröl-ma shi-ma* तारिकाशिनौ Dolma in her mild aspect.

* སྒྲོམ་མ་ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ *Sgröl-ma yid-bshin nor-bu* (Schr.; 46 C) Dolma the wish giving gem.

* སྒྲོམ་མ་མེད་མོ *Sgröl-ma ser-mo* (46 C.; Schr.).

* སྒྲོམ་མའི་སྒྲུབ་ཐབས་བརྒྱ་ཏུ *Sgröl-mahi sgrub-thabs brya-rtsa* तारासाधनशतक (Tā 2, 156) n. of a book consisting of one hundred stanzas composed for propitiating the Goddess Dolma.

སྒྲོམ་ཅེར *Sgröl-cher* abbreviation of the expressions སྒྲོམ་མ་འདྲན་གྱི *sgröl-ma hdon-rgyu-* and ཅེས་རབ་དེང་པོ *ches-rab snin-po*.

སྒྲོམ་ *sgros* (doi) manner; method; way; བཤད་སྒྲོམ་ *bḥad-sgros* manner of explaining; ལུས་སྒྲོམ་ *gtam-sgros* way of speaking (Cs.); ལྷ་མ་རྣམས་ཀྱི་གཤུང་སྒྲོམ་ *bla-ma rnam-s-kyi gsuñ-sgros* conference of the lamas; སྒྲོགས་བཤད་སྒྲོམ་ *sgrogs bḥad-sgros* the method of instruction which is to be proclaimed (Sch.). མཚན་སྒྲོམ་ *mchu-sgros* is same as མཚན་བསྒྲིགས་པ་ *mchu-bssgrigs-pa*, མཚན་སྒྲོམ་བེ་ལུ་ཏྲར་ *mchu-sgros bim-ba ltar*, his graceful lip was like the fruit called *Bimba*. 1. edge, brim, lip (Cs.). 2. scar, also a mark from a wound (Sch.).

བརྒྱད་པ་ *bḥgad-pa* = བགད་པ་ *bḥgad-pa* to smile; smile on.

བརྒྱུན་ *bḥgal*, pf. of རྒྱལ་བ་ *rgal-wa* བརྒྱལ་ལེན་ *bḥgal-len*, controversy, disputation.

བརྒྱལ་དཀའ་བ་ *bḥgal dkaḥ-wa* the ocean (that which is difficult to cross) (*Mñon.*).

བརྒྱལ་བ་ *bḥgal-pa* གཞུགས་ཀྱིས་ [enjoined; asked; censured] S.

བརྒྱལ་བ་ *bḥgol-wa* to disagree; to act in opposition; to be disposed to contrariety.

བརྒྱུ *bḥrgya* शत one hundred; བརྒྱུ་མཚོན་ *bḥrgya-mchod* a hecatomb of 100 lamps; one

hundred offerings; བརྒྱུ་ཏུ་ *bḥrgya-ston* शतं सहस्र one hundred thousand; བརྒྱ་ཐམ་པ་ *bḥrgya tham-pa* full one hundred; བརྒྱ་དོད་ *bḥrgya-dod* = ལྷ་པ་བརྒྱ་ཐམ་པ་སྐུ་རིམ་བྱེད་པའི་གྲུ་ཡོན་པ་ remuneration to one hundred monks for conducting a religious service; ཡང་བརྒྱ་མཚོན་ ཀྱི་དོད་དུལ་འབྲུ་ཐོགས་, &c., remuneration in silver, grain, etc., for conducting the religious service of one hundred offerings; བརྒྱ་འདངས་ *bḥrgya-hdan*s about a hundred; nearly one hundred.

བརྒྱ་པ་ *bḥrgya-pa* शतक, शतमायुः centenarian; one of a hundred years of age.

བརྒྱ་པོ་ *bḥrgya-po* consisting of one hundred.

བརྒྱ་ཕྱག་ *bḥrgya-phrag* शत the hundred; a century; ཕྱག་རྒྱལ་བརྒྱ་ཕྱག་མི་ཙམ་མཛོན་ *phran-tshegs bḥrgya-phrag mi-pham mgon* (A. 21).

བརྒྱ་ཐམ་ *bḥrgya-bam* anything kept in groups of one hundred; བརྒྱ་རེ་རེ་རྩམ་པ་རྒྱལ་ནས་ བཞག་པ་ (*Zam.* 4).

བརྒྱུ་ཕྱིན་ *Bḥrgya-byin* 1. n. of a medicinal root; དུག་མ་ཏུང་ *dug-mo nūn* a mystic word or ལཔ་ཡིག་ (*Mñ.* 3). 2. शतक्रतु one who has performed one hundred *yajña* (sacrifices); an epithet of Indra. Acc. to Buddhist mythology there are two Indras, the senior Indra rules over the gods, the junior, riding on the great elephant called Airāvata, keeps guard over the celestial regions, having in his immediate charge the quarters of the East.

བརྒྱུ་ཕྱིན་ཕྱིན་ *bḥrgya-byin skyes* शक्रज Indra's son; born of Indra.

བརྒྱུ་ཕྱིན་ཕྱིང་ *bḥrgya-byin groñ* शक्रनगरी the residence of Indra; the celestial metropolis.

Syn. འཛི་བ་མེད་ཡུལ་ *hchi-wa med-ldan*; ལྷ་ན་ཕུག་ *lta-na sdug*; ལུས་རྩ་ཅ་གཤུམ་ *sum-cu rtsa-gsum*; རང་བཟང་རྣམ་པར་རྒྱལ་བ་ *khañ-bzañ rnam-par rgyal-wa*; རྣམ་པར་རྒྱལ་བྱེད་པོ་ *rnam-par rgyal-byed pho-brañ* (*Mñon.*).

བརྒྱ་ཕྱི་བོ་ *brgya-byin spyi-wo* = རྒྱ་མཐར་
grog-mkhar ant-hill; also ant's foot.

བརྒྱ་ཕྱི་སྤོ་ *brgya-byin spros*; མ་རུ་ར་ *Myra-*
balan arjuna the delight of Indra.

བརྒྱ་ཕྱི་མ་ *Brgya-byin ma* = བརྒྱ་ཕྱི་བཙུན་མ་
Brgya-byin btsun-mo མཚོ་མོ་ལྷ་མོ་ the celestial
queen; the wife of Indra. Her different
names are:—འཛེ་མེད་དབང་མ་ *Hchi-med dwañ-*
mo; ལྷ་ཕྱི་བཙུན་མ་ *Lhahi btsun-mo*; ལེགས་བརྒྱེད་མ་
Legs-brjod ma; དབང་ཅེན་མ་ *Dwañ-chen ma*;
ཕུ་ལོ་སྤོ་མ་ *Pu-lohi spros-mo*; བདེ་སྤོ་མ་ *Bde-*
sogs ma (*Mñon*).

བརྒྱ་ཕྱི་གཞུ་ *brgya-byin gshu* རྡོ་གཞུ་ 1. the
bow of Indra, i.e., rainbow. 2. a kind of
medicinal fruit.

བརྒྱ་ཕྱི་ལྷ་ཡི་དབང་པོ་མེད་ *Brgya-byin Lha-yi*
bwañ-pohi miñ the different names of
Indra:—མཛོ་རིས་འདྲན་པ་ *Mtho-ris hdren-pa*; མཛོ་
རིས་རྒྱལ་ *Mtho-ris rgyal*; ལྷ་ཡི་རྒྱལ་པོ་ *Lha-yi rgyal-*
po; འཛེར་འཇིགས་ *Hjer-hjigs*; ལྷ་ཕྱི་རྒྱལ་པོ་ *Lhahi-rñā-*
can; གཙང་ཕྱེད་མགོན་པོ་ *Gtsaṅ-byed mgon-po*; རྡོ་རྩེ་ཅན་
Rdo-rje-can; སྤོ་བས་ལྷན་དབྱེད་ *Stobs-ldan dgra-wo*;
ལྷ་ཡི་བདག་ *Lha-yi bdag*; འཛེ་མེད་རྒྱལ་པོ་ *Hchi-med*
rgyal-po; ལེགས་བྱིས་གཙོ་ *Legs-bris gtso*; གྲགས་
པའི་མུ་ཁྱུ་ *Grags-pahi mu-khyud*; མཛོད་བྱིན་བརྒྱལ་
Mchod-sbyin brgya-pa; བདེ་སྤོ་མ་བདག་ *Bde-sogs*
bdag; ལྷ་དབང་ *Lha-dwañ*; ལེགས་སྤོབ་ *Legs-skyob*;
སྐབས་གཟུང་དབང་ *Skabs-gsum dwañ*; ལྷ་ལྷ་པོ་ཅན་
Rgin-li ñan; ལྷ་མོ་བརྒྱེད་ཅན་ *Cis-brjod ñan*; གནས་
ཀྱི་བདག་པོ་ *Gnas-kyi bdag-po*; སྤྱིན་ལ་ཞེན་ *Sprin-la*
shon; བཙོད་དཀའ་རངས་ *Bzod-dkaṣ rañs*; བཞེན་བསྐྱེས་མ་
བཙོད་ *Bshen-bzñems bzod*; ཆར་འབེབས་ཐོང་འཛེམས་
Char-hbebs groñ-hjoms; རྒྱལ་ཕྱེད་འཛེམས་ *Grol-byed*
hjoms; ཕུ་ལོ་མ་དབྱུ་ *Pu-lo ma-dgra*; གང་པོ་འཛོད་
Gañ-po hbod; ཧ་རི་རྩ་ཅན་ *Ha-rihi rta-chan*;
སྤྱིན་པ་གཞོན་ *Smin-pa gsod*; རྒྱལ་མདའི་མགོན་པོ་ *Tshig-*
mdahi mgon-po; མིག་སྤོ་ཅན་ *Mig-stoñ-can*; ཀོ་ཕ་
ཤི་ག་ *Kohu ci-ka* (*Mñon*).

བརྒྱ་འཛོན་ *brgya-hdsin* རྩ་འཛོན་ that contains
or holds one hundred objects, etc.

བརྒྱ་ལས་འདམ་པ་ *brgya-las hdam-pa* བརྒྱ་ཐམ་པ་
ལས་གཅིག་འདམ་པ་ *brgya-tham-pa las gcig-hdam-*
pa.

བརྒྱ་ག་བའོན་ *Brgyag-brñan* n. of a Bon
god who is also called ལྷ་བསངས་ *Lha-bzans*.

བརྒྱ་གས་ *brgyags* སྐྱེས་པ་ བཟུངས་ བཟུངས་
sion, as in མཚམས་བརྒྱ་གས་ *mtshas-brgyags*, ལས་
བརྒྱ་གས་ *lam-brgyags* provision for the journey.

བརྒྱུད་པ་ *brgyaṅ-wa* སྐྱེས་པ་, pf. བརྒྱུས་
brgyaṅs, fut. བརྒྱུན་ *brgyaṅ*, imp. རྒྱུ་ལྷོ་ *rgyoñs*
or རྒྱུ་ལྷོ་ག་ *rgyoñs-gy* 1. to extend, stretch
out, set out or arrange; ཀོ་བ་དང་ཐག་པ་བརྒྱུད་པ་
ko-wa dan thag-pa brgyaṅ-wa to stretch hide
and rope; སྤོ་བརྒྱུད་པ་ *snod rgyaṅ-wa* to set out
a vessel; མཛོད་མེ་བརྒྱུད་པ་ *mchod-me brgyaṅ-wa*
to put in array lamps as offerings. 2. to
call a person from a distance.

བརྒྱད་ *brgyad* བཅད་ eight.

Symbolic Syn. བཀྲ་ལོ་ས་ *bkra-lis*; ལྷ་ *lha*;
ལྷ་ *lhu*; རྩ་ *nor*; གཤེད་ཅན་ *gdeñs-can*; སྤོ་པ་
srid-pa; ལྷོ་ *lto*; འགྲོ་ *hgro* (*Rtsii*).

+ བརྒྱད་བཀག་ *brgyad-bkag* = བཀག་བཟུན་པ་ *bkah*
bkyon-pa བཀག་པོ་ rebuke; reproof; reflection
on one's conduct or act.

བརྒྱད་བཟུག་ *brgyad-bkug* or སྤྱད་པ་བརྒྱད་ཆེན་ *skud-*
pa brgyad-sgril thread in eight-fold twists.

བརྒྱད་པུ་ *brgyad-bcu* བཅའི་ཉི་མམ་ eighty.

བརྒྱད་ཅུང་ *Brgyad-chuñ* n. of a kind of tea
which is of inferior quality, largely con-
sumed by Tibetans in general.

བརྒྱད་སྐོང་པ་ *Brgyad-stoñ-pa* བཅའི་ཐོག་གི་ཆོས་
one of the abridged sacred scriptures of the
northern Buddhists containing 8,000
s'lokas.

བརྒྱད་ཉིན་ *Brgyad-ston* བཅའི་ཉིན་ the festival
on the eighth lunar day of the month.

བརྒྱད་པ་ *brgyad-pa* བཅའི་ 1. the eighth.
2. ཆར་བཅད་པ་ *tshar bcad-pa* he who finishes
or puts an end to; the destroyer.

new year; བྱ་བའི་བསྐྱར་ the proper time for doing a thing; འབྲི་བའི་བསྐྱར་ the time for writing; ར་བའི་བསྐྱར་ the time of eating.

བསྒྲུབ་པ་ *bsgaṅs-pa* to form into; གོང་བྱ་བསྐྱར་ *goñ-bu bsgaṅs* made a ball of; ཀའིག་རྒྱ་བསྐྱར་ *gaig-tu bsgaṅs* collects into one.

བསྒྲར་ *bsgar*, pf. of སྒྲེད་པ་.

བསྒྲུག་པ་ *bsgugs-pa* pf. of སྒྲུག་པ་ *sgug-pa* to wait (for one's arrival or return).

བསྒྲུལ་བཞུད་ *bsgal-bzkyod* tremulous; to shake and tremble: སེམས་ཅན་འགྲོ་འདུག་དང་བསྒྲུལ་བཞུད་ཕྱིན་ the living beings move, stand and tremble (*Khrid. 47*).

བསྒྲུལ་པ་ *bsgul-pa* प्रकम्प to shake, tremble, quake, quiver Gen. སྒྲུལ་པ་.

བསྐྱོ་བ་ *bsgo-wa* उद्योजन 1. to direct, instruct, v. སྐྱོ་བ་ *sgo-wa*. 2. to rub with; to apply on མུམ་བསྐྱོས་པ་ *sum bsgos-pa*; to stain, anoint; to infect with disease; བསྐྱོས་པ་ *bsgos-pa* pf. of བསྐྱོ་བ་ to command, order; also བཀའ་པསྐྱོས་པ་ *bkaḥ bsgos-pa* to give directions; issue commands; also the coercive bidding of the mystic exorcist towards an evil spirit. བག་ཅགས་བསྐྱོས་པ་ *bag-chags bsgos-pa* defiled with moral impurity (*Ņag. 19*).

Syn. ཁས་ལྷངས་ཕྱིན་ *khas-blaṅs byed*; དུལ་བ་འཛིན་ *dul-wa hdsin*; རྩོག་བརྟན་པ་ *tshig brtan-pa*; བསྐྱོ་བ་ ནན་པ་ *bsgo-wa ṅan-pa*; དབང་དུ་ལྷུར་ *dwañ-du gyur*; བཞེན་པ་ *bzñen-pa*; ཞི་བ་ *shi-wa*; དུལ་བ་ *dul-wa*; ཉེར་ཞི་བ་ *ñer shi-wa* (*Mñon.*).

བསྐྱོ་བ་བཅག་པ་ *bsgo-wa bcag-pa* आज्ञाविहेटन to disobey; to disregard directions.

བསྐྱོ་བ་ན་ལ་གཞོན་པ་ *bsgo-wa rna-la gzon-pa* = བསྐྱོ་བ་མི་ནན་པ་ *bsgo-wa mi-ṅan-pa* not listening to instructions or directions.

བསྐྱོ་བ་རྣམས་པ་གཟུམ་ I: *bsgo-wa rnam-pa gsum* the three religious instructions or directions:—
1. དགེ་འདུན་གྱིས་བསྐྱོ་བ་ instructions issued by

the church. 2. རྗེས་བསྐྱོ་བ་ those issued by a section of the church. 3. དགེ་འདུན་གནས་བརྟན་གྱིས་བསྐྱོ་བ་ directions emanating from the senior member of the holy order.

བསྐྱོ་བ་རྣམས་པ་གཟུམ་ (II): 1. སྐོབ་དངོན་གྱིས་བསྐྱོ་བ་ the order of the principal of a college or the superior of a monastery. 2. མཁན་པོས་བསྐྱོ་བ་ the command of the Khanpo (abbot). 3. དགེ་འདུན་གྱིས་བསྐྱོ་བ་ *dge-hdun gyis bsgo-wa*.

བསྐྱོ་བ་རྣམས་པ་གཟུམ་ III: 1. དགེ་འདུན་གྱིས་བསྐྱོ་བ་ the vows of the holy order. 2. གང་ཟག་གིས་བསྐྱོ་བ་ vows of ordinary men. 3. ར་མོང་ཐང་པས་བསྐྱོ་བ་ vows for individual emancipation in the ordinary way (*K. du. 42*).

བསྐྱོ་བ་བཞིན་ནན་པ་ *bsgo-wa bzshin ṅan-pa* or རྗེ་འཇུག་པ་ *rje-su hjug-pa* अनुविधीयमान to follow, do as directed. [One who acts as directed] S.

བསྐྱོ་བ་ལ་མི་ནན་པ་ *bsgo-wa la mi-ṅan-pa* བསྐྱབ་བྱ་ལ་མི་ནན་ breach of religious discipline; གཞུགས་པ་མི་བྱེད་པ་ *gsum-pa mi-byed-pa* not to act according to instruction.

བསྐྱོམ་པ་ *bsgom-pa* भाव contemplation; = གོམས་པ་ *goms-pa*; བསྐྱོམ་པ་དང་གོམས་པ་གཉིས་ལས་ལ་ཐུར་ན་ རྩན་གཅིག་ཡིན་ *bsgom-pa* and *goms-pa* in their application to road have one and same meaning.

བསྐྱོམ་སྒྱུས་ *bsgom-skyes* भावज, भावात्म produced from contemplation, also reflection; བསྐྱོམ་པ་ཕྱུང་བ་ *bsgom-pa byuñ-wa* भावनामयी sprung from contemplation; བསྐྱོམ་པ་ལ་དགའ་བ་ *bsgom-pa la dgah-wa* delighting in contemplation.

བསྐྱོམས་པ་ *bsgoms-pa*, pf. of སྐྱོམ་པ་ *sgom-pa*.

བསྐྱིངས་པ་ *bsgyñs-pa* = འགྱིང་བ་ *hgyiñ-wa*
1. བྱུ་མ་, ལྷུ་མ་ to yawn. 2. = སྐོ་བ་ *sbo-wa*.

བསྐྱུར་བ་ I: *bsgyur-wa*, another form of སྐྱུར་བ་ *sgyur-wa* पारिणामन, आवर्त्तन, to change; ཁ་དྭག་བསྐྱུར་བ་ *kha-dog bsgur-ba* changing colour; གོས་བསྐྱུར་བ་ to change clothes; to change the cover (like a snake);

to translate; ཀྱ་གར་ནམ་ཙམ་བཟུར་བ *rgya-gar nas chos bsgyur-wa* to translate books brought from India; ཚིག་བཟུར *tshig-bsgyur* to translate words; རྟོག་བཟུར *don-bsgyur* to alter the meaning; ཐད་བཟུར *thad-bsgyur* to change the direction; འཛམ་བཟུར *hchol-bsgyur*, ལུས་བཟུར *lus-bsgyur* to change one's body (miraculously); མིང་བཟུར *min-bsgyur* to change one's name; མདྲ་ག་བཟུར *mdog-bsgyur* to change the complexion or colour; སྤྱུ་བཟུར *spus-bsgyur* to change the quality; བསྐྱེས་བཟུར *bsgyis-bsgyur*, i.e., to change one's intention; ཕྱི་ནང་བཟུར *phyi-nan bsgyur* to invert the object; ཚམས་ལྷན་བཟུར *chos-lugs bsgyur* conversion; སྐད་བཟུར *skad-bsgyur* to change the language.

བཟུར་བ II: བུའི་མཉམ་པ་ to multiply, increase.

Syn. བསྐྱེན *bgnun*; བསྐྱེས་པ་ *bsgres-pa*; སྤྱི་ལ་ *spel-wa*; གསེས་པ་ *gsil-wa* (*Mñon.*).

བཟུས་པ་ *bsgyus-pa* མཐུག་ muscle.

བསྐྱག་ཕྱང་ *Bsgrag-phren* (*dag-theñg*) n. of a Jong in Tibet.

བསྐྱགས་ *bsgrags* (*dag*) (ཚམས་ཀློག་ཙམ་པ་ *chos klog-tshar-wa*) ཀོ་ཤི་ཤི་ཤི་, སྤྱི་ལ་ proclaimed; read or recited loudly.

བསྐྱགས་པ་ *bsgrags-pa* sung; diffused.

བསྐྱང་པ་ *bsgrang-pa* 1. to enumerate, count up (*Cs.*). 2. to cause to grow cold.

བསྐྱང་པ་ *bsgrad-pa* = བསྐྱང་པ་ *bgrad-pa* to open wide; མིག་བསྐྱང་པ་ *mig bgrad-pa* to stare; རྩེ་པ་ *rgyal-pa* *bgrad-pa* to part the legs wide; to straddle.

བསྐྱར་ *bsgral* སྐྱར་, སྐྱར་ [crossed; passable] *S.*

བསྐྱེལ་པ་ *bsgral-wa* འདྲ་ཏར་ to pass; cross over.

བསྐྱེལ་པ་མཉམ་པ་ *bsgral-wahi cin-rta* a boat, also = གུ་མཉམ་ *gru-skya* an oar of a boat (*Mñon.*).

བསྐྱེལ་པ་ *bsgral-bya* ཏར་པ་, ཏར་པ་ met. a boat.

བསྐྱེལ་པ་ *bsgral-ya* ཡུལ་པ་ a numerical figure used in Buddhist astrology.

བསྐྱེལ་པ་ *bsgrigs* (*dig*) བསྐྱེལ་, བསྐྱེལ་, བསྐྱེལ་ put in order, arranged, arrayed; བསྐྱེལ་པ་ *bsgrigs-pa* བསྐྱེལ་པ་ formed into string.

བསྐྱེལ་པ་ *bsgrigs-pa* (*dib-pa*), pf. of སྐྱེལ་ *sgris* སྐྱེལ་, སྐྱེལ་པ་, སྐྱེལ་པ་ covered.

བསྐྱེལ་པ་མཉམ་པ་ *bsgrigs-pahi lan-du mi-ston-pa* སྐྱེལ་པ་མཉམ་པ་ to abstain from obscure predictions: དག་མཉམ་པ་མཉམ་པ་ མཉམ་པ་: do not prophesy or predict what is not known either to be good or bad.

བསྐྱེལ་པ་ *bsgrims-pa* (*dim-pa*) (སྐྱེལ་པ་ *spras-pa*) བསྐྱེལ་པ་མཉམ་པ་ *bstan-bstan byas-pa*, v. སྐྱེལ་པ་ *sgrim-pa*, *rig-pa* *bsgrims-pa* perverted skill; also chaotic acquirements; confused information.

བསྐྱེལ་པ་ *bsgrun-pa*, akin to བསྐྱེལ་ *hgran* བསྐྱེལ་པ་, to rival, vie with; to reply to: བསྐྱེལ་པ་ མཉམ་པ་ *brgrin mi-phod* = བསྐྱེལ་པ་མཉམ་པ་ *hgran-zla byed mi-nus-pa* cannot compete or be a match for.

བསྐྱེལ་པ་ *bsgreñ* = བསྐྱེལ་པ་ *btsugs-pa*, སྐྱེལ་པ་མཉམ་པ་ *rgyal-mtshan lta-bu* སྐྱེལ་པ་, བསྐྱེལ་པ་ up-lifted; hoisted.

བསྐྱེལ་པ་ *bsgreñs* (*deng*), pf. of སྐྱེལ་ *sgreñ*, imp. སྐྱེལ་པ་མཉམ་པ་ *sgreñs-cig*, བསྐྱེལ་པ་མཉམ་པ་ *bsgreñs-byahi rgyal-mtshan*, a flag that is to be hoisted (*Situ. 77*).

བསྐྱེལ་པ་ *bsgres* (*de*) (བསྐྱེལ་པ་ *bsgre*) old, aged; སྐྱེལ་པ་ *sku-bsgres*, སྐྱེལ་པ་མཉམ་པ་ *de-bgras mu-yal bsgres* (*Ya-sel.*). སྐྱེལ་པ་མཉམ་པ་ *dbu-chos bsgres rim* aged respectable lamas.

བསྐྱེལ་པ་ *bsgres-pa* བསྐྱེལ་པ་ changed.

བསྐྱེལ་པ་ *bsgres-ya* a numerical figure used in Buddhist astrology.

ང་ *nga* I: is the fourth consonant of the Tibetan alphabet. It corresponds to the Sanskrit letter ङ and sounds like *ng* in the English word "song." As a final the pronunciation is therefore easy enough; but in its frequent occurrence as an initial letter the difficulty of sounding it properly comes in. As an initial ང་ must be pronounced as a nasal *g*. To acquire the sound, first say *un-ga*; and then, dropping the *u*, try to say the *nga*.

ང་ II: 1. it represents the numerical figure 4. 2. stands for ལྔ་བཅུ་ in the consecutive numbers ང་གཅིག་ 51; ང་གཉིས་ 52; ང་གསུམ་ 53; ང་བཞི་ 54; ང་ལྔ་ 55; ང་དྲུག་ 56; ང་བདུན་ 57; ང་བརྒྱད་ 58; ང་དགུ་ 59.

ང་ III: in mystical Buddhism is symbolical of the dissolution of all *Samskāra* (combinations either phenomenal or material). ང་ཞེས་པ་ནི་འདུ་བྱེད་ཐམས་ཅད་ཞིག་པའི་མཚན་ཉིད་རྟོག་པའི་ "the term ང་ is the sign of the synthesis of all matters which phenomenally exist in a compounded state" (*K. my.* ൬ 207). ང་ནི་འཛིན་པ་མེད་པའི་སྒྲོ་བཞིན་བྱུང་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་བར་སྒྲོན་ (*K. g.* མ 42) "ང་ is symbolical of the state where there is no cohesion; it explains that all that are without adherence (attachment) will be liberated."

ང་ IV: ཡུ་ཨ་ pers. pron., first person, singular I: ང་མི་ཟན་ old man that I am; ང་རྒྱལ་པོ་ལྷོ་བོ་མཚན་སྐུ་པོ་དང་། "I with *Sroñ-btsan sgam-po*"; ལྷ་མ་ང་ I the Lama. རེ་ or རེ་ཡི་ my, mine: རེ་ཡི་དང་ my charming (wife),

i.e., dearest; རེ་ཡི་ཡིན་=བདག་གི་ཡིན་ it is mine; མི་རེ་ནས་ཞེས་ soul of me a man; རེ་འདི་ this my; རེ་རྗེ་བཙུན་ my venerable master. Colloq. the common form for ར་ *nga* is ར་ར་ *na-rañ* "I."

ང་ཁོ་ན་ *nga kho-na* I myself; I alone.

ང་རེད་ *nga-ñed*, ར་ཉིད་, ར་ར་ ཡུ་ཨ་དུ་, ཡུ་ཨ་, ཡུ་ I myself.

Syn. ཁོ་བོ་ *kho-wo*.

ང་ཅག་ *nga-cag*, ར་ཚོ་ *na-tsho*, ར་ནམས་ *na-rnams*, are the several plurals of ར་ signifying we.

ངས་ *nas* for ར་ཡིས་ *na-yis* by me, v. ར་ *nga*.

ང་རྒྱལ་ *nga-rgyal* ཡུ་, དཔྱེ་, མ་ན་, ཡུ་ཨ་ཁོ་ར་ (lit. "I, the chief"), *i.e.*, pride, arrogance: ར་རྒྱལ་གྱི་སྒྲིབ་པ་ལྷན་ཉན་གྱི་ཆུ་མི་ཆགས་། "on the height of pride the water of merit does not accumulate"; ར་རྒྱལ་རྒྱུད་པ་ to be proud. ར་རྒྱལ་གཅིག་པ་ to break (another's) pride; to humble; ར་འཛིན་པའི་ང་རྒྱལ་=the pride of assertion of self; lit. the pride of reflecting "I am."

Syn. རྒྱལས་ *rgyags*; དྲེགས་ *dregs*; འཕུར་གཤེད་ རྒྱལས་ *hphyar-gyesh-sñems*; མཛོན་པའི་ང་རྒྱལ་ *mñon-pahi nga-rgyal*; ར་ལྡན་ *na-ldan* (*Mñon.*).

ང་རྒྱལ་ཅན་ *nga-rgyal-can* ཡུ་ཨ་ཁོ་ར་, ཡུ་ཨ་ཁོ་ར་, ཡུ་ཨ་ཁོ་ར་; proud, boastful; rivalling.

Syn. ར་རྒྱལ་ལྡན་ *nga-rgyal-ldan*, དྲེགས་ལྡན་ *dregs-ldan* (*Mñon.*).

ང་རྒྱལ་པོ་ལྷོ་བོ་མཚན་སྐུ་པོ་དང་། མ་ན་པོ་ལྷོ་བོ་མཚན་སྐུ་པོ་དང་། མ་ན་པོ་ལྷོ་བོ་མཚན་སྐུ་པོ་དང་།

ང་ཡོད་ *Na-phod* n. of a district in the province of Kong-po (*Loñ.* ༩, 16).

ང་བ *ña-wa* = ཡ་ང་བ *ya ña-wa* མྱོན་པ་ 1. bad; dangerous; fearful. 2. rarely for རྩ་བ་ bad; རྩ་ང་བ་ a bad smell.

ང་མེད *ña-med* གཙང་མེད་ lit. without self; without vanity; not thinking of one's self or self-interest.

ང་མེན་ཅོས་པོ་ *ña-men chos-po* (he who is personified by worldliness), the name by which *Māra*, the lord of worldliness of the Buddhists, is known to the Bon (*B. Nam.*).

ང་ཁུར་ *ña-khur* a species of duck, v. ཁུར་པ་ *khur-pa*, perh. *Anas casarca*.

ང་ཤི་ *ña-ṣi*, lit. I die; cry of fear with wonder; evidently a Bengali expression of wonder—"মরি or হা মরি I die, alas! I die," which Atis'a introduced in Tibetan—ཨ་ཤི་ང་ཤི་གྲ་གར་ན་ད་དུང་ངོ་མཆར་ཅན་གྱི་གཏམ་ཡོད། (*A. 107*) "Oh, I die from wonder! yet there are wonderful stories in India (to be told)."

ང་མོ་ *ña-mo* for ང་མོ་ the camel: ཁུར་པ་དང་ཁུར་པ་ཤིང་ཁུར་པ་མེད་ཀྱི་ *khur-pa ñur skyer drañg ṣin ña-mo mgyag* the camel, grunting with loads, travels quickly (*Jig. 22*).

ང་འཇོང་ *ña-hṭsheñ* self-sufficient or self-sufficiency; pride; egotism (*A. 90*).

ང་ཡིང་མེད་ *ña-yir med* གཙང་མེད་ want of selfishness: ང་ཡིང་འཇོན་པ་ = བདག་གི་ང་འཇོན་པ་ or གང་ཡག་ བདག་ཏུ་འཇོན་པ་ the cognition of personality which may be styled the self or བདག་.

ང་རྩ་ *ña-ra* 1. noise; sound. 2. cold air: ང་གངས་ཀྱི་ང་རྩ་མི་འཇིགས། I am not afraid of the air of the glaciers (*Mil.*).

ང་རྩ་ཅན་ I: *ña-ra-can* 1. loud, noisy, roaring. 2. a crier, brawler, noisy fellow.

ང་རྩ་ཅན་ II: rarified; cold.

ང་རྩ་ཐང་ *Ña-ra than* n. of a place in Tibet: ཁུར་པ་དང་ཁུར་པ་ཤིང་ཁུར་པ་མེད་ཀྱི་གཏམ་ཡོད། the child having

རྩ་ཐང་ཏུ་བཏགས། (*Jig. 65*) when the lid of the copper-coffin was opened, there came out from it the cry *ña-ra-ra*; hence the name of that place became known as *Ña-ra-than*.

ང་རྩ་རྩ་ *ñar ra-ra* expression of extreme pain and suffering.

ང་རུ་ *Ña-ru* n. of a place in Ancient Tibet, which *Hot*, one of the four sons of King *Se-ṣbreg-pa*, had chosen for his residence (*Deb. 4, 19*).

ང་རྩ་ *ña-ro*, མུར་ 1. a loud, deep voice; a cry; ཁྱད་གྱི་ང་རྩ་དག་ལྟ་ན་ the pitch of the voice loud and low. 2. = *visarga*, i.e., 1. དབྱངས་ཐུང་བ་ལྟའི་མཐར་ཐིག་ལེ་ང་རྩ་ཡོད་པ་དབྱངས་། at the end of the five short vowels, there being the *visarga* dots (they should be regarded as a) vowel (*Ya-sel. 47*). 3. མེད་གོ་དང་ལྷག་གི་ རྩ་ཁྱད་། the roaring sound of the lion or the tiger: ལྷག་གི་རྩ་ཁྱད་འདྲ་པ་ནི་, རྩུ་ཤིང་གི་རྩ་ཁྱད་། the tiger's growl issuing forth, the monkey drops down from the top of the a tree; ཁྱད་གྱི་ང་རྩ་ཅེན་པོས་བསྒྲགས་པ་ན་ they proclaimed, shouting at the top of their voice; ཁྱད་གྱི་ཡིང་ང་རྩ་ voices foreboding mischief; ཁྱད་གྱི་ང་རྩ་འཛོད་པ་ to raise woeful cries.

ང་རྩ་ལྷག་པ་ *ña-ro sgrog-pa* 1. to roar; to rage. 2. the circle used on the top of a letter to signify མ་ turns into ང་, རྩ་, ལ་ and མ་ before words beginning with any of these.

ང་རྩ་ཐུན་པ་ *ña-ro byin-pa* རྒྱུ་ཆེན་པོ་, རྒྱུ་ཆེན་པོ་, རྒྱུ་ཆེན་པོ་ crying; bewailing; to cry or bewail loudly on account of pain or grief.

ང་ལ་ཏུ་ *Ña-la nu* also ང་ལ་ཏུ་ *Ña-las nu* མ་ལ་ལ་ཏུ་ n. of a mythological king who ruled as a Chakravartī-rājā over heaven and earth and shared the celestial throne with six successive Indras. N. of an ancestor of Gautama Buddha: ཐུས་པས་ཏུ་མ་ང་ལ་ཏུ་གསུངས་པ་ ལ་འཛིན་མིང་ཡང་ང་ལ་ཏུ་དེས་གྲགས་པ་། the child having

cried "give me suck," was called *Nā-la-nu* (Pag. 14).

ངག *ñag* वाक्, वाणी, दरा, भारती, गौः speech; talk; word; རག་གི་རྟེན་པ་ sins committed with the tongue (in words); རག་ལམ་པོ་ polite speech; gentle words; རག་ལྟོས་པ་ वाक्संयम or རག་བཅད་པ་ मौनव्रत silence, observed as a monastic duty or religious exercise; the vow of not speaking, *i.e.*, of keeping silence for a definite time.

Syn. རྟེན་ *tshig*; ལྷ་བཞེད་པ་ *sgra-bjod-pa*; དབྱངས་ཅན་ *dbyañs-can*; གཏམ་ *gtam*; ལོ་རྒྱུས་ *lo-rgyus*; སྐད་ལྷ་བ་ *skad-smra-wa* (*Mñon.*).

ངག་རྒྱལ་ *ñag-skyes* वाणीज born or produced from speech.

ངག་འཕྲུག་ *ñag-hkhyal* प्रलाप, मिश्रलाप, विमिश्र-लाप delirium; unconnected speech; foolish talk; ravings (*Ñag.*).

ངག་གི་རྒྱལ་པོ་ *Ñag-gi rgyal-po* मञ्जुवोष; རེ་མ་ དབྱངས་ the *Bodhisattva Mañju-s'ri ghosha*, who is believed by Buddhists to be the god of speech; རག་གི་རྒྱུན་ *ñag-gi-rgyan* दीपक a figure of rhetoric or speech; gen. amplification of an idea by the use of apt expressions; རག་གི་ཕྱག་རྒྱ་ བཅད་ལྟུང་ the symbolic speech or mode of expression by the configuration of the fingers; this is described as གསང་བའི་བད་མོན་པ་གཏམ་པ་, mystical language in which expression by signs, *i.e.*, with the configuration of the fingers, forms the principal feature; རག་གི་དབང་ཕྱག་, བཀྲི་ཡུ་ལ་ the lord of speech—*Jam-yang* or *Mañ-ju-s'ri ghosha*; རག་གི་དབང་ཕྱག་ལམ་པོ་ དབྱངས་པ་ ཕྱག་ལམ་པོ་། salutation to *Jampai-yang*, the prince of speech (*Situ. 3*); རག་གི་དབྲུག་ *ñag-gi dbul* one poor in speech; a dumb person, v. ལྷུག་པ་ *lkug-pa* (*Mñon.*).

ངག་འགྲོས་ *ñag-hgroš* manner of speaking or uttering words (*Cs.*).

ངག་རྒྱལ་པ་ *ñag rgyas-pa* वाग्विस्तर too much talking; full and detailed discussion.

ངག་རྒྱུན་ *ñag-rgyun* प्रवचन a discourse; also oral tradition, not recorded history.

ངག་འཆམ་ *ñag-hchal* = རག་འཕྲུག་ irregular or senseless speech.

Syn. འཆམ་རྟེན་ *hchal-tshig*; ཆ་མེད་གཏམ་ *chamed gtam*; ལྷག་ཅན་ *klag-cor*; བབ་ཅམ་ *bab-col*; ལུ་ཅན་ *mu-cor* (*Mñon.*).

ངག་རྒྱན་ *ñag-sñan* 1. = as met. the cuckoo. 2. pleasant voice or sweet language; one who speaks in sweet language.

ངག་གཏམ་ *ñag-gtam* verbal message; also oral tradition.

ངག་བཅས་པ་ *ñag-bśdams-pa* वाचि संयम, वाक्-संयत one who has controlled his speech or tongue.

ངག་འདབ་ *ñag-hdab* or རག་གི་འདབ་མ་ *ñag-gi hdab-ma* (lit. the leaf of speech) रसना the organ of tasting; ར་འཛིན་ the tongue, v. ལེ་ *lee* : (*Mñon.*).

ངག་འཛིན་པ་ *ñag-hdon-pa* लपन to express in words; to cry; to speak.

ངག་ལྡན་ *ñag-ltan* वाङ्मान्, वाग्मिन् eloquent; possessed of (the power of) speaking.

ངག་ཕྱེད་ *ñag-byed* लपमान; the speaker.

ངག་དབང་ *ñag-dwañ* a title of learning given to some of the Grand Lamas of Tibet. Is also the first name of the present or 14th Dalai Lama of Lhasa.

ངག་དབང་ལེ་ཤེས་རྒྱ་མཚོ་ *Ñag-dwañ Ye-ces rgya-mtsho* the Lama who with the help of *Lhabzañ*, King of the country round lake *Kökönor*, conducted the Government of Tibet for thirteen years (*Loñ. 2, 16*).

ངག་དབང་ལྷོ་མོ་ *Ñag-dwañ lha-mo* वागीश्वरी देवी the goddess of speech; དབྱངས་ཅན་མ་ an epithet of *Sarasvati* (*Mñon.*).

རག་ཕྱོད་ *ñag-sbyor* वाग्योजना arrangement of speech (Cs.).

རག་མ་ *ñag-ma* वाचा the speech itself.

རག་མ་ཚང་བ་ *ñag-ma tshah-wa* = རྒྱལ་པ་ ཀམ་མུ་ 1. one of imperfect or defective speech; a stupid person. 2. indistinct speech.

རག་མི་ལྡན་ *ñag-mi-ltan* a dumb person; also one who cannot express himself in clear language.

Syn. རྒྱལ་པ་ *lkug-pa*; རྒྱལ་མི་གསལ་ *tshig-mi-gsal*; རེས་མ་ཐེང་པ་ *semg-bem-po* (*Mñon.*).

རག་མེད་ *ñag-med* समाधि meditation; a state in which there is no use of speech.

རག་ཚབ་ *ñag-tshab* representation in writing: རག་ཚབ་ཀྱི་རྩི་ཆེན་ the principal points in a representation or petition.

རག་མཐུངས་ *ñag-mtshun* समी of uniform and consistent speech, i.e., where there is no contradiction, redundancy, or irrelevancy.

རག་ཡིད་ *ñag-yid* वाङ्मनः the speech and the heart.

རག་ལམ་ཐུབ་ *ñag-lam shu-wa* to apply, or pray to, verbally.

རག་གཤེར་ *ñag-gcer* in vulg. ར་གཤེར་ or གཤེར་གཤེར་, in Sikk. cross-examination; also deposition of the plaintiff and defendant in the presence of each other.

རག་ཤོར་ *ñag-gor* committing to words; a promise.

རག་གསལ་ *ñag-gsal* वाक्लिषा, वाक्लेष clear speech or lucid language.

རག་ལྷ་མོ་ *ñag lha-mo* वाग्देवी the Goddess of Speech.

८८. I: *ñan* = རྩོད་ or རྩིངས་ རིས་རྩོད་ 1. the nature, being, idiosyncrasy; the very essence of any person or thing. 2. sphere; province; domain: རྩོད་པའི་རང་ = རྩོད་པའི་རྩིངས་ the

essentiality of vacuity (*Çānyatā*): རྩོད་མཁའི་རང་ the sphere of the void space: རིས་རྩོད་ཀྱི་རྩིངས་ = རིས་རྩོད་ཀྱི་རྩིངས་ the natural constitution of the mind: རྩོད་པའི་མཉམ་བཞེན་པའི་རང་པ་ in a cheerful state of the mind (*Thgr.*); རྩོད་པའི་རང་ཉིད་ the very essence of vacuity itself (*Glr.*): རྩོད་པའི་འཇིན་གྱི་རང་པ་ཐུགས་པ་ to enter into the state of deep meditation: རྩོད་པའི་མཉམ་བཞེན་པའི་རྩིངས་ continue in that state of mind which is free from attachment, etc.: འཇིན་གསལ་གྱི་རང་པ་ རྩོད་པའི་ཐུགས་པ་ to die of fear or panic.

८८. II: character; disposition: རང་རན་ or རང་རྒྱུད་རན་པ་ a naturally bad disposition; རང་རྒྱུད་བརྩམས་པ་ a naturally good disposition (*Sch.*; *Jā.*).

རང་གེས་ *ñan-gis* adv. spontaneously; naturally; also, acc. to *Jā.* and *Schr.*, slowly, gradually, gently.

རང་མན་ *ñan-can* natural capacity: གཏོར་པའི་རང་མན་ རྩོད་པའི་མཉམ་བཞེན་ one who is naturally capable of renouncing or giving up; able to abandon. རང་མན་ is generally used like རྩོད་པའི་

རང་བག་ཡིད་ *ñan-bag-yod* naturally modest: རང་བག་ཡིད་ཀྱི་རྩོད་པའི་མཉམ་བཞེན་ his moral character in regard to his natural modesty (*A. 53*).

རང་མ་བུ་ *ñan ma-thuñ* do not be short-tempered: རྩོད་པའི་མཉམ་བཞེན་པའི་མཉམ་བཞེན་ རྩོད་པའི་མཉམ་བཞེན་ when I had said to the *kha-do-ma* "pray be not short-tempered" (*Hbrom. 93*).

རང་ཚུལ་ *ñan-tshul* natural disposition or temperament; རང་ཚུལ་བརྩམས་པ་ 1. good conduct; a naturally good disposition. 2. n. of a Buddhist sage and author of Ancient India, included in the list of twenty-three sages (*M.V.*).

རང་རིང་ *ñan-rin* or རང་རྒྱུད་རིང་བ་ forbearing; long-suffering; of cool nature: རྩོད་པའི་མཉམ་བཞེན་ རང་རིང་པ་ རྩོད་པའི་མཉམ་བཞེན་ in accomplishing important business one should work with great patience.

ངང་པ་ *ñan-pa* རྩེ the male goose.

ངང་རྩེ་ *ñan-rkañ* ལུབ་ཅན་ that which waddles.

ངང་སྒྱུ་ *ñan-skya* བལ་ཀ་ grey teal of Tibet.

Syn. པད་ལྷུ་མ་མཁྱིན་ *pad-shum mgrin*.

ངང་སྒྱུ་ *ñan-sgro* the quill of the goose.

ངང་ཁུ་ *ñan-hur* རྩེ་ལྷ་ཁུ་ the ruddy goose, really *Tadorna rutila*, the sheldrake.

ངང་པ་གསེར་ལྷ་ *ñan-pa gser-ldan* 1. the yellow or golden goose. 2. ཏང་པ་གསེར་ལྷ་ བྱིར་ཤོག་གསུངས། he said "fetch the horse called *Ñan-pa gser-ldan*" (*Yig.*).

ངང་པའི་རྒྱལ་པོ་ *ñan-pahi rgyal-po* the "king-goose" and flamingo; also the plant *Jasminum zambac*.

ངང་པའི་ནགས་ *Ñan-pahi-nags* a mythological grove called the swan's grove (as) situated beyond the Cuckoo's hill on this side of the ocean. It is filled with numberless flocks of ducks, geese and swans, with bills of coral, ruby, sapphire, and other precious stones. The lakes in that grove are filled with lotuses of the colour of glittering gold; and the grove extends over ten thousand miles (*K. d. 5 272*).

ངང་པའི་ཚོགས་ *ñan-pahi tshogs* ཀད་མ་ a flock of wild geese.

ངང་མ་ *ñan-mo* རྩེ་ a goose.

ངན་ I: *ñad* nice smell; aroma fragrance: རད་ཡམ་ the fragrancy, the aroma evaporates; རྩེ་རད་ aromatic herbs.

Syn. བསུང་ *bsun*; བསུང་རད་ *bsun-ñad* (*Mñon.*).

ངན་ II: acc. to *Jā*. cog. to རྩེ་ air; རྩེ་གྱི་རད་ལྷ་པ་ the rising of an aromatic breeze; also vapour; རྩེ་རད་ vapour from the mouth; also snowy vapour; རྩེ་རད་ aqueous vapour.

ངན་ཅན་ *ñad-can* fragrant; also acc. to *Jā*.

1. fresh, cool. 2. rough, impetuous.

ངན་བཟང་ *ñad-bzan* good smell: རེབས་ཚོགས་གྱུར་གྱི་རད་བཟང་ཡང་ནས་ཡང་དུ་ཡོད་པ་མཁྱིན། let the breeze of your letters laden with the aroma of camphor come again and again to me, i.e., pray write me often.

ངན་ *ñan* evil; mischief; misfortune; defilement: རན་ཅེན་པོ་བྱས། it has done great mischief; esp. harm done by sorcery and witchcraft; རན་དུ་བརྗོད་པ་ to revile (a person).

ངན་འགྲོ་ *ñan-hgro* I: འཇོག་ཏུ་ going or about to go to the undesirable state, i.e., the state of the damned, comprising those in hell and those wandering about in distorted forms.

II: ཇམ་པ་འཇུག་པ་ 1. one who follows the dictates of his wife and is led by the nose by her in all his works. 2. རྩེ་ལྷ་ dissimulation.

III: རྩེ་ལྷ་ lightning.

ངན་དགྲ་ *ñan-dgu*. all kinds of evil or mischief.

ངན་རྩེ་ *ñan-skyes* རྩེ་ལྷ་ of low birth; also རྩེ་ལྷ་ lit. anything produced from the soil and manure; the planet Mars.

ངན་རྩེ་ཅན་ *ñan-rgyu-can* one who does mischief, speaks ill of others; རན་རྩེ་ཅན་ཅེད་ one that does not speak evil of anybody (*A. 139*).

ངན་ཇོན་ *ñan-hon* རྩེ་ལྷ་, རྩེ་ལྷ་ sordid, vile, mean, pitiful: རན་ཇོན་ཅེས་གྱི་རད་པ་ or རན་ཇོན་ཅེས་གྱི་ཚོགས་ནས་པ་ རྩེ་ལྷ་མ་འཇུག་པ་ to be satisfied with anything be it ever so little or poor; = རད་དུ་པ་ལྷ་པ་ unambitious.

ངན་རྩེ་ *ñan-rñed* རྩེ་ལྷ་ 1. scabby; itchy. 2. unchaste; libidinous.

ངན་ཐབས *ñan-thab* = ཐཱ་མ་ *phra-ma* or ཐཱ་མ་པ་ *khram-pa* ཕུན་སྡེད་, ཕུན་སྡེད་ བཟའ་ལྟ་བུ་ vile language; mean, vulgar conversation; abuse.

ངན་འདེབས་པ་ *ñan-hdebs-pa* to curse, ex-
crate; མཐུ་ངན་འདེབས་པ་ to curse by means of
witchcraft; cf. མངན་.

ངན་ན་བ་ *ñan-na-wa* the bad.

ངན་པ་ I: *ñan-pa* རྒྱུ་, ལྷན་, ལྷན་, ལྷན་, ལྷན་, ལྷན་
མཁའ་, རྒྱུ་ལྷན་ bad; miserable; poor; wicked;
ugly; also a scoundrel, slanderer, rogue;
the vile, vulgar, low, mean.

ངན་པ་ II: 1. excrement; ordure; manure:
ངན་པ་ལྟུང་པ་མེན་ཏུ་གསོལ་པར་འོང་། by the use of
manure the soil becomes very fertile.

Syn. མི་གསོལ་པ་ *mi-gtsaṅ-ma*; ལྟུང་པ་ *skyag-pa*
(*Mñon.*).

ངན་པ་བརྟོན་པ་ *ñan-pa brjod-pa* རྟོན་པ་ རྟོན་པ་
blaspheme.

ངན་པ་གཞུང་པ་ *ñan-pa gñah-reṅ* a stiff-
necked villain (*Rtsii. 13*).

ངན་པ་དབང་པ་བཟའ་པ་ *ñan-pa dpun-hsdebs* conspi-
rators; evil-minded men who intrigue,
form a league to do mischief to others.

ངན་ཐོང་ལྟུང་ *ñan-spoñ skyes* = དགའ་ཕྱེད་དྲུག་ཅན་
or རྒྱུ་ལྷན་པ་ *Paras'u Rāma*; རྒྱུ་ལྷན་པ་འོང་། the
son of *Rdul-can-ma* (*Mñon.*); an epithet of
S'ukra and also of the planet Venus
(གཞུང་པ་མངས་).

+ རྒྱུ་ *ñan-bu* in earlier Tibetan the
word རྒྱུ་ was used in the place of the
modern expression ཐུན་ or ཐུན་པ་, my humble
or little self.

ངན་བྱ་བ་ *ñan bya-wa* བེད་ཀྱང་ reproached;
deceived; cheated.

ངན་ལྟ་ *ñam-gmra* ལྟ་ལྟ་ལྟ་, ལྟ་ལྟ་ notoriety;
bad reputation; disgrace.

ངན་བཅོས་མ་བྱས་པ་ *ñan-bzos ma-byas-pa* མ་བྱས་པ་
not reclaimed; made useless.

ངན་གཞུང་ *ñan-gyo* = ཐཱ་མ་པ་ or ཐཱ་མ་ རྒྱུ་ལྷན་
hypocrisy (*Mñon.*); རྒྱུ་ལྷན་པ་ (or རྒྱུ་ལྷན་པ་ཅན་)

རྒྱུ་ལྷན་ 1. a hypocrite; a fox. 2. of a low
caste.

ངན་རིང་མ་ also རང་རིང་མ་ རུད་ཀྱི་ procrasti-
nating, delaying; always throwing a duty
or anything to a distance.

ངན་རྒྱུ་ *ñan-ro* = རྒྱུ་ལྷན་ *ñan-rñed*.

ངན་ལམ་ *ñan-lam* = ལམ་ལ་ལྟ་བུ་ 1. bad habit,
indulgence in any kind of work, behaviour,
or eating, of a degrading nature. 2. n. of
a place in Tibet (*Deb. 7, 2*).

ངན་ཤི་ *ñan-ṣi* ལྟ་བུ་ death from starva-
tion or from an accident or epidemic or
plague, etc.; any person or animal that
has died from starvation.

ངན་སེལ་ *ñan-sel* that which removes the
defilement and purifies: རྒྱུ་ལྷན་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་
དུང་པ་དང་རྒྱུ་ལྷན་པ་ *ñan-sel* is a term for
water and also for tufts of *kuṣa* and *dub*
grass (*Mñon.*).

ངན་སོང་ *ñan-soñ* ལྟ་བུ་ those actually
gone to damnation.

ངན་གསོ་ *ñan-gso* to feed and foster per-
sons or animals that have suffered from
starvation.

ངན་ལྟ་ *ñan-hrul* low and destitute; delapi-
dated; decomposed: མི་མེད་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་
“(agricultural) tenants who have become
scattered and destitute” (*Rtsii.*).

ངམ་དྭགས་ *ñam-dkar* grey colour; not
very white.

ངམ་གྲོག་ *ñam-grog* = ལྟ་བུ་ ལྟ་བུ་ deep
ravines with precipitous eroded banks,
which are impassable and inhospitable
in aspect. Acc. to *Cs.* a torrent; acc.
to *Sch.* the bank of a river grown ridgy
and steep by having been gradually washed
out by currents.

ངམ་གྲོག་ཅན་པ་ *ñam-grog chen-po* རྒྱུ་ལྷན་
poetic name of Tibet which is called
ངམ་གྲོག་ཅན་, the country of deep ravines.

ངམ་པ *ham-pa* ངམ 1. arrogance. 2. गकर a ravine.

ངམ་མཐོང་ཅན *ham-mthoñ-can* ཇམ་མཐོང་ཅན a proud, bumptious person; one who assumes the appearance of greatness.

ངམ་དུར་ཅན *ham-dur-can* given to gluttony and drinking (*Jä.*).

ངམ་རིང་ *Nam-rin* n. of a district in Upper Tsang with a fort and monastery subject to Tashi-lhunpo.

ངམ་རུ *ham-ru* n. of a disease (*Med.*).

ངམ་ཤིང་ *Nam-šin* n. of a snake-demi-god of the nether regions.

ངམ་གུགས *ham-gugs* = རང་གུགས as a matter of course; by one's own force (of nature) or accord.

ངམ་ཤོད་ *Nam-šod* 1. = སྒྲེང་ཤོག *steñ-hog* upper and lower: རི་ནས་མཆོད་དེ་ངམ་ཤོད་ཐམས་ཅད་ཐུང་མོང་། thence spreading over inundated the upper and lower parts (of the country) (*A. 92*). 2. n. of a place in Lhokha—the south-eastern district of the province of Ü (*Loñ. 2 5*): མ་ཤོད་ཐུང་ the lower part of ངམ་ཤོད་ (*Deb. 7, 19*).

ངར *nar* 1. fore side; front side; རར་གཏོང་ front surface; forepart, esp. of the leg, the shin-bone, also knuckle; ལག་རར་ forearm; རར་རར་ lower part of the leg; རྗེ་རར་ acc. to *Jä.* an appellation for both. 2. termin. of ར་ 'to one's self'; རར་འཛོམས་ རར་ལྟོགས་; ར་ལིང་འཛོམས་ = བདག་འཛོམས་ pride; selfishness; self-interest. 3. རར་འདྲན་པ་ to set on or against; to instigate.

རར་སྒྲོད་ *nar-škad* the sound of the roaring of lions, etc.

རར་རར་པོ་ *nar-nar-po* hoarse, husky, wheezing, e.g., in old age (*Thgy.*); རར་སྒྲོད་ *nar-*

ghud hoarseness and phlegm (*Med.*); རྒྱུ་པ་རར་པ་ *gre-wa nar-wa* a hoarse throat (*Med.*; *Jä.*); རར་རར་ལྟོན་སྒྲུ་ a hoarse groaning.

རར་སྒྲུབས *nar-snabs* mucus of the nose.

རར་པ་ *nar-pa* stalk of plants (*Med.*).

རར་པ་ *nar-wa* 1. strength; vigour; hardness (of steel); རྒྱི་སྒྲིགས་ཀྱི་རར་པ་ལྟོས་ *gri-sogs-kyi nar-hjam-po* the hard or soft temper of (the metal of) knife; etc. 2. cold; frost; cold wind (*Mil.*); (cf. ར་ར་) རར་ལྟོན་པ་ to steel; to temper.

རར་ཅན་ *nar-can* 1. strong; vigorous. 2. ductile; རར་ལྟོན་ id., རྒྱུ་ལྟོས་རར་ལྟོན་, strong-minded; རར་མེད་ weak; soft.

རར་པོ་ *nar-po* grim; strong; ferocious, (of beasts) (*Jä.*).

རར་སྒྲུད་ *nar-bhud* abst. 1. valour and strength: དཔལ་བའི་རར་སྒྲུད་ཁ་ཏྲུམ་ཁྲུང་པ་ལ་ཐུ་ the valour of a hero is indicated in his face (physiognomy). 2. vb. རར་སྒྲུད་པ་ or རར་བཏང་པ་ to temper and sharpen a steel-weapon or instrument.

རར་འཛོམས་ *nar-hbol* strong in quality; རེ་མདོག་དམར་པོ་རར་འཛོམས་པོ་ཡོད་པ་ the red colour of tea is its strength.

རར་མ་ *nar-ma* 1. irritable, passionate, impetuous (*Sch.*). 2. strong, powerful, e.g., a powerful protection (*Mil., Jä.*).

རར་འཛོམས་, v. རར།

རལ་པ་ *hal-wa* རལ་, ཡལ་པ་ fatigue; weariness; resp. རྒྱུ་པ་པོ་ also ཡོངས་པ་ རལ་པ་; རལ་པ་ or རལ་པ་ tired mentally; བེ་རལ་པ་, རལ་པ་ to be fatigued, wearied; prostrate with exercise of the body.

Syn. རར་ཆད་པ་ *thañ-chad-pa*; རལ་པ་ *dub-pa*; རལ་དུབ་པ་ *hal-dub-pa* (*Mñon.*).

རལ་ཞེན་པ་ *hal-ŕken-pa* (ནད་ *nañ*) རལ་ཞེན་པ་ a kind of disease. [1. a kind of white leprosy. 2. weariness, languor] S.

६३५ *hal chad-pa* to be prostrate by fatigue.

६३५ *hal-hjug-pa* vb. a. to tire ; to cause to be weary.

६३५ *hal-stegs* I : a rest ; a sort of wooden crutch to support a load on the back while resting in a standing posture.

६३५ *hal-stegs* II : or ६३५ *hal-stegs* a bench or seat inviting repose.

Syn. ६३५ *hsti-wa* ; ६३५ *sdod-pa* (*Mñon.*).

६३५ *hal-dub-pa* intensive form of ६३५, to be very tired.

६३५ *hal-phoñ* fatigued ; become tired.

६३५ *hal-med* ॥ ॥ ॥ not wearied ; untired ; untiring.

६३५ *hal-htsho* refreshment.

६३५ *hal-gso-walit.* to cure weariness ; to take rest : विराम, विराम, विरति rest, resting.

६३५ *hal-gsoz* ॥ ॥ ॥ met. for an ascetic.

६३ *hi* num. fig. 34.

६३ *hu* 1. num. fig. 64. 2. v. ६३ *hunca.*

६३ *hu-wa* रोदन, क्रन्दन to cry ; to weep ; pf. ६३, resp. ६३५ ॥ ॥ ॥ tears that have been shed (*Dzl.*) ; ॥ ॥ ॥ weeping without cause ; hysterical weeping (*Med.*) ; ६३५ *hu-wa-po* a weeper ; ६३५ *hu-mkhan* id.

६३५ *hu-hdod* ॥ ॥ ॥ wishing to cry ; going to weep.

६३५ *hu-bro* was about to cry or weep.

६३५ *hu-bod* 1. bewailing ; crying or weeping loudly. 2. रौरव n. of a hell : ६३५ *hu-bod* ॥ ॥ ॥ the hell greater in suffering than *Raurava*.

६३५ *hu-rdsi* W. sbst. a loud crying ; bawling out ; lamenting (*Jä.*).

६३ *hu-ru* teal.

६३५ *hu-ru hjug-pa* to cause to weep.

६३५ *hu-cur-can* acc. to *Sch.* a child that is continually crying.

६३५ *hu-mo* a sob (*Cs.* ; *Schr.*).

६३५ *hu-pa* = ६३५ to grunt ; to snore ; to pur.

६३५ *hu-sgra-can* that which grunts ; a pig ; a yak.

६३५ *hu-pa* ॥ ॥ ॥ duck, esp. the red wild duck, *Anas nyroca*.

Syn. ६३५ *hu-pa* ॥ ॥ ॥ *cin-rtahi-lus* ; ॥ ॥ ॥ *hkhor-lo-can* ; ॥ ॥ ॥ *gnis-gnis-spyod* ; ॥ ॥ ॥ *mtshan-mo-hbral* ; ॥ ॥ ॥ *hdod-pa-ltan* ; ॥ ॥ ॥ *co-ka* ; ॥ ॥ ॥ *hdab-chags gser-ltan* (*Mñon.*).

६३५ *hu-pa chen-po* 1. sheldrake. 2. n. of a celebrated Lama of Tibet mentioned in the *Mñon* (*Deb.*).

६३५ *hu-wa* to grunt (of pigs and yaks).

६३५ *hu-ka* as red as fire ; fiery-red (*Jä.*).

६३५ *hu-smrig* कपाय is described as ६३५ *hu-smrig* ॥ ॥ ॥ reddish yellow ; saffron-colour.

६३५ *hu-smrig gos* the robe of an ordained monk which ought to be, but is not often so in Tibet, of orange-colour ; he who wears the reddish-yellow ; a Buddhist mendicant dressed in reddish-yellow clothes.

६३५ *hu-smrig chen-po* = ६३५ *hu-smrig* ॥ ॥ ॥ a great Buddhist monk ; a monk who is great on account of his orange robe.

ངེ *ñe* num. fig. 94.

ངེ *ñed* ཡུན་ pers. pron. first person, sing. in *C.* for ང་, I; ངེ་གྱི་ my or mine; ངེ་རྣམས་ གྱི་ our.

ངེ་ཉིད་ *ñed-ñid* = ངེ་ཁོ་ན་, ངེ་རང་ I myself; we ourselves.

ངེ་གཉིས་ *ñed-gñis* we two; ངེ་ལྗན་གསུམ་ we three brothers.

ངེ་རྣམས་ *ñed-rnams*, ངེ་ཟག་, ངེ་ཚྭ་, ངེ་དག་ are variously used for the plural of ངེ་ to signify we.

ངེ་རང་ *ñed-ran* I, or I myself.

ངེས་ཁ་རག་ *ñes-kha-rag* n. of place in Tibet (*Deb.* ག 25).

ངེས་པ་ *ñes-pa* निश्चय, ध्रुव, निश्चिन्ति, नियत certain, true, sure, firm; also truth, reality, certainty: བདག་ལ་ངེས་པ་ཞིག་རྒྱུ་ཏུ་གསོལ་ I ask you to communicate to me something certain, i.e., authentic news: འཛེབ་ངེས་ death is certain (*Jā.*); རྟིམ་འཕྲོ་ལ་ངེས་པ་ *rtsis hphro la ñes-pa* to be sure of a mathematical calculation, i.e., to hold it as a certain result.

Syn. བདེན་པ་ *bden-pa*; མི་བསྐྱུ་བ་ *mi-bshu-wa*; རུན་པོ་མ་ཡིན་པ་ *rdun-po ma-yin-pa* (*Mñon.*).

ངེས་ཁྱབ་ *ñes-khyab* निर्धार; = ཁྱབ་ཁྱེད་ལུ་ལྷུ་ནང་ གང་གྱི་ཆེ་ཆུང་ལ་ the proportion of space inside a country to that which is outside, whether large or small; ཁྱབ་ཁྱེད་གང་གིས་ངེས་པར་ཁྱབ་པ་ that which is fully encompassed or covered over by another object is called *khyab-byed*.

ངེས་གྲོལ་ *ñes-grol* (*ñe-dol*) निर्मोच, स्वर्ग = ངེས་པར་གྲོལ་, i.e., འཁོར་བ་དང་ནད་དང་རྩུག་བརྒྱུ་ལས་ཁྲོལ་ liberation from the transmigratory existence, disease, and suffering.

ངེས་འགྲོ་ *ñes-hgro* transmigration; ངེས་པར་འགྲོ་ངན་སྐར་མཛོ་རིས་དག་ཞིང་སྐགས་སུ། return to another state of existence after death,

either to hell or heaven, or to any non-earthly place.

ངེས་རྒྱལ་ *ñes-rgyal* = ངེས་པར་རྒྱལ་ निस्तरण certain victory; triumph. དབྱེ་བདད་ཉེན་མོངས་ལས་ triumph over enemies, the devil and misery, is described as *ñes rgyal*.

ངེས་སྒྲ་ *ñes-sgra* निश्चाद a real sound; མེས་ལ་ངེས་པའི་སྒྲ་ཐོས་པ་ any sound that has made an impression in the mind.

ངེས་སྒྲོགས་ *ñes-sgrogs* निर्वोच emphasis; any proclamation; reading letters or sacred writings loudly that there may not be any mistake about them.

ངེས་ཅེད་མེད་ *ñes-cher-med* it is not quite sure; I do not know for certain.

ངེས་འཇུག་པ་ *ñes-hjug-pa* आश्वास assurance; to assure; དགེ་བ་དང་ཉེན་པའི་ལས་སྐྱེས་ལ་ངེས་འཇུག་པ་ to enter on good and bad actions.

ངེས་འཇོམས་ *ñes-hjoms* fully subduing an enemy, the devil, etc.

ངེས་བཟློད་ *ñes-brjod* a true and authoritative expression; ངེས་བཟློད་ཀྱི་རིག་ཕྱིད་ ཆེད་ཀྱི་ ཆེད་ the Rig Veda; true sayings or revelations.

ངེས་ཉམ་ *ñes-ñam* the certain fall or degeneration.

ངེས་ཐོབ་ *ñes-thob* निष्ठा the real or certain gain; it is explained thus: འཇིག་རྟེན་གྱི་ནོར་རྒྱལ་སམ་, གོ་ས་སྐྱེས་སངས་རྒྱལ་གྱི་ས་ལམ་ གོ་འཕང་སྐྱེས་ངེས་པར་ཐོབ། *ñes-par-thob* is the gaining of wealth, honour, or sainthood, Buddhahood, the stages to it, &c.

ངེས་དག་ *ñes-dag* निष्पात; = ངེས་པར་དག་ purification; cleansing; རྟོན་དང་རྩྭ་མེག་སྒྲིབ་སྐྱེས་པ་ དག་པ་ sure cleansing of faults, defilements, stains, sins, etc.

ངེས་དོན་ *ñes-don* नीतार्थ; = ངེས་པའི་དོན་ or དོན་ དམ་པ་ certain and true meaning or import; also immediate or absolute knowledge of the truth.

ངེས་གཏུང་ *ñes-gduñ* ལྷན་པ་= ངེས་པར་གཏུང་བ་
anything that gives sure pain: ལྷན་པ་ལྷན་པ་
དང་རྩ་མོངས་ཀྱི་མེ་དང་རྩ་མོངས་ངེས་པར་གཏུང་བ་ misery
and sufferings which like fire and rays of
the sun burn with certainty.

ངེས་སྒྲུང་ *ñes-snañ* = དངོས་པོ་མཛུངས་ or བདེ་བ་
hda-ba similar things; also similarity in
things (*Mñon.*).

ངེས་པ་ཅན་ *ñes-pa-can* real; actual.

ངེས་པ་ཉིད་ *ñes-pa ñid-du* in reality; truly;
in truth; really.

ངེས་པའི་ཕུང་པོ་ *ñes-pahi phuñ-po* རྒྱུ་ལྡན་པ་
= ངེས་པ་ཐོས་པ་ཅན་ all things perceivable and
realisable: དཔེར་ན་གཟུགས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ཟེར་ན་གཟུགས་སུ་
རྒྱུ་པ་ཐོས་པ་ཅན་པུས་པ་ལྟ་བུ། for example, *rūpa-*
skandha signifies all that has been transmut-
ed into bodily form collected together.

ངེས་པར་ *ñes-par* འབད་མེད་, ལྷན་ adv. certainly;
surely; really; to be sure.

Syn. གོར་མ་ཅག་པ་ *gor-ma chag-pa* (*Mñon.*).

ངེས་པར་ཀུན་སྤྱོད་ *ñes-par kun-sbyin* རྒྱུ་ལྡན་པ་
removal; ངེས་པར་འཇོག་པ་ཀུན་ལ་སྤྱོད་པར་སྤྲོད་པ་
giving in
charity to all living beings; ཡང་རང་གི་དངོས་
པོ་ཀུན་ངེས་པར་སྤྱོད་ན། or consists in giving over
one's properties to others.

ངེས་པར་སྐྱེ་བ་ *ñes-par skye-wa* sure produce or
infallible results; for instance བསྐྱེད་པ་ལས་ལོན་
དན་ངེས་པར་སྐྱེ་བ་ from study knowledge is the
sure result; བསྐྱེད་པ་ལས་ལོན་པ་ from medi-
tation true thought (enlightenment) is
produced; རྒྱུ་ལྡན་པ་ཀྱི་དབང་གིས་དག་ཞིང་དུ་ from the
power of resolute will, birth in a happier
state is ensured; ལས་ཀྱི་དབང་གིས་ངེས་པར་སྐྱེ་བ་ by
force of *las* (i.e. of *Karma*) one is born in
the transmigratory state; རྒྱུ་ལས་འབྲས་ལྟ་བུ་འཁོར་
from cause fruit is evolved.

ངེས་པར་དགའ་བ་ *ñes-par dgah-wa* perfect
satisfaction; to be really pleased.

ངེས་པར་འགྲུགས་ *ñes-par hgugs* རྒྱུ་ལྡན་པ་
the
act of bringing under one's own sure pos-

session or power any wished-for property
or person by the exercise of occult powers.

ངེས་པར་འགྲུག་པ་ *ñes-par hgyur-wa* = མ་ཤོངས་པ་
འགྲུག་པ་ the future; that will be; that is
destined to come.

ངེས་པར་འགྲོ་བ་ *ñes-par hgro-wa* རྒྱུ་ལྡན་པ་
to
go to certainty, i.e., to *Nirvāṇa* or emanci-
pation from the sufferings of the world.

ངེས་པར་རྒྱལ་བ་ *ñes-par rgyal-wa* to be com-
pletely victorious; to bring a certain thing
or person under one's command or control.

ངེས་པར་བཞུག་པ་ *ñes-par bṛgal-wa*, = མཐར་ཐུག་པ་
འགྲུག་པ་ one who has arrived at a sure
conclusion; one who has attained to an
absolute state; one who has been saved
or emancipated.

ངེས་པར་གཞིན་པ་ *ñes-par-good-pa* lit. to cut
sure; to make certain; འབད་མེད་པ་ something
that will certainly happen; ངེས་པར་ཅོད་ *ñes-*
par-choḍ to prevent the occurrence of omi-
nous events by means of mystical charms.

ངེས་པར་བཏུག་པ་ *ñes-par-hjug-pa* to establish
firmly.

ངེས་པར་མཉམ་ན་བྱས་ *ñes-par mñan-byas* = འཇགས་
ལྟ་བུ་ལ་ anything promised; an undertaking
(*Mñon.*).

ངེས་པར་རྟོགས་པ་ *ñes-par rtogs-pa* or རྟོག་རྟོག་པ་
འཇགས་པ་ true investigation; same as རྟོག་པ་
པར་རྟོགས་པ་ འཇགས་པ་, to arrive at the truth
of a thing or in a wider sense to reflect on
the true signification or import of a word
or expression, as to whether the right con-
clusion has been arrived at, etc.

ངེས་པར་བརྟན་པ་ *ñes-par bṛtan-pa* རྒྱུ་ལྡན་པ་
certainty; the state free from sin; the state
of reality.

ངེས་པར་བཞུག་པ་ *ñes-par bṛtan-pa* རྒྱུ་ལྡན་པ་
estab-
lished religion or doctrine.

ངེས་པར་གཞིན་པ་མཛད་ *ñes-par gnod-mṣad* lit. one
who really does mischief; རྒྱུ་ལྡན་པ་
an epithet
of a deity of wrathful mien.

ང་ཁྱེད *no-khral* ལུ་ལྷན་པ་ poll-tax.

ང་གྲངས་ *no-grang* = འདྲེན་གྲངས་ individual number; enumeration of individual things.

ང་ཆེ *no-che* personal appreciation; recognition of one's service or kindness: མ་རྒྱ་བས་དཀའ་བ་དཔག་ཏུ་མེད་པ་མཛད་ནས་ང་ཆེ་ལགས་དེ་ཁྱས་པས་ཀྱང་མ་གནང་། (*A. 103*) the *Lo-tsa-wa* (on the ground of) having undergone immeasurable hardships, prayed for the acceptance of his request, but it was not acceded to.

ང་ཆེན་ *no-chen* (lit. the great self) a man of influence; ང་ཆེན་ཕྱིད་པ་ to intercede (only men of higher position being able to intercede); མི་ལ་ང་ཆེན་འཕྲོལ་བ་ to seek a great man to intercede; to seek intervention.

ང་ལྟུང་ *no-ltos* = དཔོན་གཡོག་ master and his servant.

ང་སྤྱད་ *no-stod* praise to the face of a person; open flattery.

ང་ནིན་ *no-thog* true; genuine; really.

ང་ནོན་པ་ *no-thon-pa* = ངོ་མོ་ཡོད་པ་ one in rank or position; to rise to dignity.

+ ང་མཐོན་པ་ *no-mthon-pa* = རྟན་གྱིས་ earnestly; pressingly; with persistence.

ང་ནག་ རྒྱལ་ལུ་ 1. "black-face"; ང་ནག་པར་འདུག་པ་ to sit with a gloomy face; ང་ནག་པར་འབྱུང་པ་ to grow sorrowful; to turn dark with fright, pain, etc. 2. n. of an *Asura*; ང་གནགས་ཏི་ frowning or becoming gloomy with sorrow. 3. n. of one of the 28 "curious religious sects" of Ancient India, followers of which used to paint their faces black (*M. V.*).

ང་གསོད་པ་ *no-gnoñ-wa* to be ashamed; unable to show one's face for shame.

ང་སྤྱོད་པ་ *no-sprod-pa* to indentify; to point out; acc. to *Jü.* to lay open the features; to show the nature of a thing; to explain.

ང་པོ་ *no-po* མཁའ་, ལུ་མཁའ་ essence; substance; intrinsic nature; རང་གི་ང་པོ་ in itself; acc. to its own nature; by nature; naturally.

Syn. དངོས་པོ་ *dnos-po*; རང་བཞིན་ *ran-bshin*; རང་གཟུགས་ *ran-gzugs*; ང་པོ་ཉིད་ *no-po-niḍ* (*Mñon.*).

ང་པོ་ཉིད་ *no-po-niḍ*, v. ང་པོ་ལེམས་ཀྱི་ང་པོ་ཉིད་ temperament; acc. to *Was.* character.

ང་ལམ་པ་ *no hbab-pa* to be dejected; adj. discouraged; downcast; in *W.* bashful.

ང་མ་ *no-ma* the original, v. ང་.

ང་མི་དྭགས་པ་ *no mi-rtag-pa* unsteady; changeable; one who is vacillating; one who has no personality (*Yig.*).

ང་མི་ཚད་པ་ *no mi-chod-pa* = ང་མི་ཡོད་པ་ or ང་མི་བརྟུན་པ་ རུའུ་ཐག་ལོ་ one who listens to or does a thing to please another which he would not otherwise have done; to be unable to refuse or oppose.

ང་མི་ཤེས་པ་ *no-mi-ces-pa* not knowing or recognizing; unknown; *incognito*.

ང་མིག་ *no-mig* in *W.* boldness; ང་མིག་ཅན་ or ང་མིག་ཅན་པོ་ bold; courageous; daring (*Jü.*).

ང་མེད་ལྷོག་མེད་ *no-med lkog-med* acc. to *Cs.* acting in the same manner in public as in private life; ingenuous.

ང་ཚ་ *no-tsha* ལྷ་མེད་, རྒྱུ་མེད་, རྒྱུ་མེད་ shame; blushing of the face; ང་ཚ་བྱས་ pf. blushed; felt shame; ང་ཚ་ཏུ་འཇུག་པ་ རྒྱུ་ཡོད་པ་ to put to shame.

Syn. ལུ་མེད་ *shum-byed*; མིག་དམའ་ *mig-dmah*; ང་དམའ་ *no-dmah*; འཛམ་མཛོད་ག་ *hdsem-mdog*; བག་ཡོད་ *bag-yod*; བག་ལྡན་ *bag-lan*; ང་ཚ་ཤེས་ *no-tsha-ces*; རྒྱུ་ཡོད་ *khrel-yod*; རྒྱུ་ལྡན་ *khrel-lan*; ང་ཚ་ལེ་ཚུལ་ ཅན་ *no-tshahi tshul-can* (*Mñon.*).

ང་ཚ་ཅན་ *no-tsha-can* one who has shame; is bashful.

ང་ཚ་བ་ *no tsha-wa* or ང་ཚ་ཤེས་པར་ཕྱིད་པ་ to feel shame; blush.

ང་ཆ་མེད *no-tsha-med* or ང་ཆ་ཐུག་མེད *shameless*; immodest; impudent.

Syn. ལྷག་པར་སྤྲོས་ *log-par-spobs*; ལྷག་པར་སྤྲོས་ *spyi-brtol-can*; དཔལ་མགོ་ལྷག་པོ་ *dpral-mgo-stug-po*; གདོང་ཆེན་ཅན་ *gdon-chen-can*; འཛུང་བ་མེད་ *htsher-wa-med*; སྐྱེད་སྤྱོད་མེད་ *skyeñs-wa-med*; ལྷ་ཆེན་ལྷག་པོ་མེད་ *mu-cor tshugs-med*; ང་མི་བསྐྱེད་ *no-mi-bzruñ*; གདོང་མེད་ *gnon-med* (*Mñon.*).

ང་ཆ་བ *no-tshab* = སྐྱེད་ཆ་བ *sku-tshab* a representative; a proxy (*Yig. k. 53*).

ང་མཆར་ *no-mtshar* wonder ང་མཆར་ཅན་ *amag* wondering; wonderful; ང་མཆར་ཆེ་ *amaze* amazement; ང་མཆར་བ་ *exciting* curiosity; to be curious; to wonder.

ང་རྩལ་རྩལ་པ་ *no-rdsun rgyab-pa* to disguise; to put under a false garb; also to garble.

ང་གཞིག་ *no-gyog* or ང་མ་དང་གཞིག་པོ་ = དཔོན་གཞིག་ master (himself) and servant.

ང་འུ་ *no-ru* or ང་ར་ in the face; = ང་ར་དུ་ in the face of; before the eyes.

ང་ལྷག་མཁན་ *no-log-mkhan* a rebel, mutineer; ང་ལྷག་ཅན་ seditious; faithless; rebellious.

ང་ལྷག་པ་ *no-log-pa* = ང་ལྷག་པ་ to turn the face against; to revolt; to rebel against; to oppose.

ང་ལུས་ *no-gus* a copy from the original.

ང་ཤེས་པ་ *no-ces-pa* འཇིགས་ཤིང་ཤེས་པ་ to know a person or thing; to recognize an acquaintance.

ང་སྤྱོད་ *no-so* joy; sometimes for ང་བསྐྱེད་ a high title or dignity: ང་སྤྱོད་ཆེན་པོ་དང་ you will have great joy; he will obtain high dignity; ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ལྷག་པོ་ to make presents or give alms to another to his full satisfaction.

ང་སྤྱོད་ *no-sruñs* 1. regard to the opinion of others; an aiming at applause. 2. body-guard: ང་ལ་དཔོན་མེད་གཞིག་མེད་ང་སྤྱོད་མེད་ *ña-la dpon-med gyog-med no-bzruñ-med* I have no

master, no servant, none to guard me (*A. 7*).

ང་བསྐྱེད་མཆོན་པ་ *no-bso mthon-po* a high title or position; one in exalted position.

ང་བསྐྱེད་བྱ་བ་ *no-bsoḍ bya-wa* to praise one to the face; to flatter; to eulogise.

ང་གཞིག་ *Nog* n. of a place in Tibet where the monastery of Shong was founded by Lama *Çes-rab-mchog* of Myur (*Deb. 4*).

ང་གསལ་ *ñogs* ལྷོ་ར་ the bank of a river or lake; འཇུག་ང་གསལ་ = ལྷོ་ང་གསལ་ a place on the bank of a river where people crossing it; land. Acc. to *Jā.* mountain side; slope; ghaut.

Syn. འཇུག་ *hgram*.

ང་གསལ་ཐོབ་ *ñogs-thob* n. of a number (*Ya-sel. 57*).

ང་མཚན་ *Nom* 1. n. of a place in Tibet (*Deb. 4 30*). 2. satisfaction: ང་མཚན་ལ་ཞིག་ཁོ་བོས་བྱེད་པ་ཡིན་མོད་ I indeed accomplished something very satisfactory (*A. 152*).

ང་མ་པ་ *ñom-pa*, pf. ང་མ་པ་ལ་ཆེད་, སྐྱེད་, རྩལ་ སྤྱོད་ to satisfy one's self with gain; to be contented: མ་ང་མ་མ་ I am not satisfied; ང་མ་མ་མ་མ་མ་མ་མ་ to drink one's fill.

ང་མ་མ་པ་ *ñoms-pa* sbst. 1. ཆད་ཅི་ contentment; satisfaction. 2. oblation for quenching the thirst of the Yidag. 3. a hermit; a recluse in the wilderness who enjoys contentment; ང་མ་མ་པ་མེད་པ་ insatiable: ང་མ་མ་པ་མེད་པ་ལྷོ་ར་ བྱིན་པ་ཡིན་པ་མ་མ་མ་མ་མ་མ་མ་ his thirst will be quenched; his desire will be fulfilled.

Syn. རྩལ་པ་ *tshim-pa*; ལྷག་པ་ *chog-pa*; ཡོངས་པ་ *yoñs-pa*; ལྷག་པ་ལྷག་པ་ *lag-pa-hgebs* (*Mñon.*).

ང་ར་ *Nor* 1. v. under ང་འུ་. 2. n. of a monastery of the *Sa-skyapa* School; n. of a district in Tibet.

ངས་ *ños* པ་ 1. side; margin; edge; surface; མདུན་ངས་ front side; ལྗོངས་ *lho-ños* southern side or slope; ངས་གཅིག་ one side. 2. = ང་ in the state of: བདེ་བ་བཟུགས་པའི་ངས་ ནམ། while in the state of being happy; while prosperous; མེ་མང་གི་ངས་ = མེ་མང་གི་མཐོངས་ the surface of a mirror; སའི་ངས་ the surface of the earth. 3. basis or foundation.

ངས་རྒྱུད་ *ños-rgyud* = དངོས་བརྒྱུད་ personally.

ངས་འཕྲོད་རྟགས་ *ños-hbyor rtags* 1. a receipt or sign of having received a thing. 2. original sign or signification.

ངས་ཟེན་པ་ *ños-zin-pa* = དངོས་ཟེན་པ་ vb. 1. to be selfish. 2. = ངས་མང་ self interested: དེ་བས་རང་རྩོད་ངས་མང་གསལ་པོར་ཤོད། therefore, clear of self-interest, confess your faults (*Rds.* 15).

ངས་ཡངས་ *ños-yañs* བྱུང་པ་ breadth.

ངས་ལུས་ *ños-cus* a copy from the original.

ངས་སུ་ *ños-su* openly; publicly; plainly.

དངགས་སྒྱུ་ *dñags-ñan* = དག་སྒྱུ་, v. སྒྱུ་ དངགས་ཀྱི་ poetry; a poem.

དངང་བ་ *dñan-wa*, pf. དངངས་ བྱུང་པ་, to be out of breath; to pant; to feel oppressed, e.g., when plunged into cold water, but especially when frightened and terrified. 2. to be frightened; to fear; to be afraid of: ཅེས་དངངས་ནས་ thus being affrighted.

དངངས་སྐྱེག་ *dñanñs-skrag* བྱུང་པ་, བྱུང་པ་ in colloq. great fear; panic.

Syn. འཛིགས་སྐྱེག་ *jigs-skrag*.

དངངས་པ་ *dñanñs-pa* བྱུང་པ་ 1. fear དངངས་པ་ བྱུང་པ་ he became frightened. Often pleonastically joined with སྐྱེག་ or འཛིགས་ or with both. 2. = དེ་ལྟར་ བྱུང་པ་ pure; clean.

དངན་འཕྲེན་པ་ *dñan-hthen-pa* misappropriation; not returning things taken away from another.

དངར་ *dñar* or དངར་བ་ 1. nectar; sometimes used for མངར་ sweet; དངར་པོ་ sweet taste. 2. རྩ་དངར་བ་ = རྩ་བ་བཟུགས་ to put in order; to arrange properly.

དངུང་མོ་ *dñud-mo* = དུང་མོ་ *ñud-mo* (*Sch.*).

དངུལ་ *dñul* ཀལ་མཁོ་, རྩ་མཁོ་, རྩ་མཁོ་ silver; money. The kind of silver called མཚེག་མཚེག་ is imported into Tibet from Khorasan. The silver current in Tibet consists of ingots, Indian rupees, and a thin native coin, the *chō-tang* or *tang-ka*.

དངུལ་སྒྱུ་ *dñul-skam* བྱུང་པ་ oxide of mercury.

དངུལ་སྒྱུ་ *dñul-skud* silver-wire.

དངུལ་སྒྱེད་ *dñul-skyed* silver-belt.

དངུལ་ཁ་ *dñul-kha* རྩ་མཁོ་ silver mine; silver vein; དངུལ་ཁ་འདྲན་པ་ to work a silver mine.

དངུལ་ཁྱུག་ *dñul-khug* or དངུལ་ཁྱུག་ money-bag; purse for silver coins.

དངུལ་འགག་ *dñul-hgag* a silver cup or silver slate.

དངུལ་རྒྱུ་ *dñul-rkyan* goblet made of silver: དངུལ་རྒྱུ་རྩ་མཁོ་དངུལ་ཁ་འདྲན་པ་ silver goblet for beer and silver cup for arrack (*Jig.*).

དངུལ་ཅུ་ *dñul-chu* བྱུང་པ་, བྱུང་པ་ quick-silver.

Syn. འདྲེན་ཕྱིད་ *hded-byed*; འཕྲོག་ཕྱིད་ *hphrog-byed*; ས་བོན་ *sa-bon*; མེས་འཛེང་ *mes-hchin*; དངུལ་ཕྱིད་ *dñul-byed*; དག་པའི་ཁམས་ *dag-pahi-khams*; ཁམས་ཅེན་པོ་ *khams-chen-po*; མཚེལ་སྐྱེད་ *mtshal-skyes*; རྒྱུག་ཕྱིད་ *rgyug-byed* (*Mñon.*).

དངུལ་རྒྱུ་ *dñul-tig* one of the six kinds of bitters which are, viz.:—གསེར་རྒྱུ་, རྩ་མཁོ་རྒྱུ་, དངུལ་རྒྱུ་, རྩ་མཁོ་རྒྱུ་, རྩ་མཁོ་རྒྱུ་, རྩ་མཁོ་རྒྱུ་, stated to possess wonderful healing virtues.

their use one may become healthy and fine looking; (3) མིག་སྒྲུབ་ཀྱི་དངོས་གྲུབ་ a medicine for the eye by the use of which one is able to see things in an occult manner; (4) རྒྱུ་མཉུགས་ཀྱི་དངོས་གྲུབ་ the power of walking miraculously and swiftly, generally by the efficacy of some enchanted leaf or leaves; (5) བཅུད་ལེན་ཀྱི་དངོས་གྲུབ་ the magical elixir by using which an old man of eighty may look like a young man of twenty; (6) མཁའ་སྤྱོད་ཀྱི་དངོས་གྲུབ་ the occult process of miraculously vanishing bodily into the state of the gods; (7) མི་རྒྱུང་བའི་དངོས་གྲུབ་ the power of miraculously disappearing from an assembly, etc., without being seen by anybody; (8) ས་ཐག་གི་དངོས་གྲུབ་ the power of passing through a wall, mountain, or earthly barrier, without any difficulty.

དངོས་ངན *dnos-ngan* = རིད་པ་ or སྤེལ་པ་ *sbed-pa* རྒྱུ་ lean (in body); thin; emaciated.

དངོས་འདུག *dnos-hjug* the matter or the subject of a work (*Tsa-tika*).

དངོས་རྒྱུད་ *dnos-rñed* real or substantial gain; also obtaining one's object; anxious; thoughtful.

དངོས་དོད་ *dnos-dod* the original text; the principal part of a work.

དངོས་པོ་ *dnos-po* བསྐྱུ་, ལྷ་ལྷ, ལྷ་ལྷ, རྒྱུ་, པད་, མཐུང་ 1. property in gold or silver; substance; belongings; goods; furniture; utensils; article; position: ངས་དངོས་པོ་དམར་དམར་རྒྱུ་བཞིན། I have given cash, lit. red cash or gold: རྩོམ་གྱི་མེད་དང་འབྲེལ་བའི་དངོས་པོ་གང་ཡང་ཕྱག་ཏུ་མི་བཞེས། (A. 50) the Lord (Atis'a) does not touch (receive) with his hand any article connected with (i.e., belonging to) woman. དངོས་པོ་མེད་པ་ immaterial, unreal; also worthless, poor, hollow; དངོས་པོ་མཚན་ ལུས་མཐུང་ experience; དངོས་པོར་བྱས་པ་ = རྟོན་དུ་བྱས་པ་ བསྐྱུ་ཆུང་ made material, substantial; དགའ་བའི་དངོས་པོ་ object or matter of rejoicing. 2. occurrence, events,

action 3. in Buddhism. subject matters; properties; virtue: དངོས་པོ་ལ་བཞེས་པ་དགུ་ལམ་ཉི་ལུ་ཙ་ དགུ་ལམ་དང་དུ་བྱས་ནས་ཆོས་རྣམས་བསྐྱུས་ཆོས་ངས་གང་དུ་ཕུགས་པ་དེ་ རྟོག་ཅི་ཞེས་ཞུ་ན། I have compiled subject-matters classifying them under four, nine or twenty-nine heads, that is *Sūtrānta*, wherein I have explained religious matters (*K. d. 373*).

དངོས་པོ་རྒྱུ་པ་ *dnos-po sgrub-pa* to bring a thing about; to set it on foot or a-going; as a philosophical term, substance, matter; དངོས་པོར་འཛིན་པ་ the belief in the reality of the existence of matter, holding it as simple and absolute. In Buddhist ontology there are eight kinds of དངོས་པོ་ མཇུག་ or states:—(1) རྣམ་མཁྱེན་ wisdom; (2) ལམ་ཞེས་ཉིད་ knowledge of the ways and means; (3) བསམ་ཅད་ཞེས་པ་ཉིད་ སུལ་ཞུ་མཁྱེན་ omniscience; (4) རྣམ་གྲུན་མཛོད་རྒྱུ་གས་རྟོགས་པ་ the contemplation of (the possibility of) bringing all things into perfection; (5) རྩ་མོར་ཕྱིན་པ་ reaching the climax; the state of attaining to the highest point of moral excellence; (6) མཐར་ཁྱེས་པ་ attainment to finality, i.e., emancipation; (7) རྒྱུ་ཅིག་མ་གཅིག་གིས་མཛོད་པར་རྟོགས་པར་བྱང་ཆུབ་པའི་རྫོད་པ། to attain to the perfected state of enlightenment in an instant; (8) ཆོས་ཀྱི་སྤྱ བསྐྱུ་ཆུང་ the supreme, spiritual existence.

དངོས་པོ་མཚུངས་ *dnos-po mtshuñs*, v. ངས་རྒྱུང་

དངོས་པོ་བཞི་ *dnos-po gshi*, abbr. of བསོད་ནམས་ ཀྱི་དངོས་པོ་བཞི་ the four articles of merit.

དངོས་མ་ *dnos-ma* original; natural; natural productions (*Cs.*).

དངོས་མིང་ *dnos-miñ* 1. the proper or real name of a thing. 2. the noun substantive.

དངོས་མེད་ *dnos-med* དངོས་པོ་མེད་པ་ ལུས་མཐུང་ unreal; that was never born nor existed: ཆོས་ལམས་ཅད་ དངོས་པོ་མེད་པ་ ལུས་མཐུང་ སུལ་ཞུ་མཁྱེན་ (*M. V.*) all objects are unsubstantial, immaterial, not existing (*Cs. and Was.*).

དངོས་གཤིང་ *dnos-gtsaṅ* lit. pure in substance; originally pure; of the first or superior quality.

དངོས་འཛིན་ *dnos-hdsin* identification; also holding as one's own; possession of worldly objects: འཛིན་རྟེན་གྱི་ ཡོ་བྱད་དང་ ལྷན་ལག་ རྣམས་ལ་ བདག་ཏུ་ འཛིན་པ། to hold as real and belonging to one's self things worldly which are unreal and therefore nobody's.

དངོས་གཞི་ *dnos-gshi* བུ་ལུ་, བུ་ལུ་ the basis of a thing; the thing itself.

དངོས་ལྷན་ *dnos-cugs* abbr. of དངོས་བརྟན་ and ལྷན་ལག་, honest belief in a doctrine and also apparent belief in it.

དངོས་སུ་ *dnos-su* in actual substance.

དངོས་སྟོན་ *dnos-slob* direct or personal disciple—Ananda was the personal disciple of Buddha.

མངག་པ་ *mñag-pa*, pf. མངགས་, to commission, charge, send, delegate, i.e., a messenger, commissary, etc.

མངག་གཞུག་ *mñag-gshug* also མངག་གཞུག་པ་ རྒྱལ་, ཀི་རྩལ་ a messenger, emissary, servant, slave.

Syn. གཞུག་པ་ *gyog-po*; བྱན་ *bran* (*Mñon.*).

མངགས་པ་ཅན་ *mñags-pa-can* རྒྱུ་ a messenger; envoy.

མངགས་བྱ་བྱེད་ *mñags-bya-byed* one executing a mission; a commissioner.

༥ མངན་ *mñan* རྩལ་ མཐུ་ལྷ་བྱ་ a curse; a necromantic injury; མངན་བཟུང་བ་ enumeration of curses (*Cs.*).

མངན་པ་ *mñan-pa* to curse; to execrate.

མངའ་ *mñah* resp. for དབང་ might, dominion, sway, power; མངའ་མཛད་པ་ to govern, to rule; མངའ་རྟེན་པ་ to obtain power; མངའ་རྒྱུང་བ་ *mñah-sgyur-wa* to have mastered a thing; to understand thoroughly.

མངའ་བརྟེན་པ་ *mñah brñes-pa*=དབང་ཐབས་པ་ to get authority, power, etc.; to be authorized, v. མངའ་མཛད་པ་ (*Mñon.*).

མངའ་ཐང་ *mñah-thaṅ* power, might.

Syn. བསགས་རྒྱལ་ *bsags-rgyab*; རྩོན་བསགས་ *ñhon-bsags*; ལྷས་བརྟན་པ་ *lhas-btan-pa*; བཞོ་སྒྲལ་ *bgo-skal*; རྩོན་བྱས་ *ñhon-byas*; རྩོན་གྱི་ལས་ *ñhon-gyi-las*; ལྷས་བརྟེན་ *lhas-bskyob*; གནས་བརྟེན་ *gnam-bskyos*; ཅས་བརྟེན་ *chas-bskyos*; སྒྲལ་ལྷན་ *skal-lḥan*; དབང་ཐང་ *dwag-thaṅ* (*Mñon.*).

མངའ་ཐང་ཅན་ *mñah-thaṅ-can* powerful; one in power.

མངའ་བདག་ *mñah-bdag* བེས་, འཕྲིམ་པའི་, བེས་ lord; owner; master; sovereign; an epithet of Buddha (*M.V.*).

མངའ་བདག་ཁོ་རེ་ *Mñah-bdag kho-re* n. of a certain early king of Tibet (*Loñ.* ༢ ༧).

མངའ་བདག་ཁྱི་རལ་པ་ *Mñah-bdag Khr Ra* or Ralpachan, the famous king of Tibet who greatly patronized Buddhism and also extended the limits of his dominions to the borders of China proper. Under his orders Buddhist works were translated from Sanskrit into Tibetan. He reigned about the end of the 9th century A.D. (*Deb.* བ་ 41).

མངའ་བདག་ཀླུ་མ་ *Mñah-bdag-ñāṅ* n. a ruler of the province of Nyang; also ལྷུ་བ་མཛེས་ཞིག་གི་མཛན་ that of a Buddhist saint (*J. Zan.*).

མངའ་བདག་འོད་ལྷེ་ *Mñah-bdag Hod-lde* n. of a king of Tibet (*Loñ.* ༢, ༧).

མངའ་བདག་ལྷུ་ལྷེ་ *Mñah-bdag Lha-lde*, འོད་ལྷུ་ཁོ་རེ་ལྷུ་ས་ “the son of King Kho-re of Tibet” (*Loñ.* ༢ 9).

མངའ་ལྷན་མ་ *mñah lḥan-ma* འཕྲིམ་པའི་ a mistress, sweetheart, a secret wife.

མངའ་བ་ *mñah-wa* 1. vb. to own; to possess; also sometimes resp. for ཡོད་པ་ to be; to have: ལྷུ་བ་པོ་ལ་སྒྲུ་གསུམ་མངའ་བཤེ། the king having three sons: བཙུན་པོ་འོད་ལྷུ་ལ་བཙུང་མི་མངའ་ལགས། your

majesty is not unwell. 2. adj. (partic.) being owned by; belonging to. 3. མངའ་ཕྱན་པ་ having, owning, or being in possession of (Jü.).

མངའ་འབངས་ *mñah-hbanṣ* = མངའ་ཞབས་ བར་མ་ a subordinate; a tenant; a subject.

མངའ་མཛད་ *mñah-mdaḡ* བཟུ་ lord, master; མངའ་མཛད་པ་ = དབང་ཐོབ་པ་ vb. to lord, rule over; also to own.

མངའ་འཛིན་མ་ *mñah-hdsin-ma* she who has assumed power; she who controls her husband.

མངའ་ཞབས་ *mñah-shabṣ* = མངའ་འབངས་.

མངའ་ཐོག་ *mñah-hog* མངའ་ཞབས་པ་ subject; subjection; also under the power of; within the jurisdiction or dominion of (*Situ*. 1).

མངའ་རིས་ *Mñah-ris* 1. = མངའ་ཞབས་ or མངའ་འབངས་. 2. n. of the westernmost province of Tibet now known as Ngari Khorsum. It formerly consisted of three districts, Purang, Shangshung, Mañ-yul, which were apportioned to the three princes of the royal family of Tibet, viz., བཟྱ་ཤེས་མགོན་ | དཔལ་བྱི་མགོན་ and རྩ་གཙུག་མགོན་. From this circumstance the province came to be known by the name of *Mñah-ris* (*A*. 63). Out of these three districts, Purang, Gugé (Shangshuñ), and Mañ-yul, were afterwards formed, when the province of མངའ་རིས་བསྐོར་གཞུང་ became an important part of Tibet. They are poetically described:— སྤྱ་རངས་གངས་ཀྱིས་བསྐོར་ Purang surrounded by snowy mountains; གུ་གེ་གཡལ་ཡིས་བསྐོར་ Gugé surrounded by rocky cliffs; མང་ཡུལ་མཚོ་ཡིས་བསྐོར་ Mañ-yul filled with lakes. The whole country round the sources, and the upper courses of the Indus and the Sutlej, together with some of the more western parts is now called (མངའ་རིས་འཛིན་གཞུང་) Ngari Khorsum. It also includes Rudok.

མངའ་རིས་ཁམ་བུ་ *mñah-ris kham-bu* apricots from Baltistan and Nga-ri.

མངའ་རིས་རྒྱལ་མོ་ *Mñah-ris Stag-mo* n. of a celebrated lama of མངའ་རིས་ *Mñah-ris*.

མངའ་རིས་ཀྱི་ *mñah-ris-ka* a kind of apricot grown in མངའ་རིས་.

མངའ་གསོལ་བ་ *mñah-gsol-wa* 1. to be installed in power; to be nominated or appointed to a dignity or position. 2. to praise; བཟྱ་ཤེས་ མངའ་གསོལ་བ་ to wish auspicious success; to congratulate.

མངའ་གསོལ་བ་, v. རུས་ལེགས་པ།

མངར་བ་ *mñar-wa* = མངར་མོ་ མཐུར་, སྤུང་, རྒྱུན་ sweet; delicious; མངར་གཞུང་དཀར་གཞུང་ *mñar-gsum dkar-gsum* the three sweets and the three whites:—བུ་རམ་ *bu-ram* molasses; སྤྱང་ཅི་ *sbrañ-rtsi* honey; and བྱི་མ་གར་ *bye-maka-ra* sugar (the three whites being milk, curds and butter).

མངལ་ *mñal* གཤེན་, resp. རྩམས་ ཞུམ་ཡུ་, རྩམ་ the uterus; the womb; also the side of the breast, whence Buddhas are generally born lest they be contaminated by the impurities of the womb.

མངལ་སྐྱེས་ *mñal-skyes* ཞུམ་ཡུ་འཕྱུག་ all animals that are born of the womb.

མངལ་སྐྱེལ་བ་ *mñal-grol-wa* བསྐྱེད་, གཤེན་ལོ་བྱུང་ child-delivery; child-birth; to be born.

མངལ་སྐྱོབ་ *mñal-egrib* contamination of the womb or pollution caused from child-birth.

མངལ་ཆགས་ *mñal-chags* or མངལ་བྱ་ཆགས་པ་ ལྷན་:- སྤུང་, རྩམ་འཕྱུག་སྤུང་ 1. conception; the formation in the womb. 2. the foetus or embryo.

མངལ་འཇུག་པ་ *mñal-hjug-pa* or མངལ་བྱ་འཇུག་པ་ གསའི་བརྒྱུད་པ་ entering the womb (relative to a Buddha); his incarnating himself; his assuming corporeal frame.

མངོན་དུ་ཡང་བ *mñon-du ldati-wa* or མངས་པ
प्रत्युत्थान, अभ्युत्थान getting up (from one's
seat out of respect to another person);
removal from a place; going away.

མངོན་དུ་ཕྱགས་པ *mñon-du phyogs-pa* अभिसुख
lit. going to the front; moving forward;
proceeding.

མངོན་དུ་བྱས་ *mñon-du byas* साक्षात्कृत, made
manifest.

མངོན་དུ་འབྱེན་པ *mñon-du hbyin-pa* to disclose,
reveal; to make known (one's wishes).

མངོན་དུ་འདྲེན་ *mñon-du hōñ* अभिप्रमण advent,
arrival, coming in.

མངོན་པར་དོད་ *mñon-hdod*, अभीप्सा, अनुकर्ष,
अभिसन्त to wish for; earnest desire.

མངོན་ནི་ *mñon-no* प्रज्ञायते छ is made
known or evident.

མངོན་པ་པ *mñon-pa-pa* a student of *Abhi-*
dharma; one versed in that part of the
Buddhist scriptures.

མངོན་པའི་ང་རྒྱལ་ *mñon-pahi ña-rgyal* अभिमान
self-respect; pride.

མངོན་པར་ *mñon-par* adv. manifestly,
openly; evidently; entirely; highly;
greatly; very; མངོན་པར་སྤྲོས་པ་ཡོད་པ་, अभवकाशिक
one who has leisure or opportunity to do
an act of piety or a self-sacrifice; an
ascetic; one who remains in an un-
covered spot to practise religious austerity.

མངོན་པར་བརྟེན་ *mñon-par bskyed*, v. རྟེན་ཐུ་བཤེན་པ་,
remembrance; any thought dawning in
the mind (*Mñon.*).

མངོན་པར་བྱལ་པ *mñon-par khyab-pa* अभिसिद्धा
to cover or encompass well; well-accom-
plished.

མངོན་པར་ཁྲོ་ *mñon-par-khro* अतीन्द्रिय sbst.
wrath; terrible mien.

མངོན་པར་མཉུ་པར་བྱ་བ་ = མཉེས་པར་བྱ་བ་ अभिराघना
to be rendered propitious; མངོན་པར་གུར་པ་

become manifest, clear; མི་མངོན་པར་གུར་པ་, तिरो-
भावना to disappear, vanish from the sight.

མངོན་པར་རྒྱལ་ *mñon-par-rgyal* अभिजात्य pride.

མངོན་པར་རྒྱལ་པ *mñon-par rgyug-pa* अभि-
धावन to follow with speed; to run after.

མངོན་པར་སྒྲུབ་ *mñon-par sgrub* अभिसम्पन्न well-
finished; well-accomplished.

མངོན་པར་ངེས་མུང་ *mñon-par ñes-myañ* अभिनि-
र्भोग enjoyment.

མངོན་པར་ཅགས་ *mñon-par chags*, v. འཁོར་བ་

1. the transmigratory existence (*Mñon.*).
2. रचि fondness; attachment; the state
of being very much attached.

མངོན་པར་ཆམ་དུ་བསྐྱེད་པ་ *mñon-par chal-du*
bkram-pa विकीर्ण to spread over; diffused.

མངོན་པར་མཆོད་པ་ *mñon-par chod-pa* རྒྱ,
प्रभु honour; to make reverence to a kind
friend or to a noble or venerable person.

མངོན་པར་བཤྲོད་ *mñon-par brjod*, अवदान, अभि-
लापनता, अभिलाष full expression; elu-
cidation.

མངོན་པར་བཏུད་པ་ *mñon-par btud-pa*, अभिनमि
to pay homage; to bow down out of respect.

མངོན་པར་རྟོགས་པ་ *mñon-par rtogs-pa* अभिनि-
रूपणा, अभिसमय 1. right discernment; right
knowledge; a clear comprehension; མངོན་
པར་རྟོགས་པ་དང་ལྡན་པ་ one possessed of right
judgment and discernment; མངོན་པར་རྟོགས་
པའི་མཐའ་ལས་བྱུང་བ་, अभिसमयान्तिक one who has
been purified and perfected by the thorough
exercise of right judgment. 2. a hymn-like
discription (of a deity).

མངོན་པར་བརྟོད་པའི་གྲགས་པ་ *mñon-par btsod-pa* अभिनन्दितयश enlight-
ening fame.

མངོན་པར་མཐོབ་ *mñon-par mtho-wa*, अभ्युदय
exalted; become sublime.

མངོན་པར་དངས་ *mñon-par drañs*, अभिनौति one
who has been conducted to the path of
deliverence—from the sufferings of trans-
migratory existence.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད *mñon-par hdu-byed*, རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།
1. sublime associations, ideas, views. 2. possessing origination, continuance and extinction: རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ་མེད་པ།, རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ་མེད་པ་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ།: objects are not produced, they are without origination or extinction (*M.V.*).

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par hdu-pa* རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།
bowing; bending reverentially.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par hdu-pa* རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།
to be brought under religious discipline.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par hdu-pa* རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།
drawing out; bring out; exposing; dragging out.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par hdu-pa* རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།
མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par hdu-pa* རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།
Abhidharma-piṭaka, one of the three classes of Buddhist sacred writings, v. རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par spyod* = རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།, རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།
witchcraft; mystical measures for the suppression of an enemy.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par spro-wa*, རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།
enthusiasm; zeal for any work.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par phyogs* = རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par hphags-pa* (འཛིན་པ་མེད་པ།)
མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par hphags-pa* (འཛིན་པ་མེད་པ།)
gone or come out of trans-migratory existence.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par byañ-chub*, རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།
highest state of a *Bodhisattva*; on the brink of the position of a Buddha.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par dwañ-skur-wa*
མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par dwañ-skur-wa*
the initiation of a monk into the order of *gelong* or *Bhikṣu*.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par sbyor*, རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།, རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།
full application of meanings, words and expressions in reference to religion.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par sbyor* རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།
occurs (in *Tīrthika* works) in the sense of manifestation.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par hbyun-wa* (འཛིན་པ་མེད་པ།)
མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par hbyun-wa* (འཛིན་པ་མེད་པ།)
perfect renunciation;

escape from worldly existence with the resolution to go to *Nirvāṇa*.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par brtson-pa* assi-
duity, industry.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-mtshan* རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།
an evident sign.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-pa mtshan-nid-pa*
(མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ) he who has clearly realized the true state of things has become *Mñon-pa*.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par-hdsin*, རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།
attachment; passionate love.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par rdsogs-pa* com-
plete fulfilment; perfection in all accom-
plishments, virtues, etc.; མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par rdsogs-pa*
སངས་རྒྱལ་པ་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par rdsogs-pa*
fully enlightened; མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par rdsogs-pa*
མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par rdsogs-pa*
the attainment of perfect enlightenment, i.e., the state of Buddha.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par rab-tu hphyan*
མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par rab-tu hphyan*
hangs down straightly or sus-
pends (some ornamental fringes or silk cloth).

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par rig-paham*
མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par rig-paham*
gnan-wa cognition; knowing of.

མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par ces-pa* རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ།
pre-science; resp. མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par mshan-pa*
མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par mshan-pa*
certain gifts of supernatural perception, of which six kinds are enu-
merated: (1) རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par mshan-pa*
seeing anything clearly as if with divine sight. By the exercise of this power one can see (realize) the sufferings of all kinds of living beings; (2) རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par mshan-pa*
divine hearing in a perfect manner. By the exercise of this knowledge one can hear the sound of རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par mshan-pa*
(the smallest insect) and understand the different languages articulate and inarticulate of all living beings; (3) རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par mshan-pa*
knowledge of another's heart; རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par mshan-pa*
knowing of another's thoughts; རྒྱལ་མི་སྒྲིག་པ་མངོན་པར་འདུ་བྱེད་པ *mñon-par mshan-pa*
serial

རྩམ་པ་ཕག་མགོ། *Rñam-pa phag-mgo* n. of a deity with the head of a wild boar.

རྩམ་པོ་ཅེ *rñam-po-che* very frightful.

རྩམ་གསལ་ *rñam-gsas* the occupying of one's body by a god or spirit according to Bon-po notions; a woman when inspired riding on any demon is called གསལ་མོ།.

རྩམས་ *rñams* = དཔངས་ height or depth; རྩམས་ལུ་ in height or depth; རྩམ་པོ་ཅེ་རྩམས་ལུ་ (Yig.) the depth at the middle of the waters was 800,000 *yojana*.

རྩམས་པ་ རྩམ་པོ་ wonder, surprise; pathos in music.

རྩམས་ཅེ་ *rñams-che*, དཀའ་ལས་ཅེ་པ་ very difficult; causing much hardship.

རྩས་ *rñas* (མལ་གྱི་) རུབ་བཞེ, v. རྩས་ *rñas*, pillow; a bolster.

རྩས་འཕོལ་ *rñas-hbol* རོལ་ཆུ་ a stuffed cushion; a football.

རྩ་ *rñu* = རྩལ་རྩ་ *sug-rñu* pain.

རྩ་ཅེ་ *Rñu-chu*, colloq. for རྩལ་ཅེ་ (*Loñ.* ༢ 5).

རྩ་མ་ *rñu-ma* or མིག་རྩལ་ *mig-skyag* རུའུ་མེ་ rheum in the eye.

རྩ་པ་ *rñub-pa* = རྩ་པ་རྩ་པ་ *nañ-du hduṣ-pa* or རྩལ་པ་ *hjug-pa*, pf. རྩལ་པ་ *hrñubs* or རྩལ་པ་ *rñubs*, fut. རྩལ་པ་ *hrñub*, imp. རྩལ་པ་ *rñubs* to draw in; རྩལ་པ་ *abugs* *rñub-pa* to inhale; to breathe in.

རྩལ་ *rñul* or རྩལ་ཅེ་ *rñul-chu* རྩལ་, རྩལ་ perspiration; sweat; རྩལ་འཕོལ་པ་ *rñul-hdon-pa* to cause to sweat or perspire.

Syn. རྩལ་ལུ་ *chad-skyes*; རྩལ་ཅེ་ *lus-chu*; རྩལ་འཕོལ་ *lus-hbab*; རྩལ་ལུ་ *lus-rñul* (*Mñon.*).

རྩལ་ཅེ་ *Rñul-chu* n. of a river in Kham. It is formed by the joining of the rivers

རྩལ་མོ་རྩལ་ཅེ་ *Rgyal-mo rñul-chu* of Kham and *Rdsa-khog Rñag-chu* of Sze-chuan.

རྩལ་པ་ *rñul-wa*, vb. pf. རྩལ་ *brñul*, to sweat, perspire.

རྩལ་གཞན་ཅེ་ཅེ་ཅེ་ *rñal-gzan-gyi gzan* རྩལ་གཞན་ཅེ་ཅེ་ཅེ་ [belonging to the arm-pit] S.

རྩལ་གཞན་གྱི་གཞན་ *rñal-gzan-gyi gzan* རྩལ་གཞན་ཅེ་ཅེ་ཅེ་.

རྩལ་ *rñe* or རྩལ་ཅེ་ རྩལ་ཅེ་ 1. a little drum. 2. རྩལ་མོ་གྱུ་ *rñe-moñ-gi phru-gu* a small camel; a young camel.

རྩལ་ *rño* skin disease causing painful itching which is contagious and affects dogs, sheep, and goats.

རྩལ་པ་ *rño-thog-pa* to be capable: རྩལ་པ་ རྩལ་པ་ Sir, I can do (it); རྩལ་པ་ རྩལ་པ་ incapable or not able.

རྩལ་ *rño-wa* to be able (*Cs.*); རྩལ་པ་ རྩལ་པ་ not able; not competent; incapable.

རྩལ་པ་ *rño-lag-can* 1. a disease of the skin with painful itching. 2. acc. *Cs.* = རྩལ་པ་ རྩལ་པ་.

རྩལ་པ་ *rño-yas* n. of a number (*S. Lex.*).

རྩལ་པ་ *rño-len-pa* to roast; to fry (*Sch.*), v. རྩལ་པ་ *rñod-pa*.

རྩལ་ I: *rñog* or རྩལ་པ་ *rñog-ma* = རྩལ་པ་ *se-rñog* 1. the mane; རྩལ་པ་ *rta-rñog* mane of the horse, &c. 2. acc. *Lex.* the hump or hump of an animal. 3. acc. *Cs.* རྩལ་པ་ *drchu-rñog* a kind of stuffed seat; mattress; a thick-haired carpet (*Sch.*).

རྩལ་ II: n. of a tribe in Tibet to which belonged the celebrated *Lo-tsā-wa* Lama *Rñog Blo-ldan Çes-rab* (*Loñ.* ༢ 9).

རྩལ་པ་ *rñog-can* or རྩལ་པ་ *rñog-ldan* having a mane.

རྩལ་པ་པ་ *rñogs-chags* a beast that has a mane.

རྩོམ་པ *rñod-pa*, pf. བཞེས *brños*, fut. བཞོད *brñod*, acc. to *Cs.* and *Jā.* བཞོད *brñod*, imp. རྩོད *rñod* or རྩོས *rños*. 1. to parch (barley, wheat, or rice); to bruise; to roast; to fry, *e.g.*, meat in a pan. 2. acc. to *Cs.* to deceive.

རྩོབ་པ *rñob-pa* in *Ld.* to be able, v. རྩོབ་ *rñob-wa*.

རྩོས་བཞོད *rñom-brjid* (cf. རྩོས་པ) splendour; stateliness; majesty; རྩོས་བག་ཅན་ *rñom-bag-can* grand; majestic; terrible.

རྩོས་པོ *rñom-po* bright; brilliant; majestic; shining.

རྩོལ་བོན་ *Rñol-Bon* the earliest stage of the Bon religion of Tibet known by the name of ལུང་རུང་ or *Svastika*, which flourished before the second century B.C.; said to have been introduced in Tibet during the reign of the seventh descendant of King ཀུན་ཀླི་བཙན་པོ་ (J. Zan.).

རྩོས་ཁྱེར་ *rños-khyer* one who has caught the skin disease called རྩོ *rño*.

ལྷ་ *lha* བཞུ་ five: ལྷ་ག་ *lha-ga* or ལྷ་ག་ all the five; each of the five; ལྷ་བཞུ་ *lha-rgya* བཞུ་མཇུག་ five hundred; ལྷ་བཞུ་ *lha-bcu* བཞུ་མཇུག་ fifty; ལྷ་བཞུ་རྩ་གཅིག་པ་ བཞུ་མཇུག་ the fifty-first: ལྷ་ཅན་ *lha-cha* བཞུ་མཇུག་, བཞུ་མཇུག་ the fifth part or share.

ལྷ་མཚན་ *lha-mchod* lit. the five offerings; but the term signifies the religious service with illumination on the anniversary of the birth of Tsong-khapa, the great Buddhist reformer of Tibet, which generally falls in the month of November, *i.e.*, about the 25th of the 9th Tibetan month. It is observed in every house in Tibet.

ལྷ་རྩ་ལྷ་མཚན་ *lha-ston* བཞུ་མཇུག་ five thousand.

ལྷ་རྩ་ལྷ་མཚན་ *lha-ston* བཞུ་མཇུག་ the fifth festive ceremony generally observed.

ལྷ་མཚན་ *lha-tham* a Buddhist monk who does not possess any knowledge of the ritual and the contemplative practice of Buddhism.

ལྷ་བཞོད་ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ *lha-bdo snigs-ma ma-ruñs tshé* (*Hbrom.* 25).

ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ *lha-drug-hgro* in Tibet when one borrows grain he has, as a rule, to give back one measure more for every five measures he had taken. This is called the payment—six for five measures of agricultural loan.

ལྷ་མཚན་ *Lha-lan* བཞུ་མཇུག་ n. of a city in ancient Kho-ten known in Tibet under the name of Li-yul.

ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ *Lha-sde bzah-po* the five early disciples of Buddha:—Kaundinya, Aṣvajit, Vāspa, Mahānāman, and Bhadrīka, who first received his teachings (*Yig.*).

+ ལྷ་པ་ *lha-pa* བཞུ་མཇུག་ 1. the fifth; བཞུ་མཇུག་ the fifth day after the full or new moon, བཞུ་མཇུག་. 2. n. of a tribe in Tibet. 3. ལྷ་པ་ལྷ་པ་ལྷ་པ་ a name for a Buddhist monk's raiment. 4. the fifth path: ལྷ་པ་ལྷ་པ་ལྷ་པ་ལྷ་པ་ the ten have gone before on the fifth path (*Yig.*).

ལྷ་པ་ལྷ་པ་ *lha-pa niḍ* བཞུ་མཇུག་ the fifth state, *i.e.*, death.

ལྷ་པ་ *lha-po* བཞུ་མཇུག་ the five.

ལྷ་པ་ལྷ་པ་ *lha-pahi-don* = ལྷ་པ་ལྷ་པ་ལྷ་པ་ the five sciences.

ལྷ་པ་ལྷ་པ་ *lha-pahi* n. of a singing bird, v. ལྷ་པ་ལྷ་པ་.

ལྷ་པ་ལྷ་པ་ *lha pahi-lam* = ལྷ་པ་ the way to the fifth state, *i.e.*, death.

ལྷ་པ་ *lha-wa* a flash (of lightning).

ལྷ་པ་ལྷ་པ་ *Lha-rtsen* བཞུ་མཇུག་ or ལྷ་པ་, a game played with five dice; ལྷ་པ་ n. of the Yaksha who is custodian of wealth; one of the eight generals of Vais'ravana (*Yig.*).

ལྔ་ཚེགས *lha-tshigs* = ལྔ་མུམ་པ་ ཇུ་ཡི་ རྩུ་མ་ 1. the third watch (of night or day). 2. སྐ་མ་ལའི་རྒྱལ་པོ་གསལ་རྒྱལ་གྱི་སྐུ་ལྔ་ཚེགས་ཟེར་ n. of a son of Prasenajit, King of Kos'ala (*J. Zan.*). 3. ཡན་ལག་ལྔ་ཚེགས་ལྔ་ the five joints of the five limbs.

ལྔ་རིག *lha-rig* = རིག་པའི་གནས་ལྔ་ཤེས་པ་ རམ་ཅི་ཅུ་ one who is versed in the five sciences; a learned man; a scholar.

ལྔ་ལེན་ *lha-len* རྒྱལ་ལེན་, རྒྱལ་ལེན་ also 1. ancient name of a province in the north-west part of India, one of the 36 sacred places of the Buddhists (*M.V.*). 2. རྒྱལ་ལེན་ five times. 3. ལུང་པོ་ལྔ་ལེན་པ་ to be born, i.e., assumption of the five (*skandha*) aggregates; body.

ལྔ་ *lha* ལྔ་ before; soon; early—referring mostly to time not place: ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ deliverance takes place much too soon: ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ I was the foremost, the first, (earliest) to cross the threshold (*Glr.*); ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ to cross the threshold the first, intermediate, and the last propagation of the (Buddhist) doctrine (*Glr.*). ལྔ་ or ལྔ་ལྔ་ is the ordinary adverbial form; gen. ལྔ་ is used with postpositions or in compounds: ལྔ་ལྔ་ *lha-mkho* the olden time; ལྔ་ལྔ་ *lha-sna* very early; ལྔ་ལྔ་ in bygone times.

ལྔ་ལྔ་ *lha-guñ*, abbr. of ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་, morning and noon.

ལྔ་ལྔ་ *lha-goñ* 1. adv. before; previously; at first; a little while ago; just now (*Mil.*); ལྔ་ལྔ་ལྔ་ formerly; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ your late father (*Glr.*); ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ the earlier Tibetan kings (*Glr.*; *Jā.*).

ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *lha-dgoñs* morning and evening (*Sch.*).

ལྔ་ལྔ་ *lha-rgol* ལྔ་ལྔ་ལྔ་ in a religious disputation, he who first begins the discussion; a plaintiff in a case.

ལྔ་ལྔ་ *lha-sno* v. ལྔ་ *sno*, vegetables; greens (*Jā.*).

ལྔ་ལྔ་ *lha-chad* = ལྔ་ལྔ་ *lhaon-chad* formerly; hitherto; till now; up to this time.

ལྔ་ལྔ་ *lha-choñs* = ལྔ་ལྔ་ལྔ་ 1. earlier date. 2. the indistinctness: ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ inelligibility of the writing on blue paper with blue ink is here alluded to (*Rtsii.*).

ལྔ་ལྔ་ *lha-rtog* early crop; the first-fruit of the harvest.

ལྔ་ལྔ་ *lha-rtiñ-du* earlier or later; not at the same time.

ལྔ་ལྔ་ *lha-ltas* foreboding; prognostic; presage.

ལྔ་ལྔ་ *lha-thog* early; in the forenoon.

ལྔ་ལྔ་ *lha-dro* ལྔ་ལྔ་, ལྔ་ལྔ་, ལྔ་ལྔ་ early morning: ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *lha-dro hdul-wa* to tame the mind in the morning lest evil may enter it later.

ལྔ་ལྔ་ *lha-na* before, previously, betimes.

ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *lha-nur phyi-hgyañs med-pa* early in the morning, not late in the day; without delay.

ལྔ་ལྔ་ *lha-pa* 1. vb. pf. ལྔ་ to be the first; to come first; to be beforehand. 2. adj. ancient; belonging or referring to former ages; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ an ancient king of China.

ལྔ་ལྔ་ *lha-phyi*, abbr. of ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ ལྔ་ལྔ་ལྔ་, early and late; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ ལྔ་ལྔ་ལྔ་ not early not late; that has no beginning or end.

ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *lha-phyi rgol*, abbr. of ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *lha-rgol dāñ phyi-rgol* ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་, the plaintiff and defendant in a law-suit.

ལྔ་ལྔ་ *lha-phros* early or first work; the earlier position of a work.

ཐ་བ *śāṅ-wa* = ཐ་བ or ཐ་བར = མཛེས་པ་འཁོར་པ་
dawn; very early in the morning: མང་ཐ་བར་
to-morrow early morning.

ཐ་མ *śāṅ-ma* ཐ་མ་, ཐ་མ་, ཐ་མ་ the former;
the first-named; the earlier one; anterior in
time and place; the first; the foremost in a
series; ཐ་མ་བཞིན་ཐུག་པ་ as before; as the one
gone before; as the earlier one; ཐ་མ་འོ་ལྟ་ in
early times.

ཐ་མོ *śāṅ-mo* earlier; bygone; ཐ་མོ་ནས་ long
before; from former time.

ཐ་མའ་ *śāṅ-za* breakfast; the morning food;
food taken early in the morning.

ཐ་རོལ་ *śāṅ-rol* of old time; past ages;
ཐ་རོལ་དུ་ before; in time past; gone before.

ཐ་ལགས་ *śāṅ-lags* = ཐ་ལ་བ་ in Tsang a return
visit or entertainment.

ཐ་ཀ་ *śāṅ-ka* = ཐ་ཀ་ཐ་ཀ་ ཐ་ཀ་ straps for binding
things to a saddle; ཐ་ཀ་ the straps which go
round the hind part, and called ཐ་ཀ་ཐ་ཀ་ཐ་ཀ་
ཐ་ཀ་ན་ཀ་ཀ་ཀ་ (Lhamo *hstod-pa*).

ཐ་ཀ་མ་ *śāṅ-kaṣ* very early.

ཐ་གུགས་ཐ་ཀ་ཀ་ *śāṅ-kaṣ ḥdren-pa* the accen-
ting of the first syllable.

ཐ་མོར་ *śāṅ-sor* ཐ་མོར་ 1. before; in the first
place; first of all; at first. 2. anciently; in
olden times.

Syn. ཐ་མོར་ *śāṅ*; ཐ་མོར་དུ་ *śāṅ-on-du*; ཐ་མ་ *śāṅ-ma*
(*Mñon*).

ཐ་ཏར་ *śāṅ-har* a kind of tea.

ཐག་པ་ *śāṅ-pa*, also ཐགས་པ་, pf. ཐགས་པ་, fut.
ཐག་, imp. ཐག་ *śāṅ*, to praise, commend,
extol; to recommend: ཐག་པ་ཐགས་ it is
recommended to go; ཐག་པ་ཐགས་པ་ praising;
singing praise; ཐགས་པ་པ་ a praiser, com-
mender (*Cs.*); ཐགས་པ་པ་པ་ worthy of
praise; ཐགས་པ་པ་ praised; also n. of Buddha's
horse; ཐགས་པ་པ་ thanksgiving.

ཐགས་ *śāṅ* 1. praise; encomium (*Cs.*).

2. ཐགས་ magical formula consisting mostly
of strings of Sanskrit syllables in the
recital of which perfect accuracy is re-
quired. These are used in invoking and
coercing deities and demons, and are the
equivalents of the famous mantras and
dhārani of Sanskrit Buddhism; ཐགས་ཐགས་པ་
śāṅs-sgrub-pa, ཐགས་ཐགས་པ་ *śāṅs-sgrub-pa*, to
recite mantras; to pronounce charms or
incantations; ཐགས་ཐགས་པ་ ཐགས་པ་ ཐགས་པ་ the mysti-
cal or *Tantrik* doctrine of the Buddhists,
v. ཐགས་པ་ *theg-pa*; ཐགས་ཐགས་པ་ ཐགས་པ་ ཐགས་པ་ clarified
butter (used in the sacrificial fire); ཐགས་ཐགས་པ་
śāṅs-kyi spyod-pa ཐགས་པ་ mysticism;
the practice of the mystic cult.

ཐགས་པ་ཐགས་ *śāṅs-ḥchaṅ* ཐགས་པ་ one who
ministers charms, a professor of mysticism;
ཐགས་པ་ཐགས་པ་ or ཐགས་པ་ཐགས་པ་ to carry dhārani
charms about one's self.

ཐགས་པ་ཐགས་ *śāṅs-btu-wa* ཐགས་པ་ extracts
of *mantra* or charms.

ཐགས་ཐགས་པ་ *śāṅs-sde-gsum* acc. to the
Buddhist as well as the Bon-po = ཐགས་པ་ ཐགས་པ་
the external or ritualistic science. 1. the
external spells by which a god or goddess
is propitiated or brought under one's power
so as to obey the wishes; ཐགས་པ་ཐགས་པ་ ཐགས་པ་
ཐགས་པ་ the secret charms by the efficacy of
which a *Tantrik Bodhisattva* either in his
wrathful manifestation or in his milder
form is propitiated. By dint of charms,
he mysteriously unites with a female
who having acquired similar perfections
and merits like himself, is thus prepared
spiritually for such a union. Both having
attained to the same degree of spiritual
culture and sitting in each others embrace
vanish, it is believed, into the state of
Nirvāṇa. This practice is called ཐགས་ཐགས་པ་

mkhah-spyod. 2. གསང་ཐགས secret written charms; གཤམ་ཐགས བཀའ་ལྟོས་ཐགས charms which contain efficacious significations and are capable of over-powering or coercing spirits. These charms are generally inscribed on cloth, paper, or wooden boards. 3. རིག་ཐགས, v. རིག་ spells.

ཐགས་པ་ *snags-pa* འཇམ་མཉམས་ one versed in the Tantra cult of the Buddhists; one who practises mysticism.

Syn. རུས་པ་ཅན་ *nus-pa-can*; མཐུ་པོ་ཅེ་ *mthu-bo-che*; ཐགས་པ་ཅན་ *snags-hchan*; བསྐྱེད་པ་ཅན་ *bsruñ-hkhor-pa*; བཏུན་བདག་ *bstan-bdag*; འཇམ་མཉམས་ཀྱི་ *hjomg-byed*; རྩོམ་པ་ཅན་ *rdo-rje-hdsin*; ཐགས་ཅན་ *snags-chen* (*Mñon.*).

ཐགས་པོ་ *snags-ton* for ཐགས་པ་ and བོན་པོ་ *Bon-po*.

ཐགས་བཅུན་མར་གྱི་རྒྱལ་པ་ཅན་ *snags-btsun mar-gyi rkyal-pa-can* n. of an ointment for wounds and sores (*Sman*. 350.).

ཐགས་རིགས་ *snags-rigs* བླ་མ་ལྷན་པ་ *Brāhman*.

ཐངས་ *snāṅs* = རངས་, v. རངས་.

ཐངས་སྐྱལ་ *snāṅs-skrag* = རངས་སྐྱལ་ panic; sudden fear.

ཐངས་ཀྱི་ *snāṅs-byed* མཉམས་པ་ very fearful, terrific; panic stricken.

ཐོན་ *shan* for ཐོ་ or ཐོན་ *shon*, ཐོན་ཅན་ formerly; before; previously, opp. to now: འཇམ་མཉམས་ ཐོན་པ་ *Charka* was sent previously or at first.

ཐོན་བྱ་ *shan-bu* a medicinal herb.

ཐར་ *shar* ཐར་མཁའ་, ཐུལ་ adv. of time, used for ཐར་ *sha-ru*, before; beforehand; previously; formerly; at first; ཐར་ནས་ from before; ཐར་མེད་པ་ what has not existed before; an innovation; ཐར་མ་བྱས་པ་ what was not done before; ཐར་མོངས་ to get up first; one who has risen first or early; ཐར་གྱི་སྒྲིག་གསལ་ to have or avail of a former arrange-

ment or system; ཐར་གྱི་ཡི་གེ་རྩིང་པ་མཁས་ old or early records; the writings of antiquity; ཐར་པ་ the former; first mentioned; ཐར་གྱི་བས་ = ཐར་ལས་ཀྱང་ or ཐར་བས་ཀྱང་ than, before: ཐུལ་བྱ་ཐར་གྱི་བས་ཀྱང་ཁྱད་པར་དུ་འཇགས་པ་ཅེས་བྲུ་གདལ་པ་། “the prince was superior even to those who preceded him, i.e., even he excelled his predecessors.” Although ཐར་ occurs almost exclusively as a temporal adv., it is used in the sense of a local postp. in the honorific expression ཐོན་ཐར་, before his eyes, in his presence.

ཐར་ཁྱེས་ *shar-skyes* = མ་ལོ་; མཐུན་ an elder brother.

ཐར་ཁྱེར་ཁྱེར་ *shar-khyun ltar* or ཐར་ཁྱེར་ཁྱེར་ as usual; in the ordinary course; as formerly.

ཐར་ཁྱེས་ *shar-khrims* (*shar-thim*) early laws; previous punishment or conviction.

ཐར་འབྱུར་ *shar-hkhyur* = ཐར་མའི་སྒྲིག་ former custom or usage.

ཐར་རྒྱས་ *shar-rgyas* early diffusion or earlier propagation.

ཐར་འཇགས་ *shar-hjags* given as before; as before.

ཐར་ཅེས་ཅན་ *shar-rjes-can* one who follows or acts according to precedents; ཐར་མའི་ལས་ ལུགས་སྒྲིལ་ *sha-mahi lam-lugs-srol* the old or former customs.

ཐར་རྟོགས་ *shar-rtogs* = ཐར་མ་ནས་རྟོགས་ *sha-manas rtogs* premeditated; thought of before; anything done after much consideration.

ཐར་ཁྱར་ *shar-ltar* as before.

ཐར་འབྱུང་ *shar-hthuñ* anything that is to be drunk first; an early drink.

ཐར་དངས་ *shar-drañs* (ཐོན་འདྲིན་པ་ *shon-hdren-pa*) ཐུལ་ཀ་ formerly invited.

ཐར་གཞོན་ *shar-gnod* aggression; doing mischief without provocation.

ཐར་མ་ *shar-ma* sharp, intelligent, quick of apprehension.

ཐོན་གྱི་ལྷན་པ་བཞུགས་པ་སྐོས་ཀྱི་རྣམས་ལ་*ñhon-gyi rgyal-washugs-bshugs-pa* ཕུལ་ཞིང་འཛིན་པ་སྐོས་ཀྱི་ལྷན་པ་*ñhon-gyi-hchar-gshi* former matter or subject; ཐོན་གྱི་ཚེ་གསལ་གྱི་སྐོས་ཀྱི་ལྷན་པ་*ñhon-gyi-cho-ga* ཕྱི་ལོ་ལྷན་པ་ the preliminary ceremonies or rites; ཐོན་གྱི་མཐའ་སྐོས་ཀྱི་ལྷན་པ་*ñhon-gyi-mthah* ཕུལ་ཞིང་འཛིན་པ་, the end of a preceding one; ཐོན་གྱི་མཐའ་སྐོས་ཀྱི་ལྷན་པ་*ñhon-gyi mu* ཕུལ་ཞིང་འཛིན་པ་ former boundary or limit; the starting point; ཐོན་གྱི་དུས་མཐའ་སྐོས་ཀྱི་ལྷན་པ་*ñhon-gyi dus-sam-tshe* ཕུལ་ཞིང་འཛིན་པ་ or ཕྱི་ལོ་ལྷན་པ་ former or olden times. This word has more commonly the temporal signification, whilst ཐོན་ལ་ refers most frequently to place and position.

ཐོན་སྐྱེས་*ñhon-skyes* བྱ་མཆོད་པ་, ཕུལ་ཞིང་འཛིན་པ་, ཐོན་སྐྱེས་, the first-born; born before; the first-born of Brāhmā; a Brāhmaṇ; an elder brother.

ཐོན་གྱི་རབས་*ñhon-kyi rab*s 1. ཕྱི་ལོ་ལྷན་པ་ ancient history; legends. 2. former generation.

ཐོན་འཁྱོད་*ñhon-hgro* ཕྱི་ལོ་ལྷན་པ་, ཐོན་འཁྱོད་*ñhon-du hgro*, ཐོན་འཁྱོད་ལྷན་པ་*ñhon-du stsogs-pa* ཕུལ་ཞིང་འཛིན་པ་ the preamble or the introduction of a work.

Syn. ཐོན་འཁྱོད་*gnah-bo* (*Mñon*).

ཐོན་ཆད་*ñhon-chaḍ* in former times; anciently: ཐོན་ཆད་མེད་པ་ཐོན་ཆད་མེད་པ་གསལ་གྱི་སྐོས་ཀྱི་ལྷན་པ་*ñhon-med ma-yin ñhon-chaḍ ma-grags-pa* not that it did not exist before, but it was not known formerly.

ཐོན་འཇུག་*ñhon-hjug* anything fixed to the fore; a prefix; a prefixed letter.

ཐོན་དུ་*ñhon-du* or ཐོན་ལ་*ñhon-la*, adv. and postp. before; formerly; at the head; in advance; in front of. Of the various forms of cognate meaning, this is the most usual and regular; ཐོན་དུ་འཇུག་པ་*ñhon-du to go before; precede; ཐོན་དུ་འཇུག་པ་ ñhon-du hjug-pa to put or place before; ཐོན་དུ་འཇུག་པ་ ñhon-du hḍren-pa ཕྱི་ལོ་ལྷན་པ་ one drawing*

before, leading; a guide; ཐོན་དུ་གསལ་པ་*ñhon-du gnas-pa* placed or located in front; existing from before; ཐོན་དུ་བྱས་པ་*ñhon-du-byas* ཕྱི་ལོ་ལྷན་པ་ promoted; remunerated; honoured; visited; ཐོན་དུ་བྱས་པ་*ñhon-du byas-nas* ཕྱི་ལོ་ལྷན་པ་ being respected; ཐོན་དུ་བཞག་པ་*ñhon-du bshag-pa*=ཐོན་དུ་བཞག་པ་ placed before.

ཐོན་དུས་*ñhon-du* ཕྱི་ལོ་ལྷན་པ་ ancient time; olden times; of yore.

ཐོན་དྲན་*ñhon-dran* recollecting the events of former times; ཐོན་དྲན་གྱི་གསལ་གྱི་སྐོས་ཀྱི་ལྷན་པ་*ñjes-yoñ ñhon-dran-gyi gtam* stories of olden times (which have) come down.

ཐོན་ནས་*ñhon-nas* from a former time.

ཐོན་པོ་*ñhon-po* or ཐོན་མོ་*ñhon-mo* 1. ཐོན་པོ་ སྐོས་ཀྱི་ལྷན་པ་ blue. 2. stale; old.

ཐོན་པོ་བཞིན་*ñhon-po bshin*=ཐོན་པོ་བཞིན་ the blue sky, the nature of which is blue as of old; ཐོན་པོ་འགྱུར་*ñhon-por-hgyur* (ཐོན་པོ་འགྱུར་) to go out of use; become old and useless.

ཐོན་ཕུག་*ñhon-phyug* rich from the beginning; rich at first; formerly rich.

ཐོན་ཕུག་པ་འགྱུར་*ñhon phyug-par gyur* was formerly rich.

ཐོན་བུ་*ñhon-bu* a vegetable; n. of a medicinal plant, *Delphinium Cashmirianum*: ཐོན་བུ་ཆུ་མེད་ནད་ནམས་འཇུག་པ་ཐོན་བུ་ཆུ་མེད་ནད་ནམས་འཇུག་པ་*ñhon-bus chu-ser naḍ-rnam*s *hjam-por sbyoñ*.

ཐོན་བྱུང་*ñhon-byuñ* ཐོན་བྱུང་ཐོན་བྱུང་ཐོན་བྱུང་ history; ancient account: ཐོན་བྱུང་ཐོན་བྱུང་ཐོན་བྱུང་*ñhon-byuñwa* ཐོན་བྱུང་ཐོན་བྱུང་ཐོན་བྱུང་ anything happened before; early events; gone before.

ཐོན་བྱུང་སྐོས་ཀྱི་ལྷན་པ་*ñhon-byuñs* ཐོན་བྱུང་སྐོས་ཀྱི་ལྷན་པ་ destiny; fate.

ཐོན་འབྱུང་སྐོས་ཀྱི་ལྷན་པ་*ñhon-hbum* n. of a botanical work; 'the hundred thousand vegetables' (*Cs.*).

ཐོན་བྱུང་སྐོས་ཀྱི་ལྷན་པ་*ñhon-sbyaṅs* culture of a former birth; early development; ཐོན་བྱུང་སྐོས་ཀྱི་ལྷན་པ་

ཅག་ཅག *cag-cag* crunching sound in eating: ཅག་ཅག་མི་བྱ གཏོག་མི་བྱ do not crunch so!

ཅག་ཅེར་རེ *cag-cer-re* closely pressed or crowded in standing or sitting (in *Ld.*) (*Jä.*).

ཅག་ཅོབ *cag-cob* = ཅག་ཅག (*Nag.*).

ཅག་རྩོ *cag-rdo*, v. ཅག་དགར་ in *W.*

ཅང་ *cañ* contraction of ཅེ་ཡང་ anything, whatever, everything: ཅང་མི་གསུངས་པར་བྱར་ he did not say anything whatever; ཅང་མི་སྒྲུབ་ to say nothing.

ཅང་རྟུ *cañ-tehu* also ཅང་ཅང་རྟུ རྟུ་མུ་ལ་ a kind of small drum; a hand drum. Those used by the *Tantriks* are made of a human skull; ཅང་རྟུ་བརྟུང་རྟུང་ beating a hand-drum (*A.* 32).

ཅང་རིག *cañ-rig* = བྱང་པ་ wise, prudent; knowing everything.

ཅང་ཤེས *cañ-ṣes* ལྷ་མོ་ཤེས་པ་ one who knows all about (a subject); ཅང་ཤེས་པ་ wise, well-informed, good; ཅང་མི་ཤེས་པ་མཁན་ = ཅེ་ཡང་མི་ཤེས་པ་ one not knowing anything; block-head, simpleton [ལྷ་མོ་ཤེས་པ་ not well informed]*S.*; ཅང་མ་མཐོང་ did not see anything: རྟོན་པ་མཁན་པོ་མཐོང་བཤེས་ཅང་མ་མཐོང་ I have never seen a friend who was intimate with you (*Rdsa.* 13).

ཅང་སྤྱད *cañ-srid* what; what is it?

ཅངས་པོ *cañs-po* clever, skilful.

ཅན *can* an affix signifying having, possessing, being provided with, corresponding to the English adj. terminations—ous,—y,—ly,—ful: རྩོ་མ་ཅན་ thorny. Sometimes also = like, or ish: རྟོན་ཅན་ Bon-like; རྟོན་ཅན་ you or one like you; རྟོན་ཅན་ a Hindu, Hinduish. རྟོན་ཅན་ཅན་ = རྟོན་ཅན་དང་

ཅན་པ་ having or being possessed of merit, qualifications; རྟོན་ཅན་ = རྟོན་ཡོད་པ་ faulty, with faults; རྩོ་མ་རྩོ་པ་ཅན་ having sharp thorns; རྟོན་མེ་མགོ་ཅན་ having a lion's head. It is sometimes affixed to verbs: རྟོན་པ་ཅན་ doer; ལས་ཀ་ཅན་ worker; sometimes signifies belonging to: རྟོན་ཅན་ Tibetan, རྟོན་ཅན་ European. In *C.* is also used for the possessive pron. ང་ཅན་, ཁོ་ཅན་ my, his or her.

ཅན་ཅིལ *can-cil* *W.* the green shell of a walnut (*Jä.*).

ཅན་ཅེ *can-ce*, ཅན་ཅེར་, ཅན་ཅེ་ in colloq. ར་ཡོར་ 1. tea-cup (made either of wood or of china (*Nag.*)). 2. a small bowl or dish (*Sch.*). 3. continually (*Cs.*).

+ ཅན་དུ *can-du* postp. c. accus. to; with: ཁོ་ཅན་དུ་མི་འགྲོ། I do not go to him; ང་ཅན་དུ་ *ña-can du* with me, in my possession.

ཅན་བཞི་རྒྱལ་པོ *Can-bshi rgyal-po* believed to be an incarnation of Padma Sambhava or *Guru rin-po-che*. ཅན་བཞི་རྒྱལ་པོས་དབྱུག་བཞག་ས་ ཅ་དྲ་སྒྲོལ། saves one from enemies, evil spirits and *Rudra* (*Lh. kar.* 35).

+ **ཅབ་ཅབ** *cab-cab* patting or clapping with the hands to express approbation. འབྲོམ་ཡང་རྟོག་པ་ཕྱག་ཅབ་ཅབ་མཛད་ནས། also bowing to and patting *Rñog* (*Hbrom.* 116).

ཅབ་ཅོབ *cab-cob* (ཁ་ཅག་ཅག་རྟུ) 1. the sound of tasting. 2. nonsense: ཅབ་ཅོབ་སྒྲུབ། to talk nonsense.

ཅམ *cam* 1. slow (*Cs.*). 2. quietly, without any noise or fuss; ཅམ་མེ་བཞག་པ་ or ཅམ་གྱིས་འཇོག་པ་ to place quietly; in *Sikk.* ཅམ་ལྡོད་ keep silent or sit still. 3. in *W.* acc. to *Jä.* whole, unimpaired: མ་(རྩ)ཅམ་མེ་ཡོད་ the whole store of hay is still left. 4. glistening, glittering cf. ལྷམ་མེ་ (*Jä.*).

མཐ་པ་ཏ་ལོ *cam-pa ta-lo* in Tsang, the mallow (*Jä.*).

མཐ་པོད *cam-pod* in *Ld.* a bunch of flowers, sprigs, etc., a handful of ears of corn (*Jä.*).

ཅར *car* 1. (*Lex.*) ཅར་རེ; acc. to *Cs.* ཅར་རེ continually, always; with numerals; གཅིག་ཅར་ at the same time, opp. to one after the other, successively (*viz.*, doing or suffering a thing, sleeping, dying, etc.). 2. at once, on a sudden, opp. to gradually; རྩ་ཅར་ all the five together.

ཅར་མར *car-mar* always, continually (*Sch.*).

ཅར་རས *car-ras* = འཛུམས་རས་ a small apron to cover the privy parts.

ཅར་རེ *car-re*, *v.* ཅར་ *car*.

ཅལ *cal* or ཅལ་ཅལ noise (*Cs.*); ཅལ་གྲག་ rumour, (false) report. ཅལ་ཅོལ་ or ཅལ་ཅོལ་གྲས་ idle talk, nonsense (*Jä.*).

ཅས་ཕྱས *cas-cus* 1. བར་ཚུན་ལ་འཕྱས་པ་ distorted; to be obstinately perverse; twisted; awry. 2. acc. to *Sch.* = ཅ་ཕྱས་.

ཅི I: num. fig. 35.

ཅི II: ཀིམ, ཀམ་ 1. gen. used in books though not commonly in colloq.: what? ཅིའི་ of what? ཅིའི་ཕྱིར་ or ཅི་ཕྱིར་ why, for what, for what object? ཅིའི་དོན་ཏུ་ in whose interest, for what purpose? ཅིའི་ཆེད་ཏུ་ or ཅིའི་སྐད་ཏུ་ why? དེ་ཅིའི་ཕྱིར་ནི་ན་ this wherefore? why this? “if so it is asked.” ཅིའི་འབྲས་ཏུ་ what sort of fruit; the fruit of what? ཅིའི་རེ་ what kind of mountain, hill; ཅི་ also like an adj., is placed after the word to which it belongs: ལྷ་ཅིའི་ལས་ for what reason; on what account? 2. why? wherefore? བདག་ལ་དེས་ཅི་མ་ཆག་ “why should

not that suffice me”? ཅི་མི་སྤྱོད་ why do you not procure; བསམ་ན་ཅི་མ་ལེགས་ I (you) considered, why would not that be a good thing? དེ་འབྱུང་ན་ཅི་མ་རུང་ if that happened, why should it not be desirable? 3. in conjunction with other words ཅི་ signifies how? 4. inst. of a note of interrogation, *e.g.*, in: ཅི་གནང་ for གནང་ངས་, གཤེགས་པར་ཅི་གནང་ “do you allow (me) to come”? (*Jä.*) In the colloq. of *C.* ཅི་ *ci* is almost invariably re-placed by གང་ *gan* both in the sense of “what” and “which”; whereas, properly གང་ means “which” only, and ཅི་ means “what.”

ཅི III: correlatively which, what; whatsoever; everything. ཅི་ as a correlative ought properly always to be written ཅི་; yet not even in decidedly correlative sentences is this strictly observed: ཅི་ཕྱིར་ན་རང་ I whatever I may do; ཅི་བགྱི་བཀའ་ཡན་ཏི་ རེད་ཀྱིས་བསྐྱབ་ whatever we may be bidden to do, we shall obediently perform. ཅི་མུར་ also ཅི་མུར་ཞིག་ལ་ as quickly as possible; also ཅི་ may = at any rate: ལྷན་ཅི་དངས་ he must be invited here at all events (*Jä.*).

ཅི་ག་ *ci-ga* what? colloq. ཅི་དག་, ཅི་དག་པར་ whatever one may wish; at pleasure; *ad libitum*. ཅི་ག་ཅི་ཡིན་ནས་ what is it? ཅི་ག་ = ཅི་ཏྲར་ in what manner, how?

ཅི་བགྱི་ *ci-hgyi* ཀིམ་ཏྲར་ a servant, valet; one who does what he is ordered to do.

ཅི་འགྲོ་ *ci-hgro* = གང་དག་ whatever is good: ཐུགས་འམས་ཅན་ནས་བྱིད་ཀྱི་རྩིས་ལྷ་ཅི་འགྲོ་བྱིད་ from all sides, whatever is good is accredited (accounted) to you (*A 133*).

ཅི་ཅག་ *ci-cog* = ཅི་ཡོད་ what or whatever is.

ཅི་བརྗོད་ *ci-briod* ཀིམ་ཅན་མཆོད་ what has been stated or told.

ཅི་བཞིག་ *ci-shig* whatever; something; anything: ཅི་ཞིག་དུ་དགོས་པ་ for what purpose it is wanted.

ཅི་ཅི་དུ *ci-sned*, v. ཅི་དུ *sñed*.

ཅི་ཅི་དུ *ci-ltar* ལོ་ཅི་དུ་ like what? ཅི་ཅི་དུ་ ལོ་ཅི་དུ་ལོ་ཅི་དུ་ལོ་ཅི་དུ་ “he related how it happened.”

ཅི་ཅི་ *ci-ste* but if; if however.

ཅི་ཅི་ *ci-sto* what does it matter?

ཅི་དུ་ *ci-drag* what to do; what is to be done; what is the matter?

ཅི་ཅི་དུ་ *ci-bde ba* གི་ རྒྱུ་འདུག་པུ་ 1. what is well, good; what pleases; as it pleases them; as they like. 2. name of a section of *Tantrik* Buddhists in the monastery of *Vikramasīla* during *Atis*'s time.

ཅི་ཅི་དུ་ *ci-hdod-pa* ལོ་ཅི་དུ་ལོ་ཅི་དུ་ whatever one wishes; as much as desired; whatever (they) wish; ཅི་ཅི་དུ་ལོ་ཅི་དུ་ལོ་ཅི་དུ་ to get according to what one wishes [an attribute of a *Bodhisattva* (*M. V.*)].

ཅི་ཅི་དུ་ *ci-hdra-ua* ལོ་ཅི་དུ་ like what? similar to what? ཅི་ཅི་དུ་ལོ་ཅི་དུ་ what have you seen?

ཅི་ཅི་དུ་ *ci-smra bar-byed* གི་ བཤུ་ལོ་ཅི་དུ་ གི་ལོ་ཅི་དུ་ what is there to say?

ཅི་ཅི་ *ci-tsam* how much.

ཅི་ཅི་ *ci-tsug* how? in what manner?

ཅི་ཅི་ *ci-mtshan* གི་ལོ་ཅི་དུ་ of what sex?

ཅི་ཅི་ *ci-sheṣ ḥstan-pa* whatever has been demonstrated.

ཅི་ཅི་ *ci-zer* what does he say?

ཅི་ཅི་ *ci-zar brtag-pahi tshig* the interrogative expression *ci-zar* (ཅི་ བཤུ་) is used to signify:—ཅི་ཅི་ *co-hdri*; ལོ་ཅི་དུ་ *hgog-tshig*; ལོ་ཅི་དུ་ *hyal-ua-brjod*; ལོ་ཅི་དུ་ *hog-len-pa*; ལོ་ཅི་དུ་ *sad- mdah* (*Mñon.*).

ཅི་ཅི་ *ci-hañ* = ཅི་ཅི་ (*Situ. 125*).

ཅི་ཅི་ *ci-yañ* = ཅི་ཅི་ གི་ཅི་དུ་ whatever; anything; ཅི་ཅི་ཅི་ཅི་ not able to do anything.

ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ *ci-yañ med-pa* གི་ཅི་དུ་ nothing whatever; not any; one who has got nothing.

ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ *ci-yañ med-pahi skye-mched* གི་ཅི་དུ་ཅི་དུ་ [lit. realm of nothingness; one of the eight kinds of *Vimokṣa*—salvation. The sixth stage in which one perceives nothing. *Comp. Mahā-p. 30*] S.

ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ *ci-yañ ruñ-ua* whatever is permissible, suitable.

ཅི་ཅི་ *bi-yin* = ཅི་ཅི་ *ci-ga* what?

ཅི་ཅི་ *ci yod* གི་ཅི་དུ་ what has happened?

ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ *ci-rigs-pa*, adj. ལོ་ཅི་དུ་ཅི་དུ་, adv. ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ 1. in some measure; to a certain degree; in part; partly. 2. of every sort.

ཅི་ཅི་ *ci-ru* whither: ཅི་ཅི་ཅི་དུ་, ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ to go without looking at anything.

ཅི་ཅི་ *ci-la* ཅི་དུ་ why? wherefore? ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ why? for what? ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ཅི་དུ་ gone without being obstructed; ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ ཅི་དུ་ for whatever; ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ why is this? whence? ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ from what?

ཅི་ཅི་ *ci-gul* ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ཅི་དུ་ after whatever has been done.

ཅི་ཅི་ *ci-ru*, termin. of ཅི་ 1. where to, etc. 2. with ཅི་དུ་; everywhere; in every direction; for any purpose; by all means; with a negative = nowhere.

ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ *ci-mi-rtog* = ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ why not consider the matter or subject.

ཅི་ཅི་ *ciś* instr. of ཅི་ by what? where-by; ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ཅི་དུ་ by what am I to believe it? what shall make me believe it? whereby can I know it to be true? ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ཅི་དུ་ he is not to be frightened by anything. ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ and ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ used as adv.: by all means, at any rate: ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ཅི་དུ་ if you wish to go by all means, at all hazards; ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ཅི་དུ་ now nothing will help or be of any use; ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ ཅི་དུ་ I beg of you at least to accept it; ཅི་ཅི་ཅི་དུ་ཅི་དུ་ teach it to me at any rate! (*Jā.*).

ཅི་ཤོད *ci-rgod* wild millet.

† ཅི་ཅིར *ci-cer* = མགོ་ལ་སྐྱ་མེད་པ without hair on the head; bald head.

† ཅི་ཅིབ *ci-chib* = མཐར་ཐུན་ exhaustive; brought to perfection; to the farthest limit.

ཅི་ཅོ *ci-rtse* ཀོང་ལྷ་ a kind of millet; a species of grain eaten by the poor.

ཅི་ཚོ *ci-tshe* = ཅི་ཅོ *ci-tse*.

ཅིག *cig* modified form of གཅིག one, and changing to ཞིག after vowels or after ར, ལ, མ, ར, or ལ. 1. a; a few; a little; some: ལུག་ཅིག་རྩ་ནས་རྒྱུ་ཕྱིན་པ་ having bought a sheep, they led it inside; མི་ལྔ་ཅིག་ some five people. 2. when affixed to verbs it is a sign of the imperative mood. ཅུང་ཅིག་ རྒྱུད་ཅིག་ wait a little while! ལམ་རྩོད་ཞིག་ show the path!

ཅིག་ཙང་ *cig-car* or གཅིག་ཕུ 1. together; with one accord: ཚོད་པན་ལེ་ཚན་ཅིག་ཙང་ཐུང་། he left off his crown and sceptre together (Zam). 2. མཐོང་རྒྱུ་ quickly.

ཅིག་ཙང་ཞེས་ *cig-car shes* = ལན་གཅིག་ཅེས་ once; equally; ཅིག་རྩར་ལན་གཅིག་ རྩམ་པ་ལྟ་ once; all at once.

ཅིག་ཞོས་ *cig-ṣos* or གཅིག་ཞོས་ དཀར་ the other; the latter; some other.

ཅིང་ I: *cin* = ཤིང་, or ཞིང་, a gerundial particle, the initial letter of which is changed acc. to the rules obtaining for ཅིག; corresponds to the English participle 'ing' and is used in sentences beginning with "when," "after," "as," and is affixed to verbal roots and adjectives; in the latter case including the auxiliary verb to be: mostly concludes minor clauses and interposed participial sentences, never ending main clauses: བྱ་མོ་གཞན་དེ་ཤིང་ཁར་འཛིག་

ཅིང་མེ་རྩོག་ཤོགས་ཏི the other girl climbing up the tree picked the flower: ཐྱོས་ཤིང་གལ་ བས་ having hid themselves after running away; frq. also when co-ordinate ideas are in English connected by 'and' or 'but': གལ་མ་ཞིང་ཁྲག་ལ་འབུང་བ། eating flesh and drinking blood; ཆེ་ཞིང་ལེགས་པ། tall and well shaped; རྩོད་གཞན་ཅིང་བསེལ་བ་པན། heat is hurtful, (but) cold is beneficial. It is also used like the ablative of the gerund in Latin: རྩ་གཞན་ཞིང་འཛོམ་ we live by fishing (*Jā*).

ཅིན་ཅི་ལི *Cin-ci-li* a creeping plant (in Tsang).

ཅིལུ་རི *Cihu-ri* n. of a female demon (*Jā*).

ཅུ *cu* 1. num. fig. 65. 2. inst. of བརྩ་ used in compound numerals for the tens, when the preceding numeral ends with a consonant: ལུས་ཅུ, ལུག་ཅུ, བརྩ་ཅུ, བརྩུང་ཅུ.

✕ ཅུ་གང་ *Cu-gan* (རྩན) 1. བོ་མཚོ་ལོ་བ་ bamboo-manna; substance secreted in the joints of bamboos and used in medicine both in India and Tibet. 2. kind of lime used in medicine (*Cs*): ཅུ་གང་སྒོ་རྩོད་ཀྱུན་སེལ་ མ་རྩོད་གཙོག་། *cu-gang* breaks sores and cures inflammation of the lungs.

ཅུ་ལི *cu-li*, ཅུ་ལི *co-li* 1. in *W*. a fresh apricot (*Jā*). 2. dried apricots. 3. a sort of wild-growing vegetable in Sikk. In *W*. ཅུ་ལི་རྩ་གིར་ the pulp of apricots boiled down to a conserve and formed into cakes (*Jā*).

ཅུག་ཅུག་ *cug-cug*, v. ཅག་ཅག་ (*Sch*).

ཅུང་ *Cuñ* 1. in *C*. gourd; pumpkin. 2. n. of a place. 3. = ཅུང་ཞིག་ a little: ད་ཉིད་ཅུང་ འབྱུས་པ་ཡིན་ you are a little too late now; ཅུང་ ཡོ་བ་ a little slanting (*Jā*).

ཅུང་ཞིག་ *cuñ-shig*, v. ཅུང་མད་ *cuñ-zad* a little. ཅུང་ཞིག་ *cuñ-shog* a little (piece), a trifle.

ཅུང་ཅད *cuñ-sad* a little; slight, trifling; a little while: ཅུང་ཅད་ཀྱང་མི་རུས་= ཅེ་ཡང་མི་རུས་ not at all able; ཅུང་ཅད་ཁྲོ་བ་ a little angry: ཅུང་ཅད་སྙིང་ལྡན་ a little smiling; ཅུང་ཅད་ཀྱི་ཕྱིར་ even for the sake of a trifle: ཅུང་ཞིག་ཡན་ནས་བཞུ། I shall see whether it will help a little; ཅུང་ཅད་ཅག་ཞོ་ wait a little, a while; ཅུང་ཅད་མ་བཤེ་བ་ a little unwell; ཅུང་ཅད་སྐྱུ་ཡེ་ང་རྒྱལ་ my self-respect is (made) small.

ཅུང་ཅད་པ་ an epithet of a Nāgarāja (*M. V.*)

ཅུང་ཅད་ཅོམ་ *cuñ-sad-tsam* some little.

ཅུང་འགག་ *cuñ-hgag* a brass plate or dish (*Rtsii.*).

ཅུང་ཞོ་ *cuñ-sho* or ཟུན་ཆ་གཙང་ཞི་ a medicinal white stone alleged to cure diarrhoea (*Jā.*).

ཅུར་ *cur* colloq. without leaving any remnant; ཅུར་མེད་པ་ to devour it all up.

‡ ཅུར་ནི་ *cur-ni* (ཞིབ་མོ་ or བྱེ་མ་ ཕུར་ or ཕུར་ནི་) 1. powder; in the work called *Li-gur* it is stated to have been derived from the dialect of *Shañ-shuñ*, but it is evidently Sanskr̥t. 2. meal, flour (occurring only in medical writings) (*Jā.*).

ཅེ *ce*, num. fig. 95.

ཅེ་ཅང་ *ce-cañ*, v. ཅེ་ཐུང་.

ཅེ་ན་ *ce-na* its other grammatical forms: ཅེ་ན་, ཅེ་ན་ inst. of ཅེས་སྐྱེ་བ་ 'if one says so, asks, so,' etc.

ཅེ་སྐྱུང་ *ce-spyañ* = ཅེ་ཅང་ used for ཁྱི་སྐྱུང་ མི་བཟའ་, ཡ་གཤམ་ འཇམ་རྒྱལ་ jackal; fox.

ཅེ་སྐྱུང་ར་ *ce-spyañ ra*, ཅེ་སྐྱུང་ར་ལུས་ནོར་ལྷགས་ བད་ནས་སྐྱུང་། the horn of the (fabulous) jackal; is a protection against cattle disease; n. of a precious stone.

ཅེ་ཙ་ *ce-tse* (ལྷ་ཐུམ་པུ་, also ཀམ་ལུ་ *M. V.*) ཀའ་ཐུམ་ a kind of millet, *Paspalum scrobiculatum*.

ཅེ་ཙ་ཞོ་ *ce-tse-rgod* = ཐོ་ཞོ་ wild millet (*M. V.*).

ཅེ་ཐུ་ *cehu* a reed for sucking up beer. It is called ཐུག་ལེ་ *tsug-li* in Sikk.

ཅེ་འོ་ *ceho*, ཀའ་ལྷན་ certain.

ཅེ་རེ་ *ce-re* or ཅེར་རེ་ staring (fixed-eyes): མིག་ཅེར་རེ་གྱིན་འདུག་ (he was) looking at it with fixed eyes (*Nag.*); ཅེ་རེ་ལ་ལྷ་བ་ *ce-re-la lta-wa* looking with fixed stare: འགོ་མས་ཤིང་ཕྱིན་ མིག་ཅེར་ལ་མ་མཐོང་བར་ he paced forward with his eyes staring and open without seeing (it) (*A. 73*).

ཅེང་གེ་ *ceñ-ke* (ཁྱི་དཔལ་ཏམ་) a kind of long knife with thin but broad blade: ལག་མ་ལོངས་ ཡེ་ཅེང་གེ་ཅོམ་ལ་འབྲུ་ལྷལ་ for a *Ceñ-ke* about a little less than an arm's length the price is one khal of grain (*Rtsii.*).

ཅེམ་ཙ་ *cem-tse* scissors (*Jā.*).

ཅེར་བུ་ *Cer-bu* n. of a place in Tibet (*B. ch. 4*).

ཅེར་རེ་ *cer-re* = ཅེ་རེ་ *ce-re*.

ཅེས་ *ces* (its other grammatical forms: ཅེས་, ཅེས་) རའི་ so, thus; *ces* is generally used after ཅག་, དེ་, བ་, as in བདག་ཅེས་བྱ་བ་ I, the so-named; ཡོད་ཅེས་པ་ thus existing; རོབ་ཅེས་ so gaining; in ancient literature ཅེས་ is regularly placed after words or thoughts that are literally quoted, and so continuing the sentence; the quotation itself is generally preceded by འདི་སྐད་དུ་ or འདི་སྐུམ་དུ་. In later literature ཅེས་ and the introductory words are often omitted; in colloq. language always. Inst. of ཅེས་སྐྱུས་མོ་ or ཅེས་གསུངས་མོ་ so he said, thus he spoke, so has been said or spoken,

(*Jig.*) (a small) table the legs of which resemble those of a pig is here indicated; ཚག་བཞུགས་མི་གང་མ་ a table just suitable for one man to sit at.

ཚག་ར *Cog-ro* n. of a place in the district of *Tsah-dkar* in E. Tibet.

ཚག་ལ་མ *cog-la-ma* a mineral substance used for medicinal purposes.

ཚང་ *coñ*, in colloq. ཚང་ 1. a musical instrument (*Lex.*); a bell (*Schtr.*) 2. acc. to *Jä.* a precipice: ཚང་ལ་རྒྱུ་བ་ to push down a precipice in order to kill (a man). 3. v. གཙང་ *gcoñ*.

ཚང་ཅི *coñ-ci* small bowl or dish (*Sch.*); v. ཚན་ཅེ.

ཚང་ཚང་ *coñ-coñ* jagged, indented, serrated (*Jä.*).

ཚང་བ *coñ-wa* (ཏུ་འཕོད་ཚང་བ་ *hu-hbod coñ-wa*) to raise wailings, loud lamentations (at funerals); cf. གཙང་སྐད་ *gcoñ-skad*.

ཚང་མོ *coñ-mo* in colloq. for རྩུང་མོ.

ཚང་ཞི *coñ-shi* = རྩུང་ཞོ *cuñ-sho* སོམ་ the *Soma* plant said to be useful in diarrhoea, in phlegm and fever; ཚང་ཞི་ཆུ་ juice or water of the *soma* plant.

ཚང་རོང་ *coñ-roñ*, perh. = ཚང་ཚང་, ཚང་རང་ རྩུང་མ་ a kind of thistle.

ཚར་ཚར་ *cor-cor* an onomatopoetic word expressive of effervescing; beer is described in fermenting as making the sound 'cor-cor': ཆང་རྒྱ་ཚར་ཚར་ཟེར་ནས་འཛག་པ། (*Nag.*) after the sound ཚར་ཚར་ of fermenting beer has ceased, it must be strained.

ཚལ་ལེ *col-le* = ལེང་ལེ or ཟེང་ལེ adj. hanging or dangling: ལུས་རྩི་ན་རི་བྲག་ནག་པོ་མང་པོ་ཚལ་ལེ་

ཡོད་པ། in that country many black rocky hills overhang (*Hbrom.* 117).

ཚལ་ལེ་བ *col-le-wa*, v. ཚར་རེ་བ or བར་ཚར་ adj. lying irregularly or promiscuously (*Mñon.*).

ཚད་པན་ *cod-pan*, རུ་རུ་ཏུ་, རུ་ལོ་ལ་, མེ་ལོ་ 1. tiara, diadem, crown worn by kings. 2. the crest of gallinaceous birds.

Syn. དབུ་རྒྱན་ *dbu-rgyan*, དབུ་རྒྱན་ *dpuñ-rgyan*; ལྷ་བ་ཚན་ *zla-wa-can*; རྩ་གཙུག་པོ་རྒྱན་ *rtse-gsum bgo-rgyan*; རྩ་བྲན་ *rtse-bran* (*Mñon.*).

ཚད་པན་རྩ་གཙུག་པོ་ལྷ་གཙུག་ འཛིན་མེ་ལོ་ སྐྱུ་རྒྱུ་, literally, handsomely-crested bird; n. of a king of birds (ནམ་མཁའ་ལྷོང་ *nam-mkhah-ldin*) (*M. V.*).

ཚར་གང་ *cor-gañ* or ཚར་ཅིག་ a mouthful; a gulp.

ཚལ་ཆུང་ *col-chuñ* childish prattle or babbling.

གཙགས་པ་ *gcags-pa* (*A.K.* 1, 24) 1. to apprehend; to grasp (with the understanding); to impress, gen. with ཡིད་ལ་ on the mind; བཤགས་པ་ well-impressed; impressive; བཤགས་ནན་གཙགས་ཆེན་པོ་གནང་བ། to give a very thorough instruction; གཙགས་པོ་བྱེད་པ། to lay emphasis on. 2. relative to persons it may be synon. with རྟགས་པ་, to love.

གཙང་པོ་ *gcag-po* clever; lively, sprightly; in *W.* also attentive to; regardful of; གཙང་པོ་ལྟོ་པོ་ = གཙང་ལྟོ་ལྟོ་པོ་ clever and sagacious; གཙང་ sbst. sagacity, cleverness; རྟགས་ clever words; clever speech (*Cs.*).

གཙད་པ་ *gcad-pa*, v. གཙད་པ་ *gcad-po* = གཙུབ་པ་ cut into pieces (*Mñon.*).

གཙན་གཟན་ *gan-gzan* རྩུབ་པ་ carnivorous animal; beast of prey; the cat and the

dog not being included in the term; གཙན་གཙན་མ་ the lowest of the beasts of prey; གཙན་གཙན་ཁྲོ་བ་ བསྟར་པ་ ferocious, wild animals (*Mñon.*); བསྟར་པ་ literally signifies a warrior-beast.

གཙམ་པ I: *gcam-pa* = བྱས་པ་ made: ཁྱིམ་གཙམ་ = ཁྱིམ་བྱས་པ་ made a conference; talked over (*Nag.*).

གཙམ་པ II: = བྱམས་པ་ *byams-pa* loyal and loving: ཀོང་ཙོ་འཕུལ་གྱི་རྒྱལ་པོ་ལ་གཙམ་པའི་ཚིག་གཤམ་པའི་མདྲ། the *Sūtra* for expressing loving words to the miraculous king Kong-tso (*D. R.*).

ཏཱ་གཙམ་བྱ *gcam-bu* adj. artificial, not natural; artificial expression of feeling; insincere demonstration: གཙམ་བྱའི་ཚིག་སྒྲུབ་པ་, speaking words of outward regard. Also humbleness, servility, flattery: གཙམ་བྱའི་ཚིག་, a servile speech (*Sch.*).

གཙམ་བྱ་པ་ *gcam-bu-pa* = བྱང་པོ་མི་ཁྱེད་མཁམ་པ་ an obsequious, insincere person.

གཙམ་ཡམས *gcam-yaś* n. of a number.

གཙར་བ *gear-wa* acc. to *Sch.* cut out; put out; knocked out; cf. བཙར་བ་ (*Jā.*).

གཙལ་བ *geal-wa* to spread, display; lay out, e.g., precious stones, jewels, on a table, on the ground (*Jā.*); གཙལ་བྱ་བྲམ་པ་ *gealdu bkram-pa* having laid out.

གཙེ་བ *gei-wa* བསྟར་པ་ 1. vb. v. གཙེ་བ་པ་ to discharge urine; to make water. 2. གཙེ་བ་པ་ one who is making water. 3. གཙེ་བྱའི་ཆུ་ urine to be discharged.

གཙེག *geig* འཇམ་ 1. the number one; གཙེག་ཀྱང་ one only; one and the same; ཏུས་གཙེག་ཏུ་ at the same time; at one time; ཏུས་ཅིག་ན་ or ཏུས་གཙེག་ན་ once; one day. 2. one

only: ཡམ་གཙེག་ my only father or མ་གཙེག་, the only mother, the mother of several brothers or sisters but idiomatically the common wife of several brothers; ཤིན་ཏུ་གདུང་བའི་མ་གཙེག་ my only beloved mother: མ་གཙེག་ལ་བ་གྱེ་ཐོན་མ་ the venerable mother *Lab-dron*; གཙེག་གིས་གཙེག་ or གཙེག་ལ་གཙེག་, etc., one another, each other; མི་གཙེག་པ་ different (*Jā.*).

གཙེག་ཀ་ *geig-ka* single, only, opp. to several.

གཙེག་ར་ *geig-car* or གཙེག་ར་ alone, v. ར་.

གཙེག་ཅིག་ *geig-cig* certain; some one (*Jā.*).

གཙེག་གཙེག་ *geig-geig* 1. one at a time; separately; alone. 2. of the same kind; not different. 3. adv. by one's self; only; solely.

གཙེག་ཙོག་ *geig-geog* འཇམ་སུལ་, ལྷ་མཁའ་ལ་ one principal; the loader; ring-loader.

གཙེག་ཚོག་ *geig-chog* all-sufficient (*Jā.*).

གཙེག་རྗེས་ *geig-rjes* (ལམ་) འཇམ་པ་འདི་ a passage (for one man to pass); lit. fit for one foot only.

གཙེག་ཉིད་ *geig-ñid* མཐུན་, འཇམ་ལ་ friendship; state of unity; the state of being one; oneness; unity.

གཙེག་ཏུ་ *geig-tu* འཇམ་ 1. together with; into one; into one body; གཙེག་ཏུ་རྒྱུ་བ་ to unite; to collect into one. 2. at once; wholly; altogether. 3. only, solely; གཙེག་ཏུ་ཕྱར་པ་ འཇམ་པ་ be turned into one uniform state; གཙེག་ཏུ་དཔེ་པ་ རིམ་ཁྱེད་ to be intent on one object; one object for certain; གཙེག་ཏུ་བཟུང་ནས་ འཇམ་པ་ རིམ་ཁྱེད་ལ་ རིམ་ཁྱེད་ལ་ having agglomerated, abbreviated; གཙེག་ཏུ་འདུས་ནས་ འཇམ་པ་ having come together; being united; གཙེག་ཏུ་འདུས་སམ་ཐུང་ནས་ འཇམ་པ་ having joined or being united together; གཙེག་ཏུ་ རྒྱུ་ནས་ the holding together or to hold together; རྒྱུ་ནས་གཙེག་ཏུ་ in one direction; in a

certain direction; ལུས་གཅིག་ཏུ in a certain place; རྩོད་གཅིག་ཏུ in one vessel; ནང་གཅིག་ཏུ in, one house.

གཅིག་ཏུ་མཛོམ་པ *gcig-tu mdses-pa* एकान्त रञ्जक
1. lit. one who can perfectly please.
2. n. of a *Bodhisattva* (*M. V.*).

གཅིག་ཏུ་ཡོད *gcig-tu-yod* अतिश्रुति all existing together; in one place.

གཅིག་ཏུ་སེམས་པ *gcig-tu sems-pa* 1. to be all attention (to any subject or person); to pay homage; to be respectful. 2. དད་བྱས་དང་ཐུན་པ། or དུག་ཕྱིད་པ, ལུས་པ to be possessed of faith and respect (*Mñon.*).

གཅིག་འཛོམ *gcig-bthob* 1. expectant (that he will get something). 2. རྒྱལ་ལོ་ལ་ an actor; a bard.

གཅིག་དུ *gcig-du*, acc. to *Jä.* unity and plurality; གཅིག་དུ་བྱས་ not having these qualities (*Was.*).

གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ *gcig-nas gcig-tu* परम्परा पर-
म्वर्था from one to another; in succession;
གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་རྒྱུད་པ་ सन्तान lineal descent or
lineal descendant; one unbroken line of
succession; གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་འདུས་ནས་ཤིང་པ་ परम्परया, एकं
भूत्वा become one or united by succession;
གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་བསྐྱུང་པ་ *gcig-nas gcig-tu bsdu-wa*
to accumulate for each other; གཅིག་ནས་
རྟོགས་པ་ *gcig-nas rtogs-pa* एकविचारक one
who deliberates with undivided attention;
གཅིག་ནས་གཅིག་ཏུ་ཞེན་པ་ *gcig-nas gcig-tu shen-pa*
successive thoughts combining together.

གཅིག་པ་ *gcig-pa* 1. the first. 2. of one kind, not different or manifold; མི་གཅིག་པ་ different.

གཅིག་ཕུ *gcig-pu* 1. एकक alone, single, only;
གཅིག་ཕུས་མི་རྩོད་ཐུབ་པ། to be able to cope alone
with a thousand men; གཅིག་ཕུར་ལུས་པ་ for-
saken, abandoned; to be left alone; ཕུ་གཅིག་ཕུ
the only son. 2. གཅིར་ཕུ, རྩུང་པ་ bare, naked,
single; in vulg. ཁྲི་མ་, ཁྲི་རྩུང་.

Syn. རེ་རེ *re-re*; རྩུང་རྩུང་ *rkyañ-rkyañ*; རྩུང་
མེད *sla-med*; ཡ་གུལ་ *ya-gyal* (*Mñon.*).

གཅིག་ཕུ་དབུན་པ་ *gcig-pu dben-pa* = རྟོག་ཏུ་མོང་པ།
एकाकिनीऽरण्यगतता residing alone in retire-
ment; one of the conditions of *yoga*
(*M. V.*).

གཅིག་ཕུ་མ་ *gcig-pu ma* एका a woman with-
out any husband, or living alone.

གཅིག་པོ་ *cig-po* 1. alone: རྒྱལ་པོ་གཅིག་པོ་རྒྱུས་པ་
ཡིན། “the king alone is a man (one posses-
sed of manliness).” 2. being one, or the
one: མ་གཉིས་པ་རྒྱུས་པ་པའི་ཕུ་གཅིག་པོ། one son of
two mothers, viz., claimed by two. 3.
the one (*Jä.*).

གཅིག་པོ་པ་ *GCig-po-pa* n. of a solitary
mountain said to be one hundred *yojana*
long and 500 *yojana* high; from which a
great river (the Tsang-po) issuing flows
eastward towards the ocean (*K. d. 268*).

གཅིག་ཕུས་ *gcig-byas* केवल only.

གཅིག་མིན་ *gcig-min* अनेक except one.

གཅིག་མོག་ *gcig-tshig* the singular number
(*Situ. 119*).

གཅིག་ལ་གཅིག་མེད་པ་ *gcig-la gcig med-pa* इतर-
तराभाव mutual non-existence; absence of
one thing in relation to another thing—a
technical term of the *Nyāya* philosophy.

གཅིག་ལས་འཕྲོས་པའི་ལུང་ *gcig-las hphros-pahi-*
luñ एकोत्तरिकागम n. of a religious work.

གཅིག་ཞེས་ *gcig-ços* the only one; the other,
when speaking of two.

གཅིན་པ་ *gcid-pa*, also གཅི་བ་ pf. གཅིས་, fut.
གཅི, imp. གཅིས་, to make water; to piss.

གཅིན་ནད་ *gcin-naḍ* प्रमेह disease of the
urine, prob. spermatorrhœa.

གཅིན་པ་ *gcin-wa* मूत्र, प्रस्राव 1. urine; གཅིན་
གཅིན་པ་ or གཅིན་གཅིན་པ་ to make water. 2. tight,
firm, unshaken.

Syn. དྲི་ཅུ *dri-chu*; རྟུན་ལབ་ *rgyun-hbab*; རབ་འཇུག་ *rab-hdsag* (*Mñon.*).

གཅིན་ཤོར་ *gcin-ṣor* involuntary discharge of urine.

གཅིན་འགག་ *gcin-hgay* retention of urine (*Med.*).

གཅིན་སྟེ་ *gcin-sñe* རྩེ་ཆ་ prob. gonorrhœa; also a disease of the kidneys in which urine is frequently and involuntarily discharged.

གཅིན་མང་ *gcin-maṅ* བུ་རྩ་མུ་ diabetes.

གཅིན་ཡང་ *gcin-yaṅ* = གཅིན་མང་ *gcin-maṅ*, making water again and again.

གཅིན་སྟོབ་ *gcin sri-wa* རྩེ་ཆ་ལྟ་ pain or smarting in discharging urine.

གཅིན་ཁྱུ་ *gcihu* 1. = རེ་ཅུ་ clyster-pipe; གཅི་ཁྱུ་འཁྱུ་ clyster (*Nag.*).

གཅིལ་བ་ *gcil-wa* to spoil; to destroy (*Sch.*).

གཅུ་གཡ་ *gcu-gal* = རྣ་གཡ་ཆེ་བ་ (adj. and abst.) importance; important.

གཅུ་ཏི་ *gcu-ti* = ཅ་ཏི་ *cu-ti*.

གཅུ་དོང་ *gcu-don* screw-box.

གཅུ་བ་ *gcu-wa* = རྩེ་ཆ་ 1. to squeeze; to strain; to whirl; turn round like the twisting of a screw: རྩེ་མེག་གཅུ་བ་ཞིག་བྱས། (*A. 131*). he made a twist with his eyes. 2. to punish by striking; to correct. 3. = རྩུ་བ་, v. གཅུ་ད་པ་; གཅུ་ཤོར་ in *W.* གཅུ་མ་བྱ་ screw. གཅུ་ or རྩུ་འཁོར་ (*Cs.*).

གཅུག་ *gcug* difference, discord.

གཅུག་མེད་ *gcug-med* = མཐུན་པ་ without difference; harmony (*Nag.*).

གཅུག་པ་ *gcugs-pa* བཟུང་བ་ planted, cultivated, acquired or gained; མཛེས་གཅུག་པ་ cultivated friendship; འཛིན་གཅུག་པ་ to sow

or create discord, dissension: རྩོན་པ་ལས་རྩོན་པར་ རྩུར་པ། “from hatred to hatred, or hatred increased more and more”; མཛེས་པ་ལས་མཛེས་པར་ རྩུར་པ། to improve friendship; to become more and more friendly; to increase intimacy: མི་མཐུན་པ་ལས་མི་མཐུན་པར་རྩུར་པ། “from disagreement to disagreement, or the misunderstanding became more and more intense still.” 5. = བརྟན་པ་ firm: ཡིད་ལ་གཅུག་པ། to be firm in the mind, i.e., ཡིད་གཅུག་པ་.

༥ གཅུང་པོ་ *gcun-po* = རྩུན་ཅང་པ་ a younger brother (*Nag.*).

གཅུད་པ་ *gcud-pa*, pf. གཅུས་, རྩུས་ fut. གཅུ་ or རྩུ་, to turn; to turn round; to twist; to twine; to plait; to braid.

གཅུད་པོར་ *gcud-bor* 1. adj. is explained in (*Nag.*) ལས་གཅུད་པ་གཅུད་པ་དང་ཅི་གཅུད་པ་། “doing work with zeal and earnestness and also obediently.” 2. གཅུད་ལ་འཛོར་བ་ acc. to *Sch.* to forsake; to cast out; to reject.

གཅུན་པ་ *gcun-pa* = འཇུན་པ་ to reprove (one's servants, &c.); to subdue, tame (an animal) (*Nag.*); གཅུན་ཞིང་གཅུན་པ་ to beat or press a thing until it is soft.

གཅུར་པ་ *gcur-pa* 1. pf. of འཇུར་བ་ *hjur-wa* (*Nag.*) བར་དོའི་འཇུར་ཅིང་གི་མཐའ་ལ་གཅུར། shuns the long narrow passage in the confines of the *Bar-do*. 2. a coarse sort of vermicelli.

གཅུས་པ་ *gcus-pa* to interfere; to meddle with (*Nag.*): ལག་པ་གཅུས་པ་ id.

གཅུས་བྱ་ *gcus-bu* anything that is screwed in; what has got jammed in.

གཅིལ་ *gce-wa*, to esteem; to hold dear; to love (*Sch.*).

༥ གཅིན་ *gcen* or གཅིན་པོ་ or རྩོན་རྒྱལ་པ་ *sñon-skyes-pa* ལཱ་ཇཱ་, resp. for རྩུན་ཅེ་བ་ *spun-che-wa*, 1. an elder brother (*Nag.*): རོ་ན་མ་གཅིན་གཅུམ་

གནན་པ་དྲན་ལ་ཕྱིན་པས། then he came to invite
the three elder brothers. 2. acc. to *Zam.*
first-born.

གཅེུ *gcehu*, acc. to *Jä*. 1. clyster-pipe = རེུ, གཅེུ་ཁ་མང་ a flageolet; a kind of musical pipe with many holes in it.

གཙེར *geer* anything naked, i.e., bare and uncovered; **གཙེར་རྒྱུད** a covering for the body; raiment.

གཅེར་སྒྲིབ *gcser-sgrub* lit. that which covers
the nakedness of the body ; met. clothes or
dress.

གཅེར་བ *gcer-wa*, v. བཅེར.

ग़रेरु *gær-bu* नग्न, ख़वेल, ख़पणक 1. naked; ग़रेरुःख़ुःख़ुःख़ुः to make naked; to strip off. 2. = क़ुःख़ुःख़ुःख़ुः or ग़रेणुःख़ुःख़ुः alone, solitary, without a companion, single.

གཅེན་བུ་པ *geer-bu-pa* निर्ग्रन्थ a naked person; n. of a sect of homeless mendicants; *གཅེན་པ་མ་པ་* of the *Jaina* sect of India; also a Hindu *sanyāsi*.

गर्भेश्वर-गणेश-शुद्धि *gar-bu gñon-gyi bu* निर्घन्ध-
जातिपुत्र n. of the founder of the *Jaina*
heretical school, one of the six *Tirthika*
teachers of Buddha's time (*M. V.*).

གཅེར་བུ་མ *geer-bu-ma* a naked woman;
the Goddess Kālī.

གཅེན་བྱ་ལག་རྩམ་ *Gcer-bu lag-rdum* (མ་བདག) n.
of a mischievous armless demi-god.

གཤེར་མོ *gcer-mo* or གཤེར་བུ་མ *nagka* a woman who walks naked.

ગણેશ'ગણેશ'વ *gāṇeś-gāṇeś-pa* = બ્રહ્મ'વ'બ્રહ્મ'વ'
 કેવ'વ' to show more and more affection
 for one; to love very much.

གཅེས་བཏུས་ *gces-btug* choice extracts, &c.
(Cs.).

གཅེས་པ I: *gces-pa* 1. བླ་མ་པ་ dear; be-
loved: ངོ་ཁྱི་གཅེས་པ་ a man dear to us; our
beloved; གཅེས་སྐྱུག་ our darling child: འཇིག་རྟེན་
འདི་ན་གཅེས་པ་རང་སྟོན་ཡིན། the dearest thing in
this world is one's own life. 2. Also preci-
ous; very important; useful: གཞི་རྒྱ་གཅེས་པ་འདི་ལི་
གྲེ། the five very important letters; འཁོར་བར་
གཅེས་པ་རང་སྟོན་ one's life is most precious in
this world; གཞི་པ་གཅེས་ it is of importance to
know.

གཅིས་པ II : (བརྩོན་པ) eager ; diligent.

གཅེས་པར་བྱ་བ *gces-par bya-wa* to esteem; to regard with affection.

གཅེས་སྤྱོད་ *gces-spreṣ (ce-ṭeh)* esteem; གཅེས་སྤྱོད་ལ་འཇུག་པ་ལྟ་བུ་ལ་འཇུག་པ་ *to hold dear; to love; to esteem, also to exert one's self; གཅེས་སྤྱོད་སྤྱོད་པ་ལ་འཇུག་པ་* exerted one's self; made exertion: མངོན་པར་སྤྱོད་པར་འཇུག་པ་ *ḥbrom. ॥ 2)* without fore-knowledge it is difficult for one to exert himself with assiduity to counteract a former life.

གཅོག་པ *gcog-pa*, pf. བཅག *bzag*, imp. ཚག
or ཚགས, to break ; འཇུ་བྱ་གཅོག་པ to break into
pieces ; to burst asunder ; to cleave ; to
split, blast ; to violate (a promise, a vow, a
law, etc.) ; to break out from : རྩ་བཅག་པ་ཡིན་ཏེ
the rope having been broken.

གཞོག་རྩིས་ *gcog-rtsis* reduced account;
reduction, discount.

གཙོང་ *gcoñ* 1. a chronic disease; གློ་གཙོང་ chronic bronchitis; ཁྲིག་གཙོང་ chronic cough.
2. a defile; རྩང་གཙོང་ a rocky defile.

གཙང་གླད་ *gcoñ-gkad* 1. a low fine musical note or voice. 2. cry of sorrow, lamentations, wailing (*Nag.*).

Syn. མ་ལེ་ *cho-ñe*; ཡེ་གེ་བྲལ་ *ye-ge bral*; མ་ལ་ *ma-la*; ཉེར་གྲང་ *ñer-ṣkad*; ཟེར་ཟེར་གྲང་ *zer-zer ṣkad*; རྩུང་མོ་ *ñud-mo* (*Mñon.*).

གཙང་ཆེན་ནད་ལྟག *gcoñ-chen nad-drug* the six chief chronic diseases: (1) མ་ཁྱ་བའི་ནད *dyspepsia*; (2) རྩན; (3) རྩ་བལ; (4) བོད་ནད; (5) དམ་ཅུ *dropsy* in the chest or in the pericardium; (6) གཙང་ཆེན་ཤད་ཕྱིན *phthisis (M. gu.)*.

གཙང་བ *gcoñ-wa* 1. pf. བཤོངས་ to excavate, wash out, undermine through the action of water: ཕྱར་དུ་གཙང་བར་མ་གྱུར་ཏོ། have not been undermined (by water). 2. to get faint, languid, wearied in mind (*Jü.*).

གཙང་མེད *gcoñ-med* without illness.

གཙང་ཤི *gcoñ-shi*, v. ཙང་ཤི.

གཙང་རོང་ *gcoñ-roñ* is described in (*Nag.*): རོང་དམ་པོ་བཞུད་མི་བྱལ་པ། an impassable narrow defile.

གཙང་རྟོགས་ *gcod-rtogs* (ཡུངས་) རྟོགས་པ་ n. of a number; one versed in that chapter of arithmetic which treats of dividend.

གཙང་པ *gcod-pa*, pf. བཅད *head*, fut. གཙང་ *gcod*, imp. གཙད་ or ཙད་ *chod* ཆེད་ན, རྩུང་ (*Mñon.*) to cut, to cut asunder (ཁམས་ཆད་དུ་ into small bits); to cut off, chop off (the hands); to cut down, to fell (trees); to cut out (the tongue); to rend asunder; to break (a thread, a rope, chain, fetter). This verb has a very varied metaphorical use, and is especially employed to denote that the course of anything has been stopped or "cut off." Thus it can signify to cure (a disease); to suppress (a passion); to stop a road; to wake up from sleep; རྩོག་གཙང་པ་ to kill, to murder, to stop life, to obviate, prevent, avert; to avoid; to lock (the door); བར་དུ་གཙང་པ་ to throw obstacles in a person's way; to hinder, impede; frq. རྩོག་པོ་བར་དུ་གཙང་པ་དེ་དག་ these life-endangering beings; to stop, to make a pause (in reading); to judge, condemn.

Again we have རྩོག་གཙང་པ་ to follow after; ཙང་གཙང་པ་ to search into; to investigate.

གཙད་ཕྱིན *gcod-byed* དམར་ teeth; ཁྱིམ་ཁ་ knife; hand; the king; executioner.

Syn. མཆེ་བ་ *mche-wa*; གྱི་ *gri*; ལག་པ་ *lag-pa* (*Mñon.*).

གཙད་འབྲེག་པ་ *gcod-hbreg-pa* to make a brief abstract of the grounds of any complaint or application made to a court of justice: མ་ཐོན་ལ་ཡང་གཙད་འབྲེག་གི་རིགས་རྩོན་དུ་བྱེད་པ་གལ་ཆེ། (*D. cel 7*) it is of much importance previously to make some sort of abridgment; གཙད་འབྲེག་གི་ཁྲིམས་ capital punishment in which the culprit is either maimed by cutting off his limbs or is beheaded.

གཙད་མཚམས་ *gcod-mtshams* the limit or point to be cut for a defined boundary of disputed land; an agreement or definite treaty.

གཙད་ལུགས་ *gcod-lugs* Tantrik or mystical system of Buddhism.

གཙད་ལུགས་བདུད་བཞི་ *gcod-lugs bdud-bshi* the four chief evil spirits according to the *Tantras* are:—(1) རོགས་བཅས་ཀྱི་བདུད། devil that can be stopped or averted; (2) རོགས་མེད་ཀྱི་བདུད། devil that comes unhindered or cannot be stopped; (3) དགའ་རྩོད་ཀྱི་བདུད། devil of enjoyment and mirth; (4) རྩེམས་ཕྱིན་ཀྱི་བདུད། devil of arrogance and pride.

གཙོམ་ *gcom* for བཙོམ་ *bcom* that which is over-powering; haughtiness, arrogance.

+ གཙོམ་སྐྱུངས་ *gcom-skyuñs* terror-stricken.

གཙོར་བ་ *gcor-wa* to spread, scatter, disperse (*Cs.*).

གཙོར་ཆེ་ *gcor-zla*, ཆེ་བའི་ཕྱོད་འགོ་འཛིན་ལུགས་, གཙོར་འགོ་འཛིན་ལུགས་པ་རང་ལུགས་ (*Ya-sel.*).

བཅག་ *bcag* or བཅག་པ་, v. གཙོག་པ་ and བཅག་པ་ 1. ཡ་ཁོའོ་ལ་ cut, ground or divided; ཡོད་པ་ཅག་;

རྫོང་ཐག་ to split wood; to break stone. 2. ས་བཅག་པ་ to cultivate; till ground (*Situ.* 77).

བཅག་ཐག་ *bcag-thag* taking care of (one's body, property, chattels, &c.): རག་བཞུད་ལྟར་གྱི་བཅག་ཐག་མེད་ཤོར་མེད་པ་བྱེད། according to (my) verbal direction take care (of the articles, &c.) without mistake.

བཅག་ས *bcags*, pf. of བཅག་པ་, subdued, disciplined, down-trodden: རབས་གྱེས་བཅག་ས་ trodden on by his feet, i.e., brought under discipline (*Situ.* 75).

བཅང་པ *bcañ-pa*, pf. བཅངས་ *bcañs*, fut. of བཅང་བ་ *bcañ* 1. to hold: ལག་ཏུ་བཅངས་ held or carried in the hand (*Situ.* 77). 2. acc. to *Sch.* adj. comprising, comprehensive extensive; བཅང་གྱི་མེད་པོ་ comprising much; བཅང་གྱི་སེའོ་པ་ resp. to apply one's self; to bestow pains upon.

བཅད་ *bcad* in རྩོག་ས་མུ་བཅད་པ་ cut or put to metre; poetry. བཅད་ཀྱི་ *W.* a whole that has been cut into, or a piece cut off (*Jā.*).

བཅད་བར་ *bcad-bṛdar* critical examination; cutting and rubbing (a thing) for testing.

བཅད་ལྗན་ *bcad-ldan* a kind of Chinese satin.

བཅད་པ *bcad-pa*, pf. of གཅད་པ་ *gcod-pa*, to cut; to separate; to decide; to distinguish, discriminate; to close (a road): རྩམ་པར་བཅད་ (*A. K.* 1-48) having rent or pierced, cut, separated, decided, distinguished, etc. རྩལ་བཅད་ investigate. བཅད་ནས་ having cut. བཅད་པའི་ཁ་ན་ས་མོ་བ་དང་བཅས་པ་ འཇིགས་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ one of the disciplinary duties of a Buddhist monk; lit. rejecting or getting rid of what is blamable.

བཅད་པོ་ *bcad-po* in *W.* something old, torn, worn out (*Jā.*).

བཅད་པོ་ *bcad-hphro* = བཅད་ལྟ་ག་ too few or too many (བཅད་ and ལྟ་ག་) faults in writing or printing.

བཅད་བྱ་ *bcad-bya* what is to be cut (off); anything to be killed or slain.

བཅད་སེམས་ *bcad-mtshams* = གཅོད་སེམས་ also དབྱུང་སེམས་ rules or laws, especially for monks in monasteries; decision, settlement, agreement.

བཅད་ལྟ་ག་ *bcad-lhug*, abbr. of རྩོག་ས་བཅད་དང་ལྟ་ག་པ་, poetry and prose.

བཅའ་ས *bcabs* ལྷ་སྐྱོན་ made secret, concealed; ལྟ་ག་བཅའ་ས་ salutation in secret; རྩམ་པ་བཅའ་ས་ concealed or hidden fault (*Situ.* 75); རང་བཅའ་ས་ = རང་གིས་ལྟ་ག་པ་ or གསལ་པ་ self concealed (*Nag.*).

Syn. གསལ་པ་ *gsañ-wa*; ལྟ་ག་པ་ *sbaṅ-pa* (*Mñon.*).

བཅའ་བཅོམ་ *bcam-bcom* trivial things; medley; hodge-podge (*Sch.*).

བཅའ་འབྲིག་ *bcab-hgrig* full equipment: བཅའ་འབྲིག་རྩ་སྒྲ་འཁོར་ཆ་འབྲིག་ full equipment of horse, saddle, and retinue in full array.

བཅའ་སྒྲ་ *bcab-sga* རྩམ་པོ་ dried ginger.

བཅའ་འབྲུང་ *bcab-hphrañ* declivity; precipice (*Sch.*).

བཅའ་བ་ *bcab-wa*, v. ཆ་བ་, sbst. a drinking or drink.

བཅའ་བཅུད་པ་ *bcab-wa byed-pa* to give notice: བཅའ་བཅུད་ཀྱི་འདུག་པར་སྒྲིག་པ་དང་། he arrived for the purpose of giving notice or information (*Fig.* 23).

བཅའ་ཡིག་ *bcab-yig* letter of notice, official notice; regulation for public guidance.

བཅུ *bcu* or བཅུ་མཁ་པ་ *ten*; བཅུ་ཟག་ *a decade*; བཅུ་པ་ *the tenth*; བཅུ་པ་དང་པོ་ *the first ten (of a series)*; བཅུ་པོ་ *the tenth*; བཅུ་ཁ་ *tithe levied as duty, hence customs-duty*; བཅུ་ཁ་ཟ་ *ten-fold*; བཅུ་ཁག་འདྲན་པ་ *to tithe; to take a tenth.*

Syn. ལྷོབས་ *stobs*; སོར་མོ་ *sor-mo*; ལྷོགས་ *phyogs*; འཇུག་པ་ *hjug-pa*; ཁྲོ་བོ་ *khro-wo*; འབྱོར་པ་ *hbyor-pa (Rtsi.)*.

བཅུ་བརྒྱུད་བཀའ་ཁོངས་ *Bcu-brgyad bkar-khoṅs* n. of one of the state treasuries of Tibet.

བཅུ་གཅིག་ *bcu-gcig* འཁའ་ཇམ་ *eleven.*

Met. Syn. བདེ་བྱེད་ *bde-byed*; བདེ་འབྱུང་ *bde-bbyun*; དབང་ཕྱུག་ *dwañ-phyug*; དག་ *drag*; བྱེད་པ་ *byed-pa (Rtsi.)*.

བཅུ་གཅིག་ལམ་ *Bcu-gcig-shal* the eleven-faced deity—a name for the *Bodhisattva Avalo-kites'vara.*

བཅུ་གཉིས་ *bcu-gñis* ལྔ་ཇམ་ *twelve.*

Met. Syn. ཉི་མ་ *ñi-ma*; རྟན་འབྲེལ་ *rtan-hbrel*; རྟིམ་ *khyim (Rtsi.)*.

བཅུ་ཐེབས་ *bcu-thebs* tenfold; also a group or a batch of ten.

བཅུ་ལྔ་ག་ *bcu-drug* sixteen.

Met. Syn. མི་བདག་ *mi-bdag*; ལྷུ་པོ་ *rgyal-po (Rtsi.)*.

བཅུ་ལྔ་མ་ *bcu-drug-cha* 1. one sixteenth portion. 2. = ཀླུ་ the lunar crescent—each of which is one sixteenth of the full moon.

བཅུ་ལྔ་ག་བདག་པོ་ *bcu-drug bdag-po* 1. the full moon; བཅུ་ལྔ་ག་བདག་པོ་འདྲིལ་འཁོར་། *the disk of the full moon*: ལྷུ་འཛོ་བཅུ་ལྔ་ག་བདག་པོ་འདྲིལ་འཁོར་གྱིས་མེད་ལྷན་པ་། *his healthy person shone like the spotless disk of the full moon (Yig.)*. 2. ལྷུ་འཛོ་ལྷ་མཚན་པོ་, ཤལ་ལྷ་མཚན་ *Emblie myrobalan.*

Syn. ལྷུ་མཚན་ *sgra-mkhan*; ལྷུ་མཚན་ *sgra-mkhas*; མི་བཞི་ལྷུ་ *me-bshi-skyes*; འཕར་བ་ལྷན་ *hbar-wa-ldan*; ལྷུ་མཚན་གཙུག་ཅན་ *sna-tshogs gtsug-can*; ཉི་མའི་རིགས་ལྷུ་ *ñi-mahi-rigs skyes*; མཛོ་རིམ་

མོ་ *mtsho-ris-thob*; རིག་བྱེད་བདག་ *rig-byed-bdag*, also ལྷ་ཡི་ལྷ་མ་ *lha-yi bla-ma*; ལྷ་ཡི་ལྷ་བ་དཔོན་ *lha-yi slob-dpon (Mñon.)*.

བཅུ་གཉིས་མིག་ལྷན་ *bcu-gñis mig-ldan* an epithet of Kumāra or Saḍānana, the youngest son of Mahādeva.

བཅུ་ལྔ་ག་བདེ་བའི་མ་གས་ *maiden of sixteen.*

བཅུ་ལྔ་ག་འདྲན་ *bcu-drug hod-ldan* ལྷ་ a name of the planet Venus.

བཅུ་དཔོན་ *bcu-dpon* a corporal over ten soldiers.

བཅུ་ལོག་ *bcu-phog* an allowance every ten days (given to every monk) in the state monasteries of Tibet.

བཅུ་བ་ *bcu-wa* = འཇུ་བ་.

བཅུ་བན་ *bcu-ban* a mug for keeping wine or beer enough for ten persons.

བཅུ་བཞི་ *bcu-bshi* fourteen.

Met. Syn. སྤོད་ *srid*; ཡིད་ *yiḍ*; མ་ལུ་ *ma-nu*; རྟེན་བུ་ *ced-bu (Rtsi.)*.

བཅུ་བཞི་རྩྭ་ *bcu-bshi ston* འཕྲུལ་མི་ཀ་ a festival kept on the 14th day, i.e., before the full or new moon.

བཅུ་གལ་ *bcu-gal* = རྩ་གལ་ཆེ་བ་ important; རྩུང་པ་འཆག་ལ་བྱི་ལག་བཅུ་གལ་མེད། *(Rdsa. 21.)*.

བཅུ་གསུམ་ *bcu-gsum* thirteen.

Met. Syn. འདྲན་པ་ *hdod-pa*; ལུས་མེད་ *lus-med*; ལྷུ་མ་བྱེད་ *myos-byed*; གདུགས་ *gdugs*; རིམ་ *rim*; ལྷུ་མཚན་ *sna-tshogs (Rtsi.)*.

བཅུ་གནས་ *bcu-gnas* = ལྷུ་གས་ནས་ རིག་པ་ thrown or having poured into.

བཅུ་ག་པ་ *bcu-g-pa*, pf. of འཇུག་པ་ with, also, the special meanings of; to meddle; to interfere: ཇོ་གྱི་རྩ་ལ་ཁྱོད་ལག་བཅུ་ག་རྩ་མེད། *you have no business to interfere in my affairs (Rdsa.)*.

བཅུད *boud* रस, चार 1. sap, juice, moisture. 2. = རྩིང་པོ་ or essence: ས་ལི་བཅུད the essence of the earth or soil, by which the produce of the field, medicinal plants and precious metals and stones, &c., are said by Tibetans to be produced; therefore this essence is the natural fecundity of the soil and is not the same as moisture or manure; རྩིས་ཀྱི་བཅུད the food nutriment which sustains life and also by which living beings thrive and grow; ལྷ་བའི་བཅུད the fructifying effect of the moon on the vegetable world which is compared to the nectar of the gods. 3. invigorating cordial; quintessence.

བཅུད་ཀྱི་མ *boud-kyi-ma*, v. རྩེ་ रसना organ of taste; रसमाहका the tongue, lit. the mother of all taste.

བཅུད་སྒྲིམ *boud-skyes* रस agreeable taste.

བཅུད་ལྗེ་པ *boud lña-pa* = ལྷ་ཏྲ་ར་ आमलकी *Emblic myrobalan*.

བཅུད་ལྗེ་ལྷ་པ *boud-lña lñan-pa* = རྩ་པ་ the bee; རྩ་མེ་མེ་མེ་ a kind of poisonous insects.

བཅུད་ཅན *boud-can* nutritious; བཅུད་མེད་ not nutritious; also insipid.

བཅུད་བརྟུན་གྱི་གསལ *boud bñtul-shugs* = བཅུད་འཛིན་ that takes or holds the elixir or essence (*Mñon.*).

བཅུད་ལྗེ་ཆེ *boud lñan-che* रसातल the nether world.

བཅུད་ལྗེ་མོ *boud phra-mo* मधुर lit. of mild taste; sweet.

བཅུད་ལྷིན་ *boud-sbyin* = བཅུད་འཛིན་.

བཅུད་མོ་ལྗེ་ན *boud-mo-lñan* रसवत् possessed of the essence; sweet, juicy, succulent.

བཅུད་སྒྲིན་པ *boud smin-pa* ripe; ripeness.

བཅུད་འཛིན་མ *boud hdsin-ma* = འབབ་ཆུ་ a cataract; cascade (*Mñon.*).

བཅུད་ལེན་ *boud-len* or བཅུད་ཀྱི་ལེན་ रसायन the art of extracting essences for prolonging health and longevity, such essences as being of different kinds, viz.:—རྩིང་པོ་ འཛིན་ཀྱི་བཅུད་ལེན་ the elixir of meditation; མེ་རྩྭ་བཅུད་ལེན་ the elixir drawn from flowers, i.e., honey; རྩ་བཅུད་ལེན་ the elixir drawn from pebbles, &c. Animate beings are metaphorically called བཅུད་ and this world འཛིན་ཆེ་ is called བཅུད་ཀྱི་རྩོད་ the receptacle of life; animated nature.

བཅུད་ལེན་གྲུབ་ *boud-len grub* गन्धर्व [a class of demi-gods] S.

བཅུད་ལེན་གྲུབ་པའི་དབྱུག་ཆུ་ पारावरस, रसायन mercurial preparation for making an elixir of life.

བཅུས་པ་ *bcum-pa* = བསྐྱུས་པ་ also བཅུང་བ་ 1. to become contracted; contraction རྩིང་ས་ཀྱི་གར་ རུབ་གཉིས་ནས་བཅུས་ཤི། the east and west (sides) of the ship having contracted (*A.* 18). 2. pf. tense of འཛུམ་པ་. 3. acc. to *Sch.* to use artifices; to chicaner.

བཅུར་པ་ *bcur-pa* 1. to be flattened down (*Sch.*). 2. colloq. to bar, obstruct block up by snow; obstructing a road; cf. འཛུར་བ་ (*Jü.*) སྤང་བཅུར་ཏོ་ (*Situ.* 77).

བཅུས་པ་ *bcus-pa*, pf. of བཅུ་བ་ (ཆུ་བཅུས་) ཟུང་ནས་ 1. to draw out water; to irrigate. 2. to distil (*Situ.* 75).

བཅེར་བ་ *beer-wa* 1. to heap or pile up; to collect in one place: མཁའ་འགྲོ་མ་མང་པོས་རྒྱགས་ཀྱི་ཁྱེགས་བམ་མང་པོ་བཅེར་ནས། (*A.* 37) many volumes of *Mantras* having been collected by many *Khado-ma*. 2. to glare at: བཅེར་ཏི་གྲེགས་ནས་ ལལ་ནས་འདི་སྒྲན་གསུངས། having looked closely at them, he spake thus. 3. colloq. = བཅེར་བ་ to squeeze; to press.

བཙོ *bco* for བཙོ in, བཙོ་ལྔ 15, and བཙོ་བརྒྱ 18.

བཙོ་བརྒྱ *bco-brgyad* eighteen.

Syn. ཉེས *ñes*; ལྷོན *skyon*; ཁམས *kham* (*Rtsi*).

བཙོ་ལྔ *bco-lña* fifteen.

Met. Syn. ཚེས *tshes*; ཉིན *ñin*; ལག *shag* (*Rtsi*).

བཙོ་ལྔ་མཚན་པ་ *Bco-lña mchod-pa* the religious service that is observed on the fifteenth of the first Tibetan month (February-March) at Lhasa when the Kinkhording, the grand temple of Buddha, is illuminated.

བཙོ་བ *bco-pa* a colt one year old.

བཙོ་བ *bco-wa* pf. and imp. བཙོས, prop. root of the fut. tense of འཛོམ་པ, but in *W*. the usual word for ཐུང་བ, to make, perform; to prepare, manufacture, construct. It is employed in all kinds of phrases (*Jā*).

བཙོག་པ *bcoḡ-pa* to reduce, cut down: ལྷ་བཟུང་བཙོག་པ་ “every month makes it less by ten” (*Rtsii*); བཙོག་རྩིས་ the account or calculation of reduction (of pay, allowances, &c.).

བཙོམ *bcom* རྟལ་ success; victory; triumph.

བཙོམ་བརྒྱུངས་པ་ *bcom-brgyuñs-pa* to speak in low voice or to keep silent (out of fright); འཕྲོག་བཙོམ་ robbery and acts of violence.

བཙོམ་ལྔ་ *bcom-lḡdan* victorious, blessed, triumphant (over enemies).

བཙོམ་ལྔ་འདས་ *Bcom-lḡdan ḡdas* རྟལ་མག་པ་ the victorious one who, having subdued the host of Māra, has passed away from misery; epithet attached specially to the Buddha S'akyamuni, acc. to *Sch*. ‘the victoriously-consummated.’

བཙོམ་ལྔ་འདས་ལྔ་པ་ རྟལ་མག་པ་ the blessed Jina, the conquerer of his (moral enemies).

བཙོམ་ལྔ་འདས་ལྔ་ *Bcom-lḡdan ral-gri* n. of a fancied Buddha.

བཙོམ་པ *bcom-pa*, pf. of འཛོམས་པ་ *hjomṣ-pa* རྟལ་མག་པ་, རྟལ་མག་པ་, རྟལ་མག་པ་, conquered, subdued, killed. Also broken down, dispersed; མཛོན་ བཙོམ་ རྟལ་མག་པ་ fully subdued (*A. K.* 1-2).

བཙོམ་རྟལ་ *Bcom-rlag* རྟལ་མག་པ་ n. of an ancient city of India near Agra in the early times of Buddhism.

བཙོམས་ *bcomṣ*, pf. གཞོམས་, fut. འཛོམས་. (*Rtsii*. 46).

བཙོལ་དམ *bcol-dam* taking care of things entrusted to one's charge; བཙོལ་དམ་བྱ, བཙོལ་དམ་ཟེན, ཡག་པོ་བཙོལ་བ་ or དམ་པོ་བྱས་ཏེ.

བཙོལ་བ *bcol-wa* pf. and fut. of བཙོལ་བ.

བཙོལ་མ *bcol-ma* a thing committed to a person's charge; a trust.

བཙོལ་བཞག་པ་ *bcol ḡshog-pa* to entrust a thing to another's charge; བཙོལ་གཏམ་ཐུང་བཞག་པ་ to settle about the trust; to entrust a thing to a person's charge (with an understanding): བཙོལ་ལྟོགས་= ཐུས་ཤིག.

བཙོས *bcoṣ* or བཙོས་ལྔ་ རྟལ་མག་པ་ artificial.

བཙོས་ཐབས་ *bcoṣ-thabs* 1. the method of curing. 2. doing a thing for the sake of appearances, or for form's sake; བཙོས་སྤྱུ་ཐུང་པ་ performing a show work: གཞི་ནས་བཙོས་ཐབས་ བཙོས་ནས་གཏམ་ལ་མཐོང་བོ། changing or modifying it radically, he published the artificial one (*A. K.* 74). 3. made or contrived by art; མ་བཙོས་ artless; unaffected; genuine.

བཙོས་ཐབས་མེད་ *bcoṣ-thabs-med* རྟལ་མག་པ་ no means of cure (disease) or mending matters.

བཅོས་པ *bcos-pa* མཛུ་ར་ to refine; རྒྱུ་རྒྱུ་ to cure, remedy; healing or mending; རྒྱུ་རྒྱུ་ artificial, affected, feigned; mixed up: མཁས་ཀྱང་བཅོས་ལྷན་པ་ he cannot be cured even by the wisest.

བཅོས་པའི་ནགས་ *bcos-pahi-nags* an artificial grove attached to one's residence.

Syn. རྒྱུ་རྒྱུ་མཛུ་ར་ *skyed-mos tshal* or རྒྱུ་རྒྱུ་མཛུ་ར་ *kyim-gyi-tshal* (*Mñon.*).

བཅོས་པའི་མ་ནིང་ *bcos-pahi ma-nin* one who is artificially made a eunuch.

Syn. རྒྱུ་རྒྱུ་མ་ནིང་ *hog-med-pa*; རྒྱུ་རྒྱུ་མ་ནིང་པ་ *skyes-pa hbrus phuñ-wa* (*Mñon.*).

བཅོས་བྱའི་རས་ *bcos-buñi-ras* a coloured cloth (*Nag.*).

བཅོས་མ་ *bcos-ma* sbst. and adj. anything artificial; anything fictitious, alloyed (metal or thing), counterfeit, mock, sham, not genuine.

བཅོས་མ་བྱེད་པ་ *bcos ma-byed-pa* རྒྱུ་རྒྱུ་མ་བྱེད་པ་ a section of the *Tantrik* school which practises mysticism.

ལྷན་པ་ *lca*, in *Ld.* for ལྷན་པ་, excrement, dung, (of cattle) (*Jä.*).

ལྷན་པ་ *lca-sga* = ལྷན་པ་ white ginger, v. ལྷན་པ་.

ལྷན་པ་ *lca-wa* 1. a sort of carrot (*Cs.*). 2. ལྷན་པ་ a garment made of wool or felt: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ felt cures watery discharges, kidney disease, and cold in the loins (*Med.*).

ལྷན་པ་ *lcag* 1. whip, rod, switch, stick: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ even a good horse requires a whip; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to get work done, urging on is necessary; ལྷན་པ་ horse-whip; ལྷན་པ་ ox-whip; ལྷན་པ་ stick to beat a kettle-drum; ལྷན་པ་ willow-twig; ལྷན་པ་ osierswitch; ལྷན་པ་ a cane or bamboo whip;

ལྷན་པ་ sharp words for reproof, rebuke. 2. stroke, blow, cut; ལྷན་པ་ a blow on the head; ལྷན་པ་ a smack on the cheek (*Cs.*); ལྷན་པ་ slap on the face. 3. forepart of a coat of mail (*Sch.*). 4. a kind of daphne paper, v. ལྷན་པ་.

ལྷན་པ་ *lcag-rdo* in *W.* flint; flint-stone; ལྷན་པ་ whip-cord (*Jä.*).

ལྷན་པ་ *lcag-leig* n. of a number: ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ལྷན་པ་ (*Ya-sel. 56*).

ལྷན་པ་ *lcag-thogs* = ལྷན་པ་ lit. one who carries a whip (in hand) (*Mñon.*); yak-herd; also shepherd.

ལྷན་པ་ *lcag-sil*, occurs in ལྷན་པ་ལྷན་པ་.

+ ལྷན་པ་ *lcag-pod* = ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *chab-mgo can-gyi ske-rags* is described as a girdle made of plaited wire and interlaced scales resembling a chain.

ལྷན་པ་ *lcag-hbreñ* = ལྷན་པ་ lash of whip.

ལྷན་པ་ *lcag-tshan* or ལྷན་པ་ a whip in general; a horse-whip.

ལྷན་པ་ *lcag-yu* the handle of a whip.

ལྷན་པ་ I: *Leags* n. of a place eight miles to the south-east of Tashi-lhunpo in Tsang.

ལྷན་པ་ II: ལྷན་པ་, ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ 1. iron; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ one who digs out iron; ལྷན་པ་ Chinese iron; ལྷན་པ་ steel; an inferior sort of iron; ལྷན་པ་ a finer and ductile sort of iron; acc. to *Cs.* steel. 2. any iron instrument or tool, esp. lock (of doors), fetter, shackle: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ having locked every door; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ a thunderbolt; also a flash of lightning just striking an object; ལྷན་པ་ a steel to strike fire with; a tinder-pouch.

ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *lcags-kyi hkhrol-hkhor* 1. an enchanted iron-horse; the magic

iron-horse, *i.e.*, a name said to be given to the railways of India by the Tibetans.

ལྷགས་ཀྱི་གར་བུ *lcags-kyi gar-bu* གཡེ་པིལ་མེད་ iron-ball.

ལྷགས་ཀྱི་ཐོ་ལུས་ *lcags-kyi tho-lum* འཕྲུལ་ཕུ་ a lump of iron; a hammer.

ལྷགས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ཤིས་བྱ་བའི་རི་ a fabulous mountain which extends eastward over a distance of 12,000 miles from the ocean and is filled with iron ore and iron-dust (*K. d. 341*).

ལྷགས་ཀྱི་བཅོམ་ *lcags-kyi-btsah* rust; ལྷགས་ཀྱི་བཅོམ་ཡིས་མཆིན་པའི་ནད་ལ་ཡན། rust or oxide of iron is useful in liver disease.

ལྷགས་ཀྱི་ཆོ་ཆ་ *lcags-kyi tsha-tsha* རྩམ་སྒྲུབ་པ་འཁོར་པ་ red-hot particles of iron flying under the smith's hammer.

ལྷགས་ཀྱི་ཆོགས་ *lcags-kyi tshogs* rust of iron, scoria.

ལྷགས་ཀྱི་གཞོངས་རིང་ *lcags-kyi gshoñs-riñ* རྩམ་པ་འཁོར་པ་ iron vessel; iron-tray or bowl.

ལྷགས་གལ་མའི་བན་ *lcags-cal ma-li-ban* རྩམ་པ་འཁོར་པ་ the wood of iron bristles; n. of one of the subdivisions of hell (*M. V.*).

ལྷགས་ཀྱི་སེལ་ཁྲོལ་ *lcags-kyi sil-khrol* མཆོག་རྩམ་པ་འཁོར་པ་ iron bells or rings tied to the necks of donkeys and mules, etc.

ལྷགས་ཀྱི་ *lcags-kyu* རྩམ་པ་འཁོར་པ་ 1. iron pin to guide and punish elephants; fish-hook: ལྷགས་ཀྱི་གདུག་དྲུག་བྱ་བ་ *lcags-kyus gdul dkah-wa* an elephant that is difficult to tame or manage with the iron-pin. 2. n. of an officinal plant used to allay the effect of poison.

ལྷགས་ཀྱི་ཐུས་ཐུས་ལྷགས་ཀྱི་ *lcags-kyus sgyur-thabs* རྩམ་པ་འཁོར་པ་ an elephant-driver, also the art of disciplining elephants.

ལྷགས་དྲུག་ *lcags-dkar* tin; tinned iron-plate.

ལྷགས་སྐམ་ *lcags-skam* iron pincers.

ལྷགས་སྒྲུབ་ *lcags-skud* iron-wire; a thin wire made of steel.

ལྷགས་ཁ་ *lcags-kha* iron colour or iron-grey.

ལྷགས་ཁུ་ *lcags-khu* iron wash: ལྷགས་ཁུ་མཆིན་ཆོད་མེག་ནད་ལུ་བ་སེལ། iron-wash (water containing oxidized iron) removes inflammation of the liver, and eye-abscess (*Med.*).

ལྷགས་ཁྲིམ་ *lcags-khyem* ལོ་ཆ་ལུ་མེད་ a spade.

ལྷགས་ཁྲོལ་ *lcags-khrol* an iron caldron.

ལྷགས་མགར་ *lcags-mgar* = མགར་བ་ *mgar-wa* ལོ་ཆ་ལུ་མེད་ ironsmith; smith.

ལྷགས་མགུ་ *lcags-mgu* or ལྷགས་ཀྱི་མགུ་ཅེ་ an iron pot.

ལྷགས་མགོ་ *lcags-mgo* = ལྷགས་ཀྱི་མགོ་ *lcags-skyog* iron ladder.

ལྷགས་སྒོར་ *lcags-sgor* iron pan.

ལྷགས་སྒྱུད་ *lcags-sgyid* trevet; tripod.

ལྷགས་སྒྲོག་མ་ *lcags-sgrog-ma* iron-chain, shackle; n. of a Tibetan work printed at Narthang.

ལྷགས་སྒྲོལ་ *lcags-sgrol* an iron pan; steel pan.

ལྷགས་མཆོག་ *lcags-mchog* or ལྷགས་མཆོག་ཡིད་ཅོང་། (*Mñon.*) 1.=gold. 2. iron of superior quality that came from Orissa. It is said that swords made of this metal were so sharp and hard that an elephant could be cut into pieces with them. The finest and hardest iron called *mi-tshe-ri* (མི་ཅེ་རི་) used to be obtained from the country of Lagmana.

ལྷགས་སྒྲིགས་ *lcags-sñigs* = ལྷགས་རྩམ་ iron slag or dross of iron (*Mñon.*).

ལྷགས་རྟིག་ *lcags-tig* n. of a species of gentian, v. རྟིག་5: ལྷགས་རྟིག་མ་ཆོད་རིམས་ཆོད་སེལ། Gentian removes intermittent fever and also sores (*Med.*).

ལྷགས་ཐུམ *lcags-thum* = ལྷགས་ལྷོག ལོ་ཆ་ཀླུ་ an iron ladle; any cooking utensil of iron such as a boiler or a saucepan.

ལྷགས་རྩེག *lcags-dreg* medicinal preparation of iron for weak and painful eyes: མིག་ནད་སྤྱོད་ས་དང་གཞེན་ནད་ འཛིན་ས་.

ལྷགས་མདའ *lcags-mdah* འཕགས་ an iron arrow; an iron or steel probe; རྒྱུ་རྒྱུ་མཐུག་ steel-pointed arrow; steel arrow.

ལྷགས་མདའ་སྒྲ་ཅན *lcags-mdah sgra-can* = ལྷགས་སྒྲུབས་ཅན *lcags sbubg-can* a kind of steel-tipped arrow from which when flung a whizzing sound came forth (*Mñon.*).

ལྷགས་རྩྭ *lcags-rdo* = རྩྭ་རྩྭ་ 1. flint-stones: 2. iron-stone or iron-ore.

ལྷགས་ཐག *lcags-thag* dross and slime of the intestines.

ལྷགས་ཐབ *lcags-thab* = ལྷགས་ཐྱིད་.

ལྷགས་ཐམ *lcags-thal* ལོ་ཆ་མཐུག་ oxide of iron obtained, red-hot iron being repeatedly dipped in the urine of cows, &c.: མཚན་དུག་དམ་རྩིང་སྒྲིལ་པའི་མཚན་གྱི། iron-ash is the best remedy for liver disease, poison and dropsy.

ལྷགས་ལྡེམ *lcags-lde*, abbr. of རྩོ་ལྷགས་དང་ལྡེམ་མིག་ *lde-mig* door-lock and key.

ལྷགས་ཕུ *Leags-spu* n. of a place in Tibet.

ལྷགས་འཕེལ *Leags-hphel* n. of a district of Tibet to the north-east of Kashmir (*Lam. 19*).

ལྷགས་སྒྲུགས་ *lcags-sbug* a match-lock made (formerly) in India.

ལྷགས་དམར *lcags-dmar* ལོ་ཆི་ཏཱ་ཡ་: copper.

ལྷགས་མག *lcags-mag* tinder-case.

ལྷགས་ལྡོམ *lcags-shol* n. of a weapon.

ལྷགས་གཙང་ *lcags-gzar* རྩལ་མཐུག་ an iron spoon.

ལྷགས་བཅོམ་ *lcags-bzo-xa* = མག་དང་བ་ iron-smith, black-smith (*Mñon.*).

ལྷགས་གཡར་ *lcags-gya* rust.

ལྷགས་ར་ *lcags-ra* n. of a place on the confines of Tibet and China; a wall round a house, an estate, or a town.

ལྷགས་རི་ *lcags-ri* (རྩམ་) རྩམ་ལྷོ་རྩམ་, རྩམ་ལྷོ་ a strong wall.

ལྷགས་གན་ *lcags-gan* iron-hoop; hasp; cramp-iron.

ལྷགས་སྐམ་ *lcags-sol* powdered coal: ལྷགས་སྐམ་མིག་མེར་དུས་ཞེན་འདྲིན་པར་བྱིན། powder of mineral coal (called in Hindi *Surma*) is used as a cure for the eyes.

ལྷགས་བསྐྱོ་ *lcags-bsro* smoothing iron (*Sch.*).

ལྷགས་སྤང་ *lcags-slañ* a large iron pan for roasting or kiln-drying corn (*Jā.*).

ལྷང་སྒྱུ་ *Lcañ-skyā* 1. n. of a place in the province of Kham. 2. grey or pale white.

ལྷང་སྒྱུ་རྩལ་སྒྱུ་ *lcañ-skyā stag-sgam* a sort of trunk first made under the direction of *Cañ-skyā* Lama, with tanned tiger skin.

ལྷང་སྒྱུ་པའི་རྩྭ་རྩྭ་ *Lcañ-skyā Rol-pahi rdo-rje* n. of a celebrated lama born at *Cañ-skyā* in Kham and who became the chief-priest of the lamaic section of the Chinese Buddhists of Peking during the reign of Emperor Kyenlung, about 1770 A.D.

ལྷང་ལྷོང་ *lcañ-lcoñ* = མང་ལྷོང་ (*Cs.*) a craggy place; broken eroded country.

ལྷང་ཕྱི་རི་ཁྱད་ *Lcañ-phyiñi ñañ* n. of a place in Tibet visited by Atis'a in the beginning of the eleventh century A.D.

ལྷང་མ་ *lcañ-ma* 1. willow, *Salix viminalis*. 2. a general name for trees that are planted in the vicinity of villages; བེ་ར་ས་ the ratan, *Calamus rotang*.

ལྷ་མ་བྲག *Lcañ-ma brag* n. of a place in upper Tibet.

ལྷ་རྩ་གས *Lcañ-rtags* n. of a place near *Nam-god* in Tibet.

ལྷ་ར *lcañ-ra*=ལྷ་སྤ *lcañ-sreb* a grove of willows, poplar and other trees.

ལྷ་ར་རྩོང་ *Lcañ-ra rdson* n. of a district in Tibet.

ལྷ་རྩོམ *lcañ-rlom* a flat basket made of willow twigs.

ལྷ་ཤིང *lcañ-ṣin* willow tree; willow wood.

ལྷ་ཤོས *lcañ-ṣos* the red willow (*Sch.*).

ལྷ་སྤ *lcañ-sil* coolness, shade under willow-trees.

ལྷ་ལུང་པཎ་དྲི་ཏ *Lcañ-luñ pañ-di-ta* a celebrated lama-author of Mongolia.

ལྷ་ལོ *lcañ-lo* 1. willow leaves. 2. བེ་གྱི་ braided hair; རྒྱུ་ལྷ་ a curl; lock of hair; ཇཏ་ coiled hair, long plait of hair.

Syn. སྒྲ་རིང་པོ་ *skra riñ-po*; དབུ་ལོ་ *dbu-lo* (*Mñon.*).

ལྷ་ལོ་མན *Lcañ-lo-can* རྒྱུ་ལྷ་མན་པཎ་ 1. the abode of Kuvera or Vais'ravapa. 2. n. of a village near Gyañ-tse in Tsang. 3. རྒྱུ་ལྷ་མན་པཎ་ n. of a place in Ancient India, also of another on the fabulous Sumeru.

ལྷ་ཤོས་ལྷ་མ *lcañ-ṣes*=ལྷ་ཤོས་ the finest breed of horse in Tibet.

ལྷ་མ *lcam* 1. a lady, a nobleman's wife; ལྷ་མ་མ་ a princess or lady of rank; ལྷ་མ་ལྷ་ young unmarried lady of noble rank. 2.=ལྷ་ acc. to *Jā. lath*, pole, rafter, spar of a roof.

ལྷ་མ་དྲི་མ *lcam-dkris* རལི་མ་ wrinkled; n. of an ornament.

ལྷ་མ་དྲི་མ་མན *lcam-dkris-can* possessed of wrinkles.

ལྷ་མ་དྲུ་མ *lcam-dral*=མཚེད་ལྷ་མ་དྲུ་མ brother and sister.

རྩ་ལྷ་མ་པ *lcam-pa*=ལྷ་མ་པ 1. n. of an official herb used for healing wounds: ལྷ་མ་པ་ཐུ་འགགས་སྒྲོམ་དང་འབྲུ་བ་སྤུ་ལྷ་མ་པ་ *Lcam-pa* removes obstruction of urine, thirst, and diarrhoea. 2. gentle; polished; ལྷ་མ་པ་ཐུགས་རྒྱལ་ལྷ་མ་པ་ mild and humble (*A. 134*).

ལྷ་མ་པོ་ *lcam-po* upright; in erect position ལྷ་མ་པོ་མ་ཐོང་མི་ཐྱད་པར་ལྷ་མ་པོ་མ་གཤེགས་པ། (*A. 33*) he walked in an upright posture without bending the body.

ལྷ་མ་མི་ *Lcam-me* 1. n. of a celebrated lady of Tibet who received Atis'a with much hospitality (*A. 5*). 2. bright, glittering.

ལྷ་མ་མེ་མ *lcam me-wa* shining, dazzling, variegated (*Jā.*).

ལྷ་མ་མོ་ *lcam-mo*, an abbr. of ལྷ་མ་མོ་ and སྒྲ་མོ་ *srin-mo*; acc. to some a sister.

ལྷ་མ་ལེགས་སྒྲིན་ *Lcam-legs smin* n. of a མཁའ་འགྲོ་མ་ or *Dākinī*; ལྷ་མ་ལེགས་སྒྲིན་ ལྷ་མ་ལེགས་ *Rgyal-po Indra bodhi*, *lcam-legs-smin* King Indra Bodhi and the Lady Legmin (*A. 40*).

ལྷ་མ་ལྷ་ *lei-wa* ལྷ་མ་ལྷ་ adj. heavy, substantial; weighty: ལྷ་མ་ལྷ་མ་དང་ལྷ་མ་ལྷ་མ་ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *Khye-kyi skyes-dañ bkah-ṣtsal lei wa-deṣ* in consequence of your weighty presents and requests; ལྷ་མ་ལྷ་མ་ལྷ་མ་ལྷ་མ་ལྷ་མ་ a heavy deadly sin: ལྷ་མ་ལྷ་ 1. light and heavy, i.e., gravity or weight. 2. dung, osp. of cattle; ལྷ་མ་ལྷ་ cowdung; ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *lei-wa skam-po* ལྷ་མ་ལྷ་: dried dung of cattle, &c.; ལྷ་མ་ལྷ་ *lei-rlon* fresh dung or droppings of cattle; ལྷ་མ་ལྷ་མ་

ལྷོ་སྒྲིང་མེད་ *lee snin-med* met. a thunder-bolt (*Mñon.*).

ལྷོ་ཐེབ་ *lee-theb* or ལྷོ་འདྲ་ a fleshy exerescence below the tongue (*Cs.*).

ལྷོ་བདེ་ *lee-hde* a nimble tongue; a babbler.

ལྷོ་ཕུང་ལྷོ་མ་མེ་ *lee phuñ-ste zas-mi-sa* not eating food by licking (a prohibition to monks).

ལྷོ་འབར་བ་ *lee hbar-wa* = འབར་འབར་ burning flame = རོག་ (*Mñon.*).

ལྷོ་འབེགས་ *lee-hbigz* = ལྷོ་རྒྱ་ *rgya-tshva* sal-ammoniac (*Mñon.*).

ལྷོ་འབྲུར་ *lee-hbur* eruption on the tongue.

ལྷོ་མེད་ *lee-med* (ལྷོ་མ་མེ་) རྒྱ་མཚོ་ lit. without tongue; a frog (which is supposed to have no tongue).

ལྷོ་མུང་རྒྱ་ *lee myañ-tshba* alum.

ལྷོ་རྩ་ *lee-rtsa* or ལྷོ་རྩ་བ་ *leehi rtza-wa* རྩ་མུལ་ the root of the tongue: ལྷོ་རྩ་ཅན་ *lee-rtsa can* རྩ་མུལ་ལྷོ་མུལ་ a letter pronounced from the root of the tongue; the gutturals, viz., ཀ, ཁ, ག, ང, ཅ, ཆ, ཇ; the *visarga* before ཀ and ཁ, and also རྩ་མུལ་ *r*, and ལྷོ་མུལ་ *lr*, are called རྩ་མུལ་ལྷོ་མུལ་; ལྷོ་རྩ་མུལ་ the tip of the tongue: ལྷོ་རྩ་མུལ་ཅན་ a letter sounded from the tip of the tongue.

ལྷོ་རྩ་གྲོ་མ་ *lee-rtse gyo-wa* ལོ་ལོ་ 1. to loll out the tongue and move it too and fro. 2. fig. the fickle or changeable one. 3. an epithet of the goddess of fortune.

ལྷོ་གཤུང་ *lee-gshun* རྩ་མུལ་མུལ་ the middle of the tongue; ལྷོ་བཟར་ *lee-bshar* རྩ་མུལ་ལྷོ་མུལ་ a tongue-scraper.

ལྷོ་རྩ་མུལ་ *leehe skye-mched* རྩ་མུལ་ལྷོ་མུལ་ the organ of taste (*M. V.*).

ལྷོ་གྲོ་ *leeg* a coat of mail for horse (*Sch.*).

ལྷོ་བ་པ་ *leeb-pa* རྩ་མུལ་ལྷོ་མུལ་ 1. to kill one's self; to commit suicide: ལྷོ་རྩ་མུལ་ལྷོ་མུལ་ ལྷོ་གྲོ་ "if, for even that, you kill yourself" (*Hbrom. 124*); ལྷོ་བཟར་པ་ committed suicide. 2. used of insects that fly into the flame.

ལྷོ་གྲོ་ *leog* (ལྷོ་གྲོ་) 1. ལོ་ལོ་ལྷོ་ a pot; ལོ་ལོ་ལྷོ་ the arched roof of a house, a turret on a house-top, a pinnacle. 2. n. of an aquatic plant, *Trapa bispinosa*.

ལྷོ་གྲོ་གྲོ་ *leog-ga* the swallow, but, according to some authors, the lark.

ལྷོ་གྲོ་རྩ་ *leog-rtse*, resp. ལྷོ་གྲོ་ལྷོ་གྲོ་, a small very low table on which food and drink are served in Tibet; ལྷོ་གྲོ་ལྷོ་གྲོ་ a cover for such a table, table-cloth; ལྷོ་གྲོ་གྲོ་ Chinese or European table; ལྷོ་གྲོ་གྲོ་ 'fore-table,' one before an image of Buddha or of some deity for placing offerings on.

ལྷོ་གྲོ་རྩ་ལ་ *Leog-rtse-la* n. of a mountain in Tibet the top of which is flat like a table.

ལྷོ་གྲོ་རྩ་ *leog-ras* piece of cloth put over iron helmet worn in war-dance in Tibet.

ལྷོ་གྲོ་ལྷོ་གྲོ་ལྷོ་ *Leog-la brag-khuñ* n. of a rock-cavern on Chogla pass in Tibet.

ལྷོ་གྲོ་ས་པ་ *leogs-pa* or ལྷོ་གྲོ་པ་ I: 1. to be agitated, shaken; to tremble. 2. ལྷོ་གྲོ་ལྷོ་གྲོ་ལྷོ་ a flower shaking, waving its head (*Jä.*).

ལྷོ་གྲོ་ས་པ་ II: 1. vb. to be able: ལྷོ་གྲོ་ས་པ་ if (he) is not able (to do that); ལྷོ་གྲོ་ས་པ་ as much as possible; to the utmost (*Jä.*). 2. adj. able; ལྷོ་གྲོ་ས་པ་ལྷོ་གྲོ་ས་པ་ feeble (in strength) failing in strength, weak; ལྷོ་གྲོ་ས་པ་ལྷོ་གྲོ་ས་པ་ ignorant, poor in intelligence.

ལྷོ་ *leoh* = ལྷོ་ལྷོ་ a frog in its first stage of development; a tadpole (*Jä.*).

ལྷོ་རྒྱ་ *leohz* = ལྷོ་རྒྱ་ undulating; an un-even place.

ཅ *cha* I: the letter ཅ *cha*, which is the aspirated ཅ, resembling the Sanskrit च in pronunciation, though acc. to Tib. Gram. ཅ = ཅ *tsha*. As num. fig. = 6; ཅཔ *cha-pa* the volume marked with ཅ signifying the sixth volume.

ཅ II: 1. a part or fraction; མཚུ་ share, portion, anything divided; opp. to the whole; thus, ཕྱད་ཅ one-half, ལུས་ཅ one-third, བཞེ་ཅ one-fourth, and so on; བཤུ་ཅ one hundredth part; རྒྱུ་ཅ one thousandth part; བང་མཚན་གཡུམ་ཅ་གཅིག་ one-third of the treasury (or its contents); དབུའི་ཅེས་ཅིག་གཅིག་གིས་མཛོད་པར་ there being still wanting a portion of as much gold as would about equal his head (*Ghr.*); ན་མཁུ་ཅ་མཚུ་ the first portion of the night; ན་མཁུ་ཅ་མཚུ་ the second, the last half of the night. ཅ་གཉིས་བསྐྱེད་ *cha-gñis bsre-wa* to put together two parts; རང་ཅ་ one's own share. རང་ལར་ཕྱི་ལོ་ཅ་ the following day's first part, i.e., the following morning (*Mil.*); མ་ཅ་ (lit. part of the earth) a piece of land; territory; country in general. 2. = ཟླ་ཟླ་ a pair; ལྷུ་ཅ་གཅིག་ a pair of boots; རྩ་ཅ་གཅིག་ a pair of shoes. ཅ་སྒྲིག་པ་ to pair, to match, to couple, to arrange in pairs or proportionately; ཅ་མཐུན་པ་ proportionate, similar. ཅ་མ་ཕྱིན་པ་ not forming a pair or match; unfit, improper, discordant. ཅ་གཞོན་པ་ཅ་ཅི་མ་ཕྱིན་པ་ not obeying; will not do; is out of place (*Ta. 110, 11; Jā.*).

ཅ III: 1. news, intelligence, word, sound; མན་ཅ་ topio; གཏམ་ཅ་འདྲི་བ་ to ask any news; ལྷག་ཅ་ echo returned from a rock. 2. prospect, auspices: རྒྱུ་ཅ་ prospects re-

garding the household; དུ་ཅ་ prospects or expectations as to one's enemies. 3. = ཅ་ག་ things; ཅོས་ལུས་ཅ་ a complete suit of clothes for a person; ཅུ་ཅ་ ornaments or articles of adornment; དུ་ཅོས་ཅ་ necessary things, requisites; མཚན་ཅ་ weapons; ལེག་ཅ་ articles of writing, deeds, documents; རས་ཅ་ cloth; ལག་ཅ་ implements, utensils, &c.

ཅ IV: ཅ་ལྷ་ 1. a sixteenth part of the month (*Bull. 1848, 295*). 2. ཅ་ག་ a particle (*Kālac. T. 7*).

ཅ་དཀར་ *Cha-dkar* n. of a district in Lho-kha, in Tibet. ཅ་དཀར་སྐྱུང་ *Cha-dkar-srañ* n. of the junction of several public roads in *Chakar*, ཅ་དཀར་རྩ་ཅ་དཀར་སྐྱུང་གི་བམ་ *Cha-dkar-du Cha-dkar srañ-gi bal* in *Chakar* the wool (sold at) *Chakar* cross-roads.

ཅ་རྒྱུན་ *cha-rkyen* share of destiny, of fate (*Sch.*).

ཅ་ག་ *cha-ga* (འདབ་ or མཐུ་) hem, edge, border; ཅོས་ཁྱི་ཅ་ག་ = ཅོས་ཁྱི་མཐུ་ the border or edge of a robe. ཅ་ག་འདབ་པ་ = ཅ་ག་འདབ་པ་, (ཅོས་ཁྱི་ལྷ་) to put a fringe to a robe, to hem, to turn in (the edge of cloth). ཅ་ག་མ་ *cha-ga-ma* a dress with linings on the edge of the sleeve, etc. ཅོ་ཅོས་རྒྱུན་པོ་ཅ་ག་མ་རེ་ལ་ (the price) for each blue male robe with turned-back borders. ཅ་ག་མེད་པ་ robe with plain edge.

ཅ་ག་པ་ *cha-ga-pa* locust; also a grasshopper: ཅ་ག་མི་མགོ་ལྷིས་བྱང་རྩ་ག་འཛོམས་ the head of a grasshopper applied on the sting of a hornet (འགྲུ་བྱང་པ་) removes its poison.

ཆ་གུམ *cha-grum* a square rug.

ཆ་འབྲིག *cha-hgrig* a complete set or suit of any furniture or clothes.

ཆ་མཁན *cha-mkhan* fortune-teller, sooth-sayer (*Sch.*).

ཆ་ཅན *cha-can* ལྔ་མཐུན་ consisting of a pair, forming a pair.

ཆ་ཅོ *cha-cho* a thing homogeneous; matched (*Sch.*).

ཆ་འཇོག་པ་ *cha-hjog-pa* to stick to, adhere to any work; to come to a conclusion on any matter; to arrive at a definite settlement.

ཆ་ཤུམ་མ *cha-ñams* ཀླུ་ལྷོ་མ་, འཕྲིམ་པ་ impaired, degenerated, fallen down, grown worse.

ཆ་གཉིས་ *cha-gñis* གཉིས་པ་ two parts; ལྔ་མཐུན་ both or a pair; colloq. two pairs.

ཆ་གཉིས་པ་མཉམ་ *cha-gñis sreg-ma* to mix or mingle two equal parts.

ཆ་སྟོམས་ *cha-ñoms* or ཆ་མཉམ་ equal parts (without difference in size, number or quantity); ཆ་ཅོ་མ་ or ཆ་འདྲ་ཅོ་མ་ in part, in some measure; ཆ་མཉམ་པ་ or ཆ་མ་མཉམ་པ་ partly, not equal, differing a little; ཆ་ཅོ་མ་ཤིས་ཀྱང་ even if one knows but a little (*Jä.*); ཆ་ཇོག་མ་ being complete in every part, entire, integral (*Sch.*); ཆ་མཉམ་པ་ adj. even.

ཆ་གཉིར་ *cha-gter* ཀླུ་ལྷོ་མ་ the moon, that which shines in crescent parts.

ཆ་དེ་ *cha-de* for ཆ་ཡོད་པ་དེ་ *cha yod-pa-de*.

ཆ་པད་ག་ཞུམ་ *cha-bdag skyes*, v. ཆ་པ་ *cha* wine.

ཆ་འདྲ་ཅོ་མ་ *cha-hdra tsam*, v. ཆ་སྟོམས་ *cha-ñoms*.

ཆ་ལྡན་ *cha-ltan* མ་གཞི་ལ་ possessed of some share; fortunate.

ཆ་ཕྱ་ *cha-phra* རུ་ཕ་མ་ a miser.

ཆོ་བ་ I: *cha-wa* = བཟུང་པ་ or བཟུག་པ་ *vb.* to adorn, bedeck, wear (*S. Lex.*).

ཏ་ ཆོ་བ་ II: = བསྐྱུང་པ་ to go away, to start, to leave (a place): སྤྱི་བ་ཏ་ཆ་པའི་ཆོ་ *glebs-tu cha-wahi tshe* when they were on the point of arriving; ཆ་པར་ = འགྲོ་པར་ to go, going (*A. 138*).

ཆ་བུ་ *cha-bu* ornament worn in the ears.

ཆ་བྱེད་ *cha-byed* བཟུང་ 1. dress, clothing; བཟུག་པའི་ཆ་བྱེད་ཅན་ *shabbily* dressed; poorly clad; ragged: ཆ་བྱེད་པའི་བཟུང་པ་ he was (in this manner) dressed. 2. implement, instrument (*e.g.*, a musical instrument, a surgical instrument) also external appearance of animals (*Jä.*).

ཆ་མ་མཆིས་ *cha-ma-mchis* (it has no equal, not another like it to form a pair) matchless (*D.R.*).

ཆ་མ་མཉམ་པ་ *cha-ma mthun-pa*, v. ཆ་སྟོམས་.

ཆ་མ་འདྲ་པ་ *cha-ma hdra-wa*, v. ཆ་སྟོམས་.

ཆ་མེད་པ་ *cha-med-pa* to be companionless; to be left alone; to be without an equal.

ཆ་མེད་གཏམ་ *cha-med-gtam* = འགྲུ་འཇམ་ nonsense; irrelevant speech (*Mñon.*).

ཆ་ཅོ་ *cha-tse* is said to be a Chinese word; = ཁ་ཤིན་ *kha-sten* or རྒྱ་ཤིན་ *tshig-sten*.

ཆ་ཅོ་མ་ *cha-tsam*, v. ཆ་སྟོམས་ *cha-ñoms*.

ཆ་ཅོ་མ་ *cha-tshan* complete in all its parts; complete suit of ornament, dress, &c.

ཆ་ཅོ་མ་ *cha-tshad*, v. ཆ་གཏམ་ *chag-tshad*.

ཆ་ཅོ་མ་ *cha-tshan* species, division, class (*Sch.*).

ཆ་ཇོག་མ་ *cha-tshogs* (མཉམ་པ་) n. of a large number.

ཆ་མཇོས་ *cha-mdse* རྒྱུ་མཉམ་ symmetrical.

ཆ་འཛིན་པ་ *cha-hdsin-pa* 1. to select from among many; to pick one out of a number (for identification). 2. = རྒྱ་མ་ a pair of cymbals.

ཆ་རྩལ་ *cha-rdsoḡs*, v. ཆ་སྒྲོམས་ *cha-sñoms*.

ཆ་བཞག་པ་ *cha-bshag-pa* to rely or depend upon, to confide in; sbst. trust, confidence: གཏམ་དེ་ལ་ཆ་བཞག་ཡོད་ན་ if that information is reliable. To adhere, cling to; to follow, obey (laws): སངས་རྒྱལ་གྱི་བཀའ་ལ་ཆ་བཞག་ they adhere to the words of Buddha; རྒྱལ་པོའི་བཀའ་ལ་ཆ་བཞག་པ་ to obey the king's commands.

ཆ་ཡི་རྩེ་ *cha-yi rtse* = ཡང་རྩེ་ sublime.

ཆ་ར་ *cha-ra* also མོན་ཆ་ར་ *mon cha-ra* Himalayan oak with pointed, ever-green leaves, a tree inferior to the English oak; ཆ་ར་ལྷུ་ the stunted or dwarf species of oak.

ཆ་རི་ *cha-ri* = ཆ་ལེ་ or ཆ་ལུ་ a coarse blanket made of yak's hair (*Jā.*).

ཆ་རི་སི་ *cha-ri-si* ཉ་ག་ a steel-yard.

ཆ་རུ་ *cha-ru* a peg to which to fix the ropes of a tent.

ཆ་རྒྱག་ *cha-lag* = ལག་ཆ་ implements required for carrying on business.

ཆ་ལང་ *cha-lan* or སྒུབ་ཆལ་ *sbub-chal* pair of cymbals.

ཆ་ལམ་ *cha-lam* = ཉ་ལམ་ some; for the most part; rather.

ཆ་ལི་ *cha-li*, v. ཆ་རི་ *cha-ri*.

ཆ་ལུ་ *cha-lu*, v. ཆ་རི་ *cha-ri*.

ཆ་ལུགས་ *cha-lugs* བེས་ (*A. K. 1, 38*) appearance, clothing, costume; colloq. artificial badge or mark of distinction.

ཆ་ལུགས་རྩ་པ་ *cha-lugs ñan-pa* བརྒྱུ་ disfigured; of bad dress.

ཆ་ལུགས་མཛེས་པ་ *cha-lugs mdseḡs-pa* finely dressed; elegant manner of dressing.

ཆ་གས་ *cha-gas* འབྲེལ་, མེས་, ཀླུ་ shape; part, portion, share; ལུས་ཀྱི་ཆ་གས་ a part of the body, a limb; also shape of the body.

ཆ་གས་རྩ་པ་ *cha-gas ñan-pa* = རྩ་པ་རྩ་པ་ slightly bad; also of bad shape or parts.

ཆ་གས་མཆོ་རྩིག་ *cha-gas mche-gtsig* (རི་) རུ་མཆོ་ hill; heaved-up portion of the earth.

ཆ་གས་འབྲེལ་པ་ *cha-gas lphrog-pa* འཇམ་ཐུག་ a sharer.

ཆ་གས་བྱེད་ *cha-gas-byed* བེའུ་ particles.

ཆ་གས་སྒྲུབ་པ་ *cha-gas sbyañ-pa* = གཤེད་, (ས་རིས་རྩིས་ཀྱི་ཆ་གས་སྒྲུབ་པ་) ཀླུ་ gold.

ཆ་སྒོམ་ *cha-srol* = ལུགས་སྒོམ་ *lugs-srol* custom, usage.

ཆ་བསགས་པ་ *cha-bḡagḡ-pa* lit. many parts or particles accumulated together (ས་གནི་དང་རིའི་མིང་རྒྱལ་གྱི་ཆ་བསགས་པ་). 1. a term signifying the earth; a mountain. 2. ཀླུ་པ་ the capital of the fabulous S'ambhala.

ཆ་ཏྲ་ *Cha-har* Chahar, n. of a Mongol tribe.

ཆག་ *chag* 1. gram or other grain for horses, &c. ཆག་པ་ the bag containing grain which is tied to the mouth of a horse or donkey from which it eats. ཆག་གནོད་ trough, manger, erib (*Jā.*). 2. the fourth finger (*Med.*). 3. resp. for shoe, also for རྒྱལ་ལུས་. 4. = ཆག་ཐེབས་པ་ incorrectly for རྒྱལ་ཐེབས་པ་ signifying welcome (*Jā.*). 5. ཆག་གང་ prob. for རྒྱལ་གང་ the breadth of a fist.

ཆག་ཀྲུམ་ *chag-krum* piece, fragment; ཆག་ཀྲུམ་ལ་མོང་ *chag-krum la soñ* it has gone to pieces (*Jā.*).

ཆག་སྒྲུབ་ *chag-skyā-wa* (*Sch.*) having only one purpose, pursuing but one aim; unremitting, indefatigable.

ཆག་ཁོས་ *chag-khoñḡ* = འཁོར་ཆག་ a basket for measuring grain.

ཆག་ཆག་གེ *chag-ga chog-ge* for ཕྱག་གེ་ཕྱག་གེ
things mixed up or thrown together.
ཆག་རྒྱལ་ *chag-rgyag-pa* to doubt (*Sch.*).

ཆག་ཆག I: *chag-chag* 1. with བྱེད་པ་ or
འདེབས་པ་ to sprinkle: རང་པའི་ནང་ཕྱག་རང་རང་ཆག་ཆག་
བྱས་ཏེ་ having swept and sprinkled the
inside of the house. ཆག་ཆག་ལེགས་པར་གཏམ་པ་
བྱས་ཏེ་ well bathed or washed, also to
cleanse a house or road with water. 2.
ཆག་ཆག་གདམ་པ་ to starch, to stiffen (*Sch.*). 3.
in *W.* to tread, to trample, *e.g.*, the
narrow path or furrows between garden
beds. 4. to clap the hands (*Jä.*).

ཆག་ཆག་ *chag-chag* colloq. anything
broken. རྩེད་མ་ཆག་ཆག་ broken dish or plate.

ཆག་ཆད་ *chag-chaḍ* rent, break, rupture
(*Sch.*).

ཆག་དམ་ *chag-dum* fragment, scrap, bit.

ཆག་འདིང་ *chag-hdiñ* doubtful, incre-
dible (*Sch.*).

ཆག་པ་ *chag-pa* 1. a large bunch of
flowers, ears of corn, etc. 2. pf. of འཆག་པ་
broken; མ་ཆགས་པ་ and esp. adv. མ་ཆགས་པར་
also ཆག་མེད་པ་ uninterrupted, unremitting,
(*Jä.*); ལྷན་མ་ཆག་པར་ *rgyun ma-chag-par* without
interruption; without breaking the conti-
nuity or course; གས་ཆག་མེད་ without a
crack, flaw, or chink. 3. ལམ་ཆག་པ་, v. འཆག་པ་
II: ཆག་གིང་ wooden splint for a broken limb
(*W.*) (*Jä.*).

Syn. རྒྱལ་པ་ *shig-pa*; འཕྲོད་པ་ *hthor-wa*
(*Mñon.*).

ཆག་པོ་ *chag-po* a broken vessel, pot, etc.;
ཙམ་ཆག་པོ་ a broken dosser or pannier (*Jä.*).

ཆག་པཏ་ *chag-phat* the bag containing
grain tied to the mouth of a horse from
which it eats.

ཆག་ཕེབས་ *chag-phebs* for ཕྱག་ཕེབས་ welcome.

ཆག་བྱ་ *chag-bū* diminutive of ཆག་པ་ a little
bunch.

ཆག་བྱོམ་ *chag-brom* in *W.* colloq. “*chak-
rum*” ice.

ཆག་མོ་ *chag-mo* bunch; འབྲས་བྱ་ཆག་མོ་ a fruit
growing in clusters, like the grapes of the
vine, the berries of the elder (*W.*) (*Jä.*).

ཆག་ཙེ་ *chag-tse* a small grain, *e.g.*, of
ground grits; ཆག་ཙེ་ཙན་ grauelous (*W.*) (*Jä.*).

ཆག་ཚད་པ་ *chag-tshad-pa* = བཀ་པ་ or མ་ཚེན་ a
cook (*Mñon.*).

ཆག་ཚད་ *chag-tshad* or ཆ་ཚད་ (*Sch.*) the
right measure; དུག་ཤིང་ཆག་ཚད་ *duḡ-ster chag-
tshad* a sufficient quantity of poison admi-
nistered to a person (*Med.*; *Jä.*).

ཆག་གཞིང་ *Chag-gshoñ*, v. ཆག་ *chag*.

ཆག་ལོ་ *Chag-lo* n. of a celebrated lama
of Tibet. ཆག་ལོ་མཚོ་དྲུག་ཡོད་པར་བཞེད་པ་ it was
asserted that Chag Lo-tsa-wa had been
into the middle of the lake (*Ya-sel. 33*).

ཆག་གིང་ *chag-giñ*, v. ཆག་པ་ *chag-pa*.

ཆགས་པ་ I: *chags-pa* 1. to be fond of, to
be attached to, to love; བྱ་མོ་ལ་ཆགས་པ་ to love
a girl; རྒྱུ་མ་པ་དང་ན་རྒྱུ་གཅིག་ཆགས་པ་ *skyes-pa dan
na-chuñ goig chags-pa* the mutual affection
between a man and a maiden; ཡིད་ལ་ཆགས་པའི་
བྱ་མོ་རྣམས་ my dearly beloved daughters (*Pth.*).
2. to cling to, *e.g.*, ལུས་དང་སློག་ལ་ཆགས་པ་ *lus-
dañ srog-la chags-pa* to body and to life;
ལུ་ལ་ལ་ to one's home, to one's native
country; often to suffer one's self to be
enticed by a thing, to indulge in; ཆགས་པར་
མི་བྱ་འཇིགས་པར་མི་བྱ་ཞེ་ allowing neither desire
nor fear to have any influence upon him-
self (*S. Lam.*, also *Jä.*).

ཆགས་པ་ II: vb. 1. to be begotten,
produced; མ་ཆགས་པ་ not produced in the
usual way of propagation, but རྩེད་ཀྱིས་བྱུང་པ་ *ihun-gyis
rdsus-te skyes-pa*, or རྩེད་ཀྱིས་བྱུང་པ་ *ihun-gyis*

ཆང་དྲན *chañ-dog* silver or other articles with which wine or beer is exchanged.

ཆང་རྒྱས *chañ-dregs* or ཆང་གིས་རྒྱས་པ *chañ-gis dregs-pa* = ཆང་གིས་ལྷོས་པ *chañ-gis myos-pa* intoxication (*Mñon.*).

ཆང་འདྲན *chañ-hdon* = ཆང་ཕྱོད *chañ-snod* wine-glass or cup (in Sikk.).

ཆང་གནས *chañ-gnas* or ཆང་འབྲུང་གནས་པ *a place of drinking; grog-shop.*

ཆང་པ་སྟོང་བ *chañ-pa stoñ-wa* erroneously written for ཆང་པ་སྟོང་བ *hchañ-pa stoñ-pa* རྒྱུ་ཅི་; lit. open fist, or an empty hand; fig. nothing to give in charity to the poor.

ཆང་ཐུགས *chañ-spags* dough of barley soaked in beer.

ཆང་ཕྱད *chañ-phud* the first distillation of wine—the best beer or wine.

ཆང་ཐོག *chañ-phog* allowance in beer.

ཆང་བྱ *chañ-bu*, described in རྩམ་པ་བཞི་མ་པ་ཐུང་མོར་བཅངས་ནས་སོར་སྤོལ་པར་འདྲན་པ་དེ་ནི་འབྲུང་པོ་རྩམས་ཐུང་བྱ་ཡིན། the dough of barley-flour squeezed or pressed within the hand and coming out between the fingers is given to the ghosts.

Syn. རྒྱལ་པ *rdoq-pa*; ཆངས་པ *chañs-pa* (*Mñon.*).

ཆང་མ *chañ-ma*, v. ཆང་འཛུང་མ (*Mñon.*) a woman selling wine.

ཆང་མལ *chañ-mal* grog-shop, tavern.

ཆང་རྩ *chañ-rtsi* dry barm, lees, yeast (of beer).

ཆང་ཆང་ *chañ-tshañ* grog-shop; ཆང་ཆང་ལས་འདས་པ *come or coming from a grog-shop.*

Syn. ཆང་མལ *chañ-mal*; ཆང་ཁང་ *chañ-khañ* (*Mñon.*).

ཆང་ཆང་ལས་འདས་པ *chañ-tshañ las hoñ-wa* a drunkard; one who is just coming out of a grog-shop.

ཆང་འཛུང་མ *chañ-htshoñ-ma* barmaid.

Syn. ལྷོས་ཕྱད་འཛུང་ *myos-byed-htshoñ*; ཆང་མ *chañ-ma*; ཆང་ཕྱད་མ *chañ-byed-ma* (*Mñon.*).

ཆང་འཛུང་མའི་ཁང་པ *chañ-htshoñ-mahi khañ-pa* गज lit. wine-selling woman's house.

ཆང་ཐས *chañ-sas* roast meat taken at the time of drinking.

ཆང་བཟུང་ *chañ-bzuñ* for འཛུང་བཟུང་ ལུཅི་ closed hand, fist.

ཆང་གཞིས *chañ-gyos* or ཆང་གིས་གཞིས་པ *pan-saṃ* parched rice, barley, &c., taken with wine.

ཆང་ར *chañ-ra* ཡུཤུལ་, abbr. of ཆང་ and ཡུ་རག་, beer and arrack; a drinking party.

ཆང་ས *chañ-sa* 1. a beer-house. 2. beer carousal: ཆང་ས་ཆེན་པོ་ཕྱད་པ་ to give or arrange for a great beer-drinking party.

ཆངས་པ *chañs-pa*, v. ཆང་བྱ *chañ-bu*.

ཆད་ I: *chad* time; ཕྱི་ཆད་ in after time, henceforth; རྒྱུ་ཆད་ formerly, heretofore.

ཆད་ II: 1. special promise, agreement or engagement; ཆད་འབྲུག་ special presentation, special request, compliments at the commencement of a letter. ཁྱེད་ oral, verbal engagement; ལག་ཆད་ pledge of faith by the hand (*Jü*). 2. in compounds for ཆད་པ་ punishment; ལུས་ཆད་ corporeal punishment.

ཆད་དྲན *chad-don* or ཁྱེད་ཆད་ a promise, contract; ཆད་དྲན་ཕྱད་པ་ to give a promise, make a contract; གཏོར་བའི་ཆད་དྲན་ཕྱད་པ་ to agree about giving; ཆད་དྲན་ཐྱར་ཕྱད་པ་ to keep, fulfil, a promise.

ཆད་མདྲ *chad-mdo* or ཁྱེད་ཆད་ the purport or the main object; a promise or contract.

ཆད་པ་ I: *chad-pa* བཟུལ་, བཟུལ་ལས་, བཟུལ་པ་ 1. to open, to separate, liberate; to give out. 2. to promise, bind one's self.

Syn. ཕྱེས *phyed-ma*; དཔྱེབ *dbye-wa* (*Mñon.*).

ཆད་པ II: sbst. resp. བཀའ་ཆད་ཀྱི་ཉེན་པོ། *nyen-po* punishment; ལུས་ཆད་ corporeal punishment; fig. punishment with the rod. རྒྱལ་པོའི་ཆད་པ་ king's punishment, i.e., punishment that the law inflicts on any person. རལ་ཆད་ punished with fatigue, worn out. ཆད་པ་ཅན་ *chad-pa-can* = བཅའ་ལྡན་ དཔུང་ཅན་ *pa-tung-can* a convict; one who has been convicted of an offence. ཆད་པའི་ཆད་པ་ཅན་པོ་ *chad-pa'i tshar-gcad-pa* or ཆད་པའི་གཞོན་པོ་ *chad-pa'i gshon-po* to convict, to sentence, to punish.

Syn. དཔྱུག་པ་ *dbyug-pa*.

ཆད་པ III: vb. to be descended from; to be born of or with; gen. with ལས་ or ནས་.

ཆད་པ་ཐོག་པ་ *chad-pa phog-pa* to award punishment, to punish in any way.

ཆད་པས་བཅད་པ་ *chad-pas bcad-pa* to be visited with punishment.

ཆད་པོ་ *chad-po* 1. rent, torn, worn-out, ragged, tattered (*Jä.*). 2. a limited time, a term (*Sch.*).

ཆད་ཡིག་ *chad-yig* a written contract: ཆད་མཁན་གྱི་ཡིག་ཀྱི་ཉེན་པོ་ *id.* (*Ghr.*; *Jä.*).

ཆད་ལུས་པ་ *chad-lus-pa* not to obtain the things hoped for, to be disappointed (*Sch.*).

ཆད་མོ་ *chad-so* or ཆད་མོར་ = ཆད་ཀྱི་མཐའ་ 1. a limited time, a term. 2. a time-purchase (*Sch.*). 3. an agreement (*Tä.*; *Jä.*).

ཆན་ *chan* I: (དཔེ་མ་ཆན་གྱི་ཐུག་པོ། *dphe-ma chän-gi thug-po*) ཅིག་པོ་ a marginal note or foot-note to explain the meaning of a term or expression in the text.

ཆན་ II: sop, mash, pulp, etc.; འབྲས་ཆན་ rice-pap; ནྣ་ཆན་ barley-pap (*Jä.*).

ཆན་གྱི་ *chan-gri* = མཆན་གྱི་ *htshem-gri* (lit. a tailor's knife); རྒྱུ་ལྷུ་ a pair of scissors.

ཆན་པ་ *chan-pa* = འཛུགས་གྱི་ scissors, shears: དགེ་སྤྱོད་གྱི་ཆན་པས་འབྲེག་པར་མི་བྱོལ་ (*K. d. 3 106*) the hair of a gelong should not be cropped with scissors.

ཆབ་ I: *chab* [resp. and eleg. for ཆུ་ *chu*] water, in any form; but never used like *chu* to signify a river. ཐུ་ཆབ་ scented water. རྒྱ་ཆབ་ or ཐྱི་ཆབ་ water which at the beginning and close of religious meetings in the larger monasteries is passed round, and of which every one present takes a few drops on his tongue, as a symbol of purification in the place of full ablutions. ཐུན་ཆབ་ tears; ལྷལ་ཆབ་ spittle; ཆབ་གསལ་ urine.

ཆབ་ II: power, dominion, sway; ཆབ་པོ་ under one's sway: ཆབ་པོ་ལྟ་བུ་ལྟར་བ་ to bring or collect under one's power or sway.

ཆབ་རྒྱ་ *chab-rkyan* brass can, brass teapot with a long spout for pouring out tea (*Jä.*).

ཆབ་སྐྱ་ *chab-skya* = དར་པ་ *dar-wa* whey.

ཆབ་ཁུང་ *chab-khuñ* urinal, a privy.

ཆབ་སྒོ་ *chab-sgo* door; ཆབ་སྒོ་པ་ *chab-sgo-wa* = སྒོ་རྒྱུ་པ་ a door keeper.

ཆབ་གཏོར་ *chab-gtor* = ཆུ་གཏོར་ *chu-gtor* འཕུལ་པ་ oblations to the dead; water religiously offered to quench the thirst of Yidag or Preta in the རྟེན་ཁོར་.

ཆབ་ནག་ *Chab-nag* n. of a monastery in Kong-po in Eastern Tib.

ཆབ་བྱོལ་ *chab-brom* ice (*Jä.*).

ཆབ་འབྲས་ *chab-hbañs* = འབྲས་ལོ་གཤམ་ བྲམ་པ་ a servant; a subject; one owing allegiance.

ཆབ་ཐུག་ *chab-thug* 1. a spittle pot. 2. acc. to *Jä.* a vessel for rinsing one's mouth with water.

ཆབ་མེ *chab-ma* lid, valve; ཆབ་རྩེ *chab-rtse*
or ཆབ་ཅེ *chab-tse* buckle, clasp.

ཆལ་མིག *chab-mig* = རྩ་མིག a fountain,
spring.

ཆབ་ཤེ *chab-rtshe*, v. ཆབ་མ *chab-ma*.

ཆའ་ཚོད་ *chab-tshod* (lit. water-measure for time) a watch, a clock.

ཇམ་གཞུག *chab-gshug* a bath; also the bathing festival of the Tibetans in August and September.

ཇམ་ཐོག་པ *chab-hog-pa* a vassal, a subject;
ཇམ་ཐོག་གི་རྒྱལ་པོ་ *a vassal king, feudal chief.*

ཇམ་རིལ་ *chab-ril* the vessel of consecrated water passed to monks of a congregation before dispersing.

ཇམ་རིལ་པ་ *chab-ril-pa* one who passes
through water, v. ཇམ་བྱོམ་.

ཇམ་རོམ་ *chab-rom* = རྩ་འབྲུགས་པ་ ice, frozen water.

ཇབ་ཤོག *chab-ṣog* = བཀའ་ཤོག eleg. for an official letter, a diploma, etc.

ཇམ་ཤེར *chab-ser* eleg. for ཇམ་ཤེར matter,
pus.

+ ཇམ་སྤྱིད་ *chab-srid* = རྒྱལ་སྤྱིད་ *rgyal-srid*-
dominion, kingdom, territory.

ཆབ་གསར་ *chab-gsan* urine; ཆབ་གསར་བཤང་བ
to make water.

ཆབ་གསེལ་བ་ *chab gsil-wa* to discharge urine,
make water (*Nag.*).

† कवस'डेव *chabs cig* = कव'डेव or कवस'डु
सह, साईम् together with, all together.

𑖦𑖪 *cham* headlong, full length; also completely, utterly.

✱ ཇམ་དུ *cham-du* = ཇམ་དུ always, continually; ཇམ་དུ་འབེབས་པ་ pouring continually.

ཆམ་པ *cham-pa* 寒熱 寒熱 a cold or
catarrh; གྲེ་ཆམ *gre-cham* 寒熱 寒熱 bronchial catarrh;
སྤྱོ་ཆམ catarrh in the lungs; སྒྲ་ཆམ *sna-cham*
nose cold (cold in the head); རིམ་མ་ཆམ
influenza.

ཆམས་བཞག *chams-bshag* = ཅས་བཞག, བཤད་སྒྲུབ་སྤྱི་བཞག་པ། to be in a tranquil state; colloq. to keep quiet རི་མཐུན་པ་རྣམས་ཆམས་བཞག་ནས་ཇོ་བོའི་གཡུང་བཞེན་མཛད་པས་ (A. 119) those who did not assent keeping quiet: it was effected according to the precepts of the lord (Atis'a).

ཆར *char* or ཆར་པ *char-pa* वर्षा काल *rain*.

Syn. སྤྱི་བཅད *sprin-bcod*; སྤང་མར *sbrañ-char*; ཇུའི་ས་བོན *chuhī-sa-bon*; སྤྱི་རྒྱུ་མི་རྟག *sprin-gyi me-tog*; མཁའ་ལས་བབ *mkhak-las-bab*; རྒྱུ་གི་འབྲས་བུ *rhūñ-gi hbras-bu*; རྒྱུ་བབ *rgyun-bab*; དགུང་མར *dguñ-char*; རྒྱུ་མར *gru-char*; ལོ་རྟག་གཉེན *lo-tog-gñen* (*Mñon*).

ཇར་སྒྱུ་གཡུ་ *char-skyib* a shelter, pent roof,
protection from rain.

ચર-શ્યેષ *char-shyēs* वर्षसु lit. rain-born;
met. a frog.

ཅར་སྒྱུབ་ *char-skyob* 1. protection against rain, also opp. to ཅུང་སྒྱུབ་ *tshad-skyob* protection against heat (of the sun). 2. = གཏུགས་ an umbrella (*Mñon.*).

ཆར་སྒྱུར *char-skyor* undecided (cases or disputes).

ཇར་ཁེབས *char-khebs* cover or dress for protection against rain, rain-cloak.

ཆར་གྱང་ char-gyañ, འབྲས་མོ་བའི་ཆར་གྱང་ཟིམ་པ་
གཞུག་ཅིང་འབྲས་ (Ya-sel. 33).

ཆར་གྱི་ཐེགས་མ་ *char-gyi segs-ma* = ཆར་ཐེན་.

ཆར་དགའ་ *char-dgaḥ* lit. that delights in
rains, བྱག་ཏུ (*Mñon.*).

ཆར་རྒྱུན་ *char-rgyun* 常雨 incessant rain.

करक char-can 1.=करक. 2. गुणमय custom, usage (*W.*). 3. n. of a hero बलदेव (Baladeva) (*Lex.*).

ཆར་བུག་པ *char-bcug-pa* འདྲེས་ཤིང་
made to be done or worked out.

ཆར་ཆེས *char-ches* for ཆར་པ་ཆེན་པོ།.

ཆར་གཏོགས་པ *char gtogs-pa*, v. ཆ, included
in the division of; = ཁོངས་སུ་གཏོགས་པ་ or གྱུགས་
སུ་གཏོགས་པ་.

ཆར་ཤོན *char-shon* met. the swallow.

ཆར་དུས *char-dus* the rainy season.

ཆར་དག་པ *char-drag-pa* གཤམ་པ་ lit. heavy
rain; the month of heavy rains, corre-
sponding with July.

Syn. དག་བབ *drag-bab*; ཡོངས་ལྗང་ *yon-lhun*;
རྒྱུན་བབ་ཅ *rgyun bab-tsha* (*Mñon.*).

ཆར་རྩལ *char-rdul* = ཆར་ཟེལ་.

ཆར་ལྗང་ *char-ltan* rainy; ཆར་ལྗང་གླིན་དང་དབྱར་
དུས་ལོ་ in the summer season are rain-
clouds (*Mñon.*).

ཆར་སྐྱོང་ཁྱིམ་ *char-sna rluñ-khriḍ* an
idiomatic expression signifying guided;
lit. as wind leads the rain.

ཆར་པ *char-pa*, v. ཆར་.

ཆར་གླིན་ *char-sprin* ཇཱིམ་ལྗང་ rain-cloud; ཆར་གླིན་
ཅན་ cloud containing rain.

ཆར་ཁོབས་ *char-phobs* བཤམ་པ་ to cause rain.

ཆར་འབབ་མཁས་པ་ *char-hbab mkhas-pa* gen. a
Tantrik lama; lit. one who is skilled in
bringing down rain (by the efficacy of his
charms).

ཆར་འབབས་ *char-hbobs* or ཆར་པ་འབབས་ བཤམ་པ་,
མིའི་ཁྱིམ་ that causes rain; rain-cloud.

ཆར་འབབས་ཀྱི་དཔེ་ཆ་ *char-hbobs groñ-hjoms* an
epithet of Indra (*Mñon.*).

ཆར་མེད་ཤོན་པ་ *char-med thon-pa* = རྩེད་འབབ་
drought, rainlessness.

ཆར་ཤོད་ *char-shod* good and beneficial rain:
འདི་ལོ་ཆར་ཤོད་ལོགས་པར་བབས་ this year rain has
copiously fallen.

ཆར་ཤོད་ཆེ་ཆུབས་ *char-shod che-stabs* (idio-
matic phrase) a matter of great impor-
tance.

ཆར་ཟེལ་ *char-sil* rain drop, rain particles
or drops.

Syn. ཆར་རྩལ་ *char-rdul*; ཆུ་ཡི་ཟེགས་མ་ *chu-yi
segs-ma*; རྒྱུན་གྱི་ཐུ་བྱ་ *rgyun-gyi myu-gu*; ཆུ་ཡི་
ཟེར་ *chu-yi-ser*; ཆུ་རྩལ་ *chu-rdul*; ཆར་གྱི་ཟེགས་མ་
char-gyi segs-ma (*Mñon.*).

* ཆར་བཟང་འབབས་པ་ *char-bzang hbebs-pa* ལུ་བཤམ་
n. pr. (*Tā. 2, 271*).

ཆར་གཡོགས་ *char-gyogs* = ཆར་ཁོབས་ house;
cover or dress for protection against rain.

ཆར་ལོན་ *char-len* the coping or water-tile
of a wall (*Cs.*).

ཆལ་ *chal* resp. སྦྱ་ཆལ་ belly, abdomen (*Cs.*).

ཆལ་ཆལ་ *chal-chal* the sound of falling
oars.

ཆལ་ཆིལ་ *chal-chil* wavering, fluctuating
(*Sch.*).

ཆལ་ཆོལ་ *chal-chol*, v. འཆལ་འཆོལ་ or འཆལ་ལེ་
འཆོལ་ལེ་.

ཆལ་དུ་བགྲམས་པ་ *chal-du bkrams-pa* བེའི་ཁྱིམ་
scattered, strewn over, fully spread, wide-
spread.

ཆལ་མར་བཟུལ་པ་ *chal-mar bṛdal-wa* (vb. a.) to
spread equally, uniformly.

ཆས་ *chas* 1. thing; tool; requisite, etc.:
བག་མར་ཁྱོད་པའི་ཆས་ things to be given to a
bride as dowry; ལྷགས་ཆས་ iron tools or uten-
sils; རྒྱ་ཆས་ food; དམག་ཆས་ military stores,
requisites for war; འཛོལ་ཆས་ provisions; ལག་ཆས་
tools, instrument. 2. dress, garment; ངོ་ཆས་
man's dress. 3. in a more general sense:
appearance, form, shape: བུད་མེད་ཀྱི་ཆས་ལུ་བྱེ་
appearing in the guise of a woman; རྩྭ་ཆས་

३५ he puts on a Tartar dress; བུ་མོ་ལྷན་པ་བྱ་
 བྱས་པ་ he has assumed a girl's dress; dis-
 guised himself as a girl.

कस्य च *chaṣ-ka* or कस्य सम्बन्ध one's property, resources, requisites; all that one possesses or requires for his use.

ཇས་སྒྱུར་བ་ *chas-sgyur-wa* to put on, to assume another's dress.

ཅས་ཅོད་ *chaṣ-chod* पराभव, अभिभव, v. वृक्षपा
brñṣ-pa.

ཆས་པ *chas-pa* [originally the pf. of ཆས་ but always used as a separate vb.] 1. to set forth, depart: ཆས་དགོས་པར་ as it is necessary to depart (*Thgy.*); བོད་དུ་ཆས་ཆོ་ they set out for Tibet (*Glr.*); བུས་གཅིག་དུ་ཆས་ཆོ་ they departed together (*Dzl.*); ཆས་སུ་འཇུག་པ་ to send away, dispatch. 2. to prepare for, set about, to start; གཞོད་པར་ཆས་ they started killing; འཇོ་བར་ཆས་པ་ལས་ having made arrangements to depart (*Dzl.*): ཉི་མ་འདིར་ངོ་ནས་ཆས་པས་ 'now we will return' they said, and they made preparations (*Dzl.*; *Jä.*)

ཅས་པོ་ *chas-bzo* = ལུས་ཅས་ a full suit of clothes (for the body).

chi num. fig. 36.

ཇི་ག *chi-ga* in *W.* wallet, knap-sack
(*Jä.*).

ཆི་ལི་ལི *chi-li-li* onomatopoeic word for
 snuffing up scent by the nose ; ཆིམ་ཆིམ་རྩུ་མ་ཆི་
 བེ་མེ་ཁྱེར (Cs.) snuffing sweet odours that are
 borne ; མེ་ཁྱེར་རྩུ་མ་ཆི་བེ་མེ་ the perfumes of flowers
 are perceptible (*Mil.* ; *Jā.*).

ཆིག *chig* used for ཀའིག as the first part
 of compound numbers:—ཆིག་བརྒྱ 10; ཆིག་བརྒྱ
 100; ཆིག་རྒྱུ 1,000; ཆིག་མཁྱི a myriad, etc.

ཅིག་རྒྱུ་ *chig-rkyañ* acc. to *Schtr.* separate, single, one alone.

ཇིག་རྒྱུ་ཁྱིམ་ཐུག *chig-rgyu nîs-spun* a kind of blanket in the weaving of which one longitudinal thread is crossed by two.

ཅིག་ཐུབ་པ་ *chig-thub-pa* 1. to be able to do a thing alone. 2. n. of a plant used in medicine (*Jä.*).

ཅིག་དྲིལ *chig-dril* rolled, wrapped, packed
up in one parcel or bundle (*Sch.*).

ཇིག་ལང་བྱེད་པ་ *chig-lab byed-pa* to talk to
one's self, to hold a soliloquy (*Schtr.*).

ཇིག་གད་ *chig-gad* one stroke, or stop: རྣམ་
རྒྱུ་ལས་ཆོག་མ་བཅད་ཀྱི་མཐར་ཇིག་གད་བྱ། at the close of
each line of a verso (forming a sentence),
put one stroke, i.e., full stop (*Situ*).

ཆིངས་ *chiñs*, v. རེང་བ་ བསྐྱུང་, that which binds. ཆིངས་ལྔ་ the five binding things:—(1) ཁྲོག་དཔུག་སྤོང་བྱ་གྱི་ ཆིངས་ *khog-dbug ston-'hun-gyi chiñs*; (2) མ་དཔྱད་རྣམ་འབྱེད་གྱི་ ཆིངས་ *sa-dpyad rnam-hbyed-gyi chiñs*; (3) འབྲེལ་བ་འབྲུ་བྲེལ་གྱི་ ཆིངས་ *hbre-lpa hbru-hgre-l-gyi chiñs*; (4) བསྐྱུང་དྲན་གྱི་ ཆིངས་ *hstus don-gyi chiñs*; (5) ལག་ལེན་མན་ངག་གི་ ཆིངས་ *lag-len man-nag-gi chiñs* (*Sman.*).

ཆིད་པ *chid-pa*, v. བྱིད་བ

† **ཅིབ་པ་** *chib-pa* 1. ཅིབ་པ་ རྒྱལ་པོ་ *encom-*
passing, covering all. 2. acc. to *Sch.*
equal, uniform, suitable.

ཇིབས་ *chibs* or ཇིབས་པ་ resp. term for \$ rta\$
a horse; generally a riding horse; a saddle
horse; ཇིབས་ལ་འཛིབ་པ་ riding on a horse, to
get on horse-back; ཇིབས་ལས་གནོལ་བ་ to dis-
mount: ཇིབས་གནོལ་ལ་གར་ (*C.*) I beg you to
dismount; ཁྱེད་གྱི་ཇིབས་སྤུ་འབུལ་ I give it you for
a riding horse (*Jä.*).

ཇིབས་བསྐྱོད་གནང་བ *chib-s-bskyod gnan-wa* (lit. to ride on a horse) = ཇིབས་བསྐྱར་གནང་བ to start for a journey, to go to a place.

ཅིབས་ཁ་འཁྱེད་པ་ *chib-s-kha hkhrid-pa* = ཅིབས་ཁ་
འཁྱེད་པ་ to lead a horse by the bridle (*Sch.*).

ཆིབས་ཁ་ཐུབ་པ *chibs-kha thub-pa* to have the command of the bridle; fig. to be expert in ruling.

ཆིབས་ཁྱུག *chibs-sga* resp. for ཁྱུག saddle.

ཆིབས་ལྷ་ལྷན *Chibs-lha-lan* also called རྒྱལ་མ་ལྷན, the horse on which Gautama Buddha used to ride.

ཆིབས་ལྷག *chibs-laag* resp. a whip.

ཆིབས་ཆས *chib-chas* a horse's furniture, harness; (*Cs.*) the equipments of a horse.

ཆིབས་ཆེན *chibs-chen* a charger; the best horse in the stable.

ཆིབས་རྩ *chibs-rta* a riding horse of a great man.

ཆིབས་ཐུར *chibs-thur* horse's head-piece.

ཆིབས་དཔོན *chibs-dpon* chief groom.

† ཆིར *chir* from the Hindi चिन्त, chintz.

ཆིལ་སྒོག *chil-sgrog*, v. ཅུ་གཉེར *chu-gñer*.

ཅུ I: *chu* num. fig. 66.

ཅུ II: ཇལ, ཅདཀ, ཅཔ་, པལ་, &c. 1. water, the universal and common term in all senses. 2. a river; the general term.

Syn. གཏུང་ཕ *gtuñ-bya*; གཏུང་ཕྱིད *gtuñ-byed*; སྒོ་ཁུན་འགོ *sgo-kun-hgro*; སྒྲིན་གྱི་མེ་རྒྱལ *sprin-gyi me-tog*; སྒྲིན་གྱི་མཐུད *sprin-gyi-bcuñ*; དག་ཕྱིད *dag-byed*; ངན་སེལ *ñan-sel*; འབྲུ་ཕན *hbru-phan*; སྒྲིན་གྱི་ཕྱུ་ཁྱུ *sprin-gyi myu-gu*; ཐུར་མཐོན *thur-hgroñ*; ཁུན་འགོ *kun-hgro* (*Mñon.*).

ཅུ་ཁྲུང་ *chu-khluñ* नदी a river is a term often occurring in books, but rarely in conversation. ཅུ་ཁྲུང་མ་ཆོག་མཁྱི་མེར་ the names of various rivers both real and mythical which occur in the sacred books of Tibet and according to Buddhistic geography:—(1) སའ་མོའི་ཅུ *sa-moñi chu*, (2) རབ་ཏུ་དང་བའི་ཅུ *rab-tu dañ-wañi chu*, (3) གཏོང་བའི་ཅུ *gtsoñ-wañi chu*, (4) ར་མའི་ཅུ *ho-mañi chu*, (5) རྒྱུན་འབྲུའི་ཅུ *rgyun-hbruñi chu*, (6) སྒྲེ་བ་ཁྱུབ་ *sra-wa rgyu-wa*, (7) ར་བྱལ་གྱི་འདས་ཅུ་ *ho-thug-gi hdam*, (8) གྲམ་སག་གི་ཅུ *gram-sag-gi*

chu, (9) ངང་ཏུར་གྱིས་གང་བ་ *ñan-hur-gyis gañ-wa*, (10) ངང་པ་ཁུན་ཏུ་སྒྲུབ་པའི་ཅུ *ñan-pa kun-tu sgra hbyin-pa*, (11) དབྱངས་ལྷན་པ་ *dbyañs sñan-pa*, (12) སེམས་འགྲོ་བ་ *sems hgro-wa*, (13) ཕ་ཏུ་འཕྱུར་པའི་ཅུ *hu-ru-ruhi-sgras hñab-pa*, (14) ལྷམ་འབྲུང་བ་ *rlabs hbyuñ-ica*, (15) བདེ་བའི་ཅུ *hde-wañi chu*, (16) ཀ་དམ་པ་འཁོར་པའི་ཅུ *ka-dam-pa hkhod-pa-ñid*, (17) རྩ་བུའི་མཆུ་ཅན་རྣམས་ཀྱིས་འཛོལ་བ་ *ñor-buñi mchu-can rnams-kyis hdsin-pa*, (18) ཅུ་སྒྲིན་ཀུར་མང་པའི་ཅུ *chu-srin kurma mañ-wa-ñid*, (19) ཉ་རོ་ཉི་འཁོར་བ་ *ña ro-hi hkhor-wa*, (20) ཏུས་ལྷལ་གྱིས་གང་བ་ *rus-sbal-gyis gañ-wa*, (21) ཅུ་སྒྲིན་ཀུར་མང་པའི་ཅུ *chu-srin na-krañ hskor-ica*, (22) ཡིད་བདེ་བར་འབབ་པའི་ཅུ *hde-war hñab-pa*, (23) དབྱ་བའི་ཕྱིར་བ་ *dhu-wañi phreñ-ica*, (24) རབ་ཏུ་དག་པར་ཁྱར་པའི་ཅུ *rab-tu dgah-war gyur-pañi chu*, (25) ལྷང་མཚུངས་པ་ *rluñ mtshuñs-pa*, (26) ཆར་དང་ཆར་གྱི་རྩེས་སྒྲུབ་པའི་ཅུ *char dañ char-gyi rjes-su hbyuñ-wañi chu-kluñ*, (27) དབྱངས་ཅན་གྱི་མཛོག་ཏུ་འབབ་པ་ *Dbyañs-can-gyi mdog-tu hñab-pa*, (28) ཏུས་སྒྲུབ་པའི་ཅུ *dus-su hñab-pa*, (29) རིང་པ་ *riñ-pa*, (30) ཅུ་མོའི་ངང་ *rtse-moñi ñañ*, (31) གཤེར་གྱི་ཅུ *gser-gyi chu*, (32) དངུལ་གྱི་མཛོག་ *ñuñ-gyi mdog*, (33) མ་རྒྱལ་གྱི་ཕྱུ་ལྷན་པ་ *mu-tig-gi bye-ma ldan-pa*, (34) རི་ལོ་ལྷུབ་ *ri-bo-la rgyu-wa*, (35) སྒྲིན་འཁོར་བ་ *sprin hkhor-wa*, (36) མ་སྒྲུར་གལ་པ་ཁྱུན་ཏུ་བྱས་པ་ *mu-sā-ra gal-pa rgyan-du byas-pa*, (37) བེ་ཏུ་མའི་ཤིང་དང་ལྷན་པ་ *vi-dru-mañi cñi dañ ldan-pa*, (38) དཔྱིད་དགལ་བ་ *dpyid dgah-wa*, (39) དབྱར་སྒྲིན་རབ་ཏུ་དང་བའི་ཅུ་འབབ་པ་ *dbyar-sprin rab-tu dañ-wañi chu hñab-pa*, (40) ཅུ་མོ་ལ་འཇུག་པར་དགལ་བ་ *rtse-mo la hjug-par dgah-wa*, (41) གངས་ཡོད་པ་ *gañs yod-pa*, (42) ཉི་མ་གར་བར་ཁྱར་པས་མི་རེག་པ་ *ñi-ma çar-war gyur-pas mi reg-pa*, (43) ལྱུར་བའི་ཅུ *myur-wañi chu*, (44) ལྷམ་རབ་ཏུ་འཇུག་པ་ *rlabs-rab-tu hjug-pa*, (45) ཨ་ཏུ་ *a-tu pā*, (46) ཅུ་ལུན་དུ་འབབ་པ་ *tsu-lun-da hñab-pa*, (47) རྩའི་ཅུ *driñi-chn*, (48) ཀེ་ཏ་ཀའི་རྩེས་བསྒོམ་པ་ *ke-ta-kahī-drñs hsgos-pa*, (49) དབྱར་དགལ་བ་ *dbyar dgah-wa*, (50) ལྱུན་ཏུ་ *dkun-dhu mā-rā*, (51) ཉེ་འཁོར་ན་ཁྲུབ་པ་ *ñe-hkhor-na khyab-pa*, (52) དགལ་མེད་པ་འབབ་པ་ *dpañ med-pa*

Syn. ཁྲོང་འཕྲོང་ *kloñ-hkhor*; འབྲིམ་པ་ *hkhgyim-pa*; ཟེག་མའི་བྱེ *seg-mahi lte*; ཅུ་ཡི་འཕྲོང་ལོ་ *chu-yi hkhlor-lo* འཕྲོང་ཅུ་ *hkhlor-chu* (*Mñon.*).

ཅུ་འཕྲོང་བ་ *chu-hkhor-wa* the turning of a water-mill.

ཅུ་འབྲུགས་ *chu-hkhyags* ice, frozen water.

Syn. ར་མ་རྩམ་ *bhab-rom*; འབྲུག་པ་ *gkhyag-pa*.

ཅུ་འབྲིལ་ *chu-hkhyil* puddle, pool.

ཅུ་འབྲུགས་པ་ *chu hkhgyogs-pa* བརྒྱུད་པ་ *nādi* any tortuous or meandering river.

ཅུ་འབྲི་ཤིང་ *chu-hkhrī-gñ* = ཅུ་འབྲི་བ་ *ch'u-wa* a wave.

ཅུ་མཁྲིས་ *chu-mkhris* ཇལ་པིམ་ *water and bile* ["the bile of water," i.e. fire]S.

ཅུ་འབྲུག་ *chu-hkhrug* = ཅུ་འབྲི་བ་ *ch'u-wa* a wave; ruffle on the surface of water.

ཅུ་གང་ *chu-gañ* full of water.

ཅུ་གྲི་ *chu-gri* ཐུ་རི་ཀ་ *a small knife*; acc. to *Schr.* razor.

ཅུ་གྲོག་ *chu-grog* acc. to *Sch.* 1. rivulet, brook. 2. dish-water, rinsings (*Jā.*).

ཅུ་གླང་ནག་པོ་ *chu-glañ nag-po* or ཅུ་གླང་ནག་པོ་ = རྩ་ཅོ་རྩ་ *rua-co-can* རྩ་པ་རྩ་ཅོ་ *sdig-pa rua-co* (*Sman.* 108).

ཅུ་གླིང་ *chu-gliñ* རུ་ཤིང་ *any islet in a river.*

ཅུ་མཁྲིན་ཅན་ *chu mgrin-can* = ཅུ་མཁྲིན་ *ཅན་མཁྲིན་* *said to be the crocodile.*

ཅུ་མགོ་ *chu-mgo* source or head of a river, a feeding spring.

ཅུ་འགགས་པ་ *chu hgags-pa* རྩ་ཤུ་ཤུ་ *stoppage or retention of urine.*

ཅུ་འགོ་རྩ་ཅན་ *Chu-hgo rta-rñ* one of the thirty-seven holy places of the Bon (*G. Bon.* 38).

ཅུ་རྒྱན་ *chu-rgyan* ཀམ་ལ་ *the ornament of the water, i.e., the lotus flower.*

ཅུ་རྒྱུན་ *chu-rgyun* རྩ་ཤུ་ *the current or flow of a river.*

ཅུ་རྒྱུས་ *chu-rgyus* རྩ་ཤུ་ *sinews, ligaments and nerves*; ཅུ་རྩ་ *gland.*

ཅུ་རྩང་ *chu-sgañ* a blister.

ཅུ་རྩོང་ *chu-sgoñ* the water-egg, po. for the moon which (mythologically) sprung out of the great ocean.

ཅུ་རྩུ་ *chu-sgra* the murmur of a stream.

ཅུ་བརྒྱུད་པ་ *chu bsgyur-wa* = ཅུ་ཁ་བརྒྱུད་པ་ *the change of the course of a river.*

ཅུ་རྩ་ལམ་བཟུགས་ *chu-ñan lam-bshugs* = རྩ་ལམ་བཟུགས་ *ñan-pa byuñ-wa* (idiomatic expression) the introduction of a bad custom; following a bad usage.

ཅུ་རྩོག་ *chu-ñogs* bank of a river or lake; ལ་རྩ་ལོག་ *the opposite side or bank, called also ལུང་པ་ and ལུང་ལོག་ this side of the river; རྩ་མ་རྩོག་ sandy bank; རྩ་མ་ sandy plain on the side or margin of a river.*

ཅུ་རྩམས་ *chu-rñams* = ཅུ་འབྲི་བ་ *a wave* (*Mñon.*).

ཅུ་བཅུད་ *chu-bcuḍ* = ལ་ཤ་ཤ་ *lam-tshā* table-salt.

ཅུ་ལྷག་ *chu-lcag* རྩ་ལྷག་ *water streaming down from rock* [the tree *Barringtonia acutangula*]S.

ཅུ་ཆག་ *chu-chag* grain or grass, &c., given to cattle mixed with water.

ཅུ་ཅུ་ *chu-chu* = ལ་ཅུ་ *rhubarb*; ཅུ་རྩ་ *its root is used as dye and laxative in Tibet.*

ཅུ་ཅུང་པ་ *chu chuñ-du* (ཅུ་ཅུང་པ་) the sixth month of the Tibetan calendar, i.e., July.

ཅུ་ཅུང་པ་ *chu chuñ-nhi la* (ནོར་བུ་) precious stone, a gem of fabulous properties like ཅུ་ཅུང་པ་ containing the essence of water, the finest pebble or crystal.

ཅུ་ཏམ་ *chu-ñal* also ཅུ་ཏམ་ *ཇལ་ཤུ་ཤུ་ a tank.*

ཅུ་ཏུང་ *chu-ñuñ*, བ. རྩ་ཤུ་ རྩ་ཤུ་ *the swallow.*

* ཅུ་ལྷ་པ *chu-lul-wa* = ལྷ་པ་བ or འགོ་པ་བ.

ཅུ་གྲེར *chu-gñer* wavelets or ripples in water.

Syn. མཚར་གཡོ *mtshar-gyo*; རིམ་སྒྲིག *chil-sgrog*; ཁྲིམ་གྲེར *khrem-gñer*; རྒྱལ་ཀྱི་རི་མོ *rlabs-kyi ri-mo* (*Mñon.*).

ཅུ་མཉམ་པ *Chu-mñam-pa* n. of a fabulous sea situated beyond the ocean called གྲུ་འི་རྩ་ག་བཅོམ་; lit. (cure against snake-poison) (*K. d. 2, 335*).

ཅུ་རྩོག་མ་ཅན *chu rñog-ma-can* turbid or muddy water.

Syn. ལྷ་མ་བུ *ldam-bu*; མི་དངས་ *mi-dañs*; རྩོག་མ་ཅན *rñog-ma-can*; འདམ་རྩལ་ *hdam-rdsab*; འབྱུར་ *hbyin-byed*; འཛིམ་པ *hjim-pa* (*Mñon.*).

ཅུ་རྩིང་ *chu-sñiñ* 1. a precious stone; believed to possess fabulous properties such as the power of keeping off fire, and the effects of thunder and lightning. 2. salt.

ཅུ་གྲིང་བུང་པ *chu-gtiñ thuñ-wa* shallow water.

Syn. གྲིང་གཞན་ཅུམ་ *gtiñ gshal-nus*; མ་ལེ་བ *sa le-wa*; མི་མལ་པ *mi zab-pa* (*Mñon.*).

ཅུ་གྲིང་མལ་པ *chu-gtiñ zab-pa* deep water.

Syn. གྲིང་མེད་ *gtiñ-med*; མལ་ *zab*; གྲིང་དབག་དཀའ་ *gtiñ-dpag-dkabh*; རོག་གཞི་མི་རིག་ *hog-gshi-mi rig*; རབ་མེད་ *rab-med* (*Mñon.*).

* ཅུ་གྲོར་ *chu-gter* རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་འཕེལ་བའི་ the ocean; also symb. the number four (*Rtsi.*).

ཅུ་གྲོར་མུ་བྱུང་ *chu-gter mu-khyud* འཕྲིམ་པའི་མུ་ an island.

* ཅུ་གྲོར་བུར་ *chu-gter-sur* འཕྲིམ་པའི་གཞི་ a creek of the sea (*Kālac. T. 135*).

ཅུ་རྩོམ་ *Chu rta-mo* n. of a medicinal plant called རྩ་ག་པ *stag-qa* (*Sman. 258*).

ཅུ་སྒྲིང་རྩིན་ *chu steñ-sbyin* རྩུ་བུ་ the water-lily.

ཅུ་ཏྲ་ *chu-stod* ལྷ་པོ་པའི་ the month of July.

ཅུ་ཏྲ་ཀྱིས་རྩ་བ་ *chu-stod-kyis ña-wa* ལྷ་པོ་པའི་ ལྷ་པོ་ the full moon of July.

ཅུ་ཏྲ་སྐར་མ་ *chu-stod skar-ma* the constellation རྩེ་ཆུ་ལྷ་མ་ *bre-chu lha ldan-ma* ལྷ་མ་; ལྷ་པོ་པའི་ (*Rtsi.*).

ཅུ་ཏྲ་སྐུམ་ *chu-stod-skyes* (ལྷ་པོ་པའི་དམར་) མཁའ་ལྷ་ the planet Mars.

ཅུ་ཐག་མ་ *chu-thags* འཕྲིམ་པའི་ water-mill.

ཅུ་ཐིག་ *chu-thig* འཕྲིམ་པའི་ drop of water, water-drop.

ཅུ་ཐོག་མ་པ་ *chu thogs-pa* འཕྲིམ་པའི་ to bathe in water.

ཅུ་མཐའ་ *chu-mthah* or ཅུ་མཐའ་རྒྱ་ཆེ་པ་ the broad side or bank of a river.

ཅུ་མཐོང་མ་ *chu-mthoñs* = རྩུ་མཐོང་མ་ *nam-mkhañ.*

ཅུ་འཕྲོར་ *chu-hthor* = ཅུ་འཕྲོག་མ་ particles of water. ཅུ་འཕྲོར་གྲམ་ *chu-hthor-gtam* speaking and spitting together.

ཅུ་འཕྲོར་པ་ *chu-hthor-wa* འཕྲིམ་པའི་ to sprinkle.

Syn. ཅུ་རྩོག་མ་ *chur-sgrog*; ཅུ་རྩོག་ *chur-hjug*; ཅུ་འཕྲོག་མ་ *chuhi hdab-chags*.

ཅུ་དང་ཤིང་བུ་ལྷ་མ་ *chu-dañ sheñ-du ldan-pa* ལྷ་པོ་པའི་འཕྲིམ་པའི་ a long wide river.

ཅུ་དར་ *chu-dar* a small prayer-flag stuck on the bank of a river, in order to avert inundations (*Jā.*).

ཅུ་དུག་ *chu-dug* acc. to *Sch.* hemlock.

ཅུ་བདག་ *chu-bdag* or ཅུ་མི་བདག་ = ཅུ་ལྷ་ the god of water (*Mñon.*); also a fox.

ཅུ་བདག་སྐུམ་ *chu-bdag-skyes* = རྩུ་དཔེ་མ་ alcohol (*Mñon.*).

ཅུ་ཏྲ་ལམ་ *chu-dro hjam* རྩུ་བུ་ tepid water, slightly warm water.

ཅུ་དྲོན *chu-dron* or ཅུ་དྲོན་མ *chu dron-ma*
 ॐཤཱའདྲཱ hot or warm water.

ཅུ་མདའ *chu-mdah* a jet of water.

ཅུ་མདྲ *chu-mdo* confluence of rivers.

ཅུ་འདྲོད *chu-hdod* = སྐྱོམས་པ་ *skoms-pa* or སྐྱོམས་ *kha-skoms* (*Mñon.*) thirst; also thirsty.

ཅུ་འདྲོན *chu-hdren* बलाहक lit. that draws water; a cloud.

ཅུ་རྩལ་ཁྱིར *chu-rdugs khyer* water-fright; cattle being confounded by fright while crossing a river.

ཅུ་རུལ *chu-rdul*, v. རྩ་ཐེལ particles of water or rain drops (*Mñon.*).

ཅུ་རྩྭ *chu-rdo* rounded pebbles found in brooks; a kind of crystal. ཅུ་རྩྭ་མ་ cool crystal (used for spectacles) (ཅུ་རྩྭ་མ་འཛིན་པ་ལྟར་གྱིས་བྲག་གཟེང་འཛོམས་).

ཅུ་ལྷུང་ *chu-ldur* (རྩེ་ཅུ་ཙམ་) flour and water mixed up together as the food of horses.

ཅུ་ཉིད་ *chu-niñ* years ago.

ཅུ་ནག་ *chu-rnag* matter, pus (*Sch.*).

ཅུ་ཕུག་ *chu-phug* a cavern in a rock at the head of a river or brook.

ཅུ་ཕུག་པ་ *chu-phyag-pa* (lit. one who sweeps over water), i.e., a ferry-man (*Jā.*).

ཅུ་ཕྱར་ *chu-phran* a little river, a brook.

ཅུ་འཕྲུང་པ་ *chu hphrad-pa* रूपाटपाल a ruder, or a large oar used as such.

ཅུ་བ་ *chu-wa* a large gland of which there are sixteen acc. to Tibetan anatomy (*Jā.*). ཅུ་བ་རྩྭ་པ་ a contraction of the sinews (*Cs.*).

ཅུ་བན་ *chu-ban* jug; water-pot.

Syn. ཅུ་སྒོད་ *chu-snod*; ཅུ་རྩྭ་ *chu-rdsa*; རྩ་བ་ *nor-bu-can*; རྩ་བ་པའི་ *snod-po che*; ཅུ་བུམ་ *chu-bum* (*Mñon.*).

ཅུ་བལ་ *chu-wal* शैवाल, जलचल, मसुल water-moss.

ཅུ་བུན་ *chu-bun* white paint for the face (*Sch.*).

ཅུ་བུམ་ *chu-bum* = ཅུ་བན་ *chu-ban*.

ཅུ་བུར་ *chu-bur* = ཅུ་ལྷུ་བ་ *chuhi lbu-wa* स्फार (*Mñon.*) 1. bubbles of water, also froth. 2. watery eruptions on the skin, vesicles, blister, occasioned by a burn. 3. acc. to *Jā.* boil, ulcer, abscess.

ཅུ་བུར་ཅན་ *Chu-bur-can* चर्बुद n. of one of the cold hells. 2. acc. to *Schtr.* the eye.

ཅུ་བོ་ *chu-wo* बाहिनी, नदी 1. river: ཅུ་བོ་རྣམས་པ་བཞིའི་རྒྱུན་བཞིན་རྩྭ་ལ་མཁྱེན་ like the streams of the four great rivers (let your letters) flow towards me (*Yig. k. 13*). 2. also signifies the number four (*Rtsi.*).

ཅུ་བོ་ཅེན་པོ་ལྷ་ *chu-bo chen-po lha* the five great rivers of the continent of Godaniya (བ་ལང་ཕྱོད་ *Ba-lan-spyod*), which acc. to Buddhist cosmogony are the following:— (1) ཡངས་པ་ཅན་, (2) ཅན་ཅུམ་པ་མེ, (3) ལྷ་བའི་ལུག་པ་, (4) ཅུ་བཟང་པོ་, (5) ལུག་ཏུ་འདྲེས་པ་.

The seventeen great rivers of the continent of Pūrva Videha (གར་ལུས་འཕགས་པ་) are:—(1) ལྷུ་མ་འདྲེས་པ་, (2) སྤྱི་མེ་རྩ་ *Sñā mre-dā*, (3) ཅུ་གཡོ་པ་, (4) ལུ་ཁི་ཅུ་ *Kluhi-chu*, (5) རྣལ་མ་ལྷུང་པ་, (6) ཅན་ཅུ་, (7) འབྲི་ཤིང་གིས་གཡོགས་པ་, (8) ཅུ་མ་ལ་འཁོར་པ་, (9) ཅུ་ནག་པོ་, (10) ལོ་མ་བུར་དུ་འབྱུང་པ་, (11) ཏུ་བ་དགའ་པ་, (12) རྩ་ལྷུང་འབབ་པ་, (13) ཏུང་ལྷོང་དགའ་པ་ལྷོན་འབབ་པ་ *Drañ sroñ dgah-wa sñon hhab-pa*, (14) བཟང་པོ་ (these flow down from the mountain called མ་ཕྱེ་ལོགས་ཀྱི་རི་ *Rma-byahi ishogs-kyi ri* in Pūrva Videha), (15) ཏུ་གཡུམ་པ་ *Rwa gsum-pa*, (16) ཅན་ཅུ་པ་ *Ca-co-pa*, (17) རྩྭ་བ་འབྲིམ་པ་ *Rdo-wa hgrim-pa* (*K. d. 337*).

ཅུ་བོ་འདྲུབ་ *chu-bo hdra-wa*; ཅུ་བོ་འཛུལ་ཅུ་ *bohi sta-sur* ओषि; ཅུ་བོ་འདྲེས་ཅུ་ *chu-bohi hdoms*?

ཅུ་བོ་གཏུ་ *Chu-wo Gafgi* the river Ganges.

ལུ་པོ་ཡ་མུ་ན་ *Chu-ho Ya-mu-na* the different
names of the river Yamunā: འུ་མེ་བུ་མོ་ *Ni-*
mahi bu-mo, གཏུམ་བྱེད་མ་ *Gdum byed-ma*, ཤི་ལམ་
Shi-cahi sriñ-mo, རྩ་སོད་ཅན་ *Rtsod-can*, ཀླ་
ལིང་པོ་མོ་ *Kā-lindahi bu-mo*, གཤིན་རྗེའི་སྤོང་མོ་
Gṣin-rjeñi sriñ-mo བཤ.

ལྷ་པོ་རབ་མེད་ *Chu-bo rab-med* नदीवैतरणी the
great unfordable river of hell.

ལུ་ཁོ་ལོ་ *Chu-ho-ri* n. of a monastery situated 32 m. S. W. of Lhasa on the top of a hill opposite the iron bridge over the Yeru Tsang-po. It is also called ལུ་ཁོ་ལོ་ *Leags-zam Chu-ho-ri*.

ཆུ་བོ་ཤི་ཏ། *Chu-ho Si-ta* the river Sitā=
the great Tsang-po of Tibet: བརྒྱུད་ཀྱིས་
Brgyar-gyes, ཤགས་གྲོ་ལ་ *Shags-grol*, དབུང་པས་བྱིན་
Dpuñ-pas byin, སྤྱིང་ཤུབ་མ་ *Srid-šgrub-ma*
རྟམ་ཁུ་ལ་བ་བ *Rtags-tu h̄bab*, ཁྲག་ལ་བ་བ *Khrag-*
h̄bab, དཔིག་གི་ཁུ་བ་ *Dbyig-gi khu-wa*, ལག་པའི་ཆུ་བོ་
Lag-pahi chu-ho.

ཆུ་བོ་སེར་ཆུ་ *Chu-ho Sin-dhu* different names
of the river Sindhu (Indus): རྩེད་པོའི་ཆུ་བོ་
Rtsed-hjohi chu-ho, སྤོན་གྱི་གང་ལྷ་ *Sñon-gyi gañ-
gá* (पूर्वगङ्गा), ལྷ་འབྲུག་ *Zla-wa skyes*, རེ་བོ་ཆུ་བོ་
Ri-hohi bu-mo, མང་པོ་ཕྱེར་ *Mañ-po byin*, རེ་པོ་ཆུ་བོ་
Re-bā chu-ho.

ཅུ་དབུས་ *chu-dbus* = ཅུ་གཞུང་ *chu-gshung* the central course or main stream of a river.

* ६५५५५ *chu-dbus-pa* सध्यान्तिक Pāli:
Majjhāntiko (Tā. 2, 9).

कु'अवव *chu-hbab* निम्नस्रोतः a hill-torrent ;
 कु'अववङ्ग *chu-hbab sgra* the sound of a torrent.

ཅུ་བྱ་ *chu-bya* water-fowl, water-bird; ཅུ་གྲ་ *chuhī bya-gag* the grey duck.

ཏ་འབྲུ་ *ohu-hbyun* (ཁྲམ་ *grafs*) a number
(*Ya-sel.* 57).

ཅུ་མཛོད་ *chu-hbyed* said to be the swan
(D, R:).

ཅུ་བྱག་པ་ *chu brug-pa* (རྒྱ་པ་ཆེན་པོ་བསམ་ནི་ལུ་ཅོག་
ཙུག་པ་) नदीपूर over-flowing of a river; any
inundation (*Zam.* 5).

ବୁଝା *chu-lbag*, v. ବୁଝା bubbles.

छत्रु *chu-gbur* acc. to *Sch.* 1. drifted wood and the like; thin pieces of wood, chips, chaff, etc., floating on the water. 2. water-beetle (*Jā*).

ཅུ་སྒུ་ *chu-sbrul* a harmless water-snake
said to abound in the hot springs of Tibet.

ཆུ་ཐུག་ *chu-sbyin* = तर्पण offerings of water
to the yi-dag.

ཅུ་མ་ *chu-ma* 1. a water-carrier, གཤམ་ཅུ་མ་
མ་ཐོགས་ཐོགས་དེོགས་རིགས། classes of men such as
sweepers and water-carriers, &c., to whom
allowances should be paid (*Rtsii.*) 2.
cultivation which requires irrigation.

ཅུ་མ་རྩི *chu-ma-rtsi* a water-plant: ཅུ་མ་
རྩི་ལིམ་ཅུ་མེད་དམ་ཅུ་རྩི་། *chu-ma rtsi* cures or
dries pus and serum.

कुमिष *chu-mig* जलाक्ष 1. spring, fountain.
2. n. of a vein. [3. जलाक्षी an aquatic
plant, *Commelina salicifolia*] S.

ཆུ་དམར་པོ་ *chu-dmar-po* a sea of red water where the Nāga people and the Asura fight together every day after taking their food (*K. d. 2 334*).

ཅུ་སྐད་མ་ *chu-smad skar-ma* the constellations of རྩམ་པ་ལྟ་ *are the following:—*
 ཕུམ་ *phul*, སྒྲ་ཚྭ་མ་ *sna-tshog*, ལྷ་ལྷན་མ་ *lha-ldan-ma* (*Rtsi*).

ལྷ་རྩམ་ *chu-rtsam* water with flour; gen.
the grain mixed with water that is given to
horses.

हुङ्गस *chu-tshags* परिखावण 1. a strainer, sieve. 2. n. of a demi-god of the nether world. हुङ्गस^१ग्यिस^२रुङ^३वा *chu-tshags kyis ruñ-wa* परिखावकस्य; a monk permitted to use filtered water, i.e., fit to use filtered water.

3. ཅུ་ཚགས་གུ་གཙུམ་ *chu-tshags gru-gsum* खलक triangular filtering sieve [a leather water-bag]S.

ཅུ་ཚན་ *chu-tshan* any hot-spring, large numbers of which occur everywhere in Tibet.

ཅུ་ཚུབ་ཀྱི་རེད་ *chu-tshub skya-reñ*, རྒྱལ་མ་པ་ནི་ཅུ་ཚུབ་ཀྱི་རེད་གིས་བྲོས་ཏི་གང་ལྟར་སྤང་ཡང་ཆ་མེད་པར་སྤང་ངོ་ (*D.R.*).

ཅུ་ཚུ་ *chu-tshu* salt from water.

ཅུ་ཚོད་ *chu-tshod* དུང་ lit. the measure of time by a water-clock; the Indian hour, one-fifth of a ཁྱིམ་ or 24 minutes.

ཅུ་ཚོད་འཁོར་གྱི་ *chu-tshod hkhor-lo* घड़ी; घटिका 1. the clepsydra or water-clock of Ancient India. 2. now=clock in general or watch.

ཅུ་འཛོན་ *chu-hdsin* 1. भग the female organ. 2. जलघर, जलधि cloud. In *Mñon.* we read གུ་མཚོ་ལས་ཕྱང་པའི་ཅུ་འཛོན་པའི་ཕྱེད་རྩ། it is so called because of its holding the particles of water that rise from the ocean.

Syn. of 2. སྤྲིན་པ་ *sprin-pa*; རྣམ་མཁའ་ལྷན་པོ་ *nam-mkhahī glah-po*; ཚེ་མེད་འཛོན་པ་ *tsha-zer-hjoms*; མཁའ་ལོས་ཅན་ *mkhah-gos-can* (*Mñon.*).

ཅུ་ཇ་ *chu-gsa* earthen water-jar.

ཏ་ཅུ་ཞིང་ *chu-sheñ* आरौह area; ཅུ་=དུམ་ རིང་ཕྱུང་ *dkyus-riñ-thuñ*; ཞིང་=ཁ་ཞིང་ *kha-sheñ* superficial area of a globe or circle.

ཅུ་ཞིང་འགལ་པ་ *chu-sheñ hgab-pa* परिमण्डल; परिणाह acc. to *Schtr.* proportionate, symmetrical; acc. to others, beautiful, stately.

ཅུ་ཞིང་མཐའ་ *chu-sheñ mthah* चक्रवाट् circumference.

ཅུ་པོམ་ *chu-bzom* a covered bucket for carrying water.

ཅུ་མེམ་ *chu-zem* प्रतिताय water-tub (*Jä.*).

ཅུ་མེ *chu-zla* or ཅུ་ཡི་མེ *chuhi-zla* उदकचन्द्र 1. the image of the moon in water, reputed to be a deception of the senses by witchcraft. 2. the water-month, the first month (*Jä.*).

ཅུ་གཙར་ *chu-gzar* a large ladle (*Cs.*).

ཅུ་ཡི་ཁྱུ་གནས་ *chuhi-skye-gnas* ढापीटवोनि (ཅུ་ནང་གི་སྟོག་ཆགས་ཚང་མ་) water insects, worms, etc. (may also mean "fire").

ཅུ་ཡི་འཁྱིལ་གྱིང་ *chuhi-hkhril-giñ* creeping plants growing in water.

ཅུ་ཡི་འདྲུལ་འཁོར་ *chuhi-hkhrul-hkhor*=ཅུ་འཕྲུལ་ mirage (*Mñon.*).

ཅུ་ཡི་གད་མོ་ *chuhi gad-mo*=ཅུ་ཡི་ལྷུ་པ་ *chuhi lbu-wa* [जलहास 1. cuttle-fish bone, considered as the petrified foam of the sea. 2. water-bubbles]S.

ཅུ་ཡི་སྤུར་འཕྱོག་ *chuhi-sgur hkhog* झुकर a pig.

ཅུ་ཡི་ཕྱུས་ *chuhi ña-phyis* शङ्खक shell; also a snail.

ཅུ་ཡི་དྭ་པ་ *chuhi dra-wa* कर्कन्धु (ཅུ་འཛོན་པ་) [the jujube-tree]S.

ཅུ་ཡི་དོང་ *chuhi-don*=ཅུ་དོགས་ [जलकूपी a well, spring or pool]S.

ཅུ་ཡི་འདཔ་ཆགས་ *chuhi hdab-chags* water-fowl v. ཅུ་འཛོན་པ་.

ཅུ་ཡི་རྩྭ་པ་ *chuhi-rdo-wa* (ཅུ་ནང་གི་རྩྭ་) कुकुन्दर [n. of a plant]S.

ཅུ་ཡི་འཕྲུལ་གྱི་ *chuhi hdre-log*=ཅུ་ཡི་མེ་ཆུ་པས་ waves (*Mñon.*).

ཅུ་ཡི་དཔལ་ལོན་ *chuhi dpal-yon* (ཅུ་མེ) बड़नी (ཅུ་མཚོ་ལྷུ་པར་རྟེན་ནས་འཕེལ་) flow and ebb-tide.

ཅུ་ཡི་རྩྭ་ *chuhi-rtswa* मैवाल watermoss; (ལྷུ་དག) the rush.

ཅུ་ཡི་ཞལ་ཏུ་པ་ *chuhi-shal-ta-pa* पानीयदारिका a woman who supplies water to a lady.

ཅུ་ཡི་གེ་ *chuhi-gshi* जलाशय a lake; a place filled with fresh water.

ཆུ་ལེགས་མ *chuhi zags-ma* particles of water; spray.

Syn. ཆུ་འཕྲུལ་ *chu-hthor*; རྩ་མ་ *ñar-ma*; ཆུ་ཟེར་མ་ *chuhi zer-ma*; ཆུ་ཟེལ་ *chu-zil*; ཆུ་ཟིག་ *chu-thig*; དབང་རྒྱལ་སྒྲེལ་ *dbah rlab-skyes* (*Mñon.*).

ཆུ་ལྷགས་བཟུན་ *chuhi gjug-brñan* = སྒྲིག་རྒྱུ་ *smig-rgyu*) mirage.

ཆུ་ལྷ་མ་ *chuhi lo-ma* (གཤེར་མ་) ripples in water.

ཆུ་ཤིང་ཆུ་ *chuhi çin-rta* (གྲུ་གན) བའི་རལ་པ་ *met.* a boat, ship.

ཆུ་ཤིང་ཐོན་ *chuhi sa-bon*, v. ཆར་བ་.

ཆུ་ཐོན་ *chu-hob* water-ditch (*Sch.*).

ཆུ་ལི་འཕྲུལ་མ་ *chu-yi hkhor-lo* whirlpool, v. ཁྲོད་འཕྲུལ་ *khor-hkhor* or ཆུ་འཕྲུལ་.

ཆུ་ལི་རྒྱལ་པ་ *chu-yi snags-pa*, a shell; met. a monkey.

ཆུ་ལི་རྩེ་པོ་ *chu-yi snin-po* 1. = ཆུ་ལི་རྩེ་ salt (*Mñon.*). 2. n. of tank filled with lotus flowers.

ཆུ་ལི་ཐུབ་པ་ *chu-yi thub-pa* or ཆུ་ལི་དབང་པོ་ ཇམ་མཉམས་ the god of water; also animals living in water. However, in Tibetan mythology there is no general god of water. Irrigation streams and channels are under the protection of a special deity and the various large rivers have each a protecting river-god respectively; but if an universal ཆུ་ལི་ is ever mentioned in books, it must be a mere phrase of the author's fancy.

ཆུ་ལི་ཐུང་པོ་ *chu-yi phuñ-po*, བའི་རལ་པ་; = ཆུ་མཚོ་ the ocean.

ཆུ་ལི་རྩེ་མ་ *chu-yi tsher-ma* the lotus plant, flower, etc.

ཆུ་ལི་འཕྲུལ་དཀར་ *chu-yi hdsun-dkar* = ཆུ་ལྷ་པོ་ froth of water, also bubble.

ཆུ་ལི་ཟེགས་ཕྲན་ *chu-yi zags-lan* ཀླུ་ལྷ་པོ་ that which contains particles of water; rain or cloud.

ཆུ་ལི་ཟེགས་མ་ *chu-yi zags-ma*, v. ཆར་ཟེལ་.

ཆུ་ལི་འདྲུག་ཐོན་པོ་ *chu-yi hod-phrug snon-po* = དབྱེ་ཆུ་ quick-silver.

ཆུ་ལི་རྩེ་ *chu-yi-ro* salt.

ཆུ་ལི་ལང་ཚོ་ *chu-yi lan-tsho* བཟུ་ the lotus.

ཆུ་ལི་སྤྱོད་པོ་ཐོང་ཆེ་ *chu-yi srin-pohi groñ-che* = ཆུ་མཚོ་ཆེན་པོ་ the great city of sea monsters, i.e., the ocean (*Mñon.*).

ཆུ་རགས་ *chu-rags* dam, dyke (*Jā.*); same as ཆུ་ལོ་ *chu-loñ* (*Mñon.*).

ཆུ་རི་ *chu-ri* (lit. water-hill) a billow.

ཆུ་རུག་ *chu-rug* n. of a medicinal root: ཆུ་རུག་རུས་པའི་རྩ་པ་སེལ་བར་བྱ་ *chu-rug* will remove inflammation in the bones.

ཆུ་རྒྱལ་ *chu-rlab*, v. ཆུ་ལི་ཐོན་པ་ ཇམ་མཉམས་, wave, billow.

ཆུ་ལས་འབྱུང་བ་ *chu-las hbyun-wa* जलौका: a leech.

ཆུ་ལོ་ *chu-lo* n. of an aquatic edible plant.

ཆུ་ལོག་ *chu-log* floods (*Jā.*).

ཆུ་ལོན་ *chu-lon* dam, dyke. * ཆུ་ལོན་གྱི་ཐུབ་པ་ བཟུན་ *chu-lon-gyi thub-pa bdun* (*Tā. 2, 71*) the seven rulers over irrigation channels and the watering of crops.

ཆུ་ཤིང་ *chu-çin* कदली, रन्ना, निचुल 1. the plantain. 2. acc. to *Jā.* drift-wood. [3. also the ratan plant] *S.*

Syn. ཆུ་ཤིང་པོ་ *rtsa-yi snin-po*; ཆུ་རྩེ་མ་མཉམས་འཕྲུལ་ *rgyun-rnams-hdsin*; རྩ་གྱི་འབྲས་ཅན་ *naq-kyi hbras-can*; འཕྲུལ་ཅན་ *hchi-hbras-can*; ལྷ་པོ་པོ་ *glan-pohi leug-ma*; མཚོ་དུམ་ *mdsod-lus*; ལྷ་པོ་ *grol-wa*; ཤིང་འཕྲུལ་ *çin-hdsin* (*Mñon.*).

ཆུ་ཤིང་དཀར་པོ་ *chu-çin dkar-po* [काष्ठपाटला, श्वेतवृक्षती white aconite, *Aconitum ferox*] *S.*

Syn. གཤོན་ཆུ་ཅན་ *gshon-nu can*; ལྷ་པོ་ *lo-ma kha* (*Mñon.*).

ཏུ་ཤིང་གི་མཁར་བ་ *chu-çin gi mkhar-wa* a stick made of *chuçin* plant (*Hbrom.* 160).

ཏུ་ཤིང་རྩ་མཁར་མ་ *chu-çin brla-can-ma* lit. a woman whose loins resemble the plantain plant, i.e., a harlot, prostitute (*Ya-sel.* 54)

ཏུ་ཤུར་ *Chu-çur* n. of a district in Tibet. (*Btsii.*) ཏུ་ཤུར་རྫོང་ *Chu-çur-rdsoñ* the Jong or fort of *Chu-çur* near Lhasa.

ཏུ་ཤུལ་ *chu-çul* འཇུག་ཆུ་ channel or drain for water [little drops of water adhering to a vessel after it has been emptied]S.

ཏུ་ཤེལ་ *chu-çel* འཇུག་ཆུ་ལྗང་ crystal. [चन्द्रकान्तमणि the "moon-stone" described by Sanskrit poets as having the power of emitting water at the sight of the moon]S.

ཏུ་ཤེལ་དབང་གི་དཀྱིལ་འཁོར་ *chu-çel dwañ-gi dkyil hkhor*=the crystal disk, i.e., the moon (*Yig. k.* 30). ཏུ་ཤེལ་དབང་པོ་ *chu-çel dwañ-po*=ཐུང་པོ་ the moon: ཐུང་པོ་ཏུ་ཤེལ་དབང་པོར་རབ་ཏུ་གསལ་གྱིང་ལེགས་མཚན་གྱི་ཐོན་དཀར་ཡར་རྒྱས་རིང་ནས། while the light of your good works has been increasing in brightness, your health has become resplendent as the lord of the crystal disk (*Yig. k.* 85).

ཏུ་ཤེལ་ཐུན་མ་ *chu-çel shun-ma* lit. melted crystal; met. the moon (*Yig. k.* 18).

ཏུ་གཤོང་ *chu-gçoñ* a ravine containing water (*Jā.*).

ཏུ་ཤེར་ *chu-ser* matter, pus.

ཏུ་ཤོ་ *chu-so* བཤུ་ལེ 1. the bladder. 2. the external and internal urinary organs (*Jā.*).

* ཏུ་ཤྲང་ *chu-srañ* लिहा; ཏུ་ཤྲང་གཟུམ་ *chu-srañ gsum* त्रिलिप्त (*Kālc. T.* 62).

† ཏུ་ཤྲིན་ཀེ་རུ་ *Chu-srin Ke-ke-ru* n. of a crocodile; also that of a place in Ancient India (*A.* 20).

ཏུ་ཤྲིན་རྒྱལ་མཚན་ *Chu-srin rgyal-mtshan* मकर-ध्वज n. of a king whose royal standard was a crocodile; an epithet of Cupid.

Syn. ཏུ་གཏོར་ *chu-gter* (*Mñon.*).

ཏུ་ཤྲིན་ཅེན་པོ་ *chu-srin chen-po* or ཏུ་ཤྲིན་གྲྭ་ *chu-srin ça-kra* ग्राह, कुम्भीर mythological monster-fish with body like a hill, and furnished with eighteen heads (*K. d.* 5 82).

ཏུ་ཤྲིན་བདག་ *chu-srin-bdag* said to be=ཏུ་མཚོ་ཅེན་པོ་ the sea.

ཏུ་ཤྲིན་རྩོ་རྩེ་རི་མོ་བྲན་མོ་ *Chu-srin rdo-rje ri-mohi bran-mo* a goddess who rules over the forest of Kong-po and is believed to possess the power of stopping at will the course of the great river Yeru Tsang-po.

ཏུ་ཤྲིན་ཐེར་མོ་ *chu-srin sder-mo* medicinal herb useful in leprosy.

ཏུ་ཤྲིན་བྱིས་པ་གཤོང་ *chu-srin byis-pa-gçod* a river-crocodile which carries away and eats children (*K. d.* 9 24).

ཏུ་ཤྲིན་འཛོན་ཁྱི་ *chu-srin hdsin-khri* a throne supported on carved crocodiles.

ཏུ་ཤྲིབ་ *chu srib* प्रमेह gonorrhœa.

ཏུ་ཤྲུབ་ *chu-srub*=ཏུ་དྲུག་པ་ *chu-dkrug-pa* convulsed state of a lake by wind; ruffling or churning of the waters.

ཏུ་ཤྲེལ་ *chu-srel*=ཏུ་མཚོ་ཅེན་པོ་ the ocean.

ཏུ་ཤྲོལ་ *chu-srol* dried-up bed of river.

ཏུ་ཤྲག་ *chu-lhag* a kind of tree.

Syn. རི་འཛོམས་; *ri-hjomš* ར་བ་ཤིང་ *ra-wa çin* (*Mñon.*).

ཏུ་ཤྲཱི་ལགས་པ་ *chu-lhahi shags-pa* पाश, नाग-पाश the snake-noose—the weapon of the god of water.

ཏུ་ཤྲཱི་ཤིང་ *chu lhahi-çin* वरुण वृक्ष an Indian tree, the tree *Crataeva Roxburghii*.

ཐུག *chug*, imp. of འཇུག་པ་ *hjug-pa*; གཅེས་པོ་རབ་ཏུ་འབྱུང་དུ་ཐུག་ཅེས་གཟུངས་ he said: admit the elder brother into the priesthood! (*Hbrom.* 36).

ཐུང་ 1. *chuñ* or ཐུང་བ་ *chuñ-wa* གཞུང་, མུཌུ, རིགས་, མཉའ་ གཞུང་ little, small, young, junior, inferior; ཐུང་ཆེས་པས་ when he was very young; ཐུང་བ་ or ཐུང་བ་; ཐུང་བ་དཔལ་གྱི་སྒྲིང་པོ་ ཡང་རབ་ཏུ་བྱུང་གྱི་ (his) younger brother S'rigarbha also having entered the Buddhist order; ཐུང་ཆུང་བ་ the younger or youngest son; ཐུང་ཆུང་ young in years; ཡ་མ་ཐུང་བ་ the junior father, i.e., the second joint-husband of one's mother; ཐུང་ནས་ from infancy; ཐུང་གྲོགས་ an early friend, a friend of younger days. Sometimes includes vb. to be, as in ཐུང་མ་ཐུང་ཅེག་ be not small in courage!

Syn. ཐུང་བ་ *ñuñ-wa*; ཐུང་གསེས་ *ñuñ-gas-tsam*; རྩོད་ཅེས་ *tshod-tsam*; ཐུང་བ་ *ñuñ-hu*; ཐུང་བ་ *chuñ-hu*; ཐུ་ *phra*; ཐུ་མི་ *phra-mo*; བག་ཅེས་ *bag-tsam*; རྩེགས་མ་ *zogs-ma*; རྩེ་མ་ *zer-ma*; འཛོལ་མ་ *hthor-ma* (*Mñon.*).

ཐུང་གི་ *chuñ-gri* = ཐུང་ a small knife.

* ཐུང་བ་ *chuñ-hu* གཞུང་ small, little (*Kālac. T.* 141).

ཐུང་བ་ *chuñ-hun* a very little part; རྩོད་ཅེས་ཐུང་བ་ཡང་ཐུང་ (Yig.) one thousandth part is called *ston chuñ-hun*.

ཐུང་ཐུང་ *chuñ-chuñ* = ཐུང་ very small, little.

ཐུང་ཆེས་པ་ *chuñ-ches-pa* གཞུང་ཐུང་ཆེས་པ་ a little more, yet still small in quantity.

ཐུང་འཇུག་ *chuñ-hjug* a kind of tea (*Rtsü.*).

ཐུང་ཐུང་ *chuñ-ñuñ*, v. ཐུག་ཅེས་ *khug-rta*.

ཐུང་བྱེད་ *chuñ-byed* གཞུང་ slender [also fire]S.

ཐུང་མ་ *chuñ-ma* ཇཱཱུཾ, ཀལྟཱཾ wife, consort, partner; ཐུང་མ་ལེན་པ་ to take a wife, to marry; མི་ཞིག་གི་ཐུང་མང་བྱེད་པ་ to be made a man's wife,

to be married; ཐུང་མ་ལོག་གཞུང་དང་ཆེ་སྤོངས་ to abandon an adulterous wife (*Ce.* 1).

ཐུང་མའི་སྤྱན་ཞུ་ *chuñ-maḥi spun-zla* brothers of one's wife (*Mñon.*).

ཐུང་མ་ *chuñ-xad* = ཐུང་མ་ a litt'e.

ཐུང་ཆུས་ཀྱིས་ *chuñ-hus-grol* (དཀའ་བ་ཐུང་ཆུས་ལོངས་པ་ལས་ཀྱིས་) སློལ་ཆེན་ལུ་ཀ་ to gain salvation with little asceticism; a state which precedes sainthood.

ཐུང་ལུག་ *chuñ-lug* a lamb.

ཐུང་ལུང་ *Chuñ-luñ* n. of a place in Tibet.

ཐུང་གི་ *chuñ-ga* = ལུག་གི་ mutton.

ཐུང་གོས་ *chuñ-gos* the smallest or the youngest.

ཐུང་ལུག་ *chuñ-sug* the limbs of a kid.

ཐུད་པ་ *chud-pa* བཅིག་པ་; = འཇུག་པ་ to get into, to enter, to put into, insert, etc.; ཐུགས་ཐུད་པ་ resp. to impress on one's mind; ཁོང་དུ་ཐུད་ to comprehend or get into the mind fully; རྒྱུ་ཐུད་པ་ to subject, to put under.

ཐུད་མ་གཞོན་ *chud-na-gson* = ཐུད་མ་གཞོན་ not exhausted, exhaustless (*Kāg.*).

ཐུད་མི་ཤ་བ་ *chu mi-sha-wa* or ཐུད་མི་འཇུག་པ་ inexhaustible, unwasteable; to be successful.

ཐུད་འཇུག་ *chud-hdab-wa* = ཐུད་པ་ to be fruitless or unsuccessful (in any work or action).

ཐུད་གཞོན་པ་ *chud-gson-pa* to waste, make away with, to squander; ཐུད་ཐོད་པ་ *chud-zod-pa* to be wasted, become barren: ཐུད་ཐོས་པ་མེད་པ་ when it had been consumed, they went quite away.

ཐུན་ *chun* occurs in རྒྱུ་ཐུན་ one that is watering or taking care of fields, ཆས་ཐུན་ gardens, རྩ་ཐུན་ meadows (*Jā.*).

ཐུན་གྱི་བྱག་དམར་ *Chun-gyi brag-dmar* one of the thirty-seven holy places of the Bon (*G. Bon.* 37).

ཅུ་པ་ *chun-pa* 1. to bunch or bundle together. 2. in *W.* the common designation of one that takes care of fields.

ཅུ་པོ་ *chun-po* དམན་, མཐུ་ 1. bunch, bundle; དར་གྱི་ཅུ་པོ་ a bundle of silk scarves; a skien of silk. 2. a collection, pile, heap. 3. tuft, tassel, as ornament, etc.

ཅུ་པོ་ཅན་ *chun-po-can* wreathed.

ཅུ་པ་ལྟར་ *chun-hphyan-wa* to wear a wreath or garland of flowers.

ཅུ་བ་ *chub-pa* accomplished, perfected as in བྱང་ཅུ་བ་སེམས་དཔལ་ཀླན་ཅུ་བ་པར་བྱའོ་ a *Bodhi-sattva* is to be perfected in all matters.

ཅུ་མ་ *chum* rice (in Sikk.).

ཅུ་མ་པ་ *chum-pa* མི་ནི་;=ཐྱིམ་པ་ *khrem-pa* to be frightened, also to shrink; རེགས་ཅུ་མ་པ་ to crouch with fear. 2.=ཐགས་པ་ animals living on the surface of water; also ཅུ་མ་བྱིད་པ་ a kind of cuttle-fish called *Pilha* (ཐི་ལྷ) supposed to move on the surface of water and to pull down men and cattle when they swim.

ཅུར་ *chur* termin. of ཅུ་; ཅུར་འཛིབ་ to be drowned.

ཅུར་སྒོགས་ *chur-sgrogs* or ཅུར་འཇུག་ n. of a kind of water-fowl.

ཅུར་འདྲེས་ *chur-hdres*=མ་དེ་ མཐིམ་ buffalo (*Mñon.*).

ཅུར་པ་ *chur-wa* or ཅུར་ར་ཀླིང་མ་ a kind of cheese or curd extracted from milk after boiling and evaporation: ཅུར་ར་སྒྲིབས་བསྐྱེད་ཀྱི་བ་འཕེལ་ *chur-ra* gives strength and increases the seminal energy.

ཅུར་མི་ལྷུང་ *chur-mi lhuñ*=ཐོན་ཤིང་ ཅུ་མ་ a magic tree (*Mñon.*).

ཅུར་ལྷུང་ *Chur-lhuñ* པ་ཏ་སྒྲུབ་ n. of a sage, the expounder of the *Yoga* philosophy.

ཅུས་ *chus* instr. of ཅུ་; ཅུས་གཏོང་བ་ to gild, to overspread with liquid gold or silver.

ཅུས་འཛིག་པ་ *chus-hjig-pa* རྩལ་འཛིག་པ་ destruction or devastation from water.

ཅུས་བྲན་པ་ *chus-bran-pa*, ཅུས་ཐུང་ཤད་ཐུང་སྐལ་པ་ to slightly wet or moisten with water.

ཅུས་མི་ཉམས་པ་ *chus-mi-nams-pa* thunder-bolt, v. རྟལ་ (*Mñon.*).

ཅུས་མི་འཛུབ་ *chus-mi-htshub* met. fish (*Mñon.*).

ཅེ་ *che* 1. num. fig 96. 2. v. ཅེ་བ་ great.

ཅེ་ག་ *che-ka* acc. to *Sch.* chiefly; the plurality.

ཅེ་ཁྱད་ *che-khyad* size, greatness.

ཅེ་གེ་ *che-ge* དམན་ a garland, wreath.

ཅེ་གེ་མོ་ *che-ge-mo* (in Beng.) ཡས་ཅེ་གེ་མོ་ཞིག་ལ་ 1. such a one, such a person: མ་ཅེ་གེ་མོ་ཞིག་ལ་ in such and such a year; ཅེ་གེ་མོ་ཁྱེད་ such as you are; ཅེ་གེ་མོ་སྐྱབས་མཛོད་ཅིག་ let such a one protect (me or him). 2.=གང་ཞིག་ཀྱི་ a term for animated beings in general.

ཅེ་དགུ་ *che-dgu* the upper classes or races; དགུ་ in ཅེ་དགུ་ *che-dgu* signifies many and ཅེ་ *che* the upper races: བལ་པོ་ཅེ་དགུ་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་རྩ་དང་ཤིང་རྩ་དང་གླང་པོ་ཅེ་དང་ all the upper classes of Nepal possess horses, chariots and elephants (*A.* 148).

ཅེ་རྒྱ་ *che-rgyu*=ཅེ་བ་ *che-wa*.

ཅེ་བརྒྱུད་ *che-brgyud* the descendants of the eldest son.

ཅེ་ཆུང་ *che-chuñ* མཐུ་སྒྲུབ་ 1. joint wife. 2. great and small; the dimensions or size.

ཅེ་ཅེ་ *che-che* for ཅེན་པོ་ཅེན་པོ་ *chen-po chen-po*; རྩོན་དུ་ཉེས་དམིགས་ཅེ་ཅེ་རྣམས་ཐུངས་ first leave off the most serious moral faults (*Beñu* 40).

ཅེ་ཅེར་ནན་པ་ *che-cher rgan-pa* བོལ་པོ་, བཟུང་པོ་ growing older, becoming more and more an old man; ཅེ་ཅེར་ནན་མོ་ *che-cher rgan-mo* བཟུང་པོ་ growing older, becoming more and more an old woman.

ཇེ་མཆོག་ *che-mchog* महा; विशिष्ट chief and great.

ཆེ་བཞེད *che-brjod* = བཏོད་ཚིག *bstod-tshig* or
བཀུར་ཚིག *bkur-tshig* words of praise, eulogy
(*Mñon.*).

རྩེ་ཐགས་ *che-thab*s arrogance, haughtiness ;
 རྩེ་པའི་རྩེ་ཐགས་ *gde-pahi che-thab*s the arrogance
 of the Depa (chief of a tribe or place).

ཇེ་ཐབས་ཅན་ *che-thabs-can* proud, arrogant,
haughty.

ᠵᠡᠳᠦ *che-don* for ᠵᠡᠳᠦ *chaḡ-don* a missive to an inferior, an edict (*Jä*). In a letter the word ᠵᠡᠳᠦ *cheḡ-don* expresses some special wish or object.

ཅེ་འདྲན་ *che-hdon* the coming to full age,
attaining the age of majority.

ཅེདཔང་པོ་ *che-dpañ-po* साक्षिग्रेष्ठ witness in
chief.

ཆེ་བ་ *che-wa* महत्, अतिमात्र, स्फूर्ति, खूब 1. often in compounds ཆེ་ *che*: great, large, powerful. ཆེ་ alone often=very. In conversation ཆེན་པོ་ *chen-po* is the usual form and in Ladak ཆེན་མོ་ *chen-mo* both in books and in talk. 2. sometimes used as a vb. with perf. ཆེས་ རྒྱལ་བཤམ་ནས་ཆེན་པོ་ཆེད་ his piety is much greater than before (*Dzl.*).

ཆེ་བོན་ *che-btsan* majesty, greatness in
rank and power: ཆེ་བོན་དང་སྙུང་གྲགས་མི་རྟག་པས་
(*Khrid.*) greatness and fame being
transient.

ཅེ་ཤེ *che-she* a female adorned with jewelry (*K. d.* १ 326).

+ རེ་བཞི *che-gshi* = ༥༥ རྩ *dpañ-po* a witness.

ཆེ་བཞག་ཅུང་སྐུར་བ་ *che-bshag chuñ-skyur-wa*
to keep everything in proper order, e.g.,
placing larger or smaller things in their
respective order.

ཇེ་ལྷ་ *che-re* with ལྷ་ to stare at, to look
with fixed eyes (*Hbrom.* 105).

རྒྱལ་ཆེ་ཆོང་ *che-loŋ* = དགས་པ་ or དགས་ཤིས་ བཅུ་འཁོར་
 [sufficient, excessive, noble] S.: རྒྱལ་ཆེ་ཆོང་
 རྒྱལ་ཆེ་ཆོང་བས་ཆོག་གིས་ཆེད། having perceived a
 sufficient meaning he obtained content-
 ment.

རྒྱུ་ལྡན་ *che-lon* 1. grown up, adult (*Jä.*).
 2. many, much : རྒྱུ་ལྡན་པ་ལས་རྒྱུ་ལྡན་པ་
 བསྐྱུས་ན། if collected largely from the actions
 of the teacher (*J. Zan.*).

કે.જે.એ. *che-ṣos*, = કે.જે.એ. સાધિષ્ઠ the greatest, greater than all others, chief (*Mñon.*).

ཆེད *ched* or ཆེད་དུ *ched-du* निमित्त, कृते 1.
 postp. for, for the purpose of, with a view
 to, for the sake of, because of, on account
 of; ཆེད་དུ་གྱིན་པ་ given for, made a gift on
 account of; ཆེད་དུ་བྱ་བ་ to be done on account
 of; ལྟ་བུ་ཆེད་དུ་ལྟོན་ it is in order to see. 2.
 adv. on purpose, expressly.

Syn. དོན་དུ *don-du*; དོན་ལ *don-la*; ཕྱིར་དུ *phyir-du*; རྗེ་གཤེར *ched-gñer* (*Mñon.*).

+ རྒྱུ་ལྔ་ཅུ་ *ched-hgah* = རྒྱུ་ལྔ་ཅུ་ some, a good number of.

ཇེ་ཇེ་པོ་ *ched chen-po* a special thing, an important business.

ཆེད་ཆེར་ *ched-cher* more and more ; ཆེད་ཆེར་ བྱེད་
to increase : གཤིད་དང་སྤྱུགས་པ་ལ་ཆེད་ཆེར་མ་བྱས་པར་བྱའི་
རྩེས་སུ་བྱགས་སོ། *gnid-dān rmugs-pa la ched-cher*
ma-byas par buhi rjes-su shugs-so (*Hbrom.*
¶ 20) without indulging more and more in
sleep and laziness, he followed the example
of my son.

ཆེད་བརྗོད་པའི་ཐཱེ་ *Ched brjod-pahi* sde a class of Buddhist scriptures which includes four divisions :—(1) དབང་པོ་སྟུན་, (2) ལུང་པོ་བཞུན་, (3) རྒྱལ་པོ་བཅད་, (4) ཆེད་བརྗོད་.

ཆེད་གཏེར་ *ched-gñer*, v. ཆེད་.

ཆེད་དུ་བཅོད་པའི་ཆོས་མཐོང་ *ched-du brjod-pahi tshoms* this expression is described as:—ཆོས་ཀྱི་རྒྱ་ཀྱི་ རྒྱུ་པོ་བཅུ་ཉེ་ཆོས་མཐོང་དུ་བསྒྲིགས་པ་ (*K. d. v. 327, 400*) the compilation of the substance of the Doctrine, and arranging it in verses.

ཆེད་རྒྱ་ *ched-don* = ཆེ་རྒྱ་ special signification, etc.

ཆེད་པ་ *ched-pa* = ཁྱད་པ་ བསྐྱར་ to spread over.

ཆེད་སྒྲིག་པ་ *ched-spel-wa* (ཆེད་མངགས་གཏང་བ་) to send any special message (*Fig.*).

ཆེད་སྒྲིག་ *ched-so* = ཆེད་རྒྱ་ great object, special reason: ལྷ་ལྷ་ཡང་དང་པོའི་ཆེད་སྒྲིག་ཡོད་པས་ (*A. 84*) again the *Lo-tsā-wa* having a special reason for the first (course).

ཆེན་པོ་ *chen-po* महा, महत्, उदार, गुण, वृहत् great, large, chief; མེ་ཆེན་པོ་ a great man; ལྷ་མ་ཆེན་པོ་ a great lama. Sometimes ཆེན་མོ་: གཤམ་གྱི་གཤམ་ལུ་ཆེན་མོ་ a huge jar containing magic spells.

ཆེན་ཆུང་ *chen-chuñ* first wife and second wife (*Jā.*).

ཆེན་མཁྱེན་ *chen-gnañ* मूलानलोकन magnifier; seeing a thing larger than its real size.

ཆེན་པོ་འགྱུར་བ་ *chen-po hgyur-wa* to become great, to increase, to grow up.

ཆེན་པོ་ལྗེ་ *chen-po lha* lit. the five greats, i.e., void space. In Buddhism, the sky is so called as having the five attributes of greatness, viz.:—གཟུགས་མེད་ it is immaterial, རྟགས་པ་མེད་ limitless, རྟག་པ་ eternal, མི་འགྱུར་བ་ unchangeable, མི་འཇོག་པ་ indestructible.

ཆོས་ *chem* or ཆོས་ཆོས་ *chem-chem* rattling sound like thunder; also any loud noise expressive of anger. Also ཆོས་པ་ to thunder forth: རབ་ཏུ་ཆོས་མོ་ he made a thundering noise (*D.R.*).

ཆོས་མཐོང་ *chems* compounds: ཁ་ཆོས་ or ཁ་ཆོས་མཐོང་ resp. ལམ་ཆོས་མཐོང་, བཀའ་ཆོས་མཐོང་ farewell exhortation;

last will, testament; ལྷ་མ་ལ་ཁ་ཆོས་མཐོང་གི་པ་ to deposit a testamentary disposal for a son (*Jā.*).

ཆོས་ཆོས་ *chem-chem* n. of a number (*Yas. 56*).

ཆོས་མེ་བ་ *chem me-wa* stillness, silence (*Cs.*); ཆོས་མེད་འདུག་པ་ (*Sch.*) ཆོས་མེད་ལེན་པ་ to sit still without speaking (*Jā.*).

ཆོས་མཐོང་པ་ *chems-pa* (འགྲིག་པ་) to inform, to deliver a message.

ཆེལ་པ་ *chel-pa* defined as རང་རྒྱལ་གྱིས་འཆུན་པ་ or རུབ་པ་ able by one's own power or might (*Nag. 26*).

ཆེས་ *ches* 1. instr. of ཆེ. 2. pf. of ཆེ་བ་ as adv. ཁ་ཆོས་ཆེས་ཆེས་ཀྱི་ as the food is very bad (*Jā.*); ཆོས་ལྗོན་པ་ very prudent or clever (*Sch.*); ཆོས་དར་བར་ལྷུང་ནི་ it spread very much (*Jā.*); ཆོས་དགོན་པར་རྒྱུང་ it becomes exceedingly valuable or scarce (*Situ. 55*).

ཆོས་མགྱོགས་ *ches-mgyogs*, v. ཆོས་ལྷུང་ *ches-myur* very quick, speedy.

ཆོས་རྒྱས་པ་ *ches-rgas-pa*, ཆིང་པ་ or རྒྱས་པ་ old, worn out.

ཆོས་ལྗེ་བ་ *ches-lai-wa* ལྷུང་པ་ very heavy.

ཆོས་ཆུང་བ་ *ches chuñ-wa* ལྷུང་པ་ much less.

ཆོས་ཆེ་བ་ *ches che-wa* (ཆེ་མོས་) very much; supreme, the greatest or highest.

ཆོས་མཆོག་ *ches-mchog* བཅའ་ཆེན་ the supreme.

ཆོས་ཉེ་བ་ *ches-ñe-wa* ལྷུང་པ་ very attached; very intimate.

ཆོས་འཕུང་བ་ *ches-hthun-wa* to drink much.

ཆོས་ལྗོན་པ་ *ches sdom-pa* to preserve one's vows very carefully.

ཆོས་པ་ *ches-pa* 1. pf. of ཆེ་བ་ to be great, to increase: དམག་དཔུང་ཆོས་པ་ the army having

the maternal relations, the mother's family or lineage.

ཚ་མ *cho-ma* n. of a number (*Ya-sel*. 56).

ཚ་རིགས *cho-rigs* father's lineage, descent by the father's side.

ཚ་རིས *cho-ris* བཞེ་འཕྲུལ་ descent, extraction; ཚ་རིས་ལེན་པ་བཟུང་པ་ from the beginning or always of honourable descent.

ཚ་ལོ *cho-lo* 1. a shrub from the dried leaves of which a yellow dye is prepared for the clothes of the lower classes. 2. དུ་རོ་དར་, བཟུང་, ལྷན་ གཤམ་པ་ gambling dice; ཚ་ལོ་མཁན་ *cho-lo mkhan* a dice-player (*Cs.*); ཚ་ལོ་རྒྱལ་ལོ་ *cho-lo rgyal-lo* ལྷན་པ་ he excels in dice-throwing.

ཚ་ལོ་རྒྱལ་ལོ་ *cho-lo rtse-wa* དུ་རོ་དར་ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ to play at dice.

ཚ་ལོ་རིས་ *cho-lo-ris* diagram; a stamped mark or figure on a dice.

ཚ་ལོ་སྒྲུག་པ་ *cho-lohi-skugs-pa* བཟུང་པ་, དུ་རོ་དར་ to lay a wager in gambling and to exhort your side to win.

ཚ་ལོ་སྒྲུག་པ་ *cho-lo* ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ one who has been defeated, i.e., has lost in dice-play.

ཚ་ལོ་སྒྲུག་པ་ *cho-lohi sa-bon* = ལྷན་པ་ *hgron-bu* (*Mñon.*) a kind of shell; the *conerie* used as a coin in India and also as a substitute for dice.

ཚོག་ *chog*, see ཚོག་པ་ III below: it is generally used as a permissive particle after a verb: ལྷན་པ་ཚོག་ you can go; ལྷན་པ་ཚོག་ you may come; ལྷན་པ་ཚོག་ may be permitted to be done.

ཚོག་པ་ *chog-pa* I: ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ adorned, ornamented (*Lex.*).

ཚོག་པ་ II: ལྷན་པ་ to suffice, to be sufficient: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ཚོག་ that is sufficient for us;

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ཚོག་པ་ they had about enough of those horses; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ཚོག་ this is not sufficient. Adv. ལྷན་པ་ sufficiently; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to give sufficiently; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ it being sufficient (for the present) that I have come; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ there was enough for all; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to deem a thing sufficient; to be contented or satisfied with it.

ཚོག་པ་ III: to be permitted, to be allowable. In books gen. with the instrumental participle: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ drinking beer is not allowed; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ it will be permitted to come back (*Mil.*). In colloq. ལྷན་པ་ is annexed direct to the verbal root: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ talking loudly is not allowable; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ you may go inside, or into the house.

ཚོག་པ་ལྷན་པ་ *chog-pa med-pa* appetite (དང་ག་ or དང་ག་ལྷན་པ་) good appetite (*Mñon.*).

ཚོག་པ་ལྷན་པ་ *chog-ces-pa* ལྷན་པ་ contentment; to be contented or satisfied with.

ཚོང་ *choñ* or ལྷན་པ་ transparent variegated half-precious stone brought from India to *Ld.* and considered less valuable than ལྷན་པ་ (cat's eye), perh. cornelian or sardonyx (*Jā.*).

ཚོད་ *chod* 1. a decision. 2. a partition wall; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to construct a partition wall (*Sch.*). 3. ལྷན་པ་.

ཚོད་པ་ *chod-pa* I: 1. ལྷན་པ་ to be cut off; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to be separated by a long interval; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ both approaches being cut off or obstructed by snow; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ a diamond that cannot be cut to pieces; an epithet of a firm unbending king. 2. to be decided, settled, fixed; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the value (of the stone)

ཚས་ཀྱི་དབྱིངས *chos-kyi dbyiñs* བསྐྱེད་པའི་སྐོར་ the sphere or purview of religion; ཚས་ཀྱི་དབྱིངས་ཀྱི་སྐོར་ལ་(?) བསྐྱེད་པའི་ཕྱེད་པར་ [versed in the element of law or religion]S.

ཚས་ཀྱི་རྩ་ལོར་ *chos-kyi rtsa-hkhor* བཞུགས་པའི་མེད་ the heart (*Mñon.*).

ཚས་ཀྱི་རྩ་བ་ *chos-kyi rtsa-wa* བསྐྱེད་པའི་རྩ་བ་ the root or the fundamental principles of religion.

ཚས་ཀྱི་ཚང་བཟའ་ *chos-kyi tshoñ-bṛdal* met. a monastery (*Mñon.*).

* ཚས་ཀྱི་ཚང་དཔོན་ *chos-kyi tshoñ-dpon* བསྐྱེད་པའི་ཆེན་མོ་ a divine; a priest; one whose profession is religion (*Tā. 2, 53*).

ཚས་ཀྱི་འཇོན་པ་ཅན་ *chos-kyi bshon-pa-can* བསྐྱེད་པའི་འཇོན་ the conveyance of *chos* or *dharma*. ["one whose vehicle is *dharma* personified as the bull," i.e., *S'iva*]S.

ཚས་སྐད་ *chos-skad* book language.

ཚས་སྐྱོང་ *chos-skyoñ* བསྐྱེད་པའི་པོ་ 1. the protector or defender of Buddhism; ཚས་སྐྱོང་ཆེན་མོ་ the great guardian of Buddhism; the equivalent of བེད་ཀར་ or *Pe-har*. 2. name sometimes given to the four *Dik-rajās* or guardian kings of Buddhism: ཚས་སྐྱོང་གྱི་འཇོན་པ་ལྟོས་པའི་ offerings for the guardian spirits of the doctrine. 3. popular astrologers, votaries of *Pe-har* at Lhasa.

* ཚས་སྐྱོང་འཇོན་པ་ལྟོས་པའི་ *Chos-skyoñ dregs-pa* ལམ་སྤྱོད་ (*Org. m. 113, 32*) a terrific female guardian deity.

* ཚས་སྐྱོབས་ *chos-skyob* བསྐྱེད་པའི་རྒྱལ་པོ་ n. pr. (*Tā. 2, 297*); n. of an Indian Buddhist who taught Buddhism in China.

ཚས་ཤི་ *chos-khri* book-shelves or table to keep sacred books upon; also the chair on which the priest sits while delivering a religious sermon; acc. to *Jā.* reading-desk, pulpit.

ཚས་ཤིས་སྐྱོང་ *chos-krim* བསྐྱེད་པའི་སྐྱོང་ religious or monastic discipline; ཚས་ཤིས་སྐྱོང་པ་ *chos-khrims-*

pa དཔོན་པོ་ཅིག་ one who enforces discipline in a monastery.

ཚས་ལོར་ *chos-hkhor* prayer-wheel.

ཚས་ལོར་གྱི་སྐོར་ *Chos-hkhor rgyal* n. of the place where the first Dalai Lama was born, and where there is a large monastery which is generally visited once by the successive Grand Lamas of Lhasa.

ཚས་ལོར་གྱི་སྐོར་ *Chos-hkhor-sgañ* n. of a place in Tibet.

ཚས་ལོར་གྱི་སྐོར་ *Chos-hkhor-gna* n. of a place in Tibet.

ཚས་གོས་ *chos-gos* ལྷན་སྐྱེས་ the religious robe worn by a Buddhist monk. ཚས་གོས་ཀྱི་སྐོར་གྱི་སྐོར་ *chos-gos-kyi sgrog-ma* ལྷན་སྐྱེས་ཀྱི་སྐོར་ཀྱི་སྐོར་ strings or bands for fastening a religious robe. [a basket for containing religious robes]S.

ཚས་གོས་ཀྱི་སྐོར་ *chos-gos-kyi snod* ལྷན་སྐྱེས་ཀྱི་སྐོར་ཀྱི་སྐོར་ a pocket in the upper garment of a monk; ཚས་གོས་ཀྱི་སྐོར་གྱི་སྐོར་ *chos-gos-kyi gtur-bu* ལྷན་སྐྱེས་ཀྱི་སྐོར་ཀྱི་སྐོར་ the bag in which a monk puts robes.

ཚས་གོས་ལྷན་སྐྱེས་ཀྱི་སྐོར་ *chos-gos zlum-por bgo-wa* ལྷན་སྐྱེས་ཀྱི་སྐོར་ལྷན་སྐྱེས་ one dressed in a petticoat like robe; also to put on a such robe.

ཚས་གྲུ་ *chos-grwa* བསྐྱེད་པའི་སྐོར་ a school for religious instruction, i.e., generally a class in a monastic institution where religious discussions are held. The school at Tashi-lhunpo is called གྲུ་པའི་ཚས་གྲུ་ *grub-pa'i chos-grwa*, the school of religious attainments.

* ཚས་གྲུ་ལས་ *chos-grags* བསྐྱེད་པའི་སྐོར་ (*3 C*).

ཚས་རྒྱལ་ *chos-rgyal* or ཚས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ བསྐྱེད་པའི་རྒྱལ་པོ་ 1. a king who rules acc. to Buddhist laws. 2. n. of the lord of death ལྷན་སྐྱེས་ཀྱི་སྐོར་པོ་. 3. also applied to a great personage by courtesy, and is a general epithet of Buddhas (*Mñon.*).

ཚས་རྒྱལ་སྐྱེས་ *Chos-rgyal-skyes* བསྐྱེད་པའི་རྒྱལ་པོ་ a name of Yudhisthira, the eldest Pāṇḍava; also that of Ajāta-sātru, the son of king Bimbisāra.

* ཚས་ཀྱི་བྱ་བ་ལུ་ཡུམ་བཅས་ *Chos-rgyal-gyi sgrub yum-beas* (*Org. m.* 113, 33; *Pallasia*, vii, 4. II, 9).

* ཚས་ཀྱི་ནང་སྤྱོད་ *Chos-rgyal nañ-sgrub* (80 B).

* ཚས་ཀྱི་ཕྱི་སྤྱོད་ *Chos-rgyal phyi-sgrub* (80 A).

* ཚས་ཀྱི་ཡལ་རྒྱུ་ *Chos-rgyal yab-rkyan* (*Org. m.* 113, 34).

* ཚས་ཀྱི་གསུང་སྤྱོད་ *Chos-rgyal gsañ-sgrub* (80 C).

ཚས་ཀྱི་གསུང་ *chos-rgyug* lessons, or tasks imposed by a teacher on his pupil.

ཚས་ཀྱི་ *chos-rgyud* religious instructions descending to pupils and their sub-pupils, &c.; religious tradition, also creed; རྒྱུ་ཚས་ཀྱི་འཛིན་པ་ནམས་ those embracing the religious traditions of his reverence; ཚས་ཀྱི་གཟིགས་པ་ one confessing ancestral religion. ཚས་ཀྱི་འཛིན་པ་ *chos-rgyud hdsin-pa* (*Tā.* 2, 233).

* ཚས་ཀྱི་ཀྱི་ཉིང་འཛིན་ *Chos-rgyun-gyi tiñ-ñe hdsin* སྐྱེ་ལོ་ལྷ་མོ་གཙུག་ལྷན་གྱི་མཆོད་པ་ (*Tā.* 2, iii).

ཚས་ཅན་ *chos-can* གཤམ་མཁོན་ pious, devout.

ཚས་ཅན་རིང་ *chos-can-riñ* met. a donkey (*Mñon.*).

ཚས་བཅས་མ་ *chos-beas-ma* met. a bride.

Syn. རྒྱུ་མཁོན་པ་ *khyim-gsar-ma*; རྒྱུ་འདམས་པ་ *kyo-hdam-ma* (*Mñon.*).

ཚས་ཆས་ *chos-chas* the requirements of a religious service; also religious dress.

* ཚས་མཚན་ *Chos-mchog* བསྟོན་པ་ n. pr. (*Tā.* 2, 223); བསྟོན་པ་ a logician, author of *Nyāyabindu tika*.

ཚས་འཆད་པ་ *chos hchad-pa* to explain or set forth religion; ཚས་སྟོན་པ་ to teach religion; ཚས་ཀྱི་སྟོན་པ་མཛད་པ་ *chos-kyi sgrog-gleñ mdsad-pa* to demonstrate or expound the doctrine;

ཚས་འཆད་པའི་འདུན་ཁང་ place where sermons are delivered; ཚས་ཉན་པ་ to hear religious discourses; ཚས་སྤྱོད་ to ask religious instruction; ཚས་བྱེད་པ་ to act or live religiously or practice religion.

ཚས་འཚང་པ་ *chos-hchoñ-pa* བཞུགས་པ་ Lord of the faith, viz., 1. Buddha. 2. a title of honour given to distinguished scholars. 3. Tibetan exorcists who are believed to be coerced by a god or demi-god who has been invoked for the purpose of inspiring them.

ཚས་ཇེ་ནག་དཀར་ *chos-rje nag-dkar* the black and the white (Buddhist) exorcists.

ཚས་ཉིད་ *chos-nid* = རྣམ་ཉིད་ཉིད་ བཞུགས་པ་ 1. quality, nature. 2. existence, entity.

ཚས་ཉིད་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ *chos-nid kyis rñed-pa* བཞུགས་པ་ རྣམ་ཉིད་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ one who has acquired a religious disposition; also religiousness.

ཚས་ཉིད་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ *chos-nid kyis hthob-pa* བཞུགས་པ་ རྣམ་ཉིད་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ id.

ཚས་སྤྱོད་པ་པོ་ *chos-sñam sgrub-pa po* = ཚས་དང་སྤྱོད་པ་པོ་ རྣམ་ཉིད་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ one who, having acquired great proficiency in sacred literature, has become protected by mystic arts.

* ཚས་རྟོག་ *chos-rtol* (*Tā.* 1, 216).

ཚས་སྟོན་ *chos-stegs* = ཚས་ཁྱི་ *chos-khri*.

ཚས་སྟོན་ *chos-ñton* an entertainment given in honour of a saint.

ཚས་ཐམས་ཅད་ *chos-thams-cad* རྣམ་ཉིད་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ matter; all things; phenomena.

ཚས་ཐོབ་ *chos-thob* བཞུགས་པ་ རྣམ་ཉིད་ཀྱི་སྤྱོད་པ་ one who has become religious; a convert to Buddhism.

ཚས་མཐུན་ *chos-mthun* or ཚས་མཐུན་པ་ in conformity with religion, in harmony with Buddhism.

ཚས་དང་བ་ *chos-dar-wa* to propagate Buddhism; also the place where Buddhism was introduced.

ཆས་དངས་པ་ *chos-draṅs-pa* 1. righteous in reference to the laws of Buddhism 2. justice, righteousness.

ऊषःद्रुग *chos-drug* षड्धर्म the six tenets
of Buddhism.

ཆས་ཤྲེད་ *chos-dred* ཆས་ལ་ནེ་ཐག་པ་ one who is disgusted with Buddhism, i.e., has no faith in that religion.

ཆས་དོན་དུ་གཏེར་བ་ *chos-don-du gñer-wa* = ཆས་
འདོད་པ་ *ཐུགས་ཀྱིས་འདོད་པ་* to be devout.

ཆས་འཕྲོད་ *Chos-hdod* the son of Cupid.

ཆས་འདྲེན་པ་ *chos-hdod-pa* བསྟོན་པ་ to be
fond of religion; to delight in Buddhism.

ཚམ་ལྷན་ *chos-ldan* or ཚམ་དང་ལྷན་པ་ धार्मिक one
who is devout.

ཆས་ལྗན་གྱིང་ཁམས་ *Chos-ldan shiñ-kham* gen.
used to signify བོད་ལུག་ Tibet ཆས་ལྗན་གྱིང་ཁམས་
ཁྱེ་རྒྱལ་པོ་པོ་པོ་པོ་ the precious majesty of the
religious kingdom (Buddhist realm) (*Fig.*
k. 59).

* ཆམ་ལྷན་རབ་འཁྱེར་ *Chos-ldan rab-hbyor*,
 གཤམ་ཆུ་མུ་འཁྱེར་ (*Tā. 2, 90*).

མཚན་མཚུངས་ *chos-gde* a certain term for Buddhist monasteries in Tibet, where studies are not altogether neglected. མཚན་མཚུངས་པོ་ *chos-gde chen-po* the grand religious institution or monastery (*Yig. k. 66*).

མཆོད་རྟེན་གཤམ་པོ་ཅག་ *chos-rnamṣ gañ-dag* ये
 चर्मः n. of a kind of contemplation; and
 a literal translation of the first part of the
 Sanskrit formula *ye dharmā hetu*, &c.

ཆས་སྒང་པའི་མེ་མོ་ *chos-gnañ-bahi sgo* चन्मालोक-
 मुख the door or entrance to Buddhism.
 [the initiatory light of religion]S.

ཆས་པ་ *chos-pa* a monk.

ཆེ་མཆོད་ *chos-gyun* a brotherhood formed by two devotees who before starting on a pilgrimage are blessed by a priest who casts lots on the occasion.

* ऊस'रयेव *Chos-hphel* चर्मवर्द्धन n. pr. (Tā.
2, 103).

ཆས་བློན *chos-blon* a Buddhist minister, a minister well disposed towards Buddhism.

* चोखदास *Chos-hbañs* चर्मदास n. pr.
(Tā. 127).

ཆས་འབྱུང་ *chos-hbyung* works on the origin, growth, and development, of Buddhism.

* 𑀓𑀲𑀭𑀮𑀸𑀓𑀲𑀸𑀓 *Chos-hbyun-byin* घर्माकरदन
n. pr. (*Tā.* 2, 219).

* ऊक्ष्वयुद्देव Chos-hbyuñ shi-wa घर्माकर-
शान्ति n. pr. (Tā. 2, 252).

ཆས་ཐུན་ *chos-sbyin*, ཆས་ཀྱི་ཐུན་པ་ *chos-kyi sbyin-pa* religious gift, religious charity.

ཆོས་མ་ *chos-ma* a Buddhist nun.

ཆོས་མི་འགྱུར་བ་ཉིད་ *chos-mi-hgyur-wa nīd* (ཉིད་
 95) चर्म्मनियमता that the nature of things
 is unalterable.

ऊँस'मिन् *cho-min* अचर्म, अचार्मिक *un-Bud-*
dhistic, irreligious.

ཆས་མིན་ལྟོད་པ་ *chog-min spyod-pa* = ཆས་དང་མི་
མཐུན་པའི་ཚུལ་ངན་ any practice opposed to Bud-
dhism.

ཅས་མེད་ *chos-med* चण्डाल; गर्हस्थ the uncivilised; a name for a *Candāla*, the lowest class of men in India.

ཇོ་མོ་གློ་མེད་ *chos-myon* religious frenzy, mad
with religion; a religious bigot.

ཆོས་སྤྱད་ *chos-snyed-wa* चर्ममाण to preach
Buddhism ; to deliver a sermon.

ཆོས་རྩོད་བྱ་ *chog-tshoñ-wa* चर्मपणन to trade
in religion.

ཆོས་རྒྱུད་ *Chos-rdsoñ* n. of a monastery and
of a fort in Nye-thang, near Lhasa.

* མཆོག་གི་འཕྲུལ་མ་ *Chos-bshi-wahi dbyaṅs*
 བཅོམ་ཤེས་པ་ལོ་ཤེས་པ་ n. pr. (*Tā.* 2, 213).

མཆིང་བ་ *mchín-bu* 1. काच glass ornaments, trinkets, v. **མཆིང་བ་**. 2. n. of a place in Tibet. 3. a precious stone.

Syn. of 3. **ནོར་བུ་མཆིས་པ་འཇུག་པོ་** *nor-bu mdses-bzash rol-po*; **རིན་ཆེན་འབྲུང་བྱེད་** *rin-chen bgyur-byeḍ* (*Mñon.*).

མཆིད་ *mchid* or **བཀའ་མཆིད་** 1. resp. talk, discourse, speech (of an honoured person). 2. letter: **བཀའ་མཆིད་ཕེབས་ཆེགས་ཀྱང་ལྷའི་ཆུ་བོའི་རྒྱུན་བཞིན་རྒྱལ་བ་འབྱེད།** "pray let your letters come to me uninterruptedly like the flow of the divine river (Ganges)" (*Yig. k.*).

མཆིན་པ་ *mchin-pa* (resp. **སྤྱུ་མཆིན་** acc. to *Lex.*). 1. acc. to *Jü*. the liver. 2. n. of a fruit called **མཆིན་པ་ཞོ་ག**.

མཆིན་དུ་ *mchin-dri* or **མཆིན་རི** the midriff or diaphragm.

མཆིན་ནད་ *mchin-naḍ* liver disease.

མཆིན་ནན་ *mchin-nan* lit. liver-pressing, i.e., keeping the liver in order. **མཆིན་ནན་བྱེད་པ་** to breakfast. It is believed that taking food early in the morning keeps the liver in good order.

མཆིན་ཚད་ *mchin-tshaḍ* liver-fever; **ལྷགས་ཁྲུས་མིག་ནད་མཆིན་ཚད་སེལ་** iron-mixture cures eye-disease and congested liver (*Med.*).

མཆིམས་ *Mchims* n. of a village near the great monastery of Sam-ye; n. of a tribal family.

མཆིམས་ལྷ་མོ་ *Mchims-bzab* princess of *Mchims* who was married to king *Khrisroñ ldehu btsan*.

མཆིལ་ཁྱ་ *mchil-khra* the sparrow-hawk.

མཆིལ་མགོ་ *mchil-mgo* a fabulous stone, resembling a sparrow's head, supposed to possess marvellous qualities (*Jü.*).

རྩ་མཆིལ་པ་ I: *mchil-pa* **ལེགས་ཀྱུ་** 1. = *leags-kyu* an iron hook; described as **ཐུང་པོའི་རྩ་མུ་མཐུན་པའི་རྩ་མ** (*Mñon.*) the thing which makes the elephant obey his conductor. 2. fishing hook; **མཆིལ་པས་ཉ་འཛུང་བ་** to fish with a hook.

མཆིལ་པ་ II: **བྱུ་** *ཀུལ་ཀུལ་* the common sparrow.

Syn. **ཉེར་ཆགས་** *ñer-chags*; **ཁྱིམ་དུ་ཉལ་** *khyim-du-nal*; **ཁྱུ་མཆོག་བགྱོད་པ་** *khyu-mchog bḡroḍ-pa*; **ཁྱུ་བ་བྲལ་** *rggyab-bkra*; **མཁྱིན་ཐོན་** *mgrin-ñon* (*Mñon.*).

མཆིལ་མ་ *mchil-ma* (resp. **ལྷགས་མཆིལ་**) spittle.

Syn. **ཁ་ཆུ་** *kha-chu*; **ལལ་ཆབ་** (*Mñon.*).

མཆིལ་མའི་ལལ་བ་ *mchil-mahi thal-wa* particles of saliva: **ཁྱུ་སྤྱིད་མཆིལ་མའི་ལལ་བ་བཞིན་དུ་ཐངས་** *rgyal-srid mchil-mahi thal-wa bshin-du spañs* he threw off his kingdom in the manner one throws out spittle (*A. II*).

མཆིལ་མའི་ཐོད་ *mchil-mahi-snoḍ* resp. (**ལལ་བཞིན་**) **ཀུལ་ཆུ་**, **སྤྲོལ་ཀུལ་ཆུ་** spittoon, spitting-box.

མཆིལ་ལུད་ *mchil-luḍ* or **མཆིལ་ལྷུ་བས་** mucous.

མཆིལ་ལྷུ་མ་ *mchil-lham* **འཕྲུག་པ་** shoe, boot: **མཆིལ་ལྷུ་མ་གཉིས་འདྲུང་བ་** to lose both the shoes; **མཆིལ་ལྷུ་མ་ལུགས་** shoe-maker, cobbler, seller of boots; **མཆིལ་ལྷུ་མ་གྱི་སྤྱུ་བ་** the leg of a boot (*Cs.*): **ཀར་ཁ་པ་ཉི་ལྔ་མ་ལྷུ་མཆིལ་ལྷུ་མ་ཐུང་ཅིག་ནམས་ལུགས་** he presented him with five pieces of *Karāpaṇa* and a pair of shoes (*Yig.*).

མཆིས་པ་ I: *mchis-pa* pf. of **མཆི་བ་** (**ཡོད་པ་**) **སྤྲིན་**, eleg. **མཆིས་ཡགས་པ་** to be, to be there, to exist: **དུ་མཆིས་** how much was there, how many were there? (*Cs.*). **སྤྱལ་དམ་པའི་ཆོས་མཆིས་པ་** whoever has the holy doctrine.

མཆིས་པ་ II: pf. of **མཆི་བ་** to come: **ལས་རིང་པོ་ནས་མཆིས་ཏི་** having come from afar.

✚ མཆིས་བྲང་ *mchis-brañ* (lit. a house where one exists, resides) 1. a housewife, partner. 2. eleg. dwelling, abode, domicile; also when speaking of one's own dwelling: བདག་གི་མཆིས་བྲང་ my humble residence, cf. རྒྱ་བྲང་ palace, ལྷ་བྲང་ lama's residence.

Syn. ཅུང་མ *chuñ-ma*; བག་མ *bag-ma*; བྱིས་བདག་མ *kyim bdag-mo* (*Mñon.*).

མཆིས་མལ *mchis-mal* bed, bedstead (*Cs.*).

མཆུ *mchu* I: ལུམ་, ལུམ་ 1. the lips; ཡ་མཆུ the upper lip; མ་མཆུ the lower lip. 2. beak or bill of a bird, also called མཆོ་ཐོ in Sikk.: བྱུ་མཆུ་རིངས་དང་རྩྭ་རྩྭ་མ་ཟེར་བ་གཉིས་ཡོད་, “there were two, the bird called the long-beaked and the Ting-ting-ma” (*Rdsa.*). མཆུ་ལ་ཐོགས་ཏི་ འཕྲོ་བ་ going off, carrying something in the bill. མཆུ་བེམས་རྩེད་དམར་བ་ the lips were red like the *Bimba* fruit. མཆུ་རྩེད་དམར་ *mchu-rkañ-dmar* lit. red bill and feet = རང་པའི་རྒྱལ་པོ་ a gander (*Mñon.*). མཆུ་ཅན་ *mchu-can* possessed of fine lips; མཆུ་རྩྭ་ *mchu-rdo* beak, the bill of a bird; མཆུ་ཚོན་པ་ *mchu-non-pa* pointed beak; མཆུ་མེད་ *mchu-med* ལྡན་ཅན་ one whose lips are very small, one who has no lips. མཆུ་ཤིང་ *mchu-shen* ལྡང་ལྡང་ = དུད་ *dkyud* and ཁ་ཤིང་ length and breadth.

Syn. མཆུ་སྒྲོས་ *mchu-sgroṣ*; སྒྲོས་དམར་ *sgroṣ-dmar*; མ་ལི་གཡོགས་ *so-yi-gyogs*; མ་སྒྲོབས་ *so-skyobs*; མ་སྒྲིབ་ *so-sgrib*; མ་གོས་ *so-gos* (*Mñon.*).

མཆུ II: constellation called *Maghā* in Sanskrit; one of the lunar mansions, v. ལྷ་མ་རྒྱུ་.

Syn. པ་མེ་ལྷ་ལྷུས་ *pha-me lha-skyes*; ལྷ་རྒྱུ་མ་ལན་ *ñan-ñag-mkhan*; ཏ་ཆེན་ *rta-chen*; མཆུ་ *maghā* (*Mñon.*); also རྩལ་མ་བུ་ལྷ་ལྷུ་པོ་ *tshigs brgyahi dcañ-po*; བུ་ལྷ་ལྷུ་པོ་ *bcu-drug bod-ldan* (*Mñon.*).

མཆུ་ཤེ་ལྷ *Mchu-sde-lha* n. of a chapter in the *Mdo* series of Buddhist sacred books.

+ མཆུ་རིང་ *mchu-rin* = དུས་ལྷ་རིང་པོ་ *dkyus-su rin-po* long, lengthwise.

མཆུ་རིངས་ *mchu-rinṣ* (འཕྲན་རིང་ *hkhrun-rin*) 1. བྱ་བྱ་ལྷ (*Mñon.*) the long-beaked-bird, the hoopoe, the crane. 2. ཡག་ཚེད་ the wild boar; long-snout. 3. acc. to *Jā.* mosquito.

མཆུ་ལས་སྒྲེས་ *mchu-laṣ skyes* མག་མལ་ born under the constellation of *Maghā*.

མཆུ་མ་པོ་ *mchum-po* (ལྷ་ཏིག་) pearl; also string of pearls.

མཆེ་བ་ *meche-wa* དང་, དྲུག་, བྱི་ལྷ་ tooth, generally canine tooth, the eye-tooth, fang; མཆེ་ལུག་ elephant's tusk.

མཆེ་གཏོགས་པ་ *meche-gtsigs-pa* ཀླུ་ལྷ་ in *W.* to show one's teeth, to grin; མཆེ་བ་ཅན་ ལྷ་ལྷ་ the class of tusked animals, viz., the carnivora and the tusked pachydermata.

མཆེ་ཤིང་ *meche-sder* མཆེ་བ་དང་ཤིང་མོ་ *meche-wa dan sder-mo* teeth and claws of wild animals.

མཆེ་བ་གཏོགས་པ་ *Meche-wa goig-pa* འཁད་དང་མ་ ཀླུ་ལྷ་ the name of Gaṇapati, the son of the goddess *Umā*.

མཆེ་བ་ལྷ་ལྷུ་ལྷུ་པོ་ *meche-wa ldad-byed-pa* བྱི་ལྷ་ to chew the cud, ruminant.

མཆེ་བ་རྩྭ་ལྷུ་ *meche-wa stoñ-ldan* (ཏ་ལི་རྒྱལ་པོ་) fish, said to possess one thousand teeth (*Mñon.*).

མཆེ་བ་རྩྭ་ལྷུ་ *meche-wa stobs-ldan* = ལྷ་པོ་ an elephant.

མཆེ་བ་ལྷུ་ལྷུ་ *meche-wa drug-ldan* བུ་ལྷ་ལྷུ་ n. of the king of elephants on whom *Indra* rides.

* མཆེ་བའི་ཤེ *Meche-wahi-sde* དྲུག་པོ་ n. pr. (*Tā. 2, 212*).

མཆོད *mched* (ལྷ་མཆོད *sku-mched*, མཆོད་ལྷ་མཆོད *mched-lean*) resp. for brother, also for sister; མཆོད་གཉིས་ two brothers; ལྷ་མཆོད་ལྷ་མཆོད་མཆོད་བཞི་ four princesses, sisters; དེའི་མཆོད་ his brother, in reference to a king, prince, etc., esp. of gods; མཆོད་བཞི་ four divine brothers; མཆོད་ལྷ་གསུམ་ or ལྷ་གསུམ་མཆོད་ clerical brothers, politely addressed as brother. མཆོད་ལྷ་གསུམ་མང་པོ་ཆོག་གསུམ་པར་ where many clerical brothers assemble; མཆོད་ལྷ་གསུམ་དཔལ་ཆོག་གཉིས་པ་ betrothed brothers, religious brothers (ཆོས་ལྷན་ *chos-spun*); an intimate friend. མཆོད་པོ་ལྷ་ the race that originated from the five early patriarchs of Tibet. ལྷ་གསུམ་མཆོད་བཞི་ four brothers called:—ལྷ་གསུམ་ལྷ་ *Mgur-lha*: (1) གཉིན་ *Gñen*, (2) དམ་ *Dmu*, (3) ལྷ་ *Glū*, (4) ཅ་ *Tsha*.

མཆོད་ལྷ་ *mchid-zla* = ལྷ་གསུམ་མཆོད་པ་ *spun-sa*) brothers; also brother and sister.

མཆོད་པ *mched-pa* བསྐྱེད་པ་, འཕྲོ་པ་, རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་: to spread, gain ground; to increase, multiply; the word མཆོད་པ་ is seldom used except of fire, plague, etc.: བདག་གི་འདྲི་ཆེན་པོ་གྱི་མཆོད་པ་ as the fire of voluptuousness spread or increased within me; མར་མེ་གཉིས་པ་གཉིས་པ་ མཆོད་པ་ as one kindles one light by another; གཉིས་པ་མཆོད་པ་མཆོད་པ་མཆོད་པ་ མཆོད་པ་ *geig-glen gñis-glen rim-pas mched-de* as (the news) spread more and more passing from one to another. ལྷ་མཆོད་ལྷ་མཆོད་, v. ལྷ་མཆོད་ ལྷ་མཆོད་ *skyes-pahi mched*. མཆོད་ཅེ་མཆོད་པ་ *mched che min-pa* very widely spread, very largely. འབྲུག་པ་ལ་མཆོད་ཅེ་མཆོད་པ་ལ་ལྷ་མཆོད་པ་ *hbrum-pa yañ mched-che min-pahi yañ lei sna-tshogs* (*Ya-scl. 17*) also several cases of small-pox of virulent and light (types) were very widely spread.

Syn. ལྷ་མཆོད་ *khyab-pa*; ལྷ་མཆོད་ *rgyas-pa*; ཅེ་ཅེ་མཆོད་ *che-ru soñ-wa*; མང་པོ་ལྷ་མཆོད་ *mañ-du hgro-wa*; ལྷ་མཆོད་ *skye-wa*; འཕྲོ་པ་ *hphel-wa*; འབྲུག་པ་ *hgrim-pa* (*Mñon.*).

མཆོད་པ *mcher-pa* (also spelt འཆོད་པ་) acc. to *Jū*. the mult, spleen.

མཆོག *mchel* འབྲུག་པ་ a support, help: འགྲུག་པ་མཆོག་ the hand stretched to rescue (*A. K. 111, 21*).

མཆོག *mchog* འབྲུག་པ་, འབྲུག་པ་, འབྲུག་པ་, འབྲུག་པ་, འབྲུག་པ་ the best, the most, the most excellent of its kind; དཀོན་མཆོག་ the greatest rarity, the Deity; v. also under དཀོན་མཆོག་ *cin-tu mchog* the very excellent or superior, sublime, exalted; ཅེ་མཆོག་ *Chos-mchog* བསྐྱེད་པ་ n. of a Buddhist philosopher who wrote the ལྷ་མཆོག་ལོ་མཆོག་ *mchog-gi mchog* = འབྲུག་པ་, ལྷ་མཆོག་པ་ the most excellent, the best of the best, superior of the superior; ལྷ་མཆོག་པ་ *skyes-bu mchog* the chief of great beings, also Buddha; མཆོག་པ་ the greatest of men, a king, also Buddha: ལྷ་མཆོག་པ་མཆོག་པ་ མཆོག་པ་ མཆོག་པ་ the chief of the bi-peds, i.e., of men, any Buddha. འབྲུག་པ་མཆོག་པ་ I am the highest in this world (says Buddha immediately after his birth). ལྷ་མཆོག་པ་ chief of the fundamental doctrine. ལྷ་མཆོག་པ་པོ་པ་ Potala is the chief of (holy) places. ཅེ་མཆོག་ excellent taste or flavour, delicious. ལྷ་མཆོག་པ་ most learned men: མཆོག་པ་ thou best of men. མཆོག་པ་ the great and the low; མཆོག་པ་པོ་པ་ the nobles and the commons; མཆོག་པ་པོ་པ་ the great and the vulgar. As adv. མཆོག་པ་ འབྲུག་པ་ very, most (used with verbs).

Syn. ལྷ་མཆོག་ *gtso-wo*; ཅེ་མཆོག་ *che-ços*; ཅེ་མཆོག་ *ches che-wa*; ལྷ་མཆོག་ *phul-byuñ*; ཅེ་མཆོག་ *chen-po*; ཅེ་མཆོག་ *rtse-mo*; འབྲུག་པ་ *rab*; ལྷ་མཆོག་ *bla-na med*; ལྷ་མཆོག་ *gya-nom-pa*; དཀོན་པ་ *dpon*; ལྷ་མཆོག་ *goñ-ma*; དང་པོ་ *dañ-po*; ལྷ་མཆོག་ *phud-du-hskur*; ཅེ་མཆོག་ *rtse-mor-son*; ལྷ་མཆོག་ *legs-pa*; ལྷ་མཆོག་ *legs gnas*; འབྲུག་པ་ *yañ-rab*; ལྷ་མཆོག་པ་ *goñ-mahi*

goñ-ma; དཔལ་པོ་ *dpah-bo*; ཅང་ཤེས་པ་ *cañ ces-pa* (*Mñon.*).

མཚན་སྒྲིབ་ *mchog-skyoñ* the chief protector.

མཚན་གྱི་རྒྱལ་ *mchog-gi rgyan* = བཟུངས་ the chief ornament; pure-born; a holy lady (*D.R.*).

མཚན་གྱི་རྒྱལ་མ་ *mchog-gi leug-ma* the principal of the women in a family (*Mñon.*).

མཚན་གྱི་བདག་ *mchog-gi-bdag* the lord of the best; the principal among the nobles or lamas.

མཚན་གྱི་རྒྱལ་མཚན་ *mchog-gi rgyal-mtshan* n. of a gem, v. བཟྱ་ཤེས་རྟགས་བཟུངས་ the eight auspicious objects.

མཚན་གྱི་དང་པོའི་མངའ་རྒྱལ་ *Mchog-gi dañ-pohi Sañs-rgyas* the Supreme Adi-Buddha, v. དུས་ཀྱི་ལེན་པོའི་མཚན་ *Dus-kyi hkhor-lohi mtshan*.

མཚན་གྱི་བདུང་རྩི་ *mchog-gi bdud-rtsi* རྩམས་པའི་ the best elixir; n. of a medicine.

མཚན་གྱི་མ་ *mchog-gi-ma* the chief mother; epithet of the goddess Dolma (*Mñon.*).

མཚན་དགའ་ *mchog-dgah* or མཚན་ཏུ་དགའ་བ་ བར་མཛོད་, རྩམས་པའི་ great joy, ecstasy.

མཚན་ཉལ་ *mchog-ñal* (ཁྲམས་) འཕྲུལ་པའི་ n. of a number (*Ya-sel. 56*).

མཚན་ཏུ་བཟུངས་ *mchog-tu-bkrabs* རྩམས་པའི་ the chosen.

མཚན་ཏུ་འཕྲོ་བ་ *mchog-tu hgro-wa* to become great or attain to the position of the great, to be elevated to an exalted position.

མཚན་ཏུ་ཡུར་པ་ *mchog-tu gyur-pa*, id.

མཚན་ཏུ་རྒྱུན་པ་ *mchog-tu rgyan-pa* to be very well-dressed.

མཚན་ཏུ་ཕུན་སུམ་རྒྱལ་པ་ *mchog-tu phun-sum tshogs-pa* to become very prosperous.

* མཚན་ཏུ་ཆ་བའི་དཔལ་པོ་ *mchog-tu tsha-wahi dpah-bo* བར་ཀར་ཀམར་ (*Kālac. Tā. 2, 162*).

མཚན་ཏུ་མཛེས་པ་ *mchog-tu mdses-pa* འཕྲུལ་པའི་ very handsome, lustrous.

མཚན་ཏུ་ཡིད་ལེན་ *mchog-tu yid-hthad* རྩམས་པའི་ exquisite, very pleasant.

མཚན་ཏུ་རིང་བ་ *mchog-tu riñ-wa* very remote.

མཚན་ཏུ་བསམ་པ་ *mchog-tu bsam-pa* well-thought of.

མཚན་བདག་ *bchog-bdag* met. the earth.

མཚན་བདེ་ *mchog-bde* met. a fish.

མཚན་འཛིན་ *mchog-hdod* རྩམས་པའི་ met. the sun.

མཚན་ལྡན་ *mchog-lدان* (ཁྲམས་) 1. n. of a great number. 2. ལྷ་ལྷ་ས་ ལྷ་ལྷ་ས་ saffron (*Mñon.*).

མཚན་སྒྲིབ་ *mchog-sbyin* 1. བཟུངས་, རྩམས་པའི་ the god of water. 2. རྩམས་པའི་ quick-silver.

མཚན་སྒྲིབ་ལྷ་སྒྲིབ་ *mchog-sbyin phyag-rgya* a gesture made in practicing magic, in conjuring up or exorcising ghosts.

མཚན་སྒྲིབ་མ་ *mchog-sbyin-ma* = ལྷ་ལྷ་ས་པུ་ (ལྷ་ལྷ་ས་པུ་) n. of a medicine (*Mñon.*).

མཚན་སྒྲིབ་པ་ *mchog-sbyor-wa* རྩམས་པའི་ to unite the principal ones, also to mix up the chief ingredients of medicines.

མཚན་ལྷ་ས་ *mchog-suñ* the model pair; the two most excellent amongst Buddha's disciples, S'āri-putra and Maudgalyāyana.

མཚན་འོད་ *mchog-hod* or མཚན་སྒྲིབ་ *mchog-srid* བར་ཀའི་ n. of the celebrated Sanskrit grammarian who wrote during the reign of king Vikramāditya.

མཚན་ལྷ་ས་ *mchog-yas* (ཁྲམས་) ལྷ་ལྷ་ས་ n. of a great number.

མཚན་ཤེས་ *mchog-ces* = ཤེས་རབ་པའི་ wisdom.

མཚན་སེམས་ *mchog-sem* 1. = ལྷ་ལྷ་ས་ a saint, purified soul, རྩམས་པའི་. 2. བཟུངས་; ལྷ་ལྷ་ས་ the god of water, also called མཚན་སྒྲིབ་.

མཚན་སྒྲིབ་ *Mchog-srid*, ཀའ་ལྷ་ལྷ་ས་, བར་ཀའི་: 1. n. of a great Buddhist sage who first composed the Pali grammar. 2. one of the nine sages who adorned the court of king Vikramāditya.

མཚོག་གསུམ *mchog-gsum* = དཀོན་མཚོག་གསུམ
the most precious ones: མཚོག་གསུམ་བྱེད་མཐུས་
འདིར་ཡང་བྱུང་ཁམས་འདི here I am in good health
by the grace of the three chief ones
(*Triratna*) (*Yig. k.* 15).

མཚོང་ *mchoñ* = ཚང་ *choñ* n. of a gem
which is believed to have the property of
curing paralysis.

མཚོང་བ *mchoñ-wa* ལཱ་རྒྱུ་འཕྲུལ་; pf. མཚོངས་ to
leap up, to jump (into the water, etc.), also
to bathe in water: མེད་གེ་མཚོང་ས་ལ་མཚོང་
ན་རྟེན་པ་ཆག when the fox jumps in the place
where lions leap, he breaks his waist;
རྒྱུང་མཚོངས་ཏི having leapt into the water.

Syn. འགྲེངས་བ *hgeñs-pa*; བརྒྱལ་བ *brgal-wa*
(*Mñon.*).

མཚོད་པ *mchod-pa* (vb.) གཤམ་པ་, ལུ་འཇུག་, ལུ་འཇུག་, ལུ་འཇུག་
1. to honour, to worship, to
revere, respect; to receive with honour.
བྱེད་མཚོད་པ་ formal worshipping, i.e., to
honour saints or deities by offering articles
of food, flowers, perfumes, etc.; ནང་གི་མཚོད་པ་
to honour Buddha, *Bodhisattvas*, etc., in
faith by meditating on their virtues.
མཚོད་པར་ཐོས་པས་མཚོད་པ་ *mchod-par* མཐོས་པས་
mchod-pa ལུ་འཇུག་པ་ because worthy of
being honoured; (he) is honoured. 2.
sbst. offering, oblation, libation; མཚོད་
པ་འབྲུག་པ་ to make offerings; ཐོས་པ་ མཚོད་པར་
འབྲུག་པ་ to bring an offering of music;
མཚོད་པ་རྩ་མོག་པ་ carrying along with them
all sorts of offerings; མཚོད་པ་འདི་བྱེད་པར་བཟུ་ the
ten kinds of offerings; ལྷ་མཚོད་ offerings or
libations to the gods; ལྷ་མཚོད་པ་ offerings
made to the lamas in order to honour
them; འབྲུ་མཚོད་ an offering consisting of
grain; རྩས་མཚོད་ offering presented on pre-
scribed occasions; ལྷ་མཚོད་ daily or usual
offering or religious service. 3. = དགའ་རྟེན་
festivity, festive entertainment (*Mñon.*).

མཚོད་ཀོང་ *mchod-kon* small oil-burners
generally made of bell-metal, brass,
copper, silver or gold.

མཚོད་བྱི *mchod-khri* the chair or seat of
the priest performing any religious service.
Also མཚོད་ trestle, table, altar or frame for
placing offerings on = མཚོད་ལྗགས་, v. *Jü.*

མཚོད་ཁང་ *mchod-khañ* ལྷ་ཁང་ a chapel.

མཚོད་ལྗགས་ *mchod-leog* a table or altar on
which the offerings are put.

མཚོད་ཆས་ *mchod-chañ* utensils necessary
in making offerings.

མཚོད་མཚོག་ *mchod-mchog* བརྒྱུ་འཇུག་ a grand
religious service; chief or principal ser-
vice [n. of Indra] S.

མཚོད་པོར་ *mchod-brjed* the invocations,
praises, &c., of the deities and saints wor-
shipped.

མཚོད་རྟེན་ *mchod-rten*, རྟེན་, ལྷ་པ་ lit. means
“receptacle of offerings,” but is the com-
mon term for a chaitya; in Tibet this takes
the shape of small and tall masonry monu-
ments of settled form crowned with the རྟེན་
(emblem of the sun and moon) and gener-
ally having in some cavity inside the ashes
of a saint or other relics.

མཚོད་རྟེན་གྱི་འཁོར་ལོ་ *mchod-rten-gyi* ལྷ་ཁང་
ལྷ་ཁང་ the walk or passage round a
chörten for devotional circumambula-
tion.

མཚོད་རྟེན་གྱི་ *Mchod-rten-giñ* རྟེན་ལྷ་པ་ lit. the
tree which grows on the (brick) chaitya; or
which is venerated on account of Buddha
having attained to the state of Buddha
under its shadow; C. བྱང་རྒྱལ་གྱི་ the *Bodhi*
or *pīṭa* tree.

མཚོད་རྟེན་བྱེད་ *mchod-rten-byed* met. an
elephant (*Mñon.*).

མཚན་སྟེགས་ *mchod-stegs* offering-table,
altar.

མཚན་སྟོན་ *mchod-stod* an offering with a hymn of praise (*Sch.*).

མཚད་སྟོན་ *mchod-ston* an entertainment, as
a sort of libation, given to the priests.

མཚོན་ལྷན་ *mchod-ltan* ལྷན་ the sun (*Mñon.*).

མཚོད་ལྔ་མ *mchod-ldan-ma* महिला an
epithet of Umā. (*Mñon.*).

མཚན་སྡེ་ *mchod-sdon* = མཚན་རྟེན *mchod-rtan*
 1. यष्टि, यपचातु a stick [a sacrificial post] *S.* 2. offering-lamp (*Sch.*) 3. the wick of such a lamp (*Jā.*).

མཚད་ལྡན་ཅན་ *mchod-ṣdoñ-can* a kind of
water-fowl (*Mhon.*).

མཚན་ལྷན་པ་ *mchod-sdon chen-po* ལྷན་པ་ལྟ་བུའམ
the great offering trunk or Bodhi tree.
བསྐྱེད་འགྲོའི་བཅོམ་ནམས་ཀྱི་མཚན་ལྷན་པ་བསྐྱེད་པ་བསྐྱེད་པ་བསྐྱེད་པ་
འདྲ་བུ་བཞུགས། seated unmoved for a hund-
red *Kalpa*, as the worshipful Bodhi tree :
by the good merits of all religious beings.
(*Yig. k. 20*).

མཚན་གནས་ *mchos-gnas* 1. objects to which offerings are made. མཚན་པའི་གནས་ལ་གང་། རྒྱལ་དང་རྟེན་གཉིས་, གང་རྒྱལ་ནི་སྐྱ་མ་སངས་རྒྱལ་དགེ་འདུན་མོགས་, རྟེན་ནི་སྐྱ་གསུང་ཐུགས་རྟེན་མོགས་ཡིན་ the objects to which veneration is shown comprise two: persons and symbols; the persons are the assembly, Buddha, and the lamas; the symbols are images, the receptacles of what has been said, relics, and such like. 2. the officiating priest, the sacrificator.

མཚད་པ་པོ་ *mchod-pa-po* a sacrificer, one who gives an offering.

अक्षद्विष्टि *mchod-pahi-sprin* पूजामेव (अक्ष-
 यदेक्यस्येष्टि) [“a cloud of worship” described
 in the Bodhi. II, to be a magnificent
 mode of worship in which incenses, lamps,
 garlands of flowers, etc., are profusely
 used] S.

མཚན་པའི་ཚིགས་ *mchod-pahi-tshigs* མཚན་པ་ལྟུང་
བཀ་འདྲན་གྱི་ཚིགས་བཅད་ the *Gatha* or verses reci-
ted at a religious service.

མཚན་པར་བྱེད་ *mchod-par-byed* पुजन्ति wor-
shipping, paying reverence.

མཚོན་པར་ཐོས་པ་ *mchod-par hos-pa* (ཐུན་གནས or
མཚོན་གནས) ཕུག་ *worthy of veneration, wor-*
shipful; they are three such, viz. :—(1) མྱོ་པ་
དོན་ *ཆལ་པ་འཕྲུལ་* the teacher or spiritual guide;
(2) མཁན་པོ་ *འཕགས་པ་* the high priest; (3) those
who are elders or superiors.

མཚན་ཡིན་ཐོགས་ *mchod-phyir-thogs* ཡསྟེན་བྱེད་
མཚན་པ་འབུལ་དུས་ཀྱིས་ཆེན་ཁམ་ཁ་བདགས་ལྟ་བུ་གྱུ་བཞི་ལག་ཏུ་
བཟུང་ནས་མཚན་པ་བཞག་ནས་ཐོགས་པ་ the sacred raiment
made of silk or a square satin scarf which
is held in the hand while making any
offerings to a deity; also an image or
figure of a deity.

མཚན་བྱ *mchod-bya* object of worship.

མཚན་བྱེད་ *mchod-byed* = འབུལ་བ་ offerings,
libations.

མཚན་ལུགས་ *mchod-hbul* the offerings in a sacrifice (Cs.).

མཚན་བྱིན་ *mchod-sbyin* མཚུ, ཡམ, རྒྱུ, ཡམས་
a religious service where sacrifices of
small figures are made. མཚན་བྱིན་ལྔ་ the five
Yajña (sacrifices) are:—(1) རྩམས་པའི་མཚན་
བྱིན་ལྔ་པ་ *tshañs-pahi mchod-sbyin klog*
hdon-pa the *Brahma Yajña*, which consists
of recitation of the Vedas; (2) ལྷའི་མཚན་བྱིན་—
བྱིན་ཐུག་ཅིད་ *lhahi mchod-sbyin—sbyin-sreg-byed*
the *Deva Yajña*, consisting of burnt offer-
ings to the gods; (3) མིའི་མཚན་བྱིན་མཁྱེན་པོར་མཚན་
mhi mchod-sbyin mgron-hoñ mchod the
human *Yajña* consisting of hospitality
to those present; (4) ཡ་མེས་མཚན་བྱིན་མཚུན་ཆོས་
ཅིད་ *pha-mes mchod-sbyin mtshun-tshim-byed*
the *Yajña* for ancestors consists in giving
them (their souls) satisfaction; (5) རྒྱུ་པོའི་
མཚན་བྱིན་གཏོར་མཛོད་ *hbyuñ-pohi mchod-sbyin*
gtor-maho, Bhuta Yajña, consists in

making tormas offerings of cakes to the ghosts.

Syn. ལྷན་སྒྲིག *sbyin-sreg*; ལྷན་བྱེད་པ་ *rgyud bchun-pa*; མཚན་རིག་དོན་ *mtho-ris don*; ཨ་ཏྲ་ *a-dhara* (*Mñon.*).

མཚན་ལྷན་གྱི་རིག་བྱེད་ *mchod-sbyin-gyi rig-byed* ཡལུ་འཛེད་ the *Yajur Veda* of the Brāhmapas.

མཚན་ལྷན་ཅན་ *mchod-sbyin-can* མཐའ་བཟུང་ an epithet of Indra.

མཚན་ལྷན་འཛེམས་ *mchod-sbyin-hjoms* རྒྱུ་ཕྱི་སྒྲིག་ one who destroys a sacrifice; a *Yavana*, Mahomedan [an epithet of S'iva as destroyer of Dakṣa's sacrifice] S.

མཚན་ལྷན་འཛེན་ *mchod-sbyin hdsin* = མཚན་ལྷན་གྱི་ ལས་བྱེད་མཁན་ *mchod-sbyin-gyi las byed-mkhan* priests who recite the ritual at a sacrificial offering.

མཚན་ལྷན་དགྲ་པོ་ *mchod-sbyin dgra-wo* = ལྷ་མ་ ཡིན་ an *Asura*, a demon.

མཚན་ལྷན་འཛེན་མ་ *mchod-sbyin hdon-ma* མཐའ་བཟུང་ met. mother.

མཚན་ལྷན་གནས་ *mchod-sbyin gnas* = མཚན་ལྷན་བྱེད་ པའི་ཁང་པ་ the house or place where *Yajña* sacrifices are performed.

མཚན་ལྷན་ཐོ་ *mchod-sbyin spo* = ཐོ་སྐྱ་དཀར་ *spos-dkar* lit. white incense, the resin of the *Sāl* tree (*Mñon.*).

མཚན་ལྷན་བྱེད་ *mchod-sbyin-spyod* the performance of *Yajña*.

མཚན་ལྷན་བྱུགས་ *mchod-sbyin-phyugs* gen. the object that is sacrificed in a *Yajña*.

མཚན་ལྷན་བྱས་ *mchod-sbyin-byas* རྒྱུ་ཕྱི་སྒྲིག་ one who performs a *Yajña* sacrifice.

མཚན་ལྷན་བྱེད་ཏུ་འཇུག་པ་ *mchod-sbyin byed-du hjug-pa* རྒྱུ་ཕྱི་སྒྲིག་ to make one perform a *Yajña* sacrifice.

མཚན་ལྷན་ཐུར་ *mchod-sbyin-sbyar* = བདག་ཉིད་ རྒྱུ་ཕྱི་སྒྲིག་ the self.

མཚན་ལྷན་ལྷག་ *mchod-sbyin-lhag* རྒྱུ་ཕྱི་སྒྲིག་ nectar.

མཚན་མེ་ *mchod-me* offering of lighted lamps in honour of a deity.

མཚན་རྩམ་ *mchod-rdsas* རྩམ་, རྩམ་ the articles of *Yajña*, particularly clarified butter, i.e., articles of religious service (མཚན་རྩམ་ or མཚན་པའི་ཡོ་བྱེད་ sacrificial utensils), requisites for festive processions in honour of a deity.

མཚན་ཤོས་ *mchod-ḥoms* or མཚན་བཞགས་ the arrangements for a religious service and the placing of the offerings on the table before the deity to be worshipped.

མཚན་ཚིག་ *mchod-tshig* (བཏུང་ཚིག་ or བཀྲར་ཚིག་) སྐྱོ་བ་ words of praise to a deity or saint.

མཚན་འོས་ *mchod-hos* 1. རྒྱལ་མེད་ met. the sun (*Mñon.*). 2. worthy of worship, worshipful.

མཚན་འོས་གནས་ *mchod-hos-gnas* = གཙུག་ལག་ཁང་ a sanctuary or Gandhagrha (རྩ་གཙུག་ཁང་ *dri gtsaṅ-khaṅ*) or *Vihāra* (*Mñon.*).

མཚན་ཡོན་ *mchod-yon* remuneration to a priest or lama performing any religious service.

Syn. ཉེ་རིག་ *ñe-reg*; ལྷ་མ་བསྐལ་ *bshal-gsil*; ཁ་ བཞག་པ་ *kha bḥal-wa*; ཡོན་ཅའ་ *yon-chab*; འཛེན་འཇུར་ *hthor-thuñ* (*Mñon.*).

མཚན་གཞུག་ *mchod-gyog* one who serves in a religious or sacrificial service.

མཚན་རྩ་ *mchod-ro* remnants of offerings consisting of cakes, etc., that have already been presented to a deity.

མཚན་པོ་ *mchor-po* sometimes also འཕྱར་པ་ *hphyor-po* 1. pretty, handsome, neat, elegant; ཐོ་མཚན་པོ་ a handsome man; བུ་མེད་མཚན་མོ་ a pretty woman, esp. a smart gaily-dressed female. 2. in *W.* also vain, conceited (*Jā.*).

འཆག་ *hehag* constitutional walk; in colloq. is called ལྷ་མ་འཇུག་ *lto hju-wa* constitutional walk for the digestion of food; in

eleg. language of the lamas it is called རྩུ་སངས་འགྱུ་ཅེད་ *rluñ-saṅs hgro-cheḍ* "a walk for clearing the wind." མ་ཟུལ་འགྱུ་དང་འཆག་དང་རྩུ་བ་དང་། to play, to walk, and to move about, not lying down (*A. 14*).

འཆག་ཅན་ *hchag-can* in colloq. trodden, stamped; solid, firm, compact.

འཆག་པ *hchag-pa* I: pf. ཆག་ or ཆགས་ 1. to break, be broken; རྩེད་ཆག་པ་ *snod-chag-pa* a broken vessel; fig. ང་རྒྱལ་ཆག་པ་ humiliation, breaking one's pride; དེར་འགྱུར་རྒྱལ་ཆག་ the opportunity of going there has been cut off; ལམ་ཆག་པ་ *lam-chag-pa* a beaten, practicable road. 2. to abate, beat down from the price: རྩུ་ཆག་མེད་པར་ there being no room for either asking or abating (*Jä*).

འཆག་པ II: also ཆགས་པ་, pf. བཟགས་, fut. བཟག་ 1. to tread, to walk, to move, esp. when speaking respectfully or formally: ཡབ་མེས་ཀྱི་ཞབས་ཀྱིས་བཟགས་པའི་ས་ཆ་ the place where my ancestors did walk; ཞབས་ཆགས་པའི་ཕྱག་ཕྱིར་ འགྱོ་ follow me on my walk (*Jä*); འཆག་ཏུ་ or འཆག་སུ་འགྱོ་བ་ to take a walk.

འཆག་ས་ *hchag-sa* འཇྲག་མཆག་ (ཞབས་འཆག་ས་ཏུ་) a place for walking in; འཆག་སར་འཆག་པ་ to take a constitutional walk within a limited distance.

འཆག་པར་བྱེད་ *hchag-par-byed* གཤམ་ཆེན་འཇྲག་མེད་ takes constitutional walk after dinner; also the place for this purpose.

འཆག་སའི་ཕྱག་པ་ *hchag-saḥi bug-pa* an artificial cavern where a recluse takes rest or retires.

འཆགས་པ = བཤགས་པ་ 1. confession: རྩེག་པ་ འཆགས་པ་ *sdig-pa hchags-pa* I have confessed my sins. 2. v. འཆག་པ་. 3. sometimes for འཆེག་པ་ *hcheg-pa* (*Jä*).

འཆང་བ *hchañ-ica* = འཇོན་པ་ *hulsin-pa*, pf. བཅངས་, imp. ཆང་ or ཆངས་ 1. to hold, to take

hold of, to keep, to bear; also possession; བཅར་ལྔ་, བཅར་ལྔ་འཆང་བ་ to hold in the hand; བཅས་ལ་འཆང་བ་ to bear in the mind, also to retain in the memory: རྩུ་ཀྱིས་གསེས་པའི་བྱི་ཆན་ ཀྱིས་, རྩུ་ཀྱིས་རང་ལ་འཆང་བ་མཐོང་། *zan-gyis gsos-pahi khyi-rgan gyis, nam-shig rañ-la hchañ-wa mthoñ* one night I beheld the old dog which I had fostered with food laying hold on my own self. དབང་པོ་རྩེ་འཆང་བའི་ལྷ་ *dwañ-po rdo-rje hchañ-baḥi lha* the god Vajradhara—n. of the ideal Buddha of the *Gelugpa* school acc. to the *Tantrik* section of it. ལྷ་ཁྱིམ་ཆེན་པོ་འཆང་བའི་མཆོག་ *tshul-khrims chen-po hchañ-baḥi mchog* a very good character is the chief of possessions. 2. to carry, to wear, to carry about with one, *e.g.*, amulets, etc. 3. to have, to assume, *e.g.*, the body of a goddess, of a *Rakṣasi* (*Jä*). 4. to bite or bark at.

འཆང་བུངས་ *hchañ-suñs* handle, crook of a stick.

འཆངས་པ་ *hchañs-pa* in *W.* a (closed) handful, *i.e.*, of dough; འཆངས་བུ་ a clod (of clay), a snow-ball, etc., formed in the hand (*Jä*).

འཆད་པ I: *hchad-pa* 1. pf. ཆད་ vb. n. to གཅོད་པ་; like ཆད་པ་ ཆེད་ན་, འཆད་པ་ to be cut into pieces, to be cut off, to decay, to separate or break asunder: བག་པ་ཏུ་ཆད་པ་ cut like a rope. 2. to cease, end, stop: དཔུགས་འཆད་ཀྱིན་ འདྲུག་ he is stopping for breath; to die away, to become extinct (of a family, a generation); to be consumed (of provisions, of bodily strength) (*Jä*).

འཆད་པ II: pf. and fut. བཤད་, imp. ཤོད་ བཤམ་, བཤད་པ་ to explain; explanation, explaining: ད་ལྟ་འཆད་ it is now explained; ཆས་འཆད་ཀྱིན་འདྲུག་ he is explaining the doctrine; ཡིད་ལ་ཁྱོད་ཞིག་དང་བཤད་ give heed, and I will explain it to you; འཆད་པར་འཕྱར་ གཤམ་ལཱ་ཡུལ་ཡི;

འཆད་པ་ to listen to an explanation (*Sch.*);
འཇིག་ཆོས་གཏམ་འཆད་པ་ to teach the transitoriness
of existence (*Sch.*).

འཆད་མཁས་པ་ *hchad-mkhas-pa* = བརྗོད་བཟང་ or ལག་
འབཟང་ one skilful in explaining a thing; also
a clever description. In Bon terminology
འཆད་པ་ = a convincing explanation, where
there is no room for doubt.

འཆད་འདོད་ *hchad-hdod* འཇིག་ཆོས་ (རྒྱུ་མཚན་) desire
for explanation of any discourse.

འཆད་པ་ III: = རི་ཁང་ རྒྱུ་མཚན་ dead-house,
a shed where the corpse is kept.

འཆད་པ་ *hchad-pa* pf. བཟུངས་, fut. བཟུང་,
imp. ཆེད་, བཟུང་པ་ *hchad-pa* བཟུང་པ་ to conceal,
to keep secret. འཆད་པ་མེད་པའི་སེམས་ a candid
mind, open-heartedness (cog. to འཇམ་པ་).
The word is also explained as རང་གི་ཆུ་མི་
མཛོད་པར་བྱ་བ་ *ran-gi skyon mi-mhon-par bya-va*
not to make evident one's fault, to
hide it.

འཆམ་པ་ I: *hcham-pa* = མཐུན་པ་ (pf. བཟུངས་
Lex.), also adj. and sbst., to accord, to
agree, agreeing, agreement: སྤྱི་ལ་མི་འཆམ་
པས་ *sri-la mi-hcham-pas* as they did not
agree about the government. འཆམ་བྱེད་པ་
hcham-byed-pa to make agree, to reconcile;
ཁ་འཆམ་པ་ to agree upon, to concert: རྩོད་པོ་ནམས་
ཁ་འཆམ་ནས་ the officers having disagreed
(*Pth.*).

འཆམ་པ་ II: གར་འཆམ་, གར་འཆམས་ རྒྱུ་མཚན་ to
dance; also a dancer: རྩོད་འཆམ་པ་ *khro-hcham-
pa* who dances in frantic leaps wearing a
frightful mask; གར་འཆམ་ a dramatic or stage
dance (*Jä.*).

འཆམ་པོ་ *hcham-po* or འཆམ་པ་པོ་ 1. a dancer.
2. མཐུན་པ་ harmony, concord: རྒྱལ་པོ་ལ་ཆུ་མི་
འཆམ་པོ་བྱེད་ཀྱི་ཕྱོད་པ་བྱས་ the king sat between the
two parties to reconcile them to each other
(*Yig. k. 52*).

འཆམ་དཔོན་ *hcham-dpon* director of a dance,
a stage-master.

འཆམ་ཡིག་ *hcham-yig* a book on dancing.

འཆམས་ *hchams* རྒྱུ་མཚན་ a dance, dancing.

འཆར་ *hchah* in *Ld.*, a cup-board (*Jä.*).

འཆར་པ་ I: *hchah-pa* 1. pf. བཟུངས་ rarely;
འཆར་ fut. བཟུང་ *hchah* imp. ཆོས་ *chos* to draw
up, prepare, construct, adjust. གནས་འཆར་བ་
gnas hchah-pa to prepare a place, or abode;
to settle. མཁ་འཆར་བ་ *mal hchah-pa* to pre-
pare a bed; དམག་གར་འཆར་བ་ *dmag-gar hchah-
pa* to pitch a camp; སྒྱུ་ཁྲུང་འཆར་བ་ *skyil-
krung hchah-pa* to adjust in cross-legged
posture; བྱིས་པ་འཆར་བ་ *khrims-ra hchah-pa*
encamp, to establish a court of justice;
རྒྱལ་བྱིས་པ་འཆར་བ་ *rgyal-khrims hchah-pa*
to draw up a law, to give laws. 2. with དམ་
dam to make a vow, to promise, assert;
ཕྱི་དམ་འཆར་བ་ *yi-dam hchah-pa* to promise
by oath; རྩོད་འཆར་བ་ *blo-gtad hchah-pa*
to place confidence in. 3. with རྩན་པ་ *shen-
pa* or རྩནས་པ་ *chags-pa* to be attached to.

འཆར་པ་ II: to snap at, mangle; གཅིག་ལ་
གཅིག་འཆར་བ་ *geig-la geig hchah-shin sa-va*
to maul and devour one another; རྩན་འཆར་བ་
chin-hchah-pa to gnaw at a piece of wood
(*Jä.*).

འཆར་སྒྱུ་པ་ *hchah-rlom-pa* = ཁ་ལ་ཐ་ཀྱུ་ལ་སྒྱུ་པ་
kha-la sa-rgyu la rlom-pa one very fond of
munching; a greedy person.

འཆར་ *hchar* འཇམ་པ་ rising, appearance (as
of the sun).

འཆར་ཀྱི་ *Hchar-ka* འཇམ་པོ་ n. of an atten-
dant of Buddha, who became a *Bhikṣu*.

འཆར་སྒྱུ་པ་ *hchar-skyems* (ཐོ་ཐོ་ཐོ་བྱ་ *blo-gros
lta-bu*) habit.

འཆར་ག་ *hchar-ga* the rising, the appear-
ance,

འཆར་སྒོ་ *hchar-sgo* thought, idea, conception: སེམས་ཅན་གྱི་མིང་ལྟར་འཆར་སྒོ་ལས་ *sems-can so-sohi snañ-wahi hchar-sgo las* from the thoughts that dawn (in the mind) of different animated beings (*Ya-sol. 43*).

འཆར་སྒྲུངས་པ་ *Hchar-sten-s-pa* n. of a celebrated Lama of Charteng (*Deb. 44*).

འཆར་བ་ *hchar-wa* (pf. འདར་བ་) འདར་བ་, འདར་བ་ to arise, to start up, become visible, to shine: ཆོག་མཆོག་འཆར་བ་ལྟར་འཆར་ the six objects of perception free from fascination continually arise. འཆར་བ་འཆར་བ་ལྟར་འཆར་ to cause an image to be reflected (in water); ཡིད་ལ་འཆར་བ་ (thoughts) dawning or rising in the mind; ཁྱེད་ཀྱི་འཆར་བ་ (they) appear as friends; རྒྱན་འཆར་ it turned into an ornament, i.e., a blessing.

འཆར་ལ་ *hchal* འཆར་ལ་ random talk or speech: འདི་འཆར་འདྲུག་ལས་ད་རང་རེ་རྒྱུས་འགྲོ། as this is meaningless talk, let us, every one of us, now go.

འཆར་འཆོལ་ *hchal-hchol* or འཆར་ལ་འཆོལ་ལེ་ confused, pell-mell.

འཆར་གཏམ་ *hchal-gtam* meaningless talk; ཐུས་པ་མེད་པ་ལ་བརྒྱུད་བའི་འཆར་གཏམ་ meaningless talk where nothing practical comes out; འཆར་གཏམ་སྒྲུབ་ to rave, talk nonsense.

འཆར་པ་ I: *hchal-pa* (ཤེས་རབ་ལྟར་པ་) a kind of supernatural wisdom; འཆར་པ་ཤེས་རབ་ རྒྱལ་མཁས་ mischievous wisdom or knowledge; འཆར་པ་ཤེས་རབ་ རྒྱལ་མཁས་ རྒྱལ་མཁས་ bad morals; immoral.

འཆར་པ་ II: or འཆར་པ་ *hchal-po* lecher, fornicator; འཆར་པ་རྒྱུས་ཀྱི་ཆོག་ *hchal-pa rnam-s-kyi tshig* obscene language (*Jā.*).

འཆར་བ་ *hchal-wa* 1. to lose one's wits, to be confused, to be in disorder. བསྐྱེད་པ་འཆར་བ་ to break moral discipline; to make confusion of the doctrine. 2. to hesitate,

fluctuate in mind, be irresolute. 3. to fornicate, to commit adultery; ཕྱད་མེད་སྒྲོན་འཆར་ ཕྱད་མེད་ a woman that has lost her purity; a whore, harlot (*Jā.*).

འཆར་མོ་ *hchal-mo* a whore (*Jā.*).

འཆར་ཆོག་ *hchal-tshig* = འག་འཆར་ delirium, vain talk.

* འཆི་ *hchi* འཆི་ death (*Kālac. T. 109*).

འཆི་གུ་ *hchi-gu* = འཆི་གུ་ sling, string-weapon.

འཆི་ཁ་ *hchi-kha* འཆི་ཁ་ཤི་ཁ་ the point of death, just when dying; འཆི་ཁ་ཤི་ཁ་ at the time of dying; འཆི་ཁ་ཤི་ཁ་ཤི་ཁ་ n. of a religious work, which if read to a dying person his soul will not wander in the *Bardo* (the state between death and re-birth).

འཆི་རྒྱུས་ *hchi-rtags* sign of death.

འཆི་རྒྱུས་མཆོག་མ་རང་གྲོལ་ *Hchi-rtags, mtshan-ma rañ-grol* another work which is read when the sign of approaching death is perceived. It is read in order to hasten death so that after death the deceased may go to some ascertained place in the next world.

འཆི་ལྷ་ *hchi-ltas*, འཆི་ལྷ་, འཆི་ལྷ་ forebodings of death; འཆི་ལྷ་འཆི་ལྷ་འཆི་ལྷ་ increasing the signs of the sun's death (by the approach of the eclipse) (*Ya-sol. 51*).

འཆི་བདག་ *Hchi-bdag* = འཆི་བདག་ ཡམ་, འཆི་བདག་ Yama, the lord of death.

འཆི་ནད་ *hchi-naḍ* a fatal disease.

འཆི་འཕྲོ་ *hchi-hpho* or འཆི་འཕྲོ་འཕྲོ་འཕྲོ་ འཕྲོ་འཕྲོ་, འཕྲོ་འཕྲོ་ termination of worldly concerns, death.

འཆི་འཕྲོ་འཕྲོ་ *hchi-hpho-wa* = འཕྲོ་འཕྲོ་ to change one's place of existence, to transmigrate.

འཆི་འཕྲོ་མེད་ *hchi hpho-med* = འཕྲོ་འཕྲོ་མེད་ འཕྲོ་འཕྲོ་ not subject to change, without birth and death.

འཆི་བ *hchi-wa*, मरण, मृत्यु, अन्तश्चर्या, देह-
यात्रा; साधन, स्त्र, परिसर, ग्रह vb. to die :
རང་འཆིའ་ *ran-hchiho* I will seek death; འཆི་བ་ཡིན
he is about to die; འཆི་བར་བྱེད་པའི་ཆུ་ water
causing death; འཆི་བའི་ཆར་གཏོགས་མ་ मरणाश्रित
appertaining to death, relating to death.

Syn. ལྷ་བའི་གནས་སྐབས་ *lha-wahi gnas-skabs*;
ལུས་ཤིག་པ་ *lus shig-pa*; དུས་ཀྱི་ཆས་ཀྱི་ *dus-kyi chos-*
ñid; སྐལ་འཕེག་ *skal-hjig*; ཚ་འགྲོ་ *tshe-hgro*; བཟླ་བའི་
མཐའ་ *blta-wahi mthab*; རྟིལ་བཅས་ཁྱེད་ཆུ་ལྷན་པའི་ལུས་
til-bcas khyor-chu gbyin-pahi yul; ཚ་འདུ་ *tshe-*
hdab; ཚ་འཕྲོ་ *tshe-hpho*; འཆི་འཕྲོ་ *hchi-hpho*
(*Mñon.*).

འཆི་བ་མེད་ *hchi-wa-med*, अमर immortal, v.
འཆི་མེད་.

འཆི་བ་ལས་ཀྱལ་བ་ *hchi-wa las-rgyal-wa*, मृत्यु-
जय he who has conquered death; an epi-
thet of Buddha.

འཆི་བ་བསྐྱེད་ *hchi-wa-bstun-wa*, मृत्युवञ्जन to
decieve death, to ransom the life of a
dying man.

འཆི་མེད་ *hchi-med*, अमर, अमृत, अरिष्ट 1.
सुक्ति emancipation, immortality. 2. met.
the raven which is famous for longevity.

འཆི་མེད་དགའ་བ་ *hchi-med dgah-wa*, n. of a
religious work (*Ya-sel.* 60).

འཆི་མེད་རྩ་ *hchi-med-rña*, or འཆི་མེད་རྩ་བོ་ཆེ་, ལྷ་འི་
རྩ་བོ་ཆེ་ lit. celestial drum; n. of a Buddhist
work (*Fig. k.* 20).

འཆི་མེད་ཆམ་ *Hchi-med-chab*—ཆུ་བོ་གང་ལྷ་ a name
of the river Ganges (*Mñon.*).

འཆི་མེད་མཆོད་ཡོན་ *hchi-med mchod-yon*, an
opithet of the river Ganges (*Ya-sel.* 76).

འཆི་མེད་ལྷོན་ཤིང་ *hchi-med, ljon-ñin*, = ལྷ་འི་དཔག་
བསམ་གྱི་ཤིང་ the celestial wishing-tree: ལྷ་འཆི་
འཆི་མེད་ཀྱི་ལྷོན་ཤིང་རྩ་བ་བརྟན་པོར་ཚུགས་ཤིང་ may your
health remain as steady as the celestial
wishing-tree (*Fig. k.* 35).

འཆི་མེད་བདུད་རྩི་ *hchi-med bdud-rtsi* the
immortal elixir of life, Ganges water: བག་

མཆིང་ཐེབས་ཆོགས་འཆི་མེད་བདུད་རྩི་འཆི་ལྷན་བཞིན་ཕྱོད་པ་མཆིན་
pray let your letters, communication, &c.,
flow like the deathless elixir—the stream
of the Ganges (*Fig. k.* 12).

འཆི་མེད་བུ་མོ་ *hchi-med bu-mo* a goddess.

འཆི་མེད་མཛོད་ *hchi-med-mdsod*, अमरकोष n. of
a Sanskrit Dictionary composed by Amara
Simha.

འཆི་མེད་རིལ་བུ་ *hchi-med ril-bu* (ཚ་རིལ་) lit. life-
pill; the life-giving pills. The abbess of
Samding monastery and other sacred per-
sonages have such pills at their disposal.

འཆི་མེད་དབང་མོ་ *hchi-med dwan-mo*, अमरेश्वरी
the queen of the immortals; a name of the
wife of Indra.

* འཆི་མེད་མེད་ལེ་ *hchi-med señ-ge*, अमरसिंह
(*Bull.* 1898, 296).

འཆིག་པ་ *hchig-pa* 1. = འཆི་གུ་མིལ་ a pestle.
2. said to = ཆས་མ་ཡིན་པ་ལ་དམ་དུ་འཛིན་པ་ to hold
as holy that which is not *Dharma* (Bud-
dhism) (*K. d.* 355).

འཆིང་བཞུགས་ *hchiñ-bsgrigs* an agreement.

འཆིང་ཉེན་པ་ *hchiñ-nen-pa* to become connected
or related by marriage: བཟླ་ལ་རྒྱ་ཁྱོལ་འཆིང་ཉེན་གཤམ་
in Bengal I entered into marriage rela-
tions (*A.* 14).

འཆིང་པ་ *hchiñ-pa* बन्धन bond, binding.

འཆིང་བ་ I: *hchiñ-wa* बन्धि, नाह, यमन,
(pf. བཅིངས་ fut. བཅིང་ imp. འཆིང་ or འཆིངས་) to
bind, tie up, make fast to exorcise.

འཆིང་བ་ II: sbst. any binding-material.
1. ribbon; མཁུལ་རིངས་ necklace, neck-cloth,
neckerchief. 2. cord, fastenings, fetter,
shackle: ལས་གྱི་འཆིང་བ་ནམས་ ཀུན་པོ་ཡོ་ཡོ་མེད་ the
fetters of *Karma*, also fig. for magic curse,
anathema. 3. used in colloq. for cramp
or convulsions.

Syn. བཀྱིག་པ་ *hkyig-pa*; འབྲིག་པ་ *hkyig-pa*;
བཅིང་བ་ *hchiñ-wa*; pf. འཆིངས་པ་ *hchiñs-pa* = བཀྱིགས་པ་

hkyigs-pa; འཕྱིགས་པ་ *hkyigs-pa*; བཅེངས་པ་ *hcinṣ-pa*, signifying བཅེངས་པ་ *hdamṣ-pa* (*Mñon.*).

འཛིན་ཕྱིན་ *hchiñ-byed* = རྟེན་ *rñe* or རྟེན་གྱི་ *rñe-thag* (*Mñon.*).

འཛིན་ཕྱིན་མ་ *hchiñ-byed-ma* a general term for women.

འཛིན་པ་ཕྱིན་མ་ *hchiñ-wa sbyin-ma* a handsome woman; maiden.

འཛིན་པར་ *Hchiñ-wa* n. of a village in འཕྱོང་གྱི་མ་, in Tibet (*Rtsii.*).

འཛིན་མ་ *hchiñ-xab* = གཏིན་མ་ or ཁྲོན་མ་ *kloñ-xab* depth, profundity (*Fig.*).

འཛིན་བྱ་ *hchiñ-bu* trinket; glass-bangle for feet.

འཛིན་བྱ་འྲོད་ *hchiñ-buñ snod* a glass vessel.

འཛིན་པ་ *hchib-pa* or འཛིན་པ་, pf. བཅེས་, fut. བཅེབ་, imp. རྟེན་, resp. to mount a horse or carriage; རྟེན་པ་འཛིན་པ་ to ride, to mount a horse.

འཛིན་མས་ཕུག་ *Hchims-phug* n. of a holy place with a small temple near Sam-ye.

འཛིན་མས་པ་ *hchims-pa* to be full, to get full (*Sch.*).

འཛིན་པ་ *hchir-wa* evidently a form of རྟེན་པ་ *chir-wa* to press, to squeeze. འཛིན་པ་ has pf. བཅེན་, fut. བཅེན་, to press, to wring, &c.; འཛིན་པ་ and རྟེན་པ་ being mere corruptions of the foregoing, though *Jä.* has them.

འཛིན་པ་ *hchil-pa* sometimes stands by mistake for བཅེན་པ་ *mchil-pa*, a sparrow.

འཛིན་པ་ I: *hchu-wa* acc. to *Jä.* 1. vb. n. to be twisted, distorted, pf. འཛིན་. 2. sbst. curvature, crookedness, distortion. 3. adj. as འཛིན་པ་ crooked; ཁ་འཛིན་ the mouth distorted.

འཛིན་པ་ II: pf. བཅུས་, fut. བཅུ་, imp. ལྷུ་. 1. to scoop up or ladle water; ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ to draw water from a spring; ལྷུ་ལྷུ་ water-bucket. 2. to irrigate, to water.

འཛིན་པ་ *hchug* said to = ཕྱིན་པ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *phyin-nas slebs-pa la* having reached; arrived at (*Fig.*).

འཛིན་པ་མེད་ *hchug-med* = མེད་པ་མེད་པ་ *nor-hkhrul med-pa* without mistake (*Rtsii.*); འཛིན་པ་དགོས་ཀྱི་ *sure necessities*; unmistakable wants.

འཛིན་པ་ *hchun* or འཛིན་པ་ under one's control, hence. 1. to be tamed, subdued, made to yield; རྟེན་པ་ཀྱིས་འཛིན་པ་ retained by force; བས་ཀྱིས་འཛིན་པ་ subdued or overpowered by hard work; འཛིན་པ་འཛིན་པ་ entangled in vicious indulgences (*Sch.*).

འཛིན་པ་ *hchum-pa* 1. to wish, to long for. 2. sbst. = སེར་མ་ *ser-xna* covetousness (*Mñon.*).

འཛིན་པ་ *hchus-pa* = ཁྱོག་པ་ *gyog-po* कदख्यं awkward, acc. to *Sch.* also left-handed; acc. to *Cs.* curved, crooked.

འཛིན་པ་ *hche-wa* (pf. བཅེས་, fut. བཅེ་, imp. རྟེན་) to attest, to promise ཁ་འཛིན་པ་ resp. ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ id.

འཛིན་པ་ *hche-wa* (pf. བཅེས་, fut. བཅེ་, imp. རྟེན་) to attest, to promise ཁ་འཛིན་པ་ resp. ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ id.

འཛིན་པ་ I: *hcheg-pa* related to འཛིན་པ་ (pf. བཅེགས་, fut. བཅེག་, imp. རྟེག་ *gog*) 1. to cut in twain, cleave, split; འཛིན་པ་འཛིན་པ་ to split wood; རྟེག་ལེས་འཛིན་པ་ to cut with a saw (*Cs.*). 2. to confess, to acknowledge (*Jä.*). 3. to be afraid of.

འཛིན་པ་ *hchems-pa* pf. བཅེས་, fut. བཅེ་, imp. རྟེན་ to chew (*Med.*; *Jä.*).

འཛིན་པ་ *hcher-pa* (ནང་ཁྲོན་) བཅུ་ the spleen.

འཛིན་པ་ *hchel-wa* or འཛིན་པ་ = རྟེན་པ་ or འཛིན་པ་ བཅུ་ desire, wish; acc. to *Jä.* and *Cs.* to believe, to give credence to.

འཛེས་པ *hches-pa* sometimes spelt as *མཛེས་པ* happy advent.

འཛོག་པ *hchog-pa* རྒྱལ་ཏེ་ to smite; acc. to *Sch.* a wall.

འཛོག་ཐོག *hchog-thog* the sound of a falling article or thing.

འཛོང་བ *hchoñ-wa* or *འཛངས་པ* = འཛང་བ བླ་འཛང་པ་ to be holding, keep fast.

+ **འཛོབས་ཤིག** *hchob-s-çig* = གསངས་ཤིག made secret.

འཛོམས་པ *hchoms-pa* = འཛམས་པ vb. n. to *འཛོམས་པ*.

+ **འཛོར་ན** *hchor-nan* = འོར་ན, རང་རེས་ཇུ་ཅིགས་ལས་རྟོན་འཛོར་ན་འདུག་ (*Rdsa.*).

འཛོར་པ *hchor-po* occasionally for *མཛོར་པ*.

འཛོར་བ *hchor-wa* I: vb. n. pf. འོར་པ་ 1. to escape, flee or steal away; also to flow out, ooze; རྩ་ཁྲུག་འཛོར་བ་ the blood exuding; འགྲག་འཛོར་ without splendour, lustreless; རྟོན་འཛོར་ the money has fled; རྩོས་འཛོར་ the vow is dissipated; མེ་ལ་འཛོར་བ་ to be consumed by fire; རྩ་ལ་འཛོར་བ་ to be carried away by water. 2. to come out, to break forth, frq. of fire; འཕྱུག་པ་འོར་ *hkhrug-pa-çor* a quarrel, a war broke out, also of water breaking through an embankment. 3. to go over, to pass, be transferred.

འཛོར་བ II: vb. a., pf. འོལ་ན, fut. གཤོན་, to pursue, chase, go after; རི་ཐོང་གྲུས་ hares by means of nets; རྟ་འཛོར་བ་ to fish; འཛོར་གླིག་ a seducer; a swaggerer (*Sch.*).

འཛོལ་བ *hchol-wa* I: 1. adj. topsy-turvy, upside-down. 2. to mistake or deviate from an order; འཛོལ་བར་བྱེད་པ་ to put into disorder, to confuse, to confound. 3. pf. འོལ་བ་ to entrust, lay upon, to commit a thing to another's charge; to make, appoint; རེ་ལ་གྲུག་པོ་འཛོལ་ལོ་ they appointed him

king; འཕུན་སེལ་རྩ་བོ་འོལ་ལོ་ they made the queen tend the horses; འཕ་གཡོག་འོལ་ཞིག་ he may be employed as a scullion; འཕང་མེད་དུ་འོལ་བ་ to make one powerless, to compel authority; འོལ་པའི་གཏོར་ manager. ལས་འོལ་བ་ or (resp. རྩན་ལས་འོལ་བ་) to commission one with an affair or transaction; འཕང་སྤྱད་འོལ་བ་ ལྷ་སྤྱད་རྣམས་ལ་ལྷན་འོལ་མཛེད་རྟོ། *bañ-so yul dehi lha-sruñ rnam-s-la phrin-hcol mdsad-do* he entrusted the sepulchre to the tutelary gods of the country. 4. to be thrown together confusedly, e.g., of the loose leaves of a book: རྟོག་ལྷོག་འོལ་བར་འགྲོ་བ་ virtue and vice are intermixed. 5. to rave, to be delirious, to talk confusedly whilst heavy with sleep (*Jü.*).

འོལ་མ *hchol-ma*, acc. to *Cs.* 1. a thing committed to another's care. 2. a sly, crafty woman. 3. acc. to *Sch.* a dissolute woman (*Jü.*).

༥ **འཛོས་པ** I: *hchos-pa* = འོས་པ་: 1. pf. འོས་པ་ or འོས་པ་, fut. འོས་པ་, imp. མས་, supine འོས་པ་ལུ་, to make, make ready, prepare; to construct, build, etc.: འོས་པ་མས་ am I to build? རྩས་མ་འགྲུག་པར་འོས་པ་ to make ropes out of *dres-ma* grass, prop. to make ropes out of it. གཤམ་འོས་པ་ to dress, to train one's self up (*Sch.*); གསར་དུ་འོས་པ་ to renew, renovate, repair (*Sch.*); རྩང་བ་བྱེད་འོས་པ་ to retouch, amend, correct, improve. རྩྭ་འོས་ hypocrisy, a mere outward performance of religious rites and observances: རྩྭ་འོས་མ་བྱས་བྱེད་པ་ *tshul-hchos ma-byas spyod-pa* to live without hypocrisy. རྩྭ་འོས་མ་འདྲན་ hypocrite. རྩྭ་འོས་པ་ or འོས་པ་ acc. to *Cs.* an established rule or canon (*Jü.*).

འཛོས་པ II: *htshos-pa* 1. adj. disorderly, dissolute, immoral. 2. sbst. disorderly conduct, dissoluteness: འོས་པ་ལ་རྩ་མོག་གསུང་བ་ committing various acts of immorality.

E

E ja I: this the seventh letter of the Tibetan alphabet, according to the grammarians of Tibet, was not borrowed from India, its equivalent being unknown in any of the Indian languages of the seventh century, A. D., when the Tibetan written language was shaped by Thon-mi Sambhoṭa. In sound it corresponds with the English J, but as an initial it is pronounced in *C.* as Jh. However when it is surmounted by any letter or has a prefix preceding it, as in the words རྩེ *rje* and མཇལ *mjal*, it then resumes the sound of a pure J.

E II: 1. tea; word derived from the Chinese *ca*, signifying tea. The resp. form for *ja* is གསལ་པེ *gsol-ja*.

ཇོ *ja-ko* a hide bag for packing tea (*Rtsii.*).

ཇུག *ja-dkrug* a twirling stick, the tea churning-piston.

ཇམ *ja-kha* of the colour of tea; n. of a Chinese scarf of brick-red colour.

ཇུག *ja-khug* a vessel or bag in which tea is kept.

ཇམ *ja-khra* a large tea-pot made of copper, silver, &c., for serving tea to the congregation of monks at a religious service.

ཇུག *ja-rgyab* lit. "after tea." In Tibet and Sikkim table-talk commences after tea has been served.

ཇམ་མཚན་ *ja-mchoq* libation of tea.

ཇམ་མཚན་ *ja-hthag* or ཇམ་མཚན་ *ja-btag* tea-grinder (in Tibet powdered tea is put in boiled water); grinding stone, used for kitchen purposes.

ཇམ་མཚན་ *ja-dpon* one who is in charge of tea-drinking meetings; head tea-cook.

ཇུག *ja-phud* the first preparation of tea which is sometimes offered to the gods; first quality of tea.

ཇམ་མཚན་ *ja-hbin* tea-pot, tea-kettle. This word, sounded *cham-bing*, is the common term used in *C.*

ཇུག *ja-sbyor* a mixture of tea with butter and salt (*Rtsii.*).

ཇམ *ja-ma* tea-maker, tea-cook, a cook who prepares tea and gruel, &c. (*Rtsii.*).

ཇུག *ja-tshags* a sieve to strain tea (*Rtsii.*).

ཇུག *Ja-yā-ju* n. of a kind of tea (*Rtsii.*). ཇུག *Ja-yu* another kind of tea (*Rtsii.*).

ཇུག *ja-ril* in *W.* acc. to *Jā*. grinding-stone; also a skull.

ཇུག་གཉིས་ *ja-lag-gñis* an abbr. of ཇུག་པོ་ལྟེ་ཇུག་པོ་, *i.e.*, one who prepares tea and another who serves it (*Rtsii.*).

ཇུག་ *ja-lun* the handle straps of a leathern-trunk.

ཇུག་ *ja-ñin* tea plant. In Tibet the tea-plant is styled ཇུག་ལྟེ་ཇུག་ལྟེ་, *i.e.*, the plant which cures Indian or Chinese diseases, as being an antidote against malarial fever.

ཇུག་ *ja-saṅ* plain decoction of tea: ཇུག་པོ་ལྟེ་ཇུག་པོ་ལྟེ་ཇུག་པོ་ལྟེ་ get plain tea with its accessories! (*Rtsii.*).

ཇ་སེགས *ja-sig* used in ཇ་པོ་ཇ་སེགས་ཇ་སྒྲོང་དང་
Jo-bo ja-sig ji-gñed-dah (J. Zan.).

ཇ་སྒྲོང་ *ja-sun* time when tea is served.

ཇ་སྒྲོང་ཅན་ *ja-sun-can* acc. to *Sch.* a cup of tea; as much as a cup of tea.

ཇ་སེར་ *ja-ser* yellow tea exported from Amdo into Eastern Tibet.

ཏ་ ཇ་ཁོང་ *ja-hoñ* = བཙོང་མདོག་ *bcod-mdog* or དམར་སེར་ *dmars-ser* མཚོན་པ་ yellowish-red, acc. to *Jä.* ཇ་ཁོང་ *ja-hod* is yellow-red.

ཇག་ *jag* ཇའོར་ robbing, robbery; ཇག་གཤམ་ *jag rgyag-pa* to commit robbery.

ཇག་པ་ *jag-pa* ཇམར་ one who terrifies by shouts and gestures; a robber. ཇ་སེར་ཇག་པ་ལེ་གྲིམ་མ་ཡིན་ it is a lurking place of husbandmen who rob, or who are robbers (*Mil.*). In this passage ཇག་པ་ might be almost a verb "to rob."

ཇག་དཔོན་ *jag-dpon* captain of a gang of robbers; a brigand chief.

ཇལ་ *Jal* n. of a place in Tibet; ཇལ་གྱི་ཕུ་ *Jal-gyi-phu* the uplands of *Jal* (*Deb.* ག 41).

ཇི་ *ji* I: 1. num. fig 37. 2. the correlative form of the pron. ཅི་ *ci* what.

ཇི་ II: is used in expressions illustrating examples, comparison, measurement, dimensions, also extent of time. ཇི་ and ཅི་ are of same signification; but Tibetan grammarians discriminate their use as follows:—དཔེ་དང་ཚད་གཞི་ལ་ཇི་ཐོབ། ཇི་ན་མ་ཅི་ཐོབ། in making comparisons and measurement use *ji*, in the case of direct significations use *ci*.

ཇི་སྐད་ *ji-skad* ཡང་ཡང་, ཡང་ཡང་ what, whatever, relative to words spoken: ཇི་སྐད་ཐུག་ཀྱང་ whatever I may have said; ཇི་སྐད་ཐུག་པ་བཞིན་ཕྱིན་པ་ ཡང་ བཤུ་ནི་ ཡང་ ཀའོ་ ཀའོ་ doing in accordance with what one has said.

ཏ་ ཇི་ག་ *ji-ga* = བཞག་པ་ when examined or searched into: ཇི་ག་ཞུས་ཕུ་དེ་ངོ་ མཆོང་ཕྱིན་པ་ཡིན་ནམ་ *ji-ga skyes-bu de ho-mtshar byed-pa yin-nam* (*K. d. 3 4*) if looked into, is not that person really wonderful?

ཇི་སྐམ་པ་ *ji-gñam-pa* equal to what?

ཇི་སྒྲོང་ *ji-gñed*, = ཇི་མ་ཐུག་པ་, ཡུག་པ་, ཀིལ་པ་: 1. as much as; as great as. 2. whatever is or may be possible. 3. just about (so much).

ཇི་ཡོད་ or ཇག་ཡོད་ what is, or as much as is (*Dag. 8*).

ཇི་ལྟ་ *ji-lta* or ཇི་ལྟ་པ་ 1. ཡང་, ཡང་ལྟ་, ཀམ་ how, of what kind, of what nature. 2. subst. quality, nature, condition (*Cs.*); ཇི་ལྟ་= ཇི་ནམ་ ཡང་ then.

ཇི་ལྟར་ *ji-ltar*, ཡང་ adv. as, in what manner; ཇི་ལྟར་ཇི་ལྟར་ཕྱིན་པ་ acc. to what he has said; ཇི་ལྟར་ཇི་ལྟར་ in as much as, in the measure of. ཇི་ལྟར་ཇི་ལྟར་ཆོག་ནམ་ལ་ in the proportion as one shall be contented. ཇི་ལྟར་ཇི་ལྟར་ཕྱིན་པ་ such as, like as. ཇི་ལྟར་དེ་ *ji-ltar de* ཡང་ཡང་= ཇི་ལྟར་ཡིན་པ་དེ་ལྟར་; ཇི་ལྟར་དང་མ་ ཀམ་ ལོ་ལྟར་ how to be taken? ཇི་ལྟར་ལྟར་ལ་ ཇི་ལྟར་དང་མ་དགོས་ in what manner should I convey requests to the lama? ཇི་ལྟར་འཕྱོར་པ་ *ji-ltar hbyor-pa* ཡང་ཡང་ acc. to the measure of one's means or attainments. ཇི་ལྟར་ཡང་, *ji-ltar yañ* = ཇི་ལྟར་ན་ ཡང་ཡང་ for example, thus.

ཇི་ལྟར་ *ji-gte* is said to = ཇི་ལྟར་དེ་ནམ་ *ci-gta de-nas* ཡང་ཡང་ so and so. It also is a conjunction meaning but if, nevertheless.

ཇི་ནམ་ *ji-nas* = ཇི་ནམ་ཇི་ལྟར་པ་ or ཇི་ལྟར་ *ji-ltar* also ཇི་ནམ་ as for instance; henceforth.

ཇི་ལྟར་ཇི་ལྟར་ *ji-nus-kyis* = ཇི་ལྟར་ཇི་ལྟར་ as much as possible; to the utmost, to the best of one's ability, as far as it lies in one's power.

ཇི་མ་རུང་ *ji-ma-ruñ* = ཇི་མ་རུང་ཞེས་ exclamatory phrase akin to མ་ལ་, ཇི་མ་ or ཇི་རུང་ བཅ་, alas!

ཇི་ཙུག་ *ji-tsug* = གང་ཡད་ how, like what? in what manner? རྒྱལ་ལ་ཉམས་ཀྱིས་ཇི་ཅན་ནམས་ཅི་ ཙུག་ལ་མོང་ (A. 128) "how the merciful ones, the refuge (of the helpless), have passed away!

ཇི་ཅམ་ *ji-tsam* कियत् how much? ཇི་ཅམ་ནམ་ as soon as, when; ཇི་ཅམ་བྱང་ how many have been got?

ཇི་ཞིག་ *ji-shig* कदाचित्; ཅི་ཞིག་, ཇི་ཞིག་ལྟར་ कदाचिदेव seldom.

ཇི་བཞིན་ *ji-bshin* how, like what?

ཇི་བཞིན་དུ་ *ji-bshin-du* accordingly.

+ ཇི་ཐོས་ *ji-hos* = རེ་ཅམ་པ་ 1. in accordance with, conformity with. 2. གང་ཐོས་པ་ whatever is fit, is becoming (*Dag.* 8).

ཇི་མྱོང་ *ji-srid* यावत् as long as; ཇི་མྱོང་འཚེ་བའི་བར་དུ་ यावज्जीवन all the life long; as long as one lives.

ཇིང་ *jin* the Chinese term for Buddhism which in Tibetan is རྒྱལ་, in Sanskrit बौद्ध.

ཇུ་ *ju* num. fig. 67.

ཇུ་ཐིག་ *ju-thig* denotes a drawing of lots by threads of different colours, whence a class of Bon-po is called བྱ་ཐོན་ཇུ་ཐིག་ཅན་ (*Jā.*).

ཇུ་པོ་ *ju-po* a globular stone used for grinding spices = ཇི་པོ་ (*Jā.*); acc. to *Mñon.* ཇུ་པོ་ = གཙུན་, a pestle.

ཇུ་རུ་ཇི་ *ju-ru-ja* a kind of tea (*Rtsii.*).

ཇུ་ཤེས་ *ju-ches* a kind of satin.

ཇུན་ལྷང་ *Jun-waŋ* n. of a celebrated Tibetan chief under whose orders the sacred series of works called Kahgyur and Tangyur were engraved on wooden blocks at Lhasa (*Loñ.* 2, 17).

ཇུབ་ལཔ་ *jub-phab* a kind of tea (*Rtsii.*).

ཇུས་ *jus* strategy (*Jā.*).

ཇུས་མཁས་པོ་ *jus mkhas-po* = བབས་མཁས་པ་ one skilful in means, one full of resources.

ཇུས་ལེགས་ 1: *jus-legs* = ཇུས་ལེགས་ ལྷོ་ལྷོ་ one who has conquered his enemies; a Buddhist saint of the *Hinayāna* School.

Syn. རལ་རྩོད་ཀྱིས་ *hthab-rtsod-rgyal*; གཞུལ་ལེགས་པ་ *gyul-legs-pa*; དབྱ་བཅོམ་པ་ *dgra-bcom-pa*; དབྱ་ལས་ཀྱིས་ *dgra-las-rgyal* (*Mñon.*).

ཇུས་ལེགས་ 2: 1. acc. to *Sch.* possessed of good manners, of propriety of conduct; decent, agreeable; ཇུས་བདེ་ sincere. 2. acc. to *Cs.* clever, skilled, able, experienced; ཇིང་གི་ལས་ལ་ཇུས་བདེ་ skilful in agriculture; དམག་ལ་ ཇུས་ལེགས་པ་ dextrous in military matters.

ཇུས་མ་ *jus-ma* a sort of silk stuff (*Cs.*).

ཇི་ *je* 1. num. fig. 97. 2. a particle, used for expressing the comparative degree of an adj. or adv., and esp. a gradual growing or increase, often with termin. case or ལ་; ཇི་ཆེ་ཇི་ཆེ་ = ཆེ་རུ་ཆེ་རུ་ grew larger and larger: ཆུ་ཕྱན་མང་པོ་ཇི་ཆེ་ཇི་ཆེ་ལ་ཀྱས་ནས་མོང་། many streamlets increased in size becoming larger and larger (*Behu.* 50). ཇི་མང་འགྲོ་ (they) go on increasing in number; ཇི་གསལ་དུ་མོང་ it has become more evident; ཇི་ཉེ་ཇི་ཉེ་མོང་ཞུ་ going nearer and nearer; ཇི་མཐོ་ཇི་མཐོ་ higher and higher; ཇི་བཟང་ཇི་བཟང་དུ་འགྲོ་བ་ to grow better and better. 3. progress: ཆོས་ཀྱི་འདུན་ས་འདིར་ཇི་ཅི་ ཇིག་མཐོང་ (*Surañ.* 5) whatever progress you observe in the advance of the doctrine in this place (association). 4. acc. to *Lex.* དབྱངས་ sound, voice (*Jā.*). 5. acc. to *Schtr.* a hortative particle, often connected with a vocative.

ཇི་ཁ་ *je-kha* a deed.

ཇི་ཕྱོད་ *je-khyod* acc. to *Sch.* now you, you first.

ཇི་དང་པོ་ *je-daŋ-po* the very first. ཇི་ཕྱུ་ = ཕྱ་ཕྱ་ཕྱ་ thinner and thinner or finer and finer.

རྒྱ་དུལ་བ་ *je-dbul-wa* = རྒྱ་དུལ་བ་འགྲོ་བ་ to grow poorer, become more and more destitute.

རྒྱ་ཞིག་ *je-shig* = རྒྱ་ཞིག་ a little while, some-time.

རྒྱ་རྒྱ་ *je-rin* = རྒྱ་རྒྱ་ growing longer and longer.

རྒྱ་འོ་ *jeñ* = 1. དང་པོ་ *dan-po* or རྒྱ་འོ་ རྒྱ་མཚོ་, རྒྱ་འོ་ the first or earliest. 2. རྒྱ་འོ་, རྒྱ་འོ་ sound, voice.

རྒྱ་ *jo* 1. num. fig. 127 = རྒྱ་འོ་ or རྒྱ་མཚོ་.

རྒྱ་འོ་ *jo-jo* རྒྱ་འོ་མཚོ་ elder brother (*Dag.* 8); = རྒྱ་འོ་ in *C.* and རྒྱ་འོ་ in *Sikk.*

Syn. རྒྱ་འོ་ *phu-ho*, རྒྱ་འོ་མཚོ་ *ñon-skyes*, རྒྱ་འོ་མཚོ་ *thob-ma skyes*, རྒྱ་འོ་མཚོ་ *ñes-hdsin*, རྒྱ་འོ་ *thu-ho*, རྒྱ་འོ་མཚོ་ *geen-po* (*Mñon.*).

རྒྱ་འོ་ *jo-gdan* = རྒྱ་འོ་མཚོ་མཚོ་ the seat or head-quarters of the Jo-nang-pa sect of Buddhism in Tibet.

རྒྱ་འོ་ *Jo-nañ* or རྒྱ་འོ་མཚོ་ n. of a place with a lofty *Chorten* and a convent situated about 100 miles to the N.W. of Tashilhunpo; the place where *Phyogs-las Rnam-rgyal* the founder of the Jonang-pa sect was born, and whence the name Jonang-pa was derived.

རྒྱ་འོ་ *jo-wo* རྒྱ་འོ་, རྒྱ་འོ་, རྒྱ་འོ་; རྒྱ་འོ་ also རྒྱ་འོ་མཚོ་ lord, master, noble, venerable; also one of the nobility.

Syn. རྒྱ་འོ་ *gtso-wo*; རྒྱ་འོ་མཚོ་ *mgon-po*; རྒྱ་འོ་མཚོ་ *mgon-hdren* (*Mñon.*).

རྒྱ་འོ་མཚོ་ *Jo-wo Ja-ma-li* n. of an image of Buddha in Yambu the ancient capital of Nepal.

རྒྱ་འོ་མཚོ་ *Jo-wo rje* (lit. the noble lord) the Tibetan title of Atis'a.

རྒྱ་འོ་མཚོ་མཚོ་ *Jo-wo phyin dkar-wa* n. of a demi-god (*Rtsii*).

* རྒྱ་འོ་མཚོ་མཚོ་མཚོ་ *Jo-woñ lugs-kyi rta-mgrin* (56e) the deity Hayagriwa acc. to the system of *Jo-wo*.

རྒྱ་འོ་ *jo-mo* 1. རྒྱ་འོ་ the female head of a household, a woman that governs as mistress of her own servants. 2. a cloistress, nun.

རྒྱ་འོ་མཚོ་ *Jo-mo kha-nag* snowy mountain in S. Tibet towards Bhotau.

རྒྱ་འོ་མཚོ་མཚོ་ *Jo-mo gañs-dkar* lit. the lady of the white snows, a Tibetan name for Mount Everest.

རྒྱ་འོ་མཚོ་ *Jo-mo lha-ri* the snowy mountain between Tibet and Bhotan ordinarily called Chumalari.

རྒྱ་འོ་ *jo-rtsi* varnish for wooden furniture.

རྒྱ་འོ་མཚོ་མཚོ་ *jo-rtsi gser-çog* lustrous gold-leaf for painting purposes.

རྒྱ་འོ་མཚོ་ *Jo-rdsoñ* or རྒྱ་འོ་མཚོ་ *Jo-mo rdsoñ* n. of a fort and district in Tibet (*Rtsii*).

* རྒྱ་འོ་མཚོ་མཚོ་མཚོ་ *Jo-lugs sgrol-dkar* (2A.)

མཇུག་བྱ་ *mjal-wa* resp. for མཇུག་བྱ་མཇུག་བྱ་; imp. མཇུག་བྱ་ *mjol* 1. to meet; to interview, obtain access to an honoured person, to wait on, to pay one's respects to a person: མཇུག་བྱ་མཇུག་བྱ་ I will pay a visit to my father; མཇུག་བྱ་མཇུག་བྱ་ *phyis myur-du mjal-du yon* I shall take the liberty of soon coming back; མཇུག་བྱ་མཇུག་བྱ་ to ask for an audience; མཇུག་བྱ་མཇུག་བྱ་ cannot get in, cannot obtain admittance; མཇུག་བྱ་མཇུག་བྱ་ མཇུག་བྱ་མཇུག་བྱ་ they exchanged many compliments and expressions of joy; མཇུག་བྱ་མཇུག་བྱ་ to visit a sanctuary or a holy place; to go on a pilgrimage; མཇུག་བྱ་མཇུག་བྱ་ a pilgrim. 2. མཇུག་བྱ་མཇུག་བྱ་ *go-wahi mjal-wa* མཇུག་བྱ་ to understand, comprehend; མཇུག་བྱ་མཇུག་བྱ་ to understand the meaning.

མཇལ་ཁྱེན་ *mjal-kha* audience, access to a great man's presence, admittance; མཇལ་ཁྱེན་གནང་བ་ or གནང་བ་ to give audience, grant interview; མཇལ་ཕྱད་བྱེད་པ་ to have an interview with; to meet.

མཇལ་རྟེན་ *mjal-rten* a present made at an interview with a great man.

མཇལ་དང་ *mjal-dar* the scarf that is presented on the occasion of an interview.

མཇལ་སྐྱེལ་ *mjal-sna-pa* an introducer, master of ceremonies (Cs.).

མཇལ་ཕྱག་ *mjal-phyag* salutation.

མཇལ་མང་ *mjal-maṅ* a visit paid by many together, a grand reception (Cs.).

མཇལ་ཤུ་ *mjal-shu* a prayer made on the occasion of an interview or meeting.

མཛིང་པ་ *mjiñ-pa* = འཛིང་པ་ 1. རྒྱུ་མཛིང་ the neck (Dag. 8). 2. = མཛིང་ meadow (Schtr.).

མཛིང་བཞེས་ *mjiñ-bśnol* explained as རྒྱུ་མཛིང་ལ་མཛུགས་ཅན་ལྟ་བུ་གཉིས་གཉིས་གཉིས་གཉིས་ལ་མཛུགས་པ་ལྟ་བུ་ among birds or animals, for instance one hugging or embracing the neck of another to pick or tickle each other with the teeth; བཞེས་པ་ལྟ་བུ་མཛིང་བཞེས་པ་ལྟ་བུ་ let the four corners be made beauteous with peacocks crossing each other's necks (A. 4).

མཛིང་མཛུགས་ *mjiñs-zab*, v. མཛིང་མཛུགས་ *kloñ-zab*.

མཛུག་ *mjug* the back, the tail; what is behind, the hinder part, of anything, resp. མཛུག་ posteriors, backside, tail (Dag. 8). མཛུག་ཞོང་བ་ colloq. to turn one's back (on another). With regard to time = the end: མཛུག་པ་ལྟ་བུ་མཛུག་པ་ at the end of the eighth month; མཛུག་པ་ or མཛུག་ཏུ་ as adv. and postp. are colloquially in common use to signify: at the end of, at last, behind, after, with genit. of the verbal root; also མཛུག་མ་ = the last, the last one.

མཛུག་མོ་ *mjug-sgro* lower or inferior part, underpart, buttocks; tail-feather (*Sññ.*).

མཛུག་མོ་ཅན་ *mjug sgro-can* = མ་ཕྱེད་ ཀུན་ལྷན་ peacock.

མཛུག་བསྟོན་བ་ *mjug bśño-wa* to make a prayer after having done some act of merit.

མཛུག་བསྟོན་ *mjug-bśños* (མཛུག་ཕྱིན་པ་བསྟོན་ *mthar phyin-pa bśñad*) འཛིན་པ་ gone to the extremity; attaining thoroughness in any subject.

མཛུག་རྩ་ *mjug-do* the bone of the tail: ལུག་གི་མཛུག་རྩ་མཁུ་མཁུ་ཞེད་རྩ་ནད་སྤུ་ (*Sman.*) the sheep's tail-end cures kidney, pains in the waist and disease caused by རྩ་ *rluñ*.

མཛུག་རྩམ་ *mjug-rdum* = མཛུག་མ་ཆད་པ་ with short tail, tail cut off; an ill-conditioned improvident person who at the end disappoints or behaves ungratefully.

མཛུག་ཕོད་ཅན་ *mjug-phod-can* = ཏུ་བ་མཛུག་རིང་ ཀེའུ་ a comet (*Mñon.*).

མཛུག་མ་ *mjug-ma* or མཛུག་མ་ *hjug-ma* ལྷ་ལྷ་, ཕྱེད་, ལྷ་ལྷ་མཁུ་ the tail, the posterior that hangs down; མཛུག་མ་སྒྲིལ་བ་ *mjug-ma sgril-wa* to wag the tail; fig. the further progress and final issue of an affair; the consequences; མཛུག་གི་མཛུག་མ་ the last.

Syn. རྩ་མ་ *rñā-ma*; ཕྱེད་ *shu-gu* (*Mñon.*).

* མཛུག་རིང་མ་ *mjug-rñs* or ཏུ་བ་མཛུག་རིང་མ་ *Du-wa mjug-rñs* ཀེའུ་ comet (*Kālac. T.*, 49).

མཛུག་རིང་ ཀེའུ་ one of the nine planets of Hindu Astronomy.

མཛི་ *mje* ལི་རྒྱ་, ཕུ་ལི་རྒྱ་ the penis (Dag. 8); in the Tantras it is called གསང་བའི་རྩ་ཆེ་; མཛི་ལངས་པ་ or དབང་པོ་ལས་སུ་རྩ་བ་ erection of the penis; མཛི་མགོ་ the glans penis; མཛི་རྩ་ག་ *mje-rlig* the penis and the testicles. མཛི་ལྷ་བས་ the membraneous covering or the sheath of the penis (*Jü.*).

Syn. མོ་རྟགས *pho-rtags*; མོ་དབང་ *pho-dwañ* (*Mñon.*).

མཛེད་པ *mjed-pa* མཛ suffering, enduring, bearing patiently; acc. to *Cs.* obnoxious; མ་མཛེད prop. free; gen. acc. to Buddhist ideas the world, the universe.

རེག་པ *hjag-pa* pf. རེགས *hjags* (*Cs.*); acc. to *Sch.* to establish, settle, fix, found; hence prob. བདེ་རེགས and ཁྲིས་རེགས *khriś-hjags*, རེགས་ཁྲིས prob. རེགས་རིང་ time of prosperity, of peace, of rest; a time without disturbances, war, epidemic, etc. (*Jä.*).

རེག་མུ *hjag-skyā*, v. རེག་མ.

རེག་གདན *hjag-gdan* a seat made of the grass called རེག་མ; a cotton-rug with its edges turned up with red cloth.

རེག་མ *hjag-ma* བྱིལ 1. a fragrant grass, *Andropogon muricatus*. 2. acc. to *Sch.* a coarse and thick grass of inferior quality used in roofing huts. 3. a blade (of grass); stalk (of corn); རེག་མ་རེ་ལྷོང་ན on every blade of grass; ཁྱུ་གཤི་རེག་མ་ཐོན་ཅིག a bundle of blades of *Kuça* grass. རེག་ཆོད་ acc. to *Sch.* horse-tail, pewter grass, *Equisetum* (*Jä.*). རེག་མའི་ཏ་ also called རེག་མུ བྱིལ the roots of this grass. In Tsang རེག་མ is called ཁྲིས, རེག་མ being colloq. a word of *C.*; in Tsang we hear མ་ཞིང་ཕྱུ་ཆོག་ཕྱེད་ཀྱི་ཁྲིས *sa-shiñ phru-rlog byed-rgyuhñ khyem* a shovel with which soil is overturned (*Rtsii.*).

རེགས *hjags* v. under རེག་པ 1. = བཞག་ as ཕྱགས་རེགས = བོམས་རེགས remember, keep in mind: རིང་མེན་ངོས་མཇུག་ཆོག་པ་ཕྱགས་མཛོར་རེགས་པ་མཁྱིན་ pray bear in the ocean of your mind that we may meet before long (*Yig. k. 26*). 2. clay or mud (*Dag. 8*).

རེགས་པ *hjags-pa* in *C.* to give, to make a present, to formally present (*Georgi's Alphabetum Tibetanum*).

རེགས་རིང་ *hjags-rin* = བདེ་བའི་ཕུན་རིང་ the time of happiness or prosperity.

རེར་ *Hjañ* place in N. W. Tibet which once formed the kingdom of *Hjañ* (*J. Zañ.*).

རེར་གྱི་རྒྱུ་མཁར་ *Hjañ-gyi rgyañ-mkhar* one of the thirty-seven holy places of the Bon. (*G. Bon. 38*).

རེར་བ་ *hjañ-wa* to devour, swallow (*Sch.*).

རེར་ཚེ་ལྷ་དབང་ *Hjañ-tsha Lha-dwañ* the son of king་ ཁྲི་ལྷ་འཕྲུག་བཅུན་ *Khri lde-gtsug-brtan* betrothed to the sister of the Emperor *Jūñ*, *Jūñ* the fifth of the *Tang* dynasty. He died before his would-be spouse could reach Tibet. His father, however, married her as she would not go back to China without becoming a queen.

རེར་མོ་ *hjañ-so* = མ་མཚམས་ *sa-mtshams*.

རེར་མ་འབས་ *Hjañs-shabs* n. of a place in Kham (*Loñ. 3, 12*).

རེར་མ་མ་འབས་ *Hjañs-sa-tham* n. of a place in Kham (*Loñ. 3, 12*).

རེར་པོ་ *hjan-po* a consort; properly རེན་མོ་ = husband, and རེན་མོ་ = wife.

རེབ་གདན་ *hjab-gdan* a soft rug made of wool (*Rtsii.*).

རེབ་པ་ *hjab-pa* pf. prob. བཞབས་ fut., བཞབ་, to sneak, slink, creep privily; to lie in wait, in ambush; རེ་ཡ་རེབ་པ་ to make an attempt on a person's life.

རེབ་བྱ་བ་ *hjab-bu-rea* = རྒྱུན་པོ་ *rkun-po* or རྒྱུན་མ་ *rkun-ma* (*Mñon.*) a thief; རེབ་བྱས་མ་ བྱེན་པར་ལེན་པ་ to steal clandestinely.

རེབ་ཅེ་ *hjab-tse* a pair of scissors, nippers, teezers.

རེབ་རྩེ་ཁ་ *hjab-tse-kha* a kind of rug made of རྩེ་མ་ *jder-ma* (*Jig.*).

འཇམ་པ། *hjam-pa* कोमल, मृदु, मन्द tender, soft, lovely, charming.

Syn. *མནེན་པ་ mñen-pa*; *འཕོལ་པ་ hbol-wa* (*Mñon.*).

འཇམ་ཁྲམ་ hjam-klas प्रसर, 𑄧𑄭𑄣𑄭 straight.

འཇམ་མགོན་ Hjam-mgon मञ्जुनाथ; v. *འཇམ་དཔལ་*.

འཇམ་མགོན་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ Hjam-mgon chos-kyi rgyal-po the complimentary title by which Tsong-khapa is addressed in Tibet: *འཇམ་མགོན་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོའི་ལུང་པ་རྩེ་ལ་མཆོད་རྟེན་དུ་བྱས་པ།* to the lotus feet of the king of the Doctrine, Jam-pal.

འཇམ་མགོན་བཟང་པོའི་སྟོན་ཤིང་ Hjam-mgon bstan-pahi srog-ñin Jam-gon the life-tree of the Doctrine.

འཇམ་མགོན་གླེ་མ་ hjam-mgoa bla-ma an address of politeness to the hierarchs of the S'akya school.

འཇམ་ཁྲམ་ hjam-jus = *རྒྱ་ཁྲམ་ a rkyañ-jus* a kind of silk scarf or satin.

འཇམ་འཇམ་ hjam-hjam polite words: *དཔལ་ལ་མཁའ་ཆོག་འཇམ་འཇམ་གྱི་སྨྲ་ན་འདེབས་* "polite language should be used even towards the meanest person." Also, in *C.* softly, gently.

འཇམ་ལྗང་འདབ་ལྗང་ hjam-ljañ hdab-lan a parrot or the bird with light green plumage (*Mñon.*).

འཇམ་གཏེན་མ་ hjam gñen-ma a woman of fascinating speech.

འཇམ་ཐབས་ hjam-thabs gentle means, milder measures.

འཇམ་པའི་རྩྭ་ཆེ་ Hjam-pahi rdo-rje मञ्जुवक्त्र n. of a deity; a Bodhisattva.

* *འཇམ་པའི་དབྱངས་ Hjam-pahi-dbyañs* मञ्जु घोष, मैत्रि *Maitri* རྩྭ་ཆེ་བཟོན་ (*Org. m.* 113, 35).

འཇམ་པའི་རིགས་ hjam-pahi rigs मन्दजातीय humbler classes (opp. to *རྩལ་པ་ rtsub-pa*), soft, tender, smooth, mild, e.g., of cloth, hair; a

meadow, a plain without stones or rocks, of fruit, the air, the character of a person, a person's way of speaking.

འཇམ་པོ་ hjam-po 1. soft, gentle, not rough or cross; *གྱོང་པོ་མ་ཡིན་པ་ gyon-po-ma yin-pa* not stiff. 2. *རླུང་གྲགས་, ཕལ་ཀརྱི་ཆོ་ mild*; alum.

འཇམ་པོས་ལེན་ hjam-pos-len to draw out information or any secret from another by using fascinating or smooth language.

འཇམ་པོར་སྒྲ་ hjam-por-smra speak softly, gently.

འཇམ་དཔལ་ Hjam-dpal मञ्जुश्री n. of the third *Dhyani Bodhisattva*, who is regarded as the deputy of the third Dhyani Buddha, Dzin-sten Jung-do. Is popular throughout Nepal and Tibet. His several names are:—*འཇམ་དབྱངས་* मञ्जु घोष the soft-voiced; *ཤེས་རབ་ཀྱི་ལྷ་ Çes-rab-kyi-lha* the god of wisdom; *བརྟན་པའི་འཁོར་ལོ་ Brtan-pahi hkhor-lo*; *རལ་གྱི་ཅན་ Ral-gri-can*; *ཟུར་ཕུད་ལྗང་ Zur-phud lha-pa*; *ཆོ་ཡི་གཏོར་ Blo-yi-gter*; *དག་གི་དབང་ཕྱུག་ Nag-gi dwañ-phyug*; *ཤེས་ཀྱི་རྩེ་ཅན་ Señ-ge-rtsen*; *སྒྲ་བའི་རྒྱལ་པོ་ Smra-wahi rgyal-po*; *སྒྲ་བའི་ལྷ་ Smra-wahi-lha*; *ལེ་ཤེས་མེ་ལོང་ Ye-ces meloñ*; *ལེ་ཤེས་སུ་ Ye-ces-sku*; *ཤེས་རབ་འཁོར་ལོ་ Çes-rab hkhor-lo*; *ཤེས་རབ་སུ་ Çes-rab-sku*; *རྩྭ་ཆེ་རྩེ་ཅན་ Rdo-rje rnon-po*; *དག་གི་རྒྱལ་པོ་ Nag-gi rgyal-po* (*Mñon.*).

འཇམ་དཔལ་གནས་པ་ मञ्जुश्रीविहार the residence or sphere in the heavens of Jam-pal.

* *འཇམ་དཔལ་གྲགས་ Hjam-dpal-grags* मञ्जुश्री-कीर्त्ति (*Bull.* 1848, 295).

འཇམ་དཔལ་རྒྱ་མཚོ་ Hjam-dpal rgya-mtsho n. of the eighth Dalai Lama of Lhasa who died in the year 1805, aged 46. From the birth of Tsong-khapa to the 20th year of the Dalai Lama *Hjam-dpal rgya-mtsho* 420 years elapsed (*Loñ.* 2 16).

* *འཇམ་དཔལ་རྩྭ་ཆེ་ Hjam-dpal rha-sgra* मञ्जुश्री-दंडुमीचर n. of a Buddha (*Tā.* 2, 279).

རེམ་དངཔ་རྩིང་པོ *Hjam-dpal snin-po* the name under which Tsong-khapa is now believed to be known in the *Tusita* regions.

རེམ་དངཔ་ཀྱི་སངས་རྒྱལ་ཀྱི་ཞིང་གི་ཡོན་ཏན་བཞོན་པ་མཆོག་གི་བཞུགས་པའི་སྐབས་ནས་སུ་བྱུང་བ་ལྟར་ན། n. of a Buddhist religious book giving description of the region where dwells Mañ-jus'ri or Jam-pal.

* རེམ་དངཔ་གཞིན་རྒྱུ་པ་ *Hjam-dpal gshon-nur gyur-pa* མཆོག་གི་རྒྱལ་མཆོག་ལྟར་ན། a manifestation of Jam-pal.

* རེམ་དངཔ་པའི་མཆོག་གི་རྩིང་པོ་ *Hjam-dpal bces-gñen*, མཆོག་གི་མིང་།

རེམ་དངཔ་པའི་ *Hjam-dbyañs* མཆོག་པོ་པ་ v. རེམ་དངཔ་པའི་ called also the principal *Bodhisattva* among རྟེན་པའི་སྐུ་མཆོག་པོ་པ་ལྟར་ན། the eight spiritual sons of the Buddha.

* རེམ་དངཔ་པའི་དཀར་པོ་ *Hjam-dbyañs dkar-po* a white image or manifestation of Jam-pal. A yellow ditto:—རེམ་དངཔ་པའི་སྐུ་མཆོག་པོ་པ་ལྟར་ན། *Hjam-dbyañs dmar-ser*.

* རེམ་དངཔ་པའི་སྐུ་མཆོག་པོ་པ་ *Hjam-dbyañs smra-señ* ལྷ་མྱེ་ལྷ་པོ་ *Wa-ghi cpa-ra* འགྲོ་ལྷ་པོ་ Lord of speech.

རེམ་དངཔ་པའི་ *Hjam-hbras* n. of medicinal fruit reputed useful in diseases of the kidney (*Med.*); རེམ་དངཔ་པའི་སྐུ་མཆོག་པོ་པ་ལྟར་ན། རེམ་དངཔ་པའི་སྐུ་མཆོག་པོ་པ་ལྟར་ན།

རེམ་དངཔ་པའི་དངཔ་པོ་ *hjam-hbras dbye-pa*, v. ཀར་མཆོག་ (*Mñon.*), a medicinal fruit. [the tree *Pongamia glabra*] S.

རེམ་མ་ *hjam-ma* 1. = རེམ་མ་ resp. for རྩལ་པ་ gruel, broth. 2. goddess of fortune.

རེམ་མོ་ *hjam-mo* post-stage (*Sch.*).

རེམ་རྩི་ *hjam-rtsi* འཕྲུལ་པ་ a purging clyster; a mild purgative medicine.

རེམ་ལས་ *hjam-yas* n. of a number (*Yas.* 57).

རེམ་བསྐྱེད་པ་མཆོག་གི་སྐུ་མཆོག་པོ་པ་ *hjam-bshus ngo-skor-wa* to deceive by sweet and fascinating language.

རེམ་ *hjah* or རེམ་མོ་ རྩལ་པ་, རྩལ་པ་, རྩལ་པ་ rainbow; also the colours of the rainbow; རེམ་མོ་ལས་པ་ *hjah-tshon yal-wa* the vanishing of the rainbow; རེམ་མོ་ རྩལ་པ་ *hjah-hod* light or splendour of the rainbow; རེམ་མོ་ the body of a saint vanishing in the rainbow or in the manner of the colours of the rainbow.

Syn. དབང་པོའི་མཆོག་ *dwain-pohi mtshon*; བུ་ཕྱིན་གཞུ་ *brgya-byin gshu*; རྩལ་པ་ལས་པ་མཆོག་ *rluñ-gi rgyal-tshan*; རྩལ་པ་ལས་པ་ *rluñ-gi bal*; རྩལ་པ་ལས་པ་ *rluñ-gi hbras-bu*; རྩལ་པ་ལས་པ་ *hod lña-pa*; རེམ་མོ་མཆོག་ *gshah-tshon*; རེམ་མོ་ *hjah-ris*; རེམ་མོ་མཆོག་ *rgan-pohi thig*; རེམ་མོ་མཆོག་མཆོག་ *lha-rgyal mtshon-cha*; རེམ་མོ་མཆོག་ *soz-ka bshad*; དབང་པོ་ལས་པ་ *dwain-gshu*; རེམ་མོ་མཆོག་མཆོག་ *lha-yi tshan-ris*; དབང་པོ་མཆོག་མཆོག་ *dwain-pohi cñin-bal* (*Mñon.*).

རེམ་པ་ *hjah-wa* 1. also རེམ་མོ་ acc. to *Sch.* lame, gen. རེམ་པ་; རེམ་པ་ལྟར་ན། *hjah-war byed-pa* to make lame, to lame. 2. to bespeak, to concert, to confederate (*Sch.*)

རེམ་མོ་ *hjah-ma* laces or needle-work representing the colours of the rainbow; generally Chinese shoes are made with such laces.

རེམ་མོ་ *hjah-sa* or རེམ་མོ་ edict, diploma, a permit (*Cs.*); said to be a Chinese word Tibetanized.

རེམ་མོ་ *hjah-ris*, v. རེམ་མོ་ *hjah*.

རེམ་མོ་ *hjah-sa*, མངའ་ཞབས་བཅའ་པོ་ faithful servant of the king.

རེམ་པ་ *hjar-wa* acc. to *Cs.* = རྩལ་པ་ to stick together, to cohere.

རེམ་པ་ *hjal-wa*, pf. བཅུ་, fut. བཅུ་, imp. རེམ་པ་ (*Rdo.* 46) 1. to weigh. རེམ་པ་ (a pair of) scales for weighing. 2. to measure: རེམ་པ་མཆོག་པོ་པ་ལྟར་ན། to measure the length. 3. to appraise, to tax; to weigh

in one's mind, to ponder; more fully expressed by རྩོམ་གཞན་པ་ *bloṣ-gshal-wa* (मानन, मिमीति) to understand. 4. to pay; pay back, repay; བཏོག་པ་ *paṭog-pa* to pay a debt; རྩོན་པ་ *skyin-pa* *hjal-wa* to repay a loan; རྩོན་པ་ *hjal-wa* to pay rent or tax, esp. with ལན; ལན་ལན་གནོད་པས་འཇམ་པ་ or ལེགས་པའི་ལན་རྩོན་པས་འཇམ་པ་ to retaliate, return, repay, return evil for good; also in the way of a fine or punishment. In the Tibetan penal code རྩོན་པ་ *khri-hjal*, i.e., payment in ten thousand fold is necessary for making good the loss of sacred life or objects; བརྒྱ་པ་ *brgya-pa* in eighty-fold for the property of the clergy; བརྒྱ་པ་ *brgya-pa* nine-fold is compensation for the property of ordinary men. འཇམ་པ་འཇམ་པ་ *hjal-pa* the articles or essentials of payment in purchase or of exchange in barter.

འཇམ་པ་ *hjal-kha* the act or business of measuring; འཇམ་པ་མཐོང་མཐོང་ *hjal-pa* measured.

འཇམ་པ་འཇམ་པ་ *hjal-war-byed* = རྩོན་པ་ *brgya-pa* or རྩོན་པ་ *brgya-pa* paying in price; འཇམ་པ་ *hjal-wa* may dry or liquid measurement or weightment.

འཇམ་པ་ *hjal-byed* གྲུ་མཐོང་ = 4 ādhakas; a measure; a measure of capacity.

འཇམ་པ་ *hjaṣ-pa*, v. རྩོན་པ་ *brgya-pa* (*Mñon.*).

འཇམ་པ་ *hji-wa* 1. or འཇམ་པ་ = རྩོན་པ་ a flea, also རྩོན་པ་ *lji-wa*. 2. acc. to *Cs.* = འཇམ་པ་. 3. soft, smooth. 4. acc. to *Sch.* disgusting, nasty, e.g., of a filthy smell.

འཇམ་པ་ I: *hji-rten* = རྩོན་པ་ བསྐྱེད་ 1. the transmigratory existence (*Mñon.*); འཇམ་པ་ རྩོན་པས་འདས་པ་ or རྩོན་པ་ལས་འདས་པ་ passed out of the world. 2. symbolically the number three (*Rtsi.*).

འཇམ་པ་ II: རྩོན་པ་ receptacle of all that is perishable. 1. the external world, the universe; འཇམ་པ་འཇམ་པ་ the god of the

world (who is also subject to death); འཇམ་པ་ རྩོན་པས་འདས་པ་ *hji-rten las hdaṣ-pa* one that has escaped from this world, emancipated, blessed; འཇམ་པ་ རྩོན་པས་འཇམ་པ་ *hji-rten-gsum* the three divisions of the world: earth, the heavens and hades; འཇམ་པ་ རྩོན་པ་འཇམ་པ་ *hji-rten-gyi bya-wa* worldly things or affairs; འཇམ་པ་ རྩོན་པ་འཇམ་པ་འཇམ་པ་ *hji-rten-la dgos-pahi bṣlab-bya* useful maxims of life, moral rules; འཇམ་པ་འཇམ་པ་འཇམ་པ་འཇམ་པ་ the eight worldly objects:—(a) རྩོན་པ་ *rñed-pa* རྩོན་པ་ gain; (b) རྩོན་པ་ *ma rñed-pa* རྩོན་པ་ loss; (c) རྩོན་པ་ རྩོན་པ་: fame; (d) རྩོན་པ་ རྩོན་པ་ notoriety or ill-fame; (e) རྩོན་པ་ རྩོན་པ་ slander or scandal; (f) རྩོན་པ་ རྩོན་པ་ praise; (g) རྩོན་པ་ རྩོན་པ་ happiness; (h) རྩོན་པ་ རྩོན་པ་ *sdug-bṣṣṣal* རྩོན་པ་ misery. འཇམ་པ་འཇམ་པ་འཇམ་པ་ the five temporal acts of a Buddha:—Conception in the mother's womb, birth, youthful achievements, marriage, and reigning over the kingdom. འཇམ་པ་འཇམ་པ་འཇམ་པ་འཇམ་པ་ the five works leading to the passing out of the world of a Buddha: (a) རྩོན་པ་ རྩོན་པ་ (འཇམ་པ་) renunciation; (b) རྩོན་པ་ རྩོན་པ་ (འཇམ་པ་) asceticism; (c) རྩོན་པ་ རྩོན་པ་ *chos-hkhor bṣkor-wa* (འཇམ་པ་འཇམ་པ་) turning the wheel of Law, i.e., preaching religion; (d) རྩོན་པ་ རྩོན་པ་ རྩོན་པ་ *cho-hphrul ston-cin bduḥ btul-wa* subduing the devil (*Māra*) by exhibiting religious miracles; (e) རྩོན་པ་ རྩོན་པ་ the attainment of *Nirvāṇa*. 2. world, as a more general term: རྩོན་པ་ རྩོན་པ་ *bde-wa-can gyi hji-rten* the *Sukhāvati* or the world of bliss. There are two kinds of worlds:—(a) རྩོན་པ་འཇམ་པ་ རྩོན་པ་ the impure or defiled world, i.e., the world of sin; (b) རྩོན་པ་འཇམ་པ་ རྩོན་པ་ the sanctified world, i.e., the world of purity. Most Buddhists include our world, in the *Madag-pahi Hji-rten*. The following five include the pure worlds or *Dag-pahi hji-rten*: (a) རྩོན་པ་ རྩོན་པ་འཇམ་པ་འཇམ་པ་

ཀྱི་ཞིང་ཁམས་ the worlds which have been sanctified by the presence of the seven Sugata Buddhas or the happily-passed-away Buddhas; (b) the worlds presided over by the Buddhas of the ten quarters and the five Dhyāni Buddhas; (c) the world of beatitude called མཛོད་དགའ་བ་ or མཛོད་པར་དགའ་བའི་ཞིང་ཁམས་; (d) the world called བདུ་ཅན་ *pad ma-can*; (e) De-wa-chan or the World of Bliss of the Northern Buddhists (*Sorig*). Our present world is divided into two:— (a) ཕྱི་ཕྱོད་ཀྱི་འདིག་རྟེན་ *Phyi-snod-kyi hjig-rten* the physical or inorganic world, (b) རང་བཟུང་ཀྱི་འདིག་རྟེན་ the living or animated world.

འདིག་རྟེན་ཁམས་ *hjig-rten-kham* ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་ the world.

Syn. ས་རྟེན་ *sa-rten*; བཟུང་ཀྱི་ཕྱོད་ *bend-kyi snod*; གནས་རྟེན་ *gnas-rten*; རང་རྟེན་ *rang-skyed*; མ་བོན་ *sa-bon* (*Mñon*).

འདིག་རྟེན་ཁམས་ཀྱི་ཙ་གས་ *hjig-rten-kham kyi cha-gas* ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་ part of the world.

* འདིག་རྟེན་མཁའ་འགྲོ་ *Hjig-rten mkhah-hgro* n. of a nymph.

འདིག་རྟེན་མཁྱེན་པ་ *hjig-rten mkhyen-pa* ལོཀ་འཛིན་ the knower of the world, i.e., of all that happens in the world.

འདིག་རྟེན་ཁྲིམས་ *hjig-rten-khrims* = ལྷ་ཁྲིམས་ *rgyal-khrims* the laws or institutes for governing (*Mñon*).

འདིག་རྟེན་གྱི་གཤམ་ *hjig-rten-gyi gtam* worldly saying, common saying, proverb.

འདིག་རྟེན་གྱི་ཐད་ *hjig-rten-gyi thad* རྒྱུ་འཕྲུལ་ worldliness; in the direction of worldliness, or usage, custom, etc.

འདིག་རྟེན་གྱི་བར་ *hjig-rten-gyi bar* ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་ in the world a dark space, n. of a hell.

འདིག་རྟེན་གྱི་གཙོ་བོ་ *Hjig-rten-gyi gtso-bo* the lord of the universe (*M. V.*).

འདིག་རྟེན་གྱི་ལུས་ *hjig-rten-gyi tshul* ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་ worldly manner, according to custom, or usage.

འདིག་རྟེན་མགོན་པོ་ *Hjig-rten mgon-po* ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་ the patron or protector of the world; an epithet of the *Bodhisattva Avalokites'vara*; also n. of the Buddha.

འདིག་རྟེན་འདིག་པ་ *hjig-rten hjig-pa* ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་ the destruction of the world.

འདིག་རྟེན་ཐམས་ཅད་ལ་མཛོད་པར་དགའ་བའི་འདུ་ཤེས་སྒྲོལ་ ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་འཕྲུལ་ an aversion to the concerns of this world, being the outcome of adherence to the Doctrine.

འདིག་རྟེན་འདུལ་ *hjig-rten-hdul* (སངས་རྒྱལ་གྱི་འཛན་ *sangs-rgyas spyi-hi-mtshan*) ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་ one who has conquered the world—a general epithet of Buddha (*Mñon*).

འདིག་རྟེན་པ་ *hjig-rten-pa* ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་, ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་: a worldly man, a layman.

འདིག་རྟེན་དཔང་པོ་ *hjig-rten dpal-po* = རྩ་མ་ also ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་, ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་ the sun, the witness of the world.

འདིག་རྟེན་པ་རྩ་མ་ *hjig-rten pha-rol* ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་ the next world.

འདིག་རྟེན་བྱེད་པོ་ *Hjig-rten byed-po* the maker of the universe, an epithet of ལྷ་འཕྲུལ་ ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་ Mahos'vara (*Situ*. 8).

འདིག་རྟེན་བྱེད་པོ་ *Hjig-rten byed-po* = ལྷ་འཕྲུལ་ ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་ *lha-tshañs-pa* a name of Brahmā (*Mñon*).

འདིག་རྟེན་དབང་ལྷུག་ *Hjig-rten dwan-phyug* ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་ a name of Avalokites'vara (*Mñon*).

* འདིག་རྟེན་དབང་ལྷུག་ཡི་གེ་བཟུང་ *Hjig-rten dwan-phyug yi-ge bdam* the seven letters symbolical of Avalokites'vara (*A*. 24).

འདིག་རྟེན་མིག་ *hjig-rten-mig* = རྩ་མ་ ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་ the sun as the eye of the world (*Mñon*); n. of a Rishi, the founder of *Lokāyata* sect of Indian atheists (*Grub*. 75).

འདིག་རྟེན་མེས་པོ་ *Hjig-rten mes-po* (ལྷ་འཕྲུལ་པ་) the ancestor of the world; an epithet of Brahmā (*Mñon*).

* འདིག་རྟེན་ལྔ་བ་ *hjig-rten zla-va* ལོཀ་ཁྱུ་འཁྱུ་ *Kā-lac. T.* 74).

འཇིག་རྟེན་ལས་འདས་མ *Hjig-rten las hdaṣ-ma* a n. of the queen of the Noi-Jin demons (*K. g.* 5 130).

འཇིག་རྟེན་ཤིང་རྩ་མ *hjig-rten cin rta-ma* = འབབ་ཆུ *hbab-chu* a hill torrent (*Mñon.*).

འཇིག་པ I: *hjig-pa* = འཇིག་པ་མར་རྒྱུ་ break- ing down, destruction, ruin.

འཇིག་པ II: 1. vb. act. pf. བཞིག་, fut. བཞིག་, imp. ཞིག་ (*Rdo.* 46.) to destroy, to devastate, to devour, to abolish, to do away with, dissolve (an enchantment). 2. vb. n. pf. བཞིག་ or ཞིག་ *shig* to be lost; undermined; to decay, perish: འཇིག་པར་ཞིན་ ཏུ་སྟོན་ (earthly good) may be easily lost again; འཇིག་པ་ཞིག་གསལ་བྱེད་པ་ to restore repair. 3. to suck, draw out moisture (*Sch.*), v. འཇིག་པ་.

འཇིག་པ་ཅན་ *hjig-pa-can* frail, perishable (*Cs.*); མི་འཇིག་པ་ imperishable.

འཇིག་པ་འཇིག་པ་མཐའ་ལ་ *hjig-pahi hskal-pa* འཇིག་པ་མཐའ་ལ་ the period of dissolution of the universe.

འཇིག་པ་འཇིག་པ་མཐའ་ལ་ *hjig-pahi hñan-can* འཇིག་པ་མཐའ་ལ་ subject to destruction.

འཇིག་པ་མཐའ་ལ་ *hjig-par lta-wa* འཇིག་པ་མཐའ་ལ་ apprehensive of danger, fearful.

འཇིག་པ་མཐའ་ལ་ *hjig-tshogs* lit. collection of the destructibles, i.e., the worldly things; མི་འཇིག་པ་ terrible.

འཇིག་པ་མཐའ་ལ་ *hjig-tshogs-la lta-wa* the doctrine of regarding everything as destructible; described as འཇིག་པ་མཐའ་ལ་འཇིག་པ་མཐའ་ལ་འཇིག་པ་མཐའ་ལ་ one of the five schools of philosophy that aimed at freedom from misery, holding that worldly existence is comprised of five miseries; the doctrines opposed to it were:—(1) མི་འཇིག་པ་; (2) མཐའ་ལ་; (3) འཇིག་པ་; (4) འཇིག་པ་མཐའ་ལ་; (5) འཇིག་པ་. [The Sanskrit equivalents may be thus rendered:—(1) *sarvāyudhā* regarding the body as permanent; (2) *anāyudhā* ponder-

ing on death; (3) *miyāyudhā* false conception, i.e., denial of future existence; (4) *dṛṣṭiparamarśa* hesitation or doubt about truths; (5) *śrīlambatparamarśa* doubt about rules of conduct] *S.*

འཇིགས་ = *hjigs*, བ་རུ་ར་ *ba-ru-ra* a medicinal fruit.

འཇིགས་པ *hjigs-pa* I: མི་ vb. to fear, be afraid, be terrified. Frq. both in old and recent lit., also common in colloq. In books occurs with the instrumental case of the object: བྱོང་བྱོང་འཇིགས་པར་ཕྱིན་པ་ ཞིག་གསལ་བྱེད་པ་ fearing those who were able to destroy the city; but in later writings and in colloq. takes བ་: བྱོང་བྱོང་འཇིགས་པར་ཕྱིན་པ་ འཇིགས་པར་ཕྱིན་པ་ because her anger was arising, he became afraid of the goddess (*Mil.*): བྱོང་བྱོང་འཇིགས་པར་ཕྱིན་པ་ I am afraid of you, thus he said. The form of the supine seems to be འཇིགས་པ་ not འཇིགས་པར་ and is in common use: བྱོང་བྱོང་འཇིགས་པར་ཕྱིན་པ་ བྱོང་བྱོང་འཇིགས་པར་ཕྱིན་པ་ as it was proper to fear the poisonous snakes in the trench, they filled it (with water) (*G. Sndg.*). Intensive forms of this verb are very frq. in early lit., འཇིགས་ being combined with either མྱོག་ or དང་ or with both; esp. common in the Kah-gyur treatises: འཇིགས་མྱོག་པར་ཕྱིན་པ་ grew afraid; འཇིགས་དང་མྱོག་པར་ཕྱིན་པ་ was sore affrighted.

འཇིགས་པ II: sbst. fear, apprehension, dread. Often with genit. case: རྒྱལ་པོའི་འཇིགས་པ་ *rgyal-pohi hjigs-pa* standing in fear of the king; རྒྱལ་པོའི་འཇིགས་པ་བྱམ་བས་བདེ་ because free from fear of robbery, I am happy; རྒྱལ་པོའི་འཇིགས་པ་མེད་པས་བདེ་ when having no apprehension of expenditure, he felt happy.

Syn. མྱོག་པ་ *skrag-pa*; དྲགས་པ་ *dogs-pa*; དང་པ་ *dñas-pa*; རྒྱལ་པོའི་ *skyi-gyah*; རྒྱལ་པོའི་ *skyi-bun*; བག་ཅེས་ *bag-tsha-wa* (*Mñon.*).

* འཇིགས་ཐོབས་ *hjigs-skyobs* ཅེ་འཇིགས་ *mehi...* ཅེ་འཇིགས་ *chuhī...* ཅེ་འཇིགས་ *señ-gehi...* ཅེ་འཇིགས་ *glah-pohi...*

ཅད་པའི *chad-pahi...* གུའི *kluh-i...* མཁའ་འགྲོའི *mkhah-grohi...* མི་རྒྱུད་ཀྱི *mi-rgod-kyi...* (Schr.).

འཇིགས་སྐྱེ *hjigs-skrag* fear, panie; also a terrible object: འཇིགས་སྐྱེ་གུ་མོང་ he has become frightened.

འཇིགས་མཁན *hjigs-mkhan* one who is frightened.

འཇིགས་བཅས *hjigs-bcas* समय, भीत with fear, possessed of fear.

འཇིགས་བཅས་ལམ *hjigs-bcas-lam* a bad, unsafe road (*Mñon.*).

འཇིགས་ཆུམ་པ *hjigs-chum-pa*, ར. ཆུམ་པ.

* འཇིགས་ཉླར *hjigs-ster* भयदा (*Kālac T. 152*) [inspiring fear, causing danger] S.

འཇིགས་ཉླར་ *hjigs-sdañ* भयङ्कर fierce, terrible; also a term for wine.

འཇིགས་ཉླ *Hjigs-sde* भीष्म, भीमसेन, भयानक terrible, a name of the second Pāṇḍava, also Bhishma.

འཇིགས་གནས *hjigs-gnas* 1. lit. a fearful place; a cemetery, where dead bodies are left or disposed of. 2. = འཕྲོད་པ་འཕེལ་པ་ wealth, prosperity.

Syn. དུར་ཁྲོད་ *dur-khrod*; རོ་ཡི་གནས་ *ro-yi-gas* (*Mñon.*).

འཇིགས་པ་ཅན *hjigs-pa-can* 1. fearful, timorous. 2. dreadful, frightful (*Cs.*).

འཇིགས་པ་བརྩལ *hjigs-pa bcu-pa* = མ་ཏེ་ *ma-he* प्रतिमय a buffalo.

འཇིགས་པ་མེད་ *hjigs-pa-med* अभय fearless.

འཇིགས་པ་སེམ་ཉླར་ *hjigs-pa sel-byed* the remover of all fears; a kind or ruler; also = ལྷ་པ་འ་ *a Jina*, who removes all fears.

Syn. མིའི་མགྲོན་པོ་ *mihi mgon-po*; ས་གཞི་ཁྱོད་ *sa-bshi skyon* (*Mñon.*).

འཇིགས་པར་འཕྱར་ *hjigs-par-hyyur* विभेति becomes frightened; འཇིགས་པར་ཉླར་ *hjigs-par byed* मायया-तिष्ठा frightened.

འཇིགས་ཉླར་སྐྱེ་ *hjigs-byed-skyes* भीष्मज born of Bhishma.

* འཇིགས་ཉླར་བཟུས་པ་ *Hjig-byed bsduṣ-pa* (Schr.).

འཇིགས་ཉླར་མ་ *Hjigs-byed-ma* 1. n. of a princess of the *Yakṣa* or *Noijin* demi-gods. (*K. g. 5, 130*). 2. = རྟེན་པའི་ལམ་ the way to sin (*Mñon.*).

* འཇིགས་ཉླར་རྩ་ལངས་པ་ཆུད་མོར་གྱེ་སྐྱེ་བ་ལས་མལ་ཀར་ཤེས་པ་ *la-pṭak-sa-paṇ* propitiating eight fearful goblins (Schr.).

འཇིགས་རྩུང་ (བ) *hjigs-ruñ-(wa)* भयानक, प्रतिमय, भीमत्स, रौद्र, भीष्क, भैरव, भीम fearful, loathsome; one of the names of the second son Pāṇḍu Rāja.

འཇིགས་ས་ *hjigs-sa* dangerous quarters or place.

འཇིགས་ས་ཆེ་ *hjigs-sa-che* a place where there is much occasion for being afraid.

འཇིགས་སུ་རྩུང་བ་མ་ *hjigs-su ruñ-ica-ma* रोपणी, रोपण, भीलुक: n. of a goddess of fearful mien.

འཇིང་ I: *hjin* a mineral substance applied on old sores.

འཇིང་ II: seems to mean the midst, as well as the expanse, the whole bulk; ལྷ་མོའི་འཇིང་ *rgya-mtsho-ye hjin* the whole surface of the sea; ལུས་འཇིང་འཇིགས་པོ་མཚོ་འཇིང་འཇིགས་ *luṣ-hjam hjag-po mtsho hjin-hjug* the smooth-bodied Takshaka (snake) enters into the midst of the lake.

འཇིང་པ་ *hjin-pa* also མཇིང་པ་ neck, resp. ལྷ་མོའི་འཇིང་ཁྱོག་ *hjin-kyog* a wry neck (*Cs.*); འཇིང་ཁྲུང་ the nape of the neck (*Jā.*); འཇིང་ཁྱོག་ the back part of the neck (*Cs.*); འཇིང་རྩུབ་ ཡག་ལྷོ་བ་ (lit. sunk-neck) a short-neck (in a man).

འཇིངས་ *hjinṣ* मण्ड, मध्य the center, the pith or རྩུབ་ས་, ལྷ་མོའི་འཇིངས་ = ལྷ་མོའི་རྩུབ་ས་ the depths of the sea; the centre of ocean (*Dag. 8*).

འཇིག་འབྱུང་ *hjiḅ-bhiuñ* lit. that drinks as soon as it is born = སྐྱེས་མ་ལག་པ་ *skyes-ma thag-pa* an infant just born.

འཇིག་པ I: *hjiḅ-pa* or འཇིག་པ་པ་ pf. བཞིབས also གཞིབས *gshibs*, fut. བཞིབ or གཞིབ to suck, e.g., of a baby; མཆུས་འཇིག་པ་ to suck with the lips (*Dag. 8*). སྐྱག་འཇིགས to suck blood; also to blister.

འཇིག་པ II: or འཇིགས་པ་, cf. ཞིས་པ་ to relish, also to taste.

འཇིག་རྩ་ *hjiḅ-rtsi* acc. to Cs. a syrup, a medicinal plant.

འཇིག་རྩ་ཆེན་པོ་ *hjiḅ-rtsi chen-po* n. of a medicinal plant; it is said of it: རལ་ནད་དང་སྤ་དང་མཆིན་པའི་ཆད་པ་སེལ་བར་བྱེད་ it cures inflammation of the liver and the teeth and diseases of the mouth.

འཇིམ་པ་ *hjim-pa* कद्दम mud, clay, also muddy water (*Mñon.*). འཇིམ་མུ་ mud image or statue. འཇིམ་སྐོང་ *hjim-skoñ* a small cup of clay; a crucible (*Cs.*). འཇིམ་གཟུགས་ a figure formed of clay.

འཇིམ་ལས་པ་ *hjim-las-pa* one of the four classes of the rural people who make mud houses; those who work in mud, cultivators of the soil (*Ya-sel. 55*).

འཇིལ་པ་ *hjiḷ-wa* 1. to shed blood. 2. pf. བཅེལ *bcil*, fut. གཞིལ to expel, eject, remove, turn off. ཕྱིར་འཇིལ་པ་ *phyir hjiḷ-wa* to banish out (noxious animals, vices, etc.).

‡ འཇིལ་ན་གན་ *Hjiḷ-na-ḡan* river mentioned in early history of India (*K. my. 198*).

འཇིལ་ལི་ *hjiḷ-li* = ཁྲིའི་ཁྲི་ *khriḥu-ḡiñ* a chair, wooden stool; also = འཇེལ་རིས་ *hjah-ris* colours of the rainbow: ཇིངས་ཀྱི་ཁྲི་ཁྲིར་ལས་འཇིལ་ལི་བྱས་ནས་ *rdsiñs-kyi kha khyer-las hjiḷ-li byas-naṣ* (*A. 18*) a seat was furnished him by his being carried on the deck of a vessel.

འཇུ་པ I: *hju-wa* vb. 1. pf. འཇུས་ to seize, grasp, lay hold of, with ལ་ (*Dag. 8*): དཔྱལ་བའི་མདའ་ལ་འཇུ་བ་ *dpral-waḥi mdah-la hju-wa* grasping the arrow (that was) sticking in his forehead; གཅེག་ལ་གཅེག་འཇུ་བ་ taking firmly hold of each other; ལག་པ་ནས་འཇུ་བ་ to grasp by the hand (*Jā.*). 2. pf. བཟུས, fut. བཟུ་ to melt, to digest; རས་འཇུ་བ་ to digest the food; འཇུ་སྒྲི་བ་ easily digestible; འཇུ་དགའ་བ་ difficult for digestion; རོས་པ་དང་འབྱུངས་པ་དང་འཆོས་པ་དང་མྱུངས་པ་རྣམས་ལེགས་པར་བདེ་བར་འཇུ་ whatever has been eaten, drunk, or tasted with perfect ease (pleasure) becomes well digested.

འཇུ་པ II: 1. digestion; འཇུ་བ་ལ་སྒོ་ *hju-wa-la-sgo* the digestion is in order, is easy (*Med.*); འཇུ་རྟོབས་ཆུང་ the digestive power is weak (*Med.; Jā.*). 2. = འཇི་བ་ a flea (*Sch.*).

འཇུག་ I: *hjug*, རྟམས་ *stabs* to plant, fix, pitch; འཇུག་བདེ་བ་ *hjug-bde-wa* = རྟམས་པར་བ་ *stabs-bde-wa* easy to plant or to fix.

འཇུག་འབྲུན་ཆད་པ་ *hjug-hkhrun chod-pa* to make the last settlement, settle a thing once for all.

འཇུག་བརྒྱུ་པ་ *hjug-brgya-pa* = ཟෳག་ *glog* गतावर्ज lightning; banks, margin.

འཇུག་འོགས་ *hjug-ñogs*, འོག་ n. of Vishṇu; ཆུ་རབ་ a ford, where one may cross a river, also the margin of a river.

འཇུག་ཞོག་ *hjug-ldog* obstacles.

འཇུག་སྤྱད་ *hjug-sduḡ* for མཇུག་སྤྱད་ निगमन insertion, also conclusion in a syllogism.

འཇུག་པ I: *hjug-pa* गमन, प्रवेश, निर्बन्ध, वर्तन pf. and imp. ཞུགས་ *shugs* 1. to go into, to enter; ཆུའི་ནང་དུ་འཇུག་པ་ to enter into the water; ལྷ་མཚོར་འཇུག་པ་ to start on the sea; ལས་དུ་འཇུག་པ་ to set out, start, to proceed on a journey. Gen. འཇུག་པ་ is used with the termin. case, but sometimes it occurs with ལ་: ཇི་སྒྲ་མའི་བྱིན་རྒྱལ་པ་ལ་ཞུགས་ by the blessing of

the reverend lamas I have entered the mountains (*Mil.* ༩ 278); བསམ་གཏན་དང་པོ་ལས་ བྱུང་ནས། བསམ་གཏན་གྱིས་པ་ལ་གྲགས་པ་ and when they had emerged from the first stage of Sam-tan abstraction (*i.e.*, *dhyaṇa*), they entered into the second stage (*Dzl.*). In this passage, we find the termin. case employed: འབྲགས་ན་རྒྱུད་ཀྱི་ར་བར་འདུག་ when I feel cold, I enter into the fold of the very Void (*Mil.* ༩ 92). དགེ་བ་ལ་འདུག་པ་ to betake to pious works; འདུག་པའི་ལས་ works that are a consequence of having really entered upon the practice of virtue, positive good works; ཚས་ལ་འདུག་པ་=ཚས་ལ་བབས་ to turn to religion, to be converted; བཟུང་པ་ཞིག་ལ་འདུག་པ་ *hstan-pa shig-la hjug-pa* to adopt a certain religion, a certain doctrine. 2. almost analogous to 1. is another common signification: to begin, to set about. Here the vb. is always coupled to the participle by ལ་: དགོངས་པ་ལ་འདུག་པ་ to begin to think upon; རྟོན་པ་ལ་འདུག་པ་ to begin showing; གཅིག་ལ་གཅིག་ནས་པར་བཟླག་པ་ལ་གྲགས་པས་ having started entirely exterminating one another (*Jā.*).

འདུག་པ་ II: =མོན་པ་ sbst. the going into, the entering; the beginning; the first stage of a disease (*Mñg.*); also can signify: ལྷ་བཟུང་ར་ the incarnation of a deity. འདུག་པ་བཟུང་ *Hjug-pa-bcu* དམའ་བཟུང་ the ten incarnations of the Supreme Being (*Vishnu*), viz., ༡ མ་ལ་མ་ལ་ the Fish; ༢ ལྷ་མ་ལ་ the Tortoise; ༣ ལ་བ་བཟུང་ the Pig; ༤ ལ་བ་ལྷ་མ་ལ་ the Man-lion; ༥ ལ་བ་ལྷ་མ་ལ་ the Dwarf; ༦ ལ་བ་ལྷ་མ་ལ་ Krishna or rather his elder brother Balarāma; ༧ ལ་བ་ལྷ་མ་ལ་ ར་མ་ལ་ལྷ་མ་ལ་ Rāmacandra; ༨ ལ་བ་ལྷ་མ་ལ་ ལྷ་མ་ལ་ Buddha; ༩ ལ་བ་ལྷ་མ་ལ་ *Kiñ-ghi rtse* ལ་ལྷ་མ་ལ་ Kalki.

འདུག་པ་ III: pf. བཟུག་ (perh. also འདུགས་ *Lex.*), fut. གཟུག་ (*Rdo.* 46), imp. ཅུག་ vb. 1. to put into, insert; to infuse, inject;

to fix. མི་ཞིག་ཚས་ལ་འདུག་པ་ to convert a man, to induce him to adopt a certain religion. 2. to appoint, constitute; also to manifest, place out, settle. 3. to command, induce. 4. to permit, allow, suffer. In last two senses with termin. case of root of verb.

འདུག་པ་གཅིག་ *hjug-pa-gcig* =མཐོན་གཅིག་ of one opinion, of the same party; རྟོགས་མཐུན་, རྟོགས་མཚུངས་; བསམ་གྱི་མཚུངས་ (*Mñon.*).

འདུག་པའི་གནས་ *hjug-pahi-gnas* met. house, residence (*Mñon.*).

འདུག་པར་འདོད་པ་ *hjug-par hdod-pa* to wish to take up any work.

འདུག་པར་བྱེད་པ་ *hjug-par-byed-pa* to undertake.

འདུག་གྱ་ *hjug-gya* 1. road. 2. dwelling.

འདུག་རིངས་ *hjug-rin* (for མུག་རིངས་) *mjug-rin* རིངས་ རིངས་ comet.

༥ འདུངས་པ་ *hjuñs-pa* =མེར་སྤྲོད་པ་ 1. avarice; avaricious (*Dag.* 8). 2. རྩལ་པ་ a miser; འདུངས་པ་མན་ *hjuñs-pa-can* avaricious.

༥ འདུད་པ་ *hjud-pa* and more freq. འདུད་པ་ a secondary form of འདུག་པ་ cf. ཅུད་པ་, འདུད་པ་.

+ འདུད་མཐུན་མ་ *hjud-mthun-ma* or འདུད་མཐུན་མ་ =ལྷ་མ་ལ་ལྷ་མ་ ལ་ལྷ་མ་ a prostitute, harlot. (*Dag.* 8); འདུད་མཐུན་བྱེད་པ་ *hjud-mthun byed-pa* to play the harlot.

འདུན་ལག་ *Hjun-hgar* a tribe of Eleuth Mongols who invaded Tibet and destroyed monasteries circa 1645 (*Loñ.* ༩ 12).

འདུན་པ་ *hjun-pa* pf. བཟུན་ *bcun*, fut. གཟུན་ *gshun* (cf. བཟུན་ *gshun*, བཟུན་ *shun*) acc. to *Cs.*, to subdue, make tame; to make confess; to make soft, to soften, to punish (by words or blows); to convert. བཟུན་གྱིས་འདུན་པ་པོ་ one who can tame by certain means or strategy.

འདུས་ཁྱད་ *hjum-khyad* =ཕྱད་ཁྱད་འགྲོ་བ་མས་ཆག་པ་ to diminish, to become less (*Rtsii.*).

རུམ་པ *hjum-pa* or *རུམས་པ* pf. *རུམ* *hjum*, fut. *གཞུམ*, imp. *ཚུམ*, prop. to cause to shudder, but is frq. as neut. vb. to contract; *ག་རུམ་པ* contraction of the muscles, shrinking (*Sch.*).

རུར་གཤམ་ Hjúr-gegs n. of a kind of Yidag whose throat is so contracted that a drop of water can hardly pass through it to quench his ever-burning thirst.

རུར་གྱིས hjúr-gyis suddenly, all at once: *ན་བཟའི་ཡག་ན་ཚུར་དངུལ་གྱི་མཚུལ་བྱ་གང་པ་ཞིག་རུར་གྱིས་བཏོན་ na-bzahi phag-na tshur dñul-gyi man-dal khru gañ-pa shig hjúr-gyis bton.* from the pocket of his robe he suddenly drew forth a silver mandal tray one cubit square (*Hbrom. 14*).

རུར་བ *hjur-wa* (pf. *བུར་པ* q.v.) 1. to draw tight; *རུར་བར་བུར་བ* to be entangled; *རུར་མཐུག* wrinkled, as the skin is in old age; *རུར་མིག hjúr-mig* a wire-drawing hole or vice. 2. = *རུར་བ* to evade, to shun, to go out of the way; *རུར་མེད* unavoidable (*Jä.*).

རུར་བྱ hjúr-bu the act of busying one's self in worldly concerns and thereby remaining tied to them, *རུར་བྱས་བཅེངས་པའི་སེམས་ཀྱི་ནི་ཁྱོད་ན་ཁྱོད་བར་གྱི་ཚོམ་མེད* (*Lo. 40*).

རུས་ hjus seized, held by the hand, v. *རུ་བ*.

རེ *hje* sometimes written for *མེ*.

རེག་པ་པ *hjebs-pa* or *རེགས་པ* well sounding, beautiful, handsome; also of sweet sounds; *རྒྱན་རེགས་* harmony, euphony (*Jä.*).

རེམ་པ hjem-pa also *རེམས་པ* or *རེམས་པ* 1. dexterity, cleverness. 2. skilled, clever.

རེར་རེགས་ Hjer-hjigs an epithet of Indra (*Mñon.*).

རེག་པ *hjo-wa* I: = *རེག་པ* *sgeg-pa* ལྡང་ལྡང་ fascinating, charming, seductive. *རེག་པ་མ་ཕྱུས་པ* *hjo-bgam phyos-pa* = *རེག་པ་མ་ཕྱུས་པ* or *རེམས་པ*

playful, coquettish. *རེག་པ* *hjo-sgeg*: 1. beauty, charm (*Yig. 50*). 2. a coquettish, alluring posture; *རུད་མཐུན་རེག་པ་འཛིན་* the harlot places herself alluringly (*Jä.*). *རེག་པ་མ་ཕྱུས་པ* *hjo ster-wa* = *དགའ་བ* giving delight, charming (*Mñon.*).

རེག་པ II: pf. *བཞས་*, fut. *བཞི*, imp. *རེས་* རྩེད་པ་ to milk; *མེམ་པ་རེག་པ* to milk a yak-cow. *རེད་པ་རེག་པ* *hdod-hjohi-ba* ཀའ་མཐུན་པ་ a cow yielding all desires; a cow that gives milk at pleasure.

རེག་པ་མ་ཕྱུས་ hjo-mkhan one who milks a cow; also *རེག་པ་མ་ཕྱུས་ hjo-wa-po*.

རེག་པ་མ་ཕྱུས་ hjo-wa-mo a milkmaid.

རེག་པ་མ་ཕྱུས་ hjo-ma a milch-cow.

Syn. *བཞི་མ་ཕྱུས་ ba-mo*; *འབའ་ཕྱུས་ hbab-byed*; *ཡོངས་པ་མ་ཕྱུས་ yongs-hjom* (*Mñon.*).

རེག་པ་ hjo-za and *རེག་པ་མ་ཕྱུས་ hjo-za-ka chen-po* are celestial flowers. = *ལྷ་མོ་ཀྱི་རྒྱལ་པ་མ་ཕྱུས་ me-tog* flowers of the gods (*K. d. 156*).

རེག་པ *hjug-pa* I: ལྡང་ལྡང་, སྒྲིལ་པ་, རྒྱུ་ལྡང་, སྒྲིལ་པ་, pf. *བཞས་*, fut. *བཞི*, imp. *རེས་*: 1. to put, place, make a place for, settle; to assign: *ཁྱེད་ཀྱིས་རེག་པ་མེད་ན་ཀྱི་གནས་ཀྱི་ལས་ཀྱི་ཕྱིན་དགོས་* (*A. 95*) if you can employ me I must do the work of an attendant. *ལས་ལྟ་རེག་པ་* to set one a task, to employ one in a certain service; *རྒྱན་གྱི་དཔལ་པོ་ཁྱེད་ཀྱིས་རེག་པ་* to set up some person as false witnesses; *སེམས་ལ་རེག་པ་* to bear in mind; *ཕྱིར་རེག་པ་* to leave behind, to leave out, to put by, to lay aside. *རྩན་གསོག་པ་རེག་པ་མེད་* treasure and articles were not put by. *གསོག་པ་རེག་པ་མ་ཕྱུས་* one who hoards up wealth. 2. to leave, to leave behind; *ལག་ཤེས་* an impression; *རང་གི་ཕུག་པ་རེག་པ་* to leave one's own country; *ཡོངས་པར་མ་བཞག་པ་* so that it is not left to poverty; *གཞུང་བཞུང་རེག་པ་* to leave offspring behind, to propagate the species (*Jä.*).

འཛུལ་བ II: a subst. acc. to *Cs.* = འཛུལ་ འཛུལ་ *hjol-hjol* or གཤོལ་བ *gshol-wa* train, trail, retinue; འཛུལ་གོས་ *hjol-gos* or འཛུལ་པེར་ *hjol-ber* ཇཱེམ་ a linen cloth, a robe or garment with a train; འཛུལ་ཅན་ *hjol-can* having a train; གས་བསམ་སྒྲོམ་པའི་འཛུལ་ཁྲབ་བྱེད་ put on the protecting robes of listening, reflection, meditation (*Mil.* 7. 92).

འཛུལ་འཛུལ་ *hjol-hjol* hanging belly or paunch *Jä.*; (གོས་ཁྲབ་བྱེད་ཅན་རིང་པོ་སེལ་རེག་པ་ like a flowing robe touching the ground while walking) (*Dag.* 8).

འཛུལ་ལེ་ *hjol-le* hanging; cf. རྩེ་པོ་ or རྩེ་པ་ འཛུལ་ལེ་ hanging-belly, paunch.

འཛུལ་མོ་ *Hjol-mo* 1. a singing bird of very sweet note, said to be abundant in the juniper groves near Lhasa and in Lhokha: འཛུལ་མོའི་གྲོ་བས་ཚངས་པའི་དབྱངས་ལྷ་བྱ་སྟེད་ *hjol-mo hi gre-was tshañs-pa hi dbyañs lta-bu skyed* from the throat of the Jol-mo comes out a voice-like that of Brahmā. In *Snd. Hbk.* mention is made of two species of Jol-mo: འཛུལ་ནག་ said to be a species of blackbird identical with *Merula ruficollis*, and འཛུལ་ཁྲ་ a middle-sized piebald bird described as white in colour with yellow markings and with a daub of red behind each ear.

Met. Syn. ལྷ་པའི་དབྱངས་སྟེན་ *lha-wa hi dbyañs-sñan*; གྲོ་འཕྱར་མཁན་ *gre-hgyur-mkhan*; དུས་ཚེགས་ ལུན་འཕྱོད་ *duñ-tshigs kun-hgro* (*Mñon.*).

རྩེ་མ་ *rjañ-ma* = རྩེ་མ་ store-room (*Jä.*).

རྩེ་པ་ *rjid-pa* acc. to *Cs.* lean; gen. རྩེ་པ་.

རྩེ་བ་ལས་ *rjib-las* in *W.* = service done in socage; compulsory service in the fields, on roads etc. (*Ja.*).

རྩེ་པ་ *rjud-pa* = རྩེ་པ་ *rgud-pa* གཤམ་པ་, གཤམ་པ་ trouble, danger, disadvantage (*Dag.* 8).

རྩེ་ *rje* ལཱ་མཱི་, ལཱ་མཱི་, རྩེ་ lord, master, superior, chief; མེ་རྩེ་མོན་པ་ his lordship, his majesty; a title of rulers and chiefs. In Tibet this title is also applied to ministers and to officials up to the rank of མདའ་དཔོན་ *Mdah-dpon* (general) if appointed from among the hereditary nobles of the land. ལུལ་གྱི་རྩེ་མཆོད་ནས་ *yul-gyi rje mdsad-nas* having acted the part of a sovereign of the country.

རྩེ་ཁྲི་སྤྱངས་ཅན་ *Rje Khri sgra spuñs-can* one of the kings of Tibet (*Yig.*); རྩེ་ཁྲི་ཐོག་ *Rje khri-thog* the reigning king (of Tibet).

རྩེ་དགེ་འདུན་གུབ་ *Rje Dge-hdun-grub* Gedun-dub, the famous Lama of Lhasa who founded the monastery of Tashi-lhunpo in Tsang, and who was one of the most distinguished disciples of Tsongkhapa. *Note:* the title of Dalai Lama was not assumed until 200 years later.

རྩེ་རྩེ་ *rje-rñar* འཛུལ་ the loin; but acc. to *Jä.* the lower part of the leg.

* རྩེ་ལྷ་རྩེ་པའི་རྩེ་ *Rje lcañ-skyä rol-pa hi rdo-rje* or རྩེ་ལྷ་རྩེ་པའི་རྩེ་ལྷ་པའི་ *Lcañ-skyä rol-pa hi rdo-rjiñi-shabs* (18B), v. *Rolpañi Rdorje*.

རྩེ་ཉིད་ *rje-nid* རྩེ་ལྷ་ your lordship, reverence.

རྩེ་ཐོག་ཅན་ *Rje-thog-rtsan* n. of a king of Tibet (*Yig.*).

རྩེ་བ་ *rje-wa*, pf. བཟུངས་, fut. བཟུང་, imp. བཟུངས་ བཟུངས་ to change, barter, to give or take in exchange: བཟུངས་གོས་པའི་རྩེ་པོ་ it may be changed for these; to shift, pass on; རྩེ་བའི་ནོར་ articles of barter.

རྩེ་པོ་ *rje-bo* རྩེ་པོ་, ལཱ་མཱི་, ལཱ་མཱི་, རྩེ་ 1. lord, master, ruler, king: བཟུངས་གྱི་རྩེ་པོ་ལྷ་ he

became sovereign of Tibet; ས་ཡི་བདག་པ་མི་
ཡི་རྒྱལ་ *sa-yi bdag-po mi-yi rje* the lord of the
soil, ruler of the people; རྒྱལ་པོ་འཇུག་ master
and servant; རྒྱལ་པོ་འཇུག་ master and slave; རྒྱལ་པོ་
king and minister; རྒྱལ་པོ་ *rje-ci lags* sir,
what for, why? 2. a title of honour for
dreaded persons or deities.

Syn. གཏོ་བོ་ *gtso-bo*; དམག་འདྲེན་ *dmag-hdren*;
མགོ་དངོན་ *mgo-dpon*; དངོན་མགོ་ *dpon-mgo* (*Mñon.*).

རྒྱལ་བཟངས་ *rje-hbañs* the king and his
subjects.

རྒྱལ་ *rje-ma* = གཏོ་བོ་མ་ acc. to *Cs.* a lady
of rank; རྒྱལ་མོ་ young lady.

རྒྱལ་མོ་ *rje-mo* རྒྱལ་མོ་ mistress, lady.

རྒྱལ་མོ་ *rje-btsun* རྒྱལ་མོ་ reverend, wor-
shipful. This title is applied to saints,
hermits, learned lamas, *e.g.*, to Milaraspa,
the author and peripatetic teacher.

* རྒྱལ་མོ་དམག་པོ་འཇུག་པོ་མཆོན་ *Rje-btsun*
dam-pa blo-bzang bstan-pahi rgyal-mtshan
Schr.

* རྒྱལ་མོ་དམག་པོ་ *rje-btsun-dpal* རྒྱལ་མོ་
honourable sir! (*Bull.* 1848, 301) *Schr.*

* རྒྱལ་མོ་བྱམས་པ་ *Rje-btsun byams-pa* or རྒྱལ་མོ་
པ་མགོན་པོ་ your beneficent reverence! (*1 A.*)
Schr.

རྒྱལ་མོ་ *rje-btsun-ma* རྒྱལ་མོ་ lady who has
entered the order of ge-long-ma. Ap-
plied also to any very charitable or devout
woman. རྒྱལ་མོ་འཇུག་པོ་མགོན་པོ་མཆོན་པོ་ རྒྱལ་མོ་
མཆོན་པོ་མགོན་པོ་མཆོན་པོ་ to the feet of the
venerable lady who in her devotion to
the cause of religion and in beneficence
is unrivalled (*Yig.k.* 14).

* རྒྱལ་མོ་མ་ཀླ་པ་མཆོན་ *Rje-btsun-ma ka-pa-li*
tā-ra (54 *A.*) * རྒྱལ་མོ་མ་ཀླ་པ་མཆོན་ *Rje-*
btsun-ma hphags-ma sgrol-ma རྒྱལ་མོ་མ་ཀླ་པ་
མཆོན་པོ་ titles of the goddess Dolma
(*Tā.* 2, 151).

རྒྱལ་མོ་ *rje-rigs* the caste of the nobility;
རྒྱལ་མོ་ the caste of the smaller lords, *i.e.*,
gentlemen.

Syn. རྒྱལ་མོ་ *brla-byun* (sprung from the
loins); རྒྱལ་མོ་ *brla-skyes* (loin-born); རྒྱལ་མོ་
sa-reg, རྒྱལ་མོ་ *rjehu-rigs* (*Mñon.*).

རྒྱལ་མོ་ *Rje Rim-po-che* the epithet by
which Tsong-khapa is commonly known in
Tibet. His real name was རྒྱལ་མོ་འཇུག་
གཏོ་བོ་ in Sans. རྒྱལ་མོ་འཇུག་.

རྒྱལ་མོ་ *rjehu-rigs*, v. རྒྱལ་མོ་ *rje-rigs*.

རྒྱལ་མོ་ *rje-sa* = རྒྱལ་མོ་ deference, respect; རྒྱལ་མོ་
འཇུག་ to show respect, to pay one's respect.

+ རྒྱལ་མོ་ *rjed-pa* རྒྱལ་མོ་, pf. and fut. རྒྱལ་མོ་
brjed 1. to honour, reverence; རྒྱལ་མོ་འཇུག་ རྒྱལ་མོ་
to honour and worship; རྒྱལ་མོ་འཇུག་ vener-
able, worthy of honour. 2. རྒྱལ་མོ་འཇུག་ to for-
get; རྒྱལ་མོ་འཇུག་ རྒྱལ་མོ་ *brjed-du hjug-pa* to
make forget, to cause to forget: རྒྱལ་མོ་འཇུག་
མཆོན་པོ་ having gradually forgotten my
native land (*Mil.*).

རྒྱལ་མོ་མཆོན་ *rjed-nañs-can* acc. to *Lex.* con-
sulted; by *Jā.* རྒྱལ་མོ་མཆོན་; forgetful, oblivious;
Cs. gives instead of it རྒྱལ་མོ་མཆོན་.

རྒྱལ་མོ་ *rjed-chu* draught of oblivion, water
of forgetfulness.

རྒྱལ་མོ་ *rjed-tho* list of notes, memorandum,
journal, note-book, etc.

རྒྱལ་མོ་ *rjed-rdo* prob. memorial stone (*Jā.*).

རྒྱལ་མོ་ *rjed-byañ* specification or list
of goods, luggage, etc., which the Tibetans
mark with letters of the alphabet.

རྒྱལ་མོ་ *rjed-byed* or རྒྱལ་མོ་འཇུག་ 1. a
demon that takes away the power of
memory. 2. རྒྱལ་མོ་ epilepsy.

རྒྱལ་མོ་ *rjed-zas* the meal of forgetfulness
(*Cs.*); any food that produces oblivion.

རྫོག་པ *rjen-pa* རྒྱུ་ལ་ 1. stark, bare, naked; རྫོག་རྫོག་ bare-footed, unshod; རྫོག་པ་གདུང་པ་ to go bare-footed; གདུང་རྫོག་དུ་ རྫོག་པ་ *gdodñ-rjen-du sdod-pa* to sit with unveiled face; མགོ་རྫོག་ with uncovered head; རྫོག་རྫོག་པ་ *rgyab-rjen-pa* naked back-side; རྫོག་པ་འདྲོག་པ་ to strip perfectly; དམར་རྫོག་ quite naked (*Sch.*); ར་གྱི་རྫོག་པ་ *ral-gri-rjen-pa* a naked sword; མ་རྫོག་པ་ the bare ground, an uncovered ground; རྫོག་ནི་པ་ undisguised, obvious to the understanding, manifest. 2. raw, not roasted or cooked; དམར་རྫོག་ red raw meat; མར་རྫོག་ butter not melted; ར་རྫོག་ raw barley, not parched; also the meal of it; བུ་རྫོག་ buck-wheat meal (*Sch.*). 3. unripe (chiefly from *Jä.*).

རྫོག་ *rjen* raw; ག་རྫོག་ 1. raw meat. 2. = ཡང་ན་ལུས་ལ་གོས་མེད་པ་ a naked person (*Dag. 8*).

Syn. གཅེར་བུ་ *gcer-bu*; རྫོང་པ་ *rkyañ-pa*; རྫོག་མེད་ *sgrib-med*; གཡོགས་མེད་ *gyogs-med* (*Mñon.*).

རྫོག་པ་ལྷགས་ *rjen-btags* raw barley or peas ground, without being first parched.

རྫོག་ཕྱེ་ *rjen-phye* unparched barley, pea, or wheat flour (*Rtsii.*).

རྫོག་རིགས་ *rjen-rigs* victuals that may be eaten raw (*Cs.*).

རྫོག་མས་ *rjen-zas* uncooked meal or victuals.

རྫོགས་ *rjes* has primarily the signification of a mark left, an imprint made on the ground; and this meaning is more exactly expressed in such terms as རྫོགས་ *rkañ-rjes*, a foot-mark, the trace of one's foot and ལག་རྫོགས་ the impression or mark left of one's hand, hence fig. an action or deed. 2. However, from this the primary sense of རྫོགས་ there is derived the second and more ordinary signification of the word, i.e., that which comes after, that which follows, the consequence. Hence we obtain the most common usage of all, namely its use

as an adv., signifying after, afterwards; and the postp. རྫོགས་ཕྱེ་, རྫོགས་ལ་, or simply རྫོགས་, meaning after, behind, &c. རྫོགས་ཕྱེ་ལ་ to follow; ག་བཞི་རྫོགས་ལ་འབྲངས་མོང་ pursued after the stag. Also, conjunction དེ་རྫོགས་ therefore, consequently. 3. the hinder-parts, v. *Pth. 270*, line 6.

རྫོགས་ཐུགས་པ་ *rjes-khugs-pa* འཇུག་པ་ to recall or find out afterwards.

རྫོགས་ཁྱིད་ *rjes-khrid* འཇུག་པ་, ཁྱིད་ certainty, sureness.

རྫོགས་སྤྱུག་པ་ to recover, to re-acquire, v. རྫོགས་མ་ (*Situ. 110*).

རྫོགས་དངོས་ *rjes-dños* real.

རྫོགས་གཙོད་ *rjes-gcod* = གྱི་ knife (*Mñon.*).

རྫོགས་གཙོད་པ་ *rjes-gcod-pa* འཇུག་པ་ 1. acc. to *Sch.* to destroy, blot out, efface a track or trace; in *Med.* to eradicate the trace of a disease, to cure thoroughly. 2. to separate, disjoin. 3. In *W.* acc. to *Jä.* to follow a trace or track, to find or to come upon the track.

རྫོགས་ཆགས་ *rjes-chags* འཇུག་པ་ attachment, attached; compassion.

Syn. རྫོགས་སྤྱུག་པ་ *rjes-su-brtse*; རྫོགས་རྫོགས་ *ññiñ-rje*. འཇུགས་པ་ *hgroggs-pa* (*Mñon.*).

རྫོགས་ཆགས་ཆུ་ *rjes-chags-skye* = བཞོན་ཆེག་ or བུལ་ར་ ཆེག་ eulogy, praise (*Mñon.*).

རྫོགས་འབྲུག་ *rjes-hjug* 1. a final consonant. རྫོགས་འབྲུག་པ་ the ten finals, i.e., ག་, ང་, ཅ་, ཆ་, ཇ་, ཉ་, ཏ་, ཐ་, ད་, དྷ་, ན་, ལ་, ས་, which are affixed to others to form a syllable or word. 2. adj. following, subsequent; རྫོགས་རྫོགས་འབྲུག་མས་མཚན་ all the following generations.

རྫོགས་བཞིན་ *rjes-brjod* འཇུག་པ་ imitative words; a copy; also postscript, anything said or written afterwards; an after-expression.

རྫོགས་སྐྱགས་པ་ *rjes-sñegs-pa* to follow after (in *Sikk.*).

རྫོགས་ཐོག་ *rjes-thog* = རྫོགས་ལ་ afterwards.

हेस'ब'प 1. cessation of meditation to take food, but no more of it than is absolutely necessary for preservation of life. 2. प्रबुलम्, अनुलाभ profit, gain. 3. to find the track.

हेस'मधुन'प *rjes-mthun-pa* अनुकाय (A. K. III. 38) to make similar, to adjust afterwards.

हेस'द्रन *rjes-dran* अनुस्मृति remembrance, recollection.

हेस'गन' *rjes-gnañ* अनुज्ञा, अनुमति, समस्ति, आज्ञप्ति permission, leave, consent.

हेस'प *rjes-pa*, v. हे'प *rje-wa*.

हेस'दपग *rjes-dpag* 1. अनुमान conjecture, guessing or guess. 2. consideration, deliberation. 3. acc. to *Was.* a syllogism consisting of three propositions.

हेस'अद्ग' *rjes-hbrañ* अनुगत a follower, an adherent.

हेस'म *rjes-ma* 1. अरम last, final; the final one. 2. sometimes for हेस *rjes*. 3. the hinder part (Cs.).

Syn. ध्रु'म *phyi-ma*; ईद'म *rtiñ-ma*; ध्रु'अस *phyi-ṣos*; ग'अस'म *gṣam-ma*; महुग'म *mjug-ma*; हेस'सु'मधुन' *rjes-su-bgyiñ*; हेस'सु'गु' *rjes-su-grub* (Mñon.).

हेस'मे' *rjes-med* without leaving any traces, trackless; हेस'मे'द'ग'प to destroy without trace being left.

हेस'अद्ग' *rjes-hḍsin* acquirements; accomplishments: हेस'अद्ग'रि'ग'प'हि'य'द'ङ्गे'अद्ग'म'य'द'मि'अस *rjes-hḍsin rig-paḥi yañ-rtse-hḍi nam-yañ mi-nams* these acquirements—the summum bonum of knowledge—can never fade.

हेस'मधुन' *rjes-bzuñ* अनुग्रह the taking or receiving at last; a favour or kindness done (A. K. XXX. 3).

हेस'अस *rjes-ṣes* अनुज्ञान, अनुज्ञप्ति knowledge; knowing after.

हेस'सु *rjes-su* adv. afterwards,

हेस'सु'कुस *rjes-su-skyes* = मधुन'प'कुस *mthun-par-skyes*, v. हेस'कुस *rjes-skyes*, अनुज a younger brother; also करण a deed, act.

हेस'सु'धु' *rjes-su khyod* प्रतिमा a statue, representation; a figure representing some person or deity.

हेस'सु'अनुग'स'प *rjes-su-hgugs-pa* to recall; to summon; to order to do according to one's instructions.

हेस'सु'मधु' *rjes-su-bgrod* gone behind, followed.

हेस'सु'अगु' *rjes-su hgro-wa* अनुय to follow, go behind; to imitate.

हेस'सु'गु'प' *rjes-su hṣgrub-pa* अनुविधान lit. doing after an order; following, obeying.

हेस'सु'ग' *rjes-su gcod* = met. a knife (Mñon.).

हेस'सु'अग'स *rjes-su chags* = हेस'अग'स अनुराग attachment; अनुरक्त attached, fond of; हेस'सु'अग'स'म'अस with love or fondness; also सवेग with motion, or force.

हेस'सु'अद्ग'स *rjes-su-hjigs* = अगु'द'प *hgrod-pa* a repentance (Mñon.).

हेस'सु'अगु'प' *rjes-su hjug-pa* अनुसारि or अनुसारिणी, अनुवर्ति imitation; imitator; follower.

हेस'सु'अगु'स'प'अ' *rjes-su rtogs-par bya* अनु-मनय should ponder on, consider, reflect upon.

हेस'सु'अगु'प' *rjes-su ḥstan-pa* अनुमासना orders, ruling instruction; ग'अ'अ' or हेस'सु'अगु'प' precepts, instructions left (Mñon.); in colloq. म'गु'अद्ग'अ' *mgo-hḍren byed-pa* to instruct a disciple in spiritual learning; also to protect, patronise.

हेस'सु'अस *rjes-su-thos* अनुश्रुत्य hearing afterwards, anything heard after.

हेस'सु'अधुन'प *rjes-su mthun-pa* अनुलोम, वडा regular, harmonious; faith. हेस'सु'अधुन'प'अ'अ'स'सु' ददुलुलुमिकधर्म six regular virtues:—(1) हेस'सु'अधुन'प'अ'अ'अ'अ' अनुलोमिकचानि resignation

to natural consequences; (2) རྟེན་སྒྲུབ་མཛོད་རིམ་ཡུལ་ character; (3) རྟེན་སྒྲུབ་མཛོད་པ་མཐུག་པ་ disposition to view a thing properly; (4) རྟེན་སྒྲུབ་ཀྱི་དྲུང་ལ་ཡུལ་ remorse; (5) རྟེན་སྒྲུབ་ཀྱི་དྲུང་ལ་ཡུལ་ pa ཡུལ་, རྟེན་སྒྲུབ་ sorrow for good as well as bad acts; (6) རྟེན་སྒྲུབ་ཀྱི་དྲུང་ལ་ rjes-su hdoḍ-pa ཡུལ་ right ambition.

རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su dran-pa, = རྟེན་སྒྲུབ་ཡུལ་ subjects of recollection, which are six:—(1) མཛམ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ the remembrance of the Buddha; (2) རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ the remembrance of the Dharma; (3) རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ the remembrance of the Saṅgha; (4) རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ the remembrance of religious duty; (5) རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ the recollection of renunciation; (6) རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ the remembrance of the gods.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ practised, habituated.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su gnañ-wa, v. རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su bstan-pa to propound; to grant religious instruction.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su dpag or རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ to weigh, to deliberate upon.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su spyod-pa = རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ or རྟེན་སྒྲུབ་ (Mñon.) to perform or practise.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su hphrog-pa རྟེན་སྒྲུབ་ to deprive, to plunder, to rob, to snatch.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su hgyur-wa རྟེན་སྒྲུབ་ to do like another, to imitate; imitation.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su hbyuñ-wa རྟེན་སྒྲུབ་ feeling, thinking.

* རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su hbrañ-wa རྟེན་སྒྲུབ་ going after; usage, custom (Bull. 1848, 291).

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su hbrañ-wa རྟེན་སྒྲུབ་ to follow.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su hbral-wa རྟེན་སྒྲུབ་ to adore, to worship.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su mi-mthun-pa རྟེན་སྒྲུབ་ discordant, in contradistinction to another.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su brtse-wa རྟེན་སྒྲུབ་ to pity; to favour out of compassion (Mñon.).

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su tshol-wa རྟེན་སྒྲུབ་ searching after; རྟེན་སྒྲུབ་ imploring help, favour, etc.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su htsho རྟེན་སྒྲུབ་, རྟེན་སྒྲུབ་ being supported or backed by another, maintained or favoured with sustenance.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su shugs རྟེན་སྒྲུབ་ involved with.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su mi-hdsin-pa རྟེན་སྒྲུབ་ not retaining; not retentive.

Syn. རྟེན་སྒྲུབ་ mi-hdsin; རྟེན་སྒྲུབ་ de-ñañ-hgal (Mñon.).

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su hdsin-pa 1. རྟེན་སྒྲུབ་ to follow (one in reading or in making a speech, etc.); to welcome or receive kindly. 2. to believe; to have the impression of, to retain.

Syn. རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ mñon-par-bskyed (Mñon.).

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su yi-rañ-wa རྟེན་སྒྲུབ་ to rejoice in ecstasy.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su bḥad-pa རྟེན་སྒྲུབ་ to explain; explanation, description.

རྟེན་སྒྲུབ་ལ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ rjes-su slob-pa རྟེན་སྒྲུབ་ teaching according to another's system.

བརྟེན་སྒྲུབ་ pf. and fut. བརྟེན་སྒྲུབ་, to say, to recite (དཔེ་ལྷ་སྐྱེ་རྟེན་སྒྲུབ་ from a book); pronounce, utter, e.g., a charm or magic formula; to annouce, promulgate (རྟེན་སྒྲུབ་ a religious doctrine); to enumerate, set forth, རྟེན་སྒྲུབ་ or རྟེན་སྒྲུབ་ the good or bad qualities, actions etc.; to treat of a subject in writing.

བརྟེན་སྒྲུབ་ brjid = རྟེན་སྒྲུབ་ gzi-brjid, རྟེན་སྒྲུབ་ dpal-brjid glory, halo, splendour, lustre; རྟེན་སྒྲུབ་ brjid-kyis brjid shines with still greater brightness.

བཤོད་རྒྱུ་མེད་པ་ལས་བཟུངས་པ་ ལྷ་མེད་པ་ record-
ing what is unspeakable. 2. (གྲངས་) n. of a
number.

བཤོད་རྒྱུ་ *brjod-do* ལྷ་མེད་ said, described.

བཤོད་པ་ལྷ་ *brjed-bde-wa* agreeable speech;
also one able to speak with facility.

བཤོད་པ་ལྷ་ *brjod-hdod* acc. to *Schtr.* a
mere supposition.

བཤོད་པ་ལྷ་ *brjod-pa-yin* ལྷ་མེད་ it is said,
related, v. ལྷ་མེད་ *rxjod-pa*.

བཤོད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *brjod-par hdod-pa* wishing
to speak; also ལྷ་མེད་པ་ to desire to talk of
one's own self, conceit.

བཤོད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *brjod-par bya-wa* ལྷ་མེད་ fit to
be spoken; ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *brjod-par byed-pa*
བཤོད་པ་ to speak; sbst. ལྷ་མེད་ a speaker.

བཤོད་པ་ *brjod-bya* = ལྷ་མེད་ *don* meaning; ལྷ་མེད་,
ལྷ་མེད་, ལྷ་མེད་, ལྷ་མེད་, ལྷ་མེད་ an expression,
anything said; an attribute (*Zam. 11*).

བཤོད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *brjod-bya-can* = ལྷ་མེད་ *don-can*
possessed of meaning; explainable.

བཤོད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *brjod-bya-ldan* ལྷ་མེད་, ལྷ་མེད་ met.
a child.

བཤོད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *brjod-bya-bral* = ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་
ལྷ་མེད་ that cannot be said, or described.

བཤོད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *brjod-byahi-rtags* sign of
expression; ལྷ་མེད་པ་ begging back.

བཤོད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *brjod-byahi-rab*, ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་ ལྷ་མེད་པ་
ལྷ་མེད་ fit to be proclaimed, praiseworthy.

བཤོད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *brjod-mi bde-wa* one who is
not able to speak well.

བཤོད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *brjod-med* 1. the unspeakable,
the transcendental. 2. a speech not ear-
nestly meant; empty words, mere talk.
3. ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་ n. of a very large number.
ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་ ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *dpag-thag-gñis dañ*
brjod-med-gñis (*Ya-sel. 57*).

བཤོད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *brjod-bzañ* = ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་ or ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་
good speech, also a good speaker; good

delivery (*Mñon.*). ལྷ་མེད་པ་ synonymy,
explanation of words; imagery. ལྷ་མེད་པ་
praise, eulogy; acc. to *Sch.* invocation of
a deity. ལྷ་མེད་པ་ complimentary expres-
sion, adulation. ལྷ་མེད་པ་ acc. to *Schtr.*
preface, introduction; acc. to *Jā.* in *C.*
to approve, commend, sanction; acc. to
Was. the title of a book called ལྷ་མེད་པ་,
class of *gāthā* delivered by Buddha out of
joy.

བཤོད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *brjod-yañ* (གྲངས་) n. of a large
number.

ལྷ་མེད་པ་ *ljag-ma* fine satin generally
spread on cushions used by the great of
Tibet.

ལྷ་མེད་པ་ *Ljag-mo gliñ-ga* n. of a state
grove in Tibet (*Rtsii.*).

ལྷ་མེད་པ་ *ljags* resp. for ལྷ་མེད་ *lee* ལྷ་མེད་, ལྷ་མེད་
the tongue; ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *ljags-kyis*
chab-hdor-wa to spit, to spit out; ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་
ljags-chab spittle, saliva; ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *ljags-*
dbugs breath. ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *ljags-kyi dwañ-*
po ལྷ་མེད་པ་ the organ of taste, the
tongue.

Syn. ལྷ་མེད་པ་ *ro-hdsin*; ལྷ་མེད་ *(Mñon.)*.

ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *ljags-bñen-pa* = ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *ñags-*
bzlas-pa to ejaculate charms or mantras.

ལྷ་མེད་ *Ljañ* also spelt, ལྷ་མེད་ a place one
day's journey to the west of Lhasa.

ལྷ་མེད་པ་ལྷ་མེད་པ་ *Ljañ-bkra-ṅis dgon-pa* n.
of an ancient monastery in Jang (*Deb. 40*).

ལྷ་མེད་ *ljañ-gu* green (light).

ལྷ་མེད་ *ljañ-ja* also called ལྷ་མེད་པ་ *ljañ-ja-*
pa-ri green tea, exported from the Chinese
district of Kang-tse Rapak situated on
the confines of Tibet (*Rtsii.*).

ལྷ་མེད་ *ljañ-duñ* in *W.* acc. to *Jā.* solid,
not hollow; it also prob. signifies, bar-
silver, i.e., silver beaten.

nags-ljoñs woody district. ལྷོ་མ་མི་རྒྱལ་ *ljoñs-mi rñams* provincial people. ལྷོ་མ་སྤྱོད་ *ljoñs-su rgyu-wa* to rove about: ལྷོ་མ་དཔོན་ *ljoñs-su rgyur* ལྷོ་མ་པོ་ *slob-dpon dse-tā-ri ljoñs-rgyur byon-pas* when the teacher Jetāri was roaming in the district (जनपद), i.e., at a place round about his monastery after the summer recess (*Sñiñ*). ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ *ljoñs-rgyur-wa* the time at the end of the summer confinement in the monastery when monks are allowed holiday to roam about in the country.

ལྷོ་མ་གཞི་ *ljoñs-gsum* 1. ལྷོ་མ་མཚམས་ན་ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ *lho-nub mtshams-na sbaṣ-yul* *Hbras-mo ljoñs* on the south-western confines (of C. Tib.) is the hidden country of *Hbras-mo-ljoñs* (Demojong or Sikkim). 2. ལྷོ་མ་མཚམས་ན་ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ *nub-byañ mtshams-na sbaṣ-yul Mkhan-po-ljoñs* on the north-west boundary (of C. Tib.) is the hidden country of firs. 3. ལྷོ་མ་མཚམས་ན་ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ *byañ-ṣar mtshams-naṣ sbaṣ-yul Luñ-gsum-ljoñs* on the north-east boundary (of C. Tib.) is the hidden

country of the three valleys. (*Kathañ. 168*). Note:—Huc's *San-chuan*.

ལྷོ་མ་ *ljoñ-pa* an immortal paradise, or country of the gods. ལྷོ་མ་ལྷོ་མ་ *a sublime forest*.

ལྷོ་མ་གཞི་ *ljoñ-cin* ལྷོ་མ་, ལྷོ་མ་, ལྷོ་མ་ a tree; a magic tree in Dewachan.

Syn. ལྷོ་མ་གཞི་ *ljoñ-pa-cin*; ལྷོ་མ་གཞི་ *yal-gal-can*; ལྷོ་མ་གཞི་ *hdab-ldan*; ལྷོ་མ་གཞི་ *rkañ-hthun*; ལྷོ་མ་གཞི་ *rkañ-pas-hthun*; ལྷོ་མ་གཞི་ *rlan-las-skyes*; ལྷོ་མ་གཞི་ *chur-mi-lhun*; ལྷོ་མ་གཞི་ *rtse-mo-can*; ལྷོ་མ་གཞི་ *ngo-ldiñ-can*; ལྷོ་མ་གཞི་ *yal-ga-hdsin*; ལྷོ་མ་གཞི་ *hdab-ma-can*; ལྷོ་མ་གཞི་ *phuñ-po-can*; ལྷོ་མ་གཞི་ *hgrog-hgog*; ལྷོ་མ་གཞི་ *hgromed*; ལྷོ་མ་གཞི་ *steñ-skyes*; ལྷོ་མ་གཞི་ *sa-skyes*; ལྷོ་མ་གཞི་ *yal-ga-hbrel* (*Mñon.*).

ལྷོ་མ་གཞི་ *Ljon-pa-luñ* n. of a district in Kong-po in South-Eastern Tibet.

ལྷོ་མ་གཞི་ *ljoñ-pa ser-po* = ལྷོ་མ་གཞི་ ལྷོ་མ་ *the deodara tree*.

ལྷོ་མ་གཞི་ *ljoñ-cin rtsa-chaṣ* a branching magic tree (*Mñon.*).

༣ *Nā* I: the eighth letter of the Tibetan alphabet corresponds in sound to the Sanskrit न. The sound of this letter, when followed by *u*, may be heard in English in such words as neuter, new, &c.

༣ II: in general Buddhism this letter signifies རིག་པ་ wisdom, knowledge (*K. my. 71* 207); in Tantrikism: ར་ཉི་ཐུང་དང་བཤེས་པའི་སྒྲོལ་བ་མེད་པས་རམས་ཅད་གྲུབ། *nā* is the symbol of passive existence; being free from action it leads to *Nirvāṇa* (*K. gu. 3* 42).

༣ III: symb. num. for eight.

༣ ཉེར *ña-ñer* n. of a number གཞལ་གཞི་འཕྲོང་འཕུར་ཉེར་དང་། (*Ya-sel* 57).

༣ IV: མོན, འཇམ་མེད, འཇམ་མེད་ཀྱི་མེག་པ་ the general term for a fish; means also the egg-born, the fixed; རྒྱལ་པོའི་གསོལ་པ་ the king's table fish; འདམ་པ་ an eel (*Cs.*).

Syn. མོང་རྒྱུས་ *sgoñ-skyes*, མིག་མི་འདྲམ་པ་ *mig mi-hdsum-pa*, འགྲོ་ལྗང་ *hgro-ltan*, རྣམ་འཕྲོ་ *rnam-hphyo*, རྣ་ཚགས་རྒྱ་ *ña-tshogs rgyu*, གཤེར་གྱི་མིག་ཅན་ *gser-gyi mig-can*, ལུས་མི་འཛུབ་ *chus mi-htshub*, ལུར་པ་ *chur-ñal*, རྒྱལ་རིང་ *rgyab-rin* (*Mñon.*).

རྒྱུ *ña-kyu*, described as རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་གྱི་ *ña hdsin-pahi lcags-kyu*, iron hook for catching fish.

Syn. རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *ña-hbigs*, རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *ny-hdsin*, ལུས་མི་འཛུབ་ *lcags-kyu* (*Mñon.*).

རྒྱུལ་ *ña-rkyal* the bladder of a fish (*Cs.*).

རྒྱུགས་ *ña-skyogs* = རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ gills (*Mñ.*).

རྒྱུ *ña-khra* probably *Pandion haliaëtus*, the osprey; but in *W.* is the n. given to *Polioaëtus humilis*, Hodgson, also of *Polioaëtus ichthyaëtus*; two species of grey fishing eagle.

རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *ña-khrab-can* carp; རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *ña-khrab chen* sturgeon (*Sch.*).

རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *ña-dgra dkar-mo* = རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *dkar-ka ma* a species of white crane, a fish-eating bird (*Rtsü.*).

རྒྱུ *ña-rgya* བཟང་པ་ a fishing net.

རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *ña ñi-ma dgah* བཟང་པ་ lit. sun-loving fish, i.e., that basks in the sun.

Syn. རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *tshogs-kyi srad-bu*, རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *dol* (*Mñon.*).

རྒྱུ *ña-rgyab* coping, covering of the top of a wall; acc. to *Jū.* earth heaped up (like the back of a fish) on the top of the outer walls of a house.

རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *ña-sgoñ* fish-spawn, roe of fish.

རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *ña-lcib* རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ 1. mother-o'-pearl, a kind of oyster. 2. fish-gills (*Cs.*). 3. n. of a medicinal root: རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ཚོམ་པའི་རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *ña-lcib mes-tshig chu-skyem htsho* the root of *ña-cib* heals scalds and blisters.

རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *ña-lcib kyī smin-hgyu* head ornaments made of mother-o'-pearl used by women of rank in Kham.

རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *ña-lcib khog-par sminpa* may be taken to indicate རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ the pearl.

རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ *ña-lcib pa-phog nam-skyes* རྒྱུ་པོའི་ཕུང་གསལ་ lit. the sky-born pearl-seed. Acc. to the common belief, drops of rain falling in the mouth of river-mussels become converted into pearls.

ན་དོལ *ña-dol* चारक, पातली fishing-net.

ན་དོལ་པ *ña dol-pa* a fisherman; such as those living on the southern shores of Yamdok Tsho.

Syn. ལྷལ་ཆེན *skyal-chen*, ན་འཛེང་ *ña-hchiñ*, དྭ་བ་འཛེན *dra-wa hdsin*, ན་ལེས་འཛེབ *ña-yis htsho-wa* (*Mñon*).

ན་རོས *ña-dos* a load of fish.

ན་ཕྱིས *ña-phyis* शक्ति mother-of-pearl; an oyster shell; it is believed that any food or drink kept in a vessel of mother-of-pearl never becomes poisonous.

ན་འབེགས *ña-hbig*s fishing hook; ན་འབེགས་ཁྱེད་ཀལ་ཚུལ་, v. རྩ་རྒྱར་ a kind of wild duck (*Mñon*).

ན་མིད་ཆེན་པོ་ *ña-mid chen-po* n. of a sea-monster; རྩ་མིན་ན་མིད་ཆེན་པོར་བྱས་ཏེ་མདུན་བཀག་ taking the form of the sea-monster called *Ña-mid*, he obstructed our passage. ན་ཆོན་མིད་ཆེན་པོ་ཡང་མཛོང་གསུང་ he said:—"we also saw the *Ña-rlon mid chen-po*" (A. 16).

ན་མོ *ña-mo* a female fish.

ན་མོའི་གུལ་ *ña-mohi gul*=ན་འབེགས་པ.

ན་ཚར་ *ña-tsher* fish-bones (*Sch.*).

ན་ཟན་ *ña-zan* मत्स्याशन 1. n. of an aquatic monster, perhaps the crocodile. 2. an aquatic bird, a fish-eater.

ན་གཤོག་ *ña-ggog* the fin of a fish (*Cs.*).

ན་སག་ *ña-sag* fish-scale.

ན་སོག་ *ña-sog* the saw-like fringe on the back of a fish.

ན་ V: acc. to *Jä*. 1. tendon, sinew. 2. in colloq. mark left by a blow, a weal; in *W*. ན་ལངས་ the blow has left a weal. 3. acc. to *Sch.* a lock. ན་བཞི་ the four muscles, viz., those of the arms and the calves of the leg. ན་ཅུ་ *ña-chu* tendon, sinew; perh. also a large nerve in the

nape of the neck. ན་ལོག་ *ña-log* a contraction or wasting of the sinews (*Mñon*).

ན་ VI: སྐུ་མཆོག་, སྐུ་མཆོག་, སྐུ་མཆོག་ the day of the full moon; ན་ཙམ་ a day in the increasing phase of the moon; ལྷ་བའི་ན་དྲུག་པ་ on the sixth day of the moon; ན་གང་ *ña-gan* the full moon; ན་གང་བ་ སྐུ་མཆོག་ full moon; filled with fish; ན་རྒྱས་ *ña-rgyas* (ལྷ་བ་ *zla-wa*) the full phase of the moon; ན་རྩོན་ *ña-ston* སྐུ་མཆོག་ a festival observed on a full-moon day.

ན་ཁར་ *ña-khrar* a kind of brick tea.

ན་ཁྱི *Ña-khri* p. n. the youngest son of king ལྷ་ཁྱུ་མ་བཅོན་པ་ Digum-tsanpo.

ན་ག་ *ña-ga* or ན་ག་ *ñag* a steel-yard.

ན་བོ་ *ña-ho* body, figure (*Sch.*).

ན་མ་ I: acc. to *Sch.* mistress of the house, house-wife; hearer of a lama, without being a regular disciple (*Jä*).

ན་མ་མོ་མོ་རྣམས་ *ña-ma pho-mo rnam*s hearers, male and female.

ན་མ་ II: 1. in the colloq. of *C.* a woman; the word occurs in the Gurbum of *Mila-ras-pa* where it applies to a lady who helped the saint. 2. in Amdo colloq. the vagina.

ན་མོ་གངས་ *Ña-mo gan*s n. of a snowy mountain in Tibet to the north of Palpa in Nepal.

ན་བཟུང་མ་ *ña bzun-ma*=བཀ་མ་ a bride.

Syn. དང་པོའི་རྩལ་མ་ *dañ-pohi rdul can-ma*; ཁྱེ་འདམ་པ་ *khyo hdam-pa* (*Mñon*).

ན་ར་ *ña-ra* care; ན་ར་ཁྱེད་པ་ to take care of, to provide for a person, to keep a thing safe; cf. གཏོར་པ་.

ན་ར་ཉི་ལྔ *ñā-ra ño-re* weak, fragile, frail.

ན་རི *Ña-ri* n. of a place situated to the north-east of Tashi-lhunpo.

ན་ལྷོག *ñā-lhog* n. of a disease.

ན་སུལ *ñā-sul*, defined in བེམས་ཅན་གང་རྩེ་གི་རྩེ་ལེ་སུལ་ *semṣ-can gañ-ruñ-gi rkañ-pahi ñwa-yi sul* the muscular ridges of the legs of any living creature.

ནག *ñag* 1. v. ནག་, ནག་གང་ one measure on the steel-yard = 4 *srāñ* and 1 *skar* = four and one-fourth ounces. 2. = ནག་མ་. 3. also ནག་ག་ or ནག་ཁྱུ་ notch, indenture; མོ་མ་ཕྱ་ལ་ ནག་ག་ཅན་ having multifold leaves, like those of caraway (*Jā.*; *Vai-ṣṇ.*); ནག་ག་མེད་པ་ not cleft, not indented. 4. of wool, ནག་ཏུ་མེད་པ་ *hdren-pa* to draw out into threads, to spin (*Mil.*; *Jā.*).

ནག་རྒྱུང་ *ñag-rkyāñ* obstinately; ནག་རྒྱུང་བཤང་བ་ = མ་ཉན་པར་བཤང་བ་ to send anything obstinately, not listening to any one.

ནག་ཀླག *ñag-skyag* = ཁོ་ན་ in Sikk. dialect: ལྟན་ཆང་ལྟམ་ཆོག་པ་ནིག་ནག་ཀླག་བཤང་དགོས་ should only press the application to be permitted to send the *Nañ-chañ* (proposal-wine for marriage).

ནག་གཅིག *ñag-gcig* = ཁོ་ན་ alone, the only: ལྟན་ཆང་ལྟམ་ཆོག་པ་ནིག་ནག་གཅིག་གོ་ the only refuge is (in) *Dkon-mchog gtso* (*Hbrom.* 128): མངས་ལྟན་ནག་གཅིག་ only Buddha (*Jā.*).

ནག་མ་ *ñag-ma* single; ལྟན་ནག་མ་ *spu ñag-ma* or ལྟན་ལྟན་མ་ a single hair.

ནག་ཉིག *ñag-ñig* filth, dirt (*Sch.*).

ནག་ཏུག *ñag-ñug* = ལྟན་ཆོག་མ་ various, of different kinds,

ནག་ཉོག *ñag-ñog* 1. not clear, turbid; mixed with foul matter (as water mixed

with mud). 2. confusedly, speaking irrelevantly; also contradicting one statement by another.

ནག་ཐག *ñag-thag* thread, chain (of gold or iron), cord for stringing turquoises (*Jā.*).

ནག་མཐིལ་ *ñag-mthil* scale of a steel-yard.

ནག་རྩ་ *ñag-rdo* the weight of a steel-yard.

ནག་ཤིང་ *ñag-ṣiñ* the beam of a steel-yard.

ནག་པ་ *ñag-pa* notch, indenture = རྩ་ནག་ notch or hole in the nose, or a notched nose (*Sñiñ*).

རྩ་ནག་ཕྱར་ *ñag-phran* = མཐུན་མར་ an arrow; acc. to *Cs.* a beam, a pole.

ནག་མོ་ *ñag-mo* acc. to *Sch.* a woman.

ནག་རེ *Ñag-re* 1. n. of a place in Kham (*Loñ.* 9). 2. single.

ནག་རོང་ *Ñag-roñ* n. of a small principality ruled by a petty king in Kham.

ནག་ལེ *Ñag-le* n. of a place in Tibet.

ནང་ *Ñañ* the district of Tsang of which Gyang-tse is the chief city. It is sometimes spelt མྱང་ *Myañ* signifying tasteful, sweet (on account of its water). So in *Mil.* 126: མྱང་རྩྭ་རི་ནང་དུ་བྱེད་པ་འཇམ་ལ་ met with the lama in the mountains of upper Nyang.

ནང་གུམ་ *ñāñ-grum* the square carpet-rug manufactured in the district of *Ñañ*.

ནང་ཆུ་ *Ñañ-chu* the tributary of the Yeru Tsang-po which, rising from the mountains in the district of Phagri, flows N.N.W. and falls into the Tsang-po near Shiga-tse.

ནང་ཆུ་ལྟོ་མ་ *ñāñ-chu skya-mo* a feeder of the *Ñañ-chu*.

ནང་རྩྭ་ *ñāñ-stod* upper *Ñang* containing the town of Gyang-tse.

ཉམ་ང་ *ñam-ña* or ཉམས་ང་ ལཔཔཔཔ despair anxiety, dread, fear (of a thing); ཉམས་ང་ ལས་ཐང་པ་ to be delivered from anxiety.

ཉམ་ང་པ་ *ñam-ña-ica* = རྒྱལ་པ་ སྤྲུལ་, བྱུང་, ལྷན་པ་ sbst. danger, fear, anxiety; also adj. anxious, fearful; vb. n. to be alarmed, to be in great anxiety: རྒྱལ་པ་ ཉམ་ང་པ་ལེ་ལོར་ལེ་ལོར་དུག་ཅན་གནས་སུ། so it is, in that pernicious sphere where the cycle of anxious cares prevails (*J. Zan.*). ཉམ་ང་ པ་ཉུང་པ་ ལམ་ལམ་ལམ་ལམ་ less risky, beset with danger.

ཉམ་ང་མེད་ *ñam-ña med* intrepid, fearless.

Syn. ཉམ་ང་ཉམས་ཅན་ *ñam-ñas-ñas-can*, རྒྱལ་པ་མེད་ *ñam-ñas-med*, ཉམས་ཅན་ *ñam-ñas-can* (*Mñon.*)

ཉམ་ཅུང་ *ñam-chuñ* ལུང་ལུང་ weak, feeble.

ཉམ་ཅུང་དབང་པོ་ *ñam-chuñ dwan-po* རྩེ་མཚུ་ met. a fly, a bee.

ཉམ་ཐག་པ་ *ñam-thag-pa* ལྷན་པ་ to be stricken, exhausted.

ཉམ་ཕྱང་ *ñam-ñan* ལྷན་པ་ a sudden flash; also a hint.

ཉམ་པའི་ལམ་ *ñam-pahi lam* = ལམ་ངན་པ་ a bad dangerous road (*Mñon.*).

ཉམ་ཡོས་ *ñam-yos* in Sikk. locust. = the Tib. རྩེ་མཚུ་ or རྩེ་མཚུ་.

ཉམས་ *ñams* or ལམས་ཉམས་ resp. ལམས་ཉམས་ 1. thought, apprehension of ideas: ལམས་ཉམས་ལུ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to comprehend, to acquire the meaning or import of a thing; ལམས་ཉམས་ལུ་ལྷན་པ་ to commit religious instructions to memory and to comprehend their meaning. 2. the soul, mind, spirit, as an entity: ལམས་ཉམས་ལྷན་པ་ companions of the soul when in retirement (*Mil.*); ལམས་ཉམས་ wine of the soul, i.e., religious knowledge (*Mil.*); ལམས་ཉམས་ *ñams-skye* or ལམས་ཉམས་ a thought springing up in the mind. 3. manner, extent, degree, condition, state; ལམས་ཉམས་ལྷན་པ་ to try, to put to test, e.g., one's strength; ལམས་ཉམས་ལྷན་པ་

ལམས་ཉམས་ལྷན་པ་ to try the degree of a person's devotion or spiritual progress (*Mil.*); ལམས་ཉམས་ pleasing, agreeable manner of speaking; ལམས་ཉམས་ pleasing manner of doing or dealing; ལམས་ཉམས་ལྷན་པ་ *ñams dgah-ica* ལམས་ཉམས་ pleasant, delightful, agreeable, charming: ལམས་ཉམས་ལྷན་པ་ ལམས་ཉམས་ལྷན་པ་ in the most delightful grove (*A. 16*).

ལམས་ལྷན་པ་ *ñams-dgu*, v. ལམས་ལྷན་པ་ *ñams-thabs*.

ལམས་ལྷན་པ་ *ñams-hgyur* ལམས་ལྷན་པ་ handsome, elegant, to be elegant, comfortable.

ལམས་ལྷན་པ་ *ñams rgyud* = ལམས་ལྷན་པ་, ལམས་ལྷན་པ་ intellectually skilled, well-versed.

ལམས་ལྷན་པ་ *ñams-chuñ* 1. humble; faint, weak. 2. = ལམས་ལྷན་པ་ *buñ-ica* a bee.

ལམས་ལྷན་པ་ *ñams chen-po* pride.

ལམས་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *ñams-brtas byed-pa* to strengthen, restore: ལམས་ལྷན་པ་ he recovered, grew well, got up again (*Jā.*).

ལམས་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *ñams-rtogs byed-pa* to inquire fully into any subject.

ལམས་ལྷན་པ་ *ñams stoñ-gsal*, v. ལམས་ལྷན་པ་.

ལམས་ལྷན་པ་ *ñams-stobs* strength.

ལམས་ལྷན་པ་ *ñams thag-pa*, v. ལམས་ལྷན་པ་ suffering, tormented, exhausted: ལམས་ལྷན་པ་ ལམས་ལྷན་པ་ ལམས་ལྷན་པ་ the cry of suffering, doleful cries; ལམས་ལྷན་པ་ ལམས་ལྷན་པ་ ལམས་ལྷན་པ་ ལམས་ལྷན་པ་ bewailing under agony, to utter cries of suffering.

ལམས་ལྷན་པ་ *ñams-thabs*, ལམས་ལྷན་པ་ appearance, colour, figure (*Jā.*).

ལམས་ལྷན་པ་ *ñams-dañ-ica* bright appearance.

ལམས་ལྷན་པ་ *ñams bde-ica* ལམས་ལྷན་པ་ happy, comfortable.

ལམས་ལྷན་པ་ *ñams-hdus* met. ལམས་ལྷན་པ་ the male organ.

ལམས་ལྷན་པ་ *ñams-pa* 1. ལམས་ལྷན་པ་, ལམས་ལྷན་པ་, ལམས་ལྷན་པ་ injured, hurt, spoiled, damaged, impaired, imperfect. ལམས་ལྷན་པ་ uncorrupted, untouched, not weakened. 2. defiled, polluted. ལམས་ལྷན་པ་ ལམས་ལྷན་པ་ to grow weak, become

deteriorated, to degenerate. 3. sbst. degeneration: ཉམས་པ་གསུམ་ the three deteriorations or impairments:—(1) ཚུལ་ཁྲིམས་ཉམས་པ་ depravity of morals; (2) ལྷ་བ་ཉམས་པ་ vicious principles; (3) ཚེ་ག་ཉམས་པ་ mistaken religious observances, rites, &c. (*K. d. c.* 52). ཉམས་པ་དྲུག་ *ñams-pa-drug* the six kinds of degeneration:—(1) བདག་ཉམས་པ་ degeneration in one's self; (2) གཞན་ཉམས་པ་ the fall of others; (3) ལྷ་བ་ཉམས་པ་ degeneration in religion; (4) ཚུལ་ཁྲིམས་ཉམས་པ་ bad or deteriorated-morals; (5) རྩོད་པ་ཉམས་པ་ *spyod-pa ñams-pa* bad behaviour; (6) རེ་བ་ཉམས་པ་ bad habits, living. Besides these qualities are others with which the word ཉམས་པ་ is joined:—འདུལ་བ་ཉམས་པ་, ཁོངས་ལྡོད་ཉམས་པ་, བསོད་ནམས་ཉམས་པ་, རིགས་ཉམས་པ་, རིག་པ་ཉམས་པ་, ཚེ་ཉམས་པ་ shortened life; ལུས་ཉམས་པ་ of impaired health; ཡོན་ཏན་ཉམས་པ་ of impaired talents, loss of ability; དབང་པོ་ཉམས་པ་ impaired faculties; བརྩད་ཉམས་པ་ degenerated vitality; རྩལ་པ་ཉམས་པ་ loss of energy, depreciation of ability, of efficacy, &c.

ཉམས་པ་མེད་པ་ *ñams-pa med-pa* རྩལ་ལྡན་ not damaged, unimpaired, uninjured, indis- tructible.

ཉམས་པ་མེད་པ་ *ñams-pa hi ma-niñ* བཤུགས་ impotent, useless.

ཉམས་པ་རུ *ñams-par bya* ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ to be languid or weary; to despond.

ཉམས་པ་རྩེད་པ་ *ñams-par byed-pa* སྐྱེད་ཅིང་། = ཉམས་སུ་འཇུག་པ་ *ñams-su hjug-pa*.

ཉམས་པ་ *ñams-po* ཆད་ཅིང་ injury, damage.

ཉམས་པ་དྲུད་པ་ *ñams dpyod-pa* to investigate; examine minutely.

ཉམས་པ་ལྱེད་ *ñams-byed* རེད་ that which da- mages.

ཉམས་པ་འབྱུང་བ་ *ñams hbru-wa* to irritate, vex, provoke.

ཉམས་པ་མེད་པ་ *ñams mi-bde-wa* = རྩལ་པ་མེད་པ་ bad health, unwell, ill.

Syn. འདུ་བ་འཇུག་པ་ *hdu-wa hkhruḡs-pa*; ནད་པ་ *nad-pa*; ན་ཚ་བྱུང་བ་ *na-tsha byuñ-wa*; ན་བ་ *na-wa* (*Mñon.*).

ཉམས་པ་ཞིབ་ཀྱིས་ཐུག་རྒྱུ་ཅི་ཡིན་པ་ *ñams-shib-kyis shug-don ñes-byuñ-wa* by minute inquiry to ascertain the real state of things or secret of any matter.

ཉམས་པ་མེད་ *ñams-med* རྩལ་ལྡན་ undamaged, that cannot be spoiled; also strengthless.

ཉམས་པ་དམས་ *ñams-dmas* = དམས་པ་དམས་པ་ *dmah-ru soñ-wa* degenerated.

ཉམས་པ་མྱོད་ *ñams-myoñ* experience; but acc. to *Jā.* enjoyment, delight. ཚེ་བཞི་ཉམས་པ་མྱོད་ *tshor-ba hi ñams-myoñ* experience acquired through the medium of the senses.

ཉམས་པ་སྒྲུབ་པ་ *ñams smad-pa* རྩལ་ལྡན་, id.

ཉམས་པ་རྩལ་ *ñams-rtsal* skill; dexterity.

ཉམས་པ་མཚན་པ་ *ñams mtshar-wa* wonderful, most beautiful.

ཉམས་པ་བཞག་པ་ *ñams bshag-pa* is said to be = དྲན་པ་ཉེ་བར་བཞག་པ་ *drañ-pa ñe-war bshag-pa*.

ཉམས་པ་ཡོད་པ་ *ñams yod-pa* རྩལ་ལྡན་ to be in possession of.

ཉམས་པ་ལེན་ *ñams-len* a memorial verse, a rhyme or verse for retaining things in memory (*Mñ.*; *Jā.*).

ཉམས་པ་ལེན་པ་ *ñams len-pa* 1. v. རྩལ་ལྡན་ *ñan-non* 2. to take the measure of, the dimensions of, to survey (in respect of land); inquiring into the state of any object, &c., to explore; to take an inventory, to ascertain or compute the state of any property.

ཉམས་པ་སྐྱོད་པ་ *ñams-su myoñ-wa* རྩལ་ལྡན་ to suffer, undergo, experience. ཉམས་པ་སྐྱེད་པ་ to injure, spoil, render useless.

ཉམས་པ་ *ñahi tshir* རྩལ་ལྡན་ a large fish.

ཉར་ *ñar* 1. v. ཉར་ *ña-ra*. 2. acc. to *Cs.* oblong; ཉར་ཉར་ *ñar-ñar* oblong.

ཉར་ཉར་ *ñar-ñer* རྩལ་ལྡན་ n. of an immensely large number.

ནང་དུ་ལེ་ཁ་ར *Nar-du li-kha-ra* n. of a place lying between India and Tibet (*Yig*).

ནང་གཞིང་ *nar-gdon* = ངང་གཞིང་ in *W. shin*, shin-bone (*Jā*).

ནང་མ *nar-ma* རུའི་ཟེགས་མ particles of water, spray (*Mñon*).

ནལ་བ *nal-wa* མལ་བ, མལ་པ, མལ་པ་པིའི་ཤིང་ *nal* to lie down, to sleep: ནལ་དུ་སོང་ *nal-du soñ* he has gone to sleep; མལ་ཏིང་ལ *mal-tiñ la* on the bed; ནལ་བདུག་གོ *nal hdug-go* he slept. Sometimes: གཏིང་དུ་ནལ་བ to go to sleep; ནལ་བར་བཞད་ *nal-war hdod* wishing to sleep.

ནལ་ཁྱི *nal-khri* = མལ་ཁྱི *mal-khri* a bedstead, couch, sofa.

ནལ་གོས་ *nal-gos* counterpane, quilt, blanket (*Sch*).

ནལ་འགོ *nal-hgro* = འབབ་ཆུ a river, stream.

ནལ་འགྲུའི་གཏིང་ *nal-hgrohi gter* receptacle of rivers, the sea wherein all the rivers flow (*Mñon*).

ནལ་ཐག *nal-thag* bands or ropes stretched to sleep upon.

ནལ་པོ *nal-po* གླ་མ 1. a village. 2. coition; ནལ་པོ་བྱེད་པ་ *nal-po byed-pa* to practise cohabitation.

ནལ་བུ *nal-bu* bastard, whore-son.

ནལ་སྒྲིང་ *nal-sloñ* 1. རྒྱུ་ཤིལ་ [understanding, intellect] *S*. 2. རྒྱལ་པོ་འཕྲིན་པ་ wisdom, spiritual knowledge (*Mñon*).

ནལ་ས་ *nal-sa* = མལ་ས་ or གཏིང་མལ་ས་ also, གཏིང་མལ་ས་ board to sleep on, a bed to sleep upon, a sleeping place.

ཉི *ñi* 1. num. fig. 38. 2. num. used inst. of གཉིས་ *gnis* in compounds: ཉི་གཉིས་ two hundred; ཉི་ཁྱི *ñi-khri* twenty thousand, etc. 3. for ཉི་མ་ the sun.

ཉི་སྒྲེམ་ *ñi-skyes* རྒྱལ་པོ་, རྒྱལ་པོ་པ་, རྒྱལ་པོ་པ་ a Brahmapa, son of the sun.

ཉི་ཁུང་ *ñi-khud* a lake in Nepal (*Jā*).

ཉི་ཁྱིམ་ *ñi-khyim* མཁའ་མཁའ་མཁའ་ a traveler, a son-in-law; also halo or circle round the sun.

ཉི་ཁྱི *ñi-khri* (*ñi-thi*) the title of a book; the *Prajñā-Pāramitā* containing 20,000 stōkas.

ཉི་དགའ་ *ñi-dgah* = ལམ་པ་ *lam-pa* a mystical term (*Mñ*. 4); a flower.

ཉི་དཀྱིལ་ *ñi-dkyil* disk of the sun (*Sch*).

ཉི་གུང་ *ñi-guñ* noon, midday.

ཉི་ཆ་ *ñi-cha* the sunny parts or flanks of a hill or mountain.

ཉི་ཏོག་ *ñi-ston* ཀུན་མཁའ་ the lotus flower; the tree *Terminalia arjuna*.

ཉི་དོས་ *ñi-dros* morning time, from 8 A.M. to 10 A.M., when the sun is warm and pleasant.

ཉི་ལྷོ་ག་ *ñi-ldog* the solstice; དགུང་ཉི་ལྷོ་ག་ *dgun ñi-ldog* the winter solstice; དགུང་ཉི་ལྷོ་ག་ *dbyar ñi-ldog* the summer solstice.

ཉི་ཐུབ་ *ñi-nub* sunset.

ཉི་མ་ *ñi-ma* 1. རྒྱལ་པོ་, རྒྱལ་པོ་, རྒྱལ་པོ་ the sun: ཉི་མ་འཕྲུག་ the sun is rising; ཉི་མ་གསལ་ the sun has risen, shines; ཉི་མ་ཆུང་ or ཉི་མ་ཐུབ་ the sun is setting or sets; ཉི་མ་ཐུབ་ཆོ་བར་ until sunset (*Sch*). 2. = ཉི་མ་མོ་ *ñin-mo* the day: ཉི་མ་གཉིས་ two days; ཉི་མ་རེ་རེ་ every day.

Syn. མ་ཐེང་ *tsha-zer*; མ་ཐེང་གསལ་ཤིང་ *sna-tshogs cññ-rta*; མི་སྒྲེམ་མཁའ་པ་ *mi-sbyin skyes-pa*; ཡང་མའི་གཏིང་ *pad-mahi gñen*; དུས་ཀྱི་བདག་པོ་ *dus-kyi bdag-po*; མུན་པའི་དབྱུག་ *nun-pahi dgra*; འཛིག་ཏིན་མིག་ *hjig-rten mig*; དུས་ལ་དགའ་ *dus-la dgah*; འགྲོ་བའི་སྒྲོན་མེ་ *hgro-bahi sgron-me*; བུམ་གཏིང་མའི་བདག་ *bcu-gñis bdag*; ལོ་ལོ་ཤིང་ཆུ་ལི་ཤིང་ཐེང་ *lo-yi cññ-rta*; ལུ་མུང་དབྱུག་ *ku-mud dgra*; མིང་པའི་སྒྲོན་མེ་ *srid-pahi sgron-me*;

ཉིན་མོར་བྱེད་ *nin-mor byed*; མྱེད་བྱེད་ *snañ-byed*; བོད་བྱེད་ *hod-byed*; རྣམ་མཁའ་ཉིན་ *nam-mkhahi nor*; རྩེད་ *rta-ljañ*; གཤམ་བདག་ *gzah-bdag*; བོད་མྱེད་ *hod stoñ-hbar*; བོད་ལྷན་ *hod-lđan*; ལུང་སེལ་ *mun-sel*; ཉིན་མོའི་ནོར་ *nin-mohi nor*; བོད་གཟུགས་ *hod-gzugs*; བོད་འདྲེན་ *hod-hdren*; ཉིན་མོའི་འབྱེན་ *nin-mohi hbyin*; བསྐྱབ་བྱེད་ *bzrub-byed*; བོད་གཅོང་ *hod gtsañ*; བོད་འགྲོ་ལྷན་བྱེད་ *hod-hgro rgyas-byed*; མཁའ་འགྲོ་ *mkhah-hgro*; རྣམ་མྱེད་འགྲོ་ལུང་ *rnam-sgyur hgro-lus*; གཤམ་མཁའ་ཉིན་ *gsal-bahi nor*; མེ་ལྷན་ *tsha-lđan*; རེས་སྟེག་ *ñes-sreg*; བོད་ཟེར་ལྷན་ *hod-ser lđan*; བོད་ཀྱི་ལྷན་ *hod-kyi rgyun*; ལྷགས་མྱེད་ *phyogs-snañ byed*; གཤམ་བྱེད་ *gduñ-byed*; མེ་བྱེད་ *tsha-byed*; རྣམ་མྱེད་བྱེད་ *rnam-snañ byed*; ལུང་འཛམ་ *mun-hjoms*; ལུང་སྟོབ་ *lus-skyob*; འདམ་སྟོབ་ *mdam-skyes mtshan*; མཚོད་ལྷན་ *mchod-lđan*; བདུན་གྱི་བདུན་པ་ *bdun-gyi bdun-pa*; ལྷགས་བདག་ *phyogs-bdag*; མཚོག་འདྲེན་ *mchog-hdod*; ཆར་འབེབས་ *char-hbebs*; འཛིན་བྱེད་ *hdsin-byed*; མྱེད་བའི་ལུང་ *snañ-bahi mu-khyud*; མྱེད་ལྷན་ *snañ-lđan*; མིག་གཟུགས་ *mig-gzugs*; རྣམ་གཤམ་བྱེད་ *rnam-gsal byed*; བོད་འབྱེད་ *hod-hgyed*; བཞེན་བྱེད་ *bsten-bya*; བདུད་ལས་ལྷན་ *bdud-lis rgyal*; མ་ལུང་མམ་ *ma-zhums*; འབྲོག་བྱེད་ *hphrog-byed*; ཅིན་པ་ *rtsen-pa*; ལྷགས་དགོད་བྱེད་ *phyogs-dgod byed*; གཏུམ་པའི་བོད་ *gtum-pahi hod*; བོད་ཀྱི་སྐྱུ་ཙན་ *hod-kyi skra-can*; ལྷ་ཚོགས་བོད་ *sna-tshogs hod*; མྱེད་བའི་མཚོད་ *snañ-bahi mdsod*; ཉིན་གྱི་མཚོད་ *nor-gyi mdsod*; ལྷ་བའི་བརྟམ་ *rgyu-wahi bñtul-shugs*; གཤམ་བདགས་ *gzah-bces*; མཚོད་ལས་ *mchod-hos*; བོད་ཀྱི་ནོར་ཙན་ *hod-kyi nor-can*; པད་མའི་ལག་པ་ *pad-mahi lag-pa*; རྟག་ཏུ་འཆར་ *rtag-tu hchar*; རིག་བྱེད་འབྱེད་ *rig-byed hbyuñ*; ལས་ལྷ་ཚོགས་ *las sna-tshogs*; ལྷ་བྱེད་ *khyab-byed*; རན་མེད་ *nad-med*; འབྲུང་བྱེད་ *hthuñ-byed*; བོད་ཀྱི་འབྲུང་ཙན་ *hod-kyi hphreñ-can*; མིག་གཟུགས་ *mig-gzugs*; བོད་མྱེད་ *hod-snañ*; བོད་མྱེད་འཛིན་པ་ *hod stoñ hdsin-pa*; ཁྱི་ཙན་ *khri-can*; ལོང་བའི་ཁ་ལོ་ *loñ-bahi kha lo-pa*; ལམ་སྟན་ *lam-ston*; སྤིང་བྱེད་ *srid-byed*; ཤེད་རྩ་མཚོ་ *cin-rta mtho*; དབྱིག་གི་ཁྱེད་ *dbhyig-gi khu-wa*; ལུང་མའི་འཛིན་ *zlum-po hdsin*; དུས་ཀྱི་བྱེད་པོ་ *dus-kyi byed-po*; རྣམ་མཁའ་མིག་ *nam-mkhahi mig*; འཛིག་རྟེན་དབང་པོ་ *hyig-rten*

dwañ-po; བོད་ལུང་པོ་ *hod phuñ-po*; བོད་ཟེར་གཟུགས་མང་ *hoh-ser gzugs-mañ*; རྣམ་མཁའ་ཉིན་ག་ *nam-mkhahi tog*; ལྷགས་ཀྱི་མཁའ་ *phyogs-kyi ma-khyud*; མེས་པའི་རྩ་ *tshañ-pahi rta*; རྣམ་མཁའ་ཐིག་ལེ་ *nam-mkhahi thig-le*; ལྷ་ཚོགས་བོད་ *sna-tshogs hod*; རྟ་བདུན་པ་ *rta bdun-pa* (*Mñon.*).

ཉི་མ་གང་གར་ *ñi-ma gañ-car* sun-flower, *Helianthus.*

ཉི་མ་དགལ་ *Ñi-ma dgah* 1. a name of Karna, the king of Anga. 2. n. of a medicinal plant.

ཉི་མ་ཕྱི་ཚེ་ *ñi-ma sñā-dro* early morning.

ཉི་མ་བཅུ་གཉིས་ *ñi-ma bcu-gñis* twelve demi-gods who acc. to Chinese astronomy represent 12 divisions of the day (as of other periods) and are therefore called ཉི་མ་; they are བྱི་བ་ *byi-wa* (mouse), གླུ་ *glañ* (ox), རྟ་ *stag* (tiger), ཡོས་ *yos* (hare), འབྲུག་ *hbrug* (dragon), ལྷ་ *sbrul* (serpent), རྩ་ *rta* (horse), ལུག་ *lug* (sheep), ལྷེལ་ *sprel* (monkey), བྱ་ *bya* (bird), ཁྱི་ *khyi* (dog), ཡག་ *phag* (pig).

ཉི་མ་ཐང་ *Ñi-ma thañ* n. of a place situated to the west of Lhasa (*Loñ.* 3 4).

ཉི་མ་ལྷན་པའི་རི་ *Ñi-ma lđan-pahi ri* n. of a mythological mountain believed to be situated 5,000 *yojana* beyond the Southern Ocean (*K. d.* 275).

ཉི་མ་ནག་ཆེན་ *ñi-ma nag-chen* and ཉི་མ་མག་ཆེན་ are the names of two (*Sa-bdag*) demi-gods.

ཉི་མ་ཕྱི་ཚེ་ *ñi-ma phyi-dro* བཀའ་རྒྱུ་, བཀའ་རྒྱུ་ afternoon.

ཉི་མ་ཕྱི་མ་ *ñi-ma phyi-ma* a future day.

ཉི་མ་བྱེད་ལྷག་ *ñi-ma phyed-lhag* ལྷག་ལྷག་ལྷག་ lit. more than one half of the sun, i.e., from early morning to the afternoon.

ཉི་མ་ལྷས་ *Ñi-ma sbas* ལྷ་མཉམས་ཀྱི་གཞི་ one of the successors of Buddha in the Buddhist hierarchy of India.

ཉི་མ་བཟང་པོ་ *ñi-ma bzang-po* ལྷ་མཉམས་ a good or auspicious day.

ཉི་མ་གར་བ *ñi-ma gar-wa* རྒྱུ་འོད་ཀྱི་ sunrise.
 ཉི་མ་ལྟོ་ཕུང་བཞིན *ñi-ma lho-byañ bgröd* the
 course of the sun to the south and to the
 north (of the equator).

ཉི་མའི་ཁ་ལོ་པ *ñi-mahi kha lo-pa* the chario-
 teers of the sun are:—ཁྱུ་རེངས་ *skya-reñs*, བླ་
 མེད་ *bla-med*, རོད་སྤྱང་ *hod-sruñ*, བྱང་ཐོན་ལྗེས་
khyuñ-ñhon skyes (*Mñon.*).

ཉི་མའི་ཁོར་ལུག་ *ñi-mahi khor-yug* the sur-
 roundings of the sun.

ཉི་མའི་འཁོར་ *ñi-mahi hkhör* the attendants
 of the sun; they are:—གནས་བྱེད་ *gnas-byed*,
 དབྱུག་པ་ཅན་ *dbjug-pa can*, དམར་མེད་ *dmars-ser*.

ཉི་མ་འབྲིམས་པ་ *ñi-ma hkhayims-pa* རྒྱུ་འོད་ཀྱི་
 the circumference of the sun.

ཉི་མའི་གུང་ *ñi-mahi guñ* मध्याह्न when the
 sun is at the meridian, midday, noon.

ཉི་མའི་གུར་ཁང་ *ñi-mahi gur-khañ* the sun's
 pavilion, the halo of five different colours
 which surrounds the sun; ཉི་མའི་ཁྱིང་ཁང་
ñi-mahi ldiañ-khañ the floating castle of the
 sun; ཉི་མའི་བྱིམ་ the sun-sphere.

ཉི་མའི་རྒྱུད་ *ñi-mahi rgyud* आङ्गिरस the des-
 cendants of the sun.

ཉི་མའི་གཉེན་ *ñi-mahi gñen* आदित्यवन्द्य rela-
 tive of the sun, epithet of Sākya-muni.

ཉི་མའི་རྩ་བདུན་ *ñi-mahi rta-bdun* the seven
 horses of the sun are the following:—རྩུང་
rluñ, རྩེད་མཁྱེགས་ *yiḍ mgyogs*, མཛོག་ལྷ་པ་
mdog lña-pa, ཐིག་ལེ་ཅན་ *thig-le can*, རེས་བཞེད་
ñes-brjod, ཤིན་ཏུ་ལུ་མཚན་ *cin-tu rgyal-mtshan*,
 རི་འོ་འཛམས་ *ri-ao hjoms*. To these are occasionally added
 four others:—རྩེད་པའི་རོད་ *rtsen-pahi hod*, བས་
 མཁའི་གུ་ *nam-mkhahi gru* གཤེར་གྱི་དབྱངས་
gser-gyi dbyañs, ཉི་མའི་ཤིང་རྩ་ལ་གྱེད་ཐྱིང་
ñi-mahi cññ-rta ral-grihi phreñ (*Mñon.*).

ཉི་མའི་གདུགས་ *ñi-mahi gdugs* lit. the um-
 brella of the sun, i.e., the day (*Zam. 13*).

ཉི་མའི་མཐའ་ *ñi-mahi mdañ* an epithet of
 the god of love.

ཉི་མའི་དཔལ་ *ñi-mahi dpal* རྒྱུ་འོད་ཀྱི་ n. of a
 Buddhist author of ancient India.

ཉི་མའི་བུ་ *ñi-mahi bu* རྒྱུ་འོད་ཀྱི་ སྤྲེལ་པ་
spen-pa the son of the sun, the planet Saturn.

ཉི་མའི་བུ་མོ་ *ñi-mahi bu-mo* the daughter of
 the sun, a name of the river Yamunā or
 Pākshu (*Mñon.*).

ཉི་མའི་བུ་མོ་མོ་ *ñi-mahi btsun-mo* the wives of
 the sun-god are:—རྒྱལ་མོ་ *Rgyal-mo*, ལེགས་འཛོད་
Legs-hdod, རུལ་བཟང་ *Rdul-bzañ*, རོད་ལྗེས་མ་
Hod skyes-ma, གཤིན་རྗེ་ཀུ་ལེན་འི་
Gcin-rje kā-lin-di, བས་གུ་ *Nam-gru*, མ་ཏུ་ལྗེས་ལྗེད་
Ma-nu sbyin skyed, སྤྲེལ་བྱེད་མ་
Skrag byed-ma (*Mñon.*).

ཉི་མའི་གཟུགས་བཅན་ *ñi-mahi gzugs-brñan* the
 reflected image of the sun.

ཉི་མའི་འོད་ *ñi-mahi hod* the following are
 the names of the sun's rays:—འོད་ཆགས་རྩེད་པ་
hod-chags snañ-wa; བས་མཁའ་འཛམས་
nam-mkhah hjal; གཤེར་བྱེད་ *gduñ-byed*; མཚན་
tsha-zer; ལྷ་འབྱུང་ *chu-hthuñ hod*; མཚན་མོ་
mtshan-mo hjoms; འོད་ཀྱི་ཅན་ *hod-kyi char*;
 ཀྱུན་རྩེད་པ་ *kun snañ hbar-pa* (*Mñon.*).

ཉི་མའི་འོད་མོར་ *ñi-mahi hod-skor* the circle
 of light round the sun.

ཉི་མའི་འོད་མཉམ་ *ñi-mahi hod mñam* n. of a
 flower (*K. gu. 7 446*).

ཉི་མའི་འོད་ཟེར་ *ñi-mahi hod-zer* the rays of
 the sun, sunbeam.

ཉི་མའི་རིགས་ལྗེས་ *ñi-mahi rigs-skyes* = ཉི་མའི་
 རིགས་འཛམས་ *ñi-mahi rigs-hkhruñs* born of the
 race of the sun; occurs as a name of
 Buddha Sākya Sīmha.

ཉི་མའི་རུས་ *ñi-mahi ruñ* རྒྱུ་འོད་ཀྱི་
 the sun, a section of the warrior caste of
 India claiming descent from the sun.

ཉི་མའི་ལུས་ *ñi-mahi lus* རྒྱུ་འོད་ཀྱི་ 1. the body
 of the sun; 2. རངས་ copper.

ཉི་མའི་ལྷ་མོ་ *ñi-mahi lha-mo* རྒྱུ་འོད་ཀྱི་
 the wife of the sun-god.

ཉི་མ་མ་བཅད་ *ñi-maṣ bshad* met. a lotus
 (*Mñon.*).

includes the following in the ཉིང་ལག; ལག་པ, མིག, བུང་, བུས་མོ, མུ, མཐུན་པ, ཏང་པ, རྩེ་ངར, ལྷུག, མོང་ རྩེགས, རྩེ་མེན་བཟུང་པ &c. Acc. to *Jā.* members of a second order, parts of the ཡང་ལག, i.e., of the limbs.

ཉིང་སྒོབ *nin-slob* = སྒོབ་མའི་སྒོབ་མ a pupil's pupil: ཉིང་སྒོབ་གཉིས་ཏི་བཅུ་ལ་བརྟེན་ནས (*A. 124.*) the two *Nin-slob* depending on the ten (i.e., being supported by them).

རྩེ་ཉིང་ག *nin-ga* one's own flesh; the expression ཉིང་ག་ཉིང་གེས་ཟེང་བ in the older form of Tibetan signifies རང་ག་རང་གེས་ཟེང་བ one eating his own flesh, i.e., ruining himself.

ཉིད *nid* འཇམ་, འབ་, འདུ 1. self, same, opp. to other persons; སྐྱེ་ཉིད་ your (honour's) self: ར་ཉིད་=ར་རང་ I myself; མ་ཉིད་ the mother herself; མི་དེ་ནི་ཀུན་པ་ཉིད་ལིན་ནི་ this man is you (yourself), O king! (*Jā.*) 2. the very, just, etc.: ལས་ཁྱེད་པའི་གནས་ཉིད་ལ་ just where I am working; དེའི་ཐུང་ཉིད་ན་ *dehidruñ nid-na* close by, at the very spot; དུས་དེ་ཉིད་འདྲ་ at the very moment; མཚན་ཉིད་ that which is honourable in itself. 3. when added to adjectives it denotes abstract nouns, as in English the terminations:—ness,—ship,—ty,—cy,—y, etc., but it is chiefly limited to the language of philosophical writings (*Jā.*) 4. in the more recent literature it is used resp. for ཁྱེད་ *khyod* thou, you; ཉིད་ཀྱི་ thy, your; ཉིད་རང་ you, in *W.* 5. =ཁོ་ན་ only བྲངས་ཀྱི་ཉིད་ only the numeral ཉིད་; ཟ་ཉིད་ the letter *za* (ཟ) alone.

རྩེ་ཉིད་འགྲུལ *nid-hgrul* a very low caste.

ཉིན་མོ་ *nin-mo* འིན་, བཱར་, མཱ་ར་འཱ་ར་, ལཱ་ར་ the day; the time lighted or illuminated by the sun. འདི་ན་མང་ངས་འབར་དང་, གསལ་བར་སྒྲུང་ དང་སྒྲུང་ལྷན་དང་ *hdi-na mdañs-hbar dañ, gsal-war snañ-dañ snañ-ldan-dañ*, ལུན་སེལ་པ་དྲུག་བཟད་

པའི་དུས་ *mun-sel pad-ma bshad-pahi-dus* (*Rtsii.*).

ཉིན་དཀར་ *nin-dkar* a white, a lucky day (*Sch.*).

ཉིན་སྒར་ *nin-skar* the star that is visible during the day time: མཐུན་པའི་གྲོགས་ནི་ཉིན་སྒར་ འདྲ་ an agreeable friend is like the day-star (*Hbrom. 55.*).

ཉིན་སྒྲོང་ *nin-skyon* the observance of a fast, rite, etc., for one day.

ཉིན་འཕྲོངས་ *nin-hkhyon* for one day, one whole day: མཚན་པ་ལྟ་བུ་བཟུང་ཉིན་འཕྲོངས་ཀྱི་ཐོབ་གཞི། 500 various and wonderful offerings as the allowance for one full day (*Rtsii.*).

ཉིན་གང་ *nin-gan* all the day long, during the whole day; ཉིན་གུང་ *nin-guñ* noon; ཉིན་ཞི་ a day's hire.

ཉིན་གྱི་རིང་ལ་ *nin-gyi rin-la* during the day time.

ཉིན་ཅིག་ *nin-cig* one day, once; ཉིན་ཅིག་བཞིན་དུ་ daily; ཉིན་པར་ during the day time, by the day light; དེའི་ཉིན་པར་ on that day; དེའི་ལྱེ་ཉིན་ the following day, on the following day; ཚས་བཅོ་ལྔའི་ཉིན་ the 15th day, on the 15th day; བཟླ་ན་པ་ཉིན་པར་མཚན་པའི་སྒྲེས་བྱ་ a person who brings to light the faith.

ཉིན་ཆས་ *nin-chas* = ཉིན་རེའི་དགོས་ཐུང་ *nin-rehi dgos-spyad* the requirements of every day; daily necessities (*Rtsii.*).

ཉིན་ལྟར་ཆས་ཆས་ *nin-ltar chos-chas* the daily needs for religious services.

ཉིན་མཐར་ཐུང་ *nin-mthar-bzod* दिनान्तक; = ལུན་པ་ *mun-pa* darkness (*Mñon.*), v. ཉིན་མོའི་སྐོང་ *nin-mohi sgo-ñā.*

ཉིན་གུང་སྐབས་ *nin-thuñ-skabs*, ཉིན་གུང་དུས་ *ni-ma thuñ-dus* the period of short days; when the day becomes short.

ཉིན་པར་ *nin-par* during the day-time, v. *Pth. 268 b, line 4.*

ཉིན་ཕྱེད *nin-phyed* 1. midday, noon. 2. half a day, i.e., six hours.

ཉིན་ཕྱེད *nin-byed* दिवाकर 1. the sun—the maker of the day. 2. *མཚེལ* *mtshal* vermillion (*Sman.* 355). 3. *ཀུན་ལུ་མཆོག་པོ་* saffron.

ཉིན་བྱལ *nin-bral* *མེད་པ་* without day, day-less.

ཉིན་སྒྲེལ *nin-sbrel* the accumulated works of several days (*Rtsii.*).

ཉིན་མེད་མཚན་མེད་ *nin-med mtshan-med* without interruption during day and night, continually.

ཉིན་མའི་སྒོ་ *nin-mohi-sgo* प्रत्यय the opening of the day, day-break; *ཉིན་མའི་སྒོ་རྩ་* दिनाङ्क; the egg of the day, dawn [the egg or embryo whence day proceeds; hence darkness]*S.* *ཉིན་མའི་མཐའ་* मध्याह्न the noon, the highest limit or climax of the day; *ཉིན་མའི་ལངས་* सूर्य, दिनपति, *ལྷ་པོ་* the lord of the day, the sun; *ཉིན་མའི་འདྲེན་པ་* the sun, that brings on the day; *ཉིན་མའི་རྩ་བུ་* दिन-मणि the gem of the day, the sun; *ཉིན་མའི་བྱ་* the planet Saturn, the son of the sun.

ཉིན་མཚན་ *nin-mtshan* *མཚོ་ལྷ་པོ་* day and night.

ཉིན་མཚན་མཉམ་པ་ *nin-mtshan mñam-pa* विषुम the time of the equinox; *ཉིན་མའི་ལྷ་པོ་འཕྲུལ་འཕྲུལ་* *མཚམས་མཚམས་* when the sun passes over the meridian not causing increase or decrease (in the hours of the day). Described as *འཕྲུལ་འཕྲུལ་མེད་ན་ལྷ་པོ་འཕྲུལ་* when there is neither increase or decrease but the sun passes direct (over the head) (*Rtsii.*).

ཉིན་ལག་ *nin-shag* 1. day; *ཉིན་ལག་གསུམ་* three days. 2. *མཚོ་ལྷ་པོ་* प्रतिदिन every day. 3. as a symbol num. 15.

ཉིན་ལག་ལྷུགས་གཅིག་ *nin-shag phrugs-goig* a day of twenty-four hours; *ལྷུགས་མ་ཡིན་པའི་ལྷ་པོ་* *ཉིན་ལག་ལྷུགས་གཅིག་གི་ཕྱི་ལོ་* (*A.* 74).

ཉིན་རང་ *nin-rañ* = *མོ་རང་མཚམས་* day-break, morning twilight (*Schtr.*).

ཉིན་རིང་སྐབས་ *nin-riñ-skabs,* *ཉིན་མ་རིང་བའི་དུས་* the time when the days become long.

ཉིན་རེ་བཞིན་ *nin-re-bshin* every day, daily.

ཉིན་ལམ་ *nin-lam* a day's journey, daily march.

ཉིན་གད་མཚན་གད་ *nin-gad mtshan-gad,* = *ཉིན་མཚན་མེད་པ་* without interruption, day and night (*A.* 150).

ཉིལ་བྱེད་པ་ *ñil-byed-pa* or *ཉིལ་ཉིལ་བྱེད་པ་,* also *ཉིལ་ལེ་བྱེད་པ་* *ñil-le byed-pa,* to trickle down, fall in drops (of tears, etc.): *ལེགས་པའི་ཤིས་རབ་བཞེངས་ཏི་* ལྷན་ཆབ་སྤྱན་རྫོག་ཙམ་ཉིལ་ལེ་བྱས་ནས། (*Brom.* 25.) *Legs-pahi ces-rab* rose up and tear-drops like peas trickled down.

ཉིས་ 1. instr. of ཉི. 2. in compounds for གཉིས་ as in *ཉིས་བརྒྱ་* two hundred, *ཉིས་ལྷུང་* two thousand, *ཉིས་འཁྱུར་* double.

ཉིས་རྒྱ་ཆིག་པ་ *ñis-rgyu chig-pa* serge cloth in which two threads cross, one stretched lengthwise (*Rtsii.*).

ཉིས་བརྒྱའི་མི་ *ñis-bñtahi mi* one who looks to the interests both of the State and of the Church; also one who serves two masters (*D. cel.* 5).

ཉུ *ñu* num. fig. 68.

ཉུ་གུ་སྤང་ལེབ་ *ñu-gu spañ-leb* n. of a kind of worm (*Rtsii.*).

ཉུ་ཏི་ *ñu-ti* a pear (*Ld.*).

ཉུག་ཉུག་པ་ *ñug ñug-pa* to stand out, to project.

ཉུག་རུམ་ *ñug-rum* lit. the testes cut out; *ཉུག་རུམ་* or *ཉུག་རུམ་པ་* = *རྒྱུས་པ་འབྲས་ལྷུང་པ་* eunuch, one whose testes have been extracted (*Mñon.*).

ཉུག་པ་ *Ñug-pa* I: n. of a place in the province of Tsang.

ཉལ་པ II: 1. to besmear, to rub gently; རྩལ་པ *spozñug-pa* to rub perfume; acc. to *Sch.* to stroke, to caress. 2. to touch; feel for. 3. to protrude, stretch out: རྩལ་པ་མགོ་ཉལ་པ to stretch one's head out of water; དབྱ་ཉལ་མཛད་པ to look or peep out, to take a peep at.

ཉལ་རྩལ་མེ་རྟག *ñug-rtsa me-tog* Carthusian pink (*Jā.*).

ཉུང་བ་ *ñuñ-wa* གཞུགས་པ་, कनिष्ठ not many, little, a few; minor; ཉུང་ལམ་མཚུངས་ a very little quantity, a little.

ཉུང་ཆུན་ *ñuñ-skyon* slight defect.

ཉུང་ཆུང་ *ñuñ-ñu* གཞུགས་པ་, གཞུགས་པ་ loss, little, small: ཉུང་ཆུང་གྲགས་པ་ speaks little.

Syn. ཉུང་བ་ *chuñ-wa*, ཉུང་དུ་ *ñuñ-du* (*Mñon.*).

ཉུང་མ་ *ñuñ-ma* turnip, turnip soup; ཉུང་མའི་ལོ་མ་ གུམ་ལྷ་ turnip leaf, a fragrant gum resin; ཉུང་ཆེན་ *ñuñ-rlon* fresh turnip.

ཉུང་རུམ་ *ñuñ-rum*, v. ཉལ་རུམ་ *ñug-rum*.

ཉུལ་བ་ *ñul-wa* to wander or rove about, to step gently or steal through, to creep. ཉུལ་མི་ a detective; མ་ཉུལ་ a spy.

ཉེ་ *ñe* 1. num. fig. 98. 2. for ཉེ་བ་ near.

ཉེ་གོང་ *ñe-gkor* = རྩོག་གོང་ *thog-gkor* མཐུག་པ་ those about (us), retinue, v. ཉེ་འཁོར་.

ཉེ་ཆུན་ *ñe-skyon* fault of partiality (e.g., in a *Jongpon* district chief or judge). ཉེ་ཆུན་ཕྱགས་ལྷུང་ lit. the inclining to one side.

ཉེ་མཁོན་ *ñe-mkhon* = ཉེ་མཛེ་ (*Cs.*).

ཉེ་འཁོར་ *ñe-hkhor* མཐུག་པ་, འཕྲིན་པ་, འཕྲིན་པ་, འཕྲིན་པ་, འཕྲིན་པ་ 1. an attendant, one near or in waiting; relations, kindred, neighbour. 2. n. of one of the hells. 3. neighbourhood: ཁོང་གི་ཉེ་འཁོར་གྱི་ལྷོ་ཕྱོག་ལ་ a beggar belonging to his neighbourhood.

4. འཕྲིན་པ་ (Upāli) the disciple of Buddha who narrated the *Vinaya piṭaka*.

ཉེ་འཁོར་གྱི་མེག་ *Ñe-hkhor-gyi mig* n. of a great ocean lying between the continents of Godāniya and Uttara Kuru (*K. d. s.* 330).

ཉེ་དགའ་ *ñe-dgah* འཕྲིན་པ་ a king of the *Nāga*.

ཉེ་བརྒྱུར་ *ñe-bṣgyur* འཕྲིན་པ་ trouble, misfortune.

ཉེ་གྲོགས་ *ñe-grogṣ* fellow creature, neighbour (*Cs.*).

ཉེ་གེ་ *ñe-ghe* a tribal name in Tibet, one of the three:—ཉལ་པ་ *shug-pa*, ཉེ་ཆེ་ *stoñ-ñe*, ཉེ་གེ་ *ñe-ghe* (*Yig.*).

ཉེ་ཅར་ *ñe-char* 1. at present or very shortly: (*Yig. k.* 29). མ་དབང་རམ་པ་ལམ་མ་ཅར་ཅར་འཁོར་བཅས་ཉེ་ཅར་ཕྱོགས་ཀྱི་ཡིན་ the governor Rampa with his officers and chiefs will come very shortly. 2. at the close of.

ཉེ་ཅམ་ *ñe-choṣ* མཐུག་པ་, འཕྲིན་པ་ time; usage; neighbour; near.

ཉེ་ཏི་ *ñe-ti* a pear (*Schtr.*), v. ཉེ་ཏི་ *ñu-ti*.

ཉེ་དག་ *ñe-dag* relations (*Cs.*).

ཉེ་དུ་ *ñe-du* ཇའི་ཆེད་, ཇའི་ཆེད་ kindred, relations: ཉེ་དུ་ཉེ་རྒྱུ་མ་ཅར་ཅར་ཉེ་དུ་ ཇའི་ཆེད་མཐུག་པ་ (he) is certainly fit to be among the kinsmen.

ཉེ་དུ་མ་ *ñe-duṣ* now-a-days.

ཉེ་འདུལ་ *ñe-hdab* མཐུག་པ་ one's own people, friends or admirers.

ཉེ་གནས་ *ñe-gnas* འཕྲིན་པ་ = (ཁོང་གི་འཕྲིན་པ་) 1. the male organ. 2. འཕྲིན་པ་འཕྲིན་པ་ disciple: ཉེ་དྲི་ཉེ་གནས་པ་འཕྲིན་པ་ I shall be your attendant, or I wish to become your disciple; ཉེ་གནས་པ་ཉེ་གནས་པ་ I am becoming a follower.

ཉེ་ཅན་ *ñe-tshan* relative, kinsman.

ཉེ་ཅམ་ *ñe-tshal* or ཉེ་ཅམ་ཅམ་ འཕྲིན་པ་ an artificial grove, garden.

ཏེ་བར་དགོངས *ñe-war dgoñs* རལ་ལྟུང་ tale, story, romance.

ཏེ་བར་བརྟལ་བ *ñe-war brgal-wa* རྟལ་བའི་ཆར་ (ཕུག་ཆར་) to pass over.

ཏེ་བར་ཆགས་པ *ñe-war chags-pa* རལ་ལྟུང་ 1. eclipse. 2. རྟལ་བའི་ཆར་ quarrel.

ཏེ་བར་ཚམ་ཚམས *ñe-war tshim-tshogs* རྟལ་བའི་ཆར་ contentment.

ཏེ་བར་མཆོད་པ *ñe-war mchod-pa* རྟལ་བའི་ཆར་ to honour, respect.

ཏེ་བར་མཆོད་པ *ñe-war mjal* or incorrectly ཏེ་བར་མཆོད་པ, v. རྟལ་བའི་ཆར་ 1. health (*Mñon.*); = རྟལ་བའི་ཆར་ *sku-hdra*, རྟལ་བའི་ཆར་ རྟལ་བའི་ཆར་, རྟལ་བའི་ཆར་, རྟལ་བའི་ཆར་. 2. image, likeness (*Mñon.*).

ཏེ་བར་འཇོག་པ *ñe-war hjog-pa* རྟལ་བའི་ཆར་ lit. to stand near; to worship, to wait upon.

ཏེ་བར་བཞུགས་པ *ñe-war bsñen-pa* རྟལ་བའི་ཆར་ service; to attend or take care of.

ཏེ་བར་རྟོགས་པ *ñe-war rtogs-pa* རྟལ་བའི་ཆར་ to inquire into; investigation.

ཏེ་བར་བཞུགས་པ *ñe-war brten-pa* རྟལ་བའི་ཆར་ enjoying, serving, honouring.

ཏེ་བར་བཞུགས་པ *ñe-war bstan* རྟལ་བའི་ཆར་ advice, counsel.

ཏེ་བར་བཞུགས་པ *ñe-war bstan-pa* to command, instruct (*Mñon.*).

ཏེ་བར་གཏུང་ *ñe-war gduñ* = one attacked with disease.

ཏེ་བར་འབྲུག་པ *ñe-war hdug-pa* རྟལ་བའི་ཆར་ to fast on the prescribed days.

ཏེ་བར་གཏུང་བ *ñe-war nan-wa* = རྟལ་བའི་ཆར་.

ཏེ་བར་གཏུང་བ *ñe-war gnas* = རྟལ་བའི་ཆར་ adulation, also flattery; ཏེ་བར་སྤྲེག་པ *ñe-war spyod* རྟལ་བའི་ཆར་ supplication. ཏེ་བར་གཏུང་བ རྟལ་བའི་ཆར་ to be near, in attendance (*Mñon.*).

ཏེ་བར་སྤྲེག་པ *ñe-war spyod-pa* རྟལ་བའི་ཆར་ to enjoy.

ཏེ་བར་ཕན་པ *ñe-war phan* རྟལ་བའི་ཆར་ put together, constructed, produced.

ཏེ་བར་ཕན་པར་ཕན་པ *ñe-war phan-hdogs* རྟལ་བའི་ཆར་ is fit for, suits.

ཏེ་བར་ཕན་པར་ཕན་པ *ñe-war hphar-hgro* = རྟལ་བའི་ཆར་ རྟལ་བའི་ཆར་ the demon who causes the eclipse of the sun (*Mñon.*).

ཏེ་བར་བྱེད་པ *ñe-war-byed* = རྟལ་བའི་ཆར་ service, veneration.

ཏེ་བར་སྤྲེག་པ *ñe-war sbyor* རྟལ་བའི་ཆར་ friendship, harmony; ཏེ་བར་སྤྲེག་པ = རྟལ་བའི་ཆར་ རྟལ་བའི་ཆར་ fulfilment, completion, conclusion.

ཏེ་བར་མི་རྟེན་པ *ñe-war mi-rig* = ཏེ་བར་མི་རྟེན་པ or རྟལ་བའི་ཆར་.

ཏེ་བར་དམིགས་པ *ñe-war dmigs* རྟལ་བའི་ཆར་ prop. support.

ཏེ་བར་བཞུགས་པ *ñe-war bshag-pa* to make use of, to employ; ཏེ་བར་བཞུགས་པ རྟལ་བའི་ཆར་ earnest meditation, v. ཏེ་བར་བཞུགས་པ; རྟལ་བའི་ཆར་ རྟལ་བའི་ཆར་ to apply to Buddha the notion of rareness.

ཏེ་བར་ཞི་བ *ñe-war shi* རྟལ་བའི་ཆར་ relief; it is also applied in reference to རྟལ་བའི་ཆར་, རྟལ་བའི་ཆར་ and རྟལ་བའི་ཆར་, to signify putting out, and forbearance (*Mñon.*).

ཏེ་བར་ཞི་བ *ñe-war len-pa* 1: ཏེ་བར་ཞི་བའི་ཕུང་བ་ རྟལ་བའི་ཆར་ the five *upādāna* or *vija* or fundamental skandhā are:—(1) རྟལ་བའི་ཆར་; རྟལ་བའི་ཆར་; (2) རྟལ་བའི་ཆར་; རྟལ་བའི་ཆར་; (3) རྟལ་བའི་ཆར་; རྟལ་བའི་ཆར་; (4) རྟལ་བའི་ཆར་; རྟལ་བའི་ཆར་; (5) རྟལ་བའི་ཆར་; རྟལ་བའི་ཆར་.

The Sanskrit equivalents may be rendered as follows:—

[(1) Form-group; (2) sensation-group; (3) names or idea-group, i.e., verbal association. (4) predisposition-group; (5) knowledge-group]S.

ཏེ་བར་ཞི་བའི་ཕུང་བ་ 11: to seize eagerly, to strive for earnestly, to aspire to; also ཏེ་བར་ཞི་བའི་ཕུང་བ་.

ཏེ་བར་སྤྲེག་པར་བྱེད་པ *ñe-war sreg-par-byed-pa* རྟལ་བའི་ཆར་ [to set fire to, to burn]S.

ཅེ་དབང་ *ñe-dbañ* འཕྲེང་ a name of Vishnu.

ཅེ་འབྲེལ་ *ñe-hbrel* connection, kindred, relations.

ཅེ་ཚིག་ *ñe-tshig* འཕལ་པ་ a secondary word which limits the idea contained in the principal word.

ཅེ་ཆོ་བ་ *ñe-tshe-wa* རྒྱུ་མཁའ་མཁའ་ provincial.

ཅེ་ཆོ་བ་མངས་ཀྱིས་ *ñe-tshehi sañs-rgyas* རྒྱུ་མཁའ་ Pratyeka Buddha.

ཅེ་ཉུ་ *ñehu* small fish: བདག་པ་ལྷོ་བོ་མ་དག་པ་, ཅེ་ཉུ་མ་ལ་འཛོན་པར་བྱས་ an impure man like myself will be a small fish cast out on dry land.

ཅེ་ཞོ་ *ñe-sho* 1.=ཐྱུགས་ཅི་ partiality. 2. mishap.

+ ཅེ་ཞོ་མེད་པ་ I: *ñe-sho med-pa*=ཅེ་སྟོན་མེད་པ་ *ñes-skyon med-pa* without defect, without mishap: ཅེ་ཞོ་མེད་པར་སློབས་པ་ལེགས་ *ñe-sho med-par slebs-pa* legs it is well that you have arrived without any accident (*A. 12*).

ཅེ་ཞོ་མེད་པ་ II: རྒྱུ་མཁའ་ filled, complete; without damage.

ཅེ་ཞོ་སྤུངས་ *ñe-shos dwen*=ནད་མེད་པ་ or རྒྱུ་མཁའ་ without disease; healthy (*Mñon.*).

ཅེ་བྱུངས་ *ñe-zuñs*=འབྲིག་པ་ *hkhrig-pa* copulation (*Mñon.*).

+ ཅེ་ཉུ་གྱི་ *ñehu-gyi*=བཟུང་ཆོར་ *boud-chor*.

ཅེ་གཤམ་གྱི་བར་པ་ལྔ་ *ñe-gyog bya-war hod-pa-lña* the five persons that are worthy of being served are: (1) བ་ father, (2) མ་ mother, (3) མཁན་པོ་ teacher, (4) རྒྱུ་མཁའ་ spiritual guide, (5) རྒྱུ་མཁའ་ a sick man.

ཅེ་རིང་ *ñe-rin* 1. near and far. ཅེ་ཤ་ཅེ་རིང་ near and distant relations. 2. distance: རྒྱུ་མཁའ་ཅེ་རིང་ཅེ་ཆོར་ཡོད་ how far is it from here to the gate? 3. partial: རྒྱུ་མཁའ་ཅེ་རིང་ཆོས་ the king is very partial. ཅེ་རིང་མེད་པ་ impartial.

ཅེ་ལམ་ *ñe-lam*=ཐག་ཅེ་བའི་ལམ་ close or shorter road.

ཅེ་ཐོག་མ་ *ñe-log*=ཐག་ཅེ་པ་ སྒྲིལ་པ་, སྒྲིལ་པ་ near, in the neighbourhood (*Mñon.*).

ཅེ་ཤིང་ *ñe-ciñ* འཕལ་པ་ n. of a tree, the root of which is used in medicine.

Syn. དང་ཐོང་བཟུང་ *drañ-sroñ bçad*; འཕྲེང་མེད་པ་ *hyigs-med hdab*; དབང་མཚན་གྱི་ *dwañ-mehog*; མཚན་གྱི་ *mehog-lñan*; མཚན་གྱི་ལམ་ *mehog-rgyal-ma*; རྒྱུ་མཁའ་ལྷོ་བོ་ *rtsa-wa brgya-wa*; རྒྱུ་མཁའ་ *bu-mañ*; རྒྱུ་མཁའ་ *srīd-sgrub-bu* (*Mñon.*).

ཅེ་བྱུང་པ་ *ñen-byed-pa* to glance at an object by lifting up the head a little: ཅེ་བྱུང་གི་ཚོར་ཅེ་བྱུང་མཁའ་ནས་སྐྱེ་པ་ལེ་གྲུག་ཐུན་ལགས་མཁའ་ is it a child of the gods who has come and who has been obtained by just glancing at the door of the palace? (*Hbrom. 123*).

ཅེ་ད་པ་ *ñed-pa*=མེད་པ་ *mñed-pa*.

ཅེ་ན་ *ñen* མཁའ་ཁྲིམ་, རྒྱུ་མཁའ་ 1. perhaps=sickness, thinness (*A. K. III, 20*). ལྷན་པའི་ཅེ་ན་ མཁའ་ཁྲིམ་. 2. sbst. a relative, kinsman. 3. danger, liability, risk. This meaning is probably derived from ཅེ་ན་ *ñan* which in *C.* is invariably pronounced *ñen* and which signifies: capability, chance, etc. Like ཅེ་ན་ also, it is annexed to verbal roots: དུམ་པ་ བར་འཕྱོ་ཅེ་ན་གཤམ་ *dmyal-war hgro-ñen gduh* there is a danger of going to hell; རྒྱུ་མཁའ་ཅེ་ན་ལོད་ *srog-gi bar-chañ-du hgro-wahi ñen-yod* there is the danger of risking one's life.

ཅེ་ན་ཁོར་ *ñen-kor* seems to=ཐག་ཅེ་པ་ *thag. ñe-wa* near (*Nag.*).

ཅེ་ན་སྟོར་ *ñen-skor*=གཅེ་ན་ *gñen* a relative; ཅེ་ན་སྟོར་གྱི་ *ñen-skor shig* he is a relative, kinsman.

ཅེ་ན་ཁ་ཆོ་ཆོས་ *ñen-kha che-tsam* may become dangerous, full of danger; ཅེ་ན་ཅན་ *ñen-can* dangerous; ཅེ་ན་སྐར་བཟུང་པ་ *ñen-snar bskyod-pa* continually moving towards danger; ཅེ་ན་པའི་ལམ་ *ñen-pahi lam*=ལམ་ཅེ་པ་ *lam ñan-pa* a dangerous road, a road which leads to anger (*Mñon.*).

ནེ་པ *ñen-pa* 1. = ནེ་ག་ཐག *ñeg-thag*, v. ནེ་ག་མ *ñag-ma*. 2. an enemy. 3. to be pained, pinched, pressed hard, e.g., by hunger; to labour, to drudge, v. བར་ *ban*.

ནེ *ner* 1. ནེ་བར་ *ñe-war*. 2. used in lieu of ནེ་ཁུ *ñi-ku* in counting numerals from 20 to 30. 3. = མྱ་ངན་ *mya-nan* affliction, pain.

ནེ་སྐད་ *ñer-skad* = གཙང་སྐད་ *gcoñ-skad* suffering, cry of suffering.

ནེ་བསྐྱོད་ *ñer-bṣkyod* རབ་པ་ཉམས་ suitability.

ནེ་བསྐྱུན་ *ñer-bṣkrun* རབ་པ་ཉམས་ said to = བདག་ཉིད་ self.

ནེ་འཁོད་ *ñer-hkhod* རབ་པ་ཉམས་ near.

ནེ་དགའ་ *ñer-dgaḥ* རབ་པ་ཉམས་ delight.

ནེ་དགུ *ñer-dgu* 29; also the 29th day of each month when offerings are made to the demons.

ནེ་བསྐྱུར་ *ñer-bṣgyur* རབ་པ་ཉམས་ unlucky accident.

ནེ་ཐོགས་ *ñer-ṣñogs* theme, task (*Sch.*).

ནེ་ནེ *ñer-ñer* = ནེ་ཞེ་ in *W.* dregs, sediment (*Jā.*).

ནེ་སྐྱོད་ *ñer-spyod* རབ་པ་ཉམས་ offerings; རབ་པ་ཉམས་ or the five kinds of offerings to be made to the gods in worshipping them:— (1) མེ་རྩོག་ རྒྱལ་ flowers; (2) གཏུག་ཐོས་ ལུག་ incense; (3) མར་མེ་ རྩལ་ལྡན་ lamps; (4) རི་ གམ་ odours; (5) རབ་པ་ཉམས་ རི་བུ་ eatables, cakes (*Ya-sel. 53*).

ནེ་བྱང་ *ñer-byuñ* རབ་པ་ཉམས་ origination.

ནེ་བྱེད་ *ñer-byed* met. a tree.

ནེ་སྐུ་ *Ñer-ṣbas* = ནེ་བར་སྐུ་ རབ་པ་ཉམས་ the Buddhist priest who was spiritual guide to As'oka.

ནེ་ཚད་ *ñer-tshad* རབ་པ་ཉམས་, རབ་པ་ཉམས་, རིམ་པ་ personal danger (*Mñon.*). ནེ་ཚད་མེད་ *ñer-tshad-med* = མེད་མེད་པ་ *nad-med-pa* or རྒྱུ་བཞི་སྐྱོམས་ *hbyuñ-bṣhi ṣñoms* without danger to health (*Mñon.*).

ནེ་ཚད་ *ñer-tshad* = མུ་འདྲ་ *sku-hdra*, v. ནེ་བར་མེད་ *ñe-war mjal*.

ནེ་ཞེ་བ་ *ñer-ṣhi-wa* 1. བསྐྱོད་པ་ཞེ་བ་ *bṣgyo-wa bṣhin ñan-pa* to listen to an instruction or direction. 2. ནེ་བར་ཞེ་བ་ རབ་པ་ཉམས་ alleviation, pacification.

ནེ་ལེན་པ་ *ñer len-pa* = ནེ་བར་ལེན་པ་ or རྒྱུ་བཞི་སྐྱོམས་ the cause of a cause, the original cause (*Jā.*).

ནེ་ར་པ་ *ñer-pa* 1. acc. to *Sch.* to tan, dress, make soft. 2. acc. to *Jā.* in *W.* to snarl, growl. 3. to tarry, stay, linger.

ནེ་ར་མ་ *ñer-ma* in *W.* for རབ་པ་ཉམས་ red pepper (*Jā.*).

ནེ་ལ་བ་ *ñel-wa* to fall ill; become sick (*Sch.*).

ནེ་ས་པ་ *ñes-pa* I: རིམ་པ་, རབ་པ་ཉམས་, རབ་པ་ཉམས་ 1. sbst. any evil or misfortune or injurious occurrence: རེ་ས་པ་ཉམས་མེད་པའི་ལུས་པ་འདྲུང་ all things noxious are massing together upon his body; རེ་ས་པ་ཉམས་ a year of calamities, bad harvest; རེ་ས་པ་ཉམས་པའི་ཆེ་མོ་ when the harvest had been bad; རེ་ས་པ་ཉམས་ also གནོད་ཕྱིན་པའི་ལུས་པ་ the three humours of the body, viz: རྩལ་ལྡན་ wind; རིམ་པ་ bile; རིམ་པ་ phlegm. 2. moral fault, offence, crime; རེ་ས་པ་ཉམས་ the failings of immoral acts; རེ་ས་པ་ཉམས་ རྩལ་ལྡན་ guilt of speech and bad action; རེ་ས་པ་ཉམས་ in reference to the body, = to commit a fault, a crime, to sin; but the word used for "sin" in the *N. Testament* and in the Christian sense is not རེ་ས་པ་ but རིམ་པ་. རེ་ས་པ་ཉམས་ lit. wages of faults, i.e., retribution, punishment.

ནེས་ཅད *ñes-chad* = རྩིས་པ་འགེལ་གྱི་ crime, also fine.

ནེས་ལྷུང་ *ñes-ltun* a moral slip, trespass: རྩིས་ལྷུང་གིས་ཐོག་ he has met with a moral fall (*Mil.*).

ནེས་པ་ཁས་མི་ལེན་ *ñes-pa khaṣ mi-len* not to confess fault or guilt.

ནེས་པ II: vb. to commit an offence: འདིས་ཅེ་ནེས་ཏེ་བཟུང་ *hdiṣ-ci ñes-te bzun* for committing what offence has he been seized; རྩེད་མ་སྟུན་པ་ནེས་མོ་ *ñār ma-sbran-pa ñes-so* not reporting earlier, you did wrong; གཡོགས་པ་ནེས་མོ་ you have committed a fault by covering it; བདག་ནེས་ན་ if harm is done to me; ཁྱེད་ཅེ་ནེས་པ་སྟོན་ཤིག་ *khyed-ci ñes-pa smros-ṣig* tell me what has befallen you; མི་དན་ན་མ་ཅེ་ནེས་ is she out of her senses; ཅེ་ནེས་ན་ what is the matter (with her)? མ་ནེས་པ་འེ་འགྲོ་བ་ innocent beings; མ་ནེས་པ་ཕྱིར་བྱུང་ he came out again unhurt. The commoner verbal usage is with ཁྱེད་པ་ annexed. Thus, in their *N. Testament* translation, the Moravian missionaries invariably use རྩིས་པ་ཁྱེད་པ་ in the sense of to trespass, commit a fault.

Syn. རྩེད་མ་པ་ *noñs-pa*; ལྟོན་ཅན་ *skyon-can*; རེས་བཟུང་ *ñes-bzun*; རྩོམ་འཛིང་ *sdom-hchiñ*; བྲིམས་གཙོད་ལུང་ *khriṃs-gcod-yul*; མཛོང་བ་མེད་ *ñthoñ-wa med* (*Mñon.*).

ནེས་པ་ཐོས་པོ་ *ñes-pa sbom-po* ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ a great sin, serious fault.

ནེས་པ་ར་གཞན་བྱས་ *ñes-par gñan-byas*, v. རས་བྱས་ has been promised (*Mñon.*).

ནེས་དབྱུད་རྩེད་ཕྱོད་ *ñes-dpyad snar-spyod* continually committing mischief or trespasses.

ནེས་ལྟུང་ *ñes-spyad* ལྷན་ལྷན་ bad habit, immoral conduct.

ནེས་བྱས་ *ñes-byas* a wicked action.

ནེས་པ་ཁྱེད་པ་འེ་གྲུག་པ་ *ñes-pa byed-pahi ṣo-gam-pa* a tyrant; oppressive tax-gatherer or ruler.

ནེས་དམིགས་ *ñes-dmigs* ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ reproach; punishment for faults: རྩིས་ཏེ་ རྩིས་དམིགས་རེས་རེས་བསམས་པ་ལ་ considering the punishments of lay life to be great, i.e., ever increasing (*A. 11*). In *C.* “*nye-mig*” is a term for punishment, penalty.

ནོ *ño* 1. num. fig. 128. 2. carrot (*Cs.*).

ནོ་ཏི *ño-ti* pear in *Ld.* (*Jā.*).

ནོ་བ་ *ño-wa*, རྩེད་, pf. and imp. རོས་ to buy, to obtain by payment; རོས་པ་ a “buyer,” of the bride at a Ladak wedding; རོས་པ་ལ་ a buyer: གང་བྱུང་མང་བྱུང་ལ་ནོ་ལེ་ whether any or many wants arise he buys, i.e., a constant customer; རོ་ཐོ་ account, bill; རོས་པོ་ anything bought, commodity to be bought; རོ་འཛོང་ buying and selling, commerce, traffic; རོ་འཛོང་ཁྱེད་པ་ རྩེད་པ་ལྷན་ལྷན་ to trade; རོ་འཛོང་ནོ་བ་ *wahī ched* for buying.

ནོ་ལོ་ *ño-lo* inferior animals which cannot carry burdens: མ་མའི་ཕྱུ་འགེམས་པ་དང་ཐོ་ཐོག་གཉིས་པ་གས་ཁུང་བས་ནོ་ལོ་ཁུང་བར་བཞད་ stupid mule-colts and mules of the worst sort whether adult or small are said to be “little ño-lo” (*Jig.*).

ནོག་པ་ *ñog-pa* or རོག་མ་ རྩེད་པ་ soiled, dirtied, made unclean, e.g., of victuals; རོ་རོག་མ་ muddy or foul water.

ནོག་རོག་པ་ *ñog-ñog-pa* confused, mixed up.

ནོགས་བྱིང་ *ñogs-byiñ* (*Sch.*). too soft; རོང་ *ñog-ñon* soft, maudlin, weak. གས་རོག་ཅན་ *ṣas ñog-can* in *W.* for གཅེས་རོག་ཅན་ fondling anything (*Jā.*).

རྩོད་པ་ *ñod-pa* = རས་ རྩེད་ food.

ནོན་མོངས་པ་ རྩེད་ 1. misery, trouble, distress, any misfortune. 2. vb. to be troubled, in misery: རོ་བས་རྩོན་མོངས་ཏེ་ molested by the heat; རོན་མོངས་པར་འཕྱུར་བ་ to get

into trouble, to be distressed; ཉན་མ་མངས་སམ had you not any trouble? prob. you had no troubles. 3. often has the technical meaning of misery as the result of ignorant clinging to existence and the world, and therefore, in the Buddhist sense, the misery of sin: ཉན་མངས་པ་ཡས་པ་མེད་པ་ རྒྱུ་མེད་ this does not avail for being delivered from such a misery; ཉན་མངས་པ་མེད་པ་ free from troubles, perhaps also sinless: ཉན་མངས་ཅན་གྱིས་ཉ་ག་ཉོས་ the sinner buys the flesh of fish (*Jā.*).

ཉན་མངས་པ་མེད་པ་ *ñon-moñs-pahi sa* acc. to Buddhism (*K. d. 2* 355.) the ten smaller causes of moral misery are:—ཐྱོ་བ་ wrath, བཀོན་པ་ spite, ཉན་པ་ ostentation, show, འཇིག་པ་ adherence to what is contrary to Buddhism, ལྷ་ illusion, གཞོ་ལྟ་ deception, ལྷག་རྟག་ jealousy, envy, མེད་ལྷ་ covetousness, ར་རྒྱལ་ pride, ལྷག་པ་མེད་པ་ arrogance.

ཉན་མངས་པ་མེད་པ་ *ñon-moñ-pahi sa-chen* *bcu* the ten greater causes of moral or mental misery:—ས་དད་པ་ want of faith; འཇིག་པ་ *hgyod-pa* repentance or regret; བརྒྱུད་པ་ bartering, also vacillating; མེས་པ་ inattention or changing the mind; རྒྱས་པ་འཇམ་པ་ confusion or mental derangement; རྒྱལ་པ་ཞིན་པ་ཞིན་པ་ཞིན་པ་ practising actions inaccordant with custom; ལྷག་པ་མས་པ་ irreverence; རྟོ་པ་ laughing aloud; མ་རིག་པ་ ignorance; བག་མེད་པ་ immodesty.

ཉན་མངས་མེད་པ་ *ñon-moñs med-pa* རྒྱུ་མེད་པ་ free from pain or misery.

ཉན་མངས་ཞེས་ *ñon-moñs tshig* = ལེ་ལོ་ཞེས་ words of idleness (*Mñon.*).

ཉོབ་ཉོབ་ *ñob-ñob* weak, feeble-minded (*Sch.*).

ཉོར་ *ñor* 1. = ཉོ་བར་. 2. a rectangle (*Cs.*).

ཉོལ་ *ñol*, imp. of ཉོལ་བ་.

ཉོས་ *ños* pf. of ཉོ་བ་: ཉོས་མི་ a man who has been bought, a slave (*Cs.*).

གཞན་གས་ *gnags* n. of a place in Tibet (*Deb.* ག 2).

གཞན་ *gnan* I: 1. n. of a place in Tibet (*Deb.* ག 2). 2. very powerful and at the same time fearful.

གཞན་ II: 1. a pestilential disease, epidemic, infectious sickness, plague; མཛེད་པ་ལྷུ་མ་བྱ་གཞན་ leprosy and small pox are pestilential diseases. The following diseases are mentioned under the term of གཞན་ pestilence (*Sman.* 108): གཞན་གྱི་ག་ *gzer-thug*, གཞན་པ་རྒྱལ་པ་ *nag-po rgyug-hgyel*, གཞན་ *klad-gzer*, གཞན་པ་རྒྱལ་པ་ *hdsun kha-rtseg*, གཞན་པ་རྒྱལ་པ་ *hdsun ltag-dgye*, གཞན་པ་ *ñba-log* or གཞན་པ་ *byin-log*, གཞན་པ་ *pho-gluñ*, གཞན་པ་ *rna-rtsa phus-hdebs*, གཞན་པ་ *ham-ru*, གཞན་པ་ *gnan-srin*, གཞན་པ་ *gnan-nad rkun-po*, གཞན་པ་ *gnan-hbras*, གཞན་པ་ *gnan-hbur*, གཞན་པ་ *lhog-pa*, གཞན་པ་ *gag-pa*. The four remedies prescribed in Tib. medical works for *gnan* called གཞན་གསོ་ plague killers:—མ་རྩ་ or *lagerstramia*, གཞན་གསོ་ *arsenic*, གཞན་གསོ་ and གཞན་གསོ་ *musk* (*Sman.* 450). 2. a class of mischievous demi-gods (ས་བདག་), also called གཞན་པ་ the parti-coloured *gnan*, གཞན་པ་ the green *gnan*, and གཞན་པ་ གཞན་པ་.

གཞན་ III: a species of wild sheep, not the *Ovis ammon* but the *Ovis Hodgsoni*. Its range is throughout Tibet, but never in the Sikkim-Himalaya. In the Kuen-lün and Altan Tag ranges, both this species and the true *Ovis ammon* occur.

གཞན་པ་པ་ *gnan-thab-pa* certain medicinal roots so called on account of their curative virtues in plague, namely:—རྒྱལ་ག་, གཞན་པ་, གཞན་པ་ *lcags-kyu* (*Mñ.* 2).

གནན་པ་ལ་ *gnān hdul-pa* root of a plant used in the disease called *Gñan-gzer tsha-wa* of which high fever and severe aching in the body are chief characteristics.

གནན་པ་ *gnān-pa* or གནན་པོ་ ཅུང་ 1. cruel, fierce, severe: གནན་པ་བོན་དང་བཙུན་པ་ཚེས་ the Bon religion is cruel and Buddhism is noble (*Gyal. S.*). ལྷ་གནན་ནམས་ deities of terror; བྱིས་མ་གནན་པ་ severe justice, cruel laws; དམ་ཚིག་གནན་པ་ rigid vow, a solemn oath. 2. wild, rugged, precipitous: གནན་མ་ a rugged country.

གནང་བ་ *gnāh-wa* (in composition, often གནང་ only) 1. neck, nape: གནང་བ་བརྒྱུངས་ the neck is contracted or shortened. 2. = རྩིང་ཉེ་པ་འཛུགས་ partizan, one backing a side.

གནང་ཀོ་ *gnāh-ko* hide or leather of a beast's neck.

གནང་ཁོབས་ *gnāh-khobs* screen to protect the neck attached to a helmet.

གནང་ཁྱི་བཅོན་པོ་ *Gñah-khri Btsan-po* the first king of Tibet who was carried in a sedan-chair and was therefore called the "neck-chaired."

གནང་གོང་དུ་མི་སྟོན་ *gnāh-gon du mi-snot*, མཆོད་ = གནང་.

གནང་རྒྱུབ་ *gnāh-rgyab* in C. castellations, parapet.

གནང་ནང་ *Gñah-nañ* a village on the confines of Tibet and Nepal, but belonging to the former.

+ གནང་པོ་ *gnāh-po* a witness, one that gives evidence; གནང་པོ་ཕྱེད་པ་ to vouch for, to be surety for: བསྐྱེ་གནང་ཕྱུས་ he became surety for the loan.

གནང་ཙེ་ *gnāh-rtse* the cervical vertebra with its projecting process (*Jā.*).

གནང་ཚིགས་ *gnāh-tshigs* spinal joints.

གནང་རིངས་ *gnāh-reñs* stiff-necked, obstinate: རན་པ་གནང་རིངས་མེད་སྐྱུག་གཏམ་འདི་ཉོན་ (*Rdsa. 28*) *Ser-smug*, thou obstinate wretch, listen to this my word. གནང་རིངས་ཅན་ *gnāh-reñs-can* stiff-necked, obstinate.

གནང་ཤིང་ *gnāh-ṣiñ* ཡུག་ yoke (for oxen); གནང་ཤིང་འཛིན་ *Gñah-ṣiñ hdsin* one of the seven fabulous mountains of Buddhist cosmogony so called on account of its standing out like the yoke of oxen.

གནལ་ *Gñal* n. of a place in Tibet; གནལ་པ་ a native of *Gñal*; གནལ་པ་གྲུ་ཚང་ *Gñal-pa grūa-tshañ* the section of Daipung monastery where monks from *Gñal* are admitted (*Loñ. 3 3*).

གནི་ག་ *gnī-ga* = གནིས་ཀ་ ཅམལ་ both.

གནི་ཟེར་ *gnī-ser* sometimes for ཉི་ཟེར་ sun-beam (*Lex.*).

གནིག་ཏུ་ *gnīg-tu* एकान्त; = གནིག་ཏུ་ into one, aimed at one, having only one object in view; but གནིག་པོ་མཆོད་འདུག་ seems to = the two loved as one.

གནིང་ འཇུག་, འཇུག་, འཇུག་, འཇུག་ འཇུག་ sleep; གནིང་དུ་འཇུག་པ་ to fall asleep: གནིང་མ་ཐོབ་ I am sleepless; གནིང་མ་ཡོང་ sleep has not come, I cannot find sleep; གནིང་ཐུམ་པ་ one uninterrupted portion of sleep; གནིང་མཐུག་པོར་མང་ he fell into a sound sleep; གནིང་སྤྲུབ་ light sleep, a slumber. གནིང་གྱི་ལྷག་པ་ *gnīd-kyi log-pa* ལྷག་སྤྲུབ་ to fall asleep, to sleep: གང་ལྷ་མཚན་མང་པོ་དང་ལྷག་པོ་མི་དེ་བདེ་བར་གནིང་ལྷག་པར་འཇུག་ he who is free from misery will sleep happily; རྩོད་ལམ་དྲིང་ཐོབ་པ་ནས་ཉོན་མོངས་པའི་གནིང་མི་ཡོང་ (*S. phreñ. 288*) he who has attained to the stage of *Sbyor-lam* will not fall asleep. གནིང་ཅན་ འཇུག་ལྷག་ sleepy, drowsy; གནིང་ཆག་ ཇམ་འགྲིལ་ sleep interrupted, roused from slumber. གནིང་དུ་མང་ has gone to sleep.

Syn. གཉིད་བྱོ *gnid-bro*; གཉིད་འདོད *gnid-hdod*; གཉིད་གཡུར་བ *gnid gyur-wa*; རབ་ཏུ་འཐེབས་ *rab-tu hthib-s-pa*; མནལ *mnal*; གཞིས *gsim*; གཉིད་ཐུག་པ *gnid khug-pa*; མིངས་པའི་གྲགས་པོ *rmon-s-pahi grogs-po*; མིག་འདྲུམ་པ *mig hdsumpa* (*Mñon.*).

གཉིད་འདོད *gnid-hdod* wishing to sleep.

གཉིད་རྩོམ *gnid-rdol* somnambulism.

གཉིད་མ་བྱུང་བ *gnid ma-byun-wa* གཤམ་ཆ་
wakefulness, sleeplessness.

Syn. གཉིད་མེད *gnid-med*; གཉིད་མ་ཐུག *gnid-ma-khug*; གཉིད་ཆག་པ *gnid chag-pa*; གཉིད་ཡར་བ *gnid-yar-wa* (*Mñon.*).

གཉིད་མོ *gnid-mo* མཐུག་པོ་ལྟར་ *asleep*, in sleep.

གཉིད་མགས *gnid-rmugs* dazed, stupid with sleep: གཉིད་མགས་ལེ་ལོ་རབ་ཐུངས་ཤིང་, རྟག་ཏུ་བརྩོན་འགྲུས་འབད་པར་བྱ *(Hbrom. F 13)* leaving off sleepiness and indolence, (you) should be always industrious.

གཉིད་གཡུར་པ *gnid gyur-pa* to be overcome by sleepiness.

གཉིད་ལམ *gnid-lam* = མི་ལམ་ *rmi-lam* dream.

གཉིད་ལོག་འདོད་པ *gnid-log hdod-pa* to desire sleep, to be sleepy.

གཉིད་ས *gnid-sa* bed, place of sleep.

Syn. ཉམ་ས *ñal-sa*; མལ་ཏྲན་ *mal-gtan*; མལ་ས *mal-sa* (*Mñon.*).

གཉིད་སད་པ གཤམ་ཆ་
awakened, to awake; གཉིད་སད་པར་འགྱུར་ *to become* awake.

གཉིས་པ *gnil-wa* to be desiccated, to crumble away; to thaw.

གཉིས *gnis* རྒྱུ་ལྔ་པ་ 1. two: རྒྱུ་ལྔ་པ་གཉིས་བཟའ་མི་བྱུང་པ་ we two shall marry each other; རྒྱུ་ལྔ་པ་གཉིས་ཀྱི་མཚན་གཉིས་ཀྱི་མཚན་ཀྱི་མཚན་ which is the better of the two religions, Brahmanism or Buddhism? བླ་མ་གཉིས་ a Brāhman couple (man and wife). 2. both: རྒྱུ་ལྔ་པ་གཉིས་ཀྱི་མཚན་གཉིས་ both Maitreya

and the lord (Atis'a); རྒྱུ་ལྔ་པ་གཉིས་ both you and I.

གཉིས་ཀ *gnis-ka* ལྔ་པ་གཉིས་ the two, both: གཉིས་ཀྱི་མཚན་གཉིས་ the meaning of both; the interests of both parties; གཉིས་གཉིས་ *gnis-gnis* two each.

གཉིས་ཀྱི་གཉིས་ཐུང་པ *gnis-kyi gnis sprad-pa* རྒྱུ་ལྔ་པ་གཉིས་ཐུང་པ་ placed in two and two (in pairs).

གཉིས་སྐྱེས་ *gnis-skyes* རྒྱུ་ལྔ་པ་, རྒྱུ་ལྔ་པ་, རྒྱུ་ལྔ་པ་ the "twice-born," i.e., a Brahman; used, also, of birds in general, and of human teeth.

གཉིས་ཀ *gnis-ga* = གཉིས་ཀ *gnis-ka* both.

གཉིས་དགའི་ཁྱིམ་ *gnis-dyahi khyim* རྒྱུ་ལྔ་པ་
met. for the female organ.

གཉིས་བརྒྱད་ *gnis-brgyud* = རྒྱུ་ལྔ་པ་ copper.

གཉིས་ཆ་ *gnis-cha* ལྔ་པ་ half.

གཉིས་གཉིས་ཐུང་ *gnis-gnis spyod* རྒྱུ་ལྔ་པ་, རྒྱུ་ལྔ་པ་
said to be either the curlew or lapwing.

གཉིས་གཉིས་ཐུང་ *gnis-gnis zuñ* pairing, also male and female living together.

གཉིས་འབྱུང་ *gnis-hthuñ* རྒྱུ་ལྔ་པ་ met. for elephant; གཉིས་འབྱུང་དབང་པོ་ the king of elephants.

གཉིས་ཐུང་ *gnis-ltab* two-fold, double, twice.

གཉིས་ཐུང་ *gnis-ltan* རྒྱུ་ལྔ་པ་, རྒྱུ་ལྔ་པ་ twice; also the second age, the age according to Brāhmanical astrology in which two measures of virtue were left to humanity.

གཉིས་ཐུང་ཐུང་ *gnis-ltan-dus* རྒྱུ་ལྔ་པ་ the second age of the present Kalpa.

གཉིས་པ *gnis-pa* རྒྱུ་ལྔ་པ་, རྒྱུ་ལྔ་པ་ 1. the second. 2. having two, possessed of two, e.g., རྒྱུ་ལྔ་པ་ གཉིས་པ་ *ngo gnis-pa* having two heads, the two-headed; རྒྱུ་ལྔ་པ་ གཉིས་པ་ *lee gnis-pa* double-tongued; གཉིས་པ་མཚན་ all the second ones; གཉིས་པ་མཚན་ རྒྱུ་ལྔ་པ་ the second only.

གཉིས་པོ *gnis-po* རྒྱུ་ལྔ་པ་ both, the two.

གཉིས་མེད་གསུང་པ *gnis-med gsun-pa* an epithet of Buddha. གཉིས་མེད་པ་གསུངས་པ་

ཡུལ་བཤུ་འདྲི་པ་ a propounder of the non-dualist doctrine; epithet of Buddha.

གཤེན་འདྲིན་ *gn̄is-hdsin* དཔུང་པོ་ holding to two; doubt, unsteadiness, wavering.

གཤེན་འདྲིན་གྱི་ལྟ་བུ་ *gn̄is-hdsin lta-wa* to look upon two things as differing, to think them different.

གཤེན་པ་ *gn̄is-pa* the strokes put after a complete sentence (*Situ.*).

གཤེན་སུ་མེད་པ་ *gn̄is-su med-pa* མཐུན་པ་, མཐུན་པ་ 1. matchless; identical: ར་དང་ཀུན་པོ་གཤེན་སུ་མེད། the king and I are not two indubitably, are the same. 2. n. of the Tantrik work of S'ri Kāla-chakra དཔལ་ལྷན་དུ་སྐུ་འཁོར་ (*Mñon.*).

གཤེན་གསུམ་རྒྱུ་པ་ *gn̄is-gsum zlos-pa* = མྱོར་རྒྱུ་གསུམ་ *skyor-tshig* or མྱོར་བའི་རྒྱུ་གསུམ་ *skyar-wahi tshig* repetition (*Mñon.*).

གཟུགས་ *gn̄ug-ma* acc. to *Cs.* 1. natural, opp. to བཅོས་མ་ *bcos-ma* artificial, hence (*Sch.*) དངོས་མ་ *dn̄os-ma*. 2. innate, peculiar; སེམས་གཟུགས་ peculiar mind; གཟུགས་མའི་སེམས་ *gn̄ug-mahi sems*; གཟུགས་མའི་ཡེ་ཤེས་ innate wisdom; གཟུགས་མའི་དོན་ innate signification or worth; མ་བཅོས་གཟུགས་མའི་ངང་དུ་འདྲེས་ *ma-bcos gn̄ug-mahi nañ-du hdes* dissolved into the uncreated primordial existence (*Jā.*).

གཟུང་དཀར་ *gn̄uñ-dkar* rape seed.

གཟུལ་བ་ *gn̄ul-wa* = ཟུལ་བ་ *nul-wa*.

གཤེན་བ་ *gn̄e-wa* to woo, court.

གཤེན་ *gn̄eho* = སྤྱི་བོ་ *smye-bo* a wooer, courtier (*Jā.*).

གཤེན་མ་ *gn̄e-ma* (ནང་ཐོལ་ *nañ-khrol*), ཡལ་གུག་ the coiled intestine (*Zam.*), the twisted part of the colon or great gut (*Jā.*).

གཤེན་ *gn̄en* བཟུ, བཟུའུ, ལུང་ལུང་, resp. ལུང་གཤེན་ *sku-gñen* kinsman, relation: ལུང་མཐུའི་གཤེན་

beloved relation; གཤེན་ལ་བཟུམས་པ་ཕྱིན་པ་ to love one's relations; གཤེན་གྱི་ལྷན་པ་ mother-in-law by relation; as a degree of relationship; གཤེན་ཕྱིན་པ་ *gn̄en byed-pa* to marry, to become related by marriage; གཤེན་གྱི་ཕྱོགས་ friends and relations; གཤེན་གྱི་ཕྱོགས་ལ་འདྲིན་ཆགས་ཆུ་ལྷན་གཞི་ attachment towards friends quivers like water, &c. (*Lo.* 24); ཡ་གཤེན་ *pha-gñen* relations on father's side; མ་གཤེན་ *ma-gñen* relations on mother's side; བཤེས་གཤེན་ *bces-gñen* ཀུལ་མཁས་མཁས་ spiritual friend, generally a lama scholar who is versed in the Buddhist metaphysics.

གཤེན་པོ་ *gn̄iñ-po* helper, friend, assistant, esp. spiritually; ལྷན་གཤེན་པོ་ལ་འཇུག་པར་བྱིན་གྱིས་རྒྱུ་བས། bless, that it may become a good spiritual help གཤེན་པོ་ལ་མ་ལྷོས་པར་ without looking upon a spiritual adviser; བོད་འདུལ་བའི་གཤེན་པོ་ the spiritual discipliner of Tibet (*Avalokiteśvara*); (applied to things) remedy, means, expedient, antidote; ནད་ལ་གསོ་བར་ཕྱིན་པའི་གཤེན་པོ་ assistants in curing maladies (*e.g.*, medicine, diet, etc.); རེའི་གཤེན་པོར་ *dehi gn̄en-por* as a remedy for; ལྷན་པའི་མཐུའི་མཐུ་ལའི་གཤེན་པོར་ *sgrub-pahi thabs mi-ges-pahi gn̄en-por* as a remedy for helplessness in acquiring a certain object, *i.e.*, direction or instruction how to obtain it (*Jā.*).

Syn. མཐུན་ཕྱོགས་ *mtshun-phyogs*; ཡིད་བཟུགས་ *yid-beugs*; མཐུའི་བཟུགས་ *mdsah-beugs*; ཟུན་ *zun*; འཁོར་མེད་ *hkhör-med*; ཡིད་མཐུན་པ་ *yid mthun-pa*; མཐུའི་བཤེས་ *mdsah-bces*; ལྷན་པའི་ *grogs-po*; བཐུའི་བཤེས་ *mdsah-was beñs*; ལྷོ་ཏེ་བ་ *blo-ñe-wa*; རང་ཕྱོགས་ *rañ-phyogs* (*Mñon.*).

གཤེན་ཅན་ *gn̄en-can* བཟུ, used in polite language for གཤེན་ *gn̄en*.

གཤེན་ཏེ་བ་ *gn̄en ñe-wa* or གཤེན་ཏེ་མ་ *gn̄en ñe-mo* ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ near relations, cousins.

གཤེན་ཏེ་འབྲེལ་ *gn̄en ñe-hbrel*, v. relatives by blood or marriage connection.

གཤེན་ཤེ *gñen-sde*, གཤེན་ཅན *gñen-tshan*, གཤེན་
ཟློན *gñen-srid* are words signifying relatives.

གཤེན་འདབ *gñen-hdab*, v. གཤེན་ *gñen*.

གཤེན་འདུན *gñen-hdun* 1. relatives; ཡ་ཡང་མ་ཡིན་
'གཤེན་འདུན་མིན *pha-yañ ma-yin gñen-hdun min*
neither father nor relations. 2. acc. to
Sch. concord, harmony, amongst kins-
men : གཤེན་འདུན་ཟད་པ་ཡིན *gñen-hdun zad-pa yin*
the harmony ceased.

གཤེན་པ *gñen-pa* མ་འདྲེས་པ་ kinsman : གཤེན་པས་
བསྐྱུང་བ *gñen-pas bsruñ-wa* མ་འདྲེས་པ་འགོམས་ pre-
served or protected by (his) kinsman.

Syn. གཤེན་གཤེན *gñen-gcñin*; གཤེན་འདབ *gñan-
hdab*; མྱ་གཤེན *snag-gi gñen*; ཏེ་འབྲེལ་ *ñe-
hbre*; མཛེས་བཤེས་ *mdsah-bces*; རྩ་ལག *rtsa-lag*;
རིགས་རུས་གཤེན་པ *rigs-rus gcig-pa*; ཆོ་འབྲང་མཚུངས་པ་
cho-hbrañ mtshuñs-pa; ཏེ་དུ་*ñe-du* (*Mñon.*).

གཤེན་པོ *gñen-po* བརྟམ་པོ, བརྟམ་པོ ad-
versary, antagonist; adverse, in opposition.
གཤེན་པོ་ཆོས་དབྱིངས་གཤེན་པོར་གས་ *gñen-po chos-dbyiñs
gñen-por çar* (*Hbrom.* བ 33).

གཤེན་བྱེད་པ *gñen byed-pa* འཛུགས་ marriage.

གཤེན་འབྲེལ་བ *gñen hbre* to be related,
connected by marriage or friendship.

གཤེན་ཞུ *gñen-zla* consort; companion by
marriage: བྱིད་མཁས་ཀྱང་དྲི་བྱ་ནག་པའི་གཤེན་ཞུ *as yo*
(Tibetans) may enter into connubial con-
nexion with us (Chinese). གཤེན་ཞུ་མ་རྟོག་ཀྱིས་
gñen-zla ma-rñed-kyis a match not being
available; བྱིད་དང་གཤེན་ཞུ་མིན *khyod-dañ gñen-
zla min* you are not a consort fit for me;
also not related to you.

གཤེན་ཡིག *gñen-yig* friendly letter.

གཤེན་རིང་པོ *gñen riñ-po* རྒྱ་རྒྱུ་མཚན་ distant
relation.

གཤེན་གཤེན *gñen-gcñin*, v. གཤེན་ *gñen*.

གཤེན་བཤེས་ *gñen-bces* relatives and friends :
བྱིད་པ་གཤེན་མེད་བཤེས་ཀྱང་མེད *khyod-lu gñen-med*

bces-kyañ-med you have neither relations
nor friends.

གཤེན་ *gñer* 1. meaning, occasion : དེའི་
གཤེན་ཅི་ཡོད་ *dehi-gñer ci-yod* what was the
meaning of that (*A.* 33).

གཤེན་ཀ *gñer-ka* or གཤེན་ཀ *gñer-kha* atten-
tion, care; གཤེན་ཀ་བྱེད་ *gñer-ka byed* = རྩ་དཔལ་བྱེད་
do-dam byed take care (of a thing, property
or person), to supervise, to pay attention
to: བྱིད་དང་གཤེན་ཀ་བྱེད་མོ་གྱིས་ *khyod-rañ gñer-ka
byed lo-gyis* would you take care (or take
charge of) (*A.* 115); ཡུལ་ཕྱེད་ཀྱི་གཤེན་ཀ་མེད་པས་བདེ་
when I am free from the attentions of
village officials I am happy (*Mñ.*).

གཤེན་ཀ་གཤེན་པ *gñer-ka gtad-pa* to commit
a thing to a person's charge, to put a per-
son in trust of.

གཤེན་དུ་གཤེན་པ *gñer-du gtad-pa* = ཁྱོད་ཀྱི་འདུན་པ་ *blo
gtad-pa* to entrust, confide in.

གཤེན་པ *gñer-pa* མ་འཛུགས་ a store-keeper;
ཞིང་གཤེན་ farm-steward: མོ་ནམ་ཞུང་ཞིང་འཁོར་མཁས་,
གསལ་བཤེས་པ་གཤེན་པ་ཡིན་ (*Gul.*) he was the
steward, wise in protecting agriculture
and its surroundings and knowing how to
collect and to keep accounts. དཀོན་གཤེན་ *dkon-
gñer* keeper of precious (religious) objects;
སྐྱ་གཤེན་ *sku-gñer* temple-minder; དགོན་གཤེན་
dgon-gñer the steward of a monastery; གཤེན་
gshi-gñer manager of an estate or farm;
ཁང་གཤེན་ *khañ-gñer* one in whose charge a
house or house properties are left, house-
keeper: རིང་རིང་བསྐྱུལ་ནས་ཁང་གཤེན་ལ་དྲིས་ having
arrived at Dingri, they asked the house-
keeper; སྦྱོང་གཤེན་ *slob gñer* a student: སྦྱོང་གཤེན་
གང་དུ་བཞུགས་ *slob-gñer gañ-du bgyis* where did
you study. གཤེན་གཤེན་ *gtad-gñer* to entrust a
thing. མཁྱེན་གཤེན་ *mgron-gñer* (lit. receiver

of guests but) practically a general manager or secretary under a king, minister, or landlord.

Syn. མིག་གི་ཚས་ཅན་ *mig-gi chos-can*; ལྷ་མིག་པ་ *lde mig-pa*; རང་གི་གུ་འཛིན་ *nañ-gi gru-hdsin*; ལྷ་གཤེར་ *sku-gñer* or ལྷ་གཤེར་པ་ a keeper of images of gods, &c. (*Mñon.*).

གཤེར་བ་ *gñer-wa* or གཤེར་བྱེད་པ་ *gñer byed-pa* to tend, to take care of, to provide for; to seek for; to procure, to acquire. རྩོན་གཤེར་བ་ *don gñer-wa* to earn money, to take interest on money; རྩོན་དུ་གཤེར་བ་ *don-du gñer-wa* to provide for, to strive to procure; ཡོ་བྱད་རྩོན་དུ་གཤེར་བ་རྣམས་ people who desire to have property; རྩོན་གཤེར་ *don-gñer* exertion, effort, zeal; རྩོན་གཤེར་ཆེན་པོ་དགོས་ *don-gñer chen-po dgos* great exertions are necessary; ལྷ་དང་རྒྱུན་གཤེས་པ་ རྩོན་གཤེར་བྱེད་པ་ investigating both the primary and secondary causes; རྩོན་གཤེར་ཅན་ *don-gñer can* zealous, pains-taking.

གཤེར་མ་ *gñer-ma* བརྒྱུད་ wrinkles (of the face), a fold of the skin; གཤེར་མ་དངས་ *gñer-ma danś* བུ་འབྲུག་ལྷོ་མ་ defined wrinkles; གཤེར་མ་མང་ བརྒྱུད་པ་ with many wrinkles; གཤེར་མ་དངས་པ་འགྱུར་ the wrinkles have become settled or rigid, vb. གཤེར་པ་ *gñer-pa* to wrinkle; ལྷ་གོང་གཤེར་བ་ *sna-goñ gñer-wa* to knit the brows, to frown. རྩོ་གཤེར་ རྩུ་ཁྱུང་ a frown, a severe, angry look; རྩོ་གཤེར་ཅན་ *khro-gñer can* with frowning looks; the goddess Dolma in her terrific, frowning manifestation is called ལྷ་མ་ཐོ་གཤེར་ཅན་ *Sgrol-ma Khro-gñer-can* རྩུ་ཁྱུང་འཁྱུང་པ་.

གཤེར་མ་ཁུམས་པ་ *gñer-ma khums-pa*, རྩོན་མ་གྲུབ་ the object not fulfilled (*A.* 65).

གཤེར་མ་ཅན་ *gñer-ma can* wrinkled.

གཤེར་མའི་གོང་ *gñer-mahi gdon* lit. the wrinkled-faced; met. a monkey.

གཤེར་ཆང་ *gñer-tshañ* store or store-room; house where provisions are stored up: གཤེར་ཆང་གཏོང་བྱེད་ *gñer-tshañ gton-byed* issuing of articles from the stores; one who issues such.

གཤེན་པ་ *gñel-wa* = རྩལ་པ་ *nal-wa* རྩལ་ fatigue, also རྩལ་ tired, to get tired; acc. to some authors, the proper spelling is མཤེན་པ་ *mñel-wa*.

གཤོག་པ་ *gñog-pa* to desire, wish earnestly (*Cs.*), v. ཤོག་པ་ *ñog-pa* (*Jā.*).

གཤོད་ *gñod* strength, durability, stoutness; གཤོད་ཅན་ *gñod-can* strong; གཤོད་ཅུང་ *gñod-chuñ* or གཤོད་མེད་ *gñod-med* weak; ལུས་གཤོད་ཅུང་ *lus gñod-chuñ* a weakly body or feeble constitution (*Jā.*).

༥ གཤོད་ཀ་ *gñod-ka* = འཁོས་ཀ་ *hkhos-ka* importance, worth. གཤོད་ཀ་ཅུང་ = 1. unimportant, worthless. 2. generous or charitable.

གཤོས་ *gños* n. of a tribe in Tibet (*Loñ.* 23).

མཉམ་ *mñan* boat, skiff, wherry.

མཉན་པ་ *mñan-pa* boatman, ferry-man. མཉན་པ་ཉི་ཁོ་བཅའ་ a fish-skin (*Sman.* 350). མཉན་ཡོད་ *mñan-yod* འཁོ་བཅའ་ n. of a city in Kos'ala where Buddha resided for many years. Occasionally མཉན་པ་ occurs erroneously for ཉན་པ་ to hear.

མཉེད་པ་ *mñed-pa* pf. and imp. མཉེས་, fut. མཉེ 1. to rub, between the hands or feet, e.g., ears of corn. 2. to tan, curry, dress; ཁོ་བ་མཉེད་པ་ to tan skin. 3. to coax (*Cs.*).

མཉམ་མཉམ་ *mñam* མམ, མམཔ་མམ་ similar, equal, like (*Mñon.*).

Syn. འདྲ་བ *hdra-wa* or ལྷ་བ *lta-bu* also དེ་ལྟ་
de-lta, དེ་མཚུངས་ *de mtshuñs*.

མཉམ་དཀར་ *mñam-dkar*; མཉམ་སྐྱེས་ *mñam-skyes*
समकर्म्ये colleague, brethren in the same
work or profession.

མཉམ་འགྲུར་བཀའ་པ་ *mñam-hgyur bkal-pa* the
age or *Kal-pa* next to terminate (*D.R.*).

མཉམ་འཇོག་ *mñam-hjog* = མཉམ་པར་འཇོག་པ་ བླ་ན་
ཅུག་པའི་ བསམ་པ་ མཉམ་པ་ མཉམ་པ་ མཉམ་པ་ མཉམ་པ་
contemplation, preserving the
equanimity of the mind.

མཉམ་ཉིད་ *mñam-ni'd* = ཕྱལ་ཆད་ *phyam-cha'd*
समता impartiality, evenness, equ-
ality; justice. མཉམ་ཉིད་ལེ་ཤིས་ *mñam-ni'd ye-*
ces the knowledge to be acquired by con-
templation, i.e., by *Samādhi*.

མཉམ་མཉམ་ *mñam-mñam* समसम level, very
even; smooth.

མཉམ་དུ་ *mñam-du* 1. together, in com-
pany with. མཉམ་དུ་འགྲོ་བ་ *mñam-du hgro-wa*
going together. 2. in *Mñon*. སྐྱེས་ལོ་
yearly, annually.

མཉམ་ལྡན་བསྐྱེད་པ་ *mñam-ltan bskal-pa* the
Kalpa that is continuing (*D.R.*).

མཉམ་གནས་ *mñam-gnas* समस्थ residing to-
gether; also of equal position.

མཉམ་པ་ *mñam-pa*, सम, युगपत्, सम्यक्, समाहित
1. like, alike, equal, same: མཉམ་པ་ཡོད་ *mñam-po yod*
they are alike, equal, not
differing; ལྷ་དང་མཉམ་པ་ཡོད་ *lha-dañ mñam-pa*
yod they are like unto the gods. རྩམ་པོ་མཉམ་པ་
slum-po mñam-pa roundish; རྩམ་པོ་མཉམ་པ་ *rigs*
mñam-pa of equal birth, rank; དུས་མཉམ་པ་ *duṣ*
mñam-pa contemporary, simultaneous;
མཉམ་པར་འགྲུར་བ་ to become equal, to be equal.
2. even, level, flat; བཀའ་མཉམ་པ་ མཉམ་པ་ *mñam-*
pa flat like the palm of the hand.

མཉམ་པ་འཇོག་པ་ *mñam-pa brjod-pa* समद्वृत
to invite impartially.

མཉམ་པ་མེད་པ་ *mñam-pa med-pa* असम वर्तमान
uneven; unequally.

མཉམ་པར་འཇོག་པ་ *mñam-par hjog-pa* समाधि
to adjust for contemplation.

མཉམ་པར་བཞག་པ་ *mñam-par bshag-po* समाहित,
समादधाति, प्रणिहित, प्रणिधान to compose the
mind to perfect rest for meditation.

མཉམ་པར་བྱེད་པ་ *mñam-par byed-pa* to make
even or level, to equalize; to divide
equally; སེམས་མཉམ་པོ་ *semṣ mñam-po* im-
perturbability, evenness of mind; not to
be affected by kindness or by the reverse.
མེ་མཉམ་པ་ *mi-mñam-pa* unequal, uneven.

མཉམ་བྱམ་ *mñam-bral* तुल्यं नास्ति unequalled,
matchless.

མཉམ་མེད་ *mñam-med*, v. མཉམ་བྱམ་ *mñam-bral*.

མཉམ་གཟུང་ *mñam-gzuñ* समापन lit. receiv-
ing equally; finishing.

མཉེ་བ་ *mñe-wa* or མཉེ་བཞེན་པ་ *mñe bshin-pa*
संवाह, परिमर्द्दन to tan, to rub; མཉེ་བར་བྱས་
tanned, rubbed; མཉེ་བར་བྱ་ will tan or rub,
v. མཉེད་པ་ *mñed pa*.

མཉེ་འཁོབ་ *mñe-hbol* cushion, a pillow.

མཉེན་པ་ 1. *mñen-pa* resp. ཕྱག་མཉེན་པ་ *phyag*
mñen-pa मृदु, क्षिप्र flexible, pliable,
supple, soft. 2. = མཉེན་པོ་ *mñen-po* कोमल
tender, soft.

མཉེན་ལུག་ *mñen-lcug* soft and pliant or
flexible.

མཉེན་མཉེན་པ་ *mñen mñel-wa* to make soft
by tanning (*Sch.*).

མཉེན་མཉེན་གཤིན་པ་ *mñen-mñes gcin-pa* to
caress, to fondle (*Sch.*).

མཉེན་པར་འགྲུར་བ་ *mñen-par hgyur-wa* to
become soft.

མཉེན་པར་བྱེད་པ་ *mñen-par byed-pa* अमिष्यन्त्य
to make soft, smooth, flexible.

༥ མཉེན་པ་ *mñel-wa* = རྩམ་པ་ *ñal-wa* or རང་
ཆད་པ་ *thañ cha'd-pa* to be tired, fatigued.

3. = རྟེན་པ་ *rñin-pa*, རྟེན་མ་དེ་ལ་རབ་གནས་ཀྱང་མཛད་
rñin-ma de-la rab-gnas kyañ mdsad he
also consecrated that old one (A. 93);
རྟེན་མའི་གཏོར་གཞུང་ *rñin-mahi gter-gshuñ* the
religious works which; it is said, were un-
earthed by *Gter-ston-pa* belonging to the
Nying-ma school of Tibet.

རྟེན་ཆད་ *rñin-tshad* old fever; chronic
disease.

རྟེན་ཕྱུ་ *rñin-hrul* worn-out, old and
rotten (things).

རྟེན་མ་པ་ *rñins-pa* = རེས་པ་ *reñs-pa* མཁོ་
worn out; delapidated; cast off.

རྟེན་པ་ *rñid-pa* pf. བཟིད་ *brñid*, བཟིས་ *brñis*
fut. གཉིད་ *gnid*. 1. to fade. 2. to grieve
(vb. n.) (*Sch.*).

རྟེན་པ་ *rñil* or རྟེན་ *snil* gen. as མ་རྟེན་ *so-*
rñil the gums.

རྟེན་པ་ *rñil-wa*, v. རྟེན་པ་ *snil-wa*.

རྟེན་མ་པ་ *rñis-pa* = རྟེན་མ་པ་ *snis-pa* pf.
ཆུང་ཆུང་, མཁོ་ to be worn out, become old,
faded.

རྟེན་པ་ I: *rñed-pa* 1. vb., pf. བཟོད་ *brñed* or
བཟོས་ *brñes* fut. བཟོད་ *brñed*. ལཱ་མ་, དུ་ལ་, བཤེན་པ་,
ཅུང་པ་ to find, discover, acquire, meet with,
get: དེ་ནི་གང་ནས་རྟེན་ *de-ni gañ-nas rñed* where
did you get that? མི་རྟེན་དུ་མི་རྟེན་པ་ *mi rñed-du*
mi ruñ-ño it must be procured by all means;
མ་རྟེན་པ་ *ma rñed-pa* not finding; མ་དང་ཞོས་མ་
རྟེན་དེ་ *sas-dan skom-ma rñed-de* having not
found anything to eat or to drink; ད་ནི་
དེ་བ་བཟོད་ད་ *da-ni re-wa brñed-do* now that
my hopes are fulfilled; གྲི་རྟེན་པས་ *gri rñed-*
pas as he found a knife (from *Jä.*).

རྟེན་པ་ II: subst. profit, gain, property,
goods; རྟེན་པ་མང་པ་ *rñed-pa man-po rñed-*

pa to gain much profit: རྟེན་པ་དང་འགྱུར་ཐུ་
ལྷུར་ལྷུར་པས་དག་རྟེན་ཐུ་ལྷུར་པས་འགྱུར་པ་, རྟེན་པ་དང་འགྱུར་ཐུ་
འདི་ནི་དག་པའི་ཆོས་ལམས་ཅད་ཀྱི་བར་ཆད་པའི་ལྷུ་ཡིན་ནི་ (*K. d.*
འ 36) by exerting himself for gain and
honour a gelong will be ruined; these
riches and honours are the causes of in-
terruption to all works of piety: བདག་རྟེན་
པ་དང་ལྷན་ན་མི་དག་ *bdag rñed-pa dah ldan-na*
mi-dgah if I am possessed of earnings,
he is aggrieved. རྟེན་ཕྱུ་པ་ *rñed sdu-wa*
collecting of riches; རྟེན་ཕྱོག་པ་ *rñed phrog-pa*
to take booty, to plunder (*Sch.*). རྟེན་ཁྲོམ་
rñed-rlom pride of wealth or gain: རྟེན་
ཁྲོམ་རྟེན་ཁྲོམ་ཁྲོམ་ཁྲོམ་ཁྲོམ་ (*Khrīd. 125*).

རྟེན་དཀར་པ་ *rñed dkah-wa* ཅུ་ཆོས་; རྟེན་པར་དཀར་པ་
difficult to find, rare. The five hardly
obtainable things are (see *K. d.* 475):—
(1) དཔ་འཕྱར་གྱི་མི་ལུས་ the human body which
is slowly prepared; (2) གྲེ་ *gla* (*Mñon.*)
wages, remuneration for work done, rent;
(3) མངས་རྒྱས་པ་དང་པ་ *faith in Buddha*; (4) the
conception of saintly ideas, i.e., the
enlightened heart of a *Bodhisattva*;
(5) མངས་རྒྱས་འབྱུང་པ་ the appearance of a
Buddha.

རྟེན་འགྱུར་ *rñed-bkur* = ཐོབ་ན་ *thob-nor* riches
and honour.

རྟེན་འདྲོད་ *rñed-hdog* = འདྲོད་ཆགས་ *hdog-chags*
inclination for gain (*Mñon.*).

རྟོག་པ་ *rñog-pa* (cf. རྟོག་པ་ *ñog-pa*) vb.,
pf. བརྟོགས་ *brñogs*, fut. བརྟོག་ *brñog* to trouble,
to stir up (*Cs.*); also adj. thick, turbid;
ཅུ་རྟོག་པ་ *chu rñog-pa* muddy or dirty water.
རྟོག་པ་ཅན་ *rñog-pa can*: 1. = ལྷན་ཅན་ *skyon-can*
faulty. 2. dirty, turbid, troubled རྟོག་མ་ཅན་
rñog-ma can, miry, muddy.

རྟོགས་པ་ *rñogs-pa*, གཤམ་པ་, ཀལ་པ་ dirt,
scum, stain; རྟོགས་པ་མེད་ *rñogs-pa-med* རྩུབ་པ་
stainless, clear, purified, washed; ཅུ་རྟོག་མེད་

chu-rñog med = རྩ་གཙང་པ་ *chu tsañ-wa* pure water (*Mñon.*).

རྟོགས་ཚད *rñogs-tshad* n. of a disease (*Jä.*).

རྟོང *rñoh* = གཡ་ *gal* 罠 trap, snare.

རྟོང་བ *rñoh-wa* pf. **བྱོངས** *brñohs* fut. **བྱོང་** *brñoh*, imp. **རྟོངས** 1. to ensnare, trap (*Cs.*).
2. = **རྟུང་པ** *rkyañ-pa* प्रतिपात to stretch out.

རྟོང་ཤ *ñā-nañ* = གཤམ་ཤ་ *gñah-nañ*.

རྟོལ *ñā-lo* = རྟོལ་ *rñā-lo*.

རྟག་པ *ñag-pa* col. for **རྟག་པ** *ñeg-pa*.

རྟགས *ñags* = དབྱངས་ *abyaṅs* music, harmony (*Jä.*).

སྟན *ñad*. 1. = **རྟུན** *rgyu-rkyen* reason; **སྟན་མེད་པར་** *ñad-med-par* without reason, pretence or provocation : ཇོ་བོ་སེམས་མན་གྱི་རྟུན་ལ་བོད་ རྩ་ཐུན་དུ་བུག་པའི་སྟན་ལེན་ (*A. 62*) the reason of Atis'a's undertaking to proceed to Tibet was the welfare of animate beings. 2. **སྟན་འཛེགས་པ** *ñad hdogs-pa* = **སྟོན་བཅོམ་ཕྱིན་པ** *skyon brjod byed-pa* 要戒誨; **སྟན་མེད་པར་སྟོན་བཅགས་པ** *skyon-med-par skyon btags-pa* to impute fault where there is none, malicious accusation or imputation; **སྟན་འཇུག་པ** *ñad hdsug-pa* to bring an action against, to prosecute; **སྟན་ཕྱིན་པ** *ñad byed-pa* (with a dat.) to use a pretence or pretext.

སྟན་པ *ñad-pa* pf. and fut., **བསྟན** *bsñad*, imp. **སྟོ** *ñod* to relate, to report; **ཁོ་རྟུས་སྟན་པ** *lo-rgyus ñad-pa* to relate a story; **མི་ལམ་སྟན་པ** *rmi-lam ñad-pa* to relate a dream; **གཏམ་སྟན་པ** *gtam ñad-pa* to state, inform, give notice; to rehearse.

སྟན་མེད་སྟན་དཀྱིས་ *ñad-med ñad-dkris* imputation without cause; false charge.

སྟན *ñān* कर्ण, ओत्र, resp. for **ར་བ** *rna-wa* the ear : **རྟུལ་བའི་སྟན་དུ་ཐོས་** *rgyal-pohi ñān-du thos* it came to the king's hearing. **སྟན་ཁུའི་** *ñān-khuñ* the ear-hole, hearing.

སྟན་གྱི་ཡོང་རྟུན་ *ñān-gyi goñ-rgyan* अवतंसक, कर्णपूर ornament worn on the tip or upper lap of the ear; **སྟན་རྟུན་** *ñān-rgyan* कुण्डल an ear-ring; **ར་རྟུན་** *rna-rgyan* कर्णिका ear-ornament.

སྟན་སྟོགས་མ *ñān sgrogs-ma* = བུད་མེད་ལྷོ་ལྷ་མ་ *bud-med blo-lan-ma* (*Mñon.*) a noble and generous lady.

སྟན་ངག་ *ñān-ñag* lit. speech which is agreeable to the ear. 1. काव्य, कविता poetry as one of the four divisions of the science of words. 2. = **པ་སངས་** *pa-aṅs* शुक्र the planet Venus.

སྟན་ངག་མཁན་ *ñān-ñag mkhan* 1. कवि a describer, poet. 2. a learned man (*Mñon.*).

སྟན་ངག་མཁན་པོ་ *ñān-ñag mkhan-po* शुक्र the planet Venus; the spiritual guide of the *Asura* demi-gods.

Syn. **གཤམ་པ་སངས་** *gñah-pa saṅs*; **རྩ་ཐུང་པུ་** *ñān spoñ-bu*; **ལྷ་མེན་ལྷ་མ** *lha-min bla-ma* (*Mñon.*).

སྟན་ངག་མཁས་དབང་ *ñān-ñag mkhas-dwañ* कवीन्द्र chief poet; a complimentary address to the learned.

སྟན་ངག་རྩ་ཐུན་ *ñān-ñag ro-lan* = རྟོག་གི་གཏམ་ རྟུག་ lit. a humorous expression; but includes དག་པའི་གཏམ་ a religious discourse, རང་ལྟ་བུ་གི་སྟོན་པ་ soft language རྩ་བའི་སྟོན་པ་ sweet words རྟོག་པོའི་སྟོན་པ་ conciliatory mild expressions; རྟོག་པོའི་སྟོན་པ་ pleasant words ལེགས་བཤད་ moral sayings. (*Mñon.*).

སྟན་གྲགས་ *ñān-grags* fame, reputation.

སྟན་འཛེགས་ *ñān-hjags* polite and gentle (*Yig. k.*).

སྟན་བཅོམ་ *ñān-brjod* वर्ण graphic description.

མྱུ་གཏོད་པ་ *śān-gtod-pa* to give ear to: གྲུ་པ་ཅེན་པོ་བདག་གི་ཚིག་ལ་ཅེན་པོ་མྱུ་གཏོད་ཅིག་ *kye rgyal-po chen-po bdag-gi tshig hdi-la śān gtod-cig* O great king, do lend your ears to my speech (*Hbrom.* 136).

མྱུ་ནང་ *Śān-nañ* also called མནལ་ནང་ *Mnah-nañ* n. of a district in N. Western Tibet.

མྱུ་པ་ *śān-pa* 1. like བྲགས་པ་ *grags-pa* ཡམ་, ཡམ་ལྷ་མོ་ fame, renown, glory, praise: ཁྱེད་གྱི་མྱུ་པ་ཕྱོགས་བརྒྱར་བྲགས་ your fame has spread in the ten quarters, i.e., all over the world; དེའི་མྱུ་པ་རྒྱུད་ནས་ཐོས་ *dehi śān-pa rgyañ-nañ thoñ* his praises are heard far and wide; ཅེས་དེའི་མྱུ་པ་བརྗོད་ཅིང་ *ces dehi śān-pa brjod-ciñ* thus speaking praisingly of him; ཅེས་པའི་མྱུ་པ་ལ་རྟེན་ནས་ *ces-paḥi śān-pa-la rten-nañ* relying on a rumour of this purport; ཅེས་མྱུ་པ་དང་བྲགས་པ་ཅེན་པོ་བྱུང་ *ces śān-pa dañ grags-pa chen-po byuñ* so his praise and great fame arose; དེའི་མྱུ་པ་དེ་ *dehi śān-du* to his praise, or to his hearing. 2. adj. well-sounding, sweet to hear; མྱུ་པར་སྒྲུབ་ *śān-par smra-ua* བྲིལ་བུ་ sweet expression, sweet and polite language; མྱུ་པར་བྱེད་ *śān-par byed* བྲིལ་པོ་ that does pleasant things; མྱུ་པའི་དཔེ་ཅན་ *śān-paḥi dpe-can* n. of a warbling bird, v. ཀ་ལ་པེང་ཀ་ *ka-la piñ-ka* (*Mñon.*). དགེ་སྤྱོད་དབྱངས་རབ་ཏུ་མྱུ་པ་ a monk having a well-sounding voice; ཚིག་མྱུ་པར་ *tshig śān-par* with pleasant words; མྱུ་མཆད་ *śān-škad* melodious language. 3. vb. to praise, extol, glorify. 4. = གོ་མ་ཆག་ *gor ma-chag* ལྷན་ without interruption (*Lex.*).

མི་མྱུ་པ་ *mi-śān-pa* 1. discordant, grating; མྱུ་མི་མྱུ་པ་ཟེར་བ་ *škad-ni mi-śān-pa zer-ua* to utter discordant cries; (*Jā.*) 2. offensive, insulting: གང་གིས་བདག་ལ་རྩོད་ཅིང་མི་མྱུ་པ་ཅོད་ *gañ-shig bdag-la rtsod-ciñ mi-śān brjod* he who in a dispute says to me insulting words. མི་མྱུ་པར་ཟེར་བ་དང་དྲུག་པ་ *mi-śān-par*

zer-ua dañ-du len-pa to put up with offensive remarks.

གདམ་མྱུ་པ་ *gtam śān-pa* 1. good joyful news, glad tidings; གདམ་མྱུ་ཕྱིན་པ་ *gtam-śān byed-pa* to bring glad tidings. 2. pleasing conversation (*Cs.*); = མྱུ་བྲགས་ *śān-grags*, v. བྲགས་ *grags*; མྱུ་རྒྱུད་ *śān-rgyud* = བྲགས་རྒྱུད་ *bkah-rgyud* oral instructions of lamas.

མྱུ་བྲུབ་པ་ *śān-phra shu-ua* to slander, to backbite.

མྱུ་འཕྲིན་ *śān-hphrin* 1. good tidings, gospel. 2. n. of a bird which lives very long (*Mñon.*).

མྱུ་ཚིག་ *śān-tshig* སུམ་, མྱུ་ཚིག་གི་འགྲེལ་ *śān tshig-gi rig-byed* སུམ་བེད་ the third Veda of the Hindus. མྱུ་ཚིག་བྱུང་ *śān-tshig byuñ* སུམ་མྱུ་ grown out of the Sāma-Veda.

མྱུ་ཁྱུ་ *śān-shu* petition, memorial; མྱུ་ཁྱུ་འབྲུལ་བ་ *śān-shu hbul-ua* to present a petition.

མྱུ་གཤ་ *śān-çal* the flap of the ear.

མྱུ་གསལ་འདེབས་པ་ *śān-gsan hbebs-pa*, གསལ་འདེབས་ invitation; to invite, to call attention to.

མྱུ་སྒྲུབ་ *śān-srab* = མྱུ་དང་ཆེ་བ་ *ñan-dag che-ua* credulous: རྒྱལ་མྱུ་སྒྲུབ་ *rjeḥi śān-srab* the king's credulity (*Gyal.* 2).

མྱུ་ལྟོང་བ་ *śān-lhoñ-ua* to make dear.

མྱུ་བུ་ *śāb-pa* to smack with the lips (*Sch.*).

མྱུ་མ་པ་ *śān-pa* 1. vb. to think, consider, imagine: བདག་ཅག་རིན་པོ་ཆེ་བཤད་མྱུ་མ་ we thought we should give up the jewels; ང་ལྟེན་པའི་མྱུ་མ་ རྒྱལ་ *ña-lceḥ dgos-śān-nañ* thinking I should commit suicide; ཡོན་ཏན་དང་ལྡན་པར་མྱུ་མ་ ལྟེན་ *you-tan dañ ldan-par śān-ste* considering him to be possessed of talents. 2. sbst. thought, sense, mind, sensation: ཆོས་བྱས་ན་མྱུ་མ་ཡོད་གིན་ གཤམ་ *chos byas-na śān-pa yofñ-gin qdah* we have thoughts of practising religion; འཇིགས་མ་མྱུ་མ་ཡོད་རེ་མྱུ་ *hjigs-so śān-pa yod*

re-skan I am far from any thought of fear; ལྷ་ཡས་ལྷ་ཡས་ལྷ་ཡས་ though one may imagine that it will help; ལྷ་ཡས་ skyug-pa, ལྷ་ཡས་ལྷ་ཡས་ལྷ་ཡས་ brduñs-dkris snam-byed there arises a feeling like that of nausea, like that of being beaten, of being (tightly) wrapt up (Jä.).

ལྷ་ཡས་ snal-yas (གྲངས་གནས་) n. of a number; ལྷ་ཡས་ལྷ་ཡས་ལྷ་ཡས་ལྷ་ཡས་ (Ya-sel. 57).

ལྷ་ཡས་ sni, v. ལྷ་ཡས་ rñi.

ལྷ་ཡས་ sni-steñ=གྲངས་གྲངས་ gñah neck; nape of neck.

ལྷ་ཡས་ sni-po=ལྷ་ཡས་ sniñ-po the heart.

ལྷ་ཡས་ sni-phul corn of luxuriant growth; abundant harvest.

ལྷ་ཡས་ sni-wa 1. a dwarf. 2. softness. 3. n. of a plant.

ལྷ་ཡས་ sni-wo ལྷ་ཡས་ adj. gentle, soft, delicate, tender.

ལྷ་ཡས་ sni-ma for ལྷ་ཡས་ sne-ma (Jä.).

ལྷ་ཡས་ Sñi-qañ ka tya or ལྷ་ཡས་ལྷ་ཡས་ Sñi-qañ gur-rla name of mountains in Nepal (Jä.).

ལྷ་ཡས་ sni-gs-dus or ལྷ་ཡས་ལྷ་ཡས་ sni-gs-mahi dus ལྷ་ཡས་ or ལྷ་ཡས་ the degenerate age, or the age of sin.

ལྷ་ཡས་ sni-gs byed-ma acc. to the Bon n. of the god of air (D.R.).

ལྷ་ཡས་ sni-gs-pa degenerated, grown worse, v. ལྷ་ཡས་ sni-gs-ma.

ལྷ་ཡས་ sni-gs-ma ལྷ་ཡས་, ལྷ་ཡས་, ལྷ་ཡས་ 1. a whet-stone. 2. ལྷ་ཡས་ impurity in food, poison or defilement in food; impure sediment; ལྷ་ཡས་ལྷ་ཡས་ mar gyi sni-gs-ma impurities in butter; ལྷ་ཡས་ལྷ་ཡས་ to separate the clear (fluid) from the sediment;

ལྷ་ཡས་ལྷ་ཡས་ལྷ་ཡས་ sni-gs-ma thams-eaḍ sel-wa to clear out all the impurities. ལྷ་ཡས་ sniñ sni-gs-ma ལྷ་ཡས་ a yellowish sprout growing up on land. 3. ལྷ་ཡས་ tshigs-ma a member between two joints.

ལྷ་ཡས་ sni-gs-mañ-a-ni the five impurities are:—(1) ལྷ་ཡས་, ལྷ་ཡས་; ལྷ་ཡས་ vmar hyrib-pa the decrease of the duration of life; (2) ལྷ་ཡས་, ལྷ་ཡས་; ལྷ་ཡས་ ལྷ་ཡས་ perversity in thoughts, religious disbeliefs, &c. 3. ལྷ་ཡས་ ལྷ་ཡས་ ལྷ་ཡས་; ལྷ་ཡས་ ལྷ་ཡས་ the five poisons; (4) ལྷ་ཡས་, ལྷ་ཡས་ difficulty to convert; (5) ལྷ་ཡས་, ལྷ་ཡས་ degenerate ages or times.

ལྷ་ཡས་ sniñ ལྷ་ཡས་, ལྷ་ཡས་ 1. the heart, both met. and physically: ལྷ་ཡས་ ལྷ་ཡས་ sniñ-hdar shiñ-hgul the heart throbs with fear; ལྷ་ཡས་ ལྷ་ཡས་ ལྷ་ཡས་ bdag-gi lus-kyi sniñ-ltar gces as dear to me as my own heart. 2. ལྷ་ཡས་ the disposition. ལྷ་ཡས་ sniñ-dgah-wa or ལྷ་ཡས་ sniñ bde-wa gladness, cheerfulness; ལྷ་ཡས་ ལྷ་ཡས་ sniñ-dañ mig hphrog-pa to transport, to ravish (Sch.). 3. courage; ལྷ་ཡས་ ལྷ་ཡས་ be not afraid! ལྷ་ཡས་ ལྷ་ཡས་ sniñ qdon gyis bslus the heart is infatuated by a demon. ལྷ་ཡས་ sniñ-nas (i) heartily, zealously, earnestly, e.g., looking for or to a thing; with all one's heart, most earnestly, devoutly, e.g., to say one's prayer; (ii) actually, really: ལྷ་ཡས་ ལྷ་ཡས་ khon sniñ-na mi-hbyiñ-pa yin really he does not sink. 3. for ལྷ་ཡས་, ལྷ་ཡས་ sniñ hyems-pa stupified, confounded, depressed (D.R.).

Syn. of No. 1. ལྷ་ཡས་ thugs; ལྷ་ཡས་ qa-yi mehog; ལྷ་ཡས་ chos-kyi rtsa-hkhor; ལྷ་ཡས་ kun-skyed byed; ལྷ་ཡས་ ལྷ་ཡས་ srog-gi gnañ; ལྷ་ཡས་ ལྷ་ཡས་ sems-kyi khañ-pa; ལྷ་ཡས་ rnam-ces rten (Mñon.).

ཉིང་ཁ *ñiñ-kha* རྒྱུ་ the heart; ཉིང་ཁར་ *ñiñ-khar* on the heart, at heart.

ཉིང་ཁམས་ *ñiñ-kham* the heart; acc. to *Sch.* courage.

ཉིང་ཁ *ñiñ-khu* = ཉིང་ཁ *ñiñ-khu*.

ཉིང་ག་ *ñiñ-ga* the breast: ཉིང་གར་མུ་མང་ཁྱེས་པ་བདེ་བར་འཛིན་ *ñiñ-gar spu-mañ skyes-pa bde-war btsho* he will live to be happy on whose breast grows much hair (*Mi.*).

ཉིང་དགའ་བ་ *ñiñ dgah-wa* རྒྱུ་ལོ་ལོ་ heart's content, joy, cheerfulness.

ཉིང་གྲོགས་ *ñiñ-grogs* རྒྱུ་ལོ་ལོ་ a sympathizing friend, a bosom friend.

ཉིང་ཅན་ *ñiñ-can* courageous, spirited, bold.

ཉིང་ཅེས་པ་ *ñiñ rtse-s-pa*, v. ཉིང་ཅེས་ *ñiñ rje-wa* རྒྱུ་ལོ་ལོ་ mercy, compassion.

ཉིང་ཅུ་བཟུག་ *ñiñ-chu bshug* in *W.* afflicted with dropsy in the pericardium (*Jā.*).

ཉིང་ཇེ་ *ñiñ-rje* རྒྱུ་ལོ་ལོ་ kindness, mercy, compassion: མི་ལ་ཉིང་ཇེ་སྒྲོམ་པ་ to meditate with pity for all men. ཉིང་རེ་ཇེ་ *ñiñ-rer rje*, occurs in ཉིང་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ *khyod Bod-rnam* *ñiñ-re-rje* I pity you ye Tibetans (*A. 65*).

Syn. རྒྱུ་ལོ་ལོ་ *thugs rje*; བཅེ་བ་ *btse wa*; ཇེས་ཅགས་ *rjes chags*; ཇེས་ལུ་བཅེ་ *rjes-su btse* (*Mān.*).

ཉིང་ཇེ་སྒྲོམ་ *ñiñ rje skad* lamentation; cry of compassion.

ཉིང་ཇེ་ཅན་ *ñiñ-rje-can* རྒྱུ་ལོ་ལོ་ merciful, kind hearted; a merciful person.

ཉིང་ཇེ་ཅན་པ་ *ñiñ rje chen po*, ཉིང་ཇེ་ལྷ་ *ñiñ rjechi lha*, are names of Avalokites'vara.

ཉིང་ཇེ་ཅན་པ་པད་དཀར་ *ñiñ rje chen po pad dkar* རྒྱུ་ལོ་ལོ་ལོ་ n. of a sūtra in the *Kah gyur*, vol. 8, *Mdo* section.

ཉིང་ཇེ་བྱས་ *ñiñ-rje bral* = ཉིང་ཇེ་བྱས་པ་ *ñiñ-rje med-pa* རྒྱུ་ལོ་ལོ་ devoid of mercy or compassion, merciless, cruel. The following

ten acc. to Buddhism are included in the category of those who are called *ñiñ-rje-bral*:—བཟན་པ་ butchers; རྒྱུ་ལོ་ལོ་ sellers of ducks; བཟ་བཟོ་པ་ sellers of pigs or pork; རྒྱུ་ལོ་ fishermen; རྒྱུ་ལོ་ hunters; རྒྱུ་ལོ་ bird-catchers; བཟ་བཟོ་པ་ drivers of donkeys and other beasts of burden who lading them heavily beat them; རྒྱུ་ལོ་ robbers and way-layers; རྒྱུ་ལོ་ murderers; རྒྱུ་ལོ་ slayers of oxen, etc. (*K. du. 5 204*).

ཉིང་ཇེ་མ་ *ñiñ-rje mo* 1. compassionate: you are compassion personified. Acc. to *Jā.* in ཉིང་ཇེ་མ་རང་ཞིག་པད་ཀྱེ་ you are much to be pitied. 2. colloq. dearest, most beloved, amiable, charming.

ཉིང་ཇེ་བ་ *ñiñ ne-wa* 1. = མཛེ་བ་ *mdsa-bo*, or ཇེ་བ་ *ne-wo*, friendly, amicable, loving, affectionate. Figurative expression for it is ལིད་ཀྱི་ཟུ་ལུ་ *gid-kyi zhu hbru* (*Yig. k. 1*). 2. dear and near relatives. 3. རྒྱུ་ལོ་ལོ་ money.

ཉིང་རྒྱལ་ *ñiñ-stobs* རྒྱུ་ལོ་ལོ་, རྒྱུ་ལོ་ལོ་, རྒྱུ་ལོ་ལོ་, རྒྱུ་ལོ་ལོ་ fortitude; character; courage, spirit, virtue: མཁས་ལེན་མཛེ་བ་ལ་གསལ་བ་ལྟོ་བ་ཉིང་རྒྱལ་ཅེ་བ་ ལེ་ལོ་དང་ལྟོ་དང་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ fortitude and onlightenment increasing in the wise and learned; they go not after evil deeds and indolence (*Id.*; *Glr.*).

ཉིང་རྒྱལ་ཅན་ *ñiñ-stobs can* རྒྱུ་ལོ་ལོ་, རྒྱུ་ལོ་ལོ་ fearless; possessed of fortitude, moral courage.

Syn. དཔལ་པོ་ *dpah-po*; རྒྱུ་ལོ་ལོ་ *ñam-ha med*; རྒྱུ་ལོ་ལོ་ *shum-pa mi-mñah*; རྒྱུ་ལོ་ལོ་ *stobs-chen*; ལེ་ལོ་ལོ་ *pya-rol gnon* (*Mān.*).

ཉིང་རྒྱལ་ཅེ་ *ñiñ-stobs-che* རྒྱུ་ལོ་ལོ་, རྒྱུ་ལོ་ལོ་ great soul, one of great fortitude.

ཉིང་གཏམ་ *ñiñ-gtam* confidential speaking a secret: ཉིང་གཏམ་ལེན་ཀྱི་སྐུ་ལོ་ལོ་ *ñiñ-gtam yin gyi sems-la shog* (*Lo. 30*.) put away in your mind talk which is confidential; བཅེ་བའི་ཉིང་གཏམ་ *btse-bahi, ñiñ-gtam* the secret

speech of kindness or of love; བར་པའི་ཉིང་གསལ
phan-pahi *ñiñ-gtam* useful admonition.

ཉིང་རྩལ་གཏེར *ñiñ-stobs gter* सलनिधि;=ཉིང་
རྩལ་ལྗན་པ་ सलवान्, सलशालिन् intrepid, one
whose heart is stored with courage (A.
K. 1, 18).

ཉིང་དུ་ཐུག་པ་ *ñiñ-du sdug-pa* or ཉིང་ཐུག་པ་
charming, handsome; ཉིང་དུ་འབབ་པ་=གཟུགས་
མཛེས་པ་ *gzugs mdes-pa* very handsome per-
son, charming (*Mñon.*); in *W.* liked, be-
loved, darling, favourite; ཉིང་ཐུག་ཞིག་འདུག
ñiñ-sdug shig-hdug he is a general fa-
vourite; ཉིང་མ་ཐུག་ *ñiñ ma-sdug* not hand-
some, not charming; acc. to *Jā.* bad
people.

ཉིང་བཅོམ་ *ñiñ-bdom* ornamental equipments
of a riding horse, generally what is put
on its breast (*Rtsii.*).

ཉིང་འདོད་པ་ *ñiñ hdod-pa* to wish, to desire,
to long for; རྩལ་འདོད་པ་ *sa-ñiñ hdod-pa* to
long to eat, to be craving for food; འོ་ཉིང་
འདོད་པ་ ardently wishing to go.

ཉིང་ཐུག་ *ñiñ-sdug* a beloved one; a sweet-
heart (*Nag. 29.*).

ཉིང་ནད་ *ñiñ-naḍ* 1.=ཉིང་ན་པ་ *ñiñ na-wa*
disease of the heart, but not often any
physical disorder; heart-sickness; grief
on account of injury suffered from others.
2. defined as སེམས་ལ་ནག་པོ་ཞག་པ་ *sems-la nag*
po shag-pa vindictiveness, to keep a
grudge at heart: རྩལ་ན་སེམས་འདུགས་ཡི་མེ་པདྨ་ཞིང་
ལྟོ་རྩལ་གཏེར་རྩལ་ཞི་ཡང་དུག་པོས་ཉིང་ནད་རྩལ་ *mya-han*
sems-hkhrugs yi mi-bde shiñ lto-chag gñid-
chag she-sdañ drag-pa ཉིང་ན་པ་ *ñiñ-naḍ* *skyed.*
ñiñ-naḍ is caused by fits of anger,
sleeplessness, starvation, despair and men-
tal derangement from troubles, etc. The
disease is of seven kinds:—(1) ཉིང་ཆུ་ dropsy
of the heart, (2) ཉིང་འཕྱིས་, (3) ཉིང་ནད་ཁ་ལ་ནག་པོ་,
(4) ཉིང་འཕེབས་, (5) ཉིང་ཚད་, (6) ཉིང་གཟེར་, (7) ཉིང་སྒྲིན་
(*Mñg. 34.*).

ཉིང་པོ་ I: *ñiñ-po*, सार, हृदय, गर्भ the
pith, essence, heart; ཉིང་པོ་མ་ཡིན་པ་མེད་པར་གྱུར་
ñiñ-po ma-yin pa med-par gyur ॥ ॥ ॥ ॥ ॥
far from being useless; useful. སྐད་ཀྱི་ཉིང་པོ་
skad-kyi ñiñ-po the substance of a
speech; ཚེས་ཀྱི་ཉིང་པོ་ *chos-kyi ñiñ-po* the
essential part or purport of a work or
the main substance of a doctrine; རྩལ་ཉིང་
འབྲེན་པ་ *don-ñiñ hbyin-pa* to draw out a
summary, the sum and substance (of a
writing): སེམས་ཅན་ལ་སྐད་ཅེས་པའི་ཉིང་པོ་ཅན་
sems-can thams-cad sañs-rgyas kyi ñiñ
po can yin-na if all living beings have the
pith and essence of, i.e., partake of the
nature of, Buddha; དེ་བཞིན་པའི་ཉིང་པོ་
de-bshin bcegs-pahi ñiñ-po the spirit
of Tathāgata; བྱ་ལྟ་ཉིང་པོ་ *byañ-chub ñiñ-*
po; the spirit of the Bodhisattva, i.e.,
Buddhahood. རྩལ་གྱི་ཉིང་པོ་འབུལ་པ་ *srog-gi ñiñ-*
po hbul-wa to offer one's heart's blood,
to pledge one's own life. The five chief
essences or *ñiñ-po* of food are:—ལྔ་ salt,
ཤིང་རྩྭ་ fruits, ལྔ་ treacle, ལྔ་ honey,
རྩལ་དམར་ red sesame (*Rtsii.*).

ཉིང་པོ་ II: 1. མེ་རྩྭ་ flower. 2. བཟང་ the
thunder-bolt. 3. མཚལ་, गोदाल a heap, a
plough. 4. རྩལ་ལྔ་ a kind of precious
stone, sapphire.

ཉིང་པོ་མཐུགས་པ་ *ñiñ po mkhregs pa*=ཉིང་པོ་
གཞི་ *ñiñ pohi gshi* धरणी the earth, that
holds everything, all substances.

ཉིང་རེ་རྩལ་ *ñiñ re rje* pity; to be pitied:
འདི་ནམས་ཉིང་རེ་རྩལ་ *hdi rñams ñiñ re rje* these
people are indeed much to be pitied. As
an adj. སེམས་ཅན་ཉིང་རེ་རྩལ་ *sems-can ñiñ re rje*
the poor creatures (*Jā.*); ཉིང་རེ་རྩལ་པའི་ཉིང་ཅན་
the pitiable sinners.

ཉིང་པོ་ཅན་ *ñiñ po can* हृदयात्, सारवत् sub-
stantial; also courageous.

ཕྱི་པོ་ཆེ *gnîñ-po che* (ཕྱི་ཚེན་པོ་བྱས་ཤིང་བྱུགས་
སེམས་མི་ལྷག་པར་བསམ་སྟོན་གྱི་ཆེན་པོ་ *gnîñ chen-po byas-*
ciñ thugs-sems mi-sdug-par bsam-blo rgya
chen-po) noble-hearted, intrepid, adven-
turous, enterprising: ཕྱི་པོ་ཆེ་བྱང་ལྷག་ཏུ་བཅུག་
པའི་སྐྱམ་མཚན་དགོས་པ་ཡིན། O, noble-hearted (sire)
you have been required to do husbandry
bending on your chest (*A. 127*).

ཕྱི་པོ་མཚོག *gnîñ po mchog* འཕྲུལ་པ་ n. of a
number.

ཕྱི་པོ་ཐེག་པའི་ཡང་རྩི *gnîñ-po theg-paḥi yañ-*
rtse n. of the chief works of the *Anuttara*
mystics of Tibet and of Ancient India.

ཕྱི་པོ་ལྡན་མ *gnîñ-po ldan ma* སྐྱེ་བའི་མཁའ་ལྡན་ an
article that is possessed of some real pro-
perties, or of intrinsic value.

ཕྱི་པོ་བཟུང་ *gnîñ-po bsdug-wa* སྐྱེ་བའི་མཁའ་ལྡན་ n. of
a work composed by Atis'a (*A. 66*).

ཕྱི་པོ་མེད་པ *gnîñ po med pa* 1. བསྐྱེད་པ་, བཅུ་
ལུ་; = རྟོག་མེད་པ་ worthless, null, void, false,
hollow. 2. n. of བཙུན་ the third Pāṇḍava,
the hero of the *Mahābhārata* (*Mñon.*).

ཕྱི་པོ་མོ་མོང་ *gnîñ-po so sor* (ཆོན་དན་དཀར་ *tsan-*
dan dkar) བྱིས་སྐྱེ་མོང་, white species of sandal
wood; a yellow gem, a topaz.

ཕྱི་པོ་འཇོ་རྒྱལ་ *gnîñ-pohi khañ pa* = རྩོད་པ་
a recluse's cell or hermitage in the midst of
a group of hills (*Mñon.*).

ཕྱི་པོ་འཇོ་ལྷོ་པ *gnîñ-pohi dben-pa* void,
worthless; sbst. solitude.

ཕྱི་པོ་འབྲུག་ *gnîñ hbab dri* agreeable scent
(*Mñon.*).

ཕྱི་པོ་རྩ་ *gnîñ rtsa* heart-vein; the veins
connected with the heart.

ཕྱི་པོ་རྩི *gnîñ rtse* the tip or apex of the
heart; the focus of attention, i.e., when
all attention is concentrated.

ཕྱི་པོ་རྩི་ལྷན་ *gnîñ bñtse ldan*, ཕྱི་རྩི་ལྷན་ *gnîñ*
rje can loving, affectionate (*Mñon.*).

ཕྱི་པོ་མོང་ *gnîñ tshim* gratification, satisfac-
tion, consolation; also pleasure felt at the

discomfiture or death of an enemy or ad-
versary; ཕྱི་པོ་མོང་འདུག་པ་ *gnîñ tshim hdebs pa* to
show such pleasure; also vb. ཕྱི་པོ་མོང་པ་
gnîñ re tshim-pa to gratify or console; to
become gratified.

ཕྱི་པོ་མོང་ *gnîñ tshil* the fat about the heart
(*Cs.*).

ཕྱི་པོ་མོང་གི་ *gnîñ shos ça* n. of a fruit which
in appearance is like the heart (*Rtsii.*).

+ ཕྱི་པོ་མོང་གི་སྐྱེ་བའི་ *gnîñ bshos te smra-wa* =
ཕྱི་པོ་མོང་གི་སྐྱེ་བའི་གསལ་བའི་སྐྱེ་བའི་ *gnîñ gtam dañ gsañ*
gtam smra wa to speak out a secret or re-
veal a confidential thing.

ཕྱི་པོ་རྩི་ *gnîñ-ri* n. of monastery in Tibet.

ཕྱི་པོ་རྩི་ *gnîñ rus* = ཕྱི་པོ་རྩི་ 1. assiduity,
firmness of mind, perseverance. 2.
courage.

ཕྱི་པོ་རྩི་ *gnîñ rluñ* 1. = རྩོད་པོ་མོང་པ་ anger,
indignation. 2. low spirits, melancholy
(*Sch.*). ཕྱི་པོ་རྩི་དྲག་པ་ become indignant.

ཕྱི་པོ་མོང་གི་ *gnîñ-la khugs* བཟུང་པ་ upon the
breast.

ཕྱི་པོ་མོང་གི་ *gnîñ-la ñal* = ཡིད་པ་མོང་ lit. that lies
down on the mind; a name of Kāma, the
Indian Cupid (*Mñon.*).

ཕྱི་པོ་མོང་གི་ *gnîñ-la hlab-pa* 1. ལྷན་པ་
fully comprehending, appreciating. 2.
འཕྲུལ་པ་ nectar.

ཕྱི་པོ་མོང་ *gnîd-pa* prob. ཕྱི་པོ་ *rñid-pa* (*Jā.*).

ཕྱི་པོ་མོང་ *gnîd-mo* སྐྱེ་བའི་མཁའ་ལྡན་ younger sister of
a woman's husband.

Syn. ཕྱི་པོ་མོང་གི་ *khyo-gaḥi nu mo*; བདག་པོ་
ཕྱི་པོ་མོང་ *bdag-pohi sñiñ mo* (*Mñon.*).

ཕྱི་པོ་མོང་ *gnîñ-pa*, ཕྱི་པོ་མོང་ *gnîñ-po*, ཕྱི་པོ་མོང་ *gnîñ-te*
= ཕྱི་པོ་མོང་ *gnî-wo*.

+ ཕྱི་པོ་མོང་ *gnîm-pa* or ཕྱི་པོ་མོང་ *gnîm-po* = མཁའ་ལྡན་
thal-mo འཕྲུལ་པ་ two handfulful; a measure

for liquids, as well as for flour, grain and the like, as much as may be taken up by both hands placed together: ཇོ་ལོ་འགྲོ་བུ་རྩུ་མ་པ་གང་བརྩུ་མ་ཏི་ཕྱིན་ *jo-wos hgron-bu sñim-pa gar hñams-te byon* (A. 69) the lord carrying both hands full of cowries arrived.

རྩུ་མ་པ་ *sñims* = མཛེས་པ་ *mdses pa* beautiful, handsome (*Nag.* 29).

རྩུ་ལ་ *sñil* = རྩུ་ལ་ *rñil*, རྩུ་མའི་ཕུང་པོ་ *sñe maki phuñ po* a bunch of ears of corn (*Nag.* 29).

རྩུ་ལ་བ་ *sñil-wa* or རྩུ་ལ་བ་ *rñil-wa* pf. and fut. བཞིལ་ *hñil* (cf. བཞིལ་བ་ *qñil-wa*) 1. to push or throw down, to break down, to destroy (houses, rocks, etc.); བྱེ་མར་རྩུ་ལ་བ་ *phye-mar sñil-wa* to reduce to powder (*Sch.*). 2. བྱེར་རྩུ་ལ་བ་ *phyir sñil wa* to expel, banish, exile (*Sch.*) (from *Jä.*).

རྩུག་པ་ *sñug-pa* also རྩུག་པ་ *smug-pa*, pf. བརྩུག་པ་ *hñugs*, fut. བརྩུག་ *hñug* to dip in, to immerse (*Jä.*).

རྩུག་མ་ *sñug-ma* more frq. རྩུག་མ་ *smug-ma* reed, rush, bulrush.

རྩུག་ཁུ་ *sñug-gu* reed-pen; རྩུག་བཅོ་ *sñug bzö* wicker-work.

རྩུག་འཛན་ *sñug hdsin* lit. one holding the reed-pen, a writer. རྩུག་འཛན་དབང་པོ་ *sñug hdsin dwañ po* a chief clerk in Tibet; རྩུ་ལ་ཡིག་ལེ་གཞན་མཁས་པ་ *one versed in writing*: དཔལ་ལྷན་བྱ་མའི་རིང་ལུགས་ཡང་དག་པར་འཛན་པ་རྩུག་འཛན་དབང་པོ་གང་ཤེས་པ་ལྟར་། to the chief writer who is well versed in the art of writing which was introduced by the noble Thu-mi (*Yig. k.* 49).

རྩུག་རུམ་ *Sñug-rum* n. of a place in Tibet (*Loñ.* 3).

རྩུག་གིང་ *sñug çin* bamboo.

རྩུག་སེ་ *sñug-si* dark yellow-colour; རྩུག་སེ་ *broad-cloth of dark yellow colour* (*Rtsii.*).

རྩུག་སྤུལ་ *sñugs* duration, continuity, time (*Cs.*).

རྩུག་སྤུལ་ཆེན་ *sñugs-chen* continual (*Nag.* 29); རྩུག་སྤུལ་ལྷན་ཆེན་ *sñugs-sriñs yun-tshad* protracted, lengthened out (*Jä.*).

རྩུག་སྤུལ་ལྷན་ *sñugs-sbrul* a species of lizard (*Sch.*).

+ རྩུག་སྤུལ་ *sñugs su* = ལྷན་པོ་ in a long time.

རྩུག་སྤུལ་ལྷན་ *sñugs-sriñ* ལྷན་པོ་ lengthened or continual.

རྩུ་ *sñuñ* = རྩུ་ resp. for རྩུ་ disease, illness, sickness: བཅོན་པའི་རྩུ་ལ་རྩུ་མེ་མངའ་ལས་ *htsun pañi sku la sñuñ mi mñah lam* your honour I suppose is not unwell?

རྩུ་བ་ *sñuñ-wa* I: vb., pf. བརྩུ་མ་ *hñuñs*, fut. བརྩུ་ *hñuñ* 1. to make less, to reduce, to diminish; acc. to *Sch.* to disparage. 2. to be ill, sick, indisposed; རྩུག་སྤུལ་པའི་མི་ people that are disagreeable, annoying to others (*Jä.*).

རྩུ་བ་ II: sbst. the state of being ill; illness, indisposition.

རྩུ་བ་ལྷན་ *sñuñ bu awl*, pricker, punch.

Syn. རྩུ་རྩུ་ *rtse rno*; གོ་བ་འཕེགས་ཕྱིན་ *ko wa hbiggs byed* (*Mñon.*).

རྩུ་གཞི་ *sñuñ gshi* = རྩུ་གཞི་ 1. illness, disease. 2. བཅོན་པ་རྩུག་ཕྱིན་པ་ banishment; to expel, eject.

རྩུ་ན་ *sñun* རོག་ illness, disease, sickness: རྩུ་ལ་རྩུ་ན་གྱིས་བཟུང་ *sku la sñun gyis bzun* he was taken ill. Acc. to *Jä.* རྩུ་ན་འདྲི་བ་ *sñun dri-wa* or རྩུ་ན་གསལ་བ་ *sñun gsol-wa* are expressions of inquiry after a person's health. རྩུ་ན་ཐུ་བ་ *na-dri shu-wa* or རྩུ་ན་ཐུ་བ་ *sñun-dri shu-wa* to wait on, to pay one's respects (*Jä.*).

ཉེ་ན་དངས་པ *ñun dbaṅs-pa* ཡ་ར་ར་མ་ cured from a disease, recovered from an illness, convalescent.

Syn. ནད་སངས་པ *naḍ saṅs-pa*; ནད་གསོས་པ *naḍ gos pa*; ནད་ཀྱིས་བདང་བ *naḍ kyis bṭaṅ wa*; ནད་ལས་གྲོལ་བ *naḍ las grol wa*; ནད་ལས་ཐང་བ *naḥ las thar wa* (*Mñon.*).

ཉེ་ན་པ *ñun-pa* 1. pf. and fut. བཟུན་པ *bṣñun* to be ill, to labour under a disease. 2. = ནད་པ *naḍ pa*, ནད་ལོག་པ *naḍ phog pa*, ཉམས་མ་བདེ་བ *ñams ma bṭe wa*, འདུ་བ་འབྱུགས་པ *bṭu wa khrugs pa*, ཁམས་མ་བདེ་བ *kyams ma bṭe wa*.

ཉེ་མེད *ñun med* free from illness.

+ ཉེ་མེད *ñun rmed* (ཉེ་ན་ illness, མེད *rmed* = དེ་བ *dri-wa*) to inquire, to inquire after one's health: ཇོ་པོ་ལ་ཉེ་མེད་པའི་ཇོ་པོ་ *jo bo la ñun rmed*, འདི་ལྟ་མེད་པའི་ཇོ་པོ་ (*A. 75*) thus inquiring if the lord was well.

ཉེ་མ *ñe-ma* = ཉེ་མ་ or ནད་པ་བཟུག་པའི་, མཟུག་པའི་ 1. ears of corn. 2. འབྱུར་རྒྱུ་ལ་ *hbruhi dog-pa* corn forming ears (v. ལྷུ་ལ་ *ljaṅ pa*).

ཉེ་དཀར་ *ñe dkar* diseased ears of corn; ཉེ་མོ་ *ñe mgo* ཉེ་མ་ *ñe ma* ears of corn.

ཉེ་ཐང་ *ñe-thaṅ*, also written མཉེས་ཐང་ *mñes thaṅ*, n. of a village situated about ten miles S.W. of Lhasa city. It was at Nethang that the celebrated Atis'a spent his last days and died.

ཉེ་ཐང་གྲོང་གཞི་ *ñe-thaṅ glin-ga* the large grove in neighbourhood of the monastery where Atis'a resided. It contains the chorten or chait where his remains were interred.

ཉེ་མར་ *ñe-mdo* n. of a village in Tibet (*Deb. 43*).

ཉེ་ཕུ་ *ñe-phu* n. of a small town in Tibet.

ཉེ་འཕྲུང་ *ñe-lphreṅ* n. of a large grove in Tibet (*Rtsii.*).

ཉེ་འཕྲུང་ *ñe hbol* = རུས་འཕྲུང་ pillow or cushion to rest the head upon (*Nag. 29*).

ཉེ་མ་མེག་མན་ *ñe-ma mig-can* ears of corn which have just got or formed grains. ད་ཀྱི་ཉེ་མ་མེག་མན་ now the ears of wheat have got grains.

ཉེ་མ་ལུས་ལྗེ་བས་ *ñe-ma lus-lebs* ཀར་ལྗེ་ the tree *Pongamia glabra*, used medicinally (*Mñon.*).

ཉེ་མ་ *ñe-mo* n. of a district situated between Ü and Tsang (*Rtsii.*).

ཉེ་མ་འབྲང་ཇོ་རང་ *ñe-mo Hphrañ-rdson* n. of a fort situated on a precipice in *ñe-mo* (*Rtsii.*).

ཉེ་མའི་ཕུང་པོ་ *ñe-mahi phun-po* མཟུག་པའི་ a bunch formed of ears of corn.

ཉེ་གས་ *ñegs* straight or stretched out (*Jā.*): ལག་པས་ཉེ་གས་ *lag paṣ ñegs* with the hand stretched out.

ཉེ་གས་པ *ñegs-pa* pf. བཟུགས་པ་ *bṣñegs pa* fut. བཟུག་ *bṣñeg* imp. ཉོགས་ *ñogs* 1. c. accus. to hasten or run after, to pursue; frq. also with ཇེས་ནས་ *rjes nas*, ཇེས་སུ་ *rjes su*, ཇེས་བཞིན་ཏུ་ *rjes bṣhin-du*, ཏུ་བཞིན་ཏུ་ *phyi bṣhin-du*. རང་འཕྱོ་མ་ཉོགས་ *rañ hgro sa ñogs* hasten towards your destination; བཟུག་ཏུ་འདྲོང་བ་ *bṣñeg tu hdoṅ pa* or ཉོགས་སུ་འདྲོང་བ་ *ñegs su hdoṅ wa* to walk hastily, to make haste or speed (*Jā.*). 2. to overtake; ཉོགས་མ་རུས་པས་ *ñeg ma nus-paṣ* not being able to reach. 3. c. dat. to hasten (to some place) ལྟ་མོ་ལ་ཉོག་ *ltaḍ-mo la ñeg* hasten to the play; གནས་ལ་ཉོག་ *nam la ñeg* hastening up to heaven (as a flame). 4. to strive or struggle for, to aspire to; རྩོད་ལ་ཉོག་ *nr la ñeg* to aspire to riches; ཇེ་ཅན་ལ་ཉོག་ *gde chen la ñeg* to aspire to the increase of territory; ཇེ་ཁམས་ལ་ཉོག་ *shiñ khamṣ bṭaṅ la ñeg* to aspire to the region of eternal bliss. ཉོག་མ་ *ñeg-ma* a pursuer (from *Jā.*).

མྱེད་པ *sñeñ-wa* 1. to stretch. 2. also **མྱེད་པ** *sñeñs-pa* to fear (pf. **མྱེད་པ** *bsñeñs*, fut. **མྱེད་**, resp. **རྒྱལ་པོས་མྱེད་པ་ཤིག་** *rgyal poṣ ma sñeñs cig* do not be afraid of the king (*Jü.*).

མྱེད་ *sñed* 1. the crupper attached to a saddle. 2. in **ཇི་མྱེད་ལྷ་བྱ་** *ji-sñed lta-bu* **འདི་མྱེད་** *hdi-sñed-cig* or **དེ་མྱེད་ཅིག་** *de sñed-cig* so much, so many, frq. used for how many: **ཡོན་ཏན་འདི་མྱེད་མང་པོ་** *so many excellent qualities has he.* **ཅི་མྱེད་** or **ཇི་མྱེད་** how much, how many? 3. after numbers: about, near: **སྟོན་མྱེད་** *stoñ-sñed* about or near a thousand; **སྟོན་ཇི་མྱེད་** *stoñ-ji sñed* about a thousand also: how many thousands? (*Jü.*).

མྱེད་པ *sñed-pa* is mistake for **རྒྱེད་པ** *rñed-pa* ལཱ་མ, རྒྱུ་ལཱ་མ to gain, profit, acquire: **མྱེད་པ་ལྷ་མེད་པ** *sñed-pa bla na med-pa* ལཱ་མོ་སྤྱོད་པ་ the very highest gain or supremest state.

མྱེན་པ *sñen-pa* or **མྱེན་མ** *sñen-ma*, acc. to Cs. 1. to come, go near, approach. 2. to gain, to procure.

མྱེས་མུང་ *sñems-chuñ* 1. unpretentious, humble, affable. 2. sbst. poor, indigent.

མྱེས་པ *sñems-pa* 1. vb. pf. **བམྱེས་པ** *bsñems* to be proud or arrogant, to boast; **རྒྱལ་པོས་མྱེས་པ** *hargyal sñems-pa* being swollen or puffed up with pride; **མཐུ་རྩལ་མྱེས་པས་** *mtshu rtsal sñems-pa* proud of one's strength. 2. sbst. མཁྱོད་, **ཇིགས་པ** *dregs-pa* pride, haughtiness; **མྱེས་པ་ཅན་** *sñems-pa-čan* full of pride, proud.

མྱེས་ *sñes*, v. **མྱེ་པ** *sñe-wa*. **ཇུས་པ་མྱེས་** *sñas-la sñes* (*Nag. 29*) reclined your head on the pillow; **མྱེས་པ་ལོ་མྱེས་** *sñes-hbol* pillow.

མྱོ་པ *sño-wa* sometimes for **མྱོ་པ** *smyo-wa*.

མྱོགས་པ *sñogs-pa* or **བམྱོགས་པ** *bsñog-pa* (*Nag. 29*) 1. secondary form of **མྱོག་པ** *sñeg-pa* esp.

when signifying to wish earnestly, to crave for or implore; also **ཁ་མྱོགས་པ** *kha sñogs pa* id. **ལག་པས་མྱོགས་པ** *lag-pas chu sñogs-pa* to ask for water stretching out the hand. 2. = **རྒྱུ་མྱོག་** *rjes-su sñog* འཇུག་པ་ following; **ཡར་མྱོག་མར་མྱོག་** *yar-sñog mar-sñog* went up and down; now gone towards the uplands, then towards the lowlands.

མྱོངས་པ *sñoñs-pa* = **བྱུག་པ་** *leṇ-pa*, ལེཔ་ to apply (an ointment).

མྱོད་ *sñod* = **གོ་མྱོད་** *go-sñod* caraway.

མྱོད་པ I: *sñod pa* pf. **བམྱོད་** *bsñod* **བམྱོས་** *bsños*, fut. **བམྱོད་** *bsñod* 1. to draw out and twist, as in spinning (*Jü.*). 2. acc. to Cs. to tell, relate. 3. **མྱོད་པ** *sñad pa*.

མྱོད་པ II: to feed, to give to eat and to drink: **ལོ་མཐུ་མྱོད་ཅིང་མྱོད་པ་** *ho-mas sñod ciñ stobs pa* fed and strengthened with milk.

མྱོན་པ I: *sñon-pa* རྒྱལ་པོ་ 1. pf. and fut. **བམྱོན་** *bsñon* to deny, disavow (dishonestly); **བམྱོན་ཅིང་པ** *bsñon byed pa* to assert falsely.

མྱོན་པ II: = **མྱོན་པ** *smyon-pa*.

མྱོན་མོངས་ *sñon moñs* = རྒྱལ་པོ་; **དངོས་པོ་དང་མྱོད་** *པའི་ཁྱད་པར་* (*Nag. 29*).

མྱོབ་པ *sñob-pa* pf. **བམྱོབས་** *bsñobs*, fut. **བམྱོབ་** *bsñob*, imp. **མྱོབས་** *sñobs* 1. to stretch forth; **ལག་པས་མྱོབས་** *lag pa sñobs* stretched out the hand (*Nag. 29*). What is given as food is always placed in the instr. case, while the animal or person fed takes the dative: **བཟན་མོ་ལ་མྱོབས་** *ལུག་གིས་མྱོབས་པོ་* the queen was fed with turnips and radishes (*Ld.; Glr.*). 2. to reach by stretching one's self out; to arrive at.

མྱོམ་ I: *sñom* or **མྱོམས་པས་** *sñoms-las* ལྷ་མོ་, རྒྱལ་པོ་, རྒྱུ་ལཱ་མ indolence, unconcern, esp. religious indifference.

ཤེས་མེད་མེན་སྒྲི་མཆེད་རྫོགས་པར་བྱས་ཏེ་གནས་སོ། The other five are:—(5) རོད་ཀྱི་འདྲ་སྒྲི་མམ་པར་འཇུག་པ། ʼbyed pa to be lazy, indolent, indifferent. སྒྲི་མམ་པར་ཅན་སྒྲི་མམ་པར་ཅན་ལྷན་པ་དག། འབྲུག་པ། མཛུགས་པར་ཅན་ལྷན་པ། མཛུགས་པར་ཅན་ལྷན་པ། (8) འདྲ་ཤེས་མེད་པའི་སྒྲི་མམ་པར་འཇུག་པ། ལས་སྒྲི་མམ་པར་ཅན་ལྷན་པ། (9) བྱང་པ་མེད་པའི་སྒྲི་མམ་པར་འཇུག་པ། ལྷན་པར་ཅན་ལྷན་པ། ལྷན་པར་ཅན་ལྷན་པ།

སྒྲི་མམ་པར་ཅན་ལྷན་པ་*gnoms las byed pa* to be lazy, indolent, indifferent. སྒྲི་མམ་པར་ཅན་སྒྲི་མམ་པར་ཅན་ལྷན་པ་*gnoms las can* ལྷན་པ་*adj.* a lazy and idle person; an absent-minded person. སྒྲི་མམ་པར་ཅན་སྒྲི་མམ་པར་ཅན་ལྷན་པ་*gnoms-las-med* ལྷན་པ་*one* who is not lazy or indolent.

Syn. ལེ་ལོ་ཅན་*le-lo-can*; གྱི་ན་པ་*gyi-na wa*; གཏོར་སྒྲི་མམ་པར་ཅན་*gtor-ññoms-can*; རྩོ་ཅུད་ཅོས་*blo chud zos* (*Mñon.*).

སྒྲི་པ་*gnol-wa* pf. and fut. བརྟམ་པ་*bñal* (cf. རྟམ་པ་*ñal wa*) to lay anything down; to bed a person, to assign him couch or bed; བྱ་བྱ་མཐུ་སྒྲི་པ་*phru gu mal du gnol wa* to lay a child on its bed; རྟམ་པ་བཞག་པ་*ñal du bshag pa* to lay or put down; རྟམ་པ་མེ་ལྷན་པ་*me ñal wa* to put the fire to bed, i.e., to scrape it together and cover it with ashes; བྱ་སྒྲི་པ་*spu gnol-wa* lit. to smooth down the hair, fig. to abate one's anger by the touch, i.e., as if to pat a cat or dog; ལུས་རྒྱལ་ལེད་ཀྱི་ལྷན་པ་ཅན་ལྷན་པ་*lus ñag yid kyi she sdañ shi war byed* (*Ñag.* 29) to pacify anger physically, by words and by the heart.

བརྟམ་པ་*brñā-wa* pf. བརྟམ་པ་*brñas* 1.=གཡར་པ་*gyar-wa* to borrow (*Ñag.* 30). 2.=རྩོ་བ་*ño-wa* to buy, to take on lease (*Ñag.* 30). 3. to seize (by force), to usurp (*Sch.*). བརྟམ་པ་*brñas-pa* purchased, bought, borrowed. བརྟམ་པ་བཞག་པ་*brñas thabz* arrangement to borrow, to take loan of; བརྟམ་པ་བཞག་པ་*bshan-las brñas* borrowed from others; བརྟམ་པ་བཞག་པ་*brñan-pohi brñas* interest for a loan, rent for a thing borrowed (*Sch.*).

བརྟམ་པ་*brñā-wa*=འཇུག་པ་*hkhrū-wa*.

བརྟམ་པ་*brñad-pa* for བརྟམ་པ་*bñad-pa*.

བརྟམ་པ་*brñan-pa*=གཡར་པ་*to borrow*: བརྟམ་པ་*brñan pohi gos* borrowed dress. Acc. to *Cs.* a garment marked with the figures of the rainbow, also fig. borrowed, reflected. གཡུགས་བརྟམ་པ་*gzugs brñan* or སྒྲི་བརྟམ་པ་*snāñ brñan* प्रतिबिम्ब a reflected image, frq. also image, picture in general; even a little statue. རྩོ་ལམ་གྱི་གཡུགས་བརྟམ་པ་*rmi lam-gyi gzugs brñan* vision, visionary image. སྒྲི་བརྟམ་པ་*sgra brñan* प्रतिशब्द returned sound, i.e., echo. མགོ་བརྟམ་པ་*mgo brñan* a mask, a fearful apparition. བྱག་བརྟམ་པ་*phyag brñan* servant (*Cs.*).

བརྟམ་པ་རྩོ་བ་*brñan-tol*=ཁ་མཐུ་འཇུག་པ་*kha-mchu bdsugs* to begin a case or lawsuit.

བརྟམ་པ་བཞག་པ་*brñabz-pa* diligence, painstaking; to take pains (*Sch.*).

བརྟམ་པ་ I: *brñas-pa*, v. བརྟམ་པ་*brñā-wa*.

བརྟམ་པ་ II: བརྟམ་པ་, བརྟམ་པ་, བརྟམ་པ་ *contempt*; also to despise, condemn, c. dat., frq. མ་བརྟམ་པ་ཤིག་པ་*ma brñas cig* do not despise; བརྟམ་པ་བཞག་པ་*brñas pa byed pa* to treat contemptuously; བརྟམ་པ་བཞག་པ་*brñas-bcos* contempt, scorn. བརྟམ་པ་བཞག་པ་བཞག་པ་*brñas pahī khyad du bsoḍ pa* अवमान, अवगणन disrespectfulness, contempt.

བརྟམ་པ་མེད་པ་*brñas-par byed* one who is not respectful; one devoid of love and regard.

Syn. དད་མེད་པ་*dad med*; མ་མོས་པ་*ma moṣ pa*; བྱས་པ་ལྷན་པ་*gus pa shan*; དད་པ་ལྷན་པ་*dad hdun bral* (*Mñon.*).

བརྟམ་པ་སྒྲི་བ་*brñas smad* scorn and slander.

བརྟམ་པ་སྒྲི་བ་*brñas-se* (བརྟམ་པ་*brñas* contempt མེ= slightly) adv. disrespectfully, slightly

མ་མེས་བྱང་རྒྱལ་ཡང་བརྟམ་མེ་བྱས་པས་ *A-mes byañ-*
chub la yañ brñas-se byas-pas, *A-mes* even
had behaved disrespectfully to the *Bodhi-*
sattva (*A. 94*).

འཛིན་ *brñin* 1. pf. of འཛིན་ *rñin*-ca. 2.
adj. old, worn-out.

† བརྒྱུད་ *brñōṅs* explained as མེས་པ་ལ་མེད་
པའི་ཁ་མཆོས་པ་ *semṣ la med paḥi kha la mdes-*
pa one promising but not meaning to keep
his word; polite in speech but different at
heart (*Nag. 30*), i.e., one suiting himself
to or framing his speech according to the
circumstances of the moment; and hence,
doubtless, comes the definition by *Sch.*,
convenient, suitable.

† བསྟན་ *bṣñad* pf. of རྟོག་པ་ *ñad-pa* = བཤད་པ་
bḥad pa གཞུགས་པ་ 1. stated, or related to
others; རྟེན་འགྲུབ་པ་ *rgyu mtshan la bṣñad*
having stated the reasons (*Situ*. 7). 2.
གཞན་བཟོད་པ་ *gshan brñad pa* = to have oppressed
the weak.

བཤྲེད་པ་ *bsñad-pa* (མེད་པ་) मलर n. of a high number.

བསྐྱེད་པ་ *bsñams-pa* pf. of བསྐྱེད་, བཅོམ་
 བསྐྱེད་པ་ reconciled, ཁོང་བསྐྱེད་པ་ made even,
 level (*Situ*. 75).

བསྟེན *bsñal* pf. of རྟོག *bsñol*; བསྟེན་པ་བསྟེན་
hphred la bsñol, བར་བསྟེན་ *than bsñal*, མར་མར་བསྟེན་
mar sar bsñal (*Situ. 73*).

दशरूप्य *daśa-rūpya* विवर n. of a numerical figure.

བསྐྱེད་པ་ *bsnigs-pa* 1. to return, restore,
deliver up (Cs.). 2. sediment (Jä.).

བསྟེན་པ་ *bsñigs pa* = རྩེད་པ་ *rñin-pa* or ཉམས་པ་
ñams-pa stale, old, less efficacious ; ལུང་བཟེད་
 བསྟེན་པ་ *lyuñ bzed bsñigs* an old alms-bowl,

ཐུན་རྒྱལ་བཞུགས་ *byin rlabs bsñigs* a benediction
less efficacious (*Nag.* 30).

རྩ་བཞེལ་བ་ *bsñil-wa* pf. of རྩེལ་བ་ to throw
 down, destroy ; squander : རི་བཞེལ་ *ri bsñil*
 (*Situ. 75*) the hills were thrown down.
 འདོད་ཀྱི་འབད་མེད་ཅན་དུ་བཞེལ་བ་ *hdod rgu hbad med*
char du bsñil wa to squander wealth earned
 without exertion (*Yig. k. 2*). བཞེལ་ཐུང་པ་
bsñil sbud pa नाशित संग्रह to waste amassed
 wealth.

བུ་ལྷ་པ་ *bsnug-pa* pf. བུ་ལྷ་ *bsnugs* to become full (*Sch.*); ལྷ་གང་བུ་ལྷ་ *skyu gañ bsnug* a full draught; དམར་ཁྱ་བུ་ལྷ་ *dmar khu bsnugs* (*Situ* 75), filled up with red fluid (*i.e.*, blood).

བསྐྱངས *bsñuñs* = ཟུང་བ་བསྐྱར་ slightly laid up (*Nag.* 30); སྒྲུབ་ལྔ་བ་བསྐྱར་ made less, belittled, ཡོ་བྱད་བསྐྱངས་ *yo byad bsñuñs* (*Situ.* 75).

† བསྐྱར་ *bsnün* form of བསྐྱར་ *bsnün* = བཤ
na wa to be ill, laid up; བཤྱེས་བསྐྱར་ *ñad kyis*
bsnün to or བསྐྱར་གཞིས་བསྐྱར་ *bsnug gshis bsnün*
ill of or laid up with an illness (*Situ*. 75).

† བཟུལ་བ་ *bṣnul-wa* to be rubbed (*Nag.* 30), also to wash.

བརྟེན་གསལ་བ་ *bṣñegs-pa* pf. of རྟེན་པ་ *ñeg-pa*
 ལོ་ས་ལོ་མང་བརྟེན་གསལ་བ་ (his) position and dignity
 raised.

† བློ་ཆས་པ་ *bsñeñs-pa* = འཇིགས་པ་ *hjigs-pa*
 my fear, also to be afraid of བློ་ཆོས་པ་ *mi-*
bsñeñs = བློ་འཇིགས་པ་ mi-hjigs-pa not to be
 afraid གནས་སུ་བློ་ཆས་ *gnas su bsñeñs* (*Situ. 75*).

བདུངས་བྱམ *bsñeñs bral* fearless, intrepid,
 =དཔལ་པོ *dpah-po* hero.

Syn. ནམ་པ་མེ་མང་ *ñam pa med*; ལུས་པ་མེ་མང་
shum pa mi mañ; ལྷིང་ལྷོག་ཅན་ *gñin stobs can*
(*Mñon.*).

བསྟེན་པ་ *bsñen-pa* = བསྟེན་པ་ *bsten-pa* or བསྟེན་པ་ *bsgrub* 查悉得; བསྟེན་པ་མེད་པ་ *bsgo-wa bshin*

ཏ་ལའི་ཐེང་བ *Tā-lahi phreñ-wa* n. of a fabulous mountain situated five thousand *yojana* beyond the southern ocean. ཏ་ལའི་ཐེང་བ་ནེས་བྱ་བའི་རི་རིང་དུ་དག་ཅད་ཀྱི་ཐུག་པ། (*K. d.* 275).

† ཏག་ག་གི་ལ *Tak-ga gi-la* तक्षशिला; 𑖦𑖜𑖔𑖜𑖔 the capital of the Panjab in ancient India, visited by Alexander the Great; the Taxila of the Greeks. The name Takshaci-la frequently occurs in *K. d.* 9.

ཏག་ཏག *tag-tag* in *W.* the imitative sound of knocking. ཏག་ཏག་ཟེར there is a knock (*Jā.*).

ཏང་ *tañ* through, v. 𑖦𑖜𑖔 and 𑖦𑖜𑖔𑖜𑖔 (*Jā.*).

ཏང་ཀུན *tañ-kun* root used to allay inflammation of the heart and fever : ཏང་ཀུན་ རྩིང་གི་ཚན་པ་དུག་ནད་སེལ།

† ཏཏ་ཀྱ་ལ *tat kā-la* तत्काल; = དེའི་དུས་ *dehi-dus* or དུས་ཐྱོར་ *dus-sbyor* at that time; the occasion; a sequence of happy moments; acc. to *Jā.* the present moment.

ཏན་དུར *tan-dur* *Ld.*, a hard cake or bread, resembling biseuit or rusk (*Jā.*).

ཏབ་ཏབ་པོར *tab-tab-por* 1. समधम suddenly : ཏབ་ཏབ་པོར་མི་གསུང་བའི་ཕྱིར་མ་ཏབས་པོར་ he tapped so as not to speak suddenly. 2. v. 𑖦𑖜𑖔 𑖦𑖜𑖔 *tob-tob*.

ཏར་ཏར *tar-tar* in *Ld.*, smooth or even under pressure (as wrinkles or folds in cloth, paper, etc., are removed).

ཏར་བྱ *tar-bu* (ཐིན་པ་ *smin-pa*) ཐུ་ཀ *tau-ka* ?

ཏལ་པ *tal-pa* or ཏལ་མ *tal-ma* acc. to *Cs.* a moment. ཏལ་པར་ *tal-par* or ཏལ་མར་ *tal-mar* 1. instantly, immediately, quickly : ཏལ་པར་ མོང་ *tal-pār soñ* go quickly, without delay; ཐུན་རྩེར་ཏལ་གྱི་ཕྱོན་ *spyān-sñar tal-gyi byon* went

before him quickly. 2. acc. to *Sch.* completely, quite, thorough; ཏལ་པར་གཙོད་པ་ *tal-par gcod-pa* to cut quite through; ཏལ་མར་ འཕེགས་པ་ *tal-mar hbig-pa* also ཏལ་འཕེགས་པ་ *tal hbig-pa* to bore through, to perforate.

ཏལ་པ *tal-wa* a tool with holes in it used by nailers (*Sch.*).

ཏི *ti* 1. represents num. fig. 39. 2. not originally Tibetan, designating water; has found its way into *Ld.* in ཏི་ཀྱ་ *kha-ti* saliva (water of the mouth) and ཏི་ཤ་ *sna-ti* water from the nose. 3. v. ཏི་ཤ་ *spyi Jā.*

† ཏི་ཀ *ti-ka* used for ཏི་ཀ་ *ti-kā* (टीका) explanation, commentary.

† ཏི་སྐག *ti-skag* सारिका a bird, said to be the Indian mynah.

† ཏི་སྒྱ *ti-sga* chopped meat (in Sikk.).

† ཏི་ཏི་ཐུ *ti-ti bha* तिलिम n. of an insect, cochineal (*K. d.* 462).

† ཏི་ཏི་ག *ti-trig* (ཐིའུ་ *byihu*), तिजिरि the francoline partridge, a small bird (*Rtsi.*).

ཏི་ཐུག *ti-thug* (acc. to *Sch.* གཏི་ཐུག་ *gti-thug*) bad, mean, silly (*Cs.*); obstinate, stubborn (*Schtr.*).

ཏི་ནག *ti-nag* heath-cock (*Sch.*).

† ཏི་ཕུ་རི *ti-pu-ri* त्रिपुरी the modern Tippera in East Bengal; གར་ཕྱོགས་ཏི་ཕུ་རི་ ལུལ་གྱི་ལུས་པོ་ཞིག་ཡིན་ (he) was a king of the country of Tipuri in the eastern quarter (*K. dun.* 13).

ཏི་ཕུ *ti-phu* pigeon; acc. to *Sch.* ཏི་ཕུ་ མུག་རིང་ *ti-phu mjug-riñ* the long-tailed pheasant.

ཏི་བྱི *ti-byi* n. of a giant sea-fish: ཇི་ལྷོར་ ཏི་བྱི་ཞེས་བྱ་བས་རྒྱང་ལམ་པོར་ མཐོང་བར་དགའ་བས་མི་འཕྲིང་

རྟིག་པོ་ *tig-po* = བརྟན་པོ་ or བོ་རྟུང་པ་ steady, useful : ཁོ་པོ་ལ་མི་འདི་རྟིག་པོ་མི་བཞག་པ་མས་ having not got an intelligent steady man (A. 123).

རྟིག་མིན *tig-men* (in *Ld.* རྟིག་མིན) ribands wound round the felt gaiters that cover the lower part of the legs (*Jä.*).

ཏིག་མ་ *tig-tsha* = ཏི་ཙ་ *ti-tsa*.

ཇིང་ *tiñ* or ཡན་ཇམ་གྱི་ཇིང་ *yon chab-kyi tiñ*
 1. cups made of silver, bell-metal, brass, or copper to hold oblation water which are placed before the images of deities in Buddhist chapels. 2. the sound of metal. 3. ི་ཐའི་ལཱ་འདུམ་ལག་ཇིང་གིས་མཛད་ནས་ a repellent smile of the Jo-ho having been signified by the sound of a *ting*.

རྟིང་ངེ་འཛོམ་ *tiñ-ñe-hdsin* समाधि, शमय acc.
 to *Wus.* समापत्ति, intense contemplation,
 profound meditation, perfect absorption
 of thought into the object of meditation.
 (cf. वसम णत्तं ध्यान, and क्षेमय भावना) རྟིང་ངེ་འཛོམ་
 རྟུན་པ་= རྟིང་ངེ་འཛོམ་དུ་འཇུག་པ་ to be absorbed in
 deep and devout meditation; རྟིང་ངེ་འཛོམ་འགྲུང་མ་
tiñ-ñe-hdsin hkhruñg devout meditation
 took place; also meton. the faculty, the
 power of meditating (*Jü.*).

རྟིང་པེ་ཨོན་གྱི་དགུལ་ལོ་མོར་ *tiñ pe-ñsin-gyi dkyil-*
hkhor མཆོག་མཆོག་མཆོག་ the mystic circle which
 is described on the place one occupies
 when meditating; a circle of meditation.

ཏིང་ཆེན་གྱི་རྒྱལ་པོ་ *tiñ he-bdsin-gyi rgyal-po*
 समाधि राज n. of a Mahāyāna Sūtra con-
 tained in the Kahgyur, *Midō* section,
 marked *ta-pa*.

ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱི་ཐས་གྱིས་འཛོ་བ *tin ne-hdsin-gyi: sas-*
kyis hsho-wa living on the food of con-
 templatation: བསྐྱེད་པ་མང་པོའི་པར་དུ་ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱི་རིའི་

མཉམ་ཁྱེས་ལོ་ཤིང་སེམས་པ་དབུ་ཞི་བས་ཅི་ལ་མི་ཆགས་པར་བཟེང་བར་
གནས་སོ། he being happily not attached
to anything, the mind being at peace by
tasting the food of contemplation during
great periods of time (*K. d. 362*).

[illegible]

རྩ་པོ་བཞི་ལྔ་མ་གཅུམ་ *tiñ-she-hdsoṃ rnam-gsum*
 the three kinds of རྩ་པོ་བཞི་ལྔ་ acc. to Bon rules
 are:—(1) དཔེན་ཉེ་གྱི་རྩ་པོ་བཞི་ལྔ་མ་གཅུམ་
 རྩ་པོ་བཞི་ལྔ་མ་ (2) དཔེན་ཉེ་གྱི་རྩ་པོ་བཞི་ལྔ་མ་གཅུམ་
 རྩ་པོ་བཞི་ལྔ་མ་ (3) རྩ་པོ་བཞི་ལྔ་མ་གཅུམ་
 རྩ་པོ་བཞི་ལྔ་མ་ (*D.R.*).

ཏིན་རྒྱུན་ *tiñ-rjin* a n. given to several species of shrew in Sikkim.

ᠲᠢᠨᠲᠢ ᠯᠢᠨ *tiñ-ti liñ* acc. to *Jä.* a snipe
(*Ld.*).

ኸር ኸር *tiñ-tiñ* 1. is an auxiliary (ጽዋ ጽዋ) to another word to intensify its meaning (ጽዋ ኸር ኸር to emphasize it); ጽዋ ኸር ኸር *nag tiñ-tiñ* intensely black, jet black. 2. acc. to *Jä.* clean, well-swept (*Ld.*; *Ts.*).

ཉིང་ཉིང་མ *tiñ-tiñ-ma* n. of a small bird:
 མྱུ་མུ་རིང་མ་དང་ཉིང་ཉིང་མ་ཟེར་བ་གཉིས་པ་ལྔ་གཡས། there
 were two small birds, one called *mchu-rin-*
ma (the long-beak) and another *tiñ-tiñ-ma*.

ᠬᠤᠨᠠᠨᠠᠨᠠᠨ *to-to liñ-liñ* *W.* an adverb denoting a swinging motion (*Jä.*).

རྟོག *tog* केतु, केतन, पद्म, ललाम the top of anything, a top ornament; esp. the button on the cap of the Tibetan and Chinese dignitaries, as a mark of distinction; **རྟོག་དཀར་** *tog-dkar* चेत-केतु the name by which Gautama Buddha was known in the Tuṣita heaven before his last incarnation. **རྟོག་མཚན་གྱི་རྟོག་** *rgyal-mtshan-gyi tog* the top-point of a banner; **ལྷ་མོའི་རྟོག་** *shḥa-moḥi tog* the point of a helmet or Chinese cap. In medical works **རྟོག་** *tog* signifies མྱིང་ཁ་ or མྱིང་པ་ essence, pith. **མ་ལུང་རྟོག་** the point of a spear. **སྐབས་རྟོག་** = now, at present (in *Ld.*) (*Jā.*).

རྟོག་གེ *tog-ge* (འབྲུ་ཤར་མྱོད་) wicker work vessel
for grain, འོ་ཀ་ནི *to-ka ni* टोकनी (*Mñon.*).

རྩྭ་སྒྲ་ *tog-sgra* or རྩྭ་རྩྭ་སྒྲ་ any cracking
or snapping sound.

तोग-उक *tog-can* स्तम्भ a pillar with a capital.

ཏོག་ཏིལ *tog-til* a bump or swelling from
a knock on the head (*Jä.*)

རྩྭ་ཙོ་ *tog-tse* (also called རེང་ or བཞོ་ཕྱེད་
 གེ་རེང་) खनित्र hoe, mattock; རྩྭ་ལྷུག་མ་ *tog-leags*
 the iron of the hoe. རྩྭ་ཙོ་བཞོ་མ་པ་ *tog-tse*
brkos-po कौदलिक, कौईलिक one who digs
 soil with a hoe.

ཏོག་ཅེ་འཛོལ་ *tog-tse htsho-wa* one who lives
by hoeing.

རྟག་ཡུ *tog-yu* the handle of a hoe.

རྩང་རྩང་བྱེད་པ་ *toñ-toñ byed-pa* to per-
forate; also to produce a whirling noise
with a whip.

ཏོབ་ཅི *tob-chi*, more properly ཐོབ་ཅི *thob-chi*, a button.

ཏོབ་ཏོབ་སྒྲུབ་ *tob-tob smra-wa* to talk
confusedly (*Sch.*).

托虎^レ 托虎^レ *tohu-lo* the polecat.

རྟོག་པོ་ *tol-wa* 1. to arrive at, to reach :
 རྟོག་མེད་སྒྲུབ་པ་གྱུ་མེད་ he did not arrive and is not
 coming. རྟོག་པོ་ *r. རྟོག་པོ་* = arrived : རྟོག་
 ཐུག་པོ་ལ་དགའ་བྱུང་གི་རྟོག་པོ་མཆོད་རྟོག་རྩམ་དག་གི་བྱང་དུ་རྟོག་
 པོ་ (*Yig*) in one watch of the night he
 arrived at *Chorten rnam-dag* (the *Chaitya*
 of purity) in the forest of *Dkah-thub* (i.e.,
 Nirvana). *Sch.* quotes རྟོག་གཙོད་པོ་ = རྟོག་གཙོད་པོ་.

5 tra (स्रग srag) मर्कट an ape.

ཏྲམ་པ *tram-pa* 1. hard, tough, stiff :
 ག་ཏྲམ tough meat ; ཏྲམ་ཏྲམ hard bone ; མ་ཏྲམ
mtsa-tram tough muscle. 2. acc. to *Jā.*
 ཏྲམ་དཀར *tram-dkar*, ཏྲམ་ནག *tram-nag* are
 different species of gout.

५ *tri*=གཞུགས་པ་ *gzugs-can* शरीरी possess-
ing form or body, anything that has form,
a living being (mystic) (*K. gu.* ११७९).

ਤ੍ਰਿ.ਗੇਦ *tri-ked* ਟਿ.ਗੇਦ *ti-ked*.

ཏི་པ་ཏི *tri-pa ti* = ལུ་ཡེ་ *shu-wa* a prayer, a
petition (mystic) (*K. gu.* ༩ 26).

† त्रिपुरी *tri pu-ri*, त्रिपुरासुर त्रिपुरी the three cities, name of a part of Lan-kā (modern Ceylon); three strong cities of gold, silver, and iron, in the sky, air, and earth, built by Maya for a celebrated Asura, and burnt by Ś'iva (*Dus-ye*. 40).

त्रि-व *tri-wa* उद्ग्रह taking up; any
 object that may be accomplished by reli-
 gious acts.

त्रिमा *tri-ma* a kind of bee the sting of which is very painful. It is said in Sikkim that an ox dies if he has received

the sting of this bee seven times. The honey of this bee is claimed by the Raja of Sikkim as a due from his subjects. ལྷ་མུ་འདི་སྤང་བུ་རྩིས་ཆེག་གི་ལུས་སྤངས་ནས་ཡོད་ the princess is now living, having taken the body of the bee called *Tre-ma* (*Khrid*).

† त्रिमेर *tri-mer* n. of a sweet-scented flower (*K. du.* 5319).

† ཅི་གཏུ་ནི *tri-ṣa ku-nai* 1. = ལྷ་མཚན་གསུམ་
three reasons or signs. 2. n. of a holy
place in Persia (*Dug-ye*, 39).

† त्रि-शु-ल *tri-ṣu-la* त्रिशूल trident.

རྩ་རྩ་ན *tre-tre-ha* (by the context) a
 dangerous disease of the stomach or a
 serious symptom of it (*Jä.*).

ཏྲེ་ཡ་ཅན་ *tre-wa-can* coloured (*Sch.*).

རྩ་སམ་ *tre-sam* in རྩ་སམ་ རྩན་ཕྱེ་མ་ ལཱན་ཕྱེ་མ་
 རྩན་ *tres-sam sman phyé-ma gshan phyé-mah!*
miñ (Lic.); *tre-sam* is a medicine in the
 shape of a powder.

ཏྲེ་མེད་དུང་མཚོས *tre-med duñ-mdsës* n.
of a king of Tibet of the Bon period
(Fig.).

དྲེ་ཤང་གངས་ཀྱི་ར་བ *Tre-ṣod gaṅs-kyi*
ra-wa n. of a place in Kham, the birthplace
of the seventh head of the Karma-pa sect
(*Loñ.* 20).

† **ཏྲོན** *tron* རྒྱལ 1. གཙུག་ལག་ཁང་དུ་དགེ་བསྐྱོན་ལ་
བཅངས་ནས་ལས་ཀྱི་ཁྱེད་པའི་མེང་ (*K. du. f 399*)
a monastic official; in old days an assis-
tant superintendent of a Buddhist monas-
tery whose position resembled that of the
modern *dge-skos* (*q.v.*) 2. diligence, indus-
try (*Cs.*); ཏྲོན་ཕྱེད་པ་ to be diligent, to exert
one's self.

གཏག་གཏོང་ *gtag-gtoñ* (*Lex. w. e.*) གཏག་གཏོང་བ *gtag-gtoñ-wa* to disperse (*Sch.*).

གཏག་པ *gtag-pa* any species of white-flowering rhododendron, all of which kind are held by Tibetans to be of the male sex. གཏག་མ *gtag-ma* red-flowering rhododendrons, which are considered to be female shrubs.

གཏང་རག *gtañ-rag* thank, thanksgiv-
ing, and prob. also thank-offering, esp.
rendering thanks to a deity; གཏང་རག་བྱེད་པ
or གཏང་རག་འབྲུག་པ to render thanks (*Jü*).

གཏད *gtad* (v. གཏོད་པ *gtod-pa*) 1. in the direction of, towards: གཏོད་པ་དུ་གཏད་ཕྱིན་ནས *gyon-gral du gtad phyin-nas* going towards the left end of the row. 2. = མཉན་པ་ བཞིབ་པ་ to press, urge, v. གཏོད་པ་ also གཏད་པ་ 3. sbst. steadiness, firmness; གཏད་པ་མེད་ it has no hold, no firmness; གཏད་མེད་འཇམ་པ་ to vacillate, to waver, to be unsteady.

གཏང་པ *gtad-pa* མཐོག་ཏུ་; ཕུལ་པ *phul-wa* ཏུ་
made over, entrusted to. In Buddhism
there are four kinds of གཏང་པ *gtad-pa* :—(1)
ཐོ་ཕུགས་ཆེས་པ་གཏང་; (2) ཆེས་ཕུགས་སྤང་པ་གཏང་; (3) སྤང་
ཕུགས་ཤིང་པ་གཏང་; (4) ཤི་ཕུགས་ཐོག་པ་རྒྱུང་པ་གཏང་ (*Lo.*
14).

གཏཱ་རལ་པ་དྲུག *gtad-rabṣ ḥḍun* the first seven (Buddhist) hierarchs in succession to Gautama Buddha. Mahā-kā-s'yapa is said to have succeeded Gautama. Kās'yapa entrusted the headship of the order to Ānanda; Sanavastri succeeded Ānanda; Ārya Upagupta followed Sanavastri, who in his turn gave the charge to Ārya Krishna. Dhītika succeeded Krishna and before his death appointed Ārya Sudar-s'ana to the Buddhist headship.

Note.—This order of succession is partly founded on Brahmanic tradition; and Buddhaghosha gives a different series.

གཏང་སྟོ *gtad-so* a refuge, resource; also
store of provisions; གཏང་སྟོ་ལྗག་པ་ prob. གཏང་
གསོག་སྟོ་ལྗག་པ་ to keep a store of food.

གདན *gtan* I: a husband, a consort: གདན་གྱི་
རང་འགྲོལ་མ་ཞེས་ན། རྟོན་ལ་གྲུ་མེད་གྱི་ཁྱིམ་དུ་ཡིན། (*Lo. 28*).

གདན II: 1. order, system. 2. put in
order, arranged, reduced to a system. གདན་ལ་ལྟ་བུ་གདན་ལ་ཡོངས་པའི་ཐོ་རྟལ་ (*A. 126*).

གདན་ཁྲ གདན་ཁྲ་མཉམ་གྱི་ཡི་གེ་ཁྲ་ལྟར་འདུད་མཚམས་
agreement, stipulation, convention; also
order or decision passed; a decree; གདན་ཁྲ་
ཕྱེད་རིམ་ important decrees (*D. cel. 7*).

གདན་ཁྲིམས་ *gtan-khrims* established law.

གདན་འཁྲེལ་ *gtan-hkhel* perfectly certain,
quite sure.

གདན་གྱི་ *gtan-gyi* constant, continual.

གདན་གྱི་ཁྱོགས་ *gtan-gyi grogs* husband, a
friend or partner for life (*Mñon.*).

གདན་གྱི་འཁྲེལ་པ་ *gtan-gleñ hkhel-wa* = ལས་བྱ་བ་
གང་ཕྱེད་དགོས་པ་དེ་ལ་ཆ་གནས་འཇོག་པ་ to adhere reso-
lutely or come to a decision on work or
business; to work steadily. རང་ལེས་མ་གདན་པ་
rañ-soms gtan-pa in a mystic sense: to re-
gulate, to fashion, to train, to set right.

གདན་འཇག་ *gtan-hjag* = རྩམ་རྒྱུ་གནས་པ་ perma-
nent, enduring, perpetually abiding (*Rtsii.*).

གདན་དུ་པ་ *gtan du-wa* = རྟག་པ་, བརྟན་པ་ to be or
to make continual (*Mñon.*). As an adj.
ཇུ་གདན་པ་ complete; གདན་དུ་ *gtan-du* always,
continually, for ever; གདན་དུ་བཞུགས་པ་ living
or residing continually.

གདན་ལ་ཡལ་པ་ *gtan-la phab-pa* བཞག་འཇག་པ་
to decide a question.

གདན་པ་ *gtan-pa* ཀཔའ་ door-bar.

གདན་པར་ *gtan-phan* རྟོན་ལ་འདྲེང་ only, alone;
absolute; absolutely.

གདན་ཐེབས་ *gtan-phebs* འཇག་པ་ explained by
ཁྱིམ་གྱི་ཁྱེད་པ་ གདན་ལ་ཐེབས་ published after
being thoroughly revised or completely
got ready.

གདན་ལ་འབེབས་པ་ *gtan-la-hbebs-pa* to put
any matter into writing; to publish after

the composition has been corrected; also
to fix, to arrange.

གདན་མེད་ *gtan-med* འགྲོལ་མེད་: perishable;
ཇུ་གདན་མེད་ without duration or continua-
tion.

གདན་ཚིགས་ *gtan-tshigs* (ཚིག་དང་རྟོན་ལ་འགྲུབ་རྒྱུ་
མེད་པ་) 1. an expression of fixed meaning.
2. རྟེན་རྟགས་ *rtags*; རྒྱུ་མཚན་ *rgyu-mtshan*
not deviating from what has been first
settled. 3. རྟག་པ་, རྟག་པ་, རྟག་པ་ proof,
demonstrated conclusion.

གདན་ཚིགས་མེད་པར་གྲུབ་པ་ *gtan-tshigs med-par*
smra-wa to argue illogically; also irra-
tional exposition.

གདམ་ *gtam* = རྟག་པ་ལྟར་ or རྟག་པ་ལྟར་, རྟག་པ་,
འགྲུབ་པ་, རྟག་པ་, རྟག་པ་ 1. speech, conver-
sation, talk. 2. news, tidings, intelli-
gence, account of anything; also report,
rumour: རྟག་པ་ལྟར་འཇག་པ་གདམ་རྒྱུ་ལས་ཐོས་ནས་ when
the king heard the report that it had been
given; རྟག་པ་ལྟར་གྱི་གདམ་ *thag-riñ-gi gtam* ac-
counts of bygone events; བདག་གིས་གདམ་དུ་ཐོས་
ནས་ as I have learned, have been told (*Jü.*);
གདམ་གྱི་ཐེང་པ་ *gtam gleñ-wa* or གདམ་དུ་གྱི་ཐེང་པ་ *gtam-*
du gleñ-wa to converse, to discourse;
ཅི་ལྟར་ལྟར་པའི་གདམ་བྱས་ he gave an account of
how it happened. གདམ་རྒྱུ་ལས་ *gtam skyel-*
wa = འཇག་པ་ལྟར་པ་ *hphrin skyel-wa* to send
a message; also a messenger.

གདམ་འགལ་ *gtam-hgal* = རྟག་པ་ལྟར་པ་ *skad-*
cha mi rtan-pa discrepancy in speech, con-
tradictory language or talk.

གདམ་རྒྱུ་ *gtam-rgyud* རྟག་པ་ལྟར་ oral tradi-
dition, legend: རྟག་པ་ལྟར་གདམ་རྒྱུ་ the legend of
him; རྟག་པ་ལྟར་གདམ་རྒྱུ་དུ་བཤད་ནས་ the boy
said, has it been described in history?
(*Hbrom. 54*).

གདམ་འཇག་ *gtam-nān* evil report.

གདམ་མན་ *gtam-can* ཀའ་, བཤམ་ met. the
crow.

ནག white above, and black beneath; གཏིང་ཅན profound (fig. with regard to the mind), considerate; reserved, difficult to fathom; གཏིང་མེད shallow, superficial.

གཏིང་རྒྱལ་པ་ *gtiñ-don len-pa* to sound the heart or to know a secret design.

གཏིང་རྩོམ་པ་ *gtiñ droñs-pu* fathomed, penetrated, ascertained.

གཏིང་རྩྭ་ *gtiñ-rdo* a stone or piece of lead fastened to a rope, and used as a plummet, or an anchor; also a heavy weight as a means for drowning delinquents.

གཏིང་མེལ་ *gtiñ-sdib* socket; མེག་ཀྱང་གཏིང་ལ་མེལ་ *mig-kyañ gtiñ-la sdib* his eyes also sunk in the sockets (*Rtsii.*).

གཏིང་སྒྲིམ་ *Gtiñ-skyes* n. of a district of Tibet immediately to the north of the Kanglachen pass. It is known under the name of Tiñ-kye-Jong or གཏིང་གཏིང་སྒྲིམ་ རྫོང་; also we hear གཏིང་སྒྲིམ་པ་ *Gtiñ skyes-pa* a native of Ting-kye.

གཏིང་དཔག་དཀའ་པ་ *gtiñ-dpag dkañ-wa* ཅུར་བ་ཀ་ཅུར་པ་ unfathomable, difficult to dive to the bottom of; hard to get at the bottom of one's heart (*Mñon.*).

གཏིང་ཕྱིན་པ་ *gtiñ phyin-pa*=དཔྱིམ་ཕྱིན་པ་ to examine or fathom thoroughly; མཐར་ཕྱིན་པ་ *mthar phyin-pa* རྒྱུ་ལྡན་པ་ going to the bottom; probing the mind; also a perfect saint.

གཏིང་གཞུག་པ་ *gtiñ gshal-nus* fathomable; ཅུ་གཏིང་ཕུང་པ་ shallow water (*Mñon.*).

གཏིང་མཐོང་ *gtiñ-sab* or གཏིང་རིང་པ་ འཇུག་པ་, གམའི་རྒྱུ་ the deep recesses (of the mind).

གཏིང་པ་ *gtib-pa* or གཏིང་པ་ *gtibs-pa* to be gathering (of clouds); ལྷན་ཕུང་གཏིང་པ་ thick

clouds gathering; བདུག་ཕྱོས་ལྷན་པ་གཏིང་པ་ *bdug-spòs sprin-bshin gtib* incense passes along like clouds; ལྷན་པ་གཏིང་པ་ darkness envelopes.

གཏིང་པ་ལྷན་པ་ *gtibs-hog*, occurs in ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *khirms-pahi gtibs-hog nañ-nas phyir-la lew-gyis phyuñ* (*D.R.*) outside the subterranean obscurities of lawyers, entanglements are removed.

གཏིང་པ་ *gtim-pa*, v. མེལ་པ་ *thim-pa*.

ཀླུ་ལུ་མ་ *gtu-lum*=བཟེབ་ drunkenness; also intoxicated, drunk.

གཏུག་པ་ *gtug-pa* pf. གཏུག་པ་, also གཏུག་པ་ ལྷན་པ་ cognate to ཐུག་པ་ 1. to reach, to meet with, to fall down to; to touch, to join. ལྷན་པ་ཐུག་པ་ཀླུ་ལུ་མ་ལྷན་པ་ putting or pressing (his forehead) against the breast of the image (of his tutelary god); མེ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ལྷན་པ་ཀླུ་ལུ་མ་ or only ལྷན་པ་ཀླུ་ལུ་མ་ *shabg gtug-pa* to touch as suppliant a person's feet (or the skirt of his robe), to cast one's self at another's feet. 2. acc. to *Sch.* to sue, to bring an action against a person.

གཏུག་ཐུང་པ་ *gtug-sbyañs-pa* to supplicate or pray (touching the feet of the king) ལྷན་པ་ཐུ་ཐུ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ (*D. çel. 7*).

གཏུན་ *gtun*=ཐུས་ལེན་, མི་ལེན་, མི་ལེན་པ་ a pestle; also a stone ball or club; the nether mill-stone; acc. to *Sch.* ཐུན་ pestle.

གཏུན་ཁུང་ excavation in a piece of rock or stone to serve for a mortar where grain is pounded with a pestle; གཏུན་ཁུང་པ་ to pound with a pestle. གཏུན་པ་ *gtun-po* a mortar (*Cs.*); གཏུན་པ་ *gtun-bu* pestle; གཏུན་པ་ *gtun-hos* ཐུས་ལེན་ a mallet, a knocker.

གཏུན་ལྷིང་ *gtun-çin* a pestle made of wood to pound Indian corn or paddy (used in Sikkim).

གཏུབ་པ *gtub-pa* pf. **གཏུབས་པ** (*Mñon.*) 1. to cut to pieces, to cut up; to chop; to mince; **གཏུབ་ཟུང་** a chopper (*Sch.*). 2. = **བཏུབ་པ** to be able: **ཕྱིར་ཐོང་བཏུབ་པའམ** shall you really be able to come back. **མི་བཏུབ་པ** to be unable, to be unwilling, to have no mind (to do a thing) (*Jā.*).

གཏུམ་དག *gtum-drag* one who is fierce, powerful. **གཏུམ་དག་ཞི་མཆོང་ཅན་** met. for a bear.

གཏུམ་པ *gtum-pa* = **གཏོན་པ** **བཟང་ལ** 1. the Hinduized savage people or wild tribes of the lands S. of Tibet. 2. **བཟང་**, **ཀློང་པ** fierce, furious. 3. sbst. ferocity, rage; **ཁྲོ་ཞིང་གཏུམ་པ་** **རྩིང་ཇི་མེད་** infurious wrath, merciless; **གཏུག་ཅེང་གཏུམ་པའི་ཁྱུ་** *gdug-ciñ gtum-pahi klu* a Nāga in a deadly rage; **གཏུམ་པའི་རྒྱ་ལྗོན་པ་** to roar furiously; **ཁྲོ་གཏུམ་པ** furious with rage; **གཏུམ་ཞིང་ཞོད་པ** obstinate and wild; **གཏུམ་ཅན་** or **གཏུམ་ཟུན་** cruel, fierce (*Jā.*).

གཏུམ་པའི་ཐོད་ *gtum-pahi bod* **འཕགས་ཀྱི་མཉམ་པ་** the sun, v. **ཉི་མ་ལྷི་མ་**.

གཏུམ་པ *gtum-pa* for **བཏུམ་པ** or **འཕུམ་པ** to veil, to cover; to wrap up, e.g., the head (*Jā.*).

གཏུམ་པོ *gtum-po* I: 1. **བཟང་** fierce; sbst. **དེལ་**, **ཡུ་ཤེས་པ་**, **ལྷ་པོ** an Asura; an uncivilized Hindu tribe generally residing in the suburbs of a town. 2. v. **གཏུ་བྱེད་** (*Mñon.*). 3. a fierce-looking short-nosed man.

གཏུམ་པོ II: **བཟང་** often **གཏུམ་མོ** *gtum-mo*, in the more developed mysticism, the special internal heat which arises after protracted meditation when such meditation has been accompanied by the peculiar technical inner absorption of the breath. Milārāspa speaks of "the blessed warmth of the *gtum-mo*."

གཏུམ་པོ་ཇེ *gtum-po rje* n. of a fierce Bon deity (*D.R.*).

གཏུམ་པོ་ནག་པོ *gtum-po nag-po* = **ཐོང་པ་ནག་པོ** (*Sman. 125*) the black species of aconite or wolf's bane.

གཏུམ་པོ་འབར་ *gtum-po hbar* the arising of warmth in meditation. The veins, viz., **རྩ་མ**, **རྩུང་མ** and **དབུ་མ** are symbolically represented by (**ཨ་ཤད་**), i.e., the second half of an **ཨ་** *a*, hence (**ཨ་ཤད་གཏུམ་པོ**) the three-veins meditation-warmth (*Mil.; Jā.*).

གཏུམ་པོ་རབ་སྐྱེད་ *gtum-po rab-snañ* **འཕགས་ཀྱི་མཉམ་པ་** n. of a king of ancient India (*Yig.*).

གཏུམ་མ *gtum-ma* **བཟང་ལྷོ**, **རྒྱུ་ལྷོ** an epithet of the goddess Durgā.

གཏུམ་མོ *gtum-mo* **བཟང་ལྷོ**, **རྒྱུ་ལྷོ**, **ཆོལ་ལྷོ** 1. a fierce or violent woman, a female of the *Caṇḍāla* tribe, etc. 2. as an adj. violent, fearful; **རྒྱུ་གཏུམ་མོ** *rluñ gtum-mo* a violent wind, a hurricane. 3. mystic heat.

གཏུམ་མོ་མ་མ *gtum-mo ma-ma* **བཟང་ལྷོ**, **འཕགས་ཀྱི་མཉམ་པ་** Paldan Lha-mo, a fierce goddess.

གཏུམ་མོའི་ཆ་ཤས་ *gtum-moñi cha* **ཆ་ཤས་** stick, club.

གཏུམ་སྐྱེད་ *gtum-sras* also **གཏུམ་གསལ་** n. of a female deity of the Bon (*D.R.*).

ཏུ་གཏུར་བུ *gtur-bu* 1. **ཆོས་ལོ་ཁྱེ་ལྷོ་ལྷོ**, **དུ་ལྷོ** a Buddhist monk's religious wrapper. 2. bag, sack, wallet (*Cs.*).

གཏུལ་བ *gtul-wa* to grind, to pulverize (colours, medicinal substances, etc.); cf. **འཕགས་པ་**.

གཏིང་པ *gte-pa*, **གཏི་པ**, **གཏི་མ** in *C.* acc. to *Lex.* **གཏིང་པ** pawn, pledge, bail (acc. to *Sch.* a present).

གཏིར་ *gter* **འཕགས་ཀྱི་མཉམ་པ་** 1. treasure, store-place; **ཏུ་གཏིར་** the repository of water, the ocean. In the *Rñiñ-ma-pa* School of Tibet there are Buddhist scriptures (generally spurious) called **གཏིར་མ**, the

authorship of which is attributed to gods and holy lamas, also called ར་གཏིར་; others said to have been mysteriously discovered or composed by learned lamas of that school are called དགོངས་གཏིར་.

There are different classes of treasures such as ཡོན་ཏན་གཏིར་ the treasures of learning of which again are eight:—(1) བཞེད་པ་མེད་པས་དྲན་པའི་གཏིར་ treasure of learning always present in the memory and which cannot be forgotten; (2) སྒོ་རབ་ཏུ་འབྱེད་པས་སྒོ་ཁྱེས་ཀྱི་གཏིར་ the treasure of learning which develops the mind; (3) རྟོགས་པའི་གཏིར་ (མངོན་ཤེས་མས་ཅད་ཀྱི་དྲན་གྱི་ནམ་པ་ཁོང་དུ་རྟུན་པས་ etc.) the treasure for meditation and reflection; (4) གཟུངས་ཀྱི་གཏིར་, (ཤོས་པ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཏུ་འཛིན་པས་ etc.) the treasure of learning to be retained in the mind as having been heard or understood, sometimes in the form of a formula ཐམ་ལཱི་; (5) རྩམས་པའི་གཏིར་ (ལེགས་པར་བཅད་པས་ལེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་ཚེམས་པར་བྱེད་པ) the treasure of fortitude; (6) ཚས་ཀྱི་གཏིར་ (དམ་པའི་ཚས་ཡོངས་སུ་སྤྱད་པས་ *dam-pahi chos yonṣ-su sruñ-was*, etc.) the treasure of secret learning or scriptural knowledge; (7) བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ལེམས་ཀྱི་གཏིར་, (དགོན་མཚན་གསལ་གྱི་རིགས་སྐྱུན་མི་གཙོད་པས་ etc.) the treasure of a *Bodhisattva's* saintly heart, i.e., of unflagging faith in the three Holies; (8) ལྷུ་བའི་གཏིར་ (མི་སྐྱེ་བའི་ཚས་ལ་བཟོད་པ་ཐོབ་པས་ *mi-skye-wahi chos-la bzod-pa thob-pas*, etc.) the treasure of perfection, etc. (*K. d. F. 325*).

གཏིར་ཁ་ *gter-kha* a mineral vein, mine: རྩྭ་གཏིར་ཁ་རྟེན་པ་ to find a mine (of precious metals or stones).

གཏིར་དགུ་ *gter dgu* the nine oceans which are repositories of treasures according to the Bon are:—(1) ཡད་མ་ཅན་ the ocean of lotus or the repository of countless precious things, gems, pearls, etc.; (2) དུང་ཅན་ the ocean of shells or mines of fossil,

etc.; (3) ཡད་མ་ཅན་པོ་ ocean or mine of precious things larger than ཡད་མ་ཅན་; (4) རྩྭ་ཅན་ ocean filled with crocodiles and other sea-monsters; (5) རུས་ལྷན་ཅན་ ocean filled with turtles, etc., and other sea-monsters; (6) རྩྭ་ཅན་; (7) དགའ་བ་ཅན་; (8) རྩྭ་པོ་; (9) འཛིན་གྱིད་ (*B.N.*).

གཏིར་ཅེན་ *gter-chen* 1. a great store of hidden wealth, hidden books, etc. 2. *महापद्म* n. of an immensely large number.

གཏིར་ཅེན་པོའི་བྱས་པ་ *gter chen-pohi bum-pa* n. of one of the eight auspicious symbols of the Northern Buddhists,—the pot of treasure, i.e., the wishing-pot which yields whatever precious object is sought.

གཏིར་ཐོན་ *gter-ston* a discoverer of hidden treasures, generally of sacred books which are supposed often to be kept concealed under rocks and ground for fear of being destroyed by heretics and unbelievers. Learned lamas are deemed to be expert *gter-ston*.

གཏིར་བཤམ་ཤིས་པ་ *gter-bṣṭa, ṣes-pa* खनिवादी one who knows or can tell where treasures are hidden or where they can be found.

གཏིར་བདག་ *gter-bdag* धनाधिप a wealthy man; n. of the god of wealth, Kuvera, in Tibetan called དཔལ་གཏིར་ (*Mān.*).

གཏིར་གནས་ *gter-gnas* the place where a concealed treasure is unearthed. Acc. to the *Rññ-ma* school, Buddhist sacred books have been unearthed in the following places in Tibet:—(1) རྩོ་བོད་གཞེན་ *Glo-bo dge-ka*; (2) སྤུ་རྩ་རྩེ་ *Spu-rna rdsar*; (3) རྩོང་ཐང་རྩོམ་མཚན་ *Klon-thañ-sgrol-ma*; (4) གཡུ་ཕུ་རྩེ་ *Gyu-phu rdsalhuñ*; (5) བྱམས་པ་རྩེན་ *Byams-pa sprin*; (6) བྱང་གཏིར་གཏིར་ཕྱན་ *Byañ-gter gter-phran*; (7) འབྲུམ་ཐང་རྩེ་ *Hbum-thañ rtsi-luñ*; (8) རྩོང་རྩེ་ཤངས་བྱག་ *Sññ-druñ ṣaṅs-brag*; (9) གཙོང་གི་རི་བོ་ཅེ་ *Gtsañ-gi ri-bo che*; (10) བལ་ཕུ་ལ་ཨེ་ཡིག་གཙུག་ལག་ཁང་ *Bal-yul e-yig gtsug-lag*

him go. 2. to let in, to admit; རྫོང་གཏོང་བ་ admit through the door; རང་དུ་གཏོང་བ་ let in, to permit to enter. 3. to let have, to give: བྱར་གྱི་ཁ་འགྲིལ་རས་ཐོ་བ་བཏང་བ་ having given blue cotton for the fringes of the tent; རྒྱན་གཏོང་བ་ to administer medicine; གཏོང་ཚུལ་ the manner of dispensing, or giving away of medicine. གཏོང་བ་མཛེས་བཞེས་འཕེལ་བར་འགྱུར་ by generosity or friendship the number of friends increases. གཏོང་བའི་ངང་ཅན་ ལྷ་ལ་གཏོང་བ་ one who is able or has the heart to give away (many things, &c.) in charity; གཏོང་ཐེམས་ liberality, bounty; རྩམ་ལ་གཏོང་བ་ to give a person to religion, i.e., to destine him for the priesthood (Jā.). In W. གཏོང་བ་ is the common term for the verb to give; the pf. form བཏང་ ཅུ་འོ་ being used as pres. tense. 4. to give up, abandon, forsake, leave.

གཏོང་ཐུགས་ *gton-lugs* the manner of distributing, of giving away; also of forgiving.

གཏོང་པ། I: *gtod-pa* = གཏང་པ་ pf. བཏང་ or གཏང་, fut. གཏང་, imp. གཏོང་ or གཏོང་ 1. to deliver up, hand over, to commit to another, to bestow, confer: དགེ་འདུན་མ་དབང་གཏང་པ་ to confer important offices on the priesthood; གཏོང་གཏོང་གཏོང་གཏོང་གཏོང་པ་ to communicate one's feelings to one another. 2. to lean against or upon, to press on, to put against. 3. to direct, to turn: མེ་མ་མཐོ་པོ་གཏོང་པ་ to turn one's face towards a person, to take refuge or seek protection under some one; མེ་མ་མཐོ་པོ་མ་གཏོང་པ་ to point at a person with the finger, also in the way of threat; རྫོང་ཐུགས་ཐུགས་བཙུག་པ་ གཏོང་ the door points south, towards Nepal; འཕེལ་ལ་གཏོང་པ་ to take aim, to aim at; རྩམ་ལ་འཕེལ་པ་ གཏོང་པ་ to listen to, to give a person a hearing; རྩམ་ལ་གཏོང་པ་ to confide in a person. རོང་མེ་མ་གཏང་ནས་གཏོང་གཏོང་པ་ turning after a ray of light, following it with the eye (chiefly from Jā.). རྩམ་པོ་ལ་མཐོ་པོ་གཏང་པ་ to submit to

the king's authority. རྩམ་པོ་ལ་གཏོང་པ་ to place a horse in pasture.

གཏོང་པ། *gtom-pa* to talk, to speak (Sch.).

གཏོང་མས་པ། *gtoms-pa* filled up, full, for བརྒྱམས་པ་, གཏོང་མས་པ་ (Sch.).

གཏོང་བ། *gtor-wa* = བཏོང་བ་ *bkram-pa* cf. འཛོང་བ་ *hthor-wa* འཛོང་བ་, འཛོང་བ་ 1. to scatter, strew, spread over (Mñon.): མེ་ཏོག་གཏོང་བ་ strewed flowers; རྩམ་ལ་གཏོང་བ་ he that threw earth upon me; རྩམ་ལ་གཏོང་བ་ to scatter on the ground. 2. to cast, throw (books into the water, a ring into the air); to throw out, e.g., spittle into a person's ear for healing purposes (འཛོང་བ་); to cause to circulate the chyle through every part of the body; to waste, to dissipate (occasionally with the the accus. of the vessel containing the substance thrown out): རྩམ་གཏོང་ a cow emptying its udder by discharging the milk. 3. acc. to Sch. *srub gtor-wa* to rend, to tear to pieces (Jā.).

གཏོང་མ། *gtor-ma* བཞི་ sacrificial objects, i.e., that which is strewn or scattered or given away. The *gtor-ma* offering may consist of རྩམ་པ་, གཏོང་པ་ cakes (not cooked or baked) made of rice, barley flour, wheat, &c., and offered as an appeasing gift to gods, saints, evil-spirits, *Nāga* demi-gods, &c., to avert dangers to the living and to guard against visitations of epidemics, plague, drought, famine, &c. Generally the torma is shaped into a conical form, the stuff of which it is made being cemented together with butter into a firm consistency. It is an essential that, after dedication, the thing offered shall be burnt or cast away. W. W. Rockhill in his "Land of the Lamas" gives an excellent account of one kind of torma offering (pp. 113, 114). གཏོང་མ་ཐུན་པ་ to

offer a *torma*; གནོར་མ་བཟློ་བ *gtor-ma bsoño-wa* to devote something for it. ལྷུ་བ་གནོར་ offerings made to a deity that it may give anything asked for; རྒྱུན་གནོར་ usual or customary offerings; *glud-gtor* offerings made to ransom a life; བགལ་གནོར་ offerings made to avert the dangers caused by an evil spirit; ལྷ་གནོར་ oblation of water offerings made to the manes of the dead, i.e., to *Preta*. Other terms are རྟག་གནོར་, རྩུག་གནོར་, འཕྲུག་གནོར་, མཛེས་གནོར་, མེད་མ་གནོར་, རལེན་གནོར་, རྩུལ་གནོར་, རབང་གནོར་, རལྱང་བགལ་གནོར་, ལྷ་མེ་གནོར་མ་, དམར་གནོར་, ཚ་གནོར་, ཚལ་གནོར་, མཚན་གནོར་, མི་དམ་གནོར་, *bzlog-gtor*, ལན་རལ་གནོར་, *bsruñ-mahi gtor*, all being offerings made to the guardian deities; these offerings are made of various designs and colours to suit the supposed fancy of the deities to be conciliated.

གཏོང་གྱུ་ *gtor-rgyab* offerings of pyramidal shape and painted in red and white colours as if flames of fire were inscribed on them, and which are often burnt inside a human skull.

གཏོར་རྒྱུ *gtor-rgyu* the ingredients of which
a tormā offering is made.

གཏོར་སྒྲུགས *gtor-stegs* trays and tables on which the tormas offerings are placed.

གཏོར་དར *gtor-dar* scarves placed over offerings at the time of presenting them to the gods, &c.

གཏོར་གདན *gtor-gdan* (in certain *Tantrik* rites) the grain placed on the ground, on which the offerings are put.

གཏོར་མ་རྒྱལ་ *gtor-ma rgyas* वलितुष्ट, वायस
one that delights in tormas or, rather,
in the offering when cast away, *i.e.*, the
the crow.

གཏོར་མ་བཞེས་ནས *gtor-ma bshes-nas* वलिं भुक्त्वा
having accepted the offerings.

གཏོང་མ་ གtor-ma za वलिसुक् met. the
crow.

གཏོར་མ་ཟན *gtor-ma zan* acc. to *Jü.* oblation
of the remnants of a meal to creatures
of every description.

གཏོར་རྩམ་ *gtor-rtsam* barley-flour for making tormas offerings.

གཏོར་བཞུག *gtor-bzlog* offerings to gods
and spirits for averting epidemics, etc.

གཏོར་གསེས *gtor gsos* cakes of the size of the thumb offered to gods and demons morning and noon.

† ବାହିର *ghol* ସହର a division of time.

གཏོ་བ་ *gtol-wa* acc. to *Sch.* to perforate, pierce; to discover, disclose, v. ཏོ་བ་.

གནས་བྱམ་ *gtol-bral*, བཟ་རྒྱ་མཆོད་ཅི་བྱ་གནས་བྱམ་མོ་
bzah-rgyu ma-rñed ci-byu gtol bral-tshu
 at the time when we were without re-
 source having nothing to eat (*Jig.*).

གཏོ་མེད *gtol-med* = མ་མེད, ལྷན་མེད or ཐངས་མེད
unknown, a stranger; also strange; one
without any knowledge of a place or thing;
acc. to (*Jā.*) not known, dubious; ཐོས་མེད་པ་
གཏོ་མེད་དོ one who does not know yet
whether will come a boy or a girl; རྒྱུ་བཤི་
གཏོ་མེད not knowing what to do; གང་ཅས་བཤི་
གཏོ་མེད not knowing where she had gone:
ཐད་གཤམ་གཏོ་མེད I am without knowledge
of it.

གཏོས་ *gtos* = བོངས་ཚད་ size, dimension :
ཡིདགས་ལྗོངས་ཅི་ཤིང་གཏོས་དང་མཉམ་ the belly of
the yidag (*Preta*) equals the size of a
mountain; རིམ་གྱི་གཏོས་ཆེན་ homage or reli-
gious observances of great magnitude.

བཏག་པ་ *htag-pa*, v. བཏག་པ་ (བཏག་པར་བྱ
ought to be tied) བཏག་བྱེ་རྒྱན་ an ornament
to be worn.

བདགས་པ *btags-pa* 1. v. བཅོམ་པ bound, tied, as in བྱི་བདགས་པ bound or chained the dog; རྒྱན་བདགས་པ ornament worn; རྩ་བདགས་པ anything bound to the face or placed in front of any one for acceptance. 2. ground, crushed; རྩེ་བདགས་ reduced to fine powder, to flour; རྩེ་བདགས་ medicine pulverized.

བདང་ *btang*. pf. of གཏོང་བ and used in *W.* instead of the latter.

བདང་སྟོམས་ *btan-sñoms* འཕྲིན་པ་ equanimity; even treatment of all things. 1. བདང་སྟོམས་ཞེས་ བྱ་བ་ནི, དགྲ་ལ་ཞེ་མཇུང་བདང་, གཏེན་ལ་དཀའ་གདུང་བདང་, ལམས་ ཅན་ལམས་ཅན་ལ་ཏེ་རིང་དང་ཆགས་མཇུང་མེད་པར་སྟོམས་ལ་བདང་ སྟོམས་ཟེར་ *Btan-sñoms* is a word signifying impartial and equal treatment of friend or foe, i.e., to abstain from anger or affection for friends and relations, equal treatment to all living beings without either attachment or hatred. 2. acc. to *Jā.* perfect apathy 3. acc. to *Sch.* perfect impartiality.

བདང་སྟོམས་ཅན་ *btan-sñoms can* འཕྲིན་པ་ in-different, indolent, apathetic person.

Syn. ལེ་ལོ་ཅན་ *le-lo can*, སྟོམས་ ལམས་ཅན་ *sñoms-las can* (*Mñon.*).

བདང་བཟུང་ *btan-bzuñ* མུ་ཕི་ལི་ལི་ a species of flower; also n. of a mythical mountain. བདང་བཟུང་ཅེན་པོ་ *btan-bzuñ chen-po* མཇུང་མུ་ཕི་ལི་ a larger species of Muchilinda flower.

བདང་ལས་ *btan-yaṣ* (གྲངས་) n. of a number (*Ya-sel.* 56).

བདད་པ *btad-pa* = ཕུ་ལ་བ་ སྐྱོན་པ་ made over, entrusted, presented to.

བདབ་ *btav* བཟ, རེཤིཏ་ sewn (*Zam.* 8).

བདབ་པ *btav-pa* pf. of བདབས་པ.

བདྱིག་པ *btig-pa* pf. བདྱིགས་པ་ acc. to *Cs.* to drop, to let fall in drops. རྩ་བར་སྒྲན་བདྱིག་པ་ to drop medicine in the ears, v. བདྱིག་པ་.

བདྱིང་བ་ *btin-wa* 1. v. བདྱིང་བ་ *hdiñ-wa*. 2. བཟུང་བ་ spread, anything spread (*Zam.* 8); བཟུང་བ་, མུང་བ་; གཏོན་བདྱིང་བ་ to spread a rug.

བདུ་བ་ *btu-wa*, v. བུ་བ་ *htu-wa*.

བདུག་པ *btug-pa*, v. གུག་པ་ *gtug-pa*.

བདུང་བ་ *btuñ-wa* 1. pf. of བུང་བ་ *htuñ-wa* to drink. 2. ཕའ་; (*Zam.* 8) ཕའ་, ཕེལ་ drink, anything for drinking.

བདུང་འཛོད་ *btuñ-hdog* = སྐྱོམས་པ་ *skoms-pa* thirsty (*Mñon.*).

ཁ་བདུངས་པ *btuñs-pa* ཁུ་ཇིཏ་; = བསད་པ་ killed.

བདུང་སྟོད་ *btuñ-snod* drinking glass.

བདུད་པ *btud-pa* བཟུང་བ་, བཟུང་བ་ subdued, v. བུད་པ་.

བདུད་ནས་ *btus-naṣ* བཟུང་བ་, བཟུང་བ་, བཟུང་བ་ having bowed, paid reverence; adv. reverentially.

བདུད་མར་ *btud-mar* in rapid or close succession (*Jā.*).

བདུབ་ *btub* 1. རུཏ་ fit, becoming; convenient, practicable: རྒྱ་རྩལ་པ་དང་རྩལ་པ་མེ་འོང་བས་ བདུབ་ (*A.* 33) it is proper not to have controversy with outsiders (unbelievers). མ་བདུབ་པོ་ *btub-po* it is not convenient.

བདུབས་པ *btubs-pa* བཟུང་བ་, བཟུང་བ་ cut into pieces, v. གུབ་པ་ *gtub-pa*.

བདུམ་པ *btum-pa* pf. of གུམ་པ་ to wrap round, to envelope; hence in *W.* to shut (a book).

བདུམ་ཐོག་ *btum-phog* acc. to *Jā.* bunch or knot produced by money and the like being tied up in the girdle.

བདུམ་པ *gtul-wa* བེན་པ་, pf. of བུམ་པ་ *hdul-wa*, also བདུམ་ཏི་; བདུད་དང་དགྲ་བདུམ་པ་ to subdue an enemy, to vanquish the devil.

བདུས་པ *btus-pa* 1. = བུས་པ་ བུས་པ་, བུས་པ་ extracted, quoted. 2. བདུས་པ་ or བདུགས་པ་

བྱེད་པ།; རྟ་པ་བྱེད་པ།, 3. བཟུམ་པ་ལའང་མཛོད་བཟུམ་པ་ abbrev-
viated, concise, taken in short, in few
words (*Mñon.*).

བརྟེན་བརྟེན་བྱེད་པ། *bteḡ-bteḡ byed-pa* to
haul upwards: ཡར་མགོ་ཟེང་ཟེང་བྱས་, དར་དཀར་གྱི་ཕྱི་བས་
ཐོགས་ཏེ་རྩལ་པའི་དབུ་བརྟེན་བརྟེན་བྱས་ཏེ་ (*Hbrom.* 125).

བརྟེན་པ། *bteḡ-pa*, v. འདེགས་པ།; also used in the
common saying:—བུ་མ་ཡས་བརྟེན་པའི་ཕྱག་ཤར་, བུ་མོ་
མ་མས་བརྟེན་པའི་དམན་ཤར་ “when the father main-
tains the son, a tiger is produced, when
the mother the daughter a drudge
appears.”

བརྟོན་པ། *bton-pa* v. འདོན་པ། *hdon-pa*.

རྟ་ *rta* or, occasionally, རྟ་པོ་ *rta-po* ཡུལ་
ཆུལ་, རྟ་པོ་, རྟ་པོ་ a horse; the feminine form
for which is usually རྟ་མ་ a mare. རྟ་པོ་ལ་བཟུང་བ་
break in or train a horse; རྟ་རྒྱུག་པ་ to gallop,
to race; རྟ་ལ་ཞོན་པ་ to ride on horseback.
Horses are largely bred in Tibet, several
of the Dog-pa tribes north of Lhasa
devoting themselves exclusively to rear-
ing horses. Both Shigatse and Gyangtse
are famous horse-markets, and from the
latter place numbers are imported into
Nepal and Sikkim. རྟ་ལི་ཤུག་ཟུག་མ་ལ་ཡན་ the
blood from the horse's palate cures sores;
རྟ་ལི་ཤུག་མས་ཤུག་མ་ལ་ཡན་མེས་ the kidney of the
horse removes kidney disease; རྟ་ལི་ཤུག་མས་
མ་ལ་ཡན་ the bile of the horse is useful for
sores; རྟ་ལི་ཤུག་མས་ཤུག་མ་ལ་ཡན་ the larynx of the
horse improves the voice; རྟ་ལི་ཤུག་མས་ཤུག་
མ་ལ་ཡན་ urinary bladder of the horse is use-
ful for scalds and burns; རྟ་ལི་ཤུག་མས་ཤུག་
མ་ལ་ཡན་ horse-fat dissipates itching and
eruptions on the skin.

Syn. མཚོད་ཕྱིན་ཕྱགས་ *mchod-sbyin phyugs*;
དཔལ་གྱི་བྱ་ *dpal-gyi bu*; རྟ་པོ་འཛོན་ *rgyab-hdsin*; ཇ་
ཡབ་མཇུག་མ་ཙན་ *rñā-yab mjug-ma-can*; རྟ་པོ་གི་ཤིང་
རྟ་ *rluñ-gi cñ-rta*; རྟ་པོ་ལས་ཤུག་ *rluñ-las skyes*;
མེན་ཕྱི་ཤུག་ *sin-dhu skyes*; མེན་ཕྱི་ཤུག་ *mgyogs-*
hgro; འདོན་ཕྱིན་ *hdren-byen*; མིག་པ་ཙན་ *rmig-pa-*

can; སྟོགས་པ་ *blo-gsal*; སྟོགས་པ་ *skal-ldan*; རྟ་
པོ་ *myur-hgro*; རྟ་པོ་ལ་གཞོན་ *rnam-par gnon*;
རྟ་པོ་ལ་ཤུག་ *rgya-mtsho skyes*; རྟ་པོ་ལ་ *rtaḡ-tu*
sa; རྟ་པོ་ལ་ཙན་ *rñog-ma-can* (*Mñon.*).

རྟ་པོ་ *rta-ka* or རྟ་པོ་ལ་མིག་ཕྱགས་ *rmig-leags*
lit. hoof-iron, horse-shoe.

རྟ་རྒྱུག་ *rta rkya-pa* or རྟ་རྒྱུག་པ་ one skilled
in horsemanship.

རྟ་ཤུག་ *rta-skyin* lit. “the horse ibox”; is
a curious large heavy animal peculiar
to Tibet, but straying also into North
Assam, the *Budorcas taxicolor*, known to
sportsmen as the *takin*. Two species are
recorded, one found by Père David in the
ranges of Moupin on the Chinese border,
the other occurring in the mountains of
the Mishmi and Abor territory.

རྟ་ཤུགས་ *rta-bśkrags* a clattering train of
horsemen.

རྟ་གོ་ *rta-go*, རྟ་པོ་ལ་མ་ཙན་ coat of mail for
a horse; རྟ་པོ་ལ་དཔོན་མས་ཀྱི་རྟ་མ་ལིན་ the horse-
equipment for generals (*Rtsii.*).

རྟ་གལ་ *rta-gal* saddle-bag.

རྟ་ཁྲུག་ *rta-gral*, རྟ་པོ་ལ་ཁྲུག་ཤུགས་མས་བཞག་པ་ a
number of horses kept in a row, prop.
cavalry in martial array.

རྟ་ཁྲུག་ *rta-gras* = རྟ་པོ་ལ་ཁྲུག་ stable.

རྟ་བགད་ *rta-byag* a horse-laugh; རྟ་བགད་ཀྱིས་
འདེབས་པ་ to set up a horse-laugh (*Sch.*).

རྟ་མགོ་ *rta-mgo* a horse's head. རྟ་མགོ་ཙན་=
ཀྲུ་གན་ *gru-čan* boat (*Mñon.*).

རྟ་མགྲིན་ *Rta-mgrin*, (*Tamdin*) རྟ་མགྲིན་ n. of
deity with a man's body but having the
head of a horse and which neighs fear-
fully to frighten beings who are mischie-
vous to Buddhism. The Hindu analogue
of Tamdin is Hayagriwa, and shrines to
this deity are not uncommon at the
present day in Assam.

རྟ་མཁོ་ *rta-sga* or རྟ་མཁོ་ saddle; རྟ་མཁོ་ལ་འཛོན་ or
རྟ་མཁོ་ལ་འཛོན་པ་ the equipments of a riding
horse (*Rtsii.*).

རྟ་མཁའ་ *rta-sgam* a large trunk or chest generally carried on horseback.

རྟ་མོ *rta-ngo* the entrance for a horse or pony, a gate-way.

རྟ་མེད *rta-sgyel* gen. connected with རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ the slaughtering of men and killing of horses.

རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ལ་བཞག་པའི་ *rta bshags ldan bzañ-po* n. of the horse on which Buddha used to ride when he was still a prince.

རྟ་མེད་ *rta-can*, བླ་མེད་ཀྱི་རྟ་མེད་ n. of a class of Brahmanas (*Mñon.*).

རྟ་མེད་ *rta-leag* horse-whip; whip in general.

རྟ་མེད་ *rta-chay* dry fodder or provender given to horses, such as peas, corn, oats.

རྟ་མེད་ *rta-chas*=རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ལ་བཞག་པའི་ equipment of a riding horse, including the cloth that is wrapped round its breast.

རྟ་མེད་ *rta-chuñ*, v. གྱི་ *gre* རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ a constellation (*Rtsii.*).

རྟ་མེད་ *rta-mchog* རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ "the best horse," the ideal horse which makes its possessor a wealthy man; the mythological horse of Indra, a sort of Pegasus which partakes of divine properties. He is called Balāhaka the prince of horses or in Tibetan རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ལ་བཞག་པའི་དུམ་གྱི་སྐུ་.

Syn. རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ *cañ ges-pa*; རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ *legs-hgro*; རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ལ་བཞག་པའི་ *rluñ-gi gcog-pa-can*; རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ *rluñ-las-rgyal*; རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ *rnam-par-dul*; རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ *rigs-ldan*; རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ *gyi-liñ*; རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ *rluñ-rta* the horse of fortune or good luck (*Mñon.*).

རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ལ་བཞག་པའི་ *Rta-mchog kha-hbab* lit. "the down-flowing mouth of the best horse." This is the appellation of the Yeru Tsang-po or Brahmaputra during the earlier portion of its course in Western Tibet. Throughout Ngari it is known as *Tamjo Kha-bab*. The river is supposed to

issue from a rock shaped like a horse's mouth, but in reality rises in a swamp in a mountain-locked valley 12 miles east of Gur-lha in West Purang.

རྟ་མེད་ *rta-ljañ* རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་, རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ a grey-green horse or a horse the colour of which is grey-green like a leaf.

རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ *rta gdoñ-me* རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ a great submarine fire which is believed to exist in the southern limits of the great ocean: རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ལ་བཞག་པའི་ *rta-gdoñ med-dañ dus-mthabi rluñ tta-bu* (devastating) like the submarine fire and the wind at the end of time (*Rtsii.*).

རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ *Rta-bdag brgad* an epithet of the god of wealth (*Rtsii.*).

རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ *rta bdun-pa* རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ an epithet of the sun, whose chariot is said to be drawn by seven horses; also n. of Varuna the god of the oceans (*Mñon.*).

རྟ་མེད་ *Rta-nag* (*Tanag*) n. of a district in Tibet situated a few miles to the north of Tashi-lhunpo in Tsang.

རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ *Rta-nag gnas-ga* n. of a village in Tanag; རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ལ་བཞག་པའི་ n. of a town in Tanag with a monastery called *Rin-erhen-tse*.

རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ *rta-gnas* a stable.

Syn. རྟ་མེད་ *rta-khañ*; རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ལ་བཞག་པའི་ *ngyogs-hgrohi gnas* (*Mñon.*).

རྟ་མེད་ *rta-rna* the horse's-ear, one having the ears of a horse.

རྟ་མེད་ *Rta-sna ri* རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ one of the seven golden mountains of Buddhist mythology, so called from its shape being like the nose of a horse.

རྟ་མེད་ *rta-pa* རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ a horseman, a rider; རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ infantry and cavalry (*Ya-sel. 55*). The terms signifying a horseman are: རྟ་མེད་, རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་, རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ *skyes-bu-can*, རྟ་མེད་ཀྱི་སྐུ་ (*Mñon.*).

ར་པ་ར་མོན *rta-pa rta-shon* in *Ld.* a balancing board, see-saw (*Jā.*).

ར་པ་འི་དབུར *rta-pa'i dpun* cavalry (*Cs.*).

ར་ལྷགས *rta-lpag* a horse's skin; n. of a medicinal herb. ར་ལྷགས་ལྷ་བ་འཛིན་ཞིང་ཆུ་ལེར་གྱིས།

ར་ལོ་ལམ་དཀར *rta-pho thal-dkar* a stallion of ash-colour (*K. du. 5 18*).

ར་ཕྱག *rta-phrug* foal, the young of the horse.

Syn. ཐུ་རུ *thu-ru*; རྟེ་ཐུ *rte-bu*; ར་ཡི་བྱ *rta-yi bu*; རྟེ་ཐུར *rte-thur*; ར་ཕྱན *rta-phran* (*Mñon.*).

ར་བབས *rta-babs* तौरण 1. a raised place or large stone generally kept at the entrance of a house or monastery or temple for alighting from a horse. 2. ར་བའི་པ་འི་ར་བབས the pediment of a large door-way; acc. to *Jā.* the arch of a gate-way.

ར་བེལ *rta-bel* a horse's forelock.

ར་བྱེས *rta-bres* आचमाला a stable; manger.

ར་བོན *rta-bon* is described as *lag-pa'i nañ-phyog rba hdra-wa dri ñan-pa* nasty filth, such as that which occurs in fissures inside the hand.

ར་བོན་པ *rta bon-pa* तुरङ्गी a mare.

ར་དབུངས *Rta-dbyaṅs* आचमाला a celebrated Buddhist sage who was converted to Buddhism, better known by the name of Virācharya for his heroic devotion to the cause of that faith. He wrote an epistle to king Kaniska, also a commentary on the *Sūtrānta*. དང་པོ་ཕྱི་པའི་པ་རྟེ་ར་ཞིན་ཏུ་མཁས་པ་ཞིག་ཅེས་ལུ་མུ་ར་དེ་བས་བཏུལ་ནས་ནང་པ་ལ་བུག་པས་, གློབ་དཔོན་དཔལ་པོ་ཞེས་མངས་ཀྱིས་བཞུགས་པ་གྱུ་ཅེན་པོ་མཛད་, མདོ་ཐེ་དཔལ་པོ་ཞེས་གྲགས་ཀྱི་དཔུས་གློབ་དཔོན་ར་དབུངས་ཀྱིས་མཛད་པ། At first (in the first part of his life) he was a learned *Tirthika* Pandit, afterwards he was converted to Buddhism, when being called Achārya Vira he greatly furthered the cause of Buddhism. Achārya As'va Ghosha wrote a commentary on the (Buddhist scriptural) work called *Dran-pa ñergshag* (*D. cel. 12*).

ར་ཐངས *rta-shaṅs* horse-dung; ར་ཐངས་སྤྲིན་སེལ་མཁྱིམ་ཆུང་ཆུག་པ་གཙོད་ horse-dung (strained) removes worms and bilious vomiting.

ར་དམག *rta-dmag* cavalry.

ར་མིག *rta-rmig* 1. a horse's hoof; ར་མིག་མ or ར་མིག་གཟུགས silver ingots prepared in the shape of a horse-hoof, weighing variously from 125 to 156 rupees-weight. 2. བཀའ་རྒྱུ་ a plant the leaves of which resemble the horse's hoof; ར་མིག་མ་གསུམ་ཆུང་ཆུ་ལྷོ་ལགས་. [the egg-plant *Solanum melongena*] S.

ར་རྩེ *rta-rdsi*, or ར་འཛོ་མཁན, one that tends horses; a groom. ར་མ་འཛོར་པ་ཡོང་འག་འདྲི་ཀུན་ཡང་ར་རྩེ་དང་ also all the ascetics mentioned above and below with the horse-minder (*A-119*).

ར་གཙོང་ *rta-gtsaṅ* the pure horse necessary for the sacrificial purposes of the Vedic Brāhmaṇas: ར་གཙོང་མཛོད་ལྷོན་ གསལ་མེམ་པ་ the Brāhmaṇical sacrifice of the horse according to the Vedic rites.

ར་ཐུན *rta-shun* a good horse.

ར་བཟང་ལྷག་བཞིན *rta-bzaṅ lag-bshin* (lit. as a whip is necessary to keep even a good horse in order) is said to be a common saying in Tibet for one person sending his remembrances to another.

ར་མམ *rta-zam* lit. horse bridge, has a double meaning: first, a government post-station on the main roadway from provincial centres to Lhasa, the place where horses, &c., are changed; secondly, it is applied to the post-rider or government messenger himself. The best known *tazam*, or *tajam* as the word is often heard, are those situated on the great postal track which stretches from Leh, viâ Gartok and the north bank of the Tsang-po, to Shiga-tse and Lhasa. The proper term for the post-rider himself is ར་མམ་པ་; however usage has contracted it into ར་མམ་.

རྟེན་བུ *rtahi-bu* ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་; རྟེན་ཉེན་ལ་ལ་ *rtahi nin-lam* ལ་ལ་ལ་ལ་ a day's journey on horse back. རྟེན་བུ་ལ་ག *rtahi hu-lag* a compulsory service for the supply of oxen, mules, and horses. རྟེན་ར་ལ་ *rtahi ra-wa* མ་མ་མ་མ་ an enclosure for horses, a stable.

རྟེན་མ་ *Rta-hon* n. of a monastic club for discussing metaphysical topics in the monasteries of Daipung, Sera and Gahdan (*Lon.* 14).

རྟེན་མ་ལ་ག *rta-yi mjug-ma* (lit. the horse's tail) n. of a medicinal plant.

Syn. ལ་ལ་ལ་ལ་ *gyo ldan-ma*; ལ་ལ་ལ་ལ་ *zla-wahi lo-ma*; ལ་ལ་ལ་ལ་ *hdur-gyed skyes*; ལ་ལ་ལ་ལ་ *yal-gahi me-tog*; ལ་ལ་ལ་ལ་ *mithon-po ma*; ལ་ལ་ལ་ལ་ *hgro-ldan*; ལ་ལ་ལ་ལ་ *boñ-bohi me-tog* (*Mñon.*).

རྟེན་ལ་ལ་ *Rta-lahi koñ* n. of a mythological race in ancient India (*Yig.*).

རྟེན་ལ་ *rta-qa* 1. horse-flesh. 2. the oblique abdominal muscles of the hips.

རྟེན་ལ་ *rta-qaḍ* curry-comb (*Sch.*).

རྟེན་ལ་ *rta-sre* རྟེན་ལ་ a pie-bald horse. [‘Having pie-bald horses’; an epithet of Marut or the wind-god] *S.*

རྟེན་ལ་ *rta-gsar* a new horse, a horse not yet broken in or dressed (*Schtr.*); རྟེན་ལ་ལ་ལ་ a colt three years old newly broken and saddled.

རྟེན་ལ་ *rta-gseb* a stallion: རྟེན་ལ་ལ་ལ་ the dung of a stallion of blue colour is a preventive of hydrophobia.

རྟེན་ལ་ *rta-gsod* = ལ་ལ་ལ་ *ka-ra bhi-ra* the oleander, *Nerium odorum* (*Mñon.*).

རྟེན་ལ་ *rtag-pa* ལ་ལ་, ལ་ལ་, ལ་ལ་, also ལ་ལ་, ལ་ལ་ 1. continuous, enduring, lasting, eternal. 2. perpetuity, duration to all futurity (a quality which, according to Buddhist views, can be ascribed only to absolute emptiness—ལ་ལ་ལ་, *Çūnyatā*):

རྟེན་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ the chief of all permanent things is voidity. རྟེན་ལ་ impermanent, not durable, perishable: ལ་ལ་ལ་ རྟེན་ལ་ལ་ལ་ that, too, is subject to the law of perishableness; རྟེན་ལ་ལ་ལ་ (“*tāk-pa re-shi*”) is the common colloq. expression in C. for always, constantly (*Snd. Hbk.*).

Syn. རྟེན་ལ་ *brtan-pa*; རྟེན་ལ་ *ther-zug-pa*; རྟེན་ལ་ *gtan du-wa*; རྟེན་ལ་ *rañ-bshin gnas*; རྟེན་ལ་ *mi hgyur-wa*; རྟེན་ལ་ *gyuñ-drufi*; རྟེན་ལ་ *mi-gshig*; རྟེན་ལ་ *mi-gyo*; རྟེན་ལ་ *gyo-med*; རྟེན་ལ་ *gshon-me* (*Mñon.*).

རྟེན་ལ་ལ་ *rtag-hkhruṣ che* always washed = assiduity.

རྟེན་ལ་ *rtag-chaḍ* lasting and transitory; an abbr. of རྟེན་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ the theory of eternal existence or annihilation: རྟེན་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ you have avoided the false doctrine of perpetual existence (*Hbrom.* 19).

རྟེན་ལ་ལ་ *rtag-ññoms-la* adv. uniformly, equally.

རྟེན་ལ་ *rtag-tu* ལ་ལ་, ལ་ལ་, ལ་ལ་, ལ་ལ་ always, continually, perpetually: རྟེན་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ at all times do I seek refuge in my lama (Buddha).

རྟེན་ལ་ལ་ *rtag-tu khol* ལ་ལ་, ལ་ལ་, ལ་ལ་, ལ་ལ་ a slave, perpetual servant: ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ a servant of a resourceful minister (*Hbrom.* 152).

རྟེན་ལ་ལ་ *rtag-tu dgah* ལ་ལ་ always cheerful ever happy; an epithet of Mahādeva.

རྟེན་ལ་ལ་ *Rtag-tu ſu* 1. n. of a Buddhist saint who used to weep when observing the miseries of mundane existence. He devoted all that he possessed to others and by his religious ascetism and study of the *Prajñā-pāramitā* he attained to the position of a *Bodhisattva* (*Hbum.* 4501). 2. n. of a medicinal flower on which dew is formed at all times on

हेतुः अत्रैव यत्नः यत्नः यत्नः *rtan-hbrei yan-lag*
hou gnis the twelve inter-dependent con-
 tributories to the origination of all pheno-
 mena. Or, more fully:—The twelve
 inter-dependent elements which together
 contribute to the production of all pheno-
 mena; the twelve, however, being theoret-
 ically not simultaneous in origination
 but occurring in a certain sequence; each
 indeed being dependent on its predecessor,
 though not exactly evolved from it,
 because by a process of re-action the pre-
 decessor is also dependent for manifesta-
 tion on its successor. Thus, while the
 succeeding contributories may be said to be
 evolved in a measure from the preceding
 ones, there is a mutual dependence which
 makes all the twelve co-ordinate also.
 The twelve inter-dependent originations
 in the Pratitya Samutpāda are:—(1) अविद्या
ignorance; (2) संस्कार *association*
or impressions; (3) संज्ञा *consciousness*;
 (4) नामरूप *name and*
form; (5) स्पर्श *skye-mched* *पञ्चायतन*
the six
sense-organs; (6) स्पर्श *contact*; (7)
 स्पर्श *feeling*; (8) *ered-pa* *सिद्ध*
desire or hankering after; (9) *erid-pa*
भव
sensual enthrallment; (10) *skye-wa*
जाति
procreation; (11) *skye-wa* *जति*
birth; (12) *कृष्ण*
old age and death.

हेतुः *rtan-ma* prop. support, pillar.

हेतुः *rtan dman-pa* subordinate; of
 lower position or order, junior; a ge-tshul
 is subordinate to a ge-long, a ge-nyen is
 inferior to a ge-tshul or *Gramaṇera*: *हेतुः*
दमनः *युक्तः* *युक्तः* *युक्तः* *युक्तः*
he being inferior
in rank, i.e., in the religious order, he did
not make salutation with his body (A. 56).

हेतुः *rtan-gshi* 1. basis, foundation
 आधार. 2. = *rtan-gnas* *residence, home*
(Mñon.). हेतुः *rtan-gnas*, id.

हेतुः *rtog* 1. in *rtog-khan* *कूटस्थ-*
माता a room or place of amusement on
 the top of a house or building. 2. हेतु
 for *rtog*.

हेतुः I: *rtog-pa* तर्क, कथना *subst.*
 1. consideration, deliberation, reflection;
हेतुः *rtog-pa skye-wa* or *हेतुः* *rtog-pa*
 to reflect on a thing, to indulge in musings.
 2. scruple, hesitation: *हेतुः* *rtog-pa*
skyes-te to grow doubtful, hesitating.

हेतुः II: *vb.*, *pf.* *वदन्* or *वदन्*
imp. *हेतुः* or *हेतुः* *हेतुः* to consider, ex-
 amine, search into, muse upon = *वदन्*
 or *वदन्* (*Mñon.*): *वदन्* *वदन्* though
 one meditates (upon the soul), one can-
 not understand. To trouble one's head
 about a thing is considered a fault much
 to be guarded against, and the more so,
 as religious faith as well as meditation
 require the mind to be strictly free from
 distraction, and especially in meditation
 to be concentrated on a single object
 only: *हेतुः* *हेतुः* *हेतुः* *हेतुः*
 contemplation without
 any disturbing reflections.

हेतुः *rtog-ge* तर्क the act of arguing, rea-
 soning; dialectics (*Cs.*); *हेतुः* *rtog ge-pa*
 तर्किक an arguer, disputer, reasoner (*Cs.*):
हेतुः *rtog-gehi spyod-yul ma-*
yin-pa *वतर्कवचन* not being the object of
 controversy or arguing.

हेतुः *rtog-pa dah bral-wa* कथना-
 रोध without imagination, free from so-
 phistication.

हेतुः *rtog-pahi dgra* जयन्तवृक्ष *n.* of a
 tree.

Syn. *हेतुः* *rgyal-byed cin*, *हेतुः* *skyes*
(Mñon.).

हेतुः *rtog-par byed-pa* आकल्प to
 fancy, to imagine.

རྟོག་དཔྱད *rtog-dpyod* = བསམ་མནོ, or མནོ་བསམ (Mñon.) विचार consideration; examination, trial: རྟོག་དཔྱད་མེད་པ་ निर्विचार without examination or reflection (*A. K. 1-36*). རྟོག་དཔྱད་གཏོང་བ་ to identify, to discern to recognize as, e.g., མཐོམ་པར་བརྟག་ it is ascertained to be bile, to be caused by bile. མ་མར་རྟོག་པ་ to identify as being different (*Jā.*).

རྟོག་མེད་ *rtog-med* निर्विकल्प simple, unsophisticated; also simplicity; singleness of heart. དེ་ལ་རྟོག་འདྲུག་མི་ཕྱེད་ it should not be interfered with; he does not meddle with that (*Jā.*).

རྟོག་མེད་ལོག་ཤིང་ཤིས་ *rtog-med log-ces* = རྟོག་པ་ལོག་ཤིས་ mistakes caused by wrong or false conclusions, such as while passing in a boat to maintain that the trees and houses on the bank of a river are moving; in the same manner holding that all phenomena are permanent, &c. (*Loñ. 4 15*).

རྟོག་སྤྱོད་པ་མེད་པ་ལྗོངས་ *rtogs dkañ-wahi gnas* = རྟོག་སྤྱོད་པ་མེད་པ་ལྗོངས་ a very inaccessible and fearful place.

རྟོག་སྤྱོད་པ་ *rtogs-hgro* गति a number; རྟོག་སྤྱོད་པ་མེད་པ་མཆོག་འདྲུག་པ་ a great number.

རྟོག་སྤྱོད་པ་ *rtogs-brjod* or རྟོག་སྤྱོད་པ་མེད་པ་ अव-दान lit. discriminative speech, the utterance of what is fully grasped; a common designation for the recital of the events of an ideal life, full of instructive lessons.

རྟོག་སྤྱོད་པ་ *rtogs-brjod brgya-pa* अवदानशतक n. of a work contained in the *Kah-gyur* (*K. d. 5*).

རྟོག་སྤྱོད་པ་མེད་པ་ལྗོངས་ཐོག་ལྗོངས་ *rtogs-brjod rin-po-che dpag-bsam khri-ñiñ* अवदान कल्प-लता the great work of the Kashmirian poet Kshemendra on the deeds of the Buddha, in 108 chapters, translated into metrical Tibetan by Shon-ton *Lo-tsa-wa*, and forming the 93rd volume of the *Tangyur* collection.

རྟོག་སྤྱོད་པ་ *rtogs-deb* = བརྟོག་པ་ལྗོངས་ *brjed-thoñi deb-yig* a memorandum book (*Rtsii.*).

རྟོག་སྤྱོད་པ་ *rtogs-hdod* can desirous of knowing or learning; inquisitive (*Jā.*).

རྟོག་སྤྱོད་པ་ *rtogs-gdan* बुद्ध, महासति; = མཐོམ་པ་ a sage, a general term to signify such.

རྟོག་སྤྱོད་པ་ *rtogs-pa* I: बोधि, ज्ञान, अवबोध, उपलक्षण, समय, गति sbst. thorough perception, infallible knowledge. It is stated that ordinary mortals are incapable of cogitating on the merits and qualities of Buddhas and *Bodhisattvas*. The true *Rtogs-pa* cannot be acquired in the first instance, the རྟོག་ (meaning of a thing) first must be understood (གོ་བ་རྟོག་པ་) and that may lead to the acquirement of knowledge by བསྐྱེད་པ་ study; then comes reflection or meditation, and last of all is *Rtogs-pa* the full comprehension. Thus we can define རྟོག་སྤྱོད་པ་ as: 1. the true perception of all things in general, which leads to the attainment of the མ་མར་རྟོག་པ་ *so-so skyehi-sa* stage of ordinary perfection. 2. a true metaphysical development leading the way to what is called བཅག་སྤྱོད་པ་, that is, to *Nirvāṇa*. This last is called མཐོམ་པ་རྟོག་སྤྱོད་པ་ or མཐོམ་པ་, the clear understanding or perception, the same as རྟོག་པ་མེད་པ་ or metaphysical voidity or nothingness.

Syn. རྟོག་སྤྱོད་པ་ *khoñ-du chud-pa* गतिज्ञत; མཐོམ་པ་ *mkhas-pa*; विचक्षण, གོ་བ་ *go-wa*; अवबोध, རྟོག་སྤྱོད་པ་ *rtags-pa*; निरूपण, རྟོག་སྤྱོད་པ་ *byañ-wa* निपुण.

རྟོག་སྤྱོད་པ་ II: vb. to perceive, to know, to understand: རྟོག་སྤྱོད་པ་མེད་པ་ they did not understand; though they inquired into it; རྟོག་སྤྱོད་པ་མེད་པ་ to obtain information; to convince one's-self of a thing; རྟོག་སྤྱོད་པ་མེད་པ་ to teach, demonstrate, to convince a person. མ་རྟོག་སྤྱོད་པ་ stupid, ignorant; ignorance. མཐོམ་རྟོག་སྤྱོད་པ་ self-knowledge.

རྟོགས་པ་འདྲུང་མ་པ་ *rtogs-pa hkhruñs-pa*
 ལཱ་འབྱེད་མཉམ་པ་ the growth of ideas, thought.

རྟོགས་པ་ཆེན་པོ་ཡོང་མ་པ་ལྟུ་ལཱ་པའི་མཛད་པ་ *rtogs-pa chen-po yonñs-su rgyus-pahi mdo* a metaphysical work in the Kah-gyur (*Mdo.* ལ. 413);
 རྟོགས་པ་འཕྲིན་པ་ *rtogs-pahi qter* or མཛད་པའི་ལྟུ་ལཱ་པ་ *rtogs-pahi qter* another work in the Kah-gyur (*Mdo.* 325).

རྟོགས་པ་ལྟོན་པ་ *rtogs-spyod* theory and practice.
 རྟོགས་པ་ལྟོན་པ་ལྟོན་པ་ *rtogs-spyod-byed-pa* to know and to practise; རྟོགས་པ་ལྟོན་པ་ལྟོན་པ་ *rtogs-spyod la mkhas-pa* theoretically and practically religious.

རྟོགས་པ་ལྟོན་པ་ *rtogs-shib* thorough inquiry; investigation of minute details.

རྟོགས་པ་ལྟོན་པ་ *rtogs-yas* (ཡོང་མ་པ་) *sa-mta* n. of a numerical figure.

རྟོགས་པ་ *rtogs-sla* easily comprehended, or easy to understand.

རྟོན་པ་ *rtod-pa* = བཟུགས་པ་ or འབྲེགས་པ་ (*Mñon.*) 1. vb. to fasten, to secure, tether (v. བཟུགས་པ་); རྟོན་པ་ལྟུ་ལཱ་པ་ to drive in a stake or peg (*Jä.*) 2. sbst. = རྟོན་པ་ a stake in the ground for fastening a horse, a boat, etc.; a peg in a wall for hanging up things; རྟོན་པ་ id.

རྟོན་པ་ *rtod-pa* (བཟུགས་པ་ or འབྲེགས་པ་) ལཱ་འབྱེད་པ་, འབྲེགས་པ་ to place confidence in a person, to rely on, to adhere to, to act in accordance with. In connection with the meaning of *rtod-pa* common sayings prevail among the learned of Tibet:—(1) བོད་ཀྱི་བཟུགས་པ་ རྟོན་པ་ལྟུ་ལཱ་པ་ *rely on the import of words, do not depend on their literal signification*; (2) ལཱ་འབྱེད་པ་ལྟུ་ལཱ་པ་ *rely on the personality of a teacher but rely on his doctrine*; (3) རྟོན་པ་ལྟུ་ལཱ་པ་ *rely on ascertained statements not on those quoted from memory*; (4) རྟོན་པ་ལྟུ་ལཱ་པ་ *rely on absolute knowledge, not on mere perception.*

Syn. ཡོད་རྟོན་པ་ *vid rton-pa*; ལྟོ་བཟུགས་པ་ *blo bstad-pa*; ཡོད་ཆེས་པ་ *vid ches-pa*; རྟོན་པ་ལྟུ་ལཱ་པ་ *rjes-su hbrañ* (*Mñon.*).

རྟོན་པ་ *rtol* in ཆེས་རྟོན་པ་ acc. to *Schr.* the pith or marrow of a doctrine; རྟོན་པ་ལྟུ་ལཱ་པ་ to know thoroughly (*Schr.*).

རྟོན་པ་ལྟུ་ལཱ་པ་ *rtol-mo* a cross back to the yak by breeding an animal three-parts of Indian parentage with a pure-bred yak.

རྟོན་པ་ *rtol-wa* pf. བཟུགས་པ་ 1. to bore, to pierce, to perforate. 2. to be present in or at; to reach: རྟོན་པ་ལྟུ་ལཱ་པ་ལྟུ་ལཱ་པ་ *rtol-wa* (*A.* 74) there was a manuscript which being left in Mañ-yul could not reach Tibet (i.e., be extant there). རྟོན་པ་ *rtol ma-rtol* arrived or not arrived; ཡོང་མ་པ་ *sa-mta* acc. to *Schr.* ལཱ་འབྱེད་པ་ *sa-mta* the coral-tree *Erythrina Indica*; also a tree of paradise.

རྟོན་པ་ *rtol-ges* = རྟོན་པ་ལྟུ་ལཱ་པ་ *rtol-ges* prescience, intuitive knowledge, knowing without being taught: ཆེས་མང་པོ་རྟོན་པ་ལྟུ་ལཱ་པ་ *rtol-ges* it is said he knew intuitively many religious doctrines (*J. Zan.*).

ལྟོ་ལྟོ *lta* 1. v. under ལྟོ་ལྟོ *lta*. 2. v. *Jä.* in loco.

ལྟོ་ལྟོ *lta-wa* I: vb. pf. ལྟོ་ལྟོ, fut. ལྟོ་ལྟོ, imp. ལྟོ་ལྟོ or ལྟོ་ལྟོ resp. ལྟོ་ལྟོམ་པ་ 1. to look, take a look at, espy. ལྟོ་ལྟོ implies a special visual act, whereas ལྟོ་ལྟོ is the general power or habit of seeing, beholding, etc.: ཅི་ཡང་ལྟོ་ལྟོམ་པ་ *when you have seen what it is like*; ལྟོ་ལྟོམ་པ་ལྟོ་ལྟོམ་པ་ *though you look (for it), you do not see it* (*Mil.*); the imp. ལྟོ་ལྟོ look! in *C.* is often both written and spoken ལྟོ་ལྟོ and we even hear ལྟོ་ལྟོ “*tö-tang*” with the same meaning.

ལྟ་ནུག་པ་ pleasing when looked upon; also name of the chief city of Indra on the top of Mount Sumeru; ལྟ་དུ་མོང་ go there and look (at it)! ལྟ་གསལ་བཞིན་ཡང་ལྟ་བུ་ to gaze all round; ཡན་ཚུན་དུ་ལྟ་བུ་ to look up and down; ལྟ་མིག་ or ལྟ་རྟོག་པ་ to look back. Colloq. in the sense of to look at *lta-wa* is usually preceded by མིག་ the eye: དེ་ལ་མིག་ལྟ་ནས་ looking at it. 2. to look for, to search for; in this sense common in *W.*, e.g., རྩ་མེད་པས་ལྟ་བུ་མོང་ the horse has not come, go and look for it. 3. to view mentally, to consider, look into; also to examine, investigate: རམ་མ་བལྟས་ན་ if I did not examine it; ཚ་ལྟ་བུ་ to feel a person's pulse; ཡན་ནམ་བལྟ་བུ་ to consider if it will be useful. ལྟ་ཆེ་བལྟ་ let us see who is greater or taller; རྟོང་མོར་བལྟ་ we shall see that afterwards; ཡང་དག་པར་ལྟ་བུ་ to examine or search into minutely; མོད་ལྟ་བུ་ is the expression most in use for to examine, to test, to try; དུ་འདྲུག་བལྟ་ let us see how many there are; ལྟ་རྟོག་ལྟེད་པ་ to investigate closely. 4. a fourth and not unimportant usage of ལྟ་བུ་ is to express a stage in mystic meditation wherein it means to be in the first or contemplative stage, during which one must be especially oblivious to all sounds and to all that is occurring around one, the sight and that limited to a single object being the only sense in action: ལྟེད་ལྟ་མཛེས་པའི་སྐབས་དུ་མོས་དགོས་མ་རྒྱུ། མོས་པ་ཡོད་ན་ལྟ་བུ་མིན་ there must not be attention to even so much as the bark of a dog or the chirp of a sparrow; if there is hearing, there is no contemplation (*Mil.* ྔ).

ལྟ་བུ་ II: sbst. 1. a look, the act of looking. 2. contemplation (mystical). 3. དམ་པ་ opinion, doctrine, theory, philosophical system, school. རྟོག་པར་ལྟ་བུ་ the theory of perpetual existence or duration (of worldly things). རམ་པར་ལྟ་བུ་=ལོག་ལྟ་ a false opinion or heretical view (*Jā.*).

ལྟ་བ་ངན་པ་ *lta-wa han-pa* ལྟ་བུ་ཅི་ jealous sight, spiteful or mischievous sight.

ལྟ་བ་མཁས་པ་ *lta-wa ñams-pa* དུའི་བཟོ་བྱ་ལྟ་བུ་ of heretical views. ལྟ་བའི་རྩལ་ལྟ་གསལ་མ་ *lta-wa'i rtul shugs-ma* དུའི་མཁས་པ་ having obscured vision or heretical views.

ལྟ་བས་མི་ངོམས་ *lta-was mi-homs* not satisfied with a glance, i.e., wishing to look at it more; hence=གཟུགས་མངོས་པ་ a very handsome shape or person (*Mñon.*).

ལྟ་བས་ཆོག་མི་ཤིས་ *lta-was chog-mi-ṣes* the sight of which is never enough, met. a very handsome person (*Mñon.*).

ལྟ་བྱེད་ *lta-byed* met. the eye (*Mñon.*).

ལྟ་ལོག་ *lta-log* or ལོག་ལྟ་ false statement; false doctrine, heresy; acc. to *Jā.* any irreligious impulses of the mind, perverse and sinful thoughts.

ལྟ་བུ་ *lta-bu* I: དབ, སྤྲུམ, སུམ་མེད, ལུས་མེད་ may be described as an adj., though often used in the manner of a postp. instead of ལྟ་རྟོག་ and ལྟ་. It is generally conjoined with the substantive vb. with the signification of to be like, to be as (another), to be equal to: བཅོམ་པ་རང་ལག་པ་མང་པའི་སྐྱེད་རམས་གཟུགས་ལྟ་བུ་མ་ཡིན་ I myself am not like Chenrezig with many hands, or I have not myself many hands like Chenrezig; ཅན་གསུམ་ལྟ་བུ་མཁས་པ་ཞིག་ one as wise as three village-elders (i.e., the village council); ལྟེད་ལ་ཡང་བཟོ་གསལ་གཤམས་ཀྱི་རྟོག་པ་ལྟ་བུའི་སྐྱེད་ལགས་སོ་ you have a voice like that of a companion giving advice; ཡ་ཞིག་ལྟ་བུར་ཐུར་ཏྲོ་ he became (to him) like a father; བའི་མོ་ལྟ་བུར་ཐུར་ཏྲོ་ having eye-lashes like those of a cow (*Stg.*).

ལྟ་བུ་ *lta-bu* II: =གཟུགས་བརྟན་ *gsugs-brñan* or ལྟ་བུ་ *sku-hdra* a likeness, reflected image, image (*Mñon.*).

ལྟ་བུ་ III: v. ལྟ་གྱུ་ *sku-ṣa* (*Mñon.*).

ལྟ་བུ་པ་ *lta ñul-pa* a spy, scout; ལྟ་བུ་ལྟེད་པ་ to spy, to explore, v. ལྟ་བུ་ *ñul-wa*.

ལྷ་མཚན *lta-staṅs* 1. a glance or aspect, look; ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ a mild look or countenance (*Cs.*); ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ an angry or fierce look (*Cs.*). 2. the magical and powerful look employed by Tantrik experts in order to control or subdue demons; ལྷ་མཚན་ལྷག་མཚན་པ་ to cast such a magical magnetizing look. In the narratives ascribed to Milasraspa, frequent mention is made of his exercising this power.

ལྷག་པ་ *ltag-pa* 1. described as མགོ་ནོར་པའི་རྒྱུ་འབྱེད་ the projecting parts at the back of the crown of the head. 2. the back part of the neck, the napa. 3. the upper or back part of any thing; ལྷག་པ་ the back of a knife; ལྷག་པ་ the back of a house; ལྷ་མཚན་ལྷག་པ་ the back of an axe; ལྷག་པ་ *ltag-spu* neck-hair; mane of the horse, or that of the lion.

ལྷག་ཀོར་ *ltag-ker* the bones of the neck.

ལྷག་ཁུང་ *ltag-khuṅ* = ལྷག་ཀོར་གྱི་ཀོར་ཀོར་ "the curved bones below the nape of the neck."

ལྷག་ཚོ་ *ltag-sgo* the back-door of a house. As the cottages in a Tibetan village mostly stand on hill-side, the back-door is also the upper door.

+ ལྷག་མཚན་ *ltag-sgre* or ལྷག་ཕྱོད་ = ལྷ་ཕྱོད་ anterior or posterior; ལྷ་ཕྱོད་ upper and lower.

ལྷག་གཙོད་ *ltag-gcod* or ལྷག་ཚོད་ 1. decapitation. 2. acc. to *Sch.* changeable, fickle, inconstant.

ལྷག་མཚན་ *ltag-mdud* the hole in the occiput, the connexion of the brain with the spinal marrow (*Jā.*).

ལྷག་སྒྲོལ་ཕྱོད་ *ltag-sprod byed-pa*, to transpose; to put in alternation: ལྷག་པའི་མཆོད་པ་ to administer medicines alternately or one after another. ལྷ་པ་ལྷག་སྒྲོལ་ཕྱོད་ the hand-drum made of pieces of skull put in alternation; ལྷག་པ་ལྷག་སྒྲོལ་ཕྱོད་ it is described as bringing the necks together opposite each other.

ལྷག་འབྱེད་ *ltag-hbig* (མཚན་ནས་རྒྱུ་ལྷ་མཚན་པ་) (*Jig.*) the piercing right through from the breast to the back of the neck.

ལྷག་མ་ *ltag-ma* what is uppermost, e.g., words written over other words.

ལྷག་ཙ་ *ltag-rtsa* = ལྷ་ཙ་ the back; ལྷག་ཙ་ལྷ་ཙ་ *ltag-rtsa sgreñ-sgreñ* the back stiff and unbending (*Rdsa.* 29).

ལྷ་མཚན་ *ltañ* 1. a bale of goods carried on one side of a beast of burden, half a load; ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ two bales, or a whole load. 2. also = ལྷ་མཚན་ in *W.* adv. through, quite through: ལྷ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ one sees from the outside into the interior; ལྷ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ bore through; ལྷ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ he is passing through, he does not make a stay here (*Jā.*).

ལྷ་མཚན་ *ltañ-phul* occurs in ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ (*D. R.* 300).

ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ *ltañs-spyad-pa* explained as ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ to minutely examine; whether a thing is good or bad, etc. (*Yig.* 16).

ལྷ་མཚན་ *ltaq-mo* ལྷ་མཚན་, ལྷ་མཚན་, ལྷ་མཚན་, ལྷ་མཚན་ a sight, scene, spectacle; exhibition, musical entertainment; ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ to go to an entertainment, to some amusement; ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ do not remember or recall the scenes of a country life. ལྷ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ *ltaq-mo che* ལྷ་མཚན་ great display, entertainment: ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ ལྷ་མཚན་ the father said, what is the cause of this grand display and prodigy? (*Mil.*).

ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ *ltaq-mo khañ* a play-house, exhibition, stage, etc.; ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ *ltaq-mo mkhan* or ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ a show-man, actor, mimic, etc.

ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ *ltaq-mo lta-wa* to look at a scene, to witness a play or scene: ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ *ltaq-mo lta-wahi sa* a place where there is something to be seen for amusement; a theatre; ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ *ltaq-mo-pa* a spectator, a visitor: ལྷ་མཚན་ལྷ་མཚན་ *ltaq-mo la*

ॐ.५ *ltas-pa* नैमित्तिक a diviner, astrologer.

ॐ.५.३ *ltas-su lbyuh-wa* उद्यत meeting with an accident.

ॐ.२ *lti-ri* pitcher (Sch.).

ॐ.५.३ *ltig-thuñ* in C. a person of small stature, perh. a corruption of ॐ.३ *lte-thuñ* (Jā.).

ॐ.५ *ltib-pa* to fall through (Sch.).

ॐ.२ *ltir* अतिपूर्ण full; ॐ.२.५.३ *ltir-gyis gañ-wa* full to the brim.

ॐ.२ *ltir-wa*, v. ॐ.२ *ldir-wa*.

ॐ.२ *ltuñ* पतति, fut. and pf. of ॐ.२ *ltuñ-wa* to fall, to fall down: ॐ.२.५.३ *ltuñ* having fallen from the tree; ॐ.२.५.३ *ltuñ* even what is high will eventually fall down: ॐ.२ *ltuñ* a moral fall, a sinful deed.

ॐ.२.५ *ltuñ-byed* पापान्तिका a transgression, crime; ॐ.२.५.३ *ltuñ* fallen into damnation; ॐ.२.५.३ *ltuñ* wishing to fall, to sin; also apt to fall.

ॐ.२ *ltuñ-wa* आपत्ति, पातक, निपत्ति sbst. fall (ॐ.२.५.३), esp. moral fall; ॐ.२.५.३ *ltuñ* stained with sin; ॐ.२.५.३ *ltuñ* confession of sin; ॐ.२.५.३ *ltuñ-wa ma-hdres-pa* मृदुपापान्तिका not mixed with sin; ॐ.२.५.३ *ltuñ-wa las hslañ-wa* आपत्तिशुद्धान to raise up from a slip into sin. ॐ.२.५.३ *ltuñ-wa hgyur-bahi chos* acts or doctrines which cause falling into sin; unrighteous actions or unscrupulous principles; ॐ.२.५.३ *ltuñ-med* अनापत्ति sinless.

ॐ.२ *lte-wa* or ॐ.५ *lte-pa* नामि, कीचैय 1. navel ॐ.२.५.३ *lte-pa* मृगनामि; musk-pod of musk-deer: ॐ.२.५.३ *lte-pa* ॐ.२.५.३ *lte-wa la ni ñed byed-na, kha-sa*

bzah-war hdod-paho (K. gu. २ 50) if the navel be rubbed, there will be desire to eat food. ॐ.२.५.३ *lte-pa zab-zhum gyas lkyil don-grub bzah* a navel, deep, round, or coiled to the right, is a good sign of success (M.). 2. navel-string, umbilical cord: ॐ.२.५.३ *lte-wa gcod-pa* to cut the umbilical cord; ॐ.२.५.३ *lte-wa guñ-thañ du* ॐ.२.५.३ *lte-wa guñ-thañ du* his navel string was cut at Guñ-thañ, i.e., he was born there. 3. fig.=the middle of a thing or centre; ॐ.२.५.३ *lte-wa* the centre of a circle or disk. ॐ.२.५.३ *lte-wa* in the middle of three concentric circles or disks; ॐ.२.५.३ *lte-wa* the navel or axle-tree of a water-wheel; ॐ.२.५.३ *lte-wa* the navel of the earth, i.e., Gayā in Magadha.

ॐ.२.५.३ *lte-wa skyes* नामिजन्मा, नामिज born from the navel is met. for ॐ.२.५.३ a raven; also an epithet of Brahmā (Mñon.).

ॐ.२.५.३ *lte-wa lkhyl* नामिका n. of a medicine.

ॐ.२.५.३ *lte-wa bal-can* मकंड (lit. in whose navel there is a store of wool) met. the spider (Mñon.).

ॐ.२.५.३ *lte-wa gshuñ-rañ* the central place of government in Tibet, i.e., Lhasa.

ॐ.२.५.३ *lte-wa bzah* one of the names of Mount Tisé in Ngari (Mñon.).

ॐ.२.५.३ *lte-le* prob. the polecat.

ॐ.२.५.३ *lte-ka* 1. acc. to Jā. v. ॐ.२.५.३ *lte-ka* 2.=ॐ.२.५.३ n. of a Buddha. 3. विज्ज pool, pond. 4. उरविज्ज n. of a disciple of Buddha.

ॐ.२ *lteb* pocket in the fold of garment: ॐ.२.५.३ *lteb* ॐ.२.५.३ *lteb* ॐ.२.५.३ *lteb* (A. 72) putting (the gold) in the pocket of his robes he went on.

ཐུན་རྒྱུ་མེད་མེད་ *sta-rnon sde-rnon* occurs in the passage:—བདུན་གྱི་ཐུན་རྒྱུ་མེད་མེད་ཀྱིས་ *bdud-kyi sta-rnon sde-rnon gyis* (D.R.).

ལྷ་བོན *sta-bon* occurs in the passage: དེ་
ནས་སྤྱིང་པ་ལྷ་བོན་ལ་གནས་པ་ནི་ངས་ཀྱི་ལྷ་བོན་ཚིག་འབད་ཀྱི་བོན་
de-nas sñiñ-po sta-bon la gnas-pa ni rdsas-
kyi sta-bon tshig-bcad kyi-bon (D.R.).

ཧྲུང་མུ་མུ་ = དབྱི་མགོ་ *dpyi-mgo* མགོ་, ལུ་
hip, hip-bone, e.g., as the seat of strength:
ཧྲུང་ཡན་མུ་ *sta-zur yan-cha* from the hip
upwards (Jü).

हरे *sta-re* = हरे frequently हरे कुठारिका ;
शंकुला *axe, hatchet.*

ལྷག *stag* ལ་ཁྲུལ, ལ་ཁྲུལ the Bengal tiger,
 which is not, however, found in Tibet.
 In the far S. E. districts the thick-furred
 Chinese variety of tiger is said to be occa-
 sionally met with; but in general, to Tibe-
 tans, the tiger is only an animal of legend
 and literature, though actual tiger-skins
 are imported into the country. ལྷག་ཕྱུག་
 a tiger cub; ལྷག་མོ་ a tigress; ལྷག་རྩི་ a tiger's
 den; ལྷག་རིས་ the stripes on a tiger's skin;
 ལྷག་གི་མཚེ་བས་སོ་ཡི་གཟེང་འཛུམས་བརྟན་ a tiger's tooth
 overcomes toothache; ལྷག་གི་ཕྱུ་ཡིས་སྒྲུག་གཙང་
stag-gi spu-yis sna-khray good tiger's hair
 inhaled as a smoke stops bleeding from the
 nose; མགོ་ལྷས་གཟེང་ཁུར་འཛུམས་པར་བྱེད་ and cures
 all pains in the body and the head; ལྷག་གི་
 རྩེས་པས་བློ་བ་བརྟུ་ tiger's-bone softens disease
 of the bones (perhaps caries).

Syn. དྲི་སྒོམ་ *dri-snom*; རྟགས་ཀྱི་གྲན་ *rnags-kyi*
gan; འཛོལ་ཐེང་ *htshe-byed*; འཁྱུག་པོ་ *brtul-phod*;
 རྩ་མཛད་ཅན་ *nar-skad-can*; གཅན་གཟུང་ཁྱེད་ *gan-*
gan-khra-bo; ལུས་བཀྲ་ *lus-ukra* (*Мяон*).

ཅུག་མཁའ་ *stag-dkar* lit. white tiger; n. of a demi-god belonging to the *klu* or *Nāga* class and which is believed to be striped.

ལྷག་ཁྲ་པོ་ *stag-khra-po* = ཕྱེ་མལེའ་ཁྲ་པོ་ *phye-ma
leb khra-po* a marbled or striped butterfly
(*Min.* 4).

ལྷ་གི་རྒྱུད་པ་ *stag-gi rkañ-pa* = དགའ་གཟའ་མེད་
n. of a tree or plant.

Syn. རྩམས་མང་ *tshigs-mañ* (Mñon.).

हृग्य'णी'सेक'मं *stag-gi sen-mo* कर्कश lit. the tiger's nail; n. of a sweet-scented plant.

Syn. ལག་རྒྱེས *lag-skyes*; སྤུལ་གྱི་མཚན་ཆ *sbrul-gyi mtshon-cha*; ཁཛོང་ལོའི་རྣམ་པ་ཅན *hkhor-lohi rnam-pa can* (*Mñon.*).

ལྷག་གྲས *staj-gras* occurs in the passage
 ལྷག་གྲས་སྤང་གང་ཞི་བཞི་རྒྱུ་གཟུམ་ (*Rtsii.*).

ཐག་ཅན་ *stug-chas* articles carried by
travellers such as tinder-case, smoking im-
plements, weapons, etc. (in striped skin
bags).

शृणु stag-lan कण्टकारी, चुद्र the plant
Solanum jacquini (K. d. ५ 214).

ལྷག་པོ་ *stag-don* = ལྷག་པོ་ quiver. ལྷག་པོ་
གཟིག་གྲུབས་ a quiver for arrows lined with
leopard's skin (*Rtsü*).

ལྷག་ཤེ *Stag-sde* n. of a place in Tibet: ལྷག་ཤེ་གཟིག་ཡལ་ན་གཤིས་ to the west are two places called Tag-de and Zig-phan.

शुभाङ्ग *Stag-rna* शार्दूलकर्ण n. of the son of Tri-S'anku king of the Sudra class who by the force of his logic had induced a rich Brāhman to give his daughter in marriage to his son Sārdulakarna.

སྒྲ་པ་ *stag-pa* the birch-tree ; a large species occurs in Tibet. སྒྲ་པུ་ *stag-pu* birch bark.

Syn. གྲོ་ག *gro-ga*; གདུགས་ཁིབས་ *gdugs-khyeb*s;
པགས་པ་ཙན་ *pags-pa can*; ཡི་ཤེན་གཞི་ *yi-gehi gshi*;
རེ་ཁྲེ་འདབ་ *re-khahi bdal*; གུར་པ་རེམ་ *gum-pa
hjäm*; ལྷགས་པ་མེན་ *spags-pa mñen* (*Mñon.*).

ལྷན་པ *Stab-ka* n. of a place in Tibet. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *Stab-ka-pa* a native of that place or district (*Loñ.* ༣ ཅ).

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *stab-señ* the sap of a tree; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *Stab-señ* causes broken bones to join, and removes rheumatism.

ལྷན་པ་ I: *stabs* compliments: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *stabs-hbul-wa* to present compliments (*Yig.* k. 47).

ལྷན་པ་ II: (cog. to ལྷན་པ་ also synonymous with ལྷན་པ་) 1. mode, manner, way, measure: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *stabs* to walk in the manner of a lion; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *manner* of dancing; v. ལྷན་པ་ 2. opportunity, ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *manner* of walking; an opportunity for going; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *has-*tilly, speedily; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *scarcity*, dearth. *Stabs* may be used as a formative, converting the adj. into its related substantive.

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *Stabs-khri bzun-mon kheñ* n. of a king of Tibet (*Yig.*).

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *stabs-bder* = ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *zhum-bder* best compliments, felicitations.

ལྷན་ *star* for ལྷན་པ་ *sta-re* q. v.

ལྷན་པ་ *star-ka* or ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ *འབྲུག་པ་* 1. the tree *Diospyros embryopteris* or *glutinosa*, the fruit of this tree. 2. a *Karṣa*, a weight = the weight of the dry *Tinduka* fruit: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to be in weight a *Tinduka* fruit. 2. acc. to authors the black species of walnut. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *star-gahi-ñiñ* the walnut tree; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *star-skogs* nut-shell; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *star-sdon* walnut tree.

ལྷན་པ་ *star-wa* pf. and fut. ལྷན་པ་ imp. ལྷན་ 1. to file on a string, e.g., pearls; to tie, fasten to; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ id. 2. to clean, to polish. 3. (*Sch.*) to ornament.

ལྷན་པ་ *star-bu* or ལྷན་པ་ *ལྷན་པ་* the berries of *Hippophae rhamnoides*, a shrub very frequent in Tibet, esp. near riverbeds in the Indus and Sutlej districts of W. Tib.

Syn. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *sprin-gyi rba-can*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *me ldan-ma*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *yul-ga skyur* (*Mñon.*).

ལྷན་པ་ *sti-wa* pf. ལྷན་པ་ *bstis*, fut. ལྷན་པ་ *bsti*, imp. ལྷན་པ་ 1. to rest, to repose, to refresh one's self; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ a resting place. 2. to honour; ལྷན་པ་ sbst. respect, reverence, honour; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to honour a person, to show a person honour.

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *stiñ-bskul* = ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *ལྷན་པ་* service.

ལྷན་པ་ *stiñ-wa* pf. ལྷན་པ་ *bstiñs*, fut. ལྷན་པ་ imp. ལྷན་པ་ *ལྷན་པ་* to rebuke, scold, abuse.

ལྷན་པ་ *stib-pa* or ལྷན་པ་ to offer (sacrifice) (*Jā.*).

ལྷན་པ་ *stim-pa*, pf. ལྷན་པ་ *bstims*, fut. ལྷན་པ་ *bstim*, imp. ལྷན་པ་ *stims*, prop. vb. causative to ལྷན་པ་, to enter, to penetrate, pervade, to be absorbed in: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *thugs chos-ñid-kyi kloñ-du stim* the soul is absorbed in the expanse of the spirit (*ལྷན་པ་*).

ལྷན་ *stu* ལྷན་ the vulgar term for a woman's private parts.

ལྷན་པ་ *stug-pa* or ལྷན་པ་ (ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ 1. ordure, excrement. 2. thickness, density. 3. a wind, flatulence.

ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *stugs-po* = ལྷན་པ་ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ thick, opaque, solid, dense. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *ལྷན་པ་* really or solidly noble, an epithet of Buddha. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *ལྷན་པ་* = ལྷན་པ་

Hog-min the highest of the Buddhist heavens.

ཐུང་པ་ *stung-pa* pf. and fut. བུང་ to repeat, to reiterate, to give, offer repeatedly (medicine, food, etc.): བུང་ན་ if it is repeated; ཐུང་མང་པོ་ཐུང་ཅིང་མང་ repeated sneezing ensues; བུང་ནས་ན་ to be always ill (*Sch.*); cf. བུང་མང་ (from *Jā.*).

ཐུན་པ་ *stun-pa* pf. and fut. བཐུན་ to agree;
to be accordant with.

झुङ्.वेद. *stun-çin* सुसल an iron-club.

ཐུབ་ *stub-pa* 1. in *Ld.* for ཐུབ་པ་ *btub-pa* (*Jü.*) 2. same as ཐུབ་པ་ *stubs-pa* ཀའཏ, to cut into pieces (གཤམ་ *ga-lta-bu* like meat).

ཇྷ *ste* (ཇྷ) an affix for the gerund,
 inst. of ཇྷ after ཁ, ཅ, and vowels, v. ཇྷ. As
 ཇྷ contains the copula it may be added also
 to other words than verbs, e.g., ཇྷ་ཅེག་མ་ཇྷ
khyod-rigs che-shiñ mtho-wa ste as
 you are of high and noble extraction; like
 ཇྷ་ཇྷ it is also used for namely, to wit,
 videlicet (viz.), that is to say, esp. before
 translations of foreign words and names.
 After an enumeration of several things it
 serves to point back, or to comprise: ཇྷ,
 ཇྷ, ཇྷ, ཇྷ, ཇྷ, ཇྷ ཇྷ་ཇྷ་ཇྷ the six letters ཇྷ, ཇྷ, etc.
 ཇྷ་ཇྷ་ཇྷ་ཇྷ་ཇྷ་ཇྷ the three signs as *o, i,*
 and *e*. ཇྷ་ཇྷ་ཇྷ་ཇྷ་ཇྷ་ཇྷ as to the being now, in
 seven days, i.e., in seven days from to-day
 (*Dsl.*) (from *Jā*). As a gerundial affix
 ཇྷ or ཇྷ is most correctly annexed to the
 present tense only, while ཇྷ forms the
 perf. or pluperf. gerund.

ཉྩེ་པོ་ *ste-po*=ཉྩེ་ *ste-hu* an axe with its blade athwart the handle used by Indian and Tibetan carpenters; ཉྩེ་ལྷག་ *ste-ltag* the back of the axe; ཉྩེ་ཡུ་ *ste-yu* its handle; ཉྩེ་ཁ་ *ste-kha* its edge. ཉྩེ་བཟོག་གཏོང་བ་ *ste-bshog gtoñ-wa* to smooth, to hew with the axe (*Jä.*).

སྦྱོགས *steps* I: a bridge over narrow
 gaps or along precipitous paths, torrents,
 &c.; fig. the saints or sages by whose
 agency men are led out of this world
 to *Nirvāṇa*: བླ་མ་དེ་རྣམས་ཀྱུང་པ་ཐོབ་པའི་སྦྱོགས་མཐ་ལ་
བསྐྱུང་པ་ those lamas have spiritually descend-
 ed by the connecting bridge of those who
 have gained sainthood (*A.* 42).

རྟེགས II: also རྟེགས་བུ subst. a rest, support, upholder, shelf, etc.; ཚས་རྟེགས book-stand, bookshelf; རྩལ་རྟེགས a board, stool, bench, to sit on (*Cs.*); ལུག་རྟེགས a board to place things on (*Cs.*); ར་རྟེགས or ལམ་རྟེགས *gsol-steps* dining table (*Sehtr.*); རྩལ་རྟེགས stool, portable resting stick for sitting on. ལ་རྟེགས a candle-stick.

རྟགས་བྱ་ *stegs-bu* 1. a turret where sparrows make their nests. 2. རྟགས་བྱ་ལ་ཐ *stegs-bu ya-tha* occurs in རྟགས་བྱ་ལ་ཐ་དང་གཤེགས་མཚོད་གནས་ཀྱི་མགྲོན་ལ་ཐ་དེ་རྒྱམས་དགོས་སོ། ; in the same work རྟགས་བྱ་མ་ཐ *stegs-bu ma-tha* occurs in རྟགས་བྱ་མ་ཐ་ཡི་རྩེད་ཁམས་གསུམ་ལོམས་ཅན་སྟེང་ཇེ་ (*D.R.*).

རྩེང་ *steñ* ཕལ, ཅལ, གཞི་ that which
 is above, the upper part, top, surface: རྩེང་
 གི་ནམ་མཐམ་ *steñ-gi nam-mkhañ* the heavens
 above; རྩེང་གི་ཕྱགས་མཁོ་ the zenith; རྩེང་ཅོག་ above
 and below; རྩེང་ཅོག་གི་གདོན་ the demons of the
 upper and nether regions; རྩེང་གི་བཟིག་རྩེན་ གཞི་
 ལོཀ་ the upper world; མཐོང་ནམ་ the heavens;
 རྩེང་གི་དབང་པོ་ ཅཔེ་ལྷ་ an epithet of Vishnu;
 རྩེང་རྒྱུམ་ *steñ-skyes*, རྩེན་ཤིང་ lit. that grows
 upwards; met. a tree. (*Māñon.*); རྩེང་རྒྱུབ་
steñ-skyob a canopy; རྩེང་ཁང་ upper story of
 a house, garret; རྩེང་ཁེབས་ upper cover,
 cover. In Gram. རྩེང་འཇུག་ and ཅོག་འཇུག་ a
 surmounting and subjoined letter respec-
 tively (*Yig. k. 1*).

၉၄၂၅၄. *steñ-hthuñ* lit. that drinks or
draws nourishment from above; fig. the

water-lily. ཉེང་འབྲུང་དཀར་པོ་ ཀུམུང་ the white species of water-lily.

ཉེང་དུ་ *steñ-du* and ཉེང་ན་ *steñ-na* adv. = upwards, etc.; and as postp.: above, on the surface, upon; also besides, in addition to. ཉེང་དུ་འདྲོན་ *steñ-du hdren* འཕྲོ་ཕྱོགས་ drawn upwards, promoted; also thrown upwards. ཉེང་དུ་འཕྲོག་པ་ *steñ-du hdseg-pa* འཕྲོ་མ་ རྒྱུ་ལྡན་ཏུ་ to ascend, ascending, climbing; ཉེང་ནས་ *steñ-na* down from.

ཉེང་འབྲུང་དཀར་པོ་ *steñ-hphur dcañ-po* an epithet of the god Mahādeva (*Mñon.*). ཉེང་འབྲུང་གཤེད་ལྗང་, ལྗང་པ་ བཟང་ the moon (*Mñon.*).

ཉེང་འབར་ *steñ-hbar* = ཐན་པ་ *than-pa* drought, want of rain (*Mñon.*).

ཉེང་གཡོགས་ *steñ-gyogs* = ལྷ་གཡོགས་ འཕྲུལ་ལྷ་མོ་ the upper garment of a religious mendicant; also = རྒྱུ་མ་ *shogs-ma* འཕྲུལ་ལྷ་མོ་ the upper covering.

ཉེན་པ་ *sten-pa*, pf. and fut. བཟྱེད་, imp. ཉེན་ 1. to keep close to, to adhere to, to retain to depend upon; akin to ཉེན་པ་ but c. accus.: ལྷ་མ་མཁས་པ་ཉེན་པ་ to adhere to a learned lama; མཆོག་དཔལ་ལེན་པོ་ལྷ་ཉེན་ཞིག་ *chos dam-paḥi khoñ sman sten shig* keep to the internal medicine of the holy doctrine. 2. to side with; partake of; serve; ཉེན་ལྱེད་པ་ *sten-byed-pa* or དབུ་ལྱེད་པ་ to serve reverentially or respectfully (*Mñon.*).

ཉེམ་པ་ *stem-pa*, pf. and fut. ཉེམ་མ་ seems to occur in popular literature and in colloq. with the sense of—to shut or fasten (a door), to block it with a beam or bar.

ཉེམ་ས་ *stems* curse, cf. 35 *byad.* (?)

ཉེུ་ཀ་མ་ *stehu ka-ma* མཆོག་ a kind of missile. ཉེུ་ཉེག་ *stehu-stag* ལྷ་མོ་ a searp arrow, v. ཉེུ་ *ste-po*.

སྤྲོ་བ་ *ster-wa*, pf. and fut. བཟྱེད་ དང་ 1. to grant, to give, to bestow: གཞི་ལ་རམ་ཆེན་པོ་སྤྲོ་བ་ gave remuneration or much *bakshish*; མད་ལྱོགས་སྤྲོ་བ་ to grant to come indoors. 2. in *W.* in a special sense: to give (མས་ལྷ་བྱ་) to eat or to drink, to feed (animals, infants) (*Jä.*). *Ster-wa* is the common colloq. for to give in *C. Tib.* just as in *W.* གཞི་བ་ is always used. ཉེང་དུ་འབྲུག་པ་ *ster-dug hjug-pa* to make or cause one to give; ཉེང་འདྲོད་ willing or wishing to give; ཉེང་བའི་ཆེད་ for the purpose of giving, bestowing.

སྤྲོ་མོ་ *ster-ego* 1. aid, contribution; allowance, expenditure. 2. dowry, presents made by parent to daughter on giving her away in marriage.

རྩ་སྤྲོས་དབང་ *stes-dbañ* ways, or means. རྩ་བམ་ལེགས་པ་ good manners. རྩ་སྤྲོས་ཀྱིས་ by the power of fate (*Schtr.*).

སྤྲོས་ *stes* རྒྱུ་ལྡན་ force, motion (*A. K. 1-48*).

སྤོ་ *Sto* n. of a tribe in Tibet (*Jig.*).

སྤོ་ཐག་ *sto-thag* a rope (*Sch.*). སྤོ་ར་ *sto-ra* *W.* a circle of dancers (*Jä.*).

སྤོ་བ་ *sto-wa* most frq. in colloq. phrase; མད་མི་སྤོ་ (= མད་མི་རྟོག་) it does not matter, it makes no difference, it is all the same. སྤོ་བའི་སྤོ་བ་འདྲུག་ it does not matter if they die; སྤོ་ཡང་ཅི་སྤོ་ what does it matter if they die? (*Jä.*).

སྤོང་ *Stoñ I*: n. of a tribe in Tibet (*J. Zan.*).

སྤོང་ II: 1. or སྤོང་ཕྱག་ མཆོག་ a thousand; སྤོང་ཕྱག་བརྒྱུ་པ་ མཐའ་མཆོག་ the Mahāyāna scriptures comprising a hundred thousand *s'loka*. སྤོང་གསུམ་ 'the three thousands,' viz., (a) སྤོང་གྱི་ཕྱད་ཀྱི་འཛིན་ཉེན་གྱི་ཁམས་; (b) སྤོང་གྱི་མཉམ་པ་ལ་བར་མའི་འཛིན་ཉེན་གྱི་ཁམས་; (c) སྤོང་གསུམ་གྱི་སྤོང་ཆེན་པོའི་འཛིན་ཉེན་གྱི་ཁམས་. 2. a fine for manslaughter to be paid

in money or in goods to the relatives of the person killed; རྩི་མུ་གི་མྱོང་བྱིད་པ་ to proportion this fine to the rank of the man killed (Jü.).

མྱོང་དམོན་ *stoñ-dpon* a commander over a thousand soldiers: དེང་སང་མདའ་དམོན་ཟེར་ “now-a-days he is called *Mdah-dpon*.” མེང་གའི་ཚལ་ནི་དགྲ་དང་རབ་ལྷན་གིང་སློ་ལྷན་འཕུལ་ཆེ་ཁེ་ཉེན་རིགས་པ་དང་། གོ་བསྐྱམས་མཆོད་རྩི་མི་དཔལ་རྩ་མཁོ་གས་པའི་མི་དེ་འཛིག་རྩིན་འདི་ན་མྱོང་དམོན་ཡིན། *señ-gehi rtsal-ni dgu-dañ rab-lādan shññ blo-lādan hphrul-che khe-nen rig-pa dañ, go-bśra mtshon-rno dpah rta-mgyogs-pahi, mi-de hjig-rten hdi-na stoñ dpon yin* that man is a commander over a thousand men in this world who, riding on a swift charger, has a sharp weapon and a coat of mail; he possesses the nine adroitnesses of the lion, is very intellectual and miraculously skilful as well as noble.

མྱོང་ཁུན་ *Stoñ-khun* n. of an ancient king of China the fame of whose wealth was known in India even in Atis'a's time. ལྷ་ནག་མྱོང་ཁུན་རྒྱལ་པོའི་མངས་རྒྱུད་དང་འདྲ་བ་ཡིད་གཟུང་ *rgya-nag stoñ-khuñ rgyal-pohi loñs-spyod dañ hdra-wa yod gsuñ* they say his wealth was like that of Tong-khung Emperor of China (A. 26).

མྱོང་འཁོར་ལོ་ *stoñ hkhor-lo* 1. a wheel with a thousand spokes (of fabulous properties). 2. མྱོང་འཁོར་ལའབས་བྱང་ n. of an incarnate Lama of the monastery of *Stoñ-hkhor* near Koko Nor in Amdo.

མྱོང་ཁྱབ་ནག་མོ་ *stoñ-khyab nag-mo* = ཁྱོ་བོ་རྒྱལ་འདེབས་ n. of a wrathful Bon deity.

མྱོང་ཆ་ *stoñ-cha* ཡུན་མཁོ་ empty, vacant.

མྱོང་བུན་ *Stoñ-thun* 1. n. of a mythological king. 2. a number (*Ya-sel*. 60).

མྱོང་པ་ *stoñ-pa* ཡུན་མཁོ་, विमानक, ख, empty, void, hollow; clear, blank; barren, without substance: རང་མིག་དེ་མྱོང་པ་རེད་ the room is

empty; ལྷུབ་ཐོབ་ཀྱིས་ཤྲགས་གསང་ནམས་སྒྲུབ་བས། འབྲུམ་ནད་བཅོམ་ཀྱིས་འབྲུམ་བྱ་ལེམ་རྩ་བུ་མའི་ལུས་སྤྱང་བ་བྱེད་ secret incantations having been recited by the saint, as the small-pox was subdued, the pustules were removed and the body of the girl became clear. བང་མྱོང་ a desert plain; ཤྲོག་མྱོང་ blank paper; བྲག་མྱོང་ a rocky desert; ལུང་མྱོང་ a desolate valley; མི་མྱོང་པ་ a man without anything to carry; ་མྱོང་ an empty house; ས་མྱོང་རི་མྱོང་ a desert place with mountains only; རྫོང་མྱོང་པ་ an empty vessel; རྩ་མ་མཁལ་མྱོང་པ་ the void space (sky).

Syn. གཤོག་གཤོབ་ *gsog-gsob*; ཡ་མ་བཟླ་ *ya-ma bñla*; རྩིང་པ་མེད་ *ññin-po med*; འབྲུམ་བྱས་མྱོང་ *hbras bus-stoñ* (*Mñon*).

མྱོང་པ་ལ་རིག་པ་ *stoñ-pa la reg-pa* = མེད་ེད་ no-thing (mystic) (*K. gu.* 128).

མྱོང་པ་ཉིད་ *stoñ-pa ñid* = ཞི་འབྲུམ་མ ཡུན་མཁོ་, ཡུན་མཁོ་ emptiness, the void, vacuity; non-existence, unreality, the false or illusory nature of all things or existence. Of this we read: ཆས་ཀྱི་རང་བཞིན་མ་གྲུབ་པའི་དོན་ it signifies that no object in this world is absolute, i.e., simple in its nature. In Budh. metaphysics there are described eighteen kinds of *Çūnyatā* or voidness:—(1) རྩ་མྱོང་པ་ཉིད་ རྩ་མྱོང་ཡུན་མཁོ་; (2) རྩི་མྱོང་པ་ཉིད་ རྩི་མྱོང་ཡུན་མཁོ་; (3) རྩི་མྱོང་པ་ཉིད་ བཞིན་ཡུན་མཁོ་; (4) མྱོང་པ་ཉིད་མྱོང་པ་ཉིད་ ཡུན་མཁོ་; (5) རྩི་མྱོང་པ་ཉིད་ མཁལ་ཡུན་མཁོ་; (6) དོན་དམ་པ་མྱོང་པ་ཉིད་ རྩི་མྱོང་ཡུན་མཁོ་; (7) འབྲུམ་བྱས་མྱོང་པ་ཉིད་ བཅོམ་ཡུན་མཁོ་; (8) འབྲུམ་མ་བྱས་མྱོང་པ་ཉིད་ རྩི་མྱོང་ཡུན་མཁོ་; (9) མཁལ་ཡས་འདས་པ་མྱོང་པ་ཉིད་ རྩི་མྱོང་ཡུན་མཁོ་; (10) རྩི་མྱོང་པ་ཉིད་ རྩི་མྱོང་ཡུན་མཁོ་; (11) དོན་པ་མེད་པའི་མྱོང་པ་ཉིད་ རྩི་མྱོང་ཡུན་མཁོ་; (12) རང་བཞིན་མྱོང་པ་ཉིད་ རྩི་མྱོང་ཡུན་མཁོ་; (13) ཆས་ཀྱི་མཁལ་ཅད་མྱོང་པ་ཉིད་ རྩི་མྱོང་ཡུན་མཁོ་; (14) རང་གི་མཆོད་ཉིད་མྱོང་པ་ཉིད་ རྩི་མྱོང་ཡུན་མཁོ་; (15) མི་དམིགས་པ་མྱོང་པ་ཉིད་ རྩི་མྱོང་ཡུན་མཁོ་; (16) དངོས་པོ་མེད་པ་མྱོང་པ་ཉིད་ རྩི་མྱོང་ཡུན་མཁོ་; (17) རོ་བོ་ཉིད་མྱོང་པ་ཉིད་ རྩི་མྱོང་ཡུན་མཁོ་; (18) དངོས་པོ་མེད་པའི་རོ་བོ་ཉིད་མྱོང་པ་ཉིད་ རྩི་མྱོང་ཡུན་མཁོ་.

མོང་བྱེད *ston-byed* expenses, expenditure.

མོང་མ *ston-ma* = མོང་དཔོན or མོང་མེ, called མཐུག *ab-phrug* in *Kham*s and in *Nag-roñ*, a general commanding one thousand soldiers.

མོང་ཐད་ལ་མ་སྐྱེ་བ *ston-zad la tshe-skyel-wa* to squander, waste one's life.

མོང་མེ *ston-zil* or མོང་རི་མེ also called གཤམ་དུག་པ *Corydalis meifolia* (Jä.) རིམས་དང་ཚད་རིགས་འཛོམས་ it subdues infectious fevers, etc.

མོང་གཤོངས་ *Ston-gshon* n. of a place in lower Takpo or *Dwags-gman* (དགས་མེན) (*Rtsii.*).

མོང་སོབ་ *ston-sob* ཕལ་ལུ་ hollow like chaff. མོང་སོབ་ཅེན་པོ་ མཐུག་ལུ་ very worthless; bloated; sponge-like.

མོང་ས་གྲོགས་ *stons-grogs* 1. adj. help, co-operation, assistance (*Mñon.*): མི་མེད་ལུ་དུ་ ཕྱིན་ཡང་ལྷ་ཀླུ་མོང་ས་གྲོགས་བྱེད་ though he visited a place where there were no men, yet he was be-friended by gods and *Nagas* (*D.R.*). 2. sbst. a companion, a helper: ཚུམ་མཛེད་རྣམས་ཀྱི་མོང་ས་གྲོགས་ཡིན་ is a companion of those who act religiously (*Mil.* f. 262).

མོང་ས་པ་ *stons-pa* 1. pf. བཟངས་ fut. བཟང་ to accompany: ཅེས་གྲང་མི་མོང་ས་པ་འཛེ I die without anything accompanying me. 2. to make empty; to be empty, to become waste or desolate: རང་གི་གནས་མོང་ས་ཤིང་, རང་གྲུ་མོང་ས་ནས་ your own place becoming desolate; མོང་ས་ལུ་ཉེ་བར་གྱུར་ to have become nearly empty; was almost spent or exhausted; མིས་མོང་ས་པའི་ཁང་རྩ་ ruins forsaken by men; མ་གཞིར་མོང་ས་པ་ to level with the ground, to raze, to demolish entirely [from (*Jä.*).

མོང་ས་བསྐལ་ *stons-bskal* or མངས་ཀྱི་མོང་ས་པ་ the period during which no Buddha appears; a state of unhappiness or མི་ཁོང་པ་, v. ཁོང་པ་ *khom-pa*.

མོང་ *stod* འགྲུག་པོའ་ སྤྱོད་ the upper, higher, fore, former part (of a thing): ལུས་ཀྱི་མོང་ resp. མུ་མོང་ the upper part of the body; རམ་མོང་ the first portion of the night.

མོང་སྐོར་ *stod-skor* or མོང་ཁོར་ ལུ་འཛུ་ལེལ་ a waist-coat.

མོང་ཁུང་མེ་ལྷ་ *stod-khuñ sde-lha* the five sub-districts in the district of *Toi-lung* (*Deb.* 21).

མོང་ཁོག་ *stod-khog* or མོང་པོ་ the upper part of the carcase (*Sch.*).

མོང་ཁེབས་ *stod-khebs* a sort of frill or ruffle of the lamas.

མོང་གོས་ *stod-gos* over-coat, upper garment. མོང་འགག་ *stod-hgag* doublet worn by lamas without sleeves.

མོང་མངའ་རིས་སྐོར་གཤམ་ *Stod Mñah-ris skor-gsum* three districts in *W.* or upper Tibet.

མོང་ཇ་ *stod-za* མཐུ་ཁེའི་ catechu, the resin of *Acacia catechu* (Tib. མེང་ལྷེང་ *sen-ldeñ*).

མོང་ཐུང་ *stod-thuñ* a short coat.

མོང་ཕྱོགས་ *Stod-phyogs* the region about the Kailas mountains, in *W.* or upper Tibet.

མོང་འབྲེལ་ *stod-hbrel* n. of a commentary written in upper West Tibet.

མོང་ཐུར་ *stot-phur* = བཟན་པ་ རྒྱ་བ་ the polar star.

མོང་མཁྱེད་ *stod-smad* འཛུ་ཁྱེད་: the upper and the lower part (of anything); also the dimensions; མོང་གཞོགས་ *stod-gyogs* lit. covering the upper parts, but is explained as meaning རྒྱལ་འཇུག་དང་ཁ་ཐུར་ལྟ་བུ་ (to lie) as if the face were joined to one's lower parts; also as the lid fits to the lower part of a box.

མོང་ར་ *stod-ra* (for མོང་རྒྱུ) flattering language or speech (*Sikk.*); མོང་རས་ cotton cloth imported into Tibet from the direction of *Ladak* (*Rtsii.*).

མོང་ཁུང་ཕུ་ར་ཀྱེ་མོ་ *Stod-luñ phu-rtsa gye-mo* district N. W. of *Lhasa* where is the monastery of *Tshor-phug*, chief seat of the *Karmapa* sect (*Loñ.* 2).

there was no limit to human life; (2) ལྷན་པ་
ནམས་བརྟན་ pantomime and frolics were dis-
played; རྒྱུ་ཀྱིས་དཔལ་བ་གང་བརྟན་པ་ལ་ཁོ་བོ་མཁུ་ the
bravery which you have shewn is exhi-
lating to me (*Tā. 21. 13*). 3. to teach,
instruct, explain: བུ་མོ་ལ་ཆོས་བརྟན་ཏེ་དད་པ་བསྐྱེས་པ་
having taught the girl the doctrine, faith
was born in her; དགོས་པའི་བསྐྱེད་པ་བརྟན་ནས་ neces-
sary precepts having been imparted. From
this signification of the verb is derived
the important sbst. བརྟན་པ་ meaning that
which has been taught, and, hence, reli-
gious tenets and doctrine, and so the
Buddhist religion itself in its doctrinal
aspect. 4. to exemplify by overt action,
to shew faith; to cause to undergo; to
infect: མི་ལ་ཕྱག་བསྐྱེད་བརྟན་པས་ having visited
misfortunes on the man.

ལྷན་པ་ II: sbst. རྟེན་པ་, a teacher, esp. a
religious teacher, commonly the founder or
promulgator of a particular doctrine.
Buddha is called ལྷན་པ་, the teacher of Bud-
dhism, and ལཱ་ཤིན་རབ་མེ་བོ་ is the ལྷན་པ་ or tea-
cher of the Bon tenets. ལྷན་པ་ལ་གང་ཟག་ལྟ་མེད་པ་།
གཅེག་ཕུ་ཆོག་ནི་གཅེག་གཡུང་ལྟེ། གཡུང་བ་དེ་ནི་ངེས་ལགས་པས་
the Teacher is without an equal, he alone
has said the word and what he has said is
certain (*K. du. 5. 197*). ལྷན་པའི་བརྟན་པ་ *ston-*
pahr - bstan-pa རྟེན་པ་ལ་མཚན་པ་ the religion of
the teacher (Buddhism).

The ten teachers of the Bon located
in the ten quarters are said to be
the following:—(1) ལྷན་པ་ཁྱི་བ་འདྲ་; (2) ལྷན་
པ་འཁོར་ལོ་དབང་ལྷ་; (3) ལྷན་པ་ཡལ་མ་ལེ་མཛོས་; (4)
ལྷན་པ་མུ་ལ་འདྲ་ལྷ་; (5) ལྷན་པ་ཁྱུང་བཟུང་ལྷ་ (6)
ལྷན་པ་ཁྱུང་པ་འདྲ་མཛོག་འཁོར་ལོ་; (7) ལྷན་པ་འོང་ཁྱི་བཟུང་
འདྲ་ལབ་; (8) ལྷན་པ་འདྲ་བ་ལྷ་འདྲ་; (9) ལྷན་པ་འདྲ་ཁྱུང་
འདྲ་ལབ་; (10) ལྷན་པ་འོང་ཁྱི་བཟུང་ (*G. Bon.*
1). The succession of teachers ལྷན་རབས་
of the Bon are the following:—(1) ལྷན་པ་མི་
འབྱུང་གཙུག་ལྷ་ appeared in this world when

འབྱུང་ཁྱི་བཟུང་གི་ཆེ་ཅན་ appeared in this world
when men lived a hundred thousand years;
(3) ལྷན་པ་ཁྱི་བཟུང་ལོ་འདྲ་བཟོན་ came into this world
when men lived ten thousand years; (4) ལྷན་
པ་གཙུག་ལྷ་འབྱུང་ appeared in this world when
the duration of human life was five
hundred years; (5) ལྷན་པ་གཙུག་རབ་མེ་བོ་ came
to this world in the present *Kalpa* when
the duration of life is one hundred
years. The first attendants of ལྷན་པ་གཙུག་རབ་,
the great Bon teacher, were the follow-
ing:—(1) ལྷན་པ་འཁོར་ལོ་དབང་ལྷ་; (2) ལྷན་པ་ཁྱི་བཟུང་ལྷ་;
(3) ལྷན་པ་ཁྱི་བཟུང་ལྷ་; (4) ལྷན་པ་ཁྱི་བཟུང་ལྷ་; (5)
ལྷན་པ་ཁྱི་བཟུང་ལྷ་; (6) ལྷན་པ་ཁྱི་བཟུང་ལྷ་; (7) ལྷན་པ་
འཁོར་ལོ་དབང་ལྷ་ (*D.R.*).

ལྷན་པ་ *ston-mun* one belonging to the
school of Hoshang Mahāyāna, the doctrine
of absolute inaction.

ལྷན་པ་ *ston-mo* རྟེན་པ་, festivity, feast,
banquet, entertainment: ལྷན་པ་འབྱུང་པ་ *ston-mo*
hgyed-pa to distribute the dishes in a
feast; དམངས་ཀྱི་ལྷན་པ་འབྱུང་པ་ to distribute the
viands of the table to the common people
(*Mil.*); ལྷན་པ་འབྱུང་པ་ *ston-mo hdren-pa* to serve
a feast; དགའ་ལྷན་ festive entertainment,
jubilee; ལྷན་པ་འབྱུང་པ་ a feast or treat to
one's ears; ཆོས་ལྷན་ a religious feast, or
feast of charity to the poor (including
monks); ལྷན་པ་འབྱུང་པ་ a periodical feast; ལྷན་པ་
འབྱུང་པ་ a feast given at the name-giving ceremony
of a child; ལྷན་པ་འབྱུང་པ་ a feast after settling
some important business (*Cs.*).

ལྷན་པ་ *stob-pa* རྟེན་པ་ pf. བསྐྱེད་ (acc. to *Cs.*
pf. and fut. བསྐྱེད་) imp. ལྷན་ acc. to *Jā* to
put into another's mouth, esp. food, to
feed; also applied to a mare that shows
the grass to her foal; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ to press
a person to accept a dish, etc. In a more
general sense: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ rising to
offer one's own seat, to make a donation;

also བྱ་བྱེད་ལམ་ཅན་གྱིས་ཉམས་པ་ to provide a person with every thing within one's power.

ཉམས་ *stobs* or ཉམས་པོ་ བཀའ་, བཀའ་, བཀའ་
1. the semen. 2. strength, vigour, force, prowess, fortitude. ཉམས་ཅན་ powerful; ཉམས་ ཉམས་ bodily vigour, physical strength; ཉམས་ ཉམས་ mental strength, more properly moral strength; ཉམས་ ཉམས་ digestive power. ཉམས་ ཉམས་ is a post. p. by means of, through.

ཉམས་ལྔ་ *stobs-lña* བཀའ་བཀའ་ the five forces:
(1) དད་པའི་ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ the force of faith;
(2) རྩལ་ལྔ་ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ force of energy;
(3) དད་པའི་ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ force of recollection;
(4) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ force of contemplation;
(5) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ force of wisdom. The five ཉམས་ acc. to the Bon are :—(1) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ strength of love; (2) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ strength of knowledge; (3) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ strength of peace; (4) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ strength of charity; (5) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ strength of generosity.

ཉམས་བཅུ་ *stobs-bcu* དཔལ་བཅུ་ a Buddha is he who is possessed of the ten kinds of strength enumerated in the sacred books, viz.:—(1) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the power of reflection; (2) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the power of concentration; (3) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the power of acquisition; (4) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the power of wisdom; (5) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the power of resolute prayer; (6) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the power of creed; (7) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the power of accomplishment or bringing to pass; (8) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the power of changing shape; (9) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the power of enlightenment; (10) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the power of setting the wheel of religion in motion. Again we meet with ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ or the ten moral virtues of a

Tathāgata; these are the following :—(1) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the force of the knowledge of what is possible and impossible; (2) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the force of the knowledge of the consequences of actions; (3) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the force of the knowledge of the different dispositions of men; (4) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the force of the knowledge of different elements; (5) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the force of the knowledge of the higher or lower mental powers of men; (6) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the force of the knowledge of the progress that leads everywhere; (7) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the force of the knowledge of all which concerns the origin of miseries of every kind and which will lead to equanimity, mystic meditation, complete emancipation and *dhyāna*; (8) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the force of the knowledge of remembering afterwards former abodes; (9) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the force of the knowledge of birth and death; (10) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ the force of the knowledge of the destruction of afflictions.

ཉམས་ཀུན་ཉམས་ *stobs-kun stobs* n. of number (*Ya-sel. 57*).

ཉམས་བསྐྱེད་པ་ *stobs-bskyed-pa* བཀའ་བཀའ་ the special qualities which *Bodhisattvas* only can acquire:—(1) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ *dran-pahi stobs bskyed-pa* བཀའ་བཀའ་ memory; (2) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ *blo-gros kyi* བཀའ་བཀའ་ intelligence; (3) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ *stobs bskyed-pa* བཀའ་བཀའ་ discrimination; (4) ཉམས་ བཀའ་ བཀའ་ བཀའ་ *stobs bskyed-pa* བཀའ་བཀའ་ shame; (5)

ଶିଖାଏରି भक्तिबलाधान faith; (6) वर्येदवमसांते पुण-
वल virtue; (7) गउगुषांते रूपवल physical
grace; (8) शैवसांते प्रतिमानवल self-confidence,
(9) गउदसांते धारणीवलं the recitation of reli-
gious charms; (10) लोदसांते loñs-spyod kyi
सन्भोगवल delightfulness; (11) सुसांते कायवल
bodily grace; (12) शेखांते मनोवल mental
powers; (13) हुँवपुषांते ऋद्धिवल magical know-
ledge; (14) ठसाङ्गयदे धर्मोवल religion; (15)
कदयःकराङ्कयदे मारविजयवल vanquishing evil
spirits; (16) कनयःकुंते नान्तनग्ये nan-tan-gyi
stobs bskyed-pa अद्यतनवल assiduity (*K. d.* क.
३५३).

ལྷོ་བས་བླུང་གཤམ་ *stobs-bskyed gsum* three
producers of bodily vigour: ལྷོ་བས་འོ་མ་
ཅུ་ལྷོང་གི་, འཁྲལ་བྱ་ལྷོ་བས་བླུང་གཤམ་ཡིན་ནི་ (*can.*) bath-
ing, milk, the meat of the duck—these
three quickly produce strength.

ཐོག་མཆོད་ *Stobs-chuñ* a n. of the son of
king Bimbisāra (*J. Zañ.*).

ལྷོ་ཤ་མེན *stobs-chen* महाबल a rammer, pile-driver.

ལྷ་མཚན་གྱི་ *Stobs-hyig* བཤམ་མཁོན་; ལཱ་ཤིན་ཇེ་ལཱ་ཤིན་པོ་
(*D. R.*) an epithet of Shin-je the lord of
death, acc. to the Bon cult. [Indra, the
slayer of *Bala*] *S.*

शुभसिद्ध *stobs-tdan* = शुभसिद्ध असुर, बलवत्,
प्रबल, दृढ very powerful; also नारायण an
an epithet of Vishnu, Asura or demon.

ཏོབས་ལྷན་བསྟེན་མས *stobs-ldan bsñems* an epithet
of Kāma (*Mñon.*).

རྒྱལ་པོ་ལྷ་བུ་ *Stobs ldan-bu* बलिपुत्र, वैरोचन
 the son of Bali.

ཐོབ་པ་ལྷ་མོ་ *stobs-lan-ma* बलिनी a powerful woman, an amazon.

stobs-po che महाबल title of a
dhārāṇī for causing rain during a
drought (K. gu. ४ 474).

ཏྲོག་མང་པོ་ *stobs mañ-po* = met. iron; =
 བོང་བྱ, with syn. གཤེར་གྱི་དབྱ (Mñon.).

• **सुपसंख्य** *stobs-mig* बलात् **n. of a number**
(*Ya-spl. 56*) ; **सुपसंख्य** के अर्थ = **सुपसंख्य** महाबलात्
another number.

ལྷོག་པ་ལྟར་ *Stobs-bzan* 1. बलभद्र n. of the elder brother of Krishna. 2. = རྩ་དྲེས་ spirit, alcohol (*Mñon.*).

མོབ་པ་མ་ shobs bzah-ma ལྷན, पिष्ठा n. of.
a medicinal plant (*Mñon.*).

शुद्धता *stobh-las* साहस courage, intrepidity.

གྲོར་བ *stor-wa* = བར་བ also བར་གྲོར་བ to go
 astray, to be lost; བྱ་གྲོར་རྩོ a child has
 been lost; ལུང་དཀྱིལ་གྲོར་བ *lugs-darñ srogs stor-wa* to lose
 one's life; སེམས་གྲོར་བ to lose one's senses;
 གྲོར་ས་མེད it cannot be lost; ལྷ་ལག་གྲོར་བ to lose
 an article; བྱ་བ་བྱུང་ལམ་གྲོར་བ to be misguided,
 lose one's character: བར་པའི་བགོས་སྒྲུལ་རེས་པར་གྲོར་
 བའི་ཙ (A. 9) when he was losing most cer-
 tainly the good luck of emancipation;
 གྲོར་བ་རྟེན་པས་ཤིན་ཏུ་རྒྱས་པར་བཟུང་ *stor-wa rñed-pas*
gin-tu rgyas-par hgyur (*Hbrom.* 57) having
 regained the (thing) lost he will be very
 pleased.

+ གྲོང་ཁྱེད་ *stor-khuñ* 1. འཕྲོང་མཚུངས་ a mirage.
2. defined as བཅོལ་གྱི་ཁམས་ཅན་དོན་ས་, ཁ་ཁྱེད་ or དཔོ་མཚུངས་;
a ditch where all impurities are deposited;
also a gutter or drain.

རྩ་བརྩལ་ *brta-wa* fut. རྩལ་པར་བྱ་བ་ pf. བརྩས་པ་
 to grow wide, expand; be copious, abun-
 dant. བརྩས་ཐུང་པ་ id.; བརྩུང་པ་བས་ big with
 repentance; བག་ཆགས་བརྩས་པ་ inflated with
 passion.

वद्वगप *brtag-pa* वेवळ (वद्वगप) परीक्ष, परीक्षित examined, v. द्वेगप सुपरीक्षा careful or minute inquiry or investigation, examination; शिवमवद्वगप examination of dreams; द्वेगपके वद्वगपपदम शिवम skilful in testing precious stones (*Ja.*).

བཞེན་འདོད་གནས *bsten-hdod gnas* the object or person on which one wishes to rely.

བཞེན་པ *bsten-pa* 1. pf. of *sten-pa*. 2. sbst. བེམ་ཅན, vb. བ. ཞིན་པ confidence; = བཞོན་པ *brton-pa* (Jä.).

ཞིན་པ *bsten-bya* ལུ་ one to be served, waited upon.

བཞེན་པོས *bsten-hos* རེ་ལ་ fit to be respected or served.

བཞོད་པ *bstod-pa* 1. (ཐུང་པ་ལ་ཐག་པས་ར་ལུག་ན་ མིགས་བཅགས་པ) to tether cattle such as horses, sheep, goats, etc.; ཐག་པས་བཞོད་ to tether with a string (*Situ*. 75). 2. eulogium, expression of praise, v. ཞོད་པ *stod-pa*.

བཞོད་རས་བྱིད་པ *bstod-ras byed-pa* prob. བཞོད་མཁུ་ བྱིད་པ, བཞོད་པ to praise, to compliment; in colloq. = བཞོད་ར or བཞོད་མཁུ་: མཁས་བཙུན་བཟང་གཞུང་གི་ བཞོད་རས་ཅེ་བཞོད་ནས་ being greatly praised by the learned, noble, and good (*A*. 126).

ཐ

ཐ I: *tha* the tenth letter of the Tibetan alphabet and the second consonant of the dental class. It is the aspirated form of *ṭa*; and in English its sound might be found in the word "Thames."

1. num. fig. 10. 2. every thing, all, total (*Sch.*).

ཐ II: defined as བློན་པ་གཏི་མུག་པའི་དོན་ signifying foolishness and mental darkness.

ཐ III: In Budh. *ṭha* is the entrance to the cognition of all things, of matter and phenomena: (a) ཚེས་ནམས་ཀྱི་གནས་དང་གནས་མ་ཡིན་པ་མཁས་པ་རྟོན་ནི། it demonstrates that all things are phenomenal (*K. d. 3* 114); (b) གནས་མི་དཔེགས་པའི་བྱེད་ཚུལ་མཁས་ཅད་ཀྱི་སྟོན་ it is symbolio of the instability of all things (*Hbum.* ག, 283).

ཐ་ཀོ *tha-ko* n. of a fruit, a species of walnut. ཁམ་རྩེད་, ཐ་ཀོ་འབྲས་བུ (*Sam. k.* 179).

ཐ་སྐར *tha-skar* འཕྱིའི་ 1. n. of a constellation represented in Buddhist astronomy by a woman on horseback. 2. n. of the goddess presiding over that constellation.

Syn. རྩེད་མ་ *rta ldan-ma*; དབྱ་བྱ་གཅིག་པ་ *dbyu-gu gcig-pa*; གསལ་བའི་བྱ་མོ་ *gsal-wahi bu-mo* (*Rtsi.*).

ཐ་སྐར་གྱི་བྱ་གཉིས་ *tha-skar-gyi bu-gñis* འཕྱིའི་ རྩེད་མ་ the two sons of *Ācvinī* who are divine physicians. ཐ་སྐར་གྱི་རྩེད་མ་ *tha-skar-gyi zla-wa* the month of *Ācvinā* (October). ཐ་སྐར་གྱི་མ་ *tha-skar-gyi ña* འཕྱིའི་ པལྷ་མ་ the full moon in the month of *Ācvinā*.

ཐ་ཁབ *tha-khab* a large needle (in *Lh.*) (*Jā.*).

ཐ་ག་ན *tha-ga-na* occurs in the work ཐ་ག་ན་འི་མཚན་བརྗོད་ཀྱི་འབྲེལ་པ་ལ་མོགས་པ་གསང་ཐུགས་ a commentary on the description of the names of *Tha-ga-na* and other terms of mysticism (*Deb. ག,* 27).

ཏ་ ཐ་ག་པ *tha-ga-pa* འཕྲུལ་པ་, ཕའ་བོ་ = ཐགས་ པ་འཕག་མཁན་ 1. a weaver, one of the weaving caste in India. 2. in Tib. a term for the lowest class (རིགས་ངན་) of people.

ཏ་ ཐ་གི *tha-gi* = ཐི་བ་ *shi-wa* མག་ཉི, མརྒྱུད་ peaceful; mild aspect.

ཐ་གུ *tha-gu* དམ, vulg. ཐི་གུ *thi-gu* a wreath, a short cord or rope; twine for making garlands; a chain or fetter.

ཐ་གུའི་ཕྱོམ་ *tha-guñi lto-can* དམ་མོ་དམ་ an epithet of Vishnu on whose belly hang garlands (*Mñon.*).

ཐ་གུས་ལྗེ *tha-gus lci* under the weight of chains; bound by fetters or ropes: མི་གཤིང་དཔེ་ཐོས་ཕྱོམ་ཐ་གུས་ལྗེས་ a man of wicked nature lies under the weight of the chain of fraud (*Khrid.* 9).

ཐ་གུ *tha-gru* བེཤ་ལྗེ acc. to *Jā.* originally ཐག་གུ་ = ཐུའོན་ *rgya-khyon* 1. largeness, spaciousness; abundance, plenty. 2. acc. to *Jā.* extent, width, breadth: འཛམ་བུ་གླིང་གི་ཐ་གུ་ཀུན་ལ་ *Hdsam-bu glñ-gi tha-gru kun-la* in the whole extent of Jambudvīpa (*Glr.*).

ཐ་གུ་ཅེ་བ *tha-gru che-wa* = ཡངས་པ *or* གྱ་ཅེ་བ
very wide, spacious; extensive.

ཐ་གུ་ཡངས་པ *tha-gru yañs-pa* very spacious,
abundant (*Mñon.*).

ཐ་རྒྱུད *tha-rgyod* obtuse, rounded off
(*Sch.*).

ཏ་ཐ་ཅད *tha-caḍ* *or* ཐ་ཅད *tha-chad*
ཁལ, འཁྱུག་པ, རྒྱུ་ཅད base, sordid, vile
(*Ger. 5*).

Syn. ཐ་རམ *tha-ram*; ཐ་ཤལ *tha-ḥal*; རན་པ
ñan-pa; ཐ་མ *tha-ma* (*Mñon.*).

ཐ་ཚུང་ *tha-chuñ* 1. the last month of
a season, e.g., དཔྱིད་ཐ་ཚུང་ *dp̄yid-zla tha-chuñ*
the last month of spring, opp. to ར་བ *ra-
wa* the first month. 2. the youngest of
three or more sons: ཐུན་དབྱེ་ཐ་ཚུང་གིས་ the
youngest or last two of the nine brothers.

ཐ་སྒྲུང་ *tha-sñad* 1. = ལག་པ *lag-pa* བཞི the
hand. 2. ཐ་སྒྲུང་ seems to be used of a word
when employed in some peculiar sense
rather than in its strictly etymological
meaning; for example, as a proper name.
A derived or compounded word can only be
called a *tha-sñad* when the idea it expresses
does not clearly appear on analysis;
ཐ་སྒྲུང་གི་པ understanding the sense. 3.
designation; metaphor; phrase; ཐེས་ཐ་སྒྲུང་
གྲགས་པ་ *shes tha-sñad-du grags-pa* so it is said
to be styled. ཐ་སྒྲུང་པའི་བདེན་པ conditional truth
(*Jā.*). 4. ལའང་རྒྱུ་ behaviour, practice, deal-
ing, business; pecuniary transaction.

ཐ་སྒྲུང་པ *tha-sñad-pa* དུ་རུ་དར, ལའང་ one who
plays at dice; gaining at dice; one who lays
stakes at play.

ཐ་སྒྲུང་གཅིག་པ *tha-sñad gcig-pa* 1. of the same
nomenclature. 2. n. of a school of
doctrine.

ཐ་སྒྲུང་དབྱེ *tha-sñad dbye* ལེལ་ལ་ a writer.

ཐ་ཐོར་ *tha-thor* = ཐར་ཐོར་ *thar-thor* a few
here and there: འཛིན་ཐོར་པ་ཐ་ཐོར་ཡོད་པ་ཞིག
htshe-ḥiñ spen-pa tha-thor yod-pa shig
there were a few scattered bristles of *htshe-
ḥiñ* (*Rdsa. 18*).

ཐ་དད་པ *tha-dad-pa* = མ་འདྲེས་པ *ma-hdres-pa*
ཇུ་ལྟ་, ལྟ་, ལྟ་, ལྟ་, ལྟ་ distinction, separa-
ted, not mixed up together. ཐ་དད་པ *tha-dad*
ñā the five kinds of distinctions are:—
(1) ཐོན་པ་ཐ་དད་ difference in the teachers
(founders) of religions; (2) རྒྱུ་ཐ་དད་ differ-
ence in the doctrines taught by them;
(3) དཔྱིད་ཐ་དད་ *dge-hdun tha-dad* difference
in the classes of monks; (4) ལས་ཐ་དད་ *las tha-
dad* difference or varieties in works; (5) ལམ་
ཐ་དད་ *lam tha-dad* difference in the ways,
different methods or ways of reaching the
goal (*K. du. p. 88*). ཐ་དད་ཀྱི་མཁན་རབས་ the
different sages or schools of sages (*Yig.*
3). ཐ་དད་བྱ་བ་ཅིན་ *tha-dad bya-wa ci-yin* ཁྱི་
ལྟ་ལྟ་ what are the various doings or
causes?

ཐ་དད་ཏུ་ *tha-dad-du* separately, variously,
apart: ཐ་དད་ཏུ་འདྲེས་མེད་པ་ ལྟ་ ལྟ་ ལྟ་ ལྟ་ ལྟ་ one
of the eighteen རྒྱུ་མ་འདྲེས་པ་ unmixed theories
of Buddha (*M.V.*). ཐ་དད་ཏུ་འདྲེས་ *tha-dad-du*
dbye-na if differentiated? also: syntheti-
cally, differentially. ཐ་དད་ཏུ་མེ་འདྲེས་པ་ *tha-dad-
du mi hjug-pa* = ཐ་དད་ཏུ་མེ་འདྲེས་པ་ not differing,
not being different, not admitting of
differentiation.

ཐ་དད་ཐོར་ཐོན་ ཏུ་ ཐ་དད་ *thar-nu.*

ཐ་ན་ *tha-na* 1. polite inquiry at any
time regarding a Buddhist monk's com-
forts while he is taking any meal, etc. This
forms a part of the training in manners
given to monks. 2. even, so far as,
up to: ཐ་ན་གཞན་གདུག་པར་བསམས་ནི་ even having
thought that (one) was laughing at. ཐ་ན་

ཏ་ཐ་རམ *tha-ram* 1. ལཱ། vile, mean: གཤེན་རབ་ལ་གསོལ་བ། ཐ་རམ་ལྷགས་ཀྱིས་ཐུམ་ན་ he prayed to *Gcen-rab* that the vile ones should be laid under chains (*Bon*). 2. a medicinal herb in *Lh.*, *Plantago major* (*Jā.*) ཐ་རམ་འབྲུག་གཅོད་པ་ *tha-ram hkhru-wa gcod-par byed* the herb *tharam* stops diarrhoea. 3. the breadth of a plain (*Sch.*).

ཐ་རམས *tha-rams* = གཏམས་པ་ *gtams-pa* adj. full.

ཐ་རུ *tha-ru* the utmost limit (*Schf.*).

ཐ་ལོན་ *tha-loñ* in *W.* a sort of red cloth (*Jā.*).

ཐ་ཤལ་ *tha-ṣal* ཤིལ་ལྷན།, ལཱ།, ལྷན་སྤྱོད་ 1. modest, lowly; base, ugly. 2. a mischievous person, one who is inferior, cruel, and mischief-making: གང་ཤལ་མཆོག་གི་ཁྱེ་བ་དང་མང་ཁམ་ཆེ་བའི་ཚུལ་མི་ཐུན་པར་ཐ་ཤལ་བའི་ཚུལ་དུ་བརྟགས་ (*Ya-sel. II*) now-a-days the incarnations of great and sanctified souls do not make show of greatness but live in modest and humble manner. ཁྱེ་སྤྱོད་ཐ་ཤལ་ཤིན་ *skyes-bu tha-ṣal ṅid* a n'er-do-weel.

ཐག་ I: *Thag* 1. n. of a place in Tibet: ཐག་གི་རྒྱ་པོར་ཡང་དག་གི་རྒྱལ་པ་མཛད་པའི་ཆེ་མོ་ at the time he was engaged in the acquirement of perfection at *Rgya-ho* in *Thag* (*Deb. 5*). 2. for ཐག་འགྲམ་ the palate. ཐག་འགྲམ་ *thag-hgram* = འགྲམ་མོ་ *hgram-so* རྩིས་ the human palate; swelling of the tongue.

ཐག་ II: distance: ཐག་ཅི་ཙམ་ *thag ci-tsam* how far; མ་ཐག་ *ma-thag* only now, just now, gen. with a verbal root: སྤྱོད་པ་ཐག་ཡིན་པ་ he that has arrived just now (*Ghr.*); རྒྱུ་བ་ཐག་པ་ ཐག་པ་ (the passages) that have been explained just now; as an adv. gen. མ་ཐག་ཏུ་ *ma thag-tu* or only མ་ཐག་ *ma-thag* frq., e.g., མ་ཐག་ཐག་ཏུ་ as soon as he had heard; དེ་མ་ཐག་ཏུ་ *de-ma thag-tu* immediately (from *Jā.*).

ཐག་ཏེ་བ་ *thag ñe-wa* or ཐག་ཏེ་མོ་ *thag-ñe-mo* བྱེད་པ་ near; proximity; ཐག་ཏེ་བ་མ་བྱེད་ do not be familiar, keep at a distance. ཐག་ཏེ་མར་ ཐད་ *thag ñe-sar sdad* sit near, in the vicinity.

Syn. ཏེ་ལྷག་ *ñe-log*; ཏེ་ལྷོར་ *ñe-hkhor*; ཏུང་ ན་མོ་ *druñ-na-mo*; གློ་ *glo*; ཐོ་ལྷོར་ *tho-hkhor* (*Mñon.*).

ཐག་རན་ *thag-ran* fibre from the bark of plants or trees, &c., v. རན་མ་ *ran-ma*.

ཐག་རིང་ *thag-rin* རྒྱུར་; distance; distant: ཐག་རིང་བོ་མ་བྱེད་ *thag-rin-po ma-byed* do not make it distant; ཐག་རིང་གཏེན་ལམ་གྱིས་མཆོས་འགྲུ་དག་ a neighbour is a hundred times better than a relation residing at a distance. ཐག་རིང་བྱང་, v. བྱང་པ་.

Syn. འགྲུའམ་ *hgyañs*; ཁྱུང་རིང་ *rgyañ-rin*; བསྐལ་ *bskal*; ཆེ་མ་རིང་བ་ *ches-rin-wa* (*Mñon.*).

ཐག་རིང་བོ་ *thag-rin-po* or ཐག་རིང་མོ་ *thag rin-mo* far distant, a great distance; མ་ཐག་རིང་ *sa-thag rin* a far or remote country. ཐག་རིང་བོ་ནམ་ *thag rin-po nas* from afar, from a distance.

ཐག་གཅོད་པ་ *thag gcod-pa* vb. a. (ཐག་ཅོད་པ་ *thag chod-pa* or ཐག་ཅད་པ་ *thag-chaḍ-pa* vb. n. or passive) 1. to cut the cord, sever, disconnect; to abandon: བདག་ཏེ་དུ་དང་འབྲེལ་ཐག་བཅད་པམ་ བདེ་ *bdag ñe-du dan hbrel-thag bcaḍ-pas bde* I am glad at having severed the connection with my family; འགྲོ་བའི་རེ་ཐག་ཅད་ the hope of going has been given up. Acc. to *Schtr.* ཐ་ཐག་གཅོད་པ་ *ho-thag gcod-pa* = to wean (a child); སློ་ཐག་ཅོད་ *blo-thag chod* deliberation is cut off, the matter is decided or resolved upon. 2. to decide, resolve, determine: རྒྱལ་པོ་བཞུད་པར་ཐག་བཅད་པ་ it was determined to murder the king; ཁྱེད་གཉིས་པ་ལ་རྒྱུང་མ་མི་ལེན་ཐག་ཅོད་ ལ་ན་ if you both positively refuse to give me a wife. ཐག་ཅོད་པ་བྱེད་པ་ to be sure, to decide, be certain: ཁྱེད་མ་པར་ཐག་བཅད་པ་ as it is quite certain that he has died; ཡོད་ཐག་ཅོད་ *yod thag-chod*

ཐང་ *thañ* I: = སྐད་ཅིག *skad-cig* ལྷན་, ཕན་ a moment, an instant; ཐང་གཅིག *thañ-goig* one moment, a very short time; ཐང་འགའ་འཕྲད་པ་ *tan-awar-a-pyad-pa* momentary; ཅིག་ཐང་ *tshig-thañ* one moment; བཞི་ཐང་ *bshi-thañ* four moments; ཐང་ཅམ་ *thañ-tsam* = ཕྱད་ཅམ་ or ཕྱན་ཅམ་ a little while.

ཐང་ II: 1. a plain, steppe; but the Tibetan plain is never level and always of a basin-like or hollowed configuration. བྱས་ཐང་ *gram-thañ* a fenney or swampy plain (*Cs.*). སྐང་ཐང་ *spañ-thañ* a green grassy plain, meadow; རྩ་ཐང་ *rtsa-thañ* steppe; བྱང་ཐང་ *Byañ-thañ* the northern steppes of Tibet, commonly called the Jang-thang. ཐུ་ཐང་ *bye-thañ* sandy plain or desert. རོ་ཐང་ *hol-thañ* ground covered with clover, pasture ground, grassy plain, (*Jā.*); གག་ཐང་ *gag-thañ* a gravelly plain. 2. when used with the word རྩན་, *thañ* signifies price, value. It is also used pleon. རྩན་ཐང་ *id.* རྩན་ཐང་ཅན་ *rin-thañ-can* dear, precious; ཡོང་ཐང་ *yon-thañ* in *W.* income, profit; in *C.* = the measure of anything. ལོ་ཐང་ *lo-thañ* the measure of produce, *i.e.*, grain; also yearly tribute; ལོ་ཐང་གཅོད་པ་ *lo-thañ gcod-pa* to fix yearly tribute; སྤ་ཐང་ *sa-thañ* (a person's) measure of food taken at each meal; capability of eating. 3. clear, serene: རྣམ་ཐང་ *nam-thañ* a cloudless sky, fine weather; བཀའ་ཐང་ *bkañ-thañ* clear order or command; ཐང་ཡིག་ *thañ-yig* plain or clear decree or order. ཡད་མ་ཐང་ཡིག་ *pad-ma thañ-yig* is the abridged collection of legends about Padma Sambhava. 4. ཐང་ *thañ* in རྩན་ཐང་ signifies potion, plain decoction, or mixture to be drunk after a medicinal pill has been taken; ཇ་ཐང་ *ja-thañ* plain tea. རྩན་ཐང་ *rkañ-thañ* on foot (*Jā.*).

ཐང་ག་ *thañ-ka* or ཐང་ག་ *thañ-ga* 1. a plain, a flat field, alluvial plain. 2. resp. ལྷན་ཐང་ *shal-thañ* a portrait, a painting; ཐང་རྒྱ་ *thañ-*

sku or སྐ་ཐང་ *sku-thañ* a picture or representation of a deity on cloth or paper.

ཐང་དྭག་ *thañ-dkar* 1. white-tailed eagle (*Sch.*). 2. a greyhound.

ཐང་སྐྱ་ *Thañ-skyā* (lit. white plain), a locality near Lhasa; ལུལ་དེར་ཐང་སྐྱ་དགོན་པ་ཞེས་པའི་དགོན་པ་ཞིག་ལྷ་མའི་རྩལ་རྩལ་ལ་ཡོད་ to the west of Lhasa in that place there was a monastery called *Thañ-skyā dgon-pa* (*Deb.* ལ, 18).

ཐང་ཐལ་ *thañ-khrag* cedar used medicinally (*Med.*). ཐང་རག་ *thañ-rag* colloq. of ཐང་ཐལ་ *thañ-khrag*. ཐང་འབྲུ་ *thañ-hbru* cedar nuts (*Sch.*).

ཐང་ཐུང་ *thañ-khrun* 1. bastard (*Sch.*). 2. = ཐང་ཅུ་ *thañ-chu*.

ཐང་ཐོམ་ *thañ khrom* ཐུ་ལྷན་ = ཐང་ཐོམ་ *thañ-phrom* a medicinal herb of white and black species; bears the thorn-apple used for intestinal worms.

ཐང་ཅུ་ *thañ-chu* gum.

Syn. དཔལ་གོས་ *dpal-gos* (*Mñon.*); ཅེབ་ *tshi-wa* (*Med.*).

ཐང་ཅུང་གཅོང་པ་ *Thañ-chun gtsañ-po* n. of a river passing by Thang Chung in Tibet (*Deb.* ལ, 34).

ཐང་བྱང་ *thañ-brañ* lit. a place in a plain, an encampment on a plain: རྩལ་མོ་ཅུ་ཐོམ་ཅིག་ རྩལ་བྱང་བཅའ་རྣམ་བཞག་པ་ at night he stayed encamping in a (dried) water-course (*A.* 74).

ཐང་མ་མེ་སྐྱོན་ *Thañ-ma me-sgron* an epithet of a deity of the Bon pantheon resembling Maitreya in his attributes: རྩན་པ་གཙོ་མཚན་གྱི་ བཅའ་རྣམ་ཐང་མ་མེ་སྐྱོན་གྱི་ བར་བཅོ་བརྒྱད་ལྔ་ between the chief great teacher Kunzang and *Thañ-ma me-sgron* there arose eighteen (*B. grub.* 1).

ཐང་མར་ *thañ-mar* (lit. tree-butter or oil) a balsam; acc. to *Cs.* tar.

ཐང་ཚྭ་ *thañ-tshwa* salt obtained from a dry place, quarried salt: ཐང་ཚྭ་འདྲེ་འདུལ་ཤེས་པ་ གཞུམ་རྩེད་ rock-salt (collected from dry places)

ཐད་དུ *thad-du* towards, in straight direction; over against, in presence of; exactly in the direction of a thing.

ཐད་དང་ *thad-drañ* straight, not bent or crooked: རྒྱུ་གཤིས་ཐད་དང་ཕུག་ས་གསལ་ two doors directly opposite to one another illumined the inside space (*Fig.*).

ཐད་དང་ན་ *thad drañ-na* directly ahead.

ཐད་དོ *thad-do* the remnant of the carcase of a sheep killed.

ཐོད་ *thamd* abbr. of ཐམས་ཅད་ *thams-eag* whole, all.

ཐོན་ *than* = ལན་ a reply (esp. in the dialect of Upper Tibet); ཐན་བསྐྱར་ *than bskur* = ལན་བསྐྱར་བ་ *lan-bskur-wa* to send a reply: ཡང་ཕྱིན་ཆིང་མར་ཤོག་ནས་ཐན་བྱ་བ་མ་བྱུང་ again having gone (there) and come down back, he could not send a reply (*A. 15*).

ཐན་ཀོར་ *than-kor* or ཐན་སྐོར་ *than-skor* = ལྷུ་ཤར་ ས་མཐུག་ a vassal or feudatory chief; acc. to *Sch.* surrounding country.

ཐན་ཐུན་ *than-thum* a little (*Sch.*).

ཐན་པ་ *than-pa* = མར་མེ་འབབས་ ལྷ་ལྷ་མ་ rainlessness, drought, want of rain; also ominous: ལྷུ་ལ་པ་ཐན་པ་ལྷ་མ་ཕྱིན་ན་འཇིག་རྟེན་དུ་ཐན་པ་འོང་ if the king (*Cakravartti-rāja*) feels thirsty, drought comes into this world (*A. 26*).

Syn. གནས་ཀྱི་འཇིག་སྐུ་ *gnam-gyi hjiḡs-pa*; གནས་ཀྱི་ལྷོན་ *gnam-gyi skyon*; མར་མེ་ལྷོང་འབར་ *char-med steñ-hbar*; མར་མེ་ཐན་ *tsha-wag-nen*; མུ་གེ་བརྟེན་ *mu-ge bskyed*; རྟོན་གྱི་བཞུགས་ *shod-kyi bgegs*; གནས་ཀྱི་ཐན་འཛོམས་ *gnam-gyi ñer-htshe*; གནས་དམག་ *gnam-gmag* (*Mñon.*).

ཐན་བྱ་ *than-bya* lit. the bird of drought, i.e., of ominous appearance and cry, defined as ཕག་པ་དང་ཕྱིན་བྱ་མོགས་ལྷ་མ་དན་གྱི་མྱོད་འདྲིན་པའི་བྱ་ the owl and other monster birds the cry of of which prognosticates evil.

ཐབ་ *thab* or མེ་ཐབ་ *me-thab* 1. རྩམས་ཀྱི་ཁུ་ resp. གསལ་ཐབ་ *gsol-thab* fire-place, hearth;

ལྷགས་ཐབ་ *leags-thab* iron-stove; ཐབ་ནོར་ *thab-gor* the hearth is running over, i.e., the food placed on it runs over in boiling; ལྷོ་ཐབ་ *lto-thab* a hearth to cook food; ལྷུན་མེ་གཤིས་ཐབ་ *sgyin sreg gi thab* an oven to burn sacrificial offerings; ཐབ་ཀྱི་ས་ཚོག་ཀྱི་མའི་ཕྱིན་ནད་མེལ་ the burnt clay of a hearth purges intestinal worms (*Med.*).

ཐབ་ཀ་ *thab-ka* or ཐབ་ཀ་ *tkab-kha* ལྷགས་ཀྱི་ hearth, fire-place; ཐབ་ཀ་ཅམ་ཡོད་ *thab-ka tsam-yod* how many fire-places, i.e., households, are there? (*Jā.*). དེ་ནས་བན་དེ་མོས་ཆོ་བོའི་ ཐབ་ཀ་བཅོས་པས་ then the female Bandé prepared a hearth for cooking food for the lord (*Atis'a*) (*A. 103*).

Syn. ཐབ་ལྷུན་ *thab-sgyid*; ལྷུན་བྱ་ *sgyid-bu*; གཡོས་ཐབ་ *gyos-thab*; མེ་ཐབ་ *me-thab*; གཡོས་ས་ *gyos sa* (*Mñon.*).

ཐབ་ཀ་པ་ *thab ka-pa* or ཐབ་ཀ་པ་ *thab kha-pa* = མ་ཚེན་ *ma-chen* a cook.

Syn. ལག་བདེ་ *lag-bde*; འདྲན་ཐང་ *hdren-thañ*; མག་ཚང་བ་ *chag-tshañ-wa*; མས་གཤོར་ *zas-gñer*; མས་ཕྱིན་ *zas-byed*; འཛོད་ཕྱིན་མ་ *htshed-byed-ma*; མན་མ་ *zan-ma*; གཡོས་མ་ *gyos-ma*; ཐབ་ཀ་པ་ *thab ka-pa*; གཡོས་དཔོན་ *gyos-dpon*; ལག་བདེ་འདྲན་པ་ *lag-bdechi dpon-po* (*Mñon.*).

ཐབ་ཀ་ཀ་ *thab-khag* different kinds of hearth: ཐབ་ཀ་ཀ་མང་པ་ཡོད་པ་ལ་ there were many kinds of hearths (*Rtsii.*).

ཐབ་ཀ་ཐ་ *thab-khañ* རྩམས་ཀྱི་ཁུ་ kitchen, cook-house = ཐབ་ཚང་ *thab-tshañ*.

Syn. མར་བང་ *tshañ-bañ*; ཐབ་ཀ་ཐ་ *bsro-khañ*; གཡོས་ཀ་ཐ་ *gyos-khañ*; འཛོད་པའི་གནས་ *htshod-paḥi*; གན་ *gnos*; གསལ་ཀ་ཐ་ *gsol-khañ* (*Mñon.*).

ཐབ་ཐོ *thab-khro* a cauldron or large bell-metal vessel to cook food, tea etc.

ཐབ་ལྷུན་ *thab-sgyid* = ཐབ་ཀ་ *thab-ka* hearth, a cooking tripod.

ཐབ་ཐོམ་ *thab-sgron* a chest or basket wherein cook's utensils, etc., are kept.

ཐབ་གདན་ཆ *thab gdan-cha* cooking furniture, utensils, etc.

ཐབ་བཟུ *thab-bsu* receiving a great man by waiting on the way he comes with cooking appliances, etc., to serve him with warm tea and cooked food.

ཐབ་ལྷ *thab-lha* the deity presiding over the hearth. If milk or broth boil over, he must be appeased by casting butter in the fire; and, often, by more elaborate ceremonial, sometimes even by digging up the hearth.

ཐབ་ལྷ་མེ་གར *Thab-lha se-gar* (ས་བདག) n. of a hearth-god.

ཐབ་ཐབ *thab-thab* flapping noise: སྒྲུབ་ཐབ་ *gog-pa thab-thab lan-gsum byas* its wings thrice flapped (*Rdsa.* 17).

ཐབ་ཐབ *thab-thib* (བྲངས) བོ་ཇག་ n. of a large number.

ཐབས *thabs* ཕལ་ཡ, རྟོག་པོ་, རྟོག་པོ་ 1. opportunity, chance, possibility: མཐོང་ལ་ རྟོག་ཐབས་མ་བྱུང་ I had no opportunity of seeing or going; ཐབ་ཤིག་ཉིད་རང་ནས་མི་འབྱུང་ན་ in *W.* if you offer no chance, if on your part it is not made possible; ཐབས་མི་བྱུབ་ I am not able, I cannot; གདན་དངས་པའི་ཐབས་མེད་ there will be no chance of bringing (the princess); འཕྲོས་པའི་ཐབས་མེད་ there is no chance of escaping; ལས་ལ་ གཞི་ལ་ཐབས་མེད་ there is no occasion for tarrying on the road. ཐབས་བཞི *thabs-gshi* the four resources are the following:—(1) དབྱེད་དང་མཐུ་བརྒྱུད་པའི་ཐབས་, (2) བང་མཐོང་ནོར་གྱིས་གང་བའི་ཐབས་, (3) དབྱེད་ན་བཟུམས་པར་བྱེད་པའི་ཐབས་, (4) བཟུམས་ན་དོ་སྤྲོད་པའི་ཐབས་. 2. way, manner, mode: རྟོག་ཐབས་ way of reading; རྟོན་ཐབས་ in a thievish manner, by theft; རྟོན་པའི་ཐབས་གཏོང་བ་ to give up the way (of life) of a king, i.e., to renounce royalty. ཐབས་གཅིག་ཏུ *thabs gcig-tu* together, in company with; ཐབས་གཅིག་ཏུ་བཟུགས་སོ་ jointly

sat down, stayed, resided in company; ཐབས་གཅིག་ཏུ་འགྲོ་ going together to a place. 3. means, measures: ཐབས་བྱེད་པ་ to use means, to take measures; ཐབས་ཀྱིས་ by (various) means; ལྟོ་ཐབས་འཛོལ་བ་ to contrive means. འཛོ་ཐབས་ livelihood, subsistence; རྟོ་བའི་ཐབས་ཀྱིས་ by pacific means, amicably, in a fair way; ཐབས་ལ་མཁས་པ་ or ཐབས་ཤིས་པ་ རྒྱུ་ཁྱེད་ skilful, dexterous, clever, full of devices; ཐབས་མིན་ *thabs-min* a stupid man who has no resources; resourceless: ད་ཐོད་དུ་འགྲོ་ཐབས་ཀྱིས་ཤིག་ now take steps, make preparations, for a journey to Tibet; དེ་གསོན་པའི་ཐབས་ཡོད་དམ་ is there a means of recalling these men to life? 4. རྩ་ག་ *cho-ga* ritualistic observances, mystical operations; ཐབས་ཀྱིས་གཞན་ནོར་འབྱུགས་པ་ *thabs-kyis gshan-nor hgugs-pa* drawn (gathered) another's wealth by (occult) means; ཐབས་ཀྱི་རྣམ་གྲངས་ *thabs-kyi rnam-graṅs* enumeration of skilful means (*K. d.* 4265); ཐབས་ཀྱི་ཡ་རོལ་ཏུ་བྱིན་པ་ *thab-kyi pha-rol-tu phyin-pa* ཕལ་ཡ་པར་མཐོང་ the supreme skilfulness in resources.

ཐབས་ཆག་= ལས་ལ་མ་ལ་ a shift, makeshift, surrogate.

ཐབས་དང་ཤིས་རབ་ *thabs-dan ges-rab* = ཐབས་ཤིས་ 1. ritual and divine knowledge. 2. acc. to *Jā.* the mystical union of art and science; acc. to *Sch.* of matter and spirit (cf. *Was.* 144).

ཐབས་རྟུགས་ *thabs-rdugs* = ལས་ཐང་མེད་པ་ *las-than med-pa* having no spirit for work or no ability to do any work; stupid, always blundering.

ཐབས་ལ་མཁས་པ་ *thabs-la mkhas-pa* ཕལ་ཡ་པོ་ ready in contrivance; possessed of resources.

ཐབས་ལ་མཁས་པའི་མངོ་ *thabs-la mkhas-pahi mdo* ཕལ་ཡ་པོ་མཁས་པའི་མངོ་ n. of a sūtra on skilful means in *K. d.* 405.

ཐམས་པ་ *thabs-lam* ཕལ་ཡ་མཁོ་ a resource.

ཐམས་ཤེས་ལྡན་པ་ *thabs-ces ldan-pa* ཕལ་ཡ་མཁོ་
possessed of resources (*A. K.* 1-4).

ཐམས་ཤེས་བདག་ཉིད་ *Thabs-ces bdag-niḍ* མི་ཀའ་ལ་
བཀྲ་=དཔལ་དུ་མ་གྱི་འཁོར་ལོ་ *Kālachakra* doctrine.

ཐམ་གཤམ་ *tham-ga* or ཐམ་ཀ་ *tham-ka* a seal,
sign (*Cs.*); incorrect forms ཐམ་གཤམ་ *tha-ma-ga*
and ཐམ་གཤམ་ *tha-mag*, v. དམ་ཀ་ *dam-kha*.

ཐམ་ཐམ་ *tham-tham* or ཐམ་མེ་བ་ *tham me-wa*
uncorrected, scattered, dispersed. ཐམ་ཐམ་ཐེད་པ་
tham-tham byed-pa=ཐམ་པ་ *htham-pa* (*Jā.*).

ཐམ་པ་ *tham-pa* (sometimes ཐེས་པ་ *them-pa*)
complete, full—almost exclusively used as
a pleonastic addition to the tens up to a
hundred.

རྩ་ཐམ་ལག་ *tham-lag*=མན་ངག་ *man-hag*
ཕལ་དུ་མ་ཐེག་ precept, moral instruction.

ཐམས་ཅད་ *thams-cad* སྐུ་ལྔ་མཁོ་ sbst. and
adj. the whole, all; added to the singular
number it gives a plural sense: ལྷ་མ་ཐམས་
ཐམས་ཅད་ the whole empire; ལུས་ཐམས་ཅད་ the
whole body ails; རོང་གྱི་ཐང་མ་ཐམས་ཅད་ all the
copper of Tibet; རྟོ་ཐམས་ཅད་ all those; ཐམས་ཅད་
གྱིས་མོ་མོ་ནས་ all of them one by one; ཐམས་ཅད་
གྱི་ཐམས་ཅད་ *thams-cad-kyi thams-cad* སྐུ་ལྔ་མཁོ་
ཐམས་ཅད་ or ཐམས་ཅད་ཐམས་ཅད་ all in all; everything
out of the whole.

ཐམས་ཅད་ལྔ་མཁོ་ *Thams-cad skyobḥ* (Vis'vabhu)
the third of the six earthly Buddhas, who
succeeded each other prior to the appear-
ance of Shakyamuni.

ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ *thams-cad mkhyen-pa*=ཀུན་
མཁྱེན་ སྐུ་ལྔ་མཁོ་ the omniscient, the all-knower,
an epithet of Buddhas and *Bodhisattvas*.
The incarnate lamas of Tibet are also by
courtesy addressed by this title.

ཐམས་ཅད་སྐྱོན་ *thams-cad sgrol* བཤམ་པ་ 1. a
general epithet of Buddha, lit. the deliverer

of the universe. 2. Vis'vantara, name
of a prince believed to have been Buddha
Gautama in his last-but-one birth.

ཐམས་ཅད་རྟོགས་ *thams-cad rtogs*=ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་
བཤམ་པ་ a general epithet of Buddhas and
Bodhisattvas.

ཐམས་ཅད་མཛོང་ *thams-cad mthoñ* སྐུ་ལྔ་མཁོ་ lit.
the all-seeing; an epithet of Buddha.

ཐམས་ཅད་རྟོགས་པ་ཐེད་ *tham-cad rnam-par hbyed*
སྐུ་ལྔ་མཁོ་ཐེད་ renouncing or giving up every
thing.

ཐམས་ཅད་པ་ *thams cad-pa* སྐུ་ལྔ་མཁོ་, སྐུ་ལྔ་མཁོ་ all.

ཐམས་ཅད་ཙེ་ *thams-cad tshe* སྐུ་ལྔ་མཁོ་ at all
times; also, frequently (*A. K.* 1-2).

ཐམས་ཅད་གྲུག་ཐམས་ཅད་ *thams-cad gzigs*=ཀུན་མཁོ་ཐམས་
ཅད་ སྐུ་ལྔ་མཁོ་ epithet of *Bodhisattvas* of
higher order like Avalokites'vara.

ཐམས་ཅད་ཡོད་པ་ཐམས་ཅད་ཐེད་ *Thams-cad yod-*
par smra-vañi gde-bdun the seven sections
of the Sarvāstivādin school of early Bud-
dhism:—(1) མ་ཤིན་པ་ *Mahis'āsaka*, (2) རྟོ་ཐམས་ཅད་
པ་ *Kās'yapiya*, (3) རྟོ་ཐམས་ཅད་པ་ *Dharma gupta*,
(4) རྟོ་ཐམས་ཅད་པ་ *Tāmra s'ātiya*, (5) རྟོ་ཐམས་ཅད་པ་
Vibhajya vādin, (6) རྟོ་ཐམས་ཅད་པ་ *Bahu-*
s'rutiya, (7) *Mūlasarvāstivāda*.

ཐམས་ཅད་ལས་པ་ཐམས་ཅད་ *thams-cad las hdaḥ* ལས་པ་
ཐམས་ཅད་ passed beyond all, out of the reach of
all.

ཐམས་ཅད་གསལ་བ་ཐམས་ཅད་ཐེད་ཀྱི་ལྔ་མཁོ་ སྐུ་ལྔ་མཁོ་
སྐུ་ལྔ་མཁོ་ n. of a mystical treatise con-
taining metaphysical discussions on the
nature of the soul, etc. (*K. g.* 3 207).

ཐམས་པ་ *thams-pa* 1. to lock together,
to hold fast with the arms, either in
love, or with anger. མོ་ཐམས་པ་ *so thams-pa*
lock-jaw. 2. to stick fast; ཐམས་པ་ཐམས་པ་ཐམས་པ་
to stick fast in sand: རྟོ་ཐམས་པ་ཐམས་པ་ཐམས་པ་
ཐམས་པ་ཐམས་པ་ཐམས་པ་ there was heard
the cry of a lagomys mouse clinging fast

to the wall behind Atis'a's back (A. 106).

ཐའི་ཤང་ལོ་ལུ་ཀུན *Thahi-ṣaṅ Loḥu-kyun* in Chinese = རབ་མཆོག the most excellent; or ཀའ་པོ་བདག་པ the chief lord; epithets of the founder of Taoism (*Grub.* ३ 14).

ཐུ *thahu* 1. capsule (*Vai-ṣṇ.*) 2. peach (*Wts.*).

ཐར *thar* for ཐར་ཐར *thar-thor*.

ཐར་ཆུང་པ *thar chuñ-pa* = རྫོན་པ *khron-bu* a small well (mystic) (*Mñon-rda.*).

ཐར་ཐར *thar-thor* scatteredly, not together.

Syn. ཐར་ཐར་ཐར་ *tha-re tho-re*; ཐར་ཐར་ཐ *thor re-wa*; ཐ་ལེ་བ *co le-wa* (*Mñon.*).

ཐར་རུ *thar-nu* a kind of medicinal root used as a purgative: ཐར་རུ་སྐྱེ་བྱུང་ནད་ཀྱི་རྫོང་བར་བྱེད *Thar-nu* cures all disease caused by heat and cold (*Med.*).

Syn. རེ་མོ *re-mo*; རེ་བའི་རེ་མོ་ཅན་ *ñe-wahi re-mo can*; བརྟེན་མ་ *bde byed-ma*; རུ་བ་ལྷན་ *khu-wa ldan*; ཐ་དང་ཐེང་ལྷན་ *tha-daḍ phreñ-lḍan*; ཐའི་ཐེང་ལྷན་ *buñi phreñ-lḍan*; མར་འབབ་ *char-hbab*; ཐེ་བའི་ལོ་མ་ *byi-wahi lo-ma* (*Mñon.*).

ཐར་པ I: *Thar-pa* n. of a place near Dong-tse in Tibet. ཐར་པ་ལོ་ལུ་པ་, རེ་མ་རྒྱལ་མཚན་ n. of a Sanskrit scholar of Tibet who belonged to Tharpa.

ཐར་པ II: མོཅ, སུཁྲི, ཡཔའགྲོ, སིཤོཀ, ལྷིའར, མིའར 1. freedom, salvation, liberty, emancipation, *Nirvāṇa*, supreme happiness, escape: ཐར་པའི་རྒྱུ་འབྱུང་ it will be serviceable for (my) liberty (*Jā.*). ཐར་མེད་ཀྱི་དུམ་པ་ hell from which there is no escape. 2. adj. free; ཐར་བར་འབྱུང་པ་ to become free; ཐར་བར་བྱེད་པ་ *thar-war byed-pa* to make free, liberate, to save.

Syn. ཐར་གྲོལ་ *byaṅ-grol*; རི་བ་ *shi-wa*; རྒྱ་རན་པ་ *mya-ran ḥdag*; རེ་མེད་ *hchi-med*; རྣམ་གྲོལ་ *rnam-grol*; ཐར་ཆུབ་པ་ *byaṅ chub-pa*; རྒྱལ་མེད་ *rdul-med*; རྒྱལ་བྱལ་ *rdul-bral*; ཡང་སྤྱོད་མེད་ *yañ srid-med*; དོན་དམ་ *don-dam*; དེས་ལེགས་ *ñes-legs* (*Mñon.*).

ཐར་ཐབས་ *thar-thab* the means of release, liberation; བཅོན་ནམ་ཐར་ཐབས་ means to escape from prison.

ཐར་པ་ཆེན་པོའི་མདྲ་ *Thar-pa chen-pohi mdo* the sūtra on complete deliverance of the soul (*K. d. १ 328*).

ཐར་པའི་སྤོ་གྲོལ་ *thar-pahi ḥlo-gros* = རྒྱལ་མཐའ་ the inclination for liberation; the metaphysical conclusions of religion; n. of a metaphysical work (*Mñon.*).

ཐར་པོ *thar-po* old, worn out; རྟེན་པ་ *rñiñ-pa*, རྟེན་པ་ *rgas pa* (*Mñon.*).

ཐར་པ་བཞུན་པ་ *thar-pa ḥshon-nu* n. of a Bon. arch-devil (*G. Bon.* 22).

ཐར་དཔག་ *thar-dpag* or ཐར་པལག་ *thar-hbag* a large plate, dish, platter.

ཐར་བ *thar-wa* 1. to be freed, to be liberated, absolved. 2. escape, to get through, to be able to pass; ཐུ་ལ་ཐར་བ་ *chu-la thar-wa* to get through water: རྣམ་མི་ཐར་ *zags mi-thar* the food cannot pass through. ཐར་དུ་འཇུག་པ་ *thar-du ḥjug-pa* to set at liberty, to acquit; མཆོག་ཐར་ལ་བཏང་བ་ to pardon (a malefactor), to grant him his life, frq. to let live (animals) (*Jā.*); རྣམ་པར་ཐར་བ་ to be saved, fully released, gen. from any further transmigration.

ཐར་རྩེ་ *Thar-rtse* n. of monastery; also that of the residence of the lama of Nor in Tsang (*Loñ.* ३ 31).

ཐར་ལམ་ *thar-lam* or ཐར་པའི་ལམ་ སུཁྲིམ་ཀའི་ the way to *Nirvāṇa* or emancipation.

ཐར་ལེགས་པ་ *thar-legs-pa* རྒྱུ་མཉམས་པ་ purified; one who has acquired the means to escape sufferings.

ཐར་ས་ *thar-sa* place of refuge, means of escape; ཐར་ས་མི་འདུག་ there is no escape.

ཐར་སོང་ *thar-sol* = ཐར་པོ་སོང་ 1. has become old, worn out (*Rtsii.*) 2. has been saved, has escaped.

ཐལ་ *thal* ལྷ་ལྷོ་ the trumpet flower.

ཐལ་པ་ I: *thal-wa* མཚན་, ཐལ་, རེ་: dust, powder, ashes; ཐོག་ཐལ་ *gog-thal* fire ashes; ཐུག་ཐལ་ *thug-thal* roasted barley dried and portable; ཐུ་ཐལ་ *bya-thal* dung of birds; ཐལ་ཐོང་ burning embers. ཐལ་ཅུ་ *thal-chu* lye, ash-water used instead of soda for making tea. ཐལ་ཅེན་ *thal-chen* ashes of the dead; also a sort of gray earth used for bedaubing the face in masquerades (*Mil.*; *Jā.*). ཐལ་ཐག་ *thal-thag* (*Ld.*) bread baked in ashes; ཐལ་མདོག་ *thal-mdog* ash-coloured; ཐལ་ཕུགས་ *thal-phyags* broom, dusting rag (*Sch.*).

ཐལ་པ་ II: = ཐལ་པ་ *hthal-wa* (*Cs.*) 1. to pass, to pass by, to step beyond; to miss a mark: ཐ་ཐལ་ཐལ་པོང་ the waves come flowing past (*Mil.*) 2. to elapse, be passed; to change or pass from: ཐོ་ཐུ་བཅུ་ཐལ་ནས་ fifty years has been passed (*Vai-sh.*); ཐོ་པ་ལས་ཐལ་ནས་ དམར་ནིང་ changing or turning from blue to red; ཐུབ་པ་ལ་ཐེ་གཅིག་ཏུ་ཐུགས་ནས་ཐོ་དབྱེ་མ་ཐལ་ about nine years passed by, while he sat in meditation single-minded (*Hbrom.* རྩ 10-12). རྩ་ཐལ་པ་ to be forward in speaking, bold. 3. to go or pass through: ཐུག་ལ་ཡར་ཐལ་མར་ཐལ་ to soar up and down before a rock; ཐར་ཐལ་ཚུར་ཐལ་བུ་འགྲོ་བ་ to pass actually through it (the saints not being subject to the physical laws of matter); to shine, to light through: ཐལ་ཐུང་བུ་འགྲོ་བ་ to go

straight forward, to act without ceremony or disguise (*Jā.*) 4. to come, to get to, to arrive at: ཐལ་ནས་ཐོ་གཟུགས་ཐོན་ three years elapsed since they arrived; ཐ་མ་གར་ཐལ་བའི་གཏོལ་མེད་ where the parents have gone it is not known; ཐམ་ཐལ་ safe arrival; ཡར་གྱི་ཐམ་ཐལ་ཅེན་པོར་འགྲོ་བ་ to arrive at: to attain (a blessed state) in a pleasant and speedy manner. 5. to be over, past, finished, done; ཐལ་ལོ་ it is over, finished; ཐུག་ཏུ་ཐལ་ལོ་ the number sixty is completed; ཡལ་ཐལ་བ་ having disappeared, vanished; ཐོར་ནས་ཐལ་ he is undone it is all over with him; རིམ་གྱིས་ཐེ་ཐུང་ཐལ་ by degrees it vanishes or dies away; ཐུང་མད་ཅིག་ཐལ་ the former agreement is no longer valid (*Jā.*).

ཐལ་ཐུང་ different lengths, one object projecting beyond another; ཐལ་ཅེས་པ་ to exceed the due measure (*Sch.*).

ཐལ་ཀར་ཐོ་ཐེ *thal-ka rdo-rje* ཕན་པ་ a medicinal fruit; is described as དབྱིབས་ཀྱི་ཐོ་མཚན་ཐུང་ “in shape like a dog’s penis.” ཐལ་ཀར་ཐོ་ཐེ་ཐུང་ཐོར་ནད་ནམས་ཐོལ་ *Thal-ka rdorje* relieves suppurations (*Med.*).

ཐལ་ཀར་ I: *thal-kar* or ཐལ་དཀར་ a white elephant; ཐུང་ཅེན་ཐལ་དཀར་མཚེ་པ་ཐུག་ n. of the fabulous white elephant with six tusks; also the leader-elephant in a herd (*Yig.*).

Syn. ཐུང་པོའི་ཐུལ་པོ་ *glah-pohi rgyal-po*; ཐུ་ཡི་མགོན་པོ་ *khyu-yi mgon-po*; ཐུང་པོའི་མཚན་ *glah-pohi mchog*; ཐོས་ཀྱི་ཐུང་པོ་ *spos-kyi glah-po* (ཀམ་ཐལ་) (*Mñon.*).

ཐལ་ཐུང་ *thal-hgyur* བསྐྱེད་ཐུང་ adherence; association; connected language. ཐལ་ཐུང་པ་ *thal-hgyur-pa* one belonging to the *Prasaṅgika* school of the Buddhists.

ཐལ་ཅེས་པ་ཐུང་ *thal-ches-par hgyur* བཅུག་ཐུང་ absence of connection; absence of adherence.

ཐལ་ལྷག *thal-lcag* a slap (on the cheek);
ཐལ་ལྷག་རྒྱུབ་པ *thal-lcag rgyab-pa* to slap on the
cheek, to give a box on the ear.

ཐལ་བརྒྱལ་པ *thal brdab-pa* a clap with the
hands (out of joy or scorn).

ཐལ་ཐལ *thal-thal* རལ་ a particular number.

ཐལ་དྲེས *thal-dres* རྩལ་ n. of a medicinal
flower of the lily species; also འཕྲུལ་མུ་ལ་
Anantamūla.

Syn. ས་འཛོལ་བུ་མོ་ *so-htshohi bu-mo*; མཐའ་ཡས་ཏུ་
mtshah-yas rtsa; རྩོ་སངས་འབྲི་ཤིང་ *sho-saṅs lkhri-*
ciñ; གུ་ཡི་ཆེ *ktu-yi tce*; མེ་རྟག་ཐལ་མོ་ *me-tog phra-*
mo; བ་གྲང་བསྐྱར་ *ba-glāñ bsriñ*; རྩོ་སངས་མཐའ་ཡས་
sho-saṅs mtshah-yas (*Mñon.*).

ཐལ་ཕྱོགས *thal-phyogs* the party victorious
in a metaphysical disputation.

ཐལ་བྱེ *thal-byi* the grey or cat-squirrel.

ཐལ་བའི་རྩིང་པ *thal-bahi sniñ-po* འགའ་, མཐའ་གའི་
a kind of sandal wood.

ཐལ་བར་འབྱུར་ *thal-war hgyur* བར་རྒྱ་ con-
nection.

ཐལ་བྱང་འགྲོ་བ *thal byuñ-hgro-wa* 1. to move
or walk or rush fearlessly. 2. sbst. a hero.

Syn. དཔལ་པོ་ *dpah-wo*; འཇིགས་མེད་ *hjigs-med*;
རྩིང་རྩལ་ཅན་ *snññ-stobs-can* (*Mñon.*).

ཐལ་མ *thal-ma* through and through (*Sch.*).

ཐལ་མོ་ *thal-mo* the palm of the hand:
ཐལ་མོ་རྒྱུར་བ *thal-mo sbyar-wa* བརྟུ་ལྷོ་ཐལ་མོ་ལྷོ་ལྷོ་
to fold the palms of the hands in devotion;
ཐལ་མོ་རྒྱུར་པ *thal-mo snan-pa* to give a slap on
the cheek, or box on the ear; ཐལ་མོ་ཐལ་བར་
བྱེད་ *thal-mo thal-war byed* འཕྲུལ་མུ་ལ་ འཕྲུལ་མུ་ལ་
separated the hands that were joined to show
reverence.

ཐལ་ལ་མོ་ *Thal-la tshal* n. of a place in
རྣལ་འབྲེ་ལྷོ་ *Nag-roñ* in Kham; རྣལ་འབྲེ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་
ཐལ་ལ་མོ་འབྲེ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ at Thal-la tshal in Nag-roñ

rtsib the chieftain and his subjects fought
(*Yig.*).

ཐལ་ཚང་ *thal-tshañ* (གསང་ཕྱོད་) closet, privy.

ཐལ་ཚྭ་ *thal-tshwa* a kind of salt, gen.
burnt salt: ཐལ་ཚྭ་གྲང་མེམ་ཐོག་པ་འཛོལ་སྐྱོད་
salt subdues cold and swelling of the
stomach.

ཐལ་ཡས་ *thal-yas* (གྲངས་) n. of a number.

ཐལ་ལེ་ *thal-le* straight on; forthwith;
(*Hbrom.* 10).

ཐལ་འི་ *Thahi-dsi* (Mongolian) the title by
which the descendants of Jenghis Khan
the great Tartar conqueror are known.
According to Mongol law the fact of one's
bearing the title of *Thahi-dsi* exempts one
from taxation.

ཐེ *thi* num. fig. 40.

ཐེ་གུ་ *thi-gu* rope, string: གནས་ནས་གསེར་གྱི་ཐེ་
གུ་ཅིག་བྱང་ a golden cord descended from
heaven (*Yig.*).

ཐེ་བ *thi-wa* ཀཔོཏ 1. sandpiper, but
acc. to *Sch.* stock-dove; also = རྩོ་པོ་ plover,
lapwing. 2. = ཐེ་བ་ in *C.* (*Jü.*).

ཐེག་ *thig* 1. = གྲང་མོ་ “0” or numeral for
zero. 2. a line: ཐེག་འཛོལ་སྐྱོད་ རྩལ་པའུ་ལ་
to draw a line; ཐེག་ཐེ་ or ཐེག་ཐེག་ a black line; ཐེག་ཐེག་
a red line; ཐེག་ཐེག་ diameter. 3. also ཐེག་མོ་
carpenter's cord or string to mark lines
with any instrument used in drawing
lines; ཐེག་ཐེག་ *skor-thig* a pair of com-
passes; ཐེག་ཐེག་ slate-pencil, lead pencil;
also a line drawn with a lead-pencil (*Jü.*).

ཐེག་སྐྱད་ *thig-skud* རྩལ་ thread, yarn; also
straight line.

ཐེག་མཁན་ *thig-mkhan* རྩལ་ཕུ་ sawyer.

ཐིག་ནག *thig-nag* ཀལ་མུ་མུ་ 1. one of the eight hot hells where the damned are sawn to pieces, lines being drawn upon them, v. མུ་མུ་. 2. black spot.

ཐིག་ཙམ *thig-tsam* a little, about the size of a line, a drop.

ཐིག་ཚད *thig-tshad* proportion, symmetry (*Cs.*). ཐིག་ཚད་བྱེད་པ་ *thig-tshad byed-pa* to proportion.

ཐིག་ཤིང་ *thig-ñiñ* ruler for ruling lines; also a level.

ཐིག་པ་ *thig-pa*, v. ཐིག་པ་པ་ *thigs-pa*.

ཐིག་མ་ *thig-ma* cotton or woollen chintz, on which there are different designs.

ཐིག་ལུམ་ *thig-lbum* སུམ་མུ་ the sea, ocean.

ཐིག་ལེ *thig-le* (ཐུ་བ་ རྩ་མུ་) 1. semen virile. 2. བིལ་མུ་, བིལ་མུ་; ཐིག་ལེ་ཐུ་བ་ལྷོ་ལྷོ་ or མུ་མུ་མུ་ བིལ་མུ་ star or mark tattooed on the forehead as an ornament; an eye on a peacock's feather. 3. the concentration of what is diffused; par-excellence; མུ་ལེ་ཐིག་ལེ་ *sa-yi thig-le* མུ་ལེ་ཐིག་ལེ་ the chief or supreme person, king (*A. K. 1-4*); painting, mark, spot; ཐིག་ལེ་མུ་ spotted, concentrated in spots; མུ་ལེ་ཐིག་ལེ་མུ་ the best or concentration of all religions. 4. བིལ་མུ་, བིལ་མུ་ [complete, special]S. 5. zero, naught (*Vai-ñiñ*). 6. a phase of mystic contemplation in which the seminal fluid is supposed to be inwardly absorbed into the arteries; also, the mystic fluid, itself: ཐིག་ལེ་ཐིག་ལེ་ཐིག་ལེ་ the semen of the roma and *kyafma* becomes increased (*Mil.*). ཐིག་ལེ་ཐིག་ལེ་ཐིག་ལེ་ ཐིག་ལེ་ཐིག་ལེ་ཐིག་ལེ་ *ñiñ-kha chos-kyi hkhor-lo hdi thegs-le gañ-wa-yin* that globe of the doctrine, his heart, has been filled with the mystical fluids. 7. said to=ཐིག་ལེ་ཐིག་ལེ་ the female monthly discharge. 8. as met. may=ཐིག་ལེ་ *glaf-po*.

ཐིག་ལེ་མུ་མུ་མུ་ *thig-le mchog-ma* བིལ་མུ་མུ་ n. of a celestial courtesan; a centre of all religions in which finally all the sects must unite.

ཐིག་ལེ་ཐིག་ལེ་ *thig-lehi lus* a leopard, snake (*Mhon.*).

ཐིག་པ་པ་ *thigs-pa* also spelt ཐིག་པ་=ཐིག་པ་ *ñil-wa* 1. a drop (*A. K. 111-26*): ཐིག་པ་པ་པ་པ་པ་ from every drop; in drops, by drops; ཐིག་པ་པ་ rain drops; ཐིག་པ་པ་པ་ a drop or globule of gold. 2. vb. to sprinkle or throw in drops.

ཐིང་ *thiñ*, v. ཐིང་པ་ *hdiñ-wa*.

ཐིང་ཐིང་ *thiñ-ñiñ* རྩ་མུ་མུ་ n. of a dye.

ཐིང་ཐིང་ *thiñ-gi* མུ་མུ་ཐིང་ཐིང་ n. of a line or succession of noblemen in Tibet (*Yig.*).

ཐིང་ལུག་ *thid-yug* a number (*Ya-sel. 57*).

ཐིབ་པ་ *thib-pa*, v. ཐིབ་པ་ *hthib-pa* and ཐིབ་པ་ *gtib-pa*; ཐིབ་ཐིབ་ *thib-thib* very dark, dense; ཐིབ་པ་ཐིབ་པ་ *smugs-pa thib-thib* fogs thickening.

ཐིབ་པ་པ་ *thibs-po* མུ་མུ་ཐིབ་པ་ 1. vanishing, disappearing. 2. ཐིབ་པ་, ཐིབ་པ་ dark, dense, obscure, v. ཐིབ་པ་ *hthib-pa* and ཐིབ་པ་ *gtib-pa*; ཐིབ་པ་ཐིབ་པ་ཐིབ་པ་ a blessing devolving upon a person.

ཐིབ་པ་པ་ *thibs-mo* dense, dark.

ཐིམ་པ་ *thim-pa* (ཐིམ་པ་ཐིམ་པ་ *phags-ma khugs la*) བིལ་མུ་, བིལ་མུ་, བིལ་མུ་ to be lost (in some thing else), to melt down; to be dissolved being mixed up with another object; = ཐིམ་པ་ ཐིམ་པ་ and ཐིམ་པ་; gen. with ཐིམ་པ་ or ཐིམ་པ་ to disappear by being imbibed, to be absorbed; to pass into, to evaporate (of fluids); of a snake; to creep away, to disappear in a hole; frq. of the vanishing of rays of light, of a god, etc.; ཐིམ་པ་ཐིམ་པ་ to pass or sink into unconsciousness.

Syn. ཐིམ་པ་ *sim-pa*; ཐུ་པ་ *shu-wa* (*Mñon.*).

ཐིམ་ཐིམ་ *thim-thim* n. of a number (*Yasel. 57*).

ཐིམ་ཀྱན་ཐིང་མུར་ *Thihu kwan-thin-mur* n. of one of the Tartar Emperors of China belonging to the great Yuan dynasty. He invited the celebrated Karma Lama *Rashbyuh Rdorje* to Peking (*Loñ. 2 10*).

ཐིམ་ཅུང་ *Thil-chuñ* n. of a place in Tibet (*Loñ. 8*).

ཐིམ་སྒྲན་ *thil-ston* prob. for མཐིམ་སྒྲན་པ་ *mithil-ston-pa* to enter into the depth of a conversation or expression; to fathom a secret.

ཐུ་ *thu* 1. num. fig. 70. 2. spittle: ཐུ་ཅུ་པ་ to spit out of scorn or contempt at anybody (*K. du. 5 416*).

ཐུ་པ་ *thu-pa* skirt of a robe, coat-flap (*Khrid*).

ཐུ་པ་ *thu-wa* 1. vb. བཟུལ་ to pluck or collect flowers. 2.=ཐུ་ལྟུང་པ་. 3. ཐུ་པ་ *thub-pa* able, powerful, capable of: རན་མོང་གི་གཏིང་ནི་ཐུང་པ་ལ་མི་ལས་ཐུ་པ་མེད་ (*Sñiñ.*) in measuring the bottom of perdition (with a fathoming stone) there is none more capable than man. 4. malicious, wicked, vicious: ཐུག་བཟུལ་ཐུ་པ་ *sdug-bzhal thu-wa* a malignant suffering or severe accident. 5. vb., v. འཐུ་པ་ *hthu-wa*.

ཐུ་པོ་ *thu-wo* 1. རྒྱུ་ཅེ་ chief, senior, an elder brother. 2. རྒྱུ་ཅེ་ quarrel, poison. 3.=ཐུག་པ་ *thug-pa* ཡབ་ཀྱི་ gruel made of barley flour.

Syn. ཇོ་ཇོ་ *jo-jo*; ཇོ་ཇོ་ *ā-jo*; ཐུ་པོ་ *phu-bo*; ཐོག་མ་སྒྲུ་མ་ *thog-ma-skyes*; ཐོན་སྒྲུ་མ་ *ñon-skyes*.

ཐུ་མོ་ *thu-mo* lady, mistress (*Cs.*).

ཐུ་མེད་ཙམ་པ་ཐུ་པ་པོ་ *Thu-med al-than rgyal-po* a king of Mongolia who was famed for his patronage of Buddhism, *althān* in Mongolian signifying "golden." (*Loñ. 2 11*).

ཐུ་རེ་ *thu-re* uninterrupted (*Sch.*).

ཐུ་ལུ་ *thu-lu* spittle; ཐུ་ལུ་བཟུལ་པ་ or འདྲེན་པ་ to spit, to throw spittle; *thu-lu nag-po* occurs in *Glu. 3* as=withered flower.

ཐུ་ལུ་མ་ *thu-lum* a lump of metal; in *W.* acc. to *Jā.* a cannon-ball.

ཐུག་ *thug* postp. c. accus. until, up to; in reference to time and space རྒྱ་ཐུག་ until now; རྒྱ་པ་ཐུག་པ་ཐུག་ for forty days; རྒྱ་པ་ཐུག་ over against the gompā, at the gompā. Adv.=only.

ཐུག་སྒྲ་ *thug-sgra* or ཐུག་འཚོམས་ great noise: རྒྱ་ཐུག་འཚོམས་དང་ཐུག་གི་སྒྲ་ཆེན་པོ་ཐུག་ now each made great noise and rattling sounds (*Rdsa. 9*).

ཐུག་རྩ་ *thug-rñā* (ཐུག་གཡག་གི་རྩ་) the hairy tail of a yak fixed with a flag on the top of a Tibetan house. ཐུག་ཚོམ་ *thug-tshom* the flag staff with a silken flag, or a yak's tail and hay attached to the top of a post and fixed on the roof of a monastery or house in Tibet (*Rtsii.*).

ཐུག་པ་ I: *thug-pa* sbst. soup, broth; འབྲས་ཐུག་ *hbras-thug* rice-soup; བག་ཐུག་ *bag-thug* ཡབ་ཀྱི་ meal-soup; barley-soup. ཐུག་པ་འབྲིམ་པ་ *thug-pa hgrim-pa* ཡབ་ཀྱི་ཕྱུ་རུ་ to make barley gruel; the cook who prepares such; ཐུ་ཐུག་ *rgya-thug* Chinese porridge, a sort of vermicelli-soup; ཐུག་པ་མ་ *thug-thal*=ཐུག་རུ་མ་ *thug-rtsam* flour of barley for making gruel or broth.

ཐུག་པ་ II: 1. to reach, arrive at, come to; c. dat. or termin: རྒྱ་མཐའ་ཐུག་པ་ to reach the close of life; ཐུག་པ་ལ་ཐུག་ to reach to the

very bone; སྤྱི་ལ་བྱུག་ཆོ or འཛི་བར་བྱུག་པ་ལ at the point of death; བཟུང་ལ་བྱུག he was just on the point of seizing her. 2. to interview, to encounter; to meet, to light upon: བྱུག་ཐུང་ཕྱིད་པ་ to have an interview with (*Hbrom.* 17); རྒྱལ་པ་དང་བྱུག་པ་ to fall in with robbers; གཞིང་བྱུག་པ་ resp. ལམ་མཁའ་ *shal-mjal* personal interview. 3. colloq. to touch, to hit or strike against: ལག་པ་མི་བྱུག་ཡིན་ I shall not touch it, I shall not come near with my hand (*Jā.*).

བྱུག་ཆད་ *thug-chad* agreement (*Sch.*).

བྱུག་ལས་ *thug-yas* 1. not to be reached, endless (*Cs.*). 2. n. of a very great number (*Ya-sel.* 37).

བྱུག་པ་མེད་པར་འགྱུར་ *thug-pa med-par-hgyur* ལྷན་བསྐྱེད་ possibility of the fallacy of *ad infinitum* (*Gram.*). བྱུག་མེད་ལས་བསྐྱེད་པ་ *thug-med las bsgrags-pa* ལྷན་བསྐྱེད་པ་འཕྲོག་པ་ chapter on the fallacy of *ad infinitum*.

བྱུགས་ *thugs* 1. བྱིན་, མན་ལྷན་ the heart, gen. བྱུགས་ཀྱི་ལྷན་ *thugs-ka* breast, the heart: བྱུགས་ཀྱི་ལྷན་པ་ the incarnation of a deity, originating in a ray of light which proceeds from the breast of that deity. 2. heart (in a spiritual sense), mind, soul, spirit, used resp. for སེམས་; བྱུགས་སྤྱི་ལ་འཛིན་པ་ = བྱུགས་སྤྱི་ལ་འཛིན་པ་ to be kept in the mind, in memory. 3. purpose, intention. In this sense it occurs in the well-known compound word བྱུགས་ཆེ་ mercy, a favour. དེ་ལྟར་སྐྱེ་ན་ཆུང་བ་འོན་ཏེ་བྱུགས་མེད་ལྟར་ if so born the birth will be useless and for no purpose (*Lam.-ti.*). བྱུགས་རབ་ *thugs-rab* = སེམས་རབ་ wisdom, good heart; བྱུགས་རུས་ *thugs-rus* = རྩིང་རུས་ assiduity, exertion; བྱུགས་ཤིས་པ་ *thugs ces-pa* resp. for ཡིད་ཤིས་པ་ *vid-ces-pa* to believe; to know one's mind. *Thugs* is used also like *sems* in the colloq. pleonastically when mental feelings are expressed: ཉིད་རང་མཐོང་རྒྱ་ལ་ངའི་བྱུགས་ལ་དགའ་བ་ཡིད་ I am glad to see you; *lit.* "there is joy in my mind to see you."

Syn. རྩིང་ *snān*; ཁུན་སྐྱེད་ཕྱིད་ *kun-skyed-byed*; རྩིང་ཤིས་རྩིན་ *rnam-ces rten*; སྤྱོད་གྱི་རྩིན་ *srog-gi rten*; སེམས་ཀྱི་ཁྲིའུ་པ་ *sems-kyi khañ-pa*; གཞི་མཚན་ *ga-yi-mchog* (*Mñon.*).

བྱུགས་གཞིང་བ་ *thugs gñon-wa* resp. བསམ་སྒྲོ་གཞིང་བ་ to muse, meditate, reflect.

བྱུགས་སྒྲོ་བ་ *thugs-spro-wa* to be cheerful; to be merry.

བྱུགས་དྭགས་བ་ *thugs dkar-wa* 1. white (clean) heart, sincerity. 2. there are 360 Bon gods called *Thugs-dkar*; and those who conduct religious rites to propitiate them are called *Thugs-dkar-wa* (*Rtsii.*). བྱུགས་དྭགས་ལྷ་ཤིས་ one of the seven Bon sages (*G. Bon.* 35).

བྱུགས་བསྐྱེད་ *thugs-bskyed* = སེམས་བསྐྱེད་ མན་ལྷན་པ་ 1. imbibing faith, an idea dawning in the mind. 2. kind remembrance: བྱུགས་བསྐྱེད་གཞི་བ་མེད་པ་རྒྱ་ལ་བཞིན་ནས་གསུང་མཆོད་ཀྱང་ཡང་ཡང་ཡིད་པ་མཆིན་། also may it please you to write me often as heretofore without becoming unsteady in your kind remembrance of me (*Yig. k.* 25).

བྱུགས་མཆོད་ *thugs-mkhyen* resp. for མཐོན་ཤིས་ fore-knowledge.

བྱུགས་འབྲུང་ཆེ་བཞིས་ *thugs-hkhur che-bshes* to accept responsibility: བྱུགས་འབྲུང་ཆེ་བསྐྱེད་ཡོད་པ་ གཞིར་བཅས་ at the bottom there having been engendered a sense of responsibility.

བྱུགས་འདྲུགས་ *thugs-hkhrugs* resp. for རྩིང་འདྲུགས་ *khoñ-hkhrugs* agitation of the mind.

བྱུགས་དགོངས་ *thugs-dgoñs* resp. for དགོངས་པ་ consideration, thought, opinion, view.

བྱུགས་རྒྱལ་ *thugs-rgyal* resp. for anger, wrath, indignation: བྱུགས་རྒྱལ་བཞེངས་ anger arises, is roused (*Jā.*).

བྱུགས་ངར་ *thugs-ñan* grief, sorrow, affliction.

བྱུགས་ངལ་བ་ *thugs-ñal-wa* = སེམས་ངལ་ *sems-ñal* to be sorrowful; sorrow: སེམས་གསོ་བྱུགས་ངལ་མ་མཆོད་ཅིག་ be consoled, do not be grieved (*Bdca.* 19).

ཐུགས་རྗེ *thugs-rje* lit. noble purpose or heart; generosity, pity, commiseration, compassion; a grace, favour, mercy, blessing: ང་ལ་ཐུགས་རྗེས་གཟིགས་པ་ pray, look graciously upon me; ས་ཁོན་གྱི་ཐུགས་རྗེ་གཟིགས་དགོས་ pray, be so kind as to send me some seeds (*Jä.*). ཐུགས་རྗེ་ཅན་ *thugs-rje-can* = མྱོང་བརྩ་ལྡན་ gracious, merciful, generous (*Mñon.*). ཐུགས་རྗེ་ཅེས་ *thugs-rje che-wa*, ཐུས་པ་དང་ལྡན་པ་ merciful and loving (*Mñon.*). ཐུགས་རྗེ་ཅེ *thugs-rje che* is one of the common expressions of thanks and courtesy = our "many thanks," "you are most kind," etc.

ཐུགས་རྗེ་ཅན་པོ་ *Thugs-rje chen-po* an epithet of Avalokites'vara; the all-merciful one, a Buddha.

ཐུགས་རྗེ་ཐུས་མ་ *Thugs-rje byams-ma* an epithet of སྐྱེ་དབྱེ་བདག་མོ་ *Skye-dguhi bdag-mo* aunt and foster-mother of Gautama Buddha.

ཐུགས་རྗེ་འཛིན་པ་ *thugs-rje hdsin-pa* to be compassionate, merciful; ཐུགས་རྗེ་མཆོད་པ་ *thugs-rje mdsad-pa* to shew mercy, to behave kindly.

ཐུགས་རྗེའི་ལྗ ཐུགས་རྗེའི་ལྗ *Thugs-rjechi lha* an appellation of Avalokites'vara. There are four gods bearing the name of ཐུགས་རྗེ་ཅན་པོ་ in the Bon pantheon of the later period; they are called by their attributes:—(1) འཕོང་བ་ལ་རྒྱུན་ཆད་མེད་པའི་ཐུགས་རྗེ་ལྗོ་པོ་འདྲ་བ་ mercy flows to all the world uninterruptedly like a river; (2) འཕོང་བ་ལ་མ་ཟད་པའི་ཐུགས་རྗེ་གཞི་འདྲ་བ་ mercy inexhaustible as the basis of all things for the world of migratory existence; (3) ཀུན་ལ་སྐྱེས་པའི་ཐུགས་རྗེ་ཉི་མ་ལྟ་བུ་ blessings to all living beings evenly like as with the sun; (4) དཔག་ཏུ་མེད་པའི་ཐུགས་རྗེ་ནམ་མཁའ་ལྟ་བུ་ mercy boundless like the sky.

ཐུགས་ཉིད་ *thugs-ñid* = རེས་པ་ཉིད་ *sems-ñid*.

ཐུགས་ཐུབ་ *thugs-thub* resp. for ཐུབ་ཅོད་ 1. self-sufficient, not caring; thinking no

danger or injury will accrue from such and such action or steps, etc. 2. misappropriation of anything to one's self thinking that no notice will be taken: འབྲས་བྱེ་བྱེད་ ཐུགས་ཐུབ་ཏུ་ཐུད་པས་ཡི་དུགས་ཤིན་ཏུ་དབང་ཆུང་བར་བྱས་པ་ (*A. 75*) because he had misappropriated to himself half a pound of rice, he was born as a *Preta* of most insignificant power; ཐུགས་ཐུབ་ཏུ་ཐུད་པ་ *thugs thub-tu spyad-pa* to work with self-reliance, being confident of one's own abilities (*A. 75*).

ཐུགས་དམ་ *thugs-dam* = ཡི་དམ་ *yi-dam* 1. lit. holy opinion; advice. 2. oath, vow, solemn promise: ཐུགས་དམ་བཅའ་བ་ to take an oath, to make a vow. 3. a prayer, a wish in the form of a prayer; = རྒྱུན་ལས་. 5. contemplation, the act of contemplating a deity (cf. རྒྱུན་ལས་ and རྒྱུབ་པ་ *sgrub-pa*), meditation in general: ཐུགས་དམ་འཕེལ་ meditation increases, proceeds successfully; devotion. 4. a deity, a tutelar god or saint: ཐུགས་དམ་རྩེ་རྩེའི་རྒྱབ་ས་རྩེ་ནས་འབྲས་ལུན་ཀུན་ཏུ་མི་འདྲོང་གིང་ not expelling me at any time outside the protection of the dorje of my tutelary god.

ཐུགས་བདེ་ *thugs-bde* happy, cheerful.

ཐུགས་འདུན་ *thugs-hdun* = ཐུགས་ཀྱི་འདུན་པ་ *thugs-kyi hdun-pa* or ཐུགས་འདྲོད་ *thugs-hdog*. དེས་མཇུག་ཐུས་ཚག་པའི་ཐུགས་འདུན་བཅས་བརྩ་འདྲོང་མེད་པ་མཁྱིན་ let your affection to me not be cast aside that I may be permitted to have a gracious interview (*Yig. k. 25*).

ཐུགས་ནང་གཞིན་པ་ *thugs-nah gcin-pa* very affectionate, loving letters: ཐུགས་ནང་གཞིན་པའི་ཐུགས་ཀྱི་མཁའ་རྒྱུ་ལྟ་བུ་འཕྲོས་ལྟ་བུ་འཕྲོག་མེད་དུ་བྱ། I pray that your affectionate letters may also come to me unhindered as the motion of the wind (*Yig. k. 87*).

ཐུགས་ཐུག་ *thugs-mug* = ཡི་ཐུག་ *yi-mug* despair.

ཐུགས་བརྟེན་ *thugs brtse-wa* love, affection of the heart, compassion; resp. for ཐུང་བརྟེན་; frq. ཐུགས་བརྟེན་པར་དགོངས་པ་, གཟུགས་པ་ to look upon compassionately, to remember in mercy.

ཐུགས་སྤྲུལ་ *thugs-su hgro-wa* = ཡིད་དུ་ཤིང་བ་ to think well of, approve of; to be agreeable; also adj. agreeable, pleasant, delightful; also sbst. pleasure, delight.

ཐུགས་སྤྲུལ་ *thugs-sras* spiritual son; an appellation given to distinguished disciples of saints. Mañju-s'ri, Avalokites'vara, Vajrapāṇi, etc., are spiritual sons of Gautama acc. to the Mahāyāna School. Among the Bon, *Ha-sho*, *Mdo-gdud* and other saints are the spiritual sons of Shenrab.

ཐུང་ང་ *thun-ña* three years old, of animals (*Sch.*).

ཐུང་བ་ *thun-wa* 1. short, low in size, of small dimensions: ཐོང་ཐུང་བ་ a short stem. གཞི་རིང་ཐུང་ distance in general; གཟུགས་ཀྱི་ཐུང་ short in size, a dwarf. ཐུང་བ་བཞི་ *thun-wa bshi* the four shortnesses of the members of the human body which are regarded as defects, viz:—མགྱིན་པ་ཐུང་ short neck; རྒྱུ་པ་ཐུང་ short legs; རྒྱུ་ཐུང་ short back; རྒྱུ་པ་ the lower parts of the arm or legs (*Mi.*). ཐུང་ཏ་ *thun-ñu* རྒྱུ་ diminutive, short; ཐུང་ཏ་འགྲོ་བ་ to become shorter. 2. ཇུ་རུ་ཏ་; དུ་ཀྱི་ཐུང་བ་ brief in respect of duration, of time.

Syn. དམའ་བ་ *dmah-wa*; སྤྱིད་ཐུང་ *srid-thun*; ཐུང་ཏ་ *thun-ñu*; མི་མཐོ་ *mi-mtho*; ཏེ་དམན་ *rtse-dman* (*Mhon.*).

ཐུད་ *thud* (ཀྱ་བཞི) ཆུ་ཏེར་ 1. the hollow of a pillar. 2. coagulated milk, thickened milk with butter a dainty with yak herdsmen of Tibet. མར་དང་ཐུར་བ་དང་ཐུར་མཐོ་སྤྲུལ་ནས་ཐོས་པ་ ate pastry made of treacle and dried curds with butter; ཐ་ཐུད་ *ho-thud* milk-cheese; also

a mess of rice, milk and sugar; ཐུད་ལེབ་ཕྲ་ five cakes of milk cheese (*Rtsii.*). ཐུད་སྒོམ་ *thud-sgrom* a box in which milk-cheese is packed for sale.

ཐུད་ཤོར་བ་ *thud gor-wa* lit. careless; erring, blundering; defined as ལས་ཀྱི་མཁས་ཀྱི་སྤྲུལ་ neglect of work, etc.; ཐུད་ཤོར་དུ་མ་ཤིང་བ་ not to be negligent.

ཐུད་ཐུད་ *thud-thud* n. of a number (*Yasel. 56*).

ཐུན་ I: *thun* = རེ་མཚེ་ རྩམ་, རྩམ་ a period of three hours, the eighth part of a day according to Buddhist astrology. Acc. to *Jā.* a fixed length of time; as long as a man is able to work without resting; a shift of six, four or three hours. རེ་མཚེ་ཐུན་ལོང་ the night-watch is over; ཐུན་གཉིས་པ་ རྩམ་, རྩམ་ the second watch (of day or night); ཐུན་མ་ མ་པ་ རྩམ་ རྩམ་ རྩམ་ རྩམ་ in the last watch of night; ཐུན་དང་པོ་པ་ རྩམ་ རྩམ་ in the first watch (of night); ཐུན་བར་པ་པ་ རྩམ་ རྩམ་ in the middle watch (of night). རྩམ་གྱི་ཐུང་ཐུན་པ་ *nam-gyi gun thun-la* at or about midnight.

ཐུན་མ་ *thun-ma* རྩམ་ relating to the watch of the night.

ཐུན་བཞི་པ་ *thun bshi-pa* རྩམ་ the fourth lunar crescent, i.e., the fourth day after the full or the new-moon.

ཐུན་བཞི་པེ་རྩམ་འཕྱོར་ *thun-bshihi rnal-hbyor* an ascetic who meditates or keeps the mind abstracted from worldly objects, &c., continuously during the four watches of the day; the meditation of a whole day.

ཐུན་བཞི་པ་ *thun bshi-wa* to keep the watch, i.e., not let slip the time without fully using it either in meditation or in the performance of any other work.

ཐུན་གསུམ་པ་ *thun gsum-pa* རྩམ་ 1. one who remains engaged in devotion three times during the day (twenty-four hours).

2. 第三夜 the lunar crescent on the third day after a new or full moon. [3. night] S.

ཐུན་པ་ *thun-pa* = བསྐྱར་པ་ *bsmun-pa* to cling to, to adhere.

ཐུན་ II : = མཚམས་ 1. མཚམས་, མཚམས་, མཚམས་ the junction of the day and night, twilight and day-break : མཚམས་པ་ལྔ་ཆེན་ནམས་ཤིང་འཛོན་ལྟོད་ཅུ་བར་བཞུགས་ཐུན་བཞུགས་ there are four periods or junctions in which those called Tsham-pa Gom-chen can relax their meditation (Cil. 8). ཐུན་མཚམས་ *thun mtshams* the day and the night; at sunset or at day-break. བརྒྱུད་ཐུན་མཚམས་ རྒྱུད་ཐུན་མཚམས་ an auspicious conjunction of time. 2. state of abstraction and isolation, real or suppositional, of a lama sitting to meditate. Often even applied to the room where he is sitting.

ཐུན་མཚམས་རྟོགས་ *thun-mtshams-rtogs* is a རྟོགས་ or cannibal demon that longs for the gloom betwixt day and night to be able to search for prey.

ཐུན་མཚམས་རྟོགས་ *thun-mtshams stobs* མཚམས་འཁྱེད་ strong in twilight, a demon or Rākshasa.

ཐུན་ III : (prob. for མཐུན་) in sorcery : bodies or substances which are supposed to be possessed of magic virtues, such as sand, barley, sesame, mustard, etc. ཐུན་གཏོར་ *thun-gtor* offerings made to evil spirits. ཐུན་དང་ *thun-don* a hole in which magical articles are buried or concealed in Shaman rites. ཐུན་མདའ་ *thun-mdah* a magical arrow to shoot people or devils. ཐུན་བྲབ་པ་ *thun brab-pa* to cast or throw enchanted articles, also to perform magical rites with them, also to slay people or evil-spirits.

ཐུན་ ཐུན་-རྒྱུ་ an enchanted horn on which figures of scorpions, alligators, etc., are engraved for witch-craft.

ཐུན་ IV : one who collects; a gatherer (from འབྱུང་); འཛོན་ཐུན་ one who picks up or

gathers sticks; རྩ་ཐུན་ a gatherer of grass (*Jā.*); རྩ་ཐུན་ a gatherer of ears of corn (*Cs.*). ཐུན་རྩ་ reaping-hook, sickle (*Sch.*).

ཐུན་མཚོན་ *thun-mtshon* a weapon that is fixed or stuck on.

ཐུན་དང་མ་མོ་ *thun-dan ma-mo* the mother of the arch-devil, said to = བརྒྱུད་ཐུན་པ་ འག་རིང་ the long-armed devil. However འག་རིང་ is the demon who measured lances with Shenrab the Teacher of the Bon (*D.R.*).

ཐུན་མོང་ *thun-moñ* or ཐུན་མོང་པ་ འཁྱེད་, རྒྱུད་ཐུན་མོང་ ordinary, general, common, usual; that which is done or happens every day. ཐུན་མོང་ཆོས་ *thun-moñ chos* = འཁྱེད་པ་ trans-migratory existence, worldly life, the works that one does in ordinary life (*Mñon.*). The ཐུན་མོང་གི་ཆོས་ as specified in Buddhist works are:—(1) བསམ་གཏན་བཞུགས་ the four (*Dhyāna*) kinds of meditation; (2) མཆོད་མཆོད་པ་ the immeasurable virtues; (3) གཞུགས་པ་འཁྱེད་པ་ the four kinds of sitting in abstraction in the formless state; (4) མཛོན་པ་འཁྱེད་པ་ the five kinds of fore-knowledge. Again ཐུན་མོང་གི་ནམ་འབྱུར་པ་ = the five sorts of ordinary ascetics which are:—(1) རྩ་ཐུན་ཆོས་ རྩ་ཐུན་ཆོས་འབྱུར་ a *yogi* who meditates in the mornings and evenings; (2) རྩ་ཐུན་ཆོས་འབྱུར་ a *yogi* who propitiates a divinity by first offering him cakes; (3) རྩ་ཐུན་ཆོས་འབྱུར་ an ascetic who practises asceticism for getting food; (4) རྩ་ཐུན་ཆོས་འབྱུར་ a thirsty ascetic who practises penance for the sake of liquor; (5) རྩ་ཐུན་ཆོས་འབྱུར་ an ascetic whose behaviour is uniform at all times (*Hbum.* བླ་78).

Syn. ཐུན་ *spyi*; ཐུན་ *spyi-ma*; ཐུན་ཆོག་ *spyi-thog* (*Mñon.*).

ཐུན་མོང་པ་ *thun-moñ-wa* = ཐུན་མོང་.

ཐུན་མོང་མ་ཡིན་པའི་ཆོས་ *thun-moñ ma-yin-pahi chos* in Buddh. extraordinary doctrines

said to comprise :—*ཐུབ་པ་ཉེ་བར་བཞག་བཞི*, *མངས་ཀྱིས་*
ཀྱི་ཚེས་མ་འདྲེས་པ་བཅོ་བརྒྱད་ཀྱི་བར་ལྷི, *ཡང་ཕྱིན་ཐུག་ས་བཅུ་དེ་ཡོན་*
ཏན་ཐམས་ཅད་. It is stated that they are called
extraordinary because they can only be
practised and comprehended by the *Bodhi-*
sattvas of the ten stages and are incompre-
hensible to the followers of the *Hinayāna*
school.

ཐུན་མོང་བུད་མེད་ thun-moñ bud-med = *ཐུན་པ་མོང་མ་*
a public woman (*Mñon.*).

ཐུན་མོང་ས་ thun-moñ-sa unclaimed grounds,
public gardens, a place for public sports
and athletic exercises (*Mñon.*).

ཐུན་ཚེགས་ thun-tshegs = *ཐུན་ཚེགས་ phran-tshegs*.

ཐུབ་ thub *མཁས་*; *ཐོ་ཐུབ་པ་ blo thub-pa* 1. cap-
able; also *sbst.* a mighty one. *ཐུན་ཐུབ་* one
who is able to do everything, able to fight
out all enemies (*Yid. 124*). 2. *ལུགས་ཀྱི་ཐུབ་*
a wise man, a sage, a saint in general.

ཐུབ་པ་ thub-pa I: potential vb. with ac-
cus. or root of another verb: 1. to be able,
to be capable of, to withstand, be equal
to: *ཐུག་གིས་མ་ཐུབ་ཅིང་* as the poison could not
do him any harm; *མེད་ཐུག་གིས་ཅི་མེད་པ་འཛོམས་ཐུབ་*
ཅན་པ་ one able to keep off hail; *གཞན་གྱིས་མི་ཐུབ་པ་*
invincible; *རྒྱལ་དུ་ཐུབ་པ་* to be able to subdue
all evil. *མི་ལེས་ཐུབ་པར་དགའ་* is not easily borne
by man, *e.g.*, does not agree with him;
རས་རྒྱུང་ཐུབ་པ་ to be able to bear a simple
cotton dress; *མཁ་ཉིང་ལ་ཏུ་མ་ཐུབ་* was not able
to lie on his bed; *ཐོ་རངས་ན་མ་ཅི་ཐུག་འབྱོན་མི་ཐུབ་*
ཡོང་ I shall not be able to reach the pass-
top to-morrow. 2. the common Tibetan
epithet of *Sākya-muni*—*ཐོ་ཐུབ་པ་*. 3.
the mighty or capable one.

ཐུབ་ཚད་ thub-tshod *མཇུག་སྐྱོད་* courage (*A. K.*
1-24).

ཐུབ་ཚད་ཅན་ Thub-chod-can = *གཞི་ལ་པ་*
one of the fierce wild tribes of India that

did not submit to the *Aryas*; the lowest
of the Hindu tribes (*Mñon.*).

ཐུབ་པ་ཉིད་ thub-pa ñid *ལུགས་* a sage.

ཐུབ་པ་ཆེ་ thub-pa che *མཆོག་ལུགས་* a great sage;
an epithet of Buddha.

ཐུབ་བཟླ་ thub-bstan *ལུགས་ཀྱི་སྐད་* the doctrine
of Buddha: *ཐུབ་བཟླ་ཉི་མ་མེད་པ་ལུགས་མཐར་གནས་ཉིང་*
the stainless doctrine of Buddha enduring
to the end of time (*Yig. k. 27*).

ཐུབ་པ་ཐུག་ thub-pa drug the manifestations
of Buddha in the six states of existence acc.
to the *Nying-ma* sect:—(1) in the abodes
of gods, (2) in the world of demons, (3) in
the land of men, (4) as *Señge Rab-brtan*
in the world of beasts, etc., (5) as *Guru*
Vairotsana in the abode of the *Yidag* or
Preta, (6) as *Vikrama* in hell.

ཐུབ་པ་རབ་མཚོག་ thub-pa rab-mchog *Pravara*
muni; n. of a *Tathāgata*.

ཐུབ་པ་སངས་རྒྱལ་ Thub-pa sañs-rgyas *མཁས་ལུགས་*
Sākya-muni.

ཐུབ་པ་འཇིགས་ thub-paḥi gnaṣ *ལྷ་ཁང་* a
hermitage.

ཐུབ་པ་འཇིགས་ thug-paḥi-bu = *ཐུག་ཏུ་*.

ཐུབ་པ་འཇིགས་པ་ཐུབ་ thub-paḥi dcañ-po *ལུགས་* an
epithet of Buddha.

ཐུབ་དབང་གཞུང་ལྷོ་ས་ Thub-dcañ gsuñ-skyes an
epithet of a *Gravaka*, a monk of the *Hina-*
yāna school (*Mñon.*). Also *ཐེག་ཅུང་ལྷོ་ས་ཐུ*
theg-chuñ skyes-bu.

ཐུམ་ thum or *ཐུམ་ཐུམ་* = *འཕོག་ཐུམ་* anything
packed in a bag, a parcel, anything packed
or wrapped up: *འབྲུ་ཐང་ཐུམ་བཅས་ hbru-than*
thum-bcas together with a package of
grained tea.

ཐུམ་ཏི་ thum-ti = *བཟུམས་པ་* anything cut into
pieces.

ཐུམ་པ *thum-pa* a while, a moment:
མནལ་ཐུམ་པ་ཞིག་ཐུང་ took a nap for a moment.

ཐུམ་བུ *thum-bu* 1. a piece, bit: རྣམ་པར་གྱིས་མ་ཐུམ་པར་ཐུམ་བུ་འདིར་རྣོང་གིས་ཞིག་ཅེས་བཞོས་ not accepting anything else, (but) this piece he would have; thus he expressed himself (*Hbrom.* 144). 2. = ཐོམ་བུ a large spoon, a ladle; རག་ཐུམ་ a brass ladle; རངས་ཐུམ་ a copper ladle.

ཐུམས *thums* = 1. ཐུང་བ་ spoon, ladle. 2. piece of cloth, linen (རས་ཐུམ་ལྟ་བུ་ *ras-thum lta-bu*); acc. to *Cs.* = ཐུམ་པ་ 3. cover, covering, wrapper of a book or a parcel, also the parcel itself. ཐུམས་ཀྱི་ལྗོངས་ to put (a cover round a thing), to wrap up; ཐུམས་ཅན་ having a cover, packed.

ཐུར *thur* a slope; ཐུར་ཐུར་ adv. down; ཐུར་ལམ་ *thur-lam* down-hill road, a steep descent; ཐུར་དུ་ *thur-du* or ཐུར་ལ་ *thur-la* downwards; ཐུར་ལ་ཐུབ་པ་ to cast down into; ཐུར་ལ་ sink down; མགོ་ཐུར་དུ་བཞུགས་ཏེ་ head down or head over heels; ཐུར་འགྲོད་ *thur-hgrod* that which runs downward, as met. water (*Mñon.*).

ཐུར་མགོ *thur-mgo* 1. the tip of a spoon ཐུར་མགོ་མུམ་ *thur mgo-tsam* about the tip of a spoon, a spoon measure. 2. = ཐུར་མགོ་ *thur-mgo* a halter; ཐུར་ཐག་ *thur-thag* the rope attached to ཐུར་མགོ་; ཐུར་མཐའ་ *thur-mthah* the end of that rope.

ཐུར་པོ *thur-po* the lowest part, the lower side (of a hill): ཐུར་ཐུར་གྱི་ཐུར་པོ་ལ་ at the very lowest possible point, in the bottom-most part (e.g., of a deep ravine between two hill-sides).

ཐུར་སེལ *thur-sel* that which clears the downward passage, a purgation; ཐུར་སེལ་གྱི་རྒྱུ་ *thur-sel-gyi rhuñ* ལྷུང་པ་ the wind that passes downward, i.e., through the rectum.

ཐུར་བུ *thur-bu* or ཐུར་ུ་ *thur-ru* foal, colt, filly (*Jü.*).

ཐུར་མ *thur-ma* 1. མལ་ཀ་ a stick, chopstick; ཐུར་མ་བརྒྱུ་པ་ *tur-ma brga-pa* an umbrella which is made on a frame work of (lit. a hundred) many sticks (*Mñon.*). 2. spoon. 3. a whole class of surgical instruments (*Jü.*).

ཐུར་ཤོ *thur-sho* a pair of scales.

ཐུར་ཤིང་ *thur-ñiñ* མལ་ཀ་ pole, the stick with which loads are supported (being attached to its two ends).

ཐུར་སྒར་ *thur-sgrāñ* an ounce of silver (*Yig.*). ཐུར་སྒར་གྱི་ཤོ་ལ་ (*Rtsii.*).

ཐུལ་ *thul* from འདུལ་བ་ *hdul-wa* used substantively: ཐུལ་དེ་མེན་ besides that way of converting (people) (*Jü.*). ཐུལ་དྲག་ཏུ་འདུག་པ་ *thul hog-tu hjug-pa* to keep under one's power or control; to keep a tight hand over a person, to discipline one; དབང་ཐུལ་ བེ་ཞི་འཇོག་ (*A. K.* 1-8) one who has controlled his passion; ཞིང་གི་ཐུལ་འདེབས་པ་ to clear land for tillage (*Schl.*).

ཐུལ་གྱིས་ *thul-gyis* suddenly, immediately: ཐུལ་གྱིས་ཐྱོན་ *thul-gyis byon* he arrived suddenly (*A.* 43).

ཐུལ་པ་ *thul-pa* acc. to *Cs.* = ཐུལ་པོ་ *thul-po* dress made of the skins of animals, a fur coat or cloak; ལུག་ཐུལ་ *lug-thul* dress of sheep skin; ར་ཐུལ་ *ra-thul* dress of goat-skin.

ཐུལ་བ་ *thul-wa* 1. imp. ཐུལ་ཅིག་ *thul-cig* རྒྱལ་ཁྲུ་ to restrain, tame, curb, check: རྒྱལ་ཁྲུ་ནམས་ཐུལ་ནས་ the goblins having been subdued by me; ལས་ཤོན་མོངས་ཐུལ་བ་དག་ it is difficult to check a sinful deed. As a participle: tamed, civilized; converted. 2. rolled or wound up.

ཐུས་ལུ *thul-lu* the common sheep-skin dress.

ཐུས་ལེ *thul-le* (*Ld.*) impressive.

ཐུས་པ *thus-pa* or འཐུས་པ 1. = འགྲིགས་པ fit, appropriate: ཁ་ལས་ཐོན་ཚད་ལག་ན་ཐུས་ཡོང་ངམ whether it will be appropriate if coming forth from the lips, i.e., expressed in words (*Rdsa.* 15). v. འཐུ་བ *hthu-wa*.

ཐེ *the* 1. for ཐེ་མོ and ཐེ་ཚོམ. 2. num. 100.

ཐེ་ཁྱིམ *the-khyim*, v. ཐེ་སེ *the-se*.

ཐེ་ཅུང་ *the-chuñ* the smallest toe.

ཐེ་བ *the-wa* pf. ཐེས *thes* (*Sch.*) 1. to belong, appertain to; ཐེ་མཁན་ belonging to a thing; མ་ཐེ་བར་ = མ་གཏོགས་པར་; ཐེ་རེག་ relation of owner-ship: རེ་ལ་ཡབ་ཀྱི་ཐེ་རེག་མེད་ to this my father has no claims. 2. to occupy one's self with a thing, to meddle with, to interfere.

ཐེ་པ *the-pa* or ཐེ་བ་པ *theb-pa* = གཏོགས་པ་ pertaining to; to be applied to; to be of use: ལུགས་བསྐྱེལ་གྱི་བར་ཐེ་པ་ཚོམ་ those who are fit to enter service (*Ya-sel.* 31).

ཐེ་པོ *The-bo* n. of a place in *Khamṣ-Am-do* (*Loñ.* 14).

ཐེ་མོ *the-mo* resp. ཕྱག་ཐེ (originally the thumb or thumb impression) a seal, signet, stamp. ཐེ་ཅེ *the-tse* id.

ཐེ་ཚོམ *the-tshom* संशय, वितर्क, विचिकित्सा, सन्देह, विमति, द्वापर, वृद्धि hesitation; doubt, uncertainty, perplexity: ཐེ་ཚོམ་སྐྱེས་ doubt arises, or ཐེ་ཚོམ་དུ་བྱུར་ I am doubtful. ཐེ་ཚོམ་ཞིག་འདྲི་བ་ to utter a doubt. In *Budh*:— 1. རྟོན་བྱུར་གྱི་ཐེ་ཚོམ་ doubt regarding alteration of signification. 2. རྟོན་མི་བྱུར་གྱི་ཐེ་ཚོམ་ doubt as to the meaning remaining unchanged. 3. ཅུ་མཉམ་པའི་ཐེ་ཚོམ་ equal doubt in reference to both (*Loñ.* 15): ཐེ་མེ་ཚོམ་

the mi-tshom not doubting, also = རྟོག་པ་མེད་པ་ without being afraid of, boldly: ལས་འབྲས་ བརྟན་ཐུན་ལ་ཐེ་མེ་ཚོམ་པར་སྐྱབ་པ་ཉམས་སྦྱངས་ he practised (the rites) for the attainment of occult powers without being exercised by the thought of *karma*, retribution, truth and untruth (*Hbrom.* 13).

Syn. མོམ་ཏི *som-ti*; རྟོན་བྱུར་ *nem-nur*; འཐུང་ མོ་ཕྱག་ *hphyañ-mo ñug*; མ་རེས་ *ma-rhes*; ཡིད་གཏོས་ *yid-gñis* (*Mñon.*).

ཐེ་རྟོག་ *the-rtog* scruple doubt, uncertainty, hesitation.

ཐེ་ཚོམ་མེད་ *the-tshom med* unquestionable, certain = རྟོག་པ་མེད་པ་ doubtless: ཡ་རྟོན་གྱི་ཡིས་འཛིན་ པ་ཐེ་ཚོམ་མེད་ that the son should inherit the father's property is undoubted.

ཐེ་ཚོམ་མ་བ *the-tshom za-wa* to doubt, to suspect, to be suspicious, doubtful. ཐེ་ཚོམ་མ་ བ་རྟོམས་ *the-tshom za-wa rnamṣ* scrupulous irresolute persons.

ཐེ་ཚོམ་ལོག་གི་ *the-tshom log-ge* groundless doubt, false scruple, or suspicions: ད་རུང་ཅན་ གཙོད་ཅིག་ཕྱིད་རང་ཕྱིད་དགོས་སྐྱམ་ ཐེ་ཚོམ་ལོག་གའི་བཟང་ཡོད་ as groundless suspicions remain, make a further investigation should you think it necessary to be done (*Rdsa* 12).

ཐེ་འན་ *The-han* (Chinese) = གན་མ་ heaven. ཐེ་འན་ཐུ་ *The han-mu* or ཐེ་ཡན་ཐུ་ (Chinese) = གན་མ་ མཁའི་བདག་པོ་ the lord of heaven (*Grub.* 16).

ཐེ་རེ་ *the-re* col. straight, upright, firm, smooth, without folds or wrinkles: ཐེ་རེ་མེང་ *the-re thñ* or ཐེ་རེ་ཐེན་ *the-re then* draw the (carpet) smooth (*Jä.*).

ཐེ་རང་ *The-rañ*, v. ཐེ་ཕུ་རང་ *thehu-rañ*.

ཐེ་རང་མིག་གཅིག་པའི་རྒྱལ་ཁབ་མས་ *the-rañ mig gcig-pahi rgyal-khamṣ* the fabulous kingdom of one-eyed giants, of cyclops; ཐེར་ or ཐེ་རང་ a class of demons (*Yig.*).

ཐེ་རེལ *the-rel* in *W.* incomplete, defective, unfinished.

ཐེ་ལེ *the-le* ཐིལ་ཆ་ black spots tattooed on the forehead of Hindu women of Bengal. **ཐེ་ལེ་ཐུ་བུ་རྒྱན་** *the-le lta-bu'i rgyan* is rendered: ornament resembling the eye of a peacock's feather.

ཐེ་སེ *The-se* a king of the ས་བདག་ demi-gods residing in the nether regions. **ཐེ་ཁྱིམ་** *The-khyim* n. of his principal wife. **ཐེ་སེ་གུམ་བུ་** *The-se grum-bu* one of the minor chiefs of *Sa-hdag* demi-gods (*Rtsü.*).

ཐེ་ལེ་ལེ *the-le-le* evil-hearted, vicious: ཡ་ལ་ན་ར་ཀོང་ཙོ་འབྲུག་གྱི་རྒྱལ་པོ་སྐུ་པ་ཐེ་ལེ་ལེ་ཟེར་ some said that the miraculous king Kong-tse was blasphemous and vicious (*D.R.*).

ཐེག་པ *theg-pa* I 1. to support: དགེ་འདུན་ རྒྱལ་ཏུ་ཐེག་ always supports the clergy. 2. to lift, raise, hold up. 3. to endure, to be able to carry: ཇི་ཐེག་པ་ as much as you are able to carry; ཇིས་ཐེག་ཆད་གཅིག་ as much as one man is able to carry; མ་ཐེག་ he was not able to hold him up; ཇི་ཐེག་ཁྱུང་ཅན་ unportable, not to be carried; ཡ་ཐོག་འདྲེ་ཁ་བ་མང་ཙམ་ཐེག་མ་ཡོང་ཐེན་ཅིག་གི་མེད་པ་ཐེན་དུ་ཐེག་མི་བྱུང་ the roof will not bear so much snow; it cannot be supported for the space of a moment; ཁོང་ནམས་ཀྱི་ནན་མ་ཐེག་པར་ not being able to stand their urgent demands; རྒྱུད་ཐེག་ཐུག་ཐེག་ to be able to bear good fortune and ill fortune, cf. འཕྱེགས་པ་, འདེགས་པ་. 4. ཡན་, ཡོ་རྒྱུ་ any vehicle for transit, carriage, conveyance, even riding-beast: རྒྱུད་ཐེག་པ་མ་ཐོན་པ་ he mounted on a carriage drawn by horses; ཐེག་པ་ལྔ་བརྒྱ་བཀམས་ he procured or gathered five hundred conveyances (horses, elephants, chariots); ཐེག་པ་འེ་བཞོན་པ་ one who mounts chariots. Not used in this sense in modern writings.

ཐེག་པ II : ཡན་ I. a method of doctrinal religion and conduct, a vehicle whereby one may be conveyed to higher and higher stages of progress to Buddhistic perfection and so ultimately to Nirvāna. Buddhism is supposed to be divided, primarily and also as a matter of history, into two great methods of observance and spiritual advance, these methods being designated ཐེག་པ་ (Sans. *yāna*) or vehicles to carry you onwards. The first or earliest was the ཐེག་པ་དམན་པ་ otherwise ཐེག་ཆུང་ the *Hinayāna* school or following, now generally estimated as the meanest because the easiest vehicle to go by. This school may be taken to have been now long since extinct. The second and later development, said to have been first authoritatively promulgated by Kanishka at the council of Kusāna in Kashmir (about A.D. 78), is designated the ཐེག་པ་ཆེན་པོ་ *theg-pa chen-po* or Great Vehicle, otherwise the *Mahāyāna* school. A leading feature in this system was the introduction of the series of Bodhisattwas (བྱང་ཆུབ་སེམས་དཔལ་), and eventually of Dhyāni Buddhas (ཡི་ཤེས་སངས་རྒྱུས་) and Dhyāni Bodhisattwas (ཡི་ཤེས་སེམས་དཔལ་), into the curriculum of progress. As the Bodhisattwas are beings who have voluntarily and indefinitely delayed their own absorption into Nirvāna for the sake of helping forward others on the བར་པ་འེ་ལམ་ or path of deliverance, so much the greater and more noble and beneficent is a system deemed which has included such principles as part of itself than that of the *Hinayāna* or Lesser Vehicle which is destitute of the idea. The *Mahāyāna* in all other respects, likewise, is a more elaborate and intricate method of advance and therefore is, Buddhistically, considered the higher and better; while the *Hinayāna* is held to be as crude and unsophisticated as it is

frankly selfish. Historically, the Lesser or Lower Vehicle may be taken as the primitive curriculum of Doctrine and Practice as taught in the early period in Magadha and transported thence into Ceylon and even to Kambodia. Nevertheless, Trans-Himalayan Buddhism, as propagated from North India into Tibet China, and Japan, has never known any other form than the Mahāyāna. Indeed all records of the prevalence of ཐེག་དམན་ or Hinayāna are so vague that theories invalidating its existence altogether as a practised sphere of Buddhism have been propounded. One theory allows to it only a paper existence set forth to contrast the greater glory of the Mahāyāna system, in the works of which system alone all first references to it occur. Another theory lately expounded by Professor Satis Chandra Acharya of Calcutta (See Journal Royal Asiatic Soc., Jan. 1900) endeavours to classify Brahmanism and Jainism with the doctrine of heretical Buddhists as together comprising the Hinayāna system as referred to in Mahāyāna writings; and it is urged that Buddhist authors would naturally speak scornfully of the Brahmanism, etc., which had gone before as being a Hinayāna, a less or lower means of conveyance to salvation. However, Professor C. Bendall, in a note on the last proposition, points to the matter-of-fact reference of the Chinese pilgrim Hiuen Tsang to the two systems as being both of them schools of solely Buddhist practice prevalent in his own day in the countries he visited, describing in particular some of the Ceylon Buddhists as of "the Little Vehicle." We may add, moreover, that རྒྱ་ཐོས་ the well-known term for a Buddhist hearer or Srāvaka is always defined in the *Mān-bṛjod* and other similar Tibetan

treatises as a ཐེག་ཆུང་ཁྱེས་པ་ or ཐེག་ཆུང་ནམ་རྩེད་, that is, a follower of the Hinayana school. 2. the word seems to have a second or more general technical meaning, signifying: doctrine in overt action, the practice of any doctrine, whether particular or part of a system or the whole system itself; also conduct.

ཐེག་པ་གསུམ་ *theg-pa gsum* the Three Vehicles. Although the great primary division of Buddhism is ordinarily set forth as only two-fold, the trinitarian tendency arises here, as elsewhere, and we read, therefore, of a set of three doctrinal vehicles also. These are:—(1) ཐེག་དམན་ or རྒྱ་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་ *Hinayāna* or *Śrāvaka yāna*; (2) རང་སངས་ཀྱི་ཐེག་པ་ or རང་ལྔ་ཀྱི་ཐེག་པ་ *Pratyeka Buddha yāna* or *Pradeśika yāna*; (3) ཐུང་ཆུག་སེམས་དཔའི་ཐེག་པ་ or ཐེག་པ་ཐེན་པོ་ *the Bodhisattva yāna* or *Mahāyāna* or *Ekayāna*, "སེམས་ཅན་ བསམ་ཅད་ཀྱི་དོན་གྱི་ཕྱིར་རྫོགས་པའི་ཐུང་ཆུག་སེམས་བརྟེན་པའི་ཕྱིར་ for the good of all sentient beings so that they may imbibe faith in the doctrine of the all-perfect Buddhahood." Again, the Mahāyāna school has been further divided into departments which under Tantrik influence, have assumed the position of independent and even superseding systems, deemed preferable to the generating source from which they took origin. The principal derivative of *Mahāyāna* origin is the *Mantra yāna* (རྒྱལ་མ་གྱི་ཐེག་པ་) or *Vajra-yāna* (རྩྭ་ཐེག་པ་) which follows mysticism and deals in a measure with esoteric Buddhism. The *Mantra-yāna* is divided into two classes called སྐྱེལ་ཐེག་པ་ (*Hetu-yāna*) vehicle of Cause and འབྲས་བུའི་ཐེག་པ་ (*Phala-yāna*) the vehicle of Effect. Acc. to the Bon and also the *Rdsogs-chen-pa* sect of the *Niñ-ma* school there are nine vehicles (ཐེག་པ་དབུ). Of these བཞི་སྐྱེལ་ཐེག་པ་ are the four subdivisions of the doctrine of Cause:—

ཕྱག་ཐེག་པ། ང་ཐེག་པ། འཕྲུལ་ཐེག་པ། ལྷན་ཐེག་པ།; while
བཞི་པ་བྱས་པའི་ཐེག་པ་=four subdivisions of the
doctrine of Effect:—དགེ་ཐེག་པ། དང་ཐེག་པ། མ་ཐེག་པ།
ལེ་ཐེག་པ།; and lastly is ལྷ་མེད་ or ལྷ་ན་མེད་པའི་ཐེག་པ།
ཡུལ་འདུལ་པ་ which is common to both the
series just mentioned.

ཐེག་པའི་རྩལ་ཐེག་པ་ཐོབ་ཐེག་པ་ ཡན་པ་ one of
the ten spiritual strengths of a *Bodhisattva*
so called on account of the superiority of
doctrine, v. རྩལ་ཐོབ་ཐེག་པ་ *stobs-bou*.

ཐེག་ཅེན་བྱུགས་ཇེ་མེས་པ་དཔལ་ *theg-chen thugs-rje*
sems-dpal = མེས་པ་མེས་པ་ a follower of the *Yogā-*
cārya school of Buddhism an offshoot of
the Mahāyāna School.

ཐེག་མཚན་གྲིང་ *Theg-mchog-glin* n. of a
monastery within the suburbs of Lhasa
presided over by an incarnate Lama.
Seems to be identical with the *Tshe-mchog*
Ling.

ཐེང་ཀླན་ *Theñ-kwan* = རྩ་མེད་གཞིགས་ (*Vima-*
la dr̥ṣṭi) n. of a celebrated Chinese Bud-
dhist scholar well-versed in Sanskrit and
who is said to have compiled 300 works.
He lived during the reign of Emperor
Ming huang of the T'ang dynasty and was
greatly revered both by the people and
the Emperor (*Grub*. 5, 11).

ཐེང་པོ་ *theñ-po* or ཐེང་བུ་ *theñ-bu* ལྷ་མེད་ lame,
maimed in the leg; in *W.* limping,
hobbling.

ཐེངས་ *theñs* བར་ time, times: ཐེངས་གཅིག་
འཇམ་པ་ one time, once; ཐེངས་ལྔ་ five times;
དབུགས་ཐེངས་ཅིག་ལ་ in one drawing of breath;
at a stretch, without intermission (*Jā*).

ཐེན་ *then* 1. explained as རྩལ་འདྲན་གྱི་ *tshur*
hdon-rgyu drawing out or pulling towards
one: བཅད་ཁྲ་བཞོད་ལྷན་པ་ཐེན་འདྲན་མི་ཡོང་ *bcaḍ-*
khra ḥkod-lugs bcaṣ then-ḥkhyer mi-yoñ

(*Rtsii*). 2. = སྤྱིབ་ *srib* or རྩལ་མ་ *hrīb-tsam*
ཆག་ a little while, a moment: རྩལ་ཐེག་ཐེན་
མ་མཚན་དང་ཆོག་གཤམ་གྱི་ pray do wait for a little
while and I shall speak but three words
(*Rdsa*. 22).

ཐེན་པ་ *then-pa* tax, duty, impost (*Sch*).

ཐེན་མེད་ *then-med* = ག་མེད་པ་ (*D. çel*. 8).

ཐེབ་ *theb* 1. for ཐེས་ *them* full. 2. for ཐེབས་
thabs (*Gl.*).

ཐེབ་མོ་ *theb-mo* or ཐེབ་ཅེན་ the thumb;
ཐེབ་ཅུང་ *theb-chuñ* the little finger, v. མཐེ་ཡོང་.

ཐེབས་ I: *thebs* series, order, succession
(*Sch*). ཐེབས་རེ་བྱེད་པ་ to do successively; ཐེབས་པ་
thebs-pa, v. འཐེབས་པ་ *hthebs-pa*.

ཐེབས་ II: 1. signifies ཡོང་བ་ *yoñ-wa*
coming out, issuing; thus ཐེབས་ཐེབས་ = ཐེབས་ཐེབས་
ཡོང་བ་ the coming out of snakes or *nagas*
from underneath the ground. 2. = ཁྲ་ལྷན་གྱིས་,
ཁྲ་གཅན་ཐེབས་: so *sgra-can thebs* = ཁྲ་གཅན་ཁྲ་ལྷན་གྱིས་
sgra-gcan kha-lta phyogs.

ཐེབས་པ་ *thebs-pa* I: 1. to reach, arrive
at: ད་རེས་ངའི་ལག་པ་ལ་ཐེབས་ཐུང་ it has come to my
hand. རྩལ་ལ་ཐེབས་པ་ to reach the ear, to come
to one's hearing: འཕྲོན་དུ་མ་བཞིན་ན་ཡང་རྩལ་དུ་ཐེབས་
པར་མཚན་ if you do not like to go, at least let
it come to your hearing (give audience)
(*A*. 128). 2. = འཛོམ་པ་ *hdsom-pa* to collect,
assemble: ཐེ་བརྒྱད་ཐེབས་ = ཐེ་བརྒྱད་ཆོགས་པ་ assem-
bling together of the eight classes of
demons. 3. to be taken, be captured, to
fall into; རྩལ་ཐེབས་མ་ཐེབས་ whether an animal
has fallen in the snare or not; རྩལ་བཅུགས་ནས་
ཐེབས་མ་ཐེབས་ having laid the trap, see if any
fall in it or not.

ཐེབས་པ་ *thebs-pa* II: to adjust, to fit or
cause to fit, to make appropriate, to make

suitable: ལན་ཐེབས་པ་ to give a suitable or appropriate reply; ལྷགས་གཟེར་ཐེབས་སྒང་ *lcags-gzer thebs-soñ* a rivet or nail has been fitted into it; རས་འབྲུང་ཐེབས་སྒང་ food and drink have been applied, fitted, distributed; རྫོ་ལྷགས་ཐེབས་མ་ཐེབས་ does the lock fit or not?

ཐེབས་རང་ *thebs-rañ* = ཐེུ་རང་ *thehu-rañ* or ཐེ་བྲང་ *the-brañ* a class of demon.

ཐེམ་པ་ I: *them-pa* 1. སྤོམ་པ་, འཇིག་པ་, སྤོམ་པ་ ཁྲིམ་པ་ threshold; ཐེམ་པ་འགྲམ་པ་ to cross the threshold; རྫོ་མས་ *sgo-them* door-sill; ལ་ཐེམ་ *ya-them* head piece of a door-frame, lintel; མ་ཐེམ་ *ma-them* sill, threshold. 2. rank, dignity. 3. series, set; ཐེམ་སྒྲམ་ *them-ska* staircase, flight of steps, a ladder; ཐེམ་རིམ་ *them-rim* the several steps of a staircase; རྫོ་ཐེམ་ *rdo-them* stone-stair; རྫོ་ཐེམ་ *hkhor-them* winding stair (*Cs.*).

ཐེམ་དབ་ *them-deb* registration or record of the thresholds of houses with a view to levy house-tax: མི་མེར་ཐེ་བྲང་ཐེམ་དབ་ནང་གསལ་པ་ a statement or list of tenants, villages and towns is set forth herein (*Rtsii.*).

ཐེམ་པ་ II: 1. to be full, complete: རྫོ་རུས་ཐེམ་པ་དང་ when the (specified) space of months was fulfilled; འགྲམ་གཟེར་ཐེམ་པ་ལ་ one day being still wanting; འབྲུ་ཐེམ་པ་ one hundred being full or the limit of a hundred having been reached. 2. in *W.* to be sufficient, enough (from *Jä.*).

ཐེམ་བུ་ *them-bu* closing, shutting up (*Sch.*).

ཐེམ་རྩ་ *them-rtsa* = རྫོ་ཐེམ་རྩ་པ་ (*Lo. 8.*).

ཐེམ་འཇངས་ *them-tshams* stopping, a stoppage.

ཐེམས་ཡིག་ *them-s-yig* memorial (*Sch.*).

ཐེུ་རང་ *thehu-rañ*, ཐེ་རང་ a set of demons.

ཐེར་ *ther* bare, denuded; also ཐེར་ཐེར་ *ther-ther* unruffled, flat.

ཐེར་འབུམ་ *ther-hbum* (གྲངས་) བཟུང་; ཐེར་འབུམ་ ལ་གནས་བུུ, i.e., 1,000,000,000. ཐེར་འབུམ་ཅེན་པོ་ *ther-hbumchen-po* མཐའ་པར་; = 10,000,000,000.

ཐེར་མ་ *ther-ma* a kind of serge-cloth resembling flannel; རས་ཐེར་ *rag-ther* drill; བལ་ཐེར་ *bal-ther* shawl made of sheep's wool; རྒྱམ་ཐེར་ *rnam-ther* very thick serge resembling blanket; ལེ་ཐེར་ *le-ther* serge made of very soft goat's wool; ཐེར་ཐུག་ *ther-sbag* (ཐེར་མཐུག་པ་) a coarse kind of serge (*Rtsii.*); ཐེར་གཟན་ *ther-gzan* a wrapper made of serge which the lamas wrap round their body; ཐེར་གཟན་དམར་པོ་ *ther-gzan dmar-po* red plaid-shawl (*Rtsii.*).

ཐེར་རྩལ་ *ther-zug* = ཐེར་རྩལ་པ་ or འབྲུར་བ་ཅེད་པ་ *hgyur-wa med-pa* ལྷག་པ་ལྷན་པ་ constant, enduring, unchangeable.

Syn. རྩལ་པ་ *rtag-pa*; བཟན་པ་ *brtan-pa*, (*Mñon.*).

ཐེལ་བ་ *thel-wa* in *W.* = རྫོ་བ་པ་ *gleb-pa* to arrive, cf. ཐེལ་བ་ *thal-wa*.

ཐེལ་མ་ *thel-ma* leather strap (*Rtsii.*).

ཐེལ་ཚེ་ *thel-tshe* (ཐེམ་པ་) seal, stamp; ཐེལ་མེ་ *thel-se* = ཐེ་ཚེ་ *the-tshe* seal, stamp (*Sch.*).

ཐེས་པ་ *thes-pa* pf. to ཐེ་བ་ *the-wa* (*Sch.*).

ཐོ་ *tho* 1. num. for 130. 2. register, list, catalogue, index, memorandum: བརྗེད་ཐོ་ བཟགས་ keeping memoranda. ཐོ་འབྲི་བ་ *tho hbr-i-wa* to register, to make out a list or catalogue (*Schtr.*); རྫོ་བ་ཐོ་ *gleb-tho* or འབྲུང་ཐོ་ *hbyun-tho* account of receipts; མང་ཐོ་ *soñ-tho*, བུད་ཐོ་ *bud-tho*, རྒྱལ་ཐོ་ *skyag-tho* account of expenditures; བཏང་ཐོ་ *ltañ-tho* account of money or goods lent or sent out; རྫོ་ཐོ་ *ño-tho*

three terms are enumerated in connection with a storeyed house :—ཡང་ཐོག *yañ-thog*, ཅུ་ཁྱོད་ཐོག *chu skyob-thog*, དཀར་གསལ *dkar-gsal*, སྐས་ཀ *skas-ka*, ཁྱད་ལུ *skyañ-nul*, ཁོ་ལ་མ *khol-ma*, ཁྱད་ཁྱོད་ཀྱི *groñ-khyer sgo*, ཁྱུ་ལྷེའམ *rgya-phibs*, ཁྱོ་ཁང་ *sgo-khañ*, ཁྱོ་ཁྱེགས *sgo-glegs*, ཁྱོ་གཏན *sgo-gtan*, ཁྱོ་ཏྲ་ *sgo-druñ*, ཁྱོ་མདུན *sgo-mdun*, ཁྱོ་འཕར *sgo-hphar*, ཁྱོ་ལྷེའམ *sgo-phibs*, ཁྱོ་མ་ཅེ *sgo-mo che*, ཁྱོ་ཡི་ཁྱིམས *sgo-yi khyims*, ཁྱོ་ཡི་ཁྱུམས *sgo-yi khyams*, ཁྱད་ཁྱུབ *glañ-rgyab*, ཁྱད་པོའི་མེན *glañ-pohi sen*, རབ་ཁྱོ་ *chab-sgo*, འཇུག་ཕྱིད *hjag-byed*, ཏ་འབར *rta-hbab*, གཏན་པ་ *gtan-pa*, ཐེམ་སྐས *them-skas*, དུ་མེག *dra-mig*, མདའ་ཡབ *mdañ-yab*, ལྷ་དེ་བའི་ཁྱད་ *snañ-wahi khuñ*, དུ་བུ *pu-çu*, ཕྱི་རལ་ཁྱོ་ *phyi-rol sgo*, ཕྱིད་གཏན *phred-gtan*, བ་ཁྱད་མེག *ba-glañ mig* གའ་ཅ, ཕྱ་ཕྱེའམ་ཅན *bya-skyibs can*, འཛོག་སྐས *hdseg skas*, འཛོག་པའི་རྟེན *hdseg-pahi rten*, ལམ་ལམ *shal-shal*, ཡག་ད *ya-gad*, ཡལུབ *ya-phub*, ཡན་ལག་གཞི་མདོ *yan-lag gshi-mdo*, ཡན་ཀན *lan-kan*, ཁྱད་ཁྱོ་ *rluñ-sgo*, ས་བཅིངས *sa-beñs*, སྤང་མདའ *srañ-mdah* (*Mñon.*)

ཐོག III: head, top, in a general sense : ཐོག་འདྲན་པ *thog-hdren-pa* to be at the head, to lead; ཐོག་ཁ་ or ཐོག་ཁར་ on, upon, འཇུག་ཐོག་ཁར་ on the ice; དམག་ཐོག་ཏུ་ at head of the army.

ཐོག་ཏུ་ and ཐོག་ཐོག་ adv. up, up to, above; ཡང་ཐོག་ཏུ་ quite at the top. ཐེམ་སྐས་ཐོག་ཏུ་ཕྱི་བར་ ཕྱད་པ་ lying heavy, weighing heavily, upon one's mind. Also postp. c. gen. 1. on, upon, e.g., to lay on, to place upon: རའི་ཐོག་ཏུ་ཕྱད་ *ñahi thog-tu byuñ* it smote right upon me (i.e., on my heart). 2. towards, in the direction of: མའི་ཐོག་ཏུ་ *mahi thog-tu* towards (its) mother; བོན་ཅེན་དེ་གནས་མཁའི་ཐོག་ཏུ་ རྩེད་ཐུ་ the Bon priest soaring towards the skies. 3. postp. c. accus. during, as long as, throughout; whilst (ཐོག་ gen. without ཏུ་) དགུན་ཐོག་ *dgun-thog* throughout the whole winter; བརྒྱུས་ཐོག་ *bgros-thog* during the walk; རྩེ་ཐོག་ *ñha-thog*, རྩེ་ཐོག་ *phi-thog* lit. during forenoon, during afternoon, as sbst. in *W.*

morning, evening, or forenoon and after noon. 4. just upon, directly after: བཞིས་ཐོག་འམ་ *hshos-thog ho-ma* milk just after being milked (*Jä.*). ཐོག་ནས་ *thog-nas* above, more than; ཁོ་ལྷ་བཅུ་ཐོག་ནས་མལུས་ they remained, e.g., lived, not more than fifty years (*Ld.*).

ཐོག IV: 1. fruit, produce; དཀར་ཐོག་ *v. shiñ-thog* produce of the fields; ཁོ་ཐོག་ *lo-thog* year's produce; རིང་ཐོག་ *ciñ-thog* fruit, produce of a tree or other plant; གསར་ཐོག་ *gsar-thog* new produce, the year's crop; ཐོག་ཕྱད་ *thog-phud* first fruit, as an offering. 2. in *W.* fortune, wealth, property; ཁྱུ་ཐོག་ common property, property belonging to the community or congregation (*Jä.*). 3. རྩེ་ཆུང་ལོ་ lit. red fruit, n. of a plant and its fruit. Has these synonyms: གཟུགས་ཅན་མ་ *gzugs-can-ma*; བེ་ལུ་འདུད་ *pi-luñi hdab* བེ་ལུ་ཕན་; འབྲས་བུ་དཔར་ *hbras-bu dmar*; འཛོན་ཕྱིད་ *hdsin-byed*; བསེལ་བ་འཛོན་ *hsil-wa hdsin*; གཤན་ཁྱུལ་ *gshan-rgyal*; ཐོག་གི་ཁོ་མ་ *thog-gi lo-ma* (*Mñon.*).

ཐོག་གྲངས་པ་ *thog-grañs-pa* 1. to be the leader of, to lead against, to lead forward, to conduct: ལྷ་ཁྱུ་མེད་ཅེན་དང་བཅས་པས་ཐོག་གྲངས་ཀྱིས་ and headed by Sākya together with Mahānāma (*Fig.*).

ཐོག་ཐག *thog-thag* 1. in the dialect of the *Dok-pa* herdsmen of Tibet=ཅོས་ religion. 2. or ཐག་ཐོག་ during, as long as, whilst, quite: ཉི་མ་གཅིག་གི་འདར་ཏུ་ཐོག་ཐག་ during a whole day; ཡམ་ཐོག་ཐག་གར་ཙོ་ the road was quite full (of snow); བསུབས་པའི་ཐོག་ཐག་ལ་ whilst they began to fill up འདིའི་ཕན་ཡོན་རྟག་ཏུ་ཉིན་ཐོག་ཐག་སྐད་རྒྱན་མི་འཆད་པར་ the; benefit of this will be permanent as long as the sun endures (*Surañ. 123*).

ཐོག་མཐའ་བར་ *thog mthab-war* first and last, from beginning to end; at all times

continuously (*S. kar. 5*). ཐོག་མའི་རྒྱ་རྒྱུན་ *thog-mthahi rgyu-rkyen* the first and the last cause, the entire cause or origin.

ཐོག་མ *thog-ma* འདི, འདྲ, བྲམ 1. what is uppermost, the upper end, the foremost place, the top; གཤམ་གྱི་ཐོག་མ་ལ་འདྲུག་གོ་ they sat down at the top of the row. 2. the first, earliest, ancient; also origin, beginning; ཐོག་མ་སྐྱེས་ནས་ already at his birth, from his very birth; ཐོག་མ་ཚེ་རིགས་ མཛོལ་ of noble birth, as regards his birth very high; ཐོག་མ་ནས་ from the very beginning; of itself (*Jā.*); ཐོག་མ་མེད་པའི་དུས་ནས་ or དུས་ཐོག་ མེད་ནས་ from eternity, from time immemorial. ཐོག་མ་དངུལ་ འདའི་ ཀམ་ལཱ་ blessing, good or prosperity at the beginning (of anything).

ཐོག་མའི་ལོ་མ་ *thog-mahi lo-ma* fresh shoots of leaves.

ཐོག་མ་སྐྱེས་ 1: *thog-ma-skyes* འཕྲུག་ the first born (of brothers and sisters); the eldest brother.

Syn. ཐོན་སྐྱེས་ *shon-shyes*; ཇོ་ཇོ་ *jō-jō*; ཕུ་འོ་ *phu-wo*; འཇོ་ *a-jo* (*Mñon.*).

ཐོག་མ་སྐྱེས་ 11: the first born (of Brahmā), i.e., Brāhmaṇa caste of India.

ཐོག་མ་དང་མཐའ་མ་མེད་པའི་རྒྱུ་ཡིན་ *thog-ma dañ mthah-ma med-pahi stoñ-pa-ñid* འཕྲུག་ལྷ་མཚན་ one of the 18 kinds of emptiness (*M. V.*).

ཐོག་མའི་མགོན་པོ་ *thog-mahi mgon-po* = ལྷ་པོ་ བཟང་པོ་ or ཇོ་ཇོ་འཇོ་ (*Yig. k. 26*) འཛིན་པ་ epithet applied to the Adi-Buddha.

ཐོག་མའི་བྱེད་པ་ *thog-mahi byed-pa* འཛིན་པ་ first rites, duties, or business, to be done at the outset.

ཐོག་མར་ *thog-mar* 1. adv. at first, first. 2. postp. c. genit. before, at the beginning of.

ཐོག་ཚད་ *thog-tshad* or ཐོག་མོ་ (ཁང་པའི་) storey of a house.

ཐོག་ཚད་པ་ཅོ་ *Thog-tsha dpah-ho* n. of a section of the *Sa-skye* ruling family (*Loñ. 30*).

ཐོགས་ *thogs* v. འཐོགས་པ་ *hdogs-pa* and འཐོགས་པ་ *hthogs-pa*.

ཐོགས་པ་ *thogs-pa* 1. བཟུ་ to bear aloft; ལག་ཏུ་བརྒྱུས་པ་ to hold up in the hand; རྒྱུ་ལྷ་མཚན་ཐོགས་པ་ རྒྱུ་ལྷ་མཚན་ a king; one over whose head an umbrella is held as a mark of honour. 2. བརྒྱུ་, བརྒྱུ་, བརྒྱུ་ to strike, stumble, run against, to throw against or on, to be impeded, delayed: ཐོགས་པ་དང་བཅས་པ་ with obstruction or impediments. ཐོགས་པ་མེད་པ་ འཐོགས་པ་, འཐོགས་པ་ unhindered, unobstructed; also two classes of devils, v. བརྒྱུ་ལྷ་. མི་བྱི་གང་ལ་འཐོགས་པ་མེད་པ་ without being hindered by men, dogs, or any thing else.

Syn. འཇོ་ལ་ *hchan-wa*; འཇོ་ལ་ *hdsin-pa* (*Mñon.*).

ཐོགས་པ་མེད་ *thogs-pa med* = ཐོགས་མེད་, ཐོགས་པ་མེད་ or ཐོགས་པ་མེད་ 1. འཕྲུག་; v. preceding para., also = all-searching, all-penetrating, all-pervading. 2. འཕྲུག་ *Āryāsaṅga* the founder of the Yogācharya school of Buddhism. He was called the sage of Achinta-puri Vihār, now called Ajunta, the cave and temples of which still bear testimony to the glory of his time; and is said to have lived 150 years. Acc. to some Tibetan authors he was the brother of the celebrated Vasu Bandhu (*K. g. 5, 450*).

ཐོང་ *thoñ* 1. a plough. ཐོང་ལྷ་མཚན་ *thoñ-leags* ཀམ་, ཀམ་ the iron of the plough share. 2. a trunk, box (*A. K. 1-14*); ཐོང་ལྷ་མཚན་ *thoñ-gos* clothes in a leather trunk,

also the lining of the inside of a leather trunk (*Rtsii.*).

✚ **ཐོང་ག** *thoñ-ka* or **ཐོང་ག** *thoñ-ga* = བྱང་ or བྱང་ཁ the breast: **ཐོང་ག་ནས་བཟུང་བྱང་** they (fought) holding each other breast to breast.

✚ **ཐོང་ཁོར** *thoñ-khor* = གར་བྱ dense, thick; also sbst. density.

ཐོང་པ *thoñ-pa* 1. ལུག་ཐོ་ཐོ་གཉིས་པ་ཐོང་ག་ལུག་པ་ a ram two years old just entering its third year. 2. acc. to *Cs.* a ram that is castrated, wether; **ར་ཐོང་** *ra-thoñ* a castrated he-goat; **ཐོང་པ་ལོ་ཐོ** *thoñ-pa-lo* the years between childhood and manhood; juvenile years (*Sch.*). 3. རྩལ་ཐོང་ *thoñ-po* cf. རྩལ་ཐོང་ a plough. **ཐོང་པ་ལོ་ཐོ་བཟུང་** *thoñ-pa-lo hchañ-hzuñ* = ཐོང་པ་ལོ་ཐོ་ལྷོ་ལྷོ་ to plough, to hold the plough.

ཐོང་ལྷོ *thoñ-spu* mane of the camel (*Sch.*).

ཐོང་ག་ཐོལ་ *thoñ-gcol* ལྷོ་ལྷོ་, རྩལ་ the plough-share: **ཐོང་ག་ཐོལ་ཅན་** *thoñ-gcol can* one who ploughs, a tiller of the soil.

ཐོང་ས་ལོན་ *thoñs-hdsin* a receipt: **ཐོང་ས་ལོན་ཐོང་ས་ལོན་ཐོང་ས་ལོན་** the fuel having been supplied take a receipt for it (*Rtsii.*).

ཐོང་ I: *thod* 1. postp. over or above; **ཁ་ཐོང་ལ་** = **ཁ་ཐོང་ལ་** up, upon; also as adj. higher, upper: **བལ་ཐོང་ཐོང་ཐོང་ཐོང་ཐོང་ཐོང་** the windings of the higher ravines and gorges of Nepal are very considerable (*Jig.*). **ཐོང་ཐོང་ཐོང་** *thog-khebs* = ཐོང་ཐོང་ཐོང་ *steñ-khebs* cover, outside cover, anything to cover over. 2. = རྩལ་ *shba* རྩལ་, རྩལ་ཐོང་, རྩལ་ཐོང་ also **ཐོང་ཐོང་** *bla-thod* or **ཐོང་ཐོང་** *dbu-thod* crown of the head, ornament or covering for the head. **ལ་ཐོང་** *ya-thod*, **མ་ཐོང་** *ma-thod* a loft in the rafters of the upper and lower storey of a house.

ཐོང་ཐོང་ *thod-rgal* རྩལ་ཐོང་ཐོང་, རྩལ་ཐོང་ཐོང་; **ཐོང་ཐོང་** *thod-rgal che-wa* angry, wrathful.

ཐོང་ཐོང་ *thod-thod*, v. ཐོང་ *su*.

ཐོང་པ *thod-pa* 1. རྩལ་ skull; skull of dead person, death's head; **ཐོང་ཐོང་** *thod-skam* a dry skull; **ཐོང་ཐོང་** *thod-rlon* a fresh skull; **ཐོང་ཐོང་** *thod-khrag* a skull filled with blood; **ཐོང་ཐོང་** *thod-phor* drinking cup made of a skull used by *Tantrik* lamas in propitiating spirits, ghosts, etc. 2. or **ཐོང་ཐོང་** *thod-dkris* a turban, not however worn in Tibet. 3. རྩལ་ the forehead, brow: **ཐོང་ཐོང་** *thod-rtsa* vena frontalis. **ཐོང་ཐོང་** *thod-rgyan* རྩལ་ཐོང་ the ornament for the head.

ཐོང་ཐོང་ *thod-mo-khor* = **ཐོང་ཐོང་** a species of conch-shell which when burnt makes fine lime. **ཐོང་ཐོང་ཐོང་ཐོང་** *thod-mo khor-gyi phyema* རྩལ་ཐོང་-ཐོང་ཐོང་ lime-wash for walls of buildings.

ཐོང་ཐོང་ *thod-le kor* or **ཐོང་ཐོང་** *thod-le skod* said to mean alabaster (*Nag.*).

ཐོང་ཐོང་ *thod-le dkar* རྩལ་ཐོང་ chalk; **ཐོང་ཐོང་** *thod-le dkar-gyi phyema* lime-wash or powder.

ཐོན་ *thon* 1. v. **ཐོན་ཐོན་**, **ཐོན་ཐོན་** so; **ཐོན་ཐོན་** at the time of, also time of coming out, at the time of his departure; **ཐོན་ཐོན་** *khyad-thon* = ཐོན་ཐོན་ཐོན་ turning out excellent, particularly good. 2. n. of a village at the foot of the Khambala ridge on the south side of the Yeru Tsangpo, famous for being the birth-place of Thon-mi Sambhota the father of Tibetan literature. **ཐོན་ཐོན་** *Thon-pa* a native of Thon, also a member of the family of Thon-mi Sambhota; **ཐོན་ཐོན་ཐོན་** n. of a Tibetan minister born of the family of Thon-mi Sambhota (*Loñ.* 8). **ཐོན་ཐོན་** *Thon-mi* or **ཐོན་ཐོན་ཐོན་** *Thon-mi Sam-bho-ta*, called also **ཐོན་ཐོན་ཐོན་**, the minister of king *Sroñ-btsan Sgam-po* who resided for many years in,

India in order to study Sanskrit and on his return to Tibet framed the Tibetan characters and laid the basis of Tibetan literature about the middle of the seventh century A.D.

ཐོན་ཀ *thon-ka* greenish-blue: ལྗང་ཐོན་དུངས་བ་ཐོན་ཀའི་མིང་དུ་བཅོད་ (*Jig.*) bright green-blue bears the name of *thon-ka*. ཐོན་ཐི *thon-thi* n. of a kind of Chinese satin shot with green and blue (*S. kar.* 179).

ཐོབ *thob*, v. ཐོབ་པ *thob-pa*, an exhortation as in གསེས་པ་ཐོབ། མ་ཐོན་ཐོབ, v. འདེབས་པ་ *hdebs-pa*.

ཐོབ་ཅུ *thob-chu* acc. to *Schr.* button (ཐོབ་ཅི).

ཐོབ་པ I: *thob-pa* བཅུ་ལྟར་, བུལ་, ཡམ་, རྒྱུ་ 1. vb. to find, to get, obtain; is practically synonymous with རྟོན་པ་ *rñed-pa*, which verb in the colloq. it has to a large extent superseded, though in certain parts of Central Tibet *rñed-pa* is often heard. In *W.* and *Sikkim* ཐོབ་པ only is in use both conversationally and in letters. In literature ཐོབ་པ occurs in the sense of "to get, obtain, procure, receive"; but not in the proper sense of "to find, discover" which is the special meaning belonging to རྟོན་པ་. Thus in books a common phrase is དཔུང་ཐོབ་ མང་ they obtained or acquired faith; དཔུང་ཐོབ་ མང་ at the end have got the དཔུང་ (in grammatical construction). ཐོབ་པ་དང་འབྲེལ་ རྒྱུ་ལྟར་ རྒྱུ་ gaining [having a close adherence; closely connected; consequent on] *S.* 2. to become; རྒྱུ་པོ་ཐོབ་པ་ to become king; མངས་ལྷན་ ཐོབ་པ་ to become a Buddha, to attain to Buddhahood; ཚུལ་ཐོབ་པ་ to be religious; ལྷན་བཟུང་ ཐོབ་པ་ to be miserable, to be unhappy; བདེ་ཐོབ་ ཐོབ་པ་ to be saved, emancipated; བདེ་ཐོབ་ཐོབ་པ་ to become happy, i.e., to attain to *Nirvāṇa*.

ཐོབ་པ II: sbst. ལམ་ gain, profit, that which has been got or obtained; the sum, result, of gain. ཐོབ་ཅོད་ in *W.* adj.

that which is to be got or received (*Jā.*); ཐོབ་ རྒྱུ་པ་ལྟར་ལ་=ཐོབ་པ་རྒྱུ་པ་ལྟར་ལ་ འབྲེལ་ལ་ to draw or acquire somehow or other another's property.

ཐོབ་ག *thob-ga*, v. ཐོབ་ཅོད་.

ཐོབ་ཁས་ *thob-kha-ma*=དེ་མ་ཐོབ་ also ཐོབ་ཁས་ག immediately, e.g., ཐོན་ཀྱི་ཐོབ་ཁས་ལ་ directly he had arrived (*Mñon.*).

ཐོབ་རྒྱུ་ *thob-rgyu* colloq. lit. anything to be got, as income, profit, gain.

ཐོབ་རྒྱུ་པ་ *thob-rgyal* 1. ཐོབ་པ་དང་རྒྱུ་པ་ *thob-pa dañ rgyal-wa* to gain and win; this expression occurs in the passage རྒྱུ་པ་ཐོབ་རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་ཐོབ་རྒྱུ་པ་ where it signifies ཐོབ་རྒྱུ་, i.e., acquiring, finding, the way (to *Nirvāṇa*), getting at the root or gaining the fruit in the phraseology of the *Niñ-ma* sect (*Khrid*). 2. n. of a district with a monastery in Tsang: གཙང་ཐོབ་རྒྱུ་པ་ལྟར་ལ་འགྲུ་མ་འཁྱུང་པའི་ལྷ་ཁང་ the temple of the River-bank Sands is situated on a hill on the further bank of the Tsangpo in the direction of Thob-gyal in Tsang (*Loñ.* 2 6). In Thob-gyal was born པཎ་ཆེན་པཎ་ལྷན་ པཎ་ལྷན་ ལྷན་ the Panchen Lama Tanpai Wangchug, who was the successor of the Tashi Lama Tan-pai Nyi-ma whom Capt. Samuel Turner had interviewed in 1786 A.D. 3. occurs in ཐོབ་རྒྱུ་ལྟར་ལ་ *thob-rgyal byed-pa* acc. to *Sch.* to despoil, pillage, plunder.

ཐོབ་ཅུ *tho-cha* a share, due; the share which one gets. Also ཐོབ་ཅོད་.

ཐོབ་འདོད་ *thob-hdod*=འགས་ *chags* ལྷན་ expectation, longing for.

ཐོབ་ཅོད་ *thob-tshir* lit. the turn of getting; may be taken as=claim, right, due: ཐོབ་ཅོད་ རྒྱུ་པོ་ཐོབ་ཅོད་ *thob-tshir ña-la yod* I have a claim, a right to it (*Jā.*). ཐོབ་ཅོད་ *thob-rim* the order or turn of getting.

ཐོབ་ཡིག་ *thob-yig* repertory, index.

ཐོལ་ལོ *thob-lo* = ཐོལ་ག *thob-ga* vanity, false show: ཁོ་ཡོན་ཏན་ཐོལ་ལོ he is conceited, he is not talented but he makes a show. བཞུན་པའི་སྒྲུག་པ་དེ་ཡང་ཚས་ལྷན་ལོ་ཐོལ་ལོ་ཚས་ཀྱིས་ he who makes show of religion, of having acquired it, while just entered at the door of its exposition (*Khrid.*).

ཐོལ་སྒོལ *thob-srol* prob. = ཐོལ་ཚར *thob-tshir* right of succession.

ཐོལ་ག *thob-ga* contest, scramble, e.g., for money thrown among people.

ཐོམ་བུ *thom-bu*, v. ཐུམ་བུ (in the dialect of Amdo) a large wooden spoon or ladle ordinarily called གཟར་བུ: རྩོ་ལོ་གཟར་དང་མ་སྐྱུ་མས་པར་མ་དེའི་སྒོ་ཐོམ་བུ་དེ་དང་ཁ་རེ་རང་མཐོ་རེ་བ་ལྷག་པར་འདྲན་ regarding the Jowo as not like others he presented him with an additional spoonful of buffalo-cow's curds and a handful of crystalline sugar (*A. 35*); གཟར་ཐོམ་བུ་གང་ཁྱིར་ brought one spoonful of drink (*A. 116*).

ཐོམ་མས་པ *thoms-pa*, v. འཐོམ་མས་པ *hthoms-pa*.

ཐོན་ཀྱན་ *Thoñu-kwan* the last emperor of China of the Ta-yuan or Tartar dynasty: ཀམ་རང་བྱང་རྩོ་རྒྱ་ནག་ཐོན་ཀྱན་གྱིས་གདན་དྲངས་ *Karma Rañ-byuñ rdo-rje* was invited to China by (emperor) *Thoñu kwan* (*Loñ. 2 10*).

ཐོར *thor* anything gathered into a single point; what is in a tangle drawn out fine. ཐོར་ཚག *thor-cog* or ཐོར་ཚག་མ or ཐོར་ཚུགས་ (also རྩ་གར་) ཁབ་རྟི, མིལ་ལམ་མ་ a plaited tuft of hair, toupet: ཐོར་ཚག་དང་རྩ་ལྷ་བཅའ་ས་ he bound the tuft of hair with silk-string of five colours.

ཐོར་ཁོད་ *Thor-khod* or ཐོར་གོད་ *Thor-god* n. of a Mongol tribe. ཐོར་གོད་ལྱེ་ཁང་ *Thor-god spyi-khañ* n. of quarters in the monastery of Tashi-lhunpo where monks coming from ཐོར་གོད་ *Thor-god* generally reside. མཁས་པའི་

དབང་པོ་ཐོར་གོད་ཤེས་རབ་བྱིན་པ་ (*Loñ. 15*) the most learned *Ges-rab sbyin-pa* of *Thor-god* &c.

ཐོར་མགོ *thor-mgo* 1. v. ཐུར་མགོ *thur-mgo*. 2. the commencement of the dawn, of the morning.

ཐོར་ཆགས་ *thor-chags* = ཐོ་ཡི་ནང་ལ་འཁོད་པ་ entered into the list; registered: རྩོང་ལྗོང་བསམ་པ་ཆེ་བས་ ཐོར་ཆགས་ the resident official of a *Jong* generously put into the list (*Rtsii.*).

ཏ་ ཐོར་ཏ་ *thor-to* = ཏ་མ་ the top point of hair, etc.

ཐོར་པ་ *thor-pa*, also འཐོར་པ་, small-pox (*Sch.*), pimples, pustule; སྤྱན་ཐོར་ *spin-thor* cutaneous disorders, pustules, pimples on the skin (*Jä.*).

ཐོར་བ་ *thor-wa* 1. v. འཐོར་བ་ *hthor-wa*. 2. ཐོར་པ་ *thor-pa*.

ཐོར་བུ I: *thor-bu* 1. acc. to *Jä.* denotes a whole class of diseases comprising dyspepsia as well as cutaneous disorders. དམར་ཐོར་ *dmar-thor* measles (*Sch.*); ཐོར་ནག་ *thor-nag* some kind of pimples or eruption on the skin (*Ya-sel. 28*). 2. single, separate (*Jä.*); ཐོ་མོ་ཐོར་བུ་ separate little things, works, books, etc. (*Schr.*).

ཐོར་མོ་ *thor-mo* the growing fat of oows, goats, etc., in consequence of sterility (*Sch.*).

ཐོར་གཙུག་ *thor-gtsug* ལྷ་ལྷིག་ = གཙུག་ཐོར་ *gtsug-thor* or གཙུག་རྩོར་ *gtsug-tor* a turban.

ཐོར་ཚུགས་ *thor-tshugs* མིལ་ལམ་མ་, ཁབ་རྟི = plaited hair bound up on the head in a spiral.

ཐོར་རེ་ *thor-re* or བར་རེ་ཐོར་རེ་, འབྲོག་པ་འབྱུང་བ་ཞིན་དུ་ ཐོར་རེ་ (*A. 119*).

ཐོར་རེ་བ་ *thor-re-wa*, v. བར་ཐོར་.

ཐོལ་བ་ *thol-wa* 1. v. འཐོལ་བ་ *hthol-wa* pf. to ཁྱོལ་བ་ *rtol-wa* what has come forth, what

round him that sits on a throne (*Gl.*); ལས་མཐའ་ལ་ས་ཁོག་ལ་ not returning to former works; to the last *karma*; རི་མཐའ་ *de-mthah* round that (mountain); མཐའ་དབྱས་ཀྱི་ཏུ་ at the frontiers and in the interior, everywhere (*Jā.*); མཐའི་རྒྱལ་ཁྲམས་ border region; མཐའ་བཞི་ the four borders, *i.e.*, all the surrounding territory, frq. མཐའི་རྫོང་, the treasures of the border-country; མཐའ་འདུལ་བ་ *mthah hdu-l-wa* to conquer or convert the people on the frontier; མཐའ་འདུལ་ཡང་འདུལ་གྱི་གཙུག་ལག་ཁང་ the monasteries (founded) to convert the wild people of the borderland and also those beyond (*Rtsii.*); མཐའི་དམག་ *mthah-i-dmag* border-war, *i.e.*, the invading armies (from China, India, Nepal or Khoten): དམར་ས་བཟུང་ན་རྟོམས་ཅུང་མཐའ་ལ་འདུད་ if the lower lands are seized, tranquility will be reduced to a *minimum* (*Rdsa.* 22). 2. In grammar: terminal letters; ན་ *na*, མ་ *ma*, ར་ *ra*, ལ་ *la* རྒྱུ་རྩམས་; མཐའ་ཅན་ *mthah-can* words ending in n, m, r, l; ག་མཐའ་ *ga-mthah* a final (ག་ *ga*). 3.=ཅ་གས་ *cha-gas*. 4. apparently is sometimes used as adj.=the utmost, the last, *e.g.*, རབ་མཐའ་ལས་ཐུ་ངན་ལས་འདས་ having been delivered from misery and from the utmost prosperity (*Khor-de*).

མཐའ་གཅིག་ཏུ་ *mthah gcig-tu* 1. on the one hand; in part; in a certain degree and in some respects (*Jā.*). 2. keeping all on one side, or taking from one end or from one side (of a subject or question); བདག་ལྟ་བུ་མཐའ་གཅིག་ཏུ་བཤད་པར་སྒྲུབ་པ་ལོན་ it is not easy for one like me to explain only one side (*Situ.* 2); མཐའ་གཅིག་པ་ *mthah gcig-pa*=བསམ་བྱ་མཛུངས་ལ་ of one opinion, view or thought; unanimous.

མཐའ་གཅོད་པ་ *mthah gcod-pa* 1. final sentence or judgment, a decision. 2. to adjudge, decide, come to a conclusion: མཐའ་གཅོད་པའི་བྱིར་ *mthah gcod-pahi phyir* in order to settle it definitely, to come to a

conclusion, or decision. ཡང་དག་མཐའ་ *yañ-dag mthah* བཅོམས་ the true end, the farthest limit. 3. the rest, remainder: རི་རྩོགས་ཀྱི་མཐའ་ཐངས་ having given up the last remnant of hope and fear.

མཐའ་བཞིར་རྒྱས་པ་ *mthah-bshir rgyas-pa* བཅུ་རྒྱུ་འཕྱུག་པ་ one who expands even unto the four limits of the universe; an epithet of a *Cakravarti Rāja* (*M.V.*).

མཐའ་ཀློག་ *mthah-klas*=མཐའ་ཅོད་པ་ limitless, boundless.

མཐའ་སྐོར་ *mthah-skor* ལྷན་སྐོར་འཕྲུལ་ all round; also as sbst. the whole circumference, the perimeter.

མཐའ་ཁོང་ *mthah-khob* or མཐའ་འཁོང་ བྱང་ཁོང་ border, outskirts, etc. མཐའ་ཁོང་མི་འཕྲོ་བ་ *mthah-khob miham skye-wa* བྱང་ཁོང་མི་འཕྲོ་བ་ any borderland occupied by uncivilized people; also one of the eight unhappy states, v. མི་ཁོང་པ་. མཐའ་འཁོང་ལུ་ལ་ *mthah-hkhob yul* བྱང་ཁོང་ལུ་ barbarian's country; also any country where Buddhism has not penetrated.

མཐའ་ཁོང་པ་ *mthah gebs-pa* 1.=ལ་ཕུག་གི་ལོ་ས་ a raddish leaf. 2. རྒྱུ་ལྡན་ rule, regulation.

མཐའ་ཁུ་ *mthah-gru*=རྒྱ་ཅོང་པ་། འཕྲུལ་ copiousness; spacious, extensive.

མཐའ་ཁྱེགས་ *mthah-grogs*=ཕྱགས་ཁྱེགས་ or གཤམ་ཁྱེགས་ lit. friend to the limit of life, *i.e.*, spouse.

མཐའ་ཇོས་ *mthah-hos* ལྷན་ལྷན་ bashfulness, modesty.

མཐའ་ལྟགས་ *mthah-lags* the form of a mirror, etc. (*Schr.*).

མཐའ་ཅན་ *mthah-can* མཐའ་ཅན་ met. a branch.

མཐའ་ཆགས་ *mthah-chags* living at the border or edge; the border of a robe.

མཐའ་གཉིས་ *mthah-gñis* lit. the two extremes, namely, རྩོག་པ་དང་ཆད་པ་ *rtag-pa dan chad-pa*. In

thon-pa fully crossed or passed over the limit; as a subst. a perfect holy person, a saint who has acquired all virtues and has gone to the farthest limit of learning or has acquired all that is knowable. **མཐར་ཐྱིད་པ་** *mthar byed-pa* to end a work, to destroy, to put an end to, to demolish. **མཐར་ནུཉེ་མཐར་ཤིན་པ་** *mthar-phyin* or **མཐར་ཐྱིད་པ་** *mthar-byed* **ལྷ་ཀློང་པ་** *ldha-ka* the sky. **མཐར་ཐྱིད་ལྷ་ཀློང་པ་** *mthar-byed ldha-ka* the lord of death who puts an end to every thing. **མཐར་འཐུན་པ་** *mthar-hbyin* **ལྷ་ཀློང་པ་** *ldha-ka* going to the limit.

མཐར་ཀྱིས་གནས་པ་འི་རྫོམས་པར་འཇུག་པ་དགུ་ *mthar-gyis gnas-pahi zñoms-par hjug-pa dgu* the gradually-acquired nine stages of tranquil posture. They comprise the states of བསམ་གཏན་བཞི་ the four *Dhyana*; གཟུགས་རིང་པ་བཞི་ the four *Arūpa* and འགོག་པ་འི་རྫོམས་འཇུག་.

མཐར་སྒྲུབ་ *mthar-skyel-wa* to carry out fully; to depose without reserve, to dwell upon a subject exhaustively.

མཐར་ཁྱིམ *mṭhar-gyis* = རིམ་ཁྱིམ *rim-gyis* adv.
by degrees, gradually, at length.

མཐར་ཐུག་པ་ *mtshar thug-pa* and རྗེ་ཏུ་མཐར་ཐུག་
པ་, མི་རྟོག་པ་དང་ཉེང་མཚམས་བྱོལ་པ་མེད་པ་ *mi rtog-pa dan*
ñin-mtshams spyod-pa med-pa are attributes
of the gods of the highest heaven (*K. ko.*
¶ 237).

མཐར་ཐུག་པ་ *mthar thug-pa* = མུར་ཐུག་པ་ *mur-*
thug-pa touching or carried to the limit as
regards quality, good or bad.

ਅਬਸ'ਗੁਲ *mtħas-klas*, v. ਅਬਰ'ਗੁਲ *mtħah-klas*.

མཐམ་གཏུགས་པ *Mthas gtugs-pa* n. of a place.

मथिन् *mthiñ* 1. नील sky-blue, azure. 2.
 n. of a flower, used as a medicine for eye-
 disease. 3. acc. to *Cs.*=indigo; मथिन्-पिन्
mthiñ-piñ indigo-plant. 4. indigo colour
 (*Jä.*).

མཐིན་སྐྱ་ *mthiñ-skya* light blue. མཐིན་ཁ་
mthiñ-kha blue colour. མཐིན་ག་ *mthiñ-ga* n.
 of a bird of deep-blue colour (*G. Bon.* 12). མཐིན་ཁྲ་
mtkiñ-khra a kind of silk-scarf with
 white spots on a blue ground (*Rtssii.*). མཐིན་གི་
mthiñ-gi (ཐུན་གྱི་མི་རབས་) n. of an an-
 cient dynasty (*J. Zan.*). མཐིན་རྒྱལ་ *mthiñ-*
rgyus a kind of stone used medicinally.
 མཐིན་ཐོན་ *mthiñ-sñon* n. of a blue-stone used
 in medicine, lapis lazuli (*Med.*). མཐིན་རིལ་
mthiñ-ril acc. to *Sch.* wild duck. མཐིན་ཁྱིམ་
mthiñ-hril किरिटि a smaller bird (*Jä.*) [the
 fruit of the marshy date tree] *S.*; མཐིན་རྩ་
mthiñ-rdo = ལྷགས་རྩ་ *lags-rdo* superior steel,
 of bluish-red colour, highly prized in
 Tibet (*Jig.*).

Syn. རྒྱལ་མཁའ་ཐོག་པོ་ *mig-sman shon-po*; རྒྱལ་པོ་ *bya-khyul rdo*; ལ་ལ་ལ་ལ་ *gsal-ldan*; ལ་ལ་ལ་ལ་ *gsal-pa can*; མེ་ཏོག་རྒྱལ་མཁའ་ *me-tog mig-sman*; ཀུ་ཅུའི་ཁམས་ *ku-ṣuḥi khams*; དུས་ཀྱི་མེ་ཏོག་ *dus-kyi me-tog*; མེ་ཏོག་ཟེ *me-tog ze* (*Mñon.*).

མཐེང་ཐུན *Mthiā-shun* n. of a place on the
Tibeto-Chinese frontier; མཐེང་ཐུན་གཡུ་མོ་རྩེ་པོ་
on a hill of turquoise-stone (shone as it
were) melted lapis lazuli (*Yig.*).

मवेदःवेदः *mthiñ-çin* राजमठ monolith of
turquoise.

મથેડુ *mthihu*, વ. મથેડુ *mthehu*.

མཐིམ་ *mtshil* 1. བཤུ་, subst. the bottom, the lowermost part, the depths: ཕྱི་ཐུང་གི་མཐིམ་རྒྱབ་མོ་ལ་ at the deep bottom of a marmot's burrow; ལྷོ་སྐུ་གྱི་མཐིམ་ the bottom or undermost of the pile of clothes. 2. the hollow part of anything, chiefly used of the hand or foot: ལག་མཐིམ་ the palm of the hand; རྩེ་མཐིམ་ the sole of the foot; དཔེར་བཤུས་གྱིས་ན། བཤུ་ལག་མཐིམ་ཙམ་ལ་སྟོན་ཆགས་གྲོག་ཐུར་ེ་རྩེད་ཡོད་པ་ for a hasty illustration, there might be so many ants clinging to life on the flat palm of the hand (or, on the

or class. མཐུན་པར་རྩེ་བ་ལ་ similar extraction or birth. མཐུན་པར་རྩེ་བ་ equal or similar culture or enlightenment. བྱིས་པ་དང་མཐུན་པར་ཁྲུ་ལ་ paying taxes according to law; མཐུན་པར་མཐུན་པར་ཅི་ཕྱིན་པ་མི་ཤེས་ or ཅི་ཕྱིན་དཔེ་མི་ཤེས་ the news being contradictory I do not know what to do; མི་གཉིས་གཅིག་དང་གཅིག་མ་འཆམ་པས། བྱིས་པ་གཉིས་ཏེ་གྲོགས་པོ་ཞིག་གིས་མཐུན་པར་བྱས་པ་ the two men having disagreed, they did not go to law but a friend made them agree; ལུས་པ་ནམས་ཀྱི་རྟོག་གི་ནང་གི་སྐོར་ལ་མཐུན་པར་མ་བྱུང་པས་དཔོན་པོ་མེད་པས་ནས་མཐུན་པར་བྱུག་གོ་ because the villagers could not agree on question concerning their common property, the headman of the village came causing them to agree. It will be noted from certain of the foregoing examples that མཐུན་པར་ may be used as a postp. coupled to the word it governs by the affix དང་.

མཐུན་པར་རྩེ་བ་ *mtshun-par rtse-wa* འཕུར་ཀློང་འདྲི་པ་ playing without disagreement.

མཐུན་པའི་རྟེན་ *mtshun-pahi rkyen* or མཐུན་རྟེན་ *mtshun-rkyen* necessary articles; also, as predicate, requisite, indispensable: རས་སྐོམ་སྐོམ་པ་ལ་འཛི་མཐུན་རྟེན་ food and drink, &c., are the requisites of living; རོ་སྐོམ་པ་སྐོམ་པ་ལ་འཛི་མཐུན་རྟེན་ clothes, etc., are the articles of necessity which one must have; རྩེ་བ་ལ་མཐུན་རྟེན་, རོ་སྐོམ་པ་ལ་མཐུན་རྟེན་ health is a requisite of domestic happiness and a peaceful mind is necessary for inner enjoyment. རྩེ་བ་ལ་མཐུན་པའི་རྟེན་ནས་པ་གཉིས་ཏེ་ལུང་ལ་མཐུན་རྟེན་ lading on the two elephants all the necessary articles (*A. 22*). བཟུང་འཛིན་སྐྱེས་པའི་མཐུན་རྟེན་ བཟུང་པ་ *hstan hdsin sgyes-buhi mtshun-rkyen* བཟུང་པ་ *hstagrub-pa* to have secured all things requisite for a religious man (*Yig.*). མཐུན་རྟེན་ཕྱིན་ *mtshun-rkyen byed* = རོ་སྐོམ་པ་ལ་ཕྱིན་པ་ to co-operate, to help, to be-friend (*Mñon.*).

མཐུན་ཅན་ *mtshun-can* in *W.* gentle, peace (*Jā.*).

མཐུན་འཇུག་པ་ *mtshun hjug-pa* or མཐུན་པར་འཇུག་པ་ to cause to agree, to fit in, to bring in accordant elements (*Yig.*).

མཐུན་པའི་ཐྱོགས་ *mtshun-pahi grogs* friends of great mental affinity; མཐུན་འཇུག་གི་ལེ་གེ་ letter of recommendation.

མཐུན་པའི་དངོས་གྲུབ་ *mtshun-pahi dños-grub* wished-for blessings.

མཐུན་པའི་ལུས་དྲུག་ནས་པ་ *mtshun-pahi yul-du gnas-pa* རྟེན་འཇུག་པ་ residence in a country of congenial characteristics (*M.V.*).

མཐུན་པའི་རྒྱུར་ *mtshun-pahi rluñ* favourable wind (for a vessel sailing).

མཐུན་རྟེན་ *mtshun-sbyor* friendship, relationship, favourable coincidence of time, circumstances, etc., particularly when matrimonial relationship is formed.

Syn. མཐུན་ཐྱོགས་ *mtshun-phyogs*; མཛེལ་ཕྱིན་ *mdsah-byed*; རྟེ་བར་རྟེན་ *ñe-war sbyor*; མཛེལ་ཐྱོར་ *mtshams-sbyor* (*Mñon.*).

མཐུན་ཐྱོགས་ *mtshun-phyogs* འཕུལ་བ་ = གཉིན་ཐྱོགས་ relations, friends (*Mñon.*).

མཐུན་མོང་པ་ *mtshun moñ-pa* or མཐུན་མོང་ས་ རྟེན་འཇུག་ ordinary, usual; also = ཐྱི་པ་ *spyi-pa* general, common; also common property.

མཐུན་རྩིས་ *mtshun-rtsis* the astrological calculation to ascertain if a bride and bridegroom will live in harmony or not after marriage.

མཐུར་ *mtshur* also མཐུར་མགོ་ = རྟེ་བར་མཐུར་ straps or rope for a horse's head to which another rope is tied to fasten him. མཐུར་མདའ་ *mtshur-mdah* or མཐུར་མག་ a halter, rope tied to the muzzle of a horse, &c.; མཐུར་མགོ་ reins: མཐུར་མདའ་མགོ་རྒྱན་པ་ཡང་རིན་པོ་ཆའི་རྒྱན་དུས་ even on the halter and the head gear there were many precious gems (*A. 141*).

མཐོ་མཚམས *mtsho-mtshams* evil design, mischievous mind or intention, brewing mischief. རྟན་པ་ལ་མཐོ་མཚམས་ཞིང་། བར་དུ་གཙོད་པར་ རྟོན་ *ston-pa la mtsho-mtshoms shiñ, bar-du gcod-par hdoñ* designing mischief to the teacher in the meantime he wished to injure it (*Yig*). མ་ལྷགས་ཀྱི་དེ་དག་ནང་དུ་ལྷགས་ཏི་ རང་པ་ལ་མཐོ་མཚམས་ (*Hbrom. p. 31*).

Syn. མཐོ་མཚམས *mtsho-mtshams*; གཤོད་སེམས་ *gnod-sems*; རེ་ཀྱི་ལྷ་མཚམས་ (*Mñon.*).

མཐོ་རིས་ *mtsho-ris* I: ལྷ་ཁོང་, སྒྲིལ་ཁོང་, ལྷ་ཁོང་, ལྷ་ཁོང་, ལྷ་ཁོང་: རྟན་པ་ལ་གསུམ་དུ་ལྷ་ཁོང་པ་ཆེ་མང་ཞིང་མཐོ་རིས་ལྷ་ཁོང་ པ་ནི་ཅུང་ persons gone to the three spheres of damnation being very many and persons gone into bliss being few (*Khor-de.*).

Syn. མཐོ་རིས་ལྷ་ཁོང་ *mtsho-ris rgyal-srid*; ལྷ་ཁོང་ལྷ་ཁོང་ *lha-yi yul*; ས་ལྷ་ *sa-bla*; ལྷ་ཁོང་གི་འཇིག་རྟན་ *steñ-gi hjig-rten*; དལ་འཇིག་གནས་བཟང་ *dal-hdsin gnas-bzash*; རོལ་པའི་ས་ *rol-pahi sa*; བདེ་འགྲོ་ *bde-hgro*; ལྷ་ཁོང་ *skyo-med*; སྒྲིལ་གསུམ་གནས་ *skabs-gsum gnas*; ལྷ་ཁོང་གི་འཇིག་རྟན་ *lha-yi hjig-rten*; ལྷ་ཁོང་ *lka-yi groñ*; ལྷ་ཁོང་ *sum-rtsen*; རེ་ཁོང་ *hehi-med*; ལྷ་ཁོང་གི་གསུམ་ *grub-pahi gnas*; ལྷ་ཁོང་གི་ སྒྲིལ་ *nam-mkkañi khyim*; བདེ་འགྲོ་ *bde-ldan* (*Mñon.*).

མཐོ་རིས་ཀྱི་ཡོན་ཏན་བདུན་ *mtsho-ris-kyi yon-tan bdun* the seven attributes or advantages of paradise are:—རྒྱལ་ལྷ་ཁོང་ noble birth, ལྷ་ཁོང་གི་ བཟང་ fine form, རྟན་པ་ལ་གསུམ་ great enjoyment, ལྷ་ཁོང་གི་ འཇིག་རྟན་ mental accomplishment and merit, དལ་འཇིག་གནས་ power and prosperity, ལྷ་ཁོང་ མེད་ freedom from disease, ལྷ་ཁོང་གི་ རྟན་པ་ extreme longevity (*Mñon.*).

མཐོ་རིས་ཀྱི་མཚོ་ *mtsho-ris-kyi mtsho* the lake of heaven.

Syn. ལྷ་ཁོང་མཚོ་ *chu-kluñ mtsho*; ལྷ་ཁོང་མཚོ་ *rtse-wahi mtsho* (*Mñon.*).

མཐོ་རིས་ཀྱི་ལྷ་ཁོང་ *mtsho-ris kluñ* = ལྷ་ཁོང་ལྷ་ཁོང་ the celestial river, the river of the Mandākinī (or glacial streams).

མཐོ་རིས་དགེ་བ་ *mtsho-ris dge-wa* worldly virtues, good, etc., (heaven being inside such world).

མཐོ་རིས་ཐོབ་ *mtsho-ris thob* ལྷ་ཁོང་གི་ the spiritual guide or teacher of the gods.

Syn. ལྷ་ཁོང་ *phur-bu*; ལྷ་ཁོང་ *sgra-mkhan*; ལྷ་ཁོང་ *sgra-mkhas*; ལྷ་ཁོང་ *lha-yi bla-ma* (*Mñon.*).

མཐོ་རིས་རྣམས་ *mtsho-ris rnam* = ལྷ་ཁོང་ the gods including the planet Rāhu.

མཐོ་རིས་སྒྲན་པ་ *mtsho-ris sman-pa* ལྷ་ཁོང་གི་མཚོ་ the physician of the gods.

Syn. ལྷ་ཁོང་ *tha-skar skyes*; ལྷ་ཁོང་ *lhahi sman-pa* (*Mñon.*).

མཐོ་རིས་སྒྲན་པ་ *mtsho-ris smad-btshoñ* = ལྷ་ཁོང་ ལྷ་ཁོང་ celestial courtesan (*Mñon.*).

མཐོང་ཁྱེད་ *mtshoñ-kha* or མཐོང་ག་ chest, breast; མཐོང་ག་ནས་འཇིག་པ་ to seize by the breast (*Jā.*).

མཐོང་བ་ I: *mtshoñ-wa* 1. to see, to view, in the broad sense of the term as an ordinary faculty; to look, to see, in a general way: མཐོང་ནས་ ལྷ་ཁོང་ having seen; མཐོང་བར་ཕྱིན་པ་ to cause to see: མཐོང་གི་མཐོང་ལྷ་ཁོང་ he sees only when the object is near, not when it is far (*Sch.*); མཐོང་མ་ན་ལྷ་ཁོང་གི་སྒྲིལ་ལྷ་ཁོང་ can you see to a far distance at night time? 2. to perceive or behold any particular object; མཐོང་གི་མཐོང་བའི་ལྷ་ཁོང་ an eminence from whence one can see the mountains of Tibet; མཐོང་ག་ ལྷ་ཁོང་ a place where one can be seen by others; ལྷ་ཁོང་མཐོང་བར་འཇིག་པ་ he made it visible to the girl, he made her see it; མཐོང་ག་ ལྷ་ཁོང་ if there is one that has seen it, if there exists a witness; ལྷ་ཁོང་ལྷ་ཁོང་ I came to know, i.e., from this I saw, I perceived; མཐོང་མ་ན་དེ་ག་ frq. seeing, hearing, touching, remembering; acc. to

Jā. thinking of (e.g., a form of prayer, or magic formula); colloq. མཐོང་བ is usually coupled with མིག, the eye, quite ploonastically: ཡ་གི་ལ་ལྟོས་ཤིག་དགོ་བ་གསུམ་མིག་མཐོང་ཅུམ་ look up there, you can see three goa deer. 3. to witness, observe (mentally): གྱི་མ་ཡ་ལ་ལ་འཛམ་གྱུ་མྱིང་དུ་ཚུམ་གྱི་འཁོར་ལོ་གཉིས་པ་ བཞོན་བ་མཐོང་ངོ་ཅེས་ཅེད་དུ་བཞུང་པས་མོ O capital, capital, for the second time have I witnessed the Doctrine preached in the metropolis! thus designedly he cried. 4. colloq. to experience, to endure: རྒྱག་བཟུལ་མང་མཐོང་བ་ཡིན་ has experienced many troubles.

མཐོང་བ II: slight; in Buddh. མཐོང་བ་ལ་ནམ་པ་གཉིས་ཏི *mthoñ-wa la rnam-pa gñis-te* of two kinds: 1. མཚན་མོས་མཐོང་བ perception by inference: རྒྱང་ནས་དུད་པ་མཐོང་བ་ནིས་བྱ་ཞྭ, ཡང་དག་པར་མེས་མཐོང་ཞྭ etc., by seeing smoke from a distance to hold that I have seen fire although really I have not seen fire, etc. 2. མཛོན་ལུས་དུ་གསལ་བར་མཐོང་བ actual sight by personal observation (*K. my.* 437).

མཐོང་ཕྱགས *mthoñ-phyogs* = རྩོགས་ explained as དབྱིབས་འདྲ་བར་མཐོང་ཕྱགས་ object of sight; a view, scene, aspect (*Ya-sel.* 41).

མཐོང་དུག *mthoñ-dug* རྩེའི་བྲིབ་ ('sight-poison') evil eye (*Sch.*); envy, grudge, jealousy [a snake]S.

མཐོང་བྱེད *mthoñ-byed* = མིག་ *mig* 1. that which sees, the eye (*Mñon.*). 2. a species of kite.

མཐོང་ལམ *mthoñ-lam* the true way 1. བདེན་པ་མཐོང་མའི་ལམ་ the state or stage of perfection in which one perceives the truth, i.e., the reality of *Nirvāṇa*: དེ་ལྟར་ས་དང་པོ་རབ་ཏུ་དགའ་བ་ནས་, མཐོང་ལམ་ཚེ་བཞིན་བདེན་པ་རྟོགས་ཏི accordingly from the first stage of perfection or ecstasy he passes to the meditative stage called མཐོང་ལམ་ where he perceives the true state of *Dharma*. 2. acc. to

Was. (139): the path of obtaining the power of sight, a mystical state.

མཐོང་ལུགས་ *mthoñ-lugs* the way of viewing a thing; notion, theory, opinion.

མཐོང་བ་དྲན་ལྡན་ *Mthoñ-wa don-ldan* n. of an image of Buddha, the sight of which brought merit to any one (*Fig. k.* 21).

མཐོང་ན་དུག་ *mthoñ-na dgah* = གཟུགས་མཛོས་པ་ very handsome, of beautiful form.

མཐོང་ལུལ་ཆུང་བ་ *mthoñ-phul chutñ-wa* = མཐོང་གྱི་ཆུང་བ་, as in མཐོང་ལུལ་ཆུང་ངམ་སྤྲོད་ཁྱུང་ཞན་ tiniest thing visible or faintest thing audible (*D.R.*).

མཐོང་བ་བླ་ན་མེད་པ་ *mthoñ-wa bla-na med-pa* = བདེན་པ་མཐོང་བ་ དམ་ཤིང་འཕྲུལ་པ་ perceiving the supreme truth v. བླ་ན་མེད་པ་.

མཐོང་བ་མེད་པ་ *mthoñ-wa med-pa* ལྷ་ལྡོག་འཁུག་ fatalist.

མཐོང་བའི་ཚུལ་ *mthoñ-wahi chos* རྩེའི་བྲིབ་མཛོས་ actions of present life. མཐོང་བའི་ཚུལ་ལ་མྱོང་བར་འགྱུར་བ་ *mthoñ-wahi chos-la myoñ-war hgyur-wa* རྩེའི་བྲིབ་མཛོས་འཁུག་ (Karma) manifesting itself in the actions of this life. མཐོང་བའི་ཚུལ་ལ་བདེ་བར་གནས་པ་ རྩེའི་བྲིབ་མཛོས་འཁུག་ one of the stages in technical meditation.

མཐོང་བས་ཐུང་བྱ་ *mthoñ-was spañ-bya* that which is renounced when seen; མཐོང་བས་སྦྱོལ་བ་ *mthoñ-was sgrol* deliverance at sight.

མཐོང་ཚར་ *mthoñ-tshor* བསྐྱེད་པ་ explained by མཐོང་ཚར་གིས་ནི་སྤྲོད་ལག་ལ་རེག་པ་འཛེབས་མི་འགྱུར་རྩི (*K. gu.* ང་ 90).

མཐོངས་ *mthoñs* = མིག་གིས་མཐོང་ས་ 1. ལྗང་མཛོད་ view, prospect, sphere; illuminated space: རྣམ་མཁའི་མཐོངས་རྣམས་འཛེབ་ཚན་གྱུར་གྱིས་གཏམས་ the expanses of sky were filled with rain-bow canopies. 2. opening in the wall or roof of a house for the entrance of light or for egress of smoke: ངའི་རྩེས་ཁང་མི་རེང་དགར་པོ་ཤིག་ རྒྱག་ཁང་གི་མཐོངས་ཕྱེ་ནས་བྱུང་ཞྭ་ on the side of my

pleasing. མི་འཕུང་པ་ = མི་འདྲོད་པ་ not agreeable, repulsive: གཤམ་དེ་གྲུན་ཤིན་ཏུ་སེམས་ལ་འཕུང་པ་ཞིག་བྱུང་། all these sayings have pleased me very much. 2. (not governing a case) to please, to be acceptable, to be considered as good, to be (generally) admitted. མི་འཕུང་པར་མཐོང་། I see that (this reading) is not generally accepted (*Zam.*); ཞེས་པ་འང་འཕུང་དྲི་ it occurs also in this form; མི་འཕུང་དེ་wrong (*Was.* 294); to be fit, proper, suitable (from *Jä.*). སེམས་ཟེར་བ་མི་འཕུང་པ་ as it is not proper to call it soul, as it cannot fitly be called soul. 3. འཕུང་ is a familiar word very frq. in *W.* almost the only word for *dgah-ica*: སེམས་འཕུང་དེ་ cheerfully, joyfully; འཕུང་གྱི་མེད་པ་ཙམ་ཞིག་ལ་ as it was not agreeable (to him); འཕུང་འཕུང་འདྲ་ཡང་། though apparently rejoicing. 4. at pleasure, at will: རྟོག་པ་འཕུང་ let us turn back; དང་ཉིད་འཕུང་པ་ voluntarily, spontaneously (*Jä.*).

འཕུང་ལེགས་ *hthad-legs* n. of a large numeral (*Ya-sel.* 58).

འཕུང་པ་ II: acc. to *Sch.* = འཕན་པ་ *hthan-pa* འཕུང་ལྗན་ *hthad-ldan* = འཕན་པོ་ *hthan-po*.

འཕན་ *hthan* = ནན་ཏན་ *nan-tan* pressure; urging. འཕན་འདྲུ་ *hthan-hdre* a demon (*Sch.*).

འཕན་པོ་ *hthan-po* steady, persistent: མི་འཕན་པོ་ *mi hthan-po* a steady man, a resolute man (*Cs.*).

འཕྲུབ་པ་ *hthab-pa* བཞེན་, བཞེན་པ་, བཞེན་པ་ to fight; to quarrel, to dispute, to brawl. ཁ་ཚུབ་དང་འཕྲུབ་པ་ to struggle with snow-storm (*Mil.*); འཕྲུབ་པ་མེད་ཅིང་ཤི་བ་ to die peaceably without a struggle; also used when quarrelling persons are reconciled (*Jä.*); ཁ་འཕྲུབ་ verbal altercation. As sbst. also འཕྲུབ་མོ་ *hthab-mo* a fight, a battle; འཕྲུབ་ཀྱིས་ *hthab-krol* dispute, contest (*Lex.*) + འཕྲུབ་ཀྱིས་ཅན་ནི་གཞན་དཔེ་གྱི་ རྒྱུ་ལ་ one who quarrels is one who produces

cause for mischief. འཕྲུབ་འདྲུག་ *hthab-hkhrug* སམར་ fighting, war.

འཕྲུབ་པ་ *hthab-pa* antagonist: རྩོད་གྱིས་དཔེ་འཕྲུབ་པ་ ཡ་བྱེད་དགོས་ you must be my rival in fight; བདུད་མོའི་འཕྲུབ་པ་ a fighting cantankerous female; གནས་སྐབས་ཀྱི་འཕྲུབ་པ་ occasional rival; a rival for the time being; acc. to *Jä.* the antagonists of life, i.e., the family and relations a secular man has to struggle with.

འཕྲུབ་རགས་ *hthab-rags* intrenchments, breast-work, ramparts.

འཕྲུབ་བྲལ་ *hthab-bral* 1. thus explained: ལྷ་མིན་གྱི་འཕྲུབ་རྩོད་དང་བྲལ་བས་ན་འཕྲུབ་བྲལ་ ཉི་ if one is free from troubles with the *Asura*, it is *Thabdal*—signifying that one of the heavens of the Buddhist theogony is free from strife. This region lies above the *Trayas trimsa* heaven. 2. acc. to Bon = མཚེས་ *mtshe-ma*.

འཕྲུབ་བྱུ་ *hthab-hbu* silk-worm.

འཕྲུམ་པ་ I: *htham-pa* pf. འཕྲུམ་པ་ *hthams* བསྐྱེད་ 1. to seize, to lay hold of, to clutch, to attach oneself to, to realise mentally. 2. to join together, to enlock: རྒྱགས་སྤྱ་འཕྲུམ་པ་ or རྒྱགས་སྤྱར་འཕྲུམ་པ་ to unite in friendship; བྱ་བར་འཕྲུམ་པ་ to join in any undertaking (*Jä.*).

འཕྲུམ་པ་ II: = རྒྱ་བ་ *spyo-wa* བཤིམ་པ་ blaming, scolding; to scold, to blame.

རྩ་འཕྲུམ་པ་ *hthams-pa* to clasp out of affection. རྒྱགས་སྤྱ་འཕྲུམ་པ་ to seal friendship under a solemn oath.

འཕྲུལ་པ་ *hthal-wa*, v. བལ་བ་ *thal-wa*.

འཕྲུས་པ་ *hthas-pa* རྒྱར་ 1. not straightforward, double-dealing. 2. hard, solid: བྱ་འཕྲུས་ *sra-hthas* sinewy, strong, robust (*Sch.*).

འཕྲིག་པ་ *hthig-pa* 1. vb. n., pf. འཕྲིགས་ to drop, to fall in drops, to drip from:

ཐྲག་ས་འཕྲིགས་པར without any blood dropping out. 2. vb. a., pf. བཏྲགས་, fut. བཏྲག་ to cause to fall in drops, to distil, etc. (*Jä.*).

✚ འཕྲིང་སྒྲུབ *hthiñ-slad* = རྫོང་པ་ *smod-pa* slander, a term of blame or abuse (*Cs.*).

འཕྲིབས་པ་ *hthibz-pa*, pf. ཐེབས་ or གཏྲིབས་ *gtibz* to be covered, darkened: རྣ་ཀྲིས་ལྷུས་ སེམས་འཕྲིབས་པ་ the body and mind being covered with disease; རྣ་བུན་བཞིན་དུ་འཕྲིབས་པར་གྱུར་ན་ became darkened as with a fog; vb. n. རྫོན་ཤིང་ ཐམས་ཅད་དགའ་བའི་ཚལ་དུ་འཕྲིབས་ all the trees afford a delightful shade; ཐྱིང་འཕྲིབས་ drowsiness overcomes me; ཤེས་པ་འཕྲིབས་ *ces-pa hthibz* consciousness grows dim (*Jä.*).

འཕྲིབས་པ་ *hthibz-po* dark, close, dense. འཕྲིབས་ abstr., a covering.

འཕྲིམ་པ་ *hthim-pa* fut. of ཐེམ་པ་ *thim-pa*: མ་ལ་འཕྲིམ་ཡོང་། it would vanish into the earth; also would be absorbed in the soil.

འབྲུ་བ་ *hthu-wa* 1. adj. v. ཐུ་བ་ *thu-wa*. 2. vb., also འབྲུན་པ་, pf. འབྲུས་, བཏྲུས་, fut. བཏྲུ, imp. ཐུས་བཏྲུ or to gather, collect, pick up: ཤིང་དང་ ཐུར་ཅ་འབྲུ་བ་ to collect wood and roots for fuel; ཐོར་ཆ་འབྲུ་བ་ to pick up things strewn about; ཐུས་མི་ an assemblage of men, council (*Cs.*).

འབྲུག་པ་ *hthug-pa* = མཐུག་པ་ also འབྲུག་པ་ adj. and abstr. sbst. thick: ཕགས་པ་འབྲུག་པ་ a thick skin; ཀྲི་བ་མཐུག་པ་ a thick hide; ལྷན་འབྲུག་པ་ a thick rug. མཐའ་འབྲུག་ thicker towards the margin or edge, gen. of woven stuffs, opp. to སྒུབ་པ་ *srab-pa* (*Jä.*); སྒུབ་འབྲུག་ thickness in consistency, as of liquids; also adj. dense, strong: རྣ་གས་འབྲུག་ dense forest; གཏྲིང་འབྲུག་པ་ a sound sleep; བག་ཆགས་འབྲུག་པ་ a strong inclination (*Jä.*).

འབྲུང་བ་ *hthun-wa* pf. བཏྲུངས་ *btuñs* or འབྲུངས་ *hthunñs* to drink, to imbibe fluid: རོམས་པ་འབྲུང་བ་

to drink one's fill; འབྲུངས་པ་ཚམ་གྱིས་ immediately after drinking; ལྷ་འབྲུང་བ་པོ་ one who will drink water; a water-drinker (*Situ. 84*); འབྲུང་དུ་རྩང་བ་ drinkable; allowable to drink; འབྲུངས་སོ་ they were engaged in drinking; have drunk; བཏྲུང་བ་ sbst. drink; བཏྲུང་བ་འབྲུང་ to drink (any) liquid: བཟའ་བ་དང་ བཏྲུང་བ་ eating and drink; བཟའ་བཏྲུང་ food and drink; བཏྲུང་ལྷ་ *btuñ chu* water for drinking; འབྲུང་ལྷ་ཞིང་ལྷ་ལེགས་ན་ལྷ་ཡི་དགེ་ if drinking water and irrigation water be good, there is water prosperity (*Jig.*).

འབྲུང་ཐྱིད་ *hthun-byed* རྣ་ཡོ་ met. the sun (he that drinks, i.e., draws out moisture by his heat) (*Mñon.*).

འབྲུད་པ་ *hthud-pa* = མཐུད་པ་ to add on, make longer; to piece on, to prolong; རག་པ་ཆད་པ་མཐུད་པ་ to add a piece to a string when a part of it has broken off; རྒྱ་བ་འབྲུད་མི་དགོས་ he has no need of an additional re-birth.

འབྲུད་ས་ *hthud-ma* 1. assistance, help in general. 2. an added piece; prolongation: ཐུར་ཅ་པ་འབྲུད་སའི་ཆད་གཟུང་དང་ make an agreement for, engage, more coolies! འབྲུད་མེད་ *hthud-med* or འབྲུད་ཤོར་མེད་ = ཆད་ལྷག་མེད་པ་ without any omission or addition, i.e., to make or do a thing perfectly well.

འབྲུན་པ་ 1. *hthun-pa*, v. མཐུན་པ་. 2. a gatherer: ཤིང་འབྲུན་ a gatherer of wood; ཅ་འབྲུན་ a gatherer of grass.

འབྲུབ་པ་ *hthub-pa* pf. འབྲུབས་ *hthubz* or བཏྲུབ་, fut. གཏྲུབ་པ་, imp. འབྲུབ་ to cut into pieces, to split: དུས་བྱར་འབྲུབ་པ་པོ་ one who cuts into pieces, a splitter (*Situ. 84*); ག་གཏྲུབ་པ་ to cut meat into pieces, to mince; ཤིང་གཏྲུབ་པ་ to split wood in chips.

འབྲུམ་པ་ *hthum-pa* a form of གཏྲུམ་པ་, pf. འབྲུམས་ or བཏྲུམས་, fut. འབྲུམ་ or བཏྲུམ་, imp. འབྲུམ་ to cover or lay over, to put over, to

coat; to wrap up, to envelop. v. གཏུམ་པ; བོས་ཀྱིས་མགོ་འབྲུམ་པ to cover or wrap up the head with clothes.

འབྲུམ་པ *hthums barren, sterile; addled (eggs).* ཟླ་འབྲུམ་པ stupid.

འབྲུར *hthur supine of འབྲུ for འབྲུ་བར in colloq. ཤིང་འབྲུར་འགྲོ་= ཤིང་འབྲུ་བ་ལ་འགྲོ goes collecting wood.*

འབྲུལ་བ *hthul-wa* 1. adj. volatile. 2. sbst. the subtle particles that are carried by the wind to produce the sensation of smell. 3. to raise, to spread; to smell of: དུ་བ་འབྲུལ་བ to raise smoke; རྩེ་ས་བཟང་ངན་འབྲུལ་བ to diffuse good or bad smell; ག་ཕྱར་འབྲུལ་ it smells of camphor; རྩལ་མི་འབྲུལ་བར་བྱས་པའི་འག་ཏུ after having laid the dust; ལ་ལས་བདུག་ཤོས་འབྲུལ་ some persons were spreading perfumes (*Jä.*).

འཕྲེགས་པ *hthebs-pa* 1. to prepare for a journey, to pack up. 2. to depart; it prob. signifies the same as རེག་པ, to lift, raise, take up; cf. གཞི་བཅག་ཅེས་ or འཕྲེགས་པ to shift, to change (lodging), to remove; རེག་ཁྱུག་ carpet bag, knap-sack.

འཕྲེང *htheñ* or འཕྲེང་བ་ བཟུང་པ adj. lame (person or animal); to be lame, to go lame, cf. ཐང་པ; རྒྱང་པ་ལྷ་ནས་འཕྲེང་བར་རྒྱར་པ became lame the leg being maimed.

འཕྲེན་པ *hthen-pa* 1. to draw, to pull: ཐག་པ་འཕྲེན་པ to pull a rope; རྒྱན་ལ་འཕྲེན་པ to pull up, hoist; མདུན་དུ་འཕྲེན་པ to pull towards; ཡར་ཚུར་འཕྲེན་པ to pull this way and that way; ཡར་འཕྲེན་ཚུར་འཕྲེན་ they pulled to and fro; རྒྱར་ཀྱིས་འཕྲེན་པ pulling by jerks, by little and little; རྩལ་བ་འཕྲེན་པ to draw a curtain. 2. acc. to *Jä.* to stop, to stop short, to halt: འཕྲེན་པ་བཟང་ it will be advisable to stop. 3.

in *W.* also = རྟེན་པ to lean, recline upon (*Jä.*).

འཕྲེན་པ II: acc. to Bon terminology is the line of a རྒྱལ་རྒྱུད་ or dynasty, the term being thus applied because each member was metaphorically drawn up towards heaven by his ancestors. The eleven dynasties of Bon kings or གནས་ཀྱི་འཕྲེན་པ (lit. heavenly lines) were called (1) གནས་འཕྲེན་རྗེ, (2) ཡེ་མུ་ལ་འཕྲེན་, (3) མ་སངས་ལ་འཕྲེན་, (4) སུ་ལ་སངས་གཡེན་ལ་འཕྲེན་, (5) གཡེན་སངས་ལ་འཕྲེན་, (6) བྱ་སངས་ལ་འཕྲེན་, (7) རྩལ་སངས་ལ་འཕྲེན་, (8) ལུས་སངས་ལ་འཕྲེན་, (9) ལུས་སངས་ལ་འཕྲེན་, (10) རྒྱང་སངས་ལ་འཕྲེན་, (11) རྩལ་གསལ་སུ་ལ་འཕྲེན་ which is also called དམ་འཕྲེན་ (*G. Bon. 23*).

འཕྲེབ *htheb* = ལྷག་པ་ overplus, extra, supernumerary: བོས་འཕྲེབ་ a supernumerary dross; ཁྱེད་ལ་བོས་འཕྲེབ་ཡོད་ན་བདག་ལ་གཡང་ཅོགས་ཀྱིས་ if you have an extra dross please lend it to me; མལ་བོས་འཕྲེབ་ཀྱིས་འབྲུམ་པ to wrap up in an extra blanket; ཞག་གཅིག་འཕྲེབ་ one day over, or too much. (*Jä.*) འཕྲེབ་པ་ *htheb-pa* acc. to *Sch.* to have too much (*P*).

འཕྲེབས་པ *hthebs-pa* pf. རེབས་ a pass. form of འཕྲེབ་པ 1. to be thrown, overthrown; seized by or with: རྒྱས་ཀྱིས་འཕྲེབས་པ seized with disease; འཕྲེབས་ཁྱེབ་ instrument for holding fast cloth etc. in sewing. 2. to be opened out, be spread about: གསལ་འཕྲེབས་པ to be opened out clearly, made plain; མ་བོན་འཕྲེབས་པ seed having been strewn; ལྷགས་ཤར་ཀྱིས་འཕྲེབས་པའི་ས་སྔན་ hard soil which had been broken up with iron bars. 3. sometimes occurs as act. vb. instead of འཕྲེབས་པ.

འཕྲེམས་པ *hthem-pa* 1. རྒྱངས་རང་བ་ the completion of a specified number; རྒྱགས་བསྐྱངས་ནས་འཕྲེམས་ completed counting the number of charms (*mantra*). 2. to shut

in, comprise, cover, include, v. འཕྲུལ་པ།
3. to suffice = འཕྲུལ་པ། or རྒྱུ་པ། (*Jā.*).

འཕྲུལ་པོ། *hther-po* or འཕྲུལ་པོ་ smooth and glossy: དྲིལ་བུ་འཕྲུལ་པོ་འཕྲུལ་པོ་ *dril-buḥi dbyibḥ* *hther-hther* surface of the bell well polished (*Jig.*).

འཕྲོ། *htho* sometimes written instead of མཐོ་ *mtḥo* a span.

འཕྲོག་པ། I: *hthog-pa* acc. to *Cs.* = གཏོག་པ། *gtog-pa* acc. to *Sch.* འཕྲོག་པ། *hthag-pa*.

འཕྲོག་པ། II: pf. འཕྲོགས་ imp. ལུ་ཐུག་པ། 1. to take, bear away, carry: ཕྱུ་ཁྱུ་མཐོ་ལུ་ཐུག་པ། མཐོ་ལུ་ཐུག་པ། the magpie carries away worms, insects, etc., with its bill; ག་འཕྲོགས་པ། ག་འཕྲོགས་པ། one who places or carries the meat; རྩ་མོ་འཕྲོགས་པ། one carrying cymbals (musical instruments, etc.) having cymbals in his hand (*Situ.* 84). 2. for ཐོབ་པ། *thob-pa* to receive. 3. for འཕྲོགས་པ། as ཐོག་འཕྲོགས་པ། useful. 4. to name, to call (*Jā.*).

འཕྲོན་པ། *hthon-pa* (pf. and imp. ཐོན་པ།) 1. to go out, to come forth, depart; རྒྱུ་ཐོན་པ། འཕྲོན་པ། to come from within; མ་ཐོན་པ། འཕྲོན་པ། to issue forth from the ground: ལུ་ཐོན་པ། འཕྲོན་པ། all having come out; ཐོན་པ། ཐོན་པ། when I emerged on the other side of the river. In *W.* colloq. is a common usage for ཐོན་པ། to come, and འཕྲུང་པ། to arise. 2. acc. to *Jā.* = to occur, as in ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། (these goods) occur as imported, are imported: ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། his name occurs (*i.e.*, goes forth) as one who is knowing, *i.e.*, he is reputed sagacious.

འཕྲོན་པ། ཐོན་པ། ཐོན་པ། *Hthon-mi htriñ-po rgyal* n. of a descendant of king *Lde-phrin ḥtsan* (*Yig.*).

འཕྲོན་པ། *hthob-pa* sometimes as a fut. of ཐོབ་པ། *thob-pa*: འཕྲོན་པ། ཐོབ་པ། *hthob-pa* *dañ* *hbrel-wa* ཐོབ་པ། ཐོབ་པ། the accompaniment of what will be gained; result of gain or profit. འཕྲོན་པ། ཐོབ་པ། *hthob-pa med* ཐོབ་པ། not getting, not to be got.

འཕྲོམ་པ། *hthom-pa*, pf. འཕྲོམས་པ། also ཐོམས་པ། to be confused, puzzled, to grope, to be stunned. ཐོམ་པ། ཐོམས་པ། = ཐོམ་པ། ཐོམས་པ།: ཐོམ་པ། ཐོམས་པ། his head being turned, puzzled; ཐོམ་པ། ཐོམས་པ། being devoid of the eye of fore-knowledge he groped in darkness; ཐོམ་པ། ཐོམས་པ། his head becomes dizzy, confounded (*Hbrom.* 15). Acc. to *Jā.* is now used in *W.* for to doze, slumber.

འཕྲོམ་པ། *hthom-yor* idiot, or dumb-confounded: ཐོམ་པ། ཐོམས་པ། ཐོམ་པ། ཐོམས་པ། ཐོམ་པ། ཐོམས་པ། the three miseries of idiots, dumbness, deafness and blindness (*Khrīd.* 47). In *C.* colloq. ཐོམ་པ། ཐོམས་པ། ཐོམ་པ། ཐོམས་པ། this man is very stupid or quite dazed.

འཕྲོར་པ། *hthor-wa* pf. ཐོར་པ། *ḥtor*, fut. ཐོར་པ། *gtor*, imp. ཐོར་པ། 1. prop. v. n. to be strewn or scattered, ཐོར་པ། ཐོར་པ།, ཐོར་པ། ཐོར་པ།, ཐོར་པ། ཐོར་པ།; ཐོར་པ། ཐོར་པ། to sprinkle water; ཐོར་པ། ཐོར་པ། to scatter grain: ཐོར་པ། ཐོར་པ། ཐོར་པ། ཐོར་པ། the rain comes drizzling down. 2. to be dispersed, dessicated, to burst (of a gun): ཐོར་པ། ཐོར་པ། one who throws or sprinkles water (*Situ.* 84).

འཕྲོར་པ། *hthor-byed* a parrot (*Mñon.*).

འཕྲོར་པ། *hthor-hthun* ཐོར་པ། libation = ཐོར་པ། (*Cs.*; *Sch.*).

འཕྲོར་པ། *hthor-mtho* ཐོར་པ། lofty peak.

འཕྲོལ་པ། *hthol* ཐོལ་པ། or ཐོལ་པ། revealing, giving out, confessing; same as ཐོལ་པ། *hthol-wa* ཐོལ་པ། confession.

5 *da* is the eleventh letter of the Tibetan alphabet and the third letter of the third group of consonants. It is equivalent to the Sanskrit द, being more dental in its pronunciation than the English *d*.

5 I: num. figure for 11.

5 II: द, दा 1. metaphorically it symbolises a gift: ཐུན་པ་རྒྱུ་པ་ཐུན་པ་ཐུ། ཐུན་པ་རྒྱུ་པ་ཐུ། bestowing great charity is the Mahāyāna (personified) (*K. my.* 7208). 2. the signification and virtues of this letter according to the fancies of mystic authors may perhaps be gathered from such statements as these: དེ་ནི་རྒྱུ་པ་ཐུན་པ་ཐུ། ཐུན་པ་ཐུ། the letter 5 is a symbol of being deprived of nothing; it takes away nothing, hence it sets free everything, i.e., gives salvation (*K. g.* 42); also ཐུན་པ་ཐུ། ཐུན་པ་ཐུ། ཐུན་པ་ཐུ། ཐུན་པ་ཐུ། being the state of entrance to all Dharma (i.e., source of knowledge), it explains all matter and phenomena both in their passive and regulated or active states (*K. d.* 3114); ཐུན་པ་ཐུ། ཐུན་པ་ཐུ། ཐུན་པ་ཐུ། ཐུན་པ་ཐུ། as it fully makes sure the Vinaya (moral discipline) and the objects of Vinaya, it is called the entrance to all Dharma (*Hbum.* 7282).

5 III: 1. now, at present, just, esp. before the imp. mood: ད་ནང་ལ་མཐོང་། in *C.* just go home! in *W.* now go inside! In later works and especially in modern colloq. the 5 *da*, now, is ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། usually heard in colloq. as “tanda.” Other combinations

are ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། “tanda lamsang” at once; ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། “tanda t’eltu” directly, immediately. 2. this time, the present: ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། this, the present year. 5 *da* in ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-chog lta-bu* then, now, ལྟེན་པ་ཐུ།.

ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *Da-ko-ṣa* n. of an island called the Sandal-wood island (*Kathaṅ.* 121).

ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-kha* 1. now, just now, presently. 2. acc. to *Jā.* a horse-shoe: ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-kha rgyab-pa* to shoe a horse.

ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-ṣgoṣ* = ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-lta* or ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *hdi-skabṣ* now, this time, this occasion.

ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-ci* 1. then what: ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། then what do you think; ཐུན་པ་ཐུ། ཐུན་པ་ཐུ། *blo ṅes-pa khog.* ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། ཐུན་པ་ཐུ། ཐུན་པ་ཐུ། ཐུན་པ་ཐུ། (Khrīd. 78). 2. what was, lately: ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། ཐུན་པ་ཐུ། from lately until now. 3. sickle-hook for cutting briars (*Jā.*).

ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-cha* in future, henceforward.

ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-ñid* or ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། the present time; but just now; ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-lta. ñid-du* instantly.

ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-lta*, v. 5 III.

ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-lta-wa* or ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-lta-yañ* even now: ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། even now he is very kind. ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-ltar* for the present, at the present time; ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-ltar-gyi bya-wa* or ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *ḍhṅoṣ-po* a person's experience or actions during the present period of his life; ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-ltar-wa* the present time, present; the present tense; ད་ཀྱི་ཐུན་པ་ཐུ། *da-ltar byuñ-wa* ཐུན་པ་ཐུ། presence of mind; also, born or grown for the current age or current times.

ད་ཅེ *da-ste* henceforth, from this time forward. Also ད་ཕྱིས *da-phyis*.

ད་དྲུང་ *da-duñ* or ད་དྲུང་ *da-run* still, still more; but in *C.* this latter form is in common use for དང་ and ད་དྲུང་མེད་ *give* still more: ད་དྲུང་ཞེས་པར་གསུང་བར་གྱི་ please explain it once more; ད་དྲུང་ཡང་ again and again.

In colloq. ད་དེ often stands for *da-run*.

ད་དྲག *da-drag* 1. = ད་དགའ་མོ་མེད་ *da dgah-mo red* that is good. 2. a term used in grammar for the now obsolete ད་ *da* when second final after the letters ར་, ར་, ར་, e.g., in རྩམ་ or རྩམ་དེ, changing the terminative དུ་ into དེ་, also ར་, ར་ or ར་, into ར་. Thus in the place of རྩམ་མོ་ was formerly in use རྩམ་མོ་ *kund-to*, and for རྩམ་མོ་ was written རྩམ་མོ་ *hbyord-to*; now, although the final *d* is no longer used, a relic of its former use survives in the concluding particle ར་ *to*.

ད་གདོད་ *da-gdod* = ད་དྲུང་ still, still more (*Nag.* 25).

ད་ནང་ *da-nañ* or ད་ནང་མེད་ *da-nañ* 1. presently. 2. this morning; lately this day; ད་ནང་ཁྱེད་མེད་ *da-nañ klags* read just now.

ད་ཅུག་ *da-tsug* = ད་གང་ *da-gañ*: ད་ཅུག་ཅུ་ *da-tsug byed* now what to do, or what is to be done; ཅུ་པར་གྱི་བཤུག་ད་ཅུག་ཅུ་ལྟར་ཞེས་པ་གྱུ་ཞེད་ཅུ་གང་ལྟར་གྱི་འགྲུ་.

ད་གཞི་དྲུག་ *da-gzod* = ད་གཞི་དྲུག་འབྲུང་ now (at last) I understand: རྒྱུ་ཀྱིས་ད་གཞི་དྲུག་འབྲུང་ལས་ཐུག་པ་ཞེས་པ་ལྟར་གྱི་འགྲུ་ now (at last) you have understood and accepted the real doctrine (*Hbrom.* 17).

ད་ཅུར་ *da-hur* = རྩམ་མོ་ *glo-hur* suddenly, instantly: རི་ལོ་ཁྱེད་མེད་ད་ཅུར་ལོ་ fell suddenly from humanity (*D.R.*).

ད་ནན་ *da-ran* = ད་ལན་ *da-lan* this time (in *Sikk.*).

ད་རང་མེད་ *da-rañs* this morning.

ད་རེ་ *da-re* = དེ་རིང་ this day, to-day: ད་རེ་ལྟ་འཚམས་དང་འཕྱར་གྱི་སྒྲ་ཆེན་པོ་ཐུག་པ་ལྟར་ཅི་ཡིན། what is this terrible noise and confusion to-day (*Rdsa.* 17). ད་རེ་ or ད་རེ་མེད་ in *W.* means also: heretofore, sometime ago.

ད་ལས་ *da-lam* = དེང་སང་ now-a-days: ད་ལས་ལྔ་ཕྱགས་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ now-a-days in the country of Ugyen in the west (*Ya-sel.* 11).

† ད་དྲུ་འཛུམས་ *da-dru-hjoms* དཔྱུ་, རྩམ་ the plant *Cassia alata*, the root of which cures ringworm; several synonyms for this bulbous root, called *ol* in Bengal, are mentioned: རབ་མཐོ་ *rab-mtho*; རྩམ་པོ་དཀར་པོ་ *glañ-po dkar-po*; རྩམ་པོ་འཛུམས་ *hkhor-lo-hjoms*; རྩམ་པོ་འཛུམས་ *sbyed-hjigs*; རྩམ་པོ་འཛུམས་ *hdor kha-wa*; རྩམ་པོ་འཛུམས་ *cin-gun-can*; རྩམ་པོ་འཛུམས་ *phug-ron rkañ*; རྩམ་པོ་འཛུམས་ *pi-nya*; རྩམ་པོ་འཛུམས་ *hod-ldan hkhri-ciñ*; རྩམ་པོ་འཛུམས་ *dkah-thub can*; རྩམ་པོ་འཛུམས་ *te-la ser-can*; རྩམ་པོ་འཛུམས་ *phag-mo gdof*; རྩམ་པོ་འཛུམས་ *skyob-byed-ma*. Another species of *Cassia* is called རྩམ་པོ་འཛུམས་ *stobs-bzash-ma*.

† ད་ཅུ་ཀ་རི་ *da-nu ka-ri* or ད་ཅུ་ཀ་རི་ *da-nu ska-ri* དཔྱུ་ཀ་རི་, or དཔྱུ་ཀ་རི་ n. of a flower (*K. d.* 368).

ད་ཁྱི་བཅོན་པོ་ *Da-khri btsan-po* the name of one of the sons of king *Mu-khri btsan-po*.

ད་ཅུ་ *da-chu* = དཔྱུ་ཅུ་ *dñul-chu* mercury (*Sman.*): ད་ཅུ་ཅུ་པ་ཆག་པ་ཐུག་པར་ཅུ་ *Da-chu* causes fractured bones to unite.

ད་ཅིག་ *da-trig* 1. n. of a vegetable medicine (prob. tamarind): ད་ཅིག་ཆ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *da-trig tsha-grañ hkhru-wa good-pa byed* *da-trig* stops diarrhoea caused by heat or cold (*Rtsii.*). Syn. རྩམ་པོ་འཛུམས་ *so btsi-ma*; རྩམ་པོ་འཛུམས་ *skyur-mo*; རྩམ་པོ་འཛུམས་ *hdab-*

ma phra-mo (*Mñon.*). 2. in Bon terminology = devil : ད་ཀྱི་མ་སངས་གསལ་ཐེང་འབར་ *da-trig ma-saṅs gsal zer hbar* the devil Masang exhibited radiant light (*D.R.*).

ད་ལྷག *da-phrug* or ད་ལྷག *dwa-phrug* or ད་ཅེ་ *da-tse* an orphan.

ད་བྱིད *da-byid* མོཤ་ a lizard of Ladak : ད་བྱིད་ཀྱིས་རྩ་རང་སྐལ་ནད་གང་བ་ཅན་ལ་ཡན་.

Syn. ས་འཛིན་ *sa-hdsin*; ས་འཛིན་ལྱུས་ *sa-hdsin skyes*; ཏིཅ་ལེ་བ་ *tehu le-wa*; བདག་ལྱུས་ *bdag-skyes* (*Mñon.*).

ད་བེར་ *da-ber*, v. ཏ་བེར་ *ta-ber*, མད་འབེར་ *mdah-ber*.

ད་ཅུ *dahu* = རྩ་རྩེད་ *rgya-tshad* Indian fever, typhus fever : དེ་དུས་ན་རྩ་བརྩེད་ན་ལེན་ད་ན་ཚད་ལ་ད་ཅུས་ཐེབས་ནས་ཡོད་པ། at that time Gyatson-seng was laid up with typhus fever at Nalendra (*A. 71*).

ད་ར་ *da-ra* 1. ཁ་ཐ་མ་ a class of headless ghosts. 2. = དར་པ་ བཟུ་ buttermilk which is half or three-fourths water.

† ད་ར་ད་ *Da-ra-da* n. of a country to the N.W. of India, prob. the modern Dardistan (*K. d. 23*).

‡ ད་ལིས་ *da-lis* (prob. from འཕྱིས་) same as བ་ལུ་ལེ་ལྷག་ a species of dwarf rhododendron with fragrant leaves : ད་ལིས་བད་ཀན་གྲང་བ་ལེ་ལེ་ཐེང་ཙ་མུ་ལེན་ *Dali* cures phlegm, gonorrhoea, and gives longevity.

ད་བ་ *dwa-wa* a plant yielding an acrid drug : ད་བའི་རྩ་བས་སྤོན་གཞོན་རུས་འཛིན་འགོག་ *dwa-wahi rtsa-was sringsod rus-hdser hgog* the root of *da-wa* kills worms and checks bony excrescences (*Med.*). ད་ཚུར་ *dwa-tshur* vinegar of *dwa-wa* plant, which made into a gargle removes fetid smell from the

mouth and heals diseases of the bone (*Med.*).

དྭ་འཛིང་བླ་ཏུར་ *Dwahi-hchiñ bā-dur* a Mongolian king who reigned over Tibet for seven years (*Loñ. a 12*).

དྭ་ལས་བླ་ཏུར་ *Dwa-las bā-dur* the Mongol name of the son of king *Mi-wañ Phola Bsodnams Stob-rgyas*. His real Tibetan name was *Hgyur-med Ruam-Rgyal*, and the Emperor of China conferred on him the title of Wang (*Loñ. a 18*).

དག་ *dag* 1. sign of the plural, oleg. for རྣམས་ *rnams*; often added to the pronouns དེ་ and འདི་ and sometimes to numerals; also in the combination དག་རྣམས་ *dag-rnams*. 2. in translation of Sanskrit denotes the dual number: ད་དག་ *we two*; ཁྱིད་དག་ *you two*; acc. to *Jā.* often used for ད་ཟླ་བུ་དག་ *my equals*. 3. in colloq.: certainly, it is true: ལགས་དག་ *sir*, it is so.

དག་ཁ་ *dag-kha* is said to be used in Tsang for དེ་ཁ་ (*Jā.*).

དག་ག་དོག་གོ་ *dag-ga dog-ge* 1. uneven, also adv. unevenly; anything placed not quite on a level. 2. acc. to *Jā.* = དོག་དོག་ *dog-dog*.

དག་གུ་ *dag-gu* = རྩེ་མ་ *phye-ma* powder.

དག་པ་ *dag-pa* I: (prop. pf. of འདག་པ་ *hdag-pa*) མཐིང་, མཐུང་, རྒྱུ་, རྒྱུ་མེད་, མཐིང་མེད་, མཐིང་མེད་མེད་ 1. clean, pure; cleansed; རྩེ་མ་དག་པ་ *purified* (of dirt, defilement, stain, etc.); རྩེ་ག་པ་དག་པ་ *purified of sin*. 2. sublime, exalted, passionless. Also may occur as abstr. noun: purity: དག་པ་ཅན་ *dag-pa can* possessing purity. དག་ཐེར་བ་ *dag ther-wa* or དག་ཐེར་བྱིད་པ་; acc. to *Sch.*: to make clean, cleanse; དག་ལྷེད་ (ཐེར་) མཛེད་པ་ *id.* དག་པར་འབྱུང་བ་ *to*

དག་ཤིང་ *dag-shin* མཚུ 1. small splinter of wood or bamboo for cleansing the teeth. 2. bark of a tree. 3. scale of a fish.

དྲགས་ *dwags* bright, i.e., in reference to openness, cheerful appearance of a place : མ་དཔྱད་ཐོག་མར་མཐུན་ཀླུབ་དྲགས་སྒྲིབ་བཞི་ in the selection of a site for building are four chief points, the frontage, back, openness and the shade (*Jig.*).

དྲགས་སྒྲོང་ *Dwags-stod* the upper or higher portion of the district of Dwag-po in Tibet. དྲགས་སྒྲོང་རྩེ་རྒྱུད་ *Dwags-stod leah-ra n.* of a grove in the upper portion of the district of Dwag-po (*Rtsii.*).

དྲགས་པོ་ *Dwags-po* the district of Dwag-po, situated between the S. E. of the province of Ü and Kong-po, the birth place of the present Dalai Lama Lobzang Thubdan Gya-tsho. དྲགས་པོ་བཀའ་རྒྱུད་ *Dwags-po bkah-rgyud* a section of the School of the Kah-gyu-pa which was powerful in Tibet before the supremacy of the Dalai Lama was established in 1644 A.D. དྲགས་པོ་ལྷ་ལོ་གཞིན་ཀླུ་ *Dwags-po zla-hod gshon-nu n.* of celebrated lama of this school (*Loñ. 2 9*). དྲགས་པོར་ *dwags-phor* wooden cups turned in Dwag-po. དྲགས་ཤོག་ *dwags-shog* *Daphne* paper manufactured in Dwag-po. དྲགས་སྒྲི་ *dwags-sle* the striped woollen wrapper cloth manufactured in Dwag-po.

དང་ I: *dan* is a peculiarly-used word taking the form and position of a conjunction but really being a postp. or commutative case-sign of the meaning "with བ།" Thus ལྷག་དང་ར་མོ་དང་མཛོེ་ is not properly. "sheep and she-goats and yak," but "yak with she-goats with sheep."

However, in such enumerations, the rendering "and" is legitimate, as well as in mere couplings, e.g., རྒྱ་དང་ཁ་ཐུ་འབྲིག་པ་ shaving the hair and moustache. Acc. to Thon-mi-Sambhoṭa, the father of Tibetan literature, this word has the following five significations:—(1) རྒྱ་ཡི་ཕྱི་ཕྱོགས་གཤིག་ཏུ་ཐུད་པ་ as a conj. for connecting a word with another following it. (2) མོ་མོར་འབྲེད་པ་ as an analytic term to separate one word from another :—དབང་པོ་རྣམས་ནི་མིག་དང་རྩ་བ་དང་རྩ་དང་ཁྱེ་དང་ལུས་སོ་ the *Dwañ-po* or the organs of sense are the eye and ear and nose and tongue and the body. (3) རྒྱ་མཚན་ཏི་རྒྱ་མཚན་ཉིད་ཀྱི་དོན་ because of, on account of, by reason of : རྒྱ་མོས་པ་དང་ནད་མོས་སོ་ because of having taken medicine the disease was cured ; ཆས་མང་དུ་མོས་པ་དང་ལྷག་མཐོང་འཕེལ་ཚུ་ on account of hearing many religious discourses his perceptive faculty increased ; དུ་བ་མཐོང་བ་དང་མེར་ཤིས་སོ་ by seeing smoke he could know (there was) fire. (4) དུ་མ་བརྗོད་པ་ཆེ་ལྷག་གི་དོན་ when, as soon as, occasion, opportunity : རྒྱ་མང་རྒྱལ་འཛར་བ་དང་ལུས་དུ་རྣམས་སོ་ he proceeded to the country when the constellation Puṣyā appeared ; ཉི་མ་ལ་ལ་ཤར་བ་དང་ཆས་སྒྲོན་དངས་སོ་ as soon as the sun rose on the mountain-pass he performed the religious service. (5) གདམས་ངག་བརྗོད་པའི་དོན་ལ་འཇུག་གོ་ it is used to signify exhortation, advice or entreaty : ལེགས་པར་སྒྲོབ་དང་ do learn well ; ཁ་ཉན་གྱིས་དང་ and read loudly (*Situ.*). This last usage, namely, the annexation of *dan* to the imperative, has become common with certain verbs in the colloq. being then used almost as a sign of the imperative. Thus རྒྱས་དང་ "toi tang" look, see! རྒྱོ་མོས་དང་ eat food. That "with" is the general signification is evident from many phraseological usages of *dan* :—in using མཉམ་དུ་ "in equality, on a level," *dan* connects that word with the consequent, e.g., ཁོ་རང་ཐོད་དང་མཉམ་དུ་འབྲོ་དགོས་ he must go with you ;

so with the formative ལྔ་པ་ *ldan-pa* signifying "possessed of," "provided with," e.g., རྒྱ་དང་ལྔ་པ་ provided with wealth, wealthy; རྒྱ་ལྔ་པ་ལྔ་པ་ a king possessed of (or with) five sons. More explicitly in its true sense does it occur with many verbs:—མི་མེད་དང་འབྲུན་པ་ to meet with the husbandman; རྒྱ་ལ་དང་བྱུག་པ་ to fall in with robbers; རྒྱ་ལ་མེད་སྐྱོད་མཇུག་པ་ to salute the king's person; ལྟན་ལྟན་གྱི་ཡིད་དང་མཐུན་པ་ to agree with another's opinion; བསམ་ཅད་དང་བྱུགས་མཐུན་པ་ to be in harmony with all; ས་པ་དག་དང་འགྲུལ་པ་ to be in opposition to or with the local god; དབྱ་དང་འཐབ་པ་ to fight with an enemy; ཁ་ཚུབ་དང་འཐབ་པ་ to struggle with a snow-storm; ལྟ་ཆེན་ལོ་ལ་སྐྱོ་མ་དང་རྩ་དུ་བྱས་པ་ made dispute with the lama about the prayer-wheel; ལ་མཚན་ལ་གྱུབ་ཐོབ་དང་འགྲན་པ་ to contend in miracles with the saint; ཕྱད་མེད་དང་ཉལ་པ་ to lie with a woman; ཁྱོད་ཀྱི་དང་ཉལ་པ་ near the town; དེ་དང་འདྲ་བ་ equal to that. Some particular ways of using དང་ *dañ* are the following:—གཞིར་དང་དཔལ་དང་ལྷགས་ལ་སོགས་པ་ gold, and silver, and iron, and the other (metals); whence note that in enumerations དང་ is employed in different ways, arbitrarily, e.g., after every single noun or pronoun except the last one, or also after the last; it is used or omitted just as the metre may require it; or when a sum is mentioned, in the following manner:—འབྲུང་བ་བཞི་ནི་ the four elements; ས་དང་རྩ་དང་མེད་དང་སྐྱོད་དང་བཞི་ནི་ *sa-dañ chu-dañ me-dañ rluñ-dañ bshiho* earth, and water, and fire, and air, or esp. in col. language, thus ས་དང་གཅིག་, རྩ་དང་གཅིག་, etc.—དང་ is frequent also in the sense of "from," especially with certain verbs which cannot indeed be used apart from it. Of these are འབྲུག་པ་ to be separated དང་ from, e.g., འདྲོད་ཆགས་དང་བྱུག་ཡིན་ was separated from lust; also འབྲུག་པ་ *hphral-wa* to divide དང་ from;

again: ཁང་པ་དང་མིང་བ་ far from the house. In general, however, ལས་ or ནས་ is the sign of "from." A further employment of དང་ very habitual in the classical treatises is in the manner of a continuative particle at the end of subordinate and co-ordinate sentences; so it is annexed to the verbal participle which concludes the clause, but never in the older works to the root of a verb standing thus; it can often, of course, be rendered by "and" as if it belonged to the following clause, but not always so. One example of this very common usage will here suffice: དེ་ལྟ་བུ་གྱིས་བྱིས་བྱིས་པ་ དེ་དང་པར་བྱེད་པ་དང་། མི་དེ་དང་ལྷན་གཅིག་ཏུ་བྱུ་གཉིས་སྐད་ འདེབས་ཏི་བློས་སོང་ thereupon the snake terrifying the householder, two boys together with that man, throwing up cries, escaped. Finally, the one conclusion derivable from the various usages of དང་ is that the word must be always technically regarded as belonging to the words or clause which may precede it and not to any word or clause subsequent; which thus negatives the notion that it is a true conjunction.

དང་ II: a meadow.

དང་ག་ *dañ-ga* (col.=དང་ཁ་ *dañ-kha*) appetite: ངའི་དང་ག་འགག་ my appetite is gone; དང་ག་མི་བདེ་ want of appetite (though wishing to eat, cannot eat); དང་ག་བདེ་བ་ *dañ-ga bde-wa* good appetite.

Syn. ལྟོ་ཆེ་ *lto-che*; ལྟོད་པ་ཆེ་ *grod-che*; དང་ཁ་བདེ་ *dañ-kha bde*; རྩམ་མེད་ *tshim-med*; རྩལ་པ་མེད་པ་ *chog-pa med-pa* (*Mñon.*).

དང་བྱ་སྐྱོང་བ་ *dañ-du blañ-wa* or དང་ལེན་པ་ to receive a command or missive with readiness, to do a work with earnestness: བཀའ་རྩལ་དང་བྱ་སྐྱོང་པ་མེད་པ་ *bkah-rtsal dañ-du blañs-paṣ tshul-bshin* the bohest he received

as a work of first importance (i.e., considering it as the first of duties). དང་དུ་མི་ལེན་ *dañ-du mi-len* does not accept; does not apprehend.

དང་པོ་ *dañ-po* གཤི, ཕྱི་མོ, རྩམས་པའི་, གཤི་མོ, རྩམས་པའི་ 1. the first, earliest, with respect to number, time, rank: དང་པོ་སངས་རྒྱལ་གཤི་མོ་ the first or the earliest Buddha; དང་པོ་གཏམ་དེ་སྤྱོད་ཅེས་ who spoke (raised) the first rumour? who was it that first got up the rumour? དང་པོ་ཉི་ཤུ་ལོ་ལ་ on the very first day; རྩམས་པའི་དང་པོ་ལ་གནས་པ་ being still in the prime of life; དང་པོ་གཉིས་ the two first. 2. the first beginning, outset; also signifies aboriginal, fundamental: ཉི་ཤུ་ལོ་དང་པོ་ལ་ at the beginning of the day; དང་པོ་ཉི་ཤུ་ in the first place, above all, at the very commencement; དང་པོ་ནས་ from the beginning; ལས་དང་པོ་ལ་ *laṣ* *dañ-po-pa* a beginner; ལས་དང་པོ་ལ་ཉི་ཤུ་ལོ་ལ་ as long as he is only a beginner; དང་པོ་དང་པོ་ལ་ *dañ-po* *dañ* *tha-ma* the first and the last; དང་པོ་ཉི་ཤུ་ *dañ-pohi rgyu* རྩམས་པའི་ the original or primary cause; དང་པོ་ཉི་ཤུ་ *dañ-pohi sgra* preceding word; དང་པོ་ཉི་ཤུ་ལ་བརྟེན་སྤྱོད་ཅེས་ he knows the meaning from the context. 3. as adv. དང་པོ་ firstly, in the first place; at first; in the beginning; དང་པོ་ལ་ཉི་ཤུ་ happy from the beginning.

དང་པོ་ཉི་ཤུ་ལ་ *dañ-pohi dul-can* a bride (just passed out of virginhood) (*Mñon.*); དང་པོ་ཉི་ཤུ་ལ་མ་ a maiden; a girl at puberty.

Syn. བུ་མོ་དང་པོ་ *bu-mo dar-ma*; རྩམས་པའི་མ་ *kheñṣ* *ldan-ma*; ལང་ཚོ་ལ་ *lañ-tsho can-ma* (*Mñon.*).

དང་པོ་ཉི་ཤུ་ *dañ-pohi bdag* མཁའ་མཁའ་ [1. a noble man]S. 2. in Gram. རྩམས་པའི་ the first person.

དང་པོ་ *dañ-wa* མི་, པུ་ 1. to be pure; to be clear; gen. as adj. pure, clear;

འབྲས་དང་པོ་ cleaned or sifted rice. 2. sincere, single-hearted, guileless: མཁའ་མཁའ་ལ་དང་པོ་ *dañ-wa* truly sincere towards all creatures; དགེ་སེམས་དང་པོ་ a pure, sincere disposition to virtue (S. o.). དང་པོ་ཉི་ཤུ་ *dañ-wa* *ñid* མཚན་ devotion, purity of heart. དང་པོ་ཉི་ཤུ་ལ་ *dañ-wa* *gsal-wa* (ཁ་ལྷོ་གྲོ་བུ་) བསྐྱེད་, མཚན་ to be cheerful; of open countenance; of bright appearance.

དང་པོ་ *dañ-tse* 1. n. of a kind of Chinese satin. 2. in W. a field-terrace (*Jā.*).

དང་པོ་མ་མ་མ་ *dañ-zas ma-za* གཤི་མོ་མ་མ་མ་ do not eat with a doubt; also do not entertain doubt [a suspicious man]S.

དང་པོ་ *dañ-ra* stable for cattle, in C. and W. (*Jā.*).

དང་པོ་ *Dañ-la* 1. ལྷ་མི་རྒྱུ་ a tank, a pond. 2. acc. to Sch. a tract of land abounding in springs. 3. n. of a long and lofty mountain range in N. E. Tibet, running from long. 90° to long. 96° E. and keeping mainly to the 33rd parallel of latitude. Travellers to Lhasa from the N. E. must cross this range. It is Father Huc's "Tant-la."

དངས་ *duañṣ* or དངས་པ་ *duañṣ-pa* 1. sbst. glare, lustre: དངས་པ་ལ་ཉི་ཤུ་ it has no brightness or glitter; དངས་པ་ལ་ཉི་ཤུ་ very glittering. 2. force of language; also pronunciation (colloq. ལས་དངས་); དངས་པ་ལ་ཉི་ཤུ་ *duañṣ-po* *ñid* sbst. brightness, lustre, glare, clearness. 3. adj. sparkling, pure, clean, clear: ལྷ་དངས་པ་ sparkling water; མཁའ་དངས་ unpolluted heart; རྩམས་དངས་པ་ (of the body) perfect health, looking bright; ལྷ་དངས་ a clear sky, fine weather; དངས་པ་ལ་ཉི་ཤུ་ n. of a code called "the clear crystal mirror" or directions for the guidance of government officials.

དན་གོང་ *dan-gon* balls made of wood, cloth, stone, or glass, with which children play (*K. du.* 5 146).

དན་ཏ *dan-ta* n. of a fruit yielding a medicinal drug.

དན་ཉེག *dan-ñeg* in the dialect of Amdo: precious, important.

དན་ཐུ་ལི་ཀ *dan-thu li-ka* n. of a kind of grass which grows as quickly as it is cut (*K. my.* 7 228).

དན་ད *dan-da* n. of a medicinal herb.

དན་ད་ལི *dan-da-li* in *Ld.* a sieve, gen. consisting of perforated leather or a wooden frame; རས་དན་དལ *raṣ dan-dal* a sieve made of cloth (*Jü.*).

དན་དྲ *dan-hdra* འར་ཏ *n.* of a medicinal fruit. [the castor-oil plant] *S.*

དན་བག *Dan-bag* or དམ་བག *Dam-bag* n. of hamlet situated below the great monastery of འབྲས་ཐུངས་ *Hbras thungs* or Daipung near Lhasa, about 4 miles to the W. of that city (*Loñ* 3).

དན་རོག *dan-rog* འཕྲུག་པལ་ *Croton euphorbia*; or rather its medicinal fruit: དན་རོག་ནང་ནད་དྲག་པོ་སྦྱོང་བ་བྱེད་ *dan-rog nañ-naḍ drag-po shyon-ica byed* croton heals serious internal maladies.

† དན་ཏ་ཐུ་ལི་ཀ་པ་ལ *Danda u-ta pa-la* དམ་ཏ་ཐུ་ལི་ཀ་པ་ལ n. of a medicinal plant: དན་ཏ་ཐུ་ལི་ཀ་པ་ལ་རྩ་བ་དང་, བ་ལི་མར་དང་བཅུང་བྱས་, དུས་མཆོད་དུས་ལ་སྦྱུམ་པར་འབྱུང་ from the root of the plant called Danda Utpala taken with cow's butter a woman will in proper time become pregnant (*K. g.* 3 44).

དམ *dam* bound fast: དམ་ཁ་ཁྲུངས་པར་འོས་པ་ fit or suitable to be bound by promise or under an oath, v. ཁྲུངས་ཁྲུངས་ *khas-khlañs*; དམ་དུ་བཅེང་པ་ *dam-du bciñ-pa* བེབས་ well bound; also bound tightly. དམ་དུ་བཅུང་པ་ *dam-du bzun-wa* to hold tightly, hold fast; ཡི་དམ་ *yi-dam* or ཐུགས་དམ་ *thugs-dam* a solemn promise, vow, oath, confirmation by oath; དམ་ལ་གནས་པ་ *dam-la gnas-pa* to abide by one's own promise or words; དམ་ཉམས་ *dam-ñams* a violation of promise; a violator of promises; དམ་ཉམས་ཀྱི་ལས་ནམས་ violations of duty. དམ་ལ་འདྲིགས་པ་ to exorcise demons, to bind them under solemn oath, etc.

དམ་ཁ *dam-kha* = རེ་ཅེ་ *thehu-tse* a seal; དམ་ཁ་རྒྱུ་པ་ to seal, stamp. དམ་ག *dam-ga* = ཐམ་ཁ་ *tham-kha* (*Cs.*).

དམ་ཐུག *dam-prhug* = ཐུག་དམ་ or རེ་ཅེ་ *thehu-tse* a seal (*Mñon.*).

དམ་བཅུང་ *dam-bcah* or དམ་བཅུང་པ་ *dam-bcah-wa* འཇགས་, འཇགས་, འཇགས་, འཇགས་ a promise, a vow; the act of promising; almost equivalent to what we might term a sacrament. དམ་བཅུང་འབྲུག་པ་ *dam-bcah hbul-wa* to give assurance; to make a promise; མི་འབྲུག་པའི་དམ་བཅུང་ *mi-hbab-pahi dam-bcah* a promise from which one will not shrink.

དམ་ཅན་རྩེ་ལྷེགས་པ་ *Dam-can rdo-rie legs-pa* is a Tantrik deity introduced by Padma S'ambhawa and mentioned in *Pth.* He is of the དྲག་གཤེད་ or terrific class of deities and is usually portrayed riding either on the Tibetan imaginary form of lion or on a he-goat. He is known also as *Rdor-legs*. Probably the same as that in the next paragraph.

དམ་ཅན་རྩེ་ལྷེགས་པ་ *Dam-chen chos-rgal* is the tutelary deity of the Grand Lama of Tashi-lhunpo, and is supposed to be

under a solemn oath to defend Buddhism against all infidels.

དམ་བཅས་པ་ *dam bcas-pa* a promise made; to make a promise; དམ་སྒྲུབ་པ་ *dam sruñ-pta* to keep one's word or vow; དམ་བཅས་པ་དང་མི་འགལ་བ་ not to violate one's promise.

དམ་དུམ་ *dam-dum* 1. = ཐུན་ཐུན་ *phran-bu* or ཁུང་ཁུང་ *ñuñ-ñuñ* small; a little quantity or bit. 2. various (*Sch.*).

དམ་པ་ *dam-pa* རྩམས་, དཔུངས་, སུཅ་, ངུཅ་ 1. excellent, superior, the best. 2. steady or firm, tight. 3. holy, sacred; which is the most frequent usage of the word: ལྷ་མ་དམ་པ་ རྩམས་པུང་ a holy lama has come; དམ་པ་ནི་མཆོག་ རྩམས་པུང་ he is a holy one who has become the very best; དམ་པའི་སྤོ་སྤོས་ *dam-pahi blo-gros* holy intention, pious inclination. 4. seems to be also used as a term resp. for: the deceased, the late, e.g., ཡལ་དམ་པ་དེ་ཉིད་ he my deceased father; རྩམས་པུང་དམ་པ་དེ་ཉིད་ the late teacher himself, etc. 5. also stbt. the good, the holy, holiness: དམ་པ་རྣམས་ཀྱི་ of the holy ones.

དམ་པ་རྒྱལ་ *dam-pa rgyal* for རྒྱལ་པུ་དམ་པ་མཆོག་ཅན་ ལས་རྒྱལ་

དམ་པ་ཉོག་དཀར་ *Dam-pa tog-dkar* n. of a Deva-puttra; acc. to some Gautama Buddha bore this name in the Gaḥdan heavens.

དམ་པ་མི་ལྡན་ *dam-pa mi-lan* = དམ་པ་མ་ལྡན་པ་.

དམ་པའི་བྱེད་བསྐྱེད་དང་ལྡན་པ་ *dam-pahi grib-bstil-dan ldan-pa* སྐྱེད་པ་ possessed of the grateful shade of sanctity.

དམ་པའི་ཆོས་ *dam-pahi chos* or དམ་ཆོས་ སྐྱེད་པ་ holy religion, Buddhism: དམ་པའི་ཆོས་དང་ཆོ་འདིའི་ འདུན་མ་གཉིས་ མཉམས་སྦྱུང་བྱེད་པ་ལྡན་པ་ལོད་པ་མིན་ both holy religion and worldly wishes there is none that can accomplish these two together (*Lo. 7*). དམ་པའི་ཆོས་པད་མ་དཀར་པོའི་མདྲ་ *Dam-pahi chos pad-ma dkar-pohi mdo* སྐྱེད་པ་ལྡན་པ་ སྐྱེད་པ་ལྡན་པ་

n. of one of the well-known scriptures of the *Mahāyāna* school.

དམ་པའི་གཟུགས་བརྟན་ *dam-pahi gzugs-brñan* the image of holiness.

དམ་པ་ *dam-po* ངུཅ་ 1. strict, firm, strong, tight; adv. as in དམ་པོར་འཛིན་པ་ to hold firmly, to seize securely. 2. acc. to *Jā.* narrow. དམ་པོ་མ་ལོན་ *dam-po ma-yin* མི་ཡིན་ not strong-willed; not strict; relaxed; དམ་པོར་བྱེད་པ་ *dam-por byed-pa* or སྒྲུབ་བྱེད་པ་ ངུཅ་ རྩམས་པུང་ making firm, tight, or strict.

དམ་འབྱར་ *dam-hbyar* 1. = ལུགས་སྒྲོལ་ custom, usage, official practice: ལོ་གསར་ཐོབ་གནས་དམ་འབྱར་ རང་ལྟར་ the customary allowances of the new year, etc. (*Rtsū*). 2. the affixing a seal; also a letter to which a seal has been fixed.

དམ་ཆོག་ *dum-tshig* word of honour, a sacred or solemn vow; words or engagement made solemnly; དམ་ཆོག་ཉིད་ *dam-tshig ñid* promise solemnly undertaken.

དམ་རྩམས་ *dam-rdsas* or དམ་ཆོག་གི་རྩམས་ *dam-tshig-gi rdsas* objects or articles of religious utility which one carries about; for instance, the bell and the dorje are the དམ་རྩམས་ of a *Tantrik* lama or a Buddhist exorcist which he always carries with him: རྩམས་འབྱོར་མ་ལ་ལུགས་དམ་མཛད་པས་དེའི་རྩམས་ཆར་གཅིག་སྒྲུབ་པས་ because he consulted the holy opinion of the *naljorma* (female ascetic of the *Tantrik* school); her desideratum (དམ་རྩམས་) which was beer was kept concealed (*A. 61*).

འདམ་བུའི་ཆོས་ *Hdam-buhi tshal* n. of a place beyond Suvarṇa-bhūmi (ancient Pegu); it is located: ལྷ་མོ་ཆོ་ཆོ་པོ་བཟུང་མ་ལག་ཏུ་གཤེད་ཆོ་ཆོ་ ལོད་གི་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ soon after crossing the ocean to the west of the groves of Suvarṇa-bhūmi (*A. 20*).

དམ་སྒྲུག་རྫོང་ *Dam-srag rdsoñ* described as as being a district in Tibet (*Rtsū*).

དམ་སྤྱི *dam-sri* a species of gnome mentioned in *Pth.* as causing plague and cattle-disease.

དཔུ *dahu* a kind of fever (typhoid): ཚད་པ་དཔུས་ཐེབས་ནས being laid up with typhoid fever. དཔུ་བུ་ཚད་པུ་དཔུ་དུ་ཚད་པུ་དུ་ *dahu bu-tsha = dcahu bu-tsha* an orphan boy, orphan.

དར I: *dar* ཀྲོམ་, ར་ག, པད་ཅུ་ silk; also a flag: མཇུག་དར་ lit. meeting-scarf, is resp. for ར་བཏགས་ silk-scarf presented on meeting; presentation scarf; རྩ་དར་ Chinese or Indian silk; དར་དཀར་ white or plain silk scarf; དར་གོས་ silk stuff or dress. རྩུང་དར་ *hphyar-dar* a hoisted flag; དར་ཆུང་ a small flag; མཛུང་དར་ *mdun-dar* a silken strip attached to the top of a lance. དར་སྐུད་ *dar-skud* ར་གམུ་ silk-thread: གོས་མེད་དར་སྐུད་ without dress; naked like a silk thread (stark-naked). དར་ཁྲ་ *dar-khra* བཟང་པད་ painted or coloured satin; satin with figures on it; དར་ཐོན་ *dar-phon* a coarse kind of silk; དར་ཁྲུ་ *dar-khru* small square or triangular flag (made originally of silk); དར་གྱི་ཕྱི་མེད་ *dar-gyi lda-ldiñ* པད་ཅུ་མཇུག་ silk-lace or fringes: དར་གྱི་ཕྱི་མེད་མང་པོ་བཏགས་པ་ *dar-gyi lda-ldiñ mañ-po* ར་གམུ་པ་ བཟང་པད་མཇུག་ decorated with a large number of silk fringes, lace, &c. དར་མཐ་ *dar-zab* ཀྲོམ་ the finest satin, silk-stuff; embroidered silk *kincob*; དར་མཐ་ཐུགས་ལས་བྱུང་བ་ (དར་པོ་ལས་བྱུང་བ་) ཀྲོམ་ the finest satin: དར་མཐ་གོས་མེད་ས་ (གོས་མེད་གྱི་གདན་) ལྷ་མེད་ལྷིང་པོ་ཞེས་ (*A. 4*) let Chandra-garbha sit on the satin-robe spread out. རྩུང་པོ་མེད་དར་མཐ་ཐུགས་ལས་མང་པོ་མ་ a large present consisting of the finest embroidered satin, etc. (*Rtsii.*): དར་རི་མོ་ཅན་ *dar ri-mo-can* བཟང་པད་ཅུ་ figured satin imported from China.

དར་ལ་ *dar-la* པཌ, (གོས་ཞིག) ར་གམུ་པ་ཐུགས་ལས་ཐུགས་ལས་ཐུགས་ལས་ [a kind of satin cloth used for protection against frost] *S.*

དར་གྱི་ལུག་ *dar-gyi hbu* or དར་གྱི་ཐིན་གྱི་ལུག་ *dar-gyi srin-bu* ཀྲོམ་ཀྲོམ་ silk-worm.

Syn. སྐུད་པའི་ལུག་ *skud-pahi hbu*; དར་གྱི་ལུག་ *dar-gyi hbu* (*Mñon.*).

དར་ལྷོག་ *dar-lcog* a flag-staff about 10 or 12 feet high (with inscribed flag) fixed on house-tops, piles of stone, or on votive cairns.

Syn. དར་པོ་ཅེ་ *dar-po che*.

དར་བཏགས་པ་ *dar-btags-pa* to bind silk scarves to the neck or throw them on the necks of parties to be blessed.

དར་ཐོགས་པ་ *dar-thogs-pa* one with a scarf in his hand; དམག་དཔོན་དར་ཐོགས་པ་ the general (when given command of an army) being presented with a silk scarf as a token of office (*D.R.*).

དར་འཇག་མཁན་ *dar hthag-mkhan* silk-weaver; དར་འཇག་མཁན་གྱི་བུ་མོ་ daughter of a silk-weaver.

དར་བུ་ *dar-bu* a kind of red cloth made of either coarse silk or cotton, manufactured in Amdo (*S. kar. 174*).

དར་བུས་ *dar-bub* a whole piece of silk-stuff rolled together.

དར་དཔུངས་ *dar-dpyañs* or དར་ལུག་ *daryug* པད་ཅུ་ a narrow ribbon-like piece of silk, a kind of silken ornament. 2. the silk scarves or coloured cotton cloth attached to a flag-staff (*Rtsii.*).

Syn. དར་བུ་ *dar-bu*; དར་ཅུང་ *dar-chuñ* (*Jä.*).

དར II: ice, not glacial ice, but that on ponds, streams and lakes; དར་ཆགས་ *dar-chags* icy formation, ice in formation: མཚོ་མ་དར་ཆགས་བཟང་ an incrustation of ice has formed on the lake. དར་མཐ་ *dar-zam* ice-bridge.

དར III: ཡེ་འབྲས་ youth; དར་པ་མ་ལ་མཚན་པ་ youth; youthful age; also = སྐྱེས་པ་མ་ལ་ skyes-phran. དར་ཕྱེད་ dar-phyed or དར་ལོ་ལ་ dar-yol ཇ་ཇི་ཇི་, गतयौवन one past his youth, i.e., after the middle age, i.e., from the 49th to the 60th year in man.

དར་གཅིག་ dar-gcig = ལུང་ཅེས་ or རེ་ཞིག་ a little while, a moment; དར་གཅིག་མོན་པ་ན་ after a while; adverbially: for a little while, for a moment, directly, instantly, in a moment; དར་ཅེས་ dar-tsam about a moment.

དར་པ་ dar-wa vb. 1. to be diffused, grown up; to spread, spreading; ཅེས་དར་པ་ to gain much ground, to increase exceedingly; དར་བྱ་འཇུག་པ་ to extend, enlarge; དར་བྱ་དང་སྐྱེད་པ་ spreading and decaying; increase and decrease; ལུང་པ་ དར་པ་ a growing place or country. 2. = དར་ར་ (Beng.) ཇོ་ལ་ sbst. whey; milk from which butter has been churned out; དར་བའི་ཆ་ wine made of fermented whey.

Syn. ཇུ་སྐྱེ་ chu-skyā; ཇལ་སྐྱེ་ chab-skyā (Mñon.).

དར་བམ་ dar bab-ma = བུ་མོ་དར་མ་ འཇམ་ལོ་ a maiden; a damsel.

དར་བམ་ dar-bab = དར་པ་མ་ལ་མཚན་པ་ youthful.

དར་རྒྱལ་ཁྱི་ Dar-rgyas glia n. of a Buddhist monastery in Upper Tibet. Jā. mentions this also as another n. for Darjeeling.

དར་རྩ་ dar-rga the walnut-tree.

དར་རིར་ dar-dir किलकिलायित humming or buzzing; wailing, lamenting (Jā.).

དར་རྩོ་ dar-rdo = དར་རྩོ་འཇུག་པ་ rdar-rdo, རྩོ་མོག་པ་རྩོ་ཕྱེད་ a stone on which any steel implement is sharpened; grinding stone.

† དར་རྩི་ dar-dhi, v. རྩོ་ག་ ku-ṣa (Mñon.).

དར་པོ་ dar-po an adult.

དར་པོ་ཅེ་ dar-po che, v. དར་ལྷོག་ dar-lcog sail; large flag fastened to a flag-staff: ཇིང་མ་དེ་ཡར་དར་པོ་ཅེ་རྒྱུང་གིས་བརྒྱུད་པ་བཞིན་དུ་འདར་བ་དང་ and that ship quivered like as a flag when moved by the wind (A. 16).

དར་མ་ I: Dar-ma n. of a district in the province of Hphan-yul, with a small fort (Rtsii.).

དར་མ་ II: འཇམ་ལོ་, འཇམ་ལོ་, འཇམ་ལོ་, also རྩོ་ལོ་, middle age (in man or woman) after the 40th year.

དར་མའི་ལྷོ་བས་ dar-mahi stobs the strength of full-grown man, that of an adult.

དར་མའི་ལུས་ dar-mahi lus འཇམ་ལོ་འཇམ་ལོ་ the body of a bull; youthful body (like that of growing bull).

དར་མ་རིན་ཅེན་ Dar-ma rin-chen also called ལྷོ་མ་ཆེ་ the disciple and successor of Tsongkhapa; དར་མ་བསོད་ནམས་ Dar-ma bsod-nams n. of a disciple of Tsongkhapa (Loñ. 2 11).

དར་མོ་ Dar-mo an abbreviated n. of a Tibetan physician called དར་མོ་རྒྱན་རམས་པ་; his work on medicine is still extant in Tibet.

དར་རམ་པ་ dar dman-pa raw-silk (Schtr.).

དར་རྒྱན་ dar-rgman = དར་ཚུར་ alum.

དར་ཅེས་ dar-tsam = རེ་ཅེས་ or རྩོ་ཅེས་ or དར་གཅིག་ a moment; very short time.

དར་བཅོག་ dar-btsag = རས་བཅོག་ cloth used for sifting and filtering: རྩོ་ཞིབ་དར་བཅོག་གུ་བ་པ་ནས་ དར་འདྲ་ sifted wheat is like barley (in price) (Rtsii.).

དར་རྩེ་མའོ་ Dar-rtse-mdo Darchendo, otherwise Ta-chien-lu, situated in the south-easternmost corner of Tibet and practically out of all Tibetan jurisdiction. It is the transport place from whence brick tea is brought into Tibet.

དར་མེ *dar-tshil* 1. the fat of youthful growth. 2. acc. to *Sch.* grain.

དར་ཡ་ཀན *dar-ya kan* a medicinal herb growing in clefts of rocks: དར་ཡ་ཀན་གྱི་བྱང་ཁོག་ ཅུ་མེར་མེས་མགོ་པོའི་རྩམ་ཆག་ཕྱོར་གིང་ལྷ་བ་འཛིན།

དར་ཡབ *dar-yab* a silk-fan.

དར་གས *dar-gan* 1. the lower border of a silk dress (*Jä.*). 2.=ཆེར་ n. of a plant, prob. the plantain.

དར་ཤིང་ *dar-shin* 1. a medicinal fruit. 2.=དར་ལྗོན་ཤིང་ flag-staff. 3. ཤིང་རྒྱ་ལེགས་པ་ a very fine wood (*Jig.*), prob. the satin-wood.

དར་སར་བྱེད་པ *dar-sar byed-pa* to keep observances where religion flourishes.

དར་སང་ *dar-saṅ* a thin satiny muslin used for door-curtains and screens by lamas and great personages to prevent the public gazing on any ceremony or entertainment.

དར་ནན *dar-han* a Mongol word signifying a man who is exempt from the duty of furnishing labour, &c., to the State, and also from supplying ponies, &c., to those who travel under official authority.

དཔ *mnd* adj. slow, leisurely; དཔ་རྒྱང་ *dal-rkaṅ* slowly walking; དཔ་ཁོས་མེད་པ *dal-khom med-pa*=མེད་མེད་པ without leisure or rest: བྱ་ལྗོན་དང་བྱུ་ལྗོན་ཁ་དཔ་ཁོས་མེད་པར་ the mouths of crows and little birds, etc., have little rest (*Khrid.* 45). དཔ་གྱིས་ *dal-gyis*=ག་ལེ slowly, softly, gently.

དཔ་གྱིས་འབབ་པ *dal-gyis hbab-pa* མཛད་ཀི་ n. of the river Ganges in the Himalaya; any sluggish or glacial stream. Also *dal-babs*.

དཔ་འགྲོ *dal-hgro* or དཔ་གྱིས་འགྲོ མཛད་ཀི་, འགྲོ་ལྟ་བུར་, འགྲོ་ལྟ་བུར་ slowly or gradually moving; that moves in a prostrate position.

Met. for the planet Saturn, the white swan, or a tortoise. དཔ་འགྲོའི་རྒྱུན་བཞིན་ *dal-hgrohi rgyun-bshin* meandering, as great rivers of the plains which flow sluggishly: བཀའ་མཆོད་མེད་མེས་ཆོག་གུང་དཔ་འགྲོའི་རྒྱུན་བཞིན་ཡོད་པ་མཁྱིན་ (*Yig. k. 15*) pray permit your instructions (letters) to come to me uninterruptedly, like the flow of a river.

དཔ་འགྲོས་ *dal-hgroṣ* 1. a mode of dancing v. རྒྱང་པའི་འདུ་བྱེད་ 2. described as ག་ལེ་ག་ལེ་འགྲོ་བ་ to walk or move slowly.

དཔ་རྒྱ *dal-rgyu* slowly moving, sluggish stream.

དཔ་ཅིག་ *dal-cig*=ལན་ཅིག་ *lan-cig* 1. once: དཔ་ཅིག་ང་ཡོང་རྒྱུ་ཡིན་ I shall be coming over once. 2. གཤམ་ a moment, cf. དར་གཅིག་ *dar-gcig* a little while.

དཔ་རྟན་ *dal-rten*=མི་ལུས་ the human body (which is very slowly evolved).

དཔ་ཐོག་འཇུག་པ *dal-thog hjug-pa* to attack, disperse an enemy (*Sch.*).

དཔ་དག་ *dal-dag* this term and དཔ་རྒྱང་ and དཔ་འགྲོས་ occur in astrological calculations of གཟའ་ལྔ་ the five planets (which term probably implies the planet Saturn).

དཔ་དུ་པངས་པ *dal-du phanṣ-pa* fig. to work or to study assiduously; not to be lazy or indolent: ཐོ་ན་དཔ་དུ་པངས་ཤིག་པ་སྟོབས་ཅེར་ he said: but then learn some science not to remain idle (*A. 32*).

དཔ་པོ *dal-po* མའི་=*dal* sluggish, slow, relaxed; weak, with but little energy.

Syn. ལྷོད་པོ་ *lhod-po*; ལུགས་རུང་བ་ *gugs chuñ-wa*; ལུག་བ་ *bul-wa* (*Mñon.*).

དཔ་བ་ *dal-wa*=ཁོས་པ་ གཤམ་, ཞི་བ, བྱི་བྱི་བྱི་བྱི་ languor, ease, quietude, leisure; also the state of *dahwa*, and so the being at ease or in state of leisurely comfort or repose: ལུགས་ དཔ་དུས་ when at leisure, when the mind is disengaged or at ease, *dolce far niente*.

ཐུང་མི་ཁོམ་པའི་གནས་བརྒྱུད་དུ་མ་རྒྱུས་པར་དཔ་པའི་ཆོས་བསྐྱུ་བ་
ཁོམ་པ་ནི་དཔ་བ་ཞེས་བྱ་དུ་generally, not being born in
any of the eight states of restless existence,
one who finds rest by religious practice
is said to be *Dal-wa* (*Sññ.*). དཔ་བ་དུད་
the eight states in which living beings
are at ease and happy as being possessed
of many blessings; they are: (1) ཆོས་ཀྱི་པའི་མི་
a religious person; (2) དབང་པོ་མེད་པ་ one who is
fully developed both physically and men-
tally; (3) ལྷ་བ་མ་ལོག་ not a heretic, i.e., one
who is a Buddhist; (4) as a ལྷ་ *lha* or god;
(5) as a ལྷ་མ་ཡིན་ *lha-ma yin* or *Asura* an
antagonist of the gods; (6) an enlightened
man (i.e., not a savage or wildman); (7)
and (8) those not born in space or in
any animated nature outside humanity.
These are also called ཁོམ་པ་བརྒྱུད་. The
following are མི་ཁོམ་པ་བརྒྱུད་ *mi-khom-pa brgyad*
ཡུལ་བཞག་, i.e., the states in which liv-
ing beings have no ease or rest who suffer
from continual work, and are therefore
called restless ones or མི་ཁོམ་པ་:—(1) དམུལ་བ་
འཇིག་པ་འཇིག་ hell-beings; (2) ཡི་དགས་ཤིང་ལོ་ལོ་པ་
those born in the form of pretas; (3) དྲུག་གི་
འཇིག་པ་འཇིག་ those in the animal kingdom
(humanity excluded); (4) ལྷ་མ་མཁའ་པོ་ལོ་ལོ་
འཇིག་ wild tribes living in the border
countries, i.e., outside the pale of civili-
zation; (5) ཀླ་ཀླ་ *kla-klo* མེ་ཆེ་, or ཡལ་
lit. one of indistinct speech, i.e., Moslems;
(6) ལྷ་མ་མེད་པོ་ དུ་ལོ་ལོ་པ་ འཇིག་ the gods who
on account of desire to live long are born
in spheres of the heavens where there
is no opportunity of entering the state of
Nirvāṇa; (7) དབང་པོ་མེད་པ་ རྒྱུ་ལོ་ལོ་པ་
those who are defective in their internal or
external organs; (8) ལྷ་བ་མ་ལོག་པ་ མི་ལྷ་ལྷ་
those who are heretics or infidels, i.e., not Bud-
dhists. In Sanskrit and Pali works we find
ཆོས་ཀྱི་པ་འཇིག་ indifference with respect
to the purification of heart, instead of (5).

དཔ་བའི་ལྷ་ལྷ་མ་ *dal-wahi lha-ldan-ma* རོ་འཇིག་-
འཇིག་ the lunar mansion in which there are
five star-gods, a constellation appearing in
the shape of a chariot.

Syn. བེ་རྩི་ *bi-rji*; སྐར་མ་སྐར་མ་ *skar-ma snar-*
ma (*Mñon.*).

དཔ་བར་དགའ་བ་ *dal-war dgyah-wa* to like doing
things slowly, not rashly.

དཔ་བྱ་ *dal-bu* = དཔ་བ་ *dalwa* མཐུ་ slow: དཔ་
བྱས་འགྲོ་མ་ མཐུ་གཤིས་ she who moves slowly.
དཔ་བྱས་ = རྩད་ཀྱིས་ slowly; gently.

དཔ་བོན་ *Dal-bon* a sect of the Bon: དཔ་བོན་
ལུ་གུ་གར་དཔ་ཁམས་དང་ཆས་པ་དང་ the Dal-Bon
came from the soft regions where the
lambs dwell (*D.R.*).

དཔ་འབབ་ནམ་གཞི་ *dal-hbab rnam-bshi* the four
great rivers which have issued from the
glaciers are:—(1) སེ་ཁུ་ the Indus; (2) གར་ལྷ་
ཀླུ་ the Ganges; (3) པལུ་ པལུ་ the Pakshu;
acc. to some authors, the Yamunā; (4) སེ་ཏྲ་
སེ་ཏྲ་ the Oxus; acc. to some authors the
Brahmaputra: མེ་ལམ་ཆོག་ཀྱང་དཔ་འབབ་ནམ་པ་བཞི་
ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ (Yig. k. 28) may your
letters also be like the flowing streams of
the four *Mandākinī* rivers.

དཔ་འཕྱར་ *dal-hbyor* an abbr. of དཔ་བ་བརྒྱུད་
and འཕྱར་བ་བརྒྱུད་; and when these eighteen
conditions are complete in a *Sattva*, i.e.,
in an animate being, it becomes a human
being: བདག་ནི་དཔ་འཕྱར་མི་དབང་ལུས་ཐོབ་ཅིང་ I having
obtained the noble body of a *dal-hbyor*
man (*A. 3*). དཔ་འཕྱར་རྟོ་དཔ་དགའ་བ་ *dal-hbyor*
rñed-par dkaḥ-wa humanity, i.e., the state
in which the eighteen blessings are with
difficulty acquired.

དཔ་ལྷོ་ན་མ་ *dal sbyin-ma* ལྷ་ལྷ་ 1. n. of a
festival. [2. night, giving relaxation or
rest] *S.*

དཔ་མ་ *dal-ma* = གར་མ་ཁམས་ a nautch-girl
or dancing-woman (*Mñon.*).

དཔ་མོ *dal-mo* quiet, calm; also the chine, loin (*Jā.*).

དཔ་མོ *dal-mo* = ག་ལེ slowly: རྒྱུད་རང་དཔ་མོ་འགྲོ you walk slowly, proceed slowly. དཔ་མུར་མགོ་དཔར་གྱི་འགྲོས་ *dal-myur mtho-dman-gyi hgro*s slow and quick, upward or downward movement (*B. ch.*).

དཔ་བཅོང་ *dal-btsoñ* དཔ་ཚང་ 1. one selling articles at his own residence, who has not to move here and there for their disposal; བཅོང་ *btsoñ* is pf. of བཅོང་ *btshoñ*. 2. in *W.* the people of མངའ་རིས་སྒོར་གཞུང་ are not seldom forced by their rulers to take goods from them at fixed prices. When this is done underlings appear before the tents or houses with a quantity of goods (which nobody else will buy) and throwing them down tell the owner of the house or tent that he now owes so much to the Government for things received. This is called དཔ་ཚང་ orthogr. of དཔ་ not certain, but it appears to mean to spread, distribute—to spread trade by force.

དཔ་འཛོན་ *dal-hdsin* = དཔ་འབབ་ or དཔ་འཕྱོན་ མང་པོར་ flowing in a low stream. དཔ་འཛོན་རྒྱལ་ *dal-hdsin ka-rgyal* མཎམ་མཎམ་ the pride of Mandhara; the pride that I am more happy than another person; དཔ་འཛོན་ལྟོ་དགར་ *dal-dsin lto-dgah* མཎའོད་རྟེན་འཇིག་ the lover of Mandodari, Ravana; དཔ་འཛོན་གནས་པ་མང་ *dal-hdsin gnas-bzash* the superb mansion of heaven.

དཔ་ཡམས་ *dal-yams* = རྟ་རིམས་རྩ་པ་ a pestilence of the worst kind, with the following symptoms:—གཟེར་བྱང་ *gzer-thuñ*; ཁྲག་ནད་ *khra-gnad*; ལྷག་འབྱེལ་ *ltag-hgyel*; ཅན་འབྱེལ་ *cog-hgyel*; མཁྲིས་རིམས་ *mkhris-rims*; རྩེ་རིམས་ *smyo-rims*, etc. (*Sman. 119*).

ཇི *di* num. fig. 41.

ཇི་གི་ *di-gi* in mysticism = an assemblage; all or some brought in together (*K. g. 215*).

ཇི་མར་ *di-mar* a certain worm or insect (*Sch.*).

ཇི་རི་རི་ *di-ri-ri* the howling noise of the wind, the rattle of thunder; also buzz, murmur, hum, low confused noise as of crowds, of number of praying people, of wailing prisoners, of birds on the wing. (*Alr., Jā.*).

ཇི་ཁྱི་ *di-hi* = ར་ཁྱི་ drunk (mystic) (*K. g. 215*).

ཇིག་ *dig* in ཁ་ཇིག་ or ཁ་ཇིག་པ་, v. ཇིག་པ་.

ཇིག་མྱ་ *dig-mñan* कपोत a pigeon.

Syn. ཕུག་རོན་ *phug-ron*; ཅ་ཅོ་སྒྲོག་ *ca-co sgrog*; འབྲུལ་བའི་ཇིག་ཅན་ *hphrul-wahi mig-can* (*Mñon.*).

ཇིག་པ་ *dig-pa* खकबल 1. to stammer, also ཁ་ཇིག་པ་ a stammerer: མཎ་ཆ་བཟན་དུམ་ཁ་ཇིག་པ་ he at the time of speaking stammers (*Ya-sel. 35*); cf. འཇིག་པ་ *hdig-pa*. 2. staggering, intoxicated (*Jā.*).

ཇིང་ *diñ* for ཇིང་མང་ *diñ-sañ*.

ཇིང་ཁྱི་ *diñ-khri* a descendant of *Gñah-khri* *htsan-po*, the first historical king of Tibet (*J. Zañ.*).

ཇིང་ཇིང་ *diñ-diñ* the sound of the drum; acc. to *Schr.* གད་མོ་ཇིང་ཇིང་ = laughing aloud (*Tā. 158-4*).

ཇིང་ཕན་ *diñ-phon* n. of a superior kind of Chinese satin embroidered and worked with needle: གནས་ཡོན་ཇིང་ཕན་ཁོར་བྱས་པ་མང་ the canopy or ceiling made only of *Diñ-phon* satin is better (*Jig.*). Also ཇིང་ཕོས་ *diñ-gos* id. (*S. kar. 179*).

ཇིང་ཐུར་ *diñ-hur* नाद a sound, noise.

ཇིང་རི་ *Diñ-ri* n. of an extensive table-land situated N. E. of the confines of Nepal

in Tibet and where there is stationed a Chinese militia. It is commonly called Tingri Maidān. Is more than once mentioned by Milaraṣ-pa in his Nam-thar.

རིང་མང་ *diñ-saṅ* सम्प्रति, abbr. དེ་རིང་ and མང་ to-day and to-morrow, hence just now, now-a-days; also written as དང་མང་.

རིང་གསལ་ཐོད་དཔག་མུ་རུམ་ཐང་ཁྱབ་ལས་ this passage was explained as: རྟོན་པས་ཁྱིམ་ཐང་རབ་ཏུ་བྱུང་བའི་ བེལ་ན་ the stage wherein the teacher renouncing his home enters the religious life (*D.R.*).

5 I: *du* 1. num. fig. 71. 2. terminative case-sign after final ང, ཅ, ན, ལ, ཅ, བ. 3. how many, how much: ཅ་ཡོད་ how much is there? སྐབས་ནས་ཐུ་བ་ཅ་ཡོད་ how many months ago was it that he came? མངས་ཀྱིས་མུ་རུ་ཐན་ལས་འདས་ནས་ཐོ་རུ་ཐལ་ལགས་ཀྱིས་པས་ (*A. 93*) he asked how many years have passed since the *Nirvāṇa* of Buddha.

Syn. གཅིན་ *ga-tsam*; ཅི་ཅིན་ *ci-tsam*; ཇི་ཅིན་ *ji-tsam* (*Mñon.*).

55 *du-du* how much, how many each time?

5མ *du-ma* अनेक, नाना many; also various, several; ལག་ཅུ་མ many days: ཅུ་མར་བྱུ་ it divided itself into several (parts); ལན་ཅུ་མར་ many a time, often. Occurs for "many" in *Mil. Gurbum* 79b. 2 and 182a. 3.

5ཤིག་ *du-shig* about how much?

55 *du-ru* how much, what extent? ཀྱིས་མེད་ལུས་འདིར་མགོ་བོ་འཛོམས་, དེ་ཕྱིར་བྱོད་ཀྱི་ལུས་འདི་ན་, ལུས་ཀྱི་ས་དམར་ཅུ་ཅིའི་ (*Loñ. 2 4*) I am confused being a stranger in this country; for that reason the nature and extent of this country of Tibet (pray describe).

5 II: in mystic sense 1.=རྩ་ taste (རྩ་ also=dead body). 2. a woman of bad morals (*K. g. 179*).

‡ 5ཁུ་ལའི་རས་ *du-ku-lahi ras* or 5ཁུ་ལའི་རས་ དུ་ཁུ་ལའི་རས་ the finest kind of silk cloth manufactured in very early times in India.

‡ 5པ་རྩི་ཡ་ *du-pa tri-ya* (mystic) a cloud (*K. g. 18*).

5བ་ *du-wa* घूम smoke; 5བ་མཐུལ་ *du-wa mthul* घूमायते it smokes; 5བ་ཐུར་བ་ཕྱེད་ *du-wa phyur-wa byed* smoke rises; ཅོར་ཅུ་ *hor-du* "Turk's smoke," signifying the Turkoman Lob-nor or nomad's tents each containing a stove from which smoke rises.

5བ་འཇུག་རིང་ *du-wa mjug-rin* ཀེུ་ comet.

Syn. ཐོད་ཅན་ *phod-can*; མཇུག་ཐོད་ཅན་ *mjug-phod-can*; གཏུག་ཐུད་ཅན་ *gtsug-phud-can*; ཐུལ་ཅན་ *sbrul-can*; སྐག་ལས་ཀྱིས་ *skag-las-kges*; སྐག་ཀྱིས་པ་ *skra-gñis-pa* (*Mñon.*).

5བ་པ་ *du-wa-pa* acc. to *Jā.*: in *Spiti* very poor people that pay but a trifling tax; proletarians ("smoke people") that have nothing but the smoke of their fire.

5བ་མི་ཐད་པ་ *du-wa-mi zād-pa*=དམུལ་བ་ n. of a hell (in the Bon mythology).

5བ་འཛུལ་ *du-wa htshubs* མཛུག་ the hornet.

5བའི་རྒྱ་གནས་ *du-wahi skye-gnas* 1. घूम-योनि fire (as the source of smoke). 2. acc. to *Mñon.*=ཐྱིན་ *sprin* cloud.

5བའི་རྟོག་ *du-wahi tog* घूमकेतु a comet.

5ལག་ *du-shag* acc. to *Jā.* the smoke or vapour hanging over towns and large villages in the morning.

‡ 5371 *du-ru-ka* 1. a kind of fir from the sap of which a resinous incense is produced; བར་ཆུ་ནི་ཕྱིན་སྐྱེག་ལ་བཟང་ (*K. g. 338*) the resin is considered good for the sacrificial fire. 2. ཀུ་རུ་ཅུ་གའི་ལུས་ *rgya duru-kahi yul* n. of a place in China inhabited by Musalmans (*Loñ. 2 12*).

‡ 5ཱི་ *du-ham* མོང་ཁྱེད་ཞེས་སྒྲུ་བའི་ལན་ནི་ a reply saying "it is a town" (a phrase used in mysticism) (*K. g. 179*).

antidote against poison, *Muispermum cordifolium*.

དུག་འཛུལ་ཐུག་ *dug hjomg-ltan* གཙུ་ the golden eagle which Vishnu is said to ride.

དུག་གཉེན *dug-gñen* an antidote to poison.

དུག་ནི *dug-ti* in Tsang: so, thus, in this manner = ཐུག་ནི (*Jü*).

དུག་པ *dug-pa* or དུག་པོ *dug-po* old coat or garment patched up and mended (*Mñon*). Acc. to *Jü*. coat, garment, dress.

དུག་འཁྲོག་ *dag-hphrog* བཤམ་པ་ poison-repelling, antidote against poison, n. of a species of tree, *Aristolochia Indica*.

དུག་དམར་ *dug-dmar* = མཚན་ལ་མེ་སྒྲོན་པོ་.

དུག་མོ་ཕུང་ *dug-mo nuñ* or དུག་མོ་ཕུང་གི་ཤིང་ནོར་ medicinal fruit akin to *Karaya*: ཀ་ཀུ་ནུ་ལ་ དུག་མོ་ཕུང་གིས་མཁྲིས་མེམ་ཆེ་འབྲུ་གཙོད་ *Karaya* or *Dugma-nuñ* stops dysentery and cures biliousness.

Syn. བཙད་མུ་ *bead-skye*; ཐུ་ཅན་ *spu-can*; རི་ཡི་ཕྱེད་ *ri-yi-phren*; བེུ་ཅན་ *behu-can*; ཤིང་མུ་ *cin-skye*.

དུག་མོ་ཕུང་གི་འབྲུ་ *dug-mo nuñ-gi hbru* ཀའི་ཆེ་ described as མཚན་ལ་མེ་སྒྲོན་པོ་ *nañ hbras-bzan* fine-fruited barley.

དུག་ཅ་ *dug-rtsa* (ཐོང་ནག་) a species of aconite.

དུག་རབ་འཛུལ་ *dug rab-hjomg* 1. པད་མ་, བེམ་མ་ the lotus; that which destroys the effect of poison. 2. བྱི་རི་མ་ the poison-destroying, the tree *Mimosa sirissa*.

དུག་རྩ་ཅན་ *dug rba-can* བེམ་མ་ཁྲིན་ hornet or insect having a poison-sting.

དུག་པོ་ *dug-po* 1. poisonous leaf. 2. རྡོ་ལོ་ the banyan tree; *Ficus religiosa*. དུག་པོ་ རྡོ་ལོ་མཚན་ *Dug-po ljon-pahi mdo* n. of a Bon religious work called 'the tree of poisonous leaves.'

དུག་ཤོག་ *dug-çog* poisonous paper, or *daphne* bark paper of Tibet arsenicated to prevent its being eaten up by moth.

དུག་སེལ་ *dug-sel* 1. སྒྱི་ཆུ་ that which neutralizes the effect of poison; an epithet of Mahadeva. 2. n. of a medical author of ancient India. 3. ལུ་ཏུ་ the fruit of *Emblie myrobalan*.

‡ དུག་ཏ་ལ་ཏ་ལ་ *dug-ha-lä ha-lä* རྩ་ལྟ་, or རྩ་ལྟ་, ཀའི་ཆེ་, a deadly poisonous drug.

དུག་ས་ I: *dugs* inflammation; in medical works of Tibet are named two kinds of དུག་ས་, viz.:—བསེལ་དུག་ས་ inflammation from cold, and རྩོད་དུག་ས་ inflammation from heat.

དུག་ས་ II: 1. gentle warmth; acc. to *Schtr*. heat: རྩོད་པའི་དུག་ས་ཀྱིས་ by the heat of fever; རྩོད་དུག་ས་ warmth from heated stone; རྩོད་པའི་དུག་ས་ རྩོད་པའི་དུག་ས་ warmth from the fresh dung of animals; རྩོད་པའི་དུག་ས་ parched corn before it has lost its warmth. 2. revenge, grudge, rancour (*Jü*).

དུག་ས་པ་ *dugs-pa* vb. 1. to make warm, to warm. 2. to light, to kindle (*Jü*).

དུང་ *duñ* ཀམ་མུ་, མུ་ཐུ་, རྩ་ལྟ་, ཀམ་མུ་མུ་ any shell, the conch-shell (used as a vessel for offerings; or, when perforated at one end, for blowing as a horn); a horn, trumpet (to call the monks of a monastery to a service); དུང་འབྲུད་པ་ to blow a shell; རྩོད་པའི་དུང་ trumpet used in courts of justice; རྩོད་པའི་དུང་ church-trumpet, trumpet used in religious services; དུང་པའི་དུང་ war-trumpet; རྩོད་པའི་དུང་ hunting bugle; རྩོད་པའི་དུང་ a trumpet made of a hollow thigh-bone; རྩོད་པའི་དུང་ a copper trumpet; རྩོད་པའི་དུང་ a brass tube about eight feet long used as a trumpet; རྩོད་པའི་དུང་ a similar instrument but shorter and smaller in size; རྩོད་པའི་དུང་ a horn trumpet; དུང་གི་རྩོག་ས་ *duñ-gi-tshogs* a series of

conch-shells. དུང་གི་ལག་འཁོར་= དུང་འཁོར་ the conch-shell ornament worn in Tibet on the wrist by the women; དུང་གི་ལག་མཛུ་ཀར་ an arm adorned with the conch-shell; དུང་ཤད་ *duñ-skad* the sound of the conch-shell trumpet; དུང་ཤད་ཡིན་ཕྱིར་རྒྱུ་ཆ་ལུན་ལས་མཐོ་ a conch-shell on account of its sound is higher than all musical instruments (*Loñ.* १ 2); དུང་ཅེན་ *duñ-chen* large trumpets made of copper or brass used in religious services; the human skull; རྒྱུ་ཅུང་ *rkañ-duñ* the thigh-bone trumpet; དུང་ཅོས་ *duñ-chos* མཛུ་ religious service with the music of the church shell-trumpets; also the damning of religious faith or inclination in the mind.

Syn. གཤམ་ག་ *gamka*; ཅུ་མྱིན་ག་ཤེད་ *chu-srin gced*.

དུང་གི་ཐོར་ཅོག་ཅན་ *Duñ-gi thor-cog can* n. of a celebrated physician of Tibet who lived in the 4th century A. D.: རྒྱུ་ལ་དུང་གི་ཐོར་ཅོག་ཅན་གྱི་ལྷ་མོ་རི་དང་དཔེ་ལྷ་མོ་ལྷན་གཟུགས་ཅན་གཉིས་ཀྱི་ལྷ་མོ་མཆོད་རྟེན་ the physician Dungi-thor-chog-ghan served as physician-lama to king Thori and his son Khri-sñan-gzugs-can (*Gyu.* 33).

དུང་གི་ཁྲིམ་ཤིང་དཀར་པོ་ *duñ-gi ldem-çin dkar-po* white-wood tree to make images, the wood resembling a conch-shell in appearance; prob. birch-tree (*D.R.*). དུང་གི་རྩ་མོ་མི་མི་མི་མི་ཤེས་བྱ་བའི་རྩ་མོ་ n. of a mythological ocean situated beyond the great mountain of *Rtsed-moñi Phreñ-wahi ri* (*K. d.* २ 330).

དུང་ལྷོང་ *duñ-skyoñ* n. of a Nāga Rājā who resides in the ocean and protects the shells (*Mñon.*).

དུང་དཀར་རྒྱལ་ག་ཤོག་མ་ *duñ-dkar rag-gcog-ma* lit. white conch with brass wings; a conch-shell trumpet or vessel mounted with brass, with brass-wings (*Rtsii.*).

དུང་དཀར་གཡམ་འབྱེལ་ *duñ-dkar gyas-hkhyil* ར་ཞིག་འཁོར་མཛུ་ a conch-shell with its coil reverting to the right instead of to the left: གཡམ་འབྱེལ་གཟུང་ཤད་ཐོས་པས་ནད་རིགས་ལེན། བྱིས་དུང་མཚན་ན་འཐབ་རྩ་དེ་མེད་ཅིང་མཐུན། the sound of the *Dakṣiṇā varṭta* conch-shell cures various diseases and if one is kept in the house it removes quarrels, strife, and brings in harmony (*Loñ.* १ 2).

Syn. དུང་མཚོག་ *duñ-mchog*; ལྷ་པོ་འབྱེལ་བ་ *rgyal-po hkhyil-wa*; བྱ་ཤེས་དུང་ *bkraçis duñ*; ལྷ་བ་ལྷ་པོ་ *skye-wa lña-pa* (*Mñon.*).

དུང་གཤོན་འབྱེལ་ *duñ gyon-hkhyil* the ordinary conch-shell of which the coil is from left to right; དུང་མམར་ *duñ-dmar* རྩམ་མཛུ་ = རྩམ་ཅན་ red conch-shell; conch-shell vermilion dyed; དུང་ཚོར་མ་ཅན་ *duñ tsher-ma can* ཀྲུང་མཛུ་; དུང་རྩ་བ་ཅན་ horned conch-shell or one with bristle-like excrescences.

དུང་མཁན་ *duñ-mkhan*, v. དུང་བཅོ་བ་

དུང་མཚོག་ *duñ-mchog*, v. དུང་དཀར་གཡམ་འབྱེལ་ *duñ-dkar gyas-hkhyil*.

དུང་རྩ་ *duñ-rdo* fossil-shell.

དུང་མཛོག་ཅན་ *duñ-mdog-can* possessed of conch-shell colour, conch-like colour; = མི་ཐོན་པ་ the human skull (*Sman.* 348).

དུང་འབྲས་ *duñ-hbras* མཛུ་ཕུང་ a kind of stone which joins fracture: དུང་འབྲས་རུས་ལྷོར་དཔུལ་རྩ་འཛིང་བར་བྱེད་.

དུང་མཚོ་དཀར་མོ་ *duñ-mtsho dkar-mo* n. of a great white ocean abounding in conch-shells (*J. Zan.*).

དུང་གཡམ་འབྱེལ་ *duñ gyas-hkhyil*, v. དུང་དཀར་གཡམ་འབྱེལ་.

དུང་ཇེ་ *duñ-ñe* defined as འདྲི་པ་ or རྟོག་པ་ མཛོན་སུམ་སྦྱེས་པ་ the growth of real attachment or regard; also རེམས་དུང་ཇེ་ or ཡིད་དུང་ཇེ་ id. དུང་ཇེ་བ་ *duñ-ñe-wa* constant, continual (*Jā.*).

दुःखं *Duñ-can-ma* शक्तिनी n. of a
Khadoma sprite.

दुदुदु *duñ-duñ* = दुःखं दुःखम् 1. with
 दुःखं = to yearn : क्वाणं ह्नेक्वाणं तुदुदुदुदुदुदु even
 if you starve, do not yearn after a thing ;
 क्वाणं क्वाणं ह्नेक्वाणं तुदुदुदुदुदु he yearns for his rela-
 tions. 2. staggering, reeling, loitering,
 wavering (*Sch.*).

དུའཔ་ *duñ-pan* a Chinese word Tibetanized = a washing bowl, basin.

दुर्धुर *duñ-phyur* (शुद्ध) गङ्गा, खच्चुद्, मध्य
acc. to *Sch.* and *Jä.* 100 millions.

དུང་ལུང་ *Duñ-luñ* n. of a sacred place in Tibet (*Deb.* 43): དུང་ལུང་དུ་མཁའ་འགྲོ་མའི་སྒྲོ་ཤོས་ at Dunlung he heard the voice of a *Dākinī*.

དུང་ལྷོན་པའི་མཛོད་ *Duñ-lo ljon-pa_{hi} mdo* n. of
a Bon religious work (*B. Nam.*).

དུང་སེམས་ *duñ-semṣ* lit. white heart,
sincerity, candidness: ཁོ་པོ་ཡང་དུང་སེམས་རྟོག་པོ་
ངོས་ནས་མི་འདྲང་གཞི་སྙམ་དོས་ཡང་གྲང་ཡང་བྱེད། (*Fig. k.*
88) I shall again and again sincerely
hold intercourse with you on appropriate
subjects so as not to be discarded.

དུངས་པ་ *duñs-pa* a secondary form of
ཀུན་དུངས་པ་ love, དད་པ་དང་དུངས་པ་ཞིག་ཟེས་ཏེ some
faith and love having grown. ཡིད་དུངས་=ཉིང་
འཛིན་པ་ loving, affectionate.

५५५ I: *dud-pa* 1. = ५५५ नम्र adj. humble, sbst. mildness, humility, also respect, homage. 2. vb. to lie, to knit, v. ५५५. 3. pf. of ५५५ to stoop, bend, to bow down.

५५ *dud-hgro* དུད་ཀྲོ་ that which walks bending; opposite to man who walks upright; a quadruped, beast, and sometimes used as a general name for all animals except man. Dudo are of two

kinds:—(1) ཁྱེད་མ་ན་གནས་པ་ those that live hidden, such as in the sea, underground, &c.
2. ཁ་འཕྲོ་བ་ those that live scattered in the abodes of men and gods. དུམ་པ་བ་དང་ཡི་དུམ་ གྱི་གནས་སུ་ཡང་དུང་འགྲོ་ཡོད་ it is said that there are Dudo also in hell and in the region of the Preta (ghosts) (*K. d. 2* 2).

ཏུབ་ཡ II: (མེ་ལི་ཏུབ་) གྲུབ 1. smoke. 2.
 རྒྱུ་ལྷན་ soot mixed with butter which is
 applied to the eye-lashes in the East.
 ཏུབ་ *dud-kha* acc. to *Sch.*: (1) having
 the colour of smoke. (2) a family; house-
 hold, as smoke-emitters. (3) chimney;
 ཏུབ་གྲངས་ *dud-grang* number of houses counted
 by the smoke coming out from each:
 ཁྱི་ཏུབ་གྲངས་ the number of house-
 holds or families of *Ü* and Tsang under
 the *Khri-bhskor* rule. (*Yig.*). ཏུབ་པོ་རྗེ་
dud-pa gñon the smoke preceding the
 flames; ཏུབ་པ་ *dud-bal* soot; ཏུབ་རྩི་ *dud-*
rtsi id.

ཏུ་དམག *dud-dmag* 1. fight or dispute
among householders. 2. soldiers recruited
from among villagers.

55. མེད་ *dud-tshan* = མི་མེད་ a family, a household; 55. མེད་ *dud-htsho* = ཁྱེད་མེད་ a village, hamlet; 55. མེད་ཁག་འཛུགས་ twelve villages or hamlets.

དུན་པ *dun-pa* (for འདུན་པ) great diligence, assiduity; འདུན་པ་དག་པོ་ very diligent; in *W.* (cf. འདུན་པ and རྟན).

དུབ་པ *dub-pa* क्लेशित or लुप्त-दुब-प vb., pf.
 དུབ་པ་ to be fatigued, to be tired; ལུས་སེམས་
 དུབ་པར་མ་གྱུར་ཅས have you not become
 fatigued in mind and body (A. 23.); adj.
 tired, fatigued; also དུབ་ན; sbst. fatigue;
 མི་དུབ་པ་ untired ones; རལ་ཞིང་དུབ་ནས being
 fatigued: ལུས་དང་རག་ཡིད་དུབ་ he is tired in
 body, speech, and mind.

དུམ *dum* 1. a small plate or vessel: དུམ་གཅིག་གཏོང་མས་བཀང་བ་ཞེས་ནས་ carrying one plate filled with tormas offerings (A. 29). 2. a small quantity, a little, a bit: དུམ་ཅི་ཤད་ wait just a short while.

དུམ་པ *dum-pa* 1. གི་ཞིག་ some: དུམ་པ་ཉི་ it being a little, somewhat. 2. a division, or volume, in the dialect of Amdo: བུམ་པ་བཟུ་གཉིས་ the twelve volumes of the Bum (scriptures).

དུམ་པོ *dum-po* a large piece, a fragment.

དུམ་བུ *dum-bu* = དམ་དུམ་མུ་ a fraction, small piece, a part, a quantity. དུམ་བུར་གཅིག་པ་, གཅོད་པ་ or ཁྱེད་པ་ to break, to cut to pieces: རྒྱུ་རྒྱུ་གང་ཡོད་ཐམས་ཅད་དུམ་བུ་གཉིས་པ་ལ་བཏང་ནས་དུམ་བུ་གཉིས་པ་ལ་ཞབ་, དུམ་བུ་གཅིག་བུ་ལ་ཞབ་ all properties and effects whatever there may be should be divided into three parts—the parents will get two parts and the son one part. དུམ་བུ་ཅན་ *dum-bu can* fractional; དུམ་བུ་མེན་ *dum-bu min* དེ་ཙམ་, མུ་མུ་ entire. དུམ་བུ་གཉིས་ *dum-bu gsum* མི་མུ་མུ་ཅན་ three parts, triple division; དུམ་བུར་གྱུར་པ་ *dum-bur gyur-pa* divided into parts; དུམ་བུར་ཁྱེད་པ་ *dum-bur byed-pa* ཁྱེད་པ་ to divide.

དུམ་བྲག *Dum-brag* n. of a rock-cavern (Deb. 71).

དུམ་ཡང་ *dum-yan* in Sikk. = ལས་དཔོན་ head workman, one who supervises work.

དུམ་བུ་གཉིས་པ་ *dum-bu gsum-pa*, v. དུར་ཁྱུ་.

དུར་ཁྱུ་ *dur-ka* vb. 1. to dispose of the dead, to keep a dead body. 2. དུར་, *dur* or དུར་ས་ tomb, grave; དུར་བུ་འཇུག་པ་ to bury, to inter, to put in the grave; དུར་ཆོ་བ་ to dig a grave; དུར་ཁྱུ་ *dur-khu* a grave, tomb.

དུར་ཁྱུ་ *dur-khrod* མཚམས་ a cemetery or any place, where the dead are disposed of (being buried, cremated, or else cut into

pieces for distribution to birds, dogs, etc.). In the N. E. and E. suburbs of Lhasa are two large “dur-t’oi” or cemeteries, attended to by the notorious Rogya-pa or scavengers of the city, whose huts built of bones and horns stand in rows hard by. The different systems of dealing with the dead in East Tibet on the Chinese border, which in the main are identical with the methods in vogue at Lhasa, are fully described by Mr. W. W. Rockhill in his interesting work “The Land of the Lamas.”

Syn. འཇིགས་གནས་ *hjigs-gnas*; ཐྱེག་གནས་ *sreg-gnas*; རྩ་ཡི་གནས་ *ro-yi gnas*; ཞི་བའི་གནས་ *shi-wahi gnas*; བ་མས་གནས་ *pha-mes nags*; གཤིན་གྱི་གནས་ *gcin-gyi nags* (Mñon.).

དུར་ཁྱུ་ཅན་པོ་བཟུད་ *dur-khrod chen-po lrgyas* the eight great historical cemeteries of Magadha mentioned in Mahāyāna works: (1) གཏུམ་རྒྱལ་ *liēs* in a forest where the fragrant sandal tree abounded; (2) མང་མང་འཇིགས་པ་ in a forest of Bodhi trees where the sacred fig-tree abounded; (3) འབར་འཇིགས་པ་ in a forest where *Jonesia asoka* abounded; 4. ཀེར་རུས་ཅན་ in a forest where the བ་རུར་ myrobalan abounded. 5. བཏྲ་ཤིས་ཆལ་ or བསེལ་བའི་ཆལ་ (*Citavana*) where the species of sandal tree *kasañja* abounded; (6) ལུན་པ་ གན་པ་ the forest where the glomerous fig-tree abounded; (7) ཁྱི་ལེ་ཁྱི་ལེར་སྒྲོག་པ་ *ki-li ki-lir sgra sgrog-pa* where the *Arjuna* tree abounded; (8) ཏ་ཏ་ཏེན་པ་ where the banyan tree abounded.

དུར་ཁྱུ་པ་ *dur-khrod-pa* མཚམས་ཀྱི་ལ་ *Tantrik* lama, one who resides in a cemetery for propitiating spirits.

དུར་ཁྱུ་མ་ *dur-khrod-ma* མཚམས་ཀྱི་ལ་ an epithet of the goddess Paldan Lhamo.

དུར་རྒྱལ་ *dur-rgyas* ལྷ་མོ་ལ་ the food which is given to a dying man.

དུར་སྐམ *dur-sgam* or དུར་སྐམ coffin.

དུར་རྫོག་ *dur-rdo* stones piled over one's grave or place of cremation.

དུར་སྦྱང་ *dur-spyaṅ* lit. "grave-wolf"; perhaps a species of hyena that digs out dead bodies to devour them.

† དུར་བ་ *dur-wa* 1. to hurry, hasten; དུར་ཏི་རྒྱལ་པ་ to run towards a place or object; in colloq. to hasten to: བས་ལ་དུར་བ་ to hasten to dinner; ལས་ལ་དུར་བ་ to hasten to work; cf. ངས་དུར་ཅན་. 2. དུལ་ཁྲི་, རས་ཁྲི་ a kind of grass with syn. རྩ་པ་ཤྲོང་ལུ་ *nus-pa štoñ-ldan*; ངན་ཤྲོང་ལུ་ *ñan spoñ-skyes*; རྩ་པ་ཤྲོང་ལུ་ *skyes-ldan*; མཐའ་ལས་ *mithah-yas*; རྩ་པ་ཤྲོང་ལུ་ *tshig brgya-wa*; ས་ལི་འདབ་ *sa-yi hdab*; ལྷ་ལེ་ཅན་ *ljañ-ser can*; རྩ་པ་ཤྲོང་ལུ་ *tshe-hphel-rdsas* (*Mñon.*).

དུར་བ་དཀར་པོ་ *dur-wa dkar-po* 1. མཚོ་ལྷོ་ལྷོ་ the blue or white flowering *dūrīcā*; *Panicum dactylon*. 2. གཤམ་ལྷོ་, སྤྲོ་ལྷོ་ other white species of *dūrīcā*.

Syn. བཅོན་འགྲུ་པ་ལྷོ་ *brston-hgruṣ brgya-wa*; གྲོ་ལྷོ་ལྷོ་ *glañ-spu skyes*; བྱ་ལྷོ་ལྷོ་ *bya-yi mig*.

དུར་བས་འཛི *dur-was hchi* a scorpion.

Syn. རྩ་པ་ཤྲོང་ལུ་ *sdig-pa rba-can* (*Mñon.*).

དུར་བོན་ *Dur-bon* (lit. the Bon of the cemeteries) one of the earlier sects of Bon-pa which originating in Shang-Shung and Brutsha at last spread into the Tibetan central provinces during the reign of king རྩ་པ་ཤྲོང་ལུ་, the son of རྩ་པ་ཤྲོང་ལུ་ *srib-khri btsan-po*; Loñam his minister under the instigation of the Dur-bon priests assassinated the king with a sword, whence he was called by the historians of Tibet རྩ་པ་ཤྲོང་ལུ་ the sword-assassinated king. (*J. Zañ.*).

དུར་བྱ་ *dur-bya* རྩ་པ་ 1. also དུར་བྱ་ལྷོ་དཀར་ *Brahminy kite with white back* (*Mñon.*). 2. acc. to *Sch.* a paring-axe, a hoe.

དུར་བྱིད་ *dur-byid*, (མྱོན་) རྩ་པ་ 1. the castor-oil plant, *Ricinus communis*. དུར་བྱིད་རྩ་པ་ལྷོ་ལྷོ་ the root of *dur-byid* ejects all diseases arising from heat or cold. 2. (acc. to *Vai. śā.*) རྩ་པ་ *Ipomoea turpethum* [a plant of valuable purgative properties, commonly called Tēori, and distinguished into two species, white and black (*Convolvulus turpethum*)] *S.*

Syn. མདའ་འཛིམ་ *mdah-hjoms*; རྩ་པ་ལྷོ་ལྷོ་ *tshañs-gsum*; དུར་བྱིད་མ་ *dor byed-ma*; རྩ་པ་ལྷོ་ལྷོ་ *phur-ma gsum-pa*; རྩ་པ་ལྷོ་ལྷོ་ *kun-rjes-hbyuñ*; དུར་བྱིད་ *rdul-can*; རྩ་པ་ལྷོ་ལྷོ་ *lo-ma gsum-pa*; དུར་བྱིད་ལྷོ་ལྷོ་ *dum-bu gsum-pa* (*Mñon.*).

དུར་བྱིད་ *dur-byed* རྩ་པ་, རྩ་པ་, རྩ་པ་, རྩ་པ་ the plant *Croton polyandrum*.

དུར་བྱིད་ *dur-byañ* an inscription placed on a tomb.

དུར་ཅན་ *dur-tshun*, དུར་ཅན་ *dur-tshod* food offered to the dead (*Cs.*).

དུར་མཚན་ *dur-mtshed* a place for burying dead bodies (*Sch.*).

དུར་ཡུ་ *dur-yu* = རྩ་པ་ out side, beyond, foreign (mystic) (*K. g. p. 26*).

དུར་ལེན་ *dur-len* (lit. that takes away from the cemetery) a sort of vampire.

དུལ་ *dul* is perf. root of the trs. vb. རྩ་པ་ *hdul-wa* to tame, *g. v.*

དུལ་གནས་ *dul-gnas* or རྩ་པ་ལྷོ་ལྷོ་ place of conversion or of one's discipline.

དུལ་པ་ *dul-pa* discipline; རྩ་པ་ལྷོ་ལྷོ་ *sa-pu-dm* [good discipline] *S.*

དུལ་པ་པ་ *dul-wa-pa*, རྩ་པ་ a tamer, discipliner. རྩ་པ་ལྷོ་ལྷོ་ རྩ་པ་ one of the early Buddhist sages and authors of India.

དུལ་པ་འཛིན་ *dul-wa hdsin* = རྩ་པ་ལྷོ་ལྷོ་ obedient, holding to discipline; one who observes the rules of *Vinaya* (*Mñon.*).

འདུལ་བར་འདོད *dul-war hdog* साहस courage.

དུལ་མ *dul-ma* 1. powdered or pulverized by burning, grinding, pounding, etc.; གསེར་དུལ་མ gold-dust, also oxidized powder of gold; སྒན་དུལ་མ medicinal powders. 2. acc. to *Jā.* a kind of water-colour made of pulverized gold and silver, for painting and writing. Really an erroneous form of རྩལ *rdul*.

དུལ་མོ *dul-mo* tender-mouthed, tame, manageable, tractable (*Jā.*).

དུས *duṣ* काल, समय, बेला, युग 1. time in general, season. 2. =རན a certain time, the time or occasion for a thing to happen; right time, proper season: དུས་ཁྱད་པར་ཅན་ཚེས་བཅུ་ནང་བའི་རྩལ་མོ་ཐོན་ཀྱི་དང་པོ་ལ་སྐྱེ་ལ་དར་ནག་གོས་ཤིང་གསོལ་ taking the 10th day of the month as the most appropriate time, when night came on, in the first hour of dusk he would equip himself with a black silk robe and a staff (*Pth.* 129). དུས *duṣ* adv. for a while, sometimes; དེ་དུས་ལ་ at the time; དུས་དེ་ཅི་ན་ at that time; དེ་དུས་, དུས་དེར་ then, at this time; དུས་དེ་ཉིད་དུ་ in that very time; དང་པོའི་དུས་ཉིད་དུ་ in the very first time; དུས་ལ་ or དུས་དུས་ལ་ at times; དུས་འགའ་ཤེས་ sometimes, now and then; དེ་དང་དུས་མཉམ་དུ་ simultaneously with that; དེ་ནས་དུས་དེ་ཞིག་གི་ཚེ་ then on occasion; དུས་གཅིག་ན་ on a certain time, once; དུས་གཅིག་དུ་ or དུས་གཅིག་ལ་ at one and the same time, together; དུས་ཕྱིས་ཞིག་ན་ some future day. The statement that the time had arrived for anything is always phrased: it came down to the time དུས་ལ་བབ་པོར་; the time will arrive: དུས་ལ་འབབ་པོར་ it will descend to the time. དུས་ or དུས་ན་ after a genit. inf. or verbal root = when, after: འག་གཉིས་མོང་དུས་ when two days had, or will have passed; ར་བྱ་མོའི་དུས་ན་ཡིན་ཏེ་ when I was still a girl; བླ་དུས་མེད་ the time of merriment never

arrives; བཅོམ་དུས་ཏེ་ being the time of giving birth; འགྲོ་བའི་དུས་འདེབས་པ་ to fix a time for going; དུས་ད་ནས་ henceforth, from this time forward; དུས་ཀྱི་ཁྱད་པར་ *duṣ-kyi khyad-par* कालविशेष special time, special occasion.

དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ *Duṣ-kyi hkhor-lo* कालचक्र 1. the famous Kala-chakra system of Buddhism which introduced the worship of a Supreme Deity under the designation of Adi-buddha or རོག་མའི་སངས་རྒྱུས་. It arose in the 11th century A.D. in Shambala, a city said to have been located near the river Oxus in Central Asia; and both Atis'a and the historian Buston belonged to this cult. Under the appellation *Tsakun Kürden* it is popular with the Mongols. Varieties of the cult in India gave to S'iva or to Gaṇes'a the position of Adi-Buddha. 2. རང་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ = སེམས་ཅན་ animated nature or living beings; གནས་དུས་ཀྱི་འཁོར་ལོ་ = རང་གི་བསྐྱེམ་ meditation. 3. v. དུས་འཁོར་ *duṣ-hkhor*.

དུས་ཀྱི་ཆ་གས་ *duṣ-kyi cha-ṣas* the divisions of time—such as ལོ་ year; ཟླ་རལ་ season; ཟླ་ month; ordinarily the year ལོ་ is divided into four seasons, each of three months; but according to the *Vinaya* school the seasons are six, divided in reference to the *Upasatha* observances, and are:—བཟླ་ལྷན་གཉིས་ two spring months, མེས་ཀྱི་གཉིས་ two summer months, འབྲུག་གཉིས་ two rainy months, རྩེན་གཉིས་ two autumn or harvesting months, འབྲུག་གཉིས་ two winter months, འབྲུག་མེད་གཉིས་ two deep-winter months. Tibetans also divide the year into three seasons, counting འབྲུག་མེས་ spring and summer together, འབྲུག་རྩེན་ rains and autumn together, and འབྲུག་རྩེད་ and འབྲུག་མེད་ anterior winter and posterior winter together.

དུས་ཀྱི་ཚེས་ཉིད་ *duṣ-kyi chos-ñid* कालवन्द्य met. death (*Mñon.*).

དུས་ཀྱི་རྩིས་སུ་འགྲོ་བ *dus-kyi rjes-su hgro-wa* *ka-lā-nu-sa-ri* one who behaves or changes according to the occasion; a wind-cock. [also, it is a phrase signifying benzoin or benjamin]S.

དུས་ཀྱི་རྩིས་སུ་འབྲུམ་འགྱུར་དན *dus-kyi rjes-su hbrañ-wahī tsan-dañ* *ka-lā-nu-sa-ri* *chund* yellow sandal.

དུས་ཀྱི་བདག་པོ *dus-kyi bdag-po* met. the sun, the lord of time (*Mñon.*).

དུས་ཀྱི་གནས *dus-kyi gnas* *ཆུབ་ཅན་པོ* [revolution of the seasons; a year]S.

དུས་ཀྱི་དབྱེད་པ *dus-kyi dbyid-pa* *ཀའ་ལྟུང་པོ* [the staff of time, death]S.

དུས་ཀྱི་བྱེད་པོ *dus-kyi byed-po* *ཀའ་ལྟུང་པོ*, *ལྷ་ཡོན་པོ* the sun; the maker of time.

དུས་ཀྱི་བར *dus-kyi-bar* during; *ལྔ་ཀའ་ལྟུང་པོ* [momentary]S.

དུས་ཀྱི་མེ་ཏུག *dus-kyi me-tog*, v. *མཐུང་པོ་མཐུང་པོ* *mthiñ* deep blue (*Mñon.*).

དུས་ཀྱི་བཅིངས་པོ *dus-kyi btsi-tshul* the manner of counting time:—120 of *དུས་མཐུང་པོ་མཐུང་པོ* *dus-mthahī skad-cig-pa* (the smallest conceivable division of time) make one བྱེད་པོ་མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *bya rdsogs-kyi skad-cig-ma* (མེ་ཏུག་གཏོགས་པོ་ *se-gol gtogs-pa*); 60 of this latter make one བར་མཐུང་པོ་ *than*; 30 བར་མཐུང་པོ་ *than* make a ཡུན་མཐུང་པོ་ *yud-tsam*; and 30 ཡུན་མཐུང་པོ་ *yud* make one ལག་མཐུང་པོ་ *shag* or day. Acc. to the system of counting adopted by Tibetan astronomers (*སྐར་རྩིས་པོ་* *skar rtsis-pa*) four drawings of breath in an adult make one ལུས་མཐུང་པོ་ *chu-srañ*, 60 ལུས་མཐུང་པོ་ *chu-srañ* make one ལུས་མཐུང་པོ་ *chu-tshod*, 60 ལུས་མཐུང་པོ་ *chu-tshod* make one ལག་མཐུང་པོ་ *shag* (day and night); sixty years make one རབ་བྱུང་པོ་ *rab-byuñ* or cycle.

དུས་ཀྱི་ཚེགས་པོ *dus-kyi-tshigs* *ཀའ་ལྟུང་པོ་མཐུང་པོ* [a summons by the angel of death]S.

དུས་བཀག་པོ *dus bkag-pa* explained as ཡོད་པོ་མཐུང་པོ་ *yodpa-lag* *dañ med-pa* *dus*.

དུས་སྐབས་པོ *dus-skabs* v. *སྐབས་པོ་* *skabs*.

དུས་སྐྱེས་པོ *dus-skyes* *ཀའ་ལྟུང་པོ་*, *ཀའ་ལྟུང་པོ་* *skyer-çin* prob. *Berberis vulgaris* called ཀའ་ལྟུང་པོ་ *skyer-pa* or ཀའ་ལྟུང་པོ་ *çin-ser* the yellow plant.

དུས་འཁོར་པོ *dus-hkhor* *ཀའ་ལྟུང་པོ་* [the wheel of time]S.

Syn. *མཚན་གྱི་དང་པོ་མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་* *mchog-gi dañ-pohi sañs-rgyas*; *ཐུགས་ཀྱི་མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་* *thabs-ces bdag-ñid*; རྩི་རྩི་མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *rdo-rje sems-dpah*; མེ་ཏུག་གི་མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *e-wam yi-ge rigs med-pa*; མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *ces-dañ ces-byahī bdag-ñid mchog*; མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *shi-wa sdoms-lu hdus-pa*; མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *hpho-med*; མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *thog-med*; མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *tha-ma med*; མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *rigs-kun khyab-dag*; མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *byañ-chub sems*; མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *rnal-hbyor rnam-pa*; མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *rnam-kun mchog-lan*; མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *thog-mahi mgon-po*; མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *gnis-su med*; མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *kham-s-gsum hkhor-los bsgyur-wa*. (*Mñon.*).

དུས་འཁོར་པོ་མཐུང་པོ་ *Dus-hkhor pandita* n. of a celebrated lama born in Mongolia who was recognised as an incarnation by the Emperor of China. He founded the monastery of *Pad-dkar cho-gliñ* now harbouring three thousand monks.

དུས་འགྱུར་པོ *dus-hgyur* *ཆུབ་ཅན་པོ་*; change of season.

དུས་ཅན་པོ *lus-can* *ཀའ་ལྟུང་པོ་*; n. of a flower; དུས་ཅན་པོ་མཐུང་པོ་ *ma-bu* = མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ (mystic) (*Mñ-rda.* 4).

དུས་གཅིག་ཀྱི་མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ *dus-gcig skyes-pahī ma-bu* = མཐུང་པོ་མཐུང་པོ་ (mystic) (*Mñ-rda.* 4).

དུས་མདུན་པོ་མཐུང་པོ་ *dus chad-pa med-pa* *ཀའ་ལྟུང་པོ་* in proper time, timely; time without interruption, continually.

དུས་ཅེན་དགེ་བ་འབྲུམ་འགྱུར་པོ *dus-chen dge-wa hbum hgyur* the days when one work of merit

done produces one hundred thousand merits; they are: the 8th lunar day of the month of *Vaiṣakha* when Gautama Buddha renounced the world; the 15th or full moon of the same month when he was conceived; the day when he became a Buddha; the day he entered *Nirvāṇa*; the day of his preaching the *Dharma*; the day when he descended from among the gods. དུས་ཅན་བཞི་ *duṣ-chen bshi* or དུས་ཅན་པ་བཞི་ the great periods of time or *Yuga*.

དུས་མཚན་ *duṣ-mchod* རྒྱུ་ལྡན་ religious service observed at certain prescribed periods [a priest for performing a sacrifice] *S.*

དུས་ཤོད་ *duṣ-ston* or དགའ་ཤོད་ རྩེ་འཇམ་ a festival (*Mñon.*). དུས་ཤོད་དབུ་ the nine festivals observed by Buddhists:--དུས་ཤོད་ཅན་པ་ *duṣ-ston chen-po* མཆོག་པོ་ great festival; བཅོམ་ཤོད་ ཇའ་ཆུང་པ་ birth festival; རལ་བྱ་འབྲེག་པ་ལེ་དུས་ཤོད་ མོ་དཔལ་ the festival of cutting the hair; གཙུག་ལྷན་ གྱེ་དུས་ཤོད་ རྩེ་འཇམ་ festival of forming the crest; ལྷ་ལྷེ་དུས་ཤོད་ festival at the fifth year of child; ལྷ་ལྷེ་དུས་ཤོད་ the sixth year festival; གཙུག་ལག་ཁང་གི་དུས་ཤོད་ the monastic or *viḥāra* festival; དགའ་ཤོད་ ཇའ་ཆུང་པ་ ཇའ་ཆུང་པ་ festive rejoicing. དུས་ཤོད་ཅན་པ་ *duṣ-ston byed-pa* to keep a festival.

དུས་བཟུང་པ་ *duṣ btab-pa* to fix time (for meeting, etc.). དུས་བཟུང་མ་ *duṣ btab-ma*=གཤམ་མེད་འཛིན་ལྷན་མ་ a passionate woman (*Mñon.*).

དུས་མཐའི་རྒྱུ་ *duṣ-mthahi rluñ*=བསྐྱེད་པ་འཇིག་པ་ལེ་རྒྱུ་ རྒྱུ་ལྡན་ the wind that will destroy the world.

དུས་དང་མི་ཐོད་བར་ནས་པར་ཐོན་པ་ ཇའ་ཆུང་པ་ ཇའ་ཆུང་པ་ one of the 20 stages a monk of the *Grāvaka* school reaches [delivered at a wrong time] *S.*

དུས་དུས་སུ་ *duṣ-duṣ-su* at times, occasionally.

དུས་འདས་ *duṣ-hdas* ལྔ་པ་, ལྔ་པ་, ལྔ་པ་; past time, past tense; time elapsed.

དུས་ལྷན་ *Duṣ-ldan* ལྷན་པ་ n. of one of the 16 *stharira* or ལྷན་པ་བཅུ་དྲུག་; also: goddess; sandal-wood.

དུས་ལྷན་མ་ *duṣ-ldan-ma* a woman in menstruation (*Mñon.*).

དུས་ན་དགའ་བ་ཞེས་བྱ་བའི་རི་ *Duṣ-na dgah-wa sheṣ bya-wahi ri* a mountain in the fabulous continent of Uttara Kuru (*K. d. २ 315*).

དུས་རྒྱུ་པ་ཀུན་ *duṣ rnam-pa kun* all times; with ལ་, as adv. always, at all times (*Mñon.*).

དུས་བབས་ *duṣ-babṣ* appointed time; the natural course of events.

དུས་ཐོད་ *duṣ-sbyor* ལྷན་, ལྷན་ [the particular time in which a man is born] *S.* དུས་ཐོད་པ་ *duṣ-sbyor-pa* an astrologer. དུས་ཐོད་ལྷན་པ་ *duṣ-sbyor byed-pa* ཇའ་ཆུང་པ་ [the hour in which a man is born] *S.* དུས་འཛུར་པ་ *duṣ-sbyor-pa* ལྷན་ junction of periods, time, &c. [the particular sign of the zodiac under which a man is born] *S.*

དུས་མ་ཕྱིན་པར་མ་བཟུང་པ་ *duṣ ma-yin-par za-wa* ལྷན་པ་ ཇའ་ཆུང་པ་ taking food untimely, i.e., not at the fixed or prescribed time or hour; དུས་མིན་ཞེས་པ་ *duṣ-min ges-pa* ཇའ་ཆུང་པ་ one who knows the fixed times or seasons; a cock; an astrologer.

དུས་མེ་ *duṣ-me* ལྷན་པ་ lately said to= universal conflagration at the end of time.

དུས་ཚེགས་ *duṣ-tshigs* ལྷན་པ་ season. དུས་ཚེགས་ཀྱན་འཛུར་བྱ་བ་ ཇའ་ཆུང་པ་ the jolmo bird (*Mñon.*). དུས་ཚེགས་གསར་བ་ *duṣ-tshigs gsar-wa*=དུས་འཛུར་བ་ change of time, season; also fresh provision, produce of the year, etc.

དུས་ཚོད་ *duṣ-tshod* 1. a division of time equal to two English hours: ཇའ་ཆུང་པ་དུས་ཚོད་ ཇའ་ཆུང་པ་ in each day are twelve *duṣ-tshod*. Acc. to the Chinese method each of these

has a separate name attached to it, viz:—

(1) རྩ་ལོ་མཁའ་ལོ་ day-break, called རྩ་ལོ་ *yos* rabbit; (2) རྩ་ལོ་མཁའ་ལོ་ sun-rise, called *hbrug* (*duk*) dragon; (3) རྩ་ལོ་མཁའ་ལོ་ morning, called *sbrul* (*dul*) serpent; (4) རྩ་ལོ་མཁའ་ལོ་ noon called, *rta* horse; (5) རྩ་ལོ་མཁའ་ལོ་ afternoon, called *lug* sheep; (6) evening, called *sprel* monkey; (7) རྩ་ལོ་མཁའ་ལོ་ sunset, called *bya* bird; (8) རྩ་ལོ་མཁའ་ལོ་ dusk, called *khyi* dog; (9) རྩ་ལོ་མཁའ་ལོ་ fore-night, called *phag* pig; (10) རྩ་ལོ་མཁའ་ལོ་ mid-night, called *byi-wa* mouse; (11) རྩ་ལོ་མཁའ་ལོ་ after-night, called *glan* ox; (12) རྩ་ལོ་མཁའ་ལོ་ dawn, called *stag* tiger. These twelve names are also given to the succeeding years of the 60 years cycle in various combinations with the names of five so-called elements, viz., earth, fire, water, wood, iron, v. ལོ་ *lo*.

དུས་ཚོད་ཀྱི་མཁའ་ལོ་ *dus-tshod* *ñes-pa* evil-hour, bad time = དུས་ཚོད་ཀྱི་མཁའ་ལོ་ wrong or inauspicious time or hour.

དུས་མཚན་ *dus-mtshan*: ལྷོ་རྒྱ་རྒྱུ་ལོ་ the king of Kalinga, a descendant of Chakravarti raja.

དུས་མཚན་མཁའ་ལོ་ *dus-mtshams* སྐབས་ལོ་, སྐབས་ལོ་ལོ་ junction of day and night; period, epoch.

དུས་བཞི་ *dus-bshi* the four seasons, viz:—དུས་བཞི་ the summer; དུས་བཞི་ the winter; རྩ་ལོ་ the autumn; དུས་བཞི་ the spring time; also དུས་བཞི་ morning or day; དུས་བཞི་ evening or night; རྩ་ལོ་ day-time, and རྩ་ལོ་ night.

དུས་བཞི་ལོ་ལོ་ *dus-bshihi* *phañ-lo* = ལོ་ལོ་ the four times wheel; a cycle of years.

དུས་བཞི་ལོ་ལོ་ *Dus-bshihi* *tha-mo* or ལོ་ལོ་ the goddesses presiding over the four seasons:—དུས་བཞི་ལོ་ལོ་ ལོ་ལོ་ the white fair queen of spring; དུས་བཞི་ལོ་ལོ་ ལོ་ལོ་ the blue queen of the summer season; རྩ་ལོ་ ལོ་ལོ་ the yellow queen of the autumn; དུས་བཞི་ལོ་ལོ་ ལོ་ལོ་ the black queen of the winter season (*B. ch.*).

དུས་མཚན་ *dus-zin* time of depravity (*Sch.*).

དུས་ལོ་ལོ་ *dus yol-wa* དུས་ལོ་ལོ་ lit. time passed; too late.

དུས་རིང་ལོ་ *dus riñ-po* རིང་ལོ་ long delayed.

དུས་རྒྱུ་ལོ་ *dus-rlabs* རྒྱུ་ལོ་ wave of time, i.e., ebb and flow of time.

དུས་ལོ་ལོ་ལོ་ *dus-la* *dgah-wa* ལོ་ལོ་, ལོ་ལོ་ that delights in time; an epithet of the sun (*Mñon.*).

དུས་ལོ་ལོ་ *dus-log* a year yielding no crops; a sterile year (*Jä.*).

དུས་ལོ་ལོ་ *dus-ces-pa* ལོ་ལོ་ an astronomer or astrologer; ལོ་ལོ་ *rtsis-pa* (*Mñon.*).

དུས་ལོ་ལོ་ *dus-su* *skye-wa* mature; born or grown at the proper time.

དུས་ལོ་ལོ་ *dus-su* *thob-pa* to get at the opportune time or hour.

དུས་ལོ་ལོ་ *dus-su* *hos-pa* ལོ་ལོ་ suit-ing the occasion, opportune; དུས་ལོ་ལོ་ ལོ་ལོ་ as suited the occasion.

དུས་ལོ་ལོ་ *dus-su* *ruñ-wa* ལོ་ལོ་ timely.

དུས་ལོ་ལོ་ *dus-gsum* ལོ་ལོ་ the three times, viz:—(1) ལོ་ལོ་ early, after and now, described as ལོ་ལོ་ future, ལོ་ལོ་ the past, and ལོ་ལོ་ the present. ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ *dus-gsum* *mkhyen-pa* ལོ་ལོ་ a general epithet of a Buddha. ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ *dus-gsum* *mtshams* ལོ་ལོ་ the three junctions of time.

༢ I: ལོ་, ལོ་: 1. that, that one; he, she, it; ལོ་ལོ་ like that; ལོ་ལོ་ that which is; ལོ་ལོ་ other than that; ལོ་ལོ་ for that; ལོ་ལོ་ under that, after that; ལོ་ལོ་ at that time; ལོ་ལོ་ he that has gone before. 2. ལོ་ frq. stands in the place of the definite article—the: ལོ་ལོ་ ལོ་ལོ་ ལོ་ལོ་ *lug-hdi* *khrid-hons-pahi* *gan-pa* *de* *ñahi* *tham-cag* *rikus* the butcher who brought the sheep stole my boots; ལོ་ལོ་ ལོ་ལོ་ the younger

therein; acc. to that. དེས་ *des* རེན, ཏཧ་ 1. instrum. of དེ; by that. དེས་ཅག་*des-chog* = དེ་ཡིས་ཅག་ that is enough; that will do *Sch.* 2. for དེ་བས་, ཏེ་ དེ་ལྟ་ཅག་ that is enough for me (*A. 128*). དེས་ན་དེ་ལྟར་ *des-na dehi-phyir* ཡེན་, གཤམ་ལྟ་ ཀའ་ལྟ་ལྟ་ that then, on that very account then.

དེ་བ་ *de-wa* a medicinal herb: དེ་བས་ཤིས་སེལ་ཏུ་མཁྱེས་པའི་སྐྱེ་ལྟ་ the *dewa*, removing the communicating cause, dispels biliousness.

དེ་བས་རྒྱ་ *De-wa sa-rā* n. of a learned Singalese nun who with ten companion-nuns visited China and preached Buddhism there (*Grub. 76*).

དེ་བའི་ཀོ་ཏ་ *De-bi ko-ta* an ancient city in India, probably near the cave temples of Ellora and Ajanta.

† དེ་ཅུ་ *dehu* = ཅུ་བ་ small; adv. almost; ཅུ་བ་གང་ལུ་འགྲུལ་ན་བྱུང་དེ་ཅུ་ཞིག་ཡོད་པའི་གླང་དུ་ (*A. 59*) on a small rock standing on the bank of the river Gaṅgā; ཅུ་ཅུར་མཚངས་ཏེ་བྱ་སྟོན་དེ་ཅུ་ཤི་སྟོན་ the horse having leaped into the water, Khu-ston nearly died; དེ་ཅུ་མིན་ན་ *dehu-min-na* = ཉིག་ཅིག་མིན་ན་ but for a little; དེ་ཅུ་མིན་ན་ཞོག་ did hit (him) almost; དེ་ཅུ་ཅོག་ཅམ་ *dehu-tshig tsam* = དེ་ཅུ་མིན་ན་ཅུ་ཅམ་ but for that, he had almost fallen down (*D.R.*); དེ་ཅུ་གཡེངས་ཅམ་ *dehu gyeñs-tsam* = དེ་ཅུ་མིན་ན་གཡེངས་བ་ (*D.R.*).

དེ་ཅུ་ར་ *dehu-ra* (vulg.) ཅུ་ར་ 1. a little, almost: ར་དེ་ཅུ་ར་མིན་ན་ཞོག་ཁྱེད་ལྟ་བུ་ཡོད་ were it not for a little, I had fallen down from the roof. 2. acc. to *Jā.* one day, some future time.

དེ་འདྲན་ *ded-hdren* བཀྲམ་ (ཡུངས་) n. of a large numerical figure (*Ya-sel. 57*). དེ་འདྲན་ཆེན་པོ་ མཛཱ་བཀྲམ་ n. of a still larger number than the above (*Ya-sel. 57*).

དེ་ད་པ་ *ded-pa* driven, carried, moved, pursued; pf. of དེ་ད་པ་ *q. v.*

དེ་ད་པོན་ *ded-dpon* སྐུ་ལོ་བཀའ་ foreign-trader, master, captain of a ship. དེ་ད་པོན་ཁང་པ་ = ཁང་ཁང་ merchant's place, commercial building, shop (*Mñon.*). དེ་ད་པོན་ཆེན་པོ་ ལུ་སྐུ་ལོ་བཀའ་ merchant; དེ་ད་པོན་དུངས་སྟན་ = དེ་ད་པོན་ལྷེ་བུ་ an epithet of the son of Kāma (*Mñon.*).

དེ་བ་ *deb* ཡུལ་, ཀོལ་ or ཡི་གེ་མཛོད་ library, archives, records; དེ་བ་པོ་འཛིན་པ་ཅག་ a list or register of articles, &c.; དེ་བ་ཁང་ *deb-khañ* chancery, government office (*Schtr.*); དེ་བ་ཐེར་ *deb-ther* or དེ་བ་ཡིག་ register; documents, catalogues, anything recorded or put into writing or stitched together; ཁོ་རྒྱུ་སྟོན་གཅིག་ཏུ་དེ་བ་པ་ to register all accounts or put them together in one book; དེ་བ་ཐེར་མཁན་ *deb-ther mkhan* keeper of the archives or librarian (*Cs.*).

དེ་བ་ཐེར་རྩོན་པོ་ *Deb-ther sñon-po* the n. of a historical work by *Gshon-nu dpal*.

དེ་བ་པ་ *deb-pa* 1. accounts cast into one place or shape; ཁོ་རྒྱུ་སྟོན་གཅིག་ཏུ་དེ་བ་པ་ to cast all accounts or records into one place. 2. acc. to *Sch.*: poultice, cataplasm, applied to sores and inflamed parts of the body.

དེ་མ་ཅི་ *dem-tsi* a small, narrow bridge; foot-bridge (*Jā.*).

དེ་ཅུ་ *dehu*, or དེ་ཅུ་ར་ on any day, at some future time (*Mil.*).

† དེ་ས་པ་ *des-pa* ལྷ་མོ་པ་ བཤམ་ 1. fine, brave, noble, chaste (*Cs.*); 2. = ར་རྒྱུད་བཟང་བ་ or གནི་བཟང་བ་ of good nature; (*K. d. 166*). དེ་ས་པ་ཕུན་སུམ་ཅོག་པ་ *des-pa phun-sum tshogs-pa* consummate.

དོ་ *do* 1. num. fig.: 131. 2. a pair or couple—used only in counting, weighing, measuring, etc.: གོ་དོ་ of *sho* two each.

3. this; དོ་ཟུབ་ this evening, to-night: བདག་དོ་ཟུབ་མང་གི་མི་ I, a man only for to-day and to-morrow (*Jä.*); དོ་ལག་ དོ་མོད་ to-day. 4. also དོ་མཉམ་ an equal, a match; དོ་བཟོ་བ་ *do bsdö-wa* adversaries, rivals; དོ་བཟོ་བ་རྣམས་ལ་དམག་གིས་ཆར་བཅད་ he exterminated his antagonists by war (*Sorig.*). དོ་ནོན་པ་ *do non-pa* the equalizing of the load, by increasing or lessening it on one of the sides (*Jä.*). དོ་མ་ཡིན་ *do ma-yin* or དོ་མེད་=འབྲན་ཆུ་མེད་པ་ match-less, unequalled: མི་ལུས་རིན་ཆེན་རྟེན་པ་འདི་, མོར་བྱ་རྟེན་པའི་དོ་མ་ཡིན་ (*Khrig.*) the possession of this precious human body is not equalled by the gain of any gem.

དོ་ཀོར་ *do-ker* = བོར་ཚུགས་ or བོར་གཟུགས་ also written as བོར་ཚག་ luxuriant locks dressed neatly on the crown of the head, sometimes in fanciful designs as among the Burmese; Tibetan high officials of the lay-class also dress their hair in a prescribed form.

དོ་གར་ཁ་ *do-gan kha* in *W.* light-blue (*Jä.*).

དོ་གཡ་ *do-gal* importance, weight; important: རང་ལ་དོ་མ་གཡ་གྱི་རྣམ་པའི་འགོར་བ་དང་ matters that are important to yourself should not be delayed (*Ya-sel. 4.*). དོ་གཡ་ཅན་ གཞི་གི་ important; of weighty consequence (*Cs.*); དོ་གཡ་ཆེ་བ་=ཁག་ཆེ་བ་ very important.

དོ་ཆད་ *do-chod* = ཁོ་ཆད་ intelligent and useful.

དོ་དམ་ *do-dam* commission, charge, superintendence, care; དོ་དམ་པ་ an overseer, authorized person; དོ་དམ་བྱེད་པ་ to supervise, superintend.

དོ་པོ་ *do-po* 1. or ལག་དོ་ an assistant, a servant. 2. a load, for a beast of burden, cf. དོ་མ་ (*Jä.*).

དོ་ཕྱག་ *do-phrug* an orphan.

དོ་བ་རྫོང་ *Do-wa rdson* n. of a district in the province of *Lho-brag* in Tibet.

དོ་བའི་རྟག་མ་ *do-wahi tog-ma* བྱུང་ལུ་; root of artichoke; also potato.

དོ་པོ་ *do-po* = དོ་པོ་པ་ a load (*Rtsii.*).

དོ་མོད་ *do-mo* = འཕྲལ་བྱ་ 1. quickly; དོ་མོད་རྟིང་ རི་འཛིན་གསལ་བའི་དགྱིལ་འཁོར་དམ་པ་ཅུ་ (*place*) quickly in the holy *maṇḍala* of unsullied contemplation. 2. to-day, this day (*Cs.*).

དོ་ལག་ *do-shag* this day, presently: ཉུང་པར་ ཉུང་པར་དོ་ལག་གློན་པོ་འདི་དག་རྒྱུ་བས་དམ་བ་ and particularly to-day the ministers are more lazy than before (*Hbrom. 41.*).

དོ་ཆེ་ *do-zla* = འབྲན་ཆེ་ *hyran-zla* 1. comrade, consort, fellow. 2. party in a law-suit. དོ་ཆེ་ཡན་ཚུན་ཞིབ་བྱེད་པ་ carefully to investigate (the right of) both parties (*Cs.*). དོ་ཡ་གཅིག་ *do-ya-gcig* lit. one of the two or of a pair; half a load.

དོ་ར་ *do-ra* 1. a stage; a courtyard where dancing is performed = འཛམ་རྒྱུ་ཁྱོད་འབྲེལ་བ་. 2. an enclosed pasture land; a lawn.

དོ་ལོ་ *do-lo* or དོ་ལ་: དོ་ལ་བྱུ་ཤམ་ཤོན་མོས་བྱས་པ་ a necklace, a string made of pearls or precious stones (worn hanging down from the neck); an ornament hanging down from the shoulders (*Jig.*).

དོ་ལོག་ *Do-log* a kind of worm: ཕྱིས་མ་ སྤིན་པུ་དོ་ལོག་ཀྱང་བྱུ་བྱེད་ in future life (he) would be born as the worm *Dolog* (*Ya-sel 7.*).

དོ་གཡ་ *do-gal* རྩམ་, འབྲུག་, ཀར་ལ་ necklace. Syn. ཕྱར་ཕྱུལ་ *phyar-phrul*; སེ་མོ་དོ་ *se-mo do*; བྱང་གི་རྒྱུན་ *brañ-gi rgyan* (*Mñon.*). དོ་གཡ་ཅན་ *do-gal-can* 1. one wearing a necklace. 2. n. of the residence of *Vaijayanta*. དོ་གཡ་ཕྱིད་པ་ *do-gal phyed-pa* འཛིན་རྩམ་ half-length string of pearls, &c., or half size necklace.

དག *dog* 1. clod, clump, lump, loaf: གར་
དག་གཅིག་ a lump of sugar. 2. capsule;
ལང་པ་ཀའི་དག་གཅིག་ capsule of the cotton plant
(*Jä.*). 3. for དག་པ་ *dog-pa* narrow.

དག་པ་ I: *dog-pa* 1. ལམ་མཁ་ capsule: མེ་རྟག་
གེ་ལྷམ་བུ་ capsule of flower, i.e., flower seed
in one pod. 2. དག་ bundle, skein, i.e., of
wool, as much as one can hold with the
hand; ལག་དག་ handful. 3. མལ་ལ་བརྟན་ལྷ་བུ་ as a
neck ornament. 4. ear of corn དག་པའི་
རྩ་མ་; མེ་རྟག་གི་དག་པ་ དུལ་མཆུ་རྩ་ flower shoots or
buds; བྱང་རྩ་དག་པ་ མཐུ་མཆུ་རྩ་ buds contain-
ing honey in their capsules.

དག་པ་ II: also དག་པ་ or དག་མོ་ 1. narrow,
narrowness: དག་པོ་མེ་འདུག་ it is not narrow;
དག་པའི་གནས་ལ་ཐར་པ་ to get out of a narrow
place; ཤིན་ཏུ་དག་པར་བྱར་རྟོ་ fig. they were
kept within narrow bounds (*Ghr.*, *Jä.*). 2. strict: གྲིམ་མ་དག་པོ་ *khriṃs dog-po* strict
justice, also hard punishment. དག་པོ་མེད་
not narrow, wide; རང་པ་དག་ small narrow
house; མཆུ་དག་ narrow-place; གོས་དག་ a robe
that does not fit being narrow in dimen-
sions. དག་པོ་ *dog-po* or དག་མོ་ adj. dense,
thick; དག་པོར་ densely, thickly: ཞིང་ཁམས་མཐའ་
དག་དག་པོར་བྱལ་པ་ all the regions were thickly
filled up, i.e., thickly inhabited (*Fig.*).

དན་པ་ *don-pa*, v. འདྲན་པ་ to bring out; ཁ་ནས་
དན་པ་ ejaculated; རྫོགས་དན་པ་ brought out by
the door.

+ དག་མ་ *dog-ma* = མདུན་ front, fore; also,
resp. for མ་ (*Lex.*).

+ དག་ལེ་ *dog-le* = རྩ་པ་ལྷོ་པའི་རྩྭ་ *chu-bsro-wahi*
snod acc. to *Jä.* an iron pan with a handle.

དགས་པ་ I: *dogs-pa* for འདགས་པ་ 1. བཤོག་པ་
necessity, usefulness: ལན་འདགས་ usefulness;
མན་འདགས་མེད་པ་ useless, without usefulness. 2.
fear, apprehension; གང་དགས་ what fear! do
not be afraid of; དགས་པ་བྱུས་ཏི་ fear having

arisen; དགས་གསལ་པ་ or དགས་གཙོད་པ་ = རེ་ཚོམ་
གཙོད་པ་ to remove doubt or clear misap-
prehension: དན་ལྷན་ཡོད་པ་ཟིན་བྱིས་ཀྱི་ཤོག་གང་འགབ་
དགས་གཙོད་དགོས་པའི་དགས་རྣམས་ཟིན་བྱིས་ལྱིད་ in a draft
containing matters of some importance the
points should be written carefully to avoid
all that may be misapprehended (*D. gel. 20*).
དགས་པ་མེད་ or དགས་མེད་ མཐུ་མཆུ་, ཉི་མཆུ་; without
fear, fearlessly; རེ་དགས་ hope and fear; དགས་
པ་དང་པམས་པ་ བྱུ་མཐུ་, མཐུ་མཆུ་ with apprehension;
དགས་པའི་རྩམ་ར་པ་ dread of suspicion. 3. =
རེ་ཚོམ་ scruple, doubt; དགས་འགས་ in colloq.
scrupulously, doubtfully; དགས་མཐའ་ the
limit of doubt (*A. 50*); དགས་མོན་ scrupulous,
also to take care, take heed, to be cautious:
ཀུལ་པོ་ཡིན་ཀྱང་དགས་མོན་དགོས་ being a king he
should be cautious. དགས་ལྷོངས་པ་ *dogs-sloṅs-*
pa to raise scruple, doubt; also to make
another apprehensive, doubtful (*D. gel.*
ང་ 20).

དགས་པ་ II: vb. to fear, not in the
violent sense in which འདགས་པ་ is used, but to
apprehend or dread anything happening:
མེར་བྱང་དགས་པའི་དུས་ལྱ་ at a time when he was
apprehending that hail would come on;
ཀུལ་མེད་མ་ཟིན་གྱིས་དགས་ཏི་ being afraid (the
prince) might not be able to govern; ལུས་རེ་
མ་མཐོང་དགས་པས་ fearing lest he should not see
the *sakti*; ལུ་མེད་མཐོང་གིས་དགས་ནས་ dreading that
his son might meet the view of the people;
ཞེ་ཟང་ལངས་དགས་ཏུར་རེ་གྱིས་ be on your guard lest
anger should arise; take care not to grow
angry! (*Jä.*).

དང་ *doñ* = རྩང་ *khun* བཞེ་, རྩང་ 1. a deep
hole, pit, trench: རྩང་བཞོས་ལ་ས་རེ་ཉིད་བྱུགས་
ན་མེ་མཉམ་མོ་ in refilling the earth into the
hole excavated, it will not be even with the
surface (*K. du. 5 113*). མེ་རྩང་ = ལགྱི་རྩང་
a firepit; acc. to *Sch.* crater; མ་རྩང་ a hole

in the ground; རྩོམ་ a well, a deep cistern; རྩོམ་=a snake. 2. depth, deepness, profundity (*Jä.*). རྩོམ་ deep, full of trenches; རྩོམ་ not deep, shallow (*Cs.*). 3. v. རྩོམ་.

རྩོམ་ *doñ-ka* कर्णिकार the tree *Pterospermum acerifolium*. རྩོམ་ཀྲི་མེ་རྩོམ་ ཀའི་ཀར་ ཕྱལ་ flower of *Karnikāra*. རྩོམ་ཀམ་མཚན་ནད་སྐྱེ་ཤིང་ འཇམ་པོར་འབྱུང་ the fruit of *doñka* is a cure for liver disease and is a mild purgative.

Syn. མེ་རྩོམ་འབྲེང་བ་ *me-log phreñ-ica*; ལོ་མ་ བཟང་ *lo-ma-bzang*; ནད་འཇམས་ *nad-hjoms*; འཁོར་ལོ་ རད་ *hkhör-lo hdra*; ཤི་བྱེད་ *shi-byed*; མོར་མོ་བཞི་བ་ *sor-mo bshi-pa*; རྩོམ་པོའི་ཤིང་ *rgyal-pohi gñi* (*Mñon.*).

རྩོམ་ *doñ-kha* पाटीर [a kind of radish] *S.*
རྩོམ་པོའི་ཤིང་ पाटीरकन medicinal fruit.

+ རྩོམ་ཤིང་ *doñ-ste* = མོར་ཤིང་ *sor-ste*.

རྩོམ་ *doñ-pa* padlock; རྩོམ་པ་འཇུག་པ་ to put a padlock on (*Jä.*).

རྩོམ་ *doñ-po* = 1. རྩོམ་ tube, any hollow cylindrical vessel. 2. མ་རྩོམ་ a bamboo tube used as water or milk vessel in Sikkim, Bhutan, etc. མདའ་རྩོམ་ a quiver (generally made of bamboo). ལྷགས་རྩོམ་ iron tube; ཤིང་རྩོམ་ wooden tube.

རྩོམ་ *doñ-ica* = འགྲོ་བ་, རྩོམ་ 1. to proceed, to go. (*Mñon.*), v. རྩོམ་, 2. དཔུལ་ a quiver.

རྩོམ་ *doñ-mo* or རྩོམ་མོ་ a small churn for tea-making = རྩོམ་ཕྱར་ (*Jä.*).

རྩོམ་ཅོ་ *doñ-tse* or རྩོམ་ཅོ་ *doñ-rtse* कर्पापण 1. a copper coin in China. 2. piece of money of small value either in silver, gold, or copper; ཀམ་རྩོམ་ཅོ་ gold coin. རྩོམ་ཅོ་ in *W. Corydalis meifolia* (*Jä.*).

རྩོམ་ཅོ་ *doñ-ze* wasp, acc. to *Cs.*

རྩོམ་ *doñ* 1. definite; མ་རྩོམ་ indefinite. 2. a substitute; an equivalent; རྩོམ་རྩོམ་ཅོ་འདྲ་ཡོད་

what is the equivalent, what shall we get for it? རྩོམ་ adopted son: རྩོམ་གྱི་བྱེད་རྩོམ་མཚན་ pray, suffer yourself to be adopted by us. རྩོམ་ verbal equivalent, the original of a translation, a synonym; རྩོམ་ as an equivalent, as payment for, instead of, at, e.g., at a moderate price (*Jä.*); རྩོམ་ *doñ-po* one in the place of, a substitute, a representative; རྩོམ་པོར་བྱས་=ཐོབ་བྱས་ represented, acted as a representative: མ་མྱོན་གྱིས་དགའ་ནས་ནམ་འབྱོར་བ་རྩོམ་པོར་བྱས་ཏེ་དེ་བ་གྲུང་རྩི་དངོས་མ་ཡིན་ཡང་རྩོམ་པོ་ཡིན་པས་ both the mother and son being pleased, substituted the *yogi*, though he was not really the cow-herd, but one representing him (*A. 60*). རྩོམ་པོར་བྱས་ཏེ་ *doñ-por byas-te* acting as a substitute (*A. 59*).

རྩོམ་པོ་ *doñ-po* = བཞེས་པོ་ *bñel-ica* or བྱེད་པོ་ 1. to project, to be prominent. Often with འབྱར་བྱེད་; འབྱར་བྱེད་རྩོམ་པོ་ elongated. གཟུགས་ལྔ་ རྩོམ་པོ་ come out in relief; *skye-mched doñ-po* a child in the womb just when its nose and ears are being formed. 2. མོར་པོ་ to come out, float up: ལུས་གང་པོའི་བར་བར་བྱེད་ལྔ་ རྩོམ་པོ་ (*Ya-sel. 36*) there arose islets in the midst of the flooded place.

རྩོམ་ *don* 1. particle signifying: more than, over; བདུན་བཅུ་རྩོམ་གཅིག་ one over seventy; བདུན་ཅུ་རྩོམ་གཉིས་ two over seventy, etc.

རྩོམ་ II: ཡུལ་, བྱེད་, རྩོམ་, ལྷན་ 1. the sense or signification of anything; རྩོམ་གྱི་བ་ to understand the meaning; བཞེས་བྱེད་རྩོམ་ the meaning to be expressed; རྩོམ་འབྱེད་པ་ to elucidate, explain the meaning; རྩོམ་ཅོ་ བར་དཀར་པོའི་ཡིག་འབྱུང་ individual letter, the meaning of which is not easily understood; རྩོམ་མི་འདུག་ it has no sense; འདིའི་རྩོམ་ཅོ་ ཡིན་ what does this mean? རྩོམ་དང་ལྡན་པ་ full of meaning; also one who is a sensible man; རྩོམ་པོ་མེད་ meaningless words, ravings;

དོན་དེ་ལ་སོམས་ do think over the meaning of this (*Mil.*); དོན་ལ་གྱུར་ col. in truth, in fact, really, surely, indeed! 2. reason, purpose, profit, advantage; object: མང་མང་བཞི་དོན་མེད་ going on is to no purpose; འགྲོ་བཞི་རང་གི་དོན་ལ་བ་ *hgro-wahi ran-gi don lab* tell me your reason for going; ཡང་གི་དོན་གང་ ཐུང་ཐུང་ངས་ what has been his object in coming? དོན་གྱུབ་པ་ *don sgrub-pa* to gain one's object; དོན་གནད་ནམས་ *don gnad-rnams* real reasons. 3. in a general sense: affair, concern, business; རང་གི་དོན་ one's own affairs, one's own interest; གནད་གྱི་དོན་ interest of others; དོན་མང་བས་ on account of much business (*Dzl.*). 4. welfare, advantage, the good of a person; མིའི་དོན་ཐུང་པ་ to promote a man's welfare; འགྲོ་བཞི་དོན་ཐུང་པ་ to work for the welfare of all living beings; ཡན་པའི་དོན་ a useful thing; བདེ་བའི་དོན་ a gift of fortune (*Jā.*). དངོས་གྲུབ་མཚན་གྱི་དོན་ the substantial benefit of the highest perfection.

དོན་ III: a document: རྟ་དོན་ 1. a special request or object (in writing a letter to a subordinate or one in subordinate position). 2. a written contract, agreement; also a letter to an inferior person. རེས་དོན་ the certain or real meaning, also positive order or instruction. དང་དོན་ the proper or plain meaning; distinct order or instruction. ཐུ་དོན་ application, petition, request. རྟོག་དོན་ literal meaning, grammatical signification.

དོན་ལ་གཤེར་བ་ *don-la gyeñ-wa* to change or divert the thoughts from the three causes which disturb the mind.

དོན་གྱུན་ *don-kun* སྐྱོད་ཀྱི་ the interest or well-being of all; public good, cause, object, etc. དོན་གྱུན་གྱུབ་པ་ *don-kun grub-pa* སྐྱོད་ཀྱི་ 1. to accomplish or fulfil all objects, purposes; one who has done them. 2. the

early name of Buddha S'akya-Muni which was given him by his father. དོན་གྱུན་གྱུབ་པ་ *don-kun sgrub-pa* སྐྱོད་ཀྱི་-སྐྱོད་ཀྱི་ one who performs service for the good of the public, i.e., does public good.

དོན་གྱི་ཁོག་ལུབ་པ་ *don-gyi khog-phub-pa* as in ཁྱེད་ལྟུང་གི་བང་མཛོད་ཀྱིས་དོན་གྱི་ཁོག་ལུབ་ (*G. Bon.*) to penetrate into the real import.

དོན་གྱི་ཐུག་ *don-gyi spyi* འདེས་སྤྲོད་ general sense, ordinary meaning; common object.

དོན་གྱུབ་ *Don-grub* = དོན་གྱུན་གྱུབ་ *don kun-grub* 1. Amoghasiddha, v. དོན་ཡོད་གྱུབ་པ་ post. 2. ཀུན་ལས་ assemblage. 3. common personal name in use in Tibet and Sikkim.

དོན་འགག་ *don-hgal* = དོན་མེ་མཐུན་པ་ *don-mi mthun-pa* contrary sense, opposite meaning, going against the purpose or interest of (*Mñon.*).

དོན་ལྗེ་ *don-lia* in anatomy the five functionaries of the human body: (1) སྤྱི་ *snīn* the heart; (2) གློ་ *glo* lungs; (3) མཚན་པ་ *mechin-pa* liver; (4) མཚན་པ་ *mecher-wa* spleen; (5) མཚན་པ་ *mkhal-ma* kidney.

དོན་ཅན་ *don-can* = དོན་ལྡན་ *don-ldan* འདིན་ 1. useful, meaningful, profitable, expedient. 2. enjoying an advantage. 3. having a certain sense.

དོན་གཙོད་ *don-geod* or དོན་གཙོད་པ་ *don-geod-pa* (དོན་ཐག་གཙོད་མཁན་ *don-thag geod-mkhan*) one commissioned, a commissioner; one specially appointed for the performance of a certain object: དོན་གཙོད་དཔྱད་གསལ་གསལ་འགྲོ་དགོས་ཐུང་ it necessitated the going of a commissioner (*Rtsii.*).

དོན་ཉམས་པ་ *don niams-pa* = དོན་དུ་ཐུང་འགྲོ་བ་ failure, ill-success; also the decrease of interest or importance (*Mñon.*).

དོན་གཤེར་ *don-gñer* (ཚས་ལྷ་ལྷ) རྒྱལ་པོ་, འཕྲུལ་ 1. prayer. 2. the care-taker of a place, the custodian of the property in a temple.

རྫོག་གཞིས *don-gñis* in Budh. རང་གི་རྫོག་ གཞིས་པའི་
for one's self, one's own affair; གཞན་གྱི་རྫོག་
པའི་ another's business: དེ་ངའི་རྫོག་མི་འདུག་གཞན་
གྱི་རྫོག་ཡིན་ that is not my but another's busi-
ness. Acc. to the Bon *don* is of two
kinds: (1) བདག་རྫོག་ self-interest which is
ལྷན་གྱུབ་ inherent, and (2) རྫོག་གཞན་ interest for
others. བཅར་རྫོག་ the final interest for self
emancipation.

རྫོག་ཕྱིང་ *don-gñiñ* or རྫོག་གྱི་ཕྱིང་པ་ the real
object, the chief object of a petition or
prayer, etc.

རྫོག་རྟོགས་པ་ *don rtogs-pa* = རྫོག་གོ་བ་ to com-
prehend the meaning; also to reflect on
the sense of a term or passage, or on any
subject.

རྫོག་ཏྲང་གི་ཚིག་ *don ston-gi tshig* a word of
empty meaning, nonsense; a meaningless
expression.

རྫོག་ཏྲང་པ་ *don ston-pa* = རྫོག་མེད་པ་ or རྫོག་མ་གྱུབ་པ་
nirर्थेक objectless; unfulfilled purpose; void
of meaning; for nothing (*Mñon.*).

རྫོག་མེད་བཞིན་དུ་ *don-med bshin-du* without
seeing the use of it, without understanding
the purpose (with the genit. of the
noun).

རྫོག་མཐུན་ *don-mthun* lit. one having com-
mon interest or purpose to serve; originally
a number of traders who would make a
voyage to Ceylon for buying pearls, &c.
གྲུ་ནང་དུ་འཇུག་པའི་རྒྱུ་པོ་ སྤོང་ལུ་ merchant (gene-
rally those who make sea voyages), hence
a boat passenger (*Mñon.*). རྫོག་མཐུན་པ་ *don*
mthun-pa = རྫོག་དང་མཐུན་པ་ 1. (རྫོགས་) སྐབས་ཀྱི་ an
assembly having a common interest. 2.
ལཱ་ལྷན་ business men.

རྫོག་དག་ *don-dag* lit. good or pure inten-
tion = purpose, object, interest; com-
mission, business, affairs.

རྫོག་དམ་ *don-dam* 1. the true sense; sub-
jectively: good, earnest; col. in. *W.*
ཡངས་བཤན་རྫོག་དམ་ཡིན་ it is not said in jest but
in right earnest; objectively; རྫོག་དམ་པར་
དབྱིར་མེད་ in truth, after all, upon the whole.
2. = བར་པ་ emancipation, liberation (from
worldly troubles) (*Mñon.*). But རྫོག་དམ་བདེན་པ་
don-dam bden-pa or རྫོག་དམ་པའི་བདེན་པ་ བར་པའི་སྐྱེས་པ་
= absolute truth, i.e., ཏྲང་པ་ཉིད་ *ston-pa niid*
ཡུན་ལྔ་པ་ emptiness, voidity.

རྫོག་དམ་པ་ *don dam-pa* བར་པའི་ [the highest
truth]S. 1. དེ་ཁོ་ན་, འབྲུག་ [essence, the very
truth]S. 2. ཡང་དག་པའི་མཐུན་, ཡུ་ཆུ་ཆུ་ [the cul-
minating point for all beings; voidness,
vacuity, absolute nonentity]S. 3. དེ་བཞིན་
ཉིད་, འཇིག་ཉིད་, [that-ness, true essence]S. 4.
མ་ནོར་དེ་བཞིན་ཉིད་, མ་འགྱུར་འཇིག་ཉིད་ [unmistakable
truth]S. 5. གཞན་མ་ཡིན་པ་དེ་བཞིན་ཉིད་, མ་འགྱུར་འཇིག་ཉིད་
[non-alternate truth]S. 6. ཏྲང་པ་ཉིད་, ཡུན་ལྔ་པ་
[emptiness itself]S. 7. ཚམས་ཀྱི་དབྱིངས་, བཅོམ་པ་
[the essence of existence]S. 8. ཚམས་མི་འགྱུར་
པ་ཉིད་, བཅོམ་པའི་མཐུན་པ་ [unalterable entity]S. 9.
བསམ་གྱི་མི་ཐབས་པའི་དབྱིངས་, མ་ཐོས་པ་མཐུན་པ་ [unthinkable
entity]S. 10. ཕྱིན་ཅེ་མ་ལོག་པ་དེ་བཞིན་ཉིད་, མ་ཐོས་
པའི་སྐྱེས་པ་ irreversible truth]S.; 11. གཉིས་སྒྲིལ་
མེད་པ་, མ་ཐོས་པ་ [non-separable]S. 12. གཉིས་
སྒྲིལ་མེད་པ་, མ་ཐོས་པ་ [non-divisible]S.
13. ཚམས་གནས་པ་ཉིད་, བཅོམ་པ་ [substratum of
existence]S. 14. ཚམས་ཀྱི་དབྱིངས་ཀྱི་ཚུལ་ནི་གནས་པ་
ཉིད་. 15. དེ་བཞིན་ཉིད་འདི་ནི་གཉིས་པ་ཉིད་. 16.
ཚམས་ཀྱི་དབྱིངས་ འདི་མ་མེད་པའི་དབྱིངས་མེད་པ་, བཅོམ་པ་
མ་ཐོས་པ་ [indestructible essence of exis-
tence]S. 17. འདི་ནི་གཉིས་སྒྲིལ་མེད་པ་དེ་གཉིས་སྒྲིལ་
མེད་ཅེང་མ་འདྲ་དེ་བཅས་དུ་མེད་.

རྫོག་དུ་ *don-du* postp. c. genit. 1. for, for
the good of. 2. for the sake of, on
account of; e. genit. of inf. in order to,
that. 3. rarely, in the place of, instead
of, for.

རྫོག་འདྲིང་པ་ *don dod-pa* (ཐུང་པ་) a needy
person, a beggar (*Mñon.*).

དོན་ཐོན *don-ltan* with some object or design; in Budh. abbr. of དོན་ཚམས་དགེ་བ་དང་ཐོན་པ་ possessed of religion and piety; མི་ལུས་དོན་ཐོན་སྤྱད་པ་ལྟར་བྱ་བ་མཛད་ make it essential to acquire while you are a human being (*Rdsa.* 23).

དོན་ནམ་པ་གསུམ *don rnam-pa gsum* the three kinds of *don*, i.e. of significations: (1) ཚིག་གི་འབྲེལ་དོན་ the literal meaning or signification of a word; (2) དོན་གྱི་དོན་ the meaning of a meaning, real import; (3) རྣམས་ཀྱི་དོན་ this includes དེ་ཁོ་ནའི་མཚན་ཉིད་, ཡོངས་སུ་གཤམ་པའི་མཚན་ཉིད་, etc., the meaning of the root and also that of physical things and spirit, also རྣམས་ཀྱི་དོན་ལ་འཇིག་རྟེན་གྱི་རྣམས་, མེས་པ་ཅན་གྱི་རྣམས་, etc. (*K. d.* 3 47).

དོན་དཔྱད་པ་དང་འཇུག་པ་ *don-dpyod sñon-gnañ* the pioneer investigator; the first man who inquires into any subject or case; དོན་དཔྱད་པ་ *don dpyod-pa* an investigator, inquirer. = *आर्जुन हरितकी Arjuna.*

དོན་མེད་ *don-med* निरर्थक; useless, in vain, for no purpose, silly manner: ཉན་པར་མར་མེ་ལུ་ལ་དོན་མེད་དེ་ it is useless to light lamps in the day time; འགྲངས་ལ་རྟོན་པ་ལྟར་པ་དོན་མེད་དེ་ to entertain one who has eaten to the full is useless; རྒྱུ་མ་བྱ་ངན་པ་བརྟེན་པ་དོན་མེད་དེ་ it is useless to stick to a bad man or mean person (*K. du.* 5 200). དོན་མེད་དགྲོག་གྱིན་ *don med-dkrog-rkyen* quarrel for nothing or without any cause.

དོན་མེད་གཏམ་ *don-med gtam* विप्रलाप vain, idle talk.

Syn. རག་འཇམ་གཏམ་ *ñag-hchal gtam*; དོན་རྟོང་ཚིག་ *don ston-tshig*; དོན་བྲལ་ཚིག་ *don bral-tshig*.

དོན་ཅད་ *don-rtsa* (དོན་གྱི་ཅད་བ) the real meaning, reason; also result.

དོན་འགས་ *Don-shags* seems to be a Tantrik manifestation of Avalokites'vara.

དོན་བཟང་ལེ་ཤམ་རྩེད་པའི་རྒྱུད་ *don-bzang ye-ces sñiñ-pohi rgyud* n. of a Bon work on mysticism.

དོན་ཡོད་གྲུབ་པ་ *Don-yod grub-pa* असोचसिद्ध lit. one who does a real work successfully; n. of the fifth Dhyani Buddha, the ruler of the heaven situated to the north. In Tantrik ceremonial he is generally painted green and is often represented with a Khadoma fairy as his *Sakti* (Tib. ལུས་མ). Is styled དོན་གྲུབ་ *Don-grub* for short.

དོབ་དོབ་ *dob-dob* 1. one who dresses tying his breeches above the knees, in the manner of a Bhutanese. 2. stuff, nonsense (*Sch.*).

དོམ་ *dom* मज्जुक, ऋच the tawny bear, *Ursus pruinus* of Blyth, found near Lhasa and elsewhere: དོམ་གྱི་མཚེ་བས་བྲག་ཤར་གཙང་པར་བྱེད་ the teeth of the bear (made into paste) stops bleeding; དོམ་གྱི་ཁྱད་པས་མགོ་མ་གསོ་ the bear's brains heal sores on the head; དོམ་གྱི་གཡིས་གདོན་གྱི་ནད་ལ་ཡན་ the flesh of the bear is useful in the diseases caused by evil spirits. དོམ་མཁྱིས་ *dom-mkhriś* bear's bile (it is used as a medicine).

Syn. ཕུག་ཏུལ་ *phug-nal*; མིག་སྒྲན་ལུས་ཅན་ *mig-sman lus-can*; རབ་དཀར་རྩིང་ *rab dkar-sñiñ*; གཏུམ་དྲག་ལེ་ཟང་ཅན་ *gtum-drag she-sdañ-can*; ལྷིག་པའི་ལྷོ་ཅན་ *ldig-pahi lto-can* (*Mñon.*).

དོར་ *dor* a pair of draught cattle; གླང་དོར་ *glan-dor* a yoke of oxen (*Jā.*).

དོར་བ་ *dor-wa* pf. and imp. of འདོར་བ་ *hdor-wa* to throw out, cast out; བྱ་བ་ངན་པ་དོར་ give up bad actions or behaviour; དོར་བར་གྱུར་ *dor-war gyur* विरराम left, cast out (*A. K. 1.*).

དོར་བྱེད་མ་ *dor byed-ma* = དུར་བྱེད་མ་ *dur-byid-sman*.

duck, swan. རྩམ་པའི་བྱ་བ་ the frame-work of bones, the skeleton; རྩམ་པ་ iron lattice; རྩམ་པ་ wooden rails, fencing; རྩམ་པ་ཀྱི་དྲ་མིག་ iron trellis; gridiron; རྩམ་པའི་བྱ་བ་ lattice-work of rays. 3. ལུ་ཀྱུ་ [a club] S.

དྲ་བ་འཕྲོལ་བ་ *dra-wa hkhrol-wa* = དྲ་མིག་གྲུབ་བ་.

དྲ་བ་ཅན་ *dra-wa-can* 1. ཇམ་ལྷ་ཆ་ latticed, grated. 2. met. a spider. 3. = རྩམ་པ་ a coat of mail (*Mñon.*). 4. = རྩམ་པ་ a gourd (*Mñon.*). དྲ་བ་ཅན་མ་ *dra-wa can-ma* (བྱད་མེད་མོ་ལྷ་མ་) a clever and skilful woman (*Mñon.*).

དྲ་བ་དྲུད་ *dra-wa dra-phyed* laced curtains or ornamental silken frills, hangings embroidered and with pendant strings: རྩམ་པ་ཀྱི་དྲ་བ་དྲུད་དེ་རྩམ་པ་བཟག་པ་ནས་ having put on certain ornaments with pearls and pendant tassels (*A. 141*).

དྲ་བ་འཛིན་ *dra-wa-hdsin* met. a fisherman; one who holds or uses fishing-net (*Mñon.*).

དྲ་མ་ *dra-ma* 1. = ལ་རབས་ nobility, generally applied to the ལི་ཅཱ་བེ་ Licchabi race of Vais'ali. 2. experienced, practised, learned. 3. = རྩམ་པ་ *rtsi-giñ* a board or slate for counting and writing figures upon.

དྲ་མ་སྐུ་པའི་གྲོང་ *Dra-ma sprul-pahi gliñ* n. of a fancied continent or island.

དྲ་མིག་ *dra-mig* or དྲ་པའི་མིག་ the openings or "eyes" in a net-work or lattice.

དྲག་ *drag* seems to be a root with two distinct significations: 1. advisable, better, best; where two or more courses offer, that which is the more or most expedient: འགྲོ་ན་དག་ *hgro-na drag* it is better to go; རྩལ་ན་དག་ *sdod-na drag* better to sit, to stay (*Mñon.*); རྩལ་ན་ལྟ་ན་དག་ what course would be expedient? Also any improvement may be expressed by *drag*: དག་མོང་ has improved, become better.; བྱིད་ཆེས་ལྡན་དུ་

གཤེགས་པ་དག་ your entering into a religious life is better (*A. 127*); དག་ཤུམ་ *drag-skyes* growing better, is improving; is in the way of improvement (*Yig.*); colloq. better, that is better, well done. 2. vehement, forcible; and so, fierce, violent. In this sense is gen. applied to the powerful and violent aspect of certain Tantrik deities; other compounds of this root, however, are being more frequently employed.

དྲག་གིས་ *drag-gis* firmly; དྲག་གིས་དད་ to believe firmly.

དྲག་ཐགས་འདུས་པ་རྩི་རྩི་མ་པའི་རྩུ་ n. of a Tantra used by the *Rññi-ma* sect (*K. g. 349*).

དྲག་ཅན་ *drag-can* ཐོག་, ཅན་ strong, vehement. Term applied to terrifying deities.

དྲག་ཅར་ *drag-char* མྱི་ཅར་ heavy rain, heavy rain or downpour.

དྲག་འཛིན་ *drag-hjiñ* n. of Indra's horse (*Sorig.*).

དྲག་ཏུ་ *drag-tu* = རྩམ་པ་ཆེ་བ་ or རྩམ་པ་རྩུ་ adv. strongly, earnestly, vehemently, violently; moreover: གནས་འདི་ཉིད་དུ་བཞགས་ཀྱི་ཞུས་གསེལ་ དྲག་ཏུ་བཏབ་པས་ he implored him to stay in that place (*Hbrom. 106*). དྲག་ཏུ་འཐེན་པ་ *drag-tu hthen-pa* to pull violently, with great force.

དྲག་ཐེབས་ *drag-sdebs* = མི་དག་པ་རྩམ་པ་ཀྱི་གྲས་ rank or class of better people; higher class or order: ལས་བྱུང་ནང་ཟན་དྲག་ཐེབས་ལ་བྱ་རྩིས་ཐོག་ཐོག་རྩུ་ས་ account of monthly allowance to the better or higher class of domestic servants and workmen (*Rtsii.*).

དྲག་ནད་ *drag-naḍ* a serious illness, gen. = དྲག་ནད་ *dreg-naḍ* gout.

དྲག་པ་ *drag-pa* 1. from the root *drag* and thus signifying: the better sort of persons, and so: noble, of noble birth, superior, respectable, of superior quality

ངང་སྤང་ལྷུང་བ *drañ-sroñ lhuñ-wa* རྒྱུ་ཡིན་པ་
one of the 36 sacred places of Buddhists
in ancient India, the site of modern
Sarnath, near Benares, where Buddha first
preached the *Saddharma*.

ངངས *drañs* v. འདྲན་པ་

ངན་པ་ *dran-pa* I: 1. in Budh. དམིགས་པ་
མཛོད་པར་བརྟེན་པ་ཉིད་དེ, རེམས་མཛོད་པ་མེད་པ་ལོ (K. d.
v. 355) the state of the expression of
ཡན་ལཱ་ཡ, i.e., dependence of a thing upon
another, indicating that the mind is free
from darkness. 2. ལྟ་ཉིད་, རྟོག་པ་ recollection,
remembrance, memory: དན་པ་གསལ་པ་ clear
recollection; ཐུགས་དྲན་མེད་ཏུ་ཤིང་པ་ to lose one's
memory or senses; དན་མེད་ཏུ་འཁྱུག་པ་ to swoon,
to fall down unconscious; དན་འཛོད་མེད་པ་ being
out of one's senses (with joy) (*Jä*). 3.
self-recollection, consideration: རེམས་ཅན་
རྟོན་པ་དག་དྲན་པ་མ་ཐོང་ཉིད་ insane persons regained
the respective faculties of their minds;
དན་པ་གཞུངས་པ་ quickness of apprehension,
good capacity (*Jä*). 4. ལྷར་ an epithet
of Kāmadeva.

ངན་པ་ II: 1. vb. to think of, ponder;
gen. to remember, recollect with ཡིད་པ་:
དཀོན་མཆོག་དྲན་པ་ to think of, to remember
Buddha, Dharma and Sangha: ཐུག་པོ་ཡོང་བ་
དེ་མ་དྲན་པ་ཡིན་ do not think of, do not trouble
yourself about, future evils; བརྟེན་པར་མི་དྲན་ནོ
I do not recollect having taken any-
thing on credit (*Jä*); དན་པ་ཅོས་ཀྱིས་ as soon
one thinks of it; 'quick as thought'; རྟོག་པ་དྲན་
པར་བྱེད་པ་ *rjes-su dran-par byed-pa* = དན་ཏུ་འཇུག་པ་,
dran-du hjug-pa also to be reminded of, to
put in mind of; དན་སྐུལ་བྱེད་པ་ to recall to the
mind. 2. to become conscious; དན་པར་འཇུག་པ་
to recover one's senses, to be one's self
again; དན་མེད་པ་ unconscious; མི་དྲན་པ་འཇིགས་ཏེ
after they had become insensible (*Jä*).

3. to think of with love or affection, to be
attached to, to long for.

དྲན་མཆོག་རྟོག་ *dran-mchog rje* dearest sir (*Jä*).

དྲན་ཉམས་པ་ *dran ñams-pa* གི་སྤྱི་མཐུག་ 1. uncon-
scious, senseless. 2. = དན་པ་གསལ་པ་མེད་པ་ faint
recollection; weak-minded.

དན་པ་ཏེ་བར་བཞག་པ་བཞི་ *dran-pa ñe-war bshag-pa*
bshi ལྟ་ཉིད་ལྟ་ཉིད་ལྟ་ཉིད་ལྟ་ཉིད་ the four essential
recollections, which are—(1) ལུས་དྲན་པ་ཏེ་བར་
བཞག་པ་ ཀའ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ [the body is imper-
manent]S.; (2) རྟོག་པ་དྲན་པ་ཏེ་བར་བཞག་པ་ བེད་པ་
ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ [the evils of sensation]S.; (3)
ལེམས་དྲན་པ་ཏེ་བར་བཞག་པ་ སྤྱི་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ [the eva-
nescence of thought]S.; (4) རྟོག་པ་ཏེ་བར་
བཞག་པ་ བཞག་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ [the conditions of exis-
tence]S.

དན་ཐོ་ *dran-tho* a memo, a note for refresh-
ing the memory.

དན་དྲི་ *dran-dri* abbr. of དན་པ་དང་དྲི་བ་.

དན་པ་འཇིགས་པ་ *dran-pahi ka-wa* = ཐོ་དང་པོ་ or ཐོ་
མཚན་ the glans penis, the male organ.

དན་པ་བཅུ་ *dran-pa bcu* or རྟོག་པ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ the ten
remembrances, viz.:—(1) སངས་རྒྱལ་རྟོག་པ་དྲན་པ་;
(2) རྟོག་པ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་; (3) དཀོན་པ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ the
constant remembrance of Buddha, Dharma
and Sangha; (4) རྟོག་པ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ the
bearing in mind monastic vows of mora-
lity; (5) གཏོང་བ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ remembrance to
give away in charity; (6) ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ remembrance of one's tutelary deity; (7)
དཔྱལ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ recollection of
breathing in and out in the practice of
yoga; (8) ལུས་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ the remem-
brance of the various constituents of the
body; (9) རྟོག་པ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ *skye-wa rjes-su*
dran-pa bearing in mind that one has to
be reborn (in any of the six states of exist-
ence); (10) འཇིགས་པ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་ the remembrance
of death (as a certain and unavoidable
fact) (*Hbum*. ག 93).

able scent; fig. virtue, laudable merit, qualification: རྒྱལ་ཁྱིམ་འདྲི་པ་དང་འདྲེ་པ་ཆགས་པ་བཟུང་བ་ the monastery of Vikrama'sila was so called, (its monks) being possessed of purity in morals (A. 61).

འདྲི་པ་འདྲེ་པ་ཆགས་ *dri-pahi hdab-chags* met. the hoopoe (*Mñon.*).

འདྲི་པ་ *dri-pa* the five perfumes used in offerings to saints and gods.

འདྲི་པ་ཆེ་བ་ *dri-can lte-wa*=ཐུ་རྩི་ a pod of musk (mystic) (*Mñ-rda. 3*).

འདྲི་པ་ *dri-chab* scented water; scent, perfumery.

འདྲི་པ་ *dri-chu*=གཙེན་ལུ་མ་ urine, also abbr. དྲི་མ་ *dri-ma* ordure and རྩི་ water when written with དྲི་ conveys the meaning of urine.

འདྲི་པ་གསེལ་བ་ *dri-chu gsil-wa*=ཆས་གསེལ་ or གཙེན་གཏོང་བ་ to make water, to piss (*Nag. 68*).

འདྲི་པ་ཆེན་ *dri-chen*=སྐྱག་པ་ ཕུ་རྩི་ ordure, filth, dung (*Sman.*).

འདྲི་པ་ཆེག་ *dri-mchog*, དྲི་པ་ སྐྱེ་མཁའ་ excellent smell, sweet scent, fragrance (*Mñon.*).

འདྲི་པ་མཉམ་པ་ *dri mñam-pa* མཉམ་མཁའ་ of uniform smell as of incense-sticks of China.

འདྲི་པ་ཐུག་ *dri-btul*=འདྲི་པ་འདྲེ་པ་ suppression of stench.

འདྲི་པ་འཕྲེང་བས་མཆོད་པ་ *dri-dañ hphreñ-was mchod-pa* གཙམ་མཆོད་པ་ མཆོད་པ་ བསྐྱེད་པ་ worshipping with offerings of garlands and frankincense.

འདྲི་པ་ *dri-lan* 1. གཙམ་ཁྱིམ་ having the smell of. 2. རྩི་པ་ཆེན་ a gander or རྩི་པ་ཆེན་ (*Mñon.*).

འདྲི་པ་པ་ *dri-lan-pa* there are acc. to the Bon cult seven classes of scent:—(1) མཆོད་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ earthy smell such as sulphur; (2) རྩི་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་; (3) རྩི་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་; (4) རྩི་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་

fleshy musky smell; (5) རྩི་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་; (6) རྩི་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་; (7) རྩི་པ་ཆེན་པ་ (*D.R.*).

འདྲི་པ་མ་ *Dri ldan-ma* (མ་ཆ) གཙམ་བཟོ་ n. of a place in ancient India.

འདྲི་པ་མ་པ་ *dri snom-pa* pf. བསྐྱེད་པ་ བསྐྱེད་པ་ =དབྱགས་ལེན་པ་ to smell, to inhale an odour (*Mñon.*).

འདྲི་པ་ཆེག་ *dri-phog* gen. དྲི་པ་ཆེག་པ་ clothes soiled with spots and bad smell (*Rtsi.*).

འདྲི་པ་ཆེག་ *dri-bral* or དྲི་མ་ཆེག་ *dri-ma-bral* སྐྱེ་མཁའ་ free from bad smell; that which is not soiled; fig.=སྐྱེ་མཁའ་པ་ *skyon-med-pa* blameless, without any defect (A. K. 1-2). དྲི་པ་ཆེག་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ =སྐྱེ་མཁའ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ a white scarf presented as a token of pure heart and good wishes.

འདྲི་པ་ *dri-ma* མཆོད་པ་, མཆོད་པ་, ཕུ་རྩི་ filth, excrement, manure; རྩི་པ་ *gna-dri* nose-mucus; དྲི་མ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ *dri-ma kun-zag-nas* after all impurities have been put off; དྲི་མ་ཆེན་པ་ *dri-ma gku* or དྲི་མ་ཆེན་པ་ ཆེན་པ་ bad or offensive smell; དྲི་མ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ *dri-ma hgags-pahi nad* the disease of obstruction of the bowels. དྲི་མ་ཆེན་པ་ *dri-ma-can* 1. dirty, sluttish (as to dress). དྲི་མ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ *dri-ma dañ bcas-pa* མཆོད་པ་ with smell, stain or defilement. དྲི་མ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ *dri-ma dañ bral-wa* (དྲི་པ་ཆེན་པ་) washed, bleached, cleansed—དྲི་མ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ and དྲི་མ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ signify the same 2. མཆོད་པ་ཆེན་པ་ interlocutory month in the lunar calendar (*Mñon.*).

འདྲི་པ་ཐུག་ *dri-ma drug* in Budh. the six sorts of defilement, namely:—(1) the feeling that I am superior to my spiritual teacher; (2) want of regard for religion and one's spiritual guide; (3) ཆས་པ་ཆེན་པ་ neglect of religious observances; (4) ཆས་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ཆེན་པ་ the mind wandering over external objects, in

deviation from the observance of religious duties; (5) དབང་པོའི་སྒྲོ་ལྷན་དུ་སྦྱར་པ་ concentrating attention upon the working of the five senses; (6) ཚམས་ལུན་རིང་དུ་གསལ་པ་ལྷན་སྒྲོ་བ་ tiring of continued application to religion (*Khrig*. 6).

རྩི་མ་ལྷན་མ *dri-ma ldan-ma* = བྱད་མེད་འདྲོད་ལྷན་མ a voluptuous woman (*Mñon.*).

རྩི་མ་འབྲེ་མའི་མ་མ *dri-ma hphyi-waḥi ma-ma* མའི་མ་མ་ a child's wet-nurse; a woman who attends to infants' cleanliness.

རྩི་མ་མེ་མང་པ *dri-ma mi-mñah* མམལ་ not touched or affected by filth; unblemished, thoroughly pure.

རྩི་མ་མེད་པ *dri-ma med-pa* བེམལ་ 1. the third stage of *Bodhisattva* perfection or མེ་རྩྭ་གེ་དེ་ལྷ་པ་ pure as smell of flowers; གྲིལ་ལྷན་ without defilement, an epithet of Buddha (*M.V.*). 2. མེ་པ་ pure, holy, all-good; clean, cleanly.

རྩི་མ་མེད་པའི་རྩི་མ་ལན་རིན་པོ་མེད་ཐུང་བ་ a treatise by Achārya Amogha (*Tan. d. ༡* 117).

རྩི་མ་མེད་པར་གྲགས་པ་མ་བཟུང་པའི་མཛད་པའི་བེམལ་ཀོའི་ཁྲི་མ་ n. of a Sutra (*K. d. ༥* 224).

རྩི་མ་གསུམ་ *dri-ma-gsum* the three impurities or filths:—གསུང་ ordure, གཅི་ urine, རྩལ་ *rñul* sweat (*Sman.*); fig. རྩི་མ་པའི་རྩི་མ་ also རྩི་མ་མང་པའི་རྩི་མ་ and རྩི་མ་མ་མོ་པའི་རྩི་མ་.

རྩི་མ་སྒྲགས་པ་ *dri-mas nogs-pa* blemished, stained, spoiled.

Syn. གསུམ་གྲགས་ *nag-nog*; རྩི་ལྷན་ *dri-ldan* རྩི་མ་ཅན་ *dri-ma can*; རྩི་མ་སྒྲགས་ལྷན་ *dri-mas sun-phyul*; རྩི་མ་གསུམ་ *dri-ma gos* (*Mñon.*).

རྩི་གཙང་ཁང་ *dri-gtsaṅ khañ* གཙང་ཁང་, གཙོ་ལོ་ prob. གཙོ་ལོ་ལྷ་ཁང་ a sacred place, the principal chapel in a monastery.

Syn. གཙུག་ལག་ཁང་ *gtsug-lag khañ* (*Mñon.*).

+ རྩི་བཟུང་ *dri-brtsuñ* = རྩི་བཟུང་ good smell, fragrance.

རྩི་འདྲོད་སྒྲུབ་ *dri-hdsin skyeg* = རྩི་འདྲོད་སྒྲུབ་

རྩི་ཞིབ་དཀར་ *dri-shib dkar* clear and definite instruction or direction.

རྩི་ཞིམ་པ་ *dri shim-pa* or རྩི་ཞིམ་པོ་ 1. an agreeable smell, sweet fragrance; adj. fragrant. 2. = བྱར་གུམ་ རྩི་ཞིམ་ saffron.

Syn. of 1. རྩི་མ་ཉིད་ལྷན་སྒྲོ་མ་ *rnam-ñid shyar-spos*; རྩི་འབབ་པའི་ *gnāñ-hbab dri*; རྩི་མ་མེ་པའི་ *kun-mos dri-hsañ*; རྩི་མ་མེ་པའི་ *hshon-pa can*; རྩི་མ་མེ་པའི་ *cin-tu yid-hphrog*; རྩི་མ་མེ་པའི་ *riñ-nas hgugs*; རྩི་མ་མེ་པའི་ *hdod-paḥi dri*; རྩི་མ་མེ་པའི་ *gna-tshim byed*; རྩི་མ་མེ་པའི་ *hbod-byed*; རྩི་མ་མེ་པའི་ *ñad-hsañ*; རྩི་མ་མེ་པའི་ *riñ-du khyab*; རྩི་མ་མེ་པའི་ *legs-par hthul* (*Mñon.*).

རྩི་ཞིམ་བྱས་ *dri-shim byas* བཟིམ་པ་ perfumed, scented.

རྩི་ཞོན་ *dri-shon* གཙང་བཟུང་ met. for wind (*Mñon.*).

རྩི་མ་ *dri-sa* གཙང་མ་ lit. eaters of smells, a class of demi-gods supposed to originate from the zone of scents in Gandhamādna in the Himalayas; are also celestial musicians. Acc. to *Jā.*: “the *Dri-sa* are not only supposed to be fond of flowers and other fragrant objects, but also to visit dung-hills, flaying places, shambles, etc. The insects swarming about such place, the Tibetan believes, to be incarnated *Dri-sa.*” རྩི་མ་གྲུབ་ལྷན་ལྷན་ *dri-sa ga-bur nu-sho-can* རྩི་མ་ལྷན་ལྷན་ *gbyi-moñ rigs-gñis* names of two species of vegetable medicine black and white (*Sman.* 109).

རྩི་མའི་ལྷན་ཁྱེད་ *dri-saḥi groñ-khyer* a mirage; explained as མེད་པ་གསལ་ལྷན་ཅན་དུ་གསལ་བ་ an illusory phenomenon appearing as a reality: མི་ལམ་འི་བཞེན་ལྷན་མ་བཞེན་, རྩི་མའི་ལྷན་ཁྱེད་ འི་བཞེན་དུ་, རྩི་བཞེན་ལྷན་དང་འི་བཞེན་གསལ་, རྩི་བཞེན་དུ་ཡང་ འཛིག་པ་གསལ་བ་ (Buddha) has said that like as a dream or illusion or in the manner of a mirage are we born, live, and die (*Theg.* 44).

འི་མེ་མུ་དབྱངས་ *dri-zahi glu-dbyaṅs* गन्धर्व, संगीति melodies of the dri-za musicians.

འི་བཟང་ལྗེས་ *dri-bzang skyes* lit. born of fragrance; an insect; the rose-bug.

འི་བཟང་དབང་པོ་ *dri-bzang dwan-po* musk-deer.

Syn. ལྷ་བ་ *glu-wa*; གྲེ་ཅི་ཅན་ *glu-rtsi-can* (*Mñon.*).

འི་བཟང་པང་པ་ *dri-bzang khaṅ-pa* पद्म lotus flower (*Mñon.*).

འི་ཁྱེས་པོ་ *drihi sras-po* a kind of insect believed to grow from smell.

Syn. སྤང་ཁྱེས་ *sparṅ-spos*; འབྲུང་པོ་འཕེ་རལ་པ་ *hbyun-pohi ral-pa*; སྤྱ་ཅན་ *spu-can* (*Mñon.*).

འི་འབྲུག་ *drihi bouḍ* flower, lotus; the virtue or nutriment of འི་ scent, smell; substances like camphor, assafoetida, &c.

འི་ལྷང་བ་ *dri-blaṅ-wa* घ्राण to smell.

འི་ལ་འཁོར་ *kri-la hkhor* a bee, that which roves round or is attracted by fragrance.

འི་བ་ *dri-wa* for འཛི་བ་ pf. འཛི་ *dris*; = འཛི་སྐྱོད་པ་ to ask, to make inquiry, to interrogate; also subst. བཅུ་, བཅུ་ question, inquiry. + འི་བ་ན་ལ་གཞན་པ་ *dri-wa rna-la gzon-pa* = འི་བ་དངོས་སྤྱད་པ་མི་བཤད་པ་ not asking to the point but in an artful manner; འི་བ་ལྟ་པ་ *dri-wa log-pa* to ask irrelevantly; wrong or contrary questions; འི་བ་འཛི་བ་ *dri-wa hdri-wa* to ask a question.

འི་དྲ་ *driḥ* 1. looking to; care, regard; dependance upon; = བརྟེན་པ་ or རག་ལུས་པ་: གཞན་འི་མི་འཇོག་ཅིན་ if you place no regard in others, if (you) do not care for others. 2. acc. to *Cs.* = འི་ན་.

འི་ན་ *drin* resp. བཀའ་འི་ན་ rarely སྤྱི་འི་ན་ kindness, favour, grace; འི་ན་ཅན་ *drin-can* kind, gracious, benevolent; also benefactor; འི་ན་ཙ་མ་ the parents, the benefactors (*Jü.*);

འི་ན་དྲན་པ་ vb., to acknowledge a kindness, to feel obliged: འི་ན་དྲན་པས་ as I shall always feel greatly obliged to you; འི་དྲན་པ་འི་ན་ཅིང་ being now full of thankfulness to him; འི་ན་ཇིང་པ་ to forget kindness received, unmindful of obligations.

འི་ན་ཅེ་བ་ *drin che-wa* or འི་ན་ཅེ་ན་ very kind, great boon, the great or greatest benefactor. བཀའ་འི་ན་ཅེ་ *bkah-drin-che* is a very frequent phrase of thanks equivalent to our "most kind of you," "many thanks"; it is often repeated twice and is a common expression of ceremonious thanks in letters. བཅུན་པ་ཙ་འཛི་ལ་འི་ན་ཅེ་སྐྱེས་རང་གི་མ་ཡིན་ the greatest benefactress for this life is one's own mother; བོད་ལ་བཀའ་འི་ན་ཅེ་བ་ལགས་སོ་ this turned out the greatest benefit for Tibet; ལ་མ་འི་ན་ཅེ་ན་ kindest mother.

འི་ན་གཞོ་བ་ *drin gzo-wa* or འི་ན་དུ་གཞོ་བ་ to show one's self grateful; འི་ན་གཞོ་ཞིང་ལན་བྱོན་ you shall not have done it for nothing.

འི་ན་ལན་ *drin-lan* gratitude; འི་ན་ལན་པ་ to be grateful; འི་ན་ལན་དུ་ in return for kindness received; འི་ན་ལན་ལྟ་པ་ ingratitude, ungratefulness: ར་མ་ཞིག་འི་ན་ལན་ལྟ་པ་ཡིས་, བ་མ་སྐྱོམ་ཅིན་གྱིས་མ་ལྟོར་ one night because of his ungratefulness, the hermit was punished at last (*Rdsa. 19*); འི་ན་ལན་བསམ་པ་ to be grateful.

འི་ན་ལྟ་པ་ *drin log-pa* or འི་ན་ལན་ལྟ་པ་ lit. to reverse a favour, to return evil for good or for kindness; ingratitude: ད་ནི་འི་ན་ལྟ་པ་ར་འཇལ་ནས་ང་ལ་ངན་བྱས་པ་ now, having met with ingratitude, he did me wrong (*Rdsa. 10*).

འི་བ་ཤེལ་ *drib-ḡil* acc. to *Jü.* a corrupt form for འི་བ་བྱ་གསེལ་ in *Ld.* = གཡེར་ཁྱེལ་.

འི་མ་ *drim* stump, trunk of a tree or plant; pollarded (in *Ld.*).

འི་འུ་ *drihu* v. འི་ དེ་ *dre*; prob. for འི་ལ་ལྷག་ a young mule.

at, near to, in front of, before; རྩུ་པ་ལྟ་བུ་རྩུ་པ་
to the king, before the king; རྩུ་པ་རྩུ་པ་
to examine personally, face to face; རྩུ་པ་
ལྟ་བུ་ to go near or up to; རྩུ་པ་རྩུ་པ་
near or under the tree. 2. a title or
address of honour generally intended for
the sons of noblemen; རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ your
honour; རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ honourable miss. 3.
civil officer, official; རྩུ་པ་ལྟ་བུ་, རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་
high official; རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *druñ-yig* private secre-
tary; རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *druñ dkyus-ma* an inferior
official, a common clerk (*Rtsii.*); རྩུ་པ་ལྟ་བུ་
druñ-hkhor gen. lay-officials under the
government of Tibet; རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *druñ gnas-*
pa a companion, an associate; རྩུ་པ་ལྟ་བུ་
druñ hbrin-wa or རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ a middle-
class official (*Rtsii.*); རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *druñ-spyi* civil
officers in general.

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *druñ grags-pa* names of
officials under Phag-mo Grub hierarchy.

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *druñ-drag* superior rank of offi-
cials: རྩུ་པ་ལྟ་བུ་རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་
ལྟ་བུ་ those superior officials who are of
much importance for public service and
are especially favoured, etc. (*D. cel. 11*).

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *druñ na-mo* ལྟ་བུ་ imminent,
very near, close to, impending.

Syn. རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *thag ñe-wa*; རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *ñe-hkhor*
(*Mñon.*).

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *Druñ Nam-mkash bzah-po*
(*Loñ. 2 15*) n. of a Government secretary
of Lhasa.

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *druñ-pa* or རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་
secretary, lit. one standing near, waiting
in the presence of a great man, an aide-
de-camp.

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *druñ-po*=1. རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ or རྩུ་པ་ལྟ་བུ་
clever, skilful. Acc. to *Jä.* prudent,
wise, judicious, sensible. 2. sincere,
candid.

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *druñ htsho-wa* private physician,
physician in ordinary (*Cs.*).

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *druñ-yig-pa* ལྟ་བུ་ a clerk,
specially the clerk of a superior officer, a
writer.

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *druñs* root (of misery, sin,
disease, etc., also that of a tree, etc.).
རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ exterminated or destroyed
from the root; radically cured.

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *druñs-pa* 1.=རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ bright,
sparkling. 2. acc. to *Cs.* clarified, clear.
3. beer, resp. རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ beer for the use of
a great man.

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *drud* v. རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ 1. divested:
ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་, རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ the father killed
a tiger, the son pulled off its skin. 2.
རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *drud-drud* a pelican (*Sch.*).

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *drub-pa* or རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ v. རྩུ་པ་ལྟ་བུ་
བཟོས་པ་ (anything) sewn.

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *drum-pa* or རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ passion; acc.
to *Sch.* to have a strong desire, to long,
languish, pine for.

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *dru-ma* 1. in foal, as རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ a
cow about to bring forth. 2. millet (*Sch.*).

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *dre* acc. to *Jä.* a mule; prob. col.
of རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ she-mule; རྩུ་པ་ལྟ་བུ་, རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ mule.

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *dre-wo* in *W.* the elbow (*Jä.*).

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *dreg-pa* grime, incrustated dirt,
soot: རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *sgron-dreg* lamp-black; རྩུ་པ་ལྟ་བུ་
slah-dreg soot on the frying-pan; རྩུ་པ་ལྟ་བུ་
or རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *dreg-grum* gout; རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *dreg-ldan*
ལྟ་བུ་ coating of dirt on anything;
རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *dreg-byed rdo-wa* (?).

རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *dregs* or རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *dregs-pa* རྩུ་པ་ལྟ་བུ་
ལྟ་བུ་, རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ pride, haughtiness, arro-
gance; རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ id. རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ *dregs-tshig*=
རྩུ་པ་ལྟ་བུ་ haughty expressions or words;

boasting (*Māon*). དྲེགས་ལྷན་མ *dregs ldan-ma* = རྒྱལ་ལྷན་མ a youthful female, a damsel who on account of the charms of her youth is proud. In Buddh. fifteen kinds of pride are mentioned:—(1) རྒྱལ་ལྷན་མ་གྱིས་ དྲེགས་པ the pride of moral purity; (2) རྒྱལ་ལྷན་ དྲེགས་པ pride from much hearing; (3) རྒྱལ་ལྷན་ དྲེགས་པ pride of courage; (4) རྒྱལ་ལྷན་ དྲེགས་པ pride of acquirements; (5) རྒྱལ་ལྷན་ དྲེགས་པ pride of honours; (6) རྒྱལ་ལྷན་ དྲེགས་པ pride of intellect; (7) རྒྱལ་ལྷན་ དྲེགས་པ pride of residence in solitude; (8) རྒྱལ་ལྷན་ དྲེགས་པ pride in attainments; (9) རྒྱལ་ལྷན་ དྲེགས་པ pride of having few necessities of life; (10) རྒྱལ་ལྷན་ དྲེགས་པ pride of personal appearance; (11) རྒྱལ་ལྷན་ དྲེགས་པ pride of wealth; (12) རྒྱལ་ལྷན་ དྲེགས་པ pride of power; (13) རྒྱལ་ལྷན་ དྲེགས་པ pride in possessing many servants and retainers; (14) རྒྱལ་ལྷན་ དྲེགས་པ pride of dhyāna and fore-knowledge; (15) རྒྱལ་ལྷན་ དྲེགས་པ pride from the praises of gods and nāga. (*K. d. 378 and Loñ.*).

དྲེགས་ལྷན་ *dregs-byed* met. for a devil.

དྲེད *dred*, generally དྲེད་མོ *dred-mo*, indicates the red or snow bear (*Ursus isabellinus*); but is often indiscriminately applied to other species found in Tibet.

དྲེད་པོ *dred-po* 1. a wild-man, a savage; one who is brute-like and irreligious. མི་པོ་ རྒྱལ་ལྷན་པོ་ དྲེད་པོ་ རྒྱལ་ལྷན་ though born as a human being, he has grown an impious savage (*D.R.*); acc. to *Sch.*: evasive, lazy; he quotes the passage: རྒྱལ་ལྷན་པོ་ རྒྱལ་ལྷན་ རྒྱལ་ལྷན་ a savage without religion, full of deceit and cunning. 2. a yellow male-bear; དྲེད་མོ་ *dred-tshan* a bear's den.

དྲེད་མོ *dred-mo* 1. one who has gone astray from a religious life; one who has abandoned a righteous life. 2. a yellow bear.

དྲེད་མོ *dred-mo* species of bear peculiar to the mountainous plains of Amdo and the Kōkō Nor region, the *Ursus lagomyrius* of Prejevalski. It preys upon *lagomys* and marmots, as described by "A. K." in his *Report on a Journey in Tibet and Mongolia*.

དྲེལ *drehu* རྒྱལ་ལྷན་, རྒྱལ་ལྷན་ a young or small mule.

+ དྲེལ་ལྷན་ *drehu-rñog*; དྲེལ་ལྷན་ 1. the mane of a mule. 2. རྒྱལ་ལྷན་ a spotted seat, or cushion. 3. a kind of long-haired cloth.

དྲེལ་ *drel* a full grown mule. དྲེལ་གདང་ = དྲེལ་གདང་ *drel-ra* stall for mule, the rope for tethering mules (*Rtsii.*).

དྲེས་མ *dres-ma* a kind of grass, of which ropes and shoe-soles are made in Tibet. དྲེས་མ་གཤམ་ the filaments of དྲེས་མ; དྲེས་མ་ དྲེས་མ་ *dres-hbru* or དྲེས་མ་ *dres-hbrum* the seeds of དྲེས་མ grass; དྲེས་མ་ *dres-gun* rope made of དྲེས་མ grass (*Rtsii.*).

དྲོ *dro* 1. the hot time of the day. རྒྱུ་མོ་ *dra-dro* the morning from 8 A.M. to 10 A.M. རྒྱུ་མོ་ *phyi-dro* afternoon from 3 P.M. to 5 P.M. in India and Tibet. 2. acc. to *Jā.*, lunch, a meal taken about noon; དྲོ་མོ་པོ་ to lunch. དྲོ་ has also the general meaning of any meal: རྒྱུ་མོ་གཅིག་པ་ དྲོ་གསུམ་ in one day three meals; རྒྱུ་མོ་གཅིག་པ་ དྲོ་གསུམ་ "give to (the labourers) five meals a day" (said a rich man who was building a house).

དྲོ་མོ་ *dro-hjam* (col. *tonjam*) tepid.

དྲོ་མོ་ *dro-dod* = comfortable accommodation (of travellers) under road-bill.

དྲོ་མོ་ *dro-wa* 1. vb. and adj. to be warm; warm, as distinguished from hot. 2. རྒྱུ་མོ་ *bro-wa* of which it is an incorrect form.

རྩྱ་བ་རྩྱ་པ་ *dro-wa rnon-po* སྤྱི་ལོ་ལྟ་བུ་ very acrid taste; pungent.

རྩྱ་ལྷག་ *dro-lug* a sheep intended for food; རྩྱ་ག་ *dro-ga* meat intended for such a purpose.

རྩྱ་གསལ་ *drogs* (Sch.) packed up, made up into a pack or parcel.

རྩྱ་ང་ *droñ* or རྩྱ་ངས་ *droñs* v. འཛིན་པ་ *hdren-pa*.

རྩྱ་ང་མ་ *droñ-ma* a large basket or dosser provided with a lid and carried on the back.

རྩྱ་ *drod* རྩྱ་མ་ 1. subst. warmth; རྩྱ་སྤྱི་ warmth (derived from clothes); རྩྱ་མེ་ warmth from fire. 2. animal heat. རྩྱ་རྩུང་གཅིག་ a small piece of food = རྩྱ་མས་, prob. for རྩྱ་དོན་ enjoyment of the mouth. (Jā.); རྩྱ་མན་ *drod-can* རྩྱ་མས་ possessed of warmth, warm.

+ རྩྱ་ལྷལ་ *drod-nul* = རྩྱ་ལྷལ་མེ་ matching one's desires, in accordance with design, &c.

རྩྱ་ལོ་བས་རྩལ་ *drod phebs-dus* = རྩྱ་ལྷལ་གྱི་ *pyid-ka*, the warm season, i.e., the spring (Mñon.).

རྩྱ་སྤྱི་ *drod-snun* = རྩྱ་སྤྱི་ལྷལ་ stimulant; རྩྱ་སྤྱི་ལྷལ་གྱི་གསལ་ the three stimulant medicines are *Piper longum*, cardamom, and a smaller species of cardamom (Mñ-rda. 3).

རྩྱ་མེ་ངས་ *drod-hoñs* རྩྱ་མེ་ངས་ the coming of the hot season, the summer. རྩྱ་ལོ་བས་ *drod yal-wa* the vanishing or diminishing of warmth or heat.

རྩྱ་ལྷལ་གྱི་ *drod rig-pa* རྩྱ་ལྷལ་གྱི་ the science of mysticism, occultism, charms. Jā. has: well-versed in measures.

རྩྱ་གཤིན་ *drod-gser* རྩྱ་གཤིན་ 1. sweat, perspiration. 2. acc. to Jā.: warmth and moisture. རྩྱ་གཤིན་ལས་ཕྱིས་པ་ རྩྱ་གཤིན་ vermin, insect, etc., produced by heat and moisture.

རྩྱ་པ་ *dron-po* col. for རྩྱ་པ་ *dro-po*.

རྩྱ་མ་ *dron-ma* or རྩྱ་མོ་ gentle warmth, gen. equalling རྩྱ་མེ་ *dro-hjam* རྩྱ་མོ་ warm food; རྩྱ་མོ་ *khrag dron-mo* warm blood. (Hbrom. 41).

རྩྱ་ལྷལ་ *drol* v. འཛིན་པ་ *hdrol-wa*.

རྩྱ་སྤྱི་ 1: *drogs* (Sch.) = རྩྱ་ *dro*, རྩྱ་མེ་ noon, midday; རྩྱ་མོ་ when it is getting warm.

རྩྱ་སྤྱི་ 11: sometimes written for རྩྱ་སྤྱི་.

རྩྱ་མ་ *drog-pa* 1. རྩྱ་མ་ heated, grown warm, esp. of the ground by the heat of the sun or of men by warm clothing. མ་རྩྱ་མ་ *Ma drog-pa* རྩྱ་མ་ is the n. of a lake, i.e., of Tsho Mapham, the eastern one of the two Manasarowar lakes in S. W. Tibet; also a Naga king. 2. (མོ་མ་ལྷ་) cutting cloth to make a dress.

གདང་གྱི་ *gdag* or གདང་གསལ་ *gdags* 1. fut. of གདང་གསལ་, གདང་གསལ་ to attach or give a name; གདང་གསལ་གྱི་ the man about to be given the name; གདང་གསལ་ཆོས་ the doctrine that one should be attached to (Rdo. 46). 2. acc. to Jā. day-light, opp. to མེ་མོ་. 3. in Stg. གདང་གསལ་ occurs frq. as a translation of གདང་གསལ་ wisdom (Jā.).

གདང་གྱི་ *gdañ* or གདང་གྱི་ (མོ་མ་ལྷ་མོ་མོ་གདང་གྱི་) གདང་གྱི་ clothes-horse, rack; the rail on which a bird perches is called གདང་གྱི་. 2. a peg or nail for clothing. 3. མོ་མ་ལྷ་གདང་གྱི་ the rail of a ladder; but acc. to Jā., the step of a ladder. གདང་གྱི་གདང་གྱི་ལ་ར་ལྷག་མ་ནག་པོ་ on a golden rack there was placed a black goat-skin (Hbrom. 142).

གདང་གྱི་ *gdañ-wa* pf. གདང་གྱི་ *gdañs-pa* གདང་གྱི་; རྩྱ་གདང་གྱི་ to gape, to open wide (the mouth and nostrils); to stretch; གདང་གྱི་གདང་གྱི་ stretched apart the arms; གདང་གྱི་གདང་གྱི་ *bsñuñ gdañ* གདང་གྱི་ cured of disease.

གདང་ཡས *gdan'-yas* n. of a numerical figure (བྲས་པོ་) : གཤམ་པོ་ལྔ་ལྔ་གདང་ཡས་དང་། (*Ya-sel.* 57).

གདངས *gdans* prob.=དངས *dwañs* (མད་དངས་ཀྱི་ཐུག་པོ་ as of the voice), or ར་ར་ 1. the tone or pitch of one's voice (*Situ.* 54). 2.=གདངས་རྒྱན་ *gdans-sñan* music, harmony, melody; གདངས་བྱེད་པ་ to make music (*Jü.*) 3. resp.=དཔལ་པ་ the forehead (*Cs.*).

གདངས་པ་ *gdans-pa* 1. v. གདང་བ་ *gdan-wa*. 2.=སྐྱེ་པ་ *sos-pa* or སངས་པ་ *sañs-pa*, also resp. for དག་པ་ *drag-pa* to recover (from an illness); བསྐྱེད་གཞི་གདངས་པ་ one recovering from illness, convalescent.

གདན་ *gdan*=རྩོན་ *stan* གཤམ་ས, resp. བཞག་མ་གདན་ a low seat, a divan, cushion, a bolster. གདན་མི་ *gdan-khri* a throne, a high seat (*Rtsii.*); གདན་ལྗོངས་ *gdan-lcog* abbr. of གདན་དང་ལྗོངས་ཅུ་ a cushion and a small table. གདན་ཆ་ *gdan-cha* a suite of cushions; seats (for the use of a party including a great man, his attendants, etc.): གཤམ་གདན་ཆ་སྒྲིག་སྒྲིབ་ *thab-gdan-cha sogs sprod* supply seats, fireplace, etc. (*Rtsii.*); གདན་འཇག་ *gdan-hjag* cushion-seat and small table, tea, etc. (*Rtsii.*); གདན་རྒྱག་འཇག་ *gdan-stag hjab* a tiger-skin rug lined with satin placed on a stuffed cushion for the use of great men or respectable lamas; གཤམ་དང་ཐོང་གདན་རྒྱག་འཇག་ཆ་རྒྱན་དུལ་ཐོང་ཆེ་བ་། on the first row of seats spread tiger-skin rugs lined with satin and (place) wine-glasses and large silver cups (*Rtsii.*). གདན་འདྲེག་པ་ *gdan hdeg-s-pa* to take leave, to withdraw, to depart; གདན་འདྲན་པ་ *gdan hdren-pa*=ཐུན་འདྲན་པ་ to invite, to go to meet.

གདན་པ་ *gdan-pa* གཤམ་སའི་ one seated on a cushion, one occupying a seat, a chairman.

གདན་རབས་ *gdan-rabs* a succession of abbots in a Buddhist monastery.

གདན་ས་ *gdan-sa* 1. place of residence; ལྷ་མའི་གདན་ས་ the seat of a chief lama; དགའ་རྩོན་གྱི་གདན་ས་ a place of festival. 2. situation, position, rank; གདན་ས་མཐོམ་ the chief or central residence of a head or ruler; n. of the capital of the Phagmo-gru head-lama in Lhokha, the province to the south-east of Lhasa and east of Sam-ye.

གདབ་པ་ *gdab-pa*, fut. of འདེབས་པ་, but apparently is often considered as the pres. 1. to put, sow; མ་ཐོན་གདབ་པ་ to plant seeds, grain (*Rdo.* 46). རྩོན་གྱི་ཆོས་ཐམས་ཅད་ལག་ལེན་ལ་གདབ་ཏུ་བཏུབ་པར་མཛད་། he was enabled to put into practical use all the religious instructions of the *Pitaka* classes (*A.* 10). 2.=འབུལ་ or ཐེར་བ་ to give, offer: ན་ལེན་དུ་འབུལ་པོ་ཆོན་པོ་མཆོད་ཀྱང་། རྩོན་རྒྱལ་མཆོད་པོ་བདག་ལ་གདབ་བྱས་ཏེ་ even the Maharāja of Nalendra (the king of Magadha) having offered me a good deal of property and effects (*A.* 10).

གདབ་ཡས་ *gdab-yas* (བྲས་པོ་གནས་) རྒྱུ་ a numerical figure (*Ya-sel.* 57).

གདམ་ཀ་ *gdam-ka* or གདམ་ང་=འདམ་ག་ choice, election (*Nag.*).

གདམ་ངག་ *gdam-hag* གཤམ་ངན་, གཤམ་ངག་, རྩོན་ངག་ advice, counsel.

Syn. མན་ངག་ *man-hag*; གདམས་པ་ *gdams-pa* (*Mñon.*).

གདམས་པ་ *gdams-pa* 1. technically fut. of འདོམས་པ་ to advise; but occurs as present: ར་འདི་གདམས་པ་ཡིན་ I advised this; རྒྱལ་པོ་ལ་གདམས་པ་འཛིན་ the sūtra which will advise sovereigns. 2. or གདམས་ངག་ sbst. རྩོན་ངག་, གཤམ་ངག་, མཐོག་པོ་འདེད་པ་ advice, counsel, directions: གདམས་པ་ཞེས་ཀྱི་བྱ་བུ་ we pray give advice; གདམས་ངག་རྒྱན་པ་=འཇག་པར་བཞག་པ་ to give sound advice; གདམས་པ་སྒྲུབ་ *gdams-pa smru-wa* གཤམ་པ་འདེད་པ་ to give advice, to counsel, to make suggestion.

Syn. བཀའ་ལུང་ *bkah-luñ*; མན་ངག་ *man-nag*; གདམས་ངག་ *gdams-nag* (*Mñon.* and *Nag.*).

གདང་བ *gdah-wa* is the elegant form of གདུག་པ་ 1. to be, to be there; འདི་ན་གདའ་ལགས་ or འདི་ན་བཞུགས་གདའ་ལགས་ (sir) here it is. རྟོག་ཏུ་གདའ་ it may be discerned, distinguished; ཕྱིན་ནས་གདའ་ he had arrived (*Jā.*); གདའ་ ལབས་མཐེལ་ལ་ཆུ་རིག་ཅམ་ལས་མི་གདའ། the water did not reach above the soles of the shoes (*Mil.*, *Jā.*). 2. it is also equivalent to the expression ཞེས་གསུང་ན་ *sheṣ gsuñ-na* to say, cf. མཆོ་བ་ *mchi-wa*. 3. with the termin. inf. of another verb expresses possibility of being or of doing.

གདའ་བུང་ *gdah-guñ*=གདའ་ཞི་ *gdah-shi* and བུང་ཆོགས་ *guñ-tshigs* the congregating of monks for midday meal or dinner.

གདའ་པ་ *gdal-wa* encompassing, diffusing (*Yig.* 25).

ཏ་ གདས་པ་ *gdas-pa*=ཐུས་པ་ *smras-pa* said, stated.

གདིང་བ *gdiñ-wa* བྱེད་པ་, བྱེད་པ་ལ་ 1. the rug or carpet which a monk sits upon and which he carries on his shoulders: ཆུ་པོ་གཞུ་ལ་གདིང་བ་བཞིང་ནས་བྱོན་ spreading (floating) his rug upon the river Gaṅgā he proceeded (*A.* 28). 2. as vb. another form of འདིང་བ་ *hdiñ-wa*.

གདུ་བ་ *gdu-wa* pf. གདུས་ *gdus* ཆམ་པ་ 1. to stir up together, to mingle, mix up, to mix up drugs; བུག་པ་གདུ་བ་ to make up into a broth. 2. to covet, to hanker after; རྟོག་པ་གདུ་བ་ *rñed-la gdu* love of gain (*Zam.*).

གདུ་བ་ *gdu-bu* sometimes གདུ་བུ་, ཆུ་ལྷ་, བཟུ་, བཟུ་ལྷ་, བཟུ་ལྷ་ལྷ་, བཟུ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ ring for the wrist or the ankle; དབུང་བའི་གདུ་བ་=དབུང་པའི་ཆུ་ chain-straps for the shoulder, shoulder ornament; གདུ་བ་བཟུ་ན་ཅན་ *gdu-bu bṛgyan-can* ornamented with bangles.

གདུག་པ་ *gdug-pa* or གདུག་པོ་=འཇིག་རྟེན་པ་ 1. vicious, mischievous, deleterious, poisonous: གཅན་གཅན་གདུག་པ་ mischievous wild animals; གདུག་པའི་བསམ་པ་ propensity to mischief; གདུག་པའི་ར་ *gdug-pahi ṅa-ro* wild, hideous screams; གདུག་པའི་རྩི་མ་ deleterious smell; གདུག་པའི་བདག་ཉིད་ རུལ་མ་ a mischievous spirit; གདུག་ཕྱོད་ *gdug-spyod* མ་རུངས་པའི་ཕྱོད་ bad behaviour. གདུག་མ་ *gdug-ma*=ཐུང་མེད་གཏུ་མ་མ་ a fierce, venomous woman (*Mñon.*); གདུག་པའི་ལྷ་ *gdug-pahi lha* mischievous god. གདུག་རུབ་ *gdug-rtsub* ferocity, malice, spite. 2. used for དུག་ poison.

གདུགས་ *gdugs*=ཉེ་གདུགས་ ཆུ་, resp. དུ་གདུགས་ 1. parasol, umbrella: གདུགས་དང་རྒྱལ་མཆོད་དང་བ་དན་བཞུང་བ་ བཟུ་ཆེན་ཆུ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ umbrellas, royal ensign, and flags were hoisted. Syn. ཆོད་ཀྱིབ་ *tshad-skyob*; ཆོ་བ་ཀྱིབ་ *tsha-wa sgrib*; ཐུར་མ་བཟུ་པ་ *thur-ma bṛgya-pa*; འཁོར་ཆོལ་ལྷ་མ་ *hkhör-lohi lus*; ཆོད་ཀྱིབ་ *char-skyob* (*Mñon.*). གདུགས་ཀྱི་བུང་ *gdugs-kyi-guñ* མཐུ་ལྷ་ the ribs of an umbrella. 2. any canopy or awning (*Jā.*). 3. eleg. midday, noon; གདུགས་ཆོད་ *gdugs-tshod*=ཉེ་མ་ཕུང་ or དབུང་ཆོགས་ noon-tide, also noon-tide meal; དགེ་འདུན་པ་མཉམ་ཅད་གདུགས་ཆོད་ལ་འདུ་བའི་རྒྱལ་དུ་ in the row in which the clergy had congregated for the purpose of taking their midday meal (*A.* 133).

གདུགས་དཀར་ *gdugs-dkar* མིའུ་ཆུ་ white umbrella: གདུགས་དཀར་ཕྱིར་བཞུག་ཆེན་མོ། གདུགས་དཀར་མཆོག་གྲུབ་མ་, གདུགས་དཀར་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ are the names of charms, which when recited keep off evils, diseases, etc., they are resorted to also to bring immunity from war, etc. (*K. g.* 212).

གདུགས་ཁེབས་ *gdugs-khebs*=ཤིང་རྩ་གལ་ *ṣiñ stag-pa* the birch tree (*Mñon.*).

གདུང་ *gdun* honorific term. 1. bones or remains of a deceased person; ལྷ་གདུང་ the

remains of a lama, or those of a king; also a tomb wherein the remains of the dead are deposited. 2. *वंश* family, descendants. *གདུང་པའི་སྐུ་* *gduñ-hsin-pahi sras* *वंश-धरतु* the son who will continue the family; *གདུང་རུས་* *gduñ-rus* lineage, family, blood or seed. Also *གདུང་པ་* *gduñ-pa* and *གདུང་མ་* *gduñ-ma* *མེག་པ་* beam, piece of timber; *མ་གདུང་* principal beam; *བྱ་གདུང་* cross-beam; *གདུང་ཐེབས་* beams projecting over the capital of a column (*Glr.*); *གདུང་འཛེགས་* pedestal; *གདུང་རྩ་* a bridge of beams or of poles; *གདུང་ཤིང་* in Sikk. the silver-fir *Abies Webbiana*. *གདུང་གྱུད་* *gduñ-rgyud*=*གྱུད་པ་* or *ཟིགས་གྱུད་* or *ཟིགས་རུས་* progeny, descendants: *གདུང་གྱུད་ཡོད་* his descendants still exist.

གདུང་སྒྲོབ *gdun-skyob* umbrella.

གཡུང་རྟེན *gdun-rten* funeral pyramid containing relics, cf. མཚོད་རྟེན *mchod-rten*.

गुण्डुल *gduñ-lān* दयालु kind, merciful,
compassionate.

གཏུང་བ I: *gduñ-u* vb., pf. གཏུངས་ *gduñs*
 འཕྲི, འཕྲིའི, བསྐྱེད་; to be pained by physical
 causes, to be tormented, to be scorched:
 རྒྱ་མཐོང་ལྷོ་མ་གཏུངས་ he was scorched by
 the sun or by the burning heat of the
 day (*Nag.*); མེ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་གཏུང་བ was scorched
 by the heat of fire; བཞུགས་སྐྱོལ་འདྲུག་འཛོངས་ལྷོ་ག
 འཕྲིའི་ནད་སྐྱོལ་གཏུང་བ། to be distressed by
 disease, misfortunes, destitution, poverty,
 thirst, hunger, etc.

གཏུང་བ II: 1. to desire, to long for;
 རས་ལ་གཏུང་བ *zas-la gduñ-wa* to long for food;
 འདྲ་བས་གཏུང་མ་པ་འཇིགས་མེད་ངོ་མ་མེད་ one who is
 consumed with desire has neither fear
 nor shame (*Tsā-na-ka.*). རྒྱུ་ཉུང་གཏུང་བའི་མ་གཅིག
 acc. to *Jā.*: my own dearly beloved
 mother.

གཏུང་བ III : अतिरतिप्रियता 1. sbst. excessive desire, passion (for any enjoyment); lust; **གཏུང་བ་ནི** (sensual) desire subsides.
2. love; **མོས་ལྷས་གཏུང་བ་དག་མེད་ཀྱི** immense veneration and love arises (*Jä.*). 3. yearning grief, distress, torment, pangs: **གཏུང་བ་ཤི་སྒྲན་** a plaintive voice, doleful cry; **གཏུང་བ་ཉམས་** *gduñ-ḡbyañs* a song of longing grief; **གཏུང་བ་མེད་པ་** *gduñ-wa med-pa* आताप, निबद्देग, अनवतप्त unaffected, without troubles or anxiety; **གཏུང་བ་མེད་པར་ཁྱར་** दहनाद् विगच्छति became free from sufferings. **གཏུང་བར་ཉེད་** *gduñ-war byed* causes pain, afflicts; **གཏུང་བར་ཉེད་པ་** to make sad, to distress, e.g., **གཞན་གྱི་སེམས་ལ་** the mind of others.

གུང་ཕྱེད *gdun-byed* 1. as met. the sun,
also = རྩེ་མའི་ལྔ་ the sun's rays. 2. བཙལ་ drought
(*Mñon.*). 3. དགའ་ཕྱེད་ལོང་ n. of a tree (*Mñon.*).

गुडुं ब्येद-मा *gduṅ byed-ma* यमुना an epithet
of the river Yamunā.

གདུང་མ *gduñ-ma* བ. གདུང་བ.

གཏུབ་པ *gdub-pa* 1. གཏུབ་པ. 2. adj. frugal, temperate (*Jä.*).

གདུབ་བྱ *gdub-bu* v. **གདུ་བྱ** རྒྱུ་ཆུང་ལེ, རབ་ཆུང་
 ring, bracelet; **ལག་གདུབ** or **ཕུག་གདུབ** bracelet;
རྩྭ་གདུབ *majira* an ornament for the toes of
 the feet, foot-ring; **སྒྲིང་གདུབ** also **གདུབ་སྒྲིང་**
 finger ring; **གསེར་གདུབ** golden bangle.

གདུམ་པོ་ *gdum-po* 1. = གདུམ་པོ་ 2. a piece
= དུམ་ *dum*.

གཏུལ་ *gdul-wa* v. འཇུལ་ *hdul-wa*. གཏུལ་
བའི་དངོས་པོ་ *gdul-wahi dños-po* = མྱད་པའི་དངོས་པོ་ the
objects that are to be suppressed, which
are five:—བཤིགས་པ་ threat, མྱད་པ་ curse, བཟད་པ་
མྱར་དུ་མཐུལ་པ་, and མྱང་པ་ (*K. du.* p. 44). གཏུལ་མུ་
bya = མཆོས་ཀྱིས་གཏུལ་མུ་ to be disciplined by
religion. གཏུལ་དཀའ་པ་ *gdul dkah-wa* ལྷོད་ཅོང་,
ལྷོད་ཅོང་, ལྷོད་ཅོང་ difficult to subdue, restrain, or
tame.

གདག *gdeg* v. བདགས་པ་མེད་པ་ རུ་ལ་
 不悦 (Nag. 38).

གདང་ *gdeñ*, also གདང་མདྲ་ བཞག་མཚན་
 confidence, assurance, cheerfulness (Nag. 38).
 གདང་ཁེལ་བ་ *gdeñ-khel-wa* to repose confi-
 dence; adj. confident, certain; གདང་ཐོབ་པ་
gdeñ thob-pa to become confident, to take
 courage, to be reassured; འཛིན་པ་གདང་ཅི་ཡང་མེད་
 when dying he has nothing to rely upon;
 མི་འདིགས་པ་འདི་གདང་ a strong or fearless confi-
 dence; འཛིན་པ་གདང་མདྲ་མེད་ no joy at dying
 without steadfast assurance; ཞེ་གདང་ implicit
 confidence, trust.

གདང་བ་ *gdeñ-wa* pf. གདངས་ *gdeñs* = འཕུར་བ་ to
 raise, lift: ལག་གདང་བ་ to raise one's hand;
 ཕྱ་གཞོག་གདང་པ་ a bird with its wings raised
 and spread (Ma.). མཛོན་ཆ་གདང་བ་ to brandish
 a weapon, to flourish it (Nag. 37).

གདངས་ཀྱི་ *gdeñs-ka* རྒྱུ་, རྒྱུ་ཀྱི་, མེད་ མེད་
 expanded hood or neck of the cobra;
 གདངས་ཀྱི་ཕྱེད་པ་ resting on its lifted neck,
 standing in a proud posture; གདངས་ཀྱི་མདྲ་
gdeñs-ka-can རྒྱུ་ལྔ་ལྔ་, མེད་ མེད་ the fabulous
 hooded dragon with eight legs inhabiting
 the snowy mountains; a hooded snake;
 གདངས་ཀྱི་འཛིན་ རྒྱུ་ཕྱེད་ hooded snake, cobra da
 capello; གདངས་ཀྱི་མདྲ་ མེད་ མེད་ hooded snake,
 any hooded object.

གདངས་མཚན་དབང་ *Gdeñs-can dbañ* མེད་ མེད་
 Ananta Nāga, the king of the serpents.

གདངས་མཚན་ལྷ་མོ་ *gdeñs-can lha-mo* 1. Vāsuki,
 chieftainness of the snakes. 2. the god-
 dess with the dragon's tail = རྒྱུ་ཕྱེད་པ་
 མཚན་ཀྱི་ མཚན་ the ninth lunar mansion; constella-
 tion of *Scorpio*.

གདོང་ *gdon* or གདོང་ཁ་ *don-kha* the resp.
 form is རྒྱུ་གདོང་ རྒྱུ་, རྒྱུ་, the face, the
 front: མེད་གདོང་གདོང་པ་མཚན་ རྒྱུ་ཕྱེད་པ་
 one with the

lion's face, n. of a goddess; རྒྱུ་གདོང་མཚན་ = རྒྱུ་
 མཚན་ a Bon god, one with a dog's face or
 head; རྒྱུ་གདོང་པ་ the pig-faced—such are
 names of Buddhist and Bon deities of
 Tibet; གདོང་མུ་ a pale face; གདོང་དམར་ redface,
 is the n. of a cannibal hobgoblin with red
 face; གདོང་དམར་ཐོད་ཀྱི་ལུང་ the country of red-
 faced demons, i.e., Tibet. གདོང་རྒྱུ་མཚན་
 དང་ལྔ་པ་ a round face indicates possession
 of religious nature; གདོང་མཚན་མང་པོ་ལྔ་པ་དང་ཀྱི་
 མཚན་ a dry hollow face indicates gar-
 rulousness and thievishness (Mi.): གདོང་
 རྒྱུ་ཕྱེད་ *gdon khyiñi lla-bu* his face is
 like that of a dog. གདོང་གི་ཕྱེད་ *gdon-gi*
phyogs the cheek. གདོང་གི་ཅི་ the snout (of a
 pig), the pointed part of the face. གདོང་ཕྱེད་
gdon-sgyur changing of complexion of the
 face out of shame or anger.

གདོང་ལྔ་པ་ *gdon lha-pa* = གཙུག་ལྔ་པ་ རྒྱུ་
 རྒྱུ་ or “the five-tufted one,” an epithet
 of Mahādeva.

གདོང་ཅེན་མཚན་ *gdon-chen-can* = རྒྱུ་མཚན་པ་, i.e.,
 a shameless person (Mñon.).

གདོང་ལྔ་པ་ *gdon-drug* རྒྱུ་ 1. the river
 Ganges which is said to have issued
 through six heads, i.e., has six sources.
 2. རྒྱུ་ཕྱེད་པ་ an epithet of Kārtika, the son
 of Mahādeva.

གདོང་ཅུང་ *gdon-chuñ* dejected, disheart-
 ened; རྒྱུ་མཚན་གདོང་ཅུང་མེད་ཕྱེད་པ་ not being
 impudent and saucy.

གདོང་ལ་ *gdon-la* adv. in front, in advance;
 གདོང་ཕྱེད་ *gdon-stad* just opposite.

གདོང་ལིག་ *gdon-yig* = རྒྱུ་ཕྱེད་ that which
 attracts the eye, e.g., address on the cover
 of a letter, front inscription, sign-board.

གདོང་མིང་ *gdon-rin* རྒྱུ་ཕྱེད་ long-face
 explained as གདོང་མིག་མེ་ལི་འགྲུ་ཕྱེད་, གདོང་མིང་ཕྱེད་
 རྒྱུ་ཕྱེད་པ་ (Tañ. d. བོ་ 220).

གདོད་ལ་དོད་པ་ *gdod-la ded-pa* to push or press forward, to urge on, to haul a culprit before the judge; རྩེ་བ་གདོད་དོད་པ་ to pursue one's course regardless of others (both in good and in bad sense) (*Jä.*).

གདོད *gdod* or གདོད་མ་=དང་པོ་ in early time; also ལྔ་འདི་ the first; and གཞི་མ་ the beginning; གདོད་མའི་དུས་ in the beginning, at first; གདོད་མའི་སངས་རྒྱུ་ལ་འདི་བུ་ the earliest Buddha. རྩ་བ་གདོད་མ་ནས་རྣམ་པར་དག་པ་=རྩ་བ་ནས་རྣམ་པར་དག་པ་ pure from the very root, i.e., in origin. གདོད་ནས་མ་སྐྱེས་པ་ *gdod-nas ma-skyes-pa* ལྔ་ལྔ་བྱུང་བ་ not born from the first; གདོད་ནས་དག་པ་ pure from the beginning, primitive purity. As an adv. གདོད་ཀྱི་ first, at first, previously, before; also ད་གདོད་=ད་གཞི་ at the start.

གདོན I: *gdon* or གདོན་པལ་གཞུགས་ རྩེ་, ལྔ་བུ་; an evil spirit, a demon causing disease. There are 360 kinds of spirits which do mischief to living beings; out of which eighteen are very powerful and dangerous; fifteen kinds are said to attack children of either sex. The names of some of the chief evil-spirits are: (1) ལྔ་ལྔ་གདོན་ དེ་བུ་, (2) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (3) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (4) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (5) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (6) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (7) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (8) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (9) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (10) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (11) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (12) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (13) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (14) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (15) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (16) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (17) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (18) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (19) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (20) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (21) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (22) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (23) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (24) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (25) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (26) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (27) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, (28) ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་, &c. Generally, all *gdon* are divided into three great groups, viz., རྩེ་གདོན་ evil-spirits of upper regions, རྩེ་གདོན་ *hog-gdon* those of the nether world, and

བར་གདོན་ *bar-gdon* those of the intermediate regions. Again རྩེ་གདོན་གདོན་ *steñ-hog-gi gdon* the evil spirits of the higher and nether regions are called ལྔ་ལྔ་གདོན་ *lhahi-gdon*. ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་=གདོད་ལྔ་ death by epilepsy, which is believed to be the malignant influence of the evil spirits of the upper region; ལྔ་ལྔ་གདོན་ ལྔ་ལྔ་གདོན་ *gdon-gyis brlams-pa* or ལྔ་ལྔ་གདོན་ *brlabs-pa* infatuated or possessed by evil spirits (*Sch.*); ལྔ་ལྔ་གདོན་ *gdon hjug-pa* the entering of a demon into a person's body.

གདོན II: 1. fut. of ལྔ་ལྔ་ (*Nag. 37*). 2. ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་=ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ ལྔ་ལྔ་ certainty, surety (*Nag. 38*) as in ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ ལྔ་ལྔ་ there is no doubt of such a thing having happened. As adv. ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་=ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ ལྔ་ལྔ་ undoubtedly, indubitably. ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *gdon-bya*=ལྔ་ལྔ་ ལྔ་ལྔ་ (*Situ. 74*).

གདོད་པ་ *gdol-pa* ལྔ་ལྔ་, ལྔ་ལྔ་ I. a Tartar; the fierce, impetuous. Among the Mongols there is a tradition to the effect that India was the original home of the Mongol tribes. 2. the lowest and most despised class, a fisherman; in *W. Tib. nya gdol-pa*.

Syn. given in *Mon.*:—གདོད་པ་ *gtum-pa*; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *gdol-wa*; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *mi-dge spyod*; ལྔ་ལྔ་ *ne-tshe*; ལྔ་ལྔ་ *chos-med*; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *sdig-pa-can*; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *rlaṅ-po*; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *mi-bśrun skye-wo*; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *ma-ruṅs-pa*; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *thub-chod-can*; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *glan-po* (ལྔ་ལྔ་).

གདོས *gdos*=གདོས་ལྔ་གདོས་ལྔ་ anything having material form; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ ལྔ་ལྔ་ the aggregate of material forms, i.e., of matter; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ material, corporeal: ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ ལྔ་ལྔ་ these things are nothing material, they have no substance (*Jä.*).

གདོས་ལྔ་ *gdos-pa*=ལྔ་ལྔ་ལྔ་ I. a boat, a ship; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *gdos-thag* a boat-rope. 2. a mast.

essence of *Bodhi* enlightenment; ཕྱགས་རྗེ་འདི་བདག་ཉིད་དགོན་མཚན་གསུམ་ the precious ones constitute the divine mercy itself; སངས་རྒྱལ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དགོངས་པ་ཐམས་ཅད་གཅིག་ཏུ་བརྟུགས་པའི་བདག་ཉིད་ the sum and substance of all the thoughts of all the Buddhas concentrated in one expression (that is *om mani padme hūm*).

+ བདག་ཉིད་སྒྲོག་ *bdag-niḍ sgrog* 1. extolling of one's own self, advertising one's own doings, self-laudation. 2. met. the crow (*Mñon.*).

བདག་ཉིད་ཅེ་ *bdag-niḍ che* = རྒྱ་ཁྱེད་ཡངས་པ་ *blo-khog yañs-pa* or རྒྱ་ཅེ་བ་ *blo-che-wa* magnanimous, generous; one with broad views and principles (*Mñon.*).

བདག་ཉིད་ཅེན་པོ་ *bdag-niḍ chen-po* རྒྱལ་པོ་ a general epithet of all the Buddhas, a title of address for a king = རྒྱལ་པོ་ཅེན་པོ་ your majesty! བདག་ཉིད་ཅེན་པོའི་སྐུ་ཚེ་བསྐུལ་པ་བློ་བྱས་གི་བཅ་དུ་བཅན་བར་ཐུར་ let his majesty's life remain fixed through myriads of ages (*Yig. k. 59*).

+ བདག་ཉིད་ལ་བརྟུགས་པ་ *bdag-niḍ-lu brñas-pa* one weeping at heart for failing to practise religion, self mortification.

བདག་པོ་ *bdag-po* བཤུ་ 1. lord, master, owner, proprietor; ཁྱིམ་བདག་ *khyim-bdag* འཇུ་པའི་ a house-holder; ཕྱགས་རྗེ་འདི་བདག་པོ་ *thugs-rjeḥi bdag-po* the lord of grace. 2. in grammar: an agent; བདག་པོའི་སྐྱེ་ the word denoting the agent. 3. spouse, husband, companion for life. བདག་པོ་ཕྱིན་པ་ *dag-po byed-pa* to take possession of, reign over; བདག་ཏུ་བྱུངས་པའི་བྱང་མེད་ a married woman. བདག་པོའི་རྒྱུན་ *bdag-pohi-rkyen* རྒྱུ་ཤེད་པའི་པལ་ལྷན་ [dominant or defining cause] 8.

བདག་མེད་ *bdag-med* བསྐྱུ་ 1. *Çūnyatā*; voidity, emptiness, that which is not absolute, the quality of being not absolute. 2. unowned, forlorn, friendless, a vagabond.

བདག་མེད་ནོར་ *bdag-med nor* unclaimed property: ནོར་བདག་མེད་བྱང་ཁའི་འབྲོང་, ཐམ་བདག་མེད་ཀྱུ་པ་པོའི་བང་མཚན་ the *Dong*, i.e., the wild yak, of *Chan-kha* (northern deserts of Tibet) is unclaimed property; the king's treasury (granary) is also public property. བདག་མེད་མ་ *bdag-med-ma* a woman who has obtained perfection; a woman that is not married; also a public woman.

བདག་མོ་ཅེན་མོ་ *Bdag-mo chen-mo* རྒྱལ་བའི་པུ་ལོ་ n. of a Buddhist goddess.

བདག་འཛིན་ *bdag-hdsin* རྒྱལ་པོ་ 1. selfishness; in Buddhism there are two kinds of བདག་འཛིན་ *ātmagraha*:—གང་ཞིག་གི་བདག་འཛིན་ the conviction that a living being which in its nature is perishable is not so; and ཅོས་ཀྱི་བདག་འཛིན་ to believe that everything, i.e., matter, is permanent and enduring (which in fact is not so). 2. the clinging to the I; the clinging to one's own self; egotism. Syn. དངོས་འཛིན་ *ḍhōs-hdin*; ང་ཡིང་འཛིན་ *ña-yir-hdsin*; ངར་འཛིན་ *ñar-hdsin* (*Mñon.*).

བདག་བབྱུང་ *bdag-bzuñ* claimed property, property of which there is an owner or claimant; བདག་བབྱུང་ཡོད་པའི་བྱང་མེད་ a woman that is married, i.e., who is claimed for the wife of somebody; བདག་ལ་ཚགས་པ་ རྒྱལ་པོ་ self-attachment (*Rtsii.*).

བདག་ལས་བྱུང་ *bdag-las byuñ* lit. the self-born one; an epithet of Kāmadeva the god of sensuality (*Mñon.*).

བདག་སྐྱུང་ *bdag-sruñ* or བདག་སྐྱུང་བ་ *bdag-sruñ-wa*, 1. a hermit, one who watches his own actions, i.e., his self. 2. self-defence, self-preservation.

བདེ་བ་བྱུང་ *bdag-wa* བྱུང་ 1. adj. delicious, savoury, well-tasting. 2. vb. to drive, to drive out = བཞུགས་སྐྱུང་དོད་པ་ to chase, to put to flight; ལས་ཀྱི་རྒྱུ་ཤེད་པའི་བདས་ནས་ *las-kyi rluñ-gis bdaś-nas* being impelled by the

བདུད་ཀྱི་བདག *bdud-kyi-bdag* the arch demon.

བདུད་ཀྱི་བྱ *bdud-kyi-bu* = བདེན་ལྷ་འཁྱེད་ the son of the god of sensuality (*Mñon.*).

བདུད་ཀྱི་བྱ་མོ *bdud-kyi bu mo* the damsels of Māra who are:—སྤྲེད་མ *sred-ma* ལྷ་ལྷ་, དགལ་ཐྱེད་མ *dgah byed-ma* རའི, and དགལ་སྤྲེད་མ *dgah spyod-ma* རའི or རྒྱའི (*K. d. ལ 72*).

བདུད་རྒྱལ *bdug-ryal* རྒྱལ་རྒྱལ་, རྒྱལ་རྒྱལ་ the conqueror of Māra, the archdemon. བདུད་ལྷ་ལྷ *bdud-lhul* or བདུད་ལྷ་ལྷ *bdud-lhul* རྒྱལ་ he who has subdued the evil one; an epithet of Buddha. བདུད་ལྷ་ལྷ་དན་ *dud bhdul-gdan* ལྷ་ the grass Kus'a (*Mñon.*); a seat made of Kus'a, grass sitting on which Buddha vanquished Māra.

བདུད་ཤྲིག་ཅན *bdud sdig-can* = དགལ་རབ་དབང་ལྷ་ག ཤྲིག་ཅན *dgah-rab dwañ-phyug* ལྷ་, རྒྱལ་ Māra, the sinner; also Kāmadēva.

བདུད་ནག་ལབ་བ *bdud-nag hbar-wa* a god of the Bon pantheon resembling in his attributes མེ་མཁ་མགྱོད་པ་ Mañju S'ri.

བདུད་རྩི་ *bdud-rtsi* ལྷ་ལྷ, རྒྱལ་ 1. the food of the gods, nectar, the potion that confers immortality; རྩི་ལྷ་ལྷ་བདུད་རྩི་ the nectar of dharma, i.e., of the doctrine of Buddha. 2. a laudatory epithet of medicines; བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ the fragrant juniper; an elixir prepared of a decoction of five holy plants, viz., ལྷ་ལྷ་ *ba-lu* a fragrant dwarf species of rhododendron, མཛེས་མ *mtshe-ma*, ལྷ་ལྷ་ *kham-pa*, and ལྷ་ལྷ་ *hom-bu*. *N.B.*—Really only four, but according to the absurd method of numbering in Tibetan styled "five," because the whole taken together makes five. 3. *Myrobalan*, *Terminalia*, *Citrina*. 4. a polite word for wine. བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsi ril-bu* རྒྱལ་ལྷ་ལྷ་ elixir-pill, nectar-pills. བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsihi khath-pa* = རྩི་ལྷ་ལྷ་ *ri-khrod* a hermitage; a retreat

in the solitudes of hills (*Mñon.*). བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsihi sgo* = རྩི་ལྷ་ལྷ་ *sgmra-wahi* sgo the mouth (*Mñon.*).

བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsi-skyes* producing nectar [the yellow Myrobalan plant] *S.*

བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsi gañs-gam* vegetable medicine growing on the snow-line in the Himalaya or in Tibet. བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsi chos-gman* vegetable elixir used as an antidote against the attack of evil spirits.

བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsi sniñ-po* yeast.

Syn. ལྷ་ལྷ་ *chañ-rtsi*, རྩི་ལྷ་ *ñiñ-khu*, རྩི་ལྷ་ *snññ-khu* (*Mñon.*).

བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *Bdud-rtsi thab-sbyor* རྒྱལ་ལྷ་ n. of a goddess.

བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *Bdud-rtsi bum-pa ma* n. of a goddess in the Bon pantheon who resembles in her attributes the Buddhist goddess of the ocean.

བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsi dmar-po* n. of a demon.

བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsi smug-po* a cure for congestion of the brain.

བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsi char-lan* ལྷ་ལྷ་ raining nectar, a. met. for the moon.

བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsi hdsag* = ལྷ་ *lee* རས་ the tongue, the organ of taste (*Mñon.*). བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsi hdsag-pa* ལྷ་ལྷ་ pouring nectar; also satire; sweet melodious tongue or language.

བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsi sa* རྒྱལ་ལྷ་ the gods who subsist on nectar. བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsi sa* རྒྱལ་ལྷ་ 1. ambrosial food. 2. རྒྱལ་ལྷ་ n. of an uncle of Buddha Gautama.

བདུད་རྩི་ལྷ་ལྷ་ *bdud-rtsihi hod* (ལྷ་ལྷ་ *zla-wa*) ལྷ་ལྷ་ met. the moon.

བདུད་ལ་སྤྲེང་པ་ཕྱི་རྒྱུ་མཛེད་མ *bdud-la skyehs-pa* རྩི་ལྷ་ལྷ་ *mdsag-ma* = རྩི་ལྷ་ལྷ་ *mdsag-ma* (*Mñon.*) the

of rest, a happy tranquility; འཇིག་རྟེན་གྱི་བདེ་བ་ལ་ཆགས་ཏེ loving the pleasures of the world; གནས་སྐབས་ཀྱི་བདེ་བ་ a happy situation; ལྷ་མོ་ལ་མཁུ་འདྲེས་པའི་བདེ་བ་ཐོབ་པ་ to attain to the happiness of *Nirvāṇa*. ཞོ་བདེ་བ་ཡིང་ it will be easy to understand; བདེ་ཚོ་ཡིད་ he is well; མགོ་བདེ་བ་ easy-going person; also well-qualified, well adapted; ལྗང་བདེ་བ་ with good organs of speech; ལག་བདེ་བ་ one who has practice in working with his hands, skilled, clever; ལྟོ་བདེ་ཞིང་ knowing to speak well, being eloquent, well-spoken; རྩམས་རྟོགས་ཀྱི་སྤྱོད་བདེ་ a tongue skilled in speaking wisdom; ལམ་བདེ་ཚོ་ the road is easy, may be passed without risk. As adv. བདེ་བར་ happily, merrily; བདེ་བར་འཚོ་ to live happily, i.e., without illness. 3. good order, durability, strength; བདེ་བའི་རྟགས་དགུ་ acc. to Bon the nine signs of བདེ་བ་ durability:—མནན་ན་འཕོལ་ elasticity, if pressed it springs up; བཏེག་ན་ཡངས་པ་ when weighed it is found light; བསྐྱོར་ན་འཁོར་བ་ when turned it revolves; བཏུག་ན་མཉེན་པ་ when bending it, it is pliable; བཞག་ན་ཐོང་པ་ *bshagna sdod-pa* where placed it remains; བཞེག་ན་ཉེལ་པ་ if broken it crumbles away; བཏོར་ན་འཕྲོ་བ་ if scattered it diffuses; བཟུམ་ན་འདྲིལ་བ་ if amassed or collected it mixes up, i.e., agglomerates; རེག་ན་འཇམ་པ་ it is soft to the touch.

བདེ་སྐྱིད་ *bde-skyid* རྒྱལ་ happiness, felicity.

བདེ་འགྲོ་ *bde-hgro* or བདེ་བར་འགྲོ་ སྐྱེ་མོ་, རྒྱལ་གྱི་ state of happiness, going to happiness; the kingdom of heaven. Opp. to འཇིག་རྟེན་འགྲོ་ *ñan-hgro* the state of unhappiness. བདེ་འགྲོ་ཅན་ *bde-hgro-can* སྐྱེ་མོ་འགྲོ་ heavenly, celestial བདེ་འགྲོ་མཐོ་མོ་འགྲོ་ རྒྱལ་ཐོབ་པ་ to receive a heavenly or glorified body.

བདེ་ཅན་ *bde-can* རྒྱལ་ happy.

བདེ་ཆེན་ *bde-chen* abbr. of བདེ་བ་ཆེན་པོ་ felicity, consummate bliss. བདེ་ཆེན་པ་ *bde-chen-pa* མཆོག་ལྷན་ great happiness; one in great happiness. བདེ་ཆས་མེ་ *bde-cham-me* or བདེ་མེང་ཇེ་ n. of a sect.

བདེ་མཚན་ *Bde-mchog* མཚན་ is a most important *vidam* or *Tantrik* deity of the Buddhists. He is the equivalent of S'ambara or Samvara; and in Tibet is usually represented with three faces and eleven arms, standing on two crushed bodies and wearing armour and a necklace of skulls. This is his form as དཔལ་འཁོར་ལོ་ཐོས་པ་ *Pal-khor-lo Dom-pa*; but he has several other forms and phases. The Chief Lama resident at Peking is held to be an incarnation of one aspect of *Bde-mchog* (*Dem chog*).

Syn. འཁོར་ལོ་ཐོས་པ་ *hkhlor-lo sdom-pa*; རི་ཁྲོད་པ་ *ri-khrod-pa*; དཔལ་པོ་རྩེ་ཆེ་ *dpah-wo rdo-rje*; ཐོད་པ་ཅན་ *thod-pa can*; ལྷ་བའི་ཅོད་པན་ *zla-wahi chod-pan*; མཁའ་འགྲོ་འདྲེན་པ་ *mkhah-hgrohi dwah*; རྩེ་ཆེ་འཁོར་ལོ་ *rdo-rje hkhlor-lo* (*Mñon*).

བདེ་ལེགས་ *bde-legs* 1.=དལེ་ལེགས་ *dge-legs* or མཐོ་མོ་ལེགས་ *ntho-ris gnas* paradise. 2. སྐྱིད་པ་, ཆེད་པ་ well-being, auspiciousness, blessedness; blessing.

བདེ་ལེགས་ཅན་ *bde legs-can* 1. སྐྱིད་པ་ auspicious. 2.=ཐྱིམ་གྱི་ domestic fowl (*Mñon*).

བདེ་ལེགས་བཞུང་པ་ *bde legs-brjod-pa* benediction, expression of blessing: བདེ་ལེགས་སྤུ་རྩུར་ཅིག་ *bde legs-su gyur-cig* སྐྱིད་པ་ སྐྱེ་མོ་ bless-ings be to him. བདེ་ལེགས་སྤུ་རྩུར་པ་ *bde legs-su gyur-pa* has become blest; སྐྱེ་མོ་ལྷན་པ་ performance of religious ceremonies to bring blessings.

བདེ་འཇགས་ *bde-hjags* prosperity, welfare.

བདེ་བཞུང་པ་ *bde-brjod* felicitous expression.

བདེ་སྐྱོང་ *bde-stoñ* abbr. of བདེ་བ་དང་སྐྱོང་པ་ཉིད་, happiness and *Nirvāṇa*.

བདེ་འགྲུང་ *bde-hthun* met. for རྒྱུག་ lightning (*Mñon*).

བདེ་ཐབས་ *bde-thabs* abbr. of བདེ་བའི་ཐབས་.

བདེ་ལྡན་ *bde-ldan* the heavens.

Syn. མཐོ་མོ་ལེགས་ *ntho-ris-gnas*; མཐོ་མོ་ལྷན་པ་ *ntho-ris rgyal-srid* (*Mñon*).

བདེ་ལྷན་དབང་ལྷུག *Bde-ldan dwañ-phyug* ལུ་མ་
वतीवर the lord of the *Sukhāvati* heaven.

བདེ་ལྷན་འབྲས་འབྲུང་ *bde-ldan hbras-hbyun* ལུ་མ་
वतीफलोदय the happiness of heaven.

བདེ་ལྷན་མ་ལུང་བཟན་པའི་མན་ *bde-ldan-ma luñ*
hstan-pahi mdo, the *Sūtra* delivered at the
request of *Bde-ldan-ma* queen of king
Bimbisara (*K. d. v* 395).

བདེ་ལྷན་ *bde-spyod* sensual enjoyment;
also a privy (*Jā.*).

བདེ་བ་ཅན་ *Bde-wa-can* ལུ་མ་འབྲས་འབྲུང་ *Dewachān*,
the paradise of the Northern Buddhists
which is said to be situated in the west
and presided over by Buddha Amitābha.
It is never mentioned in works of the
pre-Christian era of Buddhism. བདེ་བ་ཅན་གྱི་
ཟིང་པོའི་དཔ་ལྷུག་འབྲས་འབྲུང་ “the plan or design of
the *Sukhāvati*” (*K. d. v* 306) is a work
describing this heaven as being full of
terraces, lotos-lakes, and players of music,
together with swans, cuckoos and pea-
cocks. The Tibetan version as given in
the *Kah-gyur* is longer than the Sanskrit
text which Cowell, under the title of “the
smaller *Sukhavati-vyuha*,” has translated
for Max Müller’s *Sacred Books of the*
East. The whole work is one of the
latest *Māhayāna* productions, probably
as late as the 5th century A.D., and in
some respects bears a curious analogy to
the description of Heaven in the Revela-
tion of St. John, of which the writer may
have certainly had knowledge.

བདེ་བར་འཐབ་ *bde-war hthab* ལུ་མ་འབྲས་འབྲུང་ the son
of Dhṛtarāṣṭra; the chief adversary of the
Pāṇḍava brothers in the great war of *Kuru-*
kṣetra.

བདེ་བར་འབྲས་པ་ *bde-war hbyar-pa* ལུ་མ་ well-
made, elegant, handsome.

བདེ་བར་གཤེགས་པ་ *bde-war gcegs-pa* or བདེ་
གཤེགས་ ལུ་མ་ a general epithet of the Bud-
dhas, one who has passed to *Nirvāṇa*.

བདེ་བར་གཤེགས་པའི་དབང་པོ་ = མ་ལེ་ལྷ་མོ་བཟན་མ་ the
goddess of Earth (*Mñon.*).

བདེ་ལྷན་ *bde-byed* 1. མཛཱར་, ལོམཛཱར་, ཕིའཛཱར་
an epithet of Mahādeva; also ཀྲན་པེ་
saffron; a physician; the glans penis;
thunder-bolt; the spring season; a croco-
dile. 2. n. of a Buddhist author who
wrote certain religious works (*Grub. 7*
15).

Syn. for saffron: གུར་གུམ་ *gur-gum*; མ་ར་
a-ru-ra; མཛཱར་ལོ་མ་ *shman hoñ-len*; མཛཱར་པ་
pa; མོ་རྟགས་ *pho-rtags*; བཟུ་ཕྱིན་མཛཱར་ཅན་ *brgya-*
byin mtshon-cha; དབང་ལྷུག་ *dwañ-phyug*; ལུ་མ་
lu-spyi; སོ་མ་ཀའི་དུས་ *soṣ-kahi dus*; ལུ་མ་ཀྱི་
(Mñon.).

བདེ་ལྷན་ལྷན་ *bde-byed tshogs* བཟུ་ཕྱིན་ [a class
of fiends attending on S'iva.] S.

བདེ་ལྷན་གཤེགས་ *Bde-hyed gshi-thogs* མཛཱར་,
ཕིའཛཱར་ n. of a deity mentioned in *M. V.*

བདེ་ལྷན་ལྷན་ *Bde-byed sras* ཕ་ཤེའུ་འུ་ the young-
est son of Mahes'vara.

བདེ་ལྷན་ *bde-hbyun* མཛཱར་ 1. source of
happiness; an epithet of Mahes'vara and
of the city of S'ambhala. 2. as a symbol:
11.

བདེ་ལྷན་དཔ་པའི་ལྷན་ *bde-hbyun dal-wahe*
tshogs ཀཔ་འྲི་ a cowry; also the followers of
Mahādeva.

བདེ་ལྷན་ *bde-blag* ལུ་མ་ felicity, ease, con-
tentment; བདེ་ལྷན་ལྷན་ in happiness, happily.

བདེ་གཤེགས་ *bde-gzar* the time of war or inter-
nal dissension, disturbed state of a country
(*Shal-lce ch. 1*).

བདེ་ལྷན་ *bde-ces* མཛཱར་ or མ་ཤེའུ་ felicitous
knowledge.

བདེ་གཤེགས་ *bde-gcegs* ལུ་མ་ an epithet of
Buddha, one who has passed to eternal
happiness.

བདེ་སྐྱེས་པ་བདག *hde-sogs-bdag* an epithet of Indra (*Mñon.*); བདེ་སྐྱེས་མ་ *hde sogs-ma* the celestial queen, the wife of Indra (*Mñon.*).

བདེ་བ *hdeh-wa* an antiquated form of བདེ་བ *hde-wa*.

བདེ *hder* abbr. of བདེ་བར *hde-war*.

བདེན་པ I: *hden-pa* མཚན, མཚན་མཚན་ true, sincere = བསྐྱེད་པ་ *bshu-wa med-pa* guileless, not false or deceptive. Also as a vb. to be true: རྒྱུ་ཅེས་པ་བདེན་ན་ *khyod zer-wa hden-no* what you say is true, i.e., you are right; བདག་གིས་ཀྱིས་པ་བདེན་གྱིས་ *bdag-gis nes-pa hden-gyis* it being true that I committed a fault; དེ་བཞིན་དུ་བདེན་མིན་ *de-shin-du hden-srid* it might be true after all; ཞིན་ཏུ་ཡང་བདེན་ that is indeed true! དེ་བདེན་པར་ངེས་མཚན་ is it quite certain that this is true?

བདེན་པ II: 1. truth, right, in the abstract; but usually something true; true words, etc.

བདེན་པ་གཉིས་ *hden-pa gñis* མཚན་པ་ཉིད་ the two truths: (1) རྒྱུ་ཅོད་པ་བདེན་པ་ *kun-rdsob hden-pa* མཚན་པ་སྤྱི་མཚན་ the ordinary truth which concerns all things or phenomena; (2) དྲིན་དམ་པ་བདེན་པ་ དཔལ་མཚན་ the sublime truth. བདེན་པ་གཉིས་་བརྟན་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ མཚན་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ the Sūtra on the two-fold truth (*K. d. p. 370*).

བདེན་པ་མཛོད་པ་ *hden-pa mthoñ-wa* མཚན་པ་མཛོད་ the perception of the truth; to discern, to know the truth; a degree of Buddhist perfection.

བདེན་པ་བཞི་ *hden-pa bshi* or བཞི་གསལ་པ་བདེན་པ་བཞི་ བཞི་གསལ་པ་མཚན་པ་ཉིད་ the four noble truths; the four apparent realities: (1) རྒྱུ་བཅའ་པ་ རྒྱུ་མཚན་ misery; (2) རྒྱུ་བཅའ་པ་ རྒྱུ་མཚན་ རྒྱུ་མཚན་ རྒྱུ་མཚན་ the cause or origin of misery; (3) རྒྱུ་བཅའ་པ་ རྒྱུ་མཚན་ རྒྱུ་མཚན་ རྒྱུ་མཚན་ cessation or prevention of misery; (4) རྒྱུ་བཅའ་པ་ རྒྱུ་མཚན་ རྒྱུ་མཚན་ རྒྱུ་མཚན་ the path of salvation, i.e., the deliverance from misery.

བདེན་པར་འཇོན་པ་ *hden-par hdsin-pa* to believe to be true, to take for granted; བདེན་པར་འཇོན་པ་ *hden-hdsin shig-na* if the illusion is destroyed; “den-den” བདེན་པར་འཇོན་ very true indeed! certainly.

བདེན་པ་ཉིད་ *hden-pa-nid* truth, also རྒྱུ་ཅོད་པ་ *Cūnyatā*.

བདེན་པ་སྐྱེད་པ་ *hden-pa smra-wa* to tell or speak the truth; as an adj. veracious.

བདེན་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ *hden-paḥi-hag* མཚན་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ 1. truthful speech. 2. as met. རྒྱུ་ཅོད་ *bya-rog* the crow (*Mñon.*).

བདེན་པ་ *hden-po* a true, a just man (*Cs.*).

བདེན་པ་ *hden-bral* 1. མཚན་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ south-west direction; བདེན་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ *hden-bral-phyogs* མཚན་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ the south-west quarter. 2. void of truth, unjust (*Cs.*).

བདེན་པ་སྐྱེད་པ་ *hden-smra* མཚན་པ་སྐྱེད་པ་ 1. an ascetic, a hermit (*Mñon.*). 2. one who speaks the truth or preaches the truth.

བདེན་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ *hden-paḥi khrims* strict justice; discipline of the truth.

བདེན་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ *hden-tshig* or བདེན་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ = དུང་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ མཚན་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ 1. truthful expression, true words. 2. a solemn asseveration, often combined with a prayer. བདེན་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ ལཱ་ཤི་མཛོད་ one who has spoken nothing but truth during several births, and thereby has acquired the power of exhibiting miracles.

བདོན་པ་ *bdog-pa* 1. attainments, effects, possessions, wealth: བདོན་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ ལཱ་ཤི་མཛོད་ *bdog-pa rig-pas ñer-bzgrub-ñin* having acquired all attainments by intelligence (*C. doñ.*); བདོན་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ ལཱ་ཤི་མཛོད་ ལཱ་ཤི་མཛོད་ having wholly renounced all his possessions. 2. vb. to get or take possession of, to be possessed of, gen. with ལཱ་, as in དེ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ལཱ་ he is in possession of only one piece of cloth; རྒྱུ་ཅོད་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ ལཱ་ཤི་མཛོད་ ལཱ་ཤི་མཛོད་ ལཱ་ཤི་མཛོད་ have you such scholars? རྒྱུ་ཅོད་པ་ལཱ་ཤི་མཛོད་ ལཱ་ཤི་མཛོད་ poor, having no property (*Jā*).

3. to be; to be situated: དགོན་པ་ནི་གང་དུ་བརྗེ་ག
where is your monastery; བདག་ལ་ཕུག་པ་བརྗེ་ག
bdag-la phug-pa bdog I have a cavern;
ཐབས་བརྗེ་གས་མི་བརྗེ་ག *thabs bdog-gam mi-bdog*
are there any means or not?

བརྗེ་བ *bdow-wa* 1. = དར་བ *dar-wa* to increase,
to spread, diffuse; applied chiefly in
reference to sin and evil. རྗེ་གས་མ་ལྔ་བརྗེ་བ
gnigs-ma lha bdo-wa the increase in the five
kinds of *karmas* degenerations; = རྒྱས་པ *rgyas-*
pa abundance, exuberance. 2. acc. to
Zam. རྒྱུ་ལ་བརྗེ་བ to hurt, to injure a person: དཔྱ་ག་བརྗེ་བ to hurt an
enemy. བརྗེ་བ་ལྔ་བརྗེ་བ *bdow-phro* = རྒྱས་པ་ལྔ་བརྗེ་བ *rgyas-*
pahi sgah-lu on the increase, in the course
of increasing, copious or full: དེ་ལྔ་བརྗེ་བརྗེ་བ
མི་ལས་བརྗེ་བརྗེ་བ་སྤྱོད་པ་ལྔ་བརྗེ་བ in such ways as
this, awakening only to go on again, the
dreams of present happiness are aug-
mented (*Khrid.*).

བདམ *bdral* pf. of འདམ་བ *bdral-wa* and sig-
nifies: disregarded, broken, not observed.

མདག་པ *mdag-pa* or མདག་མ 1. = མེ་མདག
glowing embers, cinders. 2. a sort of
large unburnt brick of mud or clay (*Cs.*);
མདག་མའི་རྩ་བ་ *mdag-mahi doñ* a pit for keeping
live coals (for the purpose of melting
metals).

མདང་ *mdañ* or མདང་དགོང་ yesterday
evening; མདང་མང་ *mdañ-sañ* गतकल्य yesterday:
མདང་མང་རང་ལོང་བ་ཡིན་ came only yester-
day (*Nag.* 39). མདང་སྐུ་མ *mdañ-sum* last
night: མདང་སྐུ་མ་བདག་གི་མི་ལས་ན་ *mdañ-sum bda-*
gi rmi-lam-na last night in my dream, etc.

མདང་བ *mdañ-wa* or མདང་བའི་གནས་ place of
cremation, the place where the burning of
the dead takes place (*Sch.*).

མདངས་ *mdañs* བེ་མདངས་, མཚོ་མདངས་ 1. colour of
the face, fresh looks, healthy complexion;

དམར་བའི་མདངས་ *dmars-wahi mdañs* ruddy com-
plexion; མདངས་ཅན་ of fresh appearance;
མདངས་ཅན་ bad-looking, dull complexion.
2. brightness, lustre, splendour. 3. resp. for
དཔྱ་ག་བ *dpral-wa* the forehead.

མདངས་འཕྲོག་པ་ *mdañs hphrog-pa* ཡོ་མཚོ་མདངས་འཕྲོག་པ་
or བེ་མཚོ་མདངས་འཕྲོག་པ་ faded lustre, the brightness
destroyed.

མདངས་མེད་ *mdañs-med* dull appearance, not
bright, ugly.

Syn. མདྲག་ཅན་ *mdog-shan*; བཟླ་ག་མེད་ *bkrag-*
med (*Mñon.*).

མདངས་བཟང་ *mdañs-bzang* 1. bright colour,
good and cheerful complexion. 2. a hy-
pothetical fluid, the most subtle part of
the semen.

མདན་ཁང་ *mdan-khan* or མདན་བཞོན་པ་ (མེན)
མཇུག་པ་འཇུག་ a kind of poison used in medi-
cine.

མདའ་ *mdah* དཔུ, མར, སྐུ་ལྔ་བ, སྐུ་ལྔ་བ, སྐུ་ལྔ་བ, སྐུ་ལྔ་བ
1. an arrow: མདའ་རྒྱུ་པ་ to shoot an
arrow. མུག་མདའ་ *myug-mdah* an arrow of reed
or bamboo; ལྔ་གས་མདའ་ *leags-mdah* an iron
arrow; དུག་མདའ་ *dug-mdah* a poisoned arrow;
དཔྱ་ག་བའི་མདའ་ *dpral-wahi mdah* an arrow lodged
in the fore-head; མེ་མདའ་ *me-mdah* a gun,
fire-lock. 2. any straight and thin pole
or piece of wood, e.g., the tube of a
tobacco-pipe; ལྔ་གས་མདའ་ *leags-mdah* iron rod,
a ramrod, etc.; ལྔ་མདའ་ *chu-mdah* a jet or
shoot of water; སྐར་མདའ་ *skar-mdah* a
shooting star or meteor. 3. sym.
num. 5. 4. ལྔ་པའི་མདའ་ *luñ-pahi mdah* the
lower terrace of a plateau, also མདའ་ལྔ་ *mdah-*
chu the river or stream running through it.
(*Jä.* in part.) མདའ་ལྔ་བཟུ་ *mdah-ñub* a case
or cover for keeping arrows; a quiver.

Syn. རྒྱ་ཕྱར་མདའ་ *ñag-phran*; དང་འཕྲོ་ *drañ-hgro*;
མི་འཕྲོག་འཕྲོ་ *mi-hkhyog-hgro*; ག་ར་འབྲེག་ལྔ་ *ga-*

ra hbiggs-byed; འདབ་ལྗན་མཚན་ hdab-ldan-mtshon; སྒྲོ་ལྗན་ sgro-ldan; སྒྲོང་ཙན་ ston-can; ཅེ་མོ་ཙན་ rtse-mo-can; འཕེན་བུམ་ལྷན་ hben-bzun; མདའ་མོ་ mdah-mo; ལྷགས་མདའ་སྒྲོ་ཙན་ leags-mdah sgra-can; ལྷགས་ལྷུབས་ཙན་ leags-shubs-can; ཕུར་སྒྲོ་ཙན་ hur-sgra-can; མཚན་ཆའི་གཙོ་ mtshon-chahi-gtso; དུག་མདའ་ dug-mdah; དུག་གི་ཕྱག་པ་ཙན་ dug-gi byug-pa-can; ལོ་སྒྲ་ཀ་ lo-ska-ka. (Mñon.).

མདའ་གྲོང་ mdah-groñ མར་ཁྱི, འཕྱི་ཁྱི [a quiver]S.

མདའ་རྒྱལ་ mdah-rgyal = མདའ་ཚེ་ལྗན་བུམ་ནས་རྒྱལ་ mdah-tsha-shan bsdur-nas rgyal-wa (Rtsii.).

མདའ་རྒྱལ་ mdah-rgyug = མདའ་ཚེ་ལྗན་གྱི་རྒྱལ་ལྗན་པ་ (Rtsii.).

མདའ་ཅེ་ mdah-che or མདའ་ཐོ་ཅེ་ mdah-po-che སྐུ་མར་ a very powerful effective arrow [a lance]S.

མདའ་གནས་རྒྱུ་དུ་འཕངས་པ་ = མདའ་ཅེ་མོ་རྒྱུ་དུ་བུམ་ཏི་འཕངས་པ་ to shoot an arrow upwards, i.e., to the sky.

མདའ་ཁྲུང་ mdah-khuñ loop-hole, embrasure.

མདའ་མཁན་ mdah-mkhan 1. རུལ་ཁྲུང་ n. of a low caste in ancient India who used to live by hunting. 2. an archer, an arrow-maker.

མདའ་རྒྱང་ mdah-rgyagñ the range of an arrow shot.

མདའ་རྒྱུ་ mdah-rgyud 1. the bowstring. 2. n. of a medicinal drug: མདའ་རྒྱུ་ཙན་འབྱེད་ཕྱི་འབྱེད་མ་ནད་འཇོམས་ (Med.).

མདའ་སྒྲོ་ mdah-sgro the feathers attached to an arrow.

མདའ་ལྗན་ mdah-lha are (1) སྒྲོ་ཕྱི་ཕྱི་མདའ་ smyo-byed-kyi mdah; (2) སྒྲོ་ཕྱི་ཕྱི་མདའ་ sred-byed-kyi mdah; (3) ལྗན་ཏུ་མོངས་ཕྱི་ཕྱི་མདའ་ kuhn-tu rmoñs-byed-kyi mdah; (4) སྒྲོ་ཕྱི་ཕྱི་མདའ་ skem-byed-kyi mdah; (5) འཕེན་ཕྱི་ཕྱི་མདའ་ hchi-byed-kyi mdah.

མདའ་ལྗན་ Mdah-lha-pa རྒྱལ་ལྗན་ an epithet of Cupid, lit. the holder of five arrows.

མདའ་འཇོམས་ Mdah-hjoms 1. མར་ཁྱི་ the great Tantrik Buddhist Sage who was abbot of

Nalendra and from whom Nāgarjuna derived his mystical knowledge of Buddhism. 2. n. of a medicinal root = དུར་ཕྱི་ཕྱི་མདའ་ dur-byid-sman.

མདའ་སྒྲོང་ mdah-ston the notch at the end of an arrow which is placed against the bow-string.

མདའ་བུམ་ mdah-bstan མར་ཁྱི [a deer]S.

མདའ་དར་ mdah-dar a lance; a little flag fastened to an arrow with silk ribbons of five different colours, by hooking which arrow into the collar of a bride the match-maker draws her forth from among her maiden companions. Also an arrow wrapped in a scarf, with which the head of the bride is touched during marriage ceremony.

མདའ་དོན་ mdah-don ལྗན་ཁྱི, ལྗན་ཁྱི mdah-snod id.

མདའ་དཔོན་ mdah-dpon the commander of a troop of soldiers; an officer of high military rank next to the དམག་དཔོན་ dmag-dpon, who has command over one thousand men (Rtsii.).

མདའ་ལྷགས་ mdah-lpags a gourd, v. ལྷགས་ ku-wa (Mñon.).

མདའ་ཕུ་ Mdah-phu n. of a place in Tibet (Deb. 11).

མདའ་ཕྱི་ཕྱི་མདའ་ phyeḍ byas-pa ལྗན་ཁྱི་མདའ་ an arrow with a sharp semi-circular disk at the top-end.

མདའ་མོ་ཅེ་ mdah-mo-che སྐུ་མར་ = མདའ་ཐོ་ཅེ་ [an iron club or crow; a lance]S.

མདའ་མོ་ mdah-mo arrow-lot, a kind of fortune-telling by shooting of arrows.

མདའ་ཙོ་ mdah-zo a vessel made of wood, or wicker work, etc., with which barley and wheat are measured (Rtsii.).

མདའ་ཡབ་ mdah-yab = བ་གས་ 1. balcony under the dome of a temple made in Chinese

ཐོན་ཐོགས་པ་དང་། རྒྱུ་ཤིང་ཚོགས་ཆེན་པོ་མདུན་ནས་མཆོ་བ་དང་།
having brought the bier and lifted up the
burning lamp in front, a vast crowd of
people went on at the head (*K. d. २. 4*);
མདུན་དྲ་དམག་མི་ཕྱིན་ཞུ་ *mdun-du dmag-mi phyin-*
ste the soldiers approaching first. Also
used as postpositions: སྐྱ་མའི་སྐྱ་མདུན་དུ་ in
the presence of a lama; རྒྱལ་པོའི་མདུན་དུ་
before the king; རྩོད་ཀྱི་མདུན་ལ་ *khyod-kyi*
mdun-la in your presence.

མདུན་ཆས་ *mdun-jus* = མདུན་བྱས་ *mdun-byus*
conference, consultation.

མདུན་འཛེག་ *mdun-hjog* a present.

Syn. ཕུལ་བ་ *phul-wa*; འབུལ་བ་ *hbul-wa*; གུས་
རྩེས་ *gus-rdsas*; ཕྱག་རྟེན་ *phyag-rten*; ལྷ་རྟེན་ *shu-*
rten (*Mñon.*).

མདུན་དུ་བསྐྱར་བ་ *mdun-du bsnur-wa* འཕྲིན་པ་
to move forward, towards one's self.

+ མདུན་བདར་ *mdun-bdar* = མདུན་དུ་བཞུགས་པ་ or
མི་མང་པོའི་ཚོགས་པའི་མདུན་ in the presence of an
assembly.

མདུན་ན་འདོན་ *mdun-na hdon* དཔོན་པོ་, དཔོན་ཅོད་
a minister, a magistrate, a judge, a high
functionary.

Syn. རྩོན་པོ་ *blon-po*; བཀའ་དབང་ *bkah-dwañ*;
ཁྲི་མས་ཀྱི་ཁོ་ལ་ *khri-mi-kyi kha-lo-pa* (*Mñon.*).

མདུན་མ་ *mdun-ma* འཕྲིན་པ་ conference.

Syn. མདུན་གྲོས་ *mdun-gros*; གྲོས་ *gros*; གྲོས་
བཅས་ *gros-bcam*; གྲོས་བྱས་པ་ *gros byas-pa*
(*Mñon.*).

མདུན་ས་ *mdun-sa* སྐྱེས་པ་, སྐྱེས་པ་ society, com-
mittee, association: མདུན་སར་བཞུགས་པ་ *mdun-*
sar bshugs-pa སྐྱེས་པ་འཁོར་བ་ to sit in committee.

མདུན་སྐྱོ་ *mdun-so* རྩལ་པ་ punishment in-
flicted by court or king.

མདུའུ་ *mdehu* = མདུའི་མདུའུ་ *mdahi mdehu* the
pointed arrow-head made of steel in Tibet
and Mongolia; the arrow-head is made of
various designs some with three points,

others like a miniature pick-axe. མདུའུ་མུའུ་
མུའུ་བ་ *mdehu behuhi-so hdu-wa* བུའུ་མུའུ་
arrow-head like calf's teeth; མདུའུ་མུའུ་མུའུ་
mdehu byihu sniñ-ma བུའུ་མུའུ་ arrow-head
like a bird's heart; མདུའུ་མུའུ་བུའུ་མུའུ་ *mdehu sur*
bshi-pa an arrow with four-bladed head.

མདོ་ *mdo* I: 1. the lower part of a valley
where it merges into the plain, the place
where one valley opens into another; the
point where two valleys, roads, or rivers
meet; ཕུ་མདོ་ upper-part and lower part of
a lateral valley; ཕུ་མུ་ཕུ་མདོ་ the upper or
higher part of a country and the lower
part of it; ལམ་མདོ་ road-junction; ཆུ་མདོ་ river-
junction; ལམ་སྐྱེད་མདོ་ street corners; བཞི་མདོ་
a cross road; ཅ་མདོ་ where one vein crosses
another vein in the body. མདོ་ཁམས་ *Mdo*
and *Kham*s, indicates Amdo, the province
of Tibet S.E. of Kōkō Nor, and
Kham. 2. acc. to *Cs.* མདོ་ཅན་ prudent,
མདོ་མེད་ imprudent. 3. conjunction or meet-
ing place in general: བཟླ་པ་རྩ་ཆུའི་མདོ་ *brtag-*
pa rtsa-chuñi mdo; ཞི་བྱེད་སྐྱོན་གྱི་མདོ་ *shi-byed*
smān-gyi mdo; སྐྱོད་ལྱེད་ལམ་གྱི་མདོ་ *sbyod-byed*
las-kyi mdo; འཇམ་རྩུབ་དབྱུང་གྱི་མདོ་ *hjam-rtsub*
dpad-kyi mdo (*Sman-rtsa ch. II. 1*).

མདོ་ II: ལྷན་ 1. defined as རྣམ་པ་ལྷན་པའི་
ལེ་གེ་ a discourse where many significations
are massed together in a few words; a
Sūtra. 2. short sentence or rule, axiom;
hence མདོ་རྩ་, མདོ་རྩ་, མདོ་རྩ་མུ་བ་ to contract,
abridge, epitomize, to give only the main
points; མདོར་བཟུ་ན་ *mdor bsdur-na* in short, in
general, altogether, on an average.

མདོ་ཁྱེད་ *mdo-shob* a benediction to the
host for his entertainment (*Jā.*).

མདོ་མདོ་ཕྱེད་པ་ *mdo-mdo byed-pa* occurs in
ཆོས་འཛིན་རྟེན་གྱི་ལམ་བུ་ལ་མེ་གཏོགས་ཕྱེད་པ་, ལྷན་པའི་ཅན་ལ་
ཞེས་བཞུགས་པའི་། མདོ་མདོ་ཅི་ཡང་མི་མཛོད་ (*A. 122*).

མདོ་ཤེ *Mdo-sde* མཐུག་པོ་འཇུག་པོ་ a collection of
Sūtras forming an important section of the
Kahgyur.

མད་ཤེལ་ *mdo-sde-pa* or མད་ཤེལ་འཛིན་ *mdo-sde-hdsin* सौत्रान्तिक one versed in the *Mdo* or belonging to the *Sūtranta* school of philosophy of Buddhism.

མདོ་འདྲིན་པ་ *mdo-hdsin-pa* सूत्रधार a carpen-
ter [also a stage-manager] S.

+ མདྲ་མི་དམའ་བ་ *mdo-mi d-mah-wa* = དབང་མཐོན་བ་
dwañ mtho-wa of high power or ability.

མདོ་ལམ *mdo-lam* according to the teachings of the *Sûtras*; is parallel to the term རྒྱུད་ལམ *rgyud-lam* according to the *Tantras*.

अद्-वडुस *mdor-bśdus* सन्देस *abridg-*
ment=वडुस'य *śdus-pa* or वडुस'य *btus-pa*
(Mñon.). अद्-वडु'ञ् *mdor-bśdu-na* समासतः
*[briefly, collectively]*S. अद्-ञ् *mdor-na*
संक्षेपतः *in brief*.

མདྲ་བའདྲ *mdor-bqag* डेयितक akin to མདྲ་བའ
a cross formed of two small sticks, the ends
of which are connected by coloured strings,
and used in various magic ceremonies (*Jā.*).

† མདོ་འི་ *mdo-li* རུའི་ = ཐོགས་ *khयोग* a sedan-chair, a conveyance for carrying sick, incapable, or old persons: ཐུག་གཡོན་ནས་ བདྱེན་ནས་མདོ་འི་ལ་ཐུན་ངངས་ supporting him by the left hand he lifted him on a dooly (A. 70).

མདོག *mdog* or ཁ་མདོག *ka-mdog* colour; complexion; སྐུ་མདོག *sku-mdog* the colour of the body; མདོག་ལེགས *mdog-le-ges* beautiful colour; མདོག་མཛེས *mdog-mdzes* nice colour, a rose (*Cs.*). མདོག་དཀར *mdog-dkar* = མེ་ཐོག་འཇམ་དཔལ་མཛེས *me-hog-ajam-pal-mdzes* white colour. མདོག་མཐུང་མཁའ་པ་ལ་ *mdog mtshunḡs-pa* = མདོག་འདྲམ་པ་ *mdog-ayḡm-pa* of uniform or same colour. མདོག་གཤེར *mdog-gser* ལྷ་བཟོ་བྱས་པའི་ *lu-mtso-bzang-pa* gold; golden colour.

མདོག་ཅན་ *mdog-can* = ཅན་དག་དགའ་པོ་ 1. white sandal-wood. 2. འཕྲོ་ཅན་ having a fair complexion.

མདོག་ལྷན་ *mdog-ldan* 1. (གསེར་) gold. 2. ཀུན་ལྷན་
camphor. 3. a coloured cloth.

མདོག་བྱ་པ *mdog-bu-pa* or མདོག་གཅིག་པ འཁའ་བུ་
met. for the raven (*Mñon.*).

མདོག་སྟོན་ *mdog-sbyin* वर्णद, अगव a species
of sandal wood.

མདོག་མཛེས་ *mdog-mdseṅ* रोचन, रचक and
 མདོག་མཛེས་རྩེད་པོ་ མཉའ་རོལ་क seem to be names of
 flowers (*K. d.* ३६८).

མདོག་གམལ *mdog-gsal* a species of gall (Jä.).

མདྲངས་ *mdoñg* तिलक 1. appearance, the form of the face.. 2. sometimes for མདྲངས་ white spot, blaze, or star on the forehead of a horse or cow. 3. the eye in a peacock's feather; མདྲངས་མཁལ་ཅན་ *mdoñg mthah-can* peacock (*Mñon.*). Syn. 95 *byad*; བཞིན་རས་ *bshin-ras*. (*Mñon.*). མདྲངས་ལྗང་ *mdoñg-ldan* 1. peacock (*Mñon.*). 2. = བྱུག་ *khyug*.

མཛོངས་པ་ *mdoñs-pa* 1.=མྱ་བ་ *ldoñ-wa*
blind (physically and morally): མཁྱ་
མཛོངས་པ་, མཛོངས་པར་བརྒྱུད་པ་ to get blind, to be
made blind. 2.=རྒྱལ་བ་ forehead.

མདོན་གསལ་བ་ *mdoñg-gsol-wa* 1. =གཞི་བརྒྱན་
gzi-brñid rgyas-pa very bright, res-
 plendent, refulgent (*Nag.*) 2. to make
 a prayer before the image of a deity. 3.
 to congratulate, to wish joy to another
 (*Cs.*).

མདོམ *mdom* or མདོམམ *mdoms* sometimes written for རཨྫམ a measure (འཇམ་ཕྱེད) equal to six feet [ཡམ་ a fathom or the space between the tips of the fingers of either hand when the arms are extended] S.

མདོས *mdos* a tall thin pared stick or wand provided with small cross-pieces,

and with strings of various colours fastened to the ends of the transverse pieces and stretched thence to the main upright stick; the whole evidently intended to be a rude imitation of the mast of a vessel with yard-arms and rigging. Several of these structures, each 3 to 5 feet in height, are planted in the ground on the hill-side just above the house where some sick person is lying; and various magical ceremonies having been performed over the sick person, the བོན་མོ་ *btsan* or demons which were afflicting him, and which are reputed to have a great passion for the rigging of a vessel, are presumed to be expelled and to take refuge in the toy masts outside the cottage. The sticks with their coloured strings are presently cast away as གུད་ *glud* down the ravine (*Sud. Hbk.*). There seem to be various names for the masts such as:—སྒྲུབ་པའི་མདོ་མ *skyul-wahi mdos* (*Nag. 38*); ལྷ་མོའི་བསྐང་མདོ་མ *lha-mohi bskan-mdos*; སྒྲོལ་མའི་གཡུ་མ་མདོ་མ *sgrol-mahi gyul-mdos*; རྒྱལ་མདོ་མ *rgyal-mdos*; བོན་མོ་མདོ་མ *btsan-mdos*.

འདག་གུ་ *hdag-gu* = རྩོམ་ *skyo-ma* pap, pulp; prob. = ལྡེ་གུ་ *lde-gu*.

འདག་པ་ *hdag-pa* = ལྡག་པ་ 1. to lick off, as in ལྡེ་ལིམ་ཞེ་འདག་པ་ *lee-yis sho-hdag-pa* to lick curd with the tongue; to clear, or wash away, to wipe off (dirt, blemishes, and even bad thoughts). 2. in *C.* = འཇིམ་པ་ a mixture of clay and water. *Sch.* moreover gives this meaning: "cleaving, adhesive, sticky." འདག་པ་ཐུར་བ་ *hdag-pa sbyar-wa* to make a mixture of soil and water; འདག་པ་ཐུར་བ་ *hdag-pa sbyar-wa* covering or stopping up with clay, e.g., the chinks of a wall or door. འདག་པའི་བྲུ་མ་ *hdag-pahi phye-ma* powdered clay. འདག་ཐུར་འབྲུལ་བ་

hdag-sbyar hbul-wa to present clay, etc., i.e., to cover the chinks of the cell of a meditating lama sitting *mtshams-la* as an act of piety. In *Pth.* འདག་པ་ is mentioned as a kind of plastic art, and evidently signifies to mould, to model, to shape (*Jä.*). 3. = ལྡག་པ་ *ldag-pa* (*Cs.*).

འདག་རྩེ་མ་ *hdag-rdsas* or more properly འདག་པ་ clay, dry or wet.

འདང་ *hdañ* v. འདད་ *hdañ*.

† འདང་གི་པ་ *Hdañ-gi-pa* (from རེན་གྱི་ or རོག་ the paddy-pounding implement) n. of an Indian Buddhist saint: ལྷོ་བ་དཔོན་ལྷ་ལྷོ་པ་, འདང་གི་པ་, ལྷོ་བ་ལྷོ་པ་ *slob-dpon klubi-sa*, *hdañ-gi-pa*, *dha-ri ka-pa* the teachers Nāga bhumi, Dañ-gi-pa, Dharikapa, etc.

འདང་བ་ *hdañ-wa* 1. (pf. འདང་མ་པ་) = མང་མ་པ་ or འགྱིག་པ་ *hgrig-pa* to be right, to suit, &c.; རམ་གྱིས་འདང་ *rag-gos-hdañ* cloth just enough for making a dress or robe, just as much as is required, etc. ལྷོ་མ་རྒྱ་འདང་ *lto za-rgyu hdañ* food to be just enough. 2. acc. to *Sch.* to come to, to arrive at; cf. also བརྒྱ་འདང་མ་པ་ཙམ་ about or nearly one hundred.

འདད་ *hdañ* resp. ལྷོ་འདད་ *sku-hdañ*, or འདང་ *hdañ* a funeral repast.

འདབ་ *hdab* 1. a train (of persons): འཁོར་འདབ་ *hkhor-hdab* retinue (*Cs.*) 2. fold: གཉིས་འདབ་ *gnis-hdab* = མཉམ་གཉིས་ *lm-gnis* twice or two-fold. 3. ལྗང་ལྗང་, ལྗང་ or ལྗང་འདབ་ *lo-hdab* a leaf, ལལ་འདབ་ *yal-hdab* ལྗང་ལྗང་ a twig with leaves. 4. a feather.

འདབ་རྒྱུ་མ་ *hdab-skyes* feathered, bird-born.

འདབ་རྒྱུད་ *hdab-skyod* སྐྱེ་མཁའ་མཁའ་ met. a bird (*Mñon.*) [prob. a crane] *S.*

འདབ་བརྒྱུ་མ་ *hdab-brgya* གཏུགས་, ལྗང་ the lotus.

འདབ་བརྒྱུ་མ་ *hdab-brgya-pa* 1. = མ་ཕྱེ་ the peacock. 2. = གུར་གུམ་ *gur-gum* ལྗང་ལྗང་ saffron.

२५५'क ह॒dab-can leafy; feathery; as met. a bird.

२५५'कण ह॒dab-chag two-fold fall in the value of a coin or anything; if for one rupee four pounds of butter can be had in one market and again in another market not more than two for the same price it is said of it *h̄dab-chag soñ* (*Rtsii.*). २५५'कण ह॒dab-h̄phar = a two-fold increase in price.

२५५'कणस *h̄dab-chags* पचिन, विहङ्गम, चक्राङ्ग, काक, यकुन birds, the feathered race. २५५'कणस'ङ्ग'कणस various kinds of bird; २५५'कणस'कुण'य' ह॒h̄dab-chags *rgyal-pa* गण्ड the king of birds, the eagle, the mythical *Garuda* on whom *Vishnu* rides. २५५'कणस'द'स said to be the hawk and = २'रि'ड' *ri-boñ za* the eater of hares, i.e., the largest species of hawk. २५५'कणस'स'के'व'क' = ५'स'डु' the flying-fox bat (*Sman.* 330). २५५'कणस'र'र' = ५'र'र' the long-lived bird. २५५'कणस'से'गे *h̄dab-chags señ-ge* the most powerful of all birds, an epithet of *Garuda*. २५५'कणस'ग'से'र' ३'र' *h̄dab-chags gser-l̄dan* (५'र'र'र') क्रौञ्च [a kind of curlew or plover] *S.*

२५५'क' ह॒dab-stoñ सहस्रपत्र, पद्म the thousand petals or the largest species of lotus.

२५५'क'स'क' ह॒dab-l̄dan *mtshon* the feathered weapon, met. an arrow.

२५५'२५५ *h̄dab-h̄deb* a large numerical figure: ५'स'र'ङ्ग'य'स'२५५' २५५'र'र' (*Ya-sel.* 57).

२५५'गु' ह॒dab-bu-che one of the names of *Arjuna*, the third of the *Pāṇḍava* brothers.

२५५'स *h̄dab-ma* पत्र, पर्ण, वह, दल, कदन 1. wing: २५५'स'ङ्ग'य' *h̄dab-ma sprug-pa* to shake the wings (*Cs.*) २५५'स'ग'य' to clap the wings. 2. leaf, corolla, petal; ५'र'र' large leaf; २५५'स'स'स'र'र'र' स'स'पत्र-परिभूत all the leaves fully come out, the

flower in full blossom; २५५'स'व'र'र' eight-petaled = ५'र'र'र' (*Mñon.*). २५५'स'ङ्ग'य' स्निग्धपत्र a smooth fresh leaf, v. *Schl.* Budh. 248. २५५'स'र'र'र' a heap of leaves; २५५'स'र'र'र' *h̄dab-mahi cih-r̄ta* पत्ररथ a chariot or conveyance made of leaves. 3. fan. 4. flag (*Cs.*).

Syn. of 2. ५'स' *lo-ma*; 1. ५'ग'र' *sgro-ḡgog.* (*Mñon.*).

२५५'स'र'र' *h̄dab-ma skyob* (५) पत्रप that which is protected by wings; the feather-protected, a bird.

२५५'स'व'र'र' *h̄da-ma h̄skyod* that which moves with or by wings.

२५५'स'र'र'य' *h̄dab-ma hjig-pa* पलायमानतन withering of leaves, the winter season that kills the leaves of trees.

२५५'स'व'र'र' *h̄dab-ma h̄dun-pa* सप्तपर्णी, सप्त-च्छद n. of a flowering tree ["the seven-leaved," the tree *Alstonia*] *S.*

२५५'स'र'र' *h̄dab-ma phra-mo* जम्बिर lemon, citron = ५'र'र' *skyur-mo* (*Mñon.*).

२५५'स'य'र' *h̄dab-ma yañs* साल *Sul* tree with broad leaves.

२५५'स'र'र'य' *h̄dab-mahi thig-pa* met. for cuckoo (*Mñon.*).

२५५'स'र'र'र' *h̄dab-mahi mdsoḍ* (गु'र'र'र') कुन्दवृक्ष [*Jasminum multiflorum.*] *S.*

२५५'व'र' *h̄dab-h̄zañ* 1. सुपर्ण fine looking leaf. 2. a species of bird of fine plumes. 3. = ५'स'र'र' *so-ma ra-dsa* flax (*Mñon.*).

२५५'व'र'र'र' *h̄dab h̄zañ-mahi bu* सुपर्णासनय the son of *Suparṇā* [*Garuda* bird.] *S.*

२५५'र'र'र' *h̄dab-sur-can* चगर a species of sandal wood tree.

२५५'य' *h̄dab-yaḥ* (५'र'र'र'र'र'र') वेलुव a measure for grain smaller than *bre* or *drona*.

२५५स *h̄dabs* rarely २५५ the side, lateral surface (chiefly of the body); surface;

འདི *hdi* 1. དཔྱད་, ལཔྱད་, ལཔྱུ་, དཔྱད་, ལཔྱད་
this; also in colloq. very commonly=
the: མེ་མདའ་འདི་གཡེད་ where is the gun?
འདི་སྤྱོད་ who is this? Where the plural of
a noun is indicated, the plural sign is
annexed to the demon. pron., e.g., དཔྱད་མཚུགས་
ལ་རྩ་འདི་དག་ཐྱིད་ཤོག *nahi-mjug-la rta hdi-dag*
krid-gog lead the horses after me! ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་
in this month; དཔྱད་འདི་ལྟེ་ in this year; དཔྱད་འདི་
འདི་ལྟེ་ at this (particular) time. 2. when
applied in reference to distance it signifies
nearness; དཔྱད་གི་ཐྱོད་མ་འདི་ལྟེ་ my residence in
this (near) hill; ལྟེ་ལྟེ་འདི་ལྟེ་ in this valley
or country; ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་འདི་ the respective per-
former (of an incantation) (*Jā.*). 3. such
a one: བདག་མེད་འདི་ཞེས་ཐུག་པ་ I, and such and
such a one; དཔྱད་ཐྱོད་ལ་འདི་དང་འདི་ལྟེ་ལྟེ་ ཞེས་ཐུག་ན་ I
give you such and such a thing. འདི་ is
often redundantly joined with the pos-
sessive pron. བདག་གི་ལྟེ་མ་འདི་ this my cloth;
བདག་གི་རྩ་འདི་ this my wealth; མ་ཚེ་འདི་ན་འདི་ལྟེ་
གཞན་པ་གང་ (*Yd.* 162) in this great country
who else is greater than this? འདི་ཇི་སྐྱུ་འདི་སྐྱུ་
hdi ji snam-du sems འདི་སྐྱུ་སྐྱུ་སྐྱུ་ འདི་སྐྱུ་སྐྱུ་སྐྱུ་
འདི་སྐྱུ་སྐྱུ་སྐྱུ་ (underneath this mound of
sand) there is the monastery of Buddha
Kasyapa, restore it; འདི་ལྟེ་ལྟེ་འདི་ལྟེ་ *hdi*
yod-pas hdi-byun འདི་ལྟེ་ལྟེ་སྐྱུ་ འདི་ལྟེ་ལྟེ་
that having existed this arose; འདི་སྐྱུ་འདི་སྐྱུ་སྐྱུ་
hdis hdi-rnams btun འདི་སྐྱུ་སྐྱུ་ འདི་སྐྱུ་སྐྱུ་
they will drink these.

འདི་ག་རང་ *hdi-ka-ran* just here, just now
(*Jā*); also this very same.

འདི་ཀོ་ *hdi-ko* this one (*So-rig.* 15).

འདི་སྐྱུ་ *hdi-skad*=འདི་སྐྱུ་, དཔྱད་ལྟེ་ འདི་སྐྱུ་
accordingly. Used chiefly with the *verbum*
loquendi and quotations; but འདི་སྐྱུ་ལྟེ་ལྟེ་
ལྟེ་ལྟེ་ *hdi-skad byed-par gyur cig* འདི་སྐྱུ་
[do in this way]*S.* འདི་སྐྱུ་ལྟེ་ *hdi-skad-do*=
འདི་སྐྱུ་ལྟེ་ལྟེ་ or འདི་སྐྱུ་ལྟེ་ལྟེ་ has said so;

ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ *hdi skyes-pahi phyr*
hdi-skyes འདི་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ [this is
produced on account of that being pro-
duced]*S.*

འདི་སྐྱུ་ *hdi-ltar* འདི་སྐྱུ་, འདི་སྐྱུ་, འདི་སྐྱུ་, འདི་སྐྱུ་
so, in this manner, thus: འདི་སྐྱུ་ལྟེ་ལྟེ་
ལྟེ་ལྟེ་ in what manner have you become
so, how did you get into this condition?
འདི་སྐྱུ་ལྟེ་ it was to this effect, of this pur-
port; དཔྱད་ལྟེ་ལྟེ་ such as this I am; འདི་སྐྱུ་
ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ compounded things must
be regarded thus; the word དཔྱད་ལྟེ་ should
usually be accompanied by a snap of the
fingers (མེ་ལྟེ་ or ལྟེ་ལྟེ་). འདི་སྐྱུ་ལྟེ་ལྟེ་ *hdi-*
ltar gyur-cig འདི་སྐྱུ་ལྟེ་ལྟེ་, འདི་སྐྱུ་ལྟེ་ལྟེ་
be it so, let it so be. འདི་སྐྱུ་ལྟེ་ *hdi-lta-ste*, (འདི་སྐྱུ་) འདི་སྐྱུ་
འདི་སྐྱུ་ for example, for instance, to wit, such
as, viz.

འདི་དང་ལྟེ་ *hdi-dan phyi* or འདི་ལྟེ་ the present
and the future (life).

འདི་དུས་ *hdi-dus* འདི་དུས་, འདི་དུས་ to-day, this
time.

འདི་ནས་ *hdi-nas* from this place, from this
time; as yet, still. འདི་ནས་ལྟེ་ལྟེ་ from here
to that, from here to there.

འདི་ལྟེ་ *hdi-pa* འདི་ལྟེ་ man of this place; this
man; འདི་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ *hdi-pahi gdon* from this
man's face, i.e., from the lips of this man.
Colloq. འདི་ལྟེ་ is a common word for here:
kha-sang di-pa lep-song he arrived here
yesterday.

འདི་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ *hdi-phyi sdeb-pa*, or འདི་ལྟེ་ *rje-wa*
to exchange this life for the future one,
i.e., འདི་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ doing the
concerns of this life, having cast out from
the mind the thoughts of the future (exis-
tence).

འདི་ཐུ་འདི་ཐུ་ *hdi-bya hdi-byed* instructions
to do this and that (idiom.); to be earthly
minded.

འདི་ཙུག་ཡིན་ *hdi-tsug-yin* in *W.*: how is
this? འདི་རང་ཡིན་ it is he himself: ཙུང་པ་ཨ་པ་
འདི་ཙུག་ཡིན་ *tshe-dan ldan-pa hdi-tshug-yin* how
is the venerable monk himself? (*A.* 132).

ॡॡॡ *hdi-ru* here, into this place, at
 this place. ॡॡॡॡॡ come hither! ॡॡॡ
hdir ॡॡ here;=ॡॡॡ *hdi-na* ॡॡॡ at this
 place: ॡॡॡॡॡॡ ॡॡॡॡॡॡ has the Dharma
 Rājā (with his retinue) come here?
 (A. 23).

འདི་མུར *hdi-mur* = འདི་ན *hdi-na* here (Yig.
83).

འདི་རིགས་ *hdi-rigs* these; of this kind.

འདིག *hdig* stopper, stopple; also འ་འདིག་པ་
to stop up, to close with a stopper;
འདིག་རིམ་ musket-ball, cf. དིག *dig* (*Jä.*).

འདྲིང་བ *hdiñ-wa* pf. བཏིང་ *btin* fut. བཏིང་
imp. ཟེངས་ *thiñs*, to spread on the ground
(a mat, etc.); to lay out, to sprinkle, strew
(grass, hay); -subst. བཏིང་བ in *W.* a small
carpet on which lamas sit; མཇམ་བཏིང་ bed-
ding, pillow, or blanket; འདྲིང་རྒྱལ་བ acc. to
Sch. to weigh in one's mind, to con-
sider; to suspect.

२५५ I: *hdu-wa* pf. २५५५ समवाय, सङ्ग्रह; समायुज्ज 1. to collect, accumulate; भिक्षु-
 र्दससङ्गु २५५ to collect men, wealth and
 fortune. 2. to come together, to assemble,
 (of men and animals).

१५१८ *hdu-khañ* नठ properly the hall of congregation for members in a monastery, but is a term often loosely assigned and is applied even to the ordinary antechamber of a temple. १५१८५ १५१८ *hdu-khañ-du hdu-wa* to assemble in the congregation-hall.

འདྲ་བྲུག *hdu-hkhrug* 1. = རྩམས་འདྲུག་པ་ or
 འདྲུང་བ་འདྲུག་པ་ lit. distemper, disorder in the
 constitution; hence illness, ill-health.
 2. tumult, riot, uproar (*Cs.*); འདྲ་བྲུག་པ་ *hdu*
hkhrug-pa invalid, one laid up.

२५. गृह *hdu-gnaṣ* गृहा ; संसार [house, the world] S.

+ འདུ་ཕྱོད་ or ཁྱོད་ *hdu-hphrod* or *khrod* = ཚགས་པ་ *assemblage, congregation, crowding together.*

२५.२६६ hdu-hdsin संसर्ग [company] S.

१५४ II : 1. to get married, to unite,
 to join one another : རྒྱལ་གྱི་འདྲེན་ *khyod gugs-
 tu hdu-wa* to unite as husband and wife.
 2. in a special sense in philosophical lang. :
 to unite (opp. to འབྲས་པ་ to separate), e.g.,
 the soul uniting with an organ of sense,
 like རྩེབས་ *sdeb-pa* : འདྲེན་པུས་ *hdus-byas* com-
 posed of two or more ingredients; འདྲེན་
 མ་ཟུམ་ consisting of one thing, simple,
 elementary; only the primordial is eternal,
 everything compounded is perishable;
 frsq. 3. འདྲེན་པ་ to consist of or in; གཉིས་ཟུ་
 འདྲེན་པོ་ consist of two things; རྒྱལ་གྱི་འདྲེན་པུས་ཟུ་
 འདྲེན་ཏིག་ཟུ་ the inner, i.e., the visible world
 comprised in the soul.

२५३ *hdu-byed* प्रतिपन्न, सांग्रहिक, संस्कार
that which is or seems to be compounded,
as opp. to the simple and elementary;
anything pertaining to either body, speech
or mind that can be analyzed. Is thus
particularised : *शेषश्रुति २५३* mental associa-
tions, thoughts, ideas, etc.; *सुखश्रुति २५३*
material or physical compounds; *दशगो २५३*
phrases, epigram, sententious expressions
etc. (*K. d. ३ २४३*). It is one of the five
Skandha. Acc. to Budh. there are eight
Du-je or *Samskāra* which are necessary to
the state of *Samadhi* (i.e., contemplative

asceticism):—(1) འདྲ་ན་པ། [ལྡིའི་ love] S. (2) རྩོལ་པ། [ལཱ་ལཱ་ exercise] S. (3) དང་པ། [མཛད་ faith] S. (4) ཤེས་ཀྱི་སྤྱད་སེལ་པ། [སྤྱུ་འཇུག་ watchfulness] S. (5) དན་པ། [མུ་ཁྲི་ memory] S. (6) ཤེས་པ་ཤེས་ [ཅེ་སྒྲུབ་ intelligence or reflection] S. (7) ཤེས་སེལ་པ། [ཕྱག་མཆོག་ confidence] S. (8) བཏང་སྤྱོད་སེལ་པ། [ཅུ་ཤིང་ indifference to pleasure and pain] S.

འདྲ་བ་སྤྱོད་སེལ་པ། *hdu-wa gnoms-pa* = རྒྱུ་མེད་པ། good physical constitution, health.

འདྲ་ཚོགས་ *hdu-tshogs* a crowd, many people assembled together: རྒྱུ་མེད་འདྲ་ཚོགས་གྲོང་ཁྱིམ་ཐོག་ལ་ཐུག་པའདྲ་ the concourse of men was like the city of Gandhavati (A. 2).

འདྲ་འཛོམས་ *hdu-hdse* entertainment of many people in one place with food and drink or with amusement, also noisy talking at the time of entertainment: རྒྱུ་མེད་ཕྱིར་བཤག་གིས་འདྲ་འཛོམས་ being free from pride I have left off attending entertainments (A. 6). Also = noise, bustle, din: འདྲ་འཛོམས་པའི་དཔེ་ཤེས་པའདྲི་ this solitude which is free from noise; འདྲ་འཛོམས་ལ་གནས་པ། to live in the midst of the bustle of worldly affairs. Acc. to the Bon there are sixteen kinds of འདྲ་འཛོམས་—འདྲ་འཛོམས་ *hdu-hdse-can* ལྔ་ལྔ་བཅུ་གཉིས་=a hermit, a retired man.

འདྲ་ཤེས་ *hdu-ces* སྤྱོད་སེལ་, སྤྱོད་སྤྱོད་ 1. consciousness. Moreover, in the opinion of the author of this dictionary (though not in that of the editors), this word practically signifies the soul, with the difference that according to Buddhists it is not an absolute simple entity: *Samjñā* conveys the idea of a collection of perceptions to form one compound entity, i.e., to form such consciousness as is capable of being analyzed. འདྲ་ཤེས་ནི་ཡང་དག་པར་ཤེས་པར་བྱེད་པའི་མཚན་ཉིད་འདྲ་ཤེས་ *Hdu-ces* or consciousness is said to be the sign of perfect knowledge; རྒྱུ་མེད་ཤེས་པ་མཚན་ཉིད་

རྒྱུ་མེད་མཚན་ཉིད་དང་ཐུན་པར་ཤེས་པ་དེ་འདྲ་ཤེས་ཡིན་ནི་ that is *Samjñā* which comprises the knowledge of the nature of all different things, i.e., matter in its differentiated state (*K. d. 2 354*). 2. notion, conception, image, feeling, thought: རྒྱུ་མེད་ཤེས་ཀྱི་ཡོད་པའི་འདྲ་ཤེས་བྱེད་པ། the up-rising of the idea of constant possession of earthly good; ལྷ་ས་ལ་གྱུ་འདྲ་ཤེས་འཇུག་པ། to unite with the human body the idea of a ship, to represent the body as a ship; རྒྱུ་མེད་འདྲ་ཤེས་བྱུང་ there arose the feeling of discomfort; རྒྱུ་མེད་འདྲ་ཤེས་ཐྱང་བ། the giving up of the idea of anger; དགོ་བའི་ཕྱོགས་ལ་འདྲ་ཤེས་ཅུང་ཅད་ཀྱང་མ་གཞུགས་ no thoughts, no inclinations, tending to virtue, arose (in him), virtuous emotions never stirred in his mind; རྒྱུ་མེད་འདྲ་ཤེས་ཅན་ entertaining thoughts of sensual pleasure; འདྲ་ཤེས་སྤྱོད་སེལ་པ། to recover from a state of insensibility. As one of the five ཐུང་པོ་ or *skandha* the term is translated by idea (*Burn. I. 511*), by perception (*Köpp. I. 603*). The three terms འདྲ་ཤེས་ཅན་, འདྲ་ཤེས་མེད་པ།, འདྲ་ཤེས་མེད་མིན་ may be rendered: having the faculty of thinking, having no faculty of thinking, neither thinking nor not thinking (latter part from *Jā.*). [འདྲ་ཤེས་ *hdu-ces* or སྤྱོད་སེལ་ *samjñā* signifies 1. denomination, name; 2. knowledge derived through names, verbal association] S.

འདྲ་ཤེས་གསུམ་ *hdu-ces-gsum* 1. རྒྱུ་མེད་ པར་མ་ [little, limited] S. 2. རྒྱུ་མེད་ཀྱི་ཡོད་པ། མཐུན་པ། [great, extensive] S. 3. རྒྱུ་མེད་ ལྔ་ལྔ་བཅུ་གཉིས་ [unlimited, infinite] S. (*M. V.*).

འདྲ་ཤེས་ཀྱི་རྣམ་པ། *hdu-ces-kyi rnam-pa* སྤྱོད་སེལ་གྱི་རྣམ་པ། the 15 subjects of *Samjñā* necessary to full meditation on མེ་ཐུག་པ། are:—(1) རྒྱུ་མེད་པར་བཤམ་པའི་འདྲ་ཤེས་ རྣམ་པར་ཤེས་པ་ལས་འཇུག་སྤྱོད་སེལ་པ། (2) རྒྱུ་མེད་པར་ཤེས་པ་ལས་འཇུག་སྤྱོད་སེལ་པ། (3) རྒྱུ་མེད་པར་ཤེས་པ་ལས་འཇུག་སྤྱོད་སེལ་པ། (4) རྒྱུ་མེད་པར་ཤེས་པ་ལས་འཇུག་སྤྱོད་སེལ་པ། (5) རྒྱུ་མེད་པར་ཤེས་པ་ལས་འཇུག་སྤྱོད་སེལ་པ། (6) རྒྱུ་མེད་པར་ཤེས་པ་ལས་འཇུག་སྤྱོད་སེལ་པ།

it seemed as if his body the whole night had been even up to the skies, and it was as if there were sensate beings of the six classes of living creatures from the crown of his head to the tops and soles of his feet and for the most part they were drinking only milk; some indeed having obtained milk from the stars, were drinking it, and loud sounds of cymbals were continually coming up without his knowing whence they arose; but when night had lifted, having cast aside his meditating bounds, they vanished. Finally, it should be pointed out, how common in the colloq. is that form of the present with འདྲུག་ added to the gerund in གི, གེ, etc. In fact this form has almost superseded the ordinary present tense; although འདྲུག་ in these cases seems to be confined to express the 2nd and 3rd persons, ཡིན་ or ཡོད་ being substituted in the 1st person: *kho-rang do-gi-dug* he is going; *na-rang do-gi-yin* I am going.

འདྲུག་ཁྱི *hdug-khri* a chair, a raised platform to sit upon.

འདྲུག་གནས *hdug-gnas* or འདྲུག་ས་ = འཇང་ཁྱིས་ residence, home (*Mñon.*).

འདྲུག་ཆུང་ས *hdug-staṅs* = འདྲུག་ཁུག་ས་ manner of sitting: མེང་གེའི་འདྲུག་ཆུང་ས་ the manner of a lion's sitting. The different postures of sitting are:—(1) རྩེ་རྒྱུལ་ཀྲུང་ *rdo-rje skyil-kruṅ*; (2) རྒྱུལ་མོ་ཀྲུང་ *skyil-mo kruṅ*; (3) བཟང་པོའི་འདྲུག་ཆུང་ས་; (4) ལྷུ་པ་པོ་འཇམ་པའི་ཆུང་ས་; (5) རལ་གསོར་གནས་པ་; (6) རྩེ་གཞི་གྱུར་འདྲུག་པ་; (7) འབྲེལ་བཞུགས་པ་ (*Mñon.*).

འདྲུག་འདྲུག་ *hdug-hdug* 1. (in the dialect of *Kham*) = རྩེ་བཞུགས་པ་. 2. = རྩེ་དྲེད་ sit, sit.

འདྲུད་པ་ *hdud-pa* pf. and fut. བརྟུད་ *btud* བརྟུང་ to bend, to make a bow; རྒྱབས་ལ་འདྲུད་པ་ to bow at a person's feet (*Nag.* 39); རྟུང་འདྲུད་ to incline one's ears to hear; རབ་ཏུ་འདྲུད་པ་ བཀའ་བཀའ་ salutation.

འདྲུན་ *hdun* or ཞོ་འདྲུན་ = རྩེ་རྩེ་གས་ several kinds, divers, various.

+ འདྲུན་ཁང་ *hdun-khaṅ* 1. = བང་མཛོད་ or མཛོད་ཁང་ store-house, treasury, repository. 2. = རྩེ་ས་ *gdod-sa* residence, abode (*Mñon.*). 3. སུ་མམ་ཆུང་པ་, མཆུང་པ་ parlour, council-room.

འདྲུན་པ་ *hdun-pa* རྩེ་ས་, སུ་མམ་ཆུང་པ་, རེ་མི་ 1. longing, craving, wish, supplication; འདྲུན་པ་ཞེས་ཁྱུ་བ་བསམ་པ་གང་ཡིན་པའོ་ what is called *hdun-pa* is whatever arises in the mind (*K. d. 2 355*). 2. a courtier; a sycophant, flatterer, one who waits upon royalty to contribute to his pleasures and amusements: ལྷུ་པ་པོ་འདྲུན་པ་དག་ན་ཤེ་ to the prince the courtiers said (*Hbrom.* 145). 3. vb. to long for, crave, to hanker after: རྩེ་པ་ལ་མེ་འདྲུན་པར་ they not having any desire to hear; དགེ་འདྲུན་ one who is devout or is earnest in virtue or religion; also དགེ་བ་ལ་འདྲུན་པ་ to yearn for or strive after virtue. 4. one of the six early disciples of Buddha called *Sadvarga* (*M. V.*).

Syn. རྩེ་དྲེད་པ་ *hdod-pa*; དགོངས་པ་ *dgongs-pa*; མོས་པ་ *mos-pa* (*Mñon.*).

འདྲུན་མ་ *hdun-ma* 1. council, conference, committee: འདྲུན་མ་མི་འབྲེག་པ་ the committee did not agree; གཞན་ནས་མ་ན་ཤེ་རྒྱུན་པོ་འཇམ་པའི་ལྷུ་པ་པོ་འདྲུན་མ་མི་འབྲེག་ others said; if each *Srin-po* speaks independently the conference cannot settle (anything) (*Hbrom.* 136); འདྲུན་མར་བཞུགས་ they called a council together; དགེ་འདྲུན་ a congregation or association of religious persons, the Buddhist priesthood. 2. advice, counsel: འདྲུན་མ་རན་པ་ a bad advice; འདྲུན་མ་འདེབས་པ་ to give advice; འདྲུན་མ་ཁྱེད་པ་ to take a resolution (*Jā.*). 3. companion, associate: གཏན་གྱི་འདྲུན་མ་ཕྱགས་ཀྱི་བསམ་མཁྱོད་ permanent companion, i.e., wife, and the consideration of the future.

is reputed to have delivered the *Vinaya-pitaka* scriptures consisting of 21,000 sermons; but at any rate only thirteen volumes have been translated into Tibetan. In the Tibetan Dulwa or Vinaya there are three hundred and forty four chapters and 104,800 s'loka. At the beginning of each chapter is the following heading which distinguishes it from all other *pitaka*:—
ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ལ་ཕྱག་འཇུག་པོ་ *thams-cad mkhyen-pa-la phyug-htshul-lo* Salutation to the omniscient! The section of the Dulwa treating of ལུང་གཞི *luñ-gshi* is called འདུལ་ལུང་མཚན་ *hdul-luñ ma-mo* (*Rda-rñiñ.*).

འདུལ་བ་སྤྱོད་ *hdul-wa smra-wa* विनयवादि (*A. K. 1-12*) [one who propounds the doctrine of *Vinaya-pitaka*]*S.*

འདུལ་བ་པོ་ *hdul-wa-po* a tamer, discipliner.

འདུལ་བ་དང་འགལ་བ་ *hdul-wa dan hgal-wa* विनया-तिहारी [transgressing the laws of moral conduct]*S.*

འདུལ་བྱེད་ *hdul-byed* दम-घर्मे [virtue of self-restraint]*S.*

འདུལ་བྱེད་རྩེས་ *hdul-byed skyes* वैनेतेय an epithet of the Garuḍa bird.

འདུལ་བའི་ཤེ་ *hdul-wahi sde* विनय वर्ग the Dulwa or disciplinary part of the *Kahgyur*. འདུལ་བའི་གཞི་ *hdul-wahi-gshi* विनय वस्तु the main principles of the Dulwa. འདུལ་བ་འཛོམས་པ་ *hdul-wa hdsin-pa* विनयघर a Buddhist monk who observes the rules of *Vinaya*.

འདུལ་བ་འཛོམས་པོ་ *hdul-hdsin mtsho sna-pa* n. of a celebrated lama of the *Bkah-gdam-pa* sect of *Mtsho-sna* in Tibet (*Loñ. 29*).

འདུལ་གཤེན་དྲུག་ *hdul-gcen drug* the six Bon ascetics or saints corresponding to the ལྷ་པ་ལྷུག་ *thub-pa drug* of the Nyingma school who preside over the six states of animated being.

འདུམ་ཆུང་རྫོང་ *Hdus-chuñ rdsoñ* n. of the chief town in the district of འདུམ་ཆུང་ *Hdus-chuñ* (*Rtsii.*).

འདུམ་པ་ *hdus-pa* 1. a pf. as well as འདུམ་བ་ *hdu-wa*; འདུམ་སོ་=ཚོགས་སོ་ assembled. མངས་ཆུས་ཀྱི་ཞིང་རྫོགས་ནས་འདུམ་པ་ གསལ་བྱེད་པ་ assembled from different Buddhist mansions. 2. sbst. སྐུ་མཐོང་, སྐུ་མཐོང་: འདུམ་པ་འདྲ་ན་ འདུལ་གྱི་ཆུང་རྫོང་ although he may have entered the assembly or council; also=he may sit or have a seat in the council. 3. སྐྱུ་མཐོང་ typhoid fever accompanied by many complications.

འདུམ་ *hdus* མཐོང་ [aggregate]*S.*

འདུམ་ཆུང་ *Hdus-chuñ* n. of a district of *Gtsañ* in Tibet.

འདུམ་པ་འཛོམས་པོ་ཆེན་པོ་ *hdus-pa rin po chehi rgyud* n. of a collection of *Tantrik* works of two classes (*D.R.*). Again spoken of as double in form and of a secret quality:—འདུམ་པ་རྒྱལ་པ་གཉིས་, གསལ་བ་འདུམ་པ་ (གུ་མ་སྐུ་མཐོང་) ལུགས་གཉིས་ཡོད་. These two systems are mentioned frequently: འཕགས་ལུགས་དང་, ལེ་ཤེས་ལུགས་, ཀྱི་ཚེས་ལོར་ཚོལ་པ་ཤོག་འདུམ་པ་རྒྱལ་པ་གཉིས་ let the two classes of *Tantrik* collections be searched out; let some one be sent to India to fetch the classes of *Tantrik* works (*A. 64*).

འདུམ་པ་ *hdus-pa*=འབྱུང་བ་ *hbyuñ-wa* བྱུང་ [to become]*S.*

འདུམ་དབང་ *Hdus-dwañ* n. of a district in *Gtsañ* (*Rtsii.*). འདུམ་དབང་རྫོང་ *Hdus-dwañ rdsoñ* n. of the chief town in the district of འདུམ་དབང་ *Hdus-dwañ*.

འདུམ་བྱས་ *hdus-byas* संस्कृत, प्रणीत compiled, brought together; revised. འདུམ་བྱས་ཀྱི་ཚེས་ *hdus-byas-kyi chos* things or matters which are compounded are the following:—འདྲ་པོར་འཇུག་པ་ ཀའམ་ཐའུ་ things corporate; གཟུགས་ཀྱི་ཁམས་

རྒྱུ་ཕ་ཕུ objects having shape and dimensions ; གཟུགས་མེད་པའི་ཁྲ་ཕ་ཕུ formless or etherial objects. དྲན་པ་ཏེ་བར་བཞག་པ་བཞི་དང་, ཡང་དག་པར་སྒྲོང་བ་བཞི་ནས་སངས་རྒྱལ་གྱི་ཚམས་འདྲེས་པ་བཙེ་བརྒྱད་གྱི་བར་ཏེ་ are included in the compounded things ; while ideas such as འདུམ་མ་བྱུམ་ *hduṣ-ma byas* are བཤུན་མཉམ་, བཤུན་མཉམ་ [not compounded, incorporate, uncaused] S. འདུམ་མ་བྱུམ་གྱི་ཁྲ་ཕ་ཕུ *hduṣ-byas-kyi khamṣ* things that are absolute and simple, which being never born or compounded, are not subject to dissolution or annihilation ; such are མ་མཐར་བཏགས་པས་འགོག་པ་དང་, རྣམ་མཁའ་དང་, མུ་ངན་ལས་འདས་པ་རྣམས་མེ (K. d. 91) states of the cossation of desires, metaphysical voidity, and deliverance from suffering.

འདེག་ *hde-gu*, v. གྲེག་ *lde-gu*.

འདེབ་ *hde-wa*, v. གྲེབ་ *lde-wa*.

འདེག་པ་ *hdeg-pa* or འདེགས་པ་ *hdegṣ-pa* pf. བཏོག་ or བཏོགས་ *btegs* fut. གཏོག་ *gdeg* imp. ཐོག་ *theg* ; རྒྱུ་ལྡན་, རྒྱུ་ལྡན་པ་, སྒོམ་, 1. to lift, raise, hold up, hoist ; ཡང་འདེགས་པ་ to raise up, ང་སྤྱིས་འདེག་ *ña sa-yis hdeg* who will raise me ; ང་རྩོལ་གཏོག་ཡོང་ will lift up the drunken man ; རྩོལ་ཡང་བཏོགས་པ་ཡིན་ the big stone has been hoisted ; གྲགས་པའི་གྲོ་སར་འདེགས་པ་ to raise to a high rank, to raise to distinction. 2. to weigh : རྒྱལ་པ་འདེགས་པ་ on a steel-yard ; སྤང་པ་འདེགས་པ་ to put on the balance ; རྒྱུ་ལྡན་པ་འདེགས་པ་ weighed accurately ; འདེགས་པ་ཁྲ་ཕ་ཕུ *hdegṣ-khal* a bushel by weight (Cs.). འདེགས་པ་དཔོན་ *hdegṣ-dpon* one who weighs or measures things in the stores (of a merchant or landholder or monastery) ; འདེགས་པ་ཚད་ *hdegṣ-tshod* weight, weighment and measurement.

འདེགས་པ་མཚན་ *hdegṣ-mtshon* = འབྲུག་རྩྭ་ *hbul-rten* or གཟིགས་རྩྭ་ *gzigs-rten* token or present sent with a letter, gen. a presentation scarf : འདེགས་པ་མཚན་གྱི་ལོ་འཇམ་ཚེས་བཟང་པོར་ལྷུས་ presented on an auspicious date with a silk scarf as a souvenir (Yig. k. 27).

འདེགས་ཤིང་ *hdegṣ-ṣin* a yoke ; a bar or thick stick placed on a person's shoulders for carrying goods or water-buckets.

འདེགས་གཤོར་ *hdegṣ-gṣor* weighment and measurement : ཡང་སྤྱོད་ཚུར་ལེན་གྱི་འདེགས་གཤོར་ལ་སྒྱུར་བྱུང་ན་མ་གཏོགས་ unless there has been fault in the weighment or measurement (of articles) in receiving or taking away, i.e., in bartering (D. ṣel. 8).

འདེད་བ་ *hdeñ-wa* pf. འདེདས་ *hdeñṣ* imp. འདེད་ to go, depart ; to vanish : བདག་གཞིས་ཀྱི་ཀྲུང་མ་མའི་ཁྱིམ་དུ་འདེད་ let us both go to our parent's house (Hbrom. F 19) ; རྒྱུ་ལྡན་པ་དཔེན་ཞིང་རྣམས་དགའ་བའི་སར་གྱིས་འཁྲུད་དུ་འདེད་ ! they went to wash their robes at a delightful solitary place where there was a tank (Hbrom. 49) ; འདེད་བད་ཐུང་གྱིས་ *hdeñ-byṣda sprad-kyis* give the signal of march ; ངའི་ཕྱིར་འདེད་བད་ཐུང་གྱིས་ཟེར་ནས་ཕྱིན་པའི་ཚུ་ at the time of his arrival do give the signal of marching instead of me (A. 48).

འདེདས་ཚད་ *hdeñṣ-tshod* = རྒྱུང་པ་འཕེ་ཚད་ or ཡངས་པའི་ཚད་ also འདེདས་པའི་ཚད་ measure of sufficiency, i.e., being just what is wanted : གཟན་པའི་འདེདས་ཚད་གཏོང་ལུགས་ཀྱི་རྩིས་གཞི་ the account regarding the payment of allowances or food according to the requirement (Rtsii.).

འདེད་པ་ *hded-pa* or དེད་པ་ *ded-pa*, the prefix འ་ being sometimes dropped, pf. and imp. དེད་ *ded*. 1. vb. n. to follow, to come out in succession, to succeed : རིས་པ་བཞིན་རེ་རེ་ནས་འདེད་པ་ to follow one after another, i.e., in succession ; ཚམས་བྱུང་མ་བཅུན་པ་གང་ནས་འདེད་པ་ from where the immaculate monk followed out (A. 20) ; ཚམས་ཀྱི་རྒྱུད་པ་འདེད་པ་ to succeed or follow a particular school or sect of religion. 2. རྒྱལ་བཞུགས་ to drive, pursue : འདེད་དུ་འཇུག་པ་ causes to move on ; རྒྱུང་གིས་ཐུའད་ the wind drives the boat, རྩོད་མ་འདེད་པ་ a horse pursuing a mare, i.e., to

be in the rut; ཡར་འདོད་པ་ to chase out, drive out; ཡར་འདོད་པ་ to drive upwards; ཡར་འདོད་པ་ to chase down; འདོད་མི *hded-mi* a driver, the pursuer of a fugitive. བུ་ཚོན་འདོད་པ་ to urge a debtor for payment. Other phrases are མ་དོད་ *ma-ded*, བུ་དོད་ *bu-ded*, ཁྱོགས་དོད་ *grogd-ded*, དགྲ་དོད་ *dgra-ded*.

འདོད་སྒྲུང་ས་ *hded-sban*s clever in making collection of rents or debts: ལྷག་བྱས་བྱང་གི་ཆད་ རྒྱུ་མཉམ་འདོད་སྒྲུང་ས་བབས་ཀྱི་གཞི the measures of excess and the budget of skilful collection (*D. cel. 8*).

འདོད་ཕྱེད་ *hded-byed* = དུམ་ཆུ་ *dñal-chu* quick-silver, mercury (*Mñon.*).

འདོད་ཕྱེད་ཐོང་པ་ *hded-byed sdon-po* v. ལྷག་བྱས་ཅན་ n. of a poisonous vegetable drug (*Mñon.*).

འདེབས་ *hdebs* a puncheon (tool).

འདེབས་པ་ *hdebs-pa* pf. བཟབ་ *btav*, fut. འདེབས་ *hdebs*, imp. ཐོབ་ *thob* supine འདེབས་སུ་ *hdebs-su* to cast, to throw; to strike, hit; to offer (*Rdo. 46*). In the colloq. རྒྱལ་པ་ *rgyab-pa* usually takes the place of this verb; and also, occasionally, རྒྱལ་པ་ *rgyag-pa*. མ་ཚོན་འདེབས་པ་ to throw seed, གསལ་བ་ འདེབས་པ་ to make a request, to offer or make prayers; རྒྱུར་པ་འདེབས་པ་ to slander, cast or make reflection; བྱར་འདེབས་པ་ to pitch a tent; རྒྱར་འདེབས་པ་ to encamp; རྒྱང་གིས་འདེབས་པ་ to be beaten by the wind; གཏོན་གྱིས་འདེབས་པ་ to be harassed, possessed, by a demon; རྟོན་གྱིས་འདེབས་པ་ to be attacked with an illness; རྒྱགས་གྱིས་འདེབས་པ་ to pronounce a charm against a person or thing; རོ་སྒྲོད་འདེབས་པ་ to comment upon, to explain; སྒྱུ་མཉམ་འདེབས་པ་ to give or thrust advise; ཡན་འདེབས་པ་ to reply, to answer; སྒྲོན་ལམ་འདེབས་པ་ to express one's wish with force, to offer up a prayer; གསལ་པ་འདེབས་ཕྱིན་པ་ commonly to remember well; གསལ་པ་འདེབས་སུ་ཤེས་པ་ to have distinct recollection of a thing; རྩིས་འདེབས་པ་ to compute, reckon, to cast up accounts:

དེའི་རྩིས་བཟུང་བདག་ལ་མེད་ I do not take that into account; ལུས་ལ་གཞེར་འདེབས་པ་ knocking nails in the body; རྒྱ་འདེབས་པ་ to fix or attach a seal; རྩམ་འདེབས་པ་ to sprinkle water; རྩ་ག་བྱག་པ་ལ་འདེབས་པ་ to put salted meat into the gruel; རྩར་བཟུང་པ་འཛིན་ཆུག་ཤོང་བུ་ (pitching) in the same dell where they had encamped before (*Dzl.*); དགོན་པ་འདེབས་པ་ to found a monastery; དུས་འདེབས་པ་ to fix a time (*Jā.*).

འདེམ་པ་ *hdem-pa* to prove, to examine (*Sch.*).

འདེར་ *hder* prob. for འེར་ *lder*.

འདྲོ་ *hdo* for མདྲོ་ *mdo*; འདྲོ་ཡོད་ having substance, not hollow; prudent, clever.

འདྲོ་ཆུང་ *hdo-chuñ* a good breed of pony, prob. those imported from Amdo; འདྲོ་ཆུང་ཉ་ཆོན་ཆབ་ལ་ཡིང་པ་འདྲ་ the breed of *Hdo-chuñ* goes smoothly as fish swimming in water (*Jig*).

འདྲོ་ཆེན་ *hdo-chen* another Amdoan breed: འདྲོ་ཆེན་རི་བོང་གྱི་ན་བུ་རྒྱལ་པ་འདྲ་ the *Hdo-chen* horse gallops up-hill like a hare.

འདྲོ་བ་ *hdo-wa* vb. = ལྟོ་བ་ *zlu-wa* to say, to repeat; མ་འདྲོས་པར་ unspeakable.

འདྲོ་ལེ་ *hdo-le* a sedan chair, the Indian *dooli*. Is mentioned in *Pth.*

འདྲེགས་པ་ *hdogs-pa* 1. to bind, fasten, attach, to tie round, to tie to (opp. to འགྲུལ་བ་ *hgrol-wa*), pf. བཟགས་ *btags*, fut. གདགས་ *gdags*, imp. ཐོགས་ *thogs*. ལོ་མཚན་ལུས་ལ་ to buckle on the armour; ལྷང་ཆེན་འདྲེགས་པ་འཛིག་པ་ ལྷ་ལྷན་ a pillar to which an elephant is tied; རྒྱན་འདྲེགས་པ་ to attach an ornament; རྒྱན་བཟང་པོ་ བཟགས་པ་ adorned with fine ornaments; མི་ལ་རྒྱན་འདྲེགས་པ་ to charge a person with fault; རྒྱན་འདྲེགས་པ་ v. རྒྱན་; རྒྱགས་ལ་འདྲེགས་པ་ to interest one's self in or for, to take care of: རྒྱོད་ལྷགས་ལ་མི་འདྲེགས་པ་ འདི་ཅི་ཡིན་སྒྲིལ་ནས་ why he does not interest himself in your behalf

I know not; ཕྱགས་ལ་བདགས་སོ་ you have taken great care of me, a phrase frq. used where we should say: I am much obliged to you (*Jā.*); དཔག་ལ་འདྲི་བ་ལ་ to bind under oath; བན་འདྲི་བ་ལ་ v. བན་ལ་; རྒྱ་བྱ་ལ་མིང་འདྲི་བ་ལ་ to give a name to a child; བྱི་ཡི་མིང་ཅི་སྐད་གདགས་ how is the dog to be called? In Gram. འདྲི་བ་ལ་=to subjoin, affix: ལ་བདགས་ *y* subjoined to another; ར་བདགས་ *r* subjoined to a letter; ལ་བདགས་ the letter *l* subjoined to another letter; ལྷ་ད་འདྲི་བ་གསུམ་ the three subscribed letters ལ་, ད་, and ལ་. འདྲི་བ་ཅན་ *hdogs-can* 1. having a letter subscribed. 2. an open syllable with a vowel-sign, as རོ་, དོ་, མོ་, etc.; འདྲི་བ་ *ha-hdogs* consonants with the letter འ་ subscribed, i.e., syllables with the vowel elongated by the addition of the letter འ་.

༥ འདྲིང་བ་ *hdoñ-wa* pf. and imp. དྲོང་ or འདྲིང་ to go, to proceed; མ་མོང་འདྲིང་བ་ to separate, to disperse: མིང་ལ་བདེ་ལྷག་འདྲིང་བར་ཤོག་ may you without fatigue proceed happily! རྒྱལ་པོའི་ཐང་དུ་འདྲིང་བ་ going direct to the king; ཕྱི་རོལ་ཏུ་འཇག་ཅིང་འདྲིང་བ་ to take a walk outside; ལྷགས་ཀྱི་མཁར་སྒོ་བརྒྱའི་ནང་དུ་འདྲིང་ he passed through one hundred iron portals of the fort (*D.R.*).

འདྲི་བ་ I: *hdod-pa* vb. to desire with the mind, to wish, to be willing; རས་བཟང་པོ་མི་འདྲི་བ་ does not wish for dainties, delicious food; མི་ཟ་འདྲི་བ་ལྟོ་འདྲི་བ་ he betrays repugnance to eating it, also: he feigns not to like this food; རྒྱུན་པར་འདྲི་བ་འབྱུང་ he grows willing to give; མི་འདྲི་བ་འབྱུང་བ་ he becomes disinclined; to feel no longer inclined; རན་པར་འདྲི་བ་ to wish to listen; ཅི་དང་ཅི་འདྲི་བ་ whatever you may wish; རྒྱལ་པོ་འདྲི་བ་ to wish to be a king; འདྲི་ན་ if you wish; འདྲི་བ་འབྱུང་བ་ will be agreeable, pleasing, obliging, flattering (*Cs.*). རྒྱུ་འདྲི་བ་ I wish I were at home; མི་དང་ཅི་མ་འདྲི་བ་

I am longing for fire and for sunshine; རང་འདྲི་བ་ self-love; རང་བཟང་འདྲི་བ་ self-complacency, vanity (I am alone good); རྒྱུ་འདྲི་བ་ལ་སྒྲིབས་ they came in order to ask for the Chinese princess, i.e., to make proposal for her marriage; མངས་རྒྱལ་འབྱུང་འདྲི་བ་ to aspire after Buddha-hood; ར་འདྲི་བ་ one that wants to grow ill, that does not take care of himself; འདྲི་བ་ཕྱིན་པ་ to make willing, disposed, persuaded to it; མི་འདྲི་བ་ to be not willing, not liking; བཅོགས་པས་ཀྱན་གྱིས་མི་འདྲི་བ་ as she was detested by all on account of her slovenliness. མི་འདྲི་བ་ and མ་འདྲི་བ་ as adj.=not wished for, disagreeable; མི་འདྲི་བ་ལི་ལས་ unpleasant work, hard drudgery; མི་འདྲི་བ་ལི་རྒྱུང་ adverse winds. འདྲི་བ་རྒྱུ་མས་ *hdod-rmams* རྒྱལ་པུ་ utensils for religious service in a temple.

འདྲི་བ་ II: ཀམ་, དམ་ 1. lust, sensual desire: འདྲི་བ་ཀྱན་པ་དེ་ after all desires have ceased; འདྲི་བ་རྒྱལ་པོ་ལ་ཞགས་པ་ to indulge in one's desires or passions; འདྲི་བ་རྒྱུད་པ་ *hdod-pa spyod-pa* to practise cohabiting; འདྲི་བ་ལི་དུས་ འདེབས་པ་ to agree upon the time for cohabiting (*Jā.*). Is sometimes used as our word "love," but mostly with the sensual idea. 2. any wish or desire: འདྲི་བ་ཆེ་བ་ an ardent wish; འདྲི་བ་གསུམ་གནང་ན་ if three wishes are granted; འདྲི་བ་ཆོབ་པ་ to get one's wish fulfilled; འདྲི་བ་དང་བྲལ་བ་ to be separated from the object of one's desire, to be free from desires. 3. supposition (*Tā. 45-21*). 4. *Kāma*, the god of lust; 5. num.: 13 (*Jā.*). 6. an object of sensual pleasure, a mistress. འདྲི་བ་ལྔ་ the five gratifications: (1) that of sight, desire for beauty, etc.; (2) that of hearing, i.e., desire for music; (3) that of smelling, i.e., desire for sweet scents; (4) that of touch; (5) that of taste, i.e., desire for sweet and delicious food. འདྲི་བ་ལ་བཅུ་གསུམ་

བདམ་པོ the red crest of the cock (*Mñg.* 111).

འདྲེན་པའི *hdod-hjo* = འདྲེན་པའི་ཀ་མ་ཐེ་བུ་ a wish-
ing cow, a cow that yields milk at all times.

འདྲེན་གསལ་ *hdod-gtam* = རྒྱལ་ཁྱེད་གསལ་ or རྒྱལ་ཁྱེད་
words of love, amorous conversation (*Mñon.*).

འདྲེན་ཐག་ཏེ་བ་ *hdod-thag ñe-wa* an expectant
impatient person; one expecting that his
wishes would be soon fulfilled. འདྲེན་ཐག་མ་ཏེ་
hdod-thag ma-ñe not impatient, not sangu-
ine, not thinking that his object would be
soon fulfilled : འདྲེན་ཐག་མ་ཏེ་བར་རི་བོ་བགས་ཀྱིས་འདྲེན་པས་
slowly and patiently he ascended the hill
(*A.* 131).

འདྲེན་ལྗང་ *hdod-ldan* रागिन, कामुक, कामचारिन्
1. lustful, passionate. 2. རྒྱལ་ཁྱེད་ཀྱི་མེ་ལྗང་ n. of a
flower; འདྲེན་ལྗང་མེ་ལྗང་ n. of a flower (*K. my.*
720).

འདྲེན་གདུངས་ *hdod-gdun* रागवर्जित one
smitten with love, love-stricken.

འདྲེན་དུས་ *hdod-dus* मधु, मधुकाल the spring
season.

འདྲེན་དོན་ *hdod-don* 1. desire, object of
desire : འདྲེན་དོན་ལྔ་ཁྱེད་ཀྱི་ལྗང་ལྗང་མེ་ལྗང་ (བཅུ་མེ་ལྗང་)
if the objects of desire be divers, not one
is fulfilled. 2. v. འདྲེན་ཆགས་དང་ལྗང་.

འདྲེན་ནོག་ཅན་ *hdod-nog-can* = འདྲེན་པ་ཅེ་བ་ very
ambitious, with many desires. བྱིས་པ་འདྲེན་ནོག་
ཅན་ the boy wishful of many things, who
knows not his mind (*A.* 139).

འདྲེན་པའི་དབང་ཕྱུག་ *Kāmadeva* = འདྲེན་པའི་དབང་པོ་
དབང་ཕྱུག་ (*Mñon.*).

འདྲེན་པའི་ལྗང་ལྗང་ *hdod-pahi myos-bum* the
intoxicating bowls of lust = ལྗང་ལྗང་, ལྗང་ལྗང་མེ་ལྗང་
the swelling breast of a youthful woman
(*Mñon.*).

འདྲེན་པ་ནི་རྒྱལ་ཁྱེད་ *hdod-pa-na spyod-pa* कामाव-
चर [walking or doing according to

one's desire; a class of gods living in the
world of desire]S.

འདྲེན་པ་ལྗང་ *hdod-pa ldan* 1. wishing; a
lustful person. 2. = རྒྱལ་ཁྱེད་ (*Mñon.*).

འདྲེན་ཕྱགས་ *hdod-phyogs* the objects of
one's desires : འདྲེན་ཕྱགས་ལྔ་ཁྱེད་ various
articles of desire (*Ya-sel.* 40).

འདྲེན་བྱ་ *hdod-bya* काम copulation, the act
of cohabiting.

འདྲེན་དབང་ *hdod-dwan* = met. a dog.

འདྲེན་ཕྱིད་ *hdod-byed* 1. = དུས་ལྗང་ quicksilver.
2. སྐྱེད་ལྗང་ as met. water, frolicsome.

འདྲེན་བྱུང་ *hdod-bral* 1. met. a snake. 2.
निष्काम passionless, free from desire.

འདྲེན་མེ་ *hdod-me* 1. met. a he-goat. 2. the
fire of lust.

འདྲེན་ཕྱོད་མ་ *hdod-spyod-ma* = རྒྱལ་ཁྱེད་མ་ a pros-
titute, a voluptuous woman, a libidinous
woman.

འདྲེན་ཅེན་ *hdod-rtsen* कोकिल as met. the
cuckoo.

འདྲེན་གཟུགས་ *hdod-gzugs* abbr. of འདྲེན་ཁྱེད་མ་
དང་གཟུགས་ཁྱེད་མ་ (*Ya-sel.* 55).

འདྲེན་ཤེན་ *hdod-shen* = བརྒྱལ་པ་ ལོ་ལྔ་ passion,
selfishness.

འདྲེན་ལོག་ *hdod-log* desire for sexual enjoy-
ment, lewdness, wrong desire : འདྲེན་ལོག་
ཕྱོད་ *hdod-log spyod* = འབྲེག་པ་ copulation, gen.
illicit connection, adultery. Syn. ལྗང་པའི་ཆོས་
groñ-pahi chos, འདྲེན་པ་ཕྱོད་ *hdod-pa spyod*,
མི་ཆོས་ཕྱོད་ *mi-tshon spyod*, རྒྱལ་ཁྱེད་ཕྱོད་ *chags-spyod*,
ལོག་གཞུང་ *log-gyem* (*Mñon.*).

འདྲེན་ལེ་ *hdod-le* defined as རྒྱལ་ཁྱེད་པ་ལྗང་.

འདྲེན་གཞིས་བརྒྱལ་པ་ *hdod-gcis bskyañs-pa* one
who acts according to his will, a libertine;
to act according to one's own wish.

འདྲེན་ཐོད་ *hdod-sred* passion, eager desire.
འདྲེན་ཐོད་ཅན་ *hdod-sred-can* avaricious, greedy.

འདྲེན་པ་ནི་རྒྱལ་ཁྱེད་ *hdod-pa-ni rul lta-bu* प्रतिक-
कामः rotten or putrid desire.

འདོད་པ་ནི་དྲི་བ *hdod-pa-mi dri-na-wa* ལུས་སྐྱེ་
 काम: desire of a bad smell.

འདོད་པ་རྣམས་ནི་གུན་ཏུ་འབར་བ *hdod-pa rnam-s-ni kun-tu hbar-wa* ལྔ་ལྔ་མ་ ཀ་མ་མ་: the (his, her) burning desires injure everywhere or everything.

འདོད་པ་རྣམས་ནི་གསོད་པ *hdod-pa rnam-s-ni gsod-pa* བསྐྱ་ཀ་མ་མ་: desires which kill, killing desires.

འདོད་པ་རྣམས་པར་གཡོ་བ *hdod-pa, rnam-par gyo-wa* fickle desires.

འདོད་པ་སྤྱོད་པ *hdod-pa spyod-pa* v. འདོད་སྤྱོད་ *hdod-pa shi.*

འདོད་པ་ལ་འདོད་ཆགས *hdod-pa la hdod-chags* ཀ་མ་མ་མ་ carnal desire, lust.

འདོད་པ་ལ་འཇུག་པ *hdod-pa-la hchugs-pa* ཀ་མ་མ་མ་ འཇུག་པ་ one who restrains his desire or increasing desire.

འདོད་པ་ཆེ་བ *hdod-pa che-wa* one who has many desires, discontented: འདོད་པ་ཆེ་བའི་མེ་ལ་ བདེ་བ་མེད་, བདེ་འདོད་ན་འདོད་ཆེད་ཆེག་གིས་བྱ་ the man who has many desires is unhappy; if you wish for happiness limit your desires and be contented (*Pha-chos* 80).

འདོད་པ་འཇོམ་ *hdod-pa hjo-wa* ཀ་མ་མ་མ་ [that which yields all that is desired]S.

འདོད་པ་ཉིད་ *hdod-pa nid* རྟེན་ རྟེན་ desire itself desirousness.

འདོད་པ་སྤྱོད་པ *hdod-pa spyod-pa* = འཇིག་པ་ sexual union (*Mñon.*).

འདོད་པའི་ཁ་ལོ་པ *hdod-pahi kha-lo-pa* n. of a celestial courtesan (*Mñon.*).

འདོད་པའི་འཇིག་གི་ཤིང་ *hdod-pahi khri-gin* an epithet of the wife of Kāmadeva.

འདོད་པའི་ཁ་ལོ་པ *hdod-pahi ta-la* the cuckoo as རྟེན་གྱི་ཐོག་ན་ the messenger of the spring (*Mñon.*).

འདོད་པའི་དྲི་བ *hdod-pahi dri* = དྲི་བ་པ་ scent, perfumery (*Mñon.*).

འདོད་པའི་ཐོག་ན་ *hdod-pahi pho-na* ཀ་མ་མ་མ་ 1. རྟེན་གྱི་ཐོག་
 མུན་ music, sweet sounds. 2. semen virile. 3. the cuckoo.

འདོད་པའི་རྩོད་ལྟན་ *hdod-pahi rtsod-ldan* རྩོད་ལྟན་
 desire for dispute, debate, contention [eager]S.

འདོད་པའི་ཚོར་གནས་ *hdod-pahi tsher-gnas* ཀ་མ་མ་མ་
 [lustful life]S.

འདོད་པའི་གཟུགས་ཅན་ *hdod-pahi gzugs-can* ཀ་མ་མ་མ་
 རྟེན་པུ་, personification of sensual love.

འདོད་པའི་ཡོན་ཏན་ལྔ་ *hdod-pahi yon-tan lha* རྟེན་
 ཀ་མ་མ་མ་ [five sensual pleasures, viz., the pleasures arising from the five objects of sense]S.

འདོད་པའི་ཡོན་ཏན་ *hdod-pahi yon-tan* wished-
 for goods, earthly goods and pleasures, whatever is gratifying to the senses.

འདོད་པའི་རིམ་ *hdod-pahi rim* མདངས་ལྷན་ lust-
 fever.

འདོད་པའི་ལྷ་ *hdod-pahi lha* 1. རྟེན་པུ་ a tutelary deity. 2. འདོད་ལྷ་ *hdod-lha* ཀ་མ་མ་མ་
 the god of love or illicit desire. However, mention is frq. of six classes of *Dod-lha* or gods of desire, e.g., རྟེན་པུ་འདོད་ལྷ་རྣམས་དུག་གི་ ལྷ་རྣམས་གསལ་པོར་མཛོང་བས། རྟེན་པུ་འདོད་ལྷ་མ་ལ་བདུད་རྩི་ རྩི་འབབས་ཤིང་འདུག་ one day the gods of the six classes of gods of desire being distinctly visible to a great distance, the rain of nectar began to descend from those above on those below (*Mil. Gur.* 191).

འདོད་ལྷ་དགའ་རབ་དབང་ལྷུག་ Kāmadeva or རྟེན་པུ་
 the god of sensual love whose other names are: རྟེན་པུ་ལྷ་ *yiḍ-laṣ skyes*; རྟེན་པུ་ལྷ་མ་ལྷ་མ་ བདག་ལྷ་མ་ལྷ་ *gshan-laṣ ma-skyes* རྟེན་པུ་ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *bdad-laṣ byuñ*; རྟེན་པུ་ལྷ་མ་ *dran-pahi gin-rta*; རྟེན་པུ་ལྷ་མ་ *gnān-la ñal*; རྟེན་པུ་ལྷ་མ་ *hgro-rtsen*; རྟེན་པུ་ལྷ་མ་མཛོང་ཅན་ *chusrin rgyal-mtshan-can*; རྟེན་པུ་ལྷ་མ་ *hkhor-wahi bla-ma*; རྟེན་པུ་ལྷ་མ་མ་ *stobs-ldan hñems*; རྟེན་པུ་ལྷ་མ་ *yiḍ-la ñal*; རྟེན་པུ་ལྷ་མ་ *sdom-pahi dgra*; རྟེན་པུ་ལྷ་མ་ *me-tog gshu-can*; རྟེན་པུ་ལྷ་མ་

mdah lña-pa; དགའ་མའི་བདག་པོ་ *dgah-mohi bdag-po*; ཞི་མཐར་བྱེད་ *shi-mthar byed*; ལུས་མེད་ *lus-med*; གཞན་བསྐྱལ་དབང་བྱེད་བདག་ *gshan-hphrul dwañ-byed bdag*; མེ་རྟག་མདའ་ཅན་ *me-toy mdah-can*; དཀའ་བྱུང་ *dkah-thub dgra*; ལྷོས་བྱེད་ *myos-byed*; སྤང་རྩི་ཁ་ལོ་པ་ *brañ-rtsihi kha-lo-pa*; ཡིད་སྤྱུབ་སྤངས་བཅས་ *yiḍ-srubs tshañs-bcom*; ཉལི་རྟག་ *ña-yi tog*; རྩེ་དགའི་སྤངས་ *rtse-dgahi bla-ma*; ཡིད་ལས་བྱུང་ *yiḍ-las byuñ*; དགའ་རབ་དབང་ལྷན་ *dgah-rab dwañ-phyug*; ཉལི་མེད་ *ñi-mahi mdah*; འགྲོ་བའི་མེད་རྩ་ *hgro-wahi giñ-rta*; བདུད་རྩིག་ཅན་ *bdud sdig-can*; འདྲན་པའི་ལྷ་ *hdod-pahi lha*; ལྷ་པོ་ལྷན་ *khyab hjug-bu (Mñon.)*.

འདྲན་ལྷ་འི་ཆུང་མའི་མེད་ *hdod-lhahi chuñ-mahi miñ* the several names of the wife of Kāma: བདུད་རྩི་དགའ་མ་ *bdud-kyi dgah-ma*; སྤངས་འགྲོ་མ་ *sgeg hgro-ma*; འདྲན་ཆགས་འབྲི་ཤིང་ *hdod-chags khkhi-giñ (Mñon.)*.

འདྲན་ལྷ་འི་བྱ་རྣམས་ *hdod-lhahi-bu rnam*s the sons of Kāma, who are:—ལག་པ་བརྒྱུད་ *lag-pa brgya-pa*, སྤངས་ཆགས་རྟག་ *sna-tshogs tog*, ཆངས་པའི་སྤྱོད་ཆས་ *tshañs-pahi blo-gros*, མ་འགགས་པ་ *ma-hgags-pa*, དེད་དཔོན་དབང་སྤྱོད་ *ded-dpon dbyañs-sñan*, སྤྱོད་བཟང་པོ་ *blo bzai-po*, མིག་བཟང་སྤྱོད་ཆས་ *mig-bzai blo-gros*, མིག་ལོ་བ་ *mi gyo-wa*, སྤྱོད་ཆས་རྩེ་གཅིག་ *blo-gros rtse-gcig*, བསྐྱེད་རྣམས་ཀྱི་ *bsod-nams rgyan*, ཆས་འདྲན་ *chos-hdod*, མེད་གཞི་སྤྱོད་ཆས་པ་ *señ-gehi sgra sgrogs-pa*, སྤྱོད་ཆས་ངན་པ་ *blo-gros ñan-pa*, ཆངས་སྤྱོད་ *tshañs-spoñ*, སྤྱོད་ལྷ་ *glog-lha (Mñon.)*.

འདྲན་པ་ *hdon-pa*, pf. བརྟན་, fut. acc. to Cs. གཏོན་, imp. མོན་ *thon* 1. to cause to go out or to come forth, to expel, throw out, eject, to take out (from a box); to dismiss; to drive forth: མཆོས་འདྲན་པ་ to shed tears; རྟན་འདྲན་པ་ to utter, to ejaculate, to pronounce two consonants as two distinct sounds; བཟྱགས་འདྲན་པ་ to pronounce a magic formula; སྤྱོད་པ་དང་འདྲན་པ་ལ་གྲོས་ཤིང་ practising reading and pronouncing (reciting); ཆས་འདྲན་པ་ to

read in monotone a book; ལམ་འདྲན་བྱ་མཆོད་པ་ (*Tā. 95-11*) resp. = ཁོ་རྟན་བྱེད་པ་ to read by heart; ལྷན་ལམ་འདྲན་པ་ to read silently. གཞན་གྱི་སྤྱོད་འདྲན་པ་ to pull out another's life, to kill him. 2. fig. to elevate, to raise: སྤྱོད་ཆུ་འདྲན་པ་ or ལྷན་མཐར་འདྲན་པ་ to raise to the throne; ཆས་མཐའ་བྱ་འདྲན་པ་ to arrive at the end and scope of religious knowledge (*Mñ.*) 3. in *W.* to take, to taste, to eat or drink; འདྲན་ལིན་ནམ་ would you like a taste of that? འདྲན་ཁང་ dining-room; འདྲན་གིར་ for རྟག་; འདྲན་རག་ for མ་རག་ brandy (*Jā.*). ཁ་འདྲན་ *Kha-hdon* in ཁ་འདྲན་ཆ་ག་སྤྱོད་ཆས་འདྲན་གྱི་ཡོད་པ་ rites &c. to be performed by reciting by heart (*Rtsii.*).

འདྲན་དམག་ *hdon-dmag* troops that are drawn up, i.e., have been arranged for battle. འདྲན་དམག་གསར་བསྒྲིགས་ *hdon-dmag gsar-bssgrigs* re-arrangement of troops for battle.

འདྲན་ག་ལྷོན་འཇམ་ *hdon-ḡa ston-hjal* the realization of meat-tax in the autumn (*Rtsii.*).

འདྲོམ་ *hdom* or འདྲམ་པ་ *hdom-pa* a lineal measure, four cubits or six feet in length, a fathom: ཤིང་འདྲམ་དོ་ a piece of wood two fathoms long; འདྲམ་གང་ one fathom; འདྲམ་གང་གྱུ་བཞེ་མདའ་གང་ཅུ་ a fathom square, about the length of an arrow (*Hbrom. 41*). འདྲམ་གྱིས་འཇམ་པ་ *hdom-gyis hjal-wa* 1. to measure by fathoms (*Cs.*). 2. sbst. a strong jail or dungeon.

འདྲམ་རུས་པ་ *hdom nus-pa* = འདྲམ་ཁ་བྱུང་པ་, ལུན་བལས་རང་ཉིད་འཇེ་བ་འདྲམ་རུས་པ་ཅུ་སྤྱིང་བརྟེ་ཤིང་ (*Khrid.*).

འདྲོམ་པ་ *hdom-pa* or generally འདྲམས་པ་ *hdoms-pa*, pf. གདམས་ *gdams* or དམས་ *dams*, fut. གདམ་ *gdam*, imp. འདྲམས་ *hdoms* 1. to induce, to admonish, to exhort: བག་མེད་པ་རྣམས་ལ་ འདྲམས་པ་ *bag med-pa rnam-la hdoms-pa* to exhort wicked persons; བརྟེན་པ་དང་འདྲམས་པ་

brtson-par hdoms-pa to exhort to be diligent (Tā.). 2. to assemble, to come together. ལྷ་ནམས་དྲམས་ཤིང་མེས་ནས་ the gods having come together and appeased themselves (Mil.). 3. = རྟོན་པ་བཤད་པ་ to demonstrate, explain; གངས་པ་འདྲམས་པ་ རྟོན་པ་, རྟོན་པ་ to explain precepts or advice; demonstration, explanation (Situ. 51). 4. to select, to choose: རྟོན་པ་གང་འདྲ་ན་གཅིག་འདྲམས་ choose one, which ever you wish.

འདྲམས་ *hdoms* private parts: འདྲམས་ཀྱི་ཐུ་བ་= འདྲམས་ཀྱི་མུག་ས་ ལྷོ་རྟ་ the penis, the male organ; རྟ་མ་འདྲམས་ཐུ་བ་འུག་པ་ colloq. to take to one's heels; འདྲམས་ཐུགས་ *hdoms-lpags* foreskin, prepuce; འདྲམས་རས་ *hdoms-ras* ཇ་ཇི་ཇི་ཇི་ a small apron to cover the privy parts (Cs.) འདྲམས་དྲྀས་ *hdoms-dkris* the *dhuti* worn by the Hindus and particularly by the natives of Bengal (Mñon.). [पञ्चाली, पञ्चनी, a chequered cloth for playing at draughts on, etc.]S.

२६२ *hdor* met. the sun. *Hdor kha-wa* ཅ་རྟ་ n. of a medicinal drug (Mñon.) [the plant *Cassia alata* or *Tora*]S.

२६२་བ་ *hdor-wa*, pf. and imp. དྲ་ *dor* ཅ་རྟ་སྟེ་, ཅ་རྟ་ to cast forth, to throw out, to eject; to reject, to fling away; to sweep off or away; to give up. ལྷང་འདྲ་ or འདྲ་ལེན་ rejecting and taking, deciding for or against; རྟོན་གསང་ཐུགས་ཀྱི་ཐུ་བ་འདྲ་རམ་མི་འདྲ་ཟེར་ would you abandon or not the practice of secret charms, he said. ལོ་མ་པ་འདྲ་བ་= ལོ་མ་པ་ བོར་བ་ to fling forth one's steps, to stride on; འདྲ་བ་ *hdor-bya* བཞོན་, ལྷ་མ་ any thing forsaken or to be abandoned.

འདྲ་བུ་ *hdor-byed* བཞོན་ 1. one who forsakes or abandons. 2. met. blood. 3. ལྷ་ས་; ཐུ་བུ་ཀྱི་ཤིང་ the *spyi-shur* plant of Tibet (Mñon.) [the tree *Terminalia tomentosa*, or *Marsilea quadrifolia*]S.

२६२་པ་ *hdol-pa* a kind of plant used for fire-wood in Tibet (Rtsii.).

འདྲ་ས་ *hdol-sa* fertile ground or soil (Sch.).

२६ *hdra* or འདྲ་བ་ *hdra-wa* ད་བ་, འདྲ་བ་, འདྲ་བ་, 1. a comparative term, which may be used after the manner of a verb, an adj., or a postp. meaning: to be like; equal, similar; like, as, just as. When used in the postpositional manner=like, as, etc., it is then syn. with ལྷ་རྟ་ *ltar* or ལྷ་བུ་ *lta-bu*, and in the colloq. has completely supplanted the latter. As a verb it has a pf. tense འདྲ་ས་ which in colloq. is the commoner postp., e.g., འདྲི་འདྲ་ས་ *hdi hdras* like this, so, such. It gen. takes དྲ་ as མི་དངོས་པ་ མི་དང་འདྲ་ཟེར་མི་བྱུང་ you cannot tell a real man that he is like a man; ཐུ་བུ་པ་མི་དང་འདྲ་བ་ཟེར་བྱུང་ as to the monkey it is right to say that it is like man. But often དྲ་ is omitted: ལྷ་འདྲ་བ་= ལྷ་ལྷ་བུ་ like a god; བོང་བུ་འདྲ་བ་= བོང་བུ་ལྷ་བུ་ like a donkey; འདྲ་བ་འདྲི་དག་these equal things, these images, = ལྷ་འདྲ་ *sku-hdra*; རྟོན་གཉིས་ འདྲ་བར་འདྲེག་ you two resemble each other very much; རིང་བྱང་མཉམ་པ་འདྲ་བ་ equal in length; ལུང་མེད་དུ་འདྲ་བའི་ནང་ན་ amongst those who are woman-like; འདྲི་ལི་གཟེ་བྱེན་ཚངས་པ་དང་ འདྲ་བ་ his brightness is equal to (that of) *Brahmā*; གཞན་གྱི་དོན་ལའང་རང་གི་འདྲ་བར་ལེམས་པ་ esteeming other's advantage as high as our own; བཅས་ཅད་པ་བྱ་གཅིག་པ་དང་འདྲ་ཤོ་ he behaved to all as to an only son; གཞན་ཡང་དེ་དང་འདྲ་ལྷོ་ གནང་བ་མེད་ others shall allow it just as little as he himself; སངས་རྒྱས་དང་འདྲ་བར་བྱ་བའི་ལྷོ་ in order to become equal to Buddha; ལོན་ས་འདྲ་ འདྲ་ a place such as should be enquired about; ལྷ་འདྲ་བ་ཡོད་དམ་ whether there is anything like hair (left)? ཐེད་རྩ་འདྲ་རྟོན་ he found the remnants of a carcass or something like it; རྩ་དང་འདྲ་བ་ as much as dead; འདྲི་འདྲ་ས་ ལུང་མ་རྒྱུ་ཅིག་ *hdi hdras hur ma rgyab cig*

don't make such a noise; གང་ནས་བཞུགས་
 གུང་འདྲི་ཡིན་པ་འདྲ་ *gañ-naš bltaš kyañ hdre yin-*
pa hdra from whatever way you look
 at him he is like what a demon is;
 ཅུང་བ་དང་འདྲ་ན་ if it appears feasible; རྟེན་དགོས་
 པ་འདྲ་ it seems I shall be obliged to give it;
 ད་ལན་ཁྱེད་རྒྱས་པ་ཆེ་ཆེ་འདྲ་བཞིན་གྱུར་ཤིང་ as your strength
 this time at last seems to be rather great;
 མི་འདྲ་བ་ dissimilar, unequal, different:
 ཁྱིམ་ཆུང་ཅུང་ཁ་དྲག་མི་འདྲ་བ་ལྟ་འདྲུངས་ཏི *khyehu chuñ-*
ñu kha-dog mi-hdra-wa lña hkhruñs-te there
 issued forth five little boys each of a
 different colour; རྒྱུ་དང་མི་འདྲ་བའི་བའི་ *ñhar dani*
mi-hdra-wahi bde happiness not equal to
 that which was before; ཆས་པ་ལ་མི་འདྲ་བར་
 not like or not befitting a priest. འདྲི་འདྲ་བ་
hdi hdra-wa or དེ་འདྲ་བ་ *de hdra-wa* such,
 so; ཅི་འདྲ་བ་, ཇི་འདྲ་བ་ of what kind, of what
 like; ཅི་འདྲ་ཅིག་ཞེས་པར་རྟེན་དགོས་ you must tell
 me minutely how she looks, what kind
 of appearance she has? ལུག་ཅི་འདྲ་ཅིག་ཅོང་ what
 will be the upshot? where is this to end?
 ར་ཇི་འདྲ་བར་དེ་བཞིན་འགྱུར་ he becomes just what
 I am; གང་འདྲ་ how? what like? In *W.*
 མཚན་གསལ་ *mtshogs* takes the place of འདྲ་ or རྟེན་.

འདྲ་འདྲ་ *hdra-hdra* colloq. འདྲ་ན་འདྲ་ (*danda*)
 match, rival, the two alike; གཤམ་ or རྒྱགས་
 དཀར་གྱི་རྒྱ་འདྲ་འདྲ་ལ་ཏིག་ཅི་ཟེར་ something similar
 to the substance of tin is called zinc.
 འདྲ་མི་འདྲ་ *hdra mi-hdra* like and unlike;
 equality, likeness, similarity: འདྲ་མི་འདྲ་ལྟ་བ་
hdra mi-hdra lta-wa to examine the like-
 ness.

འདྲ་བར་བཞེངས་ *hdra-war bsheñs* image or
 likeness of a person or thing; a statue;
 anything drawn to resemble an original.

Syn. ལྷ་འདྲ་ *sku-hdra*; གཟུགས་བརྟན་ *gzugs-*
brñan; འདྲ་བ་ *hdra-wa*; འདྲ་འབག་ *hdra-hbag*
 (*Mñon.*).

འདྲ་པོ་ *hdra-wo* 1. as if: ཐེ་ཚོས་ཟེར་བཅུག་པའི་འདྲ་པོ་
 as if he was made to doubt. 2. likeness,
 copy.

འདྲ་གུས་ *hdra-gus* = རྫོགས་ exact or true copy.

འདྲངས་ *hdrañs* 1. v. དྲངས་པ། 2. v. འགྲངས་.

འདྲད་ *hdrad* v. འབྲད་ (མིན་མོ་དང་མྱེར་མོ་འབྲད་པ།).

འདྲན་ *hdran* = འགྲན་ (འདྲན་ལྷན་ཕྱིད་པ་ *hdran zla*
byed-pa to rival).

འདྲལ་པ་ *hdral-pa* = རལ་བ་; pf. དལ་ *dral* 1.
 to break, violate; དམ་ཚིག་འདྲལ་བ་ to break a
 promise; ཁྲིམས་འདྲལ་ to break or violate
 law (*Nag. 39*). 2. to tear to pieces, to
 rend asunder; to rip open (an animal):
 དྲ་བ་འདྲལ་བ་ཅི་ one who tears asunder a grating
 or lattice (*Situ. 84*).

འདྲི་བ་ *hdri-wa* pf. and imp. རྩེས་ *dris* or
 འདྲིས་ *hdris*, བཙུག་, བཙུག་ to ask, to ask for,
 enquire after or about (a thing): ཁྱིམ་འདྲི་ས་
 a place for asking advice, oracle; ཡ་མའི་གཏམ་
 འདྲིས་ enquired after his parents; རྩེ་བ་འདྲི་བ་
 to ask a question. The honorific form
 for this verb is ལྷ་བ་ *shu-wa* which is used
 to signify an inferior enquiring of a
 superior, whereas when the latter asks
 anything of the former འདྲི་བ་ is the verb
 employed. However, འདྲི་བ་ is also some-
 times found where one would expect ལྷ་བ་
 to be used; thus in *Tangyur, mdo, xciii,*
 131, we read: དགེ་སྤྱོད་གེས་རྩེས་ཤིང་རྒྱལ་བ་བཙུག་པ་
 འདས་ཐམས་ཅད་གཟིགས་པས་དེ་ལ་གསུངས་ the gelong
 having enquired, the conqueror Bhagavan
 because he sees all replied to him. Again
 in *Pth.* we find: མངས་རྒྱལ་པོ་དང་དཔག་མེད་ལ་རྒྱལ་པོས་
 རྩེས་པ་ the king enquired of Buddha
 Amitabha. 2. sometimes occurs for འདྲི་བ་
 3. ལཱ་ཆེ་ address. འདྲི་ཕྱིད་ *hdri-byed* བཙུག་
 interrogation, inquiry. འདྲི་ཐོས་ *hdri thos*
 information.

འདྲིད་པ་ *hdrid-pa* 1. = ལྷ་བ་ *shu-wa* to
 entrap, delude, deceive. 2. v. འབྲིད་པ་ *hbrid-pa*.

འདྲིམ་པ་ *hdrim-pa* incorrectly for འབྲིམ་པ་
hbrim-pa.

འདྲིལ་བ *hdril-wa*, pf. དྲིལ *dril* 1. to roll down, to be rolled along or down; to be joined, entwined or wrapped or enveloped; རྩོམ་གྱི་གང་བྱས་འདྲིལ་བ *hod-ser-gyi gañ-bur hdril-wa* to be wrapped into a covering of light; གློ་སེམས་གཅིག་ཏུ་འདྲིལ་ཏི *blo-sems gcig-tu hdril-te* whilst our minds were flowing down together; ལུས་པ་ནས་མཁའ་འདྲིལ་ཏི་ངོ་མོག་པ་ the country men uniting together (forming a league) conspired against (me); རི་ལོ་སོང་ལ་འདྲིལ་བ *ri-wo nos-la hdril* rolls down the slope of a hill. 2. vb. a. like གླིལ་བ་ to wrap up, to coil, to roll about: རས་ཀྱིས་འདྲིལ་བ *ras-kyis hdril-wa* to wrap up in cotton cloth; དར་རྩ་ལྡེ་ཡིས་འདྲིལ་བ་ to wrap up in five sorts of silk; རངས་ཀྱིས་འདྲིལ་བ་ covered or sheathed with copper; རྩ་མེ་མོ་བའི་བད་ཀན་འདྲིལ་ཤིག་ *amalgamate* the gastric mucous with stone-ash. དྲིལ་བས་ *dril-was* wrapping it together, in short, to sum up all; གླུགས་འདྲིལ་བ་ to roll about the tongue, moving it to and fro (*Sch.*).

འདྲིས་པ *hdris-pa* བཤེད་པ་, བཤེད་པ་, བཤེད་པ་ to be well acquainted with; to be known intimately to; to be accustomed to: འདྲིས་མ་གཞི་ཏུ་ as soon as you are acquainted with, immediately after acquaintance; འདྲིས་མ་གཞི་ཏུ་མྱོང་གསལ་མ་བཤད་ཅིག་ do not express your heart immediately upon becoming acquainted (*Jig.*); འདྲིས་པ་མི་ an acquaintance, a sympathizing friend.

འདྲུབ་ *hdru-wa* v. འདྲུབ་: རྩང་བྱ་འདྲུབ་ to dig a hole, ditch (*Nag.* 30).

འདྲུགས་པ *hdrugs-pa* 1.=འདྲུགས་པ་ *hkrugs-pa* to stir up, agitate. 2. to fall into small pieces; to crumble (away) (*Sch.*).

འདྲུད་པ *hdrud-pa* pf. and imp. རྩུ་ *drud* 1. to drag, haul or pull along: མཁའ་འདྲུད་པ་ to drag on the ground; རག་པ་འདྲུད་པ་

to pull at a rope. 2. to rub: ལུས་འདྲུད་པ་ to rub the body; རིང་འདྲུད་པ་ to polish wood, to plane wood; ཡ་རྩིས་ཀྱིས་འདྲུད་ཏི་འདྲུག་ is striking a match.

✚ **འདྲུབ་པ** *hdrub-pa* pf. and imp. རྩུབ་ *drub* or རྩུབས་ *drubs* 1. =འཛོམས་པ་ to sew. 2. to embroider; འཛོམས་འདྲུབ་ needle work; འདྲུབས་ལུ་བ་ *hdrubs-su bya-wa* =ལྷུང་རིས་ རྩུབ་པ་ needle-work or sewing. 3. to heal up: མ་འདྲུབ་ the wound is healed.

འདྲུལ་བ *hdrul-wa* pf. རྩུལ་ *drul* 1.=འདྲུལ་བ་ to rot, to grow putrid. འདྲུལ་བར་གྱུར་བ་ *hdrul-war gyur-wa* to become putrid, to become decomposed. 2.=ལྷུང་བ་ to slip down, to fall down: རྩོ་ཤོ་གཞན་གྱི་ལྷག་ཆ་འདྲུལ་བ་ཞིག་ཏུ་མཆོད་དེ་ (*A. 17*) making the weapon of another angry deity to fall down.

འདྲེ *hdre* བཤེད་པ་ a general term for a demon, or evil spirit; རི་འདྲེ་ *ci-hdre* the ghost of the dead; གསལ་འདྲེ་ *gson-hdre* a goblin possessing a living man; རྩུའདྲེ་ *bya-hdre* bird-goblin; ར་འདྲེ་ *za-hdre* a word for "owl" (*Jä.*); འདྲེས་འཕྱར་ *hdres-hkhyer* carried off by goblins; འདྲེ་མི་ཡིན་ནམ་འདྲེ་ཡིན་ is this a man or is it a demon? འདྲེ་འདྲུལ་བ་ *hdre hdul-wa* to subdue or suppress evil spirits. འདྲེ་དཀར་ *hdre-dkar* a class of demons whom the Bon worship with a view to keep off other mischievous spirits; འདྲེ་བཞོམ་ *Hdre-bkol* n. of a disciple of Padma Sambhava (*Deb.* 746). འདྲེ་སྦྱོང་པ་ *hdre skrod-pa* to cast out evil spirits; འདྲེ་མོ་ *hdre-pho* a male devil; འདྲེ་བྱ་ *hdre-bu* a young devil; འདྲེ་མོ་ *hdre-mo* a female devil; འདྲེ་མེ་བྱ་ *hdre-me-bud* the fire-blowing devil, the will-o'-the-wisp, *ignis fatuus* (*Schtr.*); འདྲེ་དམག་ *hdre-dmag* a troop of demons, a goblin host.

འདྲེ་འཛིགས་ *hdre-hjigs* ལུ་ལྷ་ལྷ་ lit. the devil's fear, a fragrant gum resin the smoke of which is a terror to ghosts and evil spirits.

འདྲེ་འདྲེགས་ཐང་ཆུང་ *hdre-hjigs thañ-chuñ* = རྒྱ་གུལ་
ནག་པོ (mystic) (*Sman.*).

འདྲེ་རྩེ་བཤྲོད་ *hdre-rje badsra* (ཁྱུང་པོ་རྩེ་རྩེ་ *khyuñ-po rdo-rje*) n. of a celebrated physician of Tibet who was born of the family of *Byu thog-pa*. He was physician to king *Guñ-sroñ guñ-btsañ*. (*Gyu. 2.*).

འདྲེ་ལྷོག *hdre-ldog* ལུཤུཅུང་ [a plunderer] *S.*

འདྲེ་པང་ཁྱུང་ *hdre-pañ-kha* n. of a medicinal fruit = རྫོང་ཐོག་ *sgoñ-thog* (*Vai-sñ.*).

འདྲེ་ཞིག་ *hdre-cig* lit. 'devil louse,' = bed-bug.

འདྲེ་བ I: *hdre-wa* pf. and imp. འདྲེས་ *hdres*, ace. to *Jä*. vb. n. to བསྐྲུབ་ *bsre-wa* 1. to be mixed up with, to blend together; to go together: ཕྱགས་གཅིག་ཏུ་འདྲེས་ *phyogs gcig-tu hdres* mixed together, miscellaneous; འདྲེས་མཚམས་ *hdres-mtshams* the limits of conjunction; རྩིག་གཞན་མ་འདྲེས་པར་ *tshig-gshan ma-hdres-par* without mingling other talk with (the conversation); ཁྱད་རྩིང་མ་འདྲེས་ *kha dañ gñiñ-ma-hdres* a man with whom outer word and inner feelings do not blend; ཆོས་དང་ཆོས་མཁྱེན་པ་འདྲེས་ *chos-dañ chos ma-yin-pa hdres* a medley of religion and irreligion. In an absolute sense: རྒྱུད་པ་འདྲེས་ཏི་སྒྲིགས་པར་རྒྱུར་ནི་ identifying himself with overt practices, he became a Brahmanist; དུད་འདྲེས་པ་ *dud-hgro hdres-pa* an animal of mixed breed, a cross, mongrel; མ་འདྲེས་པ་ *ma-hdres-pa* unmixed, pure, unadulterated; མ་འདྲེས་པར་ *ma-hdres-par* without confounding or mixing up together, sharply discriminating (partly from *Jä*).

འདྲེ་བ II: (རྟོག་པས་འདྲེ་བ་ *rig-pas hdre-wa*) 1. to discriminate by intelligence. 2. to interfere with; to have intercourse with, to engage in: རང་སེམས་སྤྱོད་མ་འདྲེས་པས་བདེ་ *rañ-sems bla-ma hdres-pas bde* through your,

the lama's, intercourse with my soul, I am happy (*Jä*).

འདྲེག་པ་ *hdreg-pa* (v. འབྲེག་པ་ *hbreg-pa*), pf. འདྲེགས་པ་ *hdregs-pa*: to excise, to shave the hair, to pare nails, etc. འདྲེག་མཁན་ *hdreg-mkhan* ལའབ་, ལའཔིཏ་; a barber, one who crops hair. Syn. of latter term: སྤྲུལ་མཁན་ *skra-mkhan*; སྤྲུལ་འཛིན་ *zla-hdsin*; མཐོ་རིས་གྲགས་ *miho-ris-grags*; མཐར་གནས་པ་ *mtar-gnas-pa*; འབྲེག་པ་ *hbreg-pa* (*Mñon.*). འདྲེག་མཁན་གྱི་ལག་ཅུ་ *hdreg-mkhan-gyi lag-cha* ལའཔིཏ་ མཁའ་; the implements of a barber.

འདྲེད་པ་ *hdred-pa* = སྤྱོད་སེམས་སྤྲུལ་པ་ *blo-sems sun-pa* 1. to be sick of (at heart), to be disgusted or annoyed. 2. to slide, glide, to slip (*Jä*).

འདྲེན་ཅས་ *hdren-chañ*, defined as སྤྱད་ལག་པར་ རྫོང་ཐོག་ལ་ *spyad-lag phar-tshur spor-wa* the removal of things from one place to another (*Rtsti.*). འདྲེན་ཐང་ *hdren-thañ* = མ་ཅེན་ *ma-chen* a cook (*Mñon.*).

འདྲེན་པ་ I: *hdren-pa* pf. དྲུའ་ *drañ* or དྲངས་ *drañs*, fut. དྲུའ་ *drañ*, imp. དྲོའ་ *droñ* or དྲོངས་ *droñs* 1. to draw, to pull: ཤིང་འདྲེན་པ་ *cin hdren-pa* to haul wood; ཐག་པས་རྩིག་འདྲེན་པ་ to drag a corpse by a rope; མ་བྱུང་ཐོག་ནས་ དྲངས་བྱུལ་པ་ལ་བཞག་ནས་ the feathers pulled forth from the peacock were placed in the sacred jar. 2. to conduct, to draw along, to invite: ལམ་འདྲེན་པ་ *lam dren-pa* to guide in a journey, a guide; ལོག་འདྲེན་པ་ *log hdren-pa* to mislead, to take to the wrong way, i.e., to the state of unhappiness and hell; ལུའ་དུ་དམག་འདྲེན་པ་ *yul-du dmag hdren-pa* to conduct an army into a country; རང་ལ་བསྐྱོད་མཁན་དྲངས་ནས་ཡོད་ invited the wayfarer indoors; to invite is usually rendered by རྒྱན་ or ལག་འདྲེན་པ་; རྒྱན་མ་དྲངས་པར་འཁྱོད་ *spyān-ma drañs-par hgro-wa* to go uninvited; རྒྱན་

འདྲན་པ *spyan-hdren-pa* also = to call up a spirit, to invite or draw up a deity: ལས་ཀྱི་བྱས་པ་གསུམ་གྱི་མཛུགས་ལ་ཡི་དམ་གྱུན་དང་མཚན་ནས་རྩྭ་ལྷོ་འདྲན་པ་བཞུགས་པ་ having placed the vessel of fate at the eastern entrance, the lama (standing) in front made offerings to the tutelary deity he had conjured up and meditated on the very void. Sometimes, also, the form གྱུན་འདྲན་པ་ must be merely literally rendered, e.g., གསུམ་དུ་གཟུགས་བྱུང་གྱུན་འདྲན་ཏི་ drawing to his eyes a little sleep at dinner, or closing his eyes for a short nap when eating. Other usages of འདྲན་པ་ may be quoted: ལྷ་འདྲན་པ་ to suck; ལྷ་འདྲན་པ་ *sna-hdren pa* to guide, lead, e.g., ལྷ་འདྲན་པ་ to conduct water, to irrigate; ལྷ་འདྲན་པ་ *shabs hdren-pa* to disgrace, to bring shame to, to insult; ལྷ་འདྲན་པ་ *blo hdren-pa* or ལྷ་འདྲན་པ་ to persuade, to induce; གདན་འདྲན་པ་ to appoint; also to go to meet; to invite.

འདྲན་པ་ II: ལམ་པ་, the chief, lord, husband, guide: ལྷ་མ་ནི་ངའི་འདྲན་པ་ལིན་ the lama is my guide: འདྲན་པ་གཙོ་ *hdren-pa gtso* ལམ་པ་ the chief leader, a husband.

འདྲན་པ་ *hdren-ma* = འདྲན་པ་ *hdres-ma* སྐྱེལ་པ་ complex.

འདྲན་པ་ *hdres-pa* ལྷ་མ་པ་; ལྷ་པ་, ལྷ་པ་ to be mixed; a mixture: ལྷ་པ་མ་འདྲན་པ་ *chudān ho-ma hdres-pa* a mixture of milk and water. ལྷ་པ་མ་འདྲན་པ་ *sde-tshan hdres-rñog med-par* no disorder in the chapters and sections of the book (*Rtsii.*).

Syn. འདྲན་པ་ *hkhruugs-pa*; འདྲན་པ་ *hehol-wa* (*Mñon.*).

འདྲན་པ་ *hdres-rñog* disorder, confusion; ལྷ་པ་མ་འདྲན་པ་ *sde-tshan hdres-rñog med-par* no disorder in the chapters and sections of the book (*Rtsii.*).

འདྲན་པ་མ་འདྲན་པ་ *hdres-par gyur* ལྷ་པ་མ་འདྲན་པ་ become mixed up.

འདྲན་པ་ *hdres-ma* ལྷ་པ་མ་འདྲན་པ་ medley, mixture, anything mixed up together: ལྷ་པ་མ་འདྲན་པ་ འདྲན་པ་ like different sorts mixed up together (*Nag. 39.*).

འདྲན་པ་ *hdrog-pa* 1. to wince, shrink, quiver, shudder (from fear); ལྷ་པ་མ་འདྲན་པ་ *rtā hdrog-pa* the shying of a horse; འདྲན་པ་ *hdrog-can* shy, skittish, easily frightened. 2. འདྲན་པ་མ་འདྲན་པ་ *hdrog sloñ-wa* take by surprise, to deceive by cunning, to outwit (*Jā.*).

འདྲན་པ་ *hdron-pa* (ལྷ་པ་མ་འདྲན་པ་) to believe, confide in: ལྷ་པ་མ་འདྲན་པ་ ལྷ་པ་མ་འདྲན་པ་ ལྷ་པ་མ་འདྲན་པ་ the detailed clear news obtained from you being reliable.

འདྲན་པ་ *hdron-pa* = འདྲན་པ་ *hdren-pa*.

འདྲན་པ་མ་འདྲན་པ་ *Hdron-skyoñ-gi bu Kā-s'yapa* Rishi, the son of འདྲན་པ་ *Hdron-skyoñ* the keeper of light.

འདྲན་པ་ *hdrops-pa* ལྷ་པ་ straight.

ན་པ་ *Rda-wa* one of the thirty-six border-countries of India (*Ya-sel. 38.*).

ན་པ་ *rdañ*, v. ལྷ་པ་ *gdañ*.

ན་པ་ *rdab-pa* to fold, pile one upon another; clapping one hand against another, v. ལྷ་པ་ *rdeb-pa*. ལྷ་པ་ *rdab-sgra* sound of clapping of the hands, clap (*Rtsii.*).

ན་པ་ *rdar-wa* to sharpen, grind: ལྷ་པ་ *gri rdar-wa* to sharpen a knife, v. ལྷ་པ་ *bdar-wa*.

ན་པ་ *rdal* = ལྷ་པ་ *thar-thor* scattered, separated from each other as houses are in the suburbs of a town: ལྷ་པ་ *groñ-rdal* the suburbs of a town (*Nag. 40.*).

རྒྱལ་བ་ *rdal-wa* = འགྲམ་པ་ *hgram-pa*, pf. and fut. བརྒྱལ་བ་ *brdal*, imp. རྒྱལ་བ་ *rdol*, also གདལ་བ་ *gdal-wa*, བདལ་བ་ *bdal-wa* to spread, stretch out, to include: རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *rdsiñ-gi shabs-bye mas brdal* the bottom of the pond is strewn with sand; དམ་ཙམ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *dam-choṣ thañ-mar rdal-wa la* now when holy religion (Buddhism) lies before you as if it were spread out in a plain, i.e., when it is accessible to all; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *khyab-rdal* comprehensive; all-embracing: མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *the mind is all-embracing*; མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *soṣ-rdal* slowly, not in a hurry (*Sch.*).

རྒྱལ་བ་ *rdig* for མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ all the utensils and furniture of a house.

རྒྱལ་བ་ *rdigs-pa* to beat (*Sch.*), prob. = རྒྱལ་བ་ *rdeg-pa*.

རྒྱལ་བ་ *rdib-pa*, pf. རྒྱལ་བ་ *rdibs*, to crumble, to fall to pieces, collapse, cave in: རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *khañ-pa rdib-pa* the house breaks down; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *thog rdib-pa* the roof gives way (*Nag.* 40). Also to get dented, battered (like tin vessels by a blow or knock) (*Jä.*).

རྒྱལ་བ་ *rdi-wa* a thistle (*Cs.*).

རྒྱལ་བ་ *rdug-pa*, pf. བརྒྱལ་བ་ *brdugs*, fut. བརྒྱལ་བ་ *brdug* 1. to conquer, to worst: རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *the Nāgas having overcome and worsted the Asuras*. 2. to devastate, wreck, undo: རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *as all the resources were destroyed*; རྒྱལ་བ་ *rdugs* = རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *glags-ma rñed-pa* destitute, wrecked (*Nag.* 40); རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *u rdug-pa* or རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *hu-rdugs* a wreck, one shattered by indiscreet actions, entangled with debts and vicissitudes, a destitute person; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *phu-rdugs* a bewildered person.

རྒྱལ་བ་ *rdun* a small mound, hillock (*Jä.*).

རྒྱལ་བ་ *rdun-wa* = བརྒྱལ་བ་, pf. བརྒྱལ་བ་ *brdunṣ*, fut. བརྒྱལ་བ་ *brdun*, imp. བརྒྱལ་བ་ *brdunṣ* or རྒྱལ་བ་ *rdun* 1. to beat, to strike, to drub; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *to beat with a hammer*; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *having beaten a large drum of lion acacia (Pth.)*; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *beat him, strike him*; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *to knock at a door*. 2. to break to pieces, to smash, to beat out (བྱ་བྱ་ *bra-bo* buckwheat with a stick); རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *steñ-rdun* a postle; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *bro rdun-wa* to dance; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *gshu rdun-wa* to bend the bow (*v. Schl. on Dzl. 162-11*); རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *rdun-mkhan* = རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ a beater, striker, fighter, fuller. རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *rdun-gtag* prob. a drubbing, a sound-thrashing: རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *I have got a thrashing (Jä.)*; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *rdun-byed* = རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ a stick, a striker; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *rdun-htshog-pa* = རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ to cudgel, a cudgelling (*Nag.* 40).

རྒྱལ་བ་ *rdum* maimed, limbless: རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *armless*; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *tailless (Nag. 40)*; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *rkañ-rdum* a maimed foot; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *rwa-rdum* a mutilated horn; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *rtse med-pa*, རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ headless, without the top; རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *to mutilate*; anything mutilated, maimed.

རྒྱལ་བ་ *rdul* ཕྱུ་ལྒུ་, རྒྱལ་བ་, རྒྱལ་བ་ 1. dust, motes, particles of dust in the air visible in the rays of the sun, pollen རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *all the particles of the precreative fluid (Vai. 38)*. 2. the subtle components of impalpable or intangible things (such as smells, heat, cold, etc.); perhaps molecule, monad. རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *rdul-gyi 3ññ-po* རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ [the essence of dust; camphor]S. རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *rdul-gyi thig-le* རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ [mark of dust]S. རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *rdul-thul* dust arises. རྒྱལ་བ་ལ་མཉམ་པའི་གྲངས་པ་ *rdul mi-thul-war*

byed-pa 1. to lay the dust, minutest particles. 2. a woman's menstrual discharge. རུལ་ཕྱ་རབ་ rdul-phra rab परमाणु or རུལ་ཕྱ་རབ་མེད་ rdul-phra rab cha-med atom, indivisible particle. རུལ་ཕྱན་ rdul-phran or རུལ་པ་ཕྱན་མོ་ ལྟ་ the minutest particle; རུལ་རྩ་ཞོག་པ་ rdul-du rlog-pa = རུལ་ཐག་བར་ཞོག་པ་ rdul-thal-bar rlog-pa to crush or pound a thing until it is reduced to powder; གླེན་རུལ་ glan-rdul a mote in the dung of an ox, a small particle of cowdung; རྩ་རྩེ་རུལ་ rdo-rje rdul diamond-powder; རུལ་དཔམ་ rdul-dmar རྩྭ་རྩེ་ལྟ་, सिन्दूर vermillion powder. རུལ་ཚུབ་ rdul-tshub a whirling cloud of dust. རུལ་ཚོན་ rdul-tshon paint-powder, coloured stone-dust, used in ceremonies for making figures drawn in the sand more visible (*Rtsii.*). རུལ་གཙན་ rdul-gzan a blouse, a travelling-cloak against dust, a god wears it (*Vai. kar.*).

दुष्यं *rdul-een* 1. dusty. 2.= दुःस्थि. 3.
रजस्रला in menstruation.

རུལ་ཅན་མའི་བུ *rdul-can mahi-bu* the son of
Rdul-can-ma, Paras'urāma (དགའ་ཕུང་དབྱེ་མུ་ཨ་མ་).

ལ་བཅས་མ་ *kurdul bcas-ma* = བུ་མོ་གཞན་ཀུ་མ་ a
young girl, a maiden, damsel, young
woman (*Mñon.*).

दुध'र्हमस *rdul-hjomṣ* [कणाय destroyer of
dust; water]S.

दुध-क्षर *rdul-ldan* 1. रेषुमह a bee. 2. रजनी
night,

རུབ་ལྷུང་ *rdul-hphyañ* ལམ་ལྷུང་ [reduced
 to dust] S.

दुःखं *rdul-bral*, विरजस् (*A. K.* 1-61)
= श्रवणं *salvation, emancipation* (*Mñon.*).

दुध'म *rdul-ma* धूलि dust.

རུལ་མུན་སྒྲིང་རྫོབས་ *rdul-mun sniñ-stobs* acc. to
Dus-hkhor-lo (Kālachakra) : རུལ་མེ་སེམས་ལུལ་ལ་
 འཇུག་པའི་རང་བཞིན། མུན་པ་མི་ཤེས་པ་ལུལ་ལ་མི་ཕྱོགས་པར་ཀུན་
 ཏུ་མྱོང་མ་པ། སྒྲིང་རྫོབས་མི་ཤེས་པ་ལུལ་ལ་གསལ་བར་འཇུག་པ་

དང་ལྷན་དུ་འཇུག་པའི་རང་བཞིན་ཡིན་པར་བཤད་པམ་མོ་ (*Rgyan.*
11).

३ rde in compounds for ३३ rdehu.

དེག་པ *rdeg-pa* or དེགས་པ *rdeg-s-pa*, དེགས
rdeg-s or བདེགས་ *brdeg-s*, fut. བདེག *brdeg*, imp.
 བདེགས་ *brdeg-s* or དེག་ *rdeg*: 1. to beat, strike,
 smite; དེག་ཅིང་ལྷོད་པ *rdeg-ciñ spyod-pa*
 བཟུང་བྱུང་བ་ to commit rape; to force cohabi-
 tation; མེ་ལོན་ལ་བདེག་ཅིང་ *me-loñ-la brdeg-ciñ*
 beating the looking glass in anger; དེག་འཛག་གི་ལྷུག་བརྒྱལ་ *rdeg-htshog-gi sduḡ-bṣñal*
 torment of corporal punishment, the ill-
 fortune of getting a beating. 2. to push,
 thrust, knock, kick; ལུཔ་དེག་བྱིད་པ *phul-rdeg*
byed-pa to give a blow with the fist (*Sch.*);
 དེག་ཆ་མཁན་ *rdeg-cha mkhan* = མག་པ་བ་ black-
 smith (*Mñon.*); དེག་ཆོས་ *rdeg-choṣ* a dance;
 དེག་ཆོས་པ་ *rdeg choṣ-pa* to dance. བདེག་ *brdeg*
 seems to occur also as pres. tense; also in
 combinations: བཅོན་ཐབས་ཀྱི་བདེག་འཇག་གནང་ནས་
btsan thab-s-kyi brdeg hchag gnañ naṣ
 giving thumpings and rendings of a
 violent kind (*Mil.*).

देवदर *rdeb da-ru* (*Vai-sñ.*) incorrectly
for देवदारु; deodar, a species of cedar.

རེབ་པ *rdeb-pa* for རྩེབ་པ *sdeb-pa*.

དེབས་པ *rdebs-pa* acc. to *Jā.* prob. the original form, but of rare occurrence, for དབས *rdab-pa* pf. བདབས *byrdabs*, fut. བདབ 1. to throw down with a clap, to fling or knock down: ལུས་སྐུ་དེབས་པ *lus-sa-la rdebs-pa* to prostrate one's self; རྩས་དེབས *rtas-rdebs* thrown by a horse. 2. to throw to and fro, to toss about: མགོ་བོ་རྩམ་ཤིང་བརྒྱུག་པ *mgo-wo rdebs-çiñ hdre-ldog-pa* to roll on the ground as ponies do, to wallow. 3. to stumble: རྩལ་དབ་པ or དབ་རྩལ་པ to slip and stumble (*Sch.*).

དཱེ་ *rdehu* or དེལ་པོ་ *rdel-po* diminutive of
 དེ་, *rdo* 1. small stone, pebble. དཱེ་བསྐུར་བ་བཞིན་
rdehu bskiyur-wa bshin like a little stone
 thrown on the ground (*Gl.*). 2. the stone,
 calculus in males, མོ་དེ་ *mo-rde* in females;
 དཱེ་ཆགས་པ་ *rdehu chags-pa* the concrescence
 of a calculus; དཱེ་འདྲན་པ་ *rdehu hdon-pa* the
 removing of stone (*Cs.*); དཱེ་ཀར་ *rdel-dkar* a
 white pebble (*Cs.*); དེལ་ཁ་ *rdel-khra* a coloured
 pebble (*Cs.*); དེལ་འགྲམ་ *rdel-hgram* (lit.
 the spreading of little stones) the count-
 ing with pebbles (*Cs.*). 3. a musket-ball
 or bullet. དཱེ་བཟུང་ལེན་ *rdehu bcud-len* the
 enchanted pebble; anciently in India the
 Buddhist sages used to enchant pebbles
 with the pretence of subsisting on them
 when performing contemplative feats.
 དཱེ་ཆར་བྲན་ *rdehu chañ-bran* pimples on face
 from excessive drinking. དཱེ་པར་ *rdehu-par*
 a bullet fount or bullet mould.

རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ 1. a stone,
 a boulder. 2. main or real point (in a
 memorial, complaint or application). 3. a
 weight, for weighing things by a balance.
 རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ a stone containing silver,
 silver ore; རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ prob. a topaz;
 རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ asbestos; རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ fire-
 stone, flint; རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ corner-stone,
 རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ gold ore, stone containing
 gold (Cs.); རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ a boulder; རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་
 a stone wall; རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ stone bridge;
 རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ formed of stone;
 རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ a stone image of S'ākya-thubpa;
 རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ mineral formation; རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་
 stone-worker, quarry-man; རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་
 རྩོམ་པ་ལྟ་བུ་ a cut or squared stone.

Syn. དོ་བ་ *rdo-wa*; སྒོ་ད་ *sped*; གོ་ར་མ་ *gor-ma*;
བཙོག་པོ་ *btsog-po*; ཇུ་པོ་ *ju-po*; གཏུན་ *gtun* (*Mñon.*).

རྫོང་པར་ *rdo-dkar* (ལེགས་སྒྱེ་རིགས་ a kind of crystal) རྩེ་མེ་ལོ་ལྷ་, སྤྱི་ལོ་ལྷ་ a white stone, acc.

to *Sch.* alabaster. རྫོང་ཀ་མེ་མེ་ཐུབ་ a mineral
medicine (*Mñon.*).

ར་ཁོ་ལྷ་ *rdol-la* a stone resembling a sheep's brain in appearance, and used as a remedy for diseases of the brain. (*Sman*).
ར་སྐུར་ *rdol-skyur* another mineral medicinal substance (*Sman*).

རྩྱེས *rdō-skyes* शिलाजातु; bitumen = བྱ་
 བྱ་ *brag-shun* (*Mñon.*). རྩྱེས *rdō-bcuḡ* bitu-
 men (mystic) (*Mñ-rda.* 4). རྩྱེས *rdō-skran*
 a kind of steatite or soap-stone (*Jä.*)

rdo-kha vein in a stone; also = རྩ་གཞི་
rtsa-wa bzhiñ-sa what is fundamental
in the points of an argument ; the basis of
the complaint in a suit ; the subject
matter. དོན་འདུངས་རྒྱུ་ཁྲིམས་པག་རིང་རིགས་ (*D.*
cel. 6).

རྩོམ་མཁོག་ *rdo-khog* 1. a hollow or natural cavern in a rock. 2. acc. to *Jü.*: a stone-pot वस्त्रभाण्ड.

ईमख *rdo-mkhan* 1. शिलाकुट्टक stone-cutter, or worker. 2. चयनि the thunder.

རྫ་མགྲིས་ *rdo-mkhriṣ* (རྫ་མགྲིས་) gallstone
(*Mñon.*). Used, it is asserted, as a medi-
cinal application : རྫ་མགྲིས་མ་ཡི་ཅུ་ཁ་ཤོམ་པར་བྱེད་
(*Sman.*).

རྩུ་ཁྱུ་ *rdo-rgyud* various kinds of soft stones, as serpentine, soap-stone, chalk, etc.

རྩུག་པོ་ *rdog-rgyus* 1. a medicinal stone (*Maon*). This mineral cures swellings of the veins and sprains and contraction of the muscles (*Sman*). 2. oath in contracting friendship to make it lasting.

ᠢᠷᠳᠤ ᠬᠣᠭᠠᠨ *rdo-hchan* a stone of such a size as can easily be held by a man as a weapon.

ई२६७ *Edo-hjog* तक्षशिला Taxila, n. of a sacred place of the Buddhists; the ancient capital of the Panjab when Alexander the Great invaded that region.

shape for all dorjes is a huge golden one in Sera monastery near Lhasa, which is alleged to have a miraculous origin and is carried in procession on a certain day annually through the streets of Lhasa.

རྩེ་མཁའ་འགྲོ *rdo-rje mkhah-hgro* བཟའ་ཆེན་པོ་ heavenly females, a class of celestial deities who in their attributes resemble superior fairies. They appear to have played a very important part in later Buddhism. བཟའ་ཆེན་པོ་རྩེ་མཁའ་འགྲོ་ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ is the n. of a treatise (in *K. phal.* ༨).

རྩེ་མཁའ་འགྲོ *Rdo-rje hkhor-lo* an epithet of Sambhara (བཟའ་ཆེན་པོ་) a chief Tantrik deity of the Buddhist pantheon (*Mñon.*).

རྩེ་མཁའ་འགྲོ *Rdo-rje-gliñ* lit. place of the ritual sceptre, n. of a monastery formerly belonging to Sikkim from which the important hill station of Darjeeling derives its name. It once stood on the Observatory-hill at Darjeeling.

རྩེ་མཁའ་འགྲོ *rdo-rje rgyal-mtshan* བཟའ་ཆེན་པོ་; the standard of Victory, a fuller name for the Buddhist folded flag or emblem of conquest. [Having a vajra for an ensign; n. of the demon Naraka]S.

རྩེ་མཁའ་འགྲོ་ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ *rdo-rje rgyal-mtshan-gyi* ཅུ་མཁའ་འགྲོ་ in (*K. phal.* ༩).

རྩེ་མཁའ་འགྲོ *rdo-rje rgya-gram* the fixed unchangeable posture of sitting cross-legged, v. ལཱ་ལོ་ལོ་.

རྩེ་མཁའ་འགྲོ *Rdo-rje gri-gug* an epithet of Heruka called ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ *gyes-pa rdo-rje* he who holds a scimitar in his hand (*Mñon.*).

རྩེ་མཁའ་འགྲོ་ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ *rdo-rje bcuhi sññ-po* lit. the essence of ten *vajra*, n. of a Sūtra.

རྩེ་མཁའ་འགྲོ *rdo-rje gcod-pa* བཟའ་ཆེན་པོ་; title of a religious book most extensively used among the Northern Buddhists.

རྩེ་མཁའ་འགྲོ་ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ *rdo-rje chos-bdun* = ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ the seven venerable sermons of Vairotsana (*K. phal.* ༩).

རྩེ་མཁའ་འགྲོ་ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ *Rdo-rje hjigs-byed* བཟའ་ཆེན་པོ་ is a tutelary deity of the *drag-gced* or terrifying type, held to be a manifestation of the Bodhisattwa Jampal (Mañjus'ri) who under this guise assumes the character of Shin-je the lord of death. Among the Mongols this tutelary deity is very popular under the title of *Ayol ghakehi*. A ritual for placing a person under the protection of Dorje Jig-jye occurs in the *Kah-gyur*.

རྩེ་མཁའ་འགྲོ་ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ *rdo-rje bcom* བཟའ་ཆེན་པོ་ killed by the Vajra of Indra (*A. K.* 1-42).

རྩེ་མཁའ་འགྲོ་ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ *rdo-rje chos-kyi glu* hymns of Buddhist Tantrikism: ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ (*A.* 66) having translated Tantrik hymns at the monastery of Kusumapuri.

རྩེ་མཁའ་འགྲོ་ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ *rdo-rje mchog* n. of a bird (*K. ko.* ༧ 2).

རྩེ་མཁའ་འགྲོ་ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ *Rdo-rje hchah* བཟའ་ཆེན་པོ་ is the Yeshe Sems-pa or Dhyani Bodhisattwa evolved from the 2nd Dhyani Buddha མཁའ་འགྲོ་ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ *Mi-skyod-pa* (Sans. *Akshobhya*). Has been chosen to be the ruling deity in the Tantrik system under the appellation of ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ or, in brief, *Chhak-dor.*

Syn. ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ *lag-na rdo-rje* ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ *rigs kun-khyab bdag*; ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ *rigs-brgyahi bdag*; ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ *ñes-pa lña-lan*; ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ *kha-sbyor bdun-lan*; ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ *gsaṅ-sñags-rgyal* (*Mñon.*).

རྩེ་མཁའ་འགྲོ་ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ *rdo-rje ñi-ma* བཟའ་ཆེན་པོ་; lit. the venerable sun; n. of a sutra [also, of a Buddha]S.

རྩེ་མཁའ་འགྲོ་ལཱ་ལོ་ལོ་ལོ་ *rdo-rje sññ-shus lehu-gcig* n. of a sutra (*K. d.* ༩).

རྩེ་མེད་པོ་རྒྱལ་གྱི་རྒྱུད་ *rdo-rje sniñ-po rgyan-gyi rgyud* a Tantrik sutra descriptive of acquiring perfection (*K. g. 5 134*).

རྩེ་མེད་ཀྱུངས་ *rdo rje sniñ-gzuñs* (see *K. g. 71*).

རྩེ་མེད་པོ་རྩེ་མེད་ལབ་པ་ *Rdo-rje sniñ-po rdo-rje lce hlab-pa* n. of a dhāraṇī (*K. g. 93*) used as a protection against epidemics, enemy, evil spirits, also to stop rain, to cause rain to fall, to make abundant harvest, etc.

རྩེ་འཇམ་བུ་ *Rdo-rje dril-bu* n. of an Indian Buddhist sage (*K. dun. 20*).

རྩེ་ཀུན་ཀྱང་ *Rdo-rje gdan* बोधिगया; गया, वज्रासन; described as a place of the navel of India, namely Gayā, considered the holiest of all places in the Buddhist world (*Mñon.*). In *Pth. (folio 124, etc.)* occurs a story of the destruction of Gayā by fire.

རྩེ་ཀུན་པ་ *Rdo-rje gdan-pa* 1. an epithet of Buddha (*Mñon.*). 2. names of three Indian sages of Vajrasana (Gayā) (*K. dun. 43*).

རྩེ་ཀུན་པ་འཇམ་བུ་རྒྱུད་ *rdo-rje gdan-bshihi-rgyud* a Tantra treating of the twelve signs of the zodiac, of the symbolic hand gestures (ལག་པར་རྒྱུད་པ་), of the *Khadoma*, of the use of rosaries, etc. (*K. g. 57*).

རྩེ་བུད་རྒྱུད་ཀྱི་ལུ་བུ་གཅིག་ *rdo-rje bdud-rtsihi rgyud lehu-gcu-gcig* n. of a Tantra in the Kahgyur (*K. phal. 3*). རྩེ་ཀུན་པ་པའི་རྒྱུད་ *rdo-rje gdeñs-pahi rgyud* another Tantra (*K. phal. 5*).

རྩེ་ནག་མོ་ *Rdo-rje Nag-mo* वज्रकालिका n. of a Tantrik goddess.

རྩེ་རྣམ་འཛུགས་ཀྱི་གཟུངས་ *Rdo-rje rnam-hhjomskyi gzuñs* n. of a special dhāraṇī or mystical sentence (*K. phal. 8*).

རྩེ་འོན་པ་ *Rdo-rje rnon-po* an epithet of the *Bodhisattva* Jam-yang, an aspect of Jampal or Mañjuśrī (*Mñon.*).

རྩེ་པད་མ་ *Rdo-rje pad-ma* वज्रपद्म, seems to be some *Bodhisattva*.

རྩེ་པ་ལམ་ *rdo-rje pha-lam* हीरक, वज्र a diamond believed to be formed of stone derived from earth and water and said to be of four qualities corresponding to the four castes of men in India (*Mñon.*).

Syn. རྩེ་བུའི་མཚན་གྱི་ *nor-buñi mchog*; རྩེ་འགྲུ་ *rdo-rjeñi rigs* (*Mñon.*).

རྩེ་པ་ལམ་ནི་ཐམས་ཅད་ཡིག་མེད་ཀྱི་རྒྱུད་ཀྱི་, རྩེ་པ་ལམ་གྱི་ཁོག་པ་དང་རྩེ་པ་ལམ་གྱི་ (*K. my. 7 228*).

རྩེ་པ་ལམ་ཐོག་གྱུར་བཞུགས་པར་བྱེད་ *Rdo-rje phal-lam thog kun brjog pañ-byed*.

རྩེ་རྣམ་འཛུགས་ཀྱི་པ་ཀྱུད་ *rdo-rje rnam-hjomskyi bṣad-rgyud* n. of a Tantra in the Kahgyur (*K. phal. 8*).

རྩེ་གནས་ལྷག་མ་མཆོད་ *Rdo-rje gnam-leags mchu lit. the thunderbolt lips*, n. of a Tantra (*K. phal. 8*).

རྩེ་ལག་མོ་ *Rdo-rje Phaj-mo* वज्रवराही a popular goddess of the Karmapa sect who is said to have frightened and vanquished the enemies of Buddhism by manifesting herself in the form of a sow. Her spirit is continuously transmitted incarnate in each successive abbess who presides over the monastery of Samding on the shore of Yamdok lake in Tibet.

རྩེ་ཕུར་པ་ *rdo-rje phur-pa* the vajrakila, a religious instrument the upper part of which is of the shape of a *dorje* and the lower a *phurpa* or mystic dagger. རྩེ་ཕུར་པ་རྩེ་པའི་རྒྱུད་ *rdo-rje phur-pa rtsa-wahi rgyud* to enchant a *phurpa* for suppressing evil spirits (*K. g. 288*).

རྩེ་ཐེང་བ་ *rdo-rje phreñ-wa* Vajra māla, n. of a Tantra (*K. phal. 5*).

རྩེ་དབྱིངས་ཀྱི་དབང་ལྷག་མ་ *Rdo-rje dbyiñs-kyi dwañ-phyug-ma* an epithet of རྩེ་པ་ལམ་པ་

རྫོག་ཆང་ *rdor-rje hi tshig* lit. the precious or holy word; truth; the word of Buddha, held to be free from deception, unchangeable, of profound sense, and hard to comprehend.

Syn. རྫོག་ཆང་ཆེན་ *gnān-pohi tshig*; མཉམ་པའི་ཆེན་ *mñam-pahi tshig*; བདེན་པའི་ཆེན་ *bden-pahi tshig*; མི་བྱེད་པའི་ཆེན་ *mi-phyed-pahi tshig*; བརྟན་པའི་ཆེན་ *brtan-pahi tshig* (*K. d. 3* 118).

རྫོག་ཆང་ཆེན་ *rdor-rje hi segs* = thunder (*Mñon.*).

རྫོག་ཆང་ཆེན་ཀྱི་རྫོག་ཆང་ *rdor-rje hi rigs-kyi gnān-po* = རྫོག་ཆང་ mysticism, mystical charms: རྫོག་ཆང་ཆེན་ཀྱི་རྫོག་ཆང་ཆེན་པོ་འདི་དག་ these princes of charms will bless the soul (*Surañ. 12*).

རྫོག་ཆང་ཆེན་ *rdor-rje hi gtun* a knocker made of precious stones.

རྫོག་ཆང་ཆེན་ *rdor-rje hi thog* རྫོག་ཆང་ཆེན་ཀྱི་རྫོག་ཆང་ཆེན་པོ་ n. of the second chapter He Vajra Tantra (*K. phal. 5*).

རྫོག་ཆང་ཆེན་ *rdor-rje hi tshe* a very long life, immortality: རྫོག་ཆང་ཆེན་ཀྱི་རྫོག་ཆང་ཆེན་པོ་ he having obtained life like the undecaying dorje.

རྫོག་ *rdor-ra* 1. = རྫོག་ཆང་ enclosure with a railing or wall made with posts or pillars with capitals of the shape of the dorje or with dorje on their tops (such is the shape of the wall which surrounds the monastery of Sam-ye in Tibet). 2. = circle of dancers (*Jā.*).

རྫོག་ཆང་ *Rdo-lā-kha* n. of a place in Nepal (*Dsam.*).

རྫོག་ *rdog* 1. an item, any single thing or single piece as in རྫོག་ཆང་ a grain of corn; རྫོག་ཆང་ *phreñ-rdog* the head of a rosary, རྫོག་ཆང་བདེན་ seven peas. 2. a root. 3. just about: རྫོག་ཆང་ just about to start, on the tip-toe of starting (*Fig. 4*).

རྫོག་ཆང་ཆེན་ *rdog-tsam rdog-tsam* only a little bit: རྫོག་ཆང་ཆེན་ཆང་ཆེན་ཆང་ཆེན་ with a razor cut just a little of the hair of the ear and from the tip of the tail (*Rdsa. 3*).

རྫོག་ཆང་ *rdog-tshig* = རྫོག་ཆང་ the main point, subject-matter: རྫོག་ཆང་ཆེན་ཆང་ཆེན་ཆང་ཆེན་ (*Rdsa.*) according to the main points of my first petition, my state, i.e., the circumstances under which I laboured, was.

རྫོག་ཆང་ཆེན་ *rdog dkar-wa* = རྫོག་ཆང་ཆེན་ for རྫོག་ཆང་ supervisor, overseer: རྫོག་ཆང་ཆེན་ཆང་ཆེན་ རྫོག་ཆང་ the allowance of five *khal* of barley flour for an overseer (*Rtsii.*).

རྫོག་ཆང་ཆེན་ *rdog-hgril-wa* = རྫོག་ཆང་ཆེན་ རྫོག་ཆང་ཆེན་ to enumerate exactly, scrutinize carefully; formed into minute grain: རྫོག་ཆང་ཆེན་ཆང་ཆེན་ རྫོག་ཆང་ even more fully grained than white mustard seed.

རྫོག་ཆང་ཆེན་ *rdog-thon-pa* to go out together.

རྫོག་ཆང་ *rdog-pa* any action with the foot, but chiefly a footstep; a stride or pace: རྫོག་ཆང་ཆེན་ཆང་ཆེན་ to step, to pace, to walk (*Cs.*); རྫོག་ཆང་ཆེན་ཆང་ཆེན་ *rdog-pa rgyab-pa* to stamp on the ground with the feet, to kick.

རྫོག་ཆང་ *rdog-po* or རྫོག་ཆང་ = རྫོག་ཆང་ each; also one of the two loads placed on the back of a pack horse or any beast of burden. རྫོག་ཆང་ཆེན་ the load a man can carry on his back. རྫོག་ཆང་ *rdog-sho* the price or charge of articles at one *sho* each. རྫོག་ཆང་ *rdog-leb* a flat piece (*Rtsii.*).

རྫོག་ཆང་ཆེན་ *rdon-pa*, v. རྫོག་ཆང་ *sdon-wa*.

རྫོག་ཆང་ *rdob-pa* = རྫོག་ཆང་ to give, offer.

རྫོག་ཆང་ *rdom-chañ* colloq. 1. many persons who drink wine together. 2. colloq. for a stono རྫོག་ཆང་.

རྫོང་ *rdor*, imp. of དར་བ་ *rdar-wa*: གྱི་ཚུར་རྫོང་ *gri-chuñ rdor* sharpen the knife! (*Nag.* 40).

རྫོང་པ་ *rdol-pa* for གཏེན་པ་ *gdol-pa* a cobbler.

རྫོང་པ་ *rdol-wa*, pf. and fut. བརྫོང་བ་ *brdol-wa*, to come forth, to make its appearance, to come up (as of a plant); to be revealed: གཏེན་པ་གྱི་ཐུང་ཆས་ཀྱི་གསང་གནས་རྫོང་ནས་ the hiding-place of the books having been revealed by the treasure-finder; to come out, percolate (as of water from a vessel or rock), to let in water: ར་འབྲེང་གེས་ཅུ་རྫོང་འདུག་ the tea-pot runs or leaks; མི་ནད་རྫོང་ཞིང་ disease breaking out among men. རྫོང་ཆས་ *rdol-choś* = རྫོང་ཆས་ (*Nag.* 40). རྫོང་ཕྱག་ *rdol-bug* = རྫོང་པ་འདུག་ leak or hole in a vessel: ལྷགས་ཀྱི་ལྷུང་བཟེད་རབ་མཛད་རྫོང་ཕྱག་མེད་པ་བཞུགས་པ་ he carried an iron mendicant's platter without any holes in it (*A.* 22). རྫོང་གཟེར་ *rdol gzer* an instrument for boring metal (*Sch.*).

རྫོས་པ་ *rdos-pa* 1. adj. swollen, bloated, like to burst: ལུས་རྫོས་ཅེས་ very corpulent body. 2. vb. n. to break, burst, flow out: ལྷུ་བ་རྫོས་པ་ *lu-wa rdos-pa* the bursting of a bubble. དུགས་རྫོས་པ་ to pant.

ལྷ་གུ་ *lda-gu* discourse, speech, conversation (*Jä.*); ལྷ་གུ་ཅན་ *lda-gu-can* talkative (*Cs.*). ལྷ་གུ་ལཔ་པ་ to talk.

ལྷ་མཉན་ *lda-man* a couple of small kettle-drums one hanging in front, the other behind, the latter being beaten by a second person that follows the bearer (*Jä.*).

ལྷ་འྲི་ *lda-ldi* ར་མ་, བཏུ་ར་མ་ string (of beads or flowers); a wreath made of pieces of silk, etc. (མཚན་རྫོས་ལྷ་གཟེགས་); ornament of

silk or cotton of various colours, a fringe or tassel hung from the ceiling of a temple or chapel.

ལྷག་པ་ *ldag-pa*, pf. བལྷགས་ *blldags* fut. བལྷག་ *blldag* imp. ལྷག་ *ldog* to lick: ཐག་ལྷག་པ་ to lick blood; ལྷས་ལྷག་པ་ *les ldag-pa* to lick with the tongue.

ལྷང་ *ldan* 1. = འགྲམ་ཏུ་ near, at: མོ་ལྷང་ཏུ་བྲིས་ written at the entrance or threshold. 2. v. ལྷང་བ་.

ལྷང་བ་ *ldan-wa* pf. ལྷངས་ *ldanś* or ལངས་ *lanś*, imp. ལྷང་ *ldon* ལྷང་བ་ 1. to rise, to get up; to flow up (as smoke); འགྲུལ་བ་ལས་ལྷང་བ་ to get up from a fall; ལྷང་བར་འཕྱུར་ ལྷང་བ་པ་ [raises up]S. ལྷང་བར་ཕྱེད་པ་ to raise up; བཞུན་ལས་ལྷང་བ་ to rise from his seat; རྩལ་ལས་ལྷང་བ་ to rise up from a lying position; ཐུན་ལས་ལྷང་བ་ to rise from a seat; མ་ཡི་བདག་པ་ རངས་ཆས་ཅི་མི་ལྷང་ when the king arrived who would not rise up? (*A.* 6); དྲིང་ན་པ་ རྩྱགས་བུར་ལྷང་ an offensive smell is rising (spreading) in every quarter; མེ་ལྷུ་རྩམས་ མཉོགས་སུ་ལྷངས་བྱུང་ *me-lee rnamś mgyogs-su ldanś-byun* the flames quickly rose up; མེ་རྩ་ལྷང་ the smothered flame breaks out again; དབྱུ་ཏུ་ལྷང་བ་ to break out into hostilities (*Jä.*). 3. = འདང་པ་ to suffice, to be sufficient, enough: བཞོ་བཞོས་ན་ལྷང་པ་ if divided into shares it will suffice; མཛད་ལྷང་ *tshad ldanś* sufficient quantity. ལྷངས་ལྷགས་ *ldanś-lugs* = ལངས་ལྷགས་ the manner of rising: བཏོད་ལུང་འདྲན་པའི་ལྷངས་ལྷགས་དང་གཅིག་ (*Khrīd.* 47).

ལྷད་པ་ *ldad-pa* 1. = ལྷད་པ་ to contaminate, debase, adulterate; alloy; debasement: ལྷལ་པོ་ལ་མ་ཐེངས་གཞན་ལ་མཛད་ན་རིགས་ལྷད་པས་ if (she) cohabited with another person, leaving the king, it would debase the dynasty (*A.* 60). 2. = རྩོན་མོ་ funeral anniversary or festival: ལྷག་གི་ལོ་ལ་ལྷ་མོ་ལྷད་ཅེན་པོ་མཛད་ in the

year of the sheep they performed a memorial anniversary for Atis'a (*A.* 117). 3. vb., pf. and fut. བལྷད *blad* to chew; ལྷལ་ལྷད་པ་ *skyug-lad-pa* to chew the cud, to ruminate; སྤོ་སྤོ་མར་ལྷད་ནས་ *sho-skyo-mar swa-tshod blad-nas* having chewed the nettles into a green pulp (*Mil.*).

ལྷན་ *ldan* or ལྷན་པ་ *ldan-pa* 1. possessed of, belonging to, having; is defined in *Situ.* 48 as གང་ཞིག་གང་ལ་ཡོད་པ་ལྷན་ shows whatever belongs to what. It is used as formative whereby sbst. are converted into adj. and sometimes into other sbst., and in gen. the sbst. is connected with ལྷན་པ་ by the conjunction དང་ Ex. བྲག་དང་ལྷན་པ་ *brag-dan-ldan-pa* rocky, contr. བྲག་ལྷན་ *brag-ldan*; དགའ་ལྷན་ *dgah-ldan* joyous, blissful. Often is conjoined to several nouns at once: ལྷགས་ལྷག་རྩ་ར་མཛོ་རྣམས་དང་ལྷན་པའི་རྩོང་དངོན་ *phyugs lug rta ra mdso-rnamg dan ldan-pahi rdsoñ-dpon* a Jong-pon possessed of yak, goats, horses, sheep and cattle. 2. sbst., also མདན་པ་, cheek; ལྷན་པའི་མ་ cheek-tooth, molar tooth; ལྷན་ལྷགས་ a blow or box on the cheek, a box on the ear (*Cs.*). རྩོག་ལྷན་ the cheek or side of a ravine (*Jā.*).

ལྷན་པ་ལྷན་ *ldan-pa lña* the five possessions: (1) དང་བའི་སེམས་དང་ལྷན་པ་ possessed of a sincere heart; (2) ལྷམ་པའི་ལྷས་དང་ལྷན་པ་ possessed of respectful (humble) person; (3) ལྷན་པའི་ལྷ་དང་ལྷན་པ་ possessed of an agreeable voice; 4. གཙང་བའི་ཤས་དང་ལྷན་པ་ possessed of clean and pure food; (6) མཛོ་པའི་ལྷན་དང་ལྷན་པ་ possessed of beautifying ornaments.

ལྷན་གྲོམ་ *ldan-grol* an abbr. of ལྷམ་ལྷིམས་དང་ལྷན་པ་རྣྱག་པ་དང་ལྷམ་བ་ (*Khrid.*).

ལྷན་པ་པོ་ *ldan-pa-po* possessor; one that has, that is able, a man of ability (*Cs.*), one that is possessed of qualifications or talent.

ལྷན་མ་ *Ldan-ma* n. of a district in Kham (*Loñ.* 26).

ལྷན་མོ་ *ldan-mo* 1. ལྷན་པ་མོ་ a female-possessor or owneress. 2. a female ibex.

ལྷན་ཚད་ *ldan-tshad* = ཡོད་ཚད་ acc. to *Jā.*: འདྲམ་ཚད་.

ལྷན་ལུལ་ *Ldan-yul* n. of a village in Tsang near Tanag (*Deb.* 45).

ལྷབ་ལྷབ་ *ldab-ldib* idle talk, tittle-tattle: བརྫོད་པ་ལྷབ་ལྷབ་མ་ཡིན་པར་ (*Situ.* 90) there being no inaccurate or irrelevant speech; བསྐྱེད་པའི་ཚམས་མེ་ཚམས་ཤིང་ཆེག་ལྷབ་ལྷབ་ཏུ་སྒྲུབ་ *bsrab-pahitshag mi choms ciñ tshig ldab-ldib-tu smra* speaking tattling words and not subduing unbridled proceedings (*Khrid.* 47).

ལྷབ་ལྷབ་ *ldab-ldob* 1. indistinct and incorrect expressions. 2. indolence, dullness, drowsiness (*Cs.*).

ལྷབ་པ་ *ldab-pa* pf. བལྷབས་ *bladabs* fut. བལྷབ་ *bladab* imp. ལྷབ་ *ldob* 1. to fold up; ལྷབ་པ་ལྷབ་པ་ to fold up clothes, etc. 2. acc. to *Cs.*: to repeat, to do again; ལྷབ་པ་ repeatedly, afresh, again, anew; ལྷབ་པ་ twice, for the second time (*Sch.*).

ལྷབས་ཕྱོད་ *ldabs-phyor* n. of a great numerical figure: མཚོ་ལས་ལྷབས་ཕྱོད་རྒྱུ་ཞེས་གནས་ (*Yasel.* 56).

ལྷམ་ལྷམ་ *ldam-khu* = ལྷ་རྩོག་ཅན་ dirty water, water sullied with impurities (*Mñon.*).

ལྷམ་ལྷམ་ *ldam-ldam* or ལྷམ་པ་ *ldam-pa* very slothful (*Cs.*).

ལྷམ་ལྷམ་ *ldam-ldum* mean, pitiful (*Cs.*).

ལྷམ་ལྷམ་ *ldam-ldem* dubious, uncertain, (used of things) (*Jā.*).

ལྷར་བ་ *ldar-wa* to be weary, tired, faint; ལྷར་ལྷར་བ་ *ldar-wa* languid.

ལྷུ་མགོ་དཀར་ *Ldahu ngo-dkar* n. of the minister of king *Rula-skyes* (*Yig.*).

ལྷི་རི་རི *ldi-ri-ri*=འདྲ་འདྲ་བཤུགས་ནས་ the
rattling of thunder, v. **ལྷི་ར་** *ldir-wa*.

ཐྲིག་པ་ *ldig-pa* pf. ཐྲིགས་ *ldigs* to quiver, shudder, to wriggle; ཁ་ཐྲིག་པ་ *kha-ldig-pa* to stammer. ཐྲིགས་ *ldigs* creaking sound, sound expressive of labouring or groaning under a heavy weight; ཐྲིག་པའི་ཕུང་པོ་ཐྲིགས་ ཀྲིས་བྱུང་ a mass of scorpions were wriggling (A. 27).

ཐྱིང་བ *ldiñ-wa* to float, to be swimming, to be suspended, floating, soaring (in the air): ཐུ་ནམ་མཁའ་ལ་ཐྱིང་བ the bird soars in the sky; ཐྱིང་བཞོར་ *ldiñ-bzkor* floating in a circle in the sky (as of birds); the circle made by birds when floating or flying in circles; རྩོད་པ་དེས་ཐྱིང་བཞོར་ལན་གསུམ་རྒྱུ་བ་ནམ་འདི་མྱ་ཅེར་མ (Rdza) the vulture thrice circling in the sky said this.

འདྲི་སྟགས *ldiñ-skyogs* a large copper ladle
(*Rtsii.*).

[illegible]

ཇིང་པ་ *ldiñ-khañ* a bower formed by over-hanging shady trees, a natural harbour : ཇིང་གཡུ་མོ་རྒྱས་པའི་ཇིང་པ་ | a bower of trees full of green (turquoise) leaves.

ཇིང་ཁུག་ *ldiñ-khug* a small silken bag worn as an amulet or talisman on the breast: དར་གྱི་ཇིང་ཁུག་དུ་མི་བཟུག་ put it in a silken amulet bag (*D.R.*).

ཇེང་དཔལ་ *ldiñ-dpon* an officer over fifty soldiers (*Rtsii*). ཇེང་ལག་ *ldiñ-hog* one under or subordinate to a *Ldiñ-dpon*; ཇེང་ཚ་ *ldiñ-tsho* militia of fifty soldiers under a *Ldiñ-dpon* (*Rtsii*).

ᠫᠢᠳᠢᠨ ᠰᠠᠩᠭ᠎ᠠ *ldiñ-saṅḡ* a large copper caldron
(*Rtsii*).

ཇུང་མེ *ldiñ-se* or ཇུང་མེ *ldiñ-si* in *Ld.*, adv.
quite, very, very much (*Jä.*).

ལྷིབ་པ་ *ldib-pa* vb., pf. ལྷིབ་ *ldib* 1. in *Sch.* = ལྷིག་པ་ 2. not clear, unintelligible ; བ་ལྷིབ་པ་ = ལྷིབ་ལྷིབ་ stammering.

Idim in *W.* the crash of a falling tree, the report of a gun.

ལྷོ་བ *ldir-wa* 1. also ལྷོ་བ *ltir-wa* to be distended, inflated; ལྷོ་ཁྱིར *lto-ldir* a big belly; ལྷོ་ཁྱིར་ཅན *lto-ldir-can* big-bellied. **ལྷོ་ལྷོ་** *ldir-ldir* full to the brim, eaten to the full (of a greedy boy or beast). 2. to rush, to roar (of wind); to roll, of the thunder; འབྲུག་ཁྱིར *hbrug-ldir* it thunders; ཁྱིར་བཞིན *ldir-bshin* like thunder; ཁྱིར་སྒྲ *ldir-sgra* a thundering, roaring noise; ཁྱིར་རྩ་བ *ldir tsha-wa* thundering (*Jä.*).

ལྷ་གུ *ldu-gu* = གདུ་བ *gdu-wa* གདུ་གུ.

झुवा'प *ldug-pa* or **झुवा'स** *ldugs* pf. **झुवा'स**, *ldugs* or **झुवा'स** (usual form), fut. **झुवा'स** *ldug* imp. **झुवा'स** *ldug* or **झुवा'स** *ldugs* col. **झुवा'प** *ldug-pa*: to pour out or into to sprinkle, to strew; to cast, to found (metal), cf. **झुवा'स** *ldugs*.

ཐུད་པ། *ldud-pa* pf., fut. and imp. ཐུད་
ldud col. ཐུད་པ། *ldud-pa* to give to drink, to
 water (cattle, etc.) ; ཐུག་ཐུང་ཅིང་མི་འཛི he does
 not die by a poisoned draught ; ཐུང་བ་ཐུད་
 he gives (him) to drink ; ཐུ་ཇ་ལ་ཐུད་ give
 milk to the boy ; ཐུ་ཇ་ལ་ཐུད་ giving water
 to a pony.

ལུམ་ *ldum* 1. vegetables, greens or edible roots in general. 2. in *W.* lettuce, salad.
 ལུམ་ནག་ *ldum-nag* black species of lettuce:
 ལུམ་ནག་དྲིམ་མཐོས་མ་གཤིས་རྩ་ཁ་འཛིན། black lettuce
 with bear's bile applied on a sore heals it
 and also acts as an astringent on the
 rectum.

ལུམ་པོ་ *ldum-po* or ལུམ་རུམ་ 1. for དུམ་པོ་ *dum-po*. 2. for ལྷུམ་པོ་ *shum-po* round: ལུམ་ལ་འབྲིལ་པ

ldum-la hgril-wa made round, rounded off.

ལུམ་བུ *ldum-bu* 1. = བསོད་སྦྱོམས alms, also begging for alms: བཀོང་དང་རྩ་ཁོལ་གཅིག་ལུར་ལུམ་བུ་སྦྱོབས (A. 14). 2. any stalked plant.

ལུམ་ར *ldum-ra* or **ལུམ་ར** *sdum-ra* garden in general, kitchen-garden, vegetable garden, an artificial grove. In W. fruit garden, orchard (*Jä.*).

Syn. སྐྱེད་ཚལ *skyed-tshal*; ཁྱིམ་གྱི་ཚལ *khyim-gyi tshal*; བཅོས་པའི་ནགས *bcos-pahi nags*; མེ་རྒྱལ་ལུམ་ར *me-tog ldum-ra* flower garden (*Mñon.*).

ལུར་ལུར *ldur-ldur* 1. the noise of boiling water, or any fluid boiling. 2. roaring, rushing (*Sch.*).

ལུར་ཕྱེ *ldur-phye* also ལུ་ལུར་ *chu-ldur* peas or barley-flour boiled in water for cattle (*Rtsii.*).

ལྷེ *lde* 1. a prefixed tribal title which some of the early kings of Tibet had assumed. 2. treasury, store-house.

ལྷེ་ཁ་ *lde-kha* belonging together, of the same species (*Sch.*).

ལྷེ་ཁུ *lde-khu* ལུང་ལྷེ་ཁུ coloured medicinal syrup; sweetened medicine (*Rtsii.*).

ལྷེ་གུ *lde-gu* or **ལྷེ་ཕུ** *ldehu* 1. mixture, syrup. 2. ointment (*Jä.*).

ལྷེ་ཅུང་ *lde-chuñ* junior treasurer in a monastery or government treasury; **ལྷེ་ཅེན་** *lde-chen* senior treasurer.

ལྷེ་སྟོན་མ་ *Lde Snol-nam* n. of one of the early kings of Tibet (*Yig.*).

ལྷེ་བཟུལ་ནམ་གཞིང་བཅོན་ *Lde-hphrul Nam-gshuñ-btsan* n. of a descendant of king *Ze-lde* one of the early kings of Tibet (*J. zañ. 148*).

ལྷེ་བ *lde-wa* 1. one who is in charge of the key of treasury, i.e., a treasurer. 2.

vb. with pf. བཞེས *bldeś* or ལྷེས *ldeś*, fut. བཞེ *blde* imp. ལྷེས *ldeś* to warm one's self, to be warmed at or by: མེ་ལྷེ་བ *me-lde-wa* to warm one's self at the fire; ཉི་མ་ལྷེ་བ *ñi-ma lde-wa* to be warmed in the sun.

ལྷེ་མིག *lde-mig* 1. the key of a store-room, any key; padlock. 2. introduction to a book; index or key. **ལྷེ་མིག་པ** *lde mig-pa* = གཏེར་པ (*Mñon.*).

ལྷེ་ཕུ *ldehu* acc. to *Cs.* 1. = ལྷེ་ཕུ *sdehu* ལྷུ་རྩ་ a kind of peas. 2. v. **ལྷེ་གུ** *lde-gu*. 3. = ལྷུ་ལྷུ་ a riddle.

ལྷེག་པ *ldeg-pa* (pf. བདག *bdey*) to quake, shake, tremble, e.g., of the palace of the gods (*DzL.*).

ལྷེང་ཀ *ldeñ-ka* = ལྷེང་ཀ *ldeñ-ka* v. ལྷེང་ཀ *ldeñ-ka* a pond.

ལྷེང་རྒྱས་ *Lldeñ-rgyas* n. of a mountain on the border of India.

ལྷེང་མིན་ *ldeñ-min* colloq. (also ལྷེང་མིན) insufficient.

ལྷེབ་པ *ldeb-pa* 1. = ལྷེག་པ *ldeg-pa* (*Cs.*). 2. to bend round or back, to turn round, to double down or over.

ལྷེབས་པ *ldebs-pa* 1. = ལོགས་ the side: རང་པའི་ ལོགས་ the inner wall or the inner side of the wall of a house (*Situ. 99*). **ལྷེབས་རིས་** *ldebs-ris* = ལོགས་རིས་ *logs-briś* paintings on the inside of a house; རུས་པའི་འབྲུར་པའི་ལྷེབས་ *ruś-hpahi hbur-pohi ldebs* by the side of the portu-berance of the bone. 2. enclosure, fence (*Sch.*).

ལྷེུ་སྒང་ *Ldehu sgañ* n. of a place in Tibet: མཁན་པོ་ལྷེུ་སྒང་པ *mkhan-po ldehu sgañ-pa* the learned teacher (professor) of *Ldehu-sgañ* (*Deb. 7 43*).

ཇེམ་ *idem* 1. v. ཇེམ་པོ་ *idem-po.* 2. a
statue, image, idol, (standing upright)
(Ja.).

ཐྲེམ་པ་ *ldem-pa* contrariety, opposition, irony. 2. adj. inconsistent, unstable, variable. (*Cs.*). 3. vb. also ཐྲེམ་ཐྲེམ་པ་ *ldem-ldem-pa* (*Sch.*) to move up and down, to vibrate གཤོག་གློ་ཐྲེམ་པ་ *gṣog-sgro ldem-pa* the flapping of wings.

ཐྲེམ་ཐྲེམ་ *ldem-ldem* flexible, supple, elastic, pliant (*Jā*). ཐྲེམ་ཐྲེམ་གཞི་བ་ *ldem-ldem gyo-wa* to shake flexibly, i.e., bending but not breaking. ཐྲེམ་བརྗོད་པ་ *ldem brjod-pa* to utter a double entendre; also to speak a parable.

ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *lder* = ལྷོ་ལྷོ་ *ldebs*, ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *skya lder-la*
on the side of a wall, on a wall; ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *rihi lder* the side of a hill, hill-side.

རྩམ་པོ་ *ldem-po* 1. དང་པོ་མིན་པ་ not
 straight, dishonest, crooked-hearted.
 2. riddle, enigma (cf. རྩོད་གྲུབ་); མི་ལྟོས་ *mi-ldem*,
 ལྟོས་ལྟོས་ *bya-ldem*, བོས་ལྟོས་ *ben-ldem* an enigma,
 an allegory, applied to men, to birds, to
 inanimate beings. ལྟོས་པོའི་དཀ་ *ldem-pohi nag*
 or ལྟོས་གདམ་ *ldem-gtam* parable, allegory.
 ལྟོས་རྩོད་པ་ *ldem tshod-pa* or ལྟོས་རྩོད་པ་ *ldem-chod-*
pa 1. to solve a riddle. 2. = རྩམ་སྟེང་པ་
 a plot, a concealed and deceitful design;
 acc. to *Sch.* a mysterious opinion. ལྟོས་པོར་
 དགོངས་པ་ *ldem-por dgoñs-pa* to design a plan:
 of which are four kinds:—(1) རྒྱུག་པ་ལ་ལྟོས་
 པོར་དགོངས་པ་ རྩམ་པོར་འགྱུར་པ་ [plan of appear-
 ing or descending] *S.*; (2) མཛན་ཉིད་ལ་ལྟོས་པོར་
 དགོངས་པ་ ལུགས་ལྟོས་པ་ [plan with regard to
 tokens or characteristics] *S.*; (3) ལྟོས་པོར་ལ་
 ལྟོས་པོར་དགོངས་པ་ རྩམ་པོར་འགྱུར་པ་ [a plan regard-
 ing the opposite side] *S.*; (4) རྩམ་པོར་ལ་ལྟོས་
 པོར་དགོངས་པ་ རྩམ་པོར་འགྱུར་པ་ [a plan respect-
 ing change or transformation] *S.*

འདྲ་སྒྱུ *lder-sku* or འདྲ་ཚེ *lder-tsho* 1. an idol
or statue made of clay. 2. an image
painted on the wall.

ལྷེ་བ་ *lder-wa* 1. toughness, clamminess
(Cs.). 2. potter's clay.

འཇམ་བཟོ་ *lder-bzo* 1. image, statue, figures modelled of clay. 2. clay: འཇམ་བཟོ་འི་
འཇམ་བཟོ་ *lder-bzohi ldebs* a clay-inclosure or wall.

२५ I do the side of anything.

ལོ་ལོ་ *ldo-ldo* for a few days, for a short time: ཕར་གར་ལོ་ལོ་བཞུགས་ *phar-gar ldo-ldo bshug* he resided for a few days at places where he pleased (*A. 123*).

འོག་ཕྱིན་པ་ *ldog skyen-pa* 被牽曳माण [being
 dragged back] S.

ལྷོག་པ་ I : *ldog-pa* pf. and imp. ལྷོག *log*,
 vb. n. to ལྷོག་པ་ *zlog-pa* གི་ལྷོག་པ་, གི་ལྷོག་པ་ 1. to
 come back, to return, to go home. 2. to
 send back.

Syn. རྩལ་ཅི་ལོག་པ་ *phyin-ci log-pa*; གོ་ལོག་པ་ *go log-pa* (*Mñon.*).

ཐྲོག་པ་ II : 1. in a specific religious sense : བ. འགྲམ་བྱ་བཞི་ frq. ; དགྲར་ཐྲོག་པ་ *dgrar ldog-pa* to come forward again as an enemy, to renew the war (*Jū*). 2. to change, to undergo a change (as to colour, smell, etc.). འགྱུར་ཐྲོག་ *hgyur-ldog* and ཐོག་འགྱུར་ *ldod-hgyur* changeableness, inconstancy, fickleness. 3. to turn away (vb. n.) ལས་ཐོག་ *las thog* from ; སློ་ཐོག་པ་ *lolo ldog-pa* to change the mind from ; རོ་ཐོག་པ་ = རོ་ཐོག་པ་ to rebel. The partic. as adj. : རེ་ལས་ཐོག་པའི་ *de-las ldog-pahi* (thing) opposed to that, contrary (to it) ; *Sch.* has also ཐོག་ཐུང་པ་ *ldog phyé-wa* distinguished, different (from each other), and ཐོག་པ་ *ldog-pa* reciprocal, mutual, each separately.

sdug-ge-wa the state of being pleasing (*Jä., Cs.*)

ཕུག་པ II : vb. to be afflicted, downcast, depressed, prostrated: བེས་མ་ཤིན་ཏུ་ཕུག་པ་ the mind was very much afflicted; also as sbst. ཏུ་མ, བུ་ཤ, (མེས་མ་ཕུག་པ *semg sdug-pa*) sorrow, misery, distress; བོད་ཕུག་པ་འི་མགོ་འཇུག་མ་ the beginning of the misfortunes of Tibet; རོད་ལ་ཕུག་པ་འི་རེ་མོས་བབ་ our turn of being visited by affliction came; ཕུག་ཏུ་མི་ཡོང་འདུག་གས་ are you not in distress? ཕུག་ཁྱར་བྱེད་པ་ to undergo hardships, to bear affliction, to suffer; ཕུག་མི་ཤེག་ you cannot endure hardship; བདེ་ཕུག་ or རྒྱུད་ཕུག་ *skyid-sdug* lit. happiness and misery, good and adverse fortune, but gen. ill-luck; ཕུག་མོགས་བྱེད་པ་ to accumulate misery upon one's self; གནན་ཕུག་གི་ཤིག་པ་ the sin of having done evil to others; ཕུག་འབབ་པ་ to be in mourning (*Cs.*); ཕུག་སྒྲུང་བ་ *sdug sruñ-wa* to mourn (*Cs.*); ཕུག་ཙན་ *sdug-can* colloq. fatiguing, worrying. ཕུག་ཁང་ *sdug-khañ* a darkened room, a chamber of mourning; ཕུག་གོས་ *sdug-gos* a mourning dress (*Cs.*).

ཕུག་བཤེལ་ *sdug-bshäl* calamity misery, distress, affliction. ཕུག་བཤེལ་བརྒྱད་ *sdug-bshäl brgyad* the eight miseries enumerated in Buddhist works:—(1) རྒྱུ་བའི་ཕུག་བཤེལ་; (2) ཀ་བའི་ཕུག་བཤེལ་; (3) ཏ་བའི་ཕུག་བཤེལ་; (4) འཛེ་བའི་ཕུག་བཤེལ་; (5) ཕུག་པ་དང་བྱམ་བའི་ཕུག་བཤེལ་; (6) མི་ཕུག་པ་དང་ཐྱད་པའི་ཕུག་བཤེལ་; (7) གང་འདྲིང་པ་བཅོམ་ཏི་མི་རྩེད་པ་དེའང་ཕུག་བཤེལ་; (8) མཛེར་ན་ཏེ་བར་ལེན་པའི་ཕྱང་པོ་ལྟ་ཕུག་བཤེལ་བཤོ. ཕུག་བཤེལ་བ་ *sdug-bshäl-wa* to be unhappy; the state of unhappiness; ཕུག་བཤེལ་བྱེད་པ་ *sdug-bshäl byed-pa* to bewail, bemoan; ཕུག་བཤེལ་བྱ་འབྱུང་བ་ to become melancholy. ཕུག་བཤེལ་འབྱུང་གནས་ *sdug-bshäl hbyuñ-gnas* = འཁོར་བ་ (*Mñon.*).

Syn. མེས་མ་ཕུག་ *semg-sdug*; མེས་མ་གཤེད་མ་ *semg-gyeñs*; མེས་མ་ཁོང་ཆུད་ *semg-khoñ-chud*; ཡིད་ནང་ཆུད་ *yið-nañ-chud*; ཡིད་མི་བདེ་ *yið-mi-bde*; ཕུག་པོ་ *sdug-po*; རབ་ཏུ་ཆ་ *rab-tu-tsha*; ཡིད་གདུང་མ་

yið-gduñs; མྱ་ངན་ *mya-ñan*; གདུང་བ་ *gduñ-wa* (*Mñon.*).

ཕུག་མཐུག་ *sdug-mthug* accumulated calamities.

ཕུག་འདྲེ་ *sdug-hdre* a demon (*Sch.*).

ཕུག་པ་ཉལ་བ་ *sdug-pa ñal-wa* = འགོག་པ་ འཁྲུག་པ་ (*K. ko. 7 236*).

ཕུག་པོ་ *sdug-po* wretched, savage, unamiable; evil; ཕུག་པོ་བྱེད་པ་ *sdug-po byed-pa* to do evil; ཕུག་པོ་བཏང་བ་ *sdug-po blañ-wa* to do evil to a person; to molest, trouble, injure any one.

ཕུག་བྱེད་ *sdug-byed* = གུན་འབྱུང་བ་ སུལ་པ་ (*K. ko. 7 236*).

ཕུག་ལྗ་ *sdug-shba* a mourning hood or cap.

ཕུག་མེས་མ་ *sdug-semg* = བྱང་མ་རྩིང་ *byañs-sñiñ* བསམ་ལ་; affectionate.

ཕྱད་ *sdud* 1. བཞི [folds, wrinkles] *S.* the folds of a garment; ཕྱད་ཁ་ *sdud-kha* stinging for drawing together the opening of a bag; drawing-hem. 2. *Cs.* : synthesis; འབྱེད་ཕྱད་ *hbyed-sdud* analysis and synthesis. 3. *v.* ཕྱད་པ་ *sdud-pa*.

ཕྱད་པ I : *sdud-pa* སུལ་པ་, pf. བཤུས་ *hšdus*, fut. (used likewise for the pres. tense) བཤུ *hšdu*, imp. ཕུས་ *šdus*, vb. a. to འདུ་བ་ *hdu-wa* 1. to collect, gather, mass or range together, to assemble, to put together, to compile; to brush or sweep together. འདུ་བ་བྱ་ཕྱད་པ་ to bring under one's power, to subject, subdue; ཇི་ཉེད་རིགས་ནམས་ཕྱག་བཤུས་ཏི་ as many as six kinds being massed together; འདུ་བའི་རྣམས་ཀྱིས་བཤུས་ནས་མིག་ཕྱད་མི་ཤེས་པ་ by the power of faith was unable to control the eyes from looking (*A. 151*). 2. to unite, join, condense, add together, contract: དམག་ནམས་འཁོར་བྱ་ཕྱད་པ་ adding the troop to his retinue; ཁྱོ་གུག་ཏུ་ཕྱད་པ་ *khyo-gug-tu sdud-pa* to unite

chief Gushi-khan in 1643 A. D. (*Loñ.* 2, 13).

ཐེང་པོ་མ་ཐོང་ *sde-dpon* a petty chief ruling over a district.

Syn. རྒྱལ་པོ་ *rgyal-phran*; ཡུལ་གྱི་བདག་པོ་ *yul-gyi bdag-po* (*Mñon.*).

ཐེ་མོན་ *sde-tshan* ཀའ་མཚན་; section of written characters e.g., phonetic class=ཐེ་ *sde*, a particular kind of writing as རྩ་ག་རི་ཐེ་མོན་ *Nā-ga-ri sde-tshan* character (*Gr.*) ཐེ་མོན་པ་ *sde-mtshan-pa* མཇུག་ 1. an astrologer. 2. སྐུ་མཚན་ [collection, multitude]*S.*

ཐེ་གཟར་ *sde-gzar* civil dissension, lawlessness, anarchy: ཐེ་གཟར་ཆེན་པོ་ *sde-gzar chen-po* great revolution, civil war.

ཐེ་བཟང་ *sde-bzang* ལུས་; good or well disciplined brigade.

ཐེ་ཡངས་ *sde-yañs*=ཁྱམས་ court, court-yard (*Jā.*).

ཐེ་རབ་ལྷ་མོ་ *Sde-rab-tu pham-byed* n. of a king of Śrāvastī (*K. my.* 342).

ཐེ་སྤོང་ *sde-srid* སེའམ་བ་ 1. province, kingdom (*Cs.*). 2. ruler, governor, administrator. Is the name especially given to the Regent who administers the government of Lhasa during the minority of a Dalai Lama. ཐེ་སྤོང་མགོ་མཁན་ *sde-srid phag-mo grub* n. of the rulers of Tibet who administered the government of Tibet during the hierarchy of Phag-mo-gru in the 15th and 16th centuries A. D., the chief among them being *Byañ-chub Rgyal-mtshan* born of the family of *Chos-rgyal Sne-gdon* (*Loñ.* 2 13).

ཐེ་སྤོང་མངའ་སྡེ་མཁན་ *Sde-srid Sañs-rgyas Rgya-mtsho* the famous Regent of Tibet who conducted the government of Tibet for 13 years after the concealed death of the first Dalai Lama, and better known by the name of *Goñ-sa Lña-pa chen-po* (*Loñ.* 2 12).

ཐེག་པར་གཟེག་ *sdeg-par gzah* བཟུག་ [reproach, reviling]*S.*

ཐེང་ཁབ་ *sdeñ-khag* charge, responsibility.

ཐེང་པ་ *sdeb-pa*, pf. བཟུངས་ *bṣdebs*, fut. བཟུབ་ *bṣdeb* imp. ཐེངས་ *sdebs* 1. to mingle, mix; to make unite, to conjoin; to fasten together: ཐུགས་གཅིག་ཐེང་པ་ *phyogs-gcig-tu sdeb-pa* to mix together certain things and setting them apart; ཡན་ཚུན་བཟུངས་ combined one with another (*Nag.* 42); ངས་སུ་ཐེང་པ་ *dras-su sdeb-pa* sewed together. 2. vb. n.: to join, to unite, ངང་ with, also བ་: ཐེངས་མིག་ ངང་བཟུངས་ནས་ལྟོ, རྩ་བ་ལ་ཐེངས་ནས་ཟླ་ the soul sees by joining the eyes, it hears by joining the ear; to join company, to associate, to hold intercourse with (*Mil.*). 3. to exchange, barter; to change (money). 4. to make poetry, to compose verses (*Jā.*).

ཐེང་བྱོར་ *sdeb-sbyor* 1. རྒྱུ་མཁན་ [the doctrine of the *udgātri* priests contained in a chapter of the *Sāma-veda*]*S.* 2. རྒྱུ་: metre in general, metrical science, poetry (*Jā.*); ཐེ་གེའི་ཐེང་བྱོར་ *yi-gehi sdeb-sbyor* orthography (*Schtr.*); ཐེངས་བྱོར་དབྱིབ་ *sdeb-sbyor dbye-wa* རྒྱུ་མཁན་ metrical distinction; ཐེང་བྱོར་གྱི་ ཐུ་བྱག་ *sdeb-byor-gyi bye-brag* ཀའ་ a metrical narrative; ཐེང་བྱོར་གྱི་བྱམ་ *sdeb-sbyor-gyi bral* རྒྱུ་, རྒྱུ་: metrical line; ཐེང་བྱོར་བཟུངས་པ་ *sdeb-sbyor bṣdus-pa* རྒྱུ་མཁན་ metrical collection or extracts. ཐེངས་ *sdebs* རྒྱུ་མཁན་ together, in conjunction [a number of stanzas grammatically connected]*S.* ཐེངས་ རྒྱུ་མཁན་ *sdebs-blañs* (ཆེད་ལེན་པ་) in རྒྱུ་མཁན་ཐེངས་ ཐེངས་ལྷན་ to take up together the above mentioned necessities (*Rtsii.*). ཐེངས་ཆོག་མ་ *sdebs-tshogs* assembling of different people or classes of people in one place: ཟླ་རྩ་བ་བཟུགས་སྒྲུ་ཐེངས་ཆོག་མ་ they daily assembled being seated in rows (*Rtsii.*).

ཐོད་པ་ *sdoñ-phran* ལུས་ shrub, plant.

ཐོད་པ་ *sdoñ-wa* or ཐོད་པ་ *sdoñs-pa* pf. བཏོང་ *bsdoñs* fut. བཏོང་ *bsdoñ* to accompany, to join with, to enter into partnership (used with དང་); ཐོད་དང་ང་ཐོད་ལྟེ་འགྲོ་ *khyod-dan ŋa sdoñ-ste hgro* you and I will go together; དགའ་བའི་སེམས་ཀྱིས་བཏོང་ས་ཏི་འགྲོ་ *dgah-wahi sems-kyis bsdoñs-te hgro-ho* will go accompanying one another cheerfully (*Hbrom.* 49.). It is to be noted that བཏོང་ས་པ་ *bsdoñs-pa* seems to be often used as pres. tense.

ཐོད་བུ་ *sdoñ-bu* དམ་ stick, staff: མེ་ཏོག་ལྗང་བུ་ ཐོད་བུ་ནི་བེ་དུ་ the flower-like staff was lapis lazuli; acc. to *Cs.* 1. a small trunk. 2. stalk. 3. wick. 4. ཀལ་མཚ, ཀལ་མཚའི་ [1. the stalk of a pot-herb. 2. an arrow] *S.*

ཐོད་བུ་རིང་ *sdoñ-bu-riñ* = ཀུ་པ་ *ku-wa* gourd (*Mñon.*).

ཐོད་བུ་ཐོན་ *sdoñ-buñi sman* དམ་, མེལ་པ་ n. of a medicinal plant.

ཐོད་ལྷ་ *sdoñ-zla* = ལྷ་ལྟགས་ *zla-grogs* friend, associate.

ཐོད་རས་ *sdoñ-ras* a cotton wick (*Rtsii.*); ཐོད་ཤིང་ *sdoñ-ñiñ*, ཐོད་རྒྱུ་ *doñ-rkañ* a wick of wood, of pith.

ཐོད་ *sdoñ* = ར་ལ་བཅོམ་པ་ *ñal-hso-wa* བཀྲུག་, བཀྲུག་ respite, relaxation.

ཐོད་པ་ *sdoñ-pa* གསུམ་, བརྟམ་ pf. and fut. བཏོང་ *bsdad* 1. to sit; དལ་བར་ཐོད་པ་ *dal-war sdoñ-pa* to sit still, to be at ease. 2. to stay, to stop, to wait: ཐོག་མར་དེར་བཏོང་ *thog-mar der-bsdad* for the present I will stay here yet a little longer (*Mil.*); ར་ལ་ནས་བཏོང་དུག་པ་ to lie down and to continue lying (*Mil.*), ར་ཞིག་མ་བསད་པར་ཐོད་ཅིག་ wait a little yet before beginning to kill (*DzL.*); རྒྱུ་ཅིག་ཀྱང་ཐོད་པའི་མང་མེད་པར་ without time to stop even for a moment; ཐོད་པར་བྱེད་ *sdoñ-par byed* གསུམ་ to be

seated, to cause to sit. 3. to be at home, to live, to reside, to settle at. བཀའ་ཐོད་ *bkah-sdod* attendant, waiting servant. ཐོད་རྒྱལ་ *sdoñ-rogs* a sweetheart, mistress, a concubine. ཐོད་ལུགས་ *sdoñ-lugs* = རྒྱུ་ཅིད་ (acc. to *Rñiñ-ma* school).

ཐོད་མ་ *sdom* I: མཚན་, ལྷ་ the spider: ཐོད་ཐོག་སྐྱེས་པ་ལྷ་སྐྱེས་ལྷ་སྐྱེས་ spiders, scorpions, insects and worms, etc. (*Rtsii.*); ཐོད་མ་ *sdom-mo* མཚན་ཇི་ a she-spider; ཐོད་མ་ནག་པོ་ *sdom-nag-po* black spider: ཐོད་མ་ནག་པོ་རྒྱུ་ལྷ་གསུམ་པ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ a black spider with 360 arms and feet having one eye on its forehead and sixteen mouths (*D. R.*).

Syn. ཐོག་མ་མཁན་ *thags-mkhan*; ད་བཅན་ *dra-wa-can*; ཐོད་བཅན་ *lte-wa bal-can*; ཐོད་པ་ *sprehu-hdra* (*Mñon.*).

ཐོད་མ་ II: summary: ཐོད་མ་ *spyi-sdom* general summary, contents; དཔེ་ཐོད་ *dpehi sdom* a table of contents, index in gen., introductory remarks, introduction.

ཐོད་པ་ I: *sdom-pa* ཡམ་, ཡམ་ vb., pf. བཏོང་ or བཏོང་ *bsdoms* fut. བཏོང་ or བཏོང་ *bsdom* imp. ཐོད་ *sdom* or ཐོང་ *sdoms* 1. to bind, fasten; to tie up, bind up: ཐོད་ཐོད་ཐོད་ *khro-chu sdom-pa* to fasten by melted metal, i.e., to solder; ཐོད་ཐོད་ *so-sdom-pa* to press the teeth together, to gnash; ར་ཐོད་ *rtsa-kha sdom-pa* to close an opened vein. 2. to stanch, to stop, to cause to cease: ར་ཐོད་ཐོད་ *rtsa-khrag çor-wa sdom-pa* the stopping of the bloody influx; to bind, constrain, render harmless; ར་ཐོད་ཐོད་ *ñes-pu sdom-pa* to neutralize an evil (*Sch.*). 3. to make morally firm, to confirm; ཐོད་ཐོད་ཐོད་ *spyod-pa sdom-pa* to make firm one's moral conduct. 4. to add together, to cash or sum up: ཐོད་ཐོད་ཐོད་ཐོད་ཐོད་ ཏཔ་ *rgyuñ-dzhi bsdoms-pas lehu* all the four Tantras taken

together have 154 chapters; ཡོངས་སུ་བཟུངས་པ་ལ་
taking all together (*A. K. 1-14*).

ཐོས་པ II: sbst. སྦྱོར་པ།; obligation, en-
gagement, duty; ཡན་ཚུན་ལ་ on either side;
ཐོས་པ་ཆགས་པ་ *šdom-pa chags-pa* སྦྱོར་པ་རྒྱུ་ཏུ་; ཐོས་པ་འཛིན་
དུ་ *šdom-pa'i ggra* སྦྱོར་པ་འཛིན་པ་; ཐོས་པ་ལེན་པ་ *šdom-
pa len-pa* (*Glr.*) or ཐོས་པ་འཛིན་པ་ *šdom-pa hdsin-
pa* to enter into an engagement, to
bind one's self to perform a certain duty;
ཐོས་པ་སྦྱང་པ་ *šdom-pa sruñ-pa* to be true to
one's words, to keep one's engagements;
ང་ལ་ཐོས་པ་མེད་ *ña-la šdom-pa-med* I have
renounced my vow; I have no vow (*Glr.*).
ཐོས་པ་གསུམ་=the three vows: (1) མ་ཐང་གྱི་ཐོས་པ་
the vow of an ordinary Buddhist for
self-emanicipation; (2) བྱང་ཐོས་པ་གྱི་ཐོས་པ་ the
vow of a *Bodhisattva* for universal libera-
tion; (3) གསང་ཐོས་པ་གྱི་ཐོས་པ་ the *Tantrik* or
mystical vow. We find also དགེ་འདུན་གྱི་ཐོས་པ་
priestly vow; ཐོས་པ་བདག་གི་ཐོས་པ་ the vows of a
Dānapati (almsgiver); ཐོས་པ་འཛིན་པ་ the vows
of a physician. (*K. du. 42*).

ཐོས་བྱེད་ *šdom-byed* 1. one that binds by
duty, etc. 2. an astringent medicine (*Cs.*);
ཐོས་བྱེད་གྱི་ཕྱག་རྒྱ་ a mystical posture in *yoga*
signifying perseverance: དེ་ནས་ཐོས་བྱེད་ཕྱག་རྒྱ་
བཀྲོལ་བས་ཁྱེད་ཡང་རང་ལུ་ལ་མོང་ then being released
by the mystical posture of *šdom-byed*, the
nāga returned to his own country
(*D. R.*).

ཐོས་ཚིག་ *šdom-tshig* a summary in a few
words.

ཐོས་ལ་ *šdom-la* summarily, in brief, in
short.

ཐོས་གཞིར་ *šdom-gzer* rivet of a pair of scis-
sors or tongs (*Sch.*).

ཐོས་པ་འཛིན་པ་ *šdom-pa'i dgra* an epithet of
Kāmadeva (*Mñon.*).

ཐོས་བུ་ *šdom-bu*, (ཀོང་བུ་) a ditch, ravine;
a ball; a round tassell.

ཐོས་བརྗོན་ *šdom-brtson* ཡོན་ཏེ་, མི་ལུ་ a profes-
sional sage, an ascetic: ཚེས་ཁྱིམ་སྤང་ན་ཐོས་
བརྗོན་གྱི་ཚུལ་ནས་ according to the custom of
lama ascetics in conformity with religious
rules.

Syn. ཀུན་ཏུ་ཀློང་ *kun-tu-rgyu*; གཏིང་བར་གནས་
gtsañ-war gnañ; ཁྱུ་ཀྱི་མཆོག་ལུ་ཁྱུ་ཀྱི་ *khruñ-kyi
brtul-shugs*; སྦྱ་བར་བཅད་པ་ *smra-war bead-pa*
(*Mñon.*).

ཐོས་གཙོན་པ་ *šdom-gcod-pa* = གཞི་འགག་པ་ a
waiter, valet; sentinel (*D.-çel. 11*).

ཐོས་འཛིང་ *šdom-hchif* = རྟེས་པ་ fault, guilt
(*Mñon.*).

ཐོར་ *šdor* a general term for spices,
butter, lard, or oil, which give seasoning
to food; that which gives relish to food;
seasoning, condiment; esp. ཐུག་ཐོར་ *thug-
šdor* that which makes soup tasteful, deli-
cious, viz: meat; ཚོད་ཐོར་ *tshod-šdor* grease
used to roast vegetables, greens, &c.
(*Rtsii.*); ལྗང་ཐོར་ *tshwa-šdor* salt and meal;
ཇ་ཐོར་ *ja-šdor* = མར་ butter, for the tea-soup
of Tibetans.

བད་ *brda* or བད་པ་ *brdah* བསྐྱེད་, བསྐྱེད་ 1. any
sign, gesture; ལག་བད་ signal with the hand;
མིག་བད་ signs by the eye. ཆགས་པ་བད་དཔེ་བད་
མང་བྱ་བཟླ་ནས་ making many wanton gestures.
2. call, signal: ཚིགས་བད་ call by the beating
of the drum, sounding of the trumpet
or the ringing of the bell, for assembling
at an entertainment; གཞིས་བད་ summons to
bed; ཁྱེད་བད་ proclaiming arrival by beat-
ing drums or by firing guns. 3. sign,
symptom, token, inference: མི་རྟག་འཕྱར་བའི་བད་པོ་
it is an indication of their impermanent
condition (*Pth.*). བད་པོ་ as a symbol,
symbolically; བད་ཐོན་པ་, ཐོན་པ་, བཟོ་ལ་ to
explain, describe, represent (with accus.,
and prob. also with genit.); ཡོན་ལུགས་ཀྱི་བད་
པོ་ to explain the essence or nature

of things, metonomically: དེ་ལྟར་ཅི་ལགས་ what may be the symbolical meaning of it (*Mil.*). 4. mystic phrase or key-word. 5. word in gen. བཅོད་པའི་བད་ verbal interjection (*Lig.*); དེས་པའི་བད་རྟེན་ an obsolete word being asked; བད་རྒྱུ་པ་ an interpreter (*Sch.*); བད་པའི་བླ་མ་ is stated to be a lama who instructs verbally esp. with regard to the spelling of words; བད་ཡང་མི་བད་སྐྱ་ཚེགས་ཀྱིས་ there came also into use various spellings (*Zam.*); བད་རྟེན་ *brda-rñin* old orthography; བད་གསར་ new orthography; བོད་ཀྱི་བད་པའི་བཟུང་བའི་མཛུགས་ a grammatical treatise on Tibetan words; ཚེག་བད་=ཚེག་, ཚེག་བད་མིས་འགྲེལ་བ་ to explain words (*Mil.*, *Jü.*) བད་པའི་ཕྱག་ *brdahi-phyag* homage with words, also mutterings expressive of respect in bowing down: བད་པའི་ཕྱག་བཟུ་གཉིས་བཅའ་ནས་ having made twelve prostrations with words of respect on his lips (*A.* 37).

བད་དགོག་ *brda-bkrog* alarm, warning, notice of danger.

བད་སྐད་ *brda-skad* symbolical language, sign-expression.

བད་ཆད་ *brda-cha* language, evidence; མེ་ཁོང་གི་བད་ཆད་ the language or evidence of the mirror.

བད་རྟེན་པ་ *brda-ston-pa* བཤེགས་ཀྱི་མཛུགས་ to unravel an enigma.

བད་འདུམ་གསུམ་ *brda-hdum-ces* བརྒྱུ་མཛུགས་ signal of danger.

བད་སྒྲུབ་བ་ *brda-spral-wa* openly or clearly to explain; explanation of a sign or symbol.

བད་སྒྲེད་ *brda-sprod* (བད་པ་སྒྲེད་) བཤེགས་ཀྱི་མཛུགས་ 1. explanation of words; མིང་རྟེན་བད་སྒྲེད་ *min-don brda-sprod* n. of a dictionary of mystical and technical terms. 2. orthography. 3. as vb.=རྟེན་སྒྲེད་པ་ *ra-sprod-pa* to verify evidence or terms. བད་པའི་ཕྱག་བཟུང་བའི་མཛུགས་ *brdah-sprod-pahi bstan-hcos* n. of a grammatical work.

བད་པ་གསུམ་ *brdah-ces* (བྱངས་) བརྒྱུ་མཛུགས་ a numerical figure; བད་པ་གསུམ་ཚེན་པོ་ བཤེགས་ཀྱི་མཛུགས་ a number of higher value than the preceding.

བད་བ་པ་ *brdab-pa* pf. བད་བས་ 1. to fold, to place together; བཙ་མོ་བད་བ་ folded the palms; རྟོན་བད་བ་ *snod-brdab* puts one vessel on another, one box or vessel placed in another; གད་ན་བད་བ་ a rug folded; གསུམ་བད་བ་ to keep clothes in proper folds, or to fold up clothes; ལག་པ་བད་བས་ folded arms or hands (*Situ.* 75). 2. to fall down, go down, to sink; དེས་རྒྱ་མཚོ་འགྲིང་དུ་བད་བས་པ་ལྟར་བྱུང་ན་ at one time (the boat) seemed as if it was going down to the bottom of the sea (*A.* 16); མར་བཟེན་ནས་བད་བས་སོང་ being drunk he fell down (*i.e.*, folded up).

བད་བས་སེགས་ *brdabs-bsig* oppression, tyranny; giving trouble to the subjects (*Yig. k.* 3).

བད་ར་བ་ *brdar-wa* pf. form of བད་ར་བ་. མཚོན་བད་ར་ཏྲ་ sharpened the weapons (*Situ.* 75).

བད་ར་བཤགས་པ་ *brdar btags-pa* སྐྱོད་ཀྱི་མཛུགས་ symbolical.

བད་ལ་བ་ *brdal-wa* བཟུང་མཐོང་; v. བགས་པ་ [creeping down, gently gliding] *S.*

བད་ས་ *brdas* a pf. of བདེད་: རྟེན་སྐྱུ་བད་ས་ *rjes-su brdas* (*Situ.* 75).

བདུང་ *brduñ* or བདུང་བ་ pf. བདུངས་ *brduñs* (*Nag.* 40).

བདེག་པ་ *brdeg-pa* བཤེགས་ཀྱི་མཛུགས་ 1. altern. form and fut. of དེག་པ་ also seems=beaten to death. 2.=ཐབ་ to eat, eating.

བདེག་ཆ་ *brdeg-cha*=མཚོན་ཆ་ weapons, sword, etc. མཚོན་ཆ་ a javelin (*Mñon.*).

བདེག་འཚོས་ *brdeg-hchos* བཟུང་མཐོང་ 1. falling down, fall. 2. a dance.

བདུང་མ་ *brduñ-ma* (མཚོན་པ་ལྟར་) a beating, pulverisation).

བདོག་པ་ *brdog-pa* = བཟས་པ་ eaten up.

བདང་བ *brduñ-wa* v. རྩ་བ *rduñ-wa.*

བདུགས *brdugs* pf. of བདུག་པ *bdug-pa* and
བདུག་པས་བདུགས *bdug-pas brdugs* seems to be an
intensive form (*Situ*, 75).

བརྟུལ་བ་ *brdul-wa* 1. to deceive, to cheat (*Sch.*). 2. to swing, brandish, flourish. གཡམ་མོ་བརྟུལ་བ་ *gyab-mo brdul-wa* to swing a fly-flap (*Jä.*).

१. *brdeg-pa* १. *ङन* to strike, bang: *बन्धु-बर्द्ध-वर्द्ध-वर्द्ध-गु-वर्द्ध-वर्द्ध-वर्द्ध-वर्द्ध*
 the machine giving bangs and cuts of a violent character. २. *अन्न-वर्द्ध* to eat.

ਬਦੇਯਾਕ *brdeg-cha* = ਗ੍ਰੀ *gri*.

བདེག་པོ་ལྟོག་པ་ *brdeg-ltshog-pa* (བདུང་གྲུབ་ཐྱེད་པ་ *brduñ-grabz byed-pa*) 1. to threaten to beat, prepare to beat. 2. to tumble down as if falling down under intoxication ; to slip, to slide, to lose one's footing.

दृष्टव्य *brdos-pa* (गश्न *gshan-la*) अभिद्रुत
[run towards, attacked] S.

बद्धाग्नय *bḷdagṣ-pa* लेह [licking] S.

བཟུད *blad* explained by: རྒྱང་དང་ར་ལྷག་
མས་སུ་ཤི་ཤིས་བཟུད *blad* is the chewing the
cud by oxen, goats and sheep.

བུ་མ་པ་ *bṣdamṣ-pa*, v. རྩམ་པ་ *ṣdom-pa*.

མཐོང་མོ *hsdam-mo* a knot, a tied
bandage.

བཅུ་མ་ར *bsdam-ra* = བཀའ་མེས་དཔལ་ཕྱེད་པ
bkag-sdom dam-po byed-pa (*Rtsii.*).

འདུལ་བ་ *bsdar-wa* Sch.; in མདུན་དུ་འདུལ་བ་ *mdun-*
du bsdar-wa to hope, to expect or wait for
a favour.

འཇིགས་ *bsdigs* གིས་ object to fix the eyes on, either to steady the vision or in mystic contemplation: འཇིགས་ལྟུང་གྱིས་འཇིགས་ *hjigs-tshul-gyis bsdigs* (*Situ*. 76); = འཇིགས་པ་ *dmigs-pa*.

བཞིགས་ཅིག *bsdigs-tshig* a catch or quibble
in a dispute = རོགས་ཅིག *rgol-tshig* or རོགས་བཞིགས་
rgol-wahi tshigs (*Mñon.*).

བཏུ་བ *bṣdu-wa* pf. བཏུས་པ *bṣduṣ-pa* fut. བཏུ
bṣdu to collect.

[illegible]

འདུམ་པ་ *bsdums-pa* = བར་དུམ་བྱེད་པ་ *lar-*
bsdums byed-pa treaty, intermediation,
reconciliation.

འདྲུང་བ་ *bsdur-wa* प्रतिनिधि to compare
[party representative, party fighting] S.

བཟོགས་པ་ *bsdogs-pa* to compose, prepare, make ready: ལྷ་གྱི་བཟོགས་པ་ *lham-gyi bsdogs-pa*; ཉེར་བཟོགས་པ་ *ner-bsdogs-pa* id.; ལྷ་གོན་བཟོགས་ *sta-gon-bsdogs* (*Situ*. 76).

བཤེདས་ཏེ *bsdoŋs-te* together, in company
with (*Nag.* 42).

བཅོམས *bdoms* = བཅུ་ཡིག *bṣdu-yig* (*Mñon.*).

བཞུས *bṣdos* (see ante ཞུ་བ *sdo-wa*) risked.

ན

ན I: *na* 1. the twelfth letter of the Tibetan alphabet, corresponding in sound to Sanskrit न or English *n*. 2. num. fig.: 12.

ན II. as a symbol *na* signifies steadiness, *བརྟན་པ་* or *མེགས་པ་*; and, further, it signifies *དཀོན་མཆོག་རབ་ཏུ་བརྟན་པ་* to have steady faith in the Buddhist Trinity (*K. my.* ༧ 207). Again in the *Tantra*, *na* means futurity or *མ་འོངས་པ་* (*K. g.* ༩ 179). Also *ན་ནི་ཚེས་རྒྱུ་མཁས་ཀྱི་མིང་དང་གཟུགས་ཡོངས་སུ་གསལ་པ་ལྟར་ན་* *na* explains the knowledge of the name and forms of all things, *i.e.*, matter. In mysticism *na* is used to denote *སྐལ་ངན་* *ཡུལ་ཀླུ་* bad luck (*K. g.* ༩ 179).

ན III: or *na-ga* 1. meadow, pasture land; *ན་མན་རྟེ་* it grows on meadows (*Vai. sh.*). 2. *na* old name of the province of Gar in Upper Tibet (*A.* 148). 3. *subst.* = *ན་ཚད་* or *ན་མོ་* (resp. *སྐུ་ན་* *sku-na*) age, stage of life; *ན་ཚད་ཀྱི་སྐུ་* *na-tshod rgas-pas* of advanced age (*Vai. sh.*); *ན་མོ་གཞན་ཏི་* *na-so gshon-te* being young; *ན་ཚད་ཀྱི་སྐུ་* *na-tshod-kyi dbye-wa* the different ages or stages of life (*Jä.*); *ན་ཅུང་* *na-chuñ* maiden, virgin; *ན་ཅུང་བཟང་མོ་བཅུ་* *nachuñ bzang-mo bcu* ten beautiful girls; *ན་མཉམ་* *na-mñam* = *ལོ་མཉམ་* *lo-mñam* of equal or same age, contemporaneous; *ན་ཕྱེས་* *na-phyen* a young maiden.

ན IV: 1. the locative case-sign added to substantives, and to be translated: in, on, at, unto: *གཡམས་ན་* *gyas-na* on the right; *གཡོན་ན་* *gyon-na* on the left; *ལོ་རྒྱུས་ན་* *lo-rgyus-na* in

a book of history; *དེ་ན་* *de-na* there, in that place; *དུས་གཅིག་ན་* at the same time, at a certain time; *དེ་མོ་ན་* at that time, then. 2. added to verbs, either to the inf. or more frq. to the verbal root, when it implies the construction of a gerund and is best rendered by "on" his doing so-and-so, or by "when" he did or was doing such a thing, etc. 3. added, as *Jä.* points out, to the instr. of substantives and verbs: *ཀྱུ་དེས་ན་* for that reason, therefore; *ཅི་ལྟར་ན་* for what reason, why, wherefore; *དེ་བས་ན་* hence, thus, so then, accordingly, very frq. *ཐུར་བས་ན་* *khur-was-na* because they carried (*Ghr.*); also added to the terminative case: *ཇི་ལྟར་ན་* *གཅིག་ཏུ་ན་* *གཉིས་སུ་ན་* in the first place, firstly, etc., (*Dal.*); *སྤོང་བུ་ན་* on account of.

ན V: the next meaning of *na* as given in the work *Smra-ngo* is:—*དེ་མིགས་ཀྱིས་འབྱེད་དང་ཀྱུ་མཚན་དང་། ཀྱུ་མཚན་དོན་གྱིས་བརྟན་པ་དང་། ལས་དང་ཆེད་དང་ཉེན་གནས་དང་།* This definition refers in fact to the use of *na* as a conditional conjunction when it is placed after the verb of the clause it affects and is rendered by "if." Frequently but not always the word *གཤམ་ཏི་* *gal-te* is put at the beginning of such clause, and *གཤམ་ཏི་* with *na* together = "if." In *Situ. 22* there is given an elaborate explanation of *na* as conditional particle:—1. *དེ་མིགས་ཀྱིས་དབྱེད་པའི་དོན་དུ་བྱས་པ་* applied to show how a thing is comprised or on what it depends, for instance *དེ་མིགས་སུ་ན་* if in reality or substantially; *མཐོང་བཅུ་ན་* if taken together. 2. *ཀྱུ་མཚན་གྱི་དོན་དུ་བྱས་པ་* applied to

express reason or conditional existence: བདེ་ཡོད་ན་བདེ་བྱུང་ this having existed, that arose; མེ་ཡོད་ན་བྱུང་ fire existing, smoke came out. 3. as a suppositional particle: བདེར་ཤིང་ཡང་མེ་ན་ཤིང་སྐམ་པ་རི་ལྗང་ཡོད། if there exists no wood at all how can there be dry wood? བདུས་མ་བྱས་ཡིན་ན་མི་རྟག་པར་བྱུང་ངམ། if matter is not composite can there be impermanency? 4. although: བདེ་རྩོན་དུ་ཐིག་པ་བྱོད་པ་ཞིག་ཡིན་ན་དགེ་བ་ལ་ཡིད་བརྟུག་བྱེད་རྒྱུ། although he was formerly a transgressor he is now applying his mind to piety; བདེ་རྩོན་ནོར་གྱིས་དབྱེ་བ་ཡིན་ན། ད་ནི་དབྱེ་བ་ཤིང་ཡིན་ནོ། although this (person) was poor formerly, he is now no longer poor. 5. applied to prayer=if indeed: བདག་གྱུར་རྒྱུ་མོན་ན་ཅི་མ་བྱུང་། སེམས་ཅན་ཐམས་ཅད་བདེ་བ་དང་ལྷན་ན་སྐུ་མོ། if indeed, I obtained saintly enlightenment, I should think that all living beings were happy! 6. applied to express doubt: ས་ཐོན་ནི་བཤམ་ན། བདེ་ལས་ལྷ་གུ་བྱུང་ངམ་མི་བྱུང་ if I sow seeds would seedlings (at all) come out of them? (*Situ*. 21). ན་ is also used with མས *nam*: མས་དུས་ལ་བབ་ན་ *nam-dus-la* *bab-na* when the time comes, frq.; མས་བཟོན་ *nam-hgro-na* when I go, was going, shall go. We have not space to illustrate the usage of ན་ with གལ་ཏི་ the latter word merely serving to show where the conditional clause commences.

‡ ན་ཀ *Na-ka* འཇམ་མགན་ n. of a Buddhist sage at whose request the poet Kshemendra wrote his famous poem Avadāna Kalpalatā.

‡ ན་ཀྲ *na-kra* འཇམ་མགན་ a sea-monster of egg-born species, possibly a crocodile, an alligator.

ན་ཁ *Na-kha* n. of a place in Tibet: ན་ཁ་པ་གྲུབ་ཅེན་པར་ཡོད་ཀྱིས་མཆོད་ the saint *Thar-pahi Rgyal-mtshan* of Nakha (*Loñ.* 3 18). 2.=ཁར་ green-sward, turf.

ན་ཁི *na-khi* (མཁའ་) མཁའ་ལྔ་མཁའ་ [1. the plant *Marsilea quadrifolia*. 2. pearl oyster] S.

ན་ག *na-ga* pasture land, green meadow. ན་ག་ལ་ནི་ *na-ga pha-ni* ལ་ག་ལ་ཤི་ n. of a medicinal plant.

‡ ན་གི *na-gi* འཇམ་མགན་ n. of a medicinal seed of the size and appearance of a pea, prob. a cubeb (*Rtsi*). [lit. mountain-born] S.

Syn. ན་ཕྱིས་དུར་ *na-phyis-duñ*; མིག་པ་ *rmig-pa*; ཀོ་ལའི་བདེ་བ་ *ko-lahi hdab*; མི་རྟག་སེན་མོ་ *mirgan sen-mo* (*Mñon*).

‡ ན་གུ་ཅང་ *na-gu-chañ*=ཁར་ཅི་ *spañ-rtsi* green sward, pasture land.

ན་གུ་ལེ *na-gu-le* ལོ་གི་ལྔ་མཁའ་ [the plant *Vatica robusta*.] S.

ན་ཅུང་མ *na-chuñ-ma*=ན་ཐོ་མོ་ ཐུབ་མོ་ a virgin, a young woman, a damsel.

Syn. ཐུ་མོ་གཞན་དུ་ *bu-mo gshon-nu*; ལང་ཚོ་དང་པོ་ *lah-tsho dañ-po*; ཕྱིག་སེད་མ་ *phyogs-med-ma*; རོང་ལྔ་མ་ *nor-ldan-ma* (*Mñon*).

ན་མཐམ་མ *na-mñam-ma*=ཐོག་སེམས་ མཐམ་པ་མོ་ a female friend, a mistress (*Mñon*).

ན་ཏི་ཀ *Na-ti-ka* n. of a place in ancient India (*K. du.* 5 328).

ན་ཏིང་ *na-niñ* ཕུར་ཏིང་ last year, preceding year [previously, before, in front] S.

ན་བ *na-wa* 1. to be ill, sick; also the state of being ill, illness, sickness; ན་བ་གསོ་བ་ to cure sickness (though ན་ད་ is more in use); ན་བ་དང་འཛིན་ *na-wa dañ hchi-wa* disease and death; རྩེ་ཀྱན་འཛིན་ *skye-rga-na-hchi*, v. རྩེ་བ་ *skye-wa* I. 2. sbst.=ན་ད་ a sick person; རྩེ་བ་དང་ན་བ་ old and sick people; ན་བ་པ་ན་བ་མ་ an invalid (male and female) (*Cs.*); ན་མཁན་ one

laid up with disease, ན་མོ་ a female patient (*Mil.*); ན་བ་མ་ཡི་ a sickly person, an invalid (*Cs.*); ན་བ་ཅན་ sickly; ན་བ་མེད་ healthy (*Cs.*); ན་ཐོག་ after falling ill (*Sch.*); ན་བ་ན་བ་ ear-ache; ལུས་བཅས་ཅད་ན་ my whole body aches; མོ་ན་ན་ if the tooth aches; ན་ན་ན་ it aches on pressing (*S.g.*); གྲ་པ་ན་བ་ལ་ (good) for the headache, for disease of the brain; ན་འཕྲེང་ complication of diseases or fits of ན་བ་ generally. ན་ཚ་ *na-tsha* = illness: ན་ཚ་མེད་པའི་མི་ལ་ལྷན་མི་འཕྲོད་ medicine is not congenial to one who is not ill.

† ན་བ་མ་ཡི་ཀ་ *na-wa ma-li-ka* नवमल्लिका the flower *Jasminum sambac*.

† ན་བ་ཅ་རྟི་ཀ་ *na-wa tsa-ti-ka* नवचटक n. of a bird (*K. ko. 73*) [a young sparrow] *S.*

ན་བུན་ *na-bun* मल्लिका, मिहिका fogs, line of thick mist which hangs over the sides and tops of hills. བྱིན་རྒྱལ་གྱི་ན་བུན་ *byin-rlabs-kyi na-bun* the fog of blessings.

Syn. ལྷག་པ་ *smug-pa*; ལྷག་ན་ *khug-rna*.

ན་བུན་བུ་མོ་ *na-bun bu-mo* a kind of worm.

ན་མ་ *na-ma* abbr. = ན་ name for ལྷོ་གར་ *stod-gar* the province of Gar in upper Tibet and མ་ for the lake Ma-pham (Manasarovara) (*A. 148*).

ན་མོ་ *na-mo* नमः praise, glory, adoration [bowing one-self down] *S.* ན་མོ་གུ་རུ་ *na-mo gu-ru* praise to the teacher! frq. in *Milaraspa*.

ན་མོ་ཆེ་ *Na-mo-che* n. of a place in ancient India: དེ་ནས་ནས་འབྱོར་པས་ན་མོ་ཆེར་ཐུགས་པ་དང་ (*A. 114*).

ན་ཚོད་ *na-tshod* वयः age; ན་ཚོད་མཉམ་པ་ वयस्य of the same age; ན་ཚོད་ལྔ་ན་ ཡུལ་ youthful, young.

ན་ཚོད་གནས་ *na-tshod-gnas* 1. = ལྷ་ལྷག་ *kyu-byug* the cuckoo. 2. = ལྷ་ལྷག་ raven (*Mñon.*). 3. a name for ལ་རུ་ར་ ར་རི་ཐ་ཀོ་ and ལྷ་རུ་ར་ *skyu-ru-ra* आमलकी *Myrobolana embelica*.

ན་ཚོད་གནས་པ་ *na-tshod gnas-pa*, ལང་ཚོད་ར་བ་ वयःस्था a youth (*Mñon.*) [a youthful maiden] *S.* ན་ཚོད་ལོ་ལ་ *na-tshod-yol* passed youth, one whose youth is over; but acc. to *Rtsii.* an old man between 60 and 72 years of age.

ན་ཇྲ་ *na-rdsa* छट [sprinkled] *S.*

ན་བཟའ་ *na-bzah* (nāmzā) निवासन, वास dress, clothes, covering. Also the cloth coverings of an idol. ན་བཟའ་ལྷེ་བ་རུ་ *na-bzahi lteb-tu* = ན་བཟའ་གསེབ་རུ་ in the fold of the dress: བྱི་ལྷ་རུ་ཆུང་ལྷོང་ཇེ་གཤམ་ན་བཟའ་ལྷེ་བ་རུ་བུག་ནས་བྱོན་ saying poor pup! having wrapped it up in his garment, he proceeded (*A. 13*). ན་བཟའ་ལྷོན་ *na-bzah sgron* or ན་བཟའ་འབྲུག་ offering of raiment. ན་བཟའ་གོས་ལྷག་ *na-bzah gos-drug* the six kinds of clothes used by the Bon priest are the following;—སྒྲུང་གོས་ *smad-gos*, སྒྲུང་ལྷག་ *smad-hog*, སྒྲུང་ལྷས་ *smad-çam*, སྒྲུང་གོས་ *stod-gos*, སྒྲུང་ལྷ་ *sad-shu*, སྒྲུང་ལྷ་མ་ *sad-lham* an additional one is འཛིང་བ་ *hdiñ-wa*.

ན་བུན་ *na-bun* acc. to Bon = ན་བུན་ *na-bun*: གཡོ་བའི་རྒྱུང་བསྐྱོད་ན་བུན་ལམ་བཟང་། agitated by the blowing wind like vanishing mists (*D.R.*).

† ན་ཡ་ཀོ་ར་ *Na-ya ko-ta* नयकोट n. of a village in Nepal.

ན་ར་ *Na-ra* n. of a place in the 10th century A.D. in Southern India (*A. 40*).

† ན་ར་ཀློང་ *na-ra-kaṃ* नरक = དཀྱིལ་འཁོར་མཆོལ་ལྷ་ (mystic) (*K. g. 1728*). [1. hell. 2. a sort of mystical diagram framed in summoning up a divinity, etc.] *S.*

marshy forest: ནགས་ཀྱི་ཐུང་པོའི་གླིང་ནི། རྩ་མཁའ་
ནང་གྲང་བར་ཡན (*Med.*).

ནགས་ཀྱི་ཤུན་ *nags-kyi cwa-na* = ཐུག་གཟིག་ *stag-
gzig* a tiger-loopard (*Mñon.*).

ནགས་ཀྱི་རྩྭ་ *nags-kyi hi-ra* wild-boar.

ནགས་ཀྱི་ལྷ་ *nags-kyi-lha* བུ་འཕྲུལ་ sylvan
god, nymph (*A. K.* 1-4).

ནགས་ཀྱི་ *nag-khyi* or ནགས་ཀྱི་ཁྱི་ *nag-kyi-khyi*
wild dog *Cuon alpinus*.

Syn. རལ་པ་ *bp̄har-wa*; རི་དགས་གསོད་ *ri-
d̄bags-gsod* (*Mñon.*).

ནགས་མཛོད་ཡང་དགའ་བ་ *Nags-mñon-par dgah-wa*
n. of a city in the fabulous continent of
Pas'cima Godāniya.

ནགས་ཀྱི་ *nags-ñe-wa* རྩལ་བུ་, རྩལ་བུ་ a grove.

ནགས་ལྗན་ *nags-ldan* བཞིག་ [a peacock] *S.*

ནགས་ལ་ལུས་ *nags-la-lus* = རྒྱལ་ *khyug* བུ་འཕྲུལ་
[fond of the forest, the Indian cuckoo] *S.*
ནགས་ན་དགའ་བ་ *nags-na dgah-wa* cuckoo.

Syn. རྒྱལ་ *khyu-byug*; རྒྱལ་གྱི་ *ñag-ñan*
(*Mñon.*).

ནགས་ཕྱུང་ *nags-byun* བུ་འཕྲུལ་ = ནགས་མཛོད་ལྷ་
nags-tshal-skyes ['forest-born,' an ele-
phant, a kind of grass] *S.*

ནགས་མ་ *nags-ma* officinal plant used in
fractures.

ནང་ I: *nañ* རྩལ་, རྩལ་ལྷ་ the space
within a thing, the interior, the inside;
colloq. and late literature: indoors, a
house: ནང་ལ་མོང་ go home, རྩལ་པོའི་ནང་ the
whole interior of the cavern (*Mil.*); ནང་
པོའི་ནང་ *gshoñ-paḥi nañ* the interior of the
basin; ནང་གི་ནང་ the interior of a pit;
ཁང་པོའི་ནང་ རྩལ་དྲུག་ to sweep the inside of
a house (*Dzl.*); ནང་མོང་ *nañ-tshañ* the whole
family (*Jā.*); ནང་གི་ཕྱེ་བྲག་ཕྱེ་བ་ *nañ-gi bye-brag*

phye-wa to differentiate, to specify; the
inner distinction. Also ནང་གསེས་ specifica-
tion as in: རོད་ལུ་ཕྱེ་བྲག་གསེས་ནང་ in the speci-
fication of the provinces of Tibet Tsang is
included. Other ex.: ནང་པོའི་ནང་ རྩལ་པོ་ to go
into the room of a sick person (*Vai. ññ.*);
རོད་ནང་ རྩལ་པོ་ inviting into their houses
(*Mil.*); ནང་ན་ *nang-na*, ནང་ལ་ *nañ-la*, ནང་
nañ-du postp. with gen. = in, into, within;
also as adv. = inside: ནང་འུ་རྩལ་ལྷ་ the
kernel is inside; ནང་ནས་ *nañ-nas* from
within; ནང་ལས་ *nañ-las* from among; རྩལ་གྱི་
ནང་ན་ རྩལ་པོ་ *rdsiñ-gi nañ-na khrus-byed-pa*
(*Dzl.*) to bathe in a pond; རྩལ་པོ་ རྩལ་པོ་
(colloq.) to go into the water; རྩལ་པོ་ རྩལ་པོ་
དང་ཕྱི་རྩལ་ན་ in the town and out of it (*Dzl.*);
རྩལ་པོ་ རྩལ་པོ་ it came out of his nose (*Dzl.*).

ནང་ II: = ནང་མོ་ *nañ-mo* the morning
(*Jā.*); ནང་མོ་ལ་ *nañ-med-la* col., frq. sud-
denly; ནང་མོ་ནང་མོ་དྲུག་ *nañ-med nor-rñed-pa* to
become rich unexpectedly (*S.g.*). ནང་ has
also a special mystical sense = esoteric.

ནང་ཁོང་ལྷ་མས་ *nañ-khoñ-skem* རྩལ་ལྷ་ con-
sumption.

ནང་ཁོང་ *nañ-khrol* bowels, entrails, intes-
tines; also any separate part of them (*Jā.*);
ནང་ཁོང་དྲུག་ *nañ-khrol d̄roñ-wa* spasmodic
contractions of the bowels; ནང་ཁོང་ལྷ་ *nañ-
khrol b̄shag* = མཉམ་པ་གྲག་.

ནང་འཁོར་ *nañ-hkhor* domestic attendants
and officers, such as ནང་འཁོར་དྲུག་ *gsol-d̄pon*,
གཟིམ་དྲུག་ *gzim-d̄pon*, etc.: ནང་འཁོར་ལ་ལམ་ལམ་གསུང་
མི་གཏོང་བ་ he does not even say anything to
his domestic attendants (*A.* 95).

ནང་གི་ཁང་པོ་ *nañ-gi khañ-pa* inner apart-
ment, also room of the house.

ནང་གི་མཚན་ལྷ་ *nañ-gi mcod-sbyin* བཞིག་ sacri-
fice of animals, an offering.

ནང་ནང་གི *nañ-nañ-gi*, ནང་ནང་ནས = ནང་གི *nañ-gi*, ནང་ནས *nañ-nañ* from among, out of: དེའི་ནང་ནས་ལེན་དགོས་ must be taken out of these; མཛོད་ལ་ཡོད་པའི་གཞིར་གྱི་ནང་ནས་ཁ་ཅིག་ཐུང་གོག་ bring some of the nails which are in store.

ནང་དུ་ཡང་དག་པོ་ཆོག་ *nañ-du yañ-dag hjog* 完全 [complete absorption].

ནང་ན་ལྗེ་བ་ *nañ-na lei-wa* ལུས་པར་འཕྱུར་བའི་ [becomes heavier, greater] S.

ནང་པ་ I: *nañ-pa* བཞིམས་ཆུང་ [humiliated, defeated] S.

ནང་པ་ II: a Buddhist, opp. to རྒྱུ་པ་ *phyi-pa* non-Buddhist, Brāhmanist. ནང་པ་མངས་ཀྱིས་པ་ *nañ-pa sañs-rgyas-pa* he who has from sincere belief accepted Buddhism by formally taking refuge in the Buddhist Trinity—as thus defined by Tsongkhapa: དགོན་མཚོག་གསུམ་ལ་སྤྱིར་ཐག་པ་ནས་ཡིད་ཆེས་ནིང་ལྷན་སྐྱེས་པའི་གང་ཐག་དེ་ནི་ནང་པ་མངས་ཀྱིས་པ་ཡིན་ནོ། (*Lam-rim*. 92). ནང་པའི་ཆ་ལྟགས་ *nañ-pa'i cha-lugs* the Buddhist way of dressing; ནང་པའི་ཆོས་ *nañ-pa'i chos* Buddhist religion; ནང་པའི་ལྟ་བུ་ *nañ-pa'i lta-wa* Buddhist philosophy; ནང་པའི་བརྟན་པ་ *nañ-pa'i bstan-pa* Buddhist doctrine; ནང་པའི་སྐུ་མཆོག་པ་ *nañ-pa'i ston-pa* the Buddhist Teacher; ནང་པའི་ནང་གཙང་། རྒྱུ་པའི་རྒྱུ་གཙང་། a Buddhist is inwardly clean or pure, a Hindu outwardly.

ནང་པར་ *nañ-par* 1. in the morning བར་འདྲེན་ (*Dz.*). 2. the morning esp. the following morning: ནང་པར་གྱི་སྒྲུབ་བ་ the allowance, the ration for the following morning (*Ghr.*).

ནང་པོ་ *nañ-po* an intimate, a bosom-friend (*Sch.*).

ནང་བློན་དབང་པོ་ལྗེ་ *nañ-blon dwan-po lña* acc. to Bon. the five external organs of sense: nose, ears, tongue, eyes and the skin (*D.R.*).

+ ནང་བྱན་ཆུང་པ་ *nañ-byan chud-pa* = རྟོན་ཐམས་ཅད་རང་དབང་དུ་འདུ་བ་ཞེ་གཞན་ལ་འདྲེ་མི་དགོས་པ། one who has mastered all meanings and does not

require to ask others for explanation of the same.

ནང་མ་ *nañ-ma* 1. confidential, private. 2. ཇུ་ཁྱེད་ཀྱི་ house-wife, chief lady of the household (*Yig. k. 3*).

ནང་མའི་བླ་མ་གྱིས་ *nañ-ma'i bkañ-bris* private or confidential writing or correspondence (*Yig. k. 27*). ནང་མའི་བླ་མ་ཚོགས་ *nañ-ma'i bkañ-tshogs*, ནང་མའི་བླ་མ་མཛེད་ *nañ-ma'i bkañ-mchid* confidential instructions, confidential correspondence; ནང་མའི་གསུང་མཛེད་ private advice = ནང་ལྟགས་གསུང་མཛེད་.

ནང་མི་ *nañ-mi* ལྷན་འགྲོའི་ [near relative or friend] S.; members of a household, inmates (*Dom.*).

ནང་མིག་ *nañ-mig* room, apartment.

ནང་མེ་ *nañ-me* lit. morning-fire for preparing breakfast [ལྷན་འགྲོའི་ the interior fire, digestive force] S.

ནང་དམེ་ *nañ-dme* (ཐུན་ཏེ་བ་རྩམས་ནང་ཆག་ཏུ་བསད་པ་) a murder of one's own brothers, relations, etc. (*Ya-sel. 18*).

ནང་མོ་ *nañ-mo* the morning; in the morning; ནང་འཕྲེང་དགོང་ས་འཕྲེང་ every morning and evening; ད་ནང་ this morning: ད་ནང་ནི་གང་ནས་ཐོན་ where do you come from this morning? (*Mil.*) ད་ནང་གི་འཚོ་བ་ this day's meal; ནང་ཟུབ་ in the morning and evening; ནང་ཟུབ་ཉི་ཟླ་དྲུག་གསུམ་ལ་ in the morning, in the evening, and at noon.

ནང་ཚོགས་ *nañ-tshags* = ནང་ལྟགས་ *nañ-lugs*.

ནང་བཟན་པ་ *nañ-bzan-pa* clerks or ministerial officers who receive allowance in kind or money; also domestic servants who receive food for the work they do: ནང་བཟན་ལས་ཁྱེད་ཀྱི་འཁོར་ the working attendants who receive allowance in food (*Rtsii.*).

ནང་ཡངས་པ་ *nañ-yañs-pa* ལྷན་འགྲོའི་མཐུན་ mag-nanimous, broad-hearted.

ནད་ཤིབ *nad-shi-wa* 病の軽減 alleviation of or recovery from a disease.

ནད་གཞི *nad-gshi* the primary cause of a disease.

ནད་གཤོག་པ *nad-yog-pa* 陪病者 an attendant on a patient; medical attendants: ནད་གཤོག་མཁས་ཀྱིས་ཤིབ་བྱ་མ་ཐུས་ (*K. du. 5 261*), the medical attendants were unable to alleviate it; ནད་གཤོག་བྱེད་པ་ to nurse.

ནད་མངས་པ *nad-saṅs-pa* recovery, the state of being cured.

Syn. ནད་གསོམ་པ *nad-gsoṅ-pa*; རྒྱལ་རྒྱལ་བ་ *zug-rñu bral-wa*; ནད་ཀྱིས་བཏང་ *nad-kyis-btañ*; རྒྱལ་འཇུག་མེད་ *rnam-hgyur-med*; ནད་ལས་གྲོལ་ *nad-las-grol*; རྒྱལ་དང་མཁས་པ་ *ñam-dcañs-pa*; ནད་ལས་ཐང་བ་ *nad-las thar-wa* (*Mñon.*).

ནད་ལེན་ *nad-sel* a general name for medicine (*Mñon.*).

ནད་གསོ་ཐབས་ *nad-gso-thabs* medical treatment, the method of healing.

Syn. གསོ་དཔུང་ *gso-dpyad*; མིན་གྱི་བྱ་བ་ *sman-gyi bya-wa*; ནད་གསོ་ *nad-gso*; འཛིན་ཐབས་ *htsho-thabs*; ཆེད་རིག་བྱེད་ *tshehi-rig-byed* (*Mñon.*).

ནན་ *nan* derived from རྩོན་པ་ *non-pa* occurs as abstr. noun = urging, pressure, importunity: ཁོང་རྩོན་པ་ཀྱིས་ནན་མ་ཐེག་པ་པར། not being able to resist their importunity (*Mil.*); རྩོན་གྱིས་ with urgency, pressingly; རྩོན་པ་ *nan-kha* urgency, pressure.

ནན་ཏན་ *nan-tan* sbst. བསུམ་པ་, རྩལ་པ་, རྩལ་ 1. earnestness, application, exertion; assiduity: རྩལ་པ་ནན་ཏན་གཞིས་སྤྱུལ་ exert yourself willingly for the attainment of perfection (*Hbrom. 1*). 2. adv. certainly, positively; earnestly, ardently; རྩོན་ཏན་བྱེད་པ་ *nan-tan-du byas-pa* accomplished, practised with earnestness; རྩོན་པར་བྱེད་ = བརྩོན་པར་བྱེད་ do earnestly, should be done with exertion.

Syn. བཅད་པ་ *hbad-pa*; བརྩོན་པ་ *brtson-bgrus* (*Mñon.*).

ནན་ཏན་ *nan-tar* very much, all the more; altogether.

+ རྩོན་ཏན་ *nan-tur* བཞེས་པ་, observing, scrutinizing as secret agent = རྩོན་ཏན་ *nan-tan*.

ནན་ཏར་ *nan-ltar* ལ་པར་ [interminable, epithet of heaven, the ocean, etc.] *S.*

ནན་ཏུར་ *nan-thur* = རྩོན་ཏན་ or རྩོན་ཏར་.

ནན་ལག་ *nan-shag* in W. Tib. late, recent.

ནབ་རུབ་ *nab-nub* n. of a great number: རྒྱ་འབྲེལ་གྱི་མ་ནམ་རུབ་དང་ནབ་རུབ་ཀྱི་གཞི་མཁས་ལས་ལས་དང་ (*Yas. sel. 56, 57*).

ནབས་སོ་ *nabs-so* ཕུན་པོ་ལྷན་པ་ n. of the sixth constellation in Buddhist astrology. རབས་སོ་ལྷན་པ་ *nabs-so-gkyes* one born under the constellation of *Punarvasu*, an epithet of Vishnu (*Mñon.*).

Syn. རྩོན་མའི་ལྷ་མོ་ *gbyin-mahi lha-mo*; རྒྱལ་ཐོད་ *rgyal-stod* (*Mñon.*).

ནམ་ I: *nam*, ར་མི་ sbst. the night: ར་མ་ལངས་ཏི་ *nam-lañs-te* or ར་མ་ *nas* the night rising, i.e., at day-break. ར་མ་གྱི་བྱུང་རྒྱུ་ལ་ *nam-gyi guñ-thun-la* at the hour of mid-night.

ནམ་ II: adv. of time: when: རྒྱུ་དེ་ནམ་ཡིང་ when did you come; ར་མ་འགྲོ་ when will you go? རྒྱུ་དེ་ནམ་འཛིན་ཆ་མེད་ཞེས་ always keep in mind that when death will come is uncertain; རྩལ་ནམ་ཞིག་གི་ཆ་ནས་ since what time? since when? (*Mil.*); relatively: ར་མ་འགྲོ་བའི་དུས་བྱེད་པ་ to appoint the time when one is going to start (*Dzl.*); ར་མ་ཞིག་གྱུ་ལུས་འཇོག་པའི་ཆ་ when he shall lay aside his phantom-body (*Mil.*). ར་མ་ཡང་ *nam-yañ* with a negative, in sentences relating to the past or the future, = never: རྩོན་ནམ་ཡང་མ་ཤོས་ (that) has never been heard of formerly; མཁན་བའི་ཕུང་བ་ནམ་

ཡང་རྩི་མེ་ཡོང་ the body of the abbot will never decay. Used, also, with imperat. རྩི་མེ་ཡང་མ་རྩོད་ never renounce the holy doctrine. In collq. “*nam-gyang*” = རྩི་ཡང་

ནམ་མཁའ་ *nam-mkhah* ལྗང་མཁའ་, ལྗང་མཁའ་, ལྗང་མཁའ་, ལྗང་མཁའ་ the sky, space above and around the earth; the various heavens which acc. to Mahāyāna lore lie to the west, north, east, and south. However, there are two classes of *ākāṣa*, one is sky or heaven, the other is a metaphysical conception which may be expressed just like the point in geometry.

Syn. acc. to (*Rtsi*). ལྗང་མཁའ་ *kun-hgebs*; ལྗང་མཁའ་ *bya-lam*; ལྗང་མཁའ་ *rtag-sdod*; ལྗང་མཁའ་ *kun-gsal* (ལྗང་མཁའ་); ལྗང་མཁའ་ *lha-rtse rol-pahi gnas*; ལྗང་མཁའ་ *lha-lam*; ལྗང་མཁའ་ *sprin-lam*; ལྗང་མཁའ་ *rgyu-skar-lam*; ལྗང་མཁའ་ *mithah-med*; ལྗང་མཁའ་ *mi-gyo*; ལྗང་མཁའ་ *mi-hdāh*; ལྗང་མཁའ་ *gnam*; ལྗང་མཁའ་ *lus-med*; ལྗང་མཁའ་ *go-hbyed*; ལྗང་མཁའ་ *me-shal-lam*; ལྗང་མཁའ་ *lha-yi rdsiñ-riñ*; ལྗང་མཁའ་ *khāb-hjug-gnas*; ལྗང་མཁའ་ *chu-sgrogs*; ལྗང་མཁའ་ *chu-mthoñs*; ལྗང་མཁའ་ *bar-med-mkhah*; ལྗང་མཁའ་ *mi-hgyur*; ལྗང་མཁའ་ *bar-gnañ*; ལྗང་མཁའ་ *kun-hgro*; ལྗང་མཁའ་ *mithah-bral*; ལྗང་མཁའ་ *kun-khyab*; ལྗང་མཁའ་ *nam-mkhah* (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་མཁའ་ *Nam-mkhah Rgyal-mtshan* the celebrated chief of *Rin-spuñs* Jong in Tsang (*Loñ.* 215).

ནམ་མཁའ་མཁའ་ *nam-mkhah-mjal* = ལྗང་མཁའ་ sun-light (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ *nam-mkhah-ldiñ* the king of birds, the eagle (*K. g.* 5 127). Of its other names are:—ལྗང་མཁའ་ *hod-bzan*, ལྗང་མཁའ་ *hdab-dkar*, ལྗང་མཁའ་ *rkāñ-med-hgro*, ལྗང་མཁའ་ *hdab-hgro*, ལྗང་མཁའ་ *hdab-bzan skyes*, ལྗང་མཁའ་ *hdab-med skyes*, ལྗང་མཁའ་ *yiñ-gur*, ལྗང་མཁའ་ *yiñ-ltar-mgyogs*, ལྗང་མཁའ་ *klu-rnam* *hjiñs*, ལྗང་མཁའ་ *rnām-hbud bu*, ལྗང་མཁའ་

bha-ra dha-dsa, ལྗང་མཁའ་ *bya-chen-po*, ལྗང་མཁའ་ *hdab-ldan mehog* (*K. g.* 5 127).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ *nan-mkhahi dkyil* ལྗང་མཁའ་ [the vault of the sky] S.

ནམ་མཁའ་ལྗང་མཁའ་ *nam-mkhahi ske-rags* = ལྗང་མཁའ་ *dgu-tshigs* the horizon (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ *nam-mkhahi-khyim* the heavenly mansion in a mystical as well as in astrological sense.

Syn. ལྗང་མཁའ་ལྗང་ *ntho-ris-nas*; ལྗང་མཁའ་ལྗང་ *ntho-ris rgyal-srid* (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ *nam-mkhahi khyon* occurs in ལྗང་མཁའ་ལྗང་མཁའ་ ལྗང་མཁའ་ ལྗང་མཁའ་ both the expanse of my own mind and the area of the heavens (*Yid.* 83).

+ ལྗང་མཁའ་ལྗང་ *nam-mkhahi gos-can* = ལྗང་མཁའ་ *smad-htshoñ-ma* a harlot; ལྗང་མཁའ་ a celestial courtesan.

ནམ་མཁའ་ལྗང་ *nam-mkhahi glañ-po* “the bull of the heavens,” met. cloud (*Mñon.*).

Syn. ལྗང་མཁའ་ལྗང་མཁའ་ *nam-mkhahi ta-ma-la* (*Mñon.*) also (*Yig. k.* 59).

ནམ་མཁའ་ལྗང་ *nam-mkhahi chu-ḥo* the heavenly river, epithet of the river Ganges (*Mñon.*).

ནམ་མཁའ་ལྗང་མཁའ་ *nam-mkhahi sniñ-po* ལྗང་མཁའ་ lit. the essence of the sky or void, n. of a *Bodhisattva*: ལྗང་མཁའ་ལྗང་མཁའ་ ལྗང་མཁའ་ the 108 names of *Bodhisattva* *Ākāśagarbha* (contained in *K. g.* 4 63). ལྗང་མཁའ་ལྗང་མཁའ་ *nam-mkhahi sniñ-pohi mdo* ལྗང་མཁའ་ n. of a Buddhist work of the northern school which contains the enumeration of the attributes of *Bodhisattva* *Ākāśagarbha* (*K. d.* 4 377). ལྗང་མཁའ་ལྗང་མཁའ་ ལྗང་མཁའ་ in *K. d.* 4 137.

ནམ་མཁའ་ལྗང་ *nam-mkhahi-rta* (lit. heavenly horse); general name for birds (*Mñon.*).

ན I: *nar*, v. ན *na* I and II 2; also ན *na-kha* (*Jä*).

ན II: long and slender like a rope or string; as adv. straightway: ན་པོ་ཤར་གྱིས་བྱང་ came out straightway white (*Hbrom.* 93). མཚེན་རྟེན་ *mchi-nar-te* *thon* tears flowed forth continuously.

ན་ན *nar-nar* or ན་ར་ར *nar-ra* in a line, row, or file: ཐག་པ་ན་ན་འཕེན་པ་ to pull a rope steadily; ཅུ་ན་ན་ལྷུག་པ་ *chu-nar-nar* *blug-pa* to pour out water continuously.

ན་མ *nar-ma* adj. continuous, without interruption (*Sch.*); also ན་མར *nar-mar* adv. = ལྷན་ཏུ continually, always (*Jig.* 51).

ན་མོ *nar-mo*, ན་ན་པོ *nar-nar-po* oblong; ར་ན་ཅན་ *kha-nar-can* having the shape of a rectangle; གུ་ན་ཅན་ *gru-nar-can* rhombic, lozenge-shaped, cf. སྐར་པ་ *snar-pa* (*Jä*).

ན *nal* 1. n. of a precious stone: ན་གྱིས་ འཕྲུལ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ ནེལ་ 2. incest; ན་གྱིས་ *nal-grib* pollution, fornication. ན་ཕུག་ *nal-phrug* bastard-child: ཡ་འདྲི་ཡིན་མེད་པའི་བྱ་ *pha hdi-yin med-pahi-bu* a child of unknown parentage. ན་ལུ *nal-bu* ཁ་འཁྱིལ་ [child of an unmarried woman] *S*.

ན་ལ་ *Nal-wa* n. of a place in Tibet (*Deb.* ༧, *g.*).

ན་ལྱི *nal-byi* 1. unnatural offence = རོས་ རོས་ལྱོད་པ་ *phos pho-la sbyor-wa* a vicious practice very common among the monks of the monasteries of Tibet and Mongolia. 2. n. of a poison tree (*Pth.*).

ན་ལྱེད་ *nal-byed* or ན་ལ་མ་ *nal-ma* incestuous action, fornication.

ན་ལེ *nal-le* in Tsang = a bastard-child; ན་ལུ *nal-lu* in *W*.

ན་ལ་བ་གསམ་ *nal-bçams* to impute base-birth to one who is not a bastard: ན་ལ་བ་གསམ་ནིས་ཐུ་མ་བཅུག་ *nal-bçams shes phra-ma bcug* they falsely calumniated him as a bastard (*J. Zan.*).

ན I: *nas* sbst. barley, acc. to *Jä*. in three varieties: མཁྱོག་ན་ *ngyogs-nas* (*Ld.* ཡང་མ་ *yañ-ma*) or ལྷག་ཅུ་ན་ *drug-cu-nas* or ར་མ་ *khra-ma* early or quick barley, ripening in about 60 days; སེར་མོ་ *ser-mo* late barley, the best sort; ཅེ་ན་ *che-nas* a middling sort. In *Kahgyur Mdo* 266, ན་མ་ལ་རྒྱུ་པ་དྲག་—(1) སྤྲུལ་པ་དང་པམ་པ་དང་ *spun-pa dad-bcas-pa dan*; (2) སྤྲུལ་པ་མེད་པ་དང་ *spun-pa med-pa dan*; (3) རྒྱུ་པ་འདྲེས་པ་དང་ *rnam-par hñres-pa dan*; (4) མངར་པ་དང་ *mñar-po dan*; (5) མཛོག་ན་ལ་ *mdog-nag-pa*; (6) མཛོག་རྒྱུ་པ་ *mdog-skya-wa* ན་མ་ གྱི་ནིང་ *nas-kyi-shin* barley field or cultivation; ན་མ་གྱི་སོ་བ་ *nas-kyi so-wa* ཡབ་པེའུ་ཅན་ *barley-cake*; but in *W*. མོ་བ་ is a species of barley; ན་མ་ར་བ་ *nas-rha-wa* to cut barley; ན་མ་ཅན་ *nas-chañ* ཡབ་ལྷུ་ལ་ beer brewed out of barley; ན་མ་ཕྱེ་ *nas-phye* barley flour; ན་མ་འབྲས་པ་མང་ *nas-hbras-bzash* = ལྷག་མོ་རྩུང་གི་འབྲས་བུ་ (a medicinal millet) (*Mñon.*). ན་མ་ཅན་ *nas-tsan* ལྷ་ལྷུ་ལ་ [half-ripe barley] *S*.

ན II: 1. a case-sign representing the ablative and usually to be rendered: from. It is to be distinguished from ལས་ *las* in that the latter = from out, or from among: ན་མ་ may in certain instances = by, *c.g.*, སྤྲུལ་པ་ན་མ་རྩུང་འདྲེས་ he grasped the horse by the bridle; ཁོ་མ་མེད་ན་མ་བཞེད་ accosted him by his name. 2. as a gerundial affix, indicating usually the past tense in contrast to the affix ཅི་ which forms a gerund of the present tense. *Jä*. seems in error in deeming ན་མ་ to belong properly to pres. as well as past significations. Thus ཁོ་མ་མེད་ན་མ་ = "having looked at him,"

and not: "looking at him." The importance of the difference would be evident if the sentence ran on: བདེན་པ་མང་ "went straight on;" as the present signification would imply that as the person went on he kept on looking, instead of the looking action being now done with. 3. where ཅིས་ is used to connect the root of a verb with ཡོད་ or འདུག་ either the pluperf. act. or perf. pass. is indicated: རྩམ་ནས་ཡོད་ has been eaten; རྩམ་ནས་ཡོད་པས་ as they had begun.

ཅི I: *ni* 1. is a particle of no intrinsic meaning which is chiefly employed in lengthy and ambiguous sentences to single out the leading subject, or even the object, for the sake of perspicuity. It is also used for the purpose of laying special stress on a word or set of words at the opening of a sentence, in three ways as Tibetan grammarians put it: (1) མཚན་གྱི་དཔྱད་པ་ to set apart as the chief or most important, *e.g.*, བྱུང་འདུག་ཅི་ལྷ་མ་གྱི་ནང་ནས་བརྒྱལ་ཡོད་པ་ it is Vishnu who is the most heroic among the gods. (2) དམན་པར་དག་པ་ as emphasis to show inferiority: རིགས་རྣམས་ལས་ཅི་གཏོང་བའི་རིགས་མ་ཅད་ནི། in caste the Sudra is the lowest. (3) བདེན་པ་མང་དུ་དག་པ་ where emphasis is given to distinguish one from another: མཐེང་ག་ཅི་ཐུང་མ་ལས་གཞན་ནི། dark-blue is different from pale blue. The particle ཅི is also generally placed when the subject is twice mentioned: ལྷ་རྣམས་ལས་གཏོང་བའི་དང་ལྷ་པ་ཅི་ཚངས་པ། among the gods the fourfaced is Brahmā; མཚན་ཐུན་བརྒྱའི་བདག་ཅི་དེ་བརྒྱ་ཕྱེན་ནི། the lord (the performer) of a hundred *yajña* (sacrifices) is Indra (*Situ*. 39). Furthermore, we find it stated that where it may be necessary བརྒྱན་པ་ལ་འདུག་པ་ *bsnan-pa-la hjug-pa* "to signify pressure," ཅི is twice repeated with the subject: རྩོད་ཅི་གཅིན་དང་རྩོད་

ཅིམ་ཅམ་ thou art friend, thou art relation, *i.e.*, thou art both friend and relation. Other examples of the use of ཅི may be given: ཐུང་བར་བྱ་བ་ཅི་ཐུང་མ་ what is to be abandoned has been abandoned; ཅི་བྱ་བ་ཅི་ཅི་བ་ what is to be accomplished, do accomplish. ཅི is also used རྩོད་དུ་ to complete a sentence: ཐོས་པ་ཐམས་ཅད་ལྷན་པར་ཅི་ possessed of all the vows (abstinence, etc.) (*Situ*). Lastly, in poetry ཅི is constantly introduced for no purpose but to make an additional syllable in a line.

ཅི II: as a num. fig.=42.

ཅི་ཀུ *ni-ku* རྒྱུ [the areca or betel-nut tree] *S.*

† ཅི་ཀླ་ཏ *Ni-kṣa-la* n. of a mountain, *B. ch. II.*

† ཅི་ཕུ་ལི *ni-hu-li* འཇུག་ a weasel. Acc. to *Sch.* ཅི་འཇུག་ *ni-hi-li*=the great buzzard or mouse hawk.

† ཅི་ཡ་མ *ni-ya-ma* n. of a tree (*K. ko. 7, 3*).

† ཅི་རུ་ན་རྒྱུ་བ་པ་ *ni-ru-ha rgyab-pa* to inject medicine through the rectum (*Sman. 245*).

† ཅི་རོ་ཏ *ni-ro-dha* འཇུག་ cessation, obstruction, stoppage. So, in mystic ritual=མར་འབབ་པ་བཞུག་པ་ *char-hbab-pa bzlog-pa* stopping of rains by magic or by the efficacy of charms (*K. g. 18, 26*).

ཅིང་ *niñ* 1. col. for ཅི. 2. for ཅིང་ *rñiñ*? *v. ཅིང་ na-niñ, ཅི་ཅིང་ she-niñ (Jā).*

† ཅིང་དུ་ཞི་ལོ་ཏི *Nid-du shi-lo-dhi* n. of a tree (*K. ko. 7, 3*).

† ཅིམ་པ་ *nim-pa* འཇུག་ n. of a plant: ཅིམ་པ་ཅད་པ་གཅིན་དང་ཐོས་དང་དང་། ཡིག་འཇུག་དང་ཐུགས་ནད་མེ་

དཔལ་མེལ། by nimpa is removed erysipelas with nausea, increasing thirst, and deadly fever.

Syn. རིང་གུན་འདྲེས་ *ciñ-kun-hdres*; ཡོངས་ལུ་བཟང་ *yoñs-su-bzang*; དྲི་བཅས་ *dri-bcas*; འཇུག་བྱེད་ *hjug-byed*; འཇམ་པོ་འཇམས་ *hjam-po-hjoms*; མ་སྐྱེས་ *sa-skyes*; ཨ་རྒྱུ་ལུག་མ་ *a-rkañi lcug-ma*; ཨ་རྒྱུ་ལུག་མ་ *a-rkañi-cñi* (*Mñon*).

ནིམ་པ་ཀ་ *nim-pa-kha* निम्बतिक्त [the bitter of *Neem* or *Azadirachta Indica*]S.

ལྷ་ *nu* 1. num. fig.: 72. 2. v. ལྷ་བ་ *nu-bo* and ལྷ་མ་ *nu-ma*.

ལྷ་རྒྱུ་མ་ *nu-rgyas-ma* as met. =cow.

Syn. བམ་ *ba-ma*, འབབ་བྱེད་ *hbab-byed*, ར་འཕེལ་ *ho-hphel*, བཞེན་མ་ *bshon-ma* (*Mñon*).

ལྷ་རྒྱུ་ *nu-tog* the nipple of the teat.

ལྷ་གདན་ *nu-gdan* cow's udder (*Cs*).

ལྷ་པ་ *nu-wa* [pf. and imp. ལྷ་ས་ *nuš* to suck (*Cs*), ལྷ་བ་ or ལྷ་པ་, མ་ a suckling (*Cs*); ལྷ་ཁུག་ *nu-khug* suckling-bag] (*Jä*).

ལྷ་ལྷ་བ་ *nu-bo* कनिष्ठ, कनीयोधाता, अयुज [youngest or younger brother]S. ལྷ་ལྷ་བ་ *bu-syun-chuñ* a man's younger brother.

Syn. ལྷ་ལྷ་མ་ *phyis-skyes*; ལྷ་ལྷ་པ་ *gcuñ-po*; ལྷ་ལྷ་མ་ *rtiñ-skyes*; ལྷ་ལྷ་མ་ *tha-chuñ* (*Mñon*).

ལྷ་ལྷ་བ་ *nu-hbur* ལྷ་ལྷ་བ་ the nipple; also ལྷ་ལྷ་བ་ *nu-hbor*.

ལྷ་མ་ I: *nu-ma* स्तनम् 1. mammary gland, female breast, bosom. 2. blind nipple of males. 3. dug, nipple of a cow's udder.

Syn. ལྷ་ལྷ་མ་ *brañ-skyes*; ལྷ་ལྷ་མ་ *dkar-hdsin*; ལྷ་ལྷ་མ་ *ho-ma-hdsin*; ལྷ་ལྷ་མ་ *log-skyes*; ལྷ་ལྷ་མ་ *luñ-tshohi mtshan-ma*; ལྷ་ལྷ་མ་ *hdod-pahi myos-bum*; ལྷ་མ་ *nu-ma*; ལྷ་མ་ *na-sor*; ལྷ་རྒྱུ་ *nu-tog*; ལྷ་ལྷ་མ་ *nu-mahi-rtse* (*Mñon*).

ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *nu-ma gñis-ma* women in general; ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *nu-ma-hthun-wa* स्तनम्

breast-sucker, an infant; ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *nu-ma hsnun-pahi nu-ma* दौरघात्री wet-nurse. ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *nu-ma mtho-wa* ལྷ་མ་ལྷ་མ་ heaving breast.

+ ལྷ་མ་ *nu-mo* ལྷ་མ་ sister; = ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *nu-mo* younger sister.

ལྷ་མ་ལྷ་མ་ *nu-ma-suñ* स्तनयुगल a pair of breasts.

ལྷ་རྒྱུ་ *nu-rin* the price of milk; the money-present which a bridegroom has to make to the bride's mother for the trouble she took in suckling her (Sikkim and Ladak).

ལྷ་མ་ *nu-sor* the nipple.

ལྷ་པ་ *nud-pa* to suckle, = ལྷ་པ་ *smun-pa* (*Jä*).

ལྷ་ *nub* पश्चिम, पश्चात्, अपर 1. the west: ལྷ་ལྷ་ལྷ་མ་ *the western direction*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་མ་ *towards the west*; ལྷ་ལྷ་མ་ *N.W.*; ལྷ་ལྷ་མ་ *of the west, western*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་མ་ *nub-kyi phyogs-skyoñ* = the guardian or keeper of the western quarter, the god of water, Varuna; ལྷ་ལྷ་ལྷ་མ་ *nub-byañ phyogs-skyoñ* the god of wind who keeps the north-western quarter. 2. = ལྷ་མ་ or ལྷ་མ་ *night*; ལྷ་ལྷ་མ་ *this night*; ལྷ་ལྷ་མ་ *this evening, to-night*. ལྷ་ལྷ་ལྷ་མ་ *nub-kyi thig-le* the moon (*Fig. k. 11*). ལྷ་ལྷ་ལྷ་མ་ *nub-kyi-ri* ལྷ་ལྷ་ལྷ་མ་ western mountain; ལྷ་ལྷ་ལྷ་མ་ *nub-tu gnas* resident of the west; ལྷ་ལྷ་ལྷ་མ་ *come from the west*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་མ་ *nub-phyogs-hdag* प्रतीचीपति the lord of the western quarter; ལྷ་ལྷ་ལྷ་མ་ *nub-phyogs-pa* occidental, western.

ལྷ་པ་ I: *nub-pa* sbst. one of the west, an inhabitant of the west, occidental.

ལྷ་པ་ II: ལྷ་པ་ to go down, to set, of the sun or moon; to sink, to collapse, decline: ལྷ་པ་ལྷ་པ་ *to cause to sink*, to decay or decline; ལྷ་པ་ལྷ་པ་ *disappeared*,

vanquished; ཏུབ་པོ་ *nub-po* གསལ་གསལ་ [dis-
appearance] *S.* ཏུབ་པོ་གསལ་ཏུ་ *nub ba-glan-sbyod*
འཕུལ་པོ་གསལ་ [lit. the cattle-feeding land
in the west, n. of the western continent].

ཏུབ་མོ་ *nub-mo*, v. ཏུབ་ the evening; also in
the evening, at night.

ཏུམ་ *num* [མཚན་པོ་ sounding, thun-
dering; མཚན་པོ་ sounded] *S.*

ཏུར་ཏུར་པོ་ *nur-nur-po* ཀླུ་པོ་ the embryo
in utero. ཏུར་ཏུར་མ་ *nur-nur-ma* denotes the
embryo in the second week. 2. oval,
oblong; = མེར་མེར་པོ་ *mer-mer-po* (*Jä.*).

ཏུར་པ་ *nur-pa* = རིང་ཏུ་མོང་ elongated,
stretched; also = འཕུལ་པོ་ [fit to come
out] *S.*

ཏུར་པ་ *nur-wa* 1. to change place or
posture, to shift, to move by degrees, be
displaced. 2. to be impressed; to yield,
to give way, be desiccated; cf. ཏུར་པ་ and
འཕུར་པ་.

ཏུར་རྩི་ *nur-rtsi* or + ཏུར་རྩི་མ་ *nur-rdsis*
spirit of wine, naphtha.

Syn. ཇའ་གླིང་པ་ *chañ-gi sniñ-khu*; བདུན་རྩི་
ཏུར་པ་ *bdud-rtsi sniñ-po* (*Mñon.*).

ཏུས་མཐུ་ *nus-mthu* འཕུལ་པོ་ power and ability
[experience] *S.* ཏུས་མཐུ་ མཐུ་, མཐུ་, མཐུ་ [able,
competent] *S.* ཏུས་མཐུ་ཆེན་པོ་ *nus-ldan chen-po*
1. very powerful, efficacious. 2. ཀླུ་པོ་
[a species of amaranth] *S.*

ཏུས་པ་ *nus-pa* I: power, ability, capabi-
lity, force,—this word is used as a syno-
nym for མཐུ་ *mthu* and མཐུ་མ་ *stobs*; also ཏུས་མཐུ་
occult powers when applied to རྒྱལ་པོ་འཕུལ་པོ་
or necromancy, and hence ཏུས་པ་ཅན་ =
ཐུགས་པ་ or ཐུགས་པ་ཅན་ or མཐུ་པོ་ཅན་: ཏུས་མཐུ་མ་
ཐོབ་ཐུགས་པ་ཐོབ་པོ་ཅན་ *nus-mthu ma thob snags-*
pa rlom sems-can the proud shaman who
is not possessed of supernatural powers to

suppress evil spirits. Is applied to རྒྱལ་
ཐུགས་ཐོབ་པ་ *dkar-phyogs skyoñs-pa* the pro-
tection of the good and virtuous. Of
course ཏུས་པ་ = power and capability in a
general sense also: ཅེ་ཏུས་ཀྱིས་ to one's best
ability.

ཏུས་པ་ II: the common potential verb,
to be able. Is gen. annexed to the root
of another verb, as in རིང་ཏུས་ is able to
come, can come; ཐོ་ཏུས་ can eat food;
ཏུས་པ་ཐུ་ཅེ་བ་ལྟོ་ let us see who is more able,
who can do more (*Mil.*); ཅེ་ཏུས་པ་འོད་
དམ་མེད་ whether or not he has been able to
build. This vb. is much more frq. in
literature than in ordinary talk, being
usually now replaced by such verbs as ཏུབ་པ་
thub-pa and འཕུགས་པ་ *htshugs-pa* the former
being more common in *W. Tib.*, the latter
used in Lhasa and Tsang.

ཏུས་པ་ III: pf. of ཏུབ་ *nu-wa* (*Jä.*).

ཏུས་པ་ཅན་ *nus-pa-can* མཐུ་ [able] *S.* (*A. K.*
1-20).

ཏུས་པ་ཐོང་ལྷན་ *nus-pa stoñ-ldan* = ཅེ་ཏུས་པ་ the
dub-grass; *Panicum dactylon* (*Mñon.*).

ཏུས་པོད་ *nus-byed* མཐུ་ [able] *S.*

ཏུས་མ་ *nus-ma* མཐུ་ is the female energy
and vulgarly the female companion or
concubine of a deity or even of a Bodhi-
sattwa; = ལུས་ in Tantrik mythology.

ཏུས་མེད་ *nus-med* འཕུལ་པོ་ impotent [inca-
pable, powerless] *S.*

ནེ་ *ne* 1. num. figure: 102. 2. for རེ་ཏུ་

ནེ་མང་ *ne-thañ* or རེ་ཏུ་མང་ *nehu-thañ* mea-
dow, grass-land, sward.

ནེ་ནེ་མོ་ *ne-ne-mo* 1. an address of cour-
tesy to a respectable woman. 2. བེ་ལུ་ལུ་
aunt, the father's sister, or the wife of a
mother's brother (*Jä.*).

ནེ་མ་ *ne-ma* meadow, green-sward (*Jä.*).

ནེ་རྩ་མ་པ *Ne-rtsam-pa* n. of a place situated to the south-west of the birth-place of Dignāga, in the neighbourhood of Aurangabad, etc., in Southern India (*Dsam.*).

ནེ་ཙོ *ne-tso* ལྷ་མོ, ཅའི 1. parrot: རྩ་མ་པ་ལྷ་མོ་འདྲིན་ནེ། རྩ་མ་པ་ལྷ་མོ་འདྲིན་ནེ། said Buddhadhara, I have to-day seen a strange sight—a parrot (*Mgrin.*). 2. n. of a minister of the king of the Raksha (*Mñon.*).

Syn. of 1: མཐོང་བྱེད་ *mtshor-byed*; ཡིད་གཤུན་ *yiḍ-gshuñ*; ལུན་ཏུ་འགོ་ *kun-tu-hgro*; ལེ་གཉིས་པ་ *le-gñis-pa*; ལྷ་གཉིས་པ་ *skad-gñis-pa*; འཕྱོག་པའི་མཐུ་ཅན་ *hkhyog-pahi mthu-can*; རྩ་མ་པ་ལྷ་མོ་ *tshig-hjam-ldan*; འཕྱོག་པའི་མཐུ་ཅན་ *hjam-ljañ hdab-ldan* (*Mñon.*).

ནེ་ལེ *ne-we* a mason's trowel: རྩ་མ་པ་ལྷ་མོ་ *ne-we rgyag-pa* to plaster, to rough-cast (*Jā.*).

ནེ་རེ *ne-re* or རྩ་མ་པ་ *ner-ner* in *W.* sediment, settlings, dregs (*Jā.*).

ནེ་ལེ *ne-le* 1. ཇི་ཇི་ a species of harrier-hawk, prob. *Circus melanoleucus* which occurs in Tibet. Syn. ཇི་ཇི་ *hol-wa* (*Mñon.*). But in one author is stated to be equivalent to རྩ་མ་པ་ *piñ-kyur-ma* the kite (*Rtsii.*).

ནེ་གཉིས་པ་ *ne-gsiñ* alpine pastures, grass on mountain tops or in high valleys: ལྷ་མོ་འདྲིན་ནེ་ལྷ་མོ་འདྲིན་ནེ། རྩ་མ་པ་ལྷ་མོ་འདྲིན་ནེ། do always come here, this place is diversified with different flowers and pasture lands (*Hbrom. F, 16*).

ནེ་ན་པ་ *nen-pa* *W.* col. for ལེ་ན་པ་ to take, to lay hold of, seize; to take off (*Jā.*).

† **ནེ་མ་རུར་** *nem-nur* མཛད་ཅད་ doubt, suspicion.

Syn. རྩ་མ་པ་ *the-tshom*; also རྩ་མ་པ་ལྷ་མོ་ *the-tshom sa-wa*; ཡིད་གཉིས་ *yiḍ-gñis* (*Mñon.*).

ནེ་མ་ནེ་མ་པ་ *nem-nem-pa* 1. to cave in or sink down: རྩ་མ་པ་ལྷ་མོ་ or རྩ་མ་པ་ *nem* it sinks a little, gives way. 2. denotes a nodding, waving, or rocking motion (*Mil.*).

ནེ་མ་བུ *nem-bu* doubt, error (*Sch.*).

ནེ་ལེ་ལེ *nehu-le* [ichneumon, *Herpestes pharaonis* represented in *Bal.* as a fabulous animal, cat-like and vomiting jewels] (*Jā.*).

ནེ་ལེ་ལེ་ *nehu-ljañ* = རྩ་མ་པ་ *ne-gsiñ*.

† **ནེ་ལེ་ལེ་ལེ** *nehu ldañ* one of equal or same age, a contemporary; acc. to *Sch.* རྩ་མ་པ་ *nehu ldañ* = a friend.

Syn. རྩ་མ་པ་ *na-zla*; རྩ་མ་པ་ *na-mñam*; རྩ་མ་པ་ *lo-mñam*.

ནེ་ལེ་ལེ་ལེ *nehu ldañs* protector, defender (*Sch.*).

ནེ་ལེ་ལེ་ *nehu-gsiñ* = རྩ་མ་པ་ རྩ་མ་པ་ [green grass, abounding in green grass, verdant] *S.*

ནེ་ར་པ་ *ner-wa* to drop gradually, to lower itself, subside, sink.

ནོ *no* 1. *W.* for ལེ་ལེ་ *nu-ḥo*. 2. num. fig. 132.

† **ནོ་ཁོ་གོ་ལོ་** *No-kro-goñ* n. of a small town in Assam near Gharagaon (*Dsam.*).

ནོ་ནོ *no-no* in Ladak a title of young noblemen; རྩ་མ་པ་ལྷ་མོ་ *no-no chen-mo* the eldest of a nobleman's sons, རྩ་མ་པ་ལྷ་མོ་ *no-no bar-pa* the second, རྩ་མ་པ་ *chuñ-se* the youngest. In *Kham* is a favourite playful address to youngsters.

borrow money; རྒྱ་སྐལ་འཛོལ་པ་ to accumulate riches. 2. In Sikk.=cattle: རྒྱ་འབྲིག་པ་ the pairing of cattle; རྒྱ་དཔོན་ acc. to *Desg.* chief neat-herd; རྒྱ་རྒྱུ་གྲིབ་པ་ *nor-rkañ grii-b-pa* the reduction in the number of cows, falling off in the number of cows.

Syn. རྒྱ་སྐལ་ *rdsas*; ཡོ་བྱད་ *yo-byad*; ཡོངས་སྐྱོད་ *loñs-spyod*; རྒྱ་ཅེང་ *sañ-siñ*; དབྱིག་ *dbyig*; དཀོར་ *dkor*; ཀ་ཅ་ *ka-ca*; འབྱོར་བ་ *hbyor-wa*; དངོས་པོ་ *dños-po* (*Mñon.*).

ནོར་སྐལ་ *nor-skā* inheritance, hereditary portion; share of property: རྒྱ་སྐལ་རྒྱུ་སྐལ་ funds, capital (*Mil.*).

ནོར་སྐྱོང་ *nor-skyoñ* or རྒྱ་སྐྱོངས་ *nor-skyoñs* 1. a kind of bird (*K. ko. 7, 13*). 2.= རྒྱ་སྐྱོང་ རྒྱ་སྐྱོང་ treasurer, keeper of the treasury, watch dog (*Mñon.*).

ནོར་གྱི་ཉ་བ་ *nor-gyi ña-wa* གནས་ཀྱི་ཉ་བ་ [a security for money] *S.*

ནོར་གྱི་བདག་ *nor-gyi-bdag* གཤམ་པ་ [master of wealth; the god of wealth] *S.*

ནོར་གྱི་དབང་པོ་ *nor-gyi dwañ-po* གནས་ཀྱི་དབང་པོ་, གནས་པ་ [lord of wealth, surety] *S.*

ནོར་སྐྱོང་ཅེ་འབྱུ་ *nor-skyoñ-ze-hbru* གནས་པ་ n. of a medicinal fruit.

ནོར་རྒྱལ་ *nor-rgyas* 1. abundance, plenty. 2. བཅུ་ལྷོ་ the snake-goddess who holds the earth on her head (*A. K. 41-47*).

ནོར་རྒྱལ་མ་ *Nor-rgyun-ma*, བཅུ་ལྷོ་ n. of a goddess. [Also, the earth] *S.*

ནོར་གཤམ་ *nor-gñer*= རྒྱ་སྐྱོང་ *phyag-mdsod* treasurer (*Mñon.*).

ནོར་ཆར་འབབས་ *nor-char-hbabs* n. of a gem of Indra (*Mñon.*).

ནོར་འཛོན་དབང་མོ་ *Nor-hdsin dwañ-mo* བཅུ་ལྷོ་ the wife of Kuvera, the holder of treasure.

ནོར་ཉན་པ་ *nor-ñan-pa* (colloq. and idiom.) anything that is useful.

ནོར་དང་འདྲ་བ་ *nor-dañ hdra-wa* འབྲུག་པ་, counterpart, parallel, equivalent to wealth.

ནོར་དད་ཅེ་བ་ *nor-dad che-wa*, རྒྱ་སྐལ་འཛོན་པ་ཅེ་བ་ greed for wealth, avarice: རྒྱ་སྐལ་པོ་ནོར་དད་ཅེ་བ་ རྒྱ་སྐལ་པོ་ avoid that friend who has greed for wealth (*Ce.*)

ནོར་བདག་ *Nor-bdag* 1.= རྒྱ་གྱི་བདག་པོ་ རྒྱ་སྐལ་ the lord of riches; also= *Vais'ravana*, the god of wealth. 2. a money-changer, usurer. རྒྱ་བདག་པོ་ *nor-bdag-po* heir; རྒྱ་བདག་མོ་ *nor-bdag-mo* fem. of it; also n. of a goddess.

ནོར་འབྲུས་ *nor-hduṣ* in *Pur.* the gathering of taxes.

ནོར་ལྷན་མ་ *nor-ldan-ma* བཅུ་ལྷོ་ as met. the earth. Also a youthful damsel.

ནོར་ལྷན་བརྟེན་མ་ *nor-ldan-brtsegs*= རྒྱ་སྐལ་མ་ ant-hill (*Mñon.*).

ནོར་སྐྱོང་ *nor-sdoñ*= རྒྱ་གྱི་སྐྱོང་བ་ *nor-gyi sdoñ-bu*.

ནོར་གཤམ་པ་ *nor-gnaṣ-pa*, རྒྱ་སྐྱོང་ treasurer, store-keeper (*Mñon.*).

ནོར་རྟེན་ *nor-rtsen* གནས་པ་ playing with wealth; one rolling in wealth.

ནོར་བ་ *nor-wa* 1. to err, to make a mistake, to be in error: ལམ་ནོར་མོང་ he mistook the way; དཀོན་མཆོག་ལ་གཟུང་ན་མང་པོར་ནོར་མི་ཡོང་ if he lay hold on God, he will not greatly err. Colloq. *tshul di nor-ki-du'-ga mindu'* is this the wrong way of doing it or not?

2. མ་འདྲི་ an error, a mistake. རྒྱ་སྐྱོང་ *nor-hkhrul* or རྒྱ་སྐྱོང་ *nor-so* a mistake; རྒྱ་སྐྱོང་ blundering (*Vai-kar.*). Syn. རྒྱ་སྐྱོང་ *nor-hkhrul-wa*; རྒྱ་སྐྱོང་ *log-ces*; རྒྱ་སྐྱོང་པོ་ *log-pañi blo-gros*; རྒྱ་སྐྱོང་པོ་ *gin-tu hkhör* (*Mñon.*).

ནོར་བུ་ *nor-bu* རྒྱ་སྐལ་ 1. any gem or precious stone; sometimes applied fig. to any precious object: རྒྱ་བུ་མོ་ adorned with jewels, set with precious stones; རྒྱ་བུ་མོ་

མཛེག *nor-bu skar-mdog* brilliant, gem of star-like brilliancy; ནོར་བུ་དགའ་འབྱུང་ *nor-bu dgah-hkhyil* n. of a gem of the value of one hundred and twenty ounces of gold; ནོར་བུ་དགོད་འདྲ་ཐུངས་འཛེམ་ *nor-bu dgod-hdod spuñs-hjom* चिन्तामणि the gem which brings to its owner all that he wishes for; ནོར་བུ་ཐོན་པོ་ *nor-bu sñon-po* इन्द्रनील sapphire; ནོར་བུ་གཤེད་པོ་ *a topaz*; ནོར་བུ་ཆབ་བདུན་མ་ *nor-bu chab-bdun-ma* n. of a superior quality of satin. ནོར་བུ་ཐོབ་ *nor-bu-thob* प्रस्तर stone from which gems are obtained; ནོར་བུ་ལྗང་ *nor-bu-ljañ* मरकत emerald. Syn. མར་གད་ *mar-gaḍ*; མཁྱད་ *mrgaḍ* (*Mñon.*). ནོར་བུ་འདྲ་ *nor-bu-hdra* मणिनिव gem-like; imitation stones, glass trinkets. ནོར་བུ་པ་ *nor-bu-pa* or ནོར་བུ་མཁན་ *nor-bu-mkhan* a jeweller, a connoisseur of gems. ནོར་བུ་འཕྲེང་བ་ *nor-bu hphreñ-wa* a rosary or chaplot composed of precious stones; ནོར་བུ་བེ་ཙུ་ལ་ *nor-bu bi-tsu' la-ta* n. of a fabulous gem. 2. a common personal name for men in Tibet and Mongolia.

ནོར་བུ་བཟང་པོ་ *nor-bu bzah-po* मणिमद् n. of a Buddhist house-holder; an epithet of जम्बल Jambhala the god of wealth.

Syn. རྩལ་འཛེན་ *rmug-hdsin* (*Mñon.*).

ནོར་བུ་བཟང་པོ་འཛེན་པུངས་ *nor-bu bzah-pohi gzunñs* मणिमद्धारणी n. of a *dhāraṇī* or mystic sentence which when regularly recited brings wealth (*K. g. ३, 1*).

ནོར་བུ་མཁྱིན་ཅན་ *nor-buñi mgrin-can* met. for domestic fowl.

Syn. བྱིས་བུ་ *khyim-bya*; ཟངས་ཐོ་ཅན་ *sañs-se-can*; ཕགས་པའི་གཙུག་ཕུད་ *pags-pahi gtsug-phud* (*Mñon.*).

ནོར་བུ་འོད་ *Nor-buñi-hoḍ* n. of a mountain.

ནོར་བུ་རིན་པོ་ཆེ་ *nor-bu rin-po-che* अनर्घमणिरत्न. a mythical precious stone; further described as ནོར་བུ་རིན་པོ་ཆེ་རིན་པང་མེད་པ་ the priceless

gem in which lies the chief wealth and prosperity of the Chakravartī Rājā.

ནོར་བུ་བསམ་འཕེལ་ *nor-bu bsam-hphel* the gem which increases one's wealth according to the desire (*Mñon.*).

ནོར་བུ་ཐོན་པོ་འདུག་ *nor blo-gros-bdag* or ནོར་བུ་ཐོན་པོ་ *a king*.

Syn. རྒྱལ་པོ་ *rgyal-po*; འཇིགས་སེལ་བྱེད་ *hjigs-sel-byed* (*Mñon.*).

ནོར་བུ་ *Nor-sbyin* कुवरा Kuvera.

ནོར་བུ་མ་ *Nor-sbyin-ma* = ནོར་བུ་མ་ *घनदा* an epithet of the wife of Indra, the queen of heaven (*Mñon.*).

ནོར་མེ་ཟླ་པ་ *nor mi-ñan-pa* (idiom.) useless things, any thing that does not come of use (*Rtsii.*).

ནོར་རྩེན་ *nor-rtsen* = ནོར་བདག་ *nor-bdag* Vais'ravana.

ནོར་འཛེན་ *nor-hdsin* = མ་གཞི་ *वसुधारा* the earth. ནོར་འཛེན་བདག་པོ་འཛེན་མ་ *son of a king, a prince, = རྒྱལ་སྐུ་འཛེན་* *rgyal-sras* (*Mñon.*).

ནོར་འཛེན་དབང་མོ་ *nor-hdsin dwañ-mo* a title of queens and princesses; also a complimentary title for a young lady of great personal accomplishments: ཡིད་འཕྲོག་ལྷ་སྐུ་མོ་འཛེན་དབང་མོ་མཚན་གྱི་ལུས་ཕྱེད་ཏུ་ *to her charming and precious highness the princess* (*Yig. k. 49*).

ནོར་འཛེན་བུ་མོ་ *nor-hdsin bu-mo* = the daughter of the earth, an epithet of Sītā (*Rtsii.*). ནོར་འཛེན་གཡང་མོ་ *nor-hdsin gyañ-mo* a goddess of the soil (*Yig. k. 85*). ནོར་འཛེན་གསེར་མོ་ *nor-hdzin gser-mo* in Tantrik mythology deemed to be the *muṣ-ma* or female energy of the tutelary deity Kye-wa Dorje.

ནོར་རྩམ་ *nor-rdsas* wealth, chattels.

ནོར་ལམ་རྒྱལ་ *Nor-laṣ-rgyal* घनराज an epithet of Arjuna the third Pāṇḍava

नर-लस-हदास *nor-las-hdas* अतिरै [extra-
vagrant] S.

ནོར་གསར *nor-gsar* 1. fresh wealth, one who has newly become rich. 2. མཁྱེན་པོ་ [good fortune; Mars]S.

ནོལ་བ *no-lwa* 1. = མི་གསང་བའོག་པ་ adj. unclean, dirty; unchaste. 2. to agree, to come to terms (*Cs.*).

རྟོག་པ་ *nos-pa* 1. = ལེན་པ་ to receive, to
 accept, to obtain : རང་རང་དང་འཛམ་གཤིལ་སྡེ་སྡེ་
 རྟོག་ take vows that agree or suit you
 (*Hbrom.* 117). 2. v. རྟོད་པ་ 3. = དཔག་སྟེན་པ་ to
 judge, appraise, measure [ཅུག་པུལ་, ཅུག་པུལ་
 pressing out] S.

† རྒྱ་གྲོ་མ་ *nya-gro-dha* = བུ་རྒྱ་མེན་ཤིང་ *byañ-
chub tjon-çin* ལྷག་པོ་; the *peepul* or *bodhi*
tree. རྒྱ་གྲོ་མ་ཁྱེད་ཀྱི་ཆུ་རྒྱ་མེན་གྱི་རང་གནས་ in
the pure city of S'ākya, the unique
abode of the *bodhi* tree (*Tangur Mdo*
གྱ. 230).

གནག་པ་ *gnag-pa* = གན་པ་ *nag-po* black, བུ་སྐྱ་
 རྩུ་མ་ལ་གནག་པ་ a girl with her greasy hair
 black (*Hibrom.* 109); གནག་ཐག *gnag-sbag*
 sooty (*Sch.*); གན་ཕུགས *nag-phyug* black
 cattle, esp. the yak; གནག་བྱུ *gnag-khyu* a
 herd of cattle, cowherd; གནག་རྩི *gnag-rdsi*
 a keeper of cattle, cowherd; སེམས་ལ་གནག་པ་
sem-la nag-pa black-hearted, scowling, im-
 pious; ཕྱེ་ཚུལ་རེས་རེས་འདྲ་ཡང་ནང་མུ་ཚོད་ལས་ཞི་གྱུང་བ་
 གནག་པ་ (*Rdsa.* 14).

གནང་བ I: *gnah-wa* resp. form of རྒྱུང་བ
ster-wa pf. གནང་ or གནངས *gnahs* imp.
 གནོང་ *gnoh* 1. to give, grant, only used
 when a person of higher rank gives or is
 asked to give; to concede what has been
 asked; ཁྱུ་རྩམ་ཅིག་ང་ལ་གནང་རྟེན་གསུམ་གནང་ please give
 me a rupee! མཚན་གྱི་གཏུམ་མོ་གནང་ནས་བཞོམས

meditative warmth of the highest kind having been conceded, he became wrapt in meditation. 2. to allow, permit, approve of, assent to: ག་ཞིག་སྤུ་གནང་ངོ། he accepted the invitation, he promised to come (*Dzl.*); རྩ་བའི་ཞུང་དུ་མཛད་པར་གནང་ཞིག། allow me to send for the horse (*Dzl.*); བདག་གིས་ཐུན་པ་ཞིག་ཐུང་ཐུས་གནང་ཞིག། allow of my making a donation (*Dzl.*); དེ་བཞིན་དུ་གནང་ངོ། yes, I permit it; རྩན་པོར་གནང་ངོ། he appointed him his minister; མ་གནང་ངོ། he forbade, refused; ཚེས་བྱང་མི་གནང་བའི་བྲིམ་མ་བཅས། he published a prohibitory law concerning the exercise of religion (*Gl.*); བག་པ་མ་གནང་ངོ། he declined to grant it; ཕྱིན་དུ་མ་གནང་ he refused to come. གནང་བའི་རྩུང་བར་བྱས་ *gnan-wahi tuñ-war-byas* གཞི་བཤམས། [1. invitation, entreaty. 2. application of perfumes] *S.*

གནང་སྟེན *gnañ-skyed* present, reward, grant. གནང་ཆ *gnañ-cha* remuneration or gift. གནང་རྟེན *gnañ-rten* a present sent in a letter or with a letter (*Fig. k.*).

Syn. འབབ་རྩྱེན་ *hbab-rten*; འབབ་མཛོན་ *hbab-mtshon*; གཤེགས་རྩྱེན་ *gzigs-rten*; འབབ་སྟེགས་ *hbab-stegs*; འདགས་མཛོན་ *hdeg-mtshon*; ལྷ་འདགས་ *shu-hdeg*; མཛོན་ཕྱིན་ *mtshon-byed*; འདགས་རྩྱེན་ *hdeg-rten* (*Mñon*).

གནངས *gnangs* the day after to-morrow;
 མང་གནངས to-morrow and the day after to-
 morrow; གནངས་མུ on the day after to-
 morrow; མང་འགྱོ་གནངས་འགྱོ་ཡོད་པ་མེན to-morrow
 or the day after to-morrow I must be off
 (Jä.).

གནད *gnad* མཆོང་ [vital part] S. l. the essence or pith: དྲིན་བརྒྱལ་སྤོང་པའི་ཐུགས་ཀྱི་གནད། the purport, the essential point, the point of view; རྩིས་ཀྱི་གནད་ the essence or pith of religion. །
གནད་ཅེ *gnad-che* important, of great import
or meaning.' རྩིས་ཀྱི་མཛུགས་ཁྲིམས་ཀྱི་གནད་ཅེ་

it is of great importance to attend personally (to every point), and to inquire minutely into a matter (*D. cel. 7*).
 གནད་འགྲེལ་བ *gnad-hgrol-wa* to explain the main point (*Mil.*); གནད་ནི་ the proper meaning, the pith of the matter; གནད་འགག *gnad-hgag* = རྣམ་དཔྱད་ very important or salient point, object, purpose: རྣམ་དཔྱད་པའི་གཞི་ ལམ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་གནད་འགག་མཐར་ཐུག་པ་དེ་ཡིན་པས། (*Khrid. 188*). 2. in anatomy: the heart; གནད་བདུན་ = the seven important parts of the body. 3. in mysticism: the seven points to be observed in the disposition of one's body when sitting in systematic meditation. Also ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་གྱི་གནད་ are other attitudes and conditions imposed on a lama when མཆོམས་ལ་ *mtshams-la*, i.e., when seated in meditation. གནད་དུ་ཞག་པ་ *gnad-du phog-pa* མཚྭ་མེད་ piercing the heart, wound the feelings.

གནད་པ་ *gnab-pa* pf གནམ་བས *gnabs* 1. = བཞེས་; ཁོས་ཀྱི་ནུལ་ *gos-gyon-pa* to put on clothes. 2. v. མནམ་པ་ (*Jā.*).

གནམ་ *gnam* = རྣམ་མཁའ་ 1. སམ་: the sky; གནམ་གྱི་ཁོ་ལ་ མགོལ་ the sphere or dome of heaven; གནམ་རྩེ་ *gnam-rdo* hail. 2. the air, atmosphere, weather: གནམ་གྲང་མོ་འདུག་ *gnam grañ-mo hdug* the weather is cold, it is cold; དེ་རིང་གནམ་ཐང་ཡོང་ the weather will be clear to-day; གནམ་ལྗང་པ་འདུག་ the air is damp.

གནམ་བསྐོས་ *gnam-bśkoś* or གནམ་གྱིས་བསྐོས་པ་ 1. the title by which the Tibetans address the Emperor of China. 2. = འཁོར་ལོས་རྒྱུ་བའི་ཀྱུ་པའི་ཆུ་བཞི་རྒྱལ་ Emperor of the universe (*Mñon.*). གནམ་བསྐོས་འཇམ་དབྱངས་ཞིང་མ་བདག་པོ་ཆེན་པོ་ the supreme sovereign Mañju Ghosa, the lord by heaven appointed (*Yig. k. 55*).

གནམ་གྱི་ཁྱི་བདུན་ *gnam-gyi khri-bdun* the seven earliest kings of Tibet who traced

their origin to the skies:—(1) གནམ་ཁྱི་བཅོན་པོ་ *Gñah-khri btsan-po*; (2) མཁྱི་བཅོན་པོ་ *Mu-khri btsan-po*; (3) དིང་ཁྱི་བཅོན་པོ་ *Diñ-khri btsan-po*; (4) སོ་ཁྱི་བཅོན་པོ་ *So-khri btsan-po*; (5) མེར་ཁྱི་བཅོན་པོ་ *Mer-khri btsan-po*; (6) སྤྱི་བཅོན་པོ་ *Srib-khri btsan-po*; སེང་ཁྱི་བཅོན་པོ་ *Señ-khri btsan-po* (*J. Zan.*).

གནམ་བསྐོས་མ་ *gnam-bśkoś-ma* the empress of the universe, an epithet of the queen of a Chakravarti Rāja (*Mñon.*).

གནམ་ཁྱ་ *gnam-khañ* for གནམ་ཁྱའ་ = also azure, sky-colour.

གནམ་ཁྱི་ནག་པོ་ *gnam khyi nag-po* lit. black dog of the sky; a deity of the *sa-bdag* class.

གནམ་གང་ *gnam-gañ* the new moon.

གནམ་གྱི་སྤོན་ *gnam-gyi skyon* drought, want of rains (*Mñon.*). གནམ་གྱི་ཉེད་འཛེ *gnam-gyi ñed-h̄tshe* id.

Syn. མར་མེད་ *char-med*; ཐན་པ་ *then-pa*; ཉེད་འབར་ *steñ-h̄bar* (*Mñon.*).

གནམ་གྱི་འཛེགས་པ་ *gnam-gyi h̄jigs-pa*, dangers brought by the skies, i.e., from rainlessness; these are drought, famine, danger from excessive heat.

གནམ་གྱི་བྱ་ཕྱུང་ *gnam-gyi bya-khyuñ* 1. demi-god of the *Sa-bdag* class. 2. the Garuda.

གནམ་གྱི་བྱ་མཐུང་ *Gnam-gyi bye-ma-luñ* sand banks of Gnam, n. of a village near Samye, i.e., in the Yarlung district: ལམ་པ་གསེར་ཐུག་ ཏུ་དབྱང་གཅིག་མཛེད་ནས་གནམ་གྱི་བྱ་མཐུང་དུ་ཕྱོད་ (*A. 120*).

གནམ་གྱི་ཤི་མོང་བྱ་ *gnam-gyi še-moñ-bya* as met. the raven (*Mñon.*).

གནམ་གྲགས་ངར་ཆེན་ *gnam-grags ñar-chen* = འདྲི་པའི་ཀྱུ་པའི་ the god of love, Kāmadeva.

གནམ་གྲུམ་པ་ *gnam-grum-pa* = རྒྱུ་དགྲ་པ་ निर्घात very rough and thundering sound.

གནམ་རྒྱན་ *gnam-rgyan* = བྱ་རེ་ ཀ་ལ་, བེ་ཀ་ལ་ n. of an evil spirit (*Mñon.*).

གནམ་ལྷགས *gnam-lcags* རྒྱལ་པོ་; resp. for རྒྱལ་
the thunder : གནམ་ལྷགས་རིགས་ཀྱིས་བཞུགས་པའོམས་མུ་
འབྱུང་བུ་ with a kind of thunder was able to
suppress evil spirits.

Syn. བརྒྱུན་མཚན་ཆ་ *brgya-byin mtshon-cha*
(*Mñon.*).

གནམ་ཚད་པ་ *gnam-chod-pa* mystically = ལེགས་པ་
good (Bon.).

གནམ་རྩ་ཁྱི་ལེང་ *gnam-rta-gyi liñ* a good
breed of horses brought to Tibet from
Amdo and Mongolia: གནམ་རྩ་ཁྱི་ལེང་ལེང་གེ་ཁྱི་
མཚན་པ་ (Jig.).

གནམ་སྐྱོང་ *gnam-skoñ* the day of the new
moon, the thirtieth day of the lunar
month.

གནམ་གཤང་པོ་ *Gnam-gdoñ-po* n. of a place
in Tibet.

གནམ་ལྷེ་འདྲ་ཐུང་ *Gnam-lde Hod-sruñ* n. of
one of the early kings of Tibet (*Loñ.* ༢, ༧).

གནམ་ཐོད་ *gnam-sdod* = གནམ་ཕྱོད་ རྒྱལ་པོ་
celestial, resident in heaven [1. 'having
the clouds as fostermother,' fostered or
watered by the clouds or by Indra, as corn,
land, etc. 2. mother of the gods, Aditi] S.

✚ གནམ་པ་ *gnam-pa* = རྩི་མར་ན་པ་ *dri ma-*
ñan-pa bad smell, stench.

✚ གནམ་པོ་ *gnam-po* = རྩི་པོ་ *drañ-po*
ཇ་འཇོལ་ honest, straight;

གནམ་མཚོ་ཕྱིང་མ་ *Gnam mtsho phyid-mo* is the
large lake lying about 120 miles to the
N.W. of Lhasa, commonly known by its
Mongol name of Tengri Nor and styled
Nam-tsho Chyidmo by Tibetans, i.e., "the
frozen sky lake." It was first surveyed
and mapped by the native exploring
agent of the Indian Survey Office, Nain
Singh, in 1874. Since then it has been
visited by Mr. and Mrs. St. George

Littledale and Mr. Fletcher (in 1895).
The map of Du Halde, founded on the
Jesuit Fathers' notes, however, repre-
sented this lake approximately in its
actual position. The Jesuits did not
personally visit it, but marked it down
from Chinese information. གནམ་མཚོ་རྩི་པོ་
Gnam-mtsho rdo-riñ the long stone or
monolith of Nam-tsho; one of the thirty-
seven secret holy places of the Bon, situated
on a rock on the shores of Lake Tengri
Nor (*G. Bon.*).

གནམ་མཚོ་ *Gnam-mdsod* n. of a demi-god
of the *Sa-bdag* class.

+ གནམ་ཟེར་ *gnam-zer* 1. lit. the heavenly
nail or pain, n. of a disease. 2. wooden
bench or seats kept in the felt tents of
Mongolia.

གནམ་ཡས་ *Gnam-yaş* the name of a castle
in Tibet (*Glr.*).

གནམ་རི་མྱོང་པའོམ་ *Gnam-ri sroñ-btsan* king
Nam-ri Sroñ-tsan, father of king *Sroñ-*
btsan sgam-po (*Loñ.* ༢, 5).

གནམ་ལོ་གསར་ཚེས་ *gnam-lo gsar-tshes* the new-
year's day (*Rtsii.*).

གནམ་གཤེད་ *Gnam-gced* n. of a *Sa-bdag*.

+ གནམ་པོ་ *gnam-so* = རྩི་པོ་ *drañ-po* straight.

གནམ་ *gnah* or གནམ་པ་ *gnah-wa*, but in
colloq. usually styled "na-po," a large
wild sheep found all over Tibet from
Ladak to the borders of China, and often
styled in sportsmen's books, the burrhel.
It is the *Ovis nahur*, and is not so large as
the *Ovis ammon* or the *Ovis hodgsoni*: གནམ་
བའི་མུག་ཕུས་མ་ལ་པན་ *gnah-wahī mjug-spuş rma-la*
phan the hair of the tail of burrhel sheep
is good for sores; གནམ་ཕུག་ཕུ་ལེས་དྲུག་སེལ་ཆུ་ནག་སྒྲེམ་
the hair of the male burrhel sheep
poison (probably removes poison from
ulcers) and dries pus in sores.

re-gad; (9) གནས་མཚོ་རྩེ་འདྲེ་ *Gnam-mtsho rdo-rin*; (10) རྩེ་རམ་ལུང་གཡུམ་ *Stod-ras luñ-gsum*; (11) རྩེ་ཤོད་ལུང་ནག་ *Skyid-çod luñ-nag*; (12) རྩེ་ལུང་ག་མཐའ་ *Ru-rgyañ ça-mthah*; (13) མགོན་གོན་ལྷ་མོ་ *Mgon-gon rgyal-mo*. Seven in the *Gyon-ru* districts:—(1) རོ་ལ་ཁ་ཤུག་གཅིག་ *Hol-kha çug-geig*; (2) རང་ལུ་ཤེང་ནག་ *Nañ-yul çin-nag*; (3) དེ་ལུང་གང་བར་ *Dye-luñ gañ-war*; (4) ཀོང་ལུ་བྲེ་མ་ *Koñ-yul bre-sna*; (5) གུ་ཤོད་ཐང་མཐར་ *Klu-çod thañ-dmar*; (6) ཡར་ལུང་མོག་ཁ་ *Yar-luñ sog-kha*; (7) མཐ་གྲུ་མཚོན་ཤོད་ *Mal-gro mtshon-çod*. Eight in the *Gyas-ru* or *Yeru* districts:—(1) ལུ་ལུག་ས་ནག་ *Hu-yug sa-nag*; (2) གངས་ཀྱི་པོང་མེ་ *Çaṅs-kyi poñ-tshal*; (3) བྱུང་གྱི་མཐར་གཤོང་ *Brud-kyi mkhar-gdon*; (4) རྩེ་གཡུང་ལུ་ *Rta-nag gyañ-phu*; (5) རང་གི་རྩེ་མཐར་ *Hjañ-gi rgyañ-mkhar*; (6) ལྷག་ཕུ་གོས་ལྷམ་ *Ltag-phu gros-lhas*; (7) གཤོང་གི་རྩེ་ལུག་ *Gtsañ-gi gyer-yug*; (8) ཡང་མང་གླ་བྱག་ *Lah-saṅ lga-brag*. Nine in *Ru-lag*:—(1) རྩེ་ལྷོ་རྩེ་མཐའ་ *Nag-stod stag-tshal*; (2) ལུ་ལོ་རྩེ་ *Chu-hgo rta-rin*; (3) མཐར་ཆེན་བྱག་ཤང་ *Mkhar-chen brag-dkar*; (4) མཚོ་ངོ་བྱིས་ཆུང་ *Mtsho-ña bris-chuñ*; (5) གཤོང་རྩེ་ཐང་ཤོད་ *Gñan-rtse thañ-çod*; (6) རྩེ་པ་ཁམ་བུ་ *Gram-pa kham-bu*; (7) རག་པ་ཐང་ལྷམ་ *Rag-pa thañ-slum*; (8) མང་མཐར་མཛེ་བྱག་ *Mañ-mkhar mdo-phug*; (9) ལྷ་ལུ་ལུ་ཐང་ *Lha-yul gur-thañ* (*G. Bon.* 37, 38).

གནས་བཅུ་གཅིག་ *gnas-bchu-geig* the eleven *gnas* or physical states as mentioned in the medical works of Tibet: (1) རྩེ་པ་མཛེ་ལེ་གནས་ *rtsa-wa mdo-yi-gnas*; (2) ལུ་པ་ལུ་ལུ་གནས་ *grub-pa lus-kyi-gnas*; (3) རེལ་གྱི་ལུ་ལུ་གནས་ *hphel-grib nad-kyi-gnas*; (4) ལུ་པ་ལུ་ལུ་གནས་ *bya-wa spyod-lam-gyi gnas*; (5) རེལ་ལུ་ལུ་གནས་ *htsho-wa zas-kyi-gnas*; (6) ལུ་པ་ལུ་ལུ་གནས་ *sbyor-wa sman-gyi-gnas*; (7) རྩེ་པ་ལུ་ལུ་གནས་ *cha-byad dpyad-kyi-gnas*; (8) རེལ་ལུ་ལུ་གནས་ *tha-mal nad-med-gnas*; (9) རྩེ་པ་ལུ་ལུ་གནས་ *ños-bzuñ rtags-kyi-gnas*; (10) རྩེ་པ་ལུ་ལུ་གནས་ *gso-byed thabs-kyi-gnas*; (11) རྩེ་པ་ལུ་ལུ་གནས་ *bya-byed sman-pahi-gnas*.

གནས་ཆེན་ལྔ་ *gnas-chen-lña* the five great holy places of the Northern Buddhists of Tibet:—(1) དབུས་རྒྱ་གར་རྩེ་གདན་ the central one, Vajrāsana in Magadha; (2) གར་ཤོ་བོ་རྩེ་ལྔ་ in the east Utai-shan in China; (3) ལྷོ་ཤོ་བོ་པོ་ཏཱ་ལ་ in the south Potala; (4) ལུ་ལུ་ལུ་ལུ་ *Udyāna* in the west; (5) ལུ་ལུ་ལུ་ལུ་ *S'ambhala* in the north. ལྔ་ལེ་གནས་བཅུ་ the eight places made holy by the relics of Buddha: (1) Preta purī (Tibet); (2) Griha devata; 3. Saurāstra (Guzerat); (4) Suvarṇa dvīpa (Pegu and Burma); (5) Nāgara; (6) Sindhu (Sind); (7). Maru; (8) Kuluta (*K. g. P.* 69-76).

གནས་སྐབས་ *gnas-skabs* अवसर, अवस्था temporal state or life [opportunity, condition] *S.* གནས་སྐབས་ལས་བྱུང་པ་ produced from circumstance [आकस्मिक accidental] *S.* གནས་སྐབས་ཚེ་ལེ་བར་གཤོང་མི་འབྱུང་ཞིང་ danger to my temporal life not occurring.

གནས་སྐྱེ་མཐའ་ *gnas-skyes-ma* वासतेयी [1. habitable. 2. night] *S.*

གནས་ཁང་ཁྱུང་ས་པ་ *gnas-khañ spañs-pa* लयन-परिहर: [one who has forsaken his home] *S.* a mendicant, a Buddhist monk. གནས་ངེས་མེད་ *gnas-ñes-med* one whose residence is not fixed, a mendicant ascetic; a vagabond; one of uncertain residence, not residing in one place.

གནས་ངན་ལན་ *gnas-ñan-lan* दौष्ट्य [depravity, wickedness] *S.*

གནས་གཅིག་འཛིན་ *gnas-geig hdsin* = རགས་ཀྱི་རྩེ་གཡུང་ a species of wild gentian used in medicine (*Mñon*).

གནས་བཅུ་པ་ *gnas-bech-wa* आश्रयणीय [fit to be a shelter] *S.* གནས་བཅུ་པ་ *gnas beas* साकेत, साकेतन n. of an ancient city in upper India sacred to the Buddhists [Some identify it with modern Oudh or Ayodhyā; others maintain that it is the same as Sogdiana or

the land of the Scythians. Patañjali who flourished in the 2nd century B.C. in referring to the conquests of Alexander the Great and in illustrating a rule of Pāṇini's grammar writes “यवनः अथवात् साके-
तम् the *Yavana* (Alexander) besieged *Sāketa*”]S.

གནས་ཚུངས་ཀྱི་དབྱངས་མིང་ *Gnas-chuñ sgra-dhyañs gñiñ* n. of a small monastery situated to the south-east of Dapung monastery near Lhasa, where resides the great oracle of Na-chūng Choi-kyong, a personage said to be the incarnation of Pe-har Gampo, and who forecasts the place of re-birth of each successive Dalai Lama (*S. kar.* 181).

གནས་ཆེན *gnas-chen* (also གནས་ཚུ་ཆེན་ or གནས་འགང་ཆེན་) a very important place, a very sacred place (*Rtsii.*), a great resort of pilgrimage, a great sanctuary.

གནས་མཚན *gnas-mchog* principal place of pilgrimage, a very holy place.

གནས་མྱིང་ *Gnas-gñiñ* n. of an old monastery in Tsang situated near the road to Gyan-tse from Phari (*Loñ.* 3, 10).

གནས་ཏ་ལ *Gnas-ta-la* n. of a place in Tibet. ལྷ་པ་གནས་ཏ་ལ་འཛིན་པའི་དེ་ལྟར་དུ་འབྱུངས་པ་དགེ་ལེགས་བརྟན་པའི་རྒྱལ་མཚན་ནོ། (*Loñ.* 3, 25) the fifth named, *Dge-legs bstan-pahi Rgyal-mtshan* was born in the neighbourhood of *Gnas-ta-la*.

གནས་རྟེན *gnas-rten* = འདྲེག་རྟེན་ *hjig-rten*, ས་རྟེན་ *sa-rten* the earth, the world (*Mñon.*).

གནས་བརྟན *gnas-brtan* 1. ལྷ་བེར་ lit. firm in his place, an elder, a Buddhist monk of the *Sthavira* School. 2. དམ་མཁོ་མ [arrived at the tenth decade of life, above ninety years old]S. But chiefly we read of གནས་བརྟན་བརྟན་གྱི་གནས་ *gnas-brtan bou-drug* the sixteen famous *Sthavira* or elders who severally preached Buddhist doctrine in the various mythical islands and continents of the

Buddhist cosmogony. A very late tradition asserts that they were invited to China by the Princess Wun-shing Konjo daughter of Emperor Than-ju.

གནས་པ *gnas-pa* I: 1. = རྩོད་པ་ *sdod-pa*, to sit; to be placed, to exist, to be in force, to continue to exist; ཁྲིམས་གནས་པ་ *khrims-gnas-pa* the law being in force; མེ་གནས་པ་ *mi-gnas-pa* evanescent, unsteady. 2. to reside, dwell, stay: མངལ་ན་གནས་པའི་བྱིུ *mñal-na gnas-pahi khyeñu* the boy dwelling in his mother's womb (*Dom.*) 3. to remain, continue, adhere to, e.g., a doctrine or opinion: དགེ་བ་བརྟན་པ་གནས་པ་ to persevere in the ten virtues; བྱམས་པའི་སེམས་པ་གནས་པ་ to remain, to continue in love; ཆོས་པ་གནས་པ་ to abide in religion, one abiding in religion, a clerical person.

གནས་པ II: religious exercise, monastic function: གནས་པ་འདེབས་པ་ to perform such; གནས་པ་དགྲ་ the nine devotions of a Buddhist:— (1) རྟོན་པ་ལ་གནས་པ་ devotedness to the creed or teacher; (2) ཆོས་པ་གནས་པ་ devotion to religion; (3) དགེ་འདུན་པ་གནས་པ་ devotion to the church; (4) རྟོན་པ་དང་པོ་ལ་གནས་པ་ devoted regard to the teacher; (5) མཁན་པོ་ལ་གནས་པ་ attachment to one's own professor or teacher; (6) ལྷ་མ་པ་གནས་པ་ loyalty to the spiritual guide; (7) གནས་པ་ལ་གནས་པ་ attachment to one's own station; (8) གང་ཟག་ལ་གནས་པ་ attachment to an individual; (9) ལུས་པ་གནས་པ་ attachment to one's own country (*K. du.* 4, 60).

གནས་པ III: 1. = ལྡན་པ་ *ldan-pa*. 2. = བརྟན་པ་ *bstan-pa* གཞུགས་པ་, གཞུགས་པ་ [to teach, having been taught]S.

གནས་བྱེད་ *gnas-byed* = རྩེ་མའི་འཁོར་ལོ་ 1. the orb of the sun (*Mñon.*). 2. ལྷ་བེར་ a saint, sage.

གནས་བྱེད་མ་ *gnas-byed-ma* ཇ་ལ་མཁོ་ as met. = a cow, also a woman (*Mñon.*).

གནས་མ *gnas-ma* वसति residence; also a resident.

གནས་མོ *gnas-mo* hostess, land-lady, frq. mistress.

གནས་གཙང་མའི་རིས་ *Gnas-gtsoñ mahi riṣ* ཡུལ་
वासकायिक n. of a class of gods whose abodes
are very clean and pure.

གནས་ཅང་ *gnas-tsañ* v. གནས་ 1.

གནས་ཚུལ་ *gnas-tshul* state of things, affairs;
condition of life bodily or spiritually;
news.

གནས་ཅོལ་ *gnas-tshehu* तङ्काग [a tank] S.

གནས་གཞི་ *gnas-gshi* = བརྟན་གནས་ *rtan-gnas*
homestead, permanent residence; estate:
མ་གཏོད་ཆོད་ན་གནས་གཞི་ཡང་བསམ་གྱིས་མི་བྱུབ་ within the
province of Magadha there were number-
less homesteads, residences of monks,
estates, monasteries and villages, &c. (A.
59).

Syn. ཁང་ཁྱིམ་ *khañ-khyim*; གནིས་ཀ་ *gshis-ka*
(*Mñon.*).

གནས་ཐབ་ *Gnas-sab* n. of the city of the
Asura situated at the foot of Sumeru.

གནས་བཟང་ *gnas-bzang* सुखवन a good and
happy world.

གནས་བཟོད་ *gnas-bzod* = བེས་མ་བདེ་བ་ content-
ment, easiness at heart. དེ་བས་ངེད་གཉིས་གནས་
བཟོད་གང་བདེར་འགྲོ་ for that reason let us both
with a heart full of ease go to a happy
place (*Rdsa.*).

གནས་ལུགས་ *gnas-lugs* has been described
as ཚེས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་རང་བཞིན་གནས་ཚུལ་ the natural state
of all things, material and phenomenal.

གནས་ལུགས་རྟོགས་པ་ *gnas-lugs rtogs-pa* the
knowledge of the essence of all things, the
knowledge of all things, or in a Buddhist
sense, of the non-existence of all things:
གནས་ལུགས་ཀྱི་ནོར་ཕྱིན་ཅེ་མ་ལོག་པ་རྒྱུད་པ་འབྱུང་ས་མོ་ (A. 28)
in his mind arose the right unperverted
meaning of the state of all things.

གནས་བསྐྱུང་ *gnas-bstun* gen. a local god or
spirit entrusted with the duty of guarding
a holy place or sanctuary against an enemy,
be he god or man. In *W.* earnest-money,
pledge, security (*Jā.*). གནས་སྐྱུང་པོ་ *gnas-srun-
po* an epithet of རྣམ་སྐྱུང་ *Rnam-sras* or
Vais'ravana who is the guardian of all
Buddhist sacred places.

གནུབས་ *Gnubṣ* n. of a *lo-tsa-wa* of the
Bññi-ma School who translated Tantrik
manuals into Tibetan (*Khrīd.* 23).

+ གནོད་ *gnod* consciousness of guilt,
གནོད་མི་བཀུར་བ་ = རྟེས་པ་ཁས་མི་ལེན་པ་ (*Liq.*).

གནོད་བ་ *gnod-wa* 1. to feel ashamed:
ང་ངོ་ཡང་གནོད་པ་ཡོད་ *ña ño-yañ gnod-pa yod* I
also felt ashamed (A. 68). 2. = རྟེས་པ་འཁྱོད་པ་
to feel remorse = རྟེས་པ་མེས་པ་འཁྱོད་པ་ to be
conscience-stricken.

གནོད་པ་ I: *gnod-pa* ཇམ་ is thus defined:
མི་ཕན་པར་ཚུར་ངན་པ་བྱེད་པའི་བླ་འདྲེ་མི་སྟགས་ men, demons
and evil spirits who are bent on evil
here and useless. ལུས་ཀྱི་བླ་ཤིང་གི་རྩ་བ་ན་གནོད་པ་
འགའ་རྩ་གདའ་ at the root of the sacred tree
of the s'akti there were some demons
(*Hbrom.* 106).

གནོད་པ་ II: གཤིབ་, གཤམ་པ་ 1. evil, mis-
chief, injury, harm, damage: རྐང་པ་ལ་གནོད་པར་
འཇུར་གྱི་དྲགས་པས་ fearing lest his feet should be
hurt; གནོད་པར་འཇུར་བའི་དགྲ་ a dangerous enemy;
གནོད་པ་བྱེད་པ་ or རྟེས་པ་ to do harm, to inflict
injury, to hurt. གནོད་པ་བྱུང་ངམ་ *gnod-pa byun-
ñam* (modern) = སྐྱ་གཟུགས་པའི་འཕེལ་ are you well?
2. to injure, to cause illness. གནོད་བསྐྱེད་
gnod-bṣñen = ཁུན་འབྱུང་བ་ *khun-hbyun-wa* (*K.*
ko. 235). གནོད་པ་ *gnod-pa* = རྩལ་བཤེས་པ་ *sdug
bzhal-wa*, གནོད་པ་དཔལ་ *gnod-sad-pa* = འགྲོགས་པ་ *hgog-
pa*. གནོད་པ་འདྲ་པར་རྟོགས་པ་ *gnod-pa sad-par sgom-
pa* = ལམ་ *lam*. These terms are used in
mystical language.

མནང་མ *mnaḥ-ma* བཟུ་ a son's or grandson's wife; but the word is also used for the bride of one's younger brother.

མནར་བ *mnaṛ-wa* 1. sbst. torture, torment, excruciating pain. 2. to suffer, to be tormented: རྒྱལ་མེད་གཙོ་བོ་རྒྱལ་པོའི་འདེགས་པས་མནར་ the innocent lords had to suffer in consequence of the king's fears (*Pth.*); ལས་ཀྱིས་མནར་བ་ to suffer in consequence of former actions; རང་ཉིད་མནར་བྱེད་ you cause yourselves to suffer torments; མནར་མེད་ *Mnaṛ-med* ལྔ་བོ་འཛིན་ n. of one of the eight hells the torments of which are excruciating (*B. ch. 5*); མནར་མེད་གཤེགས་ *mnaṛ-med gzig* one who has seen the hell of unceasing torment.

མནལ་ *mnaḥ* resp. for གཉིད་ *gnid* 1. sleep, མནལ་གཉིས་པ་ *mnaḥ-gzim-pa* resp. for གཉིད་ཚལ་པ་ *gnid-log-pa* to go to sleep; མནལ་དུ་ཡེན་པ་ *mnaḥ-du phed-pa* or འཇོ་བ་ *hgro-wa* to fall asleep, to sleep; མནལ་བྱས་པ་ *mnaḥ-thum-pa* a short nap, slight sleep: མནལ་བྱས་པ་ཞིག་བྱང་བའི་མི་ལམ་ན་ in a dream while he indulged in a short sleep (*A. 44*). མནལ་ལབ་ *mnaḥ-lab* the talking in one's sleep.

༥ མནོ་བ *mno-wa* = བསམ་པ་ *sem-pa*, pf. མནོས་ *mnoṣ* to think over, ponder, imagine: དེ་ང་ལ་ཟེར་བ་ཡིན་མནོས་ནས་ thinking it had been said to me. བསམ་མནོ་གཏོང་བ་ *bsam-mno gtoñ-wa* = བསམ་བློ་གཏོང་བ་ *bsam-blo gtoñ-wa* to consider, to think carefully upon.

མནོ་ཤིས་ལྔ་པ་ *mno-ṣis lña-pa* (ལྔ་པ་ལྔ་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ཞིག་གི་མིང་) n. of a *Kabandha* Raja, king of the headless spirits (*K. g. 8, 523*).

༥ མནོག་པ *mnog-pa* = ཅ་ཆུང་པ་ *rtsa-chuñ-pa* of little importance; slight, moderate; མནོག་ཆུང་ *mnog-chuñ* insignificant, trifling, of little value. རས་མནོག་ *saṣ-mnog* moderate fare, frugal diet (*Sch.*).

མནོང་བ *mnoñ-wa*, v. གནོང་བ་; མནོང་མེད་ *mnoñ-med* = རོ་ཆ་མེད་ shameless (*Mñon.*).

མནོད་པ *mnod-pa* = རྟོད་པ་ *rñed-pa*; v. རྟོད་པ་.

མནོལ་བ *mnol-wa* to grow feeble, to be reduced, weakened; མནོལ་བ་ཡིན་ have been weakened (*Pth. 193*). མནོལ་གྱིབ་ *mnol-grib* weak and dull, or obscure; མནོལ་རིག་ *mnol-rig* weak intellect.

ན་བ *rna-wa* འབལ་, ཀལ་ the ear: བྱོད་ལ་འོན་ཅན་བྱང་ན་ན་བ་མར་སྒྱུགས་ *khyod-la hon-can byuñ-na rna-ru mar bḥugs* if you have become deaf pour butter into the ear. ན་བའི་མེ་ལྔ་ར་ *rna-waḥi me-loñ* the drum or tympanum of the ear; ན་བ་མ་ཆ་ *rna-wa ma-tsha* do not disturb or vex by frequent prayers or clamour: དེ་བས་ན་བ་མ་ཆ་ཁ་ཅོག་ཤོད་ therefore don't vex, sit silent (*Rdsa.*). ན་བའི་དགའ་ལྷོན་ a treat for the ear (*Gbr.*); ན་བའི་དབང་པོ་གཏོད་ *rna-waḥi dḥwañ-po gtod* lend me your ear, listen to me (*Mil.*); ནར་སྐྱམ་པ་ *rnar snam-pa* pleasant to the ear, tickling the ear; ན་བ་འདུད་པ་ *rna-wa hdud-pa*, v. འདུད་པ་ *hdud-pa*; ན་བ་བྱ་བ་ *rna-wa bya-wa*, ན་བ་བྱོབ་ *rna-wa byo-wa*, ན་བ་བླག་པ་ *rna-wa bḥag-pa*, all = to listen. ན་བ་འོན་པ་ deaf, to be deaf; ན་བའི་ལས་ the function of hearing.

ན་བྱང་ *rna-khuñ* ear-hole: འཆི་བའི་ན་བྱང་དུ་བརྟེན་པ་ to cry into a dying man's ears. The common word for the ear in colloq. is ན་མཚན་ sounded "namchok;" in W. ཅམ་མཚན་ vulg. ན་རྒྱན་ *rna-rgyan* or ear ornaments are in universal use in Tibet; but the vulgar word for earring is not ན་ཞོར་ or ན་ལྗོར་ (sometimes used in books) but ཅེ་ཞོར་ "e-kor."

Syn. སྒྲ་འཛོན་ *sgra-hdsin*; སྒྲ་ *snān*; རོས་འཛོན་ *thos-hdsin*; རོས་པའི་ཞོ་ *thos-paḥi-sgo*; སྒྲ་ཡི་གནས་ *sgra-yi gnas*; ཉན་བྱེད་ *ñan-byed* (*Mñon.*).

ན་རྒྱན་གཅིག་པ་ *rna-rgyan gcig-pa* he who wears only one earring, as epithet of

ན་མ་སྤུས *Rnam-sras* or *Vais'ravana*, the god of wealth; also = a Tibetan layman.

+ ན་སྒྲུང་ *rna-sgrag* = མདའི་མཛེེ མདའི་མདའི་ *mdahi mdehu* a bullet, a buzzing arrow.

ན་ཅན *rna-can* ཀུན་ the first born of Kunti before she was married to Pāṇḍu (*Mñon.*).

ན་ཆ *rna-cha* 1. = ན་རྒྱན་ *rna-rgyan* ear-ornament (*Yig.*). 2. = རྩ་མའི་གུང་ཁང་ the halo encircling the sun, the canopy of the sun (*Mñon.*). ན་ཆ་གུང་ཁང་ *rna-cha gdub skor* རྩ་ཆུང་ [earring] *S.* Also ན་འདུབ་ id.

ན་ཐེག་ཅན *rna-theg-can* one who can hear patiently; བཟོད་པ་སྒྲུབ་པའི་ན་ཐེག་ཅན་ one that is able to listen to all with patience; particularly one who is meditating on the merit of patience.

ན་ཐུང་ས *rna-sbañs* or ན་ཐུག་ས *rna-spags* ཀུན་མཐུན་ལ་ མཐུན་ ear-wax.

ན་པ་གོན་པ་ *Rna-wa gon-pa* n. of place prob. east of India (*K. d.* ༥, 267).

ན་པ་བརྒྱུད་པ་ *rna-wa brgyad-pa* one possessed of eight ears—an epithet of deities with four heads; *Brahmā*, (*Mñon.*).

ན་པ་ཅན་ *rna-wa-can* as met. the *Sāl* tree = སྒྲིམ་དཀར་ཤིང་ (*Mñon.*).

ན་པ་བྱེ་བ་ *Rna-wa bye-wa-ri* n. of a hill in the land of the *Yidag* or *Preta*: རྩོན་ལྷོ་བཞུག་སྐྱུ་མ་ན་པ་བྱེ་བ་འཁོར་གྱི་ཡུལ་དུ་བྱོན་ (*Khrid.* 41).

ན་པ་འཛིན་ *rna-wahi bcud* = ཀ་ལ་པེང་ཀ་ *ka-la pin-ka* ཀལ་པིང་ཀ་ or the Indian keel (*Mñon.*).

ན་པ་འཛིན་ *rna-wa-hdsin* ཀུན་པོ་ the holder of the helm of a boat, a pilot.

ན་པ་འཛིན་ *rna-mdsad* = ན་རྒྱན་ n. of a kind of ear-ornament (*Rtsii.*); ན་པ་འཛིན་ཐེད་ *rna-wa mdses-byed* id.

༥ ན་རྩ་ *rna-ru* = འཕྲིག་པ་ *hkhriḡ-pa* copulative union of the sexes (mystic).

ན་ལུང་ *rna-luñ* the ear or handle of a vessel (*Cs.*).

ན་སྒྲགས་ *rna-slags* གྲོ་མཚན་ [capable of being heard] *S.*

ན་གལ་ *rna-ḡal* or ན་གཤོག་ *rna-gḡog* ear-lap, tip of the ear (*Med.*). [ལམས་ a vessel] *S.*

ན་སྒྲན་ *rna-slan* a fur-cover for the ears worn by Tibetan ladies (*Jā.*).

ན་གྲ་ *rnag* རྩ་ matter, pus, suppuration; ན་གྲ་སྒྲིན་པ་ *rnag-smin-pa* pus grown mature. ན་གྲ་འདྲེན་པ་ *rnag-hdren-pa* to draw out pus; ན་གྲ་ཐུག་ *rnag-khrag* matter and blood; ན་གྲ་ཅན་ *rnag-can* containing pus, purulent: ན་གྲ་པར་ ན་གྲ་པ་ *rnag-par rnag-pa* to form pus, to ulcerate (*Cs.*). ན་གྲ་འབྱུམ་ *rnag-hbrum* abscess (*Sch.*).

ན་གྲ་གཟན་ *rna-gzan* a kind of damned creature, prob. a *preta* which subsists on pus and mucous.

ན་གྲ་སྒྲ་ *rnags* in colloq. = ready money, cash (*Jā.*).

ན་རྩ་བ་ *rnañ-wa*, pf. བཟང་ས་ *brnañs* to become choked, be stifled, grow constricted: བཟང་ས་ཏེ་འཛིན་ *brnañs-te hchi-wa* dying by choking; དབྱག་ས་ཀྱིས་ནང་ཤིང་ (his) breath stopping short; རྩོག་ས་བརྒྱུང་ས་ནས་དེའི་སྒྲིམ་བཟང་ས་མ་ *lkog-ma bskrañs-naḡ d'ehi skad-kyis brnañs-* so his throat having become swollen his words were stifled; རྩོག་ས་ནང་ཏེ་ *saḡ-kyis rnañ-te* the food choking him; རྩོག་ས་ཀྱིས་ནང་ཏེ་ *mya-ñan-gyis rnañ-te* stifled by his grief.

ན་མ་པ་ *rnām-pa* I 1. a piece, a part, a section, distinct part, ingredient: ལུས་ཀྱི་ན་མ་པ་ རགས་ན་མ་མས་ the subtle and the coarse ingredients of the body (*Vai. sñ.*); ན་མ་པ་ཀྱུན་ཏེ་ or རམས་ཅད་ཏེ་ in every respect, to all intents and purposes—this phrase is used whenever people of rank are addressed: ན་མ་ཀྱུན་བྱགས་ཤི་ མགོ་འདྲན་བཀའ་དྲིན་མཚུངས་བྱམ་ most honoured

patron, altogether incomparable as to grace and goodness. 2. adj. different, distinct, individual, respective: རྩེ་མེད་ནམ་པ་བཞི་ four (separate) rays of light; རྩེ་མེད་ནམ་པ་གཉིས་ the two lords respectively; བདག་འདིར་ཚོགས་བྱ་མི་ནམ་པ་ལྔ་ we five individual girls here assembled (*Mil.*); ཚེ་འཕྲུལ་ནམ་པ་བཅོ་བརྒྱད་ the eighteen different wonderful feats; ལྷ་མ་མ་ནམ་པ་ separate dishes of food; ་ནམ་པ་ཐམས་ཅད་མཁྱེན་པ་ཡི་ཡེ་ཤེས་་གཟུགས་ནི་ཁ་དྲག་དང་དབྱིབས་ཀྱི་ནམ་པ་པོ་ omniscience is that in which both colour and form are individually included (*Vai. sh.*). 3. division, class, species: དབྱེད་ནམ་བཞི་ the four species of troops; ་ནམ་པ་ལྔ་ཚོགས་ *rnam-pa sna-tshogs* different sorts; ་ནམ་པ་བཞི་ of four different kinds. 4. manner, way: ་ནམ་པ་ན་ཚོགས་ཀྱི་སྒོ་ནམ་ in manifold manner, variously, frq.; ་ནམ་པ་ཐམས་ཅད་ in every way; ་ནམ་པ་དྲུག་ཏུ་ (the earth shakes) in six ways, i.e., directions. 5. effect, result, consequence; དེ་ལ་མི་དགའ་བའི་ནམ་པས་ from vexation at it; བསེར་མའི་ནམ་པས་ in consequence of the cold wind (*Mil.*). 6. shape, aspect, form: ་ནམ་པ་དང་བཅས་པ་ སྐུ་ཁྱེད་ assuming individuality, personified outward appearance, figure, shape (*A. K.*); ལྷ་གསལ་གྱི་ནམ་པ་ *leags-kyuhi rnam-pa* in the shape of a hook (*Vai. sh.*); རྟོན་པ་འི་ནམ་པར་སྐྱུ་ལ་ *ston-pahi rnam-par sprul* he assumed the form of the teacher (*Tā.*); ཚས་སྐྱེ་འི་ནམ་པར་འབྱུང་བ་ to appear in a spiritual form (*Gr.*); ལུས་འདི་ནི་ རྩེ་མེད་ནམ་པར་འབྱུང་ this body turns into a corpse; and so in most cases with regard to the whole appearance [in substance (from *Jā.*)]. 7. time as an unit: ་ནམ་པ་ཀུན་ *rnam-pa kun* བརྒྱུ་ཅན་ atoms of all things; time without end; ་ནམ་པ་ཀུན་ཏུ་ *rnam-pa kun-tu* at all times, perpetually (*Mñon.*). སྒོ་ངན་འདི་ལས་བར་ཆེ་བ་མེད་། དེ་ཕྱིར་ནམ་པ་ཀུན་ཏུ་འདི་ཕྱང་བྱ་ there is no greater danger than an evil thought, therefore it should be avoided at all times (*Lo. 26*).

ནམ་པ་ II: in Budh. that which is cognizable, can be measured, or conceived is called *rnam-pa*; that which is inconceivable or incomprehensible is *rnam-pa med-pa* (*K. d. 45*).

ནམ་པར་ *rnam-par* or ་ནམ་ *rnam* full, complete, all; fully, completely, to the uttermost: ་ནམ་པར་བཞོན་ *rnam-par bkod* fully arranged; ་ནམ་པར་མཁས་པ་ thoroughly wise, fully acquainted with; ་ནམ་པར་འཛིན་ quite dazed; ་ནམ་པར་གཏོང་བ་ resigning all, thoroughly giving up; ་ནམ་པར་ལྷུངས་པ་ *rnam-par ltams-pa* quite full, full to the brim; ་ནམ་པར་ complete escape, emancipation, and hence: memoir, life, biography. For other compounds and examples, v. separate headings.

ནམ་བཟླ་ or ་ནམ་པར་བླ་ བཟླ་ variegated, piebald.

ནམ་སྐྱུག་(འདྲུགས་) *rnam-skrag (hkhruḡs)* བརྒྱུ་ཅན་ [very agitated, overcome]S.

ནམ་སྐྱེས་ *rnam-skyes* or ་ནམ་པར་སྐྱེས་ *rnam-par skyes* a king.

Syn. རྒྱལ་པོ་ *rgyal-po*; ས་དབང་ *sa-dcan* (*Mñon.*).

ནམ་སྐྱེད་ *rnam-skyed* to procreate; procreation.

ནམ་དཀར་ཅེ་ *Rnam-dkar-rtse* (Nangar-tse) n. of a small town with a fort situated on the western shore of lake Yamdok on the highroad from Gyang-tse to Lhasa.

ནམ་ཁྲོ་ *rnam-khro* བྱི་ཁྲོ་, བྱི་ཁྲོ་ wrath [shameless anger]S.

ནམ་མཁས་མ་ *rnam-mkhas-ma* a clever, wise woman (*Mñon.*).

ནམ་མཁྱེན་ *rnam-mkhyen* omniscience; the term in later lit. has been applied to Buddha: དུས་འདས་མ་འོངས་དུས་དང་། རྟོགས་བརྩམས་འདིག་རྟོན་གྱི་ཁམས་དང་། སངས་རྒྱལ་དང་། མེས་པོ་ཅན་གྱི་གནས་ཚུལ་

མང་མ་རྒྱུ་མཐའི་སྒྲིག་ཅིག་མ་གཅིག་ལ་གཞིགས་པར། དེ་ལས་
འཕྱེགས་བྱེད་པའི་ནམ་མཁྱེན་ནི་མངས་རྒྱུ་ཁོ་ནའི་རྒྱུ་ལ་ཡོད་དོ།
(*Gser-phreñ* 68) the omniscience to be
able to see things in that manner exists
only in the nature of Buddha.

ནམ་འཁོར or ནམ་པར་འཁོར་བ་ *nam-hkhor nam-*
par hkhor-wa विचम [mistake, flurry] *S.*

ནམ་གྲངས་ *nam-graṅs* ཏཱ་ལྷ་ཡི་ནམ་གྲངས་ *rgyal-*
pohi nam-graṅs enumeration of the names
of kings. ནམ་གྲངས་དཔག་ཡས་ *nam-graṅs dpag-*
yas (ཁྱེད་ཀྱི་མི་འདྲ་བ་མང་པོ་ *kha-graṅs mi-hdra-*
wa mañ-po) many different individual
things, great variety of numbers (*Rtsii.*).
མཚན་རྒྱུ་ཀྱི་ནམ་གྲངས་ the component parts of
names according to their etymological
value (*Tā.* 69, 3-3). 2. treatise, disserta-
tion, a paper ཅུ་ཀྱི་ *chos-kyi* frq.

Syn. of 1. གནས་སྐབས་ *gnas-skabs*; རིམ་པ་ *rim-*
pa; སྤྱལ་པ་ *sprul-pa*; ནམ་པ་ *nam-pa* (*Situ.* 45).

ནམ་ཁྱོལ་ *nam-grol* or ནམ་པར་ཁྱོལ་བ་ *nam-par*
grol-wa विमुक्ति emancipation, complete
escape from re-birth. ནམ་ཁྱོལ་ཡོན་ཏན་བཟུང་པའི་མང་
a *Sūtra* in *K. d. १*, 199.

ནམ་གླིང་ *Rnam-gliñ* or ནམ་རྒྱལ་གླིང་ *Rnam-*
rgyal-gliñ 1. n. of a monastery in the
town of ནམ་གླིང་རྫོང་ *Rnam-gliñ-rdsoñ* in the
Shang district of the province of Tsang
(*Rtsii.*). 2. n. of a Bon work (*G. Bon.* 4).

ནམ་འགྲུད་ *nam-hgyed* n. of a fabulous
number : བཅས་ཅད་ནམ་འགྲུད་རྟིང་ མཚན་ (*Ya-sel.*
57).

ནམ་འགྲུར་ I: *nam-hgyur* विक्रिया, विकार
change (for the worse) in illness; affliction
of mind : ནམ་འགྲུར་མི་མངའ་བ་ འཁོར་བ་ without
anything affecting the mind, the mind
in its serene, calm state; ནམ་འགྲུར་ཅན་ one
whose mind has been affected, changed for
good or bad; ནམ་འགྲུར་མེད་པ་ convalescent;
recovered from illness.

Syn. ནད་སངས་པ་ *nad-saṅs-pa*; ནད་ལས་ཐར་བ་
nad-las thar-wa (*Mñon.*); without dis-
turbance in the mind or anger; also
change from the normal state of the
mind.

ནམ་འབྱུར་ II: 1. form, figure, shape;
ཡི་གེའི་ནམ་འབྱུར་ the form of letters (written or
printed) (*Gr.*). 2. behaviour, demeanor;
ལུས་ངག་གི་ནམ་འབྱུར་ (*Vai-ṣṇ.*); of a sick person,
ནམ་འབྱུར་མཛུས་པ་ *nam-hgyur mdses-pa* mi-
mic gestures or performances, mummers'
dance. 3. graceful carriage of the body,
strutting walk; pride.

ནམ་རྒྱལ་ *nam-rgyal* or ནམ་པར་རྒྱལ་ 1. विजय
complete victory; a common appellation
of persons, deities and monasteries: ནམ་རྒྱལ་
ཅུ་ཀྱི་ *Rnam-rgyal Chos-sde* the Dalai
Lama's personal monastery on Potala at
Lhasa. 2.= ཡུ་ཁྱུ་ར་གཞེར་མཛོག་ mystic. 3. as
met.= ཁྱུ་བ་ gourd (*Mñon.*).

ནམ་རྒྱལ་ཤིང་ *nam-rgyal-ṣiñ* 1. one of the
names of Arjuna the third of the Pāṇḍava
brothers (*Mñon.*); a name of śaḍānana
the youngest son of Mahādeva (*Mñon.*).
2.= རྒྱལ་མཚན་ *rgyal-mtshan* ध्वज, पताका; the
standard of victory (*Mñon.*).

Syn. རྒྱལ་ཕྱེད་ཤིང་ *rgyal-byed-ṣiñ*; ཅུ་ཁྱུང་ཤིང་
chu-khūñ-ṣiñ (*Mñon.*).

ནམ་རྒྱལ་བུམ་པ་ *nam-rgyal bum-pa* 1. a con-
secrated water pot supposed to contain an
elixir of life which Buddha Amita Āyusa
holds in his hands; any vessel containing
charmed water; རག་དང་རངས་དམར་གྱི་ནམ་རྒྱལ་བུམ་པ་
the consecrated water-pot made of brass
or red-copper (*Rtsii.*). 2. n. of a sanc-
tuary in Yarlung.

ནམ་རྒྱལ་ *nam-rgyas* विस्तीर्ण copious, abun-
dant.

ནམ་སྒྲིག་མ་ *nam-sgeg-ma* a coquettish
woman.

Syn. རྒྱུ་མེད *hgram-ser*; རྒྱུ་ཐོའི་སྒྲུབ་ *skye-höhi skra-can* (*Mñon.*).

རྣམ་སྒྲུབ་འགྲེལ་མཁན་ *rnam-sgyur hgro-lus* as met. the sun (*Mñon.*).

རྣམ་སྒྲོམ་ *rnam-sgom* विभावरी; met. night.

རྣམ་གཅོད་ *rnam-gcod* and ཡོངས་གཅོད་ *yoñs-gcod*, विनश [relinquishment, leaving; a full pause consisting of two dots] *S.* རྣམ་བཅད་ཅན་ *rnam-bcad-can* a passage or sentence at the end of which two dots, one above another, are put is called *Rnam-bcod-can* (*Ya-sel.* 47).

རྣམ་འཇིག་ *rnam-hjug* विषाद sadness.

རྣམ་འཇོམས་རྩ་བ་ *rnam-hjoms rtsa-wa* (མྱན) *n.* of a medicinal root.

Syn. མངར་བ་ *mñar-wa*; མར་ཅན་ *skar-chen*; མར་མའི་དྲི་ལྡན་མ་ *skar-mahi dri-ldan-ma*; ར་མདག་པ་ *ho-ma dkar-po*; བུར་ཤིང་དྲི་ *bur-ñin-dri*; ར་མོ་ *rñā-mo*; གྲགས་ལྡན་ *grags-ldan* (*Mñon.*).

རྣམ་འཇོམས་ *rnam-hjoms* bashfulness.

རྣམ་གཤིས་སྒྲུབ་ཐོས་ *rnam-gñis sbyar-spos* = རྩི་མི་ཞེས་པ་ bad smell, stink (*Mñon.*).

རྣམ་རྟོག་ *rnam-rtog* or རྣམ་པར་རྟོག་པ་ विकल्पना, तर्क, चिंतन, विचार 1. cogitation, actual perception, thought, reflection. [तर्क reasoning or confutation; विचार disputation] *S.* It is variously stated by Tibetan sages:—རྣམ་རྟོག་གསལ་ཅད་ཐུང་བྱ་ཡིན་པས་ that all cogitation is to be avoided (*Grub.* 5, 76); སེམས་ལ་བཟང་རན་གང་གར་པ་ལ་རྣམ་རྟོག་ཟེར་ all that occurs in the mind, i.e., thoughts good or bad, is called *Rnam-rtog*. 2. unreal conclusions, imagination, aberrations of the mind. 3. in philosophy: obscuration, viz., of the clear and direct (nihilistic) knowledge of truth by reasonings in the mind of the individual, error (*Was.* 305). 4. in pop. language disgust, distaste, རྣམ་རྟོག་སྒྲེད་པ་ *rnam-rtog skyed-pa* to feel disgust (*Jā.*). 5. བརྟམ་ doubt,

scruples, misgiving; ཡིད་ཀྱི་རྣམ་རྟོག་དཔྱད་པ་ *yiḍ-kyi rnam-rtog-dpyod-pa* to remove doubts from the mind (*Nag.*); རྣམ་རྟོག་ཅན་ *rnam-rtog can* or རྣམ་རྟོག་ལྡན་ *rnam-rtog-ldan* doubtful, hesitating. རྣམ་རྟོག་མི་མངའ་བ་ *rnam-rtog mi-mñah-wa* = རྣམ་རྟོག་མེད་པ་ *rnam-rtog med-pa* doubtless, unquestionably.

Syn. ཀུན་རྟོག་ *kun-rtog*; ཡིད་གཞུང་ *yiḍ-gshuñ*; ཡིད་ཀྱི་ལས་ *yiḍ-kyi-las*; སེམས་ཀྱི་ཡོངས་སྒྲུབ་ *sem-s-kyi loñ-spyod*; ཡང་དག་རྟོག་ *yañ-dag-rtog*; ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ *yiḍ-la byed-pa*; རྟོག་དཔྱད་ *rtog-dpyod*; རྟོག་པ་ *rtog-pa*; དན་པ་ *dran-pa*; བསམ་མནོ་ *bsam-mno* (*Mñon.*).

རྣམ་ཐར་ *rnam-thar*, *v.* རྣམ་པར་ཐར་བ་ *rnam-par thar-wa*.

རྣམ་ཐར་ཐོག་གཞུག་ *rnam-thar sgo-gsum* the three doors of विमोक्ष emancipation: (1) རྫོང་པ་ཉིད་ *Qūnyatā* शून्यता [void] *S.* (2) མཚན་མེད་པ་ འདུག་པོ་ [unconditioned] *S.*; (3) ཐོན་པ་མེད་པ་ འཇགས་ཀྱིས་ [passionless] *S.*

རྣམ་ཐོས་ *rnam-thos* or རྣམ་པར་ཐོས་ *rnam-par-thos* 1. *n.* of a *Sa-bdag* or demi-god. 2. = རྣམ་རབ་ཅན་ one possessed of wisdom, spiritual knowledge (*Mñon.*).

རྣམ་ཐོས་སྒྲུབ་ *Rnam-thos-sras* the king of the Noijin or mountain deities who guards the northern quarters (*Mñon.*). Is also, in a way, amalgamated with Kuvera or Vais'ravana, the god and guardian of wealth, whom he is sometimes identical with and sometimes differentiated from. He is furthermore classed with the དག་གཤེད་ deities and also placed in the Yamantaka group. His Mongol designation seems to be *Bisaman-tegri*, while in Japan he is styled *Bishamun*.

Syn. བྱམ་ཕྱགས་བདག་པ་ *Byañ-phyogs bdag-po*; རྒྱལ་པོའི་རྒྱལ་ *rgyal-pohi rgyal*; དཔལ་གཏོར་གསལ་བདག་ *dpal-gter gsar-bdag*; གཏོར་གྱི་བདག་ *gter-gyi-bdag*; མིའི་ཚས་ལྡན་ *mihi choñs-ldan*; རལ་བཞོས་པ་

hal-hsos-po; རྩ་ཡངས་ཆོལ་ *hod-yañs tsha-bo*; ཨ་
ལེ་བརྒྱད་ *E-lehi brgyud*; རྩ་ལྷན་འདྲན་པ་ *nor-sbyin*
hdren-pa; གནོད་ལྷན་ལྷན་ *gnod-sbyin rgyal*; རྩ་གྱི་
བདག་ *nor-gyi-bdag*; དབྱིག་ཆར་འཕེབས་ *dhvigi-*
tshar-hbebs; བྱང་ཕྱགས་རྒྱུད་ *yañ-phyogs-skyoñ*.
(*Mñon.*).

ནམ་དག་ *rnam-dag* or རྩ་པར་དག་པ་ *visuddh*; 1.
very pure, thoroughly cleansed, frq. 2. n. of the chaitya on the site of which
Buddha cut off his locks with his sword
and for the first time renounced the
world and the pleasures of royalty.

ནམ་དུམ་ *rnam-dul* or རྩ་པར་དུམ་ = རྩ་མཚོག་ *rtam-*
chog རྩ་མཚོག་ the king of horses which
possesses a wonderful power of hearing
(*Mñon.*)

ནམ་འདྲད་རྒྱུས་ *rnam-dud skyes* འཇིག་རྟེན་
འཇིག་ an epithet of the mythical *khyuñ*
bird (*Mñon.*).

ནམ་དངས་ *rnam-dwañs* or རྩ་པར་དངས་ = མཁས་པ་
a learned man (*Mñon.*).

ནམ་གདུང་མ་ *rnam-gduñ-ma* or རྩ་པར་གདུང་མ་
n. of a very useful and important medi-
cine.

Syn. སྒད་ཅིག་མ་ *skad-cig-ma*; རྩ་མཚོག་ *sde-*
tshan bu-mo; རྩ་མོལ་འབྲས་ *phra-mohi-hbras*; རྩ་
མོལ་ *leañ-lo-ma*; མཚོན་ཁྲུང་མ་ *mtshan-khuñ-ma*;
མ་རྒྱུས་མ་ *sa-skyes-ma*; ལུལ་བཟང་རྒྱུས་ *yul-bzang*
skyes; རབ་ཏུ་པད་དཀར་ *rab-tu pad-dkar*; པད་དཀར་
རྒྱུས་ *pad-dkar skyes*; ཡངས་མ་ *yañs-ma*; མེའི་རྩ་
mehi-rtse; མཐའ་ཡས་པ་ *mtshah-yañs-pa*; ལུན་ཏུ་གུག་མ་
kun-tu gugs-ldan; རྩ་པོ་འཛོམས་ *rgan-po*
hjom; ཡན་ལག་མཉམ་ *yan-lag mñam*; འབྲུམ་ནག་མ་
hgram-nag-ma; སེར་བྱེད་མ་ *ser byed-ma*; ཉ་མེག་ཅན་
ña-mig-can; ལྷ་བའི་འབྲི་ཤིང་ *zla-wahi hkhri-ñiñ*;
པ་ཏུའི་འདབ་ *po-tuñi hdab*; གསལ་བའི་ལོ་མ་ *gsal-wahi*
lo-ma; གངས་ཅན་མ་ *gañs-can-ma*; རྩ་མཚོན་
ma; ལྷ་བའི་རྩ་མ་ *zla-wahi sñe-ma* (*Mñon.*).

ནམ་འདྲད་ *Rnam-hdud* འཇིག་རྟེན་ n. of one of
the seven golden mountains of the

Buddhist cosmography which are situated
round Meru (*Glr.*). It is so called from
its crest being slightly bent (*So-rig.*).

ནམ་འདྲན་ *rnam-hdren* or རྩ་པར་འདྲན་པ་ བོན་པ་
[spiritual preceptor] *S.* འགྲོ་བ་རྩ་པར་འདྲན་པ་
ནམ་པར་འདྲན་པ་ one who leads to *Nirvāṇa* (*S.*
kar. 6), an epithet of Buddha; saviour.

ནམ་འདྲན་ཅེན་པོ་ *rnam-hdren chen-po* = རྩ་འདྲན་
rnam-hdren the great leader, an epithet of
the *Bodhisattvas* who are incarnated for
the purpose of conducting men along
the path of *Nirvāṇa* (*Yig. k. 3*).

ནམ་རྩུང་གངས་ཅན་མཚོ་ *Rnam-snañ gañs-chen*
mtsho n. of a lake in Tibet (*B. ch. 10*).

ནམ་རྩུང་བྱེད་ *rnam-snañ-byed* met. the sun.

ནམ་བརྒྱན་ *rnam-bzmun* བཞིམ་ manifold;
[various, many] *S.*

ནམ་པར་དགེ་བའི་དུས་ *rnam-par dge-wahi dus* =
དུས་བཟང་པོ་ good times, auspicious time or
moment, favourable time.

ནམ་པར་རྒྱལ་བྱེད་ *Rnam-par rgyal-byed* འཇིག་རྟེན་
n. of the celestial palace of Indra (*Mñon.*).

ནམ་རྒྱལ་མ་ *Rnam-rgyal-ma* འཇིག་རྟེན་ n. of a
goddess who is generally represented as
possessed of 3 faces and 8 arms. In one
of her right hands she holds an image of
the Dhyani Buddha Amitabha, and from
a left hand hang golden cords to which
is attached the mystical syllable *Hri*
wrought in silver. She is, it seems,
identical with the goddess གཏུག་གཏོར་ནམ་པར་
རྒྱལ་མ་ *Gtsug-qtor rnam-par rgyal-ma* or
Ushnisha-vijaya, a popular deity in
Japan.

ནམ་པར་ལྷན་པ་ *rnam-par ldan-pa* ལྷན་པ་ [gone
away] *S.*

ནམ་པར་འདྲད་ *rnam-par-hdud* bending down
most humbly, to bow respectfully.

རྒྱལ་པར་གནས *rnam-par-gnas* विहार to rest, repose; residing at a place comfortably.

རྒྱལ་པར་གནོན *rnam-par gnon* 1. met. a lion. 2. horse in general (*Mñon.*). 3. hero; intrepid, fearless.

རྒྱལ་པར་སྒྲིམ་པ་མེད་ *Rnam-par snañ-mdsad* also རྒྱལ་སྒྲིམ་ *Rnam-snañ* 1. Vairocana the chief of the five Dhyāni Buddhas or ལེ་ཤེས་སངས་ཀྱིས།. Is usually as an effigy painted white in colour and is asserted to preside over the uppermost paradise situated in the zenith of the terrestrial skies. The Mongol designation is *Mashi gheigülün dzo-kiakchi*. 2. = ལྷ་པ་ the moon.

རྒྱལ་པར་སྒྲིམ་པ་མེད་ *rnam-par spros-pa-med* without enthusiasm, or zeal.

རྒྱལ་པར་འབབ་པ་ *Rnam-par hbab-pa* n. of a forest in the hill of Saṃkāś'a in Uttara kuru (*K. d. २, 299*).

རྒྱལ་པར་བྱས་པ་ *rnam-par-byas* आकृति shape, form (*A. K. 2-95 v.*).

རྒྱལ་པར་རྒྱུག་ *rnam-par tshig* द्रावक [solvent] *S.*

རྒྱལ་པར་བཞག་པ་ *rnam-par bshag-pa* अवस्थापन establishment; good arrangement.

རྒྱལ་པར་གཤེད་པ་ *rnam-par gyeñ-wa* very attentive [विचेषण throwing away, casting away, postponing] *S.*

རྒྱལ་པར་ཡངས་པ་ *rnam-par yañs-pa* = རྒྱ་ཆེ་པ་ wide and spacious (*Mñon.*).

རྒྱལ་པར་རིག་པ་ *rnam-par rig-pa* = རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ idea, notion; often = རྣམ་པ་ [principle] *S.*; also བློ་རྒྱུ་ [knowledge] *S.* རྒྱལ་རིག་ཏུ་བཀྲལ་པ་ *rnam-rig-tu bkral-pa* 'explained in the sense of the idealists' (*Schf.*).

རྒྱལ་པར་རིག་བྱེད་ *rnam-par-rig byed* विज्ञप्ति science, knowledge.

རྒྱལ་པར་རོལ་པ་ *rnam-par rol-wa* विरमण, विरति enjoyment, merriment.

རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ *rnam-par ces-pa* विज्ञान 1. etymologically: perfect knowledge, consciousness. 2. in philosophy: one of the five *phuñ-po* or "aggregates." Is also used for: soul of the departed. By other authorities it is stated རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ is of two kinds, phenomenal consciousness or རྒྱ་པར་བཤེས་པར་ཤེས་པ་ and རྒྱ་པར་པ་སྒྲིམ་པར་རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ consciousness of external things, or that which distinguishes one from another (*K. d. ३, 100*). Nine kinds of *Rnam-ces* also are given:—(1) གུན་གཤིན་རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ [abode of knowledge, self-consciousness, the "ego" or "I"] *S.* (2) ལེན་པའི་རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ བརྒྱུའི་བློ་རྒྱུ་ [momentary acts of knowledge] *S.* (3) རྒྱ་མོངས་པ་མན་གྱི་ཡིད་ཀྱི་རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ [image-receiving knowledge] *S.* (4) རིག་གི་རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ ལྟུ་འཕྲིན་ [visual knowledge] *S.* (5) རྒྱ་པར་ཤེས་པ་ རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ [auditory knowledge] *S.* (6) རྒྱ་པར་ཤེས་པ་ རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ [smell-knowledge] *S.* (7) རྒྱ་པར་ཤེས་པ་ རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ [taste-knowledge] *S.* (8) རྒྱ་པར་ཤེས་པ་ རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ [tactual knowledge] *S.* (9) ཡིད་ཀྱི་རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ [internal-sense-knowledge.] *S.*

རྒྱལ་པར་རྒྱུན་པ་ *rnam-par snun-pa* [विस्सन्द flowing, issuing forth] *S.*

རྒྱལ་པར་རྒྱུད་ *rnam-dpyod* विचार, प्रज्ञा, मति discrimination, discernment, judgment. Syn. རྒྱ་པར་ཤེས་པ་ *blo-gros*; རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་ *ces-rab* (*Mñon.*) (*Yig. k. 88*). རྒྱལ་པར་རྒྱུད་མན་ *rnam-dpyod-can* = རྒྱ་པར་ཤེས་པ་མན་ *blo-gros-can* विचारिन् one who judges well, a judge (*Nag.*). རྒྱལ་པར་རྒྱུད་པར་ རྒྱལ་པར་ཤེས་པ་, possessed of judgment (*Situ. 2*). རྒྱལ་པར་རྒྱུད་མན་མེད་ལྷན་བསམ་ཞུས་ཏུ་རེས། by that generous person who is without an equal in discretion (*Yid. 47*).

རྒྱལ་པར་སྒྲིམ་པ་མེད་པ་ *rnam-par spros-pa med-pa* अविप्रपञ्च without (religious) fervour or zeal; not unreal or magical.

རྒྱལ་པོའི་གྲུབ་མཐའ་ *Rnam-phug-pahi grub-mthah* n. of a metaphysical and doctrinal treatise of one of the non-Buddhist schools of Magadha written by *Rnam phug-pa* (*Theg.* 33-39).

རྒྱལ་པོར་ *rnam-phyar* or རྒྱལ་པོར་ལྟ་ *rnam-phyar-lña* the five modes of reproof (*Yig.*).

རྒྱལ་པོར་ *rnam-phye*, རྒྱལ་པོར་ལྟ་ *rnam-phyed*, = རྒྱལ་པོར་ལྟ་བུ་ 1. विभजन distinction, division, section: རྒྱལ་པོར་ལྟ་ *rnam par phye-ste* विभज्य dividing, having divided or differentiated. 2. = རྒྱལ་པོར་.

རྒྱལ་པོར་ *rnam-lphyo* as met. fish. རྒྱལ་པོར་བདག་པོ་ *rnam-lphyo-bdag-po* the king of fish, who is possessed of a thousand teeth. Syn. རྒྱལ་པོར་པོ་ *ñā-yi rgyal-po*; མཚེབ་རྩོད་པོ་ *mche-wa stob-lña*; མཚེབ་པོ་ *so-mañ-wa*; ཁྲི་ཅན་ *khri-can* (*Mñon.*).

རྒྱལ་པོར་ *rnam-byed* विधाता, विधि, विस्तु [providence; fortune] *S.*

རྒྱལ་པོར་ *rnam-dbye* विभक्ति; भाग case or cases in *Gram.* [division, separation; also, case-endings.] *S.*

རྒྱལ་པོར་ *rnam-gmin* or རྒྱལ་པོར་སྐྱེན་པ་ विपाक, विपक्व lit. fully ripened, become mature. In Buddh. the fullness of one's sin. རྒྱལ་པོར་སྐྱེན་པ་ to suffer the effects of one's sins.

རྒྱལ་པོར་ *rnam-mrdses* or རྒྱལ་པོར་མཛུས་པ་ *rnam-par-mrdses-pa* 1. very handsome, beautiful. 2. = ལྗང་རྩི་ཅན་པོ་ *skyur-rtsi chen-po* the large species of lime (*Mñon.*).

རྒྱལ་པོར་ *rnam-bshag* व्यवस्थापन arrangement, order in reference to place, position = ལགས་ལུགས་ (*Jā.*).

རྒྱལ་པོར་གཟིགས་ *Rnam-gzigs* or Vipas'yi, the n. of the first of the six temporal Buddhas who preceded S'akyamuni: རྒྱལ་པོར་གཟིགས་མང་མེ་རིན་ཅེན་གཙུག་། གུང་ས་མེད་གཟུགས་ཀྱི་ཐ་སང་བྱུང་ Vipas'yi, Dipaṅkara and Ratna-chūḍa appeared at the end of the age called *Asaṅkhyā*. The

Mongol appellation of the Buddha *Rnam-gzigs* is *Babashi*.

རྒྱལ་པོར་ *rnam-gyeñ* चञ्चल unsteady, vacillating, wavering, restless, = བསམས་ལའི་འ་changeable mind: རྒྱལ་པོར་ལ་འདྲེན་པའི་སྤྲོགས་ the friend who is fond of change (*Hbrom.* 19, 5). རྒྱལ་པོར་ལ་ *rnam-gyeñ-pa* one who is not of fixed purpose, always vacillating (*Yig.* k. 26).

རྒྱལ་པོར་ *rnam-gyo* explained by བྱ་མེད་ཀྱི་རྒྱལ་པོར་འཇུག་ fickleness, an attribute of the fair sex (*Mñon.*).

རྒྱལ་པོར་དུགས་པོ་གྲུ་རྩེ་ *Rnam-rab dwags-po grwa-tshañ* n. of a monastery situated to the west of Lhasa (*Loh.* 3, 4).

རྒྱལ་པོར་ལྟ་ *rnam-rig-byed* = ལེས་རབ་ བསྐྱེད་ wisdom (*Mñon.*).

རྒྱལ་པོར་ *rnam-ces* or རྒྱལ་པོར་ལེས་ विज्ञान the mind, memory, intellect; knowledge. རྒྱལ་པོར་ཅན་ = ལེས་རབ་ཅན་ or མཁས་པ་ *mkaṣ-pa*. རྒྱལ་པོར་ཅན་པ་ *rnam-ces-tsam-pa* विज्ञानमात्र one who is possessed of only the *Vijñāna*. [n. of a sect in India and China who maintained that knowledge alone was real.] *S.* རྒྱལ་པོར་རྩིན་ *rnam-ces-rten* चित्त the heart the basis of consciousness.

རྒྱལ་པོར་གན་མཛོད་ *Rnam-sras gan-mdsod* n. of the repository of precious articles (gold, silver, precious stones, etc.) belonging to the De-wa Zhung (sde-pa gshuñ) or central government of Lhasa (*S. kar.* 178).

རྒྱལ་པོར་ *rnam-gsal* 1. विकाम light; enlightened person (*Mñon.*) 2. विद्युत् lightning. རྒྱལ་པོར་ལྟ་ *rnam-gsal-byed* दिवाकर the maker of light, sun (*Mñon.*).

རྒྱལ་པོར་ *rnam-srol* = ལུགས་སྤྱོད་ *lugs-srol* tradition, custom: ར་ལྱི་ཡང་ཁྱེད་ཀྱིས་མ་མེས་ཀྱི་རྒྱལ་པོར་སྤྱོད་ རྩོད་བར་རྒྱུང་ in the event of my death your ancestral tradition (or customs) should be preserved (*A.* 128).

ནམ་པར་ཕྱར་པ *rnam-par lhuñ-wa* विपतित
entirely fallen (morally).

ནམ་ལྟར་གྱུ་བརྒྱུད་ *Rnam lhun-grub-rdsoñ* n. of
a Jong in upper Nyang (35-36) in Tsang.

ནམས *rnams* 1. (མང་ཚོག) the word or
particle denotive of plurality: ལྟ་ནམས the
gods, ལྟ་ནམས *lhu-rnams* the *Nāga* demi-gods,
མི་ནམས men, etc. 2. In *Bal.* the usual sign
of the plural, but in *col.* language little
used. May be annexed to adjectives and
even whole phrases: རེ་ནམས those which
were large, the big ones; རྩ་ནམས those
in front; ལུག་ཁྱུ་རྩ་ལྟར་ནམས *lug-khyu*
de myañ-nas khrid-hoñs rnams those who
had brought the flock of sheep from
Nyang; གང་ཡོད་ནམས whichever they were;
མཐུག་པ་མོང་ནམས those that went behind.

ནར *rnar* 1. abbr. of རྩམ་པར also abbr. of
ནམ་པར་ཐང or རྩམ་ཐང. 2. for རྩམ་པར in the ear.

ནལ I: *rnal* or རྩལ་མ = གཞི (*Nag.*) basic or
fundamental state, also = ཡང་དག or རྩོམ་ག
normal condition; real, actual; རལ་ཏུ་ཕྱར་པའི
རྟགས་ཅམ་ལས། ལྟ་ཐུང་ནལ་མ་དང་མི་ལྟ་ནལ་མ with the
exception of the sign of ordination he was
not possessed of real theoretical learning
(*Yig.*). རལ་མ་ནལ་ཏུ་གནས་པ = རལ་མ་ཐང་དེ་ཐང་གནས་པ the
mind come to a state of happiness, i.e.,
being in peace, or was in a tranquil state;
ཕྱི་ནལ་ནལ་ཏུ་གནས་པ་ཐོབ་ ཕུན: རྩམ་ཐང་འཕྱུར་: it again
got to its original condition (*A. K. 1-16*).
ཅམ་ནལ་མ་ཐུང་པ = ཅམ་རྩོམ་གཞི་ཐུང་པ performing real
religious practices, to practise religion
from the heart.

ནལ II: 1. rest. ལུས་ནལ་ཏུ་གནས་པར་ཐུར་ནྟ་ his
body obtained rest; esp. tranquility of
mind, composedness, absence of passion:
ནལ་ཏུ་ཐེབས་པ = རྩར་རྩར་གཞི་བརྟན་པར་འཕྱར་པ to become
steady in its nature as before; རྩར་མ་ཚེན་པོ་ནལ་
ཏུ་ཐེབས་ནས *rdzsiñs chen-po rnal-du phebs-nas*
the large boat has arrived at the tranquil

state (*A. 18*); རལ་མ་ནལ་ཏུ་མི་གནས་པར his soul
having no rest (*Tā.*). 2. seems to be
related to མནལ, but in this form used in
the sense of a dream or dreamful sleep
(also a meditative trance): རལ་ལྟས *rnal-ltas*
signs of a dream; རལ་ལྟས་ཐང་པོ་ *rnal-ltas*
bsañ-po good prognostics of a dream
(*Yig.*). དེར་ནལ་མ་དང་པ་དང་མི་ལམ་འདི་ནམས་དགེ་ལམ་མི་
དགེ་དཔོང་མ་ཏུ་རྟོག་ཏུ་ཞིག་ཐུག་པ *der-rnal sad-pa dan*
rmi-lam hdi-rnams dge-ham mi-dge dgoñs-te
rtog-bcuñ-shig skyes-pa as soon as the trance
was over, then reflecting were these
dreams and testings of visions auspicious
or inauspicious, a maze of doubts arose.

ནལ་འཕྱོངས *rnal-hgoñs* འཕྱོངས་པ [crossing] S.

ནལ་ཏུ་བཀོད་པ *rnal-du bkod-pa* རྩལ་འཕྱོངས་པ
1. put in the way of ascetical practice.
2. endeavours.

ནལ་འཕྱར *rnal-hbyor* རྩལ་འཕྱར་པ; རྩལ་འཕྱར་པ རྩལ་འཕྱར་པ
the realization
of the happy state of meditation.

ནལ་འཕྱར་པ *rnal-hbyor-pa* or རྩལ་འཕྱར་པ *ral-byor*
འཕྱར་པ; རྩལ་འཕྱར་པ; 1. lit. one who adheres to con-
templative tranquillity, a hermit, an ascetic
given up to meditation, a yogi. 2. n. of
one of the earliest Tibetan disciples of
Atis'a (*Khrid. 56*). 3. acc. to *Sch.*, per-
sonal, visible.

ནལ་འཕྱོངས་མ *rnal-hbyor-ma* རྩལ་འཕྱོངས་མ
a female
hermit or ascetic; but hardly known in
Tibet in modern times. However, the
lady-abbess of Sam-ding on lake Yamdok
is usually accorded this distinction.

ནལ་འཕྱོངས་ཀྱི་དྲུང་ *rnal-hbyor-rgyud* རྩལ་འཕྱོངས་ཀྱི་དྲུང་
of a class of writings about the different
Tantrik postures of *yoga*] S.

ནལ་འཕྱོངས་ཀྱི་དྲུང་པ *rnal-hbyor spyod-pa* རྩལ་འཕྱོངས་ཀྱི་དྲུང་པ
the practice of systematic meditation, but
more especially an expert in the art.

ནལ་འཕྱོངས་ནམ་པ *rnal-hbyor rnam-pa* said to
be = དཔལ་ལྷན་ཏུ་མཉེན་པོ་འཛིན་པ རྩལ་འཕྱོངས་ཀྱི་དྲུང་པ, i.e., the

Kalachakra cultus (*Mñon.*). རྩ་འཕྲུལ་རྩུ་ཀྱི་ཅ
 རྩུ་= རྩོ་ཁྱིའི་དབུ་ལ་ རྩོ་ཁྱིའི་དབུ་ལ་ རྩོ་ཁྱིའི་དབུ་ལ་
 the substance of *yoga-tantra* and *mūla-tan-
 tra* classes of writings, contained in *K.
 g.* ३, 213. རྩ་འཕྲུལ་རྩུ་ཀྱི་ཕྱི་ལྟར་རྩུ་རྩོ་ཅེ་ཅོ་མ་
 is contained in *K. g.* १, and gives explan-
 ation of such mystic letters and terms as
 ཨོཾ་མུ་ལྷ་མུ་ཨོཾ་ ཨོཾ་མུ་ལྷ་མུ་ཨོཾ་ *om-ā-hūn, śhā-hā-phaṭ*, etc.

རྩ་མཐུ་རྩུ་ *rnal-mahi-rgyud* the real
 passage to Nirvāna.

རྩ་མཐུ་ *rnal*= མཐུ་མཐུ་ *sohi snil* the gums.

རྩུ་ལ་ *rnur-wa*, pf. བུ་ལ་ or བུ་རྩུ་ལ་ to pull
 forward or out of the way v. བུ་རྩུ་ལ་ *snur-wa*.

རྩོ་ལ་ *rno-wa* རྩོ་ལ་ 1. sharp, pointed;
 རྩོ་ལ་རྩོ་ལ་ རྩོ་ལ་ལ་: very sharp, རྩོ་ལ་ *rno-med*
 dull, blunt; རྩོ་ལ་ལ་ *rno-phyun-wa* to sharpen;
 རྩོ་ལ་ལ་ *rno-hbigs* auger, instrument to
 bore holes in wood or iron, etc. (*Rtsii.*).
 རྩོ་ལ་ *rno-byas* sharpened knife. རྩོ་ལ་ *rno-
 byed* a horn (*Mñon.*); རྩོ་ལ་ལ་, རྩོ་ལ་ལ་ *rno-len-
 pa* to get sharp, to be sharpened; རྩོ་ལ་
rno-phyun a n. of females and males. 2.
 rank in taste, acrid, strong or penetrating
 (smell). 3. sharp, clever, shrewd, pre-
 ceeded by རྩོ་, རྩོ་ལ་, or རྩོ་.

རྩོ་ལ་ *rnnon-po* རྩོ་ལ་ sharp; sharpness
 (*A. K.* 1-48): རྩོ་ལ་ལ་ *rnnon-po byas* རྩོ་
 རྩོ་ལ་ sharpened; རྩོ་ལ་ལ་ *rnnon mañ-du-
 byas* རྩོ་ལ་ རྩོ་ལ་ acute meditation.

རྩ་ *sna* རྩ་, རྩ་; the nose but in the
 colloq. the usual term seems to be རྩ་ལ་
 “*na-ku*” and in the *W.* རྩ་ལ་ *sna-mtshul*
 pr. “*namtshul*” is the common word. རྩ་
sna-chu discharge or mucus from the nose;
 རྩ་ལ་ *sna-chen-po* a big nose, used also to
 designate a government commissioner or
 magistrate, just as the English slang term
 “beak” is vulgarly applied. རྩ་ལ་ *sna-skad*
 whine, nasal twang; རྩ་ལ་ *sna-gug* flat nose;

རྩ་ལ་ *sna-sjañ* the bridge or top of the
 nose; རྩ་ལ་ *sna-bug* nostril. རྩ་ལ་ལ་ལ་
sna-kun-naṣ dmah-wa རྩ་ལ་ acc. to *S.* = flat-
 nosed. རྩ་ *sna* seems to be often used to
 designate a peak or projection from a
 mountain; also a promontary in a lake.
 Also, the tip or end of any thing: རྩ་ལ་
thay-sna tip of a piece of string. རྩ་ལ་
sna-yi brtag-pa the prognostics of the nose:
 རྩ་ལ་ལ་ལ་ལ་ *sna-rñ rno-wa mchog yin-la*
 a long aquiline nose is the sign of shrewdness
 and of superior intellect; རྩ་ལ་ལ་ལ་ལ་
sna-rtse sbom-mthug sdig-la spyod a thick
 obtuse nose indicates viciousness (in a
 man); རྩ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ a flat and
 crooked nose is an augury of much misery
Mi.

རྩ་ II: sort, kind; part, portion; with
 རྩ་ལ་ *tshogs* or རྩ་ལ་ = various, all sorts
 of: རྩ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ *spos sna-tshogs-kyis
 hdebs-pa* (*Dzl.*); to strew all sorts of
 spices over.....; རྩ་ལ་ལ་ལ་ལ་ every kind,
 རྩ་ལ་ *sna-mañ* (*Lex.*), རྩ་ལ་ལ་ལ་ (*Glr.*);
 རྩ་ལ་ of every sort; རྩ་ལ་ལ་ལ་ལ་ seven kinds
 of jewels; རྩ་ལ་ལ་ five sorts of silk; also རྩ་
 alone is added to substantives, inst. of
 རྩ་ལ་ or རྩ་ལ་: རྩ་ལ་ལ་ smoke from
 different sorts of wood; རྩ་ལ་ལ་ the
 ripening of corn (*Glr.*); རྩ་ལ་ single;
 རྩ་ལ་ a portion of the doctrine (*Schf.*)
 (from *Jü.*)

རྩ་ལ་ *sna-khrid*, (ལ་ལ་ལ་) རྩ་, རྩ་
 guide, leader.

རྩ་ལ་ *sna-goh* trunk, proboscis (*Sch.*).

རྩ་ལ་ *sna-can-ma* རྩ་ལ་ the wind.

རྩ་ལ་ *sna-bcag-pa* to procure sanction
 for any thing through the kindness of a
 superior official: རྩ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་ལ་
 the work may be undertaken after sanction
 has been obtained, etc.

སྐྱེན་པོ *sna-chen-po* 1. chief official, judge.
2. n. of a place in Magadha (*Yig.*).

Syn. སྐྱེན་པོ *blon-po*; ཁྲིམས་ཀྱི་ཁོ་ལོ་ལ་ *khriṃs-kyi kha-lo-pa*; གཤུན་ལུགས་འཛིན་པ་ *gshuñ-lugs hdsin-pa* (*Mñon.*).

སྐྱེན་པོ *sna-hju* piece of wood bent in the shape of a ring to which the nose-string of yaks is attached (*Rtsü.*).

སྐྱེན་པོ *sna-rtog* nostril; སྐྱེན་པོ་ཅིང་མ་ན་བ་ *sna-rtog che shiñ so-rno-wa* the nostrils were large and the teeth were pointed (*Hbrom. 117.*).

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna hstād-pa* to be confident of, rely on; also as abstr. noun: trust, confidence.

སྐྱེན་པོ *sna-thag* 1. རྩིས་; བླ་མ་ལ་ a rope passed through the nose of a beast of burden to lead it by. 2. proboscis, སྐྱེན་པོ *sna-thag* or སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-mehu sriñ-wa* to stretch it forward (*Pth., Jä.*).

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-thuñ-wa* = སྐྱེན་པོ་ལ་ *sro-thuñ-wa* short-tempered, also one who loses his spirits very easily (*Mñon.*).

སྐྱེན་པོ *sna-dri* prob. = སྐྱེན་པོ *snabs* (*Med.*).

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-droñs* leader, conductor: སྐྱེན་པོ་ལ་ *droñs* for the conductor of the three white chariots (*A. 4.*).

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-hded-pa* 1. སྐྱེན་པོ་ལ་ *droñs* one who goes before; a fore-runner, pioneer. 2. = སྐྱེན་པོ་ལ་ *droñs* to precede, go before.

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-hdren* leader, commander; སྐྱེན་པོ་ལ་ *sdug-bśñal-gyi sna-hdren* one that causes misfortune, author of it (*Jä.*). སྐྱེན་པོ་ལ་ to lead, conduct; to head an expedition.

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-drañs* = སྐྱེན་པོ་ལ་ *hjo-byas-nas* having taken the lead of (*A. 65.*).

སྐྱེན་པོ་ལ་ *Sna-nam* Samarkand in Bokhara: སྐྱེན་པོ་ལ་ *Sna-nam rdo-rje hdud-*

hjom n. of a certain Buddhist sage who belonged to Samarkand (*Deb. ག., 2.*). སྐྱེན་པོ་ལ་ *chab-srid sna-nam-la ster-ñes* it was settled that the kingdom should be given to Nanam (*Ya-sel. 14.*).

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-gnem*, lazy: སྐྱེན་པོ་ལ་ *ma-hdug-cig* do not sit here so idly, without any object! (*Sch.*).

སྐྱེན་པོ་ལ་ *Sna-phu* n. of a place in Tibet (*Loñ. 3, 28.*).

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-ba* or སྐྱེན་པོ་ལ་ *droñs* = སྐྱེན་པོ་ལ་ leader, a guide: སྐྱེན་པོ་ལ་ *droñs* for about every third step a guide was necessary.

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-wa hdsin* (evidently སྐྱེན་པོ་ལ་) སྐྱེན་པོ་ལ་ ship-commander, boat-man.

Syn. སྐྱེན་པོ་ལ་ *mñan-pa*; སྐྱེན་པོ་ལ་ *gru-yi kha-lo-pa*; སྐྱེན་པོ་ལ་ *gru-mkhan* (*Mñon.*).

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-bab* the glanders [*Sch.*].

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-lum* སྐྱེན་པོ་ལ་ [ink-stand] *S.*

སྐྱེན་པོ་ལ་ *Sna-wo la-kha* on the top of the mountain of *Sna-ho* situated between Gyang-tse and Rong cham-chen སྐྱེན་པོ་ལ་ then arriving at Dol he caused a trumpet to be sounded from the top of སྐྱེན་པོ་ Nao peak (*A. 90.*).

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-bon* certain Bon charms which are uttered by the leader of a marriage procession in Tibet (*D.R.*).

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-sbyoñ*, སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-smān* snuff (*Med.*).

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-sbrañ* = སྐྱེན་པོ་ལ་ *snabs-lud* mucus.

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-ma* 1. (*Cs.*), the blossom of the nut-meg tree? 2. སྐྱེན་པོ་ལ་ compound. སྐྱེན་པོ་ལ་ [1. n. of a plant *Cissampelos hexandra.* 2. badly clothed] *S.*

སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-ma* or སྐྱེན་པོ་ལ་ *sna-maḥi me-tog* སྐྱེན་པོ་ལ་ n. of a flower [*Jasminum grandiflorum*] *S.*

མྱ་མཚོ་ *Sna-smad* n. of a place in Tibet,
lower part of the place called མྱ་ *Sna*.

ལྷ་ཅེ་ *gnu-rtse* the top or point of the nose; and ལྷ་ཅེ་རྟུ་ར་མཛེས་པ་ལྟེ་, ལུགས་པའི་མི་བདེ་འདེ་བའོ་ is a mystic phrase of the Khadoma spirits (*Mkhab-brdo*). (*K. g.* ར., 70).

ལྷ་མོང་ *gna-tshan* = ལྷ་མོགས་མོང་པ་ complete in varieties.

བླ་མཁས་ *sna-tshogs* I. विष्णु, चित्र, नाना, v. བླ་
sna II. 2.=ཀུན་ལོ་ཤིང་། བླ་མཁས་པལོངས་ *sna-tshogs-*
hgeñs विष्णुभर [1. the earth. 2. that fills
 or supports the universe]S. བླ་མཁས་རྒྱུ་
sna-tshogs rgyu=3 fish (*Mñon.*). བླ་མཁས་
 བསྐྱེད་ *sna-tshogs-bsgrub*=विरिञ्चि [Brahmā]S.
 བླ་མཁས་རྒྱུ་བྱེད་ *sna-tshogs-bsgrub byed* विष्णुकृत
 [maker of all things, Viśva-kartā]S.

མྱེ་གཤམ་ཅན་ *sha-tshogs-can* ལུ་ལྷ་ the water
bird [a wild cock] S.

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Sna-tshogs tog* विश्वकेतु n. of the
son of Kāmadeva (*Mñon.*).

སྒྲོ་མོག་མ་རྩ་ *Sna-tshogs rta-can* an epithet
of the god of wind (*Mñon.*).

སྤྲོལ་པ་འབྱུང་ *sna-tshogs-hthnā* विचय [as
met. all-drinking, the sun or moon or
fire] S.

ལྷོ་གསལ་མདུག *sna-tshogs mdog* = བཟུ *ba-bla*
[ཀུརྟཱ་ lit. variety of colours; the plant
Curcuma amhaldi or *zerumbet*] *S.* Also
= གང་གྱི་བཟུན *stage dress (Mñon.).*

སྒྲོ་ཚེ་གསུམ་མཛེས་པ་མཛེས་པ་ *sna-tshogs mdog-can*, སྒྲོ་གསུམ་
 གི་མཛེས་པ་ the comet's tail (*Mñon.*).

ལྷ་རྒྱུད་ཀྱི་ *Sna-tshgs rdo-rje* the Vis'va-
vajra or four-fold dorje which the Yum
or Sakti of *Don-grub* the fifth Dhyani
Buddha bears in her hand.

མྱེ་མཁའ་མཁའ་ *Sna-tshogs-sde* ཡུལ་ n. of a
 medicine (*Mon.*). [the plant *Cassia alata*
 or *Tora*.] S.

སྒྲོ་མཁའ་མཁའ་ལྷ་མ་ *Sna-tshogs mig-ldan-ma* n.
of a *Noijin* goddess (*K. g.* ८, 130).

ལྷ་མོ་གསལ་གཙུག་ཅན་ *sna-tshogs gtsug-can* འཇམ་དཔལ་པཌི
the spiritual guide of the gods, Vṛhaspati
(*Mñon.*).

མཛེགས་པོ་འདི་ *sna-tshogs-hdsin* = ས་གཞི as
met. the earth (*Mñon.*).

སྒྲོག་པ་ཤིང་ཀྱང་ *sna-tshogs ciñ-rta* = རྒྱུ་མོ་ *ñi-ma*
 सूर्य the sun (*Mñon.*) = चित्ररथ [‘having a
 variegated car,’ the sun] *S.*

ལྷ་རྒྱལ་ཤཱ་ཁ་ཤུམ་པ་ = ལྷ་རྒྱལ་ཤཱ་ཁ་ཤུམ་.

མྱ་རྩ་ *sna-ro* or མྱ་རུ *sna-ru* 1.=མྱ་ the sign of the vowel o (Situ, 12). 2. snuff-bottle made of the horn of yaks or of goats.

སྒྲུབ་པ་ *sna-len-pa* 1. to give shelter or lodging. 2. hospitality.

झुवा *snay* a tribal name.

ཕྱག་ཅིག་ *snag-tsha* མཐོ་ *ink*. ཕྱག་ཐུམ་ *an ink-pot*; ཕྱག་ཕྱུག་ *snag-smyug pen and ink*; ཕྱག་ཅི་
 54 ཕྱུ་ཕྱུ་ *snag-tsha dan smyu-gu id.* ཕྱག་ཕྱུག་མ་
 འཛོམས་ཐུ་ཅི་རྟེན་གྱིས་བྲིས་པས་ཡི་ལེ་ག་མི་གསལ་ཅི་མ་ཡོད་ *both pen*
and ink together being not available he
wrote with what he had, consequently the
writing was not clear (legible) (A. 100).

སྒྲ་མེད་ལྷུང་གྱིས་ *snag-tsha hbyar-byed* glue,
gum.

Syn. རྟམ་རྩི *hbyar-rtsi*; རྟམ་བྱེད *hbyar-byed*; རྟམ་པོ *hbyin* (*Mñon.*).

སྒྲག་ལས་སྐྱེས་ *snag-las skyes* born of the family of Snag; gen. family extraction.

Syn. རྒྱུད་པ་ *rgyud-pa*; རིགས་རྒྱུད་ *rigs-rgyud*;
འདུས་རྒྱུད་ *gduñ-rgyud* (*Mñon.*).

མྱགས་པ *snags-pa* = རབགས་པ *hbagṣ-pa* defiled,
polluted.

ལྷན་པ་ I: *ṣṇāṇ-wa* ज्योतिः, आभा, आलोक sbst.
1. brightness, light, lustre, glare. བར་ལྷན་

“the light between,” i.e., the atmosphere, the light of heaven, the sky: བར་མྱེད་ལས་ཆར་བབས་ཏེ་རྩ་ཤིང་གི་འབྲས་བྱ་ལོ་ཤོག་ཐམས་ཅད་དུས་གཅིག་ཏུ་སྒྲིན་ཏེ་rain descending from the heavens the fruit of the fruit-trees and all the crops matured together (*Pth.*). མྱེད་བ་ཡོད་པའི་དུས་ལྟ་ when there is light, when it is light; fig. རྒྱལ་གྱི་མྱེད་བ་ the light of doctrine (*Dzl.*). Syn. མྱེད་བྱེད་ *snah-byed*; མྱེད་གསལ་ *snah-gsal*; གསལ་ *gsal*; མངོན་པར་གསལ་བ་ *mñon-par gsal-wa*; འད་ཟེད་ *hod-zer*; འད་འབར་ *hod-hbar*; རྒྱུན་མེ་ *gyron-me*; རབ་གསལ་ *rab-gsal* (*Mñon.*). 2. an objective appearance or thing seen, an apparition: མི་མང་པོས་དེད་པའི་མྱེད་བ་འབྱུང་འོ་ there is an appearance as of being pursued by many people; མི་ལམ་གྱིས་མྱེད་མཐས་ appearances in a dream. 3. དཔྱད་པ་, a visual seeing, one's sight: བདག་རང་གི་མྱེད་བ་མ་དག་པ་ཡིན་ my faculty of vision, my sight, is dimmed (*Jä.*) (more frq. intellectually) a view, opinion; སངས་རྒྱལ་གྱི་མྱེད་བ་ལ་ in the view of Buddha; and hence: 4. thought, idea, notion, conception, c. genit.: འདི་ཐམས་ཅད་རང་གི་སེམས་ཀྱི་མྱེད་བ་ཡིན་ all these things are only conceptions of your mind, your fancies; འབྲུགས་པའི་མྱེད་བ་འབྱུང་ (*Mil.*); བཀྲིས་མྱེད་ལེ་མེད་པར་ལྟར་རྟོ་ *bkres-snah ye-med-par gyur-to* he was even without a thought of hunger (*Mil.*); ཆས་ལ་མྱེད་བ་ལྟུར་ turn your mind to religion! (*Mil.*); མྱེད་བ་འབྱུར་བ་ to change hearts to repent, conversion. མྱེད་བ་བདེ་བ་ pleased, cheerful, happy (*Pth.*); col. གཉིས་མྱེད་ the arising of two ideas in the mind; གཉིས་མྱེད་གི་རྟོག་པ་ hesitation, irresolution, wavering; མཐོང་མྱེད་ perception, both physical and mental: མཐོང་མྱེད་གི་བླ་ལ་ *mtshon snah-gi sprul-pa* phantom, apparition; རང་མྱེད་འབྱུལ་བ་ an illusion of fancy (*Thgy.*) (*Jä.*). 5. attainments, intellectual illumination.

མྱེད་ཆགས་ *snah-chags* shifts of work from serfs or *mi-ser* according to their respective turns (*Rtsii.*).

མྱེད་ཆུང་ *snah-chuñ* unimportant and of little use: མྱེད་ཆུང་རིགས་བྱ་བ་མིན་ཅིང་ not mentioning those that are unimportant (*Rtsii.*).

མྱེད་བཟན་ *snah-bzñan* 1. ཁ་ལ་མཛོས་པ་ very handsome outwardly (*Nag. 33*). 2. = རྒྱ་འདས་ reflected image, image.

མྱེད་དག་ *snah-day* (ནང་དྭགས་) colloq. the inward man, the heart, the soul; མྱེད་དག་མ་བཟང་བ་ not to care at all, to be indifferent.

མྱེད་ལྗན་ *snah-lñan* མཇུག་ as met. = the sun; མྱེད་ལྗན་གིང་རྩ་ = མྱེད་མ་བཟན་པ་ *skar-ma bzñan-pa* ལྷ་བཀྲེན་ the polar star (*Mñon.*).

མྱེད་བ། II: vb. 1. to emit light, to shine, to be bright; མྱེད་བར་བྱེད་པ་ to fill with light, to be enlightened, to illuminate; མྱེད་བར་འབྱུར་བ་ to be filled with light, to be enlightened, e.g., by the light of wisdom (*Jä.*); ཤིན་ཏུ་མི་མྱེད་བའི་ལུན་པ་ darkness entirely devoid of light (*Dzl.*). 2. to be seen or perceived, to show one's self, to appear; མྱེད་བ་ཐམས་ཅད་ or རྒྱ་མྱེད་བ་གང་འབྱུང་ every thing visible; རྒྱ་མྱེད་བའི་ལུས་ all that is an object of senses (*Mil.*); ད་ལྟ་ཀྱང་ཞིག་མྱེད་འོ་ now an opportunity shows itself (*Jä.*). ལུས་མི་མྱེད་ཡང་གསུང་མྱེད་བ་མ་ཆད་པ་བྱུང་ although the body had become invisible, yet the voice continued to appear and was heard without interruption (*Ta. 127. 11*); to have a certain appearance, to look (like), ཆད་པ་ལྟར་མྱེད་བ་ as if it had been suddenly cut off (*Vai. 8ñ.*); ལྷུས་བཅས་མྱེད་པ་ *snun-bcas snah-pa* (to look) greasy (*S.g.*); འབྲུལ་དུ་མྱེད་འོ་ it looks like sorcery (*Ghr.*) (cf. འབྲུལ་); མི་མྱེད་བ་ invisible, མི་མྱེད་བར་བྱེད་པ་ to disappear frq.; བཅོན་མ་རྒྱམས་མི་མྱེད་བ་དང་ as their wives were not to be seen, were not present (*Dzl. 43, 17*); མི་མྱེད་བར་འབྱུར་བ་ to become invisible, to efface the traces of a thing (*Jä.*).

མྱེད་གལུལ་ཅན་ *snah-gyel-can* forgetful, lazy. ཡོན་ཏན་མེད་ཅིང་མྱེད་བ་མཐོང་བ་ of no attainments yet high in appearances.

མྱེང་བ III: = ཡོད་པ་ *Lex.*; in Amdo: མྱེང་མི་མྱེང་ = ཡོད་མེད་ or འདུག་མི་འདུག་ is or is not, ཁྱེད་ལ་མུམ་པ་མི་མྱེང་ *khyod-la rtsam-pa e-snañ* I believe you have not barley-flour? ང་ལ་མུམ་པ་མི་མྱེང་ I have not barley-flour; ཞེས་པ་ལ་མྱེང་ལ་ མྱེང་ so it occurs in vulgar language, ཟེད་ བ་མྱེང་ it is said, *dicitur* (*Tā. 34, 14*); prob. also: to be in a certain state (of health), in a certain condition, etc.; in *C.* ཏྲ་གང་མྱེང་ གེ་ཡོད་དམ་ how are you now (?) what have you been doing now? (*Jā.*).

མི་མྱེང་བ *mi-snañ-wa* འགྲུག་པའི་ (*A. K. 111-21*) [to vanish or disappear] *S.*

མྱེང་བ་དཀར་པོ་ *snañ-wa dkar-pa* = ཟེང་པོ་ moon-light (*Yig. k. 15*).

མྱེང་བ་ཀླུ་པའི་རབ་ཀྱང་ *snañ-bryad-pahi rab-kluñ* an epithet of the river Gañgā: གཤམ་མཛེད་ ཀྱང་མྱེང་བ་ཀླུ་པའི་རབ་ཀྱང་བཞིན་རྒྱལ་བ་མཁྱིན་ pray let your kind letters flow (to me) like the Gañgā (*Yig. k. 36*).

མྱེང་བ་ཅན་ *snañ-wa-can* བརྒྱུད་པའི་ manifest, present in all its glory (*A. K. 111-21*).

མྱེང་བ་མཛེད་པ་ *snañ-wa mched-pa* ལྡན་པའི་འཕྲིན་པ་ [increase of light] *S.*

མྱེང་བ་ཐོབ་པ་ *snañ-wa thob-pa* to obtain light [ལྡན་པའི་འཕྲིན་པ་ obtained light, enlightened] *S.*

མྱེང་བ་མཐའ་ལམ་ *Snañ-wa mthah-yaṣ* མཐའ་ལམ་པ་ the fourth Dhyani Buddha Amitābha in his first form of existence, i.e., in his *dharmakāya* or རྩ་ཀྱི་མུ་ *chos-kyi-sku*. In his *sambhoga* stage he is designated རྩ་ཀྱི་མུ་ *Tshe-dpag-med*; and in the third or *nirmaṇa* stage རྩ་ཀྱི་མུ་ *Hod-dpag-med*. His present earthly incarnation as རྩ་ཀྱི་མུ་ is the Panchhen Lama of Tashi-lhunpo.

+ མྱེང་བ་གཤམ་པའི་མཛེད་པ་ *snañ-wa gdoñ-red-pa* to take up or undertake a work without much deliberation.

མྱེང་བ་ནས་མྱེང་བ་དཀྱིལ་བ་ *snañ-wa naṣ snañ-wa hgro-wa* ལྷོ་ཁྱེད་ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ཕར་ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ to go from light to light.

མྱེང་བ་ནས་མྱེང་བ་དཀྱིལ་བ་ *snañ-wa-mun-par hgro-wa* ལྷོ་ཁྱེད་ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ཕར་ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ [going from light to darkness] *S.*

མྱེང་བ་མཛེད་པ་ *snañ-wa med-pa* འཕྲིན་པའི་ཕར་ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ [not possessing light, not bright] *S.*

མྱེང་བ་མཛེད་པ་ *snañ-wahi bdag-po* ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ཕར་ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ [the lord of rays, the sun] *S.*

མྱེང་བ་མཛེད་པ་ *snañ-wahi dcañ-po* = ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ the eye (*Mñon.*).

མྱེང་བ་མཛེད་པ་ *snañ-wahi mu-khyud* ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ཕར་ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ [the lustrous halo round the sun] *S.*

མྱེང་བ་མཛེད་པ་ *snañ-wahi mdsod* the repository of light, i.e., the sun (*Mñon.*).

མྱེང་བ་མཛེད་པ་ *Snañ-war mdses-ma* n. of a great Yaksini, a she-demon (*K. g. 5, 130*).

མྱེང་བ་མཛེད་པ་ *snañ-byed* ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ཕར་ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ as met. the eye, the sun, light.

མྱེང་བ་མཛེད་པ་ *snañ-byed gñis-pa* the second luminary, the moon (*Kag.*) (*Mñon.*).

མྱེང་བ་མཛེད་པ་ *snañ-byed zuñ* the two luminaries, i.e., the sun and the moon.

མྱེང་བ་མཛེད་པ་ *snañ-byed hod-byed* as met. = the sun (*Mñon.*).

མྱེང་མཛེད་ *snañ-med*, v. མྱེང་མཛེད་ *nañ-med*.

མྱེང་མཛེད་ *snañ-tshad*, v. the measure of light.

མྱེང་མཛེད་ *snañ-tshul* the outward appearance, of a landscape; scenery (*Mil.*); appearance, opp. to essence, ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ཕར་ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ (*Was. 297*).

མྱེང་མཛེད་ = མྱེང་མཛེད་ *snañ-tshuc* = མྱེང་མཛེད་ ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ཕར་ལྷོ་ཁྱེད་པའི་ [illumination, exhibition] *S.*

མྱེང་མཛེད་ *snañ-mdsad* brightening, illuminating, also, illuminator.

མྱེད་ཅན་མ *snah-ser can-ma*, v. མྱེད་ཅན་མ.

མྱེད་ཅན་མ *snah-ser ldan-ma* = མྱེད་ཅན་མ
n. of a Bon deity, one refulgent with
light, radiant (*B. Ch. IV*).

མྱེད་མ *Snah-hod* n. of a flower (*K. d. 1*,
12).

མྱེད་ཅན་མ *Snah-ru-sgan* n. of a place in
Tibet near མྱེད་ཅན་ *Stod-luñ* (*Loñ. 3, 3*).

མྱེད་གསལ *snah-gas* thoughts, fancies.

མྱེད་གཞན *Snah-gcan* n. of a Bon priest of
great mystical learning (*Jig.*).

མྱེད་མེས་ཐབ་ཀྱོན *Snah-sel khrab-gyon* n. of
Bon deity of *Sa-bdag* class, who wears a
coat of mail.

མྱེད་མྱེད་ *snah-srid* བསྐྱེད་ the visible, exter-
nal world.

མྱེད་གསལ *snah-gsal* shining, bright, bril-
liant; མྱེད་ཀྱི་མྱེད་གསལ་མྱོན་མེ the clear bright
light of religion, also a lamp, light; syn.
མྱོན་མེ་མྱེད་མེ (*Mñon.*).

མྱེད་པ *snad-pa*, pf. བཟད་ *bsnad* imp. མྱོད་
snod to wound, to hurt, to stab: ལུས་མྱེད་ནས
being hurt in the body; རའི་ཉ་མྱེད་འགྲོ my
horse might be injured; མྱེད་ཀྱིས་དྲིལ་ཏེ afraid
of hurting him (*Jä.*); of horned cattle:
to butt (*Sch.*).

མྱེད་མ *snabs*, མྱི་ཐུག་མཁུ་ mucus of the nose:
མྱེད་མེ་བ *snabs phyi-wa* to wipe one's nose,
མྱེད་མེ་བ pocket-handkerchief; མྱེད་མེ་བ snotty
nose, snotty fellow (*Sch.*).

Syn. མྱེད་མེ་བ *snabs-lud*; རྩ་མྱེད་མ *har-snabs*;
མྱེད་མེ་བ *snalud*; མྱེད་མེ་བ *snal-yi dri-ma*.

མྱེད་ I: *Snam* 1. n. of a place in Tibet;
མྱེད་ཀྱི་རྩ་གད་ *snam-gyi re-gad* one of the thirty
seven sacred places of the Bon (*G. Bon.*
37). 2. མྱེད་ མྱེད་ smelt.

མྱེད་ II: or མྱེད་བ *snam-bu* woollen cloth of
various kinds, a blanket. མྱེད་མྱེད་ woollen
cloth manufactured in Kong-bu; མྱེད་མྱེད་
English broadcloth; མྱེད་མྱེད་ woollen cloth
from Central Tibet and Lhasa. མྱེད་མྱེད་
snam-dkar མྱེད་མྱེད་ white or woollen
blanket. མྱེད་མྱེད་མྱེད་ hairy cloth, frieze;
མྱེད་མྱེད་ *snam-yug* a whole piece or roll of
woollen cloth. མྱེད་མྱེད་ *snam-ras* woollen and
cotton cloth (*Mil.*).

† མྱེད་མྱེད་ *snam-phyi* privy, latrine.

Syn. མྱེད་མྱེད་ *chab-khañ*; མྱེད་མྱེད་ *phyis-khañ*;
གསལ་མྱེད་ *gsah-chod*. (*Mñon.*).

མྱེད་མྱེད་ *snam-phrag* = མྱེད་མྱེད་ *am-phrag* in
vulg. language: breast pocket.

མྱེད་མྱེད་ *snam-brag* = མྱེད་མྱེད་ *snam-phrag* or
མྱེད་མྱེད་ *am-phrag* the bosom, also the breast
pocket. In colloq. *am-bák*.

མྱེད་མྱེད་ *snam-hbyar* མྱེད་མྱེད་ [a pair or
couple; the aquatic plant *Trapa bispi-
nosa*] S.

མྱེད་མྱེད་ *snam-sbyar* a sort of loose mantle
for priests (*Cs.*).

མྱེད་མྱེད་མྱེད་ *snam-gshogs* resp. for side
(*Jä.*).

† མྱེད་མྱེད་མྱེད་ *snam-logz*, also མྱེད་མྱེད་མྱེད་
snam-phyogs, may signify respectfully the
whole bodily person of a deity or lama,
usually, however, it indicates the sides
only; also specially = མྱེད་མྱེད་མྱེད་ side and
back. The following passage occurs in
a Tantrik ritual of the Tangyur: མྱེད་མྱེད་མྱེད་
རྩ་མྱེད་མྱེད་མྱེད་མྱེད་མྱེད་མྱེད་མྱེད་མྱེད་མྱེད་
*gur dan bla re
lha snam-phyogs shkyon qtor-ma so-sor dgram*
having sprinkled separately the torma
offerings protecting the back and sides of
the god and each lama, together with
their canopies.

གཞན་(ཉམས་)ཞིག་ཡོད་ (may be) you have some petted child with the disposition of a glutton (*A.* 127).

ལྷན་པ། *snur-wa* 1. pf. and fut. བུ་རྒྱུ་ to push or move, to move out of its place, to remove, to shift *W.*; to drag up, pull in. 2. *Sch.*: to cut into pieces, to fracture, to crush, ཞིབ་མོར་ into impalpable powder. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ or ལྷན་པ་ལྷན་པ་. 3. to abridge. 4. v. བུ་རྒྱུ་.

ལྷན་པ། *sne* or ལྷན་པ་ *sne-ma* 1. extremity, end of a thread or string, the selvage or hem of a piece of cloth: ལྷན་པ་ *thag-sne* the end of a rope. ལྷན་པ་ *sne-hkhor* to warp, to get twisted (*Sch.*). ལྷན་པ་ *sne-skog* chaff of barley, wheat, etc. (*Rtsii.*).

ལྷན་པ། *Sne-gdoh-rtse* n. of a town with a Jong styled ལྷན་པ་རྩོད་ *Sne-gdoh-rdsoñ* the fort of Nedong-tse (*Loñ.* 2, 14).

ལྷན་པ། *sne-hdsom* = ལྷན་པ་ལྷན་པ་ n. of fragrant plant burnt as incense: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *ne-dsom* for (the cure of) cow-itch I must have the Ne-dsom plant, the Ne-dsom plant is necessary (*Rtsii.*).

ལྷན་པ། *snem-pa* to shake, to cause to move slightly: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *bsnem byahi sa-gshi* a quagmire, a bog, Siberian tundra.

ལྷན་པ། *snehu glin-kha* n. of a grove near Lhasa ལྷན་པ་ལྷན་པ་རྩོད་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ two overseers at Neuling-kha (*Rtsii.*).

ལྷན་པ། *snehu-stan* = ལྷན་པ་ child, boy.

ལྷན་པ། *Snehu-rdsoñ* n. of a small fort on the bank of the Kyi-chhu on the opposite side to *Hbras-spuñs* (Daipung) (*Loñ.* 2, 14).

ལྷན་པ། *sne-len* resp. (མཐོང་བཞུགས་ *mtshoñ-bzogs*) attention to guests, hospitality, reception given to guests: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ (*D. cel.*).

ལྷན་པ། *Sne-god* n. of a village in *Kham* (*Loñ.* 2, 28).

ལྷན་པ། ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *sne-sel tsam-du mchis* = ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *am* in the due discharge of my duties (*Fig.*).

ལྷན་པ། *sner-slebs* officials (who succeed each other by gradual promotion). ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ (*D. cel.* 7) the government officials should not show partiality to any among the subjects of the state.

ལྷན་པ། *sno-wa* acc. to *Cs.* = ལྷན་པ་ to reduce to small pieces, to crumble (*Jā.*).

ལྷན་པ། ལྷན་པ་ *snog-zan* cake, biscuit, etc.; in vulg. ལྷན་པ་ *“khab-se”* for ལྷན་པ་.

ལྷན་པ། I: *snod* 1. sbst. ལྷན་པ་, ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ a receptacle, that which holds anything, a vessel, basket. Syn. ལྷན་པ་ *yol-go*; ལྷན་པ་ *snod-spyad* (*Mñon.*). ལྷན་པ་ *sde-snod* ལྷན་པ་ a receptacle of doctrine, the doctrinal basket, sacred writings; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *tri-pitak* the Three Piṭakas or three classes of sacred works. ལྷན་པ་ *phye-snod* a vessel for meal or flour; ལྷན་པ་ *chu-snod* water-pot, pitcher; ལྷན་པ་ *bu-snod* uterus, womb; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *snod-kyi khyed-pa* ལྷན་པ་ [a small pot] *S.* ལྷན་པ་ *snod-kyi-steñ* upper part of a vessel, also its cover or lid. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *snod-gsum* or ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ the three qualities of the organs of the senses—best, intermediate, and the last.

ལྷན་པ། II: *Jā.* says that in the ascetic language *snod* denotes man, as far as he is susceptible of higher and divine things; a man is called ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *snod-yoñs-su bdag-pa* a very pure and holy vessel; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *snod-ldan slob-ma* = a disciple eager to be instructed (*Mil.*); ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *snod-ma yin*

མྱོན *snron* ཡེའི the eighteenth lunar mansion.

Syn. རྩེ་བུ *ldehu*; གདུ་བུ *gdu-bu*; ལྷ་དབང་ལྷན *lha-dwañ-lan* (*Mñon.*).

རྩེ་བུ་ཟླ་བ *snron-gyi zla-wa* the month of May-June. རྩེ་བུ་ནི་བུ *snron-gyi ña-wa* the full moon of that month.

བརྟམ་རུས *brnag-nuṣ* = བཟོད་པ patience (*Mñon.*).

✚ བརྟག་པ *brnag-pa*, pf. བརྟགས *brnags*
1. to cogitate, deliberate; reflect upon: བེད་ལ་ཡང་ཡང་བསམ་པ་ to think over and over again. བེད་ལ་བརྟགས་ turned over in the mind, thought over (*Situ. 76 and 137*). 2. to be concerned about, to strive after,.....ཞེས་གཅིག་ཏུ་བརྟགས་པས་ striving after that one thing. 3. to flow over with, be replete with; and hence, to be burdened with mentally as well as physically.

བརྟན་པ *brnañ-wa* another form of རྟན་པ *rnañ-wa* to be choked with; defined in *Nag. 43* as རས་ཀྱི་འགགས་ནས་ཏང་ཆེ་ཤོས་བ་ obstruction of food in the gullet, which neither goes down nor comes out (also *A. 134*).

བརྟན *brnan* = རན་ཏན་བརྟན *nan-tan brnan* or རན་གྱིས་བརྟན་ཏྲོ་ pressed, urged upon (*Situ. 76*).

✚ བརྟན་པ *brnan-pa* to be eager for; to be on the alert, be attentive to: འབྲི་ཐོག་བརྟན་པ་ to attend while a person is reading or writing; ཆས་ལ་བརྟན་པ་ to be eager for religious instruction, ཐོ་ལ་བརྟན་པ་ eager for food.

བརྟམ་ལེས་ས *brnab-sems* ལེན་པ་ས; ཡམ་ཡིས་; ལོམ་ desire of gain, covetousness (*A. K. 6-17*). བརྟམ་ལེས་ས་ཆོག་རུབ་བཅས་པ་དང་། མཛོད་པར་དང་རྒྱལ་ལོག་པར་སྒྲ་ speaking falsely or boastfully together with rough words and avarice (are of no good in this world) (*K. d. 2, 346*). བརྟམ་ལེས་ས་ཅན་ *brnab-sems can* a covetous person.

བརྟོགས་པ *brnogs-pa* 1. གུས་=ཐུས་པ་ to be hidden, concealed. 2. =བཞུས་པ་ bound, tied tightly (*Nag. 43*).

བརྟམ་པ *brnañ-wa*, v. རྟན་པ *rnañ-wa*.

བརྟམ་པ *brnad-pa*, v. རྟམ་པ་=མཛོད་གྱིས་ཆས་པ་ *mtson-gyis rmas-pa* to cause a wound with a weapon.

བརྟམ་པ *brnan-pa*, v. རྟོན་པ; མང་པོ་དུ་མས་པ་འཁོར་བརྟམ་པ་ to augment by the addition of a great many a great degree revived me (*Nag. 43*).

བརྟམ་པར་བུ *brnam-par-bya* རུ་ཁྲུབ་ [met. a bull, excellent] *S.*

བརྟམ་ཟེན *brnam-sin* རུ་ཁྲུབ་ [the soul, an individual] *S.*

བརྟམས *brnams*, =ཐོགས་པ་ pf. of རྟོམ་པ་ q.v.

བརྟམ་པ *brnar-wa* = རྟོང་པ་ *rkyoñ-wa* 1. to stretch, to extend in length, to lengthen, to pull out, e.g., a piece of India rubber. མཇུག་མ་ཟིང་པོར་བརྟམ་པ་ to stretch out and trail the tail (*Nag. 43*); མཇུག་བརྟམ་ཏྲོ་ *mjug-brnar-to* it stretched out its tail (*Situ. 76*). 2. to have in its train, to drag after: རྟན་མོངས་བརྟམ་ *ñon-moñs brnar* the consequences of sin. v. རྟམ་པ་.

བརྟམ་པ *brnal-wa* to spin out, to protract (*Cs.*).

བརྟམ་པ *brnun* 1. v. བརྟམ་ (*Rtsi.*). 2. = མཛོད་ལ་ རྟམ་པ་ offended, hurt in the mind, [to wound in the heart] *S.* 3. = མཛོད་ལ་ རྟམ་པ་ མཛོད་ཆ་མཛད་པ་ཐོགས་པ་འབེམ་པ་བརྟམ་པ་ hit or pierced with weapons like arrows, etc., the target. 4. = རྟམ་པ་, རྟམ་པ་བརྟམ་པ་ to give suck (*Nag. 43*). བརྟམ་པ *brnun-pa* sbst. [ཤུལ་ལྡན་ a moving to and fro, shaking; གཤམ་, གཤམ་པ་ beating; བེམ་པ་ piercing; མཛེམ་པ་ piercing, a needle] *S.*

བརྟམ་པ *brmur* 1. pf. of རྟམ་པ་ *snur*. 2. has been explained as རྟམ་ཏྲོ་ལྷུང་པ་བརྟམ་པ་.

བསྐྱེད་པ *bsnubs*, pf. of རྩལ་པ or རྩལ་པ།

བསྐྱེད་པ *bsnem*, pf. of རྩེད་པ *snem*: རྩེད་པར་
བསྐྱེད་པ *nem-par bsnems* (*Situ*. 76).

བསྐྱེད་པ *bsnom-pa* apparently, in two passages met with, is to be differentiated from རྩེད་པ *snom-pa*, and = to cut, to shape, to carve: རྩེད་པ་གཙུག་བསྐྱེད་པ་ལྔ་ཁྱེད་པ་ལྔ་ཁྱེད་པ་ *rdogru gsum bsnom-pahi steñ-du bshugs* sat on a stone which was shaped or cut at the corners, i.e., on a triangular stone (*Yig*); རྩེད་པ་བསྐྱེད་པ *snal ma bsnom* cut threads.

བསྐྱེད་པ *bsnor* = རྩེད་པ་རྩེད་པ་ *nar-nar*: རྩེད་པ་རྩེད་པ་ *goñ-hog bsnor* (*Nag*. 43).

བསྐྱེད་པ *bsnol* v. རྩེད་པ་, རྩེད་པ་བསྐྱེད་པ་ = རྩེད་པ་ལྔ་ཁྱེད་པ་ *thu-wa goñ-hog byuñ-wa* upper and lower flaps of a garment joined (*Nag*. 43). Again, we find: རྩེད་པ་ལྔ་ཁྱེད་པ་ལྔ་ཁྱེད་པ་ = རྩེད་པ་ལྔ་ཁྱེད་པ་ *bsnol* friends and relations mutually attending or associating (*Situ*. 76).

བསྐྱེད་པ *bsnos* = རྩེད་པ་ *hdres-pa*, རྩེད་པ་ལྔ་ཁྱེད་པ་ and is illustrated thus: རྩེད་པ་ལྔ་ཁྱེད་པ་ལྔ་ཁྱེད་པ་ལྔ་ཁྱེད་པ་ *bsnos* as all medicines are beaten together and thoroughly commingled in a paste (*Situ*. 76).

པ

པ I: the thirteenth letter of the Tibetan alphabet and the first of the labial group.

པ II: as a syllable is called བདག་པོ་གྲགས་པ་ *bdag po hi sgra*, the word or particle expressive of ownership or possession. As an affix it is found added on to many roots, to verbs, nouns and adjectives, sometimes affecting the meaning of the root, sometimes making no difference and merely affixed from custom. As a general rule (but, it must be noted, not invariably so) it is changed to བ *wa* after a vowel or one of the three consonants ར, ལ, and ར. When པ is attached to the roots of verbs it is the sign of the infinitive and participle as in བཤད་པ་, རྒྱུ་མཐུག་པ་, ཡོད་པ་, མེད་པ་; in the language of common life, however, it is frq. used for the finite tense, and for བར་ *par*. Affixed to the names of certain places or things, it denotes the person that deals therewith as in རྩེ་པ་ *rtā-pa* horseman, ལུ་པ་ *chu-pa* water-carrier, ལྷ་མ་པ་ one of Lhasa, མེ་ར་པ་ a monk of Sera. In such instances some writers use བ instead of པ, which is wrong; it is not correct to say ལྷ་མ་བ་ or མེ་ར་བ་. Combined with names of places, པ designates the inhabitant (ཡོད་པ་ inhabitant of Tibet); with numerals, it either forms the ordinal numeral (གཉིས་པ་ *gñis-pa* the second) or it may imply other enumerations, i.e., བུ་མོ་ཐོག་གཉིས་པ་ a girl of two years, ལྷུ་གུ་པ་ *khru gañ-pa* measuring one cubit, ལུ་མ་ཐུ་པ་ *sum-*

cu-pa containing thirty, viz., letters, as in the Tibetan alphabet. As already said, with sbst. it may have no particular signification (རྟོན་པ་ *rked-pa*, etc.), or may serve to distinguish different meanings (རྟོན་ *rkañ* marrow, རྟོན་པ་ *rkañ-pa* foot) or be a peculiarity of dialects. In certain expressions པ or བ stands, it would seem, incorr. inst. of བཤེ *pahi* or བཤེ *wahi*: གསེས་པ་ *gso-wa rig-pa* science of medicine, ལུ་པ་ *grub-pa lus* structure of the body; དམ་པ་ཆོས་ *dam-pa chos* holy doctrine (of Buddha) (*Jä.*). In Budh. པ *pa* mystically expresses དོན་དམ་པ་ *don dam-pa* the pure sense of all things (*K. d. 3, 321 and Hbum. ༧, 282*). Again in *K. my. ༧, 207*, པ *pa* signifies fallaciousness.

པ་མེ *Pa-sde* པའགྲོ་ letter of the P series, i.e., པ, ལ, བ, མ.

པ་གོ་ར་ *Pa-gor* n. of a place in the district of ལྷན་མོ་ *Sñan-mo* in Tibet (*Deb. ༧, 4*).

པ་ཅར་ *pa-car* or ལོ་ས་ཆས་ལྟ་བུ་ *gos-chas lta-bu* कौपीन, कच्छाटिका [कौपीन a small piece of cloth worn over the privities; कच्छाटिका the end of a lower garment gathered up behind and tucked into the waistband] S.

† པ་ཏ་ཏ་ *pa-ta-ha* པཏཱ (རིའི་བྱེ་བྲག་ཅེག) a kind of drum (*K. du. 5, 502*).

པ་ཏ་ *pa-ta* W. a cross (*Jä.*).

† པ་ཏ་ན་ *Pa-tan* ancient capital of Nepal called ཡེ་ར་ *Ye-rañ* in Tibetan works (*Dsam. 3*).

Syn. ལས་བཀང་ *las-bkhan*; པད་མའི་རྩིང་བུ *pad-mahi rdshin-bu*; པད་མ་ལྗན་ *pad-ma ldan*; པད་མ་ཅན་ *pad-ma can*; རྩལ་ལྷིང་པོ་ *chu-yi gñin-po*; བཅད་ལྗན་མ་ *bshad-ladan ma*; པད་མའི་མཚོ་ *pad-mahi mtsho*; པད་མ་འབྱུང་གནས་ *pad-ma hbyun-gnas* (*Mñon.*).

པད་མ་ཆེན་པོ་ *Pad-ma chen-po* 1. महापद्म n. of a Buddhist king of ancient India (*Fig.* 15). 2. n. of one of the cold hells. [According to the Vishṇupurāṇa, sect. iv. chap. 24, *Padma-chen-po* or Mahāpadma was a king of Magadha, and was fifth in descent from the famous Ajātas'atru. He was the founder of the Nanda dynasty and is described in the Vishṇupurāṇa as being a very cruel man exercising authority over the whole of India. He is said to be a S'ūdra king who destroyed the Kshatriya rulers]S.

‡ པད་མ་པོ་ *Padma-paṇi* पद्मपाणि a form of the Bodhisattva Avalokites'vara, who under this aspect appears with a spray of lotus in one of his left hands. He was originally sprung or born from a lotus.

པད་མ་འབྱུང་གནས་ *Pad-ma hbyun-gnas* पद्माकर is the Tibetan name of the great master of magic who came into Tibet from India 860 A.D., *Pad-ma sam-bha-wa*. He was the inventor of much of the Tantrik ritual and eclectic mythology of later Buddhism; and he even devised female companions for the Dhyani Bodhisattwas whom he designated, from the analogy of the *Sakti* in Hinduism, as the *Yum* companion to the *Yab* or Bodhisattwa. Throughout Tibet *Padma Jungnas* may be asserted to be much more popular than Gautama the Buddha; and as Guru Padma, Urgan Padma, and Lopön Humkara, his votaries are full of belief in his present might and powers of assistance.

པད་མ་མ་ *pad-ma-ma* पद्मलाङ्कन ['marked or symbolized by a lotus,' a king, Brahmā]S.

པད་མ་དམར་པོ་ *pad-ma-dmar* कोकनद red lotus flower (*S. Lex.*).

པད་མ་ཚུ་ཆེན་པོ་ *Pad-ma tshu chen-po* n. of an Indian sage (*K. dun.* 17).

‡ པད་མ་རབ་བཟང་མ་ *Pad-ma rab-bzang-ma* n. of a Tibetan female saint (*Mñon.*).

པད་མ་ལེ་མཛེས་ *Padma ye-mdseṣ* n. of a Bon teacher (*G. Bon.* 1).

‡ པད་མ་རྩ་ག་ *pad-ma rā-ga* पद्मराग, लोहितक, कुरविन्द, शोणरल, पुष्पराग, वैदूर्य, गारुतत a red gem, the ruby. [गोमेद a gem or precious stone brought from the Himalayas and the Indus, described as being of four sorts: white, pale-yellow, red, and dark-blue]S. It is of seven kinds:—མུ་ལ་རིག་ *mu-la rain-ga*; བེ་ཐེ་ལ་ *bi-dsa-ya*; གླུ་རི་ *ghāhu-ri*; ཐེ་ཐེ་དེ་ *dsa-li ha-ri*; པད་མ་རྩ་ག་ *pad-ma rakta*; བུ་ཐུ་རྩ་ག་ *puspa rakta*; གོ་མེ་དེ་ *gau-me ta* (गोमेद) (*Mñon.*). པད་མ་རྩ་གས་ནད་དང་གདོན་ཀླན་སེལ་ the ruby removes illness and all evil spirits (*Sman.*).

Syn. རིན་ཆེན་དམར་པོ་ *rin-chen dmar-po*.

‡ པད་མ་སམ་བླ་བ་ *Pad-ma sam-bha-wa* the Indian Buddhist saint, སྟོབ་དཔོན་ of the འབྲུག་ལུགས་ = པད་མ་འབྱུང་གནས་ v. above.

པད་མའི་ཐྱུ་ *pad-mahi skra* केशर pistil of the lotus flower.

པད་མའི་སྐྱེལ་ཀླང་ *pad-mahi skyil-kruñ* पद्मपर्यङ्क (ལྗན་མས་ཀྱི་བཟུགས་ཚུལ་) the manner of sitting of the gods (*Ya-sel.*); and so, too, that adopted by a lama sitting མཛེས་པ་ལ་, i.e., in meditation.

པད་མའི་སྐྱེས་གནས་ *Pad-mahi skyes-gnas* पद्मयोनि, पद्माकर an epithet of Brahmā (*Mñon.*).

པད་མའི་ཁྲག་ *pad-mahi khrag* (བྱད་མེད་ཀྱི་མངལ་ཁྲག་) the womb-blood of women (*Sman* 2).

པད་མའི་ཆ་ལག་ *pad-mahi cha-lag* नृपाल [a lotus fibre]S.

པད་མའི་གཏེན *pad-mahi gñen* as met. the
sun (*Mñon.*).

पद्मवेङ्गव *Pad-maḥi lte-wa* 1. पद्मनाम an
epithet of Viṣṇu (*Mñon.*). 2. पद्मवैजकोष
the seed-ovary of the lotus flower (*Mñon.*).

པདྨའི་གདན་ *pad-ma-gdan* कमलासन; lotus
seat [Brahmā] S.

པད་མའི་བདག་པོ་ *pad-mahi bdag-po* नलिनी पति
the sun.

པད་མའི་གདན་ཅན་ *pad-mahi gdan-can* शतधृति
Indra.

པད་མེ་ཤེང་པོ *pad-mahi sdoñ-po* पद्मयष्टि lotus-stick ; मृणात a fine lotus stalk.

पद्महिष्य *pad-mahi-spyan* पद्मनेत्र; lotus-eyed [n. of a future Buddha] S.

པད་མའི་འབྲུང་གནས *pad-mahi hbyun-gnas* pond
or lake where lotus grows (*Mñon.*).

ལད་མའི་རྩ་བ་ or རྩོད་པོ་ རྟག་ལེན་ the lotus-root or stalk [lotus fibre] S.

Syn. རྩ་སྐྱེས་ཀྱང་ *chu-skyes rtsa-wa*; རྩ་ཡི་ཙྰཀའ་ *chu-yi tsher-ma*; ཡང་ཀ་ལེ *pad-rtsa li*; ཡང་ཤིང་ *pad-gñi rtsa-wa*; རྩ་ལ་ *rkah-pa*; རྩ་ལ་ *nar-pa*; ཡུ་ལ་ *yu-wa*; ཡང་ཤོང་ *pad-sdon (Mñon).*

པད་མའི་ཟེ་བ *pad-mahi ze-wa* = གེ་སར *Ge-sar*.

པད་མའི་ཟེ་རབྱ *pad-mahi ze-hbru* the anther
and ovary of the lotus.

Syn. ས་བོན་མཛོད་ *sa-bon mdsod*; ཕད་མཐོ་ལྷོ་བ
pad-mahi lte-wa (*Mñon.*).

པད་མའི་ལག་པ་ *pad-mahi lag-pa* the lotus-armed, met. the sun (*Mñon.*).

པད་མའི་ས་མཚན་ *pad-mahi sa mtshan* पद्म-
लाञ्छन [‘symbolized by a lotus,’ a king,
Brahmā]S.

པདྨ་པད་ཤེལ་ a kind of mitre-shaped cap which was worn by the Buddhist saint Padma Sambhava: བུ་ལ་པད་པད་ཤེལ་བ་ he put on a mitre-shaped cap (*Khrīd.* 106).

པད་ལྷུ་མགོན་ *pad-zlum mgrin* = རང་སྐྱོན་ *ñāñ-skyā*
 बलाक the white goose, wild swan (*Mñon.*).

པན་གུབ་ *Pan-grub* (pandüb) for Pandita
and grub-chan, also a learned Indian sage.

‡ ཕཎ་ཅན་ *Pan-chen* an abbr. of ཕཎ་ཅི་ཏ་ཅན་པོ་ *Paṇḍita-chen-po*, a title first given to the Kashmirian Buddhist sage S'ākya S'rī who visited Magadha and Orissa when the Mahomedans under Baktyar Ghilji conquered Bihar; he was present at the sack of the monasteries of Odantapuri and Vikramaçila in 1203 A.D. and from there retired to Tibet. The title of Pan-chen Rin-po-chhe is now enjoyed by the lama-head of Tashi-Jhunpo monastery who is titular ruler of the province of Tsang. He is believed to be an incarnation of Subhūti the third great disciple of Gautama Buddha; and also is an incarnate emanation of the Dhyanī Buddha Amita-bha.

པན་ཅེན་.....དཔལ་ལྷན་ལེ་ཤེས་ *Pan-chen.....Dpal*
Idan Ye-ces the third Panchen Rin-po-
 chhe to whose court Warren Hastings in
 1772 sent George Bogle. This lama made
 a grand progress from Shigatse to Peking ;
 and died in 1779.

པཎ་ཅེན་ལྷོ་བཟང་ཙམ་གྱི་རྒྱལ་མཚན་ *Pañ-chen Blo-bzang*
chos-kyi rgyal-mtshan the first Pañchen
ruler of Tashilhunpo.

པཎ་ཅན་གྱི་བཟང་ལེ་ཤིས་དཔལ་བཟང་པོ་ *Paṅ-chen Blo-*
bzang Ye-ces Dpal-bzang-po the second Paṅ-
chen Rin-po-chhe (*Loñ.* 2, 9). He died in
1737, aged 75 years.

པཎ་ཅེན་བློ་བཟང་བསྟན་པའི་ཉེ་མ *Paṅ-chen Blo-bzan*
Bstan-pahi Nī-ma the fourth Paṅchen Rin-
 po-chhe to whose court Captain Samuel
 Turner was sent in 1781 by Warren
 Hastings and who was then an infant.

པཎ་ཅེན་རིན་པོ་ཅེ་གྲགས་པ་བརྟན་པའི་དབང་ཕྱུག *Pan-chen*
Chos-kyi Grags-pa Bstan-pahi Dwañ-phyug
 the Pauchen Rin-po-chhe who invited

Sarat Chandra Das to Tibet in 1879 and 1881. He died of small-pox in 1882.

པཎ་ཅན་བློ་བཟང་བུ་བཟུང་ཆོས་ཀྱི་མ་ *Pañ-chen Blo-bzang Thub-bstan Chos-kyi Ni-ma* the sixth and present Panchen Rin-po-chhe, who came into the position as an infant in 1883.

‡ པཎ་ཅན་མིང་ཉི་ནི་ *pañ-chen ir-ti-ni* བཤིང་ཏེར་ལ། the title by which the Panchen or Tashi Lama is known in Mongolia.

‡ པཎ་ཏི་ཏ *pañ-di-ta* a Sanskritist or Indian scholar, a title often introduced into Tibetan literature: རིག་པའི་གནས་ལྷན་མཁས་པར་ལྷན་པཎ་ཏི་ཏའི་མིང་ the title of Paṇḍita is given to one who has become versed in the five sciences.

‡ པཎ་ཏི་ཏ་རྩ་ན་ལྷེ་མི་ཏ *Pañ-di-ta Dha-na Çri-mitra* the eldest of the nine sons of Atisa's elder brother who succeeded to the throne of Bengal and became known by the name of Dhana sri-mitra.

‡ པཎ་ཏི་ཏ་ལྷེ་ཉི་ *Pañ-di-ta Snri-ti* the Indian Buddhist paṇḍit who visited Tibet shortly after Buddhism was persecuted by king Langdarma but finding no encouragement at Lhasa he resided at Tanag in Tsang and earned his subsistence for some time by tending sheep (*J. Zan.*).

‡ པཎ་ཏི་ཏའི་ལྷ་ *pañ-di-tahi shwa* the kind of mitre-shaped cap which Atisa and Tsongkhapa used to wear: ཐམས་ཅད་ཀྱང་པཎ་ཏི་ཏའི་ལྷ་རྩ་རྒྱལ་མེད་པ་གསོལ་བ་ they all wore the paṇḍit's cap without showing vanity (*A. 22*).

པཎ་ལྷ་རྩ་རིང་ *pañ-shwa rtse-riñ* the conical mitre-shaped cap worn by the lamas of Tibet during any religious service: དེ་དུས་བུང་གསལ་ལི་རྩ་རི་ག་པོའི་གྱིང་ཁྱེད་ཀྱི་པཎ་ཏི་ཏ་ལི་ཏར་པའི་གཙུག་ལག་ཁང་དུ་མུ་ལྷགས་པའི་ཆོས་པ་ཞིག་གྱུང་བའི་ཆོ་རྒྱལ་མི་ཞིག་གི་ཁ་ལ་ཉན་ནས་ཆོར་མ་ལྷ་བྱའི་རྩ་རིང་གི་ལྷ་རྩ་རིང་ནས་རྩོད་པས་ཀྱལ་བ་ལས་པཎ་ལྷ་རྩ་རིང་.

ན་རྩ་ (*J. Zan.* 108) at that time on the occasion of a religious disputation that was held in the monastery called Paṇḍita Vihāra in the town of Tsa-ti-gao (modern Chittagong) of Bañgala, a Buddhist paṇḍit listening to the advice of an old woman wore a cap pointed like a thorn. From his victory in the controversy, the use of the pointed mitre-shaped cap spread about.

པན་པོན་ *pan-ton* not considered perfect in dignity, as for instance the lamas of Lahoul that are married (*Ja.*).

པན་མཐའ་ *pan-mthah* བཞུགས་པ་ [traveller, wanderer] *S.*

‡ པན་ཅོ་ཀ་ *pān-tsi ka* and པན་ཅོ་ཀ་རྩ་བ་ *pān-tsi ka chen-po* (པཎ་ཅིལ་ and མདའ་པཎ་ཅིལ་) are the names of Noijin chiefs (*K. g.* 5, 21).

པུ་རྩ་ *pahu-rtse* (Chinese) a kind of tea (*Jig.* 22).

པར་ I: *par* any artificial mould: ལྷགས་པར་ *ghugs-par* casting mould; དེུ་པར་ *rdehu-par* bullet-mould; རྩོད་པར་ *gñ-par* block-print; printing forms, a stereotype plate cut in wood; པར་རྩོལ་ *par-rko-wa* to cut types on boards; པར་རྒྱལ་པ་, པར་དུ་འདེབས་པ་ *par-du hdebs-pa* to print, to stamp; པར་རྩོལ་མཁན་ *par-rko mkhan* or པར་རྩོལ་ *par-rko-pa* cutter of type; པར་ཁང་ *par-khan* printing office; པར་མཁན་ *par-mkhan* printer; པར་རྒྱལ་ *par-rgyal* text; པར་སྒྲག་ *par-snag* printing-ink; པར་མ་ *par-ma* a printed work, book; པར་གཞི་ *par-gshi* printing boards; པར་གཡོག་ *par-gyog* a printer's assistant; པར་ཤོག་ *par-ṣog* printing-paper.

པར་ II: sign of the adverb; combined with verbs it represents the supine.

པར་ཏང་ *par-tañ* = གདན་གུས་རྩ་ *gdan-grum rtse* a square carpet used for sitting upon.

‡ པི་ལིན་དཱ་བུ་ *pi-lin dahi-bu* पिलिन्दक
the son of Pilinda, one of the disciples of
Gautama Buddha, who used to exhibit
miracles.

ငါးမံ *pig-mo* v. ပုဆံ *puṣ-mo* (*Jä.*).

† *པིན་ར་ར་* *pin-ta ra-ta* n. of a commentary: ཡོག་ཅུ་དང་ཤེས་པིན་ར་ར་ལ་སོགས་པ་བསྟུན་ he translated the *Yogācārya* works and their commentaries, etc. (A. 66).

པིར *pir* pencil, pen, brush; ལྷུག་པིར *byug-pir* large brush for house-painting; རམད་པིར *bcad-pir* small brush for artistic painting, also lead-pencil.

Syn. འབྲི་བྱེད *h̄bri-byed*; བྲིས་ལྷུག *bris-*
smayug (*Mñon.*).

པིར་བ་ *pir-wa* to crush, to grind (to powder) in Ladak = མེད་པ་ *mñed-pa*.

ཕྱ་བ *pu-wa* 1. =གནོན་པ *gnon-pa* to press,
pressing (mystic) (*K. g. F.* 179). 2. num.
fig. 73.

ཐུ་གཤི་འབྲས་ཐུ *pu-gahi hbras-bu* गुवाक areca
nut eaten by the Hindus.

‡ पुति *Pu-ti*, पुतिशर्षपशर्ष *Pu-tis gyogs-pa*
n. of the great ocean to the South of India
on the coasts of which people subsist
chiefly on fish (*K. d.* ५, २७३).

पुतना *Pu-ta-na* n. of a city: पुतनादेश
 भवत्पुत्रः पुतनादेशः पुतनादेशः पुतनादेशः
 he was born in the house of a Brahman in
 the city of Putana in the country of Petala
 in Southern India (*K. my. F.* 246).

† བུ་རྟོ་པོ་ *Pu-to-po* n. of a learned lama:
མནངས་ཀྱི་ཡུལ་ཅེན་པོ་མཛད་ནས། བུ་རྟོ་པོ་མཛད་ having
composed a large book of maxims, Putapo
went away (*A.* 135).

† पुति *pu-ti* or पोति *po-ti* a manuscript book.

* पुस्तक *pu-sta-ka* पुस्तक a volume, book.

† ཕུ་ན་ཀ་ *pu-na-ka* n. of a flower (*K.*
g. 7, 466).

ཕུ་ན་ཁ *Pu-na-kha* the winter capital of
Bhutan.

ཕུ་བྱི *pu-byi* v. སུ་བྱི *sru-byi*.

ཕུ་ཙེ་ *pu-tse.*

ཐུ་ཚྭ་ *pu-tshc bran* (Cs.); husks of barley
(Jä.)

पुर्लुङ *Pu-rañs* a district in the S.E. of Ngari Khorsum, of which province it is a division; it is situated to the north of the districts of Kamaun and of Western Nepal.

† ཕུ་རུ་ཅག *pu-ru-cha* पुरुष an officer in
Tibet = བླ་པོ་ *blon-po* a minister, official.

‡ पु'ले'र'म'य'य *Pu-li-ra Ma-la-ya* n. of a country in ancient India.

‡ पुंलिंग *pu-liṅ-ga* पुलिङ्ग n. for the masculine gender.

ཕུ་ལུ *pu-lu* hut, built of stones, like those of alpine herdsmen in *W.* (*Jä.*).

† पुलोमदिदग्ग *Pu-lo mahi-dgra* पुलोमदि
an epithet of Indra (*Mñon.*) [Indra destroyed his father-in-law Puloman in order to avert his imprecation consequent on the violation of his daughter] *S.* पुलोमिस्ससं
pu-lohi sras-mo (पुलोमदिस्ससं *pu-lo mahi-sras-mo*) पौलोमी the daughter of Pulo, an epithet of the wife of Indra (*Mñon.*).

३. पु I: *pu-cu* = 1. धृष्ट-वर *spāñ-war* क्रमशः
 [gradually tapering] S. 2. उपाय [se-
 cretly] S.

ཕུ་ཕུ II: 1.=ཡང་ཐོག, གང་བར upper story, second flat of a building also=གསེལ་ཁང་ རྒྱུ་ the top of a house. 2. ཕུ་ཕུའི་ལྷེངས་ *pu-çuhi-sten's* རྒྱུ་མིའམ་རྒྱུ་ [top of a building]S.

ཕུ་ཕུད་ *Pu-çud* (ཕ) ཀན་ཀ 1. the hoopoe bird: ཕུ་ཕུད་གཡིས་གནོད་ན་ནི་བར་ཕྱེད་ the flesh of Pu-çud soothes apoplexy or illness caused by evil spirits. The colloq. term for the hoopoe in C. T. is *pu-pu ku-shu*. 2.=ཡང་ཐོག *yañ-thog* or བསེལ་ཁང་ *bsil-khañ* the turret or open airing room on the top of a house.

Syn. of 1. མཚུ་རིང་ *mchu-rin*; རློ་འུག་ཕུད་ཅན་ *sgro-hi-gtsug phud-can*; རློ་འུག་ཅན་ *dri-ñahi hdag-chags* (*Mñon.*).

ཕུ་ཤེལ་ཅོ་ *pu-çel tse* (ཤ) རྩམ་མོར་ [the fragrant root of the plant *Andropogon muricatus*; the root is a cure for vomiting]S. (ཁྲ་ཤེལ་གས་ *klu-šman gras*).

Syn. རྩམ་མོར་ *nag-dbye*; ཕུ་ཤེལ་ *bya-zas*; རྩམ་མོར་ *hkhlor-lohi lus*; རྩམ་མོར་ལ་ *ña-yi hbyor-pa*; ཕུ་ཤེལ་མོར་ *lus-ñan mig* (*Mñon.*).

ཕུག་ཏ་ *pug-ta* [shelf, partition in a box] (*Jä.*)

ཕུག་མ་ *pug-ma* in Purig=collar-bone.

ཕུང་པ་ *puñ-pa* or ཕུང་པ་ *phuñ-pa* in C., W. an unshaped vessel of clay or wood for water, beer, etc., but seems not to be the same with ཕུམ་པ་ *bum-pa* (*Jä.*)

† ཕུའ་རྩི་ཀ་ *puñ-da ri-ka* 1. n. of a gem (precious stone). 2. n. of a celestial flower; ཕུའ་རྩི་ཀ་འི་ཐེང་ *puñ-da ri-kahi phreñ* a garland of pundarika flower (*Situ. 137*). 3. ཕུའ་རྩི་ཀ་ white lotus.

ཕུན་ནག་ *pun-nag* ཕུན་ནག་ [n. of a tree, *Rot-leria tinctoria*, from the blossoms of which a yellowish dye is prepared]S.

ཕུར་ *pur* resp. for རྩ་ dead body; ཕུར་གྱི་མེ་ཁུ་ *ghost-land*, a name for Tibet which is called the kingdom of the dead.

† ཕུར་ཏ་ཀའ་ཚ་ *Pur-na kats-tsha* n. of a place in Ancient India.

† ཕུར་ཏ་གི་རི་ *Pur-na gi-ri* in Tib. ཀར་པའི་རི་ 1. the Indian *Gosain* belonging to Joshi-mot who resided for many years at Tashilhunpo and accompanied *Panchen Rin-po-che* Palden Ye-s'es to Peking. It was he who carried letters to Warren Hastings and founded the monastery of Bhot-Bagan opposite Calcutta on the Howrah side of the Hughli. He was killed by dacoits who had robbed him of the large quantity of gold he had amassed during his residence in Tibet. 2. n. of a Buddhist holy place in the Swat Valley. ཕུར་ཏ་གི་ཕུར་ཏ་ཡོད་ situated on the north of Udyāna (*Du-ye. 38*).

ཕུཅ་ཀ་ར་ *puç-ka-ra* ཕུཅ་ར་ n. of a medicinal plant the flower of which resembles in shape a lamb's foot: ཕུཅ་ཀ་ར་མུ་ལས་པད་ཀར་ཚ་ བསེལ་ the root of *pushkara* cures phlegm and fever.

+ ཕུས་པུཏ་ *pus-hkhyud*=སྐྱེམ་ཐག་ *sgom-thag* the string or cloth tied round the body of a *Naljor* by which he ties himself when meditating (*Pag. 76*).

ཕུས་མོ་ *pus-mo* ཇའུ་, ཇའུ་ the knee; the shank or lower part of the leg from the ankle to the knee. [ཕུས་མོ་སྐྱེམ་པད་ཀར་པ་ *pus-mo sa-la hdsug-pa* to kneel] *Jä.* ཕུས་མོ་སྐྱེམ་པད་ཀར་པ་ཉི་ བསེལ་ཕུར་ནས་ཕུས་མོ་ he kneeled down with the palms of his hands joined and petitioned. ཕུས་མོ་གཡས་པའི་ལྷང་སྐྱེམ་པད་ཀར་པ་ཉི་ དཔྱད་ཀྱི་ ཇའུ་-མནུལ་ རྩམ་པའི་ རྩམ་པའི་ཕུས་མོ་ [fixed the right knee-joint on the ground]S.

ལུས་མིའི་གནས་ *pus-mohi gnaṣ* ཇའུ [the knee joint] S.

ལུས་མིའི་ལྗང་ *pus-mohi lha-ña* ཇའུམའུལ་ [knee-pans] S.

ལུས་མིའི་གནས་ *pus-tshigs* = ལུས་མིའི་མེགས་ *pus-mohi tshigs* the knee joint. རྒྱུ་མོ་ལུས་འབྲེགས་ཀྱང་འགྲོ་
རྩིང་འདྲོད་ *rgan-mo pus hkhregs-kyan hgro-sñiñ*
hdod though the old woman had a stiff
knee she wished to go away (*Rdsā*. 17).

པེ *pe* = བྱལ་པ་ gruel-broth (mystic) (*K. g. 179*).

པེ་ཀར་ *Pe-kar* or པེ་དཀར་ *Pe-dkar* (also
spelt དཔེ་དཀར་ or དཔེ་དར་ *Dpe-har*) = དཀོན་པདག་
ལྷ་པོ་ *dkor-bdag rgyal-po* the spirit-king or
chief of the custodians of monastic proper-
ties. His principal shrine stands in the
Nechung grove near Lhasa. He is
greatly adored all over Tibet; and it is
said that he was brought by Padma Sam-
bhawa from the monastery of Odantapuri
in Magadha and bound under solemn oath
to protect the great monastery of Sam-ye.
པེ་ཀར་གླིང་ *pe-kar glin*, དཀོན་མཆོད་ the temple
of Pekar in Sam-ye in which the monastic
treasures are kept: གཞིས་ས་རྩེ་ཡང་པེ་ཀར་གླིང་གི་
དཀོན་མཆོད་ (A. 91) his small room was also
in the treasury of the temple of *Pe-kar glin*.

པེ་སྒང་ *Pe-sgañ* n. of a place in Tibet:
ལག་ས་པེ་སྒང་དུ་བྱས་ *shag-sa pe-sgañ du-byas* he
halted one night at *Pe-sgañ* (A. 90).

པེ་ཏེ་ཀར་ *Pe-te-hor*, more properly པེ་ཏེ་ *Pa-
ta-hor*, the country to the east of Yarkand
which was a great place of the Northern
Buddhists.

པེ་ཅམ་ *pe-tsam* little, small, a little
(*Sh.*).

པེ་ཙ་ *pe-tse* white cabbage in C. (*Jä.*).

པེ་ར་ *pe-ra* a flat basket (*Jä.*).

པེན་པ་ *pen-pa* pincers (in *Sikk.*).

པོ I: *Po* 1. n. of a place in the con-
fines of the country of Gesar and Tibet (*G.
Bon.* 4). 2. n. of a clan in Tibet (*Jig.*
21). 3. for བོ་པོ་.

པོ II: 1. the particle styled བདག་སྒྲིག་ *bdag-
sgra* signifying the agent, as in རྟོན་པ་པོ་ a
demonstrator, explainer, རོས་པ་པོ་ *thos-pa-po* a
hearer. 2. sign of nouns, designating
concrete nouns and the masculine gender,
in contradistinction to abstract nouns with
པ་ or བ་, and to feminines with མ་; connected
with a numeral, it supplies the definite
article: ལྔ་པོ་ *lha-po* the five (just mentioned);
གཉིས་པོ་ *gnis-po* the two, both, (*Jä.*).

པོ་ཏ་ལ་ *Po-ta-la* (ལྷོ་ལྷག་པོ་ལ་ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *lho-
phyogs ri-bogru-hdsin*) 1. བོ་ཏེ་ལ་ or བོ་ཏེ་ལ་ the
residence of Avalokites'vara and Ārya Tārā
on a hill situated in an harbour somewhere
in the Indian ocean; acc. to the Chinese
Buddhists an island in the China sea off
the coast of Shanghai. 2. = རྩ་པོ་ཏ་ལ་ *Rtse
Po ta-la* or ལྷག་པོ་ལ་ལྷོ་ལྷོ་ལ་ *rgyal-wa rin-po
chehi pho-brañ* the residence of the Dalai
Lama at Lhasa (*Rtsii.*). The buildings
stand on a three-peaked hill in the north-
western suburbs of Lhasa.

† པོ་ཏ་ལ་གི་ *po-tañ-gi* = གསོང་པོ་ལ་ལྷོ་ལ་ *gsoñ-
por snwa-wa* (mystic) (*K. g. 179*).

པོ་ཏི་ *po-ti* = པུ་ཏི་ *pu-ti* small book.

པོ་ཏོག་ *po-tog* v. མཐོག་པོ་ཏོག་ *mtsho-po tog*
(*Jä.*).

པོ་པོ་ *po-po* grandfather (both in the
father's and mother's side); པོ་མ་ grand-
mother.

པོ་ལོན་གན་ *Po-lon-çan* n. of a high
mountain in China.

པ་སོན་ཆ *po-son-cha* मधुवक a shrub
Sesbana grandiflora.

Syn. གོང་བུ་ཅན་ *gong-bu-can*; ལག་པའི་ཆོང་དུས་ *lag-pahi tshen-dus*; གཤེར་གྱི་ལག་ *gser-gyi lag*; དབུགས་འབྱེན་ཤིང་ *dbugs-hbyin cin*; འབྲུག་པའི་ཤེ་ *hkhjug-pohi she*; མྱོས་བྱེད་ *myos-byed*; ཆང་ཤིང་ *chan-shin* (*Mñon.*).

པོག *pog* ལྷ་ཁྲུ་ [the resin of the plant
Boscellia thurifera] *S.*

པོག་ཏ *pog-ta* (Mong.) = ཇེ sir, lord.

པོག་ཤོར *pog-phor* = བློས་ཤོར་ *spos-phor* (པོག་
pog = བློས་ *spos*) incense-burner, perfuming-
pan.

པོད *pod* acc. to *Jä.* = པོན་པོན་ *pon-to*,
v. པོན་ *phon*, པོན་ཏོ *phon-to*.

པོར་འཛོད *Por-hdsoq* n. of a tribe in Tibet
(*J. Zan.*).

པོལ *pol* in Tsang is said to be a sort of
fever.

པྱ I: *pra* 1. a small turquoise, in *W.*
seldom larger than a lentil, for wearing
on ornamental rings. 2. v. ཚམ་ *tshom*.

པྱ II: also པྱམ་ *pra-mo* 1. lot; sign,
token, prognostic: པྱ་རན་པ་ *pra-ran-pa* bad
sign; པྱ་ལབ་པ་ *pra phab-pa* = རྟགས་པ་བྱེད་པ་ *rtags-pa*
byed-pa to draw prognostics from a charmed
mirror: ཇེ་བཙུན་སྒྲོལ་མའི་པྱ་ལབ་པ་རན་པ་ prognostics
were drawn from a mirror consecrated to
Dolma (*A. 57*); པྱ་རྟགས་ *pra-rtags*, མེ་མོང་ལ་རབ་
གནས་བྱས་ཏི་བཟང་ངན་གང་ཡང་ཤར་བའི་རྟགས་པ་ the mirror
having been consecrated any good or bad
signs will appear on it; ཏིང་ངེ་འཛིན་གྱི་པྱ་རྟགས་ངན་
the ill-omen of *Samādhi* (*D.R.*).

‡ པྱ་ཀིར་ལ་ *pra kir-ya* རྒྱ་ཀྱི་ལོ་ [1. the plant
Guilandina bonduc. 2. the tree *Pongamia*
glabra] *S.*; v. ཀར་རྩེ་ *ka-rañ dsa* (*Mñon.*).

‡ པྱ་ག་ཇོ་རི་ག་ *Praga dso-ti ga* རྒྱ་
ཇོ་རི་ག་ n. of a mountain said to be situated

beyond the mountains of *Susrīmo Parvata*
which is inhabited by the gods and where
the Asuras cause the former constant
terror (*K. d. 2, 283*). [It is identified by
some writers with *Prāgjyotisha*, or the
province of Assam] *S.*

པྱ་ཆལ་ *pra-chal* or བྱ་ཆལ་ *spal-chal* jest,
joke, nonsensical talk; པྱ་ཆལ་བྱེད་པ་ *pra-chal*
byed-pa to make sport, to play the buffoon;
པྱ་ཆལ་སྒྲོང་བ་ *pra-chal glon-wa* to cause merri-
ment (*Jä.*).

‡ པྱ་རི་པོ་རྩེ་གི་ *pra-ti po-tañ-gi* is
explained as གསང་པོར་སྒྲུབ་པའི་ལན་ *gsañ-por smra-*
wañ lan reply to an enquiry given in a
mystic language.

པྱ་དུན་རྩེ་ལྷ་ཁྲུ་ *Pra-dun-rtse lha khañ* one of
the twelve Buddhist temples said to have
been erected by king *Sroñ-btsan Syam-po*,
this one being in the north of Tibet.

‡ པྱ་པ་ཏ་ *pra-pa-ta* = བྱ་ *gru* boat (in mystic
language) (*K. g. 27*).

པྱ་ལབ་པ་ *pra-phab-pa* [1. རྩོམ་, n. of a prince,
2. ལྡན་པོ་ figure, shape image] *S.*; པྱ་ལབ་པ་ལྡན་
pra-phab bshin རྩོམ་ལྡན་ likeness, image.

པྱ་ལ *pra-wa* 1. བཀ་, པྱ་ལའི་མེ་རྟག་ *pra-wañ me-*
tog བཀ་བྱུང་ [the flower of the tree called
Æschynomene grandiflora] *S.* 2. ཀའི་ཁྲུ་
[hardness, the plant *Teronia elephantum*] *S.*

པྱ་ཚལ་ *pra-tshil* = བྱ་རྩི་གསལ་ *sbrañ-rtsig-s-ma*
bee-wax.

པྱ་མེ *pra-li* a tailless rodent, *Lagomys*
badius or some kindred species.

‡ པྱི་ཡང་ཀུ་ *pri yañ-ku* or པྱི་ཡང་ཀུ་ *pri yañ-*
gu རྩེ་ལྡན་པ་ [Panicum italicum, a medicinal
plant and perfume described in some
places as being a fragrant seed] *S.* པྱི་ཡང་ཀུ་
ལེས་ སྤོང་མཚན་ཆོག་ལེས་། སྤོང་མཚན་པོ་མེ་རྟག་འབྲས་བྱ་ཆོང་
མ་དགོས་།

Syn. བུད་མེད་མིང་ཅན་ *bud-med miñ-can*; མྱ་ཚུགས་ཕྱེ་ *sna-tshogs sde*; འབྲུང་པའི་མེ་ཉེག་ *hbyun-pohi-me-tog*; འཛམ་བུ་རྒྱུ་ *dsam-bu skyes*; འབྲི་ཤིང་མཚོག་ལུན་ *hkhri-mchog ldan*; རྩོམ་ངས་ཅན་ *ñā-saṅs can*; སེ་ལ་ཕྱག་འཛམ་ *sa-la phyag-htshal* (*Mñon.*).

ཐྱོག་ *prog* or ཐེ་ཐྱོག་ *ze-prog* the crest of a cock (*Cs.*)

ཐྱོག་ཕྱུ་ *prog-shu* or ཐྱོག་ཕྱུ་ *phrog-shu* རུ་རྩེ་, རུ་རྩེ་= རྩད་པ་ *cod-pan* ornamental helmet, the kind of crown worn by Vais'ravaṇa the king of the north.

Syn. མགོ་རྒྱན་ *mg'o-rgyan*; དབུ་རྒྱན་ *dbu-rgyan* (*Mñon.*).

དཔག་ *dpag* measure: དཔག་མེད་ *dpag-med* or དཔག་ལས་ *dpag-yas* measureless, immeasurable. དཔག་ཐག་ *dpag-thag* measuring string or tape; དཔག་པ་ *dpag-pa* མ་ fathom; དཔག་བྱས་ *dpag-byas* མེད་ measurable; དཔག་བྱས་ *dpag-bral* བེགས་, བེགས་ *n.* of a number. དཔག་འབྲས་ *dpag-hbyams* *id.*

དཔག་ཅད་ *dpag-tshaḍ* ཡོ་ཅན་ *acc.* to *Cs.* 4,000 fathoms, hence a geographical mile; དཔག་ཅེན་ *dpag-cen* a distance of 5,000 fathoms.

དཔག་ཤིང་ *Dpag-ṣod* or དཔར་ *Dpah* *n.* of a village in Kham belonging to the estate of ཀུན་པདོ་རྒྱུང་ *Kun-bde glin*, i.e., to one of the four great Ling monasteries of Lhasa (*Loñ.* 3, 16).

དཔག་བསམ་ *dpag-bsam* ཀླུ་མ་ thought, imagination, wish. དཔག་བསམ་འབྲི་ཤིང་ *dpag-bsam hkhri-ṣiñ* ཀླུ་མ་ལྗང་ལ་ or ཀླུ་མ་ལྗང་ལ་ the wishing tree, the tree of cogitation; *n.* of a fine poetical work written by Kshemendra on the exploits and glories of Buddha. This work occurs in full in the Tangyur, in the 93rd vol. mdo section; the text and a synopsis of the whole work in Tibetan have been published under the editorship of Sarat Chandra Das, c.i.e., by the

Asiatic Society of Bengal. དཔག་བསམ་ལྗང་ལ་ *dpag-bsam ljon-pa* ཀླུ་མ་ the wishing-tree; one who is very charitable and gives alms to all beggars.

དཔགས་ *dpags* 1. parched barley meal made into sop or balls by soaking in tea or soup. 2.= རྩེ་པ་ *nos-pa* རྩེ་པ་ [to accumulate] *S.* 3.= གཏིང་ *gtiñ* depth. འཕྲོག་པས་ ང་ལ་དཔགས་ཤིག་ཡོད་ in me said the herdsman there is some depth (of mind) (*A.* 142).

དཔར་ *dpāñ* or དཔར་པ་ *dpāñ-po* 1. a witness, one able to attest or bear witness; also, a surety: དཔར་བྱེད་པ་ *dpāñ byed-pa* to bear witness, to attest, v. མན་པ་ *mnañ*; རང་མཚས་དཔར་བྱ་འཇུག་པ་ to be sincere, to be conscious of speaking the truth (*Jā.*); དཔར་པས་ རྒྱུག་རྩེ་པ་བཤེད་ *dpāñ-poṣ lkog-rñan sa-wa-de* (རྒྱུ་མ་ཁྱེད་པས་རྩེ་པ་བཤེད་པ་ causes the ends of law to be thrown to the winds) the witness that receives secret gratification (*Gser-phreñ* 16). དཔར་བྱ་འཇུག་པ་ *dpāñ-du hgyur-wa* to be witness of བཤེད་པ་ བཤེད་པ་ witness or proof for the truth of; a thing; རྩེ་པ་དཔར་ *rdsun-dpāñ* false witness (*Sehtr*). མི་དཔར་ *C.*, one who is a defendant's advocate; མི་དཔར་ (or དཔར་པ་) རྩེད་པ་ *c.* genit. or dat., to defend in a court of justice (*Jā.*). དཔར་པ་རྩེ་པ་ *dpāñ-por dris-pa* asked to be a witness; དཔར་འཇུག་པ་ *dpāñ-hpher-wa* to become witness.

དཔར་ཁྱོ་ཁྱོ་མ་བཤེད་པ་ *Dpāñ-blo gros brtan-pa* *n.* of a learned *Lotsāwa* of Tibet.

དཔར་དམའ་བ་ *dpāñ-dmah-wa* low; དཔར་མཐོ་བ་ *dpāñ-mtho-wa* high.

དཔར་སྐད་ *dpāñs* རྩེ་པ་ height, དཔར་སྐད་ *dpāñs-su* in height.

དཔར་ *dpāñ* or དཔར་པ་ *dpāñ-wa* རྩེ་པ་, བྱིན་, བྱིན་, བྱིན་ 1. sbst. bravery strength, courage; also adj. brave, strong,

courageous; དཔལ་ཐུམས *dpah-khums* weak, strengthless, feeble. དཔལ་རྒྱལ་པ *dpah rgyas-pa* = དཔལ་རྒྱལ་པ very powerful, heroic, chivalrous. དཔལ་མངའ་ *dpah-mñah* (རྒྱལ་པོ་དཔལ་) strong, powerful; དཔལ་ལྷན་ *dpah-lan* brave. 2. in *W.* taste, agreeable flavour.

དཔལ་སྐྱོང་བ *dpah-skoi-ica* = རྒྱལ་པོ་འཇོམས་པ་ *ñar-gyal hjoms-pa* to humiliate, to humble, break the pride: གཞན་གྱི་བསམ་པ་མ་རུང་བ་དག་ དཔལ་སྐྱོང་བའི་ཕྱིར་དུ་དབྱང་བཞེས་ག་བཞུགས་ཏི (*Hbrom.* ༩, 318).

དཔལ་ཅན་ *dpah-can* 1. brave. 2. beautiful. 3. *W.* savoury (*Jä.*).

དཔལ་དར་ *dpah-dar* scarf presented to one who has distinguished himself by valour and success in any undertaking.

དཔལ་གདམ *dpah-gdam* = གྱི་རིང་ long knife, a sword.

དཔལ་པ *dpah-pa*, a medicinal plant with root resembling that of a radish.

དཔལ་པོ་ *dpah-po* heroic. དཔལ་པོ་དུམ་ *dpah-po dül* an epithet of Bhīmasena the second Pāṇḍava (*Mñon.*). དཔལ་པོ་ལྟམ་ *dpah-po dsa-ma* an epithet of Paraçurāma (*Mñon.*). དཔལ་པོ་ལག་པ *dpah-po lag-pa* ཀར་བྱེད་ [the fragrant oleander] *S.*; n. of a medicinal plant and flower (*Mñon.*).

དཔལ་བ *dpah-ica* ལྷོན་, ཐཔ་ཐུན་ an ascetic; a steady person; v. ante དཔལ་. དཔལ་ཉེད་ steadiness, valour.

དཔལ་པོ་ *dpah-po* བྱེད་, ཡུར་ 1. an intrepid chivalrous person, hero, a fearless strong man, a demi-god. 2. brave, heroic: རྩ་མགྱིན་ དཔལ་པོ་ *Rta-mgrin dpah-po* brave Tamdin! according to some དཔལ་པོ་ཅན་པོ་ *dpah-po chen-po* is same as བོང་ནག་ *boñ-nag* aconite: དཔལ་པོ་ཅན་པོ་མ་དུག་དང་ཆོད་སྟེན་. དཔལ་པོ་བརྩན་པ *dpah-po hrtan-pa* = བྱར་བྱུམ་ saffron (*Mñon.*). དཔལ་པོ་མཐིང་གི་གཙུག་ཕུད་ཅན་ = བྱ་རོག་མེག་ *bya-rog mig* བྱ་རོག་ཞོན་པ་

bya-rog nor-bu, དཀར་པོ་ཡང་འདྲན་རེ་སྟོན་ *dkar-po yar-hdren re-skor*, etc. (*Sman.* 350). དཔལ་པོ་སེར་ *dpah-po ser*, an officinal plant of bitter taste. དཔལ་པོ་འཁྱུད་ *dpah-bohi-rgyud*; སྟོན་, མགྱིན་ of chivalrous spirit, heroic and noble-birth.

Syn. རྩོམས་ཅན་ *stobs-chen*; གྱུད་མི་ *gyad-mi*; པ་རོག་གཞོན་ *pha-rol-gnon*; ཞེ་རྩང་གཞུམ་པའི་དབྱང་པ་ཅན་ *she-sdañ gtum-pahi dpuñ-pa-can*; རྩ་མགྱིན་ཅན་ *rnam-gnon-can*; གཡུལ་རྩོད་པརྩན་ *gyul-hor hrtan*; རྩོམ་པ་མེད་ *tshim-pa med*; ཐལ་བྱུང་འགྲོ་ *thal-byuñ hgro*; འཇིགས་མེད་ *hjigs-med*; བཞིང་ས་བྱམ་ *bsñeñs-bral*; བག་མི་ཆ་ *bag-mi tsha*; ཐུམ་པ་མི་མངའ་ *shum-pa mi-mñah*; རྩ་མང་མེད་ *ñam-ha med*; གཡུལ་ན་བཞིན་ *gyul-na hrjid*; རྩོད་རྩོམས་ཅན་ *ñiñ-stobs-can*; བརྩན་པོ་དཔལ་ *rtul-phod pa*; རྩ་གང་ཅན་ *chu-gañ can*; མི་འགྲོད་པ་ *mi-hgoñ-ica*; འཐབ་ཆས་ཐུང་ *hthab-chos sbyañ.* (*Mñon.*).

དཔལ་པོ་བརྩན་ *dpah-po brgyud* an epithet of Vishṇu (*Mñon.*).

དཔལ་པོ་འདྲུག་ལྷ་མས་ *dpah-pohi hdug-stañs* the manner of sitting of a *lha* or minor god (*Ya-sel.*).

དཔལ་ཕྱེད་ *dpah-byed* བྱེད་ [hero] *S.*

དཔལ་མོ་ *dpah-mo* 1. heroine, also name of a Yaksha queen (*K. g.* ༥, 139). 2. v. རྩང་།

དཔལ་རབ་ *dpah-rab* n. of a country that was ruled over by king Udayi (འཆར་ཀ) (*K. d.* 133).

དཔལ་རྒྱལ་པ་དང་བཅས་པ་ *dpah-rlabs-dan bcas-pa* མྱོའི་རྒྱུ་མོའི་ཆོར་ [having violent waves; the ocean] *S.*

དཔལ་ལོད་ *dpah-cod* = དཔག་ལོད་ *dpag-cod*.

དཔལ་ I: *Dpal* གཤམ་རྟའི་, ཀམ་རྟའི་ n. of a medicinal tree [the tree *Gmelina arborea*] *S.*

Syn. ཀུན་ནས་བཟང་ *kun-nañ bzahñ*; ལོ་མ་མངར་ *lo-ma mñar*; ཐུང་རྩེ་འདབ་ *sbrañ-rtsiñi hdab*;

ལོ་མ་བཟང་སྤྱོད་ཀྱི་ lo-ma-bzang sprod-byed; དཔལ་གྱི་
ལོ་མ་ dpal-gyi lo-ma (*Mñon.*).

དཔལ II : 1. རྒྱ་ལྡན་གྱི་, མག, མག, དཔལ་ glory,
splendour, magnificence, abundance; pros-
perity, talent. རྒྱ་ལྡན་པའི་དཔལ་ལ་ལོ་མ་སྤྱོད་པ་ enjoying
the utmost happiness (*Glr.*); as an
epithet, or part of the names of deities,
e.g., དཔལ་ལྷན་པོ་ Dpal lden a deity incarnated
in the Sikkim mountain peak of Pandim;
འགྲོ་བའི་དཔལ་ welfare of all living beings.
ཀྱན་གྱི་དཔལ་དུ་འགྲུབ་པ་ or འགྲུབ་པ་ to be the salvation,
the saviour of all beings (*Glr.*); དཔལ་སྤྱོད་པ་
dpal-skyed-pa, གཤན་གྱི་རང་གི་དཔལ་ gshan-gyi
ran-gi dpal to work for the elevation of
others or for one's own. 2. nobility :
དཔལ་གྱི་གནང་བ་ privilege of nobility; དཔལ་གྱི་གནང་
ཤོག་ diploma of nobility; དཔལ་གྱི་གནང་ཤོག་པ་ one
having a diploma of nobility (*Cs.*)

Syn. རྒྱ་ཏན་ yon-tan; གཤན་པོ་ gzan-po; གཤན་པོ་ལྷན་པོ་
gñen-loñs spyod (*Mñon.*).

དཔལ་སྤྱོད་ dpal-skyes = རྒྱ་ལྡན་ rgya-cug
(*Mñon.*).

དཔལ་སྤྱོད་ Dpal-skyon ལྷན་པོ་ [the lord of
fortune, n. of Vishnu; also a king] S.

དཔལ་ཁྱེད་ dpal-khyad = དཔལ་ dpal (*Jā.*).

དཔལ་འཁོར་བའི་པོ་ Dpal-hkhor btsan n. of an
early king of Tibet, the son of king Gnam-
lde Hod-srun (*Loñ.* 2, 8).

‡ དཔལ་ལོ་མ་ dpal-gos 1. དཔལ་ lotus flower
(*Mñon.*). 2. ལྷན་པོ་ [dwelling with S'ri, n.
of Vishnu] S. དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་མཚན་ dpal-gyi behus
mtshan another epithet of Vishnu (*Mñon.*).

དཔལ་གྱི་དུམ་བུ་ ཅན་དན་དག་པོ་ dpal-gyi dum-bu
tsan-dan dkar-po རྩེ་འབྲུག་པོ་ ལྷན་པོ་ white san-
dal-wood.

དཔལ་གྱི་ལྷན་པོ་ dpal-gyi phag-pa ལྷན་པོ་ [‘the
divine boar,’ a n. of Vishnu] S. དཔལ་གྱི་བདག་
dpal-gyi bdag ལྷན་པོ་ another epithet of
Vishnu (*Mñon.*).

དཔལ་གྱི་འདབ་མ་ཅན་ dpal-gyi hdab-ma can as
met. = lotus flower (*Mñon.*).

དཔལ་གྱི་བུ་ dpal-gyi-bu met. horse (*Mñon.*).

དཔལ་གྱི་ཐེུ་ dpal-gyi behu ལྷན་པོ་ noose of
love, n. of a gem [a particular mark or
curl-hair on the breast of Vishnu] S.

དཔལ་གྱི་རི་ Dpal-gyi ri ལྷན་པོ་ [n. of a
mountain mentioned by Bhavabhūti in
his Malatimādhava] S. Also a mountain in
Southern India where Nāgārjuna is said to
have spent his last days absorbed in deep
meditation. Also a mountain with a
monastery in Tsang, opposite Dong-tse,
built by an incarnate lama of the Nying-
ma school.

དཔལ་གྱི་ལག་པ་ dpal-gyi lag-pa ལྷན་པོ་; an
epithet of Vishnu (*Mñon.*). དཔལ་གྱི་ལག་པ་ལྷན་པོ་
dpal-gyi-lag-ltan-ma or དཔལ་ལྷན་པོ་ dpal-stug =
ཤོ་ sho curds.

དཔལ་མགྲིན་ dpal-mgrin ལྷན་པོ་ another
epithet of Vishnu (*Mñon.*).

དཔལ་མཚན་དང་པོ་ལྷན་པོ་ dpal-mchog dan-pohi
rgyu n. of a book (in *K. g.* 3, 294).

དཔལ་གཏུམ་པོ་ Dpal-gtum-po n. of a spirit-
king of very frightful appearance (*K. g.*
3, 1).

དཔལ་གཏེར་ dpal-gter or དཔལ་སྤྱོད་ dpal-ster an
epithet of Nam-sras or Vais'raṇa
(*Mñon.*).

དཔལ་ལྷན་པོ་ dpal-stug ལྷན་པོ་ majestic.

དཔལ་ལྷན་པོ་ Dpal-sdehi rdson n. of a small
fort and Jong situated on the north
margin of Yamdok-lake a few miles to
the south-east of Khamba-La and on the
road to Lhasa from Gyañtse (*Loñ.* 2, 14).
The Jesuit missionaries who visited Tibet
in the 18th century A.D. on their way
to Lhasa passed this place and called the
great lake after the name of the fort.

དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *Dpal-sde shabs-druñ* n. of a Nyingma sage of Yamdok district, a great expert in Tantrik ritual and author of the work འཕྱོད་ཆོས་. By his influence with the lake-deities the Jong-Gar Mongol invasion of this district was repulsed and 1,000 Mongol soldiers drowned in the Yamdok Tsho.

དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *dpal-rdo-rje-ljigs byed kyi-rgyud* འཕྱོད་ཆོས་འཕྱོད་ཆོས་ n. of a book in *K. g.* 5, 46.

དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *Dpal-rdo-rje-gdan* འཕྱོད་ཆོས་ the ancient name of Buddha Gayā in Behar: དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ འཕྱོད་ཆོས་ འཕྱོད་ཆོས་ (A. 26) to the east of Dorjeden is situated the great country of Bangala.

དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *dpal-hdab* འཕྱོད་ཆོས་.

དཔལ་ལྷན་ *dpal-ldan* འཕྱོད་ཆོས་, འཕྱོད་ཆོས་; adj. glorious; also as subst. one possessed of glory, abundance, wealth, property, talents, &c.; is a common title by which every Buddhist is privileged to be addressed. དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ possessed of glory, and charms, noblewoman.

དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *Dpal-ldan khrag-hthun* = འཕྱོད་ཆོས་པའི་སྐུ་ལྷན་ *Dgyes-pa rdo-rje* an epithet of a wrathful Buddhist deity of the Tantra class (*Mñon.*).

དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *Dpal-ldan dus-hkhor* འཕྱོད་ཆོས་ an epithet of the Adi Buddha (*Mñon.*).

དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *Dpal-ldan hbras-spuñs* འཕྱོད་ཆོས་པའི་སྐུ་ལྷན་ 1. n. of an ancient Buddhist monastery in Orissa (near modern Katak). 2. The great monastery of Daipung near Lhasa (*S. kar.* 180).

དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *dpal ldan-ma* འཕྱོད་ཆོས་; 1. polite term for the female sex. 2. n. of a *Yakshini*, queen of the *Yaksha* demi-gods (*K. g.* 5, 133).

དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *dpal-ldan smad rgyud-pa* = འཕྱོད་ཆོས་པའི་སྐུ་ལྷན་ *rgyud-smad grwa-tshan* n. of the Tantrik section of the Gahdan monastery (*Loñ.* 2, 17).

དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *Dpal-ldan Lha-mo* is a goddess of terrific aspect famous for her bloody and licentious deeds, but at the same time a constant and redoubtable championess of Buddhism. She is the analogue of the Indian goddess S'rimati Devi; and by the Mongol Tatars is known as *Ukin Tegri*. In all large Tibetan temples Paldan Lhamo is to be found presiding over the རྩོམ་ or wrathful deities. Her several names are:—ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-mo uma*; ལྷ་མོ་དཔལ་པོ་ *lha-mo dmar-mo*; རྩོམ་པོ་ *tsa mun-di*; ལྷ་མོ་པར་ཤ་པ་ *lha-mo par-na-cha pa ri*; རྩོམ་པོ་ལ་ལ་ *ri-krod lo-ma ea*; ལྷ་མོ་དཔལ་པོ་དཔལ་པོ་ *lha-mo dkar-mo duñ-skyon ma*; ལྷ་མོ་པའི་སྐུ་ལྷན་ *spas-pahi thal mdog-ma*; རྩོམ་པོ་ལ་ལ་ *khro-gñer-chan-ma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལ་ལ་ *mi-pham khro-gñer ro-lañs ma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *nag-mo re-ma-ti*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *srin-po dmar-hdab*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *phur-wahi lha gser-can*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *srid-pa gsum-gyi-blo-hphrog-ma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *ya-mtshan hphrul-gyi gdog-pa can*; དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *dpal lha-mo nag-mo*; དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *dpal-ldan hphyi-ma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *yag-cha re-ma-ti*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *srid-gsum rgyal-mo*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rao-rje glog-ma sprin*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *hdod-pahi kham-s-kyi dwañ-phyug-ma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-mo man-dsu*; དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *dmag-zor rgyal-mo*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lha-mo dmag-zorma*; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rgyal-mo ldiñ-bzan*.

དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *dpal-hdal* འཕྱོད་ཆོས་ [the plant *Premna spinosa*, the lotus.] S.

དཔལ་ལྷན་པའི་སྐུ་ལྷན་ *dpal-behu* འཕྱོད་ཆོས་ love noose. [1. Vishnu. 2. a particular mark or curl of hair on the breast of Vishnu.] S.

are descriptions of mystic vows, the method of preserving one's vows, manner of meditation and that of ejaculating charms (*K. g.* 40).

དབུང་གཡོས་ *dpun-gyos* re-inforcement of troops, also sending of troops to fight.

དབུས་བསྐྱར་བ་ *dpus-bsgyur-wa*, བྱད་ལག་འཛིང་ or བཞེ་བ་ to exchange or dispose of articles: གཞུང་དུ་དགོན་རེས་ནས་མ་། གཏོགས་དབུས་བསྐྱར་གནང་ with the exception of very rare articles it would be necessary to sell off on Government account (*D. cel.* 11).

དཔེ *dpe* = རྟེ་བར་འཇམ་བ་ *ñe-war hjal-wa* རྟེ་ལྟ་སྟེ་, རྟེ་ལྟ་སྟེ་ 1. sample, specimen, example, pattern: དཔེར་ན་ for instance; དེ་དཔེར་བྱས་ནས་ *de-dper byes-nas* taking this for a sample (*Zam.*). 2. way of doing anything, method: གུ་ལུ་ནས་རྩིས་ཀྱི་དཔེ་བྲུངས་ it was from China that methods of reckoning arose; དཔེ་ཅེ་ལྟར་ according to what method, plan, example; མཐུན་པའི་དཔེ་ a way that may be followed, a good example. 3. a parable, analogue, simile, illustration. 4. a book: ཀ་དཔེ་, ཀ་ཁྲི་དཔེ་ A-B-C book, primer; ལྷག་དཔེ་ resp. for དཔེ; ལུས་དཔེ་, *yum-dpe* original of a book; བུ་དཔེ་ *bu-dpe* copy of a book; དཔེ་མེ་ list of books; དཔེ་ཐུབས་ book-cover; དཔེ་རྩོམ་པ་ to write, to compose; དཔེ་བཅུ་བ་ to copy a book; དཔེ་བཅུས་ copied manuscript; དཔེ་འཛིན་པ་ to stitch a book; དཔེ་མཇུག་ end of a book. དཔེ་ཀ་ *dpe-ka* a little book (*Jä.*).

དཔེ་ཁང་ *dpe-khan* library; book-seller's shop.

དཔེ་ཐྱི་ *dpe-khri* a table to put books on, a bookstand.

+ དཔེ་མཐུད་ *dpe mkhyud* fond of books.

དཔེ་རྒྱུག་ *dpe-rgyug* or དཔེ་རྒྱུགས་ book-lesson.

དཔེ་སྒྲ་ *dpe-sgra* in *W.* speech (*Jä.*).

དཔེ་ཆ་ *dpe-cha* རྩོམ་ཆ་ in colloq. is the common word for book.

དཔེ་བཞིན་ *dpe-brjod* འདམ་འཇུག་ (*Mñon.*) 1. example, comparison: དཔེ་བཞིན་པའི་ཚུལ་གྱིས་ འདམ་འཇུག་ རྟེ་ལྟ་ལྟེ་ by way or means of example; དཔེ་བཞིན་ཐུང་པ་ to compare, to cite an example. 2. paradigm, example in *Gram.* (*Jä.*)

དཔེ་བྱད་ *dpe-byad* འབྲུབ་ལྡན་ proportion, symmetry, beauty (*Jä.*). [In the *Lalita-vistara* it occurs as meaning "secondary marks of perfection."]*S.* དཔེ་བྱད་ཅན་ *dpe-byad can* well-proportioned; དཔེ་བྱད་འཇུག་པོ་བཅུད་ཅུ་ the eighty physical perfections of Buddha (*ཕྱིར་གྱུན་ 336*).

དཔེ་མེད་ *Dpe-med* n. of a city in ancient India (*Jig.*).

དཔེ་མེད་པ་ *dpe-med-pa* འཇུག་པ་ incomparable, unique, unexampled; an epithet of Buddha. Also personal name.

དཔེ་ཡས་ *dpe-yas* (ཡུངས་) རྟེ་ལྟ་སྟེ་ n. of a number.

ཏ་ དཔེན་པ་ *dpen-pa* is used for མངས་པ་ *phan-pa* or ཡིད་མོན་ *gid-hoñ* འཕྲུལ་ charming, very handsome; useful.

དཔེར་ན་ *dper-na* or དཔེར་ *dper* ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་, འདམ་འཇུག་ for example; v. sub. དཔེ་ *dpe*. དཔེར་མཚན་ *dper-mtshon* = དཔེར་བཞག་པ་ setting example. དཔེར་ཡང་ *dper-yan* འཕྲུལ་ལྟེ་ [even comparison]*S.* དཔེར་བཞིན་པ་ *dper-brjod-pa* fit for being an example.

དཔོག་པ་ *dpog-pa* pf. དཔག་ས་ *dpags*, fut. དཔག་ *dpag*, to measure, to apportion, to fix: དཔག་རྒྱ་མེད་ or དཔག་རྒྱ་མེད་པ་ immeasurable དཔག་ལྡན་, དཔག་ཡས་ immensely large, very much; ལྷག་ས་ དཔག་མེད་ infinite grace; ལྷག་ས་དཔག་མེད་པ་ to show mercy རྟེ་ལྟ་སྟེ་པ་ *tshad-dpog-pa* to fathom; གཏིང་དཔོག་མེད་པ་ fathomless; རྟེ་ལྟ་སྟེ་པ་མེད་པ་ meaning comprehensible or not. དཔོག་འཁྱོལ་ = རྒྱ་བཀལ་འཁྱོལ་ (in the dialect of Amdo) to cross a river. དཔོག་མི་བྱལ་པ་ = བཀལ་མི་བྱལ་པ་ unfordable, a river or lake that cannot be crossed over.

དཔོན་རྒྱུ་ an elegant composition that is added to a letter to make the meaning of the writer clear, pathetic, or forcible (*D. gel. 20*): གཡ་ཅེ་དཔོན་རྒྱུ་མཐུང་ཟིགས་ *gal-che dpod-rtsom byuñ-rigs*.

དཔོན་ *dpon* or དཔོན་པོ་ *dpon-po* བླ་མ་, བཞི, ར་ཁུར་ chief; master, lord; overseer of working-men, foreman, leader. དཔོན་པོ་མ་གཏོག་པོ་མ་འདྲིན་། རྒྱ་རྒྱུ་ན་མ་གཏོག་པོ་མ་འདྲིན་། if a master does not want his servant, he should pay his wages and dismiss him; གཏོག་པོ་མ་འདྲིན་། རྒྱ་བཞག་ན་མ་འདྲིན་། (དཔེ་གཏམ་) if the servant does not like his master, he should give up his wages and go away. རྒྱ་མམ་དཔོན་ is the title of the second judge at Lhasa; ཅི་དཔོན་ *rtsi-dpon* chief accountant; གར་དཔོན་ *Gar-dpon* chief administrative officer of the districts of Gartok and Rudok in *W. Tib.*; རྒྱུང་དཔོན་ leader of a thousand soldiers; མདའ་དཔོན་ in *C.* modern word for general, and འདུག་པོ་དཔོན་ *hdeg-dpon* the same as རྒྱུང་དཔོན་ (*Jā.*) རྒྱ་དཔོན་ *spyi-dpon* a general manager in a monastery: མི་དེ་འདིག་རྟེན་ན་རྒྱ་དཔོན་ཡིན་ etc., etc., that man in this world (is fit) to be *Spyi-dpon* who is noble in birth, wealthy, magnanimous, who is anxious for his personal gain, very modest in his speech, etc. མི་དཔོན་ prefect; ཅི་ག་དཔོན་ master mason; རྒྱུང་དཔོན་ *rdsoñ-dpon*, colloq. *Jong-pön*, district administrative officer who possesses civil and quasi-military jurisdiction; རུ་དཔོན་ *ru-dpon* commander of 250 troops; རྒྱུང་དཔོན་ ཡ་ཇ་ལ་ཡོ་ school-master also title of the more learned lamas; གཞིལ་དཔོན་ kitchen steward who arranges the food of a Grand Lama or of the head lama of a large monastery; རྒྱ་མམ་དཔོན་ རྒྱ་མམ་པོ་ chief steward of the food of the Dalai Lama of Lhasa, who is assisted by four sub-stewards. དཔོན་རྒྱུ་ *dpon-skyā*

འཁུར་ [an honourable and distinguished man.] *S.*

དཔོན་པོ་ *dpon-hgo* = མགོ་དཔོན་ chief governor, ruler, lord (*Mñon.*).

དཔོན་པོ་ *dpon-po* v. དཔོན་ *dpon*.

དཔོན་མོ་ *dpon-mo* མཁོ་མོ་ mistress, chieftainess : ངའི་དཔོན་མོ་ཡིན་ she is my ruler.

དཔོན་མེད་ *dpon-med* free (*Cs.*).

དཔོན་ཡོད་ *dpon-yod* standing under master or mistress.

དཔོན་ཅེང་ *dpon-tshañ* physician (*Sehtr.*).

དཔོན་གཏོག་ *dpon-gyog* master and servant : ཀོང་ཇོ་དཔོན་གཏོག་ *koñ-jo dpon-gyog* Princess Kongjo and her suite (*Gl.*).

དཔོན་རབས་ *dpon-rab*s genealogy of kings, chiefs or governors : དཔལ་ལག་མོ་ལུང་པའི་དཔོན་རབས་ the genealogy of the dynasty of Phagmo-grub (*Jig.*).

དཔོན་སྐྱུ་མ་ *dpon-sa bla-ma* = རྩོ་རྩོ་མ་ the high priest; a hierarch (*D.R.*).

དཔོན་སྐོབ་ *dpon-slob* 1. for དཔོན་པོ་དང་སྐོབ་པ་. 2. title of the petty feudal governors ruling in Bhutan. 3. = དཔོན་དང་གཏོག་ *dpon-dañ gyog* (*Rtsü.*).

དཔོན་པོ་ *dpor-wa* pf. and fut. དཔར་ *dpar* to dictate (*Cs.*).

དཔྱ་ *dpya* tribute, tax, duty: དཔྱ་འཁེབས་པ་ to impose a tax (*Tā. 21, 11*). དཔྱ་ཁལ་ *dpya-khral* = གཞུང་ཁལ་ government revenue : གཞུང་གི་བཞེས་སྒོ་དཔྱ་ཁལ་གྱི་སྒོ་ལ་འདྲུགས་། he established the custom of raising revenue for Government (*Loñ. 2, 27*). དཔྱ་འཇལ་བ་ *dpya hjal-wa* = ཁལ་འཇལ་བ་ or ཁལ་འཇལ་བ་ or ཁལ་སྒོ་དཔྱ་ *khral sprod-pa* payment of revenue (*Mñon.*); དཔྱ་སྒྲུ་མ་ *dpya-bla skyes* རྒྱལ་པོ་ [revenue, tax, toll] *S.*

རྩ་དཔྱ་བ་ *dpya-wa* = འཇལ་བ་ *hphya-wa*.

དཔྱད་པ *dpyañ-wa* to dangle, to let down, to make hang down, vb. a., pf. དཔྱདས *dpyañs* imp. བྱངས *pyañs* also དཔྱདས *dpyoñs*; དཔྱད་ཐག, བྱང་ཐག cord or rope, by which a thing is suspended; hence fig. ཐག་མ་རྩེ་ལྷུང་ཐག་ཅན་པ (Thgr.); ཐག་པ་རྩེ་ལྷུང་ཐག་ཅན་པ let down a thick rope; དཔྱད་ཐག་རྩེ་ལྷུང་པ to swing (one's self); དཔྱད་རྩེ་ལྷུང་པ *dpyañ-dar* scarf attached to pillars in a temple or monastery or to flagpoles, etc. (Rtsii.).

དཔྱད *dpyañ* and its compounds, v. དཔྱད་པ.

དཔྱལ *Dpyal* n. of a place in Tibet (Deb. ག, 14).

དཔྱལ་པ *dpyas-pa*, explained as ལཱ་ལྷུང་པ་ལྷུང་པ་ལྷུང་པ་ to throw blame upon another, to impute guilt to another person.

དཔྱལ་པོ *dpyas-po* fault, blunder; དཔྱལ་པོ་ཅན་ *dpyas-can* faulty, blameable; དཔྱལ་པོ་མེད་ *dpyas-med* faultless, blameless (Cs.); དཔྱལ་པོ་མེད་ལྷུང་པ་ *dpyas hdogs-pa* to blame (Tā.).

དཔྱི *dpyi* རྩེ་ལྷུང་པ་ the belly; (also རྩེ་ལྷུང་པ་ལྷུང་པ་ *rkah-pahi dpyi-mig lta-bu* acc. to Cs.=པྱི་པྱི་ *spyi*) hip; དཔྱི་རྩེ་ལྷུང་པ་ *dpyi-sur*, དཔྱི་རྩེ་ལྷུང་པ་ *dpyi-rus* hip-bone; དཔྱི་ལྷུང་པ་ *dpyi-mig* socket of the hip-bone perh. also vulg.=hip (Jā.); དཔྱི་ལྷུང་པ་ *dpyi-mgo*=རྩེ་ལྷུང་པ་ hip.

དཔྱིད *dpyi* 1.=པྱིད་པ་ *grace* (Yig. 64). 2. བསྐྱེད་པ་, བསྐྱེད་པ་, also དཔྱིད་པ་ the spring season. དཔྱིད་པ་ལྷུང་པ་ *dpyi-d-kyi pho-ñā* བསྐྱེད་པ་ the messenger of the spring, the cuckoo; དཔྱིད་པ་ལྷུང་པ་ *dpyi-d-zla* months of spring; དཔྱིད་པ་ལྷུང་པ་ *dpyi-d-zla tha-chuñ* བསྐྱེད་པ་ the month of March-April; དཔྱིད་པ་ལྷུང་པ་ *dpyi-d-zla hbrin-po* བསྐྱེད་པ་ April; དཔྱིད་པ་ལྷུང་པ་ *dpyi-d-zla ra-pa* བསྐྱེད་པ་ February-March.

དཔྱིས *dpys* བསྐྱེད་པ་ the last, the end, conclusion: དཔྱིས་པྱིད་པ་ *dpys pyin-pa* to

bring to an end, finish; བསྐྱེད་པ་ལྷུང་པ་ *tshig-don mthar phyin-pa* to arrive at the final conclusion as to the meaning of a word or that of any object or business.

Syn. བསྐྱེད་པ་ *mthar phyin-pa*; བསྐྱེད་པ་ *hphyā-pa* (Situ. 41).

དཔྱོད་པ *dpyo-wa* to change (Sch.).

དཔྱོད་པ *dpyoñ-wa* perh. primitive form of དཔྱད་པ *dpyañ-wa* (Jā.).

དཔྱོདས *dpyoñs* explained as དཔྱི་ལྷུང་པ་ལྷུང་པ་ལྷུང་པ་ *dpyi lta-bu* difficulty in stretching or contracting the legs from pain in the hip-joint.

དཔྱོད་པ *dpyoñ-pa* pf. and fut. དཔྱོད་པ་ *dpyoñ-pa* to investigate, to examine into, to test by reasoning; དཔྱོད་པ་ལྷུང་པ་ *dpyoñ-byed-pa* to test, make an examination of; to diagnose medically; དཔྱོད་པ་ལྷུང་པ་ *dpyoñ-na* on examination; རྩེ་ལྷུང་པ་ *dpyi lta-bu* to examine anything; རྩེ་ལྷུང་པ་ *brtag-dpyañ* investigation, inquiry; རྩེ་ལྷུང་པ་ *dpyi lta-bu* separately examining it; རྩེ་ལྷུང་པ་ *dpyi lta-bu* to inspect the mountains (Glr.); རྩེ་ལྷུང་པ་ *dpyi lta-bu* to know that this inspection will turn out favourably (Glr.); རྩེ་ལྷུང་པ་ *dpyi lta-bu* to treat medically: དཔྱོད་པ་ལྷུང་པ་ then the mother (not the child) must be placed under medical treatment (Jā.); རྩེ་ལྷུང་པ་ *dpyi lta-bu* skilful in medical science (Dzl.); དཔྱོད་པ་ *dpyoñ-pa* minute rules, also close inquiry; དཔྱོད་པ་ལྷུང་པ་ grounds for inquiry, also elements on which an investigation can be based, i.e., the evidence; དཔྱོད་པ་ལྷུང་པ་ *dpyoñ-pahi yul* an object or a subject of examination; དཔྱོད་པ་ལྷུང་པ་ to ascertain, to come to a conclusion upon: རྩེ་ལྷུང་པ་ལྷུང་པ་ *dpyi lta-bu* that which the king and his ministers do not unravel must be decided by means of powerful drugs (i.e., by the test or ordeal of poison). རྩེ་ལྷུང་པ་ *dpyi lta-bu* རྩེ་ལྷུང་པ་ *blo-gros*. དཔྱོད་པ་

མང་ཁེབས *spañ-kheb* an apron, a piece of cloth that covers a lady's breast: མུན་ཆབ་ཀྱིས་ མང་ཁེབས་ཅོག་ཅོབ་དཔལ་ with her tears she wet her apron and the small table before her (*A.* 128).

མང་རྒྱན *spañ-rgyan* n. of an autumnal flower that grows along with grass. There are three kinds of it: (1) མང་རྒྱན་དཀར་པོ་ white species (དུག་དང་གྲེན་དཔེ་ which cures poison and affections of the throat); (2) མང་རྒྱན་ཕྱོག་པོ་ *spañ-rgyan shon-po* the blue species; (3) མང་རྒྱན་ནག་པོ་ *spañ-rgyan nag-po* the black species རྩུ་མ་ནག་ཅོད་པལ་འཛོམས་ which cures black pox and inflammatory fever.

Syn. རི་བོ་རྒྱན་རྒྱན་ *ri-bohi rna-rgyan*; ཀུན་ཏུ་གས་ *kun-tu gas*; ལྷུང་འཇུག་གདན་པ་ *khyab-hjug gdan-pa*; གཤན་ལས་རྒྱལ་ *gshan-las rgyal*; གཤན་གྱིས་མི་བྱབ་ *gshan-gyis mi-thub*; བཟང་ཇེས་ *ba-glañ dsas*; རྩོན་གྱི་མེ་རྟག་ *ston-gyi me-tog* (*Mñon.*).

མང་བ་ *spañ-wa* 1. v. མྱོང་བ་ *spoñ-wa*. 2. རྩིས་འཇུག་པོ་ re-adjustive, elastic, spongy. མང་བར་བྱ་ *spañ-war-bya* རྩིས་འཇུག་པོ་ [fit to be left out]S.

མང་ཕྱོས་ *spañ-spos* འཇུག་པོ་ 1. the plant *Nardostachys jatāmānsi*. 2. བཟུམ་པོ་ the tree *Nauclea cadamba*.

Syn. མུ་ཅན་ *spu-can*; དཀར་ཐུབ་ཅན་ *dkah-thub can*; རྩུ་མ་པོ་ལོ་པོ་ *hbyuñ-poñi ral-wa*; རྩི་ཕྱོས་པོ་ *drehi sras-po* (*Mñon.*).

མང་པོག་ *spañ-bog* piece of turf, sod; མང་མ་ *spañ-ma* ལུང་ blue vitriol.

མང་མ་ *spañ-ma* རྩིས་འཇུག་པོ་, རྩིས་འཇུག་པོ་ verdure, green colour; འཇུག་པོ་-herb: མང་མ་མུ་མེར་ལྷོ་མ་ཞིང་མེར་རྟག་གཅོད། མུ་མུ་དང་མུ་མུ་ནད་ལེན་པུ་རྒྱུ་གྲུ་གྲུ་.

Syn. མང་མེའི་མེག་མུན་ *spañ-mahi mig-smān*; མུ་ཅན་མུན་ *rtsa-can mgrin*; ཕྱོག་པོ་ *shon-po*; མ་བྱ་ཅན་ *rma bya-can*; མང་མ་བྱུམ་ *spañ-ma drul-ma*; བཟོས་པ་ལས་བྱུང་ *bcos-pa las-byuñ* (*Mñon.*).

མང་ལྱན་ *spañ-shun* verdigris (*Sch.*) Also= རྩོན་ལྱང་པ་ *tshon-ljañ kha* green paint (*Rtsii.*).

མང་ལེབ་ *spañ-leb* མུ་མུ་གཞི་ [1. a shield. 2. one who observes a particular religious penance peculiar to Buddhists, viz., rubbing the feet backwards and forwards on the edge of a sword made red-hot]S.

མང་ལེབ་ཁང་ *spañ-leb-khañ* ཕལ་ལྷན་ཁང་ [the stand on which a Buddhist priest keeps his cap]S.

མང་སེ *spañ-se* n. of a bird (*Rtsii.*).

མྱོང་སྤྱོད་ *spañs* རྩིས་འཇུག་པོ་ 1. pf. of མྱོང་བ་ to abandon; མྱོང་སྤྱོད་ *spañs-te* giving up. Sometimes intrs. of དཔེས་ *dpañs*. 2. n. of a place in Tibet (*Deb.* ལ།, 33); མྱོང་སྤྱོད་མེག་པོ་ལོ་པོ་ *spañs-mi phag mgon-po* n. of a celebrated Lama of Tibet born at མྱོང་སྤྱོད་ *Spañs* (*Deb.* ལ། 33).

མྱོང་སྤྱོད་མེག་པོ་ལོ་པོ་ *spañs-mtho-wa* ལྷན་ high, elevated.

མྱོང་སྤྱོད་ *spañs-po* རྩིས་འཇུག་པོ་ [renunciation of everything, freedom]S.

མྱོང་སྤྱོད་ *spañs-bya* རྩིས་འཇུག་པོ་, རྩིས་འཇུག་པོ་ anything very bad, worthy of being abandoned.

མྱོད་ *spad* only in མྱོད་པ་ *pha-spad* father and children; cf. the more frq. མྱོད་པ་ *ma-smad* *Lex.* (*Jä.*).

མྱོད་མྱོད་ *span-spun* brothers, relatives (*Cs.*).

མྱོང་སྤྱོད་ *spabs* 1.= རྩིས་འཇུག་པོ་ *rdul brtsigs-pa*. 2. in རྩིས་འཇུག་པོ་ *rna-spabs* ear-wax.

མྱོད་ *spam* = རྩིས་འཇུག་པོ་ *mdses-pa* or རྩིས་འཇུག་པོ་ *legs-pa* beautiful, nice, good: རྩིས་འཇུག་པོ་ལོ་པོ་ *rdsa.*).

མྱོད་ *spar* also མྱོད་པ་ *spar-mo* "the grasping hand," pan, claw; མྱོད་པ་ a handful, as much as may be contained in the closed hand. མྱོད་པ་ *spar-gañ* id.: རྩིས་འཇུག་པོ་ལོ་པོ་ *rdsa.* རྩིས་འཇུག་པོ་ལོ་པོ་ *Kalyāṇa mitra* (Buddhist scholar) sent one handful

more of the relics (*A. 122*). ཐར་མོས་རྒྱལ་པ་ to strike with the paws; ཐར་ཁ་འཕྲིན་པ་ to scratch; ཐར་མོས་ཐུ་བ་པ་ *spar-mos snam-pa* to clutch, grab at.

ཐར་ཁ་ *spar-kha* mystical marks on tortoise-shell from which the Chinese are said to have derived their knowledge of divination. ཐར་བརྒྱལ་ *spar-brgyad* the eight diagrams of Chinese divination represented by the names of elements and certain other things: *li*=མེ fire, *khon*=ས earth, *dra*=ཁྲ་གས་ iron, *khen*=གནས sky, *kham*=ཆུ water, *gin*=རི hill *zin*=འོང་ tree, and *zan*=རྒྱལ་ wind.

ཐར་ཕུ *Spar-phu* place in Tibet; ཐར་ཕུ་པ་ a celebrated lama of Phar-phu (*Loñ. 3, 29*).

ཐར་བ་ *spar-wa* 1. vb. v. ཐོར་བ་ *spor-wa*. 2. to raise, increase, advance, promote; excite, incite: རྒྱལ་ཞེས་ཐོར་བ་ཐར་བ་ to lift up the soul; ཐོས་ཐར་བ་ to advance one's dignity or rank; མེ་ཐར་བ་ *me spar-wa* to excite or poke up fire.

ཐར་མ་ *spar-ma* [a low-growing shrub of very hard wood *Mil. nt.*] *Jā*.

སྤི་ཏི *Spi-ti* is one of the Himalayan hill-states, lying W.N.W. of Lahul; greatly elevated and very sparsely populated.

སྤིག་རྫོང་ *Spig-rdsoñ* n. of a place in Tibet. ཐུ་མོའི་སྤིག་རྫོང་ *bu-moñi spig-rdsoñ*.

ཐུ་ *spu* རོས, རོས་ལྷ་; syn. ལུས་པོར་རྒྱུས་ 1. hair: ཐུ་ལི་བྱང་བྱ་ཁྲ་ནས་ *spu-yi khuf-bu kun-nas* from every pore of the hair (*Mñon.*). མགོ་ཐུ་ *ngo-spu* hair of the head; ཁ་ཐུ་ *kha-spu* the beard; གདོང་ཐུ་ *gdong-spu* hair of the face; མཚན་ཐུ་ *mchan-spu* the hair of the arm-pits; འཛམ་ཐུ་ *hdoms-spu* or ཐུ་རན་ *spu-ran* (*Os.*) the hair

of the private parts; བྱང་ཐུ་ *brañ-spu* hair of the chest; བ་ཐུ་ *ba-spu* the little hairs of the skin; ཐུ་ཟིང་ *spu-zin*, ལོ་མཚན་པོ་, ལོ་མཚན་པོ་ explained བ་ཐུ་ལངས་པ་ *ba-spu lañs-pa* (*Mñon.*). ཐུ་བྱིང་ཞེས་ཐོར་བ་ *spu-briñ-sheñ byed-pa* or ཐུ་རིས་འབྱིང་མཁས་ *spu-ris lbyed-mkhas* knowing how to judge cases on their own merits, *i.e.*, not mixing up the facts of one case with those of another, *i.e.*, as the hairs of the body remain separate and not mixed up together (*D. çel. 10*).

ཐུ་ཁ་ *spu-kha* 1. n. of a kind of cotton cloth (*Rtsii.*). 2. colour, colour of horses and other animals.

ཐུ་ཁྱེར་ *Spu-gu dor* n. of a place in Tibet (*Deb. 7, 21*).

ཐུ་ཁྱི་ *spu-gri* རུར, རུར་གསལ་ razor [*རུར་གསལ་ = Saccharum spontaneum*] *S.*

ཐུ་ཁྱི་གང་བ་ *spu-gri gañ-wa* n. of one of the hells full of razors over the edges of which sinners walk with bleeding feet.

ཐུ་ཇ་ *spu-ja* n. of a kind of tea; but perhaps=ཐོང་ *skra-ja*, v. under ཐ་ *spa*.

ཏ་ ཐུ་བརྒྱལ་བ་ *spu bsñal-wa*=ཐོང་ཞེས་ *khro-wa shi-wa* pacification of anger. ཐུ་ལྷོ་ལ་ *spu-ñol*=ཐོང་བྱུང་བ་ *khro-wa skyuñ-wa* suppression of anger or རྟེན་པ་བཤགས་པ་ to confess guilt (*Zam. 24*).

ཐུ་ཐག་ *spu-thag* a rope made of hair (*Rtsii.*).

ཐུ་ནག་ *spu-nag* a term for the hairy-cattle *i.e.*, yak, yak-cow (*Rtsii.*).

ཐུ་ཐང་མ་ *spu-spa da-ma* (ཐུ་ཐུག་སྤེལ་མ་ཙན་) n. of a fabulous place in the abode of the Asura (*K. d. 2, 15*).

ཐུ་ཐུག་ *spu-phrug* or ཐུ་ཐུག་ *spu-hrug* a kind of hairy blanket, also serge (*Rtsii.*).

ཐུ་གཙང་མ་ *spu-gtsañ-ma* v. ཐམ་ *spu*.

ཐུ་རངས་ *Spu-rañs* the Purang district in S.W. Tibet.

ཐུ་ར་ *spu-ra* ལུ་ a knife.

ཐུ་རིང་ཉ་ *spu-riñ ña* seems to be a fish (*Mñon.*).

ཐུ་རིང་པོ་ *spu-riñ-po* ཇ་ཏུ་ [the vulva; an elephant.] S.

ཐུ་རིངས་ *spu-reñs* with bristles on its body, as met. a wild boar (*Mñon.*).

ཐུ་ལོ་ཤ་ *spu-loñ* རུ་ལ་, ལྷུ་ [bristling of the hairs; glad] S. (*A. K. 1-54*) = བུ་ལངས་པ་ *ba-spu lañs-pa* (*Mñon.*).

ཐུ་ཤ་བྱག་ *Spu-ho brag* n. of a place and rock-cavern in Tibet: ཐུ་ཤ་བྱག་ཐོག་ཏུ་ཐུ་ཐུ་ *spuho-brag thog-tu byon* he visited the top of the rock of *Spuho-brag* (*Jig.*).

ཐུ་ཤེལ་ *spu-çel* amber; but ཐུ་ཤེལ་ཅེ་ *spu-çel-rtse* ལུ་ཤ་ [Indian spikenard, *Nardostachys jatamansi*; the root of *Andropogon muricatus*] S.

ཐུ་ལྷུག་ *spu-hrug* a durable serge made of soft hair or wool worn by all classes in Tibet.

ཐུ་བྱག་ *spug* (རིན་པོ་ཅེ་) [ལྷན་པས་, ལྷན་པས་ a kind of gem] S.

ཐུ་འབྲུག་ *spuñ-wa* pf. ཐུ་རལ་པ་ *spuñs-pa*, imp. ཐུ་རལ་ *spuñs* 1. to heap, accumulate, pile up; ས་རྩོ་ཐུ་རལ་པ་ *sa-rdo spuñs-pa* heaped earth and stones; འབྲུག་ཐུ་རལ་པ་ *accumulated grain*, etc. 2. to fill up: རྩོད་ཏུ་ཐུ་གནས་པ་ཐུ་རལ་ *putting* (anything) into a vessel to fill it to the brim. རིན་ཅེན་ཐུ་རལ་པ་ *Rin-chen spuñs-pa* where precious things have been accumulated together or are heaped up; a heap of precious stones; n. of a town in Tibet.

ཐུ་རལ་ *spuñs* adj. (མང་པོ་, མོགས་) ལལ་ many.

ཐུ་རལ་པ་ཅན་ *spuñs-pa-can* རལ་ [broad, expanded] S.

ཐུ་དྲ་ *spud* a hanging ornament, embroidery, equipment (*Mñon.*); ཐུ་དྲ་པ་ *spud-pa* ornamented, decorated.

ཐུ་ན་ *spun*, also ཐུ་ན་ཞི་ ལཱ་ཏུ་ 1. usually a brother; also, in general sense, brethren and even of both sexes, i.e., children of the same parents; also of the same fathers but of different mothers; ཁོ་མཚན་ཐུ་ན་གཉིས་ *kho-ma cag spun gñis* we (his) two sisters (*Dzl. 180, 17*); རེད་ཐུ་ན་གསུམ་ *ñed-spun gsum* we (his) three brothers (*Gr.*); བྱིད་ཐུ་ན་གསུམ་ *khyed bu-mo spun gsum* you three sisters; ཡ་ཐུ་ན་ brothers and sisters of the same father; མ་ཐུ་ན་ *ma-spun* of the same mother (*Jā.*) སོ་དལ་, སུ་མ་སོ་དལ་ [brothers of the same parents] S. ཐུ་ན་ལྷ་ *spun-skyā* or ཐུ་ན་ལྷ་བུ་ *spun-zlahi-bu* the son of one's brother. Another meaning of ཐུ་ན་ལྷ་ *spun-zla* or ཐུ་ན་ལྷ་ཐུ་ན་ *ñam-zla spun* seems to be: the joint-husbands of a woman; two men of different parentage having one common wife. 2. brethren in a figurative and more general sense, as comrades, members of one religious section in a monastery, persons with the same tutelary deity, sets of nine pins, series of brass cups all alike, etc., etc.; acc. to *Jā.* also: cousins, brothers and sisters by marriage. ཐུ་ན་པ་ = husks of winnowed grain, cornwaste after brewing.

ཐུ་བ་པ་ *spub-pa* pf. ཐུ་བས་ *spubs*, to reverse, to turn upside down: ཁ་ཐུ་བ་པ་ *kha spub-pa* to turn the mouth, face, or the top of a thing upside down; ཐུ་ར་ཐུ་བ་པ་ *thur-du spub-pa* to plunge head-long downwards.

ཐུ་ར་ *spur* or ཐུ་ར་ *pur* also ཐུ་ར་ *ku-spur*, resp. for རིན་, *ro* dead body, corpse: ཐུ་ར་ཐུ་རལ་པ་

spur-byañs-pa C. to burn a dead body ; ཐུ་ཁ་ *spur-khañ* house for keeping dead bodies, or rather in most cases, the place of cremation ; ཐུ་སྒམ་ *spur-egam* or ཐུ་སྒྲོམ་ *spur-sgrom* coffin ; ཐུ་ཐལ་ *spur-thal* ashes of the dead body (*Jä.*)

ཐུ་རྒྱལ་ *Spur-rgyal* an ancient name of Tibet. Acc. to some historians Tibet was called *Spur-rgyal*, i.e., the kingdom of the dead, and as such it was known to the Buddhists of India who believed that a heaven was located on the snowy peaks of Himalaya, while somewhat below it was the intermediate region between heaven and earth called Bardo where the soul of the departed rested before entering a new destination. King Yudhiṣṭhir the model of piety before being conducted to heaven was made to visit this region. Hence in all probability he had a glance at Tibet or the terrestrial Pretaloka. The Tibetan history of the term is that king *Gri-gum ḥtsan-po* had made the town of *Spuho-brag* his capital and was called the king of *Spu*, i.e., *Spur-rgyal* and from that circumstance Tibet became known as Purgyal or *Bod-kyi Rgyal Kham*s (*Yig.*).

ཐུ་བ་ *spur-wa* [vb. a. to འཕར་ *hphur* to make fly, to scare up, to let fly ; དུས་ཐུ་བ་ *duṣ spur-pa* to pass time quickly ; ཐོང་ཐུར་ *stoñ-spur* exaggeration, bombast] *Jä.*

ཐུས་ *spus* 1. quality or property of a thing ; pleasant characteristic : ལྷ་མགོ་འདྲེ་ཐུས་ལག་པོ་འདྲེག་ *ḥam-bu ḥdi-spus yag-po ḥdug* this blanket is of good quality ; ཐུས་ཀྱི་ *spus-kha* = ཐུས་ *spus* ; ཐུས་ཅ་ *spus-cha* id. ; ཐུས་ཅ་དངོས་ཀྱི་ *spus-cha ḍñog-gtsañ* articles of good quality ; རྟ་ཐུས་ཀྱི་ལག་པོ་འདྲེག་ *ṛta spus-kha yag-po ḥdug* the horse is of fine quality ; ཐུས་ལྟ་བུ་ *spus-lta-wa* to examine the quality of an

article before purchasing it ; ཐུས་གཙང་ *spus-gtsañ* pure ; ཐུ་མེད་ *spu-med* ill-looking, of inferior quality ; ཐུས་འབྲིང་ *spus-hbriñ* middling ; ཐུས་ལན་པ་ *spus shan-pa* id. ; ཐུ་ཕུག་ཐུས་ལན་པ་ *spu-phrug spus-shan* Purug sergo of inferior quality (*Rtsii.*) ; ཐུས་རབ་ *spus-rab* superior quality ; ཐུས་ལེགས་ *spus-legs* best things, articles of the best quality (*Yig. k. 85.*)

ཐུ་ *Spe* n. of a place in Tibet. ཐུ་ཐུབ་ *Spe-thub* n. of a village in the province of Ngari Khorsum in W. Tibet (*Loñ. 3, 16.*)

ཐུག་དྲིང་ *spag-ḥiñ* some part of a cart (*Cs.*).

ཐུན་དྭགས་ *spen-dkar* tamarisk-blossom ; the plant itself being styled ཐུན་མ་ *spen-ma*. ཐུན་རྟག་ *spen-tog* or ཐུན་རྟག་ལྷན་པ་ a kind of muslin with variegated figures embroidered on it like tamarisk foliage, also called ཐུ་མ་ཁ་པ་ and imported into Tibet *via* Buxa Duars (*Rtsii.*). ཐུན་ཐོག་ *spen-thog*, or ཁང་ཡེ་ཐུན་པ་ *khañ-paḥi spen-pa* roof made of *pen-ma* stems (*Yig.*) ; ཐུན་པད་ *spen-paḍ* a border formed of the brushwood of tamarisk on the roofs of monasteries. ཐུན་མར་ག་ *spen-mdog* a kind of country chintz with figures of tamarisk, imported into Tibet from Bhutan and Assam (*Jig.*) ; ཐུན་ཕོར་ *spen-phor* eating bowl of tamarisk-wood (*Rtsii.*).

ཐུན་པ་ *spen-pa* མནེ་ལྷ་, མནི 1. the planet Saturn. Syn. ཉི་མའི་བྱ་ *ñi-maḥi bu* ; དལ་བར་འཕྱོ་ *dal-war ḥgro* ; ཉི་མེས་ *ñi-skyes* ; མངས་མེས་ *tshañs-skyes* ; རྟེན་མེས་ *rjes-su skyes* ; རྟེན་མེས་འདྲེག་པ་ *ḥod-zer ḥdun-pa* ; མི་བཟང་མིག་ *mi-bzad mig* ; ལ་ལོན་རྟེན་པ་ *ḡc-in-rjeḥi ḥdag-po* ; དུའི་བའི་བྱ་ *dpye-waḥi bu* ; འཕྱོག་འཕྱོ་ *ḥkhyog-ḥgro* ; ལོས་ཐོན་ *gos-ḥñon* (*Mñon.*) 2. = ལཱ་མཚན་པ་ *gzah-spen-pa* Saturday.

ཐུའུ་ *speḥu* turret on a castle or gate.

ཐེལ་བ *spel-wa* 1. to augment, to increase, རྒྱུ་ཐེལ་བ to increase the wealth, བཀྲ་ཤིས་ཐེལ་བ to increase one's welfare; རྒྱུ་ཐེལ་བ *rkañ-hgros spel-wa* to breed cattle (*Dsl.*) ཐེལ་བལ *spel-wa-la* བཞིན་པུ་; to the increase, for increasing; ཐེལ་ཟེན *spel-zin* increased. 2. to diffuse: ཚས་ཐེལ་བ *chos-spel-wa* spreading or propagating religion, ཐེལ་རྒྱལ་པར *spel-rgyas-par* or ཐོག་པར་བྱེད་པ *grog-par byed-pa* to blaze about (*Sch.*). 3. to multiply (arith.) (*Rtsii.*). 4. to conjoin, unite together, compose: བཅད་ལྷུག་ཐེལ་མ *bcad-lhug spel-ma* a composition of poetry and prose. ཐེལ་གས་ *spel-gos* clothes of various colours (*Cs.*); ཚས་དང་འཇིག་རྟེན་ཐེལ་མ *chos-dan hjig-rten spel-ma* religion and worldliness mixed up together (*Yig. k. 1*); ཐེལ་ཚིག་ *spel-tshig* a combination of verses, poetry and prose; ཐེལ་མར་གནས་པ *spel-mar gnas-pa* to keep different or many things together; ཐེལ་མར་བྱེད་པ *spel-mar byed-pa* to mix (*Lex.*).

ཐེལ་གཞི *spel-gshi* n. of a village in Tsang (*S. kar. 178*).

ཐོ I: *spo* the height, the summit (of a mountain): བཀྲ་དམར་ཐོ་མཐོན་མ *brag-dmar spo-mtho-nas* from the height of a red cliff or rock; རྩ་རྒྱུ་གདན་གྱི་ཐོ་ལ *Rdo-rje gdan gyi-spo-la* on the top of Vajrāsana.

ཐོ *Spo* or ཐོ་ལུ་ *Spo-yul* 1. a district S.E. of Kong-po and N. of Dza-yul (*Loñ. 3, 16*); *Spo-wa* name of the tribe inhabiting that district. The district is sub-divided into *Spo-stod* and *Spo-smad* (*Po-tō* and *Po-me*). 2. = བོ་བོ་ or ཐོ་བོ་ grandfather, an address of courtesy for old respectable men.

ཐོ་རྩོ *spo-to* 1. the yellow woollen cap of Tibet worn by lamas when travelling. 2. bullock *C.* 3. n. of a village in Phan-yul (*Jā.*).

ཐོ་ཐང་ *spo-than*, རྩ་རྒྱུ་གདན་གྱི་ཐོ་ཐང་, n. of rat in the story of the Hermit and the Rats (*Rdsa.*).

ཐོ་བ *spo-wa* [པར་བཟུང་པ་ to remove residence, འཇོག་པ་ throw out, deposit or pledge] *S.* pf. and imp. ཐོ་བ *spos* (vb. a. to འཇོག་པ་ *hpho-wa*), to alter, to change: གནས་ཐོ་བ *gnas spo-wa* to change the place of residence, to remove, to shift; also to transplant; མིང་ཐོ་བ *miñ spo-wa* to change name; ཞོ་བ *go spo-wa* to change one's dress; to dismiss, to alter, to mend, correct *W. (Jā.)*; ཐོ་ས་ *spo-sa* a place newly occupied by nomads (*Sch.*); ཐོ་བ་ཅད་ཀྱང་ *spo-wa cha-dkar* n. of an insect that eats up corn (*Rtsii.*).

ཐོ་བོ་གྲག་ཐོག་ *Spo-bo brag-thog* the palace of the chieftain of *Po-Yul* situated on a rocky hill (*Yig. 65*).

ཐོ་འཕོང་རྒྱུ་ *Spo-hbor Sgañ* one of the six provinces of *Mdo-Kham*, called also *Sgañ*.

ཐོ་རེ *spo-re* v. ཐོ་རྩོ *spor (Jā.)*; ཐོ་རྩོ་ས་ཐོ་རེ་བྱེད་པ་ sometimes changing his place of residence.

ཐོ་མེད་དཀོན་མཆོག་བཀྲ་ཤིས་ཐོ་མེད་ *Spo-ser Dkon-mchog bkra-çis gñiñ* n. of a place and monastery in Lhobrag, the birth-place of Marpa the Lotsawa (*Loñ. 3, 28*).

ཐོག་པ་ *spog-pa* pf. ཐོག་ས་ *spags* imp. ཐོག་ས་ *spogs* to carry elsewhere, to remove: འཇིག་རྟེན་རང་ཐོག་ས་མཛད་པ་ *hdi-khyod rañ-spogs-soñ-ñam* have you removed this.

ཐོག་ས་ *spogs* gain, profit, རྩ་ཐོག་ས་ *khe-spogs* id.; ཐོག་ས་བྱེད་པ་ *spogs-byed-pa* to make profit, མཛད་ཐོག་ས་ལྷན་པ་ *hdi-khyod rañ-spogs* to gain money by traffic (*Dsl.*); ཐོག་ས་ཀྱི་ཐོག་ས་ *skyed-spogs* interest

thin straw covered with an odoriferous substance, which generally consists of pulverized juniper and sandal-wood, combined with musk and the like; they are made by the lamas, and frequently presented to travellers as an offering of welcome (*Jā.*).

ཐོས་གྲུང་ *spos-glañ* 1. गजहस्तिन the royal elephant which in ancient India used to pick out a person as king in the place of defunct royalty. 2. सदादान [‘always exuding ichor’; an elephant in rut; n. of Airāvata, and of Ganes’a]*S.*

ཐོས་ངལ་ལྗན་ *spos-haḍ ḍdan* = རྒྱ་ beer, also very delicious and fragrant wine (*Mñon.*).

ཐོས་ཆགས་ *spos-chags* or ཐོས་པུས་ *spos-spams* a bundle of incense sticks.

ཐོས་པུ་ལའི་ཤིང་ *spos-bā lahi-ṣiñ* बाल [a kind of fragrant herb, *Andropogon schænanthus*]*S.*

Syn. རྩ་ཚན་ *skra-can*; རྩ་བཟང་ *skra-bzañ*; རྩ་གེ་རྩ་ *byañ-gi skra*; རྩ་ལེ་རྩ་ཚན་ *lha-yi skra-can*; རྩ་ཚའི་ལུས་ *ño-tshahi lus*; རྩ་གས་གནས་ *nags-gnas*; ཤིང་ལ་གནས་ *ṣiñ-la gnas*; རྩ་ལེ་མིག་ཚན་ *chu-yi mig-can* (*Mñon.*).

ཐོས་སེལ་ *spos-sihla* तुर्क; a Turk, Tartar.

ཐོས་ཤམ་ *spos-ṣel* amber (*Loñ.* १).

ཐུང་གི་ *spyañ-kyi*, generally ཐུང་ལུ་ “*chañ-ku*,” the wolf, *Lupus Tibetanus*, which is of amber colour; but there is another species which has not, so far, been differentiated scientifically and which is jet-black. The black wolf occurs not infrequently in Ngari Khorsum, near Lake Ma-pham. ཐུང་ཐུམ་ *spyañ-thul* raiment or cloak made of wolf’s skin: ཕ་ཚ་བས་ན་བཟའ་ཐུང་ཐུམ་གཅིག་ཐུམ་ Pa-tsha-wa presented him with a wolf’s skin cloak (*A.* 66). ཐུང་ནག་ black wolf; ཐུང་མོ་ she-wolf; ཐུང་ཐུང་ *dur-spyañ* the hyæna.

ཐུང་ཁྱུ་ཁ་ *spyañ-khu la-kha* (lit. the wolf’s peak) n. of a hill N. of Lhasa on the road from Sera towards Phan-yul.

ཐུང་ཁྱིག་ *Spyañ-khrig* n. of a tribe (*J. Zan.*); ཐུང་ཁྱིག་ལེ་ཤེས་ *spyañ-khrig ye-ṣes* a celebrated Lama of that tribe.

ཐུང་ཐུང་ *spyañ-gruñ* or ཐུང་པོ་ *spyañ-po* very clever and dextrous: དཔལ་ཙམ་དང་ཐུང་པོ་མཁས་པ་ ཐུང་ (*A.* 102) (*Khrid.*). ཐུང་བ་ *spyañ-wa* skilful, expert; ཐུང་ཐོན་ *spyañ-glen* the clever one and the dunce.

ཐུང་དུག་པ་ *spyañ dug-pa* or ཐུང་ཚོར་ *spyañ-tsher* the thistle, or a kind of thistle (*Jā.*) ཐུང་ཚོར་བདག་ནན་མཁས་ཀྱི་ནུ་འདྲིན་ the root of a thistle draws out complaints with phlegm.

ཐུང་ས་པ་ *spyañs-pa* = འདུས་པ་ *hjus-pa* ཡོང་འཇུག་ [support]*S.* seizing, catching hold of.

ཐུད་ *spyad* v. ཐུད་པ་. Also ཐུད་བྱ་ *spyad-bya* མུཾ [enjoyed, eaten]*S.* (*A. K.* 50-137).

ཐུད་དངོས་ *spyad-dños* for ཐུད་ལག་དངོས་པོ་ *spyad-lag dños-po* = ཡོ་བྱ་ད་ *yo-byad* things, articles.

ཐུན་ *spyān* नेत्र, चक्षुः; resp. word for མིག་ the eye; ཐུན་ལྗེ་བས་ *spyān-leib*s the eye-lid; ཐུན་རྩྭ་ག་ *spyān-rtseg* puckers about the eye, crow-feet; ཐུན་ལྱུག་ *spyān-kyug* or ཐུན་ཁྱུག་ *spyān-khug* eye-brow (*Cs.*) ཐུན་དཀྱུས་ *spyān-dkyus* v. དཀྱུས་ *dkyus*. ཐུན་ལོག་མཆོད་པ་ to look backward, to glance behind; ཐུན་བརྩུང་མཆོད་པ་ *spyān-bṣkyāñs mdsad-pa* to protect, to preserve the eyes (*Sch.*) ཐུན་ཤྲ་ *spyān-ṣha* བཞུ་ཆུ་: the five eyes: (1) འཕྲི་ཐུན་ *ṣahi-spyān* འཕྲི་ཆུ་: the flesh eye the one with which we see; (2) ལྗེ་ཐུན་ *lhañi-spyān* དུམ་ཆུ་: the divine eye with which one can see what other mortals cannot; (3) ཤེས་རབ་ཀྱི་ཐུན་ *ṣes-rab-kyi spyān* བརྟམ་ཆུ་: the eye of knowledge or wisdom; (4) ཚོས་ཀྱི་ཐུན་ *chos-kyi spyān* འཕྲི་ཆུ་: the eye of religion; (5) སངས་རྒྱུས་ཀྱི་ཐུན་ *sañs-rgyas kyī spyān* ཐུན་ཆུ་: the eye of the Buddha, the most perfect

ལྷན་རམ་ *spyan-ras* penetrating vision, observation: ལྷན་རམ་ཀྱིས་གཟིགས་པ་ to behold with one's merciful eye (*Yig. k. 13*).

ལྷན་རམ་ཟིགས་བྱང་རྒྱལ་སེམས་དཔལ་ *Spyan-ras-gzigs-byañ-chub sems-dpal* अवलोकितबोधिसत्त्व; the 4th Dhyani Bodhisattva Avalokites'vara, the patron saint of Tibet, the vicegerent of the Dhyani Buddha Amitabha. He is incarnated perpetually in each successive Dalai Lama of Lhasa. His colloq. n. in Tibet is *Chenresi* and the images of this being generally represent him as having eleven faces, each differently coloured, and with from 6 to 1000 arms. In Mongolia he is styled *Nidüber Udzekchi*. His other Tibetan names are:—འཇིག་རྟན་དཔལ་ *Hjig-rten dwañ-phyug*; འཇིག་རྟན་མགོན་པོ་ *Hjig-rten mgon-po*; ལྷན་རམ་ཆེན་པོ་ *Thugs-rje chen-po*; ལྷ་འཇིན་པད་ག་ *Gru-hdsin bdag*; ལྷ་ག་པད་མོ་ *Phyag-na pad-mo*; ལྷ་འཇིན་ལྷ་ *Sññ-rjchi lha*; བུ་ལེག་ལམ་ *Beu-geig-shal*. The *Mani Bkahlbum*, in chap. 2, mentions that ལྷན་རམ་གཟིགས་ was doubly evolved on earth; first appearing from a ray of white light which issued forth from the left eye of Amitabha, and secondly being born as a youth of 16 from out of a lotus-bud.

ལྷན་རམ་གཟིགས་ཞེས་བྱ་བའི་མདྲ་ *spyan-ras gzigs-shes bya-wahi mdo* a Sûtra on Avalokites'vara (*K. d. 9, 404*). ལྷན་རམ་གཟིགས་ཀྱི་མཆོད་བརྗེ་བརྒྱ་དྲུག་པ་ལྷན་རམ་དང་བཅས་པ་ the one hundred and eight names of Avalokites'vara together with mantras and charms, etc., (contained in *K. g. 4, 218-457*).

ལྷན་ལམ་དུ་ *spyan-lam-du* in the observation; also=ལྷན་རྒྱུ་ near, in the presence of.

ལྷན་གསལ་རྒྱུ་ *Spyan-gsal-rgyab* प्रहसितनेत्र [laughing-eyed, n. of a Buddha] S.

ལྷན་གཟུང་པ་ *spyan-gsum-pa* त्रिलोचन; the three eyed one; an epithet of Mahes'vara.

ལྷ་ *spyi* समुदाय, सामान्य, जाति 1. adj. common, the public, ordinary, general, relating to all; as subst. the lot, those in general. As adv. ལྷ་ *spyir*, ལྷ་དུ་ *spyir-du* or ལྷ་ *spyi-na*, also ལྷ་ལྷིས་ *spyir-gyi* generally, in general; frq. used in contradistinction to བྱད་པར་ *khyad-par* in particular, singly. 2. In the colloq. ལྷ་ *spyi*=all; *spyi-sgra* or ལྷ་ལྷི་ *sgra-spyi* general meaning or general expression (*Jä.*)

ལྷ་བྱུང་ *spyi-khyab* that covers all; a minister that has general jurisdiction over the public, one who rules over several districts together. ལྷ་བྱུང་མཁན་པོ་ *spyi-khyab-mkhan-po* a high official at Lhasa who ranks next to the four Kalons in the Dalai Lama's council; seems to be also a sort of lord chamberlain in his court duties. Another important officer, who resides in the far east of Tibet, is known as ལྷ་ཁྱེད་ལྷ་བྱུང་ the Chyi-khyab of Nya-rong. He is placed in lieu of a Jong-pon to administer the petty lordships inhabited by the 18 tribes of the Hor-wa who people the banks of the Nya-Chhu, just W. of Ta-chien-lu.

ལྷ་ལྷུག་ *spyi-blugs* कसण्डलु holy water-pot which the lamas keep near them with a view to sprinkle the heads of their devotees.

ལྷ་མོས་ *spyi-sgos* general and special.

ལྷ་ཏི་ *Spyi-ti* n. of a kind of *yoga* (meditation) performed by the Dzog-chen sect; described as his own invention by Urgyen Padma in the Padma Tang-Yig.

+ ལྷ་ཏོར་ *spyi-tor* or ལྷ་གོར་ *spyi-gtor* 1. v. ལྷ་པོ་ *spyi-wo*. 2. acc. to *Lex.*=ལྷ་ཐོག་ *spyi-thog* the property of a particular community or institution, common property.

+ ཐྱི་བརྟོད་ *spyi-brtol* or ཐྱི་གཏོད་ *spyi-btol* also ཐྱི་བརྟོད་ *spyi-brdol* signifying རྩོམ་མེད་པ་ *no-tshu med-pa* བུལ་ [impudent, shameless, daring] *S.* also = མུ་ཙོད་ *mu-cod* མུ་ཙོད་, རྟག་ལྔ་ [scurrilous, foul-mouthed] *S.* ཐྱི་བརྟོད་ཐུང་པ་ *spyi-brtol byed-pa* to be impudent (*Cs.*); ཐྱི་བརྟོད་གནས་ *spyi-brtol gtam* shameless talk, impertinent language.

ཐྱི་ཐེར *spyi-ther* = ཐྱི་གཙེར v. ཐྱི་པོ *spyi-wo*.

ཐུ་དོན *spyi-don* (ཐམས་ཅད་ཀྱི་དོན *thams-cad kyi-*
don) the interest of all, public welfare
(Rtsii.)

ཕྱི་ལོ་ལྔ་པ་ *spyi-sde bshi* the four sects among
the Bons: (1) བཀའ་ལུང་ལྷན་བཤད་བྱེད་ *lkah-lun*
ldan-bcad-kyi sde, (2) བཀའ་དགོན་དཀར་ཐུབ་ལྷན་ *brag-*
dyon dkañ thub-sde, (3) དུར་ཁྲོད་ནང་མཁོ་བོག་ཕུན་ལྷན་ *dur-khrod ñan-thos bog-puñ*
sde, (4) ཤིང་རྩུང་
མ་རིག་པ་ལོན་ *ñiñ-druñ ma-rig pahi-sde* (D.R.).

ཕྱི་པ་ *spyi-pa* or ཕྱི་དབོན་ *pyi-dpon* head, chief, leader, superintendent.

ཧྲིལ་ཕུང་རྒྱལ་པོ་ *Spyi-phud rgyal-po* one of the five mythological kings of the world; ཧྲིལ་ཕུང་རྒྱལ་པོ་ *Spyi-phud rgyal-po* the universal king.

ལྷོ་ཕྱི་ *spyi-bo* 1. ལྷོ་མོ་, མི་རི་, ལྷོ་མོ་; crown of
 the head, the top: ལྷོ་མོ་ལྷོ་མོ་ *ciñ-gi spyi-bo* =
 ལྷོ་མོ་ལྷོ་མོ་ *ciñ-gi rtse-mo* the top of a tree.
 ལྷོ་ཕྱི་ལྷོ་ཕྱི་ *spyi-bor hkhur-wa* to carry on the
 head; ལྷོ་ཕྱི་ལྷོ་ཕྱི་ *spyi-bor phyag htshal-wa*
 to bow down bending the head; ལྷོ་ཕྱི་ལྷོ་ཕྱི་
 ལྷོ་ཕྱི་ *shabs spyi-bor len-pa* with one's own
 head to touch the foot of a superior
 person; ལྷོ་ཕྱི་ལྷོ་ཕྱི་ལྷོ་ཕྱི་ *dehi spyi-bo-nas*
byug-nas pouring over his head, ལྷོ་ཕྱི་ལྷོ་ཕྱི་
spyi-bo nas dhañ hskur-wa anointing
 the head; ལྷོ་ཕྱི་ or ལྷོ་ཕྱི་ bald, baldness;
 ལྷོ་ཕྱི་ *spyi-gtor* a turban or pagri; ལྷོ་ཕྱི་
spyi-dpon or ལྷོ་ཕྱི་ *spyi-pa* head-man, over-
 seer, chief. 2. the end of a piece of

cloth : དར་ཡུག་གི་སྒྱི་བོ་ *dar-yug-gi spyi-bo*. 3. n.
of a king of China. སྒྱི་བོ་སྒྱེས་ *spyi-bo skyes*
(1) an epithet of king Māndhātā, a
legendary ancestor of Gautama Buddha;
(2) = སྒྱུ་ *sgra* མུ་རྩ་མོ་ *hair of the head*
(*Mñon.*).

ཐུ་བོ་དང་མཐུར་ *spyi-bor dbaṅ-bṣkur* = ལྷ་པོ་པོ་
rgyal-po, རྒྱལ་མི་པོ་; a king, one on whose
head has been sprinkled sanctified water;
a man of the Kshatriya or warrior caste
of India (*Māon*).

ལྷོ་མ་= བྱམ་མོང་ v. 11.

ལྷོ་ཁུར་གྱི་ཡིང་ *Spyi-shur gyi-giñ*, असन,
n. of the tree *Terminalia tomentosa*.

Syn. སྤལ་ཁེར་པོ་ *sa-la ser-po*; ཀུན་པ་མཉུག་ *kün-sa me-tog*; དག་ཐེན་ *dgah-byed*; མེ་རྟག་ཙལ་ག་ *me-tog rtsa-lag*; འཛོ་ཐེན་ཁེར་ *htsho-byed cün*; འདྲོད་ཐེན་ *hdod-byed* (*Mñon.*).

ཐྱི་གཟུགས་ *spyi-gzugs*, གཟུགས་ཀྱི་བསྐྱེད་པ་ *gcig-tu bsdus-pa*, aggregated body; amassed into one body.

शुक्लं *spyi-blugs* vase ; कनकभाण्ड a golden
pitcher or vase.

ལྷོ་ལྷོ་མ་ *spyi-sum* = ལྷོ་མ་དྲུག་ཅན་ *spyi-mdun-cän*,
 ༡༥ ལྷོ་མ་ [combined] S.

ཐུང་སྒོར་གཟུམ *spyiñ-skor gsum*, three scriptures of the Bon the originals of which disappeared after they had been delivered, but were published: 1. རྩེང་ལྷ་ལུ་དུ་བསྐྱགས་པའི་སྒོར་ *steñ-lha yul-du bsgrags-pahi skor*, 2. རྩོག་ལྷ་ལུ་དུ་བསྐྱགས་པའི་སྒོར་ *hog-khu yul-du bsgrags-pahi skor*, 3. བར་མི་ལུ་དུ་བསྐྱགས་པའི་སྒོར་ *bar-mi yul-du bsgrags-pahi skor* (D.R.).

ཐྱིང་བ་ *spyiñ-wa*, pf. ཐྱིངས་ *spyiñs*, imp. ཐྱིང་ *spyiñ* or ཐྱིངས་ *spyiñs*, being the vb. a. to འཐྱིང་བ་ *hbyiñ-wa*, to vanish, to be lost, to sink, to lower down, dip under ཇུར་ *chur* into water.

ཐྱིན *spyin* in colloq. རམ་ཅི *gum, glue, paste*; is sometimes incorrectly written as ཐྱིན or ཐིན *spin*. ཐྱིན་སྒོལ་བ *spyin skol-wa* to manufacture glue; ཐྱིན་སྒྲུབ་པ *spyin skud-pa* to spread glue on; ཀྱི་ཐྱིན *ko-spyin* glue made of hides; ཉ་ཐྱིན *ña-spyin* fish-glue; བག་ཐྱིན *bag-spyin* paste compounded of flour and glue; རྩ་ཐྱིན *rba-spyin* glue made of horn; ག་ཐྱིན *ga-spyin* meat-jelly also, slime; ཐྱིན་ཅུ *spyin-chu* gum, resin. འོང་གཉེས་གསལ་འོང་གྱི་ཐྱིན་ཅུ the gum (or resinous juice) that has come out of the interstice where the two trees were cleft (*Rdsa.*).

Syn. དྷི་ཐྱིན *dri-spyin*; གོ་བ *go-wa*; འབྱར་ཅི *hbyar-rtsi*; འབྱར་བྱེད *hbyar-byed*; རྒྱག་ཅ་འཁལ་བྱེད *snag-tsha hphel-byed* (*Mñon.*).

ཐྱིར *spyir* = ཐྱི་ལ *spyi-la*, adv. v. ཐྱི *spyi*.

ཐྱིལ་པོ *spyil-po* རྩ་གུ་ཅུ་རི་རྩ་; a hut of grass or straw: ཅུ་རི་ཐྱིལ་པོ *rtsahi spyil-po* thatched hut; ཐྱིལ་བུ *spyil-bu* id.; ཐྱིལ་པ *spyil-pa* fem. ཐྱིལ་མ *spyil-ma* hut-dweller.

ཐྱུག་པ *spyug-pa*, pf. ཐྱུགས་ *spyugs*, imp. ཐྱུག *spyug* or ཐྱུགས་ *spyugs*; to expel, to drive out, to banish; ཐུལ་ནས་ཐྱུག་ out of country; ཐུལ་གནན་དུ, *Ghr.*, མཐའ་ལ *mtshah-la* མཐའ་ *mtshar* into the neighbouring country, over the frontier (*Jā.*). ཐྱུགས་པ *spyugs-pa* གཏུགས་པ *exile, banishment*; ཐྱུགས་འོག་ *spyugs-gig*, imp. turn him out!

ཐྱོབ་ *spyo-wa* = གཤེག་ *gce-wa*, to abuse, revile; to blame, to scold; ཅུང་མ་རྟག་ཐྱོབ་ཅུ་ *chuñ-ma rtag-tu spyo-shiñ* as my wife is always scolding; ཅེས་ཐྱོབ་སྟེ་ *ches-spyos-so* thus they spoke in a blaming way (*Dzl.*); ཐྱོབ་མཆེད་ *spyo-wa mdsad* རྩམ་པུ་ *cursing, blaming*; ཐྱོ་རྩོག་ *spyo-tshig* = རྩོག་ཆོག་ *rgol-tshig* words of blame, censure (*Mñon.*).

ཐྱོད་པ *spyod-pa* = དཔྱད་པ *dpyañ-wa* (*Jā.*).

ཐྱོད་པ *spyod-pa* འཇུག་, བཟུགས་, རྟེན་, pf. ཐྱོད་ *spyod*, 1. to practise, perform; but signifies rather the completing or completion of an action than the process of performance, and thus is better rendered: to accomplish, to perpetrate; to succeed in. མི་དག་གི་བདེ་དག་ཐྱོད་པ་ *mi-dge-wa de dag-spyod-na* if one perpetrates these sins; བདག་ཅེ་ཐྱོད་པ་སྐྱེ་འདིར་ཐྱོས་ *bdag-ci spyad-pas hdir skyes* for what I did, I am reborn here. 2. to bring into subjection, over-power, coerce, *e.g.*, demons, deities, etc., to make subject. མངའ་དོག་ཐྱོད་པ་འཁལ་བའི་མངའ་སྡེ་ *mñah-hog spyod-pahi hbañs* subjects brought under control; ཐྱིག་པ་འཁལ་ཞིག་ལ་ཐྱོད་པ་ *sdig-pa hbañ-shig la spyod-pa* utterly subject to sin; མ་འོག་ཐྱོད་པ་ *sa-hog-spyod* subject to earth; མཁའ་ཐྱོད་པ་ *subject to heaven*. 3. to make use of, to employ, to enjoy: བ་ཁྲུང་ཉེན་པར་ *ba-glafñ ñin-par* to use an ox during the day (for ploughing) (*Dzl.*); ལུག་རིང་དུས་ལ་བདེ་བར་ཐྱོད་ཀྱང་ *even if one has long enjoyed well-being*; མངའ་ཐྱོད་པ་ *loñs spyod-pa*, to enjoy, to use, have the benefit of; ཐུད་ཅིང་ལ་ཐྱོད་པ་ *bud-med la spyod-pa* to cohabit with a woman (*Dzl.*); མོག་པར་ཐྱོད་པ་ *log-par spyod-pa* to violate (a woman); དག་མཐུར་ཐྱོད་པ་ *dga-mgur-spyod-pa*, very frq. to enjoy a woman. 4. to arrive at the third stage of mystic meditation, to complete or consummate meditation, very frq.; མེས་མཁས་ལ་ཅེས་ཐྱོད་པ་ *meditative exercises*.

ཐྱོད་པ II: 1. ཅུ་འཇུག་, འཇུག་ 1. a deed, perpetrated action; a practice, the accomplishing of any action. 2. an object attained, thing done, esp. the third stage of mystic meditation or "consummation," which implies expertness and that the end aimed at has been gained: ཐྱོད་པ་ལ་བྲམ་ཉི་ *contemplation and consummation being disentangled one from the other*. 3. duty; also conduct, mode, manner: ཐྱོད་པ་ *spyod-*

lam also ཐོད་ཚུལ་ *spyod-tshul* behaviour; རན་ཁྱེས་ཐོད་ *nes-spyod* bad actions, བཟང་ རྟམ་ཁྱེས་ *leg-spyod* good actions (Cs.); ཐོད་པ་ཞིབ་པ་ *spyod-pa shib-pa* 'the strict monastic walk'; ཐོད་པ་རྩིང་བ་ *spyod-pa rtsin-wa* rude, rough, in manners (Glr.); ཐོད་པ་སྐྱོད་ཅིག་གྲང་མི་ཚུགས་ of an extremely variable conduct. དེ་ཡང་དང་བོ་ནམ་འཕྱར་གྱི་ཐོད་པ་སྐྱོད་ཅིག་གྲང་མི་ཚུགས་ཅན་གྱི་གདུལ་བྱ་ཡིད་དང་བཅས་པའི་བྱུང་ de-yañ dañ-po rnal-hbyor-gyi spgod-pas chags-can-gyi gadul-bya yid dañ-wa hdren-pahi phyir moreover because it was the duty of a Naljor first to draw into purity of disposition such of the sensual as were destined for conversion; ཐོད་པ་རྒྱ་ཆེ་ *spyod-pa rgya-che* འདུལ་འཕྱོང་བ་ magnanimity, noble behaviour. ཐོད་པ་མི་གསལ་བ་ *spyod-pa mi-gsal-wa* འཕྱུག་པའི་ཐབས་ལུགས་ [awkward practice] S. ཐོད་པ་ཡང་ངམ་ *spyod-pa yañ-flam* = ལམ་གྱི་མཐའ་གྲུབ་བམ་ལུ་ཀྱི་མཐའ་ཐོག་ཐོད་པ་ *las-kyi mthah-grub-bam* (asks the question) whether you have accomplished all that you had to do? ཐོད་པའི་ཐུན་བུ་ *spyod-pahi phun-bu* = བྱང་ཁྱིམ་ *groñ-khyer* a fortified town, a city (Mñon.); ཐོད་པ་བཟང་ཆེ་མཐུན་ *spyod-babs rtse-mthun* generous conduct; ཐོད་པ་ *spyod-pa* manners. ཐོད་པ་ལྟ་ *spyod-lan* accomplished, courteous, polite; ཐོད་པ་ལྟ་ *spyod-lan* ill-mannered, rude, uncouth.

ཐོད་པ་བཟུང་པའི་ཐོད་པ་ *spyod-pa bsdus-pahi sgron-ma* n. of a work written by Atis'a. བྱང་ཁྱིམ་བཟུང་པའི་ཐོད་པ་ལྟ་གསལ་ནས་ཐོད་པ་བཟུང་པའི་ཐོད་པ་མཛད་དེ་ (A. 11). གསལ་ཐོག་གསལ་གྱི་ཐོད་པ་ *gsañ-sñags-kyi spyod-pa* a mystic cult of the Buddhists; in which there are three stages: ཐོད་པ་བཟུང་ *sprogs-bcas*, ཐོད་པ་མཛད་ *sprogs-med*, ཐོད་པ་ཐོད་པ་མཛད་ *cin-tu sprogs-med*.

ཐོད་པ་པ་ *spyod-pa-pa* (བཟུང་པའི་ཐོད་པ་ལྟ་གསལ་ལྟར་པ་) a *Yogi*, one who practises mysticism.

ཐོད་པའི་ཐོད་པ་ *spyod-byed-ma* ཀའི་མཁའ་མཁའ་ a woman.

ཐོད་པའི་ཐོད་པ་ *spyod-med* རྟམ་ཁྱེས་པ་ [a religious mendicant, a naked devotee] S.

ཐོད་པུལ་ *spyod-yul* གོ་འཕྲིལ་, བཟུང་ sphere of activity: མཛོང་བའི་ཐོད་པུལ་ *mthoñ-wahi spyod-yul* range of vision; ཐོད་པུལ་མ་ཡིན་པ་ *spyod-yul mayin-pa* མཛོང་བའི་ཐོད་པུལ་ [a place which is not fit for thinking upon] S. ཐོད་པུལ་མ་ཡིན་པའི་གནས་ནས་པ་ལྟ་, according to the *Dulwa*, the five places with which one should have nothing to do:—(1) རོ་མོ་འཕྲིལ་ *rol-moñi gnas* the place of music; (2) སྐད་འཕྲིལ་མཛོང་གནས་ *smad-btshoñ mahi-gnas* a public house; (3) རྒྱལ་པོ་འཕྲིལ་གནས་ *rygal-poñi pho-brañ hkhor-gyi sgo* the palace gate; (4) རིགས་པོ་འཕྲིལ་གནས་ *rigs-flan gyi-gnas* the residence of low persons; (5) མང་འཕྲིལ་མཛོང་གནས་ *chañ-btshoñ-mahi gnas* grogshop kept by a woman, a brothel (K. du. 4, 56).

ཏ་ ཐོད་པ་ *spyon* or ཐོད་པ་ *spyon-pa* resp. form of ཐོད་པ་ *byon-pa*: ཐོད་པ་ཐོད་པ་ *tshur-spyon* come here, pray come (Nag.).

ཐོད་པ་ *spyom-pa* = ཐོད་པ་ *smod-pa* slander; also vb. with pf. ཐོད་པ་ *spyoms* to boast, to exhibit with ostentation; sbst. ཐོད་པ་ *spyoms* self-praise, boasting (Jä.); ཐོད་པ་དང་བཟུང་མཛོང་གནས་ *spyoms-dañ bcas ma-byaho* you must not be boastful.

ཏ་ ཐོད་པ་ *spyos-pa* = བཟུང་པའི་ཐོད་པ་ *bkah-bkhyon-pa* རྟམ་ཁྱེས་པ་ to reprove, to remonstrate with.

ཐོད་པ་ *spra (ta)* (K. du. 5, 111) a species of monkey with black face, and a tail as long as its body, the langur; (ཐོད་པ་ཐོད་པ་ལྟ་གསལ་ནས་ཐོད་པ་ཐོད་པ་ *spra-dañ sprehu-yañ rtsal-che*) the larger and smaller species of monkey are very agile; ཐོད་པ་ *spra-mo*; ཐོད་པ་ *spra-phrug* young langur; the gray species is called ཐོད་པ་ལྟ་ *ta*.

ཐོད་པ་ *spra-chal* = ཐོད་པ་ཐོད་པ་ *hgyur-byed* མཛོང་པ་ [changeable, moving about, trembling] S.

མྱེད་ག མྱེད་ཐོག་ *spra-thog* a medicinal herb: མྱེད་ག་
རིམས་དང་རྩ་ལྷག་སེལ་བར་བྱེད་.

མྱེད་ *spra-wa* 1. vegetable-tinder. 2.
also མྱེད་མུ་རྩ་, ornament, decorations. 3. vb.
pf. མྱེད་ མྱེད་པ་, imp. མྱེད་ མྱེད་པ་ to adorn, to
decorate; རྩ་ལྷག་གིས་ *rgyan-gyi*s with ornaments.

མྱེད་མེ་རྩོག་ *spra-wahi me-tog* བཀའ་ཕྱོགས་ [species
of tree, *Aeschynomene grandiflora*] S.

མྱེད་མེ་ *spra-tshil* སིལ་ཕྱོགས་ [1. boiled rice.
2. bee's wax] S. མྱེད་མེ་ཕྱོགས་ལས་མེན་བྱ་ག་བྱེད་སེལ་.

མྱེད་པོ་ *sprañ-po* ར་པོ་ལོ་ལ་ a beggar; རྩ་མེ་མེ་
མྱེད་པོ་ *rdsus-mahi sprañ-po* a sham beggar;
མྱེད་ཀན་ *sprañ-rgan* an old beggar; མྱེད་པོ་ low
beggar; མྱེད་ཀྱོག་ *sprañ-gog* coarse and inferior
paper. མྱེད་པོ་ཕྱེད་ཀྱོག་ཀྱོག་ *sprañ-po hu puhi*
rgyal-nag a kind of rope; also n. of a
demon (ལྷ་མེད་ *lha-hdre*) (*Deb.* ཀ, 14).

Syn. མྱེད་མོ་པ་ *slon-mo-pa*; མྱེད་མོ་པ་ *mu-lto-*
wa; མཚམ་པ་ *lam-pa*; མཚམ་ལྷོང་ *lag-rkyon*; རྩ་
མེད་པ་ *don-hdod-pa*; colloq. མྱེད་མཚམ་པ་ *slon-*
mkhan (*Mñon.*).

མྱེད་ཀྱོག་ *sprañ-kha* register or list of things
or of revenue received (*Rtsii.*).

མྱེད་པ་ *sprañ-pa* I. 1. to give, bestow,
deliver, confer; resp. term for གནང་ *gnan*.
མཚམ་པ་མྱེད་པ་ pray hand over! 2. མཚམ་པ་
monkey.

མྱེད་པ་ II: used for རྩ་ལྷག་པ་ to meet, to come
across: རྩ་ལྷག་པ་མྱེད་པ་ *phas pho-ña sprañ-pa*
the father met the envoy (*K. du.* 5, 261).

མྱེད་པ་ *Spras* 1. n. of a place in རྩ་ལྷག་པ་
Hphan-yul in Tibet. མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *Spras-kyi*
*brahi-tha*n birthplace of *To-wa Rin-chen*
gal (a pupil of Bromston in *Hphan-yul*
(*Loñ.* 3, 2). 2. = རྩ་ལྷག་ *rgyan* ornament
(*Mñon.*).

མྱེད་པ་ *spras-pa* 1. མཚམ་པ་, རྩ་ལྷག་པ་; རྩ་ལྷག་པ་;
variegated, bedecked. 2. enumerated:
ཁོ་མོ་མཚམ་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ I have

enumerated the thirty-two names of Bud-
dha (*Surah.* 4). 3. = རྩ་ལྷག་པ་ *bsgrims-pa* also
བོ་ལོ་ལྷག་པ་ *bkod-pa* རྩ་ལྷག་པ་.

མྱེད་ *sprī* རྩ་ལྷག་ cream.

མྱེད་མེ་མེ་མེ་མེ་ *Sprī-sti Mar-dsa-ya-la Si-*
chen n. of the emperor of China during
whose reign Buddhism was introduced into
that country, acc. to Chinese accounts (*Jā.*).

‡ མྱེད་ཀྱོག་ཀྱོག་ *sprig-ka gan-dha* 1. n. of
a bird of the land of *Asura* (*K. d.* 2, 15).
2. [མྱེད་ཀྱོག་ཀྱོག་ a kind of mixed scent=the
scent of the plant *Trigonella corniculata*] S.

མྱེད་པ་ *sprañ-wa* (=བོ་ལོ་ལྷག་པ་) pf. མྱེད་པ་ *sprañ-*
to send a message, to give information, to
send word; མྱེད་པ་ *sprañ* tidings (*Dzl.*); མྱེད་པ་
མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ I shall send a reply to the
king (*K. du.* 5, 261-306); མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་
མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *rgya-gar-du shon-gyi*
slob-dpon-rnams-la yi-ge sprāñs-pa he des-
patched a letter to his former teachers in
India; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *shes-sprañ-ño* so I sent him
word; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *sprañ-hshul* རྩ་ལྷག་ [servant,
messenger] S; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *sprañs-yig* letter,
opistle.

མྱེད་ *sprin* or མྱེད་པ་ *sprin-pa* རྩ་ལྷག་, རྩ་ལྷག་,
མྱེད་པ་, རྩ་ལྷག་, རྩ་ལྷག་, རྩ་ལྷག་, རྩ་ལྷག་, རྩ་ལྷག་,
sprin-gyi gseb-nas from between the
clouds; མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *rgya-*
bal gnāis-na mu-ge sprin bshin-du hkhriḡs
famine enfolded like a cloud both India
and Nepal (*Pth.*); མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *hzhah-*
sprin cloud tinged with rain-bow colours;
མྱེད་པ་ *lho-sprin* a southern cloud; མྱེད་པ་
sprin-phuñ, མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *sprin-tshogs* an accumula-
tion of clouds; མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *sprin-gyi pho-ña*
མྱེད་པ་ the cloud messenger, Meghadūta, a
Sanskrit poem by Kalidāsa.

Syn. མྱེད་པ་མྱེད་པ་ *du-wahi skye-gnas*; མྱེད་པ་
མྱེད་པ་ *mkhahi-rgyal mtshan*; མྱེད་པ་མྱེད་པ་

chu-yi hshon-pa; ཚ་ཟེར་འཛམས་ *tsha-zer hjom*; ཀ་དམ་པ་ཅན་ *ka-dam-pa-can*; ནམ་མཁའ་ཁྱིའ་ *nam-mkhahi gliñ*; རྒྱུད་གི་ཤིང་རྩ་ *rluñ-gi shñ-rta*; མཁའ་ཤིས་ཅན་ *mkhah-gos can*; སྒྲ་ལྡན་པ་མཆི་ *sgra-ltan parma-ni*; ནམ་མཁའ་ཁྱིའ་པོ་ *nam-mkhahi gliñ-po*; མཁའ་ལ་ལྔ་ *mkhah-la rgyu*; རྒྱུ་འཛིན་ *chu-hdsin*; ནམ་མཁའ་ཉ་མ་ལ་ *nam-mkhahi ta-ma-la*; རྒྱུ་ལྡན་ *glog-ltan*; རྒྱུ་ཐིན་པ་ *chu sprin-pa* (*Mñon.*).

ཐིན་དཀར་པོ་ལྔ་བ་ *Sprin-dkar-po rgyu-wa* n. of a mountain in Uttara kuru (*K. d. 3, 305*). ཐིན་དཀར་པོ་ནེས་བྱ་བའི་གནས་ *Sprin-dkar po-she's bya-wahi gna's* a grove in the mountain of Samkās'a in Uttara kuru (*K. d. 3, 299*).

ཐིན་སྐྱེས་ *sprin-skyes* བཞུགས་ as met. = thunder.

ཐིན་གྱི་ཁྱེད་པོ་ *sprin-gyi gliñ-po* an epithet of Airāvata the elephant of Indra (*Mñon.*).

ཐིན་གྱི་རྒྱུ་ *sprin-gyi rgyu* the sources of rain, vapour and humid air.

ཐིན་གྱི་བྱ་ *sprin-gyi bya* = རྒྱུ་གྲག་ *cha-bya gag* (*Mñon.*).

ཐིན་གྱི་ཁྱིའ་པོ་ *sprin-gyi sññ-po* = ག་བུར་ *ga-bur* བསམས་ཀྱི་, ཀའཔྱུར་, camphor.

ཐིན་གྱི་རྩ་བ་ *sprin-gyi rdo-wa* ཀར་ཀར་ [hail, thunderbolt] *S.*

ཐིན་གྱི་མེ་ཁྱོག་ *sprin-gyi me-tog* snow flakes [མེ་ཁྱོག་ lit. "cloud-blossom"; water or hail.] *S.*

ཐིན་གྱི་མེ་པོ་ཅེ་ *sprin-gyi me-po che* met. the thunder (*Mñon.*).

ཐིན་གྱི་ལྔ་བྱ་ *sprin-gyi myu-gu* water (*Mñon.*).

ཐིན་གྱི་རྩ་ཅན་ *sprin-gyi rba-can* or རྩ་བྱ་ཤིང་ *star-bu shñ* (*Mñon.*).

ཐིན་གྱི་སྤྲུག་ཅན་ *Sprin-gyi çugs-can* n. of an angel, Devaputra (*K. g. 3, 523*).

ཐིན་གྱི་སྤྲུག་ *sprin-gyi sgeg* met. peacock (*Mñon.*).

ཐིན་གྱི་རྒྱལ་མ་ *sprin-gyi leug-ma* = རྒྱལ་ *glog* lightning (*Mñon.*).

ཐིན་མགོ་མེ་ལོང་ *sprin-mgo me-loñ* = མགོ་པའི་མེ་ལོང་ *sog-pahi me-loñ* (myst.) (*Mñ. 4*).

ཐིན་བཅུད་ *sprin-bcud* as met. = rain.

ཐིན་ཅེན་ཅར་འབེབས་ཆོག་ *sprin-chen char-hbebs cho-ga* a religious service for rain to fall.

ཐིན་ཅེན་ཅིང་པོ་ *Sprin-chen-sññ-po*, i. e., *Mahā meghagarbha*, seems to be the n. of a Bodhi-sattwa or else of a demon.

ཐིན་འདེགས་ *sprin-hdeg* ར་མཁའ་ [the bird *Cuculus melanoleucus*] *S.* རྒྱལ་རྩ་ *khug-rta*, ཐིན་ལ་ཁྱོང་ *sprin-la sloñ* (*Mñon.*).

ཐིན་ལ་དགའ་ *sprin-la dgah* as met. a peacock.

ཐིན་ལ་ཁྱོང་ *sprin-la-sloñ* = རྒྱལ་རྩ་ *khug-rta* ར་མཁའ་ [the bird *Cuculus melanoleucus*] *S.* (*Mñon.*).

ཐིན་དགའ་པ་ *sprin-dag-pa* fog [མེ་ཁྱོག་ frog] *S.*

ཐིན་ལྡན་མ་ *sprin-ltan-ma* མེག་བཟྱུ་ [enveloped in clouds] *S.* As met. = peacock.

ཐིན་དམར་ *sprin-dmar*, ཀོས་མཁའ་ [1. plants such as *Trichosanthes diæca*, *Luffa acutangula*, etc. 2. a moonlight night] *S.*

ཐིན་ཅ་བ་ *sprin-etsa-wa* ཕིལ་ལྡོག་ལྡོག་ the root of long pepper.

ཐིན་གསར་ *sprin-gsar* ཀ་ལྡོག་ met. ink.

ཐིན་མཁའ་ *sprñs-pa* to be hungry (*Sch.*).

ཐིན་མ་ *sprñs* or ཐིན་མ་ *sprñs-ma* scum, congealed grease floating on gravy or soup; also cream; ར་མཁའ་ཐིན་མ་ id.

ཐུ་བ་ *spru-wa* or ཐུ་མ་ *spru-ma* hellebore; ཐུ་དཀར་ *spru-dkar* white species of it. ཐུ་བས་གཉན་ཆད་ཐིན་དང་། མཛེན་དང་འཛམས་ཤིང་ཁྲག་ཤིང་གཅོད་. hellebore cures plague, fever, worms and leprosy, also stops bleeding.

ཐུག་པ་ *sprug-pa* = ཐུ་བ་ *phyi-wa* བསྐྱོང་པ་ splitting, opening, blowing.

ཐུགས *sprug* प्रवास residence in a foreign country.

✚ ཐུག་པ *sprug-pa* 1. = རྩལ་ *zad-pa*, རྩལ་ wasting, consuming. 2. pf. and imp. ཐུགས *sprugs*, to shake, to shake off, to beat out, e.g., dust; རྩལ་ཚུང་ *rdul-tsub* to raise, whirl up dust; ལུས་ཐུག་སེམ་བྱེད་པ་ *lus-sprug sil byed-pa* to shake one's self (used of horses). 3. to bestir one's self, to bustle. ཐུགས་བསེགས་ *sprugs-bsigs* འབྲས་མེད་པ་ [falling asunder]S.

ཐུའ་སྐྱུ *sprul-sku* निर्माणाकाय an incarnate being, generally a lama; a personage in whom the emanation from some deity or by-gone saint is present in an occult manner. A lama thus possessed is styled a *Tul-ku* and usually occupies some high office to which only the particular individual into which the emanation has passed can succeed. Mongol equiv. is *Khubilyan*.

ཐུལ་གསུམ་ *sprul-sku gsum* the three incarnate beings:—རྒྱལ་སྐུ་འཇུག་པ་ *Rgyal-sras Rin-po che* of རོན་ *Hon*, སེམས་དཔལ་འཇུག་པ་ *Sems-dpal Rin-po che* of ལོ་ *Lo*, and མཐོང་བ་འཇུག་པ་ *Mthoñ-wa Rin-po che* of ཐུག་ལུང་ *Stag-lun* who are known as the three incarnate beings of Tibet, and are said to have appeared in Tibet for a series of years.

ཐུལ་པ་ *sprul-pa* 1. प्रपञ्च a phantom, a disembodied spirit, a ghost from the Bardo; emanation; ཡང་ཐུལ་ *yyañ-sprul* emanation of the second degree, i.e., one emanation going forth from another; འཇུག་ཐུལ་ *ñiñ-sprul* or གསུམ་ཐུལ་ *gsum-sprul* an emanation of the third degree (*Pth.*); ཐུལ་པ་འབྱུང་པ་ *sprul-pa hgyed-pa* to let emanations go forth; ཐུལ་པ་མཁྱེན་པ་ *sprul-pa mkhyen-pa* to be an adept in the art of producing miraculous apparitions (*Jä.*). ཐུལ་པ་ཐུལ་བྱེད་ *sprul-pa*

sprul-byed निर्माता the inventor, the transformer, maker; also anything made or invented. བསམ་ཅད་ཐུལ་པར་འདུག་པ་ *thams-cad sprul-par hdug-pa* these were all metamorphoses, mocking phantoms (*Glr.*), ཐུལ་པའི་རྒྱལ་པོ་ *sprul-paḥi rgyal-po* phantom king. 2. a miracle-worker. 3. निर्माण (ཐུ་མ་ལྟ་བུ་ *sgyu-ma lta-bu* “as if an illusion”) to appear to change, to transform one's self, to cause illusions, to alter an object by magic. ཐུལ་པའི་ཐུགས་ *sprul-paḥi-thabs* the power of miraculous transformation; jugglery.

ཐུལ་པ་བཅུ་ *sprul-pa bcu* the ten sublime illusions workable by *Bodhisattvas* are:— (1) སེམས་ཅན་རྒྱུ་པར་ཐུལ་པ་ *evolving animate beings*; (2) རིང་རྒྱུ་པར་ཐུལ་པ་ *creation of astrological mansions*; (3) རྩམ་རྒྱུ་པར་ཐུལ་པ་ *invention of religious doctrines*; (4) ལུས་རྒྱུ་པར་ཐུལ་པ་ *formation of bodily famine*; (5) མི་ལམ་རྒྱུ་པར་ཐུལ་པ་ *dream-illusions*; (6) ཐུང་ལུལ་རྒྱུ་པར་ཐུལ་པ་ *illusions as to some sphere of activity*; (7) ལེ་ཞེས་རྒྱུ་པར་ཐུལ་པ་ *exhibition of feats of fore-knowledge*; (8) མཛོད་པར་ཞེས་པ་ཐུལ་པ་ *appearance as of transcendental learning*; (9) རྩལ་ཐུལ་རྒྱུ་པར་ཐུལ་པ་ *exhibition of miracles*; (10) རྩལ་རྒྱུ་པར་ཐུལ་པ་ *exhibition of feats of strength*.

ཐུལ་པོ་ *sprul-po* 1. phantom. 2. n. of a Kinnara Rājā (*K. g. 523*).

ཐུལ་ཡང་གསང་པ་ *sprul-yañ-gsañ* or རྩམ་གྱིན་ཡང་གསང་པ་ *a mystical form of Bon divinity (D.R.)*.

Syn. ཐུ་ཅན་རུ་ *sgra-can Rā-hu (Mñon.)*.

ཐུ་ *spre* or ཐུའུ་ *sprehu* वानर, कपि, चरि, पुवङ्गम, monkey in general. ཐུའུ་འཇུག་པ་ *sprehuḥi-gnas* किङ्किजरा the abode of monkeys, n. of a particular forest in Mysore.

Syn. ཡལ་གཏི་རི་དྭགས་ *yal-gaḥi ri-dwags*; གཏི་མའི་གཏོང་ *gñer-maḥi gdoñ*; འཕྲུ་འགྲོ་ *hp̄har-hgro*; རྒྱལ་མཚན་ *rgyug-mchoñ*; སའི་མཆུགས་ *sahi mjug-*

ma; རྒྱུ་གི་བུ་རྒྱུ་ *rluñ-gi bu-rgyud*; མི་དང་འདྲ་ *mi-dan hdra*; མ་རྒྱུ་ *ma-rga-ra* (*Mñon.*).

ཐུ་གཞུག་རེ་རལ་ *spre-gshug re-ral* (mystic) མ་རྒྱུ་, དཔལ་, [ape, monkey]S.

ཐུལ་སྒྲུབ་ *Sprel-slag* one of the thirty-six border countries of ancient India (*Ya-sel. 38*).

སྒྲོལ་ *spro-wa* (འདྲ་ཟེར་ལྟ་བུ་) སྒྲུབ་པ་ [to expand, to get air, to receive scent]S. pf. ཐོས་ *spros* (acc. to *Jä.* is the transitive of འཕྲོ་བ་=to make go out, to disperse, to spread); gen. however intransitive: 1. to go out, to proceed, to spread, of rays of light, of the wind; fig. to enlarge upon, by way of explaining, གཏེག་ལས་སྒྲུབ་པ་ *gcig-las spros-pa* (*Was. 115*), enlarging (proceeding) from the number one in an ascending progression of numbers; འདྲ་ཟེར་ལྟ་བུ་སྒྲུབ་པ་རྣམས་སྒྲོལ་མོ་ emanations had been diffused like rays of light. 2. to feel energy for, incline towards; to delight in, rejoice at: ཐུབ་གང་ལ་ཡང་སྒྲོལ་བ་རྒྱུ་ feel little inclination for doing anything; ཐོབ་འཕྲུལ་པ་ *spro-war hgyur-wa* to get cheerful, to be merry (*Mil.*). 3. རྣམས་ཀྱི་ཐོས་པ་, རྣམས་ཀྱི་ཐོས་པ་ sbst. joy, energy, cheerfulness: ཐོབ་སྒྲོལ་པ་ *spro-wa skyed-pa* to feel joy, pleasure (*Dzl.*); ཐོས་པ་ *spro-sañ-wa* great joy; ཐོས་ཤིག་ *spro-si-wa* 'not to be joyful,' lit. the dying of joy. ཐོབ་འཕྲུལ་པ་ *spro-wa hphel-wa* (སྒྲོལ་མེས་པ་) རྣམས་ཀྱི་ཐོས་པ་, to encourage, inspire, incite; increase of pleasure, enthusiasm: ཐོས་པ་འཕྲུལ་པ་ in this sect my enthusiasm increased (*Vai-sñ.*). ཐོབ་འཕྲུལ་པ་ *spro-rim-pa* to increase or become more and more by degrees. ཐོབ་སྒྲོལ་པ་ *spro-hsriñs*, རྣམས་ཀྱི་ཐོས་པ་, [consoled]S.: ཐོས་པ་འཕྲུལ་པ་འཕྲུལ་པ་ the prince consoled the queen (*Yig. 18*).

སྒྲོག་མ་ *sprog-ma* ཐོས་ཀྱི་སྒྲོག་མ་ *spros kyi sprog-ma* little box for frankincense (*Jä.*).

སྒྲོག་ཤུ་ *sprog-shu* v. ཐོག་ *phrog* (*Jä.*).

སྒྲོད་དེབ་པ་ *sprod-deb-pa* to give accounts of articles, money, etc., making over of an office or duty: ཐོད་དེབ་པ་ལྟ་བུ་གསལ་བའི་སྒྲུབ་པ་ (*Rtsii.*).

སྒྲོད་ *sprod* ད་ལྟ་ལྟ་བུ་ བརྟེན་པ་ adv. presently, immediately; lit. existing time.

སྒྲོད་པ་ *sprod-pa* secondary form ཐོད་ the vb. a. of འཕྲོད་པ་ 1. to bring together, to put together, to make to meet: རྣམས་ཀྱི་ཐོད་པ་ *ñahi-bla ma-la sprod-do* we will bring you together with our lama (*Mil.*); so also resp. གཏེག་ལས་སྒྲོད་པ་ *gnis-shal sprod-mdsad-pa*; in another passage རྣམས་ཀྱི་ཐོད་པ་ བཞག་པ་ཤིང་ prob. means sitting exactly opposite to one another; བཞག་པ་ཐོད་པ་ *bdag-cag sprod-cig* bring about a meeting between our two parties! གཞུག་པ་ or བཞག་པ་ to meet in a battle; རྣམས་ཀྱི་ཐོད་པ་ *Ma.*, to put the edges of the swords together; མཐེབ་སྒྲོད་པ་ *mtheb sprod-pa* to put the finger to the bow-string. 2. to deliver a letter, message (*Pth.*); ཐོད་པ་ *spar-mor*, ལག་ཏུ་ *lag-tu* to put into one's hand; to set, to put, to propose. 3. to pay (cf. འཕྲོད་པ་ *hphrod-pa*), ཐོད་སྒྲོད་པ་ *phyir-sprod-pa* to repay. 4. རྣམས་ཀྱི་ཐོད་པ་ *ño sprod-pa* to explain, རྣམས་ཀྱི་ཐོད་པ་ *don-dan sprod-pa*=བཞག་པ་ *brda-sprod-pa* to explain, to describe v. བཞག་པ་ [extracted from *Jä.*] ཐོད་པ་མེས་པ་ *sprod htham-mo* བཞག་པ་ [technicality]S. ཐོད་པ་ *sprod-de* རྣམས་ཀྱི་ཐོས་པ་ [having come out]S. ཐོད་པ་འཕྲུལ་པ་ *sprod-dpañ* witness of receipt of things and of loan given. ཐོད་པ་ *sprod-hos* worthy or fit to be given.

སྒྲོས་པ་ *spros-pa* 1.=སྒྲུབ་པ་ [creation]S. (*A. K. 111-1*). 2. (རྣམས་) རྣམས་ཀྱི་ཐོས་པ་, རྣམས་ཀྱི་ཐོས་པ་ [expression, exhibition, illusion]S.

སྤྲོས་པ *spros-pa* 1. pf. of སྤྲོ་བ *spro-wa*.
 2. business, employment, activity; སྤྲོས་པ་ཅན *spros-pa can* busy, employed, occupied; སྤྲོས *spros* id.; ཚས་ཀྱི and འཇིག་རྟེན་སྤྲོས་པ spiritual and secular business (*Jā.*). 3. occurs in གུན་རྫོབ་ཀྱི་ཚས་རྒྱམས་སྤྲོས་པ་འཇམ་སྤྲོས་པ་ཅས་ གྲིལ་པ་མཐུན་, ལཔ་མཐུན་, ལཔ་མཐུན་ [not expanded, real, honest, pure] *S.* སྤྲོས་མེད་པ་ *spros-med-pa* or སྤྲོས་བྱུང་ *spros-bral* the state of an absolute inactivity (*Pth.*): མཉམ་གཞི་གྲུ་རྟེན་དམ་པ་སྤྲོས་པ་ཐམས་ཅད་དང་བྱུང་བ་ (*A.* 78). སྤྲོས་མེད་སྤྲོས་པ་ *spros-med-gñan-shu* an indiffe-

rent application or prayer. རྟེན་དམ་པ་འཇམ་སྤྲོས་པ་ཅན་མཉམ་སྤྲོས་མེད་དམ་སྤྲོས་བྱུང་ the formal piety and the absolute piety. In the first a devotee has to make offerings, recite *mantras*, etc.; in the latter he has only to meditate doing nothing more for the attainment of *Nirvāṇa*.

སྤྲོས་གཟན་ *spros-gzan* the allowance that is given by *miser* and other tenants towards the maintenance of men and horses kept for service of the Government (*Rtsii.*).

ཕ I: *pha* 1. the fourteenth letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to *ph* of the *Nāgri* alphabet, and heard in a measure in the *ph* of uphill, loophole, etc. 2. num. figure: 14.

ཕ II: mystically: རྒྱལ་བྱ་དམིགས་སྤྱི་མཉམ་པའི་ཕྱིར་ ཚས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་སྒོམ་ it is a symbol of all things its effects not being dependent on imagination (*Hbum.* ག, 282, 283).

ཕ III: पिता, जनक, ताल father; the colloq. form being ཨ་ཕ་ *a-pha*, in *W.* also ཨ་ཕ་ Also= male: ཕ་གྲང་ *pha-glañ* bull, ཕ་རྩ་ *pha-rta* stallion, ཕ་ཕག་ *pha-phag* boar, ཕ་ར་ *pha-ra* he-goat, buck. ཕ་སྤྱད་ *pha-spād*=ཕ་རྩ་དུ་ *pha-dañ-bu* father and son or father and daughter; ཕ་སྤྱན་ *pha-spun* brothers by the same father; ཕ་མ་ *pha-ma* parents, father and mother; ཕ་རྗེས་ཕྱི་ a posthumous child or one born after its father's death (*Sch.*); ཕ་རྩོད་ patrimony; ཕ་མ་ལ་གུས་པ་ respect to parents; ཕ་མ་གཅིག་པ་ brothers and sisters born of same parents. ཕ་བཟང་གི་ཕྱི་ son of good parentage, extraction; ཕ་རྩོད་དན་ (lit. father as sandal wood) pure blood, blue blood. ཕ་སྤྱལ་ཕྱི་ inheritance; heritage (lit. father's effects and estates the son inherits). ཕ་ཡར་ *pha-yañ* or ཕ་ཡར་ step-father, foster-father; ཕ་ཡུལ་ *pha-yul* father-land, native country: ཕ་ཡུལ་ལ་རྒྱུན་པ་ (ལྷོད་པ་) love of one's country. ཕ་བསད་པ་ *pha-bsad-pa* पिडचातक murderer of one's father; ཕ་མེ་ལོ་མཉམ་པ་ *pha-mi-lo-mañ-po* दाय patrimony; ཕ་མེ་ལོ་ *pha-mi-lo* पितामह in colloq. grand-father; ཕ་མེ་ལོ་ *pha-mi-lo* पुत्र son, worthy son; ཕ་མེ་ལོ་ *pha-mi-lo* पितामही grandmother,

her mother ཕ་མེ་ལོ་; ཕ་མེ་ལོ་མཉམ་པ་ཕན་པ་ *pha-mi-lo-mañ-po* पितृभोगीन: one who enjoys his paternal fortune, enjoying a father's property.

ཕ་དམ་པ་སངས་རྒྱལ་ *Pha-dam-pa sañs-rgyas* an Indian who visited Tibet and founded the *Shi-byed-pa* Tantrik school. According to legendary accounts he paid seven visits to Tibet in one of which he is said to have miraculously proceeded to China. The chief of his disciples was the famous མ་གཅིག་ལ་ལ་གྲོན་ *Ma-gcig lab-sgron* who founded the monastery of *Sañ-ri Khamar* on the Yeru Tsang-po in Lho-kha. Phadampa founded the monastery of *Diñ-ri ślañ-gor*: དེས་བཞེངས་པའི་དགོན་པ་ལ་ལ་གྲོན་གྱི་ཐུང་གར་ལ་ཡོད་ the monastery founded by him is to the north east of the (snowy mountain of) Lab-phyi (now called Mt. Everest) (*J. Zañ.*).

ཕ་མེ་ལོ་དན་ *pha-ma-mi-don* ལྷ་ལ་ the interest or welfare of one's parents [the food or oblation offered to the spirits of deceased ancestors] *S.*

ཕ་མེ་ལོ་མཉམ་པ་ *pha-ma-mi-mdo* Sūtra on the subject of the duties of a son to his parents, etc. (*K. d. བ.* 266).

ཕ་མེ་ལོ་ *pha-miñ* the friends and relations of a bride; ཕ་མེ་ལོ་ནས་ཕྱི་མེ་ལོ་མཉམ་པ་ the friends and relations of the bride at the time of sending her away; བཅུན་མེ་ལོ་ཕ་མེ་ལོ་མཉམ་པ་ he invited the relations of his wife's side (*Jü.*).

ཕ་མེས *pha-mes* བེལུཅ 1. paternal ancestors: ཕ་མེས་ཤིག་བཞིན་དུ་ for the defunct ancestors (*Vai. §ñ.*); ཕ་མེས་སྐབས *pha-mes-skab* བེལུཅ of the time of one's ancestors. 2. (མཁེས) སྐུ་མཁེས [eternal] *S.*

ཕ་མེས་ནགས *pha-mes nags* any cemetery.

Syn. དུར་ཁྲོད་ *dur-khrod*; རོ་ཡིག་ནས་ *ro-yi-gnas* (*Mñon.*).

ཕ་མེས་པ *pha-mes-pa* བེལུཅ [belonging to ancestors] *S.*

ཕ་ཚུན་ *pha-tshan* paternal relations; ཕ་ཤི་ཤེ *phahi-sde* father's kindred, also class. རྒྱུ་ན་མས་བདུད་ཀྱི་ཕ་ཚུན་ཆེན་པོ་ཡིན་ (*A. 7*) the ministers are great as paternal relatives of the devil. ཕ་ཚུན་ཆེ *pha-tshan-che* of noble extraction or birth: རྒྱལ་པོ་ཕ་ཚུན་ཆེ *rgyal-po pha-tshan-che* the king was of noble pedigree (*A. 29*).

ཕ་གཤི *pha-gshi* ancestral property, heritage.

ཕར་འཛིན་པ་ *phar-hdsin-pa* བེལུཅ [one who knows his ancestors] *S.* ཕར་མི་འཛིན་པ་ *phar mi-hdsin-pa* one who does not know his ancestors.

ཕ IV: beyond, farther on; ཕ་ག the opposite side; ཕ་གར་ adv. on or to the opposite side ཅུ་ཕ་གར་ཞོན་ནས་ having gone to the opposite bank or shore; ཕ་གི *pha-gi* yonder, there (opp. to ཉ་གི *ha-gi* just here); ཕ་གི་ནས་ from there or yonder; ཕ་གི་ཁོང་ས་ stand there; ཕ་གི་འི་རི་ཅེ་ that mountain yonder; ཕ་གིར་ there, thither; ཕ་འོས་ = ཕ་རྒྱལ་, ཕ་མཐའ་ the other end, the other boundary; ཕ་མཐའ་མེད་ without boundary, endless (*Cs.*); ཕ་ཕྱོགས་ *pha-phyogs* *C.* = ཕ་ག *pha-ga*; ཕ་ཚད་ *pha-tshad* or ཕ་ཟད་ *pha-zad* a space, a distance; དེ་ནས་ཕ་ཟད་ཅིག་ན་ a bit further on; དེ་ནས་ཕ་ཟད་འགྲོ་བ་ from there going on some distance; ཕ་ཚད་ཅིག་ཏུ་འདྲོན་ནས་ stepping a little space aside (*Jä.*).

ཕ་ཁོལ་ *pha-khol* བཟུང་ [obstacle] *S.*

ཕ་གུ *pha-gu* [*Sch.* 1. wall; edge, border; 2. tile] *Jä.*

ཕ་ཏིང་ *pha-tiñ* in *W.* sweet dried apricots; in *C.* མངའ་རིས་ཁམ་བུ་ *mñah-ris kham-bu* (*Jä.*).

ཕ་ཐར་སྐྱོལ་ *pha-mthar sgrol* as met. boat.

ཕ་ཐེལ་ *pha-thel* = ཕ་རྒྱལ་ *pha-rol*, adv. ཕ་ཐེལ་དུ་ *pha-thel-du*; དུ་ཐྱུ་རང་ཕ་ཐེལ་དུ་སྐྱོལ་ (*A. 30*).

ཕ་ནོར་ *pha-nor* patrimony; also burnt brick.

ཕ་བ་དྲིག་དྲིག་ *pha-wa dgo-dgo* (རྩལ་འདྲེ་འི་ཐང་ཁུག་ *gdug-hdrehi thah-khug*) (*Nag.*) puff-ball, bull-fist (*Vai. §ñ.*).

+ ཕ་བི *pha-bi* = ཕ་རྒྱལ་ *pha-rol*.

ཕ་བོང་ *pha-boñ* (in *Ld.* ཕ་བོང་) a large boulder or block of rock; a boulder-like mass: བོ་ལྷའི་ཕ་བོང་བཞི་རྩལ་མཚོའི་གཏིང་དུ་བརྒྱུར་ཡང་ although four massive lumps of bronze were cast to the bottom of the sea as anchors (*A. 92*). ཕ་བོང་ཁོང་བྱམ་ཅུ་ནད་བྱམ་ཅག་རྩུར་ (*Med.*). ཕ་བོང་ག་ *Pha-boñ-ka* n. of monastery situated on a huge rock north of Lhasa (*Rtsii.*).

ཕ་རྩེ་ *pha-rtse* = ཕར་རྒྱལ་པ་ *phar skyal-wa* (*Yig. k. 88*).

ཕ་ཚེ་ *pha-tshe* = རྒྱལ་ཁུག་ *rgyab-khug* a bag, a sack, alms-bag carried by mendicants; ཐང་ག་(སྐུ་ཐང་) ཕ་ཚེ་མོས་ཞིག་ལ་དུམ་གསུམ་གྱི་མངས་རྒྱུ་ inside a bag there was a picture of the Buddhas of the three ages.

ཕ་ཡང་ *pha-wañ* རྩུ་རྒྱུ་ཁི་, འཕུ་འཕུ་ a bat of any species—the general term: ཕ་ཡང་ག་ ཡིག་རྒྱལ་པ་གཙོ་ the flesh of bat stops vomiting.

Syn. རྒྱགས་པ་འི་འདབ་ཅན་ *lpags-pahi hdab-can*; པགས་བྱིུ་ *pags-byiñu*; ཁྱིུ་དུ་འགྲོ་ *khyim-du hgro*; བྱ་རྒྱ་དགྲ་བོ་ *bya-roq dgra-bo*; མཚན་དུམ་རྒྱུ་བ་ *mtshan-dus rgyu-wa* (*Mñon.*).

ཕ་རག་ *pha-rag* 1. breeding-buck. 2. v. ཕར་བ་ *phar-pa* (*Jä.*). 3. n. of a section in the Dapung monastery (*Loñ. 3, 16*). 4. n. of a place in *Kham*s.

པར་ *pha-rañ* 1. also པེར་ from Feringhi a man of European race. 2. vulg. venereal disease (*Jā.*).

པ་རི *pha-ri* 1. in *Lh.* a coarse covering or carpet. 2. for པར་རྒྱལ་སྤྱི་རི the mountains on the other side ; yonder mountain.

པ་རོལ་ *pha-rol* 1. the other, པར་ལ, པར་ལོ, པར་; also defined as རང་ལས་གཞན་པ་ other than self, one's neighbour ; པ་རོལ་གྱི་ལེན་པ་ to take away a neighbour's property ; པ་རོལ་གྱི་རྒྱུ་ས་ another's property or things. 2. an outsider, an enemy, the opposer ; the enemy of man's peace. But more freq. occurs as པ་རོལ་པོ་. 3. པར་ལོལ་ that beyond, the next world ; པ་རོལ་སར་ཕྱིན་ པར་ལོལ་མུ་བུ་ གཏུ་ gone to the next or other world (*A. K. III, 20*). 4. for པ་རོལ་ལྟོན་ *pha-rol-tu* adv. beyond, outside, abroad : ཕྱིན་ནི་པ་རོལ་ལྟོན་པའི་ཆེན་མོ་དུ་གྱུགས་མེད་ཀླང་མང་གཅིག་བུར་ཕྱིན་ when you go out abroad you walk on foot alone without a companion or a horse (*A. 7*) ; པ་རོལ་ཕྱི་ལྟོན་ this side and that side ; པ་རོལ་ལྟོན་པ་ *pha-rol-hkhor* further bank or side ; པ་རོལ་ལྟོན་པ་ *pha-rol-hkhor-wa* པར་ལོལ་; the enemy's designs, machinations, enemy's advice [པར་ལོལ་རྒྱུ་ the further and the nearer bank or shore] *S.* ; པ་རོལ་གྱི་ལོ་པ་ *pha-rol-gyi go-wa* the space or sphere beyond ; པ་རོལ་གྱི་དུས་ *ph-rol-gyi-dus* པར་ལོལ་ time after death. པ་རོལ་གྱི་དམག་ཆོག་ས་ *pha-rol-gyi dmag-tshogs* པར་ལོལ་ the enemy's troops ; པ་རོལ་གྱི་བླ་དང་མཐུན་པར་བུས་ཏི *pha-rol-gyi zla-dāñ mthun-par-byas-te* པར་ལོལ་འབྲེལ་པའི་ལུ་ [acting in obedience to the enemy] *S.* པ་རོལ་པ་ཕྱིན་ *pha-rol-bgroñ* པར་ལོལ་ [being on the other shore] *S.* པ་རོལ་ལྟོན་པའི་ལུ་ *pha-rol lha-wahi lam* པར་ལོལ་ པལ་ལྟོན་ the way to the fifth stage of humanity, i.e., death, the five stages being the following : བྱིས་པ་ *byis-pa* boyhood, ལང་ཆོ་ *lañ-tsho* youth, དར་མ་ *dar-ma* adult age or manhood, ལྔ་མ་ *rgas-pa* old age, རེ་བ་ *hehi-wa* death : རེ་བ་གནས་ཀྱིས་པར་

པ་རོལ་ལྟོན་པའི་ལུ་མ་ལུ་རྩེ་མོ་ (*Yig. k. 80*). [པར་ལོལ་པལ་ may also be interpreted as the state of being dissolved into the five elements at death] *S.* པ་རོལ་ལྟོན་པ་ *pha-rol hjig-rten* པར་ལོལ་ [next existence or the other world] *S.*

པ་རོལ་ལྟོན་ *pha-rol-tu* beyond, to the other side ; ལྟོན་པའི་ལུ་ *chu sog-s-kyi pha-rol-tu* to the other or the further side of a river, etc.

པ་རོལ་ལྟོན་པ་ *pha-rol-tu phyin-pa* to get to the other side ; in Buddh. crossing to the other side of this life, etc., i.e., to *Nirvāṇa*. Gen. as sbst. = པར་ལོལ་ [lit. absolute transcendental virtue] *S.* པ་རོལ་ལྟོན་པ་ལྟོན་པ་ *pha-rol tu phyin-pa lñaki-mdo* the *Sūtra* on the five transcendental virtues, viz : སྤྱིན་པ་ *sbyin-pa* ངན་ (charity), ལྟོན་པ་ *tshul-khrims* མེལ་ (morality), བཅོམ་པ་ *zod-pa* རྒྱལ་ལོ་ (patience and forgiveness), བརྩོན་པ་ *brtson-hgrus* བོད་ལྟོན་ (industry and assiduity) and བསམ་གཏན་ *bsam-gtan* བྱེད་ (meditation or *Dhyāna*). To these five virtues is added *Prajñā* (ཤེས་རབ་ *ṣes-rab*) wisdom. These six are called པར་ལོལ་ལྟོན་པ་ *phar-phyin drug*, or པ་རོལ་ལྟོན་པ་ལྟོན་པ་ *pha-rol-tu phyin-pa drug* the six transcendental virtues. In the later development of the *Malāyāna* doctrine ten *Pāramitā* were formed by the addition to the above six of the following four : བཅུ་ལྟོན་ *thabs* (means or resource), སྤྱོན་ལམ་ *ṣmon-lam* (prayer or *prāṇi-dhāna*), ལྟོན་པ་ *stobs* (fortitude or moral strength), and ལེ་ཤེས་ *ye-ṣes* (divine knowledge).

པ་རོལ་ལྟོན་པ་ལྟོན་པ་ *pha-rol-tu kha phyogs-pa* to go beyond, to look beyond or outside, to go against, to act in opposition to, also to contradict.

པ་རོལ་ལྟོན་ *pha-rol-brten* པར་ལོལ་ [the excellent refuge] *S.*

པ་རོལ་རྩེ་མཐོང་ *pha-rol ltar mi-snañ* (རྩེ་མཐོང་) (*Mñon.*) the limit of the wide expanse of water is very distant.

པ་རོལ་གདུང་ *pha-rol-gdun* དཀྱིལ་པ་ [enemies tormented; a conqueror; n. of a king of Magadha mentioned by Kālidāsa in his *Raghuvamsa*] S.

པ་རོལ་འདྲིང་པ་ *pha-rol hdod-pa* one who thinks of the next world or existence, a Rishi.

Syn. དང་མོང་ *drañ-sroñ*; དགེ་བ་མོང་ *dge-wa sloñ* (*Mñon.*).

པ་རོལ་བརྩུང་མ་ *pha-rol-brduñs* དཀྱིལ་པ་ [subduer of enemies, a victor] S.

པ་རོལ་ན་ *pha-rol-na* ago, on the other side, beyond.

པ་རོལ་གཞན་ *pha-rol-gnon* a hero, a warrior who vanquishes the enemy. པ་རོལ་གཞན་པ་ *pha-rol gnon-pa* = པ་རོལ་རྩེ་བ་ *pha-rol rtul-wa* དཀྱིལ་པ་ to vanquish the enemy.

པ་རོལ་བརྩོགས་ *pha-rol brnogs* hidden adversary.

པ་རོལ་པ་ *pha-rol-pa* one living on the other side, an outsider, a foreigner; པ་རོལ་པོ་ *pha-rol-po* an enemy, foe; པ་རོལ་པོ་འཁྱུ་པོ་ *pha-rol-pohi rgyal-po* the hostile king; པ་རོལ་པོ་འཁྱུ་པོ་ *pha-rol-pohi dmag* hostile army.

པ་རོལ་མི་མངོན་ *pha-rol mi-mñon* the ocean.

Syn. རྩེ་མཐོང་ཅན་པོ་ *rgya-mtsho chen-po* (*Mñon.*).

པ་རོལ་བསྐྱུ་བ་ *pha-rol bslu-wa* མཉམ་པ་ deceiving others by jugglery [magic, illusion] S.

པ་ལོགས་ *pha-log* = པ་རོལ་ *pha-rol*.

† པ་ལ་ *pha-la* 1. ཕལ་ fruit (*Jā.*) 2. n. of one of the old families of Tibet from among the representatives of which generals are appointed. They have estates in Tsang and Yarlung and generally reside at the Gyankhar castle near the town of Gyan-tse. པ་ལ་མངོན་ *Pha-la-tshañ* the family of Shabpe Phala in Tsang.

པ་ལམ་ *pha-lam* or. རྩེ་མཐོང་པ་ལམ་ རྩེ་མཐོང་ a diamond.

པ་ལ་ད་ *pha-lad* an epithet of Parasurama (*Mñon.*).

པ་ལི་ *pha-li* shield, buckler.

ཕག་ *phag* that which is hidden or secret, that which lies in between; a hidden part, interstice: མོ་ཕག་ནས་བརྩེ་བས་ *sgo-phag-nas bltas-pas* having spied from the crevice of the door; བག་མའི་ཕག་ཏུ་ནས་ *bag-maḥi phag-tu ñal* slept in the embrace of the bride (*Jig. 26*). ཕག་ལམ་ secret path.

ཕག་པ་ *phag-pa* རྩེ་མཐོང་, རྩེ་མཐོང་, རྩེ་མཐོང་ a boar, hog, pig. Syn. རྩེ་མཐོང་གི་ *groñ-phag*; བག་པ་བ་ *bḥaṇ-wa-wa*; ཕག་པ་ཅུང་ *phag-pa chuñ-ñu*; མཆོར་ (*Mñon.*). ཕག་པ་འཁྱུ་ *phag-paḥi sna* the pig's snout; ཕག་གི་གོང་ *phag-gi gdon* a pig's face; ཕག་ཕག་ *pho-phag* male hog not castrated; མོ་ཕག་ *mo-phag* sow. ཕག་གུམ་ *phag-krum* = ཕག་གི་ *phag-ḥa* pork: དེ་ལྟར་མོ་ཕག་པ་ *ḥa* དེ་ལྟར་མོ་ཕག་པ་འཁྱུ་པ་ *ḥa* འཁྱུ་པ་ *phag-khyu* a herd of swine; ཕག་མུ་ *phag-mchu* a hog; ཕག་མུ་ཅུ་ *phag-mche* boar's tusks; ཕག་པ་འཁྱུ་པ་ *phag-paḥi* is said to be: boar's tail; ཕག་ཅུ་ *phag-ḥa* hog's bristle.

Syn. ས་མོག་ *sa-slog*; ས་འཛོམས་ *sa-hjoms*; མང་ཏུ་ *mañ-du-skye*; རྩེ་མཐོང་པ་ *nags-hi-ra*; ཏུ་ *ñur-sgra-can*; མུ་འཁྱུ་ *mchu-rin*; རྩེ་མཐོང་ *spu-reñs*; རྩེ་མཐོང་པ་ *hkhör-loñi sna-can*; མུ་འཁྱུ་ *mche-wa-can* (*Mñon.*).

ཕག་མགོ་ *phag-mgo* a mineral medicine (རྩེ་མཐོང་ *rdo-gman*) a stone: ཕག་མགོ་མུ་པ་པ་པ་པ་ *phag-mgo* མུ་པ་པ་པ་ (*Med.*); ཕག་མགོ་པ་པ་པ་པ་ *phag-mgo* པ་པ་པ་ (*A. 4*).

ཕག་གུང་ *Phag-guñ* n. of a district in Tibet (*Rtsii.*); ཕག་གུང་རྩེ་ *phag-guñ rdsoñ* the chief town of Phag-gung district.

ཕག་གུ་ *Phag-gru* or ཕག་མོ་གུ་ *phag-mo gru* n. of a district in the province of Lhokha.

ཕག་མོ་ཐུག *phag-mo gru-pa* n. of a celebrated lama who founded the monastery of *Gdan-sa mthil* (Loñ. 2, 5).

ཕག་རྟོག *phag-rgod* རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ wild boar.

ཕག་མོ *phag-mo* 1. བཀ་ལྷོ་ a sow; རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ Dorje Phagmo the diamond sow, a Buddhist goddess believed to be incarnated as the abbess of the monastery of Samding in Central Tibet. 3. བཀ་ལྷོ་ [a kind of plant]S. v. རྩམས་ *rdor-rje*.

ཕག་ལག *phag-shag* (lit. hog's day) it occurs twelve days after the summer solstice when if it rains the water becomes bad and poisonous (*Rtsii.*).

ཕག་ཤོ *phag-sho* weight of 31 *sho* (*Yig.*).

ཕག་ཕུར *phag-sur*, གཤེད་ཀྱི་ཕག་ཕུར་གསུམ་གྱིས་ *gser-gyi phag-sur gsum-gyis*.

ཕག་ཅམ *phag-cha* pork.

ཕག་རགས *phag-rags* ramparts, intrenchment.

ཕག་རི *phag-ri* and ཕག་རི་རྩམས་ *phag-ri rdsoñ* n. of a fort and frontier station of Tibet situated on the confines of Tibet, Bhutan, and Sikkim (*Rtsii.*): ཐུབ་ཀྱི་ཕྱོགས་ན་ཕག་རི་ཕུར་ to the west is Phagri-lung (*Kathañ.* 7, 118).

ཕག་ལང་པ *phag lañ-pa* = རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ *myu-gu ciñ* reed-bamboo (in mysticism) (*Min-rda.* 4).

ཕག་ཐུག་མ *phag-sug-ma* a kind of small table used as dining table by Tibetan lamas and noblemen, with legs resembling those of a pig. རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ *cog-tse-phag-sug-ma* (*J.* 27).

ཕག་ཕག *phag-phag* [the name given in *Pur.* to *Codonopsis ovata*, the thick roots of which plant are cooked like turnips or ground and baked] (*Jä.*).

པར *phañ* for རྩམས་ *hphañ* 1. པར་ཕ *phañ-bu* or པར་མ *phañ-ma* spindle (*Cs.*) 2. in མཚོ་

མ་པར་ *Mtsho-ma phañ* seems to be equal to མཚོ་མ་པར་ 3. v. པར་ *pañ.* པར་པུར་ *phañ-kheb* = པར་པུར་ *pañ-kheb*.

པར་མཐན *phañ-mkhan* = (རིག་མཐན་) weaver's caste. པར་ལོ *phañ-lo* = རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ *hkhor-lo* བརྒྱ *[a wheel]*S.

པར་བ *phañ-wa* རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་, རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་, pf. probably རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ *phoñs-pa*, to save, to spare, to use economy: རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ *srog phañ-wa* to spare one's life; རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ *to give without stint*; པར་ལེན་མཐོང་ careful disposition; པར་ལེན་མཐོང་ thrifty, frugal (*Jä.*) [*རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་* = lap, embrace, རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ = the hip, lap]S.

པར་ཕུར་ *phañ-phuñ* = པར་ལེད་ or རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ bit by bit, piece by piece; also = རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ *rdog-rdog* patched (*Yig.*) པར་ཕུར་ཏུ་ *phañ-phuñ-du* = པར་ལེད་ཏུ་ adv. in patches (*Yig.*).

པར་མ *phañ-ma* 1. = པར་ཕ. 2. a medicinal plant (*Med.*).

པར་མ་པ I: *phañs-pa* རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ loss: རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ *a-kha phañs-pa* alas so much loss! རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ *alas*, to abandon it would be indeed a loss, affection would not forsake it (*A.* 11). པར་མ་མོད་ *phañs-mod* (vulg.) རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ *hphro-lhag* the excess of anything, anything that is thrown out when not required.

པར་མ་པ II: རྩམས་པའི་ཐོག་ལོ་ [n. of a Brahman whom Buddha met on his way to Benares]S.

པར *phat* is a very powerful and efficacious ejaculation used in mantras for the destruction and suppression of evil spirits. In Milaraspa the writer expounds this mystic syllable thus: "Outwardly *phat* is the condensation of the items of Discriminative Perception, or their amalgamation when those items have been

too minutely subdivided and scattered; inwardly, *phat* is the revival of one's sinking soul; rationally, *phat* is the classification of things according to their primary nature."

ཡན *phad* (ཕོད) 1. a large bag or sack of hair or cotton cloth: ཡན་མཐོང་ the bottom of a sack; ཡན་གར་ a full sack; a sackful; ཡན་ཕྱོང་ an empty sack; ཡན་བུ *phad-bu* a small handbag to contain trifles such as tea-cups, saucers, etc.: ཡན་བུ་འཛུམ་བུ་ཞིག་ཁྱར་ *phad-buhi thum-thum shig khur* (*Lam-rim*. 139). ཡན་ཅེ *phad-tse* a sack made of yak-hair or yak-tail hair. ཡན་ཕྱོང་ sacking; ཡན་ཅེ very coarse sack-cloth (*Jā*). 2. sting in the tail of a scorpion [also རྒྱུ་ལྔ་=curl, lock]S.

ཡན I: *phan* a tassel, fringe, hanging ribands, etc.

ཡན II: postp. until; ཡན་ལ་ id. Also in the combination ཡན་ཅད་ *phan-chaḍ* or ཡན་ཅོད་ *phan-choḍ* postp.=beyond, further than, as far as, until: ད་ལྟ་ཡན་ཅད་ up till now; དེ་ཡན་ཅད་མ་འགྲོ་ *C.* do not go any further than that place.

ཡན་ཚུན་ *phan-tshun* རྒྱུ་ལྔ་, བར་ཡམ་ to and fro, over and across, hither and thither; one another. ཡན་ཚུན་ *phan-tshun* [སྦྲེལ་ splitting, junction, རྒྱུ་ལྔ་, following, connection, སྦྲེལ་, རྒྱུ་ལྔ་, བར་ཡམ་ each other, one another]S. ཡན་ཚུན་འགྲོགས་པ་ *phan-tshun hgrogs-pa* to hold to one another, to associate. ཡན་ཚུན་རྒྱུད་པ་ *phan-tshun rgyud-pa* to twist, to string together. ཡན་ཚུན་དུ་ལུལ་པ་ *phan-tshun-du hgro-wa* to walk to and fro, there and back; ཡན་ཚུན་དུ་ལུལ་པ་ to push hither and thither; ཡན་ཚུན་མཐུན་པའི་གཏམ་ words of mutual friendship (*Glr.*); ཡན་ཚུན་གཅིག་གིས་གཅིག་ལ་ཡིག་གཏོང་བ་, བུག་ཕྱིད་པ་, གནོད་པ་ཕྱིད་པ། mutual correspondence, mutual greetings, mutual

encroachment; ཡན་ཚུན་ཐུར་བ་ཕྱེད་མཁའ་ to compare with one another, to mix one with the other (*Zam.*). མ་ཡམ་གྱི་འགྲམ་ཡན་ཚུན་དུ་ on each of the two shores of lake *Ma-pham*, (*Mil.*); ཡན་ཚུན་ཐོར་བ་ *phan-tshun thor-wa* to scatter, to disperse. ཡན་ཚུན་སྦྲོགས་འདྲིམ་བཟང་པོ་ཞི་མཐུན་ between friends accustomed to one another there is good agreement; ཡན་ཚུན་སྤྱད་ *phan-tshun-spraḍ* to exchange mutually, mutual exchange.

ཡན་དིལ་ *phan-dil* round open metal pot of all sizes, a *degchi*, the common cooking vessel in Tibet and India; ཡན་ཅུང་ *phan-chun* a small cooking vessel.

ཡན་ཕུན་ *phan-phun* n. of a very large numeral (*Ya-sel*. 57).

ཡན་ཕུན་དུ་ཐུར་པ་ *phan-phun-du gyur-pa*=མཐུན་པ་ to disagree, not to be in accord or agreement.

ཡན་པ་ *phan-pa* 1. རྒྱུ་ལྔ་, བཟའ་པ་, རྒྱུ་ལྔ་, རྒྱུ་ལྔ་ to benefit, to be of use, to be useful: དེ་ནི་བདག་ལ་མི་ཡན་ that is of no use to me; བྱ་འདིས་ང་ལ་ཡན་པར་དཀའ་ this son will hardly be useful to me (*Jā*). ཡན་པ་ and ཡན་པ་ཡིན་པ་ adj. useful: ཡན་པ་འདི་དོན་ a useful thing, valuable possession, frq.; བདག་ཉོན་མོངས་པ་ལ་ཡམ་ཡན་པའི་དོན་མེད་ after all it is of no use to me in my misery (*Dzl.*); བསྐྱབས་བྱ་ཡན་པའི་དོན་ a wholesome instructive word (*Glr.*); ཡན་པའི་ཁྱོམ་ useful advice (*Dzl.*). 2. བཟའ་པ་, རྒྱུ་ལྔ་, རྒྱུ་ལྔ་, རྒྱུ་ལྔ་ use, utility, benefit; force, victory, ability; ཡན་ཐུབ་ also ཡན་དོགས་ useful, profitable, ཡན་ཐུབ་པ་ to be useful; ཡན་འདྲིམ་པ་ to befit, suit; ཡན་ཡོན་ serviceable, of good effect, comfortable; a comfort, blessing; merit. ཡན་པའི་སེམས་ *phan-pahi-sen*s benevolence, readiness to help; ཡན་པཏགས་པ་ *phan btags-pa* and ཡན་ཤོགས་པ་ the administration of medicine to a sick-man: ཡན་པཏགས་པའི་ལམ་

ཕལ་པ has done a useful work. Where medicine does no good it is said of it: ཕན་ཐོགས་མ་བྱུང་.

ཕན་ལུག *Phan-yul* and ཕན་པ incorrectly for འཕན་ལུག *Hphan-yul* and འཕན་པ.

ཕབ *phab* = ཇང་རྩི *chañ-rtsi* ཆིན་པ, yeast (*Mñon.*). In Baltistan ཕབས *phabs*.

ཕབ་པ *phab-pa* to bring down (ཕྱིང་ནས་མར་ ཕབ་པ *steñ-naṣ mar phab-pa*), v. འཕེབས་པ *hbebs-pa* perf. ཕབ *phab* fut. དབབ *dbab* imp. ཐོབ *phob*. (*Rdo.* 46).

ཕམ་རྒྱལ *pham-rgyal* = ཕམ་པ་དང་རྒྱལ་བ *pham-pa dan rgyal-wa*.

ཕམ་མཐེང་པ་ཅན་ *Pham mthiñ-pa* can n. of a Buddhist of Nepal: དེ་བལ་པོ་ཕམ་མཐེང་པ་ཅན་དུ་ འཕངས་ན་ཏུ་ (*A.* 87). ཕམ་མཐེང་བ *Pham-mthiñ-wa* n. of two Buddhist priests of Nepal (*A.* 86).

ཕམ་པ *pham-pa*, pf. of འཕམ་པ *hpham-pa*, q. v.

+ ཕམ་ཕབ *pham-phab* = ཟས་ལྟག་མའི་གསོལ་རས་གནང་བ to give to some one the remainder of a dish which one has not been able to eat.

ཕུ *phahu* = ཕག *pag*.

ཕར་ I: *phar* [sbst. exchange, interest of money *W.*] *Jä*.

ཕར་ II: adv. away, beyond, out, further; ཕར་འགྲོ་བ to go off; ཕར་འབྱུང་པ to roam onwards: འདྲིན་ས་ཕར་ away from here; ཕར་མི་མཆིན་ I do not go away; ཕར་མོང་ go away! Often used in conjunction with ཕྱིར་ *tshur* hither, when = hither and thither. ཕར་འབྱེ་ཕྱིར་འབྱེ་ *phar-hgre tshur-hgre* rolling about on the ground (ས་ལ་ཕར་ཕྱིར་འབྱེ་བ *sa-la phar-tshur hgre-wa*). ཕར་འོས་ *phar-ños* the other or opposite side: ཕར་འོས་རིང་བ་མཁའ་རྒྱ་གཅིག་གི་ལོངས་ལ་མོང་ (*D.R.*) ཕ་ལ *pha-la* or ཕར་ཕྱོགས་ *phar-phyogs* = ཕར་ *phar* beyond, further side.

ཕར་ཀན་ *phar-kan* = ཕ་རོལ་ *pha-rol* or ཕ་ཕྱོགས་ *pha-phyogs*: མི་ཁྱུ་ཕར་ཀན་ཆག་པའི་ལུག་ཡོད་ (*A.* 27).

ཕར་ཁ *phar-kha* = ཕ་རོལ་ *pha-rol* the opposite side (of a valley, river, etc.).

ཕར་ཁ་ལྟ་ *phar-kha lta* = གཞན་དུ་ཕྱོགས་ *gshan-du phyogs* or ཕྱིན་ཅི་ལོག་ *phyin-ci log* (*Mñon.*).

ཕར་ཁ་ན་ *phar-kha-na* = ཕར་ཀན་ *phar-kan*.

ཕར་འཇུག་ *phar-hdsug* and ཕྱིར་ཕྱོགས་ *tshur-rgol* = ཕྱིར་ཕྱོགས་ *ñha-rgol* and ཕྱིར་ཕྱོགས་ *phyi-rgol*.

ཕར་ཕར་ *phar-phar* indirectly; also eventually, later on: ཕར་ཕར་ལ་དེ་འདྲིན་གྱིས་ཉ་ནོ་ indirectly his relations came to know.

ཕར་ཕྱིན་ *phar-phyin* abbr. of ཕ་རོལ་དུ་ཕྱིན་པ་ *pha-rol-tu phyin-pa*, v. ཕ་རོལ་ *pha-rol*.

ཕར་ཟད་ *phar-zag* = ཕ་ཟད་ *pha-zag*.

ཕར་ལ་ *phar-la* 1. beyond: ལོ་གཅིག་ཕར་ལ་ after one year. 2. over there: ཤིང་གི་རྩ་བ་ན་ཕར་ལ་ over there at the foot of a tree (*Hbrom.* 106).

ཕར་ལོག་ཕྱིར་ལོག་ *phar-log tshur-log* ཅུ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ topsy-turvy, upside-down; all confused together.

ཕར་བ *phar-wa* the lesser wild dog, *Cuon primævus*; ཕར་བྱང་ *phar-spyañ* Pallas's wild-dog, *Cuon alpinus*.

‡ ཕལ་ག་ *phal-ga* བཀའ་ the river of Gayā anciently called Nairañjana (Nilajan) mentioned by the Chinese traveller Thang-zing under the name of འཕགས་ཆུ་ *hphags-chu*.

ཕལ་པ *phal-pa* = དུགས་མ་ *dkyus-ma* བརྒྱུད་, མཐོག་ common, usual, ordinary; that which suits or is fitting for: ཕལ་པ་ལས་ཕན་ལས་པར་བཟང་བ་ a more than ordinary beauty (*Jä*). མི་ *mi* or གང་ཟག་ཕལ་པ་ *gan-zag phal-pa* common people, i.e., མོ་མོ་ཆུ་པོ་ *so-so skye-bo* ordinary people, not uncommon or incarnate in origin; ཤིང་ཕལ་ནམས་ *cin phal-rnam* common trees (*Mil.*); ཕལ་པའི་སྐད་ *phal-pahi skad* the language of common life, opp. to ཆོས་སྐད་ *chos-skad* book language; ཕལ་པའི་ཕལ་ *phal-btañ*

water; མེ་ཡི་ཐུང་པ། ལགྲི་ལྷི་མེ་ལྷི་ལྷི་ fire; etc., etc. Altogether there are 84,000 རྒྱུ་ཐུང་པ། མཐོ་ལྷི་ (Ya-sel. 272), i.e., conceivable aggregates of mental, moral, and material substances.

ཐུང་པ་ཅན་ *phun-po-can* = ལྷ་མོ་ཐུང་པ་ ཇ. ཐུང་པ་ a tree (*Mñon.*).

ཐུང་པ་རི་ཅེ་ *Phun-po ri-wo-che* n. of a monastery situated on the top of a hill in Tsang; in its neighbourhood there is a Bon monastery (*Deb. 71, 22*).

ཐུང་པ་གཞུགས་ཀྱི་ལམ་རྒྱུ་ཐུང་པ་ *phun-po gsum-gyi lam-ston-pa* རྩ་ལམ་ཕལ་འཛིན་ཀྱི་ the instructor of the way (regarding salvation of the three aggregates), an epithet of Buddha (*M. V.*).

ཐུང་པ་གཞུགས་པའི་མཛན་ *phun-po gsum-pahi mdo* n. of a *Sūtra* also called ཐུང་པ་རྒྱུ་ཐུང་པ་བཤམ་ the confessions of the sins of a *Bodhisattva* (*Yig. 13*).

ཐུང་པ་ཐུས་ *phun-por-byas* མཐུན་ [heaped] *S.*

ཐུད་ *phud* 1. ཇ. ཐུད་པ་, pf. ཐུད་. sbst. that which is taken forth from the rest; a specimen; also a first taste or experimental trial. In common life, especially a sort of first fruits offering, a portion selected and offered to gods or *driza*. ཐུད་ཐུད་ *thug-phud* or ཐུད་ཐུད་ *lo-phud* an offering of the first fruits of harvest; ཐུད་ཐུད་ *srus-phud* offering of ears of corn wound round a pillar of the house; ཐུད་ཐུད་ *rdor-phud*, ཐུད་ཐུད་ *sa-phud* an offering of stones or earth when a house is built; these materials being used for manufacturing images of gods (*Gl.*) (*Jā.*). 2. ཐུད་ཐུད་ཐུད་ *phud-dub skur-wa* = ཐུད་ཐུད་ཐུད་ *spyi-wor bskur-wa* or ཐུད་ཐུད་ཐུད་ *gsug-tu bskur-wa* to carry a present on one's head, to offer respectfully (*Mñon.*).

ཐུད་པ་ *phud-pa* 1. pf. of ཐུད་པ་ *hbud-pa* thrown out, cast out; turned out, dismissed

(servants, etc.). 2. hair-knot, tuft of hair.

ཐུན་གླིང་ *Phun-glin* abbr. of ཐུན་ཆོག་གསུང་ *Phun-tshogs-glin* a great monastery of the Jonang-pa sect in Tsang (*Rtsii.*).

ཐུན་ཅག་ *phun-chag* bundle, tuft (*Gl.*).

ཐུན་ཆོག་མཐོ་ *phun-tshogs* or ཐུན་ཐུན་ཆོག་མཐོ་ རྩ་ལམ་ adj. [possessed of the three:— grace, glory and wealth], perfect, complete, sublime; also as sbst. mass of merits, perfection, quintessence, all that could be desired; frq.=heaven, paradise.

ཐུབ་ *phub* ཁབ་ཅུ་ armour. 1. shield, plate or breast-plate: ཐུབ་ཐུབ་ *ko-phub* a leather buckler; ཐུབ་ཐུབ་ *phub-çub* the cover of a shield; ཐུབ་ཀྱི་མེ་ལོ་ *phub-kyi me-loñ* the centre of the shield (*Cs.*). 2. canopy, a projecting moulding; ཐུབ་ཐུབ་ *khyim-phub* a roof constructed like a canopy; ཐུབ་ཐུབ་ *gdugs-phub* an umbrella.

ཐུབ་པ་ *phub-pa*, = ཐུབ་པ་ *hbub-pa* to probe into, to penetrate into the meaning, to get at the sense: ཐུབ་པ་ཀྱི་ཐོག་འདི་ནམས་ཐུབ་པ་འདུལ་ བ་འཛིན་པ་ལ་བྱུང་ (*A. 126*) if one enquires of the *Hdul-wa Hdsin-pa* in order to get at the meaning of these expressions.

ཐུབ་མཐོ་ *phub-ma* ཐུབ་ 1. chaff or chaff-dust with particles of the husk. ཐུབ་མཐོ་མེ་ *phub-mahi-me* ཐུབ་མཐོ་མེ་ a kind of torture which a penitent undergoes by burning his body with the glowing fire of rice-chaff. 2. gleanings, stubble, straw-ends.

Syn. ཐུན་ཆོག་མཐོ་ *lkogs-pa*; ཐུན་པ་ *spun-pa*.

ཐུར་པ་ *phur-pa* 1. any peg, staple, or large nail whether of wood or iron; but usually=a metal three-sided dagger, not in any way pointed, used by exorcists and lamas in their ceremonial, wherewith

Syn. འཛམ་གྱི་ཐ་བ་ *hdoms-kyi sha-wa*; མེད་ན་ *me-ha-na*; ཉམ་ན་དཔྱད་ *he-ma-na-dpyad*; དན་པའི་ *dran-pahi ka-wa*; ཐོ་དབང་ *pho-dwañ*; རྒྱལ་པོ་ *chags-pahi rgyal-mtshan*; དབང་པོ་ *dwañ-po*; མྱོས་བྱེད་ལྷགས་ཀྱི་ *myos-byed lcags-kyu*; མཚན་གཏུན་གྱི་ *mtshan-gtun-çin*; འཛམ་གྱི་མཐུག་མ་ *hdoms-kyi mjug-ma* (*Mñon.*).

ཐོ་ཡན་ *pho-yan* and ཐོ་རང་ *pho-rañ*, also ཐོ་དྲང་ *pho-hrañ* = an unmarried man.

ཐོ་ལྷ་ *pho-lha* 1. tutelary deity of a man's right side (*Jä.*). 2. *Cs.*: sir, as polite address.

ཐོ་ཡིག་ *pho-yig* the male letters of the Tibetan alphabet which are ཀ, ཅ, ཏ, ཐ, ར, &c.; among the thirty letters the first of each group being regarded as a male letter (*Situ.* 60).

ཐོ་ཡིང་བཟུང་ *Pho-yoñ-hzañ* n. of one of the queens of king *Khri-sroñ ldehu btsan* (*Loñ.* ༩, 8).

ཐོ་ལྷ་བ་ *Pho-lha-wa* or ཐོ་ལྷ་ཐམ་ཆེ་ or ཐོ་འཛིན་ the family descended from king *Miwang Pholha Thaiji*, originally occupying the village of འདུས་རུང་ in Tsang (*Loñ.* ༩, 12).

ཐོ་གན་ *pho-çan* explained as རྒྱལ་པོ་དྲག་པ་ *skyes-pa drag-pa* (*Rtsii.*).

ཐོ་སོ་ *pho-so* one of position; ཐོ་སོ་ཐོན་པ་ *pho-so thon-pa* = མགོ་ཐོན་པ་ one who has made himself prominent, distinguished. In *W.* ཐོ་སོ་ཅན་ proud, haughty.

ཐོ་ན་ *pho-ña* or ཐོ་ན་བ་ *pho-ña-wa* a messenger, deputy, envoy: ཐོ་ན་གཏོང་བ་ *pho-ña gtoñ-wa*, ཐོ་ན་མངགས་པ་ *pho-ña mñag-pa* to send, despatch a messenger. Also, a spiritual messenger or angel: བདེ་བ་ཅན་གྱི་ཐོ་ན་ *bde-wa can-gyi pho-ña* the angel of paradise; གཤིན་རྗེའི་ཐོ་ན་ *gcin-rjeñi pho-ña* the messenger of death; རྒྱལ་པོའི་ཐོ་ན་ *rgyal-pohi pho-ña* ambassador, envoy. ཐོ་ན་མོ་ *pho-ña-mo* 1. ལྷ་ཀྱི་, རྒྱུ་མེད་ female messenger. 2. gen. a རྒྱལ་པོ་མོ་

mistress, female friend (*Mñon.*). ཐོ་ན་གཟིག་གི་ཐོག་པ་ཅན་ *pho-ña gzig-gi slog-pa-can* a lit. messenger wearing a leopard's skin = ཐག་ཐོས་ (*Sman.* 350).

Syn. ཉན་ན་ *ñan-rna*; ཐུ་མ་ར་ *bya-ma-rta*; གཏམ་རྒྱལ་ *gtam-skyel*; འཕྲན་རྒྱལ་ *hphrin-skyel*; བང་ཅན་ *bañ-chen*; བང་ཕྱིན་ *bañ-phyin* (*Mñon.*).

ཐོ་བརྒྱན་ *Pho-brgyaḍ* and ཐོ་ཐུག་ *pho-drug* a silk scarf for presentation (*S. kar.* 179).

ཐོ་བ་ *pho-wa* (resp. ཐུ་ཐོག་ *Cs.*) 1. བེཙ་ colloq. the stomach. 2. second cavity of the stomach or the reticulum of ruminating animals (*Jä.*); རྩ་མཁའ་ལུ་ [the receptacle of undigested food, the stomach] *S.* ཐོ་བ་ལྷེད་པ་ *pho-wa ljiḍ-pa* to overcharge the stomach, to clog; ཐོ་བ་ཤེལ་བ་ *pho-wa çol-wa* to purge, to cleanse; ཐོ་བ་ཉན་ *pho-ñan* a weak stomach; ཐོ་བ་བཟང་ *pho-wa-bzañ* a good, sound stomach (*Jä.*).

ཐོ་དྲོད་ *pho-drod* (lit. warmth in the stomach) digestion: ཐོ་དྲོད་མེད་པའི་མི་ལ་ཐམ་མི་འདུ་ one in whose stomach there is no heat will not be able to digest food (*Sog-dpe.*).

ཐོ་བ་གདགས་ *pho-wa-gdag* (ལྷན་པར་) [immediate] *S.*

ཐོ་བ་འལ་ *pho-wa-ril* (also ཐོ་བ་འལ་ or ཐོ་འལ་) black pepper.

Syn. ན་ལེ་གམ་ *na-le çam*; ཐོ་བ་འལ་བུ་ *pho-wa ril-bu*.

ཐོ་བྱང་ *pho-brañ* རྩ་མང་ palace, family castle; ཐོ་བྱང་འཁོར་ *pho-brañ-hkhor* = ཐོང་ཁྱེར་ a town (*Mñon.*). ཐོ་བྱང་འབྲུག་འདུགས་ *pho-brañ hbum-gdugs* n. of a palace built by king *Gnam-ri sroñ-btsan* where under royal order medicinal drugs were assorted for use in Tibet. རྩ་མང་ཐོ་བྱང་ palace of the Sikkim raja.

ཐོ་བྱང་ལུས་བུ་ལྷ་རྩ་ *Pho-brañ Yum-bu kla-sgañ* the most ancient stone structure of Tibet built by the first king and said

to be still kept in some state of preservation by the Dalai Lama's government (*J. Zan.*).

ཕོ་བྲང་མེ་རྒྱལ་ཅན་ *Pho-brañ me-tog-can* the capital of king Rāma. ཅན་ཕུལ་ཕོ་བྲང་ *Chos-rgyal pho-brañ* ancient capital of Tibet in Yar-lung in Lhokha now in ruins (*Rtsii.*).

ཕོ་ཚོག་ *pho-btsog* or བཅོག་པ་ *btsog-pa*.

ཕོ་ཚོས་ *pho-tshos* 1. འཇུག་པར་ [inference, estimate, measurement; one's own estimate of himself, etc.] *S.* མཐོང་ཚུལ་ལྟར་བཤོད་པ་ རྩོམ་སྒྲིམ་སྐུ་ཡོན་ཏན་ (*Khrīd.*) 2. rouge for the cheeks of ladies.

ཕོ་རྒྱལ་ *pho-roq* colloq for ཕུ་རྒྱལ་ *bya-roq* the raven, said to possess the power of foreboding; consequently omens are drawn from its cry. ཕོ་རྒྱལ་མིག་ *pho-roq-mig* (lit. the raven's eye) *n.* of a medicinal herb (*Vai. sh.*).

ཕོ་ལེན་ཕྱེད་པ་ *pho-len byed-pa* transferring of Jongpons from one district to another: ལྷུ་ལ་ཕོ་ལས་བཤོད་པའི་ཕོ་ལ་སྒྲིམ་པ་ཕོ་ལེན་ཕྱེད་པ་ the transfer of *Jongo* officers who were instituted by the former kings (*Rtsii.*).

ཕོ་ལོག་ *pho-log* བེམ་ཅི་ཅི་ཅི་ a disease of the stomach resembling cholera if not cholera itself [spasmodic cholera] *S.*: ཕོ་ལོག་ཕོ་ལོག་ཕོ་ལོག་ the lo-tsāwa having died of cholera in Nepal (*A.*).

ཕོ་ལོན་ *pho-loñ* ལྷུ་ [a kind of jasmine] *S.*

ཕོ་ལོན་ལེན་ *pho-loñ hel* = ཕོ་ལོན་ *pho-dwañ* (*Jā.*).

ཕོག་ *phog* 1. *v.* འཇག་པ་ 2. wages, pay, salary; ཕོ་ལོག་ yearly pay, ལྷུ་ལོག་ monthly salary, རྒྱུ་ལོག་ daily wages; ཕོག་དཔོན་ an officer at Shigatse who pays and looks after the maintenance of the Tibetan

troops on the Himalayan frontier. 3. pension, gratuitous support. ཕོག་རྒྱུ་ *phog-rgyar* allowance in meat, each pound being called ལྷུ་རྒྱུ་ *rgya-ri* (*Rtsii.*). ཕོག་བཟན་ *phog-bzan* or ཕོག་བཟན་པ་ officers or servants with allowances either in money or in kind; any allowance (*Rtsii.*).

ཕོང་ *phoñ*, *v.* འཕང་པ་ *hphañ-wa*; ཕོང་པ་ *phoñ-wa* (*Gl.*) for ཕང་པ་ *pañ-wa*. ཕོང་ལྷུ་པ་ *phoñ-gyur-wa* རྒྱལ་པོ་ [afflicted] *S.*

ཕོངས་པ་ *phoñs-pa* འཕྲུག་, བྱིན་པ་ 1. poor, needy, destitute: རྩོམ་ཕོངས་པ་ destitute of food and wealth; ཅན་དང་རིག་པས་ཕོངས་པ་ devoid of religion and intellect; ལོ་མས་ཅན་ལྷུ་ཕོངས་པ་ ལྷུ་ the poor and miserable creatures (ལྷུ་ *dgu* being here sign of plural). 2. poverty, misfortune. ཕོངས་པའི་དུས་ *phoñs-pahi dus* བྱིན་པའི་ཆུས་, སྐད་ཀྱི་ཆུས་ [time of danger, evil, calamity] *S.* (*A. K. 1-40*).

ཕོད་ཀ་ *phod-ka* (or ཕོད་ཀ) = འཕྲུག་ཕོས་ཀྱི་རིག་སྐྱུ་ a kind of stage-dress of the lamas; masquerade garment with long sleeves: ལྷུ་ལ་ཕོད་ཀ་ཕོད་ཀ་བཟུངས་པ་ he put on a cloak and stage-robe (*Khrīd. 106*).

ཕོད་ཅན་ *phod-can* རྒྱུ་; comet. *Syn.* མཇུག་ ཕོད་ཅན་ *mjug phod-can*; ལྷུ་ལ་ཕོད་ཀ་ཕོད་ཀ་ *du-wa myug-rin* (*Mñon.*) ཕོད་ཅན་ཕོད་ཀ་ *phod-ca-gzah*.

ཕོད་པ་ *phod-pa* = ལྷུ་པ་, ལྷུ་པ་ རྒྱུ་ 1. to cope with, to be able, to coerce: འཕྲུག་ཕོད་པ་ ཕོད་པ་ལྷུ་པ་ although he was scarcely able to part with; ལྷུ་ཕོད་པ་ I cannot bear to see that. 2. to withstand, be a match for: རྩོམ་ཕོས་ཕོད་པ་ ལྷུ་ཕོད་པ་ who can resist good food and fine clothes? ཕོད་པ་ཅན་ *phod-pa-can* bold, daring (*Cs.*).

ཕོན་ *phon* or ཕོན་པ་ 1. = རྒྱུ་པ་ ལྷུ་, ལྷུ་པ་ bundle, truss, sheaf. 2. = ལྷུ་པ་ *chun-po*

bunch, cluster, umbel; tuft, tassel (*Jä.*); དར་མོན་ *dar-phon*, སུད་མོན་ *skud-phon* (*Cs.*).

མོན་ཆེན་ *phon-chen* a good deal = མང་མོ་ much, many (*Rtsii.*).

ཕོབ་ *phob* v. འབེབས་པ་ *hbeb-pa*.

ཁ་ཕོམ་པ་ *phom-pa* = ཐུམ་པ་ *bum-pa* a pot, jar.

ཕོར་རྩི་ *phor-rñi* trap, net to catch birds: དེའི་སང་རུབ་ཕོར་རྩི་ལེགས་པ་གཅིག་གཙུགས་པོ་བཞག་པས་ next day at evening he laid a fine trap (*Rdsa. 10*).

ཕོར་པ་ *phor-pa* སར་ཆ་; drinking cup or vessel; ཐུགས་ཕོར་ iron cup, དུམ་ཕོར་ silver cup, གཞེར་ཕོར་ golden cup, རྟེན་ཕོར་ glass cup, པག་ཕོར་ barley flour-bowl, སྤྱན་ཕོར་ *spyin-phor* glue-pot; ཕོར་ཕྱིས་ cloth for wiping a cup. ཕོར་རུ་ *phor-ru* = ཕོར་པ་ *phor-pa*.

ཕོལ་ *phol* in *W.* any blister caused by burning. ཕོལ་མེག་ *phol-mig* 1. a circle, disk. 2. a bad sore, ulcer, boil.

ཕོལ་ཏ་ *phol-ta* = ཕེན་ཏི་ *phen-te*.

ཁ་ཕོལ་པ་ *phol-wa* = རྟོགས་པ་ *rtogs-pa*.

ཕོས་ *phos* 1. = ཕོལ་མེག་ *pho-yis*. 2. pf. of འཕོབ་ *hbo-wa*. 3. v. འཕྱེད་ *ga*.

ཕུ་ *phyu* ཕུ་ *phyu* lot, luck, chance, fortune, good luck: ཕུ་རྒྱུ་པ་ to cast lots; ཕུ་བཟང་ ཕུ་རན་ good, bad fortune or prognostics (*Cs.*); རྩི་ཕུ་ prognostics relative to property, family, etc., by casting dice; ཕུ་དང་གཡང་ lot (good luck) and blessing; ཕུ་དང་གཡང་འབྱུག་པ་ to call forth good luck and blessing, to secure it by enchantment (*Jä.*). ཕུ་ཀེན་ཅེ་ *phyu-ken tse* one who pretends to know the issue of fighting between gods and demons; a Bon necromancer (*D.R.*). ཕུ་མཁན་ *phyu-mkhan* =

མོ་བདེ་མཁན་ fortune-teller. ཕུ་མན་ *phyu-tshan* the faeces of any infant, new born colt, calf, etc., that died immediately after sucking milk, and used as an augury: ཕུ་མན་གྱིས་དུག་ནད་ཅིན་. The expression ཕུ་མེ་གཏོ་ཕུ་ *phyahi gto-spyad* occurs in གཞེས་རབ་གྱེ་རི་རབ་ གྱེ་རྩི་མོར་ཕུ་མེ་གཏོ་ཕུ་མ་གཞིགས་པོ་ (*D.R.*).

ཕུ་འཕྱིན་རྩྭ་ཐུ་མཆག་ཐུ་ལ་ *Phyu-a-phrin nor-bu mchag-rgyal* (གཡང་འབྱུགས་གྱེ་དེ) n. of a Bon work to hear which brings good luck and fortune (*Rtsii.*).

ཕུ་ར་ *phyu-ra* door-curtain of yak-hair cloth.

+ ཕུ་ལེ་བ་ *phyu-le-wa* = ཁོད་མཉམ་པ་ fine, smooth refined, pleasant: ཕུ་ལེ་བ་ཡིན་པ་ = ཁོད་མཉམ་པ་ *khyod mi-mñam-pa* not smooth-going, rough.

ཕུ་སངས་ལ་ལ་འཕེན་ *Phyu-saṅs Hol-lu-hthen* n. of a son of *Gyen-saṅs phyu-la hthen* (*G. Bon. 23*).

ཕུག་ *phyag* ཕུག་, པག་ is the resp. word for ལག་ the hand; and from the use made of the hand in salutation by orientals, the word has also come to mean: salutation and reverence. ཕུག་གོང་ back of hand, ཕུག་རར་ the wrist, ཕུག་མཐེབ་ the thumb, all resp. terms. ཕུག་དང་ཕོལ་ at the first salute; ཕུག་གྲངས་མེད་བཅས་ with unnumbered compliments; ཕུག་བྱིད་པ་, ཕུག་མཛེད་པ་ to pay one's respects, to salute; བརྒྱུད་ཕུག་ salutation by prostrating the body on the ground; བརྒྱུས་ཕུག་ salutation by bending the body and touching the ground with the head: ཕུག་ཕེབས་ welcome! ཕུག་ཕེབ་གནང་གཅིག་ is form of welcome by a host on arrival of a guest; ཕུག་ཕེབས་བྱ་གནང་ id.; ཕུག་གྱུང་འགྱེལ་ *phyag-gyen hgyel* or ཕུག་གྱུང་འགྱེལ་ *phyag-gyañ hgyel* suddenly falling on the ground (like the falling of a dilapidated wall) to make salutation: རྫོབ་པ་གཞིག་ཡོད་པའི་དུམ་དུ་ཕུག་གྱུང་འགྱེལ་བ་བཞེན་དུ་མཛེད་ནི་ in

the midst of his pupils he saluted (him) by falling down on the ground (*A.* 23).

ཕྱག་མཁར *phyag-mkhar* (resp. for མཁར་བ) handstaff.

ཕྱག་འབྲུད *phyag-hkhur W.* = ཕྱག་རྟེན.

ཕྱག་ཏུ *phyag-rgya* ལུཌི, ལུཌྱ [the clenched fist, seal] *S.* 1. resp. for ཏུ a seal; ཕྱག་ཏུ་འདྲེན་པལ *phyag-rgya hdebs-pa* to seal, to confirm by a seal. 2. a sign or manual gesture; the manner in which the hand and fingers are held by Buddhist saints and lamas when performing certain religious ceremonies or mystical rites; also, symbolic devotional ceremonies by *Tantrik* priests. ལུས་ཀྱི་ཕྱག་ཏུ་ when making offerings to a deity, term for the peculiar gestures and signs of the hands and fingers. These are different in exhorting, or threatening or in binding a deity to perform some religious duty in the names of Buddhas and Bodhisattvas; and those who are adepts in such mystic signs are said to be able to exercise great power over spirits. It is believed that རྒྱལ་སྤྱོད་ *gnags*, ཕྱག་ཏུ་ and རྩ་རེ་འཛིན་ (*mantra*, *mudrā* and *samādhi*) are equally efficacious when they are properly uttered or performed. རག་གི་ཕྱག་ཏུ་ the *mudrā* of speech consists in using mystical language and signs; ཡིད་ཀྱི་ཕྱག་ཏུ་ the *mudrā* of the mind is meditation on the deity.

ཕྱག་ཏུ་རྟེན་པོ་ 1: *phyag-rgya chen-po* མཛཱ་ལུ་ཐུ་ is said to be a figurative designation under the *Mādhyanika* doctrine, indicating a mode of attaining *Nirvāṇa* by highly mystically-developed devotees while indulging in sexual embrace; the woman so embraced is called ལས་ར་ལུ་མ་ (private *sakti*). Likewise this sexual ecstasy is termed ཕྱག་ཏུ་མ་ *phyag-rgya-ma* or ལས་ཀྱི་ཕྱག་ཏུ་ *las-kyi-phyag-rgya* ཀའ་ལྟ་ལུ་ཐུ་, མཛཱ་ལུ་ཐུ་.

ཕྱག་ཏུ་རྟེན་པོ་ 11: is described in both *Sūtra* and *Tantra*. 1. ཕྱག་ཏུ་འཛིན་པུ་བ་ལྷ་ན་མེད། རྩ་ས་དང་ལས་དང་དམ་ཆོག་དང་ཕྱག་ཏུ་རྟེན་པོ་ཞེས་བཞེད་དོ། the special meaning of *Mahāmudrā* is *Amuttara*, the supreme and absolute doctrine; it is described as the knowledge of *Dharma Karma* (its practice) and the vows. 2. according to the *Tantra*: ཕྱག་རྟེན་རྩ་པའི་ལེ་ཞེས་རྟེ། ཏུ་རྟེན་འཁོར་བའི་རྩ་ས་ལས་ཐུ་ལ། རྟེན་པོ་ལུ་རུ་འཇུག་པ་རྟེ། *Phyag* signifies the knowledge of *Ānyatā*, while *Rgya* conveys the meaning of liberation from worldliness; and *chen-po* signifies both these important functions being brought together. This occult Buddhism was first taught in India by Padma-vajra (the senior), Saraha, Nāgārjūna, Rikhrōd, dwañ-phyug, Maitripa, etc., and afterwards it was taken into Tibet by the Tibetan sages such as Marmije, Sgam-po, Phag-gru, Sakya Pan-chen and others (*J. Zan.*). ཕྱག་ཏུ་མ་ *phyag-rgya-ma* ལུ་ཐུ་ [a posture of the hands or feet in the practice of *Yoga* or meditation] *S.* But v. preceding paragraph. ཕྱག་ཏུ་མ་མནན་པ་ *phyag-rgyas mnan-pa* to overcome evil-spirits by gesticulations; ཕྱག་ཏུ་མ་འཁྱོལ་བ་ *phyag-rgyas hgorol-wa* to set them free, by dissolving the charm (*Jā.*).

ཕྱག་ཆ་ *phyag-cha* any manual tool or implement, resp. for ལག་ཆ་. ཕྱག་ཆས་ *phyag-chas* instruments (symb. of attributes) carried in the hand, or used in performing religious dances, cf. ཕྱག་མཛན་.

ཕྱག་མཛོད་ *phyag-mchod* for ཕྱག་དང་མཛོད་ལ་བྱེད་པ་ salutation and worshipping.

+ ཕྱག་བནན་ *phyag-brñan* = འཁོར་གཡོག་ *hkhorgyog* ཤར་ཁུར་ attendants, retinue.

ཕྱག་རྟེན་ལས་ *phyag-sñigs* = ཕྱག་གདང་, གད་རྟེན་ལས་ *gad-sñigs* (*Nag.* 38).

ཕྱག་རྟགས་ *phyag-rtags* 1. resp. for ལག་རྟགས་ *lag-rtags* sign of the hand, impression of a

blackened finger in the place of a seal.
2. in Sikkim. hand-token, *i.e.*, a present (*Jā.*).

ཕྱག་རྟེན *phyag-rten* = ཕྱལ་བ, ཕྱ་རྟེན་ སྲོལ་པ་ present, souvenir with letter (*Mñon.*). ཕྱག་བརྟེན *phyag-brten* སྲོལ་པ་ [orders, instruction, message] *S.*

ཕྱག་དམ *phyag-dam* a seal.

Syn. དམ་ཕྱག *dam-phrug*; རེ་ཅེ་ *thehu-tse* (*Mñon.*).

ཕྱག་དར་པ་ *phyag-dar-pa* a sweeper, duster; ཕྱག་དར་གྱི་ཕུང་པོ་ or ཕྱག་དར་ཁྱོད་ པོ་མུ་ཁྱུ་ dust-heap; ཕྱག་དར་གྱི་ཁྱོད་ཆེན་མོ་ལོ་ས་ or ར་བཟུ་ vestment or cowl of a mendicant monk patched with rags gathered from rubbish heaps. ཕྱག་དར་ལེགས་པར་བྱས་པ་ *phyag-dar leys-par byas-pa* ལུ་མོ་ཐོན་ཆུང་ [rendered clean or pure, swept well, cleansed well] *S.* ཕྱག་བདར་ *phyag-bdar* = གད་དར་ བྱེད་པ་ སྤང་ཁར་ clearing from dust, dusting, making a thing clean: བྱེད་རྩེ་ལས་ *byi-dor-gyi las* the work of cleansing, sweeping, dusting (*Nag. 38*).

ཕྱག་དཔལ་ *phyag-deb* occurs in ཕྱག་འཕེབས་ལྷུས་པ་ ཕྱག་དཔལ་ (*Btsii.*).

ཕྱག་རྟོན་ *Phyag-rdor* or ཕྱག་རྟོན་ཇེ་ *Phyag-na rdo-rje* also called ལག་རྟོན་ཇེ་ *Lag-na rdo-rje* བཟུ་པ་འཇིག་ཆོས་ཀྱི་ བཟུ་པ་འཇིག་ཆོས་ the *Bodhisattva Dorje Chang* or *Vajra-pani* in his wrathful manifestation, the chief of Tantrik deities.

Syn. གསལ་བའི་བདག་པོ་ *gsañ-wahi bdag-po*; གསལ་བའི་ཇེ་ *gsañ-wa-hdsin*; ལག་རྟོན་ཇེ་གསལ་བའི་རྒྱལ་ *lag-na rdo-rje gsañ-wahi-rgyal*; ཇེ་ཇེ་དབང་ཕྱག་ *rdo-rje dgañ-phyug*; ཇེ་ཇེ་ཅང་ *rdo-rje-cañ*; མཐུ་རྟེན་བདག་པོ་ *mtshu-stobs bdag-po* (*Mñon.*).

ཕྱག་རྟོན་ཇེ་ཆོས་ཐོན་ཅན་ *Phyag-na rdo-rje gos-ñon-can* (གཞི་དུ་བྱེད་པ་ཇེ་ཆོས་ཐོན་ཅན་ཇེ་ཆུ་) n. of one of the most terrific manifestations of *Vajra Pāṇi*; his body being said to be then 260,000 *yojana* high. In his right hand

he carries a flaming pointed *vajra* (thunderbolt), in his left hand he holds the king of eagles; eight huge snakes coiled round his arms and feet serve him for bangles; six thousand tiger skins sewn together form his garment. He prostrates himself before Buddha and prays that he may gain perfection. ཕྱག་རྟོན་ཇེ་ཇེ་འཛུང་བ་རྒྱུད་པ་, གཞུང་མ་ རྒྱལ་མ་དང་བཅས་པ་ one hundred and eight epithets of *Vajra Pāṇi* together with *Dhāraṇī* (contained in *K. g. 4, 73*).

‡ ཕྱག་རྟོན་པ་ *Phyag-na pad-ma* པ་ཐུ་པ་འཇིག་ཆོས་ an epithet of *Avalokites'vara* (*Yig. k. 5*).

ཕྱག་དབང་ *phyag-dpuñ* resp. for arm.

ཕྱག་དཔེ་ *phyag-dpe* resp. for དཔེ་ཆ་ *dpe-cha* a hand-book, book in general.

+ ཕྱག་ཐུལ་ *phyag-sbal* 1. = བཅོན་ཁང་ prison house. 2. resp. = ཕྱག་ཁོང་ (*Cs.*).

ཕྱག་ཕྱི་ *phyag-phyi* = ལབས་ཕྱི་ *shabs-phyi* attendant, man-servant; ཕྱག་ཕྱི་བྱེད་པ་ *phyag-phyi-byed-pa* to be a servant. ཕྱག་ཕྱི་ལ་ *phyag-phyi-la* or ཕྱག་ཕྱིར་འབྲེང་བ་ *phyag-phyir hbreñ-wa* to be a follower (of a lama); train of servant, retinue (*Jā.*)

ཕྱག་ཕྱིག་ *phyag-phyig* 1. a very large numeral; ཕྱག་ཕྱིག་མཇུག་མཇུག་མཇུག་ (*Ya-sel. 57*). 2. རྟེན་ཆ་ [remnants of food, a small portion] *S.*

ཕྱག་བྲིས་ *phyag-briṣ* resp. hand-writing, manuscript; but gen. = a letter: བཅུ་བའི་ཕྱག་བྲིས་ your kind letter, your friendly correspondence.

ཕྱག་འབྲུག་ *phyag-hbul* resp. gift, present.

ཕྱག་འབྱོར་ *phyag-hbyor* = ཕྱག་སྟོན་ *phyag-son.*

ཕྱག་མ་ *phyag-ma* སྤུ་མ་འཇོག་ broom, duster, mop.

ཕྱག་སྤྱན་ *phyag-smān* 1. resp. for སྤྱན་ *smān*. 2. = ཕྱག་རྟེན་ *phyag-rten.*

ཕྱག་མང་ *phyag-tshañ* = མ་ཆེན་ རྒྱུ་པ་འཇིག་ཆོས་ a cook: གཞུང་མ་ཕྱི་བཟུ་པ་འཇིག་ཆོས་ཀྱི་ལ་མཁས་པ། དེ་ནི་ཕྱག་མང་ཡིན་པར་བཤད་

he who knows the science of cooking is said to be a cook (*Cān.*).

ཕྱག་འཛུགས་ *phyag-tshal-wa* རེག་པ་: bowing down, profound salutation (*A. K. 1-2*). The erroneous Buddh. etymology is: ཕྱག་= sweeping out all defilements and འཛུགས་= begging for virtue and blessing; in making prayers or reciting *mantras* one should bend his head respectfully and then prostrate himself on the ground (*Spyod. 17*). ཕྱག་འཛུགས་ལྟོ *phyag-htshal-lo* རེག་པ་: I salute.

ཕྱག་མཛེད་ *phyag-mdsod* one in whose hand the treasury is; a treasurer.

Syn. མཛེད་པ་ *mdsod-pa*; རྟོན་གཏེར་ *nor-gñer*; བང་མཛེད་པ་ *bañ-mdsod-pa*; རྟོན་སྐྱོང་མཛེད་པ་ *noa-skyoñs*; རྟོན་བསྐྱོང་མཛེད་པ་ *nor-bśruñs*; རྟོན་གནས་པ་ *nor-gnas-pa*; མཛེད་འཛུགས་ *mdsod-hdsin* (*Mñon.*).

ཕྱག་རྟེན་ *phyag-rdsas* resp. for རྟོན་རྟེན་ *nor-rdsas*.

ཕྱག་ལུགས་ *phyag-shabs* resp. for རྟོན་ལུགས་ *rkañ-lag* (*Schtr.*).

ཕྱག་ཤོས་ *phyag-hos* བུ་ལྷ་: worthy of salutation, worshipful.

ཕྱག་ར་ *phyag-ra* prob. for ཕྱག་ག་ *phyag-gra* privy, water-closet. In *W.* also ཕྱག་ས་ *phyag-sa*.

ཕྱག་ལན་ *phyag-lan* reply, the return for a salutation, reciprocal greeting.

ཕྱག་ལས་ *phyag-las*=ཕྱིན་ལས་ *phrin-las* resp. for ལས་ work, business.

+ ཕྱག་ལས་ཁོམ་ *phyas-las khom* resp. for ར་རོ་བ་ *ra-ro-wa*.

ཕྱག་ལེན་ *phyag-len* resp. for ལག་ལེན་ practice, exercise, also ceremony.

ཕྱག་མེན་ *phyag-sen* resp. for མེན་མོ་ nails.

ཕྱག་མོན་ *phyag-son*=ཕྱག་འབྱུར་ receipt of cash, cash in hand (*Fig. k.*).

ཕྱག་སྒྲུབ་ *phyag-srol* law, regulation; tradition (*Jā.*).

ཕྱག་ལྷམ་ *phyag-lham* a kind of slipper which the Buddhist monks in ancient India were permitted to wear: དགེ་སྤྱོད་གཅེན་ལམ་ཆད་ཕྱག་ལྷམ་འབྲིང་མིག་མ་གསོལ་བ་ only the དགེ་སྤྱོད་ and those above him may wear slippers with a hole at the centre (*A. 22*).

ཕྱང་ངེ་བ་ *phyañ-ñe-wa* 1. hanging down; (acc. to *Cs.*, འཛུགས་ལེགས་). 2. ལམ་ slender, slight-made; acc. to *Sch.*, straight or stretched (*Jā.*). See འབྲུང་བ་ *hphyañ-wa*.

ཕྱང་ཆད་ *phyañ-chad*=མག་ཆད་ certain, sure, decided.

ཕྱང་ཕྱུལ་ *phyañ-phrul* ལམ་མར་ necklace; pendant ornaments (*Mñon.*).

ཕྱང་ཡར་ *phyañ-yar*=འཕྱིན་ལས་ *hphrin-las*.

ཕྱད་པར་ལུང་རྟོན་པ་ *phyad-par luñ-ston-pa* ལམ་ལྷ་ ལམ་ལྷ་ [uncurtailed explanation or exposition] *S.*

ཕྱད་ཕྱོད་ *phyad-phyod* or ཕྱད་ཕྱོད་དེ་ adv. descriptive of uncertainty of movement, e.g., not going by the straight path: རྟོན་ལ་བཞུགས་པ་ ཕྱད་ཕྱོད་ལང་ལང་དུ་འགྲོ་བཞུགས་ riding on a horse going this way and that way. ཕྱད་ཕྱད་ *phyad-phyad* awkward gambols, clumsy attempts at dancing (*Jā.*).

ཕྱད་པ་ *phyad-pa* also འབྲུང་པ་ *hphyad-pa* constant, firm, persevering. ཕྱད་པར་ *phyad-par* always, continually, perpetually.

+ ཕྱན་པ་ *phyan-pa*=རྒྱུན་པར་ཡང་ཡང་འཁོར་བ་ continually revolving; uninterrupted revolution.

ཕྱམ་ *phyam* ཐག་ཤོ་; also ཕྱམ་ལྷ་ the resting beam of a staircase or ladder. Also: prop, bracket, mortice: ཕྱམ་རྟེན་ *phyam-sñas* the transverse ledges on which rafters of a roof rest. ཕྱམ་བྱི་རྟེན་ *phyam-gyi spyi-rten* ལྷ་ཆ་ projecting bracket.

ཕྱམ་ཕྱད *phyam-phyad* = མཉམ་ཉེད *mñam-n̄id*
state of evenness; equality.

ཕྱར་བ *phyar-wa* to let float, hoist (a
flag).

Syn. རྒྱུང་བ *sgreñ-wa*; གློང་སྤ *gloñs-pa*.
(*Mñou.*).

ཕྱར་ཁ *phyar-kha* blame, affront, insult.

ཕྱར་ཕྱར *phyar-phyur* (ཡངས་) ཡའར་ཡའར་ *n.* of
a large numeral (*Ya-sel. 56*).

ཕྱར་གཞིང་ཅན་ *phyar-gyeñ-can* (འདྲ་འཛོལ་དགའ་
ཞིང་མཉམ་གཞིང་ཅེ་བ་) given up to enjoyment of
worldly happiness.

† ཕྱལ་ *phyal* = སྐུ་ལི་ལྗོ་བ་ *sku-yi lto-wa* belly,
stomach (*Cs.*). ཕྱལ་ཕྱར་ཇེ་ *phyal-phyañ-ñe* or
ཕྱལ་མོ་ *phyal-mo* prominent or hanging
paunch.

ཕྱལ་ཕྱེལ་ *phyal-phyel* *n.* of a large
number: ཕྱལ་ཕྱེལ་ཁྱད་ཁྱད་པར་ཟེར་དང་ཕྱི་བཀའ་དྲུག་པ་བ
(*Ya-sel. 56*).

ཕྱལ་ཕྱོལ་ *phyal-phyol* འཇམ་སྐྱོད་ [bowing
down] *S.*; ཕྱལ་ལེ་བ་ *phyal-le-wa* = མཉམ་ཉེད level,
prostrate.

ཕྱི་ *phyi* 1. adv. behind, backwards:
ཕྱི་བཀའ་དྲུག་པ་བ་ to lie on one's back; ཕྱི་འགྲོ་རྒྱལ་པ་ *phyi-hgro rgyab-pa C.*, to retreat, to walk
backwards quickly; ཕྱི་ན་ behind; ཕྱི་ནས་ from
behind; but see also under 3. below. ཕྱི་འགྲོ་བ་
to walk behind; ཕྱི་ཕྱག་ a back-hand blow;
ཕྱི་མིག་ལྗོ་བ་ to look behind, also ཕྱི་མིག་ a back-
ward look; ཕྱི་རྩིང་ the heel. 2. or ཕྱི་ལ་
phyi-la after, afterwards, adv. of time;
ཁྲི་ཕྱི་ earlier and later, also former and
latter; ཕྱི་འཕྲིམ་ subsequent increase; རྒྱུ་ཕྱི་
བཞེན་ན་ at a later period, sometime after-
wards (*Dz.l.*); རྒྱུ་ཕྱི་རྒྱུ་ལ་ on the following
day (*Jā.*). 3. also ཕྱི་ན་, outside; ཕྱི་འོ་ the

outer; ཕྱི་ལི་མོ་ནམས་ husbandry, farming (*Glr.*);
ཕྱི་ལི་རྒྱམ་མོ་ the outer sea, the ocean; ཕྱི་ལི་མི་
people from abroad, foreigner strange
people; ཕྱི་ལུལ་ foreign land; མགྲོན་ནམ་ཕྱི་མི་དག་
འངས་ན་ (when) either guests or strangers
have come; ཕྱི་ནས་ནང་ལ་ཕྱགས་པ་ came indoors
from without; ཕྱི་དབྱུ་ *phyi-dgra* foreign
enemy; ཕྱི་ཚོལ་ *phyi-rgol* བར་བཤུན་ adversary,
antagonist (in a lawsuit or controversy);
ཕྱི་གས་ཕྱི་མ་ *phyogs-phyi-ma* id.

ཕྱི་ཐག་ *phyi-thag* in future, eventually,
afterwards, in remote future (*Hlbrom. 19, 8*).
ཕྱི་ཐག་རིང་པོ་ = མཚན་ཕྱི་མ་ future life: ཕྱི་ཐག་སྤྱིང་པོ་མ་མཛོང་
གནས་འདིར་བཤམ་། resided here not having
seen anything that would profit (him) in
the next life (*A. 6*).

ཕྱི་ཐན་ *phyi-than* a threat, menace.

ཕྱི་དར་ *phyi-dar* later development: ཕྱི་དར་
ཕྱི་དྲུས་ period of later development or diffu-
sion: ཕྱི་དར་རྒྱུད་དར་ *phyi-dar gñar-dar* earlier
introduction of Buddha and its later
development.

ཕྱི་དོ་ *phyi-dro* or ཕྱི་རོ་ *phyi-ro* འཕགས་ལྷན་;
colloq. “*phi-ro*,” the evening: ཕྱི་དོ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་
དུས་ལྷན་ཏུ་ during the six times between
morning and evening (*Zam. 4*).

ཕྱི་བདར་ཕྱི་དཔ་ *phyi-bdar byed-pa* is explained
as གང་ཕྱི་གས་མོ་གས་ཕྱགས་ནས་གཙོང་མ་བཅོས་ཀྱི་ to make
clean by sweeping away whatever is filthy
(*Nag. 38*).

ཕྱི་ནང་ *phyi-nañ* 1. the outside and inside;
ཕྱི་ནང་བསྐྱར་ to turn inside out; ཕྱི་ནང་གཉིས་ཀྱི་རྒྱུ་
ripe both as to the outside and inside.
ཕྱི་པའི་ཕྱི་གཙོང་, རྒྱུད་པའི་ནང་གཙོང་ Hindus clean out-
side, Buddhists pure inside;—so say the
Buddhists of Ladak. ཕྱི་ནང་གཙོང་ pure as
to thought and action; ཕྱི་ནང་བར་གསུམ་ the
three inner outer and intermediate (pro-
vinces, etc.). 2. inside: ཕྱི་ནང་དྲུག་རྒྱུད་པ་ *phyi-
nañ-du rgyaṅs-te* calling in from outside;

ཕྱི་ལོ་པའི *phyi-rol pa* or ཕྱི་པའི་ཆོས *phyi-pa'i chos* the doctrine of the non-Buddhists.

ཕྱི་ལག་ནག་ནང་འབྱེལ་བ *phyi-lag nañ-hbrel-wa* to have confidential conference, to discuss any matter without letting the public know it.

ཕྱི་ལེབ *phyi-leb* a felt rug (*Rtsii*. 46).

ཕྱི་སྐུ་ *phyi-ṣos* བཞིས་ behind, later, latest.

Syn. རྟེན་མ *rjes-ma*; རྟེན་མ *rtñ-ma* (*Mñon*). v. ཕྱི་མ *phyi-ma*.

ཕྱི་བཞུགས་ *phyi-bṣol* = ཕྱི་རྒྱལ་ཁྱེད་པ *phyir-log rgyab-pa* (*Ya-sel*. 31).

ཕྱི་མ *phyi-sa* = མི་གཙང་མ་ བེལ་ excrements: མི་གཙང་ཕྱི་མ་ཕྱི་རོ་དྲོ་འཕྲོ་ལ་ unclean things and ordure throw out (*Zam*. 4); རྟེན་མ་ཕྱི་མ་པ་དང་ after-wards (it was their lot) to eat dung (*Dug*. 10).

ཕྱི་པ་ *phyiñ-pa* (བཅ་ཀྱི) རམས་, ཀམ་ལྷ་ [the quantity of wool necessary for making a blanket] S.; felt much used by Dokpa nomads of Tibet for tents and carpets. ཕྱི་པ་འདྲུལ་ *phyiñ-hdud-pa* to make felt, to mill (*Sch*.); ཕྱི་ཁུར་ *phyiñ-gur* felt tent, a Dokpa hut; ཕྱི་ཏྲན་ *phyiñ-ṣtan* felt-carpet.

ཕྱི་དཀར་བ *Phyiñ-dkar-wa* n. of a place in Tibet; རྟེན་ཕྱི་དཀར་བ་ n. of an image of Buddha of that place (*Rtsii*.).

ཕྱི་ཐག་ཆེ་རྫོང་ *Phyiñ-bya Slag-rtse rdsoñ* n. of a district in Lhokha near *Rphuñ-rgyas* (*Loñ*. 9, 14).

ཕྱི་དྲུག་ *phyid* after, following; ཕྱི་ཉིན་ *phyid-ñin* the day after to morrow (*Cs*. *Jä*.).

ཕྱི་དཔ་ *phyid-pa* 1. = འདས་བ་ to suffice, to be sufficient: རྟོ་གྲོ་མ་མེ་ཕྱི་དྲུག་ *lto-gos mi-phyid* food and dress were not enough, did not suffice; རྟོ་གྲོ་མ་ *tshe-phyid-pa* to suffice life, to sustain life. 2. to freeze, become

frozen: བྱང་གི་མཚོ་ནམས་ཕྱི་དྲུག་ *byañ-gi mtsho-rnam phyid-byuñ* the northern lakes have become frozen.

ཕྱིན་པ་ *phyin-pa* 1. (ནུམ་, གཤམ་ to go), set out: ལམ་དུ་ཕྱི་ལུལ་དུ་ཕྱིན་པ་ *lam-du phyi-yul-du phyin-pa* gone on a journey; ཡ་རོལ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ gone to the country, gone to the other side of the sea, done thoroughly: ལམ་ཏུ་ཕྱིན་པ་ if I go into the house (*A. K.*). 2. to reach, come to, arrive at: མི་ལ་འདྲེན་ཕྱིན་ནམ་ནམ་འདྲེན་མོ་ has Mila arrived here—thus they asked; ཅུ་དེ་ཤར་གི་ཁྱེད་དུ་ཕྱིན་ནམ་པ་དུ་མེ་ རྟོག་ཁྱེད་མོང་ *chu-de ciñ-gi steñ-du phyin-nas padmañ me-tog ldiñ soñ* when the water had reached above the tree the lotus-flower floated. མཐར་ཕྱིན་པ་ to reach the end, to complete; also a perfected one, a saint: རྟོ་མཁུ་གཤམ་མཐར་ཕྱིན་པ་འཕྲུལ་ as a sign of having completed the three stages of meditation.

ཕྱིན་ *phyin* 1. that which is to arrive, what is subsequent: ཕྱིན་མ་ *phyin-chad* later, hereafter; ཕྱིན་མ་དེ་མེ་ *phyin-chad sdom* bound over for the time to come; ཕྱིན་མ་དེ་ཕྱིར་མ་ཕྱིན་ཅེག་ henceforth do not act like that; ད་ཕྱིན་མ་ from the present moment, from henceforth; དེ་ཕྱིན་མ་ since, since that time, ever since. 2. for ཕྱི་ outside (*Jä*.). ཕྱིན་ཅིག་པ་མེ་དེ་ as there was no wall outside; ཕྱིན་དག་ *phyin-dgra* a foreign enemy (*Glr*.); ཕྱིན་ལས་ *phyin-las* outside business, foreign affairs.

ཕྱིན་ཅི་ལྟ་བུ་ *phyin-ci log-pa* བཤག་པས་, བཤག་པས་, བཤག་པས་ that which is false or deceptive or mistaken; ཕྱི་ཅི་ལྟ་བུ་མི་མཐུན་དེ་ *phyi-ci log-gis slaḍ-de* corrupt, depraved by perversity (*Dsl*.); ཕྱིན་ཅི་མ་ལྟ་བུ་ *phyin-ci ma-log-pa* it is a fact; བདེན་པ་ལྟ་བུ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལྟ་བུ་ correct view, opinion (*Pth*.); རྟོ་ཕྱིན་ཅི་མ་ལྟ་བུ་ with a never-erring mind (*Mil*.) (*Jä*.); རྟོ་མཐུན་ཕྱིན་ཅི་ལྟ་བུ་ a perverted mind; ལྟ་བུ་ཕྱིན་ཅི་ལྟ་བུ་ false view or doctrine; ཕྱིན་ཅི་མ་ལྟ་བུ་ incontrovertible (*K. d.* 3, 47). ཕྱིན་ཅི་ལྟ་བུ་ལྟོད་ *phyin-ci log-brjod*

blasphemy; syn. མྱད་པའི་ཅིག *gman-pahi-tshig*, བསྐྱར་བ་པའི་པམ *bskur-wa-hdebs* (*Mñon.*).

ཕྱིན་ཕྱོད *phyin-phyod* (གྲངས་) n. of a numeral.

ཕྱིར *phyir* adv. again, back: ཕྱིར་འདྲེང་བ་ to return [1. adv. back, towards the back, behind; ཕྱིར་ཐང་བ་ to come back, to return (*Dzl.*); used in a special sense rel. to re-birth: ཡན་གཅིག་ཕྱིར་ཐང་བ་ once to return (to this life); ཕྱིར་འདྲེག་པ་ to remain behind, at home (*Dzl.*); ཕྱིར་འཛོག་པ་ to leave behind, at home, to lay aside, to lay up (*Dzl.*); again (*rursus*), ཕྱིར་ཡང་བ་ to get up again, after having fallen; ཕྱིར་ཐོག་པ་ *phyir-ldog-pa*, ཐོག་པ་ to come back again, to return; ཕྱིར་ཐོག་པའི་ལམ *phyir ldog-pahi lam* the way back, the return (*Dzl.*); ཕྱིར་མི་ཐོག་པ་ *phyir mi-ldog-pa* the not taking place of relapses, the prevention of them (*Lt.*); ཕྱིར་སྒྲོག་པ་ *phyir-slog-pa* to bring back, to draw off, to divert from; ཕྱིར་སྐྱེས་པར་འགྱུར་བ་ to return to life; ཕྱིར་སངས་ནས་ having recovered (*Dzl.*); ཕྱིར་སྐུ་ལ་སྐྱེས་པ་ he replied to his mother (*Dzl.*); ཕྱིར་ཐོག་སྐྱོན་པ་ to make one ride backward with the face to the horse's tail. 2. postp., e.g., behind, after: འདི་ཕྱིར་ཞེ་འགྲོ་ (*Pth.*) will you follow me? from *Jā*.

ཕྱིར་II: བཞིན་ outside, forth, out; ཕྱིར་ལ་ from an interior to an exterior place, ཕྱིར་བསྐྱར་བ་ to cast out; ཁུན་ཕྱིར་འཛོན་ཏི་ all coming forth; ཕྱིར་འགྲུང་བ་ to come out; ཕྱིར་སྐྱུར་བ་ *phyir-skyur-wa* to cast out, ཕྱིར་བསྐྱར་ནས་ turned inside out (the lining of a coat) (*Glr.*); རང་པ་ལས་ ཕྱུགས་ཕྱིར་བདས་ *khañ-pa-las phyugs phyir bdas* drove forth the cattle from the house; ཕྱིར་སངས་མེ་བཞག་ཡོད་ placed the lamp outside; མྱོ་ཕྱིར་སྐྱེ་གཏོང་བ་ not to let out at the door (*Jā*); ཕྱི་ལ་བྱི་བཅད་ let out the dog. ཕྱིར་ཐོག་ outside aggressor, foreign foe; ཕྱིར་འཇིག་པ་ to expel; ཕྱིར་བསྐྱོང་ས་ *phyir-bseriñs* sent off. ཕྱིར་མཛེད་པ་ *phyir-mched-pa* to reveal a

secret, to spread or let out confidential news or information. ཕྱི་ནང་གི་གཞུང་དོན་གཤམ་ཅེ་སྐྱེས་པར་གི་ བྱ་ཐུན་མ་མཛེས་ བྱང་སྐགས་ཏེ་ འབྲེལ་སྤྱུ་ལང་ ཕྱིར་མཛེད་མི་བྱེད་ the important policy of the state whether of public or of private interest should not be revealed to one's own son, brother, parents, wife, and near relations, or to any whomsoever (*D. çel. 13*).

ཕྱིར་III: or ཕྱིར་དུ་ 1. ལཱ་ན་, རྟེན་: postp. because of, on account of, by or through: ཅི་འདི་ཕྱིར་ཁྱོད་འདི་ལྟར་གྱུར་ through what have you become like this (*Dzl.*); ཅི་འདི་ཕྱིར་ why, wherefore; ར་རང་ཁོ་ཡི་པ་འདི་ཕྱིར་སྐྱེས་སང་ I have come because he came; གནོད་པའི་ཕྱིར་དུ་ because of having done you harm (*Mil.*). 2. for, for the sake of, in order to, for the purpose of: ཡས་ནས་ཕུབ་པའི་ཕྱིར་ཚོད་ཀྱི་རྩེ་རྒྱུ་བཙུགས་ the plumes of vultures were stuck up in order to roof him in overhead (*Pth. 128b.*); གདུལ་བྱ་དང་བ་ འདྲན་པའི་ཕྱིར་ *gdul-bya dañ-wa hdren-pahi phyir* with the object of attracting converts; དགོས་པའི་ཕྱིར་ because it is necessary.

ཕྱིར་IV: adv. afterwards, subsequently.

ཕྱིར་བཅིལ་བར་བྱེད་པ་ *phyir-bcil-war byed-pa* = བགེགས་བྱེད་པ་ to obstruct, to put hindrance to.

ཕྱིར་བཙམས་པ་ *phyir-bcos-pa* or ཡན་གདལ་པ་ = ཡན་འདབས་པ་ to reply, return; འཇིག་པའི་ལྷན་ [remedy]S.

ཕྱིར་དང་བ་ *phyir-drañ-wa* འཇིག་པའི་ལྷན་ [against the hair or grain; disagreeable, hostile]S.

ཕྱིར་ཕྱོགས་ *phyir-phyogs* = ཕྱིར་ཐོག་ བར་ཆ་སྤུལ་ [having the face turned back; disinclined towards; regardless of]S. དམ་པའི་ཡོན་ཏན་དང་ བཟུང་ཆོས་ལས་ཕྱིར་ཕྱོགས་ being devoid of holy virtues he turns his back on religion (*Khrid. 17*). ཕྱིར་ཕྱོགས་པ་ *phyir phyogs-pa* = ཁ་ཕྱིར་ཞུ་བ་ to look back or forth (*Mñon. A. K. 1-12*).

ཕྱིར་འགྱུར་བ་ *phyir-hbur-wa* བྱིན་པ་ [to con-found]S.

ཐུར་འབྲུང་པ *phyir-hbrañ-wa* = རྒྱུ་ལྟོང་པ or རྒྱུ་ལྟོང་པ *rjes-su spyod-pa* to follow, to imitate, to go to imitate, to go in the foot-steps (*Mñon.*).

ཐུར་མི་རུང་པ *phyir mi-nur-wa* འཕྲུག་པའི་འདྲ་ལྗོངས་ [not to change place with] *S.*

ཐུར་མི་འོང་པ *phyir mi-hoñ-wa* གནའ་གཤམ་གྱི་མི་འོང་པ [that will not have to come back; the *Anāgāmins* are those who will not have to be born in the world again] *S.* ཐུར་མི་འོང་པ་པ་འབྲུག་པ *phyir mi-hoñ-wa-la hjug-pa* གནའ་གཤམ་གྱི་མི་འོང་པ [one who has attained to the state of *anāgāmi*] *S.* ཐུར་འོང་པ *phyir-hoñ-wa* བསྐྱུང་པའི་འདྲ་ལྗོངས་ [to come back] *S.* ཐུར་ལན་འོང་པའི་འདྲ་ལྗོངས་ *phyir-lan hoñ-zin-gyi ho-çus* true copy of a reply received (*Yig. k.*).

ཐུས *phyis* 1. = ད་ལྟོད་ *da-gzod* and ད་མོད་ *da-sdod* (*Mñon.*) adv. of time and place: late, last; at the back, behind, to the rear. Often with ན་: ཐུས་ན་ཐུང་ནས་ having come later, or at last; ཐུས་ན་འོ་དྲུང་པས་ because cries for help were arising in the roar. ཐུས་ནས་ afterwards, later, hereafter; ཐུས་ཤིག་ན་ at a later time, དུས་ཐུས་ཤིག་ན་ id. Occasionally used like a postp., e.g., མིག་འཕྲུག་པ་འོ་ཐུས་ after he had beheld, after having seen. ཐུས་ལམ་ཁྲིག་པ་པ *phyis-lam khegs-pa* to prevent the recurrence of a fault, guilt, mistake or irregularity (*D. çel. 10*). 2. sbst. rag, scrap of cloth: ལག་ཐུས་ rag for the hands, རྩ་ཐུས་ nose-rag.

ཐུས་ཆེས་ *phyis-skyes* younger brother or sister.

Syn. ལུ་པོ་ *nu-ho*; ལུ་པོ་པོ་ *geuñ-po* (*Mñon.*).

ཐུས་བཅོས་ *phyis-bcos* འཕྲུག་པའི་འདྲ་ལྗོངས་ amendment, reparation.

ཐུས་ཆས་རྒྱན་ *phyis chos-rgyun* = རྒྱུ་ལྟོང་པ་རྒྱན་ *rjes-su chos-rgyun*: ཐུས་ཆས་རྒྱན་དང་བར་མའི་མཆོད་ཅིན་

the later development of religion and the intermediate great deeds (*Yig. k.*).

+ ཐུས་བུ *phyis-bu* = རྩོད་ *snod* a vessel.

ཐུས་འབྲུང་པ *phyis-byuñ* = རྒྱུ་ལྟོང་པའི་འདྲ་ལྗོངས་ anything that will happen afterwards; after consequences (*Rtsü.*). ཐུས་འབྲུང་པའི་ཐུན་ *phyis-hbyuñ ji-byed* what to be done when a thing happens afterwards, i.e., to provide for a contingency (*Yig. k.*).

ཐུག་ *phyug* or ཐུག་པོ་ *phyug-po* adj. rich: ཐུག་པོ་རྣམས་ཀྱི་ནོར་ཐོགས་ནས་། དབུལ་པོ་རྣམས་ལ་ཐུན་པར་བྱ། the wealth of the rich being taken away from them should be distributed to the poor. ཐུག་པོ་རབ་འབྱེད་པ་གསུམ་ there are three classes of rich people:—(1) རབ་ཆས་ཀྱི་ཐུག་པོ་ the best who are rich in righteousness (religion); (2) འབྲུང་མི་ཡིས་ཐུག་པོ་ the intermediate who are rich in men (friend, relation flowers); (3) བཅོམ་གྱི་ཐུག་པོ་ the last are those who are rich in possessions. ཐུག་མོ་ *phyug-mo* a rich lady; ཐུག་ཁྱད་ riches, wealth, opulence; ཐུག་པར་འབྲུང་པ་ to grow rich; ཐུག་དབུལ་ rich and poor; ཐུག་དབུལ་མེད་ no difference between rich and poor (*Jä.*).

Syn. རྩོར་ཐུན་ *nor-ldan*; འབྱུར་ཐུན་ *hbyor-ldan*; ཡོ་བྱང་ཐུན་ *yo-byad-ldan*; རྩོས་ཐུན་ *rdzas-ldan*; རྩོར་གྱིས་ཐུག་པོ་ *nor-gyis phyug-pa*; དངང་ཐུག་པོ་ *dwañ-phyug-pa*; ཐུག་པོ་ *phyug-po*; བྱིས་བདག་ *khyim-bdag*; ལཱ་ལོ་པོ་ *gtso-wo*; དཔོན་འགོ་ *dpon-hgo*; དཔོན་མགོ་ *dpon-mgo*; མགོ་འདྲན་ *mgo-hdren*; རྩོད་ *rje-wo*; ཐུག་ཅེན་ *phyug-chen*; ལྷག་འབྱུར་ *lhag-hbyor*; ཡང་དག་འབྱུར་ *yañ-dag-hbyor*; འདྲན་པ་ *hdren-pa*; རྩོད་ *jo-ho*; མང་འབདག་ *mñah-bdag*; མགོ་དཔོན་ *mgo-dpon*; རྩོར་དངང་ *nor-dwañ* (*Mñon.*).

ཐུགས་ *phyugs* བསྐྱུང་པའི་འདྲ་ལྗོངས་ all beasts that can be domesticated or subjugated by man: camel, horse, yak, cow, sheep, goat, etc., gen. translated “cattle”: ཐུགས་རྒྱུ་ལྟོང་པ་ *phyugs-skyuñ* herdsman; ཐུགས་ཀྱིས་ཐུག་ rich in cattle, cattle-wealth (*Mñon.*). ཐུགས་དང་མཆོད་ཅིན་

phyugs-dan mtshuñs བཟུམ་པ་ brute-like: རང་གིས་ཀྱང་ཁྱེད་ཀྱི་མི་ཡིད་། མི་དེ་ཕྱགས་དང་མཚུངས་པ་ཡིན། (*K. du. 3, 51*) the man whose mind is under the influence of wine is like a brute; གང་གིས་གཞན་དོན་མི་སེམས་པ། དེ་ཡི་ཕྱོད་པ་ཕྱགས་དང་མཚུངས་པ་ whoever does not think of other persons' interests, his behaviour is similar to that of beasts (*Cāṇ.*). ཕྱགས་དབ ཕhyugs-deb=ཕྱགས་རྩིས་ *phyugs-rtsis* a register or account of cattle. ཕྱགས་བདག ཕhyugs-bdag=དབང་ཕྱག་ཆེན་པོ་ *dwañ-phyug chen-po* བཟུམ་པ་འཁོར་པ་ Mahes'vara (*Mñon.*); ཕྱགས་བདུལ་ *phyugs-hdul* taming of beasts, breaking in horses and mules, domesticating animals (*Behu. 174*); ཕྱགས་གཡང་མོ་ *phyugs-gyāñ-mo* cattle which have lived a great many years (*Yig. 8*).

+ ཕྱགས་ཕྱང་ *phyugs-phyuñ*=གཞོན་ནུ་མ་ *gshon-nu-ma* a youthful maiden.

ཕུང་བ་ *phyuñ-wa*=བཏོན་པ་ or དུང་བ་ (*Mñon.*). 1. really perf. of, but sometimes used instead of, བཟྱིན་པ་ *hbyin-pa* (*Rdo. 46*) to cast out, throw away; banish. 2. to be in excess, to be more than what is required or can be accommodated in a vessel (*Yig. 28*). 3. sbst. the excess or overflow of a thing in a vessel (*Rtsii.*).

ཕུར་བུ་ *phyur-bu* 1. hay-rick, shock of sheaves, heap of sticks (*Jā.*). 2. the solid substance obtained from milk devoid of butter: ཕུར་ཁྱུ་ *phyur-skam* dried curds (*Rtsii. 49*).

ཕྱེ་ I: *phye* 1. flour, meal, flour of parched barley=རྩིས་པ་. 2. for ཕྱེ་མ་ *phye-ma* dust, powder, etc.; ཕྱེ་འཕགས་པ་ *phye hthag-pa* or ཕྱེ་འཕགས་པ་ *phyer-hthag-pa* to reduce to flour. རྒྱགས་ཕྱེ་ *rgyags-phye* flour as provision for a journey=རྩིས་པ་, also parched meal; ལྷགས་ཕྱེ་ *leags-phye* iron filings; རྩེ་ཕྱེ་ *rdo-phye* stone reduced to powder, small particles of stone; གྲོས་ཕྱེ་ *spos-phye*, རྩེ་དན་གྱི་ཕྱེ་མ་ *tsan-*

dan-gyi phye-ma fumigating powder, sandal-wood powder; བག་ཕྱེ་ *bag-phye* wheat flour or barley meal; བག་ཕྱེ་ *brag-phye* small fragments of stone produced by stone-cutting; རྩེ་ཕྱེ་ *cin-phye* saw-dust; གསེར་ཕྱེ་ *gser-hye* gold-dust (from *Jā.*).

ཕྱེ་ II: occurs as pf. and imperat. of བཟྱིན་པ་ *q. v.*

ཕྱེ་གཏོར་ *phye-gtor* བཞུགས་པ་ offerings made of barley-flour to spirits (*Jig. 36*).

ཕྱེ་མ་ *phye-ma* ལྷགས་པ་ powder, dust, v. ཕྱེ་ *phye*.

ཕྱེ་མ་ལེབ་ *phye-ma-leb* a butterfly (*Yig. 36*).

ཕྱེ་ལེབ་སེར་ཁྲ་ *phye-leb ser-khra* n. of a vegetable medicine: ཕྱེ་ལེབ་སེར་ཁྲ་མོ་མིན་ནུ་ལྷག་པོ་འཛོམས་།

ཕྱེད་ *phyed* ལྷོ་མ་ half; རྩེ་ཕྱེད་ midnight, ཟླ་ཕྱེད་ *zla-phyed* half a month. ཕྱེད་ཀྱང་ *phyed-ka* ལྷོ་མ་ one half (*A. K. 40*). ཕྱེད་ཀྱང་ཕྱེད་ཀྱུན་ *phyed-kruñ*=སྒྱིལ་ཀྱུན་ *skyil-kruñ* drawing in one leg and stretching out the other. ཕྱེད་སྒྱིལ་བ་ *phyed-skyil-wa* to sit in a cross-legged posture but not exactly in the manner of Buddha: རྩེ་གཡེད་པར་ཕྱེད་སྒྱིལ་ལུས་གནད་པ་མ་ with the real body seated in a cross legged posture but not meditating (*A. 11*). ཕྱེད་གླིང་ *phyed-glin* peninsula. ཕྱེད་མ་ partner to one half: འདི་ཡི་ནང་ན་ངའི་ཕྱེད་མ་གྱི་ཡང་ཡོད་པ་ as I have still a partner in this business.

ཕྱེད་པ་ *phyed-pa*=འགྱུར་བ་ *hgyur-wa* to change, changing; མི་ཕྱེད་དང་མཐུན་པ་ *mi-phyed dwañs-pa* a mind that does not change and remains firm (*Yig. 42*). ཕྱེད་པ་ *phyed-po* that which has changed.

ཕྱེན་ *phyen*=ལྷག་རྩུང་རྩིས་ *hog-rtuñ dri-ma* (vulg. in Sikk. and W. pronounced as *phen*) wind, flatulence; རྩེ་ཕྱེད་ཕྱུ་ཕྱེན་

གཤམ་ at midnight the child let go a wind (Dag. 4); ཐུག་པ་རེད་ phyen-cor-soñ a wind has escaped (Jā.).

ཐུག་པ་རེད་ phyem-red the whole afternoon, e.g., from 1 P.M., to 3 P.M. (K. d. ༩, ༥, 396; ༥, 48).

ཐུ་ཐུ phyo-phyo is defined as ཁྱི་ལ་བཅད་པ་ khyi-la rbad-pa to incite or set on a dog.

ཐུགས་ phyogs 1. དི་ནི་ that part which borders on another greater part, the base, the side, the outskirts; with reference to any place—the direction or quarter in which it lies from the speaker: ཐུགས་སུ་ phyogs-su དེ་དུ་ towards, in the direction of; མཛོད་ཐུགས་ལ་ ཡམས་སུ་མཁོ་ in the front, ahead, the front side; མཛོད་ཐུགས་ཏེ་ ཡམས་ལ་; ཐུགས་གང་ནས་ from whence? ཐུགས་རེད་ there, thither, in that direction; རྒྱལ་པོ་ཐུགས་སུ་ towards the nape of the neck (Vai. 38.); in colloq.: ཐུགས་ལ་ towards, in the direction of; ཐུགས་གཅིག་ལ་ together, at one time; ཐུགས་གཅིག་ལ་ also ཐུགས་ལ་ one-sided, prejudiced. 2. ཐུགས་ is also used figuratively to signify a man's side, part, interests, benefit, party; the benefit of anything in general: རྩམ་ཐུགས་སུ་གཏོང་བ་ to spend for the benefit of religion; གན་ན་ལ་ཐུགས་འཛིན་པ་ to take the part of another, to embrace another's interests; ཐུགས་སུ་ in favour of, for, in behalf of, for the benefit of: གཤམ་ཐུགས་ཐུགས་སུ་ཤི་བུ་བས་ ཐེད་པ་ to die or to undergo death for the sake of a close friend (Mil.); ཐུགས་མཐའ་ phyogs-mthah ultimate end or use; ཐུགས་རིམ་ the part or side of a person or faction; ཐུགས་བྱེས་ phyogs-phyi-ma an enemy's party or side. 3. the cardinal point, quarter or direction; ཐུགས་བཞི་ the four points of the compass; ཐུགས་བཞིར་ on every side, in all directions; all round (a person or place);

ཐུགས་བཞི་ནས་ from all sides, frq.; རྒྱུང་ཐུགས་ steñ-hpyogs the zenith; རོག་ཐུགས་ hog-phyogs the nadir. མ་ཐུགས་ sa-phyogs locality, region, country: བྱིས་ཀྱི་ཐུགས་ your neighbourhood or your country. ཐུགས་ཀྱི་སྒྲོང་ phyogs-kyi mukhyud=ཉི་མ་ ñi-ma the sun (Mñon.). 4. about, lately: གཤམ་ཐུགས་ about 3 o'clock 5. symb. numeral=ten.

Syn. ཉི་མོན་ ñi ston; ཀུན་བྱམ་ kun-khyab (Mñon.).

ཐུགས་ཀྱི་གྲོང་པོ་ phyogs-kyi glan-po 1. དི་ནི་མཁའ་གཤམ་ [A famous Buddhist logician born in Kanchipur in the Deccan. He is the author of Prāmaṇasamuccaya and Nyāya-bhāṣya, and was a contemporary of Lha-Tho-tho-ri of Tibet. He is described in the Hindu works on Nyāya philosophy as being a man of extraordinary genius] 2. དེ་ལྔ་མཁའ་གཤམ་ the eight mythological elephants which guard the "quarters" of the world are:—(1) མ་སྐྱུང་སུ་ sa-sruñg-bu; (2) ཡད་དྭགས་ཅན་ pad-dkar-can; (3) གཡོན་ཐུགས་ gyon-phyogs; (4) མ་མོས་ sa-mos; (5) གཤམ་ལྟེན་ qsal-byed; (6) མེ་རྟོག་མོ་ཅན་ me-tog so-can; (7) ཀུན་བྱམ་ kun-grags; (8) མ་མཛོད་ cha-mdseñ.

ཐུགས་ཀྱི་གོས་ phyogs-kyi gos=གཅེར་བུ་ geer-bu, གོས་མེད་ gos-med ལག་ naked, uncovered (Mñon.).

ཐུགས་ཀྱི་གཙོ་བོ་ལྔ་པ་ཐུགས་ཀྱི་གཙོ་བོ་ལྔ་པ་ phyogs-kyi gcod-pahi bgegs-bshi, the four obstructors on one's four sides or towards the four points of the compass:—(1) རྒྱུང་པ་གཙོ་བོ་ hbyuñ-was gcod-pa; (2) ཁམས་ཀྱི་གཙོ་བོ་ kham-s-kyi's gcod-pa; (3) ལྷ་འདྲེ་གཙོ་བོ་ lha-hdres gcod-pa; (4) དགྲ་ལྷི་གཙོ་བོ་ dgra-yi's gcod-pa.

ཐུགས་སྐྱུང་ phyogs-skyoñ དུ་ཤི་པ་ལ་ the guardian of a quarter or direction.

ཐུགས་སྐྱུང་རྒྱལ་པོ་ phyogs-skyoñ rgyal-po the guardian king of the four quarters. The

second of the four great kings of the world :—(1) ས་འཛིན་རྒྱལ་པོ་ *sa-hdsin rgyal-po*; (2) ཕྱགས་སྒྲོང་རྒྱལ་པོ་ *phyogs-skyorñ rgal-po*; (3) རིགས་རྒྱལ་རྒྱལ་པོ་ *rigs-drug rgyal-po*; (4) འཛམ་གླིང་རྒྱལ་པོ་ *hdsam-gliñ rgyal-po*. ལྷ་ཅན་པོ་ཕྱགས་སྒྲོང་པ་བཅུ་ the ten great gods who guard the ten sides of the world.

ཕྱགས་གོས་ཅན་ *phyogs-gos-can* དེང་གི་མཐོང་འཕྲིན་ an epithet of Mahes'vara.

ཕྱགས་གླུ་ *Phyogs-glañ* དེང་གི་མཐོང་འཕྲིན་ n. of a great Buddhist philosopher who was contemporary with Kālidāsa. See ཕྱགས་ཀྱི་གླུ་པོ་ I.

ཕྱགས་ཕྱོད་ *phyogs-sha-ma* རྒྱུ་ལྡན་ [1. northern or left side. 2. second part of an argument, reason *pro*, the reply] S.

ཕྱགས་ཅན་ *Phyogs-can* n. of a Rishi (*Ya-sel*. 53).

ཕྱགས་བཅུ་ *phyogs-bcu* དམ་འཛིན་ the ten quarters, all sides; all directions; v. above.

ཕྱགས་བཅུ་ལྟར་ལམ་ *Phyogs-bcu mun-sel* n. of a work in Tibetan which is considered as an indispensable traveller's manual (*Rtsii*).

ཕྱགས་ཆའི་རྟོག་པ་ *phyogs-chahi rtog-pa* hesitation or scruples arising from feeling an interest in a thing.

ཕྱགས་ཐམས་ཅད་ *phyogs thams-cad* all quarters: ཕྱགས་ཐམས་ཅད་ནས་ཁྱེད་ཀྱི་ཕྱགས་ལུ་ཅི་འགྲོ་བྱེད་ from all quarters (they) come to your help (*A*. 61).

ཕྱགས་མཐུན་ *phyogs-mthun* = མ་མཐུངས་ *phyogs-mtshun*s appropriate, suitable, adequate (*Mñon*).

ཕྱགས་བདག་ *phyogs-bdag* as met. the sun (*Mñon*). Also = ཀོཔའི་ [1. the lord of the earth. 2. the guardians of the eight quarters.] S.

ཕྱགས་འདྲ་བ་ *phyogs hdra-wa* also ཕྱགས་མཐུངས་ *phyogs-mtshun*s similar.

ཕྱགས་རྒྱུད་ཕྱིན་ *phyogs-snañ-byed* གཞི་མཛོད་ the illuminator of the quarters.

ཕྱགས་མེད་ *phyogs-med* impartial; without country; a vagabond: གནས་ཤེས་མེད་པའི་ཕྱགས་མེད་ཀྱི་ཕྱིན་པ་ཞིག་ཡིན་ཟེར་ he is said to be a stranger Pandit who has no fixed residence (*A*. 134).

ཕྱགས་མེད་མ་ *phyogs-med-ma* 1. कण्टकारी a prickly medicinal plant [*Solanum jacquini*] S. 2. a young woman, a girl just budding into youth (*Mñon*).

ཕྱགས་མཚམས་ *phyogs-mtshams* the limits of quarters; boundary. ཕྱགས་མཚམས་མ་ *Phyogs-mtshams-ma* a queen of the yaksha (*K. gu*. 5, 130).

ཕྱགས་བཟུང་ *phyogs-bzuñ* = ཁས་བྱངས་ *khas-blañ*s promise; to promise. ཕྱགས་བཟུང་པ་ one who has become a party to, one engaged to a party.

ཕྱགས་རིས་ *phyogs-ris* inclining to one side, partiality: རྣམ་པ་སངས་ཀྱིས་པའི་གྲུབ་མཐའ་ལྟར་ཕྱགས་རིས་ཅན་གྲུགས་མེད་པའི་དཔང་ཡོད་པ་ལ་ all the established doctrines of the orthodox Buddhists are impartial and unhostile evidences. (*Loñ*. 2, 14). Vide ཕྱགས་ 2.

ཕྱགས་ལས་གོལ་བ་ *phyogs-las gol-wa* = ལམ་ནོར་བ་ *lam-nor-wa* to mistake the right way, to go amiss: རང་གཞན་གྱི་དོན་ཅེན་པོའི་ཕྱགས་ལས་གོལ་བའི་ས་བཞིན་ཏུ་མཆིས་ (*Fig. k*. 10).

ཕྱགས་ལྡུང་ *phyogs-lhun* 1. བཞུགས་པ་ partiality, ཕྱགས་ལྡུང་ན། རང་གི་ལུགས་ཆགས་པ་དང་། གཞན་གྱི་ཆས་ལུགས་ལ་ཞི་མེད་པ་ལོ་ if one is partial and prejudiced one becomes bigotted and regards another's religion with intolerance (*Lam-rim*. 23). 2. = ཆགས་ཅན་ *chags-sdañ*.

ཕྱགས་པ་ *phyogs-pa* 1. གཞི་མཛོད་ to go aside, diverge, to turn; vb. n. ཆས་ལ་ *chos-la* to turn to religion (*Schtr*.); ཕྱིར་ཕྱགས་པ་ *phyir phyogs-pa* to turn aside; ཕྱིར་ཕྱགས་པར་བྱེད་པ་ *phyir phyogs-par byed-pa* to divert from, to dissuade from (*Tā*. 12, 14.); འཇིགས་ཕྱགས་པ་ *hchi-khar phyogs-pa* turned to dying = nearing

death; འཁོར་བ་ལ་གྱུབ་ཀྱིས་ཕྱོགས་པ་ to turn one's back on worldly transmigration. མངོན་དུ་ཕྱོགས་པ་ *mñon-du phyogs-pa* 2. to become visible, to make evident, to face or front: ལྷོ་ངོས་སུ་མངོན་དུ་ཕྱོགས་པ་འབྱུང་བ་ growing from a rock facing the south side (*S. Lam.*); ན་དེ་མངོན་དུ་རྟོགས་པར་བྱ་བའི་ཕྱིར་ in order to bring this meaning to light, to express it clearly (*Gram.*). 3. to be openly or evidently attached to, strongly turned towards: རྒྱུད་ལ་ *rgyud-la* to a Tantra or treatise. 4. བཞེས་པ་ [adj., sbst. attached to, following; a partizan, an adherent] *Jä.*

ཕྱིན་པ་ *phyod-pa* to be thorough, to carry through: ཕྱིན་ཆེན་ very pushing; མགྱོགས་པོ་འགྲོ་ནས་ས་ལམ་ཕྱིན་པ་ by proceeding quickly a long journey is accomplished.

ཕྱིར་ *phyor* 1. ལྷན་ n. of a numerical figure (*S. Lex.*). 2. in ཁ་ཕྱིར་པ་ *kha phyor-wa* for མཚན་ *mchor* speaking vainly.

ཕྱོག་ལས་ *phyol-yaś* a numerical figure.

ཕྱི་ I: *phra* acc. to *Jä.* all these expressions ཕྱ་རྒྱལ་པ་, ཕྱ་རྒྱལ་པ་, ཕྱ་འཁོད་པ་, ཕྱ་འདེབས་པ་, ཕྱ་སྐྱུ་པ་ signify to insert an ornament of jewels, to stud with jewels, etc.: རིན་ཆེན་ལྷན་ཕྱིས་ཕྱ་བཞོད་པ་ bedecked with different kinds of precious stones and metals. ཕྱ་མེད་ *phra-med* the displaced precious stones such as rubies, sapphire, turquoises, picked out from ornaments (*Jig. 10*).

ཕྱ་རྒྱས་ *phra-rgyaś* = རྟོན་མོངས་ ལུ་མཉམ་པ་ misery, because it first comes in insignificant form and then assumes more dangerous shape and important dimensions.

ཕྱ་རྟོག་ *phra-dog* envy.

ཕྱི་ II: or འཕྲ་བ་ 1. fine, thin. འཕྲ་བ་ལྟ་བུ་ in reference to the doctrine of Buddhist

subtleties; ཕྱ་རྒྱུགས་ཀྱི་ཕྱ་བ་སྐྱུད་པ་ལྟ་བུ་ a body as slender as a thread; མེད་ཕྱ་བ་ a thin or slender waist. ཕྱ་ཕྱ་ཕྱ་ = ཕྱ་ཕྱ་ཕྱ་ a poor, humble man. 2. = ཞིབ་མོ་ བེ་མཉམ་, ལྟ་ལྟ་ [minute, atomic] *S.* = རྒྱུ་མ་ རྒྱུ་ལྟ་ལྟ་ [the act of whispering into the ears; treason, disunion] *S.* ཕྱ་མོ་ *phra-mo* thin, little, small: མེས་མ་ཆན་ཕྱ་མོ་རྒྱས་ *semś-can phra-mo rnamś* animalcule; ཕྱ་ཕྱ་མོ་ *na-phra-mo* little as to age, trifling, slight; རྒྱུ་རྟོག་ཕྱ་མོ་ *rnam-rtog phra-mo* slight scruple; རྒྱུ་ཕྱ་མོ་ *rdsun-phra-mo* a little lie; ཕྱ་མོ་ཆེན་ *phra-mo-tsam* slender. ཕྱ་ཞིང་ཕྱ་བ་ *phra-shin phra-wa* subtle, extremely fine; ཕྱ་ཞིབ་ *phra-shib* ལྟ་ལྟ་ very fine, minute, exact; ཕྱ་ཞིབ་འབྱུང་འདེམས་ *phra-shib hthug-hdems* all the minute details, complete details.

ཕྱ་མཐུག་ *phra-phab-pa* to cast a horoscope, to predict good or evil by interpreting reflections of any thing on a mirror; ཕྱ་མེན་ *phra-men* magical forecasts. རྩ་མེད་ལྟ་བུ་འཕྲ་བ་ ན་དུ་སྐྱུ་གསུམ་གྱི་དངོས་པོ་དེ་ལྟར་འབྱུང་བ་མཁྱིན་ if the image of the immaculate moon be thrown on a mirror, from it can be drawn the essential condition of an object in the three times, i.e. past, present and future (*A. 34*).

ཕྱ་གསལ་གཞིན་ཐུ་ *phra-gsaś gshon-nu* an epithet of འཇམ་དཔལ་དཀར་པོ་ *Hjam-dpal dkar-po* of Bon mythology *D.R.*

ཕྱ་མ་ *phra-ma* 1. བེ་མཉམ་ one of the four sins of speech, calumny, slander, &c. ཕྱ་མ་ ཞུ་བ་ to calumniate, slander; ཕྱ་མ་གྱུ་བ་ *phra-ma shu-wa* id. (*Jä.*) དགེ་སྤྱོད་རྒྱུ་མ་ཕྱིས་ཕྱ་མའི་ཚིག་ འཛོད་མི་དུང་ it is not right that a gelong should speak words of calumny. 2. = མཚན་ཕྱིད་ གྲིའི་རྒྱུ་ a weapon of two tongues or points, [two-tongued one, i.e., snake] *S.* 3. ལྟ་བུ་ a needle.

ཕྱ་མའི་ནད་ *phra-mahi-naḍ* n. of a disease.

ཕྱ་མོའི་ཁྲོད་ *phra-mohi-shin* ལྷག་པ་ [a field of *Panicum miliaceum*] S.

ཕྱག་ *phrag* 1. intermediate space, interstices, a crevice, ravine. ཕྱག་ཏུ་ in between, in the interstices, and as postp. betwixt; བྱོན་ཕྱག་ v. བྱོན་མ་ (*Jä.*) 2. ཕྱག་ is also used as an auxiliary particle after cardinal numbers, to signify a collective body: བརྒྱ་ཕྱག་ a hundred, རྒྱུ་ཕྱག་ a thousand, འབུམ་ཕྱག་ a hundred thousand, བདུན་ཕྱག་ *bdun-phrag* a week, ལྔ་ཕྱག་ a month.

ཕྱག་པ་ *phrag-pa* = དབུང་པའི་འགྲོ་ (*Mñon.*)

1. གློ་མུ་, ལྷག་པ་ subst. the shoulder: ཕྱག་པ་ལ་འགྲོ་པ་ to load on the shoulders; ཕྱོགས་པོའི་ཕྱག་པ་ལ་འོང་གི་པ་ to climb on the shoulders of a friend; ཕྱག་པ་གཉིས་ཀྱི་ན་ the flesh of both shoulders. དེ་སྐད་མ་ཡི་ཚོག་གིས་བྱ་གཤག་ལྷན་ཤིན་ཏུ་ཆེ་བ་ལས་སྤུན་ལྷ་ཕྱག་པ་ ལ་བྱིང་ནས་ at the moment the word was uttered the bird without greatly increasing the flappings of its pinions carried both the brothers on its shoulders (*Tan. d.ག.*) ཕྱག་དབུང་ *phrag-byun* = རིང་འགག་ or རྒྱུང་གོས་ shawl worn by the lamas as an upper covering or wrapper leaving one shoulder bare; ཕྱག་པ་གཡས་ *phrag-pa-gyas* right shoulder or arm, ཕྱག་པ་གཡོན་ *phrag-pa-gyon* left shoulder or arm. ཕྱག་མེག་ *phrag-mig* ལྷག་པ་ the crab; n. of a kind of spirits having eyes on their shoulders. 2. vb., also འཕྱག་པ་ *hphrag-pa*, to envy, to grudge (*Cs.*)

ཕྱག་རྒྱག་ *phrag-dog* དེ་ལྟ་, མཇུག་ལྟ་ (*A. K. 1-24*), envy, jealousy; ཕྱག་རྒྱག་གི་བྱ་གཤག་པོ་ལ་སྤོང་ནས་སྤོང་ མུ་གུ་མེ་རྒྱུ་ on the rock of jealousy the tender shoots of merit will not grow. ཕྱག་རྒྱག་གི་དྲི་མ་ *phrag-dog-gi dri-ma* the defilement of envy; ཕྱག་རྒྱག་ཅན་ *phrog-dog-can* དམྱལ་ལྷོ ཇམ་ལྷོ ཇམ་ལྷོ jealous, envious, grudging.

ཕྱང་ *phrañ*, v. འཕྱང་ *hphrañ*.

ཕྱང་བཅོན་ *Phrañ-btsan* n. of a place in Tibet (*Rtsii.*)

ཕྱད་ *phrad* (ཡི་གེའི་ཚོག་) 1. a particle added to words or letters to show relationship to another word in a sentence: ཕྱད་ཀྱི་ཐོས་ཚུལ་ནིས་ བར་བྱ་དགོས་པ་ it is necessary to learn the proper application of these particles (*Gram.*) ཕྱད་གང་འཛོམས་ཀྱི་དགོས་པ་ *phrad-gañ hthob lta-dgos-pa* (a beginner of grammar) must see what particles should be applied (*Situ. 118*). རྣམ་དབྱེ་ཕྱད་ *nam-dbye-phrad* བེམ་ཁྲི་ the signs of cases, as ཀྱི་, ལ་, etc. 2. = བརྒྱན་ ལྷག་པ་.

ཕྱད་པ་ *phrad-pa* is a form of འཕྱད་པ་; མཇུག་མཇུག་, སྤོང་གི་ཕྱད་པ་ ཕྱད་པ་ meeting a friend, collision; རྒྱུང་དང་རྒྱུང་ཕྱད་པ་ *rluñ-dañ rluñ phrad-pa* wind rushing upon wind.

ཕྱད་པོ་ *phrad-po* for ཕྱད་པོ་ *khrañ-po* (*Vai. 8ñ.*)

ཕྱན་ *phran* or ཕྱན་བྱ་ = ཕྱ་མོ་ 1. ཕྱ་མོ་ a little, a trifle; trifling. 2. part of the body. 3. knives and other small instruments used in surgery (*Jä.*) ཕྱན་ཅུང་ *phran-chuñ* humble or little self (common in letters); ཕྱན་ཚོགས་ *phran-tshegs* (vulg. ཕྱན་ཚོག་) = ཕྱན་བྱ་. Also as adj. small, insignificant: འདུལ་བ་ཕྱན་ ཚོགས་ཀྱི་གཞི་ the minutiae of religious discipline (*Jä.*) ཕྱན་ཚོགས་འབྱེལ་པ་ *phran-tshegs hgrim-pa* ཡུ་ཁྲི་ཞི་བྱ་ལྷག་པ་ [practising in small degree] S. ཕྱན་ཚོ་ *phran-tsho* we, our humble selves.

ཕྱལ་ *phral* 1. present time, just now: རའི་ཕུལ་ལས་ཕྱལ་ན་ in my country at present (*Hbrom. 104*). ཕྱལ་དུ་ *phral-du* adv. = འདྲ་མཛུགས་ བསྟན་པ་ freshly, recently. 2. described as: མོ་སོང་ཁ་བྱལ་བ་ *so-sor kha-bral-wa* enumeration; separation.

ཕྱི་བོ་ *phri-wa* v. འཕྱི་བོ་ or ཕྱི་བོ་པ་ *sbrid-pa* to diminish, reduce.

ཐིན *phrin* = འཕྲིན *hphrin* news, tidings, intelligence: ཐིན་ཡར་བརྒྱུལ་བ་དང་ཐིན་བརྒྱུལ་བ་ communicating news, sending it out and abroad.

ཐིལ *phril* vulg. for རིལ *hril* used by the herdsmen (Dok-pa) of Tibet: མཚན་ཐིལ *mtshan-phril* = མཚན་རིལ *mtshan-hril* whole or full night.

ཐུ་གུ *phru-gu*, v. ཐུག *phrug*.

✱ ཐུ་བ *phru-wa* = (col. རྩ་མ *rdsa-ma*) earthen pot, pan, stew-pan.

Syn. རྩ་རྩ་ *zan-rdsa*; མི་ཐ་ *mi-tha-ra*; བཙ་རྩ་ *bo-rdsa*; གཡོ་སོད་ *gyo-snod*; ཁྲོག་མ *khog-ma* (*Mñon.*).

✱ ཐུ་མ *phru-ma* 1. the womb; also explained as meaning: ཐུ་མ་གསོན་པོར་སྒྲགས་པ་བཟུ་བརྒྱུ (*Khrīd.* 46). 2. = ཐོ་བྱང་ a palace, castle; also = དམག་གྲར་ *dmag-sgar* military encampment.

ཐུག *phrug* 1. (or ཐུག་གུ་ or ཐུ་གུ) child; the young of any animal, རྩི་ཐུག *khyi-phrug* a pup. Syn. ཐུ་བརྒྱུད་ *bu-brgyud*; བདག་རྩེས་ *bdag-skyes*; ལུས་ལས་འཕེལ་ *lus-las-hphel*; བྱང་རྩེས་ *brañ-skyes*; རྩུ་ *khyehu*; ཐུ་པ་ *bus-pa* (*Mñon.*). ཐུག་གུ་རྩེ་བ་ *phrug-gu skye-wa* to beget children, to bring forth a child; ཐུག་གུ་ཆགས་པ་ *phrug-gu chags-pa* pregnancy, a pregnant woman (*Mñon.*); ཐུག་གུ་གསོ་བ་ *phru-gu gso-wa* to rear, to bring up a child; ཐུག་གུ་ཤོར་པ་ *phru-gu shor-pa* a miscarriage, abortion; ཐུག་གུ་ཉི་དུས་ *phru-guñi dus* infancy, childhood; ད་ཐུག་ *da-phrug* orphan; ལལ་ཐུག་ *nal-phrug* bastard; རྩོད་ཐུག་ *tshon-phrug* the merchants of a caravan in their relationship to their leader (*Jā.*). 2. fine cloth or woollen stuff: རྩམ་ཐུག་ *snam-phrug* woollen cloth; ཐུ་ཐུག་ *spu-phrug* fine strong serge

of which the robes of Tibetan great men are made.

ཐུགས་ *phrugs* or ཐུགས་གཅིག་ *phrugs-gcig* one day with the night, a period of twenty-four hours: ཉིན་ལྷག་ཐུགས་གཅིག་གི་བྱ་བ་ the work of one full day (day and night) (*A.* 74); རྩམ་གསུམ་ལྟར་པས་ཉིན་ལྷག་ཐུགས་གཅིག་ལ་ཉམས་ལེན་རྒྱུ་བ་ how one with three vows should observe (practise) them day and night or within 24 hours (*Cil.* 6). ཐུགས་མ་ *phrugs-ma* ཡམས་ [a period of three hours]S.

ཐུམ་ *phrum* in ཐུམ་རུས་ *phrum-rus* = cartilage, gristle (*Jā.*).

ཐུམ་གསར་ *phrum-gsar*, in ཐུམ་གསར་རྫོབས་བརྒྱུད་ཁྱེད་པ་འཕེལ་ a fresh *phrum* yields vigour and increases the semen; ཐུམ་ཐུམ་ *phrum-phrum* = རྩག་རྩག་ *rdog-rdog*.

ཐེའུ་ *phrebu* = རྩེ་རགས་ཕྱོག་ *skye-rags phra-* *wo* a fine sash; acc. to *Cs.* = ཕྱོག་ *phra-mo*.

ཐེང་ *phren* = རིམ་པ་ བོ་རྒྱལ་, བཟུང་, རྩམ་ལ་ order, line, row, stratum.

ཐེང་པོ་ *Phren-po* n. of a place in Tibet. ཐེང་པོ་ཞིབ་ *Phren-po shi-wa* n. of the Lama of that place (*Loñ.* 3, 4).

ཐེང་བ་ *phren-wa*, 1. v. འཕྲིང་བ་ *hphren-wa*. 2. མཚན་, རྩེ་གི་, རྩེ་པལ་ order, row, many in a line or order. Also མཚན་ a garland, wreath; further = རྩེ་པལ་མཚན་, rosary, string of beads. ཐེང་དུ་བརྒྱགས་པ་ *phren-du bgrigs-pa* (ཐེང་ཐོར་གྱི་རྩམ་རྫོག་པུ) arranged like the order in *chandas* rhythm. ཐེང་ཐག་ *phren-thag* རྩམ་ a rope, garland; ཐེང་ལྷན་མ་ *phren-ldan-ma* a cascade (འབབ་ཆུ་ *hbab-chu*) (*Mñon.*). ཐེང་བམ་ *phren-wa-ma* མཚན་པོ་ [a female garland-maker]S.

ཐེང་བགས་ *phren-wa-gsar* འཕྲིང་པ་ a Nepalese.

ཐེང་ཐོགས *phren-thogs* an epithet of the god of love, Kāma (*B. ch. 5*).

ཐེང་བ་ཅན *phren-wa-can* 1. n. of the king of swans (*Mñon.*) 2. མཚལ་ལྷན་, མཚལ་ལྷན་ [a garland-maker, gardener, or florist] *S.*

ཐོད *phred* derivative from འཕྱེད *hphrad-* *pa* to meet; and signifying that which meets or crosses over another, that which is aslant something else: ཐོད་ལ་ across, at an angle to, ཐོད་ཏུ id.; ཐོད་ལམ *phred-lam* a path (horizontal or inclined) leading along the side of a mountain; ཐོད་གཏན *phred-gtan* bolt or bar of a gate (*Jä.*).

ཐོ་ལས *phro-yas* (གྲངས་) བཤམ་ n. of a numerical figure (*S. Lex.*).

ཐོག *phrog*, pf. of འཕྱོག་ *dphrog-pa*, fut. འཕྱོག *hphrog* (*Rdo. 46*); but ordinarily འཕྱོག is considered to be the fut. ཐོགས་ཤིག *phrogs-gig*, imp. of འཕྱོག་ *hphrog-pa*.

ཐོབ *phrob*, v. འཕྱོབ *hphrob*.

ཐོལ *phrol* or འཕྱོལ *hphrol*, imp. of འཕྱལ་བ་ *hphral-wa*.

ཐོས *phros*, v. འཕྱོས *hphro-wa*.

ཐོམ་ *Phrom* n. of a country situated to the north-east of Yarkand and north of Tibet where Buddhism flourished in and before the 10th century A.D.; but thereafter it became desolate, though traces of its existence are occasionally discovered by travellers. This country in the 6th century A.D. is said to have been under the rule of king Gesar; acc. to Bon: ཐུང་ཕྱོགས་གོ་མང་ཐོམ་གྱི་ཡུལ་ in the north the country of Phrom of Gesar (*G. Bon.*).

ཐོམ་སྐྱུག་ *phrom-sgrag* prob. ཐོམ་སྐྱུག་ public, known to all, trumpetted.

འཕག་པ་ *hphag-pa*, pf. འཕགས་ *hphags*, to rise up, to be elevated, to raise oneself, be

uplifted or raised, to ascend: བྱིན་ལུན་འཕགས་པ་ལེན་ (I) am the divine instrument of your elevation (your elevation-blessing), he who will effect your ascent to heaven or deification (*Jä.*) སྐར་ཐོད་ནས་འཕགས་ནས་ད་ལྟ་ཡན་ཆོད་ཏུ however, from (the time of his) coming up from Tibet till now. (*A. 135*).

འཕགས་པ་ *hphags-pa* is the equiv. of the Sanskrit *Arya* आर्य्य sublime, exalted, raised-up: ཡལ་ལས་འཕགས་པར་བཟང་བ་ *phal-las* *hphags-par bzaf-wa* a more than ordinary beauty (*Dzl.*); གཞན་པས་འཕགས་པར་ཁྱད་ཏུ *gzan-pas* *hphags-par gyur-to* he far excelled others (*Dzl.*); ཁྱེད་འཕགས་ *khyad-hphags* or ཁྱད་པར་དུ་ འཕགས་པ་ *khyad-par hphags-pa* distinguished, transcendant, glorious: ལུལ་ལས་ཁྱད་འཕགས་ཀྱི་གར་ལུལ་ India, the most glorious country; རྩ་རྩ་ཁྱད་པར་འཕགས་པ་བརྒྱུ་འབྲུག་པ་ an offering of a hundred of the most costly kinds of jewels (*Jä.*). འཕགས་པ་ is a common prefix to the names of great deities and Bodhisattvas, e.g., འཕགས་པ་ལྷན་རས་གཟིགས་ *Arya Chenraisi*, འཕགས་པ་སྒྲོལ་མ་ *Arya Dolma* or *Tara*. *Buddha S'ākya-thubpa* is also *par excellence* འཕགས་པ་, and this epithet standing alone always indicates him and may be used in lieu of his full name.

འཕགས་སྐད་ *hphags-skad* or འཕགས་ལུལ་སྐད་ *hphags-yul-skad* the language of the Aryas; the Sanskrit language.

འཕགས་སྐྱེ་པོ་ལྔ་ *hphags-skyes-po* བེལ་པོ་ལྔ་ one of the four Dikpāla or guardian kings of the Faith; the guardian of the south.

འཕགས་འདུངས་ *Hphags-hkhrun* the birth place of the venerable ones; མགམ་ the Buddhist name of India.

Syn. ཀྱུ་གར་ལུལ་ *rgya-gar-yul*; ལུལ་དབུས་ *yul-dwus*; བསོད་ནམས་སྐུ་གཤི་ *bsod-rnam* *sa-gshi*; དབུས་འཕྱེད་འཕྱེད་ *dwus-hgyur-hchañ* (*Mñon.*).

འཕགས་ཆེན་པོ་ *hphags-chen-po* མཛུགས་པ་: the celebrated, the illustrious.

འཕགས་མཚན *hphags-mchog* or འཕགས་པའི་མཚན རྒྱུ་ལྡན་ the most exalted, the most holy. འཕགས་མཚན་ལོ་ལོ་ལོ་ལོ་ *hphags-mchog sems-dpab* = འཕགས་པའི་དགེ་འདུན་ the venerable body of saints.

འཕགས་པ་ཀླུ་ཐུབ་ *hphags-pa klu-sgrub* གཡུ་ལྡན་ v. ཀླུ་ཐུབ་ *klu-sgrub*.

འཕགས་པ་བྱིན་རྒྱུ་ལྡན་པ་ the Sūtras delivered by Buddha to a number of infants whereby, though left in a lonely house in the wilderness, they were not disturbed by wild beasts, etc. (*K. d.* ང་, 421).

འཕགས་པ་དགེ་སྒྲུབ་ *hphags-pa dgyes-pa* གཡུ་ལྡན་ [the noble and graceful] S.

འཕགས་ཀླུ་ཐུབ་ *hphags-rgyal* རྒྱུ་ལྡན་ the city of Ujjayani (modern Ujjain in Malwa).

འཕགས་པ་ཅན་ *hphags-pa-can* acc. to Bon, a name of the Kāmaloka.

འཕགས་པ་ཐོག་མའི་དགེ་སྒྲུབ་ *Hphags-pa Thogs-med* གཡུ་ལྡན་ the founder of the Yogachārya school of Buddhism. He was high-priest in the Achintapuri monastery (Ajanta caves).

འཕགས་པ་རྒྱུ་ལྡན་གྱི་མཚན་རྒྱུ་ལྡན་ the enumeration of names in the Sūtra of the two venerable ones (*K. d.* ང་, 342).

འཕགས་པ་ཤེང་གུན་ *Hphags-pa shin-lun* རྒྱུ་ལྡན་ a celebrated Buddhist sanctuary in Nepal.

འཕགས་པ་ལྷ་ *Hphags-pa lha* གཡུ་ལྡན་ the chief disciple of Nāgārjuna who succeeded him in the rule of Nālandra.

འཕགས་པའི་བསྐྱོད་པ་ *hphags-pa'i bskyod-pa* རྒྱུ་ལྡན་ [appeased] S.

འཕགས་པའི་དགེ་འདུན་ *hphags-pa'i dge-hdun* གཡུ་ལྡན་ the holy Buddhist church comprising monks, saints, Bodhisattvas, Arhats, etc.

འཕགས་པའི་རྒྱུ་ལྡན་ *hphags-pa'i nor-hdun* the seven riches of a Buddhist saint:—(1) མ་རིག་པ་རྒྱུ་ལྡན་; (2) རང་རྒྱུ་ལྡན་; (3)

གནས་རྒྱུ་ལྡན་; (4) མེད་པའི་ཕྱི་ལོ་ལྡན་; (5) རྒྱུ་ལྡན་མཚན་པ་ལྡན་; (6) དང་འདུན་གྱི་གསོལ་བ་འདེབས་པ་; (7) མཐར་ཐུན་རྒྱུ་ལྡན་པ་. The treasures of the saints, the wealth of the holy personages are: the wealth of faith, of pure morals, of modesty, of sensibility to Dharma, of attentiveness, of charity, of wisdom (*K. d.* ང་, 55).

འཕགས་པའི་ཚོགས་ *hphags-pa'i-tshogs* གཡུ་ལྡན་ the assembly of the venerable.

འཕགས་པའི་ལམ་ལུགས་ལྡན་པ་ *hphags-pa'i lam yan lag-brgyad* གཡུ་ལྡན་པ་ the eight accessories to the noble path to Nirvāṇa:—(1) ལང་དག་པའི་ལམ་ *yan-lag-pa'i lta-wa*; (2) རྒྱུ་ལྡན་པ་ *rtogs-pa*; (3) རྒྱུ་ལྡན་ *ñag*; (4) ལམ་གྱི་མཐའ་ *las-kyi-mthab*; (5) རྒྱུ་ལྡན་ *htsho-wa*; (6) རྒྱུ་ལྡན་ *rtsol-wa*; (7) རྒྱུ་ལྡན་ *dran-pa*; (8) རྒྱུ་ལྡན་ *lin-ñe-hdsin* (*K. du.* ཀ, 164). [The equivalents in Sanskrit and English are:—(1) སྐྱེད་པ་ right view; (2) སྐྱེད་པ་ right thought; (3) སྐྱེད་པ་ right speech; (4) སྐྱེད་པ་ right action; (5) སྐྱེད་པ་ right living; (6) སྐྱེད་པ་ right exertion; (7) སྐྱེད་པ་ right recollection, and (8) སྐྱེད་པ་ right meditation] S.

འཕགས་མ་ *hphags-ma* གཡུ་ལྡན་ the venerable lady or female saint.

འཕགས་ལུ་ཐུབ་ *hphags-yul* (= བོད་རྒྱལ་མ་གཞི་ *bsoḍ-nams sa-gshi* རྒྱུ་ལྡན་) a Tibetan name of India.

འཕགས་རིགས་ *hphags-rigs* the noble and venerable brotherhood or order.

Syn. རིགས་ཅན་ *rigs-chen*; རིགས་ལྡན་ *rigs-bzhan*; རྒྱུ་ལྡན་མཚན་ *skyes-bu-mchog*; རྒྱུ་ལྡན་པ་ *skyes-bu dam-pa*; རྒྱུ་ལྡན་པ་ *tshan-par spyod-pa*; རྒྱུ་ལྡན་པ་ *khrims-la gnas-pa*; རྒྱུ་ལྡན་པ་ *nags-na gnas-pa*; རྒྱུ་ལྡན་ *dge-sloñ* (*Mñon.*).

འཕང་ *hphan* also འཕངས་ *hphan*, རྒྱུ་ལྡན་ height: འཕང་, འཕངས་ in height; also adv.

with dignity, with sublimity; དགོན་མཚན་གྱི་དབྱེ་འཕར་སྒྲུབ་ to lower, to detract from the sublimity of the most Precious (*Jä.*). འཕངས་ནས་ཕྱོད་ *hphañs-naṣ byon* proceeded in a dignified manner, went on with cheerful confidence.

འཕང་མདུང་ *hphañ-mduñ* 𑄧𑄧𑄧 a sling-hook or spear head to which a string is tied and, being held fast, the spear-head is flung at a fish or bird.

འཕང་ཕུང་ *Hphañ-phuñ* n. of a very large number: འབར་བཅད་འཕང་ཕུང་བྱུང་ཆེད་འབང་ཆེད་.

འཕང་བ། *hphañ-wa* fut., and འཕངས་པ། *hphañs-pa* pf., of འཕེན་པ། *hphen-pa*.

འཕང་མ། *hphañ-ma* n. of a plant the fruit of which is used in medicine: འཕང་མའི་འབྲས་བུ་ཕྱིར་ཆེད་མོ་ནད་སེལ་.

འཕང་ལོ། *hphañ-lo* = འཁོར་ལོ། *hkhor-lo*, བརྟམ་ 1. a wheel, a cycle: འཕང་ལོ་མཚན་གྱི་ལོ་སྟོན་ *hphañ-lo tsam-gyi go-san* (*B. ch.* 14). འཕང་ལོ་འཕང་ལོ་ལྟར་ལྟར་ like the wheel of a vehicle; དུས་བཞིའི་འཕང་ལོ་ལྟར་ like the cycle of the four seasons (*Yig.* 243). 2. a spindle; འཕང་ཤིང་ *hphañ-çin* a weaver's spindle.

འཕངས་པ། *hphañs-pa* 1. shaken, thrown, cast out (= བརྟོད་པ། *bskyod-pa*), pf. of འཕེན་པ། *hphen-pa* (*Mñon.*). 2. frq. for འཕངས་པ། *phañs-pa* to spare, to save (*Dsl.*); འཕངས་མེད་གཏོང་སེམས་ལྡན་ liberal, bounteous, without restriction (*Jä.*).

འཕན་ *hphan*, བཞིན་ thrown, cast out v. ཕན་ *phan*; འཕན་བྱེད་པ། *hphan byed-pa* to throw.

ཏྲུ་འཕན་པ། *hphan-pa* = ཉམས་པ། *ñams-pa*.

འཕན་པོ། *Hphan-po* or འཕན་ལུག་ *Hphan-yul* (ལུ་མའི་རྟེ་འདབ་ཕྱོགས་སུ་ཡོད་པའི་ལུག་ཤིག་) n. of the nearest alpine valley north of Lhasa. འཕན་ལུག་གྲུབ་

དཀར་ *hphan-yul grab-dkar* one of the thirty holy places of Bon (*G. Bon.* 4).

འཕན་ཟེལ་ *hphan-zel* a kind of onyx: འཕན་ཟེལ་མེད་པའི་མཚན་གྱི་ཕྱིར་བོ། (*Sorig.*); འཕན་ཟེལ་རིན་ཆེན་བཟུ། the onyx is to be looked on as most precious (*Situ.* 71).

འཕམ་པ། *hpham-pa* pf. ཕམ་ *pham* to be defeated, subdued, vanquished, worsted; to succumb: ལྷ་ནག་རྒྱལ་པོ་དང་པལ་ལྷ་ས་པོ་ཡིན་པའི་ཆོས་ལུག་གི་ལོ་སྟོན་ the Chinese were conquered by the Tibetans; འཕམ་པར་འགྱུར་བ། or འཕམ་འགྱུར་བ། in *C.* to be defeated or worsted; འཕམ་པར་བྱེད་པ། to cause defeat, to conquer; ལྷ་རྒྱལ་པོ་འཕམ་པར་བྱས་ he conquered the Chinese (*Glr.*); མི་ལ་རས་པལ་པོ་ན་ཆོས་ཀྱིས་ཕམ་བྱས་ཏེ་ Milarapa overcoming the Bon religion by the doctrine of Buddha; མཚོ་མ་ཕམ་ the Ma-pham or Manasarowar Lake, so called because Milaraspa proved "unconquerable" there. ཡིད་ཕམ་པ། down-hearted, dejected; ཡིད་ཕམ་པོ། a low-spirited, dejected woman (*Jä.*). མི་འཕམ་ invincible: མི་འཕམ་མགོན་པོ་ *mi-hpham mgon-po* or མི་འཕམ་ཆོས་ཀྱི་རྗེ་ is an epithet of Jampal Bodhisattva. འཕམ་ལྷུག་ *hpham-rgyal* abbr. of འཕམ་པ་དང་ལྷུག་པ་ victory and defeat in a battle or law-suit: འབྲུག་པ་འཕམ་ལྷུག་རིམ་གྱིས་དོང་ victory or defeat are the respective consequences of a dispute.

འཕར་ *hphar* a panel, small plank.

འཕར་འགྲོ། *hphar-hgro* 1. = སྤྱུལ་ *sprehu* monkey, that which walks jumping (*Mñon.*). 2. increase, advance.

འཕར་བ། I: *hphar-wa*, or ཕར་བ་ རྒྱུ་ hill-dog, wild-dog, *Cuon primævus*.

Syn. རྒྱལ་སྤྱི་ *nags-khyi*; རི་དྲགས་གསོད་ *ri-dwags-gsod*; མཚེལ་ *mtshah*; དཔལ་བས་མཚེན་ *dpah-was-tshan* or དཔལ་བས་མཚེན་ *dpal-wes-mtshan*; (*Mñon.*).

འཕར་བ་མགོ་དབྱུ་ *Hphar-wa ngo-dgu* n. of a malignant devil of the *Sa-bdag* class.

འདུལ་བ *hphul-wa* 1.=འདུལ་བ to give, ཡང་འདུལ་བ to give away (in charity). 2. རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ to press, to drive, to push, knock: གུ་མོ་འདུལ་རྒྱུ་ལྷུ་ *gru-mohi hphul rdeg-cig byed-pa* to jostle with the elbow (*Mil.*); རྒྱུ་འདུལ་བ to turn out. ཡག་ལམ་ཡང་འདུལ་བ to push out with the arms (*Jā.*).

Syn. of 2. འདྲེད་པ་ *hded-pa*; བསྐྱུ་བ་ *bskul-wa*; རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ *sdigs-pa*; གཞིར་བ་ *gsir-wa*; གནད་དུ་བསྐྱུ་བ་ *gnad-du bsnan-pa* (*Mñon.*).

འཕྲོག་ *hpheg*, v. ཕྲོག་ *pheg*.

འཕྲོན་པ་ *hphen-pa*. pf. འཕྲོས་ *hphañs*, fut. འཕྲོ་ *hphañ*, imp. ཕྲོ་ *phoñ*, རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་; to throw, to fling; རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་འཕྲོན་ to fling into the air (*Dsl.*); རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་འཕྲོན་པ་ to throw into the orb of transmigration (*Mil.*); རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་འཕྲོན་པ་དགོས་པ་ it must be thrown away or outside. རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་འཕྲོན་པ་ to cast an arrow; འཕྲོན་མི་ཤེས་པ་ one that does not know how to shoot (*Jā.*). འཕྲོན་ཐག་ *hphen-thag*=འཇགས་པ་ *shags-pa* རྒྱུ་ a sling (*Mñon.*). རྒྱུ་འཕྲོན་པ་ *Rgyañ hphen-pa* or འཕྲོན་རྒྱུ་འཕྲོན་པ་ *Hjig-rten Rgyañ hphen-pa* རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ a philosophical sect of Ancient India, who were thorough atheists and whom both Brahmans and Buddhists condemned.

འཕྲོ་བ་ *hpher-wa* རྒྱུ་ [to raise]S.

འཕྲོ་བ་གཏམ་ *hpheh-gtam*=ཐྱེ་ལ་གཏམ་ *spel-gtam* harangue, speech, sermon, discourse.

འཕྲོ་བ་ *hpheh-wa* བཞིན་, བཞིན་ pf. ཕྲོ་ *phel* 1. to increase either in number or in size, to become more or larger: རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་འཕྲོ་བ་ the flowers under the tree had multiplied; གཏམ་མཐོང་འཕྲོ་བ་ the pleasant warmth of mystic heat increases; གཏམ་གྱི་ཕྱག་ལམ་འཕྲོ་བ་ the air-blasts from the caverns of ice grow stronger; འཕྲོ་བ་འབྱེད་ནད་ *hpheh-hgrib-naḍ* prob. diseases arising from

an excess or deficiency of humours (*Vai. śñ.*). འཕྲོ་བ་ increase, development. 2.=བརྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ [to collect together]S. As sbst. accumulation, collection, excess;=དར་བ་ *dar-wa*.

འཕྲོ་བ་ཅན་ *hpheh-wa-can*=རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ བཞིན་ palace, king's place (*Mñon.*) [the upright post of a house]S.

འཕྲོ་བ་ཕྱིན་ *hpheh-byed* 1.=ཕྱི་མ་ཕྱི་ *khym-bya* domestic fowl (*Mñon.*). 2. བཞིན་མཐོང་ grow-ing, rising.

འཕྲོ་བ་ *hpho-wa* pf. འཕྲོས་ *hphos* imp. ཕྲོ་ལྷུ་ལྷུ་ བསྐྱུ་ལྷུ་, བསྐྱུ་ལྷུ་ to change place, go, move oneself away, migrate; རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་འཕྲོ་བ་ *myur-du hphos-cig* depart quickly! འཕྲོ་བ་ཕྱི་ལྷུ་ལྷུ་ transitory happiness; འཕྲོ་བ་ཕྱི་ལྷུ་ལྷུ་ འཕྲོ་བ་ *yogi* who is not subject to change; འཕྲོ་བ་ཕྱི་ལྷུ་ལྷུ་ to move or shift anything: རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ shifted the tent. རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་འཕྲོ་བ་=རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ change of existence, རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ or རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ to exchange life, to die; འཕྲོ་བ་ཕྱི་ལྷུ་ལྷུ་ *hpho-skyas byed-pa* to remove from one place to another, transfer, change one's place: རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ nine times he removed from one upland to another (*Deb. ལ།, 54*). འཕྲོ་བ་ཕྱི་ལྷུ་ལྷུ་ *hpho-wa groñ-hjug*=གདམ་པ་གཏམ་ཕྱི་ལྷུ་ལྷུ་ *gdam-nag-gis hpho-wa* the translation of a soul, by the efficacy of གདམ་པ་ or charms, from one body to another just vacated by death.

འཕྲོ་བ་ *hpho-bya*=རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་ the soul or *Vijñāna*; འཕྲོ་བ་ཕྱི་ལྷུ་ལྷུ་=གདམ་པ་ a charm, mantra.

འཕྲོ་བ་ཕྱི་ལྷུ་ལྷུ་འཕྲོ་བ་ *hpho-med thog-med tha-ma-med*=དཔལ་ལྷུ་ལྷུ་འཕྲོ་བ་ *dpal-ldan dus-hkhor* རྒྱུ་ལྷུ་ལྷུ་; the doctrine of *Kāla-cakra* Buddhism, which affirms neither a beginning nor an end in respect of the transmigration of the soul from one body to another (*Mñon.*)

theories of the *Rñin-ma gter-byon* were satires on purity (*Ya-sel*. 58). འབྲ་མོག *hphya-tshig* = སྒྲ་པའི་མོག words of slander, curses; (*Mñon*).

འབྲུག་པ *hphrag-pa* pf. འབྲུགས *hphrags* to sweep: ཕྱགས་མས་འབྲུགས་པ swept with a broom.

འབྲུང་བ *hphyañ-wa*, pf. འབྲུངས *hphyañs*, to hang down, to be suspended; to hang on to (སྒྲིབ་པ) ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་, ལྷུ་ལྷུ་; འབྲུང་བར་ཐུར hanging down (*A. K.* 1-38); འབྲུང་བར་ཐུར ལྷུ་ལྷུ་ flowing (*A. K.* 1-14) [a support or prop] *S.* དར་ཐོན་པའི་ཀེ་ག་འབྲུང་བ a handkerchief of blue silk hanging down (from the hair); འཇུ་ཁྱིང་འབྲུང་བ to cling to, to take a firm hold of (*Thgy.*); འབྲུང་མག་ sounding-line *C.* འབྲུང་འབྲུམ *hphyañ hphrul* or འབྲུང་འབྲུམ་གྱི་རྒྱན་མཁའ་ལྷ་, བེམ་ལྷ་ suspended ornament; འབྲུང་མ *hphyañ-ma* རྒྱལ་མ་ a wife, one clinging to her husband; any ornamental pendants, hangings, &c.

༥ འབྲུང་མོ *hphyañ-mo* = ཐེ་ཚོས་ *the-tsom* doubt, hesitation.

འབྲུངས *hphyañs* ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་, གུ་ལྷུ་ [a talkative one, a singer, a cuckoo] *S.*

འབྲུད *hphyad* in *Sch.* = རྩ་ཡུལ་ *pyad*; འབྲུད་མཚན་ *hphyad-can* n. of a place (*B. ch.* 4).

༥ འབྲུན་པ *hphyan-pa* 1. in ར་ཐེ་འཁོར་ལོར་ འབྲུན་བཞིན་པར་ མཐའ་ཡོད་ (*Yig.* 122). 2. acc. to *Jā.* = ཡན་པ་ to ramble, to range, roam about, wander, stray from; འབྲུན་ཏི་འགྲོ་བ་ to go wandering about.

འབྲུར *hphyar*, (ཁང་པའི་མདའ་ཡབ་ཀྱང་ཟེར་) རྩ་ཁང་ the roof of a house.

འབྲུར་ཁྱེད་ *hphyar-kha* blame, affront, disgrace (*Sch.*): འབྲུར་ཁྱེད་བཅད་པ་ *hphyar-kha btañ-*

wa to use abusive language, to insult a person (*Yig. k.*).

འབྲུར་པ་ *hphyar-pa* ལྷུ་ལྷུ་: [sprinkling] *S.*

འབྲུར་བ *hphyar-wa* imp. འབྲུར་ *hphyor* and འབྲུར་ *hphyor* 1. to hoist, lift up; to hold aloft: རྩ་ལྷུ་ལྷུ་ *sdig-mdsob* to lift up the finger (*Mil.*); དར་འབྲུར་བ་ to hoist a flag; རྩ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ *hphyor-cig* hang up the inscribed flags; འབྲུར་དར་ *hphyar-dar* or དར་འབྲུར་ *dar-hphyar* a flag. 2. (*Cs.*) to show, to represent, to excite, to waken; འབྲུར་བའི་ལྷུ་ *hphyar-wa byed-pa* to assume an alluring attitude. འབྲུར་ཀྱི་མཚན་ *hphyar-ka-can* tempting, graceful, charming (*Jā.*).

Syn. འབྲུར་པ་ *hkrab-pa*; རྩ་ལྷུ་ལྷུ་ *ñes-hbyed* (*Mñon*),

འབྲུར་པ་མཚན་ *Hphyar-wa-can* n. of a cemetery (*Bon. ch.* 5).

འབྲུར་གཞིང་ *hphyar-gyeñ* 1. = འཇོག་སྒྲིགས་ *hjog-sgegs* engaging, winning behaviour (*Jā.*) 2. འབྲུས་འཇོགས་པ་ back-biting, doing mischief, maliciously.

འབྲུ་བ *hphyi-wa* I: a marmot; colloq. འབྲུ་འཇོགས་ “*chhi-pik*” or “*chhi-pi*,” also called རྩ་ལྷུ་ལྷུ་ *sgom-chen* on account of its hybernating during the winter like Buddhist monks who practise the state of suspended animation; = འབྲུ་བ་ *hphyi-wa*.

འབྲུ་བ II: pf. ཐུས་ *physis* or འབྲུས་ *hphysis* འབྲུས་པ་ བཅའ་ལྷུ་; to be late, to be belated, to come too late; གཤམ་ཏི་འབྲུས་ན་ *gal-te hphysis-na* if I have come too late; དེ་ཕྱིར་ཚུང་འབྲུས་པ་ལོན་ *da-khyod cuñ hphysis-pa yin* you have come just a little too late (*Jā.*); འབྲུ་དབྱང་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ ཅམ་ཅམ་ཐུང་། late at night there was the chap-chap sound of the oars on the water (*A.* 67).

འབྲུ་བ III: = འབྲུད་པ་ *hphyid-pa* to wipe, to wipe off; to remove, eradicate: མིག་ལས་

རྩལ་འབྲེ་བ to wipe out dust from the eye; རིབས་ངང་པ་གསེར་ལྗན་འབྲེ་མ་ཐུམ་ཏེ། མཐུན་དུ་ཐུང་ (Yig. 14); རྩལ་འབྲེ་བ to pull out the hair; རྩེག་པ་འབྲེ་བ to remove the testicles (Sch).

འབྲེག་པ་ *hphyig-pa* = འབྲེག་པ་ *hkhig-pa* to bind (Sch).

འབྲེང་སང་ *hphñ-saṅ* the designation in the older writings of a minister of state of Tibet = the modern འགའ་སྒོ་ནོར་།

འབྲེད་པ་ *hphyid-pa* 1. to suffice, be enough. 2. = འབྲུ་བ or འདངས་པ་།

འབྲེལ་བ་ *hphyil-wa* for འབྲེལ་བ་ *hkhyl-wa* to wind, to twist, the hair *Vai. ṣñ. (Jä.)*.

འབྲུག་པ་ *hphjug-pa* or འབྲུགས་པ་ = རྩོད་བ་ to mistake, to be mistaken; = རྩལ་པ་ *chug-pa* to miss; ལམ་འབྲུག་པ་ to mistake the road; རྩོམ་པ་ འབྲུག་པ་ to mistake the hour. འབྲུགས་པ་ *hphugs-po* = རྩོད་མཁན་ *nor-mkhan* the mistaker, one who commits a blunder; འབྲུགས་མེད་ *hphugs-med* without mistake or blunder: འབྲུགས་མེད་ཡིན་ཐུག་ཡིན་པས་མ་རྩོད་བ་དགོས་པ་འདུག་ those that are free from blunders should not be mistaken by those who have erred (*Rtsii. 11*).

འབྲུར་བ་ *hphyr-wa* 1. to ascend, to mount, to rise up, of smoke; to overflow, inundate, of rivers, lakes, etc. 2. *Sch.* to heap up, to accumulate.

✚ འབྲེ་བ་ *hphye-wa* pf. འབྲེས་ *hphyes* to crawl, to creep, like snakes; འབྲེ་བ་རྩོན་པོ་ མགོ་རྟག་; n. of a nāga demon.

འབྲེ་བོ་ *hphye-wo* འབྲེ་མོ་ *hphye-mo* a crawler, a cripple: དམན་རྣམས་ཙ་བ་རྩོས་པ་འབྲེ་བོ་ བཞིན་དེ་རིང་སང་ལ་ཁོངས་སྤོད་དང་ལྷན་ཅིག་ཡོངས་སུ་ཟད་པར་འབྱུང་ the most degraded will be utterly consumed together with their possessions, like cripples who have fed upon roots, on this day or the next (*Tan. d. ག*).

འབྲེན་ *hphyen* v. བྲེན་ *phyen* flatulence.

འབྲེ་བ་ *hphyo-wa* pf. འབྲེས་པ་ 1. རྩམ་རྩེད་འབྲེ་བ་ མཆིང་ནས་དུན་ his heart throbbing remembered the lama (*Rdsa. 24*). [2. to soar, to float, in the air (*Thgy.*). 3. to flow forth, heave, smell, of fluids; འབྲེད་པ་ *hphyo dar-wa* to undulate. 4. to range, roam about, gambol: རྩོ་ཞིང་འབྲེ་བ་ (the deer) gambols and skips (*Mil.*); རི་ལ་འབྲེ་དགུ་ *ri-la hphyo-dgu* the wild animals of the field *Sch.* 5. རྩིང་འབྲེ་ *ñiṅ-hphyo* (*Sch.*) 'the heart is swelling, courage rising'; རིས་པ་འབྲེ་ *ces-pa hphyo* (*Med.*) consciousness gives way, is wavering, flitting] *Jä.*

འབྲེང་འབྱུར་ *hphyoñ-hgyur* a large number: གཞལ་གཞི་འབྲེང་འབྱུར་ཟ་ཤིང་དང་ (*Ya-sel. 57*).

འབྲེང་རྒྱས་ *Hphyoñ-rgyas* (Chongay) n. of a district of Lhokha in central Tibet (*Rtsii. 35*). འབྲེང་རྒྱས་ལྗེ་པ་ the Governor of Chongay.

འབྲེང་པུ་རྩ་ *Hphyoñ-po Khe-ru* n. of a place in Tibet (*Deb. ག, 24*).

འབྲེང་བ་ *hphyoñ-wa* 1. = རྩོད་བ་ *skyoñ-wa* to protect. འབྲེངས་རྒྱས་ pride. 2. རྩལ་མཁོ་ [to lay aside, abandon] *S. (Liç.)*.

འབྲེན་མ་ *hphyon-ma* a harlot, prostitute (*Mñon.*); འབྲེན་མོ་བྲེད་པ་ *hphyon-mo byed-pa* to whore, to commit fornication; འབྲེན་མའི་བུ་ *hphyon-mahi-bu* = རྩོད་འཛིང་མའི་བུ་ a prostitute's son (*Situ. 91*).

འབྲེར་བ་ *hphyor-wa* 1. = ཕྱར་བ་ *phor-wa* to rave: ཁ་འབྲེར་བ་ *kha-hphyor-wa* to speak deliriously. 2. v. ཕྱར་བ་ *phyar-wa*, also རྩོར་བ་ *chor-wa*; འབྲེར་པོ་ *hphyor-po* for མཚན་པ་ hence འབྲེར་དགའ་ *hphor-dgah* dandy, fop (*Jä.*).

འབྲེས་མ་ *hphyoṣ-ma* 1. gifts to friends and relations. 2. purchase-price of a bride (*Jä.*).

འཕྲུལ་ *hphra-wa* pf. **འཕྲུས་** *hphras* to kick, to strike with the foot, struggle; **འཕྲུས་རྒྱལ་པ་** *hphras rgyab-pa* id.; **རྩམ་འཕྲུས་རྒྱལ་ཡོད་** kicked by a horse; **ཤི་འཕྲུས་** *çi-hphras* death-struggle.

འཕྲ་གཤམ་ *hphra-çags* 1. shaving clean; having shaved his beard (*A. 95*). 2. a kick: **འཕྲ་གཤམ་ཕྱིད་པ་** or **རྒྱལ་པ་** to kick; **དེའི་ཉིན་བར་འཕྲ་གཤམ་བྱས་ནས་མ་བྱིན་** during that day it having kicked about was not caught (*A. 92*).

འཕྲག་པ་ *hphrag-pa* = **དྲོག་པ་** *dkrog-pa* to stir up, to spur (a horse, etc.).

འཕྲང་ *hphrañ* = **གུ་དོག་པོ་** *gu-dog-po*, or **ཁྲ་** a narrow passage which is difficult to pass: **ཨ་རིལ་འཕྲང་ལ་གཤེད་མས་ཐྱིད་པའི་ཚེ་** when the messenger of death will lead one along the narrow path to the beyond (*A. 9*). **ལམ་འཕྲང་** difficult pathway, a foot-path along a narrow ledge on the side of a precipice; **བར་དོའི་འཕྲང་** *bar-dohi-hphrañ* the narrow passage across the abyss of the *Bar-do* (the state between death and re-birth); **བར་དོའི་འཕྲང་ཚྭ་** *bar-dohi hphrañ-sgrol* a prayer for escaping the isthmus of the *Bar-do*.

འཕྲང་ཁུར་པ་ *hphrañ-gyur-wa* = **མེས་མཆགས་པར་** *འཁུར་པ་* to be attached affectionately: **དེ་མ་ཐག་ཏུ་ཆེ་ལ་འཕྲང་ཁུར་ཁྱང་** (*A. 10*); **རྒྱལ་བྱས་འཕྲང་བའི་ཚེག་** *འདི་སྐར་གསལ་པ་* (*A. 11*) prayed again in the touching words of the prince.

འཕྲང་འཕྲུལ་ *hphrañ-hphrul* something hanging down (*Sch.*).

འཕྲད་པ་ *hphrad-pa* pf. and fut. **ཕྲད་** *phrad* (**ཡན་རྫོན་འཕྲད་པ་**) to interview; meet together; **དེ་དང་འཕྲད་དོ་** you shall meet him (*Dzl.*); **དེ་ནིང་དང་ཕྲད་མི་བྱུང་** him I cannot admit (*Dzl.*); **བདག་དང་འཕྲད་པར་ཤོག་ཅེག་** may it happen to me (*Dzl.*); **བྱིས་པའི་རི་ཞིག་དང་ཕྲད་དོ་** he found the dead body

of an infant (*Dzl.*); **འཕྲད་རྩམས་** (*Sch.*) intersecting lines of two plains, corner, angle (*Jä.*).

འཕྲལ་པ་ *hphrab-pa* = **འཕྲུལ་** and **འཕྲལ་པ་**; **འཕྲལ་བྱིད་པ་** to flutter, of a bird wounded by a shot.

འཕྲལ་ *hphral* or **ཕྲལ་** (**བབ་བཅོལ་**) adj. and adv. the present, imminent, immediate, temporary; just now, immediately, this instant; **འཕྲལ་ལ་** *hphral-la* and **འཕྲལ་དུ་** immediately, suddenly; colloq. **འཕྲལ་འཕྲལ་ལ་** id.; **དྲ་ལྟ་འཕྲལ་དུ་** '*tanta thel-tu*' at once, this instant (*Snd. Hbk. 93.*); **འཕྲལ་ལ་ཉིད་དུ་** = *ipso facto*, at once by that very circumstance: **མེ་ལེས་རྒྱས་པ་ལ་ལན་གསུམ་སྟེ་དེག་པ་རྩོད་ནས་དག་ཁྱང་འཕྲལ་ལ་ཉིད་དུ་ཐལ་** *བར་བྱེད་* the fire springing up three times and increasing, those who were able to touch it, it caused to develop complete purity forthwith; **འཕྲལ་ལ་ཁྲོ་བའི་དུག་** *hphral-la khro-wahi dug* the poison of sudden anger. **འཕྲལ་དང་ཡུགས་** what is going to happen immediately and at a later period, **འཕྲལ་ཡུགས་གང་ལ་བཟང་** that is good both now and in the more distant future; **འཕྲལ་དང་ཡུན་དུ་** now and in time to come; **འཕྲལ་མོག་འཛོག་མེད་པ་** not having laid up anything for present use (*Mil.*); **འཕྲལ་གྱི་འདུག་རྒྱལ་མངན་པ་** a poor temporary dwelling, or also: a common ordinary dwelling (*Jä.*); **ཕྲལ་ཡུན་** *phral-yn* present and future: **ཕྲལ་ཡུན་བདེ་** *འབྲས་ལ་བསམས་* thought of the present and future. **ཕྲལ་རྒྱུན་** *phral-rkyen* immediate disaster; **ཕྲལ་དགོས་** *phral-dgos* immediate necessity; **ཕྲལ་ཡུགས་** *phral-phugs* the present and future; **འཕྲལ་བདེ་** present comfort; **འཕྲལ་སྐར་** *hphral-sbyar* **आकस्मिक संयोग** sudden coincidence; accidental meeting. As adj.: **འཕྲལ་སྐད་** *hphral-skad* = **ཨ་ལ་སྐད་** the common dialect, the colloquial language, the language of the common people or of common daily life: **ཞེས་འཕྲལ་སྐད་ལ་རྒྱུང་** so you

hear it in the language of the common people; རྒྱ་ལྟོ་ལྟོ་བ་འབྲུག་སྐད་ཤེས་པ་ཞིག་ལ་ one who has been (in India) and knows the language of the people (A. 67).

ཕྱ་གྲིག *phral-grig* finished, ready, prepared.

འབྲུག་པ *hphral-wa* pf. ཕྱ་ *phral* fut. དབྲུག་ *dbral* imp. ཐོལ་ *phrol* acc. to *Jä.* vb. a. to དབྲུག་པ and signifies: to separate, to part (with the word དང་ signifying "from") རྟགས་དང་ཕྱ་ he deprived them of their insignia (*Glr.*); ཐོག་དང་འབྲུག་པ *srog-darñ hphral-wa* to separate from life, to put to death (*Glr.*); also, without དང་, = to cut, divide: ཐུག་ཏུ་འབྲུག་པ to cut (cattle) into quarters (*Mil.*); ལྟོ་བ་ཕྱ་པ *lta-wa phral-wa* to split open the belly.

འཕྲི་བ *hphri-wa* pf. and imp. ཕྱིས་ *phris*, fut. དཔྱི་ *dpri*, vb. a., to diminish, to take away from: འཕྲི་མེད་ཚུ་ཆག་ཏུ་འཇགས་པ་དང་གང་ཡང་ཁག་འཕྲི་མེད་པར་གནས་པ (*Yig. k.*).

འཕྲིག་པ *hphrig-pa* to doubt, be undecided about; འཕྲིག་ཚུད་པ *hphrig-tshud-pa* = རྒྱུ་མཐའ་ལ་འཇགས་པ to be assured of.

འཕྲིན་ *hphrin* 1. = ཕྱིན་ (ཡིག་ཅེས་པ་ལ་གཏོང་བ) correspondence. 2. news, tidings, intelligence, message: འཕྲིན་བར་པ་ good tidings, favourable accounts; ཕྱིན་བུ་མཁའ་མཁའ་ messenger; འཕྲིན་ཐིང་བ *hphrin sprin-wa* to send word, information, འཕྲིན་ཁྱེད་པ *hphrin-khyer-wa* to bring tidings, intelligence. འཕྲིན་སྐྱེལ་བ *hphrin-skyel-wa* = གཏམ་སྐྱེལ་ *gtam-skyel* to send a message; to give orders, communicate orders. འཕྲིན་བཞག་པ *hphrin-bshag-pa* = མངགས་བཞག་པ to make a verbal request, to leave orders. རྒྱ་གར་ནས་ཐོན་ནང་ལ་སྐད་ཐོངས་ཤེས་པ་འཕྲིན་བཞག་གོ་ he left a message (to the effect): do inform me when you have arrived from India (A. 66).

འཕྲིན་སྐྱེལ་མ *hphrin-skyel-ma* = སྐྱེལ་མ་མོ་ ལྷ་མོ་ a mistress, a female friend (*Mñon.*).

འཕྲིན་ཡིག་ *hphrin-yig* letter, epistle. འཕྲིན་ལན་ *hphrin-lan* answer to a message.

འཕྲིན་ལས་ *hphrin-las* ཀམ་ཏི་, ཀའ་ཡི་, སྐྱུ་ལྟ་ལྟ་ 1. resp. for ལས་ affair, business; deed, work: དེ་འདྲས་འཕྲིན་ལས་ཀྱི་ཕྱིར་དུ་ with regard to such matters. འཕྲིན་ལས་ནས་བཞི་ the four kinds of religious service, enumerated as ཞི་རྒྱུས་ དབང་དུ་གྱི་ཕྱིན་ལས་ milder worship, abundant service, religious service to obtain power, and terrific methods in co-ercing a deity by charms. འཕྲིན་ལས་འཚུ་བ་, འཕྲིན་བཞུ་བ་ to commit a thing to another person's care; in reference to gods, to recommend to their protection or blessings (*Glr.*). 2. efficiency, power (*Mil.*). 3. personal n. in Tibet.

འཕྲིན་ལས་སྐྱུ་མ *hphrin-las sras* acc. to Bon incarnate beings.

འཕྲིན་འགན་པ *hphrin-hgan-pa* = འཕྲིན་བཞུ་བ་ or ལན་བཞུ་བ་ to send a reply (*Nag. 9.*).

འབྲུ་བ *hphru-wa*, འབྲུ་མ *hphru-ma* v. ཕུ་བ *phu-wa*, etc. (*Jä.*).

འབྲུག་པ *hphrug-pa* pf. ཕུགས་ ཀམ་ཏི་ to scratch one's body: འབྲུགས་ཏུ་འཇགས་པ *hphrugs-tu hjug-pa* ཀམ་ཏི་ཡོད་ begins to scratch.

འབྲུལ་ *hphrul* (occasionally only occurs as འབྲུལ་བ་) black art and magic, of an illicit and irregular character rather than the orthodox performances, though not always so. འབྲུལ་ཅན་ or འབྲུལ་གྱི་ has the adjectival sense of transformed, illusionary, magical: འབྲུལ་གྱི་རྩྭ་བས་འབྲུལ་ magical power or force; འབྲུལ་གྱི་ཇིབས་དང་པ་ transformed into the form of an ochre-coloured horse. ཚ་འབྲུལ་ *cho-hphrul* orthodox magic rite; རྩ་འབྲུལ་ *rdzu-hphrul* subtle miracle, magical tricks; རྩ་འབྲུལ་ (abbr. for རྩ་མཁའ་འབྲུལ་བ་) sorcery of an

undesirable type: རྒྱ་གཞན་ལ་ཡང་འདྲི་པའི་ནམ་འབྲུག་ sorcery which even lasts after another re-birth; རིག་འབྲུག་ optical illusion; འབྲུག་པ་ཤི་ magician, illusion-worker.

འབྲུག་འཁོར་ *hphrul-hkhor* in modern times is used to designate any machine turned by a wheel, but is really: magic circles; which are of three series:—I: དབྱེ་རྫོང་འཛམ་པའི་འབྲུག་འཁོར་ magical circles to lay siege to an enemy's fort and to capture it; subdivided into seven kinds:—(1) རྫོང་འབྲུག་འཁོར་ *rdok-hphrul hkhor* the magic circle of stone, discharging of missiles to capture a fort situated on a plain; (2) གུའི་འབྲུག་འཁོར་ *gru-hphrul hkhor* the magic circle of boats to capture a floating fort; (3) རྩུ་མར་གྱི་འབྲུག་འཁོར་ *hbru-mar gyi-hphrul hkhor* the magic circle of fire (burning grain and butter) to blockade a fort situated on a hill; (4) གྱི་གུག་གི་འབྲུག་འཁོར་ *gri-gug gi hphrul-hkhor* the magic circle of a sabre to besiege an enemy's fort with swords; (5) རྒྱུ་ལྡན་གྱི་འབྲུག་འཁོར་ *rluñ-gi hphrul-hkhor* the magic circle of wind for the purpose of blowing away the top of a fort situated on a hill; (6) རྫོང་གུར་གྱི་འབྲུག་འཁོར་ *rdor-gur-gyi hphrul-hkhor* the magic circle of a *Bdor-je* tent made of iron-sceptres, to break through or demolish the ramparts of a fort; (7) ལྷག་མའི་འབྲུག་འཁོར་ *leags-mdañi hphrul-hkhor* the magic circle of iron arrows, to kill war-elephants equipped with coats of mail. II: རང་གནས་བསྐྱར་བའི་འབྲུག་འཁོར་ *rañ-gnas bsrul-pañi hphrul-hkhor* magical circles intended to defend one's own place: (1) རལ་གྱི་འབྲུག་འཁོར་ *ral-grihi hphrul-hkhor* the magic circle of swords which remain concealed under the ground for the purpose of protecting a king's palace; (2) the magic circle of chariots on which the warriors sit. III. དབྱུ་མམ་རྒྱུ་ནམ་བདེ་བར་ཕྱོད་པའི་འབྲུག་འཁོར་ magical

circles of triumph for enjoying peace and prosperity after conquering an enemy: (1) the king's superb mansions to view the arrival of his forces; (2) arrangements for sights, entertainments and amusements; (3) magic wheel for water-sports, etc. (*Dus-kho*. 330).

འབྲུག་གྱི་འཁོར་ལོ་ *hphrul-gyi hkhor-lo* magic wheel—in ancient literature merely a fantastic attribute of gods, etc. (*Jä.*).

འབྲུག་དགའ་ *Hphrul-dgah* སྐུ་མཁའ་འཁོར་ n. of a heavenly abode where the gods enjoy prosperity and happiness by their own merits and miraculous efforts (*So-rig*. 34).

འབྲུག་ཅམ་ *hphrul-cha* = རྒྱ་ཆ་ miraculous dress, i.e., coat of mail: འབྲུག་ཅམ་ལ་སྒྱུ་མཁའ་འཁོར་ནམ་ being equipped with coat of mail, etc. (*D.R.*).

འབྲུག་ཐུར་ *hphrul-thur* catheter (*S.g.*, *Jä.*).

འབྲུག་སྒྲུང་ *Hphrul-snañ* delusion, mockery; miraculous; n. of the famous temple of Buddha at Lhasa built by king *Sroñ-btsan sgam-po* at the instance of his Nepalese wife, the daughter of king *Ams'u-Varma*.

འབྲུག་བ། *hphrul-wa* 1. (by its form intrs. to འབྲུག་བ་ *sprul-wa*; acc. to *Cs.* both are identical in meaning) = འབྲུག་ནམ་པར་འབྲུག་བརྒྱམ་ many transformations, magic tricks. 2. = འབྲུག་བ་ *hkhrul-wa* to be mistaken, to err, to make blunders. 3. to separate, sort, discriminate, the good from the bad, truth from falsehood (*Jä.*).

འབྲུག་བའི་མིག་ཅན་ *hphrul-wañi mig-can* = ཕྱག་རྟན་ a pigeon.

འབྲུག་མཁའ་ལྷོ་ན་མ་ *Hphrul-sa lhañi sgron-ma* n. of a Bon goddess; འབྲུག་མཁའ་ལྷོ་ན་མ་འཁོར་ *Hphrul-sa sman-mo btsun* another Bon goddess (*D.R.*).

འབྲུག་བཞེན་ *Hphrul-bcen* the miraculous *Bcen-rab* founder of the Bon religion (*Jig*. 26).

པ

པ *ba* the fifteenth letter of the Tibetan alphabet sounded variously according to position or from usage as *b*, *p* or *w*.

པ *ba* I: 1. an affix sounded as *wa* for use of which *v*. ante under *pa*. 2. in Buddh. *ba* is symbolical of the primordial which is simple and absolute, *i.e.*, འདས་མཁའ་འགྲུ་ eternal and unchangeable; *ba* also represents མངས་ཀྱི་རྒྱུ་བས་བཟུ་ the ten moral powers of Buddha (*K. my.* ༧, 208), and further demonstrates the doctrine of Buddha in the Dharmārtha for the salvation of mankind (*K. d.* ༩, 114). 3. in mysticism, *ba* is held to signify རྒྱུ་ meat and also བ་ to eat (*K. g.* ༩, 179).

པ II: also བོ་ *ba-mo* མོ་ a cow; བ་ *ba-glañ* a bull; བ་ *ba-cu* (colloq.) a cow; བ་འཛེ་ *ba-hjo* མོ་པ་ a herdsman, cow-driver; བ་ཕྱུག་ calf; བ་མིག་ *ba-rmig* a cow's hoofs; བ་མིག་གི་ཆུ་ the water collected in the impression of a cow's foot on the ground, to denote a very small quantity of water (*Dzl.*); བ་ཀླ་མཛེ་ཁྱོད་ *ba-ñal mdo-so-grod* (ལས་མི་ ཁྱོད་པར་བ་འདྲ་བ་ཀླ་མཛེ་ཁྱོད་པར་བ་) (*Yig. k.*) to idle away time doing no work; compared with a cow which lying down chews the cud and does nothing more.

Syn. འཛེ་མ་ *hjo-ma*; ར་འཛེ་མ་ *ho-hphel*; ར་མོ་འཛེ་མ་ *ho-mo-hchiñ*; འབབ་ཕྱེད་ *hbab-byed*; ལུས་ལྷན་ *lus-ldan*; རྫོ་ཕྱེད་ *sho-sruñ-byed*; བོ་ *ba-mo*; རུ་རྒྱལ་མ་ *nu-rgyas-ma*; ཡོངས་འཛེ་མ་ *yoñs-hjom*; བཞོན་མ་ *bshon-ma*; རྒྱས་མ་ *grus-ma* (*Mñon.*).

བ་སྒང་ཁྱོད་པ་ *ba-glañ skyoñ-wa* མོ་པ་; a low caste in India whose profession it is to tend cattle (*Ya-sel.* 55).

བ་སྒང་ལྷན་ *ba-glañ-ldan* n. of a Yakshini of Rohita who, having invited Buddha with his followers to her place, in honour of this visit caused 500 *vihāra* to be built miraculously (*K. du.* ༩, 298).

བ་སྒང་ཁྱོད་ *ba-glañ-spyod* པའི་མགོ་དཔོན་ n. of a fabulous continent to the west of Jambudvīpa, and so called because cows feed on the lands and form the main wealth of the people (*K. du.* ༩, 286).

+ བ་སྒང་མིག་ *ba-glañ-mig* 1. ག་བཤ་ a small opening in the wall of a house for light and air. 2. n. of a medicinal flower and of millet (*Mñon.*).

བ་སྒང་རྫས་ *ba-glañ-rdsas* = རྫས་ཀྱི་མེ་ཏོག་ *spañ-rgyan me-tog* (*Mñon.*).

བ་སྒང་བསྐྱར་ *ba-glañ-bsruñ* = ལས་རྫོང་མ་སྒྲན་ *thal-dres-sman* ལུང་པ་ལ་ *ut-pa-la* (*Mñon.*).

བ་སྒང་ལེ་ *ba-glañ-lce* = རུ་མངས་ *khur-mañs*.

བ་བརྒྱ་ *ba-brgya* ཀློང་ཆུ་ a spider's web.

† བ་ཀ་ *ba-ka* བ་ཀ་ n. of a tree (*K. ko.* ༧, 3).

† བ་ཀུ་ལ་ *ba-ku-la* 1. n. of a Preta (*K. my.* ༩, 288). 2. n. of a flower (that of *Mimusops elengi*) which becomes full-blown when smelt by a woman who has the scent of wine in her mouth (*Yig.* 41).

བ་ཀན་སེམ *ba-kan-sel* n. of a medicine which cures phlegm.

བ་དཀར *ba-dkar* 1. white. 2. lime, lime-stone (*Schtr.*).

བ་གམ *ba-gam* བུ་མེད་ཀྱི་འཁོར་ལྷ་མོ་ a dome on the top of a house: གཤམ་གྱི་འཁོར་ལྷ་མོ་ a golden dome (*A. K. 1-4*); བ་གམ་ཐོད་ཚོགས་ *ba-gam hod tshogs* the glittering dome; བུ་དྲ་རྩི་ལྷ་མོ་ the celestial castle (*Yig. k. 2*). བ་གམ་ acc. to *Jā.* is a certain part of the timber work of a roof, something like pinnacle, battlement; བ་གམ་ཅན་ *ba-gam-can* = རྒྱལ་པོའི་པོ་བླ་མ་ king's palace also བ་གམ་མ་ བེལ་ milch-cow (*Mñon.*).

བ་ཅར *ba-car* ཀ་ཅཱ་ཏི་ཀ་ [a piece of cloth to cover the secret parts; the hem of a lower garment] *S.*

† བ་དི་ཡ་ལ *ba-di yā-la* = flax.

Syn. གཤམ་པོའི་རྩྭ་ *ga-nañhi me-tog*; རྩྭ་པོའི་རྩྭ་ *dril-bahi-sgra*; རྩྭ་པོའི་རྩྭ་ *stobs-can* (*Mñon.*).

བ་དི *ba-ti* in Sikkim and the West: dry grain-measure equal to four pounds. བ་དི་ཀ་ *ba-ti-ka* a small long measure, one seventh of a barley-corn.

བ་དུ་བ *Ba-tu-ba* n. of a country mentioned in Bon works (*B.ch. 4*).

བ་ཐག *ba-thag* 1. cob-web, or thread which is drawn from the spider's body. 2. root, stalk of fruit (*Jā.*).

† བ་ད་ན་ *ba-da-na* = གཤམ་ *gdoñ* the face (mystic) (*K. g. F, 26*).

† བ་ད་ར་ *ba-da-ra* jujube fruit = རྒྱ་ལྷ་ *rgya-cug* (*Ya-sel. 43*).

བ་དེ *ba-de* a tree: བ་དེའི་འབྲས་ལྷ་མོ་ རྒྱ་ལྷ་ རྒྱ་ལྷ་.

བ་དན་སེན་པོ་ *ba-dan sen-po* a démon of the *Nāga* class.

བ་དན་ *ba-dan* དམ་ཅུ་ (*A. k. 111-28*) acc. to *Liç* an ensign with pendent silk strips; acc. to *Jā.* a kind of dagger set upright, a semblance of which often attends apparitions of the gods. བ་དན་འཛོན་མ་ (Beng) འཛོན་མ་ carrier of a standard.

བ་བདེ་རྩམ་འཛོན་ *Ba-bde rnam-hdsom* n. of a village in the neighbourhood of *Stod-luñ* (*Rtsii.*).

བ་དི་ལ *ba-ti-la* n. of a tree (*Lañ. Yig. 36*).

Syn. མ་ནོ་ད་ *ma-no-ha*; ལྷོ་རོ་མ་ *ldoñ-ros* (*Mñon.*).

བ་དུ *ba-nu* a mineral medicine: བ་དུ་མ་ཅུ་ བ་དུ་མ་ཅུ་པོའི་རྩྭ་པོའི་རྩྭ་ (*Med.*).

བ་ཐུ *ba-spu* ལོམ་, ཕུ་ལྷ་, little hairs of the body; བ་ཐུ་ཅན་ *ba-spu-can* hairy, covered with hair; བ་ཐུ་མེད་ *ba-spu-med* bald. Syn. ལུ་སྐྱེས་ *lus-skyes*; ཕགས་པོའི་རྩྭ་པོ་ ལུ་སྐྱེས་ *pag-s-pahi myu-ga*; ཕགས་པོའི་རྩྭ་པོ་ *pag-s-pahi me-tog* (*Mñon.*). བ་ཐུ་ལངས་པ་ *ba-spu lañs-pa* རོམ་ལྷ་མོ་ hair standing on end (out of fear). Syn. ཐུ་ཤིང་ *spu-shiñ*; ཐུ་ལྷོང་ *spu-lōñ*; ཐུ་གཡོ་བ་ *spu-gyo-wa*; ཐུ་ལྷོང་ *spu-loñ*; བ་ཐུ་ལྷོང་ལྷ་མོ་ *ba-spuhi rnam-hgyur* (*Mñon.*). བ་ཐུ་ལྷོང་ལྷ་མོ་ རོམ་ལྷ་མོ་ pore; བ་ཐུ་ལྷོང་ རོམ་ལྷ་མོ་, joyful.

བ་ལྷ *ba-bla* (pron. *babla*) རྩྭ་པོའི་རྩྭ་པོ་, རྩྭ་པོའི་རྩྭ་པོ་ yellow arsenic; yellow orpiment: བ་ལྷ་མོ་མེད་ རྩྭ་པོའི་རྩྭ་པོ་ *ba-blas rmen-han rul-pa* good yellow arsenic is an antidote against indolent sores and ulcers.

Syn. མ་ཤམ་ རྩྭ་པོའི་རྩྭ་པོ་ *sa-hog phreñ-wa*; རྩྭ་པོའི་རྩྭ་པོ་ *sna-tshogs mdog*; བ་ལྷ་མོ་ *ba-glañ-so*; གཤམ་གྱི་འཁོར་ལྷ་མོ་ *gar-gyi-brgyan*; བ་ཐུ་ལྷོང་ལྷ་མོ་ *ba-spu luñ-wa*; ཐུ་ལྷོང་ལྷ་མོ་ *byi-blahi-mig* (*Mñon.*).

བ་འཛོག་ *ba-hbog* W. clod, lump of earth.

བམེན *ba-men* गवय (*Mñon.*) the gayal wild-ox (*Bos gaurus*). Acc. to Tibetan accounts the *Gayal* are indigenous to the Chittagong hill tracts and are also abundant in the forests of Pemakod where it has been with some success domesticated and yields good milk; but the Sanskrit name given in *Mñon.* evidently refers to the yak-cattle of Tibet and Higher Asia. In *Lam.* गान्स-रि-बा-मेन *gañs-ri-ba-men* is often mentioned and is certainly the yak of Tibet.

བ་མོ *ba-mo* 1. a cow (*Mñon.*) 2. hoar-frost.

Syn. of 2. ནམ་མཁའི་རྒྱང་པ་ *nam-mkhahi rlañs-pa*; རུལ་གྱི་ཆུ་ *rdul-gyi-chu*; མཁའི་རྩལ་པ་ *mkhahi-zil-pa* (*Mñon.*).

བ་མོ་འཕྱི་ཕྱུ་ *ba-moñi byiñu* चातक [the bird *Cuculus melanoleucus*, according to the legend living only upon rain-drops] *S.*

Syn. རྩོན་ཀ་ལྟོད་ *ston-ka-spyod*; ལན་ཅེག་དགའ་ *lan-cig-dgah*; ཅོ་ཏ་ཀའི་རྒྱལ་ *tsa-ta-kahi rgyal*; ཅར་མཚན་ཕྱེད་ *char-mtshon-byed*; ཅར་རྩ་ *char-rta*; དགའ་བའི་སེམས་རྩུན་ *dgah-wahi sil-sñan*; ཅར་ས་ལྷས་ *tshañs-sbas* (*Mñon.*).

† བ་ཅི་གེར་གླིང་ *ba-tsi ger-glin* n. of an island: ལ་ཅེ་འཕེ་ཆུ་ལ་ཅེག་གིས་བ་ཅི་གེར་གླིང་ནས་གྲགས་ (*A.* 55).

བ་ཅོ *ba-tshwa* 1. described loosely as རྒྱལ་མཚོའི་ཆུ་ *rgya-mtshohi-chu* sea-water (*Yas.* 40). 2. impure soda incrusting the ground near salt lakes. བ་ཅོ་ཅན་ *ba-tswa-can* = ཅོ་ལྷོ་ཅན་ ཞལར་; salty, briny; བ་ཅོ་ཅན་གྱི་མཚོ་ *ba-tshwa-can-gyi mtsho* a lake of soda-salt; བ་ཅོ་འཕྱི་རྒྱུར་ཅི་ *ba-tshbahi skyur-tshi* muratic acid (*Cs.*)

† བ་ཅོ་བོ་ནི་ *ba-dsra bo-dhi* n. of an Indian Buddhist, born in the country of Malaya, who visited China accompanied by his

pupil Amogha Vajra during the reign of Emperor Ming Hung of the T'ng dynasty (*Grub.* 7).

བ་ཡི་རུ་མ་ *ba-yi nu-ma* 1. cow's dug or teat. 2. རྒྱུན་འབྲུག་ *rgun-hbrum* grapes (*Mñon.*).

བ་ར་པོ་ར་ *ba-ra po-ta* described as རི་དགས་ གྱི་ཁྱས་ a wild animal of the deer class (*K. d.* 374.)

བ་རི་ *Ba-ri* n. of a solitary monastery on the top of a hill in Tsang (*Deb.* 4, 35).

བ་རུ་ར་ *ba-ru-ra* अचविमीतक a species of myrabolan [the plant *Terminalia bele-rica*] *S.* བ་རུ་ར་ཡིས་བད་མཁྲིས་རུ་མེར་མེལ་ (*Med.*).

Syn. ཏ་ཀ་ *ta-ka*; བ་ལྟ་ *ba-bha*; རི་ལི་ *ri-li*; ཀར་ཤའི་འབྲུག་ཕུ་ *kar-ṣahi hbras-bu*; མིག་གི་རྩ་བ་ *mig-gi rtsa-wa*; མིག་ཅན་ *mig-can*; མཚམ་ཕྱེད་ *tshim-byed* (*Mñon.*).

བ་རེ་མང་ *Ba-re-nañ* n. of a place in Tibet (*Fig.* 98).

‡ བ་ལ་ཀ་ *ba-la-ka* बलाक a tree [*Sida cordifolia*] *S.*: བ་ལ་ཀ་དང་ཚན་དན་དང་ (*K. g.* 3, 210).

‡ བ་ལ་ཤ་ *Ba-la-ṣa* n. of a *Tirthuka* king: དེའི་ཚེ་བ་ལ་ཤ་སྐྱེས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་འདྲ་མཁས་རྒྱལ་མུ་དན་ལས་འདས་ནས་ཞག་བུ་ན་གཟུམ་ལོན་ནས་གདོད་ཚོར་ཉི་ (*K. my.* 19, 526).

‡ བ་ལ་ན་ *ba-la-ha* बलाहक [cloud] *S.* ཅར་ཤེས་བཤམ་ད་ *cañ-ṣes* *ba-la-ha* is a *tamchok* or wonderful horse of Indra famous like Alexander's Bucephelus.

བ་ལང་ *ba-lañ* like བ་ལྱང་ also ལུང་བོང་, a bullock: བ་ལང་རྒྱུང་མ་ a woman tending bullocks; བ་ལང་བཟང་ *ba-lañ-bgrañ* v. བ་ལང་དབང་ལུག་ below. བ་ལང་གི་མཁྲིས་ རོ་ཅའ་ *[bullock's bile used as medicine by Hindus]* *S.* བ་ལང་གི་འགྲོས་ རོ་ལྷམ་ cow's foot-mark holes; བ་ལང་གི་ལྷག་ ཀལམ་, གཙཔོའ་ [a young elephant] *S.*; བ་ལང་ལ་ཤོ་ཐོན་པ་ *ba-lañ kha-sho* རྩྭ་པ་ *pa* n. of a wild animal of the deer species

(*K. ko.* ༧, 2); བ་ལང་ཁྲོ་མོ་ a spotted or parti-coloured bullock; བ་ལང་དབང་ལུག་ *ba-lan dwan-phyug* a herdsman, keeper or tender of cattle; བ་ལང་རྩ་གྱི་གྱི་གྱི་ tobacco leaf; lit. bullock's nose; བ་ལང་མིག་གོ་བོ་ [a cowkeeper] *S.* བ་ལང་མིག་ལ་གོ་བོ་ [1. bullock's hoof; 2. the plant *Asteracantha longifolia*] *S.* བ་ལང་མིག་རྩ་གྱི་གྱི་ [cow's foot] *S.* བ་ལང་རྩ་གྱི་གྱི་གྱི་ [a cowshed] *S.* བ་ལང་རྩ་གྱི་གྱི་གྱི་ [a cow-keeper] *S.*

བ་ལ་སངས་ལག་ལེན་ལ་ལེན་ *Ba-la sañs-gyen-la* *hthen* n. of the son of ལུ་སངས་ལ་ལེན་ *mu-sañs-la hthen* (*G. Bon.* 23).

བ་ལུ་ *ba-lu* ི་ལུ་ species of fragrant arborescent plants (rhododendrons) growing in the Himalaya and Tibet the bark and leaves of which are used as incense by Tibetans; its flowers are called དེ་ལུ་ *da-li* (*Liç.*).

བ་ལུ་ག་ *ba-lu-ka* n. of an aquatic insect (*K. du.* 3, 241).

† བ་ལིང་ག་ཏེ་ཤེང་ *ba-liṅga-nahi* ར་ལི་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ [a species of creeper] *S.*

Syn. ཤེང་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ciñ-kun-can*; ར་ལི་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ñan-dgañ-ma*; ཤེང་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *señ-mo snod-ldan*; ར་ལི་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hjug-byed*.

† བ་ཤ་ག་ *ba-ṣa-ka* ར་ཤི་ཀ་ [the plant *Justicia ganderussa*] *S.* Syn. ར་ཤི་ཀ་ལྷ་ *rtā-yi so-can*; ཤེང་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *señ-gehi-gdoñ*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *gnaṣ can-ma*; ར་ཤི་ཀ་ལྷ་ *rtag-tu-khro*; ཤེང་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *señ-ge-can*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kkyu-mchog*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *smān-pahi-ma* (*Mñon.*).

བ་ལུ་ *ba-ṣu* *W.* a virulent boil, ulcer (*Jā.*).

བ་སྐྱོ་ *Ba-so* 1. a large village in Tsang (*Loñ.* 3, 9); བ་སྐྱོ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *Bu-so choṣ-kyi rgyal-mtshan* a celebrated lama of that place. 2. ivory, tusks of elephant: བ་སྐྱོ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ba-so-mkhan* worker in ivory.

† བ་ཁི་ཀ་ *ba-hi-ka* a bird (*K. my.* ༧, 18).

བ་ལྷ་ *ba-hwa*; here བ་ *ba* = ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ simple, not compounded, and ལྷ་ = ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hdus-byas* therefore ལྷ་ལྷ་ལྷ་ transient and unsteady (*K. my.* ༧, 208).

† ལྷ་ *bha* = ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *khur-lei-wa khyer-wa* carrying heavy burdens, hence it signifies a *Bodhisattva* or *Mahāsattva* who is capable of carrying heavy moral responsibilities, i.e., the burden of the *amuttara samyak-dharma* on his shoulders (*K. my.* ༧, 208).

† ལྷ་ཀེ་ར་ཀུ་ *Bha-ke-ra kuṭ* n. of a town in the country of Tamal (*Dsam.*).

† ལྷ་ག་ན་ *bha-ga-na* = ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ a fairy, in mysticism (*K. g.* ༧, 26).

† ལྷ་དྲ་ལ་ *bha-dra-la* = ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *bha-dra-lahi phye-ma* (*K. g.* 3, 45).

† ལྷ་ར་ཏ་ *Bha-ra-ta* king Bharata (from whom the Paurāṇic name Bhārat Varṣa has been derived); the second step-brother of king Rāma. ལྷ་ར་ཏ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *bha-ra-ta lhaḡ-par gnaṣ-pa sheṣ-bya-waḡi gññ* n. of a continent (*K. d.* 3, 342).

† ལྷ་ར་ལྷ་ *bha-ra-na* an Indian Buddhist paṇḍit who with his colleague Mātanga visited China during the reign of Emperor Han Mingti, and first introduced Buddhism there about A.D. 61. (*Grub.* 5, 7).

† ལྷ་ལེན་ཏ་ *Bha-len-tra* ར་ལེན་ the country Varendra (North Bengal): ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ in the eastern quarter in Bhalentra there were many Buddhist images and symbols (*A.* 60).

† ལྷ་ག་ལ་ *Bhañ-ga-la* Bangala (modern Eastern Bengal): ལྷ་ག་ལ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་

(king Deva Pala) summoning all the Bangala-pa into war (A. 60).

ཐུ་མ་ *bhu* = འདྲེས *hdres* mixed (mystic) (K. g. 179).

‡ བླ་དྭ་དྭ་ *Brahma dandi* n. of a medicinal (vegetable) drug: བླ་དྭ་དྭ་དྭ་ བླ་དྭ་དྭ་དྭ་ བླ་དྭ་དྭ་དྭ་ བླ་དྭ་དྭ་དྭ་ བླ་དྭ་དྭ་དྭ་ བླ་དྭ་དྭ་དྭ་ (K. g. 3, 49).

བག *bag* I: 1. = ཅུང་ཙམ་ *cuñ-zad* a little, slight: གུམ་བག་ཆགས་པ་ *gnum bag chags-pa* a little oil was on it (A. 133). 2. a primary signification of this word seems to be: a narrow space; fig. བག་དྲིག་པ་ to be straitened, in necessitous circumstances (K. d. 2, 337). acc. to *Jā.* attention, care, caution, relative to physical and moral evils or contaminations; བག་མེད་ inattentiveness: ར་རྩ་དང་པོ་ བག་མེད་ the beginning of intoxication is the disappearing of attention; as adj. or attribute: careless, unrestrained, fearless; མི་བདེ་བའི་བག་མེད་ fearless of misfortune (*Dzl.*). See also below under བག་མེད་.

བག་སྒར་ *bag-skar* or བག་སྒར་རྩིས་ *bag-skar-rtsis* astrological calculation regarding good and bad luck at the selection of a bride.

བག་ཁག་ *bag-khag* brick of tea weighing 6 lb. (*Rtsii.* 70).

བག་འཕྲུམས་པ་ *bag-hkhums-pa* 1. = ལྟོ་ཅུང་བ་ *blo-chuñ-ica* timid, also little-minded (*Mñon.*). 2. acc. to *Sch.* to be afraid of.

བག་གླུ་ *bag-glu* marriage songs, i.e., those sung on the occasion of a marriage by women.

བག་ཆགས་ *bag-chags* वासना, प्रवृत्ति, आभास habit, inclination, propensity: ཆོ་ཤོན་མའི་བག་ཆགས་ རྒྱལ་མཁའ་ལྷ་མོ་; the habits or propensities of a former life. བག་ཆགས་བཟང་ *bag-chags-bzang* good propensities. བག་ཆགས་གཙུག་ *bag-chags-gsum* acc. to the Bon, the three vices

of mind, body and speech (*B. Nam.*). བག་ཆགས་རང་གྲོལ་ *bag-chags rang-grol* n. of a religious work of the *Rñiñ-ma* school.

བག་དྲོ་བ་ *bag-dro-wa* in easy circumstances; also, a cheerful state of mind (A. 149).

བག་ལྡན་ *bag-lan* modest, discreet, temperate, careful; one possessed of self respect: བག་དང་ལྡན་པར་གྱིས་ཤིག་ behave honestly (*Hbrom.* 106).

Syn. བག་ཡོད་ *bag-yod*; ཁྲེག་ཡོད་ *khrel-yod*; རྩ་མེད་ཆུལ་ཅན་ *ño-tshahi tshul-can*; རྩ་མེད་ཆུལ་ཅན་ *ño-tsha ces-pa* (*Mñon.*).

བག་ལེགས་ *bag-phebs* = ལྟོ་བ་ *spro-wa* (ལེགས་ལྟོ་བ་ ལྟོ་བ་དེ་བ་བྱས་ནས་ *blo bde-wa byas-nas*) with a cheerful mind; without care, anxiety or fear. Adv. བག་ལེགས་པར་ = ལྟོ་བར་ at ease, leisurely, without any hurry: ལྟོ་བར་རྒྱལ་པ་བག་ལེགས་པར་གཅིག་སྐྱོད་ you gentlemen sleep without any anxiety or fear, i.e., being at ease (A. 130).

བག་པ་ *bag-pa* as a verb. to be afraid, to be apprehensive of, to be anxious; བག་འཕེབས་པ་ *bag-hbebs-pa* to drop, abandon cast away all fear.

བག་ཆེ་བ་ *bag-tsha-wa* = རྩེད་ལ་ཆེ་མངས་ལྟེན་པ་ *ñiñ-la-tsha-lan byed-pa* 1. to be afraid, panic-struck; to be convulsed out of fright: བག་ཆེ་བ་ཅེ་ཡང་མ་བྱུང་བའི་བར་དུ་ in the meanwhile there arose no apprehension or cause of uneasiness whatever (A. 27). 2. sbst. fear, timidity, anxiousness; བག་ཆེ་མེད་པ་ *bag-tsha med-pa* fearlessness (*Jā.*). བག་མི་ཆེ་ *bag-mi-tsha* intrepid, fearless; as sbst. one who does not become affected by threat, fear, or danger; a hero, an intrepid person.

བག་ཡོད་ *bag-yod* = བག་ལྡན་ *bag-lan* a prudent person; one who is pious, law-abiding, temperate, dutiful, discreet and conscientious in his dealings: རྒྱལ་དུ་བག་ཡོད་མི་རྣམས་ལ། འཛིན་རྟོན་གུན་གྱིས་ཕུག་བྱས་ནིང་ all the world bows to

those who at all times possess self-restraint and honesty (*K. d. 2, 113*).

བག་མེད་ *bag-med* བློ་མེད་ impious, dishonest, immodest, impudent, indiscreet, etc. བག་མེད་དྲ་ལོ་མཚོག་ལེན་པས། བག་མེད་ནམས་ལ་ཆགས་མི་བྱེད། ཤིན་ཏུ་བག་མེད་ལྷ་ནམས་ནི། ཡང་དང་ཡང་དུ་དཔྱུལ་བར་ལྷུང་། (*K. d. 2, 107*) a dishonest and impudent person is the chief of all enemies, do not be attached to such a man; the immodest gods again and again fall into perdition; བག་མེད་པ་ནེས་བྱ་བ་ནི་གང་གིས་དགེ་བའི་ཆོག་མི་བསྐྱབ་ཅིང་། རྩོད་མོངས་པའི་རྣམ་དུ་མོང་ནི། ཤིན་ཏུ་པའི་ལས་མི་བྱོང་བའོ་ he who not performing works of piety falls into misery and does not give up works of sin is called *bag-med-pa*. བག་མེད་པའི་གནས་ *bag-med-pahi gnas*, བློ་མེད་ཀློང་། [place of mistakes] *S*.

བག་ཡོད་པ་ *bag-yod-pa* ལྷ་མཚན་ [absence of mistake, carefulness] *S*. reverence, fear, self-respect, self-control; as adj. chaste, careful, conscientious; བག་པོ་ *bag-po* adj. = བག་ཡོད་པ་ *bag-yod-pa* (*Cs.*).

བག་ཡངས་ *bag-yangs* sbst. བརྗེར་ [a striking] *S*. as adj. intrepid.

བག་ II: meal (generally of barley, the staple food of the Tibetans) བག་ཤོར་ bowl to keep barley flour; བག་ཕྱི་ *bag-phyé* barley flour; བག་ཁྱོ་ *bag-skyo* thin pap or porridge of meal; བག་རྩ་ thick pap, dough; བག་ཐོན་ warm porridge; བག་ཐུར་ *bag-sbyar* paste; བག་ཐུན་ *bag-sbyin* lute, putty, a compound of meal and glue; བག་ལེབ་ *bag-leb* or བཞེས་བག་ *bshegs-pag* *C*. cake or bread.

བག་མ་ *bag-ma* རུ་ newly married wife, a bride; *bag-po* bridegroom; བག་གཡོག་མ་ *bag-gyog-ma* a maid-servant who waits upon a bride; བག་རྩོགས་ *bag-rogs* = བག་གཡོག་ attendants on a bride at the time of marriage; བག་ལོག་ *bag-log* the return of the bride accompanied by her husband for

the first time after marriage. བག་མར་བཤང་བ་ *bag-mar btañ-wa*, བྱིན་པ་ given in marriage; བག་མར་བླང་བ་ *bag-mar-blañ-wa* = མན་པ་མར་བླང་བ་ ཅད་ཅད་ to take as wife, to marry; བྱས་ཅེ་ནིག་ གེས་བྱ་མོ་ནིག་ བག་མར་བླངས་ a Brāhman took a girl for his wife. (*K. du. 5, 261*).

Syn. བག་གསར་ *bag-gsar*; དང་བའི་རྩལ་ཅན་ *dañ-pohi rdul-can*; རྩོད་པ་མ་ *hkyo-hdam-ma*; ལག་པོ་མ་ *lag-hdsin-ma*; ལྷན་ཅིག་ཐུང་མ་ *lhan-cig spyod-ma*; ཉ་བུང་མ་ *ña-bzuñ-ma*; ཆོས་བཅས་མ་ *chos-bcas-ma*; ཁྱིམ་གསར་ *khvim-gsar*; མཆོས་བྱང་ *mchis-brañ* (*Mñon.*).

བག་ཅེས་ *bag-tsam* = རྩལ་ཅེས་ or ཆ་ཅེས་, ལེན་; a little; རྩོད་པ་ཅེས་ཤི་ each a little money (*Mil.*); དང་ག་ བག་ཅེས་བའི་ the appetite is growing a little better; བག་ཅེས་པ་ slight, insignificant, trifling (*Jä.*).

+ བགས་ *bags* = རིམ་མ་ slowly, gradually, one after another, by degrees; བགས་ཀྱིས་ *bags kyiis* = རིམ་མ་ཀྱིས་ *rims-kyis*: བགས་ཀྱིས་རི་བོ་བགས་ཀྱིས་འཛོགས་ climbed up the hill slowly, i.e., by degrees (*A. 131*). བགས་ཀྱིས་གནོན་པ་ = རྩལ་པ་.

བང་ *bañ* ཁའན་ 1. foot-race: བང་རྒྱུག་པ་ *bañ-rgyug-pa* to run a race. བང་མཚོང་འགྲོས་ *bañ-mchoñ-hgros* or རྣམ་པས་འདྲེ་བྱེད་ movement or gesture of the feet in dancing (*Mñon.*); also = ལོས་པ་ཆེན་པོ་རྒྱུག་པ་ making long strides, or paces in running (*Mñon.*). 2. courier: བང་གཏོང་བ་ despatching a messenger, also running.

བང་ཁྱི་ *bañ-khri* shelf: བང་ཁྱི་གསུམ་བརྟེན་གས་ *bañ-khri gsum-brtsegs* a shelf in three steps or tiers (*Rtsii. 55*).

བང་ཆེན་ *bañ-chen* or བང་ཆེན་པ་ = འཕང་མ་, ལྷག་པ་ [one going down, descending] *S*. swift messenger, courier: གཞུང་དོན་གྱི་བང་ཆེན་མི་རྩོགས་པ་མོང་བྱ་བའོ་དཔ་ (*Rtsii.*).

Syn. ཐོ་ཉ་ *pho-ña*; ཉན་ན་ *ñan-rna*; འཕྱིན་ལྷུལ་ *hphrin-skyel*; བང་ཕྱིན་ *bañ-phyin* (*Mñon.*).

བང་བོ་ *bañ-wa* or བང་མཚོད་ *bañ-mdsod* store-room, store-house, corn magazine, also

treasury; བང་ཁང་ *ban-khañ* id.; བང་ཕུད *ban-phud* the first-fruit offering from the barn (*Jä.*); དབུས་བང་ *dbus-bañ* cup-board, press (*Jä.*).

Syn. མཛོད་ཁང་ *mdsod-khañ*; འདུན་ཁང་ *hdun-khañ*; ལོངས་སྤྱད་གནས་ *loñs-spyod-gnas* (*Mñon.*).

བང་མཛོད་པ་ *ban-mdsod-pa* = ཕུག་མཛོད་པ་ *phyag-mdsod-pa*.

Syn. མཛོད་པ་ *mdsod-pa*; མཛོད་འཛོན་པ་ *mdsod-hdsin-pa* (*Mñon.*).

བང་རིམ་ *ban-rim* = སྒོ་འཕན་པ་ *pari-pa* the steps of a chorten; terrace-steps: དབང་ཕུག་གིས་རང་གི་མདུན་ནས་རི་རབ་ཀྱི་བང་རིམ་ལ་གནས་པར་བྱེད་ན་ from the front of Is'wara to the first terrace step of the Sumeru they are made to reside (*ཕྱ་གྲུབ་, Theg 33*).

བང་སོ་ *ban-so* or བང་པོ་ *ban-po* a tomb, monument, but esp. graves of kings, royal monuments or tombs.

བངས་པོ་ *bañs-po* = རྩོན་པ་ *rlon-pa* wet, moist (*Mñon.*).

བད་ *bad* [1. moisture, humidity *W.* 2. edge, border: བད་ནི་གཞིར་ the edge is of gold *Sch.*] *Jä.*

བད་ཀ་ *bad-ka* *C.* a plant similar to mustard yielding oil (*Jä.*).

† བད་ཉི་ཀ་ *bad-ti-ka* n. of a bird (*K. ko. 7, 3*).

བད་ས་ *Bad-sa* n. of a tribe or class (*K. du. 3, 333*).

བད་ཀན་ *bad-kan* བསེལ་ mucous, phlegm: བད་ཀན་འཛོམས་ *bad-kan-hjoms* that which removes phlegm. བད་སྐྱུག་ *bad-smug* = བད་ཀན་སྐྱུག་པོ་ *bad-kan smug-po* convulsions, choleraic cramps (*Mñg. ch. 5*).

བད་ས་ལ་འཛོམས་པོ་འཆར་བྱེད་ལ་གདམས་པའི་མདྲོ་ *Bad-sa-lahi rgyal-po Hchar-byed-la gdams-pahi-mdo*

the Sûtra on the instruction given to *Hchar-byed* the king of Badsala. Buddha perceiving that the time had arrived to convert the king of Badsala proceeded to that country with his attendants and followers. The king about this time was proceeding to invade the city of གནས་གཞིར་རན་ *Gshan-gser-can*; and, meeting Buddha on the way, became annoyed and asked what business that wicked man (alluding to Buddha) had in shooting arrows at him, the arrows rising in the air miraculously and sounding the following verse:—ཞི་ཤེ་གིས་ནི་ཕུག་བཤམ་བསྐྱེད། འདིར་ཡང་ག་ཅང་འཐབ་དང་རྩྭ་ད། བྱི་མར་དམུལ་བའི་ཕུག་བཤམ་འབྱུང་། དེས་ན་ཞི་ཤེ་འཐབ་རྩྭ་ད་ཤྲང་། (*K. d. 337*). But listening, the king perceived the truth and became converted to Buddhism. བད་ས་ལ་འཛོམས་པོ་འཆར་བྱེད་ཀྱིས་ཁྱས་པའི་མདྲོ་ the Sûtra delivered at the prayer of *Hchar-byed* king of Badsala. In this the story is told of the illicit connection which Buddha was said to have had with queen S'yāmā, a story set afloat by queen Anupamā the daughter of Madhu. When the malicious design of the enemies of Buddha was perceived by the truth having been brought to light, the king with his wife became firm believers in the religion of Buddha (*K. ko. 3, 350*).

† བན་སྐྱུ་ *ban-skya* (བན་=བན་དེ་ *ban-de* a Buddhist monk or priest, སྐྱུ་=a layman) ཐུར་བན་སྐྱུ་ཐམས་ཅད་སྐྱབས་འགྱོལ་བཞུགས་པས་ compelled all the priests and laymen in general to take refuge in Buddhism (*A. 103*).

† བན་གྲང་ *ban-glañ* = བཟང་ ox, bull.

བན་བུན་ *ban-bun* 1. = འདྲ་འདྲ་ *dsa-re-dso-re* little by little. 2. = བུན་, སྐྱུག་པ་.

† བན་ཏྲ་ *ban-dha* or བན་ཏྲ་ *bhan-dha* 1. = མདུལ་ skull, cranium; prob. མཇུང་ (a skull used in Tantrik rites as a vessel for drinking

water or wine). 2. n. of a great mountain situated to the north of the snowy mountains of Kakāri, and filled with medicinal plants and minerals; a kind of animal which can at will transform itself into a lion having eight feet lives there. (*Lam. 36*).

‡ བན་དེ *ban-de* བན་དེ་པོ་ worshipful, venerable, a Buddhist monk or priest. བན་རྩྭ་ན་ *ban-rgan* an old or elderly priest; བན་དེ་རྩྭ་པ་ or བན་སྤྲུང་ *ban-sprañ* and བན་པ་ a mendicant monk; བན་ཅུང་ *ban-chuñ* pupil in a monastery. བན་དེ་འི་མཁྲིས་པ་ *ban-dehi mkhris-pa* (རང་པ་དམར་མེར་གྱི་མཁྲིས་པ་) the bile of the brown-duck (mystic) (*Mrg. 111*).

‡ བན་རྩྭ་ཀླུ་ *ban-dhu-ka* འཛིན་པ་, བསྟུ་ཀླུ་ a youth, n. of a red flower [*འཛིན་པ་* the plant *Terminalia tomentosa*] S.

Syn. རྩ་ལག་ཅན་ *rtsa-lag-can*; གཞོན་པ་ *gshon-shu*; རྩ་ལག་ཅན་ *ms-ldan*; རྩ་ལག་པོ་ *rtsa-lag-htsho*; མེ་རྩོག་དམར་ *me-tog dmar*; ལང་ཚོ་ཅན་ *lañtsho-can* (*K. d. 3, 75*).

‡ བན་རྩྭ་དྲི་བ་ཀླུ་ *ban-dhu dsi-wa-ka* བསྟུ་འཛིན་པ་ n. of a red and brilliant flower [a shrub bearing a red flower, *Pentapetes phœnicea*] S.

བན་ཏ་ *Ban-ta* n. of a tribe in Nepal (*Dsam.*).

བན་པོན་ *ban-bon* for (བན་དེ་ and པོན་པོ་) Buddhist priest and Bon priest (*Ya-sel. 18*).

བན་ཐོན་ཕྱིད་པ་ *ban-zon byed-pa* = རིག་པ་འཕྱེས་པ་ also རྒྱལ་མཚན་ཕྱིད་པ་ to be alarmed; to take heed.

བན་གཟན་ *ban-gzan* the shawl or serge-cloth wrapper used by Tibetan lamas or བན་དེ་ (*Rtsii.*). བན་ལྗམ་ *ban-lham* shoes worn by Buddhist priests (*Rtsii. 51*).

‡ བན་ཏ་ལྷ་ཀླུ་ *bān-tā ḥa-ka* བསྟུ་ཀླུ་ n. of a bird (*K. ko. 7, 3*) [one who eats what is vomited] S.

བབ་ *bab* and བབས་ *babs*, v. བབས་པ་ *hbab-pa*. བབས་པ་ *babs-pa* = བཞུ་པ་ *len-pa* taking, assuming; མི་ལུས་བབས་པ་ *mi-lus babs-pa* (*Yig. k.*).

བབ་ཅེས་ *bab-col* = རྒྱལ་པོ་ལ་ want of consideration in speaking and acting, = སུམ་སྤྱོད་, གཟུ་ལུས་ *gsu-lum* hastiness, rashness: རྒྱལ་པོ་ བབ་ཅེས་ཏུ་ཕྱིད་པ་ to sin recklessly, without heed or regard. བབ་ཅེས་ལོ་མས་པ་ *bab-col goms-pa* སུམ་སྤྱོད་ལུས་ (*A. K. 910*) [sudden practice.] S. བབ་ཅེས་སྤྱོད་པ་ *bab-col smra-wa* = རྒྱལ་སྤྱོད་པ་ *rdsun-smra-wa* speaking falsehood, also insincere speech. བབ་ལྷིང་ *bab-lhiñ* considerateness and discreetness in any work or proceeding; བབ་ལྷིང་གང་ཆེ་བཤུག་ having carefully weighed the circumstances; on full consideration of a subject (*Yig. k.*).

བབ་མལ་ *bab-mal* = རྒྱལ་པོ་ལ་ཕྱིད་པ་ also called ས་ཚུགས་ *sa-tshugs* which really signifies a halting stage after a day's march, lodging for one night, place of one day's halt; རྒྱལ་དེ་ལྷག་གིས་བབ་མལ་བཞུགས་པའི་མར་ at a place calculated for staying at after one day's or two days' journey (*A. 157*).

བབ་མོ་ *bab-mo* or བས་མོ་ in *Ld.* soft, mild; also chaste, modest (*Jā.*).

བབ་ལྷ་ *bab-bla* རྩ་ལག་ཅན་ sulphate of arsenic.

བབས་ *bab-sa* འཇུག་པ་ landing place; also settlement, colony (*Jā.*). བབས་སྤྱོགས་ *babs-stegs* = བབས་པ་ *hbab-sa* a place of landing, a landing.

བབས་འབྲེལ་ *babs-hbrel* = རྩུ་འབྲེལ་, joint, combined; conjointly, in connection; also in harmony with, in accordance with; རྩུ་མཐུན་དེ་མིན་པའི་ཆེ་འདྲིན་བབས་འབྲེལ་དགོས་ except, but for that, we should require an order according to the circumstances (*Rdsa. 16*); མཚན་ཡོན་གྱི་མ་མོགས་བབས་འབྲེལ་མཚན་པའི་བླ་མ་གྱི་ཤོད་པ་ an official authority (jointly) from the Church government (མཚན་ཡོན་) and the Emperor of China (ཤོད་པ་), etc. (*D. ḥel. 7*).

བམ་ཐོས *babs-hos* suitable or fit for, opportune: བམ་ཐོས་ཀྱི་མཐོན་རྒྱུ་ཅུ་ལྟུ་ assistance according to what shall be suitable or needed (*Yig. k.*).

བམ *bam* or བམ་པ *bam-pa* stale, mouldy, decaying.

བམ་པོ *bam-po* that which has been gathered together, what is put or grouped into one; and, hence, frq. a section or subdivision of a book, a number of chapters taken together; a series of pages; a set of slokas; གླེགས་བམ *glegs-bam* that which is gathered between boards, i.e. a book or MS.

བམ་རིམ *bam-ril* 1. defined as མི་རོ་གཤོང་མ་ལྟོན་ མེད *mi-ro gisān-ma skyon-med* fresh human corpse without any part injured or decayed. 2. that which is weakened or worn out by much usage. 3. mould in *W.* (*Jā.*)

བམ་རོ *bam-ro* a made-up effigy to represent the dead bodies of supposed enemies of Buddhism, gen. used in *Tantrikism*.

བར *bar* 1. མཐམ་, ལྷན་རྒྱུ་ intermediate space, that which lies or comes between, that which intervenes (used as adj. or as subst.): བར་གྱི་བརྒྱལ་པ་ ལྷན་རྒྱུ་ the intermediate ago; བར་གྱི་རྩོག་མི་མཛོད་པར་བྱས་ མཐམ་པ་དཔལ་ལྷན་ལྷན་ omitting the intermediate word or particle, or making it elliptical; བྱག་གི་གཞིའི་ཐུ་མེན་གྱི་བར་ཞིག་ a wedge of lapis-lazuli in between the rock; ཐུ་བར་ isthmus, neck of land; རྩོད་མཐུང་ བར་གྱིས་ upper, lower and middle country; བར་གྱི་ཐྱེར་ལྟ་ a lizard, as an amphibium partaking of two natures (*Jā.*). But བར་ most commonly occurs in the sense of a postp. or of an adv. when it usually takes such forms as བར་ལ་ *bar-la*, བར་ན་ *bar-na*, བར་དུ་ *bar-du* = betwixt, between; also, up to, until, as far as; during: ཐུ་ཁོ་བར་དུ་རྒྱུ་པ་བཅད་པ་ལོན་

between the river banks a bridge had been placed; ལྟ་བར་དུ་གྱི་བར་དུ་ during seven days (he had not eaten any thing); ད་ལྟོ་བར་དུ་ till now; ད་མ་གྱི་བར་དུ་; ད་བར་. until now, hitherto; དེ་ལོ་བར་དུ་ or དེ་བར་ till then, up to that time; ལན་གསུམ་གྱི་བར་དུ་ at three (different) times; frq. with verbs: རྩོ་མ་ལྷན་གྱི་བར་དུ་ till even touching the top. With a negative, བར་དུ་ etc. is equivalent to: as long as, མ་ཐོབ་པ་ལོ་ བར་དུ་ as long as it has not been obtained, i.e., until it is obtained; ཁོ་མ་ཞི་བར་དུ་ till or up to his death (*Mil.*); མ་བསྐྱེད་པར་དུ་ as long as we have not reached, attained to. བར་ནས་ *bar-nas* from between: བྱར་གཉིས་ཀྱི་བར་ནས་ from between the two tents. བར་བྱེད་པ་ to interpose, intercede, mediate (*Jā.*).

བར་སྐབས་ *bar-skabs* ལྷན་སྐབས་ space of time, meanwhile.

བར་ཁང་ *bar-khañ* 1. acc. to *Sch.* a building between two other houses. 2. central house or room.

བར་ཁྱི *bar-khyi* n. of a demon (མ་བདག་) of the *nāga* class.

བར་ཁྲ *bar-khra* a kind of tea of middling quality (*S. kar.* 179).

བར་གོས་ *bar-gos* a sort of waistcoat.

བར་གྱི་མཛེས་མ་ *bar-gyi-mtshams* the intermediate space or zone (*Nāg*).

བར་གྱི་ཁ་ཁྱིར་ བར་ཁྱུང་ [a portico or veranda] *S.*

བར་གྱི་ཁྱིང་གཉིས་ *Bar-gyi ldiñ-gñis* n. of a dynasty which reigned in Tibet, of which there were only two kings, viz.:—གྲི་གུམ་ བཅོན་པོ་ *Gri-gum btsan-po* and སྤུ་རྒྱུང་གུམ་ *Spu-de guñ-rgyal* (*B. Nam*).

བར་དགའ་ *bar-hgah* 1 = རེ་ལག་པ་ *re-hgah* occasionally, at times. 2. some, several; several times, now...now... (*Jā.*).

བར་གྱས་ *bar-gras* = འབྲིང་གི་གྱས་ of the middle class, quality, or size. བར་ཞིབ་ *bar-shib*.

barley flour of second quality (*Rtsii.*);
བར་གཡུ *bar-gyu* = གཡུ་འབྲིང་ *gyu-hbriñ* turquoise
of second quality; བར་གཤ *bar-ga* second quality
meat (*Rtsii.*).

བར་ཆད *bar-choḍ*; བར་ཆད *bar-chaḍ* or བར་གཆོད
bar-gcoḍ གནས་འགོག་པ་: that which interferes,
cuts in between something else; any
hindrance, accident, impediment, untoward
occurrence, interruption: རྩོག་གི་བར་ཆད་དུ་འགྱུར་
meeting with an accident, to perish, to
be lost; བར་ཆད་སྐྱེ་བ་ to remove impediments;
ང་ལ་བར་ཆད་མེད་པར་ without meeting with an
accident (*Mil.*); བར་ཆད་རྩོད་པ་ to meditate evil,
to brood mischief; བར་ཆད་མ་ཚུགས་པར་ not hav-
ing played me a roguish trick (*Jä.*). Whilst
བར་ཆད་ indicates usually any interruption in
a worldly business caused by any accident,
disease, etc., it means also a change of
mind or a hindrance by sin, etc. Again,
when a Buddhist who has been for years
observing the rules of *Vinaya* and suddenly
betakes himself to the practice of the
Tantrik rites but fails and becomes a
fallen monk, this change of religious
practice has been to him a *Bar-chaḍ*.

Syn. གེ་གོས་ *ge-gos*; བཞེགས་ *bgegs* རྒྱུ་བས་འཇུག་
sgrub-ma-hjug; བར་དུ་གཆོད་ *bar-du-gcoḍ*
Mñon.)

བར་ཆད་མེད་པར་ གནས་འགོག་པ་, འཇུག་པ་ continuously,
uninterruptedly.

བར་དུ་ *bar-du* དཔལ་འབྱོར་; in colloq. དབར་དུ་
duar-du between. བར་དུ་དགེ་མཚན་ལྡན་པ་ [good
or propitious in the middle.] *S.* བར་དུ་གཆོད་
པའི་ཆོས་ གནས་འགོག་པ་ བསྐྱེད་པ་: [intervening or obs-
tructing objects.] *S.* བར་དུ་གཆོད་པའི་བཞེགས་པ་
the four obstructions, to good work, etc.
which bring calamities on men: (1) རྩུ་གྱི་
བར་ཆད་ danger to one's body such as are
diseases; (2) རྩོན་གྱི་བར་ཆད་ the danger of
devotion to religion is the devil བདུད་; (3)
ཆོའི་བར་ཆད་ faults are the dangers to life;

(4) བསྐྱེད་ནམས་གྱི་བར་ཆད་ the danger to merit
(*D.R.*).

བར་དོ་ *bar-do* also བར་མ་དོ་ *bar-ma-do* the
intermediate state between death and re-
birth, of a shorter or longer duration,
ordinarily under 49 days; lit. བར་ between
and དོ་ two, i.e., between the two, so the
present life is a state of *Bar-do* inasmuch
as it lies between the past and future
existences. There are according to the
work called *Tho-sgröl* six varieties of the
Bardo: (1) རྩེད་གནས་བར་དོ་ *skyed-gnas bar-do*; (2)
མི་ལམ་བར་དོ་ *rmi-lam bar-do*; (3) བསམ་གཏན་བར་དོ་
bsam-gtan bardo; (4) འཛེམ་བར་དོ་ *hehi-kha bar-*
do; (5) ཆོས་ཉིད་བར་དོ་ *chos-niḍ bar-do*; (6) སྤྲིད་པ་
བར་དོ་ *grid-pa bar-do*. Acc. to *Rñiñ-ma Bkah-*
gter system there are seven stages of
Bardo: (1) རང་བཞིན་རྩེད་གནས་གྱི་བར་དོ་; (2) ཆོས་ཉིད་
སྤྲིད་པའི་བར་དོ་; (3) ཟུང་འཇུག་སྐྱེ་བཞིའི་བར་དོ་; (4) རང་
རིག་ལེ་ཞེས་གྱི་བར་དོ་; (5) དུས་མཚམས་རང་བཞིན་གྱི་བར་དོ་;
(6) འཇུགས་མེད་རྟེན་འབྲེལ་བར་དོ་; (7) འཁོར་འདས་གཉིས་
གྱི་བར་དོ་. Acc. to the *Bkah-rgyud-pa* school
there are five stages in the *Bardo*:—(1)
རྩེད་གནས་བར་དོ་ལེ་ཞེས་པའི་བར་དོ་; (2) རྩེད་པ་
ཉིད་འཛེམ་གྱི་བར་དོ་; (3) མི་ལམ་གཉིད་གྱི་བར་དོ་; (4)
འཛེམ་སྤྲིད་པའི་བར་དོ་ (*Ya-sel.* 186).

བར་འདུམ་ *bar-hdum* = བར་བསྐྱེག་ agreement or
treaty between belligerents: བར་འདུམ་ཞིག་བྱུང་བའི་
hoping to be able to bring about an
agreement. བར་རྩོམ་ *bar-sdom* གནས་འགོག་པ་ [the
suppression of the breath or voice] *S.*

བར་སྒྲང་ *bar-snañ* གནས་འགོག་པ་, ཡོམ་ atmos-
pherical space, the illumined space; རྩེད་གྱི་
བར་སྒྲང་ལ་ in the heavens above, in the air;
བར་སྒྲང་གི་ཐྱོགས་ illuminated region above.

Syn. གནས་ *gnam*; གནས་མཁའ་ *gnam-mkhah.*

བར་པ་ *bar-pa* the middle one, gen. the
second son or brother in a family.

བར་པ་ར་ཅོག་ *Bar-pa ra-tsa-ka* n. of a sect of
the *Tirthika* in ancient India: བར་པ་ར་ཅོག་རྒྱུ་
པར་གཞིང་བར་གྱི་པ་ལ་མཚམས་ཆད་དང་ (*K. ko.* F, 137).

བར་བར་དུ *bar-bar-du* at intervals, from time to time, now and then.

བར་མ *bar-ma* མཐམ་མ 1. the middle tone in music. 2. or དབུས་མ, མཐམ་མ the middle one of three things; རྫོང་བར་མ་འི་འཇིག་རྟེན་ the world of the middle thousand (*B. ch. 7*). 3. =གར་མ or གར་མཁན་མ a dancing woman or girl (*Mñon.*). 4. རྟེན་པ་ *rked-pa* the waist or middle zone of the body (*Mñon.*). བར་མ་པ་ middle one; བར་མ་འི་འཇིག་རྟེན་ མཐམ་མའོ་ཀ the middle world; བར་མི *bar-mi* umpire, mediator, intercessor.

བར་མེད *bar-med* འཇིག་རྟེན་ without interval. བར་མེད་མཁའ་ *bar-med-mkhah* the heavens.

བར་མཆོམས་ *bar-tshams* or བར་གྱི་མཆོམས་ any interval. བར་མཆོམས་མེད་ འཇིག་རྟེན་, continual, often.

བར་གཤེན་དགུ *bar-gyen-dgu* explained: རྒྱུ་གཤེན་པ་ལྟར་། རྒྱུ་གཤེན་པ་ལྟར་ལྟར་། ཟེར་མོ་རྒྱུ་དང་། གཤེན་པ་རྒྱུ་དྲུག་ (*B. Nam.*).

བར་ལག་པ་ *bar-lag-pa* a go-between, agent.

བར་ལམ་ *bar-lam* = ད་ལམ་རྟེ་ལམ་ in the meantime, presently, at present (*Yig. k. 39*).

བར་ཤིག་ *bar-çig* n. of a flower (*K. d. 1, 12*).

བར་གསར་རྫོང་ཁང་ *Bar-gsar rdsin-khan* n. of a place in Tibet (*Deb. ག. 43*).

བལ་ *bal* ཀམ་མཐུ་, མེ་འུ་ wool; བལ་གྱི་ woollen, བལ་དང་ལྗང་པ་ woolly (*Vai-ññ.*), བལ་མེད་པ་ the first coarse plucking of wool, བལ་མེ་ལ་པ་ *bal-rme-wa* the second of the finer wool, བལ་མེ་དང་པ་ the third, of the finest *W.*; བལ་དཀར་ *bal-dkar* fleece; བལ་སྐྱུད་ *bal-skud* ར་གསུམ་ woollen thread. བལ་སྐྱུ་ *bal-skye* mould on fermented liquors. བལ་གྲོ་ས་ རྒྱུ་ཀམ་མཐུ་; one of the 41 clothing stuffs prescribed for the use of a Buddhist monk (*S. Lex.*); བལ་འགྲོར་ *bal-hgor* (modern བལ་སྐྱུད་ *bal-sgor*): བལ་འགྲོར་བཞི་དང་ཅན་སྐྱུ་དྲུག་ ལས་མེད་པ་ there were only eight loads of

barley and peas and four balls of wool (*A. 103*). བལ་ཅན་ རྒྱུ་ལྗང་པ་ [a woollen blanket, spider] *S.* བལ་ཅན་རྒྱུ་ལྗང་པ་ *bal-tshon sna-lña* wool-yarn or thread of five different colours; བལ་ཟམ་ *bal-zam* cotton-yarn of red and white colours (*Rtsii.*); བལ་སྐྱུ་ *bal-sle* = བལ་གྱི་སྐྱུ་ *bal-gyi slehu* a kind of woollen serge-cloth of very small breadth manufactured in Tibet; བལ་སྐྱུ་རྒྱུ་པ་ *bal-sle rnam-pa* a piece of *bal-sle* (costs so much) (*Rtsii.*).

བལ་ཐོད་ *bal-thod* the hair that is tied to the skull cap used by Bon-po priests in exorcism (*Jig. 26*). བལ་ཐོད་ཅན་ *bal-thod-can* a class of Bon exorcists who wear tufts of wool on their forehead: བལ་ཐོད་ཅན་གྱི་སྐུ་ལྷག་ གཤེན་པ་ལྟར་གསུག་ the Bon exorcists wearing hair on their brow invoke good luck (*Jig. 20*).

བལ་པ་པོ་ *bal-pa-dsa* or རྩ་པ་པོ་ *rtsa dres-ma* (རྩ་པ་པོ་པོ་) འཇིག་རྟེན་པ་ [n. of a Bodhisattva] *S.*

བལ་པོ་ *Bal-po* or བལ་ལུ་པ་ *Bal-yul* འཇིག་རྟེན་ 1. Nepal, the Indian state lying S. of the Tibetan districts of Purang and Kyirong. 2. a native of Nepal. བལ་ཅོ་ *bal-chol* a cymbal imported into Tibet from Nepal (*Jig. 18*); བལ་ཏི་ *bal-tam* Nepalese coin (*Loñ. 2, 18*); བལ་རྩུ་ *bal-dril* bell manufactured in Nepal; also a kind of cotton cloth manufactured in Nepal; བལ་མདའ་ *bal-mdah* match-lock manufactured in Nepal and imported to Tibet (*Rtsii. 50*); བལ་པོ་ལུ་ར་ལུ་མ་ རྒྱུ་ལྗང་པ་ Nepalese saffron; བལ་པོ་མེ་ལྷ་ཤིང་ ར་ཀྱུ་མ་ pomegranate tree; བལ་པོ་ *Bal-Bod* Nepal and Tibet; བལ་ལྷག་ *bal-sbug* or བལ་པོ་པོ་ རྒྱུ་ལྗང་པ་ *bal-pohi sbug-chal* kind of cymbal manufactured in Nepal (*Rtsii.*). བལ་མོ་ *bal-mo* a woman of Nepal.

བལ་པམ་ *Bal-bzah* the Tibetan name of the Nepalese wife of king *Sron-btsan sgam-po*, a daughter of king *Ams'uvarman*; n. of

a Tibetan lady who had obtained saint-hood.

བལ་ལུལ་སྐེས་ *bal-yul-skyes* རེ་པ་ལྷན་པ་ n. of a medicine.

Syn. ལྷོང་རོས་ *ldoñ-ros*; གོ་ལ་ *go-lā*; མ་རྟོན་ *ma-ho-na* (*Mñon.*).

† བལ་ *balla* and བལ་ཅེན་པོ་ *balla-chen-po* names of heavenly flowers (*K. d. 9, 150*).

† བལ་ལི་ *bal-li* n. of a celestial flower (*K. d. 3, 368*).

བལ་ལྷོག་ *bal-lhog* = གན་ན་ན་ plague, or cancer (*Ya-sel. 28*).

བས་མཐའ་ *bas-mthah* 1. རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་ལེ་མཐའ་ རྒྱུ་ the suburb of a town, i.e., the limits where a town terminates. བས་མཐའ་རྒྱུ་བ་ རྒྱུ་ touching or near the suburbs; བས་མཐའ་གནས་མཐའ་ རྒྱུ་ place of residence in the suburbs. 2. border country (*Sch.*).

བས་པ་ *bas-pa* 1. occurs in lieu of བས་པ་ *byas-pa* the pf. of བྱེད་, mostly in the sense of a thing being quite done or accomplished. 2. = བེ་ཁྲེལ་བ་ *mi-khrel-wa* immodest.

བས་མོ་ *bas-mo*, v. བབ་མོ་ *bab-mo*.

བི་ཀྲ་མ་ལྷོ་ *Bi-kra-ma ḡi-la* (sometimes wrongly written as བི་ཀྲ་མ་ལྷོ་ *Bi-kra ma-la ḡi-la*) n. of a monastery at Magadha founded by king Dharmapala on the bank of the Ganges. It became the chief seat of Buddhist learning after the glory of Nālanda had waned; and Atis'a was high priest there for several years till he proceeded to Tibet. It was destroyed by Baktyar Ghiliji in A.D. 1203 about the time S'ākya Srī Paṇḍita of Kashmir visited it (*A. 61*).

† བི་ཀྲ་མ་ལྷོ་ *Bi-kra-ma pu-ri* (sometimes wrongly written བི་ཀྲ་མ་ལྷོ་ *bi-kra ma-la pu-ri*) n. of a place in East Bengal situated in the neighbourhood of the place

where Atis'a was born: བི་ཀྲ་མ་ལྷོ་རི་ཁྲོ་པ་ཡོད་ (*A. 2*).

བི་ཅུ་ *bi-chu* རྒྱུ་ moss.

བི་ཅུ་ *bi-chuñ* = བྱ་ཅུ་ *bya-chuñ* (in *Sikk.*).

† བི་ཅུ་ *bi-dru-ma* བི་ཅུ་ n. of a precious stone (*K. d. 3, 320*). བི་ཅུ་མ་འདྲ་བ་ *Bi-dru-ma ḡdra-wa* n. of a mountain inhabited by venomous naga whose poisonous breath renders the sea water warm at all times (*K. d. 3, 030*).

† བི་ནུ་ལ་ཀ་ *bi-nā-ya-ka* a class of malignant spirits called བཞེགས་ in Tibetan, also the name of their king.

བི་པ་ *bi-pa* རྒྱུ་ [receiving, accepting] *S.*

† བི་མ་ལ་ *Bi-ma-lā* n. of an Indian Buddhist saint who had confided his mystic lore to Lo-tsā-wa *Rin-chen mchog* *Rma* and who is very much respected by the *Rññi-ma* school (*Deb. 7, 3*).

† བི་པ་ལ་ *Bi-pa kā-ya* n. of a fabulous phantom who appears in the sky at times to receive the homage of the nāga demi-gods (*Dus-ye. 39*).

† བི་ཏྲ་ *Bi-dha* or བི་ན་ཏྲ་ *Vin-dhya*, in Tib. also རི་ཁོ་འབྲེགས་ཀྱི་, chain of hill in central India in a cavern of which the Buddhist sage Achārya Dignāga performed his ascetical meditations.

† བི་ཏྲ་པ་ *Bi-dsa pū-ra* n. of an ancient city of southern India which is mentioned in the *Kahgyur* under the names of འབྲས་བུ་གང་། མ་ཐོན་གྱི་གང་། མཛོག་མཛོག་ (*Mñon.*).

བི་རི་ *bi-rdsi* a species of shrew (in *Sikk.*).

† བི་རི་མ་ལྷོ་ *Bi-ri Ḥa-mdo* n. of a place in Ulterior Tibet or Amdo (*Fig. 8*).

† བི་པ་ *bi-pa* a poison.

† བི་ཧྲ་ *vi-hā-ra* བེ་ཧྲ་ a Buddhist monastery where monks receive instruction in sacred literature.

གྱོ་པོ་ *bu-rdo* (*Sch.*) idle talk, tittle-tattle.

བྱ་ནད *bu-nad* child-bed: བྱ་ནད་ཐོག the
child-bed terminates unfavourably (*Pth.*).

ཐུ་སྒོ་ *bu-snod* uterus, womb.

བྱ་དཔེ *bu-dpe* true copy: ལྷ་སྐྲུང་གི་འཁྱར་སྤྲོད་པ་
ཡང་མི་འབྲེལ་བ་འདྲ་རྒྱུར་ཞུང་བྱ་དཔེའི་རིགས་དང་ (*Ya-sel.*
11):

བུ་མོ་ *bu-mo*, rarely བུ་མོ་མ་ *bu-mo-ma*, 1.
 कन्या, दुहिता, a daughter. 2. a girl, maiden,
 virgin: བུ་མོ་གསོང་མ་ or གསང་མ་ or གསང་པ་ a girl
 that is still in a virgin state; བུ་མོ་དང་མ་
bu-mo dar-ma a youthful maiden, a young
 woman.

Syn. དང་མ da--ma; མྱོས་མ myos-ma; མེ་རྒྱག་
གམར me-tog-gsar; ཁེངས་ལྷན་མ kheñs-lḍan-ma;
རྒྱགས་ལྷན་མ dregs-lḍan-ma; ལང་ཚ་ན་མ lañ-tsho
can-ma; རྩེ་དགའ་མ rtse-dgah-ma; དང་ཐོའི་རྩལ་ནན་
dañ-pohi rdul-can; རྩལ་པམས་མ rdul-bcas-ma;
དང་བའ་མ dar-bab-ma (*Mñon*).

བུ་མོ་གཞོན་ནུ་མ bu-mo gshon-nu-ma a young girl, maiden, damsel.

Syn. མ་ཁོང་ས་རྒྱལ་ནན་ *ma-hoñs' rdul-can*; ན་
 ཅུང་མ་ *na-chuñ-ma*; རྟོགས་མེད་མ་ *phyogs-med-ma*;
 ལང་ཚོ་དང་པོ་ *lan-tsho dañ-po*; རྣོད་ལྗན་མ་ *nor-ldan-*
ma; རྒྱུད་པའི་ཆོས་མ་གོས་ *groñ-pahi chos-ma-gos*
 (*Mñon.*).

सु'मि'र'य'य' शतपत्र bridegroom, son-in-law [also, a lotus] S.

ཕྱིན་ bu-smad family, children.

བྱ་ *bu-tsha* **सन्तान**, **बाहक** **son**, **boy**;
 often familiarly sounded as *potsa* or *putsa*.
 བྱ་འཕེལ **सन्तान** **वृद्धि** **increase** of **family**.
 བྱ་ས་བྲེལ་པ *bu-tshas* **हब्रेल-वा** **to cohabit**
 (*Jä*).

ལྷ་མོ་ *bu-tshab* = ལྷ་དོན་ *bu-dod*.

बुद्धिबुद्ध bu-hdsin-ma पुत्रिका [a daughter] S.

बुद्धि bu-rdsi कुमार रक्षक [guard of a young child] S.; a nurse that looks after children (Nag. 59).

布雪 *bu-yug* snow-storm.

बु'रम् bu-ram शर्करा molasses, raw
 brown sugar; treacle: बु'रम् शर्करा bu-ram-
 sgor-wa to boil down raw sugar (Jā.).
 बु'रम् दूध विलेखित सुन्दर शर्करा दूध गुणवत्सुता से बना
 है दूध sugarcane juice and hot melted butter
 drunk while warm relieves coughing and
 removes hard-breathing (K. g. ३, 47).
 बु'रम् का bu-ram ka-ra, सिक्ता treacle; बु'रम्
 रोटी loaf sugar. बु'रम् मिश्रण पकित शर्करा;
 [diluted sugar]S. बु'रम् ग्रा bu-ram sgra, an
 epithet of Arjuna the 3rd son of Paṇḍu
 (Mñon.). बु'रम् चान् bu-ram-chañ, सौष्ठ spirit
 from sugarcane juice or from treacle;
 बु'रम् जिन bu-ram-jin इक्षुदण्ड the plant
 from which sugar is extracted, sugarcane
 plant; बु'रम् जिन गोष्ठि व इक्षुरस, sugarcane juice.
 बु'रम् जिन गोष्ठि अथवा इक्षुदण्ड उद्योग work on
 the exploits of Ikshakus, etc. (A. 35).

बुद्ध-वंश-प्रद bu-ram çin-pa इन्द्राकु n. of the progenitor of the solar race, an epithet of Sākya-simha Buddha who was born of that race.

བུ་ལ་མ་སྐྱེས་མེ་རྟོག་ *bu-la-ma skyes me-tog* = རྩམ་
 བྱེས་ *hom-bu sñe-ma* (mytic) (*Min.* 4).

བུ་ལ་ན་རི *Bu-la ha-ri* 1. a kind of fine leather generally of calf or kid which is japanned black or red and is used in lining boxes, &c. བུ་ལ་ན་རི་ར་མོས་པའི་ཁྲིམ་ལ་གཟེག (Rtsii.). 2. n. of a monastery on the Ganges in the Monghyr district said to be still resorted to by Tibetan pilgrims.

བུ་སྒོབ *bu-slob* = སྒོབ་མ *slob-ma* scholar, disciple, follower of a clerical teacher; also = སྒོབ་ཕྱག *slob-phrug* a pupil.

བྱ་ལོན *bu-lon*. (cf. བྱ *bun*) advanced money, debt: བྱ་ལོན་བྱེད་པ་ or བྱ་ལོན་བྱེད་པ་ to contract debts; བྱ་ལོན་འཇལ་པ་ *bu-lon hjal-wa* or བྱེད་པ་ *sprod-pa* to pay a debt; བྱ་ལོན་པ་ *bu-lon-pa* a debtor.

bsod-nams bgyan-ma, མ་ཅིག་ནམ་ *ma-cig sha-ma*, བསོད་ནམས་དཔལ་འདྲན་ *bsod-nams dpal-hdren*, ཕད་མ་མཚོ་ *pad-ma-mtsho*, ལྷ་རྩེ་དཔོན་མོ་ *lha-rtse dpon-mo*, ཤིང་བཟང་ནམ་འཕྲོར་མ་ *ciñ-hzah rnal-hbyor-ma*, ཕད་མ་རབ་བཟང་མ་ *pad-ma rab-hzah-ma* (Loñ. ཅ, 3).

བུད་མེད་དགའ་བྲམ་ *bud-med dgah-bral* (མྱེས་པ་འབྲས་བུར་པ་ or རོག་མེད་) a woman who is devoid of enjoyment and happiness, a barren woman; a hermaphrodite of the female sign.

བུད་མེད་འབྲས་བུར་པ་ལྟར་པའི་མདོ་ *bud-med hgyur-wa luñ-hstan-pahi mdo* n. of a Sūtra in which is described how women can be changed into men (K. d. 9, 326).

བུད་མེད་མཚོག་ *bud-med-mchog*, བུལྲཱ་, མཚོག་ཅུ་ཅའ་ a very handsome woman with personal accomplishments. [1. a prostitute. 2. one who goes about in the dark]S.

Syn. ཡན་ལག་མཚོག་ལྷན་མ་ *yan-lag mchog-ldan-ma*; ལུས་མཚོག་མ་ *lus-mchog-ma*; ལུས་བཟང་མ་ *lus-hzah-ma*; ལུས་ཐུང་མ་ *lus-phra-ma*; མིག་བཟང་མ་ *mig-hzah-ma*; མིག་ཐུང་མ་ *mig-shin-hzah-ma*; མཚོན་ལྷན་མ་ *mtshan-ldan-ma*; ཡདྲ་ཅན་ *pad-ma-can*; རྒྱུག་མོ་ *sgog-mo*; རྩེད་རྒྱལ་མ་ *smad-rgyas-ma*; རྩེད་མེད་མ་ *rkjed-med-ma*; རྩེད་མོང་མ་ *gid-hoñ-ma*; རྩེད་འཕྲོག་མ་ *gid-hphrog-ma*; འཛིང་བ་ཕྱིན་མ་ *hchiñ-wa sbyin-ma*; མིག་གཡོ་མ་ *mig-gyo-ma*; མིག་མཛོས་མ་ *mig-mdseṣ-ma*; རི་དྲགས་མིག་ཅན་མ་ *ri-dwagṣ mig-can-ma*; གཡོན་མིག་མ་ *gyon-mig-ma*; རུར་མིག་མ་ *zur-mig-ma*; རྩིན་ལེགས་མ་ *smün-legs-ma*; རྩུག་གུ་མ་ *sdug-gu-ma*; མཚོག་གི་རྩུག་མ་ *mchog-gi leug-ma*; རྩུས་གསལ་མ་ *myos-gsal-ma*; མིག་ཡངས་མ་ *mig-yañṣ-ma*; ལྷ་ལམ་མཛོས་མ་ *zla-shal mdseṣ-ma*. (Mñon.)

བུད་མེད་འདྲོད་ལྷན་མ་ any voluptuous or unchaste woman; with following syn.: ཅགས་ལྷན་མ་ *chagṣ-ldan-ma*; རྩུས་པའི་ཕྱིང་ལྷན་མ་ *myos-pahi phreñ-ldan-ma*; རིག་ལྷུང་མ་ *rig-myur-ma*; དུས་བཟང་མ་ *duṣ-btab-ma*; མདོན་འཕྲོམ་ *mñon-hgro-ma*;

དཔེན་འཕྲོམ་ *dben-hgro-ma*; འདྲོད་འཕྲོམ་ *hdod-hgro-ma*; འབྲིག་པའི་བསམ་གཏན་མ་ *hkhrig-pa-hi bsam-gtan-ma*; འབྲུལ་བྱེད་མ་ *hkhrul-tyed-ma*; ཅགས་པའི་གཏན་ཅན་མ་ *chagṣ-pahi gdon-can-ma* (Mñon.).

བུད་མེད་རྩུལ་ *bud-med rdul* རྩུ་ལྷུ་མུ་, རྩུ་ལྷུ་ the menses.

བུད་མེད་སྒོ་ལྷན་མ་ *bud-med blo-ldan-ma*=a noble and magnanimous woman; with syn.: རྣམ་མཁས་མ་ *rnām-mkhaṣ-ma*; རྩེད་ལྷན་མ་ *shyod-ldan-ma*; མཁས་མ་ *mkhaṣ-ma*; ཤེས་རབ་མ་ *ṣes-rab-ma*; རྩེགས་ལྷན་མ་ *tshig-ldan-ma*; རྩུན་སྒྲོགས་མ་ *ṣñan-sgrogṣ-ma*; ཤེས་ལྷན་མ་ *ṣes-ldan-ma*; དྲ་བ་ཅན་མ་ *dra-wa can-ma* (Mñon.).

བུད་མེད་སྤྱུ་མ་ *bud-med sbrum-ma* གཤིན་གྱི་ a pregnant woman.

Syn. ཐུ་གུ་ཅགས་ *phru-gu-chagṣ*; མངལ་ལྷན་མ་ *mñal-ldan-ma*; མེས་མ་ཅན་གྱགས་ *sems-can shugṣ*; རྩོག་ཅགས་ལྷན་ *srog-chagṣ-ldan*; ལུས་རྩི་མ་ *lus-lei-ma*; ལུས་མི་བདེ་ *lus-mi-bde*; མངལ་ཅགས་མ་ *mñal-chagṣ-ma*; རྩེད་མོའི་འཕྲོམ་མ་ *glañ-moñi hgroṣ-ma* (Mñon.).

བུད་མེད་ལྷ་མཚོན་དང་ལྷན་མ་ *bud-med zla-mtshan-dañ ldan-ma* རྩུ་ལྷུ་མུ་ a woman in menses.

Syn. བུད་མེད་ཅོས་ལྷན་མ་ *bud-med chos-ldan-ma*; དུས་ལྷན་མ་ *duṣ-ldan-ma*; རྩེ་མ་ལྷན་མ་ *me-tog ldan-ma*; རྩེད་ནད་ཅན་མ་ *rked-nañ can-ma*; རྩུག་ལྷན་མ་ *khrag-ldan-ma* (Mñon.).

བུད་མེད་ལོག་པར་རྩྱེད་པ་ རྩུ་ལྷུ་མུ་ an adulterous woman, who is said in her manners to resemble a hen.

བུད་ཤིང་ *bud-ciñ*=མེ་ཤིང་ fire-wood, fuel, also dried dung used as such; བུད་ཤིང་ བཟུལ་པ་ *bud-ciñ bṣag-pa* to split or chop wood. བུད་ཤིང་བཟུལ་ (མར་མེ) དཔེ་མཚན་ a torch, a light; lit. flambeau consisting of ten pieces of wood.

བུན་ *bun* abbr. of བུ་ལོན་: interest on money lent. བུན་རྩྱེད་ *bun-skyod* ལོ་ལོ་ལོ་

stretched and hanging. བྱ་ཐོ *bun-tho* or བྱ་ཡིག *bun-yig* 1. debtor's account-book. 2. bond or obligation; bill of debt. བྱ་གཏོང་ *bun-gtoñ* to lend money on interest: བྱ་གཏོང་གི་འཛིན་པ་ཅི་ཡོད་ན་མཐའ་དངོས་གཞི་ཡོད་དེབ་ ཅུགསལ་ whatever receipts there are should be clear in the cash account list (*Rtsii.*). བྱ་བདག *bun-bdag* money-lender, banker.

བྱ་བྱ *bun-bun* piece-meal, dispersed (*Sch.*).

བྱ་ཚན་ཏི *bun-dsan-ti* = ཀུན་ཏུ་མཛོམས་ *kun-tu-mdseš* very handsome (mystic) (*K. g.* ཀ, 215).

བྱ་རེ *bun-re* (*Sch.*) a small matter, cf. བན་བྱ་ *ban-bun*.

བྱ་ཡོང་ *bun-loñ* ཅུ་བྱ་ཡོང་ཡོང་བྱེད་ whirling up and down, an expression used of boiling water; བྱ་ཡོང་གི་སྒྲུང་སྒྲུབ་ *bun-loñ-gi snañ-sras* troubled, impure, sinful thoughts (*Jā.*).

བྱ་ཡོབ་ *bun-lob* some large number: བྱ་ཡོབ་ལམ་ཡོམ་དང་ (*Ya-sel.* 57).

བྱབས་ *bubš* = ལུག་ 1. an entire piece of cloth rolled up; ལོས་བྱབས་ cotton-cloth (*Cs.*). 2. in a general sense: whole, something entire (*Sch.*); བྱབས་རིམ་ prob. whole, entire, བྱབས་རིམ་བྱབས་ the whole body as opp. to separate parts (*Jā.*).

བྱམ་སྤྱོད་ *bum-sku*, acc. to the *Rññ-ma* School = state of unchangeableness like that of the *Vajra* (*Yig.* 14).

བྱམ་པ་ *bum-pa* བཟ, ལྷ་མ་ water-bottle, flask; bottle-shaped ornaments in architecture, e.g., on the chorten; མཚོན་བྱམ་ vessel used in sacrificing. The water pot required in Buddhist religious services is of two kinds having the following characteristics; a large belly, long neck hanging down (མཚུ་འབྲུང་བ་) and contracted legs: (1) ལམ་བྱམ་ ཀུན་ལྷ་མ་, and (2) རྒྱུ་ལྷ་མ་ བྱམ་པ་ བྱམ་པ་. The former has no མཚུ་ or beak,

the latter when provided with མཚུ་ is called ཚོ་བྱམ་ the jar-of-life, i.e., it contains water consecrated to the Dhyani Buddha ཚོ་དཔག་མེད་ (*Amitāyusha*). བྱམ་ཁེབས་ *bum-khebs* the cover for a water-pot used in *Tantrik* religious ceremonies (*Rtsii.*); བྱམ་དར་ *bum-dar* the scarf that is wrapt round the jar containing sacred water (*Rtsii.*).

བྱམ་ཚོགས་གཅིག་ཅན་ རབ་གནས་ [sonorous] *S.* བྱམ་ཚོགས་ *bum-rdsag*: བྱེན་རྟེན་དང་སྒྲུན་ལྷ་གང་འཛོམས་བྱམ་ཚོགས་ རྟེན་ལྷ་ twenty-five articles (comprising consecrated objects and various sorts of medicines) required to be kept in the sacred-pot which contains the consecrated water (*Rtsii.*).

བྱམ་པ་སྤྱོད་ *Bum-pa skyes* ལྷ་མ་མ་, འདུག་པ་ n. of a Rishi, who was born in a water pot. In ancient times the Rishi *Rgyal-ua* while practising asceticism caught a glimpse of an *Apsara*-goddess and, as if embracing her, in a dream discharged seed which preserved in a water-pot produced the Rishi. This was the famous Vas'ishtha the pot-born (*Mñon.*).

བྱམ་པ་ཅན་ རྩམ་པ་, རྩམ་པ་ལོ་ [a kind of lotus, the *Premna spinosa*.] *S.*

བྱམ་པ་འཛིན་ལྷ་མ་འཛིན་ *bum-pahi hkhrol-hkhor* = རྩམ་པ་འཛིན་ *zo-chun-khyud* (*Mñon.*).

བྱམ་པ་འཛིན་ལྷ་མ་ཅན་ *bum-pahi mgul-can* resp. form of མཚོན་པ་ *mgrin-pa* neck (*Mñon.*).

བྱམ་པ་འཛིན་ བྱམ་པ་ [1. a pitcher. 2. the back of the neck] *S.*

+ བྱམ་བྱ་ *bum-bu* = བྱམ་ཚུང་ small water-pot generally used in religious ceremonies.

བྱར་ *bur* upright bolt or fastening to a door, རྩམ་བྱར་ upper bolt, ཡོག་བྱར་ lower bolt. (*Jā.*).

བྱར་རྩེད་ *bur-rtiñ* or བྱར་རྩེད་ *bur-tiñ* a kind of bell or gong in temples (*Jā.*).

सुरङ्ग *bur-ltañ* balls of molasses packed in goat skin: सुरङ्ग रेणुस्यपरेणो वररेणुपरेणस्यपरे वदेकगडेण (*Rtsii.*). सुरडु *bur-thud* pastry or cakes made of dried milk, molasses and butter: सुरडु के डुद (*Jig. 29*).

सुरडु प्रणस *bur-thuñ-khugs* = ब्रुडु *blo-bur-du* suddenly (*Sman*).

सुरते *bur-tse* various species of *Eurotia*, largely used in the *W.* by travellers as fuel.

सुरवेद *bur-çin* for सुरसवेद ।

सुय I: *bul* or सुयङ्ग *bul-tog* soda occurs in Tibet as a white powder on the ground, generally near the margins of lakes though not exclusively so. It is used as a medicine, and also added in small quantities to bring out the quality and flavour of tea.

सुय II: or सुय *bul-po* = दल *dal-po*, गवे *ga-le* 1. slow, dilatory, lazy: सुय सुयते *hgro-bul-te* slow in walking, making but tardy progress (*Dzl.*); मि सुय मि सुय *mi-bul mi-myur* neither slow nor quick (*A. 60*). 2. = सुय *sul* valley, ravine: सुय दल सुय रेवे सुय a valley of the mountains resembling (the plains of) India (*A. 143*).

सुय सुय *bul-hgro* = रुद यवे सुय सुय *rkañ-pahi hdu-byed* a kind of movement of the feet (in dancing).

सुय रन *bul-ran-pa* neither very quick nor slow in walking: रुसुगुणसुय रन यवे सुय a moderately-swift horse (*Hbrom 118*).

+ सुय *bus-pa* = सुय 1. लटक boy, lad. 2. *v. सुय* *hbud-pa* (*Jä.*).

वे I: *be* 1. num. fig.: 105. 2. *W.* for वे *bye* (*Jä.*). 3. for वेद *be-rdo*; वेदेन *be-çin* an oath (*Jig. 62*).

वेगे *be-ge*, *v. वेगेगे* *beg-ge*.

वेडे *be-ci* = सुय *byis-pa* a little boy, lad or lass: वेडे वेग वेग सुय वेद वेदे वेग वेद वेदे वेद (*A. 88, 86*).

वेडन *be-chon* दण्ड, गदा (*Zam. 3*) club with an ornamental hammer, knob, dorje, or human head-like figure on its top which the gods generally carry in their hands to fight with the *Asura*.

वेडन वेडन *be-con-hchañ* गदावर 1. an epithet of Vishnu, and also of Yama the lord of death (*Mñon.*). 2. n. of a goddess (*Jä.*).

वेडन *be-ljañ* = वेद (mystic) (*Mñn 4*).

वेड *be-ta* 1. नारिकेल; cocoa-nut, वेड वेदेन *be-tahi-çin* the cocoa-nut tree. 2. Tibetan name of वेद वेद *bi-da-rwa* विदम Bedar, the birth place of Nāgārjuna (*Dsam.*).

Syn. सुय सुय *hbras-bu-rtag*; सुय सुय वेद *hbras-buhi phuñpo*; सुय वेद वेद *sa-htsho-hdab*; सुय वेद वेद *ta-lahi rgyal-po*; वेद वेद *mi-mo-rtse*; वेद वेद *gcol-ldan* (*Mñon.*).

वेदुस = सुय वेदुस sulphate of copper.

वेदुस *le-mduñ* a spear or javelin made of oak-wood (*Jig. 32*).

वेद *be-rdo*, *v. वे* quoit, the discus of the ancients.

+ वेद *be-no* = वेद वेद *hdsin-pa*.

वेद वेद वेद *be-sna lag-chen* n. of a वेद वेद demon of the *nāga* class.

वेद वेद *be-snab* a mineral substance.

वेद वेद *be-rdsi* = सुय वेद वेद *skar-ma snar-ma*.

† वेद वेद वेद *be-sa ra-ka* a species of very small insects (*K. du. 9, 204*).

वेरग *be-rag* a long and more or less broad band worn as a head-ornament by all Buddhist women of Ladak, nuns excepted. It is fastened to the hair and is studded with one to five long rows of turquoises which forcibly suggest serpents and serpent-worship in general. In a

case in which a woman was ordered by the court to give up her *berag* to the complainant at once, she refused to do so saying that this could not be done as long as (in that year) the irrigation of the fields lasted, evidently because of the water-supplying རྩུ or nagas.

ཐེར *Be-ri* n. of a district in the jurisdiction of Chamdo in E. Tibet (*Loñ.* ༩, 15). ཐེར་དན་ཡོ n. of a petty chief who favoured the Karma-pa school and helped Deba Tsangpa in the war with the Celeuth chief Gus'ri Khan, but was killed by him (*Loñ.* ༩, 15).

ཐེ་ལོག *be-log* a great-grand father (*Jä.*).

ཐེའུ *behu* བསྐྱལ་པ་ a calf: དཔལ་ཐེའུ *dpal-behu* ལྷོ་བསྐྱལ་ n. of a gem; also the emblem of love and affection represented by a noose. ཐེའུ་བུམ་ *behu-bum* lit. calf's pot, i.e., cow's dug from which the calf sucks milk; fig. that which yields nourishment to life, met. spiritual life, hence, scriptures. ཐེའུ་བུམ་ རྩེན་པ་ *be-hbum shon-po* the ancient book on religion and religious history of the Kadampa school compiled by *Dge-geś Dol Rin-po-che* (*Loñ.* ༣, 2).

ཐེག་གེ *beg-ge* = ཐེ་གེ *be-ge* measles (*Sch.*); also called སིབ་བེ *sib-bi*.

ཐེག་ཙེ *Beg-tse* 1. n. of a goddess who when propitiated protects her devotees. 2. hidden shirt of mail.

ཐེང་ *ben* 1. smaller beams of a house which support the roof. 2. a stick, cudgel, club (*Jä.*)

ཐེད་ *bed* 1. dearness, advantage: ཐེད་མ་ཚད་ *bed-ma-chod* proved of no use, no advantage; རྩེ་ལ་དྲུག་ཏུ་ཐེད་ཡོད་པའི་སྐབས་ལུ་ at a time when salt was sixty times dearer (than barley) (*Glr.*); ཐེད་ཚད་ = ཡོངས་ལྡོད་ *loñs-spyod* in

Mil.; ཐེད་ཚད་ཚོད་བཅད་དེ་ to be temperate, to keep moderation in the indulgence of the appetites (*Jä.*).

ཐེན་ *ben* a large pitcher; རྩུ་ཐེན་ *chu-ben* water-pot.

ཐེམ་ *bem* or ཐེམ་པ་ *bem-po* = རྩེ་མ་རྩིང་པེ (*Mñon.*) 1. རྩེ་མ་ in the dialect of upper or western Tsang = old, worn-out, as of patched clothes. Also applied to the body, and defined as རྩེ་མ་ཞེས་མེད་པའི་དངོས་པོ་ “an entity deprived of all sense.” རྩེ་མ་ཐེམ་འིག་གཞིམ་གྱི་རྩེ་མ་རྩིང་མ་ལུ་ on the boundary between the physical matter of the body and the soul (*Mil.*). རྩེན་ལམ་ བདེན་པའི་མཐུ་ལམ་ཞེས་མེད་ཐེམ་པ་འི་དཔེ་རང་བཞིན་ by the power of his prayer was deprived of sense like his own worn-out self (*Ya-sel* 10); ཐེམ་པ་རྩེ་མ་ལྷུག་ *bem-pa ltar-lkug* = ལྷུག་པ་ *lkug-pa* stupid, senseless like a log of wood or physical matter. ཐེམ་འིག་གཞིམ་པ་ *bem-rig bral-wa* without body and soul: འཆི་བ་རྩེ་མ་ལམ་ཐེམ་འིག་གཞིམ་པ་ the dead are without body and soul. 2. a receptacle, box, bag, etc. (*Jä.*).

ཐེམ་ཅག་ *bem-chag* = དཀར་ཅག་ *dkar-chag* list of contents: རྩེ་མ་རབས་གྱི་ཐེམ་ཅག་ཏུ་འབྱུང་བམ་དེ་དག་ཏུ་བཟླ་བར་ should refer to those occurring in the list of contents of the Rgyalrab (*Hbrom.* 251).

ཐེར་ *ber* 1. resp. སྒུ་ཐེར་ *sku-ber*, = རྩེ་གམ་ *zla-gam* cloak of thick woollen cloth used by the lamas of Tibet, in winter; ཐེར་ཆེན་ *ber-chen* a full cloak; ཆོས་ཐེར་ *tshem-ber* a cloak made up of many pieces (*Pth.*); ཐེར་རུམ་ *ber-thul* gown of a priest, sacerdotal cloak without sleeves, with རྩེ་མ་ཆེན་ *gos-chen* for a *ber-thul* fur-cloak. 2. burning, sharpness, acridity, any biting, stinging quality: འཛིབས་སྒྲན་གྱི་ཐེར་བྱང་འོ་ a stinging or burning of the blister arose. ཐེར་ཅན་ *ber-can* sharp, pungent, keen.

ཐོད་ཀྱི་མེ་མོ་རིང་ཅན་ *bod-kyi stag-mo ske-riñ-can* = སྤེ་མོང་ *sre-moñ* (*Sman.* 108).

ཐོད་སྐད་ *Bod-skad* མེ་མོང་མཁའ་ *Tibetan language*; ཐོད་སྐད་དུ་བརྒྱུད་བཅུག་ *Bod-skad-du bsgyur-bcug* translated into Tibetan. ཐོད་ཁ་བ་ཅན་ *Bod kha-wa-can* ཁྲིམ་བུ་ the ancient name of Tibet which before the spread of Buddhism was called *Doñ-mar-can-gyi yul* the country of the red-face cannibals, i.e., of savages (*Yig.* 9). ཐོད་ཆས་ *bod-chams* Tibetan leather tanned and painted in Tibet: ཐོད་ཆས་རྩིང་མ་ལེགས་ཐོས་ལ། སྤང་འཕྲུལ་ཡེ་ཐོ་རྒྱུས་ as to the price of the best Tibetan leather there is information of its fetching one *srang* a piece (*Fig.* 21). ཐོད་དུད་ *bod-dud* (lit. Tibetan-smoke), i.e., Tibetan husbandmen engaged in agricultural pursuits, or having settled life; so called from smoke coming out of their huts. ཐོད་པ་ *Bod-pa* or ཐོད་མི་ *Bod-mi* a Tibetan.

ཐོད་བཤེ་ *bod-bse* cups and plates and buckles made of rhinoceros skin, generally by Dokpa Tibetans (*Fig.* 21).

ཐོན་ *bon* 1. the ancient religion of Tibet which was fetishism, demon worship, and propitiation by means of incantations. The word ཆས་ which ordinarily means religion is used as the antithesis to ཐོན་. Bon now signifies the kind of Shamanism which was followed by Tibetans before the introduction of Buddhism and in certain parts still extant; of this there were three stages, namely:—འཛོལ་ཐོན་ *hdsol-bon*, འབྲུང་ཐོན་ *hkhyar-bon* and བརྒྱུད་ཐོན་ *hsgyur-bon*. The duration of the first extended from the time of ཀུན་འབྲི་བཅོན་པ་ *Gñah-khri Btsan-po*, the first historical king of Tibet, down to the reign of king ཁྲི་ཉེ་བཅོན་པ་ *Khri-sde Btsan-po*; the second from the reign of king Digum tsan-po (ཁྱི་བུ་མ་བཅོན་པ་) to the formal

introduction of Buddhism under king སྤོང་བཅོན་ཆས་པ་ *Sroñ-btsan sgam-po*; and the third stage from king Srong-tsan's time down to the time of Tsong-khapa. ཐོན་སྐུ་ ལུན་ཏུ་བཟང་པོ་ *bon-sku kun-tu bzang-po* the supreme deity according to Bon, opp. to ཆས་སྐུ་ ལུན་ཏུ་བཟང་པོ་ *Dharmakāya Samanta Bhadra*; ཐོན་སྐྱོང་ *bon-skyoñ* a guardian deity of the Bon, opp. to ཆས་སྐྱོང་ *Dharmapāla*. ཐོན་སྐོ་བཞི་མཛོད་ལྔ་ *bon-sgo-bshi mdsod-lña* the four schools of Bon (treasures) (1) ཆལ་དཀར་རྒྱལ་པོ་ཐོན་, (2) ཆལ་ནག་སྤྱིད་པ་ཐོན་, (3) འཕམ་ལུལ་ཐོན་, (4) དཔོན་ནས་མན་ངག་ཐོན་, and the five classes of sacred works called ལཱི་གཙང་མོ་འཛོ་ཐོན་སྐུ་ལུན་ཏུ་བཟང་པོ་. We have also ཐོན་ཐུ་གཟུགས་ *bon-sde-gsum* the three subdivisions of the Bon scriptures. ཐོན་པ་ *Bon-po* a follower of Bon tenets.

✚ ཐོན་པ་ *bon-pa* = བརྒྱུས་པ་ *bzlas-pa* to express, to mutter.

ཐོན་འབྲུང་རྩིས་ཅེན་ *bon-hbyuñ rtsis-chen* n. of a Bon religious work resembling the ཡལ་པོ་ཅེ་ཡི་མཛོད་ of the Buddhists.

ཐོན་རི་ *Bon-ri* n. of a mountain in Kongpo sacred to Bon people: ཀོང་ཕུལ་བུ་རྩ་ལྷ་ཁང་གི་གསལ་ལྗགས་ཐོན་རི་སྐོན་པ་ཐོད་ཀྱི་གནས་ཁུ་མ་ many Tibetan holy places such as Bon-ri situated to the east of Buchu lha-khang of the province of Kongpo (*B. grub.* 2).

ཐོན་ལུང་ཐོད་དཀར་ *bon-luñ hod-dkar* = འཕགས་པ་ རྣམ་པ་ལོ་པ་ the venerable (*B. Nam.*).

ཐོར་ར་ *bor-ra* ལྷགས་ཀྱི་ལྷ་གསལ་ བོ་ར་ 1. a sack of corn, holding about 30 khal (*Jü.*) 2. bag for sweepings and dust, dust-bin.

ཐོལ་ *bol* or ཐོལ་གོང་ *bol-goñ* the upper part of the foot or boot. ཐོལ་གར་ *bol-gar* = ལུལ་ཁུ་ *bul-ha-ri*.

ཐོལ་པ་ *bol-po* རྣམ་པ་ལོ་པ་ v. འཕགས་པ་ *hbol-po*.

ཐོས་ *boś*, v. འཕོད་པ་ *hbod-pa* to call.

བྱ I: *bya* the fut. root of བྱེད་ *byed-pa*;
v. this and the sbst. བྱ་བ་ *bya-wa*.

བྱ II: བྱ་མི, བྱ་མི་ལྷ་ any bird or fowl.
བྱ་མི་མཉུན་ *khyim-bya* the domestic fowl; བྱ་མི་
bya-sgro a feather; བྱ་མི་མཉུན་ *bya-hdab* wing;
བྱ་མི་ *bya-spu* bird's down; བྱ་མི་མཉུན་ *bya-tshah*
or བྱ་མི་མཉུན་ *bya-mal* bird's nest; བྱ་མི་མཉུན་ *bya-skon*
or བྱ་མི་མཉུན་ *bya-rgya* a net or trap to catch
birds.

Syn. མཉུན་མཉུན་ *sgon-skyes*; མཉུན་མཉུན་ *gnis-
skyes*; མཉུན་མཉུན་ *mkhah-hgro*; མཉུན་མཉུན་ *mkhah-
spyod*; མཉུན་མཉུན་ *mkhah-la-rgyu*; མཉུན་མཉུན་ *hdab-
ldan*; མཉུན་མཉུན་མཉུན་ *hdab-mahi cin-rta-can*;
མཉུན་མཉུན་མཉུན་ *yan-lag drug-pa*; མཉུན་མཉུན་ *nam-
mkhah-rtā*; མཉུན་མཉུན་ *mkhah-nāl*; མཉུན་མཉུན་ *sgro-
ldan*; མཉུན་མཉུན་ *me-yi-mgrin*; མཉུན་མཉུན་ *hphur-
hgro*; མཉུན་མཉུན་ *mkhah-hgro*; མཉུན་མཉུན་ *lus-
mg-yogs*; མཉུན་མཉུན་ *hdab-skyod*; མཉུན་མཉུན་ *hdab-
chags* (*Mñon.*).

བྱ་མི་མཉུན་ མཉུན་ the bird called *cadam-
ba-goose*.

བྱ་མི་མཉུན་ *bya-ka lan-ta-ka* v. མཉུན་མཉུན་

བྱ་མི་མཉུན་ *bya-ku ra-ra* མཉུན་; v. མཉུན་ [an
osprey] S.

Syn. མཉུན་མཉུན་ *rgyañ-grags-lhos*; མཉུན་མཉུན་
sgra-sgrogs; མཉུན་མཉུན་ *sgra-hbyin chen-po*
(*Mñon.*).

བྱ་མི་མཉུན་ *bya ku-nā-la* མཉུན་ or མཉུན་ མཉུན་
[*Phasianus gallus*] S.

Syn. མཉུན་མཉུན་མཉུན་ *hdab-chags-rab*; མཉུན་
bya-ldan (*Mñon.*).

བྱ་མི་མཉུན་ v. མཉུན་མཉུན་

བྱ་མི་མཉུན་ *bya-rkañ* མཉུན་མཉུན་ a place in
Magadha where Gautama had resided
some time.

བྱ་མི་མཉུན་ *bya-skyibs (cha-kil)* མཉུན་མཉུན་ clefts
in rocks where birds take shelter, rocky
overhanging crag with ledge beneath, men

and animals taking shelter in such large
chakib or rock-harbours. མཉུན་མཉུན་མཉུན་མཉུན་
གི་བྱ་མི་མཉུན་ in the bird's shelter under a
black rock; མཉུན་མཉུན་མཉུན་མཉུན་ formed into a
shelter for birds (*A. 11*).

བྱ་མི་མཉུན་ *bya-khañ* or མཉུན་མཉུན་ a bird's cage.

Syn. མཉུན་མཉུན་, མཉུན་མཉུན་ མཉུན་མཉུན་ *bu-gahi-
dbyañs* (*Mñon.*).

བྱ་མི་མཉུན་ *bya-khyuñ* མཉུན་; an eagle.

བྱ་མི་མཉུན་ *bya-khyuñ-rdo* = མཉུན་ *mtshin* blue
mineral colour (*Mñon.*).

བྱ་མི་མཉུན་ *bya-khra* མཉུན་ peregrine falcon.

བྱ་མི་མཉུན་ *bya-khruñ* the crane.

བྱ་མི་མཉུན་མཉུན་ *bya-ga rgañ-gha-ga-ti*:

Syn. མཉུན་མཉུན་མཉུན་ *nam-mkhar-sgeg*; མཉུན་མཉུན་
dbyañs-ldan; མཉུན་མཉུན་མཉུན་ *khra-wahi skad-
hbyin* (*Mñon.*).

བྱ་མི་མཉུན་ *bya-gag* མཉུན་, མཉུན་, མཉུན་ a
species of bird: མཉུན་མཉུན་ *bya-gag-gi lo* bird
year. མཉུན་མཉུན་མཉུན་མཉུན་ then he
proceeded to Tharpa (Nirvāṇa) in the
year called *bya-gag*, i.e., the bird year
(*A. 93*).

Syn. མཉུན་མཉུན་ *ku-ku sgrogs*; མཉུན་མཉུན་ *sa-gnas*;
བྱ་མི་མཉུན་ *khyim-bya* (*Mñon.*).

བྱ་མི་མཉུན་ *bya-glag* the white-tailed eagle.

བྱ་མི་མཉུན་ *bya-go-wo* the lammergeayer.

Syn. མཉུན་མཉུན་ *byin-sahi llo-wa*; མཉུན་མཉུན་
hehi-wahi-hbañs; མཉུན་མཉུན་ *zla-hod
sgra-can* (*Mñon.*).

བྱ་མི་མཉུན་ *bya-rgod* = མཉུན་ མཉུན་ vulture, bird of
prey; མཉུན་མཉུན་མཉུན་ *bya-rgod phuñ-pohi-ri*
མཉུན་མཉུན་ vulture-hill of Magadha, a resort
of S'ākyamuni. Syn. མཉུན་མཉུན་ *ruñ-spyod*;
མཉུན་མཉུན་ *mkha-la hkhor*; མཉུན་མཉུན་ *riñ-hphur*;

ནམ་འཕར་ཕྱོད *nam-hphañ-spyod* (*Mñon.*). བྱ་ཚོད་ཐོས་ *bya-rgod-spos* the plant *Delphinium Brunonianum*, the same as *Delphinium moschatum*; བྱ་ཚོད་ཐོས་མོ *bya-rgod sen-mo* = རྩ་ལྷག *rgya-cug*; བྱ་རྩ་ a net or trap to catch birds. བྱ་ཐམ *bya-thal* = བྱ་ཚོད་བྱ་ *bya-rgod-brun* vulture's droppings (*Mñ-rda. 4*).

བྱ་རྩལ་ *bya-rgyud* གྲིལ་འཁྱུག་ a ritual in mysticism.

བྱ་སྒྲུང་ *bya-sgruñs*, or བྱ་སྒྲུང་ title of a book of satirical fables, in which birds are introduced as speaking.

བྱ་སྒྲིང་ *bya-sñin*, = བྱ་སྒྲིང་ *bya-rmyen*.

བྱ་བརྒྱང་ = བྱ་བརྒྱང་པ་ *vi-jñāna* vb. yawning, gaping.

† བྱ་དེ་པ་ *Bya-da li-pa* an Indian Buddhist saint, a pupil of Virūpa (*K. dun. 12*).

བྱ་དང་བ་ *bya-hdab*, རང་པ་འཛིན་པ་ a balcony.

བྱ་དེ་ *bya-hdre* a kind of winged demon.

བྱ་པོ་ *bya-po* cock, the male of the domestic fowl: བྱ་པོ་དང་པོ་, གཉིས་པ་, etc., the first, the second cock-crow (*C.*).

བྱ་པོ་ཅི་ཅི་ *bya-po tsi-tsi* (*Med.*) a medicinal plant, stopping the monthly courses; in *Lh.* applied to *Impatiens sulcata*.

བྱ་ཕྱོད་ནུབ་ *bya-spu-non-pa* to pat on the back; to keep in order, not to disturb any arrangement: བྱ་ཕྱོད་ནུབ་ཕྱོད་ patting on the back in the way of encouragement as if gently touching the plumes of a bird (*Yig. k.*).

བྱ་ཐོས་ *bya-spos* = མཁའ་མ་འཕྲོ་བཞིན་ n. of a constellation.

བྱ་པོ་ *bya-pho* a male bird, a cock; n. of a medicinal plant used to stop excessive menstruation.

བྱ་མ་རྩ་ *bya-ma-rta* = བར་ཚེན་ or བར་ཕྱིན་ *bañ-phyin* a messenger (*Mñon.*).

བྱ་མ་བྱི་ *bya-ma-byi* the fruit-bat or flying fox.

Syn. བྱ་མ་བྱི་ *bya-ma byihu*; གཙོད་བྱིད་ *good-byed*; རྟེ་བར་འཛིན་བྱིད་ *ñe-war hdsin-byed* (*Mñon.*).

བྱ་མ་ལེབ་ *bya-ma-leb* any butterfly.

བྱ་སྒྲུང་པ་ *bya-rmyañ-wa* = བརྒྱང་མ་གཤམ་བྱིད་པ་ stretching one's self after fatigue, lying prostrate: མེད་གཤམ་མེད་མེད་མེད་མེད་བྱིད་ this lion coming out of his den stretches his body.

བྱ་ཚེ་རིང་ *bya-tshe-riñ* the white crane, a species of bird said to live one hundred years.

Syn. ལྷ་དཔལ་ལྷོད་ *lhad-bkod*; གནམ་གྱི་ཤེ་མོང་བྱ་ *gnam-gyi ce-moñ-bya*; སྒྲིང་འཕྲིན་ *sñan-hphrin*; འདབ་ཆགས་ཚེ་རིང་ *hdab-chags tshe-riñ* (*Mñon.*).

བྱ་མར་ *bya-wañ* the bat; acc. to *Jä.* night-hawk, goatsucker, caprimulgus.

བྱ་པོ་མོན་ *bya-bshon* 1. one who rides on a bird, an epithet of Vishnu and Kārtikeya the former riding on the eagle, the latter on the peacock. 2. an egg (in *Bal.*) (*Jä.*).

བྱ་ཅེ་ *bya-se* crest on the head of birds, tuft (of feathers) of birds.

བྱ་ལྷག་པ་ *bya hug-pa* the owl (general term).

བྱ་འགོན་ *byahi-gdon* a malignant spirit which kills birds; a disease of birds (*Mñg. 77*).

བྱ་འཕུར་ཚུལ་ *byahi phur-tshul* flying of a bird: རྩལ་འཕུར་ *gyen-hphur*; རྩལ་འཕུར་ *thur-hphur*; འདྲ་ལྷག་འཕུར་ *thad-ka-hphur*; རབ་ཏུ་འཕུར་ *rab-tu hphur*; བྱ་ཡི་འཕྲོས་ *byahi-hgroñs* (*Mñon.*).

བྱ་འཕྲོས་ མ་ར་འི་ [a species of bird, the *Gracula religiosa*.] *S.*

བྱ་རོག་ *bya-rog* རོག་, ཐ་མོག་, རོག་ཀ་ཀ་, ཀ་ཀ་ the crow; in *W.* the raven. བྱ་རོག་ཕྱོད་པ་

bya-btañ (བདག་འཛིན་སྒྲོས་བྱང་ *bdag-hdsin blos-btañ* relinquishing one's interest or possessions either in a spiritual or a temporal sense. བྱ་སྒྲོལ་ easy to be done.

བྱ་ག *bya-ga* or བྱ་པ *byag-pa* pliancy, nimbleness, agility of body; བྱ་མཁུན་ rope-dancer (*Jā.*).

བྱ་དགའ་ *bya-dgah* བྲས་པ་ favour, boon, royal favour, recognition of services with rewards and presents: ལྷན་མི་འདོད་པའི་རྒྱུ་བྱ་དགའ་ཅེན་པོ་ཡང་རྒྱུ་ besides not demanding ransom from you he would even confer on you great rewards; ལྷན་པའི་བྱ་ལྷན་པའི་ལྷན་པའི་བྱ་དགའ་ཁས་སྒྲུབ་ཏེ་ཐོད་ལ་ཡན་ཤོག་པའི་ལྷན་པའི་བྱ་དགའ་ཁས་སྒྲུབ་པས་ offering rewards to mendicants of India he sent to inquire if there were pandits who would be of service to Tibet (*A.* 64).

བྱ་བྱམ་ *bya-bral* met. night, lit. free from work, cessation from work. Syn. མཚན་མོ་ *mtshan-mo*; འདྲ་འཛིན་པའི་ *hdu-hdsi bral-wa* (*Mñon.*). བྱ་བྱམ་པ་ *bya-bral-pa* = བྱ་བྱང་པ་ one free from business, an ascetic.

བྱ་མ་བྱམ་པ་ *bya-ma bum-pa*. a teapot-shaped vessel used in sacrificing.

བྱ་མ་བྱར་ལྷག་ *bya-ma byar-skyag* dandelion.

བྱ་མོ་ལལ་ *byd-mo-lab* = མཚན་པ་ articles for religious service.

བྱ་ར་ *bya-ra* sbst. watch, superintendence, attention: ལག་གསུམ་གྱི་ནང་བར་ལྷུ་པ་ཟིག་ཏེ་བྱ་ར་མཛེན་ he watched the conduct of the *upāsaka* for three days (or it may mean that he did the duties of an *upāsaka* for three days) (*A.* 83). བྱ་ར་གཏོགས་ *bya-ra-gtogs* in: བརྟན་པ་ལ་ཡན་ཤོག་པའི་བྱ་ར་མ་གཏོགས་པ་མི་འགྲུལ་ does not move without doing some service to religion in reference to study (*A.* 126). བྱ་ར་བྱ་ *bya-ra-wa*, = ཐུན་ཚུབ་ རུ་ལྷག་ sentinel, watcher.

བྱ་ས་ *Bya-sa* n. of a monastery near Chethang (རྩ་མར་ *Rtse-thañ*) on the Yeru Tsang-po: དང་པོར་བྱ་ས་རྒྱལ་ལེབས་ *dañ-por bya-sar phyag-phebs* he first visited the monastery of Chya-sa (*A.* 93). བྱ་ས་ཀོ་ཁར་ *bya-sa ko-khar* the ferry at བྱ་ས་ the place where people cross the Tsang-po by means of ཀོ་ཁ་ hide boats.

བྱང་ *byañ* འགར་, འདྲི་ཁྱི་ the north: བྱང་ཕྱོགས་ འགར་འདྲི་ the northern direction, བྱང་གྱི་བྱང་ཕྱོགས་གྱི་ northern; བྱང་ངོས་ north side, བྱང་མར་ the Jang-thang or grassy undulating plains of North Tibet; བྱང་པ་ an inhabitant of the north. བྱང་གྱི་ཕྱོགས་སྐྱོང་ *byañ-gi phyogs-skyoñ* the guardian of the north, an epithet of Vai-sravaṇa. བྱང་སྒྲུ་མི་སྒྲུ་ *byañ-sgra mi-sñan* འགར་ལྷན་ the fancied continent of the north where men enjoy unvarying health and fabulous longevity. བྱང་ཕྱོགས་ནོར་འཛིན་ཁྱོན་གྱི་རྩ་མཚན་, = བྱ་ལྷག་ *bul-tog* a kind of soda obtained from the northern deserts of Tibet (*Sman*); བྱང་དབང་ *byañ-dwañ* n. of a superior quality of satin (*S. Kar.* 179). བྱང་འཕྲོག་ *byañ-hbrog* the herdsmen of the northern solitudes of Tibet (*Loñ.* 2, 5).

བྱང་རྩལ་ *byañ-chub* བོལ་; བྱང་ *byañ* = purified, all sins and defilements washed out, and རྩལ་ *chub* = perfected, all attainments and accomplishments having been acquired. བྱང་རྩལ་སེམས་དཔའ་ *byañ-chub-sems-dpah* བོལ་སྤྲུལ་ one having perfect spiritual enlightenment, i.e., a Bodhisattwa; བྱང་རྩལ་སེམས་མ་ fem. of བྱང་རྩལ་སེམས་དཔའ་. There are two classes of བྱང་རྩལ་སེམས་དཔའ་: one those belonging to the school of Hīnayāna, i.e., Ārāvakas and Pratyeka Buddhas; and the other those belonging to the Mahāyāna school or the proper *Bodhisattwa*. The name ལྷན་མི་འདོད་པའི་བྱང་རྩལ་ *bla-na-med-pañi byañ-*

Dgah-ldanbshugs; དགའ་ལྡན་བདག་ *Dgah-ldan-bdag*; བྱམས་ཅེན་མགོན་པོ་ *Byams-chen mgon-po* (*Mhon.*). An enumeration of his one hundred and eight names is to be found in *K. g.* 4, 21. His name with Mongol Buddhists is *Maidari*; and the Pali synonym is *Metteyya*.

བྱམས་ཅེན་ཆས་རྩེ་གྲུ་ལེ་ནི་ *Byams-chen Chos-rje Çā-kyā ye-çe* n. of the founder of the great monastery of Sera near Lhasa (*Loñ.* 2, 11)

བྱམས་པ་གླིང་ *Byams-pa-gliñ* (Chambaling) n. of a great monastery and *Chorten* in Gra-ung in Lhokha where there is a huge image of Maitreya. Every year in the month of June a great fair is held at Chambaling (*Loñ.* 2, 7). བྱམས་པ་ཆོས་འཁོར་མ་ *byams-pa-chos hkhör-ma* n. of the chief image of the *Maitreya Dharma cakra* which king Krikri during the time of Buddha Kās'yaapa used to adore (*Lon.* 2, 5).

བྱམས་པ་འཇུག་པ་ནེས་པའི་མཛད་ *Byams-pa hjug-pa shes-pahi mdo* a sūtra on the advent of Maitreya (*K. d.* 2, 440).

བྱམས་པ་ཉེར་གཅིག་ twenty-one Champa duties of the Bon pantheon which according to some find form in the རྒྱལ་མ་ཉེར་གཅིག་ the twenty-one manifestations of the goddess *Dol-ma* or *Tārā* (*D.R.*).

བྱམས་པ་མི་འགྱུར་ *Byams-pa mi-hgyur* n. of an ancient castle built by the royal father of king *Sroñ-btsan sgam-po* situated to the east of Lhasa (*Loñ.* 2, 5).

བྱམས་པ་དང་ལྡན་པ་ *byams-pa-dañ ldan-pa* loving and affectionate, one who is possessed of these qualities.

Syn. ཡིད་ལ་གཟགས་པ་ *yiḍ-la gcags-pa*; ཡ་ལྟ་བུ་ *pha-lta-bu*; ཡ་ལེ་ཆོས་ལྡན་ *pha-yi chos-ldan*; མ་དང་མིང་མོ་ལྟ་བུ་ *ma-dañ sriñ-mo lta-bu*; བྱམས་ལྡན་ *byams-ldan*; ལྷགས་རྩེ་ཆེ་བ་ *thugs-rje che-wa*;

བྱམ་པ་རྩྭ་ཅན་ *bkañ-drin-can*; རྩེས་བཟུང་ *rjes-bzuñ*; བརྩེ་བས་ལྟོང་ *brtse-was-skyoñ*; བརྩེ་ལྡན་ *brtse-ldan*; བརྩེ་བས་འཛིན་ *brtse-was-hdsin*; བྱམས་བརྩེ་ *byams-brtse*; མཉེས་གཉེན་ *mñes-gñen*; བྱམས་པ་ཅེན་པོ་ *byams-pa chen-po* (*Mhon.*).

བྱམས་པས་བྱས་པའི་ཆོས་བརྒྱུད་ *byams-pas shus-pahi chos-brgad* the eight religious discourses delivered to Maitreya at his request on the following subjects: བསམ་པ་ *bsam-pa*, རྩྭ་བ་ *shyör-wa*, གཏོན་པ་ *gtoñ-wa*; ཡོངས་སུ་བཟོ་བ་ལ་སྐུ་ལ་ *yoñs-su bñho-wa-la mkhas-pa*, བྱམས་པ་ *byams-pa*, རྩྭ་རྩེ་ *ññiñ-rje* བསམ་པ་ལ་སྐུ་ལ་ *thabs-la mkhas-pa*, ཤེས་རབ་ཀྱི་ཡ་འཇུག་པ་ལ་ཇིས་པར་བྱང་བ་ (*K. ko.* 2, 203). བྱམས་པས་བྱས་པའི་མཛད་ *byams-pas shus-pahi mdo* a sutra spoken by Maitreya (*K. ko.* 2, 41).

བྱམས་སྤྱིན་ *Byams-sprin* n. of a place with a monastery in the district of *Skyid-groñ* (Kirong) north of Nepal (*Loñ.* 2, 6).

བྱམས་པ་བཞུགས་ *Byams-bshugs* sitting like Maitreya, i.e., after European fashion on a chair with his legs hanging down, opp. to ལྷགས་པ་ sitting cross legged like Buddha. Maitreya when appearing in this world as a Buddha will change the usual mode of Buddhist sitting.

བྱར་ *byar* = བྱ་བར་ *bya-war*, supine of བྱེད་པ་; བྱར་མེད་ *byar-med* 1. not to be done. 2. sbst. inactivity, inaction. In Buddhism, apathy, indifference: བྱར་མེད་ཀྱི་རང་ལ་གནས་པ་ to live in the state of inaction.

བྱས་ཤིང་བ་ *byas-deb* (ལས་བྱ་བ་གང་བྱས་པའི་ཤིང་བ་) register of work and duties (of officials, etc.) (*Rtsi.*).

བྱས་ནས་ *byas-nas* རྒྱུ་ལ་ having done, performed.

བྱས་པ་ *byas-pa* pf. of བྱེད་པ་ *byed-pa*; 1. ཀ་རི་རི་ [done] S. བྱས་ན་ *byas-na*, བྱས་ཀྱིས་, when done. 2. a doer: བྱེད་པ་བྱས་པ་ *byed-pa byas-pa*

མང-ཁའི་མགོ་འདྲན་ guided the men who went
like a field-shrew (*Yig. k.*). 2. a sparrow.
ཐུ་ལ་ཕུག *byiku-la-phug* and ཐུ་ཤོག *byiku-shog*
are medicinal plants.

ᑭᑦ byi-ru wrongly written for ᑭᑦ byu-
ru q. v.

ਉਤਰ byi-rug a kind of plant. ਉਤਰਾਅ
ਬੁਧਿਮੰਦ ਬ੍ਰਿਕ ਸੋਘ ਸੋਘ.

ཕྱིལ *byi-la* 1. माज्जर, विडाल cat. Syn.
 ལྷུམ་བུ *shum-bu*; ཤི་མི *shi-mi*; ལ་ལི (*Mhon.*).
 2. n. of a demon (ལ་བ་གྲག) of the nāga
 class. ཕྱིལ་ལྷུ་མཚན *byi-lahi rgyal-mtshan*
 is an appurtenance of gods, resembling a
 flag with a cat's head at the top (*Jā.*).
 ཕྱིལ་ལ་མགོ *byi-lam pha-mgo* = ཕྱིལ་མ་ཐྱོན་མ *byi-*
lam shon-mo n. of a monster of the nāga
 class having a pig's head.

བྱི་ཤར་དཀར་མོ་ *byi-shar dkar-mo* n. of a medicinal plant, བྱི་ཤར་དཀར་མོ་མ་གྲོཅ་དྲི་རྒྱན་སེལ་.

ཐུ་ཤོར་ *byi-ṣor*, v. ཐུ་བྱས་ *byi-byas*; ལྷན་ཁྲིམས་
[calumniated] S.

ཐུང་རུག་ *byiñ-rdul* निम्बरजः n. of a number.

བྱིས་པ་ *byiñ-phab* a kind of tea (*Rtsii.*).

ཐྱིང་བ *byin-wa* निमग्न, प्रच्छन्न hidden (A. K. 1-18), sunk in water, etc., v. ཐྱིང་བ་
hbyin-wa.

ཐུང་ཐུང་ཐུལ་ *byiñ-byiñ thu-lu* a species of small beetle.

ཐྱེང་མ *byin-ma* a kind of woollen stuff like serge: ཐྱེང་མ་ཤུམ་འབྲིང་འདྲ་བ་འདྲིམ་ནེ the cost of each fathom's length of middle quality of *chingma* (*Btsii*).

ཐུངས་ *byiñs* 1. depth of the sea: ཐུངས་ན་གནས་པ་ *byiñs-na gnas-pa* animals that live hidden in the deep sea. 2. hidden, concealed; sunk in water: རྒྱུངས་པར་ *rnam-par byiñs* **འཇོག་པར་** *gñag-pa* quite submerged, foundered

(A. K. 1-16). 3. or ཐུངས་པ། = all, in general (like ཐུན་པྱི་ *kun-spyi*).

2. also བྱིན་རྒྱུ་ལྔ་པ་ a blessing, a bestowing of blessings; བྱིན་པ་ received blessings; བཅོམ་ལྷན་པས་ཀྱི་བྱིན་གྱིས་ by the blessing or the miraculous power of Buddha (*Jü.*). བྱིན་གྱིས་རྫོབ་པ་ *byin-gyis rlob-pa* ལ་མཁུན་གྱི་ལྷན་པས་ཁྱེད་པོར་བྱིན་གྱིས་རྫོབ་པ་ grant thy blessing, that the misery of beings may be assuaged (*Mil.*); ལྷན་པས་བཅུད་ཀྱིས་བྱིན་གྱིས་བརྒྱུ་ལྔ་པ་ heretical teachers sent and fitted out by the devil (*Jü.*). There are four kinds of *Adhiṣṭhāna* or blessings: (1) བདེན་པའི་བྱིན་གྱིས་བརྒྱུ་ལྔ་པ་ རྒྱལ་པོའི་བྱིན་གྱིས་བརྒྱུ་ལྔ་པ་ *འཇུག་པའི་བྱིན་གྱིས་བརྒྱུ་ལྔ་པ་* *འཇུག་པའི་བྱིན་གྱིས་བརྒྱུ་ལྔ་པ་* [blessing of truth]*S.*; (2) བདེན་པའི་བྱིན་གྱིས་བརྒྱུ་ལྔ་པ་ *འཇུག་པའི་བྱིན་གྱིས་བརྒྱུ་ལྔ་པ་* [blessing of charity]*S.*; (3) རྒྱལ་པོའི་བྱིན་གྱིས་བརྒྱུ་ལྔ་པ་ *འཇུག་པའི་བྱིན་གྱིས་བརྒྱུ་ལྔ་པ་* [blessing of tranquility]*S.*; (4) རྒྱལ་པོའི་བྱིན་གྱིས་བརྒྱུ་ལྔ་པ་ *འཇུག་པའི་བྱིན་གྱིས་བརྒྱུ་ལྔ་པ་* [blessing of wisdom]*S.* བྱིན་རྒྱུ་ལྔ་པ་མཁུན་ *byin-rlob-pa* blessed, holy. བྱིན་རྒྱུ་ལྔ་པ་ལྷན་པས་ བྱིན་རྒྱུ་ལྔ་པ་ལྷན་པས་ to suppress evil by means of blessing, also to exorcise spirits.

byin-leags a kind of tea (*Rtsii*).

ཕྱིན་ཆགས་པ་ *byin-chags-pa* चुरत charming,
fascinating [also, playful, tender] S.

ཐུན་རྟེན་ *byin-rten* (ཐུན་རྟེན་གྱི་རྟེན་) the object of sanctity, symbol of blessedness, sacred charm or medicament; saintly relics.

བྱིན་པ *byin-pa* 1. (རྒྱ་པའི) ཡལ་མཆོད calf of the leg: བྱིན་པ་ན་པ *byin-pa na-wa* pain in the calf. 2. pf. of བྱིན་པ *sbyin-pa*.

byin-pahi mthah अवर the limit
of charity.

ཕྱིན་པ་ *byin-po* ordinary; most, all: ཕྱིན་པ་
ཕྱིན་པ་ most of the servants or attendants
(A. 71); གོ་གཤེག་གསུང་ནས་ཕྱིན་པ་རྒྱས་པ་བཞུགས་
mentioning (he would stay in Tibet) one

that the external world and knowledge were both real]S.

ཐྱེ་མ *bye-ma* सिकता, बालुका sand, a sandy place or desert: གཞིང་གྱི་ཐྱེ་མ་འཛིན་གྱི་ལ་ན་ in the middle of a plain of golden sand (*Gl.*); གང་གའི་རྒྱུད་གྱི་ཐྱེ་མ་ཅུ་མ་ as much as there is sand in the Ganges [*Jü.*]. བསམ་ཡས་དགོན་པའི་ཕྱོགས་བཞེན་མ་ཐོས་ཞིང་ཅན་འབྱུང་ *Bsam-yaś dgon-paḥi phyogs bshi-nas bye-ma sbom sheñ-can hbyuñ*, widely-extending thick sands appear all round Samye gompā. ཐྱེ་ནག་ black sand; ཐྱེ་ཆབ་ *bye-chab* sandy water, water standing on sandy ground; ཐྱེ་ཐུང་ *bye-spuñ* heap of sand; ཐྱེ་ཚུབ་ sand-storm.

ཐྱེ་རྩོང་ *bye-stoñs* margin of a lake or river which is free from sand; sandless bank. ཐྱེ་རྩོང་མ་ *bye-stobṣ* sand-bank: རོ་ནམ་ཁྱེ་རྩོང་གི་འགོ་ནས་ཐྱེ་རྩོང་མ་ན་ཡང་བྱུང་བ་ then Khu-ston's followers arrived at the margin which was not sandy (*A.* 95); ཐྱེ་ཐང་ *bye-thañ* = ཐྱེ་མ་འཛིན་ *bye-maḥi-thañ* sandy plain (*Mñon.*).

ཐྱེ་མ་ཀ་ར་ *bye-ma ka-ra* (Beng.) चिनि, शर्करा brown sugar, moist sugar.

ཐྱེ་མ་ཐུག་ *bye-ma ṅu-gu* a kind of worm or insect abounding in sandy plains (*Rtsii.*).

ཐྱེ་མ་ལུང་ *bye-ma-luñ* n. of a district in the neighbourhood of the snowy mountain གཤན་ཅེན་ཐང་གླེ་ *Gñan-chen thañ-lha*, the birth-place of the 7th Karma hierarch named ཅོ་མ་ཇེ་དབང་པོ་ *Chos-rje dwañ-po* of the red-cap school (*Loñ.* 3, 30).

ཐྱེ་མ་དམར་ *bye-ma-dmar* रक्तबालुका, सिन्दूर vermillion (*S. Lex.*).

ཐྱེ་མ་ཞིང་གེ་ *Bye-ma señ-ge* n. of a place in Tibet (*Deb.* ག, 23).

ཐྱེ་མ་གློ་ལ་ *Bye-ma sgo-la* n. of a sandy hill in རྩོད་ལུང་ (*Toilung*) (*Rtsii.*); ཐྱེ་མ་འཛིན་གྱི་ཐང་ *Bye-maḥi lha-khañ* n. of an ancient monastery situated on a mountain over-

hanging the Tsang-po and opposite to ཐོབ་རྒྱལ་ *Thob-rgyal* in Tsang (*Loñ.* 3, 6).

ཐྱེ་ཤེལ་ *bye-ṣel* sugar and sugarcandy.

ཐྱེད་སྒོ་ *byed-sgo* = work; ཐྱེད་སྒོ་ཁྱོད་ཀྱི་ལྟ་བུ་གནས་པ་ to leave a work half done or unfinished; ཐྱེད་སྒོ་ཐུན་ཞིབ་ detailed works (minute and important work); ཐྱེད་སྒོ་རིམ་ཞེས་ performing duties methodically and continuously (*Rtsii.*). ཐྱེད་སྒོ་ཐུན་ཞིབ་ *byed-sgo phra-shib* all works small or great, i.e., minute details.

ཐྱེད་འཇུག་པ་ *byed-hjol ṅan-pa* to work badly or wrongly (*Fig. k.*). ཐྱེད་འཇུག་འཇུག་ཅེ་ *byed-hjol hdsab-che* performing work with zeal, also in an efficient manner (*Khrid.* 130).

ཐྱེད་ལྟེ་བ་ *byed-lte-wa* = ལས་དོན་ཐྱེད་ལྟེ་བ་ལྟར་གནས་ the basis of works or of anything to be done (*Fig. k.*).

ཐྱེད་པ་ *byed-pa* I: pf. ཐུས་ *byas*, fut. ཐུ་ *bya*, imp. ཐུས་ *byos* or *byas*, also sometimes ཐྱེད་ཅིག་ 1. to make, to manufacture: ཇུ་ལས་ཚ་ཚ་རྩེར་གཅིག་ཐུས་ནས་སྒྲོལ་མའི་དཀྱིལ་འཁོར་ལ་ དེ་དག་གསལ་ལོ་ *rdsal-as tsha-tsha ṅer-gcig byas-nas Sgrol-maḥi dkyil-hkhor-la de-dag gsol-lo* having made 21 sacrificial cones out of the clay, he offered them on the mandala of Dolma; རྩོད་ཀྱིས་བག་ལེབ་ཐྱེད་ཀྱི་འདུག་གས་ are you making bread? 2. to make, cause, force to do anything, to bring about either with root or termin. inf. of another vb.: ཐུ་ཚ་བུ་ན་དེ་ཐབས་ཐྱེད་ making the boy eat the dung; ཞེས་བར་ཐྱེད་ causes to be removed; (also with sbst.) ཐུང་ན་བུས་ brought about misery, ཐུག་ཅེ་ཐྱེད་དེ་ causing great pain; but not used as we should in such phrases as “to make a noise” (ཐུར་རྒྱུག་པ་), etc. 3. to do, perform, to act: རྩོད་གང་ཐྱེད་ཀྱི་འདུག་ *khyod gañ byed-kyi-hdug* what are you doing? ལས་ཀྱི་ཐྱེད་པ་ to perform a task, to work; ཐུབ་ཐྱེད་པ་

id.; བསམ་རྒྱུ་མཁོགས་པར་བྱས་ན་ if it is done quickly according to your intention; དེ་འདྲམ་གང་ལ་བྱས་ why did you do so? ཅེ་རྒྱུ་བྱད་ན་ལེགས་ what is it best to do? སྐན་གྱིས་ལས་བྱད་ཀྱི་ཡིན་ནམ་ *gman-gyis las byed-rgyu-yin-nam* will the medicine operate? བྱད་པ་བྱས་བྱས་པ་ *byed-pa byas-byas-pa* one who has accomplished that which was to be done; རོས་པར་བྱས་ནམ་ having acted or behaved properly. བྱད་པ་ under this head seems also to be used in an obscene sense and can stand for "to copulate," much after the usage of རྟོད་པ་ *spyod-pa*: བྱད་མེད་བྱད་པ་ id.; བྱད་པ་འི་གཞི་ *byed-pahi gshi* as met.=a woman; བྱད་པ་འི་ཡན་ལག་ "the member for doing," as met.=མོ་དབང་ the female organ. 4. as a pleonastic addition to verbs or verbal roots for the sake of emphasis or by custom: མུ་བྱད་པ་ to speak, གསོས་བྱད་པ་ to cure, ཤིང་སྒྲུག་བྱད་པ་ to put wood on (the fire), དད་པ་བྱད་པ་ to believe in, འུྱུད་པ་བྱད་པ་ to repent, བྱི་བྱད་པ་ to ravish, etc., etc. In this way, also, བྱད་པ་ added to a derived noun is often preferred to the simple verb from which the noun is derived: གུན་མ་བྱད་པ་ is preferred to the simple, གུ་བ་ to steal, འུྱུང་བག་བྱད་པ་ is preferred to འུྱུང་བ་ to look down upon, despise; etc. It is moreover, important to note in this connection, how helpful this auxiliary use of བྱད་པ་ can become in differentiating the active and passive senses of a verb, especially the participle; thus རྩུང་བྱད་པ་=he who is beating, while རྩུང་བྱ་བ་=he who is to be beaten, and རྩུང་བྱས་པ་ him who was beaten; so, too, གསོད་བྱད་ or གསོད་བྱད་པ་ a killer, he who kills, and གསོད་བྱས་པ་ him who has been killed, the killed; with many other like examples. བྱ་ or བྱོ་ as an auxiliary also carries the sense of "should" and "must": དེ་ནམས་ཀྱི་སྟོན་པ་བཟུག་པར་བྱའོ་ *de-rnams-kyi skyod-pa bcug-par byaho* they must not be allowed to depart.

Lastly, should not be forgotten the idiomatic use in certain phrases, as in རྒྱུ་བྱད་པ་ to tell a lie, ཅེ་མོ་བྱད་པ་ (lit. "to make near") to love, be attached to, རྩམ་བྱད་པ་ (lit. "to operate the lips") to bicker, to quarrel. A lengthy list of such phrases may be found in *Snd. Hbk.* p. 77-78. *N. B.*—In West Tibet the use of this verb is largely superseded by another, namely, བཟོ་བ་ *bcowa* to make, to do. The honorific forms of བྱད་པ་ should be also noted: མཆོད་པ་ used in addressing or speaking of superiors and བཞིད་པ་ *bcgyid-pa* in polite conversation betwixt equals.

བྱད་པ་ II: to style, to denominate; to tell, to mention; used almost exclusively in the pf. and the future tenses: རེས་བྱས་པ་ thus was it mentioned; རྩེར་བྱས་པ་བཞིན་ according to what has been said before; བྱད་ཀྱང་ though saying. The fut. inf. in this sense is in common use after the mention of a person's name for the first time, also after the names of places; and the verb is then usually preceded by the adv. རེས་ *shes* "thus" or "so": ཡངས་པ་མཚན་རེས་བྱ་བའི་ཁྱོང་ཁྱོང་ལྷོ་ in the city of Vais'ali thus to be styled; རའི་བྱ་སྟོན་མ་རེས་བྱ་བ་ཁ་རྩེ་ཤི་མང་འདུག་ my daughter Sved-ma so-called died yesterday; མི་ལ་རས་པ་འི་མཁུར་འབུམ་རེས་བྱ་བ་བཟུགས་སོ་ the Hundred Thousand Songs of Mila-raspa, so to be designated, is (herein) contained. Also, more generally, even in the plain *verbun loquendi*: ལྷ་མ་དེ་ཡེགས་མང་རེས་བྱ་བའི་སྐྱུ་མང་པོའི་སྐད་བྱང་འོ་ there arose the sound of many voices which said 'the lama has come,' མོ་ལ་བྱད་ཞིག་བྱ་བའི་ལུང་བྱང་ནས་ an order being given which said: 'go, make search.'

བྱད་པ་ III: བྱུང་པ་, ཀའར་ཀ, ཀའ་པོ་ sbst. 1. also བྱད་མཁན་ and བྱད་པ་པོ་ the person that does a thing, the doer, performer etc., author;

བཅུན་པོས་བྱེད་མཁན་ the author of the work.
2. བྱེད་པ་ ཀ་ལྟེ་ the doing, dealings (with noun in the instr. case): དེ་བཟུང་བའི་རིགས་པ་ རྒྱལ་པོས་བྱེད་པ་ such wrong being done by the king, such unjust dealings of the king; བྱེད་པ་ཕྱེད་པ་ ལྷན་པ་ལྟེ་ less doing, or little to be done; in the genit. case: རྩོམ་པོ་བྱེད་པ་ དཔྱད་པ་ལྟེ་ hide the working of your understanding in the heavens; བྱེད་པ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ byed-pa lam-du hkhyer-wahi lta-wa: (Theg. 39). བྱེད་པ་ལྟེ་ལྟེ་ ཀ་ལྟེ་ instrumental cause; བྱེད་པ་ལྟེ་ལྟེ་ ཀ་ལྟེ་ verbal-term or expression, a verb. བྱེད་པ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ (1) the female organ. (S. Lex.). (2) effort, endeavour; བྱེད་པ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ ལྟེ་ལྟེ་, effortless. བྱེད་ལྟེ་ལྟེ་ byed-lugs or བྱེད་ལྟེ་ལྟེ་ byed-staṅs manner of doing, working; method in work (Rdsa. 10). བྱེད་ལྟེ་ལྟེ་ byed-srol = བྱེད་ལྟེ་ལྟེ་ byed-lugs (Rtsii.).

བྱེད་པ་ IV: diagrams; བྱེད་པ་བཟུང་བའི་བྱེད་པ་ byed-pa bu-cig the eleven astrological diagrams. They are: གདབ་པ་ gdab-pa; བྱེད་པ་ byis-pa; དགེ་བ་ dge-wa; ཁྱིམ་བཟུང་ til-brduñ; བྱེད་ལྟེ་ལྟེ་ khyim-skyes; རྩོམ་པོ་ tshoñ-pa; བཟུང་པ་ bas-di; བཟུང་ལྟེ་ལྟེ་ khra-ṅis; བཟུང་ལྟེ་ལྟེ་ bshi-mdo; ལྟེ་ལྟེ་ klu; ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ mi-shug-pa.

བྱེད་པ་ལྟེ་ byed-pa-can 1. = བཟུང་ལྟེ་ལྟེ་ skra hair.
2. ཀ་ལྟེ་ལྟེ་ [produced from or belonging to any doer or maker] S.

བྱེད་པ་ལྟེ་ byed-pa-po = ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ rgyur su-ra-wahi lta-wa the doctrine of the Hietu-Vādin sect of the Tirthika (Theg. 33).

བྱེད་ལྟེ་ལྟེ་ byehu mchil-pa = ལྟེ་ལྟེ་ swallow also: sparrow (Hbrom. F, 163).

བྱེད་ལྟེ་ལྟེ་ byehu-la-phug a medicinal herb (Cs.).

བྱེད་པ་ byer-wa = བྱེད་པ་ bral-wa or ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ so-sor bral-wa 1. to separate, disintegrate; བྱེད་པ་ to destroy, ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ go dispersing the troops of enemies or sins

(Hbrom. F, 125). ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ soñ-wa byer-cig, imp. let them go, let them disperse (A. 19). 2. in medical works = ལྟེ་ལྟེ་.

བྱེད་ byes place of occasional residence opp. to home or place of permanent residence; foreign country; abroad. བྱེད་ལྟེ་ལྟེ་ to go abroad, to travel; བྱེད་ལྟེ་ byes-pa foreigner, stranger; traveller; བྱེད་ལྟེ་ byes-lam = ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ hgrul-lam travelling road, road on which to travel.

བྱེད་ byo = ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ devoid of food and drink (mystic) (K. g. F, 179).

བྱེད་ byo-wa 1. to pour, to transfer water or anything else from one vessel to another vessel, hence fig. communicating or imparting instruction: ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ fill up a pot with water; ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ the lord also had received (from him) as it were one vesselful of learning (A. 40); ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ communication of ideas is like pouring from one vessel into another (A. 47). 2. to hear, listen to (Jā.).

བྱེད་ལྟེ་ byon-pa, ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ v. ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ hbyon-pa; ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ byon-du re-naṣ ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ expecting or awaiting his arrival: ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ (A. 86).

བྱེད་ byor = ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ nar-nar (Nag. 48).

བྱེད་པ་ byol-wa to mistake, to blunder, to err; to go astray. 2. v. ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ hbyol-wa.

Syn. ལྟེ་ལྟེ་ nor-wa; ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ hchol-wa; ལྟེ་ལྟེ་ zur-wa (Mñon).

བྱེད་ལྟེ་ལྟེ་ byol-soñ ལྟེ་ལྟེ་, ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ (ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་) lit. one gone out of the way, hence all animals other than man, particularly the quadrupeds. ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ byol-soñ rgyal-po the king of beasts, the lion; ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ the three classes of

beasts in general, viz., those living in water, those moving on the earth, and those moving in space such as birds, flies, etc. ལྷོ་སོང་བས་ཐེན་པ་ *byol-soñ-was glen-pa* more stupid than a brute (*Mil.*).

བྱ་ཏེ *bra-ñe* མའུ་ལྷོ་འཕྲུལ་ constellation I., the first lunar mansion [second constellation in the Hindu astronomy] *S.*

Syn. གཤེན་རྟེ་མོ་ *gcin-rje-mo*; སྒེག་མོ་ *sgeg-mo* (*Rtsii.*).

རྩ་བྱ་དྲ་ར *bra-da-ra* n. of a tree (*A.* 38).

བྱ་བ *bra-wa* I: subst., does not indicate the marmot, but is the more formal n. for animals of the *lagomys* genus, small rodents, tailless and living in burrows. ལ་བྱ་ *a-bra* and རྩ་བྱ་ *rdsa-bra* are colloq. terms for two species of the genus. བྱ་མཁར་ *bra-mkhar* = བྱ་རྩ་བྱ་ *bra-tshañ* burrow of the *lagomys*.

བྱ་བ II: vb. to have or to be in great plenty: རང་གིས་རྩ་བྱ་བཏུང་མ་བྱ་གོན་མ་བྱ་ she allowed herself no abundance of food, drink or clothing (*Jä.*).

བྱ་བོ *bra-wo* ཀ་ཕུར་ buck-wheat of white and black species; བྱ་བོའི་རྩ་ཕུར་ ལྷན་ buck-wheat meal. བྱ་ཕྱེ *bra-pnye* buck-wheat flour; བྱ་སོག་ *bra-sog* buck-wheat straw serving as a poor sort of fodder during the winter (*Jä.*).

བྱ་རྩེ་གལག་ *bra-rtse-gyag* n. of a kind of animal; said to be a species of hedgehog (*Rtsii.*).

བྱ་ལོ་ཅན་ *bra-lo-can* (སྒྲིབ་ཀྱིས་ཡང་ས་ལ་མགོ་བོ་བྱ་ལོ་ཅན་) (*Jig.* 30).

བྱག་ *brag* a rock, crag; བྱག་རྩོ་ *brag-rdo* id.: བྱག་རྩོའི་རྩྱེད་དུགས་གྲང་བ་སེལ་བར་བྱེད་ warmth in the rock being kindled, the cold was removed; བྱག་ཅ་ *brag-cha* echo from a rock;

བྱག་ལྗེ་པ་ rock vegetation; བྱག་ཕུག་ *brag-phug* a cavern, very frq. བྱག་རྩེ་ *brag-rtse* rocky peak, rock-top; བྱག་རྩང་ a narrow ravine.

བྱག་རྩུ་བོའི་རི་ *Brag-skya-bohi-ri* n. of a mountain supposed to exist beyond *Ratna-dwipa* the island of precious things, situated in the western quarter (*K. d.* 3, 282).

བྱག་རྩུབས་ *brag-skyibs* a harbourage for birds under the cleft of a rock.

བྱག་རྩུས་ *brag-skyes* = བྱ་བྱ་ *bra* རྩུ་ལྷེ་ལ [1. rock-grown. 2. a fragrant resin, benzoin or storax] *S.*

བྱག་རྩུབ་ *brag-rgyab* 1. lit. behind the rock. 2. n. of a village beyond *Hphan-yul* (*Loñ.*, 13).

བྱག་སྒོག་ *brag-sgog* a species of garlic growing in the clefts of rocks: བྱག་སྒོག་རྩ་བས་གྲང་རྩ་སྒོག་ལོ་མོ་ garlic roots suppress gonorrhoea.

+ བྱག་ཅ་ *brag-ca* = བྱག་ཅ་.

བྱག་ནག་ལ་ *brag-nag-la* n. of a mountain in ལྷོ་ལུང་ཙུང་ཕུག་ *Stod-luñ tshur-phug* (*Rtsii.*).

བྱག་པ་ *brag-pa* = ཁོ་ཁོ་ *khoñ-khro* anger, malice.

བྱག་པོན་ *brag-pon* n. of a place in Tibet (*Loñ.* 2, 8).

བྱག་སྒོས་ *brag-spos* an aromatic substance used for incense: བྱག་སྒོས་མ་ནག་ལྷུབ་ *brag-spos rma-rnag hdrub*.

བྱག་སྒྲས་ *Brag-spras* = རྩུ་བ་རྩུ་གཙོད་ *skye-wa rgyu-geod* (*Mñ.*).

བྱག་རྩང་ *brag-rtsañ* rock-lizard.

བྱག་ཕུན་ *brag-shun* गिरिज, शिलाजतु fossil pitch or bitumen, found for instance in Lower Lahul between rocks in solid pieces like unmelted pitch [stone-lac, red chalk] *S.* བྱག་ཕུན་རྩྱེད་པའི་ནད་ནམས་ཀྱན་ལ་ཡན། ལྷུང་པར་མ་མཆོན་མཁལ་ནད་སེལ་བྱའི་མཆོག་།

Syn. དོན་ཕན *don-phan*; རྫོག་མེས་ *rdo-skyes*; ལྷ་པོ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *lā-dsa-tu*; རྫོག་པོ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *rdo-wahi-naḍ* (*Mñon.*).

བྱ་གཡལ་ *Brag-gyab* n. of a place in Khams: བྱ་གཡལ་ཞིབ་དཔྱད་དུ་ཐོན་སྐབས་ལགས་ it is time for starting political investigation in *Tug-yab* (*Yig. k.* 26).

བྱ་རམ་ *Brag-ram* n. of a place in Tibet (*Yig.*); also, a kind of mineral substance incrustated on rocks: བྱ་རི་ལས་བྱུང་བའི་རྫི་བཟང་པོའི་བཅུད་རྫས་ fragrant mineral substances obtained from rocky hills: དུས་རྒྱུས་འབྲང་ *dus-rjes-hbrañ*; རྫོག་མེ་རྟོག་ *rdohi me-tog*; རྟོག་པོ་ *rgan-po*; བྱ་མེས་ *brag-skyes*; བསེལ་བ་ *bsil-wa*; ཞིབ་ *shi-wa* (*Mñon.*).

བྱ་གཞིག་ *brag-gig* a rock-mite or tick.

བྱ་གོད་ *brag-god* described as a wild animal roaming on rocks (*Rtsii.* 64).

བྱང་ *brañ* I: བཟུང་, བཟུང་ the chest, the breast: བྱང་དུལ་ middle of the breast, pit of the stomach; བྱང་གྱུན་ or བྱང་གི་གྱུན་ necklace which hangs on the breast (*Mñon.*). བྱང་གཏན་ *brañ-gdan* a bib or apron worn by Ladaki women; བྱང་བྱར་ *brañ-bur* middle convex part of the རྫོག་མེ་ or Buddhist sceptre; བྱང་གི་གྱུན་ བཟུང་ལྷ་ལྷ་, the ornament worn on the breast; བྱང་ལྷ་ལྷ་ a young woman with fine bust. བྱང་ཟེ་ *brañ-ze* = བྱང་གི་ the breast flesh of goat, sheep or yak (*Rtsii.*).

བྱང་ II: 1. dwelling-place: ལྷ་བྱང་ lama's residence; འབྲང་ས་ or བཟུགས་བྱང་ residence; གཟིས་བྱང་ night-quarters, halting place, whether under a roof or in the open air; ཐོ་བྱང་ king's residence, a palace; also a monastery is called དཀོན་མཆོག་གི་ཐོ་བྱང་ *dkon-mchog-gi pho-brañ*. 2. = རྫོག་ camp, encampment: བྱང་བྱང་བྱང་ pitched his tent, encamped. 3. = རྟོགས་ wood, forest: བྱང་ལ་ རྟོགས་ residing in the woods (mystic) (*K. g.* 19, 28).

+ བྱང་ཁང་ *brañ-khañ* dwelling house, quarters or rooms of one's residence; དགེ་ཚུལ་རིས་ རྫོག་པོ་བཟུགས་མའི་བྱང་ཁང་དུ་ཡོན་ནས་ the 'S'ramanera was residing in the central room of the lord's residence (*A.* 56).

བྱང་མེས་ *brañ-skyes* 1. བཟུང་ལྷ་ lit. what grows on the breast, i.e. the teats; also a son, child. Syn. བྱ་མེ་ཕུ་བྱ་ (*Mñon.*); བྱ་ས་ *nu-ma*; རོ་མ་འཛོན་ *ho-ma-hdsin* (*Mñon.*). 2. n. of mythological being called རྫོག་མེ་པ་ 'the mare's face,' born out of the breast of Rishi Urva, who wished that a child should be born to him without his having to keep female company. So, when feeling heat in his breast, he scratched it and a child came out, which child in the shape of a mare full of burning flame (volcano) resides in the great ocean south of Jambudwipa! She causes the tides. (*K. d.*.....). (དཀྱིལ་ཡང་མཛོ་རྒྱབས་འཕེལ་འབྱེབ་ལས་སྐབས་ལ་ཏ་གཏོང་མེའི་ཐད་འབྱུང་བ་ལ་མཛོ་རྒྱབས་སུ་བྱགས་).

བྱང་བྱང་ *brañ-breñ* n. of a number: བསམ་བྱེད་བྱང་བྱང་རྫོག་ལས་དང་ (*Ya-sel.* 56).

བྱན་ *bran* བཟུང་, དཔུང་ a servant, a slave; also = འབྲང་ས་ a subject. བྱན་གཡོག་ house servant; བྱན་བཟུང་ cultivator, tiller of the soil; བྱན་པོ་ and བྱན་མོ་ male and female servant. བྱན་དུ་སྐྱེལ་བ་ to engage as a servant: བྱན་དུ་ཁས་ཁྲུང་ས་ they engaged themselves as servants; ལུས་ངག་ཡིད་གསུམ་བྱན་དུ་ལྷུ་ཉི་ devoting heart, mouth, and body to his service (*Pth.*); རང་ལྔ་ལྔ་ཞོགས་ཀྱིས་བྱན་དུ་ཁོལ་ morning and night I am a slave to food and clothing (*Jü*).

Syn. གཡོག་པོ་ *gyog-po*; ཞབས་འབྲང་བ་ *shabs-hbrañ-wa*; མངག་གཟུགས་ *mñag-gshug-pa*; གཟན་གསེས་ *gshan-gsos*; བཟུང་ལྷ་ *hcal-huñ*; ཁོལ་པོ་ *khol-po*; ཞབས་རྟོགས་ *shabs-tog-pa*; གཟན་མེས་ *gshan-skyes*; གཟན་གྱིས་བཟུང་ས་ *gshan-gyis-bskyas*; ཡོངས་སུ་བྱོད་ *yoñs-su-spyod*; བསྐྱུ་བྱ་ *bsgami-bya-*

བྱིད་པ *brid-pa* v. བྱིད་པ. བྱིད་མཁས་ *brid-mkhas* or རྒྱུད་པ་བྱིད་མཁས་ *gnah-wa brid-mkhas* skilful in imposing upon (*Khrīd.* 113).

བྱིན་པོ *brin-po* = རྒྱལ་པོ *rgyug-po* or བཞིས་པོ *bsgrim-po* seems to signify: a rush or run upon anything, a demand; also adj. brisk. བྱིན་པོ་བྱུང་ *brin-po-byung* there being a full market for articles of sale, when they are sold well, it is said *brin-po byung*; ལུ་ལའང་ར་བྱིན་པོ་ལོད་ whomsoever else may not be wanted, (still) there is need of me (*A.* 142).

བྱིམ *brim* or བྱིམས་ *brims*, v. བྱིམ་པ་ *hbrim-pa*.

བྱིས *bris*, v. བྱི་བ་ *hbrī-wa*.

བྱིས་རྟིང་ *bris-rñin* = ཡིག་རྟིང་ *yig-rñin* old writings, records, old manuscripts: བྱིས་རྟིང་ཡང་ཆེན་པོ་ཡང་དེ་གཞི་ལོད་གི་བུག་ such things occur even in the older writings (*Ya-sel.* 38). བྱིས་འབྲས་ *bris-hbur* the art of painting and carving images. བྱིས་མ་ *bris-ma* a written book, a manuscript book.

བྱུ *bru* one of the six earliest tribes of Tibet (*J. Zan.*).

བྱུ་བ་ *bru-wa*, v. བྱུ་བ་ *hkre-wa*.

བྱུ་བ་ཚ་ *bru-wa-tsha* = བྱུམས་ *hkres* རུ་ཅ་ *hunger and thirst*.

བྱུ་ཚ་ *Bru-tsha* also བྱུ་ཤ་ *Bru-sha* n. of a country N.W. of Tibet; also that of a tribe in Tibet (*Loñ.* 3, 5). We have in the Kah-gyur encyclopaedia certain treatises in incomprehensible syllables asserted to be in the *Bru-tsha* language. ལྷོ་བྱུ་མ་བཅོན་དུ་མ་ཆང་བྱུ་ཤ་ལོད་དུ་བོན་དང་ཞིང་མོན་ཁྲོ་དར་ཏེ། during the time of king Digum-tsan the sect called Dur Bon of the Bon religion

of Shañ-shañ and Bru-sha greatly spread (over Tibet) when the use of weapons and shields was also introduced (*J. Zan.*).

བྱུག་པ *brug-pa* to flow, to stream out, to gush forth; as sbst. current, flow, flux (*Jü.*).

བྱུག་གཡོས་ *brug-gyos* a number (*Ya-sel.* 57).

བྱུད་ཀྱི་མངར་གདོང་ *Brud-kyi mkhar-gdon* one of the thirty-seven holy places of the Bon in Tibet (*G. Bon.* 38).

བྱུན *brun* = རྒྱག་པ་ dirt, dung, excrement.

བྱུབ་པ *brub-pa* or བྱུབས་པ་ *brubs-pa* = བཅུག་པ་; but is pf. of བྱུབ་པ་ to put in; དོང་བྱུབས་ = དོང་ལ་བཅུག་པ་ to put in a hole (*Nag.* 49). ཡིད་བྱུབས་ལ་ཡང་ (*So-rig.* 2).

བྱུལ *brul* small chips, bits, crumbs: བག་བྱུལ་ *bag-brul* crumbs of bread; རིང་གི་བྱུ་མོའི་ལག་པ་ནས་བཟུང་ཞིང་དང་ས་པ་ལས་ཇི་ཙམ་ཞིག་ནས་ཤིང་བྱུ་གྱི་ཕུང་པོར་ཐུར་ཏེ་ being pulled by the hand, after a while the wooden girl turned into a heap of wooden chips (*K. du.* 19, 508).

བྱུལ་བ་ *brul-wa* vb. to be scattered, crumble, fall to pieces, to be shed.

བྱུས་ *brus*, v. བྱུ་བ་ *hbru-wa*.

བྱུའི་ཤྲི *bhrum-hri* a charm of great efficacy: ལྷོ་བྱུ་ལག་གི་ཞེས་པ་ཐོས། དེ་ནས་ཁྱུང་དཔལ་མཁས་པ་ལྷོ་ཞི་ the Yaksha having heard this charm “*bhrum hri*,” thereupon all the red mystic wind (within him) was soothed (*A.* 18).

བྱེ *bre* or བྱེ་པོ་ *bre-po* རྩོལ་, གེ་ཡེད་, མཎ་ a measure for dry things as well as fluids, about two pints, originally a measure of as much as may be contained in a cow's foot-hole. གཤེར་ཕྱེ་བྱེ་གང་ *gser-phye bre-gan* one བྱེ་ *bre* measure of gold-dust; བྱེ་དྲ་ *bre-do* two བྱེ་ *bre*; ལྷན་དང་ས་ནས་ལྷ་པོར་བྱེ་ཙམ་ཞིག་ལ་རབ་

གནས་མཛད་ having invited him he consecrated a miniature chapel the size of a bre measure (A. 90). བྲེ་བ *bre-wa* a grain measurer, one who measures with the *bre*.

བྲེ་ཀོ *bre-ko* basin for washing C. (Jä.).

བྲེ་ཁའི་མིག་ཅན་ *bre-khahi mig-can* as met. a mouse (Yig. k.).

བྲེ་ག *bre-ga* or བྲེ་གུ *bre-gu* a plant producing small hairy berries which are used for medicinal purposes: བྲེ་གས་ཐོད་མཁམ་མའི་ཚ་བ་སེམ་ *brega* cures ailments of the lungs and heat in the kidneys.

བྲེ་ཕུལ་ *bre-phul* མགྱིད་ཅུག་ [head, helmet.] S.

བྲེ་བོ *bre-wo* བསྐྱེད་ [expanse, breadth] S.

བྲེ་མོ *bre-mo* = འཇམ་གཏམ་ foolish talk, talking nonsense or jokingly.

བྲེ་གས་པ་ *bregs-pa* = བཅད་པ་ སུལ་ཅུག་, shaved clean; cut, sheared. v. འབྲེག་པ་ *hbreg-pa*.

བྲེ་ང་ *breñ-wa* 1. = ཅུང་མཛད་ *cun-zad* a little. 2. v. འབྲེང་བ་ *hbren-wa*.

བྲེ་ད་པ་ *bred-pa* = སེམས་སྡུན་པ་ to be alarmed, depressed at heart, to be dejected; also = རྩོམ་པ་ to be ashamed; བྲེ་ད་པ་ལྟར་བྱས་ acted as one who has become alarmed (A. 134); རྩོམ་པ་ལྟར་བྲེ་ད་པ་ the king of Nalendra having become alarmed (A. 8).

བྲེ་ལ་བ་ *brél-wa* vb. (as Jä. points out, not the same as འབྲེལ་བ་ *hbrél-wa*) 1. to be employed, busy, engaged, to have business or work in hand: རོད་མཁམ་ལས་ཀྱིས་བྲེལ་ནས་ཁོང་མི་ འབྲེག་ being engaged in building, we have no time to spare; འདྲོད་ཁོང་ནས་བྲེལ་ན་ *hdod kho-nas brél-na* if one is entirely taken up with lust or pleasure; བྲེལ་བས་ on account of much business. 2. akin to འབྲེལ་བ་ to be deprived of; and hence = to become poor,

to be without, to be in want, destitute of, c. inst. ease: ཁོངས་ཐོད་ཀྱིས་བྲེལ་བ་ *loñs-spyod-kyis brél-wa* being devoid of wealth, (means); ཅེས་ཀྱང་མི་བྲེལ་བར་ བྱས་པ་ they did not let him want anything. Other forms: ཁོངས་བྲེལ་དྲི་; བྲེལ་ཁོང་མེད་ཅེས་; མི་བྲེལ་བར་ not sparingly, scantily, niggardly (Jä.). 3. sbst. business, affair, concern: དེའི་ཉན་པར་བྲེལ་ཅ་ནིག་ ཡོད་ཅེས་ནས་ saying that he had a certain business that day (A. 95); བྲེལ་དབང་ *brél-dwan* pressure of work, business: བྲེལ་དབང་གི་ལྷན་པ་ཞིན་འདུག་ན་ if it was left on account of pressure of business (Rtsii.).

བྲེ་ས་ *bres* 1. or བྲེ་སུ *bres-kyu* a manger; རྩ་བྲེ་ས་ *rtā-bres* manger for horses. 2. vb. pf. of འབྲེབ་ *hbrel-wa* to spread out; བྲེ་ས་ལ་ བཅུག་པ་ *bres-su hbug-pa* = བཟྱས་པ་ to spread. གུལ་གསལ་དང་དང་གྱི་ཡོལ་བ་བྲེ་ས་ལ་བཅུག་པ་ having spread out an umbrella and a silk curtain (A. 150), ལྷ་རི་བྲེ་ས་པ་དེར་ *bla-ri bres-pa der* there where the upper hills are stretched out (Sman-bla, 6).

བྲོ་ *bro* 1. ལྷ་ལྷ་, འཇམ་པ་, འཇམ་པ་ dance; entertainment, amusement. བྲོ་མཁན་ *bro-mkhan* འཇམ་པ་ a dancer; འཇམ་པ་བྲོ་མཛད་པ་ *shabs-bro mdsad-pa* to dance as a manifestation of gladness and mirth; བྲོ་གར་ *bro-gar* འཇམ་པ་ dramatic performance, drama, play. 2. an oath.

བྲོ་བཅུང་དགོན་པ་ *bro-brduñ dgon-pa* n. of a monastery in Kham (S. Kar).

རྩ་བྲོ་བ་ I: *bro-wa* or བྲོ་བ་འཛོམས་པ་ = མནལ་སྐྱེལ་བ་ *mnañ-skyel-wa* to swear, to take an oath: དབུ་བསྐྱེད་དང་བྲོ་བོར་རྩ་བ་ *dbu-bśñuñ-dañ bro-bor-ro* they swore by their head.

+ བྲོ་འཛོམས་པ་ *bro-htshal-wa* = རྩད་ཀྱིས་ཐེབས་པ་ a sick man, one laid up with illness. བྲོ་མི་ འཛོམས་པ་ *bro-mi-htshal-wa* = རྩད་མེད་པ་ *nañ-med-pa* a healthy person.

Syn. ནད་པ *nad-pa*; ནད་ཐོག་པ *nad-phog-pa* (*Mñon.*).

བློ་བཤེས་ II: 1. to taste, to get enjoyment of; མཉེན་ཀྱང་མེ་བློ་བཤེས་ not even tasting of sleep; ཁ་རྩ་ལྟ་བུ་བློ་བཤེས་ one has an astringent taste in the the mouth. 2. in *C.* to desire, to wish, = བདེན་པ. བློ་བློ་བཤེས་ id. 3. sbst. taste, savour, flavour: ལན་རྩ་ཁ་རྩ་ལྟ་བུ་བློ་བཤེས་ salt imparts flavour (or taste) to every kind of food; བློ་བཤེས་ *bro lta-wa* to try the taste of; བློ་བཤེས་ *bro-wa-med* tasteless, insipid (*Cs.*).

བློ་མ *bro-ma*, v. བློ་མ *gro-ma*.

བློ་གཞུ་ *brog-shu* wrongly written for བློ་གཞུ་ *brog-shu*.

བློ་གཞུ་ *brog-lbur* བྱི་པོ་ལྷོ་ཁྱེད་, བྱི་པོ་ལྷོ་ཁྱེད་ ant-hill.

བློ་བཤེས་ *broñ* = བཤེས་ ལོ་མཉེན་ [enticing] *S.*

བློ་བཤེས་ *brod* = བློ་བཤེས་ *bro-wa* taste.

བློ་བཤེས་ *brod-pa* joy, eagerness. དགའ་བློ་ cheerfulness *C.*; བཤེས་ ལོ་མཉེན་ readiness to die (*Jä.*).

བློ་བཤེས་ *brob*, v. བློ་བཤེས་ *hbrab-pa*.

བློ་མ *bros*, v. བློ་མ *bro-s*.

བློ་ *bla* that condition which is above or higher than something else or than things in general. Is used with reference to the actual local position of an article, *e.g.*, བློ་གཞུ་ *bla-gos* upper garment; བློ་གཞུ་ *bla-gyu* a turquoise worn on the forehead; but is chiefly employed in the moral or metaphysical sense, *e.g.* བློ་མཉེན་ *bla-srog* the higher life or life in bliss, བློ་མཉེན་ *bla-thabs* supernal methods, lofty or excellent means, བློ་མཉེན་ *bla-khyim* "the house above," the abode where the souls of men rest or dwell after death (*Jig. 26*). Hence may = as sbst. anything blessed or supernal such as a superhuman gift and power.

So Schmidt renders བློ་ *bla* as "life," "soul," and Jäschke has "blessing." As an adv. occurs as བློ་ན་ above, high up. 2. also takes a verbal form, somewhat curiously, by annexing ར་, when it signifies: is above, is better, is superior; in such cases invariably preceded by ཡང་ or ཀྱང་ meaning "even" or "indeed": ར་མཉེན་ལྟ་བུ་བློ་བཤེས་ it is better that I should have even passed from life; ར་མཉེན་ལྟ་བུ་བློ་བཤེས་ it were preferable that a large stone had been bound on his neck and he were cast into the sea. Moreover, བློ་ appears occasionally to assume the gerundial form: དགའ་བློ་བཤེས་པ་ཞིག་ཡང་བློ་བཤེས་ བློ་བཤེས་ though indeed a learned monk is to be preferred, a virtuous person is also good.

བློ་མཉེན་ *bla-skyal* (མཉེན་པོ་) མཉེན་པོ་ [succession] *S.*

བློ་མཉེན་པོ་ *bla-mkyhen phehu* (མ་བདག་གི་བློ་མ་གཉེན་) n. of a demon, exorcist.

བློ་གཞུ་ *bla-gab* = བློ་གཞུ་གཞུ་ 1. upper cover of a thing; also raiment covering the body as a shawl; བློ་གཞུ་གཞུ་ upper garment as the shawl or wrapper used by Indians and also by Tibetans to wrap round their body. བློ་གཞུ་གཞུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ འཁོར་ལྟ་བུ་ ལྟ་བུ་ to throw the shawl over one shoulder; བློ་གཞུ་གཞུ་ ལྟ་བུ་ ལྟ་བུ་ without any upper garment [one who remains in an open space for practising religious austerity] *S.* 2. roof of a building; also = བློ་གཞུ་ *thog-kha* upper floor of a house. བློ་གཞུ་གཞུ་ ལྟ་བུ་ ལྟ་བུ་ ལྟ་བུ་ a temple without roof; བློ་གཞུ་གཞུ་ sbst. a residence, a roofed dwelling.

བློ་གཞུ་ *bla-gos* བློ་གཞུ་གཞུ་ upper garment which is of two forms: བློ་གཞུ་གཞུ་ བློ་གཞུ་ that worn by a Buddhist monk, and the other

danger; (2) = ཐ་མ་པ་ལ་ལྷ་མོ་མེད་པའི་ *bla-ma bkah-gñan-po* a lama whose commands are very strict and severe.

ཐ་མའི་ལྷ་མོ་མེད་པའི་ *bla-maḥi lta-ltan-ma* ཕུ་ཡུ་མེད་པའི་; the lunar mansion called Puṣyā (*Mñon.*).

ཐ་མེད་ *bla-med* = ཐ་མེད་ འཕུའུ་མེད་ supreme: ཐ་མེད་མེད་པའི་ འཕུའུ་མེད་པའི་: to those who are supreme; also: to the followers of the *Anuttara* school of Buddhism.

ཐ་མེད་ *bla-mtsho* a lake which is the abode of gods and nāgas, like the lake of Muleiding in the province of *Chos-khor-rgyal*. མེད་པའི་ལྷ་མོ་མེད་པའི་ ཐ་མེད་པའི་ (A. 72).

ཐ་མེད་ *bla-hur* = ཐ་མེད་ *glo-bur* immediately, of a sudden: ཐ་མེད་པའི་ ཐ་མེད་པའི་ immediately taking his food (*Surah. 4*).

ཐ་མེད་ *bla-hog* 1. = ཐ་མེད་ ཐ་མེད་ above and below, inferior and subordinate. 2. abbr. of ཐ་མེད་པའི་ or ཐ་མེད་པའི་ ཐ་མེད་ under the lama or the Labrang.

ཐ་མེད་ *bla-rabs* hierarchy, hierarchical succession: ཐ་མེད་པའི་ ཐ་མེད་པའི་ ཐ་མེད་ the succession of the Phagmodu Lamas was the chief (*Yig. 3*).

ཐ་མེད་ *bla-ri* = ཐ་མེད་པའི་ ཐ་མེད་པའི་ *bla-srog-gnas sahi-ri* the hill on which one's soul rests after death or in its passage to the *Bardo*.

ཐ་མེད་ *bla-re* ཐ་མེད་ canopy.

Syn. ཐ་མེད་པའི་ *gnam-rgyan*; ཐ་མེད་ *bla-bres* (*Mñon.*).

ཐ་མེད་ *bla-ñiñ*, explained thus: ཐ་མེད་པའི་ ཐ་མེད་པའི་ ཐ་མེད་པའི་ (Hbrom. 106) the tree of life, i.e., that on the existence of which depends the vitality of a person. Thus, the *Bodhi* tree at Buddha Gayā was the ཐ་མེད་ *bla-ñiñ* of king As'oka; and when by the foul incantations of a *Chandālīnī* that tree began to

with the emperor is said to have begun losing his vitality.

ཐ་མེད་ *blag* occurs in the compounds: ཐ་མེད་ *bad-blag*, ཐ་མེད་ *btso-blag*, etc., v. ཐ་མེད་ *blag-pa*.

ཐ་མེད་ *blag-pa* pf. ཐ་མེད་ ཐ་མེད་ (S. Lex.). 1. = ཐ་མེད་ to attend to, to hearken to; to lean towards, to permit: ཐ་མེད་པའི་ = ཐ་མེད་པའི་ to incline one's ear to, to listen to. 2. ཐ་མེད་ ཐ་མེད་ to shed tears (*Jā.*). ཐ་མེད་པའི་ [ཐ་མེད་པའི་ ཐ་མེད་ one who remains in open space to practise religious austerity] S.

ཐ་མེད་ *blag-za* n. of a tree (*K. ko. 7, 3*).

ཐ་མེད་ *blañ-wa*, v. ཐ་མེད་ *len-pa*. ཐ་མེད་ *blañs-pa* ཐ་མེད་, ཐ་མེད་ 1. received, took, accepted (*A. K.*) 2. ཐ་མེད་, quoted, taken from a book, etc.

ཐ་མེད་ *blad-pa* 1. = ཐ་མེད་པའི་ ཐ་མེད་ thick-headed, dull, stupid. 2. or ཐ་མེད་པའི་ *soṣ-blad-pa* to chew, a secondary form to ཐ་མེད་ *ldad-pa*.

ཐ་མེད་ *blan-pa* = ཐ་མེད་པའི་ to give a reply; ཐ་མེད་པའི་ to retort, to answer.

ཐ་མེད་ *blar* 1. abbr. of ཐ་མེད་. 2. used incorrectly for ཐ་མེད་ *slar*.

ཐ་མེད་ *blu-wa* pf. ཐ་མེད་ *blus* to ransom, to redeem, a pawn, pledge, or security; also in mystical ceremonial; ཐ་མེད་པའི་ ཐ་མེད་ *chos-dañ sku-hdra blu-wa* to buy back an image or a book.

ཐ་མེད་ *blu-rin* price paid for the redeeming of persons or animals; ransom. As a means of gaining moral merit or of obtaining relief in sickness, a price is given by wealthy persons to butchers or fishermen to rescue from death animals or fish about to be slain or caught. This

ཐུ་རིན་ is also termed ཐོག་ཐུ་. ཐུ་རིན་པ་པོ་ *blu-rin-la btañ* polite expression used to indicate selling an image or any property belonging to a lama or great personage or anything of a sacred nature.

ཐུག་ཀོང་ *blug-kon* = རྩོད་ཐུག་ *blod-ltan* (*Mñon.*).

ཐུག་པ་ *blug-pa* (pf. ཐུགས་ *blugs*, fut. ཐུག་ *blug*, imp. ཐུག་ *blug* or ཐུགས་ *blugs*) 1. to pour into a pot, to fill. 2. v. ཐུད་པ་ *ldud-pa*. ཐུགས་ཐུ་ *blugs-sku* molten image; ཐུགས་པར་ *blugs-par* casting mould; ཐུགས་མ་ *blugs-ma* cast metal, statues, relieve (cf. རཐུར་པ་); དགང་ཐུགས་ *dgah-blugs*, a large spoon to fill with, ཇ་ཐུགས་ *ja-blugs* urn-shaped teapot; ཐུ་ཐུགས་ *spyi-blugs* v. ཐུ་པོ་ *spyi-po*; མར་ཐུགས་ *mar-blugs* oil-pitcher; ཐུགས་གཤར་ *blugs-gzar* ladle with a long handle to pour clarified butter in the sacrificial fire.

ཐུད་པ་ *blud-pa* 1. = ཐུད་པ་ *ldud-pa* to pour out: མི་ལ་ཐུད་པ་ *mi-la ja-blud-pa* to pour out tea to a man; རྩ་ལ་ཐུད་པ་ *rtal-la chu-blud* to pour out water into a pail or bucket for a horse. 2. to offer: བཅུན་མ་ལ་ཐུ་པོ་ *tshe-ma-lu spyi-po* offered intoxicating drink to the lady or queen (*Hbrom.* 52). 3. sbst. release, ransom, esp. in religious ceremonies where effigy of a sickman is offered to demons to effect a cure, i.e., the effigy is the substitute or ransom for the man; also in other rites, etc.: རེ་བདག་གཤིན་པའི་ཐུ་པོ་ལ་ཐུད་པ་ གཏོར་མ་འདི་འབུལ་གྱིས་ let this ransom and torma be offered to king Shinje the lord of death! 4. ཕ་མེད་ཐུ་པོ་ remainder, anything left. ཐུད་ཐུན་ *blud-byin* = རིན་ཐུན་ *rin-byin* giving the price of, the worth: རབ་འབྱོར་དགྲའི་ཡང་རབ་བདུན་རྩེད་ནས་དེ་ནམས་ཀྱི་པ་མ་ལ་ཐུད་ཐུན་ཏི་ having obtained the best seven out of the many good and tolerable

things he presented them to his parents (*A.* 67).

ཐུན་པ་ *blun-pa* or ཐུན་པོ་ *blun-po* འཇུ་ adj. dull, foolish, stupid; sbst. fool, zany. ཐུན་པོའི་ཐུགས་ foolery, fool's opinion, expressions frq. used in scientific works to define antagonistic views (*Jä.*); དགེ་བ་མེ་ཐུན་པོའི་ནི་ ཐུན་པོ་ཡིན་ the man who does not do works of virtue is a fool; ཐུན་པོ་ཚས་ལ་མེད་གཤམ་ ཐུན་པོ་ *chos-la mi-dgah-shin* fools do not take delight in religion (*K. d.* 2, 351). ཐུན་གཏམ་ *blun-gtam* = ཐུགས་གཏམ་ foolish talk (*Mñon.*); ཐུན་པོ་གླིང་ *blun-po-glin* the fool's park, n. of a grove near Lhasa (*Rtsii.*). ཐུན་པོའི་དྲུག་འཇུ་ stupidity, foolishness; ཐུན་ཚོག་ *blun-tshig* = ཐུན་གཏམ་ *blun-gtam*.

ཐུས་ *blus*, v. ཐུ་པ་ *blu-pa*.

ཐུས་མ་ *blus-ma* anything ransomed.

ཐོ་ *blo* བརྒྱུ་, རུའི་, བཞི་, ཐོ་ (*A. K.* 1-2), the mind, the heart, together with the primary mental operations; is the general word, though the terms མེས་མ་ or ཡིད་ are alleged as more correctly = mind, རིག་པ་ intellect, རྟོགས་པ་ consciousness, but all are put as synonymous to ཐོ་ *blo*. Acc. to *Mñon.* *blo* signifies a broad heart (མེས་མ་ཡངས་པ་) also བདག་ཉིད་ཅེ་ a generous self or soul, magnanimity. It should be particularly noted that ཐོ་ is placed, often pleonastically, before a large number of verbs denoting mental operations of all kinds. This will be illustrated in subsequent articles subsidiary to the present article, e.g., *blo gtod-pa* to rely upon. We merely append བསམ་པ་ཡངས་པ་ཐོ་འབྱུང་བ་ལྟ་ཚགས་མེ་མེད་མིང་ or the enumeration of the terms which express the different states and functions of the mind, which will illustrate the comprehensive application of the term ཐོ་ *blo*:—ཐོ་འབྱོར་གཏམ་འགལ་, ཡིད་བརྟན་མེད་, བག་མེད་, རྟོགས་བཞིན་མེད་, དགྲའི་པ་,

འདུན་པ་, བསམ་པ་, བརྟུན་པ་, དུན་པ་ཉམས་, རྩིང་རྩོམས་, བརྟུན་པ་, གཡུལ་དོན་བརྟན་, བར་དུ་མོང་, བརྟུན་པ་, བརྟུན་པ་, མི་བརྟུན་, འཛིན་ལུས་, དུན་པ་བཟང་, རྩིང་པར་མི་དཔྱད་, བཅའ་ཆེན་, གཞིག་བརྟུན་པ་, རྩིང་པར་དཔྱད་, རྩིང་པར་རྟོག་, རྩིང་པར་མེས་མས་, བརྟུན་པ་དཔྱད་, རྩིང་པར་ཕྱི་, རྩིན་པ་འཛིན་, རྩིན་པ་རྟོག་པ་, ཡིད་ཀྱི་རྩིང་འགྲུར་, རྩིང་པ་, ཉམས་པ་ལྟོང་, རྩིང་པ་, བརྟུན་པ་, གོ་བ་, རྟོགས་པ་, ཁོང་དུ་ཆུད་པ་, རྟོག་པ་, རྟོགས་པ་, རྟོག་ཆུང་པོ་, དཔྱད་པ་ཅན་, རྩིན་གཞན་ལེན་, འགྲུད་པ་, རྩིང་ལུ་གུར་, རྩིང་ལུ་གཞན་ལས་, རྩིན་ལས་གུར་, རྩིང་ལུ་གཞན་ལས་, རྩིང་ལས་གཞན་ལས་ (Mñon.).

The rendering of ཐོ in the foregoing paragraph may be considered adequate in that it is a definition which is intended to embrace the mind and all its direct operations. We shall, however, for greater perspicuity, proceed to embody in the present paragraph the differentiation of meanings which Jäschke has attached to the word. He distinguishes: (1) the intellectual power in man, understanding: *blo-rno-wa* talented, gifted; ཐོ་ཆེན་པོ་ *blo-chen-po* of great mental abilities *C.*; ཐོ་གསལ་ཏེ་ *blo-gsal-te* of a clear understanding; རྟོགས་པ་འཛིན་ *ches-pahi-blo* sagacity, intelligence, judgment; ཐོ་རྒྱ་ *blo-rgya* comprehensive intellectual power; ཐོ་མུར་དྲེང་ *blo-myrur-shiñ* being of quick comprehension, sharp; ཐོ་རབ་ *blo-rab*—འབྲིང་ *hbrññ*—དམན་པ་ *dman-pa* of sound, moderate, weak intellect or mental faculty *Mñg.* (the last expression is frq. used in modestly speaking of one's self); ཐོ་བག་ *blo-bag* narrow-minded, weak in intellect; རྩིན་ནི་ཐོ་ནོར་ར་ *khyod-ni blo-nor-ro* you are mistaken; *blo-na hbab* 'I understand' (*Sch.*). (2) thought, memory: ཐོ་ཤེད་ *blo-ched* memory; རྩིང་དང་ཡི་གེ་ལ་ཐོ་འདུག་པ་ to direct one's thoughts to religion and to learning; ཐོ་ལ་ཐོ་རབ་ *blo-la sbyor-wa* to impress on the mind, inculcate; ཐོ་བཟུགས་པ་ *blo-bshugs-pa* what is retained by, treasured up in, the memory; ཐོ་ལ་བཟུང་བ་ *blo-la bzun-wa* to learn by heart (*Gl.*). (3) sentiment, disposi-

tion, desires: *blo-dkar* sincere disposition; ཐོ་ལ་འདོད་པ་ *blo-la hdod-pa* to desire; ཐོ་འདུན་པ་ *blo-hdun-pa* interest, concern; ཐོ་ཅན་ inclined to, ཐུད་པའི་ཐོ་ཅན་དེ་ he that has a mind, is disposed to sacrifice (*Dzl.*), རང་བདེ་བར་འདོད་པའི་ཐོ་མེད་པར་ without any regard to his own welfare (*Thgy.*); ཐོ་ཉེ་བ་ *blo-ñe-wa* friendly, amiable; ཐོ་མང་ fanciful, fickle; ཐོ་མ་བསད་པ་ *blo ma-bsad-pa* or ཐོ་མ་ཇོགས་པ་ *blo ma-rdsogs-pa* wishes unfulfilled; ཐོ་དམན་ *blo-dman* mean-spirited, low-minded.

ཐོ་ཐུག་པ་ *blo-skyel-wa* to depend upon, to rely on (*Jä.*).

ཐོ་ཁྱེད་པ་ *blo-khel-wa* worthy of confidence, trustworthy: ཐོ་ཁྱེད་ཤིང་བཟུར་གོང་ན་མེད་ being reliable, there was no changing of opinion (*Khrīd.* 188).

Syn. ཡིད་ཆེས་པ་ *yiḍ-ches-pa*; ཐོ་གདུང་པ་ *blo-gdud-pa* (*Mñon.*).

ཐོ་ཁོག་ཆེ་ *blo-khog-che* = ཐོ་ཁོག་ལངས་ *blo-khogs-yañs* broad-hearted, generous; confident, intrepid, undaunted.

ཐོ་གཤམ་པ་ *blo-gel-wa* to hope (*Sch.*).

ཐོ་ཐོས་ *blo-gros* = རྟོགས་རབ་ *ches-rab* (*Mñon.*). མེམ་མེམ་, ལུ་ཁྱེད་, མེམ་མེམ་ wisdom; sense, understanding, intellect; ཐོ་ཐོས་ཀྱིས་ཞུས་ཏེ་ *blo-gros-kyis ches-bya* what is to be discerned by the understanding; ཐོ་ཐོས་དང་ལྡན་པ་ *blo-gros-dan-pa* or ཐོ་ཐོས་ཅན་ *blo-gros-can* sensible, judicious; ཐོ་ཐོས་ལྡན་པ་ཞོག་གཅིག་གིས་ཞོག་བརྒྱ་དག་ནི་ཞུས་པར་འགྲུར་ to know one word full of wisdom is to know one hundred ordinary words (*K. d. 2, 1, 367*). ཐོ་ཐོས་ཀྱི་གཏོར་ *blo-gros-kyi gter* (*K. d. 2, 325*), ཐོ་ཐོས་ཀྱི་མཚན་ཐོས་པའི་མཚན་ *blo-gros rgya-mtshos shus-pahi mdo* (*K. d. 3*) are sūtras. ཐོ་ཐོས་རྩན་པ་ *blo-gros-ñan-pa* one whose views have become perverted; ཐོ་ཐོས་ཆུང་བ་ *blo-gros chuñ-hu* of little understanding; ཐོ་ཐོས་ཆེན་པོ་ *blo-gros chen-po* महामति; of much sense, of an excellent understanding;

གློ་གྲོས་བརྩན་པ་ *blo-gros bstan-pa* of strong commonsense; གློ་གྲོས་ཟད་པ་ *vimati* understanding exhausted. གློ་གྲོས་མེད་ *blo-gros-med* unintelligent, injudicious; གློ་གྲོས་མི་ཟད་པས་བརྩན་པ་ *debs-pa yi med* n. of a Sûtra (*K. d.* བ; 24). གློ་གྲོས་མི་ཟད་པས་བྱས་པ་ *debs-pa yi med* (*K. ko.* ཙ, 299). གློ་གྲོས་མཛོངས་པ་ *an obscured understanding*; གློ་གྲོས་ཞན་པ་ *blo-gros shan-pa* of inferior intellect. གློ་གྲོས་བཟང་པོ་ *blo-gros bzang-po* ལུའུའུ་མ་པ་; n. of a fabulous mountain situated to the north of northern ocean (*K. d.* ར, 288).

ཐྱོ་གླིང་ *blo-glin* = ཐྱོ་གསལ་གླིང་ *blo-gsal-glin* n.
of a section of the Daipung monastery
(*Rtsi*. 7).

ཐོ་དགོས་ཐེངས་ *blo-dgos sel-khyad* the ques-
tion of the fulfilment of one's plans or
intentions (*Yig. k*).

ཐོ་རྒྱུ་ *blo-rgya-chuñ* = ཐོས་མ་རྒྱུ་ལ *blo-*
ma-leibs-pa not magnanimous, of contract-
 ed views, illiberal. ཐོ་རྒྱུ་ལ = ཐོ་བརྟན་ལ

ཐོང་ན་ *blo-nan* = སེམས་ངན་ *sems-nan* bad
hearted, evil minded (*Pag. 300*).

ཐོ་ཅུང་བ་ *blo-chuñ-wa* timid, vacillating,
wavering, not of fixed purpose.

Syn. གྲོགས་པ་ཤན་ *spobs-pa-shan*; ལུམ་པ་ *shum-pa*; མི་བནྟ་པ་ *mi-brtan-pa*; སྒལ་པ་ *srab-pa*; བག་འཁྲུག་པ་ *bag-hkhungs-pa* (*Mñon.*).

ཐྲོ་ཆུང་མོས *blo-chud-zos* उन्मत्तः an absent-minded negligent person; lazy.

སྟོན་པ་ *blo-gtod-pa* to rely on, con-
fide in: སྟོན་པ་ལ་ཐོགས་ཀྱི་མཚན་ (A. 114).

Syn. ཡིད་ཅེས་པ་ *gid-ches-pa* ; རྫོགས་པ་ *blo-khel-*
wa (*Mñod.*).

སྒྲོལ་མ་ *blo-stob*s 1. courage. 2. in *W.*
generosity, magnanimity. 3. fortitude.

ཐོ་དགམ་སེམ་ཅེད *blo-dogs sel-ched* for the purpose of removing one's doubts or fears.

ལྷོ་གཤིང་ *blo-gden* hope, confidence,
 assurance: བདག་གི་ལྷོ་གཤིང་སྟེ་ཨ་མ་འཆམ་ in whom
 am I to place my confidence. (*Jü.*).

ལྷོ་འདམ་ *blo-hdas* = མཛོད་ཀྱི་ *ston-ñid* *S'unyatā*
(acc. to *Rñiñ-ma* school).

བོ་རྩོ་ *blo-rdor* according to the Chinese
 an ounce or རྩོ་ *srañ* weight of gold: བོ་རྩོ་
 བུ་མཚ་བླ་ལ་བོ་རྩོ་ one *blo-rdor* = 36 *se-ica*
 (*Rtsn.*).

ཐོ་ལ་ཅི་ནི་ *blo-lan ci-nta* the heart of a
rabbit; cowardice, timidity (*Sman.*).

ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *blo-lan-ma* a wise and virtuous woman (*Mñon.*).

ཐྱོ་སྤྲུལ་པ་ *blo-sna mañ-ica* *Glr.* 1. having many various thoughts, being restless, flighty, giddy. 2. *W.* disposition, turn of mind.

གློ་ཕྱགས་ *blo-phugs* innermost heart; དགོན་
 མཚན་གསལ་པ་གློ་ཕྱགས་གཙོར་ (*Hbrom.* 41) to give
 the innermost heart to the Three Holies
 i.e. to have faith in them.

ཐོ་པ་ *blo-pa* 1. vb to be able = ཐོས་པ་.
 ཐོས་མ་ཐོ་ན *khyod ma-blo-na* if you cannot. 2.
 subst. = ཐོ་ཐོ *blo* frq. used by *Mil.* for the sake
 of the rhythm (*Jā.*).

ब्लो-वा *blo-wa* प्रज्ञान wisdom (S. Lex.)

क्षुब्ध *ḥ'o-bur* = क्षुब्ध *glo-bur* अकस्मात्
 sudden, suddenly: त्रिदशसुत्रेण क्षुब्धस्य
 thy present faith is but just sprung up.
 क्षुब्धस्य आगन्तुक, आगमक comes all on
 a sudden; a guest.

སློའཕྱུངས་པ་ *blo-hbyongs-pa* in རྟོགས་པ་ལ་རྟོགས་པ་
 བརྒྱུད་ཀྱི་མཉམ་པ་ཉིད་ལ་སློའཕྱུངས་པ་བྱུང་ (Hbrom. ༩, 32).

ज्ञान शृङ्ख [1. the anus. 2. intelli-
gence] S.

སྟོ་མང་པ་ *blo-maṅ-wa*, བ. སྟོ་ལྟོ (3), one who thinks many things at a time but does very little. The Tib. proverb says: སྟོ་མང་པ་བཞི་དྲན་མི་འགྲུབ། ལྷ་པ་མང་པ་བཞི་ཡམས་མི་འགྲུབ། one who wishes to do many things cannot fulfil

any; the work of one who has many plans is not accomplished.

ཐོ་ཙ་གསར་རྟེན *blo-rtsa gsar-rñed* resuming a question after much deliberation (*Yig. k.*).

ཐོ་གཙང་ *blo-gtsaŋ* = གཤམ་རབ་ཅན་ *gēs-rab-can* a wise and learned person.

ཐོ་བཟང་ *Blo-bzañ* (noble-minded) is a very common personal name throughout Tibet and Mongolia, often sounded: *Lob-sang*. Is a name which has been borne by several of the Dalai Lamas and is attached to the present ruler of Lhasa. ཐོ་བཟང་གྲགས་པ་ *blo-bzañ grags-pa* ཐུས་ཀྱི་ཆོས་ཀྱི་འཕྲིན་ལྷན་པུ་མ་ *tsongkhapa* by which he is known all over Tibet. ཐོ་བཟང་པོ་ *blo-bzañ-po* a name of the son of Kāmadeva the god of love (*Mñon.*).

ཐོ་སྒྲིག་པ་ *blo-zlog-pa* to subtract, to draw off, divert, dissuade from (*Jā.*).

ཐོ་ཡི་གཏྲ་ *blo-yi-gter* = རང་ལུ་འཕྲུལ་པ་ *Hjam-dbyaŋs* an epithet of Mañjuśrī, also of Sarasvatī (*Mñon.*).

ཐོ་ཡོ་པ་ *blo-yo-wa* prob. ཐོ་གཡོ་པ་ *blo-gyo-wa* a wavering weak mind: གང་གིས་རྟག་ཏུ་ཆར་བརྒྱན་པ། དེ་ཡི་སྒྲོ་ནི་མ་བརྟན་ནིང་། ཐོ་ཡོ་པ་ལ་ཆས་མེད་དེ་ *whosoever is continually addicted to beer, his mind becomes unsettled and his vacillating mind has no religion (K. du. 3, 51).*

ཐོ་བརྟུག་ *blo-brlug* = ཐོགས་པོ་མི་བརྟན་པ་ *grogs-po mi-brtan-pa* a fickle-minded friend (*Kag. 64.*).

ཐོ་བཤམ་ *blo-bcas* occurs in ཐུན་བདག་དང་ཅན་བརྟན་རྟེན་ལར་ཀྱུ་ཅན་གྱི་རིགས་ཐོ་བཤམ་མི་ཡོང་བའི་ཆེད་ (*Yig. k.*).

ཐོ་ལྟགས་ *blo-lhags* = སེམས་གང་ཡང་ *sems-gaŋ-gar* as it occurs to one's mind, according to one's own sweet will: ཐོ་ལྟགས་རྟེན་མེད་གྱི་རྟེན་དང་འབྲེལ་བའི་སྒོམ་གྱི་སྒྲིག་པ་ *work which is foolish and suggested according to one's wishes (D. çel. 7).*

+ ཐོས་མཐུག་པ་ *blos ma-lcibs-pa* = ཐོ་ཀྱུང་པ་ *blo-rgya chuñ-wa* extremely little-minded.

ཐོང་བ་ *bloñ-wa* = ཡི་མུག་ or སེམས་མུགས་ *sems-rmugs* a dull person, thick-head, unintelligent.

+ ཐོན་ *blon* *Lex.* = ཐོས་ advice, counsel: ཐོན་འདེབས་པ་ *blon-hdebs-pa* or འདེབས་པ་ *hdebs-pa* = ཆས་རྟེན་ནམ་ཐོས་འདེབས་པ་ to give advice, to counsel; to give religious instructions; acc. to *Cs.* to make arrangements.

ཐོན་པོ་ *blon-po* सचिव, अमात्य, परिषदायक, मन्त्रिन् a state-officer, generally of high rank: གསལ་ཆོག་ཐོན་ནི་ཕུན་སུམ་ཆོགས། ལུགས་ཀྱི་བརྟན་པོ་ཆོས་དགའ་མཁས། ངག་འཇམ་ཐུང་པོར་བྱེད་པ་སྟེ། ཐུག་པོའི་ཐོན་པོ་དེ་འདྲམ་བྱ། one of clear mode of expression and cultured mind, learned in works of ethics and political economy, of polite language and behaviour, should be the king's officer. The concerns of a *blonpo*-minister are four according to the code of political duties: ཐུ་ཡི་རིམ་ཐོན་དུ་གྲ་གསོ་དང་། ཐུ་ཡི་ཆབ་སྲིད་བཟུང་དང་འབངས་ཆོགས་ཆེ་ religious services of the sacred images, attending to the domestic affairs of the sovereign, state business, and the welfare of subjects (*D. çel. 14*). བཀའ་ཐོན་ *bkab-blon* अमात्य high officer of state, minister, particularly at the present day the four ministers (laymen) who with the Desi or Gyal-tshab form the privy-council of the Dalai Lama of Lhasa; ཁྲིམས་ཐོན་ *khriṃs-blon* minister of justice, officer of justice; ཅོས་ཐོན་ *chos-blon* (opp. to བདུད་ཐོན་ *bdud-blon*) an orthodox minister who observes the religion of Buddha; ཐུ་སྒྲོན་ *spyi-blon* chief officer; ཐུ་ནང་བར་གསུམ་ ཐུ་སྒྲོན་པོ་ high officials whose duty it is to look to political concerns, household affairs, and the welfare of the subject; དམག་ཐོན་ *dmag-blon* military officer, ཡུལ་ཐོན་ *yul-blon* civil officer.

Syn. *གཞན་དབང་* *bkah-dbañ*; *གྲོས་ཀྱི་རྩོད་* *gros-gyi-snod*; *ཁྱོ་ལྡན་* *blo-lan*; *ཁྲིམས་ཀྱི་ཁ་ལོ་པ་* *khri-m-skyi kha-lo-pa*; *མདུན་ན་འདུན་* *mdun-na-hdun*; *སྒྲ་ཆེན་པོ་* *sna-chen-po*; *གཞུང་ལུགས་འཛིན་པ་* *gshun-lugs hdsin-pa* (*Mñon.*).

དབག་པ་ *dbag-pa* or *དབག་ས་* *dbags* v. *དཔོག་པ་* *dbog-pa* = *གོས་པ་* *gos-pa* covered: *སྒྲོན་གྱིས་དབགས་* *skyon-gyis-dbags* covered: with fault, guilty, implicated in crime (*Nag. 51*).

५५२ *dbah* 1. an expression of approval, well done! *ཁྱོད་རང་དབར་དྲག་ཀྱི་དཔེན་* you have done well! 2. a billow, wave. *དབར་ཁྲོང་* *dbah-khloñ* or *དབར་ཁྲབས་* *dbah-rlabs* waves, billows (*Mñon.*). *དབར་ཁྲོང་འདུག་* (མཚོ) *khul-kab n.* of a large lake. *དབར་ཁྲབས་སྐྱུས་* *dbah-rlabs-skyes* = *ཆུ་འོ་ཟེགས་མ་* *chuhi-zegs-ma* sea-foam, scum on water (*Mñon.*). *དབར་ཁྲབས་ཅན་མ་* *dbah-rlabs can-ma* = *འབབ་ཆུ་* *hbab-chu* a hill-torrent, a rapid mountain stream (*Mñon.*).

Syn. *པ་ཁྲོང་* *rba-khloñ*; *ཆུ་འོ་ཟེགས་* *chuhi-rba-rlabs*; *དབར་སྐྱུ་* *dbah-skye* whitish waves; *དབར་ཆུ་* *dbah-tshub* (*Mñon.*).

དབར་ཁྲི་གཟིགས་ *Dbah-khri-gzigs* the first Tibetan who entered monastic life by renouncing the world when the order of Bhikshu was introduced into Tibet under king *ཁྲི་སྒོང་ལྷུ་བོ་མཚན་* *Khri-sroñ ldehu-btsan* (*Sorrig. 117*).

५५८ *dwañ*, occasionally *དབང་པ་* *dwañ-wa*, *བས་* *wa* 1. power, ability, capability; position of power: *དབང་དགེ་འདུན་ལ་གཏད་* he granted great powers to the priest-hood; *བཞུད་དབང་མེད་* *bsad-dwañ-med* it is not in my power to stay; *ཞུད་དབང་མེད་པར་* not being able to wait; *རང་དབང་མེད་ཏུ་* or *རང་དབང་མེད་པར་* involuntarily; *དབང་མེད་ཏུ་མཆིམ་འཛུར་ཏུ་འཇུག་པ་* to cause one involuntarily to weep; *དབང་མེད་ཏུ་འཛུར་ཏུ་* *dwañ-med-du hehol-wa* to make a person powerless, *དབང་ཏུ་འཇུག་པ་* to get into

another's power, to be overpowered; *དབང་ཏུ་ཐུར་པ་* became subjected; *དབང་ཏུ་ཐུད་པ་* to bring under one's power. Ten mystic powers of Bodhisattwas: *ཆོས་དབང་པ་* *chos-dwañ-pa* power over the length of one's own life; *སེམས་ལ་དབང་པ་* *sems-la-dwañ-pa* power at one's own pleasure to enter into any meditation; *ཡོ་ཁྱེད་ལ་པར་ཀར་བཤིག་པ་* *yo-khye-la-pa* to shower down provisions for the support of creatures; *ལས་ལ་དབང་པ་* *las-la-dwañ-pa* to mitigate their punishments for sins; *མས་ལ་ལ་དབང་པ་* *hsen-la-dwañ-pa* to change one object into another according to pleasure; *སྐྱེ་བ་ལ་* *skye-wa-la* to effect one's own rebirth into the external world, without danger of being infected by its sin; *སྐྱོན་ལ་ལ་དབང་པ་* *skyon-lam-la* *dwañ-wa* to see every prayer for the welfare of others fulfilled; *རྒྱ་འཇུག་ལ་དབང་པ་* *rdsu-hphrul-la* to exhibit wonderful feats for bringing about the conversion of others (into Buddhism); *ལེ་ཞེས་ལ་དབང་པ་* *le-chen-la-dwañ-pa* to understand all writings, on religion; *ཆོས་ལ་པར་བཤིག་པ་* *chos-la-pa* to convey the publication of religion to all creatures at the same time and in every language (*K. d. 3, 170*) and (*K. d. 4, 51*). *བྱིན་པ་གསང་བའི་དབང་པ་* *byin-pa-gnas-pa* to convey to one the power of *རྣམ་པ་མཐའ་ལས་* or *Amitābha*, namely, consecration; which is of four kinds:—(1) *བྱམ་པའི་དབང་པ་* *byam-pa* consecration by the religious of the pot of life; (2) *གསང་བའི་དབང་པ་* *gnas-pa* mystical consecration; (3) *ཞེས་རབ་ལེ་ཞེས་ཀྱི་དབང་པ་* *chen-rab-le-chen-khye-dwañ-pa* consecration by divine knowledge; (4) *ཆོག་གི་དབང་པ་* *chok-gi-dwañ-pa* consecration by holy words or expressions.

དབང་སྐུར་པ་ *dwañ-bskur-wa*, v. *སྐུར་པ་* *skur-wa* *མཐའ་ལས་* *amitābha* to consecrate, anoint with royalty, &c.

དབང་གིས་ *dwañ-gis* postp.: by, by dint of, by means of, in virtue of, in consequence of, e.g., *ལས་ཀྱི་* of former actions

ར་རྒྱལ་གྱི་དབང་གིས from or in consequence of pride.

དབང་བསྐྱར་རི *Dwañ-bskur-ri* also called དགའ་ལྷན་དབང་བསྐྱར་རི *Dgah-ldan dwañ bskur-ri* a hill east of Lhasa so styled because king *Sroñ-btsan sgam-po* was consecrated with water obtained therefrom (*Loñ.* 2, 5).

དབང་ཁམ་དགར་པོ *dwañ-kham dkar-po* = རྩ་བ་*khu-wa* the semen virile (*Mñon.*).

དབང་གི་རྒྱལ་པོ *dwañ-gi rgyal-po* = ཡིད་བཞིན་ནོར་པོ *yiḍ-bshin nor-po* चिन्तामणि the fabulous wishing gem (*Yig. k.* 62).

དབང་སྒོ་གསལ་བའི་ཆ་ག *dwañ-ngo gsal-wahi choga* the rites or religious observances for making an object or person fit to be consecrated or ordained; དབང་གྲུག *dwañ-gral* the row of those that are ordained or consecrated (*Jā.*).

དབང་རྩྭ *dwañ-sñon* इन्द्रनील the sapphire.

དབང་ཅེན *dwañ-chen* महेन्द्र met. running-water; also the god of water, also Indra; an epithet of Paraçu-Rāma (*Mñon.*). དབང་ཅེན་གྱི་ཁོད *dwañ-chen-ge-khod* a Bon deity opp. to ཕྱག་ན་རྩྭ་ཅེ *phyag-na rdo-rje* Vajrapāṇi of the Buddhists. དབང་ཅེན་གྲོང་ *dwañ-chen-groñ* = རབ་བུ་ཅུ *hbab-chu* cataract or hill-stream (*Mñon.*). དབང་ཅེན་རན་པ་ *dwañ-chen ran-pa* = ཀལ་ལྷན་ནག *gced-nag* (Bon). དབང་ཅེན་ཕྱེ *dwañ-chen-sde* n. of a legendary king said to have been Buddha in one of his previous existences (*Pag.* 300). དབང་ཅེན་མ་ *dwañ-chen-ma* an epithet of the queen of Indra (*Mñon.*). དབང་ཅེན་མ་མོན་ *dwañ-chen-mtshan* = རྒྱ་མཚོ་ཅེན་པོ *the great ocean* (*Mñon.*).

དབང་རྩ་བ་བྱུད་ *dwañ-rta-brgyad* = རྩ་མཚོག་བྱུད་ *rtā-mchog-brgyad* the eight miraculous horses near Lake Mapham seen in a vision by the son of Emperor Chehu Wang who first dreamt of the birth of Buddha in a realm to the west (*Loñ.* 2, 2).

དབང་རྩྭ་པོ་ *dwañ-rten-lha* the five organs of power:—ནམ་མཁའི་རྩྭ་ *nam-mkhahi-rten* the heart; རྩྭ་གི་རྩྭ་ *rluñ-gi-rten* the lungs; མེའི་རྩྭ་ *mehi-rten* liver; ཅུའི་རྩྭ་ *chubi-rten* the bladder; སེའི་རྩྭ་ *sa-yi-rten* the spleen (*D.R.*).

དབང་ཐང་ *dwañ-thañ* 1. might, = མངའ་ཐང་ *mñah-thañ*. 2. भाग, माग्य, luck, destiny, fate, the destiny of any creature consequent on former actions. དབང་ཐང་མེད་པ་ may imply: having no particular destiny (*Jā.*); དབང་ཐང་ཆེ་བ་ = སྐལ་བ་ཆེ་ *सहाभाग, सौभाग्य* [great fortune] *S.*

དབང་ཐོབ་པ་ *dwañ-thob-pa* to get power, to be powerful: གང་པོའི་བྱ་སྒྲན་ཅེན་པོ་སྒྲོན་པོར་བཅུག་ན་དབང་ཐོབ་པར་འགྱུར་རོ (*K. du.* 5, 261) if you appoint *Sman-chen-po* the son of *S'añ-po* he will rise to great power.

དབང་བྱ་བྱུར་བ་ *dwañ-du-gyur-wa* to be subservient to, to be obedient to = བཞོན་པ་བཞིན་ཟན་པ་ *bzgo-wa-bshin ñan-pa* to listen to or act as directed or ordered; དབང་བྱ་བྱུར་པ་ *dwañ-du gyur-pa* वशमागतः subdued, brought or come under one's power (*A. K.*).

དབང་བྱ་བྱེད་པ་ *dwañ-du byed-pa* = དབང་བྱ་རྩྭ་པ་ (*Mñon.*).

དབང་བྱ་མོར་ན་ *dwañ-du ñor-na* used as postp. c. genit. = with respect to, as regards, in reference to, as concerning; དབང་བྱ་མོར་ན་ id.

དབང་འབྲུག་ *Dwañ-hdus* n. of a district in Tsang; དབང་འབྲུག་རྫོང་ *Dwañ-hdus-Rdsoñ* n. of the fort of that place (*Rtsü.*).

དབང་ལྷན་ *dwañ-ldan* 1. mighty, powerful. 2. a king sprung from the patriarch king of Tibet *Ye-smon rgyal-po* (*J. Zan.*). 3. a village in Tsang famous for carpet manufacture. 4. sym. fig.: eleven (*Ya-sel.* 54).

དབང་ལྷན་གྱི་ཐུགས་ *dwañ-ldan-gyi phyogs* or དབང་པོའི་ཐུགས་ *इन्द्रकोण* the north-east quarter.

དབང་ཕྱུག *dwañ-phyug* མཛཱ་དེ་བ, མི་བ, མི་རི་མ, ཇི་མའ་ adj. mighty. དབང་ཕྱུག་གཞན་ལས་ཆེ་བ *dwañ-phyug* is he who is greater than the rest. Acc. to Buddhist mythology there are two དབང་ཕྱུག *dwañ-phyug* (Is'vara) the greater one the lord of the world is called དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ་ *dwañ-phyug-chen-po* (Mahes'vara) and resides on the top of mount Kailas, the lesser one guards the eastern quarter. The several names of *Dwañ-phyug* are:—གཙུག་ན་ལྷ་བ *gtsug-na-bla-wa*; མིག་གསུམ་པ་རྒྱ་ལོ་ལྷ་ན་ *db'gyig-lhan*; བདེ་འབྱུང་ *bdde-hbyun*; གཡོན་གྱི་ལྷ་ *gyon-gyi-lha*; ཕྱུག་མ་བདག་ *phyugs-bdag*; མདུང་ཐོག་མ་ *mdun-thogs*; ཅེ་གསུམ་ཅན་ *rtse-gsum-can*; རྣམ་མཁའི་རྒྱ་ཅན་ *nam-mkhahi skra-can*; གང་ཤུ་འཛོན་ *gan-gā-hdsin*; རྒྱུད་གསུམ་མཁའ་ཁྱེད་ *groñ-gsum mthar-byed*; སྤྲིད་པ་འཛིག་ *srid-pa-hjig*; མི་ཡི་ཁྱེད་ *mi-yi khu-wa*; དྲན་པའི་དབྱུ་ *dran-pahi-dgra*; གསང་བའི་ལྷ་མ་ *gsañ-wahi bla-ma*; སྤྲིད་སྤྱང་འཛོན་ *srid-sruñ-hdsin*; ཁྱེད་མཛོག་ཀུ་མ་ཆེན་ *khyu-mchog rgyal-mtshan*; འབྱུང་པའི་མགོན་ *hbyun-pohi-mgon*; ཕག་མ་པའི་གོ་མ་ཅན་ *pags-pahi gos-can*; མི་བཟང་མིག་ *mi-bzad-mig*; མགུལ་མགོན་ *ngul-nag-mgrin*; རྩོད་ཅན་ *khro-ho-can* དཔལ་མགོན་ *dpal-mgrin*; གཙུག་ཕུད་ཀྱུ་ *gtsug-phud-rgyal*; མཛོན་འཛང་ *mtshan-hchañ*; འབྱུང་པའི་དབང་པོ་ *hbyun-pohi dwañ-po*; མགོན་རྒྱུན་ *mgrin-sñon*; དག་པོ་ལྷ་ཅན་ *drag-po lha-chen* (*Mñon*). The eight attributes of དབང་ཕྱུག་ཆེན་པོ་ are:—ཕྱ་ *phra*, ཡང་ *yañ*, རབ་ཐོབ་ *rab-thob*, རབ་འཛོན་ *rab-hdod*, མཛོད་ཐོས་ *mchod-hos*, དབང་ཕྱུག་ *dwañ-phyug*, དབང་དུ་བརྒྱུར་ *dwañ-du-bsgyur*, འཛོད་དགུར་ *hdod-dgur-bsgyur*.

དབང་ཕྱུག་པ་ *dwañ-phyug-pa* opulent, rich, wealthy.

Syn. ཕྱུག་ཆེན་ *phyug-chen*; འཕྱོར་ལྷན་ *hbyor-lhan*; མ་ཡི་དབང་ཕྱུག་ *sa-yi dwañ-phyug* སུ་བའི་མཚན་ (*Mñon*).

དབང་ཕྱུག་མ་ རྒྱ་ལོ་ the wife of Mahādeva, an epithet of the goddess Durgā.

དབང་འཕྱོར་བ་ བེ་མུ་ལྷོ་ལྷོ་ [lordship] S.

དབང་མེད་ བེ་བམ་ [disobedient, out of power or control] S.

དབང་གཞུ་ *dwañ-gshu* = དབང་པོའི་གཞུ་ *dwañ-pohi-gshu* the rainbow: རྣམ་དཀར་མཛོད་ལྷོད་མཛོས་པའི་དབང་གཞུ་བརྒྱུན་པ་ (*Yig. k. 60*).

དབང་ཡོད་ *dwañ-yod* force, violence (in Sikk.) དབང་ཡོད་ཀྱིས་ *dwañ-yod-kyis* by force. དབང་ཡོད་བཞེད་ *dwañ-yod-bced* violence: དབང་ཡོད་བཞེད་འབྱེད་ to carry away by force or violence (*Yig. k.*). དབང་ཡོད་བཞེད་ཁྱེད་པ་ *dwañ-yod bced-khyer-wa* to take money by force, to levy blackmail.

དབང་ལག་ *dwañ-lag* རྒྱ་ལྷོ་ལྷོ་ n. of a medicinal root resembling the human hand in shape: དབང་ལག་འབྱུ་བཅུད་ཁྱེད་པ་དམ་ཆེའི་གཞི་ (*Rtsii*).

དབང་སྐུ་མོ་ *dwañ-sras-mo* an epithet of the goddess Dolma (*Mñon*).

དབབ་པ་ fut. of འཕེབས་པ་ གཞུ་མེད་, ཞེ་ཞེ་མེད་ལྷོ་ [devotedness] S.

དབར་ *dwar* = བར་ *bar* between two, དགེ་འདུན་གྱིས་ཀྱི་དབར་དུ་བཞུགས་པ་ a book (to be placed) between every two monks, e.g., when a number of monks read together every two of them take leaves from one book placed before them (*Rtsii*).

དབལ་ *dwal* I: 1. ཀེ་ཏུ་ pinnacle, spire: མེ་དབལ་ tongue of flame [top, summit, point, e.g., of a མཛོད་རྟོན་ (*Ghr.*); the point, or the grooves of the ཕུར་པ་ or exorcising dagger] *Jä*. 2. = གུ་མམ་ *ga-nams*, མེའི་དྲོད་ *mehi-drod*.

དབལ་ II: for བལ་ *bal* in Amdo dialect (*Rtsii*).

དབལ་གྱི་རྩོད་པོ་ཆེན་པོ་ *Dwal-gyi khro-ho chen-po* n. of a Bon god (*D.R.*).

དབལ་པོ་མདུང་ཅན་ *Dwal-po Mduñ-rtse-can* another Bon god (*D.R.*).

དབལ་བ་ *dwal-wa* prob. fut. of འཕེབས་པ་ *bbal-wa*.

དབུ་ཚ་བ *dwal-tsha-wa* this word is used to signify sharpness, brightness; and also spiritedness in a horse, etc.: མེ་ལྷོ་འཕར་བའི་ཁྱོད་ཤིན་ཏུ་དབུ་ཚ་བ་ཁོར་ཡིན། (*Khrid.* 34); དབུ་གསར་པ *dwal-gsar-pa* id.

དབུ་གསལ *Dwal-gsas* an epithet of Padma Heruka of the Bon pantheon who has nine heads and eighteen arms. དབུ་གསལ་མེ་འཕར་ *dwal-gsas me-hbar* = ཡད་མ་གྱི་ལ་ *Pad-ma ki-la-ya* n. of a Bon deity. དབུ་གསལ་མེ་འཕར་ *dwal-gsas me-hbar* a Bon deity = ཡད་མ་གྱི་ལ་ *Pad-ma ki-la-ya* (*D.R.*).

དབུ *dwu* resp. for མགོ་ the head; also, = the beginning, commencement; དབུ་མོ་ a crown or royal cap. མི་མ་ཡིན་མང་པ་བྱུང་གཟུང་ནས་དབུ་ན་བཞུགས་པའི་གྲུ་གཞི་གསལ་ saying that there were many present who were superhuman, he entirely covered his head with his clothes (*A.* 87). དབུ་མཛེད་ in an assembly of priests he who first begins to recite the sacred names of Buddha, &c., so that others may follow him, is called དབུ་མཛེད་ *dwu-mdsad* (in colloq. *umdse* or *omdse*). Hence the leader of any craft or performance is called དབུ་མཛེད་, which now forms a complimentary title of address for master-carpenters, tailors, painters, smiths, weavers, etc., similar to the Hindustani title *sirdar*. དབུ་མཛེད་པ *dwu-mdsad-pa* to be the head, the principal person, anywhere.

དབུ་སྒོར་བ *dwu-skor-wa*, resp. of མགོ་སྒོར་ *ngo-skor* to cheat, deceive.

དབུ་སྒྲུབ་ *dwu-skra* resp. for སྒྲུབ་ the hair of the head.

+ དབུ་སྒྲུབ་ལི་བ *dwu-skra li-wa* = སྒྲུབ་ཟེར་བའི་མ་ལངས་པ་ hair that has been well arranged, not in disorder.

དབུ་བཞུགས་ *dwu-bgyis* = གཙོ་བཞུགས་ *gtso-bgyis* the chief or leading things; the principal

possessions. ཚས་ཀྱི་ཁྱུ་དབུ་བཞུགས་པ་ནམས་ (*A.* 126) all the principal possessions of the Dharma Rājas, uncle and nephew. ལྷ་མ་ཡི་དབུ་བཞུགས་མི་ནོར་མམས་ཅད་ཡོངས་སུ་ཁྱོགས་ all the chief things, men and properties of the Lama, were fully exhausted (*A.* 128).

དབུ་རྒྱན་ *dwu-rgyan* རྒྱུ་ཆུང་, ཀི་རི་ཏི, མའི་ལི་ ornament of the head, diadem, tiara.

Syn. གཙུག་རྒྱན་ *gtsug-rgyan*; གཙུག་གི་རིན་པོ་ཆེ་ *gtsug-gi rin-po-che*; གཙུག་གི་ནོར་བུ་ *gtsug-gi nor-bu*; སྤྱི་བོའི་རྒྱན་ *spyi-bohi-rgyan*; ཅོད་པན་ *cod-pan*; སྤྱག་ལུ་ *phog-shu*; ཅི་ཕྱན་ *rtse-phran*; མགོ་རྒྱན་ *ngo-rgyan* (*Mñon.*).

དབུ་རྩལ་ *dwu-rñas* a pillow. དབུ་རྩལ་ལྷུང་ *dwu-rñas-sbrel* remaining together of a teacher and his pupil: དེ་ནས་ལོ་བཅུ་གཉིས་སུ་དབུ་རྩལ་ལྷུང་ནས་ཞིག་པ་ཆེན་པོ་ then for twelve years the teacher and his pupil remaining together worked for the Mahāyāna (*A.* 48). The expression རྩལ་ལྷུང་ *rñas-sbrel* implies the remaining of husband and wife together in one place at night.

དབུ་ཅན་ *dwu-can* a letter furnished with a head or head-line at the top (called *mātrā* in Sanskrit); hence the name of the Tibetan printing character *yi-ge dwu-can*.

དབུ་ཅན་ *dwu-chen* head man, chief craftsman; also high officer.

དབུ་ཅམ་ *dwu-choṣ* or དབུ་མཛེད་ title for the chief instructor in a monastery who begins every religious service and is the chief discipliner: དབུ་ཅམ་ལ་སྒྲུབ་པའི་གཅིག་ one share more for the དབུ་ཅམ་.

དབུ་རྩེ་ *dwu-rje* reverence, reverend, title of lamas (*Jā.*).

དབུ་རྩེད་པ་ *dwu-rñed-pa* the beginning, a commencement; also: to be commenced.

དབུ་སྒྲུབ་ཀྱི་བུ་ *dwu-sñags rgyab-pa* obstinate assertion, persistent application (*Yig. k.*).

དབུ་བརྒྱུད་བཞེས་པ *dwu-bśnūn bśhes-pa* or དབུ་རྒྱུད་
དང་ཐོ་འཛོར་བ resp. to swear by one's head.
དབུ་མནའ་བཞེས་པ *dwu-mnah bśhes-pa* = མནའ་སྒྲུལ་བ
mnah-skyel-wa or དབུ་བརྒྱུད་བ to swear (*Mñon.*).

དབུ་མཐུན་བྱུང་བ *dwu-mthun druñ-du* the resp.
form of ཞབས་བྱུང་བ *shabs-druñ-du* in the
superscription of letters to high lamas.

དབུ་པམ *dwu-paṇ* abbr. form of དབུ་ལྷ་པམ་ཆེན་
རྩ་རིང་ *dwu-shwa paṇ-chen rna-rin* the tall
conical cap worn by the lamas during a
solemn religious service, said to have been
introduced from the Pandit Vihāra of
Chittagong in East Bengal about 900.
A.D. (*Fig. 118*).

དབུ་ཕྱེང་ *dwu-phreñ* = ཕྱེང་ལྷུ་བ *chuhi-lbu-wa*
bubbles on water (*Mñon.*).

དབུ་འཕངས་ *dbu-hphañs* or དབུ་མོག་ a helmet.

དབུ་བ *dbu-wa* = ལུ་བ *wu-wa* ཆེན་ foam,
froth; དབུ་བཅན་ frothy; དབུ་བ་བཅོས་པ་ ཆེན་པོ་ལྷན་ཅུ་
[“a mass of foam,” an empty idea] S.
དབུ་བ་འཕྱར་བྱེད་ ཆེན་པོ་ལྷན་ཅུ་ it froths. དབུ་བ་རྫོས་ *dwu-*
wa-rdos (1) bubbles of water; (2) hard
breathing.

དབུ་མ *dwu-ma* 1. the principal or cen-
tral artery of the body. 2. the middle
course or doctrine, which endeavours to
avoid the two extremes of total annihila-
tion and immortality, also དབུ་མའི་ལམ་, the
Mādhyamika doctrine; དབུ་མ་པ་ an adhe-
rent of the middle-course doctrine (*Sch.*);
དབུ་མ་རྒྱུད་པ་ *dwu-ma sgrañ-wa* n. of a work
on Mādhyamika philosophy; དབུ་མ་རིན་པོ་
ཆེན་པོ་ལྷན་ཅུ་ *dwu-ma rin-po-chehi phreñ-wa* a
work on the Mādhyamika philosophy
by Nāgārjuna (*A. 66*). དབུ་མའི་རྒྱུ་བ་ *dwu-mahi*
lta-wa the Mādhyamika Dars'ana of the
Buddhists; དབུ་མའི་རྒྱུ་བ་བཞུགས་པ་དང་ he meditated
on the middle path doctrine (*A. 51*).

དབུ་མེད་ *dwu-med* the running hand used
letters, the headless character.

དབུ་རྩེ་ *dwu-rtse* the top or pinnacle of a
temple or monastery. དབུ་རྩེ་ཐང་ *Dwu-rtse-*
than seems to be: the courtyard of the
great monastery of Sam-ye in front of
the grand temple of Buddha: ཐུང་ཐུབ་ཅེན་
པོ་དེ་དབུ་རྩེ་ཐང་ནས་གཟིགས་པས་ he saw the image of
the Mahā Bodhi from the central court
yard (*A. 91*).

དབུ་ལུ་མ *dwu-yu-ma* male yak and yak-cow
devoid of horns: དུ་ཚ་མས་མང་གཙུག་པར། དབུ་ལུ་
མས་ཐུང་གཙུག་པ་ (*Fig. k.*).

དབུ་རུ་ *Dwu-ru* or དབུ་ས་རུ་ *Dwus-ru* the district
of Lhasa: དབུ་རུ་གསུ་བུ་འི་བར་གྱི་རྒྱུད་པ་དེ་ཙམ་གསུ་བུ་
about so much regarding the mountain
chains situated between the districts of
U-ru and Yu-ru (*A. 47*).

དབུག་ *dwug* a cavern; a hole, cavity
(*Mñon.*).

དབུགས་ *dwugs* breath; also may = རྒྱུད་
rluñ magic air or wind: རྒྱུག་དབུགས་རྒྱུ་བ་ *strog-*
dwugs rgyu-wa the moving of the life-wind.
(*Rtsii.*); ནང་དབུགས་ the wind or air that
moves the bowels and moves in the veins.
Most commonly = respiratory breath,
respiration: དབུགས་རྒྱུ་བ་དང་འབྱེན་པ་ *dwugs rñub-*
pa dan hbyin-pa to respire, to inhale and
exhale breath; རྒྱུ་འགྲོ་ཐམས་ཅད་ཀྱི་དབུགས་ལེན་པ་ to
take away the breath of all beings; དབུགས་
བྱུང་ short breath; དབུགས་རྒྱུང་བ་ or བརྒྱུངས་པ་
shortness of breath, asthma, as a complaint
of old age (*Thgy.*); དབུགས་རྒྱུ་བ་རྒྱུ་བ་བྱེད་པ་ *dwugs*
lheb-lheb byed-pa to pant for breath (*Jā.*);
དབུགས་ཀྱི་ཆ་ཙམ་འགྲུང་མེད་ as quickly as possible,
i.e., within the fraction of a breath, not
delaying even for the time required to
draw a breath (*Fig. 18*). དབུགས་ཆད་ *dwugs-*
chad stopping of the breath, losing breath;
དབུགས་ཐེབ་པེལ་ *dwugs theb-rel* in one breath
(*Sch.*); དབུགས་འདོན་ བཞག་མཁའ་ [confidence] S;
དབུགས་རྒྱུ་བ་ བཞག་མཁའ་ [taking breath] S.

དེན་པ *dwen-pa* 1. a solitary place, retirement; abst. n. solitude, loneliness; in Tibet solitudes of mountains are generally implied. 2. *འཇིགས་པོ་ཅན་པོ་* one who being disgusted with the miseries of a worldly life has retired into solitude. *དེན་པ་ཅན་པོ་* one who lives in a solitary place, a hermit, recluse; solitude, loneliness. *དེན་པ་འདྲིན་པོ་* in this solitude; *དེན་པ་འགྲོ་པོ་* *dwen-par hgro-wa* go into solitude; *དེན་པ་འཇིགས་པོ་* *dwen-pahi gnaś-sa* solitary place, esp. recluse's cell; *དེན་པ་འགྲོ་པོ་* *ཡུལ་གྱི་ས་* earth got from the eight great hermitages, sacred places of pilgrimage in India; *སྤྲེའ་པོ་འཇིགས་པོ་* *śūñ-po med-pa* = *སྤྲེའ་པོ་དེན་པོ་* *śūñ-po-dwen-pa* (Jā.).

དོ *dwo* the eleventh constellation or lunar mansion called Uttaraphālgunī. རོ་ཟླ་པ the 11th month of the Tibetan calendar corresponding to *फाल्गुन* of the Hindus (*S. Lex.*). རོ་མེ་འོ་པ the full moon of the 11th month.

Syn. རྩི་མོ་ *phyi-mo*; རྩི་མའི་ལྷ་ལྷན་མ་ *ñi-mahi lha-ldan-ma* (Mñon.).

དོ་པོ་ *dwo-wa*, v. རོ་པོ་ *hbo-wa*.

དོན་པོ་ *dwon-po* (pr. *ömpo* or *ömbo*) nephew of a lama or a chief of Tibet; in the case of an abbot or lama of a monastery the རོན་པོ་ is from his brother's side and is generally appointed to supervise the monastery; hence the supervisor of a monastery is generally styled རོན་པོ་ *dwon-po*. 2. *འཇུག་པོ་* grandson; རོན་པོ་མོ་ *id.* རོན་པོ་མ་ *grand-daughter*; མཐུན་པོ་ *ancestor* and *grand-child* (*Gr.*); 3. a certain sect of lamas, clad in red, shorn, and married. 4. a lama skilled in astrology, who for instance, when a person dies, performs those ceremonies that serve to avert harm from the survivors (Jā.).

དོར་ *Dwor* n. of a place in Tibet རོར་པ a native of *Dwor* (*Loñ.* 3, 18).

དོལ་པ་ *dwol-wa* or རྩེ་ར་དཔ་པོ་ *rdsiñ-dal-wa* to draw up water from a tank.

དབྱར་སྒྲིལ་ *dhyañs* 1. a vowel, དབྱར་སྒྲིལ་འོ་མ་ *id.*, མ་, མི་, མོ་, མེ་, མོ་ the five vowels are: མ་ *a*, མི་ *i*, མེ་ *u*, མོ་ *e*, མོ་ *o*, (*Situ.* 59). དབྱར་སྒྲིལ་མེད་ *མེད་* *an* indicatory letter or syllable which is often elided but which marks some peculiarity in the inflection of the word to which it is attached] *S.* 2. a metrical rhyme, melodious song, tune, melody. དབྱར་སྒྲིལ་སྒྲིལ་ *dhyañs-sgrogs* as met. = a fly, a bee (*Mñon.*). དབྱར་སྒྲིལ་མེད་པོ་ *dhyañs-hthen-pa* in singing to keep time; དབྱར་སྒྲིལ་མེད་པོ་ a songstress with musical voice.

དབྱར་སྒྲིལ་མེད་པོ་ *dhyañs-can-ma* མེད་པོ་ the goddess of learning of both the Hindus and the Buddhists; her different names:— མེད་པོ་མེད་པོ་མོ་ *tshañs-pahi sras-mo*; དབྱར་སྒྲིལ་མེད་པོ་ *dhyañs-ldan-ma*; མེད་པོ་མེད་པོ་མོ་ *sgra-dhyañs-lha-mo*; མེད་པོ་མེད་པོ་མོ་ *smra-lha-mo*; མེད་པོ་མེད་པོ་མོ་ *rgya-mtshohi lha-mo*; མེད་པོ་མེད་པོ་མོ་ *mtsho-ldan-ma*; མེད་པོ་མེད་པོ་མོ་ *zla-wahi sriñ-mo*; མེད་པོ་མེད་པོ་མོ་ *ger-lha-mo*; མེད་པོ་མེད་པོ་མོ་ *ñag-dwañ lha-mo*; མེད་པོ་མེད་པོ་མོ་ *blo-yi-gter*; མེད་པོ་མེད་པོ་མོ་ *id.* དབྱར་སྒྲིལ་མེད་པོ་མོ་ (*Mñon.*).

དབྱར་སྒྲིལ་མེད་པོ་ *dhyañs-sñan* མེད་པོ་, མེད་པོ་ the cuckoo; the divine singer or songstress; *Gandhara*.

Syn. རྩེ་ལྷ་མོ་ *khu-byug*; རྩེ་ལྷ་མོ་མེད་པོ་ *lha-yi glu-mkhan*; རྩེ་ལྷ་མོ་ *dri-sa* (*Mñon.*).

དབྱར་སྒྲིལ་མེད་པོ་ *dhyañs-sbed* = མེད་པོ་མེད་པོ་མོ་མོ་མོ་ (*Mñon.*).

དབྱར་ *dyar* also དབྱར་ཀ་ *dyar-ka* or དབྱར་པ་ the short summer of Tibet; དབྱར་དུས་ summer season; དབྱར་དུས་མེད་པོ་ without distinction of summer and winter, i.e., at all times. དབྱར་ལྷོ་མ་ *dyar-skyes* 'summer born'; དབྱར་པ་ *dyar-khañ* the residence of Buddha

sphere or space; also that which is massed in indefinite compass: དབྱིངས་ལྗོངས་ in space, *en masse*; དབྱིངས་སྒྲིང་ *dbyings ston* empty space; བར་དཔེ་དབྱིངས་སྒྲིང་བ་ *bar-dohi dbyings-su ldiñ-wa* floating in the region of the *bardo*; ཞེས་བྱ་དེ་ཐོས་སྒྲིང་པའི་ཆོས་ཀྱི་དབྱིངས་བརྒྱན་པ་ consciousness itself having indicated the sphere (or extent) of the doctrine praised; སྤང་བ་ལྷག་མ་མེད་པའི་དབྱིངས་སྒྲིང་བ་ in the region where nothing of the *Skandha* is left remaining (*Sch.*). Acc. to Bon there are eight *dbyings* or spaces:—(1) ལྷ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (2) འབྲས་ལྗས་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (3) ལྷ་གཉིད་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (4) དཔག་ཏུ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (5) རྟོག་པ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (6) བདམ་བ་ཅེན་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (7) རྟོག་པ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས། (8) འབྲུག་བ་མེད་པ་གསུང་དུང་གི་དབྱིངས་ (*D.R.*), (*B. Nam*).

དབྱིན་པ་ *dbyin-pa* or དབྱིན་ཕྱེད་པ་ to incite, instigate, set on.

དབྱིབས་ *dbyibs* 1. མཐུན་པ་, རྒྱུ་མཐུན་, རྒྱུ་མཐུན་པ་ shape, figure, form: རྩ་དབྱིབས་ཅན་ bird-shaped; ཞིང་ཁྱའི་དབྱིབས་དང་འདྲ་བ་ shaped like a cart; རྒྱུ་མཐུན་པའི་དབྱིབས་ལ་དོས་བཟུང་བ་ to learn the nature (of plants) from the shape in which they grow (*Jä.*). 2. symmetrical dimensions; དབྱིབས་ཀྱི་གཟུགས་ མཐུན་པ་ [orderly or symmetrical shape] *S.* དབྱིབས་ཅན་ མཐུན་པ་ symmetrical; དབྱིབས་མཛོམས་ pretty shape, pretty looking, nice; དབྱིབས་ལེགས་ *dbyibs-legs* of good shape, handsome figure. དབྱིབས་སྒྲིང་བ་ or ལེགས་སྒྲིང་བ་ situation *S.*

དབྱུ་གུ་ལྷ་བ་ *dbyu-gu-sla-wa* the ninth month of the Tibetan kalendar (called also བར་སྐད་ལྷ་བ་). རྟེན་ལ་དུ་ཞིང་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ ཆོས་བཅོ་བརྒྱད་པ་ at Nye-thang in the wooden-horse year on the eighteenth day of the ninth month; རྟེན་ལ་དུ་ཞིང་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ commencing from the first of the ninth month of the horse-year (*A. 157*); དབྱུ་གུ་ལྷ་བ་ *dbyug-guhi-*

tsheš the 18th of the 9th month of the Tibetan calendar (*A. 156*).

དབྱུག་པ་ *dbyug-pa* 1. བུཌི, དུཌི a stick, cudgel, staff: དབྱུག་ཏོ་ཅན་ *dbyug-to-can* wielding a stick; དབྱུག་པ་རྒྱལ་པ་ to beat with a stick. 2. རྟོག་པ་ punishment. 3. ལྷ་མེད་ a division of time of about 20 minutes, also a fraction or proportionate part of weights or measures. 4. vb. with pf. དབྱུགས་ *dbyugs* to swing, brandish; to throw, cast, fling (*Jä.*); དབྱུག་ལས་འཇོག་པ་ to throw away; དབྱུག་ཕྱེད་པ་ to swing to and fro. དབྱུག་རྩ་ sling *W.*

དབྱུག་པ་ཅན་ *dbyug-pa-can* 1. བུཌི་ལ་ one carrying a stick in his hand. 2. an epithet of ལཱ་ཤིན་ཏུ་ལྷ་པོ་, the lord of death. 3. རྟོག་པའི་ལྷ་པོ་ an attendant of the sun (*Mñon.*).

དབྱུག་པའི་རྩ་ཅན་ *dbyug-pahi rna-can* as met. =an ox or bull (*Mñon.*).

དབྱུག་པའི་ལྷ་པོ་ *dbyug-hdsin* गदाधर epithet of Vishnu.

དབྱུང་པ་ *dbyung-pa* རྒྱུ་མཐུན་པ་ (a form of དབྱིན་པ་ *Rdo. 46*) to turn out, banish, expel. Generally speaking should be considered fut. of དབྱིན་པ་ *hbyin-pa*. ཕྱིར་དབྱུང་པ་ to turn out; ལན་མ་ནས་དབྱུང་བ་ to banish or remove from a place, particularly to deport from a monastery.

དབྱེ་བ་ *dbye-wa* (acc. to *Rdo. 46*, prest. of ཕྱེ་པ་ *phye-wa*) 1. = མ་མར་ དབྱིར་ཕྱེད་པ་ to make distinction, to differentiate; དབྱིར་ཕྱེད་པ་ anything made distinct or classified. Acc. to *Jä.* fut. of and in *C.* secondary form of དབྱིད་པ་ *hbyed-pa*. 2. sbst. distinction, distinctive feature; also kind, class, species: ལེགས་ཀྱི་དབྱི་བ་གསལ་ཡུར་ the distinction between good and evil cleared or explained. དབྱེ་གསལ་ *dbye-gsal* clear distinction. 3. = མང་ མང་ལྗོངས་, plain, expanse, extent: དབྱེ་བ་ = མང་བ་ in extent.

ཞིག་པམ་འདི་མཐུན་ནམ་ཉིན་ཐུགས་ཇི་ཆེ་བ་ལྷ (Yig. k.). I beg that you would kindly send by the hand of this (man) as quickly as possible tea for religious service and *hbah-dar* scarf for the *omdse* lama and church governor, etc. together with a letter of confirmation.

འབར་པོ *hbah-po* and འབར་མོ *hbah-mo* are wrongly spelt for དབར་བ and དབར་མོ magician, sorcerer, or witch, of the Bon religion.

འབར་བ *hbah-wa* 1. to bleat. 2. (in *Sikk.*) to bring, to carry, འབར་ཞིག *hbah-cog* bring it hither! འབར་མོང *hbah-soñ* take it away; *hbah-khen* a coolie. 3. to commit adultery *C.* (*Jä.*).

འབར་པོ *hbah-wo* hole, cave, cavern, འབར་པོ་མོང *hbah-bo-can* hollowed out, excavated (*Jä.*); འབར་བྱི *hbah-byi* parched paddy beaten out and used by Indians as food instead of cooked rice; a cake of parched rice or maize meal, frequently eaten with tea *C.* (*Jä.*).

འབར་ཞིག *hbah-shig* only, solely, alone: གསེར་དང་དབྱུག་འབར་ཞིག་གིས་གང་ filled with gold and silver alone (*Jä.*); རྒྱུག་པ་འབར་ཞིག *sin* only; དེ་གི་པ་འབར་ཞིག = དེ་གི་པ་གཙོག *virtue* alone.

+ འབར་གྲག *hbah-cag* or འབར་རྒྱུགས་ *hbah-skyogs* (in modern Tib.) a large ladle of wood made in Bathang (*Rtsii.*).

འབར་ས་ཀ *hbah-sa-ka* (རི་དྲགས་ཞིག) *n.* of a wild animal (*K. d.* 3, 374).

འབར་བ *hbar-wa* or རབ་ཏུ་འབར་ ལྷན་, ལྷན་པ་, ལྷན་པ་; vb. *n.* to ལྷན་བ་ 1. to catch fire, to become ignited, to blaze; also, in reference to the passions, frq. to glare, burn with wrath: འབར་བ་འབར་བ་ལྷན་བ་ combustible; ཁོང་ལ་མང་པོ་འབར་བ་ལྷན་ he is very angry with me or he quarrels much with

me *C.*; ཁ་འབར་ quarrelsome, brawling, མང་ལྷན་ འབར་བ་ལྷན་བ་པམ་ while she was brawling (*Mil.*); རྒྱུང་འབར་བ་ to burn with rage. Also འབར་བ་ has other figurative meanings, as: 2. to burst forth into bloom, to blossom; to blaze forth into fame, to become notorious, etc.

འབར་བ་ལྷན་ *hbar-wa-lan* an epithet of Vṛhaspati the teacher of the gods (*Mñon.*).

འབར་བ་ལྷི་རལ་པ་མན་ *hbar-wahi ral-pa-chan* = ལྷན་མ་ *sgron-ma* lamp, light (*Mñon.*).

འབར་ལྷན་ (མཐོ་དམན) ལྷན་ལྷན་ལྷན་ high and low, uneven or undulating ground.

འབར་རྒྱ *hbal-gro* a mixture of peas and wheat (*Rtsii.*).

འབར་བ་ *hbal-wa* 1. = རྒྱལ་པ་ ལྷན་ to throw about, to pluck out the hair (used only with ལྷན་). 2. to part or arrange the hair, as is customary with the monks and nuns of certain sects; in *Kham*s this style being the national costume. ལྷན་འབར་མ་ *n.* of an Indian religious sect.

འབར་འབྲེལ་ *hbal-hbol* shaggy (*Sch.*).

འབྲི་འབྲི *hbi-hbi* small lumps of clay that are cast into moulds to make miniature chorten, images, etc.

འབྲིགས་པ་ *hbigs-pa* or འབྲིག་པ་ *hbig-pa* pf. རྒྱུགས་ *phigs* fut. དབྲིག་ *dbig* im. རྒྱུག་ *phig* or རྒྱུགས་ *phigs* 1. མིང་, མིང་ to pierce, pierce into, bore: རྫོང་ཇི་ཡིས་ནི་རིན་ཆེན་དབྲིག་ the diamond will pierce what is precious; རྫོང་ལ་ལྷན་པ་འབྲིག་པ་ to bore holes into wood; ལྷན་པ་འབྲིགས་པ་ *chu-hgags-hbigs* it removes stangury (*Med.*). ལྷན་པ་འབྲིགས་ or ལྷན་པ་འབྲིགས་ a spire or a gilt pinnacle on a temple or royal tomb; འབྲིགས་ལྷན་ *hbigs-lan* the thunder-bolt of Indra (*Mñon.*). 2. in *C.* seems to be used vulgarly for: to lie with (a woman).

འབྲིགས་ལྷན་ *hbigs-byed* བྱིས་པ་ 1. (རི་པོ་འབྲིགས་ལྷན་ *ri-bo hbigs-byed*) *n.* of a chain of hills

away the leaves of a book; དཔེ་མྱོང་གིས་རྒྱ་མིང་
ཕམ་ནས the monk having blown the trumpet;
རྒྱང་གིས་ཐུན་མ་བུ་པ་ལྟར་ like chaff blown off by
the wind (*Dzl.*); དབྱུགས་ནས་འབྲུད་པ་ to breathe
upon; ལུས་ཀྱི་ཕུས་ལྟར་རྒྱངས་ the whole body
became bloated (*Mng.*); *hbud-hduñ* (*Vai.*
k.)=དུང་ trumpet, also: bellows; འབྲུད་ཤིང་
fuel, firewood (*Rtsii.* 16).

འབྲུད་པ་ III: [pf. imp. ལྟ་ fut. ལྟ་ trs.:
1. to put off, pull off, take off *C.*, hat,
coat, ring, etc.; to throw down: ལྟ་བུ་གཞི་གོ་
threw down. 2. to drive out, expel, cast
out, chase away, with the accus. of
the person and place, ལྟ་ལ་ out of the coun-
try; ལྟ་ལ་ལྟ་ an exile (*Schtr.*); to set free,
to set at liberty, to allow to pass *W.*; to
lay out, to spend. 3. to pull out, tear out,
uproot. 4. to take away, to subtract
from] (*Jä.*).

འབྲུན་ *hbun* or བྲན་པ་ I.=ཐོན་ debt. 2.
to itch; འབྲན་ the itch, an itching *W.*
(*Jä.*).

འབྲུབ་པ་ *hbub-pa* [pf. བྲུབ་ *bub* imp. བྲུབས་
bubs 1. to be turned over upside down:
ཁ་འབྲུབ་ཏུ་ཉལ་ he lies with his face undermost;
ཁ་འབྲུབ་ཏུ་བཞག་ or བོར་ it is placed with its top
inverted, turned over; ལག་འབྲུབ་བྱེད་པ་ to fall
on the hands. 2. fig., to be overthrown,
destroyed, spoiled, with regard to medita-
tion (*Mil.*)] *Jä.*

འབྲུབས་པ་ *hbubs-pa* [pf. imp. བྲུབས་ fut.
དུབ་ to put on a roof, or some thing for
a roof; རྒྱུ་འབྲུབས་པ་ to make or construct a
roof; རྒྱུ་འབྲུབས་པ་ to pitch a tent; རྒྱུ་འབྲུབས་
corner pavilion *S.g.*] *Jä.*

འབྲུམ་ *hbum* མངས་ཆུང་, ལྷན་ one hundred
thousand; འབྲུམ་ཚོ་ *hbum-tsho* id.; རྒྱུ་འབྲུག་འབྲུམ་
ཚོ་ཕྱ 500,000 Chinese soldiers (*Glr.*); འབྲུམ་
ཕྱག་གཅིག་ a hundred thousand. རྒྱུ་འབྲུམ་ *sku-*

hbum the 100,000 images, the n. given
to the famous Kumbum monastery situated
about 25m. S.W. of Sining-fu in the Kōkō
Nor district, the name being derived
from miraculous figures alleged to be
present on the leaves of an aged lilac
tree. Accounts of this monastery are
given by Hue, Rockhill, and Kreitner.
It was founded by Tsongkhapa. འབྲུམ་ཕྱ
hbum-ñha the five sacred books of the Bon
enumerated in མངས་རྩ་བའི་མདྲ་བུ་ are:—(1)
ཁམ་བརྒྱད་མདན་ལ་མཐུག་པའི་འབྲུམ་; (2) ལེ་ག་ཤིན་པོ་དྲུག་པ་རྩ་
གྱི་འབྲུམ་; (3) གཡུང་མ་བརྒྱུ་ལམ་གྱི་འབྲུམ་; (4) རྣམ་དག་ཚུལ་
ཁྲིམས་མ་འབྲུལ་བའི་འབྲུམ་; (5) དཔེ་རྒྱུས་ཚེགས་ཆེན་ཆོག་མས་པའི་
འབྲུམ་ (*D.R.*).

འབྲུམ་མང་ *Hbum-thañ* n. of a place in Mon-
yul (Sikkim) south of Tibet. འབྲུམ་མང་རྒྱུར་ཆུ་བུ་
གནས་ *Hbum-thañ Skyer-chuñi gnañ* n. of a
sacred place in Mon-yul where Pad-ma
Sambhava* is said to have performed
ascetical meditation.

འབྲུར་བ་ *hbur-wa* 1. to rise, to swell up,
become prominent: ཐང་ལ་བྲག་རི་འབྲུར་བ་གཅིག་ a
single rocky hill rising from the green-
sward; འབྲུར་བུ་ལྟོབ་ to emboss, to work in
relief (*Glr.*). 2. to spring up, come forth,
bud, unfold. རྒྱུང་འབྲུར་ gold and silver orna-
ments in relievo on some other metals.
རྒྱུ་འབྲུར་ *glo-hbur* paintings and sculptures;
འབྲུར་ཤི་མཁན་, འབྲུར་བཟོ་པ་ an engraver; འབྲུར་ *hbur*
swelling, a boil, etc. འབྲུར་ག་ the slight
protuberant places on doors where handle
rings are fixed. འབྲུར་རྒྱུང་ *hbur-skyoñ* an
undulating country with risings and
depressions: གཞན་ལུང་གྱི་རྒྱུར་འབྲུར་རྒྱུང་ཆོག་མས་འབྲུམ་
བང་ (*Rtsii.*). འབྲུར་འཛུགས་བྱེད་པ་ *hbur-hjoms byed-*
pa to reduce elevations, to smooth uneven
ground; fig. to prostrate an opponent in
disputation. འབྲུར་དོད་ *hbur-dod* a statue, an
image in relief (*Jig.* 10). འབྲུར་པོ་ *hbur-po:*
protuberance, tumour.

འབུལ་བ *hbul-wa* (given as fut. of ཕུལ་བ in *Rdo.* 46), pf. and imp. ཕུལ *phul*, fut. དབུལ *dbul* 1. བྲུང་ནས་, སྤྱོད་པ་, རྒྱུ་ལྡན་ a resp. term for: to give, proffer; to send, when the person receiving is considered to be of higher rank: ཁོས་སྤྱོད་ཀྱི་གསེར་གྱི་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ཕུལ་ཏེ་ཕུལ་པ་ *khoṣ sñan-gyi qser-rgyan lha-lean-gyi phyag-tu phul* he gave the golden ear-rings into the hands of the lady; འདིར་ཉིད་རང་གི་ཚམ་གཙུག་གི་ཕུག་གིས་ཤིག་གྲུང་བཤང་མ་འདུག་པས། མང་ནང་དེ་མོར་ཡིག་ལན་ཕུལ་གྱི་ཡིན་ལགས་ your letter of the 3rd instant has been sent here and a reply to it (དེ་མོར་) shall be despatched to-morrow; ཁྱེད་ཀྱི་ཁྱེད་པ་དང་པོའི་ཚམ་བཞིན་དྲོད་མིང་གི་གཞུང་པར་ཁང་ནས་ ཕུལ་བ་ sent (or dated) from the Government printing office at Dor-ling (Darjeeling) on the 4th day of the 1st month of the Water-Tiger (year), i.e., on the 12th February 1902; ཐུན་ཆུང་གི་བྱ་ཡིས་སྤྱིད་པ་དབུལ་བའི་འབུལ་འཕོ་བཞི་འབུལ་གྱི་ཡིན་ལགས་ I am sending (you) 4 bo measures of rice which your humble servant's son will give your honour. 2. sbst. present, offering.

Syn ཕུལ་བ *phul-wa*; དབུལ་བ *dbul-wa*; ཐུབ་པ་ *stobs-pa*; ཐུབ་པ་པ་ *stabs-pa* (*Mñon.*).

འབུལ་ཆས་ *hbul-chas* articles for presenting to government, to high officials and to lamas of monasteries, etc.: གཞུང་དུ་འབུལ་ཆས་ གྱི་དངོས་པོ་ལྟ་གྱི་ཡིན་ are only presents to be made to government (*D. col.* 8).

འབུས་པ *hbus-pa* 1. to blow (of flowers), to open, ཁ་འབུས་པ་ v. འབུ་བ་ 2. = འབུར་བར་ prominent (*Jā.*). འབུས་ཤིང་ *hbus-ṣin* a coppice of young trees.

འབེན་ *hben* མཚན་, བཟུགས་ 1. target, goal: འབེན་རྒྱུང་པོ་ཡོད་པ་ལ་མདའ་རྩོད་པོ་ཤིག་ if the target be good the sharp arrow will hit well (*Hbrom.* 97); འབེན་འདྲེན་པ་ to set up a target; འབེན་ལ་གཏོད་པ་ to aim, to take aim; འབེན་ས་ the place where the target is to be set up; specially,

the central part of the target, the mark. འབེན་བརྒྱན་ *hben-bṣnun* = མདའ་ or མདའ་མོ་ an arrow (*Mñon.*).

འབེན་གཤམ་ *hben-gsar* a field for cultivation: འབེན་གཤམ་ཡ་ཡོ་མེད་ཅིང་ཁོང་རྩོམ་པ་ the field being level and smooth without unevenness (*Jig.* 10).

འབེབས་པ *hbebs-pa* བསྐྱེད་, བཟུགས་, pf. མཐ་ fut. དབབ་ imp. ཐོབ་ causative to འབབ་པ་ 1. to cause to descend, cause to fall down; and, hence, to cast down, throw down: ཐོབ་པ་ལ་འབེབས་པ་ to cast one's self on the ground (*Dzl.*); མིག་རྩ་རྩེར་འབེབས་པ་ to cast one's eyes down on the tip of the nose. 2. to assign, settle, fix, lay down, establish: used in a variety of phrases: གནས་འབེབས་པ་ to take up one's residence in a place; དབྱ་འབེབས་པ་ *dpya-hbebs-pa*, with ལ་, to impose taxes རྩོད་འབེབས་པ་ to assign a crime to a person; རྩོད་ལུགས་འདིར་འབེབས་པ་ to fix one's thoughts on a place; གཏན་ལ་འབེབས་པ་ to give permanency, to fix, to regulate. འབེབས་ཆགས་ = བཟུགས་ བཟུགས་ keeping, laying a thing down or away.

འབེམ་ *hbem*, v. བེན་ *ben*.

འབེལ་གཏམ་ *hbel-gtam* or འབེལ་བའི་གཏམ་ = ཡང་དག་པའི་གཏམ་ *yañ dag-pahi gtam* བོལ་ཡམ་ holy discourse, sermon, a speech on some sacred subject.

འབེལ་པོ་ *hbel-po* temperate, saving, economical; འབེལ་པོ་འདུག་ there has been economy, frugality has been exercised; འབེལ་མེད་ extra-vagant; འབེལ་དུ་འདུག་པ་ to enjoin temperance; frugality (*Sh.*).

འབོ་ *hbo* a dry measure generally used for grain and salt, contains 5 *bre* = 10 pints. འབོ་བྲེ་ *hbo-bre* is colloq. term for a measuring vessel. འབོ་ཁ་བ་ *hbo-kha-wa* one who measures grain, etc.: འབོ་ཁ་བ་ནམས་ཀྱི་འགན་རྩིག་གཏོང་མར་ལུལ་དོན་ the case of the contract or agreement

which the grain measurers executed (*Rtsii.*).

འབོ་བ *hbo-wa* pf. འབོས *hbos* or ཤོ *pho*, fut. དཔོ *qbo*: 1. to pour out or forth, to spill out: མ་འབོ་བཅུང་ནས there being no spilling (*Ghr.*); ཤོ་མ་ཤོ་བས milk having been poured out. 2. to swell up, to rise: འབོས་པའི་ནས swelled barley; མཉན་མ་ཤོས་པ་ཙམ as big as swelled peas. 3. to sprout, shoot forth, of wild growing plants, མ་འབོ་འདུག the ground is verdant *C.*; also: the ground swells, heaves.

འབོ་པ *hbo-ja* a kind of tea (*Rtsii.*).

འབོ་ཆེ་ཅི *hbo-dhi-tsi* wrongly written for བཟི་ཅི *bo-dhi-rtsi* rosary (*Rtsii.* 48).

འབོ་ལེ *hbo-le* = ལྟོད་པོ *lhod-po* without much hurry, at ease, easily, leisurely: འབོ་ལེ་གྲུ་མ་ལ་ཅུ་(བུ་གྲུ་མ་ལྟོ་ལ་ཅུ་)ལྟོ་མ་བར་བུ་ we shall be able to take you across the river Ganges slowly and easily (*A.* 130); རྒྱུ་བས་ཞིག་ཏུ་འབོ་ལེ་གཟུགས་ལ་བྱགས་ began to sleep quietly in a sheltered corner (*A.* 130).

འབོག *hbog* 1. a kind of upper-garment, ཤོ་འབོག for men, ཤོ་འབོག for females (*Cs.*). 2. in *W.* a square cloth for wrapping up and carrying provisions. 3. a small hillock (*Jä.*). 4. n. of a wild animal: རི་དྲགས་ཞིག་གི་མིང་ (*Rtsii.* 54).

འབོག་ཆེན་ *hbog-chol*, v. ཐུག་ཆེན་ *sbug-chol*.

འབོག་ཤོ *hbog-tho* or ལྷ་མོ་འབོག་ཤོ *shwa-mo hbog-tho* a soft felt hat with a broad brim trimmed with long hairy fur.

འབོག་པ *hbog-pa* pf. བོག *bog* or ཤོག, fut. དཔོག 1. to be extracted, uprooted, pulled out; to be dislocated, unhinged: རྒྱུགས་འབོག་པ *W.* 2. to unload (opp. to འགེལ་བ *hgel-wa*), ཁྲལ་རྒྱུགས་ཤོག *khal-rnams-phog* the loads were taken off. 3. to grow loose, to come off; to drop off, leaves from a tree *C.* (*Jä.*).

འབོགས་པ *hbogs-pa* 1. to sink down, to fall to the ground, esp. in a fainting fit; to be submerged, immersed; འབོག་ལུན་རིང་ན *hbog-yun riñ-na* prob.: when the fainting fit has lasted a long time; རྒྱུ་འབོག *smyo-hbog* madness, insanity; རྒྱུ་འབོགས་པའུང་ insanity arises; ཏུ་ལ་(འགྲུ་འབོགས་པ་ལྟ་བུ་) འབོགས་པ་འབག་ཏུ་ to wade through water. 2. pf. ཤོག *phog* fut. དཔོག *qbog* imp. ཤོག *phog* to bestow, impart, གདམས་ངག་ counsel, advice, directions, བྱིད་བསྐྱེད་པ་ instruction.

འབོང་བ *hboñ-wa* roundness, rotundity, འབོང་འབོང་ round; loose, slack, incoherent (*Jä.*).

འབོད་པ *hbod-pa* བཙུགས་, བཙུགས་ pf. and imp. བོས *bos* 1. to call, to cry out to, to invite: རྟོད་ཅིག་ཅེས་བོས་མོང་ he exclaimed, wait! མི་ཞིག་ལ་འབོད་པ་ to call to a man; མདན་དུ་འབོད་ calls to the presence; མདན་དུ་འབོད་ calls indoors; མ་བོས་པར་མོང་བ་ to come uninvited; འབོད་ཐོགས་པ་ to bawl out, to cry out repeatedly; ཏུ་འབོད་ = ཏུ་བ་ to weep. འབོད་དུ་མོང་ས་ འཕགས་ཏུ་, come to invite, to call, a guest. འབོད་ཐོགས་ བཙུགས་: [1. invitation. 2. fight. 3. name.] *S.* འབོད་ཐུང་ *hbod-byed* that invites = རྩི་ཞིམ་པོ་ sweet smell, fragrance (*Mñon.*).

Syn. ཐོན་པ་ *sbron-pa*; མདན་གཏོང་བ་ *skad-gtoñ-wa* (*Mñon.*).

འབོད་ཐོགས་ *hbod-sgrogs* = ཐོགས་ལ་ལྟུགས་ n. of the king of Lañka—the chief hero of the epic Rāmāyana (*Mñon.*).

འབོབས་ *hbobs* 1. imp. of འབབ་པ་ *hbab-pa*: མར་འབོབས་ཞིག 2. ཏང་འབོབས་ not exactly a stocking, but a soft warm stuffing of the stockings. འབོབས་ཅོན་ *hbobs-son* ཏང་འབོབས་ཞིག་ half sock, foot-tie.

འབོར་ *hbor* supply, great or small. འབོར་རྒྱུང་ནས་གཏག་པ་ལྟ་བུ་ (*Rtsii.*); འབོར་ཆེ་ *hbor-che* good supply, abundance, plenty: འབོར་མི་ཅུང་

བ་དགོས་ཀྱི་དང་། འཕྲོ་མ་ཐུང་ཅིས་ཡོད་འདུག་པ་ there was not a small quantity, the requirement being not less (*Yig. k.*).

འཕྲོ་བ་ *hbor-wa* pf. and imp. བོར་ *bor*, 1. to throw, cast, fling: རི་རོམ་ལས་རྩོལ་ནི་ལ་འཕྲོ་བ་ casts a stone down a mountain side; རྩམ་པའི་ལོག་ཏུ་འཕྲོ་བ་ to precipitate a person from a bridge (*Dzl.*); ཕྱིར་འཕྲོ་བ་ to cast out; བོར་རྒྱར་ or བོར་རྩོར་བ་ to throw away, pour away, རྩ་ water in *C.* 2. to leave, forsake: བྱིས་པའ་འཕྲོ་བ་ to forsake a husband or wife; ཡང་གྱིས་ བོར་བའི་ཆེ་ཤིང་ when I was left behind by my father he died (*Pth.*); དེ་བོར་ལ་ཐོང་ let that alone, give it up; འཕྲོ་བ་བར་ཡང་ས་མོད་བཅུ་ བསམ་རྩོར་བར་ considering it a great loss out of love he did not abandon it (*A. II*). Occurs, also, in certain phrases, as བོ་བ་འཕྲོ་བ་ to make oath, བསམ་པ་འཕྲོ་བ་ to conceive an idea, to think of a plan. In *W.* འཕྲོ་བ་ appears to be a common substitute for འཛོག་པ་ to put down, to place. འཕྲོ་བ་ཐུངས་ *hbor-spuñs* grain heaped together in one place: རྒྱན་བཞུགས་འཕྲོ་བ་ཐུངས་ཐོག་ *khyon-bśdoms hbor-spuñs-thog* (*Rtsii. 19*).

འཕྲོ་བ་ *hbol-po* = འཇམ་པོ་ 1. soft, smooth, yielding, elastic; both to the touch and disposition of mind; འཕྲོ་བ་ལེ་ཤིག་གི་ཐོན་པ་ to sit, to remain quiet, tranquil (*Mil.*); འཕྲོ་བ་གདན་ a bolster, mattress. 2. abundant, plentiful: རྩ་ཐུང་འཕྲོ་བ་དགོན་བཞིན་ according to the abundance or scarcity of water and manure (*Rtsii.*).

འཕྲོས་ *hbos* 1. (ཐུས་ནས་མེ་གསལ་བ་) concealed, latent, hidden. v. འཕྲོ་བ་ 2. sbst. boil, bump, tumour (*Jü.*).

འབྲུང་བ་ *hbyañ-wa*, pf. བྱང་ *byañ* to clean, cleanse, purify: རྩིག་རྒྱུབ་འབྲུང་བར་འབྱུར་ his sins and defilements will be cleansed.

འབྲུང་བྱུང་ *hbyañ-khyaq* *C.* custom (*Jü.*).

འབྲུང་རྩི *hbyañ-rtsi* gum, glue (*Mñon.*).

འབྲུམ་པ་ *hbyam-pa*, pf. བྱམས་ *byams* or འབྲུམས་ *hbyams* to flow over, to spread about. As sbst. *hbyams* may = རྩོད་ཉིད་ རྒྱུ་ལྡན་ཏུ་, *འབྲུམ་པ་* 1. state of being void, metaphysical emptiness. རབ་འབྲུམས་ *rab-hbyams* (1) knowledge of the metaphysics, divine learning; (2) རྩམ་ཐོག་ [passing away, retreat] *S.* 2. acc. to *Cs.*: widely diffused, far spread. རབ་འབྲུམས་པ་ *rab hbyams-pa* a man of profound learning, a doctor of Buddhist philosophy; as a degree might equal the European D.D. འབྲུམས་ཀླས་ *hbyams-klas* = མཐའ་ཡས་ པ་ཡོད་པ་ to the furthest limit, i.e., limitless, infinite: རྩ་ཆེ་བ་ unlimited, དེ་བཞིན་ གཤེགས་པའི་རྒྱ་འབྲུམས་ཀླས་ the spiritual image of Buddha is inconceivably great.

འབྲུམས་ *hbyams* (another word altogether) the finest breed of mule: དལ་རབ་ཁ་འབྲིག་ལྷུ་རྩུབ་ འབྲུམས་ཀྱི་མིང་དུ་འབྲོད་ the best breed of mule of which the mouth is tractable and the hairs are rough (bristle-like) has the name 'chyam' (*Jig. 25*).

འབྲུར་བ་ *hbyar-wa* 1. སྦྲུལ་, ལམ་; རྩུ་, རྩུ་ལ་འབྲུར་; v. འབྲུར་བ་ [connected] *S.* 2. in འབྲུར་བ་ཤིང་སྐག་ནད་རྣམས་ཁྱེད་པ་རྩུད་པར་ཁྱེད་.

འབྲུར་བ་ག་ *hbyar-bag* རུམ་ [a feather, a tail] *S.* འབྲུར་བ་ག་ཅན་ རུམ་ལྡན་ one possessing a tail. འབྲུར་མ་ བཅུ་སྦྲུལ་ལྡན་, anything joined or connected with something else.

འབྲི་བ་ *hbyi-wa* pf. བྱི་ *byi*, also བྱིས་ *phis*, vb. n. of བྱི་བ་, to be wiped off, effaced; *Cs.* to fall off, of the hair (*Jü.*): རྩོད་དུ་འབྲི་བར་འབྱུར་ the hair of the head and body will fall off.

འབྲིག་མ་ *hbyig-ma* an idol standing on a bare ground, i.e., having no stand of

lotus flowers underneath the feet (*Jig. 12*).

འབྱིང་བ *hbyin-wa* pf. **བྱིང་** *byin* 1. to sink in, to sink down: **ཅུ་དང་འདམ་ལ་འབྱིང་བ** *chu-dan hdam-la hbyin-wa* to sink in water and mud, i.e., in swamps. 2. to grow faint, languid, remiss: **རིག་པ་བྱིང་བ་བཅེང་བ** *rig-pa hbyin-wa bser-wa* to lift up again one's fainting soul (*Mil.*); **སེམས་བྱིང་བ** *sem-s-byin-wa* drowsiness, indolence, depression of spirits (*Jä.*). **འབྱིང་ནོད་** *hbyin-rgod* or **འབྱིང་སྐྱགས་** *hbyin-rmugs* langour or distraction: **བྱིང་སྐྱག་མེད་པའི་སྒོམ་** *byin-mug med-pahi sgom* meditation free from distraction (*Jä.*).

འབྱིད་པ *hbyid-pa* = **འཕྱིད་པ** (*Nag. 51*). pf. **བྱིད་** or **བྱིད་** *phyid* 1. to glide, to slip; to disappear, to slip away: **མི་ཚེ་འབྱིད་པ** human life passes away. 2. = **འཕྱིད་པ** or **སྐྱེལ་བ** *skyel-wa*: **སྒོ་གོས་འབྱིད་པ** *lto-god hbyid-pa* to earn a living.

འབྱིན་པ *hbyin-pa* **འཛུལ་པ།** *འབྱིན་པ།* pf. and imp. **བྱིན་** *phyun*, fut. (in *C.* also present) **དབྱུང་** *dbyun* 1. to take out, to remove, cause to come forth; to draw out, pull out, a thorn, etc.; **མིག་འབྱུང་བ་དེ་དག་** those whose eyes are to be put out. 2. in a more gen. sense: to let proceed, to send forth, to emit; to sound forth; to release: **ལུས་ལ་ཐྱག་** to draw blood by scratching one's self; **མཚེ་མ་འབྱིན་པ** to shed tears; **སྒྲོ་འབྱིན་པ** to shout; **ཐུག་བཤམ་གྱི་སྒྲོ་འབྱིན་པ** uttered lamentations; **སྒྲོ་འབྱིན་པ** to cry aloud; **གནས་འབྱིན་པ** or **གནས་དབྱུང་བ** *gnas-dbyun-wa* to banish, to cast out, throw away.

འབྱིན་བརྒྱལ་ཆེན་པོ་ (*གྲངས་*) *མཛུ་འཛུལ་པ།* [1. the dust of the great Nimba tree. 2. n. of a number] *S.*

འབྱིན་བྱིད་ (*འདམ་*) 1. mire, mud in which the feet sink. 2. that which is drowned or sunk—or caused to sink (*S. Lex.*). **འབྱིན་བྱིད་** *hbyin-byed* = **ཅུ་རྩོག་མ་ཅན་** *chu rnog-ma-can* dirty

water, water containing mud and other impurities (*Mñon.*).

འབྲུག་པ *hbyug-pa* (**ཚོན་འབྲུག་པ།**) pf. and imp. **བྲུགས་** *byugs* 1. to wet, moisten, smear, spread over, anoint: **གསལ་ལ་ཚུ་བྲུགས་པ།** salt meat; **གདོང་སྐུ་ལ་འབྲུག་པ།** to daub one's face with ool-salve (*Glr.*); **ལྷ་རྩེན་སྒོམ་དང་འབྲུག་པས་** *lha-rten spos-dan hbyug-pas* covering the little temple with spices and ointments; **གསེར་འབྲུག་པ།** to gild (*Pth.*). 2. to stroke, to pat: **མགོ་ལ་འབྲུག་པ།** a person's head (*Jä.*); **ཚོན་འབྲུག་པ་པོ་** a painter, one who applies or rubs paint on any thing (*Situ. 85*).

འབྱུང་བ *hbyun-wa* I: **མཐུ་** *འབྱུང་བ།* 1. vb., pf. imp. **བྱུང་** *byun* (intrs. of **འབྱིན་པ།** *hbyin-pa*) to come forth, arise, spring up, to emerge, to appear: **འཁོར་བ་ལས་འབྱུང་བ།** to be set free; to go forth, set out: **ང་རང་འབྱུང་མཚོད་པ་ལ་འགྲོ་** I shall set out for the purpose (of conducting) religious service (*A. 71.*). **བྱུ་རྩལ་འབྱུང་བ།** to come out into the open air; to make one's appearance (*Dal.*); **སྒྲོ་ལ་བྱུ་དྲུང་སྒྲོག་མ་སྒྲིན་བྱུང་ནས་** **སྒྲོ་བ་དེ་མེད་ཀྱི་དགོངས་པ་གཤེག་** *srod-la byi-dur glog-ma sprin byun-nas slob-dpon-gyi dgoñs-pa gcig* at dusk there came forth moles and lightning and clouds and the teacher's train of thought was dissipated (*Pth. 127*); **གནས་དུ་** **ཅུ་འབབ་པའི་སྒྲོ་འབྱུང་ནིང་** a noise of falling water arising in the air; **ང་ལ་སྤྱི་ལས་བཟང་པོ་བྱུང་** I have had an auspicious dream (*Mil.*); not always intrs. in practice: **དེ་དག་ལས་བརྒྱུག་པའི་ཡོན་ཏན་འབྱུང་** **དགོས་པའི་ཕྱིར་** as it will be necessary to produce the means of repelling these others; **ང་མ་བཟེ་བ་བྱུང་དེ་** he who is found not intoxicated (*Glr.*); **ངན་པ་བྱུང་** it proved to be a failure (*Mil.*); **དེ་ནས་བྱུང་** it derived its origin, it arose from that; **འབྲས་བུ་འབྱུང་བའི་ཤིང་** trees on which fruit is growing; **ཕྱི་ཚེས་བྱུང་འདུག་** by that time a boy had come forth; **གཉིས་པ་བྱུང་** they became two, they split in two (systems of doctrine); **དཔུང་འབྱུང་བ།** to become a priest.

ར་འདི་ནམས་ལ་ཅི་བྱུང་བ་མིན་ what has happened to these corpses, what is their history? (*Ghr.*); ལྷ་མ་ལ་ཡང་བྱུང་ལགས་མམ་ did it also happen to the lama? 2. as an auxiliary indicating the past tense, the pf. བྱུང་ *byuñ* is very common, and in *C.* has largely re-placed the use of མང་ in that sense: ལྷ་མ་མེད་པས་བྱུང་ the lama has arrived. Also occurs as the past of the sbst. vb.: བྱི་དེ་དཀར་མོ་བྱུང་ the dog was white; དེའི་ཚེ་ཁོ་ལ་ཁ་ཞིབ་ཞིག་བྱུང་ he had a mild look then. འབྲུང་གི་སྙན་ཞི འབྲུང་མ་ཤིང་གི་སྙན་ཞི *hbyuñ-rkyen shian-shu* the petition about the causes, consequences. འབྲུང་ཁྲམས་འཕེང་བ་ or བྱུང་ཁྲམས་འཕེང་བ་ = དེང་དུས་འབྲུང་ཁྲམས་འཕེང་ཞིང་ (*Fig. k. 87*).

འབྲུང་ཁྲམས་ *hbyuñ-khuñ* 1. = རྩ་མེག་ རྒྱལ་ a spring, fountain. 2. = འབྲུང་ཁྲམས་ origin. 3. ལྷ་པུ་འདུལ་འཁུལ་ལ་འབྲུང་ཁྲམས་ ablativ case in *Gram.*

འབྲུང་ཁྲམས་ཀྱི་ཁྲམས་ a mineral; འབྲུང་ཁྲམས་ཀྱི་ཁྲམས་ ཀྱི་འབྲུང་ a mineral elixir.

འབྲུང་རྩལ་ཞེན་ མཐོ་མཐོ་ growth, power of growing.

འབྲུང་གནས་ *hbyuñ-gnas* ལྷ་མེད་, ཡོ་མིན་, སྐྱེ་བའི་ source of anything, place of origin; primitive source: ཡོ་རྩ་མེད་ལ་འབྲུང་གནས་ source of all accomplishments; འབྲུང་བའི་གཞི་ the basis of all elements; ཡོ་རྩ་མེད་ལ་འབྲུང་བའི་གཞི་ the primordial source of all happiness is good. Also འབྲུང་གནས་ = body, constitution of the body.

འབྲུང་བ་ II: 1. in the mystic language of the four guardian kings of the world (*Caturmahā rāja kāyika deva*) signifies རྒྱལ་པོ་ལྔ་མེད་ misery, mundane sufferings. Also, འཕྲོག་པ་ = རྒྱུ་འབྲུང་བ་འབྲུག་པ་ = ལམ་ way, method (*K. ko. 7, 235*). 2. sbst. a coming forth, an originating, the state of being, འབྲུང་ཉིད་ the true state of a case. 3. an element, of which are usually four: འབྲུང་བ་འདི་གཞི་ནས་པ་ damage done by the four elements, i.e., by

fire, water, wind and earth; འབྲུང་བ་འདི་ལུས་ the physical body; འབྲུང་བའི་སྐྱེ་མམ་ the even state of the physical constitution, i.e., good health (*Mñon.*).

འབྲུང་བོ་ *hbyuñ-po* 1. a being, a creature: འབྲུང་བོ་ཀུན་ སྐྱེ་མམ་ all that has come into existence, all beings (*Cs.*); འབྲུང་བོ་ཆེན་པོ་ the great being, Buddha (*Cs.*). 2. མུ་ལ་ a demon, evil spirit, a general name for all འདི་ *hdre*, གཏོན་ *gdon*, and འགྲེགས་ *hgegs*, which are of eighteen classes. འབྲུང་མོ་ female sprite. འབྲུང་བོ་མཐོ་མཐོ་ [1. belonging to evil spirits. 2. elemental.] *S.* འབྲུང་བོ་འདི་ མུ་ལ་ ལྷ་མེད་ཀྱི་ [“the nurse or mother of beings,” i.e., the earth.] *S.* འབྲུང་བོ་སྤྲུང་ *hbyuñ-po-sruñ* a talisman, a preservative against evil spirits. འབྲུང་བོའི་རྒྱལ་བོ་ *hbyuñ-pohi rgyal-po* the king of the evil spirits; their names are:—མུ་དུང་ཅན་ *mduñ-can*, གཏོན་ཤིང་ཅན་ *gtun-ñ-can*, གཏོན་པོ་ཅན་ *gcol-hdsin*, འགྲེགས་ཕྱིད་ *hgugs-byed*, ཡང་དག་འགྲེགས་ཕྱིད་ *yañ-dag hgugs-byed*, གཏོན་པོ་ཅན་འགྲེགས་ཕྱིད་ *gñah-drag-hkhor*, etc. (*K. g. 3, 117*).

འབྲུང་བོ་འཕྲུལ་ཅན་པོ་འབྲུང་བོ་འབྲུང་བོ་ an enchanted gem which cleanses from all diseases particularly the attacks of evil spirits. It is said to have been discovered by Jivaka—the physician of Buddha—in a bundle of wood which he had purchased at a cost of five hundred *kārsāpaṇa* (*K. du. 7, 11*).

འབྲུང་བོའི་དཀར་མེད་ལ་འབྲུང་བོ་འབྲུང་བོ་ *hbyuñ-pohi dgah-ma* an epithet of Durga, the wife of Mahes'vara (*Mñon.*).

འབྲུང་བོའི་མཐོ་མཐོ་ *hbyu-pohi-mgon* མུ་ལ་ལྷ་མེད་ an epithet of Mahe'svara (*Mñon.*).

འབྲུང་བོའི་གནས་ མུ་ལ་ལྷ་མེད་ [“lit. the abode of beings,” i.e., 1. Vishnu, 2. Ś'iva, 3. the body (as the abode of the elements).] *S.*

འབྲུང་བོའི་རལ་པ་ *hbyuñ-pohi ral-pa* = རྩ་མེད་ལ་འབྲུང་བོ་ *spañ-spos* a kind of vegetable incense growing in grassy places.

acquirements; goods, treasures, fortune: འབྱུང་པ་ཐད་མི་ཞེས་པ་དང་ལྔ་ན་པ་ one possessing inexhaustible wealth, བདེ་བ་དང་འབྱུང་པ་ joy and treasures; འབྱུང་པ་བཅུ་ ten good things; གནས་ཀྱི་ འབྱུང་པ་ལྔ་ five goods or benefits acquired by others. རང་གི་འབྱུང་པ་ལྔ་ *ran-gi hbyor-pa-lha* five acquirements for one's ownself. འབྱུང་བ་ཉིད་དུ་ལྷན་ gave receipt, given as soon as it was received; འབྱུང་བར་གྱིད་པའི་མཐུ་ རྒྱུ་ལྷན་ power to produce fortune or wealth (*A. K. 2-92*). The goods or benefits accruing to one's self are: 1. རང་ཉིད་མི་ཡི་སྐྱེ་བ་སྤངས་པ་ to have been born as a human being; 2. ས་ཚོགས་ཚུལ་ཚོགས་ཀྱི་ལུ་ལ་ དབྱས་སུ་སྐྱེས་པ་ to have taken one's birth in Magadha, i.e. in the central country; 3. དབང་པོ་ཚང་བ་ to be in the enjoyment of sound bodily development, i.e., to be suffering from no want of organs of sense or limbs; 4. ལས་ཀྱི་མཐའ་མ་ལོགས་པ་ freedom from doing wrong actions; 5. དམ་པའི་ཚུལ་ལ་དད་པ་ཡོད་པ་ to have faith in the holy religion. The perfect sublime benefits or བེམ་བེམ་ རྣམ་པར་ འབྱུང་པ་ (*A. K. 111-9*) are as follows:—(1) སངས་རྒྱལ་འཕྱེག་རྟེན་དུ་བྱོན་པ་ the advent of Buddha into the world; (2) དམ་པའི་ཚུལ་གསུངས་པ་ the preaching of the holy religion; (3) བརྟན་པ་གནས་པ་ the continuance and stability of the religion of Buddha; (4) བརྟན་པ་ལ་ཁྱེད་གསལ་པ་ being a believer and member of that religion; (5) རྩོམ་པ་མཐུན་རྟེན་སྐྱེ་བ་པའི་སྐྱེན་བདག་གཞན་གྱི་པ་ being a patron of that religion so as to contribute to the maintenance of Buddhism. འབྱུང་པ་ཅན་ *hbyor-pa-can* = རྣོན་ལྔ་ན་ སྐྱུ་ཐི་, སྐྱུ་ཐི་ལ་ལོ་ wealthy, possessing riches (*Mhon.*). འབྱུང་ལྔ་ན་ *hbyor-ltan* = རྣོན་ལྔ་ན་ possessing properties, rich, opulent (*Mhon.*). འབྱུང་པ་ཡོད་ཀྱང་གཏོང་བ་མེད་ན་ though having wealth if it is not given up in charity (*Cer.*).

འབྱུང་ཐོན་ *hbyor-thon* abbr. of རྒྱུ་འབྱུང་པ་ and ཡར་ཐོན་པ་ *phar-thon-pa* receipts and drawings; income and expenditure: དུང་འཕྱོང་རྣམས་ཀྱི་

རིགས་འབྱུང་ཐོན་གྱི་དབྱས་པའི་ཕྱག་འབུལ་གྱི་དགོས་འགར་འཕྱོགས་མེད་པར་འབྲུག་དུ་གནང་རྒྱུ་ (*D. cel. 10*).

འབྱུང་བ་ *hbyor-wa* also འབྱུང་བ་ I: intrs. of རྒྱུ་འབྱུང་ *sbyor-wa* 1. to stick, adhere to; to take, contract, of diseases: འབྱུང་ནད་ *hbyor-na* a contagious disease or infectious malady; སེམས་ལ་འབྱུང་ was borne in mind, was remembered. 2. to be prepared, be ready, to have at hand, distinct from རྒྱུ་འབྱུང་ to prepare, make ready: གསུམ་འབྱུང་ནས་ there being no meat prepared; འབྲུག་དུ་འབྱུང་བ་མ་ཡིན་ that is not at once procurable (*Dzl.*); ཅི་ཞེ་འབྱུང་བར་མི་འབྱུང་ན་ but if he has not such a thing at his disposal (*Jä.*). 3. to agree, acquiesce, consent together.

འབྱུང་བ་ II: (resp.) to come, to arrive, to be received: ལྷ་ས་ལ་འབྱུང་ arrived at (reached) Lhasa; ཡི་གེ་ལག་ཏུ་འབྱུང་བ་ the letter is come to hand, has been received.

འབྱུང་མ་ བེམ་ milch cow; འབྱུང་རབ་ or རབ་འབྱུང་ རབ་མཁའི་ one of the wisest and most learned of Buddha's disciples.

འབྱུང་པ་ *hbyol-wa* pf. and imp. ལྷོལ་ *byol* fut. (and prest. in *C.*), དལྷོལ་ *qbyol* = ལྷོལ་བ་ to give or make way, ལས་འབྱུང་བ་ = to turn out of the way, to step aside; འབྱུང་ཉི་འགྲོ་ in walking I make way (to people) (*Jä.*).

འབྲུང་ *hbrañ*, v. བྲུང་ *brañ*. འབྲུང་རྒྱལ་ *hbrañ-rgyas* a woman's breast, teat; (གཏོར་མ་སྐྱུ་མ་པ་ *gtor-ma shum-pa*) offerings of meal in the shape of a bowl to spirits (*Rtsii.*).

འབྲུང་གཏེས་པ་ *hbrañ-gces-pa* (ལྷོད་ལག་རྩ་ཆེ་བ་) valuables, luggage: ཁྱིད་རང་གི་འབྲུང་གཏེས་ཀྱི་ཚུལ་ ལ་སྐྱེལ་སེལ་གྱི་ཁོ་ལོ་གཞིས་སེལ་བཟུགས་ sought for all your valuables and sat down to sleep at ease in a sheltered nook (*A. 130*).

འབྲུང་བ་ *hbrañ-wa* pf. འབྲུངས་ *hbrañs* imp. འབྲུང་ or འབྲུངས་ 1. to follow, to go after; with

འབྲས་སྒྲ་གཙུག་ *hbras-sna gsum* (མ་འབྲས་, *a-hbras*, སྒྲ་འབྲས་, *sra-hbras*, རེས་འབྲས་ *hjam-hbras*) (mystic) (*Mñ. rda. 2*).

འབྲས་ཐུངས་ *Hbras-spuñs* or འབྲས་དཀར་ཐུངས་ *Hbras dkar-spuñs* (lit. heap of white rice) ཐའལ་ཀཱཱ་ the ancient name of Katak the chief town of Orissa; in its neighbourhood existed a large Buddhist monastery called S'ridhānya Kataka after the model of which the great monastery of Daipung near Lhasa was built. The Lhasa monastery is an immense establishment said occasionally to harbour 7000 inmates, of whom many are Mongols and Siberian Buriats. It stands 4 miles west of the city. Under this head we may quote from a Tibetan state document recently issued an extreme specimen of abbreviation: མེ་འབྲས་དཀར་གསུམ་གྱི་སློབ་དཔོན་ the teachers of the three monasteries Sera, Daipung and Gaḥdan.

འབྲས་ཕྱེ *hbras-phye* = འབྲས་ཅུས་ rice-flour (*Rtsii.*).

འབྲས་ཅ *hbras-tsha* rice-porridge (*Rtsii.*).

འབྲས་རྩན་ *hbras-zan* རྩན་ cooked rice; འབྲས་སོལ་ ཐའལ་, ལྷ་མཚ, འཇུལ་ [cooked rice, parched rice] S.

འབྲས་ལུས་ཅན་ *hbras-slum-can* = ལྷ་ལྷག་ the Indian deodar (*Mñon.*).

འབྲས་རིལ་ *hbras-ril* unmilled or unbroken rice, paddy.

འབྲས་སེལ་ *hbras-sil* rice cooked with butter and mixed with sugar, rice-pudding (*Rtsii.*).

འབྲས་བུ་ *hbras-bu* fruit, in every sense of the term, both fruit the produce of a tree or plant, and fig. the fruit, effect, or consequence, of any course, conduct or action, and thence can also mean the

reward or the retribution of such behaviour; ལྷུ་འབྲས་ cause and effect: དང་དྲན་ལས་ ལྷུ་འབྲས་སྒྲ་ཚོགས་གསུང་ནིང་ having enumerated the various instances of the causes and effects of derived knowledge. In the common meaning of tree-fruit, we have འབྲས་བུ་དྲིང་ a fruit tree, འབྲས་བུ་སྒྲིན་འབྲས་ཐུན་ or འབྲས་བུ་འཕམ་ fruitful, productive; འབྲས་བུ་གསུམ་ the three chief fruits, viz., མ་རུ་ར་ *a-ru-ra* the fruit of *Terminalia chebula*, བ་རུ་ར་ *warura* the fruit of *T. bellerica*, and ལྷུ་རུ་ར་ *skyurura* that of *Phyllanthus emblica*. འབྲས་བུ་མེད་པ་ barren, unfruitful. འབྲས་བུ་ also occurs in the fig. sense མིག་འབྲས་བུ་ apple of the eye; and again to indicate a tumour or a swelling as the result or fruit of inflammation or pain. Furthermore འབྲས་བུ་ constantly stands technically as the fruit or reward resulting from passing successively through the three stages of ascetical meditation, esp. in *Mil.* Ethically we find: རྒྱུ་འབྲས་ the effect of sin; བདག་པོའི་འབྲས་ the fruit of lordship; ལས་ཀྱི་འབྲས་བུ་ the results of *Karma*, etc. Again the various graded results of progressive perfection, of which four are distinguished: (1) ལྷུ་ར་རུ་བྱུགས་པ་ ཆོཀ་ཀུའི་པུ་ he who enters the stream (that takes from the external world to Nirvāṇa); (2) ལན་གཅིག་ ཕྱིར་ཤོང་པ་ སུམ་དཀ་ཀའ་གའི་པུ་ he who returns to this world once more; (3) ཕྱིར་མི་ཤོང་པ་ ལྷུ་ར་གའི་པུ་ he who returns no more, being a candidate of Nirvāṇa; (4) དབྱུང་པོའི་པུ་ ལྷུ་ར་གའི་པུ་ the *Arhat*, the saint who has vanquished all moral and spiritual foes. In the *Kah-gyur* the five stages are mentioned:— (1) སྒྲིན་པོའི་འབྲས་བུ་ the fruit of education (moral, mental, etc.); (2) མི་སློབ་པོའི་འབྲས་བུ་ the results or fruit not consequent on education; (3) རང་ལམ་དུ་སྒྲིན་པོའི་འབྲས་བུ་ the precedence gained by a *Pratyeka* Buddha; (4) ཕྱིར་མི་སློབ་པོའི་པུ་ ལྷུ་ར་གའི་པུ་ the precedence of a *Bodhisattva* who has entered the

stage from which he will not move out; (5) བསམ་ཅད་མཁྱིན་པའི་ལོ་ནེས་ཀྱི་འབྲས་བུ་ the final stage of omniscience to which a Buddha attains.

འབྲས་བུ་རྟག་པར་འདོད་པའི་རྟུག་བ་ a doctrine in which the fruit of one's *Karma* is always desired. རྟུ་མི་རྟག་ལྟེ་སེམས་དངོས་པོར་མེད། འབྲས་བུ་རྟག་གུ་རྟུ་འམ་དབང་ རྟུག་ཡོད་ངེས་ཟེར་བཤ། (*Theg.* 33).

འབྲས་བུ་ཡོངས་ཅན་ མུ་མུ་ not barren, a woman who gives birth to many children, fruitful. འབྲས་བུ་ལ་རྟུ་བཅགས་པ་ ཀའ་ཡོལ་ ཀའ་རྟལ་ལུ་མཁའ་ [to regard an effect as a cause] S.

འབྲི་ཀ་ར་ན་ *hbri-ka rat-na* n. of a medicinal plant for sores and ulcers (*Sman.* 351.)

འབྲི་བུར་ *Hbri-khuñ* also called འབྲི་བུར་ *Hbri-guñ* n. of a district situated to the north-east of Gahdan (དགའ་ཤུན་) in Tibet.

འབྲི་ཅུ་ *Hbri-chu* n. of a great river described in a modern native work as "rising from the snowy mountains in the south of the province of Thurpan in Thogar whence it flows across the བྱང་མཚོ་ or upper north towards the S. E. of Tibet; then, turning its course directly southwards, it enters the provinces of *Hdan-khog* and *Sde-dge* (Derge) and *Hbah* (Bathang) and then passing by the Chinese province of Yunnan, occupied by the Musalmans, crosses Yavana and the country of the Laos. It is called ལན་ཅང་ཀྱང་ *Lan-tshañ-kyah* by the Chinese, Kaswokha by the Indians" (*Dsam.* 32). In Tibet it is gen. called the river of ཁམས་ཤེ་དགེ་ *Kham Dege* (*Loñ.* 2, 5).

འབྲི་ཏ་ *hbri-ta* a form of medicine, prob. a kind of extract; འབྲི་ཏ་ས་འཛིན་ a medicinal herb, an emetic (*Med.*).

འབྲི་བ་ *hbri-wa* I: pf. and imp. བྲིས་ to write, to draw, note down: དཀྱིལ་འཁོར་ཞིག་ འབྲིས་ to describe a circle or other figure;

ང་རང་གིས་ཡི་གེ་ཞིག་འབྲི་ཡོང་ I will write you a letter; གཤེར་ཚེས་ཐུང་དུ་གསུང་། འདི་ནི་བྲིས་པ་མས་ཀྱིས་ ཟུང་། མངས་རྒྱས་བརྟན་པ་འཕེལ་བར་འགྱུར་ would that wherever the treasures of religion have been abandoned, as soon as these words have been written down, the precepts of Buddha might come to be spread! ཡི་གེར་ བྲིས་པའི་གཏོར་ treasures which have been noted down in writing. རྟག་བྲིས་ *phyag-bri* polite word for: a letter (except when mentioning one's own epistle which one should always style ཡི་གེ); འབྲི་ལྷུག་ *hbri-smyug* writing-reed, pen.

འབྲི་བ་ *hbri-wa* II: pf. not བྲིས་ *bri* but བྲི་ *bri*, to diminish, grow less: རྒྱུང་དོད་འབྲི་ནིང་ *rluñ-droḍ* *hbri-ñhiñ* meditative warmth decreasing; ཅུ་རྩིང་བུའི་ཁ་བྲི་སྤང་ *chu rdsiñ buhi kha bri-soñ* the water of the pond had diminished.

འབྲི་མོ་ *Hbri-bho* n. of a mountain situated southward beyond the ocean, in which reside the species of venomous serpents called *Takṣako*. The finest species of sandal wood called *Gosirsa* and *Hurianacandan* grow there (*K. d.* 2, 277).

འབྲི་མོ་ *hbri-mo* བཟའའི་ female yak; རྟོད་འབྲི་ or འབྲོང་འབྲི་ wild female.

འབྲི་མག་ *hbri-mog* a kind of herb the root of which is used in Tibet as a dye for cakes, etc., giving a purple colour to these offerings made to spirits (*Rtsii.*).

འབྲི་ས་ཐོད་དགར་ *Hbri-sa* *Thod-dkar* the mother of king *Sroñ-btsan sgam-po* (*Loñ* 2, 5).

འབྲིང་ *hbriñ* མཇམས་ middle, middling, moderate; འབྲིང་ཞིག་ tolerable, something moderate, of middling quality; ཚད་མ་ or ཞིག་ཚད་འབྲིང་པོ་ the middle line; བཟང་ངན་འབྲིང་ གསུམ་ good, bad and middling; རབ་འབྲིང་

ཐ་མ་གཟུམ་ highest, mediöere, inferior: གང་ཐག་
སྒོ་རབ་ཀྱི་རབ་འབྲིང་ཐ་མ་གཟུམ་མཚན་གྱི་མ་ལ་སྒྲོར་བར་མཛད་ he
caused to stand fast in the highest posi-
tions those human beings of the monastic
classes who mentally were first-rate,
middling or inferior. རྒྱལ་འབྲུང་འབྲིང་པ་ one
that is moderately advanced in contem-
plation; adv. འབྲིང་གིས་ middling, moder-
ately; འབྲིང་མི་ཚོ་ན་གང་ཡིན་ནམ་ who then are
the middle class men? (A. 122). འབྲིང་པ་
hbrin-wa in ཞབས་འབྲིང་ཕྱིན་པ་བྲིང་ཙམ་ སུའ་ལ་ལ་ལ་ ordi-
nary, of middle quality.

འབྲིང་པ་ *hbrid-pa* ལ་ལ་ལ་ 1. to caress:
མོ་ལྷའི་བར་དུ་འབྲིང་པར་བྱ། (a boy) should be
caressed up to the fifth year of his age
(Cân.) 2. pf. བྲིང་པ་ *rid* to beguile, impose
upon; མོ་འབྲིང་པ་ id. འབྲིང་དེ་ནོད་པ་ལས་ *hbrid-de*
nod-pa-las (as she) wanted to seduce him
deceitfully.

འབྲིས་པ་ *hbrim-pa* 1. pf. བྲིས་ *brims* to
distribute, deal out, hand round; འབྲིས་པ་པོ་
2. sbst. distributor, dispenser, waiter at
table.

འབྲུ་ *hbru* བླ་ཡ་, པར་ན་, རྒྱུ་ 1. a grain of
anything; also: corn, seed: ཐུ་མ་འབྲུ་ཤེད་རྒྱུ་ན་
bye-ma hbru-rehi steñ-na on every grain of
sand; འབྲུ་འཇག་པ་ *hbru-hthag-pa* to grind
grain. 2. a particle, piece, letter: ཡིག་འབྲུ་
གཅིག་ *yig-hbru-geig* a single letter; རྒྱུ་གི་འབྲུ་
a syllable; འབྲུ་དོན་ *hbru-don* the meaning of
a letter, the object of one's application or
prayer (*Rtsü.*). 3. (collectively) grain,
corn, in gen. འབྲུ་འཇམ་པ་ a load of grain;
འབྲུ་རྒྱུ་དོན་མི་འབྲུངས་ *hbru-sna-der mi-hkhrungs* no
kind of grain grows there; འབྲུ་གྱི་མས་ *hbru-*
grims tea in grains and loose tea: འབྲུ་གྱི་མས་
སྒྲུག་པོ་མཚོ་ཤེད་རྒྱུག་མས་ཡོད་ (*Jig. 22*). འབྲུ་ཚོད་ wild
grain; འབྲུ་འཇམ་ grain-measure. འབྲུ་པུང་གསུམ་
hbru boud gsum the three-kinds of millet-
sesame (*Sman. 3*).

འབྲུ་སྒྲོ་སྒྲོ་ *hbru-sna so-so* different sorts
of grain:—འབྲུ་སྒྲོ་དཀར་, འབྲུ་དཀར་, པ་ཏ་ལ་, ནས་, རྒྱུ་མ་,
ཙོ་མོ་དཀར་, རྒྱུ་, ཡིད་བཟང་, ཡིད་ལེགས་, སྒྲོ་རྒྱུ་དཀར་, བཟུ་ཤིས་
ཙན་, རྒྱུ་ན་ག་པོ་, ནགས་སྒྲུ་མ་, སྒྲོ་དཀར་, ནས་ཀྱི་འབྲི་ཤིང་, མན་
ཚོགས་ཙན་, འཕྲོག་ཕྱིན་སྒྲུ་མ་, ཙོ་ན་ག་, རྒྱུ་མས་སྒྲོ་མ་ཕྱི་, ཡུངས་དཀར་, ཚོགས་
མ་ཙན་, ཚོ་བའི་སྒྲུ་མ་ཙན་, བད་ཁང་, རྒྱུ་ཚོ་, རྒྱུ་ཚོ་, མཛོད་སྒྲུ་མ་, རྒྱུ་མ་
མོ་, ནག་མོ་, རྒྱུ་མིན་, རངས་ཀྱི་གཙུག་ཕུད་, ཡུངས་, རིས་སྒྲུ་མ་,
ཡུངས་དཀར་རྒྱུ་མ་པོ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་ཚོད་, རྒྱུ་ཡུངས་, མོན་སྒྲོ་, རྒྱུ་ཙན་,
ཁང་བཟུད་པ་, རྒྱུ་མ་, རྒྱུ་མ་, རྒྱུ་སྒྲུ་མ་, རང་མ་, ལམ་མ་, རྒྱུ་མ་.

འབྲུ་ཕན་ *hbru-phan* as met. (lit. that which
benefits grain) water (*Mñon.*). འབྲུ་སྒྲིན་པ་
hbru-smin-pa terms for the ripe or riping
of corn. འབྲུ་སྒྲིན་པ་ *hbras-hbru* mature or
fruited grain or corn. རངས་ཕྱིན་ *rañs-byed*,
སྒྲིན་པ་ *smin-pa*, མོ་ཤོག་ *lo-thog*, རྒྱུ་ཤོག་ *ston-thog*
are described as stages of growth. འབྲུ་རྒྱུ་མས་
ཀྱི་རང་པ་དང་རྒྱུ་མ་ལ་སྒྲིན་པ་པ་དག་གི་མིང་ terms for the
stalks, plants and ears of corn.

འབྲུ་བ་ *hbru-wa* or བྱ་བ་ *bru-wa*, pf. and
imp. བྱས་ *brus*, to pry into, scrutinise; to
probe, and fig. to inflame and irritate:
མཚང་འབྲུ་བ་ *mtshah-hbru-wa* to spy out faults,
also to irritate, མཚང་འབྲུ་བའི་རྒྱུ་གི་ *mtshah hbru-*
wahi-tshig irritating words.

འབྲུ་མ་ *hbru-ma* = ཡིག་དབྲུ་ཚེན་ *yi-ge dbu-chen*
the capital or printing letters of Tibet.

འབྲུ་ཚ་ *hbru-tsha* v. བྱ་ཚ་ *bru-tsha*.

འབྲུ་ཐུན་ *hbru-sun* a superior kind of carpet
or rug: གཞིང་གྲུ་པ་དང་པོར་འབྲུ་ཐུན་གྲུ་མ་ལྟ་གས་ (*Jig. 27*).

འབྲུ་ལ་སྒྲང་ *Hbru-la-sgan* n. of a place in
Tibet (*Loñ. 3, 9*).

འབྲུ་གལ་ *hbru-cal*, འབྲུ་ག་ *hbru-qa*, . v. བྱ་ག་
bru-qa.

འབྲུག་ *hbrug* I: (ནམ་ཀྱི་འབྲུག་ བེད་ལུ་ལ་, རྒྱུ་མ་ཚོ་ལ་
thunder, lightning, whirlwind; མཛེས་འབྲུག་
skad-chen-hbrug loud thunder. འབྲུག་མཛེས་
མང་བའི་སྒྲིན་པ་ལ་ཚར་པ་མེད་, མཛེས་འབྲུག་མཛེས་པའི་བྱ་མོ་ལ་བག་རྒྱན་མེད་.
(Mongol. proverb) the clouds that are

accompanied by thunder seldom rain. So, the girl that has a loud voice seldom gets married ("has no wedding feast").

Syn. སྤྲེག་གྱི་སྤྲེག་ *sprin-gyi-sgra*; དབྱར་སྤྲེག་ *dbyar-skyes-rñā*; སྤྲེག་པ་ *sgra-brgya-pa*; རྩོམ་རྩོམ་ *rdo-rjehi-sgra*; གནས་ལྷགས་ *gnam-leags-rgra*; ཐོག་བབས་ *thog-babs*; ལྷན་ཅིག་འདྲན་པའི་འབྲུག་ *lhan-cig hdon-paḥi hbrug-sgra* (*Mñon.*).

འབྲུག་ II: the mythical winged dragon, creature which gives its name to one of the members of the series of twelve animals in kalendar cycle. གཡུ་འབྲུ་ཐོན་པ་ *gyu-hbru sñon-po* blue-dragon (*Gl.*). འབྲུག་མདྲ་ *hbrug-shad* or འབྲུག་གྲ་ རྩལ་པ་ the cry or sound of the dragon; thunder. འབྲུག་གི་མཚེ་བས་སོལ་གཟེར་ འཛམས་ the dragon's tusk cures toothache. འབྲུག་གྲུབ་ཅུང་ *hbrug-rgyab-chuñ* a kind of Chinese satin with embroidered figures of dragons on it; འབྲུག་གྲུབ་ཅེན་མོ་ *hbrug-rgyab chen-mo* satin with larger figures of dragons.

འབྲུག་གྲ་ཅན་ རྩལ་པ་ possessing the voice of thunder; n. of a son of Ravana king of Lanka.

འབྲུག་གྲ་ལྷག་ *hbrug-sgrahi-gar* as met. = མཐུ་ *rma-bya* peacock (*Mñon.*).

འབྲུག་ཇི་ *hbrug-rje* also called རྩལ་པ་ *nañ-lha* n. of a *Sa-hdag* or demon monster.

འབྲུག་པ་ *hbrug-pa* (*Dukpa*) 1. a native of Bhutan (*Jig.* 26). 2. the thunderers or the sect of Buddhists inhabiting Bhutan; often also styled in Tibet ལྷོ་འབྲུག་པ་; is one of the Nyingma or unreformed schools. The *Hbrug-pa* school of Buddhism originated from the lamas *Glin-ras Pad-ma Rdo-rje* and *Chos-rje Gtsañ-pa Rgya-ras-pa*. The latter according to the advice of his spiritual teachers founded the monasteries of *Klon-rdol* and *Hbrug* and agreeably to

the inspiration of his tutelary deity founded the monastery of Ralung. At the time of erecting the second monastery, a great thunder storm took place from which circumstance it was called འབྲུག་ *Hbrug*. The monks of *Hbrug* monastery became famous for their learning and spread Buddhism in the wild mountainous country of Bhutan founding monasteries there; whence from that time Bhutan came to be known as the country of *Hbrug* (*Dug*). The Bhutanese still follow the teachings of *Gtsañ-pa rgya-ras-pa* (*Grub.* 5, 17). འབྲུག་བར་ *hbrug-bar* the middle sect of the *Hbrug-pa* school. འབྲུག་མདྲ་ *hbrug-smad* the lower or later sect of the *Hbrug* school; also = lower Bhutan.

འབྲུག་མོ་ *hbrug-mo* རྩལ་པ་ [1. an ewe. 2. *Nardostachys jatamansi*] S.

འབྲུག་ལྷག་ *hbrug-shabs* or འབྲུག་ལྷག་ཅུང་ *hbrug-shabs-druñ* seem to be the proper terms for the ecclesiastical ruler of Bhutan known in Indian official circles as the Dharma Rāja of Bhutan.

འབྲུག་གཟིག་ *hbrug-gzig* (འབྲུག་གཟིག་ཅུང་པས་བྱི་མ་ལྷོག་ བྱས་འཛམས་) a species of leopard found in Bhutan the bones of which are used as antidote to cancerous sores and dog bites.

འབྲུག་ཡུལ་ *Hbrug-yul* or ལྷོ་འབྲུག་ *Lho-hbrug* the country of Bhutan, occupying the Himalayan region east of Sikkim and west-north-west of Assam.

འབྲུག་གཡམས་ བརྒྱུ་མཁའ་ [agitation] S.

འབྲུག་ཤིང་ *hbrug-ṣiñ* n. of a plant: འབྲུག་ཤིང་འབྲས་བྱས་ཅར་འཕེབས་ཀྱི་ནད་སེལ་ the fruit of *duk-shing* removes illness caused by *lu* brought forth by the rain.

འབྲུང་པ་ *hbrud-pa*, = འབྲུང་པ་, to rub; also: to fill up: ཐང་བྱ་འབྲུང་པ་པོ་ *khun-bu hbrud-pa-po* (*Situ.* 85).

འབྲུབ་པ་ *hbrub khuñ* = རྩམ་པ་ རྩམ་པ་ the sacrificial fire-pit used in Tantrik religious rites: འབྲུབ་པ་ནི་རྩམ་པ་ལོ་རྩམ་པ་ (*Nag.* 51) fire-pit in which the Ngagpa lamas burn clarified butter in sacrificial ceremonies.

འབྲུབ་པ་ *hbrub-pa* gen. with ཅུ་ to overflow, to gush forth (*Mil.*); ཅུ་འབྲུབ་ to flow over.

འབྲུབ་པ་ལྟ་བུ་ (ལྟ་བུ་རིས་) ལྟ་བུ་རིས་ needle work.

འབྲུམ་ *hbrum* any berry on trees or shrubs: རྩུན་འབྲུམ་ *rgun-hbrum* grape; བེ་འབྲུམ་ *se-hbrum* hip (fruit of wild brier) in Sikk., in W. = pomegranate.

འབྲུམ་པ་ *hbrum-pa* or འབྲུམ་བུ་ *hbrum-bu* བེ་ལོ་ལོ་ལོ་ a pock or pustule. འབྲུམ་ནད་ *hbrum-nad* small-pox, the commonest and most dreaded of all diseases in Tibet, transmission of which into India by traders *via* the Sikkim passes has only lately been in any way checked by fumigating bales of merchandise and by ordering compulsory vaccination of incoming traders at Yatung near the Jelep Pass. The colloq. term for small-pox is "lhandrum." འབྲུམ་བུ་འཛིན་པ་ འཛིན་པ་ n. of a tree the bark of which is used in small-pox; འབྲུམ་བུ་ལྟ་བུ་ ཀྲིཏིམ་ [a species of leprosy] S. འབྲུམ་ལྟ་བུ་ *hbrum-lha-mo* the goddess who causes the disease of small-pox.

འབྲུམ་པོ་ལྟ་བུ་ *hbrum-pho-lha* n. of a district in Tsang where Pholha Thaiji was born (*Loñ.* ༩, 16). འབྲུམ་པོ་ལྟ་བུ་པ་པོ་ལྟ་བུ་པ་པོ་ལྟ་བུ་ the full name of governor Phalha Thaiji.

འབྲུམ་ instr. of འབྲུ་ also an abbr. of འབྲུམ་བུ་.

འབྲེ *hbre* n. of a place in Tibet (*Deb.* ༧, 2). འབྲེ་ཀོ་དེ་ལུང་ *Hbre-ko de-luñ* another place in Tibet (*Loñ.* ༩, 2).

འབྲེ་པ་ *hbre-wa* pf. and imp. བྲེ་ *bres* to screen off, to spread over, to envelop.

འབྲེག་པ་ *hbreg-pa* pf. བྲེག་ *breg* or བྲེག་པ་ *bregs*, imp. བྲེག་ *brog* or བྲེག་པ་ *brog* to lop off, prune; amputate: བྲེ་འབྲེག་པ་ to cut off at the neck; བྲེ་མཚན་འབྲེག་པ་ to excise the membrum virile; most frq. in reference to the hair, to cut off, to shave: བྲེ་འབྲེག་པ་ འབྲེག་པ་ འབྲེག་པ་ one who shaves the head and moustache.

འབྲེང་དཔལ་གྱི་སྒྲོ་མོ་ *Hbreñ-dpal-gyi blo-gros* n. of a Buddhist saint of Tibet (*Deb.* ༧, 2).

འབྲེང་པ་ *hbren-pa* བར་རྩ་ལྟ་བུ་ leather or hide strap; འབྲེང་ལྟ་བུ་ བར་ [bound, connected] S. འབྲེང་རྩེ་ *hbren-hril* = ཀོ་ལྟ་བུ་འབྲེང་པ་ straps or ropes made of hide thongs twisted together (*S. kar.* 179).

འབྲེང་པ་ *hbren-wa* frq. for འབྲང་པ་ *hbrañ-wa*.

འབྲེལ་པ་ *hbrel-pa* མཐུན་པ་ connection, union, conjunction, but only in certain applications. 1. connection between cause and effect, used also for effect, consequence, efficacy: བྲེ་ལྟ་བུ་འབྲེལ་པ་ the efficacy of prayer (*Mil.*); འཇོག་པ་ *hjog-pa* to apply, make use of it (*Mil.*). 2. the vascular and nervous system conjunctively, the two systems in their totality. 3. genitive case, the sixth case of Tibetan Gram-marians, འབྲེལ་པ་ལྟ་བུ་ *hbrel-paḥi-sgra* the termination of it: ཀྱི་ *kyi*. 4. a small quantity, a little, a bit: མཐུན་པ་འབྲེལ་པ་ལྟ་བུ་ I want a little bit to eat; མཐུན་པ་འབྲེལ་པ་ལྟ་བུ་ to snatch up a little bit of religion (*Jā.*).

འབྲེལ་བ་ I: *hbrel-wa*, vb. intrs. to adhere together, to combine, to become connected, to meet together: མཐུན་པ་འབྲེལ་བ་ connected only by veins and bones, nothing but skin and bone (*Dzl.*); རྩམ་པ་ལྟ་བུ་ རྩམ་པ་ རྩམ་པ་ རྩམ་པ་ རྩམ་པ་ *rkañ lag-gi sor-mo-rnams kyañ ñaṇ-paḥi sor-mo ttar hbrel-wa* her fingers and toes adhered together like the toes of a goose (*Pth.* 127, b).

ཐོད་དང་རྒྱུ་འབྲེལ་ཚུལ་ the connection with, or the intercourse between Tibet and China; འབྲེལ་གཏམ་ *hbrel-gtam* gossipings at meeting (on the road) (*Mil.*). དེ་དང་ལུས་འབྲེལ་བ་ *de-dañ lus-hbrel-wa* to cohabit with him or her (*Gr.*); ལྷན་དུ་འབྲེལ་བ་ལས་བྱ་སྤྱོས་ they having cohabited, a child was born (*Jä.*). འབྲེལ་མེད་ *hbrel-med*, ཡན་མཚན་ unconnected. འབྲེལ་མེད་དུ་སྒྲུབ་ *hbrel-med-du smra-wa*, མི་བློ་ལྡན་པ་ unconnected talk, irrelevant speech. འབྲེལ་མཚུངས་པ་ *hbrel-mtshuñs-pa*, སྐྱེས་པ་ [a fellow religious student.] *S.*

འབྲེལ་མཐུན་ *hbrel-zab-pa*, སྤྲོད་པ་ [together, in company] *S.*

འབྲོ་གོ་ *hbrog-go* (acc. *S. Lex.* འབྲོ་གོ་ མཛུ་རམ་) n. of a medicine said to resemble mare's dung [*Scripus kysoor*] *S.* འབྲོ་གོས་ལ་དུ་ཀར་སྤྱོད་པ་ མཛུ་རམ་ལེན་

འབྲོ་མ་ཐུ་བ་ *Hbro-lo-tsa-wa* n. of Lo-tsā-wa who was a native of འབྲོ་ (or *Dö.*).

འབྲོག་ *hbrog*, (ནགས་) རྩེ་ལྗོངས་, རྩེ་ལྗོངས་ solitude, wilderness, uncultivated land, esp. summer pasture for cattle in the mountains. འབྲོག་རྩེ་བ་ *hbrog-skyoñ-wa*, to attend to a mountain dairy; འབྲོག་ཁྱི་ *hbrog-khyi* herdsman's dog, a huge fierce mastiff; འབྲོག་དགོན་ *hbrog-dgon*, རྩེ་ལྗོངས་ (*A. K. 111 20*) monastery in the solitudes of mountains generally kept up by the Dok-pa. འབྲོག་རྩེ་ *hbrog-stoñ*, open pasture lands on the tops and slopes of mountains. འབྲོག་རྩེ་ *hbrog-snam* a coarse blanket made and used by the Dok-pa people: འབྲོག་རྩེ་གི་གོས་གཉིས་བརྟེན་པ་ འབྲོག་རྩེ་ *hbrog-snam gyi gos-ñis brtsegs-gyon-pa* he was dressed in two-fold clothes of Dok blanket (*A. 130*).

འབྲོག་པ་ *hbrog-pa*, (*Dok-pa*), གོམ་, གོམ་པ་ herdsman, shepherd, etc., particularly the nomadic Tibetans who live in tents on the

moors and upland valleys of Tibet, tending cattle and earning a subsistence therefrom: They are found all over Tibet, keeping each tribe or section to its own grounds; and are in various ways much superior to the husbandmen and cottagers of the country. They export wool and pay taxes in butter to the Tibetan Government. འབྲོག་ལྷན་ *hbrog-phrug*, a herdsman's child, a boy tending cattle—in W. now used as a nickname; འབྲོག་མི་ *hbrog-mi*, a herdsman; འབྲོག་མོ་ *hbrog-mo*, གོམ་པ་ a female Dok-pa; འབྲོག་ལྷན་ *hbrog-shad* rude, rough, boorish; འབྲོག་ལྷན་ལ་ *hbrog-shad snon-pa* to be rude, etc. (*Sch.*). འབྲོག་ལྷན་ *hbrog-lhas* གོམ་པ་ a fold for cattle.

Syn. ལྷན་ལྷན་ *phyugs-skyoñ*; བ་ལ་བ་ལ་ *ba-lañ-byrañ*; རྩེ་ལྗོངས་ལྷན་ *rkañ-bshihi nor-ldan*; ལྷན་ལྷན་ *phyugs-khyis-phyug*; ལྷན་ལྷན་ *phyugs-ldan*; བ་ལ་བ་ལ་ *ba-lāñ dwan-phyug*; བ་ལ་ *ba-hjo*; རྩེ་ལྗོངས་ *hjo-mkhan*; ལྷན་ལྷན་ *lcag-tog* (*Mñon.*).

འབྲོང་ *hbrog*, (*dong*) = ལྷན་ལྷན་ *gyag-rgod* རྩེ་ལྗོངས་ལྷན་ 1. wild yak (*Pocephagus grunniens*); རྩེ་ལྗོངས་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ འབྲོང་ the yak of Jangthang; འབྲོང་ལྷན་ *hbrog-hbri* wild yak-cow, འབྲོང་ལྷན་ *hbrog-pkrug* a yak-calf, འབྲོང་ལྷན་ *hbrog-ko* a wild-yak's skin or leather. 2. v. འབྲོང་བ་.

འབྲོང་ལྷན་ལྷན་ *Hbroñ-khyags La* the well-known Dong-khya Pass, the top of which is 18,420 ft. altitude, giving access from the Lachung valley in the extreme N.E. of Sikkim into that part of Tibet which lies at the northern head of the Chumbi valley. The name signifies "frozen wild-yak pass," being so called from a troop of yak having been once overtaken by a storm on the pass and having been there found frozen to death.

ཏ འབྲུག་པ *hbroñ-pa* = རྟེན་པ་བཞུགས་པ།, attending to, to wait upon, to serve. མཐོ་རིམ་གྱི་མཉམ་འབྲེལ་ནིང་ being attended to by celestial damsels (*Bces-sprñ*).

འབྲུག་རྩེ *Hbroñ-rtse* n. of a prosperous large village with a monastery and an ancient palace four storeys high belonging to the family of *Shape Phala*. It stands about 10 miles N. N. W. of Gyang-tse, on the Nyang river (*Loñ*. 2, 8).

འབྲུག་བཟའ་ *hbroñ-bzah* n. of the fifth wife of kirg *Khri-sroñ ldehu-btsan* (*Loñ*. 2, 8).

འབྲུག་མ *hbrom* an ancient family in Tibet in which was born འབྲུག་རྒྱལ་པོའི་འབྲུག་གནས་ Bromston the founder of the sovereign hierarchy in Tibet in the beginning of the 11th century A.D.

འབྲུག་པ *hbros-pa* pf. འབྲུག་ or བྲུག་ *bros*, fut. འབྲུག་ or འབྲུག་པར་འབྲུག་, to run away, to escape; བྲུག་བྲུག་པ་ ran away, fled from, took to flight; ཡན་ཚུན་འབྲུག་པ་ to run hither and thither; འབྲུག་པའི་གནས་ or འབྲུག་པ་ས་ place of refuge; fig. རིག་ཁྱེད་ཀྱི་བྲུག་ his eye are sunk (*Jä*). འབྲུག་ཕུ་འཇུག་ to make one run away; to drive away. The perf. བྲུག་ *bros* must not be confused with བྲུག་ the perf. of བྲུག་ *bro-wa* to smell. In *Tangyur*, mdo, xciii, 130, occurs a sentence with both verbs: མི་ལི་གཞུགས་ཀྱིས་རབ་ཏུ་བྲུག་དེ་ནས་ཡན་ཚུན་འབྲུག་ཕྱིད་པ་.

བྲུག་ *rba* or དབའ་ *dbah*, waves.

བྲུག་ཀྱི་རམ་ *rba-kloñs*, and བྲུག་པའི་འཇུག་ id.

བྲུག་རག་ *Rba-rag* n. of a place in Tibet: བྲུག་རག་སའི་དེད་ཀྱི་གནས་ཡིན་ཟེར་ (*A*. 117). བྲུག་རག་ *rba-mi rag* for བལུལ་གྱི་མེད་ཀྱི་ the better class of men in *Rba*; བྲུག་རག་སྐྱེ་མེ་མེས་རྒྱུ་པ་དབྱུ་ན་བའི་བྲུག་ རྒྱུགས་འཕེན་པ་ (*D.R.* 11, 12).

བྲུག་ *rba* 1. a large species of eagle. 2. *W.* crutch = བར་ཀ. 3. rough and hoarse;

བྲུག་སྒྲ་ *rba-sgra* a harsh voice; cf. བྲུག་བྲུག་ *rba-rbod*. 4. quite, wholly: བྲུག་གཅོད་པ་ *rba-gcod-pa* or བྲུག་ཅོད་གཅོད་པ་ *rba-tser gcod-pa* to cut off entirely, to extirpate (*Jä*); བྲུག་སྒྱུགས་ *rba-skyogs* residue, residuum, drugs, husks, etc. (*Jä*).

བྲུག་པ་ *rba-pa*, imp. བྲུག་ *rbod*, to set on, incite: རྟེན་གསལ་མ་བྱི་བྲུག་པ་ to instigate a dog against wild animals and incite a demon to do mischief to an enemy. Also = མཐུ་བཏང་བ་ to send some calamity or disease by means of witchcraft, etc.: མ་མོའི་བྲུག་གཏོང་ brings down visitations of the *Ma-mo* fiends.

བྲུག་བྲུག་ *rba-rbod* thick, dense, close: རྒྱ་བྲུག་བྲུག་ thick hair, (*Jä*).

བྲུག་ *rbab* a rolling-down, also བྲུག་, e.g., རྟོ་བའ་ *rdo-rbab* loose stones rolling down; བྲུག་ནི་བས་ after the rolling of detritus had ceased (*Mil*).

བྲུག་ *rbod* རྟེན་གསལ་; v. བྲུག་པ་ *rba-pa*.

ལྷ་པ་ *lba-wa* 1. གུ་ལྷ་ལྷ་ wen, goitre. 2. large knots in, or excrescences on, trees; on account of their speckled appearance often turned into drinking-bowls or cups.

ལྷ་པ་ *lbu-wa*, also དབྱུ་བ་ *dbu-wa*, རྟེན་, a bubble, foam, froth, scum; ལྷ་པ་ *chu-lbu* id.; ལྷ་པ་ཅན་ or ལྷ་པ་ལྷན་ རྟེན་པ་, རྟེན་པ་ frothy, foamy. frost-covered; ལྷ་པ་ཅན་ཅུང་ producing little scum; ལྷ་པ་བསལ་བ་ to scum or skim off (*Cs*); ལྷ་པ་ཅན་ལྷ་པ་དང་འདྲ་ a friend is like water bubbles (*Jä*); ལྷ་པ་འཕུར་ཕྱིད་ it sends up bubbles.

ལྷ་པ་ v. ལྷ་པ་ *sba-wa*. ལྷ་པ་ secret, hidden; also ལྷ་པ་སང་ *sba-gsañ* secret and concealed.

ལྷ་པ་ཀར་ *sba-dkar* a kind of linen cloth (*Rtsii*).

ཐོ་རྟིར *sba-rtir* lining of tea-pots, tea-cups, etc., with brass or gilt (*Rtsii.*).

ཐོ་ཐག *sba-thag* rope made of twisted cane.

ཐོ་བ *sba-wa* 1. a common form of the vb. ཐོ་བཤེད་པ་ *sbed-pa* to hide, q. v. 2. or more fully ཐོ་བཤེད་ཀྱི་ཐོ་བ *hdoms-kyi sba-wa*, sbst. the privy-parts. 3. n. of a place in *Kham*s (*Lof.* 3, 17).

ཐོ་མོ *sba-tsha* the residue of mustard seed after oil has been pressed out.

ཐོ་མོ་མོ *sba-tshan* oil-presser's house, the hut where oil is pressed out, as in *Gyangtse*.

ཐོ་ལུ་མིག་ཕྱིམ *sba-lu mig-byil* an insect (*Rtsii.*).

ཐོག་པ *sbag-pa* pf. ཐོག་པ་ *sbags* imp. ཐོག་པ་ *sbogs* to saturate, stain; to defile, pollute: ཐོ་མམ་ཐོག་པ་ polluted with dirt; ཐོ་བཟང་གིས་ཐོག་པ་ saturated with perfume (*Rtsii.*).

ཐོང་བ *sbañ-wa* 1. v. ཐོང་བ་ *sboñ-wa*. 2. malt from which beer has been brewed; ཐོང་མོམ་ *sbañ-skom* id. dried.

ཐོང་མ *sbañs* 1. dung of large animals, such as horses, yak, deer of large size; especially also ཐོང་ཐོང་མ, ཐོང་ཐོང་མ་ dung of horses and asses; fresh dung of cows, yaks, &c., is more correctly ཐོང་བ་ or ཐོང་བ་. ཐོང་མ་ལུང་ dung manure; ཐོང་མ་མུམ་ dung dried for fuel. 2. ལམ་མུམ་ wet, flowing: ཐོང་མ་ཐོང་མ་ wet with rain. ཐོང་མ་མུམ་ *sbañs-glum* = ཐོང་གི་མུམ་ wet malt (*Rtsii.*). ཐོང་མ་ཐོང་མ་ *sbañs-rtam* the refuse barley when beer has been brewed out of it.

ཐོབ་ *sbab* a species of bird (*Rtsii.*).

ཐོབ་ཅ *sbab-ca* a certain number or quantity of trading articles, e.g., of paper, a quire, a bundle of matches, etc. (*Jā.*).

ཐོབ་པ *sbam-pa* pf. ཐོབ་པ་ *sbams*, imp. ཐོབ་པ་ *sboms*, to place together, to collect: ཐོག་པ་གཅིག་ཏུ་ཐོབ་པ་གཅིག་ཏུ་ཐོབ་པ་ to keep together in

one place; ཐོག་པ་ཐོབ་པ་པ་པ་ *smayug-ma sbams-pa-hdra* like reeds laid together (*Vai-sñ.*).

ཐོར་བ *sbar-wa* v. ཐོར་བ་ *sbor-wa*.

ཐོར་མོ *sbar-mo* v. ཐོར་མོ་ *spar-mo*.

ཐོར་ལམ་ *sbar-ya* སྐར་མ་ n. of a number.

ཐོལ་ *Sbal* 1. a province of southern Mongolia: ཐོང་གི་མར་གྱི་མཐའ་ལྔ་ཡོད་ (*G. Bon.* 4). 2. muscles: ཐོལ་པ་ཐོལ་ the soft muscles of the palm of the hand.

ཐོལ་པ *sbal-pa* མེ་ཆ, མག་ལྷ་ཆ་ a frog; also erroneously ཆ་ཆ་ཅ་ the crab. ཐོལ་ཆུང་ *sbal-chuñ* or ཐོལ་ཆུང་ *sbal-licoñ* a young frog, tad-pole (*Cs.*); ཐོལ་ཆེན་ *sbal-chen* a lizard; ཐོལ་ནག་ *sbal-nag* toad (*Rtsii.*).

ཐོལ་པ་ཅན་ *sbal-pa-can* བུ་ཆ་ [a kind of tree, *Sesbana grandiflora.*] *S.* ཐོལ་པ་ལག་པ་ *sbal-pa lag-pa* the root of a medicinal plant: ཐོལ་པ་ལག་པ་ཐོང་ཆ་ལག་པ་ལེག་ the plant *sbal-pa lag-pa* cures obstruction of urine.

ཐོལ་པ་ *sba* or ཐོལ་པ་ རྒྱུ་, རྒྱུ་, རྒྱུ་ secret, confidential; ཐོལ་པ་ཐོལ་ *sba-s-tshig* words that are suppressed, concealed (*Mñon.*).

ཐོག་ *sbig* a kind of wild animal (*Rtsii.*).

ཐོད་པ *sbid-pa* 1. corrupt form of ཐོད་པ་ *sprid-pa*. 2. in *Tsang*, for ཐོད་པ་ bellows, instrument for blowing a fire.

ཐོལ་གུ་ *sbu-gu* 1. hollow, cavity; the narrow interior of anything, a tube. 2. a hollow stem or reed: ཐོལ་མའི་ཐོལ་གུ་ལག་པ་ ཐོར་ཏེ། མི་གཙང་པད་པ་དེ་དེ་ཐོར་པ་ཐོལ་གུ་ having dwelt on the stem of the lotus how could you go into that mire of filth (*Hbrom.* 1, 28).

ཐོལ་པ་ *sbu-wa* v. ཐོལ་པ་ *lbu-wa*. ཐོལ་པ་ཅན་ *sbu-wa-can* མཐའི་ཆ་ [unhurt, safe] *S.*

ཐོལ་པ་ *sbu-la-kha* 1. the japanned or coloured leather imported into Tibet from China. 2. the sable, *Mustela zibellina* (*Jā.*).

sbur-loñ, ཕུལ་རཀ [a topaz] *S.* (*S. Lex.*). གཤམ་
ཀྱི་ཐུར་ལང་ *gser-gyi sbur-loñ* (*D.R.*).

ཐེ་ག *sbe-ga*, = ཐེ་ཁ ཐུས་ཀྱིས་རྩལ་སྤྱོད་ physical
exercises, athletics, etc. ཐེ་བ *sbe-wa* to
scuffle, to wrestle; *sbe-kha* = ཐལ་ཏང་རྩྱེད་པ་ or
དབང་རྩྱེད་པ་ trial of strength between comba-
tants (*Rtsii.*).

ཐེ་མེར *Sbe-ser* a place situated to the
S. W. of Lhasa with a monastery, for-
merly the seat of Lama རོག་ཐོན་ལེགས་པའི་ཤེས་རབ
Rñog-ston Legs-pahi ces-rab (*Loñ.* 3, 4).

† ཐེ་ག་པ *sbe-ga* ལྷུ་ lean, lank, thin.

Syn. དངོས་ངན་པ *dnos-ngan-pa*; ཀ་ཅུང་བ *ga-
chuñ-wa*; ཤེས་པ *skem-pa*; རིད་པ *rid-pa* (*Mñon.*).

ཐེད་པ *sbed-pa*, or ཐེ་བ *sba-wa*, pf. ཐུས་ *sbas*,
imp. ཐོས་ *sboš*, to hide, conceal, cover: གཏོར་
རྩ་ཐེད་པ་ to conceal as a treasure, མཛོད་རྩ་ཐེད་པ་
to hide in a store-house; ཡི་གེ་རྩིས་པའི་གཏོར་ཐུས་ཀྱི
and treasures which had been recorded
in writing became hidden (*Pth.* 128).
དབུང་གི་ཚགས་ཚལ་རྩ་ཐེད་ to conceal troops in a
wood; མའི་ཕྱག་རྩ་ཐེད་ hide in the ground;
ཡོན་ཏན་གཏོར་རྩ་ཐེད་པར་བྱེད་ assiduously conceals his
excellent qualities (*Hbrom.* 1, 41).

ཐེད་མ *sbed-ma* 1. any property or article
that is hidden not made public; con-
cealed treasure that has come to light.
2. མེ་ཤེད་ the veiled woman, n. of a wife
of Buddha, which name is also translated
as ས་འཛོ་མ *Sa-tsho-ma*.

ཐོ་བ *sbo* the upper part of the belly;
ཐོ་ཚལ་ fat from it; ཐོ་རྒྱུན་པ་ *sbo-rkun-pa* pick-
pocket *C.* (*Jä.*).

ཐོ་ཁ་ཅི *sbo-khwa-chi* (Mongol term) an
ambassador, envoy: ཐུལ་པ་ཐོ་ཁ་ཅི་ལའགས་བྱེད་པ་
ཅེ་མགས་མགོ་མི་ the leading men, such as the
orderlies of the reigning king and the
ambassadors (*D. cel.* 10).

ཐོ་བ *sbo-wa* pf. ཐོས་ *sboš* = འཕོ་བ་ to swell
up, to distend: ཐོ་བ་ཐོས་ the belly is swollen,
turgid; ཐོ་འཕོག་པ་ to wheeze from inflation
(*Jä.*).

ཐོགས་པ *sboḡs-pa* v. ཐག་པ་ *sbag-pa*.

ཐོན་པ *sboñ-wa* 1. pf. ཐངས་ *sbañs* fut. ཐང་
sbañ to steep in water, to soak, to drench
(*Jä.*). 2. = ཐོང་བ་ *spon-wa* to abstain from.

ཐོད་གཏོར་ send for! or བྲེ་ཡ, one who has
been sent for.

ཐོད་པ *sboḡd-pa* a tassel, tuft (*Jä.*).

† ཐོན་པ *sbon-pa* = ས་བ་ *sa-wa* to eat.

ཐོམ་པོ *sboḡm-po* or ཐོམ་པ་ = རགས་པ་ *rags-pa*
of large dimensions, big, bulky, thick;
considerable; also = ཞིང་ཆེ་བ་ very broad:
ཅེན་པོ་ཐོད་གཏོར་ཚར་བ་ཐོམ་པོ་ཐོབ་ he obtained con-
siderable satisfaction and great encour-
agement (*Yig. k.* 88). ཐོམ་ཐུ་ *sboḡm-phra*
dimensions, size, breadth; ཐོམ་ཐུ་མཉམ་པ་ of
equal thickness (*Ya-sel.* 35); ནམ་མེད་འགྱུར་
བཞིན་ཐོད་ཚར་བ་ཐོམ་པོར་བཅས་ (*Yig. k.*).

ཐོམ་དགའ་མ་ *sboḡm-dgah-ma* n. of a Buddhist
nun on account of whose misconduct
Buddha had to enjoin restrictions for the
guidance of nuns (*K. du.* 5, 2, 5).

ཐོམ་པའི་ནམ་པ་ཅན་ ལྷུ་ལུག་ (*S. Lex.*) [1. bulky.
2. the grass or reed *Saccharum cylindri-
cum.*] *S.*

ཐོར་བ *sbor-wa*, pf. and at times pres.
ཐར་ *sbar* 1. to light, kindle, inflame: འཁོར་
ལོ་ཐོགས་པའི་ནམ་པ་ཅན་ཐོར་ནི་ kindling the fire all
round the circle. 2. to transfer, trans-
fuse: མར་ཐོར་ཐོར་བ་ to remove from one place
to another.

ཐོར་ལོ་ *sbor-lo*; *Anemone polyantha* in *Lh.*

ཐོས་པ་ a swelling in the bone (*S. Lex.*).

as a little boy eight years old would fasten to his mouth a covering of fur lined with silk; ལྷ་འདྲི་གཟུགས་ལ་དབྱེ་དེ་ཐུར་ནས་ having fastened the head on the body of the image. Also fig.: ཁོ་ལ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་གི་བསམ་པ་ཅོར་ནི་ conceiving the idea of bringing trouble on them. དབང་པོ་གཉིས་ཐུར་བ་ to unite the two sexes; ཆར་ཡིབ་བྱས་ནས་བཟུང་ན་གཉིད་དུ་སོང་བའི་མི་ལས་དུ་སློབ་དཔོན་པདྨ་བྱུང་ནས་ཐུར་བ་མཛད་ཅིང་དབང་བསྐྱར་ནི་ having taken shelter from the rain, on sitting down she fell asleep; but in a dream the teacher Padma came and having connection with her bestowed seed. བྱ་བའི་སྐྱེ་མ་ཐུར་ཡང་ also without the word བྱ་བ་ being added. 2. to conjoin, connect, combine (used with དང་) ཁ་དང་ཁ་ཐུར་ཡོད་ joined mouths, kissed; དམག་གི་ཆེད་དུ་ཐོད་མི་ནམས་དང་རྒྱ་མི་ནམས་ཐུར་བ་བྱའོ་ for the purposes of war the Chinamen should unite with Tibetans. It is in this sense of the word that we find a sort of adverbial use of the forms ཐུར་ལ་ *shyor-la* and ཐུར་དང་ signifying 'along with him,' 'together with him,' 'as well': ངས་བྱ་མོ་བཏང་ནིང་ཐུར་ལ་རུག་སོང་. I sent the girl, and the goats and sheep went along with her; ལྷ་མ་འདི་རུ་ཕེབས་ནི་ཐུར་ལ་ཕུག་བྱས་དེ་ཁྱེར་སོང་ as the lama was coming here, he brought the letter with him.

ཐུར་བ་ *shyor-wa* II: 1. to prepare, get ready, adjust, accommodate one's self to (and thus, as we see, practically identical in meaning with ཐུར་བ་ I.): རེག་པ་རེས་པ་དེ་དག་དང་ཐད་ཀར་སྒོ་བསྐྱར་པའི་ཐུར་བ་གང་དམའ་བ་ནམས་བཅད་ནས་རྣལ་འབྱོར་གོང་མའི་ལམ་ལ་ཐུར་བར་མཛད་དོ་ next, in order to harmonise the direct way of entrance and those series of vehicles, he caused to be prepared for progress the higher Naljor ascetics without neglecting those that were of the lowest degree of steadfastness; བྲག་ཕུག་དེར་སྒོ་སྐྱེས་ཐུར་བྱང་ in that cave they made ready the victuals; ལྷ་ཡི་འབངས་ཀྱིས་ཡིག་

ཆད་དང་ཐུར་མ་བྱང་ your subjects have not complied with the agreement. 2. to establish, confirm, make steadfast, settle; གང་ཟག་སློབ་པ་མའི་རབ་འབྱིང་ཐ་མགས་ལུས་དེའི་ལམ་ལ་ཐུར་བ་དང་ he confirmed in the right way those human beings of the middle classes who were intellectually, superior, mediocre, and inferior, respectively; རེས་འགའ་ཁྱད་པར་གྱི་ཐུར་བ་འདི་ལྟར་ཡང་མཛད་དེ་ in making people steadfast on several particular occasions he would act like this.

ཐུར་བ་ III: འཇམ་མཁའ་, རྟེན་གྱི་ཐུར་བ་ 1. རབ་ཤོབ་ in study or religious observances; assiduity, application. 2. union, connection, conjunction with something else; hence, the joining together of letters, the mingling of drugs in medicine, the linking of subjects into a set or pair, the pairing of animals, also coition and sexual union of human beings. 3. coincidence, agreement, harmony, parallelism, analogy: གཟུང་སྐར་འཕྲེད་པའི་ཐུར་བ་ auspicious coincidences, the conjunction of the stars and planets for harmonious connection (marriage). 4. = གཞུ་འགྲིག་པ་ arrangements, plan, preparation: མཚན་མོ་གསོད་པའི་ཐུར་བ་བྱས་པ་ལ་ (A. 67) at night when they had made an arrangement to kill. ཐུར་བ་བཞི་ the four preparations are: — ཚེགས་བསལ་གསལ་པ་ accumulation of merits; རྒྱུག་པ་ཐུར་བ་ the purification of sins; ཚེས་ཐུར་བ་ worshipping with recitation of Buddhist scriptures; གཏོན་ལ་གཏོར་མ་ལྷུང་བ་ the offering of *torma* to evil spirits.

ཐུར་ཁྲོག་ *shyor-klog* spelling of words and reading (*Situ*. 55).

ཐུར་བརྒྱུ་པ་ *shyor-brgya-pa* an epithet of Vishnu (*Mñon*.).

ཐུར་དུག་ འཇམ་མཁའ་ [in medicine, excessive union or mixture] *S*.

ཐུར་བ་ཉེར་བརྒྱ་ *shyor-wa ñer-bdun* the twenty seven ཐུར་བ་ coincidences in astrology: (1)

sel-wa; (2) mdsah-bo; (3) tshe-dan-pa; (4) skal-bzan; (5) bzan-po; (6) cin-tu skrañs-pa; (7) las-bzan; (8) hdsin-pa; (9) sug-rñu; (10) skrañs-pa; (11) hpheh-wa; (12) nes-pa; (13) kun-hjom; (14) dgah-wa; (15) rdo-rje; (16) grub-pa; (17) cin-tu lhuñ-wa; (18) mchog-can; (19) yon-hjom; (20) shi-wa; (21) grub-pa; (22) bsgrub-bya; (23) dge-wa; (24) dkar-po; (25) tshañs-pa; (26) dcan-po; (27) hkhon-hdsin (Rtsii.).

śbyor-byed-ma 1. a woman in general. 2. a prostitute (Mñon.).

śbyor-[dan-ma = constellation Puṣyā (Mñon.).

śbyor-rtse or śbyor-ra-rtse n. of a village situated to the south of Lhasa (Yig. k. 10).

śbra or śbra-gur བཅུ་ཁྱེད་ (śbra-gur) also called བཅུ་ཁྱེད་ the black yak-hair tent in which the Dok-pa people of Tibet live: རྩོད་ལུང་ནང་བཅུ་ཁྱེད་ བཅུ་ཁྱེད་ (A. 120). śbra-thag yak-hair tent-rope; śbra-snam yak-hair blanket (Rtsii.); śbra-pa inmate of yak-hair tent; śbra-yol curtains made of yak-hair; śbra-ñin frame work of a yak-hair tent. 2. = ལ་ཅེན་ བཅུ་ [a cage] S.

śbra-lha n. of a Sa-bdag monster.

śbrag-pa = མཉམ་དུ་བདམས་པ་, pf. śbrags; to lay or put a thing over or by the side of another: མཉམ་ཅན་ཕྱོགས་གཅིག་ཏུ་བཅུ་མས་པ་ བཅུ་མས་ śbrags means putting all things together on one side (Nag. 53).

śbrags-ma 1. a hay-fork. 2. conjunction, combination: གཤམ་པ་གསལ་པ་ མཉམ་པ་

flesh and skin in combination; དཔོན་ཅེན་ཕུན་ ཅེན་པ་མ་གྲུ་དཔོན་ ཕུན་པ་མ་ Phun-tsoḡ the great chief joined the head lama (J. Zan.).

Syn. śbrag-ma; མཐུན་མོང་ mthun-moñ, also གཉིས་སྒེལ་ gñis-sbrel; ཟུང་སྒེལ་ zuñ-sbrel.

Śbrags n. of a village in Lhokha on the Bhutan border (Rtsii.).

śbrañ for śbrañ-rtsi མཐུ་ honey; མཐུ་རིང་ honey-comb; མཐུ་ཆར་ honey-beer (Nag.); མཐུ་རྒྱལ་ śbrañ-rgyas an offering of honey to the gods, in Sikk.

śbrañ-skyabs = མཐུ་ཡལ་ མཐུ་ཡལ་ mosquito curtain.

śbrañ-gi-ro residuum of honey after having been clarified; also wax.

śbrañ-char = རེས་ཆར་ མཐུ་ཆུང་ slight rain; meal.

śbrañ-wa [1. n. of deity. 2. a large creeper, Gaertnera racemosa] S.

śbrañ-bu མཐུ་མཐུ་ flies, bees, etc.; their several names:—མཐུ་ཕྱེད་ śbrañ-byed; མཐུ་གི་མཐུ་མ་ śbrañ-gi śbrañ-ma; མཐུ་ཅེས་ཕྱེད་ śbrañ-ches-ñuñ; མ་ར་སུ་ sa-ra-sū མ་ར་སུ་; གཤམ་ ཅམ་-śbrañ; གཤམ་ཕྱེད་ མཐུ་མ་ nags-kyi śbrañ-ma; མཐུ་ཕྱེད་ མཐུ་ za-byed śbrañ-bu; མཐུ་མ་ tshañs-ma; གཤམ་རྩ་ dug-rwa-can; བ་ར་ཅམ་ ba-ra-ṭa; མཐུ་གཤམ་ཅམ་ śbrañ-gṣog-can; དར་དྲོད་ གཤམ་ dar-dir-grogs; དམུང་མ་ཕྱེད་ dbyañs-byed; མཐུ་ཕྱེད་ sgra-byed; དམུང་མ་ གཤམ་ dbyañs-sgrogs (Mñon.).

śbrañ-byi the marten (Sch.).

śbrañ-ma = མཐུ་མ་ མཐུ་ the honey-bee; མཐུ་ཕྱེད་ śbrañ-bu bees' nest; མཐུ་ཆར་ bee-hive, honey-comb.

Syn. ར་ཡིག་གཉིས་པ་ ra-yig gñis-pa; མཐུ་ བཐུ་ me-tog hthun; མཐུ་རི་བཅུ་ཕྱེད་ śbrañ-rtsihi bñtul-shugs; མཐུ་རི་མཐུ་ śbrañ-rtsi myañ; མཐུ་རི་མཐུ་ śbra-rtsi skyoñ; མཐུ་རི་མཐུ་ śbrañ-rtsi-hdod; མཐུ་རི་མཐུ་ śbrañ-rtsihi dri-myañ; གཤམ་རྩ་ ge-sar-spyod; རུ་ལ་ལ་ rdul-ñal; མཐུ་

མ

མ I: *ma* 1. the sixteenth letter of the Tibetan alphabet, having the sound of the Sanskrit म or of the English m. 2. Represents the numerical fig.: 16.

མ II: माता, जनयित्री, जननी 1. mother; colloq. *a-ma*; *mahi-rum* womb, matrix; *rañ-gi ma-gcig-paḥi sriñ-mo* full sister by the same mother; *ma dñen-paḥi sriñ-mo* half sister, step-sister, by another mother (*Jä.*); *ma-khu* mother and uncle (*Jä.*); *ma-chuñ* mother's younger sister. *ma-chen* a mother's elder sister, or father's principal wife (*Cs., Jä.*); *ma-gyar* step-mother. 2. The original of any document or book is termed the *ma-gshi* or *a-ma* while the copy of the same is styled the *bu* son or *bu-dpe*: *ma-lu mthun-pa hñri-wa* to copy accurately comparing the original with the copy. Even a railway engine is called *ma* because of the carriages or children following it: *ma-gñeñ* answered a Tibetan woman at Darjeeling when asked whether the train had left.

མ III: in mysticism: *ma* is symbolic of the want of attachment, or the very opposite of what is ordinarily meant by that feeling. It being devoid of thought, i.e. not being comprehensible, tolerates all (*Hbum.* 7, 283). Further, we

find: *ma* is the sound of the Tibetan letter 'ma' (K. my. 7, 208).

མ IV: a root=below, opp. to *ya*: *ma-gi* the lower one, *ma* lower lip; *ma-rdo*=*rmañ-do* foundation stone; *ma-rabs* people of low extraction; *ma* down; *ma-ri* downwards (*Sch.*); *ma-gi-la* below, down there; *ma-gi-na* from below, out of the valley.

མ V: 1. the letter *ma* is both a negative and a prohibitive particle, and is described thus: *ma* is the sound which hinders or stops. *ma* did not know; *ma* not see, not seen; *ma* not tired; *ma* occasionally contr. into *min*, is not; *ma* nothing left; when *ma* is used in the imperative sense, the root of the present with *ma* is used: *ma* do not go (or colloq. *mandro*); *ma* is not used with the fut. and pres., but is changed into *mi*: *ma* it shall not be sounded *ma* cannot speak; *ma* they should not make the man their enemy. With the preterite *ma* is heard always: *ma* he did not go, *ma* *byuñ* did not appear; and with the present tense also in conjunction with the words *ñiñ*, *ñeñ*, *ñeñ*, *ñeñ*, and *ñeñ*. 2. *ma* occurs as a particle added to various roots of sbst. and sometimes, though not always, indicates the fem. gender.

† *ma-ka-ra* मकर a crocodile.

‡ མ་ཀོ་ཏ་ཀ *ma-ko-ta-ka* मकोतक; རིང་མ་གྱི་གསེབ་ ར་གནས་པའི་མིན་པུ a kind of worm living in dry wood (*K. d.* 3, 455).

མ་བྱུས *ma-bkrus* = མ་བྱོན་པ *ma-byon-pa* not arrived at, not come, not happened.

མ་རྟོ *Ma-rko* a country situated to the south of Dhana-s'ri the people of which are said to be naturally mild and also prosperous (*Dsam.*).

མ་སྐུང་ *Ma-skyan* a wild mountainous district of Tibet inhabited by herdsmen situated towards the west of Lhasa; also n. of a celebrated lama (*Loñ.* 3 3).

མ་སྐེས *ma-skyes* ཡལ, ཡལུལ་པ; unborn, not grown, primeval. མ་སྐེས་དབྱ *ma-skyes dgra* ཡལ་མཐུ་ one of the names of Yudhisthira, the eldest of the Pāṇḍava brothers. Also the son of Rājā Bimbisāra, king of Magadha.

མ་ཁ *Ma-kha* seems to be Mecca.

མ་ཁལ *ma-khal* amount in bushels of grain lent out (*Jā.*).

མ་ཁོངས་སུ *ma-khoṅs-su* on the mother's part, on the maternal side.

མ་ཁོམ་པ *ma-khom-pa* = མི་དལ་བ *mi-dal-wa* without leisure, unrelaxed; suffering uninterruptedly, perpetual suffering (*Yig.*).

མ་ག་ན *ma-ga-dha* 1. ལུ་ལུ་ a cock. 2. the ancient name of the country including Behar, Benares, Allahabad, etc.

མ་གང་མ *ma-gar-ma* མིལ་ [the fibrous root of a water-lily] *S.*

མ་གལ *ma-gal* 1. acc. to *Jā.* in *W.* a poplar tree. 2. the bark of a medicinal plant: མ་གལ་གྱོ་བའི་ནད་དང་འབྲུམ་པ་སེལ་ magal cures disease of the lungs and also small-pox.

མ་གཤི *ma-gi* = མ་བྱོགས་ down below, downward, yonder: མི་མ་གཤི་ཅེ་ཞིག་ལ་ཆགས་ནས་རབ་དུ་མི་འབྱུང་ the man having become attached to

something below cannot be admitted into the religious order (*A. 31*).

མ་གཤི་རྒྱ་པོ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ = མ་ཀྱི་ musk (*Sman. 109*).

མ་གུས་པ *ma-gus-pa* ཡེ་མཚན་, ཡེ་མཚན་ dis-respectful; disregard. མ་གུས་པའི་ཚུལ་ *ma-gus-paḥi tshul* ཡེ་མཚན་པ་འདྲ་བའི་ཚུལ་ disrespectful feelings, dishonourable profession.

མ་མགལ་ *ma-mgal* = མེ་མེ་མེ་ *khahi-ma-le*: ཡ་མགལ་ཡ་མེ་ *ya-mgal ya-le* the upper row of teeth; མ་མགལ་མ་མེ་ *ma-mgal ma-le* the lower row of teeth (*Nag.*).

མ་མགལ་བ *ma-hgab* = མེ་དུང་བ་ or མེ་ཚག་པ་ rough, rude, wild; also that cannot and should not be done: ཁྱེད་མ་མགལ་བ་དང་མེ་མགལ་བ་ཅེང་ (*D. col. 9*).

‡ མ་རྟོ་དྲུག་ *ma-rgad* མར་ཀའ་ emerald.

མ་རྟོ་མ་པ *ma-rgas-pa* not old; མ་རྟོ་མ་པ་ shelter.

མ་རྟོ་ *ma-sgo* = ལྷན་པོ་ *rgyal-sgo* the principal or main gate, the royal entrance (in *Sikk.*).

མ་རྟོ་མ་པ་མ་རྟོ་མ་པ་ *ma-sgruñs ma rtsigs* undissembled impurity, unmitigated uncleanness: མ་རྟོ་མ་པ་མ་རྟོ་མ་པ་མ་རྟོ་མ་པ་ the behaviour of a savage is unmixed uncleanness.

མ་རྟོ་ *ma-ñes* or མ་རྟོ་མ་པ་ that which is indefinite in all respects; not reliable, uncertain; མ་རྟོ་མ་པ་གཤིས་ *ma-ñes-pa gñis* རྟོ་མ་པ་འདྲ་བའི་དུང་པ་ two kinds of doubtfulness; མ་རྟོ་མ་པ་འདྲ་བའི་ *ma-ñes-pa ḥshi* རྟོ་མ་པ་འདྲ་བའི་འདྲ་བའི་འདྲ་བའི་ the four kinds of doubtfulness or uncertain objects.

མ་བཅོས་ *ma-bcos* not artificial or contrived མ་བཅོས་པ་ *ma-bcos-pa* རྟོ་མ་པ་ natural.

མ་བཅོད་ *ma-bcad* = མ་བཅོད་ *ma-dbye* རྟོ་མ་པ་ unshaken; uncut, unhappened.

མ་བཅོས་པ་ *ma-bcos-pa* རྟོ་མ་པ་ (dry ground).

མ་ཅན་ *ma-chaḍ* without falling or, being tired or diminished.

མ་ཅན་ *ma-chen* the cook in high lamas' or better-class families; མ་གཤིག་ *ma-gyog* the assistant cook; བདེ་བ་མ་ཅན་ *ḥde-wa ma-chen* chief cook in a monastery of large size,

མ་འདྲེས་པ་ *ma-hdres-pa* 1. གཞུང་མཁོ་ལོ་ unscattered. 2. = མ་དང་པ་ གསལ་མེད་, མེད་ལས་, མེད་ལས་ [undivided, absolute, unmixed] S.

མ་རྩུ་ *ma-rdu* W. thorn, prickly, མ་རྩུ་ཅན་ *ma-rdu-can* thorny, prickly.

མ་རྩུ་ *ma-rdo* (རྩུ་མ་ལ་འདྲེས་པ་མ་རྩུ་ *rgya-ma-la hdeg-s-pahi-rdo*) weight or weighing stone.

མ་རྩུ་མ་ལ་ *ma-sdams-pa* གཞུང་མཁོ་ལོ་ unrestrained; not found.

མ་རྩུ་གཞུ་མ་ *ma-na-nu ga-ma* = འགྲོགས་པ་ *hgog-pa* etc. (K. ko. 237).

མ་རྩུ་ན་ལ་ *ma-na-nu na-ya* (mystic) = གྲུ་འབྲུང་པ་ *kun-hbyun-wa*.

† མ་རྩུ་ *ma-na-hu* a kind of stone with which tobacco pipes are made in China.

མ་རྩུ་ *ma-niñ* འཕྲུལ་ཅན་, ལྷོ་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་ 1. hermaphrodite, without sexual distinction.

2. eunuch, unable to beget: མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ a pig-headed eunuch; རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ jealous eunuch; མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-niñ sla-byed-pa*

ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ eunuch-guard. 3. barren, childless (*Vai-ñi*). མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-niñ yi-ge* the letters of Tibetan alphabet which are said to pertain to no gender, viz.:—ཀ, ཁ, ག, ལ, ཅ.

མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ *pho ma-niñ*; མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ *mo ma-niñ*; འབྲུང་ལྷོ་ལྷོ་ *hgyur-wa ma-niñ*; འབྲུང་ལྷོ་ལྷོ་ *bcos-pahi ma-niñ*; རྒྱུ་ལྷོ་ལྷོ་ *ral-gu-can*.

Syn. མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *mtshah-gñis spañs*; མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *mtshan-gñis*; མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *mtshan-med* (*Mñon.*).

† མ་རྩུ་ *ma-nu* 1. མ་རྩུ་. 2. n. of a mineral drug (རྩུ་མ་ལ་འདྲེས་པ་ *rdo-sman shig*) (*Mñon.*). 3. མ་རྩུ་ the mind (མིང་): མ་རྩུ་འབྲུང་པ་ *ma-nu hkhun-pa* (prob. a corruption of མ་རྩུ་: ལྷོ་ལྷོ་) grumbling (without any cause). མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-nu ta-ka* (མིང་) n. of a medicine; མིང་ལྷོ་ལྷོ་ a kind of plant. མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-nu spos-dkar* (མིང་) camphor.

མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ *Ma-nu-sbyin* མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ an epithet of the wife of the sun v. མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ (*Mñon.*).

† མ་རྩུ་ *ma-ni* མིང་ (jewel); abb. for མིང་ལྷོ་ལྷོ་ *yi-ge drug* the mystic six syllables of the Tibetan Buddhists: *Om ma-ni pad-me hum*

མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni hkhor-lo* prayer-wheel; also མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་. The long piles of stone are simply called མིང་ in W.; but elsewhere “*mendang*.”

† མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni hkhah-hbum* n. of a religious work, the authorship of which is attributed to Avalokites'vara by the *Rñiñ-ma* sect (*J. Zan*). But usually ascribed to Srong-tsan Gampo.

† མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni pâ-tra* མིང་ལྷོ་ལྷོ་ pure leaf-gold: མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ presented one handful of pure gold-leaf called *mani-patra* (*A. 37*).

† མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni bha-dra* (རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *nor-bu bzai po*) n. of a rich house-holder who was devoted to Buddhism.

† མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni ma* = རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ musical instruments like cymbals; མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ the cost of a pair of cymbals is six *sho* (*Jig*).

མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-dpyad* = མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-gshal* གཞུང་མཁོ་ལོ་ immeasurable, that cannot be examined.

མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-spos* = མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-bsam-pa* without thinking, not hearing or keeping in mind: མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ (*Hbrom. 49*).

མ་ལྷོ་ *ma-phañ* or མ་ལྷོ་ *ma-pham* = མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-dros-pa* lake Manasarowara, or rather the eastern one of the pair of lakes bearing that name: རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་མ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ thence proceeding from Purang he halted near the lake Maphang for breakfast (*A. 74*). མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-pham-pa* གཞུང་མཁོ་ལོ་ the unconquerable, an epithet of Maitreya, the coming Buddha (*Mñon.*).

མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-hphags* not risen, not exalted = མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-nogs* or མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-phyis* གཞུང་མཁོ་ལོ་ without consideration.

† མ་རྩུ་ *ma-ni* མིང་ (jewel); abb. for མིང་ལྷོ་ལྷོ་ *yi-ge drug* the mystic six syllables of the Tibetan Buddhists: *Om ma-ni pad-me hum*

མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni hkhor-lo* prayer-wheel; also མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་. The long piles of stone are simply called མིང་ in W.; but elsewhere “*mendang*.”

† མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni hkhah-hbum* n. of a religious work, the authorship of which is attributed to Avalokites'vara by the *Rñiñ-ma* sect (*J. Zan*). But usually ascribed to Srong-tsan Gampo.

† མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni pâ-tra* མིང་ལྷོ་ལྷོ་ pure leaf-gold: མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ presented one handful of pure gold-leaf called *mani-patra* (*A. 37*).

† མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni bha-dra* (རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *nor-bu bzai po*) n. of a rich house-holder who was devoted to Buddhism.

† མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni ma* = རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ musical instruments like cymbals; མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ the cost of a pair of cymbals is six *sho* (*Jig*).

མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-dpyad* = མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-gshal* གཞུང་མཁོ་ལོ་ immeasurable, that cannot be examined.

མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-spos* = མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-bsam-pa* without thinking, not hearing or keeping in mind: མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ (*Hbrom. 49*).

མ་ལྷོ་ *ma-phañ* or མ་ལྷོ་ *ma-pham* = མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-dros-pa* lake Manasarowara, or rather the eastern one of the pair of lakes bearing that name: རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་མ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ thence proceeding from Purang he halted near the lake Maphang for breakfast (*A. 74*). མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-pham-pa* གཞུང་མཁོ་ལོ་ the unconquerable, an epithet of Maitreya, the coming Buddha (*Mñon.*).

མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-hphags* not risen, not exalted = མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-nogs* or མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-phyis* གཞུང་མཁོ་ལོ་ without consideration.

† མ་རྩུ་ *ma-ni* མིང་ (jewel); abb. for མིང་ལྷོ་ལྷོ་ *yi-ge drug* the mystic six syllables of the Tibetan Buddhists: *Om ma-ni pad-me hum*

མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni hkhor-lo* prayer-wheel; also མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་. The long piles of stone are simply called མིང་ in W.; but elsewhere “*mendang*.”

† མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni hkhah-hbum* n. of a religious work, the authorship of which is attributed to Avalokites'vara by the *Rñiñ-ma* sect (*J. Zan*). But usually ascribed to Srong-tsan Gampo.

† མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni pâ-tra* མིང་ལྷོ་ལྷོ་ pure leaf-gold: མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ presented one handful of pure gold-leaf called *mani-patra* (*A. 37*).

† མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni bha-dra* (རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *nor-bu bzai po*) n. of a rich house-holder who was devoted to Buddhism.

† མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ *ma-ni ma* = རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ musical instruments like cymbals; མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ the cost of a pair of cymbals is six *sho* (*Jig*).

མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-dpyad* = མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-gshal* གཞུང་མཁོ་ལོ་ immeasurable, that cannot be examined.

མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-spos* = མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-bsam-pa* without thinking, not hearing or keeping in mind: མིང་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་མ་རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ (*Hbrom. 49*).

མ་ལྷོ་ *ma-phañ* or མ་ལྷོ་ *ma-pham* = མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-dros-pa* lake Manasarowara, or rather the eastern one of the pair of lakes bearing that name: རྩུ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་མ་ལྷོ་ལྷོ་ཅན་ thence proceeding from Purang he halted near the lake Maphang for breakfast (*A. 74*). མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-pham-pa* གཞུང་མཁོ་ལོ་ the unconquerable, an epithet of Maitreya, the coming Buddha (*Mñon.*).

མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-hphags* not risen, not exalted = མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-nogs* or མ་ལྷོ་ལྷོ་ *ma-phyis* གཞུང་མཁོ་ལོ་ without consideration.

མགཞི *ma-gshi* = དོན་གྱི་ཙམ་ subject matter:
མགཞི་དེ་གང་ནས་བྱུང་། *ma-gshi-de gash-nas-byun*
whence has that subject matter arisen?
མགཞི་འི་ཐད་ *ma-gshihi thad* having regard
to the chief subject, or subject matter.

མཐུག་པ་ *ma-zug-pa* = རེས་སེམས་པ་དྲན་པ་ to remember, recollect (*Hbrom.* 129).

མཐུམས་ *ma-zlums* ལྷ་ཡོད་ met. the sun.

མ་ཐོངས་པ་ *ma-hoŋs-pa* the future. མ་ཐོངས་
རུལ་ཅན་ *ma-hoŋs rdul-can* (བྱ་མོ་གཞིན་ཅུ་མ་) a
maiden, a girl just entering the age of
puberty (*Mñon.*).

མལེ་མ་ *ma-yi-ma* grandmother = མལ་ཕུ་ *a-*
phyi or ཕུམ་ *phyi-ma*; the grandmother's
mother being called ཡང་ཕུ་ *yah-phyi*.

མ་ཡག་སྤྱུ་ *ma-yags bya* to console, give
consolation to one who is in grief: དེའི་དུས་
ན་ཡང་ལུས་ཀྱས་ནས་དགེ་བ་ཤེས་པ་མ་ཡག་སྤྱུ་སྐྱུ་པ་ལ་ he
thought of consoling the *Dge-bŋes* whose
parents had died. (*A.* 101).

མགཡོག་ *ma-gyog* བ་མཚན་.

མགཡོས་ *ma-gyos* without hesitating, with-
out wavering, remaining firm; རྟོན་གྱིས་མ་
གཡོས་ཀྱིས་མིད་མྱོང་ being firm do you govern
the kingdom (*Hbrom.* F, 17).

མརན་ *Ma-ran* = *Morrung* an aboriginal
tribe living in the Himalayan Terai
and East Nepal districts (*Dsam.*).

མརབས་ *ma-rab*s the lower class of people,
the vulgar.

Syn. མོ་སྐྱེ་ལོ་ *so-so skye-wo*; ལལ་པ་ *phal-*
pa; རིགས་ངན་ *rigs-ñan*; དམངས་རིགས་ *dmañs*
rigs; དམན་པའི་རིགས་ *dman pahi rigs*; གཡུང་པོ་
gyun-po; རིགས་མེད་ *rigs med*; མཚན་ཆའ་ *mtshon-*
cha-wa; ཐ་གལ་ *tha-gal*; ཐ་ཅད་ *tha-chad*
(*Mñon.*).

མར་ *ma-ri* = དེ་ཅི་མ་མི་ཐོབ་ *de-tsam mi-thob* an
expression to signify that you will not get
so much.

མརིག་པ་ *ma-rig-pa* འཕྲིན་པ་ ignorance.
མརིག་པ་ཤེས་བྱ་བ་ནི་ཁས་སྐྱོན་གསུམ་པའི་ཚུལ་མི་ཤེས་པ་ལ་ not
knowing the things and phenomena of the
three worlds constitutes Avidyā (*K. d.*
356).

Syn. མི་ཤེས་ *mi-ŋes*; མརིག་ *ma-rig*; ང་ཡིས་
འཛིན་ *ña-yir-hdsin*; དངོས་འཛིན་ *dñas-hdsin*; བདག་
འཛིན་ *bdag-hdsin*; རིག་མིན་ *rig-min*; མ་རྟོགས་ *ma-*
rtogs; མ་རེས་ *ma-ñes*; མ་གོ་བ་ *ma-go-wa*
(*Mñon.*).

མརུ་ *Ma-ru* or མི་རུ་ n. of a castle and
monastery in the N.E. quarter of Lhasa.

མརུ་རྩེ་ *ma-ru-rtse* 1. n. of a medicinal
fruit which cures the disease of worms:
མརུ་རྩེ་ཡིས་སྤྱིན་ནད་སེལ་བར་བྱེད་. 2. n. of a country
(*Pth.*).

མརུང་པ་ *ma-ruñ-pa* = གདུག་པ་ *gdug-pa* རྒྱུ་
ལྷན་, རླུང་, རླུང་ལྷན་ [mischievous] S. མརུངས་པ་ *ma-ruñs-*
pa untractable, coarse, furious; ལྷོ་ཤོ་ cunning,
sly, deceitful (*Mñon.*).

མརེ་ *ma-re* = དེ་བམ་བྱེད་ *re-wa ma-byed* do not
expect, be hopeless.

མརེག་ *ma-reg* or མརེག་པ་ = མཐུག་པ་ not touch-
ing or untouched: ཆུའི་དབྱིས་འཁོར་པ་མརེག་པའི་བར་རྒྱང་
the intermediate space which has not
touched the clouds or sphere of water
(*Ya-sel.* 39).

མ་རེངས་པ་ *ma-reñs-pa* བ་མརངས་པ་.

མེ་ལ་ *ma-la* 1. moreover, furthermore,
presently, just now: མ་ལ་བདག་གིས་སྐྱེ་ཞིགས་ཅན་
རྣམས་ལ་མཐོ་མཐོ་མཐོ་ now I consider the *Tir̥thi-*
kas (Brahmans) of about a span measure,
i.e., very unimportant. 2. in གྱི་མམ་ལ་ call
of compassion, or fatigue. གྱི་མམ་ལ་ལྷོ་ལྷོ་ *kye-*
ma.kye-lud རྒྱུ་ལོ་འཕྲོ་ oh, alas.

མ་ལ་མཁན་ *ma-la-mkhan* in *Ld.* snake-
charmer, conjurer.

མ་ལ་ཏི་ *ma-la-ti* མ་ལ་ཏི་ n. of a flower
[*Jasminum grandiflorum*] S. (*K. g.* 8, 82).

Syn. ས་ཡི་རྒྱུ་པ་ *sa-yi rkab-pa*; བརྒྱ་འཛིགས་
brgya-hjigs; ཅ་རྩེ་ཤིང་ *rtsa-rtse-ŋiñ* (*Mñon.*).

‡ མ་ལ་ཡ *ma-la-ya* ལྷུང་རྩེ་; བསེལ་བ *bsil-wa* cool, cool breeze.

‡ མ་ལ་ཡ་ཙྰ *ma-la-ya-tse* in *Ld.* a small lizard (*Jā.*).

‡ མ་ལ་ཡར་མེས *ma-la yar-skyes* མལ་ཡུ་ན་; རྩ་དཀར་གྲང་པོ་ white sandal wood.

‡ མ་ལ་ཡར་གནས་མོ་ *ma-la-yar gnas-mo* མལ་ཡུ་ན་མོ་ an epithet of Durga the wife of Mahes'vara (*Mñon.*).

‡ མ་ལག *ma-lag* 1. active, quick. 2. in *Ld.* somersault; colloq. : མ་ལག་ལོག་ཕྱེད་ to perform a somersault, play the tricks of a mountebank, to roll on the ground with legs turned up, as do horses, etc.

‡ མ་ལམ *ma-lam* = མར་ལམ་ high road, broad passage *W.* (*Jā.*).

‡ མ་ལུས *ma-lus* = ཀུན་རིག་གྱི་ *kun-ril-gyi* རྒྱལ་པོ་ all, entire (*A. k. 1-2*). མ་ལུས་ཀུན་པོ་ *ma-lus rgyal-po* རྒྱལ་བཞིའི་རྒྱལ་པོ་ a universal king.

‡ མ་ལེགས་པ་ *ma-legs-pa* རམ་ལུས་ bad, unfortunate: ཀུན་པོ་གཞུང་ལུ་མ་ལེགས་ a rash and hasty action in a king is unfortunate; ཁྱིམ་པ་ལ་ཁོ་རྩོག་མ་ལུང་ན་མ་ལེགས་ it is bad for a house-holder if the harvest fails (*K. du. 5, 201*).

‡ མ་ལེས *ma-lem* in *Sikk.* for མལ་ལེས་ garland = འཕྲེང་བ་ *hphreñ-wa*.

‡ མ་ག་ག་ *ma-ga-ka* མམ་ཕུ་, མམ་ཕུ་ the small red seed-bean of Nepal; a berry used for weighment of gold and silver.

‡ མ་གཤིལ་པ་མ་ *ma-gahi hdab-ma* རྩེ་ལྷུང་ [འཕྲི་ལྷུང་ a plant *Hemionites cordifolia*] *S.*

‡ མ་གཤིལ་པ་མ་ *ma-ges dgu-ges* = མ་དཀྱིལ་པ་ &c.

‡ མ་ལུ་རྒྱ་མ་ *Ma-surakṣa* a great ethical writer of Buddhist India, a translation of whose works in Tibetan is to be found in *Tan d. 103*.

‡ མ་གསན་ཚུལ་ *ma-gsan-tshul* (མ་གསན་མ་ཤོས་པ་ ༢༩) conniving at ignorance (of informa-

tion); hearing anything to show as if one has not heard it: ལམས་འདྲན་དུ་འགྲོ་བའི་གནས་ཚུལ་ལྟར་ན་ཡང་མ་གསན་ཚུལ་དང་ if any shameful or humiliating news arrived still to assume not to have heard it (*D. cel. 7*).

‡ མ་ཀ་མེང་ག་ *ma-ha liñ-ka* a kind of shoes used in India during Buddha's time (*K. my. 7, 175*).

‡ མ་ཀེ་ *ma-he* མཆིལ་ buffalo; མ་ཀེ་མོ་ *ma-he-mo* female buffalo: མ་ཀེ་རྩེ་ལྷུང་ནད་སེལ་བར་ཕྱེད་ the horn of the buffalo cures the disease of shunning the light (*K. my. 7, 68*).

Syn. འཛིགས་པ་བཟུལ་ *hjigs-pa bcu-pa*; རྩལ་ལྷན་མིག་ *rdul-ldan-mig*; ལྷན་འདྲེས་ *chur-hdres*; མ་ཉལ་ *sa-nāl*; རྩལ་དབྱར་ *rta-yi-dgra*; གཤིན་ཆེད་འཛིན་པ་ *ggin-rjeñi bshon-pa*; རྩལ་པ་ཅན་ *rol-pa-can*; རྩལ་མཆོག་ *khyu-mchog*; མིག་དམར་ *mig-dmar* (*Mñon.*).

‡ མ་མ་ཀྲ་ *ma-hā kā-ra* 1. = མཛུ་ཀྲ་ a great figure. 2. = ཕུགས་ཅན་པོ་ *phyugs chen-po* (mystic) (*K. g. 18, 28*).

‡ མ་མ་ཀྲི་པ་ *ma-hā m-la* མཛུ་ཀྲི་པ་ n. of a precious stone (*K. d. 136*).

‡ མ་མ་ཀྲི་ཀ་ *mā-tri-ka* n. of a wild animal (*K. d. 374*).

‡ མ་མ་ཀྲི་ཀ་མ་ *mā-ṣā tu-ṣā*, མ་མ་ཀྲི་ཀ་མ་ *sañ-ṣā-mā*, མ་མ་ཀྲི་ཀ་མ་ *sar-wa da-tra bi-ra-tri* is a mystic formula for Vais'ravana [let blessings be to me, O all-giving hero!] *S.*

‡ མ་མ་ཀྲི་ *Mā-si-ta* said to be the n. of a Mahomedan teacher born in Mecca, so perhaps Mahomed (*S. Lam. 34*).

‡ མག་པ་ *mag-pa* ཇམ་མཐུ་, ཇམ་མཐུ་ son-in-law: མག་མཐུ་ *mag-mal* bed-clothes of bridegroom, also the bed-room of the bridegroom. In *W.* the word *mak-mal* as in Hind. = velvet.

‡ མང་དཀར་ *Mañ-dkar* n. of a place in Tsang (*Deb. 1, 26*).

མང་བཀྱར་རྒྱལ་པོ་ *Mañ-bkur Rgyal-po* or རྒྱལ་པོ་
མང་པོ་བཀྱར་བ་ *Rgyal-po Mañ-po bkur-wa* the
first king of the world who was elected by
the common consent of the people.

མང་སྐྱེས་ *mañ-skyes* as met. pig, wild boar;
that gives birth to many young ones
(*Mañon.*).

མང་ཁྱུར་མ་ *mañ-khur-ma* a presenta-
tion scarf of superior quality (*Rtsii.*).

† མང་ག་ལམ་ *mañ-ga-lam* མཁའ་ལོ་ well-
being; = བཀྱ་ཤིས་ *bkra ciś* auspicious, good.

མང་གུ་ར་ *mañ-gu-ra* n. of a fish of red
colour about a span in length.

མང་གོ་མོ་ *mañ-ge-mo* long ago, long since
(*Cs.*).

མང་སྐར་ *mañ-sgar* 1. a military encamp-
ment. 2. n. of a fort in Mañyul: དེ་ནས་བཟང་ས་
གཞིན་ནུ་འབར་འབར་གྱིས་མང་སྐར་དུ་བྱུང་དང་ས་ (*A. 88*).

མང་ཇ་ *mañ-ja* tea given to the assem-
bled monks on the occasion of a religious
service.

མང་དུ་ *mañ-du* = ཕལ་ཅེར་ *phal-cher* ཡུའི་, ཡུའི་ཅེ་
plenty, enough, a compound of མང་པོ་ and
དུ་ being used exactly like མང་པོ་ *mañ-po*;
མང་མང་དུ་ *mañ-mañ-du* = མང་པོ་མང་པོ་ in great
quantity or in large number: སྐར་ཡང་མང་མང་
མཛད་པ་དང་ again they did it more and more
(*Hbrom. 52*). མང་དུ་ཐོས་པ་ *mañ-du thos-pa*
ཡུའི་ཐོས་པ་, བཞུགས་པ་ a Buddhist monk who has
heard many sermons and has read many
sacred books; such learned man has five
qualifications: (1) ཕུང་པོ་ལ་མཁས་པ་, (2) རྒྱལ་ལ་
མཁས་པ་, (3) རྒྱལ་ལ་མཁས་པ་, (4) རྒྱལ་ལ་མཁས་པ་
འབྱུང་བ་ལ་མཁས་པ་, (5) དེ་ལྟར་མང་མང་དུ་སྐྱེས་པ་
གཞིན་པ་རྒྱལ་ལ་མཁས་པ་མ་ཡིན་ (*K. d. 7, 166*).

མང་པོ་ *mañ-po* བཞུགས་, ཡུའི་ adj. much,
many; also used as adv. for མང་པོར་ as in:
བྲག་ནི་མང་པོར་བཟུང་བ་ བྲག་ནི་ བྲག་ནི་ བྲག་ནི་
bleeding profusely (*A.*

k. 2 69). མི་མང་པོ་ *mi-mañ-po* many people,
most people; བཞུགས་མང་པོ་ the numerous
retinue; ལྟོ་མང་ལྟོ་ ལྟོ་ look at the water,
whether there is much or little of it;
གཞིན་ལྟོ་ལྟོ་མང་ལྟོ་ ལྟོ་ if you multiply by one,
you will get neither more nor less (*Vai-
sñ.*). མང་པོ་གཞིན་ལྟོ་ལྟོ་མང་པོ་ *mañ-po geig-tu byas-pa*
multitude, collection of many articles,
many made as one; མང་པོ་མང་པོ་ *mañ-po-rnams*
བཞུགས་: many; མང་པོ་མང་པོ་ *mañ-po mañ-po* བྱུར་
abundant; མང་པོ་འཛིན་ *mañ-po-hdsin* བཞུགས་
much. མང་པོ་འཛིན་པ་ *mañ-po-hi dños-pa* the
common or public property. མང་པོར་ *mañ-por*
adv. much, mostly. མང་པོར་བཀྱར་བ་ *mañ-pos
bkur-wa* or མང་པོར་བཀྱར་བ་ མཁའ་ལོ་ མང་པོར་
honoured of many (*J. Zan.*); མང་པོར་པོ་ *mañ-pos-bos* བཞུགས་:
ལྟོ་ ལྟོ་: called or invited by many.

མང་བ་ *mañ-wa* 1. many, much, a good
deal = མང་པོ་. 2. vb., pf. མང་ས་ *mañs*, to be
much, to increase, become more or many:
དྲུག་མང་ས་པས་ as the enemies had become very
numerous (*Dzl.*); སྐར་དཔྱད་མང་ས་པས་ལན་རྒྱ་ཅིང་ by
increasing treatment he will not grow well
(*Mil.*); མ་མང་ཅིག་ be it not much, let it not
grow too much; ལྷ་མ་ལ་ལལ་ནམས་འབྲུག་ནམས་ལལ་
མང་གི་ཡོད་ at Lhasa there are more Nepalese
than Bhutanese. མང་བར་ *mañ-war* adv.:
བྱ་མང་བར་འབྱུར་བ་ to have children abundantly;
བྱ་མང་ས་ rich in children. མང་ས་ཅིག་ *mañs-tshig*
a term for the plural number.

མང་འཛིན་ *mañ-hdsin* n. of a very large
number: སྐར་རྒྱུ་མང་འཛིན་སྐར་པོ་འཛིན་ (*Ya-sel.
57*).

མང་བཟའ་བྲི་ལྷ་མ་ *Mañ-bzah-khri-leam* Queen
Mañ Za-thi-cham, one of the Tibetan
queens of king *Srok-btsan sgam-po* (*Loñ.
2, 6*).

མང་ལུ་ཡ་ *Mañ-yul* old n. of a district in
upper Tibet bordering Nepal; its chief
town being Kirong (ཁྱིལ་ཡོང་).

མད་ལྷོང་མར་བཅོན *Mañ-sroñ mañ-btsan* one of the early kings of Tibet, the son of king *Guñri-guñ btsan* (*Loñ.* 25).

† མད *mad* = བདེན *bden* true: ཐུགས་མད་ = ཐུགས་བདེན what you think is true. བྱིད་མད་གསུང་ ཞིང་ as you are speaking the truth; མད་པ *mad-pa* = བདེན་པ *bden-pa* truth. མད་པར *mad-par* truly, true: ལྷ་བཅོན་པའི་གསུང་དེ་ནམས་གིན་ཏུ་མད་པར་ འདུག all those sayings of *Lha-btsun-po* are very true (*A.* 128). མད་པོ *mad-po* the truth or adj. true: མ་དེས་པའི་བདེན་ཆོག་མད་པོ་གྲུས་གྱུར་ though you speak as truths true words which are not harmful.

‡ མད་ཏའི་ག *mad-ta li-ka* n. of a flower (*K. ko.* 7, 4).

མན *man* in W. colloq. for མ་ཡིན *ma-yin*.

མན་ངག *man-nag* 1. = གདམས་ངག ཟུལ་ཇེ་མ religious advice; instruction; direction. There are different kinds of *Man-nag*: མན་ངག་ལ་ཇེ་ས་ཀྱི་མན་ངག, རྒྱལ་ས་ཀྱི་མན་ངག, རྒྱན་ཀྱི་མན་ངག, བཞེས་པའི་མན་ངག, འདོན་པའི་མན་ངག, བཅོ་བྱིད་པའི་མན་ངག་ རོགས་ཡོད. Moreover, we meet with མན་ངག་ རྒྱན་བུ་ *man-nag phran-bu*, a little advice, མན་ངག་ཟབ་མོ་ deep instruction, etc. 2. acc. to *Jä.* in later writings, and in the mind of the common people, it coincides with རྒྱལ་ས་ *snags*.

Syn. ཐམ་ལན *tham-lan*; མན་པད *man-phad*; (*Mñon*).

མན་ངག་རྒྱུད *man-nag-rgyud* n. of the standard medical work of Tibet.

མན་ཅད *man-cad* or མན་ཅད *man-chaḍ* also མན་ཅོད *man-choḍ* adv. and postp. below, downward, inferior to, under: སྤྱིད་རྩེ་མན་ཅད་ *srīd-rtse man-chaḍ* subject to, below heaven; ལྷ་ས་མན་ཅད་ the countries under Lhasa, ལྷ་ས་མན་ཅད་ those below the lama, རྒྱལ་པོ་མན་ཅད་ all officers or people below the king; རྒྱལ་པོ་མན་ཅད་འདྲུན་དུ་རྩེ་བ he was immersed in the water

below his navel. Inst. of མན་ཅད་ also མན་ ཐུས་མོ་ཞོང་མན་ lit. below the parts above the knee, i.e., higher than the knee; མད་བཞིང་ བ་མན་རབ་གནས་མཛེད་པ་ཡན་ལ་ from the foundation up to consecration. མན་ཅད་ often = since, from, henceforward from: ད་ལྟ་མན་ཅད་ hereafter from now. Finally, be it noted, this postp. does not require the gen. to connect it with the governed word or phrase.

མན་ནེ *man-ne* or མན་ནེ *mun-ne* 1. མི་འཛོམ་འཛོམ་ a stupid person, dull man, half-wit. 2. in *Ld.* turbid, muddy, dingy, dim, dusky, as to water, lights, etc. (*Jä.*).

མན་པད *man-phad* = མན་ངག *man-nag*.

མན་ཅི *man-tsi* a kind of silk cloth; blue and red spotted scarf of Chinese silk.

མན་ཅི *man-dsi* 1. in *W.* a charpai bedstead. 2. a tripod with long curved feet for sacrificial purposes. 3. = མཐུ་ a raised seat or platform.

‡ མན་ཅོར་ *man-dsi-ra* མཆོམ་མཆོམ་ a mineral: མན་ཅོར་ཡིས་རྩལ་པའི་ཆ་བ་སེལ་ the mineral mandsira removes inflammation of the bone.

‡ མན་ཏུ་བྱེད་ཀྱི་ག *man-dsu pu-spi-ku* མཆོམ་པའི་སྐྱེ་གྲངས་ species of flower (*K. ko.* 7, 4).

‡ མན་ཏུ་ར་ *man-dā-ra* མཛད་པར་, རྒྱལ་པོ་, རྒྱལ་པོ་མཛད་པར་ the tree of heaven, celestial flowers (*K. d. p.* 12).

‡ མན་ཏུ་ར་བ་ *man-dā-ra-wa* or མན་ཏུ་ར་བ་ཅེན་ *man-dā ra-wa-chen* མཛད་པར་ a tree of paradise, e.g., mentioned in the ཐག་བསམ་གྱི་ཞིང་.

མན་ལེམ *man-gel* མཆོམ་ཆེན་མོ་ crystal; glass.

† མ་ཕྱེ་ལ I: *man-da-la* མཆོམ་ལ 1. Tibetanized transcription of the Sanskrit term, but generally styled in Tibetan དཀྱིལ་མཆོམ་ *dkyil-hkhor*, a sacred circle actually drawn on the ground or formed of grain, rice, gems, powder, etc., and used as a ceremonial offering to deities; also an offering consisting of jewels, precious things, etc.,

placed on a circular tray and made to a deity, incarnate lama, or any holy personage. 2. a circle or disc metaphorically expressed.

‡ मङ्गल II: 1. a name connected with some of the states situated to the south west of Orissa; they are called चरमण्डल, सौरमण्डल, जलमण्डल, तोलमण्डल, तुण्डमण्डल, etc. (*Dsam.*). 2. the n. of the modern city of Mandalay in Burmah is the Pali form of Mandala.

मर I: *mar* होम, खेह, छत, सर्पिः, हविः; 1. resp. *गर्षथमर* butter; *गुङमर* or *मरपु* melted butter or clarified butter; *अम्रमर* butter of cow-yak; *मर्जेमर* butter of jomo yaks; *मरगसर* नवनीत fresh butter; *मरङ्गिद* old butter, which is often kept many years in Tibet and is considered a luxury by native epicures. 2. oil: *ङ्गिमर* oil from the stones of apricots, etc.; *अम्रमर* oil from oleaginous seeds, rape-seed oil, etc. *मरगु* *ङ्गुमर* churning cream. *मरगुङ्गुमर* *हृतोदधि* the ocean of ghee; *मरगुगद* करञ्ज n. of a medicinal fruit; *मरगुस्रमस्रम्रिद* (*हृगपादुठङ्ग* *sdig-pa rha-can*) a scorpion which is killed by oil (*Mñon.*). *मरङ्गुग* *mar-skrog* or *मरङ्गुग* *mar-skrog-ga* butter packed in skin in two-pound balls (*Rtsii.*); *मरथद* *mar-tha* (*मरगुगदगुग*) the price of butter (*Rtsii.*); *मरवर्द* *mar-hdon* मर्दन, मथन churning out butter from milk; *मरपुर्* *mar-spor* (*मरगुगदगुग* *गुग* *गुग*) quarter of a *ñag* measure of butter = half a pound (*Rtsii.*); *मरपु* *mar-pur* butter and treacle (*Rtsii.*); *मरवर्द* *mar-btsos* anything (pastry, etc.) that is cooked or fried in butter; *मरवर्द* *mar-btsos* cakes and biscuits fried in butter (*Rtsii.*).

Syn. *दङ्गुग* *dkrogs-skyes*; *मरुव* *maruvs-skyes* (*Mñon.*).

मर II: lower, down, downwards, adj. and adv. *मरङ्ग* the lower palate; *मरवर्ध* *mar-bd* degeneration, dwindling, falling down, decreasing.

मर III: termin. case of *म* a mother; *मरगुग* *mar-gu* regarded as a mother; *मरवर्द* *mar-bd* id.

मर IV: n. of a place and clan in Lhobra in Tibet, the birth place of the celebrated Marpa *lo-tsa-ica*; *मर* a native of Mar.

मरगुद *mar-rkyan* revenue paid in butter only; the people of the Dok nomad tribes in Tibet who are all herdsmen pay revenue in butter only (*Rtsii.*).

‡ *मरगद* *mar-gad* मरकत the emerald.

Syn. *नरबुज* *nor-bu-ljan*; *मरवर्ध* *mar-bd* *mkhab-lan gog-pa*; *मरवर्ध* *mar-bd* *rdohi sni-po* (*Mñon.*).

मरवर्ध *mar-bd* (opp. to *मरवर्ध* *mar-bd*) *कुणपल* the dark half of a month, the decreasing phase of the moon.

मरगुद *mar-gtor* or *मरगुद* *mar-gtor* offerings to evil-spirits and to manes of the dead consisting of butter only (*Rtsii.*).

मरगुग *mar-nag*, = *गुग* *gnum* तैल; oil, gen. mustard oil, sesame oil, etc. used for *मरगुग* or lamps lighted before gods and saints in a chapel.

मरमे *mar-me*, = *गुगमे* *sgron-me* lamp, दीप, मल्लिका, बोधन, प्रदीप a lamp, lamp-stand: *मरमे* *mar-me* *गुगमे* *gnum-me* *गुगमे* *gnum-me* at the time the lord resided in Yerpa his oil lamp was extinguished by water dropping (from the roof) (*A. 34*).

मरमे *Mar-me mdsad*, दीपकर the enlightener, the illuminator, an epithet of a past Buddha (*मरमे* *mar-me* *मरमे* *mar-me*);

also that of འདུལ་བུ་ or དང་པོའི་སངས་རྒྱལ་མང་མེ་མཛེད་ the earliest Buddha.

མང་མེ་མཛེད་བཟང་པོ་, Dipankara Bhadra, a Buddhist saint born in Western India (*K. dun.* 41).

མང་མེ་མཛེད་དཔལ་ལེ་ཤེས་, *Mar-me mdsad dpal ye-ces* = རྒྱལ་པོ་རྒྱལ་པོ་མཛེད་ the Buddhist name by which Atis'a was known in India.

མང་ལུལ་ *Mar-yul* the low country, i.e., in the valley of the Indus; name given to ལ་དགས་ *La-dwags* (Ladak).

མང་ལགས་པ་ *mar-yags-pa* = མང་ལགས་, v. མང་ I.

མང་ལ་ *mar-la* at last, at the end, ultimately, finally: དེ་འདྲི་ནང་ན་མང་ལ་། བེ་ཚེ་མ་ཐམས་ཅད་ མང་བྱ་ཞིང་ (*Hbrom.* 1, 1).

མལ་ I: *mal* 1. n. of a place in Tibet (*Deb.* 7, 21). 2. མལ་པ་, མལ་པ་ bedstead, place of rest, couch: མལ་གྱི་ལོག་ཏུ་ under the bed དགོངས་མལ་ resp. for night-quarters; མལ་བདེ་བ་ a quiet sleep (*Sch.*). མལ་ཁྲག་ ཅན་ *mal-khrag-can* an adulterer or an adulteress. མལ་ཁྲི་ *mal-khri* ལུང་, ཕུལ་ཁྲི་ (Beng.) ལུང་ཁྲི་ sofa, bedstead; མལ་མཐའི་ཁྲི་ bed-frame, bedstead (*Mñon.*); མལ་གོས་ *mal-gos* or མལ་ཅ་ *mal-cha* མལ་པ་ལ་ bedding, bed-clothes; མལ་ཅན་ *mal-stan* id. (*Mñon.*) མལ་ཅན་གྱི་ལུང་པ་ *mal-stan-gyi shal-ta-pa* མལ་པ་ལ་ལུང་པ་ལ་ [chamberlain, one who looks after the requisites of the bed-chamber] S.

Syn. མལ་ས་ *mal-sa*; ལུང་པ་ *gñid-sa*; ལུང་པ་མལ་ *gñim-mal*; མལ་ཅན་ *mal-stan*; མལ་ས་ *shas*; ལུང་པ་ལ་ *rgyab-hbol* (*Mñon.*).

མལ་ II: the place where a thing is, its situation, site, trace, vestige: ལུང་པ་ལ་ལུང་པ་ ལུང་པ་, wheel-mark, track; མལ་གཅིག་ཏུ་མེ་འདུག་པ་ prob. to be unstable, changeable, fickle.

མལ་གྲོ་ *Mal-gro* (Maldo) n. of a district to the south-east of Lhasa (*Loñ.* 2, 4);

མལ་གྲོ་གུང་མཁའ་ *Mal-gro guñ-mkhar* fort of the town of Mal-gro.

མལ་གྲོ་མཚོ་ཤོད་ *Mal-gro mtsho-ṣod* one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon.* 38).

མལ་གྲོ་ར་བ་ *Mal-gro ra-wa* one of the 37 holy places of the Bon. (*G. Bon.* 37).

མལ་ལ་ལུལ་ལེ་ *mal-la mul-le* or མལ་ལེ་ལུལ་ = ལུལ་ལ་ལུལ་ལེ་ 1. in *Ld.* luke-warm (*Jä.*). 2. eating without properly masticating one's food like an old man who has no teeth.

‡ མལ་ལེ་ཀ་ *mal-li-ka* མཚོ་ཀ་ n. of a flower: *Jasminum sambac*.

Syn. མལ་ལེ་ཀ་པ་ *sa-yi rkañ-pa*; ལུང་པ་ལ་ *brgya hjigs*; ར་ཅོ་ལེང་ *rtsa-rise-ṣiñ* (*Mñon.*).

མས་ *mas* 1. instr. case of མ་ by the mother: མས་བསྐྱེད་པ་ *mas-bśruñs-pa* མ་ལ་ལ་ལ་ watched or guarded by the mother. 2. sometimes used for མས་ the lower part, gen. however with the terminative meaning downward, towards the lower part. མས་ལེབ་ *mas-hjab* straps to fasten below a ལོ་མ་ལོག་ས་ (leather trunk). མས་བཏང་བ་ *mas-btañ-wa* ལུང་པ་ to move downward, to purge gently. མས་མཐའ་ *mas-mthah* the lower part or feet of an image; མས་མཐའ་ *mas-mthar* id.: མས་མཐའ་ ལུང་པ་ལ་ལུང་པ་ལ་ in the lower part of the image small and large pearls were uniformly studded (*Fig.*).

མི་ I: *mi* negative adv. not; used with the pres. tense and in all cases where མ་ is not used. *Jä.* adds that in the case of simple verbs the place of the negation is always immediately before them, in compound forms gen. before the last of the component parts, as in ལུང་པ་ལ་ལུང་པ་, unless indeed logically it belongs to the first, in which case often མ་ *ma* instead of མི་ *mi* is employed. This rule, however, is not

strictly observed, so in *Gh.* 70 : རྟོ་དང་ནམ་དུ་
ཡང་མི་འབྲམ་བར་གྱིས་ཤིག and immediately after
in རྟོ་དགུའི་ཀླུ་འབྲམ་བར་གྱིས་ཤིག do never part
with it (*Jü*).

མི II: འཇ, མཇའ, མཇའམ་ a man—the ordinary word, sometimes varied to མིཔ *mi-po* in certain dialects. མི་དཀར་ལྗང་མག་ *mi-dkar shwa-nag* lit. a fair man wearing a black hat, an innocent man charged with guilt: མི་དཀར་ལྗང་མག་གཡོགས་ནས་ a fair man being under the cover of a black cap, i.e., being guilty (*Rdsa.*); མི་རྩེ་གྱིང་པ་ *mi-rkañ glin-bu* trumpet made of human thigh-bone; མི་སྐྱག་ *mi-skyag* (མིའི་བྲུན་ *mihī brun*) human ordure (*Mñon.*).

Syn. རོང་ལྗོངས་ *ced-ldan*; མ་ལུ་འབྲུག་ *ma-nuhi bu*; གང་ཟག་ *gan-sag*; རོང་སྐྱེས་ *ces-skyes*; སྤྲོན་མགྲོན་ *sprin-mgrin*; ཏ་ལའི་རྒྱུད་པ་ *ta-lahi rkañ-pa*; རྒྱུད་པ་ *gñis-pa*; ཡིད་སྐྱེས་ *yiḍ-skyes*; རོང་བུ་ *ḍid-bu*; སྐྱེས་ལྗོངས་ *skyes-ldan* (*Mñon.*).

मि॒स्के॑ य *mi-skye-wa* = मि॒यसु॑ यय असुत्पाद, अप्र-
रोहण what is not produced [non-production,
non-origination]S. मि॒स्के॑ यवि॒र्यस॑ च *mi-*
skye-wahi chos-can अप्ररोहणधर्मक [that which
does not grow or is not produced]S.

ॐ *mi-hskyod* 1. अचोभ्य, अप्रकम्पा
 unmoved, most steady, unshaken. 2. = गठेन
gcin urine (*Mñon.*). 4. a very large
 number; ॐ *chen-po* or
 ॐ *chen-po* *mi-hkhrug* महाचोभ्य
 a still larger number.

Syn. མི་འཕྲུགས་པ་ *mi-hkhrugs-pa*; མི་བསྐྱལ་བ་ *mi-bsgul-wa* (*Mñon.*).

མི་སྐྱོད་པ་ *Mi-skyod-pa* is the 2nd Dhyani Buddha, equivalent to Akshobhya of the Sanskrit Buddhists and to *Ulü-küde-lükchi* of Mongol Buddhists. In Tantrik images he is painted blue and clasps in his arms a *Yum* or Sakti female.

མི་འབྱོར་རྫོང་མེ *Mi-hskyod Rdo-rje* also called
མི་འབྲུག་གསལ་བྱུང་ན་ n. of the image of Buddha
which was carried to Lhasa by the Nepalese
wife of king *Sroñ-btsan sgam-po* of Tibet
about 630 A.D. It is now kept in the
Temple of Ra-mo-chhe at Lhasa (*Loñ.*
9, 6).

མི་བསྐྱོད་གནས *mi-bskyod-gnas* = རྒྱུད་ཀྱི་ a city
or fixed habitation; opp. to nomadic resi-
dences.

མིའུ་ *mi-kha*, མི་ཡིའུ་ thoughtless and irresponsible advice of the people, common talk: ལྷན་ཁྲིའི་རང་ནམ་མིའུ་རྒྱུད་ in the whole neighbourhood one is an object of gossip; defaming talk—with or without རང་ལྷན་.

མི་ཁལ་ *mi-khal* = མི་ཁུར་ *mi-khur* the load
that can be carried by an adult person.

mi-kheñs-pa che-wa = *mi-hgar-po* गर्वितलोक, an arrogant person,
a conceited man.

मी. षि. म. प. *mi-khom-pa* अचण uninterrupted
 uneasiness, want of leisure. मी. षि. म. प. वक्तु *mi-*
khom-pa brgyad अष्टावचनाः the eight states
 of perpetual uneasiness or the states where
 there are no opportunities for doing
 religious works, viz.: शेषसः उदः दसुथः च नरक
 those in the hell; ५५. २१० तिर्यक् animals
 other than humanity; ५५. २११ प्रेत the
 ghosts; ५५. २१२ च दीर्घजीवदेव the long-lived
 deva; ५५. २१३ च प्रत्यन्तजनपद men living in
 the outskirts of towns and cities, also
 borderland-savages; ५५. २१४ च इन्द्रिय-
 वैकल्य those that are defective or wanting
 in the organs of senses; ५५. २१५ च मिथ्यादर्शन
 those holding false doctrines; ५५. २१६ च
 पक्षसमसः पुत्रः च the people among whom no
 Tathāgata has appeared.

31. *མི་འཕྲོངས་* *mi-khyong* or *མི་འཕྲོངས་པ་* *mi-hkhong pa* = *མི་ཚུགས་པ་* *mi-lcog pa* or *མི་སྤང་པ་* *mi-thub pa* not able to attempt for want of leisure: རང་རྒྱུ་མི་འཕྲོངས་གཞན་རྒྱུ་ཡང་མ་ཆུང་ (*Rdsa*).

མི་འབྲུགས *mi-hkhrugs* 1. unshaken.
2. another n. of the second of the five
Dhyāni-Buddhas, v. མི་ལྷོད་པ། མི་འབྲུགས་པའི་
ཞིང་གི་པགྱེད་པའི་མཛད་ *mi-hkhrugs-pahi shiñ-gi*
bkod-pahi mdo the Sūtra on the paradise
of Akshobhya which is situated to the
east of this world (*K. ko. F, 111*).

མི་གང་ཙམ *mi-gañ-tsam* a man of an average
goodness or qualification, mediocre person.

མི་གུ *mi-gu* = མི་ཤུམ *mi-shum*.

མི་གློན་པ *mi-glen-pa* = དིག་པ *dig-pa* [a cor-
ruption of བེལ་པ། *fi!*] *S.* a fool, stupid
person.

མི་དགེ་ལྷོད་ *mi-dge-spyod* = གཤམ་པ *one* of low
rank such as a fisherman.

མི་དགེ་བ *mi-dge-wa* རྣམས་ = sins. The ten
sins are: (1) རྩོག་གཅོད་ *srog gcod* རྩོག་པུ་པུ་པ།;
(2) མི་བྱིན་ལེན་ *mi-byin-len* རྩོག་པུ་པུ་པ།; (3) འཛུལ་ཁྲིལ་
hdod-log རྩོག་པུ་པུ་པ།; (4) རྩོག་པུ་པུ་པ། རྩོག་པུ་པུ་པ།;
(5) རྩོག་པུ་པུ་པ། རྩོག་པུ་པུ་པ།; (6) རྩོག་པུ་པུ་པ། རྩོག་པུ་པུ་པ།;
(7) རྩོག་པུ་པུ་པ། རྩོག་པུ་པུ་པ།; (8) རྩོག་པུ་པུ་པ། རྩོག་པུ་པུ་པ།;
(9) རྩོག་པུ་པུ་པ། རྩོག་པུ་པུ་པ།; (10) རྩོག་པུ་པུ་པ། རྩོག་པུ་པུ་པ།
མི་དགེ་བའི་གནས་ *mi-dgehi-gnas* a place
of sin; མི་དགེ་བའི་ལས་ *mi-dgehi-gnas* impious
action.

མི་འགོ་ *mi-hgo* headman.

མི་འགོང་བ *mi-hgoñ-wa* 1. = མི་སྐྱེག་པ།, not
afraid. 2. མི་འགོང་བ་པུ་པ། not to go beyond, not
transgressing. 3. མི་འགོང་བ་པུ་པ། undaunted.

མི་འགྱུར་ *mi-hgyur* unchangeable, steady.

མི་འགྲུབ་ *mi-hgrub* = མི་སྐྱེ *mi-skye*: 1. not
self-produced or born. 2. མི་འགྲུབ་པུ་པ། does
not cause to turn back.

མི་འགྲོང་ *mi-hgreñ* = མི་ལངས་པ། as in རྩོན་གྱི་
ལས་པུ་པུ་པ། རྩོན་པུ་པ། མི་འགྲོང་པུ་པ། རྩོན་པུ་པ། རྩོན་པུ་པ།
in
consequence of their *karma* of a former
(existence) the gods obtained the stature of
seven times the human height (*Khrīd. 53*).

མི་རྩད་ *mi-rgod* wildman, savage; robber.

མི་རྩལ་ *mi-rgyud* generation, genealogy.

མི་ངས་ *mi-nas* intermittent fever, infec-
tious disease.

མི་མངོན་པ *mi-mñon-pa* རྩོན་པུ་པ།, རྩོན་པུ་པ།; king, a
ruler.

མི་བཤྲགས་ *mi-hsñags* རྩོན་པུ་པ། undescribed,
indescribable.

མི་ལོགས་ *mi-lcogs* or མི་ལོགས་པ *mi-lcogs-pa* =
མི་ལུ་པུ་པ། or མི་ལུ་པུ་པ། having no opportunity or
leisure for doing a thing; མི་ལོགས་པུ་པ། མི་ལོགས་པུ་པ།
ལེན་མི་བྱེད་པུ་པ། one having no leisure should not
promise to do (any work) (*Jig.*).

+ མི་ཆབ་ OR མི་འཆམ་པུ་པ། = མི་ལོགས་པུ་པ།.

མི་ཅུང་བ *mi-chuñ-wa* and མི་ཅེ་བ་ are names
of heavens in the Bon cosmogony (*B.*
ch. 6).

མི་ཅེ་དགེ་རིམ་དགེ་བུ་ *mi-che dgu-rim-dgu* the
classes of great men in their order: མི་ཅེ་དགེ་
རིམ་དགེ་བུ་པུ་པ། རྩོན་པུ་པ། hearing the account of
the various classes of great men (*A. 148*).

མི་ཅོམ་མ་ *mi-chom-ma* = མི་ཇི་བ་ རྩོན་པུ་པ། 1. not
new. 2. n. of a tribe.

མི་ཅོམ་ *mi-choṣ* 1. = མི་ལི་ཅོམ་ལུགས་ the customs
and usages of common men or householders
(*L. kah. 28*). 2. a house-holder: མི་ཅོམ་པུ་པ།
མི་ཅོམ་པུ་པ། རྩོན་པུ་པ། visiting a house-
holder belonging to the family of the
Lo-tsa-wa (*A. 66*).

མི་མཚོག་ *mi-mchog* རྩོན་པུ་པ། as met. a king,
the best of men.

མི་འཛིགས་པ *mi-hjigs-pa*, རྩོན་པུ་པ། in རྩོན་པུ་པ།
མི་འཛིགས་པུ་པ། མི་འཛིགས་པུ་པ། the four intrepidities
or fearlessnesses of a Tathāgata.

མི་རྩེ་ *mi-rje* king, chief, ruler, governor;
མི་རྩེ་མཛད་པ *mi-rje mdsad-pa* to be king, to
reign.

Syn. ཐུད་མི་ཐུག་པ་ *phyir mi-llog-pa*; ཁོ་མ་ཐུག་པ་ *go-ma log-pa*; ཐུད་མི་ཐུག་པ་ *phyir mi-log-pa*; ཐུན་ཅི་མ་ཐུག་པ་ *phyin-ci ma log-pa* (*Mñon.*).

མི་ཐུད་ *mi-sdud* (ཐུད་ཐུད་མི་བྱའཔ་) unable to turn the eyes from the object of one's love or affection: ཐུག་བྱ་མཛོད་ནས་ཆགས་པས་ (མིག་) མི་ཐུད་ seeing the prince, from love he was unable to withdraw his eyes from him. (*A. 5.*)

མི་ཐུད་ *mi-sde*, the laity, lay class: མི་ཐུད་ཐུད་ *mi-sde lha-sde* priesthood and laity.

མི་གནས་པ་ *mi-gnas-pa* = མི་བརྟན་པ་ *mi-brtan-pa* unsteady not remaining at a place steadily.

མི་གནོད་པ་ *mi-gnod-pa* not injurious; འཇོག་པ་ [unbarred, unobstructing]S.

Syn. མི་འགོག་པ་ *mi-hgog-pa* (*Mñon.*).

མི་སྒྲ་ *mi-sna* 1. race of men, class of people. 2. (ཕོ་མོ་ *pho-ña*) messenger, delegate.

མི་སྒྲ་བ་ *mi-snañ-wa*, ལུས་, གསལ་པ་, འཇིགས་པ་, འཇིགས་པ་ [vanishing, gone away, invisible]S. མི་མཛོད་བའི་མི་སྒྲ་ནས་ཀྱང་ཉེ་བརྟན་ not seeing him, the man having vanished, he looked on all sides (*K. du. 5, 261*).

མི་སྒྲུག་ *mi-sprug* (མགོ་ལྷ་བྱ་) འཇིགས་པ་ not agitated.

མི་སྒྲོང་བ་ *mi-spoñ-wa* གསལ་པ་ one who cannot give up attachment; unable to renounce or abandon.

མི་ཡམས་མགོན་པོ་ = ཐུགས་པ་མགོན་པོ་ an epithet of Maitreya Bodhisattva.

མི་ཡམས་ *Mi-pham-pa* གཞིན་པ་ the n. of the second of the Sthaviras—unconquerable, invincible.

མི་ཐོག་ *mi-phog* exemption from a particular duty or tax in lieu of another or on some condition (*Rtsii.*).

མི་ཐུད་ *Mi-phyed* n. of the 16th member of the sixteen གནས་པ་ or Sthaviras.

མི་ཐུད་པའི་དད་པ་ *mi-phyed-pahi dad-pa*, single-hearted faith: དགོན་མཆོག་གསུམ་ལ་མི་ཐུད་པའི་དད་པ་ he had unflagging faith in the three holies (*Hbrom. 48*).

མི་འཕྲོད་པ་ *mi-hphrod-pa* unfit, disagreeable, not suitable, unsuited.

མི་བྱ་བ་ *mi-bya-wa* (without action) = འཇིགས་པ་, freedom from sufferings: མི་བྱ་བ་ ཞེས་པ་ནི་ཐུ་དམ་ལས་འདས་པ་ལོ་ (*K. d. 4, 26*).

མི་བྱེད་མཐུ་མེད་ *mi-byed thu-med* or མི་བྱེད་ཀྱི་མེད་ cannot help doing (idiom.)

མི་དབང་ *mi-dbañ* འཇིགས་པ་ a ruler, a king.

མི་མ་ *mi-ma* tears (*Sch.*).

མི་མ་ཡིན་ *mi-ma-yin* གསལ་པ་ lit. one that is not a human being, a spirit; མི་དང་མི་མ་ཡིན་པ་ གསལ་པ་ all those who are men and those who are not: དུར་ཁྲོད་ཀྱི་མི་མ་ཡིན་པ་ནས་ the ghosts of the grave-yard (not the souls of the dead); སྐུ་འཕྲུལ་པའི་མི་མ་ཡིན་ the ghosts that move in the air (*Mil.*); དཀར་ལྷོགས་ཀྱི་མི་མ་ཡིན་ གསལ་པ་ good spirits or genii; མི་མ་ཡིན་གྱི་ཆ་འཕྲུལ་ apparitions of ghosts (*Mil.*).

མི་ཐྱོན་ *mi-byon* = མི་བྱའཔ་ and མི་ཡོད་ incapable: མི་ཞེས་མི་ཐྱོན་ཁ་པོ་འབྱུག་ལས་ཆེ་ (*Rdsa. 31.*)

མི་ཐྱིན་ཐུགས་པ་ *mi-sbyin skyes-pa* འདི་འདྲེན་, as met. = the sun (*Mñon.*).

མི་མེད་ *mi-med* = གསལ་པ་ wilderness, wood, forests.

མི་མོ་ *mi-mo* འཇིགས་པ་ = ཐུད་པའི་མོ་ a woman. མི་མོའི་གུ་ *mi-mohi-glu* woman's song; མི་མོ་མ་མ་ཐུ་གུ་ཅན་ a sucking-child (*Sman. 350*).

མི་མོས་པ་ *mi-mos-pa* devoid of faith or regard; for དད་པ་འདུན་མེད་པ་.

Syn. དད་པའི་ *dad-med*, དད་པའུན་བྱམ་པ་ *dad-hdun bral-wa*, ཐུགས་པ་ལ་ *gus-pa-shar*; མ་ཐུགས་པ་ *ma-gus-pa* (*Mñon.*).

མི་དམའ་བ་ *mi-dmah-wa* གསལ་པ་ [unbending, not humble; not bowed down]S.

མི་སྐྱེ་པོ་ *mi-rmun-po* वाहीक heavy, dull
[1. bearing burdens; 2. an ox.]S.

མི་སྐྱེ་པོ་ *mi-smad-pa* = བཞུད་པ་ *bstod-pa* འཕྲིན་པ།
[praise]S. རྒྱ་རྒྱུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་
མི་སྐྱེ་པོ་ praised by his companions and
followers (D. R.).

མི་སྐྱེ་པོ་ལྟ་བུ་ *mi-smos-par byas-te* ལོ་འཕྲུལ་
not having said [having made an elision
of]S.; བར་གྱི་ཚིག་མི་སྐྱེ་པོ་ལྟ་བུ་
[having made elision of the middle
word]S.

མི་སྐྱེ་པོ་ *mi-smra-wa* one who observes the
vow of keeping silent, not speaking at
all; a sage (*Mñon.*).

མི་གསོང་ཁྲོད་ *mi-gtsaŋ-khrod* cess-pool, heap
of filth: མི་གསོང་ཁྲོད་ཀྱི་སྐྱོན་གྱི་བཞིན་
like worms of accumulated filth (*Hbrom.* 19, 20).

མི་གསོང་བ་ *mi-gtsaŋ-wa* འཕྲུལ་པ་, ཕྱུ་ཕུ་
human flesh, ordure; remnants of food fit
to be thrown away. མི་གསོང་གི་མཚན་ལྷན་ *mi-*
gtsaŋ-gi mehod-sbyin ཕྱུ་ཕུ་ལྟ་བུ་ a sacrifice
in which human beings may ever be
slaughtered.

མི་རྩལ་པ་ *mi-rtsom-pa* འཕྲུལ་པ་ inactivity.

མི་མངས་པ་ *mi-tshaŋs-pa* འཕྲུལ་པ་ not observ-
ing purity of morals; not practising
austerity or celibacy. མི་མངས་པ་ལྟ་བུ་ *mi-*
tshaŋs-par spyod-pa འཕྲུལ་པ་ 1. leading a
worldly life and keeping female company:
མཆོད་ཀྱི་ཀུན་སྐྱོད་མི་འཕྲུལ་པ་ མི་མངས་པ་
ལྟ་བུ་ if the power of religion is not made
one's own and an impure life is practised
transgression of the law follows (*Hbrom.*
19, 49). 2. = འཕྲུལ་པ་ *hkhrig-pa* copulation
(*Mñon.*).

མི་མང་ *mi-tshaq* 1. = མི་བརྟན་པོ་ *mi-brtan-po*:
རྒྱ་ནམ་ལུ་མ་འཕྲུལ་པ་མི་མང་མང་མང་ (*Rdsa.* 27). 2.
= མ་མང་ *ma-zag* (*Fig.* 98).

མི་འཕྲུལ་ *mi-htsham-pa* (མི་འཕྲུལ་པ་) cruel, oppressive, unfit, unbe-
coming (*Rtsii.*).

+ མི་འཕྲུལ་བ་ *mi-htshol-wa* = མི་ཤེས་ not know-
ing, not inquisitive or searching.

མི་འཕྲུལ་པ་ *mi-hdsag-pa* འཕྲུལ་པ་ not trickling
[firm, imperishable]S.

མི་འཕྲུལ་པ་ *mi-hdsin-pa* the five irrelevances
which should be avoided; they are these:—
(1) ཚིག་འཕྲུལ་པ་ མི་འཕྲུལ་པ་ when correct words
do not convey the right meaning; (2)
དོན་འཕྲུལ་པ་ མི་འཕྲུལ་པ་ when the meanings
and the words used do not harmonize;
(3) བར་མ་འཕྲུལ་པ་ མི་འཕྲུལ་པ་ to misapprehend an
expression or meaning; (4) ལོ་འཕྲུལ་པ་ མི་འཕྲུལ་པ་
to comprehend without reference to
the context; (5) ལོ་འཕྲུལ་པ་ མི་འཕྲུལ་པ་ to seize on the
wrong meaning.

མི་གཤིག་ *mi-gshig* = རྟག་པ་ *rtag-pa* (*Mñon.*).

མི་མང་པ་ *mi-zag-pa* = བར་མ་འཕྲུལ་པ་ hardened,
obdurate; sharp; unexhausted: མི་མང་པ་,
ཕྱུ་ཕུ་མི་མང་པ་ ཕྱུ་ཕུ་མི་མང་པ་ ཕྱུ་ཕུ་མི་མང་པ་.

མི་མཆོད་ཀྱི་སྐྱེ་པོ་ *mi zim-bu-spun-dgu* the
nine sons of Mizim the blacksmith: མི་མཆོད་
ཀྱི་སྐྱེ་པོ་ལྟ་བུ་ མི་མཆོད་ཀྱི་སྐྱེ་པོ་ མི་མཆོད་ཀྱི་སྐྱེ་པོ་
by the nine blacksmith brothers (*Fig.* 63).

མི་བཟང་ *mi-bzang* = མི་འཕྲུལ་ bad-luck, in-
auspicious; = འཕྲུལ་ misfortune.

མི་བཟང་མིག་ *mi-bzang-mig* 1. བྱི་མཆོད་ fright-
ful-mien or frightful-eyed. 2. མི་བཟང་མིག་
mi-bzang-mig an epithet of the planet
Saturn or བཟང་མིག་ *gzah-spen-pa* (*Mñon.*).

མི་གཟར་ *mi-gzar* ལོ་འཕྲུལ་ not steep [not
active or striving]S.

མི་བཞུགས་པ་ *mi-bzlogs-pa* འཕྲུལ་པ་ unavoidable,
that cannot be averted, or prevented.

མི་འཕྲུལ་ *miham-ci* 1. བྱི་མཆོད་, བྱི་མཆོད་, བྱི་མཆོད་,
འཕྲུལ་པ་, མཉམ་པ་ an ugly people, a Mongolian.
2. an epithet of Mahes'vara who is believed

to have been a Tibetan of the Kailas mountains. མི་ལུས་ཅི་མོ་གཏོང་ན *miham-ci-yi gdon* n. of an ugly evil spirit (*Mñg.* 77).

མི་ལུས་ཅི་མོ *miham ci-mo* བོད་ཀྱི་མེད་ཀྱི་མོ་ an ugly woman, prob. a Mongolian woman [a woman with the head of a mare, or of a female *gandharva*].

མི་ལི་ཚོས་ཐུན་ *mihi chos-ltan* འཇིག་རྟེན་གྱི་མཁའ་ལྡན་ [possessing the characteristics of man, worldly].

མི་ལི་འཛོ་བ་ *mi-yi htsho-wa* འཇིག་རྟེན་ལྡན་ human being, human existence, life.

མི་ལུ *mihu* = མི་ལུ་བྱུང་ བཤམ་ a little man, a dwarf (*Ya-sel.* 54).

མི་ལི་ཐེག་པ་ *mi-yi theg-pa* an epithet of Vishnu (*Mñon.*).

མི་ལི་བདག་མོ་ *mi-yi bdag-mo* = བཤམ་མོ་ a lady, a queen (*Mñon.*).

མི་ལི་འདྲན་པ་ *mi-yi hdren-po* = རྒྱལ་པོ་ king; also ལྷ་མ་ priest.

མི་ལི་བྱ *mi-yi-bu* child of man, mortal being.

མི་ལི་དབང་ཕྱུག་ *mi-yi dbaŋ-phyug* = རྒྱལ་པོ་, འཇིག་རྟེན་ལྡན་ king.

མི་ལི་ལི་དྭགས་ *mi-yi yi-dwags* a Preta in human shape (*Tan. d. བོ་*, 220).

མི་ལི་ལུས་ *mi-yi-yul* or མི་ལུས་ *mi-yul* human world, lower world, opp. to the regions of gods or the infernal regions.

མི་གཤེད་བ་ *mi-gyeñ-wa* = རྩོམས་ལས་མེད་ འཇིག་རྟེན་ indefatigable, untiring, not idle, unwearyed.

མི་གཡོ་ *mi-gyo* (lit. that never moves) as met. = the sky (*Mñon.*); མི་གཡོ་བ་ *mi-gyo-wa* རྩུ་བརྒྱུད་, རྩུ་བརྒྱུད་, met. a mountain. མི་གཡོ་བའི་རྒྱུད་ *mi-gyo-wahi rgyud* n. of a Tantra in ten chapters, which contains an account of the causes which produce

untimely death, diseases, murrain, and other visitations.

མི་རབས་ *mi-rabs* mankind, generation; མི་རབས་མཆོད་གསུམ་ earliest of Tibetan tribes sprung from the first patriarch (*J. Zan.*).

མི་རིགས་ *mi-rigs* humanity, human kind, race of man.

མི་རིང་བ་ *mi-rin-wa* (ལམ་རྒྱ་བྱུ) not remote, short distance, used in reference to time or place.

མི་རིངས་པ་ *mi-rin-pa* ལྔ་ལྔ་ not in haste.

མི་རེ་རེ་ *mi-re ro-re* respectively, one by one, one after another.

མི་རེ་ཤོང་ཅོམ་ *mi-re shon-tsam* = མི་རེ་ཆུད་ཅོམ་ only accommodating one man, very narrow.

མི་རང་ *mi-ran* or མི་རྩེད་ *mi-hreñ* a man walking on foot without any load to carry: རེ་ནས་ལམ་པོ་ལྗོངས་ལ་འགྲོ་ཅི་ན་མི་རང་ཞིག་དང་ཐུན་ on reaching the capital of Nepal he met with a solitary traveller (*A.* 129).

མི་ལ་ *mi-la* 1. = གཏུམ་ fierce, frightful, (*J. Zan.*). 2. an abbr. of either མི་ལ་རས་པ་ *Milaraspa* or མི་ལ་བཞན་པའི་རྩི་རྩི་ (*Loñ.* 2, 9). *Milaraspa* is known in Tibet as the author of two popular works describing his wanderings in the Himalayas and South Tibet. He was a peripatetic ascetic and poet who worked miracles and delivered instruction to his votaries in verses composed for each occasion. His autobiography and his so-called 100,000 songs have been translated from Tibetan into Mongol. A full account of these writings may be read in the *Nineteenth Century Review* for October 1899.

མི་ལག་ *mi-lag* a servant (*Jä.*).

མི་ལུས་ *mi-lus* the human body.

མིག་ལྗོངས་པོ *mig-zlum-po* ཡུལ་ཆུང་། = མིག་གོར་གོར་
round and globular eyes (*Ya-sel. 55*).
མིག་རིག་རིག་ *mig rig-rig* timidly, anxiously
looking to and fro, hither and hither (*Jä.*);
མིག་རིང་ཅན་ *mig-rin-can* = མིག་རྒྱང་ཅན་ long
sighted; མིག་རིས་ artificial eyebrows (*Cs.*);
མིག་རུས་ eye-bone (*Cs.*); མིག་སྒྲོལ་བ་ the act of
accustoming the eyes to anything: མིག་སྒྲོལ་བ་
ངན་པ་ལྟེ *mig-slobz nan-pa-skye* you habituate
yourself to a faulty look, i.e., downward,
to what is earthly (*Jä*); མིག་སྒྲོ *mig-rlo*
ཤིང་ལ་ཆུང་ to eye one obliquely with envy
or jealousy [the hook or eye at each end
of a pole or beam for holding the strings
of a balance] *S.* མིག་ལོག་ *mig-log* seeing
with up-turned eyes (མིག་གིས་མིག་ལོག་): རྒྱ་
མིང་ཐོན་པོར་ཐོན་པོ་མཉམ་པ་མིག་ལོག་ཁོ་རྒྱ་བ་ཞིག་ཡོད་པ་ in
ancient times there was a king who used
only to look at others with upturned eyes
(*Khrīd. 17*). མིག་ལོང་མོ་ལུས་ *mig-loñ-mo* ཇམ་
ལུས་ བཟུང་ a blind barren woman. མིག་ཏ་མང་
ཆེ་བ་ *mig ha-chañ che-wa* very large eyes.
མིག་རྟིག་རྟིག་ *mig hrig-hrig* gazing with terrified
eyes (*Rdsa. 10*).

Syn. ལྟ་ལྟེ *lta-byed*; འདྲེན་ལྟེ *hdren-byed*;
ལྟ་ལྟེ་མཉམ་ *lhañ sgron-ma*; ལྟ་ལྟེ་མཉམ་ *gziñs-*
byed; མཉམ་ལྟེ *ñthoñ-byed*; ལྟ་ལྟེ་ *spyan*; ལྟ་ལྟེ་
gsal-byed; ལྟ་ལྟེ་ *khyab-byed*; ལྟ་ལྟེ་ *snañ-*
byed; ལྟ་ལྟེ་དབང་པོ་ *snañ-wañ dwañ-po*
(*Mñon.*).

མིག་ལྗོངས་ *mig-skyag* the impurities of the
eye.

Syn. མིག་ནག་ *mig-rnag*; རྩ་མ་ *rñu-ma*; མིག་དྲི་
mig-dri (*Mñon.*).

མིག་བསྐྱེད་ *mig bskra-wa* a certain magic
trick.

མིག་ཁུང་ *mig-khuñ* holes in a wall or roof
of a house for purposes of light.

མིག་འདྲུལ་ *mig-hkhrul* v. མིག་འཕྲུལ་ *mig-hphrul*.

མིག་གི་རྒྱང་ *mig-gi rkañ* བཟུང་བ་ [1. the
eye of the family; 2. an earthy con-
cretion of a milk-white colour formed in
the hollow of the bamboo and known
by the name of bamboo-manna] *S.*

མིག་གི་སྒྲོལ་བ་ *mig-gi skyes-bu* ཡུལ་ཆུང་བ་ [a
person with beautiful eyes] *S.*

མིག་གི་གུ་ *mig-gi gru* བཟུང་བ་ corner of
the eye.

མིག་གི་དགའ་ལྟེ *mig-gi dyah-byed* མཉམ་པོ་
[good-looking] *S.*

མིག་གི་རྒྱལ་མོ་ *mig-gi rgyal-mo* བཟུང་བ་ (lit.
the queen of the eye) the pupil or iris.

མིག་གི་སྒྲིལ་ *mig-gi skri-kha* བཟུང་བ་ [the
eye-line] *S.*

མིག་གི་ཆོས་ཅན་ *mig-gi chos-can* = ལྟེ་ལྟེ་པ་ or
ལྟེ་མིག་པ་ *lde mig-pa* treasurer, store-keeper.

མིག་གི་བདུང་ཅི་ *mig-gi bdud-rtsi* handsome
person or graceful appearance or look.

མིག་གི་རྩ་བུ་ལྟེ་མིག་ *mig-gi nor-buñ khyim* the
socket of the eye.

མིག་གི་རྩ་བུ་ལྟེ་ *mig-gi rnam-hgyur* the
different movements and gesticulations of
the eye: མིག་འདྲུལ་; ལྟེ་མིག་; ལྟེ་མིག་; ལྟེ་མིག་;
ལྟེ་མིག་, ལྟེ་མིག་མིག་, མིག་ལྟེ་ལྟེ་, མིག་ལྟེ་ལྟེ་, མིག་ལྟེ་ལྟེ་,
མིག་ལྟེ་ལྟེ་, ལྟེ་ལྟེ་, ལྟེ་ལྟེ་, ལྟེ་ལྟེ་. (*Mñon.*).

མིག་གིས་རྩ་བུ་ལྟེ་མིག་ *mig-gis rnam-par ces-pa*
the occult sight by which one can see
things which are not visible to the ordi-
nary eye: ལྟེ་མིག་གིས་རྩ་བུ་ལྟེ་མིག་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་
མིག་གི་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ there was a
minister who could see mines that lay
buried underground being possessed of
occult vision (*A. 63*).

མིག་གི་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ལྟེ་ *Mig-gi phreñ-wa sheg-*
byañ ri ñ. of a fabulous mountain in Pur-
va Videha (*K. d. 2, 339*).

མིག་གི་དབང་པོ་ *mig-gi dwañ-po* བཟུང་བ་ the
sense or organ of sight.

མིག་གི་རྩི་མ *mig-gi rdsi-ma* རྩི་མ་ eye-lashes, [a ray of light, an eye-lash] S.

མིག་གྲོགས *mig-grog* one's sweet-heart (Cs.).

མིག་འགྱུར *mig-hgran* disapproval, defined thus: ལས་བྱ་བ་གང་དུང་མིག་གི་མཛོང་ལྟར་ལ་མི་འགྱུར་བ་ (Rtsii.).

མིག་ལྷ *mig-sgyu* mirage: མོས་ཀྱི་ཐང་ལ་མིག་ལྷ་བ་བཞེན་like the mirage on a plain in the hot season (Jä.).

མིག་ལྷ་མ *mig-sgyur-ma* = མཁའ་འགྱུར་མ་ *mkhab-hgro-ma* a female sprite, a fairy.

མིག་ལྷ་ཅེ་རེ *mig-gho ee-re* = མིག་ཅེ་རེ་ལྷ་བ་ *mig-che-re lta-va*: ཀའི་དེ་མཁའ་ལ་གྱི་ཐོག་མ་ཏེ་དུང་དུ་སྒྲིབས་ཀྱང་མིག་ལྷ་ཅེ་རེ་ལྷ་བ་ལས་ (Khrid. 43).

མིག་ཅན *mig-can* དམོ་ (A. K. 1-4). 1. having eyes. 2. having seeds or grains, fructified—of ears of corn (Jä.).

མིག་ལྷ་ཅན *mig-stor-can* སུ་ལྷ་ཅན་ ho with a thousand eyes, an epithet of Indra.

མིག་ཕུང་ *mig-thuñ* short-sightedness (Cs.).

མིག་མངས་པ་ *mig-mdoñs-pa* or མིག་མཛོངས་པ་ འཕྱར་བ་ to get blind, be blinded, to be deprived of sight (Dzl.).

མིག་འདྲེས་པ་ *mig-hdres-pa* འདྲེས་པ་ to keep, to guard, to care for, to look after, to minister to; to serve.

མིག་ལྷན་ *mig-lan* 1. = མཁས་པ་ or ཤེས་པ་ཅན་ a learned man, a wise man (Mñon.). 2. = ཕུར་བུ་ *phur-bu* (Mñon.). 3. = མིག་ཅན་ a needle མིག་ལྷན་མ་ *mig-lan-ma* བཟུངས་ཀྱི་ [endowed with the faculty of seeing] S.

མིག་འཕེན་ *mig-hben* a target (Yig.).

མིག་སྒྲོལ་པ་ *mig-sbom-pa* large-minded, generous, liberal.

Syn. ལྷ་འཕྲོད་པ་ *ster hdod-pa*; ལག་པ་ཡངས་པ་ *lag-pa yafis-pa* (Mñon.).

མིག་མཁའན་ *mig-ma mkhan* = རིགས་ངན་ low caste, low-born. (Mñon.).

མིག་མངས་ *mig-mañs* (རྩི་མོ་) གྲུ་ལྟ་, གྲུ་ལྟ་ཀྱི་ གྲུ་ལྟ་ chess-board; མིག་མངས་ཏེ་བ་ to play at chess; མིག་མངས་རིས་ལུ་བྲིས་པ་ choquered, painted or in-laid work after the pattern of a chess-board (Jä.); མིག་མངས་ཀྱི་ཐུ་ལོ་ *mig-mañs-kyi thul-lo* གྲུ་ལྟ་ཀྱི་ གྲུ་ལྟ་ defeated in chess-play.

མིག་མི་འདྲེས་ *mig mi-hdsum* བཞིམས་པ་ (lit. not winking, looking steadily). 1. a general epithet for the gods, who according to the Buddhist idea never shut their eyes (so also རྩ་ བེན་ fish). 2. an epithet of Avalokitesvara Bodhisattva. 3. n. of a prince (Ya-sel. 34).

མིག་མི་བཟང་ *Mig-mi-bzang* བེན་པ་ལྟ་ མིག་མི་བཟང་ one of the guardian kings of the world; an epithet of Ś'iva, i.e., he having an odd number of eyes.

མིག་དམར་ *mig-dmar* = རྩི་མོ་འདྲེས་ shameless (Mñon.).

མིག་དམར་ *mig-dmar* མཁའ་ལྷ་, མཁའ་ལྷ་ལྟ་, མཁའ་ལྷ་ the planet Mars; also Tuesday.

Syn. བཀྲ་ཤིས་ *bkra-çis*; ལུས་དམར་ *lus-dmar*; ས་ལི་བུ་ *sa-yi bu*; རྩི་མོ་འདྲེས་ *hod-zer dgu*; རྩི་མོ་འདྲེས་ *chu-stod skyes*; རྩི་མོ་འདྲེས་ *rtisib-ldan*; ས་འབྱུང་ *sa-hbyun*; མཁའ་ལྷ་འདྲེས་ *mkhab-steñ hgro*; དམག་དཔོན་ *dmag-dpon*; མིག་དམར་ *mig-dmar* (Mñon.).

མིག་མོ་ *mig-rmo* བེན་པ་ dice for teaching letters or figures.

མིག་སྒྲན་ *mig-sman* བཟུངས་, ཀའི་པོ་, བཟུངས་ oyo-medicine [antimony as an application to the eyes] S. མིག་སྒྲན་ལྷན་པ་ *mig-sman shon-po* = མཛོང་ *mtshin* deep-blue (Mñon.). མིག་སྒྲན་ལྷན་པ་ *mig-sman hcuñ*, བཟུངས་ [black pigment or collyrium applied to the eye-lashes or the inner coat of the eye-lids] S. མིག་སྒྲན་མཁའན་ *mig-sman mjug-ma* = ལྷ་ལྟ་ the stork (Mñon.). མིག་སྒྲན་ལུས་ཅན་ *mig-sman lus-can* = རྩི་མོ་ *dom* མཁའ་ལྷ་ [1. a bear (Mñon.). 2. a term used in addressing a flamingo; fair-eyed] S.

མིག་བཏུམས་པའི་རི་ *Mig-btsums-pahi ri* n. of a fabulous mountain situated beyond that ocean which is called རྫོག་གི་རྫིང་བ་ *Glog-gi hphreñ-ua*. Here is a cavern where very handsome women are born at sunrise with propensities of a former life and on account of their *Karma* enjoy the prime of youth at midday and die at night (*K. d.* 270).

མིག་བཟང་བློ་སྒྲུབ་ *mig-bzang blo-gros* an epithet of the son of Kāmadeva.

མིག་བཟང་མ་ *mig-bzang-ma* 1. a very handsome woman who has beautiful eyes (*Mhon.*). 2. n. of a Yaksha nymph (*K. gu.* 130).

མིག་ཡ་ *mig-ya* an epithet of Vaisravana who has a third eye on his forehead. (*Mhon.*).

མིག་སེར་ *mig-ser* 1. कमला jaundice. 2. envy, jealousy; མིག་སེར་ཅན་ *mig-ser-can* envious, jealous.

མིང་ *miñ* नाम, अभिधा, लक्षण, अभिरूप्या, संज्ञा designation, name: རྟོན་གྱི་མིང་གང་ཟེར་ or རྟོན་ལ་མིང་ཅི་ཟེར་ what is your name? དེ་འི་མིང་ཡང་མིང་ཅི་ཟེར་ such a thing is not known at all, such a thing does not exist; དགྲ་བཤུགས་ལེན་མ་བྱུང་ན་མིང་རང་མ་འཁོད་ཅིག་ do not call me by my name if I cannot accept atonement from my enemy (*Rdsa.* 14); རྩོད་པའི་མིང་ a word for drawing (pulling) (*Gram.*); རྩོས་བྱུང་གྱི་མིང་ a surname; རྩོས་མིང་ a family name (*Cs.*); རྩོས་མིང་ real name, the name of an object; ཁོ་ལ་མིང་གང་བཏགས་ what name did you give him? དེ་ལ་མིང་ཅི་འདྲགས་ what is it called? རྩོལ་གྱི་མིང་མཆོལ་མཆོད་ this tax exists only nominally. མིང་རྒྱུང་ *miñ-rkyan* a single syllable or name; མིང་སྟོན་ one's namesake (*Cs.*); མིང་གི་དགེ་སྟོན་ *miñ-gi dge-ñton* नामभिचुः priest only by name; མིང་གི་མཛོད་ *miñ-gi mdsod* dictionary, treasury of words; མིང་རན་ *miñ-*

ñan bad name; མིང་ཅན་ *miñ-can* 1. नामिक having a name, having a reputation, being well spoken of. 2. n. of a medicinal plant, a flower; མིང་ཅན་གཟན་སྟོན་རྒྱུང་མ་འཛོམས་གཟེར་སྟོན་མཛོག་མིང་ཅན་ནག་པོ་=ལུག་མིག་ནག་པོ་ (mystical) (*Miñ.* 4). མིང་ཅིག་ *miñ-cig* ཡུའོ་མ་ [deserving, becoming] *S.*; མིང་ཅེན་ *miñ-chen* महानाम fame, reputation. མིང་རྩོས་སྤྱུ་བཏགས་ *miñ-rjes-su btags* नामधेयमस्तु वितर्क्य ascertained the meaning of the word; མིང་མཐའ་ *miñ-mthab* final letter of a word.

མིང་རྩོན་བཅའ་སྟོན་ *miñ-don brda-sprod* dictionary of Sanskrit, Tibetan and mystical terms in five chapters by Vairochana—a block-print published at the monastery of *Dgah-ldan Phun-tshog gñiñ*.

མིང་ནི་ *Miñ-dhi* name of Emperor of the great Han dynasty of China: རྩོན་པོ་རྩོན་གྱི་མིང་རི་ནི་རྩོན་པོ་འཛོམས་པའི་མིང་གི་ཁོ་ལ་བཟུང་པར་རྩོན་པོ་བཟུང་པའི་དབུས་བཞུགས་སོ་ in the eighth year of Yung-phing who was the Emperor Mingdhi of the great Han dynasty, China obtained the central doctrine (དབུས་བཞུགས་) of Buddhism (*Grub.* 5, 3).

མིང་པོ་ *miñ-po* भ्रातृ a brother (born of the same parents); sisters so born are called སྒྲིང་མོ་ *sriñ-mo*: མིང་པོ་མ་བསྐྱུང་བ་ *miñ-pos bsruñ-ua* भ्रातृरक्षित cherished or protected by the brother. མིང་སྒྲིང་ *miñ-sriñ* brother and sister, abbr. of མིང་པོ་ and སྒྲིང་མོ་. མིང་སྒྲིང་ *miñ-sriñ* = སྐྱུན་ *spun* brother and sister born of the same parents.

མིང་ཅེན་ *miñ-tshar* (མཆོད་ཅེན་པ་) starvation.

མིང་གཞི་ *miñ-gshi* basic letter gen. the first letter of the root of a word, in contradistinction to the second, the third, and the prefix letters.

མིང་གཟུགས་ *miñ-gzugs* नामरूप [name and form; the whole external world is comprised under the name མིང་གཟུགས་] *S.*

མིང་པ *mid-pa* 1. कण्ठनालिका; རྩ་ཁྱུ་ལམ་ the passage for food to the stomach, the gullet. 2. vb. more fully: བྱར་མིང་བྱེད་པ་ *khyur-mid byed-pa* to swallow, to gulp down, to devour: མིང་པའི་རྩ་བ་ *mid-pahi za-wa* རྩ་བ་ལྟར་ལྟར་ to eat devouring, to eat without masticating food. 3. a fish of the *Sizopygopsis* genus.

མིན *min* very common in colloq., also in modern writings, as abbr. of མ་ཡིན་ *ma-yin* is not: དཔེ་ཆ་འདི་དེར་མིན་འདུག་ the book is not there. མིན་པ་ or མ་ཡིན་པ་ to be without, to be not, མིན་པ་ཉིད་ not at all (*A. K.* 1-2). མིན་པར་ except བྱིན་ (*A. K.* 111-41). མིན་ནམ་ probably, is it not. མིན་འདྲ་ *min-hdra* not of the same kind or of same appearance, dissimilar; ཡིན་འདུག་མིན་འདུག་ is it (so) or is it not? འདུག་གསལ་མིན་འདུག་ (colloq. “*du-ka min-du*”) id. (Note: མི་འདུག་ which is often sounded *min-duk* should be always written for མིན་འདུག་) མིན་ལས་ཅེ་ *min-las-che* or མིན་ལ་ཅེ་ an expression of doubt = is only doing, doing nothing bnt: ད་ནི་དྲིན་ལོག་པར་འཇལ་ནས་ང་ལ་ངན་བྱས་པ་མིན་ལས་ཅེ་ now behaving ungratefully he is but doing me mischief (*Rdsa.* 10). མིན་པར་ except, besides: དེ་མ་ཡིན་པར་ཤིང་ the other trees except this one; སངས་རྒྱལ་མིན་པ་མུས་ཀྱང་ མི་ཤེས་ besides Buddha no one knows it, no one knows except Buddha; ངས་ལྟན་གཅིག་ མིན་པ་མི་བཞད་ I have been sitting down only this moment; དེ་མིན་ནམས་ those excepted.

མིན་ད་ *min-da* for མི་རྒྱ་ *mi-zla* help-mate.

མིར་ *mir* termin. and མིས་ instrum. case of མི་ མིས་གོ་བ་ to the understanding or perception of humanity, also རྩ་སྤྲོད་པ་ [non-perception] *S.* མིར་བྱུར་པ་ *mir-gyur-pa* མཉམ་པ་གྲུབ་ turned or became man [the human course] *S.* མིར་ཆགས་པ་ *mir chags-pa* མཉམ་པ་བྱུང་ to desire to become man; མིར་བྱོད་པ་ *mir-spyod-pa* human habits.

མུ་ *mu* 1. sometimes for མུ་མི་ *mu-si* sulphur. 2. = གས་ a kind or species: འདི་ཡི་མུ་ཡོད་དམ་ is there one of this kind? 3. = མཐའ་ border, boundary, limit, edge, margin, end, skirt: རྒྱུ་མུ་ལ་གནས་པ་ residing on the border of the field; མུ་ལ་རྒྱུ་ grows on the edge; མཐའ་མིང་ཅེང་ མུ་ཅེད་ there is neither limit nor end; བར་པར་ ལམ་ལ་མུ་ཅེད་ཀྱིས་ it is because there is no limit to the way of *Nirvāṇa* (*Ser.*). འཁོར་ལོ་མུ་ལ་ on the circumference; མུ་རྩར་ or མུ་ནས་ = བཞིན་དུ་ in *C.* མུ་ཁ་ *mu-kha* = ཆོས་མཁན་ (mystic) (*K. g.* ༧, 216). མུ་བྱུད་ *mu-khyud*, the rim, the circumference, a hoop.

མུ་ཁམ་པུར་ *Mu-kham-pur* n. of a place anciently situated on the confines of Nepal to the north of the cities of Kapilavastu and Mallades'a (modern Balia).

མུ་བྱུད་འཛོན་རི་ *Mu-khyud hdsin-ri* རྒྱུ་མུ་ལ་, རྒྱུ་མུ་ལ་ n. p., one of the seven fabulous golden mountains surrounding Sumeru, and it is so called: མུ་བྱུད་དུ་རྒྱུར་པས་ because it lies on its verge or circumference (*Sorig.* 8).

མུ་བྱུད་བདལ་བའི་མཚོ་ *Mu-khyud bdal-wahi mtsho* one of the great lakes of Tibet mentioned in *G. Bon.* 7.

མུ་ཁྱི་བཅོན་པ་ *Mu-khri btsan-po* the eldest son of king *Khri-Sroñ lde-btsan* (*Loñ.* ༩, 8).

མུ་གེ་ *mu-ge* རུ་ཁྱིའི་, རུ་ཁྱིའི་ 1. famine, མུ་གེ་ རྒྱུ་ལ་མུ་གེ་ཤི་མོང་ died, there being a great famine. མུ་གེ་བསྐྱེད་ *mu-ge-bskyed* = ཐན་པ་ *than-pa*, ཆར་མེད་ *char-med* (*Mñon.*) that which causes a famine, draught, want of rain. མུ་གེ་འོ་བསྐྱེད་པ་བར་མ་ *mu-gehi bskal-pa bar-ma* the age of famine. 2. in *W.* desire, appetite: མུ་གེ་ཅན་ *mu-ge-can* eager for food.

མུ་གྱུན་ *Mu-gyen* n. of a fine breed of horses imported from Kham and Amdo (*Jig.*).

མུ་མེད *mu-med* boundless, limitless;
མུ་མེད་པར *mu-med-par* vaguely.

མུ་མེན *mu-men* བེ་རཱ་ཏ་ ར་འབྲུག་པ་ n. of a
precious stone resembling sapphire
(*Mñon.*). མུ་མེན་དམར་པོ་ red mumen in
(*Vai-ññ.*) [མུ་མེན་ also = an earth-worm] S.

† མུ་ཙུ་ཀུན་ད *mu-tsu kun-da* མུ་ཙུ་ཀུན་ 1.
n. of a tree. 2. n. of an ancient king, son
of Māndhātā. Having assisted the gods
in their wars with the demons he got as
a reward the boon of long and unbroken
sleep; and the gods decreed that
whosoever disturbed him should be burnt
to ashes by fire from his body. Krishna,
in order to destroy Kāla-yavana, enticed
him into the cave where Muchukunda was
asleep and the latter being thus roused
cast upon Kāla-yavana an angry glance
which reduced him to ashes] S.

མུ་ཚ་ལྷ། *mu-tsha lga* one of the six early
tribes of Tibet called མེུ་གཏུང་ལྷ་ག *mihu duñ-*
drug (*Yig.* 61).

མུ་མཚུངས་པ *mu-mtshuñs-pa* མཚུ་ལྷ་ག *[a fellow*
religious student] S.

མུ་བཞི *mu-bshi* the four limits: (1) རླུང་ལྷ་ག *skyed-hgag* birth and death; (2) རྟག་ཅད་ *rta-*
chad immortality and annihilation; (3)
ཡོད་མེད་ *yod-med* existence and non-exis-
tence; (4) རྣང་རྣང་ *gnan-ñton* light or pheno-
menon and voidity (which is chaos).

མུ་བཞིན *mu-bshin* = མཚུངས་པ *in the course*
of (*Yig.*).

མུ་ཟི *mu-zi* གཙམ་ཀ་ brimstone, sulphur:
མུ་ཟི་ཅན་ *mu-zi-can* containing sulphur, sul-
phurous; མུ་ཟི་རྩ་ *mu-zi-rdo* brimstone.

མུ་ཡལ་ *mu-yal* some large number (*Ya-*
sel. 59).

མུ་ཡེ་སངས་གསལ་མཚེང་ནམ་ཉིག་ *mu-ye sañs-gsal*
mthiñ nam-tig གཤེན་རབ་ཀྱིས་འཕྲིན་ལས་བཅོ་བརྒྱད་པ་རྩ་ན་

བརྒྱན་པའི་ལེུ chapter on the elucidation of the
meanings of the eighteen mereies of *Gcen-*
rab (*D.R.*).

མུ་རན་ *mu-ran* = མཐའ་བསྐྱོར་ *mthah-bškor*
འཕམ་ཡོད་.

མུ་རུག་འཛན་པོ་ *Mu-rug htsan-po* one of the
sons of king *Sroñ-htsan Sgam-po* (*Loñ.*
9, 8).

མུ་ལ། *mu-la* 1. together, in a heap.
མུ་ལ་བཞག་ kept together, མུ་ལ་འགྲོ་ *mu-la-hgro*
goes together. 2. = ཁོངས་སུ་ *khoñs-su* within
the province, sphere of: དེ་རྒྱུད་གཤེང་གི་མུ་ལ་ལོ་
གཅིག་བརྒྱུས་ཤིང་དྲི་ accordingly within the pro-
vince of Tsang he resided one year
(*A.* 89).

མུ་སངས་ *mu-saṅs* = རྣམ་མཁའ་ the sky (mys-
tic) (*G. Bon.* 1).

མུག་ཅུ་གུམ་ *mug-chu-gum* or བཅོག་གུམ་ a
kind of wild ass (*Jig.*).

མུག་པ། *mug-pa* 1. a moth; མུག་མ་ id. also
མུན་མ་; ཞོས་མུག་ clothes-moth, བས་མུག་ wool-
moth, མུག་ཟན་ moth-eaten, destroyed by
moth. 2. vb. with ཡིད་ or རྩགས་, to despair;
ཁྱོ་མུག་པ་ *blo mug-pa* a gloomy doleful way
of thinking (*Sch.*).

མུན་རྩིང་ *Mun-ñiñ* country situated to the
east of India including Bharno (*Dsam.*).

མུན་པ། *mun-pa* རྩམ་ཀར་, མེའུ་ཀ་, འཕུ་
འཕུ་ dark, obscure; obscurity, darkness,
gloom, cognate terms differentiated as
adj. and sbst. respectively in a native
work. The adj. has the syn.:—ཁྲིའུ་པ་ *sgrib-*
pa; མི་གསལ་པ་ *mi-gsal-wa*; འཕེབས་པ་ *hthibgs-pa*;
རྒྱུ་པ་ *khebgs-pa*; མི་རྣང་པ་ *mi-gnañ-wa*; མི་མཛོད་
mi-mñon; ལྟར་མི་རྣང་ *ltar mi-gnañ*; ཀུན་རྒྱེབས་
kun-khebgs (*Mñon.*). The sbst. (night or
darkness of night) has the syn.:—ལྷེངས་ལྱེད་
ldoñs-byed; རྣང་མེད་ *gnan-med*; ཉིན་མཁའ་ལྱེད་ *ñin-*

is burnt down. མེ་སྤོང་བ *me spor-wa* frequently also མེ་སྤང་བ and མེ་འབྱུང་བ, to blow up or light a fire; མེ་གསོབ་ to stir, poke, trim the fire; མེ་རྒྱབ་ to set on fire. མེ་སྐྱམ་ gun-cock; མེ་ཤྲོགས་ shovel for burning coal; མེ་ལྷུགས་ steel and tinder pouch; མེ་ལྷེ *me-lee* a flame; མེ་ཐབ་ *me-thab* hearth; མེ་མདག *me-mdag* burning embers; མེ་འོ་ *me-wo* a large fire, མེ་འོ་ཅེ *me-wo-che* a conflagration; མེ་གཤི *me-gshi* an anvil; མེ་གནོ་ a singe on cloth or hair, a brand-mark; མེ་འབས་ *me-hobs* trench or line of fire; མེ་ཡལ་ *me-yal* a spurt or flame of fire; མེ་རོ་ *me-ro* cinders, extinct embers; མེ་ལེན་ *me-len* ember nippers; མེ་ཤིལ་ *me-Ňel* burning glass or crystal.

Syn. འབར་བྱེད་ *hbar-byed*; བེ་གྲ་ར་འེ་བྱ་ *Bi-gra na-rahi bu*; ཅུ་ཡི་རྒྱ་གནས་ *chu-yi skye-nas*; ཅེ་མོ་ཅན་ *rtse-mo-can*; འབྲོག་འབར་ *hkhyog-hbar*; འེང་ལེམ་ *Ňin-hphel*; རྩ་མིན་ *zad-min*; ལུས་མ་བསྐྱར་ *lus-ma-bseruñ*; སྤྱིན་སྤྱིག་ལག་པ་ *sbyin-sreg lag-pa*; རྩོད་ལས་རྒྱ་ *nor-las-rgya*; རྩོད་ཀྱི་ཤིང་ *hod-kyi Ňin-rta*; དུ་འེ་རྩོག་ *du-wahi-dog*; ལྷུང་གི་རྩོགས་པོ་ *rluñ-gi grogs-po*; ལམ་ནག་ལྷུགས་ *lam-nag-shugs*; གཅོང་བྱེད་ *gtsañ-byed*; དག་བྱེད་ *dag-byed*; གཅོག་ལུང་ཅན་ *gtsug-phud-can*; འབར་བའི་རྒྱ་ལྷེ་ *hbar-wahi lee-ldan* (*Mñon.*).

མེ་ལྷུང་ *me-skyes* 1. ལྷུང་ལྷུང་, ལྷུང་ལྷུང་ [born of fire; any illuminating substance; the number six] S. 2. ལྷུང་ iron.

མེ་ཁང་ *me-khañ* a house or enclosed space for the consecrated fire.

མེ་མགལ་ *me-mgal* 1. fire-brand: མེ་མགལ་གྱི་འཕྲོད་ཅོ་ *me-mgal-gyi hkhor-lo* the circle made by a fire brand when quickly swung round 2. half burnt fire-wood, a piece of wood which has been partly burnt (*Nag. 15*).

མེ་རྒན་ *me-rgan* a learned man: ལྷུང་ཅན་མེ་རྒན་ རྒྱ་དབང་བློ་ལྷན་ (*Loñ. 3, 34*).

མེ་ཅ་ *me-cha* = མེ་ལྷུགས་ flint བྱེ་ཅོ་ཡག་མགོ་དང་མེ་རྩོག་ལྷུགས་ (*A. 34*).

མེ་མཉམ་རྒྱུང་ *me-mñam rluñ* fire-wind, burning wind.

མེ་ཅུ་རུ་དེ་ *Me-cu-ru-di* n. of an open town in India during Buddha's life (*K. du. 3, 135*).

མེ་རྩོག་ *me-tog* དུལ་, རྩུལ་, རྩུལ་ any flower: མེ་རྩོག་མཛོད་པར་བརྒྱུམ་པ་ *me-tog mñon-par h̄kram-pa* the flowers conspicuously spread out or displayed; མེ་རྩོག་ཁ་འབྱུམ་པ་ *me-tog kha h̄bus-pa* the flower opens, blossoms, begins to blow. མེ་རྩོག་གི་རྩ་ཅན་ *me-tog-gi rna-can* ལྷུང་ཅན་ [a flower ear-ring] S.; མེ་རྩོག་གི་ཕུར་མ་ *me-tog-gi phur-ma* དུལ་ཕུར་ the sheath or calyx of a flower; མེ་རྩོག་གི་ཁྲིང་བ་ *me-tog-gi phreñ-wa* chaplet, wreath of flowers; མེ་རྩོག་མཁན་པོ་ *me-tog m̄khan-po* མཁའ་ལྷི་ལྷུང་ a garland maker; མེ་རྩོག་དུལ་ *me-tog rdul* རྩུལ་ [the pollen or farina of a flower] S.; མེ་རྩོག་ལྷན་ *me-tog ldan* = དུའི་རྩོག་ spring and རྩོག་གཞུང་ལེས་བཟུང་བ་ (*Mñon.*); མེ་རྩོག་ལྷན་དུམ་ *me-tog ldan-dus* id. (*Mñon.*). མེ་རྩོག་ལྷན་མ་ *me-tog ldan-ma* a woman in menses (*Mñon.*); མེ་རྩོག་ལམ་ *me-tog-lam* དུལ་ལམ་ [‘path of the menses,’ the vulva] S.

མེ་རྩོག་ལྷན་ *Me-tog sgron* lit. the flower-lamp; one of the names of ཅེ་མོ་ཅན་པ་མ་ *Tshe-spoñ h̄zah* wife of king *Khri sroñ ldehu-b̄tsan* who was mother of princes *Mu-khri b̄tsan-po*, *Mu-rug b̄tsan-po* and *Mu-tig b̄tsan-po* (*Loñ. 2, 8*).

མེ་རྩོག་ལྷན་པ་ *me-tog glañ-sna* རྩོག་ལྷན་པ་ [the plant *Sansevieria zeylanica*] S.

མེ་རྩོག་ཅན་ *me-tog-chañ* དུལ་མཛུ་ wine made of the *Mowa* flower in India (*Mñon.*). མེ་རྩོག་དོན་ཅན་ *me-tog don-can* id.

མེ་རྩོག་ཉི་མ་ *me-tog ñi-ma* = ལྷུང་ལྷུང་ ལྷུང་ saffron (*Mñon.*).

མེ་རྩོག་རྩིང་བཞི་ *me-tog tiñ-b̄shi viz*: —རྩིང་བཞི་ལྷུང་ *tiñ-li phyin*; རྩིང་མག་ལྷུང་ *tiñ-sag-kyu*; རྩིང་ལྷུང་ *tiñ-mu-la*; རྩིང་ལྷུང་ *tiñ-mu-sa* (*Mñ. rda. 2*).

མེ་འཇོན་ *me-hdsin* 火, 火神 keeper of fire
[1. competent. 2. a kind of sacred fire]S.

མེ་ཤལ་ལམ་ *me-shal-lam* as met. = the sky.

མེ་གཤོན་ *me-gshoñ* or མེ་སྤང་ *me-slañ* 火鉢
a bowl made of burnt clay or iron
in which fire is made [a portable fire-
place]S.

མེ་བཞི་ *me-bshi* the 12th constellation
called 娑伽羅.

Syn. རིག་བྱེད་ *rig-byed*; བྱ་མ་བཤོན་ *bya-ma-
hdon* (*Mñon.*).

མེ་བཞི་ཁྱེས་ *me-bshi skyes* 1. རྩ་པ་ཀུལ་གུ་འཇུག་
2. an epithet of Vṛhaspati (*Mñon.*) [Brhas-
pati or Jupiter is so called because he was
born when the moon was in the mansion
of Prākphalgunī or Pūrvaphalgunī (the
eleventh constellation)]S.

མེ་འཇོན་མོ་ *mehi rtse-mo* = ལྷ་ལྷ་མོ་ saffron
(*Mñon.*).

མེ་ཡི་མགྱིན་ *me-yi mgrin* a general name for
birds (*Mñon.*).

མེ་རི་ *me-ri* fire mountain, volcano.

མེ་རིས་ *Me-ri*s the barbarous modern Miri
tribe inhabiting the forests in the upper
valley of the Dihong, their chief village
being called Miri-patam.

མེ་མོང་ *me-loñ* दर्पण, 照像機, 1. a
mirror, or looking-glass: ལས་ཀྱི་མེ་མོང་ the
mirror in which one's Karma is reflected.
མེ་མོང་ is frq. as a title of books, of the
history of kings, e.g., ལྷ་པོ་རབས་གསལ་བའི་མེ་མོང་
lit. a bright mirror of royal pedigree.
2. plain surface, flat body length and
breadth. 3. sample, model, reflection,
specimen.

Syn. ལུང་མཚོང་ *kun-mthoñ*; ལུང་གསལ་ *kun-
gsal*; རང་མཚོང་ *rañ-mthoñ*; བཞིན་ (ཀྱི) རྩོད་ *bshin-
gyi snod*; མ་གུ་ར་ *ma-gu-ra*; གཞུགས་བརྟན་ཆུ་གནས་
gzugs-brñan skye-gnas; གཞུགས་པམ་བྱེད་ *gzug-*

hchar-byed; བྱི་དྲ་མེ་མོང་ *byi-dor mel-tshe*
(*Mñon.*).

མེ་མོང་ཅན་ *me-loñ-can* 照像機 mirror-like,
n. of a prince in ancient India; a lake
resembling a mirror, hence one of the
historic doors of the great temple of
Buddha at Lhasa is called མོ་མེ་མོང་ཅན་ *sgo
me-loñ-can*.

མེ་མོང་ལུང་རིང་ *Me-loñ luñ-rin* the 'Bon
designation of Persia which is called བདེ་བ་
ཅན་གྱི་ནིང་ཁམས་ *Sukhavati* or the Land of Bliss
(*G. Bon. 4.*)

མེ་ཇེ་མ་ *me-ge* 1. ལྷ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ [sun-stone,
sun-crystal; a kind of crystal cool to the
touch but emits fire when exposed to the
rays of the sun]S. 2. ལྷ་ལྷ་ the sun.

མེ་སྤང་ *me-slañ* = མེ་གཤོན་ *me-gshoñ*.

མེ་བསྐྱབ་ *me-bsrub* 火神木, 火神, ལྷ་ལྷ་ [the
wood of *Ficus religiosa* used for kind-
ling fire by attrition; fire-flint, the plant
Premna spinosa]S.

མེ་དྲ་ར་ *me-ha-ra* n. of a heretical sect
and work among the Hindus. ལྷ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་
ཀྱིས་བྱས་པའི་མེ་དྲ་ར་ལ་མེ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་
he knew many S'āstras of the outsiders
i.e., Hindus, such as Mehara, &c., of
Mahādeva S'ankara (*A. 34*).

མེ་ལྷ་ *me-lha* 火神, 火神, ལྷ་ལྷ་ the
god of fire [a general name for gods or
deities; gods are supposed to eat the sacri-
ficial offerings through the help of fire
which is called the mouth of the gods]S.

Syn. རོད་གྱི་ནོར་ཅན་ *hod-kyi nor-can*; རོད་ལམ་
ཁྱེས་ *nor-las-skyes*; བྱིན་མེ་གསལ་ *byin-za-sregs*;
བྱིན་མེ་གསལ་མེ་གསལ་ *sbyin-sregs-za*; གསལ་གྱི་ཐེག་ལེ་ *gser-kyi
thig-le*; གསལ་ལུང་ *gser khu-ica*; བཟང་བའི་ལྷ་ཅན་
hbar-wahi skra-can; རྩ་པ་མེ་ཅན་ *rta-dmar-can*;
ལྷ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sna-tshogs hod-zer*; རོད་བདེ་བ་ *hod
hdun-pa*; མཚོད་བྱིན་ཁྱེས་ *mehod-sbyin skyes*; རིག་

བྱེད་ཀྱིས་ *rig-byed-skyes*; མོངས་དབང་སྐུ་པོ་ *tshahs-dbañ sras-po*; ར་ལ་ལོན་ *ra-la-shon*; གར་ལྷོ་འཛུགས་ རྩེད་ *gar-lhohi phyogs-kyoñ* (*Mñon.*).

མེ་ལྷ་མོ་ *me lha-mo*, ཡུ་ཡུ་ལྷོ་ the quarter of fire, south-east: གར་ལྷོ་མེ་ལྷ་འཛུགས་སུ་ཐབ་ཚང་བྱ་ make (your) cooking-hearth in the south-east corner of the house which is the quarter of the god of fire (*Jig.*).

མེ་ལྷ་འཛུང་མ་ *me-lhahi chuñ-ma* the wife of the god of fire.

Syn. མེ་ལྷ་འཛུང་མ་ *me-lhahi dgah-ma*; ཆར་ལྷོ་ཅན་ *char sdig-can*; མེ་མ་ *me-ma*; ལེགས་བྱིན་མ་ *legs-sbyin-ma*.

མེ་ལྷ་འཛུང་ *me-lhahi rta* the horse of the god of fire.

Syn. བཞོན་པ་མུ་ར་འགྱོ་ *bshon-pa myur-hgro*; དམར་མོ་ *dmar-mo*; གཤེར་རྩེན་ཤིང་རྩ་ *gser-rtsen cñn-rta*; ར་ *ra* (*Mñon.*).

མེད་པ་ I: *med-pa* the negative form of ཡོད་པ་ and རེད་པ་=to be not, not to be, to be without, not to have, to be non-existent: ར་ལ་བྱ་ནས་མེད་ *nga-la bu-rnams med* I have no children; ཁྱོད་མཁས་པ་མེད་ཤིག་ *kho mkhas-pa med shig* he is one void of learning; རྩེད་མེད་ *stobs-med* strengthless; བདེ་མེད་ *bde-med* unhappy, uneasy, unwell; མེད་པར་འགྱུར་བ་ passes away, is dissipated; སྐབས་མེད་ without occasion, no opportunity. ཆ་ལག་མེད་ཀྱང་དགོས་པ་འཇུག་ *cha-lag med-kyan dgyos-pahi khral* though without goods a necessary tax; ལྷ་མ་པ་བཞུགས་ཀྱིས་མེད་པ་ལགས་མས་ has your Reverence no fellow-resident in your house? མི་བརྒྱུ་མེད་པ་ལྷོ་མེད་པ་ལྷོ་མེད་པ་ a man about to be choked, being able neither to vomit nor swallow down; བདག་ཅང་དགུལ་དུ་མེད་ we are not able to give anything; མེད་མི་རྩེད་ཀྱི་བྱ་ཚ་ the sons and grand-sons that are to get anything (as a heritage); བྱིས་དེར་མེད་པ་མི་གཏུབ་པ་ or མི་རྩེད་པ་ indispensable in the

house; ལྷོན་པོ་རྣམས་འགྱུར་སེམས་མེད་པར་གྱུར་རྩི་ the ministers lost their litigiousness, i.e., gave up quarrelling; རས་བྱིས་དུ་མེད་པར་གྱུར་རྩི་ the distribution of the dishes became impossible; མེད་པར་བྱེད་པ་ to annihilate (an enemy), to put an end to (a quarrel) (*Gbr.*); མེད་པར་without or 'instead of': ལྷོ་མེད་པར་ without cause; ལྷོ་པོ་མེད་པར་ instead of the king, རྩེད་ཀྱི་ ལུས་མེད་པར་ instead of the former shape; རྩེད་མཚན་མེད་པར་ continually making no difference between day and night; མེད་མ་ *med-ma* not without, some, a few; མེད་མོ་ *med-mo* a penniless woman. མེད་པ་པ་ *med-pa-pa*=གནོད་སེམས་ or གནོད་པ་བྱེད་པ་ a mischievous person (*Mñon.*).

མེན་ *men* an ornament, piece of finery (*Mil.*). མེན་ཅི་ *men-tsi* (Chinese) a coloured silk handkerchief. མེན་ཅི་ *men-hri* a kind of fur; མེན་ཅི་དམར་པོ་ལྷོ་གཤེན་པ་ a fur-coat of red *men-hri* (is mentioned as the vesture of the gods).

མེར་ *mer* 1. termin. of མེ་ རེར་སྟེག་མ་ *mer-sreg sa* to eat after baking in fire. 2. in རྟེ་མེར་ལངས་པ་ *she-mer lañs-pa*, i.e., ལྷོ་གཤོབ་ *skyug bro-wa* vomiting; fig.: anything that is scorned also that is repulsive in appearance or offensive to sight. 3. adj. anything kept in heaps in a place, heaped or piled up: ར་བཅོམས་མེར་གྱིས་བཞག་ quite filled with strained or purified tea (*A. 141*).

མེར་བ་ *mer-wa* 1. sloppy, pappy, thin; also: expanded, distended, full: མེར་བ་ id. མེར་གྱིས་གང་ full to the brim; མེར་མེར་ *mer-mer* anything full to the brim. མེར་མེར་པོ་ *mer-mer-po* expanded, fully-blown. 2. མེར་མེར་བ་ adj. shimmering, permeating. 3. མེར་མེར་བ་=རྩེད་རྩེད་པོ་ adj. to define the shape and consistency of an embryo, oblong, oval.

མེལ་ཚོ་ *mel-tshe* རྩེད་མིན་ 1. watch-man, sentinel, watcher; མེལ་ཚོ་བྱེད་པ་ to wait upon;

to keep watch over: རེ་མེ་ཚེ་བྱེད་ཅིང་སྤྱོད་བྱེད་ས་མཚན་
ཡར་འབྱེད་ attending upon him they made him
offerings of (entertained with) music and
songs (A. 13). 2. a watch or period of
3 hours at night. རེ་མེ་བཅོམ་ *mel-brtse-wa*
པའི་པུ་ལ་ [servant, attendant] S. རེ་མེ་ཚེ་བྱེད་ *mel-*
tshe-wa ཇ་ཀ་ཀ་ཀ་ one who remains awake to
give watch; one awakened; རེ་མེ་ཚེ་བྱེད་ *mel-*
tshe-ma ཡ་མི་ལོ་ the night.

མེས་པོ་ *mes-po* བེ་ཏ་མེ་, མ་ཏ་མེ་ grand-
father, forefather, ancestor: མང་ས་ཀྱུ་མ་མ་
མ་ཀྱུ་མེས་ཀྱི་ཕུ་བུ་པོ་ཡང་མེས་ *Kun-tu sañ-po* the
common spiritual ancestor of all the Bud-
dhas; ཡ་མེས་ཀྱི་ཕུ་བུ་མེས་ཀྱི་ཕུ་བུ་ forefather's time, ཡ་མེས་
ཀྱི་ཕུ་བུ་ in our grandfather's time i.e., the time
of our ancestors; རྒྱུ་མེས་པོ་ great grand-
father; རྒྱུ་མེས་པོ་ རྒྱུ་མེས་པོ་ an epithet of
Brahmā (ལྷ་མེས་པོ་) (*Mñon*); མེས་པོ་འཕངས་བཅོམ་
Mes-po hphañs-brtson n. of a patriarch of
Tibet, the great ancestor named འཕངས་བཅོམ་
Hphañ-brtson who went to Kham and
back (*Deb. 7, 12*). མེས་པོའི་རལ་ཀྱུང་ *mes-pohi*
ral-klun an epithet of the river Ganges;
མེས་པོའི་རལ་ཀྱུང་འཕྲིན་ལྷོ་ལ་བཞུགས་པའི་ཕྱིན་ (Yig. k. 14) pray
send your favours to me continually like
the river of patriarch's locks. མེས་པོ་འཕྲིན་
mes-dpon ancestors (both spiritual and
ordinary) (*Yig. 83*). The མེས་པོ་འཕྲིན་ལྷོ་ལ་གཞུགས་
in Tibetan history or three ancestral
rulers are: king *Sroñ-btsan sgam-po*, *Khri-*
sroñ ldehu btsan and *Khri Ral-pa-can*.
མེས་པོ་འཕྲིན་ *mes-hchiñ* = འཕྲིན་ལྷོ་ལ་ *dñul-chu* mercury,
quicksilver (*Mñon*).

† མེ་ཏི་ *mai-tri* love, friendship.

མོ་ *mo* I: མོ་ a woman, a female opp.
to མེ་; also, occas. = she, her: མོ་ན་མོ་ she said;
མོ་གོས་ woman's gown, petticoat; མོ་བརྒྱུད་
mo-brgyud female line of descent; མོ་བྱེད་
(*Mil.*) མོ་བྱེད་ *mo-dbyis* C. a girl, female
child. མོ་དྲ་ *mo-rta* a mare; མོ་ན་མོ་ *mo-rtags*

feminine gender, female organ; མོ་དབང་
female organ; v. also མོ་མཚན་ *mo-mtshan*
below; མོ་རིགས་ womankind; མོ་ལུས་ female
body.

མོ་II: a lot: མོ་འཕེབས་པ་ to cast lots, always
a religious ceremony performed by lamas.
མོ་མཁན་ *mo-mkhan* or མོ་རྩིས་པ་ a sooth-sayer;
མོ་པ་ *mo-pa* a fortune-teller: མོ་པ་འཕེབས་པ་
mo-pa hdre mthoñ-wa a sooth-sayer who
pretends to be able to see a ghost. མོ་བོན་
mo-bon abbr. of མོ་པ་ and བོན་པ་ *bon-po*
fortune-teller and Bon-po priest: མོ་བོན་རྒྱུན་
ཚམས་མ་བཤད་ཅིག་ fortune-tellers and Bon priests
should not preach false religion, should
not impose upon people (A. 18). མོ་མ་
mo-ma མོ་, མི་བུ་ཞིག་ a female fortune-
teller [also, a female mendicant] S.

མོ་III an affix which when attached to
nouns indicates the feminine gen. but not
so, as a rule, when appended to adj.:
གནས་མོ་ a landlady, བུ་མོ་ a daughter, a girl,
ནན་མོ་ an old woman; but རྒྱུ་མོ་ = great,
masc. or fem., and ལེགས་མོ་ = fine, good,
masc. or fem.

མོ་ཁལ་ *mo-khab* very fine needle.

མོ་གོས་ *mo-gos* = མོ་ཡི་གོས་ woman's garment:
མོ་གོས་རྩྭ་པོ་དང་ལྷོ་མ་འདྲ་བའི་ཆ་གསལ་འབྲུག་པ་ the cost
of a woman's fringed garments of blue-
colour and with spots is one load of grain
(*Rtsii.*). མོ་གོས་ལྷོ་པ་ *mo-gos gro-kha* (བྱང་མིང་གྲོ་པ་
ས་ནག་ལྷོ་པ་) black-spotted garment worn
by the poorer classes of women in Tibet
(*Rtsii.*).

† མོ་ན་མོ་ *Mo-na-sa* n. of a celestial cour-
tezan. (*Mñon*.)

མོ་མེད་ *mo-ma-niñ* or མེད་མོ་ a female
hermaphrodite (*Mñon*.)

མོ་མཚན་ *mo-mtshan* མག་, ཡོ་མོ་ female organ,
female genitals.

you omit to do this, you will have many enemies; མོན་མོད་ plenty of diseases; རྟེན་པར་གྱི་མཁའ་མེད་ཀྱི་མོད་ཀྱི་ although they abounded in compliments.

མོད་ *mod* the instant, moment—occurring only in the following combinations: ཡང་བའི་མོད་, དེ་ཉིད་ལ་ at the very moment of rising; དེ་མོད་ལ་ the moment after; gon. མོད་ལ་ instantly, immediately: མོད་ལ་དངས་མོ་ he immediately pulled it out; བྱ་ཡང་མོད་ལ་ཕྱིན་ཏེ་ immediately after there came also the hawk; མོད་ལས་སྐྱེས་པ་ born on the instant with, born with; and thus may=ལྡན་པ་ possessed of.

མོན་ *Mon* **ཀིར་ཏེ་** general name for the different tribes living in the cis-Himalayan regions and who from remote antiquity have lived by hunting. [Kirāta means one who constantly walks on the extreme boundaries. The term was known to the ancients; Arrian making mention of the Kirrhadae who used to bring musk from the Himalaya to sell to the Indians]S. མོན་པ་ *Mon-pa* a native of *Kiranti* which includes Nepal, Sikkim and Bhutan but particularly the hill tract between the Kosi and Teesta rivers.

མོན་ཀོ་ *Mon-ko* a fabulous mountain inhabited by goblins and women with horses' faces and *Naga* maidens very handsome and fond of music (S. *Lam.* 39).

མོན་ར་དབང་ *Mon-rta-dwang* the Ta-wang Raj a small principality lying amid the mountains immediately adjoining the eastern border of Bhutan, and of which little is at present known. It is inhabited by a barbarous semi-Tibetan race engaged in trading operations between Tibet and Assam, and can be reached from the latter country *viâ* Odalgiri. མོན་མཁའ་མེད་ཀྱི་རྒྱུང་

Mon Mkhah-hgro-glin n. of a monastery in Mon Tawang. མོན་གྱི་རས་གཟན་ *Mon-gyi ras-gzan* a kind of cotton wrapper manufactured in *Mon Rta Wang*. (*Rtsii.*). མོན་ཅར་ *mon-cha-ra* the ever-green oak; also its acorns: མོན་ཅར་ཡིས་མ་གྲུབ་པ་གཙོན་ ever-green oak acorns stop diarrhoea.

མོན་གུ་ *mon-gru* **མཐའ་མཁའ་** the 23rd lunar mansion or constellation.

Syn. ཅུ་ལྷ་མོ་ *chu lha-mo*; སྒོག་སྐྱད་ *sgrog-smad*. (*Rtsii.*).

མོན་དར་ *mod-dar* कौशेय, कौशिक [raw silk stuff, a silk-petticoat or trowsers]S.

མོན་དེ་ *mon-dre* **མཐའ་མཁའ་** the 22nd lunar mansion or constellation.

Syn. བྱ་གཟུག་ *bya-gshug*; སྒོག་སྐྱད་ *sgrog-stod*; མོན་ལྷ་མོ་ *thob-ldan* (*Rtsii.*).

མོན་པ་གྲོ་ *Mon-pa-gro* the town and province of Pa-ro the seat of government of West Bhutan (*Deb.* ༧, 21). དལ་པ་གྲོ་མོན་ལ་ the town of Paldo or Pare in Bhutan.

མོན་རུ་ནུ་པ་ *mon-rdsu nag-po* n. of a people said to live somewhere in the region towards Kamascchatka and supposed to possess tails resembling those of dogs and to wear dog's skin (*J. Zañ.* 146).

མོན་ཤ་ *mon-sha* in *W.* popularity, respect, reputation; མོན་ན་ཤོབ་ he is highly respected; མོན་ལ་ཅན་ beloved, popular (*Jä.*).

མོན་ལུག་ *Mon-yul* **ཀིར་ཏེ་མཁའ་**, མེམ་ཏེ་; the sub-Himalayan regions extending from Kashmir to Assam. But མོན་ལུག་གྱི་བན་དེ་ *mon-yul-gyi ban-de* said to be: a monk from Nepal.

མོན་ལུག་ *mon-lug* कुबबन्ध, नागर [a species of grass, *Cyperus rotundus*]S.

Syn. སྐྱུ་མིང་ཅན་ *sprin min-can*; གླ་མོན་ *gla-sgañ* (*Mñon.*).

མན་སྐྱ mon-sran Indian pea; མན་སྐྱ་ན་གུ mon-sran na-gu མན་སྐྱ་ན་གུ a species of kidney bean; མན་སྐྱ་དྭག་བུ mon-sran dkar-bu ར་མཁུལ་མཁུལ་ [a kind of bean, *Dolichos catjang*]S.

མན་སྐྱ་ཁྱེ་མུ mon-sran hgrehu མཁུལ་ [Phaseolus radiatus]S; མན་སྐྱ་རྩེ་མུ mon-sran-rdehu མུ་དྭག་ [Phaseolus mungo]S. མན་སྐྱ་ལྷུ་པོ་ mon-sran zhum-po བུ་ལྷུ་ brinjal.

མན་སྐྱ་ mon-sle or མན་གྱི་སྐྱ་མུ mon-gyi slehu a kind of striped many-coloured shawl made of the soft wool of goat and yak but with cotton intermingled.

‡ མུ་དྭག་མུ་ mohu-dgal མུ་དྭག་མུ་ n. of a family-clan descended from the sage Mudgala (*K. du. 5, 133*).

‡ མུ་དྭག་མུ་མུ་ Mohu-dgal-gyi-bu (མུ་དྭག་མུ་མུ་) the famous Maugalyayāna one of the two earliest disciples of Gautama Buddha; his former name in Tib. was བར་ནས་སྐྱ་མུ་ Pañ-naś-skyes. He at first was initiated in the Tirthika school of མུ་དྭག་མུ་ but afterwards he found out his mistake and became a follower of Buddha who made him one of his highest and most powerful disciples. His Pali appellation is Moggalana; and the Mongol Buddhists style him variously Motagalwani, Molontain, Motgalun Khübegün, and Ebür Etse Töröksen ("he that encircles the bosom"). See also Grünwedel's *Mythologie des Buddhismus*.

མར mor termin. of མ = མ་མ mo-la.

མར་སྐྱ mor-span a fine kind of satin (*S. kar. 179*).

‡ མུ་པོ་ mol-wa 1. = མུ་པོ་མུ་, མུ་པོ་མུ་ gros byed-pa to converse, confer upon. 2. to say, to speak, used as མུ་པོ་མུ་ hsgo-wa and མུ་པོ་མུ་ hkaḥ-rtsal-wa are in earlier Tibetan, and as མུ་པོ་མུ་ occurs in later liter-

ature and in *C.*; hence it is often to be rendered by 'to order' (*Jā.*).

མུ་པོ་མུ་ mol-mchid = མུ་པོ་, མུ་པོ་མུ་ conference, consultation: མུ་པོ་མུ་མུ་མུ་མུ་ in conferring about any subject do so systematically (*Yig. k. 87*).

མས་པ་ mos-pa མུ་པོ་སྐྱ་མུ་, མུ་པོ་སྐྱ་མུ་, མུ་པོ་སྐྱ་མུ་, མུ་པོ་སྐྱ་མུ་ 1. sbst. [implicit faith, devotion, adoration, satisfaction]S. 2. mostly as vb., to be pleased, to be pleased with, to crave for, to be inclined to; མུ་པོ་སྐྱ་མུ་ I took a fancy to go there; མུ་པོ་སྐྱ་མུ་མུ་མུ་ desiring and craving for (are the origin of all the mirsery of sin). མས་པ་མུ་ mos-pa-zlog མུ་པོ་སྐྱ་མུ་ [removes the objects of desire]S. 3. to respect, to esteem, to venerate, to adore: མུ་པོ་སྐྱ་མུ་མུ་ whom do you adore; མས་པ་སྐྱ་མུ་མུ་མུ་ I offer it from veneration, i.e., I shall take nothing for it; frq. joined with མུ་པོ་སྐྱ་མུ་མུ་མུ་ with fervent veneration; མུ་པོ་སྐྱ་མུ་ devotion. མས་པ་སྐྱ་མུ་མུ་མུ་ mos-pas spyod-paḥi sa-bshi མུ་པོ་སྐྱ་མུ་མུ་མུ་: the four stages of perfection in devotion:—(1) མུ་པོ་སྐྱ་མུ་མུ་མུ་ attainment of light]S. (2) མུ་པོ་སྐྱ་མུ་མུ་མུ་ snan-wa niched-pa མུ་པོ་སྐྱ་མུ་མུ་ [increase of light]S. (3) མུ་པོ་སྐྱ་མུ་མུ་མུ་ entrance into the essential truths]S. (4) མུ་པོ་སྐྱ་མུ་མུ་མུ་མུ་ uninterrupted meditation]S. མས་པ་མུ་ mos spyod-pa a pious man, a devotee (*Tā. 109-7*). 4. = མུ་པོ་སྐྱ་མུ་ steadfast, firm.

Syn. མུ་པོ་སྐྱ་མུ་མུ་ dad-gus dan ldan-pa; མུ་པོ་སྐྱ་མུ་ gus-ldan; མུ་པོ་སྐྱ་མུ་ kun-tu-bsten; མུ་པོ་སྐྱ་མུ་ gus-pa; མུ་པོ་སྐྱ་མུ་ gcig-tu-sems; མུ་པོ་སྐྱ་མུ་ dad-pa-can (*Mñon.*).

མས་པ་ mos-ldan devoted, respectful, unflagging.

Syn. མུ་པོ་སྐྱ་མུ་ gus-ldan; མུ་པོ་སྐྱ་མུ་ dad-wa; མུ་པོ་སྐྱ་མུ་ dad-chags-can (*Mñon.*).

མྱུང་པ་མཚན་རྟེན་ *myaŋ-hdas mchod-rten* v. མཚན་རྟེན་ *mchod-rten* 1. n. of the chorten or *caitya* built on the site of Gautama Buddha's death and cremation. 2. the style of *caitya*-tombs built after that *caitya*.

མྱུང་བ་ *myaŋ-wa* v. མྱོང་བ་ *myoŋ-wa* མ་འདྲ་, མ་འདྲ་ to taste; tasteful: མྱུང་བ་པ་པ་པ་ *myaŋ-war hdod-pa* wishing to taste; མྱུང་བ་ *myaŋ-bya* རས་སྤྱོད་ as met. = the tongue.

མྱུང་རྩ་ *myaŋ-rtsi* n. of an officinal plant: མྱུང་རྩ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་

མྱུང་རལ་ *Myaŋ-ral* n. of a village situated towards the west of Sera monastery (*Loñ.* 20).

མྱུང་རོ་ *Myaŋ-ro* n. of a village in Tsang (*Deb.* 7, 8).

མྱུངས་ *myaŋs* ལྷིངས་ [united] *S.*

མྱུང་པ་ *myad-pa* the older form of the word མཛད་ *mad-pa* = གཏུགས་ truth.

མྱིང་ *myiŋ* the older form of the word མིང་ *miŋ* name.

མྱུ་གུ་ *myu-gu* or མྱུ་གུ་ *myug* = ལྷ་མོ་ རྒྱལ་, ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ [1. reed, rush, flag [sprout, coral] *S.* an erroneous form of མྱུ་གུ་. 2. relations, particularly those who are of the same blood. མྱུ་གུ་གསར་མྱུ་གུ་གསར་ *myu-gsar* ལྷ་མོ་ [1. a new shoot or spring. 2. the plantain tree or banana tree] *S.* མྱུ་གུ་ལྷ་མོ་ *myu-guhi-tshal* a grove of reeds.

མྱུ་གུ་ *myug-pa* or མྱུ་གུ་མྱུ་གུ་ *myug-myug-pa* 1. མཐོག་ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ to slightly bend the head. 2. to run, roam, stroll about (*Sch.*). 3. to show ostentatiously, to boast about v. ལྷ་མོ་གུ་ *dmyug-pa* (*Cs.*).

མྱུར་བ་ *myur-wa* 1. to hurry by, to pass on swiftly: ལྷ་མོ་མྱུར་བ་ *dus-myur-wa* time quickly runs away. 2. adv. quickly, also

མྱུར་བ་མྱུར་བ་ *myur-wa myur-wa* = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ very quickly, in colloq. ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ at once, without delay; མྱུར་མྱུར་བ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ the lion goes to its den very quickly. མྱུར་བ་ལྷ་མོ་ *myur-waŋi hbru* ལྷ་མོ་ [ལྷ་མོ་? music, a particular note] *S.*

མྱུར་སྐྱོབ་ལྷ་མོ་ *myur-skyob hjig-rten* she who quickly protects the world, an epithet of the goddess Dolma (*Mñon.*).

མྱུར་དུ་ *myur-du* adv. quickly, speedily, soon; མྱུར་དུ་ལྷ་མོ་ *myur-du hgro-wa* to go quickly; རི་མྱུར་ *ci-myur* as speedily as possible. མྱུར་དུ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *myur-du htsah-rtags* symptoms of immediate parturition (*Jä.*).

མྱུར་མ་ *myur-ma* = ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ a dancing woman (*Mñon.*)

མྱུར་ཅོས་ *myur-tsam* ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་, ལྷ་མོ་ quick [wavering, quickening] *S.*

མྱུལ་བ་ *myul-wa* (ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་) to roam about, to do the work of espionage, to examine closely, to search into, to scrutinize. ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *rgyal-kham myul-wa* to explore (a country).

མྱོ་བ་ *myo-wa* v. མྱོ་བ་ *myo-wa*.

མྱོང་བ་ *myoŋ-wa* pf. མྱུངས་ *myaŋs* fut. མྱུང་ *myaŋ* 1. ལྷ་མོ་ to enjoy, to taste, perceive; to lick; to undergo; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *bro-wa myoŋ-wa* to taste; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *mthoŋ myoŋ-wa* to have seen before, ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *thos myoŋ-wa* to have heard before; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *myoŋ-war byed-pa* to feel; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *myoŋ-war byed-do* enjoyed, causes to enjoy; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *ro-myoŋ-wa* to relish, to enjoy the flavour; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *mtho-ris-kyi loŋs-spyod myoŋ-wa* to enjoy the bliss of paradise; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *I shall make thee enjoy the food of religion; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ to*

taste distress, to get into trouble; གནས་སྐབས་གནས་ཏེ་ཕྱི་བར་འགྱུར་བའི་ལས་ནས་སྐབས་ works which cause one to undergo another state of existence (*Thgy.*); རང་གི་བྱས་པ་རང་གི་མྱོང་བ་ཡིན་ your own doings are your own sufferings (*Jä.*). 2. is an auxil. of the pf. like བྱུ་ཤིན་ བཅོམ་མ་མྱོང་ *btsal ma-myön* I have never yet sought; མཐོང་མ་མྱོང་ *mtshoñma-myön* I have never yet seen; རྒྱུ་འགྲོ་མྱོང་ བཅུ་ལ་སྐད་ཤིས་པ་ one who had gone there before and is acquainted with the language of the people (*A. 67*); མྱོང་བ་ཅན་ཕྱན་ *myön-wa than-thun* or མྱོང་བ་རྒྱ་ཅིན་ *myön-wa sna-zin* having experienced, having perceived (gen. by mystic meditation).

མྱོན་དམ་ཅན་ *myon ham-can* a vain conceited person who pretends to know much more than he really is acquainted with.

མྱོས་ *myos* ལྷུང་, ཡལ་གྱི་, རྩལ་ excitement, loss of control, sensual intoxication [a kind of grass, *Poa cynosuroides*; the wood of the *Ficus religiosa* used for kindling fire by attrition] *S.*

མྱོས་པ་ *myos-pa* = རང་གིས་བཅི་བ་ རྒྱུ་, རྩལ་, རྩལ་ to become intoxicated, intoxication from wine, to be maddened, become demented: རྩལ་མྱོས་པས་མྱོ་འདྲེན་ *ñiñ-myoš-pas myo-hdug* being deranged, he is demented (*Mñon.*). མྱོས་པའི་ཅེ་ཅེ་ *myos-pa'i ca-co* noise made by intoxicated persons. མྱོས་པའི་ཐུང་ལྷུང་ *myos-pa'i phreñ-ldan-ma* (ཐུང་མེད་འདྲོད་ ཐུང་མ་) an excited indecent woman (*Mñon.*). མྱོས་པའི་མཚན་མ་ *myos-pa'i mtshan-ma* that which excites lust, i.e. musk (*Mñon.*). མྱོས་བུམ་ཅན་ *myos-bum-can* as met. = an elephant (*Mñon.*). མྱོས་ཐུང་ *myos-byed* 1. མཚན་མ་, གཤམ་, མད་ཐུང་, མད་མ་, བཟ་, མཚུ་མི་, བྱི་ཕུ་ཡུ་ *Kāmadeva*, wine, intoxicator; a cloud. 2. the number thirteen (*Rtsii.*). མྱོས་ཐུང་འདྲ་བ་

myos-byed khañ-pa, རང་འཛོང་མའི་ཁྱིམ་ or རང་འདྲ་ wine-selling woman's house, a brothel (*Mñon.*); མྱོས་ཐུང་འཕྲི་ཤིང་ *myos-byed-hkhri-cin* ལི་ཁྱི་ the penis; མྱོས་ཐུང་ལྷུང་ལུ་ *myos-byed leags-kyu* མད་མ་ལྷུང་ id.; མྱོས་ཐུང་འཕྲིང་ *myos-byed-hbriñ* མད་མི་ལུ་ the male organ or sex; an intoxicator, a drunken man. མྱོས་ཐུང་འཛོང་ *myos-byed-htshoñ* = རང་འཛོང་མ་ a wine-selling woman; མྱོས་མ་ *myos-ma* a youthful girl, a damsel = བཟོ་དང་མ་; མྱོས་གསལ་མ་ *myos-gsal-ma* a youthful, accomplished woman (*Mñon.*).

དམག་ *dmag* 1. ཀ་ཅུ་, བལ་, དམ་, སེ་མ་, troops, army, soldiers; རྒྱུ་དམག་ *rkañ-dmag* infantry; རྩ་དམག་ *rta-dmag* cavalry; ལུ་དམག་ *gyl-dmag* a sort of militia or reserve who in Tibet are occasionally mustered; དམག་མི་ *dmag-mi* a soldier, v. frq. དམག་གི་ཡན་ ཡན་བཞི་ *dmag-gi yan-lag bshi* བུ་རུ་རྩ་ བལ་ the four kinds of troops: རྒྱུ་ རྩ་ རྩ་ རྩ་ elephant, ཤིང་ རྩ་ chariots, རྒྱུ་ རྩ་ infantry, རྩ་དམག་ ཡན་ cavalry (*Mñon.*). དམག་གི་གསལ་ *dmag-gi-gtam* རྩ་ཅུ་ལ་ talk of war or fighting; དམག་གི་རྩོད་ཏེ་ལྷུ་པ་ *dmag-gi shon-du rgyu-wa* pioneer force, or scouts of an army; དམག་གི་རྩོད་ཏེ་ལྷུ་པ་ *dmag-gi rjes-su hbrañ-wa* ally or follower in war; དམག་ཆས་ *dmag-chaš* ammunition, equipment. དམག་ རྩོད་ཏེ་ལྷུ་པ་ལ་ཅིན་ *dmag-sde chen-po sde-gcig* ཡན་ལྷོ་ཤིས་; an army consisting of the following:—10,000 elephants, 30,000 chariots, 100,000 warriors, 1,000,000 cavalry, 36,000,000 infantry (*Yañ-ti. 18*).

དམག་ རྩོད་ཏེ་ལྷུ་པ་ལ་ཅིན་ *dmag-sde chen-pohi rnam-grañs* acc. to a Kālachakra writer the following is the enumeration of forces: བཞི་ རྩ་ཏི་ = རྩ་པ་ཐུང་འདྲ་པ་ རྩ་མ་ རྩ་པ་ཐུང་འདྲ་པ་ རྩ་པ་ཐུང་འདྲ་པ་; three བཞི་ *Patti* = a *Senāmukha* (སེ་མ་ལུ་); three *Senāmukha* = one *Gulma* (གུ་ལ་); three *Gulma* = a *Gaṇa* (གཤ་); three *Gaṇa* = one *Vāhīni* (བཞི་མི་); three *Vāhīni* = one

Pritanā (ཤྲིཏན་); three *Pritanā*=one *Camū* (ཅམུ་); three *Camū*=one *Anikini* (འའི་ཀི་འི་); ten *Anikini* make one *Akṣauhiṇi* (འའི་ཀི་འི་འི་); this last includes an army of elephants and chariots numbering 21,870. (*Duṣ-ye*. 343).

དམག་དབང་ *dmag-dpuñ* བཞུ་, ཅམུ་, troops, army; also དམག་ཚོགས་ id.

Syn. དམག་ཚོགས་ *dmag-tshogs*; རུ་ *ru-pa*; དབང་ཚོགས་ *dpuñ-tshogs*; དམག་ *dmag*; དབང་ *dpuñ*; དབང་གི་དཀྱིལ་འཁོར་ *dpuñ-gi dkyil-hkhor*; དམག་གི་འཕྲུལ་ *dmag-gi hjiḡs*; ཡན་ལག་བཞེད་པེ་ *yan-lag bshi-pahi sde* (*Mñon.*).

དམག་དབོན་ *dmag-dpon* སེན་པའི་, སེན་པའི་ general, commander.

Syn. དམག་གི་འཕྲུལ་ *dmag-gi hdren-pa*; རུ་གི་ལྷོ་ལྷོ་ *ral-grihi gñen*; རུ་གི་ལྷོ་ལྷོ་ *ral-grihi rgyun-hdsin*; དམག་གི་འཕྲུལ་ *dmag-gi hgo-pa*; དབང་གི་ཕྱུ་མཚོག་ *dpuñ-gi khyu-mchog*; རུ་གི་ལྷོ་ལྷོ་ *sdehi btsa-ho*; དབང་གི་ལྷོ་ལྷོ་ *dpuñ-gi mgon-po* (*Mñon.*).

དམག་རུམ་ *dmag-rum*=ལྷན་པ་ཐེབས་པ་ darkness: རུམ་ལྷན་པ་ཐེབས་པ་ the destroyer of the darkness of the three worlds. (*Yig*. 9).

དམར་ *dmah* or དམར་པ་ *dmah-wa*, adj. low, short; mean, humble, inferior. མ་ཆ་དམར་པ་ low place, རིགས་དམར་པ་ low status; རིག་པ་དམར་པ་ inferior intelligence or intellect; རྩོ་ལྷོ་མ་ དམར་པ་ *blo-gros dmah-wa* mean in mind. དབྱས་དམར་པ་མཐའ་གཉིས་མཚོན་ if (in pregnancy) the middle parts of the body are low and the sides high (*Jā.*); sbst. lowness. Also, as vb., དམར་པ་ with pf. དམས་ *dmas*,=to be low, degraded, inferior. དམར་དམར་འབྱུང་པ་ to fall lower and lower; ཆང་མ་དམར་པ་འབྱུང་པ་ in times of scarcity, when eating and drinking is low (*Pth.*); in *W.* དམར་པ་ཐེབས་པ་ to dishonour, profane, to humiliate. དམར་ལྷོ་པ་ *dmah-skyob* the protector of the humble, a king

(*Mñon.*); དམར་འདྲོད་ *dmah-hdod* inclination to go down, tendency to meanness.

དམངས་ *dmañs*=ལམ་པ་ the populace, mob, common folk; དམངས་མིང་ཅན་ id. དམངས་ཆང་ beer that is given to the common people at entertainments (*Rtsii.*). དམངས་ཀྱི་སྤྱོད་མོ་ a banquet or treat for the public; དམངས་ལམ་པ་ the vulgar, the common people; one of the common people; དམངས་འབྲུལ་གནས་ *dmañs-hdul gnas*=གྲོང་ཁྱེར་ *groñ-khyer* a town or city (*Mñon.*); དམངས་མོ་ *dmañs-mo* ལུ་ཕལ་ a woman of low caste; དམངས་རིགས་ *dmañs-rigs* ཡུ་ན་, ལུ་ཕལ་ the lowest class or caste in India, people of degraded rank in Tibet.

དམད་ *dmad* abuse, cursing.

དམན་ *dmān* ཅན་, ཅོན་, ཅོན་, ཅུམ་, ཅུམ་ vulgar, mean, inferior, of the lowest order or quality. དམན་ is even sometimes used for རྩོ་ལྷོ་མ་ *skye-dman* a woman, common in colloq. as “*kyemen*”; དམན་ཆུང་པ་འཕྲུལ་ the class of young woman (*Yig.* 56). དམན་པ་ *dmān-pa* low, in reference to quantity or quality, little; དམན་ལྷན་པ་ either too little, or too much, or badly constituted; བསྐྱེད་མཁས་དམན་པ་ having few merits; རྩོ་ལྷོ་མ་པ་ *blo-dman-pa* having little sense (*Gl.*); དམན་ཆུང་ *dmān-chuñ*=ལང་ཆོ་མ་ a young girl (*Yig.* 87). དམན་པ་འཕྲུལ་ *dmān-pahi-rigs* འཕྲུལ་ལྷོ་མ་ the lowest people in India who are very wild and fierce; དམན་མ་ *dmān-ma*=རྩོང་པ་ *rñin-pa* old, stale, not fresh: བཅོམ་ལྷན་འདྲུལ་ལྷོ་མ་, མེ་རྟག་དམན་མ་རེ་རེ་ལ་ to each withered flower that was offered to the Blessed One (*K. g.* 4, 290). དམན་མཚོས་མ་ *dmān-mdseḡs-ma* a beautiful woman; དམན་གར་ *dmān-ḡar* a maiden, a growing girl.

དམར་ *dmār* 1. one of the thirty-six border countries of India (*Ya-sel.* 38). 2. profit, gain, good success; དམར་ཆུང་ a small profit (*Mil.*).

དམར་པོ *dmar-po* i. adj. successful: རྩལ་མ་
དམར་པོ་པོ་བྱུང་ངམ *did it go on well with your*
meditation, instruction, དམར་པོ་པོ་པོ་
instruction, in religion, and in medical
science (*Jā.*).

དམར་པོ ii. red; མདོག་དམར་ *mdog-dmar* red
colour; དམར་པོ་རྒྱ་མཚོ་ *dmar-po rgya-mtsho*
the red ocean, the colour of its water
being red for many thousand miles it is
so called (*K. d. 343*); དམར་པོ་རྩ་མཚོ་ *dmar-po*
ri-ca-can as met. = donkey (*Mñon.*); དམར་པོ་
མིན་ཁྱེས་ *dmar-po srin-skyes* ལོ་ཤིང་, ཅུ་མེན་,
a red dye produced by an insect, *Amyris*
agalloch. དམར་པོ་ *dmar-ua* red or sbst. red-
ness: དམར་པོ་མེད་པོ་ *red eyes*; རྩ་དམར་པོ་ *red nose*.
དམར་པོ་པ་ *dmar-khe-pa* a butcher, execu-
tioner (*Mgyur. 246*); དམར་པོ་ *dmar-khra*
red stripes, as painted on Red-hat monas-
teries; དམར་པོ་ *dmar-grun* ལ་དམར་པོ་པོ་ *a*
square piece of red coloured rug (*Rtsii.*);
དམར་པོ་ *dmar-rgyan* piece of raw-meat in
Tantrik offerings made to spirits (*Rtsii.*);
དམར་པོ་ *dmar-liañ* greenish red; དམར་པོ་
dmar-rjen naked; དམར་པོ་མུ་རྩ་པོ་ *dmar-cham-*
myur-po fresh baked cakes the natural
colour of which has not been changed
(*Jig. 29*); དམར་པོ་མདངས་ *dmar-mdañs* bright
ness, ruddy complexion. དམར་པོ་ *dmar-sdor*
(རྩལ་མ་དང་ཆེགས་པོ་པོ་) minced meat or meat
for broth (*Rtsii.*); དམར་པོ་ *dmar-mo* red,
also red cow; དམར་པོ་ *dmar-smiyug* blackish-
red; དམར་པོ་ *dmar-mtshan* footnotes
written in red ink; དམར་པོ་མུ་རྩ་པོ་ *notes*
in a book written in red (*Rtsii.*); དམར་པོ་
dmar-htshod copper-coloured, དམར་པོ་ *dmar-*
bzan scarlet-red; དམར་པོ་ *dmar-yol* red china
ware as opp. to དམར་པོ་; དམར་པོ་ *dmar-*
ruñ-pa adj. naked, also a naked person,
frq. དམར་པོ་མུ་རྩ་པོ་ *dmar-ru ngo-nag* ལུ་
[a small shrub, *Abrus precatorius* bearing a
red and black berry, which forms the

smallest of jewellers' weights] *S.*; དམར་པོ་པོ་
dmar-bcal dysentery, bloody flux (*Jā.*).
དམར་པོ་ *dmar-ser* (1) རྩ་མེད་པོ་ the disk
of the sun, also the halo surrounding the
sun (*Mñon.*); (2) reddish yellow, honey-
coloured: དམར་པོ་མིག་ *dmar-ser-mig* སྤྲི་ལོ་ལྷན་
the lion-eyed, ལྷ་དམར་པོ་ *shuca-dmar-pa* a
monk of a red-hat sect.

དམིག་པ་ *dmig-pa* 1. *Lex.* and *Cs.* a hole.
2. kind of lizard, also the pangolin: དམིག་
རྩ་པོ་པོ་ དམིག་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་པོ་
dmig-bu or ལྷ་པོ་ *skya-leò* a kind of worm,
i.e., "insect which has no wings" (*Rtsii.*).

དམིགས་ *dmigs* བརྩམ་, ལམ་, ལམ་ 1. imagi-
nation, frame of mind, the mind on one
point. དམིགས་ཀྱི་པོ་ *dmigs-kyi's dbye-wa*
འཇིགས་ discernment; དམིགས་པོ་ *dmigs-can*
ingenious, skilful in contriving *W.* 2. sbst.
འཇིགས་, འཇིགས་, འཇིགས་ [conscionsness,
idea, attainment, perception, acceptance] *S.*

དམིགས་ཀྱི་པོ་ *dmigs-gtad* object on which
a mystic concentrates his vision or his
mind in order to induce meditation; some-
times the object is a thing actually before
him, sometimes a mental object, sometimes
purely fanciful or impossible as the horn
on a hare's head or the child of a barren
woman. A meditator who can become
absorbed without any such assistance has
reached a high state of proficiency, *v.*
Mil. 782, b. 2. Sometimes erroneously
དམིགས་པོ་.

དམིགས་ཀྱི་པོ་ *dmigs-ston-pa* or དམིགས་པོ་པོ་
ཀྱི་པོ་ to give an idea of, to make a sug-
gestion.

དམིགས་པ་ *dmigs-pa* 1. as vb. to fancy,
to imagine, to construe in one's mind.
རྩ་དམིགས་པ་ *don dmigs-pa* to intend a benefit
or profit for another person (*Jā.*). 2. sbst.

thought, idea, fancy आलम्बन; दमिगसपविहेङ्ग
dmigs-pahi rten prob. a thing only supposed,
 an object imagined (*Thgr.*). दमिगसपवेद
 पविहेङ्ग हे *dmigs-pa med-pahi sñin-rje* in *Mil.*
 acc. to *Jā.*: the pity which the accomplished
 saint, who has found everything even
 religion to be vain and empty, feels to-
 wards all other beings, in as far as they
 are still subject to error and mistakes, opp.
 to वेदस उद्व दमिगसपविहेङ्ग हे and कस दमिगसपवि
 हेङ्ग हे the tender sympathies called forth
 by the sight of beings that are really
 suffering and of those defective in mora-
 lity; दमिगस वस उद्व हेङ्ग दस forgetful of all the
 beautiful fancies, schemes, and airy notions.
 दमिगसपवस ददसप वसपविपुववस ददसप beyond
 the range of thought or imagination;
 दमिगसपविष्णु *dmigs-pahi smra* अपवाद ex-
 ceccration, reviling; दमिगसपु *dmigs-bu*
 वेद विदय आलम्बन a support, gen. a blind man's
 leader (*Dzl.*).

དམིགས་མེད་ *dmigs-med* निरवलाग्व independent, not depending: གཤེགས་མེད་ཨྲང་ཁ་ལ་ Tsongkhapa who was free from all worldly obstacles, i.e., perfectly independent, in which sense all *Bodhisattva* are independent. དམིགས་པ་རྗེས་ *dmigs-hdsin* dependent, depending on a support.

དམིགས་གསལ་ *dmigs-gsal* or དམིགས་ཀྱི་གསལ་
clear to the mind : ཟླ་དུ་ཕྱེད་ཙམ་གྱི་དམིགས་གསལ་བྱང་
ན་མགོགས་ unless it is clear that the work
should be done privately or confidentially
(*D. cel.* 12).

དུམ འུ་ or དུམ་རྩོད་ *Dmu-rgod* 1. n. of the earliest tribe of Tibet, the men who first inhabited Tibet (*J. Zañ.*). 2. a malignant spirit, a kind of evil-demon that causes dropsy in those on whom his malignant eye falls; one of the nine spirits called རྒྱལ་པོ་: རྩོད་སྤང་བཞི་པོ་འདི་དག་ནི་བྱང་ཆུབ་སེམས་།

དཔལ་དུ་གྲོག་པ་ འོ, Kās'yaṇa these four are the spirits which trouble the *Bodhisattva* (*K. ko.* ३, 213); མ་འོངས་པ་ན་མེས་པ་ན་དུ་གྲོག་པ་དཔལ་ in time to come even beings like *Dmu-rgod* will have faith in Buddhism (*Hbrom.* 2).

དམ་ཅུ *dmu-chu* जलोदर dropsy; which is brought on by evil demons; དམ་ཅུ་ཅན་ one who is suffering from dropsy. དམ་མདྲ་ *dmu-mdo* demon of the disease of dropsy etc. (*Rtsii.*); དམ་འཛིང་ཅན་ *dmu-dsñ-can* उदकोदर dropsy, dropsical.

དམུན་པ་ *dmun-pa* = བུན་པོ་ *blun-po* བུན་པོ་ an
idiot; also, acc. to *Jä.*, darkened, obscured.

དམུར་བ *dmur-wa* བ. མུར་བ *mur-wa*.

དམུལ་བ *dmul-wa* v. རུས་པ *hdsun-pa*.

དམུས་ལོང་ *dmus-loṅ* = ལོང་པ་ *loṅ-wa* ཇའ་ཡིས་
one who is born blind : རིག་རྒྱུད་ལྔ་པ་དམུས་ལོང་
ལྔ་པ་ལྟུང་ (*J. Zan.*).

དམེ་བ *dme-wa* = བཅོལ་བ *v. me-wa*.

དམོད་པ་ *dmod-pa* 1. **མཇུག་པུ་འཇུག་པུ་** cursing, subduing. vb. (acc. to *Cs.*)
 to curse, execrate, accurse; **དམོད་པུ་འཇུག་པུ་** sbst.
 imprecation, execration, malediction;
ང་ལ་ཐོབ་པུ་འཇུག་པུ་འཇུག་པུ་འཇུག་པུ་འཇུག་པུ་འཇུག་པུ་ the twelve
 years on which a curse had been pro-
 nounced by the saint (*Dz.*). 2. to swear,
 to affirm, to confirm a treaty by an oath
 (*Jü.*). 3. to address a prayer of conjura-
 tion, **ལྷ་ལ་འཇུག་པུ་** to the deity (*Ghr.*). **དམོད་མོ་** *dmod-*
mo (opp. to **སྐྱོན་ལམ་** *skyon-lam*) malediction:
བདུན་ཉི་དམོད་མོ་འབར་ཆེ་ཡང་ although a devil's
 malediction is very potent (*D. R.*). **དམོད་ཆོད་**
dmod-tshod **དམོག་པུ་** abuse, insults.

दम्युत्वा *dmyal-wa* नरक, कुज, भुविज, निरय,
 अवोचि, भौम 1. hell, purgatory, perdition ;
 दम्युत्वा-दर्यो going to hell ; दम्युत्वा-दमुद the eight
 hot hells ; दम्युत्वा-दमुद the eight cold hells.
 दम्युत्वा-दम्युत्वा प्रत्येकनरक the hells of preli-

མདྲངས་ལྡན *mdoñs-ldan*; འབྲུག་སྒྲུབ་པའི་རྒྱུ་ *hbrug-sgrahi-rjes*; (སྒྲུག *sgeg* or སྒྲུག *sneg*); མདྲངས་མཐའ་ཅན *mdoñs-mthah-can*; སེན་མའི་གར *sen-mohi-gar*; གཙུག་ལྡན *gtsug-ldan*; སྒྲིན་ལ་དགར *sprin-la-dgab*; འབྲུག་སྒྲུམ་མངལ་འཛེན *hbrug-sgras mñal-hdsin*; ལག་འགྲོ་ *lag-hgro-za*; སྒྲིན་གྱི་སྒྲུག *sprin-gyi-sgeg*; འདབ་བརྒྱུ་པ *hdab-brgya-pa* (*Mñon.*).

མཐུ་ཆེན་པོ་ *rma-bya chen-po* महामायुरी n. of a deity (*Dom.*); one of the five tutelary deities of the Buddhists; n. of *Tantrik* work glorifying the goddess Mahāmāyūrī.

མཁམས་ *Rma-kham*s or མཁམས་ n. of a petty state included in *Kham*s (*Yig. k. 18-28*).

མུ་ *Rma-chu* n. of the great river of N.E. Tibet which, rising in various ranges S.W. of Barong Tsaïdam and Shang, flows past སྐར་མ་མང་ *Skar-ma-tha*n lake and སྐལ་རེས་ *Skya-reñs* and then making a detour round the mountain of སྐྱོམ་ར་ *Spom-ra* flows due east keeping some 40 miles to the south of lake Kokonor; whence entering the province of Kansu it becomes the Hoangho or Yellow River of China. A Tibetan author says it is called Khathan-gol in Mongolian, the Tibetan equivalent of which term is བཅུན་མོ་གུང་ the river in which a certain queen had drowned herself (*Dsam. 32*).

མཆོན་སྐྱོམ་ར་ *Rma-chen Spom-ra* n. of the great genius of the གཤི་བདག་ *gshi-bdag* class, the lord of the peacocks, who resides in the snowy mountain of སྐྱོམ་ར་ *Spom-ra* of the province of Amdo.

མཚོ་ཀུན་གཤི་ *rma-tsho-kun-gshi* one of the Tibetan pupils of Atis'a: དགེ་འདུན་མཚོ་ཀུན་གཤི་ འདི་པོ་ཀྱི་ཡིན་པས་ (*A. 16*).

མའ་ *rmañ* 1. (ཁང་པའི་གཤི་) ground, base, foundation; མང་འདིང་བ་ to lay foundation of a house etc.; མང་རྩ་ the foundation stone. 2. a dream: མང་ལས་ *rmañ-lam* = མི་ལས་ dream,

vision; གསེས་པ་བཅུག་པས་མང་ལས་དུ་བེ་གྲུ་མ་གྱི་ལའི་བྱང་ན་ having presented his request, in a dream he saw the front of Vikramas'ila (*A. 69*).

མང་མང་ *rmañ-rmañ* = གཤི་གཤི་ also implies མེས་ different (*Hbrom. 131*).

མང་ཚར་ *rmañ-tsher* also མང་ཚར་ 1. pincers (generally made of silver or iron) to pluck out hair; acc. to *Cs.* instrument for cleaning the nostrils. 2. a rake (*Sch.*).

མེད་ *rmañ* = མཚན་ excellent, very good. མད་བྱང་ *rmañ-byuñ* or མད་བྱང་བ་ become excellent, marvellous, admirable, grown excellent: བསྐལ་བཟང་མད་བྱང་བ་དུས་ཀྱི་ཆར་འདིར་ in this portion of the marvellous age (*Yig. k. 2*); རོ་མཆོར་མད་བྱང་བ་ལྟར་བ་ to wonder, to be surprised at (*Jā.*); འདི་གུན་རོ་མཆོར་ལྟར་བ་དང་། འདི་ལས་རོ་མཆོར་ལྟར་བ་དང་། འདི་ལས་མད་བྱང་བ་གང་ all these are in their nature void—what is more wonderful than this and what can be more sublime! (*Lam-rim*). མད་བྱང་བའི་ཤེ་ *rmañ-du byuñ-wahi sde* the orders or classes of Buddhist dignitaries such as *Crāvaka*, *Bodhisattva*, etc. (*J. Zañ*).

མན་པ་ *rman-pa* wounded.

མར་ཁུང་ *Rmar-sñuñ* n. of a section in the monastery of Sera (ཐེར་ཁུང་གྱི་ཁམས་ཆོན་ (*Loñ. 3, 17*).

✚ མས་པ་ *rmas-pa* 1. = བློས་པ་ to ask, to inquire. 2. mention is sometimes made of a verb མ་བ་ with pf. མས་ *rmas* to wound. མས་མ་ *rmas-ma* an animal that has been wounded but not killed.

མི་བ་ *rmi-wa* pf. མིས་ *rmi*s to dream. མི་ལས་ *rmi-lam* (resp. མན་ལ་ལས་) ལྡན་པ་འདོན་ a dream; མི་ལས་ལྡན་པ་ ལྡན་པ་ vision-like, to see in a dream; མི་ལས་ན་མིས་པ་ ལྡན་པ་འདོན་པ་ dreamed in a dream; མི་ལས་ཆེད་པ་ ལྡན་པ་ dreamless; མི་ལས་ཆེད་པ་ ལྡན་པ་ a troubled dream;

མ་ལམ་མཐོང་བ *rmi-lam mthoñ-ica* = མི་བ་ to dream;
མི་ལམ་བཤད་པ *rmi-lam bḥad-pa* to interpret
dreams (*Ce.*); མི་ལམ་མཐོང་བའི་གཟུངས *rmi-lam*
mthoñ-icahi gzunñs n. of a *dhāraṇī* on dreams
(*K. g.* 3, 56); མི་ལམ་མེ་བཟང་བ *rmi-lam mi-*
bḥaṣñ-ica a portentous ill-boding dream
(*S.g.*).

མིག་པ *rmig-pa* བུར the hoof of an
animal: མིག་པ་ཁ་བྲག་མིག་བྲག *rmig-brag* a cloven
hoof; མིག་པ་བྲག་ཅན་ cloven-footed; རྩ་མིག་ a
horse's hoof; རྩ་མིག་མ་ a silver ingot shaped as
a hoof (= 130 rupees); གཡག་མིག་ *gyag-rmig* a
yak's hoof; མིག་ལྗགས *rmig-leags* horse-shoe;
མིག་ལྗས *rmig-zlum* an undivided hoof; མག་
གཟེར *rmig-gzer* horse-shoe nail, hob-nail.

མིགས་པ *rmigs-pa* lizard of a small
kind (*Jä.*).

མིང་ *rmih* = མཐོང་ *rmañ* (*Jä.*).

ལྷོ *rmu* = དུ *dmu*.

ལྷོ་ཤོད་པ *rmu-rgod-pa* the lowest class of
people in ancient Tibet.

ལྷོ་ཐག *rmu-thag* 1. a cord to which little
flags are attached on roofs of convents,
houses, etc. 2. a rope by which the ancient
kings and queens of Tibet were reputed
to ascend into heaven there to live with
their ancestors.

ལྷོ་ལེ *Rmu-li* a place in Kham province
(*Loñ. 17*).

ལྷོ་ག་པ *rmug-pa* pf. ལྷོ་གས་པ *rmugs-pa* 1. to
bite; occasionally used with མི་ the tooth:
ཁྱིམ་ཁོ་ལ་མི་ལྷོ་གས་མོང་ the dog bit him. 2. to
sting, of bees, etc. *W.*; to gall, e.g. the
feet by friction of the shoes *W.* 3. to bark
in *W.* (*Jä.*).

ལྷོ་གས་པ *rmugs-pa* rarely ལྷོ་པ 1. a
dense fog: ལྷོ་གས་པའི་ན་བུན་ *rmugs-pahi na-bun*
id.; ལྷོ་གས་པ་ཅན་ *rmugs-pa-can* foggy; རྩན་མཚན་

བུ་ལུལ་ལྷོ་གས་པ *nin-mtshan-du yul rmugs-pa* the
place is foggy day and night. 2. be-
fogged mentally, stupid, inert, languid,
sluggish; ལྷོ་གས་པ *gid-rmugs-pa* depressed
and melancholy (*Hbrom. 19, 22*); ལྷོ་གས་ཐིབ་པ
rmugs-thib-pa dense fog covering, envelop-
ing. ལྷོ་གས་འཛོན་ *rmugs-hḥsin* ཇའི་ལྷོ་གས་ 'the chief
of waters,' the sea, that holds the vapours.

ལྷོ་ར་བ *rmur-ica* to growl and bite each
other as dogs do.

ལྷོ་བ *rme-ica* (ལྷོ་བྱེ) also དལ་པ *dme-pa* sbst.
spot, speck, mark, a natural mark as a
mole, birth-mark; any blemish or impurity:
ལྷོ་གཅོང་མེད་ *rme-gtsaṅ-med* or གཅོང་མི་མེད་ *gtsaṅ-*
rme-med making no difference as to clean
or unclean food (*Mil.*); ལྷོ་གྲིབ་ *rme-grib*
moral defilement; adj., ལྷོ་པོ་ *rme-po* stained,
defiled, mouldy, spotted; ལྷོ་ཐན་ *rmehu-zan*
unclean food: བཟུ་མ་ལན་གཅིག་གི་ལྷོ་ཐན་དེ་ཁ་ན་ཁྱིས་
ཁྱིར་བ་ཟེར་ན་ (*Behu. 67*).

ལྷོ་བད་ *Rme-lad* n. of a very old
monastery in Lhasa in front of which a
stone monolith was erected bearing the
inscription of a treaty between the king
of Tibet Khri Ral-pa-can and the
Emperor of China (*J. Zan.*).

ལྷོ་རུ *Rme-ru* n. of an ancient monas-
tery in the N.E. quarter of the city of
Lhasa.

༥ ལྷོ་ག་པ *rmeg-pa* = རྩ་བ་ root, also = གན་
order, series, row; ལྷོ་ག་མེད་པ *rmeg-med-pa* =
གན་མེད་པ *gtan med-pa* disorder, not regulated;
བཟན་པ་ལྷོ་ག་པར་བྱུང་ལ་ the religion became disor-
ganized (*J. Zan.*).

ལྷོ་ད་ *rmed* (རྩ་གཤི་མེད་ *rta-sgahi-rmed*) crup-
per attached to a saddle.

ལྷོ་ད་པ *rmed-pa* pf. ལྷོ་མ་ *rmeḥ* 1. = གན་མ་རྩེ་བ་
gtam dri-ica to ask, to inquire: བོད་ན་ནོར་གྱི་

བདག་པོ་ལྟ་བུ་ཡོད་ཅེས་བཀའ་མེད་པ་ན་ if you asked if there are rich people in Tibet. 2. कर्षति, to plough and sow: *མེད་དུ་འཇུག་པ་ rmed-du hjug-pa* to cause to be ploughed and sown (*Jä.*). 3. to study.

✚ མེན་ངན་ *rmen-nan* = ལྟ་སྐད་ bad sign, ill-omen, foreboding.

མེན་པ་ *rmen-pa* or མེན་བུ་ *rmen-bu* = གཞི་ཆགས་ (*A. 44*) a goitre; also an induration caused by a sore or wound: ཕྱག་གེས་སུ་བ་བྱས་པས་ མེན་པ་ཡང་མེད་པར་གསོས་པ་མེས་ he dreamt that by simply having covered it with the hand the induration was healed (*A. 44*). མེན་བུ་འི་ནད་ *rmen-buhi-naḍ* an indurate sore or ulcer or a swelling on the skin.

མེལ་བ་ *rmel-wa* or སྐེལ་བ་ *smel-wa* 1. to pluck out; བས་མེལ་བ་ *bal rmel-wa* = བས་ཁྱེལ་བ་ to pluck out hair. 2. to summon, to call, to invite.

མོ་བ་ *rmo-wa* कर्षण, pf. and imp. མོས་ *rmos*, to plough: ཞིང་མོ་བ་ *shiñ-rmo-wa* to plough fields; མ་མོས་པའི་ལོ་རྟག་ *ma-rmos-pahi lo-tog* a fabulous kind of grain in the mythological age said to grow without cultivation; also, maize. མོ་མཁན་ *rmo-mkhan* ploughman.

མོ་མ་ *rmo-ma* 1. = ཀན་མོ་ an old woman. 2. पितामही father's mother.

མོ་ཡས་ *rmo-yaś* 1. शीर्षक n. of a number. 2. steel helmet; also, perhaps, full coat of mail (*Mñon.*).

མོ་ག་ *rmog* = ཁྱོ་ཆ་ or ཁྱོ་ཐབ་ a helmet; ཐབ་མོ་ག་ *hrab-rmog* coat of mail and helmet (*Jä.*).

Syn. མོ་ག་ཐུར་ *rmog-thur*; མོ་མ་ཐུ་ *tshem-shu*; མོ་ག་ཐུ་ *rmog-shu*; དམག་ཐུ་ *dmag-shwa* (*Mñon.*).

མོ་ག་ཅག་ *Rmog-cog* n. of a place in Tibet (*Loñ. 3, 32*).

མོ་ག་བཞེགས་མ་ *rmog-bṛtsegs-ma* n. of a heretical sect (*Ys-sel. 45*).

མོང་བ་ *rmoñ-wa* (= མ་ཁྱིས་པ་) pf. མོངས་ *rmoñs* 1. to be obscured; also, as subs. obscurity, chiefly in spiritual sense; ལྷོ་མ་མོངས་པ་ *blo-ma rmoñs-pa* or མོངས་མེད་ *rmoñs-med* a mind lively, unimpaired; ཀུན་ཏུ་མོང་གིས་ཆེ་བ་ *kun-tu rmoñ-ces che-wa* general obscuration of mind; མོངས་པར་འགྱུར་བ་ *rmoñ-par hgyur-wa* to become obscured, darkened; མོང་བར་བྱེད་པ་ *rmoñ-war byed-pa* to obscure, to darken, also to confound, perplex. 2. to be puzzled; to become dizzy. མང་ཆེན་པོའི་ཁང་པ་ *rmoñ-chen-pohi khañ-pa* महामोहागार [a refuge of utmost ignorance or delusion] *S.*

མོང་ཐུ་ *rmoñ-spu* hair of the abdomen and the pudenda: ར་ཐུག་མོང་ཐུས་ལྷོག་པ་འཇོམས་ the belly-hair of a he-goat heals cancer.

མོངས་ *rmoñs* = འབྲིག་པ་ copulation (*Mñon.*).

མོངས་པ་ I: *rmoñs-pa* अभक, पामर, बाल, मोहित, अन्ध, संभ्रष्ट, मन्द, दृग्गजन, मूर्ख, अज्ञ 1. a fool, stupid person, ignorant or untrained person. མོངས་བརྒྱུན་ *rmoñs-bṛtul* = ལྷན་པོ་ *blun-po* fool, idiot. 2. adj. obscured, stultified (*Stg.*).

Syn. ལྷན་པོ་ *blun-po*; ལྷོག་པ་ *glen-pa*; ལྷག་ལྷར་ *lug-ltar-lkugs-pa*; མ་ལྷས་པ་ *ma-ces-pa*; མ་བསྐྱབས་པ་ *ma-bṣlabs-pa*; མི་མཚན་པ་ *mi-mtshon-pa*; མི་རིག་པ་ *mi-rig-pa*; མུན་པ་ *mun-pa*; ལྷོངས་པ་ *ldoñs-pa*; (*Mñon.*).

མོངས་པ་ II. = མོངས་པ་ *rmoñs-pa* मोह delusion: ཀུན་མོངས་ སུམ་མཚན་ [confusion, ignorance, alarm] *S.*; རན་མོངས་ *ñan-rmoñs* བུ་ལྷོ་, ཡལ་ stupid, deceitful (*A. K. 1-14*). རྣམས་མོངས་ཏེ་ *ñam-rmoñs-te* विमोहित enticed, infatuated, fascinated. མོངས་པའི་ཁྱོགས་པོ་ *rmoñs-pohi grogs-po* = ཁྱིའི་ལྷག་འདྲེད་པ་ desire to sleep, falling asleep (*Mñon.*). མོང་ཞུགས་ *rmod-ñaggs* = དམོད་ཞུགས་ or རན་ཉེད་ཀྱི་ཞུགས་ charms for causing mischief to others.

མོད་པ་ *rmod-pa* to plough: མོད་མེད་ *rmod-glañ* a ploughing ox; མོད་ལམ་ *rmod-lam* furrow (*Sch.*).

མོད་པ་ *rmon-pa* 1. the act. of ploughing མོད་པ་རྒྱུ་པ་ *rmon-pa rgyab-pa* to plough (*Cs.*). 2. a plough-ox; མོད་དོར་ *rmon-dor* or མོད་པ་དོར་ *rmon-pa-dor* རྩལ་ a yoke of oxen.

མྱུང་བ་ *rmyañ-wa* or མྱུང་བ་ *rmyeñ-wa* to bend towards; to stretch one's self, to stretch forward the neck as if to hear anybody speaking or whispering: བྱུང་བྱེད་པ་ *bya-rmyañ byed-pa* to stretch, to yawn (*Cs.*).

རྩ་མྱུང་བ་ *rmya-wa* 1. sickness, nausea; རྩ་མེད་མྱུང་བ་ *khamg-rmya* nausea (*Lex.*). 2. = རྩ་མེད་པ་ to degenerate, grow worse, decay.

སྒྲི་ *sma* = དམའ་ *dmah*: སྒྲི་འཕེབས་པ་ to humiliate, cast down, humble; སྒྲི་འཕེབས་ཆེན་ ཡལ་ཀ་རི་ལྟོ་ a humiliating word or phrase expressing an insult.

སྒྲི་ཁམས་ *Sma-khamg* = སྒྲི་ཁམས་ *Smar-khamg* n. of a district where a Jong-pon from Lhasa with the designation Ma-kham thal-chi holds office (*Loñ.* ༩, 5).

སྒྲི་ར་ *sma-ra* = རྒྱལ་ཕུ་ *khahi-spu* རྒྱལ་ beard; སྒྲི་ར་ཅན་ bearded; སྒྲི་ར་ཕུང་ *sma-ra-nuñ* scanty beard.

སྒྲི་ས་ *sma-sa* རྟོག་པ་ [suitable] *S.*

སྒྲི་ག་ *smag* a sort of medicine of an astringent taste; སྒྲི་ག་ལྷུ་ *smag-rgyu* black pepper.

སྒྲི་ག་རུམ་ *smag-rum* = མུན་ནག་ རྩ་མེད་ཀར་ dark, darkness; to keep up or light a lamp in darkness: སྒྲི་ག་ལྷུ་རྩ་མེད་ལྟོག་པ་ (*Situ.*); མུན་པ་ལྷུ་སྒྲི་ག་རུམ་ dense gloom.

སྒྲི་ད་ *smad* 1. that which is lower than some other place or thing; a comparative adj.: the lower—usually opp. to མོད་ *stod*

the upper; both terms being often attached to place-names to differentiate two near localities, e.g., *Jang-stod* upper Jang and *Jang-smad* lower Jang. མོད་པ་ downwards, ལུས་ཀྱི་མོད་ the lower part of the human body. མོད་ཤིང་ཆེ་བ་ stretching forth the lower parts. ལུས་མོད་ལྷུ་ས་ལ་གཏུག་པ་ to bring the five lower parts of the body, the belly, the knees, and the points of the feet in close contact with the ground, i.e., to prostrate one's self (*Jä.*). 2. with regard to time the latter part, the second half, of the night. 3. children, in relation to their mother gen. preceded by མ་ or ན་ thus: རེད་མ་མོད་ I and my mother (*Mil.*); ཅན་མོ་མ་མོད་གསུམ་ the old woman with her (two) sons, three; also of animals: ཅོད་མ་མ་མོད་གཉིས་ the mare and her foal, the two (*Dal.*); ཅན་པ་ཤིང་བྱ་མོད་ the sick man's family; ན་མོད་རྩ་མེད་ my wife and children (*Jä.*). མོད་རྒྱུ་མེད་ *smad-rgyas-ma* = ན་ཤིང་མེད་ག་ a woman in full sense (*Mñon.*).

མོད་པ་ཆེད་ *smad-hchal* degradation, shamelessness, prostitution; མོད་པ་ཆེད་པ་ to indulge in dissolute habits, to practise *smad hchal*.

མོད་པ་རྩ་མེད་ *smad-hdogg* a subscribed letter, the letters ལ་, ར་, ལ་ and ས་ are subjoined as in ལ་, ལ་, ལ་, ལ་ (*Situ.*).

མོད་པ་རྩ་མེད་ *smad htshoñ-ma*, གཤི་ཀ་, བེ་མེ་, རྩ་མེ་, རྩ་མེ་, རྩ་མེ་ a prostitute, harlot, a self-willed or unchaste woman. མོད་པ་རྩ་མེད་ག་ *smad-htshoñ-mahi gnag* a prostitute's house, a brothel.

Syn. ཐུན་མོང་བྱེད་པ་ *thun-moñ-bud-med*; ཐུག་པ་རྩ་མེད་ *rtags-can-ma*; རྩ་མེད་མ་ *hbyon-ma*; གཤི་ཀ་མ་ *gyel-ma*; རྩ་མེད་མ་ *ñan-rol-ma*; རེས་མ་ *res-ma*; རྩ་མེད་མ་ *hdod-spyod-ma*; རྩ་མེད་མ་ *hdod-pag rtsen-ma*; གཤི་ཀ་མ་ *gzugs htshoñ-ma*; ཐུན་མོང་མ་ *sbyor-byed-ma*; ཐུག་པ་རྩ་མེད་ *tshogs-can-ma* (*Mñon.*).

མོད་པ་རྩ་མེད་ག་ *smad-htshoñ-mahi gtso-mo* a chief courtesan.

khrog medicinal ingredients not yet pounded or mixed up (*Rtsii.*). མིན་གྱི་བྱ་བ་ *smān-gyi bya-wa* the effect of medicine; མིན་གྱི་ཐོན་ཐེ *smān-gyi sbyor-sde* medicinal compounds; བར་ decoction; བྲེ་མ་ powder; རིལ་བུ་ pills; ཁྲེ་བུ་ *de-gu* syrup, མིན་མར་ *smān-mar*; བལ་མུན་ liquid mixture; མིན་མར་ tincture or wine; རིན་པོ་ཆེ་ཐོན་ཐེ་བ་ sulphates or carbonates of metallic medicines.

མིན་མུ་ *smān-sku* an image made of the six medicinal metals, namely, gold, silver, copper, iron, brass and zinc (*Rtsii.*).

མིན་གྱི་ཐོན་ཐེ་བ་ *smān-gyi-ljoñs* a country rich in medicinal plants; is used as met. for Tibet.

མིན་ར་ *smān-rta* the vehicle in which medicine is taken: མིན་ར་གལ་མ་ the three vehicles which are two kinds of molasses and sugar; བྲ་མ་དཀར་མུག་ཁྲུང་ལེལ་བའི་ར་ white and brown molasses are the vehicles of removing flatulence.

མིན་དབང་ *smān-dwañ* or མིན་གྱི་དབང་པོ་ ལོ་བཤུ་མ་ met.=the moon believed to be the presiding deity of officinal plants.

མིན་བླ་ *Sman-bla* རྒྱལ་པོ་ལུ་ར་ *Man-la* the Buddha presiding over the healing art; who is often figured in temples and who at Lhasa is the presiding deity of a famous medical college built on the Chagpo Ri in the south-west suburbs of the city. His analogue with the Mongols is styled *Otochi*. མིན་བླ་འཇམ་དཔལ་ལྷན་པ་ *smān-blañ mdo rgyas-bśadus* two *Sūtra* of the Bhai-shajya guru one abbreviated and the other extended (*K. g. 9, 433*).

མིན་ཅེ་ *smān-rtse* incorrect spelling of མར་ཅེ་ a kind of yellow silk scarf, with red spots impressed on it, manufactured in China (*Rtsii.*). མིན་ལུག་ *smān-yug*=མིན་ཅེ་ལུག་ a roll of *man-tse* scarf.

མིན་ཚོས་ *smān-tshos* a kind of dye (*Jig. 14*).

མིན་ *smar* or མིན་ཀྱང་ *smar-kyañ* ready money, cash; མིན་མིན་མིན་ money and not goods.

མིན་ཁམས་ *smar-khams*=མིན་འདྲེགས་, anything fried or preserved in butter; མིན་མིན་འདྲེགས་ dried fish preserved or cooked in oil (*Rtsii.*).

མིན་པོ་ *smal-po*=མིན་མ་མགོ་ *skar-ma-mgo* རྒྱ་གཟུགས་: (*Mñon.*) [lit. "deer-head," the fifth star] *S.*

མི་བྱ་ *smi-gu* (old Tibetan)=མི་བྱ་ *smyi-gu* a reed-pen.

མིག་ཁྱུ་ *smig-rgyu* མཐོ་ལྷི་མཐོ་ mirage, visionary illusion, reflection.

Syn. ཁྱུ་ལྷི་མཐོ་ལྷི་མཐོ་ལྷི་མཐོ་; མིག་ཁྱུ་མིན་པོ་ལྷི་མཐོ་ རིང་ཆུ་; རིང་ཆུ་མིན་པོ་ལྷི་མཐོ་ལྷི་མཐོ་; བར་མིན་པོ་ལྷི་མཐོ་ (*Mñon.*).

མིག་བྱ་ *smig-bu* small lizard v. མིག་མལ་ *rmigs-pa* (*Jā.*).

མིག་མ་ *smig-ma* or མི་གཟུགས་ *smiyig-ma*=མུག་མ་ *smiyug-ma* reed; bamboo.

མིན་དཀྱུས་ *smiñ-dkyus*=མིག་གི་རྩི་མ་ ལ་པ་རྒྱ་ (*Mñon.*) the outer corner of the eye.

མིན་འཕྱགས་ *smiñ-hkhyog-ma*=བྱད་མེད་གཤུགས་མ་ (*Mñon.*) a fierce, frowning, fretful woman.

མིན་ཐོལ་ལ་ *smiñ-grol-la* or མིན་ཐོལ་གྱི་ལམ་ལ་འགོད་ལ་ to lead to conversion and salvation (*Gbr.*); མིན་པོ་མིན་པོ་ བྱི་པ་པ་ v. མིན་པོ་ *nam-pa* (*Jā.*).

མིན་ཐོལ་གྱི་ལ་ *Smin-grol glin* the monastery of Mindoling, a famous establishment the head-quarters of the Dukpa and Dzogchen sects, situated 35 miles N.E. of Lake Yamdok and 8 m. S. of the Tsangpo. The constitution of this monastery is peculiar. It has two head lamas, one of whom is vowed to celibacy and rules the monks, while the other is permitted to marry and if he has two children one

succeeds to the celibate headship and the other to the non-celibate position. Should the lay-head die, however, without children, the sworn celibate is then expected to marry the widow in order to raise up heirs to succeed to the government. In case of a total failure of heirs, war, famine or other dire calamities are to be looked for.

མྱེན་ཐུག་ *smin-drug* the Pleiades, or the third lunar mansion, having fire as its regent; this constellation, containing six stars, is represented as a flame or else as a razor or knife. The stars represented as nymphs are said to have acted as nurses to the god Kārtikeya. མྱེན་ཐུག་ཟེལ་ *smin-drug zla-wa* October-November or the month of Kārtika in which the moon standing near the Pleiades is full.

Syn. མང་པོ་མྱེས་ *mah-po-skyes* कलिका, कालिकी; མ་ཐུག་བུ་ *ma-drug-bu* (*Mñon.*).

མྱེན་བདུན་ *smin-bdun* or མྱེ་བདུན་ *sme-bdun* also བྱང་གི་ཁྱད་མ་ཐུན་བདུན་ *byañ-gi skar-ma spun-bdun* the seven brothers of the North who move round the star གཤེན་ཕུར་, otherwise the Great Bear.

མྱེན་པ་ *smin-pa* पक्क, पाक, जीर्ण 1. ripened, ripe; developed, perfect: རྒྱས་པུ་མྱེན་ནི་ the fruit is ripe; མྱེན་པར་འགྱུར་བ་ or མྱེན་པོར་བ་ the growing to maturity of an animal or germ. 2. vb. to become ripe, to ripen: མྱེན་ཆེན་ quite ripened. 3. to be converted; also as sbst. conversion: མྱེན་པའི་བསྐོས་ན་མས་ those destined for conversion.

མྱེན་མ་ *smin-ma* ५ 1. the eye-brow; also མྱེན་པག་ *smin-phag*. 2. a girl who has reached maturity; མྱེན་མའི་དབུས་ *smin-mahi ducus* कुच the breast of a youthful woman: མྱེན་མའི་དབུས་སུ་རྒྱུ་པ་ན་ང་ཡི་ཕྱིང་ཐུག་ཐོགས་པོ་འོ།; མྱེན་ལེགས་མ་

smin-legs-ma ལུམ་ with good eye-brows, a handsome woman (*Mñon.*).

Syn. ཇེ་མ་ *rdsi-ma*; མྱེན་དཀྱུས་ *smin-dkyus*; མེག་གི་བྱ་ *mig-gi-grwa*; མྱེན་དབྱག་ *smin-dbrag* (*Mñon.*).

མྱེན་ཏྲ་ *smin-tshwa* = ཁ་ཏྲ་ *kha-ru-tshwa*.

མྱེ་ *smu* one of the six early tribes of Tibet (*Jig. 6*).

མྱུག་ *smug* or མྱུག་པོ་ *smug-po* purple or maroon colour, the colour of clotted blood; མྱུག་ཁུ་ *smug-khu* brownish purple dye; མྱུག་ཁོག་ *smug-khog* a dried carcass of sheep; མྱུག་ཅུང་ *smug-chung* a medicinal plant; མྱུག་ཐུང་ *smug-thung* cakes of wheat or other flour mixed up with treacle prepared in disks of a foot diameter for distribution among the monks. མྱུག་མ་ *smug-ma* stale meat which is getting rotten (*Rtsii.*). མྱུག་རྩི་ *smug-rtsi* or མྱུག་ཚོས་ *smug-tshos* purple-red dye made from the root of a plant (*Macrotomia*) with which cakes and flour offerings intended for spirits and sacrificial utensils are painted.

མྱུག་ཕུར་ *smug-phur* a dagger-peg made of acacia wood (*Rtsii.*).

མྱུག་ཕུར་ *smug-phyur* purple-scar produced from bruises or from the effect of a blow on the skin: ལྷ་མའི་སྐྱ་ཡང་མྱུག་ཕུར་གྱིས་རྒྱངས་ནས་འདུག་ the lama's body was swollen from bruises (*A. 57*).

མྱུག་མ་བུ་ཕུར་ *Smug-ma Bu-khur* n. of a country of cannibals (*Yig. 8*).

མྱུགས་པ་ *smugs-pa* प्रमील, तन्द्रा indolence.

མྱེ་ཁམ་ *sme-khab* prob. an incorrect spelling of མྱེན་ཁམ་ an under-garment worn by Buddhist nuns so that their religious robes may not be defiled by menstrual discharges (*K. d. 5, 424*).

མི་བ *sme-wa* तिलक white or black mole or spot on the skin.

མི་བདུན *sme-bdun* = colloq. for མི་བ་བདུན.

མི་བདུ *sme-wa-dgu* (ཅི་མ་གྱི) 1. མི་བ *sme-wa*. 2. the nine astrological diagrams or figures in geomancy of the Tibetans used in imitation of Chinese astrology; out of these, three or the 1st, the 6th and the 8th are white being symbolical of the element of iron; the black and blue i.e., the 2nd and the 3rd diagrams represent the element of water; while the fourth which is blue represents wood and the fifth figure being yellow represents the element of earth; the 7th and 9th representing the element of fire.

མི་ག་ཅན *sme-ga-can* = བཟན་པ་ *bzan-pa* a butcher (*Dag. 16*).

མི་བ *sme-wa* pf. and imp. མི་སྟོ *smon*, occasionally used for: to call, to name, to remark, assert.

མི་མི་ *sme-sme* मातामही mother's mother.

མི་དྲ་བ *smod-pa* 1. निन्दा, कुलसा, अवधायन्ति, आक्षेपक slander, blame, declamation, contempt, invective, abuse, reproach, curse. Also, vb. with pf. མི་དྲ *sma*d to blame, disparage. 2. said to be synonymous, also, with ཐུ་མ་པ་ *spyom-pa* to boast, shew off one's self.

Syn. of 1. ཁ་ངན *kha-ngan*; རྟོག་ངན *tshig-ngan*; ཁ་འཛངས་པ་ *kha htshañs-pa*; ངན་བརྩོད་ *ngan-brjod*; མྱ་ངན *smra-ngan*; གནོད་ཆོག་ *gnod-tshig*; མི་དྲ་ཆོག་ *smod-tshig*; རྟོག་ཐུད་ *ñes-sdyod*; ཐུན་ཐུན་ *sun-hbyin*; ཐུ་མ་ཐུད་ཆོག་ *shum-byed-tshig* (*Mñan.*).

མི་ན་པ་ *smon-pa* आशीः, स्वस्ति, प्रणिहित benediction; to bless, to wish, to desire (others to be happy and prosperous); མི་དྲ་པ་གཞན་ལ་ང་མི་མི་མོན་ for other happiness I do not wish (*Mil.*); more frq. with termin. of the infinitive = to pray for. མི་ན་པ་མི་དྲ་པ་ གཞན་ལ་འཇམ་མེད་ཀྱི་ཕྱིན་པ་

passionless, not fixed on; མི་ན་པ་འཇམ་མེད་ the object of a wish or prayer (*Cs.*); མི་དྲ་མོན་ *yi'd smon* frq. a wish, desire, prayer: རིང་པ་ནས་འདི་ལྟ་བུར་མི་དྲ་མོན་ཐུང་པར་ཐུང་ཏེ་ having long ago entertained this wish (*Stg.*); མི་དྲ་མོན་འོས་ worth-wishing, desirable; མི་ན་པ་འཇམ་མེད་ a wish and its accomplishment (*Jä.*). མི་ན་པ་མི་ན་ *smon-hgrin* or མི་ན་པ་མི་ན་ *smon-hdren* (ཐུགས་པ་མི་དྲ་མོན་པ་ a sincere friend or associate (*K. du. 5, 27, also Nāg.*). མི་ན་དྲིན་ *smon-drin* བརྟུག་ཅན་ praised, lauded. མི་ན་ལམ་ *smon-lam* རྒྱུ་མཚན་, རྒྱུ་མཚན་, meditation, prayer, supplication; as a prayer it seems to be rather for the enjoyment of the fruit of one's merits and seldom for a favour or a necessity undeserved. མི་ན་ལམ་འཇམ་མེད་ཐུང་ཏེ་ *smon-lam btab byas-te* རྒྱུ་མཚན་འཇམ་མེད་ after having made a prayer or supplication (*A. K. 1-16*). མི་ན་ལམ་འཇམ་མེད་འདི་བསམ་པ་ *smon-lam log-par hdebs-pa* to pray for an undesirable object such as the ruin of an enemy, the performance of an unrighteous action, etc.

མི་ན་ལམ་མཚན་ *smon-lam bla-ma* n. of the chief lama of the monastery ཡུ་ཅུ་མ་ཅིན་ *U-cum-chin* monastery in Mongolia.

མི་སྟོ་དྲ་ག *smon drag* loud voice.

མི་སྟོ་དྲ་བ *smyañ-wa* = བརྟུག་པ་ *brkyañ-wa*.

མི་སྟོ་ I: *smyan* = རྟོག་པ་པ་ match-making, intermediation between a disagreeing pair; མི་སྟོ་ཐུད་པ་ *smyan byed-pa* a match-maker, an intermediary in settling a marriage; དགེ་སྟོང་གིས་མི་སྟོ་ཐུད་པ་མི་སྟོང་ a Buddhist monk should not be an intermediary in marriage (*K. du. 3, 159*). མི་སྟོ་ཐུད་པ་ *smyan-byed-pa* (བཀའ་མཁེ) doing the work of a match maker. མི་སྟོ་ཐུད་པ་ *smyan byed-pa* to act on such business.

མི་སྟོ་ཀ་ *smyan-ka* = གཞན་ཀ་ *gnen-ka*.

མི་སྟོ་པ་ *smyar-wa* = མི་སྟོ་.

smyon-pa a madman; *ཁྱི་མྱོན་པ་ khyi myon-pa* a mad dog, *གླའ་ཆེན་མྱོན་པ་ glah-chen smyon-pa* an infuriated or mad elephant.

མྱ་བ་ *smra-wa* pf. **མྱས་** *smras* imp. **མྱོས་** *smros*, to speak, to utter, say: *ལྷན་པར་མྱས་པ་* spoke pleasantly; *རབ་ཏུ་མྱ་ཏི་* speaking well; *ཅང་མེ་མྱ་བར་ཁྱར་ཏི་* they grew speechless, did not know what to say; *ཡན་ཚུན་མྱ་བ་ phantshun smra-wa* to converse, *ཟིང་ནས་མྱ་བ་* to speak from a distance, *ལན་མྱ་བ་* to give a reply *མྱར་མྱ་བ་* to speak again; *ཅེས་མྱས་པ་ ces smras-so* thus he said; *འདི་གད་མྱ་བ་* saying these words; *མྱ་བ་མང་པ་* loquacious, voluble; *མྱ་བ་ཅད་ smra-head* dumb; *མེད་པར་མྱ་བ་ meq-par smra-wa* to deny it altogether; *མྱ་བ་ཆད་པར་གཅོད་པ་* to be cut off from speaking, to have impeded speech; *མྱ་བ་པ་ smra-wa-pa* spokesman, a speaker. Is heard as an elegant form in *C.T.*

མྱ་འདོད་ smra-hdod *विवक्षित, देवन* [desired to be spoken, desideratum] *S.*

མྱ་བའི་ཀུལ་པ་ smra-wahi rgyal-po *मङ्गु घोष* the king of speech, an epithet of the Bodhisattwa Jam-yang *འཇམ་དཔལ་དབྱངས་ (Mñon.)*.

མྱ་བའི་མྱོ་ smra-wahi-ngo *वाङ्मुख* opening or commencement of speech, an exordium. *མྱ་བའི་མྱོ་ smra-wahi-ngo kha* (lit. the door of speech the mouth) n. of a grammatical work by Sakya Paṇḍita *Kun-dgaḥ Rgyal-mtshan* (*Deb. ག.*, 29).

མྱ་བའི་བབས་ལྟགས་ smra-wahi babs-stegs as met. = *रसना* the tongue (*Mñon.*).

མྱ་བའི་ལྷ་ smra-wahi-lha = *འཇམ་དཔལ་* that is *मङ्गु घोष* the god of speech (*Mñon.*); *མྱ་བའི་ལྷ་མོ་ smra-wahi lha-mo* *सरस्वती* Sarasvati the goddess of learning (*Mñon.*).

མྱ་བ་ *smrañ-wa* or *མྱེད་པ་ smreñ-wa* = *མྱ་བ་* to speak. *མྱ་བ་ཚིག་ smrañ-tshig* speech, word, also, esp. mystic speech; *མྱེད་ཀའི་ལམ་པ་ smreñ-gsol-wa* to beg a word, to beg leave to speak.

མྱེད་པ་ smre-wa 1. = *ཐུག་པ་ཤལ་* misery, distress. 2. = *ངན་པར་མྱ་བ་ ñan-par smra-wa* to speak ill (of others); *མྱེད་ཀྱས་ smre-ñags* bewailing; *ཐུགས་འདོན་པ་ smre-ñags hdon-pa* to utter lamentation.

ཙ *tsa* is the seventeenth letter of the Tibetan alphabet, and acc. to Tibetan grammarians represents the Sanskrit च *ca*. 1. num. fig.: 17. 2. in mystic Budh.:—ཙ་ནེས་པ་བསྐྱོམ་པའི་རྟེན་ནི་ the letter called *tsa* implies contemplation; རེས་མ་ཅན་ཐམས་ཅད་གདུལ་བ་ནི་བསྐྱོམ་པའི་རྟེན་ཅེས་པའོ་ such contemplation is a converting influence for all intelligent beings (*K. my.* ༧, 207).

ཙཀོར *tsa-ko-ra* चकीर a partridge, *Perdix rufa*: མེ་རྟག་ཀུ་མུ་དེ་བཅུད་འབྱུང་བའི་བྱ་ the bird that subsists by drinking honey from the lilies (*K. ko.* ༧, 8).

Syn. ཙཀོར *tsa-ko-ra*; སྒྲོ་ལོ་འབྱུང་ *sla-hod-thuñ*; ལོ་ལ་དགའ་ *hod-la-dgah* (*Mñon.*).

‡ ཙཀྲ་ཀྲ་ *tsa-kra bā-ka* or རྟོ་ཁོར་ལོ་ལྟོར་པ་ *hkhor-lohi rkañ-pa* चक्रवाक red-goose, *Anas casarca*.

‡ ཙཏུ་ཀྲ་ *tsa-tu-ka* चतुक a mystic word conveying the meaning: རེས་མ་ཅིག་ཅེས་སྐྱེས་པ་ཡིན་ནི་ he said do hold it, do bear it (*K. g.* ༩, 27).

ཙ་ན་ *tsa-na* an idiomatic term = while: དེ་སྐད་ཐམས་ཅད་ན་ while so thinking; དེར་སྐྱེ་བམ་ཙ་ན་ in the event of arrival there, while arriving.

‡ ཙན་ཀྲ་ *Tsa-na-ka* 1. चाणक्य acc. to Tibetan authorities, n. of an ancient king of India whose works have been preserved in translations of the Tangyur: ཙན་ཀའི་རྒྱལ་པོའི་ཡུགས་ཀྱི་བསྟན་བཅོས་ལེུ་བརྒྱད་པ་ (*Tan. d.* ༧, 172), Chāpakya's Rājaniti S'āstra in eight chapters. Acc. to Indian authors he was prime minister of Chandra-gupta who reigned at Pātaliputra. 2. चणक chick-pea,

Cicer arietinum; ཙན་ཀའི་འབྱུ་ *tsa-na-kañi hbru* the grain of chick-pea.

ཙནས་ *tsa-nas* from the time, སྐྱེ་བམ་པའི་ཙནས་ *slèbs-pañi tsa-nas* from the time of arrival, since coming.

ཙལུ་གང་ཁྱར་མ་ *Tsa-phu-gañ shur-mo* n. of a place in Upper Tibet, the birth place of the Karma-pa hierarch Rañ-byuñ rdor-je (*Loñ.* 29).

ཙའག་ *tsa-big*, v. ཙའག་ *tsha-big*.

‡ ཙམའི་མྱེང་པོ་ *tsa-mañi sñiñ-po* चमसार a kind of cake.

ཙམན་ཇ་ *tsa-mun-dsa* = མོ་མ་ར་ཙ་ *so-ma ra-tsa* flax, or jute.

ཙར་ *tsa-ra* (also ཙར་ *rtsa-ra*) flogging, whipping as a criminal punishment; ཙར་གནད་ *tsa-ra gnad* seems to indicate a severe castigation in public; ཙར་བཅད་པ་ to be flogged; ཙར་གནད་འཕྲོད་བཤང་སྟེ་ having been handed over to a severe flogging; བསམ་པམ་ཚད་ངེས་ཀྱི་ནག་པ་བྱུང་ན་མ་གཏོགས་ཁྱུས་ཚད་ལ་ཙར་མ་ཐལ་བཞུད་ (*D. sel.* 7).

‡ ཙར་ཀྲ་ *tsa-ra-ka* 1. = མཉམ་པར་འཕྲོལ་ go together or smoothly (mystic) (*K. g.* ༧, 215). 2. n. of a religious school of the *Tirthika* people in ancient India: ལམ་མ་དད་པར་བྱུང་པ་ཙར་ཀྲ་དང་། འཕྲིན་ཏྲུན་གྱི་འཕན་པ་ those who held different or opposite views were the Chārvāka and the Lokāyati Schools (*K. ko.* ༩, 137). 3. चरक, n. of an Indian medical and surgical work.

ཙརི་ *Tsa-ri* (also spelt ཙརི་ *rtsa-ri*) famous sacred place far to the S.E. of Lhasa (*Deb.* ༧ 44).

† ཅ་རུ *tsa-ru* 1. in *W.* = curled, frizzled, as hair and similar things. 2. meat-offering to the manes of the dead (*Jā.*). ཅ་རུ་ལ་ *tsa-ru na-ya* ཇམ་ནུ་ལ་ lit. fine eyes, a deer or antelope.

† ཅ་ལ་ *tsa-la* = རྒྱུ་ *rluñ* wind (mystic) (*K. g. F.*, 26).

† ཅ་ག་ *tsa-qa* or ཅ་ག་ག་ *tsa-qa-ka* ཇམ་ the Indian jay, *Coracias Indica*.

ཅག་གེ *tsag-ge* in *W.* the black mark in a target (*Jā.*).

ཅག་གླ་འཛུགས་ *tsag-sgra di-ri* or ཅག་གླ་འཛུགས་པ་ also ཅག་གླ་འཛུགས་པ་ to make a clucking sound by touching the roof of the palate with the tongue: ཅག་གླ་འཛུགས་པ་ཅག་གླ་འཛུགས་པ་ཅག་གླ་འཛུགས་པ་ one looking to another made sounds by clucking with the tongue to express his wonder (*A.* 151).

ཅང་ཀུན་ *Tsañ-kun* n. of a *sa-bdag* king, a monster; ཅང་ཀུན་འབྱེད་ the crawler, n. of another *sa-bdag*.

† ཅན་ཅུ *tsan-cu* ཇུ་ a grain from which oil is extracted (*K. du. c.*, 346).

† ཅན་དན་ *tsan-dan* ཇའ་དན་, ཇའ་དན་, ཇའ་དན་ ཇའ་དན་ 1. *Sirium myrtifolium*, sandal-wood, used for images of gods, perfumes, medicines; ཅན་དན་དན་པ་ = ཇའ་དན་དན་ ཇའ་དན་ inferior sandal-wood (*Mñon.*). 2. fig. something superior in its kind: ཅན་དན་ཇའ་དན་ཇའ་དན་ the elder and younger sons of a distinguished father perform menial services (*Jā.*).

Syn. ཇའ་ཇའ་ *ma-la ya-dsa*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *ma-la ya-skyes*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *drihi sññ-po*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *dpal-gyi dum-bu*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *hsañ-pohi-dpal*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *tshim-byed gos-can* (*Mñon.*).

ཅན་དན་ཇའ་ཇའ་ *Tsan-dan jo-wo* n. of an image of Buddha made of sandal-wood alleged

to have been taken from Gaya to Bactria in the third century B.C. and from there to China at the end of the first century A.D. It is now kept in the temple of Tsandan-sse in Peking and was there seen by the compiler of this dictionary in 1885.

ཅན་དན་ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *tsan-dan sbrul-gyi sññ-po* ཇའ་ཇའ་ཇའ་ཇའ་; ཇའ་ཇའ་ཇའ་, ཇའ་ཇའ་ཇའ་ lit. snake's heart sandal-wood, so called on account of snakes' attraction to it and because they often remain coiled round the tree (*Loñ.* 2, 6). Is the finest sandal-wood growing in the Malayan mountains and valued even by the gods for its fragrance.

Syn. ཇའ་ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *stofi-gsum rin-gyi's gshal-du med-pahi-ññ*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *til-hdab-can*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *sa-mchog*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *ba-glañ-mgo*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *goçir's*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *rma-gsog*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *skyed-can*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *khyab-hjug-skyes*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *hphrog-byed tsan-dan*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *rna-wa nag-po*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *dus-rjes-hbrañ*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *sññ-sañ's*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *ha-ri tsan-dan*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *lag-hgrohi sññ-po*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *tsan-dan-mchog* (*Mñon.*).

ཅན་དན་དན་ཇའ་ *tsan-dan dmar-po*, ཇའ་ཇའ་ཇའ་, ཇའ་ཇའ་ཇའ་ red-species of sandal-wood; ཅན་དན་དན་ཇའ་ཇའ་ *tsan-dan dmar-pohi hbru* ཇའ་ཇའ་ཇའ་ the seeds of red-sandal-tree.

Syn. ཇའ་ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *me-tog don-can*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *sa-tram-ga*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *til-mar-can*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *hdab-mahi-lus*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *chos-byed snum-lan*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *sahi tsan-dan*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *rak-ta tsan-dan*; ཇའ་ཇའ་ཇའ་ཇའ་ *lus-dmar ral-gri* (*Mñon.*).

ཅན་དན་ཇའ་ཇའ་ *tsan-dan ser-po* ཇའ་ཇའ་, ཇའ་ཇའ་ཇའ་ the yellow species of sandal-wood.

ཅན་དན་ཇའ་ཇའ་ *tsan-rdsus-ma* imitation sandal-wood (*Rtsii.*)

ཅན་ཐོང་ *tsan-sdoh* sandal-wood tree.

4. the ancient Bhagalpur. 5. the ancient name of Cambodia.

ཚམ་པ་ཀ། *tsam-pa-ka* རྒྱུ་ཁྱུ་ the magnolia; *Michelia champaka*, the fruit of which is called *ཀ་ལི་ཀ་* *ka-li-kā*; ཚམ་པ་ཀ་ལི་ས་ཚད་པ་འཛུགས་པར་ བྱེད་ *Campaka* (as a medicine) removes fever.

Syn. རྩམ་བྱུ་པ་ *he-ma puṣ-pa*; བསོད་ནམས་ བུ་པ་ *bsod-nams bu-pa*; མཚན་ཐོབ་ *mehog-thob*; ཀམེར་གྱི་མེ་རྩོག་ཅན་ *qser-gyi me-tog-can*; མེ་རྩོག་རྒྱུ་ལ་ *me-tog-rgyal* (*Mñon.*).

ཚམ་པ་ཀའི་ཡུལ་ *Tsam-pa kañi yul*, one of the 96 provinces of S'ambhala (prob. the Greco-Bactrian Empire situated to the north-west of Kashmir) (*Dsam.*).

ཚམ་པོ་ *tsam-po* whatsoever, such, such an one as: མི་ཚམ་པོ་ཡིང་ས་གྱི་སེམས་ལ་འདུག་ I shall enter into the soul of whatsoever man I meet with. Cs. has besides: ཚམ་པོ་པ་ a comparing.

ཚམ་པོ་པ་ *tsam-po-pa* one who is contented, has no ambition, no desire to improve himself; a mere one, i.e., one in the possession of only one thing: མི་ཡུས་ལ་པ་པ་མ་། ཚམ་པོ་པ་ཞེས་བྱ་ he possessed the mere body not the intellect, so he was called *Tsam-pa-po* the mere one (*Khrīd.* 19).

ཚམ་ཚོམ་ *tsam-tsom* or ཚམ་ཚོམ་= རྩོམ་ doubt. བྱིད་ཚམ་ཚོམ་བྱེད་གྱི་འདུག་ you are in doubt (about it).

ཚར་མ་ *Tsar-ma* n. of a place in upper Tibet or the monastery of Tsar-ma in Li-yul (ཚར་མ་འི་གཙུག་ལག་ཁང་).

† **ཚར་པ་ཁི་པ་** *Tsar-pa ṣi-pa* n. of an Indian Buddhist saint (*K. dun.* 5).

ཅོ་ *tsi* num.=47.

† **ཅོ་རྩ་ཀ།** *Tsi-tra-ka* བྱི་རྩ་ཀ་ several plants, esp. *Ricinus communis* called རྩོད་རྩ་ཀ་ལ་པ་ the

prince of the digestive stimulants, and termed in China: བྱར་པན་ལ་ *pur-pan-la* (*Sman.* 57).

ཅོ་སྟག་ *tsi-stag* a purgative medicine.

† **ཅོ་རྩི་ཇ་ལ་** *tsi-ti dswa-la* 1. leprosy. 2. acc. Cs. ཅོ་རྩི་ཇ་ལ་ and acc. to Sch. ཅོ་རྩི་ཇ་ལ་ signifying cancer. ཅོ་རྩི་ཇ་ལ་མ་ལམ་ཐེབས་པ་ he was laid up with *tsi-dsi tsha* disease (*Yig.* 35).

ཅོ་ན་ *Tsi-na* ཅོ་ན་; China or the eastern country.

ཅོ་ཅོ་ *tsi-tsi* 1. mouse; ཅོ་ཅོ་ *tsi-chuñ* any shrew; ཅང་གི་ཅོ་ཅོ་ *than-gi tsi-tsi* field-shrew; ས་ཡི་ཅོ་ཅོ་ *sa-yi tsi-tsi* id. 2. a kind of millet grown in China: ཅོ་ཅོ་ཀུན་འགྲུ་གསོལ་ he took (ate) a quantity of *tsi-tsi* millet with ginger (*A.* 90); ཅོ་ཅོ་གསོལ་ལ་རྒྱུ་པ་བྱེད་ཁོང་པ་ཅུང་ though *tsi-tsi* is cooling, yet it produces wind in the stomach.

ཅོ་ལི་ཅོམ་ *tsi-li-tsim* a species of fish (*Mñon.*).

† **ཅོ་ལུ་ཀྲ་ཀྲ་** *Tsi-lu ka-kā* n. of a *Sthavira* (but not one of the sixteen) who visited China and preached Buddhism there: རྒྱ་བ་དང་ཅན་དུས་འཕགས་། ཀན་ས་བརྟན་ཅོ་ལུ་ཀྲ་ཀྲ་ (*Grub.* 7, 5).

† **ཅོ་ཅ་ཅ་** *tsit-ta* (mystic word) the heart.

† ཅན་དམ་ཏི་ *tsin-da ma-ñi* (ཡིད་བཞིན་ནོར་བུ་) བྱི་རྩ་མའི་ *chintamani*, a yellow gem of fabulous virtues with seven shades of colour appearing in it at different hours of the day (*Mñon.*). It adorns the crown of the king of the Nagas (*Yig. k.* 12).

ཅན་ཏི་ལེ་ཀྲ་མ་ *Tsin-dhi-li-kra-ma* n. of a border state of Magadha: རྒྱ་གར་མཐའ་འཁོབ་ཅན་ ཅན་ཏི་ལེ་ཀྲ་མ་ཞེས་བྱ་བ་ན་ཚམ་ཁྱོན་གཅིག་གིས་ལྷ་ཁང་བརྩི་ག་པའི་ in

the barbarous border-country of India called Tsin-dhili-kra-ma a Buddhist minister erected a temple.

tsu num. fig.=77.

† ཅུ་ཏ་ *tsu-ta* ཅུ་ཏ་ n. of a gem. ཅུ་ཏ་སྒྲིབ་པ་གནོད་མི་ལྷ་སྒྲིབ་པ་འཕྲོག་པ་ the gem *tsuta* removes the malignant influence of evil spirits and stops disturbing dreams. ཅུ་ཏ་རྒྱལ་ཁབ་ཅི་གཅིག་པའི་རྒྱལ་ཁབ་སྐུ་ *tsu-ta rkañ-gcig-paḥi rgyal-khamṣ* n. of a fabulous kingdom of the class of *Asura* who have only one leg (*Fig. 6*).

ཅུག *tsug* = ཅེདྭ་འདྲ་ *adv. interrog. and correlat., how, as, in what way:* ཅེ་ཅུག་བྱས་ནིལ་ *do it so!* ཅེ་གར་འགོ་ཅུག་བྱེད་ *where she is going, and what she is doing?* In *W. com.* in the form ཟུག, ཅེ་ཟུག་ *for ཅེ་ཅུག, etc.* (*Jä.*) ཅུག་བྱས་ *tsug-byas* = གང་འདྲ་བྱས་ *how it was done, how he did it:* ཅུ་ཡི་གང་ལྟ་ལ་སྟོགས་ལ་ ཅུག་བྱས་ཆ་མེད་ *it is not known what or how much he did in the river Ganges, etc.* (*A. 137*).

ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *Tsun-da* ལྷ་མོ་ n. of a goddess
 not often referred to: ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་
 ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་
 ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ (A. 34). ལྷ་མོ་, the smith from
 whom Buddha took his last meal. ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་
tsun-dhahi rgyud n. of a Tantra: ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་
 ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ (A. 36).

ཚྱ་གུར *tse-gur* 1. a small tube. 2. a
 dose, little: ཚྱ་གུར་གསལ་བ *tse-gur bstan-wa* the
 repeated administration of medicine to a
 patient (*Sman.*).

ཙ་པོ *tse-po* or ཙེལ་པོ *tsel-po* a basket or panier carried on the back; in W. རྩ་ཁྱེ *cag-tse* a wicker basket, ཡུལ་ཁྱེ *myug-tse* a cane basket, ཙེལ་ལུ་ *tse-lu* string or strap for carrying it.

𪛗.𪛗 tse-tsi = 𪛗.𪛗 tsi-tsi millet (C₈).

མེ་ལྷོ *tse-re* 1. song, tune. 2. = མེ་ལྷོ *tshe-re*.

† ཙྱ་མུ་ *tse-lu* prob. ཇེ་ལ་ a disciple: དགེ་
ལེན་པ་ཤིག་ཀྱི་ཁྱེད་པོ་ཙྱ་མུ་ཁྱེད་པོ་ཙྱ་མུ་ཁྱེད་པོ་ཙྱ་མུ་ (A.
56).

ཙལ་ཙལ་བྱེད་པ *tseg-tseg-byed-pa* or ཙལ་
ཙལ་ཟེར་པ *tseg-tseg zer-wa* to rustle, to make a
noise like dry hay or dry leaves.

ཙེབ་ཙེབ *tseb-tseb* sharp-pointed, of needles, thorns, etc. (*Jä.*).

ਤਸਮ'ਤ *tsem-tse* = ਛੋਟੇ ਸਮਾਨ ਸਕਿਸਰ.

ཅེ་ཅེ་བྱེད་པ་ *tser-tser byed-pa* to shake,
quake, tremble.

ཙེལ་པོ་ *tsel-po* = ཙེལ་ *tse-po* a basket.

86 I: *tso* num. fig. = 137.

ॐ II: or ॐ२ *tso-ra* (རྩ་ར་ཀྲ་མེད་) a medicinal plant which yields incense. Acc. to *Jā.*=in Kulu a sweet-scented white lily.

Syn. སྤྲོན་མོ་ *srin-mo*; གཏུམ་མོ་ *gtum-mo*; རྩོད་གཤམ་ *nor hphrog-ma*; བདེའུད་བྱུང་ན་ *bde-byed bu-nan*; ཚོགས་བཞན་ *tshog-bshad* (*Mñon*).

† མ་ལ་ཀ Tso-la-ka འགྲུབ་ཀྱི་ཡུལ་ n. of a country
in southern India: དཔག་རྒྱུ་ལྟར་ཡུལ་ཐོང་ས་
ཞིག་ཐོ་ཞུགས་སུ་ཡོད་ (K. d. 3, 272).

ཚོག་པ་ *tsog-pu* or ཚོག་ཚོག་པ་ *tsog-tzog-pu* བཟང་
 རྒྱུ་ the posture of cowering, squatting,
 crouching: ཚོག་ཚོག་པུར་བྱུང་ནས་ཐོར་གྱི་འདུག་ he is
 squatting down; ཇོ་པོ་མཚོ་འགྲམ་ཏུ་བབྱུང་ནས། ཚོག་པུར་
 བཟུགས་པའི་ the lord having gone to the edge
 of the lake Manasarowara sat crouching
 (A. 74); ཚོག་པུ་མེ་རུས་ he cannot even cower,
 of one very sick. ཚོག་པུ་པ་ *tsog-pu-pa* འཇུག་
 one cowering or sitting down.

ཅེ་ tsoñ vulg. ཅེ་ཅེ་ o-tsoñ पलायु the onion.

ཙང་པ *Tsoñ-kha* lit. the onion-bank, n. of a district in Amdo in Ulterior Tibet where Tsong-khapa the founder of the Gelug-pa school was born. **ཙང་པའ** *Tsoñ-kha-pa* lit. a native of Tsong-kha, but the term now signifies the great reformer himself whose real name was རྒྱུ་བཟང་གཤམ་པ།.

ཙང་ཙང་ *tsoñ-tsoñ* on a level, even, straight.

ཙབ་ཙབ་ཤོད་པ *tsob-tsob shod-pa* to sit in different groups, not in rows.

ཙར་མོ *tsor-mo* a five-finger pinch (*Cs.*).

གཙག་པ *gtsag-pa* 1. རྩུམ་པ་ [རྩུམ་པ་ a goad, a long whip] *S.* 2. vb. to thrust in, poke; pierce, prick: རྩུམ་གཙག་པ་ *khrag gtsag-pa* to bleed with an instrument, གཙག་པ་པོ་ *gtsag-pa-po* one who does the operation; གཙག་པ་ *gtsag-pu* = རྩུམ་གཙག་པ་འཇུག་ (*Silu. 81*) an instrument (lancet) for bleeding.

གཙང་ *Gtsaŋ* 1. n. of a central province of Tibet of which the chief city is ཤིག་ཤེ་པ་ (Shiga-tse) adjoining which stands the grand monastery of Tashi-lhunpo (བཀྲ་ཤིས་ལྷུན་པོ་) the seat of the Tashi Lama. It was anciently divided into two districts called Rulag and རྩུམ་ལྷུན་པོ་ (*Loñ. 25*). གཙང་པ་མ་ *gtsaŋ-snam*, woollen cloth manufactured in Tsang (*Rtsii.*). 2. = གཙང་མ་ *gtsaŋ-ma* clean, pure.

གཙང་ཁང་ *gtsaŋ-khañ* གཙང་ཁང་, གཙང་ཁང་ temple, sanctuary.

གཙང་གི་ཁྱེད་ལུག *gtsaŋ-gi gyer-yug* one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon. 38*).

གཙང་འབྲས་བྱང་ཆུ་བུ་ཁང་ *Gtsaŋ-hgram byaŋ-chub lha-khañ* n. of a monastery situated on a mountain-top overhanging the Tsangpo in Thobgyal in Tsang (*Jig. 3*).

གཙང་ཆག་ཤེལ་ཞིབ་ *gtsaŋ-chag rdol-shib* a stone used to cure obstruction of urine (*Med.*).

གཙང་ཆུ་ *gtsaŋ-chu* གཙང་ཆུ་ any fresh water or river. In *Sikk.* applied to the river Teesta. In Tibet the Tsangpo is also called Tsang-chu: གཙང་དབུས་གཉིས་ཀྱི་ཆུ་འདྲེས་པ་ལ་ཉི་ཏེ་ལམ་ཆུ་པོ་མི་ཏེ་ཡང་ཟེར་བའི་གཙང་ཆུ་ (*Loñ. 25*).

གཙང་མཚན་ *gtsaŋ-mchod* = གཙང་པོའི་མཚན་པ་ (*Yig. 116*).

གཙང་ཉ་ *gtsaŋ-ña* river-fish, fish from the Tsangpo.

གཙང་པོ་ *gtsaŋ-po* any river, but usually a large one; esp. the great river of Tibet flowing through the heart of Tibet from west to east and called the Yeru Tsangpo. This river is believed to enter Assam as the Dihong where it presently joins the Brahmaputra just below Sadiya. "Rising from the eastern range of Kailas (གངས་ཉི་མེ་) and receiving the waters of the streams coming from *Byaŋ, Nags, Tshañs*, it flows eastward past Lhar-tse and Phun-tsholing and then being joined by several tributaries such as *Skyid-chu, Myaŋ-chu* and others in Lhokha, Yarlung, Kongbu, etc., it enters the mountain gorges in a southerly direction" (*Dsam.*).

གཙང་ཐུ་ *gtsaŋ-spra* རྩུམ་པ་ purity, gen. external purity in living; གཙང་ཐུ་མ་ *gtsaŋ-spracan* རྩུམ་པ་ possessed of cleanliness, clean, pure; གཙང་ཐུ་ལྷོད་པ་ *gtsaŋ-sprar spyod-pa* རྩུམ་པ་ moral purity, pure conduct. གཙང་ཐུ་མ་ *gtsaŋ-spras* = གཙང་མ་ pure, and མཛོམས་པ་ handsome: རྣམ་ཐུབ་ཐུ་ཙེང་གཙང་ཐུ་མ་ནགས་འདི་བཞུགས་ by practising asceticism with his purity of living he adorned this grove (*A. 6*).

གཙང་བ་ *gtsaŋ-va* 1. རྩུམ་པ་, རྩུམ་པ་, རྩུམ་པ་ vb. to be clean, pure. Also sbst. cleanliness, purity; and adj. clean, pure. Most frq. as sbst. with negation: མི་གཙང་བ་ impurity,

foulness, filth, human ordure. མི་གཅོང་བ་རྣམ་པ་རྒྱུ་མཉམ་གྱི་ཕུང་པོ་ heap of all kinds of filth, mass of corruption, sometimes applied to the human body. Occurs as རྒྱུ་མཉམ་, the pure; an epithet of Buddha (*M.V.*). གཅོང་བར་གནས་པ་ *gtsaṅ-war gnas-pa* one who leads a = religious life; རྒྱུ་མཉམ་ཕྱུགས་ཅན་ *khruṣ-kyi brtul-shugs-can* (*Mñon.*), གཅོང་བར་བྱས་ *gtsaṅ-war-byas* རྒྱུ་མཉམ་ washed, cleansed, stainless; གཅོང་བར་བྱེད་པ་ *gtsaṅ-war-byed-pa* to cleanse, purify, by sweeping or by dusting.

གཅོང་བུ *gtsaṅ-bu* screen, parasol (*Sch.*)

གཅོང་བྱེད་ *gtsaṅ-byed* 1. དུ་མ་, ཀའ་ཡ་, པ་བཟུང་. 2. a hog. གཅོང་བྱེད་མགོན་པོ་ *gtsaṅ-byed mgon-po* དུ་མ་-ཀའ་ཡ་; an epithet of Indra (*Mñon.*).

གཅོང་མ་ *gtsaṅ-ma* རྒྱུ་མཉམ་, པ་བཟུང་ pure, clean; sanctified, celestial: གཅོང་མ་ཕུང་ རྒྱུ་མཉམ་འབྱུང་ it has become clean and pure. In colloq. *tsangma* is the com. word for "clean," opp. to *tsog-pa* dirty.

གཅོང་མ་གཙོག་ཕུང་ *gtsaṅ-ma gtsug-phud* = དགེ་ལུ་མ་ a novice-monk of the Bon religion.

གཅོང་གཙོང་ *gtsaṅ-gtsoṅ* steep, rugged, mountainous (*Jā.*).

གཅོལ་པ་ *gtsab-pa* to detach with a crowbar (*Jā.*).

གཙོར་ *btshah* 1. rust, blight: ལྷགས་ཀྱི་བཅོལ་ rust of iron; ལྷགས་པོ་བཅོལ་བྱགས་པ་ the corn has been spoiled by blight.

གཙོ་བ་ *gtsi-wa* pf. གཙོས་ *gtsis* 1. to delight in, set store by, be fond of: རེད་ལོན་ལ་གཙོ་བ་ཞིག་གིས་ by one who was very fond of pretty things, earthly goods and pleasure. 2. vb. to invite, summon, call, appoint (*Sch.*).

གཙོགས་ *gtsigs* 1. prized, of importance; གཙོགས་ལྷ་ཆེ་ very important; གཙོགས་ཆེ་བར་བྱེད་པ་ to prize, value; མ་གཙོགས་ unimportant; གཙོགས་ཆེ་བ

gtsigs-che-wa = གཙོས་པ་ adj. and adv. affectionate, dear, lovely. 2. in *Mil.* གཙོགས་པ་ རེད་བས་པ་ to subdue, to force, compel, also with supine, རེད་པར་འབྱེད་པར་གཙོགས་པ་ to compel to obey. 3. in *Sch.*: གཙོགས་པ་ལི་ལྷོ་ quick comprehension, retentive memory.

གཙོགས་པ་ *gtsigs-pa* 1. = མཆེ་བ་རྣམ་པར་གཙོགས་པ་ to show one's teeth, to grin. 2. ཅུ་མཁར་ [*Ficus glomerata*] S.

གཙོར་བ་ *gtsir-wa*, to press out, extract; ལྷགས་ལྷགས་གཙོར་ *snun-sogs-gtsir* to press out oil.

གཙུག་ *gtsug* ལྷ་མོ་, མེ་མཁར་ crest, the crown or top of the head; ལྷ་གཙུག་ crown of the head; གཙུག་ཏུ་འཛིང་བ་ to fasten on the crown of the head; གཙུག་རྒྱན་ head ornament, གཙུག་གི་རྒྱན་པུ་ or གཙུག་རྒྱན་ fig. = most high, supreme, pre-eminent: གཙུག་གི་རྒྱན་པུར་གྱུར་པ་ = མཆོག་གྱུར་པ་ became chief, supreme. གཙུག་གི་རྒྱན་པོ་ཆེ་ *gtsug-gi rin-po-che* མི་རི་ལོ་ལོ་ jewel worn on the head or on the crown (*Mñon.*).

གཙུག་རྒྱན་ *gtsug-tor* ལྷ་མོ་ལྷ་, མི་རི་ལོ་ལོ་ head-cover, head-dress, crest, etc.; but, chiefly = flame-shaped tuft or growth on the head of a Buddha; གཙུག་རྒྱན་ཆེན་པོ་ (གཙུང་བ་གྲུབ་པ་ལི་མཛོད་) a Sūtra on mysticism (*K. d. 3, 404*). གཙུག་རྒྱན་རྣམ་པར་རྒྱལ་མོ་ལི་གཙུང་མ་རྒྱལ་པ་དང་པམས་པ་རིམ་པ་གཙུང་པ་ a *dhāraṇī* about the goddess Vijayā (*K. g. 4, 188*).

གཙུག་ལྷན་ *gtsug-ldan* as met. the peacock (*Mñon.*).

གཙུག་ན་རྒྱལ་པོ་ *gtsug-na nor-bu* མཁའ་ལྷ་མོ་ n. of a mythological king, believed to have been a former incarnation of Buddha (*A. K. ch. iv.*). གཙུག་ན་མེ་འབར་ n. of a yaksha (*L. Kah. 26.*); གཙུག་ན་རྒྱལ་པོ་ བཙུན་མེ་མཁར་ an epithet of Mahes'vara who decorated his forehead with the moon obtained from the churning of the ocean (*Mñon.*).

གཙུག་ཕུང་ *gtsug-phud* ལྷ་མོ་, མེ་མཁར་, ལྷ་མོ་ལྷ་ = མེ་ hair, the crown of the head, གཙོར་གྱི་གཙུག་

ཕད་ཤེས་བུ་ n. of a king of fabulous origin (A. K. 14 5); གཙུག་ཕུད་རྒྱལ་མཚན་འཛར་ *gtsug-phud rgyal-mtsan bchañ* an epithet of Mahes'vara (*Mñon.*); གཙུག་ཕུད་ལྷ་པ་ *gtsug-phud lha-pa* བཟའ་མིའང་=the lion; གཙུག་ཕུད་ལྷ་པ་ *gtsug-phud lha-pa* མིའི་མིང་ a peacock; anyone with a crest. གཙུག་ཕུད་ཚུལ་ཁྲིམས་ *gtsug-phud tshul-khrim*, one of the four Bon sages (G. Bon. 35.); གཙུག་ཕུད་འཛིན་ *gtsug-phud-hdsin* མིའི་མིང་ peacock.

༥ གཙུག་ལག་ *gtsug-lag* defined as: གཙུག་ལག་ཅེས་པ་ནི། འཕགས་པའི་གཙུག་ནས་བཞུན་། རྩ་བའི་ལག་ རྩ་བའི་ལག་པས་བཞུན་ (*Vai. kar. 144*) that which has come out of the head of the most holy, i.e., the result of his intellect, and has been placed in the hands of the inquirer; hence sciences, sacred literature, etc.; གཙུག་ལག་རྣམས་པ་བཞུན་བཞུན་ the eighteen separate sciences; also, seems=ཤེས་པ་ *shes-pa* Pitaka class. གཙུག་ལག་གི་ཤེས་པ་ཡང་མཁས་པ་ཡིན་ཏེ་ he was learned even in the learning of the *Pitakas* (A. 34). གཙུག་ལག་བཞི་ *tsug-lag-bshi* the four sciences: (1) ཡི་གེའི་གཙུག་ལག་ the science of letters; (2) རྒྱུ་མདུན་གྱི་གཙུག་ལག་ the science of language and words, i.e., grammar; (3) རྒྱུ་མདུན་གྱི་གཙུག་ལག་ the science of supreme enlightenment; (4) འཛིན་ཆེན་པའི་གཙུག་ལག་ the science of worldly object and usefulness (K. my. ག, 423).

༦ གཙུག་ལག་གྲུ་མ་མོ་ *gtsug-lag kun-kyi ma-mo* the alphabet, lit. the mother of all sciences.

གཙུག་ལག་ཁང་ *gtsug-lag-khañ* རྒྱུ་མདུན་, བོད་ཁང་ a monastery, a temple; but in the present day most commonly applied to the chief hall of worship and assembly in any large monastery. In this sense a Tibetan remarked lately to one of the editors: གཙུག་ལག་ཁང་དུ་ཚོན་རྒྱུ་གི་རི་མོ་མང་པོ་ རྩ་བའི་ལག་པས་བཞུན་ in the congregation hall there are many coloured pictures on the walls. In Lhasa

com. appellation of the Cho-khang or chief temple of that city.

Syn. གན་ལྷོ་ལ་ *gan-dho-la*; དེ་གཙོ་བོ་ *drig-tshah-khañ*; མཚན་པོ་གནས་ *mchod-hos-gnas*; ལྷ་ཁང་ *lha-khañ*; ལྷ་ཡི་གནས་གནི་ *lhay'i gnas-gshi*; ལྷ་དགའ་ར་བ་ *kun-dgah ra-wa*; འདུ་ཁང་ *hdu-khañ*; དཀོན་མཆོག་གསུམ་གྱི་མོ་བྱང་ *dkon-mchog gsum-gyi pho-brañ* (*Mñon.*).

གཙུག་ལག་དང་པོ་ *gtsug-lag daf-po*=འཕྲོ་བའ་བ་ *hkhor-wa* the world, the wheel of transmutatory existence (*Mñon.*).

གཙུག་པ་ *gtsugs-pa* 1.=བཀྲ་པ་ to plant, མ་ལ་གཙུག་པ་ to put in the ground; རྩ་བའི་གཙུག་པ་ to plant crops (*Nag. 56*). 2. to bore out, scoop out, excavate (*Sch.*). 3. =བཀྲ་པ་.

གཙུབ་པ་ *gtsub-pa* pf. བཙུབས་ *btsubs* to rub; གཙུབ་པའི་ *gtsub-pa'i* ཡུལ་ལྷི་ wood to make fire by friction.

གཙུབས་པ་ *gtsubs-pa*=བཙུབས་པ་ *btsubs-pa* to churn.

གཙོ་བོ་ *gtse-wa*, pf. གཙོ་ས་ *gtse-s*, v. འཛོ་བ་ *btshe-wa*.

གཙོ་བོ་ *gtse-wa*=གཙོ་བོ་ *gtse-wa* (*Sch.*).

གཙོ་ར་བ་ *gtser-wa*, 1.=འཛོ་བ་ *btshe-wa* (A. 97); གཙོ་དཔག་ཙོ་བ་ (*Situ. 81*). 2. འཛོ་བ་ disagreeable, offensive to the ear, not pleasant.

གཙོ་བོ་ *gtso-bo* 1.=ཆམ་པ་ or བདག་ཉོད་ self, and even: the soul. 2. ལུ་ལྷ་, དཔོན་མགོ་ chief, lord, master; གཙོ་བོ་ and གཙོ་ར་ adv., especially, chiefly, principally; རྒྱུ་མདུན་གྱི་གཙོ་བོ་ the chief of men, Buddha (*Dz.*); རྩ་བའི་གཙོ་བོ་ the chief of all symbols, the principal one in a shrine, the deity to whom a shrine is consecrated. གཙོ་བོ་ as a title=sir, Mr.; རྩ་བའི་གཙོ་བོ་དྲུག་པོ་ the six (gentlemen) ministers (*Jä.*). 3.=འཕྲོ་བའ་ excellence in

reference to དངོས་པོ substance, reality, གཞུང, प्रधान, प्रमुख, प्रधान. Also, =མཚན་གཞན་ or རིན་པོ་ཆེ. གཙོ་བོ་དང་ *gtso-bo-nid* རྒྱལ་པོ་ superiority, excellency. གཙོ་བོ་ཆེན་པོ་ *gtso-bo-tshogs* བརྒྱུད་, རྒྱུད་, the highest in perfection, the most excellent of its kind; གཙོ་བོ་ or གཙོ་བོ་ལྷན་པོ་, བེན་པོ་ to place foremost, to consider the first or most excellent.

གཙོ་མ་ *gtso-ma* or བཅོ་མ་ 1. refined, pure, without any alloy or mixture of base metal: གཞི་མ་གཙོ་མ་ unalloyed purified gold. 2. hemp (*Sch.*).

གཙོ་མོ་ *gtso-mo* lady; the most distinguished, the noblest (of females): བུ་མོ་གཙོ་མོ་ the most beautiful girl; གཙོ་མོ་མཚན་པོ་ཞིག་ a girl of the worthiest and noblest appearance (*Mil.*); གཙོ་མོ་མཚན་པོ་ to be mistress, resp. (*Jü.*). གཙོ་མོ་ཆེན་པོ་གཞི་མ་དང་ལྷན་པོ་ old lady with hair adorned with gold, silver, and shells.

གཙོ་དང་ *gtso* or བཅོ་ *htso* Hodgson's antelope, with straight horns standing close together and at a distance imparting the appearance of a single horn; hence Huo's appellation of it as the unicorn. It is the *cho* of provincial Tibetans, and occurs throughout the country from Ladak to the borders of Kansu and Szechuan. གཙོ་དང་མ་ female *cho*; གཙོ་དང་ལྷན་པོ་ the young *cho*. གཙོ་དང་ཆེན་པོ་ཞིག་ "plateau of antelope herds," n. of elevated table-land in Gugé province lying between the courses of the Sutlej and one branch of the Indus; styled in maps *Cho-chho Thol*.

བཅོན་ *htsag* འཇེ་རི་ཁ་, འཇེ་རི་ཁ་ཆེ་ red ochre. བཅོན་མཚན་ *htsag-thaŋ*, བཅོན་རི་ *htsag-ri*, བཅོན་ལུང་ *htsag-lung* plain, hill, valley, of red earth. བཅོན་ལུག་ *htsag-yug* mineral substance of several colours, generally = red ochre. བཅོན་ལུག་མཁོ་ན་དུ་མ་ཆད་ལེན་ red ochre (applied) cures headache and inflammation of the bones.

བཅོན་པོ་ *htsag-pa*, v. བཅོན་པོ་; also = བཅོན་པོ་; ཆེན་པོ་ལྷན་པོ་ (*Situ. 76*).

བཅོན་པོ་ *htsags-bu* in བཅོན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ (*A. 29*).

བཅོན་པོ་མ་ *htsags-ma* fine wheat or barley flour that has been well sifted or passed through the sieve (*Rtsii.*).

བཅོན་པོ་ *htsag-mo* a certain beverage, = རྒྱུད་པོ་ (*Jü.*).

བཅོན་པོ་ *htsañ-wa* pf. བཅོན་པོ་ *htsañs*; to press forward or into, squeeze one's self in: གཞི་མ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ pushed one's way, into the assembly, in between the crowd (*Situ. 76*).

བཅོན་ *htsan* or བཅོན་པོ་ 1. a species of demon, inhabiting a given locality and sometimes entering into a person visiting the place for a brief period and causing thereafter serious illness. 2. strict, secure, binding: བཅོན་པོ་ strict orders, རྒྱུད་པོ་ a strong Jong or fortress (*Nag. 55*); དག་པོ་ལྷན་པོ་ རྒྱུད་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ to be long in merriment and secure in comforts and happiness; བཅོན་པོ་ལྷན་པོ་ to enforce strictly; རྒྱུད་པོ་ *ñag-htsan* a firm promise; བཅོན་པོ་ *htsan-sa* = དཔེན་གནས་ a safe, inaccessible retreat where no robbers or enemies can easily penetrate (*Hbrom. 13*); also place of purity and eminence, exalted position: དེ་མཚན་ཆེན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ལྷན་པོ་ (*Sññ.*) if here in the present life I have not held an exalted position, i.e., unless I have betaken myself to the pure and sanctified life. རྒྱུད་པོ་ལྷན་པོ་ = རྒྱུད་པོ་ལྷན་པོ་ a strict and strong Jongpon.

བཅོན་པོ་ལྷན་པོ་ *Btsan-dgon-pa*, n. of a monastery in *Gsañ-phu* (*Deb. 45*).

བཅོན་པོ་ *btsan-po* 1. puissant, mighty, powerful, strong, violent: བཅོན་པོ་ལྷན་པོ་ a virulent poison. 2. early name for a king. It is said that while Tibet was under the

early monarchy the laws were enforced with the greatest severity and rigour, and because the kings administered them so well they were called བཅོན་པ། (*Nag.* 55).

བཅོན་པ་ནོ་མོན་པ་ *Btsan-po No-mon-han* one of the incarnate lamas of *Gser-khog* monastery in Amdo whose position as a holy man was recognized even by the Emperor of China. He wrote the geographical work called *Dsam-ling gye-she* (འཛིན་གླིང་རྩེ་པའི་རྒྱལ་བའད་ལྟོད་བཅུད་ཀྱི་ལྷན་གསལ་མེ་ལོང་).

བཅོན་པ་ཡ་མེད་ *btsan-po ya-med* = བོད་རྒྱལ་པོ་པ་ the black species of aconite (*Sman.* 109).

བཅོམ་པ་ *btsab-pa* pf. བཅོམས་ *btsabs* to cut small, to chop, to mince, in *C.*; བཅོམ་རྩ་ chopping block *C.*; རྩ་བོར་བཅོམ་པ་ to pulverate, to reduce to powder; རྩ་པ་བཅོམས་ pounded the bones (*Situ.* 56).

བཅོམ་པ་ *btsam-pa* or བཅོམས་པ་ v. བཅོམ་པ་.

བཅོའ་བ་ *btsa-wa* 1. pf. བཅོས་ *btsas* to be born to, to bring forth: རྒྱུ་མ་ལ་བྱ་བཅོས་ a son was born to his wife; འུ་བཅོའ་བའི་ཐབས་མེ་བྱུབ་ she was incapable of the chance of bearing children (*Dzl.*). 2. resp. to watch, to look on, espy.

བཅོའ་མ་ *btsah-ma* ripening of corn in autumn in Tibet; harvest; བཅོའ་མ་རྒྱུ་ to harvest.

བཅོལ་བ་ *btsal-wa*, v. བཅོལ་བ་ *btshol-wa*: རྫོང་བཅོལ་རྫོང་ seeks for wealth; ལྷན་པ་ལ་བཅོལ་ནས་རྫོང་ *gshan-lā btsal-naš rñed* having sought elsewhere, he got it (*Situ.* 76).

བཅོས་པ་ *btsas-pa*, v. བཅོའ་བ་.

བཅོས་རྫོན་ *btsas-ston* ཇའི་མཆོད་ཆེད་ festivities and religious ceremonies at birth.

བཅོས་མ་ *btsag-ma* 1. also རྩ་མ་ harvest, བཅོས་རྒྱུ་ to reap the harvest; རྫོན་ཏུ་མ་མུ་བཅོས་མ་བཤེས་ reaped in the autumn season (*Situ.* 124). 2. wages, pay; རྫོན་པོ་མ་ ferry-toll.

བཅོར་བ་ *btsir-wa* v. བཅོར་བ་.

བཅུགས་ *btsugs* 1. རོལ་པར་, འཛིན་པར་, བསྐྱར་, obtained; planted, established. 2. རྩེ་རྩེ་ *sgreñ* སྐྱུ་ལྷན་ raised. 3. བསྐྱར་པ་ *btskrun-pa* འཕྲུལ་པར་ reared, grown, produced. བཅུགས་ཤིང་ *gtsugs-cin* a tree that has been planted; རྩེ་ལ་བཅུགས་ established a custom (*Situ.* 76).

བཅུད་པ་ *gtsud-pa* = བཅུག་པ་ *btsug-pa* to put, insert: རྫོང་ཏུ་བཅུད་ *gnod-du btsud* put into a vessel (*Situ.* 76).

བཅུན་པ་ *btsun-pa* 1. respectable, noble, (of race, family). བཅུན་པའི་བྱང་མེད་ a noble lady, a lady of rank. 2. བཤྲོད་, རྒྱལ་, བཤྲོད་; in རྩེ་བཅུན་ reverend: བཅུན་པ་རྣམས་ the ecclesiastics, priests; even བཅུན་པ་ཁྲིམས་མེད་ wicked priests. *Gelong* and *Getsul* who are of pure morals and learned are called བཅུན་པ་. Buddha is also called བཅུན་པ་ the reverend one. བཅུན་པ་བཅོམ་ལྷན་འདུག་པར་བཅོམ་ལྷན་འདུག་གི་ལྷན་རྒྱུ་བསམ་པ་འཇམ་པ་ལ་དཔལ་བཅོའ་བར་འཇམ་པ་ (*K. d.* ༩, 304). བཅུན་པའི་གྲྲ་ཁང་ མི་ལུ་ཁྱེད་ a monk's cell. 3. creditable, honourable, faithful in observing religious duties, frq.: མཁས་བཅུན་པ་བཟང་གསལ་ learned, noble and good—three qualities; རྩེ་ག་བཅུན་པ་ creditable discourse. *Mil.* evensays of his cane: རྩེ་རྩེ་ལེ་ནས་བཅུན་པ་དེ་ this cane of quite a serviceable quality (*Jä.*). བཅུན་ཅུང་ *btsun-chun* a boy monk.

བཅུན་པོ་ *btsun-po* = བཅུན་པ་, རྩེ་རྩེ་བཅུན་པོ་ the noble Emperor of China བཅུན་པོར་བྱེད་པ་ to reverence (*Cs.*).

བཅུན་མོ་ *btsun-mo* honorific term for a woman of rank, a queen: *btsunmo-dañpo* chief wife. བཅུན་མ་ *btsun-ma* is applied to designate a Buddhist nun; and sometimes the nunnery itself is designated བཅུན་པ་ *btsun-pa*. བཅུན་མོ་ཏུ་ལོ་རྩེ་ཚུགས་ནན་ *btsun-mo duñ-gi thor-tsugs-can* = རྩེ་ཚུགས་ (*Sman.* 77); བཅུན་མོ་རིན་པོ་ཆེ་ *btsun-mo rin-po-che* the ideal

hdab; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *shab-wahi lo-ma*; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *li-brgan*; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *bkra-wahi hdab-ltan* (*Mñon.*). ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *htsod-hbru* seeds of this plant. ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *htsod-shin* plantation of madder, field wherein madder is grown.

བོད་ཀྱི་ *htson* or ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *htson-khañ* ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ prison, jail. In *Mil.* ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *htson-don* is used. ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *htson-lto* provisions for a prisoner, which, it seems, are supplied by the friends of a prisoner in Tibet; certain kind-hearted people also furnishing funds for the same. In Tibet the state does not give food to those whom it imprisons. ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ a prisoner; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ a convicted criminal; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ or ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ to take prisoner, to put into captivity; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ to set free from imprisonment; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ hostage, fig. people that are snowed up (*Jü.*); ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *htson-rdsi* or ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *htson-sruñ* jailer; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *htson-rar-bcin* ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ imprisoned in the jail.

Syn. ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *htson-ra*; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *khri-mun*; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *hehiñ-wahi khyim*; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *til-mar ra-wa*; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *hkhul-hkhor-khyim*; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *dud-khañ* (*Mñon.*).

བོད་ཀྱི་ *htsol-wa*, pf. ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *htshol-wa*.

ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *htsos*, ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་, pf. of ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ dyed coloured. ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *htsos-ma* ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ any thing dyed.

ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *htshos-pa* cooked, boiled (*Mñon.*).

རྩ་བ་ *rtsa* I: ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་, ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ 1. vein, artery, ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་, ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་, ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ the three principal arteries, which are however of a mystic nature; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ muscles. It is mentioned in *Kah-gyur* that there are 1072 smaller and larger veins in the human body. 2. intestine, bowels: ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *rtsa-la rgyug-pahi sman drug* the six medicines

which move the bowels. 3. the pulse: ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *rtsa lta-wa* to examine or feel the pulse. Tibetan physicians always feel the left wrist of a male patient using their right hand to do so, but feel the right wrist of a female patient using their own left hand. They also examine the pulse or circulative force in other parts of the body. ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *rtsa-chus* in C. ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ cramp.

Syn. ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *hbab-ltan*; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *rus-pa hchiñ-byed* (*Mñon.*).

རྩ་བ་ II: particle connecting the tens with the units: ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ one and twenty, i.e., twenty is the principal number and one is over it; again, after ལྷ་པོ་ and ལྷ་པོ་ where also ལྷ་པོ་ *dañ-rtsa* is not unusual: ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ = 2,007.

ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *rtsa-khrid* = ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ lineage or ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ family extraction (*Mñon.*).

ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *rtsa-ltuñ rgya-cher hgral-pa* n. of a Buddhist Sanskrit work on the principal sins or moral corruption (*A. 136*).

ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *rtsa-phuñ* n. of a place in Tibet (*Bon. ch. 5*).

རྩ་བ་ *rtsa-wa* 1. the root, both actually of plants and fig. of other things; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ six (medicinal) roots, viz. ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ carrot, ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་, ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་, ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་, ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ to pull out with the root, to eradicate, extirpate; ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་, uprooted fully extinguished, destroyed from the root. ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ drawn out with the roots, = ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ or ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ (*Mñon.*). ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *rtsa-wa-nas* has also come to be used in the C. colloq. with the vb. in the negative as = never, but only with the present and future tenses: ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ ལྷ་པོ་ལྷ་མོ་ *ha yañ-skyar rtsa-wa-nas hgro-rgyu med* I shall

never go again; "*tanda khorak nga-la tsa-wa-ne lep-kyi-ma-re*" he never comes to me now. 2. origin, primary cause, source, also གཞི་རྩ་, *e.g.*, འཁོར་བའི་གཞི་རྩ་གཙོ་བོ་ to cut off the cause of transmigration, to deliver a soul from transmigratory existence; རྩ་བར་ཤུཌ་པ་ or རྩ་བཤུཌ་པ་ to examine closely, to investigate thoroughly. རྩ་མཛམ་གྱི་རྩ་བ་གསུམ་ are the three primary moral evils, viz: འདྲིང་ཆགས་, རྒྱུང་ and གཉི་མུག་. རྩ་བྱམ་ *rtsa-bral* without origin, without beginning or end, unlimited; དགེ་བའི་རྩ་བ་ རྒྱལ་ལྷན་ a virtuous deed, as a cause of future reward; རྩ་བའི་རྩ་མཛམ་པ་ original sin 'sin inherited from former births' (*Sch.*); རྩ་བའི་རྒྱུད་ ལྷན་པ་ an original treatise; རྩ་བར་འབྲེལ་བ་ a commentary of the original work; རྩ་བའི་མ་ the Prajñā-pāramitā the real mother or producer of all Buddhas; རྩ་བའི་རང་བཞིན་ the real nature; རྩ་ཆེན་ original words, original of a letter or document. In the sense of "really," "in its very essence," "from the very root or core," རྩ་བ་ is prefixed to certain adjectives as an augmentative. Thus in describing great sanctities as the Dalai Lama, the Pan-chhen Lama, etc., they are said to be; རྩ་བ་ཆེན་པོ་ essentially great, རྩ་བ་དམ་པ་ really holy, etc. This augmentative is said to be not applicable to laymen however lofty their rank. Also, in gen. རྩ་ཆེན་ *rtsa-chen* = very great. རྩ་བ་ནས་བཟང་བ་ *rtsa-wa-nas bshar-wa* བཟང་བ་ to shave or scrape entirely away.

ཙུཿ *Rtsa-sgye* place in Tibet in the neighbourhood of which *Hbrom ston-pa Rgyal-wahi hbyin-gnas* was born: དང་པོ་ བར་ཕྱགས་ཙུཿའི་ཕྱགས་སུ་བཞུགས་ first he was born in the direction of *Rtsa-sgye* which is towards the north (*A. 136*).

+ རྩ་བའེ *rtsa-ba-lña*, the five cardinal virtues said to be the roots from which

the Mahāyāna doctrine springs: (1) རྩམས་པ་ རྟེན་པ་ love; (2) རྩེད་རྩེ་རྟེན་པ་ compassion, mercy; (3) དགེ་བའི་རྩ་བ་སེམས་ཀྱི་དང་དགེ་བའི་རྩ་བ་མམས་ཅད་ངས་ ཡོངས་སུ་བཟོ་བ་; (4) རྟེས་པ་བདུལ་བས་འཇགས་པ་; (5) རྟེན་པ་ གནན་མི་འདོད་ not wishing to imbibe faith in any other school of Buddhism.

ཏ་བ་མང་ *rtsa-wa-maṅ* = ལྷ་ཤིང་ *klu-ṣin*
 नागवृक्ष lit. the tree of numerous roots.
 (*Mñon.*).

རྩ་ལག་ *rtsa-lag* = གཉན་པོ་མིའང་ relation, friend :
 བརྟན་པའི་རྩ་ལག་སྐྱེ་མ་མཚན་དཔལ་ལྷན་གྱི་མ་དམ་པ་ནམས་ལ་བྱུག་
 རྩ་ལོ་ adorations be to those holy men the
 noble lamas who are the friends of the
 doctrine (*A. I*). The enemies of Buddhism
 are called བདུད་ཀྱི་རྩ་ལག་ friends of the evil
 one; those who believe in Buddhism are
 called བརྟན་པའི་རྩ་ལག་ friends of religion. རྩ་ལག་
 ཉིད་ *rtsa-lag-byed* = རྩེ་འུ་ a husband (*Mñon*);
 རྩ་ལག་མེད་ without relatives; རྩ་ལག་འཛེ རྩ་ལག་
htsho one that supports his friends and
 relatives.

རྩ་གསུམ་ཀུན་འདུས་ *rtsa-gsum kun-hdus* the assemblage of the three principal ones in mysticism: (1) ལྷ་ the deity represented in the ལྷ་མ་ or *Guru*; (2) གསུང་ the scripture existing in the ལྷ་འདུས་, or tutelary deity; (3) རྩལ་གསུང་ the spirit, represented by *Khadoma* (*Khrid*, 4).

^४ *rtsa* gen. though incorrectly, written as ཅྲ *rtsa*, ढण, यवस grass, herb, small plant. Also=hay, dry grass, straw. ཅྲཁང་ *rtsa-khan* ढणकुटीर thatched house; ཅྲཇོན་ *rtsa-ñjon* यवसः green grass; ཅྲཙན་ *rtsa-can* covered with grass, grassy; also, n. of a town in ancient Magadha; བོད་ཁྱིའུ་རྩ་ཅན་ལ་ ཇོན་ཀུལ་པོ་གུ་ཅན་ཞེས་བྱ་བ་ཤོབ་མ་མང་པ་རང་ཉིན་ རུ་ཅེ་བ་ཞིག་གི་ཐོ་བླ་ཕུང་ཆེད་ in the city of Tsachan (*Kus'a*) formerly there was the palace of a very powerful king called Kus'achan (*K. du.* 5).

592); རྩ་མོག *rtsa-mchog* ལྷན་ the best or holiest of grass, hence the sacred Kus'a grass; རྩ་མོག་རྩང་ཁྱུ་སྐྱེ་སྒྲིབ་ the town of Kus'a where Buddha died (*Mñon.*); རྩ་ག *rtsa-thag* or རྩ་ཡི་གཤམ་ grass-rope (*Rtsii.*); རྩ་ཅན་ *rtsa-thun* grass-gatherer; རྩ་དུར་བླ་ *rtsa-dur-bha* or དུར་བླ་ (*Mñon.*) fine green sward grass called ཇུ་ལྷོ་; it is included in བཏཱ་ཤིས་ཀྱི་སྒྲུབ་བརྟན་ or eight auspicious objects of the Hindus; རྩ་གདན་ *rtsa-gdan* grass-mat on which Brahmans generally sit. རྩ་གཞིན་ཕུ་ *rtsa-gshon-nu* fresh shoots of grass; རྩ་མན་ *rtsa-zan* བཟའ་ཆེན་པོའི་མཚུ་མས་ རྩ་མི་ *rtsahi gzeags-ma*, ཇུ་ལྷོ་ (A. K. 2-55) [a fragment or piece of grass] ས.; རྩ་མོད་པ་ *rtsa-hzod-pa* in རི་ཁབ་ཙན་པ་ རྩ་མོད་པ་ཞེས་པ་ཞིག་ཡོད། ལག་རྟི་བས་མོས་ན་མང་ གྱི་རྗེར་བྲལ་བྱུང་ངོ་ in the Himavat mountains there is a kind of grass which if the cow eats she yields the best milk for making butter (*K. my. B.* 120); རྩ་མོད་པ་ *rtsa-hkhañ-pa* a straw-house, a house thatched with straw, རྩ་ཁོ་འབྲུག་པ་ *rtsa-khahī sil-pa* the dew on the grass blades; རྩ་དཔས་ *rtsa-hdam* = འདས་ཅ་ marsh-grass, grassy swamp, the grass belonging to the government of Lhasa growing in the swamps of *Rkyañ-thañ Nāgā* in the N.W. environs of Lhasa.

ᠰᠠᠭ *rtsa-hbyo* n. of a large number
(*Ya-sel.* 57).

835 *rtsa-phud* one of the thirty-six border countries (*Ya-sel*. 38).

इ-वहिं *rtsa-wahi-sde* the four earliest divisions in the Buddhist society: (1) श्रमण-उपेय-परिष्कार सञ्ज्ञास्तिवादी; (2) धर्मात्मेन्द्रिय महासाङ्गिक; (3) अद्वैतपरिष्कार महासम्प्रदायी; (4) गुरुपरिष्कार।

ཅ་དུ་མ་ *rtsa-dbu-ma* मध्यमा ।

རྩ་མེ *rtsa-mi* principal man.

རྩ་མེད་མ་ *rtsa-med-ma* 无基 without basis.

ཅྷྷ *rtsa-rtse*, abbr. of ཅྷ and ཅྷམ
(*Jig.* 29).

འཕྱི་རྒྱུ་པོ་ *rtsa-yi sñiñ-po* = འཕྱི་རྒྱུ་ the banana plant (*Mnon.*).

कृत् *rtsa-ra*, punishment under law given
in a court of justice. कृत्वेत् *rtsa-len-pa*
दण्डलेख [a small fine] S.

མ་གྲོན་ *rtsa-ces* primitive wisdom.

ཙྨ་ཁ་པ་ *rtsa-bcad-pa* नारोप lit. he who has explained the fundamental doctrine; an epithet of Nāropa the *Tantrik* sage who lived in the tenth century *A.D.*

འཛུགས་པ་ *rtsa-gsum-pa*, त्रिशिराः [the three headed, a demon of fever] S.

རྩ་གསུམ་ *Rtsags*, a celebrated lama of the *Rdzogs-chen* sect of the *Rññ-ma* school (*Deb.* ༡ 19).

རྩ་ལྷ་ *rtsañ* (རྩ་ལྷ་ལྷ་) a kind of thorn,
bramble.

ཅང་པ་རྒྱ་ཀར་ *rtsaṅ-pa rgya-rgan*, v. ཅངས་པ་.

རྩངས་པག *rtsañs-pag* the skin of a lizard.

རྩ་རྩ་ *rtsaṅ-rtsaṅ* n. of a *sa-bdag*
monster.

རྩངས་པ *rtsaṅs-pa* ककलास; चमत्तज, हेमन
the chameleon, a kind of lizard; རྩངས་པའི་
མཇུག་མཆོད་པ་བཅིངས་ན་ཁ་མཁ་འཛིང་བར་བྱེད་ནི་ if the tail
of the chameleon is tied round the body
one's health is preserved (or is protected
against influence of evil spirits) (*K. g.*
3, 49).

Syn. བཀྲ་བ་ *bkra-wa*; སྒྱིན་གྲོང་ *skyin-gor*; རྩ་
ཡིད་བྱེད་ *rta-yid-byid*; སོག་ལེ་ཅན་ *sog-le-can*; རལ་གྱི་ཅན་
ral-gri-can; མདུང་ཅན་ *mdun-can*; བྱིམ་ལྗམ་ *khyim-
ldan*; མིག་སྤྲུལ་ཅན་ *mig-gman-rtsa*; ཉན་སྒོ་བ་ *nin-so-
wa*; གཤམ་ལྗམ་ *gṣol-lan*; རྒྱལ་བ་ལུ་ *rgyal-wa chu-
wo* (*Mñon*).

ཅད I: *rtsad* = ཅ་པ root, ཅད་ནས་གཅོད་པ to root out, to eradicate.

ཅད II: track, place of being, actuality; chiefly occurs in phrase ཅད་གཅོད་པ *rtsad good-pa* to track out, search after or into, inquire for: ཅད་མ་ཅོད་ *rtsad ma-choḍ* unable to trace one's whereabouts; རྒྱལ་བུས་ བོས་ཀྱང་མེད། བཅོམ་ཀྱང་མེད། ཀྱང་མ་ཅོད་ཀྱང་། ཅད་མ་ཅོད་དྲི (A. 46) he was not found when called by the Prince, could not be found though sought for, and though asked for everywhere he could not be traced; ཁོང་ན་ནིང་ནས་ ཅད་བཅད་བུས་པས་ since last year he was being inquired about (A. 66); རྟོད་མེན་པ་ཅད་གཅོད་པ་ རང་མ་བྱུང་ (A. 125) except you there was none to search him out.

ཅབ་པ *rtsub-pa* or ཅབ་ཅབ་ *rtsub-rtsub*, v. ཅབ་ཅབ་.

ཅབ་མོ་ *rtsub-mo* काजिक, काजिक acidulated rice-water.

ཅབ་ཅབ་ *rtsub-rtsub* चञ्चल fickle, unsteady, not firm: ཅབ་ཅབ་པ་ཅོང་པ་ཅུག་ *rtsub-rtsub-tu soḥ-dug* he has become very fickle.

ཅབ་ས་པ་ *rtsubs-pa* 1. (གྱིས་གཏུག་ཅིབ་ཏུ་བཅུབ་པ་ (Nag. 56) vb. to chop or cut into small pieces like meat. 2. ferment, barm, yeast, prepared from barley-flour; ཅབ་ས་ཐུར་ a sweetish sort of bread, made up with it; ཅབ་ས་མོ་ a beverage brewed from roasted meal (ཅམ་པ) and water, and made to ferment by adding butter-milk, esp. liked in winter; also called བཅོག་ས་ (Jä.); ཅབ་ས་རུ་ཅོ་ *rtsubs-ru tsha* a kind of salt in appearance like burnt treacle: ཅབ་ས་རུ་ཅོ་ཡིས་དྲོད་ཕྱེད་ཐོད་པ་དང་། རྒྱུག་དང་འཁྱུང་ རྒྱུག་འཛུམས་པར་བྱེད་.

ཅམ་པ་ *rtsam-pa* सक्तु parched barley ground into meal, the staple food of Tibetans in country places and eaten in large measure by both dwellers in town and country. Is usually sopped in soup

or tea into pasty balls. ཅམ་ཐུག་ *rtsam-khug* bag containing flour of parched barley (*Mñon.*); ཅམ་གཤེར་ *rtsam-gñer* keeper of parched barley-store; ཅམ་ཕོག་ *rtsam-phog* wages or allowance in parched barley flour, given to monks and menials in Tibet (*Rtsii.*); ཅམ་ཤིབ་ *rtsam-shib* the finest parched barley flour which is taken by the highest class of officials (*Rtsii.*).

ཅམ་ཤིང་ *rtsam-ṣiñ* = ལུས་ཅུ (mystic) (*Mñ. rda. 3*).

ཅར་ *rtsar* = ཅ་ན་ or འགྲམ་དུ་ near, close to:

ཅར་ལ་ *rtsal,* = རྟོབས་ (*Nag. 56*) skill, dexterity, adroitness: ལག་ཅར་ཅན་ a skilful, practised hand *W.*; ལྷ་ཅར་ magical dexterity; རྟོབས་དང་ལྷ་ཅར་ strength and dexterity (*Glr.*); ཅར་གྱི་མཚོངས་ *rtsal-gyi mchong* gymnastic feat; ཅར་འགྲུང་པ་ *rtsal-hgrang-pa* to vie in skill; ཅར་ལྷུབ་ *rtsal-sgrub*, business-like and expert. ཅར་ཅོབ་ *rtsal-che-wa* or ཅར་ཕོ་ཅོབ་ विक्रमी, महाविक्रमवान् 1. very powerful, prowess; adroit as a gymnastic wrestler, etc.; also sbst. athlete, juggler, etc., (*Dzl., Jä.*). 2. = དུང་ a conch shell trumpet (mystic) (*Mñ. 3*). ཅར་མ་ཐོན་པ་ *rtsal-mthon-pa*, efficient: མདོན་པར་རྟོགས་པ་ལམ་གྱི་རིམ་ལ་ཅར་ཐོན་པ་ versed in the metaphysical work Lam-rim; also one who is an adept in the ascetical meditation on *Nirvāna* (A. 118.). ཅར་ལྡན་ *rtsal-rdan* विज्ञान skilful, expert, adroit; ཅར་པ་ *rtsal-pa* प्रबल powerful; ཅར་ལྟོང་ *rtsal-sbyong* bodily exercise, nimbleness, agility; བར་ཅར་ལྟོང་ nimbleness in running; སྒྲིག་ཅར་ལྟོང་ agility in flying; ཅར་ལྟོང་པ་ *rtsal-sbyong-wa* to practise, or improve one's skill (*Mil.*); ཅར་མེད་ *rtsal-med* unskilful; ཅར་ཤོར་ *rtsal-ṣor* all skill is gone (*Jä.*).

ཅར་ས་མ་ *rtsas-ma*, v. བཅོས་མ་ *ḥtsas-ma*.

ཅི *rtsi* 1. varnish, paint=ཚན་ཅི; ནག་ཅི black paint, དམར་ཅི red-paint; གཤེར་ཅི gilding, དཔལ་ཅི silvering. ཅི་ཁྲ་མ *rtsi-khra-ma*, appliances of painting (*Rtsii.*); ཅི་སྒྲམ *rtsi-sgam*, paint-box (*Rtsii.*); ཅི་སོབ *rtsi-sob* fading paint colour or varnish (*Jig. 21*). 2. all fluids of a certain consistency, such as the juice of some fruits, certain secretions, etc.: ཅི་ཤིང་ fruit-tree; སྒྲ་ཅི honey, juice collected by bees; སྒྲ་ཅི secretion in the bag near the navel of the musk deer; ནད་ཀྱི་ཀྱེན་ཅི *nad-kyi rkyen-rtsi* a medical draught, potion; བཟུང་ཅི nectar; དཀར་ཅི white-wash.

ཅི་ཁྲ *rtsi-khu* or ཅི་ཁྱ *rtsi* fruit-stone, also the kernel.

ཅི་བཟུང *rtsi-bcud*=སྒྲ་ཅི lit. juice-elixir; honey (mystic) (*Miñ. 3*); ཅི་བཟུང་ཕྱིང་པ *rtsi-bcud sñiñ-po* butter churned out of milk.

ཅི་འོ་ཅེ *rtsi-wo-che* or ཅི་ཅེན་ཅེན་ཅིང་ *asafoetida* (mystic) (*Miñ. 3*).

ཅི་མ་གྱི *rtsi-ma-ghi* n. of a medicine which is said to possess the virtue of making all poisons including snake venom ineffectual: ཅི་མ་གྱི་ཤིས་བྱ་བ་བྱུག་ཐམས་ཅད་ཤི་བར་བྱེད་པ་ཡོད་པེ། དུག་ཐུལ་ཅི་དེའི་རྩི་ཚར་བཅས་ཕྱིར་ཕྱོག་པར་བཟུང་ན། there is a medicinal oil called *rtsi-ma ghi* which destroys all poisons; a venomous snake at its smell will go away (*Hbrom. 3, 312*).

ཅི་འི་རྒྱལ་པོ *rtsi rgyal-po* lit. the prince of medicinal oils or sap; n. of a kind of tree, prob. the *Garjang* from which a medicinal oil is obtained (*K. d. 3, 117*).

ཅི་ཕུ *rtsihu* n. of a plant,=ཕྱི་ཕུ་རྩུ་ (*Vaisñ.*) [*Panicum italicum*] S.

ཅི་བ *rtsi-wa* (or བྱང་ས་སྒྲ་ཅི་བ) pf. ཅིས *rtsis*, or བཅིས *brtsis*, fut. བཅི *brtsi*, imp. བཅིས *brtsis* 1. to count, to reckon, compute: ཕྱིན་པ་ཡི་ཞག་གར་འདི་བཀྲ་ཤིས་ཅན་ཅིས་ནས་ having computed which day would be auspicious for setting

out; ཅི་ཚད་ཀྱི་དུས་འཛིན་གནད་ please reckon the time by the clock; འདེབས་ཤིང་ཤིང་གནད་ཅི་ཤིང་ counting the seats on each side; བུ་ཚེ་བྱང་ས་སྒྲ་བཅི་ལྟ་དགོས་ the number of boys ought to be reckoned. 2. to estimate, consider, in general judgments: ཡོན་ཏན་ལ་སྒྲོན་དུ་ཅི་བ to consider good qualities as faults; ཅུང་ཅི་ he may be reckoned to strike, i.e., he is very likely to strike (in C.); ལྟ་བུ་ཅིས་པས་ *rgyu brtsis-pas* having considered the cause.

ཅིག་གེ *rtsig-ge*=ཐྱུ་བ a mouse. སྒྲུག་ཁོང་གི་སྒྲུག་ཅུང་བཟུང་ on the flour bowl sat the mouse *Smug-chuñ* (*Rdsa. 4*). ཅིག་ཅིག་ *rtsig-rtsig*, squeaking of the mouse.

ཅིག་པ *rtsig-pa* vb., pf. བཅིགས་ *brtsigs* or ཅིགས་, imp. ཅིགས་ *rtsigs* 1. to build, to erect: ཅིག་པ་བཅིགས་ *rtsig-pa brtsigs* built a wall (*Situ. 70*); ཞེགས་པར་ཅིགས་ཤིག་ build it well! མོ་ཅིག་པ་ *sgo rtsig-pa* to wall up a door. 2. sbst. a wall; masonry, stones, horn, etc. piled up: ཅིག་པ་ལ་འཛིན་པེ་དག་ཚན་མདག་བརྒྱབས་པ་ཡིན་ those pictures painted on the wall; ལྷ་ས་འི་ཕྱོགས་བཞིར་ཅིག་པ་ཅན་དེ་ལྷ་ས་མཐེལ་ཤིས་ཟེར་ *Lha-sahi phyogs bshir rtsig-pa-can de Lha-sa-mthil shes zer* the walled portion of Lhasa is called Lhasa Thil. ཅིག་ཀྱུ *rtsig-gu*=ཅིག་པ་ *rtsig-pa*; ཅིག་འོས་ *rtsig-ños* side of a wall, face of a wall; ཅིག་རྩི *rtsig-rdo* stone for building; foundation stone; ཅིག་དཔོན་ *rtsig-dpon* master-mason, architect; ཅིག་བཟོ་བ་ *rtsig-bzo-wa* བེའི་ཁྲི་བཟོ་བ་ brick-layer, mason.

ཅིག་རྒྱག་ *rtsig-rlag* the house-martin (*Rtsii.*).

ཅིགས་མ *rtsigs-ma* grounds, tea-leaves, sediment, the turbid matter of a decoction; and thus in gruel made of barley the fluid portion is called དཔམ་མ and the thick sediment is called the ཅིགས་མ of the gruel.

རྩིང་པོ *rtsiñ-po* ལྷུ་ལྷུ་ (ཞིབ་པོ་མ་ཡིན་པ་) adj. and subst., gritty, coarse; unrefined, rough, rude; coarseness: ཞིབ་རྩིང་ or རྩིང་ཞིབ་ abbr. of རྩིང་པོ and ཞིབ་མོ (*Rtsii.*) fine and gross; རྩིས་པ་རྩིང་པོ *rtsam-pa rtsiñ-po* coarse barley flour; རྩིང་ཕྱེ *rtsiñ-phye* coarse meal, grits; རྩིང་པོ་རྩིང་པོ rude manners or behaviour (*Ghr.*); རྩིང་ཆོས *rtsiñ-chos* coarse doctrine, a religion which has become mixed up; རྩིང་ཐུད *rtsiñ-thud* coarse sort of cheese.

རྩིང་པ *rtsid-pa*, or ལྷུ་རྩུབ་པོ *spu-rtsub-po* རྩིང་པོ, coarse hair; ལྷུ་ལྷུ་གྱེ་རྩིང་པོ the rough long hair of the yak; རྩིང་ལག *rtsid-thag* a rope manufactured of yak-hair; རྩིང་ཐུན་ saddle-cloth of yak-hair; རྩིང་ཐུན་ tent covering made of yak-hair; རྩིང་ཕྱེ *rtsid-phyar*, རྩིང་པོ་རྩིང་པོ, yak-hair rope; རྩིང་ཕྱེང་ *rtsid-phyiñ* felt.

རྩིང་བྱ *rtsid-bu* a kid: རྩིང་བྱ་ཆུ་མི་འདྲ་བ་ *rtsid-bu chu mi hdod-pa* the kid that does not like water (*Lo. 7*).

རྩིབ་ *rtsib* or རྩིབ་མ་ བཞུགས་; a rib རྩིབ་པོ་མ་ id. (*Nag. 56*). རྩིབ་མ་འཛིང་ནས་ from between the ribs; རྩིབ་མ་གསལ་གསལ་གསལ་ all the ribs of the right and left side (*Dal.*); རྩིབ་མ་གསལ་ན་པོ་ pain about the ribs; རྩིབ་ཕྱིས་ *rtsib-khyim* a hut made of the ribs of larger animals such as yak, camel, etc.: རྩིབ་ཕྱིས་ ལྷུ་བ་ན་མཆོག་ལྷུ་བ་འཛིང་བ་ཡིན་ (*Fig. 25*) it is exceedingly good to set up a house with ribs (probably for the use of *Tantrik* priests). It is also stated that a house built with trusses laid like the ribs of a yak or camel from the ridge piece is considered safe and good.

རྩིབ་འབྲིས་ *rtsib-lhigs* (པར་) ལྷུ་ལྷུ་ n. of a great number.

རྩིབ་མ་མ་ *rtsibs-ma* ལྷུ་ 1. the spoke of a wheel, frq.; in ornamental designs the རྩིབ་མ་མ་ *rtsibs-ma* are often fanciful figures,

supplying the radii of the circle. 2. the sticks or ribs of a parasol, canopy, etc. (*Ghr.*); the spars of a felt-tent, the ribs or stretchers of a hide boat (*Schr.*)

རྩིབ་མ་ཕྱི་ཕྱེང་ *rtsibs-kyi mi-khyud* that which composes the rim of a wheel; also = ལྷུ་ལྷུ་མི་ n. of a king of the past *Kalpa* who is said to have had a thousand sons destined to be born as the one thousand Buddhas of the present age (*Fig. 16.*); རྩིབ་མ་མ་ *rtsibs-ri* spurs of mountain radiating from a nucleus.

རྩིབ་མ་ལྷུ་གསལ་ *rtsibs-log* བཞུགས་ side.

རྩིས་ *rtsis* གཞུགས་, གཞུགས་, ལེ་ལེ་ 1. counting, reckoning, enumeration: རྩིས་ལས་འདས་པ་ innumerable. 2. account or accounts: རྩིས་ཕྱིང་པ་ or འདྲེབས་པ་ to make account; རྩིས་ལྷུ་བ་པ་ to calculate, to compute, རྩིས་ལྷུ་བ་པ་ accounts added up; to count together, to sum up (*Dal.*); རྩིས་དག་ an account cleared or settled; རྩིས་ཕྱིས་ or རྩིས་ལྷུ་གསལ་ན་པོ་ཞིས་པ་ to find by computation; རྩིས་ཕྱེང་ *rtsis-khra* or རྩིས་ཕྱེང་མ་ table of figures or accounts (*Rtsii.*) རྩིས་མ་ལྷུ་གསལ་ *rtsis-mkhan* གཞུགས་ a computer, accountant. ལྷུ་དག་རྩིས་ནག་ རྩིས་ or ལྷུ་ནག་རྩིས་ Chinese astrology. 3. estimation, esteem: རྩིས་པོ་ཆེན་ པོ་ཕྱིང་པ་ to value, to make much of, ལྷུ་ལྷུ་པོ་ཆེ་ one that makes much of his own body by indulging and adorning it (*Thgy.*); རྩིས་ལྷུ་གསལ་ལྷུ་ལྷུ་ཕྱིང་ he respected her beyond measure (*Jü.*).

རྩིས་ཁང་ *rtsis-khan* a government account office; རྩིས་ཁང་ལྷུ་ན་ཆོག་མ་བཞོད་པ་ n. of the accountant-general's office at Lhasa, this being the central office whither all the Government accounts of the various districts of Tibet are rendered and there audited.

རྩིས་འབྲིས་ *rtsis-lkhri* making over or returning the articles of dress, official robe,

weapons, hat, etc., to government treasury taken as loan by an officer of the state for his personal use during the time of his incumbency, also his replacing them by new ones if he has damaged or lost the old ones: རྩིས་པའི་སྒོ་ནས་ཡོད་པའི་རིགས་སྤྱོད་ལེན་དུས་པགོའ་བྱེད་ཀྱི་དཔེ་སྒོ་ནས་དང་མཐུན་པའི་རྩིས་པའི་སྒོ་ནས་ཡོད་པའི་རིགས་སྤྱོད་ལེན་དུས་པགོའ་བྱེད་ (D. *gel. 11*).

རྩིས་འཛོལ་པ་ *rtsis-hjog-pa* = 計算 to reckon
up:

उत्तर *rtsis-rtā* government ponies lent
to certain officials.

རྩིས་པ *rtsis-pa* also རྩིས་མཁན གཞན་ *ac-*
countant, chronologist, astrologer.

Syn. ལོ་ཤེས་པ་ *lo-ces-pa*; དུས་ཤེས་པ་ *duś-ces-pa*; བསལ་པ་ཤེས་པ་ *bśkal-pa ces-pa*; མཁར་དབྱང་པ་ *skar-dpyad-pa*; བཟའ་མཁར་མཁན་ *bzah-skar-mkhan*; ལྟམ་མཁན་ *ltas-mkhan*; ལྟམ་ཤེས་ *ltas-ces*; མཚན་མཁན་པ་ *mtshan-mkhan-pa*; བྱང་མ་ཤེས་ *grañs-ces*; བྱང་མ་རྩལ་ *grañs-rig* (*Mñon.*).

འཇིག་རྟེན་ *rtsis-dpe* गणित account book; an astrological or astronomical work.

ཧྲིས་དཔོན་ *tsis-dpon* a treasury officer and inspector of jong-pons' accounts; they go on tours of inspection, *e.g.*, the tsi-pon stationed at Shigatse visits periodically Gyang-tse, Khamba-jong, etc.

རྩིས་གཤི་ཕྱགས་པ་ཕྱིགས་ *rtsis-gshi phyogs-bsgrigs*
n. of the standard work on the subsidies,
pensions, allowances, &c., that the govern-
ment of Lhasa makes. This work has
been largely quoted in this compilation
its abbreviation being noted as "*Rtsi*."

རྩིས་གཞི་ནིར་བྱཱི་པར་མཛོད་ *rtsis-gshi nor-buhi*
bañ-mdsod another account code of the
 government of Lhasa.

རུབ་པ *rtsub-pa* I: ཟླ 1. vb. to revile,
abuse, as in རོར་རུབ་པ. 2. a javelin.

Syn. བཞུང་བ *bṛlañ-wa*; རྟེན་གཞི *she-gchod*
(*S. Lex.*).

ཕྱུག་པ་ II: ཕྱུག, ཕུག་ 1. adj., uneven, rough, rugged, coarse: རྩུབ་ཕྱུག་ rugged ravines; also, applied to anything of a stinging pungent or acrid taste, such as onions and similar strongly-tasting things. རྩུབ་འགྱུར་ཚལ་ *rtsub-ggyur-tshal* ཇ་རྒྱུན་ thicket, wood, forest. 2.=ཞེ་གཙོ་ནང་ རྒྱུར་ rough in temper, biting (in remarks) =འབྲུང་པ་ *brlañ-po* (*S. Lex.*).

रुध्रं *rsub-po* रुध्रं *rsub-mo* कर्कश, खर
 adj. rough, rude, wild. रुध्रंविशेष *rsub-*
mohi reg-bya कण्टकारि an official thorny
 plant (*Mñon.* also *K. d.* ५, 214).

ཅེ *rtse* or ཅེ་མོ་ གཡ།, མའོམི, མིམ་ 1. the uppermost place or rank; point, top, peak, summit. རང་ཅེ་ house-top, མྱི་ཅེ་ point of a knife, བཅེ་ “*lap-tse*” summit of a mountain pass; རྟོག་ཅེ་ *tog-rtse* in colloq. = a little, a few (opp. to མང་པོ་); ལྷ་ཅེ་ རིང་ hat with high crown or conical top; ཅེ་གཅོལ་པ་ to break off the point, to blunt. 2. any point, or particular spot, point as an object of thought: ཅེ་གཅིག་ཀྱང་ལ་ to look at one particular point; also adv., to look steadily: རང་གི་སྤྱིབ་མ་ལ་ཅེ་གཅིག་ཀྱང་ལེད་པ་ to see something steadily; རྒྱང་ངེ་འཛོན་ལ་ཁྱེག་མ་ཏེ་ having entered into meditation he concentrated his mind on one particular object (of thought); ཅེ་འདི་ཅེ་གཅིག་ this life's only aim, (*Jü.*); ཅེ་ཁོད་ *rtse-rgod* ཁོ་རི་ [a sharp-pointed knife] S. 3. sometimes = edge. ཅེ་མཚོག་ *rtse-mchog* གཡ་ཏེ་ [in the front] S.

རྩ་ཆུ་ *rtse-chun* the arteries which pass from the head on either side of the neck.

3. 45. *Rtse-thaŋ* a large town, often known as Chethang, situated on the south bank of the Yeru Tsang-po just where the Yarlung Chhu flows in, in lat. $29^{\circ} 14'$ N., long. $91^{\circ} 43'$ E. Is accounted the third largest town in Tibet and has many Chinese traders resident in it.

རྩེ་ཕྱན་ *rtse-phran* a crown, a head-ornament.

Syn. རྩོམ་པ་ *prog-shu*; མགོ་རྒྱུ་ *mgo-rgyan*
(*Mñon.*).

કે'મ *rtse-mo* རྩེ་མོན་, शिखर top point: 194
 གྱི་ཚེ་མོན་ the point of a needle; རྩེ་མོ་གུག *rtse-*
mo-gug a bent point; རྩེ་མོ་ཉིད་ *rtse-mo-nid*
 pointedness.

རྩེ་མོར་འགྲོ་བ་ *rtse-mor-hgro-wa* གྱུར་པ་ to
advance, to come or move forward
reaching the climax; རྩེ་མོར་མཐོང་ *rtse-mor-soñ*
reached the climax, gone to the top,
attained to the highest perfection.

ཅེ་དམན *rtse-dman* = དམན་པ་ low; also, apparently, = ཐུན་པ་ *thuñ-wa* short (*Mñon.*).

རྩེ་ཤིང་དགའ་ལྷན་པ་ *rtse-shin dgah-ltan-pa* के-
लालसा jolly, fond of play.

ཇིག་ཕུམ་ *rtse-gsum* བྱིན་པ་, *trident*; the weapon made use of by རྒྱལ་པོ་ (or Ganes'a), by མགོན་པོ་འབྲུག་ཀླུ་པ་ (or Mahākāla), and by དཔལ་འཛོད་ཆོས་ལ་ (a form of Samvara).

རེར་ལྷོ *rtser-hgro* or རེར་ལུས་=མཆོག་ལྷོག་གི་,
ལྷོག་པུ་: principal, chief, superior.

+ རྩེད་ཐུགས་ *rtser-phyibz* = མཐར་ཐུག་ perfected,
thorough, finished.

ཅེར་བཞུགས་པ་ *rtser-bshugs-pa* शिखराहूढ़ *sit-*
ting at the top, mounted high.

रु-संख rtser-son गत, अग्र, कोटि in front.

རྩྭ་བ *rtse-wa*, pf. རྩྭས *rtses*, རྩྭ་བ་ལྟོ་གསུམ་པོ་ *rtse-wa to play, frolic, disport one's self, take recreation, play games*: རྩྭ་བ་ལྟོ་གསུམ་པོ་ *to play at chess*; རྩྭ་བ་ལྟོ་གསུམ་པོ་ *to skip about*; རྩྭ་བ་ལྟོ་གསུམ་པོ་ *to divert one's self, to take recreation*; རྩྭ་བ་ལྟོ་གསུམ་པོ་ *they went on a pleasure party into the garden*. Seems to be used also in obscene sense: རྩྭ་བ་ལྟོ་གསུམ་པོ་ *I mean to enjoy her*. རྩྭ་བ་ལྟོ་གསུམ་པོ་ *rtse-mkhan*

player, gambler, gamester; རྩོདག་མ་ *rtse-dgah-ma* a skipping playful joyous maiden; རྩོད་གྲོགས་ *rtse-grogs* or རྩོད་གྲོགས་ play-mate; རྩོད་རྣོད་ *rtse-rnog* mirth and laughter; རྩོད་མ་ *rtse-ma* frolic, playing; རྩོ་སྐྱེམ་ཅན་ *rtse-seng-can* giddy, mirthful, light-hearted.

ཐཱ་ཤེ་ *rtse-hjo* play; theatrical performance, any amusement in dancing, singing, and playing.

Syn. རོ་རྩེད་ *rol-rtsed*; རྩེས་པ་ *rtsen-pa*;
 བློ་གར་ *bro-gar*; བློས་གར་ *zlo-gar*; རམས་པ་འདྲོད་
hchams-pa hdod (*Mñon.*).

३. *rtse-shwa*, the hat worn by *Rtse-drul* (chief clerk or secretary) of the government.

རྩེག་པ་ *rtseg-pa* pf. བརྩེགས་ *brtsegs* 1. to
 amass, to be avaricious : རྩེག་པ་ལྷན་འདྲེངས་ན་
 གསེང་ལ་མ་རྩེག་ཅིག do not covet (also, do not
 count upon) gold if Dharmapāla is to be
 invited here (*A.* 64). 2. to arrange, to lay
 one thing on another, to pile up : འདྲེངས་པ་
 an upper storey of a house, an apartment
 built on another ; balcony on the roof of
 a house ; རྩེག་པ་བརྩེགས་པ་འཛིན་ཅོང་རྟེན་ a *chaitya*
 which has been built upon two *dorje*
 placed on the ground like a cross or with
 a cross on the top. 3. to pulsate, to gasp ;
 successive action, automatic movement :
 དྲག་པ་རྩེགས་པ་, རྩེན་དྲག་པ་རྩེག་པ་ short-breathed,
 panting, gasping, from fright, etc., or as
 a sign of approaching death.

རྟེན་པ་ *rtsegs-pa*, पंक्ति row, stratum.

རྩེག་པའི་རྩོན་ *rtseg-paḥi ṣñon*, གཤམ་ཆུ་ the green or moss growing on the side of a wall which is exposed.

+ རྟེག་ལོག་ *rtseg-log* = བྲན་ཆགས་ ease, less trouble; = སྲིད་ཞེན་ཆེ་བ་ *sred-shen che-wa*, earnest desire or longing for; one very eager in love.

རྩེ་བ་ *rtseñ-ica* pf. བརྩེ་བ་ *brtseñs*, fut. བརྩེ་བ་ *brtseñ*, imp. བརྩེ་བ་ *brtsoñs* or རྩེ་བ་ *rtsoñ*, to tuck up, truss up.

རྩེ་པ་ *rtseḍ-pa* also རྩེ་པ་ *rtsen-pa*, = རྩེ་བ་ play; རྩེ་རྩེ་བ་ to frolic.

Syn. རོལ་མོ་ *rol-mo*; རྩེ་བ་ *rtse-ica*; རྩེ་པ་ *rtsen-pa* (*Mñon.*).

རྩེ་དམོ་ *rtseḍ-mo* 1. རྩེ་དམོ་ play, game: དགའ་བའི་རྩེ་དམོ་ཕྱེད་པ་ to engage in mirthful sports; ཐུག་རྩེ་དམོ་ཕྱེད་པ་ to sing, dance and play. 2. any toy; ཕྱིས་པའི་རྩེ་དམོ་ child's play, children's toy. རྩེ་དམོ་ཅན་ *rtseḍ-mo-can* playful, sportive, merry; གཡེང་རྩེ་དམོ་ play, amusement, diversion (*Jä.*): རྩེ་ཁྱོད་ *rtseḍ-skyod* = རྩེ་དགའ་ འཇམ་མཉམ་ merriment; རྩེ་ཕྱོགས་ཀྱི་མ་མ་ *rtseḍ-grogs-kyi ma-ma* རྩེ་ཕྱོགས་ཀྱི་མ་མ་ a nurse employed to play with an infant or child, to keep it engaged and sooth it; རྩེ་དགའ་ *rtseḍ-dgah* merriment; རྩེ་དགའ་མ་ *rtseḍ-dgah-ma*, འཇམ་མཉམ་ a darling, she who gives delight.

རྩེ་འཇོ་ *rtseḍ-hjo* or in colloq. རྩེ་འཇོ་ *rtsen-hjo* public amusement, popular pleasure, འཇམ་མཉམ་, འཇམ་མཉམ་, འཇམ་མཉམ་, འཇམ་མཉམ་; རྩེ་འཇོ་འཇམ་མཉམ་ *rtseḍ-hjohi chu-ho* འཇམ་མཉམ་ river Narbadda, according to some, འཇམ་མཉམ་, a name of the Indus (*Mñon.*).

རྩེ་དམ་ *rtseḍ-ma* the disagreeable feeling in the teeth produced by acids, *Sch.* (*Jä.*). རྩེ་ཕམ་ *rtseḍ-am* a shivering, cold shudder (*Jä.*).

རྩེ་ན་ *rtsen*, རྩེ་ན་ playing, making sport or diversion; enjoying (*A.K.* 111-4.): རྩེ་ན་ཁོ་རང་གི་ཐོག་ཏུ་རང་ལུགས་སུ་རྩེ་ན་ enjoying himself after his own fashion to the very utmost.

རྩེ་ན་མིན་ *rtsen-min* Chinese name for the *Yoga-carya* school.

རྩེ་པ་ *rtsen-pa* 1. as met. the sun (*Mñon.*). 2. v. རྩེ་པ་ *rtseḍ-pa* རྩེ་པ་ རྩེ་པ་ jocund and careless.

རྩེ་པ་ *rtsehu* རྩེ་པ་ [1. a thorn. 2. a shower] *S.* རྩེ་པ་ *rtsehu-chuñ* = རྩེ་པ་འཇམ་མཉམ་ the veins of the neck: རྩེ་པ་འཇམ་མཉམ་ རྩེ་པ་འཇམ་མཉམ་ (*Khrid.* 116).

རྩེ་གཤམ་ *rtseḍ-ga*, v. རྩེ་གཤམ་ *brtsog-pa*. 2. (རྩེ་གཤམ་) རྩེ་གཤམ་, རྩེ་གཤམ་. 3. = རྩེ་གཤམ་ *shon-hgro-ica* རྩེ་གཤམ་ pioneer, one gone ahead or going on ahead.

རྩེ་དཔ་ *rtseḍ-pa* I: vb., pf. རྩེ་དཔ་ *brtsad* to contend by words, to dispute, wrangle; རྩེ་དཔ་མ་ཕྱེད་པ་ to use bad language in quarrelling; རྩེ་དཔ་ཅན་ a contention, great quarrel; རྩེ་དཔ་ཅན་ a metaphysical debate or discussion; རྩེ་དཔ་ཅན་, རྩེ་དཔ་ཅན་, རྩེ་དཔ་ཅན་ (*Hbrom.* 120.); རྩེ་དཔ་ཅན་ the basis or the subject of disputation. རྩེ་དཔ་ཅན་ *rtseḍ-pa smra-ica* to provoke, quarrel by words; རྩེ་དཔ་ཅན་ཅན་ཅན་ཅན་ཅན་ *rtseḍ-pa shi-war byed-pahi chos-bdun* the seven virtues or qualities for putting an end to quarrelling.

རྩེ་དཔ་ཅན་ *rtseḍ-can* = རྩེ་དཔ་ཅན་ an epithet of the river Yamunā (*Mñon.*).

རྩེ་དཔ་ཅན་ *rtseḍ-ldan* one who is frequently quarrelling, a quarrelsome person. Also = རྩེ་དཔ་ཅན་ཅན་ཅན་ཅན་ཅན་ the present age which is full of disputations; རྩེ་དཔ་ཅན་ཅན་ *rtseḍ-mkhas-pa* clever in disputation; earnest, zealous; རྩེ་དཔ་ཅན་ *rtseḍ-dus* རྩེ་དཔ་ཅན་, རྩེ་དཔ་ཅན་ also = རྩེ་དཔ་ཅན་, རྩེ་དཔ་ཅན་ in ancient India bordering the Indian ocean south of Orissa.

རྩེ་དཔ་ཅན་ *rtseḍ-pahi-ñiñ* རྩེ་དཔ་ཅན་, རྩེ་དཔ་ཅན་ (*བརྩེ་ན་*) [the plant *Terminalia bellerica* or the tree of strife, being supposed to be the favourite haunt of imps and goblins] *S.*

ཨ

ཨ *tsha* the aspirate of ཨ, and the eighteenth letter of the Tibetan alphabet; acc. to Tibetan grammarians it corresponds with the Sanskrit ह.

ཨ I: *tsha* 1. num. fig.: 18. 2. for ཨ. 3. when ཨ is preceded by a ཨག་གྲགས qualifying word, as in ཨད་ཨ Tibetan salt, it is not correct to write ཨད་ཨ though ཨ singly signifies salt.

ཨ II: in Buddh. 1.=the general protection that the Tathāgata extends to all living beings against worldly miseries (*K. my.* 7, 207). 2. ཨ་ནི་འདྲ་བ་ཅེད་པའི་སྒོ། འབྲུག་པ་ཅེད་པས་ཐམས་ཅད་ཐྱུག་ (*K. g.* 4, 42). *Tsha* represents the state from which there is no passing away, also that which being indissoluble delivers all.

ཨ III: n. of a tribe of Tibet (*J. Zan.*).

ཨ་སྐར་ *tsha-skor* = ཨ་བེ་སྐར་ grandchildren.

ཨ་ཁ་ *tsha-kha* target, the black spot on it where an arrow should hit; the object aimed at (*Rtsii.*).

ཨ་ཁར་ *tsha-khan* place where ཨ་ཨ are kept.

ཨ་ཁོ་ *Tsha-kho* n. of a place in ལྷུ་མོ་རྩེ་ the mountainous country to the east of *Kham* and bordering on China (*Lof.* 3, 6).

ཨ་འབྲུ་ *tsha-hkhru* diarrhoea.

ཨ་ག་པ་ *tsha-ga-pa* locust, called ཨ་ག་འབྲུ in *Kham* which acc. to *Jä.* = ཨ་ག་ཨག་ grasshopper.

ཨ་གྲང་ *tsha-gran* temperature, the degree of warmth of anything. ཨ་གྲང་གལ་མཛད་ sun-stroke, the diagnosis of this disease whether it is based upon heat or cold so as not to mistake the origin of disease being very difficult (*Mñg. ch.* 13).

ཨ་སྒང་ *Tsha-sgan* one of the six *Sgan* provinces of *Kham* (*Rtsii.*).

ཨ་གཅིག་མ་ *tsha-gcig-ma* thick blanket, quilt C. (*Jä.*).

ཨ་ལྷིབ་ *tsha-lcib*, v. ལྷིབ་ *lcib*.

ཨ་ཅས་ *tsha-chas* lunch; ཨ་ཅས་དགོང་ཅས་ lunch and the afternoon meal (*Rtsii.*). ཨ་ཇ་ *tsha-ja* the tea that is taken as soon as midday-halt is made by travellers for refreshment: ལམ་འགྲུལ་ཞིག་གིས་ཨ་ཇ་གཅིག་བསྐོལ་བ་ལ་བར་ (*Khrid.* 17). v. ཨ་ཇོག་ *tsha-phog*.

ཨ་ཏིང་ *tsha-tiñ* or ཨ་འིང་ *tsha-ldiñ* morning time between 8 and 9 A.M.

ཨ་དྲག་ *tsha-drag* (བྱིས་བ་ཅེད་). 1. very busy, making haste, hurrying about; ཨ་དྲག་ཏུ་ *tsha-drag-tu* quickly, without delay. 2. any article of food made saltish.

ཨ་གདུང་ *tsha-gduñ* 1. བླ་ལྔ་ afflictions from disease; sufferings from fever. 2. ཇ་ལ་, ཇ་མ་ shade, umbrella. ཨ་གདུང་ཅན་ *tsha-gduñ-can* the spring season; fire.

ཨ་ནད་ *tsha-nad* v. post ཨ་བེ་ནད་.

ཨ་སྐྱ་ *tsha-sna* anxiety, solicitude; ཨ་སྐྱ་ཅན་ *tsha-sna-can* W. solicitous, careful, attached; ཨ་སྐྱ་མེད་མཁན་ *tsha-sna med-mkhan* W. indifferent, unfeeling, callous (*Jä.*).

ཚ་ཕན་ཅོ་ *tsha-phan-tse* C. dresser, kitchen table.

ཚ་ཕག *tsha-phog* the midday-halt; travelers in Tibet and upper China halt for their morning meal a little before noon. In such countries travellers begin their day's journey after taking a cup of tea early in the morning, sometimes an hour or two before day-break.

ཚ་བ་ I: *tsha-va* 1. vb. to be hot; རྒྱ་མཐོ་ཤོད་ཅེས་པ་ཚ་བ་པ་ since in summer the rays of the sun are very hot. 2. sbst. heat: ཚ་བ་ལ་གདུང་བ་ *tsha-vas gduñ-va* to be tormented by the heat of the day (S.g.); ཚ་བ་ལ་ལྷན་པ་ during the heat of the day, at noon; ཚ་བ་ནི་བསེལ་བར་གྱུར་ཏོ་ the heat changed into coolness; ཚ་བ་ལྟ་བུ་ *tsha-vas rmya-va* to lose one's appetite in consequence of great heat (Sch.); ཚ་བ་ཉིད་ *tsha-va-ñid* ལ་ལ་ heat; ཚ་བ་ལྡན་ *tsha-va-lan* ལ་ལ་ possessing warmth, hot; ཚ་བ་མེད་ *tsha-va-med* = གདུང་བ་མེད་ without heat, or warmth, cool; ཚ་བ་ཅམ་ *tsha-va tsam* ལ་ལ་ slightly warm. ཚ་བ་ལི་མ་ *tsha-wahi-ma* ལ་ལ་ pungent. ཚ་བ་སྤོང་ *tsha-vas-ñen* drought, want of rain. 3. adj. warm, hot. In C. colloq. the adj. used takes the form ཚ་བོ་ *tsha-po*: གནས་ཚ་བོ་ཕྱང་ it has become hot. 4. p. of the 6th hot-hell.

ཚ་བ་ཁྱེད་ *tsha-va-sgrib* parasol, umbrella, that shades from the heat of the sun.

Syn. རྒྱ་ལྷན་པ་ *ñi-gdugs*; ཚ་བ་ཁྱེད་ *tsad-skyob*.

ཚ་བ་ལེན་ *tsha-va-ñin* ལ་ལ་ a medicinal tree, *Terminalia catappa*:

Syn. ལན་བྱ་ཅན་ *lan-bu-can*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *char-sprin-can*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *lha-mtshun*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *sprin-la-rdeg*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *brgya-byin hbras-bdag*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *ho-ma-can*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *in-gu-di* (Mñon.).

ཚ་བ་ལེན་ *tsha-wahi-naq* fever, the different kinds of which are: (1) ལན་སྤྱན་ཅན་ *gal-mdo*,

(2) ལན་སྤྱན་ཅན་ *ri-thañ-mtshams*, (3) ལན་སྤྱན་ཅན་ *ma-smin tsha-va*, (4) ལན་སྤྱན་ཅན་ *rgyas-tshad*, (5) ལན་སྤྱན་ཅན་ *ston*-*tshad*, (6) ལན་སྤྱན་ཅན་ *gab-tshad*, (7) ལན་སྤྱན་ཅན་ *gnin-tshad*, (8) ལན་སྤྱན་ཅན་ *gnogs-tshad*, (9) ལན་སྤྱན་ཅན་ *hgrams-tshad*, (10) ལན་སྤྱན་ཅན་ *hkrugs-tshad*, (11) ལན་སྤྱན་ཅན་ *rims-tshad*, (12) ལན་སྤྱན་ཅན་ *hbrum*, (13) ལན་སྤྱན་ཅན་ *rgyu-gzer*, (14) ལན་སྤྱན་ཅན་ *gag-pa*, (15) ལན་སྤྱན་ཅན་ *lhog-pa*, (16) ལན་སྤྱན་ཅན་ *cham-pa* (Sman.).

ཚ་བ་ལེན་ *tsha-big-big* a comfortable warm place of residence.

ཚ་བ་ལེན་ *tsha-va len* a popular medicinal plant.

Syn. ལན་སྤྱན་ཅན་ *pi-tsu-la* ལན་སྤྱན་ཅན་ *hdsam-po-hdsin*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *dpal-gyi lo-ma*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *ku-mud-can*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *bum-can*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *rked-hbras*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *ke-dary* (Mñon.). The white species is called ཚ་བ་ལེན་ལྷན་པ་: Syn. ལན་སྤྱན་ཅན་ *bcud-skya*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *hbyun-po-hjug* (Mñon.). The red species ལན་སྤྱན་ཅན་ *byu-ry tshogs-can* (Mñon.). Another species: Syn. ལན་སྤྱན་ཅན་ *khyu-lan*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *dhus-hgur*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *hcham-ma*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *tshogs-can*; ལན་སྤྱན་ཅན་ *ma-dañ-lan*. The yellow species is called ལན་སྤྱན་ཅན་ *phren-lan* and ལན་སྤྱན་ཅན་ *yid-bzan-skyes*, ལན་སྤྱན་ཅན་ལྷན་པ་ *mtshon-mohi me-tog* and ལན་སྤྱན་ཅན་ལྷན་པ་ *gser me-tog*.

ཚ་བོ་ *tsha-bo* ལན་སྤྱན་ཅན་ *dwon* or ལན་སྤྱན་ཅན་ *sku-tsha* C. 1. grandchild, grandson. 2. nephew, brother's son. 3. ལན་སྤྱན་ཅན་ great grandchild; acc. to Jā. ལན་སྤྱན་ཅན་ *yuñ-tsha* great-great grandchild; ལན་སྤྱན་ཅན་ *gshi-tsha* any descendant.

ཚ་མོ་ *tsha-mo* ལན་སྤྱན་ཅན་; 1. grand daughter. 2. niece.

ཚ་བ་ལེན་ཅན་ *tsha-dmyal-brgyad* the eight hot hells (1) ལན་སྤྱན་ཅན་ *yañ-so* ལན་སྤྱན་ཅན་ *thig-nag* ལན་སྤྱན་ཅན་; (3) ལན་སྤྱན་ཅན་ *hdsus-hjoms* ལན་སྤྱན་ཅན་; (4) ལན་སྤྱན་ཅན་ *ñu-hbod* ལན་སྤྱན་ཅན་; (5) ལན་སྤྱན་ཅན་ *ñu-hbod chen-po* ལན་སྤྱན་ཅན་; (6) ལན་སྤྱན་ཅན་ *tsha-va*

མཐུན་ (7) རབ་ཏུ་ཚ་བ་ *rab-tu tsha-wa* བྲམ་ཐུན་; (8) མན་མེད་ *mnar-med* ལ་བེ་ལི། (M.V.).

ཚ་ཚ་ *tsha-tsha* མ་ལྷ་ miniature conical figures, moulded of clay and used as offerings, placed in large numbers on the ledges of chortens: རན་པ་ལ་མྱེན་དུང། ཚ་ཚ་གཏོར་མ་ སྤུལ་ administer medicine to the sick and offer *tsha-tsha* as tormas offerings; ར་ནས་མེ་ལི་ཚ་ཚ་འཕྲོས་ from his mouth proceeded cones, figures of fire (Pth.).

ཚ་ཚ་ལྷག་ *tsha-tshah-shag* rust.

Syn. ལྷགས་ཀྱི་རྒྱལ་པ་ *lcags-kyi dregs-pa* (Mñon.).

ཚ་གཟུག་ *tsha-gshug* the stage of remission in fever, also convalescent state after fever has left.

ཚ་རག་ *tsha-rag* = ཚ་རྒྱག་ *tsha-drag*.

ཚ་རུ་ *tsha-ru* lamb-skin.

ཚ་ལ་ *tsha-la* also called དར་ཚུར་ a salt which is mixed with ordinary rock-salt to colour it white, also a salt purifier ཚ་ལས་ མ་འབྲུག་ཁྱེད་ལྷུང་བར་བྱེད།

ཚ་ལུ་ *tsha-lu* 1. red; ཐུ་བོ་ཚ་ལུ་ *bya-po tsha-lu* red-breasted cock. 2. v. ཚ་ལ་བ་ *tshal-wa*.

ཚ་ལུ་མ་ *tsha-lum* a sweet orange grown in Sikkim.

ཚ་ལེ་ *tsha-le* borax; ཚ་ལེ་ལྷུང་རྩི་ *tsha-lehi skyur-rtsi* boracic acid (Cs.); ཚ་ལེ་བྱེད་པ་ to solder.

ཚ་ *tshwa* salt, in such words as བོད་ཚ་, ལྷ་ཚ་, ར་ཚ་ the subjoining of མ་ཚུར་ *wa-zur* (ལ་) to the letter ཚ་ is not necessary but sometimes it is done to avoid mistakes. ཚ་ལ་ཚུ་ *tshwa-kha-ru* for ར་ཚ་ཚ་ black-salt. ཚ་ལ་ཚུ་ *tshwa-kha* salt-pit, salt-lake; ཚ་ལུ་ལྷག་ *tshwa-khug* salt-bag; ཚ་ཚོ་ *tshwa-ngo* place where salt is

found; ཚ་ཚོ་ཚན་ *tshwa-ngo-can* soil that owing to an admixture of soda or magnesia is not suited for any kind of vegetable produce; ཚ་ཚེལ་ *tshwa-tshil* salted fat; ཚ་ལྷུང་མར་ *tshwa-dmar* also called ཚ་ལྷུང་མར་ཁྱེད་ *tshwa-dmar brag-tshwa* a kind of red rock-salt. ཚ་ལ་ *tshwa-ya* also ཚ་ལ་= ཚ་རྒྱག་པ་གཟུག་ *tshwa rdog-po geig* a grain of salt crystal: མི་འབྲུག་བྱ་བ་བོད་མོང་ལ་ཚ་ལ་བཀལ་གསུང་ (A. 120).

Syn. ལན་ཚ་ *lan-tsha*; དཔྱད་རྒྱལ་ལྷགས་ *dpayid-dus-chags*; འབྲུར་རྫོན་པ་ *hgyur-rnon-bo*; ཚ་ལི་ར་ *chu-yi-ro*; ཚ་ལི་རྩིང་པ་ *chu-yi shiñ-po* (Mñon.).

ཚག་ *tshag* = གཡག་ the yak; ཚག་ག་ yak beef, ཚག་སྐམ་ dried beef of yak; ཚག་མགོ་ yak's head; ལྷག་མགོ་བཞེལ་ཚག་མགོ་གཟུག་ for four sheep's head one yak's head in exchange (Rtsii.). ཚག་པོ་ *tshag-po* = ཚག་ a yak; ཚག་བྱག་ *tshag-bug* a carcass of yak without the head and inner contents (Rtsii.); ཚག་ཚོན་ *tshag-rlon* = ཚག་ག་ཚོན་ *tshga-qa-rlon* fresh beef of yak (Rtsii.); ཚག་ལག་ *tshag-lag* the front leg of yak (Rtsii.); ཚག་ལྷག་ *tshag-lug*, གཡག་ and ལྷག་ yak and sheep; ཚག་ལྷག་ the lower parts of the legs of slaughtered yak (Rtsii.). ཚག་ག་ *tshag-qa* dried flesh of larger animals of cattle, etc., gen. that of the yak.

ཚག་ཚོག་ *tshag-tshig* or ཚག་ཚོགས་ 1. the larger and smaller joints of the arms and legs. 2. acc. to *Jā.* dark spots or speckles on wood, etc., as in *Mil.*; = freckles in *C.*

ཚག་ཚོ་ *tshag-tshe* bruised barley or wheat.

ཚག་ལྷ་ *tshag-shwa* skull-cap lined with lamb-skin; ཚག་ལྷ་ *tshag-shu* a robe lined with kid or lamb-skin; བོད་རྫོན་རྒྱལ་ཚག་ལྷ་ཤེར་ཆེན་གྱིན་པ་ལ་ རིབས་ (A. 87) the Tibetan lama-teachers, dressed in robes lined with lamb-skin and woollen cloaks, rode (on horseback).

ཚགས་ *tshags* 1. a cap. ཚགས་ཚགས་ coat and cap (Dzl.) 2. = ཚགས་ sieve; ཚགས་ཀྱིས་བཟོགས་ sift with a sieve; ཀྱི་ཚགས་ *ko-tshags* a sieve made

of leather, the one most in use; རས་ཀྱི་ཚགས་ to sift or filter with a piece of cotton rag རྩལ་ཚགས་ *khrol-tshags* = ཚགས་ *Lex.*; ཉ་ཚགས་ weel, for catching fish *C.* 3. thin-split bamboo, for making baskets *Sikk.* 4. *Sch.*: the right-sort, a choice article: ཚགས་བཟང་བྱས་ནས་ having made a good choice. 5. as ཚགས་བྱེད་པ་ or ཚགས་སྤྲུག་པ་ or ཚུད་པ་ to save, spare, lay up as provision for the future: ཚ་ཕྱི་མའི་བྱུང་བ་ཅེ་ཡང་ཚགས་སྤྲུག་མ་ཚུད་ I have not made any provision yet for the future life (*Mil.*); གཉེན་བྱེད་པ་གསེར་ཚགས་བྱིས་ནིལ་ (*A.* 69) take care of the gold, keep it in your charge; འཇལ་འཇལ་ཚགས་ a stop to divide a sentence; ཚགས་དམ་པོ་ *tshags-dam-po* strict care, vigilance; dense and strong, as of stuffs; མོ་ཚགས་དམ་ནིང་ the teeth standing close and firm (*Jā.*); ཚགས་ལྗོད་པོ་ *tshags lhod-po* loose, not compact; ཚགས་བྱ་ *tshags-bu* = འབྲུ་ཚགས་མའི་རྩྱ་ *hbru-tshags sahi-nod* a vessel in which the grain, &c., passing through a sieve is deposited (*S. kar.* 180). ཚགས་ཚུད་པ་ *tshags-tshud-pa* to be sure of a thing, ལག་ཏུ་ཚགས་ཚུད་པ་ to test a thing properly by the hand (*Yig.* 98).

ཚང་ *tshan* འཇལ་པ་, རིམ་ལུགས་, རིམ་ལུགས་ habitation of any kind whether for men or for beasts, birds, or insects; abode, dwelling, den, nest. གནས་ཚང་ *gnas-tshan* habitation, inn, lodging-house; ཚང་བཟང་བ་ to build a nest, to establish a house-hold; གྲྭ་ཚང་ *grwa-tshan* monastery or college, the dwellings of the monks in large monasteries; རབ་ཚང་ kitchen also ཚང་བཟང་ *tshan-ban*. ཚང་ལྔ་ fellow-students, comrades. ཚང་ཏུ་ *tshan-tu* a nest, a cradle; ཚང་ལ་གནས་ a small bird or child that is in the nest or cradle; མི་ཚང་.

ཚང་པ་ *tshan-rham* = འཇལ་གསལ་ཏུ་ རལ་ལྟར་ fear-ful.

+ ཚང་ནས་ *tshan-nag* a woman to whom no son has been born, a mother of girls only (in *Sikk.*).

ཚང་བ་ *tshan-wa* vb., pf. ཚངས་ *tshans* 1. to be complete, full, entire: ལྔ་བའ་བྱ་ཚང་བ་ནས་ *slawadgu tshan-wa-nas* when the nine months were full, completed; ལྔ་བ་ཚང་དུ་ཉེ་བས་ towards the end of the months of pregnancy (*Dsl.*); ལྔ་པ་པ་ལྔ་པ་(གསུམ་)ཚང་བ་ལ་ as one king was still wanting, the number not being yet complete (*Dsl.*); ཚང་ནས་ཡོད་ they are complete (in number) (*Jā.*). 2. adj. complete, entire; or having things complete: ཡོད་ཅན་ དེ་ཚང་བའི་བྱ་མོ་ a girl in full possession of all these qualities (*Pth.*); ཁ་རྩ་གཞུ་ཚང་བ་ *kha-dog lña tshan-wa* having all the five colours complete (*Ghr.*); དབང་པོ་མ་ཚང་བ་ *dwañ-po ma-tshan-wa* one of imperfect faculties; ཚང་ལྔ་མ་ *tshan-skam* perfectly dry; ཚང་འབྲིག་ *tshan-hgrig* complete arrangement of everything (*Rtsii.* 68); ཚང་པོ་ *tshan-po* forming a whole, full; not one less or left out.

ཚང་མ་ *tshan-ma* 1. whole, entire, perfect (the usual adjective form): བྱ་ཕྱག་ཚང་མ་ཞིག་ a perfect young bird, i.e., perfectly-developed (*Dsl.*). 2. often = all, for རམས་ཅན་.

+ ཚང་མང་ *tshan-man* 1. བ་. གཞོན་པ་ (*Mñon.*). 2. = རབ་ཚང་ *thab-tshan* kitchen.

ཚང་ཚོང་ *tshan-tshin* = རྩལ་པོའི་ནགས་ (*Mñon.*). a dense copse, a thicket; acc. to *Sch.*: a wild, dismal place; ཚང་ཚོང་གི་ཕྱི་ལོའི་གནས་ the horrible existence in the external world (*Jā.*); ཚང་ཚོང་མི་ཟད་གང་ཞེ་ན། བྱད་མེད་ནམས་ཀྱི་ལྟོད་པོ་ if it is asked: what is most horrible in this world to be afraid of, (let it be answered) it is the behaviour of women; བསམ་གཏན་ནགས་ མེས་ཡང་ཡང་དུ་ནི། རྟེན་པའི་ཚང་ཚོང་མང་པོ་བསྐྱེགས་བྱས་ཀྱང་ all the many woods of worldliness have been repeatedly burnt by the wild-fire of *Dhyāna* (contemplation).

ཚང་ཡ་ *tshan-ya* double-barrelled gun in *W.* colloq.

Syn. ཚངས་པུང་ *tshañs-byun*; ཚངས་པའི་མཚན་གྱི་ན་ *tshañ-pahi mchod-sbyin-ñiñ*; སྐུ་ལྱེད་ *skul-byed*; གསེན་ *gso-byed*; འགྲོ་ལྱེད་ *hgro-byed*; རྩེ་གྲོ་ཤིང་ *ñer-sbyor-ñiñ*; རིམ་པ་ཅན་ *rim-pa-can*; ཚངས་པའི་རྩེ་ལྱེད་ *tshañs-pahi dā-ru*; ཚངས་ཤིང་ *tshañs-ñiñ* (*Mñon.*).

ཚངས་པས་ལྱིན་ *Tshañs-pas-byin* or ཚངས་ལྱིན་ *Brahmadatta*, the Buddhist king of Benares who was greatly devoted to Buddha and his religion. ཚངས་པས་ལྱིན་གྱིས་བྱས་པའི་མཚན་ the sermon that was delivered by the Buddha at the request of king Brahmadatta of Benares (*K.d.* 4, 16).

ཚངས་ལྱིང་ *tshañs-sbyon* an epithet of the son of Kāmadeva (*Mñon.*).

ཚངས་ལྱིང་ལྱན་ *tshañs-spyod-ldan* 1. one who assiduously preserves his religious vows. 2. an epithet of Kumāra (གཞན་ཅུ་འུ་ཉི་ཀ) (*Mñon.*).

ཚངས་དབྱངས་ཀྱི་མཚན་ *Tshañs-dbyaṅs rgya-mtsho* the second sovereign Dalai Lama or the sixth hierarch of that line (*Loñ.* 11).

ཚངས་མ་ *tshañs-ma* मातृकं, माता.

ཚངས་མཚན་ *tshañs-mtsho* 1. Manasarovara, Brahmā's lake; 2. भट्टिनी [a woman of high rank] S.

ཚངས་རིགས་ *tshañs-rigs* Brahman caste traditionally originated from Brahma (*Mñon.*).

ཚངས་རིས་ *tshañs-ris* ब्रह्मकायिक the first mansion of the first Dhyāni heaven.

ཚད་ *tshad* or ཅད་པ་ 1. measure, size, measuring in general; ལུས་ཀྱི་ཅད་པ་ measure or extent of a country; དུས་ཀྱི་ཅད་པ་ measure of time, its duration; ཅད་ཅན་ *tshad-can* having a measure, dimensions; ཅད་འཇམ་པ་ *tshad-hjal-wa* = ཅད་ལམ་པ་ to measure; ཐེག་ཅད་འཇམ་པ་ མིག་མིག་ taking measurement. ཅད་དུ་མཐོངས་པ་ *tshad-du loñs-pa* = ཅད་དུ་སྒྲིབས་པ་ *tshad-du glebs-pa* measurable; to be of proper measure or

dimension, to fit: ཞེས་པ་ཅད་དུ་མཐོངས་པ་ཡིན་ཏེ་ so in measure it fitted (*A.* 29). ཅུང་གི་ཅད་པ་ according to the size, in size (*Ghr.*); མི་ཅད་ size of a (full-grown) man; སྐུ་ཅད་ size of body, resp. stature. ཅད་དུ་ *tshad-du* v. frq. = up to, as far as, as much as: སྐྱབས་ཀྱི་དུས་ལ་ཅད་ཅད་དུ་ཡིན་ཏེ་ his strength was equal to that of a powerful athlete; ལམ་ཅད་དུ་གཏོང་པ་ to cut even into bits; ཅོམ་ཅད་དུ་འབྱང་པ་ to drink one's fill. མནན་ཅད་ direction how the pulse is to be felt (or pressed); བྱིད་ནམས་ཀྱི་ཚེས་བསྐྱབས་ཅད་ according to your view of religious studies (*Mil.*); ཅད་དུ་སྐྱེས་པ་ *tshad-du skyes-pa* grown up, full-size, as adj. (*Jä.*) As vb. ཅད་དུ་ལྱེད་པ་ or ཅད་འཇམ་པ་ to measure (*Jä.*); རྒྱུང་ལ་ཅད་གཏོང་པ་ to observe the proper measure in eating and drinking; ཅད་ལས་འདལ་པ་, ཐམ་པ་ to exceed the proper measure; ཡིད་ལས་པ་ལ་ཅད་ལས་འདས་པ་ཡོང་ the dejection will increase to an excess (*Mil.*). 2. sometimes we find ཅད་ apparently = all: ལྗང་ཅད་ various, of every kind, of all sorts (*Ghr.*); འདྲིང་ཞུས་བུང་ཅད་ all the beggars that show themselves here (*Mil.*); མི་ཡོངས་ཅད་ all the people that have come; ལྡང་ཅད་ཚེས་སྐྱར་གསལ་ all that happens appears as ཚེས་སྐྱུ་ (*Ghr.*); གསུང་ཅད་ all that is ordered, proclaimed (*Sch.*); ཚགས་ཅད་ all the people assembled (*Sch.*). 3. enough, esp. with a negation: འདྲ་བ་མི་ཅད་ not having enough of the comparisons, not resting satisfied with them. ཅད་ཀྱི་དབྱེ་བ་ *tshad-kyi dbye-wa* འཕྱུར་པ་ differentiation in the measure.

ཚད་པ་ *tshad-pa* བཅས་ཀྱི་འཕྱུག་ 1. heat, in gen.; ཅད་གཞུང་ *tshad-gdun* id; ཅད་པ་བྱུང་ཆེ་ when it grows hot; ཅད་པས་གཞུང་པ་ to suffer from fever, to be tormented by the heat; ཅད་པས་ or vulg. ཅད་པ་ནས་མོག་པ་ to be struck by the heat, to receive a sunstroke; also to be taken ill with dysentery. ཅད་སྐྱེས་ *tshad-skyes* = རྩལ་ *rñul* sweat, perspiration (*Mñon.*);

ཚད་ལྗོབ *tshad-skyob* = གདུགས *gdugs* an umbrella (that protects from the sun's heat) (*Mñon.*). 2. morbid heat of the body, fever, ཚད་པ་ལྷག་གཉིས་མ *tertian fever* (*Schtr.*); ཚད་པའི་ནད *tshad-pahi-naḍ* fever, but also dysentery (*Jä.*).

ཚད་པའི་ཤིང་ *tshad-pahi-ḥiñ* = རྟག་པ་ཤིང་ *stag-pa ḥiñ* the birch tree.

ཚད་འབྲ *tshad-hbu* grasshopper, locust (*Sch.*)

ཚད་མ *tshad-ma* प्रमा, मान, मात्रा the measure, a rule, model, argument; ཚད་མ་རིག་པ *tshad-ma-rig-pa* or གཏན་ཚུགས་རིག་པ *gtan-tshigs rig-pa* the science of Pramāṇa i.e., evidence. ཚད་མ་ནེས་པ་ནི་མེ་བསྟུ་བ *perfect measure, proof, evidence, so that there may not be any deception* (*Ya-sel.*); རྟོན་འཕྲུལ་མེད་པ *nor-hkhrol med-pa* without mistake. ཚད་མ་མང་པོར་སྒྲུབ་ལས་བྱུང་བ་གཉིས་:—(1) དེ་ལྟ་བུ་ཡོད་ཅེས་གྲགས་པ་ཡེ་མི་བླ་མ་ [tradition] *S.*; (2) མཐང་ས་ཀྱི་ཀྱིས་ཚད་མ་བླ་མ་ *mthañs (kun)-kyis tshor-wa* प्रतिम. ཚད་མ་མཁན་ *tshad-ma-mkhan* or ཚད་མ་པ་ *tshad-ma-pa* dialectician (*Cs.*); ཚད་མ་འབྲེལ་བ་ *tshad ma-hgrel-wa* commentary to a logical work (*Cs.*).

ཚད་མ་ཐེ་བཟུན་ *tshad ma-sde-bdun* title of a work on logic by Acharya Dharmakīrti སྟོབ་དཔོན་ཚོས་ཀྱི་གྲགས་པས་མཚད་པའི་ཚད་མ་ཐེ་བཟུན་དང་ the seven classes of Pramāṇa by Acharya Dharma Kīrti (*A. 33*).

ཚད་མར་རུང་བའི་ལྗོ་ལྗོགས་ *tshad mar-ruñ-waḥi zla-grog* प्रमाणिक सहायक [help of authorities] *S.*

ཚད་མེད་དགེ *tshad-med-dge* अग्रमण्डप = the second mansion of the third Dhyāni heaven.

ཚད་མེད་པོད་ *tshad-med-hod* अग्रमण्डप im-measurable light; n. of the second mansion or stage of the second Dhyāni heaven.

ཚད་མེད་གསུམ་ *tshad-med-gsum* the three immensely great and important virtues:—བྱམས་པ་ མེ་ལྷོ་ love; རྩེད་རྩེ་ ཀམ་ལྷ་ compassion, mercy; དགའ་བ་ མུ་དྲི་མ་ joy. The term seems also to comprise the virtue of བཅད་རྩོམས་ or ཟེད་ཆ་ indifference both to pleasure and pain.

ཚད་ལྷོ *tshad-zla* = ཐུན་ལྷོ *shun-zla* a brother: ཚད་ལྷོ་གཅིག་ཡོད་པ་ཞོ་ཚོང་གྱི་དུ་འོངས་པའི་ཞོང་ལ་ I had a brother who on the occasion of having come to transact business (*A. 50*).

ཚད་ཡངས་པ་ *tshad-yañs-pa* spacious, commodious in reference to houses, &c. (*Hbrom. 131*).

ཚད་ཡས་ *tshad-yaṣ* मरुद, वेमत्र [1. a particular high number. 2. a loom, weaver] *S.*

ཚན་ *tshan* 1. a party, a band: ཚད་པ་ཚན་གཅིག་དང་བཞུགས་ནས་ཐོན་པ་ལ་ he proceeded in the company of a party of traders (*A. 47*); ཐུ་བས་འགྲོན་པ་ཚན་གཅིག་བསུ་ནས་མོང་ the boat proceeded taking a party of passengers (*A. 67*). 2. or ཚན་མོ་ *tshan-mo* adj. hot, warm; ལྗོ་ཚན་ hot water, warm water, རྩན་ལྗོ་ཚན་མོ་ warm food; ཚན་ཟུག་ in *W.* fever; ཚན་ཇོ་ hot, the sensation of heat. 3. = ཚོ་ descendant, relation: ཡ་ཚན་ cousin by the father's side; མ་ཚན་ by the mother's side *C.*; ཡ་ཚན་ = ཡ་ཐུན་ *pha-spun*; ལྷ་ཚན་ = ལྷ་པོ་. 4. series, order, class, རྩོ་ཚན་ id.; བཞི་ཚན་ a set of four, class of four things; རྩལ་ཚན་དུ་ཐེབས་པ་ to put together in groups or sets of six (*Mil.*); དོན་ཚན་ a certain class of ideas (*Schf.*). 5. as termination of certain collective nouns: གཉེན་ཚན་, ཉེ་ཚན་ kindred, relations ཉེ་ཚན་བཟུང་གྱི་བཞུགས་འདེབས་ཡིན་ relatives are devil's procrastinators. 6. རང་ཚན་ part, of a country, district (*Tā. 90, 20*). 7. or ཚན་པོ་ many, a number of: ཚན་གྲངས་ *tshan-graṅs* a great number or variety of things

(Fig. 127); རྒྱ་པོ་ཚན་པོ་ nobleman, a great-man (A. 127); ཚན་པོ་ཆེ་ tshan-po-che a great many, good deal: རྒྱ་པོ་ཚན་པོ་ལ་བརྒྱུད་ནས་བཞུགས་ན་ནི་ རྒྱ་པོ་ཚན་པོ་ཆེ་ཕུང་ལ་ if by fighting I make him retreat, a large number of men will get into misery (A. 27). ཚན་པོ་ tshan-can not scanty.

ཚཱ་མོ་ tshando = བྲེང་པ་ phren-pa garland, rosary (mystic) (K. g. P, 26).

ཚཱ་པ་ tshab a deputy, representative, proxy: རྒྱ་པོ་ཚཱ་པོ་ he has got a representative; in reference to a thing, equivalent, substitute; དེས་ཚཱ་པོ་ it may be replaced by this; ཚཱ་པོ་ཚཱ་མོ་ this may perhaps be used as a substitute (Vai. §ñ.); ཚཱ་པོ་པ་ to represent, supply the place of; ཚཱ་པོ་པ་ tshab-sgrub-pa to give a substitute for, to replace a thing. རྒྱ་པོ་ or ཚཱ་པོ་ representative of a superior, delegate, commissioner, agent; རྒྱ་པོ་པ་ viceroy, regent; especially applied to the regent who rules Tibet in the minority of the Dalai Lama, who is also styled རྒྱ་པོ་པ་ adopted child, foster-child; མི་ཚཱ་ acc. to Schtr. negotiator, mediator; hostage; ཚཱ་པོ་པ་ tshab-hjug substitute; replacing: ཚཱ་པོ་པ་མི་ཚཱ་པོ་པ་མི་ཚཱ་པོ་ a representative under a false name should not be put (Rtsii. 61). ཚཱ་པོ་ tshab-tu instead of, in the place of: མར་མེ་ཚཱ་པོ་ instead of a lamp, for a lamp; ཚཱ་པོ་པ་ tshab-tshub 1. with བྱེད་པ་ to be ruffled, disturbed, agitated: མེས་མཚཱ་པོ་པ་པོ་པ་ to become agitated in mind. 2. = མ་མེས་ sa-gros or མ་པོ་ sa-rub dusk: རྒྱ་པོ་ཚཱ་པོ་པ་པོ་པ་ one evening as soon as it became dusk (A. 137). རྒྱ་པོ་ཚཱ་པོ་པ་ smyo-tshab-tshub = temporary insanity, occasionally becoming mad.

ཚཱ་པོ་པ་ tshabs an intensive usually conjoined with ཆེ་ = very great, very much: རྒྱ་པོ་ཚཱ་པོ་པ་པོ་པ་ it proves a very great sin;

མགོ་བོ་འཁོར་ཚཱ་པོ་པ་ when much dizziness supervenes, ཚཱ་པོ་པ་ tshabs-chen or ཚཱ་པོ་པ་ deeply, dangerously; རྒྱ་པོ་ཚཱ་པོ་པ་ sinning heinously. རྒྱ་པོ་ཚཱ་པོ་པ་ rku-ma tshabs-che-wa a daring robbery; རྒྱ་པོ་ཚཱ་པོ་པ་ rkun-ma tshabs-chen a desperate thief or robber; རྒྱ་པོ་ཚཱ་པོ་པ་ a serious illness or disease; རྒྱ་པོ་ཚཱ་པོ་པ་ very bad news; མི་ཚཱ་པོ་པ་ an unscrupulous man.

ཚཱ་པོ་པ་ tsham-tshum or ཚཱ་པོ་པ་ tsham-tshom doubt, hesitation, shrinking; ཚཱ་པོ་པ་ to feel doubt, hesitate, draw back. ཚཱ་པོ་པ་ ཚཱ་པོ་པ་ tsham-tshum-can or ཚཱ་པོ་པ་ doubtful, wavering, undecided; ཚཱ་པོ་པ་ a shrinking attitude; ཚཱ་པོ་པ་ རྒྱ་པོ་པ་ courageous, intrepid, daring.

ཚཱ་པོ་ tshar 1. occasion, instance; ཚཱ་པོ་པ་ = རྒྱ་པོ་པ་ once (Mñon.); ཚཱ་པོ་པ་ twice; ཚཱ་པོ་པ་ = རྒྱ་པོ་པ་ srib-gcig-la in one moment. 2. rosary, a garland.

ཚཱ་པོ་ tshar-wa = རྒྱ་པོ་པ་ or རྒྱ་པོ་པ་ (Mñon.) to fulfil, to finish; as sbst. = fulfilment, accomplishment, doing a work completely; ཚཱ་པོ་པ་ རྒྱ་པོ་པ་ to have done a thing thoroughly, to go to the furthest limit; ཚཱ་པོ་པ་ tshar-tshar = རྒྱ་པོ་པ་ རྒྱ་པོ་པ་ to the stage of completion; ཚཱ་པོ་པ་ tshar-khad = རྒྱ་པོ་པ་ རྒྱ་པོ་པ་ (Mñon.). ཚཱ་པོ་པ་ tshar-zin རྒྱ་པོ་པ་ finish, completion.

ཚཱ་པོ་པ་ tshar-gcod-pa to annihilate, to completely destroy, to put an end to: རྒྱ་པོ་པ་ ཚཱ་པོ་པ་ ཚཱ་པོ་པ་ not putting an end to controversy (Hbrom. 39).

ཚཱ་པོ་པ་ tshar-boñ n. of an officinal plant: རྒྱ་པོ་པ་ ཚཱ་པོ་པ་ རྒྱ་པོ་པ་ cures disease of the gullet or lungs.

ཚཱ་པོ་པ་ tshal བླ་མ་, བླ་མ་ grove, a garden, park; རྒྱ་པོ་པ་ id.; རྒྱ་པོ་པ་ རྒྱ་པོ་པ་ flower-garden; རྒྱ་པོ་པ་ herb-garden. རྒྱ་པོ་པ་ skyid-mos tshal pleasure-grove; རྒྱ་པོ་པ་ རྒྱ་པོ་པ་ tshal

ñe-wahi rin-po-che is the ideal of a garden the possession of which gives to a *Cakravartti Rāja* many peculiar advantages, in consequence of which it is called, fig. རྩུལ་ལའི་ཚེས་ *Vai-duryahi tshal* the grove where lapislazuli is found in abundance, རྩུལ་ལའི་ཚེས་ཐུག་ལའི་ཚེས་ thickets of the tree called *tala patintu-ka*; རྩུལ་ལའི་ཚེས་, རྩུལ་ལའི་ཚེས་ and རྩུལ་ལའི་ཚེས་ are said to exist in the abodes of the four guardian kings i.e., the *Catur Mahārāj Kayikā deva* (*K. n. of d. 2, 71*). ཚེས་ཚེས་ལུང་རྩུལ་ *Tshal chos-luñ rdson* a fort in the district of Tshal situated to the west of Lhasa (*Rtsii.*).

ཚེས་པ་ *tshal-pa* 1. a native of Tshal 2.=རྩུལ་ལའི་ཚེས་ a piece, chip, splinter; a patch. ཚེས་པ་ *tshal-wa* pieces: རྩུལ་ལའི་ཚེས་པ་བཟུང་ནས་ནས་ having torn mount Sumeru into pieces (*A. 17.*); རྩུལ་ལའི་ཚེས་པ་ a piece of rag; ཚེས་པ་བཟུང་ནས་ it was torn in a hundred pieces. ཚེས་པ་ *tshal-bu* small chip, a bunch of flowers, a lock of hair (*Jä.*).

ཚེས་པོག་པ་ *tshal-bog-pa*=རྩུལ་ལའི་ཚེས་ *dro-btab-pa* to make a morning-halt on a journey for taking a meal.

ཚེས་མ་ *tshal-ma* vulg. for རྩུལ་ལའི་ཚེས་ *dro-zas* breakfast: ཚེས་མ་མ་མ་ to eat break-fast, ཚེས་མ་མ་མ་མ་ breakfast companions. ཚེས་མ་མ་མ་མ་ *shal-mahi-lam* or ཚེས་མ་མ་ or ཚེས་མ་ half-a-day's journey, as Tibetans generally travel till midday as one morning's journey.

ཚེས་མེ *Tshal-se* n. of a village in the district of *Stod-luñ mtshur-phu* (*Rtsii.*).

ཚེས་ *tsha* 1. used in *W.* for ཚེས་ a garden; ཚེས་ལྗོངས་ garden-bed, ཚེས་མཁན་ gardener. 2. of a woman in child birth (*Jä.*).

ཚོག་ *tshi-gu* or ཚོག་ལུང་=ཚོག་ལུང་ the kernel or nut contained in a stone-

fruit; ཚོག་ལུང་ཚོག་ the stone of an apricot; ཚོག་ *tshi-can* stone-fruit.

ཚོག་ *tshi-wa* in *C.*, filth, viscous sticky matter, esp. clammy dirt, e.g., in the wool of sheep; ཚོག་མཐོང་ solid dirt; ཚོག་མཐོང་ sticky, clammy, filthy.

ཚོག་ *tshig* བཤུགས་, བཤུགས་ 1. a word; a remark, a speech: བཤུགས་ཚོག་ an interrogative word; ཚོག་ཐོག་པ་ to connect or arrange words; the order in which words are to be placed; བཤུགས་ཚོག་ the present tense; ཚོག་མཁན་མཁན་པ་ skilful in selecting words (*Cs.*); བཤུགས་ཚོག་ truth, བཤུགས་ཚོག་ falsehood, ཚོག་གི་མཚན་ཆ་ *tshig-gi mtshon-cha* words which hit at the heart, i.e., which give pain or offence (*Rtsii. 7*). ཚོག་ཐོག་པ་ *tshig-grogs* an auxiliary word, a helping word; ཚོག་གུན་ *tshig-rgyan* བཤུགས་ word used to emphasize. Acc. to Buddhists words are of seven kinds:—(1) ཚོག་ཚོག་, ཚོག་ བཤུགས་; (2) བཤུགས་ཚོག་, (3) ཚོག་ཚོག་ཚོག་ཚོག་; (4) བཤུགས་ཚོག་ བཤུགས་; (5) ཚོག་ཚོག་ཚོག་ཚོག་ཚོག་; (6) ཚོག་ཚོག་ཚོག་ཚོག་ཚོག་; (7) ཚོག་ཚོག་ཚོག་ (*K. my. 1, 345*). ཚོག་ལུང་ཚོག་ *tshig kyal-wa spoñ-wa* བཤུགས་ལུང་ཚོག་ཚོག་ abstinence from speaking unconnected or irrelevant expressions; ཚོག་ལུང་ཚོག་ *tshig-kha skoñ-wa* བཤུགས་ལུང་ཚོག་ [a further enumeration] *S.*; ཚོག་ཚོག་ཚོག་ཚོག་ *tshig-lkhrun chod-pa*=ཚོག་ཚོག་ཚོག་ཚོག་ to speak definitely, to give definite orders; ཚོག་གི་མཚན་ཆ་ *tshig-gi myug* བཤུགས་ཚོག་ the last word, the conclusion of an expression; ཚོག་གི་མཚན་ཆ་ *tshig-gi gtañ-rag* བཤུགས་ཚོག་ thanksgiving words of thanks; ཚོག་གི་མཚན་ཆ་ *tshig-gi bdag* one who is skilful in speaking, a speaker, an orator; ཚོག་གི་མཚན་ཆ་ *tshig-gi phrad* བཤུགས་ [accidental occurrence; a grammatical term for adverbs, prepositions and conjunctions] *S.* ཚོག་ཚོག་ *tshig-ñan* བཤུགས་ rebuke, unpleasant words or expression. ཚོག་ཚོག་ཚོག་ to insult, abuse; ཚོག་ཚོག་ཚོག་ཚོག་ བཤུགས་ speaking unpleasant words produces

hence, simply, a verse: ཚེགས་བཅད་པ་ *tshigs bcad-pa* to compose verses; ཚེགས་སུ་བཅད་པ་བརྒྱུ་པ་ *tshigs-su bcad-pa brgya-pa* पद्यगतक; a poem of one hundred *Gloka* by *Ācārya Vararuchi* (*Tan. d. ཁོ, 180*); ཚེགས་སུ་བཅད་པ་འཛིན་ཅེས་བྱ་བ་འཛིན་པ་ *n. of poem by Ācārya Sūryagupta* (*Tan. d. ཁོ, 180*); ཚེགས་སུ་སྒྱུར་བ་ *tshig-su sbyar-wa* to compile verse.

ཚེགས་ཕྱོད་ *tshigs-sbyod* पर्वक [a Brahman] *S.*

ཚེགས་མ་ *tshigs-ma* किङ्क sediment, residue, dregs, husks, chaff.

ཚེགས་བཟུང་བ་ *tshigs-bzuñ-wa* the ceremony of *Bdun-tshigs bzuñ-wa* at the forty-ninth day of a person's death.

ཚེགས་རྩ་ *tshigs-ro* = ཚེགས་མ་ *tshigs-ma* (*Jä.*).

ཚེར་ག་ *tshin-ga* (མིན) हिङ्गनी *n. of a medicinal drug.*

ཚོན་ *Tshin* = China (*Grub. ཁ, 1*).

ཚེམ་པ་མེད་ *tshim-pa-med* = དཔལ་པ་ *hero, champion (Mñon.).*

ཚོམ་པ་ *tshim-pa* तर्पण, सन्तोष to be contented, satisfied, satiated, consoled; also, as adj. frq.: ཡིད་ཚོམ་པར་བྱུང་ he was satisfied, བུ་ཚོམ་ with the girl; ཚོམ་པར་བྱེད་པ་ to satisfy, ཚོམ་པའི་ངག་འཇམ་པ་ the soothing speech which appeases. ཚོམ་བྱེད་ཆུ་མ་ *tshim-byed-skyes* चन्द्रम-सायन [the lunar motion] *S.* ཚོམ་བྱེད་མ་ *tshim-byed-ma* a name of the lunar mansion *Puṣyā (Mñon.) acc. to some = མེད་ལེ the lion of the zodiacal sign.*

ཚོམ་བྱེད་དམར་ *tshim-byed-dmar* = བྱུར་བྱུས་ saffron (*Mñon.*).

ཚོམ་མེད་ *tshim-med* = དང་ག་བདེ་བ་ or རྩེ་ཆེ (*Mñon.*).

ཚོར་ *tshir* in order, course, succession, in turn.

ཚེར་བ་ *tshir-wa v. འཚེར་བ.*

ཚེལ་ *tshil* = ལག་ or ལྷ་མ་ལག་ fat (not melted) ཚེལ་ལུ་ id.; ལུག་ཚེལ་ mutton-fat, ཡག་ཚེལ་ pork-fat, bacon; ཁྱོད་ཚེལ་ suet, lard; སྒྲ་ཚེལ་ bacon-fat; སྒྲ་ཚེལ་ wax (*Jä.*) ཚེལ་ཁུ་ *tshil-khu* liquid fat, melted fat (*Pth.*); ཚེལ་གོའ་ *tshil-goñ* ग्रीनमेद, the fat of the breast; ཚེལ་ཅན་ *tshil-can* or ཚེལ་ལྡན་ fatty, fat. ཚེལ་ཅན་ *tshil-chen* human fat (*Sman*); ཚེལ་མེད་ *tshil-med* lean; ཚེལ་མར་ *tshil-mar* melted fat or lard (*Rtsii.*); ཚེལ་རྩ་ *tshil-ro* remains of lard after melting.

ཚོས་ *tshis* 1. acc. *Jä.*: prob. secondary form of *rtsis*. 2. = སོ་ནམ་གྱི་ལས་ *so-nam-gyi las* work of husbandry. 3. ཚོས་སུ་ *tshis-su* = སྒོགས་སུ་ *grogs-su* in friendship: བསམ་ཅད་ནས་ཁྱེད་ ཁྱེ་ཚོས་སུ་ཅེ་འགྲོ་བྱེད་ (*A. 133*).

ཚུ་ *tshu*, as *Jä.* remarks, the contrary of ཕ་ *pha*, a root signifying hitherward, on this side; ཚུ་ཁ་ *tshu-kha* this side (prob. for ཚུ་ཁ་ *tshur-kha*); ཚུ་བེ་ *tshu-bi* one of this side, ས་བེ་ *pha-bi* one of the other side (*Cs.*); ཚུ་རལ་ *tshu-rol* = ཚུ་ན་ཅད་ this side (opp. to ས་རལ་ *pha-rol*); ཚུ་རལ་ན་ *tshu-rol-na* adv. on this side, postp. with genit. ཚུ་རལ་ཏུ་ this way, to this place; ཚུ་རལ་ནས་ *tshu-rol-nas* from this side; ཚུ་རལ་པ་ *tshu-rol pa* one on this side, one belonging to this (our) party; ཚུ་རལ་བཟོད་ walks on this side or this way.

ཚུ་ཕུ་ *tshuhu* [prob. Chinese, for the Tibetan རྩུ་ལ་ *shyu-ra*, acc. to some = vinegar, acc. to others: a pulpy product prepared from various kinds of fruits mixed with vinegar, sugar, and spices, and having been left to ferment is used as a condiment] *Jä.*

ཚུགས་ *tshug-sa*, v. next para.

ཚུགས *tshugs* = རྒྱལ་བ་ རྒྱལ་བ་, the shape or form of an image or statue, constructive form: རྒྱལ་བ་ཚུགས་ལེགས་པ་ *sku-gi tshugs legs-pa* (Fig. 13) the appearance or form of his person (or of an image) is good; ཚུགས་པ་མེད་ རྒྱལ་བ་ ill proportioned, ugly.

ཚུགས་པ *tshugs-pa* 1. = ས་འཛིན་པ་ stage or station; རྒྱུ་ཚུགས་ Chinese mail stage; ཚུགས་ཁང་ or ཚུགས་ caravansary, or merely a level open place near a village, where travellers may encamp, or where public business is transacted. 2. vb. to do one harm, to hurt, to inflict, mostly with a negative: བར་ཅད་མ་ཚུགས་པར་ *bar-chaḍ ma-tshugs-par* without having hurt me (*Mil.*); ར་ལ་མེས་དང་ནད་ཀྱིས་མི་ཚུགས་པ་ fire, disease, etc. can do me no harm (*Jā.*).

ཚུད་པ *tshud-pa* 1. = འཚུད་པ་ ལུན་རིང་དུ་ལམ་ ཅུ་ཚུད་པར་གཙུག་ལག་ཁང་ (*A. 126*). 2. to dig; ཚུད་མོ་མཁན་ *tshud-mo-mkhan* = རྩོམ་མཁན་ *rkos mkhan* a digger, excavator.

ཚུན་ *tshun* = ཚུ་ or ཚུར་ here, on this side: མ་མཐམས་ཚུན་ལ་ this side of the boundary. When with ཅད་ or ཅན་ or with ལ་ signifies: within, by, up to, so far as; post. c. accus.: རབས་བདུན་ཚུན་ཅད་ within seven generations; མང་གི་ཉི་མ་ཕྱེད་ཚུན་ལ་ by noon of tomorrow (*Glr.*); བྱ་དང་བྱ་མོ་ཚུན་ཅད་ including the children, not even the children being excluded (*Jā.*).

ཚུབ་མ *tshub-ma* or འཚུབ་མ་ *htshub-ma* a storm: ར་ཚུབ་ a snow-storm; བྱ་ཚུབ་ gust of wind, ལྷ་འདྲེ་ལྷ་ཚུབ་ *lha hdrehi bu-tshub* whirlwind; fig. རྒྱག་དྲག་གི་ཚུབ་མ་ a violent fit of envy; སེམས་ཚུབ་ trouble of mind (*Cs.*); ཚུབ་ཅེབ་ *tshub-cheb* = རྒྱུད་ཚུབ་ *rbud-tshub* a gale, hurricane: བྱ་རྩོན་དཔོན་གཞིག་ཕྱེད་རྩོད་མན་ཚུར་ཚུབ་མང་ རེ་བྱང་ (*A. 95*).

ཚུར་ *tshur* hither, to this place, hitherward (opp. to ཡར་ *phar* thither), ཚུར་ཤོག་ *tshur-ḥog* come hither, come here! ཚུར་ལོང་བ་ *tshur-hoñ-wa* to return home (*Pth.*), ཚུར་ལ་སྒྲོན་ *tshur-la ñon* listen here, to this (*Jā.*) ཚུར་ཀ་ *tshur-ka* or ཚུར་ཁ་ on this side, this side of the river-bank, declivity, etc.; ཚུར་ཞོགས་ a returning, ཚུར་ཕྱོགས་ this direction.

ཚུར་ཤོག་ *tshur-rgol* plaintiff (*Fig. 16*).

ཚུར་མོ་ *tshur-mo* or མཚུར་མོ་ *mtshur-mo* རྒྱུ་ལྷ་མཁས་, paint, pigment: རྩག་ཚུར་ black-pigment; a mineral found for instance in Nubra used for dying black; སེར་ཚུར་ yellow-pigment, རྩམ་ཚུར་ red-paint.

ཚུལ་ *tshul* མྱོལ་, ལྟ་ཀློག་ 1. method, manner, fashion, way of doing anything: ཁོང་གིས་གང་ཡང་ཚུལ་དུ་འདོད་ཡོང་ in whichever way you may desire; ཁོས་གང་བཅོམ་ནམས་གོ་རྩེད་བྱང་བའི་ ཚུལ་དུ་རྩེད་པ་ཐོབ་དགོས་ he shall be rewarded according to the manner in which he has fulfilled those duties which were entrusted to him; རྒྱུད་ཆ་མཐོན་པོ་ཅེར་ཚུལ་ཡོད་ this way of speaking is high flown speech; ཚུལ་བཅོས་པ་ to put on a manner, to assume a style, also = to mimic; ཚུལ་བཅོས་མཁན་ *tshul-bcos-mkhan* a hypocrite, mimicker. ཚུལ་མ་ *tshul-ma* = བཙུན་མོ་ *btsum-mo* a nun, བཙུན་མོ་དང་ཚུལ་མ་ a nun who is of good character (*J. Zan.*). གནས་ཚུལ་ *gnas-tshul* and རྒྱུད་ཚུལ་ *snan-tshul* being and appearing, philosophical terms for reality and semblance; གཏོང་ཚུལ་ *gtong-tshul* the way of giving, i.e., a certain quantity given, a dose; ཚུལ་དེ་ཁོ་ནས་ *tshul de-kho-nas* by that very same way of proceeding; hence ཚུལ་གྱིས་ *tshul-gyis* = in consequence of, by means of; རྒྱུད་སྤྱིས་པའི་ཚུལ་ *snan smras-pahi tshul* the character of his last speech (*Dzl.*); རྒྱུ་ཡོད་ཀྱི་འབྲེལ་ཚུལ་ *rgya-bod-kyi hbrel-tshul* the mode of intercourse,

relations, between Tibet and China (*Gbr.*); ཕྱག་གེ་ཚུ་ལ་ *phyag-gi tshul-du* in a way as if he were saluting (*Mil.*); ལུས་ལུས་ཀྱི་ཚུ་ལ་བྱེད་པ་ to make gestures of reverence; གླུ་ཅེན་གྱི་ཚུ་ལ་ *glau-chen-gyi tshul-gyis* (Buddha came down) in the shape of an elephant (*Gbr.*); དད་པའི་ཚུ་ལ་ *dad-pahi tshul-gyis* because of faith (*Pth.*). 2. way of acting, conduct, duty, course of life: རྩ་མའི་ཚུ་ལ་ *sha-mahi tshul* your former conduct (*Mil.*); དེ་ལྟ་བུའི་དགེ་བའི་ཚུ་ལ་དམ་ཅན་མཁུ་ hearing such an example of virtue related (*Jā.*). Also= proper way, right method: ཚུ་ལ་དང་མཐུན་པ་ *tshul-dan mthun-pa* orderly, regular; བརྒྱུ་ལ་ ཚུ་ལ་མཐུན་དེ་མི་འབྱུང་ན་ if but once in a hundred cases something sensible is uttered; ཚུ་ལ་མེད་ irregular, unjust; ཚུ་ལ་མ་ཉམས་ *tshul-las-nams* growing remiss in one's conduct. 3. species, kind: ནད་ཚུ་ལ་ *nad-tshul* species or kind of disease; རས་ཚུ་ལ་ *zas-tshul* species of food (*Jā.*). 4. joined to the root of a verb in W=when: མཐོང་ཚུ་ལ་ *mthoñ-tshul* when or as he saw.

ལྷན་ཁྲིམས་ *tshul-khrims* མཁུ་, ལྷན་ religious or moral behaviour; moral law; regular duties, monastic vow, moral observances: ལྷན་ཁྲིམས་ཀྱི་དྲི་དང་དང་ལྷན་པ་ *tshul-khrims-kyi driñad-dan dan-pa* one possessed of high and pure moral conduct; ལྷན་ཁྲིམས་ཅན་ bound by monastic or moral vows (*Sch.*); ལྷན་ཁྲིམས་ ཀྱི་པ་རོ་ལ་ཕྱིན་པ་ *tshul-khrims-kyi pha rol-tu phyin-pa* མཁུ་ལ་ཕྱིན་པ་ the highest moral purity (v. པ་རོ་ལ་ཕྱིན་པ་འདྲུག་); ལྷན་ཁྲིམས་ཀྱི་ཕུང་པོ་ *tshul-khrims-kyi phuñ-po* མཁུ་ལ་ཕྱིན་པ་ aggregate of moral laws; ལྷན་ཁྲིམས་ཀྱི་བསྐྱབས་པ་ *tshul-khrims-kyi bslab-pa* མཁུ་ལ་ཕྱིན་པ་ one of the three kinds of བསྐྱབས་པ་ (*M. V.*) [higher morality]*S.*; ལྷན་ཁྲིམས་འཆལ་བ་ *tshul-khrims hchal-wa* ལྷན་ཁྲིམས་ immorality; ལྷན་ཁྲིམས་འཇིག་པ་ *tshul-khrims hjig-pa* to break one's vows or moral purity; ལྷན་ཁྲིམས་ཉམས་པ་ *tshul-khrims*

nams-pr མཁུ་ལ་ཕྱིན་པ་ one who is immoral; ལྷན་ཁྲིམས་གཏོར་ *tshul-khrims-gter* an epithet of Buddha (*Mñon.*); ལྷན་ཁྲིམས་ལས་ཕུང་ *tshul-khrims las-byuñ* མཁུ་ལ་ཕྱིན་པ་ [of good moral disposition]*S.*; ལྷན་ཁྲིམས་ལས་ཕུང་བའི་བྱ་བའི་དངོས་པོ་ *tshul-khrims las byuñ-wahi bya-wahi dños-po* མཁུ་ལ་ཕྱིན་པ་ virtuous action relating to morality; ལྷན་ཁྲིམས་སྤྱད་པ་ *tshul-khrims sruñ-wa* to keep vows, to guard one's conduct.

Syn. རྩ་མའི་ཚུ་ལ་ *tshañ-spyod*; རྩ་མའི་ཚུ་ལ་ *thañs-par-spyod*; ལུས་ལུས་ཀྱི་ཚུ་ལ་ *gtsañ-war-spyod*; ལུས་ལུས་ཀྱི་ཚུ་ལ་ *legs-par-spyod*; རྩ་མའི་ཚུ་ལ་ *sdom-pa* (*Mñon.*).

ལྷན་ཁྲིམས་ཀྱི་བའི་ཚུ་ལ་ the words of an unscrupulous man, expressions or assurances of a dishonest insincere man (*Mñon.*).

ལྷན་ཁྲིམས་ཀྱི་ཚུ་ལ་ *tshul-bshin-pa* 1. adv. ལྷན་ཁྲིམས་ཀྱི་ཚུ་ལ་ *tshul-bshin-du* mannerly. 2. ལྷན་ཁྲིམས་ one who assumes fine airs, shows himself as if very great or high. ལྷན་ཁྲིམས་ཀྱི་ཚུ་ལ་ *tshul-bshin-min* irregular, improper.

ཙ I: *tshe* 1. sbst. time, in a gen. sense, but rarely heard in colloq. ལྷན་ཁྲིམས་ཀྱི་ཚུ་ལ་ *phyin-pahi tshe* at the time of starting. Hence ཙ is often used in mod. lit. as=when: ལྷན་ཁྲིམས་ཀྱི་ཚུ་ལ་ *yod-pahi-tshe* when it is, when it was; ལྷན་ཁྲིམས་ཀྱི་ཚུ་ལ་ *gañ-gi-tshe* at which time, when, ལྷན་ཁྲིམས་ཀྱི་ཚུ་ལ་ *dehi-tshe* at that time, then; definite time is rendered by ལྷན་ *dus* not by ཙ.

ཙ II: ལྷན་: life, but chiefly in an abstract sense, ལྷན་ *srog* being the proper term for physical life; nevertheless we find ཙ་རི་ long life, ཙ་ལྷན་ *tshe-hdi* this, the present life, ཙ་ལྷན་ *tshe-phyi-ma* a future period of life; ལྷན་ཁྲིམས་ཀྱི་ཚུ་ལ་ my life is in danger. ལྷན་ཁྲིམས་ཀྱི་ཚུ་ལ་ is the proper term by which to render: "eternal life."

འདི་ཕྱི་ abbr. of ཚེ་འདི་ and ཚེ་ཕྱི་མ་. ཚེ་ལྷ་མ་ *tshe-sñā-ma* an earlier period of existence, a former life relative to the transmigration of souls (*Jā.*).

ཚེ་སྐབས་ *tshe-skabs* समय; v. སྐབས་ *skabs*.

ཚེ་གཅིག་ལུས་གཉིས་ *tshe-gcig lus-gñis* a worm which is used as a curative in plague: གཉན་ནད་འཛོམས་པར་བྱེད་ *gñan-nad hjoms-par-byed*.

ཚེ་མཚོག་གླིང་ *Tshe-mchog-glin* n. of a palace with a monastery and park situated on the southern bank of the river Kyi-chu near Lhasa, the residence of one of the four incarnate lamas of Lhasa (*S. Kar.* 180).

ཚེ་གཉིས་པ་ *tshe-gñis-pa* of an amphibious nature (*Cs.*)

ཚེ་ལྷོག་མ་ *tshe-ltogs* a poor starving vagrant, beggar *W.* (*Jā.*)

ཚེ་མཐའི་མཛད་ *tshe-mthahi-mdo* n. of a Sūtra in which the length of life in the six states of existence is explained (*K. d. 4, 218*). ཚེ་འཛོམས་པར་བྱེད་པ་བྱས་པའི་མཛད་ (*K. d. 4, 228*) Sūtra on the transmigration of the soul, etc.

ཚེ་དང་ལེ་ནེས་ *tshe-dan ye-ces* ལེ་ནེ་ལྷོག་མ་ longevity and spiritual knowledge.

ཚེ་མདངས་ *tshe-mdañs* = བྱད་མདངས་ *byad-mdañs* healthy appearance, fresh complexion.

ཚེ་མཛད་ཚེ་གཞུངས་ *tshe-mdo tshe-gzuñs* the *dhāraṇī* for longevity (*K. g. 4, 200*).

ཚེ་འདད་ *tshe-gdah* as met. = death (*Mñon.*).

ཚེ་ལྷན་ *tshe-lan*, or ཚེ་དང་ལྷན་པ་ *tshe-dan ldan-pa* 1. ལེ་ནེ་ལྷན་པ་, ལེ་ནེ་ལྷན་པ་ an address of veneration such as venerable, his holiness; a general title of address for monks who observe the rules of *Vinaya* as well as for *Bodhisattvas*, *Arhats*, etc. Applicable to living men and used in writings; the

title for dead persons being ཚེ་ལས་འདས་པ་ *tshe-las hdaṣ-pa*. 2. ལྷན་པ་, ལྷན་པ་ a plant.

ཚེ་པད་ *tshe-paḍ* the shrub *Ephedra saxatilis*, with red berries which are said to be roasted and pulverized to give greater pungency to snuff (*Jā.*).

ཚེ་དཔག་ཏུ་མེད་པ་ *tshe dpag-tu med-pa* རྟེན་འགྲུབ་: eternal life, immortality.

ཚེ་ཕྱི་མ་ *tshe-phyi-ma* सम्पराय, ལེ་ནེ་ལྷན་པ་ next or after life.

ཚེ་ལམ་གྱི་ལྷ་ཁང་ *Tshe-lphag lha-khañ* n. of a temple in the court-yard of the great Ramochhe shrine in Lhasa.

ཚེ་འཕེལ་རྒྱས་ *tshe-hphel-rdsas* = དུར་པ་རུ་འཕེལ་རྒྱས་ *dur-pa-ur-tsa* the *Kuṣa* grass (*Mñon.*).

ཚེ་འཛོམས་ *tshe-hpho* death (*Mñon.*). ཚེ་འཛོམས་པ་ *tshe-hphos-pa* ལྷན་པ་ transmigration.

ཚེ་དབང་ *tshe-dwañ* a *Sa-bdag* monster.

ཚེ་རྩ་ *tshe-tshaḍ* duration of life (*Jā.*).

ཚོ་ཚོ་ *tshe-tshe* = ར་ལ་ a goat (*Mñon.*).

ཚེ་མཛོད་ *tshe-mdsad* (*Vai. kar.*) an appendage of certain gods made like a plate with fruit.

ཚེ་རབས་ ཇམ་ཐི་ *tshe-rabs* duration of each rebirth: ཚེ་རབས་ཀྱི་ལྷན་པ་ *tshe-rabs-kyi hla-ma* a lama always reborn as a lama. ཚེ་རབས་པའི་པ་ *tshe-rabs brje-wa* = ཚེ་འཛོམས་པ་ ཇམ་ཐི་འཕྲུག་ transmigration. ཚེ་རབས་ལས་མཛོད་པ་ ཇམ་ཐི་འཕྲུག་ ལྷན་པ་ ཇམ་ཐི་འཕྲུག་ one of the 18 unmixed attributes of a Bodhisattva (*M. V.*).

ཚེ་རིང་ *tshe-rin* or ཚེ་རིང་པ་ *tshe-rin-wa* 1. long life: ཚེ་རིང་པའི་རྒྱུ་ནི་གཉིས་ཀྱི་ *tshe-rin-waḥi rgyu-ni-gñis-te* the causes of longevity are two (abstinence from taking life and giving food and drink abundantly to all about one's self). ལྷན་པ་དང་ཚེ་རིང་པར་ཤོག་ཅེག་ victory and long life be to you! 2. common as a personal name.

ཚེ་རིག་བྱེད་ *tshehi rig-byed* རྒྱུ་མེད་ the science of preserving and prolonging life; ཚེ་ལི་རིག་བྱེད་པ་ *tshe-yi rig-byed-pa* a physician.

ཚེ་ *tshe-re* 1. each life; ཚེ་ལ་ *tshe-re-la* in each life or period of existence. 2. = ཚེ་ཀ་ *tshe-ka*.

ཚེ་ལོ་ *tshe-lo* the period of existence, or of human life particularly. Also = a year.

ཚོག་ *tsheg* 1. the point separating syllables, also རྒྱལ་ཚོག་ *nag-tsheg*. ང་ལིག་མ་གཏོགས་ཡིག་གཤམ་ ཚོག་མེད་ཅེ་སྒྲིག་མེད་ཅེ་འབད་ it should be particularly noted that the syllabic dot is not used between a letter and the stop called གཤམ་ except in the case of the letter ང་ *ña* (*Sum-rtag*). 2. crack, short sharp sound, snapping noise: ཚོག་རྒྱུང་སྒྲིག་མེད་ *tsheg-rgyañs* or ཚོག་སྒྲིག་མེད་ *tsheg-sgra* a distant sound such as that of fire burning wood: རྩོམ་བཞུགས་པའི་ཐད་ཀྱི་ནུས་ཚོག་རྒྱུང་སྒྲིག་མེད་ from the direction where the lord resided a distant and cracking sound arose (*A. 7*). ཚོག་ཚུམ་ *tsheg-tshom* the sound made by mice: རྩོམ་མེད་པའི་ཚོག་ཚུམ་དང་ཚོ་ཚེ་ལྷ་ཚེ་བོ་ཞིག་བྱང་ (*Rdsa. 9*).

ཚོགས་ *tshegs* or ཚོགས་པ་ *tshegs-pa* ཀུན་གྱི་སྒྲུབ་ trouble, toil, difficulty; དཀའ་ཚོགས་ *dkah-tshegs* id.; དཀའ་ལས་མེད་པ་ without trouble. རྒྱུ་ཚོགས་ཅེ་ *rkañ-thegs-che* much clattering of feet བྱམ་ཚོགས་ *phran-tshegs* little troubles or difficulties. ཚོགས་མེད་ *tshegs-med* རྩོམ་གྱི་སྒྲུབ་ without trouble: རྩོམ་ཚོགས་མེད་པར་རྩོམ་བཅད་ the lord finished it without difficulty (*A. 33*); ཚོགས་མེད་དུ་ཤེས་ knew without difficulty, learnt easily (*Hbrom. 19, 3*).

ཚོགས་ཀྱིས་ *tshegs-kyis* = བསྐྱེད་པ་ or མྱུར་དུ་ *myur-du* quickly, soon; ཚོགས་ཀྱིས་བསྐྱེད་ speedily executed (*Situ. 46*).

ཚེ་བར་བྱེད་པ་ *tsheñ-par-byed-pa* འཕྲོག་པ་ [to be bent or turned away] *S*.

ཚེ་མ་ *tshem* a piece of sewing; ཚེ་མ་པ་ *tshem-po* or ཚེ་མ་པ་ *tshem-pa* a tailor; ཚེ་མ་པ་འགྲོལ་ *tshem-po-hgrol* the seam opens, comes loose; ཚེ་མ་མེད་ *tshem-med* without a seam; ཚེ་མ་བུ་ *tshem-bu* any sewing, what has been stitched, quilted; ཚེ་མ་བུ་མཁན་ *tshem-bu-mkhan* = རྒྱུ་མཁན་པ་ a milliner or dressmaker (*Mñon.*); ཚེ་མ་བུ་པ་ *tshem-bu-pa* a tailor. ཚེ་མ་ཚེ་མ་ *tshem-tshem* བཞི་མཁའ་མཁའ་ a patched cloth.

ཚེ་མས་ *tshems* རྩལ་, དམ 1. resp. of མ་ so a tooth. 2. = ལྷག་མ་ remainder, addition.

ཚེ་མས་པ་ *tshems-pa* 1. anything sewn. 2. to have the disadvantage, to come off a loser, not receiving a fair share (*Jä.*). ཚེ་མས་མེད་ *tshems-med* in Tsang: nothing left, without a remainder: ཚེ་མས་མེད་ཡིག་རྩལ་གཏོང་དགོས་ should send (the letter) as per draft without any omission (*Rtsii.*). ཚེ་མས་ལུས་ *tshems-lus* = ལྷག་མ་ལུས་པ་ without remainder; ཚེ་མས་ལུས་མེད་ *tshems-lus-med* nothing left.

ཚེ་མ་ *tsher* 1. ལྷག་ཚེ་ *gug-tsher*. 2. = མ་ a separate time; ཚེ་མ་མ་ prob. many times, repeatedly (*Jä.*).

ཚེ་མ་ཀ་ *tsher-ka* also ཚེ་མ་ or ཚེ་མ་ sorrow, grief, pain, application (*Jä.*).

ཚེ་མ་མ་ *tsher-ma* ཀུན་གྱི་སྒྲུབ་ 1. a thorn, prickle, brier: ཚེ་མ་ལྷག་མེད་ I have run a thorn into (my hand, foot); ཚེ་མ་འཕྲོག་པ་ to pull out a thorn; རྩོམ་ a fish-bone. 2. any thorn-bush, bramble, etc. ཚེ་མ་ཀ་ *tsher-dkar* or ཚེ་མ་རྩལ་ buckthorn, *Hippophae rhamnoides* (*Jä.*); ཚེ་མ་གས་ *tsher-thags* thorn-hedge.

ཚེ་མ་ལྷག་མ་ *tsher-ma-skyes* བཞི་མཁའ་ jack fruit.

ཚེ་མ་གཏོན་པའི་གཏོན་ *tsher-ma gdon-pahi gdon* is a frightful and evil spirit (*Mñg. ch. 77*).

ཚར་མའི་ཚང་ *tsher-mahi tshan* or ཚར་མའི་ཚང་ཅན
1. also ཚལ་མང་ *tshigs-maṅ* n. of a thorny
plant. 2 = བྱ་རྒྱལ་ a crow, the bird of which
the nest is made of thorns (*Mñon.*).

ཚོར་ཚོར་མ *tsher-tsher-ma* n. of a kind
of bee, also of a fly (*Rtsii.*).

ཚོར་ལུམ *tsher-lum* yellow raspberry
in *Sikk.* (*Jä.*).

ཚེས *tshes* तिथि, चरन 1. day of the
month or date, always indicated by the
cardinal number, as in ཚེས་གཅིག་ etc., or by
placing a numeral below the word ཚེས.
ཚེས་བརྒྱ་མཆོད་པ་ religious service on the 10th
day; ཚེས་བརྒྱ་འཇམ་ཡིག་ programme of the
religious dances performed on that occa-
sion; ཕྱག་བྲིས་ཚེས་གསུམ་ལ་ཕུམ་ letter sent or
written on the 3rd date; ཚེས་དཀོབ་ *tshes dge-
wa* = ཚེ་བཟང་པོ་ *tshes bzang-po* auspicious day:
གཟེགས་རྟེན་ལྷ་རྒྱུ་ལ་བཅས་ཚེས་དཀོབ་པར་ཕུམ་ presented on
an auspicious date with a silk scarf for
acceptance (*Yig. k. 16*). ཚེས་གཅིག་ *tshes-
geig*, प्रतिपद् the day after the new
moon, which is always the first day of
a new month; ལྷ་མཐོང་ *zla-mthoṅ*, ལྷ་གཞིན་ལྷ་
zla-gshon-mu, ལྷ་ཚེས་བྱོགས་ཀྱི་དང་པོ་ *zla-tshes
phyogs-kyi dañ-po* id. (*Rtsi.*); ཚེས་བཅོ་ལྔ་
tshes bco-lha the day of the full moon;
ཚེས་བདག་ *tshes-bdag* = the moon (*Mñon.*);
ཚེས་བཟང་པོ་ *tshes-bzang-po* = ཚེས་དཀོབ་ *tshes-dge-
wa*: ཚེས་བཟང་པོར་ཕུམ་པའི་བྱ་ཡིག་ the letter that was
written on an auspicious date (*Yig. k. 13*).

ཚོ *tsho* I: 1. the plural termination,
chiefly of pronouns, ཁྱེད་རང་ཚོ་ you, you all,
ངེད་ཚོ་ we, ཁོང་ཚོ་ they, འདི་ཚོ་ these; also is
affixed to numerals: འབུམ་ཚོ་ *hbum-tsho*
100,000. Is occasionally affixed to nouns:
རྫོང་མི་ཚོ་ the townsmen, རྩིན་མ་འབྱུང་པ་ཚོ་ *khyed
rnal-bbyor-pa tsho* ye ascetics! ཚང་པ་ཚོ་ *tshong-
tsho* body of merchants. 2. In Ladak ཚོ་

takan alone is used for: a caravan: ཚོ་ཞི་ལག་
གཉིས་གསུམ་ལ་སྒྲིབ་ཡོང་ the caravan (from Yar-
kand) will arrive in a few days.

ཚོ་ II = བཀྲག་མདངས་ complexion: ལྗང་གི་
དཀྱིལ་འཁོར་ཚོ་ the colour of the disk of his face
(*Jig. 12*).

ཚོ་བ་ *tsho-wa* = ལུས་རྒྱགས་པ་ fat, corpulent,
also corpulency. Acc. to *Jä.* fat, greasy:
ཚོ་འདྲག་མི་འདྲག་ or བྱད་མ་བྱད་ is it fat or not?
ཚོ་ཐུ་ *tsho-khu* fat gravy; ཚོ་ལྷོ་ *tsho-lhir*
unwieldy with fat.

ཚོགས་ *tshogs* समाज, गण 1. an assem-
blage, mass, group (implying, however,
acc. to *Cs.* as compared with ཚོ་ *tsho*, a larger
number of individuals not at once to be
estimated): ཚོགས་རྒྱུ་བ་ *tshogs-sdu-wa* to call
an assembly, འགྲེད་པ་ *hgyed-pa* to dismiss it;
ཚོགས་འདུ་ *tshogs-hdu* an assembly meets, འགྲེ
hgye it dissolves; དབྱང་གི་ཚོགས་ *dpun-gi-tshogs*,
དམག་གི་ཚོགས་ *dmag-gi-tshogs* army frq.; ལུས་ཚོགས་
yul-tshogs village community, country-
parish (*Jä.*). ལྷ་ཚོགས་ *zha-tshogs* several or
various kinds. 2. accumulation, multi-
tude, of things; ཚོགས་གསོག་པ་ to accumulate
merit; ཚོགས་མ་བསག་པའི་མི་ a wicked, godless
person; དགོང་འོ་ཚོགས་ accumulation of virtues:
ཚམ་འབྲུ་མ་ལ་ཡིད་ ཚེས་པ་མ་ཚོགས་ དཔག་རྩ་ མེད་པ་ གསོགས་ དགོས་
to imbibe faith in the profound doctrine,
the accumulation of immense merit is
necessary.

ཚོགས་ཀྱི་དབང་ལྷག་ *tshogs-hyi dwañ-phyug* གཞེས་པ་
ཀུན་ལ་མཁུན་པ་; v. ཚོགས་པ་དག་.

ཚོགས་ཀྱི་གཙོ་བོ་ *tshogs-kyi gtso-wo* གཤམ་པ་ལུ་མ་
lord of the horde; the leader of a herd of
elephants, leader of the assembly, presi-
dent of a meeting.

ཚོགས་ཀྱི་སྒྲུབ་པ་ *tshogs-kyi srad-bu* = རྩ་རྒྱ་
rgya a fishing net (*Mñon.*).

ཚོགས་ཁང་ *tshogs-khañ* a shop; the hall
of assembly or congregation.

ཚོགས་པོར *tshogs-bkhor* गणचक्र sacrificial offerings arranged in a circle as an oblation. In Tantrik ceremonial the term indicates the sitting together of a *Tantrik* lama and his female associate with a *man-dala* offering to the gods. When such a ceremony is performed *Dpah-mo* (the woman) that associates with the officiating saint called *Dpah-wo* is supposed to possess saintly attributes. When the man performs this ceremony alone it is called *ལཔ་པོའི་རྩལ་མོ* or hero's performance; in the case of the female it is called *ལཔ་པོའི་རྩལ་མོ* the heroine's performance. In this ceremony as well as in others of a *Tantrik* nature, a kind of mystic language called *མཁའ་འགྲོ་གསལ་བའི་བརྒྱུད་པའི་སྐད་ཀྱི་སྐུ་མཁའ་འགྲོ་གསལ་བའི་བརྒྱུད་པའི་སྐད་ཀྱི་སྐུ་* is used; a few technical terms of which will illustrate its nature:—*མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *ba-la*; *འདུག་པ་མང་པོ་* *a-tsa*; *འགྲོ་པ་མང་པོ་མང་པོ་* *khe-ta ro grā-wa*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *phreñ-wa-na*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *ni-rum cu-ka*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *pañ-ma bhu-dsa-na*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *bshi-mñam*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *gla-rtsi*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *ga-bur*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *ga-ka*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *bha-ha-ka*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *sgro*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *ho*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *rje*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *dmañs-rigs*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *ra* also *གཞོན་པོ་* *gshon-mu*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *lug* or *མང་པོ་* *bu-mo*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *ñi-ma-phyed* *མང་པོ་* *bya*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *dwañ-po sbyor-wa* *མང་པོ་* *kun-tu-ru*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *hbras*; *མང་པོ་མང་པོ་མང་པོ་* *hrla* *མང་པོ་* *ka-tam-pa*. ཚོགས་པོར་རྩལ་མོ་ལཔ་པོ་ལཔ་པོ་ལཔ་པོ་ (K. g. 7, 432).

ཚོགས་པོར *tshogs-gral* 1. row of people in an assembly. 2. row of offerings.

ཚོགས་པོར *tshogs-can* सदन, ग्रामणी, दैवज; ཚོགས་པོར་དགེ་ལེན་པོ་ *tshogs-can-dgah* कामकूट.

ཚོགས་པོར་མ་ *tshogs-can-ma*, or ཚོགས་པོར་ལཔ་པོ་ལཔ་པོ་ལཔ་པོ་, गणिका, कामकूटा a prostitute (*Mñon*). ཚོགས་པོར་མ་ *tshogs-chen-ma* id. (*Dag*. 8).

ཚོགས་པོར་ *tshogs-mchod* विधिवत् चाराधना prescribed religious ceremony; ཚོགས་པོར་གསལ་བའི་ཚོགས་པོར་ *tshogs-mchod gser-sbroñ* the annual religious service conducted by the assembled priests at Lhasa in January-February under the auspices of the church Government during the Mon-lam season (*Loñ*. 2, 17).

ཚོགས་པོར་ *tshogs-gñis* 1. दिवर्ग [two pursuits of life; viz.: religion, and wealth] S. 2. ལེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་པོར་ *མཁའ་འགྲོ་གསལ་བའི་བརྒྱུད་པའི་སྐད་ཀྱི་སྐུ་* the accumulation of learning and ལེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་པོར་ *ལེ་ཤེས་ཀྱི་ཚོགས་པོར་* the accumulation of moral merit.

ཚོགས་པོར་ *tshogs-rñed* गणय; ཚོགས་པོར་མཁའ་འགྲོ་གསལ་བའི་བརྒྱུད་པའི་སྐད་ཀྱི་སྐུ་ *tshogs-mthun-pa* समय; ཚོགས་པོར་ *tshogs-ldan* लुब्धावन, लुब्धारक.

ཚོགས་པོར་ *tshogs-gtam* speech addressed to a meeting (*Cs*).

ཚོགས་པོར་ལཔ་པོ་ལཔ་པོ་ལཔ་པོ་ *Tshogs-drug rañ-grol* a celebrated lama of Amdo ordinarily known by his second name Lama Shabkar, and believed to be an incarnation of *Mila-raspa*. His incarnation still exists in Amdo.

ཚོགས་པོར་ *tshogs-bdag* गणपति an epithet of Ganes'a (*Mñon*).

ཚོགས་པོར་ *tshogs-gdan* the carpet on which the assembled priests sit at a religious service in the hall of congregation (*Rtsi*).

ཚོགས་པོར་ *tshogs-pa* vb. to assemble together, = འཇོག་པ་ *hdsom-pa*.

ཚོགས་པོར་ *tshogs-pa-can* पेटका, वेश्या harlot, courtesan.

ཚོགས་པོར་ལཔ་པོ་ལཔ་པོ་ལཔ་པོ་ *tshogs-pahi dwañ-gis* सामग्री-वर्जन; ཚོགས་པོར་ལཔ་པོ་ལཔ་པོ་ལཔ་པོ་ *tshogs-par dbyuñ-wa* समय; ཚོགས་པོར་ལཔ་པོ་ལཔ་པོ་ལཔ་པོ་ *tshogs-par mi-dbyuñ-wa* असमय.

ཚོགས་པོར་ *tshogs-phor* 1. large tea bowl which every monk in a monastery carries in his breast-pocket, to drink tea while

ཚད་པའི་ལམ *tshoñ-pahi-lam* वणिक्पथ, वाणिज्य, विपणि [traders' path, traffic] S.

ཚད་སྒྲུགས *tshoñ-spogs* proceeds of trade.

ཚད་སྒྲུགས་བྱེད་པ *tshoñ-spogs byed-pa*, ཚད་སྒྲུགས་ལ་འགྲོ་བ *tshoñ-spogs-la hgro-wa* to engage in commercial speculations.

ཚད *tshod* I: མཇུག་པ་ 1. measure, proportion; acc. to *Jü*. the right and just measure; ཚད་འཛིན་པ་ or བཟུང་བ་ to appraise, to guess correctly, to measure out, to estimate, to tax; རང་གི་ཚད་མེ་འཛིན་ he overrates himself, he does not know his capacity; རམ་ཆང་ལ་ཚད་འཛིན་པ་ to be temperate in eating and drinking. ཚད་ལྟུང་, and ཚད་ལེན་པ་ to try, prove; to spy, to sift examine. ལྷ་ཚད་ water-clock, in W. also = an hour. ཚད་ཅེག་ a part, fraction, esp. in point of time. ཚད་འཇུག་པ་ *tshod-hjal-wa* to measure; ཚད་མེད་ intemperate, immoderate, impudent. ཚད་བརྟུབ་ *tshod-bltā-wa* = རྩམས་ཚད་བརྟུབ་ to watch, to spy: ཚད་བརྟུབ་བའི་བྱིར་དུ་ཁྱུ་ཕྱ་ལ་སྤྱོད་པ་ for the sake of trying him he said to the prince (*Hbrom.* 19, 26). 2. estimation, supposition, conjecture, guess: རའི་ཚད་ལ་ according to my estimation. ཚད་ཐོན་པ་ *tshod zin-pa* to guess rightly, to come within the guess, to turn out as guessed (*Yig.* 1). 3. affixed to adjs. serves to form abstract nouns, thus:—ཉེད་པར་དཀའ་ཚད་ *ñed-par dkahtshod* the difficulty of obtaining, འཕྲོག་པར་སྤོང་ཚད་ the facility of destroying, ཡན་འདྲགས་ཆེ་ཚད་ the greatness of the advantage (*Jü*).

ཚད་ཅན་ *tshod-can* or ཚད་ལྡན་ 1. moderate. 2. punctilious, strict, grave: བྱས་པ་ལ་བཞོན་ཆེད་ཚམ་མེད་པ་དང་། རྒྱལ་ས་ལ་བཞུང་ཆེད་རང་མདོ་མི་འཛོར་བ། ལྷ་མཁས་ཀྱི་འཛོམས་ཚད་ཅིག་པ་ཡི། མི་དེ་འཕྲུག་རྒྱུ་འདི་ན་ཚད་ཅན་ཡིན་ (*S. phreñ*).

ཚད་ཤས་ *tshod-ces* or ཚད་བྱ་ a riddle: ཚད་ཤས་བྱ་བ་ to propose a riddle; མི་ཚད་ riddle about men; བཅའ་ཚད་ riddle about inanimate objects (*Cs.*); ཚད་ཤས་པ་ *tshod ces-pa* མཇུག་པ་,

वेलाज्ञ one knowing the exact time or measure, to keep measure; and adj. = moderate, temperate; ཚད་མེ་ཤས་པ་ not keeping to measure, intemperate.

ཚད་མ་ *tshod-ma* རྩམ་ཆེད་ *ño-tshod* or ལྷ་ཚུམ་ རྩམ་པོ་, རྩམ་ gen. cooked vegetables, greens; ཚད་མ་གཟུང་སྒྲིམ་ *tshod-ma gyuñ-skyes* cultivated vegetables. ཚད་དྲ་ *tshod-dor* meat or butter that is added or mixed with the vegetable that is being cooked: རྒྱུ་ཆེན་ཚད་དྲ་ཞན་པས་སྒྱུར་ལངས་པ་ཡིན་ནམ་ did the hermit become angry on account of the inferior quality of the meat cooked with the vegetables (*Rdsa.*).

ཚོན་ *tshon* རྩམ་, དུམ་ཁུ་ colour, colouring matter; ཚོན་མདོག་ frq. in C. colloq. = id.; ཚོན་ཅི་ paint, ཅི་ཚོན་; ཚོན་ལྗང་ལྗང་ variety of colours, hundred different colours. ཚོན་ཅི་དཀར་པོས་འབྲིབ་ *tshon-rtsi dkar-pos hbri-wa* to mark with white paint; ཚོན་འབྲུག་པ་ to paint; ཚོན་སྒྱུར་པ་ to prepare colours, to dye. ཚོན་གྱིས་འཛོམ་ *tshon-gyis htsho-wa* = རི་མ་མཁན་ a painter (*Mñon.*).

ཚོན་ཅན་ *tshon-can* རྒྱུ་ལ་ = རྒྱུ་ silver (*S. Lex.*).

ཚོན་ཅན་ *tshon-chen* ལྷ་ལྷ་མ་ [saffron, *Carthamus tinctorius*] S.

ཚོན་པོ་ *tshon-po* 1. fat, plump, well-fed: ལུག་ཚོན་པོ་ *lug-tshon-po* a fat sheep, ཡག་ཚོན་པོ་ *phag-tshon-po* a plump pig. 2. resinous (*Jü*).

ཚོབ་ *tshob* for ཚམ་ *tshab* (*Sch.*).

ཚོམ་པ་ *tshom-pa* 1. also ཚམ་པོ་ or ཚམ་བུ་ a bundle, bunch; ར་མ་ནག་པོ་ཚོམ་པ་བཅགས་པ་ attaching a bunch of black yak's tail; བྲ་ཚམ་ a border or trimming set with jewels or pearls. 2. vb. (pf. ཚོམས་ *tshoms*) to doubt, hesitate; to be timid, bashful, shy; to be ashamed C. (*Jü*). Also, sbst. doubt;

timidity, etc. ཚོམས་ཏེ *tshoms-te* being surprised (*Ya-sel*. 425). ཚོམ་པ་=ཐེ་ཚོམ་ *the-tshom*: འདི་ག་རང་འཐད་པ་འདུག་པས་ཚོམ་པ་མི་འཕྲོ་ལྟོ (Ya-sel. 33). ཚོམ་ཚོམ་ *tshom-tshom* or ཚམ་ཚམ་ *tsham-tsham*=ཐེ་ཚོམ་ *the-tshom* doubt.

ཚོམ་བུ *tshom-bu* 1.=ཚོམ་པོ *tshom-po*, མེ་རྒྱ་གེ་ཚོམ་བུ bunch of flowers (*Pth.*). 2. the placing of precious stones and other things on the top of a *Kyil-kor* or circle of offerings; offerings placed on circular trays piled one above another, each being filled with grain, etc. སེམ་མ་ནམས་ཚོམ་བུར་བཞོན་དེ་ཆོ་བོ་ལ་ཕུམ་ he presented the gold pieces to the lord placing them on the top of the circle of offerings (*A.* 68).

ཚོམས་ *tshoms* also ཚོམས་ཤོར་ *tshoms-shor* 1. a court-yard; ཁང་པ་ཐེ་ཚོམས་ the courtyard of a house. 2. a place of worship, a chapel; ཚོམས་ཆེན་ reception room or hall of lamas and chiefs in Tibet.

ཚོམ་རྒྱུ་མས་ *tshom-rhams* 1.=འཇིགས་ནམས་ also ཁྲོ་ནམས་ཕྱེད་ fright; angry or wrathful attitude. 2. noise, din, clatter (*Jä.*).

ཚོར་བ་ *tshor-wa* 1. to perceive, to feel: གཞན་གྱིས་མ་ཚོར་བར་ཀྱི་བ་ *gshan-gyis ma-tshor-war rku-wa* to steal unperceived, contrary to robbing forcibly; ཐུས་པ་ཚོར་ནས་ feeling herself with child; བོད་ཏུ་འབྱོན་པ་ལ་མི་དགའ་བ་ནམས་ གྱིས་ཚོར་གྱིས་དྲགས་ he was afraid lest those who did not like him to go to Tibet, might perceive it (*A.* 126). ཚོར་བ་པོ་ *tshor-wa-po* བེད་ཀྱི་ one who feels the objects that produce a sensation. ཚོར་བ་མེད་ *tshor-wa-med* འཇིགས་པ་ void of feeling. 2. one of the five ཕུང་པོ་ *phun-po* or *skandha*. 3. in *W.* is commonly used for རྒྱུ་ལ་ to hear. ཚོར་ལ་ *tshor-la* a (flying) report, rumour (*Jä.*).

ཚོས་ *tshos* རྒྱུ་ 1. paint, dye, colouring matter; ཚོས་རྒྱུ་པ་ *tshos-rgyag-pa* or རྒྱུ་པ་ *rgyab-*

pa to dye, to colour (*Sch.*); ཚོས་མང་ it has lost colour, it is faded; ཚོས་ཀྱི་ཐུ་བ་ *tshos-kyi khu-wa* liquid paint,=ཚོན་ཅི་ *tshon-rtsi* (*Ghr.*); ཚོས་ཕྱེད་ to paint, colour; རྒྱུ་ཚོས་ *rgya-tshos* a red pigment from India, being red lac obtained from རྒྱུ་ཀྱེགས་ *rgya-skyegs* an insect, as well as from the resin of a particular tree. 2. v. ཐུར་ཚོས་ *khur-tshos*, also འཛང་ཚོས་ *hphoñ-tshos*. ཚོས་མཁན་ *tshos-mkhan* (1) རྒྱུ་ཀྱེགས་ a dyer, painter; (2) རྒྱུ་ཀྱེགས་ a washerman, bleacher.

ཚོས་པ་ *tshos-pa* བུ་ ripe, well cooked.

Syn. ཐུན་པ་ *shun-pa*; ཐུལ་པ་ *thul-wa*; ཡོངས་ ཐུ་ཚོས་ *yoñs-su-tshos* (*Mñon.*).

ཚོས་འཛང་ *tshos-hchün* སིཏ, གྱུ་འཛང་ [white]S.

མཚན་ལུ་ *mtshah-lu* 1. also རྩ་ལུ་ *rtatsha-lu*, acc. to *Sch.* a horse with white-feet. 2. v. རྩ་ལུ་ *tsha-lu*.

མཚན་གས་ *mtshags* or རྩ་གས་ *tshags*=འཇིགས་.

མཚན་ *mtshan*, མཚན་ that evil which is hidden in a person's heart or disposition, pent-up faults, secret sins; and hence irritation and suppressed wrath; མཚན་འདུ་བ་ to dig out the evil of a man's nature; and hence, not only to expose his faults in a direct manner but to cause him to expose them: so, in colloq.: to irritate, provoke; also, to expose any one's sins, pick out faults: མཚན་པོར་རྒྱུ་མཚན་མ་འདུ་ do not irritate the arrogant and lofty.

མཚན་ *mtshan* I: ནཱམ་, ཡཱམ་, ཡཱམ་པ་ resp. for མཱམ་ name, esp. the new name which every one receives that takes orders; མཱམ་ མཱམ་ the lama's name, religious name; མཱམ་གས་པ་ to give a name, also to assume a name or title.

མཚན་ II: or མཚན་མ་ *mtshan-ma* 1. རྩ་གས་ mark, token, badge, symptom: རྩ་གས་པོར་མཚན་ མཱམ་ it is a sign that it is fruitless

(*Vai. 8ñ.*). མཚན་མ་འདེབས་པ་ to make a mark, to mark with paint; བཅུན་མོ་ལ་མ་འདེགས་གིག་བྱས་པའི་མཚན་མ་བྱེན་ནས་ making a sign to the queen, signifying: do not fear! མཚན་མས་ མཚན་པ་ to represent a thing by a sign or mark *Lex.*; མཚན་དང་བཅས་པ་ *mtshan-dan bcaṣ-pa* having characteristic Buddhist virtues. མཚན་དང་དབྱེབས་ *mtshan-dan dbyibs* as to limbs and shape (*Dzl.*); བྱ་གིས་པའི་དགེམཚན་ propitious signs, some special (good) quality; མཚན་མ་རྟོག་པ་ to prove, to examine signs; མཚན་མར་ཆོམ་པ་ to take as an omen; མཚན་མར་མ་བཟུང་ do not regard it as an (evil) omen, be not surprised or alarmed (*Sch.*); མཚན་རྟོན་ *mtshan-don* ལཱ་ལྷ་, འཛིན་པ་ property, quality, symptom, indication; རྟོན་པ་གསལ་པའི་མཚན་ཉིད་ the sign or indication that the patient will recover (*Jä.*) མཚན་ལྡན་པ་ *mtshan-lan-pa* or མཚན་དང་ལྡན་པ་ possessing favourable signs or some special good moral qualifications. མཚན་ལྡན་བླ་མ་ *mtshan-lan-bla-ma* a holy Lama. མཚན་ལྡན་མ་ *mtshan-lan-ma* མཁུ་ལྷ་མ་ a woman of good appearance and virtues (*Mñon.*). མཚན་པ་ *mtshan-pa* marked: འཁོར་ལོ་མཚན་པ་ being marked with the figure of a wheel (*Jä.*). 2. shape and peculiar characteristics of separate parts of the body or ལུས་ཀྱི་མཚན་, especially as marks of beauty; རྒྱུ་བྱ་ཆེན་མཚན་ ལྷ་མ་ཆུང་གིས་ the thirty marks of a great man. 3. the sex, sexual sign, etc. རྟོ་མཚན་ རྟོ་ལྷ་ male, the masculine gender; also castrated horse, sheep or yak, as having the sign of the male; མོ་མཚན་ *mo-mtshan* female, the feminine gender; the vagina; མཚན་དབྱེ རྟོ་མཚན་ *mtshan-dbye* the distinction of the sexes; མཚན་མ་ཅན་ *mtshan-ma-can* possessing signs of virility; མཚན་མ་མེད་ *mtshan-ma med* having no gender; མཚན་རྩལ་ *mtshan-zug* painful affection of the genitals. མཚན་མ་བཟང་པོ་ *mtshan-ma bzang-po* and རྟོ་མཚན་ *ñan-po* good and evil signs, symptoms, prognostics.

མཚན་མཁན་ *mtshan-mkhan* or མཚན་མ་མཁན་པོ་ གཞལ་ sooth-sayer, astrologer, drawer of omens.

Syn. རྩིས་པ་ *rtsis-pa* གཞལ་མཁན་ *gzah-skar mkhan*; ལྷ་མ་མཁན་ *ltaṣ-mkhan* (*Mñon.*).

མཚན་གྲང་ *mtshan-graṅ* and དགྲ་མཚན་ *dgu-mtshan* prize, crown of victory (*Jä.*).

མཚན་བརྗོད་པ་ *mtshan-brjod-pa* calling upon the name of a deity, enumerating its characteristics and attributes.

མཚན་ཉིད་ *mtsan-ñid* 'the sign,' the essential characteristic, sometimes even implying the innermost essence of a thing, whilst, on the other hand, it is also used merely for 'mark' in general; ཆོས་ཀྱི་མཚན་ཉིད་ རྟོན་པ་, the real character of *Dharma*, i.e., all things or matter is emptiness. མཚན་ཉིད་པ་ *mtshan-ñid-pa* the metaphysical school of Buddhism in Tibet, the principal object of whose study is to ascertain the literal sense and original spirit of Buddhist doctrine; མཚན་ཉིད་མཁན་པོ་ *mtshan-ñid mkhan-po* professor of mental philosophy in the greater lamaseries, such as in Daipung, Sera, Tashilhunpo, etc.; མཚན་ཉིད་བླ་མ་ *mtshan-ñid-bral* = རྟོན་མེད་པ་ *rgyud-med-pa* (*Mñon.*). མཚན་ཉིད་ལ་ལྷ་མ་འཛིན་དགོངས་པ་ v. ལྷ་མ་འཛིན་དགོངས་པ་. མཚན་ཉིད་གསུམ་ *mtshan-ñid-gsum* the three marks or characteristics in the doctrine of 'perfection' of the Mahāyanists: (1) ཀྱན་བཅགས་པའི་མཚན་ཉིད་ པརིཀའི་པུ་ལྷ་མ་མཚན་ཉིད་ ཕར་འཛིན་པ་; (2) གཞལ་དབང་གི་མཚན་ཉིད་ ཕར་འཛིན་པ་; (3) ཡོངས་སུ་གྲུབ་པའི་མཚན་ཉིད་ པརིཀའི་པུ་ལྷ་མ་མཚན་ཉིད་ ཕར་འཛིན་པ་ (*A. 78*).

མཚན་རྟགས་ *mtshan-rtags* = མཚན་མ་ *mtshan-ma* (*Vai. kar.*).

མཚན་གཞི་ *mtshan-shi* 1. the cause of a sign or symptom (*Jä.*). 2. = མཚན་ཉིད་ཅན་གྱི་དངོས་པོ་—and, thus, man is the མཚན་གཞི་ of his own མཚན་ཉིད་.

step. *མཛོམས་འབྲེལ་* to split, make partition ;
མཛོམས་གཞི་ to make a line of demarcation
about one's person, whether it be by a
magic circle or by retiring to a solitary
cell for the sake of religious meditation,
the seclusion lasting sometimes for several
months, during which time the scanty food
is silently received from without through
a small aperture: *མཛོམས་ལ་བརྟུགས་པས་* being
in meditation. *སྤྱད་མཛོམས་* *spyad-mtshams*
rules, instructions, defining the extent
and limits of a person's duties. *མཛོམས་བཅད་*
mtshams-bcad कृतावधि, सीमाबद्ध [bounded
within limit]S. *མཛོམས་མཐའ་* *mtshams-mthah*
सीमन्त [a boundary line]S.

མཚམས་ཀྱི་མཐའི་རི་ *mtshams-kyi mthah-ri* a
mountain range lying far beyond
(Bhārata) India (*K. d.* २, 342).

མར་མས་ཀྱི་བྱེད་པོ་ *mtshams-kyi byed-po* = རྒྱུན་མ
rkun-ma a thief, robber (*Mñon.*).

མཚམས་འདྲི་བ *mtshams-hdri-wa* = བཅམས་འདྲི་བ
inquiry after one's health (*Yig. k.* 10, 13).

མཚོ་མཁའ་ལྷན་པ་ mtshams ldan-ma སྐྱེས་ཀྱི་སྒྲུབ་ཀྱི་
general met. for women (Mñon.).

མཚམས་སྒྲིན *mtshams-sprin* the clouds which skirt the horizon morning and evening.

मईमशब्दं *mtshams-sbyor* 1. सन्निधि, प्रतिसन्धि, अनुसन्धि; = मथुनशब्दं *mthun-sbyor*, मईमशब्दं *mdsa-*
byed (*Mñon.*) adherence, contact. 2. the
Sanskrit diphthongs, *ē*, *ō*, *au*.

མཚམས་རྒྱུ་པ་ *mtshams gbyor-pa* and མཚམས་
རྒྱུ་མ་ *mtshams gbyor-ma* a bawd, or pro-
cureess.

མཛམ་ཕྱིར་བྱ་བ་ *mtshams shyor-wa* 1. to close interstices, to stitch up, to sew together (*Mil.*). 2. to occupy a certain space, to enter the womb, to embody one's self in human flesh. 3. to take a resolution, to form a plan, to conceive an idea, to settle in one's mind, like རྒྱུ་ལྡན་པ་ *hgod-pa*. མཛམ་པ་

ཐུང་མེད་པ་ *mtsham-sbyor med-pa* अप्रतिसम [unri-
valled] S. མཐམ་མེ་ཐུང་བ་ *mtsham-mi-sbyor-wa*
प्रतिसम [a technical term in grammar indi-
cating that certain words under certain
circumstances are not subject to the rules
of *Sandhi*] S.

अन्तराश्लेषः *mtshams-med-pa* 1. adj. अनन्त, आनन्ता, आनन्तर्य without interstices, शेषः अश्लेषः continuous. 2. abst. acc. to *Wass* 'where nothing is to be interposed between a deed and its consequences, where the consequences are not to be averted,' a deadly, capital sin. अश्लेषः अश्लेषः *mtshams-med-pa-lha* the five inextinguishable sins are:— (1) अश्लेषः मातृघात matricide; (2) बौद्धश्लेषः बुद्धघात the killing of a Buddhist saint; (3) अश्लेषः पितृघात paricide; (4) श्लेषः अश्लेषः श्लेषः श्लेषः causing division or disunion among the priesthood; (5) श्लेषः श्लेषः श्लेषः श्लेषः to cause a Tathāgata to bleed (*M. V.*).

མཚམས་རྟེན་གས་ *mtshams-tshigs* = རྩེད་པ་ words of approval while a work or any business is being done: མཚམས་རྟེན་གས་འདོགས་ a word of approval is necessary (*Rtsii.*).

མཚམས་ལན་གནང་ཞུས་ *mtshams-lan gnafi-skyes*
present sent in return for the sanction to
one's prayers (*Yig. k.*).

མཚན་པ་ *mtshar-wa* 1. = མཛེས་པ་ *mdzes-pa*
handsome, fine, beautiful, མཚན་ལྗག་དང་ལྗན་པ་
very handsome and bright, of metals, etc.
2. wonderful, marvellous, gen. with རྩི་; e.g.,
རྩི་དོམ་མཚན་ཅན་ *rten ho-mtshar-can* a wonderful
image རྩི་དོམ་མཚན་པ་ a marvellous, extremely
rich offering; རྩི་མཚན་ཅེ་པ་ *ho-mtshar che-wa*
marvellous things, events, miracles; མི་སྤྲིད་
རྩི་མཚན་ཅེ་ *mi-rid ho-mtshar-che* impossible!
most wonderful! གཤམ་གྱི་ཁྱུ་དོམ་མཚན་ཅེ་ the
account or narration is very strange!

weapons sword, spear, dart, arrow; མཚན་ཐག blood drawn by cuts or stabs (used for sorceries); མཚན་གྱི་རྩུབ an attribute of the gods, resembling a ball of thread (*Vai-sñ.*). མཚན་རྩེ་གཅིག *mtshon-rtse-cig* ལྔ་ཡུལ n. of a weapon with one point, like an arrow or spear.

མཚན་ཆ་མཁན *mtshon-cha-mkhan* 1. an epithet of Paras'urāma (*Mñon.*). 2. = མགར་པ blacksmith (*Mñon.*). མཚན་ཆ་པ *mtshon-cha-pa* n. of a low caste tribe of India (*Mñon.*). མཚན་ཆའི་གཙོ *mtshon-chahi-gtso* = མདེལ arrow (*Mñon.*). མཚན་ཆའི་གཞི *mtshon-chahi-gshi* = sword knife, etc., (*Mñon.*).

མཚན་བུ་རྩེ་སྒྲིམ *mtshon-bśnun-skyes* as met. = ཐག blood (*Mñon.*).

མཚན་པ *mtshon-pa* 1. v. རྟེན་པ leader; also, showman. 2. vb. to set forth, bring forward, shew, quote, exhibit: རྟེན་གྱིས་མཚན་པ་གྱིས་ཞིག་གསུངས་ནས་ཁོ་ལ་ཐོག་པ་ he having said do you point it out (*A. 56*). 3. sign, symbol, point: བགན་གྱིས་མཚན་པ་ནས་འཕྲུག་གསལ་ the marks of approval or confirmation were distinct and clear (*D. çel. 7*). མཚན་བྱ་ *mtshon-bya* meaning; མཚན་བྱེད་ *mtshon-byed* illustration.

འཚག་པ *htshag-pa* 1. vb., pf. མགས་ *tshags* or བཅགས་ *htsags* fut. བཅག, imp. མག *tshog* (trans. to འཚག་པ), to cause to trickle, to strain, filter, press out: རྩུབ་པ་ལ་ཐོག་པ་ (*Situ. 85*); འབྲུ་མར་མག་པ་ *hbrumar tshag-pa* to draw off oil, དམ་ཆ་མག་པ་ to tap (a dropsical person). 2. adj. thick, fat, obese (*Jä.*): ལུས་འཚག་པ་ *lus-htshag bzaiñ-ica* a body or constitution that is healthy and sleek.

འཚང་ *htshañ* or མཚང་ = རྩོན་ *skyon* 1. fault, error, offence, sin, དེ་འཚང་དུ་ཆེ་ that is very wicked, a great offence; མིའི་འཚང་ a man's fault, མི་འཚང་འབྲུབ་ to spy out another's faults, to upraid him with a fault.

འཚང་གུང་ *htshañ-guñ* n. of the only nun-nery now existing in Lhasa.

འཚང་བ་ *htshañ-va* vb. pf. མཐམ་ fut. བཅང་ 1. to press into, to stuff, puff out: བཅང་བ་ བཅང་པ་ pressed into, stuffed inside; བྱིན་མཐམ་ཅན་ a stuffed seat; དབྱགས་ཁར་འཚང་པ་ out of breath, puffed by pursuit; དབྱགས་རྩྱུང་དུ་འཚང་བ་ *dbugs-stod-du htshañ-ica* or རྩྱུང་འཚང་མ་ breathing hard, getting out of breath. 2. enlarged, complete, made full: མི་མང་པོ་འཚང་བ་ *mi-mañ-po htshañ-ica* many people assembled together; ལས་ཀྱིས་འཚང་བ་ to be competent for work or efficient in doing work; འཚང་བྱ་བ་ = མངས་བྱས་པ་ or འཚང་བྱ་བར་འགྱུར་ become sanctified, perfected; འཚང་བྱ་བར་འདོད་པ་ to aim at Buddhahood; མཛོད་པར་འཚང་བྱ་འགྱུར་ སུམ་བུ་མ་བཟོ་འགྱུར་ will become a perfect Buddha (*A. K. 1-18*). འཚང་ར་ *htshañ-ra* a place where many people assemble.

འཚབ་པ་ *htshab-pa* 1. (ལྟོན་པ་ *skyin-pa*) pf. འཚབས་, *htshabs* imp. མོབ་ *tshob*, to repay, to re-place; ལྟོན་པ་འཚབ་པ་པོ་ *skyin-pa htshab-pa-po* one who pays back, a liquidator of debts; (*Situ. 85*). འཚབས་ *htshabs* = མོབ་བྱུང་མར་བ་ *tshab-sgrub tshar-ica* liquidated. 2. pf. མོབས་པ་ *tshabs-pa*, imp. མོབས་ *tshobs* = རྟེན་པ་ལ་ *rtabs-pa* resp. to be afraid, to be in awe of. འཚབ་འཚབ་ *htshab-htshub* confounding, ལེས་མ་འཚབ་འཚབ་ mental hurry, confusion, perplexity; འཚབ་འཚབ་མར་གནས་པ་ to tarry in fear, to hesitate in apprehension also: རྩུབ་འཚབ་འཚབ་ confused wind, as dust, leaves of trees, &c., are when driven about by a whirlwind.

འཚམ་པ་ *htsham-pa* or འཚམ་པོ་ = འབྲེག་པ་, མཐུན་པ་ appropriate, becoming, fit, suitable, in accordance with: དེ་དང་འཚམ་པ་ in conformity with it; རང་གྲོ་དང་འཚམ་པ་ agreeing with one's mind, according to one's wish; ཆེ་རྩེད་

དང་མང་ཕྱད་འཚོ་བ་ in size and quantity just what is wanted or suitable; གང་ལ་གང་འཚོ་བ་ whichever suited; མ་འཚོ་བ་ unsuited or ill-suited.

འཚོ་མཛོད་འཛིན་པ་ *htsham-tshod hdsin-pa* to hold or take appropriate measure or amount, i.e., sufficient: བོད་ཡིན་ཏན་ལ་འཚོ་མཛོད་འཛིན་པའི་སྒྲུན་བོ་དང་གཅིག་དེ་བོ་ཀར་བཙུན་བོ་ཡིན་ (A. 33).

འཚོ་བ་ལྷ་ *htsha-lu*, v. མཚོ་བ་ལྷ་ *mtshah-lu*.

འཚོ་ར་བ་ *htshar-wa* 1. = མཛོད་མཛུགས་པ་ or འདས་པ་ up to the mark, sufficient; in proper measure. 2. to be finished, completed, spent; esp. as an auxiliary to denote an action that is perfectly past or completed.

འཚོ་བ་པ་ *htshal-wa*, imp. འཚོ་བ་ *htshol* 1. to beg, desire, beseech, ask; when preceded by a verb the latter stands in the term. inf., or as the mere root and more esp. the perf. root: ཡབ་དང་མཇམ་ལ་འཚོ་བ་ལོ་ I desire to meet my father བརྟམ་པར་འཚོ་བ་ཏི་ wishing to look; ཕྱགས་ལ་བཞག་འཚོ་བ་ I beg it may be borne in mind (*Glr.*); གཤུང་འཚོ་བ་ I beg you to speak. Occurs as an intimation of willingness: དེ་ལྟར་འཚོ་བ་ལོ་ yes, we will do that; ལ་ལ་ནོར་མ་འཚོ་བ་ཏམ་ has he not asked the money from his father? ལུས་ཡང་ཅི་འཚོ་བ་ why does (the king) desire to slay? 2. as eleg. form = to eat: བྱི་བས་འཚོ་བ་ཏི་ eaten by mice (*Dsl.*); 3. to offer, shew, set forth: རོ་འཚོ་བ་ = རོ་ཞུས་པ་ to understand, to know. འབད་འཚོ་བ་ to shew diligence (*Jä.*). བོ་འཚོ་བ་ *bro-htshal-wa* to have a cold (*Mil.*); ཕྱག་འཚོ་བ་ *phyag-htshal-wa* to greet, salute.

འཚོ་བ་མ་ *htshal-ma* = ཚེ་ལ་མ་ ལྷན་; ཁོ་བོ་རང་གིས་འདི་ རྣམས་མ་ཐད་བར་དུ་འཚོ་བ་མ་མི་བྱི་ until I have eaten up these I shall not ask for (more) food (A. 87). འཚོ་བ་མ་འཚོ་བ་ *htshal-ma htshal-wa* = རྣམ་ཐང་ to take one's meal; འཚོ་བ་མ་ནང་མ་

htshal-ma nar-ma = རྒྱན་པར་ཐས་བྱོབ་ continually eating.

འཚོ་ག་པ་ *htshig-pa* བར་ཇུ་ to burn, to destroy by fire; to glow; ཁྱེད་ཀྱི་མི་དང་བཅས་པ་འཚོ་ག་ he burned the town with its inhabitants (*Pth.*); རྣམ་པར་འཚོ་ག་པ་ to burn entirely, completely (*Dsl.*); རྒྱལ་མང་ has been burnt.

འཚོ་མ་ *htshim* colloq. for ཚོ་མ་ *tshem*; and འཚོ་མ་བྱ་ for ཚོ་མ་བྱ་.

འཚོ་ར་བ་ *htshir-wa* to extract, wring out, squeeze forth, to press out oil, extracts, etc.; རྣན་གྱིས་འཚོ་ར་ to press hard; ལོ་མ་འཚོ་ར་ to milk; བཙུན་མ་ལ་ཡང་ཕྱགས་གཅིར་རྒྱུང་བར་བྱུར་ཏི་ also the queen's mind was much depressed (*Jä.*). ཏི་ལ་འཚོ་ར་བ་པོ་ *til htshir-wa-po* an extractor of sessame oil (*Situ. 85*).

འཚོ་གས་པ་ *htshugs-pa* pf. ཚུགས་ *tshugs* (intrs. of འཚོ་གས་པ་) 1. to go into, to enter upon, begin, commence: རྒྱད་པ་འབྲུག་པ་ལ་འཚོ་གས་ he began to praise, to flatter. 2. to pierce, penetrate by boring, to thrust in, to establish one's self, to settle: རྩ་བ་མ་ཚུགས་ it has not taken root; འབྲོག་འཚོ་གས་སུ་ལེ་མ་འདྲོད་ they had no longer any mind to establish themselves in this alpine solitude; བརྟན་གྱི་རྒྱུད་མགོ་དེ་ནས་འཚོ་གས་ this was the beginning of my lasting happiness (*Mil.*); ཚུགས་པ་ as partic. or adj. = firm, steady: རྣང་ལག་མ་ཚུགས་ཏི་ས་ལ་འབྱེལ་ཏི་ his limbs not remaining firm (in consequence of a paralytic stroke), he fell to the ground (*Dsl.*); ས་གཅིག་ཏུ་མི་ཚུགས་པ་ not being able to settle in one place, flighty, inattentive.

འཚོ་ད་པ་ *htshud-pa* pf. ཚུད་ *tshud* to be put inside of, to go into, to enter, to get into; ཁོང་འཚོ་ད་པ་ to comprehend.

འཚོ་བ་པ་ *htshub-pa* pf. ཚུབས་ *tshubs* to toss about, to swirl, to entwine; to be choked, suffocated.

འཕྱུར་པ *htshum-pa* ཁུར [a protuberant belly] *S.*

འཕྱུར་ནག *htshur-nag* n. of a place in Tibet (*Deb.* ༡, 32).

འཕྱུར་བ *htshe-wa* pf. བཅོས *htses* རྩིས་པ་, རྩུམ་པ་ to cause mischief or danger to, to damage, injure, persecute: མི་ལ་འཕྱུར་བ་གནད་པ་ཕྱིན་པ་ to do mischief and cause damage to a man (*Mil.*); གཙང་མ་ལ་མཉམ་པ་ལ་འཕྱུར་བ་དང་བཅས་པ་ (a place) haunted by beasts of prey and other noxious creatures; འཕྱུར་གྱི་འདྲ་བ་ like a vicious horse which kicks about; འཕྱུར་བ་ *htshe-byed*, རྩིས་པ་ wild animals, such as leopard, tigers, etc. འཕྱུར་བའི་ *htshe-med* གཞི་སྒྲིལ་པ་ not doing mischief or injury; piety (*S. Lex.*).

འཕྱུར་པ་ *htsheg-pa* pf. རྩིས་པ་ *tshegs* to repay a loan or a kindness (*Mñon.*).

འཕྱུར་བ་ *htsheñ* pf. འཕྱུར་བ་ *htsheñs* to be satisfied, content, happy, gratified: རྩིས་པ་ འཕྱུར་བ་ the mind was contented; མཚན་མང་པོ་ བཅས་པ་མང་པོ་ལ་བཅས་པ་འཕྱུར་བ་ my daughter by casting many *tsha-tsha* gratified me (*A.* 90); ཅི་ཅིས་བརྩོན་པ་དེ་ཅིས་བསྐྱུང་བ་འཕྱུར་བ་ however much the exertion so much the more the satisfaction; ཡན་གནད་མེད་པ་ན་ཤིན་ཏུ་འཕྱུར་བ་ཡིན་པ་ if there be no further mischief it is very satisfactory (*A.* 16).

འཕྱུར་པ་ *htshed-pa* = བཅོས་པ་ to cook: རྩིས་པ་ འཕྱུར་པ་ *zas htshed-pa-po* one who cooks (*Situ.* 85); འཕྱུར་པ་ལ་གནས་པ་ *htshed-pahi gnaś* a kitchen (*Mñon.*); འཕྱུར་བའི་མཉམ་པ་ *htshed-byed-ma* = བཅོས་པ་ *thab-kha-pa* a cook (*Mñon.*).

འཕྱུར་བ་ *htshem-pa* pf. བཅོས་པ་ *htsemś* to sew: གླིང་པ་འཕྱུར་བ་ to sew or make a robe; འཕྱུར་པ་ *htshem-skud* thread for sewing; འཕྱུར་པ་ needle, འཕྱུར་པ་ *htshem-srub* *W.* seam.

འཕྱུར་བའི་ *htshem-med* without a seam; also = without interruption.

འཕྱུར་བ་ *htsher-wa*, 1. to neigh. 2. = མཚན་པ་ to grieve, to sorrow, and sbst. grief, sorrow, resp. བཅོས་པ་འཕྱུར་བ་ to be grieved, also to be afraid, to fear *C.* (*Mil.*); repentance, shame: འཕྱུར་བའི་ not penitent, shameless. འཕྱུར་བ་ *htsher-can* sorrowful, anxious. 3. to shine, to glitter; འཕྱུར་བ་ sbst. lustre, brightness.

འཕྱུར་བ་ *htsher-sa* abandoned pasture land, land left by nomads for a new spot; a place which has been abandoned on account of inconvenience, discomfort, sickness, etc.

འཕྱུར་བ་ *htsho-wa* I: pf. and imp. མཉམ་པ་ 1. to live, to be alive, be living: ཡོན་ཏན་གྱིས་འཕྱུར་བ་ to earn livelihood by talents རྩིས་པ་ལ་གནས་པ་འཕྱུར་བ་ to live by theft and plunder; རིང་དུ་ for a long time; ལོ་བརྒྱ་མང་དུ་མཉམ་པ་ he lived even a hundred years; འཕྱུར་བ་ལ་རིང་དུ་ for life, life-long, མཉམ་པ་འཕྱུར་བ་ to gain a livelihood by religion; རིང་འཕྱུར་བ་ to pass life, to continue in a state, to exist; འདྲ་འཕྱུར་བ་ལ་འཕྱུར་བ་མི་ཤིང་རྩིས་པ་ in the throng of the world I cannot exist (*Dal.*); འཕྱུར་བ་ བྱས་ན་མི་འཕྱུར་བ་ if we did not do this we should not remain alive. 2. to last, to be durable, of clothes, etc.; to retain its virtue, efficacy, of laws, doctrine, etc. 3. pf. བཅོས་པ་ or མཉམ་པ་ fut. གསོ་བ་ to feed, to graze; to nourish, ལུས་པ་ the body, to sustain, རྩིས་པ་ *srog* life; ལུས་པ་འཕྱུར་བ་ to lead the cattle to pasture (*Pth.*). 4. to heal, to cure, རྩིས་པ་; མཉམ་པ་ 'life-giver,' i.e., physician.

འཕྱུར་བ་ II: also རིང་འཕྱུར་བ་ 1. sbst. life: རིང་འཕྱུར་བ་ རིང་ལུས་པ་ duration of life; མི་ཤིང་གི་འཕྱུར་བ་ལ་གནས་པ་ to prolong a man's life (*Dal.*); རིང་འཕྱུར་བ་འཕྱུར་བ་ the lord of our lives, viz., the king (*Ghr.*). 2. livelihood, sustenance, support, maintenance. རིང་འཕྱུར་བ་ *htsho-skyoñ* fostering,

maintaining, tending (cattle); འཚོ་ཁམས་ *htsho-khams* = བུང་ཁམས་ mortal frame, the constitution which requires keeping up; འཚོ་ཆས་ *htsho-chas* subsistence, livelihood; འཚོ་རྟེན་ *tsho-rten* livelihood, maintenance, support; འཚོ་ཐབས་ *htsho-thabs* medical treatment, the means of healing, way of subsistence; འཚོ་ཐབས་པ་ *htsho-thabs-pa* = སྒྲན་པ་ a physician, medical man. འཚོ་བ་མ་ *htsho-wa-ma* ཇོ་བྲི་མ་ a woman that nourishes.

འཚོ་བ་གསུམ་ *htsho-wa-gsum* the three kinds of physical and spiritual existences: 1. ཆོ་ལོ་ life. 2. བསོད་ནམས་ merit. 3. ལས་ Karma or work.

འཚོ་བ་གསུམ་མ་ *htsho-wa gsum-xa* the decay of the three vital essentials:—1. that called ཆོ་ལོ་མ་; 2. that of merit བསོད་ནམས་མ་; 3. that of work ལས་མ་ (*Sman.*).

འཚོ་བའི་ཕྱིང་བོ་ *Htsho-wahi sniñ-po* n. of a medical work by Atis'a: ཇོ་བོ་ཡི་དྲུག་ཀྱིས་ཀྱང་འཚོ་བའི་ཕྱིང་བོ་ཞེས་བྲུ་མཛད་ (*A. 35*) the *Towo* himself also wrote a work on medicine called *Htsho-wahi Sñiñ-po*.

འཚོ་བའི་ཡོ་བྱད་ *htsho-wahi yo-byad* ཇོ་བྲི་ལོ་ལོ་ལོ་ འཚོ་བའི་ཡོ་བྱད་ necessities of life.

འཚོ་བྱད་ *htsho-byed* 1. medicine. 2. or འཚོ་བྱད་པ་ = སྒྲན་པ་ a physician (*Mñon.*). 3. ཇོ་བྲི་ལོ་ལོ་ལོ་ the moon, also ལྷ་མོ་ལོ་ལོ་ལོ་ ལྷ་མོ་ the planet Jupiter; འཚོ་བྱད་ཀྱི་ཐུག་པ་ *htsho-byed-kyi shus-pa* n. of Sûtra on medicine called *Jivaka-puripuchha*.

འཚོ་བྱད་མ་ *htsho-byed-ma* ཇོ་བྲི་ལོ་ལོ་ལོ་ n. of a goddess.

འཚོ་བྱད་གཞན་ལྟ་ *htsho-byed gshon-mu* ཇོ་བྲི་ལོ་ལོ་ལོ་ n. of a celebrated physician devoted to Buddha and who cured king Bimbisāra of piles (*Fig. 35*).

འཚོ་བྱད་ཤིང་ *htsho-byed-ñiñ* = ཕྱི་བྱད་ཀྱི་ཤིང་ *spyi shur-gyi-ñiñ* རྒྱལ་པོ་, ལྷ་སྐྱོང་ 1. n. of a medicinal

plant. 2. རྒྱལ་པོ་ the life-tree i.e., any chosen tree on the existence of which depends the life of a person (*Mñon.*).

འཚོ་བྱ་ཆས་ *htshog-chas* = རྒྱུ་ལག་ goods, effects, necessities; also provisions, provender (*Jā.*).

འཚོ་བྱ་པ་ *htshog-pa* pf. བསོད་ནམས་ *htsags* fut. བསོད་ནམས་ *bstog* imp. ཚེག་ *tshog* 1. to hew, chop, strike; to inoculate; 2. vaccinate, to find fault with, to blame, censure, teaze (*Sch.*).

འཚོ་བྱས་པ་ *htshogs-pa* pf. ཚེག་ནམས་ *tshogs* 1. to assemble, to meet together; བསོད་ནམས་ *ye* that are here assembled; བསོད་ནམས་པ་མཐོན་པ་ before many assembled people (*Dzl.*); འབྲུང་ཕྱེ་ཚེག་ནམས་པ་ the five elements meeting; འཚོ་བྱས་ཐོན་གྱི་ཐོན་ཆས་ food and drink to entertain the people assembled (*Ghr.*). 2. to unite, to join in doing something, to combine, to make common cause (*Jā.*).

འཚོང་བ་ *htshoñ-wa* བརྒྱུ་ to barter, to sell—a vb. in very common use; རྒྱུ་འཚོང་བའི་གནས་ place where perfumes are sold; འཚོང་བའི་ཆེད་ *htshoñ-wahi-tshad* for the purpose of selling; འཚོང་བར་བྱེད་ making sale, causes to be sold.

འཚོང་པ་ *htshod-pa* pf. བསོད་ནམས་ *htso* fut. བསོད་ནམས་ *btso* imp. ཚེག་ *tshos* 1. to boil, to cook in any way, to bake: འཚོང་གྱིན་པ་ *htshod-gyin-hdug* colloq. it is cooking (anything) is boiling; བསོད་ནམས་ཀྱིན་པ་ has been cooking, has been boiling; འཚོང་པར་བྱ་ *htshod-par-bya* should cook, or to be cooked. འཚོང་སྐྱུ་མ་ *htshod-snum* oil for frying food-meat, vegetables, &c. (*Rtsii.*); འཚོང་མར་ *htshod-mar* butter used in making pastry, cakes, etc. (*Rtsii.*).

འཚོ་བ་པ་ *htshob-pa* or འཚོ་བས་པ་ *htshobs-pa* to be a deputy, to represent, to be substi-

tuted for; རྒྱུ་ལ་འཁོར་བ་པ་ to be the first-born male in a family, to represent a family (*Dzl.*); རྒྱུ་ལ་འཁོར་བ་པ་ to substitute, to put in the place of another (*Dzl.*); རྒྱུ་ལ་འཁོར་བ་པ་ resp. for first-born (*Jä.*).

འཛོམ་བ *htshor-wa* ལ. ཚོང (ན་བྱུག་ལྟ་ཅིག).

འཕྲོལ་བ *htshol-ica* pf. བཟོ *btsol* imp.
ཕྲོལ *tshol*, to seek, to look for, to make

search; རྩམ་འཛུལ་ to seek for an opportunity or means; རྩམ་འཛུལ་ to look for food; འཛུལ་གྲོལ་ *htsho hgröl-wa* to search for livelihood. འཛུལ་སྒོལ་བྱེད་ *htshol-sgröl-byed* = གཤེད་ gold (*S. Lex.*).

Syn. ཡངས་སུ་རྫོགས་པ་ *yonṅs-su htshol-wa*; རྫོགས་སུ་རྫོགས་པ་ *rjes-su htshol-wa* (*Mñon.*).

འཕྲོས་ཟིན *htshos-sin* anything thoroughly
cooked or boiled. Also = quite ripe.

ཇ

ཇ *dsa* is the 19th letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to the Sanskrit ज. Acc. to the *Tantra*: ཇ་ནི་མ་ཕྱང་བཞི་སྟོ། *Dsa* is the beginning of that which has not grown or been born (*K. g.* 42). *Dsa* also = བྱ་བ and བྱེད་པ religious rites and almsgiving (mystic) (*K. g.* 179).

† ཇ་ཏི *dsa-ti* prop. ཇ་ཏི *dsā-ti* 1. the nutmeg. 2. n. of the flower *Jasminum grandiflorum*.

Syn. of 1. ལུ་མ་ན་ *su-ma-na*; ལུ་བས་ལྷུ་ས་ *sbubs-skyes*; ལུ་བས་འབྲས་ *sbubs hbras*; ལུ་བས་ཅན་ *sbubs-can*; སྒོ་མ་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ *spos-kyi rgyal-po*. Syn. of 2. ཡིད་བཟང་ལྷུ་ས་ *yiḍ-bzang-skyes*; འདབ་བདུན་པ་ *hdab-bdun-pa*; གཤོན་ཐུ་འཕྲེང་ *gshon-nuhi-hphreñ*; ལྷ་ལ་ཏི་ *mā-la-ti*; ལྷ་མའི་མེ་རྟག་ *sna-mahi me-tog* (*Mñon.*).

ཇ་ན་མ་ *dsa-na-ma* ཇ་ལ་ shadow, shade.

† ཇ་པ་ *dsa-pa* or ཇ་བ་ཏི 1. = འཇེབ་ Tibetan-ized form of जप; is a *mantra* or Sanskrit charm. 2. recitation mentally.

† ཇ་བ་ *dsa-wah* and ཇ་ལྷ་ཤིང་ = ཇ་ལ་ [the China rose, *Hibiscus rosa sinensis*] *S.*

Syn. རྩ་རྩེ་མེ་རྟག་ *rdo-rjeḥi me-tog*; ཏི་ལ་མེ་རྟག་ *til-me-tog*; རྩ་མེ་རྟག་ *rñā-ma me-tog*; ཇ་ལྷ་ *dsa-bā*; ཇ་ལྷ་ཤིང་ *dsa-bā-ḥiñ* (*Mñon.*).

† ཇ་ལ་ *dsa-ya* I: ཇ་ལ་ = ལྷ་ལ་ victory.

ཇ་ལ་ II: 1. *Sch.*: 'muddy deposit, green slime in the water.' 2. in *C.* the markings of wood, speckled and variegated in consequence of disease in the tree. 3. n. of an ancient king of China (*Jā.*).

† ཇ་ལ་སི་པ་ཏ་ *Dsa-ya-si-pata* the name by which the site of Kapilavāstu the birth place of Buddha is now known: མེར་རྒྱུ་འཁྱེད་ཆེས་གྲགས་པ་ཡོད་པས་ལུ་ལ་ཇ་ལ་མེར་ཡོད་ས་གྲགས་ལུ་ཇ་ལ་སི་པ་ཏ་རྒྱུ་ལ་མེར་གནས་ཟེང་ (*Dsam.*).

† ཇ་ལ་ན་ཏི་རི་རྩ་བ་ *dsa-yan tihi rtsa-wa* (ཀའ་ལྷ་ཏི་རི་རྩ་བ་) the root of the *Jayanti* tree (*K. g.* 51).

ཇ་ལི་པ་ལ་ *dsa-yi-phal* = ཇ་ཏི nutmeg.

† ཇ་ལ་ན་ཏ་ *dsa-lan-tra*, ཇ་ལ་ན་རྩ་ར་ ཇ་ལ་ལྷ་ཏུར་ n. of a province in the Punjab, now Jalandur (*Jā.*). Formerly the kingdom of Jalendra comprised Kashmir, Panjab and a part of Kabul; and was ruled by king Kaniṣka and his successors (*J. Zan.*).

ཇ་ས་གས་ *dsa-sags* (Chinese) = ཇོང་པོ་ལ་མ་ a prefect, a district magistrate and collector (*Yig. k. 1*).

† ཇ་ལྷུ་མེ་ *dsa-huḥi bu-mo* ཇ་ལྷུ་མེ་ an epithet of the Ganges ཇ་ལྷུ་མེ་གས་ཀྱང་ཇ་ལྷུ་མེ་རི་རྒྱུན་བཞུགས་ལྷུ་ལ་མ་ཤིན་, pray let your letters come to me like the flow of the Ganges.

ཇ་ཏི་ཇ་ལ་ *Dsā-ti dsa-la* n. of a Buddhist female saint: ཇ་ཏི་རྒྱུ་ལྱང་ཕྱགས་ན་གདལ་པའི་བྱ་མ་ཇ་ཏི་ཇ་ལ་ཇེས་བྱ་བ། on the north of Orgyan there lived *Dsāti-dsala* who was a girl of the sudra caste (*K. dun. 38*).

† ཇ་ལྷ་རི་ཁཎ་ *Dsā-ri khaṇḍa* n. of an Indian province: མ་གཤམ་རྩ་མེ་རིང་བའི་ལྷོ་རྩ་ཁཎ་ ཟེར་བའི་ལུ་ལ་ཇེན་པ་ཡོད། there is a large province to the south and not far from Magadha called Jari khaṇḍa (*Dsam. 35*).

ཇམ་བུ་ *dsam-bu* ཇམ་བུ་ 1. gold; the fabulous fruit of the *Kalpadruma*, the wishing tree of

རྩ་རྩ་ n. of the third son of Emperor Dsung of the Han dynasty who succeeded his father on the throne (*Yig.* 54.).

ཇྱ dse num. fig.: 109.

† ཇྱ་རྩ་འུགས་ Dse-ta-ri ཇྱ་འུགས་ n. of a Buddhist saint of Bengal (*K. dun.* 45).

† ཇྱ་ཐའི་ཆེན་པོ་ Dse-tahi-tshal ཇྱ་ཐའི་ཆེན་པོ་ the grove in S'ravasti in which Buddha had resided for many years and where the first Buddhist monastery was built under the auspices of Anāth-pinḍada.

ཇྱ་ཙྰ dse-tse in *C.* vent-hole for the smoke, a chimney (*Jā.*).

ཇྱ་འུགས་ dso num. fig.: 139.

ཇྱ་ཀྱོ་ dso-ki or ཇྱ་ཀྱོ་ dso-ki vulg. for ཡོ་གྱོ་ yogi or རྣམ་འབྱུང་པ་ rnal-hbyor-pa.

མཛེད་པ་ mdsah-wa 1. to be amicable, to love as friends or kinsmen do: མཛེད་པ་རྣམས་ a loving married couple (*Dzl.*); མཛེད་པ་ལྷན་པ་ all hostile malignant (creatures or powers) (*Dom.*); མཛེད་པ་རྣམས་ཐུག་པ་ to reconcile those that are at variance with each other; བླ་མ་མཛེད་པ་ཞིང་ཞིས་པ་ he had a Brahman for his intimate friend (*Dzl.*). 2. as adj. = མཐུན་པ་ or རྒྱ་པ་ intimate or near. 3. as sbst. = friend, relation, one near or dear. Also: affection, friendship; also མཛེད་ཕྱིན་ མཛེད་པ་གཏུགས་པ་ to cultivate friendship. མཛེད་པ་མཛེད་པ་ mdsah-hceṣ = ཁྱོགས་ཁྱོགས་ཆེ་ བཅས་པ་, མཛེད་པ་; also parents, brothers, cousins, relations, friends; frq. in conjunction with རྒྱ་པ་ or བྱིས་མཛེད་པ་ (*Glr.*). མཛེད་པ་ལྷན་པ་ mdsal-lahhi grogs-po = ལྷན་པ་ (*Mñon.*). མཛེད་པ་གཏུགས་པ་ mdsah-grogs in *C.* = རྒྱ་པ་ husband, wife. མཛེད་པ་གཏུགས་པ་ mdsah-gcugs v. གཏུགས་པ་ མཛེད་པ་ཕྱིན་ mdsah-war-byed = བྱིས་པ་ or བྱིས་པ་ (*Mñon.*); མཛེད་པ་མཛེད་པ་ mdsah-was bcifñ v. གཏུགས་པ་.

མཛེད་པ་ mdsawo = རྒྱ་པ་གཏུགས་པ་ sñiñ-sdug sbst. བཅས་པ་, མཛེད་པ་ love husband, friend: མཛེད་པ་ལྷན་པ་ མཛེད་པ་ལྷན་པ་ མཛེད་པ་ལྷན་པ་ མཛེད་པ་ལྷན་པ་ མཛེད་པ་ལྷན་པ་ some friends are like cotton (adhering firmly), some friends are like Mount Meru, other friends are like the earth (steady), others are like a string of beads easily separating.

Syn. རྒྱ་པ་ཕྱིན་ sñiñ-hdod; ཡིད་མཐུན་ yid-mthun; ཡི་གུགས་ yi-gcugs; མཛེད་པ་གཏུགས་པ་ mdsah-gcugs; བཀ་ལེབས་ bag-phebs; རྒྱ་པ་ཕྱིན་ sñiñ-ñe; ཡིད་ཕྱིན་ yid-ñe; རྒྱ་པ་ཕྱིན་ blo-ñe; སེམས་མཐུན་ sems-mthun (*Mñon.*).

མཛེད་པ་ mdsah-mo 1. a mistress; also a female friend. 2. v. རྒྱ་པ་.

མཛེད་པ་ mdsahs-pa 1. sometimes written as མཛེད་པ་ hdsahs-pa བཅས་པ་, wise, learned; also = མཛེད་པ་ mkhas-ciñ. 2. = རྣམ་པ་ a hero, a champion (*Mñon.*); མཛེད་པ་མཛེད་པ་ mdsah-pahi-khañ the house of a hero, the house where heroes exhibit feats of arms, etc. མཛེད་པ་མཛེད་པ་ mdsahs-ma a woman. མཛེད་པ་མཛེད་པ་ཕྱི་ལྷན་པ་ mdsahs-ma hbras-kyi sñe-khur n. of a vegetable medicine used to heal sores and wounds (*Sman.* 350).

མཛེད་པ་ mdsad-pa 1. imp. མཛེད་པ་ mdsod is the honorific form for ཕྱིན་པ་ in all its significations, whenever the person acting is the object of respect: རྒྱ་པ་ཕྱིན་པ་ཕྱིན་པ་ མཛེད་པ་ how much work have you done to-day? མཛེད་པ་ཕྱིན་པ་ pray do it, let it be done. 2. = མཛེད་པ་, མཛེད་པ་ deed, achievement, working, behaviour; the act of doing, the thing done; མཛེད་པ་ཕྱིན་པ་ the twelve deeds (or prop. incidents) of a Buddha's life; མཛེད་པ་ the hundred acts of Buddha Gautama (*J. Zan.*). མཛེད་པ་ཕྱིན་པ་ mdsad-pa-po the doer, maker, composer, etc.; མཛེད་པ་ཕྱིན་པ་ mdsad-spyod deed, action; deportment,

conduct, like རྟོན་ལམ *spyod-lam*, course of life, way of acting; མཛེན་འཕྲིན་ good deeds or services: མཛེན་འཕྲིན་གོང་འཕེལ་དུ་བསྐྱགས་སྟོན་ཡོད་པ་ནི་བཀའ་རྒྱུ་ཅེ་ that you have been doing excellent works and flourishing more and more is a great mercy to us (*Yig. k. 4*).

མཛེར་ར་མཛེར་རེ *mdsar-ra mdsar-re* in *Ld.* = pitted with small-pox, poek-marked; warty, blotchy, v. མཛེར་པ་ (*Jä.*).

མཛུག་གུ *mdsug-gu* colloq. a finger v. མཛུབ་མོ་. མཛུག་གུ་མཛུགས་ས་ where a finger can be thrust in; place or thing pointed out definitely, as it were by the fore-finger: ལྷ་མ་དང་ལྷོ་བ་མ་ལ་མཛུག་གུ་མཛུགས་ས་ the object which both the lama and his pupil can point to (*A. 156*).

མཛུབ་མོ་ *mdsub-mo* མཛུབ་མོ་, མཛུབ་མོ་ (vulg. མཛུག་གུ་ or མཛུབ་གུ་ *mdsub-gu*) 1. finger, esp. fore-finger: མཛུབ་མོ་བསྐྱོངས་ཏེ་ཁ་གཤགས་ཀྱི་གསལ་ལ་འགྲོ་ raising your fingers go on merrily; གནམ་ལྷོ་ན་མཛུབ་མོས་སྟོང་ to point to others faults with the finger (*Rdza 17, 23*). The different fingers are: མཐེ་བ་མོ་ or མཐེ་མོ་ the thumb; མཛུབ་མོ་ or རྩེགས་མཛུབ་ the fore-finger; སྒྲིན་ལའ་ or མར་མཛུབ་ or ཀན་མ་ (*Med. Jä.*) the middle-finger; སྒྲིན་མཛུབ་ or མིང་མེད་ the fourth finger; མཐེ་པ་ or ཐེ་ཅུང་ or མཛུབ་ཅུང་ in *C.* the little-finger. 2. toe; claw. མཛུབ་ཀེར་ *mdsub-ker*—ཁྱེར་ or—ཁྱེར་ a stiff finger; མཛུབ་བརྒྱུངས་ *mdsub-brkyang* an extended finger; མཛུབ་རྒྱུས་ *mdsub-skyis* finger-ring. མཛུབ་ཐྱིད་ *mdsub-khrid* lit. leading by the finger; a pointing with the finger, hint, intimation, direction: ལྷོ་ཐེ་ཚམ་སེམ་བའི་མཛུབ་ཐྱིད་བྱས། he made an intimation that removed every scruple of the mind (*Jä.*). མཛུབ་གང་ *mdsub-gan* a measure equal to the space between the tops of the thumb and the fore-finger; མཛུབ་མོ་མེད་པ་ one without fingers; མཛུབ་ཏེ་ *mdsub-rtse* tip of a finger (*Cs.*); མཛུབ་ཚེགས་ *mdsub-tshigs*

joint of a finger. མཛུབ་ཤ་ *mdsub-sha* lit. the finger-cap, a thimble.

མཛེ *mdse* ལྷུ་ལྷུ་ leprosy, believed to be caused by *Lu* or water demons when they get offended from any cause, and is therefore also called ཁྱ་ནད་. It is described as of thirty-six kinds. མཛེ་ཁྱ་ནད་ *mdse-khad* the brains of the head of one who has died from leprosy: མི་གཤེད་མཛེ་ཁྱ་ནད་ཀྱི་ག་ནག་ཁྱ་ག་ལ་ as to what is unclean, there are the brains of a leprosy person, dogs-flesh, pus, etc. (*A. 12*). མཛེ་ཁྱོད་ a very dreadful type of leprosy མཛེ་ཁྱོད་འབྱུང་བྱ་རྩེགས་ (*Ya-sel. 11.*); མཛེ་མན་འཛེམས་ བའི་ཆག་པ་ *mdse-can hjoms-pahi jag-pa* = རྩ་རྩ་ *ru-rtä* a kind of spicy root used in medicine (*Sman. 109*).

མཛེ་མོག་ *mdse-rmog* a kind of helmet (*Jig. 31*).

མཛེར་པ་ *mdser-pa* or འཛེར་པ་ 1. = ཟེར་བ་ or ཟླ་ད་འཛེར་བ་ to speak. 2. a knot, excrecence of the skin, wart, etc.; also, a knag or knot in wood; མཛེར་མལ་ *mdser-mal* knot-hole in wooden boards.

མཛེས་པ་ *mdses-pa* also, collq. “*dse-po*,” handsome, fine, charming. མཛེས་པ་བཞིན་འདུག་ appears very nice; བྱ་མོ་མཛེས་པ་ sweet daughter! རི་པོ་ནགས་ཚལ་དུ་མ་མཛེས་པ། a mountain beautified by numerous woods; fig.: རྟོན་ལམ་མཛེས་པ། conduct outwardly fair (*Dzl.*); མཛེས་བཀྲག་ *mdses-bkrag* lustrous; beautiful and bright: བཞིན་རམ་གྱི་མཛེས་བཀྲག་རྩམས་པགས་པའི་གཏེར་མ་མང་བས། the lustre of his countenance had faded, the wrinkles on his skin were many (*Khrid. 48*). མཛེས་སྐྱ་ lit. handsome body idiomatically: fine health: མཛེས་སྐྱ་ཐབ་བཞིན་གྱི་ངོས་ being in excellent health (*Yig. k. 48*). མཛེས་དགལ་ *mdses-dgah* delightful; མཛེས་ཚས་ [one who naturally indulges in pleasure] *S.*; མཛེས་ལྗན་མ་ a handsome woman (*A.K. 111-13*); མཛེས་ལྷུག་ *mdses-sdug* = མཛེར་ལྷུག་ very

handsome, beautiful (*Mñon.*); མཛོས་བྱས་ *mdses-byas* ornament, jewellery (*Mñon.*); མཛོས་ཤྱིན་ *mdses-shyin*, the finest sandal wood perfume; མཛོས་མ་ *mdses-ma* a pretty girl, a beautiful damsel; མཛོས་མ་མཚོག་ a charming young woman or girl (*A.K. 111, 30*). མཛོས་མཛོས་ *mdses-mdses* pomp. extravagance, debauchery; མཛོས་ལེགས་ *mdses-legs* kind act, good behaviour (*Rtsii.*).

མཛོ *mdso* ཇམ་རུ་, བེ་རུ་ breed between the yak-bull and the common cow; འབྲི་མཛོ་ is the hybrid of a common bull and a yak-cow. མཛོ་མ་ *mdso-mo* female of hybrid birth, the *jomo* or common dairy beast in Tibet; མཛོ་དྭགས་ *mdso-dkar*, white *dso*; མཛོ་གོད་ *mdso-rgod* wild cattle; མཛོ་སྒལ་ *mdso-sgal* load for a *mdso* to carry; མཛོ་ཕོ་ *mdso-pho* a male cross of yak and cow; མཛོ་ཕྱག་ *mdso-phrug* a young dzo, a calf of a dzomo; མཛོ་མོ་ཤིང་ *mdso-mo-shin* a tree the wood of which resembles the red-sandal wood; and being largely imported into Tibet from China, is used in dyeing the garments of the lamas of Amdo. མཛོ་རྩ་ *mdso-tshwa* n. of a medicinal salt: མཛོ་རྩ་ཁྱུ་འཇུ་མ་ཡི་རྩ་ལེ་རྩ་ལེ་སྒེས་.

མཛོད་ *mdsod* ཆོས་ sbst. treasury, store, depository, treasure-chest; མཛོད་དུ་འཇུག་པ་, ཐུང་པ་ to secure, to hide a thing in a safe place; མཛོད་ནས་འདོད་པ་ to take it out. དཀོན་མཛོད་ treasury of a monastery or that of a Buddhist sanctuary. བང་མཛོད་ corn-magazine, granary; དུལ་མཛོད་ a safe for valuables; ཀམ་མཛོད་ gold treasury; ཕྱག་མཛོད་ “*chandzo*” treasurer in large monasteries; མིང་གི་མཛོད་ a treasury of words, dictionary; མཛོད་ཁང་ *mdsod-khan* = བང་མཛོད་ (*Mñon.*); store-room, larder; མཛོད་ཁང་པ་ *mdsod khañ-pa*, མཇུག་པ་ཀར་གཏོག་ a storekeeper.

མཛོད་ཐུས་ *mdsod-jus* a kind of fine satin (*S. kar. 180.*); མཛོད་བདགས་ *mdsod-btags* finest

silk scarf for presentation (*Yig. 38*); མཛོད་གོས་ *mdsod-gos*, the finest satin or lit. the satin robe that is generally kept in the treasury or box, only used on grand occasions (*S. kar. 178*).

མཛོད་པ་ *mdso-pa* མཇུག་པ་ཀར་གཏོག་; treasurer.

Syn. མཛོད་འཛོན་པ་ *mdsod-hdsin-pa*; ཕྱག་མཛོད་ *phyag-mdsod*; བང་མཛོད་པ་ *bañ-mdsod-pa* (*Mñon.*).

མཛོད་ཐུ་ *mdsod-spu* རྩ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ = རྩ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ (*Mñon.*) ཐུན་མཚམས་ཀྱི་མཛོད་ཐུ་ a circle of hair between the eye-brows in the middle of the forehead, one of the particular marks of a Buddha, from which he sends forth divine rays of light (*Jā.*).

མཛོད་ཐུ་ཅན་ *mdsod-spu-can* ཅན་ལྷ་མོ་: [1. a woollen blanket; 2. a spider, a ram.]. *S.*

མཛོད་ལུས་ = རྩ་ལྷ་མོ་ plantain plant (*Mñon.*).

མཛོད་མཛོད་ འབྲི་མཛོད་ཀྱི་མཛོད་ *Abhidharma kośa* v. མཛོད་མཛོད་ཀྱི་མཛོད་, comprising the ཐུང་གི་མཛོད་ and the ཀྱི་ལས་པའི་མཛོད་ the first giving an index of all the subjects of Buddhist Scriptures, the second an account of the doctrines of the *Grāvaka*, *Pratyeka Buddha*, *Bodhisattvas* and *Buddhas*. རྩ་མཛོད་མཛོད་ the treasures which are the privileges of such Buddhist saints as have attained to the eighth stage of perfection.

མཛོད་བུ་ *mdsol-bu* 1. a menagerie, house where wild beasts are kept. 2. grief, dejection; a snare, a trap (*Sch.*).

འཛོག་པ་ I: *hdsag-pa* pf. གཤམས་ *gzags* or གཤམས་ *zags*, fut. གཤམས་ *gzag* to drop, drip, trickle; leak, run out: རྩ་ཁྱུ་རྩ་ཁྱུ་འཛོག་ blood, water, dripping from the nose (*Med.*); མཛོ་མ་འཛོག་པ་ dropping of tears; རྩ་མ་འཛོག་པ་ལྷ་མོ་ milk is trickling from it (*Vai. sn.*); འཛོག་འཛོག་པ་ to trickle constantly, to spirt, to flow out; མཛོ་ལྷ་མོ་ནས་འཛོག་པ་ flowing off at the

deva; (2) འཕགས་པ་ཐོག་མེད་ རྣམ་པ་ལྔ་ལྟ་ Aryā-saṃga; (3) གུན་མཁྱིན་དབྱིག་གཏེན་ སེའོ་བཟུང་བྱེད་ Sarvajña Vasu mitra; (4) སྤྱོད་པོན་ཏྲུག་ཀྱི་ རྒྱུ་པོ་ འཇིག་རྟེན་ལྟ་ Achārya Dignāga; (5) སྤྱོད་པོན་ཏྲུག་ཀྱི་ རྒྱུག་པ་ རྣམ་པ་ལྔ་ལྟ་ Achārya Chandrakirtti; (6) སྤྱོད་པོན་གྱི་ཡི་དཔང་པོ་ རྣམ་པ་ལྔ་ལྟ་ Achārya Nāgendra.

འཛམ་གླིང་གུ་པོ་ *hdsam-gliñ rgyal-po* རྒྱལ་རྒྱུ་ the king of the earth, an epithet of the king of Ayodhyā (འཕགས་པ་མེད་པ) (*Mñon.*).

འཛམ་གླིང་མཚན་གཏེན་ *hdsam-gliñ mchog-gñis* the two great personages of Jambudvīpa viz.:—the Buddha and Nāgārjuna.

འཛམ་བུ་གླིང་ *hdsam-bu-gliñ*, འཛམ་བུ་ཀྱི་ see འཛམ་བུ་གླིང་ above. འཛམ་བུ་གླིང་ or འཛམ་གླིང་ is the more frq. spelling.

འཛམ་བུ་ཕྱོ་ཐོ་ལེན་ *hdsam-bu chu-wohi gser*, ཇམ་བུ་ཐོ་ལེན་ gold from the river of the golden sand, which is used by a Chakravartti Rāja: དེ་ལྟ་ཐོ་ལེན་འཛམ་བུ་ཕྱོ་ཐོ་ལེན་པ་མཚན་པ་ལྟ་ རྒྱུ་པོ་.

འཛམ་བུ་ཕྱོ་ *hdsam-bu nādā* gold from the river of golden sand: འཛམ་བུ་ཕྱོ་ཐོ་ལེན་འཛམ་བུ་ཕྱོ་ཐོ་ལེན་པ་ལྟ་ རྒྱུ་པོ་.

འཛམ་བུ་ལྟ་པ་མཚན་ *hdsam-buhi rgyal-kham* kingdom of Jambu (modern Jummo), the south-eastern part of Kashmir.

འཛམ་བུ་ལྟ་པ་མཚན་པ་ *hdsam-buhi rgyal-mtshan-can* = མ་གཏེན་ (*Mñon.*) an epithet of the earth.

འཛམ་བུ་ *hdsam-bur* a gun, cannon (*Jü.*).

འཛམ་ *hdsah* the interest or premium paid for the use of money borrowed (*Jü.*).

འཛམ་ *hdsar* a bob, tassel, tuft (*Jü.*).

འཛམ་པ་ *hdsar-wa* 1. taking dinner at midday. 2. pf. བཟར་ *hdsar*, fut. གཟར་ *gzar*, to suspend, to hang up, to fling across or over, to put over one's shoulder.

3. to dress carelessly or in a loose manner, to huddle on clothes or rags.

འཛམ་པ་ *hdsi-wa* 1. to be busy about, to be engaged in, to be taken up with, absorbed by anything. 2. to abstain from, to be abstinent, temperate (*Jü.*).

འཛམ་པ་ *hdsin-wa* to dispute, quarrel, contend with, wrestle, struggle with.

Syn. འཕྱགས་པ་ *hkhruḡs-pa*; འཕྱགས་པ་ *hthab-pa* (*Mñon.*).

འཛམ་སྤྱོད་ *hdsin-s-pa*, gen. with སྤྱོད་ *skra* rarely with མགོ་, bristly, rugged, shaggy; of beggars or of infernal monsters (*Jü.*).

འཛམ་ *hdsin* 1. ལྷ་ལྷ་ the act of laying hold or seizing, seizure, grasp, gripe, a catch. When preceded by ལྷ་ or ལྷ་ it indicates an eclipse of the sun or moon, in accordance with the notion of the sun and the moon being seized by the dragon Rāhu. 2. a holder, keeper; a receptacle; ལྷ་ལྷ་ the holder of the *vajra* (thunderbolt), ལྷ་ལྷ་ (water-holder) a cloud; ལྷ་ལྷ་ the tongue. 3. a bond, obligation, contract, agreement, a bargain, a treaty; ལྷ་ལྷ་ a written agreement; ལྷ་ལྷ་ *phrod-hdsin* a receipt.

འཛམ་པ་ *hdsin-pa* pf. བཟར་ *hdsin* or བཟར་ *suñ* fut. གཟར་ *gzun*; often takes the form ལྷ་ལྷ་; also occurs as བཟར་ in all tenses: 1. to lay hold of, to seize, to grasp; frq. requiring ལྷ་ལྷ་ attached to object seized, e.g., ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ to grasp a person's hand; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ taking hold of the head; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ to catch a man, frq.: ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ to take as wife (*Gl.*); ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ to hold a sword in one's hand (*Gl.*); བཟར་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ though grasped it is not held. 2. to uphold, support: ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ a prince upholding my race (*Gl.*); ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ as he upheld

the Buddhist faith. 3. to realise, comprehend, grasp, conceive, by the mind : དབང་པོ་ནམས་ཀྱི་རྒྱུས་པ་ཟད་པས་ལུས་མི་འཛིན་པའས་གཞན་དུ་འཛིན་པ། “to perceive things not as they are, or not at all, in consequence of weakened senses” (*Thgy.*); with reference to mind or memory: བེས་མ་ལ་འཛིན་པ་; ཡིད་ལ་འཛིན་པ་; ཁྱོད་ལ་འཛིན་པ་ to be taken in or grasped by the soul, mind and understanding; རུགས་ཆེས་ཟིན་པ་ to be kindly affected towards a person; རུགས་མ་ཟིན་པ་ to be not graciously inclined (*Mil. nt.*); བུ་མོས་ཟིན་པ་ taken in love by a girl (*Pth.*); རི་ཁྲོད་འཛིན་པ་ *ri-khrod hdsin-pa* to choose the solitude of mountains; དམན་མ་འཛིན་པ་ to grasp humility, to choose lowliness (*Mil.*). 4. to consider, hold, estimate: ང་ལ་དབྱར་འཛིན་ཏི་ considering me an enemy (*Dzl.*); ཡར་འཛིན་པ་, མར་འཛིན་པ་ to esteem, respect one, as a father, as a mother (*Stg.*); མེད་པ་ལ་ཡོད་པར་འཛིན་པ་ to consider the not existing as existing (*Thgr.*); གཉིས་སྒྲུབ་འཛིན་པ་ to consider as two, to find a difference between two things which according to Buddhist philosophy are one and the same; དངོས་དོར་འཛིན་པ་ to believe in the reality (of a thing) (*Mil.*). 5. ལྷུ་ཅི་; sbst. comprehension, holding; capacity; the seizing; he that seizes, holds, occupies: རིགས་རྒྱལ་མ་འཛིན་པ་ the holder of a magic sentence, etc. 6. the dispenser: བྲིས་མ་འཛིན་པ་ the dispenser of law or justice, punishment. འཛིན་པ་ཁྲིམས་ *hdsin-hkhris* in རྒྱུད་ལྷན་གྱི་མེད་པ་ལ་རེ་རྒྱས་ཀྱི་འཛིན་པ་ཁྲིམས་ མི་བྱེད་པར་ (*Khrid.* 28).

འཛོལ་རྒྱུ་ *hdsin-staŋs* མུའི་བྲམ་ fist [clenching the fist, a handful] *S.*

འཛིན་དམ་ *hdsin-dam* a sealed receipt or acknowledgement (*Rtsii.*).

འཛིན་པ་ཆེ་བ་= དུས་པོ་ཆེ་ an auspicious time (in reference to influence of the planets).

འཛིན་བྱེད་ *hdsin-byed* = སྐམ་པ་ མར་, མའུ་, མའ་, ཡལ་ལྷ, ལུ་མ་ pincers (*Mhon.*).

འཛིན་མ་ *hdsin-ma* 1. བཀྲའི་, བཀྲི་, བཀྲི་ earth as a receptacle of all things. 2. བཀྲི་ a mid-wife.

འཛིན་མ་འཛིན་ *hdsin-ma-hdsin* བཀྲའི་ཕུར་ a landholder, a chieftain, one who rules over a country. འཛིན་ཆེག་པ་ *hdsin-tshag-pa* to supervise, to superintend: རྫོང་ཁྲེད་གཞིས་གཉིས་ནས་འཛིན་ཆེག་ (*Rtsii.*).

འཛིན་ཡམ་ *hdsin-yaŋ* བཤམ་, བཤམ་ n. of a great number.

འཛིན་པ་ *hdsim-pa* wrongly used for འཛིན་པ་.

འཛིན་པ་ *hdsir-wa* (ལག་པས་འཛིན་པ་) to trickle off, to let drip (from the fingers).

འཛུ་བ་ *hdsu-wa*, pf. འཛུ་མ་ to catch at, to seize on.

འཛུགས་པ་ *hdsugs-pa* occasionally རུག་པ་ *sug-pa* རུག་པ་, བཤམ་; pf. བཤུགས་ *hdsugs* or རུགས་ *sugs*, fut. གཞུགས་ *gsugs* (trs. to འཛུགས་པ་) 1. to thrust or stick into, push down, to set a plant in the ground, to set down, to set up a pillar, to raise (a standard). མེ་ལ་ཡོར་པ་ to place a drinking-cup before a person; མུའི་མོས་འཛུགས་པ་ thrust in the finger; བུས་མོ་འཛུ་ར་མ་ལ་འཛུགས་པ་ to set the knees on the ground, to kneel down; འབས་འཛུགས་ཀྱི་དགའ་རྫོན་ feast given when a little child begins to plant its feet, i.e., to walk (*Glr.*). 2. to establish, found, settle; to introduce: མོ་ལ་འཛུགས་པ་ to settle a custom and, hence, in a general sense, to begin, or set about any business, with or without མགོ་ *mgo*; ཞོ་ལ་འཛུགས་པ་ to offer resistance (*Pth.*). 3. intrs., to bore or force itself into, to penetrate, to take hold of, to permeate; mostly fig.: རྫོན་མ་ཟུག་ the medicine has not taken hold yet, does not work; རྫོན་མ་ཟུག་མི་ཟུག་ you do not cling or stick to a companion (*Mil.*). 4. to sting, like

nettles, to prick, མོར་རྩ་ like a thorn (*Mil.*); མོ་མ་རྩ་གཤམ་ཕྱེད་ the leaves sting (*Vai. 84.*); རྩ་གཞུ་མེད་པ་ not smarting (*Vai. 84.*).

འཇུག་མ་གཏོར་ *hdsugs-gtor* the annual offerings of *torma* to spirits (*Rtsii.*).

འཇུད་པ་ *hdsud-pa* pf. བཟུང་ *btsud* also ཟུང་ *zud*, imp. ཟུང་ *tshud*, (trs. to འཇུད་པ་) to put, to lead, to guide, to induce; to insert: རྩེག་པ་ལ་ འཇུད་པ་ to seduce into sin (*Pth.*); འཇུད་ཅེ་= བཞེད་པ་འཇུད་པ་ to put or insert into; རྩེད་པ་འཇུད་པ་པོ་ one who puts into a vessel (*Situ. 85.*).

འཇུབ་མོ་ *hdsud-mo* for མཇུབ་མོ་ 1. འཇུབ་མོ་, འཇུབ་མོ་ a span, the top of the forefinger to that of the thumb. 2. འཇུབ་མོ་ the forefinger.

འཇུམ་ *hdsun* or འཇུམ་པ་ *hdsun-pa* = བཞིན་རམ་ མིའི་, མིའི་ a smile: བྱམས་པའི་འཇུམ་གྱིས་ with a friendly smile; འཇུམ་ཕྱེད་པ་ *hdsun-byed-pa* to smile; འཇུམ་དང་ལྡན་ *hdsun-dan-lan* smiling (*Pth.*); འཇུམ་སྐྱོང་བ་ *hdsun-skyoñ-wa* to preserve a friendly countenance, to be always mild and gentle; འཇུམ་སྐྱོང་ *hdsun-skyoñ* in a special sense, the exhortation given to a daughter on her marriage to treat visitors with a friendly smile; also fig., an engaging appearance; རྩོ་འཇུམ་ *ho-hdsun* a smile: མ་ཞེས་འཇུམ་དཀར་ནག་བཞུགས་ I watched whether the smile of my aunt was friendly or unfriendly (*Mil.*); རྩོ་འཇུམ་ནག་ཞེ་ *ho-hdsun nag-ste* looking forbidingly; འཇུམ་ཁ་ *hdsun-kha* a smiling mouth; ལྷ་མོ་ འཇུམ་ཁ་ *lha-mo hdsun-kha-ma* a smiling goddess; ལྷ་མོ་དང་པོ་ལྷ་ལྷ་མོ་འཇུམ་ཁ་ at first a girl is a smiling young goddess (*Khrid. 51.*); འཇུམ་ལྷ་གཤམ་ *hdsun-ltag-dgye* a smile between the teeth, a sardonic smile, a grin (*Cs.*).

འཇུམ་པ་ I: *hdsun-pa* སྤྱོད་པ་ pf. བཟུང་ *btsun* or ཟུང་ *zum*, fut. གཟུང་ *gzun*, imp. ཟུང་ *tshum* 1. to close, to shut, yet, as *Jä.* points out, only in certain applications, such as to close one's eyes, to shut one's mouth: མིག་མེ་འཇུམ་པར་ལྟ་ནིང་ *mi mi-hdsun-par lta-shiñ* to have one's eyes immovably fixed upon (*Dzl.*); also བད་མེད་ཁ་རྩམ་བཞིན་ *pad-mahi kha-zum-bshin* just as the lotus-flower closes; མ་ཁ་མེ་རྩམ་ནིང་ *rma kha mi-zum-shiñ* (*Vai. 84.*) if the wound will not close. 2. to smile: འཇུམ་བག་ཅན་ *hdsun-bag-can* (of a child) sweetly smiling (*Mil.*).

འཇུམ་སྐྱོང་ *hdsun-mul* or འཇུམ་དམུལ་ བྱམས་པ་ a laugh, a smile; འཇུམ་དམུལ་གྱིས་ཤོར་ a smile escaped; འཇུམ་དམུལ་བ་ to smile; འཇུམ་སྐྱོང་སྐྱོང་ to smile by drawing in the lips but not breaking into laughter: ཁ་རྩམ་ནས་འཇུམ་སྐྱོང་སྐྱོང་པ་ *(Rdsa. 21.)* འཇུམ་སྐྱོང་པ་ *hdsun mu-le* as if to break out into a laughter: མ་དེ་དགའ་དག་འཇུམ་སྐྱོང་པ་ *(Rdsa. 17.)*.

འཇུར་བ་ *hdsur-wa* pf. བཟུར་ *bzur*, fut. གཟུར་ *gzur*, to give way, to draw back; (of a horse) to shy: ལས་ནས་འཇུར་བ་ to step aside in a path; ལས་ལ་འཇུར་བ་ to shun work, to evade labour (*Jä.*).

འཇུལ་བ་ *hdsul-wa* to glide, steal out or away, རྩོར་འཇུལ་བ་ to slip out or through the door; རྩལ་ or རྩུར་འཇུལ་བ་ to glide into the water, i.e., to dive. རྩུར་འཇུལ་པ་པོ་ that which enters a hole or slips down into its den so as not be seen or captured (*Situ. 85.*).

འཇུས་ *hdsus* 1. v. འཇུ་བ་ 2. a corrupt form of འཇུལ་.

འཇོག་པ་ *hdseg-pa* ཡུལ་འཇོག་, ཡུལ་འཇོག་ to climb up, to ascend, to walk up; རི་ལ་ འཇོག་པ་ *ri-la hdseg-pa* to ascend a hill,

ཞིང་ཕྱི་ལ་འཛོལ་པ་ to climb up a tree; བྱེད་པ་འཛོལ་པ་ one who ascends, walks up a steep incline (*Situ*. 85). འཛོལ་པར་བྱེད་ *hdseg-par byed*, climbs up.

འཛོལ་ *hdseñ* whet-stone, hone (*Jä*).

འཛོལ་བ་ *hdseñ-wa* 1. to fight with projectiles; to throw stones. 2. to stick or jut out, to project, to be prominent.

འཛོལ་པ་ *hdseg-pa* pf. བཟེད་ *bzed*, vulg. བཟེད་པ་, to hold out or forth.

འཛོལ་པ་ *hdsem-pa* = མོན་བྱེད་པ་ to shrink from, to shun, avoid: ཆང་ལ་འཛོལ་ཞིག་ give up or abstain from wine; མི་དཀྱིལ་ལ་འཛོལ་པ་ to shun evil; རྩོམ་མི་འཛོལ་པ་ insensible to shame, shameless; འཛོལ་ཞིག་ = བྱེད་ཞིག་ do abandon, give up! བྱུག་པར་འཛོལ་པ་ to dread going in an inauspicious direction; ལྷ་མོ་མཐུན་པ་འཛོལ་པ་ avoids going on a journey or doing anything at an inauspicious hour when the malignant stars are in the ascendant; སྒྲིབ་པ་འཛོལ་པ་ to keep off from pollution or defilement: ལྷ་མོ་མཐུན་པ་འཛོལ་ཞིག་མང་གསུང་ (*A*. 29). འཛོལ་མཚན་གྱི་ *hdsem-mdog* = རྩོམ་ཞིག་པ་ *no-tsha ces-pa*, shamefaced, bashfulness, modesty (*Mñon*.); འཛོལ་པ་ཅན་ *hdsem-pa-can* or འཛོལ་བཟན་ཅན་ bashful, modest (*Cs*.); འཛོལ་པ་མེད་ *hdsem-pa-med* immodest, shameless; སྒྲིབ་འཛོལ་ *khrel-hdsem* modesty.

འཛོལ་ *hdser* = ལྷ་དབྱངས་ *glu-gbyaṅs* music, singing (*Mñon*).

འཛོལ་པ་ I: *hdser-pa* མའི་མེ་མེ་ fleshy excrescence in the body (*Hbrom*. 18). འཛོལ་དུམ་ *hdser-dum* a round excrescence of the body, stump-like (foot or hand).

འཛོལ་པ་ II: or འཛོལ་བ་ *hdser-wa* 1. = ཟེར་པ་ to say, to speak. 2. to be hoarse; འཛོལ་པ་ *hdser-po* hoarse; with ལྷ་ *skaḍ* id.: ལྷ་འཛོལ་འཛོལ་དུ་བྱེད་ to weep with a hoarse voice (*Pth*).

འཛོལ་པ་ *hdsog-pa* མུའི་ the fist; to fold the fist.

འཛོལ་འཛོལ་ *hdsoñ-hdsoñ* 1. jagged, pointed, conical. 2. oblong, cylindrical in *C*. (*Jä*).

འཛོལ་བརྒྱུད་ *hdsob-brduñ* = བརྒྱུད་འཛོལ་.

འཛོལ་པ་ *hdsom-pa* or འཛོལ་མཐུན་པ་ *hdsoms-pa* མཐུན་པ་ to come or approach together, to meet, to interlace: ལམ་འཛོལ་པ་ the crossing of two roads; ལྷ་ལམ་འཛོལ་པ་ to meet a in journey; ལྷ་ལམ་འཛོལ་པ་ all meeting, where all meet; n. of a mountain pass on the road to Lahul from Spiti (*Jä*.); ལྷ་ལམ་འཛོལ་པ་ coming together of various things; མི་མང་པ་འཛོལ་པ་ crowd, crowding in one place.

འཛོལ་པ་ *hdsom-po* abundant, swelling, profuse, fertile; རྩ་ལྷ་འཛོལ་པ་ abounding in grass and water and wood, fertile *C*. མཐུན་ལྷ་འཛོལ་པ་ *mtshun-rkyen hdsom-po* successful through a favourable concurrence of circumstances; རྩ་ལྷ་འཛོལ་པ་ variegated, many coloured (*Jä*).

འཛོལ་པ་ *hdsol-pa* any error, mistake, etc. དེ་ལ་འཛོལ་པ་གསུམ་བྱུང་ *de-la hdsol-pa gsum-byun* he fell into three errors (*Jä*).

འཛོལ་བ་ *hdsol-wa* 1. = མེད་པ་ to mistake: ལམ་འཛོལ་པ་ *lam-hdsol-wa* to go into the wrong way, to miss the right way; ལྷ་ལམ་འཛོལ་པ་ to blunder in working. 2. to shake about, to stir; to intermix, to confuse: ལྷ་ལྷ་འཛོལ་པ་ འཛོལ་པ་ to deliver a message confusedly, making a mess of it (*Jä*).

རྩ་ *rdsa* ལྷ་ལྷ་ clay or earthenware; gen. ལྷ་ལྷ་ = clay. ལྷ་ལྷ་ a clay pot or jug. ལྷ་ *rdsa* in comp. is used for ལྷ་ལྷ་ as in ལྷ་ལྷ་ beer-jug, ལྷ་ལྷ་ water-pitcher. ལྷ་ལྷ་ *rdsa-koñ*, clay oil-burner (*Rtsii*); ལྷ་ལྷ་ *rdsa-kor*

མ

མ *wa* the twentieth letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to the English W.; and is considered by Tibetan grammarians to be of purely Tibetan origin. It seems that the early scholars who visited India for studying Buddhist literature had their lessons in Sanskrit from Bengali pandits who could hardly have distinguished the difference between **व** and **ब**, but in later periods when the scholars of Higher Tibet and Tsang studied Sanskrit under the pandits of Western Magadha, Benares, Nepal and Kashmir, they found that the equivalent of the letter **མ** *wa* existed in the letter **व** and belonged to it in the manner that the Bengali letter represents both **व** and **ब** of *Devanāgarī*. Owing to this circumstance, it is said, the letter **མ** fell into disuse.

མ *wa* I: a gutter trough or pipe gen. made of wood in Tibet; **མཁ** the mouth of a gutter; **མཆ** the water falling from a gutter; **མམཆ** spout or beak of vessels.

མ II: in *Tantrik* Budh. is a symbol of that state which has neither a cause nor a consequence: **མནི་རྒྱུ་རྒྱུ་མེད་པའི་སྒོ** (*K. g.* 43), and conveys the notion of extreme lightness, and subtilty; in the *Sūtras* it is also symbolical of **རིག་པུགས་** the occult science or mysticism which it is said was needed for the diffusion of Buddhism (*K. my.* 7, 208).

མ III: **མགའ་** *wa* the fox of Tibet, which is of several varieties and probably includes three distinct species. The vulg. n. is **མཚེ** *wa-tse*. **མཁྱེད་** *wa-skad* the barking of the fox; **མཁྱེས་** *wa-skyes* **མགའ་ལྔ** fox-born, a sly, timid person; a Tibetan proverb says: **མཁྱེས་དཔོན་དུ་བསྐོས་ཐུང་གྲང་ཁྱད་** **པ་མ་ཡི་ཁྱོགས་སུ་ཐུང་** if a coward became appointed as chief or ruler, he would particularly play the part of a fox. **མགོ་** *wa-gro* bluish fox; **མགོ་གོ་** *ma-gro-gro* a grey fox (*Sch.*); **མཁྱེད་** the fox yelps, also the crying of the fox or the jackal when it becomes rabid: **མཁྱེད་མཁྱེས་ཀྱི་ཁྱེས་ངན་** the bad omen of the cry of foxes, etc. (*Yas.* 28).

† **མ་ཏི་** *Wa-ti* n. of a sanctuary in Nepal containing the image of a Buddha called **མ་ཏི་བཟང་པོ་** the good *Wati*. **འཕགས་པ་མ་ཏི་དང་གཉིས་** **སུ་མེད་** exactly like (not different from) Phags-pa Wati (*A.* 24).

མ་བ *wa-ba* goitre, of which several kinds are mentioned; **ཁྲག་མ** bloody goitre, **ཚེས་མ** a swelling from fat; also **འདུས་མ** and **གཡང་མ** the last being called the goitre of good luck (*Mūg.* 33). **མ་བཅན་** *wa-ba-can* one having goitre (*K. g.* 43, 344); **མ་ཚ་** *wa-tsha* a kind of medicinal salt applied on goitre. **མ་ཚས་མ་བའ་འཛོམས་ནིང་ག་ལྷག་འདུ** this salt absorbs goitre and removes any fleshy excrescence.

མ་བྲག་དཀར་ *Wa-brag dkar* n. of a place in Tibet (*Loñ.* 3, 3). **མ་བྲག་དཀར་བ** *Wa-brag*

dkarwa n. of a learned Buddhist monk born in *Wa-brag* *dkar* who was a pupil of the sage Potopa.

† *མ་ཇ་པུ་ན་* *Wa-dsa-pā-na* n. of a place on the way to Urgyen, i.e., to Udyana (*S. lam* 17).

མ་ར་ *wa-ra* a kind of tea which is brought to Tibet from the direction of Ladak, etc. (*Jig.* 23).

མ་ར་ན་སི་ *Wa-ra-na-si*, also written *མ་ར་ན་སི་* *वाराणसी*, the Indian name of the city of Benares in the neighbourhood of which Buddha first preached his doctrine.

† *མ་རིན་ཏ་* *Wa-rin-da* *वरिन्द्र* *Vārendra* Bhūmi of Bengal (*Dsam.*); modern North Bengal.

མ་རུ་ན་ *wa-ru-na* *वरुण* n. of the god of water; that of a kind of plant; also of a naga (*Mñon.*).

མ་ལེ་ *wa-le* or *མ་ལེ་* *wal-le* or *མ་ལེ་བ་* *wal-le-wa* clear, distinct, plain; *དེ་མི་རྒྱ་ཐུགས་ལ་མ་ལེ་* *མེ་ལིས་ཐུང་ནས་མན་བཅད* its meaning having become clear to him, he replied (*A.* 34).

མ་ལུ་ *Wa-luñ* (the fox-valley) a district in East Nepal inhabited mainly by Tibetans lying just where the river Arun coming from Tibet enters the Himalayan gorges to join the Kosi river.

མ་སི་ *wa-si* a kind of apple (*Sch.*).

མ་སེང་གེ་བྲག་ *Wa-sñ-ge-brag* n. of rocky precipice with a cavern in it (regarded as a holy place) in *Mdo-Kham*s (*Deb.* ༧, 35).

མ་ན་ *wañ* a Chinese title of high order akin to our title of baron, and is conferred upon the greatest personages of China, also upon the khans of Mongolia

and the regent of Tibet. In Tibet Phola, the first regent viceroy who was invested with the title of Thaudiji, was created *Wang* and was called king Miwang.

མ་ཁྱི་ *wañ-khyi* n. of a (*Sa-bdag*) monster; *མ་ཁྱི་དཔལ་པོ་* is the general of the king of the *Sa-bdag* monsters.

མ་ར་ཅུ་ན་ *Wañ-tsun* the first Chinese envoy sent by one of the early Chinese Emperors in search of the holy religion of Buddha to India: *མ་ར་ཅུ་ན་པ་མ་ར་ཅུ་ན་གསར་* *བྱ་ཐུག་མཐའ་ཚལ་བར་བཅད* the messenger Wangtsun was sent to India in search of a holy doctrine (*Grub.* 5, 4).

† *མ་རྒྱ་* *warga* *वर्ग* n. of a tree regarded as very holy which existed in Buddha Gaya (prob. the name by which the famous *Bodhi* tree was known): *མི་རིང་བར་བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ཤིང་* *བྱ་ཐུག་མཐའ་* *མ་རྒྱ་ཤིང་པོ་གཅིག་ཀྱང་ཡོད* (*Dsam.*).

མ་ལ་གྱིས་ *wal-gyis* = *མ་ལ་ལེ་* *wal-le*. *མ་ལ་ལེ་དྲག་* *པོ་འཇམ་ལ་* *wal-le drag-po htshal* n. of a fancied world supposed to exist to the south of this world. (*G. Bon.*).

མི་ *wi* num. fig. = 50.

མི་པ་དུ་ *wi-pa-dhe* n. of a place (*Bon. ch.* 5).

མིང་ཐུང་ *Wiñ-dsuñ* n. of the younger brother of Jung-jung the 5th Emperor of the great T'ang dynasty.

མུ་ *wu* num. fig. = 80.

མུ་རྩ་ *wu-rdo*, 1. *མུ་རྩ་* *hur-rdo* a sling.
2. pumice stone *Sch.*

མུ་ན་ཤིང་ཀོང་ཇོ་ *Wun-ñiñ koñ-jo* (a Chinese name which translated into Tibetan = *ཆུ་ན་གྱི་པད་མ་* the lotus within the water) is the princess Wun-chung Kon-jo who

married king *Sroñ-btsan sgam-po* of Tibet in the first part of the seventh century A.D. She is adored in Tibet as an incarnation of the goddess Dolma (*Loñ.* ༢, 6.)

མེ *we* num. fig.: 110.

མེན་ནི *Wen-dhi* n. of a famous Chinese Emperor of the *Sui* dynasty who greatly favoured Buddhism (*Grub* ༢, 5).

མེར་མ *wer-ma* a class of Bon minor deities : མེ་བཟང་མ་ནང་དུ་མེར་མ་གཙུག་རྒྱུ་ཅེས་དང་།

བྱུག་མ་དཀར་གཙུག་རྒྱུ་ཅེས་པ་ནམས་ནི་ཐོན་པའི་མེ་མིན་ in the group of secret gods there are 360 deities called *Wer-ma* and also 360 called Thugskar who are Bon gods (*Bon. N.*).

མོ *wo* num. fig. = 140.

མོ་ནི *wo-ti* a corruption of the term Bodhi. མོ་ནི་བཟང་པོ་ *Wo-ti bzah-po* བོ་ཅི་མང་ n. of the celebrated image of Buddha located at Kirong (ཁྱེད་ཁོང་ on the Nepal border) (*Fig. 2*).

འང་ཐོན་མུ་མེན་ག་ཅན *shañ-blon mu-men-ga*
ca-can (mystic) = ཐག་གི་ཐུག་པ་ (used in
medicine) (*Sman.* 350).

འང་མུ *Shañ-tsha-bya* n. of one of the 36
border lands of Tibet (*Ya-sel.* 38).

འང་མུ *Shañ-shuñ* the ancient name of
the province of Guge in Ngari Khorsum,
W. Tibet; and comprised the district
bordering to the west of lake Mansarowara
where the Bon religion was first promul-
gated and where Shenrab its founder
was born. It is therefore called འང་མུ་
ཤང་ཤུང་ *Shang-shung* the land of the
Bon (*J. Zan.*). འང་མུ་བཟའ་མེད་མོ་མོ་ the prin-
cess of Shang-shung who was married
to king *Sron-btsan Sgam-po* (*Lof.* 2, 5).
ཟེར་གཅིག་གིས་འང་མུ་ཤང་ཤུང་ལ་ཟུབ་ one flash of
lightning fell on the black tent of the
king of Shang-shung (*A.* 19).

འང་རོམ་ *Shañ-rom* n. of a lama of Atis'a's
time (*A.* 102, 104).

འདྲ *shad* = མཛོད་ the right conjecture or
guess: དགེ་བཤེས་ཐོན་པ་ལ་ང་འཛོད་འདྲ་བྱས་པ་ he
said that the lama teacher knew by guess
the time of my death (*A.* 114).

འདྲ་ *shan* or འདྲ་པ་ *shan-pa* weak, feeble,
the opp. to དག་པོ་. རྩམས་འདྲ་པ་ of a weak body,
of delicate health; also applied to sounds.
In colloq. is used as opp. to འཇགས་པ་ well-
looking, handsome.

འཇགས་པ་ *ool.* for འཇགས་པ་བཀའ་སྤྱོད་མཁའ་པ་མཛོད་པ་ལྟ་བུ
consultation, conference (*S. Lex.*).

འབས་ *shabs* 1. པ་དུ, བཀའ་ལྟོས་ honorific term :
foot, feet: ཐོན་པོ་ཞིག་གི་འབས་ལ་འདྲུང་པ་ to bow
down at an officer's feet; སྐུ་འབས་ *sku shabs* =
"kusho" a title of respect. འབས་རྒྱུ་རྒྱུ་ to
the feet of....., or to....., in directions
of letters: ཐུལ་རྒྱུ་མཐུན་བརྟེན་པོ་ལ་ཐུག་མཚུངས་པ་
ཆེན་པོ་འབས་རྒྱུ་ to the great matchless rich

power of kindness and knowledge Phul-
Jung. འབས་ཐོན་པར་, ག་ཞིག་ལ་ to walk bare-
footed, འབས་འདེགས་པ་ to hold up or support
the feet (of another), i.e., to help; དེ་འབས་
བརྒྱུངས་པ་འདྲུང་པ་འོག་ན་ beneath the knees of the
stretched legs of that image (*A.* 44)
འབས་འབས་ *shabs-hlam* gout of the feet,
rheumatic swelling in the feet (*Ya-sel.* 11);
འབས་བྱོ་ *shabs-bro* dance, འབས་བྱོ་མཛོད་པ་ to dance
to music འབས་མ་ *shabs-ma* a woman's
drawers, under-coat; འབས་རྒྱུ་ *shabs-zuñ*
ཐུག་པ་ལྟ་བུ་ pair of feet (*Fig. k.* 13); འབས་ལུ་
ཐོན་པ་ བཀའ་ལྟོས་པ་ possessed of feet, a stanza;
འབས་མེན་ *shabs-sen* nail of the toe, འབས་ལྟོས་
shabs-lham or འབས་ཆག་ *shabs-chag* shoe or
boot of a greatman. འབས་རྟོག་ *shabs-rtiñ*
heel; འབས་རྟོགས་ *shabs-stegs* foot-stool. 2.
the bottom, lower end or part: མཛོད་འབས་ལ་
at the bottom of the lake; འབས་རྒྱུ་ *shabs-kyu*
(in Sikk. pronounced as *chab-chu*) the
hook at the foot of a letter signifying
the vowel u in *Gram.*

འབས་རྟོག་པོ་ *shabs-kyi pad-mo* = འབས་རྟོགས་
footstool (*Fig. k.* 1).

འབས་བསྐྱེད་པ་ *shabs-bzskul-wa* = དྲན་གསལ་བཅང་བ་
to refresh one's memory, to remind: བཀའ་
སྤྱོད་རྟོགས་ལ་འབས་བསྐྱེད་པ་ to submit reminder
to high officials, to refresh their memory on
any subject (*Ya-sel.* 31). འབས་བསྐྱེད་པ་ *shabs-
bzskul shu-wa* to urge, to exhort.

འབས་བྱས་ *shabs-gras* or འབས་སྐྱས་ in colloq. =
servant, attendant.

འབས་ལྟ་ *shabs-gla* = གཤམ་གྲྭ་ wages, fees such
as doctor's fee, etc. (*Sorig.* 133).

འབས་བཅགས་ *shabs-bcags* (*Sch.*) 1. partic. of
འབས་འཇགས་པ་. 2. = འབས་ཆགས་. 3. ground, terri-
tory (*Jä.*).

འབས་ཆགས་ *shabs-chags* or འབས་ཐུག་ resp.
shoe, boot, slippers.

འབས་རྟོག་ *shabs-tog* = བཟུང་ཐེ (མེ་ཁྲ་, པ་དུ་ཞིག་ the
heel of the feast) fig. service; ཐུལ་པོ་འབས་རྟོག་

worship, homage (*Pag.* 5); འབས་རྟེན་ལ་འདྲིན་ རྒྱལ་པོ་ལོང་ (Hbrom. 15). འབས་རྟེན་པ་གཞིག་ རྩ་ཆེ་རིགས་ a servant of the better class or higher rank, an official; རྟེན་པ་འབྲུག་པ་ལྟ་བུ་གསུང་བྱུགས་ཀྱི་ འབས་རྟེན་ dispenser, benefactor. འབས་རྟེན་བྱེད་པ་ to render services; also, to feed, treat, provide, offer.

འབས་རྟེན་ *shabs-rten* 1. footstool (*Cs.*) 2. boot (*Sch.*).

Syn. རྟེན་ལྟེགས་ *rkañ-stegs*; རྟེན་ཁྲི་ *rga-khri* (*Mñon.*).

འབས་ཐོག་ *shabs-thog* (seems to be merely another form of འབས་རྟེན་) service, service rendered to superiors, i.e., to priests, convents, kings, governments.

འབས་བྱང་ *shabs-druñ* 1. mode of address in letters, v. འབས་ 2. a servant, government-servant; འབས་བྱང་རིན་པོ་ཆེ་ the proper title of the Dharma Raja or spiritual ruler of Bhutan (*Yig.* 8, k. 10).

འབས་འདེགས་ *shabs-hdeg*s service, in col. = འབས་ཕྱི་ *shabs phyi*: འཕྱིན་ལས་འབས་འདེགས་ལ་ ལྷན་པས་འདེགས་པ་བསྐྱེད་པ་ I am discharging my official duties with zeal and earnestness (*Yig.* k. 3). འབས་འདེགས་པ་ *shabs-hdeg*s-pa one who serves as a servant.

འབས་འདྲན་ *shabs-hdren* shame, disgrace; མིའི་འབས་འདྲན་པ་ to bring shame upon another, to be a disgrace to him.

འབས་པད་ *shabs-pad* lit. the lotus-footed, is the ordinary title by which the Kalons or chief ministers of Tibet are known. འབས་པད་ལ་=འབས་བྱང་བྱེད་པ་ also འབས་པད་བྱི་བྱང་བྱེད་པ་ to, at, in addressing letters to high or sacred personages; fig. for འབས་རྟེན་བྱེད་པ་ to render service to a great man, to serve him; to be a scholar, pupil.

འབས་ཕྱི་ *shabs-phyi* resp. for གཞིག་པོ་ servant (male or female), in the widest sense of

the word, servant to an individual, as well as minister of the state or the church. འབས་ཕྱི་བྱེད་པ་ to serve (frq. in colloq.), to render any service; འབས་ཕྱིར་འབྲང་བ་ or འབས་འབྲང་བ་ to follow as a servant; འཕྲིང་པ་ *sham-hbriñ-pa*, འཕྲིང་རིན་ *sham-rin* or འཕྲིང་ཤ་འབྲིང་ *sha-hbriñ*=འབས་ཕྱི་ *shabs-phyi* servant (*Mñon.*).

འཕ་ཆ་ *sham-cha* prob. for འཕ་ཆུ་ the beak or pipe of the bellows through which the wind rushes when blown.

འཕ་རིང་ *sham-rin*=མཆོད་པུན་ presence of a great man: འཕ་རིང་བྱེད་པ་མ་ཐུབ་ unable to wait upon, could not interview (*Ya-sel.* 5); འཕ་རིང་པ་ *sham-rin-pa*=མཆོད་པུན་པ་ personal attendant, a private secretary, officer in waiting, an aide de camp (*Ya-sel.* 16).

འཕ་བ་ *shar-wa* (fem. འཕ་མ་) decrepid, defective=ཡན་ལག་མ་ཆེད་ being not in full possession of one's members: མིག་འཕ་ one-eyed, half or totally blind; ལག་འཕ་ having only one hand, halt; so in a similar manner རྟེན་འཕ་ འཕ་ཆག་མེད་པ་ *shar-chag med-pa*=ཆག་མེད་པ་ without break, deduction or defect; འཕ་ཆག་མེད་པ་འབྲུག་པ་ to present a non-defective article (*Yig.* k. 52). འཕ་ལྟེན་ *shar-ltas* the winking with one eye; འཕ་བྱང་ བསྟན་པ་ occasion [adherence, association]S.; འཕ་མ་བྱང་པ་ བསྟན་པ་ [connected with, consequent upon]S.; འཕ་ཞོར་ *shar-shor*=in religion or religious observance there being no imposition or mockery: ཆོས་འཕ་ཞོར་ལ་མཇུག་པ་ལས་.

འཕ་ལ་ *shar-la* 1.=‘following, succeeding’ (*Schtr.*). 2.=འཕ་ལ་ on the occasion of, in connection with: ལྷན་པ་འཕ་ལ་འཕྲིན་པ་ གཞན་ལྷན་པ་ འཕྲིན་པ་ on the occasion of inspecting the elephant (*A. K.* 1-10).

འཕ་ *shal* honorific term=face, countenance, presence; also, mouth: འཕ་བྱེད་པ་ འཕ་ལ་ to offer to the mouth, to eat, drink; རྟེན་པ་འཕ་

ལམ་ནས་གསུངས་ the king spoke; ལམ་གྱི་ཤོ་ the orifice of the face, i.e., the mouth; ལམ་ལ་མི་ ཟད་པ་ to be disobedient; ལམ་གྱིས་བཞེས་པ་འཆེ་བ་ to promise; རམ་ལེན་པ་ to give assurance of; ལམ་བགྲད་པ་ and ལམ་གདང་བ་ to gape (*Sch.*); ལམ་འབྱེད་པ་ to open the mouth, ལམ་འཛུམ་པ་ to smile; ལམ་དཀར་ *shal-dkar* resp. for དཀར་ཡོམ་ plate or drinking vessel of porcelain; ལམ་དགོད་ *shal-dkod* lit. verbal instruction—order, direction; ལམ་དཀྱིལ་ *shal-dkyil* the face, presence (ལམ་གྱི་དཀྱིལ་འཁོར་ ལུ་མཆོད་ལྷ་ moon-faced): ལམ་དཀྱིལ་མཆོད་ཞིང་གཞུང་གི་བདུན་རྩ་ལྔ་མངས་ལུ་ རྟེན་ཆག་པ་ (*Fig. k. 25*) that I may be permitted to come into your presence and enjoy the nectar of your instruction. ལམ་ *shal* placed before any ordinary noun makes of it an honorific appellation:— ལམ་སྒྲོམ་ *shal-skrom* or ལམ་སྒྲོམ་ *shal-skyem* drink for a holy man; ལམ་སྒྲོགས་ *shal-skyogs* cup or goblet for honoured person; ལམ་ཁྲིབས་ *shal-kheb*s veil cover of an image of Buddha also the veil that is put over frightful deities and obscene images; ལམ་སྒྲོམ་ food for honoured men. ལམ་ཐོད་ *shal-khrid* oral or personal instruction (*Mil.*). ལམ་འགྱུར་བ་ *shal-hgyur-wa* to look askance, looking obliquely or turning the face sideways: ཡང་རྩྭ་ཤོ་གདན་གྱི་མ་རིའི་གཙུག་ལག་ཁང་ན་ལམ་ཐུར་ཏ་རིའི་ལྷ་ཁང་ ཞེས་བྱ་བའོད་ again in Mari Vihāra of Vajrāsana there was the temple of the goddess Dolma looking askance (*A. 58*). ལམ་རྒྱན་ *shal-rgyan* moustaches; ལམ་བད་ *shal-rbad* resp. for རྟེན་ཆག་ boasting (*Situ. 127*); ལམ་ཚུམ་ *shal-tshul* or ལམ་ཚུམ་= ལམ་ཐམ་ pastry, cakes, etc. ལམ་ཚོམ་ *shal-tshom* resp. for མག་ཚོམ་ beard. ལམ་ཐག་ *shal-zag* tobacco-pipe=གང་ཐག་; ལམ་བཞུགས་ *shal-bshugs* when he lived, when he was alive: མངས་རྒྱལ་ལམ་བཞུགས་པ་འདྲུམ་ལུ་ when Buddha was living (*Sorig. 87*); ལམ་བལུམ་ *shal-bcus*=བལུམ་ true copy (*Situ. 23*); ལམ་བཞེད་ *shal-bshed* resp. of མཆོད་མའི་རྟོད་; ལམ་ཐམ་ *shal-zag* resp. for རྟེན་ཆག་ biscuit, cake, etc.: ལམ་ཐམ་ དཀར་རྒྱན་མང་ white biscuit painted with butter

(*Rtsii.*). ལམ་ཏོ་ *shal-ño* face, presence: རྒྱལ་ཆེན་ལམ་ཏོ་ lieutenant of the Dalai Lama who waits upon the president of the annual Buddhist grand congregation at Lhasa held in January and February and gen. selected from among the officials of the monastery of Daipung. The term ལམ་ཏོ་ was formerly also applied to an officer over 50 soldiers inferior to a captain (*Fig. 41*). ལམ་དངོས་ *shal-dños* bodily, in one's own body or person: མངས་རྒྱལ་ལམ་དངོས་གྱི་ འདུངས་ལུ་ the place where Buddha was born bodily not miraculously; ལམ་དངོས་ལུ་མཆོད་པ་ཡོད་ he is to be seen in person. ལམ་བལྟ་ *shal-bsil* 1. water to wash a great man's face; washing the face (of a great man). 2.= རབ་ལྷག་ *chab-bhug* washing bowl (*Fig. 55*); ལམ་གཞིར་རྫོན་ *shal-gser-sgron* resp. for offerings of golden lamps to Buddha; ལམ་གསོ་ *shal-gso*= རབས་བབ་ or རབས་བཞུད་པ་ (*Rtsii.*).

ལམ་ཐུ་ *shal-ñha*=ཐུན་ཐུ་ in the presence of. ལམ་ཐུ་ནས་=སྒྲོམ་བདུན་ནས་ in the presence of, before: དཔྱིད་ཀྱི་ལམ་ཐུ་ནས་པ་རྩྭ་དང་ཁྱེད་མེད་ (*A. 131*).

ལམ་ལྷུ་བཅུ་དྲུག་པ་ *shal-lee bcu-drug-pa* the code of laws in sixteen enactments in four sections: (1) ལྷུ་བཅུ་བཅུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ (2) ལྷུ་བཅུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ (3) ལྷུ་བཅུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ (4) ལྷུ་བཅུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ (5) ལྷུ་བཅུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ (6) ལྷུ་བཅུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ (7) ལྷུ་བཅུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ (8) ལྷུ་བཅུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ (9) ལྷུ་བཅུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ (10) ལྷུ་བཅུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ (11) ལྷུ་བཅུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ (12) ལྷུ་བཅུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ (13) ལྷུ་བཅུ་ལྷུ་ལྷུ་ལྷུ་ These thirteen enactments together with དཔལ་ལོ་རྒྱལ་གྱི་ལམ་ལྷུ་ the code of military regulations in three chapters make up the sixteen enactments which are in force in Tibet.

ལམ་ཆད་ *shal-chad*, v. རྟེན་ཆག་ *kha-chad*.

ལམ་ཆེ་ *shal-che* judgment, decision; ལམ་ཆེ་པ་ *shal-che-pa* judge, magistrate.

ལམ་ཆེས་ *shal-chems*, resp. of རྟེན་ཆག་ *kha-chems* will, testament (*Mñon.*).

ཞལ་ཏ *shal-ta* 1. or ཞལ་ལྟ, audience, inspection; turn, service: བཅེ་བས་ཞལ་ཏ gracious audience (*Sorig. 134.*); ཞལ་ཏ་བྱེད་པ to serve, to inspect, review, superintend; to visit, the sick and to take care of them; རྟོང་ལ ཞལ་ལྟ་བྱེད་པ to guard the field. 2. resp. for རྟོག་དམས directions, instruction, counsel, advice: ཞལ་ཏ་ཞིབ་ཀྱིས་བྱ་བ to ask for accurate and detailed instructions; ཞལ་ཏ་པ a page, waiter; ཞབས་ཤྱེ waiting-man, servant in a convent; ཞལ་ཏ་མ *shal-ta-ma* waiting woman, chamber-maid. ཞལ་བཞུ་བ *shal blta-wa* (1) older form of ཞལ་ཏ་བ one waiting for what drops from his master's lips. བཅོས་ཐུན་པད་ས་ དགེ་སྤྱོད་ཅེ་ལྟ་བུས་ཞལ་ཏ་བ་བྱིས་པ་ལགས། O Bhagavan with what attention the *Bhikṣu* listen to thy sermons; (2) = ཞལ་ལྟ་བྱེད་པ to serve.

ཞལ་མཐུན *shal-mthun*, resp. for རྟོག་ཐུན (*Yas. 91*).

ཞལ་གདམས *shal-gdams* order, direction; instruction, advice: འཛིག་རྟོན་ལ་དགོས་པའི་ཞལ་གདམས་གཟུངས་སོ he imparted to her useful maxims (*Glr.*); ཞལ་གདམས་བྲིས་མཁན author, in as much as all printed books are considered to be sacred and the authors are looked upon as semi-divine.

ཞལ་བདག *shal-bdag* in large religious meetings, a lama who walks about with a wand in order to preserve good order; a verger (*Jā.*).

ཞལ་གདེབས *shal-hdebs* = རྟོག་སེམས a free-will offering or present; subscription to any religious movement.

ཞལ་འདྲན *shal-hdon* resp. for རྟོག་འདྲན.

ཞལ་པོ *shal-po* = དཀར་ཡོལ *dkar-yol* (*A. 156*).

ཞལ་ཐོང *shal-phor* = resp. for རྟོག་ཐོང tea cup.

ཞལ་བུ *shal-bu* a small cup: མོ་རངས་ཀྱི་བུ་ལྟ་བུ་ རྩོམ་གཤེད་མ་མེ་རྩེ་བ་ཞལ་བུ་དྲོད་ངས་ at dawn they served me with two cups of pap, that air might not be generated (in the stomach) (*A. 156*).

ཞལ་བུར་ *shal-byaṅ* resp. for རྟོག་བུར་ title, superscription, inscription: ཁྱི་ཞལ་བུར་བྲག་ལ་བསྐྱོས་ the inscription of the time of *Khri-lde-sroṅ-btsan* was engraved on rock (*Situ. 23*).

ཞལ་གཟིགས *shal-gzigs* 1. an inscription. 2. an apparition: བུག་ས་ཞལ་གཟིགས་ཞིང་ appearing in a sitting posture (*Jā*).

ཞལ་ཡམ *shal-yam* a joke: ལོ་རྒྱུ་བཞུངས་བའི་ ཞལ་ཡམ(ས)་ཡང་གསུང་སྟེད་ the *Lo-tsa-wa* also jokingly said (*A. 84*).

ཞལ་བ *shal-wa* 1. also ཞལ་བཞེད་པ *shal bgyid-pa*, to plaster with lime or cement, to plaster or overlay with anything, e.g., with butter: རྩོམ་ཞལ་བཞེས་ཏི *sgo-la shal-bgyis-te* plastering the door with clay (*Glr.*); ཞལ་བ་མཁན *shal-wa-mkhan* one who plasters a house or makes a floor with pebbles, etc. 2. ཞལ་ལ clay, lime-wash, cement.

ཞི་གེལ *shi-gil* chaff and other impurities removed from the grain by washing.

ཞི་བ 1. *shi-wa* to be peaceful or calm; to be pacified, be appeased; to settle, to be allayed, assuaged etc.; ཞི་བར་འགྱུར་བ to become pacified; ཞི་ལ་སོང་ *shi-la-soṅ* became quiet, held their peace; ཞི་བར་བྱེད་པ to still, soothe, appease, mitigate; ཞི་བྱེད *shi-byed* a composing draught. 2. རྟོག་སེམས to be wise, more particularly with reference to affections: to be dispassionate, not subject to any mental emotion. 3. རྟོག་སེམས, རྟོག་འཕྲོད་ (*A. K. 111-26*). *Sbst.* rest, tranquility, calmness; *adj.* tranquil, calm; ཞི་བའི་ཚིག་ *shi-wahi-tshig* good words; soft, mild language, polite expression. རྟོག་ཞི་བ *rtag-shi-wa* སྐད་ཤིང་ལྟར་; eternal peace; one possessing that, a Buddha; ཞི་མཐར་བྱེད་ *shi-mthar byed* རྟོག་སེམས་ཀྱི་ལོ་ལྟར་ lit. he who puts an end to all peacefulness, an epithet of Kāmadeva (*Mnoñ.*); ཞི་གནས་ *shi-gnas* for

ཞིག་ནས་ཀྱི་ནམ་གྲངས་ *shi-gnas-kyi rnam-graṅs* enumeration of the stages of Dhyāna (v. *K. d.* 4, 261); acc. to *Jā.* an absolute inexcitability of mind, and a deadening of it against any impressions from without, combined with an absorption in the idea of Buddha, or in the idea of emptiness and nothingness. ཞིག་ནས་མ་ *shi-gnas-ma* *निशीय* night, mid-night (*S. Lex.*) 4. = བར་པ་མཐོ་རིམ་ (*Mñon.*), Nirvana, heavenly repose; ཞི་བར་ག་ཞིག་སེལ་པ་ to go to rest, to die, to enter the state of eternal peace. 5. the mild deities, or mild aspect of such, as opp. to the རྩོལ་པ་ or དག་སེལ་པ་ the wrathful and terrific forms.

ཞི་བ་མཚན་པ་ *shī-wa-mchod-pa* Nandi the personal attendant Mahadeva; ཞི་བ་འབྲུང་ *shi-wa hthun* ཀུན་ལ་པལ་ [to drink out of pitchers, n. of a ceremony] *S.*

ཞི་བ་སྐུ་མཁའ་པ་ *Shi-wa-sbas-pa* མ་འཁྱིལ་པ་ *Bud-* dhist saint born at Jalamaṇḍala in India, of *Kṣatriya* parents (*K. dun.* 55-70).

ཞི་བ་འོད་ *Shi-wa-hod* n. of a Bon deity; ཞི་བ་འོད་ཀྱི་ཞིང་ཁམས་ a fancied world of the Bon situated to the east of this world; ཞི་བ་འོད་ མ་འཇམ་མུ་ *Shi-wa hod-ma hjam-skya* another such world further east of it (*D.R.*).

ཞི་བའི་གར་ *shi-wahi-gar* the dance of the peaceful spirits, also the ordinary dance (*Hbrom.* 94).

ཞི་བའི་ཐྱང་ *shi-wahi-groñ* hermitage, the mountain retreat of saints.

Syn. རི་ཁྱོད་ *ri-khrod*; རྩོམ་པའི་གནས་ *sgom-pahi-gnaṅ* (*Mñon.*).

ཞི་བྱེད་ *shi-byed* n. of the Tantrik Buddhist sect founded in Tibet by the sage called Phadampa. It was so called because: རྩོག་ བསྐྱེད་ཐམས་ཅད་འདྲ་བ་ཞི་བར་བྱེད་པའི་སྒྲུག་ས་ it was intended to destroy all misery and suffer-

ings by the spell of its *Mantras* (*J. Zan.*).

ཞི་མ་ *shi-ma* sieve of cane or wood; ཞི་མ་ལྷངས་ཀྱི་བ་ *Shi-ma phonṅ-skyob* an epithet of the goddess Dolma.

ཞི་མི་ *shi-mi* or ཞི་མུ་ = *shim-bu* a cat (colloq.).

ཞི་བལ་ག་ *shi-bshag* = རྩོང་ཐོབ་ anger, wrath.

ཞིག་ *shig* 1. = རིག་ *cig.* 2. v. འཇིག་པ་ *hjig-pa.*

+ ཞིག་པོ་ *shig-po* = རྩོང་འདྲི་རྩོག་སེལ་པའི་ཐོབ་ལཱ་གང་ཞིག་ the mind or person contemplating the *Ānyatā*, i.e., emptiness or voidity.

ཞིག་མེར་ *shigmer* a dense throng or crowd (*Jā.*).

ཞིང་ I: *shiñ* = བདག་ཉིད་ ལ་རྒྱུ་ self (*Mñon.*).

ཞིང་ II 1.: རྩོང་ field, ground, soil, arable land, cultivation: ཞིང་རྩེ་འཇོན་པ་ one who cultivates a small field, a small farmer; བར་ཞིང་ *thañ-shiñ* fields on level land, རི་ཞིང་ field on hill-slope. ཞིང་ཁ *shiñ-kha* = ཞིང་ *shiñ*: ཞིང་ཁའི་བུ་མོ་ the girls in the field (*Mil.*); ཞིང་མོ་ *shiñ rmo* ploughs a field; ཞིང་འདེབས་པ་ to till, to sow a field. ཞིང་ཆོད་ *shiñ-rgod* rough, uncultivated field; ཞིང་རན་ *shiñ-ran* ཀུན་ཅེ་ཅེ་ a barren bleak field; ཞིང་པ་ *shiñ-pa* husbandman, farmer; ཞིང་བུ་ *shiñ-bya* or ཞིང་གི་བུ་ husbandry; ཞིང་མུ་ *shiñ-mu* boundary of a field, land mark. ཞིང་ལས་དང་འབྲེལ་བའི་བྱ་བ་དག་ the names of farming operations:—(1) མོ་བ་ *rmo-wa*; (2) རྩོ་བ་ *rko-wa*; (3) ལྷུ་ལྷུ་ག་པ་ *phrul-rlog-pa*; (4) རོང་བ་ *boñ-wa*; (5) ས་རྩོང་ *sa-ngoñ*; (6) ས་ཐོན་པ་ལུག་སེལ་པ་ *sa-bon btsugs-pa*; (7) བསྐྱེད་པ་ *bskrun-pa*; (8) བཀྲེན་པ་ *btob-pa*; (9) གཤམ་པ་ *gtab-pa*; (10) བསྐྱེད་པ་ *bskyed-pa* (*Mñon.*). ཞིང་ཅུ་ *shiñ-chu* or ཞིང་ཅུ་ས་ *bskyed-pa* irrigation, irrigated field or cultivation: འབྲུང་ཅུ་ཞིང་ཅུ་ལེགས་ན་ཅུ་ཡི་དག་ (*Yig.* 6).

ཞིང་གི་ཕྱག་ཆ *shin-gi drug-cha* one sixth of the produce of the field which is the king's due from the cultivator.

ཞིང་ III: a continuative particle annexed to verbal roots at the end of subordinate sentences, and sometimes used to connect co-ordinate verbs. Occurs in place of ཅིང་ being used after the finals: *n, n, m, r, or l.*

ཞིང་ས *shin-sa* 1. ground, soil, arable land. 2. any province: ཞིང་ས་ཆེན་པོ་ or ཞིང་ཆེན་ a large province; ལྷ་མོ་ཞིང་ཆེན་བར་བརྒྱུད་ the eighteen great provinces into which China is divided.

ཞིང་ཤིས་པ *shin-shis-pa* = ལྷ་ཡུལ་ཤིས་པ་ a prosperous and peaceful kingdom (*Yig.*). ཞིང་ཤིས་པ་ རྒྱུ་མཁན་; one who knows husbandry; an agriculturist. It is also used technically to signify the soul or conscious principle.

ཞིང་ IV : མཇུག་, རྒྱུ་ sphere, body, in a religious sense: ཞིང་ཁམས་ holy or spiritual sphere; བསོད་ནམས་ཀྱི་ཞིང་དང་འཕྲད་པ་ to enter the field of merit, to turn into the path of virtue (*Dal.*); གཏུལ་བྱའི་ཞིང་དུ་གཟིགས་ཏེ་ seeing him in the land of conversion. ཞིང་བཅུ་ *shin-bcu* the ten spiritual spheres; མངས་ལྗོངས་ཀྱི་ཞིང་ *shin* the kingdom of Buddha, the land where Buddhism prevails; so also འདུལ་བའི་ཞིང་ the sphere of conversion, heaven, paradise, i.e., one of the heavens inhabited by the Buddhist gods, or even the state of Nirvana. ཞིང་ལ་ཐོབ་པ་ *shin-la phob-pa* = བདེ་བར་གཤེགས་པ་ to go to bliss, i.e., to die. ཞིང་བཞོད་ or ཞིང་གི་བཞོད་ design or plan of mansion or residence of the gods, of a Buddha or of a Bodhisattva; also = map; ཞིང་ཁམས་ *shin-kham* རྒྱུ་ the sphere of a Buddha's or Bodhisattva's conversion.

ཞིབ་ *shib* 1. = also ཞིབ་པ་ *shib-thal* powder, fine flour, also flour in general: ཞིབ་ཁྱག་ bag

of flour; ཞིབ་བཅགས་ ground into powder; ཞིབ་མོར་ box or bowl for flour. 2. fig. that which is minutely subdivided, details; ཞིབ་ཆ་ *shib-cha* exactly, accurately precisely; ཞིབ་བཞོད་ *shib-bkod* details, detailed list or information; ཞིབ་ཆེན་ *shib-chen* full of details; one who inquires into every detail, or particulars; inquiring, inquisitive (*Rtsii.*); ཞིབ་བརྟམ་ *shib-bltas* or ཞིབ་ཆ་བརྟམ་ looking into the details: མྱོང་བར་མཐོང་མཐོང་ཞིབ་བརྟམ་གྱིས་ (*Rtsii.*) ཞིབ་དཔྱད་པ་ *shib-dpyad-pa* to inquire, to investigate; ཞིབ་དཔྱད་ *shib-dpyod* inquest, inquiry, investigation: རྒྱལ་གཡལ་ཞིབ་དཔྱད་དུ་ཐོན་སྐབས་ལགས་ about to proceed to institute inquiry into the matter of *Tag-yab* (*Yig. k. 26*); ཞིབ་དཔྱད་པ་ *shib-dpyod-pa* one who inquires after the particulars of a matter, an investigator.

ཞིབ་པ་ *shib-pa* adj. accurate, exact; subtle, fine. ཞིབ་པར་ or ཞིབ་ཏུ་ adv. precisely, exactly, thoroughly.

ཞིབ་ས་ *shib-ma* [1. a winnowing basket; 2. a demon who was enemy of the god of love] *S.*

ཞིབ་མོ་ *shib-mo* ཀའི་ཁྱི་, ཀིམ་པ་ [1. particle; 2. niggardly] *S.*

ཞིབ་ཤར་ *shib-cher* minute examination or comparison of details; ཞིབ་ཤར་བྱེད་པ་ to compare closely: རྫོང་དུ་ཡོང་མོལ་ལྷ་ལྷ་ཡོད་པའི་རིགས་རྣམས་དེའི་ཡིག་དེ་དག་ཆགས་ནང་ལྷན་ཞིབ་ཤར་བྱས་ should minutely examine all the collections of a Jong by comparing them with the contents of the register (*Rtsii. 20*).

ཞིབ་ལྟན་གསལ་བཅར་པ་ *shib-lhan gam-bcar-wa* to present the explanation of details; to interview with a detailed statement.

ཞིབ་ཁྱེད་ས་ *shib-lhin* deliberation, deliberate consideration (*Yig. 61*).

ཞིབ་ལྟག་ *shib-lhug* = ཞིབ་ལྗོངས་ minute details (*Yig. 93*).

ཞིབ་ཤིང་ *shib-ṣin* = ཁྲོན་བུ *khron-bu* (mystic) (*Mñ.* rda. 3).

ཞིམ་པོ་ *shim-po* sweet, well-tasting, nice-flavoured, nutty: ཞིམ་པོ་མགྲོན་པོ་ལ་ཐུང་ *shim-po mgon-po-la ster* give the sweet food to your guests; ཞིམ་པོ་མི་འདུག་ it is not nice; ཞིམ་པ་ sweets, delicacies.

ཞིམ་ཐིག་ལ་ *shim-thig-la* a medicinal herb the fruit of which is used in eye-disease: ཞིམ་ཐིག་ལེས་མིག་གི་མེད་ཐོག་ལེན་པར་བྱེད་ cataract of the eye is removed by the medicine called *shim-thig-le*.

ཞིམ་བུ་ *shim-bu* colloq. = ཇི་མི་ cat.

Syn. གྲོད་གི་ཐུང་ *groñ-gi sprehu*; ཀུན་ཏུ་ལ་ *kun-du-la*; ལུས་བསྐྱམས་ *lus-bṣkums*; བཤང་བ་ཐུང་ *bṣaṅ-wa sbed*; རྣམ་གྲོལ་མིག་ *rnam-grol mig*; འབར་བའི་མིག་ *hbar-wahi mig*; ཕྱི་ཐུང་ *byi-bla*; ཕྱི་ཟ་ *byi-sa* (*Mñon.*).

ཞིལ་མ་ *shil-ma* = ཀོན་བུ་ *kon-bu* or རྩུན་བུ་ *skun-bu*.

ཐུ་མཁན་ *shu-mkhan* 1. a petitioner. 2. a metter [མཁུ་ the areca or beetle-nut tree]S.

ཐུ་དག་ *shu-dag* improvement, correction, revision, examination; the word was also stated by a lama from Lhasa to mean "exercise and practice" in a language or in any subject of study: ཁྱོད་ལ་ཐུ་དག་ལྟག་པ་ དེ་ལོས་ you require further practice. ཐུ་དག་བྱེད་པ་ to mend, improve, correct, revise; རང་གྱུར་ཐུ་དག་བྱེད་པ་ to examine and reform one's own character or disposition. ཐུ་དག་མཁན་ *shu-dag-mkhan* reviser, corrector, censor (*Cs.*); ཐུ་ཅེ་ *shu-che* revisor or comparer of the translation with the original Sanskrit texts; ཐུ་ཅེན་གྱི་ཐོ་རྒྱུ་ལ་ *shu-chen-gyi lo-tsa-wa* a great revisor or commentator (of Sanskrit writings).

ཐུ་རེགས་ *shu-hdeg* = གཟིགས་རྟེན་ *gzigs-rten* a present accompanying a petition.

ཐུ་བ་ *shu-wa* I pf. བཅུས་ or ཐུས་, fut. གཞུ་ *gshu*, = མེས་པ་ (*Mñon.*). 1. to melt: བཅུ་བྱེད་ཀུན་ལ་ gold to be melted; ཐུ་བའི་ལྷས་ whatever is melting or fusible; ཐུ་མོ་ it melts; རྩ་དུ་ ཐུ་ནས་ dissolving into light. 2. to digest: ཐུ་བྱེད་ཀྱི་ཐོན་ digestive medicine; མ་ཐུ་བ་ undigested; རྩས་མ་ཐུ་བ་ undigested food; མ་ཐུ་འི་ནད་ indigestion, sufferings arising from it; མ་ཐུ་འཐུ་བ་ to decompose what is undigested (*Jā.*).

ཐུ་བ་ II: 1. pf. ཐུས་ *shus*, a vb. used chiefly in addressing one's superiors and also in politeness between equals, signifying: to ask, to request; to beg, to petition: ཁྱོད་རང་གིས་ ཐུ་མ་ལ་ནང་དུ་འཇོག་པར་ཐུས་པས་ he having begged the lama to come indoors; also signifies constantly: to say: ཁྱོད་པོས་ཐུ་ལ་ཐུས་ the officer said to the king. ཐུས་པས་ཐུ་བ་ to speak or pray respectfully; to prefer a suit or petition, རྣམ་དག་ཐུ་མཁན་ one who explains his object; གནང་བར་ཐུ་བ་ཐུས་པས་ having said 'I beg you will permit', (*Glr.*)—here ཐུས་པས་ comes from ཐུ་བ་ to speak, say. རྩར་མཐོང་བའི་དངོས་པོ་དག་ཐུ་མོ་ I will ask of him the things lately seen, ར་ལ་གང་དག་ཐུ་བ་དེ་ལྟགས་མོ་ it is very right of you, thus to ask me about everything (*Do.*); ཐུ་ལ་ཐོབ་དུང་དུ་མི་ལས་ཐུས་པ་ he related the dream before the king (*Pth.*); དེ་ལ་མཁན་པོ་ཐུས་ they besought him to be their abbot; གནང་བ་ཐུ་བ་ to ask permission. 2. sbst. a request, desire, petition; inquiry, question: ཐུ་བ་ འབྲུལ་བ་ *shu-wa hbul-wa* to make an application, to apply; ཐུ་བ་ *shu-khra* a petition, application. ཐུ་མེད་ *shu-glen* an address or petitionary letter; ཐུ་མེད་བྱེད་པ་ *shu-glen byed-pa* to address, accost; ཐུ་གྲུ་ *shu-rgyu* the subject of a petition or suit. ཐུ་མ་སྒྲོབས་པ་ *shu ma spobs-pa* = ཐུ་མ་ཐུས་པ་ or ཐུ་ལྟོགས་མ་བཤེད་པ་ unable to pray or to memorize; ཐུ་ཡིག་ *shu-yig*, ཐུ་བའི་ཕྱིན་ཡིག་ a petition: ཐུ་བའི་ཐོན་མཁས་པ་

འབྲུག་རྒྱུ་ཡིག་ memorial or petition presented to superiors and magistrates, &c. (*Yig. k. 1*); ཐུ་ལན་ *shu-lan* answer to a petition = ཡིག་ལན་ (*Yig. k. 10*); ཐུ་ལྟ་ *shu-log* a feigned, false, designing suit. ཐུ་ལྟ་བུ་ལ་ to backbite, to petition, accusing one falsely or maliciously. 3. v. *Jä.* for information concerning wide use of impera. of ཐུ་ in *W.* colloq. as polite or resp. addition to most sentences.

ཐུ་ཤྲ་ *shu-sha* = ཐུ་འོ་ *shu-fo*.

ཐུ་རྟེན་ *shu-rten* = ཐུ་ཡིག་གི་རྟེན་ *shu-yig-gi rten* རྩམས་ the present which is sent with a letter either as a sign of compliment or respect or as a necessary appendage to a request.

Syn. ཐུག་རྟེན་ *phyag-rten*; གུས་རྩམས་ *gus-rdas*; མདུན་འཛོག་ *mdun-hjog* (*Mñon.*).

ཐུ་འཕྲེན་ཁྱེད་ *shu-re lthen-khyer* discrepancy, disagreement in statements (*Rtsii.*).

ཐུ་དོན་ *shu-don* drift, subject of a petition; in a general sense = ཐུ་འདྲེན་ request, suit, communication etc. ཐུ་དོན་པ་ *shu-don-pa* = དོན་དག་ ཐུ་མཁན་ a pleader, advocate: ཁ་མཆུ་སྟགས་ཀྱི་ཐུ་དོན་པ་ལ་འཛིན་པུ་མ་ an advocate in a dispute is advisable on certain occasions (*D. gel. 7*).

ཐུ་འཕྲིན་ *shu-hphrin* resp. for ཡིག་ལན་, ཐུ་ལན་ a reply: ཐུ་ཕྱིན་གྱི་སྒྲོ་ནས་བརྟན་པ་ཤིབ་ perceived the truth (i.e. became converted to Buddhism) by means of his replies (*Yig. k. 1*).

ཐུ་བཤེན་ *shu-wa-po* or ཐུ་ཤི་ *shu-po* petitioner; ཐུ་མཁན་ applicant, complainant, questioner or inquirer; ཐུ་བཤེན་བརྟན་ the eight interrogators of Buddha were: ལྷ་འཕྲིན་, ལྷ་འཕྲིན་, ལྷ་འཕྲིན་, ལྷ་འཕྲིན་, ལྷ་འཕྲིན་, ལྷ་འཕྲིན་, ལྷ་འཕྲིན་, ལྷ་འཕྲིན་ (*Yig. 37*).

ཐུ་ལྟོག་ *shu-skyog* in *W.* = crucible, melting spoon.

ཐུ་མར་ *shu-mar* colloq. for རྒྱུ་མེ་ lamp, light: ཐུ་མར་གསལ་ལ་དུངས་པ་དྲིག་བརྒྱུ་མེ་འཕྲོ་བུ་མ་ལ་མ་ལ་ having taken a bright shining lamp he looked (*Rdsa. 13*).

ཐུ་རུ་ *Shu-ru* n. of a place in *Dwag-po* (*Deb. ག, 37*).

ཐུ་བཞེར་ *Shu-bsher* n. of a tribe, or clan in Tibet: ཁོང་གི་ཡལ་རྒྱུག་གསུམ་ཐུ་བཞེར་ (*A. 80*).

ཐུགས་ *shugs* resp. for མེ་ fire; acc. to *Jä.* the fire lighted for cremation. ཐུགས་ལེང་མ་ཁུ་ཁྱེད་, རྒྱུ་མེ་ལྷ་མཁུ་ལྷ་མཁུ་ burning embers.

ཐུགས་པ་ 1. = འཚོ་བ་ རྩམས་, རྩམས་ to cherish. (with རྩོལ་) to entertain in the mind. 2. (ཚམ་སྒྲོ་ལྷ་མུ་) རྩམས་, རྩམས་ to be converted to a religion, to imbibe faith. 3. རྩམས་, རྩམས་ to be involved in. 4. = རྩམས་ རྩམས་ desire.

ཐུ་ཐུ་ *shuñ-shuñ* with ཐུ་པ་ to nod or bow repeatedly, of a pigeon (*Mil., Jä.*)

ཐུ་དཔ་ *shud-pa* 1. = ཐུ་དཔ་ or རྩམས་པ་ emaciated, to be reduced, to fall, to be or grow worse, to dwindle. 2. to twine, to twist, —to spin (*Cs.*); ཐུ་དཔ་འཕྲོ་ a spindle, distaff. 3. to hang up, to suspend in *Ts.*; ཐུ་དཔ་ = ཐུ་དཔ་ ཐུ་དཔ་ suspending cord.

ཐུ་མ་ *shun-ma* also ཐུ་པ་ that which is melted; ཐུ་མ་ཐུ་མ་ རྩམས་ རྩམས་ melted gold (*A. K. 1-IV.*); ཐུ་མ་ཐུ་མ་ ཐུ་མ་ཐུ་མ་ ཐུ་མ་ཐུ་མ་ heaps of melted gold and other metals (*Gl.*); ཐུ་མ་ཐུ་མ་ཐུ་མ་ཐུ་མ་ like as the melting moon (its quickened reflection) clear on the lake (*A. 5*). ཐུ་མར་ *shun-mar* རྩམས་ རྩམས་ melted butter which is repugnant to the Chinese but much liked by Tibetans.

ཐུ་མར་བཅད་པ་ *shun-thar-bcad-pa* to scrutinize, make critical examination: ཐུ་མར་བཅད་པ་ ཐུ་མར་བཅད་པ་ ཐུ་མར་བཅད་པ་ at times he went to the lama for critical explanation of religious precepts (*Deb. ག, 45*). ཐུ་མར་བཅད་པ་ *shun-thar bcad-pa* to join

together white-heated iron by beating again.

ཐུན་ཐིགས་ *shun-thigs* sparks flying from red-hot iron.

ཐུན་མོ་ *shun-mo* melted, whatever melts easily (*Cs.*).

ཐུན་གཟུང་ *shun-bzun* n. of a number (*Ya-sel. 57*).

ཐུབ་པ་ *shub-pa* = ལོ་ཆ་, ལོ་ཐབ་ or ལུགས་ལོས་ coat of mail (*Mñon.*).

ཐུམ་པ་ *shum-pa* 1. = ལྷོན་, སྦྲིལ་, རྒྱུ་ cowardly, timid, apprehensive. 2. sbst. dread, dismay, faintheartedness; also, laxity, slackness: སེམས་ཐུམ་ནས་ *semshum-nas* as I continued dismayed (*Dal.*); དཀོན་མཆོག་གསུམ་ལ་ཐུམ་པ་མེད་པར་བཀུར་བཞུགས་ཀྱི་ཕྱིར་པ་ to honour the three precious without flinching; ཐུམ་ཐུམ་མེད་ *shum-shum-med* ལེན་ལྡན་ [sticking to] S. ཐུམ་པ་མེད་པར་ energetically, with zeal, without relaxation or indolence: སློབ་པ་ནམས་ནི་ཐུམ་པར་གནས་ the pupils were living idly (*Ya-sel. 17*). 3. resp. for རྩལ་ *shu-wa* to cry, to weep, lament; རྩལ་གྱི་ཐུམ་ རྒྱུ་འཇིགས་ལྡིག་པ་ (*A. K. 1-34*).

ཐུམ་པ་མི་མང་པ་ *shum-pa mi-mñah* fearless, intrepid; of great mental fortitude; a hero.

Syn. དཔལ་པོ་ *dpah-po*; རྩལ་ཐུམ་པ་ *shin-stobs-can*; འཇིགས་མེད་ *hjigs-med* (*Mñon.*).

ཐུམ་བུ་ *shum-bu* = ཞི་མི་ *shi-mi*.

ཐུར་ *shur* snout, muzzle, trunk (*Jä.*).

ཐུལ་ *shul* = རྩལ་པ་ or མང་ཆགས་ grown less, reduced: བདེ་ལྡན་ཐུལ་ the mouth of the lotus was slightly contracted (*Yig. 11*).

ཐུས་རྒྱ་ *shus-sna* the head or leader of a deputation, the chief leader among joint memorialists; ring-leader; ཡང་རྩལ་གྱིས་ཐུས་རྒྱ་མཚན་ མས་དབུ་མའི་ཆོས་ཐུས་བས་ again Ngog becoming the chief inquirer received lectures in the *Mādhyamika Dharma* (*A. 98*).

ཐུས་པ་ *shus-pa* v. ཐུ་བ་ *shu-wa*.

ཐུས་ལོ་ *shus-lo* nominal inquirer: དེ་ཡང་ཆོས་ ཐུས་ཆོད་པར་ཐོས་པ་ཐུས་བཞུགས་པའི་འགྲོ་ then even he did not go to learn religion nominally and to acquire it in name only (*Khrīd. 18*).

ཞི་ *she* disposition, mental choice or bias, the inmost part of the mind or heart, inclination: ཞི་བཞོན་པ་ *she-bhon-pa* a hating mind; ཞི་རྒྱུ་པ་ *she-rkam-pa* covetous; ཞི་གྱོད་པ་ *she-gyod* mischievous, bad-hearted: རྩལ་ལ་ ཞི་གྱོད་ཞིང་གནག་པ་ (*Rdsa. 14*). ཞི་ལེགས་པ་ *she-lgens-pa* = སེམས་འཛོམས་པ་ to lose spirit, to be depressed, depression of the mind: སྦྲུལ་པས་ རྩལ་གྱི་ཞི་ལེགས་ (*D.R.*). ཞི་སྒྲུག་པ་ *she-sgug-pa* is said to mean: to be waiting for an opportunity to find fault: རན་པ་ཞི་སྒྲུག་གཅིག་ ལ་གཅིག་གཞིན་ཕྱིར་ the wicked waiting for an occasion to do mischief to each other (*Rdsa. 23*). ཞི་གཙོད་པ་ *she-gcod-pa* to lose courage, to resign an intention, and ཞི་བཅད་ *she-bcad* resignation, as a Buddhist virtue (*Jä.*); ཞི་གཙོད་པའི་ཚིག་ *she gcod-pahi-tshig* = ཚིག་རྩལ་ *tshig-rtsub* rough or rude expression; cruel words, mortifying language.

ཞི་ཐག་པ་ *she-thag-pa* sincerity: སེམས་བརྟུང་དེ་ ཞི་ཐག་པ་ནས་དབྱེ་བཅོམ་པར་འགྱུར་བར་བྱ་སྒྲུལ་ན་ if thinking that one should become a saint (*Arhat*) by sincerely imbibing faith in Buddhism (*Surāñ. 123*).

ཞི་དུག་ *she-dug* damage, destruction; ཞི་དུག་ཕྱིར་པ་ *she-dug-byed-pa* to cause, to inflict misery or damage.

ཞི་འདྲད་ *she-hdod* = རང་འདྲད་ (*Situ. 25*).

ཞི་འདམ་པ་ *she hdraṣ-pa* བརྒྱུ་མཐུད་ [obstructed] S.

ཞི་ཇང་ *she-sdañ* (= vulg. ཚིག་པ་) anger, rage, indignation. ཚིག་པ་རབ་ to be angry ཞི་ཇང་བརྟུང་ became, got angry; ཞི་ཇང་གས་ཆེ་བ་ furious, indignant. ཞི་ཇང་གས་པའི་དབུང་པ་ཙན་ *she-sdañ gtum-pahi dpuñ-pa-can* a hero, champion.

Syn. ཁྲོ་བ *khro-wa*; འཕྱུག་པ *hkhrug-pa*; མ་རུང་པ *ma-ruñs-pa*; མིག་རུས་མནན་པ *mig-rus mnan-pa*; བརྒྱུད་པའི་སེམས *brlañ-pohi sems* རྩ་བུར་བ *sna-thuñ-wa*; གདུག་སེམས *gdug-sems*; སྤྱོད་བ *spro-thuñ-wa*; གདུམ་པ *gtum-pa*; མི་བཟང་སེམས *mi-bzad sems*; མནན་སེམས *mnar-sems* (*Mñon.*).

ཞེ་མར་གྱི་ཚེ་བུ *she-sdañ-gi tshil-bu* = སྤྱུལ་གྱི་ཚེ་བུ *shrub-gyi tshil-bu* snake's fat (mystic) (*Mñg. 111*).

ཞེ་ནག་པ *she-nag-pa* in *C.* a blackguard.

ཞེ་མ་ཁྲེལ་བ *she-ma khrel-wa* in སེམས་འདྲི་ལྟ་བུ་མི་གསུམ་གྱི་ཞེ་མ་ཁྲེལ་བ་གཅིག་དགོས་པ་ལ (*Behu 259*).

ཞེ་མེར་བ *she-mer-wa* loathsome, offensive; contemptuous. Syn. ལྷུག་ཐོབ་ *skyugsbro-wa* or ལྷུག་ལྷག་ *skyug-log* (*Mñon.*).

ཞེ་བཞག་ *she-bshag* = ཁོང་ཁྲོ་བ *khroñ-khro* vindictiveness, malice (*Mñon.*).

ཞེ་ལྷག་ *she-log* = ཞེ་ན་ལྷག་ *shen-log*.

ཞེ་སུན་ *she-sun* angry, cross, ill-humoured, vexed (*Jā.*).

ཞེ་ན་ *she-na* = ཟེར་ན་ if it is said or asked; occurs rarely except in the phrase དེ་ཅེ་ནི་ ཕྱིར་ཞེ་ན་ = because ("if it is asked: because of what, that").

ཞེ་ས་ *she-sa* 1. གྱིམ་འཇུག་ལྟར་ reverence, respect, courtesy, politeness: ཞེ་ས་དང་བཅས་པ་ with reverence, respectful; དེ་འདྲི་སུ་སྤྱི་མེས་ལྷག་དང་ཞེ་ས་མེ་ཞེས་པས་ because at that time people knew little of compliments and courtesy; ཞེ་ས་ཕྱིར་བ་ to show homage or respect; རྩམ་བྱ་རྩམ་པའི་ཞེ་ས་འབྲུལ་བ་ to arrange mimic performances in honour of some person. 2. complimentary or honorific language: རྩམ་ཞེ་ས་སྟན་ the complimentary word for རྩམ་ is རྩམ་.

Syn. དང་གུས་དང་ལྷན་པ་ *dad-gus-dañ ldan-pa*; མོས་པ་ *mos-pa*; གུས་པ་ *gus-pa*; གཅིག་དུ་སེམས་ཀྱི་གཅིག་པ་ *gyig-tu-sems*; ཕྱག་ཕྱིར་བ་ *phyag-byed-pa*; གུས་པར་ཕྱིར་བ་ *gus-par byed-pa* (*Mñon.*).

ཞེ་རྩོར་པོ་ཏ་ལ་ *She-hor Po-ta-la* Jehor, the city in China where emperor Kyen-long built a palace and monastery for the Dalai and the Tashi Lamas (*Loñ. 11*).

ཞེང་ *sheñ* विस्तार, परिणाह also ཞེང་ཁ་ breadth, width; ཞེང་མན་ broad; ཞེང་ཁ་ཆེན་པོ་ wide, spacious; ཞེང་མེད་ of small width; ཞེང་ཐུམ་ *sheñ-phra-mo*, or ཞེང་ཆུང་ *sheñ-chuñ* narrow; ཞེང་བུ་ in breadth. ཞེང་ཞིང་ *sheñ-ñin* or ཞེང་ཐོག་མ་ *sheñ-glegs* writing desk or table.

ཞེད་པ་ *shed-pa* to fear, to be afraid: བཞིད་ནས་ full of apprehensions (*Jā.*).

ཞེན་པ་ *shen-pa* 1. to desire, to long for, to be attached to, to have attraction for, (used with ལ་ *la*): ཁྱིམ་ལ་ཞེན་ཅིང་ཆགས་ I love you ardently; ཁོང་འབངས་རུ་ལ་ཞེན་ཅིང་ཞིང་དགའ་བ་རྩམས་ the people of Tibet that are affectionately attached to me (*Jā.*). 2. རྣམ་ཐོབ་, འཇུག་པ་, འབྲུག་པ་ yearning, attachment, love, longing for; greediness, covetousness; ཞེན་ལྷག་ *shen-log* disgust, aversion; ཞེན་པ་ལྷག་པ་ = འདྲི་པ་ལྷག་པ་ to be disgusted with: ལྷུག་ཕྱིར་ཞེན་པ་ལྷག་པ་འདྲི་པ་ has come being disgusted with his kingdom, i.e., betaken to a religious life (*A. 11*). ཞེན་ཁ་ *shen-kha* or ཞེ་ཁ་ *she-kha* = ཞེན་པ་ *shen-pa*. ཞེན་ཁྲིས་ *shen-khris* or ཞེན་ཆགས་ *shen-chags* adhesion, longing for; ཞེན་དོན་ *shen-don* resp. བཞིད་དོན་ *bshed-don* object of desire; ཞེན་པ་དོན་ = སྤོས་བཟང་ forsaken, given up altogether; ཞེན་མེད་ or ཞེན་པ་མེད་ impassive, without desire; ཞེན་འཛིན་ *shen-hdsin* inclination, passion, attachment. 3. vb. to last or endure, be durable.

ཞེར་པོ་ *sher-po* mean, pitiful, coarse (*Cs.*).

ཞེལ་ *shel* = སྤྱི་མེས་ལྷག་པ་ *spus-tha-mas* worst quality (*Rtsii.*); bad, mean, inferior; རབ་འབྱིང་ཞེལ་ལྷག་པ་ *rab hbris shel-sogs* (*Yas.* 4) superior, middling, inferior, etc.

ཞེས *sheg*=so thus: **ཞེས་བྱ་བ་** *sheg-bya-wa* so to be styled. **ཞེས་པ་** *sheg-pa*=also thus: **ཞེས་པ་པོ་རྟེན་ནས་** *sheg-pa brjod-nas* having so or thus said. **ཞེས་མཚུངས་** *sheg-mtshuñs* similarity in appearance, shape, or colour (*Rtsii.* 40).

ཞོ *sho* I: 1. resp. **གསེལ་ཞོ** *gsol-sho* दधि curds, curdled milk; **ཞོ་དང་ཕུར་བ་** दधिक, mixed with curds, a mixture of curds; **ཞོ་འདུགས་** mixing up or curdling of curd; **ཞོ་ཡང་ཞིག་** fetch some curds; **ཞོ་བཟུལ་བ་** *sho-bshāl-wa* to place milk to curdle. **ཞོ་ཟུ་** *sho-skya* whey, residue of milk after butter has been churned out; **ཞོ་ཁ་ཆེ་འདྲ་བ་** दधिमण्ड [the liquid part of curdled milk]S.; **ཞོ་གོད་** *sho-grod* curds, whey kept in the stomach of a freshly slaughtered sheep or goat (a practice of the Dok-pa herdsmen and others) (*Jig.* 7). **ཞོ་ཆང་** *sho-chañ* or **ཞོ་དང་ཆང་** *sho-dañ-chañ* curds and beer; **ཞོ་ཉེས་ཆང་ཉེས་** *sho-ñes chañ-ñes*: ཁྱོད་དང་འདྲ་བའི་མཁའ་ལྷ་གིས་ཞོ་ཉེས་ཆང་ཉེས་བསྐྱར་བར་འདོད་ (*A.* 116); **ཞོ་ཁྱ་བ་** घनदधि thick curd; **ཞོ་འབྱུང་བ་** *sho-hthuhñ-wa* a new born child (*Mñon.*). **ཞོ་ཐུ་** *sho-spri* or **ཞོ་ཐུ་མ་** दही curd sweetened with sugar or honey: ལྷོ་བས་བཞུད་རོ་ཅོ་རྩ་མ་ཕུད་ (*Med.*). 2. milk in gen., esp. **མའི་ཕུ་ཞོ་** *mahi nu-sho* mother's milk; **ཞོ་འབྱུང་དུས་ན་** during the time of suckling; **ཞོ་ཐུངས་ཐུས་ཐའི་དུས་ན་** after the child has been weaned; **ཞོ་བཞོ་བ་** *sho bsho-wa* to milk milk. **ཞོ་ཁྲོག་པ་**=**ཞོ་བསྐྱུ་བ་པ་** *sho-bshrub-pa* to churn milk or curds for butter (*Situ.* 76).

Syn. **རབ་ཆགས་** *rab-chags*; **པགས་མཐེགས་** *pagsmkhregs* (*Mñon.*).

ཞོ II: a small gold weight=a little more than one half of a *tolah* or rupee; **གསེར་ཞོ་གང་** one *sho* of gold, a coin; **གསེར་ཞོ་གསུམ་བརྒྱ་** three hundred *sho* of gold; **ཞོ་དང་སྤང་** *sho dañ srañ* the table of exchanging *sho* and *srañ*:—**མ་རུལ་** five *maru*=one *māṣaka*, 16 **མུ་ཤ་ཀ་** *mā-ṣa-ka*=one *karṣa*, 4 *karṣa*=one *srañ* (*Mñon.*). **ཞོ་གང་** *sho-gañ* a full

sho=ten *skar-ma*. **ཞོ་བརྒྱུད་ཞོ་** *sho-brgyad-sho* the gold of the weight of a sovereign; **ཞོ་ཆ་** *sho-cha* ཐུ་ཆ་ the colloq. term for a pair of scales for gold and silver weighing; **ཞོ་ག་** *sho-ṣa* pay, wages, contribution; **ཞོ་གས་** *sho-ṣas* *htsho-wa* one who subsists by the wages he earns; according to *Schtr.* a soldier, any officer that receives pay.

ཞོ III: a small spot, speck: **ཞོ་ཞོ་** *sen-sho* speck on the finger-nail, **ཞོ་ཞོ་** speck on the tooth (*Jā.*).

ཞོ་རོ་དམར་པོ་ *sho rdo-dmar-po* a mineral drug (*Rtsii.*).

ཞོ་མུན་ *sho-rmun* occurs in *Jig.* 30: **མར་བཟུང་ཕྱི་བཞི་ཞོ་མུན་ཕྱི་བཞི་གང་།**

ཞོ་ཁང་ *Sho-khañ* place in Tibet (*Rtsii.*).

ཞོག *Shog* imp. of **འཇོག་པ་** n. of a place in upper U. to the east of Lhasa (*Loñ.* 3, 12).

ཞོགས་ *shogs*=**ཇ་འོ་** *sna-dro* morning, forenoon: **ཞོག་ཇ་** *shog-ja* or **ཇ་འོ་ཇ་**=**ཇ་འོ་ཇ་** *ṣṇa-drohi-ja* morning tea (*Rtsii.*).

ཞོང་ *shoñ* lower, nether: **ཞོང་ཁང་པ་** the lower part of the house; **ཞོང་ཆེ་** the lower and upper part (*Jā.*); **ཞོང་ཞོང་** *shoñ-shoñ* deepened, excavated, hollow, uneven (*Cs.*).

ཞོད་ *shod* very heavy, abundant: **ཆར་ཞོད་ཆེ་** *char-shod-che* very heavy rain; **འདི་ལོ་ཡན་ཆར་ཞོད་ཆེས་པས་** because of much rain this year's harvest is good (*Ya-sel.* 28). **ཞོད་ཉེ་** *shod-kyi-bgegs* drought, want of rain, rainless.

ཞོན་པ་ *shon-pa* **ཡ་རོལ་ལུག་** 1. to ride, also=**འཇོགས་པ་** to climb up **ཞོན་ནས་** or **ཞོན་ཏི་** **ཡ་རོལ་** having mounted (*A.* K. 1-8); **རྟ་ལ་ཞོན་པ་** to ride, on horseback; **གཟིངས་ལ་ཞོན་** rode in a ship (*Tan., d.* 93); **ཞིང་རྟ་ལ་ཞོན་མང་** travelled

in a carriage; ར་པ་ཞོན་ནས་ཕྱོད་ཀྱིས་ལུ་འགྲོ་བ་ to ride southward, to travel on horse-back towards the south བཞོན་པ་ཞོན་པ་ to mount a horse or to sit in a carriage; ཞོན་ཏུ་འདུག་པ་ to let mount or to cause one to be conveyed. In colloq. "*ta shön-ne do-wa*"=to ride. 2. conveyance: ལྷ་པ་ཕྱུས་ཞོན་པ་ལས་བབས་ནས་ཕྱག་ཕྱས་ (Fig. 18) the prince dismounting from the conveyance bowed down. ཞོན་ལམ་ colloq. for ཞོན་ཏུ་ and ལམ་ཏུ་ riding pony and pack horse (Rtsii.).

ཞོམ་པ་ *shom-pa* = ལྷ་ཞོམ་པ་ སྟུང་།

ཞོར་ *shor* incidental; ཞོར་ལ་ incidentally v. སྟུར་ལ་ *shyor-la*. ཞོར་བཅོག་ *shor-hcog* to do a thing incidentally; རང་བཟན་ལས་ཕྱིན་གྱི་ཞོར་བཅོག་ཕྱིན་ the domestics (should) perform labour occasionally, i.e. they should help the workmen (Rtsii.).

ཞོལ་ *shol* 1. that which is below in situation, or hangs beneath, or is subject to. 2. a village or collection of abodes below or belonging to a monastery and situated in its neighbourhood or placed at its base; thus, at the base of Potala in Lhasa is a large group of houses and huts styled the *shol* or ཇེ་ཞོལ་ *shde-shol* of Potala. ཞོལ་ཁང་ *shol-khañ* lower flat or storey of a house (Fig. 19). ཞོལ་འགྲོ་ *shol-hgro* མཛད་ཀྱི་ལྷོ་ the lower or sub-issuant stream, n. of the river Ganges just where it issues from the glaciers; also any glacial stream: ལེབས་ཚལ་གྱི་ཞོལ་འགྲོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ pray let your communication be also like the exuding stream of the river Ganges (Fig. k. 16.); ཞོལ་འགྲོ་ལྷོ་ *shol-hgroki-kluñ* = ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ the river Ganges (Fig. k. 45). ཞོལ་འབབ་ *shol-hbab* = འབབ་ལྷོ་ལྷོ་ མཛད་ཀྱི་ལྷོ་ flowing or falling down slowly (Fig.). 3. the under or descending hair, the beard: ཞོལ་མེད་ *shol-med* = འགྲོ་ཞོལ་མེད་པ་ without beard (Rtsii. 50); ཞོལ་ས་ཞོལ་ས་

shol-ma shol-mo a long haired goat (Mil.); ཞོལ་ཕོ་ *shol-pho* a huge yak-bull, which has masses of hair beneath its belly, ཞོལ་ཕོ་ id.

གཞན་ *gshah* one of the thirty-six border countries (Ya-sel. 38).

གཞན་པ་ *gshah-wa* 1. to sport, joke, play, bawl. 2. to believe, trust, confide in. 3. in ལ་གཞན་ལ་མཁས་པ་.

གཞན་མ་ *gshah-ma* a kind of helmet: མོག་ལ་ལེ་ལ་གཞན་མ་གཞན་ལེ་དང་ the helmets are of various kinds, *shah-ma* and *shah-lima* (Fig. 31). གཞན་ལེ་ *gshah-li* helmet made of bell-metal (Fig. 31).

གཞན་ཚོན་ *gshah-tshon* = འཇམ་ rainbow.

གཞན་གསང་ *gshah-gsañ* = གཡུང་རྒྱུད་འཕྱིན་ལས་ the Swastika sign; also, grace, blessing (Bon.).

གཞན་གཤམ་ *gshag-pa* v. འཇོག་པ་ *hjug-pa*, especially རྒྱུད་འཇོག་ལ་མཁས་པ་ལ་གཞན་གཤམ་ = to remain absorbed in contemplation.

གཞན་ *gshañ* the anus; གཞན་འབྲུམ་ *gshañ-hbrum* piles, hemorrhoids (Mñg., ch. 64). གཞན་འབྲུམ་རབ་ཏུ་ནི་བར་ཕྱིན་པའི་གཞན་ངས་ the *Dhāraṇī* charm for curing piles (K. g. 4, 256). གཞན་འབྲུམ་ཅན་ རྩམ་པ་ one suffering from piles.

གཞན་ *gshad* wrongly written for བཞན་.

གཞན་ *gshan* གཞན་, བར་, རྩམ་པ་, adj. and sbst. another, the other, another one, གཞན་གྱི་ all others གཞན་མི་ the other man or men; གཞན་ཡོད་མིན་ is there another or not? གཞན་པས་ལྷན་པར་ more than the other; ཞོབས་ གཞན་དག་ the other pupils; ཕྱ་མོ་གཞན་པས་ཆེ་ལྷོ་མོ་ she is not taller than the other girls; གཞན་སྟོལ་མ་རྩམ་ *gshan-rgol ma-nuṣ* others were not able to resist them (nobody could do them any harm) (Jä.). གཞན་རྩམ་པ་ *gshan-skyes-pa* "born another's" = a slave (Mñon).

གཞན་ཞུན་ *gshan-skyon* བར་འཕྱུག་, another's fault or defect; རང་ཞུན་མི་མཐོང་གཞན་ཞུན་མཐོང་མོས་ཐོང་ not seeing one's own faults but raising the finger towards other's faults. གཞན་གྱིས་ཀྱིས་ *gshan-gyis-rgyas* or གཞན་གྱིས་གསོས་ བར་ཕུལ་ nourished or fostered by others, met. the cuckoo (*Mñon.*). གཞན་གྱིས་མི་བཞི་ *gshan-gyis mi-brdsi* (གཞན་གྱིས་གནོན་མི་བྱེད་པ་ the irrepres-sible; also = དཔལ་པོའི་ཁང་པ་ *dpah-pohi khañ-pa* a hero's residence (*Mñon.*). གཞན་གྱིས་ཟླ་ *gshan-gyis-zin* v. གཞན་དབང་; གཞན་ཞུན་ *gshan-rgyud* བར་འཕྱུག་; v. གཞན་དབང་. གཞན་བསྐྱེད་མས་བཟོད་ *gshan-bśñems-bzod* an epithet of Indra (*Mñon.*). གཞན་དག་གིས་ཤེས་པ་ one knowing the secret of others, also the knowing of it; གཞན་དང་མ་འདྲེས་པ་ exclusive, not mixing with others. གཞན་ལ་འདྲེས་པ་བྱེད་ཀྱིས་ཀྱིས་ རང་གིས་འདྲེས་མི་ཐོན་པར་བྱེད་ (*K. ko. 1, 347*) he teaches morality to others but himself behaves immorally. གཞན་གས་ *gshan-gas* or གཞན་ཁ་གས་ a few others: གཞན་གས་ཤིག་ལ་བྱིན་ཆུབ་ས་ཤིག་བྱེད་ (*A. 114*).

གཞན་དུ་ *gshan-du* elsewhere, to another place: འགྲོ་བ་ *hgro-wa* to go གཞན་དུ་ elsewhere = to go away, to start; གཞན་དུ་མ་མེས་མ་ཤིག་ suppose or believe nothing else, do not think that the matter can be otherwise, frq. used like: of course (*Jā.*); གཞན་དུ་ཕྱོགས་ *gshan-du-phyogs* = ཡ་རིལ་ཏུ་ཁ་ཕྱོགས་པ་ to go beyond one's boundary or jurisdiction; to go over to the enemy (*Mñon.*).

གཞན་དོན་ *gshan-don* བར་འཕྱུག་ the interest or good of others: རྟོན་ལ་རང་དོན་མ་གྱུར་པར་གཞན་དོན་མི་འགྲུབ་ unless (your) own interest has been first served you cannot look to other's interest (*Behu. 249*).

གཞན་དྲིང་ *gshan-driñ* 1. རྣམ་ཤེས་ self-sufficient. 2. = འགྲན་རྒྱ་ *hgran-sla*; གཞན་དྲིང་མེད་པ་ = འགྲན་རྒྱ་མེད་པ་ whitout a match, unrivalled; གཞན་དྲིང་མི་འཛོལ་པ་ *shan-driñ mi-hjog-pa* = གཞན་ལ་འདྲི་མི་དགོས་པ་ na-par-praṭṭay not necessary to ask others. གཞན་

གཞན་དུ་ *gshan-gduñ* 1. རྒྱུ་པོ་ *rkun-po* thief, robber (*Mñon.*). 2. བར་འཕྱུག་, oppressing others, tyranny; གཞན་གཞན་ཅན་ an oppressor, a tyrant.

གཞན་ནས་ *gshan-nas* 1. from some other place; གཞན་ནས་འགྲུབ་ཏུ་མེད་ it cannot be accomplished from any other quarter, by any body else (*Mñ.*). གཞན་ནས་གཞན་དུ་ *gshan-nas gshan-du* to deviate from the right path, to go further and further away; བར་འཕྱུག་མི་མཐུན་ཅིང་གཞན་ནས་གཞན་དུ་བསྐྱར་ not firmly embracing the true word he was running amiss (*K. ko. 3, 211*). 2. adv. otherwise, else, on the other hand *W.*

གཞན་སྐྱེད་ *gshan-snañ* = འཕྲུལ་སྐྱེད་ *hkhrul-snañ* (*Yig. 17*). གཞན་སྐྱེད་ཨ་ལུ་ *gshan-snañ a-luñ* = གཞན་མེས་མ་འཛོལ་པ་ (*Yig. 111*).

གཞན་པ་ *gshan-pa* = གཞན་ another, the other.

གཞན་འགྲུལ་ *gshan-hphrul* or བར་འཕྱུག་ འགྲུལ་དབང་གྱི་ བར་འཕྱུག་འཛོལ་པ་ n. of a celestial region of the Buddhists, the residence of Kāmadeva (*Mñon.*).

གཞན་དབང་ *gshan-dwañ* བར་འཕྱུག་ dependent on others. མཚན་ཉིད་གསུམ་གྱི་གཞན་དབང་ seems to imply the Sambhoga-kāya, e.g., in རིང་མ་སྐྱེ་གཞན་དབང་དང་ཆོས་སྐྱེ་ཡོང་མ་གྱུ་བོ་ (*A. 18*).

Syn. གཞན་ཞུན་ *gshan-rgyud*; ཡ་རིལ་དབང་ *pha-rol-dwañ*; རང་དབང་མེད་ *rañ-dwañ-med*; བདག་དབང་མིན་ *bdag-dwañ-min*; འཛོལ་པ་ཅན་ *hdsin-pa-can*; གཞན་གྱིས་ཟླ་ *gshan-gyis zin*; རང་དབང་བྱལ་ *rañ-dwañ-bral*; གཞན་དབང་མོང་ *gshan-dwañ soñ* (*Mñon.*).

གཞན་འགྱུར་པ་ *gshan-hbyor-lña* acc. to Budh. the five benefits or wealths which have accrued to others from the Buddha:—(1) the advent of Buddha; (2) his preaching the Dharma; (3) the establishing of his doctrine; (4) its promulgation and continuance རྟེན་འདུག་ *rjes-hjug*; (5) the

abstract pity and grace of Buddha for the suffering world (*Khrīd.* 13).

གཞན་མོད་ *gshan-smod* विदूषक a slanderer, cynic; परनिन्दा the slandering others; གཞན་མོད་ཕྱིད་པ་ to slander others: བདག་བསྟོད་གཞན་མོད་ཕྱིད་ཅེས་འཕགས་རྩོད་ཕྱིད་ praising self and slandering others produces quarrels.

གཞན་ཡང་ *gshan-yañ* अपिच, अपरोपि more-over, besides, furthermore [and yet, also] S.

གཞན་ལ་རག་པ་ བར་མཁུ་ dependent; གཞན་ལ་རག་པ་ལས་ from dependence on others.

གཞན་ལས་རྒྱལ་ *gshan-las-rgyal* परस्पर 1. victorious, triumphant over another. 2. a flower = སྒྲུང་རྒྱུན་མེ་རྟོག་ (*Mñon.*).

གཞན་སེམས་ཡིད་གསོས་ meton ཁྱེད་ཕྱག་ the cuckoo.

གཞབ་པ་ *gshab-pa* 1. to rub or touch with the hand. 2. to lick (*Sch.*).

གཞམས་པ་ *gshams-pa* incorrectly for བཞམས་པ་.

གཞར་ཡང་ *gshar-yañ* = བཞར་ཡང་ ཀླུ་པུ་ seldom, scarcely; also = སྒྲུང་ཡང་ བཞར་ཡང་ again afterwards; གཞར་ཡང་མེ་ never (*Jā.*).

གཞལ་པ་ *gshal-wa* a form of འཇལ་པ་ ཐུ་ལ་མ་ ཐུ་ལ་ to weigh; སྒྲུང་ལ་གཞལ་པ་ཐུ་ལ་མ་ ཐུ་ལ་ though one could weigh it with a pair of scales (*Ghr.*); གཞལ་དགོས་ཀྱི་རྒྱུ་མ་ articles that should be weighed; liable to duty, to custom (*Jā.*); གཞལ་དཀའ་པ་ *gshal-dkhal-wa* = འཇལ་དཀའ་པ་ (*Yig. k.* 10).

གཞལ་ལོང་ *gshal-hkhor* and གཞལ་ཐག་ *gshal-thag*; གཞལ་ཐིམ་ *gshal-thim*; also གཞལ་ཕུལ་ མི་བཟུང་; གཞལ་འཕྲོས་ བཟུང་; གཞལ་གཞི་ *gshal-gshi*, གཞལ་ཡལ་ *gshal-yal*; གཞལ་ལཱ་ *gshal-lad*, གཞལ་མངས་ *gshal-saṅs*; all seem to be names of numbers (གྲངས་གནས་) (*Ya-sel.* 57).

གཞལ་དུ་མེད་པ་ཐུ་ལ་ *Gshal-du-med-pa Chu-wo* n. of a fabulous river: ཐུང་རྒྱུ་མེ་རྒྱུ་ཀྱི་ནམ་མཁའ་ རིང་བ་ནིས་ཐུ་བའི་ལུ་ལ་ ཐུང་མ་ལས་འདས་ནས་ཡོད་ (it) is situated beyond the country called *Nam-*

kha-rin-wa in Uttara-kuru (*K. d.* २, 327). གཞལ་དུ་མེད་པ་ལས་པ་ཐུ་ལ་ གཞལ་ཕུལ་ ཐུ་ལ་ the immeasurable; གཞལ་མེད་ *gshal-med* or གཞལ་དུ་མེད་པ་ གཞལ་ཕུལ་, གཞལ་ཕུལ་, གཞལ་ཕུལ་ that which cannot be measured or weighed, imponderable, immensely great or much (*Pth*); གཞལ་མེད་པ་ གཞལ་ཕུལ་ the inconceivable castle.

གཞལ་མེད་ *gshal-tshad* measure, scale, standard (*Sch.*).

གཞལ་ཡས་ *gshal-yaś* or གཞལ་ཡས་པ་པ་ = གཞལ་མེད་པ་ བཟུང་ བཟུང་ the castle in the air, superb mansion, castles in which the gods are supposed to live; གཞལ་ཡས་པ་པ་ གཞལ་ཡས་པ་ the heavens containing the superb mansions of the gods; གཞལ་ཡས་པ་ གཞལ་ཡས་པ་ the wonder-residences of the gods (*A. K.* 1-4).

གཞས་ *gshas* play, sport, jest, joke (*Sch.*), གཞས་ *glu-gshas* sportive song.

གཞི་ *gshi* or གཞི་མ་ མུ་ལ་; 1. that which gives origin to a thing, that from which it arises, ground, basis, foundation, original cause, exciting cause; གཞི་མ་ གཞི་མ་ གཞི་མ་ གཞི་མ་ གཞི་མ་ the primitive source of all happiness; གཞི་མུ་མེད་ *gshi-skye-med* without origin or birth (*Mil.*). མ་གཞི་ place, ground, locality; soil: གཞི་མ་གཞི་ *khyim-gyi-sa-gshi*, གཞི་མ་གཞི་ *shuñ-gi-gshi*, གཞི་མ་གཞི་ *tshoñ-khañ-gi-sa-gshi* land for erecting a shop, etc. (*K. du.* २, 499); མ་གཞི་ the main point or thing, principal thing, གཞི་མ་གཞི་ foundation of a wall, གཞི་མ་གཞི་, གཞི་མ་གཞི་ the cause; གཞི་མ་གཞི་ the spirit, the primeval in a special sense; the innermost essence, inherent nature. 2. = མ་གཞི་, root or seed; གཞི་མ་གཞི་ *ñuñ-gshi* turnip root or seeds, མ་གཞི་གཞི་ radish seed; 3. གཞི་མ་གཞི་, གཞི་མ་གཞི་ ground, floor གཞི་མ་གཞི་ a square floor; གཞི་མ་གཞི་ the upper or top surface (*Ghr.*). 4. གཞི་མ་གཞི་ residence, abode, home: གཞི་མ་གཞི་ to take up one's

ཐུ་གང་མོགས་ཞོར་མོར་གཞིགས་ན་ཆེག་འབུམ་འབྲུལ་པ་མེད (Yas. 36).

གཞིབ་འབྲུང་ *gshib-hthuñ* = རྒྱལ་མ *skyes-ma* new born (child).

༥ གཞིབ་པ *gshib-pa*, form of འཇིབ་པ *hjib-pa* = མོས་བཅའ་བ *soṣ-bcah-wa*, རྒྱུ་འཇིབ་པ *lee-hjib-pa*.

གཞིབས་པ *gshibs-pa* to put or lay in order (Jä.).

གཞིར་བཅས *gshir-bcas* colloq. = ཡོད་པ་གསལ་གསལ་ of a certainty, as a matter of course (Yig. 48).

གཞིལ *gshil*, a form of བཅེལ་.

༥ གཞིལ་བ *gshil-wa* 1. fut. of འཇིལ་བ་. 2. = བཅོལ་པ་, འཇོལ་པ་ or གཞིབས་པ་ or བཞིབས་ (Nag. 61).

གཞིས་ཀ *gshis-ka* 1. one's native place, country. 2. home of an agriculturist, his fixed dwelling and the field about it for cultivation, homestead: གཞིས་གཤེར་ the manager of a farm. 3. an estate, a town. (Rtsii.) གཞིས་ཁག *gshis-khag* separate estates, individual estate; གཞིས་ཁག་གི་ཐོན་ཤོར་ *gshis-khag-gi thon-skor* the income, proceeds of an estate (Rtsii. 26); གཞིས་འག *gshis-hog* one under or belonging to an estate, the tenant or farmer in an estate.

གཞིས་དགོན་ *gshis-dgon* = ཁྱང་དགོན་ the one monastery in a village or town (Rtsii. 13).

གཞིས་རྩེ་ *gshis-rtse* abbr. of གཞིག་རྩེ་ *gshis-ka-rtse* the town Shiga-tse in Tsang (Rtsii.).

གཞུ *gshu* I: n. of a place in Tibet situated to the north-west of Lhasa; it is also called རྩེ་མོ་གཞུ་.

གཞུ II: 1. དུ་ལྷ་, རྩུ་, སྤྲུ་: ཀུ་ལྷ་ bow, for shooting: གཞུ་མཚོས་ he constructed a bow (Ghr.); གཞུ་འགྱུར་བ་ to bend a bow; གཞུ་འཕྲུལ་པ་ or འབྲུགས་པ་ id. (Cs.), གཞུ་བརྒྱུང་པ་ བཟུང་འཕྲུགས་;

གཞུ་འབྲུང་པ་ to unbend (the bow) (Cs.). 2. bow or arch in architecture: གཞུ་ལུགས་ལུ་འབྲུང་པ་ 'to arch in the form of a bow' (Cs.). གཞུ་མཁན་ *gshu-mkhan* bow-maker; གཞུ་རྒྱུད་ *gshu-rgyud* bow-string. གཞུ་སྒྲ་ *gshu-sgra* བཞུ་པར་; the buzzing of the string of a bow. གཞུ་ཅན་ *gshu-can* བཟུང་ a bow-man, གཞུ་ལྷན་ furnished with a bow; གཞུ་མཚལ་ *gshu-mchog* ཡལ་ ཀུ་ལྷ་, བཟུང་, the bow-end, gen. 'the two ends of a bow'; གཞུ་མཚལ་འཇུག་པ་ to set the string to a bow. གཞུ་འཛམས་ *gshu-hdoms* a cord, fathom, as a standard measure, opp. to any arbitrary measure: གཞུ་འཛམས་གང་ one bow or fathom measure (Bon. ch. 9).

Syn. མདའ་འཕྲུལ་ལྟེན་ *mdah-hphen-byed*; མདའ་མཚལ་ *mdah-sa*; མདའ་མཚལ་ཅན་ *mdah-sas-can*; མདའ་བརྒྱུད་ *mdah-bskyo*; མདའ་རྩེན་ *mdah-rten*; མདའ་ལྟེན་ *mdah-lto-wa*; མདའ་སྒྲུན་ལྟེན་ *mdah-snun-byed*; གནམ་རུ་ *gnam-ru* (Mñon.).

གཞུ་བ་ *gshu-wa* to strike, lash, རྒྱལ་གསུམ་ གཞུ་བ་ to whip.

གཞུ་རུ་ *gshu-ru* n. of a place in Tibet: གཞུ་རུ་ཉེ་བ་ཞིག་ཅན་ཕྱིན་ he went to a place near Shuru (A. 81).

གཞུ་ལས་རྒྱལ་ *gshu-las-skyes* = ལྷ་མ་ཡེན་ Asura demon (Mñon.).

གཞུག་ *gshug* = མཇུག་ 1. end, extremity: གཞུག་ལུ་, གཞུག་ཅུང་ rump or ventlet of a bird; གཞུག་མ་ *gshug-ma* the tail of it; གཞུག་གཞུག་ the end of a row; མོ་གཞུག་ལ་ at the end of the year (Mil.); མངག་གཞུག་ house-hold servants. 2. fut. of འཇུག་པ་ *hjug-pa*.

གཞུང་ *gshuñ* I: 1. the middle, centre: རྩེ་འགྱུར་ the middle, or the main channel of a river; མཚོ་འགྱུར་ the middle part of a lake; ཁྲད་གཞུང་ *klad-gshuñ* spinal marrow; རྩེ་གཞུང་ *lee-gshuñ* the middle of the tongue; གཞུང་པ་ the middle finger; གཞུང་ནས་ in a direct way, opp. to རྩེ་ནས་ (Jä.). 2. government, executive: རྩེ་པ་གཞུང་ Tibetan government;

ཁྱ་གཞུང་ Chinese executive; ཁྱ་གར་གཞུང་ Indian Government; གཞུང་ཁྱ་ *gshuñ-khra* government order, official document; གཞུང་ཉྩ་ government employ or service; གཞུང་བ་ government tenant; གཞུང་པ་ *gshuñ-pa* a government officer, one holding lands directly under government, གཞུང་མ་ *gshuñ-ma* the middle part of Lhasa, containing the government offices; གཞུང་ཚང་པ་ *gshuñ-tshoñ-pa* government agent who sells or purchases any article (*Yig. k. 52*); གཞུང་ས་ *gshuñ-sa* government, government place, court (*Yig. 30*). གཞུང་མ་དགར་ལྗན་ government centre at Gahdan; གཞུང་གམེར་ *gshuñ-gser* crown gold. གཞུང་བསྐྱེད་ས་ *gshuñ-bsriñs* observing of the prevailing custom, usage or law (*Yig. 86*). 3. བརྩམས་, རྩམས་, རྩམས་ཀྱི་ཐུགས་ literary work, original text (*A. K., Yig.*): གཞུང་བསྐྱེད་ས་ to compile or compose texts.

གཞུང་བ་ *gshuñ-wa* pf. གཞུངས་ *gshuñs*, to attend, to be heedful; attention, གཞུངས་པ་ heedful; *Sch.* has: 'sincere, orderly,' and for the current phrase ཡིད་གཞུངས་པ་ he gives; 'a quiet and prudent mind or behaviour.'

གཞུང་ལུགས་ *gshuñ-lugs* 1. མཐའ་ལྟར་ the established laws of government. གཞུང་ལུགས་འཛིན་པ་ *gshuñ-lugs hdsin-pa* འཛིན་པ་ a minster of state; government officials who hold offices under of Government. 2. = གཞུང་རབ་ཆེ་བའི་རིགས་ the original precepts, texts or scripture: གཞུང་ལུགས་འཛིན་པ་ཅི་ཅུག་ལུགས་ལ་མངའ་བ་ how much knowledge of Buddha's precepts he possessed! (*A. 20*).

གཞུང་པ་ *gshud-pa* incorrect for བཟུང་པ་ *bshud-pa* *Sch.*: 'to go, to walk, to put into.'

གཞུན་ *gshun* fut. of འཇུན་པ་.

གཞུན་པོ་ *gshun-po* best of its kind: གཞུན་པོ་ ཀའི་ཐུགས་ཀྱི་ཐུགས་ the purest gold རྩམས་ཀྱི་ཐུགས་ *ston-thog gshun-po* a capital crop.

ཁྱ་གཞུང་བཟུག་པ་ *gshur-brtag-pa* = ཟུར་ཟ་བ་ *sur-sa-wa* a little faulty, defective.

གཞེ་ཤིང་ *gshe-niñ* for གཞེས་ཤིང་.

གཞེ་ར་ *gshe-ra* parsley in *C. colloq.*

གཞེང་ *gsheñ*, for ཞེང་ *sheñ*.

གཞེན་ *gsheñ* or གཞེན་པ་ 1. the act of remembering or reminding: གཞེན་བསྐྱེད་པ་ *gsheñ-bshul-wa* = དན་བསྐྱེད་པ་ to remind a person, to refresh the memory. གཞེན་བཏད་པ་ *gsheñ btag-pa* or གཞེན་བཏད་པ་ = གཞེན་འདེབས་པ་ to admonish, exhort (*Jä.*). 2. གཞེན་པ་ to light, kindle, inflame (*Sch.*).

ཁྱ་གཞེན་པ་ *gsheñ-pa* = བཞེན་པ་ *bshen-pa*.

གཞེས་ *gsheñ* ཡུལ་དུ་ the time after or before: གཞེས་རྒྱུང་ *gsheñ-rñiñ* the day after tomorrow; མ་ཞིང་གཞེས་ཤིང་ *na-niñ gsheñ-niñ* the year before last.

གཞེས་པ་ *gsheñ-pa* 1. to be well, to prosper: འཛིན་པ་གཞེས་པ་ enjoying life, passing it in prosperity (*Yig. k. 2*). 2. acc. to *Jä.* is resp. for to sit, stay, wait: ཟུང་ཅོས་ ཟུང་ཅོས་གཞེས་ཤིག་ wait a little.

གཞོ་བ་ *gsho-wa* incorrectly for བཞོ་བ་ v. འཛོ་བ་ *hjo-wa*.

གཞོག་པ་ *gshog-pa* 1. v. འཛོག་པ་. 2. early morning: ཁྱེད་མང་གཞོག་པ་ཞོག་ you come tomorrow morning.

གཞོག་ཆུགས་ *gshog-stegs* arch, playful, sportive: གཞོག་ཆུགས་ཞེས་པ་ནི་ཀུན་རྒྱུ་བའོ་ being playful at all times is termed *gshog-stegs* (*K. du. 5, 14*); གཞོག་ཆུགས་རྒྱུ་བ་ to look in a coquettish manner.

+ གཞོག་འདྲིད་ཀྱི་ཚིག་ *gshog-hdrid-kyi tshig* imparting hints by movements of the lips.

གཞོག་པ་ *gshogs* one half of the body, the side of the body: གཞོག་པ་གཡས་གཡོན་ the

ཉིང་ངེ་འཛིན་ལ་རྩེ་གཅིག་ཏུ་གཞིས་པས་ he was absorbed in deep meditation. 3. དམའ་བ་ སྒྲིལ་, to be low, open out to: གདན་ས་བྱང་ཆུབ་ས་པ་ལྗོ་གཞིས་པ་ his residence was protected on the north and was open to the south (A. 70) (So almost all the houses and monasteries in Tibet are built with the south open and the north protected by the hill-side or even by walls.)

གཞིས་ *gshos* for བཞིས་, v. འཛིན་; ཉིང་གཞིས་ཏེ་ རྒྱུ་བ་ to speak in confidence, or secretly, to communicate a secret.

བཞའ་པ་ *bshah-wa* = གཞིས་པ་ or བཞོན་པ་ *brlon-pa* རམ་འྲོ་ wet, moist (Zam. 9).

བཞག་ *bshag* the inner parts of the body.

བཞག་པ་ *bshag-pa* རྒྱུ་བ་ 1. v. འཛིན་པ་. ད་ནི་ཁ་ཆེས་མ་ཡོད་ན་བཞག་རེ་རན་ it is time to leave a testament if you have any (Rds. 16). 2. to tear, wear, of cloth, etc.; to burst, crack, split C. (Jü.).

བཞང་འཛིང་མ་ *bshañ-tshoñ-ma* a prostitute, harlot (Dug. 8).

བཞད་ *bshad* 1. n. of a place in Tsang (S. kar. 178). 2. also བཞད་པ་ སྐུ་མཁན་ a swan; བཞད་དཀར་ a white swan (Jü.); བཞད་ལྡན་མ་ *bshad-lan-ma* 'a pond with swans swimming on it.'

Syn. མཁྱིན་རིང་ *mgrin-rin*; ཅུ་འི་མིང་ཅན་ *chui min-can*; རྒྱུ་བཟེན་ *gra-hbyin*; ཇིང་བྱའི་མཚན་ *rdsiñ-buñ-mtshan*; བྱ་ལོང་ *bya-loñ* (Mñon.).

བཞད་པ་ *bshad-pa* 1. (ང་རྩི་ཆུ) རྩལ་ the noise of joy or that of promise (S. Lex.). 2. (མེ་ཏིག་ལྷ་བྱ) to blossom, to develop (Yig. 48). 3. རྩལ་བ་ to laugh, smile: བཞད་ཁ་མ་ a girl with a smiling face (Mil.); བཞད་གད་མཁན་ བཞད་པ་ buffoon, jester; བཞད་མ་ *bshad-mo* smile, laughing, laughter: བཞད་མ་ལྡན་པ་ to laugh; བཞད་པ་མ་, བཞད་ལྡན་མ་ or རྩལ་བ་ཀྱི་ n. of a goddess. 4. a swan.

Syn. for བཞད་གད་ *bshad-gad* a jest: བཞད་འབྱུང་ *bde-bbyun*; ཁྱེ་ *ku-re*; ཁྱལ་ཀ་ *kyal-ka*; རལ་རྩེ་ *rol-rste*; འཛིན་གཞི་ *hjo-sgeg*; གཞིས་པ་གཞི་ *gyer-bag*; རྩེ་འཛིན་ *rtse-hjo*; རྩེ་དགའ་ *rtse-dgah*; གདན་ས་འབྱུང་ *gad-mo-hbyin*; གཞད་ *ga-chad*; རྩེ་དགའ་ *rgod*; ཁྱེན་མ་ལྡན་ *kun-nas-rgod*; ཡིད་ལྡན་ *yi-d-rgod*; འབྱུང་ *hdsun*; བཞད་མཁན་ *bar-mar-bshad*; བྱིས་པའི་རྩེ་དགའ་ *byis-pahi rtse-d-mo* (Mñon.).

བཞའ་པ་ *bshab-pa*, v. འཛིན་པ་: དལ་བྱས་བཞའ་བས་ (Sit. 76).

བཞམས་པ་ *bshams-pa* to stroke, to coax, caress. བཞམས་བཞོ་བྱེད་པ་ *bshams-bsgo byed-pa* (དཔྱད་བསྐྱེད་པ་ བཞོ་བྱེད་པ་) to remind of, to recall to mind.

བཞར་པ་ *bshar-wa* to shave or shear; རྒྱུ་བཞར་པ་ to shave the hair: རྒྱུ་བཞར་ཏེ་ he has shaved or sheared his hair.

བཞི་ *bshi* བཞི་ལྔ་ four; བཞི་པ་ the fourth; བཞི་པོ་ the four; བཞི་བཅུ་ "shib-cu" forty; བཞི་བཅུ་ four hundred; བཞི་སྟོང་ *bshi-stoñ* four thousand; བཞི་ཆ་ *bshi-cha* one fourth part, a quarter; བཞི་ག་ *bshi-ga* the four, all the four: རྒྱིང་བཞི་གའི་ཆེད་ཅད་ the breadth measure of the four continents, also of the four pieces (Ya-sel. 39). བཞི་རྒྱིང་ *bshi-glin* the quarter of a slaughtered sheep or goat, one-fourth part of a circle, a quadrant (Rtsii.); བཞི་མཉམ་ *bshi-mñam* བཞི་མཉམ་ (ནང་ཁྲོལ་) the intestines. བཞི་མཛེད་ *bshi-mdo* = ལམ་འཛིན་ *lam-hdsom* (Mñon.) where four roads meet, crossing of two roads: བཞི་མཛེད་རྒྱུང་མཁན་པ་ལྡན་པ་ (A. 4).

བཞི་ཤེ་བྱ་ཆེད་ *bshi-śde gr̥ba-tshañ* one of the earlier monasteries of Tibet. It is said that four Buddhist monks coming from four different places to Lhasa founded there a monastery which became known by the name of *Bshi-śde gr̥ba-tshañ*.

བཞི་པའི་གནས་སྐབས་ *bshi-pahi gnas-skabs* the fourth stage of life, i.e., old-age from sixty upwards.

Syn. ཀས་པ་ *rgas-pa* (*Mñon.*).

བཞི་བ་བསྐྱབ་པའི་མདྲ་ *bshi-wa bsgrub-pahi mdo* any sūtra containing different studies each arranged under four heads or classes; for instance under the heading of མདོན་པར་འཕགས་པའི་ཆོས་བཞི་ are:—1 ལྟོ་ལ་སྤྱི་མས་མདོན་པར་འཕགས་པ་; (2) རྒྱུ་ལ་མདོན་པར་འཕགས་པ་; (3) རྒྱུ་མས་པ་ཆེན་པོ་མདོན་པར་འཕགས་པ་; (4) རྒྱུ་ཆེ་ཆེན་པོ་མདོན་པར་འཕགས་པ་ (*K. d. 4, 87*).

བཞི་བུར་ *bshi-zur* (བཞི་ཆ་གཅིག) ཟུར་ལྔ་ལྔ་ one fourth part or share: རྒྱུ་བ་གསུམ་པའི་ནང་དུ་གྲག་ཁོག་འདེབས་ན་བཞི་བུར་ཆག་ (*Rtsii. 8, 5*).

བཞི་གད་ *bshi-gad* four strokes to imply a full stop || ||—or rather two at the conclusion of a period and two at its beginning: དྲན་ཆོན་ཆེན་མོ་ཆོག་ས་པ་དང་། ལེ་ལེ་མཆོས་སུ་བཞི་གད་དགོས་ (*Situ.*).

བཞིན་ *bshin* I: =གདོང་ མུལ་, བརྒྱ, ལྗང་ལྗང་ subst. face, countenance, བཞིན་བཟང་ *bshin-bzang* handsome countenance or face; also, a polite address to gentlemen; བཞིན་བཟང་མ་ *bshin-bzang-ma* lit. the fair face, an address for women in gen. a polite address to ladies (*Mñon.*): གྲུ་བཞིན་བཟང་དག་ ye much respected gentlemen, གྲུ་བཞིན་བཟང་མ་ ye good ladies; བཞིན་བཟང་མ་དེ་དག་ལངས་ཏེ་ the fair ladies having risen, &c. བཞིན་རས་ *bshin-ras* the appearance, བཞིན་རན་ ugly face, ugly countenance.

བཞིན་ II: as, like, according to: ཁ་བ་ཅན་གྱི་མི་རྣམས་འདྲལ་དོན་དུ། རྒྱུད་གྱི་བྱ་བ་ལྟོད་ལས་འདི་བཞིན་གྱིས་ for the purpose of converting the men of the snowy land let your actions and deportment be like this. བཞིན་དུ་ *bshin-du* postp. gov. accus. annexed to nouns and verbs = according to, as, while, in (doing, etc.); *Jā.* points out that joined to verbal roots བཞིན་ serves to form with them a partic. pres., and བཞིན་དུ་ a gerund: རྒྱགས་མ་རྟེན་བཞིན་པའི་ངང་ལ་ in a rejoicing frame of mind, in a joyful mood (*Mil.*); སྤྱི་ལ་བཞུགས་

བཞིན་དུ་ while sitting on the chair (*Dsl.*); མདངས་འཕྱར་བཞིན་ whilst his colour changes (*Dsl.*); མི་ཤས་བཞིན་དུ་ཤས་སོ་ཤས་ཟེར་ though not knowing it he says he does know. Also = because of, on account of: ཡབ་ཡུམ་གཉིས་ཀྱི་རྒྱགས་ལ་འབྲེང་བཞིན་དུ་འཛིག་རྟེན་མི་ཆོས་ལ་ཕན་པའི་བསྐྱབ་བྱ་གལ་ཆེ་བ་དཔག་དུ་མེད་པ་མཛོད་ནས་ and because the hearts of both her father and mother were attached to her, they made it of immeasurable importance that she should be taught whatever was useful concerning the world, men, and religion (*Gl.*). དེ་བཞིན་དུ་ = དེ་ཁྱར་; དེ་དེ་བཞིན་ནོ་ yes, that is so, just so; དེ་བཞིན་ཉིད་ གཤམ་ truth, reality, substance, essentiality (*Jā.*). ཉིན་རེ་བཞིན་(དུ་) daily, per day, ཉིན་གཅིག་བཞིན་དུ་ id.; ཉིན་རེ་བཞིན་གྱི་མཛོད་པ་ his daily doings; བཞིན་ཟངས་ཀྱི་མདྲ་གཙམ་བུ་བའི་ཟི་ n. of a fabulous mountain said to be situated at a distance of five hundred *yojana* (*K. d. 2, 289*).

བཞིན་མ་ *bshin-ma* embroidered cloth, cloth of gold: དེར་གསེར་བཞིན་མ་གཅིག་གིས་ལྷག་རྟེན་ནི་ it, with cloth overlaid with gold, as a present (*A. 131*).

བཞིབས་ *bshibs*, pf. of འཛིབ་པ་ *hyib-pa*: རྒྱ་བ་བཞིབས་ (*Situ. 76*).

བཟུ་ *bshu* burnt, v. བསྐྱགས་པ་ *bsregs-pa*; ནང་པའི་དགེ་སློང་རྣམས་ཀྱིས་བབ་བཟང་གི་མུར་མེ་ལ་བཟུ་ནས་མཆོད་རྟེན་བྱས་སོ་ the Buddhist monks built a chorten on the burnt relics of Thab-zang (*Pag. 304*). བཟུ་འདྲལ་ *bshu-bdul* defined as: མེ་ལ་བསྐྱགས་ནས་འདྲལ་བ་ anything reduced to ashes by burning (*Rtsii.*).

བཟུ་ཤལ་ *bshu-ṣel* a kind of pebble or crystal (*Jig. 19*).

བཟུ་བ་ *bshu-wa*, v. ཟུ་བ་ *shu-wa* and འཕྲ་བ་ to melt, to digest.

བཟུགས་པ་ *bshugs-pa*, resp. for རྫོད་པ་ and འདྲལ་པ་, ལྷ་སྐྱུ་ལྷ་སྐྱུ་ 1. to sit: བཟུགས་

ཐུ་གསོལ please to sit; གདན་ལ་བཟུགས seated on the rug (*Situ.* 76); བཟུགས་འདུག has been seated, བཟུགས་སོ seated, བཟུགས་ཤིག do sit. 2. to dwell, reside; བཟུགས་པའི་ཨོ་བྲང་ castle for residence; བཟུགས་པའི་རྟེན་ a small temple in which a deity resides (*Dzl.*); བཟུགས་འོགས fellow-lodger. 3. to remain, stay, exist, live: འདིག་རྟེན་དུ་བཟུགས་པ་ to be in the world, to live on earth. 4. (of books) to be recorded in, to be contained; is always annexed to book titles: རྩ་བཅུ་མ་ལ་རམ་པའི་མཁུར་འབུམ་ཞེས་བཟུགས་སོ the hundred thousand songs of the Reverend Milaraspa, so to be styled, is herein contained.

བཟུགས་གྲུལ *bshugs-gral* the row of seats on which men of rank sit on any ceremony or occasion (*Rtsii.*).

བཟུགས་རྩལ *bshugs-shahs* manner of sitting: ལྷ་རྣམས་ཀྱི་བཟུགས་རྩལ the manner of sitting of the gods.

བཟུང་པ *bshud-pa* resp. of འཕྱོད་པ་ to start, depart, go away; གཏེག་པ་ལ་འཕྱོད་པ་ gone away on a journey (*Situ.* 76), go away: ཡར་བཟུང་ pray, go away! opp. to རྩལ་ཕྱོད་. རྩལ་པ་དུ་སྒྲོབ་གཏེར་ལ་བཟུང་པ་ he proceeded to India for study (*A.* 61). ལྷ་གང་དུ་བཟུང་ཁྱེད་ཀྱི་ བདག་ཁྱེད་མཛོད་གཏེག་ O Lord wherever thou goest take me with thee (*Fig.* 19),

བཟུན་ *bshun* 1. energetic, zealous; གཞོག་བཟུན་ very active in work; བསྐྱབ་བྱ་ལ་བཟུན་ very attentive in study (in the observance of moral discipline): བདག་གི་ལུས་གཞོན་ཞིང་བཟུན་པ་འདི་གཞུག་དྲིད་པ་ལ་འབར་སྒྱུན་པར་བྱའོ (*Hbrom.* 113). 2. v. ཟུན་ (*Jä.*).

བཟུར་བ *bshur-wa* 1. to strain, filter: མར་ཁ་བཟུར་ནྟོ་ he strained the melted butter (*Situ.* 76); རྩག་པ་བཟུར་ནས་བཞེས་ take the broth after straining it (*Nag.* 76). 2. = གཟུར་བ་ and བཞེས་པ་.

བཟུས་པ་ *bshus-pa*, v. ཟུ་བ་ *shu-wa*.

བཞེང་བ *bsheng-wa* pf. བཞེངས་ resp. for མོང་བ་ to raise, erect, set up, to manufacture, compose: རྩལ་ལག་པར་བཟུང་བཞེངས་པ་ having erected 108 temples.

བཞེངས་པ་ *bshengs-pa* resp. of ལང་བ་ to rise, to get up: རྒྱུ, རྒྱུ་བཞེངས་གནད་ pray, get up (from bed, etc.); མ་བཞེང་མ་བཞེང་ *ma shah, ma shah* don't get up, please; རྩལ་ལག་པར་བཞེངས་ rises from the seat (*Situ.* 76).

བཞེད་པ་ I: *bshed-pa* = གཟུངས་པ་ *gsuñs-pa*, རྩལ་པའི་རྩལ་པ་དང་ལོ་རྩལ་པའི་བཞེད་པ་ (*A.* 27). བཞེད་ལྟུང་ *bshed-tshul* = གཟུངས་ལྟུང་ manner of speaking: དཀོངས་ལྟུང་ལག་པར་མཐའ་དག་བཞེད་མི་མཁུས་མང་བས་ (*Yas.* 38).

བཞེད་པ་ II: (དཀོངས་པ་བཞེད་ལྟུང་) 1. vb., resp. བཞེད་པ་ལྟུང་, བཞེད་པ་ལྟུང་, བཞེད་པ་ལྟུང་ to wish, desire: བཞེད་པ་ལྟུང་མཛོད་པ་ལྟུང་མཛོད་པ་ལྟུང་ the hidden treasures that were desired by the great Kahdampa sect (*A.* 25); རྩལ་པ་གཞོགས་བཞེད་པ་ does your reverence wish to see the king? (*Dzl.*); རྩལ་པ་མང་དུ་འཕྱོད་པར་བཞེད་པ་ as the king wished to enter (*Glr.*); རྩལ་བཞེད་ན་ if you do not wish for the horse (*Mil.*). 2. to propose, maintain, state, assert; also, sbst.: proposition, statement, view. 3. to accept, take: བཞེད་པ་ *bshed-zas* food for acceptance.

བཞེད་ *bsher* = བཞོན་པ་ བཞོན་ wet.

བཞེས་པ་ *bshes-pa* 1. vb., resp. for ལེན་པ་, to take, receive, accept; to seize, confiscate; esp. to accept or take food at meals: ཇི་བཞེས་པ་བཞེས་ཤིག་ please take whatever you like; བཞེས་ན་ if he would take it, if it should be to his liking (*Mil.*). Instead of མོན་པ་ in: དགུང་མོ་བཟུགས་བཞེས་པ་ he attained the age of twelve years old. ལས་ཀྱི་ཁུར་བཞེས་ take up the burden of work, responsibility (*Nag.* 61). 2. sbst. food, meat བཞེས་པ་འཕྲོད་པ་ to offer, to serve up meat; བཞེས་ཁྱུང་ *bshes-khrul* for མར་ beer colloq. (*Rtsii.* 62);

བཞུག་པོ *bsheṣ-gro* cakes; བཞུག་སྒོ *bsheṣ-ngo* resp. of རྩེ་སྒོ also ཡང་སྒོ བཞུག་ཆང་ *bsheṣ-chañ* = བཞུག་ཁྲུའྱི *bsheṣ-khrui* beer: བཞུག་ཆང་ལྷག་པ་གང་ངེས་བུ་བཞུ་བཞུ་ལེ (Rtsii. 4). བཞུག་ལྷན་ *bsheṣ-ldan* col. = བཞུག་ལྷན་ *bsheṣ-ldan* the kind of sweet prepared on new-year's day in Tibet with molasses, cream, butter malt-beer, etc. (Rtsii.). བཞུག་སྒོ *bsheṣ-spro* ("she-to") cakes, biscuit, etc. བཞུ་བ *bsho-wa*, pf. བཞུ་པ་ *bshos-pa* to milk (a cow), also = བཞུ་མོ་ milch cow.

བཞུག་པ་ *bshog-pa* to cut at, to chip: བཞུ་བཞུག་པ་ to cut, hew, make wood smooth with the hatchet, split wood (Sitn. 76): ལག་པས་བཞུག་པ་ split with the hand (Nag. 61).

བཞུང་ *bshon* used for བཞུང་ *gshon*.

བཞུན་པ་ *bshon-pa* ཡານ, འཇུག་ riding-horse, carriage, vehicle, conveyance in general; བཞུན་པ་སྒྲུབ་པ་ to equip a riding horse, to order the horses to be put to (Dzl.); དར་བཞུན་མོ་དེས་ བཞུན་པ་བཟང་པོ་ཞིག་ལ་སྒྲུབ་ཏེ་ the maid servant putting a saddle on a good riding-horse (Hbrom. 50).

Syn. རྩེ་གསལ་ *khyogs*; ལམ་འདེགས་ *lam-hdegṣ*; ཐེག་པ་ *theg-pa*; ལྷུ་བྱེད་ *rgyu-byed*; མགྱོགས་བྱེད་ *mgyogs-byed* (Mñon.).

བཞུན་པ་ཅན་ *bshon-pa-can* = རྩེ་ཞིས་པ་ sweet smell, scent (Mñon.).

བཞུན་མ་ *bshon-ma* cow, ewe, or she-goat, that is yielding milk; a gen. term for such cattle.

E

Ბ *za* is the twenty-second letter of the Tibetan alphabet; no letter corresponding to it exists in Sanskrit, and according to the Tibetan grammarians it is peculiar to the Tibetan language. In olden times and in the frontier-provinces to the present day it was and is sounded like the English *z*; but in Lhasa and Tsang it is now pronounced like the English *s*, but always low-toned.

■ ㄱ: za-rkoŋ, v. ㄱ: rkoŋ.

ཁ་ཁ་ *sa-kha* an eating-house, res-
taurant: མགོ་ཁ་ n. of a large restaurant
in Lhasa of some note.

མཐུ ཟ་ཀུ or མཐུན་པ་ the morbid
discharge of seminal fluid, semen pruriens.
མཐུག་པ་ ཟ་མཐུག་ itching.

འཕགས་པ་ *sa-hkhrug* = འཕྲུག་.

ཁྱོགས་ *sa-grogs* a woman; (in the dialect of Amdo called རྟལ་ཁྱོགས་) wife, mistress: ལྷ་ཤིན་ཁྱོགས་པ་མེན་ *skyid-tshehi sa-grogs de spañs-pa-min* the mistress of happier days should not be forsaken (*Khrid.* 51).

ཁ་ཁྲུམ་པ་ *sa-hgram-pa* = ཁྲུམ་པ་ the cheeks
(*Mñon.*).

சாக் sa-chag nettle.

ཇ་དམ Za-dam n. of a place in Tibet
(Deb. ༧ 33).

འཇོན་ *za-hdog* = རྩོགས་པ་ *ltogs-pa* 1. hun-
ger, greed; hungry. 2. extortion: མི་སྲེད་
འགྲུ་ཞན་མུ་འབར་སྤང་འཇོན་པ་ འཇོན་གྱི་རིགས་མི་ཁྱེད་ not

any kind of extortion or false accusation or deception should be used against the tenants (*Rtsii.*). ᠠᠷᠠᠭᠠᠨ very corrupt; corruption, bribery.

འཕྱི་ཁ་ཡ *sa-phyi a-ya* n. of a medicinal drug: འཕྱི་ཁ་ཡས་དམ་ཆུ་མ་ལ་ཤན་.

ཟ་བ་ *sa-wa* 1. or **བ་ཟ་བ་** food, meat, victuals. 2. vb., perf. **བ་ཟས་**, **ཟས་**, imp. **ཟས་**, to eat **ཟ་བར་འདོད་པ་** **མོ་ཁྱུ་** desire for eating; **ཟ་ཁུས་པར་བྱེད་** **ཤ་སྟོན་** **མོ་ཁྱུ་** is able to eat; **ཟ་བའི་རྩོད་** the time of eating, the hour of taking meals; **ཟ་བ་འཇགས་པ་** to cause to eat, begin to eat; to entertain with food; **ཟ་བའི་དམ་ཚིག་** one who takes his meal at a fixed hour, in the case of a Buddhist monk before noon; **མཇུག་པོའི་མོ་ཁྱུ་** **ཟ་བ་འགོག་བྱེད་** *sa-wa hgyog-byed* = **ལམ་**. **ཟ་བའི་རྩལ་** *sa-wahi-rtsab* = **ཀྲ་ཤ་འབྲུང་བ་**. **ཟ་བ་སེམ་པ་** *sa-wa sel-wa* = **འགོགས་པ་** (*K. ko. 7, 235*). **ཟ་ཁྱོས་** *sa-rlom* eating unfairly and cheating others of their share also **འཇམ་ཁྱོས་** *hchah-rlom* (*Khrid. 125*). **ཟ་འཛོར་** *sa-hbor*, abbr. **ཟ་བ་** and **འཛོར་བ་** (*Rtsii.*).

མཐུང་ *sa-byed* 1. = fire. 2. ༼ mouth.
3. སྤྲེལ་ *srin-po* cannibal demon, n. of a
fish. 4. རྡོ་རྗེ་ *rdo-rje* འགྲམ་པ་ Indra's chief
weapon (*Mñon.*).

३. *ma* 1. = food, victuals: *ma*
ma 2. = woman (*Mñon.*); acc. to *S. Lex.*
ma 3. = hermaphrodite. 3. = time,
ma 4. = basket, in Tibetan only fig., mostly as a title of
 (Hbrom. p. 18).

books, but also used in connection with mysticism. ཟ་མ་རྟག *sa-ma-tog*, ཀར་ཤུང་, ཀར་ཤུང་ཀ, སུམ་རྩུ་ a basket or casket: ཟ་མ་རྟག་བཀོད་པའི་མཛེྲ *sa-ma-tog bkod-pahi-mdo* ཀར་ཤུང་ལུ་, n. of a religious treatise describing the good services done by Avalokites'vara to all living beings, including the account of *Balāhaka* the miraculous cloud-horse and of the significations of the mystic formula *om mañi padme hūm*; besides an enumeration of the names of *Bodhisattvas*, *Nāgas*, *Gandharvas*, *Kinnaras*, etc. (*K. d.* 3, 313).

ཟ་མོ་ *sa-mo*, ཡུ་ཀྲ་.

ཟ་ཟི་ *sa-si* 1. (ཟ་སྟོ་ *sa-sgo* and འགྲོ་སྟོ་ *hgro-sgo*) food and other necessities of life: ཡུ་རྟི་སྟོ་ལ་དགོས་པའི་ཟ་ཟི་ཕྱི་དུ་ to Atsi'a for the provisions and other necessities of living for ten Bhikshu. 2. = ཟ་ཟི་ཟ་ཟི་ *sañ-siñ* or རབ་རིབ་ *rab-rib* or ཟ་ཟི་ཟི་ not clear, obscure and confused, troubled: མི་ལམ་ཟ་ཟི་ *rmi-lam sa-si* a confused or troubled dream, མཛེྲ་ལ་ཟ་ཟི་ *snan-wa sa-si* an obscure dim light. 3. troublesome chattering (*Sch.*).

ཟ་ར་ *sa-ra*, the latter part of the afternoon, v. རྫོང་ *rdsara* (*Jā.*).

ཟ་རུ་ *sa-ru* = རྫོང་ལྟོགས་ *ciñ-skyogs* a wooden ladle.

ཟ་འོག་ *sa-hog* glossy silk cloth: ཟ་འོག་གི་གོས་ a garment made of silk; ཟ་འོག་དགུ་བརྟེན་གསུམ་ *sa-hog-dgu bṛtsegs-khri* a seat formed of nine silk cushions piled one upon another.

ཟ་ལུང་ *Za-luñ* n. of a place in Tibet; ཟ་ལུང་པ་ a native of Zalung (*Deb.* 7, 43).

† ཟ་རྩོ་ *sa-hor* 1. prob. a corrupt form of the word *Sahor* signifying a city or town. Acc. to some, the present Mandi, a smai principality under British protection in the Panjab between the rivers

Byas and Ravi, where there is a sacred lake celebrated as a place of pilgrimage from which the Brahmins residing there derive a considerable income. 2. (རྩེ་པ་རྩོ་ བོ་བུ་སྟོ་ཟ་བ་).

ཟ་ *swa* nettle, stinging nettle; frq. in *Mil.*; ཟ་ཁུ་ *swa-khu* nettle-soup. ཟ་ཕྱི་ཡི་ *swa-phyi a-yi*, a species of nettle used in medicine: ཟ་ཕྱི་ཡི་སྟོ་དུ་མ་ལ་ཕན་.

Syn. བུ་རྩོ་ལྷན་ *ba-spu rno-ldan*; རེག་བུ་རྩོ་ *reg-bya-rtsub*; རྩོ་མའི་ལྷན་ *tsher-mahi spu-loñ*; ཟ་མོ་ *zha-tshod* (*Mñon.*).

ཟག་རྩེ་ས་ *sag-rdsas* = བ་གང་གེ་ཅེ་ feces and urine (*Sman.* 332).

ཟག་པ་ *sag-pa* 1. = མ་དག་པ་ impure, stained, defiled; sin. ཟག་པ་མ་སྟོག་ཡང་ (colloq.) do not accumulate sin. ཟག་པ་མེད་པའི་ལས་ *sag-pa med-pahi-las* works spotless or without sin. 2. sbst. depravity = the Sans. *āsava*. In Budh. the four kinds of ཟག་པ་ are:—(1) རེད་པའི་ཟག་པ་ sins produced from desires and passion; (2) རྩོད་པའི་ཟག་པ་ the worldly sins; (3) མ་རྟོག་པའི་ཟག་པ་ transgressions through *Avidyā*; (4) ལྟ་བའི་ཟག་པ་ transgressions caused by false doctrine or religion (*K. d.* 7, 451). 3. sometimes for ཟག་པ་ལ་ from རེད་གསལ་པ་, affliction, sorrow: ཟག་བཅས་དང་ཟག་མེད་ཅེས་པ་ནི་འཛིན་རྟོག་པ་དང་། འཛིན་རྟོག་ལས་འདས་པའི་རྟོན་དང་མ་བུ་ན་པར་འདུག་ (*Hbum.* 7, 94-97). ཟག་མེད་ bliss, ease: ཟག་མེད་ཀྱི་བརྟེན་ exhaustless bliss, happiness which never terminates; ཟག་བཅས་ burdened with misery and sin; ཟག་བཅས་ཀྱི་ལས་གསུམ་ the three sinful works; ཟག་བཅས་ཀྱི་མཛོད་པར་ཤེས་པ་ fore-knowledge about worldly affairs.

ཟག་པ་མེད་པ་ *sag-pa med-pa*, ཡུ་ཤར་ that does not flow out, is not exhausted [passionless]S.

ཟག་བྱེད་པ་ *sag-byed-pa* to make water.

ཟགས་པ་ *sags-pa*, ཡུ་ལྷན་ fallen.

ཟབ་བབས་ *zab-bgrañ* (གྲངས་) n. of a number:
ཟབ་བབས་དགའ་རྒྱུ་གཞུང་འདུལ་དང་ (*Ya-sel*. 57).

ཟབ་པ་ *zab-pa* 1. pf. ཟབས་ *zabs* to make deep, to deepen. 2. adj. and subst., གམམིར་, གནས་ dense, deep, depth: གློ་ཟབ་ a profound mind or understanding; ཟབ་ཟབ་བྱས་ཀྱང་ཟབ་མོ་རང་ མི་འདུག་ although people call it deep, it is not deep (*Sch.*); རྟོན་ཟབ་པ་ of deep meaning or signification; རྒྱ་མཚོ་ཟབ་པ་ deep sea; ཟབ་དབྱངས་ མན་, མན་ཀ་ a deep voice, a musical tone. ཟབ་པ་གསུམ་ *zab-pa-gsum* the three prized depths in the human body:—if one's heart is deep, one's voice deep (agreeable), and one's navel sunken (*Mil.*).

ཟབ་པོ་ *zab-po* or gen. ཟབ་མོ་ *zab-mo* adj. deep in all its significations actual or fig.; accomplished, profound in learning and wisdom, deep. ཟབ་རྒྱུར་ *zab-sbyor* well fitting, complete costume; ཟབ་མོ་ནེས་བྱ་བ་འཛིན་གསུམ་ *zabmo shes-bya-wahi nags* n. of a forest in Uttarakuru in the mountains of Sankās'a (*K. d.* ༢, 293). ཟབ་བཞིས་ *zab-bshes* = བརྟན་པོ་ firm, steady, also in excellent order or condition; ཟབ་ལ་ཟབ་རྒྱུང་བ་ *zab-la zab gsum-wa*, གམམིར་འཕགས་ [deep and profound manifestation] *S.*

ཟབ་ལག་ཅན་ *zab-lag-can* = རྩ་ཅན་ aquatic grass (mystic) (*Mñ. rda.* 3).

ཟབ་ལས་ *zab-lam* the profound doctrine of Buddhism as explained in the Tantras. ཟབ་མའི་སྒྲོམ་ཁྱིལ་ a term of Buddhist mysticism; also = དབྱུ་མའི་ལས་ the Mādhyamika or the middle-path doctrine.

ཟབས་ *zabs* 1. = མཐུག་པོ་ ཀ་མ་ thick, thickness. 2. depth: ཟབས་ལུ་འཛིན་བཅུ་འཛིན་ a pit ten fathoms in depth.

ཟམ་ *zam* 1. = རྒྱུད་ *rgyud* line, continuity, succession: གློ་མ་སངས་རྒྱལ་ལྷོ་ནམ་བུ་ལྷོ་ལོ་གདམས་པ་ཟམ་ མ་རྒྱུད་ a sign which has come down uninterruptedly from the lamas and

Buddhas (*A.* 35). 2. velvet cushion, gen. woollen rug: མཛེས་གདན་བལ་ཟམ་ནག་པོ་བཞི་སྒྲིགས་ (*Rtsii.*). 3. = རིམ་ *rim* or རིགས་ *rigs* series or set; kind, sort: རིན་པོ་ཆེ་དང་ཟབ་མོ་གསུམ་ལྟན་གཟིགས་ཟམ་ མང་མོམ་ (*Rtsii.*) ཟམ་མ་རྒྱུད་པ་ *zam ma-chad-pa* = རྒྱུད་མ་རྒྱུད་པ་ uninterruptedness, continuous succession: ཡན་འཛིགས་ཀྱི་སྤྱུལ་པ་ཟམ་མ་རྒྱུད་པ་ཞིག་བྱུང་ there arose a succession of useful incarnate beings (*A.* 125).

ཟམ་པ་ *zam-pa* སེུ, སེུམ་ a bridge, of various kinds: ལྷགས་ཟམ་ *lcags-zam* iron bridge; རྟེགས་ཟམ་ལ་བརྒྱུད་པ་ hanging bridge on supports (*A.* 35); ལུག་ཟམ་ *lcug-zam* suspension-bridge of twisted canes; འཛེན་ཟམ་ draw-bridge; རྩ་ཟམ་ *rdo-zam* natural rock-bridge; ཡོང་ཟམ་ wooden bridge; ཟམ་པ་འཛིན་པ་ or རྒྱུང་པ་ the piers of a bridge, གྲུ་ལོ་བ་, གྲུ་མོ་ *spañ-sgo* the boards, planks, མདའ་ལུག་ *mdah-yab* or ལག་རྟེན་ *lag-rten* parapet, གཤུ་ཐོག་ *gshu-thog* arch of a bridge; ཟམ་གྲོང་ bridge-village, village having a bridge over a stream. རྒྱལ་ཟམ་ gen. large bridge; ཟམ་ཆུང་ a little one.

ཟམ་བུ་ལུང་ *Zam-bu luñ* n. of a holy place consecrated to Padma Sambhawa in the district of Shang in Tsang (*K. thañ.* 168).

ཟམ་ཟིམ་(གྲངས་) *zam-zim* a number.

ཟམ་མོ་ *zam-mo* soft cushion of velvet-like cloth: ཟམ་མོ་རྒྱ་རས་རབ་ལ་ཁ་བཅུ་ནི་ (*Rtsii.*).

ཟར་ *Zar* 1. n. of a district in Tibet about fifteen miles to the north of Tashirab-ga, the latter being the first Tibetan outpost beyond the Kangla-chen-mo pass. There is a Jong-pon over the two districts of Zar and Ting-ke (*Lofñ.* ༩, 3). 2. supine of ཟབ་ *za-wa*; ཟར་འཇུག་པ་ to begin to eat. 3. a pitch-fork, hay-fork, dung-fork.

ཟར་བབས་ *zar-babs* acc. to *Sch.*: tassel, gold-brocade. ཟར་བུ་ *zar-bu* *Ghr.*, *Mil.* a tassel.

མཉམ་གསུམ་ *Zas-gtsaṅ-ma* གཤམ་པོ་ lit. clean
or pure food, the name of Buddha Gauta-
ma's father (*Mān.*). བདུད་རྩི་མཉམ་ *bdud-rtsi-zas*
ལྷན་པོ་པོ་, བྱེ་བོ་མཉམ་ *bre-ḥo-zas* རྒོལ་པོ་པོ་, མཉམ་དཀར་
zas-dkar གཤམ་པོ་པོ་ were the names of
Buddha's three uncles.

Is 1. num. fig.: 52. 2. in W.
something of a very small size or
quantity.

318 *si-ma* green scum, floating matter
on water.

མི་མེད་སྤོང་གི་འོག་གི་ཐུགས་ཀྱི་ཕྱི་རྒྱུ་ལྟར། རྩོམ་སྒྲིག་པ་ཚོ་གིས་ཁོ་ཚོ་གི་ཐུགས་ཀྱི་ཕྱི་རྒྱུ་ལྟར་བློ་བྱེད་པ་ལྟར་བྲིས་པ་ཡིན་པ་ལྟར་ཞུ་གི་ཡིན། (Sorig.).

ལྷི་ར་ *si-ra* caraway seed of Central Asia.

ཕྱི་རྒྱལ་པོ་ལྷུ་ལྷུ་ the white species of
caraway: ཕྱི་རྒྱལ་པོ་ལྷུ་ལྷུ་པོ་ལྷུ་ལྷུ་.

ཇིང་ནག་པོ་ ལྷན་ཇི་ལ་ the black species of
caraway which looks like ལོ་ཕྱོད་ common
caraway : ཇིང་ནག་པོ་མ་མེད་པའི་གྲང་བ་སེལ་ ; ཇིང་ནག་པོ་
the black species of caraway.

ᠰᠢᠷᠢᠷᠢ *si-ri-ri* droning of bees, the wind,
etc.; ᠬᠣᠯᠠᠰᠢᠷᠢᠷᠢ *khulā si-ri-ri* the howling or
whizzing of the wind.

ཅིན་ *si-ru* col. for གཟེར་བྱ་ *gzar-bu*.

ཇི་ལ་ *si-la* ཇི་ལང་ རིན་ཆེན་གྱ་བཤི་ཁམས་ a compo-
 sition metal, generally of gold and silver.
 ཇི་ལམ་མུ་ན་ཤེག་དྲག་པོའམས་པར་རུས།

ཇི་ལིང་ *Zi-lin* n. of a Chinese town in Kansu situated about 80 miles to the E. of lake Kokonor, and usually known as Sining. It is a great emporium for the exchange of merchandise between China and Tibet: ཇིང་མཚེན་ a kind of thick velvet-like cotton cloth manufactured at Sining (*Rtsii*).

འབྲུག་པོ་ལོ་ལོ་ལོ་ a province of *Stoñ-hkhor*
in lower Kham (*Loñ.* 3, 24).

জিগু (Chinese) a kind of Chinese satin
of pale white colour (*Fig. 20*).

ဒင်္က breach of peace, quarrel, dispute
(Yig. 16). ဒင်္ကရ = ဒင်္က၊

ᠰᠢᠨᠰᠢᠩ *sīn-sīn* bristle-like : ᠱᠡᠳᠤᠭ᠎ᠠᠶ᠋ᠢᠨ, ᠰᠣᠪᠦᠵᠢᠨ ᠰᠢᠨᠰᠢᠩ the bristle-like hair ; acc. to Jū. *sīn-sīn*=**ᠲᠠᠭ᠌ᠨ** *zān-sīn*.

ཟིན་ཏིག *Zin-tig* a kind of gentian: ཟིན་ཏིག་
གཟན་ལྷོག་གཟམ་ནད་སྲིན་ལ་ཡན་.

+ ཟླ་བུན *zin-thun* = ཟླ་བུས or མས་བུན rough draft; also note, memorandum: ཟླ་བུན་དང་
ཁྱིལ་རྒྱ་འགྲེལ་པ་ drafts which are fit to be adopted or approved (*A.* 155).

ཟིན་པ་ *zin-pa* 1. **निष्ठित, निष्ठत** to commit to memory, retain in the memory, to learn; subst. a retentive memory. 2. = **འཇོག་པ་** esp. in pf. tense, to terminate, to be at the end, to conclude, be exhausted, be consumed; **ཟིན་པའི་སྤང་བྱེད་པོ་** perishable mortal body. 3. = **གྲུབ་པ་** **ཆད་པ་**, **ཆད་ཅིང་ཆད་ཅིང་** to be finished, terminated: **རྩེ་བ་ཟིན་པས་** as the playing has ceased, or: as he has done playing (*Dzl.*); **ཟིན་པ་མེད་པའི་ལས་** endless working, unceasing labour (*Mil.*). 4. is used in older writings as a perfect affix like **ཅར་** *tshar*, denoting that the action is complete and finished: **རྩེ་གས་པ་དེ་མར་རྩུང་ཟིན་** the wall has been beaten down. **ཟིན་པ་ཁད་** *zin-la-khad* = **རྩེ་གས་པ་ཁད་** (*Mñon.*).

ཟིན་ཕུང་ནག་པོ་ *sin-phuñ nag-po* n. of a malignant spirit or *Sa-bdag* monster.

མིག་གིས་ *sin-sig* = རེག་ཟིག་ a receipt, quittance ;
bond (of obligation), bill of debt (*Jä.*).

ཟིམ་བུ *sim-bu* finely-divided, minute, fine, thin, slender: རར་ཟིམ་བུ་མི་དྲག་པོ་གི་ལག་པ་ལ་ a fine drizzling rain was falling; ཟིམ་ཟིམ་ or ཟིང་ཟིང་ very fine, hair-like.

ཟེར་མོ *zir-mo* a slide, glissade; also sliding motion.

ཟླ་ *sil* or *ཟླ་མ་ sil-ma* brightness, splendour, brilliancy, glory: *ཟླ་ཆེ་བ་* = *གཟིངས་ཆེ་བ་* great splendour, brilliancy, lustrous (*A. 149*). *ཟླ་ཅན་* brilliant, resplendent; *ཟླ་གྱིས་* *གནོན་པ་* *ཡམིམལ་*, *ཕར་མལ་*, *ཡམ་མལ་*; *ཟླ་བ་ངན་པ་ནམས་* *ཟླ་གྱིས་གནོན་པ་* (*J. Zan.*) they suppressed the evil speeches by their lustre; *ཟླ་དང་ར་ sil-dñar* = *ཞེས་པ་* sweetness, or adj. delicious; *ཟླ་ཆགས་པ་ sil-chags-pa* = *གཟིངས་ཆེ་བ་* very lustrous, brilliant; *ཟླ་མཚོ་ལྷ་བྱང་ཟླ་ཆགས་པ་ནམས་གྲུ་གྱིད་ལྟ་* those glorious like the sea were seated at the top rows (*A. 133*). *ཟླ་གནོན་ sil-gnon* *ཡམིམལ་*, *ཕར་མལ་* defeat discomfiture (*Zam. 13*); *ཟླ་གནོན་བྱ་ sil-gnon-bu* a prince, king's son.

ཟླ་པ་ sil-pa dew, dew-drop = *ཞེགས་པ་* ཆ་ལ་ *ཟླ་པ་ཆགས་པ་* dew-drops on grass (blades); *ཟླ་པ་དཀར་པོ་* hoar-frost.

ཟླ་པ་ནག་པོ་ sil-pa nag-po dew-drop.

ཟུ་ *su* num. fig.: 82.

ཟུག་ *sug* or *ཟུག་པ་ sug-pa* *ཡལ་*, *ཤལ་*, *ཡམ་ལ་* disease, affliction, pain, torment, physical and mental; distemper, illness, complaint: *ཟུ་ཟུག་པ་* distemper in dogs.

ཟུག་རྩ་ sug-rñu = *ཟུ་ཟུག་* *ཤལ་*, *ཡལ་*, *ཡམ་ལ་* *ཡལ་*, *ཡམ་ལ་* *ཡལ་* pain, aching, uneasiness: *ཟུ་ཟུག་གིས་ཁས་མ་བྱུངས་ན་ཟུ་པོ་འདི་ཉིད་ཞེན་ཏུ་ཟུ་ངན་གྱི་ཟུག་* *ཟུ་ཟུག་པར་འགྱུར་* if I did not promise (to go to Tibet) this king would be greatly afflicted with sorrow (*Hbrom. 112*); *ཟུ་མ་ངག་ཡིད་གསུམ་གྱི་ཟུག་རྩ་* the three sufferings of the body, speech, and heart:—*ཞེས་པ་གྱི་ཟུག་པར་ཡལ་* mental sufferings, *ངག་མ་དག་* defective speech, and *ལུས་པ་ནད་* bodily diseases. *ཟུ་ངན་ཟུག་རྩ་* *ཟུག་པར་ཡལ་* afflicted by the grief of sorrow; *ནད་གྱིས་གཟེར་ཟུག་* sufferings from disease; *ཟུག་པར་ཡལ་གྱིས་ཟུག་རྩ་* affliction from sorrow (*Fig. k. 98*); *ཟུག་རྩ་མནར་བ་ sug-rñu mñar-wa* one laid up with disease, tormented by sufferings; *ཟུག་རྩ་ཆེ་རེག་གིས་མ་གྲོས་པ་* (ན་ཆེ་རེད་པ་) untouched

or unaffected by the pains of diseases, free from illness (*Fig. k. 98*); *ཟུག་རྩ་བྱུང་བ་ sug-rñu bral-wa* free from illness, fully recovered from disease.

ཟུག་པ་ sug-pa 1. = *འདྲུགས་པ་* 2. *v. 3.* *ཟུག་* 3. *subst.* a building, erection. *ཟུག་ལྷ་ sug-phyuñ* *ལྷ་མཚུངས་* tusk, a bracket projecting from a wall.

ཟུང་ *suñ* *ཡུག་ལ་*, *ཡུག་*, *ཡུག་* two, a pair, couple: *ཟུང་ཏུ་མ་མཆིས་* not occurring in pairs (*Vai. 3ñ.*). *ཟུང་གི་ཟུང་གིས་ suñ-gi sgra-grog* (*Mñon.*), lit. that jointly crow, the domestic fowl, the cock and the hen; *ཟུང་ར་ suñ-r̄a* pair of doors; *ཟུང་གཅིག་ suñ-gcig* one pair.

Syn. *ཟུགས་ phrugs*; *གཉིས་ gñis*; *ཆ་འགྲིག་པ་ cha hgrig-pa*.

ཟུང་ཅུ་ suñ-chu or *ཟུང་ཅུ་* (Chinese) meaning: *ཟུང་* a province, *ཅུ་* or *ཅུ་* a local governor.

ཟུང་མཚོག་ suñ-mchog the model pair, the two principal disciples of Buddha, i.e., *Saribu* *མ་ཤིལ་པ་* and *Maugal-gyi-bu* (*མའི་དུ་གལ་ཡུན་*); *ཟུང་ཏུ་ཟུང་ suñ-du-skyes* lit. that grows in pairs, an orange; *ཟུང་འབྲེལ་ suñ-hbrel* connection, junction, or union: *ཟུང་འབྲེལ་འདོད་ན་* if one wishes both things to be united (*Ghr.*); *ཟུང་འབྲེལ་ཏུ་ suñ-hbrel-du* adv. one with the other, jointly; unitedly; *ཟུ་བོད་ཟུང་འབྲེལ་* *rgya-bod suñ-hbrel* China and Tibet united; *ཆས་ཡོན་ཟུང་འབྲེལ་* the church and the state jointly, or priest and devotee jointly.

ཟུང་གཟུག་ suñ-gzug = *ཡེལ་འཛོམས་* *ཡུག་*, *གཟུག་* technical term of practical mysticism, the forcing of the mind (*ཞེས་པ་*) into the principal artery, in order to prevent distraction (of mind) (*Jü.*).

ཟུངས་ suñs, imperat. of *གཟུངས་*: *ལུས་ལ་ཟུངས་* hold or bear on the person! *ཡིད་ལ་ཟུངས་* bear in mind, remember!

ཟུན་ sun v. *གཉེན་ཏུ་གསུམ་*

ཐུམ་པ། *sum-pa* 1. ཅུ་མེལ་, སྔ་ཁྱེད་, སྔ་ཁྱེད་ to close, shut up: སྔ་ཁྱེད་ to shut the mouth; མིག་ཐུམ་ཐུང་ཅིང་ མིག་མེད་ཅིང་ his eye being closed; མེད་ཁྱེད་ the flower closes. 2. in *W.* for བཟུང་བ་, *v.* བཟུང་བ་; ཐུམ་པ་ a pin, brooch.

ཐུར་ *sur* 1. side, margin, corner, edge: གང་ཐུར་ edge of a steep river-bank or precipice; ཅུ་ཐུར་ margin of a river; ཅུ་ཐུར་ one that lives on the bank of a river; རི་ཐུར་ ledge of a hill; ཀ་བ་ཐུར་བརྒྱུད་ octangular pillar; ཐུར་བཞི་ four corners; ཐུར་དུ་བཞག་པ་ to stow in a corner, fig. to save, hoard; འདི་བཞི་ཐུར་ལ་བྲིས་མོ་ written on the margin of the register; ཐུར་ཕྱིན་པ་ gone to a corner, retired; ཐུར་བཞུགས་པ་ one who has retired from public life; ཐུར་བཅག་པ་ or ཐུར་ཆག་ གཤམ་མོ་ having a broken edge, damaged by being knocked about; ཐུར་ཆག་མོ་ faulty words and grammatical forms, corrupted word. ཐུར་ཆས་ (ཐུར་གྱི་ཡོངས་པ་) private property or things. ཐུར་དུ་, ཐུར་གྱིས་ indirectly, incidentally: ཐུར་དུ་ལུགས་པ་ to speak indirectly or by hints; ཐུར་གྱིས་མཛོད་པ་ to note, point out by hints or insinuations (*Schf.*). 2. outline: འདི་དག་ཐུར་ རིམ་བུ་བཞག་པ་ this is merely a brief outline, extract, sketch (*Jä.*). 3. = ཐུར་མེད་ a woman (*S. Lex.*): ཐུར་གྱིས་རྟོན་པ་ *sur-gyis ston-pa* ཐུར་མེད་ གྱི་འཇམ་མཁའ་ལྔ་ (*Mñon.*) a gesticulation of a woman dancing, etc.; ཐུར་ལྔ་མ་ *sur-lta-ma* term signifying women in general (*Mñon.*). ཐུར་ཞྭ་གཞི་ to sit in a bent posture: རྩ་གཞི་ཞྭ་གཞི་ ཅུང་ཡང་ཐུར་ཞྭ་གཞི་བཟུང་བ་ (*Rdsa.* 14). ཐུར་གྱི་མཛོད་ གཤམ་མོ་ shape.

ཐུར་རྩ་ corner-stone of a building: བཟོ་པ་ཆེན་ གྱིས་ཐུར་རྩ་བཞག་ the old or elder mason laid the cornerstone (*Jig.* 7).

ཐུར་པ་ *sur-pa* = ཐུར་བཞུགས་པ་ *sur-bshugs-pa* one out of office, a non-official; a private individual.

ཐུར་སྔོན་པ་ *sur-spo-wa* to remove to a corner; any thing not brought to prominence,

shelved; thrown into a corner. ཐུར་བ་ bent angular.

ཐུར་ཐུང་ལྔ་བ་ བཟུང་བ་ 1. n. of a *Gandharva* Rājā: རྩ་མེ་ཐུར་ཐུང་ལྔ་བ་ལྔ་བ་ཕྱིན་གྱིས་ལུས་ལྔ་བ་ (*Pag.* 297.); and also that of a *Kinnara* Rājā (*K. g.* 5, 523). 2. an epithet of the *Bodhisattva* Jam-yang or Jam-pal, the hair of his head being arranged in five knotted locks (*Mñon.*). 3. one of the *Nāga* guardians of the church-treasury at *Sam-ye* is also called: རྩ་མེ་བདག་ཐུར་ཐུང་ལྔ་བ་ *dkor-bdag klu-sur phud lha-pa* (*S. kar.*).

ཐུར་བ་ *Zur-wa* to push.

ཐུར་འབྲུག་ *sur hbul* (ཡི་གེ་ཐུར་དུ་འབྲུག་པ་) a private note.

ཐུར་མ་ *sur-ma* = ཐུར་ *sur*.

ཐུར་མིག་ *sur-mig* = མིག་ཅོས་ རྒྱུ་མེད་, ཀུའ་ཆ་ a side-look; slight attention: ཐུར་མིག་བཅས་ སྔ་ཁྱེད་ with side long look, looking side-ways; ཐུར་མིག་ལྔ་བ་ to look askance, ogle. ཐུར་མིག་མ་ *sur-mig-ma* གཤམ་མོ་ a sly woman, she with looks cast side-ways, a handsome woman (*Mñon.*).

ཐུར་མོ་ *sur-mo* pain, for ཐུག་ *sug* vulg. (*Jä.*).

ཐུར་ཅམ་ *sur-tsam* རྒྱུ་མེད་ slight mention, a hint: ཐུར་ཅམ་གྱི་གྲོ་པ་ རྒྱུ་མེད་ one who perceives from a slight hint or sign; ཐུར་ཅམ་ བཟུང་བ་ to abridge, to shorten; ཐུར་ཅམ་བཟུང་བ་ compendium, abridgment (*S. Lex.*).

ཐུར་གསོས་ *sur-gsos* privately nursed or brought up, educated by strangers.

ཐུལ་མ་ *zul-ma* in *W.* cornered, angular.

ཐུས་ *zus* = ཐུག་ *sug*.

ཐེ་ *ze* 1. num. fig.: 12.

ཐེ་ཀ་ *ze-ka* ཐེ་ཕ་ *zehu* 1. hump. 2. decorated pad or cushion (*Jä.*)

ཐེ་བ་ *ze-wa* གཤམ་མོ་ a precious stone.

ཐེ་འབྲུག་ *ze-hbug* the maw or fourth stomach of ruminating animals (*Jä.*).

ཐེ་འབྲུ *ze-hbru* or ཐེ་འབྲུ *zehu-hbru* ཀེསར, *the anthers of a flower*; ཐེ་འབྲུ་རན *zehu-hbru-can* a flower having anthers; used also in letters as a term of endearment to women, especially to one's wife.

ཐེ་མ *ze-ma* the eye-lashes.

ཐེ་མ་ incorrectly for ཐེ་མོང་ *sre-moñ* the weasel (*Rdsa. 29*).

ཐེ་མ་ *ze-tshwa* saltpetre *S.g.*; ཐེ་མ་རན *ze-tshwa-can* containing saltpetre, nitrous: ཐེ་མ་རྩུ་རྩུ་རྩུ་བཞིག་པར་བྱེད་ nitre absorbs stone and fetid matter in the bladder. ཐེ་མ་ལྷི་རྩུ་རྩུ་ *ze-tshwañi skyur-rtsi* nitric acid.

ཐེག་མའི་ཐྲོ་བ་ *zeg-mahi lte-wa* = ཐུ་འཁོར་ a whirlpool, eddy (*Mñon.*).

ཐེགས་མ་ *segs-ma* འཕྲུལ་པ་, བུམ་ལྡི་ particles of water, spray; the term is also applied to ཐེ་མ་པ་ on grass blades. བདུད་ཅིང་ཐེགས་ drops of nectar.

ཐེང་ *zeh* in ཐུང་གཡས་ཐེང་གཡོན་ཐེང་བྱས་པ་ the skirts of the coat on the right and left side folded back or tucked up (*Mñ.*).

ཐེད་ *sed* 1. sbst. a brush; ཐུབ་ཐེད་ dust-brush (*Cs.*). 2. edge in *C*. 3. adj. broken-off, damaged, injured; ཐེད་ལངས་ chink, crack, rent.

ཐེམ་ *zem* 1. awe, fear; ཐེམ་འཇོག་པ་ awe with respect, to regard one with cheerfulness and respect: རྩུག་གཞན་དབང་དུ་གྱུར་པའི་ཐེམ་འཇོག་གར་མ་ *D. zel. 8*). 2. a cask, a piece of a willow tree hollowed to hold liquids; ཐེམ་མཐེམ་ *zem-mthil* the bottom of such vessel.

ཐེར་ *zer* 1. རྣམ་པ་ a shaft of light, beam, ray; ཐེར་མེན་ or ཐོད་ཐེར་མེན་པོ་ = glare (*Yig. 72*) v. གཞེར་. 2. talk. 3. for ཐེར་མོ་ n. of a small animal.

ཐེར་བ་ *zer-wa* to be named, called; to say; common in later literature, and colloq.;

ཐྱད་པ་མིང་གང་ཐེར་ what is your name; དེ་ག་ཅེ་ཐེར་ཡིན་ what is it called; ཐྱད་ཀྱི་གཏམ་དེ་རྒྱམས་གཞི་ཆེ་པ་འདུག་ཐེར་བས། ཡང་གློན་པོས་ཐུས་པ་ because he said those remarks of yours are of great import, the officer furthermore said. ཐེར་འོ་ he said; ཐེར་བར་འདུག་པས་ so having said or spoken; ཡིན་ཐེར་བསྟོན་བྱས་སོ་ saying 'it is' she told a lie (*Ghr.*); and so frq. ཐེར་ where in earlier literature ཞེས་ would be used; ཐེར་ན་ if I may say so, so to speak, as it were (*Jä.*). ཐེར་མཁན་ *zer-mkhan* he that is saying; ཐེར་དགྲུ་ཙག་གྲུང་ མི་བདེན་ཏེ་ although there were many speaking, there was no truth (spoken) (*A. 55*).

ཐེར་མ་ *zer-ma* = ཐེགས་མ་ a drop (*A. K. IV-11*).

ཐེར་ཐེར་སྒད་ *zer-zer-skad* = གཙང་སྒད་ (*Mñon.*).

ཐེལ་མ་ *zel-ma* small chip; རིང་ཐེལ་ wood-shaving (*Jä.*).

ཐེར་མོ་ར་མགོ་ རྩལ་, རྩལ་སྒྲོལ་ [quick, swiftly going or passing] *S*.

ཐོ་ *zo*, 1. imp. of ཐེ་བ་ *za-wa* 2. sbst. resp. ཐོ་ཐོ་ = ཐུས་ཀྱི་ཁམས་ physical constitution, ཐོ་ཐོ་མཁོག་ལེགས་པ་ good appearance, fair complexion; ཐོ་བཟང་བ་ one of good complexion. Also figure, delineation, representation. 3. mould: ཐོ་ཆགས་ showing mouldy spots; ཐོ་མར་ old, mouldy butter; ཐོ་ག་ mouldy meat (*Jä.*).

ཐོ་ཆུན་ *zo-chun*, also ཐོ་འཆུན་, water-mill to pump out water for irrigating fields: འཁོར་བ་ཞེས་བྱ་བ་དེ་རྩུ་མཁན་གྱི་འཕང་ལོངས་། ཐོ་ཆུན་གྱི་ཁྲུ་མོངས་ (*Khrid. 33*).

ཐོ་བ་ *zo-wa* pitcher for milk, a pail, bucket. ཐོ་ལག་ pitcher or vessel holding milk at milking; also a vessel for porridge (*Rstii.*).

ཐོག་ *sog* 1. = ཐུམ་པ་ *khram-pa* or ཐུ་མ་ *phra-ma* (*Mñon.*) deceit, fraud, falsehood; ཐུ་ཐོག་ *sgyu-sog* religious deceit; ཆོས་ཐོག་ *chos-sog*

priestcraft (*Jā.*). 2. goods, articles of merchandize, i.e., ཚོང་ཤོག *tshoñ-zog* (*Mñon.*).

ཚོག་པོ *zog-po* or ཚོག་མ *zog-ma* adj. deceitful, false, dissimulating: བཟུང་མོ་ཚོག་མ་འདི་ this deceitful lady; ཡལ་ཅེན་ཚོག་མ་མ་བཞུད་མཛོད་ my lord do not play the hypocrite (*Hbrom* 1, 19, 43, 112).

ཚོང་ *zoh* = ཚོག་ *zog* བཞུགས་པས་ described as ཚོང་རྒྱུ་དང་རྒྱུ་པོ་ (*Mñon.*) articles of merchandize, goods; ཚོང་མིན་ཤུར་ not goods but ready money; རྒྱགས་ཚོང་ goods taken by travellers to be bartered for provisions; ཤུན་ཚོང་ drugs; ཚོང་རྒྱུ་ merchandise (*Cs.*); ཚོང་རྒྱུ་མ་རྒྱུ་པ་རྒྱ་ཚོགས་ goods of all kinds; ཚོང་གིས་འཛོལ་ *zoh-gis htsho-wa* = ཚོང་པ་ *tshoñ-pa* merchant, trader, lit. one who exists by trade (*Mñon.*); ཚོང་འབྲེལ་གནས་ *zoh-hgrem-gnas* warehouse or shop (*Mñon.*). ཚོང་མཚོག་ *zoh-mchog* lit. the chief of all merchandize, as met. gold (*Mñon.*). ཚོང་གདན་ goods as compensation paid for one's life: ཚོང་ཕྱད་གཅོང་ལུགས་ལ་ཚོང་གདན་ཚོང་ཕྱད་ཡན་ ཚུན་རྩམས་ (*Rtsii*); ཚོང་པ་ *zoh-pa* trader; ཚོང་དཔོན་ *zoh-dpon* = ཚོང་དཔོན་ a chief merchant, a leader of a caravan (*Mñon.*); ཚོང་ཤོག་ *zoh-zog* merchandize: ཚོང་ཞུ་ཕྱད་ལག་གི་གོང་ག་ཚོང་ཞུ་ཁལ་བཞུད་ཕྱད་ ཅིང་ (*Rtsii*); ལུལ་ལ་ར་ཏ་མི་ཞུས་བྱ་བ་འདི་མི་རྣམས་ ཚོང་ཤོག་དང་བཟོ་རྒྱུ་མང་། in this place called Varānasi abound a variety of people and of articles of merchandize (*Hbrom* 1, 37).

ཚོན་ *zon*, also རྒྱགས་ཚོན་ caution; heed, care; ཚོན་ཕྱད་པ་ to be cautious, to take heed, to mind: ཚོན་ཕྱོག་པ་ཤུང་མི་ཞུས་ not knowing how to leave off sin take heed of it; ཚོན་མེད་ heedless; ཚོན་བྱུངས་ precaution, preventive measure (*Sch.*). A Tibetan proverb says ཡལ་ལུགས་མཁས་ན་ཁ་ཡི་ཚོན་། རྒྱ་ལུགས་མཁས་ན་རྒྱུ་ཡི་ཚོན་ if skilful in conversation one takes care of his tongue; if one knows how to walk, one guards the feet. ཚོན་པ་ that which guards the foot, i.e., shoes.

ཚོམ་ *zom* I. worn out, decrepit, worm-eaten, damaged by use; ཚོམ་སྒྱུར་བྱས་ rotten and cast out (*Rtsii*); ཚོམ་ལུས་མེད་པ་ without anything left out as damaged (*Rtsii*); ཚོམ་ཁོག་ dull-witted; ཚོམ་སྒྱུ་ *zom-skyon* of books, records, etc., spoiled, old and worm-eaten: རྩམས་ལུ་འགྲུགས་མ་ལོག་རྩམ་ཚོམ་སྒྱུ་ན་ མེད་པར་ཅོད་མར་བཅད་བཅད་ཅོད་གོས་ (*D. cel.* 8).

ཚོམ་ II: 1. མིམམ་ point, top, peak: རྩ་མེའི་ཚོམ་ point of the *dorje*; རི་རབ་གྱི་ཚོམ་ the summit of the *Rirab*; རི་བོ་ནག་པོ་ཚོམ་གྱི་ལྷོ་ཕྱགས་ན་ to the south of the peak of the black mountain; རི་བོའི་ཚོམ་དུ་འགྲོ་ going to the top of the hill (*A. 11.*); ལྷུ་རེ་འཕྱུར་གྱིས་གྲང་མི་གྲང་ རྩའི་གྱི་ཚོམ་ལ་སྤུས་ they buried the corpse on the summit of *Tang-mo Tang-chung* of *Hphyon rgyas* (*Fig. 65.*). 2. a cave; བྱག་ཚོམ་ rock-cavern.

ཚོམ་ III: a wooden cask or cylindrical vessel in which milk is kept; ཚོམ་ཅེན་ a large barrel (*Jig. 28.*)

ཚོར་ *zor*, also ཚོར་བ་ *zor-wa* 1. supine of ཚོབ་ or བཟོབ་. 2. sbst. reaping-hook, a sickle, a knife, esp. the weapons employed in combating the evil spirits in the གཏོར་མ་ (offerings), such as knife, sword, sling, bow and arrows; ཚོར་བས་ཅོབ་ to shear with a knife or sickle; ཚོར་ལྗེ་ sickle-blade; ཚོར་བྱ་ = ཚོར་ལྗེ་ a chopper.

ཚོར་མ་ *zor-ma* 1. wide, spacious, roomy. 2. བཀྲིའི་མཛུགས་ (*ཚོར་མའི་བྱུང་བྱུངས་*) hymns, religious songs: རྒྱུ་པོ་འགྲུ་པ་ཅན་རྣམས་ཀྱིས་ཚོར་མའི་བྱུང་བྱུངས་པ་ the wiser ministers sung songs of a religious character (*A. 146.*)

ཚོལ་ *zol* = བསྐྱུ་བ་ཁྲམ་པ་, ལྷན་, ལུ་པེམ་, ལུ་མ་, མི་པ་ cunning, false. གལ་ལྟར་གྱི་ཚོལ་གྱིས་གཞགས་བྱས་ཏེ་ having decided the battle cunningly. ཚོལ་པོ་ མྱོའི་ཁྲོན་ [an impostor; a rogue] *S.* ཚོལ་བྱ

ଓର୍ବିଚିତ୍ୟ; ଝିଅଘେର ଘାଜ [pretext]S.; ଝିଅଘେର
 ଓର୍ବିଚିତା, ଘାଜକ [a pretender]S.; ଝିଅଘେର=
 ସନ୍ତୁ ଘେର ନିର୍ଘାଜ without pretext; ଝିଅଝିଅ sol-
 sog=ଘମ୍ପେଛୁ deceit, fraud, imposture, false-
 hood.

ཚོལ་མོ་ *sol-tsho*, v. རེ་ཚོལ་བ་ *hdsol-wa*.

𐌼𐌹𐌺𐌰 *zōs*, v. 𐌱𐌰 *sa-wa*.

ཐོས་རྩ་ *mos-rñā* (ཤིང་ལ་བཞོས་པའི་རྩ་) (*Hbrom*
 ൧, 107).

ལྷ་མིལ་མཁོ་ *la-skyes* 1. མཁོ་མ་མཁོ་ ལྷ་མིལ་མཁོ་
the constellation called *Mṛgaśīra* (*Mṛṇon*).
2. ལྷ་མིལ་མཁོ་ the planet *Budha*; lit.
the moon-born. 3. an epithet of the river
Sindhu (*Mṛṇon*).

ཇེ་གམ *zla-gam* 1. རྩོམ་པ་ semi-circular ; semi-circular disk, the appearance of the eighth phase of the moon. 2. the cloak which the monk of the Gelug-pa sect wears at a religious service only (*Rtsii*)

ལྷ་དུམ *sla-dum* = ལྷ་གམ འཛིན་བླ་ (S. Lex.).

ལྷ་འདྲེས་ *la-hdres* composite or mixed friends, a company of different countries: ཁ་ཅེ་པལ་པའི་རིགས་པོད་པའི་ལྷ་འདྲེས་མེད་ཟེར་བ་དགོས་ (*D. cel. 8*).

ཐིམ་མུང་ *sla-sduḡ* or རྫོགས་ཚེག་ reduplication of a verbal termination, same as ཐིམ་པ་མུང་ *slar-bṣdu* (*Situ*).

ལྷ་པོ་ *sla-wa* I: 1. sym. num. 1. 2.=ལྷ་པོ་
juice; semen. 3.=ལྷ་པོ་ handsome, beauti-
ful (*Yig. k. 1*).

ལྷོ་པ་ II: a lunar or calendar month; ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ temporal month, ལྷོ་པ་གཅིག་ one month; ལྷོ་པ་ཅུ་ about a month; ལྷོ་པ་ཕྱེད་ཅུ་ about one-half of a month; ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ one month old. ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *sla-phyed* ལྷོ་པ་, ལྷོ་པ་ half of a month, i.e., a fortnight; ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ *sla-phogs* monthly salary or wages. ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ towards the expiration of the months (of pregnancy).

ཇཱ་ཏཱ་ཐེམ་པ་དང་ at the expiration of those months (*Jä.*). Is often in letter-dates shortened to ཇཱ་*sla*.

ལྷོ་བ III: བརྟ་ the moon; གནམ་གྱི་ལྷོ་བ the
 heavenly moon; ལྷོ་གང་ the full moon; ལྷོ་ནག
sla-nag the new moon, thus defined: གནམ་པོ་
 གང་གར་གྱི་ཡང་བཞེ་མང་བཞེ་ལྷོ་ནག་ཡིན་. *Note*: at this
 time no works for the dead or for the living should be undertaken. ལྷོ་བའི་དྲུམ་པ་འོར་
sla-wahi dkyil-hkor the orb of the moon.
 ལྷོ་བ་ཁམ་པ་ *sla-wa kham-pa* = ལྷོ་གམ་ half moon,
i.e., the first or the last quarter; semi-
 circle. ལྷོ་བ་ཁམ་པ་ལྟ་བུར་བཞག་གོ་ they are placed
 round in a circle; དུའབས་ལྷོ་གམ་ལྟ་བུ་ཡོད་ it is
 semi-circular in shape. ལྷོ་བ་ན་ *sla-wa-ñā*
 པའི་ཤེས་པའི་ the full moon; ལྷོ་བ་ན་པ་ *sla-wa*
ñā-pa or ག་གང་ལྷོ་བ་ the full moon (*Yig. k.*
 26.); ལྷོ་བ་འཛོན་ *sla-wa hdsin* the eclipse of the
 moon.

Syn. རི་བོང་ཙན་ *ri-boñ-can*; ཀྱུ་མཚོ་དགའ་ *rgya-mtsho-dgah*; རྩེ་བདག་ *tshe-bdag*; བསེལ་བྱེད་ *bsil-byed*; བསེལ་ཟེར་ཙན་ *bsil-ser-can*; རྩམས་བྱེད་འདྲ་དཀར་ *chags-byed hod-dkar*; བདུད་རྩི་འདྲ་ *bdud-rtsi-hod*; དག་དཔེ་ལུགས་ཀྱི་ *drag-pohi gtsug-rgyan*; ག་བུར་འཛོན་ *ga-bur hdsin*; བསེལ་ལྷན་འཛོན་བྱེད་ *bsil-ldan htsho-byed*; ཀྱུ་མཚོ་སྐྱུས་ *rgya-htsho-skyes*; མཚན་མོའི་བདག་པོ་ *mtshan-mohi bdag-po*; རིག་གསུམ་འཛོན་ *mig-gsum hdsin*; རིག་གསུམ་པའི་ལུགས་གཏེན་ *mig-gsum-pahi gtsug-gi nor*; ལྷན་མའི་བདག་པོ་ *gnar-mahi bdag-po*; རི་དགས་མཚན་ *ri-dwags mtshan*; རི་བོང་མཚན་མ་ *ri-boñ mtshan-ma*; རྒྱེ་བྱེད་ *sgrib-byed*; རྩལ་གྱི་ཐིག་ལེ་དཀར་པོ་ *rdul-gyi thig-le dkar-po*; རྩལ་གྱི་ཐིག་ལེ་ *car-gyi thig-le*; གཉིས་སྐྱུས་ཀྱི་ལྷན་ *gnis-skyes rgyal*; གཤམ་ལེ་མཁྱུད་ *gzah-yi makhyud*; རི་བོང་འཛོན་ *ri-boñ hdsin*; ཀྱུ་སྐར་མཁྱུད་ *rgyu-dkar mu-khyud*; ཀྱུ་སྐར་གཙོ་ *rgyu-dkar gtso*; ཀྱུ་མཚོ་མདུག་མདུག་ *rgya-mtso mar-gsar*; ཁ་བའི་འདྲ་ *kha-bahi hod*; སྤེད་བྱེད་ *srid-byed*; རི་དགས་ལྷན་འཛོན་ *ri-dwags sna-hdsin*; བདུད་རྩི་སྤྱོད་ *bdud-rtsi-spro*; སྤེད་མའི་ལུས་ *grib-mahi lus*; རྩད་ཀར་རྩ་སྐྱུས་ནང་ཙན་ *rta-dkar chu-skyes nañ-can*; རྩེ་ལྷན་གཤམ་

wife, concubine, mistress; also, help, assistance: ལྷན་པའི་ལྷན་པ་ to accompany, assist; ལྷན་ལྷན་ *rkun-sla* a thief's accomplice; ལྷན་ལྷན་ "kunda" resp. husband and wife; ལྷན་ལྷན་ rival, competitor; ལྷན་ལྷན་ a woman whose husband is dead (lit. who has eaten him). ལྷན་ལྷན་ single, single-handed; ལྷན་ *sla-mo* ལྷན་ལྷན་ a female friend, concubine (*Mñon.*); ལྷན་ལྷན་ *zlas-dbye* or ལྷན་ལྷན་ pair, couple, combination, viz., of a thing and its reverse, hence ལྷན་ལྷན་ *zlas phye-wa* reverse, contrary.

ལྷན་ལྷན་ *sla-med* 1. ལྷན་ལྷན་, ལྷན་ལྷན་ matchless. 2. friendless, without help, single, celibate; alone: ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ ལྷན་ལྷན་ in a strange country (I) was left alone, friendless (*Rdsa. 23*).

Syn. ལྷན་ལྷན་ *gcig-bu*; ལྷན་ལྷན་ *rkyah-rkyah* (*Mñon.*).

ལྷན་ལྷན་ *sla-mtshan* ལྷན་ལྷན་, ལྷན་ལྷན་ menstruation, monthly course of women; ལྷན་ལྷན་ ལྷན་ལྷན་ *sla-mtshan med-pa* ལྷན་ལྷན་ one without menses.

Syn. ལྷན་ལྷན་ *rdul*; ལྷན་ལྷན་ *me-tog* (*Mñon.*).

ལྷན་ལྷན་ *sla-mdses* an epithet of Sarasvatī; the *Kunda* flower.

Syn. ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *dbyahs-can-ma*; ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *me-tog kun-da* (*Mñon.*).

ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *sla-shal mdsas-ma* term for a beautiful woman (*Mñon.*).

ལྷན་ལྷན་ *sla hu* ལྷན་ལྷན་ colloq. ལྷན་ལྷན་.

ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *sla-ral gyi-dpe* ལྷན་ལྷན་ [counter example] *S.*

ལྷན་ལྷན་ *sla-gun* ལྷན་ལྷན་.

ལྷན་ལྷན་ *zhug-pa* or ལྷན་ལྷན་ *zhugs-pa* 1. = ལྷན་ལྷན་ to pour into, to cast, put in: ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *snod-du zhugs-pa* to pour into a

pot or vessel. 2. pf. ལྷན་ལྷན་ *bzugs* to send word, report, inform.

ལྷན་ལྷན་ *slum-pa* or ལྷན་ལྷན་ *slum-po* ལྷན་ལྷན་, ལྷན་ལྷན་ adj. round, circular, ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ roundish in shape (*Glr.*); bulbous; ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *slum-por rtsig-pa* to erect a round, cylindrical wall, e.g., for a monument. ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ ལྷན་ལྷན་ clerics bare-foot, and with their heads shaven and thereby looking globular; ལྷན་ལྷན་ *slum-skor* ལྷན་ལྷན་ circular: ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ ལྷན་ལྷན་ made two concentric circles. ལྷན་ལྷན་ = ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་.

Syn. ལྷན་ལྷན་ *ril-po*; ལྷན་ལྷན་ *zur-med*.

ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *slum-po hdsin* = ལྷན་ལྷན་ the sun.

ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *slum-phu-se* a mole-like animal (*Jā.*).

ལྷན་ལྷན་ *zlo-wa* to summon, call; v. ལྷན་ལྷན་.

ལྷན་ལྷན་ *zlog-pa* pf. ལྷན་ལྷན་ *zlogs*, fut. ལྷན་ལྷན་ *bzlog* (is trs. vb. to ལྷན་ལྷན་ *ldog-pa*) 1. ལྷན་ལྷན་, ལྷན་ལྷན་, to cause to return, to drive back, repulse, expel, to send back; esp. to send to fetch something. 2. to cause to turn, divert, to turn ལྷན་ལྷན་ the mind or intention; ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ to alter the mind; ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ ལྷན་ལྷན་ it is hard to give up the love of kindred (*Mil.*); ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ ལྷན་ལྷན་ we beg you to dismiss the thought of it (*Dzl.*); ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *zlog-thabs-can* ལྷན་ལྷན་ the ten means of turning aside or diverting others such as:—(1) ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་; (2) ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *zla-wa zlog-thabs-can*; (3) ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *me-zlog thabs-can*; (4) ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *chu zlog thabs-can*, etc.

ལྷན་ལྷན་ *zlos* = ལྷན་ལྷན་ ལྷན་ལྷན་ a charm, spell (*S. Lex.*); ལྷན་ལྷན་ to repeat such; ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ recitation.

ལྷོ་མ་གར་ *zlos-gar* or **ལྷོ་གར་** *zlod-gar* **འཇུག་** drama, dramatic performance, dance, one of the four branches of Sabda Vidya, the science of external expression. **ལྷོ་མ་གར་མཁན་** *zlos-gar-mkhan* **མཛིན་པ་** an actor, dancer [also a mistress] *S. Zlos-gar* is divided into five parts:—(1) **སར་འཛིན་པ་** *sūtradhara*; (2) **རོལ་མོ་** *rol-mo* music; (3) **ཅས་ཤུགས་** *chas-shugs* dressing in different and fantastic ways; (4) **བཤད་གད་** *bshad-gad* comic representations, laughing, etc.; (5) **ལྷོ་མ་གར་** *zlos-gar* the dance itself. The term **ལྷོ་མ་གར་** *zlos-gar* properly, however, signifies the interlude when songs, etc., are repeated, after each kind of dance has been performed: **ངག་གི་སྒྲ་བོའི་དབྱ་མ་** **ལྷོ་མ་གར་གྱི་དབྱ་མ་** **ལྷོ་མ་གར་** (*Loñ. v. 6*). **ལྷོ་མ་གར་གྱི་ཁང་** *zlos-gar-gyi khañ* stage, theatre; **ལྷོ་མ་གར་གྱི་བཟླ་ཆོས་** *zlos-gar-gyi bstan-chos* **འཇུག་མཁས་** dramatic works; **ལྷོ་མ་གར་བྱེད་པ་** *zlos-gar byed-pa* to dance, **ལྷོ་མ་གར་ཁྲིའུ་བ་** to teach or learn dancing.

གཟག་པ་ *gzag-pa*, v. **འཇུག་པ་** *htshag-pa* and **འཇུག་པ་** *hdsag-pa*.

གཟག་པ་ལ་ *gzags-pa* 1. v. **གཟུང་པ་** *gzabs-pa*. 2. to magnify, multiply (*Sch.*): **རིལ་བའི་ཟག་པ་** *ril-wahi zags-pa* or **ལུང་བ་** *luñ-wa* (*Nag. 62*).

གཟུང་པ་རིང་ *gzahs-rin* = **ཆོང་མ་ར་མགོ་** *tsher-ma ra-mgo*.

གཟང་ *gzag* n. of a district in Lhokha (*Deb. 9, 14*).

གཟུང་ *gzah* 1. **མཇུག་** a planet, the name being usually restricted to the following viz., **ཉི་མ་** *ñi-ma* the Sun, **ལྷོ་མ་** *zla-ma* the Moon, **མིག་དམར་** *mi-gar* Mars, **ལྷ་མོ་** *lu-mo* Mercury, **ལ་སངས་** *la-sangs* Venus, **ཕུར་བུ་** *phur-bu* Jupiter and **ཐྱུང་པ་** *thung-pa* Saturn; the ascending node **རྩ་མོ་** (*ra-ho*) and the descending node **མཇུག་པ་** (*ke-tu*) are added to make nine planets **གཟུང་དབུ་**. 2. the respective days of the week thus

enumerated:—**གཟུང་ཉི་མ་** *gzah ñi-ma* **འཇུག་** Sunday; **གཟུང་ལྷོ་མ་** *gzah zla-ma* **མིག་དམར་** Monday; **གཟུང་མིག་དམར་** *gzah-mig dmar* **མཇུག་** Tuesday; **གཟུང་ལྷ་མོ་** *gzah lhag-pa* **ལུང་པ་** Wednesday; **གཟུང་ཕུར་བུ་** *gzah phur-bu* **ཐྱུང་པ་** Thursday; **གཟུང་ལ་སངས་** *gzah-pa-sangs* **མཇུག་** Friday; **གཟུང་ཐྱུང་པ་** *gzah spen-pa* **མཇུག་** Saturday. 3. **ལྷ་མོ་** dangers, troubles, gen. attributed to the influence of malignant stars or planets. These planetary disturbances are of different kinds:—**ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་** *bla-gzah*, **ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་** *srog-gzah*, **གཟུང་ལྷ་མོ་** *gced-gzah*, **མ་གཟུང་ལྷ་མོ་** *ma-gzah*, **ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་** *groñ-gzah*, **ལྷ་མོ་** *bu-gzah*, **ལྷ་མོ་** *dgra-gzah*, **ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་** *gluñ-si dar-gzah* (*Vai. kar.*). **གཟུང་ལྷ་མོ་** *gzah-gdon* **མཇུག་**, **ཐྱུང་པ་** unforeseen danger, evil, trouble. **གཟུང་ནད་** epilepsy; **གཟུང་ཐོག་** id.

གཟུང་མཁན་མཁན་ *gzah-skar-mkhan* astronomers and astrologers.

Syn. **རྩ་མོ་ལ་** *rtsis-pa*; **མཁན་དབུ་ལ་** *skar-dpyad-pa* (*Mñon.*).

གཟུང་ཁྱིམ་ *gzah-khyim* 'the place,' or more correctly the house, of a planet, the constellation in which a planet stands (*Cs.*).

གཟུང་དུག་ལྷ་མོ་ *gzah-dug nag-po* an official plant used in apoplexy.

གཟུང་བདག་ *gzah-bdag* = **ཉི་མ་** *ñi-ma* **མཇུག་** the chief of the planets, the sun.

གཟུང་རོང་ *gzah-roñ* = **རྩ་མོ་** *rdsa-roñ* a gorge or valley or plain filled with boulders.

གཟུང་རྩ་མོ་ *gzah-rna-wa* an epithet of Rāhu or **ལྷ་མོ་** *sgra-gcan* (*Mñon.*).

གཟུང་ལུས་ *gzah-yum* **མཇུག་** a religious work treating of planets (*Rtsii.*).

གཟུང་ལྷ་མོ་ *gzah-yi-rtcen* **ཐྱུང་པ་** the fixed star, the polar star: **གཟུང་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་** *thung-pa* it is called Dhruva or the fixed, because it remains steady above all the planets (*Mñon.*).

གཟུང་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *gzah-yi mu-khyud* as met. = the moon (*Mñon.*).

གཟན *gzan* described as ལྷ་པའི་བརྒྱུ་མེད་ཀྱི་གཟན་ a plain shawl gen. of liver or orange colour which a Buddhist monk wraps round his body.

གཟན་པ *gzan-pa* 1. food in general, but most frq. hay etc., food of cattle. གཟན་དུ་ གུར་བ་ *gzan-du skyur-wa* (lit. to deliver over for food, i.e., a body to demons), to scorn, slight, despise; གཟན་རྒྱུ་ provender for animals and provisions for men. གཟན་གིང་ *gzan-gin* grass for horse and donkeys and fuel for men: གཟན་གིང་མ་འཇིག་ལྷོ་མེས་ (D. cel. 40). 2. to devour, consume, pick out; to worry, mostly in fig. sense: རྩེ་མེད་ལ་གཟན་ *tsher-ma shabs-la-gzan* the thorn worries the foot (*Mil.*); adj. གཟན་པ་ *gzan-pa* and གཟན་པོ་ *gan-po* worn-out, thread-bare; རྩེ་མེས་ལ་གཟན་ *semṣ-la-gzan* it gnaws at the heart (*Mil.*); རྩེ་གལ་ *srog-la* it preys upon life; རྩེ་མེ་གཟན་ *rna-sa la-gzan* in C. it deafens the ears = སྒྱུན་འབྱེན་པ་ *sun-hyin-pa*.

གཟབ *gzab* 1. careful, well-behaved, attentive and polite: བྱ་བ་རྩོད་ལམ་གཟབ་པ་ *bya-wa spyod-lam gzab-pa* in behaviour and work careful; མགྲོན་པོ་ལ་གཟབ་གཟབ་བྱེད་པ་ attentive and polite to guests. གཟབ་ལྗོངས་ *gzab-llinṣ* (རྩེ་བརྩན་པོ་) careful, cautious (*Yig.*). 2. གཟབ་པ་, v. གཟབས་པ་. 3. elegant, smartly robed. གཟབ་ལྗོངས་བྱེད་པ་ *gzab-sprod byed-pa* to dress neatly and cleanly, to be well dressed; but if over and above good dress one wears jewellery he is said to be—གཟབ་མཚོར་བྱེད་པ་ too gaudily dressed.

གཟབས་ *gzab-ma* or གཟབ་ཡིག་ (elegant writing), Tibetan capital or printing letters (*Grub.* ༩, 3.)

གཟབས་པ *gzabs-pa* (also གཟབ་པ་ and གཟགས་པ་) imp. གཟོབས་ *gzobs*, to use care, diligence: ལོ་གཅིག་ཟས་རྩོད་གཟབས་པས་ *lo-gcig-zas spyod-gzabs-pas* by a careful diet continued for a year

(*Māg.*); དེ་ལས་གཟོབས་ beware of it, be on your guard against it (*Jā.*).

གཟར *gzar* 1. a rug to spread on the floor (*Yig.* 23). གཟར་ཆེན་ a broad rug. 2. peg, hook, wooden nail, for hanging up things; གཟར་སྤང་ id. གཟར་ཐག་ *gzar-thag* = འཕྱར་ཐག་ (གོས་བཀལ་བའི་ཐག་པ་ *Situ.* 76), a string or rope that is stretched on walls, &c., to hang clothes on.

གཟར་པོ *gzar-po* or གཟར་བ་ *gzar-wa* adj. steep, rugged, precipitous: རི་གཟར་པོ་ steep and rugged hill; བྲག་གཟར་པོ་ precipitous rock; རི་གཟར་གྱི་ངོས་ steep declivity or cliff; རི་གཟར་རྒྱུ་ waterfall, cascade on rocks.

གཟར་བུ་ *gzar-bu* ལྡུམ་པ་, ཀྲུ་, colloq. “*saru*” a ladle, gen. of wood: གཟར་བུ་འཕྱར་ *gzar-bu hphyar* lifting up a ladle for a blow (*Mil.*); དགང་གཟར་ and ལྷུགས་གཟར་ *blugs-gzar* two long spoons or ladles used at burnt-offerings (*Schl.* 294). ལྷུགས་ *skyogs* or ལག་ལྷུགས་ *lag-skyogs* are used as synonyms of གཟར་བུ་ but generally a ladle made of metal is called ལྷུགས་ *skyogs*.

གཟལ་པ་ *gzal-pa* = བཀས་པ་ པའུ་ཆ་ a rent or split; anything split.

གཟས་པ *gzas-pa* 1. to set about, to be on the point, to prepare for; generally used with termin. case of infin. mood. རྩོད་པ་གཟས་པོ་ prepared, began to dig out. 2. to brandish, = བརྩོག་པར་བརྩོས་པ་ to begin to wave.

གཟི *gzi* 1. རྩོ་འཇུ་ shine, brightness, clearness, splendour; in *W.* looming in mist, a mirage. 2. རྩོ་བུ་ n. of a precious stone—onyx—variously coloured, brown, gray, streaked with three, five or seven lines. 3. v. under གཟིར་བ་ *gzir-wa-pa*. 4. = བཟི་ *bzi*. གཟི་ཁྱིམ་ *gzi-khyim* a corrupt form of the word རྩོ་ཁྱིམ་; གཟི་མདའ་ *gzi-can* shining bright, གཟི་མདའ་མེད་ red sunset, afterglow.

chuñ resp. a dwelling, a house for retirement: ལྷའི་གཟིམ་རྒྱུད་ལ་བཅུན་ཡོང་ I will attend at your abode; གཟིམ་རྒྱུད་པ་ *gzim-chuñ-pa* chamberlain of the Dalai Lama's abode; གཟིམ་ཐུལ་ *gzim-thul* sheep-skins for night quarters; གཟིམ་གནས་ *gzim-gnas* lodging, place for spending the night; གཟིམ་ཕྱུག་ *gzim-phrug* page, boy-servant of a great man; གཟིམ་མལ་ *gzim-mal*=གཟིམ་ས་ *gzim-sa*, bedstead with གཟིམ་ཆ་ or མལ་ཆ་ bedding on it; རྩལ་སའི་ or མལ་སའི་ ཁང་མིག་ bed-room.

གཟིང་བ་ *gzir-wa*=མནར་བ་ to suffer, to be afflicted; to be harassed, troubled: རྩད་ཀྱིས་ གཟིང་བ་ troubled by disease; འདྲོད་པས་གཟིང་ནས་ རྒྱལ་ཁུར་ overpowered by lust, overcome by brutal passion; གཏུང་པས་གཟིང་ *gduñ-pas gzir* tormented by longings (*A. K. 1-14*). གཟིང་ *gzir* རྒྱལ་ཁུར་, རྒྱལ་ཁུར་ [pain, transgression] *S.*

གཟིམ་ *gzil* in གཟིམ་བྱན་པ་=ཐུ་མེད་ཐུང་པ་ *spu-zin byed-pa* (*Jä.*).

གཟུང་པ་ *gsu-dpañ* witness, mediator (*Sch.*); an honest and truthful witness.

གཟུ་བ་ *gsu-wa*=ཀ་པ་ a post, but gen. a pole to which an animal for sacrifice is tied; a lever, bar; གཟུང་ས་ *gsu-rñas* a prop (*Cs.*).

གཟུ་པོ་ *gsu-po* straightforward, upright, honest: ཐུགས་གཟུ་པོ་ honest mind; གཟུ་པོར་གནས་པ་ to be impartial and straightforward, to be on the side of honesty (*Cs.*).

གཟུ་ལུམ་ *gsu-lum* or གཟུ་ལུམས་ *gsu-lums* 1. obstinate, or བསྐྱབ་པ་ལ་མི་རྟོག་པ་ not listening to any instruction or order (*Situ. 11*); also=བཟོ་ཅན་ selfishness. 2. acc. to *Lex.*=བབ་ཅལ་ རམས་ and མཆས་ hence signifying rashness, impetuosity, and therefore: གཟུ་ལུམ་ཕྱིད་པ་ to act rashly. *Sch.* has: disobedience, pride (*Jä.*). 3. གཟུ་ལུམ་ཅན་ *gsu-lum-can* is said to=རྩྱ་ན་ཅན་ *brdsun-can* lying, liar; གཟུ་ལུམ་དུ་མྱེད་པ་ *gsu-lum-du smra-wa*=རྩྱ་ན་མྱེད་པ་ *rdsun-smra-wa* speaking falsehood, telling lies.

གཟུག་ *gzug* 1. the tenth part of the carcass of a slaughtered sheep. 2. pain, v. ཟུག་. 3. peak, point, pinnacle: ལའི་ཟུག་ top of a mountain pass (*Jä.*).

གཟུག་པ་ *gzug-pa* to be able to bear, to sustain (*Jä.*).

གཟུགས་ *gzugs* རྒྱུ་པ་ 1. symbol for 1. (*Rtsii.*) 2. རྒྱལ་ཁུར་, རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་, རྒྱུ་པ་ the body, the outward form of anything: ཐུ་རྩལ་གྱི་གཟུགས་རྣམས་ external forms, the forms of the sensible world, the impressions that are made on the eye (*Vai-sñ.*) མིག་གིས་གཟུགས་རྣམས་མཐོང་ the forms (of things) are seen with the eyes; ལུས་གཟུགས་ *lus-gzugs* shape of body, stature, frq.; གཟུགས་ཀྱིས་འཛོལ་བ་ *gzugs-kyi htsho-wa* (ཐུང་འཛོལ་མ་) that makes her body the means of livelihood, a prostitute, harlot; གཟུགས་ཀྱི་རྩེ་མ་ *gzugs-kyi sñe-ma* རྒྱུ་པ་པ་: n. of celestial courtesan (*Mñon.*). Other forms of same import, v. below. གཟུགས་དཀའ་ *gzugs-dkahl* ཐུང་ཕྱི་ "difficult, tortuous body," met. a frog. In metaphysics: form, body, as one of the five *skandhas*, v. ཐུང་པོ་. In letters and in polite enquiries after health གཟུགས་ and ལྷུ་གཟུགས་ are always employed: རྟེན་ལྷུ་གཟུགས་པོར་མོར་བཟུགས་མཐུ་ are you (is your body) quite well? so, too, in conversation, the colloq. term གཟུགས་པོ་ "*suk-po*" being used: ལྷུ་འི་གཟུགས་པོ་གསོ་གི་ཡིན་ནམ་ are you getting better? 3. in physics: body, matter, substance: གཟུགས་ཅན་, གཟུགས་སུ་སྒྲུབ་པ་ composed of matter, material, substantial; གཟུགས་ཅན་མ་ཡིན་པ་, གཟུགས་སུ་མི་སྒྲུབ་པ་, གཟུགས་མེད་ immaterial, unsubstantial; གཟུགས་མེད་པའི་སྒྲུབ་ a ghost-like voice (*Mil.*); གཟུགས་ཁངས་ རྒྱུ་པ་ལུ་ the range of the material world; གཟུགས་རྒྱུ་ལུ་ལུ་ལུ་ལུ་ མཁའ་རྒྱུ་མི་བཞི་བཞི་; གཟུགས་ན་ཐུང་པ་ *gzugs-na spyod-pa* རྒྱུ་པ་པ་པ་ [walking in the world of form] *S.* གཟུགས་ཡོད་པ་ *gzugs yod-pa* having form. Metaphysically གཟུགས་ཀྱི་རྩེ་མ་ཆེད་ *gzugs-kyi skye-mched* "the sense of form" is possessed of

colour which is chiefly of four kinds, but is secondarily of eight kinds; the four colours being:—white, yellow, red and blue, while the secondary form-colours are:—those of clouds, smoke, dust, mist, sun's rays, shade, light, and darkness. The eight རྩིབས་གྲགས་ forms are:—གྲུ་བཞི *gru-bshi* or ལྷམ་པ་ *lham-pa* square; ལྷུམ་པོ་ *zhum-po* globular; ཕུ་ལེ་བ་ *phyu-le-wa*; ཕུ་ལེ་མ་ *phyu-le ma*; ཕུ་ལེ་མ་ཡིན་པ་ *phyu-le ma-yin-pa*; རིང་བ་ *rin-wa*; རྩུ་བ་ *thun-wa*; མཐོ་བ་ *mtho-wa*; དམའ་བ་ *dmah-wa*.

གཙུག་མ་ཉི་པོ་ *Gzugs-can shñi-po* the earliest patron and friend of Buddha who ruled over Magadha when he had renounced the world for the life of an anechorite; being the son of king Mahāpadma by his queen Bimbā he was called Bimbisāra. (*K. du. 7, 5*).

गङ्गुस' ४३५ *gzugs-can-ma* 1. रूपवती 'the fair sex, a general term for women; also वेश्या prostitute (*Mñon.*). 2. ईश्वरीय' रक्तफल (*Mñon.*) [the Indian fig tree] S.

गञ्जस्य च *gzugs-brñan* 1. = छन्दस्य *snah-brñan* प्रतिवृत्ति, प्रतिम, मूर्ति, प्रतिनिधि, प्रतिबिम्ब; *image, reflected image, reflection.* 2. = शैवस्य *grib-ma* छाया a shadow.

གཟུགས་པ *gzugs-pa* v. རྟོགས་པ *hdsugs-pa* : གཞེས་
 རྟོགས་པས་གཟུགས་ *gzur-hdsugs-pas gzugs (Nag.*
62).

གཟུགས་ཀྱི་ *gzugs-bu*, रूपक simile, metaphor (*S. Lex.*)

གཟུགས་མ *gzugs-ma*, རྒྱལ [1. graceful. 2. silver]S.

གཟུགས་མང་ *gzugs-mañ* 1. बहु रूप many shapes, one of various shapes. 2. = བོལ་སྤྲེལ་ *spoṣ-dkar-ciñ* the *Sāl* tree, from the gum of which a resinous incense is made burnt both by Brāhmanas and by Buddhists in performing religious ceremonies (*Māon.*).

གཟུགས་མེད་ *gzugs-med* shapeless, without form; ethereal, spiritual: གཟུགས་མེད་པའི་ས་པའི་ the four spiritual stages of existence: (1) རྣམ་མཁའ་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆོད་ ཡ་ཀ་ཤ་ས་སྤྱི་ཡུལ་འདུག་ [infinite expanse of the sky]S. (2) རྣམ་ཤེས་མཐའ་ཡས་སྐྱེ་མཆོད་ བློ་སྤྱི་ཡུལ་འདུག་ [boundless region of knowledge]S. (3) ཅི་ཡང་མེད་པའི་སྐྱེ་མཆོད་ རྟེན་མེད་འཇིག་རྟེན་འདུག་ [realm of nothingness]S. (4) བདུ་ཤེས་མེད་པའི་སྐྱེ་མཆོད་ རྟེན་མེད་འཇིག་རྟེན་འདུག་ [realm of non-consciousness]S. (M.V.).

གཟུགས་མོ *gzugs-mo* a species of antelope said to live on the higher regions of the Himalayan range between 9 to 18 thousand feet above the level of the sea.

Syn. གཟུགས་མི་ཐུར་ *gzugs-mo byi-thur* or ཐུར་ *byi-dur*; སྒོ་ཐུང་ *sgro-byed*; རྒྱུ་བཞོན་ *rluñ-bshon*; རི་ཐག་རྩ་བ་ *ri-dbags rna-wa* (*Mñon*).

གཟུགས་ལོང་མ *gzugs-ltshon-ma* = གཟུགས་ལོང་མ
a harlot, prostitute (*Mñon.*)

གཟུགས་མཛེས་པ་ *gzugs-mdzes-pa* सुश्री, सु रूप one
of handsome body, one who has personal
accomplishments.

Syn. ཡན་ལག་མཚོག་ཨྲན་ *yan-lag mchog-ldan*; གཟུགས་བཟང་བ་ *gzugs-bzang-wa*; ལུས་མཛེས་པ་ *lus mdzes-pa*; ལུས་མཚོག་ཨྲན་ *lus mchog-ldan*; ཐུག་ག་ *sdug-gu*; རྩིང་ཏུ་ཐུག་པ་ *ñiñ-du sdug-pa*; ཡིད་ཁོང་ *yiḍ-koñ*; ཡིད་དགའ་ *yiḍ-dgañ*; རྩིང་པོ་ཨྲན་ *ñiñ-po-ldan*; མཛེས་ཐུག་ *mdzes-sdug*; མཛར་ཐུག་ *mtshar-sdug*; ལེགས་པ་ *legs-pa*; རྩིང་ཏུ་འབབ་ *ñiñ-du hbab*; ཡིད་ཏུ་འཐད་ *yiḍ-du hthad*; རིན་ཏུ་མཛེས་ *cin-tu mdzes*; རིན་ཏུ་ཐུག་ *cin-tu sdug*; མཛར་པོ་ *mshar-wo*; ཡིད་འཕྲོག་ *yiḍ-hphrog*; ཡིད་དགང་ཁོང་ *yiḍ-dkar hoñ*; མིག་ཏུ་མཛེས་ *mig-tu mdzes*; མཛོང་ར་དགའ་ *nthoñ-na dgañ*; ལྟ་བུ་མཚོག་མི་ཤེས་ *lta-was mchog mi-ḡes*; ལྟ་བུ་མཛོང་མས་ *lta-was mi homs*; གཤན་དང་ཐུན་མོང་མིན་པ་ *gshen dañ thun-moñ min-pa*; མིག་གི་བྱང་ཏུ་ *mig-gi ḥdud-rtsi*; མིང་ལ་མངར་ *miñ-la mñar*; ཡིད་རྩོམ་པ་ *yiḍ tshim-pa* (*Mñon.*).

གཟུང་བ *gzun-wa* 1. a form of the perf.
of རྒྱུན་པ་: གཟུང་ནས འགུལ་ having seized.

† གཟེངས་པ་ *gzengs-pa* or གཟེངས་མཛོེབ་
height, loftiness, sublimity, gloriousness,
wide-spread, spacious.

Syn. བརྒྱལ་བ་ *brkyañ-wa*; གཟི་བྱིན་ *gzi-byin*;
གཟི་བུ་ཤིང་ཆེ་བ་ *gvi-brjid che-wa* (*Mñon.*).

གཞེས་པ་ཐོན་པ་ *gzheñs-bstod-pa* 1. = ཡོན་ (*Mñon.*)
gift, blessing. 2. belauding, praise,
panegyric, encomium. 3. vb. to praise,
extol, glorify.

Syn. *མཐོ་བར་བྱ་བ* *mtho-war bya-wa*; མེ་བྱོད་ *che-brjod*; འཕྲག་ས་པ་བྱོད་ *bsnags-pa-brjod*; མཚོ་
ཚལ་ *mechod-tshig*; འཇག་སྐྱ ་ *legs-smra*; འཇག་ས་བྱོད་ *legs-brjod*; འཕྲོད་ཚལ་ *bstod-tshig* (*Mhon.*).

གཟེད་པ *gzed-pa* 1. to carry: གཟེད་པ་གཟེད་པ་
gzan-phrag-par gzed carries one's shawl
 on the shoulders. 2. to spit on a stake or
 spike.

གཟེང་མ *gzed-ma* gen. གཟེབ་མ *gzeb-ma*, also
གཟེབས *gzeb-s* any small wicker-work basket
or wicker enclosure.

ਬਾਝੇਬ *gzeb* 1. a tent. 2. पिंजरा a cage, aviary.

གཟེམ་པ *gzem-pa* = རྟེམ་པ *hdsem-pa* to do
a thing gently (*Jä.*).

གཞེར *gzer* ཀོལ་ གླུ་, a nail small or large, spike: ཁོང་གཞེར་ wooden nail, རྒྱགས་གཞེར་ iron nail; གནམ་གཞེར་ thunderbolt, lightning; ཡག་ཞེར་གྲུག་ = acc. to *Jä.*: driving red hot tacks into the finger-ends, a kind of torture in *C.*; གཞེར་གྱིས་འདེབས་པ་ *hdebs-pa* to fasten by nails. Fig. that which fixes or nails in the memory, mental help, mnemonic verse (*Jä.*). གཞེར་མིག་ n. of a Bon religious work, lit. a key to memory (*G. Bon.* 4). རྩ་གཞེར་ or རྩེར་ nail of the sun, a ray, a sunbeam; རྩེར་ ray of light; གཞེར་ནད་ pain, ache, illness; གཟུག་གཞེར་ id., མགོ་གཞེར་ headache, རྩུ་གཞེར་ gripe, colic, སྦོ་གཞེར་ stomach-ache, རྩེབ་གཞེར་ *rtsib-gzer* pleurisy, སྦོ་གཞེར་ tooth-ache

(Cs.) ; **གཟེར་གྲུ་ལ་བ་** རྒྱུན colic, feeling severe pain or aching as if caused by driving a nail in the body. **གཟེར་སྒྲན་མེད་པོ་=མེད་ཅན་མེད་པོ་** (Sman.).

གཟེར་པ་ *gzer-wa* 1. to bore into, drive or
knock in, e.g., ཟེར་ a nail. 2. to feel pain,
to be suffering: རེ་འབྱུང་གཟེར་ beer-tippling
produces pain (*Jä*).

གཟེར་བྱ *gzer-bu* = གཟེར་རྩུང་ a little nail, a tack.

གཞིར་མ *gzer-ma* = ཇུ་ཤུ་མོ *cha-phra-mo* a
minute particle.

གཞོན་པ་ *gzo-wa* to remember, keep in mind = the col. རྟོན་ལན་པེལ་པ་ *drin-lan hjal-wa* to show gratitude: རྟོན་གཞོན་པ་གཞོན་པའི་ཕྱིར་ from remembrance taken of their kindness; ལྷན་མི་གཞོན་ *byas-mi-gzo* ungratefulness; རྟོན་གཞོན་པ་ *drin-gzo-wa*; རྟོན་གཞོན་པའི་མེས་པ་ *drin-gzo-wahi-sens* gratitude རྟོན་མི་གཞོན་པ་ *drin mi-gzo-wa* ingratitude; རྟོན་གཞོན་ཅན་ *drin-gzo-can* grateful (*Jä*).

གཞོང་ *gsoñ*, or གཞོང་བུ *gsoñ-bu* chisel,
engraving-tool, puncheon (*Jä*).

་ གཞི་ *gzod* 1.=the first, the earliest
 (time): གཞི་མ་ནས་ = དང་པོ་ནས་ from the first,
 གཞི་མ་འི་དུས་ earliest time: གཞི་མ་ནས་ཞི་བ་=
 རྩོད་པ་ནི་ *Chunyata*, that which has been
 existing from the first or the beginning,
 གཞི་མ་ནི་ནས་ = དང་པོ་ནི་ནས་ 2. now, this
 moment (opp. to ད་ཅི་ before, a little time
 ago) (*Jä.*).

གཞན་པ་ *gzon-pa* to attend to, to take in, listen to: བཞོབ་ནང་གཞན་པ་ a precept wasted in the ear, it entered at one ear and went out at the other; གཞན་པ་གཞན་པ་ to attend to, listen to; བསྐྱེད་བྱ་ལ་མི་ཉན་པ་ not to attend to the course of moral discipline.

གཞོན་པ་ *gzob-pa* quick, sharp, clever;
 གཞོན་གཞན་པ་ very nice (*A. 156*).

བཟང *bzahn* 1. medicinal spices; བཟང་པོ་དྲུག *bzahn-po-drug* the six drugs or medicinal spices. 2. = བླ་ an ox རྩ་ཁྱེད་ (*Mñon.*). 3. ལྟ་ whatever is good. 3. an agreement, treaty: བཟང་སྒྲིག *bzahn-sgrig* an agreement of peace.

བཟང་པོ་ *bzahn-po* good in every respect, fine, nice, right, of good quality; but is considered rather a bookish and formal term, the colloq. words being usually ཡག་པོ་ *yag-po* and in *W.* ལྟ་བུ་ or ལྟ་ལ་ though བཟང་པོ་ occurs in many collocations. བཟང་བ་ *bzahn-wa* is another form. The latter also occurs as a verb: to be good, esp. in colloq. of certain classes of society: འདྲི་རྩི་ནས་བཟང་གི་འདུག་ this is better than that. བཟང་ངན་ *bzahn-ngan* good and bad, good and ill; བཟང་ངན་འབྲིང་གསུམ་ *bzahn-ngan hbrin-gsum* good, bad and middling; བཟང་ངན་འབྲེད་པ་ *bzahn-ngan hbyed-pa* to discern between good and evil; བཟང་འདོད་ *bzahn-hdod* self-complacency; བཟང་པོའི་འདུག་སྐྱེས་ *bzahn-pohi hdug-stan* the manner of sitting of the good and great. བཟང་པོའི་སྒོ་ལོ་སྒོ་བཟང་ སུམ་པོ་ good-hearted, generous, noble-hearted; བཟང་པོའི་ཚུལ་ ལུ་སྒྲིག་ good morals, good-behaviour.

བཟང་ཁྱི་ *bzahn-khyi* the Tibetan lap-dog.

+ བཟང་མཁན་ *bzahn-mkhan* = ལོ་སྒོ་བཟོ་བ་ *gos-bzo-wa* a tailor. བཟང་ལོ་སྒོ་ Chinese satin of the measure of a gentleman's robe (*Yig. k. 4*); བཟང་ལོ་སྒོ་ལྷན་པ་ Chinese satin displaying the figures of water jars (*Yig. k. 3*).

བཟང་ལྷན་ n. of an Indian king of ancient time (*Yig. 12*).

བཟང་པོ་དྲུག་ *bzahn-po-drug* v. sub. བཟང་ *bzahn*.

བཟང་པོ་སྒྲིག་ *bzahn-po-ma* n. of a Yakṣinī queen (*K. g. 5, 130*).

བཟང་པོའི་ནས་ *bzahn-pohi-nas* = ལྟ་ལོ་སྒོ་ལྷན་གྱི་འབྲས་བུ་ (*Mñon.*).

བཟང་པོའི་དཔལ་ མད་མཁོ་, རྩེ་པོ་ལྷན་ white sandal wood.

བཟང་མོ་ *bzahn-mo* མད་མཁོ་ 1. an address of politeness to a lady = good lady or noble lady! (*Mñon.*). 2. = རྩེ་པོ་ (*S. Lex.*).

བཟང་བཅོན་ *bzahn-btson* v. བཅོན་ *btson*.

བཟང་སྒྲིག་ *bzahn* only in རང་བཟང་སྒྲིག་ which *Vai-sñ.* explains by: རང་པོ་བཟང་གསུལ་ a storeyed house, but applied only to the abodes of gods; in *W.* also the cubical part of a chorten is so called (*Jä.*).

བཟང་པོ་ *bzad-pa* for བཅོན་པོ་; མི་བཟང་ irresistible, which term comprises དག་པོ་ *drag-po*, དག་གུལ་ *drag-gul*, མི་ལྷན་པ་ *mi-sdug-pa*, ལེ་མད་ *she-sdahn*, ཁོང་ཁྱོ་ *khoñ-khro*, etc.

བཟན་ *bzan* for ཟན་ *zan* food of animals.

བཟབ་པ་ *bzab-pa*, v. གཟབ་པ་ *gzab-pa*.

བཟབ་སྒྲིག་ *bzabs* abundance, plenty: ལུ་སྒྲིག་ལུ་སྒྲིག་པ་ abundant food, good service (*Situ. 76*).

བཟལ་ *bzah* fut. of ཟ་བ་ to eat; is used to indicate members of a family as eaters or fellow-boarders; བཟལ་མཁན་པོ་ལོ་སྒོ་ལྷན་ parents that have a large family (*Mil.*); བཟལ་དྲུག་ *bzah-drug* a family, a company at table, of six persons; བཟལ་དཔོན་ *bzah-dpon* the head of a family; བཟལ་མང་མ་ནང་ན་ *bzah-maṅs nañ-na* among a numerous house-hold (*Jä.*). Also = spouse, wife, as "fellow-eater"; but in old literature = princess, queen: ལྟ་ལོ་སྒོ་ལྷན་ *rgya-mo-bzah* (commonly ལྟ་ལོ་སྒོ་ལྷན་ *rgya-bzah*) Chinese queen of king *Sroñ-btsan sgam-po*; བཟལ་མོ་བཟལ་ *bal-mo-bzah* the Nepalese queen of the same king. བཟལ་ལྷན་ *bzah-sla* partner, wife; བཟལ་ཆ་ *bzah-cha* = བཟལ་ཆའི་སྒོ་ལོ་སྒོ་ or རིགས་ *rigs* household business or affairs.

བཟའ་གཏོང་ *zah-gtad*, བཟའ་བའི་གཏོང་སྟོན་ *hzah-wahi gtad-so* store of provisions; བཟའ་གཏོང་མེད་པ་ *hzah-gtad med-pa* not having such a store.

བཟའ་ལྟོན་དམན་པ་ *hzah-ston-dman-pa* ལྷོ་འཛིན་ མེད་པ་ [bad food]S.

བཟའ་བ་ *hzah-wa* = བཟའ་ བྲུང་, མེད་པ་ (Mñon.) བཟའ་བྲུང་' abbr. of བཟའ་བ་དང་བྲུང་བ་ food and drink, eating and drinking.

བཟའ་མི་ *hzah-mi* a house-holder with family, gen. དཔལ་ལྷན་ husband and wife; བཟའ་མི་བྱེད་པ་ to become husband and wife, to marry each other. རྒྱུ་བདག་གཉིས་བཟའ་མི་བྱེད་ we will marry each other; བཟའ་མིར་བྱིན་གྱིས་སྒྲོབ་པ་ *hzah-mir byin-byis rlob-pa* to give the nuptial benediction, to unite in wedlock, to marry; དཔལ་ལྷན་བཟའ་མི་གཉིས་ a poor married couple (Ghr.).

Syn. རྒྱུ་བྱུག་ *khyo-cug*; ལྷོ་ལྷ་པ་ *dsā-yā pa-ri*; རྒྱུ་མེད་ *khyim-thab*; བཟའ་ཚོ་ *hzah-tsho*; བཟའ་ཚང་ *hzah-tshan* (Mñon.).

བཟའ་མེད་ *hzah-med* ill-fed, lean (Mil.).

བཟའ་ཚང་ *hzah-tshan* = བཟའ་མི་ *hzah-mi*; also བཟའ་ཚོ་ *hbah-tsho*.

བཟའ་ཚོད་ *hzah-tshod* curry, any condiment to eat with rice.

བཟའ་ཤིང་ *hzah-çiñ* fruit-tree.

བཟའ་ཤིང་གི་ར་བ་ *hzah-çiñ-gi ra-wa* ཀླུ་ལྷ་མོ་ orchard, a grove of fruit-trees.

Syn. འབྲས་ལྷན་ནགས་ *hbras-lan-nags*; རབ་དངས་བྲུང་བ་ *rab-dbanṣ btuñ-wa*; མཚོག་གི་ཆལ་ *mcuog-gi-tshal*; དཔལ་གྱི་ཀྱུན་དགའ་ར་བ་ *dpal-gyi kun-dgañ ra-wa*; རལ་གསེའི་འདུན་ས་ *ñal-gsohi hduṇ-sa*; རྒྱུ་སངས་གནས་ *skyo-saṅs-gnaṣ* (Mñon.).

བཟའ་གུག་ *hzah-cug* = རྒྱུ་གུག་ *khyim-cug*.

བཟར་ *hzar* sometimes for ཟར་ *zar* or བཟར་བ་ *hzar-wa* as in འཛུར་བ་ཕྱག་པར་བཟར་ *hdsar-wa phrag-par-hzar* (Situ. 76).

བཟར་ཐག་ *hzar-thag* ཀའ་མཁའ་འཁྱུག་ [a kind of bee]S.

བཟར་བུ་ *hzar-bu* འཁྱུག་ [a ladle, a spoon]S.

བཟས་པ་ *hzas-pa* v. ཟ་བ་ *za-wa* and གཟས་པ་ *gzas-pa* : ཟས་བཟས་ *zas-hzas* (Situ. 76).

བཟི་བ་ *hzi-wa* to become drunken, to get intoxicated, stupefied: གཞན་ནམས་བཟྱ་བས་། ཡོང་པ་ཆེན་པོ་ཆང་གིས་བཀང་། ། འབྲུང་མ་ཟེན་རྒྱགས་ནས་ཁྱོག་བྱལ་པས་། བཟི་ཞིང་ལྷུགས་ཏེ་ཆང་པོ་འདུག་གོ་ because the others were looking on, having filled a large bowl with beer and fearing not to finish drinking it, they gulped it down, whence being intoxicated, they vomited and poured away (the rest of) the beer (Ghr.) མ་བཟི་བ་བྱུང་ནས་ not having become intoxicated, not got drunk; བཟི་བར་བྱེད་པ་ *hzi-war byed-pa* to intoxicate, to make drunk. In C. colloq. ར་ *ra* is usually prefixed to བཟི་བ་: “*ra si duk*” he is drunk.

བཟུང་ཐགས་ *hzuñ-thags* = ཞགས་པ་ *shags-pa* string with a noose (Mñon.).

བཟུང་བ་ I: *hzuñ-wa* pf. of འཛིན་པ་ and also used as primary or present tense: to lay hold, to take, to capture: བཟུང་ནས་ བཟུང་, བཟུང་།, བཟུང་།, having taken, seized.

Syn. འཛིན་པ་ *hdsin-pa*; ལེན་པ་ *len-pa*; ལྷན་བ་ *blañ-wa*; མཛོན་པར་སྒྱུར་ *mñon-par-sbyor*; མཛོན་པར་ འཛིན་ *mñon-par-hdsin*; རྒྱུ་ཆུང་བཟུངས་ *khu-tshur-bciñṣ*; ཡང་དག་བཟུང་ *yañ-dag-hzuñ* (Mñon.).

བཟུང་བ་ II: is used as an adv. in the form of བཟུངས་ཏེ་, e.g., དེའི་ལུང་མོ་ནས་བཟུངས་ཏེ་ from that evening (prop. beginning with that evening), ever since that evening (Mil); ཆོས་བརྒྱད་ནས་བཟུངས་ཏེ་ཉི་ཤེས་དུ་ during the time from the 8th to the date of full moon.

བཟུར་ *hzur* 1. v. འཛུར་བ་ *hdsur-wa*. 2. in འཕྲང་ལས་བཟུར་ *hphrañ-las-hzur*. 3. = ལས་ཀྱི་ལྷོ་ལ་ *las-ka-la byol* (Nag. 63).

བཅེ་རེ *bze-re*, also **བཅེ** *bze*, pain; **བཅེ་རེ་བྱེད་པ** *bze-re byed-pa* to inflict pain, to torment, to be angry with (*Cs.*); **བཅེ་རེ་ཅན** *bze-re-can* or **བཅེ་རེ་ཅུང་** *bze-re-chuñ* = **བཅོད་བསྐྱར་ཅུང་** *bzod bsrān-chuñ* short-tempered, impatient and fretful, or offended easily; **བཅེ་རེ་ཆེ་བ** *bze-re che-wa* = **བཅོད་བསྐྱར་ཆེ་བ** *bzod-bsrān che-wa* very patient, good tempered, having the power of endurance (*Mñon.*).

བཅོད *bzed* in comp.: **ལག་བཅོད** a hand-basin **སྟོད་བཅོད** (*Situ. 76*) basin, bowl; **ལྷུང་བཅོད** *lhuñ-bzed* beggar's bowl, alms-pot carried by Buddhist monks.

བཅོད་ལམ *bzed-shal* 1. (or **ལམ་བཅོད** *Cs.*) spittoon. 2. acc. to *Jā.*: cup into which people skim off grease from tea.

Syn. **ཚལ་མངས་** *tshol-zan̄s*; **མཆེ་མའི་སྟོད་** *mchil-mahi-snod.* (*Mñon.*).

བཅོ *bzo* = **ལས་**, **སྒྱུ་རྩལ་** *sgyu-rtsal* (*Mñon.*). 1. work, labour, occupation; trade, handicraft; workmanship: **བཅོ་གནས་ཀྱི་རིག་པ་** mechanical art; **རིན་པོ་ཆའི་བཅོ** jeweller's art, **གོས་བཅོ** trade of a tailor; **ཐག་བཅོ** rope making; **ལྷུང་བཅོ** trade of a shoe-maker also a shoe-maker; **བཅོ་མཁན་** a worker, artizan; **བཅོ་ཁང་** workshop. 2. also **ཚོ་** *zo*, = **རྒྱུ་བས** figure, image, picture, resemblance, appearance (*Jā.*). **བཅོ་རྒྱུ་** *bzo-rgyu* working materials (*Gh.*); **བཅོ་བཞུ་** *bzo-bṭa* form, fashion, e.g., style of a house, its architecture; look, shape, make. **བཅོ་པ་** *bzo-pa* artist, mechanic; **དུས་བཅོ་པ་** silver-smith. **བཅོ་དངོན་** *bzo-dpon* overseer, foreman. In art acc. to Budh. there are three classes: **ལུས་བཅོ** art in reference to the body; art in reference to speech; art in reference to the mind; the first comprising writings, drawing, painting and all that comes under handicraft, the second the art of reading and composing works including the labours of study, and the third the work of the

intellect, i.e., **ཐོས་**, **བསམ་**, **སྒྲུབ་གསུམ་** *thos-bśam-sgom-gsum* what is heard, what has been thought and what has been contemplated. Of arts ten kinds have been enumerated in Buddhist books.:—(1) weaving, the art of making cloth; (2) the art of trafficking; (3) state-craft; (4) the art of letters; (5) the art of figures, that is counting, palmistry, divination and drawing from omens; (6) **སྒོ་གྲས་ཀྱི་བཅོ** *blo-gros-kyi bzo* the art of designing; (7) making statues, figures in relief, sculpture, engraving etc.; (8) **བསྐྱེད་པའི་བཅོ** *bśkyed-pahi bzo* the work of growing or rearing etc.; (9) **སྐྱམ་བྱ་བའི་བཅོ** manufacturing woollens &c.; (10) **སྦྱར་བའི་བཅོ** the art of mixing up or compounding. **བཅོ་བཞོད་** *bzo-bkod* a design; also directions to workmen: **བཅོ་བཞོད་བྱེད་ལུ་** *bśod-pa* (*Rtsii.*).

བཅོ་བ *bzo-wa*, pf. **བཅོས་** to make, to manufacture *C.* **ཁྱེད་ག་རེ་བཅོ་གི་འདུག་** what are you making? **བཅོས་སྒོ་** *bzos-ngo* income, earnings, proceeds; **ཤིང་བཅོས་** made of wood (*Situ. 76*). **བཅོ་བའོ་** *bzo-wa-po* **ཀ་མ་**, **མི་ལྷོ་** a craftsman, manufacturer. **བཅོ་བོ་** *bzo-wo* id. **བཅོ་བོ་སྐྱ་ཚགས་** *bzo-wo sna-tshogs* **ལྷན་པ་ལྷན་པ་** various workers. **བཅོ་བོ་སྐྱ་ཚགས་ཅན་** *bzo-wo sna-tshogs-can* **འཇིག་རྟེན་གྱི་སྐྱེ་བའི་ཆེན་པོ་** the divine architect, the maker of the world.

བཅོད་པ་ *bzod-pa* 1. **བཅུ་** to suffer, bear, endure; to resist: **མིག་ན་བ་མ་བཅོད་ནས་** not being able to bear the pain in his eyes (*Dz.*); **ལུས་འདིས་ན་མི་བཅོད་** in this body one cannot be patient; **སངས་རྒྱས་ཀྱི་བྱུགས་ཇི་ཆེ་བས་མ་བཅོད་ནས་** Buddha in his mercy not suffering this, but checking the mischief; **བཅོད་ཐབས་** (or **བཅོད་སྒྲགས་**) **མེད་པར་འབྱུང་བ་** or **འབྱུར་བ་** not to be able to bear...any longer, frq.; **མི་བཅོད་པ་** or **བཅོད་པ་** adj. unbearable, intolerable, also irresistible (*Jā*). 2. to forgive, pardon; **ཐུག་ཅད་ཐོ་བཅོས་པ་བཅོད་པར་གསོལ་** to pardon our former

tricks is what we beg (*Mil.*); ཅ་ལ་མ་སྟོན་པ་
བཅོད་པར་བཞེས་པའོལ་ that I did not request you
to mount, this I beg you to forgive (*Mil.*);
3. in ascetioism: perseverance, steadfast
adherance to the four truths, constancy
in pursuing the path that has been entered
upon. བཅོད་འཇུག་པ་ *bzod-hjug-pa* to make or
cause to forgive; བཅོད་ལྷན་ *bzod-lan* forbear-
ing, patient, forgiving. བཅོད་པ་སྤྲན་ *bzod-pa-*
srān unwearied patience.

བཅོད་དཀས་རངས་ *bzod-dkas-rañs* or བཅོད་དཀའ་རིངས་
འཇུག་པའན་ an epithet of Indra. (*Mñon.*)

བཅོད་མངའ་བ་ *bzod-mñah-wa* བཅོད་མངའ་བ་ [en-
during much; n. of a Buddha]S.

བཅོད་ལྷན་མ་ *bzod-lan-ma* = བཅོད་མ་ སྤྲན་ the
earth (*Mñon.*).

བཅོད་པར་ཕྱིན་ལ་གཟུམ་ *bzod-par phyin-la gsum*
the *Kṣānti pāramitā* which are three:—
(1) གནམ་གནོད་པ་ཕྱིན་པ་ལ་ཇི་མི་སྤྲུལ་པ་; (2) རང་གི་རྒྱུད་ལ་སྤྲུལ་
བཅུག་ཕྱིར་བལ་དང་བྱ་ལེན་པ་; (3) ཚེས་ལ་རིས་པར་སེམས་པ་ལ་
མས་པ་ཤིན་ཏུ་གནས་པའོ (*K. d. २, 68*). མི་བཅོད་པ་ *mi-*
bzod-pa want of patience and forgiveness
or vindictiveness is productive of five
troubles:—(1) དགྲ་མང་དྲུ་འཇུར་བ་ increase in
enemies; (2) increase in sufferings and
uneasiness of the mind; (3) འབྲེ་བ་མང་དྲུ་འཇུར་
multiplication in breaches and increase in
misunderstandings; (4) འཁྱོད་པ་བཞེན་དྲུ་འཇུར་
causing one to weep according to
one's repentance; (5) ཤིང་ལ་འཇུར་བ་ after death it takes one to the stato
of damnation (*K. d. २, 68*).

བཅོད་བསྤྲན་ *bzod-bsran* one who is able to
meditate upon or exercise himself in the
virtue of forgiveness or patience (*Nag. 76*).

བཅོམ་པ་ *bzob-pa* 1. assiduity: མཚན་ཆ་ལ་
གཞོམ་པ་ཡིན་ he was assiduous in religious
observances (*A. 156*). 2. v. གསོབ་པ་ *gsob-pa*.

བཅོམ་པ་ *bzom-pa* or ཅུ་བཅོམ་པ་ *chu-bzom-pa*
portable water-cask.

བཅོས་སྒོ་ *bzos-ngo* 1. = བཀུར་བཅོས་ or བཀུར་བཅོས་
ཀྱི་བཅུག་པ་ praising or expression of respect to
one who does good service to the state: ཡན་
ཚུན་ལ་རྒྱུན་གཏན་བཅོས་སྒོ་དགོས་ཤིག་ཀྱང་ (*D. cel. 9*).
2. earnings, profit.

བཅོས་པ་ *bzos-pa* ལུ་སྒྲ་ fed, anything eaten
up.

བཞི་བ་ *bzla-wa*, v. ཞི་བ་ *zla-wa*.

བཞིས་པ་ *bzlas-pa* འཕྲུལ་པ་ to mutter: རྒྱུག་པ་
བཞིས་པ་ *ñags-bzlas-pa* to recite charms or
mantras (*Zam.*). བཞིས་བཞིན་ *bzlos-brjod* = རྒྱུག་པ་
བཞིན་པ་ recitation of spells softly; the soft,
yet audible pronouncing of spells etc.,
བཞིས་བཞིན་ཕྱིར་བྱ་བ་ *bzlas-brjod byed-pa* to mutter
over (*Glr.*); མ་རྒྱུག་པའི་བཞིས་བཞིན་ *ma-stegs-pahi*
bzlas-brjod Brahmanical spell-muttering.

† བཞུགས་པ་ *bzugs-pa* = ཁྱེས་པ་ or རྩིས་པ་ to
inquire, to ask of: རྩིས་པ་བཞུགས་པ་ *rna-war-*
bzugs-pa to pour into the ear, i.e., to ask
(*Situ. 76*).

བཞུམ་པ་ *bzlum-pa*, བཞུམ་པ་, བཞུམ་པ་ made
globular, rounded, v. ཞུམ་པ་ *zlum-pa*.

བཞུམས་པ་ *bzlum-s-pa* = བཞུམས་པ་ *bzlum-s-pa*;
དེའི་ཕྱིན་པ་ *dbyen-bzlum-s*.

བཞོ་བ་ *bzlo-wa* = ཞོ་བ་ ཞལ་ནས་, v. ཞོ་བ་ *zlo-wa*.

བཞོག་ *bzlog* the opposite, the reverse:
ཐུབ་ལས་བཞོག་སྒོམ་པ་ *phra-wa-las bzlog sbom-po* the
contrary of thin is thick, of fine is stout
(*Lex., Jā.*). བཞོག་པ་ *bzlog-pa* = རྒྱུག་པ་ རྒྱུག་པ་,
འཇུག་པ་, འཇུག་པ་; also = བཞོག་པ་ བཞོག་པ་, འཇུག་པ་;
གཟུག་པ་བཞོག་ *gyul-bzlog* to avert war, to make
the enemy run away from battle (*Situ. 76*). བཞོག་པ་ཕུན་གཟུག་པ་ *bzlog-pa phun-gsum*

tshogs བཞོག་དཀར་ [full of hindrances] S.
བཞོག་ཕྱགས་ *bzlog-phyogs* གཤམ་པ་ [carrying
away, subtraction] S.

བཞོག་དཀར་ *bzlod-dkah-wa* ལྷུ་ལྷུ་རྒྱུ་ (A. K.
1-12) [unobstructible] S.

བཞོས་ *bzlos*, v. ཞོ་བ་ *zlo-wa*.

བཞོས་པ་བྱང་བ་ *bzlos-pa byun-wa* to challenge
enemies and thereby commence quarrels
and feuds: བཞོས་པ་བྱང་བ་འཇོག་པ་མ་ཐོན་ལུག་ (D.
gel. 7). བཞོས་རྩོད་པ་ *bzlos-rtsoḍ-pa* to revive
old feuds, quarrels and fighting: བཞོས་ཀྱི་བཞོས་
རྩོད་གཙོད་ཀྱི་དགོས་མཁས་དང་ (D. gel. 7).

འུ་ཅག *hu-cag* 1. = རེད་ཚོ་ pers. pron. we; also ར་ཅག, ར་ཚོག, འུ་ཅག. 2. chimney W. (Jä.).

འུ་བུག *hu-thug* = བཅས་ཤད་ resourceless, helpless, ill, one in straitened circumstances, destitute.

འུ་དུམ *hu-dum* or **འུ་དུམ་མེ** *hu-dum-me* edge cut, blunt; a bald head, also a beardless face: མདུན་དུ་ཚག་ཅི་ཞིག་ཡོད་པ་དེའི་ཕྱིང་ན་རྩ་ནས་མེར་སྐྱེད་པ་ འུ་དུམ་མེ in front there was a small dining table on which from an earthen vessel (came out the rat named) *Ser skya rna-wa hu-dum-me* with edge-cut ears (Rds. 14). **འུ་དུམ་བཅོན** *hu-dum-btsan* a name of king Langdarma who was beardless and bald-headed (Loñ. 2, 8).

འུ་བུ *hu-bu* or **འུ་བུ་ཅག** = འུ་ཅག.

འུ་ཟི *hu-tsi* n. of a kind of tea (Rtsii.).

འུ་ཡུག *Hu-yug* n. of a place in Tsang (Deb. 7, 29).

འུ་རུ་རུ *hu-ru-ru* a whizzing sound: རྒྱུར་འུ་རུ་རུ *rluñ hu-ru-ru* the noise of wind, མེ་འུ་རུ་རུ *me hu-ru-ru* that of fire under a breeze.

† **འུ་ཡུག་ས་ནག** *Hu-yug sa-nag* one of the thirty-seven sacred places of the Bon (G. Bon. 38).

འུ་ལག *hu-lag* [compulsory post-service, the gratuitous forwarding of letters, luggage and persons, the supply of the requisite porters and beasts of burden, sometimes of water, fire-wood and cooks, to help travellers proceeding under official authority or road-bill: མི་ལ་འུ་ལག་སྐྱེད་པ་ to impose such services by exacting porters, etc. འུ་ལག་འགྲེལ་བ་ or འུ་ལག་སྐྱེད་པ་ to forward by འུ་ལག] Jä.

འུ་གང་རྫོང་ལྷ་ཁང་ *hu-čan rdo-rje lha-khañ* n. of a large Buddhist monastery (Loñ. 2, 8).

འུ་སུ *hu-su* coriander seed: འུ་སུ་མོ་བའི་ བད་ཀན་ཚོ་བ་སེལ་ coriander removes phlegm and disorders of the stomach.

འུག་པ *hug-pa* 1. in Sikk. རྟིམ་པོམ་ ཁྲི་བའི་མེ་ལ་, རྟིམ་པོམ་ རྟིམ་པོམ་ the owl. འུག་མེག་ an albino. འུག་ནན་ *hur-rgyan* the great horned owl; འུག་གུ་ཅུ་ *hug-gu-chuñ* the little owl. 2. occurs for ཡུག་པོ་ oats.

Syn. of 1. འུ་རྟིམ་པོམ་ *bya-rog-dgra*; རྟིམ་པོམ་ རྟིམ་པོམ་ *ñin-mo-hjigs*; རྟིམ་པོམ་ *sna-rin*; རྟིམ་པོམ་ *sna-hkhyog*; རྟིམ་པོམ་མེག་ *Hphrog-byed-mig*; རྟིམ་པོམ་མེག་ *mtshon-mo-spyod*; རྟིམ་པོམ་མེག་ *brgya-byin-bcad*; རྟིམ་པོམ་མེག་ *mtshan-mo za-wa*; རྟིམ་པོམ་མེག་ *steñ-gi sna-can*; འུ་རྟིམ་པོམ་མེག་ *bya-rog hjigs-byed* (Mñon.).

འུག་པ་ལུང་པ *Hug-pa luñ-pa* a celebrated *Rñin-ma* who was also called ལྷ་རྟིམ་པོམ་ (Deb. 7, 5). He was born in a place called འུག་པ་ལུང་པ།

འུག་སེངས *hug-siñs*, v. སེངས་པོ་ *siñs-po* (Jä.).

འུང་ *huñ* = འདི in provincial colloq. so འུང་ནས་ = འདི་ནས་ from here, hence.

འུད *hud* 1. རྒྱུར་ཆ་ཚེན་པོ་ལའ་པ་) swaggering, bragging, bombast, fustian (Cs.); འུད་ཅེས་སྐྱེད་པ་ to swagger, brag. 2. = ཡུད་ a moment: འུད་ གྱེས་ in a moment, instantly, suddenly.

འུབ་པ *hub-pa* = འདུ་བ་, acc. to Jä. to collect, to sweep or take up together in one's hands: བང་པས་འུབ་གྱེས་པ་ལྟ་བུ་ with the arms gathering all into one heap. The pf. འུབས་པ་ *hubs-pa* = འདུས་པ་ *hdus-pa* in modern Tib. འུབས་གྱེས་པ་ collected all together; wholesale collection; joined with the doer the expression should be in the present form. འུབ་གྱེས་པ་ལྟ་བུ་ (he) collected them all together.

འུམ་བུ *hum-bu* or རོམ་བུ་ *hom-bu* a bush of the tamarisk species.

འུམ་བུ་གླང་མཁར་ *Hum-bu glañ-mkhar* also called རོམ་བུ་གླང་མཁར་ *hom-bu gla-sgañ* n. of the

earliest historical palace in Yarlung built by the Tibetans for the residence of their first king *Gñah-khri htsan-po*. It was visited by the compiler of this Dictionary in 1882.

ཁུ *hur* any noise, whether loud or low, gen. a prolonged sound not a sharp report: ཁུའི་བྱ་གཟུགས་པའི་ཚོ་བྱ་བྱ་ཞེས་པའི་སྒྲུབ་ the humming in the cars produced by blocking them (*Vai. §ñ.*); ཁུ་ལ་ཁུ་འཕྲོག་ there is a buzzing in my ear; ཁུ་མ་རྒྱལ་ *hur ma rgyab* don't make a noise! ཁུ་རྒྱལ་ *hur-rgyal*=ཁུ་བྱ་ *glo-bur* or ཐོག་རྒྱལ་ *thog-rgyag* or ལ་བྱ་ཁུ་ *la-hur-khol*. ཁུ་སྒྲུབ་ *hur-sgra*=ཁུ་ noise especially of a tempest, sound in the air: ཁུ་ལ་གཞོག་པ་མེད་ཀྱང་བར་སྒྲུབ་ཁུ་སྒྲུབ་གང་ though the wind has no wings yet it fills the sky with sound; ཁུ་སྒྲུབ་ *hur-sgra-can* arrow that flies buzzing (*Mñon.*). ཁུ་ཏིང་ *hur-tiñ* a brass basin, used to make a noise by striking on it. ཁུ་རྩོ་ *hur-rdo* a sling: ཁུ་རྩོ་འཕེན་པ་ *hur-rdo hphen-pa* to throw with a sling.

ཁུ་ལ *hur-ica* 1.=དབྱར་ལ་ *dhur-ica* sbst. a humming insect, beetle (*Sch.*). 2. vb., to be noisy, chattering: དགའ་གྲགས་ཁུ་ལ་ shouting with joy (*Mil.*).

ཐོ *ho* 1. sbst. a kiss ལུས་ཐོ་ to kiss, ལུས་ཐོ་ཐོ་ to kiss the mouth, ཐོ་གཏོང་ id. 2. v. ཐོ་མ. 3. pers. pron. we, v. ཐོ་ཅག་. 4. dem. pron.=this. 5. interj. ཐོ་ oh, yes! ཐོ་ལགས་ཐོ་ oh very well! ཐོ་ཡང་ཐོ་ *C.* well! it is all right.

ཐོ་སྒོལ་ *ho-skol*=ཐོ་ཅག་, རང་ཅག་, བདག་ཅག་ pers. pron. we: ཐོ་སྒོལ་གྱིས་འཁོར་བ་ཐོག་མ་མེད་པ་ནས་ཐོག་པ་ལ་ ཐོ་སྒྲུབ་ what have we not done in respect of sin in the cycle of transmigration which has no beginning (*Behu. 132*).

ཐོ་བརྒྱལ་ *ho-brgyal* resp. fatigue, weariness, trouble, want, any kind of hardship;

ཐོ་བརྒྱལ་ཡོང་བ་ getting into difficulties. More freq. as vb.: ཐོ་བརྒྱལ་བ་ to be fatigued, ཐོ་དྲ་ཅག་ནམས་ཐོ་མ་བརྒྱལ་ལམ་ are you not fatigued? (*Jä.*). ཐོ་རེ་བརྒྱལ་ *ho-re-brgyal*=ཐོ་བརྒྱལ་བ་ *ho-brgyal-ica* or ཐོ་རེ་ཅན་.

ཐོ་སྒྱིག་ *ho-ñig* 1. sour cream (*Sch.*). 2. birch-tree.

ཐོ་དོད་ *ho-dod* lamentation, wailing, cry for help: ཐོ་དོད་འཕོད་པ་ to lament loudly, to call for help; ཐོ་དོད་པ་ *ho-dod-pa* one that seeks help, a client, a plaintiff, more in pop. language (*Jä.*).

ཐོ་ན *ho-na* or ཐོ་ན་ཀྱང་ now then, well; ཐོ་ན་ ཐོ་སྒྱིག་པ་མཁའ་ཐོ་ན་ *ho* and *na* combined become *hon* (*Situ. 125*). Is used esp. to introduce a new thought or proposition in speech; now, what shall you do in that case?

ཐོ་ཕྱན་ *Ho-phran* n. of a place in Tibet (*Deb. 7, 32*).

ཐོ་བྱམས་པ་ *ho-byams-pa* to be loving: ཐོ་བྱམས་པ་ ཐོ་དོད་ཐོ་དོད་ཐོ་བྱམས་པ་ (*Kāni kañi spriñ yig.*).

ཐོ་མ *ho-ma* milk (in colloq. *wo-ma*): ཐོ་མ་འཕྲོག་པ་ the milk trickles down ཐོ་མ་འཕྲོག་པ་ *ho-ma hjo-ica* to milk; ཐོ་མ་སྒྱུ་ལ་ *ho-ma sñol-ica* to let milk curdle ཐོ་མ་སྒྱུ་ལ་ *ho-ma srub-pa* to churn milk (*Cs.*); ཐོ་མ་ *ho-thañ* milk-meadow, the plain on which Lhasa now stands, in former times said to have been a boggy and sedgy lake; ཐོ་ཐུག་ *ho-thug* milk soup, rice and milk cooked together as porridge; ཐོ་ཐུད་ *ho-thud* cheese; ཐོ་ཐུང་ *ho-hthuñ*=ཐོ་ཐུང་ sucking-child, baby; ཐོ་ཐོད་ *ho-hdod* ཐོ་ཐོད་ the woman's breast, the teats; ཐོ་སྒྱི་ *ho-spi* or ཐོ་སྒྱི་ *ho-sri* cream. ཐོ་མ་ ཐོ་མ་ *ho-ma-hchiñ* as met.=cow (*Mñon.*) ཐོ་མ་ *ho-so* a milk-bucket. ཐོ་མ་ཐོ་ན་ཐོ་མ་ *ho-hdsin can-ma* women in general (*Mñon.*).

ཐོ་མ་དང་མཚུངས་པར་འདུག་པ་ *ho-ma dngas-pa* n. of a continent beyond the sea of milky water (*K. d. 2, 293*).

འཇམ་ཐང་ *ho-ma-hphel* or འཇམ་ཐང་ cow (*Mñon.*)

འཇམ་ཐང་ *ho-ma-hdsin* ཐང་ཐང་; 1. the udder, teat. 2. རྩུ་རྩུ་ the sugarcane plant.

འཇམ་ཐི་ *ho-ma zi-zi* the seeds of *Abrus precatorius* used as beads for rosaries.

འཇམ་ཐི་ *ho-ma-phi* milk-fruit tree. Syn. འཇམ་ཐི་ *ho-ma-can*; རྩུ་ཡི་བདག་པོ་ *hbru-yi bdag-po*; རྩུ་པོ་འཇམ་ *rgyal-pohi-zas* (*Mñon.*).

འཇམ་ཐི་ཐོན་པ་འཇམ་ *ho-mahi mgrin-pa-can* a new-born child. Syn. ཐོན་པ་འཇམ་ *htsas ma-thag-pa*; ཐོན་པ་འཇམ་ *skyes ma-thag-pa* (*Mñon.*).

འཇམ་ཐི་ཐོན་པ་འཇམ་ *n.* of a fabulous sea the water of which is white like milk, situated beyond the ocean to the north of Rirab or Meru (*K.d.* ༣, 293).

འཇམ་ཐི་ཐོན་པ་འཇམ་ *ho-mahi dbyugs-pa* རྩུ་པོ་ plantain, banana.

འཇམ་ཐི་ *Wo-ma than* n. of an extensive table land at the foot of Kharula pass on the road from Ralung to Nangar-tse Jong.

འཇམ་ཐི་ *ho-mtsho* 1. milky sea or lake. 2. used fig. for sincerity, true heart (ཐོན་པ་འཇམ་) (*Yig. k.* 1).

འཇམ་ཐི་ *ho-fo* with ཐོན་པ་ to laugh at, to jeer.

འཇམ་ཐི་ *ho-yug* for ཐོན་པ་ *hu-yug*.

འཇམ་ཐི་ *ho-yo*, also འཇམ་ཐི་ *ha-yo*, a puppy.

འཇམ་ཐི་ *ho-lags* 1. a leader in conversation or in a deputation to a great man, mouth piece. 2. yes sir, just-so. ཐོན་པ་འཇམ་ཐི་ *not inclining to any party or showing attachment in reply (he said) yes, sir!* (*A.* 129).

འཇམ་ཐི་ *ho-se* in colloq. *wose*, a mulberry.

འཇམ་ཐི་ *hog* 1. ཐོན་པ་, ཐོན་པ་, ཐོན་པ་ root signifying below or with reference to time,

after, opp. to ཐོན་པ་. འཇམ་ཐི་ or འཇམ་ཐི་ (colloq. *wo'-la* or *wak-la*) postp. under, below, beneath; ཐོན་པ་འཇམ་ཐི་ under that. 2. adv., down, underneath; འཇམ་ཐི་ཐོན་པ་ fallen down, འཇམ་ཐི་ possessed of what is beneath, i.e., not castrated; འཇམ་ཐི་ castrated; འཇམ་ཐི་ an eunuch, one whose testicles have been drawn out, taken out; འཇམ་ཐི་ཐོན་པ་ or འཇམ་ཐི་ཐོན་པ་ to put underneath; ཐོན་པ་འཇམ་ཐི་ *ldiñ-hog* the division of soldiers under a *Diñ-pon* or captain; ཐོན་པ་འཇམ་ཐི་ *bcu-hog* a body of ten men under a corporal.

འཇམ་ཐི་ཐོན་པ་ཐོན་པ་ *Hog-gi phyogs-skyoñ* = ཐོན་པ་ཐོན་པ་ the goddess of earth called *Bstan-ma* (*Mñon.*).

འཇམ་ཐི་ *hog-grab* immediate arrangement or preparation (*Yig.* 83).

འཇམ་ཐི་ *Hog-rñu* n. of a place in *Kham*s.

འཇམ་ཐི་ཐོན་པ་ *hog-tu kha-phyogs-pa* 1. one looking downward. 2. ཐོན་པ་ a hump-back.

Syn. འཇམ་ཐི་ཐོན་པ་ *hog-tu-phyogs*; ཐོན་པ་ *kha-bub*; འཇམ་ཐི་ཐོན་པ་ *hog-tu-lta* (*Mñon.*).

འཇམ་ཐི་ཐོན་པ་ *hog-tu-rgyu* a thief. Syn. ཐོན་པ་ *rkun-po*; ཐོན་པ་ *rkun-ma* (*Mñon.*).

འཇམ་ཐི་ *hog-rdo* an anvil (*Sch.*).

འཇམ་ཐི་ *hog-ldan* 1. = འཇམ་ཐི་ *hog-can* an uncastrated animal. 2. n. of the tree otherwise called ཐོན་པ་ཐོན་པ་ *dgah-byed-phiñ* (*Mñon.*).

འཇམ་ཐི་ *hog-na* (in *W. yok-na*) 1. adv. underneath, below. 2. postp. c. gen. under, after. འཇམ་ཐི་ *hog-nas* adv. from under, from below: འཇམ་ཐི་ཐོན་པ་ ཐོན་པ་ to embrace below and not by the neck; འཇམ་ཐི་ཐོན་པ་ come from below.

འཇམ་ཐི་ *hog-ma* ཐོན་པ་: adj. the lower, later, following one. Said to = ཐོན་པ་, i.e. ཐོན་པ་ the one following after that, the second in turn, one below or under another person, subordinate, inferior (*Mñon.*).

adj. འདྲ་སྒྲོ་ *hod-spro* light, the ordinary term esp. in the C. colloq. and is pronounced *wō-tro*: "*tanda lamsang nam wō-tro yon*" it will soon be light. འདྲ་སྒྲོ་བ་ *hod-spro-wa* to emit light; འདྲ་བརྒྱུ་བ་ *hod-bkhye-wa* to spread forth light; ཉི་འདྲ་ sun-light, ཟླ་འདྲ་ moon-light, མཁའ་འདྲ་ star-light (*Cs.*); རྒྱལ་པོ་འདྲ་ *jin-pa* (*A. K. 1-4*) [one bright like the Jina or Buddha; n. of a Bodhi-sattva] *S.* འདྲ་མེད་ or འདྲ་མེད་མཁའ་ without brightness; འདྲ་ཁོར་ *hod-kor* or མོར་ *skor* a luminous circle, a lantern; འདྲ་དྲུག་ *hod-dkra* འདྲ་མཁའ་ལྗང་ of variegated lustre [an epithet of fire] *S.*; འདྲ་ལྗང་ *hod-shags* bright; འདྲ་ཟེར་ a ray of light, *v. post.* འདྲ་ཀློང་ *hod-kyi* char rain of the light, sun light; also occurs as an epithet of the sun (*Mñon.*).

འདྲ་ཀློང་ཀློང་ *hod-kyi tog* ཀློང་ཀློང་ [1. the flag of light; 2. the sun] *S.*

འདྲ་ཀློང་ *hod-kyi sde* as met. the domestic fowl (*Mñon.*)

འདྲ་ཀློང་མཁའ་ *hod-kyi hphreñ-can* as met. = the sun (*Mñon.*)

འདྲ་དྲུག་ *hod-dkar* 1. རྒྱལ་པོ་ white light. 2. syn. num. = 1.

འདྲ་དྲུག་མཁའ་ *hod-dkar-can* རྒྱལ་པོ་, མི་མཁའ་ 1. = ཟླ་བ་ the moon. 2. གཤམ་ *ga-bur* camphor (*Mñon.*).

འདྲ་སྒྲོ་མཁའ་ *hod-skyes-ma* an epithet of the wife of the sun.

Syn. རྒྱལ་པོ་ *rgyal-mo*; ལེགས་འདྲ་མཁའ་ *legs-hdod-ma*; མཁའ་ལྗང་མཁའ་ *skrag-byed-ma* (*Mñon.*).

འདྲ་བརྒྱུ་འདྲུག་མཁའ་ *hod-brgyahi hbyun-gnas* as met. = ཟླ་བ་ *sla-wa* the moon (*Yig. k. 19*).

འདྲ་ལྗང་པ་ *hod-lha-pa* that with five colours, the rainbow. འདྲ་ལྗང་པོ་མཁའ་ལྗང་པོ་ *hod-lhas yon-su hskor-wa* = ཉི་མཁའ་ལྗང་པོ་ *ñi-mahi gur-khhañ* the tent-like mansion of the sun (*Mñon.*).

Syn. འདྲ་མཁའ་ *hsah* or འདྲ་མཁའ་མཁའ་ *hsah-mtshon* (*Mñon.*).

འདྲ་མཁའ་ *hod-can* 1. n. of one of the heavens occupied by the *Asuras* (*Bon. ch. 5*). 2. symbol for 12 (*Ya-sel. 5*).

འདྲ་བརྒྱུ་པ་ *hod-bdun-pa* an epithet of the god of fire (མེ་ལྷ་), who is described as possessed of seven fiery tongues or attributes:—(1) མཁའ་པོ་ *nag-po*; (2) འདྲུག་པོ་པ་ *hjigs-par byed-pa*; (3) ཡིད་མཁའ་ལྗང་ *yi-d-mgyogs*; (4) ལེགས་པོ་ *legs-phan*; (5) འདྲ་མཁའ་ལྗང་པོ་ *du-wahi mdog-hsañ*; (6) མེ་ལྷ་མཁའ་ *me-stag-can*; (7) མཁའ་ལྗང་མཁའ་ *sna-tshogs hod*.

འདྲ་ལྗང་ *hod-ldan* 1. མ་ཤུམ་ཤུམ་, ལྷུམ་ཤུམ་, མཁའ་ཤུམ་ the sun (*Mñon.*). 2. n. of the chief city of the *Asura* the city of *Rāhu* (*Sorig. 30*). 3. ཀའ་ལྷ་, ལྷུམ་ཤུམ་ a passionate person, one very lustful.

འདྲ་ལྗང་འདྲུག་མཁའ་ *hod-ldan hkhri-ciñ* ལྷུམ་ཤུམ་, ལྷུམ་ཤུམ་ n. of an officinal plant [*Cardiospermum halacabum*] *S.*

Syn. མ་ཤུམ་ *a-ru-na*, ལྷུམ་ *pi-nya*, ལྷུམ་ *gri-sna* (*Mñon.*).

འདྲ་ལྗང་པོ་ *hod-snañ-wa* = མ་ཤུམ་ met. the sun (*Mñon.*).

འདྲ་དཔག་མེད་ཀློང་ལྗང་པོ་པ་པོ་པ་པོ་པ་པོ་ the Sūtra on the plan of the mansion of *Amitābha* (*K. ko. 7, 334*).

འདྲ་དཔག་མེད་ *Hod-dpag-med* མཁའ་ལྗང་པོ་ immeasurable light, the *Nirmāṇa-kāya* (ལྷུམ་པོ་ལྷུམ་) manifestation of the 4th *Dhyāni* Buddha. This is his form, also, in the heaven of *Dewachan*.

འདྲ་ལྗང་པོ་ *hod-phuñ-po* = the heap or accumulation of light or lustre; the sun (*Mñon.*).

འདྲ་ལྗང་པོ་ *hod-gtsañ* as met. the sun (*Mñon.*).

འདྲ་མཁའ་ *hod-mdses* 1. ལོ་ཅེ་ n. of one of the kings descended from *Mahāsammata* the first monarch of this world. 2. ཀླུ་མཁའ་ n. of a number (*Yig. 13*).

ཐོད་ཐུགས་ *hod-shugs* = རྒྱལ་ [the sun] S.

ཐོད་ཅེར་ *hod-zer* ཀློང་ལྷ་, རྒྱལ་, རྒྱལ་, རྒྱལ་, རྒྱལ་
 རྒྱལ་ ray of light (*A. K.* 1-10). ཐོད་ཅེར་
 རྒྱལ་ལྷ་ *hod-zer gyi phreñ-wa* n. of a
 submarine volcano situated in the eastern
 ocean (*K. d.* ༣, 270). ཐོད་ཅེར་ལྷ་ལྷ་ *hod-zer*
dgu-pa རྒྱལ་ལྷ་ an epithet of རྒྱལ་ལྷ་ལྷ་
 རྒྱལ་ལྷ་ or the planet Mars. ཐོད་ཅེར་ལྷ་ལྷ་
hod-zer can-ma རྒྱལ་ལྷ་, n. of a goddess.
 ཐོད་ཅེར་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hod-zer can-mahi gzun's* a
dhāraṇī the recitation of which saves one
 from the dangers of snake-bite, wild
 beasts, etc. (*K. gu.* ༥, 144). ཐོད་ཅེར་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hod-*
zer bdun-pa རྒྱལ་ལྷ་, རྒྱལ་ལྷ་ an epithet of
 the planet Saturn (*Mñon.*); ཐོད་ཅེར་ལྷ་ལྷ་ *hod-zer*
ldan = རྒྱལ་ the sun (*Mñon.*). ཐོད་ཅེར་ལྷ་ལྷ་ལྷ་
hod-zer-hsgrub-pa or ཐོད་ཅེར་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་
 n. of a *Sūtra* containing, besides other
 matters, a description of the different rays
 which issue forth from the person of a
 Buddha (*K. ko.* ༩, 304). ཐོད་ཅེར་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hod-*
zer gzugs an epithet of the sun (*Mñon.*).

ཐོད་ལངས་ཆོལ་ *Hod-yañs tsha-ho* a n. of
Vaishravaṇa (*Mñon.*)

ཐོད་ལྷ་ *Hod-sruñ* རྒྱལ་ལྷ་ལྷ་ *sañs-rgyas*
hod-sruñ Kāśyapa Buddha, he who imme-
 diately preceded Buddha S'ākyamuni,
 being the temporal Buddha who presided
 over the preceding age or *kalpa*. He is
 the *Kassapa* of Pali Buddhism and the
Gashib or *Gerel* of the Mongols.

ཐོད་ལྷ་ལྷ་ *hod-sruñs skyes* རྒྱལ་ལྷ་ལྷ་ an
 epithet of Garuḍa or the khyung bird
 (*Mñon.*). ཐོད་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hod-sruñs-pa* the chario-
 teer of the sun (*Mñon.*).

ཐོད་ལྷ་ལྷ་ *hod-gsal* རྒྱལ་; རྒྱལ་ལྷ་ 1. a celestial
 region, also the name of a heaven in the
 Bon mythology. 2. supernatural en-
 lightening of the saints: ཐོད་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་
 རྒྱལ་ལྷ་ beholding by means of prophetic
 light (*Jā.*). ཐོད་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hod-gsal-wa* རྒྱལ་ལྷ་,
 རྒྱལ་ལྷ་ lustre, brightness.

ཐོད་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hod-gsal dmu-la hthen* =
 རྒྱལ་ *rluñ* the wind—acc. to Bon mythology
 the wind being the son of the god རྒྱལ་
 ཐོད་ལྷ་ལྷ་ *sañs-hod la-hthen* (*G. Bon.* 23).

ཐོད་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hod-hsruñ byin* as met. = རྒྱལ་
 རྒྱལ་ the earth (*Mñon.*).

ཐོད་ལྷ་ *hod-ma* རྒྱལ་ རྒྱལ་; the bamboo, that
 species used for making arrows, etc.; ཐོད་ལྷ་
 རྒྱལ་ *hod-ma tshal* རྒྱལ་ལྷ་ bamboo grove.

ཐོད་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hod-mahi dkris* རྒྱལ་ [*Piper*
nigrum] S.

ཐོད་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hod-mahi myu-gu* རྒྱལ་ the
 young shoots of bamboo.

Syn. རྒྱལ་ལྷ་ལྷ་ *rtsa-yi rgyal-mtshan*;
 རྒྱལ་ལྷ་ *rtsa-yi tog*; རྒྱལ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *pags-pahi*
ñiñ-po; རྒྱལ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *gun-pa mgregs*; རྒྱལ་ལྷ་
las-ñiñ; རྒྱལ་ལྷ་ *smug-rgod*; རྒྱལ་ལྷ་ལྷ་ *nañ-*
hbras-can (*Mñon.*).

ཐོན་ *hon* 1. a small measure. 2. = ཐོན་
 or ཐོན་. 3. n. of a place in Tibet (*S. kar.*
 200); ཐོན་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ n. of a celebrated
 Lama of *Hon*.

ཐོན་ལྷ་ *hon-kyañ* རྒྱལ་, རྒྱལ་, རྒྱལ་,
 རྒྱལ་ but, yet, notwithstanding; ཐོན་ལྷ་
 རྒྱལ་ལྷ་ རྒྱལ་ལྷ་ but some; ཐོན་ལྷ་ occasionally
 used for it (*Mñ.*).

༥ ཐོན་ལྷ་ *hog-cig* (ཐོན་ལྷ་ལྷ་ or ཐོན་ལྷ་ལྷ་)
 give me or fetch me one; also = ཐོན་ལྷ་.

༥ ཐོན་ལྷ་ *hon-tañ* = ཐོན་ལྷ་ *hon-kyañ*.

ཐོན་ལྷ་ *hon-te* རྒྱལ་, རྒྱལ་ nevertheless, yet.

ཐོན་ལྷ་ *hon-pa* རྒྱལ་ deaf, also to be
 deaf; ཐོན་ལྷ་, ཐོན་ལྷ་, ཐོན་ལྷ་ a deaf-man; ཐོན་ལྷ་,
 a deaf woman; ཐོན་ལྷ་ *hon-loñ* deaf and
 blind.

ཐོན་ལྷ་ *hon-sañs* = ཐོན་ལྷ་ scout, spy: རྒྱལ་ལྷ་
 རྒྱལ་ལྷ་ ཐོན་ལྷ་ རྒྱལ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ (*Rtsii.*).

ཐོན་ལྷ་ *hon-señ* with ཐོན་ལྷ་ *byed-pa* to pay
 attention, to watch, to spy (*Jā.*).

འབ *hob* or **འབས** *parikhat* 1. ditch, trench, pit *Dzl.*; **མེ་འབ** *chag-pit* fire pit; also fig. the fire pool of passion (*Jü.*). **འབས་ཕྱགས་** *chag-pit* the fire-pit quarter. 2. v. **འབ** (*Jü.*). 3. n. of a hell (*B. ch. 5*).

འབས *hobs* or **འབས་མཐོང་དག** described as a wild animal of the bear species; it is of fire colour with a white face (*Rtsii.*).

འམ་བུ *hom-bu* or **འམ་བུ** *humbu* the Tibetan tamarisk found growing in most parts of Tibet abundantly, especially in the plains of Yarlung. Acc. to the general belief of the people of Yarlung the name **འམ་བུ་ལྷ་སྐང་** was given to an ancient palace of Tibet built by king Nya-*thi-tsan-po* on account of the abundance of *Hom-bu* trees in its neighbourhood.

འར I: *Hor* n. of a village in the district of **སྤེ་ཅང་** *Sñe-thañ* near Lhasa where Atis'a spent the last days of his life: **སྤེ་ཅང་འར་གྱི་མཚན་ཐོང་ན་བཞུགས་** he resided in the monastery of Nyethang (*A. 70*).

འར II: 1. dropsy of the skin vesicles. 2. an eddy, whirlpool.

+ **འར་འག** *hor-hgañ* 1. = **འག་འག** someone. 2. adv. seldom, occasionally.

འར་ཅིག *hor-cig* = **འར་ཅིག** keep it, put it by; leave it.

འར་ཅེ *hor-che* = **ཐུགས་རྗེ་ཅེ** in the dialect of Amdo equiv. of our: many thanks: **ཅོ་དང་ཐུན་པ་འར་ཅེ** (*A. 134*); **འར་ཅེ** = **ཐུན་ཅེ**, or **མི་ཤོས་ཅེ**.

འར་པ *hor-pa* = **སྐོར་པ** *spor-wa* to remove from one place to another, to transfer: **མི་ཐུའི་གཞུག་ལག་ཁང་དུ་འར་པ་དང་** having transferred to the monastery of *Hor-pa* (*A. 137*).

འལ *hol* **ཆའ་སྒྲིལ་** the flax plant; clover; lucerne.

འལ་ཁ *Hol-kha* or **འལ་དག** n. of a district in Lokha: **འལ་ཁར་དག་སྐོར་གཉིས་ལ་དབང་བསྐྱར་མཛད་** (*A. 27*) he ordained two monks at *Holkha*. **འལ་ཁ་གུག་ཅིག་** *hol-kha çug-cig* one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon. 38*).

འལ་དག་ཐག་རྩེ་རྩེ་ *hol-dgañ stag-rtse rdsoñ* the Jong of *Holga*, where the late Dalai Lama **འཕྲིན་ལས་ཀྱི་སྐུ་མཚན་** was born (*Loñ. 2, 14*).

འལ་མདུད་ *hol-mdud* = **འལ་མདུད་** *ol-mdud* the fore-part of the larynx.

འལ་པ *hol-pa* **ཅིག་** a species of kite numerous in Tibet (*Mñon.*).

འལ་སྤྱི *hol-spyi* = **རགས་ཅོས་** *rags-tsham* (*Yig. 71*).

འལ་སྤྱད་ *hol-spyod* = **རྩེ་རྩེ་ཐུང་པ་** *cheñ-yi, cho-bu*.

འལ་མོ *Hol-mo* or **འལ་མོ་ལུང་རིང་** a place in upper Tibet where the Bon doctrine is asserted to have been first spread; n. of the paradise of the Bon.

འལ་ཚད་ *hol-tshod* a guess, any random estimate (*Situ. 41*).

+ **འལ་ཡང་** *hol-yañ* = **དཔེ་ཡང་** *dpe-yañ*.

འས་པ *hos-pa* also **འས་** *hos* = **འཕྱིགས་པ་** [1. vb. and adj. to be worthy, suitable; becoming appropriate, with termin. inf. in later times and vulg. with the root: **ཕྱིན་པར་འས་** it is becoming, it is meet to give; **འདི་གཉིས་པར་མི་འས་** it is not fit to be seen; **ཡིས་སྒྲོན་འས་** to be wished, desirable; **ཕྱག་ཐུ་པར་འས་པར་འགྱུར་** he becomes adorable; **སྐྱོད་འས་** to be praised, laudable praiseworthy, **ཐུགས་འས་** *thkur-hos* deserving honour *Cs.* **ཐས་མཚད་པ་ཐོག་འས་པའི་ཆད་པ་** the punishment condign to all; rarely with genit.: **ཀུན་གྱིས་བཀུར་ཞིང་མཚན་པའི་འས་** (*Mil.*) he is deserving of universal honour and respect, **རྗེའི་འས་མིན་** he was not worthy to be a king. **གཙོ་མོར་འས་པ་ཞིག་** the one that is the most deserving of being

mistress, *i.e.*, she that has the gentlest appearance, that is most of a gentle woman; རྒྱལ་མ་འཇམ་པ་ he is worthy to be his colleague *ni. f. (Mil.)*. 2. more particularly in colloquial language: right (for the *འཇམ་པ་* and *མི་འཇམ་པ་* of earlier literature); *མི་འཇམ་པ་འཇམ་པ་* (*Ghr.*) to entertain illicit

intercourse; རྒྱལ་མ་འཇམ་པ་ a lawful, *མི་འཇམ་པ་* an unlawful or discreditable matter (*Schtr.*); འཇམ་པ་ཅི་ཡོད་ what other means or way is there? འཇམ་པ་ཅི་བྱ་ *hos-gpyi-wa* to finish (a thing) for the most part.] taken from *Jā*.

འཇམ་པ་འཇམ་པ་ *hos-htshams*, རྒྱལ་མ་འཇམ་པ་ or དག་པ་མ་ ཡོད་པ་ tolerably fit, just fit (*Rtsii. 13*).

ཡ

ཡ *ya* is the twenty-fourth letter of the Tibetan alphabet corresponding to the English *y* or Sanskrit य. It is subjoined in certain cases to other letters, its form being then changed.

ཡ *ya* I: 1. num. fig.: 24. 2. (a) ཡའི་སྒྲིན་ the symbol of ཡ is for the purpose of showing what the nature of all things are (*K. d. 3, 321*). (b) ཡའི་རྒྱལ་པ་མེད་པའི་སྒྲིན་ དགོས་པ་མེད་པས་ཐམས་ཅད་ལྷོ་ཡ it is a symbol of the want of attachment liberating all that is uncovered i.e. naked (*K. g. 4, 43*). 3. = རྒྱུ་མེད་ or རྒྱུ་མ་མེད་ smallness, littleness (mystic) (*K. g. 1, 179*).

ཡ II: an equal: དཔུ་ཡ an equal enemy; རྩ་ཡ a pair; གཉེན་ཡ a relation, a friend. Often with གཉེག *geig*, one of two things that belong together as forming a pair, also one of two opponents: རིག་ཡགཉེག་ཤང་བ blind of one eye; ལྷམ་ཡགཉེག་ one of a pair of boots, an odd boot; ལག་པ་ཡགཉེག་ཏུ་ གཉེན་ཐོགས། ལག་པ་ཡགཉེག་ཏུ་བྱ་མི་ཐུབ་པའི་ in one hand holding gold, with the other leading his daughter; རྩང་པ་དང་གསལ་བ་གཉིས་ཡམ་བྲལ་བར་ emptiness and clearness being inseparable from each other; རའི་ཡ v. ར་ཡ; ཡམེད་རྩ་མེད་ unequalled, matchless; རབ་ཡ adversary, antagonist; ཡལ་ one-eyed.

ཡ III: is a root signifying: above, up, etc., in contradistinction to མ *ma* which = below, down. ཡགེ *ya-gi* or ཡགེ་ཡ = up there, yonder, as opposed to མགེ་ཡ down there, or ཏགེ་ཡ just there, over there; ཡགེ་རྩ་མེད་ up here: ཡགེ་རྩ་མེད་རྩ་མེད་ཐོག་ཐོག་མེད་ all

is drinking water up here (*Snd. Hbk. 146*). ཡཀ *ya-kha* = ཡམ་ཡོད་པ་ having the upper teeth, the upper teeth; མཀ = མམ་ཡོད་པ་ having the lower teeth. ཡལྱར *ya-khyer* = ལྷག་མ་ *lhag-ma* remainder, excess; ཡམག་ཡ *ya-mgal* = རའི་མ་ལེ upper jaw; མམག་ཡ = རའི་མ་ལེ lower jaw (*Nag. 15*). ཡམག་ཡ *ya-mgu* the upper cover of the vessel from which water is poured or sprinkled in making offerings of *torma* to spirits; མམག་ཡ *ma-mgu* the lower part; also, of a case or box.

ཡག *ya-ga* 1. col. the good one, the better one of the two. 2. bad reputation (*Cs.*).

ཡམ་གངས་ *ya-gaṅs* a large numeral: རྩབ་རྩབ་ཡམ་གངས་ཚུ་མ་དང་། (*Ya-sel. 56*).

+ ཡགད *ya-gad* 1. = རྩང་རྩེགས་ footstool, footstep. 2. = སྐས་ཀྱུ་ or སྐས་འཛིག་ a flight of steps (*K. du. 3, 236*).

ཡགལ *ya-gyal* 1. = གཉེག་མུ་ or རྩང་རྩེགས་ alone, single, solitary (*Mñon.*); esp. one of several: ལྷ་རྩེགས་གཉི་ནང་གི་གཉེག་ཡགལ་མེད་ one among many is called *yagyal* (*Situ. 24*); རྩམ་པ་ལྷ་ཉིད་ཡོད་པར་ གསུངས་པའི་ཡགལ་དུ་གྱུར་ it happened to be one of five members described as existing (*Sorig. 3*). 2. n. of a place situated towards the north of Lhasa where there is a palace of the Dalai Lama (*J. Zan.*).

ཡར་ *ya-ha* or ཡར་བ་ *ya-ha-wa* 1. repentance. 2. anguish, fright, shuddering, with genit. or accus. of that which is the cause of it; ཡར་བའི་དམག་ཚོགས་ a formidable host; ཡར་བའི་གཞུང་ terrible danger (*Jä.*).

ཡེ་རཾ་ཅེ་ *Ya-hchañ* n. of a place in upper Tibet (*Jig.* 7).

𣎵 *ya-zu* a kind of Chinese tea (*Rtsii*).

ཡ་ *ya-ta* for ཡངས་ when the letter ཡ is subjoined to another letter.

ཡ་ཏི *ya-ti* = དཀྱིལ་དཔྱིལ་ མཆན་ འ རྟེན་ འ རྟེན་ འ རྟེན་
 circle (*K. g.* ༩, 28) : བདེ་གཤེགས་མཆོད་པའི་ཡ་ཏི་མཆན་
 the mystic circle for worshipping Sugata
 (Buddha), the mystic enchanted circle
 by means of which Nirvāṇa is reached:
 བདེ་གཤེགས་མཆོད་པའི་ཡ་ཏི་མཆན་ (*D.R.*).

ཡ་རྟག *ya-tog* འཇམ 1. a tower. 2. a market.

ཡག་དུང་ *ya-gdun* संताप mental suffering.

with *ya-thod* the upper part of the forehead (*Fig. 31*).

ཡ་མཐའ་ *ya-mthab* = ཐག་མ་ *thog-ma* the beginning; the first stage: གཏངས་ཅན་གྱི་གནས་ཀྱི་ཡ་མཐའ་ the first stage of *Bhogavati* or the region of the snakes (*Ya-sel. 39*).

ཡ་འདེགས *ya-hdeg* = ཡར་འདེགས (*Yig. 98*).

ཡཔ་ *ya-po* 1. = རྩུ་རྩུ་ a rival, an adversary (in a law suit). 2. butcher; executioner.

ཡལད *ya-pad* or རྒྱ་འདྲེའམ་གྱི་ཡལད་མ་ fig. of lotus flower inscribed on the top of an image; མ་ཡལད *ma-pad* = མས་གྱི་ཡལད་ the lower lotus (inscribed or in relief) (*Jig.* 4).

‡ ཡ་བ་ཤར་ *ya-wa kṣa-ra* saltpetre.

† ཡ་བ་ནི *Ya-wa-ti* = ཡའི་ཁྱེད་ལྟོས་ an
attendant of the lord of death.

ཡ་བྲལ་ *ya-bral* adv. solitary, separate; not going hand to hand: བཅས་དང་ཤེས་རབ་གཉིས་སོ་སོར་ རྒྱུ་བ། resources and knowledge are separate, i.e., they do not go hand in hand; རྩམ་དང་གང་ཟག་ཡ་བྲལ་དུ་འགྲོ་གསུངས་ he said that religion goes apart from, is not a necessary and inherent virtue of, humanity (*Khrīd.* 15).

ཡམ་བྲལ་ *ya-ma-bral* occurs in several combinations as follows:—ཡམ་བྲལ་ *ya-ma-bral-wa* = ཁ་མེད་པོ་ opp. of to disintegrate, not to separate one from another or disunite: རྒྱུན་པར་གྲལ་ཡམ་བྲལ་ to keep intact, the hold of one's self (*D. cel. 7*). ཡམ་བྲལ་ *ya-ma-brla* = རྒྱུན་པོ་མེད་པ་ *trul*, trifling; ཡམ་ལ་པོ་ unsubstantial, hollow, worthless. ཡམ་ཟུང་ *yama-zuñ* (in col. མ་མེད་ལ་མེད་) without proportion or symmetry, incongruous, not fitting together, *e.g.*, two shoes of different pairs; also of religions, languages, customs, that have sprung from heterogeneous elements.

यमय *ya-maḍ* n. of a great number (*Yas.* 57); रेणुक, भगु [also n. of a Rishi] *S.*

ཡ་མེད *ya-med* single; ཡ་མེད་བཙོང་བ *ya-med*
bston-ica = རོ་བཙོང་བ *ro-bstong-ica*.

‡ यमताका *Ya-man ta-ka* 1. यमानक
the transliterated Sanskrit epithet of
Shinje the lord of death. 2. discrepancy
in expressions or statements. 3. a term
expressive of wonder in the Sikk. dialect.

ཡ་མེད *ya-tshaḍ* opp. to མ་མེད *ma-tshaḍ*:
ཡ་མེད་སྐྱེ་ལ་བྱང་མཛེད་ནས (A. 83).

ya-mtshan ကိုယူရလ, विस्मय, कौतुक
 strangeness, curiosity, amazement,
 wonder; also, a miracle, supernatural
 occurrence: *ཀུན་པོ་ཡ་མཚན་ཀྱི་དོན་ལ་* the king
 greatly wondering; *ཡ་མཚན་གྱི་གནས་པོ་* it is a
 thing to be wondered at; *དེ་མི་ལ་ཡ་མཚན་ལྡན་པོ་*
 that is not very astonishing; *ཆེན་གཤམ་བྱ་བ་*
ལ་ཡ་མཚན་དུ་བྱུང་ when the words are so
 framed, or joined it is considered as
 something wonderful (*K. du.* 5, 261).
 ya-mtshan-can विस्मय wonderful;
 ཡ་མཚན་ཆེ་ very surprising or wonderful.

Syn. རྩམ་རེ་ *ho-mtshar-che*; དགེ་མཚན་ *dge-mtshan*; མདབྱང་ *rmad-byun*; ལྷ་མོ་ *lhad-mo-che*; སྐལ་བཟང་ཉིད་ *skyo-saṅs-nid* (*Mhon.*).

word); after the final letters ག ན བ or ས་ ཡང་ becomes གྲ་, and after vowels often རང་ *hañ* : ར་ཡང་ or བདག་གྲ་ ལྷ་མཐའི་ I too; བུ་ཆེ་རང་ my eldest boy too; བཅོད་ནམས་དང་ཡང་ལྡན་པ་ having merit besides; ཡང་...ཡང་—both—and; ར་ཡང་དེ་ཡང་ *hdi-yañ de-yañ* both this and that, བྱེ་རྒྱལ་ཡང་ནང་ཡང་ both outside and inside; followed by a negative, neither—nor; ཡང་ singly with a negative=not even: ཀར་གཤམ་ནི་གཅིག་གྲུང་མི་ཕྱིན་ནི་ I shall not even give a single cowry for it; ཡང་ *yañ* with a comparative (as above) still: རྒྱུ་བས་གྲུང་ལྷག་པར་ still more than formerly; བྱུ་ཅེ་ཡང་ཆོ་རལ་སོ་ so then the boy died, རིང་པོར་ས་ཁོན་པར་སྤྱུ་ཡང་གིས་སོ་ within a short time he was also able to speak; རྒྱ་ཆད་གྲུང་ even before this. 3. ཡང་ also occurs joined to a verbal root, and then=although: བསམ་ཅད་འདུས་གྲུང་ though all without exception be gathered; བཅོམ་ཡང་སྟོན་ although they were seeking, they did not find.

ཡང་དགར་ *yañ-dkar* white-wash=(དགར་ཅི་ཡང་ དགར་གཉོང་རྒྱུ་ཅི་དགར་རག་ the lime used in white-washing (*S. Kar.* 180).

ཡང་གེ་ *yañ-ge* or ཡང་གི་ used in colloq. for ཡང་པོ་ *yañ-po* (it is) light.

ཡང་གློས་ *yañ-sgos*=ཁྱད་པར་དུ་ especially, particularly.

ཡང་ར་དགར་པོ་ *Yañ-ñā dkar-po* n. of a sect of the Bon-po school.

ཡང་ཅར་ *yañ-tsar*=ཡང་ཉིག་ really, in fact (*Situ.* 132).

ཡང་ལྗེ་ *yañ-loi* abbr. of ཡང་དང་ལྗེ་བ་ light and heavy=subst. the weight: ཡང་ལྗེ་ཁྱོད་ to examine the weight.

ཡང་འདུག་ *yañ-hjug* the second of two final letters, viz., ས་ after ག, ར་ *ña*, བ་ *ba*, མ་ *ma* In the archaic words བཞན་ *bstand*, རྩུར་ *gyurd*, རྩུལ་ *stsald*, ན་ is a *yañ-hjug* but in modern literature is not used; in the

words གྲངས་, རྟེན་ས་, རྟོགས་ the letter ས་ is a *yañ-hjug* and is in general use.

ཡང་རྩེ་ཆོས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ *yab-rje chos-kyi rgyal-po* ས་རྒྱ་གོང་མ་ཆེན་པོ་ (*Yig. k.* 11) a title which one of the early Sakya-pa hierarchs had assumed.

ཡང་སྤྱིར་ *yañ-ñiñ*=ཡང་ཉིག་སྤྱིར་པོ་ abbr.=real substance or principal object, essence. ཡང་ཉིག་ *yañ-tig*=དངོས་གནས་དོན་མཁྱེན་ exact, true, real (of price, &c.) (*Rtsii.*)

ཡང་སྤྱིར་ *Yañ-stein* n. of a monastery—the བླ་བྱང་ཡང་སྤྱིར་ *Bla-brañ Yañ-stein* situated on a rocky precipice in the neighbourhood of Phagri Jong (*Loñ.* 3, 9).

ཡང་ཐོག་ *yañ-thog*=བཅིག་ཁང་ the highest storey of a house, also=ཆུ་མོ་ a dome.

ཡང་དག་ *yañ-dag* or ཡང་དག་པ་ *smayk* actual, real, the very; also adv. really, verily, in reality, indeed; as adv. occurs either as ཡང་དག་པར་ or as simply ཡང་དག་. Various examples follow:—ཡང་དག་དག་ *yañ-dag-dgañ* really glad, indeed delighted (*Mñon.*); ཡང་དག་རྒྱལ་ *yañ-dag-rgyal* lit. one who has been absolutely victorious, སུ་མཐའ་ཅན་ emperor; ཡང་དག་རྒྱལ་པ་ *yañ-bdag rgyas-pa* སྐུ་མཆོག་ copious, abundant, plenteous, indeed; ཡང་དག་རྒྱལ་ *yañ-dag-rgyug* སུ་མཐའ་ཅན་ that which indeed blows, the wind. ཡང་དག་འགྲུབ་པ་ཐོབ་ or *yañ-dag hgrub-pa-thob* སྐུ་མཆོག་, thorough accomplishment or attainment; ཡང་དག་འགྲོ་ *yañ-dag-hgro* a thoroughfare, free passage in every direction. ཡང་དག་འགྲོགས་ *yañ-dag-hgrogs* lit. perfect company, i.e. sexual union. ཡང་དག་ལྗོངས་ *yañ-dag-sdom*, སྤོངས་, perfect abstinence or suppression; ཡང་དག་ཅགས་ *yañ-dag-chags* སྤོངས་ very attached, real love or affection; ཡང་དག་མཆེད་ *yañ-dag-mjal* མཆེད་ full interview; ཡང་དག་བཞུགས་ *yañ-dag-bśñen* མཆུགས་, close proximity; ཡང་དག་པར་གཞིང་སྟོན་ transcendent glorification.

ཡང་ལེ་ཤོད *yañ-le-ṣod* n. of a rock-cavern where the sage Padmākara performed meditation (*Dsam.* 7).

ཡང་སྐྱེད *yañ-sog* སྐྱེད་ཀྱི་ཆུང་ the first of the eight hot hells where the soul suffers continually from the torments of heat.

ཡང་སྐྱེད་མེད *yañ-srid* = འཁོར་བ་ trans migratory or recurring existence, the world (*Mñon.*).
ཡང་སྐྱེད་མེད་མེད *yañ-srid med* = བར་པ་ emancipation; freedom from trans migratory existence (*Mñon.*).

ཡང་སྒྲོབ *yañ-slob* pupil's pupil.

ཡངས་པ *yañs-pa* བེ་མཆོད་པ་, རྒྱ་ལྡན་, ཡལ་པ་, བེ་མཆོད་པ་ wide, broad, extensive: བར་ཡངས་པ་ a wide field or plain; ཡངས་ལྗེན་ or ཡངས་ཤིང་གྱུ་རྩེ་བ་ large and spacious; ས་ཆ་ཡངས་པ་ wide open country, a spacious place; རིག་པ་ཡངས་པ་ intellectual, very intelligent; ཡངས་རྒྱ་ *yañs-dog* breadth, area; abbr. of ཡངས་པ་དང་རྒྱ་པ་ being wide and narrow (*Btsii.*).

ཡངས་པ་ཅན་ *Yañs-pa-can* བེ་མཆོད་པ་ 1. n. of a city in Magadha, acc. to Csoma on the site of modern Allahabad. 2. n. of a monastery in northern Tibet called རྩ་ཡངས་པ་ཅན་ in which there is a རྒྱ་གཞུང་ or relic-tomb of Tsong-khapa (*Lof.* 2, 16).

ཡངས་པ་འཛིན་ཏུ་འཇུག་པའི་མཛན་ *yañs-paḥi groñ-du hjug-paḥi-mdo* n. of a *Sūtra* on going into the city of Vaisālī (*K. d.* 2, 255); and if this *Sūtra* is recited at the threshold of a town or house all evil-spirits frequenting the same will depart.

ཡངས་པའི་མིག་ *yañs-paḥi-mig* བེ་མཆོད་པ་ 1. with large eyes, a handsome woman. 2. n. of a goddess (*K. my.* 7, 14).

ཡན་ *yan* what is uppermost; མན་ཡན་ *man-yan* below and above (*Cs.*); ཡན་ན་ *yan-na* above, in the beginning, in the first place; ཡན་ལ་, ཡན་ཅད་ལ་, ཡན་ཅོད་ or ཡོན་ཅོད་ལ་ adv. or postp. above, in the upper-part; རྒྱུ་བ་ཡན་རྟེན་ལ་ཡོད་དེ་ standing in (the water) up to the navel;

ལྷ་རྩེ་ཡན་ཅད་ above the hips; ལོ་བརྒྱད་ཡན་ཅད་ above eight years' old.

ཡན་ཏྲ་ཤིན་ཏུང་ཤི *Yan-dha-ṣen-huñ-shi* one of the early emperors of China under whose orders works on medicine were composed (*Grub.* 2, 8).

ཡན་པ *yan-pa* 1. = གཞན་པ་ *gshan-pa* the other, another: ཡན་པ་གཅིག་ང་ལ་གནང་ give me another. 2. adj., free, vacant, unoccupied, ownerless, of places and things that are common property, like the air, rocks and stones etc.; བྱི་ཡན་པ་ a dog without a master, vagrant dog; རྒྱ་ཡན་པ་ཡོད་ there are yet places unoccupied; of fields: untilled, fallow-ground; རྒྱ་ཡན་ the external world; རྒྱ་ཡན་གྱི་གཉེན་པོ་ a helper from the external world; རེ་མས་རྒྱ་ཡན་དུ་མ་གོང་བར་བྱེས་ take care that the mind be not distracted by outward things; ཡན་དུ་འཇུག་པ་ to suffer (the sheep) to wander, go ownerless.

ཡན་ལག་ *yan-lag* ལྔ་ལྔ་པ་, རྒྱ་ལྡན་, རྒྱ་ལྡན་; 1. member, limb, element: ཡན་ལག་ལྔ་ པ་ལྔ་ the five members: arms, legs and head; ཡན་ལག་བདུན་ the 7 members or elements of religious service, i.e.: རྒྱ་ལྡན་པ་ profound salutation, མཆོད་པ་འབུལ་བ་ offerings to a deity, worshipping, རྒྱུ་ལྡན་པ་ confession of sins, དཀོན་པ་འཇུག་པ་ to delight in virtue, རྒྱ་ལྡན་པ་ to exert one's self to preach the *Dharma*, རྒྱ་ལྡན་པ་འདུལ་བ་ལྔ་པ་འདུལ་བ་ to dedicate all accumulated moral merits to the attainment of Buddhahood and དཀོན་པ་འཇུག་པ་འཇུག་པ་འཇུག་པ་འཇུག་པ་འཇུག་པ་ to pray for not passing to Nirvāṇa. ཡན་ལག་བརྒྱད་ eight subjects treated in the medical works of Tibet are: ལུས་ body, བྱིས་པ་ boy, མོན་ན་ female disease, གན་ན་ evil spirits, མཆོན་ symptoms, དུག་ poison, ལོས་ old age. རོ་ཅོ་ earned desire ཡན་ལག་རྩྭ་ན་ an injured or defective limb; ཡན་ལག་རྩྭ་ས་ *yan-lag-skyes* = རོ་མཆོན་ *pho-mtshan* the

male organ (*Mñon.*); ཡན་ལག་ཕྱུ་སྐྱུ་ weak in the limbs, decrepit=ཞ་བ་. 2. appendage, contributory; fig. branch of a river, branch of a tree; also with reference to books: section, appendix, supplement (*Jü.*).

ཡན་ལག་བརྒྱ་ལྔ་ *yan-lag brgyad-ldan*=མེ་ལྔ་ལྔ་ river Ganges, she that is possessed of eight attributes: བསེལ་པ་ coolness ཞིམ་པ་ sweetness, ཡང་བ་ lightness (digestive), རང་མཁུ་པ་ softness, དང་སྐྱ་པ་ clearness, རྫི་མ་མེད་པ་ freedom from impurities, རུང་རྩ་ལྟོ་བར་འཇམ་པ་ on drinking soothing to the stomach, མགྱིན་པ་སང་དང་བདེ་བའོ་ makes the throat clear and free.

ཡན་ལག་རན་ *yan-lag-rñan* a pilferer, a thief; lit. one who has a mischief-committing limb, i.e., pilfering hand (*Mñon.*).

ཡན་ལག་མཚོག་ *yan-lag-mchog* མཚུ་ཆ་ as met. chief of the limbs, i.e., the head (*Mñon.*).

ཡན་ལག་མཚོག་ལྔ་ *yan-lag mchog-ldan*=གཟུགས་མཛོལ་པ་ a handsome person; ཡན་ལག་མཚོག་ལྔ་མ་ a very handsome woman (*Mñon.*).

ཡན་ལག་ཕྱུ་སྐྱུ་པ་ *yan-lag ñams-pa* lame, decrepit, one who is defective of limbs.

Syn. ཞ་བོ་ *sha-wo*; གུམ་པོ་ *grum-po*; རྩེ་བོ་ *hphyc-wo*; གྱུ་ལོ་ *gyol-po*; ཡན་ལག་མཚོ་བ་ *yan-lag ma-tshañ-wa*; རེ་ལོ་ *htheñ-po* (*Mñon.*).

ཡན་ལག་མེད་པ་ *Yan-lag med-pa* ཡན་ལག་མེད་པ་ an epithet of Kāmadeva.

ཡབ་ *yab* བེམ་པ་, བེམ་པ་ 1. resp. for ཡ་ *pha* father; *rgyal-po yab yum* denotes the king as father and mother to the country (*Glr.*); ཡབ་ལྟུང་པོ་འཇམ་ལག་མེད་པའི་བྱེད་དུ། for the purpose of healing the mind of his royal father (*Mgrin. 122*). ཡབ་མེས་ *yab-mes* paternal ancestors. 2. *yab* also specially signifies the male personage in the *yidam* groups of Tantrik Bodhisattwas each clasping his *yum* or female helper. ཡབ་སྐུ་སྐུ་ *yab-sras* father and son or, in a spiritual sense, master and disciple; ཡབ་སྐུ་སྐུ་མཇུག་པའི་མེད།

the chapter on the interview of the Buddha with his father Sudhodana (*K. ko. 2, 80*).

ཡབ་གཞི་ *yab-gshi* 1. the estates granted to the parents of the Grand Lamas of Lhasa and Tashi-lhunpo (*S. kar. 181*). 2.=ཡབ་གཞི་ resp. for heritage of landed property.

ཡབ་པ་ *yab-pa* or གཡུ་བ་པ་ 1. to lock up, to secure, keep safe: ཡབ་ཆ་ things kept securely, under safe keeping; ཡབ་ཡོང་བ་ to hide, conceal (*Sch.*); གཡུ་བ་ or ཡབ་ས་ covered place, *cache*, shelter. 2. in *C.* colloq. to skim off from the surface of a fluid. 3. in *W.* to move to and fro, hither and thither, to fan, v. གཡོ་བ་པ་ (*Jü.*).

ཡབ་མོ་ *yab-mo* or གཡུ་བ་མོ་ 1. the act of fanning, waving; also, anything waved to and fro, as a fan, punkah, or beaten as a cymbal. བོ་ས་ཀྱི་ཡབ་མོ་བྱེད་པ། to beckon by waving with one's coat. 2. attracting, provoking: རུང་གཞི་ཡབ་མོ་བྱེད་པ་ to bring on a calamity.

ཡབ་རིང་པོ་ *yab-rñ-po* portico, veranda, e.g., of a monastery.

ཡམ་པ་ལ་ *Yam-pa-la* n. of a great river (*K. ny. 7, 68*).

ཡམ་བུ་ *Yam-bu* n. of the ancient capital of Nepal, the modern capital Khatmandu being also called by this name.

ཡམ་མེ་བ་ *yam-me-wa*=colloq. རེ་མེ་བ་, རེ་མེ་བ་ 1. moderate, middling, not severe, tolerable; བཀའ་བཏགས་ཡམ་མེ་བ་རེ་མཛད་ནས་ passing a moderate sentence (*A. 122-123*). 2. adv. blunderingly, coarsely, roughly, roughly-hewn.

ཡམ་ཡོ་མ་ *yam-yom* also ཡམ་ཡོ་མེ་ *ya-me-yo-me* or ཡེ་ལེ་ལེ་ doing anything uncertainly, purposelessly or nonsensically: ཡར་འགྲོ་ཚུར་འགྲོ་དང་ཡམ་ཡོ་མ་ནམས་ལ་མཛད་ he was moving this way and that (*A. 134*); ཡམ་ཡོ་མ་ལ་ལུས་ཏེ་ *yam-*

yom-la lug-te falling or remaining in doubt (*A. 126*); ཡམ་ཡོམ་བྱེད་པ་ to totter.

ཡམས *yams* or ཡམས་ནད་ epidemic or infectious disease, one being called ཡམས་ནད་ and the other དལ་ཡམས་ slowly or steadily infecting disease.

ཡར *yar* akin to *tr.* ཡ=upwards, above higher; ཡར་ལག་གཟིགས་པ་ to look upwards; ཡར་འགྲོ་མར་འགྲོ་བྱེད་པ་ to travel up and down; ཡར་མར་འཇག་པ་ resp. to walk up and down; ཡར་ལ་བྱིར་ཤོག *yar-la khyer-cog* bring or fetch it up! ཡར་ནས་མར་ལ་ from top to bottom; ཡར་འཛོན་པ་ to come up again, from a depth; ཡར་ལང་བ་ to rise, get up; ཡར་འཕེལ་བ་ to increase; ཡར་རྒྱ་ *yar-rgyu* one rising in rank and office, &c. ཡར་རྒྱ་དཀྱིལ་འཛོན་སྐྱོད་ལོས་འཕོལ་གསུམ་ (*Jig. 27*) a rising middle class man should (in the order of precedence) get the silk cushions placed one above another on a rug. ཡར་ཏོ་ *yar-ño* the part of the month in which the phases of the moon increase: ཡར་ཏོ་ལྷོ་བཀྲ་ཤིང་ནས་ཤིང་འཕེལ་བྱ་རྒྱུ་ it increased (in prosperity) like the waxing moon (*Sorig. 248*). ཡར་ལྷོག་མར་ལྷོག་ *yar-ñog mar-ñog*= ཡར་འགྲོ་མར་འགྲོ་ moving up and down, also ཡར་འགྲོ་ཚུར་འགྲོ་ walking this way and that way: གསང་ཕུ་དང་རྩ་ཁྱེད་མར་ལྷོག་བྱེད་པ་ལ་རྩ་ཁྱེད་འབྱོར་མི་དགོས་པར་གདལ་ in journeying from *Gsañ-phu* to *Rwa-sgreñ* and back they did not require provision for a morning's halt (*A. 123*). ཡར་བཏོད་ *yar-bstod*= གྱིན་བྱེད་འདེགས་པ་ *gyen-du hdeg-spa* (*Mñon.*) raising up, extolling; ཡར་འབྱུང་མར་རྩིས་ *yar-hthud-mar-rtis* an average account, taking the maximum and minimum figures.

ཡར་ཁུངས་ *Yar-kluñs* (also written ཡར་ཁུང་ *Yar-huñ*) an extensive valley forming the principal district of the province of Lho-kha of which the chief city is Chethang (རྩེ་ཁང་) on the Tsang-po; is reputed the most fertile district of Tibet and contains many monasteries and residences of some

of the chiefs and nobles of Tibet. The seat of Government of the earlier kings of Tibet was in the valley of Yarlung: ཡར་ཁུངས་ལུལ་བཟང་ཁྱེད་ the province of Yarlung being fine (in climate and produce) (*A. 93*).

ཡར་ཁུངས་གནས་གསུམ་རྟེན་གསུམ་ *Yar-kluñs gna-s-gsum rten-gsum* the three holy receptacles and three sanctuaries of Yarlung (i.e., six) viz.: (1) ཤེལ་བྲག་ *Cel-brag* a monastery of the *Rñiñ-ma* sect situated on the top of a high hill over-hanging the Tsang-po; (2) *Tanduk-Dolmai lha-khañ* an ancient monastery containing a sacred image of the goddess Dolma founded by king *Sroñ-dtsan sgam-po*; (3) *Tag-chen bum-pa* a small monastery in the neighbourhood of which are one hundred and eight tombs of former kings and queens, testifying to the existence of the custom of burial of the dead before the introduction of Buddhism into Tibet; (4) རས་ཆུང་ཕུག་ *Ras-chuñ-phug* a small monastery on the site of the cavern where Lama *Ras-chuñ-pa* was wont to perform ascetical meditations; (5) ཟངས་རི་ཁ་དམར་ *Zañs-ri kha-dmar* a monastery on the bank of the Tsang-po founded by the celebrated Ma-chig Lab-kyi Donma; (6) ཅན་དན་གསུལ་ལྷོ་ཁང་ *Tsan-dan yui lha khañ* monastery situated in a grove of firs and containing a sandal-wood image of Buddha and a turquoise image of the goddess Dolma; the roof of the temple being painted green. All these places were visited by the author of this Dictionary in 1882.

ཡར་བ་ *yar-wa*=འཛོར་བ་ *hthor-wa*, in colloq. to disperse, scatter, send adrift; also, to ramble, to be scattered (*Sch.*).

ཡར་འབྲོག་ *Yar-hbrog* Yamdok pastures, country of ཡར་འབྲོག་ཁྱིམ་ཁྱོད་ཁྱེད་ཆོས་ལ་ (*Loñ. 2, 5*)

Yar-hbrog which was included in the *Thikor* noted for religiousness of its denizens.

ཡར་མ་ *yar-ma* (འབྲི་དང་མཛོམ་ *hbri-dan mdso-mo*) a barren yak-cow; also a cross-breed cow (*Rtsii.*).

ཡར་མོ་ཐང་ *Yar-mo than* or གཡར་མོ་ཐང་ *Gyar-mo than* n. of a district in the province of lower Amdo and Kham (Loñ. ༩, 5).

ཡར་མོ་རྩ་བཞི་ *Yar-mo sna-bshi* n. of a district in Lhokha (*Yig.* 62). ཡར་ལུང་ *Yar-luñ* = ཡར་ལུང་ས་ *Yar-klun*. ཡར་ལུང་དང་རྩུམ་དགོན་ *Yar-luñ Dar-rgyas-dgon* n. of a monastery in Yar-lung (Loñ. ༩, 19). ཡར་ལུང་སོགས་ *Yar-luñ Sog-kha* one of the 37 sacred places of the Bon (*G. Bon.* 28). ཡར་ལོག་ *yar-log* a layman when he enters the order of monks late in life, opp. to མར་ལོག་ *mar-log* when a monk reverts to the life of a householder (*Sorig.* 270).

ཡལ་ག་ *yal-ga* C. colloq. “*ye-ka*” མཐའ་ a branch, bough, twigs. ཡལ་ག་རྩུར་ *yal-ga skyur* = རྩུར་བཞི་ཤིང་ *star-buhi cin* (*Mñon.*) walnut tree. ཡལ་ག་ལྔ་ *yal-ga lña* བཟའ་མཐའ་ the five branches, i.e., the five branches of the tree of the Mahāyāna doctrine:—(1) རྩིན་པ་ *spyin-pa* ཇའན་ charity, i.e., giving alms, help and protection; (2) རྩལ་སྦྱོང་སྤྱོད་ མཁའ་ moral discipline, purity of morals; (3) བཅོད་པ་ ཇའན་ tolerance and forgiveness; (4) བརྩོན་འགྲུས་ བཅུ་ assiduity and industry; (5) བསམ་གཏན་ ཇའན་ contemplation (*K. d.* ༩, 327).

Syn. མགོ་མེད་ *ngo-lin*; ཤིང་གི་བརྩམ་བྱ་གས་ *cin-gi brtul shugs*; རྩོད་པའི་མོ་མོ་ *sdoñ-pohi sor-mo Mñon.*

ཡལ་ག་ཅན་ *yal-ga-can* མཐའ་མཐའ་ a notable tree.

Syn. རྩོན་ཤིང་ *lzon-cin*; འདབ་ལྔ་ *hdab-lan*; འདབ་མ་ཅན་ *hdam-ma can*; མགོ་མེད་ཅན་ *ngo-lin-can*; རྩོ་མ་ཅན་ *rtse-mo-can* (*Mñon.*).

ཡལ་ག་འབྲེལ་ *yal-ga hbrel* v. རྩོན་ཤིང་ *ljon-cin* tree (*Mñon.*)

ཡལ་ག་འཛོན་ *yal-ga-hdsin* v. རྩོན་ཤིང་ *ljon-cin* tree (*Mñon.*)

ཡལ་ག་འཇམ་པ་ *yal-gahi ral-pa* = འབྲི་ཤིང་ *hkhri-cin* a creeping plant (*Mñon.*)

ཡལ་ག་འཇམ་པ་ *yal-gahi ri-dwags* = as met. monkey (*Mñon.*)

ཡལ་གས་ལྷག་ *yal-gas lhag* བཟའ་མཐའ་.

ཡལ་འབྲོང་ *yal-hphyon* large numeral.

ཡལ་བ་ *yal-wa* 1. diminution, decrease, lowering; disappearance, suppression. 2. to shrink, subside, cause diminution; to be displaced.

ཡལ་མ་ཡོལ་ *yal ma-yol* repentance, regret, and wonder that advantage was not taken of a certain opportunity: རྩུན་ལྔ་རྩུགས་རྩེས་མ་ བཅོད་ཡལ་མ་ཡོལ་ even all not appreciating, there was much regret (*A.* 157).

ཡལ་ཡལ་ *yal-yal* [*Cs.* 100,000 octillions] the 47th number enumerated in the ཡལ་ཆེན་ *phal-chen*: རྩུབ་རྩུབ་ཤིང་གི་མཐའ་ཡལ་ཡལ་དང་ (*Ya-sel.* 57). ཡལ་ཡལ་ཆེན་པ་ *yal-yal chen-pa* a million (*Jü.*).

ཡལ་ཡོལ་ *yal-yol* 1. = ཡལ་ལེ་ཡོལ་ལེ་ relaxation in attention, carelessness. 2. n. of a number: ཡལ་ཡོལ་ཤིང་གི་ཡལ་ཡོལ་ཡལ་ཡལ་དང་ (*Ya-sel.* 56).

ཡས་ *yas* 1. = བྲལ་ or མེད་ devoid of, less than; without: མཐའ་ཡས་ without end, endless; བརྩམ་ཡས་ numberless; དཔག་ཡས་ measureless, unfathomable, གཞལ་ཡས་ immeasurable, incomparable. 2. from off, from above: ཡས་འབབ་པ་ to come down from above; ཡས་ཀྱི་ the one above, the upper one; ཡས་ནས་ from above C. 3. in Budh. ཡས་ནས་པ་ནི་མེ་བདེ་བ་མི་དཔེགས་པའི་ཕྱིར་ཆོས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཆོ། the word *yas* signifies the state in which there is no unhappiness (*Hbum.* F, 283).

^{ལྷ་མཚོ་} *yas-hjab* the kind of red or brown coloured leather with which wooden boxes or trunks are lined in Tibet (*Rtsii*).

ཡས་ཕྱིན *yas-phyin* or ཡས་ཕྱིན་པ་ n. of a certain large estate in Tibet: གཤམ་ཁག་ཡས་ཕྱིན་གྱི་ཁང་ནང་ (*Rtsii*).

ཡས་བསུ་མས་སྒྱེལ་ *yas-bsu mas-skyel* or ས་འོན་ཡས་
བསུ་དང་ཇེས་སུ་བཏབ་པ་ལ་མས་སྒྱེལ་ early sowing and
late sowing of grain (*Rtsii*).

ཡི *yi* 1. num. fig.: 54. 2. in some combinations inst. of ཡིད.

ཡི་ག་ *yi-ga* = དང་ག་ appetite, taste: ཡི་ག་
 རགག་ the appetite is lost; ཡི་ག་དང་ it is
 grateful to the taste; ཡི་ག་འཇུག་པ་ *yi-ga hchug-*
pa repulsion felt in swallowing food:
 རས་ལྟོང་ག་དང་རྒྱུམ་འབྲུག་པ་ རས་ལྟོང་ག་དང་ལྟོང་ལ་ནིན་པས་ཡི་ག་
 འཇུག་པ་འཇུག་ (*Mñg., ch. 45.*)

ཡིག *yi-ge* ལྗིཡི, ཡུམ་མར, རུ་ཆཱར, མུ་དྲཱ
1. any letter of the alphabet; explained
as མིང་རྟོག་གཤིས་ཀྱི་རྩ་མ་གཞིར་གྱུར་པའི་ཡི་གེས་དྲན་མི་རྟོན།
མྱད་གྱི་གདངས། the representation of sound
forming the basis of the composition
of both names and words; but such
letters do not indicate the meaning
of words, མིང་གི་ངོ་བོ་ཙམ་རྟོན་པ་ལྟ་བུ་ and generally
show merely their nature (*Loñ.* ཕ, 17).
Acc. to *Tshad-ma Rnam-Hgrel* we have
another definition: ཡི་གེ་རྟོག་པའི་ངོ་བོ་ནི་མྱད་གདངས་
ཁ་དྲན་ཡིན་པ། ཡི་གེ་རྟོག་པའི་མྱད་གདངས་པའི་དྲན་གསལ་པ་ཡོད་
and, again we read: ཡོད་ཅན་གྱུར་གྱི་གཞི་ནི་ཡི་གེ་ཡིན།
letters are the basis of all acquirements.
ཡི་གེ་དགུ་ཅན་ the Tibetan printed letters, དགུ་མེད་
the headless current hand-writing, of
which there are again different kinds:—
དཔེ་ཡིག་ the very carefully-formed character
used in copying books, རྒྱུག་ཡིག་ *hkhyug-
yig* the running hand and often rather
illegible writing, and རབ་ཡིག་ a formal
large hand. ཡི་གེ་ཁྲོག་པའི་བྲང་ཁང་ *yi-ge klog-pahi
brañ-khañ* ལྗིཡི་མཱ་ལཱ་; ཡི་གེ་འཕྲོད་པ་ *yi-ge hgod-*

pa लिखन, लिपि, लिपिन्यास the arrangement of letters in a book or letter. *यिगेद्रुगपा* *yi-gi drug-pa* षड्चरी विद्या the six-syllable (prayer), the *Om-ma-ni-pad-me-hum*; *यिगे* वसुधाय to learn one's letters; *यिगे* लिखन writing and cyphering. 2. written letter or note, any written document; *यिगे* रजिस्टर register of virtues and iniquities; *यिगे* उत्तर a written answer (*Ghr.*); *यिगे* बालिका (in recent years)=an envelope; *यिगे* लिखन to write a letter, *यिगे* भेजना to send off a letter, *यिगे* प्राप्त लेखना one who has obtained a written order or document, to receive a letter; *यिगे* आगम *yi-ge a-gam* a letter arrives; *यिगे* लिखन to put into writing; *यिगे* लिखन लिखना to dictate; *यिगे* *yi-ge-pa*=दस्तावेज लेखक, लिपिकार a writer, a copyist; *यिगे* लिखन *yi-ge* लिपिफलक a writing board; *यिगे* लिखन *yi-gehi-gshi* the substance on which a letter is written.

ཡི་ཅད *yi-chad* = ཅད་ཅད or རིམ་ལ་རྩོམ་.

ཡི་དགམ *yi-dwags* (acc. to Bon = རས་ཡིད་
ཡ་བདགས་པ་ or ཡི་བདགས་ those that always
think of food) བྱེད་, a class of spiritual
beings of the Buddhist *Bhavachakra* or
cycle of existence, condemned to suffer
torments of hunger and thirst in the
ghost-world, a grade of punishment little
less severe than the full torments of hell.
They are usually represented as giants
with huge bellies and very narrow throats
hardly fitted to swallow the tiniest
particles. The different kinds of Yi-dag
or *Preta* are: (1) ལུ་བུམ་ *gul-bum* कबन्ध;
(2) ཇཱཱ་ཇཱ་པུ་མཱ་ *ça-za pa-ma* चण्ड;
(3) ལྷལ་ཡུའི་ *lhyul-ye* भूत;
(4) ལྷལ་ཡུའི་ *srul-po* पूतना; (5) ལྷལ་ལྷལ་ཡུའི་ *lus-srul-*
po कटपूतना; (6) སྐྱེ་ལྷལ་ *skyem-byed* उन्नाद; (7)
སྐྱེ་ལྷལ་ *skyem-byed* उन्नाद; (8) ལྷལ་ལྷལ་ཡུའི་ *brjed-byed*
अपसार; (9) ལྷལ་ལྷལ་ཡུའི་ *grib-gnon* क्लया; (10)
སྐྱེ་ལྷལ་ *srin-po* राक्षस; (11) ལྷལ་ལྷལ་ཡུའི་ *rnam-gruhi*

gdon རེབ་རྒྱུ་ལྷ་; (12) རྒྱུ་ལྷ་ *byahi-gdon* རྒྱུ་ལྷ་-
 རྒྱུ་ལྷ་. [(1) headless demon; (2) *ignis-
 fatuus*; (3) ghost; (4) a female demon
 causing disease in children; (5) a goblin;
 (6) insane devil; (7) a leaping demon; (8)
 a demon causing forgetfulness; (9) the
 shadow; (10) a malignant spirit; (11) the
 star Revati; (12) causer of destruction
 to birds]S. Again, these *Preta* are
 divided into four classes according to the
 nature of the torments they are destined
 to undergo for the expiation of their
 sins:—(1) རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ those that are
 outwardly obstructed from the use of
 food and drink. When these wretched
 beings go to springs, lakes, or tanks to
 drink water they are chased by hosts
 of demons armed with javelins and
 spears; and the water appears to them as
 repulsive and foul as pus. (2) རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་
 རྒྱུ་ལྷ་ those that are inwardly obstructed
 from eating and drinking; although great
 is their appetite and hunger when they
 get food and drink they cannot enjoy
 them on account of their gullet becoming
 exceedingly contracted. (3) རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་
 རྒྱུ་ལྷ་ those that are called fire-flame
 wreathed *Preta* who, as soon as they
 take food or drink, become changed into
 flames of fire. (4) རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *ljan-ljin za-
 wa* those that subsist upon mucous, ordure
 and urine, etc.; some of them eating
 their own flesh and blood when they
 fail to satisfy their hunger by eating
 filth. Acc. to *Mdsod-bgrel*, the *Pretas* have
 an abode in the interior of this earth
 five hundred *yojana* below Rājgriha in
 Magadha. In reference to giving water
 to the *Preta*, Atis'a remarked: རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་
 རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ those called
Preta devoid of the power of digestion
 cannot obtain other than a drop of water.

ཡི་དགས་ཀྱི་ལྷ་ *yi-dwags kyi-yul* རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་, རྒྱུ་ལྷ་
 the subject of the *Preta*, the land of *Preta*.
 ཡི་དགས་ཀྱི་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *yi-dwags-kha-hthor-wahi-
 gnas* the places where *Pretas* live in a
 scattered manner such as the neighbour-
 hood of human habitation, table-lands, &c.
 (*B. ch. 5*).

ཡི་དགས་བདག་པོ་ *yi-dwags bdag-po* རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་
 the lord of the *Preta*.

ཡི་དམ་ *yi-dam* 1. or ཡི་དམ་ལྷ་ རྒྱུ་ལྷ་, རྒྱུ་ལྷ་
 རྒྱུ་ལྷ་ tutelary deity, a deity whom a
 person chooses to be his guide and
 protector. Of these there are a large
 number, of varying form, being fre-
 quently Tantrik phases or aspects of such
 well-known gods as Tamdin, Dzambhala,
 Mi-gyowa, and the goddess Panden
 Lhamo; also there are *yi-dam* forms of
 the Bodhisattwas Jampal and Chenraisi,
 with or without their female or རྒྱུ་ལྷ་ com-
 panions. Acc. to *Jā*, a man chooses a
 tutelary deity either for his whole life or
 only for some particular undertaking, and
 with such he enters into an intimate union
 by meditation. 2.=དམ་བཅའ་ རྒྱུ་ལྷ་ resp.
 རྒྱུ་ལྷ་ oath, vow, asseveration, promise:
 ཡི་དམ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ རྒྱུ་ལྷ་ firm adherence to
 one's word; ཡི་དམ་བཅའ་ལྷ་ to lodge a vow.

ཡི་ཕྱ་དུང་དེ་ *yi-phyu duñ-ñe* for ཡི་ཕྱ་དུང་དེ་ =
 རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་ *sems-skyo-wa* to repent, to regret.
 རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ (Khrīd.
 29).

ཡི་མུག་པ་ *yi-mug-pa* for ཡི་མུག་པ་ = རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་
sems-rmoñs-pa to be unhappy, displeased;
 sorry, sad, dejected: རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་
 is not a deed so unfortunate as this (*Rāsa*.
 22); རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་
 having become
 displeased with the daughter-in-law
 (*A. 77*).

ཡི་རང་སྐྱོད་པ་ *yi-rañs-pa* (for ཡི་རང་སྐྱོད་པ་) = རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་
dgah-wa (*Mñon.*) རྒྱུ་ལྷ་ལྷ་ (*A. K.*) joy,

cheerfulness; to be delighted, pleased: རེ་ཁོང་རྣམས་ཡི་རངས་ the attendants being joyful (Pag. 297).

ཡིག *yig* in compounds for ཡི་གེ *yi-ge*; གླུ་ཡིག letter, circular epistle; རྒྱུ་ཡིག contract, རྒྱུ་ཡིག address (of a letter); bargain; རྒྱུ་ཡིག dancing-book, rules for religious dances; རྒྱུ་ཡིག passport, permit to travel; ཡིག་ཆ records, notes; ཡིག་ཐེང་ a line of a book or Ms.; རྒྱུ་ཡིག clerk, copyist; ཡིག་ཐུན *yig-phran* = ཡིག་ཐུང་ (*Ya-sel. 11*) a note, a small letter. ཡིག་ཆ་མཁས་པ་དག་འབྲེན་ཆེན་མོ་ n. of the keeper of the official records of the Government of Lhasa; also name of a book which contains the abstracts or register of official records (*Yig. 3*); ཡིག་འཛིན *yig-hdsin* a receipt in writing; written contract; ཡིག་འཛིན་བཞག་པ་ to enter into an agreement. ཡིག་ལྗང་ *yig-lhad* interpolation in writing; also mistakes in facts, grammar, &c.: རྒྱུ་མཐའ་དག་སྟེ་ཞིང་ཡིག་ལྗང་མ་བྱུགས་པ་ entirely free from defects without any foreign matter inserted in it (*Ya-sel. 34*).

ཡིག་བསྐྱར་ *yig-bhskur* correspondence, epistolary guide containing the different addresses and customary phrases used in writing letters; ཡིག་བསྐྱར་རྣམ་བཞག་ *yig-bhskur rnam-bhshag* a popular work on correspondence, complete letter-writer. ཡིག་བསྐྱར་བ་ *yig-bhskur-wa* to correspond.

ཡིག་མཁན་ *yig-mkhan* one who is versed in the art of reading and writing.

Syn. ཡི་གེ་པ་ *yi-ge-pa*; བྱིས་པ་མཁན་ *bris-pa mkhan*; ཡི་གེ་ཡི་མཁན་པོ་ *yi-gehi mkhan-po*; རྒྱུ་ཅན་ *gmyu-gu-can* (*Mñon.*).

ཡིག་དྲུག་ *yig-drug* or ཡི་གེ་དྲུག་མ་ *yi-ge drug-ma* the six letters—Om, ma, ni, pad, me, hūm (*Rtsii.*).

ཡིད I: *yid* resp. ཐུགས་ *thugs* मनस् the intellect, the mind, esp. the powers of

perception and imagination, said to be distinguishable from སྡོམ་ *blo* which indicates rather the heart, mind, will, disposition, than the mental talents; but the two words are often confused and used interchangeably. Thus ཡིད་ *yid* in ཡིད་དུ་འང་བ་ *yid-du-hoñ-wa* agreeable, clearly signifies a sentiment or disposition. ཡིད་བཞིན་གྱི་རྩྭ་བུ་ *yid-bshin-gyi nor-bu* चिन्तामणि a jewel or talisman that grants every wish; ཡིད་ཀྱི་ *yid-kyi* agreeable, to one's mind: ཡིད་ཀྱི་མཚོ་ *yid-kyi mtsho* a pretty lake; རེ་ཡིད་ལ་མི་འབབ་ *ñahi yid-la mi-hbab* it does not please me, I do not like it; ཡིད་ལ་ཤར་ཁྱད་རིམ་སྤྱོད་ though you may fancy it in your mind, yet you do not perceive the taste; ཡིད་ལ་བྱེད་པ་ *yid-la byed-pa*, འཛིན་པ་ *hdsin-pa* to comprehend, perceive, remember, mind, take to heart; ཡིད་ཀྱིས་བྱེད་པ་ *yid-kyi byed-pa* to do a thing accordant with one's mind or fancy; ཡིད་ཀྱི་ཐུ་བུ་ *yid-kyi zhu hbru* anther of the heart, beloved, dearest (*Yig. k. 1*); ཡིད་ཀྱི་རྩྭ་བུ་ *yid-kyi zla-wa* རྩམ་པོ་ *bsar-po* = རྩམ་པོ་ friend, beloved friend—lit. the newly risen moon of one's heart རྩམ་པོ་ཡིད་ཀྱི་རྩྭ་བུ་ལ་གཤམ་པོ་འདྲེན་པ་ to him who is my dearest friend (*Yig. k. 51*). ཡིད་ཀྱི་ཕྱག་རྒྱ་ *yid-kyi phyag-rgya* मनोसुद्धा chief meditation, i.e., the concentration of the mind on the attributes of deity (*Mñon.*). ཡིད་ཀྱི་ལས་ *yid-kyi-las* = རྣམ་རྟོག་ or བསམ་མནོད་པ་ imagination, thought, operation of the mind (*Mñon.*); ཡིད་ཀྱི་ཤིང་རྩ་ *yid-kyi shiñ-rta* मनोरथ desire, wish, expectation.

ཡིད་ཀྱི་འཛུང་ *yid-kañ hoñ* or ཡིད་ཀྱི་འཛུང་ 1. གཟུགས་མཛེས་པ་ very handsome. 2. without impurity, pellucid; pure water.

Syn. རྩྭ་མེད་ *rñog-med*; གསལ་ལ་དྲངས་ *gsal-la-dwañs* (*Mñon.*).

ཡིད་སྡོམ་ *yid-skyo* repentance, heart-trouble.

ཡིད་མོས་ཚལ *yid-mos-tshal* 1. a grove of lilies = ཀུ་མུ་དེ་ཚལ *ku-mu da-tshal* (*Mñon.*). 2. = ཀུ་མུ་དེ་ཚལ fascinating; also = ཡིད་འཇོན་པ agreeable, pleasing to the mind, pleasant (*A. 126*).

ཡིད་ལྗང་ *yid-myoṣ* fuddled, tipsy (*Jā.*).

ཡིད་ཤོན་ *yid-ṣmon* wish, desire; ཡིད་དགའ་བ་ལྷོད་བཟུང་། ལྷོད་ [glad in heart] *S. v.* ཤོན་པ་ *ṣmon-pa*. ཡིད་ཤོན་ཅན་ *yid-ṣmon-can* a blessed heart, blessed.

ཡིད་ཚམ་པ་ *yid-tshim-pa* = གཟུགས་བཟང་བ་ of charming appearance, of form that gives satisfaction to the mind (*Mñon.*). ཡིད་འཇོན་པ་ *yid-htshim-par* རྟུན་པ་ *ḥbyur-pa* to become satisfied, contented.

ཡིད་གཞུང་ *yid-gshuñ* 1. = རྣམ་རྟོག་ *rnam-rtog* illusive or unreal thoughts, imaginary thoughts (*Mñon.*). 2. as met. = a parrot (*Mñon.*). ཡིད་གཞུང་ཅན་ or ཡིད་གཞུང་ལྷན་ deluded.

ཡིད་གཞུངས་ *yid-gshuñs* 1. བཤམ་བཤམ་པ་ *prudent*, acute, perceptive, *v.* གཞུངས་ *gshuñs*. ཡིད་གཞུངས་པ་ *yid-gshuñs-pa* a prudent man, a man of analytic powers (*Mñon.*). 2. = བཤམ་དང་པོ་ *sem-drāñ-po* honest, straight-forward, upright: རྒྱུ་གསལ་ཐབས་མཁས་ཡིད་གཞུངས་ཤིས་པ་བྲག་ clear in mind, clever in resources, straight-forward, of varied knowledge.

ཡིད་བཞིན་ *yid-bshin* = ཡིད་བསམ་ བྱིན་པ་ *wish*, thought. ཡིད་བཞིན་གྲུབ་ *yid-bshin-grub* heaven, bliss. ཡིད་བཞིན་གྲུན་འབྲུང་ *yid-bshin kun-hbyuñ* as met. the ocean; also a gem; སྤྲུལ་ཡིད་བཞིན་གྲུན་འབྲུང་ *sku-htsho yid-bshin kun-hbyuñ* (*Yig. k. 83*) ཡིད་བཞིན་རྩྭ་པ་ *yid-bshin nor-bu* བྱིན་པ་ *the wishing gem* (*A. K. 1, 46*); fig. of the fulfilment of one's desires (*Yig. k.*): ཡིད་བཞིན་རྩྭ་པ་འཇང་བསམ་པ་འབྲུབ་ by laying hold on the *Chintāmaṇi* gem one's wishes are fulfilled; ཡིད་བཞིན་དབང་གི་རྒྱལ་པོ་ *yid-bshin dwañ-gi rgyal-po* བྱིན་པ་འཇམ་མཁའ་པ་འཇམ་པ་ *the prince of all wish-fulfilling gems* (*Yig. k. 2*). ཡིད་

བཞིན་མ་མ་ *yid-bshin ma-ma* as met. = the great ocean (*Yig. k. 31*).

ཡིད་འོང་ *yid-hoñ* or ཡིད་དུ་འོང་བ་ *yid-du hoñ-wa* 1. handsome. 2. charming, delightful, pleasing, agreeable. ཡིད་འོང་མ་ *yid-hoñ-ma* a handsome woman, a beauty (*Hbrom. F, 13*).

ཡིད་འོང་ལྷན་ *Yid-hoñ-ldan* an epithet of the river Gandak: རྒྱུ་གཞུང་གི་རྒྱུ་གཞུང་ཡིད་འོང་ལྷན་ ཟེར་བ་ཡིད་པ། དེ་བཞུགས་ན་ཡང་མ་པ་ཅན་གྱི་རྒྱུང་ཁྱིམ་དུ་ཕྱིན་པ་འབྲུང་ there is the river called Gandaka or *Yid-hoñ ldan* after crossing which (you) would enter the city of *Yañs-pa-can* (*Dsam. 13*).

ཡིད་ཡམ་ *yid-yal* ཡམ་གར་ [a house] *S.*

ཡིད་རང་བ་ *yid-rañ-wa* = ཡི་རང་བ་, *yi-rañ-wa* དགའ་བ་ *dgah-wa* (*Mñon.*).

ཡིད་པ་བརྗོད་པ་ བསོན་ཆུང་གི་ཡིད་ [debate in the mind] *S.*

ཡིད་པ་བྱེད་པ་ *yid-la byed-pa* 1. བསམ་པ་ལྡན་པ་ *imagination*, fancy. 2. vb. to take to, to be pleased by: ཡིད་པ་བྱེད་པ་ཞེས་བྱ་བ་ནི་ཆོས་རྣམས་ལ་ འཇུག་པ་ཡིན་ནི་ (*K. d. 2, 355*) what is called ཡིད་པ་བྱེད་པ་ implies the fixing of the mind on things.

Syn. of 1. རྣམ་རྟོག་ *rnam-rtog*; བསམ་པ་ལྡན་ *bsam-mno*; མཛོ་བསམ་ *mno-bsam* (*Mñon.*).

ཡིད་པས་སྐྱུས་ *yid-las-skyes* lit. mind-born, an epithet of Kāmadeva the god of love.

Syn. ཡིད་པས་འབྲུང་ *yid-las-byuñ*; ཡིད་སྤྲུབས་ *yid-srubs* (*Mñon.*).

ཡིད་ཞག་པ་ *yid-log-pa* to be tired or weary of.

ཡིད་བསད་པ་ *yid bsad-pa* = རྒྱུད་ལུག་པ་ བེའུ་པ་, བེའུ་པ་འཇམ་མཁའ་པ་ [sad in mind] *S.*

ཡིད་བསམ་ *yid-bsam* = ཡིད་བཞིན་ *yid-bshin*.

ཡིད་སྤྲུབས་ *yid-srubs* 1. = འཇོན་ལྷན་ *hdoñ-lha* མཁའ་པ་ *an epithet of Kāmadeva the god*

of love. 2. རྩེ་ཟླ་གསུམ་པ་ the 3rd month of the Tibetan kalender (*Mñon.*). 3. a refractory stubborn mind (*Jā*).

ཡིན་པ *yin-pa* 1.=the vb. to be; and is used to express direct affirmation or with a negative particle direct negation, and also to connect any attribute with its subject. Thus: ཡིན་ཟེར་ན་ he said, it is, མ་ཡིན་ is not; ཁོ་རང་འདིག་རྟོན་པ་ཡིན་ he is a layman; རྩོད་ཕུ་ཡིན་ who are you? ར་རང་གཙང་གི་མི་ཞིག་ཡིན་ I am a man of Tsang. In books it will be found that ཡིན་ is employed to express both the first and the third persons, sing. and pl., and sometimes, though not so commonly, the second person chiefly indeed interrogatively: རྩོད་དེ་འི་ཕུ་ཡིན་ནམ་ are you his son? Colloq. however in C. ཡིན་ seems to be rarely if ever used with the second and third persons, འདུག་ being resorted to with the second and (occasionally) third persons and རེད་ "re" reserved for the third person; thus a Lhasa man would say: ར་རང་ཚེས་པ་ཡིན་ I am a tailor, but would use ཁོ་རང་ཚེས་པ་རེད་ to express: he is a tailor, and རྩོད་ཚེས་པ་འདུག་ for: you are a tailor. But in books རྩོན་པ་ཡིན་ would commonly= he has gone. 2. ཡིན་ is often found in the past sense: དེ་མི་ཚེ་སློན་པོ་དེ་ནི་སངས་རྒྱལ་གྲུག་བྱུང་པ་ཡིན་ the officer of that period was an emanation of S'ākya-thubpa; རྒྱལ་པོ་དེ་ནི་འདུང་པོ་འཇུག་མེད་དེ་ཡིན་ that unsmiling demon was that king (*Glr.*). ཡོད་པ་ཡིན་=has been. 3. as *Jā*. points out, this vb. is only used to connect the attribute and not to express presence or existence, ཡོད་པ་ and not ཡིན་པ་ being employed in such cases; e.g., "I am in the house" cannot be turned ར་རང་ཁང་པ་ཡིན་ but must be rendered with ཡོད་. 4. in addition to its use as substantive vb. ཡིན་ occurs as auxiliary vb. joined either

to the participle or to a gerund. Joined to the participle it may indicate either the present or past tenses: འགྲོ་བ་ཡིན་ I am going; ཚང་བ་ཡིན་ I have, or he has, sold; རྩོན་པ་ཡིན་ has departed; རྩོད་པ་ལམ་མཁན་ཡོད་པ་ཡིན་ did you have a guide? དེ་ནང་ན་ཕུ་ཡོད་པ་ཡིན་ who is within that? ཅི་བྱུང་བ་ཡིན་ what has become of him? དེ་དུས་ཅི་བྱས་པ་ཡིན་ what had you been doing just then? Also, may have fut. sense: གི་བ་ཡིན་. I shall die; རོ་ཐུ་ནས་པ་པ་བསྐྱར་བ་ཡིན་ she shall be given to whomsoever knows her; འགྲོ་བ་ཡིན་མོད་ indeed you will have to go now (*Jā*). Combined with the gerund in གྱི་ or གྱིན་ it forms in the colloq. a narrative present incessantly resorted to, but the ཡིན་ seems here again reserved for the first person: རྩོད་དུ་ཁྱོད་གི་འདུག་ག་ are you reading now? ར་རང་ཁྱོད་གི་ཡིན་ I am reading. Annexed to the supine in རྒྱུ་ *rgyu* it forms a future tense frequently heard in talk and met with in the later literature: ར་རྩ་དེ་ཉི་རྒྱུ་ཡིན་ I shall buy that horse; རྒྱུ་འི་གཟིམ་རྩེ་ལ་བཅའ་རྒྱུ་ཡིན་ will attend at your honour's abode. In the fut. 3rd person རེད་ *red* is generally the auxiliary. 5. In metaphysics the terms ཡིན་ཞོག་ and མིན་ཞོག་ are hotly discussed; ཡིན་ཞོག་ signifies ཡིན་པ་ལས་ཞོག་པ་ what is contrary to what is ཡིན་, and in the same manner what is opposite to མིན་ཞོག་, i.e., ཡིན་པ་ལས་ཞོག་པ་ is ཡིན་ that which is. Besides these, expressions like ཡིན་པ་ཡིན་པ་ཡིན་པ་, མི་ཡིན་པ་མ་ཡིན་པ་ཡིན་པ་, མ་ཡིན་མ་ཡིན་པ་, etc. also form subjects of discussion in scholastic controversies.

ཡིབ *yib* v. རར་ཡིབ་=རྒྱབས་ eaves, shelter: རར་ཡིབ་བྱེད་པ་ to take shelter from the rain. ཡིབ་མ་ *yib-ma* something hidden.

ཡིབ་པ *yib-pa* to hide one's self.

Syn. གཤམ་ *gab-pa*; བག་ལ་ཉལ་ *bag-la-'ñal* (*Mñon.*).

ཡིབ་ཤིང་ *yib-phiñ* an officinal plant used for wounds and sores (*Sman.* 345).

ཡུ *yu* 1. num. fig.: 84. 2. in ཡུ་ཕྱེད་ to culminate (*Jä.*).

ཡུ་ག། *yu-ga* or ཡུ་ཁུ *yu-khu* oats, or a similar kind of grain.

ཡུ་ཤིང་ *yu-gu-phiñ* an officinal tree yielding a remedy for wounds and sores: ཡུ་ཤིང་གིས་མ་འབྱེད་དུག་ཅིང་མེས་.

ཡུ་གུར་ *Yu-gur*, ཡུ་གེ་ར་ *Yu-ge-ra* n. of a country and people; the part of Mongolia situated to the north of Amdo.

ཡུ་ཏ་ *Yu-ta* n. of a place in *Hphan-yul* (*Rtsii.*): ཡུ་ཏ་དཔལ་འབྱོར་རྒྱུད་ *Yu-ta Dpal-hbyor glin* chief town with fort and monastery in *Hphan-yul* (*Rtsii.*).

ཡུ་ཇ་ *yu-ja* a kind of Chinese tea.

ཡུ་ཏང་ *Yu-ta* an ancient monastery in Nepal: བལ་ཡུལ་གྱི་ཡུ་ཏང་གི་ཆོས་འཁོར་ཡུ་ཏང་གྱིས་བུད་པའི་བུའུ་ལག་ཁང་ཆོས་པོ་ (*K. g.* 191).

† ཡུ་ཐེ་ཀ། *yu-thi-ka* ཡུ་ཐི་ཀ་ n. of a sweet scented flower (*K. ko.* 7, 4) [*Jasminum auriculatum*] *S.*

ཡུ་བ། *yu-wa* 1.= རྩོག་ཤིང་ the life-tree. 2. a stick; that part of anything which the hand can grasp. ཡུ་བ་ལྔ་དཔལ་འབྱོར་ one with a stick; གྲི་ཡུ་ *gri-yu* haft of a knife; དེབས་ཡུ་ *debs-yu* handle of an awl; ལྷམ་ཡུ་ leg of a boot; ཡུ་བ་ཅན་ ངའི་ཆུང་ provided with a handle, ཡུ་མེད་ without a handle (*Jä.*).

ཡུ་འོ་ *yu-wo* an ox or yak having no horns. ཡུ་མོ་ *yu-mo* 1. any hornless female cattle; also, esp. a hind, female of stag (*Pth.* 192a). 2. n. of a place in Tibet (*Deb.* 7, 36).

† ཡུ་བུ་ཅག། *yu-bu-cag* = རང་རེ་ *ran-re* and རང་གི་ཅག། *bdag-cag* we, ourselves; also acc. *Cs.* = རུ་བུ་ཅག། *bu-bu-cag*.

ཡུ་མ་ *yu-ma* or ཡུ་མ་མ་ weeds. ཡུ་མ་ཡུ་བ་ *yu-ma-yu-wa* or ཡུ་མ་ཡུ་བ་ to weed out, to remove weeds from a garden or cultivation (*Rtsii.* 54).

ཡུག། *yug* 1. a piece of cloth or stuff; གོས་ཡུག་གཅིག་ལས་མེ་བདེག་ལྟེ་ as they had but one cotton cloth for their clothing. ཡུག་སྒྲམ་ *yug-snam* piece of sergo-cloth. 2. for ཡུ་ in *Mil.*

ཡུག་པ། *yug-pa* old word = རྩེད་པ་ the leg with the foot.

ཡུག་པོ་ *yug-po* defined as ཡུ་བ་མ་དང་རྩ་ཞིབ་འདྲེས་མ་ *phub-ma dan-rtsa shib-hdres-ma* chaff and hay-dust mixed together.

ཡུག་ཡུག་རྒྱབ་པ་ *yug-yug rgyab-pa* to wag (like the tail of a cow); to whirl round.

ཡུག་སྤལ་ *yugs-pa*, 1.= བྱུག་སྤལ་ to anoint, rub, daub with; imp. ཡུག་སྤེག་ *yugs-fig.* 2. sometimes for ཡུག་སྤོ་.

ཡུག་སྤོ་ *yugs-pho* a widow; ཡུག་སྤོ་མོ་ *yugs-mo* a widow. ཡུག་སྤོ་མ་ *yags-sa* or ཡུག་སྤོ་མ་ *yugs-sa* mourning for a deceased husband or wife, and the state of uncleanness consequent on it, the duration of which varies according to the circumstances under which the first or second spouse had died, and also in different provinces; ཡུག་སྤོ་མ་པ་ widow; ཡུག་སྤོ་མ་མ་ *yugs-sa-ma* or ཡུག་སྤོ་མ་མོ་ *yugs-sa-mo* a widow; ཡུག་སྤོ་མ་མོ་འབྲེག་པོ་ one who has married a widow.

ཡུང་བ་ *yuñ-wa* ཀ་ལྷུ་ལྷུ་ 1. turmeric; ཡུང་བའི་མདོག་ turmeric colour, yellow. In Sikk. it is called གླ་མེད་ *sga-ser*. 2. n. of a place in *Hphan-yul* (*Loñ.* 3, 3).

Syn. of 1. གཤེད་འཛོམས་ *gser-hjoms*; མདོག་མཚོག་ *mdog-mchog*; མདོག་མཛོམ་པ་ *mdog-mdes-pa*; མེད་མོ་ *ser-mo*; གཤེད་ལྷན་ *gser-lan* (*Mñon*).

ཡུང་མ་ *yuñ-ma* = རུང་མ་ *ñuñ-ma* turnip.

ཡུངས་ཀར *yuñs-kar* (ཡུངས་དཀར) སྒོམ་པ
राजिका गौरी white mustard; ཡུངས་ནག *yuñs-*
nag also called པད་གངས *pad-gaṅs* black
mustard. ཡུངས་འབྲུ *yuñs-hbru* mustard-seed,
grain of mustard: ཡུངས་འབྲུ་ཆུང་མ་ as small as a
grain of mustard. ཡུངས་མར *yuñs-mar*
कढ़कतै ल oil of mustard.

ཡུད *yud* 1. = སྐད་ཅིག་ an instant, a very
small portion of time stated to be a space
of time varying from 8 seconds to 1½
minutes. 2. acc. to *Stg.* རྩ་ཆོད་ 53 ཡུད་
is a space of time of longer duration, 48
minutes; acc. to *Schtr.* in Bhotan = རྩ་ཆོད་ 24
minutes. 3. a black or coloured stripe
on woven fabrics; ཡུད་ཅན་ striped black
or white in *W.* (*Jä.*).

ཡུད་ཀྱིས *yud-kyis* = མགྱོགས་པོ་ adv. quickly,
instantly: རོང་ཅེར་ནས་ཡུད་ཀྱིས་སོང་ saying I will
come (he) quickly vanished (*A.* 131).
ཡུད་དུ *yud-du* in a moment, ཡུད་ཅུ་མ་ *yud-tsam*
= རྩིབ་ཅུ་མ་ *hrīb-tsam* (or རྩིབ་ཅུ་མ་ *srīb-tsam*) a
moment, about a moment: གང་མོས་ཀྱི་ཕྱོགས་ལ་
ཡུད་ཅུ་མ་ ཞིག་ལ་འཕུར་ (*Rdsa.* 22). ཡུད་ཡུད་ *yud-yud*,
= སྐད་ཅིག་སྐད་ཅིག་ momentarily, only a
moment.

ཡུན *yun* ག་ཡུལ་ any certain space or
length of time, ཡུན་ཅི་སྤྱིད་དུ *yun-ci srid-du*
how long? ཡུན་འགོར་བ་ *yun-hgor-wa* to delay,
to take long to do a thing: ཡུན་འགོར་ཡོང་གི་
ཡོད་འདུག་ལ་བཅས་འཕྲུལ་དུ (*D. cel.* 7). ཡུན་ཐུང་བ་ *yun-*
thun-wa a short time, of short duration;
ཡུན་རིང་ *yun-rin* (*A. K.* 1-34) a long time;
ཡུན་རིང་པོ་ *yun-rin-po*, ཡུན་རིང་པོར་ *yun-rin por*
or ཡུན་རིང་དུ་ during a long time. ཡུན་རིང་པོ་ནས་
a long time since or past: ཡུན་རིང་པོ་ཟད་
stayed or remained for a long time; ཡུན་
རིང་འཛོལ་ long-lived; ཡུན་རིང་མ་ *yun-rin-ma* late,
old, stale.

ཡུན་ནོན་ ཡུན་ནོན་ *Yun-nen* Yunnan, a pro-
vince of China.

ཡུམ་ *yum* 1. resp. for མ་, མའཇ, མམ་
mother. བཅུན་མོ་ཡུམ་, ཡུམ་བཅུན་མོ་ the queen-
mother 2. the རུས་མ་ or “female energy”
of a deity or Bodhisattwa, but in
Tantrik ceremonial usually thought of
and represented as a female companion
or concubine of the deified personage.
ཡམ་ཡུམ་ the symbolical representation of
the procreative and generative faculties;
and in Tantrikism a male deity clasping a
female deity in his embrace or both
standing together. 3. མའཇ་ཀ་ a title of the
third and latest part of the sacred writings,
which contains the Abhidharma, or meta-
physical portion of Buddhist Scripture,
i.e., the collection of sacred writings
colloq. called *Bum*; they are divided into
འབུམ་ཀྱུས་, འབུམ་འབྲིང་, འབུམ་བཤུས་པ་ the detailed,
the middling, and the abridged compila-
tions: རུས་གཟུགས་ཀྱི་ཀྱུ་མ་བ་མམས་ཅད་རྒྱུད་པ་བྱིད་པ་འེ་ཡུམ་
གཙོ་བོར་ཟུགས་པ་དང་ (*A.* 21), he chiefly studied
ཡུམ་ (the *Mātrikā*) that gives birth to all
the Buddhas of the three periods. ཡུམ་ཅེན་
མ་རྒྱལ་མེད་སངས་ *yum-chen-sa trig-er saṅs* the
counterpart of the *Prajñā Pāramitā*, ཞེས་
རབ་ཀྱི་མ་རྩལ་ཏུ་བྱིན་པ་, in the Bon religion ཡུམ་མན་
yum-mdo, = ཞེས་རབ་སྤྱོད་པོ་ the *Prajñāsāra*.
4. when a copy is made of a sacred or
royal writing or edict, the original from
which the copy is made is styled the ཡུམ་.

ཡུམ་སངས་ཁོད་ལ་འཐེན་ *Yum-saṅs rgod-la hthen*
the son of *Hol-saṅs yum-la hthen* (*G. Bon.*
23). ཡུམ་སངས་འོལ་ལ་འཐེན་ *yum-saṅs hol-la hthen n.*
of the son of ཡུམ་སངས་ཁོད་ལ་འཐེན་ (*G. Bon.* 21).

ཡུམ་བློ་བཟང་ཆོས་མཚོ་ *Yum-blo bzang-chos mtsho*
n. of the mother of Dalai Lama Kalzang
Gya-tsho (བཟུལ་བཟང་རྒྱ་མཚོ་) (*Loñ.* 2, 11).

ཡུམ་པ་ *yum-pa* only in *W.* to strew, salt
on food, ashes on the snow (*Jä.*).

ཡུ་བ *yur-wa* 1. to irrigate; to arrange irrigation canals: བར་དབྱུག་གཙང་རྩ་བཞི་ཡུ་བ་བཤད་ (*Yig.* 9), the four provinces of U, Tsang, Ru, and the land intervening are like an irrigated area. 2. subst. aqueduct, conduit, water-course, irrigation channel; གུབས་ཡུར་ *sbubs-yur* a covered, subterranean canal (*Cs.*); ཡུར་བའི་རྩ་ *yur-wa'hi chu* water conveyed by a canal (*Jä.*); ཡུར་པོ་ཆེ་ *yur-po che* རྒྱུ་ཆ་ a large trench, channel, canal, ཡུར་ཕྱན་ *yur-phran* ཇལ་ཤིང་ a small channel; མ་ཡུར་ mother channel or feeding channel.

ཡུར་མ *yur-ma* the act of weeding, ཡུར་མ་ཡུར་བ་ *yur-ma yur-wa* to pull out weeds; metaph. to purify the mind, cleanse the heart, e.g., by disburdening one's conscience (*Jä.*).

ཡུལ་ *yul* 1. primarily signifies: a country in general, an inhabited land; secondarily, the country districts as opposed to the metropolis, provincial parts, a province: ཡུལ་གྱི་གྲངས་ provincial dialect, provincialism; ཡུལ་གྱི་མཐོན་མཚན་ chief place, capital; ཡུལ་ཆེན་པོ་བཅུ་ one hundred countries, such as Sing-gala (Ceylon), Thogar (Bactria), Li (Khotan), Balpo (Nepal), Kashmir, Zabor-Urgyan (Udyāna), Magadha, ལྷ་གར་གྱི་ཡུལ་ India; ལྷ་ཡུལ་ China (or India) བོད་ཡུལ་ Tibet, རོག་ཡུལ་ Mongolia. 2. a place; and sometimes even a village. Whenever ཡུལ་ precedes a word, it is to be understood as relating to the place (situation), ཡུལ་བ་ར་ན་མི་ in Benares. རྒྱུད་ཡུལ་ a happy place, རྩལ་ཡུལ་ a wretched place; རོག་ཡུལ་ *rañ-yul* country consisting of steppes, where cattle abound or where they are kept. 3. a sphere, region, whether physical or metaphysical; the object or objects of perception by means of the senses; བྱི་

ཡུལ་བླ་ག་ the provinces of the six senses, i.e., forms (the external appearances of bodies), sounds, etc. ཡུལ་མི་འཛིན་པ་, གཞན་དུ་འཛིན་པ་ to perceive things either not at all, or not correctly; བརྗོད་པའི་ཡུལ་ལས་འདས་པ་ is stated to imply: exceeding the limits of speech, unspeakable; བསམ་བླུའི་ཡུལ་ལས་འདས་པ་=བསམ་གྱིས་མི་བྲུབ་པ་ frq. unimaginable, inconceivable,=འབྲུག་, subject; ཡུལ་ཅན་ཡིད་ལ་གྱུས་ *yul-can yid-la skyes* འབྲུག་པ་ a business man, one who has nothing else but business to think upon; ཡུལ་དཔོན་=འབྲུག་པ་ a business man; ཡུལ་དབང་ཁྱེད་ རྒྱུ་ལྡན་ the senses.

ལྷ་ཁམས་ *yul-kham* 1. kingdom, e.g., of Nepal, China, Tibet, country. 2. habitation.

Syn. ཡུལ་ལྗོངས་ *yul-lzoñs*; ཡུལ་ཁམས་ *rgyal-kham*; ཡུལ་འཛོམས་ *yul-hkhor*; རང་བྱུང་གྱུས་ *rañ-byuñ skyes*; ཡུལ་གྱི་གནས་ *yul-gyi gnas* (*Mñon.*).

ཡུལ་འཛོམས་ *yul-hkhor* ར་ལུ་ ལྷ་ཁམས་ tract of ལྷ་ཁམས་ country, province: མི་བྱིས་འབྲུག་ཕྱག་གཞིག་ཡོད་པ་ལ་ (*Mñon.*) a country which contains about a hundred thousand habitations. ཡུལ་འཛོམས་གྱུས་ *yul-hkhor skyes* ཀའཇུ་ཀ་འི་ (*Mñon.*) [several plants such as *Solanum jacquini*, etc.]*S.* ཡུལ་འཛོམས་རྒྱུད་ *yul-hkhor skyon* ར་ལུ་པལ་ met.: a ruler; ཡུལ་འཛོམས་རྒྱུད་ཀྱིས་བྱས་པའི་མཛད་ *Sūtra* in (*K. ko.* 5, 427) containing an account of Buddha's life, besides the legendary account of prince Punya Prabha.

ཡུལ་འཛོམས་ལྷན་ *yul-hkhor ldan* ར་ལུ་ལྷ་ཁམས་= (in theatrical language) king's brother-in-law. ཡུལ་འཛོམས་དབང་ *yul-hkhor dwan*=ལྷ་ཁམས་ལྷན་, ལྷ་ཁམས་ཅན་ a king, a potentate (not an emperor) (*Mñon.*). ཡུལ་འཛོམས་འཛིན་ *yul-hkhor-hdsin*=རང་པོའི་ལྷ་ཁམས་ (*Mñon.*) king of geese, ར་ལུ་ལྷ་ཁམས་, one of the four guardian kings of the world.

ཡུལ་འབྲུར་ *yul-hkhyar* immigrant, any people who on account of poverty leave

their country and emigrate to other lands (*Rtsii.*).

ཡུལ་གྱུ *yul-gru* a district, place, village, town.

ཡུལ་དབྱུགས་པ *yul-dgugs-pa* to confiscate property, to resume lands: ཡུལ་དབྱུགས་ཀྱི་ རིགས་ལ་གནས་ཤུས་ནས་ལྷ་ཚུན་དོན་པའི་མགོ་གསོང་བསྟོན་ཀྱིས་ བྲན།

ཡུལ་བརྒྱད *yul-brgyad* the eight organs of bodily sensation and perception.

ཡུལ་ངན *yul-nan* tempest; also public calamities, such as famine, murrain, etc. ཡུལ་ངན་གྱི་ཚུབ་མ *yul-nan-gyi tsub-ma* the turmoil of the tempest. ཡུལ་ངན་འཛོད་ *yul-nan hbod* as met.=བྱ་སྐྱུང་ཀ *bya-skyuñ-ka* the jackdaw (*Mñon.*), lit. that which invites public calamities.

ཡུལ་ཅན *yul-can* suited, proper, being in its place, fulfilling its purpose (*Cs.*); acc. to *Was.* that which is treated objectively.

ཡུལ་ཅས *yul-chaſ*=ཡུལ་ལྷགས་ or ཡུལ་ཁྲིམས་ a country's usages, the customs or laws of a country.

ཡུལ་ལྗོངས་ *yul-ljoñs* जनपद an inhabited tract where lands are cultivated.

ཡུལ་ཐང་ *yul-thañ* local price: རྩོམ་ཐོ་བཞོད་པར་ རིན་གོང་མ་སོའི་ཡུལ་ཐང་མཐུན་པ་འདུག (*Rtsii.*).

ཡུལ་ཤེ *yul-ſde* 1. district. 2. a village or groups of villages under circle headman or governor.

ཡུལ་ཕུ་བླ་མཁར་ *Yul-phu bla-mkhar* ordinarily called རོ་མ་བུ་ལ་སྐར་ *Hom-bu la-sgar* the ancient palace of king *Gñah-khri btsan-po* in Yarlung (*Fig.* 63).

ཡུལ་ཕྱང་བ *yol-phyuñ-wa* one banished, one exiled.

Syn. རོར་ཅིག *hor-cig*; མ་འདུག *ma-hdug*; མ་ཤོད་ *ma-ſdog*; སོང་མ་ཅིག *soñs-çig*; བྱིར་བརྟན་ *phyir-bſkrad*; དབྱང་ *dbyañ*; ཕུ *phud* (*Mñon.*).

ཡུལ་ཕྱོགས་ *yul-phyogs* region, neighbourhood.

ཡུལ་དབུས་ *Yul-dbus* मध्यदेश the central country, i.e., Magadha. ཡུལ་དབུས་རྒྱུས་ *yul-dbus skeyes* 1. a native of Magadha, one of the middle country. 2.=ཕི་ཕི་ལེང་ *pi-pi liñ* (*Mñon.*) piper longum.

Syn. ལྷ་གར་ཡུལ་ *rgya-gar yul*; དབུས་འགྱུར་འཆང་ *dbus-hgyur-hchañ* (*Mñon.*).

ཡུལ་མེད་ *yul-med* improper, not in its place (*Cs.*): རང་སྐར་ཡུལ་མེད་བརྟན་དུ་གསེལ་ what has no place in my mind, that I beg you to teach me.

ཡུལ་ཚོ *yul-tsho* a village, a cluster of hamlets; properly a number of villages classed together and placed under a local headman.

ཡུལ་གཞིས་ *yul-gshis*, v. གཞིས་ *gshis*.

ཡུལ་བཟང་ *yul-bzang* 1. fair weather (*Cs.*).

2. country with goodly climate, food and water.

ཡུལ་ཡོད་པ་ *yul-yod-pa*=ཡུལ་ཅན་ *yul-can* (*Cs.*).

ཡུལ་ལྷགས་ *yul-lugs* manners and customs of a country, usage of a country.

Syn. ལྷགས་ *lugs*; ཁྲིམས་ *khriñs*; རིགས་པ་ *rigs-pa* (*Mñon.*).

ཡུས་ *yus* 1. boastfulness, swollen with pride, exultation, fervour; also making the most of things: ཡུས་ཅེ་བ་ *yus-che-wa* exultant, very proud, one who thinks much of himself: ཐུན་འདྲེན་གཉིས་པ་བཤང་བས་ཁོང་ཡུས་ ཅེ་བ་དང་ invitation was twice sent (to him) but he being proud (*A.* 120); ཡུས་ཀྱིས་བརྟན་མ་ ཅེ་བ་དང་ unable to utter a word, the gullet being choked with exultation; མ་ཉི་ག་འཇམ་པར་ རྒྱང་སྟན་ནས་བདག་ཡུས་ཀྱིས་བརྟན་མེད་ (*A.* 134). 2. charge, blame, accusation, false accusation: ཐུའི་ཁོང་བ་དང་རྟན་མོ་ཡུས་གསེལ་ (*A.* 5) as soon

ཡེ་བཟེར་གཙུག་ཕུད་ *Ye-bçer gtsug-phud* n. of a predecessor of བཟེན་རབ་ the founder of Bon religion (*G. Bon.* 12).

ཡེ་སང་དཀར་པོ་ *Ye-saṅ dkar-po* 1. n. of a tribe in Tibet. 2. n. of a Bon deity. (*J. Zan.*).

ཡེ་སུ *Ye-su* asserted to be a Chinese Buddhist teacher said to have been born in a miraculous manner: རྩུ་ས་སྤྱོད་སྤྱུ་གྲགས་པའི་རྩྭ་ན་པ་ ཡེ་སུ་རྩེ་འཛིག་རྩེ་ན་མགོན་པོ་བྱ་བ་ རྟེན་གཤམ་ (*Grub.* 5, 2).

ཡེགས་པ་ *yegs-pa* rough, shaggy, hairy.

ཡེང་ཡེང་ *yeñ-yeñ* disposing things properly, putting those of one size or kind together, those different separately, &c. (*Btsii.*).

ཡེང་བ་ *yeñ-wa* = ཀལེང་བ་ *gyeñ-wa*.

ཡེད་པོ་ *yed-po* prov. for ཡག་པོ་ *yag-po*.

ཡེན་ *yen* amply, plentifully: རྩམ་དང་ལྷོད་ ལམ་ལེན་ལ་གཏོང་བར་བྱ་ food and exercise should be amply provided for (*Jā.*).

ཡེར་པ་ *yer-pa* 1. n. of a place. 2. in དུག་ཏུ་ཡེར་པ་ རྟེན་མཛད་ནས་ raising one's hand with the palm turned upward, as a gesture of offering (*Mil.*).

ཡེར་པ་ལྷ་རི་ *Yer-pa lha-rin* n. of a sacred mountain in Yerpa about ten miles from and to the east of Lhasa (*J. Zan.*): ཡེར་པར་ཡང་ཕྱག་པམ་ *Yer-par yañ-phyag-phab* he also visited Yerpa (*A.* 27).

ཡེར་ཁེན་ *Yer-khen* Yarkand; it is stated in the biography of the first Dalai Lama that the people of Yarkand had become his subjects.

ཡེར་བ་ *yer-wa* 1. = གཞིན་མ་ཁྲག་པ་ not asleep. 2. = རྩོད་པ་ *lthor-pa* to sprinkle.

ཡེར་རེ་ *yer-re* or ཡེར་རེ་བ་ *yer-re-wa* pure, clear, genuine, unadulterated; ལྗང་ཡེར་རེ་ *snō-yer-re* a pure blue; དཀར་ཡེར་ན་ *dkar-yer-na* a pure white, in *C.* (*Jā.*).

ཡེར་ཤོང་ *Yer-ṣoṅ* n. of a place in *Khamṣ* (*Loñ.* 1, 19).

ཡེལ་ཡེལ་ *yel-yel* = ཡེར་ཡེང་; མདངས་ཡེལ་ཡེལ་ *mdaṅs-yel-yel* clear, light, bright, said to be equivalent to གེམས་དགའ་ཡེལ་ཡེལ་.

ཡེལ་འཕྱོས་ *yel-hphyos* = ཟུང་འཕྱོས་.

ཡེས་མས་ *yēs-mas* in colloq. = ཡས་མས་ ancestors (*Sch.*).

ཡོ་ *yo* num. fig.: 144.

† ཡོ་ག་ *yo-ga* རྟོག་འཕྲོར་ *rnal-hbyor* systematic religious meditation; ཡོ་གེ་ or ཡོ་ག་པ་ *yo-ga-pa* = རྟོག་འཕྲོར་ an ascetic who practices meditation; ཡོ་ག་མ་ *yo-ga-ma* = ཡོ་གེ་ནི་ རྟོག་འཕྲོར་ a female ascetic.

ཡོ་ག་ཙ་ཏུ་ *yo-ga carya* རྟོག་འཕྲོར་ རྟོད་པ་ *rnal-hbyor spyod-pa* a system of Buddhist philosophy developed by Āryāsaṅga; also n. of a metaphysical work དབྱེ་མ་རིན་པོ་ཆའི་སྤྱི་བཤད་. ཡོ་ག་ཙ་ཏུ་དང་ (*A.* 66.)

ཡོ་གུར་ *Yo-gur* n. of a country (*Bon. ch.* 4).

ཡོ་ཏན་ *yo-tan* the scarf presented as a token of one's consent to any order or proposal or suggestion; the scarf of assent (*Yig.* 23).

ཡོ་བ་ *yo-wa* adj. and sbst., aslant, sloping, awry, crooked; obliquity, slope, slant; རྩ་ཡོ་ the mouth crooked; ཡོ་ན་པོ་ 1. adj., awry ཡོ་སྤྱོད་པ་ *yo-sroñ-wa* or བསྐྱར་བ་ to make the crooked straight. 2. crafty distorted, perverted, deceitful; ཡོ་ན་དཔྱོད་ wrong interpretation, false judgement. 3. sbst.

according to the *Yogācārya* school of Buddhists; ཡངས་སྐྱེག་ལྷན་དབང་དང་ཆོས་སྐྱེ་ཡངས་འགྲུབ་པ། the *Sambhoga-kāya* manifestation is subject to other's influence but the *Dharmakāya* (the spiritual) is complete in itself (A. 78).

ཡངས་འགྲོ་ *yoñs-hdro* तमस् darkness.

ཡངས་གཙོད་ *yoñs-gcod* अवधि [limit, beginning] S. in the mystic language of the དགེ་རྒྱུ་ཀྱི་ལྗོན་ this word = རྒྱལ་བཤམ་པ་; whilst ཡངས་གཙོད་འབྱུང་ *yoñs-gcod-hbyun* = རྒྱུ་འབྱུང་བ་, ཁྱིམ་མཐའ་ *khyim-mthab* = འགྲོག་པ་ and རྟག་ཏུ་ *rtag-tu rnam-dag* = ལམ་ (K. ko. 7, 36).

ཡངས་འཛོམ་ *yoñs-hjom* a term for བ་ *ba* cow (Mñon.).

ཡངས་འཛོམས་ *yoñs-hjoms* परिघात, परिष [an iron beam] S.

ཡངས་རྟོགས་ *yoñs-rtogs* पथ्यालोचना full consideration; exhaustive inquiry, careful discussion on any subject; fully understood.

ཡངས་གདུང་ *yoñs-gdun* उपप्लित, संताप [great heat, affliction] S.

ཡངས་འདུད་ *yoñs-hdud* རྒྱུ་ met. a tree.

ཡངས་འདུས་མ་རྩེ་ལ་ *yoñs-hdus sa-rdol* 1. n. of a celestial region said to be somewhere to the north where the five kinds of འདྲེད་ཡན་ *hdod-yan* are detained (Bon. ch. 6). 2. = དཔག་འཇམ་མེད་, i.e., *Kalpadruma* the wishing tree of the gods its root being in the abodes of the Asura and its trunk hanging over the celestial regions so that the gods may enjoy its fruits.

ཡངས་འབབ་ *yoñs-hbab* v. རང་དངོས་ རྩལ་ essential spirit.

ཡངས་རྩྱུར་ *yoñs-sbyor* = འགྲོགས་པ་ *hgrog-s-pa* friendship, company (Mñon.).

ཡངས་འཛོན་ *yoñs-hdsin* designation given to the tutor or spiritual and philosophical instructor superintending the childhood of the highest incarnate lamas. Thus the instructor of the present Panchhen Lama of Tashi-lhunpo is styled: the Yong-dsin Lho-pa.

ཡངས་བཟང་ཅན་ *yoñs-bzan-can* 1. a term for རྒྱལ་པ་ *jug-pa* juniper. 2. བཀྲིའི་མཆོག་ (*Mñon.*) the tree of paradise growing on the lofty peaks of the Himalaya.

ཡངས་རྒྱུ་མིག་ *yoñs-zlum-mig* lit. the round-eye, as met. the domestic fowl, the cock (Mñon.).

ཡངས་སུ་ *yoñs-su* 1. adv. བཀྲི་ wholly, completely, altogether; ཡངས་སུ་དག་པ་ immaculate, fully purified, quite clean; ཡངས་སུ་ཐུང་བ་ परित्याग to give up entirely; ཡངས་སུ་བསྐྱད་དེ་ quite lost in perverseness. 2. generally, universally: རྒྱལ་ཡངས་སུ་གྲགས་པ་ཅི་འདྲི་པའི་ཕུ་ཅེན་བཞི་ four disciples of universal fame. Compounds:—ཡངས་སུ་དཀྲིས་ *yoñs-su dkris* ensnared, entangled, all round; ཡངས་སུ་བཀག་ *yoñs-su bkag* བཅོམ་པ་ wholly forbidden, stopped; ཡངས་སུ་བརྒྱུས་ *yoñs-su bkruś* བཅོམ་པ་ well washed; ཡངས་སུ་བརྒྱུད་ *yoñs-su brkyañ* བཅོམ་པ་ completely stretched out [following] S.; ཡངས་སུ་ཞོར་ *yoñs-su skor* བཅོམ་པ་ [completely surrounded] S.; ཡངས་སུ་སྐྱོབ་པ་ *yoñs-su-skyobs-pa* wholly protected, saved; ཡངས་སུ་སྐྱོབ་པ་ *yoñs-su skyo-wa* བཅོམ་པ་ to repent sincerely, repentance, regret; ཡངས་སུ་བཟྱེད་ *yoñs-su hgreñ* བཅོམ་པ་ [binding, counting] S.; ཡངས་སུ་བྱུར་པ་ *yoñs-su gyur-pa* བཅོམ་པ་ wholly changed [matured] S.; ཡངས་སུ་མྱུ་བ་ *yoñs-su ngu-wa* བཅོམ་པ་ to be very joyful; ཡངས་སུ་འགྲུག་པ་ *yoñs-su hgul-wa* བཅོམ་པ་, བཅོམ་པ་ to be very much moved [trembling, swimming about] S.

ཡོངས་སུ་འགོག་པ་ *yoñs-su hgebs-pa* བཀྲེགས་པ་, བཀྲེགས་པ་, བཀྲེགས་པ་ to cover completely; ཡོངས་སུ་འགོག་པ་ *yoñs-su hgems* མཐོང་པ་ [enlightening]S. ཡོངས་སུ་འགོག་པ་ *yoñs-su hgog-pa* བཀྲེགས་པ་ to stop completely, pull out, take away entirely [obstruction]S.; ཡོངས་སུ་རྒྱུ་ལྡན་པ་ *yoñs-su rgyas-pa* བཀྲེགས་པ་ [flooded]S.; ཡོངས་སུ་རྒྱུ་ལྡན་པ་ *yoñs-su rgyud* བཀྲེགས་པ་ [succession, regular series]S.; ཡོངས་སུ་རྒྱུ་ལྡན་པ་ *yoñs-su sgrog-byed* བཀྲེགས་པ་ [resounding]S.; ཡོངས་སུ་རྒྱུ་ལྡན་པ་ *yoñs-su bsgyur* བཀྲེགས་པ་ entirely changed. ཡོངས་སུ་རྒྱུ་ལྡན་པ་ *yoñs-su bsño-wa* to make full prayer basing it on ones merit and faith; ཡོངས་སུ་གཏོང་པ་ *yoñs-su gcod* བཀྲེགས་པ་, བཀྲེགས་པ་ cut off entirely; ཡོངས་སུ་འཇུག་པ་ *yoñs-su hjug-pa* བཀྲེགས་པ་ to put in all; ཡོངས་སུ་བཞུགས་པ་ *yoñs-su brjod-pa* བཀྲེགས་པ་ to speak without reserve [abused]S.; ཡོངས་སུ་ཉམས་པ་ *yoñs-su ñams-pa* བཀྲེགས་པ་ to lose all inherent strength: ཡོངས་སུ་ཉམས་པ་ *yoñs-su ñam* བཀྲེགས་པ་ the power of the (local) god is gone; ཡོངས་སུ་མཉམ་པ་ *yoñs-su mñen-par* བཀྲེགས་པ་ to make very soft, pliable, smooth; ཡོངས་སུ་གཏོང་པ་ *yoñs-su gtoñ-wa* བཀྲེགས་པ་, བཀྲེགས་པ་ [abandonment]S.; ཡོངས་སུ་རྒྱུ་ལྡན་པ་ *yoñs-su rtogs-pa* = ཡོངས་སུ་རྒྱུ་ལྡན་པ་ (*Mñon.*) a wise man, one possessed of divine knowledge. ཡོངས་སུ་རྒྱུ་ལྡན་པ་ *yoñs-su rtogs-pa las-byun-wa* བཀྲེགས་པ་ having arisen from quite reliable information of བཀྲེགས་པ་ *yoñs-su thob* བཀྲེགས་པ་ [attained to decision]S.; ཡོངས་སུ་ཐོབ་པ་ *yoñs-su thob* བཀྲེགས་པ་ [furniture, shaving]S. ཡོངས་སུ་བཞུགས་པ་ *yoñs-su bsnun* བཀྲེགས་པ་ thoroughly pricked [loosened]S. ཡོངས་སུ་སྤྲོད་པ་ *yoñs-su sbyin-pa* བཀྲེགས་པ་ to give, bestow freely, [devotion, exchange, deposit]S.; ཡོངས་སུ་མཐོང་པ་ *yoñs-su moñs* བཀྲེགས་པ་ wholly obscured; perplexed. ཡོངས་སུ་མྱོན་པ་ *yoñs-su amin* བཀྲེགས་པ་ lit. quite ripe [digestion]S.; ཡོངས་སུ་རྒྱུ་ལྡན་པ་ *yoñs-su dsogs-par* བཀྲེགས་པ་ the whole completed.

ཡོངས་སུ་དག་པ་ *yoñs-su dag-pa* བཀྲེགས་པ་ absolute purification, the state of *Nirvāṇa*; also, purification by righteousness, purity of one's doctrine. ཡོངས་སུ་དག་པ་ *yoñs-su dag-pa* བཀྲེགས་པ་ the three perfect purities, viz: ཡོངས་སུ་དག་པ་, ཡོངས་སུ་དག་པ་, ཡོངས་སུ་དག་པ་ བཀྲེགས་པ་ བཀྲེགས་པ་ [pure meditation or prayer]S.; ཡོངས་སུ་དག་པ་ བཀྲེགས་པ་ བཀྲེགས་པ་ [correct insight]S. (*K. d. 5, 51*).

ཡོངས་སུ་བཞུགས་པ་ *yoñs-su hdog-pa* བཀྲེགས་པ་ to fasten well [distribution, gift]S.

ཡོངས་སུ་འདྲི་པ་ *yoñs-su hdri* བཀྲེགས་པ་ [investigation, enquiry]S.

ཡོངས་སུ་འདྲིན་པ་ *yoñs-su hdren* = ཡོངས་སུ་འདྲིན་པ་ *yoñs-su hdren-pa* བཀྲེགས་པ་ [a guide]S.

ཡོངས་སུ་ཐྱོད་པ་ *yoñs-su spyod* 1. = ཡོངས་སུ་ཐྱོད་པ་ *bran gyog* servants, slaves, etc. 2. the honeymoon of a Brāhman (*Mñon.*). ཡོངས་སུ་ཐྱོད་པ་ *yoñs-su spyod-pa* བཀྲེགས་པ་, བཀྲེགས་པ་ complete enjoyment, also (དཔེ་ལྟ་བུར་) showing respect or faith.

ཡོངས་སུ་དབང་པ་ *yoñs-su dwañ* བཀྲེགས་པ་ as met. = the lion.

ཡོངས་སུ་དབུ་བྱ་པ་ *yoñs-su dbul-bya* བཀྲེགས་པ་ signifies one who makes gifts, lavishes alms on the poor and liberally assists the clergy (*Mñon.*)

ཡོངས་སུ་མྱོད་པ་ *yoñs-su smod* = ཡོངས་སུ་མྱོད་པ་ བཀྲེགས་པ་ disrespectful, an infidel (*Mñon.*).

ཡོངས་སུ་མཐོང་པ་ *yoñs-su tshañ-wa* བཀྲེགས་པ་ complete, full in all its parts, not fractional.

Syn. ཀུན་ཏུ་ *kun-tu*; མ་མཐོང་མེད་ *ma-tshañ-med*; དུམ་བུ་མིན་ *dum-bu-min*; མཐོང་དག་ *mtshah-dag* (*Mñon.*).

ཡོངས་སུ་གཟིར་བ་ *yoñs-su gzair-wa* བཀྲེགས་པ་ [to oppress]S.

यद् *yod* भू, अस्ति, माव all that exists, existing; matter, all that comes within cognition or perception.

Syn. གཤི་གུབ *gshi-grub*; གཤལ་བྱ *gshal-bya*; ཅེས་བྱ *ces-bya*; མོས་རྒྱལ *chos-rnam* (*Mñon.*).

ཡོད་དགུ *yod-dgu* an emphatical expression
= everything, all matter without aught
left out; ལྷག་མ་མཁུས་པ་ལྟེ་འདོད་ཀྱི་གྲི་གྲྭ matter,
substance, all that exists, everything
(*Nag.*).

Syn. ཡོད་ཏོ་ཅག *yod-do-cog*; མཐའ་དག
mtshah-dag (*Mñon.*).

ཡོད་ཅང་ *yoḍ-thaṅ* that existing; acc. to *Sch.* thoroughly clear; ཡོད་ཅང་གང་པོ་ all that exists.

ཡོད་དོ་ཙག་ *yod-do-cog* = ཡོད་ཚོད་ཐམས་ཅད་ *yod-tshod thams-cad*, as in ཐམས་ཅད་ཡོད་དོ་ཙག་ལ་འཛི་
ཐའི་གནས་ལས་ཐད་དེ་གཅིག་ཀྱང་མེད་ (*Khrīd.* 21).

ཡོད་པ *yod-pa* བྱིན་ཅེ, གསུགས་, གསུགས་ཀྱི་, འདུག་
1. to be, to exist; to be present anywhere.
As *Jä.* points out, this vb. may be used
always in place of ཡོད་པ་ although the latter
may not always re-place ཡོད་པ་ which is
more than the mere connective of the
attribute to the subjects. However
ཡོད་པ་ is in the full sense an auxiliary vb.
as well as possessed of its substantive
verbal use. རྒྱ་རང་གཤམ་ཡོད་ where is he?—
ཡོད་ can not be here employed; དེ་ལས་གཤམ་
ཁོམ་ཡོད་ my hands are at leisure, I am
unoccupied; རྒྱ་རྩ་ཡོད་ who is here? As
an auxiliary with gerund: རྫས་ཆས་ཡོད་ he
was eating; རྫས་དབེ་ཆ་ཞུགས་གྲི་ཡོད་ I am reading
a book; ཕྱིན་པ་ཡོད་ he has gone. The nega-
tive form of ཡོད་ is མེད་: རྒྱ་རང་ཁོམ་མེད་ he is not
at leisure. In the C. colloq. the interro-
gative form is generally not ཡོད་ཀྱིས་ but
ཡོད་པས་ “yö-pe”: རྒྱ་རྩ་ཆས་དཔོན་པ་དེ་གཤམ་རྒྱ་རྩ་ཡོད་པས་
“di-ne gömpa te tha’ riñ-po yö-pe” is that
monastery far from here? 2. to have,

to be in possession of, to possess (any quality or piece of property); used with dat. of person having or owning: ཁྱེད་ལ་བྱི་མང་པོ་ཡོད་ you have many dogs; ཁོ་ལ་སྒྲི་མང་པོ་ཡོད་ he has a crafty mind; ལྷ་ལ་པོ་ལ་འདོད་པ་ཆེན་པོ་ཡོད་པ་འདྲག་ the king seems to have yet a great wish; ལྷ་མོའི་གཡག་མོ་ཞིག་ཡོད་པ་ a maid-servant whom the queen had; in a like manner without a case: གྲི་ཞིག་ཡོད་པ་དེ་ the knife which he had about (him); བློན་མ་འདོམ་བཅུ་དགུ་ཡོད་པ་ a well having depth of 19 fathoms; ཡོད་པར་འགྱུར་fut. of ཡོད་པ་ shall or will have; བློ་གདུགས་ཀྱང་ཡོད་པར་བྱུང་ཅིག་ the throne should also have a canopy; ཡོད་པར་བྱེད་པ་ to beget, produce, effect; དུ་ཡོད་པར་གྱིས་ཤིག་ get her to have a child. In C. རེད་པ་ is very commonly conjoined quite pleonastically to ཡོད་ in this sense: ཁྱེད་ལས་ཀའི་དོན་ལ་སྤྱིར་རུས་ཡོད་པ་དེ་ you have zeal for the work; དལ་ཏྲ་བྱུང་ཡོད་པ་མ་རེད་ “*ha-la nyop-che yö-a-ma-re*” I have no things to sell.

ཡོད་པ་ཉིད་ *yod-pa-niḍ* གཤིན་པོའི་ existence
(Cs.); ཡོད་མིན་ *yod-min* གཤིན་པོའི་ [1. non-
existence. 2. the plant *Guilandina*] S.; ཡོད་མིན་ཉིད་ *yod-min-niḍ* non-existence. ཡོད་མེད་
yod-med གཤིན་པོའི་, གཤིན་པོའི་ being and not being.
ཡོད་མེད་ལོ་ཤྲོག་སྒྲུབ་ *yod-med go-bzlog-snañ*
optical illusion when one imagines one
sees what is not existing, or the reverse.
ཡོད་ཆོད་ཡིན་ *yod-tshod-yin* there is probabi-
lity of its being, existing; acc. to Jā. it
has the semblance of being.

ཡོན་ *yon* दक्षिणा (२३०) **ཡོན་གྱི་སྒྲུབ་པའི་** a present given to priests for religious services or as alms. **ཡོན་གྱི་སྒྲུབ་པའི་** a gift consisting of food; **ཡོན་པ་** priest and mendicant friars (Buddhists), **ཡོན་ལུགས་པ་** to bestow a gift, to bring an offering; **ཡོན་ལུགས་པ་ལ་** दक्षणीय, दक्षिण worth of a present; **ཡོན་ལུགས་པ་** to present as a gift; **ཡོན་ལུགས་པ་** a physician's fee (Cs.).

Syn. མཚན་པ་ *mchod-pa*; བཟན་པ་ *brñan-pa*; མེ་རྟག *me-tog*. (*Mñon.*)

✚ ཡན་ཏིང་པ་ *yon-khar-da* = ཡང་དག་མ་ཡིན་པ་ profane, not very pure, not holy.

ཡན་གྱི་གནས་པ་ *yon-gyi-gnas-pa* = རྩིན་གནས་ *sbyin-gnas* or མཚན་གནས་ an officer or sacrificer (*Mñon.*)

Syn. ཡན་མགས་འབྱེད་པའི་མིང་ *yon-sog hgyed-pahi miñ*; བྱིས་པ་ *brims-pa*; བཀྲམ་པ་ *bkram-pa*; རྟེ་བར་འབྱེད་ *ñe-war-hgyed*; འབྱུམས་ *hgrem-pa*; གཏོང་པ་ *gtoñ-wa*; རྩིན་པ་ *sbyin-pa*; བྱིན་པ་ *byin-pa* (*Mñon.*)

ཡན་བཞེད་པ་ *yon-bzho-wa* = མཁས་པར་འབྱུར་ (*Mñon.*): ཡན་བཞེད་པ་མེད་པ་ལ་བཞེད་པ་མཚན་པ་ (*A. 80*). བྱིས་མ་ལ་བཟན་གནས་དང་ཡན་བཞེད་པ་ (*A. 155*) the prayer that one who offers makes that by the virtue of his gifts he may gain the position of a *Bodhisattva*.

ཡན་ཆབ་ *yon-chab* oblation, water that is daily offered in a set of five, seven, or nine small brass cups to Buddhas, saints, and gods.

ཡན་བདག་ *yon-bdag* ཡཇམ་མཉན་ 1. a priest who performs a sacrifice. 2. a householder who employs priests to perform sacrifices.

ཡན་རྩན་ *yon-tan* རྩལ་ཆུ་མཉན་, ཇཱཱཏ, རྩལ་; ཡན་རྩན་ཆེན་ རྩལ་ཆུ་; རྩལ་ good quality, excellence; taste, effect, virtue, valuable properties, e.g., the virtues of plants; also accomplishments, attainments: ཡན་རྩན་སྒྲོབ་པ་ *yon-tan slob-pa* to learn something useful; property, quality, in gen., e.g., the different tastes and effects of medicines; also mystic or fantastic properties (*Ghr.*). ཡན་རྩན་ཀུན་ལྡན་ *yon-tan kun-lan* སྐུ་ལྡན་ཡི་མཉན་, སྐུ་ལྡན་ཡི་མཉན་ one possessed of all sorts of accomplishments; མཁས་པ་ཡན་རྩན་ཀུན་ལྡན་ཏེ། རྩལ་ཆུ་མཉན་ he who is learned and is possessed of all accomplishments is

peaceful, disciplined, and free from boasting. (*Leg.*); ཡན་རྩན་གྱི་མཚན་ *yon-tan rgya-mtsho* རྩལ་ཆུ་མཉན་ the ocean of talents, the most talented, an epithet of Buddha (*M. V.*); ཡན་རྩན་ཆེན་ *yon-tan can* བཟན་པ་ learned, wise, talented; ཡན་རྩན་མེད་ *yon-tan med* བཟན་པ་, བཟན་པ་ not talented; ཡན་རྩན་མེད་ཆེན་ མེ་རྟག་གྱི་རྩན་པ་ n. of a *Bodhisattva*. (*K. ko. 8, 437*). ཡན་རྩན་གས་ *yon-tan-ges* talented, one who has useful knowledge.

ཡན་པོ་ *yon-po* 1. v. ཡོ་པ་ *yo-wa* (*Jä.*). 2. = དང་པོ་མིན་པ་ *drañ-po min-pa* also འཕྱག་པ་ *hkhyog-pa* crooked, not straight (*Zam. 11*).

Syn. རྩལ་པོ་ *kyog-po*; ཡན་རྩལ་ *yon-kyog*; གུ་པོ་ *geu-wo*; མི་དང་པོ་ *mi-drañ-wa*; འཕྱག་པ་ *hkhus-pa*; ལྷུ་པོ་ *sgyur-wa*; འཕྱག་པོ་ *hkhyog-po*; རྩལ་པོ་ *kyag-kyog*. (*Mñon.*)

ཡོང་པོ་ *yob* = རོབ་ *hob* 1. (རྩོ་ཡོང་ *sgoñi-yob*) the steps at the threshold. 2. stirrup; ཡོང་པོ་ instep of the foot. ཡོང་པོ་རྩལ་པོ་བཟུག་ riding on saddle-horse, lit. putting the feet into the stirrups (*Hbrom. 30*); ཡོང་པོ་གུ་ *yob-thag* stirrup-leather; ཡོང་པོ་མཉན་ the foot-ing. 3. trench, ditch.

ཡོང་པོ་ *yob-pa*, v. གུ་ཡོང་པོ་ *gyob-pa*.

✚ ཡོང་པོ་ཡོང་ *yob-yob* = རོབ་པོ་ the foot (*Lig.*).

ཡོམ་པ་ *yom-pa* vb. to swing, totter, tremble, to be unsteady, swinging, etc.; the swinging; adj. ཡོམ་པོ་ *yom-po*. adv. ཡོམ་ཡོམ་ *yom-yom* rolling, swinging.

ཡོལ་ཆེན་ *Yohu-chañ* n. of one of the Emperors of China (*Grub. 9, 15*).

ཡོར་པོ་ *yor-po*, or ཡོར་ཡོར་པོ་ also རྩལ་ཡོར་ shaking, tottering, trembling; also oblique, slanting, in *C*.

ཡོ་ཤང་ *yor-ṣin* = རོ་མ་བུ *hom-bu* a species of tamarisk (in mystic talk) (*Min. rda.* 4).

ཡོ་ཡ *yol* n. of a place in Tibet: དེ་ནས་དགེ་བཤེས་ཡོ་ཡ་གྱིས་བྱས་པས་ཁྱེད་མྱོང་རྗེ་ཆེ་བ་ཡིན་པས་ཁྱེད་ཡ་ཟེན (*A.* 103) (*Deb.* 19).

ཡོ་ཡ་གོ *yol-go* or ཡོ་ཡ་མ་ a cup or vessel of precious stone or metal (*Yig.*). Acc. to *Schtr.*, earthenware, crockery; དཀར་ཡོ་ཡ་ china-ware, porcelain, frq.; ཡོ་ཡ་གོ་ cup, bowl. ཡོ་ཡ་སྒོ་ *yol-sgo* = ཡོ་ཡ་གོ་.

ཡོ་ཡ་བ *yol-wa* I: ཡ་བ་ནི་ཀ་, ཡ་བ་ནི་, ཡ་བ་ནི་ཀ་ subst. curtain: ཡོ་ཡ་བས་འབྲེལ་བ་ *yol-was hbre-l-wa* to stretch a curtain over; ཡོ་ཡ་བ་ཐེན་པ་ to draw a curtain; ཡོ་ཡ་བ་གཙོད་པ་ to close the curtain (of a door); དར་ཡོ་ཡ་ silk-curtain; རས་ཡོ་ཡ་ calico-curtain; སྒོ་ཡོ་ཡ་ *sgo-yol* door-curtain.

II: vb. 1. to have past, be done: ཉེ་མ་བྱེད་ཡོ་ཡ་ mid-day is past; སྟོད་ཡོ་ཡ་སང་ *srod-yol son* the evening has past; ཉེ་མ་བྱེད་ཡོ་ཡ་བ་ has gone by midnight, ཉེ་མ་ཡོ་ཡ་འཁྲུག་ the sun is nearly down, has nearly set; ཉེ་མ་ཡོ་ཡ་བ་ the sun has passed over the hill-top; རྒྱུ་ལས་ཡོ་ཡ་བ་ to be past, of time, youth, etc.; རྒྱུ་དང་རྒྱུ་ལས་ཡོ་ཡ་བ་ wind and rain setting in and ceasing at the proper time. 2. also = གཡོ་ཡ་བ་ *gyol-wa* in *C.*

ཡོ་ས *yos* (ནས་རྩ་བུ) parched corn, mostly barley and wheat; འབྲས་ཡོ་ས་ parched rice. ཡོ་ས་འབྲས་ *yos-hthag* = རྩ་བ་པ་བཟགས་པ་ or རྩ་བ་འབྲས་ parched barley, rice or wheat made into flour: འདི་ཀུན་ཡང་རྩ་བ་དང་ཡོ་ས་འབྲས་ཡིན་ (*A.* 119).

Syn. རྩ་བ་ *rños-pa*; བཟག་པ་ *bcad-pa*; ཡོ་ས་བྲག་ *yos-bkra*; མཛེས་འཛིན་མ་ཐན་ *mrdses hi rma-can* (*Min.*).

ཡོ་ས or ཡོ་ས་བུ་ *yos-bu* = the rabbit or hare, but is found so used only in the calendar or in astronomical calculations: ཡོ་ས་བུ་འཕྲོ་

དཔྱིད་ཟླ་འབྲིང་བའི་ཆས་བཟུང་ལ་རྩི་རྒྱུ་གནད་ he visited *Edorje gdan* in the second month of the spring of the hare-year (*A.* 93).

གཡལ་ག *gyag* སུར་མི་, ཅམར་ (ཙ་མ་ར་ *tsa-ma-ra*) the Tibetan yak, *Bos grunniens*; is very abundant throughout Tibet, especially in the north-east, but does not seem to penetrate further north than the Akka Tagh range or the Koko-nor region. In Tibet, the male is called གཡལ་ག་ *gyag* and the female འབྲི་མོ་ *hbri-mo*; ཡ་གཡལ་ (sometimes called གཡལ་ག་མོད་) uncastrated yak-bull which is very wild and fierce; གཡལ་ག་མོད་ or འབྲིང་ wild-yak; གཡལ་ག་རྩ་ horn of a yak; གཡལ་ག་རྩ་ལྗང་ཆེན་ a long-haired shaggy yak. གཡལ་ག་རྩ་ subst. the tail of the yak: ཚུལ་ཁྱིམ་སྒྱེ་ཡན་ལག་གཡལ་ག་རྩ་བཞིན་བསྐྱར་བ་ (idiomatically) to preserve one's morals as the yak takes care of its tail (*A.* 150); hence གཡལ་ག་རྩ་བ་ to carefully preserve.

གཡལ་ག་ཤེ་ *Gyag-sde* n. of a place in the district of སྟེ་མོ་གཡལ་ག་ཤེ་རྩ་བ་ *sn̄e-mo gyag-sde-rdson* (*Rtsii.*).

གཡལ་ག་མེད་ *gyag-rmed* (དམ་ཅིག་ན་མ་འཛོམས་ཁལ་མི་བཟན་) ? (*Blo-sbyon.* 7).

གཡལ་ང་ *gyañ* 1. རྒྱལ་ཡོད་, མྱི་; syn. དཔལ་ *dpal*; རྩ་ *phya*. 2. happiness, blessing, prosperity: གཡལ་ང་ཆགས་ blessing comes (from), growth of prosperity; གཡལ་ང་ཤོར་ prosperity vanishes; གཡལ་ང་སྒྲོབ་ *gyañ-skyob*, གཡལ་ང་འགྲུགས་ sacrifices and other ceremonies to secure prosperity; གཡལ་ང་ཁང་ *gyañ-khan* a house furnished with rich furniture, precious things, and equipped with all accompaniments of prosperity; གཡལ་ང་སྒྲོབ་ *gyañ-sgro-wa* or གཡལ་ང་སྒྲོབ་ a chest containing treasures; གཡལ་ང་རྩ་ *gyañ-dar* kind of white scarf indicative of prosperity, wealth, and long life: གཡལ་ང་རྩ་ཁང་བཟགས་ཀྱི་ལུ་ (*Rtsii.*). 3. gulf, abyss.

+ གཡལ་ང་སྒྲོབ་ *gyañ-skyo-wa* immodest behaviour, shameless conduct, = ཙ་འདྲི་བ་ *co-hdri-wa*; also, to slight.

གཡང་དཀར *gyaṅ-dkar* as met. a sheep.

Syn. ལུག *lug*; གཡང་མོ *gyan-mo*; བཀ་ལྷན་ *bal-ldan* (*Mkon.*)

གཡང་ཁུག *gyaŋ-khug* the bag in which auspicious articles (མཚན་ལྷན་འབྲེལ་) are kept.

གཡང་ཐུ *gyaṅ-spruḥu* = གཡང་ཉི *jade*: དགར་པ་
 འདུག་ན་ གཡང་ཐུ་ལེས་ཟེད *if it is white the jade is*
called yang-du (Jig. 16).

गण्ड'व *gyaṅ-wa* गोप्यद, परिगत [a cow's foot
or hoof]S.

གཡང་བུམ *gyan-bum* or གཡང་རྟེན་གྱི་བུམ་པ the auspicious pot in which sacred gold ornaments, gold coins, and other precious things are kept. It is generally consecrated by a lama with spells sacred to the god of wealth (Dsamhala) and the goddess རྩ་རྒྱུ་མ་; the top of this pot being covered with a kind of silk scarf containing figures of the Dorje: གཡང་བུམ་གྱི་ཁེབས་ལྷ་ཚལ་རྩ་ཆེ་བའི་ལའི་ཁ་བསྐུ་གསལ་གཟེག (Rtsii).

གཡང་ཙེ *gyaṅ-tshe* for གཡང་ *gyaṅ* and ཙེ.

ॡ. ॡ. ॡ. *gyan-gshi* 1. an orgie in *Tantrik* mysticism for which a stuffed human skin is said to be required (*Rtsii*). 2. ॡ. ॡ. the whole skin of an antelope on which religious men sit; acc. to *Jä*. a skin couch, also a covering in general.

གཡང་རོང་ *gyaŋ-roŋ* a precipice descending into a deep ravine (*Yig.* 67).

ལྷ་མོ་ལྷ་གཡུ་ལུག *gyaṅ-lug* the effigy of a sheep
made of butter used at religious ceremony
of ལྷ་མོ་ལྷ་གཡུ་ལུག *gyaṅ-sgrub* 'the calling in of
blessings.'

གཡང་ལུགས *gyañ-lugs* अजिन-गम्बर a mantle ;
skin of an animal used for clothing.

གཡང་མོ་བོད་ *Gyang-mo boñ-ra* n. of a place
in Kham (*Loh.* 3, 28.)

गुह्यं स ग्यानी-सा दरी, प्रपात [a deep cavern,
a precipice]S. ई. ईमं सखं वद्विजगुह्यं स'के high as
you stand, so deep is the gulf. गुह्यं स'अस

ॠॠॠॠ *gyaṇ-sa lus hdsin-pa* to snatch from
the abyss, to save (*Thgy.*); ॠॠॠॠ ॠॠॠॠॠॠ
ॠॠॠॠ ॠॠॠॠॠॠॠॠ ॠॠ ॠॠॠॠ this only runs
into rocky precipices (*A. K.* 2-62).

གཡང་ལྷ *gyaṅ-lha* a deity of the Shamans
dispensing happiness (*Sch.*).

གཡན་པ་ *gyan-pa* ཀལུ, ཀལུ a cutaneous eruption akin to itch, which is said to invade any part of the body and to be combined with a copious discharge of matter; acc. to *Jā.* hereditary and not contagious: གཡན་པ་ལྷུགས་ན་བདེ་འཇུག་བ། རྟེན་པ་གཡན་པ་མེད་ན་བདེ། རྟེན་པ་ཁྱེད་ཀྱི་ཁྱེད་ཀྱི་བདེ། རྟེན་པ་འདྲི་པ་མེད་ན་བདེ། if the *gyan-pa* eruption is scratched there is a little sensation of relief but if indeed there was no itching there would be happiness. So worldly happiness is a temporary relief but happier still would one be without itching desires.

གཡལ་པ་ *gyab-pa*, pf. **གཡལས** *gyabs*, 1. to signal, to beckon : འདོད་པའི་ཕྱིར་གཡལ་པ་ to signal for calling one ; ཡག་པས་གཡལས (*Nag.*), waved the hand (to call somebody). 2. projection of a roof, རང་པའི་བྱ་གཡལ projection of roof where birds take shelter ; བྲག་གཡལ a piece of rock projecting under which people take shelter from rain ; རས་གུར་གྱི་གཡལ sheltering tent. 3. fan : བསིལ་གཡལ the swinging fan ; གཡལ་དར་ silk fan.

གཡམ་མོ *gyab-mo* subst. a call by signal
from the hand or by the waving of a scarf.

གཡམ་ *gyam* = རྩ་ *shar*; གཡམ་རྒྱལ་ = རྩ་ལ
རྒྱལ་པ་ (?)

གཡམ་པ། *gyam-pa* slab of stone, roof-slate, for གཡམ་པ་སྤྱང་ *gyah-spañ*.

གཡམ་ *gyah* རྩམ་ཁྱིམ་ rust, ལྷན་གཡམ་ oxide of iron; རྩམ་གྱི་གཡམ་ oxide of copper, verdigris. གཡམ་དགྲ་པ་ freed from rust; to clear, polish, e.g., a mirror.

གཡམ་ཀྱི་མ *gyah-kyi-ma* a small high-alpine Saussurea, the flower of which plant is an antibilious medicine.

གཡམ་ཐིག *gyah-thig* 1. a line drawn on a slate with a lead-pencil (*Jä.*). 2. a slate-pencil or lead-pencil, also གཡམ་སྟེག་གཡམ་*smjug*. 3. bolt or bar: གཡམ་རྒྱུ་པ་ *gyah-rgyab-pa* to bolt, to bar; གཡམ་བྱེ་བ་ *gyah-phye-wa* to unbolt, unbar.

གཡམ་འབྱུང་བ་ *gyah-hdrul-wa* to be mouldy, to get rusty, to get covered with foul extraneous matter (*Sch.*).

གཡམ་ཐང་ *gyah-spañ* 1. slate. 2. oil of vitriol; in *C.* verdigris.

གཡམ་ཐང་རྒྱུ་མ *gyah-spañ-skyes* one of the generic names of the Sakya-pa hierarchs (*Loñ.* 1, 20).

གཡམ་པ་ *gyah-wa* to shudder, to itch; also defined as ར་འབྱུག་པར་བ་ itching of the skin; གཟུགས་པོ་གཡམ་བཞིན་ scratching the body for relief (*Ya-sel.* 28); གཡམ་སྟོག་ *gyah-sogog* itching in the body; མཆན་འགྲོ་དང་ལུས་རྒྱུག་པར་བ་ itching in the arm-pit, &c.

གཡམ་པ་ *gyah-pa* rusty (*Jä.*).

གཡམ་པ་ཐང་ *Gyah-bzañ* n. of a place in Tibet (*Loñ.* 2, 5).

གཡམ་པ་ཐང་ཁྱི་དཔོན་ *Gyah-bzañ khri-dpon* n. of one of the Governors of Tibet under the hierarchy of *Hgro-mgon Hphags-pa* of Sakya (*Loñ.* 2, 13).

གཡམ་རུག་པ་ *gyah-rug-pa* = རྩ་ལེན་ a medicinal herb, *Picrorhiza* (mystic) (*Mñ.* rda.).

གཡམ་ཤིང་ *gyah-ñin* the maple.

Syn. བདག་ཐང་ *bdag-sbad*; མི་གསལ་ *mi-gsal*; ལ་རྩ་ཐ་ *a-dhya-pa*; རྒྱུ་མ་ *skyes-ma*; རབ་ཐ་ *rab-tu char* *hbebs-ma*; དང་སྟོང་བོད་ *drañ-sroñ brjod*; ཤིལ་ཅི་ *ñim-bi-rtse*; (མི་མཚོ་གཡམ་); རྒྱུ་མ་ཀྱི་མི་འདྲ་ *nags-kyi mi-hdra* (*Mñon.*).

གཡམ་ *gyar* = ཁ་ *kha*, གདོན་ *gdon* and མདུན་ *mdun*, i.e., mouth, face and front. གཡམ་ཁ་ *gyar-khañ* = རྒྱ་གཟུགས་ human body, person. གཡམ་ཁ་མཆན་ *gyar-khamñ* = རྒྱ་ཁ་མཆན་ or རྒྱ་ལུས་ body, person.

རྩ་གཡམ་ཁྲལ་ *gyar-kkral* = རྩ་གཡམ་ *co-gam* or དཔྱ་ *dpya* (*Mñon.*) tax, revenue, rent, but generally capitation tax.

རྩ་གཡམ་དམ་ *gyar-dam* sometimes incorrectly written for ལམ་གཡམ་ to avow, promise, undertake.

Syn. དམ་བཅས་ *dam-bcas-pa*; ཁ་ཆན་ལུས་ *khañ-blañs-pa*.

གཡམ་འདྲན་པ་ *gyar-hdren-pa* = རྒྱ་འདྲན་པ་ *spyan-hdren-pa* to invite, to call one to one's place.

གཡམ་པོ་ *gyar-po* 1. anything borrowed, taken as a loan, a loan: ལུས་འདྲན་པ་འདྲན་པ་ གཡམ་པོ་ཡིན་ this is a loan of the four (constituent) elements (*Hbrom.* 1, 108). 2. credit for what has been lent or advanced.

གཡམ་པ་ *gyar-wa* to borrow, to hire: རྩ་བྱ་ནས་མང་མེ་གཡམ་ཏི་ having borrowed a lamp in the castle; གཡམ་པ་པོ་ལ་གཡམ་པ་ to hire night-quarters; ཁང་པ་གཡམ་པ་ tenant, lodger; གཡམ་པོ་པ་ = གཡམ་པ་. མ་གཡམ་ step-father, མ་གཡམ་ step-mother, བྱ་གཡམ་ adopted child (*Jä.*).

གཡམ་མོ་ཐང་པ་ *gyar-mo thañ-pa* n. of a medicinal flower: གཡམ་མོ་ཐང་པ་མ་རྒྱུང་པ་འཛུགས་པ་མ་ལ་པ་ན་ (*Med.*).

+ གཡམ་ཚ་ *gyar-tsha* = རྩ་ཚ་ shame, bashfulness.

+ གཡམ་ལེན་ *gyar-len* = ཁ་ལེན་ promise.

+ གཡམ་ལམ་ *gyar-lam* 1. = མདུན་ front-side or before one's presence. 2. = མི་ལམ་ *rmi-lam* dream (*K. d.* 2, 197).

གཡམ་ཐང་ *gyal* བཞྱུ་ལ་ yawning, gaping.

གཡས་པ *gyas-pa* རེ་བུ་པ་, *the* right hand or side, གཡས་པ་གཡས་པ་ *the* right hand; གཡས་ན་ *on* the right (hand), གཡས་ལ་ *to* the right, གཡས་ནས་ *from* the right; མེག་གཡས་ *the* right eye; གཡས་པ་ *the* right hand; གཡས་ཕྱོགས་ལ་ *gyas-phyogs-la* *to* or *on* the right-hand side; གཡས་འོགས་ལ་ *id.*; གཡས་གཡོན་ *right and left*; གཡས་གཡོན་ལ་ལྟ་བུ་ *to* look all round *to* the right and the left. One of the two provinces into which Tsang anciently was divided is གཡས་རྩ་ *the* right-hand division, the other is གཡོན་རྩ་ *the* left side division or banner (*Lof.* ༩, 4). གཡས་བརྒྱུད་གི་ འདུག་ཏུངས་ *a* sitting posture in which the right leg is stretched forth (ལྷ་རྩམས་ཕྱག་དང་ འབས་བརྒྱུད་བསྐྱེད་བཟུགས་ཚུལ་) (*Ya-sol.*). གཡས་ཀྱི་གཡོན་དཀྱིལ་ *gyas-khag gyon-dkris* one hiding or covering the fault of another, one defending another. གཡས་འབྱོལ་ *gyas-hkhyil*, རེ་བུ་པ་འབྱོལ་ *invariably* reverting to the right side (coiling to the right-hand side; as conch shell with rings) reverting to the right hand side. གཡས་ལེན་གཡོན་འཛོལ་ *gyas-len gyon-hjog* lit. taking by the right hand what the left gives or places into it, i.e., to re-arrange papers, records, etc., also furniture. རོ་ཐོག་གཡས་ལེན་གཡོན་འཛོལ་གིས་ མཛོད་པའི་རྩམས་ཀྱི་རིགས་ *gen.* to present or to help a person with things taken as a loan or on credit from another party (*Rtsii.*).

གཡི *gyi*=དབྱི *gyi* *the* Tibetan lynx; གཡི་ཕུང་ *gyi-spyan* lynx and wolf. གཡི་ཡི་ ག་ནི་གཏོན་གྱི་ནད་ལ་མན་ *the* flesh of lynx cures disease caused by evil spirits: བེར་གཉིས་, གཡི་ཕུང་བཞི་, རྩབ་བཞི་ *two* sacerdotal cloaks, four skins of lynx and wolf, and four bucklers (*A. 101*).

གཡིགས་པ *gyigs-pa* sbst. eructation; also as vb. to belch, eructate: གཡིར་མ་ཤ་བ་ མོགས་ཀྱིས་ཁ་ནས་གཡིགས་ཀྱིང་པ་ *to* eructate from eating capsicum, etc. (*Nag.*).

གཡིད་སྟོན་ *gyid-ston* ལུར་ཀླུ་མ་ [1. a subordinate feeling. 2. a secondary flavour] *S.*

གཡུ *gyu* དེ་རི་པ་, དེ་རི་པ་ *the* Ladak and W. Tibet turquoise. Syn. བོ་རོ་ཏ་པ་ *po-ro-dsa*; རིན་ཆེན་རྒྱལ་པོ་ *rin-chen rgyal-po*; རྩ་ཡི་རྒྱལ་པོ་ *rdo-yi rgyal-po* (*Mñon.*). The finest turquoise are obtained from a mine in the neighbourhood of the *Gańs-can* mountains of Ngari Khorsum. Those of inferior quality come from India and elsewhere. There are asserted to be at least five varieties of this precious stone called རིམ་གཏོན་གཡུ་ཕུང་, གཡུ་རྒྱ་དཀར་, གཡུ་རྒྱ་དམར་, བར་གཡུ་, and གཡུ་མཛེན་པ་ (*Lof.* ༩, 1). གཡུ་པ་ *gyu-kha* the turquoise colour; གཡུ་པ་ལྷགས་པ་གནམ་པ་གཡུ་གུམ་གཡུ་པ་ turquoise-colour, iron-colour, sky-colour and saffron-colour (*Fig. 20*). མདན་གཡུ་ *the* front turquoise in the head-dress of females; རྩ་གཡུ་ *little* turquoise-stones; གཡུ་འི་ *frq.* for གཡུ་མཛོལ་ turquoise-blue; གཡུ་མཛོལ་ *a* glacial-lake, a blue glittering lake. གཡུ་བཅས་མ་ *gyu-beal-ma*=གཡུ་ཐུང་ *gyu-khra* spotted turquoise: གཡུ་ཐུང་གཡུ་བཅས་མ་གཡུ་ཐུང་གཡུ་ཐུང་གཡུ་ཐུང་ (*Rtsii.*).

གཡུ་ཐོག་པ *Gyu-thog-pa* n. of an ancient noble family in Tibet from which one of the four state ministers or *Shapé* are generally selected by the Government of Lhasa. Their palace stands near the གཡུ་ཐོག་པ་པ་པ་ *Gyu-thog zam-pa* a bridge in Lhasa. གཡུ་ཐོག་ཡོན་ཏན་མགོན་པོ་ *Gyu-thog yontan mgon-po* n. of a celebrated physician and author of medical works who flourished during the reign of king *Thi-sroń d. hu-btsan*. He is said to have thrice visited Magadha from Tibet in order to study Sanskrit medicinal works at Nālanda. A block-print biography of this worthy consisting of 149 leaves exists in the Government library at Lhasa in which work it is stated that he lived to the age of 125 years.

It is also mentioned that the gods and demons presented him with an immense quantity of turquoises and other precious stones heaping them on the roof of his house, hence he was called by the name of གཡུ་ཐོན་པ།.

གཡུ་རྩུག་ཐོན་མོ *gyu-drug shon-mo* = འབྲུག་ *hbrug* the dragon symbolical of the thunder; and hence signifying thunder: འབྲུག་ཐོན་མོ་ཐོན་མོ་གཡུ་འབྲུག་ཐོན་མོ་འདི་གཟུགས་མེད་ཀྱང་རྫོང་གཡུམ་ཤད་ཀྱིས་གང་།.

གཡུ་རྩུག་རྫོང་ *Gyu-drug-stod* n. of a place in the district of Nyang in the province of Tsang (*Deb. ག, 33*).

གཡུ་ལྷན་ *gyu-lan* vegetable incense of the colour of turquoise (*Rtsü.*).

གཡུ་བུར་ *gyu-bur* = གཡུ་ཁྱུ་ *gyu-khra*: དར་མཛེས་ཀྱི་གཡུ་བུར་མཛེས་པ་དང་ (*A. 12*).

གཡུ་བྱིལ་ *gyu-byil* = གཡུ་ གཡུ་ and བྱ་རུ་ *byu-ru* turquoise and coral.

གཡུ་མཚོ་ *Gyu-mtsho* one of the names by which lake Yamdok is known in Tibet (*J. Zül.*).

གཡུ་མཛོད་ཐོན་པོ་ *gyu-mdsod shon-mo* n. of a demon (*su-bdag*) who presides over time to make it auspicious or inauspicious.

གཡུ་རུང་ *gyu-ruñ* for གཡུང་རྩུང་ *gyuñ-druñ*.

གཡུ་ལོ་ *gyu-lo* 1. an epithet of a disciple of *Gcen-rab* who was a counterpart of Maudgalyāyana (*Bon.*). 2. turquoise leaf; གཡུ་ལོ་བཞོད་པའི་བདག་མོ་ *gyu-lo bkod-paḥi bdag-mo* an epithet of the goddess Dolma (*Yig. k. 61*); གཡུ་ལོ་བཞོད་པའི་ཁྱེད་ *gyu-la bkod-paḥi shiñ* the celestial mansion of the goddess Dolma (*Yig. k. 61*).

གཡུག་པ་ *gyug-pa* in ལག་པ་གཡུག་པ་ *lag-pa gyug-pa* for ལག་པ་དབྱུག་པ་ *lag-pa dbyug-pa* to flourish or brandish the hand.

གཡུང་ *gyuñ* = མཛོད་གཡུང་ *mdso-gyuñ* 1. the cross between cow and yak. 2. n. of a place in Tibet (*Deb. ག, 22*).

གཡུང་རྩུང་ *gyuñ-druñ* སྐུའི་ཁྱེད་ the Sanskrit Svastika or Tibetan གཡུང་རྩུང་, the mystic cross ཏྲ་ “is only a monogrammatic symbol formed by the combination of the two (Pali) syllables ཏྲ་ *su*, and ཏྲ་ *ti* = *svasti*, which term is a compound of *su*, “well” and *asti*, “it is” meaning “it is (fatalistic) well” or “so be it,” implying complete resignation under all circumstances, not the meek resignation of the Christian bowing to the chastening of the Almighty.” (Cunningham’s *Bilsa Topes*.) Latterly it is thought that the *svastika* or གཡུང་རྩུང་ derived its shape from ཏྲ་ the sun and thus may be connected with sun-worship. If that is so, the ཏྲ་ would help to explain the perambulation of holy objects of the Bonpos which leaves the honoured object to the left not as with the Buddhists to the right.

The Buddhists seem to believe that the sun moves round the top of Sumeru leaving it to the right. But in that case the shape of the གཡུང་རྩུང་ must originally have been reversed in form. This sign is used by the Bonpo in the place of the Buddhist *Vajra* (*Rdorje*): མཛོད་མཚོ་རུ་གཡུང་རྩུང་བཞུམ་ they found the *svastika* cross on the lake Manasarowara (*Zam. 4*). གཡུང་རྩུང་འབྲིལ་བ་ *gyuñ-druñ hkyil-wa* = རྒྱལ་པོའི་མོ་རྩུང་ king’s palace (*Mñon.*). གཡུང་རྩུང་དགོན་ *gyuñ-druñ-dgon* Buddhist monastery, Lama Yurru in Ladak (*Cunn.*); གཡུང་རྩུང་ཅན་ *gyuñ-druñ-can* སྐུ་འཕགས་ an epithet of Vishnu (*Mñon.*). གཡུང་རྩུང་རྒྱུང་བ་གཡུང་རྩུང་ལྷུང་ *gyuñ-druñ-ltun bçags* n. of a Bon religious work on confession; its Buddhist counterpart being

ཐུང་ཐུང་ཐུང་བཞགས་གཡུང་ཐུང་པ་ *byañ-chub ltuñ-bçags gyuñ-druñ-pa* the follower of the *Gyuñ-druñ* or Bon religion.

གཡུང་ཐུང་ཐུང་ཐུང་གིས་ *Gyuñ-druñ tshul-khrims* n. of a Bon sage (*G. Bon.* 35).

གཡུང་ཐུང་སེམས་དཔལ་ *gyuñ-druñ sems-dpal* the counterpart of a *Bodhisattva* in the Bon religion (*G. Bon.*).

✚ གཡུང་པོ་ *gyuñ-po* or གཡུང་པོ་ *gyuñ-pho* འབད་ལེའུ་ཅེ་, པལ་ཅེ་ (*S. Lex.*) a low caste people of India.

གཡུང་པ་ *gyuñ-wa* = ཐུར་ཐུར་པ་ *phyir-phud-pa* 1. to outcaste; to cast out. 2. one of very ugly and repulsive appearance, a cadaverous-looking person. 3. acc. to *Jā.* tame, opp. to རྟོན་པ་ *rgod-pa* wild.

གཡུང་མོ་ *gyuñ-mo*, (རིགས་ངན་མོ་) 1. ཇམ་ལཱ་ཤི་ལོ་ a woman of the lowest caste in India. 2. acc. to (*S. Lex.*) ཇོ་མི་ལོ་; and to *Jā.* ཇམ་ལོ་ a libidinous woman.

གཡུར་ *gyur* or ཡུར་ 1. = གཞིན་ sleep, slumber. 2. v. གཡུལ་པ་ *gyul-wa* (*Jā.*).

གཡུར་ཟ་ *gyur-za* or གཡུར་ཟ་ *gyur-za-wa* སྒྲིབ་པ་, དུལ་ [dependence, support] *S.*; a tree bent under the weight of its flowers or fruits (*Rtsii.* 17).

གཡུལ་པ་ *gyul-wa* or གཡུལ་པ་ཐུང་པ་ to fight, make battle; also གཡུལ་ *gyul* as subst. སྐུ་ལྷ་, རྟེན་, བྱེད་, battle, fight, war; གཡུལ་གྱི་ཆས་ ཐུགས་པ་ = གོ་ཆ་གྱི་ཆ་པ་ to dress in coat of mail, to be in full armour. གཡུལ་འགྱེད་པ་ *gyul-hgyed-pa* རྒྱུ་པ་, སྐུ་ལྷ་པ་ to give battle, གཡུལ་གྱི་ས་གནི་ *gyul-gyi sa-gshi* རྟེན་ཅེ་ a battle field. གཡུལ་ཏོ་ *gyul-ño* རྟེན་, རྟེན་ཅེ་ a battle, fight; acc. to *Jā.* an army facing the enemy and ready for battle; གཡུལ་ཏོར་ རྟེན་ཅེ་; གཡུལ་ཏོར་པ་ རྟེན་ཅེ་ the eldest of the *Pāṇḍava* brothers, one fearless and

sturdy in fight, a hero (*Mñon.*); གཡུལ་ཏོར་ ཐུགས་པ་ or གཡུལ་ཏོར་ཐུགས་པ་ to go to battle; གཡུལ་ཏོར་མོ་ *gyul-flor son* འཕྱི་ལེ་ [skilful in making war, a hero in battle] *S.* གཡུལ་གྱི་སར་འབྱུང་བའི་དབྱེ་སྟངས་མོ་ the different kinds of war cry: གླུ་པོ་འཕྱུག་པ་ *gluñ-pohi dpah-sgra*; འབྱུ་མང་པོ་ *hbru-mañ-po*; རྟེན་ཏོར་པོ་ ཐུགས་པ་ *ciñ-rtahi bskyod-çugs*; ཐུན་གྱི་ཐུན་ *sprin-gyi-tgra*; ཏོ་སྐྱ་གསར་མཐོ་འཕྱུག་པ་ *rtā-sgra gsañ-mtho htsher-wa*; རྟེན་ཏོར་ཐུགས་པ་ *a-hañ skyes-buñi dregs-sgra*; འབྱུག་ཏོ་པ་ ཏོ་ལྷ་ཐུན་ *hkhruḡ-rñā pa-ta ha-yi sgra*; རྟེན་ཏོར་པོ་པ་ *zab-mohi ñā-ro kha-gluñ sgra*; ཐུན་ཐུན་པ་ ཏོར་པོ་པ་ *lhab-lhab-pa dam-bskyod-pahi-sgra* མར་མར་ཐུན་ *mar-mar sgra*; ཐུན་ཏོར་པོ་པ་ འབྱུག་པ་ *glag-cor-ca-wohi-sgra-hdres-pa* (*Mñon.*). གཡུལ་དཀྱུག་ *gyul-dkrug*, occurs in གཡུལ་དཀྱུག་པོ་པ་ འབྱུག་པ་ *gyul-dkrug pahi hkhör-lo* (*Gyu.* 10). གཡུལ་བསྐྱོག་པོ་པ་ འབྱུག་པ་ *gyul bskrad-pahi-hkhör-lo* (*Gyu.* 10).

གཡུལ་པ་ *gyul-kha* བསྐྱོག་, བསྐྱོག་པོ་ 1. a threshing-floor. 2. = གཡུལ་པ་འཕྱུག་ war, a battle. གཡུལ་པ་ འབྱུག་པ་ *gyul-hkhruḡ-pa* རྒྱུ་པ་ disorder, an up-rising in a country.

གཡུལ་པ་ (འབྱུག་པོ་) *gyul-thañ* a threshing floor བསྐྱོག་པོ་ [a multitude of threshing floors; the plant *Anthericum tuberasum*] *S.*

གཡུལ་ཏོར་ཐོག་ *gyul-du hdsin* as met. = a knife or sword.

གཡུལ་ཏོར་ཐོག་ *gyul-na brjiñ* = ཏོར་པོ་པ་ *dpah-wo* a hero, a champion (*Mñon.*).

གཡུལ་སྐྱོད་པ་ *gyul-sprod-pa* to do battle, to fight, strive, struggle.

Syn. འབྱུག་པ་ *hkhruḡ-pa*; འཕྱུག་པ་ *hdsin-wa*; གཡུལ་གཞིས་པ་ *gyul-gçom-pa*; གོ་པ་ *rgol-wa*; འཕྱུག་ཏོར་ *hthab-rtsoḡ*; མཐོ་ཏོར་པ་ *mñon-par ñid*; རྟེན་ཏོར་ *rdag-gsoḡ*; འབྱུག་ཏོར་ *hkhruḡ-loñ*; ཏོར་ཐོག་ *kha-hthab-pa*; གཡུལ་འགྱེད་པ་ *gyul-hgyed-pa*; འཕྱུག་པ་ *hthab-pa* (*Mñon.*)

གཡུལ་བསྐྱོག་པ་ *gyul-bzlog-pa* to avert war, also, to rout an enemy, to make the

enemy run away or retire: གཡུལ་བསྐྱོད་གཡོ་པའི་
འཁོར་མོ་ a wheel which can subdue an enemy
and bring victory (*Gyu. 10*).

གཡུལ་ལས *gyul-las* = རྩོད་ལས *ston-las* (*Nag.*).

གཡུལ་བསྐྱར་ *gyul-bzruñ* a sentinel or mili-
tary sentry, watch-guard: གཡུལ་བསྐྱར་བའི་
འཁོར་མོ་ (*Gyu. 10*).

གཡེང་བ *gyeñ-wa* 1. **विक्षेप, चञ्चल** to
swing, waft, to flow, agitate, to move a
thing softly to and fro: རྩམ་གཡེངས་ཏི moved
by the waves to and fro.; ལུལ་ཁམས་སུ་གཡེང་བ
to flow over a country, with floods or
hostile armies, etc. (*Ma.*); དཔེ་རྩམས་གཡེང་བ to
turn over books. 2. (ཐེམས་ཏྲུ་བུ) to agitate
the mind, to turn off the attention, to
disturb the mind: རྒྱལ་པོ་རྩུན་གཡེངས་པ་དང་ the
king looking away, directing his attention
to something else; ཐེམས་བདུན་ཀྱིས་གཡེངས་ the
soul is disturbed by the devil; མ་གཡེངས་པ
undisturbed, attentive; རྩམ་པར་མི་གཡེང་བ or
གཡེངས་པ to be quite attentive, not to be
disturbed by any thing, inexcitable, a
character in which Buddha excels and
which all must strive to attain to. 3. sbst.
as གཡེངས་པ diversion, pleasure, recreation;
jest, joke: གཡེངས་པ་འདྲན་གྱི་ཁ་ཁྲམ་མ་ཡིན་ these
are no falsehoods spoken in jest (*Mil.*).

གཡེངས་ཕྱེད *gyeñs-byed* **किति** fig. a pig.

གཡེན *gyen* 1. གཡེན་ཕྱོར་བ *gyen-slyor-wa*
to calumniate. 2. n. of a royal family:
གཡེན་མངས་བུ་ལ་འཕྲུག་ *Gyen-sañs phyā-la hthen*
a son of king Bala sañs-gyen-la hthen (*G.*
Bon. 23).

གཡེམ་པ *gyem-pa* or ལོག་གཡེམ་ 1. = འདྲོད་
ལོག་ *hdod-log* or འདྲོད་པ་ལོག་པར་གཡེམ་པ forni-
cation, incest, adultery. གཡེམ་ཕྱེད་པ *gyem-*
byed-pa to commit adultery, fornication. 2.
ཉིམ་ཆ་ལྟོག་ false dealings, acting wrongfully.

གཡེར་ཁ *gyer-kka* or རྩལ་བུ་གཡེར་ཁ་མ་ *dril-*
bu gyer-kha-ma small bell attached to

the neck of a Lhasa lap-dog as an orna-
ment.

གཡེར་སྟོམ་པ *gyer-sñom-pa* **तन्ही** [weary,
drowsy] *S.*

གཡེར་པ *gyer-pa* = གཡེར་བ *gyer-wa* མི་
བདག་གཡེར་པའི་ལུགས་བཞིན་དུ་ རྒྱུ་ལོ་བོ་བྱ་བྱེད་ [in
the manner of a proud king] *S. (A. K.*
1-32).

+ གཡེར་པོ *gyer-po* **पट** an expert, one
who is well versed in any subject. Acc.
to *Jā.* adj. wise, prudent, circumspect.

Syn. མཁས་ངས་ *mkhas-ñas*; མཁས་པ་ *mkhas-*
pa; གྲིམས་པ་ *grims-pa*.

གཡེར་བ *gyer-wa* 1. v. གཡེལ་བ *gyel-wa*.
2. passion, misbehaviour: བྱེད་རྩེ་མི་གཡེར་ངོས་
(*Yig. 48*).

གཡེར་བག *gyer-bag* = རྩལ་གཡེལ་ཅན་ *snañ-*
gyel-can light, luminous body or space.

གཡེར་མ *gyer-ma* **वनमरिच** guinea
pepper, *Capsicum*.

གཡེར་མོ་མང་ *Gyer-mo-thañ* n. of a place in
Kham (*Ya-sel. 17*).

གཡེར་ཤིང་པ་ *gyer-ñin-pa* n. of a medicinal
plant: གཡེར་ཤིང་པ་ཡིས་འབྲུམ་པའི་ཚ་བ་ཐེལ་.

གཡེལ *gyel* 1. = མཆོས་ལས་ **तन्द्रित**, slumber-
ing; indolence. 2. n. of a place in Kongpo
(*Deb. 4, 45*).

+ གཡེལ་པ་ *gyel-pa* = འདྲོད་པ་གཅིག་ *hdod-pa*
gcig an urgent wish; a passion.

གཡེལ་བ *gyel-wa* 1. to be idle, lazy,
slothful; གཡེལ་བ་མེད་པར་ incessantly, continu-
ally, busily. 2. in ཐུགས་གཡེལ་བ to forget.

གཡེལ་མ *gyel-ma* = འཕྱོད་མ་ *hphyon-ma* a
harlot, prostitute (*Mñon.*).

གཡོ *gyo* or གཡོ་བྱ་ *gyo-sgyu*, also གཡོ་བྱ་
gyo-skyu, craft, cunning, deceit (*Jā.*); གཡོ་

གཡོ་མ་ *gyo-hkol* id.: བྱ་བྱེད་ཐམས་ཅད་ཀྱང་ཐེག་པའི་གཡོ་
བཞོལ་འབྲེལ་ཞིག་ལས་མི་འདྲེག་པས་ (*Khrīd.* 45). གཡོ་ཁྱམ་
gyo-khram = གཡོ་ལྷ་དང་ཁྱམ་ *gyo-sgyu-dan khram*
both deceit and cunning.

གཡོ་འགྲུལ་ *gyo-hgul* quaking, trembling,
shivering གཡོ་འགྲུལ་ཅན་པོ་ *gyo-hgul chen-po*
great quaking. Syn. གཡོ་ཞིང་འགྲུལ་ *gyo-shin-*
hgul; འདར་ཞིང་ཐེག་ *hbar-shin-ldeg*; ཡོམ་ཡོམ་
yom-yom; ཅིག་ཅིག་ *çig-çig*; སིག་སིག་ *sig-sig*;
ཡོངས་སུ་འགྲུལ་ *yonis-su-hgul*; འདྲེགས་ *hkhruṅs*; ཀུན་
ཏུ་འབྲེགས་ *kun-tu-hkhruṅs* (*Mñon.*).

གཡོ་ཅན་ *gyo-can* ལྷུ་, མཇུ་, རྩུ་, སྤྲུ་, སྤྲུ་, སྤྲུ་
crafty, deceitful; a deceiver, cheat: གཡོ་ཅན་;
མི་ལེས་བཅད་ཅི་ཡང་མི་ཟེང་ (*Rdsa.*).

Syn. དེ་བྱེད་ *dye-byed*; ཁྱམ་བྱེད་ *khram-byed*;
དེ་བྱེད་བྱེད་ *dbyen-byed*; ལྷ་ཅན་ *sgyu-can*; གཡུགས་
མཁན་ *geugs-mkhan*; ཕྱ་མ་བྱེད་ *phra-ma-byed*; ལྷ་
བྱེད་ *stu-byed*; ལེ་གཏིས་པ་ *lee-gñis-pa*; ལྷ་ལྷ་ཅན་
gya-gyu-can; མ་རུངས་པ་ *ma-ruñs-pa*; ལྷ་མ་མཁན་
sgyu-ma-mkhan; གཡོ་ལྷ་ཅན་ *gyo-sgyu-can*
(*Mñon.*).

གཡོ་ཐོན་ *gyo-thon* = མང་པོ་ཐོན་པ་ what is found
in excess (*Rtsii.*); also as vb. གཡོ་ཐོན་པ་ to be
in excess, to exceed; = ཡོང་བ་ or འཕེལ་བ་ *hphel-*
wa excess.

གཡོ་ལྷན་ *gyo-lan* 1. = གཡོ་ཅན་. 2. a hill-
stream, a stream. 3. met. a woman
(*Mñon.*).

གཡོ་སྒོད་ *gyo-snod* a cooking pot or vessel.

Syn. ཕྱ་པ་ *phra-wa*; རྩུ་མ་ *rdsa-ma*; ཁྱིག་པ་
khog-pa; མི་ཐ་ར་ *mi-tha-ra* (*Mñon.*).

གཡོ་བ་ *gyo-wa*, p f. གཡོས་ *gyos* = མི་བཅད་པ་ 1.
to move, to remove; to wave, waver, to be
unsteady. མི་གཡོ་བ་ *mi-gyo-wa* རྩུ་ཅན་ not
moving, not agitated, as met. = a moun-
tain. གཡོ་བའི་མིག་ཅན་ *gyo-wahi mig-can* རྒྱུ་ལྷོ་
a woman with rolling eyes; གཡོ་མེད་པ་ *gyo-*
med-pa རྩུ་ཅན་ unmoved, steady. 2. sbst.
moveableness, mobility: ཡང་ཞིང་གཡོ་བ་ཉིད་

yañ-shin gyo-wa-nid being of light or easy
mobility.

གཡོ་བ་ཅན་ *gyo-wa-can* (འདྲོད་པས་རྩེགས་པ་ *hdod-*
pas dregs-pa) an elephant that is mad for
coupling (*Mñon.*)

གཡོ་བལ་ *gyo-wa-pa* བཤམ་བྱུང་ [defeat; in-
tercourse] S.

གཡོ་བའི་ཐོང་པ་ *gyo-wahi sdon-po* = ཐོང་པ་དཀར་
ཞིང་ *spos-dkar-çin* the *Sal* tree the gum of
which is used as incense (*Mñon.*)

གཡོ་བྱེད་ *gyo-byed* 1. ཁྱིལ་ལྷ་ that moves or
quakes fig. = ལྷ་ལྷ་ *rluñ* the wind (*Mñon.*). 2.
ཀ་ཀ་ the crow. གཡོ་བྱེད་མགོན་ = ལྷ་ལྷ་ *rluñ-lha*
the god of wind (*Mñon.*). 3. གཡོ་བྱེད་པ་ *gyo-*
byed-pa to cheat, to deceive; also one who
cheats: གཡོ་བྱེད་པའི་རྩ་ཚིང་གིས། གང་ཞིག་གཞན་གྱི་རྩ་
འཕྲོག་པ་ (*K. d. u.* 135).

གཡོ་མེད་ *gyo-med* 1. honest, without deceit
or cunning (*Mñon.*). 2. རྩུ་ཅན་, རྩུ་ཅན་, རྩུ་ཅན་,
འཕྲུལ་ རྩུ་ཅན་, རྩུ་ཅན་, རྩུ་ཅན་, རྩུ་ཅན་,
firm: གཡོ་མེད་ལྷ་ཉིད་ *gyo-med gluñ-rdsi* lit. the
firm cow-herd, an epithet of Vishṇu
(*Mñon.*).

Syn. རྩུ་ཅན་ *rtag-pa*; རྩུ་ཅན་ *brtan-pa*;
མི་འགྲུང་བ་ *mi-hgyur-wa*; མི་ཞིག་ *mi-shig*; མི་གཡོ་
mi-gyo; གཞིས་མེད་ *gshom-med* (*Mñon.*).

གཡོ་མོ་ *gyo-mo* རྒྱུ་ལྷོ་ a low woman.

གཡོ་རུ་ *Gyo-ru* one of the two early divi-
sions of the province of Ü: དབྱུང་ན་དབྱུང་
གཡོ་རུ་གཏིས་" (*Loñ.* 2, 4).

གཡོག་ *gyog* or *gyog-po* 1. service, work
ང་ལ་གཡོག་ཡོད་ = ང་ལ་ལས་ཀ་ཡོད་ I have work, I
have business, I am busy; མིའི་གཡོག་བྱེད་པ་
to serve, be in men's service, to obey. 2. རྩུ་ཅན་,
མཇུ་ཅན་ = རྩུ་ཅན་ man-servant; དཔོན་
གཡོག་ master and servant, master and
attendants; རྩུ་ཅན་གཡོག་ service at sick-bed, a
nurse, one that attends sick persons; གཡོག་
པོ་དང་ཡང་གཡོག་དང་ཉིད་གཡོག་ servant, servant's

servant, and the servant again of the latter. མ་ཤིང་བར་གཡོག་པོ one who is bound to serve till his death, a life-servant; མ་ཆེ་བྱ་རབས་ཀྱི་གཡོག་པོ a slave whose son and grandson are bound to serve. རྫིན་གྱིས་བསྐྱངས་པའི་གཡོག་ཁྲིར་གྱིས attendants and retinue who have been kindly protected (*Rdsa.* 19); གཡོག་གྲམ་ *gyog-gla* 糈ति, निर्वेश pay, salary, wages; གཡོག་ནང་མན་ *gyog-nañ-zan* a house-servant, a servant who gets his food and wages or at least the former from his master's house; གཡོག་རིགས་ *gyog-rigs* those in service = རྩེད་པོའོ officials.

གཡོག་པ *gyog-pa*, pf. གཡོགས་ *gyogs* 1. = རྒྱུ་ལ་བཀག་པ་ (*Mñon.*) བཟི་ཆུང་དང་ to cover, to strew over or upon: བྱ་ལོས་ཀྱིས་གཡོག་པ་ to cover a child with a garment; མགོ་ལ་ཇུ་མ་གཡོག་པ་ to cover one's head with a pot (*Glr.*); also ཇུ་མའི་མགོ་ལ་དྲ་བས་གཡོག་པ་ to cover the pot's mouth with a wire-grate (*Glr.*); བྱའི་པགས་པ་ གཡོགས་པ་ the external cutaneous covering (in the embryo) (*Jä.*); རི་མགོ་ཁྲི་བས་གཡོགས་པ་ the hill-tops were covered with snow (*Mil.*). 2. to pour out or off.

གཡོགས་ *gyogs* = རིབས་ a cover (*Mñon.*); བཟི་ཆུང་དང་ cover, covering; མགོ་གཡོགས་ covering for the head, cap; also fig. for self-delusion, self-deception (*Mil.*); རྩེད་གཡོགས་, རྩེད་གཡོགས་ upper-garment, mantle; རྩེད་གཡོགས་ lower garments, breeches; གཡོགས་ཅན་ *gyogs-can* anything covered, having a cover; གཡོགས་མ་ *gyogs-ma*, dress, covering (*Mñon.*).

གཡོད *gyod* in *C.* the large intestine (*Jä.*).

གཡོན *gyon* བའམ, སམ་ the left hand or side; གཡོན་ན་ on the left, to the left; གཡོན་དྲུ་ towards the left; གཡོན་ལོགས་ནས་ from the left side; གཡོན་བརྒྱུང་ or གཡོན་བརྒྱུང་གི་འདུག་རྒྱུ་ བཟུང་འཕྲུག་ a sitting posture the left leg stretched forth; it has been described as: ལྷ་ནམས་ཕྱག་དང་འབས་བརྒྱུང་བརྒྱུ་མ་གྱི་བཟུགས་པའི་ཚུལ་ (*Ya-sel.*).

གཡོན་གྱི་ལྷ་ *Gyon-gyi lha* བའམཏེབ་ [a sage, author of the fourth *Maṇḍala* of the *Rig-veda*] *S.*

གཡོན་ཅན་ *gyon-can* 1. = བྱི་ལ་ a cat. 2. = བདུད་ a demon, devil (*Mñon.*). 3. གཡོན་ཅན་ ལམ་, ཇིང་ crafty, perh. also fornicator.

+ གཡོན་ལྷོ་བ་ *gyon-spyo-wa* = རྩེད་པོའོ རྩེད་པོའོ.

གཡོན་མ་ *gyon-ma* 1. the left hand (*Jä.*). 2. a woman: བྱད་མེད་ཆེག་ཆོས་ཅན་ a woman who is possessed of seductive virtues; གཡོན་མེག་མ་ *gyon-mig-ma* a term for a handsome woman (*Mñon.*); a woman of captivating looks.

གཡོན་ལམ་ *gyon-lam* = ལམ་དན་པ་ bad road or path; also bad behaviour (*Mñon.*).

གཡོབ་པ *gyob-pa* pf. གཡོབས་ *gyobs* to move about, to swing, flutter: གཡོག་པ་གཡོབ་པ་ to flutter the wings; རྒྱུ་ལག་གཡོབ་པ་ to strike out with the arms and legs. ཡོབ་ལྷོད་ *gyob-byed* = རྒྱུ་རྒྱུ་ *gru-skyä* (*Mñon.*) 1. an oar. 2. རྩེད་པ་ a fan, the fan of yak-tail to drive away flies.

གཡོམ་ཐོག *gyom-thog* described as བད་ཁྲི་མགས་ལ་ཐོག་ཡོད་པ་ (*Rtsii.*) any structure with step-like plinth, steps one above another of an altar.

གཡོར་ *gyor* = རྩེད་པོའོ བཟི་ཆུང་ [1. a heap, 2. a crooked device] *S.*

གཡོར་ཆེ *gyor-che* colloq. a good deal, great quantity: མ་དབང་རམ་པས་གཡོར་ཆུ་མི་དཔོན་ཁག་བཅས་གཡོར་ཆེ་ལག་རིར་བྱོན་ (*Yig.*); གཡོར་མ་བཅོ་ *gyor-ma-gzo*, colloq. a great many, very many; cognate expressions for which are:—གཡོར་མ་བཅོ་མ་ཡིན་པའི་, གཡོར་མ་བཅོ་ཆེན་ཆེན་ (*Rtsii.*); བཅས་དང་མཐུན་པའི་རྩེད་པ་རྩེད་པ་ལ་བྱེད་ཅིང་། གཡོར་མ་བཅོ་ཆེན་ཆེན་དང་ཆེན་པ་ལ་ཐོག་ཐོག་བཟུགས་ (*D. çel. 11*).

གཡོར་པོ *Gyor-po* n. of a place between Ta-nang and Dol-phyi and Dal-ngan in Lho-kha.

ར *ra* 1. is the twenty-fifth letter of the Tibetan alphabet and is always pronounced rather strongly. 2. num. fig.: 25.

ར II: in Budh. ར demonstrates the state of all matter as being fine as an atom or even more inconceivable than an atom (*K. d.* 3, 321); in Tantrikism it represents a state which is free from རྟེན *rkyen* (co-ordinate influence) (*K. g.* 4, 43); in mysticism ར=བྱ་མེད་མོ་ a widow or one who is without a husband (*K. g.* 1, 179).

ར III: ར་མོ་ a goat; ར་མོ་ *ra-mo* a she-goat; ར་ལུག་གི་ར་བ་ ར་མོ་མཁའ་ལྷ་ goat and sheep fold; ར་ལུག་ *ra-kyal* bag made of goat's skin. ར་སྐུ་ *ra-skyur*=རྩ་བ་མོ་ *rtsab-mo* (mystic) (*Mñ.* rda. 4). ར་སྐུ་ *ra-skyes* a gelded he-goat; ར་གུ་ *ra-gu* or colloq. རི་གུ་ *ri-gu* a young goat, kid; ར་གོད་ *ra-rgod* wild goat; ར་ཐུག་ *ra-thug* he-goat; ར་ཐེར་ *ra-ther* serge or shawl made in Tibet with the fine wool called རུ་ལུ་ *khu-lu* growing next to the skin of the Tibetan goat: ར་ཐེར་ཐེས་པ་ར་མུ་འི་རྩིང་བལ་ལ་བཅོས་བའི་ཐེར་མ་ (*Jig.* 23). ར་ལྷས་ thick serge made of goat's hair; ར་ལྷགས་ *ra-lpags* goat's skin, kid leather; ར་ལྷ་ *ra-spu*=ར་འི་ལྷ་ *rahi-spu* goat hair; ར་ཕོ་ *ra-pho* a gelded he-goat; ར་སྐོག་ *ra-slog* a coat with goat's skin lining; ར་ལུག་ *ra-lug* smaller cattle, i.e., goat and sheep—in enumerations of domestic cattle the ར་ or goat always precedes the ལུག་ or sheep. ར་ཆ་ *ra-cha* goat's flesh, goat-mutton.

Syn. ར་ཅ་ *tshe-tshe*; ར་ག་ཅ་ *ag-tshar*; ར་ག་ཅ་ *ag-tshom-can*; ར་ལ་ཕྱུང་ *wa-hphyah*; རི་འཛོན་ *dri-hdsin*; རྟེན་སྐུ་ཅན་ *skyes-sgra can* (*Mñon.*).

ར་ཁ་སྐུ་ *Rakṣa-sprul* the apparitional Rakṣa goblin, an epithet of the Tantrik god ར་མ་གྱིན་དམར་བོ་ the red Hāyagriha (*Bon.*).

ར་ག་ན་ *ra-gan*, in comp. ར་ག་ *rag*, brass: ར་ག་ན་གྱི་བུམ་པ་ *ra-gan-gyi bum-pa* brass vessel: ར་ག་ན་གཡམ་ལེས་མིག་ནད་སེལ་ the rust of brass cures eye disease (*Med.*).

Syn. རི་རི་ག་ *ri-ri gā*; རི་མེད་ *dri-med*; གསེར་ཅན་ *gser-can*; རྩ་བས་བརྩིབས་ *rtsibs-brtsibs*; བཤུ་བྱ་ *bshu-bya* (*Mñon.*).

ར་གུ་ར་ *ra-gur*=ར་བ་ an enclosure with rail, wall or fencing; རྩི་རྩེ་ར་གུ་ *rdo-rje ra-gur* an enclosure made with walls or pillars having Dorje figures on them (*Fig.*)—the monastery of Sam-ye has such an enclosure around it.

ར་རྒྱལ་པ་ *ra-rgyab-pa* (more properly ར་རྒྱལ་པ་) the common term applied to the scavengers and corpse-disposers in Lhasa and also in Shiga-tse.

ར་སྐོག་ *ra-sgog* a species of garlic: ར་སྐོག་ཅ་ བས་གུང་སེལ་འོད་རློང་མགོ་སྐོན་འཛོམས་.

ར་སྐྱེང་ *Ra-sgreñ* also written as ར་སྐྱེང་, an ancient monastery of Tibet founded by Hbrom-ston-pa in the beginning of the 11th century A.D.: རྩང་ར་སྐྱེང་ཞེས་བྱ་བ་ལྷུ་ལ་པའི་གཙུག་ལག་ཁང་ the miraculous monastery called Raḍeng in the north of Tibet (*Rtsi.*).

ར་ཆོད་ *ra-chod*=ལག་ཆོད་ definite arrangements, settlement of an affair (*D.R.*).

‡ ར་ཏི་གུའ་ *Ra-ti gup-ta* n. of an Indian Buddhists sage (*K. dun.* 55).

the Chinese wife of king *Sroñ-btsan sgam-po* in about 633 A.D. and containing the image of Akshobya Buddha which was carried from Nepal under the orders of *Sroñ-btsan sgam-po*'s Nepalese wife, the daughter of king *Arns'u Varman*.

ར་མོ་ག *ra-mo-ga* རྩ་མ་རྩ་མ་ a hornet.

ར་བཟི་བ *ra-bzi-wa* in C. = to be drunk, get intoxicated.

ར་ཡི་ཤིང་ *ra-yi shiñ* རྩ་མ་གྲུ་མ་ a species of sandal wood, a fragrant wood.

ར་ཡིག *ra-yig* ར་ཡིག, ར་ཡིག the letter 'r' when surmounting another letter is so called. ར་ཡིག་གིས་པ་ རྩ་མ་ལྷོ་མ་ = རྩ་མ་ a name for the bee on account of its horns, resembling the double ར་མོ་ *na-ro* (Yig. k.).

ར་རྩ་གསལ་པ་ *Ra-rtsigs khañ-pa* n. of a castle in Tibet in which Atis'a was at one time accommodated when travelling in Tibet: ར་རྩ་གསལ་པ་ལ་ཤིས་བྱེད་བར་བཞུགས་ཏེ་ (A. 93).

ར་རི *ra-ri* 1. a term for fault, defilement and dirt (i.e., རྩོན་ *skyon*, རྩ་མ་ *dri-ma*, རྩ་གཤམ་ *dreg-pa*); ར་རི་མེད་པ་ *ra-ri med-pa* faultless, stainless. 2. acc. to *Sch.*: neither high nor low.

ར་རེས་ *ra-reg* = རེས་མོས་ *reg-mos* one by one; by turns.

ར་རོ *ra-ro* 1. intoxication, drunkenness. 2. intoxicated (*Sch.*): ར་རོ་དང་པོ་བག་མེད་པ་ the first stage of drunkenness makes one devoid of the senses, shameless; ར་རོ་གཤིས་པ་གྲུང་པོ་མེ་ རྩོན་པ་དང་ལྷན་དུ་ drunkenness in the second stage resembles a furious elephant; ར་རོ་གསུམ་པ་གེ་ ར་ལྷན་ the end (of it) resembles a corpse. ར་རོ་བ་ *ra-ro-wa* in *W.* to be intoxicated, drunk. ར་རོ་བར་བྱེད་པ་ *ra-rowar byed-pa* to make drunk (*Dsl.*); ར་རོ་བ་ལས་སངས་ཏེ་ having come to one's self again after a drunken fit, being sober again (*Jä.*).

ར་ལུང་ *Ra-luñ* n. of a village two days' journey east from Gyang-tse in Tsang where the Buddhist Saint *Hgro ngon Gtsañ-pa Rgya ras* founded the monastery of *Ralüñ* (*Loñ.* 2, 28).

ར་ལུལ་ *ra-cul* the remnants or traces of an old pen or enclosure.

ར་ས་ *Ra-sa* lit. goat's-land; the ancient name of Lhasa which, since the famous image of Buddha was brought from China and kept there, became converted into Lhasa, the letter *Ra* (ར) being naturally changed into *Lha* ལྷ་ which signifies a divine being, i.e., Buddha.

ར་ས་ལྷ་ལྷ་རྩ་མ་ *Ra-sa lhyrul-snañ* (the miraculous temple of Rasa) old n. of the great temple of Buddha now called the Chokhang or Kinkhording རྩ་མ་ལྷ་ལྷ་རྩ་མ་ at Lhasa built by king *Sroñ-btsan sgam-po* at the request of his Nepalese wife. The historical image of Buddha in this temple representing him as a prince, which is said to have been taken from Magadha by the Chinese about the first century B.C., was presented by emperor Thaijung T'ai-tsung to his daughter who was married to king *Sroñ-btsan sgam-po*. The princess kept it in the temple of Ramochhe but in the 10th century it was transferred to this temple. The spot on which this temple was built being found auspicious by astrology was selected for a site by the Nepalese princess, but being a low place it was raised with earth carried it is said, by goats, hence its name ར་ས་ *Ra-sa*.

ར་ས་ལྷ་ལྷ་ *ra-sa ya-na* ར་ས་ལྷ་ལྷ་ chemical preparation of mercury for medicinal purposes (*Sman.*).

ར་ལྷ་མ་ *rā-ma* n. of an insect (*K. g.* 2, 462).

‡ ར་ཏྲ་ཀ *rā-dsā-ka* = རྩེ *lee* tongue (mystic) (*K. g. B.* 26).

‡ ར་ས་རི *Rā-sa-ri* n. of an ancient city in Sind in India (*S. Lam.* 35).

† ར་ཏུ *rā-hu* = རྩེ་གཙན་ the planet Rāhu.

རྩ *rwa* རྩ་ 1. also རྩ་ཙྰ *rwa-co*, horn of yak, cow, etc. 2. met. a mountain peak: རྩ་མཉམ་པར་གྱུར་པ་ཞེས་བྱ་བའི་རི *Rwa mñam-par gyur-pa sheg-bya-wahi ri* (the mountain of equal and even peaks), n. of a mountain in the fabulous continent of Uttara Kuru (*K. d.* 3, 301). རྩ་གཡུ་མཔ་ *Rwa gsum-pa* n. of a three-peaked mountain said to be situated five hundred *yojana* beyond the south of the mountains which border the southern ocean; on its side is the kingdom of the lord of death (*K. d.* 3, 277). 3. sting, e.g., of the scorpion. རྩ་གཟུ་ཅན་ or རྩ་གཟུ་འཛོན་ one holding or using a bow made of horn.

རྩ་ཅན་ *rwa-can* 1. རྩ་ཅན་ horned animals, like cow, buffalo, antelope, stag, etc. 2. ཀལ་ཅན་ a species of conch shell which has horny projections or thorns (*Mñon.*).

རྩ་གསལ་མངའ་གཡུ་མ་ *rwa-dwags mñah-gsum* an abbreviation of རྩ་གླེང་ *Rwa-sgreñ*, རྩ་གསལ་པོ་ *Dwags-po* and མངའ་རིས་ *Mñah-riñ*. Also abbrev. of རྩ་བ་ཏོད་ *Rwa-wa stod*, རྩ་བ་ལྷན་ *Rwa-wa smad*, རྩ་གསལ་པོ་ *Dwags-po*, and མངའ་རིས་གྲུ་ཚང་ *Mñah-riñ grwa-tshañ* the four sections of the monastic college in Tashi-lhunpo (*Loñ.* 3, 13).

རྩ་ཚྭ་ *rwa-tshwa* a kind of mineral salt resembling ར་ཏུའྲུ་མ་ *ra-ru phye-ma*: རྩ་ཚྭ་མ་ཞི་ཁོང་ཕྱོད་ཀྱི་གྲང་བ་ལེན་.

† རྩ་ཀྱ་ཏྲ་ *rak-ta* 1. as met. = blood, red. 2. saffron, minium, cinnabar (*Mil.*).

རག་ *rag* 1. sbst. v. རག་ན་ brass. རག་ཐུང་ brass wire; རག་དུང་ a brass trumpet: རག་དུང་

འདི་ཡང་ལྷ་བཙུན་པའི་བྱ་གསུམ་ཀྱིས་ནེས་ the brass trumpet was also an invention of *Lha-btsun-pr* (*A.* 75). རག་འགག་ *rag-hgag* = རྩང་འགག་ or ཐེར་བག་ a small brass plate; རག་ཐྱེགས་ *rag-stegs* a small brass-tray on which tea-cups are placed when tea is served (*Rtsii.*). རག་དུང་ *rag-duñ* (also called ལོ་པཎ་ཐུན་འདྲིན་གྱི་དུང་ *lo-pañ spyan-hdren gyi-duñ*) long brass-trumpets resembling a telescope in shape and size (*A.* 75). 2. subject, subservient, dependent: རྩྱད་ཀྱིས་ཐེན་ཐེན་པ་རག་གོ། In *W.* for རེགས་པ་ཅན་ *drengs-pa-can* proud, haughty, and also for རྩལ་གསལ་ཅན་ glorious, splendid.

རག་ཅུང་ཤིང་ *rag-chuñ* ཤིང་ ཀོའི་ལི་ the olive tree.

Syn. ཀོ་ལེ་ *ko-le*; རྩུར་ཤིང་ *skyur-ñiñ* (*Mñon.*).

རག་རྩོ་ *rag-rdo* a mineral substance རག་རྩོས་ མིག་ནད་རབ་རིབ་ལེན་བར་བྱེད་ *Rag-rdo* cures eye disease and removes dimness of vision.

རག་པ་ *rag-pa* 1. vb. *W.* for རེག་པ་ to touch, feel, and in a more generalized sense = འཛོར་བ་ to perceive, to scent, taste, hear, see. 2. adj. dark-russet, brownish, of horses, rocks, etc. (*Jä.*).

རག་པ་ཐང་ལྷུ་མ་ *rag-pa thañ-zhum* one of the 37 sacred places of the Bon (*G. Bon.* 38).

རག་མ་ *Rag-ma* n. of a village in Tibet mentioned in *Mil.*

རག་ཙྰ་ *rag-tse* stone in fruits in *W.* (*Jä.*).

རག་ལུས་པ་ *rag-lus-pa* = ར་བལ་གཤམ་ adj. dependent on: as vb. རག་ལུས་པ་ to depend on: མངས་ཀྱིས་བྱེད་པའི་དགེ་འདུན་པ་རག་ལུས་ the doctrine of Buddha is dependent on the Buddhist clergy; རྩྱད་ཀྱི་རྩལ་པ་ལ་རག་ལུས་ that depends on your strength (*Mil.*); དབུགས་རྩལ་པ་ལ་ལེན་པ་ལ་རག་ལུས་ breathing depends on the soul; འཛོར་བ་གཞན་པ་རག་ལུས་ཤིང་ as they depend on others for their living; རྩྱད་ཀྱི་རྩལ་པ་ལ་ལེན་པ་ལ་རག་ལུས་ dependent on co-ordinate influence (*Fig.* 18).

‡ **རག་ག** *rag-ga* or *rakṣa* 1. རྒྱུ་མཚན་ berries which are used for beads of rosary: རྒྱུ་མཚན་གཏོན་པོ་འཛིན་པ་ is a protection against frightful deities. རྒྱུ་མཚན་པོ་འཛིན་པ་ *drag-pohi hphreñ-wa* a rosary made of this fruit sacred to the god Rudra. 2. རག་ག *Rag-ga* ལུ་ཁྱེ་ Turk or Tartar.

རག་ཤི *rag-ṣi* 1. n. of a country and its people. 2. spirit, or liquor, that is distilled from the *Mowah* flowers.

རགས *rags* 1. dam, mole, dike, embankment; also རྒྱ་རགས་ and རྒྱ་ཁོན་. རགས་མཛེན་པས་ད་ལྟ་ཡང་ལྷ་མོ་ཟེར་སྐད་ (*A.* 90) having constructed the embankment, it is still called *Lha-Je Rag*. 2. any construction of similar shape; རག་རགས་ (also) རག་ར་ intrenchment, breast-work; རྒྱག་རགས་ stack, rick of straw; རིང་རགས་ stack of wood (*Jä.*).

རགས་པ I: 1. *rags-pa* ལུ་ལྟ་, opp. of རྒྱ་ or རྒྱུ་ ལུ་; coarse, thick, rough, unrefined: རྒྱུ་ལྟ་རྒྱུ་ལྟ་པ་རྒྱ་རགས་རྒྱུ་ the more delicate and the coarser component parts of the body; རགས་པའི་དབང་དུ་བྱས་ན་ reckoned roughly; རགས་ཅིས་ by a rough estimate; རགས་པའི་མི་རྒྱལ་པ་ དང་ཕྱ་པའི་མི་རྒྱལ་པ་ the perishableness of the corporeal mass and of the subtle parts; ཡན་ལག་རགས་པ་ ལུ་ལྟ་ grosser parts or visible limbs; of Buddhas it is said that they appear རགས་པའི་རྒྱལ་གྱིས་, bodily. 2. to work, mould, form, sketch, etc., roughly.

རགས་པ II: few, short: མོ་མོ་འུ་ལྟ་ རགས་ཅོམ་བཅད་པ་ལ་ to give a brief account of the origin of the different ones; དཔོན་གཞོག་རགས་པ་འུ་ལྟ་གདན་འདྲིན་ཏུ་ for inviting a few including master and servants (*A.* 127). རགས་ཅིམ་ཅོམ་ཞིག་ *rags-rim tsaṃ-shig* = ཅོམ་ཅིམ་ a few principal ones: ཡོན་ཏན་རགས་ཅིམ་ཅོམ་ཞིག་གསུངས་པོ་ he described a few of his chief talents or qualities (*A.* 16).

རང་ *rañ*, རང་ཉིད་ *rañ-ñid* ལུ་, ལྷ་མོ་, རིན་པོ་ལུ་; རང་གི་ རིན་པོ་, ལུ་ལྟ་; 1. ourself, one's self, self: མ་འོངས་པའི་དབང་གིས་ཕྱགས་ནི་རང་ཁོན་ཕྱང་བར་བྱས་སོ་ (*Hbrom.* 120) by ignorance (*Avidyā*) one's own future, of itself was destroyed; རང་གི་ཕྱགས་ ལུ་ལྟ་ one's party or side; རང་འདུལ་ self evolved; རང་བྱུང་ *rañ-byuñ* self-sprung, very freq.; རང་འབྱུང་ *rañ-hbyuñ* one's own accord: ར་རང་འབྱུང་མཛོད་པ་ལ་འགྲོ་བ་ I shall go to the worship of my own accord (*A.* 7). རང་གི་ཉེས་ལྟེན་ ལུ་ལྟ་ རྒྱུ་ལྟ་ ལུ་ལྟ་ let us two go together for our heart's satisfaction (*Rdsa.* 17). In colloq. རང་ is generally added to all the personal pron. without any reflective meaning; thus, ར་རང་ and ཁོ་རང་ are much more commonly used than merely ར་ and ཁོ་ indicating in C. simply "I" and "he." Again རང་ alone may stand for the pronoun I, etc.; རང་ཅག་, རང་རྣམས་ plur.; རང་གི་ my, thy, etc. Other examples: རྒྱུ་མཚན་པའི་རང་གི་ལུས་ལ་རྒྱུ་ལས་ པས་ that wife fond of herself, in love with herself (*D.R.*); དེས་རང་གི་མ་ཡིན་པར་འཇིག་ནས་ he perceiving that it was his own mother; རང་ལ་རང་གིས་ཐོང་དེ་ shaving one's own head (*Dsl.*); རང་བས་ངན་པ་ worse than self; རང་ལས་ཆེ་བ་ greater than one's self; རང་ལ་བྱ་མེད་ན་ if a man has no son of his own (*Mil.*). In compounds; རང་སེམས་ one's own soul; རང་འཇིག་ རང་གསལ་རང་བཤེད་གསུམ་ one's own intelligence, perception and happiness; རང་སྟོག་རང་གིས་གཙོད་ *rañ-srog rañ-gis-gcod* you will take your own life (*Glr.*). 2. just, exactly, precisely, merely, the very: དེ་རང་ the very same; དེ་རང་ཡིན་ exactly so! it is just so! རྒྱ་མོ་རང་ *śha-mo-rañ* quite early in the morning (*Mil.*); ར་དང་ཕྱད་པ་རང་གིས་ by the mere meeting with me (*Mil.*); མི་རང་ just a person, a person travelling all alone; མོ་རང་ she, she alone; also, an unmarried woman. རང་གི་ངོ་མོ་ *rañ-gi ño-wo* ལུ་ལྟ་ one's own nature, constitution or inner shape.

རང་རྒྱུ *rañ-rkya-lhub* one who is so learned, clever or skilled that he needs no help or advice or instruction from another party: རྩམས་ལེན་རང་རྒྱུ་བཅུ་ལྔ་ལྟ་བུ་གྱུ་ལས་ བཅད་པ་དེ་ལོན་ (*Khrig.* 153).

རང་རྒྱུ *rañ-skyur* also written རང་བཟུར་ ཡུལ་ལ་ (*K. g.* 3, 47).

རང་རྒྱུ *rañ-skyed* = འཇིག་རྟེན་ *hjig-rten* or གནས་རྟེན་ *gnas-rten* (*Mñon.*) as met. = the world.

རང་རྒྱུ *rañ-skyes* 1. ལུས་ extraction, race, family. 2. སྐུ་ = as met. རྩལ་ blood.

རང་ཁ་ *rañ-kha* resp. རང་ལམ་ lit. one's own face, one's own promise or word.

རང་ཁོངས་ *rañ-khoñs* or རང་བྱུང་ one's own jurisdiction, country, territory.

རང་ག་བ་ *rañ-ga-wa* = རྟོན་དག་མེད་པ་ or བཅད་ཕྱོགས་ *tañ-sñoms* purposeless, indifferent, without any object in view.

རང་གི་ཕྱིད་པ་ *rañ-gir byed-pa* བྱེད་པ་ to own, to make it one's own, to accept; to take in.

རང་རྒྱུ *rañ-grub* natural, not artificial or produced by men, self-evolved or formed.

རང་དགའ་པ་ *rañ-dgah-pa* an unmarried man (*Sch.*). རང་དགའ་བ་ *rañ-dgah-wa* free, independent. རང་དགའ་མ་ *rañ-dgah-ma* = ཁྱིམ་བདག་མ་ (*Mñon.*) a house-wife.

རང་རྒྱུ *rañ-rgyal* 1. = རང་མ་མངས་རྒྱུ་ *rañs-sañs-rgyas*. 2. རང་རྒྱུ་གྱིས་འགྲོ་བ་ *rañ-rgyal gyis hgro-wa* to live after one's own option or pleasure (*Sch.*). Self-will(ed), obstinacy.

རང་རྒྱུ *rañ-rgyud* རྩུ་འཇོག་ [self-reliant] *S.* = རང་རང་གི་རྒྱུད་པ་ *rañ-rañ-gi rgyud-pa* individual temperament, independence.

རང་ཅ་ *rañ-cha* = རང་རང་གི་ཅ་ one's own share, portion or side (*Yasel.* 41).

རང་རྩོད་ཀྱིས་བཟོད་ *rañ-stobs-kyis hgrod* as a met. = རྩོད་དམག་ (*Mñon.*) infantry, foot

soldier. རང་རྩོད་ཀྱིས་བཟོད་པ་ *rañ-stobs gčen-rab* = རང་རྒྱུ་ a class of Bon who aim at re-sembling Buddhist Pra'yeka Buddhas.

རང་འཇག་ *rañ-hthag* mill, water-mill; also = རང་མ་ flour pounded in a water-mill. རང་ཇག་བཅད་པ་ *rañ-thag hcad-pa* self-settling, one who does not consult another in any work but decides himself.

རང་མཐོང་ *rañ-mthoñ* pride, self-complacency, self-sufficiency: རང་མཐོང་མ་ཕྱིད་ be not self-sufficient; རང་མཐོང་ཅེ་བཟླས་རྟེན་ལོན་ pride, self-sufficiency is a bad omen.

རང་རྟོན་ *rañ-don* one's own affairs, one's own profit, self interest; རང་རྟོན་ཕྱིད་པ་ to look to one's own advantage, to be selfish.

རང་འཇོད་ *rañ-hdod* རྩལ་ལྟར་ doing according to one's own wishes, selfishness, v. རང་རྩོས་ *rañ-rtsis*. རང་འཇོད་པ་ self-willed; also རྩལ་ a libertine; རང་འཇོད་མ་ རྩལ་ལྟོག་ a woman that acts freely according to her own wish.

རང་ནང་ རྩལ་: innerself, the mind.

རང་པོ་ *rañ-po* = ཐོ་རང་ *pho-rañ* a celibate, an unmarried man.

རང་བབས་ *rañ-bab* = as it occurs to one's self.

+ རང་བྱ་ཅུད་པ་ *rañ-byan chud-pa* = ཅ་རྒྱུ་རང་ དབང་དུ་འདྲེ་བ་.

རང་བྱ་ *rañ-bu*, 1. *Cs.* single, alone; རང་བྱ་ *rañ-bur* adv. singly, alone, without a consort. 2. *Cs.*: a single life. 3. acc. to *Schtr.* one's own child.

རང་བྱང་ *rañ-byun* also རང་ལྟོན་ also རང་བྱང་རྩལ་ རྩལ་ལྟོག་ an epithet of Brahmā (*Mñon.*); v. also རང་ supra. རང་བྱང་རྩལ་ *rañ-byun rdo-rje* n. of the 3rd Karma-pa hierarch (*Deb.* 4, 45).

རང་བྱས་ *rañ-byun* = རང་གི་རྟོན་ *rañ-gi-don* self-interest; རང་བྱས་མི་ཞེས་གནད་བྱས་བཞག་ན་ཐུས་ (*Rdsa.* 25) understanding one's own worth it

is much better not to judge of others' merits.

རང་བྱུང་ *rañ-byon* = རང་བྱུང་ self-evolved or
རང་བཞིན་གྱི་བྱུང་པ་ རང་བྱུང་ self-grown or born
of itself: རང་བྱུང་ལྔ་ *rañ-byon-lha* the five
images contained in the Cho-khang
temple of Lhasa which are believed to be
self-grown (*Loh.* 2, 6).

རང་དབང་ *rañ-dwañ* independence, liberty:
གནས་ལ་རང་དབང་མེད་ they are not masters of the
place, i.e., they are not free to choose the
place; in the same sense: གར་སྐལ་རང་དབང་མེད་
gar-skye rañ-dbañ-med as to where one is
to be born one has no choice. རང་དབང་ཐོབ་པ་
to become free, an independent person;
རང་དབང་ཅན་ *rañ-dwañ-can* free, independent.

Syn. རང་རྒྱུད་ *rañ-rgyud*; རང་དབང་ཅན་ *rañ-
dwañ-can*; བདག་དབང་ཅན་ *bdag-dwañ-can*; བདག་
གི་བ་ *bdag-gir-wa*; ར་ཡིན་པ་ *ba-yin-pa*; རང་
གི་བྱེད་ *rañ-gir-byed*; རང་དགའ་སྤྱོད་ *rañ-dgar-
spyod*; རང་དགའ་ *rañ-dgah*; གཞན་གྱིས་མ་བཟུང་བ་
gshan-gyis ma-bzuñ-wa (*Mñon.*).

རང་དབང་མེད་ *rañ-dwañ-med* གཞིན་ one not
master of himself, one dependent on
another; a subject, a vassal.

Syn. གཞན་དབང་མེད་ *gshan-dwañ-soñ*;
བདག་དབང་མེན་ *bdag-dwañ min*; རང་དབང་བྱམ་ *rañ-
dwañ brañ*. ར་ལ་དབང་ *pha-rol-dwañ* (*Mñon.*).

རང་བཟོ་བྱུ་ *rañ-hbyor-lha* the five self-
acquired privileges: (1) the privilege of
being born as a sanctified human being;
(2) to be born at a central place, like
Magadha or Lhasa, where there are oppor-
tunities to learn Buddhism; (3) to be
perfect in the development of the physical
organs or limbs and in that of the inner
faculties; (4) ལས་ཀྱི་མཁའ་མ་ཞོག་པ་ not to do any
work in a perverse manner, i.e., attain-
ing the end by proper means; (5) to
have faith in the religion of Buddha
(*Khrīd.* 11).

རང་མོ་ *rañ-mo* = མོ་རང་ *mo-rañ* a woman
herself or that has not taken a husband
but lives a spinster.

རང་རྩིས་ *rañ-rtsis* self-complacence; also,
the opinion which one has of one's self:
རང་རྩིས་དང་རང་འདྲི་མ་ཆེ་ནི་ག་ do not be self-com-
placent or grow selfish.

རང་ཚུགས་ *rañ-tshugs* = རང་བྱུབ་ also རང་ཐུན་པ་མ་
གནན་པ་ one capable of doing a work inde-
pendently: གང་གིས་རང་ཚུགས་མེ་བྱུབ་པ་། དེ་ནི་གཞན་
གྱིས་སྦྱོང་བར་བྱེད་ he who is not confident of
his abilities will be protected, i.e., ruled,
by others (*Hbrom.* 17, 17).

རང་ཚོད་ཟིན་པ་ *rañ-tshod-zin-pa* one who
knows his own capabilities (*Rdsa.* 21).

རང་གཞན་ = རྒྱུད་དང་རང་ he and myself.

རང་བཞིན་ *rañ-bzshin* = རོ་བོ་ *ho-wo* or རོ་བོ་ཉ་
ho-wo-nid (*Mñon.*) བརྒྱུན་, ཕྱལ་, སུལ་, སུལ་, སུལ་, སུལ་
སྐུ་མཁའ་, མཁའ་ nature, natural disposition, state
or constitution, natural temperament: རང་
བཞིན་གྱི་མཛུགས་པ་ by nature beautiful; རང་བཞིན་ལས་
གཞན་དུ་འགྱུར་བ་ to change one's natural consti-
tution (*Vai-sñ.*); རང་བཞིན་པ་སྤྱོད་ perversity,
changed nature; འབབ་དེ་རྒྱར་ཆེ་བའི་རང་བཞིན་གྱིས་ as
a natural consequence of so heavy a
snow-fall (*Mil.*); རང་བཞིན་གྱིས་ *rañ-bzshin-gyis*
of itself, by itself, རང་བཞིན་ནས་ from its very
nature, naturally, spontaneously; འབྱུང་
བ་ཐུའི་རང་བཞིན་ཅན་གྱི་ལུས་འདི་ this body having the
nature of the five elements in its consti-
tution (*Vai-sñ.*); རང་བཞིན་བཟང་ *rañ-bzshin-bzang*
= གཞིས་བཟང་ *gcis-bzang* innate goodness, one
who is by nature good (*Mñon.*); རང་བཞིན་གནས་
rañ-bzshin-gnas = ཉག་པ་ *rtag-pa* or བརྟན་པ་ *brtan-
pa* (*Mñon.*) steady, constant, perpetual.

རང་གཟུགས་ *rañ-gzugs* = རོ་བོ་ *ho-wo* or རོ་བོ་ཉ་
ho-wo-nid also རོ་བོ་པ་ *phos-po* (*Mñon.*).

རང་བཟོ་ *rañ-bzo* 1. fabrication, one's own
design; reform, innovation; an innovator,
one who does not care to follow the

established custom or law; a reformer: མཛིང་ཆས་སུ་ཡང་རང་བཟོ་དང་ཐོ་རྒྱུས་ས་ལས་གྱུ་ཡོན་དང་
(*Khrig.* 51). 2. self-determination opp. to
a punctilious adhering to tradition (*Jä.*).
རང་བཟོ་དང་སྒྲུབ་ *rañ-bzor smra-wa* = རྒྱུ་སྒྲུབ་ *rdzan-*
smra-wa to speak falsely, to lie.

२८.२९ *rañ-rig* स्वसंवेद natural intelligence ; consciousness, self-cognition.

२८. रिंग्स *rañ-rigs* स्वजाति a kinsman.

ㄹᄇᆞᆫ ᄃᆞᆫ-ᄃᆞᆫ 1. each, each respectively :
 ㄹᄇᆞᆫᆯᆺᆸᆡᆻᄃᆞᆫᄃᆞᆫᄃᆞᆫᄃᆞᆫᄃᆞᆫ each may lead himself,
 may be his own guide. Also ㄹᄇᆞᆫᄃᆞᆫ =
 each. 2. we : ㄹᄇᆞᆫᆯᆺᆸᆡᆻᄃᆞᆫᄃᆞᆫ ᄃᆞᆫ
raŋ-reŋi sgo-
druŋ-na at our own door (*Mil.*) ; ㄹᄇᆞᆫᆯᆺᆸᆡᆻᄃᆞᆫ
 we ourselves, one and all. 3. polite way
 of address = you.

རང་ལམ་གྱི་འཕྲིན་པ་*rxñ-las-tha-dag* different from
self.

རང་གཤིས *rañ-gcis* = རང་བཞིན or རོ་བོ *ho-wo*; in colloq. = རྒྱུད་དག *rgyud-dag* (Yig. 28).

རང་སྐྱེས་ལ *ran-gugs-la* of itself, spontaneous ; རང་སྐྱེས་ཀྱིས *spontaneously*.

৳৳৳ *rañ-sa* or ৳৳৳ *rañ-so* one's own place; ৳৳৳৳৳৳৳ or ৳৳৳৳৳৳৳ to maintain one's own place or station; ৳৳৳৳ or ৳৳৳৳৳ ৳৳৳৳ to leave (a thing) in its own place, fig.=to leave undecided, to let the matter alone (*Mil.*). ৳৳৳৳ *rañ-sar* 1. unto one's own place or position, ৳৳৳৳৳ ৳৳৳৳৳ *thams-cad rañ-sar-gye* all proceeded to their own places (*Hbrom.* ৳, 19). 2.=৳৳৳৳৳৳৳ *spontaneously*: ৳৳৳৳৳ ৳৳৳৳৳৳৳৳ ৳৳৳৳৳৳৳৳ all out of feeling spontaneously shed tears (*A.* 15).

२८. सद्धुस *Rah-sahs-rgyas* प्रत्येकबुद्घ *Pratyeka Buddha*, i.e., a Buddha who has obtained perfection by his own exertions, and by concentration of the mind, but who does not gain enlightenment by promoting the welfare of other beings.

This class of Buddhist saints is of two kinds :—(1) བསེར་རྒྱུ བཤེ-ru lta-bu खड्गि-
विपाणक्रम ; (2) མཆོག་པ་དང་ཕྱོད་ tshogs-dan-spyod
दर्शवारिक्रम.

Syn. རང་བྱུང་ཐུབ་ *rañ-byañ-chub*; བཞེ་ཐུབ་ལྷན་པ་ *bse-ruhi rgyal-wa*; རྟེ་ཙཱི་མངས་ཀྱིས་ *ñe-tshehi sañs-rgyas*; རྟེན་བཟུང་ལ་བཞོམ་ *rten-hbrel-bsgom*; རང་གི་དྲན་གཏེར་ *rañ-shi don-gñer*; རྟེན་གཤེགས་རྟོགས་ *rkyen-gcig-rtogs*; རང་རྒྱལ་ *rañ-rgyal* (*Mñon*).

རང་བ *ran-wa* pf. རངས *ran*g, = དགའ་བ or
མཁྱ་བ, to be delighted, cheerful, joyous; to
rejoice: གེམས་མི་རངས་པར་ discontented, ཡིད་རང་བ
yiḍ-ran-wa or ཡི་རང་བ rejoicing, delight;
ཡིད་མ་རངས་ཤིང་མི་མཁྱ་བར་རྒྱ་ནི་ having been very
much dissatisfied; མ་རངས་བཞིན་དུ unwillingly,
reluctantly.

རངས་པ་ *rañs-pa* 1. རྒྱལ་མགོན་ rapture, ecstasy, ravishment (*Mon.*). 2. རྒྱལ་མགོན་ ལས་ for རྒྱལ་མགོན་ཀྱི་རྒྱུ་ལས་ early in the morning.

† རངས་པོ་ *rañg-po* 1. = རྩ་མ་ *tshañ-ma*
all, whole, entire. 2. acc. to *Sch.*: rough,
raw, unpolished.

‡ रङ्ग ra-ñā-dsa-ka as met. = कु ku-ica
अमृ a gourd (*Mho.*).

རད་པ། *rad-pa* in *W.* for འགྲུ་པ། *hgrad-pa.*

ར་ད་ར་ *rad-rod* 1. ར་ད་པོ་ *rod-po*. 2.
uneven, any uneven place containing
ditches, &c.

ꨀꨣ *ran*=ꨀꨣ *rtsa* a kind of grass
(*K. du.* ꨀ, 346); said to be shave-grass,
Equisetum arvense (Jü.).

རན་པ *ran-pa* རན་པ་མིང་། སུམ་ 1. to be the time or right moment for anything, to be proper, just right, even; adv. རན་པ་པ་ *ran-pa-pa* moderately, རན་པ་པ་སྟོ་ *ran-pa-par-sro* warm yourself moderately, རྩ་ཚོད་རན་པ་པ་པ་ *sad-tshod ran-pa-par sa-wa* to eat moderately; བདེ་ཅིམ་ནི་རན་ནོ་

རབ་འཇག *rab-hog* the second in rank, next in value.

རབ་སེམ་པ *rab-sim-pa* རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ ecstasy, delighted.

རབ་གསལ *rab-gsal* or རབ་ཏུ་གསལ་བ་ བྱེད་པ་, རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་
1. very clear, illuminated, quite evident.
2. sbst. a small balcony or gallery, freq. seen in Tibetan houses. 3. illumination, cheerfulness. 4. n. of a legendary king, supposed to have been Buddha in one of his incarnations (*A. K.*).

རབ་ཏུ་སྒྲོ་བ་ *rab-tu skor-wa* རབ་ཏུ་སྒྲོ་བ་ to turn round and round, to deliver a sermon, preach over and again; རབ་ཏུ་སྒྲོ་བ་ རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ elucidation.

རབ་ཏུ་བརྟེན་ *rab-tu-bsten* reverence, veneration.

Syn. དད་བྱས་དང་ལྡན་པ་ *dad-gus-dan ldan-pa*; མཆོས་པ་ *mos-pa* (*Mñon.*).

རབ་ཏུ་གནས་པ་ *rab-tu gnas-pa* 1. རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ to consecrate new images, pictures of deities and temples, houses; རྟེན་རབ་གནས་མེད་པ་ལ་རབ་གནས་མཛད་ (*A. 80*) he consecrated those images that had not been consecrated before; རབ་ཏུ་གནས་པ་མཛད་པའི་ཆོས་ཀྱི་རྒྱུད་ a Tantra containing the rites and ceremonies of consecration of images, symbols, &c. (*K. g. 3, 288*). 2. རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ fully establishing, founding.

རབ་ཏུ་འབྱེན་པ་ *rab-tu hbyin-pa* = རབ་ཏུ་འབྱེད་པ་.

རབ་ཏུ་འབྱེད་པ་ *rab-tu hbyun-wa* རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ to enter the priesthood, to embrace religious life as a profession; more particularly: to leave one's home for the homeless life of an ascetic by embracing the religion of Buddha; to take vows of purity and celibacy and to religiously follow the rules of moral discipline as laid down in the Vinaya scriptures of Buddha (for further explanation see *Lam-rim. 96*); རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ being ordained by a

spiritual teacher. རབ་ཏུ་བྱུང་བ་ = རབ་བྱུང་ རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ renounced perfectly; he that has taken orders, a clerical person; རབ་བྱུང་ *rab-byun* is also the name of the first year of the cycle of sixty years; རབ་ཏུ་བྱུང་བ་ *rab-tu byon-nas* = རབ་ཏུ་བྱུང་བ་ *rab-tu byun-nas* having been initiated, ordained: དགེ་བཤེས་ལོ་ཙ་བ་ནི་ དབང་འདི་རབ་ཏུ་བྱུང་བ་ (*A. 30*) the Kalyāṇamitra (learned monk) Lo-tsā-wa having been initiated in this sacred cult.

རབ་ཏུ་མྱོས་བྱེད་པ་ *rab-tu myos byed-ma* རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ n. of a celestial courtesan (*Lof. 5, 5*).

རབ་ཏུ་ཚབ་ *rab-tu tsha-wa* = རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ *sdug-bhshal* or མིད་གདུང་མ་ *yid-gduñs* (*Mñon.*) 1. misery, heart-burning grief, sorrow. 2. རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ very hot, burning; n. of a hell (*Bon. ch. 5*).

རབ་ཏུ་ཚེད་ *rab-tu tsha-byed* as met. = རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ *khyo-wo* husband (*Mñon.*).

རབ་རྟོགས་ *rab-rtogs* རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ perfect reflection; or རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ full consideration; རབ་རྟོགས་ནས་ རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ thinking well.

རབ་བརྟན་ཐྱིན་ལྷོ་མ་ *rab-brtan sprin-grol* an epithet of the elephant on which Indra rides, Airāvata (*Mñon.*).

རབ་མཐོ་ *rab-mtho* n. of a medicinal plant རེད་རྩ་, རེད་རྩ་, that kills ring-worm [the plant *Cassia alata* or *Tora*] S.

Syn. ད་དུ་འཛོམས་ *dra-dru hjom*s (*Mñon.*).

རབ་མྱང་ *Rab-gnañ* n. of a king who is said to have seen the light on the day Gautama Buddha was born, the son of king Anānta Nemi or མ་ཁྱེད་མཐུང་ཡམ་ (*K. du. 7, 5*).

རབ་ཉམས་པ་ *rab-ñams-pa* རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ ruined; downfall, destruction.

རབ་གནས་མེ་རྟོག་ *rab-gnas me-tog* རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ pomelo-flower: རྒྱུ་དུ་འདོད་པའི་དགའ་བ་ རྟོག་མེ་རྟོག་ (*Mñon.*).

རབ་གཞིན་ *Rab-gnon* n. of a city of the *Asuras* situated at the foot of the great Sumeru mountain (*Sorig. 30*).

རབ་བྱེད *rab-byed* प्रकरण, लुत्तान dissertation, description. *རབ་བྱེད་* प्रचर्या habit, custom.

རབ་སྒྲུབ *rab-sprags* = *རབ་ཏུ་བརྒྱན་* *rab-tu brgyan* or *ཤིན་ཏུ་མངོས་* *cin-tu mdse*s well-adorned, very handsome: *རྒྱན་ཆ་མཛོགས་ཀྱིས་* *རབ་སྒྲུབ་* adorned with different sorts of ornaments (*A. 4*).

རབ་དཔྱེན་པ *rab-dben-pa* प्रविवेक spiritual turn of mind, retiring mind; retirement.

རབ་འབྲུམས *rab-hbyams* प्रसर deeply read, profound scholarship. *རབ་འབྲུམས་པ་* *rab-hbyams-pa* a diploma resembling in a manner the degree of Doctor of Divinity which the Buddhist priesthood confers on monk students of sacred literature (*Rtsii*); *རབ་འབྲུམས་རྒྱ་མཚོ་* *rab-hbyams rgya-mtsho* a degree of divinity in the Buddhist church (*Bon. ch. 10*).

རབ་འཁྱུར *rab-hbyor* and *རབ་འཁྱུར་ཆེན་པ་* *rab-hbyor chen-pa* सुभूति, महासुभूति, the disciples of Buddha who were astute in asking questions of him for the elucidation of doubtful points, etc. They are generally the inquirers who provoke Buddha's discourses (*K. g. 5, 119*).

རབ་བྱུར *rab-sbyar* प्रबन्ध; anything put together, a composition.

རབ་སྒྱུར *rab-sbyor* प्रतियोग, पुरयोग coincidence; also co-operation, application.

རབ་འཛོམས་ *Rab-hjoms* प्रमल्लन, प्रमाथी the god of wind; *རབ་འཛོམས་བྱེད་* *Rab-hjoms-byed* महाकाल, the lord of death.

རབ་མང་ *rab-maṅ* 1. *ཕུ་མུ་* many, a large number. 2. *མུ་* as met. the earth.

རབ་འཛེག *rab-hdsag* प्रस्राव as met. = *གཙེན་* *gein* urine (*Mñon.*).

རབ་ཤི *rab-shi* perfect peace; = *མཛོེ་རིས་གནས་* *mtsho-ris-gnas* heaven, also = *དགེ་ལེགས་* *dge-legs* piety and righteousness (*Mñon.*). *རབ་ཤི་རྩམ་* *de-shi-rtsam* a Sūtra contained in the *Kahgyur* (*K. d. 5, 179*).

རབ་བཟང་ *rab-bzang* सुमद् the excellent one; n. of an individual; also Buddha in one of his incarnations (*Pag. 302*).

རབ་ཡས་ *nbav* a fabulous great number.

རབ་རིབ་ *rab-rib* also as *རྩལ་རྩལ་* *hrab-hrib* तिमिर, तमिस्र mist, dimness, glimmer: *སྒྲུབ་མ་རབ་* the faint glimmering of a star (*Jä.*). Also = *མུན་པ་* or *མུན་ནག་* and *མི་གསལ་པ་* darkness, dimness, faintness (*Mñon.*). *རབ་* *རིབ་མེད་པ་* *ti-mira-pa* free from darkness. *རབ་རིབ་ནག་པ་* *rab-rib dag-pa* to get rid of dimness so as to see everything well defined: *འབྲས་ཆན་ལ་རབ་རིབ་ནག་པ་རྩལ་བྱ་མིན་གྱིས་* (*A. 76*) when the mental darkness vanished in (cooked) rice-food, &c.; *རབ་རིབ་ཆན་གྱི་རྩལ་གད་* *མཛོེ་པ་* *the cause of darkened combed out hair appearing* [in the story related by Atis'a of an old woman who on account of her mental delusion used to see combed-out hair mixed up in her food] (*A. 77*).

རབ་སང་ *rab-saḡ* or *རབ་རྩ་ས་རབ་* *rab-hu-sa-rab* प्रतिबोध full awakening or understanding.

རབས་ *rabs* race, generation, lineage, succession of family or kings, class of people: *རབས་ཆད་ནས་* the succession having been broken; *རྒྱལ་རབས་* royal family or lineage; *མི་རབས་* *mi-rabs* human race; *ཡ་རབས་* the higher class of people, noblemen; *ས་རབས་* the lower class, *གཏོལ་རབས་* fisherman-class; *སྒྲུབ་རབས་* hierarchical or lamaic succession; *རྒྱུས་རབས་* genealogy.

རམ་ *Ram* n. of a place in Tibet (*Deb. 9, 9*); a *རམ་པ་* native of Ram; *Sa-dwaṅ* *Ram-pa*, chief of Ram, is now one of the four *kalons* or state ministers of Lhasa.

རམ་པ་ *ram-pa* in *W.* = quitch-grass (*Jä.*). *རམ་པ་དུག་འབྱེད་* *ram-pa dug-hbyed* a medicinal root which is an antidote against poison.

རམ་བུ *ram-bu* a glee, song, catch, roundel; འདྲེན་པ་ *ram-bu hdegpa* to join in singing, to take part in a song; རམ་བུ་བྱེད་གཞུང་ *ram-bu bteg* explained as ལྷ་ལྷོ་ལྷོ་གསལ་བྱེད་མཁན་ a helper in a song, a joiner in singing.

རམ་ཚོས *ram-tshos* indigo plant, indigo dye (*Jig. 14*); but. v. རམས་ *rams*.

+ རམ་གྱིས་ *ram-gyis* = རྒྱུ་མུ་བུ་ *gnam-bum*.

རམས་ *rams* 1. (རྒྱ་ཚོས་) རྒྱ་མུ་མུ་མུ་ indigo: རམས་གྱིས་མིག་དང་མེས་ཚིག་ལ་ཡོད་ indigo is useful in eye disease, sores, and also in healing scald. རམས་ཤིང་ *rams-giñ* indigo plant; also the wood-apple tree. Syn. རྒྱང་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *groñ-skyes nag-po*: རལ་བ་ཅན་ *ral-wa-can*; འཛོད་བྱེད་ *htshed-byed*; རམས་ཀྱི་ཤིང་ *rams-kyi-giñ* (*Mñon.*). 2. joined with such words as རྒྱལ་མ་དུང་ when it expresses one having a monastic degree. In Tashi-lhunpo རྒྱུ་རམས་པ་ *drub-rams-pa* is the lowest degree for proficiency in Buddhist literature; རྒྱལ་མ་རམས་པ་ = doctor in mysticism.

† **རམ་མ** *Ram-ma* (रम) country between Tipperah and Arrakan in Burma, the ancient Chittagong. The name survives in the modern small town called Ramu.

རལ་ *ral* is evidently applied from the vb. རལ་བ་ (to tear) to its common signification, as a noun, = a rent, cleft, gorge; ལུ་རལ་གྱིས་ *phu-ral gnis* a sloping valley dividing into two parts at its upper end; རལ་གསུམ་ a n. of Lahcul on account of its consisting of three valleys.

རལ་ཀ་ *ral-ka*, v. རལ་གུ་ *ral-gu*.

རལ་གུང་ *ral-khūñ* a fancy name for the river Ganges: ལྷེ་མཚོ་གསལ་གུང་རལ་གུང་བཞིན་ རྩོལ་བ་ མཁྱིན་ *phebs-tshogs kyañ-ral khūñ-bshin gtshol-wa mkhyen* your letters may come (uninterruptedly) like the flow of the Ganges (*Yig. k. 19*),

རལ་ཁ་ *ral-kha*, v. རལ་གྱི་ *ral-gri*.

རལ་ཁུར་ཅན་ *ral-khur-can* an epithet of རབ་ད་ལྷ་ག་ *dbañ-phyug* Is'vara, also = སེང་གེ་ *sen-gc* the lion (*Mñon.*).

རལ་ག་ *ral-ga* acc. to *Sch.* = ཡལ་ག་ *yal-ga*.

རལ་གུ་ *ral-gu* 1. ornaments, precious stones such as turquoise, coral, &c., used in adornment of the hair. 2. diminutive of རལ་: cleft, chink, fissure.

རལ་གུ་ཅན་ *ral-gu-can* = ལྷོ་མ་པ་འབྲུག་ལྷོ་པ་ *kyes-pa hbrus-phyuñ-wa* an eunuch, a hermaphrodite who generally is seen wearing lengthy locks (*Mñon.*).

རལ་གུ་རྩལ་ *ral-gu-zul* bunches of pearl and coral in strings which the women of Tibet wear as pendants on their locks: མོ་རང་གི་རལ་གུ་རྩལ་ལྷོ་པ་ལྷོ་པ་ she presented me with the jewelled strings from her locks (*A. 102*).

རལ་གྱི་ *ral-gri* ལུ་རྩལ་ a sword, spear, rapier, hunting knife, dagger: རལ་གྱི་འཛོལ་ *ral-grihi hdab-ma* or ལེ་ *lee* blade of a sword; རལ་གྱི་འཛོལ་ *ral-grihi-so* edge of a sword; རལ་གྱི་འཛོལ་ལྷོ་པ་ *ral-grihi gubs* scabbard of a sword; རལ་གྱི་པ་ *ral-gri-pa* acc. to *Cs.* a fighting man; རལ་ཁ་ = རལ་མོ་ sword-edge; རལ་ཁ་ལྷོ་པ་ *ral-kha sprod-pa* to join blades together, to fight hand to hand (*Jā.*). རལ་གྱི་ཅན་ *ral-gri-can* an epithet of Mañju ghosha, or རེས་པ་ལྷོ་པ་ *Jam-yang* (*Mñon.*). རལ་གྱི་འཛོལ་འཛོལ་ལྷོ་པ་ *ral-gri ñe-wahi rin-po-che* ལུ་རྩལ་ལྷོ་པ་ the enchanted sword considered as a secondary gem of miraculous properties (*K. d. 2, 335*). རལ་གྱི་འཛོལ་ལྷོ་པ་ ལུ་རྩལ་ the sword-point; རལ་གྱི་འཛོལ་ *ral-gri hdsam* a broad-bladed knife (*Rtsii.*); རལ་གྱི་འཛོལ་ *ral-grihi bu* = རྩོ་ལྷོ་པ་ *gri-chuñ* a small knife (*Mñon.*); རལ་གྱི་འཛོལ་ལྷོ་པ་ *ral-grihi hkhrol-hkhor* the magical flourish of an enchanted sword (*Mñon.*).

Ascetics used to dress in cotton cloth, it being considered luxurious to use woollens and silk raiment.

རས་བལ་ཤིང་ *ras-bal šiñ* the cotton plant.

Syn. རྩ་མོ་ཤིང་མཁར་ཅན་ *rgya-mtshohi mthah-can*; མཚུ་ཅན་ *mchu-can*; སྤང་བུ་ཤིང་མོ་ཤིག་ཅན་ *svad-buñi me-tog can*; རྩ་ཅན་ *rwa-can*; རྩ་སྤང་བུ་མཚེག་ *drañ-sroñ khyu-mchog* (*Mñon.*).

རས་འོས་ *ras-roṣ* = ཡོ་བྱང་ཕྱོགས་ *yo-byad sna-tshogs* different kinds of furniture, utensils, &c.: རས་འོས་ཐམས་ཅད་མཛོན་པར་གསོགས་ཤིང་ having collected different kinds of furniture, utensils, &c. (*D.R.*).

३ *ri* I: or ३འོ *ri-wo* पर्वत, गिरि, षट्त्रि, मैत्र a mountain, a hill. ३ར *ri-r* or ३ལ *ri-la* on the mountain; ३འི་ངོས་ *sañu* a mountain slope; ३འང་མཚམས་ལུ་ at the foot of the mountains or hills; ३ར་གན་པ་ *ri-r-gan-pa* one living in close vicinity to a mountain, in *W.*; གངས་ཀྱི་ *gañs-ri* snowy mountain, glacier; རགས་ཀྱི་ *nags-ri* or ཤིང་ཀྱི་ a hill covered with wood; བྱག་ཀྱི་ *brag-ri* a rocky mountain; སྤང་ཀྱི་ *spañ-ri* a hill covered with grass (*Jä.*). ལུབ་ཀྱི་ *Nub-ri* western mountain prob. Western Ghauts of India. Syn.: རྩ་ར་མ་ནི་ *rtsa-ra ma-ni*; རྩུ་མའི་ཀྱི་ *phyi-mahi ri*; རྩུ་མ་ནི་ *rtse-mo* (*Mñon.*). གན་ཀྱི་ eastern mountain (prob. Eastern Ghauts of India): རྩུ་མ་འི་རྩུ་མ་ *ñin-mohi rtse-mo*; རྩུ་མ་འི་ཀྱི་ *thog-mahi ri*; རྩུ་མ་འི་རྩུ་མ་ *rtse-dgahi ri-wa* (*Mñon.*).

Syn. མི་གཡོ་ *mi-gyo*; ས་འཛོན་ *sa-hdsin*; ས་གཡོ་འཛོན་ *sa-gshi hehañ*; སྤྱིན་འཛོན་ *sprin-hdsin*; སྤྱིན་པ་ཅན་ *mgrin-pa can*; འགྲོ་མེད་ *hgromed*; རྩུན་འཕྱུར་ *gyen-hphyur*; སྤྱོད་མཚམས་ *spo-mtho ma*; ས་སྤྱོད་ *sa-skyob*; རྩུ་སྤྱོད་ *chu-skyob*; ས་ཕུར་བུ་ *sa-phur-bu*; སྤྱིན་གྱི་མོ་ཅན་ *sprin-gyi so-can* (*Mñon.*).

३འོ་པ་ལ་ *Ri Potala* 1. the hill on which the palace of the Dalai Lama at Lhasa stands. 2. n. of a mountain in the South of India on which the fancied residence of

Avalokites'vara and the goddess Tāra has been located by the northern Buddhists. Acc. to the Chinese Buddhists this mountain is situated in the island of Puto in the China Sea about hundred miles off Shanghai.

३ II: = སོ་མོ་ *so tooth* (mystic) (*K. g. १, 26*).

३ཀ་ཀ་ *ri-ka-ṣa* रिकश n. of a flower: རིཀ་ཀ་ལས་ལས་ཀྱིས་པའི་མོ་ཤིག་གི་ནང་ན་མོ་ཤིག་ཀྱི་ཀྱུར་པ་ལྟར་ (*K. my. १, 59*).

३ཀོད་ *ri-sked* = ཤལ་ crystal.

३ཀྱེས་མ་ *Ri-skyes-ma* also ३ར་ཀྱེས་ or ३ལ་ཀྱེས་ lit. born in the mountain; གི་རི་ཀྱེས་ the daughter of Himalaya, but acc. to Tibetan authors: one of the names of Draupadi the joint wife of the five Pāṇḍava brothers (*Mñon.*).

३ཀྱེས་དཀར་མོ་ *Ri-skyes dkar-mo* an epithet of Umā (*Mñon.*).

३འ་པ་ཅན་ *Ri-kha-wa-can* हिमवान् पर्वत the snow mountains of Himavata.

३ཀྱེགས་ *ri-skyegs* v. ཀྱེགས་ *skyegs*.

३ཁྱི་ *ri-khyi* = རྩུང་གི་ *spyañ-ki* hill-dog, wolf (*Mñon.*).

३ཁྱོད་ *ri-khrod* पर्वत कन्दर a chain of mountains, group of hills; but most commonly = a recluse's cell or cavern in the hills. ३ཁྱོད་པ་ *ri-khrod-pa*, often simply ३ཁྱོད་ "ri-thö," ग़वर, one who lives in mountain solitudes for the purpose of religious asceticism, meditation, etc.

Syn. མཚམས་མཁར་ཁུ་ *chos-semṣ khañ-bu*; བམས་གཏན་ཁུ་ *bsam-gtan khañ-bu*; བུད་རྩེ་ཁུ་ *bdud-rtsiñi khañ-pa*; ཤི་བའི་ཁུ་ *shi-wañi groñ*; སྤྱིན་པའི་ཁུ་ *ñin-pa khañ-pa*; སྤྱོད་པའི་གནས་ *sgom-pa khañ-pa* (*Mñon.*).

३འགོམས་ *ri-hgens* n. of *dorje* or thunderbolt which rends hills and mountains asunder.

རི་རྒྱ *ri-rgya* for རི་བཀའ་རྒྱ *ri-bkahl rgya* a prohibition to kill wild animals or game in the hills; རི་རྒྱ་རྒྱ་བཟུལ་ *ri-rgya khul-rgya bsdam-pa* ibid.

རི་རྒྱ *ri-rgyal* or རི་རྒྱ་པོ་ *rihi rgyal-po* a very high mountain, the mountain Tise, which is generally called the king of mountains. Also styled: རི་དབང་ལྷ་པོ་ *ri-dbañ lhun-po*; རི་རྒྱ་ལྷ་པོ་ *ri-rgyal lhun-po* (*Yig. k. 62*). In most Tibetan works རི་རབ་ or Sumeru is mentioned as རི་རྒྱ་པོ་ *Rihi Gyalpo*; but names like མི་མཛེད་ཅན་ *mi-mjed-can*, རྩེ་མོ་བརྒྱལ་ *rtse-mo brgya-pa*, ལྷ་ཚགས་བརྒྱལ་ *sna-tshogs-brtsegs* and རིག་ལྷགས་འཛུང་ *rig-sñags hehañ* also occur as kings of mountains in *K. g. 9, 116*.

རི་སྒོག་ *ri-sgog* a species of garlic growing on the mountain slopes of Tibet, hill-garlic (*Mñon.*).

རི་ཅེན་པོ་ལྔ་ *ri chen-po lña* the five great mountains of the western continent of Godaniya are:—ནཱ་ཏོ་ཏཱ་ *nā-to tāna*; རྩ་གཤམ་པ་ *rwa-gsum-pa*; རྩ་ལུ་རྩ་བམས་ *nor-buñi rta-babs*; པ་རྩ་བརྒྱལ་ *parba brgya-pa* and རྩ་བལ་ *rtsub-pa*. རི་ཅེན་བཞི་ *ri-chen bshi* the four great mountains of Jambudvīpa are: མ་ན་དར་ *ma na-dā-ra*, འབྲེགས་ཕྱེད་ *vinchagachal Vindhya*, མ་ལ་ལ་ *malaya Malaya*, and གངས་ཅན་ *himavat Himālayā*. རི་ཅེན་པོ་དྲུག་ *ri-chen-po drug* the six great mountains of ལུས་འཕགས་པ་ the eastern continent or Pūrva Videha:—ལོགས་ཅེན་པོ་ *logs chen-po*; རྩགས་ཀྱི་ཕྱོང་བ་ *nags-kyi phreñ-wa*; མ་ཕྱེད་རྩགས་ *rma-byahi tshogs*; རི་དྭགས་ཀྱི་ཕྱོང་བ་ *ri-dbags kyi-khrod*; ལྷ་མོ་རྒྱུ་རྩ་ལྷོ་ *rgya-mtsho gyen-du hgro*; མིག་གི་ཕྱོང་བ་ *mig-gi phreñ-wa*.

རི་འཛོམས་ *ri-hjoms*=ཐོག་བརྒྱུ་ཕྱིར་མཛོན་ རྡུང་ལུག་ a thunder-bolt. It is stated that in ancient time hills and mountains used to walk and thereby cause immense mischief to all classes of living beings that inhabited this earth. Indra in mercy to them made all

the mountains crippled by hurling down the thunder upon them. The mountain Mina (Maināka) is said to have only escaped by plunging itself into the sea (*Mñon.*).

རི་སྤང་ *ri-stoñ* v. སྤང་པ་ *stoñ-pa*.

རི་ཐང་མཚམས་ *ri-thañ mtshams* the Terai, the low plain at the foot of a mountain; also n. of a kind of fever difficult to cure, which is generally caught by those who travel in the countries on the confines of the Indian plains and the Himalayas, the Terai fever (*Mñg., ch. 14*).

རི་དྭགས་ *ri-dwags* བཟུ, རྩག, རྩག་ཀྱི་ལྷོ་ large game generally of the deer and antelope species. རི་དྭགས་འཛུང་ཕྱེད་ *ri-dwags hechiñ byed* trap or net or strings and ropes laid to catch wild animals= རི་དྭགས་རྩ་བ་ *ri-dwags dra-wa*, རི་དྭགས་འཛུང་ *ri-dbags hdsin*, རྩི་ཐག་ *rñi-thag* (*Mñon.*). རི་དྭགས་ཀྱི་འུ་ཅ་ལྔ་ *ri-dwags ñi-çu rtsa-lña* n. of the twenty-five wild animals said to be found in the forests of the mountains called སྤྲེན་དཀར་རྒྱ་བའི་རི་ *sprin-dkar rgyu-wahi ri* and རང་ལྷ་སྤྲེན་གས་ *ñañ-ñur sgra-sgrogs* in Uttara Kuru:—རྩམ་པར་བཀྲ་བའི་བེ་རྩ་; རིན་པོ་ཅེ་རྩ་བརྩན་གྱིས་བརྒྱན་པའི་ལུས་འབྲུལ་བ་ཞེས་བྱ་བའི་རི་དྭགས་; ཀྱུ་རང་ལྷ་རམ་; མ་ཀྲ་; ར་ཀྲ་འཛྲིད་པ་; ཤིན་ཏུ་དགའ་བ་; སམ་ལྷ་ཤིན་; རྩི་གཡོ་བ་རྩམས་འཛུང་པར་ཕྱེད་པ་; ཁོང་ལུག་གི་མིག་; ཀྱུ་ར་ཏེ་ཏེ་ལྷོ་བ་; གསེར་གྱི་རྩ་; ལོགས་དཔལ་གྱི་ལོགས་; རྩུང་གི་ལུགས་; ཤིང་གི་རྩ་བ་རྩ་གྱེད་; ལུང་ལྷ་འབབ་པར་ལྷོ་བར་ཕྱེད་པ་; རྩགས་ཕྱོང་བར་འགྲུང་བ་; ཐི་དུ་མའི་ལུས་; ལགྱའི་ལོགས་སམ་; ལྷོ་ལྷོ་བ་; བར་ཕྱོ་ལྷོ་; གང་ལྷ་རྩ་རྩ་; ལགས་པ་རྩག་པོ་; རྩ་བའི་འོད་; ལང་ཚོ་ལ་བབ་པ་; ཤིན་ཏུ་འཇམ་པ་; and དཀར་པོའི་ཚོགས་ (*K. d. 2, 306*).

Syn. ས་ལུས་ *sa-lus*; ས་འཛོམས་པ་ *sa-hdres-pa*; ཁྱི་སྤྲེན་ *khri-sñan* or ཁྱི་གཏན་ *khri-gñan*; རྩུང་གི་ཕྱོག་ *rluñ-gi srog*; ལུགས་པའི་རྩུ་གནས་ *lpags-pahi stye-gnas*; ལུགས་པའི་འབྲུང་གནས་ *lpags-pahi hbyun-gnas*; འཕྲོག་ཕྱེད་ *hphrog-byed* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་རང་ག་ *ri-dwags ku-rah ga* རྩ་རྩུ་ལྷག་ dress.

Syn. ཀ་ཏ་ལྷེ *ka-ta-lê* (कतली); གཤེར་མདྲག་ཅན་ *gser-mdog-can*; རི་ཅེན་ལྷགས་པའི་འབྲུང་གནས་ *rin-chen bpags-pahi hbyun-gnas* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་པྱ་ *ri-dwags kri-sna* རྩམས་པར་མཛད་པའི་
the black antelope.

Syn. ཀྱི་པྱ་སར་ *kri-sna sa-ra*; མི་མཛོམས་ *mi-mdses*; གཤུང་ནག་ *gshun-nag* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་དབྱུ་འབྲུལ་པ་ནེས་བྱ་བའི་རི་ *Ri-dwags kyi-dgra bdul-wa shes-bya-wahi ri* n. of a mountain in Uttara Kuru (*K. d. 2, 303*).

རི་དྭགས་ཀྱི་ཁྲོད་ཅེས་བྱ་བའི་རི་ *Ri-dwags-kyi khrod-ces bya-wahi ri* n. of a mountain in the continent of Pūrva Videha, the wild animals of which are the following:—བེ་ནེ་ཡུ་ *bai-ne-ya*; རྟེ་འཁོར་གྱི་གྲིབ་མ་ལ་དགའ་བ་ *ñe-hkhor gyi grib-ma la dgah-wa*; བ་ལྷས་པས་འབྲོས་པ་ *ba lta-s-pas hbro-s-pa*; ཀྱུ་རང་ལྷ་ *ku-rañ-gā*; ལམ་བཟང་པོ་ *lam-bzan-po*; ལྷག་དྲག་གྱུ་ཁྱེས་ *phrag-dog klu-skyes*; བ་ལྷང་གི་ན་པ་ *ba-glun-gi rna-wa*; ལྷང་པོ་ *bdun-po* *glun-po hthun-wa*; ལྱིས་པ་མཚོག་ *byis-pa mchog*; གྲིབ་མ་ལ་དགའ་བ་ *grib-ma la dgah-wa*; རི་བོང་ལུག་ *ri-boñ lug*; རི་མོ་ལུག་ *ri-moñ lug*; མཛུགས་ནག་པོ་ *mjug-ma nag-po*; མགོ་དགར་པོ་ *ngo-dkar-po*; མ་དང་བཅས་པ་ *rma-duñ bcas-pa*; ལྷུ་ལྱི་ལྱེ་ *sprul-gyi lee*; རང་གིས་བརྒྱུ་པ་ *rañ-gi sa brgya-pa*; རྩོམ་པ་ *sbom-pa*; ལྷུ་བས་ཀྱི་མགྱིན་པ་ *sbubs-gyi mgrin-pa* (*K. d. 2, 338*).

རི་དྭགས་པ་ *ri-dwags-pa* a hunter.

Syn. རྩོམ་པ་ *riñon-pa*; རི་དྭགས་མཐར་བྱེད་ *ri-dwags mthar-byed*; རི་དྭགས་གསང་པས་འཛོ་ *ri-dwags gsad-pas htsho*; རི་དྭགས་དབྱུ་ *ri-dwags dgru* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཀྱི་གནས་ *Ri-dwags-kyi-gnas* རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་
deer-grove said to be the site of Sārnath near Benares where Buddha first preached his religion.

རི་དྭགས་ལྱེས་མ་ *Ri-dwags skyes-ma* རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་
of one of the Buddha's wives (*Yig. 18*).

རི་དྭགས་ལྷུ་པོ་ *ri-dwags rgyal-po* བཟུང་པའི་
met. the king of brutes, i.e., the lion (*Mñon.*).

རི་དྭགས་མགོ་ *ri-dwags ngo* རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་
n. of a lunar mansion, the 5th constellation (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཅང་ *ri-dwags chañ* རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་
musk.

Syn. རི་དྭགས་ལྷེ་བ་ *ri-dwags ltc-wa*; རི་དྭགས་རྩི་ *ri-dwags rtsi*; ལྷེ་རྩི་ *glu-rtsi* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ལྷེ་བ་=ལྷེ་རྩི་ རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་
=རི་དྭགས་ལྷེ་གྱེ་གྱེ་ རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་
(*Mñon.*).

རི་དྭགས་ལྷེ་འཛོ་ *ri-dwags sna-hdsin* as met.=
ལྷེ་བ་ *sla-wa* the moon (*Mñon.*).

རི་དྭགས་མིག་ཅན་མ་ *ri-dwags mig-can-ma* a
handsome woman whose eyes compare with those of the deer (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ལྷེ་ལྷ་ར་ *ri-dwags gam-bha-ra* རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་
ལྷེ་ལྷ་ར་ *gam-bha-ra*; མཚོག་མེད་ *mchog-med* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཅོ་ཅོ་ *ri-dwags ru-ru* རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་
ལྷེ་ལྷེ་གས་ *ru-ru sgra-sgrogs* the species of deer that cries "ru-ru."

རི་དྭགས་བལང་ན་པ་ *ri-dwags-pa lañ rna-wa*
གོ་ཅན་ལྷེ་གྱེ་གྱེ་ stag with ears resembling those of the cow (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ལྷི་པ་ཏ་ *ri-dwags pr-sa-tu* རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་
the spotted deer, = རིག་ལེ་ཁྲོ་ཅན་ *thig-le khra-lo can* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་ཤར་ལྷ་ *ri-dwags ça-ra bha* རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་

Syn. རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་ *gyen-mig can*; རི་དྭགས་ལྷེ་གས་ *sch-ge hjomis*; རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་ *nags-na spyod*; ཤར་ལྷ་ *ça-rdu la*; རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་ *stok-rkañ can*; ཤར་ལྷ་ *ça-ra-bha*; རི་དྭགས་ལྷེ་གས་ *sch-ge rkañ-pa* *brgyad-pa* (*Mñon.*).

རི་དྭགས་མཚན་མ་ *ri-dwags as mot.*=the moon, believed to carry a deer or to have one pictured in her orb.

རི་དྭགས་གསང་ *ri-dwags gsod* the wild dog.

Syn. རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་ *hphar-wa*; རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་ *nags-khyi* (*Mñon.*).

རི་བ་ *ri-wa*=the worth; to estimate the worth of a thing. in རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་ *bdul-srañ gañ-ri-wa* and རྟག་པོ་འབྲུག་པའི་ *gser-*

span gañ ri-wa, etc., worth an ounce of silver, an ounce of gold, etc.

རི་པོ་རི་ལུ་ *ri-bohi rgyan* = སྒང་རྒྱ་མེ་ཏྲག་ *span-rgyan me-tog* (*Mñon.*).

རི་པོ་རི་ལུ་མོ་ *Ri-bohi bu-mo* བཤམ་མོ་ལོ་མོ་ lit. the daughter of the mountain, an epithet of Umā; also a name of the river Indus (*Mñon.*).

རི་པོ་ *ri-bo* 1. = *ri*. 2. sym. num. 7.

རི་པོ་རྩུ་རྩུ་ *ri-bo khruñ-khruñ* རྩུ་པོ་ལྷ་པོ་ mountain crane or else the bustard.

Syn. རྩུ་པོ་ *kra-n-ca*, རྩུ་པོ་པོ་ *phreñ-wa can* (*Mñon.*).

རི་པོ་གངས་ཅན་ *Ri-bo gañs-can* the Himavat (Himalaya) mountains.

Syn. རྩུ་པོ་ལྷ་པོ་ *kha-wahi lhun-po*; གངས་རི་དབང་ *gañs-ri dcañ*; དཀར་པོ་ལྷ་པོ་ *dkah-bzlog bla-ma*; མེ་ནེ་བདག་ *me-nañi bdag*; ཀླུ་པོ་ *kai-la ça*; རི་ལུ་པོ་ *rihi rgyal-po*; བཟུང་པོ་ *bsel-ri*; གངས་ལྷན་ *gañs-lan* (*Mñon.*).

རི་པོ་ལྷ་པོ་ *Ri-bo gru-hdsin* ཕོ་ལོ་ the residence of Avalokites'vara.

རི་པོ་དགའ་ལྷན་ *ri-bo dgah-lan* the Gelugpa school (*Yig.* 73). རི་པོ་དགའ་ལྷན་ *ri-bo dge-lugs* the yellow-cap school of Tibet (*Loñ.* 2, 11).

རི་པོ་སྒྲིལ་པོ་ *ri-bo spos-ñad-lan* གསལ་པོ་.

Syn. རི་པོ་ལྷ་པོ་ *yoñs-hdu can*; རི་པོ་ལྷ་པོ་ *spos-kyi ñad-lan* (*Mñon.*).

རི་པོ་ཅན་ལྷ་པོ་ *Ri-bo tsan-dra ka-la* ཅན་ལྷ་པོ་ n. of a mythical mountain full of medicinal plants, etc., situated in the outer range of the snowy mountains skirting the country of S'ambhala (*S. lam.* 41).

རི་པོ་བཅང་པོ་ *Ri-bo btañ-bzuñ* མུ་པོ་ Muchilinda mountain.

རི་པོ་ཅན་པོ་ *ri-bo chen-po bu* the ten great mountains which surround the continent

of Uttara Kuru:—སང་པོ་ལྷ་པོ་ *sañ-kā ce-kā* (ཅན་པོ་ལྷ་པོ་); རྩུ་པོ་ལྷ་པོ་ *ri-dwags-kyi dgra hdu-l-wa*; རྩུ་པོ་ལྷ་པོ་ *sprin-dkar-po hdsin-pa*; རྩུ་པོ་ལྷ་པོ་ *ntho-war bñtsegs-pa*; རྩུ་པོ་ལྷ་པོ་ *phreñ-wahi ñe-hkhor*; རྩུ་པོ་ལྷ་པོ་ *duš-na dgah-wa*; རྩུ་པོ་ལྷ་པོ་ *kun-dgah-wa hdsin-pa*; རྩུ་པོ་ལྷ་པོ་ *yid-kyi rjes-su mthun-pa*; རྩུ་པོ་ལྷ་པོ་ *pad-ma ku-ce-ça-ya dan-lan-pa* (*K. d.* 2, 274).

རི་པོ་ *ri-boñ* the hare or rabbit. རི་པོ་ལྷ་པོ་ *as met.* = the moon (*Mñon.*): རི་པོ་ལྷ་པོ་ *as met.* = the moon (*Mñon.*): རི་པོ་ལྷ་པོ་ *as met.* = the moon (*Mñon.*). In the later post-Christian legends of the Buddha it is related that the *Bodhisattva* (Gautama) when born as a hare gave up his body vicariously. Indra out of wonder and curiosity carried him up to heaven for the purpose of showing him to the gods, and kept him on the orb of the moon that human beings might see him at all times. Since that time the moon became known as the holder of the pious hare.

རི་པོ་ལྷ་པོ་ *ri-boñ gi-rba* the horn of a hare which is an impossible thing but which certain writers such as Milaraspa are fond of speaking of as if real for the purpose of drawing fanciful comparisons. Similarly རི་པོ་ལྷ་པོ་ the son of a barren woman signifies a nonentity of the same kind. རི་པོ་ལྷ་པོ་ *ri-boñ rwa-can* the horned rabbit which is a rarity (*K. du.* 5, 199).

རི་པོ་ལྷ་པོ་ *ri-boñ za* as met. = རི་པོ་ the hawk (*Mñon.*).

རི་པོ་ལྷ་པོ་ *ri-bor gyi-groñ* mountain village.

རི་པོ་ལྷ་པོ་ *ri-bya skyegs* grouse. Syn. རི་པོ་ལྷ་པོ་ *myos-byed thur-ma*; རི་པོ་ལྷ་པོ་ *thur-brjod-ma*; རི་པོ་ལྷ་པོ་ *mig-bkra ma*; རི་པོ་ལྷ་པོ་ *rkañ-bkra-ma*; རི་པོ་ལྷ་པོ་ *brjod-pahi ñe-ma*;

མཚན་བྱེད *mtson-byed* རྒྱུ་མོ་ *gtum-mo* (*Mñon.*).

རི་བྱག *ri-brag* = བྱག་རི *brag-ri* rocky precipice.

རི་འབོག *ri-hbog* spur, hillock.

རི་ཚལ *ri-tshig* = བདེན་ཚལ *bden-tshig* truth (*Shal. ch. 11*).

རི་རྩོད་ *ri-rdsoñ* mountain fortress, fort.

རི་ཤལ་གནས *ri-shol-gnas* 1. residence on the plateau or plain at the foot of a mountain. 2. n. of an animal which is said to subsist on air (*K. d. 3, 4 64*).

རི་ཡི་སྤྱིང་པོ་ *ri-yi sniñ-po* as met. = ལྷགས་ *lcags* गिरिसार iron (*Mñon.*).

རིའི་རྒྱལ་པོ་ཆེན་པོ་བཟུ་ *rihi rgyal-po chen-po beu* the ten kings of mountains acc. to *Phal-chen*. བེ, 231 aro—(1) ཁ་པ་ཅན་ *kha-wa can* (Himavata); (2) སྒོས་ཀྱི་ངང་ཅན་ *sgos-kyi ngad-can*; (3) རྒྱལ་པོ་འདམ་པ་ *rgnam-par hdal-wa*; (4) དྲང་སྤྱོད་རི་ *dañ-sroñ-ri*; (5) གཤམ་གྱི་ངང་ཅན་ *gñah-giñ hdsin*; (6) རྩ་རི་ *rla-rna-ri*; (7) ས་འཛིན་ *sa-hdsin*; (8) ཁོར་ཡུག་ *khör-yug*; (9) དཔལ་ཅན་ *dpal-can*; (10) རི་རབ་ *ri-rab*.

རི་ཡི་སྤྱིང་པོ་ *Ri-yi sras-mo* पार्वती, गिरिसुता an epithet of Umā, the wife Mahes'vara (*Mñon.*).

རི་ཡི་ཕྱེང་ *ri-yi phreñ* = དུག་མོ་རྩུང་ *dug-mo nūñ* कलिक the *Kalika* plant (*Mñon.*).

རིའི་རྩལ་ཕྱུག་ *rihi rus-spal* the hill-tortoise is mentioned as one of the three things to be obtained along with certain minerals from the hills viz.: རྩ་བའི་བྱུ་ *rdowahi bu*, རིའི་རྩལ་ཕྱུག་ *rihi rus-sbal*, ཁྱིམ་གྱི་རྩ་ *khyim-gyi rdo* (*Mñon.*).

རི་ཡི་འོད་ཅན་ *ri-yi hod-can* = ལྷ་མོ་ཆེན་པོ་ the great ocean (*Mñon.*).

རི་བོ་ཆེ་ *Ri-wo-che* n. of a place with a famous monastery on the Ngul Chhu in Khams (*Loñ. 3, 28*). Visited by Capt.

Bower and Dr. Thorold on their adventurous journey across Tibet in 1893.

རི་བོ་དེ་གན་ *Ri-wo de-čan* n. of a hill at *Riwo-rtse-lha* in China: རི་བོ་དེ་གན་རྩེ་ལ་འཇམ་དབྱངས་བཞུགས་ (*Ya-sel. 61*). (Bodhisattwa) Jam-yang resides on the hill called Riwo Dečan.

རི་བོ་རྩེ་ལྔ་ *Ri-wo rtse-lha* n. of a mountain with five peaks in China which is sacred to Jam-yang of the Tibetan Buddhists: མ་རྩེ་རྩེ་ལྔ་ལ་འཇམ་དབྱངས་དཔལ་དབྱངས་བྱ་འདུལ་དེང་རི་བོ་རྩེ་ལྔ་ (*Loñ. 2, 9*).

རི་བོ་རིན་ཅེན་ཐུངས་པ་ *Ri-bo rin-chen spuñs-pa* n. of a hill sacred to the Bon in Kongpo situated to the east of the monastery of བུ་ཅུ་ལྷ་ཁང་ *Bu-chu lha-khañ* (*Grub. 2*).

རི་བོ་བྱ་མོ་ *Ri-bohi bu-mo* a name of the Indus (*Mñon.*).

རི་བྱ་རྒྱང་ *Ri-bya rkañ* n. of a Buddhist sacred place in China (*Yig. 20*).

རི་བྱག་པ་ *ri-brag-pa* = འབྲོག་པ་ *hbrog-pa* herdsman (*A. 73*).

རི་མེའི་ལྷ་མོ་ *Ri-mehi lha-mo* n. of a goddess; རི་མེའི་ལྷ་མོ་མཐོན་བཀུར་དབྱེ་པ་ཡིན་ *Ri-mehi Lha* is to be universally revered (*Loñ. 3, 4*).

རི་མག་ *ri-tshag* mountain-yak (*Btsii.*).

རི་ཤུམ་ *ri-shum* wild or hill-cat.

རི་ཞལ་ the lower zone of a mountain.

རི་ཡི་སྤྱིང་པོ་ *ri-yi sniñ-po* as met. = ལྷགས་ iron.

རི་མིག་ or རི་མིག་ རྩ་བའི་བྱུ་ small checks or squares or enclosures made by lines crossing each other.

རི་མོ་ *ri-mo* 1. ལོ་མ་, རི་མ་, བལྟ་, གིག་ a picture, drawing, drawn or daubed figures. 2. line, figures, stripes: རྩ་བའི་བྱུ་ལ་ཡོད་ | མེའི་རི་མོ་ནང་ལ་ཡོད་ (དེ) the stripes of a tiger are on the outside but the stripes of man (fig. his wickedness) lie inside (his heart); ལག་པའི་རི་མོ་ the lines or figures on the palms

of the hand or on the fingers. *རི་མོ་ཅན* *ri-mo can*, *རི་མོ་ལྗན* *ri-mo ldan* marked with figures; *རི་མོ་རྩེད་པ* *ri-mor byed-pa* to represent by means of figures and colours, to paint.

རི་མོ་མཁན *ri-mo mkhan* चित्रक, लेखक painter.

Syn. *རི་མོ་པ* *ri-mo-pa*; *བཀྲ་ལྷན་* *bkra-byed*; *ཚན་གྱིས་འཛོམ་* *tshon-gyis htsho-wa* (*Mñon.*).

རི་མོ་ཅན *ri-mo-can* = *གོ་དུམ་བུ* *go-dum bū* n. of medicinal herb (*Mñon.*).

རི་མོ་དཔལ་ཐེང་ཅན *as met.* = the peacock.

རི་མོ་གཟུགས་པ *ri-mo gsum-pa* (*Mñon.*), the neck, throat, and voice.

རི་མོ་རྩེད་པ *ri-mor byed-pa* मानना to honour, venerate.

རི་རབ *Ri-rab* सुमेरु the centre of the world and king of mountains, the fabulous Sumeru or golden mountain; also called *རི་རབ་ལྗན་པོ* *ri-ra blhun-po*, *གཤེར་གྱི་རི* *gser-gyi-ri* *རི་རྒྱལ་* *ri-rgyal*, *རི་བོ་མཚོ་གཤེར་བ* *ri-bo mchog-rab*, *རིན་ཆེན་རྒྱལ་བ་ཤེགས་ལྷའི་རི་བོ* *rin-chen rñul-brtsegs lha-hi ri-wo*.

རི་སྒོབ་ *ri-srib* or *སྒོབ་རི་* *srib-ri* the hill side not exposed to sun, the shady side, generally the north and north-western sides of a mountain.

རི་ཁུ *ri-gu* colloq. for *རྩ་ཁུ* young goat, kid.

རི་ཁོར་བ *ri-hor-wa* people living in the neighbourhood of mountains and forests also hamlets on mountains with few residents.

རི་པ men who live high up in solitary places and do not mix with the general people much, simple people &c.; also animals like mice which burrow high up in the mountains are called *རི་པ།*

རི་བླགས་པ *ri-brags-pa* a hill-man (*A. 70*): *རི་བླགས་པ་དེ་ནང་པར་འདི་འཕྲོག་དུ་འོང་* the hill-men will come to rob this to-morrow.

རི་བྱི *ri-byi* 1. mountain rat. 2. a corruption of the word *རི་ཤི* *ri-ši* a sage, and applied to the name *अगस्त्या*. *རི་བྱི་ཁྱིམ་* *ri-byi khyim* the residence of Agastya is mentioned as being made of *Ketaka* gem (*Jä.*).

Syn. *རི་ཤི* *ri-ši*; *ཀུམ་བུ་ས་ལྗན་པ* *kum-bha sa-bha-ya*; *རི་འདར་* *ri-hdar*; *རི་འཕན་* *ri-hphan*; *ཅུ་ལྷའི་བུ* *chu-lhahi-bu*; *བུམ་སྒྲེས་རྒྱལ་པོ* *bum-skyes rgyal-po*; *ཁྱོད་ཅན་* *khyor-chu can*; *ལྷོ་ཕྱགས་བདག་པོ* *lho-phyogs bdag-po*; *མངའ་ས་གསལ་བ* *mdañs-ggsal-wa*; *མཛེར་བོའི་བུ* *mdsah-bohi bu* (*Mñon.*).

རི་ཤོ *ri-šo* n. of a medicinal plant: *རི་ཤོས་མཁྱིས་ཁྱུང་ནད་ཀྱན་གྱིན་དུ་འདོན་*.

རིག་པ I: *rig-pa* vb. 1. ज्ञप्ति, वेद्य, वेद, विप्ति, ह्रद्य to know, to understand = *ཤེས་པ།*; with the termin. of the inf.: to know that, to perceive, to observe anything to be of a particular shape or likeness; *རིག་ནས་* knowing or having known; *ཁྱོས་པར་རིག་ནས་* *khros-par rig-nas* perceiving that he became angry (*Dal.*); *ཕ་ལ་རིག་པར་གྱིས་* *pha-la rig-par gyis* let your father know it, inform your father of it (*Tar.*); *སྒྲེག་དུ་རིག་པར་བྱེད་* *alog-tu rig-par byed* (it or he) teaches how to avert, prevent, etc. *རིག་མཁན་* *rig-mkhan* one who knows or has capacity for learning; acc. to *Jä.*: a knowing person, a learned man. *རིག་རྒྱུད་* *rig-rgyud* source of learning, intelligence, character. *རིག་ཤྲགས་* *rig-shags* a spell, charm, magic formula; *རིག་ཤྲགས་མཁན་* *rig-shags mkhan* a person skilled in charms, an exorcist. *རིག་ཅན་* *rig-can* or *རིག་ལྗན་* *rig-ldan* a learned man, an intelligent person; *རིག་གནས་* *rig-gnas* learning; a science. 2. v. རྒྱུག་པ *sgrig-pa* (*Jä.*).

རིག་པ II: 1. in Buddhism = *ཅེ་འཛིན་*, *མོ་མོ་ཡང་དག་པ་རིག་* *pratiśamvid* = ordinary *Samvid* which is of four kinds: (1) *ཕ་རྒྱུ་འཛིན་* *pratiśamvid*; (2) *ཡུ་འཛིན་* *pratiśamvid*; (3) *ཇེ་མེ་འཛིན་* *pratiśamvid*; (4) *ཇེ་མེ་འཛིན་* *pratiśamvid*.

प्रतिषेविद; (4) རྩོམས་པ་མ་མོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་ རྩོམས་པ་ comprehension, prudence, talents, natural gifts. རིག་པ་དང་ལྡན་པ་ talented, rich in knowledge, learned; རིག་པ་གསར་བ་ new information, disclosures, knowledge; also, news: ལོག་གི་རིག་པ་ བསྐྱེགས་ན་ *log-gi rig-pa bsgregs-na* if false knowledge has belched (up) (*Ta. 174, Schf.*). 2. science, learning, literature; རང་གི་རིག་པ་ the orthodox or sacred literature; རྩེ་རིག་པ་ *phyihi-rig-pa* the heterodox or profane literature (*Cs.*); རྩུ་མོང་གི་རིག་པ་ literature or science common to both religions (Buddhism and Brahmanism). རིག་པའི་གནས་ *rig-pahi gnas* and རིག་པ་ *rig-pa* any single science (philosophy, medicine, etc.) 3. the soul as an entity; རིག་པ་ལུས་དང་བྲལ་བ་ the soul separated from the body; རྟེན་དང་བྲལ་བ་ *rten-dan bral-wa* the soul separated from her abode.

རིག་གནས་བཅུ་ *rig-gnas bcu* the ten sciences, རྩོམ་ལྡན་དང་རྩོམ་ལྡན་ of which five are the higher and five minor ones. The latter are:—གསོ་བ་རིག་པ་ *gso-wa rig-pa* the science of healing or medicine; སྒྲ་རིག་པ་ *sgra-rig-pa* the science of words or language; མཛེས་པ་ *tshad-ma* and གཏན་ཚིག་རིག་པ་ *gtan-tshig rig* རྣམ་པ་ dialectics; བཟོ་རིག་པ་ *bzo-rig-pa* mechanical arts. But རང་དོན་ལྟོགས་པ་ *nañ-don sde-snod gsum rig-pa* རྒྱལ་པོའི་རྒྱུ་ spiritual knowledge of the Tripitaka forms the higher sciences. Acc. to the work called *Kosalahi-rgyan* (རྟོ་ས་པའི་རྒྱུ་) the word རིག་གནས་ comprises both art and science; under these being placed medicine, and astronomy, besides the arts of painting and writing, with the following crafts:—མག་པ་ *ngar-wa* (smith), སེན་མ་འབྲེག་མཁན་ *sen-ma-hbreg-mkhan* (barber), སྒྲིང་བཟོ་ *cin-bzo* (carpentry), རྩམ་ཚང་མཁན་ seller of frankincense, བཟྱ་ག་མཁན་ *brtsig-mkhan* mason, རེ་ལ་མཁན་ *btso-la mkhan* dyer, རྩམ་བྱ་བ་ *tshem-bu-wa* tailor, རྒྱུ་མཁན་ *gur-mkhan* tent maker, རེ་འཛུང་མ་ barmaid or

beer-selling woman, བཟན་པ་ *bzan-pa* butcher, and the sellers of and workers in precious stones.

རིག་གནས་བཙོ་བཙུད་ *rig-gnas bcu-brgyad* the eighteen arts and sciences mentioned in *Mdsod* comprise:—རོལ་མོ་ *rol-mo*, འབྲིག་པ་ *hkhri-g-hbrag*, མོ་ཚེས་ *so-tshis*, རྩམ་ཚང་ *gruñ-can*, སྒྲ་ *sgra*, གསོ་བ་ *gso-wa*, རྩམ་ལུགས་ *chos-lugs*, བཟོ་བ་ *bzo-wa*, འཛུང་བྱུད་ *hphoñ-spyod*, གཏན་ཚིག་ *gtan-tshig*, རྩེ་བ་ *shyor-wa*, རང་གི་བཅས་པ་ *rañ-gi bcas-pa*, རྩམ་པ་དན་པ་ *thos-pa dran-pa*, མཛེས་པ་དཔྱད་ *skar-mahi dpyad*, རྩམ་ *rtsis*, རིག་པ་ལྟུག་ *mig-hphrul*, རྩུ་རབས་ *ñon-rabs*, རྩུ་རྩུང་བཟོ་ *ñon-byuñ brjod*. In the རྩམ་པོར་ལོ་ *Dug-hkhor-lo* or *Kālacakra* system eighteen *Rig-gnas* are differently enumerated.

རིག་པ་ཙན་ *rig-pa can* = རིག་ལྡན་ *rig-lan* intelligent, sagacious.

Syn. རྩུང་པོ་ *spyañ-po*; རྩུང་པོ་ *gruñ-po* (*Mñon.*).

རིག་པ་མཚན་གྱི་རྒྱུད་ *rig-pa mehog-gi rgyud* is a *Tantrik* mystical work believed to enable one to distinguish the mischief done to a person by human beings from that done by evil spirits.

རིག་པ་མཛད་བཟུ་ན་ n. of a Bon religious work (*G. Bon. 4*).

རིག་པ་པོ་ བེད་ཀ་ the knower.

རིག་པ་མི་གསལ་བ་ *rig-pa mi-gsal-wa* = རྩུན་པ་ *glen-pa* an idiot, a fool.

རིག་པ་འཛིན་པ་ *rig-pa hdsin-pa*, v. རིག་པ་འཛིན་ *hdsin*.

རིག་པ་འཛིན་མ་ a complimentary address for a Buddhist nun similar to the form *Rje brtsun-ma* (*Yig. k. 70*).

རིག་པའི་རྩ་བ་ *rig-pahi rna-wa* = རྩམ་པ་ཀྱི་རྩ་བ་ *nags-kyi tig-ta* (*Mñon.*) a species of wild gentian.

རིག་པའི་རྒྱལ་པོའི་གཙོ་བོ་རྣམས་ *rig-pahi rgyal-pohi gtso-bo rnam*s designation of the chief gods of learning:—གཙུག་རྩེ་དང་; མཛེན་པར་འཕགས་པ་; མཛེན་པར་མཚན་མ་; གཏུགས་དཀར་མ་; འདབ་མ་མཐའ་ཡས་; འདབ་

incarnate beings; = སྐྱེས་པ་དམ་པ་ *skyes-bu dam-pa* (*Mñon.*).

རིགས་ཏམས་པ་ *rigs-nams-pa* degenerate: རིགས་ཏམས་དགེ་སྤྲོད་ *rig-nams dge-sloñ* a fallen monk, a monk disgracing his position or profession.

རིགས་མཉམ་པ་ *rigs-mñam-pa* = རིགས་མཉམ་པ་ བསྐྱེད་པ་ རིགས་མཉམ་པ་ *rigs-mthun* id., opp. to རིགས་མི་མཉམ་པ་.

རིགས་ལྷན་ *rigs-lan* 1. वर्णी, कुलिक noble birth. 2. = རྩ་མཚོག་ *rta-mchog* an epithet of *Uccaiṣravā*, the horse of Indra; a horse of good breed (*Mñon.*).

རིགས་ལྷན་མ་ *rigs-lan-ma* कण्टकारि (*Mñon.*).

རིགས་པ་ *rigs-pa* 1. vb. to have the way, manner, custom, or quality of: མགོ་ཕྱར་པ་བཞི་ལྟར་ *ma-gyur-pa* that its head should come out was a matter of course. 2. རྟོག་པ་ལྟར་, རྟོག་པ་ལྟར་ necessary, proper, suitable, right, suited to the purpose: ད་རི་ཞིག་རྩེ་བཞི་ལྟར་ *now a mountain ought to appear (Dzl.)*; བཞི་ལྟར་ལྟར་ *would it not be proper to keep it?* རིགས་ཀྱི་རུས་པ་བཞི་ *it is right time (Dzl.)*; མི་སྐྱེ་བཞི་ལྟར་ལྟར་ *it is not right to be silent*; རྩེ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ *it is not right to abuse.* 3. possibility, capable or capability: རིང་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ *because it is possible for him to come*; དན་པའི་མི་ཟེན་རིགས་ལ་ *dran-pahi ni-zin rigs-la* if there should be any chance of his not remembering (*Thgr.*); རན་མོང་ཏུ་འགྲོ་མཁོ་ལྟར་ལྟར་ *as there is a possibility of going to hell*; གདུལ་བཞི་ལྟར་ལྟར་ *gdul-wahi rigs-pa* those capable of conversion (*Dzl.*); ལྷན་ལྟར་ལྟར་ *lhar skye-wa ni rigs-pa-ma lags* his being born as a deity is not befitting, or also: not possible, not probable (*Dzl.*). མི་རིགས་པ་ *wrong, not right, unbecoming, improper, etc., to do badly*; རིགས་པ་མིན་པ་ *unbecoming, improper.*

རིགས་ཕྱར་ *rigs-byun* = རྩེ་ལྟར་ *rgyud-pa* or གདུལ་ལྟར་ *gdul-pa-rgyud* extraction, descent;

scion: ས་བོན་ལས་ཕྱར་ *sa-bon las-byun* grown of the seed (*Mñon.*).

རིགས་མེད་ *rigs-med* 1. नकुल the fourth Pāṇḍava, one of the five orders of the Buddhists v. རིགས་ལྷན་ *rigs-lñā*. 2. mongoose.

རིགས་མེད་པ་ *rigs-med-pa* श्रीकालचक्र the Kala-chakra system of Buddhism (*Mñon.*).

རིགས་བཟང་ *rigs-bzan* an ascetic, a hermit; སྤྱིས་པ་ལྟར་ལྟར་ *khriṃs-la gñas-pa* one abiding by law, a holy man, one belonging to the holy order (*Mñon.*).

རིགས་བཞི་ *rigs-bshi* चतुर्वर्ण the four castes of Ancient India: བླ་མ་ཟེ་ *bram-ze*, Brahman, རྩེ་ལྟར་ལྟར་ *rgyal-rigs* Kṣetriya, རྩེ་ལྟར་ལྟར་ *rye-rigs* the gentleman or trading caste, གདུལ་བཞི་ལྟར་ལྟར་ *gdul-wahi rigs* Sudra caste.

རིགས་གསུམ་ *rigs-gsum* the three classes of beings: དེ་བཅས་ལྟར་ལྟར་ *the gods*, རྩེ་ལྟར་ལྟར་ *the human race*, རྩེ་ལྟར་ལྟར་ *the serpent demi-god race.* The three *Bodhisattvas* who protect these three are called རིགས་གསུམ་མགོན་པོ་.

རིགས་སུ་འགྲོ་མཁོ་ *as met.* = རྩེ་ལྟར་ལྟར་ *the ocean.*

རིང་གཞག་ *riñ-gag* also རྩེ་ལྟར་གཞག་ *jacket or waist-coat without sleeves worn by Buddhist nuns.*

རིང་ཏེ་བ་ *riñ-he-wa* = རིང་ལྟར་ *riñ-se*: རྩེ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་ *in Mil. nt.* = every day warm meals.

རིང་ཐུང་ *riñ-thun* 1. long and short. 2. length, relatively.

རིང་ཏུ་བསྐྱེད་ *རྩེ་ལྟར་ལྟར་ལྟར་* *as met.* = that calls from a distance, *i.e.*, a cock.

རིང་ཏུ་ཕྱེད་ *riñ-du khyab* perfume, sweet smell, scent.

Syn. རྩེ་ལྟར་ལྟར་ *dri-shim-pa*; རྩེ་ལྟར་ལྟར་ *dri-shim-mo* (*Mñon.*).

རིང་ཏུ་མཐོང་བ་ *riñ-du mthoñ-wa* दूरदर्शी to see to a distance; fore-seeing, considerate; also as sbst. = a wise person. Syn. མཐོང་པོ་ *mkhas-pa* (*Mñon.*).

རིང་ནས་འགྲུགས་ *riñ-nas-hgugs* that attracts from smell; also=sweet scent. Syn. རི་ཤིམ་པོ་ *dri-shim-po* (*Mñon.*).

རིང་འཕུར་ that soars or flies to a great height or distance=ཡར་ན་ n. of a star.

རིང་བ་ *riñ-wa* 1. length of space or time; རིང་ཁྱད་ id.: དུས་ཀྱི་རིང་བ་ *dus-kyi riñ-wa* length of time; གཤམ་གྱི་རིང་བ་ *gzugs-kyi riñ-wa* the distance of space, length of body, etc. རིང་ནས་ རྒྱུ་ལ་ from a distance; ད་དུང་ལུས་ལས་རིང་ཞི་ *da-duñ yul-las riñ-ste* as he is still at a distance from the place; གནས་འདི་ནང་ཁྱད་དང་རིང་བས་ because this place is far from the town (*Dzl.*); མི་རིང་བ་ན་ at no great distance. 2. or རིང་པོ་ and རིང་མོ་ adj. long, with respect to time: ཆ་རིང་པོ་ a long life, adj. long-lived; རིང་མིན་=མ་འགྲུངས་པ་ without delay, shortly in a short time. རིང་མིན་ངོ་མཇུག་ཐུག་པ་ བྱགས་མཚན་འཇགས་པ་མཁྱིན་མཁྱིན་ (*Yig. k. 26*) may it please you to keep in the ocean of your mind remembrance that I may be permitted to meet you within a short time. ལུན་རིང་པོ་ནས་ *yun riñ-po-nas* from a long time, a long time since; རིང་པོར་མ་ཁོན་པར་ or རིང་པོ་མ་ཁོན་པར་ soon afterwards; རིང་པོར་མ་ཁོན་པར་ not delaying or being detained for long; མི་རིང་བར་ after not long, in a short time; དེ་ནས་མི་རིང་བར་ not long after that; རིང་ཞིག་ a long time; རིང་ཞིག་ཐོན་པ་དང་ after a long time (*Dzl.*). རིང་ཞིག་ཏུ་ adv. a long while, for a long time; རིང་ཞིག་ཏུ་མ་འོངས་པས་ as he did not come for a long time (*Dzl.*); རིང་ཞིག་ན་ after or during a long time (*Gl.*). རིང་ལ་ resp. ལྷ་རིང་ལ་ c. genit.=during, at; ཉེན་གྱི་རིང་ལ་ in the day time, during the day འདིར་བཞུགས་རིང་འཛོམས་ provisions for the time of his stay here. རིང་བཟླ་ *riñ-wa-lña* the five objects to be long admired: arms, eyes, breast, nose, knees (shanks) (*Mi.*).

རིང་མོ་སྒྱུ་ *riñ-mo-skyes* ཡར་ལ་, ཡིལ་ n. of a very useful medicinal plant (*Mñon.*).

རིང་ལུགས་ *riñ-lugs* मत doctrine; one's sect, religious order, or school; old custom.

རིང་བསྐྱེད་ *riñ-bseel* གསལ་ལ་ ཇུ་འུ་ (*Zam. 11*) also called འཕྱེད་གཏུ་ *hphel-gduñ*, small very hard glittering particles said to be found in the burnt ashes of certain (not all) holy lamas: མངས་རྒྱུ་གསུམ་གྱི་རིང་བསྐྱེད་གཏུ་ ར་ལ་སྐྱེད་པ་ (*J. Zan.*) the relics of bodies of the three Buddhas, etc.

༥ རིང་བུ་ *riñ-bu*=འབྲེལ་མེད་ *hbrel-med* or རྒྱུ་ལ་ *rkyañ-wa* single, simple, solitary, unconnected; also=proso.

རིངས་ *riñs*, རིངས་པ་ *riñs-pa* hurry, haste; or རིངས་པ་ as vb.=ལྷུར་དུ་བྱེད་པ་ *nyur-du byed-pa* to make haste; མ་ཤོགས་རིངས་པ་འི་ཚུལ་གྱིས་ད་ཚུང་མྱོན་ not delaying do now come here in haste; རིངས་པར་རྒྱལ་པ་ *riñs-par rgyug-pa* to run fast; རིངས་རུང་ *riñs-ruñ* though you be in a hurry; རིངས་པའི་བསོད་སྦྱོམས་ *riñs-pahi bsod-sñoms* gifts of charity requiring haste; རིངས་རྒྱབས་ལུ་ *riñs-stabs-su* most speedily (*Jü.*). རིངས་པའི་ཚུལ་ *riñs-pahi tshul* in རྒྱན་གསུམ་གྱི་མའི་བྱགས་ཀྱང་རིངས་རིངས་པའི་ཚུལ་གྱིས་གཟེགས་པ་ the three eyes cast looks quickly upon the lama's heart (*Khrid. 189*).

རིད་པ་ *rid-pa*=དངོས་ངན་ a rotten thing; emaciated.

རིན་ *rin* ལྷུ་, ལྷུ་, ཡུ་ the price, value, charge: རིན་གཙོད་པ་ to fix, to determine the price; རིན་རྟོག་པ་ *rin-rtog-pa* to ascertain the price, to estimate the value; རིན་འཕེབས་པ་ to abate, to lessen the price (*Cs.*); རིན་འབབ་པ་ རིན་འབྱེད་ *rin-hbri-wa* the sinking or falling in value; རིན་ཅན་ *rin-can* valuable, dear, costly; རིན་མེད་ *rin-med* worthless, also: free, gratis; རིན་གོང་ *rin-goñ* or རིན་མང་ or རིན་ཅེད་ price, cost.

༥ རིན་ཅན་ *rin-can* or རིན་པོ་ཅེ་ *rin-po-ce* for རིན་ཅན་ *rin-chen* or རིན་པོ་ཅེ་ *rin-po-che*.

རིན་ཅེ་བ་ *rin-che-wa* 1. of great price, value. 2.=དུ་ལྷུ་འི་རས་ (*Mñon.*).

རིན་ཆེན *rin-chen* 1. रत्न, हिरण्य, मणि, वस्तु
gem; precious, precious thing, gold, wealth
(in metal). *རིན་ཆེན་ཆེ* or *རིན་ཆེན་དང་པོ་ལ་གསེར་*
gold: *སྐུ་འཛོལ་རིན་ཆེན་དང་པོའི་རང་ཁམས་གསལ་ཞིང་* your
health being glowing as gold its natural
glitter (*Fig. k. 39*); *རིན་ཆེན་གཉིས་པ་ལ་དུལ་*
silver (*Fig. k. 4*). *རིན་ཆེན་དྲ་བ་ཅན་གྱིས་བྱས་པའི་མཛད་*
n. of a Sūtra delivered by Buddha at the
request of Rin-chen-dra-wa-can (*K. d. 4, 232*). *རིན་ཆེན་སྤྱིང་པོ་རལ་གཤེད་* the earth that
has precious gems in its bowels; *རིན་ཆེན་*
གདར་བྱེ dust (from rubbing) of gold, silver,
copper and iron (*Rtsii*). *རིན་ཆེན་རྩ་གསུམ་* the
three different Ratna or gems in Bud-
dhism: Buddha or the supreme teacher;
Dharma, the doctrine embodied in the
scriptures that protects all living beings;
and Sangha the church (comprising all
the past Buddhas, Bodhisattwa, saints and
the priesthood) which leads to salvation.
རིན་ཆེན་རྩ་བདུན་ *rin-chen sna-bdun* the seven
(really six) different precious articles be-
lieved to be the extraordinary treasures
of a *Cakravartti Rājā*: the precious wheel,
the precious elephant, the precious
gem, the precious wife, the precious
minister and the precious general. *རིན་ཆེན་*
འབྲུང་གནས་རལ་མཁའ་, རལ་ཀར་ the earth, also the
ocean; n. of a Bodhisattva. *རིན་ཆེན་བཞི་འདྲེན་*
great rivers like the Indus, Ganges, &c.,
which carry the four kinds of precious
metals (*Fig. k. 16*). *རིན་ཆེན་རྩ་བས་བྱས་པའི་མཛད་*
rin-chen zla-was shus-pahi mdo n. of a
Sūtra delivered by Buddha at the request
of Ratna candra. (*K. d. 4, 258*). 2. symb.
seven (*Rtsii*).

རིན་ཐང་ *rin* price, value; *རིན་ཐང་ཅན་* valu-
able; *རིན་ཐང་ཆེ* *mahā* dear, costly; *རིན་ཐང་ཐལ་*
invaluable, priceless (*Fig. k. 3*). *རིན་ཐང་གུན་*
=འགྲོན་པུ་སྤོལ་ the cowry or the current
coin of ancient India.

རིན་པོ་ཆེ *rin-po che* = རྩ་པུ, རིན་ཆེན, མཆོག, རལ་
1. precious, the title which the Lamas of
Lhasa and Tashi-lhun-po receive when
they are recognized as the embodiments of
the souls of their predecessors and are
installed in the hierarchical office. 2.
subst. gem, jewel, gold, silver, etc.

རིན་པོ་ཆེའི་གདུགས་ *rin-po chehi-gdugs* རལ་ཆུ་
the jewelled umbrella, one of the eight
auspicious articles in the possession of
royalty.

རིན་པོ་ཆེ་ལྔ་ལྔ་ the five different kinds of
precious articles: gold, silver, turquoise,
coral and pearl (*Rtsii*).

རིན་པོ་ཆེ་དང་ལྷན་པ་ཞེས་བྱ་བའི་རི་ n. of a submarine
mountain of the Eastern ocean:—*དཔག་ཚད་སྤྱོད་*
དུ་ལུང་པ་ཡིན་པ་ལ་དང་། རྩ་པོ་ཆེན་པོ་དང་། རྩ་ཆེ་དང་། བེ་རུ་
རྩ་དང་། ལུ་ལུ་ར་ག་པ་དང་། ལུ་ལུ་དང་། ལུ་ལུ་ར་ག་དང་།
ལུ་ལུ་མ་རི་ལུ་ལུ་མ་གསལ་པ་རིན་པོ་ཆེ་རྩ་པོ་ཆེ་གསལ་གྱི་ཏེ་བར་མཛེས་པ་
ཡིན་ཏེ། (*K. d. 5, 269*). *རིན་པོ་ཆེའི་གྲུགས་པ་ཞེས་བྱ་བའི་རི་*
n. of another mountain situated beyond
the island of mother-o-pearl (*མུ་ཏིག་གེ་ལུ་ཀ་*
ཏིའི་ཁྲིང་ *mu-tig gi-gu-ka tih-glin*) (*K. d.*
5, 330).

རིན་པོ་ཆེའི་སྒོམ་ རལ་པེཌ་ཀ་ a chest made of gold
or silver and studded with precious stones.

རིན་པོ་ཆེའི་ཁྲིང་ *rin-po chehi-glin* རལ་ཇཱུ་པ་ n.
of a fabulous island (*K. d. 5, 343*).

རིན་པོ་ཆེའི་ཕུང་པོ་ཞེས་པའི་མཛད་ n. of a Sūtra in
(*K. ko. 6, 261*).

རིན་ཐུངས་ or *རིན་ཆེན་ཐུངས་པ་* n. of a town in
Tsang the chief of which once ruled over
Tibet. It has a fort or Jong (*Rtsii*).

རིན་གས་ཏྲོས་ བཤུ་ལྡན་ bought with money or
price.

རིན་དི་ *rin-di* 1. bad. 2. a musket-ball
(*Jā*).

རིབ་ *rib* colloq. of *སྤོབ་* = ལུང་མ་ a short time,
a little while.

འཇམ་མཁའ་ *rib-ma* (also, colloq. “*dibma*”) fence, hedge, enclosure to protect fields from the cold winds, intruders, etc. (*Jä.*).

འཇམ་གྱི་ *rim-gro* = ལྷ་འཇམ་ *sku-rim* བཀའ་ལྟོས་ཀྱི་འཇམ་མཁའ་ any religious service conducted in a temple or chapel, daily, monthly, etc.; also honour, homage, shown more esp. to gods, saints, and priests; special personal rites and other ceremonies. འཇམ་གྱི་ལྷ་མོའི་འཇམ་མཁའ་ extraordinary religious service; འཇམ་གྱི་ལྷ་མོའི་འཇམ་མཁའ་ place of religious service; འཇམ་གྱི་ལྷ་མོའི་འཇམ་མཁའ་ *rim-gros thar-war hgyur* he will yet be cured by religious ceremonies; དེའི་འཇམ་མཁའ་ *dehi-rim gro-la* as a ceremony for him (the sick person) (*Mil.*); རྒྱུ་མེད་ཀྱི་འཇམ་གྱིས་ by offerings in goods, cattle, etc. (*Mil.*); འཇམ་གྱི་ཆེན་པོ་ལྷ་མོ་ *rim-hgro chen-po byas* he arranged a great sacrificial festival (*Jä.*).

འཇམ་གྱོལ་ *rim-gro-wa* or འཇམ་འགྱུ་ལ་ *rim-hgro-pa* attendant, attending servant, aide-de-camp; in modern Tibetan the term comprises such high household officials as གཞན་ལ་དཔོན་ *gsol-dpon*, གཞན་ལ་དཔོན་ *gzims-dpon*, &c. Ananda was Buddhas *rim-gro-pa*; and the priest conducting the fixed daily or monthly religious services in a temple or sanctuary is also called འཇམ་གྱོལ་ *rim-gro-pa*.

འཇམ་པ་ *rim-pa* བཀའ་ལྟོས་, ལུས་ལྟོས་, ཆར་ 1: order, series, succession; འཇམ་པ་བཞིན་དུ་ or འཇམ་བཞིན་ in a row or line, in row, by turn; འཇམ་པར་ *rim-par* successively, one after another, gradually; འཇམ་གྱིས་ or འཇམ་པས་ by degrees: འཇམ་གྱིས་གཞིན་ to come down by degrees; འཇམ་པས་དང་པོ་མཆོག་ཡིན་ཕྱི་མ་དམན་ by degrees the first became chief and the last lowest; བྱ་བཅོམ་འཇམ་བཞིན་བྱེད་པ་ to do business by turns, each taking a certain share of work (*Glr.*). འཇམ་པ་གཞན་དུ་སྤྱར་མེད་ཆར་ to put the succession in another (branch). 2. separate

order or succession, the place in a row or file, constituent part or member of a series, an item; a folding part: དེའི་མེ་བརྒྱུད་འཇམ་པ་ལྔ་མ་རྒྱུ་མ་བཟུང་ five members of his line occupied the throne (*Glr.*), ཆོ་འཇམ་པ་བཟུང་ *sgo rim-pa-bdun* a seven-fold door (*Dal.*); དངོས་པོ་བཟུང་འཇམ་པ་ items of good or bad articles; བྱང་མ་གྱི་འཇམ་པ་ numerical order, serial number. འཇམ་པ་མེད་པ་ to degrade, bring down gradually (*Fig. k. 1*). 3. order, method: འཇམ་པ་མེད་པ་ བརྒྱུད་མེད་ without method, disorderly འཇམ་པ་འདས་པ་ རྒྱུ་མེད་ out of order, changed, irregular; འཇམ་པ་ཤེས་པ་ knowing the order or method; འཇམ་པ་འདས་པ་འཇམ་པ་འདས་ by this method which will be explained immediately (*Jä.*); འཇམ་པ་ *rim-bral* disorderly, irregular (*Jä.*). 4. degree, stage: ལོ་མེད་ འཇམ་པ་ degree in rank or dignity; ལོ་མེད་ འཇམ་པ་ degree in talents or attainment; ཆས་དང་མ་ལམ་གྱི་འཇམ་པ་ stage in spiritual and saintly perfections. 5. time multiple: འཇམ་པ་འཇམ་པ་ *rim-ladabs* འཇམ་པ་ *ñis-rim* double; འཇམ་པ་འཇམ་པ་ *rim-geig* = ལོ་མེད་ འཇམ་པ་ once, one time.

འཇམ་ས་ *rims* or འཇམ་ས་ནད་ *rims-naq* ལྷན་ infectious disease, plague, འཇམ་ས་ epidemic; འཇམ་ས་མེ་མེད་པ་ བྱིན་པ་ typhoid fever; འཇམ་ས་ ལོ་མེད་པ་ *rims-gtoñ-wa* to send, to cause a plague; འཇམ་ས་དུག་པོ་ virulent contagious disease; འཇམ་ས་མེད་པ་ འཇམ་ས་ free from epidemic or plague: འཇམ་ས་ལོ་མེད་པ་ལྷན་འཇམ་ས་མེ་མེད་པ་ plagues, epidemics, are caused by nothing but the season or by demons; འཇམ་ས་ལོ་མེད་པ་ལྷན་འཇམ་ས་ལོ་མེད་པ་ because infection has set in gradually by the action of filth the disease has got the name *Rims-naq* (*Mñg. 23*).

༥ འཇམ་པ་ *ril* or འཇམ་པ་ *ril-po* 1. = འཇམ་པ་མཁའ་ all, the whole, the entire thing (opp. to a part): འཇམ་པ་མཁའ་ the entire month; འཇམ་པ་མཁའ་ལོ་མེད་པ་ *ril-pohi thag-ma* the remainder of the whole

(*Vai. kar.*); རུབས་རིལ་ལུས་ *bubs-ril-luṣ* the whole body; རིལ་གྱིས་གཡོགས་པ་ *ril-gyis gyogs-pa* entirely covered, completely enveloped, or wrapped up (*Sch.*); དགུན་བཟན་རིལ་གྱིས་གཡོགས་ covered his head entirely with his shawl (*A. 86*). རིལ་མེད་པ་ *ril-miḍ-pa* to swallow a thing entire; དེ་དག་དང་རིལ་གྱིས་མཆིའམ་བྱེད་དང་མཆི་བ་བཀའ་རྒྱུ་ལ་ ཅེག་ tell me whether I am to come with all, or only with one half (of them) (*Jä.*). 2. ball, globule: རིལ་ཐོང་འཛོན་པ་ ཕིལ་པ་ལྟར་ accepting as a food-ball. 3. dung of sheep, rabbits, mice, etc. Also རིལ་མ་ *ril-ma*.

རིལ་འཛོག་མ་ *ril-hjog-ma* (ལྷ་འཛོག་མ་ *lhahi smad-htshoñ-ma*) n. of a celestial courtesan (*Mñon.*).

རིལ་ཏིང་ *ril-tiñ*, (གཏོང་མ་གཏོང་རྒྱུ་འཛོན་པ་ ཏིང་གཞག་གཏེས་) balls or globules made of flour as offerings to the gods, spirits, etc., also the sacrificial water cup.

རིལ་ཐོང་ *ril-por*, adv. wholly, entirely: ཅག་པ་དང་རིལ་ཐོང་འཛོན་པ་ to consider a thing lasting and complete.

རིལ་པ་ *ril-wa* 1. or རིལ་མོ་ *ril-mo* round, cylindrical; སྒན་མ་རིལ་མོ་ *sran-ma ril-mo* peas are round (*Vai. sn.*). 2. sbst. ལྷ་ཕིལ་ཀ་, བཞུགས་ཀ་ a round, globular object, such as a round lump of butter, etc.; རིལ་པའི་ཁྱི་ལྷ་གས་ *ril-wahi spyi-bhugs* a bottle, narrow in the middle, a gourd-bottle (*Sch.*). Also= ཆལ་རིལ་ *chab-ril* or ཆལ་ལྷུག་ *chab-glug* water-pot to keep water for rinsing the mouth of monks; རང་མ་གྱི་རིལ་པ་ཁྱི་ལྷ་གས་མ་གཏོང་བྱེད་པ་ རྒྱུ་གང་ཞོང་པ་ a copper cylindrical pot used as a jug to contain one *drona* of Magadha (*A. 22*).

རིལ་བུ་ *ril-bu* small ball, globule, pill: རིལ་བུ་པ་བྲེལ་བ་སྒན་མ་ཅུ་མ་ formed into a pill of the size of a pea (*Jä.*).

རིས་ *ris* 1. sbst. (apparently derived from འབྲིབ་ *hbri-wa* to draw) any figure, form, design. རིས་སུ་ *ris-su*, in figure, རིས་སུ་

འབྲིབ་ *ris-su hbri-wa*= རི་མོ་ལ་འབྲིབ་ *ri-mo-la bri-wa* to draw; རིས་སུ་འབྲིབ་པ་ལ་མཁོ་ལོ་བཟུང་བ་ཅུ་ treatises on figure-drawing building, etc. (*A. 34*). པད་མ་རིས་ *pad-ma-ris* the figure of a lotus flower (*Ghr.*); མིག་མང་རིས་སུ་བྲིས་པ་ *mig-mañ ris-su bris-pa* designed like a chess-board; ལྷ་རིས་ *skya-ris* the blank parts of a picture (*Cs.*). 2. acc. to *Cs.*: part, region, quarter, hence མཐོ་རིས་ *mtho-ris* heaven, དབང་རིས་ *dwañ-ris* share of power or territory; མངའ་རིས་ *Mñah-ris* n. of a part of Tibet—the western province; 3. རིས་ཀྱི་པ་ལ་ party: ཕྱོགས་རིས་ *phyogs-ris* partiality; *Cs.* has also: རང་རིས་ *rañ-ris* one's own party, གཤན་རིས་ *gshan-ris* another's party. རིས་ཅན་ *ris-can* partial, prejudiced. རིས་ཅད་ impartial: རིས་ཅད་སྤོ་ཡི་མི་ཁོ་མ་རྣམ་པ་བརྒྱུད་ eight uneasinesses of an impartial mind (*Khrīd. 16*). རིས་བྱལ་= རྟེ་རིང་མེད་པ་ or ཕྱོགས་རིས་མེད་པ་ impartial, lit. not considering one near to his side and another distant from it. རིས་མེད་ *ris-med* impartial, indifferent, hence also a hermit, because he ought to feel indifferent to every thing (*Jä.*). རིས་གཞལ་ *ris-gzah* sym. num.=7, derived from the number of the greater planets together with the sun and moon (*Jä.*).

རུ་ *ru* 1. a horn,=རྩ་ *rwa*; གཡག་རུ་ *yak's* horn, ར་རུ་ *ra-ru* goat's horn, ལུག་རུ་ *lug-ru* ram's horn. 2.=ཅ་ *cha* a division, part, section: དམག་གི་རུ་ a brigade; རྫོང་ཅག་གི་རུ་ རྒྱལ་ཕྱགས་ལྷུག་སྒྲིགས་ the cattle, sheep, goat, &c., of each division under the Jong (*Rtsin.*). རུས་གསུམ་གྲུས་པའི་རུ་གཅིག་ *rus-gsum byas-pahi-ru-pgcig* one part out of three parts. Also རུ་ *ru* is equivalent to the Chinese term usually translated "banner": གཡས་རུ་ *gyas-ru* right wing or district, or "banner"; གཡོན་རུ་ left "banner" or wing, དབུ་རུ་ *dau-ru* central division. More especially རུ་དར་ *ru-dar* banner, military ensign of triangular shape used in Tibet; རུ་དར་འཕྲུར་བ་ *ru-dar*

hphyar-wā to display, to hoist the banner.
 རུ་སྐྱ་ *ru-sna* division or wing of an army;
 རུ་དོན་ *ru-dpon* commander of a regiment or
 wing; རུ་མཚན་ *ru-mtshon* a lance with a
 flag attached to its top, colours.

རུ་ང་ *ru-ña* hatred, grudge, malice; རུ་ང་
 རུ་ *ru-ña-can* spiteful, malicious.

རུ་རྩ་ *ru-rtā* རུ་རྩ་ acc. to *Cs.*: a kind of
 spicy root [a sort of medicinal plant used
 as a remedy for the disease called *takman*;
Costus speciosus] *S.*

Syn. རུ་འབར་མ་ *hod-hbar-ma*; རུ་ལྷ་ལ་མ་ཚན་
dbuyug-pas-mtshan; རུ་བྱེད་ *khyob-byed*; རྩན་ཐན་
smün-ldan (*Mñon.*).

རུ་ཐོག་ *Ru-thog* or རུ་རྩོག་ *Ru-rdog* n. of an
 important fort as well as of a district in
 Tibet lying to the east of Ladak, about
 15 miles beyond the east extremity of the
Pañ-koñ Lake.

རུ་བཅི་ *ru-paṭi*; one of the commanders
 of the Kaurava armies who fled from the
 battle field of Kurukṣetra and took shelter
 in Tibet (*J. Zan.*).

རུ་ཕི་ *ru-pi* (in Sikk. *rubi*) རུ་ཕི་.

རུ་པོ་ *ru-po*=ram in *W.* (*Jā.*).

རུ་བ་ *ru-wa* 1.=རེ་གུར་ *re-gur* a tent-
 covering made of yak's hair; རུ་བ་པ་ *ru-wa-
 pa* a person living in such a tent; རུ་བའི་ཚོགས་
ru-wahi-tshogs a number of such tents,
 a tent-village (*Jā.*). 2.=རྩོག་པ་ *brog-pa*
 herdsmen of Tibet.

རུ་མ་ *ru-ma* curded milk, used as a
 ferment, in *C.*: རུ་མ་རུ་མ་བྱུག་པ་ *ho-mar ru-ma
 blug-hdra* as when sweet and curded milk
 are put together.

རུ་ཡོང་པ་ *the* princess of Ru-yong who
 was married to King *Sroñ-btsan sgam-po*
 and built the temple of Brag-Cha Klu-
 phug Lhakhang (*Loñ* 2. 6.),

རུ་ར་ཀ་ *ru-ra-ka* རུ་ར་ཀ་ a kind of
 berry, prob. the smaller species of རུ་ར་ཀ་, of
 which the rosaries used by *Tantrik* lamas
 are often made.

རུ་རུ་ *ru-ru* 1. a kind of deer (*K. d.*
 3, 177). 2. species of fruit-tree (*Jā.*).

རུ་ལེབ་ *ru-leb* 'flat-horn,' occurs in རུ་ལེབ་
 རུ་ལེབ་ the *Cereus Wallichii*, and in རུ་ལེབ་ཀྱི་རུ་ལེབ་
 the stag discovered in Central Tibet by
 Dr. Thorold and afterwards named *Cervus
 Thoroldi*.

རུ་ག་གི་ *rug-gi*=ཐུག་པ་ *phral-du* or རུ་ག་པ་
myur-du soon, quickly: རུ་ག་གི་དུག་པ་བར་འགྲོ་ཡང་མི་
 འཁྱོད་ (*Behu.* 70) they do not repent even if
 they have to go to hell quickly.

རུ་ག་གི་ *rug-ge* adj. and adv. gracefully,
 finely: རུ་ག་གི་ཚད་རུ་ག་གི་བཟང་པོ་འདྲེན་པ་
 རུ་ག་གི་ཚད་རུ་ག་གི་ *shiñ-num rug-ge* the field
 had a smooth elegant appearance.

རུ་ག་པ་ *rug-pa* vb. to bend; རུ་ག་བྱས་ *rug-
 byas*=རུ་ག་བྱས་ *sgur-byas* bent; རུ་ག་པ་འདྲེན་པ་འཁྱོད་པ་
 རུ་ག་བྱས་པ་ལས་ from having bent down his head
 in serving tea and molasses (*A.* 141).

རུ་ག་རུ་ག་བྱེད་པ་ *rug-rug byed-pa*=བུམ་པ་ *bsdus-
 pa* to collect together: རུ་ག་པ་འདྲེན་པ་འཁྱོད་པ་
 put all things together pell mell.

རུ་ག་མ་ *Rug-ma* n. of a town in the
 country of Sindhu (*S. lam.* 35).

རུ་ཁྱ་ཁྱ་ *ruñ-khañ* a polite term for
 bake-house or kitchen, generally such as
 belong to the clergy; also store-room for
 keeping clothes, furniture, and utensils
 permissible for the use of monks.

རུ་ཁྱ་ཁྱ་ *ruñ-chu* water for washing the
 mouth (of a monk) before taking food and
 after he has finished his meal: རུ་ཁྱ་ཁྱ་ཁྱ་ཁྱ་
 རུ་ཁྱ་ཁྱ་ཁྱ་ཁྱ་ཁྱ་ཁྱ་ཁྱ་ (*A.* 35).

རུང་བ *ruñ-wa* (cognate to རྟན་པ, རྟག་པ)
1. vb. to be fit, capable for, suitable, right, and adj.: རྟག་པ, རྟག་པ, རྟག་པ proper, fit, etc., རྟག་པ་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ whatever has been done is proper; idiom for: you can do what you like. རྟག་པ་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ this word is calculated to terrify, is terrible; རྟག་པ་རུང་པ་ it is saleable, vendible; རྟག་པ་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ *slob-dpon-du-mi ruñ* he is not fit to be a teacher; རྟག་པ་རུང་པ་ he is good for nothing else, but also in the sense: he is too good for any thing else (*Glr.*); རྟག་པ་རུང་པ་ཡང་ཡང་ one that is able to perform it; རྟག་པ་ཡང་ཡང་ཡང་ *mi-rñed mi-ruñ* it must be procured by all means; རྟག་པ་ཡང་ཡང་ it ought to be done; རྟག་པ་ཡང་ཡང་ཡང་ can also do without (him); རྟག་པ་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ would it not be as well to let him go at that time; རྟག་པ་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ how can one believe you? (*Jä.*) 2. *Jä.* mentions several other phrases with རུང་: རུང་ཡང་ཡང་ཡང་ why should we care so much for this our body? Esp. རུང་ཡང་, preceded by ར་ or (rarely) by ཡང་, why should not?, i.e., O that! would that! རུང་ཡང་ཡང་ཡང་ would that this were mine! རུང་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ I only wish, she were not my daughter! would it were not my daughter! In *C. colloq.* and in later writings རུང་ = "although" after a verbal root: རུང་ཡང་ཡང་ཡང་ though I have been sitting so long (*Mil.*); རུང་ཡང་ཡང་ though it is not necessary (*Mil.*); རུང་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ to plead ignorance although one knows the thing (*Mil.*); རུང་ཡང་ཡང་ whatever may happen to me, = at all events, at any rate; རུང་ཡང་ཡང་ though it may be; རུང་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ whether it be an erroneous (opinion) or not (*Mil.*); རུང་ཡང་ཡང་ཡང་ though I live or though I die; རུང་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ whosoever he may be, whatsoever it may be. རུང་ཡང་ཡང་, རུང་ཡང་ཡང་ (1) pernicious, dangerous, atrocious, as enemies, beasts of prey,

malignant gods and spirits, etc. (2) spoiled, destroyed, ruined: རུང་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ to destroy, etc., རུང་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ to be destroyed, etc., (*Jä.*).

‡ རུང་ཡང་ཡང་ *ru-drä-kṣa* རུང་ཡང་ཡང་; = རུང་ཡང་ཡང་ཡང་ *drag-pohi-mig* malignant eye, "evil eye"; in Tibet it is gen. called རུང་ཡང་.

རུད་ *rud* = རུད་ a slip, that which has slipped down; a falling or fallen mass, as: རུད་ snow-slip, avalanche, རུད་ deluge, inundation, flood (by the rupture of an embankment and the like), རུད་ land-slip, descent of a mass of earth; རུད་ཡང་ disintegrated, loosened; acc. to *Lex.* རུད་, = rough.

རུབ་ཅུ་ *Rub-chu* the large mountainous district of Rupehhu in the south of Ladak.

རུབ་པ་ *rub-pa* 1. to rush in upon, to attack, assault: རུབ་པ་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ *rush-ing* in upon him from every side in order to touch hands and feet (*Mil.*); རུབ་པ་ཡང་ཡང་ to pounce on the prey, to fall upon the food (*Glr.*); རུབ་པ་ཡང་ཡང་ *kha-rub byed-pa* to out-cry, to bear down by a louder crying (*Jä.*) 2. to join in an affray; རུབ་པ་ཡང་ཡང་ཡང་ཡང་ a number of people joining together to assault one man; རུབ་པ་ཡང་ཡང་ (they) will jointly come upon me. 3. to close, shut: རུབ་པ་ཡང་ཡང་ = རུབ་པ་ཡང་ to shut the mouth, to be silent; in colloq. རུབ་པ་ཡང་ཡང་ = རུབ་པ་ཡང་ sit quiet, shutting the lips.

རུབ་ཅོ་ *rub-cho* currant *W.* (*Jä.*).

རུམ་ *rum* or རུམ་ 1. womb, uterus, = རུམ་ but less freq.: རུམ་ཡང་ཡང་ཡང་ *rum mi-bde-wa* sensations of pain during pregnancy; རུམ་ཡང་ཡང་ཡང་ རུམ་ཡང་ཡང་ to take birth, to enter into the womb. 2. darkness, obscurity, also རུམ་ཡང་ཡང་ *mun-pahi-rum* gen. རུམ་ཡང་. 3. n., Turkey, the Ottoman Empire, the site

གསེར་གྱི་རུས་ཐལ *gser-gyi rus-sbal* or མ་རྩ་གསེར་གྱི་རུས་ཐལ *ma-hā gser-gyi rus-sbal* the fabulous golden tortoise from the figures upon whose breast the Chinese are said to have derived their knowledge of divination and astrology. The chart of divination used by them for drawing omens, &c., is drawn on the figure of a tortoise and is called སྤྲིད་པ་ཏོ་ *srid-pa-ho ho* or *hwa* being the Chinese for a picture or chart).

Syn. ཡན་ལག་ལྔ་པ་ *yan-lag lña-pa*; དམ་དུ་འཛོན་ *dam-du-hdsin*; བུ་ལ་འཕྱོ་ *bul-hgro*; ཡན་ལག་ལྔ་པ་ *yan-lag lña sbas-pa*; གློག་འབུང་ *glog-hthuñ*; འགྲམ་རྒྱུང་ *hgram-rkyoñ*; ཁོག་པ་ཅན་ *khog-pa-can*; རན་པའི་བྱབས་ལྔ་པ་ *ñan-pahi çubs-ldan* (*Mñon.*).

རུས་ཐལ་མེད་པོ་ *rus-sbal ser-po* n. of a *Sa-hdag* demon.

རེ་ *re* 1. for རེ་བ།, also for རེའི་ 2. each, every, single, a single one, some (person or thing); one to each, one at a time; རེ་རེ་ one by one, every, everybody, each: མི་རེ་རྩ་ཞེན་ each man riding on a horse; རང་ལ་བུ་རེ་མེད་ན་ཡིད་མཁལ་པ་རེ་ཡོང་གི་འདུག།, dejection sometimes arises or despair comes from having no son; ལུད་རེ་ or ལུན་རེ་ for a moment, = ལུད་ཅུས་ about a moment; ཡན་རེ་ཡན་གཉིས་ once or twice. རེ་ཅུས་ *re-tsam* seems to signify: just about: མི་བརྒྱ་རེ་ཅུས་ཞེན་ཆོག་པ་ (a horse) sufficiently (large) for being mounted by about a hundred men; ཡུ་རེ་ཅུས་མ་གཏོགས་ with the exception of about one year. རས་གོས་རྒྱུང་ *ras-gos rkyañ-re* a single cotton garment; བུ་ལ་ལྔ་པ་རེ་གཏོང་ནས་ handing to each of the ten a phurpa; ཡག་ན་རྩེ་ཙེ་རེ་ཡོད་ in each of his hands there was an ingot; ཉན་རེ་ལ་སེམས་ཅན་བྱི་རེ་བཅད་ he slaughtered every day 10,000 animals. མི་རེ་ལྷག་རེ་བཅད་ each man killed one sheep བྱང་རེ་ *ñuñ-re* a little at a time རེ་རེ་གཉིས་གཉིས་ *re-re gñis-gñis* one and all, one with another, indiscriminately (*Mil.*). རེ་ཞིག་ *re-shig* somebody, something; རེ་ཞིག་ also = (with or without

དུས་) a little while: རེ་ཞིག་ཞེད་ wait a while! རེ་ཞིག་ཅིག་ན་ after a little while. 3. in such forms as མོར་རེ་, མཆོས་མ་རེ་ *mchis-sa-re* or བྱུར་ཏེ་ *gyur-ta-re* it may be rendered by such an adverb as: certainly, indeed, undoubtedly. 4. occurs as a particle mostly put between two closely connected words for the purpose of giving the compound word a verbal signification; thus སྤྲིད་རྗེ་ *sñiñ-rje*, signifying compassion, can be split into two with the particle རེ་ between them and then it means: to take pity upon སྤྲིད་རེ་རྗེ་; in the same manner རོ་བརྒྱལ་ fatigue becomes རོ་རེ་བརྒྱལ་ = was fatigued. In like manner we have ཉམས་རེ་དགལ་, ཁྱོེ་རེ་བདེ་, ལྷག་རེ་ལྷག་ *skyug-re-log*; ཞེ་རེ་འཛིགས་; ཡི་རེ་ལྷག་; and རྩན་རེ་རྩུང་ (*Jā. chiefly*).

རེ་སྐན་ *re-skan*, also ordinarily རེ་ཀན་, = seldom, by no means, never: ཡོང་རེ་སྐན་ that can seldom happen; མཆོས་པར་འབྱུང་རེ་སྐན་ they can by no means be satisfied with it.

རེ་སྐོང་ *re-skoñ* or རེ་བསྐོང་ lit. fulfilment of hope = heaven, blissful state.

Syn. མཐོ་རིས་གནས་ *mtso-ris-gnas*; དགེ་ལེགས་ *dge-legs* (*Mñon.*).

རེ་སྐོན་ *re-skön* n. of a bitter medicinal herb: རེ་སྐོན་ཁྲག་སྐྱེས་སྤྱུག་པོ་ཙེ་མེ་ལེ་ (*Med.*).

རེ་ཁ་ *re-kha* རེ་ཁ་ = རི་མོ་ *ri-mo* line, figure, drawing, picture, painting. རེ་ཁ་འདུབ་ *re-khahi-hdab* = སྤྱུག་པ་ཤིང་ *stag-pa çin* birch-tree (*Mñon.*); རེ་ཁ་ཅན་ = རི་མོ་ཅན་ (*Yig. k. 55*).

རེ་འཁར་ *re-hkhañ* offence: རེ་འཁར་འབྱུང་བ་ to become offended and abusive. རེ་འཁོན་ *re-hkhon* frequent quarrel: མི་ནང་ཕྱང་གོང་རེ་འཁོན་པ་ quarrel in one's house both morning and evening.

རེ་གུར་ *re-gur* goat's hair tent; castle of hope.

རེ་བ་ *re-wa* I: ག་མ་མ་ 1. sbst. hope; རེ་བ་དང་བཅས་པ་ ག་མ་མ་མ་ harbouring hope, hopeful;

མཚོ་ *reg-bya mi-tshor* what may be felt is felt no longer. 2. feeling, sense of feeling: ཡགས་པ་རྒྱ་བྱང་ལ་ *pags-pa reg-bya grañ-la* whilst the outside of the body appears cold to the touch; རྒྱ་བྱ་རྩུབ་ *reg-bya-rtsub* rough to the touch (*Jä.*).

རྒྱ་བྱ་ 1. touch. 2. = རྒྱ་བྱི་.

རྒྱ་མཚོ་ *reg-zegs* = རྒྱ་བྱིས་ *zin-bris* draft.

རྒྱ་མཚོ་ *reg-bzang* བཅུ་ལ་ *n.* of a medicinal plant.

Syn. སྐྱེས་མ་ *skyes-ma*; མཚོ་བྱེད་མ་ *tshos-byed-ma*; མཚོ་བྱེད་མ་ *mchod-sbyin-ma*; ལོ་མོ་ལོ་མ་ *hkhlor-lo-sgyur*; མཚོ་བྱེད་མ་ *tshigs-drug-pa*; མཚོ་བྱེད་མ་ *mdud-pa drug-pa*; རྒྱ་ལྗོང་ *dri-yi rtsa-wa*; བཅུ་ལ་ *hde-lan-ma*; ཡལ་པ་ *pa-to la*; ས་བདག་ལྷ་མོ་ *sa-bdag-hbras*; གསལ་པ་ *gsal-wa*; རྒྱ་མཚོ་ *rigs-lan*; སྐྱེས་མ་ *kha-war-byed* (*Mñon.*).

རྒྱ་མཚོ་ *regs-pa* = རྒྱ་མཚོ་ *bregs-pa*.

རྒྱ་བྱ་ *reñ-wa*, also རྒྱ་བྱ་ *reñs* = རྒྱ་བྱ་ *gyoñ-po* stiff, congealed, tense, rigid; རྒྱ་བྱ་པ་བྱེད་པ་ *reñs-par byed-pa* to make hard or stiff: རྒྱ་བྱ་པ་མཚོ་བྱེད་པ་ལྷ་མོ་ *Jowo* by his series of rites for propitiating the goddess Dolma made it (the thief's body) stiff (*A. 139*); རྒྱ་བྱ་པ་ལྷ་མོ་ *rmahi reñ-sbyañs* to remove the stiff parts of a wound (*Vai. 3ñ.*).

རྒྱ་བྱ་ *reñ-bu* (སྐྱེས་མ་ལྷ་མོ་ *spas-kyl reñ-bu*) 1. pastil for fumigating: རྒྱ་བྱ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *would you proceed carrying a pastil of fumigating incense?* (*Jig. 28.*) 2. separate, not belonging to anything else (*Sch.*).

རྒྱ་བྱ་ *reñs* = རྒྱ་བྱ་ *khyeñs* ལྷ་མོ་.

རྒྱ་བྱ་པ་ *reñs-po* 1. rigid, coagulated. 2. alone, single (*Sch.*).

རྒྱ་བྱ་ *red-pa* 1. auxiliary and substantive vb., very common throughout Central and Eastern Tibet where it largely replaces the other auxiliaries. It rarely occurs in books, though occasionally in *Mil.* It is most often used in the 3rd person and never in the 2nd person: རྒྱ་བྱ་ལྷ་མོ་ *where is he going?* རྒྱ་བྱ་ལྷ་མོ་ *this is not your dog*; རྒྱ་བྱ་ལྷ་མོ་ *(pronounced always: ña-rañ çin-gi-ma-re')* I do not know. Often annexed to རྒྱ་བྱ་ in common talk in the form རྒྱ་བྱ་ལྷ་མོ་ (sounded: *yö' a-re'*): རྒྱ་བྱ་ལྷ་མོ་ *has he any sons or not*; "dindé *yö'a ma re*" is it so or not? 2. = རྒྱ་བྱ་ *grub-pa* ready, accomplished, done: རྒྱ་བྱ་ལྷ་མོ་ *red-mdah* a spent arrow.

རྒྱ་བྱ་ལྷ་མོ་ *reb-reb-pa* 1. hazy, something misty or glimmering before the eyes. 2. to be in a great hurry, to be very zealous (*Jä.*).

རྒྱ་བྱ་ *rem-pa* 1. = the vulg. colloq. རྒྱ་བྱ་ *rig-pa sgrim-pa* to be cautious, careful. རྒྱ་བྱ་ལྷ་མོ་ *he rose carefully* (*Rdsa 28*); རྒྱ་བྱ་ལྷ་མོ་ *ye two friends be careful this time* (*Rdsa. 25*). 2. vb. and adj., (to be) strong, vigorous, durable, powerful, of men and animals.

རྒྱ་བྱ་ = རྒྱ་བྱ་ run out; diffuse.

རྒྱ་བྱ་ *rehu* = རྒྱ་བྱ་ *kid*, young of a goat; རྒྱ་བྱ་ *rehu mig* lit. kid's eye; squares of chess board.

རྒྱ་བྱ་ the skin of a kid (*Rtsii.*).

རྒྱ་བྱ་ *res* 1. inst. of རྒྱ་ *re*. 2. change, turn, time, times: རྒྱ་བྱ་ལྷ་མོ་ *to change places alternately* (*Jig. 7*); རྒྱ་བྱ་ལྷ་མོ་ *it being now our turn of acting* (*Dzl.*); རྒྱ་བྱ་ལྷ་མོ་ *res-byed-pa* with verbal root, to do

a thing by turn with another person. མང་ལ་འབྱུང་རིས་བྱིད་པ་ resp.: རྒྱུ་མས་ལ་གསོལ་རིས་མཛད་པ་ *skems-la gsol-res mdsad-pa* to vie with one another in drinking beer (*Glr.*); རིས་མོས་བྱིད་པ་ *res-mos byed-pa* to work by turn; རིས་གྱིས་བྱིན་པས་གྲོང་ཁྱིམ་གཅིག་ན་རྒྱལ་པོ་རིས་མོ་བྱིད་པ་ (*A. 59*) having travelled gradually he found in a town that the kingly office was performed by turn; རིས་མཛོལ་ཕྱང་ཀྱན་ལ་བཞག་ཆགས་ངན་གསུངས་པ་ by turns he explained to all the lepers and beggars that attachment (to life or worldly things) was bad (*A. 106*). 3. = མཚམས་མཚམས་ལ་ or རིས་འགྲེལ་ *res-hgah* at times, at intervals, occasionally: རིས་ནས་མཁའ་ལ་འབྱེར་བ་དང་ (*A. 18*) at times carried (it) to the sky. རིས་ཅེ་རེ་ཆུང་ *res-che re-chuñ* now great, now small, or partly great, partly small; རིས་ཡོད་རིས་མེད་ *res-yod res-med* at one time is there, at another not (*Cs.*); རིས་དགའ་ at times cheerful, = རོར་དགའ་ or བདེ་དགའ་.

རིས་འགྲེལ་ *res-hgah* कदा; v. རིས་ 2. *supra*.

རིས་གཅིག་ *res-gcig* once, once upon a time.

རིས་མོས་ *res-mos*, v. རི་མོས་ *re-mos*.

རིས་གྲམ་ *res-gzah* an occasionally appearing star, a changing (wandering) star, a planet (*Cs.*); རིས་འབྲུགས་ལྗོས་ *res-hgrogs zla-skar* the stars with which the moon is successively in conjunction (*Sch.*).

རིས་པོ་ *res-po*, 1. = རིས་མོ་ *res-mo*. 2. old, v. བགྲེལ་ *bgre-wa* (*Jā.*).

རྩ་ I: *ro* = རྩོ་བ་ or བཅུད་, also རྩ་བཅུད་; sbst. རིས་ taste, flavour, savour: རྩ་མོ་ *kha-ro* tasty thing; རྩ་མེད་པ་ *ro-myoñ-wa* to taste; རྩ་མེད་པ་ = རྩོ་བ་མེད་པ་ འཁྲུག་པ་ insipid, tasteless. རྩ་ལྔ་གྲུག་ཀྱི་ *ro-la drug-ste* there are six different kinds of taste: —མང་ལ་བྱུང་ *mñar-wa* sweet, རྩ་ལ་ *skyur-wa* sour, རྩ་མོ་ *kha-wa* bitter, རྩ་ལ་ *ska-wa* astringent, རྩ་མོ་ *tsha-wa* acrid, རྩ་ལ་ *lan-tshba-wa* salt. The medicines are also divided into six classes such as མང་ལ་བྱུང་

མང་ལ་བྱུང་ *mñar-wahi mñar-wa* sweet of sweet, མང་ལ་བྱུང་ལ་ *mñar-wahi skyur-wa* sweet with but a little sour. རྩ་བཅུད་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ food (for great men) consisting of one hundred different tastes, i.e., of the most exquisite and manifold flavour (*Jā.*). རྩ་མོ་གསོལ་ལ་ *res-tasteful*, of great relish (*S. Lex.*). རྩ་མོ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *ro-ma* 1. anything from which the juice or spirit or essence has been extracted. 2. = རྩ་ grass.

རྩ་ལྔ་ *ro-lan*, རིས་མོ་ 1. grapes. 2. garlic. = རྩོག་པ་ *sgog-pa*; རྩ་ལྔ་ལྔ་ *gū-ñā-dsu-nu* (*Mñon.*). 3. chireta, gentian (*Mñon.*).

རྩ་ལྔ་ལྔ་ *ro-lan-ma* as met. = རྩ་མོ་ཅེ་རེ་ཆུང་པ་ *rgya-mtsho chen-po* ocean (*Mñon.*).

རྩ་ལྔ་ལྔ་ *go-bzaf-ma* n. of a Yakṣa princess (*K. g. 5, 130*).

རྩ་ལྔ་ *ro-ma* 1. anything from which the juice or spirit or essence has been extracted. 2. = རྩ་ grass.

རྩ་ལྔ་ལྔ་ *ro-btsoñ-wa* in Sikk. to importunate; persistence.

རྩ་ལྔ་ལྔ་ *ro-hdsin* རིས་མོ་ as met. the tongue.

རྩ་ལྔ་ *ro-myañ* མ་ལུ་ 1. relish, taste; also delicious. 2. = རྩ་ལྔ་ *sbrañ-ma*, bee.

རྩ་ལྔ་ལྔ་ *ro-myañ-wa* 1. to taste, to relish. 2. as met. the tongue, རྩ་ *lee* or བཅུད་ཀྱི་མ་ *bcud-kyi-ma* (*Mñon.*).

རྩ་ལྔ་ལྔ་ *rohi-gser* = ལྔ་ལྔ་ རིས་མོ་ལྔ་ *camphor* (*S. Lex.*).

རྩ་ II: = རྩ་ residue, remains, sediment: རྩ་ལྔ་ *tshag-ro* (or རྩ་ལྔ་ *htshag-ro*) that which remains in a sieve or filter, husks, etc.; རྩ་ལྔ་ *ja-ro* tea-leaves left in a tea-pot; རྩ་ལྔ་ *tshil-ro* the remains of fat after having been melted; རྩ་ལྔ་ *gal-ro*, རྩ་ལྔ་ *ro-ro*, རྩ་ལྔ་ *so-ro* rubbish; རྩ་ལྔ་ *skud-ro* the ends of threads in a seam.

རྩ་ III: 1. physical body, especially a beast's body: རྩ་ལྔ་ *ro-rgyab* back; རྩ་ལྔ་ *ro-*

stod the upper part of the human body, chest and back (*Hbrom.* ९, 82); *རྩམ་པ་ ro-smad* the lower part of the body; *རྩམ་པ་ལྟ་ ro-smad sbrul-du hkhyl-wa* the lower part of the body like a serpent (*Jä.*). 2. more frq. dead body, corpse, carcass: *མི་རྩམ་ mi-ro* a dead man, *རྩམ་པ་ rta-ro* dead horse; *རྩམ་པ་མེ་ ro-sreg-pa* to burn a corpse. *རྩམ་པ་ ro-khañ* (1) the house or place where a dead body is kept before being carried to the cemetery for disposal; (2) *ཆེ་ལྟ་* place for burning or burying the dead, a favourite spot for conjurations and sorceries of the Tantrik lamas. *རྩམ་པ་ lit.* one who carries a corpse on his back for disposal to a cemetery, hence the scavengers in Tibet are called *rogyab-pa*; but the word is ordinarily pronounced *ra-gya-pa*. *རྩམ་པ་ ro-sgam* a coffin; *རྩམ་པ་ཉེ་མེ་ ro-drañs ñes-pa* defect in the performance of a funeral; *རྩམ་པ་ ro-yi gnaś* *མཚན་མེ་* the place where dead bodies are disposed of; *རྩམ་པ་ ro-bug* grave, tomb; *རྩམ་པ་ ro-bum* a structure resembling a *མཚན་མེ་* in which the *རྩམ་པ་* the upper half of the body is placed in upright position; *མཚན་མེ་* food offered to the manes of the dead. *རྩམ་པ་ ro-raś* cotton cloth for wrapping up a dead body before cremation; upon it incantations are frequently inscribed against demons and malignant spirits; *རྩམ་པ་ ro-lañs* *ཐུག་པ་* the soul of the dead roving on earth, also (evil) spirit, or goblin that occupies a dead body.

རྩམ་པ་ ro-ñe = *རྩམ་པ་ ra-ñe* or *ལྟ་ sha-ñe* lead.

† *རྩམ་པ་ ro-tsa-ka* *རིམ་པ་*, and *རྩམ་པ་ལྟ་ ro-tsa-ka chen-pu* *མཚན་མེ་*, are celestial flowers (*K. d. ९, 156*).

རྩམ་པ་ ro-tsa or *རྩམ་པ་ ro-gtsah* sexual instinct or power, carnal desire, lust (*Med.*).

རྩམ་པ་ ro-tsa skyed-pa to procreate, to increase the carnal appetite by medicine (*Cs.*); also: to feel it; *རྩམ་པ་ ro-tsa-wa*, voluptuousness, sensual, lustful (*Mil.*).

རྩམ་པ་ ro-tshan-gsum a kind of officinal plant: *རྩམ་པ་ལྟ་ལྟ་ལྟ་* *ལྟ་ལྟ་ལྟ་*.

† *རྩམ་པ་ Ro-hi-ta* 1. n. of river that flowed between the towns *Serskya* and *Lha-bstan*. (*J. Zan.*) 2. a species of ibex said to possess three horns.

† *རྩམ་པ་ Ro-hi-tu-ka* n. of a place in ancient India.

རྩམ་པ་ rog-po 1. *C.* black, cf. *ལྟ་ bya* and *ལྟ་ pho-rog*. 2. *W.* = *རྩམ་པ་ rag-pa* reddish, yellowish-brown, of rocks. *རྩམ་པ་ rog-ge-wa* shining dimly with a face glowing gloomily as it were *Mil., nt.* (*Jä.*).

རྩམ་པ་ལྟ་ལྟ་ rog-po hjoms skyes a medicinal herb.

རྩམ་པ་ rogs vulg. for *ལྟ་ grogs* friend, companion, associate, assistant; *རྩམ་པ་ rogs-med geig-pa* friendless and quite alone. *རྩམ་པ་ rogs-ram* or *རྩམ་པ་ rogs-byed-pa* to help, assist; *ལྟ་ grogs-byed-pa* help, assistance.

རྩམ་པ་ roñ = *ལྟ་* deep gorge, defile, narrow passage, cleft in a hill, also valley; *རྩམ་པ་ abyss*, deep hole; *ལྟ་ brag-roñ* dell or chasm between rocks; a ravine, *ལྟ་ལྟ་ལྟ་* *ལྟ་ལྟ་* is not the nether region of the Naga an abyss and very narrow? (*Hbrom.* 163).

རྩམ་པ་ Roñ-byams-chen n. of a district in the mountainous country situated in the north of Tsang where in a monastery a huge image of Maitreya Buddha was constructed by Lama *Sems-dpah chen-po Gshon-nu rgyal mehog* (*Ion.* ९, 16); *རྩམ་པ་* n. of a lama of Rong (*Deb.*

ག, 28); རྩྭ་རྩྭ་རྩྭ་མེ an epithet of the devil (G. Bon. 8).

རྩྭ་ལུག *Roh-yul* the country of ravines; gen. Nepal, Sikkim, Bhutan, etc., are so called. རྩྭ་མི *roh-mi*, a man coming from Rong; རྩྭ་རྩྭ་ *roh-rta*, རྩྭ་ལྷ་ *roh-lcañ* a horse bred in, a willow growing in, Sikkim or Bhutan.

རྩྭ་ *rod* pride, haughtiness (in *Tsañ*).

རྩྭ་བྱ་ *rod-pa* or རྩྭ་པ་ *rod-po*, 1. = གོས་ *gos* dress. 2. stiff, unable to help one's self. རྩྭ་ལྷ་ *rod-lci-wa* id. (*Jä*).

རྩྭ་ *rol* deep, abyss, chasm: རྩྭ་ཤིན་ཏུ་མི་རྩྭ་པའི་ནང་དུ་སྐྱེས་པ་ they are born in a very intolerable abyss (*Sorig. 19*).

རྩྭ་པོ་ *rom-po* (for རྩྭ་པོ་ in Sikk. and C.) thick, big, stout, massive, plump; deep, of sound; opp. to རྩྭ་མོ་ *phra-mo*,

རྩྭ་རྩྭ་ *rol-rñed* རྩྭ་ལྷ་ playfulness. རྩྭ་རྩྭ་མ་འཕྲོག་པ་ *rol-rñed-ma hphrog-pa* the ravishment of རྩྭ་རྩྭ་མ་ *rol-rñed-ma* (prob. རྩྭ་ལྷ་འཕྲོག་པ་) n. of a dramatical work about which, Atisa remarked རྩྭ་རྩྭ་མ་འཕྲོག་པ་དང་གཞི་དུ་བྱུང་ཡང་ཡང་པའི་པའི་ (*A. 30*).

རྩྭ་རྩྭ་ *rol-rta*, 1. *Sch.*: the near horse in a team, the right-hand horse. 2. the act of playing with cymbals and with wind instruments.

རྩྭ་ལྷ་ *rol-gnaś* རྩྭ་ལྷ་ a stage, a place of enjoyment; a pleasure grove; heaven.

རྩྭ་པ་ *rol-pa*, 1. = རྩྭ་པ་ *sprul-pa*, v. རྩྭ་པ་ *rol-wa*. 2. རྩྭ་ལྷ་ playfulness; རྩྭ་ལྷ་ the coquettish airs and gestures of youthful playmates (*Mñon.*). 3. = རྩྭ་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *loñs-spyod-pa* or རྩྭ་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *tshogs-za-wa* to enjoy, amuse oneself with women; also drinking, and merriment. རྩྭ་པའི་ལྷ་ *rol-pahi hgroś*

musical gait, dancing to music = རྩྭ་པའི་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *rkah-pahi hdu-byed* (*Mñon.*).

རྩྭ་པའི་མཚོ་བདུན་ *rol-pahi mtsho-bdun* the seven lakes of which the waters move in gentle waves as if they were dancing to the music of the wind.

རྩྭ་པའི་རྩྭ་ *rol-pahi rdo-rje* རྩྭ་པའི་རྩྭ་ an epithet of the Tantrik god རྩྭ་པའི་རྩྭ་ *dgyes-pa rdo-rje* རྩྭ་པའི་རྩྭ་ Heruka (*Mñon.*).

རྩྭ་པའི་མ་ *rol-pahi-sa* as met = རྩྭ་པའི་མ་ *mtsho-ris-gnaś* the celestial regions (*Mñon.*).

རྩྭ་བྱ་ *rol-wa* = རྩྭ་བྱ་ལྷ་འཕྲོག་པ་ རྩྭ་བྱ་ 1. to amuse or divert one's self; to play and laugh. In རྩྭ་བྱ་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *rgya-cher rol-pa*, i.e., the Lalitavistara and in རྩྭ་པའི་ལྷ་འཕྲོག་པ་ or *lahita nyāsa* (the name of a certain kind of contemplation), *rol-pa* is used for རྩྭ་པའི་ལྷ་འཕྲོག་པ་, acting or playing on the stage of this worldly existence. 2. to take, taste, eat, drink: རྩྭ་པའི་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *srin-mo khrag-la rol-pa* witches or ogresses revelling in blood (*Mil.*); རྩྭ་པའི་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *rol-pahi stabś-su bshugs-pa* there he sits, or to sit with revelrous mien. 3. = རྩྭ་པ་ *sprul-wa* to practise sorcery, to cause to appear in magical form; རྩྭ་པ་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *rnam-par rol-pa* = རྩྭ་པ་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *rnam-par sprul-pa*. རྩྭ་པའི་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *ye-ces rol-pahi khehu lña* is used for: རྩྭ་པའི་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *ye-ces-kyi sprul-pa* incarnations of the divine Wisdom.

རྩྭ་མོ་ *rol-mo* 1. རྩྭ་མོ་ རྩྭ་མོ་ རྩྭ་མོ་ རྩྭ་མོ་ the sound of music: རྩྭ་མོ་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *rol-mo byed-pa* to make music; རྩྭ་མོ་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *rol-mo spyod-pa* musical profession. 2. music, musical instrument, རྩྭ་མོ་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *rol-mohi cha-bhrgyad* = the eight divisions of music. རྩྭ་མོ་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *rol-mohi gnaś* or རྩྭ་མོ་ལྷ་འཕྲོག་པ་ the place where music is performed, a theatre; རྩྭ་མོ་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *rol-mo-mkhan* musician, esp. = རྩྭ་མོ་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *sil-mkhan* a cymbal player (*Mñon.*). རྩྭ་མོ་ལྷ་འཕྲོག་པ་ *rol-mohi sgra-mthah dag* n. of the

རྒྱུ་པ *rlig-pa* ལྷན་པ་ resp. ལྷན་པ་ *gsaṅ-rlig* testicles. ལྷན་པ་འབྱེད་པ་ *rlig-pa hbyin-pa* or ལྷན་པ་འབྱེད་པ་ *rlig-pa hphyid-pa* to castrate, emasculate (a man), to cut or geld (an animal); ལྷན་པ་ཕྱུང་ *rlig-pa phyuṅ* emasculated; ལྷན་པ་མེད་ *rlig-med* castrated; ལྷན་པ་རྒྱུ་པ་ *rlig-skraṅs* swollen testicle; ལྷན་པ་སྤོང་ *rlig-can* the testes; ལྷན་པ་ཅན་ *rlig-can* having testicles, a stallion; ལྷན་པ་ཅན་ལྷན་པ་ *rlig geig-pa* having only one testicle; ལྷན་པ་ *rlig-bu* or ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *rlig-gubs* the scrotum; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *rlig rluḡs-pa* or ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *rlig sbos-pa* swollen testicles (*Nag.* 64).

Syn. ལྷན་པ་ *sgro-wa*; ལྷན་པ་ *sbubs*; ལྷན་པ་ *hbras-bu*; ལྷན་པ་ *mdsod* (*Mñon.*).

རྒྱུ་པ་ལྷན་པ་ *rlinṡ* entire, all; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *entirely*, altogether.

རྒྱུ་པ་ *rlid* a closed leather bag (*Sch.*).

རྒྱུ་པ་ *rlid-bu* 1. a whole, a lump or mass (*Sch.*). 2. = ལྷན་པ་ *rkyaḡ*, a skin or leather bag; gen. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *dud-hgrohi rliḡ-bu* the entire skin of an animal.

རྒྱུ་པ་ *rlibṡ-bu* = ལྷན་པ་ *large*, wide, spacious.

རྒྱུ་པ་ལྷན་པ་ *rluḡs-pa* 1. = ལྷན་པ་ *sbos-pa* (*Nag.* 64), swollen: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ a swollen testicle. 2. acc. to *Cs.*: to purge; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *mñal rluḡs-par byed-pa* to cause abortion; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *rluḡs-byed-pa* a purge procuring abortion (*Jä.*). 3. in Tsang: to cast, to overthrow, to pull down; for ལྷན་པ་ *lug-pa*. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *rluḡs-ma* anything cast forth, or ejected; the casting out, effusion; acc. to one *Lex.* excretion of indigested food (*Jä.*).

རྒྱུ་པ་ *rluṅ* I: ལྷན་པ་, ལྷན་པ་, ལྷན་པ་; ལྷན་པ་ breeze, wind: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *rluṅ lo-mu-la reg* the wind touches the leaves; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *rluṅ-gis-bskyod* (a thing) is moved by the wind, blown away by the wind; ལྷན་པ་ལྷན་པ་

rluṅ-chen-po, ལྷན་པ་ *rluṅ-drag-po* a high wind, a gale. But among the common people of Central Tibet *rluṅ* in the simple sense of "the wind" seems to be almost unused except in certain compound words, such as *rluṅ-rtā*, *hog-rluṅ* flatulence, etc. Alone it is known chiefly in the mystical sense; ལྷན་པ་ *lhaks-pa* being in *C.* the colloq. word for: wind, breeze. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *rluṅ-dmar* = ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *rluṅ chen-po* (lit. red-wind) storm, tempest, high wind, gale at sea: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *rluṅ-dmar thamṡ-cad shi-naṡ* the tempest having subsided (*A.* 16). ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *rluṅ-tshul* whirl-wind, storm with rain and sleet.

Syn. ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *nam-mkhahi-srog*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *nam-mkhahi dbyuḡs*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *mq-moṡ-phel*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *nam-mkhahi stobṡs*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *gyo-byed rdul-gyi kha-lo-pa*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *hgro-wahi ṡaṅ-tshul*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *hgro-wahi-srog*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *dri-bṡshon*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *dri-len*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *drihi ṡin-rtā*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *gnas-med rtag-hgro*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *kun-hdul-rṡṡa*; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *ṡsil-byed reg-lan* (*Mñon.*).

རྒྱུ་པ་ II: 1. In the mystical physiology of Buddhism is set forth as one of the three humours of the body (ནད་པ་ *nad ṡes-pa*) and is supposed to exist in nearly all its parts and organs, circulating in veins of its own, producing both the arbitrary and the involuntary motions, and causing various other physiological phenomena. When deranged it is the cause of many diseases, esp. of such complaints the origin and seat of which are unknown, rheumatism, nervous affections, etc. This ལྷན་པ་ *rluṅ* or humour is divided into five species, viz.: ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *srog-hṡsin* which is the cause of breathing; ལྷན་པ་ལྷན་པ་ *gyen-rgyu* faculty of speaking, ལྷན་པ་ལྷན་པ་ cause of muscular motion, ལྷན་པ་ལྷན་པ་ of digestion and

assimilation; ཐུ་སེལ་ *thur-sel* of excretion. In mysticism, as Jü. remarks, ཁྱེད་འཛིན་པ་ *rluñ hdsin-pa* seems to be = དཔྱུགས་བསྐྱར་བ་ *dbugs bskyah-wa* and to denote the drawing in and holding one's breath during the procedure called གཏུམ་མོ་ which is as much as to prepare one's self for contemplation, or to enter into a state of ecstasy (*Mil.*); ཁྱེད་གི་དཀྱིལ་འཁོར་ *rluñ-gyi dkyil-hkhor* བཀུ་མཐུན་ལྷ་, a kind of subtle meditative performance. ཁྱེད་གི་ནད་ *rluñ-gi naḍ* diseases caused by *rluñ* which are:— ཁྱེད་ལ་རེངས་ *rluñ-la-reñs*, ཅེ་མུང་མགོ་ *ce-spyah-mgo*, གཏུགས་འབྱུངས་ *gzugs-hkhums*, བེ་ཤི་ཅི་ *bi-ṣi-rtsi*, སྤྲ་མེ་འཕེང་པོ་ *sran-mi hthiñ-po*, སྤྲ་ཀྱི་ཅ་དཀར་གྱི་ཁྱེད་ *smad-kyi rtsa dkār-gyi rluñ* (*Sman.* 7). ཁྱེད་གི་མི་ཡི་རང་བཞིན་ *rluñ-gi mi-yi ran-bshin* the nature, constitution and appearance of one who is affected by an evil conjunction of ཁྱེད་ *rluñ* (*K. g.* 5, 262).

ཁྱེད་གི་ཀླུ་མཚན་ *rluñ-gi rgyal-mtshan* = འཇེ་མཚན་ *hjäh-mtshon*, the colours of the rainbow (*Mñon.*).

ཁྱེད་གི་བལ་ *rluñ-gi bal* = as met. འཇེ་མཚན་ *hjäh-mtshon* the rainbow (*Mñon.*).

ཁྱེད་གི་བར་ཡོད་པ་ཞེས་བྱ་བའི་བྱ་ a fabulous bird which can fly one thousand miles in a moment and is said to live in the forest called གྱིབ་མ་སྤོན་པོའི་ནགས་ *grib-ma shon-pohi nags* (*K. d.* 2, 297).

ཁྱེད་གི་བྱ་ *Rluñ-gi bu* ཕབ་པ་ཕྱུ་ one of the names of the second Pāṇḍava brothers (*Mñon.*); also is an epithet of Hanumāna the monkey general of Rāma.

ཁྱེད་གི་བྱ་ཁྱེད་ *rluñ-gi bu-rgyud* as met. = monkey (*Mñon.*).

ཁྱེད་གི་འབྲས་བྱ་ *rluñ-gi hbras-bu* 1. = འཇེ་མཚན་ *hjäh-mtshon* the rainbow (*Mñon.*). 2. as met. = ཅར་པ་ *char-pa* or སྤྲ་ཀྱི་མེ་ཏོག་ *sprin-gyi me-tog* rain (*Mñon.*).

ཁྱེད་གི་བྱ་བྱེད་ལྟེན་འདི་གི་མིང་, i.e., the names of the different winds:—(1) ཁྱེད་ཕྱིན་གྱི་བྱེད་པ་ཅན་, ཁྱེད་འཛིན་གྱི་བྱེད་, ཁྱེད་འཕྲུགས་གྱི་བྱེད་, ཁྱེད་ཀྱན་གྱི་འཛིན་གྱི་བྱེད་, ཁྱེད་ནམ་པར་འཛིན་, ཁྱེད་དུས་ལྟན་, ཁྱེད་དམར་, ཁྱེད་འཛིན་ཏྲུན་འཛིན་ (*K. g.* 3, 114); (2) བསེར་བྱ་འཕྲུགས་གྱི་བྱེད་, ཁྱེད་གཞོན་མ་ལ་ལ་ཁྱེད་, ཁྱེད་ནག་, ཁྱེད་དམར་, རྒྱ་པོའི་ཁྱེད་, ཕྱེ་རམ་ན་ (མེར་མ་) འཛིན་ཁྱེད་, མཚོ་རིས་ཁྱེད་ or ཀྱེ་མེར་ (ཀྱེ་མེར་) (*Mñon.*).

ཁྱེད་གི་མཚན་ཉིད་བྱེད་ *rluñ-gi mtshan-ñid-drug* the six qualities of wind:—རྩ་བ་པ་ *rtsub-pa*, ཡང་བ་ *yañ-wa*, བྱང་བ་ *grañ-wa*, སྤྲ་བ་ *sra-wa*, སྤྲ་བ་ *phra-wa*, གཡོ་བ་ *gyo-wa* (*Hbum.* 17).

ཁྱེད་གི་ཤིང་རྩ་ *rluñ-gi ṣiñ-rta* lit. wind-chariot 1. = ཁྱེད་ལས་སྐྱེས་ *rluñ-las-skyes* born of the wind, a figurative name for a horse (*Mñon.*). 2. = སྤྲོན་ *sprin* cloud (*Mñon.*).

ཁྱེད་གི་གཞོན་པ་ཅན་ *rluñ-gi ḡcog-pa-can* (lit. having wind wings) a term for the swiftest horse; the kind of horse to which this compliment is given in Tibet is generally called གྱི་ལེང་ *gyi-liñ* (*Mñon.*).

ཁྱེད་འཁོར་བ་ *rluñ hkhor-wa* བཀུ་མཐུན་ weather-cock, an instrument that is turned by the wind.

ཁྱེད་གི་མཚན་འབྲུད་ *rluñ-bñis-hthud* as met. = ར་མོང་ *rñā-moñ* camel, dromedary (*Mñon.*).

ཁྱེད་རྩ་ *rluñ-rta* (lit. the wind-horse); the horse of fortune or luck, generally inscribed on flags with charms and allowed to flutter in the wind. But the long perpendicular flags attached to poles themselves are also styled “*lung-ta.*”

ཁྱེད་ནག་ *rluñ-nag* (lit. black-wind), dust storm, a storm whirling up clouds of dust.

ཁྱེད་ཕྱི་ཕྱེད་ལྟེན་ *rluñ-spu sun-hbyin* one of the seven different winds of the human body; the names of the remaining six:— ཁྱེད་དག་གི་རྩེ་མ་མཐུན་, ཁྱེད་མི་ལམ་འབྲུག་ཏྲུན་, ཁྱེད་བཟོད་མེད་, ཁྱེད་ལྷུས་འཛིན་པ་མེ་བཟོད་, ཁྱེད་རྩ་བྱོམ་ཁྱེད་, ཁྱེད་མཚན་པ་འཛིན་གསལ་གྱི་བྱེད་ (*K. d.* 3, 367).

རྒྱུ་ལྟོ་ *rluñ-spyod* lit. that pairs while floating on the wind = བྱ་རྟོ་ *bya-rgod* vul-
ture (*Mñon*).

རྒྱུ་མ་ *rluñ-ma* 1. col. wind. 2. n. of
a Yakṣa princess (*K. g.* 5, 30).

རྒྱུ་གཡལ་ *rluñ-gyab* a fan. Syn. བསེལ་གཡལ་
bsil-gyab; བསེལ་བརྒྱལ་ *bsil-wa-stob* (*Mñon*).

རྒྱུ་ལ་དགའ་བ་ *rluñ-la dgañ-wa* (lit. that
which delights in wind) = as met. the
camel (*Mñon*).

རྒྱུ་ལྟོ་ *Rluñ-lha* འབྲས་ཀྱི་ལྟོ་ *phun-gi* འབྲས་ཀྱི་ལྟོ་
the god of wind. རྒྱུ་ལྟོ་འོ་ལྟོ་ *rluñ-lhañ shon-pa* the
conveyance of the god of wind (*Mñon*).

Syn. རྒྱུ་གི་དབང་ཕྱུག་ *rluñ-gi dwañ-phyug*;
དབང་ཕྱུག་འབྲས་ཀྱི་ལྟོ་ *dbug-phyug-lhañ-shon-pa*;
ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ *lhañ-shon-pa*; ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ *lhañ-shon-pa*;
ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ *lhañ-shon-pa*; ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ *lhañ-shon-pa*;
ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ *lhañ-shon-pa*; ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ *lhañ-shon-pa*;
ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ *lhañ-shon-pa* (*Mñon*).

རྒྱུ་ལ་ལྟོ་ *rluñ-las-rgyal* ལྟོ་ལྟོ་ n. of the
king of the horses, he that can win in the
race with wind.

Syn. རྒྱུ་ལྟོ་ *rla-mchog*; རྒྱུ་ལྟོ་ *cañ-ces-*
pa (*Mñon*).

རྒྱུ་གཞི་མ་ (རྒྱུ་ལྟོ་) a wave (*S. Lex*).

རྒྱུ་བསྐྱེད་ *rluñ-bsteg* the musk-deer.

Syn. རྒྱུ་ *glā-wa*; རྒྱུ་ལྟོ་ *glā-rtsi-can*
(*Mñon*).

རྒྱུ་སངས་ལྟོ་ལྟོ་ *Rluñ-saṅs hog-la hthen*
the son of ལྟོ་སངས་ལྟོ་ལྟོ་ *Yum-saṅs hog-la*
hthen (*G. Bon.* 23).

རྒྱུ་ལྟོ་ *rluñ* 1. = ལྟོ་ལྟོ་ *low*. 2. acc.
to *Jā.* in *C.* = a corner, hole, place for
hiding a thing; ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ *the pocket in a*
robe (*Lex*): ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ *khui-buñ rluñ*. 3.
acc. to *Sch.*: ditch, pit, pool, abyss: ལྟོ་ལྟོ་
mchi-rluñ fire-pool.

རྒྱུ་ལྟོ་ *rluñ-pa* 1. a cover; also as vb.
to cover, hide; ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ *to hide under*
a robe. 2. = ལྟོ་ལྟོ་.

རྒྱུ་ལྟོ་ *rlag-po* foolish, stupid, of a
little child (*Jā*).

རྒྱུ་ལྟོ་ *rlag-pa* pf. ལྟོ་ལྟོ་ *brlags*, form of
pres. and fut. ལྟོ་ལྟོ་ *brlag*, imp. ལྟོ་ལྟོ་ *rlag* or
ལྟོ་ལྟོ་ *rlags*, 1. to destroy; break down, turn
up; as in ལྟོ་ལྟོ་ *sa-rlag-pa*, ལྟོ་ལྟོ་ *rd-*
rlag-pa, ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ (*Sññ*). ལྟོ་ལྟོ་
or ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ *rdul-du rlog-pa* to reduce to
powder, to destroy entirely. 2. fig. to per-
vert, to infatuate; ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་
quite corrupted by the filth of sin (*Dz.*);
ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ those infatuated by
thoughts of marriage (*Jā*).

རྒྱུ་ལྟོ་ I: *rlon-pa* 1. = Mongolian ལྟོ་ལྟོ་
adj. ལྟོ་ལྟོ་ wet, moist, damp; colloq.
“*lōm-po*”; ལྟོ་ལྟོ་ *tshañ-rlon* quite wet, wet
through; of meat, vegetables and the like
= ལྟོ་ལྟོ་ uncooked, as in ལྟོ་ལྟོ་ milk not
boiled; also = ལྟོ་ལྟོ་ unripe as in ལྟོ་ལྟོ་
ལྟོ་ལྟོ་, also used in ལྟོ་ལྟོ་ raw meat. 2. vb.
with pf. and fut. in ལྟོ་ལྟོ་ *brlan* = ལྟོ་ལྟོ་
shañ-wa to make wet, to moisten, e.g., ལྟོ་
or ལྟོ་ལྟོ་ with water or with rain; ལྟོ་ལྟོ་
brlon-to made wet (*Situ.* 76).

Syn. ལྟོ་ལྟོ་ *rlon-can*; ལྟོ་ལྟོ་ *gcer-pa*;
ལྟོ་ལྟོ་ *bañs-pa*; ལྟོ་ལྟོ་ *thag-can* (*Mñon*).

རྒྱུ་ལྟོ་ II: *rlon-pa* to answer, with ལྟོ་
lan; also ལྟོ་ལྟོ་ *glon-pa*, ལྟོ་ལྟོ་ *ldon-pa*, ལྟོ་ལྟོ་
blan-pa, ལྟོ་ལྟོ་ *zlon-pa* (see *Jā*).

རྒྱུ་ལྟོ་ *rlobs* as in ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ལྟོ་ with pf. ལྟོ་ལྟོ་
brlabs, fut. ལྟོ་ལྟོ་ *brlab*, imp. ལྟོ་ལྟོ་ *rlobs*, v.
ལྟོ་ལྟོ་.

རྒྱུ་ལྟོ་ *rlom-pa* 1. = ལྟོ་ལྟོ་ *ham-pa* sbst.
ལྟོ་ལྟོ་ conceit, vanity. 2. vb. with pf. ལྟོ་ལྟོ་
brlams to be conceited, to be proud of, to
glory in, to boast of, used with termin.

case: བདེན་ཚོས་པ་ *bder rlom-pa* to boast of one's good fortune; གཞིག་ཏུ་ཚོས་པ་ *geig-tu rlom-pa* to be proud of being one with. 3. to love, to adhere to, to be attached to. 4. to covet: གཤན་གྱི་ནོར་ལ་ *gshan-gyi nor-la* to hanker after another's property; ཚོས་ལོས་སྐྱེས་པ་འདྲུག་ *covetousness has grown up.*

བན་ *brla* མཇུག་ the thigh བན་གྱི་ *brla-ga* མཇུག་, མགྲིན་ muscular part of the thigh; བན་ཁྱེས་ *brla-skyes* born of the (Brahmā's) thigh, = རྩེ་རྒྱས་ *rje-rigs*; བན་བྱང་ (*Mñon.*) the Vais'ya or the gentleman caste of India.

+ བན་བརྒྱན་ *brla-brñan* = རྩེ་རྒྱས་ *snon-pa* augmenting, growth, increase.

བན་གྱི་པ་ *brlag-pa* 1. v. རྩོག་པ་ *rlog-pa* forsaken, abandoned. 2. = མེད་པར་བྱས་པ་ *med-par byas-pa*, demolished; དགྲ་བན་གྱི་ *dgra-brlag* killed the enemy (*Situ. 76*). 3. = བཀའ་བ་ རྩེ་སྐྱེས་པ་ to wash off (*S. Lex.*).

བན་པ་ *brlañ-po* བར་པ་ = རྩུབ་པ་ *rtsub-po* rude, coarse, roughness in conversation: བན་པ་པོའི་ཚིག་ *brlañ-pohi tshig* rough words, abusive language; རྩུབ་བན་པ་མ་ཡིན་པ་ *rtsub brlañ-wa ma-yin-pa* refraining from abusive language; བན་པ་པོ་རྩེ་སྐྱེས་པ་ *brlañ-po rnam byed-pa* to make use of such language. བན་པོ་ *brlañ-spyod* = རྩུབ་པོ་ *rtsub-spyod* rough behaviour, misconduct; also described as རྩུབ་ཚིག་བྱ་ལས་གང་ཡིན་བན་པོ་ལྟ་བུ་ *མ་ཤང་བའི་རྩེ་སྐྱེས་པ་རྩེ་བ་* (*D. cel. 11*); བན་པོ་ལྟ་བུ་

brlañ-spyod byed-pa to be rude or rough in manners. བན་པོ་ *brlañ-mo* = བྱད་མེད་གཞུང་མོ་ *bud-med gtum-mo* a fierce woman, an amazon (*Mñon.*).

བན་པ་ *brlan-pa* 1. another form of རྩེ་རྒྱས་པ་, = གཞིག་པ་ or མཇུག་པ་ *sbañ-wa*: ཚུས་བན་པོ་ *chus brlan-to* (*Situ. 76*); བན་པོ་ཁྱེས་ met. a tree. 2. = བཟུངས་པ་ *bsdus-pa* or རྩེ་གས་སུ་གཏོགས་པ་ *phyogs-su gtogs-pa* to collect or put aside.

བན་པ་ *brlab-pa*, v. རྩེ་པ་ *rlob-pa*.

བན་པ་ *brlam-pa*, v. རྩེ་པ་ *rlom-pa*.

བན་པ་པ་ *brlams-pa* = བཞུད་པ་ *bshyod-pa*, tremulous, trembling; བྱུང་པོས་བརྩོས་པ་ *hbyun-pas brlams* quivering with a demon, described as མིའི་ཁྱིམ་པ་ལ་གཏོགས་པ་ the occupation of one's body by an evil spirit (*Situ. 76*).

བན་པ་ *brliñ-wa* གའི་ཡན་, རུག་ excellent (*Zam. 12*). Also = བར་པ་ *brtan-pa* firm, steady: རང་བཞིན་བན་པ་ལ་ཤིས་ཀྱི་ཆེ་ he is wise who is naturally steady. བན་པ་ *brliñ-po* firm, secure, safe (both of men and things). བན་པ་ལ་ *brliñ-log* confused, disorderly, not to be trusted (*Sch.*).

བན་པ་ *brhug-pa* = མི་བར་པ་ *mi-brtan-pa* (*Nag. 64*) unsteady, not firm.

བན་པ་ *brlubs*, v. རྩུབ་པ་ *rlubs* (གས་ཀྱིས་གཏོགས་པ་ *gos-kyis gyogs tshar-wa*) covered with clothos.

ལ *la* I: 1. is the twenty-sixth letter of the Tibetan alphabet, corresponding with the English *l* and Sanskrit ल. 2. numeral: 26.

ལ II: 1. a mountain pass, ལ་རྩེ the summit of a pass, ལ་རྩེ the edge or side of a pass, ལའི་གྱུན *lahi-gyen* the ascent of a mountain pass, ལའི་རྩུར *lahi-thur* the descent or declivity of a mountain pass. ལ་ཆལ་བ also ལ་རྩུབ་པ to cross a pass. 2. candle, wax-candle, wax-light, taper (from the Chinese *lāh* wax) in *C*.

ལ་ཀ the top of a mountain; ལ་ཀ་མཐོན་པོར་ on the summit of a lofty mountain (*Hbrom.* 17, 18).

ལ III: ལ་ནི་སྤང་བ་མེད་པའི་སྒོ། ཡོན་ཏན་མེད་པས་གསལ་ཅད་ལྟོལ་ *La* in mystic Buddhism is symbolic of the state of non-receiving, i.e., of absolute repletion (*K. g.* 4, 43). ཆེས་པ་ཉན་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་ཅན་ནི་འགྲུར་བ་མི་གནས་པ་ལྟེ། ཐེག་པ་ཅན་པོ་ནི་བདན་པ་ཉན་ཐོས་ཀྱི་ཐེག་པ་ལྟོང་ཞིང་སྤང་ན་མེད་པའི་ཐེག་པ་ཅན་པོ་ལ་བརྩོན་པའོ། *La* signifies that a believer in the doctrine of (the less developed) *S'rāvaka* is changeful. The *Mahāyāna* doctrine (fully developed) being steady, giving up the *S'rāvaka* doctrine one should be assiduous in the *Mahāyāna* doctrine (*K. my.* 7, 208).

ལ IV: postpos. or case-sign 1. denoting ལྟ, ལ, ལ, ལ, ལ, ལ all being said to possess ལ་དོན, i.e., signifying—as to, to, on, in, at, into, upto, by, from, toward. ལ་ན་ལ་=as to the meaning; ལ་རྩུག་པས་ལ་(ལྟ)་འགྲོ་ go eastward; ལ་ཐེང་ལ་(ལྟ)་འབྱོར་ brought to the end;

ལ་ཐེང་ལ་འབྱོར་=ལ་ཐེང་ལ་འབྱོར་ arrived at the limit, attained to perfection; ལྟ་གར་ལ་(ལྟ)་འགྲོ་ goes to India; ལྟ་གར་ལ་བཞུགས་ pressed down; ལ་རྩུན་ལ་(ལྟ)་ལྟ་ running or moving in front; ལ་གལ་(ལྟ)་བཟུང་ catch in or by the hand. ལ་རྩུབ་ལ་ looking where to or at what; ལྟོན་མེ་ཐོགས་ at or towards the lamp-light (*Situ.* 19); ལ་ལ་འབྱོབ་ *sa-la hgre-wa* to roll (one's body) on the ground; ལ་ལ་འབྱོལ་བ་ *sa-la hgril-wa* to fall to the ground; ལ་ལ་འཕགས་ to rise to heaven, ལ་ལ་འཕགས་ལ་འཕུར་བ་ to soar or fly in the air, ལ་ལ་ at, on, in, the fire, ལ་ལ་ on the mountain, ལ་ལ་ in, into, to, on, the water, ལ་ལ་ towards the east, eastward, ལ་ལ་ in, to, Tibet; from, as: ལ་ནས་ལ་ཁ་བ་འབབ་ snow falls from heaven, ལ་ལ་འབབ་ he alights from his horse, ལ་ལ་མཚོངས་ he leaps from the rock, ལ་ལ་ལྟོན་པ་ *lus-la khrag-hbyin-pa* to draw blood from the body. 2. ལ་ལ་ལ, i.e., with reference to time: ལྟོན་ལ་བཟུང་བཟུལ་ at dusk vanquished the demon, ལ་ལ་གསུམ་པ་ལ་ on the third day, ལ་ལ་གསུམ་པ་ལ་ in the twentieth year, ལ་ལ་གསུམ་པ་ལ་ within three months. *Phyag* ལ་ལ་ལ་ *dañ-po la* at, during, the first obeisance 3. to signify: ལ་ལ་ལ་ necessity; ལ་ལ་ལ་ purpose of; also to signify ལ་ལ་ state of, nature of:—ལ་ལ་(ལ)་གསལ་ manifested as a god, ལ་ལ་ལ་(ལྟ)་ལྟ་ became unified, ལ་ལ་ལ་ལ་ multiplied, became many; ལ་ལ་ལ་ལ་(ལྟ)་ལྟ་ assumed shape (*Situ.* 19). Also=relying on, keeping to: ལ་ལ་ལ་ལ་ *de-la rten-naś* depending on it; also: relative to, with respect to, in consequence of: ལ་ལ་ལ་ལ་ glad, rejoicing at

it; རྒྱུ་པ་ལ་འཛམ་པ་ *sdig-pa-la hdsen-pa* being afraid of sin; མ་བྱུང་བ་འདི་ལ་གདམས་ངག་གསལ་ནི་ he asked advice with respect to this not having been properly done. In introducing a new subject: ལྷ་མ་མེ་ཉག་ལ་ཤིང་བའི་ལྷ་མ་ལ་ now, as to the fact of the kingdom having been transferred (gone) to Miñag; in headings of chapters, etc., e.g., གླིང་བའི་མིང་ལ་ *gliñ-bshihi miñ-lu* concerning the names of the four parts of the globe རྩེ་ཆུང་གི་ཆོད་ལ་ *che-chuñ-gi tshad-la* with respect to size. 4. in all relations mentioned above, ལ་ *la* is added, to the inf., the partic. and to the root of a vb. wherever the verb will at all admit of it; and besides it is used as gerundial particle in a similar way as ཇི་ *te*: (a) after the inf. ལྷ་རྩེ་ན་ཞིག་ཡོད་པ་ལ་ as there was in that place an idol-shrine or symbol; also to be translated by: although. (b) added to the root: མཐོང་ལ་མ་བཅགས་ (though) having seen it, yet he did not fasten it. In C. when ལ་ is added to adjectives it signifies ཡིན་པ་ལ་ being: སྐྱ་དང་ཁྱ་ཐུ་མེད་ལ་རིང་བ་ (A. 31) his hair and beard being yellow and long; ལུས་མེ་ཐུག་ཅིང་བྱུང་ལ་བཟང་སྤྱན་པ་ ugly as to his body (and) of small stature, (but) having a fine voice. In sentences containing two imperatives ལ་=and: ཤོག་ལ་ལྷོས་ཤིག་ *cog-la ltos-çig* come and look!

ལ་བྱི་མོ་ *la-khyi-mo* the mountain-weasel (*Jä.*).

༥ ལ་གོར་ *la-gor* ལྷིག་མ་ལ་ *ngyogs-pa*, ལྷུ་ར་བ་ *myur-wa* quick, swift.

ལ་རྒྱ་ *la-rgya* (pronounced *largya*) government order (gen. prohibiting the killing of wild animals and birds in a mountain tract).

༦ ལ་གན་པ་ *la-gcan-pa* (ལ་ལ་ཐུག་པ་ལ་པ་ *la-la khral-sdud-pa-po*) a collector of duties on a mountain pass.

ལ་ཚ་ *la-cha* ལ་ཆ་ shell-lac, sealing-wax. ལ་ཐིག་ *la-thig* a drop of sealing-wax on which the seal is pressed.

ལ་རུང་ *la-nuñ* for ལ་ཕུག་ and རུང་མ་ *ñuñ-ma* radish and turnip.

ལ་ནེ་ *la-ñe* a mark (*Sch.*).

ལ་ཏེ་བ་ མཁུན་ vulture; lit. a bird that lives about the summits of mountains.

ལ་ཏ་ *la-ta* or ལ་ད་ *la-da* kind of yarn imported to Tibet from Assam and Bhutan.

ལ་ཏ་ *La-ta* a country of the Turuska (Turks) towards the west of India (*Dug-ye* 39).

ལ་སྟོང་ *la-stoñ* mountain-pass solitudes, v. སྟོང་པ་ *stoñ-pa*.

ལ་ཐོག་ *la-thog*=ལ་རྩེ་ *la-rtse* the summit of a mountain-pass.

ལ་ཐོད་ *la-thod* turban, *pagri* or cloth which the Indians wrap round their head (*Jig. 13*).

༧ ལ་དུ་ *la-du* མོད་ཆ་, ལ་ལུ་ (མལ་) a kind of pastry made in Tibet; a medicinal food in which radish preponderates.

ལ་དྭགས་ *La-dwags*, also called མར་ལུ་ལ་ལ་ དྭགས་ *Ladak*, province in the valley of the Indus between མར་འ་རིས་ and Balti, inhabited by Tibetans and formerly belonging to Tibet.

ལ་པ་ག་ *la-pa-ça*, ལ་པ་ག་ *la-pa-çag* a kind of upper garment without a girdle (*Cs.*).

ལ་པོ་ *la-po* 1. a pass over a lofty mountain; also a high peak. 2. buttermilk, boiled, but not yet dried into vermicelli (*ཆུར་པ་*).

ལ་པེན་ *la-pen* occurs in མི་ལྷག་གི་ལ་པེན་.

ལ་ཕུག *la-phug* ལྷན the radish; in Tibet a large round white root, not long and forked. Syn. ཇི་ལ *hi-la* (ཇི་ལ); མུ་ཅི་ག *mu-tsi-ka* (མུ་ཅི་ག); འདབ་གཟུམ་པ *hdab-gsum-pa*; ལེགས་འབབ *legs-hbab*; ངང་པའི་རྒྱུད་ *ngañ-pahi-rkañ*; གཏུན་ཤིང་ *gtun-ṣiñ*; ཏ་ལའི་ཚ་བ་ཅན་ *ta-laḥi rtsa-wa-can* (*Mñon.*). བོད་ལ་ཕུག the common radish; རྩ་ལ་ཕུག *rgya-la phug* a reddish species of an acidulous taste; རྩུང་ལ་ཕུག also called ལ་ཕུག་མེར་པོ *la-phug ser-po* carrot.

ལ་བ *la-wa* ཀྲམ་ལ, མཇོ་རིག་ blanket, night-covering; = རྩ་བ་ a kind of cloak.

ལ་བོ་ཅེ *La-bo-che* n. of the high mountain situated to the back of the great monastery of Sam-ye: བསམ་ཡས་ལ་བོ་ཅེ་ལ་རྩྭ་པས་འདྲོད་པ་ཅེ་ངར་ཡང་གྲགས་ (*A. 97*).

ལ་མ *la-ma* acc. to *Sch.* a certain herb.

ལ་མ་སྟོ *la-ma-sro* the raspberry in Kuna-war.

ལ་མོ *la-mo* 1. quickly: ལ་མོ་ཤོག་ come quickly. 2. n. of a village situated to the east of Lhasa: དེར་ལ་མོ་བྱང་རྩུབ་ལྷག་ཞེས་པའི་ལྷ་ཁང་ཤོག་ཀྱང་ཡོད་ (*Loñ. 2, 18*).

+ ལ་སྟོགས་པ་ *la-stsogs-pa* = ལ་སྟོགས་པ་ etcetera.

ལ་ཇེས *la-rdsas* or colloq. ལབ་ཇེས་, a cairn or votive pile in the form of a chhorten on the tops of hills.

ལ་ཟླས་པ་ *la-zlas-pa* = འག་བཅད་པ་ to settle, decide finally; འཇམ་ལ་ཟླས་པ་ final settlement. ལ་ཟློབ་ *la-zlo-wa* = མཐའ་བཀགས་པ་ to put limits to, to settle finally.

ལ་ཟུར་ *la-hur* = འཕྲུལ་དུ་, མཐོགས་པར་ quickly, hastily: ལ་ཟུར་ཁྱོད་ཀྱིས་བློས་ལ་གཤགས་ do quickly pass out or run away; ལ་ཟུར་མྱུང་ན་འདས་ན་བྱུང་ it is proper to pass out of misery soon, i.e. to die; རྒྱལ་མས་ཅན་ལ་ཟུར་ཁོལ་ (*A. 137*).

ལ་ཤོག n. of a place in *Mon-mtsho-sna* (*Loñ. 3, 20*);

ལ་ཤང་ a candle or lamp in Sikkim.

ལ་གཡོགས་ *la-gyogs* retribution: ལས་ཀྱི་ལ་གཡོགས་དང་ལ་འཁོར་གསུངས་ (*Rdsa. 17*) he said that retribution of one's wicked actions visits one.

† **ལ་ཏྭ་ལུ** *la-dsha-lu* a kind of herb, ལྷ་མཁའ་ལུ [the blushing herb, the sensitive plant, *Mimosa pudica*] *S.* ལ་ཏྭ་ལུ་དང་། ག་ར་བྱང་ཀའི་ཏྭ་བ་འབྲས་ཁྱེད་གྲང་མོས་བཅགས་ནས་བྱུགས་པར་བྱུང་ (*K. g. 3, 48*).

ལ་ལ *la-la* = འགའ་ཞིག་ འཁྲུག་, ཀེའི་བྱ་ (*A. K. 134*) or ཁ་ཅིག་ some, a few; acc. to *Jü.*: partly, what—what; ལ་ལ་ཞིག་ ཀེའི་བྱ་ certain; also as a singular, somebody, someone.

ལ་ལ་ཕུད་ *la-la phud* ལ་བ་ཤིག་ a medicinal herb; ལ་ལ་ཕུད་ཀྱིས་མ་ནད་གྲང་བ་སེལ་ the medicine *la-la phud* heals dyspepsia and gonorrhœa.

Syn. དྲག་ལུ་འདྲི་ *drag-cul dri*; མངས་པའི་ཕྱིང་པོ་ *tshahñs-pahi ṣññi-po*; ཡོལ་བ་ཅན་ *yol-wa-can* (*Mñon.*).

ལ་ལོ་ལ་མོར་ *la-lo la-mor* = རིམ་གྱིས་ རིམ་གྱིས་ *rim-gyis rim-gyis* gradually, by degrees; མངས་ལྟུང་གི་འཕྲུག་པ་ལ་མོར་འཇིག་པའི་རྒྱལ་པོ་ཡིན་གསུངས་ he said that it was a sign of the gradual decay of the religion of Buddha (*A. 49*).

ལ་སོ *la-so* abbr. of ལ་རྩེ་ *la-rtse* top of a mountain-pass, and ལ་ལ་བཅུད་པའི་སོ་བ་.

ལ་སིང་ *La-sin* abbr. of Ladak-pa and Singpa the latter being the Tibetan name for a Sikh native of Punjab (*Yig. k. 13*).

ལ་སྟོགས་ *la-sogs* བརྒྱུད་, བརྒྱུད་, ལ་ཤིང་གེ་བྱས་པ་ *gtso byas-pa*, མཚན་པ་ *mtshon-pa*, འགོ་བྱས་པ་ *hgo-byas-pa* = this being the principal one, others following it.

ལ་བ *lwa-wa* or ལ་མ *la-wa* ཀྲམ་ལ་ woollen blanket or cloth; ལྷ་ལྷ་ལ་ *skrahi-lwa-wa* a kind of hair cloth; ལྷ་བ་ནག་པོ་ *lwa-wa nag-po*.

a dress made of black-blanket: ལྷ་བ་ནག་པོ་
ནིག་ནི་སྒྲ་ལ་གསོལ (A. 11) he wore a black
cloak (or blanket) round his person.
ལྷ་བ་པ་ *Lwa-wa-pa* n. of a Buddhist saint
who had done many miraculous deeds.
He used to wear only one piece of blanket
as his raiment, hence was called La-wa-pa
(K. dun. 22).

ལག་ *lag* 1. v. ལ་ག་ལ. 2. རྩ་མ་, ཡུལ་ the
fifth lunar mansion or constellation.

Syn. རག་མོ་ *nag-mo*; དག་མོ་ *drag-po*; དག་
ལུ་ཅན་ *drag-cul can*; དམག་དཔོན་དབྱ་ *dmag-dpon*
dgra (Rtsii.).

ལག་པ་ *lag-pa* resp. ཕྱག་ *phyag*, རྩ་མ་, ཡུལ་, ཡུལ་
the hand, arm: ལག་པ་ནས་འཛུལ་བ་ to take
or seize by the hand; ལག་པའི་རྒྱ་བ་ the
back of the hand; ལག་པའི་མདུན་ *lag-pahi-*
mdun the palm of the hand; ལག་པའི་སྐར་མོ་
རྩ་མ་རྒྱ་ལྡིག་ the fingers. ལག་པ་མ་སྒྲུག་ do not
move about the arms; ལག་པ་མ་སྒྲུལ་ do not
join hands; ལག་པའི་སྒྲ་བ་ or ལག་པའི་རྒྱ་བ་ bangle
ornament worn on the arms; ལག་པ་ཁ་རྒྱུར་བ་
ཡུལ་ལྡིག་ joining of the palms of the hands
together as in devotion. ལག་པའི་ལམ་ག་ as
met. the fingers, lit. the branches of the
hand. ལག་རུ་ལེན་པ་ *lag-tu len-pa* to take in
hand, to exercise, to practise, e.g., རྒྱུ་མ་པ་
sgom-pa meditation; རྒྱུ་རྒྱུ་ལག་རུ་ལེན་པ་ to
study and practise the import of a word.
As metaph.: མཚོ་ལག་ arm of the sea, gulf,
bay, རྒྱུ་ལག་ *gliñ-lag* or ལུ་ལག་ tongue of
land; རྒྱུ་ལག་འབྲེལ་ *gliñ-lag hbrei* isthmus,
neck of land C. Is used fig. for power,
authority: མིའི་ལག་རུ་འགྲོ་བ་ *mihi-lag-tu hgro-*
wa to get into a persons power, to be
at his mercy (Thgy.); ལག་ནས་འཕྲོག་པ་ *lag-naŋ*
hphrog-pa to snatch out of a person's
hand, to deliver from another's power
(Ghr.). ལག་པའི་རྩ་མ་འགྲུར་ *lag-pahi rnam-rgyur*
the different forms and configurations of
the hand:—སེ་གོ་ལ་གྲྲགས་པ་ལམ་མོ་བདེ་བ་པ་ to bow

touching the ground with the palms of
hands; ལམ་མོ་རྒྱུར་བ་ *thal-mo sbyor-wa* to twirl
with the fingers joining the palms of the
hands in devotion or out of respect; རྩ་བ་
khvor-wa, the hollow of the རྩ་མ་པ་ *snim-pa*;
ཁྱུར་བཅངས་པ་ *khru-tshur bcañs-pa* the clenched
hands for boxing; རྩེད་ *khya'd* fist, མཚོ་ *mtso*
span, རྩ་ *khru* cubit, འཛུལ་ *hdom* fathom
measured by the stretching of the arms;
བརྒྱུན་པ་ *brda ston-pa* to signal by the hand
(Mñon.).

Syn. ལམ་ག་ལྷ་ *yal-ga-lña*; འཛུལ་ཕྱིན་ *hdsin-*
byed; གཟུང་ཕྱིན་ *gsun-byed*; བརྒྱུན་ཕྱིན་ *brda-ston-*
byed; སྒྲ་པ་ *sug-pa*; འཛུལ་ཕྱིན་ *hjug-byed*; འབབ་
ཕྱིན་ *hbab-byed*; གཙོད་ཕྱིན་ *gcod-byed*; དབྱུང་པའི་འདབ་
dpun-pahi hdab (Mñon.).

ལག་སྒྲུགས་ *lag-skyogs* = གཙར་བུ་ *gzar-bu* ladle
(Mñon.).

ལག་རྒྱུང་ *lag-rkyoñ* = སྤྲུང་བ་ *sprañ-po* beg-
gar, destitute person (Mñon.).

ལག་སྒྲུང་ *lag-skyoñ* = as met. knife (Mñon.).

ལག་ཁྱག་ *lag-khug* pouch, hand-bag
(Rtsii.).

+ ལག་གི་བླ་ *lag-gi-bla* one who does gene-
ral menial service to the congregation of
lamas in a monastery.

ལག་གྲས་ *lag-gram* one sitting with his
cheek resting on his hand (as if in
sorrow); acc. to *Jä.* leaning one's head
on the hand

ལག་མགོ་ *lag-mgo* ལག་མགོ་ཅོས་ 1. both hands
put together in shape of a globe or ball.
2. a glove with only a thumb, a mitten C.
(Jä.).

ལག་ངར་ *lag-nar* the fore-arm (the part
of the arm between གྲུ་མོ་ *gru-mo* elbow and
མཁྲིག་མ་ *mkhrig-ma* wrist).

ལག་བཅང་ *lag-bcañ* in: གཉིས་གཉིས་ཁྱུང་དང་ལག་
བཅང་ (B. ch. 8).

ལག་ཆ *lag-cha* utensils, tools, instruments; objects carried in the hands, *e.g.*, royal insignia at a festival procession (*Glr.*); འཁོར་གཡོག་ལག་ཆ་དང་བཅས་པ་ཐོང་ཞིག send the servants with the things (wanted for the journey)! (*Glr.*).

Syn. ར་ཁོང; ལག་པས་ཁྲོལ་བ *lag-pas grol-wa*; མཛོན་ཆ *mtshon-cha* (*Mñon.*).

ལག་རྩེས *lag-rjes* 1. impression or mark of the fingers. 2. a work which immortalizes a person's name: ལག་རྩེས་འཛོག་པ *lag-rjes hjog-pa* to leave such a work behind (*Glr.*).

ལག་ཏ *lag-na* = བྱིན་ལེན་མ་བྱས་པར་ལེན་པ receipt of a thing without acknowledgement; རྟོན་མཁན་མེད་པར་ལེན་པ *ster-mkhan med-par len-pa* to take what is not given, hence ལག་ཏ *lag-na* subst.: a grasp, a snatch (*Jä.*).

ལག་ཏམ *lag-nal* = རྩོམ་རྩེ *rdo-rje* thunder bolt.

ལག་རྟགས *lag-rtags* 1. resp. ཕྱག་རྟགས sign manual sign or mark made with the hand as a seal of verification, impressed on a legal document, but often only with the finger dipped in ink. 2. any small object, *e.g.*, a needle, which the deliverer of a letter has to hand over together with the letter; present in general (*Jä.*).

ལག་རྟགས *lag-stabs* = ལག་ལེན *lag-len*.

ལག་ཐོག cash payment; in cash, ready money; = ལག་ཡོད (*Rtsii.*).

ལག་མཐེལ *lag-mthil* ཀླུ་པུ་ལྔ་ལྔ་ the palm of the hand.

ལག་དམ *lag-dam* 1., hon. ཕྱག་དམ, a seal. 2. ལག་དམ་པོ *lag-dam-po* in *C.* close-fisted, stingy, niggardly.

ལག་དར *lag-dar* acc. to *Lex.* = handkerchief; prob. the same as ལག་དར *lab-dar* *W.* col. grater (*Jä.*).

ལག་དེབ note, note-book, hand-book; ལག་དེབ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ a register or note of all the different *shi-kha* farm-estates (*Rtsii.*).

ལག་བཞེ *lag-bde* 1. person that pours out the tea at a tea-carousal and serves food to the monks of the monastery (*Rtsii.*). 2. resp. ཕྱག་བཞེ *phyag-bde*, = མ་གཡོག cook, one who serves in the kitchen or at table: ལག་བཞེ་བཞེ་བླག་ཅན་མང་པོས་གྲུས་པའི་འཛིན་གསལ་བྱེད་པ་དང་ (*A. 141*). ལག་བཞེ་དཔོན་པོ *lag-bde dpon-po* chief cook or table server.

ལག་འདོན *lag-hdon* a vassal or subject paying his landlord in money or kind, opp. to རྒྱུ་འཁྱོ *rkañ-hgro* who performs his services as an errand-goer or a porter (*Jä.*).

ལག་རྩུམ *lag-rdum* = ལག་ཅད་པ *Mil.* having a mutilated or crippled hand (*Jä.*).

ལག་ལྔ *lag-lan* ཀླུ་པུ་ལྔ་ལྔ་ having a hand or a trunk, hence as met. = elephant; ལག་ལྔ་མ *lag-lan-ma* = གླུ་མོ *glan-mo* she-elephant (*Mñon.*). ལག་ལྔ་ར་བ elephant stable, place where elephants are kept (*Mñon.*).

ལག་བརྒ *lag-brda* sign of the hand; signal made by the hand, beckoning.

ལག་བཟུམས *lag-bsdams* = འབྲེག་པ *hkhriḡ-pa* sexual embrace (*Mñon.*).

ལག་ན་རྩོམ་རྩེ *Lag-na rdo-rje* or ལག་རྩོམ་རྩེ *Lag-rdor* otherwise ཕྱག་ན་རྩོམ་རྩེ or ཕྱག་རྩོམ་ *Phyag-rdor*, is another aspect of the Dhyani Bodhi-sattwa Dorje Chhang. In Tantrik ceremonial is often known as and depicted as "the green-robed *Lag-na rdo-rje*."

ལག་ན་གཞོང་ཐོགས *Lag-na gshon-thogs* holding a basin in hand, n. of a deity.

ལག་ནོར property in hand, also property that has not been sold or mortgaged.

ལག་ལྗོད *lag-snod* = ལག་ཏྱིག a hand pot or vessel to measure milk or arack.

ལག་པ་བརྒྱུང་བ *Lag-pa brgyañ-wa* an epithet of the son of Kāmadeva (*Mñon.*).

ལག་པའི་ཆུ་བོ་ *Lag-pahi chu-bo* = ཆུ་བོ་སི་ཏ་ *chu-bo si-ta* a name of the river Sitā (*Mñon.*).

ལག་པ་ཌ *Lag-pa-na* or ལག་ས་ཌ *lak-sa-na*
 ལྷན་ལྷན་ = *Lakṣmaṇa* brother of Rāma the
 hero of the Rāmāyaṇa.

Syn. མཚན་ཐིང་ *mtshon-byed*; མཛོད་འཛིན་ *mdsod-hdsin*; སྤྲོན་དགྲ་རྒྱུག་ *sprin-dgra-rgyal*; བཞེས་གཏེན་ བཟང་ *bpes-gñen-bzang*; མཛོད་ལྗན་ *mdsod-ldan* (*Mñon.*).

ལག་སྟོན་ cash payment (*Rtsii.*)

ལག་དོན *lag-dpon* work-master, overseer,
esp. builder (*Jä.*).

ལག་བྱུངས་ *lag-bubs*, v. རབྱུང་པ་ *hbub-pa*.

ལག་པོར *lag-ber* walking-staff (*Jä.*).

ལག་མངས་ *lag-maṅs* many-armed ; certain of the gods are represented as possessed of many arms, and one reason assigned is that they may therewith seize evil demons.

ལག་བྲིས་ 1. a letter, autograph. 2. the marks or lines in the hand.

ལག་དམར *lag-dmar* the red-handed, the executioner, hangman (*Jä.*).

ལག་རྩིས་ *lag-rtsis* सुट्टा the lines or marks
in the hands ; palmistry.

ལག་བརྒྱག *lag-btsug* a shoot, a scion.

ལག་འཛིན་ a receipt, an acknowledge-
ment (*Rtsii.*).

ཕག་འདྲུགས seeds or plants sown or put into the ground by the hand; transplanting; it is also called ཕུར་འདྲུགས (*Rtsii.*).

ལག་བཟང་གིས་བྲིས་པའི་མངོད་ *lag-bzang gi-shus*
pahi-mdo n. of a *Sūtra* delivered by Bud-
 dha at the request of ལག་བཟང་ (*K. kon.*
 3, 277).

ལག་བཟང་མ *Lag-bzang-ma* n. of a celestial
courtezan (*Loñ.* མ, 5).

ལག་གཟུངས་ *lag-gsuñs* balustrade, banister, railing.

ལག་གཉེན་པ *lag-gyog-pa* companion, assistant, associate.

ལག་ལེན *lag-len* resp. ལྟ་ལེན, also ལག་དུ་ལེན *pa*
and ལག་སྒྲུབས *lag-stabs*=practice, practical
knowledge: རྩམས་ལ་གང་གན་ལག་ལེན་འབྲས་ཡོང་ངས་
(*Rdsa*. 15). རྩམ་གྱི་ལག་ལེན the practice of
religion; སྒྲིམས་གྱི་ལག་ལེན *khriṃs-kyi lag-len*
the practice of laws, རྩས་གྱི་ *rtsis-kyi* of
mathematics.

ལག་ལས་སྒྲེས་ lag-las-skyes as met.=རྒྱལ་པོ་
rgyal-po king (Mñon.).

ལག་སྟོང་ *lag-sor* गण्डूष handful of water
or rather mouthful of water.

ལགས *lags* Sir, your honour, ལྷ་ལགས་ཅེ་ཏུ་
 ལགས his honour the Chief Secretary; ལྷ་མ་
 ལགས your lama reverence! This word,
 however, though taken in modern times
 in this sense, is really only the pres. form
 of the vb. in next para., and merely=
 it is.

ལགས་པ་ *lags-pa* 1. resp. and eleg. for ཡིན་པ་ and བཟུང་བ་ to be; ལགས་སྟེ; so it is! yes to be sure! ལྷ་མ་ཁྱིད་ཅི་མྱེད་བ་ལགས་ O Lama what is your name, sir? དེ་ཁྱིད་ལགས་མས་ is it you, Sir? དགེ་སྤྱོད་དེ་ལྷ་ལགས་ *dge-slon de-su lags* who is this reverend monk? (*Dzl.*); a lama asks: བཅོམ་ལེ་*btsal-le* (=བཅོམ་ལམ་) have you looked for it? and the disciple answers: བཅོམ་ལགས་ *btsal-lags* yes, I have! (*Mil., Jä.*). 2. =བཟང་བ་ *bzang-wa* good. ལགས་མོད་དམ་ *lags mod-dam* =མིན་ནམ་ *min-nam* is it not; ལྷ་འོ་རྩེ་ལགས་མོད་ན་ my lord, if it is not so (*K. du.* 5, 261). ལགས་མ་ལགས་ *lags-ma-lags* =རྟེན་དམ་མ་རྟེན་ yes or no.

ལགས་མོ་ *lags-mo* in *W.* clean = ལགས་པ (Jä.).

‡ ལང་ཀ *Lañ-ka* ལྷ་ཀ་ Ceylon ; ལང་ཀ་ཕྱི
city of the Rakshasa (cannibal demons) ;
ལང་ཀར་གཞེགས་པའི་མནྟ་ *lañ-kar gcegs-pahi-mdo*
the Lañkāvatāra Sūtra which was transla-
ted both from the original Sanskrit and

from the Chinese version into Tibetan
(*K. d. 3.*).

ལང་ཀའི་བདག་པོ། *Lañ-kahi bdag-po* लङ्कापति
the lord of Lañkā, the king of Ceylon ;
the guardian of the south-western quarter.

Syn. ར་བ་ཤ་ *ra-wa-na* (रावण), ལྷོ་ལྷ་ཕྱོགས་
 ལྷོ་ *lho-mub phyogs-skyon*; མགོ་བཙུལ་ *mgrin-*
bcu-pa; གདོ་བཙུལ་ *gdod-bcu-pa*; སྤྱི་པའི་རྒྱལ་པོ་
srin-pohi rgyal-po (*Mhon.*).

ལང་བ *lañ-wa* 1. (also: ལང་བ *lañ-wa*), pf. ལངས imp. ལང་ or ལངས to rise, to get up; ད་ལངས get up now! ལངས་མེ he has arisen; ལངས་ཏེ་ཐྱོད་པ *lañs-te šdod-pa* to get up and stand, (not to move on) ལམ་ལངས་ཏེ night having passed away. 2. pf. ལངས to come up to, to arrive at, to be equal, to reach.

५३५१२ क्रमशः ।

५८५८ *lah-tah* or ५८५८ *lah-thah* पुष्कर
 a species of *Hyoseyamus*: ५८५८ 'क' ५८५८ 'क' ५८५८
 ५८५८ ५८५८ the seeds of *Hyoseyamus* are
 a cure for worms.

Syn. ལྷ་ཐུ་ར་ *dhu-stu-ra*; མེ་རྟག་མྱེར་ཅན་ *me-tog
sñin-can*; གཤེར་མིའི་ཅན་ *gser-miñ can*; མྱོ་བྱེད་
smyo-byed; གཤུལ་དྭགས་ *gdul-dkah* (*Mñon.*).

ལང་ཚོ་ *lañ-tsho* བཟན, यौवन youth, youthful age; ལང་ཚོ་ལ་བབས་པ་ entering early manhood; དེའི་ལང་ཚོ་ལ་མ་རྒྱས་པས་ not being enticed or led away by their youthful appearance (*Ghr.*); ལང་ཚོ་རྒྱས་པས་ *lañ-tsho rgyas-pas* grown up to adolescence (*Jā*). ལང་ཚོ་རྒྱས་པ་ *lañ-tsho rgyas-pa* youthful, i.e., the period between the twenty-fifth and the thirty-sixth year of age (*Rtsii.*); ལང་ཚོ་ཅན་ *lañ-tsho can* or ལང་ཚོ་ལྷན་ adolescent, youthful; ལང་ཚོ་ཅན་མ་ *lañ-tsho can-ma* यौवती youthful maiden, = དང་བཟ་མ་ *dar-bab-ma* (*Mñon.*); ལང་ཚོ་མ་ *lañ-tsho-ma* युवती maiden, a youthful woman; ལང་ཚོའི་མ་རྩན་མ་ *lañ-tsho hi mtshan-ma* = རྩ་མ་ यौवन-लक्षणा the heaving breast of

a maiden (*Mñon.*); ལང་ཚ་བཏན་ཐེན་ *lañ-tsho
brtan-byed* = ལྷ་ར་ར་ *Myrobalan emblica*, lit.
that which preserves youth (*Mñon.*). ལང་ཚ་དང་པོ་ *lañ-tsho dañ-po* a girl just enter-
ing into youth, but still in her vir-
ginity. ལང་ཚ་དང་བ་ *lañ-tsho dar-wa* adult
age, full manhood or womanhood, the
period of enjoyment of life. Syn. ན་ཚེད་
གནས་པ་ *na-tshod gnas-pa*; རིག་པ་མང་བ་ *rig-pa
tshan-wa*; ལྷ་ཅུའུ་དྲུད་པ་ *sgyu-rtsal spyod-pa*;
བདེ་བ་ *bde-wa*; ལྷགས་པ་ *rgyags-pa*; ཁོ་ལག་རྩོགས་
kho-lug rdsogs (*Mñon.*). ལང་ཚ་ལྷོལ་ *lañ-tsho-yol*
past youth, old-man (*Mñon.*).

ལང་ལིང་ *lañ-liñ* moving along gently.
Acc. to *Jā*. ལང་མ་ལིང་ *lañ-ma-liñ* in *Mil.*
seems to be a word descriptive of the
rising of a cloud, or the soaring of a bird
of prey.

ལང་ལང་ *lan-lan* languid; irregularly assembling or coming; ལང་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་ལ་ ལ་འབྱེད་ཕུན་ཕུས་རྒྱུ་ལ་ coming from different directions his complement of retinue became full (A. 124). Also occurs as ལང་རྒྱུ་རྒྱུ་ *lan-lan loñ-lñe*.

ལང་ཁོང་ *lañ-cor* habit; habituated.

ལད་པ། *lad-pa* acc. to Cs. weak, faint, exhausted, of men and animals; blunt, dull, (*Sch.*); also rotten, decayed (*Jü.*).

ལང་མོ་ *lad-mo* imitation, ལང་མོ་བྱེད་པ་ *lad-mo byed-pa* to imitate, to mimic, to say after another: མྱོན་ལམས་འདི་མཁྱེན་བདག་གི་ལང་མོ་གྱིས་ *say after me the following prayer (Thgr.)*; གྲུ་བ་ཁམས་ཅད་ལང་མོ་ཡིན། ལང་མོ་འི་ནང་གང་མཁས་ཡིན་ *all actions are imitations; among these imitations some are skilful (Khrîd. 193).*

ལམ *lan* 1. time, times: ལམ་གཅིག་ once, one time. Also དུས་ལམ་གཅིག་ once, one day, both as to the past and the future: ལྔ་ལོ་རྒྱུ་

བ་ལན་ཅིག *rgyal-po smra-wa lan-gcig* the king issues his command only once, i.e., he does not change his words; བྱ་མོ་གཏོང་བ་ལན་ཅིག་ཡིན་ marraige is given to one's daughter only once (*Tshig.*). ལན་ཅིག་སྐྱེས་ *lan-cig skyes*=བྱ་རྒྱལ་ *bya-roq* lit. that gives birth to its young only once; a met. for the crow (*Mñon.*). ༥་ལན་ this time; ལན་གཉིས་ twice, ལན་བཅུ་ ten times, etc.; ལན་བདུན་(ནམ་)གསུམ་ seven times or three times; བསྐོར་བ་ལན་མང་དུ་བྱས་ནི་ circumambulating round it many times (*Mil.*); བཞེ་ལན་གཉིས་ལ་བརྒྱད་མོང་ twice 4 are 8. 2. as reflective and contrary attribute: retaliation ལན་བྱེད་པ་ *lan-byed-pa*, ལན་འཇལ་བ་ to reply, return, retaliate, repay; ལན་ལན་གཏོང་པས་ or ལེགས་པའི་ལན་ཉེས་པས་ to return evil for good. 3. प्रतिवचन rejoinder, answer, reply: ལན་ཐོབ་ to get a reply; ལན་སྐྱེས་པ་, प्रत्यभाषत expressed in reply, replied; ཁྱྱེད་ཀྱི་གསུང་བའི་ལན་ཅུ་ as answer to your majesty's question (*Ghr.*); ལན་འདེབས་པ་ *lan-hdebs-pa* frq., also ཁྱོན་པ་ *klon-pa* or ཁྱེན་པ་ *ldon-pa* to answer; ལན་གྲ་ལྷག་པ་ to give a reply.

ལན་ཁན་ *lan-kan* 1. railing, fence, enclosures. 2.=ཕ་བྱ་ *pu-çu*, སྐྱགས་ཕུ་ *stegs-pu*, or མདའ་ཡམ་ *mdah-yab* (*Nag.*).

ལན་སྐྱར་ *lan-skyar*=ལན་ *lan* retribution, return.

ལན་གུས་ *lan-gus*=ཕྱི་མི་ *phyi-mi* (Chinese) an outsider, foreigner.

ལན་གྱོག་ *lan-gyog* vulg. for ལན་ཆགས་ *lan-chags*.

ལན་ཅིག་ཕྱིར་འོང་བ་ མཆད་ཀྱི་ལྷོ་ལྷོ་ returning to the world or transmigrating only once =a stage of perfection in the Hinayana system. ལན་གཅིག་ཕྱིར་མི་འོང་བ་ ལྷན་ཀྱི་ལྷོ་ལྷོ་ not coming or transmigrating more than once.

ལན་ཆགས་ *lan-chags* misfortune, adversity, calamity, as supposed punishment for what has been done in a former life; every unlucky accident, that happens to a person

without his own fault, being looked upon as a retribution for former crimes. Thus ལན་ཆགས་ *lan-chags* denotes about what Non-Buddhists would call destiny, fate, disaster (*Jä.*)

ལན་ཏ་ཀ་ *lan-ta-ka* n. of a drug: ལན་ཏ་ཀ་ཡི་མགོ་ཡིས་མ་གསོ་རྩ་མཚན་ (*Med.*).

ལན་བུ་ *lan-bu* braid, plait, tress of hair (*Cs.* curl, lock of hair).

Syn. ལན་ཚར་ *lan-tshar*; སྐྱ་ལྷས་པ་ *skra-lhas-pa* (*Mñon.*).

ལན་པ་ཕྱི་ལ་བུ་ *Lan-pa spyil-bu* n. of a place in C. Tibet: རྩ་ནས་ལན་པ་ཕྱི་ལ་བུར་སྐྱ་བ་གཅིག་བཅུགས་ (*A. 132*).

ལན་བུ་ཅན་ *lan-bu-can* as met.=a woman (in general) (*Mñon.*).

ལན་བུ་མ་ *lan-bu-ma* a shoddy made of stuff mixed with inferior materials (*Jig.*). ལན་བུ་ལྷས་=ཁྱུ་ལྷས་.

+ ལན་བོན་ *lan-bon*=ལན་སྒོན་ *lan-slon*.

ལན་རྩ་ *lan-tsha* or ལན་རྩ་ *lan-dsa* corruption of རྩ་མཛ; Hodg. n. of a style of writing in use among Nepalese Buddhists. It is a kind of ornamental writing used by calligraphists for inscriptions and titles of books from (*Jä.*).

ལན་རྩ་ *lan-tshwa* 1. ལྷ་ལྷ་; met. ལྷ་ལྷ་ salt as table-salt. 2. ལྷ་, brackish salt; ལན་རྩ་ཁ་མཐུག་གྱི་ཕོ་བ་སྐྱེད་ salt gives relish to every dish. ལན་རྩ་ལྷ་ *lan tshwa-chu* salt-water: འདྲོད་ཡོན་མཐུག་ཅན་ལན་རྩ་ལྷ་ཕོ་བ་ཤིས་ (*A. 5*).

ལན་རྩ་ཞེས་ལྷ་བའི་རྩ་མཚོ་ n. of a sea seven thousand *yojana* wide containing submarine mountain-ranges inhabited by huge porpoises, sea-monsters, crocodiles, *Nāga*, *Çukti* (ལྷ་ཁྱེད་), also furnished the white *Vidruma* coral reefs, &c. (*K. d. 5, 343*).

ལན་ལོན་ *lan-lon*=ལན་ལྷོན་.

ལབ་བདར *lab-bdar*, also ལབ་བདར *lab-bṛdar*,
v. ལ་བདར *la-bdar*.

ལབ་པ *lab-pa* to speak, talk, tell—is a common word in colloq. of all classes: ད་པདས་མ་ལབ *de-hdraṣ ma lab* don't talk like that; ད་ཅང་མགྱོགས་པོ་ལབ་གྱི་རེད *ha-can mgyogs-po lab-kyi-red* he speaks very quickly. ལབ་ག *lab-ga* talk; ལབ་གྲོགས *lab-grogs* = ལབ་ལྗས *lab-las* companion, intimate friend; ལབ་སྒྲ *lab-sgra* noise of tattle, talk; ལབ་གཏོང་བ *lab-gtoñ-wa* to talk, to chat; ལྷ་ལབ *rgya-lab* a great deal of talk, ལྷ་ལབ་ཅན *rgya-lab-can* talkative; ལབ་ལྡོམ *lab-rdol* talking unbecomingly (*Sch.*); ལབ་ལྗས *lab-las* a pleader, a helper in speaking for one's defence: བདག་ཅག་ལབ་ལྗས་མི་ཟེགས་པོ་ *we do not require a helper in speaking* (*Hbrom.* ༩, 134).

ལའ་བཤང་ *lab-bzang* = གཏམ་བཤང་ *gtam-bzang*
 good speech, eloquence (*Μῆλον*). ལའ་རྩམ་པ་
lab-tsam-pa acc. to *Sch.*: to speak while
 dreaming, to be delirious.

ལཔ་གཞི= basis of speech, a discourse: རྒྱ་ནམ་རང་ལཔ་གཞི་ཞིག་ཡོད་ from before there has been a cause (basis) of this talk (*Rdsu.* 25).

ਘਰੁਣੇ *lap-rise* (incorrectly for ਘਰੁਣੇ) a heap of stones in which poles with little inscribed flags are pitched and gods are invoked to help travellers.

ལབ་སོན་ *lab-son* (is abbrev. for: ལ་ཕུག་ས་བོན་ *la-phug sa-bon*) radish seed.

॥५॥ *lam* 1. पन्था, मार्ग, वार्ता, सरणी, सेतु
 a road, the way; passage, course, track,
 ॥६॥ *lam-chen*, कु[॥]॥ *rgya-lam*, ^{॥७॥} *ston-*
lam high-way, thoroughfare, public road,
 main-road, high-road. In Budh. ॥८॥
 ॥९॥ *lam-la rnam-pa gñis-te* there are
 two ways towards salvation :—(1) *rtag-pa*
rtag-pa नित्य the perfect road, which is

open to the Buddhists; (2) མི་རྒྱལ་པ་ *mi-rtag-pa* 世間性; the imperfect-road *i.e.* the ways by which the *Tīrthika* seek to enter the state of beatitude (*K. my. k.* 435). ལམ་ཐག་ རིང་པ་ a long way; and as adj. = distant, remote; ལམ་ལ་འཁོར་བ་ to wander about on the road, to rove; གྱེན་ལམ་ *gyen-lam* an uphill road, an ascent, ཐུར་ལམ་ a horizontal or a sloping road that leads alongside a hill; གྲི་ལམ་ *gri-lam* the way of a knife, *i.e.*, a cut, slit, slash. 2. way, space or distance travelled over, journey. ལམ་ཏུ་ on the road, on the journey; བལ་ཁོང་གྱི་ལམ་ the journey from Nepal to Tibet. So ལམ་ཏུ་ *lam-du* may even = when: ཁྱུས་ལ་འཁོ་བའི་ལམ་ཏུ་ *khruṣ-la hgro-waḥi lam-du* when he went to bathe (*Dzl.*). 3. गति fig.: way or manner of acting in order to obtain a certain end: ཐུ་ཆེ་ལམ་ གྲུམ་པ་ the broad way, རྒྱལ་བའི་ལམ་ རྒྱལ་མཁོ་ the path of virtue; ལམ་གཅིག་ཉིད་ འཁམས་མཁོ་, one way without variety or variation. ཐར་(པའི་)ལམ་ *thar(-paḥi)-lam* the way of deliverance, viz., for Buddhists, from the cycle of transmigrations. The six classes of beings are sometimes called the six ways of rebirth within the orb of transmigration. For “the way of deliverance” the following are synonyms:— ལམ་པོ་ཆེ་ *lam-po-che*; ཀུན་འཁྱོའི་སྤོམ་ *kun-hgroḥi-srol*; ལམ་བཟང་ *lam-bzang*; འགྲོང་བྱ་ *hgrod-bya*; འགོམ་བྱ་ *hgom-bya*; འཇུག་བྱ་ *hjug-bya*; རྒྱ་བའི་ས་ *rgyu-waḥi-sa*; རྒྱལ་བའི་ས་ *sgrol-waḥi-sa*; འགྲོ་བྱ་ *hgro-bya*; བལུལ་ལམ་ *bcul-lam*; ལམ་དམ་པ་ *lam-dam-pa*; ལེགས་པའི་ལམ་ *legs-paḥi lam*; མཆོང་པར་ རྩེད་པའི་ལམ་ *mchod-par byed-paḥi lam*; འཕྲྀག་བྱལ་ *hkhyog-bral*; དང་པོའི་ལམ་ *drañ-paḥi lam*; མ་ནོར་ ལམ་ *ma-nor lam*; རྒྱ་ལམ་ *rgya-lam* (*Mñon.*). We may here add ལམ་བཟུད་ *lam-bzrgyad* the eight pure ways of all Bodhisattva:— (1) ལ་རྩལ་ཏུ་ཕྱིན་པའི་ལམ་; (2) བཤུ་བའི་དངོས་པོའི་ལམ་; (3) མཛོད་པར་ཤེས་པའི་ལམ་; (4) མཛད་མེད་པའི་ལམ་; (5) ཡན་ལག་བཟུད་པའི་ལམ་; (6) སེམས་ཅན་མས་ཅད་ལ་སེམས་

མཉམ་པའི་ལམ་; (7) མི་རྒྱ་བའི་ཆོས་ལ་བརྟེན་པ་རབ་ཏུ་ཐོབ་པའི་ལམ་; (8) རྣམ་པར་ཐར་པ་གསུམ་གྱི་ལམ་.

ལམ་ཀ་ *lam-ka* = ལམ་ *lam*. ལམ་ཀ་ན་ *lam-ka-na* or ལམ་ཁར་ *lam-khar* by the road-side (*Dsl.*, *Jā.*).

ལམ་མཁན་ *lam-mkhan* a guide both in the ordinary sense and fig: ལམ་གྱོལ་པ་ to go on the wrong way, to go astray, to mistake the right path.

ལམ་རྒྱ་ *lam-rgyud* the stages of moral and spiritual existence. ལམ་རྒྱ་ལྔ་ *lam-rgyud-lha* the five classes of beings, cf. འགྲོ་བ་ *hgro-wa*.

ལམ་རྒྱ་བཞི་མཛོད་ *lam-rgya bshi mdo* the crossing of two roads or when four roads meet. Again we have: ལམ་རྒྱ་གཞི་བོ་རྣམ་གསུམ་ the three principal ways: —(1) དེས་འབྱུང་ཉི་མའི་ལམ་ the way of passing out to the state of beatitude; (2) བྱང་ལམ་ལམ་ བོད་ཐོས་སྒྲུབ་ལམ་ the way for the attainment of Bodhisattva perfection; (3) ཡང་དག་པའི་ལྷ་བ་ སྐུ་མཁའ་ལྷ་ the doctrine of perfection whereby is the entrance into the state of *Nirvāṇa*.

ལམ་བཟོད་ *lam-bgrod* ཡམ་ཀ་ a traveller; a fore-runner.

ལམ་གྱི་འཛོལ་ མཁོ་ལྷོ་ལམ་ one who subsists by begging, or by clearing roads in Tibet.

ལམ་རྒྱ་ལམ་ *lam-rgyags* provisions for a journey. ལམ་ཆས་ = རྒྱུ་ཆས་ requirements or provisions for a journey.

ལམ་རྒྱ་ལམ་ *lam-rgyus-pa* = ལམ་མཁན་ *lam-mkhan*.

ལམ་ངན་པ་ *lam-nan-pa* a bad road.

Syn. རྣམ་པར་ཐོབ་པའི་ལམ་ *ñam-pahi lam*; རྒྱ་ལམ་ *nen-pahi lam*; འཛོལ་ལམ་ *hjiags-beas-lam*; ཀོ་ལམ་ *kol-wahi lam*; གཡོན་ལམ་ *gyon-lam*; རྒྱ་ལམ་ *nes-pahi lam* (*Mñon.*).

ལམ་ཆེན་ *lam-chen* = རྒྱ་ལམ་ *rgya-lam*.

ལམ་རྒྱ་ལམ་ *lam-rtags* the signs of the way being nearly accomplished, i.e., the acquirements and perfections of a saint (*Mñ.*).

ལམ་རྒྱ་ལམ་ *lam-rtog-pa* 1. = རྒྱ་ལམ་འཛོལ་ *ñul-wa hdo* (*Mñon.*), wanderer, rover; an explorer.

2. to reflect on the way to Nirvāṇa.

ལམ་རྒྱ་ལམ་ *lam-ltar bcos-pa* མཁོ་ལྷོ་ལམ་ an artificial doctrine, a false representation.

ལམ་ཐོག་མི་ལམ་ *lam-thog mi-khal* a traveller's journeying and his luggage: རྒྱ་ལམ་ཐོག་མི་ལམ་ *lam-thog mi-khal* (*D. cel. 8*).

ལམ་མཐུན་ *lam-mthun* a pedlar or one of similar profession. ལམ་མཐུན་པ་ fellow-passenger, gen. merchants who journey all together.

ལམ་དུ་འཛོལ་ལམ་ *lam-du hjug nes-pa* = ལམ་དུ་འགྲོ་ལམ་ *lam-du hgro-rgyu nor-wa* to go astray, to miss the proper way, to take the wrong path.

ལམ་འཛོལ་ལམ་ *lam-hdren-pa* = ལམ་སྐྱོ་ལམ་ *lam-sna-pa* a guide.

ལམ་བདེ་ལམ་ *lam-bde-ma* a good, easy road.

ལམ་པ་ *lam-pa* 1. ལྷ་བ་ *sprañ-po* a beggar, street-boy (*Mñon.*). 2. police-officer stationed on high roads for seizing thieves or fugitives; toll-gatherer. 3. traveller, wayfarer (*Cs.*). 4. bell-wether sheep, in *W.* 5. signifies num. fig. 12 (*Ya-sel 54*).

ལམ་པ་ཀམ་ *Lam-pa-kam* n. of a country situated to the west of India (*Duṣ-ye. 39*).

ལམ་པ་ *lam-po* or ལམ་པ་ཆེ་ *lam-po-che* or ལམ་ཆེན་པ་ *lam-chen-po* 1. highway; also a place for practising magic. 2. way to heaven.

ལམ་ཅུ་ལམ་ *lam-tsam* colloq. = ལམ་ *ha-lam* about as much, also = འགྲོ་ལམ་ཅུ་ལམ་ as much as will suffice.

ལམ་འཛོལ་ལམ་ *lam-hdsom-pa* crossing of roads, junction of roads.

Syn. ལམ་འཛོལ་ལམ་ *lam-hdres*; ལམ་འཛོལ་ལམ་ *lam-hdom*; ལམ་མཛོད་ *sum-mdo*; ལམ་མཛོད་ *bshi-mdo* (*Mñon.*).

ལས་ཡིག་ *lam-yig* passport, road-bill.

ལས་རིང་པོ་ *lam-rin-po* long way, difficult way, tedious road.

Syn. བཟོད་དགའི་ལམ་ *bgrod-dkahi lam* (*Mñon.*).

ལས་ཐོག་ *lam-log* erroneous (*Jä.*). Also *འཕྲིན་པ་*, wrong ways, perverse ways, *i.e.*, heretical doctrines. There are mentioned twenty-two heretical doctrines all of which are opposed to the doctrine of Buddha (*K. d. 3, 323*).

ལས་མོས་ *n.* of a large number (*Ya-sel. 57*).

ལས་ཤོག་ *lam-çog* way bill, a passport.

ལས་སངས་ *lam-saṅs* at once, immediately, — common in C. colloq.: རྟོད་ལས་སངས་ཤོག་ *kyod-lam saṅs-çog* come at once; ལས་སངས་ས་འགྲོ་ཞིག་ *lam-saṅs-ma hgro-shig* do not go immediately. Also ད་ལྟ་ལས་སངས་ in C.

ལས་སྤྱད་པར་བྱེད་ རྟོག་པོ་ *condemning* a religious doctrine; one who so condemns.

ལས་ཟེ་ *lam-se* = ད་ལས་ (*Ljaṅs.*) about; probably.

ལས་སོག་པ་ *lam-sog-pa* col. a difficult, dangerous road.

ལས་སྒང་ *lam-sraṅ* a lane, narrow street.

ལས་གཟུགས་འགྲོ་ *lam-gsum hgro* *त्रिपथगामिनी* (*ཅུ་བོ་གང་ལྷ་* *chu-bo gaṅ-gā*) an epithet of the river Ganges (*Mñon.*).

ལར་ *lar* = ཡང་ *yaṅ* or སྐར་ཡང་ *slar-yaṅ* afterwards, again, yet: ལར་བྱིས་པ་ཁ་ཕྱོད་པོ་འདི་ *བླགས་ན་གཞུ་འཇག་ཐེང་ཅིང་* (*A. 19*).

ལར་རྒྱ་ *lar-rgya* usage, the local custom of a place; རྒྱ་ནང་གི་ལར་རྒྱ་ the internal and external usage of a country (*Yig. k. 87*).

ལས་ *las* I: sbst. col. ལས་ཀ་ *leka*, hon., རྒྱལ་ལས་ *phyag-las* I. ཀམྟེ་, ཀའལྟེ་, ཀྱི་ལྟེ་, ཀྱི་ལྟེ་, any action, act, deed, work: ལས་ལ་དབང་བ་ ཀམྟེ་བཞིན་ཤིང་ to have control of one's own

acts; རྒྱ་དོར་གྱི་ལས་ *byi-dor-gyi las* the act of sweeping; ལས་བཟང་ *las-bzang* or ལས་དཀར་ *las-dkar* a good work, virtuous action; ལས་ངན་ *las-ngan* or ལས་ནག་ *las-nag* a bad action; ལས་དང་ངག་དང་ཡིད་གྱི་ལས་ actions, words, thoughts (*Dzl.*). ལས་རྩར་ས་སྤང་བ་ *las-ror ma-soṅ-wa* = ལས་ཀ་འབྲོ་ས་ལུས་པ་ *las-ka hphro-ma lus-pa* a work that has not been left unfinished: དཀར་ཐུད་ རྒྱས་པ་ལས་རྩར་ས་སྤང་བ་ཞིག་གྱུར་ (*A. 138*). ལས་ལ་འཇུག་པའི་ཕྱོད་འགྲོ་དག་གི་མིང་ terms signifying preparation, equipment or pioneering operation, also introduction to any work, are: — ཕྱོད་འགྲོ་ *ñion-hgro*; རྟེན་བཞེགས་ *ñer-bzdogs*; ལྷ་གོན་ *sta-gon*; གཤོས་པ་ *gñom-pa*; རྩ་ལ་འཇུག་པ་ *rtson-hgro hdsugs-pa*; འཇུ་བ་ *hju-wa*; རྒྱལ་པ་ *zug-pa*; རྩལ་པ་ *tshugs* (*Mñon.*). ལས་ལ་ཁུགས་པ་ *las-la shugs-pa* incumbent, one holding an office; ལས་གཞུང་པ་ good or distinguished service or work. ལས་སྤྱོད་བ་ ཀམྟེ་འདོན་ to employ, to appoint to any work; ལས་སྤྱོད་བ་ employed, employment. 2. = *karma* or the nett effect of actions in one life as transmitted to and exemplified in the next life; retribution, reward or punishment for human actions, frq. (cf. ལས་རྒྱུ་འབྲས་ *las-rgyu-hbras*); ལས་ཀྱི་མེ་ལོང་ *las-kyi me-loṅ* mirror of fate, mirror foreshadowing future events; ལས་ཀྱི་བུས་པ་ *las-kyi bum-pa* a certain vessel used in religious ceremonies supposed to ascertain *karma* ལས་མ་ཟད་པས་ *las ma-zad-pas* because the measure of his deeds was not yet fulfilled. Under this head ལས་ is also used in the particular sense of: good actions, merit; and an accumulation of ལས་ is an accumulation of merit such as shall shape favourably the next period of existence.

ལས་དང་འབྲེལ་བུ་དག་གི་མིང་ *las-dan hbre-l-wa dag-gi-miṅ* that which relates to work or is directly connected with its performance.

Syn. རིང་དུ་བྱེད་ *riñ-du-byed*; ཡུན་དུ་ཐོགས་ *yun-du-thogs*; འདྲེས་པར་སྤྱོད་ *hdres-par-spyod*; ཅི་འགྲུབ་བྱེད་ *ci-hgrub-byed*; རུས་ལྗན་ *nus-ldan*; སུམ་ལྗན་ *mtshu-ldan*; སྒྲོབས་ལྗན་ *stobs-ldan*; ངས་བྱེད་ *ñes-byed*; བྱ་བྱེད་ *bya-wa-byed*; གཞུང་བྱེད་ *gshun-byed*; འགྲུས་པར་བྱེད་ *hgru-par-byed*; འདྲེན་པར་བྱེད་ *hdren-par-byed* (*Mñon.*).

ལས་ཀ *las-ka* 1. the colloq. word for: work, labour, a task. 2. acc. to *Sch.* and *Wts.*: dignity, rank, title.

ལས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་ཐམས་ཅད་ནམ་པར་རྫོང་བ་ཤེས་བྱ་པའི་གཟུངས་ n. of a *dharani* contained in (*K. g.* མ,) the recital of which cleanses all kinds of defilement. ལས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་ནམ་པར་དག་པའི་མཛད་ n. of a *Sūtra* contained in *K. d.* མ, 251. ལས་ཀྱི་སྒྲིབ་པ་རྒྱན་གཙོད་པའི་མཛད་ another *Sūtra* contained in *K. d.* མ, 474.

ལས་ཀྱི་རྩལ་ལྟ་ rites or religious observances for counteracting the effects of evil *karma*.

ལས་ཀྱི་འཇུག་པ་ *las-kyi hjug-pa*. ལྷན་པ་, moral works, good real work or employment.

Syn. རྩལ་ལྟ་འཇུག་ *rtogs-brjod*; ཅི་བའི་ལས་ *rtsa-wahi-las*; ལས་སྤྱོད་ལས་ *las-su-byed* (*Mñon.*).

ལས་ཀྱི་རྩལ་ལྟ་ or ལས་ཀྱི་མཚན་མ་ ལྷན་པ་ the sign of work; fig. the plough.

ལས་ཀྱི་མཐའ་ *las-kyi-mthah* མཐའ་ completion of a work, efficiency; དེ་ལྟར་བཟོ་དང་ལས་ཀྱི་མཐའི་བཟོན་བཟོས་ལ་མཁས་པ་ and so he was versed in works treating of technical arts and agriculture (*A.* 37).

ལས་སྒྲུབ་ *las-skal* retributive fate.

ལས་ཁུངས་ any post or office, also an official.

ལས་མཁན་གཞིར་བྱི་རྒྱལ་མཚན་ཅན་=ཡུ་གུ་ཤི་ *yu-gu-ši* (*Šman.* 350).

ལས་ལྷ་ *las-gla* wages for work (*Mñon.*).

ལས་རྒྱ་འབྲས་ *las-rgyu-hbras* for ལས་དང་རྒྱ་དང་འབྲས་ works their causes and their fruits. There is a division into བསྐྱོད་ནམས་མ་ཡིན་པའི་

ལས་རྒྱ་འབྲས་ sinful deeds; བསྐྱོད་ནམས་ཀྱི་ལས་རྒྱ་འབྲས་ virtuous actions; མི་གཞི་བའི་ལས་རྒྱ་འབྲས་ *mi-gyo-wahi las-rgyu-hbras* ascetic or mystical works.

ལས་སྒོ་ *las-sgo*=ཕྱི་སྒོ་ business; also the place from where articles of trade are brought: ལྗོ་ལི་རམ་སྒོ་བྱང་གི་རྩ་ཁྲ་དང་ the places of trade of the south and the salt-mines of the north of Tibet (*Jig.*). ལས་སྒོ་འཇུག་ཤེས་ the manner of doing business.

ལས་ངན་ *las-ñan* ལྷན་པ་, mean profession or work; evil or wicked action or work ལས་ངན་ཅན་དེ་འཇོས་ལྷུང་ཏི་ཉག་ལྷན་འཕངས་ལྷུང་དཔྱུག་བར་འགྲོ་ (*Mgrin.* 107) the doer of wicked actions when fallen goes straight to hell like an arrow shot forth.

ལས་སྤོད་ *Las-stod* n. of a place in upper Tibet (*Deb.* ཀ, 9).

ལས་ཅན་ *las-can* 1. laborious, industrious 2. having acquired merit, worthy (*Mil.*, *Jā.*).

ལས་རྩལ་ *las-rtags* *Sch.* dignity, rank, title incident to the office held.

ལས་ཐོག་པ་ *las-thog-pa* acc. to *Sch.*: a person employed, an official, a functionary.

ལས་དང་པོ་པ་ *las-dañ po-pa*, ལྷན་པ་, the first workers, a pioneer.

ལས་རྩ་ཚལ་ *las-sna-tshogs* an epithet of the sun (*Mñon.*).

ལས་རྩ་ཚལ་ཅན་ བྱ་རྩ་ཚལ་ the divine architect.

ལས་པ་ *las-pa* corrupt form of ལུས་པ་ *lus-pa* in རག་ལས་པ་ *rag-las-pa* etc. (*Jā.*).

ལས་པ་ *las-pa* 1. ལས་ཀྱི་ལས་ཀྱི་ workman, labourer (*Cs.*). 2. in Spiti: vice-magistrate of a village.

ལས་དཔོན་ *las-dpon* superintendent of works; overseer of workmen.

ལས་སྤྱོད་ *las-spyod* works, actions, way of life: བྱང་ཆུབ་ཀྱི་ལས་སྤྱོད་ལྟེད་པ་ to lead a holy life

(*Pth.*); ལས་འབྲུག་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ las-hphro blessings following meritorious deeds, prosperity in consequence of good works; good luck, fortunate events.

Syn. ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ stobs-chuñ-wa; ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ sgrub-las-pa; ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ ñam-chuñ-wa; ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ hkhos-chuñ-wa (*Mñon.*).

ལས་ལྷན་དུ་བྱེད་པའི་མིང་ las-myor-du byed-pahi-miñ “terms signifying the quick performance of work,” viz.: ལྷན་དུ་བྱེད་ myor-du-byed; ལྷན་དུ་བྱེད་ལྷན་དུ་བྱེད་ mgyogs-pa-byed; ལྷན་དུ་བྱེད་ rtab-rtab; ལྷན་དུ་བྱེད་ tur-tur; ལྷན་དུ་བྱེད་ rdsogs-la-khad; ལྷན་དུ་བྱེད་ zin-la-khad; ལྷན་དུ་བྱེད་ tshar-la-khad (*Mñon.*).

ལས་ཆན་ las-tshan 1. office, post, service: ལས་ཆན་དུ་འདུག་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ laṣ-tshan-du hjug-pa to put into office, to appoint; ལས་ཆན་ནས་འདོན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ laṣ-tshan-naṣ hdon-pa to put out of office, to dismiss. 2. official, functionary (*Jü.*); ལས་ཆན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ laṣ-tshan-pa id. ལས་ཆན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ one holding an office one having work on his hand.

ལས་སྤྱུ་བྱེད་ las-su bya-wa the second case of Tibetan Grammar, the dative case.

ལས་གསུམ་ las-gsum the three works: ལས་ཀྱི་ལས་ luṣ-kyi-las physical works; ལས་གྲག་ལས་ riag-gi-las works of speech, reading, writing, speaking, etc.; ལས་ཀྱི་ལས་ yid-kyi-las mental or intellectual work. Besides these there are three other works mentioned: ལས་ཀྱི་ལས་ choṣ-kyi-las spiritual work; ལས་མ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ choṣ ma-yin-paṣ laṣ irreligious work; ལས་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ mlhun-pahi-las agreeable work (*K. du. 4, 41*). Also ལས་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ dge-wahi-las righteous work ལས་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ mi-dge-wahi-las unrighteous work and ལས་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ luñ ma-bṣtan-pahi laṣ works for doing which there is inspiration.

ལས་ II: 1. a postp. or case-sign used in analogy to ལས་, or for ལས་, with the meaning: from, from among, out of: ལས་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ drew piebald fish out of the water. 2. used like ལས་=than. 3. a participial sign or continuative particle annexed to the infinitive form of the final verb of a subordinate clause, to be rendered: when he had done etc., so-and-so, after saying, eating, doing, etc., so-and-so. 4. other uses as follows:— ལས་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ zla-wa lña-las mi-sdod I shall not stay longer than five months (*Ghr.*); ལས་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ possessing nothing but one piece of cotton cloth (*Dal.*); ལས་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ there is none besides myself; ལས་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ brñas-hkhyer-wa laṣ mi-yoñ in the end you will probably do nothing else but despise me (*Mil.*); ལས་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ we saw nothing but a snow-leopard, your reverence we did not see (*Mil.*); ལས་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ it is good for nothing, it only does harm (*Mil.*).

ལས་ཆེ་ las-che in *C.* used for expressing probability as also in *W.* ལས་ཆེ་ལས་ཆེ་ mthoñ laṣ che he will probably have seen it; ལས་ཆེ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ naṣ hdi hbor-laṣ che as possibly I may put this yet aside; ལས་ཆེ་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ you are not Mila, are you? (*Mil.*).

ལེ I: li ལྷན་ bell-metal; ལེ་ལྷན་ a small plate made of bell-metal; ལེ་སྤྱུ་ li-sku an image of bronze; ལེ་དྲཀར་ li-dkar, ལེ་དྲཀར་ li-dmar; ལེ་མེར་ li-ser, ལེ་སྤྱུ་ li-smug are the different kinds of bronze with which cymbals, bells, gongs, etc., are made in China and Tibet (*Loñ. 5, 3*). ལེ་ཐུ་ li-khra; a compound made of gold, silver, zinc and iron cast together; ལེ་ཐུར་ li-thur bronze spoon. ལེ་མ་ li-ma a metallic compound con-

taining more gold and silver with which images are generally made (*Jig.*).

འི II: apple,= *šli* in *C.*, (*Jā.*).

འི་ཀ་ *li-ka* n. of a tree: རྩ་བུ་དང་ཡལ་ག་བཅས་ཀྱི་རི་མ་ལག་ཕྱིར་སྐྱེ་བར་འགྱུར་ (*K. my. 7, 228*) (the tree) of which when a branch is cut a new one immediately comes out in its place.

འི་ཀ་ར་ *li-ka-ra* or འི་ཁ་ར་ *li-kha-ra* མཚོ་ར་ a medicinal sugar.

འི་ཀ་ར་ཤིང་འཕེལ་ *Li-ka-ra* ཤིང་འཕེལ་ བཞུང་ ancient Malda and Dinajpur districts where sugarcane used to grow luxuriantly during the Buddhist period.

འི་ཁྲི་ *li-khri* རྩམ་པུ་, སིའུ་ vermilion, acc. to *Jā.*, *Liç.*: red-lead, an orange-coloured powder.

Syn. སིན་ཏུར་ *sin-dhur*; ཕྱི་མ་དམར་པོ་ *bye-ma dmar-po*; དྲིན་འཛོམས་ *dri-hdsin-skyes*; འུ་ཏེ་མུམ་ *sha-ne-skyes*; དུལ་དམར་ *rdul-mar*; ཕྱི་མ་དམར་པོ་ *phye-ma dmar-po*; དམར་མེར་ཚན་ *dmar-ser-tshon* (*Mñon.*).

འི་ག་དུར་ *li-ga-dur* རྩམ་པུ་, རྩམ་པུ་ a drug.

Syn. རྩམ་པུ་ རྩམ་པུ་ *groñ-bcu-pa*; རྩམ་པུ་ལམ་མུམ་ *stobs-las-skyes*; རྩམ་པུ་ལམ་མུམ་ *yoñs-su-skyoñ* (*Mñon.*).

འི་ག་མུམ་=ཕྱི་མ་ the crow *S.* (*Lex.*).

འི་ཐང་ *Li-thañ* n. of a city and province in easternmost Tibet bordering China, where there is a large Buddhist monastery noted for containing blocks of the one hundred and eight volumes of the Kah-gyur.

འི་ཐི་ *li-thi* incorrectly for འི་ཐི་ or འི་ཐི་ calendar, almanack.

འི་དོན་ *li-doñ-ra* n. of a medicinal drug.

འི་བ་ *li-wa* squinting, squint-eyed (*Sch.*), འི་བ་མིག་ *li-wa-mig* squinting eyes.

འི་ཅ་བྱི་ *Li-tsa-byi* འི་ཅ་བྱི་ n. of a noble family of Magadha in Vaiśālī &c. to which the Tibetan kings traced their origin (*J. Zan.*).

+ འི་མ་ལག་ *li-ma-log*=དྲན་ལན་ལག་འཕེལ་ *drin-lan log-hjal* evil return for good done.

འི་ལུ་ *Li-yul* མེ་ཤེས་ Khoten, old n. for a Buddhist country beyond northern Tibet..

འི་ཡེ་ཙྰ་ *Li-ye-tse* n. of a Chinese Buddhist teacher (*Grub. 5, 2*).

འི་ཤི་ *li-ši* ལེ་ལྷ་ cloves.

Syn. ལྷ་ཡི་མེ་ཏྲག་ *lha-yi me-tog*; དཔལ་གྱི་མིང་ཅན་ *dpal-gyi miñ-can* (*Mñon.*).

འིག་བུ་མིག་ *lig-bu-mig* བོ་ལ་མཚན་; *Sch.*: mala-chite: འིག་བུ་མིག་གིས་མགོ་ནད་ཅུས་ཚད་མེལ་ the medicine *Lig-bu mig* cures headache and pains in the bones.

འིག་ཤི་ལྷེར་ *lig-ši-wer* ཇ་ཤི་ nutmeg; མེ་ཏྲག་ *ma-ma-mi me-tog* mace and nutmeg flower.

འིང་ *liñ* (Chinese) a red flag (*Rtsii.*).

འིང་ག་ *liñ-ga* 1. ཇ་ཤི་ sign, mark: བུ་འིང་ག་ (ཕུ་འིང་ག་) = ཇ་ཇ་ཤི་ masculine gender; ཇ་འིང་ག་ = ཇ་ཇ་ཤི་ feminine gender (*Situ.*). 2. membrum virile, འིང་ག་; འིང་ག་ཅན་= ཇ་ཇ་ཤི་ the male sign or organ. 3. the effigy of the devil or that of an enemy which is burnt in the *Yajña* (ཇ་ཇ་ཤི་ག་ *šbyin-sreg* burnt offering) in order thus to kill him by witchcraft (*Jā.*). 4. in Lhasa the designation popularly given to all larger gardens, the walled enclosures of private houses in the suburbs of that city.

ཁེང་ཏེ *liñ-ñe* = བེས་ཁེང་ reeling, dangling, waving, floating in the wind (*Mil.*); ཁེང་ཏེ་བ་ rocking; སྤྱན་ནིག་ཁེང་བྱང་བས *sprin-shig liñ-byuñ-was* a floating cloud arcse; རྩང་ལག་ཕྱ་ ཁེང་ཏེ་འདུག་པ་ an infant struggling with hands and feet (*Pth., Jä.*); རྣལ་འབྱོར་མ་གཤར་ཐབས་ལུ་ ཁེང་ཏེ་བ་ནིག་ (*A. 135*) a female yogini in dancing mood came reeling along.

ཁེང་རྟོག *liñ-tog* or ཁེང་རྟོག་ *liñ-thog* a film or pellicle on the eye (*Med.*).

ཁེང་བ *liñ-wa* any entire piece; ཁེང་བ་ *liñ-po* or ཁེང་ whole piece; ཁེང་གཅིག་ *liñ-gcig* of one piece; ཁེང་བཞི་ *liñ-bshi* four pieces or parts (of a slaughtered sheep or goat or yak). Often = རྣམ་པ་ *rnam-pa*; ཀམེར་གྱི་ ཁེང་བ་ *gser-gyi liñ-wa* a piece of unwrought gold: ཡོ་རྩེ་བ་རྩུ་རྩ་འགྲུམ་མེང་གི་ནེས་བྱ་བ་ཏེ་ལ་གསེར་ ཁེང་བ་སྤང་བརྩ་བྱ་ཡོད་པ་ནིག་ (*A. 65*).

ཁེང་ཚོ *liñ-tshe* gratings, lattice: ཁེང་ཚེ་འདུ་ *liñ-tshe-dgu* a lattice with nine squares or rectangles in it.

ཁེང་ཁེང་ *liñ-liñ* = often ཁེང་ཏེ་ *liñ-ñe* swinging, waving, &c.

ཁེངས་ *liñs* 1. banished, forsaken, abandoned; ཁེངས་ཀྱིས་བརྒྱུར་ *liñs-kyis-bṣkyur* to cast out entirely. 2. a hunting or a chase in which a number of people are engaged; དམག་ཁེངས་ *dmag-liñs* a general chase, all men of a village taking part in it; ཁེངས་པ་འཁྲོ་བ་ *liñs-la hgro-wa* to go a shooting, a hunting; ཁེངས་ཏྲུ་ *liñs-khyi* a hound; ཁེངས་ཐུ་ *liñs-khra* hunting falcon, hawk. ཁེངས་གཏོང་བ་ *liñs-gtoñ-wa* to get by hunting, to hunt down (*Jä.*); ཁེངས་བཏང་བ་ *liñs-btañ-wa* what has been got by hunting, game shot or caught (*Jä.*); ཁེངས་འདེབས་པ་ *liñs-hdebs-pa* *Sch.*: to hunt.

ཁེངས་པ་ I: *liñs-pa* hunter, huntsman; ཁེངས་པ་མོ་ *liñs-pa-mo* huntress (*Cs.*).

ཁེངས་པ་ II: *Sch.*: quite round or globular.

ཁེབ་ *lib* all at once, suddenly; altogether.

ལུ *lu* 1. = ལུ་མོ་ *bu-mo* a girl (mystic) (*K. g. 1, 179*). 2. knag, knot, snag, = འཛེར་པ་ *hdser-pa*. 3. num. for 86.

ལུ་ཀ་ *lu-kañ* an incorrect form of ལུགས་ཀོང་ crucible for melting gold and silver (*Sch.*).

ལུ་གུ *lu-gu*, ལུག་ལུ་ *lug-gu* lamb; diminutive of ལུག་ *lug*; ལུ་གུ་རྩུ་ *lu-gu-rgyud* a rope to which the lambs are fastened, or strung; hence, any loop, chain or rope connected or knotted with another (*Yig.-k. 13*).

ལུ་བ *lu-wa* 1. vb. to throw up phlegm, to clear the throat; གློ་ལུ་བ་ *glo-lu-wa* to cough. 2. sbst. ཀམ་; a cough.

ལུ་མ *lu-ma* 1. green grass growing in swamps. 2. acc. to *Jä.*: a pool containing a spring; ground full of springs; ལུ་མ་ཅན་ rich in springs.

ལུ་ཉི་ *Lu-hi-ta* n. of a group of hills situated on the bank of the river Patwalotana where grow wild the red *Sālu* rice, *Mudga*, *Man bru-wa*, &c. (*S. Lam. 37*).

ལུག་ *lug* (ལུགས་མ) རྩུ་ཀ་, མེཔ་ a sheep. ལུག་རྩུ་ལུགས་པ་ *lug-ltar lkugs-pa* stupid, innocent like a sheep (*Mñon.*); ལུག་ཁོག་ the carcass of a slaughtered sheep (*Rtsii.*); ལུག་ཏྲུ་ *lug-khyu* flock of sheep. ལུག་ཉི་ *lug-ñid* or *lug-thañ* a wether (*Sch.*); ལུག་ཐུག་ *lug-thug* ram: ལུག་ཐུག་གི་རྩེ་དབྱེབས་ *lug-thug-gi rba-dbyib* like a ram's horn (*Vai-ññ.*), རྩུ་ལུག་ཐུག་ *rgya-ru lug-thug* a Saiga ram (*Jä.*); ལུག་རྩུ་ the dust raised by a flock of sheep.

Syn. ཅེ་ཏ་ཀླ e-da-kā; ལྷོ་ལུང་ lto-hphañ; བལ་ལྷན bal-lān; གཡང་དགར་བལ་ཅན bal-can or gyañ-kar; གཡང་མོ gyañ-mo (Mñon.).

ལུག་ཁྱིམ་ རེག་རམ་ the sign of the Zodiac called the Ram.

ལུག་གི་མོ་ lug-gi-lo the sheep-year, n. of a year of the Tibetan cycle of twelve years: མོ་གྲངས་དང་ཐུར་ན་ལུག་གི་མོར་གསལ་མོ་ (A. 91) if referred to chronology, it was in the year of the sheep.

ལུག་གི་གཤིད་ lug-gi-gced as met.= ཐུང་གི་ spyañ-ki wolf (Mñon.).

ལུག་གཡལ་ lug-gal or ལུག་སྒལ་ lug-sgal sheep's load, the bags put on the back of sheep.

ལུག་ངལ་བ་ lug-nal-wa=ལུག་ཅུང་བ་ lug-chuñ-wa name of a medicinal herb. (Vai. 5ñ.).

ལུག་པ་ I: lug-pa 1. or ལུག་རྩེ་ sbst. shepherd, keeper of sheep. 2. to huddle heads together like timid sheep, to be sheepish in behaviour (Jā.).

ལུག་པོལ་ sheep's wool.

ལུག་མིག་ lug-mig also called ལྷལ་བའི་ཐུར་ rgyal-wahi-spyan n. of a flower: ལུག་མིག་མེ་རྩྭ་དུག་དང་ཤིངས་མཆོད་མེལ་ the flower of lug-mig cures poison and plague.

ལུགས་ lugs 1. the casting, founding, of metal: ལུགས་སུ་སྒྲུག་པ་ lugs-su blug-pa to found, cast. 2.=ཚུལ་ way, manner, fashion, mode, method: བོད་ཀྱི་ལུགས་སུ་ཀྱིས་ཤིག་ bod-kyi lugs-su gyis-cig do according to the fashion of Tibet; ངའི་ལུགས་ཀྱིས་བོན་ཕྱེད་དགོས་ ñahi-lugs-kyis bon-byed-dgos you must live according to our, i.e., the Bon fashion (Mil.); བསམ་གཏན་ལ་ཡོད་པའི་ལུགས་སུ་བྱས་ he feigned meditation i.e., shewed as if he was in meditation (Glr.); འདི་ཡིན་པའི་ལུགས་སུ་བྱེད་ di-yin-pahi lugs-su-byed they speak, act, make it appear, as if it really were so (Tā.); ང་རང་

གི་ལུགས་ཀྱི་སྐབར་ལས་ my way of building (Mil.). 3. opinion, view, judgment, style of proceeding, བྱིད་རང་གི་ལུགས་ལ་ khyed-rañ-gi lugs-la according to you, if we followed your advice (Mil.); ཚས་ལུགས་ chos-lugs religion, i.e., a certain system of worship and faith, བྱི་ནང་གཉིས་ཚས་ལུགས་གང་བཟང་ which of the two religions, the Brāhman or the Buddhist be the better one (Glr.). 4. རྒྱུ་ཅི་ established manner, custom, usage, rite (from Jā.).

ལུགས་གོང་ lugs-goñ a crucible.

ལུགས་བྱང་=ལུགས་གཉིས་: ཚས་ལུགས་ and འདེགས་རྟེན་ ལུགས་; ལུགས་བཟང་, ཅུ་རྒྱུ་ཅི་ good manners or morals.

ལུགས་མ་ lugs-ma a cast: ལྷུ་གར་ལུགས་མ་ rgya-gar lugs-ma an image cast in India (Jā.).

ལུགས་བཟང་སྒྱེས་ lugs-bzang-skyes=སྐར་མ་བཟན་པ་ skar-ma btan-pa ལྷ་བཀྲ་ལྷན་; the fixed star or the polar star (Mñon.).

ལུགས་ལྡོག་=ལུགས་ལྡོག་ 1. contrary to custom or usage. 2. ཕམ་ལྷོ་ལྷོ་ special order: མར་ངོ་ ལུགས་ལྡོག་འཆར་ཚུལ་ (Ya-sel. 48).

ལུང་ I: luñ a holder, carrying sling, bent handle, strap of a vessel, basket, etc., different from ལུ་བ་ yu-wa a straight handle, hilt.

ལུང་ II: 1. ལྷ་ཀམ་ or བཀའ་ལུང་ a precept, injunction; but hardly so imperative as a command; used of words spoken by secular persons commanding respect: མས་ནང་བའི་ལུང་ཐོབ་ནས་ phas-gnañ-wahi luñ-thob-naś having obtained his father's permissive injunction (Dzl.). 2.=གསུངས་པ་ spiritual exhortation, admonition, instruction: ལུང་གཏོང་བ་ luñ-gtoñ-wa to admonish, enjoin; ལུང་གི་རྟེན་བྱང་ luñ-gi rjes-brañ those who follow the precepts of the saints; ལུང་སྒྲན་པ་ luñ-ston-pa also ལུང་དུ་སྒྲན་པ་ luñ-du ston-pa to instruct, to give spiritual precepts, also

with regard to supernatural voices, etc. (*Mil.*); esp. to prophesy, predict. ལུང་བཟན་པ་
ཡུལ་ཀླུང་ precept, inspired command, pro-
phesy, three or four kinds of which or of
Vyākaraṇa are mentioned in Buddhism:
(1) ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ ལུང་བཟན་པ་; (2) བེམ་ལྷ་
ཡུལ་ཀླུང་ ལུང་བཟན་པ་; (3) བེམ་ལྷ་ཡུལ་ ལུང་བཟན་པ་; (4) ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ ལུང་བཟན་པ་ (*M.V.*).

ལུང་བཟན་ *luñ-bstan* prophecy, precept,
injunction: ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ ལུང་བཟན་པ་ *luñ-bstan*
bṣad-pa to communicate the precepts of
the god.

ལུང་ཐག་ *luñ-thag* a strap or rope by
which anything is suspended or held.

ལུང་ཐང་ *luñ-thaṅ* = ལུང་ཐང་ཐང་ *lbu-wa-hḍsin*
(*Mñon.*).

ལུང་ཐང་ཐང་ *luñ-hḍren-pa* to cite, quote,
an authority (*Tā*).

ལུང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ *luñ-dbyug-pa gsum-*
gyi phren-wa n. of a religious work (*A. 36*).

ལུང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ *luñ-hbogs-pa* to give
instruction; also ལུང་ཐང་ཐང་ precepts given;
ལུང་ཐང་ཐང་ one who has received instruction,
one who is inspired.

ལུང་ཐང་ཐང་ *luñ-tshags-pa* a collected mind
(*Kag.*).

ལུང་ཐང་ཐང་ *luñ-rigs* here ལུང་ *luñ* is the com-
mand of the saints and ཐང་ཐང་ *rigs-pa* is the
learning of the sage. ལུང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་
ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ he is the master of precepts
of the saints and the learning of the sages
(*A. 20*).

ལུང་ཐང་ *luñ-pa* 1. = ལུང་ཐང་ཐང་ a district,
a valley; ཐང་ཐང་ *ri-luñ* mountain and
valley; ཐང་ཐང་ *luñ-chen* a large valley. ལུང་
ཐང་ཐང་ the upper part of a valley; ལུང་ཐང་ཐང་ཐང་
the lower part of a valley; ལུང་ཐང་ཐང་ཐང་ the
central portion of a valley. 2. furrow,
hollow, groove, e.g., on the surface of a

stick (*Mil.*), or of the liver. 3. one's
country, native place: ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་
my native place is Dong-tse.

ལུང་ཐང་ *luñ-ston* a desolate, a solitary
valley, as a fit abode for hermits.

ལུང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ the four borders
or limits.

ལུང་ཐང་ *luñ* manure; ལུང་ཐང་ཐང་ *luñ-hgrem-pa*;
to spread manure (on the fields); ལུང་ཐང་
luñ-khu dung-water; ལུང་ཐང་ *luñ-don* dung-
hole; ལུང་ཐང་ *luñ-phuñ* dung-hill; ལུང་ཐང་
luñ-hbu grubs, etc. in a dung-hill (*Jā.*).

ལུང་ཐང་ *luñ-pa* ཐང་ཐང་ sbst. phlegm,
mucus: ལུང་ཐང་ཐང་ to cough and throw out
phlegm. ལུང་ཐང་ཐང་ *luñ-hbod-pa* = ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་
glo-hgogs-pa or ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ *hkogs-pa* (*Mñon.*)
to cough out.

ལུང་ཐང་ *lum-pa* = ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ *hoñ-ño*
shes-brjod-pa saying that one is come
or coming (mystic) (*K. g. 19, 27*).

ལུང་ཐང་ཐང་ཐང་ n. of a grove in the village of
Lumpa in Tibet (*Rtsii.*)

† ལུང་ཐང་ *Lum-bi*, ལུང་ཐང་ཐང་ *Lum-bi-ni*
ལུང་ཐང་ n. of a queen, and that of a grove
called after her, situated in the Nepal
Terai where Buddha is said to have been
born.

ལུང་ཐང་ *lums* (ཐང་ཐང་) a bath used as a
medical cure; ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ *chu-tshan-gyi lums*
a hot-bath; ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ *bdud-rtsi lha-lums*
a bath in which the infusion of plants is
used five; ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ *brtsiñs-paḥi lums*
fomentations.

ལུང་ཐང་ *lus* also ལུང་ཐང་ *lus-po* ཐང་ཐང་, ཐང་ཐང་, ཐང་ཐང་,
ཐང་ཐང་, ཐང་ཐང་ the body, the physical frame,
also the constitution; is also to be used in
reflective sense: ལུང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ *lus sa-la*
brdab-pa to prostrate one's self on the
ground, ལུང་ཐང་ཐང་ཐང་ *lus-ston-pa* to show one's
self, to appear. ལུང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ཐང་ the body is

ཡབ་རྩོད་ཁྱེད་ལྟུང་མཆིས་ (Yig. k. 3) I am engaged in assiduously superintending the repairs of the great monastery of Sam-ye.

ལེགས་གསོལ་ *legs-gsol* resp. thanks, acknowledgement, gratitude, in C.

ལེན་ཀ་ར་ *Len-ka-ra* n. of a place: གཞན་ཡང་ལེན་ཀ་ར་ཞེས་བྱ་བ་ (A. 57).

ལེན་པ་ *len-pa* I: (rarely ལོང་པ་ *lon-wa*, ལོན་པ་ *lon-pa*) pf. ལོངས་ *bloñs* (rarely ལོངས་ *loñs*), fut. ལོང་ *blañ* imp. ལོན་ *lon* Cs., ལོང་ *loñ* or ལོངས་ *loñs* Dzl., Mil., ལོངས་ *blañs* Cs. 1. = རྒྱུ་ལྡན་པ་ ལེན་པ་ *gnas-ñan len-pa* to obtain an inferior place viz.: for being reborn *Thgy.* ལེན་པ་ལྡན་པ་ ལེན་པ་ *gnas-ñan len-pa* to obtain receiving or getting [material cause] S. 2. to accept, what is offered or given; opp. to འདོད་པ་ *hdor-wa*; also to bear, to suffer patiently, to put up with. 3. to seize, catch, lay hold of, grasp, e.g., one that is about to leap into water Dzl.; to catch up; to catch, to take prisoner; to carry off, e.g., the arms of killed enemies; མ་བྱིན་པར་ *ma-byin-par* to take what is not given, to steal, to rob; ལེན་པ་འདྲ་ *len-pa hdra* it is as if it had been stolen from me *Glr.*; ལེན་པ་ལྡན་པ་ *chuñ-ma len-pa* to get or take a wife, frq., also to procure one for another person; ལེན་པ་ལྡན་པ་ *srog-len-pa* = ལེན་པ་ལྡན་པ་ *hpfrog-pa* to deprive of life, to kill (*Mñg.*); to fetch it! to take possession of, to occupy (by force of arms) *Glr.* (*Jä.*).

ལེན་པ་བཞི་ *len-pa-bshi* in Budh. the four kinds of ལེན་པ་ *len-pa* taking are mentioned: (1) ལྟ་བུ་ལེན་པ་ *lta-wahi len-pa*; (2) ལྟ་བུ་ལེན་པ་ *lta-wahi len-pa*; (3) ལྟ་བུ་ལེན་པ་ *lta-wahi len-pa*; (4) ལྟ་བུ་ལེན་པ་ *lta-wahi len-pa* (K. d. ༧, 451).

ལེན་པ་ II: n. of a place in the district of Pempo in Tibet (*Loñ.* 2, 3).

ལེབ་རྩ་ ལེབ་རྩ་ ལེབ་རྩ་ ལེབ་རྩ་ [saffron] S. ལེབ་རྩ་ ལེབ་རྩ་ ལེབ་རྩ་ ལེབ་རྩ་.

ལེབ་མོ་ *leb-mo* (Cs. also ལེབ་པ་ *leb-po*) Hind. चपट, flat, མོན་ལེབ་མོ་ *mons-ran leb-mo* Indian flat, pease lenticular; ལེབ་ཅན་ *leb-can* flat, level; ལེབ་ལེབ་ *leb-leb* flat like the top of a table, level. ལེབ་མ་ *leb-ma*, ལེབ་ཐག་ *leb-thags* lace, bandage, ribbon Cs., དར་སྒྲུང་གྱི་ལེབ་ཐག་ *dar-skud-kyi leb-thags* lace of silk thread; ཐག་ལེབ་ *bag-leb* a flat loaf of bread C.; ལེབ་ལེབ་ *ciñ-leb* or ལེབ་ལེབ་ *leb-ciñ* a board, plank; ལེབ་ལེབ་ *rdo-leb* a slab of stone, cf. ལེབ་ལེབ་ *gleb-pa* (*Jä.*).

ལེུ་ *lehu* परिच्छेद, परिवर्त्त, सर्ग; division, section of a speech, a chapter of a book.

Syn. ལོ་ག་ *cho-ga*; ལོ་ག་ལེབ་མ་ *cho-ga shib-ma*; ལོ་ག་ *sa-rga*; ལོ་ག་ *skabs*; ལོ་ག་ *rab-byed*; ལོ་ག་ལེབ་མ་ *rab-byed tog-pa*; ལོ་ག་ *dum-bu*; ལོ་ག་ལེབ་མ་ *rab-hbyams*; ལོ་ག་ *hdu-pa*; ལོ་ག་ *brtag-pa*; ལོ་ག་ *rab-tu brtag-pa* (*Mñon.*).

ལོ་ I: a year (1. ལོ་བཅའ་, ལོ་བཅའ་, ལོ་བཅའ་, ལོ་བཅའ་ 360 i.e., = 360 ལོ་བཅའ་ *khyim-shag* zodiacal days 2. = 365 ལོ་བཅའ་ *ñin-shag* solar days). 3. = 371 ལོ་བཅའ་ *tshe-shag* lunar days. ལོ་བཅའ་ལོ་བཅའ་ = ལོ་བཅའ་ལོ་བཅའ་ beginning of the year; ལོ་བཅའ་ལོ་བཅའ་ *lo lña-beu-pa*, ལོ་བཅའ་ལོ་བཅའ་ *lo lña-beu lon-pa* fifty years old, of fifty years; ལོ་བཅའ་ལོ་བཅའ་ *bu-mo lo-gñis-ma* a girl two years old; ལོ་བཅའ་ལོ་བཅའ་ *lo-dañ-lo*, ལོ་བཅའ་ལོ་བཅའ་ *lo-re re-bshin* or ལོ་བཅའ་ལོ་བཅའ་ *lo-re-bshin*, annually, yearly; ལོ་བཅའ་ལོ་བཅའ་ beginning of the year; ལོ་བཅའ་ལོ་བཅའ་ divisions or parts of the year; ལོ་བཅའ་ལོ་བཅའ་ *lo-nas lo-ru* from year to year; ལོ་བཅའ་ *ñā-lo*, last year; ལོ་བཅའ་ *hda-lo* past year; ལོ་བཅའ་ *hdi-lo* or ལོ་བཅའ་ *da-lo* this year; ལོ་བཅའ་ *phyi-lo* in C. and ལོ་བཅའ་ *sañ-lo* next year; ལོ་བཅའ་ལོ་བཅའ་ *lo hkhör-te* after one year had passed; ལོ་བཅའ་ལོ་བཅའ་

sras-kyis lo-hkhor-te when the prince was one year old (*Glr.*). The names of the twelve years of the smaller cycle are those named after the following twelve animals: ཇི *byi* mouse, གླམ་ *glam* ox, རྩྭ་ *stag* tiger, ལྷ་ *gos* hare, འབྲུག་ *hbrug* dragon, སྦྲུལ་ *sbrul* serpent, རྩ་ *rta* horse, ལུག་ *lug* sheep, སྦྱི་ *spre* ape, ཇུ་ *bya* hen, ཁྱི་ *khyi* dog, ཕག་ *phag* hog; and these are combined with the names of the 5 elements each twice reiterated to make a cycle of 60 years. Thus the year 1903 is called ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *gos-lo-pa* is a person born in that year, etc. 2. for ལྷ་རྩྭ་ *lo-tog*; for ལྷ་མ་ *lo-ma*; also for ལྷ་ཐུ་བ་ *lo-tsa-wa*. 3. prob.: talk, report, rumour, saying, added (like སྐད་ *skad*) to the word or sentence to which it belongs: རྩ་གེ་མོ་ཤེ་ལྷ་མེད་བ་ཐོས་ཅིན་ when a rumour is heard that some body has died (*Thgy.*); བཤད་ལྷ་ཐུས་ཀྱང་ཐུས་པ་ཡིན་ though he may get a name (in the world) by his learned discussion, he after all is a liar (*Jä.*). 4. num.: 146 (*Jä.*).

ལྷ་རྩྭ་ *lo-rgyus* = ལྷ་རྩྭ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ story, account, history; ལྷ་རྩྭ་ལྷ་ལྷ་ news, containing a history; ལྷ་རྩྭ་ལྷ་ལྷ་ *ibid*.

ལྷ་ཆགས་ *lo-chags* Cs. 'every second year.'

ལྷ་ཆུང་ *lo-chuñ* young; also for ལྷ་ཐུ་བ་ཆུང་བ་ *lo-tsa-wa chuñ-wa* junior or lesser Sanskrit scholars of Tibet. ལྷ་ཆེན་ *lo-chen* = ལྷ་ཐུ་བ་ཆེན་པོ་ *lo-tsa-wa chen-po* a great scholar of Sanskrit in Tibet.

ལྷ་རྩྭ་ *lo-tog* or ལྷ་ཐོག་ *lo-thog* རྩྭ་ the produce of the year, the harvest, crop; ལྷ་རྩྭ་རྩ་བ་ *lo-tog rñā-wa* to reap it, to gather it in. ལྷ་རྩྭ་མཆོག་ཏུ་བཤེད་བ་ *lo-tog mchog-tu bde-wa* = སྦོས་དཀར་ཤིང་ *spos-dkar-ñin* the *Sāl* tree (*Mñon.*).

ལྷ་ཐོ་ *lo-tho* an almanac.

ལྷ་ཐོག་ = རྩྭ་ཐོག་ or ལྷ་རྩྭ་.

ལྷ་དུ་ལྷ་ *lodu-thal* how many years have passed, elapsed: མངས་རྩྭ་དགོངས་པ་ཡོངས་སུ་བྱུང་ན་ ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ how many years have elapsed since the *Nirvāṇa* of Buddha (*A. 93*).

ལྷ་རྩྭ་ a kind of quiver manufactured in the Lo country (*Rtsii.*).

ལྷ་འདབ་ *lo-hdab* = ལྷ་མ་ *lo-ma* leaves of trees which fall every year.

ལྷ་འདོད་ *lo-hdod* = འདོད་ལྷ་ or འདོད་པ་ཙམ་ yearning: ལྷ་འདོད་དང་རྩྭ་སྦྱོར་གང་ཡང་མི་བདེག་པས་ (*Hbrom. F, 13*) he had neither yearning nor hopes whatever, the earthly-minded sinner.

ལྷ་ནག་ *lo-nag*; in every ten years there occurs one black-year in which it is not auspicious to do any good work; the year 1891 was ལྷ་ནག་ *lo-nag*, and 1909 A.D. will also be a ལྷ་ནག་ *lo-nag*.

ལྷ་ཕྱུག་ *lo-phyag* annual rent (*Yig. k. 52*); acc. to *Jä.* an embassy sent every year to a suzerain to renew the oath of allegiance.

ལྷ་ཕྱུགས་ལེགས་པ་ *lo-phyugs-legs-pa* a good harvest and healthy cattle.

ལྷ་མོ་ or *lo-ma* ལྷ་འདབ་ *lo-hdab* ལྷ་མོ་ a leaf. ལྷ་མོ་མེད་ ལྷ་ལྷ་ leafless; an epithet of the goddess Pandan Lhamo who when practising asceticism would not eat even a single leaf.

ལྷ་མ་ལྷ་ *lo-ma-lña* the five leaves, fig.: generally those of the Mahāyāna Bodhidruma, the Bodhi-tree of Mahāyāna doctrine, the leaves of which are:—ལྷ་མ་ལྷ་ *tshul-khrims* pure morals, ལྷ་མ་ལྷ་ *thos-pa* hearing and comprehending, i.e., studying the sacred literature, ལྷ་མ་ལྷ་ *khyim-naṣ-hbyun* renunciation, ལྷ་མ་ལྷ་ *dgon-pa-la gnaṣ* residence in a solitude or wilderness and latterly in a monastery, ལྷ་མ་ལྷ་ *ཤེས་པ་ལྷ་ལྷ་* to be content in the holy brotherhood (*K. d. 3, 327*).

ལྷ་མ་ཁ *lo-ma-kha* = ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *chu-lhahi ciñ*
Varupa tree, the tree of the god of water
(*Mñon.*).

ལྷ་མ་གྱི་མའི་གཟུངས་ *lo-ma gyon-mahi gzungs*
n. of the *dhāraṇī* of a goddess who used
to dress in leaves of trees believed to be
efficacious in epidemics (*K. g. 4, 147*).

ལྷ་མ་བཟང་ *lo-ma-bzang* = རྩང་ག་ *don-ga* : རྩང་
གའི་འབྲས་བུས་མཆོད་ནད་སེལ་གིང་འཇམ་ལོ་འབྱུང་ (*Mñon.*).

ལྷ་མ་གཟུགས་པ་ *lo-ma gsum-pa* = དུར་ཕྱིད་ཆེན་ *dur-*
byid-sman (*Mñon.*).

ལྷ་མའི་འབྱོལ་གིང་ *lo-mahi hkhri-ciñ* a creeping
plant.

Syn. ལྷ་ལྷ་འབྱོལ་གིང་ *klū-yi hkhri-ciñ*; ལྷ་ཏིག་
འབྲས་ *mu-tig-hbras*; ལྷ་ཅི་ *so-rtsi* (*Mñon.*).

ལྷ་མ་ n. of a place in Tibet (*Deb. 4, 33*).

ལྷ་མང་ཁྲར་ལྷ་ *lo-maṅ khur-ldan* an old man,
one who is under the weight of many
years (*Mñon.*).

ལྷ་མར་ *lo-mar* a year's supply of butter.

ལྷ་མན་ *lo-tshan* annual produce, harvest.

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *lo-yi ciñ-rta* as met. = ལྷ་མ་ *ni-ma*
the sun (*Mñon.*).

ལྷ་ལེགས་ *lo-legs*, = ལྷ་ལྷ་ལེགས་པ་ ལྷ་མཆོག་ the
year in which there has been a good
harvest.

ལྷ་ལྷ་ཁ་ *lo-lags* silk or satin of the colour of
juniper leaves (*Jig.*).

ལྷ་ལེགས་ *lo-legs* = ལྷ་ལྷ་ *rtsis* monetary account;
also astronomy (*Mñon.*).

ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *lo-bcad* = ལྷ་ལྷ་ *lo-tho* (*Cs.*).

ལྷ་ II: is also used to signify dis-
pleasure, disapproval, unwillingness as in
ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hdi-skad-lo*, ལྷ་ལྷ་ *zer-lo*, ལྷ་ལྷ་ *thos-*
lo, *thob-lo*, ལྷ་ལྷ་ *sgom-lo*, ལྷ་ལྷ་ *ces-lo*, ལྷ་ལྷ་
etc.

ལྷ་ III: n. of place in upper Tibet:
གཅིག་ལྷ་ལྷ་ ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ (*A. 119*).

ལྷ་ IV: interpretation; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་
ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ (*A. 96*).

ལྷ་ལྷ་ *lo-ka* ལྷ་ལྷ་ = ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hjig-rten*
world. ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *lo-ke cva-ra*, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་
hjig-rten dcañ-phyug epithets of Avalo-
kites'vara Bodhisattva.

ལྷ་ལྷ་ *lo-tshā* or ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *lo-tshā-wa* the
well-known title given to the Tibetan
translators of Sanskrit works. ལྷ་ལྷ་ *lo-*
paṇ = ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *lo-tshā-wa* and ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *paṇ-ḍi-ta*
Indian pandit and Tibetan Sanskritist.

ལྷ་ལྷ་ *Lo-hit* ལྷ་ལྷ་ the river Brahma-
putra in part of its course through East
Assam. Also ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *Lohin-tara*: ལྷ་ལྷ་ལྷ་
ལྷ་ལྷ་ལྷ་ ལྷ་ལྷ་ (*A. 87*). the river Lohintara
the source of treasure.

ལྷ་ལྷ་ *log-pa* I; vb., pf. and secondary
form of ལྷ་ལྷ་ *ldog-pa*, q.v. 1. to return, to
go back: ལྷ་ལྷ་ *yul-du Glr.*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *log-*
pa-hbraḍ Glr., ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *log-la hdoḍ-do*
Glr. let us turn back, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *phyir*
log-pahi lam the way back. 2. ལྷ་ལྷ་ to come
back, to come again. 3. to turn round,
to be turned upside down, to tumble down.
ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *no-log-pa* to revolt, rebel. ལྷ་ལྷ་ལྷ་
no-ldog-pa to turn away one's face, always
used fig. for to turn one's back on, to
apostatize: ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hkhor-wahi no-*
ldog-na if you mean to turn your back
to the land of the cycle of existences,
ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *log-po byed-pa* to revolt, to rebel;
ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *log-pa rtsom-pa* to plot, to stir
up an insurrection *Glr.*, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *log-pa-*
mkhan a rebel *Glr.* (*Jā.*).

ལྷ་ལྷ་ II: adj. ལྷ་, ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ལྷ་
reversed, inverted, irrational, wrong;
ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *log-pahi-lam*, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *lam-log-pa* in
Mil. = a wrong way; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *log-po-*

la shugs-pa to rush into error, to turn to what is wrong. ལྟ་ཐག *lta-log* or ལྟ་བ་ཐག་པ *lta-wa log-pa*, v. *infra* ཐག་ལྟ་ *log-lta*. ཚས་ཐག་པ *chos-log-pa* a wrong faith, false doctrine, heresy ; གྲུབ་ཐག་ *grwa-log*, ཇོ་ཐག་ *jo-log* col. an apostate monk or nun ; ཐག་པར་ *log-par* and (col.) ཐག་ *log* adv. wrong, erroneously, also : back, again. ཐག་པར་སྒེས་པ *log-par sems-pa* to think evil, to have suspicions (about a thing), often = ལྟ་ཐག་སྒྱེད་པ *lta-log skyed-pa* to sin (*Jä.*).

ཐག་གི་བ་ *log-ge-wa* [seems to be nearly the same as ཐག་པ *log-pa*, adj.; རེ་ཚམ་ཐག་གི་བའི་ངང་ལ་ prob.: entertaining irrational doubts or scruple; བར་རིམ་ཐག་གི་བ་ *bañ-rim log-ge-wa* an inverted བར་རིམ་ *bañ-rim*, q.v.; ཐག་གི་བ་ལ་ཁྱེང་ *log ge-wa-la khyer* he took it back again *Mil.*] from *Jä*. ཐག་སྒྱུབ་ heresy, heretical observance; ངད་སྒྱེད་དཔལ་ཐག་སྒྱུབ་ (*Rdza. 19*) by bad behaviour one falls into heresy.

མཁན་ལྷ་ *log-lta* (མཁན་པར་ལྷ་པ *log-par lta-wa*) or ལྷ་མཁན་ *lta-log* *मिथ्यादृष्टि, मिथ्यादर्शन* heresy, heretical doctrine, and is of two kinds :— ཡོད་པ་འདྲིལ་པ་ *yod-pa hjig-pa* and མཁན་པར་ཞུས་པ་ *log-par ces-pa*. The first one denies rebirth, the effect of charity, of self sacrifice and of doing good, also of wickedness and wisdom. The second one asserts that happiness and misery are divine gifts and there is no consequence from good or bad actions and no retribution (*K. d. 3, 127*). Again we read: ཐུར་སངས་རྒྱལ་གྱི་པུན་པ་ལས་ཕྱི་རོལ་ཏུ་ཐུར་པའི་ལྷ་མཁན་ཅན་རྟེན་ཅན་ཏུ་ལྷ་པ་ནས་ཏེ་ (*Khrīd.* 10) the doctrine which holds that all things are permanent or that every thing is perishable is considered heretical on account of both being contrary to the doctrine of Buddha.

Syn. ལོག་རྟོག་ *log-rtog*; རྒྱུ་བའི་བསམ་པ་ *hkhuh-wahī bsam-pa* (*Mñon.*).

ལྷག་ཐང་ *log-thaŋ* a kind of linen (*Rtsii.*).

ལོག་འདྲན་བཞགས་ཀྱི་རྒྱལ་པོ་ *Log-hdren bgegs-kyi rgyal-po* विनायक an epithet of Ganes'a (*Mñon.*).

ཐག་པ་བྱད་འགྱུ་ལྷོད་པ་ཅན་ *log-pa dud-hgrohi*
spyod-pa can n. of a religious sect in
ancient times who used to imitate the habits
of beasts and so degrading themselves
would perform a kind of austerity or
penance with the hope of obtaining salva-
tion (*Theg.*).

ལྷག་པ་ཆ་འཛོལ་བྱེ་མྱོད་པ་ a kind of severe ascetic penance performed by certain religious sects in ancient India in which the ascetic used to expose himself to vultures, sometimes burying himself in a trench that they might devour his living body ; other ascetics used to burn a part of their body under a slow fire (ཕྱེ་རྩལ་གྲུབ་མཐའ་).

ལོག་པ་ཉིད་ཀྱི་ངེས་པ་ to hold an erroneous
notion as something positively good: ལོག་
པ་ལྷོ་མཁྱིའི་ མ་ནེན་ misapprehension,
mistake, blunder.

ཐོག་པའི་གློ་ཁྲིས *log-pahi blo-gros* = རྩོད་པ་ *nor-*
wa or རྩོད་པ་ *hkhṛul-pa* (*Mñon.*) to blunder,
 to err, to make mistake.

ଭୁବ୍ୟସଂସ୍ଥାପ to wrongly perform a thing.

ལྷག་པར་བྱང་བ = ལྷག་པར་བྱང་བ.

ཐོག་པར་སྤྲེགས་ *lag-par spobs* = རྩོམ་མད་པ་ *no-*
tsha med-pa shameless; also shamelessness,
effrontary, shameless boldness (*Mñon.*).

ཐག་པར་འཛེབ *log-par htsho-wa* to live by
crime—perverse means and actions—by
vice, to live in a sinful manner. It is of
five kinds :—ཚུལ་འཛེས *tshul-hchos*; ཁ་གསལ
kha-gsal; གཞོག་སྒྲོངས *gshog-sloñs*; རྩོལ་ཁྱེས་འཇལ་བ
thob-kyis hjal-wa; རྩོལ་པ་ལས་རྩོལ་པ་སྐྱབ་པར་བྱེད
these should be avoided by the religious
(*K. du.* 5, 503).

མཐག་པར་བཟུགས་པ་ to embrace or hold heretical views: མཐག་པར་བཟུགས་པའི་དགྲ་ the enemy of heretics (*Yig. k. 10*).

ཐག་པར་རྒྱུད་པ་ *downfall*, perversity. ཐག་སྟོད་ *log-spyod* perverse conduct, a sinful life.

ཐག་སྟོན་ཅན་ *log-smon-can* one who wishes or prays to do evil and what is perverse.

ཐག་སྟུང་ *log-smra* or ཐག་པར་སྟུང་ *log-par smra-wa* falsehood, slander, perverse speech, blasphemy. ཐག་སྟུང་འཇིགས་མེད་ *log-smra-wahi nags-tshal* fig.: the wilderness of the perversity of speech (*Yid.* 2).

Syn. ཐག་སྟུང་ *log-sgrub*; ཐག་འདྲན་ཅེག་ *log-hdren-tshig*; སྐར་པ་འདྲེབས་པ་འཕྱ་ཅེག་ *skur-wa hdebs-pa hphy-a-tshig* (*Mñon.*).

+ ཐག་གཞན་ལ་ *log-gshal* = རྟོན་ལ་ཐག་འཇུག་ *drin-lan log-hjal* ingratitude, ungrateful return for a service done.

ཐག་གཞིམ་ *log-gyem* fornication, adultery; ཐག་གཞིམ་དང་ཅེ་བ་ *log-gyem dad-che-wa* one given up to adultery, an adulteror, ཅེ་བ་མ་ཐག་གཞིམ་ཅེ་བ་ཐྱོངས་ *forsake that wife who is given up to adultery* (*Ce.*).

ཐག་ཤེས་ *log-ces* = རྟོན་པ་ *nor-wa* or འཕྱུག་པ་ *hkhul wa* (*Mñon.*) error, blunder.

ཐག་སྟོད་ཅན་ *log-sred-can* one who delights in vicious actions and sin, has no faith in religion, and blasphemes the sacred Buddhist religion, &c. (*K. my.* 7, 113).

ཐག་ལས་ *logs* 1. the side of anything, བཀོད་པ་; རི་ཐག་ལས་ a hill-side: སྤྱི་རི་ཐག་ལས་མཐོང་པ་ *(Hbrom. 19, 147)* all sides of the Lari mountain have been overgrown with dense forest of fruit-trees (berry trees); རྟིག་ཐག་ལས་ *rtsig-logs* the side of a wall, བདུན་ཐག་ལས་ *mdun-logs* fore-side, front-side, རྒྱུབ་ཐག་ལས་ *rgyab-logs* back, back part of a thing; སའི་ཐག་ལས་ *sahi-logs* surface of the earth. 2. direction, side, region: རྒྱུད་པ་ཐག་ལས་ *rkoñ-pahi logs-nas* from the region of the feet, up from the feet (*Sch.*); གཡམ་ཐག་ལས་ *gyas-logs* the right side, གཡོན་ཐག་ལས་ *gyon-*

logs the left side frq.; ཐུར་ཐག་ལས་ *tshur-logs* this side, ཡང་ཐག་ལས་ *phar-logs* the other side, on the other side. ཐག་ལས་ལ་ *logs-la* aside, apart, ཐག་ལས་ལ་བཞག་པ་ *logs-la hshag-pa* to put aside, to put out of the way, to clear away. ཐག་ལའི་སྤྱི་མ་ཐག་ལས་གཏེག་ *thag-pahi sn̄e-ma logs-gcig* the other end of the rope; ཐག་ལས་ངན་ *logs-n̄an* the left or lower side (of a cloth). 3. = རྒྱུབས་ wall.

ཐག་སྟེན་ *logs-skyes* = ཐུ་མ་ *nu-ma* བཞོལ་ the udder, the female breast (*Mñon.*).

ཐག་སྟེན་པ་ལ་ཐུག་པ་.

ཐག་སྟེན་པ་འདི་རི་ *Logs chen-pohi ri* n. of a mountain in the continent of Purva Videha (*K. d.* 2, 337).

ཐག་སྟེན་ན་ཡོད་པ་ *logs-na yod-pa* to be distinct, separate, to live by one's self, to be solitary (*Schr.*).

ཐག་སྟེན་པ་ *logs-pa* other, additional: རྒྱུག་ཐག་སྟེན་པ་ *rgyags-logs-pa* spare-provision (*Jā.*).

ཐག་སྟེན་པ་ *logs-su* elsewhere; separate, apart, aside. ཐག་སྟེན་པ་བཞག་པ་ *logs-su hkar-wa* or ཐག་སྟེན་པ་དག་པ་ *logs-su dgar-wa* to lay aside. Syn. རྒྱུད་པ་ *gud-du*; གཞན་པ་ *gshan-du* (*Mñon.*).

ཐང་ཀ་ *loñ* or ཐང་ལེ་ = ཁོམ་པ་ *khom-pa* leisure, spare-time, vacant time, ཐང་ལེ་མེད་པ་ = མ་ཁོམ་པ་, མ་ཁྱེག་པ་ not able, not enabled (*A.* 28) no time. ཐང་ལེ་དུ་རེ་ལ་ནམ་ལྔ་འདས་ whilst you are always hoping to have time (enough), you allow the favourable moment to pass away (*Mil.*); ང་རྒྱུད་ཀྱི་གར་དུ་ཐག་ནས་ཇོ་བོ་ལ་གདམས་པ་ལྟར་འགྲོ་བས་ཐང་ལེ་ཡོད་ (*A.* 65) on returning to India I had no time to go to the Jo-wa for religious instruction.

ཐང་ཀ་ཀ་ *loñ-ka*, ཐང་ཀ་ཀ་ *loñ-kha*, ཐང་ཀ་ཀ་ *loñ-gu* བཟུངས་པ་ intestines, entrails, guts.

ཐང་ཀི་ *loñ-ki* (Chinese) a kind of red cloth manufactured in China (*Rtsii.*).

ཐང་བོ་རྫོང་ n. of a district in the province of Kong-po.

corpulence. ག་མཁོ་མོ་ *ga-nams rgyas* health and ill-health; ག་མཁོ་མོ་ཤིང་རྒྱལ་པ་ becoming healthy after illness or loss of flesh in the body also healthy corpulence.

Syn. བཅག་བཟང་ *htshag-bzan*; མཁོ་མོ་ *nams-rgyas*; མུ་ག་འཕྱར་པ་ *sku-ga hbyor-po*; མུ་བས་བཅས་ *stobs-bcas*; མུ་བས་ལྗང་ *stobs-ltan* (*Mñon.*).

ག་མཁོ་མོ་ *Ga-shon-can* n. of a heretical lama of Tibet who wrote many treatises explaining the Buddhist tenets wrongly and performed Buddhist religious rites in a reversed manner and who afterwards became a convert to Bon. He was called ག་མཁོ་མོ་ཁྱེ་པོ་ and belonged to the བོན་པ་པོ་ sect (*D. R.*).

ག་མཁོ་ *ga-can* མིཀ་མ་, མཁུ་མ་འདྲུ་ [a fibrous root; a medicinal plant commonly called Katki]S.

ག་མཁོ་ *ga-chen* མཁུ་མ་མི་ human flesh (*Sman.*)

ག་མཁོ་ཟ་ *ga-rjen za* ཕིམ་མ་, ཕུ་མ་མི་ [carnivorous, a goblin]S.

ག་མཁོ་ *ga-ñe* near blood-relation, descendant.

Syn. རྒྱུད་པ་ *rgyud-pa*; རྒྱུད་པ་ *rigs-rgyud* (*Mñon.*).

ག་མཁོ་ *ga-dus* the month January when meat is cured and rent paid in meat collected by Government and land-lords in Tibet (*Rtsii.*).

ག་མཁོ་ *ga-phín* 1. (Chinese) a kind of tea (*Rtsii.*). 2. meat cooked with *phing* (a kind of vermicelli extracted from peas).

ག་མཁོ་ *ga-bo* = དྲུ་ enemy; = ག་མཁོ་མཁོ་མཁོ་ རྒྱུད་པ་མཁོ་མཁོ་མཁོ་མཁོ་མཁོ་ (*Sñin.*); མཁོ་མཁོ་མཁོ་ རྒྱུད་པ་མཁོ་མཁོ་མཁོ་ (*Khrid.* 27).

ག་མཁོ་ *ga-mo* 1. mushroom. 2. is described as = རྒྱུ་གེ་མཁོ་མཁོ་ sheep-fold (*Rtsii.*).

ག་མཁོ་ *ga-med* རྩ་པ་ fleshless, emaciated; also, name of a hell.

ག་མཁོ་ *ga-hbu* a maggot.

ག་མཁོ་ *ga-bur* in *W.* boil, abscess, ulcer; mark left by a lash, weal (*Jä.*).

ག་མཁོ་ *ga-sbyañ* is described as ག་མཁོ་མཁོ་མཁོ་ རྒྱུ་ (*Rtsii.*)

ག་མཁོ་ *ga-sbrañ* མཁོ་མཁོ་ flesh-fly, blue-bottle-fly (*Jä.*).

† ག་མཁོ་ *ga-ma* 1. n. of a kind of singing bird like the linnet (*K. ko.* 7, 2). 2. the placenta or after-birth, the bag or pouch in which the embryo is formed and which comes out immediately after the delivery of the child: hence, also, a wet nurse or མཁོ་མཁོ་. 3. = རྒྱུ་མཁོ་མཁོ་ raiment of the gods (*K. my.* 7, 7).

ག་མཁོ་ *ga-rmen* fleshy tumour, a lump in the muscular flesh. ག་མཁོ་མཁོ་མཁོ་ *ga-tshan dmar-po* a tumour resembling a weal or a wart.

ག་མཁོ་ *ga-rtsi* = ག་མཁོ་མཁོ་ complexion, colour of the skin: རྒྱུ་མཁོ་མཁོ་མཁོ་མཁོ་ (*Hbrom.* 134) the Brahman's daughter of fair complexion.

ག་མཁོ་ *ga-tsha* 1. affection; ག་མཁོ་མཁོ་ (*Jig.* 35) without affection; acc. to *Jä.* = a friend; ག་མཁོ་མཁོ་ amicable, attached. 2. hot meat.

ག་མཁོ་ *ga-tshe* = ག་མཁོ་མཁོ་ nickel silver (*Jig.* 16).

ག་མཁོ་མཁོ་ *ga-mtshan* = ག་མཁོ་མཁོ་ *ga-stags* (*Mñon.*) རྒྱུ་མཁོ་ [lucky or unlucky marks on the body]S.; ག་མཁོ་མཁོ་མཁོ་ རྒྱུ་མཁོ་ [knowledge of lucky or unlucky marks on the body]S.

ག་མཁོ་ *ga-hdser* wart; ག་མཁོ་མཁོ་ one having warts in his skin.

ག་མཁོ་ *ga-sa* or ག་མཁོ་ ཕིམ་མ་ 1. prop. flesh-eater, carnivorous animal. 2. gen.: a class of demons. ག་མཁོ་མཁོ་ and ག་མཁོ་མཁོ་མཁོ་ are two

kinds of such loathsome demons, the names of others of which are as follows :—
 ཕྱི་ལུ་ *pi-lu*, རྟེ་བའི་ཕྱི་ལུ་ *ñe-wahi pi-lu*, ཕྱི་ལུ་བཟང་པོ་ *pi-lu bzah-po*, ཕྱི་ལུ་མཐའ་ཡས་ *pi-lu mthah-yas*,
 བསམ་པ་ *hsam-pa*, བསམ་པ་མ་ཡིན་པ་ *hsam-pa ma-yin-pa*, གཤུན་པ་བཟང་པོ་ *gduñ-wa bzah-po*, རྩེད་
za-byed, གཟེ་བརྒྱུད་བཟང་པོ་ *gzi-brjüd bzah-po*,
 མི་བཟང་པོ་ *mi-bzad-po* (*K. g. 5 126*).

འཕྲིན་ལྗོངས་ *Ça-zahi-glin* n. of a cannibal-
 island situated beyond the island of horned
 cannibals: རྩེད་མོ་རལ་པ་ཅན་གྱི་གླིང་ (*K. d. 2, 335*).
 འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-za srin-po* རལ་པ་ཅན་ cannibal
 hobgoblin.

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-zug* or འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-gzug* = རྩེད་ *zug*.

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-zon* རྩེད་ལྗོངས་ [dry flesh, one who
 eats flesh] *S.*

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-gzig* རྩེད་ལྗོངས་ a kind of
 disease [white leprosy] *S.*

འཕྲིན་ལྗོངས་ *Ça-hug stag-ego* n. of a sacred
 place in Tibet (*Deb. 43*).

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-yi-mchog* རྩེད་ལྗོངས་; as met. =
 རྩེད་ལྗོངས་ *srog-gi-gnas* the heart, the seat
 of life (*Mñon.*).

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-yi lus-bcud* met. = རྩེད་
 blood. འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-yi sa-bon* རྩེད་ལྗོངས་ (*Mñon.*).

རྩེད་ལྗོངས་ *ça-li ho-ta* a religious instruc-
 tion of the *Tantrik* class: རྩེད་ལྗོངས་ལྗོངས་
 རྩེད་ལྗོངས་ལྗོངས་ རྩེད་ལྗོངས་ལྗོངས་ རྩེད་ལྗོངས་
(Ya-sel. 224). [S'alihotra was
 a celebrated teacher of the science of
 horses in India] *S.*

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-lan* revenge by death for killing
 and the like.

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-log* warped, oblique, aslant in
W. (Jä.).

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-log* = འཕྲིན་ལྗོངས་ལྗོངས་ *ça-log-log* bloated.

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-bcags* is explained as རྩེད་ལྗོངས་
(Rtsi.)

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-srab* = འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-nams* (*Mñon.*).

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-lhag* excrescence on any part
 of the body which, acc. to some, is a sign
 of wickedness.

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-la gyu-ri* = འཕྲིན་ལྗོངས་ (my-
 stic) (*Mñ. 4*).

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-çah* n. of a large number, a
 numerical figure (*Ya-sel. 56*).

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-ka* a kind of game (*Vai. sh.*).

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-ka-ma*, more fully རྩེད་ལྗོངས་
 saffron from Kashmir, in *C.*

རྩེད་ལྗོངས་ལྗོངས་ *ça-ka çi-la* n. of a precious
 stone, or gem: འཕྲིན་ལྗོངས་ལྗོངས་ལྗོངས་ལྗོངས་
ça-ka çi is a protection against evil spirits.

འཕྲིན་ལྗོངས་ *Ça-gañ* n. of a place in Tibet
 འཕྲིན་ལྗོངས་ལྗོངས་ n. of a celebrated Lo-tsā-wa of
 that place (*Deb. 4, 1*).

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-pho ru-rtā* (རྩེད་) ལྗོངས་ [medicinal
 plant *Costus speciosus*] *S.*

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-chu* = རྩེད་ལྗོངས་ *goñ-mo* རྩེད་ལྗོངས་ the
 white Crossoptilon grouse (*Mñon.*).

རྩེད་ལྗོངས་ *ça-ta* as met. = རྩེད་ *brgya* hun-
 dred.

འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-sta* = རྩེད་ *khū* (*Vai. sh.*).

རྩེད་ལྗོངས་ *ça-stag* only, simply: རྩེད་ལྗོངས་
 རྩེད་ *rdsun-po* *ça-stag* = རྩེད་ལྗོངས་ལྗོངས་ *rdsun-po*
rkyañ-rkyañ only false, falsehood pure and
 simple. འཕྲིན་ལྗོངས་ *ça-dag* mere, merely, only:
 རྩེད་ལྗོངས་ལྗོངས་ *khyeñu* *ça-dag* *htsañ-te* only
 sons being born; རྩེད་ལྗོངས་ལྗོངས་ལྗོངས་ལྗོངས་
 as they are all of them poor people; རྩེད་ལྗོངས་
 རྩེད་ལྗོངས་ལྗོངས་ རྩེད་ལྗོངས་ they all came to the
 knowledge of the truth (*Jä.*).

རྩེད་ལྗོངས་ *Ça-ra-pa* n. of an Indian
 saint (*Loñ. 3 3*).

རྩེད་ལྗོངས་ལྗོངས་ *ça-ra* *hbigñ-byed*
 རྩེད་ལྗོངས་ as met. = རྩེད་ arrow (*Mñon.*).

dispute or a quarrel, matter in dispute, quarrel in gen. (*Jä.*).

གཤམ་ *çag-ma* ཅཔར་ stone or rock, gravel; གཤམ་མ་ཅན་ gravelly; གཤམ་མང་ a plain abounding with gravel. གཤམ་རད་ rocky ground; གཤམ་དུག་ gravel; གཤམ་ས་ earth mixed up with pebbles, stony sterile ground (*Jä.*).

ཆཤ་ *çañ* a kind of tambourine used by the Bons during their religious services (*Loñ.* 25) v. ཆཤ་གཤམ་ *çañ*.

† **ཆཤ་ཀར་** *Çañ-kar* མཆུར་ 1. n. of a religious sect in ancient India. Also n. of a Tirthika teacher who held:—ནམ་པར་མི་ཉག་བདེན་པོ། འདུས་བྱས་ནམ་པར་མི་ཉག་བདེན་པོ། རྩ་བས་དབང་ལྷག་བདེན་པོ། (*Theg.* 33). 2. an epithet of Mahes'vara.

† **ཆཤ་ཁྱ་** *çañ-kha* conch shell; ཆཤ་བྱང་གི་ལུས་ཆཤ་ཁྱ་ལྷོ་ཕུག་པར་ the country of Shangshung (*Yig.* 9).

ཆཤ་ཐག་ *çañ-thag* = དུས་རིང་བ་ (*Jig.* 25) warp, the longitudinal threads of cloth; length.

ཆཤ་ལཱ་ *çañ-lañ* = གྱི་བྱག་ sabre, sword knife (*Mñon.*).

ཆཤ་ཆཤ་ *çañ-çañ* འུ་འུ་ལྷོ་ལྷོ་; འུ་འུ་ལྷོ་ལྷོ་ 1. crane (*S. Lex.*) (*Zam.* 5). བྱ་ཆེན་པོ་མི་ཅམ་ a bird of the height of man that subsists on poisonous drugs, &c., a fabulous creature with wings and bird's feet, but otherwise like a human being; ཆཤ་ཆཤ་ཉི་མུ་ acc. to Cs.: pheasant or partridge. 2. n. of a flower: ཆཤ་ཆཤ་འདི་རྒྱ་གར་ན་མེད་ this S'angs'ang flower is not found in India (*A.* 105); ཆཤ་ཆཤ་ལྷག་པའི་ནགས་ཁྲོད་མཛོམ་ charming is the forest of S'ang-S'ang and juniper (*A.* 140).

Syn. རྩི་མི་རྩི་བ་ག་ *dshi-wañ dshi-pa-ka*; དུག་འཛིན་ *dug-ltsho-byed*; ཆཤ་ཆཤ་དེུ་ *çañ-çañ dehu* (*Mñon.*).

ཆཤ་ཆཤ་ *çañ-çañ* = མཐོ་དམའ་ high and low; any undulating surface.

ཆཤ་ *çañ* I: or ཆཤ་སྐྱ་ ལམས་; resp. the nose; ཆཤ་སྐྱ་ nostril, ཆཤ་ཆེ་ tip of the nose. བག་ཆགས་ངན་གསུང་ནས་ཆཤ་ཆེ་པ་(གཉེན་བ་)ཏུ་ saying that attachments are bad he knit his nose (*i.e.*, brow) (*A.* 106).

ཆཤ་ II: n. of a district of Tsang situated to the north of Tashi-lhunpo (*Loñ.* 25). ཆཤ་ཆེ་ཆེ་ཆེ་ *Çañs-kyi shon-tshal* one of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon.* 38). ཆཤ་རྩ་གྲོང་ *Çañs-rnam'glin* a town with a monastery in Shang under a Jongpon (*Rtsu.*). ཆཤ་རྩ་གཤམ་ *çañs rtsa-gser* n. of a place in Shang (*Deb.* 11).

ཆཤ་ *çad* 1. = དང་པོ་ straight, perpendicular. 2. mark of punctuation resembling a perpendicular-stroke, also ཆཤ་ཆཤ་ or ཆཤ་ཆཤ་ Is a diacritical sign of about the value of our comma or semi-colon; ཆཤ་ཆཤ་ the double perpendicular-strokes dividing sentences, or, in metrical compositions; བཞི་ཆཤ་ the four-fold ཆཤ་ at the end of sections and chapters; ཆཤ་ཆཤ་ the dotted ཆཤ་, an ornamental form of the ordinary ཆཤ་ put after the first syllable of a line; ཆཤ་བྱང་པ་འཕེན་པ་ to make a ཆཤ་ (*Sch.*).

ཆཤ་པ་ *çad-pa* or ཆཤ་པ་ and ཆཤ་པ་ to comb, to curry, (a horse), also ཆཤ་རྒྱག་པ་. Also: to brush, to stroke, to rub gently with the hand in *W.* (*Jä.*). *çad-ma* curry-comb, horse-comb (*Sch.*).

ཆཤ་ཡར་ *çad-yar* = ཡར་ ཡར་ ཡར་ a yak-calf one year old: ཆཤ་ཡར་གྱི་པགས་པ་ a skin of a yak-calf (*Rtsu.*).

ཆཤ་ *çan* 1. union, mounting, lining of: ཆཤ་གཉིས་ཆཤ་གཉིས་ *çad-gñis çan-sbyor* two different languages joined together, n. of a

Sanskrit and Tibetan vocabulary; རིང་གི་
ཕྱོད་ལ་ལྷགས་ཀྱིས་གན་རྒྱུ a wooden vessel mounted
with iron bands. 2. small-boat; གན་པ་ a
ferry-man in *C*. 3. snow-leopard, in
W. (cf. གསལ་). 4. difference, distinction:
གན་པ་ཕྱིན་པ་ to distinguish, decide, differen-
tiate: གན་པ་གྱིས་གན་མི་ཕྱིན་པས་ as no body else is
able to decide it. གན་ཤོར་ *gan-chor* affected
by company, union, or companionship.

གན་པ་ *gan-pa* I: 1. wrongly spelt for
གན་པ་, a butcher; རྒྱུ་ཅན་གན་པ་ sinful butcher;
གན་ཁང་ slaughter-house, butcher's shop, གན་གྱི
butcher's knife; གན་གྱིས་ sinful ignorance of
slaughtering an animal. 2. master or
rower of a boat, boatman (*Jä*).

གན་པ་ II: 1. = རྟེན་བབས་པ་ *ñes-bab-pa*, fault
གུས་པའི་གནས་མཁའ་བསྐྱེད་པའི་གན་བབ་ཀྱིས་ by the fault
of polluting the royal residence (*A. 144*).
2. ཡ་ཅུག་, ལུ་ཅུག་, ལྷོ་ལུ་ཅུག་, ugly, frightful.

† གན་ཏི་པ་ *Çan-ti-pa* n. of an Indian
Buddhist teacher (*K. dun. 45*).

‡ གན་དི་ལ་ *Çan-di-la* or གན་དྲི་ལ་ མ་ཕྱི་ལ་
གོ་རྟེན་; n. of a race (*K. du. 3, 333*).

གན་དམར་ *Çan-dmar* a wild animal of
the deer class, called: རི་དྲགས་ཞེས་ (*K. ko.*
ཀ, 2).

གན་ཇ་ *gan-ja* a kind of Chinese tea.

གན་དུང་ *Çan-duñ* the Chinese provinces
of Shantung (*Grub. 3 4*).

གབ་ *Çab* n. of a district between Sakya
and Shiga-tse; གབ་ཞོ་ལྷ་ *Çab-sgo-lha* n. of
a place in Tsang: རི་ནས་གབ་ཞོ་ལྷ་ནས་ཕྱིན་པའི་ཙོ་
(*A. 88*) then at the time of proceeding
from Sháb-go-gnga.

གབ་ལུབ་ *çab-çub* 1. whisper, whisper-
ing; jocular saying or speech, a joke;
ལུབ་པར་སྒྲུབ་ to whisper in the ears. 2. acc.

to *Jä*. a lie, falsehood, གབ་ལུབ་ཕྱིན་པ་ to lie, to
cheat; གབ་ལུབ་ཅན་ deceitful, fraudulent,
crafty.

གམ་ *çam* = ག་གམ་ *gçam* the lower part of a
thing, also that of a country; གམ་པ་ a low-
lander (opp. to གམ་ཁང་པ་ and རྫོང་པ་). ག་གམ་དུ
gçam-du adv. and postp.: below, at foot:
རང་ལུ་གམ་དུ་འཆད་ they will be treated of in
their respective chapters at the end;
དེའི་གམ་དུ་ under it, underneath that. གམ་གོས་
çam-gos = གམ་ཐབས་ under-vest, under gar-
ment; གམ་ཐབས་ *çam-thabs* ལྷན་འཛིན་, སྒྲིལ་པ་,
resp. སྒྲིལ་གམ་ *sku-çam*, a cassock-like garment
worn by Tibetan monks. གམ་མ་ *Çam-ma* a
man or woman of Lower Ladak.

གམ་ཐབས་ཐོན་པོ་ཅན་ *Çam-thabs shon-po-čan* a
Tirthika Pandit who preached a perverse
system of *Tantra* and used to wear a blue
petticoat: ཕྱི་རམ་པ་ཞེས་པ་གམ་ཐབས་ཐོན་པོ་
ཅན་གྲུབས་ he was an outsider (*i.e.*, non-
Buddhist) called the blue robe (*A. 66*).

† གམ་ལྷ་ལ་ *Çam-bha-la* n. of the Bud-
dhist Utopia, probably the capital of the
eastern Greeks, *i.e.*, of Bactria, where
Buddhism of the Mahāyāna School in the
first century before and first century
after Christ flourished. The Tibetans
of the fifteenth century A.D. in their
anxiety to find it on this earth are alleged
to have identified it with the capital of
Spain. S'ambhala in Tibetan is བདེ་འབྲུང་
often spoken of as a country in the north-
west of Tibet, fancied to be a kind of
paradise. གམ་ལྷ་ལ་ཞེས་པའི་ལེག་ Journey to
S'ambhala, n. of a book written by
Panchen Paldan Yeshe of Tashi-lhunpo.

གར་ *çar* ལྷོ་, རྒྱ་, དུག་, དུག་ལྷོ་ 1. the
east; གར་ཕྱོགས་ eastern direction or quarter;
གར་ནས་འོངས་ come from the east; གར་དུ་གནས་
resides in the east, a resident of the east;
གར་པ་ inhabitant of an eastern country, an

oriental. ཁ་ཁྱིམ་ལེ the sun (*Yig. k. 14*). ཁ་ཁྱིམ་ལེ་པུ་མོ་མི་ལྷ་, one residing in the eastern hills, one of the early sects of Buddhism. ཁ་ཁྱིམ་པུ་མོ་མི་ལྷ་ Purva Videha n. of the eastern continent of Buddhist cosmogony. ཁ་ཁྱིམ་ south-east. 2. termin. of ཁ་—ཁ་ into the flesh.

ཁ་ཁྱིམ་གནས་དམག་=མན་པ་ or མན་མེད་ drought, rainlessness.

ཁ་ཁྱིམ་ *car-gyis* forthwith, straight (*A. 68*); ཁ་ཁྱིམ་ *car-rgyag* directly, straight away, at once: ཁ་ཁྱིམ་ཁྱིམ་ run at once (*Ljañs.*).

ཁ་ཁྱིམ་ཁྱིམ་ *car-hgyur-byed* as met.= blood (*Mñon.*).

ཁ་ཁྱིམ་ཁྱིམ་ཁྱིམ་ *Car rgya-mtsho chen-po* seems to be the Pacific ocean, the great ocean extending to the east of China (*Yig. k. 14*).

ཁ་ཁྱིམ་ཁྱིམ་ཁྱིམ་ *Car-sgo me-loñ gliñ* n. of a place (*Rtsii.*).

ཁ་ཁྱིམ་ *Car-kha* n. of a place in Tibet. ཁ་ཁྱིམ་ཁྱིམ་ཁྱིམ་ the chief or ruler of Shar-kha; also name of a celebrated Lama of that place who was known by the name Pandan Shar kha-wa (*Yig. 3*).

ཁ་ཁྱིམ་ *car-ja* tea imported to Tibet from Amdo (*Jig. 22*).

ཁ་ཁྱིམ་ *car-ras* a kind of cotton cloth formerly manufactured in Bengal and Assam (*Yig. 21*).

ཁ་ཁྱིམ་ *car-pa* 1.=འདུལ་པ་ མཐུད་ཐོབ་ collected, gathered, risen; also: a young man, grown-up youth. 2. འདུལ་པ་ Udayi the rising one; n. of a king of the *Litsabyi* race འདུལ་པ་ འདུལ་པ་ འདུལ་པ་ (*Loñ. 2 5*).

ཁ་ཁྱིམ་ *car-po* 1. *W.* adulterer, on the part of the husband (*Jä.*). 2. a youth.

ཁ་ཁྱིམ་ *car-wa* 1. འདུལ་པ་ rise, dawning. 2. pf. and secondary form of འདུལ་པ་; འདུལ་པ་, sunrise, འདུལ་པ་འདུལ་པ་ dawning in the mind. 3. n. of a tribe. 4. n. of king Utthānapada, son of king འདུལ་པ་འདུལ་པ་, འདུལ་པ་; this king was a contemporary of Buddha.

ཁ་ཁྱིམ་ *car-ma* (འདུལ་པ་འདུལ་པ་) 1. འདུལ་པ་ a full-blown female; acc. to *Jä.* grown-up girls (collective noun). 2. *Sch.*: a strip: ཁ་ཁྱིམ་པ་ *car-rgyab-pa* to sew in long stitches.

ཁ་ཁྱིམ་ *cal-dkar* a kind of white silk scarf used for presentation to gods; it is described as ཁ་ཁྱིམ་ཁྱིམ་ཁྱིམ་ཁྱིམ་ (*Rtsii.*).

ཁ་ཁྱིམ་ *cal-wa* a harrow; ཁ་ཁྱིམ་ཁ་ཁྱིམ་ to harrow (*Sch.*).

ཁ་ཁྱིམ་ *cal-ma* stony ground; mountain side consisting of detritus; ཁ་ཁྱིམ་ཁ་ཁྱིམ་ full of sharp stones (*Jä.*).

† ཁ་ཁྱིམ་ཁ་ཁྱིམ་ *cal-ma-li* མཐུད་ཐོབ་ a tree of hell the leaves of which are sharp and pointed resembling swords, and when hell-beings try to climb up this tree it immediately changes the direction of its sword-like leaves and points towards them to pierce them.

ཁ་ཁྱིམ་ *cas* 1. part, ཁ་ཁྱིམ་ id.; འདུལ་པ་འདུལ་པ་ ཁ་ཁྱིམ་ part of this rice; ཁ་ཁྱིམ་ཁ་ཁྱིམ་འདུལ་པ་ to distribute,...among (*Jä.*). 2. some, a few; ཁ་ཁྱིམ་ some days; འདུལ་པ་འདུལ་པ་ frq. in colloq. as “*ka-she,*” ཁ་ཁྱིམ་འདུལ་པ་ or ཁ་ཁྱིམ་འདུལ་པ་ please, give me some, a few (*A. 105*).

ཁ་ཁྱིམ་ *cas-che* or ཁ་ཁྱིམ་ཁ་ཁྱིམ་ 1.=མང་པོ་ མཐུད་ཐོབ་, འདུལ་པ་. 2. འདུལ་པ་=མང་པོ་ a good deal, the greater part of; much. 3. མཐུད་ཐོབ་ or འདུལ་པ་ མཐུད་ཐོབ་ very strong, acute, powerful: ཁ་ཁྱིམ་ཁ་ཁྱིམ་ ཁ་ཁྱིམ་ (*Ya-sel. 19*). ཁ་ཁྱིམ་ཁ་ཁྱིམ་ འདུལ་པ་ to become very dull or stupid; ཁ་ཁྱིམ་ཁ་ཁྱིམ་,

ལས་ཆེས or ལས་ཆེན in an eminent degree, in an exceedingly great measure: ལས་ཆེན་མི་འབྱུང་ did not grow very powerful or strong.

ཞི་བ་ *çi-wa* = ལུས་པ་ or རྩོག་དྲུག་པ་ རྟེན་པ་, བརྟན་, རྟེན་པ་ pf. and secondary form of རེ་བ་. 1. vb. to die, to expire, to go out (as light, fire); ཞི་འདུག་ is dead, died. 2. partic. and adj. རྩོག་པོ་, lifeless, dead, deceased; ཞི་བའི་རྩེ་ ལྷན་ corpse, dead body; ཞི་བ་མས་པར་བྱེད་པར་བྱུང་ one already dying still recovered; ཞི་བའི་སྐུ་ the body of the deceased (*Jä.*); ཞི་བའི་འདུ་བྱེད་ རྟེན་པ་ རྩོག་པ་ the associations of the dead, funeral observances; ཞི་བའི་ཕྱོགས་ ཡམ་མ་ the quarter of the dead, the south, in which quarter the lord of death dwells; ཞི་བའི་རྩེ་ = ལེན་པ་ the food of the dead, i.e., རྩུ་མ་; also: food given to lamas, &c., at funerals.

ཞི་གེ་མ་ *çi-ki-ma* = རེ་བ་པ་ རྩུ་མ་; sbst. dying, death: ཞི་གེ་མ་ན་ in dying; ཞི་གེ་མ་ རྩུ་མ་ = རེ་བ་པ་ རྩུ་མ་ he is at the point of death, he is at death's door.

† ཞི་ཀ་ *çi-ka* རྩོག་ n. of a king who mourned at the death of Buddha (*K. my. ༩, 526*).

† ཞི་ཀ་ཀོ་ལ་ *çi-ka ko-la* n. of a place in Orissa on the seaside (*Dsam.*).

† ཞི་ཁན་དེ་ལ་ *çi-khan di-la* རྩོག་པོ་ རྩོག་པོ་ n. a peacock (*K. ko. ༧, 3*).

† ཞི་རི་ཁ་ཏྲ་ *çi-ri khandā* (མེན་) a kind of medicine: ཞི་རི་ཁ་ཏྲ་དང་བྱ་དམ་མོས་ན་གཉིད་ རྩུ་མ་ S'iri khandā and molasses taken together induce sleep (*K. my. ༩, 341*).

† ཞི་རི་ཤ་ *çi-ri-ṣa* རྩོག་པོ་ n. of a tree, its flower and fruit (*K. du. 3, 276*) [*Acacia sirisa*]S. ཞིང་རྩོག་ཞི་རི་ཤ་ཤིས་བྱ་བ་རྩུ་མ་པ་མང་མ་ མཐོང་ན་འབྱས་བྱ་མོང་ལྟེ་བར་འབྱུང་ (*K. my. ༩, 341*)

the fruit called S'iris'a grows five fingers' in breadth on the appearance of the star (planet) S'ukra.

ཞི་རིག་ *çi-rig* W. clinking, jingling (*Jä.*).

ཞི་རོག་ *çi-rog* in W. a sort of early barley.

† ཞི་ལ་ *çi-la* wrongly for རྩོ་ལ་ *ṣi-la* རྩོ་ལ་ = རྩོ་ལ་, རྩོ་ལ་ རྩོ་ལ་ moral behaviour.

† ཞི་ལ་ཏྲ་ *ṣa-la dru* = རྩུ་མ་.

ཞིག་ *ṣig* 1. for རྩོག་ after a final མ་. 2. = (to be) able: ད་ཕྱིད་ཀྱིས་མི་ཞིག་ཟེར་ན་ now you have said that you would not be able (to do that work) (*A. 60, 136*). 3. རྩོག་, རྩོག་ louse; མི་ཞིག་ common louse; རྩོག་ཞིག་ sheep-louse, tick, རྩོ་ཞིག་ flea, རྩོ་ཞིག་ or རེ་ཞིག་ bug; ཞིག་བསམ་པ་བ་ to clean from lice; ཞིག་ཅན་ full of lice.

ཞིག་གོ་བ་ *ṣig-ge-wa* acc. to *Jä.* 1. standing or lying close together, close-bonded. 2. trembling, tottering, wavering; with རྩོག་ looking this way and that, looking about, perh., also, rolling (the eyes)] (*Jä.*).

ཞིག་གོ་ག་ *ṣig-geg* = རྩོད་པ་ རྩོད་པ་ relaxed; also relaxation. Also: ཞིག་མ་མེ་ as in རྩོད་ ཞིག་མ་ཞིག་མ་, རྩོད་དེ་, ཞིག་མ་མེ་ (*A. 150*) having relaxed; ད་ཕྱིད་ཀྱིས་མི་ཞིག་ཟེར་ན་ཏྲ་ལ་འབྱས་པ་དང་ དམ་ (*A. 66*). now you said you would not relax, but you have some resources. Also = rocking in *Mil.*

ཞིང་ *ṣiñ* I: gerundial particle for རྩོང་ after a final མ་.

ཞིང་ II: 1. རྩུ་མ་, རྩུ་མ་, a tree, ཞིང་རྩོང་ id., in col. *ṣiñ-dum*; རྩོ་ཞིང་ a berry tree or fruit tree, རྩོ་ཞིང་ཞིང་ a leafy tree; རྩོ་ཞིང་ a withered tree. 2. རྩུ་མ་ wood, timber; made of wood; ཞིང་ཞིག་ some wood; རྩང་ཞིང་ timber,

timber-wood, བྱང་ཤིང་ fire-wood, fuel, རྩམ་ཤིང་ dry-wood.

‡ ཤིང་ཀ་ཀུ་མ *ciñ ka-ku-bha* ककुभ the *Arjuna* tree.

Syn. དཔལ་བའི་ཤིང་ *dpah-bohi-ciñ*; སྤྱིང་ཤིང་ *srid-sgrub ciñ*; རྩལ་ཤིང་ *phyogs-grub* (*Mñon.*).

‡ ཤིང་ཀོ་ཀེ་ཤ *ciñ ko-ki lā-kṣa* कीकिलाचल the tree of cuckoo's eye [the plant *Asteracantha longifolia*] S.; with syn.: བྱང་ཤིང་ *bur-ciñ*; དྲི་ཤང་ *dri-ldan*; རྩལ་ཤིང་ *khyu-byug-mig*; བྱང་ཤིང་མུང་ *bur-ciñ sruñ* (*Mñon.*).

‡ ཤིང་ཀ་པེ་ཐ *ciñ ka pet-tha* (ददिफल) कपिल the *Kapettha* tree.

Syn. ཀ་པེ་ *ka-ped*; སྤྱུ་རི་ *skyur-rtsi*; སྤྱུ་རི་མེ་ཤ *so-nams-byed*; ད་ཤ་པེ་ཤ *da-dha pha-la* ཤ་པེ་མེ་ཤ *sho-hbras-can* (*Mñon.*).

‡ ཤིང་ཀ་དམ་མ *ciñ ka-da-mḥa*; कदम्बल the *Cadamba* tree.

Syn. མོག་མེ་ཤ *tshogs-can*; སྤྱུ་བམ་པེ་ཤ *stobs-bzan*; དག་པེ་ཤ *dgah-wahi-ciñ*; སྤྱུ་བམ་པེ་ཤ *rdul-stobs-can*; བྱང་མེ་ཤ *hbras-mañ-ldan*; གཤོ་ཤ *gcol-ldan*; དག་པེ་ཤ *dgah-byed*; ཤིང་པེ་ཤ *ciñ-bal-can*; ཅུ་སྤྱུ་ཤ *chu-skyar-can* (*Mñon.*).

ཤིང་ཀ་ཤིམ་པེ་ཤ *ciñ kâ-çim-ba-la* the (रोचन) *Kāçimbala* tree.

Syn. སྤྱིང་པེ་ཤ *srid-pa bṛtsogs-pa*; རྩ་ཤ *rn-tsa-na*; སྤྱིང་པེ་ཤ *mañ-byed phuñ-po* (*Mñon.*).

ཤིང་རྩུན་མེ་ཤ *ciñ-rkun-mahi me-tog* चोर-पुष्प; lit. the thief's flower tree.

Syn. ཅུ་རྩུན་མེ་ཤ *chom-rkun me-tog*; སྤྱིང་པེ་ཤ *skra-can-ma*; དུང་པེ་ཤ *duñ-can-ma* (*Mñon.*).

ཤིང་རྩུན་ *ciñ-kun* हिङ्ग, बज्जिक asafetida, used as medicine and as a spice: ཤིང་རྩུན་སྤྱིང་པེ་ཤ *ciñ-kun srid-pa* asafetida cures worms, cold, and wind in the heart.

ཤིང་མོན་ *ciñ-ñon* = བྱ་བྱེ་ཤ *spyi-shur* (mystic) (*Mñon. 3*).

ཤིང་སྤྱུ་ *ciñ-sku* or ཤིང་གི་སྤྱུ་ལྟ་པོ་ any wooden image.

ཤིང་སྤྱུ་ནར་ *ciñ skya-nar*; पाटल the *Pātala* tree.

Syn. འདྲ་པེ་ཤ་མ་ *hdod-pahi pho-ña*; མཚོད་པེ་ཤ *mdsod-tha-ma*; མེ་རྩལ་ཤ *me-tog rtsa-nag*; ལུ་ཤ་ཤ *lu-ñan-mig*; རྩལ་ཤ *zañs-kyi me-tog* (*Mñon.*).

ཤིང་སྤྱུ་ *ciñ-skya* कलिक = དུག་མོ་ཤ *dug-mo-ñuñ* (*Mñon.*).

ཤིང་ཀིར་ཏི་ *ciñ kir-ti* a carrying-frame for packs, etc.

ཤིང་གི་བཟག་ཤ *ciñ-gi ba-thag* creeping parasitical plants.

Syn. རྩ་ཤ *rtsa-wa*; རལ་པེ་ཤ *ral-pa*; མང་ཤ *rmañ*; རྩ་ཤ *rtsa-phran*; བཟག་ཤ *pathag* (*Mñon.*).

ཤིང་གི་སྤྱུ་ཤ *ciñ-gi sṛin-bu* ལུ་ཤ; wood-eating worm, moth; a writer.

Syn. རྩ་ཤ *rtsa-hbu*; ཤིང་མེ་ཤ *ciñ-zan*; ཡི་གེ་པེ་ཤ *yi-ge-pa* (*Mñon.*).

ཤིང་གི་མེ་ཤ *ciñ-gi mig* कुशिक, कुकुन्दारा [1. squint-eyed. 2. the plant *Shorea robusta*] S.

ཤིང་གི་མེ་རྩལ་ཤ *ciñ-gi me-tog kha-phye* blossoming, the flowering of a tree.

Syn. སྤྱུ་བམ་པེ་ཤ *sbubs-grol*; རྩལ་ཤ *rgya-grol*; གོ་ཅེ་ཤ *go-cha-grol*; རྩལ་ཤ *rnam-dbye*; རྩལ་ཤ *rnam-phye*; རྩལ་ཤ *rnam-par-bye*; རྩལ་ཤ *rab-tu-çar* (*Mñon.*).

ཤིང་གི་རྩ་ཤ *ciñ-gi rtsa-wa* རྩལ་ཤ the root or foot of a tree. ཤིང་གི་ཏེ་མོ་ *ciñ-gi rtse-mo* the top of a tree.

ཤིང་མོན་ *ciñ-rgon* wood-pecker; ཤིང་མོན་པེ་ཤ *ciñ-rgon khra-bo* the spotted wood-pecker; ཤིང་མོན་མགོ་ཤ *ciñ-rgon ngo-nag* black wood-pecker.

ཤིང་རྩ་མ *ciñ-rta-ma* = རལ་བ་ཅུ་ a river, stream (*Mñon.*).

ཤིང་རྩ་མོ *ciñ-rta-mo* a toy-bird cut out of wood or sculptured (mystic) (*Mñ. rda. 4.*)

ཤིང་རྩ་མུས *ciñ-rtahi-lus* = རྩ་མུས་ཅུ་ a choka bird, a species of duck (*Mñon.*).

ཤིང་བ་མུང་མིག་པ་ *ciñ ba-glañ rmig-pa* the bull's eye-flower.

Syn. ཁ་དྲག་གུམ་པ་ *kha-dog gsum-pa*; ཕྱར་ཤིང་ *bur-ciñ-dri*; ཆོང་མ་ཤིས་ *tsher-ma-shim*; སེའི་ཆོང་མ་ *sahi tsher-ma*; འགས་ཀྱི་རྩ་ *nags-kyi rba-rtsi*; སེའི་འགྲུ་ཕྱར་ *sahi-hgyur-byed* (*Mñon.*).

ཤིང་བྱང་ཅུབ་ *ciñ byañ-chub* or བྱང་ཅུབ་ རྩ་ཤིང་ *byañ-chub lion-ciñ* རྩ་ཤིང་, བོའི་ཤིང་ the peepul tree.

Syn. མཚོན་རྩ་ཤིང་ *mchod-rten-ciñ*; བྱང་པ་འགྲུ་མ་ *khyad-par-gnas*; བུལ་པ་ལ་ *pib-pa-la*; གྲང་པ་ལ་ *glan-pohi-zas*; ཤིང་གི་དབང་པ་ *ciñ-gi dwañ-po.* (*Mñon.*).

ཤིང་འབྲས་བྱ་མེད་པ་ *ciñ hbras-bu med-pa*; a tree without fruit. Syn. མེ་རྩ་གྲུ་མེད་པ་ *me-tog hbras-med*; འགས་དམན་པ་ *nags-dman-pa*; འབྲས་བྱ་མེད་པ་ *hbras-bu med-pa*; མོ་གཞུ་ཤིང་ *mo-gcam-ciñ* (*Mñon.*). ཤིང་འབྲས་བྱ་སྐྱེན་ནས་ འཛིག་པ་ *ciñ hbras-bu smin-nas hjig-pa* tree that dies after its fruit has ripened, such as the plantain. Syn. ཅུ་ཤིང་ *chu-ciñ*; ཞེ་རྩ་ *e-rañda*; ཟུག་མ་ *smug-ma* bamboo etc. (*Mñon.*).

ཤིང་མ་བྱུ་ལ་གུག་པ་ཤིང་ *rma-byahi gtsug-phud* ཀར་ལྷོ་, ལྷོ་ལྷོ་; the peacock's crest tree [a species of grass, *cyperus rotundus*] S.

Syn. རྩ་ཤིང་གི་རྩ་མོ་ *rto-rgod sgron-me*; མ་བྱ་ མོ་ཅ་ *rma-bya lo-tsa* (*Mñon.*).

ཤིང་མྱ་ངན་མེད་ *ciñ mya-han med* མྱ་ངན་མེད་.

Syn. ཅུ་ལ་གར་ཅི་ *chu-la gar-rtsi*; དགའ་བ་ཤིང་ *dgah-wa sbyin-byed*; རྩ་མུས་ *rkañ-mdses*; ཆོང་མ་གར་ *tsha-was-gañ*; ཆོང་མ་ཤིང་ *tsha-wa-hdsin*; དང་འབྲས་ *dañ-hkhrun*; (*Mñon.*).

ཤིང་དམར་ *ciñ-dmar* = རྩ་ཤིང་ *nc-tso-sna* (མཐུ་རྩ་) parrot's nose; red-tree; but acc. to *Lex.* = རྩ་མོ་, a parrot.

Syn. སྐལ་པའི་འདབ་ཅན་ *shal-pahi hdab-can*; རྩ་གུ་ཤིང་ *kkrag-lan*; བཅད་ཅིང་གར་ཕྱར་ *bcad-ciñ gar-byed*; ཆོང་མ་ *tsha-lus*; འགྲོ་འཛིན་ *hkro-hdsin*; ཀ་ལྷོ་ *ka-lhañga*; མེ་རྩ་གཞུ་པ་ཤིང་ *me-tog ngul-rin*; ཤིང་གི་ *gcer-ciñ* (*Mñon.*).

ཤིང་ཆོ་ *ciñ-tsha* 1. ཕུ་ཀ་ཀ་, ལྷོ་ཕུ་, ལྷོ་. 2. cinnamon; ཤིང་ཆོ་ལོ་མ་ རྩ་ཕུ་, རྩ་ཕུ་ cinnamon leaf.

Syn. ཕགས་འདབ་ *pags-hdab*; ཕུ་པ་ *gun-pa*; ལུས་མཚན་ *lus-mchog*; ཡན་ལག་མཚན་ *yan-lag-mchog*; འགྲོ་འཛིན་ *hgro-lidin-skyes*; ཆོ་ག་ཅན་ *cho-ga-can*; རྩ་ཕྱར་གར་ *reg-byed-gdon* (*Mñon.*).

ཤིང་ཆལ་ *ciñ-tshal* a forest; clip, shaving, splinter.

ཤིང་ཆོང་འབྲས་ཅན་ *ciñ-tsher hbras-can* ཕའ་ས་, ཕའ་ས་ཀ་ལ་ jack-fruit tree.

Syn. གུ་ཤིང་ཕྱར་ཤིང་ *gtsug-phud-lan* (*Mñon.*).

ཤིང་གཞིང་ *ciñ-gshon* a wooden basin, tray, trough; tub.

ཤིང་འཛིན་ *ciñ-hdsin* = ཅུ་ཤིང་ the plantain plant (*Mñon.*).

ཤིང་གཞིང་ *ciñ-gshon* ལྷོ་འཛིན་ an implement that "eats up" wood, or bores in wood, a gimlet [1. a carpenter's chisel or adze, 2. the Indian fig tree] S.

Syn. ཤིང་ཟ་ *ciñ-za*; ཤིང་འབྲས་ *ciñ-hbigs* (*Mñon.*).

ཤིང་བཟའ་མ་ཆོས་ *ciñ-bzah a-chos* n. of the mother of the great Buddhist reformer Tsongkhapa (*Lon. 2, 18*).

ཤིང་བཟོ་པ་ *ciñ-bzo-pa* carpenter.

Syn. ཤིང་མཁན་ *ciñ-mkhan*; ཤིང་འཛིག་པ་ *ciñ-hjog-pa*; ཤིང་རྩ་ཕྱར་ *ciñ-rta-byed*; ཤིང་གཞུ་མཁན་ *ciñ-gcog-mkhan* (*Mñon.*).

ཤིང་ཡན་ལག་ *ciñ-yan-lag* ཀལ་ཅན་ thorn (S. *Lex.*).

ཤིང་ཡོངས་འདུ་མ་བརྟོན *ciñ yonś-hdu sa-brtol*
कल्पद्रुम the wish-fulfilling tree.

Syn. གཤེར་ཤིང་ *gser-ciñ*; གཤེར་གྱི་གཤོང་ཅན་ *gser-gyi gdoñ-can*; ཀུ་མེད་ལོ་མ་ *ku-med lo-ma*; འདབ་
ཐུང་ལྷན་ *hdab-zuñ-ldan*; རྩ་ཡབ་ཅན་ *rñā-yab-can*;
ཕུན་རྫོགས་འཕེལ་ *phun-tshogs-hphel*; ས་བརྟོན་ *sa-*
brtol; ས་འཛེམས་ *sa-hjoms*; དཔག་བསམ་ཤིང་ *dpag-*
bsam-ciñ (*Mñon.*).

ཤིང་ལོ *ciñ-lo* leaf of a tree, also twig.
ཤིང་ལོ་མ་བརྟན་པ་ *ciñ-lo-ma bdun-pa* सप्तपत्र
[seven-leaved, the tree *Alstonia*]S.

Syn. of latter: མི་མཉམ་འདབ་ *mi-mñam-hdab*;
རྒྱ་ཅན་ལྷན་པ་ *rgya-chen cun-pa*; ཡངས་པ་འཕེ་ལྷན་ *yañś-*
pahi-cun; རྩོད་གྱི་མེ་རྟོག་ *ston-gyi me-tog*; དུག་ལོ་ཅན་ *dug-lo-can*;
ལྷ་ཡི་བཟའ་ཤིང་ *lha-yi bzah-ciñ*; འདབ་བརྟན་པ་ *hdab-bdan-pa* (*Mñon.*).

ཤིང་ལོ་གསར་དྲུ་ཁ་འབུས་པ་ *ciñ-lo gsar-du kha-*
hbus-pa fresh shoots of leaves.

Syn. ཐོག་མའི་ལོ་མ་ *thog-mahi lo-ma*; ལ་ལུ་རྩེས་
sha-lu-skyes; གསར་རྩེས་ *gsar-skyes*; ཁྱིའུ་ཁ་
khychu-kha; དང་པོར་འཕྲུངས་ *dañ-por hkhruñś*;
སྒྲིང་དུ་འཛོན་ *steñ-du-hthon*; གསར་པ་གསར་པ་ *gsar-pa*
gsar-pu; མུ་ཁྱུ་ *myu-qu* (*Mñon.*).

ཤིང་ལྷ་མ་ལྷི *ciñ-ḥa la-ma-li* = शाक्यली.

Syn. ཤིང་བལ་འཛོན་ *ciñ-bal-hdsin*; སྒྲིལ་བ་ཤིང་
grol-wa riñ འཛོ་ཅེ་བརྟན་ *htsho tshe-brtan* (*Mñon.*).

† ཤིང་ཤི་རི་ཤ *ciñ ḥi-ri-ḥa* शिरिष [the tree
Acacia sirisa]S.

Syn. མེ་རྟོག་འཛེམ་ *me-tog-hjam* (*Mñon.*).

† ཤིང་ཤ་མེ *ciñ ḥa-mi* शमी [the S'ami tree]S.

Syn. ཤིང་ལྷ་མེ་ལྷ་མེ་ *ciñ-lu mi-hbras*; ཤིང་ *shi-wa*
(*Mñon.*).

ཤིང་ཤི་ལུ *ciñ ḥi-lu* शिल a species of tree.

Syn. ཤིང་ལྷ་ཁ་པ་ *ciñ-lu dkar-po* བད་ཀན་འཛེམས་
bad-kan-hjoms; འཁོར་མང་ཅན་ *hkhor-mañ-can*;
བསེལ་བ་ *bsil-wa* (*Mñon.*).

ཤིང་ལྷན་ *ciñ-cun* बल्कल, चीर the bark of
trees; perhaps, cinnamon. ཤིང་ལྷན་གྱི་ཆར་ *ciñ*

cun-gyi chañ wine extracted from the bark
of a tree, cinnamon wine.

Syn. ཤིང་ལྷགས་ *ciñ lpags*; ཤིང་རྫོགས་ *ciñ lkogs*
(*Mñon.*).

ཤིང་སྤ་ལ *ciñ sā-la* सालट्ठ the Sāl tree.

Syn. རྩམ་འཛེམས་ *rnam-hjoms*; རྩ་འབྱར་ *dri-*
hgyur; འདབ་མ་མཐོ་ *hdab-ma-mtho*; བརྟན་མ་ *brtan-*
ma (*Mñon.*).

ཤིང་སེང་གེ་འཛེམས་ *ciñ señ-gehi mjug-ma* (lit.
the lion's tail tree).

Syn. འཕྲི་བྱེད་ལོ་མ་ *hdri-byed lo-ma*; བ་དད་འདབ་
tha-dad-hdab; རྩེས་གྱི་འདབ་མ་ *rjes-kyi hdab-ma*;
རྩེས་ལྷན་མ་ *rkañ-ldan-ma*; རྩ་མའི་འབྱར་པ་ *rñā-mahi*
hbyor-pa; ཆ་གས་གྲུབ་ *cha-ḥas-grub*; བུམ་ལྷན་ *bum-*
ldan (*Mñon.*).

ཤིང་སེའྲ་ *ciñ ḥij-ju* सिन्धु, वज्रद्रुम (lit.
thunder-bolt tree).

Syn. རྩ་ཤིང་ *rdo-rje-ciñ*; ཀུན་ཏུ་ལོ་མ་ *kun-tu*
ho-ma; སེའྲ་ *sids-dsu* (*Mñon.*).

ཤིང་སྤྱིན་ *ciñ-srin* घृण wood-moth, a kind
of worm which eats up wood; ཤིང་སྤྱིན་ཕྱན་ *ciñ*
srin-brun excrement of wood-eating moth
which is said to cure disease of worms.

ཤིང་སེར་ *ciñ-ser* = སྤྱུར་པ་ཤིང་ *skyer-pa-ciñ*
(*Mñon.*) the yellow tree, berbery.

ཤིང་བཟའ་རྣམ་འབྱོར་མ་ *Ḥiñ-bzah rnal-hbyor-ma*
n. of a celebrated female saint of Tibet
(*Mñon.*).

ཤིང་ཕུ་དུམ་མ་ *ciñ u-dum-wa-ra* उटुम्बर,
जम्बुफन [the glomerous fig tree]S.

Syn. བདུད་འཛེམས་ *hdud-hjoms*; མཚོད་རྩིན་ཡན་ལག་
mechos-byin yan-lag; གཤེར་ལོ་མ་ *gser-ho-ma*;
འཛེམས་ཕུ་དུམ་ *dsan-buñ hbras* (*Mñon.*).

ཤིང་སེད་ *ciñ-sed* a file or rasp (*Jü.*).

ཤིང་ཁ་ཁ་པ་མ་ *ciñ a-rka pa-rṇa* 1. अर्कपत्र [the
plant *Calotropis gigantea*]S. 2. the white
species of this is called अर्क.

Syn. of 1. ཉི་མའི་མེད་ཅན་ *ñi-mahi miñ-can*;
ཉི་མའི་ཤིང་ *ñi-mahi-ciñ*; རྩོད་གྱི་མེ་རྟོགས་ཅན་ *ston-*

tshogs gzugs-can; མ་གསལ་ *ma-gas-pa*; རྒྱུ་ལྡན་ *nor-ldan*; མ་ལས་ལ་མ་མན་ *rma-las ho-ma-can*; ཡིད་མོས་ *yiḍ-mos* (*Mñon.*).

Syn. of 2. རབ་ཏུ་གདུང་བ་ *rab-tu gduñ-wa*; དཀའ་བ་ *dkah-thub*; ཤི་བའི་མེ་ཏུག་ *shi-wahi me-tog*; ཕུགས་བདག་དགའ་ *phyug-bdag-dgah*; ཤིང་གཅིག་ *ciñ-gcig*; སྤྲ་བ་བསུ་ *spra-wa ba-su* (*Mñon.*).

ཤིང་མ་པ་མ་ན་ *ciñ a-pa ma-rga* གཤམ་གཤམ་ a kind of tree.

Syn. རྩ་མོ་མན་ *rtse-mo-can*; མ་བྱ་མན་ *rma-bya-can*; ལམ་བྱལ་ *lam-bral*; རྒྱ་གཞི་ལམ་ *hog-gi-lam*; བོད་བྱའི་རྩ་མོ་ *boñ-buñi snē-ma*; ཁྱི་ཤི་འདབ་ *ki-ṣahi*; *hdab* ཀློག་པ་མན་ (*Mñon.*).

ཤིང་མ་ཏི་མཁའ་ *ciñ a-ti muk-ta* གཤམ་གཤམ་ [a tree called Harimantha]S.

Syn. སྤྲ་མོ་གསལ་ཤིང་ *snā-tshogs-ciñ*; འཛིག་བྱུང་ཤིང་ *hdsag-byed ciñ*; མུ་བྱུང་ཤིང་ *mu-khyud ciñ*; ཤིང་ཏའི་ཤིང་ *ciñ-rtahi ciñ*; སྤོང་ཤིང་ *snod ciñ*; ཤིན་ཏུ་གྲོལ་བ་མན་ *cin-tu grol-wa-can* (*Mñon.*).

ཤིང་མི་རྩ་ཏ་ *ciñ e-raṇ-da* འཕྲུང་ [the castor oil plant]S.

Syn. རྒྱ་གཞི་མུ་གཞུག་མ་ *stag-gi mjug-ma*; རྩ་མོ་ཤིང་པ་ *dri-zahi lag-pa*; སྤོང་མོ་ཤིང་པ་ *sor-mo lha-pa*; སྤོང་མོ་སྤོང་མ་ *snññ-pos-stoñs*; སྤོང་གི་ཕྱོགས་ *rluñ-gi-grogs*; རྩ་མོ་མན་ *ri-mo-can*; གླུ་པ་ཤིང་པ་ *glāñ-pohi rna-wa* (*Mñon.*).

‡ ཤིང་མི་ལ་བ་ལུ་ག་ *ciñ e-la-wa lu-ka* འཕྲུང་ལུ་ག་ [the fragrant bark of *Feronia elephantum*]S.

Syn. ལུ་ག་སྤོང་ *lug-skyes*; གཤམ་གཤམ་ཤིང་པ་ *gser-gyi bye-ma-can*; རྩ་མོ་ཤིང་པ་ *dri-rdsas* (*Mñon.*).

† ཤིན་ *cid* རྒྱུ་ལྡན་ funeral ceremony, religious service done in honour of, or for the memory of, the dead. ཤིན་པ་ རྒྱུ་ལྡན་, food given at such funeral ceremony or occasion. ཤིན་པ་ *cid-sa* 1. burying ground or cemetery. 2. a fruitful field = གཤམ་གཤམ་ (*Jā.*). གཤམ་གཤམ་གཤམ་ *gcid-gcid-ma*, གཤམ་གཤམ་, གཤམ་གཤམ་ all signify གཤམ་གཤམ་ or ཤིན་པ་ funeral

repast, of which everybody may partake; ཤིན་པ་ funeral religious ceremony.

ཤིན་པ་ *cid-srañ* the kind of steelyard in use in ancient times (*Lon* ༩, 9).

ཤིན་བྱ་ *Cid-bu* prob. S'iva; ཤིན་བྱ་མེར་བྱ་ *Cid-bu ser-skye* n. of a Brāhman sage. ཤིན་བྱ་མེར་བྱ་ རྒྱུ་ལྡན་པ་མེར་བྱ་ the followers of Kapila S'iva having become irritated (*A.* 139).

ཤིན་ཏུ་ *cin-tu* 1. གཤམ་, གཤམ་, གཤམ་, གཤམ་, གཤམ་ very, greatly, esp. before adj. and adv. 2. གཤམ་: really, indeed: གཤམ་ཏུ་མེར་བྱ་པ་ ཤིན་ཏུ་ཡིན་ he was really an incarnation of a Bodhisattva (*A.* 68). 3. or ཤིན་ཏུ་པ་ = གཤམ་ཏུ་ཡིན་ *phul-tu-phyin* or ཏུ་པ་ *te-por.* ཤིན་ཏུ་ཐོ་ *cin-tu-khro* གཤམ་ fierer, terrific; ཤིན་ཏུ་དགའ་བ་ *cin-tu dgah-wa* = ཡང་དགའ་དགའ་བ་ very pleased, great joy (*Mñon.*). ཤིན་ཏུ་འཕྲུང་བ་ *cin-tu hkhor-wa* = རྩ་པ་ or འཕྲུང་བ་ *hkhul-wa* to be blundering, mistakeful. ཤིན་ཏུ་མཚན་ག་ *cin-tu mchog* excellent, very good (*Mñon.*); ཤིན་ཏུ་མོ་ཤི་ག་ *cin-tu mohi yi-ge* very soft letters, very feminine letters (*Sum-rtag*).

ཤིན་ཏུ་དུག་ *cin-tu-dug* = བོང་ར་ aconite; wolf's bane (*Mñon.*).

ཤིན་ཏུ་བྱུང་ *cin-tu byuñ* n. of a class of Brāhman (*Mñon.*).

ཤིན་ཏུ་མི་བཟང་མ་ *cin-tu mi-bzad-ma* n. of a Yakṣa princess (*K. g.* ༥, 130).

ཤིན་ཏུ་མན་ *cin-ṣun-can* = སྤོང་པ་ *snan-po* (*Mñon.*).

ཤིན་ཏུ་མི་སྤྲུལ་པ་ *cin-tu mi-srun-pa* = རྒྱ་གཞི་པ་ the language of the gods of Tuṣita heaven.

ཤིན་ཏུ་ལན་པ་ *cin-tu lan-tshā-wa* = རྒྱ་ཏུ་ *rgya-tshā* the Indian table salt; very saltish (*Mñon.*).

† ཤིན་ཏུ་ཤི་ *cin-dsi-tā* རྒྱ་ལྡན་ n. of a fruit (*K. d.* ༥, 202).

ཞིབ་པ *ṣib-pa* to whisper (*Jä.*).

ཞིབ་ཞིལ་ལ *ṣib ṣi-lu-lu* or ཅན་ཅན་ in *Ld.* = the fruit of the dog-rose.

ཞིམ་པ *ṣim-pa* (སྒྲུབ་པ) mixed up.

ཞིམ་མི་ཞིམ་ *ṣim mi-ṣim* has been explained as ལྷ་རྩལ་ལ་ཞིམ་པ་ composite, different things mixed up together (*Rtsii.*).

ཞིམ་ག་པ *ṣim-ga-pa* a kind of tree or wood (*Cs.*).

ཞིར *ṣir* or ཞིར་ཞིར་ with རེ་མོན་པ་ 1. to gush out, to stream forth with a noise (*Cs.*). 2. a musical note (*K. my. 7, 293*).

ཞིལ་པ *ṣil-wa* *W.* to drip through (*Jä.*).

ཞིལ་ལི *ṣil-li* [a gauze-like texture *W.*; ཞིལ་ཞིལ་ *ṣil-ṣil*, 1. id. 2. *Cs.*: 'a cant word denoting the noise of anything'] *Jä.*

ཞིས་ *ṣis* or ཞིས་པ་ in བཀྲ་ཞིས་ མིབ་, ལྷ་ལྷོ་, མཚན་ལྷོ་ good luck, fortune, glory, bliss; ཞིས་མཛེན་ མིབ་ཀར་, auspicious, foreboding good. ཞིས་པ་བཛེན་པ་ or ཞིས་བཛེན་ རྒྱུ་མཛེན་; ལྷ་ལྷོ་ལྷོ་ benediction, words of blessing; དེ་འབྱུང་ན་ཞིས་ if that happens, it will be an auspicious sign; ཞིས་པ་ལེ་མེང་ a name foreboding good, མ་ཞིས་པ་ལེ་མེང་ an omen foreboding ill (*Vai-ṣñ.*); བཅན་པ་ལེ་ཞིས་ *ḥstan-pahi-ṣis* acc. to *Schl.* 232 denotes the religious plays performed in convents. ཞིས་པ་ལ་ one blessed, ཞིས་པ་ལེན་པ་ to be blessed, ཞིས་པ་ར་འབྱུང་པ་ to become blessed, ཞིས་པ་ར་ཕྱིན་པ་ to make blessed, to bless; བཀྲ་ཞིས་ *v.* བཀྲ་པ་.

ལུ *Ṣu* n. of a place in Tibet (*Deb. 7, 9*). ལུ་རྩེ་རྒྱ་ལྷ་གསལ་ n. of a celebrated lama of Shu.

ལུ་དག་དཀར་པོ་ *ṣu-dag-dkar-po* = ཀ་དམ་ལྷ་ན་ *gañs-ldan* also called ལུ་དག་ or ལུ་ལག་ རྩེ་མཚན་པོ་ a medicinal drug: ལུ་དག་ནག་པོ་སྒྲོ་རྩེ་དྲུག་གསལ་ (Med.).

ལུ་མོ་ཟ *ṣu-mo-za* pulse.

ལུ་བ *ṣu-wa* 1. sbst. a kind of blister-like irruption on the skin; མ་ལུ་ བེམ་མོ་ཅུ་, an abscess, ulcer, sore. ལུ་བ་མོན་ an abscess rises, ལུ་བ་ན་ gives pain, ལུ་བ་མན་ the abscess heals; ལུ་མོན་ the abscess becomes absorbed. 2. ལུ་མུ་ scab, scurf, scald (*Jä.*). 3. a yb., with pf. བལུས་ or ལུས་, fut. བལུ, imp. བལུས་ or ལུ: (1) to take off, pull off, peel or strip; ལུ་ལན་གྱི་གྲོ་ལུ་བ་ to take off a person's clothes; བལུས་པ་ལུ་བ་ "*pags-pa shu-wa*" (colloq. to give a good beating). (2) to copy, དཔེ་ a book, resp. ལུ་ལུས་ཕྱིན་པ་; དཔེ་བལུས་ copied (*Jä.*); རན་ བལུས་ *hdra-bṣus* a true copy.

རྩ་ལུ་ནི་ཀ་ར་ན་ *Ṣu-ni ka-ra-na* n. of a city situated to the south of Kalāpa the capital of the fabulous Shambhala (*S. lam. 41*).

རྩ་ལུ་མྱི་ *ṣu-bham* རྩམ་=བདེ་ལེགས་ happiness and good: ལུ་བས་ལྷ་བདེ་ལེགས་ལུ་ཕྱར་ཅིག་ happiness and good be (to all).

རྩ་ལུ་ལེ་ན་ *Ṣur-ṣe-na* n. of a tract in the neighbourhood of Mathura, not far from Agra.

ལུག་ *ṣug* [1. a thrust, push, knock; ལུག་ ལུག་པ་ *ṣug phul-wa* to shove (by a more gentle motion) *C.* 2. in comp.: ལྷོ་ལུག་ *khyo-ṣug* *v.* ལྷོ་ *khyo*; ལུག་བཟའ་ *ṣug-bzah* wife, consort, spouse *Schtr.* 3. *W.*: old, but still fit for use. 4. ལུག་ལུག་ལ་ *ṣug-ṣug-la* colloq. for ལུབ་ལུར་ *ṣub-bur* softly, gently, e.g., རྩེ་བ་ *ḥgro-wa* to walk, to tread, etc.] from *Jä.*

ལུག་ལུ *ṣug-gu* colloq. for ལུག་ལུ *ṣog-bu*.

ལུག་པ་ *ṣug-pa* (also called མངས་ཞིང་ the incense-tree) acc. to *Jä.* the high, cypress-like juniper-tree of the Himalayā mountains, (*Juniperus excelsa*). It covers large mountain tracts and is considered sacred,

and much used in religious ceremonies; its berries being burnt as incense. ལྷན་པ་ལྷན་ the berries of *Juniperus squamosa*, a low shrub and similar to the English *Juniperus communis*. ལྷན་པ་ the smoke or perfume of juniper-incense.

Syn. ལྷ་ཡི་ཤིང་ *lha-yi-shing*; བརྒྱ་ལྷན་ *brgya-byin rkañ-hthun*; ཡོངས་བཟང་མད་ *yonṣ-bṣaṅ-can*; མད་ཟེར་འདབ་མད་ *hod-zer hdab-can*; མད་ཤིང་མད་པ་འཛིན་ *thañ ṣiñ mdaḥ hdsin*; བདུག་ཐོས་ཤིང་ *bdug-spos-ṣiñ* (*Mñon.*).

ལྷན་གཞི་ *ṣug-gtsaṅ* in Kham dialect: silk of four hues, i.e., white, yellow, red and green colours (*Rtsii.*).

ལྷན་མོད་ *ṣug-tshod* a sort of mistletoe, *Viscum oxycedri*, growing on juniper and gradually killing it. The leaves have a slightly sour taste and are used for culinary purposes *W.* (*Jā.*).

ལྷན་ *ṣugs* 1. = རྒྱལ་དབང་ བེག, རམས་, རམས་, མེག: velocity, force: རྒྱལ་གྱི་ལྷན་ *rluñ-gi ṣugs* the force of the wind, རྒྱལ་གྱི་ལྷན་ velocity of water, རྒྱལ་གྱི་ལྷན་ consuming power of fire. 2. inherent strength, power, energy: དཔལ་ལྷན་ ལྷན་ energy of faith; རྒྱལ་ལྷན་ ལྷན་ ardour of love; དགའ་བའི་ལྷན་གྱིས་ *dgah-waḥi ṣugs-kyis* by the power of joy. རྒྱལ་ལྷན་ ལྷན་ power or strength of a horse; རྒྱལ་ལྷན་ ལྷན་ elephant's strength. ལྷན་གྱི་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ the impulse to make water must not be suppressed (*Med.*); རྒྱལ་ལྷན་ལྷན་གྱི་ལྷན་ལྷན་ these are (the outcome of) the power of former alms; རྒྱལ་ལྷན་ལྷན་གྱིས་ by the power of grace ལྷན་གྱིས་ = རང་ལྷན་གྱིས་ spontaneously, of one's own accord. ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *ṣugs-la gcol-btab* to oppose or try to dissuade one from an undertaking or adventure or from any work, also obstruction to progress of any work: ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ (*A. 126*). ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *ṣugs-sgrogs-pa* to speak or address

in loud and forcible language. 3. a groan: ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *ṣugs-dir-wa* was explained as ལྷན་ལྷན་ལྷན་ to groan loud from pain: ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ *ṣugs-nar* or ལྷན་ལྷན་ deep sigh, groan; ལྷན་ལྷན་ ལྷན་ or ལྷན་ལྷན་ *hbyin-pa* to sigh, to groan: ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ལྷན་ he heaves a deep sigh (*Jā.*).

ལྷན་ལྷན་ *ṣugs-skad* = ལྷན་ལྷན་ *ṣugs-sgra* 1. a whistling. 2. calling out loudly or with emphasis; a voice of strength in pulling or in lifting up any object (*Jā.*). ལྷན་ལྷན་ *ṣugs-pa* [a small whistle which in sounding is put quite into the mouth].

ལྷན་ལྷན་ *ṣugs-che-wa* ལྷན་ལྷན་ powerful, very strong; great velocity or motion.

ལྷན་ལྷན་ *ṣugs-hgro* mule, horse. ལྷན་ལྷན་ *ṣugs-hgrohi-pha* (lit. father of the mule) an ass, a donkey (*Mñon.*).

ལྷན་ལྷན་ *ṣugs-hphyo* (ལྷན་) ལྷན་ n. of a number.

ལྷན་ལྷན་ *ṣuñ-wa* pf. ལྷན་ 1. to snore. 2. to hum, to buzz, e.g., of a large beetle (*Jā.*).

ལྷན་ལྷན་ *ṣud-pa* 1. pf. fut. ལྷན་ to rub, e.g., one thing against another *C.* 2. to get scratched, excoriated, galled (cf. ལྷན་ལྷན་). 3. ལྷན་ལྷན་ to steal silently away, to sneak off unperceived (*Jā.*).

ལྷན་ལྷན་ *ṣun-pa* = ལྷན་ལྷན་ ལྷན་, ལྷན་ལྷན་ bark, rind, peel, skin; ལྷན་ལྷན་ = ལྷན་ལྷན་ the last expression being also used of the skin of animals (*Lex.*). ལྷན་ལྷན་ ལྷན་ ལྷན་ to cast off or change skin as snakes do.

ལྷན་ལྷན་ *ṣun-pa-can* ལྷན་ལྷན་ having bark, skin or rind; acc. to *Lex.* = ལྷན་ལྷན་ sealy fish. ལྷན་ལྷན་ *ṣun-ldan* = ལྷན་ལྷན་.

ལྷན་ལྷན་ *ṣun-pa-hjam* = ལྷན་ལྷན་ *stag-pa-ṣiñ* (*Mñon.*) birch tree; soft bark.

ལྷན་ལྷན་ *ṣun-pa dri-shim* = ལྷན་ལྷན་ *khu-ṣiñ* (*Mñon.*).

ལེ་མུ་རྩེ *ce-sbyor* = ལེ་མུ་རྩེ་པ་ *hkhriḡ-pa* sexual union, copulation (*Mñon.*).

ལེ་མོང་ *ce-moñ* divine predestination, divine protection; nature, fate, destiny; power, origin of power or authority; strength (*Jā.*).

ལེ་རུལ་ *ce-rul* fetid, putrid (*Sch.*).

ལེད I: *ced* 1. vb. = ལེད་ཅེ་ says, said; is analogous to ལེ་མུ་རྩེ་པ་ ལེ་མུ་རྩེ་པ་ལེ་མུ་རྩེ་པ་ an old man (or village-head) of *Brag-rgyab-pa* said (*A. 66*). 2. = ལེད་ the mind; ལེ་མུ་རྩེ་པ་ལེ་མུ་རྩེ་པ་ a boy whose mind is not developed and cannot understand what is good and what is injurious, i.e., cannot distinguish between good and bad.

ལེད་མཐུན་ *ced-mthun* honourable sir, noble lord; polite address among exalted persons, such as kings, ministers or leaders (*K. du. 3, 285*).

ལེད་ལྟེ་བ་ *ced-bye-wa* ལེ་ལྟེ་བ་ intellectually developed, accomplished, sensible, having the power of judging or discriminating. ལེ་མུ་རྩེ་པ་ undeveloped; = ལེ་མུ་རྩེ་པ་ ལེ་མུ་རྩེ་པ་ unable to distinguish, open, explain (a sign or riddle). ལེད་ལྟེ་མཐུན་པ་ *ced-dbye mkhas-pa* one clever in discrimination, in distinguishing one thing from another.

ལེད II: 1. = ལེ་ལྟེ་བ་ *stobs*, ལེ་ལྟེ་བ་ strength, force: ལེ་ལྟེ་བ་ལེ་ལྟེ་བ་ a mighty hero; ལེ་ལྟེ་བ་ strength decreases, begins to fail, ལེ་ལྟེ་བ་ strength is restored, ལེ་ལྟེ་བ་ strength is impaired; ལེད་ལྟེ་བ་ *ced skyed-pa* to grow strong. ལེད་ལྟེ་བ་ *ced-chuñ* weak, feeble, frail, gen. in reference to ལེ་ལྟེ་བ་ body. 2. the patriarch Manu of the Hindus.

ལེད III: the approximate direction, region, quarter: ལེ་ལྟེ་བ་ལེ་ལྟེ་བ་ below the sun, i.e., between the sun and the horizon (*Jā.*).

ལེད་བདག་ *ced-bdag* 1. also ལེད་བདག་ = ལེ་ལྟེ་བ་ self. 2. one having power or authority, a lord, ruler.

ལེད་བྱ་ *ced-bu* ལེ་ལྟེ་བ་, ལེ་ལྟེ་བ་ son of Manu, man, human being. In the beginning of this *Kalpa* (age) a celestial being on account of the exhaustion of his merits fell down from heaven to this world; he was called ལེད་བྱ་ Manu (*So-rig. 84*). ལེད་བྱ་ ལེད་བྱ་ *ced-las-skyes* or ལེད་བྱ་ལེད་བྱ་ *cedbu las-skyes* ལེད་བྱ་, ལེ་ལྟེ་བ་ man, humanity, progeny of Manu.

ལེད་བྱ་ལེད་བྱ་ *Ced-pu ser-skye* a tribe (*A. 66*).

ལེད་མ་ *ced-ma* 1. sbst. = ལེད་. 2. adj. = ལེད་ ལེད་ (*Jā.*).

ལེད་ལྟེ་བ་ལེད་ལྟེ་བ་ *ce-buhi khyu-ru* flock of lambs and kids (*A. 15*).

ལེད་ལྟེ་བ་ *cer-phyin* abbr. for ལེ་ལྟེ་བ་ལེ་ལྟེ་བ་ ལེ་ལྟེ་བ་ ལེ་ལྟེ་བ་, the title of a division of the *Kahgyur*. ལེད་ལྟེ་བ་ལེད་ལྟེ་བ་ n. of a *Sūtra* in (*K. ko. 3, 307*).

ལེད་ལྟེ་བ་ *cer-wa*, pf. ལེད་ལྟེ་བ་ *bcer* to compare, to confront (*Cs.*).

ལེལ་ *cel* ལེ་ལྟེ་བ་, ལེ་ལྟེ་བ་ crystal, glass; is also the term used by Mongols and Siberian Buriats. ལེ་ལྟེ་བ་ (ལེལ་) *sreg byed-(cel)* burning glass; ལེ་ལྟེ་བ་ (ལེལ་) *hod-gsal-(cel)* glittering or reflecting glass, ལེ་ལྟེ་བ་ ལེ་ལྟེ་བ་ *ñi-ma sbyaḥs-paḥi rdo-(cel)* sun-purifying stone, ལེ་ལྟེ་བ་ ལེ་ལྟེ་བ་ *dag-paḥi rdo-wa* cleansing stone or crystal, ལེ་ལྟེ་བ་ (ལེལ་) *rdo-dkar-po (cel)* white transparent crystal (*Mñon.*) also called ལེ་ལྟེ་བ་ or ལེ་ལྟེ་བ་ natural crystal, as distinguished from ལེ་ལྟེ་བ་ artificial or melted crystal, i.e., glass; ལེ་ལྟེ་བ་ *spas-cel* amber; ལེ་ལྟེ་བ་ ལེ་ལྟེ་བ་ a magic stone supposed to have the power of producing water or rain (*Jā.*);

ཤོག་ཅེས་པ་ to say come, to invite, ཇེད་ལ་ཤོག་གྲང་
མི་ཅེས་ we are not so much as invited. (Jā.).

ཤོག་པ་ *ṣog-pa* 1. བཟུངས་པ་ལྟོག་པ་ a bird, one having wings; ཤོག་རྒྱུ་པ་ to spread the wings; མཇུག་ཤོག་ tail feather.
2. fin of fishes.

ཤོག་བྱ་ *ṣog-bu* ཀླུ་མཁའ་ལྔ་པ་ paper, a sheet of paper; ལྔ་ཤོག་ China paper; བོད་ཤོག་ Tibet paper; དར་ཤོག་ silk-paper; དམ་ཤོག་ cotton-paper (also paper of linen rags); ཤིང་ཤོག་ bark-paper, ཕགས་ཤོག་ parchment; མཐེང་ཤོག་, རྩ་ཤོག་ dark blue or black paper for writing on in gold or silver; མགོ་ཤོག་ resp. དབྱ་ཤོག་ the first or the title page of a book; གསེར་ཤོག་ gold-leaf, thin film of gold; དཔལ་ཤོག་ silver-leaf or paper; ཤོག་ཁང་ *ṣog-khañ* paper house, paper-maker's farm; ཤོག་གང་ *ṣog-gañ* a full sheet of paper; ཤོག་གྲངས་ *ṣog-graṅs* page number; number of leaves in a book. ཤོག་ལས་པ་ *ṣog-las-pa* paper manufacturer (*Rtsii.*).

ཤོག་ཤིང་ *ṣog-ṣiñ* the *daphne* plant, the plant from the bark of which paper is made.

Syn. ལྔ་ལྔ་གས་ *chu-grōg*; ལྔ་ལྔ་མཁའ་ *ston-ka ldan*; འདམ་བྱ་ཅན་ *hdam-bu can*; བྱ་ལི་མས་ *bya-yi zas* (*Mhon.*).

ཤོང་ *ṣoñ* 1. རྒྱུ་མཁའ་ the ridge of a mountain (*Lex.*). 2. also ག་ཤོང་ or ག་ཤོངས་ ས་ལུ་ a pit, hole, cavity, excavation; a valley: ལྔ་ཤོངས་ cavity filled with water; ལྔ་ཤོངས་ valley with meadows, low ground overgrown with grass; ལྔ་ཤོང་གི་ག་ཤོངས་ the cavities near wings of the nose (*Jā.*). 3. n. of a place in Tibet; ཤོང་ལྔ་རྒྱུ་ལྔ་མཁའ་ the famous poet and *Lo-tsā-wa* of Tibet who translated the *Kāvyaḍars'a*, the *Avadāna kalpalatā* and other *Sānskrit* works into Tibetan verse.

ཤོང་བྱ་ *ṣoñ-bu* furrow, ཤོངས་བྱ་འཕེན་པ་ *ṣoñs-bu hthen-pa* to make furrows (*Jā.*).

ཤོང་ཤོང་ *ṣoñ-ṣoñ* rough, rugged (*Sch.*).

ཤོང་བ་ *ṣoñ-wa* 1. བཟུངས་པ་ to hold, contain, to have room in or on: མི་ཤོང་ that is not to be got in, there is no room for it; རངས་རྒྱུ་རིལ་བ་ལྔ་ལྔ་གས་མ་ག་ལྔ་བྱ་གང་ཤོང་བ་ (*A. 22*) a copper globular pot (for anointing) that would hold one *bre'* measure of Magadha. 2. ལྔ་ཤོང་ to comprehend, hold in the mind. 3. བཟུངས་པ་, fut. བཟུངས་, imp. ཤོངས་, to empty, remove, carry or take away (*Jā.*).

ཤོད་ *ṣod* I: imp. of བཟུངས་པ་ or འཕེན་པ་ *hchad-pa*: གསེར་ཤོད་ describe it. རྒྱུ་ལྔ་ལྔ་མཁའ་ལྔ་ཤོད་ (*A. 122*) preach or explain the lord's teachings without reserve. ཤོད་ལྔ་ explanatory word or word explained.

ཤོད་ II: ལྔ་ཤོད་, ལྔ་ཤོད་: the lower, the inferior part of a thing; ལྔ་ཤོད་ upper and lower; ལྔ་ཤོད་ *rtse-ṣod* top and bottom; ལྔ་ཤོད་ (*Vai-ṣñ.*) a lower tract of land, with milder climate, opp. to ལྔ་ལྔ་གས་ elevated cold region, ཤོད་ལྔ་ to or toward the bottom, down, downwards (*Jā.*).

ཤོན་ *ṣon* a form of dance; the turning to left in pantomimic dancing of women (*Ya-sel. 13*). ལྔ་ལྔ་གས་ལྔ་ལྔ་གས་ལྔ་ལྔ་གས་ལྔ་ལྔ་གས་ལྔ་ལྔ་གས་ བསམ་གྱིས་མི་ལྔ་ལྔ་གས་ (*Ya-sel. 13*) in the four directions (on all sides) the subjects were making sports, dancing and performing pantomimic plays, etc., on an inconceivably large scale.

ཤོབ་ *ṣob* = ག་ཤོབ་ *gshob* 1. smell of singeing 2. ག་ཤོབ་ a fib, falsehood, lie; ཤོབ་ལྔ་བ་ to tell a lie; གསེར་ཤོབ་ཤོབ་ལྔ་བ་ to tell a lie, gen. in joke.

ཤོམ་པ་ *ṣom-pa* pf. བཟུངས་པ་ *ḥṣoms* or ཤོམས་ also བཟུངས་, *ḥṣams* fut. བཟུངས་, imp. བཟུངས་ or ཤོམ་

to prepare, make ready, arrange, put in order; དབྱུང་གི་ཚོགས་ཤོར་པ་ to make armaments; མཚན་པ་བཟུངས་ made preparations for a religious service (*A. 69*). ཤོར་མཇུག་ *chos-ra* preparation, arrangement, fitting out; ཤོར་མཇུག་པ་= རྒྱལ་བཞུགས་པ་ to have made arrangement. ཤོར་ state, pomp, splendour, with བྱེད་པ་ to show off, to dress smartly, ཤོར་ཅན་ stately, grand (*Jā.*).

ཤོར་ *gor*, v. ཤོར་ *go-re*.

ཤོར་བ་ *gor-wa* to be fled, to be lost, to escape, slip. ཤོས་ཤོར་བ་ run away; ལྷན་མ་ཐག་པ་ཤོར་བ་ taken away by thieves or robbers; བུ་ཐོན་པ་ཤོར་བ་ lost in consequence of debt.

ཤོལ་ *col*=ལྷག་པོ་ གཞིག་ excess, additional; sometimes wrongly for ཤོལ་གྱི་རྒྱ་ *col-kyi-rka* རྒྱ་ furrow of the plough. ཤོལ་ཚོགས་ *col-tsoys* རྒྱ་ cultivators, husbandmen.

ཤོལ་བ་ *col-wa* 1. intercalation, insertion (*Cs.*); ལྷ་ཤོལ་ *zla-col* intercalary month. 2. prest. tense of བཤོལ་བ་ *bcol-wa*.

ཤོལ་པོ་ *col-po* a species of willow.

ཤོས་ *cos* 1. almost always in conjunction with གཅིག་ the other, of two, e.g., བྱེད་མེད་ གཅིག་ཤོས་ the other woman. 2.=ཐར་ or ཐམ་ a termination indicating the comparative or superlative degree; ལོན་ཤོས་ the oldest or elder; དེ་ཡན་མཁས་ཤོས་ལྷ་བྱུང་གནང་ hence forth do behave as the wisest or the cleverest person; རྒྱུ་ཤོས་ the younger, the youngest; བཅུ་ན་མ་ལྷ་བཅུ་ཤོས་ the youngest of the five hundred ladies; རིང་ཤོས་ the longest the tallest; ལུང་རིང་ཤོས་ of the longest duration, རྩ་རྩ་ཤོས་ the most long-lived; རྩ་རྩ་ཤོས་ the kindest, the principal benefactress (or benefactor); རད་ཅེ་ཤོས་རྒྱས་ནད་འཕེབས་པས་ because one is suffering under the chief disease, viz., old age (*Jā.*).

ཤོས་བྱ་=གཏོར་མ་ offerings of cakes, etc.; ཤོས་ཁང་ *gos-khan* offerings made in fanciful designs of temples, castles, etc., gen. by the Bon priests.

རྩ་བ་པ་ *gra-wa-na* the ear (mystic) (*K. gu. 1, 27*).

གྱི་ *Cri* གྱི་=དཔལ་ glory, magnificence; magnificent, splendid, grand. གྱི་རི་ *Cri-ri* (Tib. དཔལ་རི་ *dpal-ri*) གྱི་ལྷོ་མ་ is a mountain in the south of India where Nāgārjuna resided in the last stage of his life. གྱི་ཁུ་པ་ *cri-khan-da*,=དཔལ་གྱི་དུམ་བུ་ wood-apple preserve. གྱི་ཁུ་པ་དག་པོ་ཐོང་བ་ཐེད་ tames, i.e., propitiates *Rudra* the fearful one.

གཤག་ *gcah*=ཡིན་ལྷགས་ becoming, worthy, fitting, suitable.

གཤམ་ *gcah-ma*=ཡང་དག་པ་ or རྩ་མེད་པ་ *skyon-med-pa* 1. stainless, righteous, upright, honest, good; གྱི་གཤམ་ *blo-gshah-ma* an upright, true heart; མ་གཅིག་གཤམ་མ་ lit. the pious lady; n. of a Buddhist sanctity of Tibet. 2.=གཞན་ only, merely, mere, nothing but (*Jā.*).

གཤམ་དཀར་ *gshah-dkar* རྩ་ tin, cf. ལ་ཤེ་ *sha-ñe*; གཤམ་དཀར་མ་གསེང་རྩ་འཛིང་བྱེད་མིན་ tin (used as a medicine) heals ulcers and renders mercury harmless.

གཤག་པ་ *gcah-pa* 1. distinction, difference; to distinguish (one from another); to differentiate. 2. v. གཤག་པ་ *gcah-pa* (*Jā.*).

Syn. གཤག་པ་ *gcah-pa*; དཔེ་བ་ *dphe-wa*; གཤམ་པ་ *gcah-pa* (*Mñon.*).

གཤགས་ *gcags* right, justice: གཤགས་འབྱེད་པ་ to investigate the righteousness (of an action); བཀའ་གཤགས་ court of justice; བཀའ་གཤགས་ལྷན་རྒྱས་ the chief court of justice or council of the kalons at Lhasa. གཤག་ གཤགས་བྱེད་པ་ justice or investigation done by

གཤིན་ཇེ་མ་ཤ་ལ *Gcin-rje ma-hā kā-la* one of the most powerful sons of Mahādeva who carrying in his hand a huge club of the size of Sumeru mountain keeps the Asura in perpetual terror (*K. g. 317*).

གཤིན་ཇེ་མ་ཤ *Gcin-rjehi chuñ-ma* the wife of Yama is དུད་པས་འགོབས *dud-pas-hgebs*. གཤིན་ཇེ་གྲོང་ *gcin-rjehi-groñ* the city of Yama is ཡང་དག་འགོག *yañ-dag-hgog*. གཤིན་ཇེ་འཇུག་པ་ *gcin-rjehi mdun-pa* the minister of Yama is རྟེ་མ་ཅན་ *ñi-ma-can*. གཤིན་ཇེ་ཡི་གེ་པ་ *gcin-rjehi yi-ge-pa* the writer of Yama is སྒྲ་ཚེགས་ཐུང་ *sna-tshogs-sbas* བཅུ་ཡུལ་, འཇུག་པ་. གཤིན་ཇེ་འགྲོག་པ་ *gcin-rjehi gyog-po* the servants of Yama are གཏུམ་པོ་ འཇུག་པ་ and གཏུམ་པོ་ མཛུ་འཇུག་པ་ (*Mñon.*).

གཤིན་ཇེ་བུ *Gcin-rjehi-bu*, 1. the son of the lord of death. 2. as met. = རྟེ་མ་ཅན་ ant (*Mñon.*).

གཤིན་ཇེ་ཕོ་རོག་ *Gcin-rje pho-rog* n. of a (ས་བདག་) demon.

གཤིན་ཇེ་ཕྱགས་ *Gcin-rje phyogs* ཡམ་ལ་ the quarter of the lord of death, the south.

གཤིན་ཇེ་སྤྱིང་མོ་ *Gcin-rjehi sriñ-mo* (ཚུ་བོ་ཡ་མུ་ན་) the sister of the lord of death; an epithet of the river Yamunā.

གཤིན་ཇེ་གཤིན་ནག་པོ་ black lord of death, a terrible deity; གཤིན་ཇེ་གཤིན་ནག་པོ་འཇུག་པ་ a *Tantra* to propitiate the black lord of death (*K. g. 29*).

གཤིན་ཇེ་གཤིན་དམར་པོ་ *Gcin-rje gced dmar-po* = འཇུག་པ་ཕྱིང་དམར་པོ་ n. of a tutelary god the Red Bhairava: གཤིན་ཇེ་མེ་ཐུབ་བཅོམ་ལྷ་ན་གཤིན་ཇེ་གཤིན་དམར་པོ་ (*A. 17*).

གཤིན་ཇེ་གཤིན་དམར་པོ་འཇུག་པ་ *gcin-rje gced dmar-pohi-rgyud* n. of a *Tantra* on exorcism and also for making enchanted medicines, swords, etc. (*K. g. 71*).

གཤིན་ཇེ་གྲོང་ *Gcin-rjehi-groñ* མཐུན་ the city of the lord of death.

གཤིན་ཇེ་འགྲོན་ *Gcin-rjehi-gdon* n. of a fearful evil spirit (*Mñg. 77*).

གཤིན་ཇེ་འབྲུག་པོ་ *gcin-rjehi bdag-po* རྩ་མེ་ལྷ་རྩ་ = the planet Saturn (*Mñon.*).

གཤིན་ཇེ་འབྲུག་པོ་ *gcin-rjehi ba-dan* རྩ་མེ་ལྷ་རྩ་ the flag or standard of the lord of death.

གཤིན་ཇེ་འགྲོན་ *gcin-rjehi-gshon* མཆིལ་ buffalo. Syn. མ་ཤེ་ *ma-he* (*Mñon.*).

གཤིན་ཇེ་མ་ཤ་འགྲོན་ *Gcin-rje sas-hphrog* n. of a (ས་བདག་) demon.

གཤིན་ཇེ་ *gcin-hdre* the soul of the dead regarded as a ghost or spectre.

གཤིན་ཇེ་ *gcin-hpras* the convulsive motions, the writhings of a dying creature (*Jā.*).

གཤིན་ཇེ་སྒྲིང་ *gcin-rdsas* = བཞེད་རྩ་ *bsño-rten* goods and effects belonging to a deceased person which are given to the church to bless his soul. གཤིན་ཇེ་སྒྲིང་ *gcin-rdsas* = རྩ་མེ་ལྷ་རྩ་ food prepared for and offered to the dead; acc. to *Jā.* food presented to the lamas when a person has died.

གཤིན་པ་ *gcin-pa* (ཕན་ཚུན་གཤིས་གཤིན་པ་བུ་) mutual agreement, concord, harmony.

གཤིན་པོ་ *gcin-pho* = ཤི་བོ་ *çi-lo*.

གཤིབ་པ་ *gci-b-pa* or གཤིབས་པ་ or བཞིབས་པ་ = བཞིབས་པ་ *bsgrigs-pa* anything arranged, arrangement. གཤིབས་པ་འཇུག་པ་ *gci-b-pa-rgyud* a row or file (of men) that has been marshalled or drawn up (*Situ. 82*).

གཤིམ་པ་ *çim-pa* or གཤིན་པ་ ground down, crushed.

གཤིས་ *gci-s* also བཞིས་ = ཚུལ་ or ལུགས་; also = བཞིན་. 1. nature, temper, natural disposition: རང་གཤིས་ཡིན་ = རང་གཤིན་ཡིན་ (*Yig. 15*) it is his or their nature, their natural disposition; གཤིས་ཀྱིས་ by the very nature of the

case, naturally, quite of itself. 2. the person, or the body: གཤམ་ཐམས་ཅད་ཏུ་འབྱུག་གོ་ they anointed the whole body (*Jā.*).

+ གཤམ་ལུགས་ *gçis-lugs* 1. = རྒྱུད་ཀྱི་ *Çunyata*.
2. = གནས་ལུགས་ disposition (*Yig. 51*).

གཤམ་བ་ *gçuñ-wa* to rebuke, to blame, reproach; ལུགས་ཀྱི་ཐོས་པ་ལྟར་ལྟོན་བཞོན་པ་ to blame in a whisper, i.e., behind a person's back and to find fault with. གཤམ་པ་ *gçuñs-pa* = རྒྱུད་པ་ a curse, rebuke, censure.

གཤེ་བ་ *gçe-wa* pf. གཤེས་ *gçes*, to abuse, revile; གཤེ་ཡང་སྤྲུང་མི་གཤེ་བ་ even when one is reviled, (one should) not revile in return.

གཤེག་ *gçeg*, v. གཤེག་པ་ *gçog-pa*.

གཤེགས་པ་ *gçegs-pa* the honorific form of the vb. to go away, to depart; the one form representing both pres. and past tenses, but mostly used in past sense: gone, proceeded, one going, or gone; བདེ་བར་གཤེགས་པ་ gone to happiness, beatitude; also happily gone or passed away, i.e., entered *Nirvāṇa*. དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ *De-bshin-gçegs-pa* ཏཱ་ཤ་ཀཱ་ཏཱ་, gone to the state of ཏཱ་ཤ་ཀཱ་ཏཱ་, i.e., to *Nirvāṇa*, is the remarkable epithet for a Tathagata or past Buddha, meaning lit. "gone like that," or "gone like those other ones," i.e., he has departed as did the other blessed ones in whose footsteps he trod. རང་གནས་ལུ་གཤེགས་པ་ gone to one's own residence or abode. རྒྱུ་ལ་གཤེགས་པ་ is the term used when a Dalai Lama dies; སྤྲུང་གཤེགས་པ་ to return, to come back, to die; སྤྲུ་གཤེགས་པ་ resp. died, when speaking of kings, great lamas and saints and Buddhas. གཤེགས་བརྒྱུས་ *gçegs-bçkyes* parting present, gen. a cup of beer or tea at the time of parting; གཤེགས་མཆོད་ parting feast or treat. གཤེགས་གཏོར་ *gçegs-gtor* offerings of cakes, &c. to the gods when they are asked to return to their own abodes.

གཤེགས་པའི་ལོ་ཆ་ *gçegs-pahi go-cha* = རྒྱུད་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ ལུགས་ fortitude and assiduity (*A. 136*).

གཤེད་ *gçed* = ཤེད་ approximate direction, somewhere; thereabouts; གཤེད་མིན་ whereabouts not known. རྒྱུད་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ལུ་ཤེད་པ་ལྟར་གྱི་ གཤེད་པ་ཤེད་པ་ལྟར་ having said that tonight probably there would not be any theft or robbery he went away in some direction (*A. 130*).

གཤེད་མ་ *gçed-ma* 1. ཇ་མ་, བཅའ་ executioner, hangman; གཤེད་མ་སྟོན་པ་ to engage a hangman, i.e., to pay a murderer; fig.: ཡན་ཚུན་གཤེད་གྱི་གཤེད་གཤེད་གཤེད་གྱི་ one destroying the other, one becoming the murderer of another (*Vai. śā.*). གཤེད་མ་པ་ *gçed-ma-pa* a murderer, executioner. 2. the angel of death who takes away life (*Rtsii.*); gods of vengeance, those that torment the condemned in hell. 3. a mean person who is capable of doing the vilest act; གཤེད་ལྷན་ *gçed-lḍan* ལཱ་ཤ་ the vile one.

གཤེད་དམར་ལྷ་ཁྱེ་ལ་ *Gçed-dmar spu-til* = གཤེད་ཇེ་ གཤེད་དམར་ n. of a Bon deity (*B. Nam.*). གཤེད་པོ་དུར་འདེབས་ *Gçed-po dur-hdebs* n. of a demon.

གཤེན་ *Gçen* n. of an ancient family of Tibet, cognate to S'ākya.

གཤེན་རབས་ *Gçen-rabs* the founder of the Bon religion, his full name being: བོན་གཤེན་རབས་མི་པོ་ལེ་གཤེན་ the omniscient human descendant of *G's'en*; ལྷུབ་གཤེན་ *sgrub-gçen* the Bon doctrine opp. to རྣམ་ཆོས་ or *Saddharma* of the Buddhists.

གཤེར་བ་ *gçer-wa* I: = ལྷན་པ་ *rlan-pa* or ལྷན་པ་ 1. *rlon-pa*, moist, damp, wet; also གཤེར་བ་, གཤེར་པ་, *gçer-pa* and གཤེར་བོ་འབྱུར་བ་ to get thoroughly wet, to be drenched, to be moistened; གཤེར་བར་བྱེད་པ་ to make damp, to moisten. In *C.* གཤེར་བ་ seems

to mean "damp," and སྒང་བ="wet." 2. (=ཆུ) རྒྱལ, ལྟ་རྟོགས་, water, liquid. གཤེར་བཅས་ *gcer-bcas* བས cloud. གཤེར་པའི་འབྲས་ *gcer-pahi-hbras* ལྡན modesty, bashfulness. གཤེར་འཛིན་ *gcer-hdsin* as met.=ཆུ water (*Yig.*); also =a cloud or that which holds moisture or vapour.

གཤེར་བ II: vb. 1. to ask for, beg for: ཤར་ཏེ་ཐོབ་སང་ I got it by asking for it; གཤེར་ལན་པ་ to interrogate, to question, to try (judicially); as partic. and sbst.=the examining or criminal judge. གཤེར་དཔང་ *gcer-dpañ* a judge (*Yig.* 29); གཤེར་འཁོད་མི་སྒྲ་ *gcer-hbod mi-sna* a bailiff, who calls for the attendance of the plaintiffs and defendants, &c. in a legal suit (*Rtsii.*). 2.=གཤེར་བ་ to measure.

གཤེ་བ *gco-wa* pf. གཤེས་ *gcos* 1. to pour away the same as བཤོ་བ་ *bco-wa*; ཆུ་གཤེ་བ་=ཆུ་ཐོ་བ་ to pour out water.

གཤེ་མོ *gco-mo* in *W.* a lever (*Jä.*).

གཤེག་པ་ *gçog-pa* I: ལུས་འདེགས་ཕྱིད་ sbst. ཆུད་ what lifts the body, the wings; also spelt ཤོག་པ་ *çog-pa*.

Syn. གཤེག་སྒོ་ *gçog-sgro*; སྒོ་ *sgro*; འདབ་གཤོག་ *hdab-gçog*; འདབས་ *hdab-ma*; འཁྱེབས་ཕྱིད་ *hgcbbs-byed* (*Mñon.*).

གཤེག་པ་ II: pf. གཤགས་, *gçags* བཤགས་ *bçags*, fut. གཤག, imp. གཤོག་ *gçog* 1. to cleave, to break through; ཤེང་རྒྱུ་པར་གཤོག་པ་ to split wood entirely, རྩལ་པ་བཤེར་གཤོག་པ་ to split into four pieces; རྩམ་བྱར་གཤོག་པ་ to cut into pieces; གངས་བཤོག་པ་ to break through the ice; ལམ་བཤོག་པ་ to hew a path, in *C.* 2. to confess ཤྲིག་པ་, a sin, ཏེས་པ་, a fault, རྩུང་བ་གཤོག་པ་ to confess a fall, and thus to expiate it. ཤྲིག་བཤགས་ *sdig-bçags* atonement, expiation; ལྷུ་ལ་བསད་པའི་ཤྲིག་བཤགས་སུ་ as an atonement for having killed a serpent; མཐོལ་བཤགས་=

ཤྲིག་བཤགས་: མཐོལ་བཤགས་ལ་གཤོག་འབྲུག་བ་ to offer a killed animal (a sheep) as an atonement; ཤྲིག་བཤགས་སྒོམ་ལས་ *sdig-bçags smon-lam* penitential prayer (*Jä.*).

གཤོག་ཤོགས་ *Gçog-thogs* n. of a place in Tibet (*B. ch.* 4).

གཤོང་ *gçon* also གཤོངས་ *gçonñs*, ས་འུ་ narrow place, deep valley: གཤོང་གཤོང་མང་བ་ many defiles or ravines. གཤོངས་ཤིང་ *gçonñs-shin* fields for cultivation on flat slopes or in valleys. སྤང་མར་ཁམས་སྤང་གཤོངས་ཤིང་འདྲ་ Amdo, Kham and Gang, these three are cultivated valleys (*Yig.* 9).

གཤོང་བུ་ *gçog-bu*=སྤང་བུ་ also ཆུ་འོ་རྩེ་ a vessel for water.

གཤོད་པ་ *gçod-pa* to comb (*Cs.*).

གཤོབ *gçob*=ཤོབ་ *çob*.

གཤོམ་པ་ *gçom-pa*=ཤོམ་པ་ *çom-pa*: གཤམ་པ་ གཤོམ་པ་ *gyul-gçom-pa* to make preparations for war or battle.

གཤོར་ *gçor* 1.=ཕྱར་བ་ or ཕྱར་བའི་གཤོར་ passage for water, a water-channel. 2.=རྩ་ལ་བཟོས་པའི་སྒོགས་ *rwa-co-la bzos-pahi skyogs* a ladle made of horn, also=སྒྱུང་བུ་ a punch or pricker.

གཤོར་བ་ I: *gçor-wa* vb., in *C.* also གཤེར་བ་, pf. བཤར་ *bçar* 1. གཤོབ་སྒྲིག་ནས་འགྲོ་བ་ to move or go in a file gen. one following another, to proceed in procession; also to tell off, as beads of a rosary (passing through one's fingers), hence ཆས་བཞེད་བཤར་བྱུང་མང་པོ་ཕྱིད་ to read prayers, recitations, etc.=གཤོབ་སྒྲིགས་འགྲོ་བ་ to go one after another in a row or file. 2. to measure, to weigh: གཤེར་ལ་རྒྱན་གཤོར་བ་ to weigh out brass for gold; གཤོར་བྲེ་ a measuring vessel. 3. to chase, run after: རི་རྩགས་འཛོར་བ་ to chase a game; ཏ་གཤོར་བ་ to fish.

གཞོན་བ II: adj., also གཞོན་བ rough, bristly, shaggy, (*Jä*).

གཞོན་བ *gcol* = རོང or རོང་གཞོན་ རྒྱུ་, རྒྱུ་ plough, the plough in Tibet consisting only of a crooked beam called གཞོན་མདའ་ རྒྱུ་ (without wheels) and the share called གཞོན་ལྗགས་ or རོང་ལྗགས་.

གཞོན་མདའ་འདྲོན་ one of the seven fabulous mountains mentioned in the Buddhist cosmogony (*Sorig*. 8).

གཞོན་ལྗགས་ *gcol-ladan* = བོ་རྩི་ཤིང་, or ལྗ་རི་གེ་ལ་ གཞོན་ལྗགས་, the cocoa-nut (*Mñon*).

གཞོན་པོ་ *gcol-po* poplar-tree (*Jä*).

གཞོས་པ་ *gcos-pa* v. གཞོ་བ་ and བཞོ་བ་.

བགར་ *bcah* I: 1. or བགར་མ་ = ཡང་དག་པ་ or ཏ་མང་ཡག་པོ་, apportionment, service: རེད་ཀྱིས་ འབྲོམ་ཞུན་ལ་བགར་མ་མ་བྱས་ I did not render any service to Bromston. 2. inundation, flood (*A*. 101).

བགར་བ II: = བསད་པ་ with pf. བགས་ *bcas* to slaughter, to kill. ལྷག་བགས་ slaughtered a sheep; བགས་པས་ལྷག་གི་ཁོག་པ་བགས་ the butcher has opened the belly of a sheep (*Situ*. 76). བགས་ར་ *bcas-ra* a slaughter house: ལྷ་སར་ བགས་ར་བྱས་མོ་ he made Lhasa a slaughter house, i.e., massacred many people at Lhasa (*J. Zan*).

བགར་མ་ *bcah-ma* cattle or live-stock kept for slaughter, v. གཞོན་མ་ *gcah-ma*.

བགས་པ་ *bcas-pa* = རྒྱུ་ to explain, lay open; བགས་པར་བྱ་བ་ *bcas-par bya-wa* རྒྱུ་འཕྲོགས་ཀྱི་ཡིད་ anything to be explained or laid open.

བགས་བྱ་ *bcañ-wa* བེམ་པ་, བེམ་པ་, བེམ་པ་ alvine discharges: བགས་བྱ་རྩ་ to discharge ordure; བགས་བྱ་ལྗགས་ to operate on the bowels. བགས་བྱ་ལྗགས་ ལྗ་རི་གེ་ལ་ a cat, lit. that

which discharges ordure secretly or covers it.

Syn. འདྲོན་བྱ་ *hdor-bya*; ལྷག་ལྗགས་ *khyab-lan*; ལྷག་ *phyis*; ལྷག་ལྗགས་ *lto-sñigs*; རྩ་ཆེན་ *dre-chen*; ལྷག་ལྗགས་ *nam-snañ* (*Mñon*).

བགས་ལམ་ *bcañ-lam* ལྷག་, ལྷག་ལམ་ the anus.

Syn. རྩ་ཆེན་ *hog-sgo*; ལྷག་ལམ་ *thur-lam*; རྩ་ཆེན་ *hog-lam*; བགས་བྱ་ལྗགས་ *bcañ-wah-sgo*; ལྷག་ལྗགས་ *gsañ-khuñ*; ལྷག་ *rkub*; རྩ་ཆེན་ *hphoñs* (*Mñon*).

བགས་ཤིང་ *bcañ-sen* བེམ་པ་ཤིང་ species of catechu tree.

བགས་པ་ *bcañs-pa* leaky; ལྷག་ལམ་ བགས་པ་ a leak-hole, full of crevices (*Situ*. 76).

བགས་པ་ *bcañ-pa* 1. ལྷག་, ལྷག་, ལྷག་ to explain, to declare, prove, enunciate: རྩ་ཆེན་ བགས་པ་ to expound religion, to preach; རྩ་ཆེན་ བགས་པ་ he must be set down for dead (*Vai-sñ*); བགས་ཤིང་པ་ *bcañ-sen-pa* defective explanation or debate, wrong explanation; བགས་བྱ་ *bcañ-bya* the subject to be explained; བགས་བྱ་ར་ *bcañ-sbyar* ལྷག་ལྗགས་ subject of discourse, a discourse written down. བགས་ལམ་ *bcañ-yam* an explanation or lecture in which too much is said or written and conveying little sense with a view to deceive (*Situ*. 44). ལྷག་ལྗགས་ བགས་པ་ lecture, address verbally, རྩ་ཆེན་ བགས་པ་ to explain a book; to recite instances, examples; ལྷག་ལྗགས་ བགས་པ་ to elucidate (*Situ*. 76). 2. = ལྷག་པ་ to tell, to relate; བགས་པ་ལྗགས་ method of narration; ལྷག་ལྗགས་ བགས་པ་ to narrate a story.

བགས་པ་ *bcañ-pa* a cruel person, a butcher, v. ལྷག་པ་: ལྷག་པས་ ལྷག་པས་ the butcher slaughters flesh (*Situ*). ལྷག་བྱ་ *gcan-bu* a butcher's son (*Hbrom*. 19, 27).

བགས་མ་ *bcam-ma* ལྷག་པས་ deception, defrauding.

བཤམ་བ *bcar-wa*, v. བཤམ་བ ཁུལ་ནས་=འདྲེན་པ་
to weigh, weighing; བཤམ་བཤམ་བ to measure
with a *bre*.

བཤམ་པ *bcal-wa* 1.=བཤམ་པ་ འབྲས་པ་
destroying; destruction, ruin. 2. བཤམ་པ་
to wash, to wash out or off, to cleanse by
washing, to purge: བཤམ་པ་ བཤམ་པ་
mouth, བཤམ་པ་ *snod-bcal* washing or
cleansing a vessel; བཤམ་པ་ bathing or
washing with water (*Situ. 76*); བཤམ་པ་
བཤམ་པ་འདྲེན་པ་ བཤམ་པ་འདྲེན་པ་ the Brāhmins wash
the passage of excrement and urine with
water; བཤམ་པ་ *lto-wa bcal-wa* to purge
the bowels. བཤམ་པ་ *bcal-thag* = བཤམ་པ་
hkhruḍ-ma water with which vessels have
been washed. བཤམ་པ་འདྲེན་པ་ བཤམ་པ་འདྲེན་པ་
have washed out of this transmigratory exis-
tence (*Khrīd. 50*). བཤམ་པ་ *bcal-nad* diar-
rhoea, indisposition from looseness of the
bowels, flux, etc. བཤམ་པ་ *bcal-byed* laxa-
tive; བཤམ་པ་ *bcal-smān* purgative medicine.

བཤམ་པ *bzig-pa* pf. བཤམ་པ་ *bzigs*, v.
འཕྲུག་པ་ *bjig-pa* འཕྲུག་པ་, འཕྲུག་པ་, to destroy,
break, upset: བཤམ་པ་འཕྲུག་པ་ to subvert reli-
gion; བཤམ་པ་འཕྲུག་པ་ to infringe justice; བཤམ་པ་
འཕྲུག་པ་ to dismantle or break down a house;
འཕྲུག་པ་འཕྲུག་པ་ destroyed the fort.

བཤམ་པ *bçib-pa*, to arrange evenly, with
pf. བཤམ་པ་;=བཤམ་པ་ or བཤམ་པ་: བཤམ་པ་
arranged evenly or properly; good ar-
rangement (*Situ. 76*).

བཤམ་པ་ *bçu-wa*, v. བཤམ་པ་ *çu-wa*.

† བཤམ་པ་ *bçug-pa*=བཤམ་པ་ *bçlañ-wa*,
འཕྲུག་པ་; acc. to Cs. to sell; བཤམ་པ་འཕྲུག་པ་
to barter, to exchange; བཤམ་པ་ *nor-bçugs*
to exchange property (*Situ. 76*).

† བཤམ་པ་ *bçuñ-wa*=འཕྲུག་པ་ 1. to
bring down, degrade, fall off, fall down.
2.=འཕྲུག་པ་ to curse.

བཤམ་པ *bçud-pa* 1. to take off, to
scratch, rub: བཤམ་པ་འཕྲུག་པ་འཕྲུག་པ་, with its
talons scratched the skin. (*Situ. 76*). 2.
to purify by fire; བཤམ་པ་ purifying fire
(*Sch.*). 3. to put into the scabbard, to
sheathe (*Sch.*).

བཤམ་པ *bçum-pa*, v. བཤམ་པ་, pf. བཤམ་པ་,
resp. of བཤམ་པ་, to shed tears, to weep.
བཤམ་པ་འཕྲུག་པ་ cried for help (*Situ. 76*).

བཤམ་པ *bçehu* (cf. བཤམ་པ་, བཤམ་པ་) inunda-
tion, flood (*Jä.*).

བཤམ་པ *bçur-wa* to singe: བཤམ་པ་
mer-bçur-to scorches with fire=མེ་ལྷུ་འཕྲུག་པ་
བཤམ་པ་ *me-la spu-bçur btañ-wa* to cause hair
to be singed (*Situ. 76*).

† བཤམ་པ་ *bçul*=ལམ་ journey, road; བཤམ་པ་
ལམ་=ལམ་ལྷུ་ on the road; བཤམ་པ་ལམ་ལྷུ་འཕྲུག་པ་
ལམ་ལྷུ་འཕྲུག་པ་ལམ་ལྷུ་ in a dream while he was
proceeding on a journey in Western India
(*A. 31*). བཤམ་པ་ *bçul-ka* journey, way (*A.*
10); བཤམ་པ་ *bçul-kha*=ལམ་ལྷུ་ road: བཤམ་པ་
ལམ་ལྷུ་འཕྲུག་པ་ afterwards travelling secretly
on the Nepal road (*A. 85*). བཤམ་པ་ long
way or journey.

བཤམ་པ *bçus*, pf. of བཤམ་པ་འཕྲུག་པ་=flayed,
the skin taken off, but in བཤམ་པ་=copied a
book (*Situ. 76*).

བཤམ་པ་ *bçer* v. བཤམ་པ་ *çer-wa*: བཤམ་པ་
gtam-bçer-to compared one's speech or
what one has said (*Situ. 76*).

བཤམ་པ *bçes-pa* 1.=མཐུན་པ་, བཤམ་པ་ to be
in accord or harmony with, to be friendly;
to be acquainted with. 2. in བཤམ་པ་འཕྲུག་པ་
a relation, relative, friend; བཤམ་པ་, an acquaint-
tance, བཤམ་པ་ intimate friend: བཤམ་པ་
འཕྲུག་པ་འཕྲུག་པ་ they are intent on being
of use to their relatives; བཤམ་པ་འཕྲུག་པ་
འཕྲུག་པ་ you have neither relation nor

friend; བཞོས་རྒྱལ་ལ་མི་རྟེན་ not to depend on friends. བཞོས་གཉེན་ མི་རྟེན་ a friend; དགེ་བའི་ བཞོས་གཉེན་ ཀུལ་ལ་མི་རྟེན་ friend to virtue, pious or holy friend, spiritual friend or adviser; བཞོས་ཀྱི་ཁྱེ་འདྲེད་པ་ *bḥes-kyi khe-hdod-pa* to profit by friendship, make a profit out of religion; བཞོས་མི་བྱེད་པ་ *bḥes mi-byed-pa* an enemy; འཁོན་འཛིན་ vindictiveness; བཞོས་མེད་ *bḥes-med* friendless, guideless: ལོང་བ་བཞོས་མེད་ མང་ཁྱོང་དུ་འབྱམས་པ་ལྟ་བུ་ like a blind man roaming in the wilderness without a guide (*Khrid.* 101).

༥ བཞོ་བ་ *bḥo-wa* = འབྲེག་པ་ 1. copulation; (or གཤམ་མཁུ་ mystic term.) to lie with, to have sexual intercourse with: དེ་དང་བཞོས་པས་བྱ་སྤྱུ་མ་ *de-dañ bḥos-pas bu-skyes* after having slept with him, she bore him a son; to engender, to generate, to beget: ཡག་རྩིས་བཞོས་པའི་བྱ་ the son begotten by the swineherd (*Jā.*). 2. to pour out: ལྷ་བཞོ་བ་ to pour out water. 3. to vomit.

བཞོག་པ་ *bḥog-pa*, v. གཞོག་པ་ *gḥog-pa*.

བཞོང་ས་ *bḥoñs* = དམའ་བ་ འཁོར་ལྗོངས་ a low place, ravine.

བཞོད་པ་ *bḥod-pa* v. བཞོད་པ་ འཁོར་ལྗོངས་, representation, rumour, report.

བཞོར་པོ་ *bḥor-po* C., liberal, munificent (*Jā.*).

བཞོར་བ་ *bḥor-wa*, v. གཞོར་བ་, to chase: རི་དྲགས་བཞོར་ན་ chased game (*Situ.* 76); རི་

དྲགས་བཞོར་དུ་བྱིན་ went to chase wild animals (*Hbrom.* 15).

བཞོལ་ *bḥol* = ཟུག་བཞོལ་ delay, putting off; བཞོལ་བཅའ་པ་ to obstruct; ལུགས་ལ་བཞོལ་བཅའ་པ་ raised strong objection (*A.* 110).

བཞོལ་བ་ *bḥol-wa* to wait, defer, delay: ལས་ལ་བྱ་བཞོལ་སྤྱུག་པ་ to put off, postpone doing work. བཞོལ་འདེབས་ *bḥol-hdebs* or བཞོལ་འཁེབས་པ་ = བཞོལ་བ་: བཞོལ་མ་ཐེབས་ he could not be kept back, diverted from his purpose—relatives are called བདུད་ཀྱི་བཞོལ་འདེབས་ the devils' obstruction, i.e., hindrances on the way of deliverance.

བཞོལ་མ་ *bḥol-ma*, v. རྩ་དངོས་ སུར་ = spirit, wine. བཞོལ་ལྷན་མཉེས་ *bḥol-ldan-mñes* = རྩ་ (*Mñon.*) སུར་ wine.

བཞོས་ *bḥos* 1. pf. of བཞོ་བ་ q. v. 2. resp. for རྩ་ food, victuals, provision of the table: བཞོས་ལ་གཤེགས་པ་ to go to dinner; དགེ་འདུན་ལ་བཞོས་ གཞོས་ལ་ to treat the priests to a meal; ལྷ་བཞོས་ *lha-bḥos* food offered to the gods. བཞོས་འདྲན་ *bḥos-hdren* = འཁོར་ལྗོངས་; ལྷ་ལ་ཕུལ་སྤྱུ་འཁོར་ལྗོངས་ as met. food offered to the gods (*Zam.* 9); བཞོས་ འདྲན་དུ་བྱིན་པའི་དུས་སུ་བྱིན་ནས་མཁུ་ལ་ he looked towards heaven at the time of going to dinner (*A.* 101).

བཞོས་བྱ་ *bḥos-bu* offering-morsel, e.g., small pieces of butter offered to the gods or to the ghosts.

ས

ས sa I: the twenty-eighth letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to the Sanskrit स and English S. 2. represents the num. fig. 28.

ས II: in Buddh. 1. ས་ཤེས་པ་ཚེས་རྣམས་མཉམ་ཆེད་ཀྱི་ཡུལ་ཡིན་པའོ། the letter ས illustrates the equality of all things, *i.e.*, matter, *i.e.*, the want of difference in them (*K. d.* 3, 114). 2. ས་ནི་ཡང་དག་གསང་བའི་སྒོ། རེས་པས་ཐམས་ཅད་སྒྲིལ་བར་བྱེད་ sa is the symbol of perfect secrecy or occultism, it liberates all by certitudes (*K. g.* 43). 3. In Tantrikism what is called sa applies to purity of promise, *i.e.*, to holy vows, signifying nothing else: ས་ཤེས་བྱ་བ་གཞན་མེད་པོ། དཔལ་ཚིག་ཅན་ཤེས་པ་ཡིན་ (*K. gu.* 19, 179).

ས III: 1. मही, चमा, भूमि, दरा, मृत्तिका, भू, गो, अवनि, मेदिनी the earth, soil, land, earth as elementary substance; ས་བཞོལ་ digging earth, excavation; ས་ཅུ་མེ་རླུང་ sa chu me rluñ earth, water, fire, air; ས་ལས་འཕགས་ མུམིལ་ ཅེ་ལྷི་ཇི་ཏ་ come out from the earth or from the ground; ས་ཟུང་ཟད་ཅེག་ a small quantity of earth; རྩ་ས་ clay, argillaceous earth, གཤམ་ flint and earth; also for ore, metal (like རྩ་འོ་ gold-ore, རྩ་ལྷ་ silver-ore *Cs.*; རྩ་ས་ sweepings, offcourings; the ground, ས་ལ་འདུག་ to sit on the ground, ས་ལ་རྒྱུང་ to fall to the ground. 2.=གནས་ place, spot, space; རྩོད་ས་ or བསྐྱུགས་ residence, dwelling house, རྩ་ས་ birthplace, one's native place; ཡོད་ས་ the place where a person or thing is; ར་ལ་ཁྱེས་འདྲི་ས་ཅེག་ཡོད་ I have a place where to ask advice. 3. occasion, opportunity,

possibility: ལུས་ལ་རེག་ས་མེད་ one cannot get near him; རྩོད་ཀྱི་གཞིགས་ས་དེ་ན་མེད་ you cannot go to that place, Sir! (*Mil.*); རྩོད་ཀྱི་ས་སྤྱོད་མེད་ nor-gyis blu-sa med you cannot ransom yourself by money. Also with respect to men: ར་གཞན་ལ་ཟེར་ས་ (ལྷ་ས་རེས་)མེད་ I cannot address myself to anybody else with my words (requests, hopes). 4. position, step, grade: ཅུང་མ་ཆེ་སར་བསྐྱུང་ he took and treated his second wife in the place of the first, *i.e.*, he showed the second the honour due to the first. 5. degree, stage, state; ས་བརྩ་ དགམ་མུམི the ten stages or degrees of saintly perfection (from *Jā.*).

ས་ཀུན་དབང་ sa-kun dbañ or ས་ཀུན་ལ་དབང་བའི་རྒྱལ་པོ་ = འཁོར་ལོས་ལྷ་རྒྱུད་བའི་རྒྱལ་པོ་ ས་འཁོར་ལོས་ Chakravartti Rājā, emperor of the universe (*Mñon.*).

ས་ཀྱ sa-kra, or ས་ཁྱ 1. map, plan; ས་ཀྱ་འདེགས་ས་ = ས་འི་ཐོག་ཆད་བྲུང་དོ་ drew out, *i.e.*, took a plan of the ground (*A.* 61). 2.=སྒྲོན་ཁང་ accommodation, place for travellers, rest house; seems to be a corrupt form of the Sanskrit word རྩ་འོ་ entertainment house for pilgrims generally; གཞན་ལ་མ་ཁྱོན་པོ་སྒྲོ་བྱུང་བ་ བརྩ་གཉིས་ཀྱིས་ས་ཀྱ་དང་ besides accommodation for twelve occasional guests (*A.* 119).

ས་དྭགས་ sa-dkar as met.=དྭགས་ཅི་ white colour, white-wash; lime, chalk.

ས་རྩོལ་ sa-rko-wa = ཕག་པ་ བཞིན་ a pig; to dig ground.

ས་སྐས་ sa-skam dry ground, steppe (*Sch.*).

ས་སྐོར་ sa-skor tour, travel, journey.

ས་རྩ་ Sa-shya ཀ་ལུ་མུམི grey earth; n. of an ancient city with a great monastery in

Tibet; the grand monastery of Sakya in upper Tsang.

४३३५ *sa-skyes* १. = རྩ་ལྗོངས་མཛེས་པ་ *a*
 general term for tree; lit. that grows from
 the ground. २. = ལྷ་ལྷི་ལྷུ་མཁན་ *lha-yi ghu-*
mkhan a celestial singer; ४३३६ ལྷ་ལྷི་ལྷུ་མཁན་ ལྷ་ལྷི་ལྷུ་མཁན་ ལྷ་ལྷི་ལྷུ་མཁན་
 the planet Mars (Maṅgala).

མཆོང་ *sa-skyon* भूपात; कुय་པོ་ king, governor.

Syn. ས་བཟུང་ *sa-bṣṭuṅ*; མི་རྩེ *mi-rje* (*Mñon.*

སུཤྱེད་དབང་པོ་ *sa-skyon dcan-po* an emperor,
a great king (*Yig. k.* 59).

ས་སྒྲོབ *sa-skyob* = 2 hill, mountain.

མ་བཞོམ་ *sa-bzskos* = གྲོན་ཁྱེར་ *gron-khyer* a town
or city (*Mñon.*).

མ་ཁམས *sa-kham*s = མ་ཡི་ཁམས the element of
earth.

མཐོ་ *sa-khu* water mixed with clay ; མཐོ་
 བྱུག་པ་ made dirty by earth, dust, etc.,
 soiled with clay.

སཀོང་ *sa-khoñ* भूगर्भ the interior of the earth. *སཀོང་ན་ཡོད་པའི་གསེར་* the gold that is in the bosom of the earth, *i.e.*, still in the mines.

མཁྱུ་ *sa-khyad* = མཁྱུ་ land, place, dwelling place (*Rtsii*).

སྤྲམ *sa-khyab* lit. covering the earth;
one whose power extends over the land,
hence = སྤུན་ལྷན་ ruler, king.

མཉམས་པོ་ *sa-khyon* the earth's extent or compass, area (*Cs.*).

མཐུ *sa-khwa* = མཐུ *map*; མཐུ་འདེགས་ = མཐུ་མེག་
 རྟེན་གྲུང་རྩོམ་ *draws a plan of the place (A. 61)*;
 ཁྱེད་ཀླམ་མཁུང་ལོ་ཐོའི་མཐུ་བཞག་ནས་ *you also having*
left the Jo-wo's place (A. 123).

མ་ཁྲ་བོ་ *sa-khra-bo* རྩོལ [ashamed] S.

ས་ཁྲལ་ *sa-khral* ground-tax, land-rent.

𑂔𑂗𑂢𑂰 *sa-khri* 1. = 𑂔𑂗𑂢𑂰𑂣𑂰 *sa-yi khri* (*Mñon.*),
 a seat or chair made of earth. 2. = 𑂔𑂗𑂢𑂰
 a place.

མ་མཁན *sa-mkhan* = ལམ་མཁན one who is well acquainted with a particular place or country ; a guide.

ས་མཁར *sa-mkhar* a castle the walls of which consist for the most part of earth (*Jä.*).

ས་གྲོང་ *sa-gyong* tough-soil, hard ground.

ས་དགེ sa-dga and ས་དགེས sa-dgyes = कुमुद
the lily (*Mñon.*).

ᑭᓂᓂ *sa-dgra* the enemy of a country, i.e., in many cases nothing but a demon (*Jä.*).

सम्पौक *sa-mgon* भूनाथ, आदिनाथ a hind,
a landlord [n. of Ādi-Buddha] S.

ས་འགྲུལ *sa-hdul* = ས་གྲལ་ས *sa-gyos* earth-quake (*Mñon.*).

ਸਰ੍ਹੋਂ *sa-hgro* = ਸਰ੍ਹੋਂ peacock, lit. that
which walks on the ground.

ས་རྣམ་རྩེ་བཅུ་གཅིག *sa-ryyal rje-blon ben-geig*
n. of a (མ་བདག) demon who moves with
ten frightful attendants and carries mis-
chief wherever he goes.

ས་ཕྱོགས *sa-phogs* place, region, tract: འཛིག་ས་
 འཕྲིམ་ཕྱོགས *hjigs-pahi sa-phyogs* an unsafe
 place or region (*Jä.*).

མ་བརྒྱད *sa-brgyad* tho eight stages of
saintly perfection, acc. to the S'rāvakayāna
school, viz.: རིགས་ཀྱི་ས་ *rigs-kyi sa*; བརྒྱད་པའི་
ས་ *brgyad-pahi sa*; མཛོད་བའི་ས་ *mthoñ-wahi sa*;
བསྐྱབས་པའི་ས་ *bsrabs-pahi sa*; འདྲོད་ཆགས་དང་བྱལ་བའི་ས་
hdod-chags dañ bral wahi sa; བྱམས་པ་རྟོགས་པའི་ས་
byas-pa rtogs-pahi sa; ཉན་ཐོས་ཀྱི་ས་ *ñan-thos*
kyi sa (རྩམ་བཅད་ཉིད་པོ་རྒྱན་ 137).

ས་གོང་ *sa-sgoñ* mound, heap of earth
(*Mñon.*).

सङ्ग्रे *sa-sgre* = सङ्ग्रे स्थण्डिल [a bare ground] S.

सञ्ज्ञा *sa-sgrog* कुमुद [the esculent white water-lily] *S. (Mñon.)*.

संज्ञा *sa-nōs* clay, face of the earth.

संज्ञा *sa-nōn* blue clay, blue earth.

संज्ञा *sa-bcad* = संज्ञा-वर्ण 1. a synopsis, a division; = वेद a chapter. 2. = संज्ञा or संज्ञा order, arrangement (*Yig. k. 1*).

संज्ञा *sa-bcu* (also called संज्ञा-कुसुम) बुद्ध-भूमि, दशभूमि, the ten stages of saintly perfection of a *Bodhisattva* according to the Mahāyāna school:—(1) संपुद्गलप्रसन्नता beatitude; (2) संपुद्गलविमलता spotless purity; (3) संपुद्गलप्रभाकरा enlighten-ment; (4) संपुद्गलप्रज्ञा illumination; (5) संपुद्गलअजयिता unconquer-able; (6) संपुद्गलअमृतमोक्ष salivation; (7) संपुद्गलदूरगमा far reaching; (8) संपुद्गलअचला immoveable; (9) संपुद्गलअक्षयप्रज्ञा *legs-pahi blo-gros* संपुद्गल righteousness; (10) संपुद्गलचोस-की *chos-kyi sprin* संपुद्गल spiritual cloud.

संज्ञा *sa-bcu-pa* दशभूमिक one who has passed all these ten stages or is in the tenth stage.

संज्ञा *sa-bcuhi dwabān-phyug* दश-भूमिचर; = संपुद्गलप्रसन्नता an epithet of Maitreya *Bodhisattva* who has passed through all the ten stages of saintly perfection.

संज्ञा *sa-bcud* = संज्ञा-ध्वज; lit. essence of the earth, i.e., sulphur (mystic) (*Mñ.* 4). संज्ञा-ध्वज *sa-bcud ser-po* = संज्ञा sulphur (*Sman. 443*).

संज्ञा *sa-cha* in colloq = place, country, land.

संज्ञा *sa-chen-po* महाभूमि a large place, the whole earth; a high degree, e.g., the eighth stage also महाभूमिक one in that stage.

संज्ञा *sa-mtshog* गो-चर chief place; a holy land. 2. हरिचन्दन [a sort of yellow sandalwood] *S*.

संज्ञा *sa-mchoq-ma* = संज्ञा-चक्र *rgya-mtsho chen-po* महाप्रति ocean (*Mñon.*).

संज्ञा *sa-hchag kunz-myul* (संज्ञा) n. of a demon.

संज्ञा *sa-hchin* पद्म lotus.

संज्ञा *sa-hjo* = संज्ञा 1. lightning. 2. भूचित्र as met. a hog (*Mñon.*).

संज्ञा *sa-hjoms* = संज्ञा-कुर्वा that which digs a hole, wild boar (*Mñon.*).

संज्ञा *sa-sñin khu* ध्वजमण्ड [the inner fluid of the earth] *S*.

संज्ञा *sa-gtam-pa* = संज्ञा hill.

संज्ञा *sa-rten* = संज्ञा-रत्न *hjig-rten* the world.

संज्ञा *sa-stan* = संज्ञा-रत्न a rug, a floor-carpet (*Jig.*).

संज्ञा *sa-steñ* surface of the Earth, the higher regions of the Earth. संज्ञा-संज्ञा the people of the four continents, beasts, the gods of the four Mahārāja kāyika, and the gods of the thirty-three (Trayātrimsa) heavens all live on the surface of this Earth. संज्ञा-संज्ञा *sa-steñ sa* मौल भूमि the space or region above the surface of this Earth.

संज्ञा *sa-stoñ* bleak arid tract, desert, terms that are synonymous and analogous to it are—संज्ञा-दुर्ग *dgon-duñ*; संज्ञा *ma-ru*; (मरु); संज्ञा-थान *mya-ham than*; संज्ञा-थान *brlan-bral*; संज्ञा-थान *skams-pa*; संज्ञा-थान *hbrog-dgon-pa*; संज्ञा-थान *byo-mog*; संज्ञा-थान *gseg-ma*; संज्ञा-थान *so-phag-can*; संज्ञा-थान *bye-ma-can*; संज्ञा-थान *gtsañ-ṣod* (*Mñon.*).

संज्ञा *sa-stobs* 1. कुवलय, जल, कुमुद; [water-lily] *S*. (*Mñon.*). 2. = संज्ञा (*Mñon.*).

संज्ञा *sa-stobs mig* बलाच [n. of a prince] *S*.

संज्ञा *sa-thams cad dwabān-pa* or संज्ञा-संज्ञा-रत्न *sa-thams cad dwabān-pa* or संज्ञा-संज्ञा-रत्न a monarch.

संज्ञा *sa-thal* 1. dust. 2. n. of a number (*Ya-sel. 57*).

ས་སྤྱོད *sa-spyod* 1. མུའུ་ར་ a land-animal, possessing the earth, man. 2. ས་སྤྱོད་པ་ མུ་སུ་ཇ, མུ་སུ་ཇ་པ་ king, ruler, governor. ས་སྤྱོད་དམ་པ་ *sa-spyod dam-pa* a pious king or ruler (*Yig. k.* 36).

Syn. ལྷ་པོ་ *rgyal-po*; ས་དབང་ *sa-dwañ*; མེ་དབང་ *mi-dwañ* (*Mñon.*).

ས་སྤྱོད་མ་ *sa-spyod-ma* = བཟུང་མ་ lady, queen; ས་སྤྱོད་མ་གནས་ *so-spyod ma-gnas* = བཟུང་མ་འཇིག་པ་ the queen's apartments or palace (*Mñon.*).

ས་སྤྱོད་རིན་པོ་ཆེ་འབྲུག་གི་མེ་ཁོང་ n. of a quasi-religious work on the selection of sites for buildings, founding of monasteries, &c.

ས་པག *sa-pag* དམར་ brick, dried in the sun.

ས་ཕུག *sa-phug* ཡུལ་གྱི་ཁྲ་, ཁྲ་པ་ cavern, cave; ས་ཕུག་ཅུང་ཅུ་ *sa-phug chuñ-hu* ཁྲ་པ་ cell, a small cavern.

ས་ཕུང་ *sa-phuñ* earth-heap; སྒྲིག་པ་མ་ཕུག་ཀྱི་ས་ ས་ཕུང་གཅིག་གི་འག་ན་འདུག་ the two partridges, mother and son were under a mound of earth (*Rdsa.* 16.)

ས་ཕུང་བུ *sa-phur-bu* = རི་མཁོ་ཀོལ་ a hill, mountain.

ས་ཕྱ་རབས་ཅན་ *sa-phra rabs-can* རྒྱུ་མཉམ་པ་ matter, atom, atomic particles of earth; the earth.

ས་བོན་ *sa-bon* འཇོག་ seed: ས་བོན་འདྲེན་ས་སྤྱོད་པ་ *sa-bon hdebs-su bcug* caused to sow seeds. Also = རྩ་བ་ the semen virile. ས་བོན་ལས་ཕྲུང་ born of the seed, = རྩུ་པ་ *rgyud-pa*; གཤུང་རྩུ་ *gduñ-rgyud* (*Mñon.*) extraction, progeny. ས་བོན་གྱི་ཚྭ་ས་ *sa-bon gyi-tshogs* the aggregate of seeds, which are :—རྩ་བ་འཇོག་པ་ *rtsa-wahi sabon*; རྩུ་གཤུང་འཇོག་པ་ *thog-guhi sa-bon*; འགས་པ་འཇོག་པ་ *hgas-pahi sa-bon*; ས་བོན་གྱི་ས་བོན་ *sa-bon gyi-sa bon*.

ས་བོན་རུ་པ་ *sa-bon rul-pa* རྩུ་པ་ putrid or rotten seeds.

ས་བོན་སྤྱོད་ *sa-bon skyed* = འཇོག་རྩུ་ *hjig-rten*, ས་རྩུ་ *sa-rtēn* the world, earth.

ས་བོན་སྤྱོད་མ་ *sa-bon skyed-ma* འཇོག་སྤྱོད་ [bring- ing forth seed; the earth]S.

ས་བོན་ཉམས་ *sa-bon ñams* ཉམས་ fruitless.

ས་བོན་མཛོད་ *sa-bon mdsod* = བད་མའི་ཟེ་འབྲུ་ *pad-mahi ze-hbru* anthers of the lotus (*Mñon.*).

ས་བླ་ *sa-bla* = མཐོ་འཇོག་པ་ འཇོག་པ་ heaven (*Mñon.*).

ས་དབང་ *sa-dwañ* = ལྷ་པོ་ *rgyal-po* king, ruler, governor of a place (*Mñon.*). ས་དབང་ཆེན་པོ་ *sa-dwañ chen-po* = ལྷ་པོ་ཆེན་པོ་ a great ruler, governor : ས་དབང་ཆེན་པོའི་གང་བཞེད་མཐའ་དག་ འབད་མེད་ལྷན་གྱི་བ་དུལྱང་བར་མཛོད་ (*Yig. k.* 61).

ས་འབོམ་ *sa-hbol* bulging soil, soft earth.

ས་འབྱེད་ *sa-hbyed* ཁྲ་པ་, རྩུ་པ་ a hoe.

ས་འབྲི་ *Sa-hbri* abbr. of ས་སྤྱོད་ (Sakya) and འབྲི་ཁྲུང་ས་ (Di-khûng) two monasteries of Tibet (*Loñ.* 2, 12).

ས་མཛོད་ *sa-ma-rdo* or ས་མེན་ཛོ་མེན་ *sa-min rdo-min* neither earth nor stone, conglomerate.

ས་མན་རྟེ་གསུམ་ *Sa-man-te gsum* acc. to *L.C.* three different countries called Sa, Man and Te: དེ་དུས་ས་སྤྱོད་མན་རྟེ་གསུམ་གྱི་འབྲུག་པ་ at that time the dispute among the three states of Sa, Man and Te (*A.* 86).

ས་མམ་ *sa-mal* འཇོག་པ་ the bare ground used as a bed; [also = death-bed]S.

ས་མེ་གསོད་ *sa-mi gsod* produced no unpleas- antness or unhappiness (*A.* 123).

ས་མེན་ *sa-min* (*Sch.*): 'white sand.'

ས་མོས་ *sa-mos* = ཀ་མུ་ད་ *ka-mu-da* or *Utpala*, ས་མོས་ཆེན་ *sa-mos tshal* རྩུ་པ་འབྲུག་ group of lily plants (*Mñon.*).

ས་སྤྱོད་ *sa-smug* dark red earth used in medicine: ས་སྤྱོད་ཆ་གྲང་འཛོམས་ཤིང་རྩུ་པ་འབྲུག་ *Med.*

ས་གཡོས *sa-gyos* earthquake, ས་ནམ་པ་རྒྱལ་ཏུ་གཡོས་པ་ནི the expressions for earthquake and Earth's six kinds of convulsions are :—ས་གཡོས slight shock of earthquake; རབ་ཏུ་གཡོས strong but partial movement; ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་གཡོས universal movement; ས་ལུམ *sa-hgul*; རབ་ཏུ་ལུམ *rab-tu hgul*; ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་ལུམ *kun-tu rab-tu hgul* (*Mñon.*); ས་ལྗེག *sa-ldeg*, རབ་ཏུ་ལྗེག *rab-tu ldeg*, ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་ལྗེག *kun-tu rab-tu ldeg*. Other terms are: ས་ཁུར་ཁུར *sa-hur hur*, རབ་ཏུ་ཁུར་ཁུར *rab-tu hur-hur*; ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་ཁུར་ཁུར *kun-tu rab-tu hur-hur*. Also: ས་ཅེམ་ཅེམ *sa-chem chem*; རབ་ཏུ་ཅེམ་ཅེམ *rab-tu chem-chem*; ཀུན་ཏུ་རབ་ཏུ་ཅེམ་ཅེམ *kun-tu rab-tu chem-chem* (*K. ko. 7, 259*).

‡ ས་ར་ཏུམ་ n. of an Indian saint (*Loñ. 3, 5*).
ས་རབ *sa-rab* fertile land, excellent soil (*Rtsii.*).

ས་རིག་པ *sa-rig-pa* पाश्चिंव [1. king. 2. earthly]S.

ས་རིམ *sa-rim* route stages; the taking of *corvée* labour from the different villages in turn. ས་རིམ་གྱི་ལམ་ཁྲིམས་འགལ་མེད་པུང་གི་རྒྱ་མཚན་དགོས་ the reason for breaking the regulations concerning the stages of the journey should be given by that man (*D. çel. 40*).

ས་རེག *sa-reg* = རྟེ་རིགས *rje-rigs* the gentleman or *Vaiçya* caste of India (*Mñon.*).

ས་རེང་ལྷན་ *sa-reñ ldan* कौस्तुभी [possessor of the precious jewel *Kaustubha*; an epithet of Vishnu]S.

ས་རྒྱངས་ *sa-rlaṅs* exhalations, vapours of the earth.

ས་རྩོག *sa-rlog* as met. = pig.

ས་ལ་སྐྱེས་ *sa-la skyes* महीज [1. lit. earth-born; a tree. 2. Mars]S.

ས་ལ་འཕྲོག་ *sa-la hkhog* सर्प met. a snake.

ས་ལ་སྐྱོ་སྐྱོགས་ *sa-lu sgra-sgrogs* = མ་ཕྱེད་ མཡུར་ peacock.

ས་ལས་འབྲུང་ *sa-las byun* मीम earth-grown [1. the planet Mars. 2. a tree]S.

ས་ལུང་ཉལ་ *sa-lud ñal* = ལྷང་པོ་ཅེ་ *glan-po che* हलि elephant.

ས་ལུམ་ *sa-lus* = ལྷ་པ་ *glawa* or ལྷ་ཅི་ཅན་ *glar-tsi can* musk deer (*Mñon.*).

ས་གཤིན་པ་ *sa-gcin-pa* पृथिवी-श्रोजः [lit. vigour of land; fertile land]S.

ས་སྐྱང་མ་ *Si-sruñ-ma* ऐरावती the river Irawadi (*S. Lex.*).

ས་སྟོམ་ *sa-sros* the time after dusk.

ས་སྟོག་ *sa-slog* met. a wild bear (*Mñon.*).

ས་གཡུམ་ *sa-gsum* 1. त्रिसुवन the regions above, below, and on the earth: ས་སྒྲ་ལྟ་, and ས་རྟེང་. 2. the third stage of Buddhist saintly perfection, *Prabhākara* the enlightened: ཀུལྱུང་ཐོགས་མེད་ཅེས་ནི་ས་གཡུམ་ན། ཡོངས་སུ་གྲགས་པའི་ཞབས་ལ་འདྲག་པུག་འཛམ་ (*Lam-rim.*) I bow down to the feet of the most famous (saints) Nāgarjuna and Āryāsaṅga who attained to the 3rd stage of saintly perfection.

‡ ས་ཀ་ཅེ་ *Sa-ka-çe* n. of a city in ancient India सङ्काय, सांकाश्य.

ས་ག་ *sa-ga* राधा, विशाखा n. of the fourteenth lunar mansion or constellation.

Syn. ལྷུང་ལྷན་མ་ *rgyud-ldan ma*; དབང་པོ་ལྷ་ལྷན་མ་ *dwad-po lha-ldan-ma*; གནམ་མཛོད་ལྷ་ *gnam-mthoñ hog* (*Rtsis.*).

ས་ག་སྐྱེས་ *Sa-ga skyes* राधा, विशाखा; ས་ག་སྐྱེས་མ་ *sa-ga skyes-ma* विशाख जननी an epithet of Umā the wife of Mahes'vara (*Mñon.*).

ས་ག་མ་ *Sa-ga-ma* daughter of the household called རྩེབས་ཀྱི་པལ་མེས་གཉེན་ Bala mitra who was married to the prime minister of Prasenajit king of Kos'ala a contemporary of Buddha (*K. d. 7, 114*).

ས་གཤི་རྒྱུ་ལ *Sa-gahi zla-wa* the month of Vais'akha (April-May) in which Gautama Buddha was born, and in which he renounced the world and died.

ས་གསལ་ལ *sa-gas ña-wa* वैशाख पूर्णिमा the full moon in April-May.

† ས་རྒྱུ་ལ *sa-rji-ka* medicinal herb, and flower : ས་རྒྱུ་ལ་མེ་འོ་རྒྱུ་ལ *M.*

† ས་པ་ཀ *Sa-pa-ka* n. of a great river of the western continent of Godāniya, which flows like a black line in the western ocean (*K. ko.* ൬, 263).

† ས་མ་ལ *Sa-ma-la* n. of a sanctuary in Mañyul (*Duṣ-ye.* 39).

† ས་མུ་ག་མུ *sa-mā ga-mā* = མེ man (mystic) (*K. gu.* ༩, 28).

† ས་མུ་ཅ་ལ *Sa-mu-tsa-ya* n. of a king (*K. dun.* 14).

† ས་ར་ན *Sarana* (सरण) n. of the son of འཇར་ཀ *Charka* (उदयि) (*K. d.* ༩, 33).

† ས་ར་ལ *sa-ra-la* सरन n. of a tree (*K. ko.* ൬, 3).

ས་ར་ས་རི *sa-ra so-ri* coarse-grained and fine-grained (corn, seeds, etc.), mixed up together *W.* (*Jā.*).

† ས་ར་མྱ *Sa-ra-hā* n. of an Indian Buddhist saint : དངོས་གྲུབ་ཐོབ་པ་ནི་བླ་མ་ཅེ་ཅེན་པོ་ས་ར་མྱ་ཞེས་གྲགས་ the one who had received real perfection was famed as Sarahā (*A.* 70).

† ས་ར་ང་ *sa-rañ* सर a kind of sword (*Mñon.*).

† ས་རི *sa-ri* सारतीनक्षत्र the fourteenth constellation or lunar mansion.

Syn. རྒྱུ་གི་ལྷ་མོ་ *rluñ-gi lha-mo*; རྒྱུ་གི་དབང་ལྷ་ག་ *rluñ-gi dwañ-phyug*; གནས་མཛོད་གི་ང་ *gnam-mthoñ goñ* (*Mñon.*).

† ས་རི་ཏ *sa-ri-ta* सरित्; = འབབ་ཆུ་ *hbab-chu* stream, river, (mystic) (*K. g.* ༩, 21).

† ས་རོ་རུ་ན *Saroruha* n. of an Indian Buddhist saint who is said to have sat for seven days on a pyre but was not burnt.

ས་ལ *Sa-la* 1. n. of a great river in Jambudvīpa, prob. the Salwen? (*K. my.* ൬, 68). 2. prob. a corruption of the word Sāra in Kṛiṣṇā Sāra n. of a species of antelope; ས་རྒྱུ་ལ་དུ་ཕྱུག་པ་དྲན་ས་ལའི་པགས་པ་ went to India on account of an antelope-skin.

ས་ལིམ *Sa-lim* n. of an Indian king, (prob. Prince Selim who became emperor Jehangir): འཕགས་ལུ་པ་དབང་བཟུང་རྒྱལ་པོ་ས་ལིམ་པ་ King Salimpa who ruled over Ārya Bhūmi (*Loñ.* ༩, 23).

† ས་ལུ *sa-lu* मालि Oryza saliva wild rice which according to the Buddhists was the food of our first parents. The plant grew wild and when reaped in the evening new ears came out next morning, to be fit for the sickle in the evening (*B. ch.* 16). ས་ལུའི་འབྱུག་ རྒྱལ་མཚན་ལུ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ a kind of fine fragrant rice. ས་ལུའི་ཞིང་ *sa-luñi shiñ* rice field, the field where the fabulous s'ali grain ས་ལུ་ grew wild (*Mñon.*).

ས་ལེབ *sa-leb* is explained as ལུ་གཤིང་ལྡང་བ་ shallow.

ས་ལེ་ལྷམ་ *sa-le ṣbram* चासीकर fine grains of gold found in sand; ལུ་མི་དགོས་པར་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་རྒྱུ་ (Nag.) natural gold picked up in pieces, not obtained from melting.

ས་སྐྱ *sa-sam* = འབྲེམ་པོ་ *bsh'i-mdo* (mystic) crossing of roads (*K. g.* ༩, 28).

† ས་ཏ་ཀ་ར *sa-ha-ka-ra* सहकार the mangoe-flower (*K. du.* ༩, 330). ས་ཏ་ཀ་རིའི་འབྲི་ཞིང་ n. of a celestial creeping plant (*Yig. k.* 37).

† ས་ཏ་པུ་ར *Sa-ha pā-ra* n. of a Buddhist monastery of shepherds in the confines of Nepal and Tibet (*Dsam.*).

† ས་ཏེ་བླེ་ཐར *Sa-he bhe-tar* n. of a great city in south-west India (*Lam-yig. 16.*)

† སྤ *saw* 1.=ལེགས་འདུག་ལོ་ས་ *legs-hoñs* welcome; blessing or good be unto you (mystic) (*K. g. 179.*) 2. སྤའི་སྒོ་ནི་ཚམས་ཐང་རང་པའི་རྩྭ་པ་ ཉེད་དང་། *Swa* is symbolical of the void nature of all things (*K. d. 8, 322.*)

† སྤ་རུ *swa-nu*=རྩ་བ་ mountain (mystic) (*K. g. 17, 28.*)

† སྤ་ཐ་ན *Swa-bha-than* n. of a town. སྤ་ཐ་ན་གྱི་ཐོང་ཁྱིམ་སྤ་ཐ་ན་འདི་ཐམ་བར་སྤྱེག་ཅིག་ let Swa-bhathan the town of the heretics (*Muteg-pa*) be reduced to dust (*A. 18.*)

† སྤ་ག་ར *sā-ga-ra* सागर the sea, ocean.

† སྤ་ཅོ་ཚ *sā-tstsha* སྤ་ཅོ་ཚ its Tibetanized form is ཅོ་ཅོ་ miniature images of Buddha and *Bodhisattvas* and also Chaityas cast in moulds.

† སྤ་ར *Sā-ra* n. of a fabulous golden mountain (*K. d. 3, 281.*)

† སྤ་ལ་གི་ས *sā-la ki-sa* སྤ་ལ་གི་ས་ཤིང་གི་མེ་ཏྲག་ the flower of *Sāl* tree.

† སྤ་ལ་མེད་པ་ *sā-la ser-po* མེད་པ་ སྤ་ལ་མེད་པ་ *spyi-shur çin* (*Mñon.*)

† སྤ་ལ་འཕྱེད་པ་ *sā-laḥi ljon-pa* སྤ་ལ་འཕྱེད་པ་ *spoṣ-dkar çin* སྤ་ལ་འཕྱེད་པ་ the *Sāl* tree, *Shorea Robusta*. སྤ་ལ་འཕྱེད་པ་ སྤ་ལ་འཕྱེད་པ་ the sub-Himalayan regions abounding in medicinal plants and *sāl* forests: སྤ་ལ་འཕྱེད་པ་ སྤ་ལ་འཕྱེད་པ་ སྤ་ལ་འཕྱེད་པ་ སྤ་ལ་འཕྱེད་པ་ the cool medicinal region of *Sāl* is a grove of blessings and happiness (*Yig.*).

† སྤ་ལ་འཕྱེད་པ་མེད་པ་ *sā-lu ljañ-paḥi mdo* n. of a *Sūtra* in which the twelve *Nidānas* (conditions of cyclic existence) have been

illustrated from the growth of *Sāl* rice and its seedlings (*K. d. 3, 190.*)

སྤ *sag* 1. slow and oblique; སྤ་ལ་ཕྱོས་ slow in walking or movement (*Yig. 43.*) 2. brawn, callosity; *Sch.* also has: hair-side (of a skin); སྤ་ལ་ཕྱོས་ brawny, སྤ་ལ་ཕྱོས་ a thick brawn. 3.=དྭ་སྤ་ *W. scale* (of a fish) དྭ་སྤ་ཕྱོས་ scaly.

སྤ་ལ་བདར་ *sag-bdar* a rasp, སྤ་ལ་བདར་རྒྱུག་པ་ to rasp (*Jü.*).

སྤ་ལ་བདག་རིས་ *sag-bdag riṣ*=སྤ་ལ་མེམ་ *sug-rmel* the smaller species of cardamom (mystic) (*Mñ. 3.*)

སྤ་ལ་པ *sag-pa* C. a little bubble (*Jü.*).

སྤ་ལ་རམ་རྩི་ *sag-ram rtsi* sulphuric acid (*Cs.*).

སྤ་ལ་རི *sag-ri* or སྤ་ལ་མ་རི་ *sags-ri* from Persian *Sagri*: 1. shagreen. 2. obliquely cut edge-lining of a robe: སྤ་ལ་རི་ལ་སྤ་ལ་རི་དང་ སྤ་ལ་རི་ (*Rtsü.*).

སྤ་ལ་སྤ་ *sag-sig* བཤམ་པའ་ [moving and resting] *S.*

སང་ *sañ* or སང་ཉིན་ to-morrow; སང་གི་གཟུགས་ལ་ at noon to-morrow; སང་ནང་པར་ to-morrow; སང་ཕྱེད་ early to-morrow morning; དེའི་སང་ the day after. In *W.* སང་ is also particle denoting the comparative degree (*Jü.*).

སང་མོད་ *sañ-phod*=སང་མོད་ next year; སང་མོད་ ད་ཅིང་འདྲ་ a year hence, about this time next year: ཡང་སང་མོད་མོད་འདྲ་སྤ་ལ་ཕྱོས་པའི་རྩྭ་པ་ next year the *Tirthika* teacher about this time again (*A. 33.*)

སང་རུབ་ *sañ-nub*=སང་དགོང་ to-morrow evening.

† སང་གྲ་ *sañ-gha* incorrectly for སྤ་ལ་མ་རི་ n. of a *Tirthika* sect of ancient India who

མངམ་རྒྱལ་ *Saṅs-rgyas* the Tibetan equivalent for any Buddha = མངམ་རྒྱལ་ལ། མ་འིག་པའི་གཏིན་རྒྱལ་ཆད་པ་མངམ་པ་ one who has become fully awakened from the slumber of

མངས་རྒྱུ་མུ་གཟུགས་ *sañs-rgyas sku-gugs* बुद्ध-
 मयूर Buddha's relic, his image or figure;
 also his tomb चैत्य containing relics.

མངས་ཀྱི་མ་ཙན་འབྲུང་མ་ལྷ་མོ་ *Saṅs-rgyas can-
hkhruṅs lha-mo* the goddess Tārā.

མངས་ཀྱི་གཉིས་པ་ *Saṅs-rgyas gñis-pa* an epithet of the saint Padma Sambhava (*Yig. k. 26*).

མངས་ཀྱི་བརྟན་པ་ *saṅs-rgyas bstan-pa* Buddhism, the religion of Buddha.

མངས་ཀྱི་ཐོད་པའི་རྒྱུད་ *saṅs-rgyas thod-pahi-rgyud* n. of a *Tantra* in (*K. gu. 5, 5*).

མངས་ཀྱི་པ་ *saṅs-rgyas-pa* 1. to attain to Nirvāṇa. 2. བོད་ a Buddhist, one believing or practising the religion of Buddha; མངས་ཀྱི་པའི་བྱུང་མཐའ་ *saṅs-rgyas-pahi-grub-mthah* the religious doctrines of the Buddhists (*Situ. 117*).

མངས་ཀྱི་སྒྲིའི་མ་ *saṅs-rgyas spyihi-ma* the common mother of all Buddhas; acc. to Tantrikism: the *Sakti* of all Buddhas, i.e., Prajñāpāramita personified.

མངས་ཀྱི་ལྷ་མ་པའི་མགོན་པོ་ ལུང་གྲུབ་ལྷ་མོ་ n. of a Buddhist sage who visited Tibet through Nepal and became the tutor of Lama Tārānātha the great historian of Tibet. He resided for several years at the monastery of *Phun-tshogs glin* in Tsang and afterwards visited Tashilhun-po and Lhasa, where he discussed religious subjects with Paṇchen *Chos-kyi Rgyal-mtshan*. At Lhasa he paid homage to Buddha by prostrating himself before the great image which had been brought to Tibet from China by the queen of king *Sroñ-btsan sgam-po*.

མངས་ཀྱི་དབང་བདུན་ *Saṅs-rgyas rab-bdun* a succession of seven Buddhas who preceded Gaṇṭama Buddha: རྟ་མུང་ *Kas'yapa*, ཀའ་མེད་ *Kanaka muni*, ཀའ་མེད་ཀའ་མེད་ *Krakuchanda* &c.

མངས་ཀྱི་ལྷ་མོ་ *Saṅs-rgyas lha-mo* ལུང་ཐེན་པོ་ an epithet of Vajra Varāhi.

མངས་པ་ *saṅs-pa* བཟུང་ purified, awakened.

མངས་པོ་ *saṅs-po* the first patriarch of the Bon the name of whose wife was *Chu-lcham* (*G. Bon. 23*).

མངས་ལྷན་ *saṅs-spyan* ལུང་ལོ་ལོ་ the eye of Buddha or transcendental wisdom.

མད་ *sad* I: frost, cold air, cold, coldness, མད་མེར་ for མད་མེར་ frost and hail; མད་ཀྱིས་འབྱེར་བ་ to be destroyed by frost *Gr.*; often in conjunction with མེར་བ་ hail (*Jā.*).

མད་ II: or མད་པ་ 1. discriminate, sort; to examine, see, try; མཐོམ་མད་པ་ to try, to test: རྟོན་བཅོད་དམ་མི་བཅོད་མད་པར་བྱོན་ I shall see, whether you are patient; ཀའ་མེར་ལྷན་མད་པར་བྱོན་ ལར་བྱོན་ like gold, it is revealed by testing.

མད་ཁོམ་ *sad-khom* not getting ill after one has awakened from sleep; མད་མི་ཁོམ་ falling ill or feeling unwell as soon as one gets awakened from sleep; མད་ཁོམ་གང་ལགས་དེ་ནི་ངོ་མཚར་ཅེ་ he who remains fresh when roused from sleep is wonderful (*Khrid. 22*).

མད་མི་མི་བདུན་ *sad-mi mi-bdun* the picked seven or 'the seven men of trial,' i.e., the seven most distinguished and talented among the young Tibetans who were selected by king *Khri-sroñ dehu-btsan* to be trained as monks by *Acārya S'anti Rakṣita*, and thoroughly instructed in religion and sacred sciences. The three elder ones (མཁན་གསུམ་) among them were: Mañjuśrī of *Dpah*, Devendra of *Rtsaṅs*, Kumudika of *Bran*; while the three junior one's (གཞོན་) were: Nagendra of *Hkhon*, Vairochana Rakṣita of *Pagor*, and *Acārya Rinchen-chog* of *Rma* and an intermediate one was Katana of *Glañ*.

མད་ III: frq. in conjunction with གཉིད་ resp. མཉམ་ 1. to cease to sleep, to awake,

རྒྱ་མ་མག་ཏུ *rmis-ma thag-tu* directly from that dream; གཟིམ་པ་ལས *gzim-pa-las* from sleep to waken, more precisely མད་པར་བྱེད་པ *sad-par byed-pa*; also fig.: དགེ་བའི་རྩ་བ་ good virtuous emotions (*Tā. Jā.*).

མད་མད་ *sad-mdah* ཅེ་ཅེར་བརྟག་པའི་ཆོག་ word of discrimination. མད་ན་ལེགས་ n. of a dynasty of ancient Tibet (*Loñ. 2, 7*) (*Mñon.*).

མད་སྤྱད་ *sad-sud* རང་ལ་ངེས་འབྱུང་དང་སྤྱོད་ཤས་མད་སྤྱེས་ (*Khrīd. 28*) in myself faith and repentance arose.

† མད་ཏ་ནི་ཀ་ *san-ta ni-ka* སྐྱུ་མཁའ་ལྔ་ལྔ་མཁའ་མཁའ་མཁའ་ names of flowers (*K. my. 7, 20*).

མཐ་སྐབ་ *sab-sob* 1. something rotten, putrified. 2. incomplete or defective; མཐ་སྐབ་མེན་ not incomplete, in good order (*A. 156*).

† སྐ་སྤུ་ཁ་ *Sam-su-kha* སྐ་སྤུ་ཁ་ n. of a fabulous region situated beyond the snowy mountains of S'ambhala the people of which are hermaphrodites like the Indian Hara-gauri (*Lam-yig. 41*).

† སམ་ཀྱི་རྩེ་སྐད་ *sam-kri-tahi skad* = ལེགས་སྤྱད་སྐད་ *legs-sbyar-skad* སྐད་སྐད་ the refined classical language of India.

སམ་ཏ་ *sam-ta* a wooden board used as a school-slate in Tibet for drafting and computation. Acc. to Schr. བརྩམ་གྱ་ *brtsam-ta* སམ་ཏ་, *sam-khra* or སམ་ད་ pocket-book, note-book, memo-randum-book, tablets.

སམ་དལ་ *sam-dal* *Ld.* moustaches (*Jā.*).

† སམ་བྱ་རི་ *sam-bha-ri* སྐྱུ་མཁའ་ a religious sect of ancient India (*Theg. 33*).

† སམ་བྱོ་ར་ *Sam-bho-ta* lit. the good Bhota, the name by which Thümi or Thonmi the father of Tibetan literature was known both in India and Tibet.

སམ་སྤུམ་ *sam-sum* or སམ་མ་སྤུམ་མེ་ *sam-ma sum-me* with a low voice, lowly, softly (*Jā.*).

སར་ *san* = ས་ར་ or ས་ལ་ in the place; termin. of ས་: ཅེ་སར་འདྲན་པ་ to promote to higher rank or dignity; སར་གནས་དཔལ་པོ་ Buddha the hero who has attained to the stages of saintly perfection; ས་བརྩུ་ལ་གནས་པའི་དཔལ་པོ་ a spiritual hero who has reached the tenth stage of *Bodhisattva* perfection.

† ས་ར་མ་ཤི་ *sa-rwa ma-ni* སེཾ་མའི་ the serpent's gem. It is said to be obtained from the mouth of the serpent, its special quality enabling its possessor to float on water.

† ས་རྩི་ཀ་ *sa-rdsi-ka* ས་རྩི་ཀ་ alkaline earth largely used in India for washing clothes.

སར་པ་ *sar-pa* བརྩམ་ [fresh, new]S.

སར་སོར་ *sar-sor* = སར་སོར་ *sa-ra so-re* (*Jā.*).

སལ་བབ་ *sal-bab* *W.*, prob. also སལ་སལ་ *Mil.*, gold ornament, gold-laces (*Jā.*).

སལ་ལེ་བ་ *sal-le-wa* (སེཾ་མ་ལ་གསལ་པོ་འདྲ་བ་ lucid, vividly arising in the mind); clear, bright, brilliant; སལ་ལེར་རྒྱུང་བ་ lighted up, brilliant, well-lighted = མད་རམ་སལ་སལ་ (*Jā.*).

སས་ *sas* = ས་ལིས་ instr. of ས་.

སི་ *si* also སི་སི་ the sound of whistling through the teeth; སི་སྐད་, སི་གྲ་ whistling, whistle; སི་བད་ whistling, as a call or sign; སི་གྲ་ a whistled tune. 2. num.: 58.

སི་གྲ་ *si-gla* བྱིལ་ཆ་ [1. a lump. 2. a bulbous plant]S.

† མི་ཏ *Si-ta* n. of one of the four great rivers of Jambudvīpa. The Sanskrit name of the great river of Tibet formed by the union of the Tamjo-khabab and the Kyi-chu of Lhasa; it is called Lohitya by the Indians (*Loh* ར, 5). Acc. to some: the river Oxus, which is supposed to flow to the south of S'ambhala country (*K. d.* ར, 270). Also = སྐྱེད་པ་ལྷོ་པ་ *dkar-po* white; also ཀུམུད་ *Kumuda* flower (*Mñon.*).

† མི་ཏའི་བདག *Si-taḥi-bdag* སྐྱེད་པའི་མཆོག་ the husband of Sita, Rāma the hero of Rāmāyana who resided in སྐྱེད་པའི་མཆོག་པོ་ the palace called Puspavati (*Mñon.*).

མི་ཏུ *si-tu* n. of a place in Kham (*J. Zan.*).

མི་ཐ *si-tha* འབྲུག་ [the date tree] *S.*

མི་ར *si-ra* = མཆོད་པ་ worship (mystic) (*K. g.* ར, 216).

མི་རི *si-ri* 1. pack-thread, twine *C., W.* 2. bar, bolt, door-bar (*Jā.*).

མི་རི་འབྲུག་ *si-ri hbu* centipede *W.* (*Jā.*).

མི་རིལ་ *si-riḥ* a kind of inkhorn, case for carrying an inkstand in one's pocket *Ld.* (*Jā.*).

† མི་ལ *si-la* སྐྱེད་པའི་མཆོག་ or མཆོག་པོ་ a sort of incense. མི་ལའི་མཆོག་ the *sillahi* tree [*Boscellia thurifera*] *S.*

Syn. གླུ་པོ་མཆོག་ *glah-pohi-zag*; མི་ལའི་བུ་མཆོག་ *si-la-hbab*; རྩ་མཆོག་ *dri-bzah*; རྩ་མཆོག་ *ro-ldan*; རྩ་མཆོག་ *cher-gyc-ma*; རྩ་མཆོག་ *tshim-byed*; རྩ་མཆོག་ *legs-hbab*; རྩ་མཆོག་ *thah-chu-can*; རྩ་མཆོག་ *bcud-bzah*; རྩ་མཆོག་ *bcud-ldan*; རྩ་མཆོག་ *calla-ki* (*Mñon.*).

མི་ལི་མ *si-li-ma* the breaking up of the ice (*Sch.*).

མི་ལི་ལི *si-li-li* the noise produced by the incessant downpour of rain.

† མི་སུ་མར་ *si-su mā-ra* མི་སུ་མར་ the dolphin.

† མི་སྐྱེད་ *si-hla* = མི་སྐྱེད་ or མི་སྐྱེད་ སྐྱེད་, སྐྱེད་པའི་ a kind of pomade or perfumed ointment [1. the olibanum tree. 2. incense. 3. turpentine] *S.*

མིག་པ *sig-pa* jerk, to jerk, to hitch up, to give a hitch as porters do with a load on their back (*Cs.*); མིག་མིག་ to shake or jerk the body. མིག་མིག་ *sig-sig* མིག་མིག་པ་ to move, to jerk (*Mñon.*).: མིག་མིག་པ་ he shook his little head (*Rdsa. 11.*).

མིག་བུ *sig-bu* also མིག་ར *sig-ra* sort of a basket (*Schr.*).

མིང་སྐྱུར་ *siñ-skyur* curdled milk, sour milk (*Sch.*).

† མིང་ག་ལའི་གླིང་ *Siñ-ga-lahi gliñ* མིང་ག་ the modern Ceylon.

† མིང་གོ *siñ-ge* = མིང་གོ མིང་ the lion.

མིང་ཏེ་བ *siñ-he-wa* = མིང་ཏེ་བ་མཆོག་ holy, of pure character: མིང་ཏེ་བ་མཆོག་ (མིང་ཏེ་བ་མཆོག་) མིང་ཏེ་བ་ there resided only holy men for the purpose of acquiring perfection (*A. 124.*).

མིང་པ *Siñ-pa* the Tibetan name for the Sikhs of the Panjab derived from such names as Ranjeet Singh, Golab Singh and others.

མིང་པ *siñ-wa* 1. vb., to pick out, sort out, wool for the third time, by which the finest is obtained. 2. adj. in compounds: མིང་པ་མིང་པ་ jet-black, very black.

མིང་བུ *siñ-bu* liquor made of mare's milk, Tartar arrack (*Sch.*).

མེང་ཚོལ *sin-tshol* Ts. tea-pot, tea-kettle (*Jä.*).

མེང་ཡོལ *sin-yol*, v. མེང་རས in མེང་པོ *sen-po* (*Jä.*).

མེང་རི *sin-ri* 1. n. of a mountain. 2. = མེང་པོ *sin-po* (*Jä.*).

མེང་མེང་ *sin-sin* 1. the sound of steel when struck to test its quality. 2. thin, limped *W.* cf. མེང་པོ).

མེང་ས་པོ *sen-po* (མེང་ཆུ་ལྟ་བུ) ཀ་ཤི། unfermented rice-water. 1. adj. thin, clear, *W.* 2. sbst. *Cs.*, also མེང་མེང་ small-beer, the fourth infusion of མེང་ a weak beverage, without any intoxicating qualities, yet not disrelished on that account (from *Jä.*).

མེད་པ *sid-pa* to whistle *Sch.*, མེད་གླུ *sid-sgra*; = མེ་གླུ *si-sgra* (*Jä.*).

† མེན་དུ་གི་རི *Sin-du gi-ri* སེལ་ཁྱེད་ཀྱི་རི་ 1. mountain bordering Sindh. 2. n. of a king of the country of Darada (Dardistan) (*K. d. v. 231*).

† མེན་རྩ་ར་མ *sin-dhara-tha* n. of a religious work: སྤྱོད་པ་དོན་ལེགས་ལྟ་ནས་རྩ་རྩེད་གིས་མཛད་པའི་མེན་རྩ་ར་མ་གཟུངས་ནས་ལོ་རྒྱུ་བས་སྒྲུར་ (*A. 98*).

† མེན་རྩ་ར *sin-dhar* སེལ་རྩ་ར་ n. of a religious sect of ancient India. རྩ་གཤམ་ཡང་མེད་པར་འདོད་པ་མ་ཉམས་པ་མེད་པ་ those who have nothing to aim at or who desire to resemble the “do nothing” school of the Chinese Buddhists. མེན་རྩ་ར་མ་ཉམས་པ་ prob. has reference to this school (*Theg. 33-39*).

† མེན་རྩ་རྩེད་ *Sin-dhu* the country of Sindhu, modern Sindh, in western India. མེན་རྩ་རྩེད་མེད་ *sin-dhu skyes* (lit. native of Sindh) a general term for horses imported from Sindh (*Mñon.*). མེན་རྩ་ར་ *sin-dhu-ra* = མེ་འདུར་ར་ for སེལ་རྩ་ར་; minium, red-lead = མེ་ཁྱི (*Jä.*): མེན་རྩ་ར་ཡི་མེ་ཆུ་ མེད་རྩ་ར་མ་གཟུངས་ (*Med.*). མེན་རྩ་རི་བདག་པོ་

sin-dhuhi *bdag-po* = ལྷ་མོ་ཆེན་པོ་ སེལ་པ་འཇིག་རྟེན་ (*Mñon.*) the ocean.

སེབ་པ *sib-pa* བེལ་པ་ to be absorbed, སེལ་ཆུ་ལྟ་བུ་ as water on the ground; to evaporate, to soak in, to be imbibed; སེབ་སེབ་མེལ་པ་ to be lost in, to vanish in the air; སེབ་ཀྱིས་ མེལ་པ་ to evaporate or vanish quickly.

སེབ་བེ *sib-bi* n. of a disease (*Ya-sel. 28*).

སེབ་བུ *sib-bu*; *Cs.*: a sort of small-pox; *Schtr.*: the measles.

སེམ་པ *sim-pa* = བདེ་པ་ 1. to refresh, to be refreshed; acc. to *Jä.*: good health, prosperity, or vb. to be well, to be well of. སེམས་པར་ adv. = བདེ་བར་ happily, contentedly (*Yig.*).

སེམ་བྱེད་ *sim-byid* = ལྷ་མོ་ as met. the moon, སེམ་པ་འཛོམས་ མེད་ཀྱི་ སེམ་ལྷ་མོ་མེད་ སེམ་ལྷ་མོ་མེད་ སེམ་ལྷ་མོ་མེད་ a rivulet that makes a refreshing sound.

སེལ་ *sil* or སེལ་རྩ་ *sil-sñan* and སེལ་སེལ་ ལྷ་མོ་, ལམ་ལམ་ cymbal; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lcags-kyi sil hkhrol-wa Lex.*, སེལ་རྩ་རྩེད་པ་ལྷ་མོ་ *sil-sñan rol-mo hkhrol-wa* to strike the cymbals; སེལ་རྩ་མ་ a female cymbal player (*Tä. Jä.*). སེལ་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *sil-khrol-gyi sgra* the sound produced by one bell-metal disk striking on another, the sound of a pair of cymbals (*Mñon.*); སེལ་མཁན་ *sil-mkhan* a cymbal player (*Mñon.*).

སེལ་གློག་ *sil-sgrog* = མ་ལྷ་ as met. peacock.

སེལ་བུ *sil-bu*, གསེལ་བུ་ = རྩ་བུ་ a little.

སེལ་མ་ *sil-ma* = སེལ་བུ་ 1. separate pieces, particles, dust, fragments. 2. the tinkling sound of a cymbal, རྩ་མེད་སེལ་མ་མེད་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ tunefully flows the brook over its boulder bed; སེལ་མ་ gurgling water; rippling brook (*Mil.*); also སེལ་དུལ་ the rupee

of Ladak, = four-fifths of an Indian rupee (from *Jā.*).

མིལ་མིལ་ *sil-sil* **ཁྱིལ་ཁྱིལ་** (*Zam.* 5) small bell; **གཞིང་ཁྱིལ་ཁྱིལ་** tinkling sound of bellets.

སྤྱ I: *su* 1. = **མཁའ་མོ་མཚུ་** a lucky and good woman, good luck. 2. = **མཁའ་མོ་** eating (mystic) (*K. gu.* 1, 179).

སྤྱ II: 1. **མེ་**, interrog. pron., **སྤྱ་ཡིན་** who is; **འདི་ན་སྤྱ་ཡིན་** who is here? **ཁྱོད་སྤྱ་ཡིན་** who are you? **སྤྱ་ཅེས་ཅུ་ཡིན་** who is it and what is his name? **སྤྱ་མོང་** who went? **སྤྱ་ནམ་ཟེར་** who says, or who said? **སྤྱ་** or **སྤྱ་ཡིས་** by whom? **སྤྱ་འི་** of whom, whose? which? **ཀུན་པོ་འཇུག་སྤྱ་ཞིག་** which son of the king? **སྤྱ་མས་**, **སྤྱ་ལྔ་** plural forms of who? Colloq. **གང་** is often used for **སྤྱ** in certain districts. 2. correlative and indefinite pron.: **སྤྱ་མི་འདི་གསོད་པ་དེ་ཡི་ཕྱིན་ན་** to him that kills this man, I shall give; **ཁྱོད་ཀྱང་སྤྱ་མ་ཡང་གསོད་པ་མ་བཅུ་བཅས་** have not you already asked some body before? **སྤྱ་**, **སྤྱ་ཞིག་** is also used for some body, some one, a certain: **སྤྱ་མཛའ་པོ་ཞིག་** a certain friend; **སྤྱ་མེར་ཁྱུ་ཅན་ཞིག་** a certain avaricious person, a certain miser.

སྤྱ་སྤྱ་ *su-su* who, who! **མི་སྤྱ་སྤྱ་ཡིན་** what persons were there? 2. **སྤྱ་སྤྱ་ཟེར་བ་** denotes the drawing in the breath in blowing up a fire, the lips being nearly closed, to prevent smoke from entering the mouth.

སྤྱ III: termination: 1. of the term. case after a final **ས་**: **རང་གནས་སྤྱ་མོང་** gone to his own place or residence. 2. num.: 88.

† **སྤྱ་གི་** *su-gi* vulgar corruption of **ཇོ་གི་** or **ཡོ་གི་** *yogi*.

† **སྤྱ་ལ་** *su-ta-ya* **སུའལ་** n. of an elephant that belonged to Kalyāṇa king of the country of Yava (prob. Java) (*K. d.* 5, 87).

† **སྤྱ་རྩ་རི་** *Su-ta-ri* n. of a place in Hima-vata where lived a notorious hunter who was at last devoured by his own rapacious hounds (*Tan-sñag.* 64).

† **སྤྱ་བར་ཏ་** *Su-war-ta* n. of a Gandharva princess, daughter of king Kabula (*K. my.* 7, 482).

† **སྤྱ་མ་ན་** *su-ma-nā* **ཐུམ་མེད་** a species of flower (*K. d.* 5, 282).

† **སྤྱ་མན་ཏུ་ཀྱ་ར་ཏ་** *su-man-tra bya-ka-ra-ṇa* **ཐུམ་མེད་ལ་ཀྱ་ར་ཏ་** n. of a Sanskrit grammar prob. of mystic and Tantrik terms by Acharya Chandra Gomin.

† **སྤྱ་མི་** *su-mi* **ཐུམ་མི་** n. of a medicinal root resembling turnip, imported into Tibet proper from Ladak. **སྤྱ་མི་དམར་མེད་ཐུག་གསལ་** **དུག་གསལ་འཛུམས་** the three species of *Sumi* of red, yellow-purple, and brown colours are antidotes to all poisons.

† **སྤྱ་མེ་ཐོ་** *Su-me-tho* **ཐུམ་མེ་ཐོ་** n. of a mountain situated on this side of the mountain called **སྤྱ་གླི་མ་** *su-gri-ma* (**ཐུག་མི་མ་**) (*K. d.* 5, 282).

† **སྤྱ་རེ་རྫོང་** *su-rahi-snod* = **ཇང་གི་རྫོང་** *chan-gi-snod* wine-jug, prob. also the kind of water-pot called *surai* largely used in upper India for cooling water: **སྤྱ་རེ་རྫོང་ནས་བྱང་བས་མི་རུང་གསུང་** (*A.* 50) having been poured from wine-jug it was unfit for—.

སྤྱ་རུ་ཕན་ཅོ་ *su-ru phan-tsha* also **སྤྱ་ཕན་** (vulg. called **མར་ཅི་**) red-pepper or *Capsicum annuum*, i.e., guinea-pepper.

སྤྱ་ལུ་ *su-lu* **སྤྱ་ལུ་ཐུག་པ་** denotes perh. the usual sitting posture of *Milarepa* who, while reciting his songs, used to stretch out his left leg, drawing up the other, and supporting his right arm on it, his head leaning on his right hand (*Jā.*).

ཐུག་ *sug* reward, recompense; ཐུག་རྩེ་ *sug-rje* mark of honour as a reward *C.*; ཐག་ཐུག་ *phag-sug* a bribe (*Jü.*).

✚ ཐུག་པ་ *sug-pa* I. sbst. = ལག་པ་ the hand, the four legs of animals; ཐུག་བྲིས་ *sug-bris* = ཐུག་བྲིས་ hand-writing ཐུག་བྲིས་ཐུག་བྲིས་པ་མོ་ (*Cil.* 10) reduced into writing.

ཐུག་པ་ II: root of a kind of medicinal plant used for washing; ཐུག་པ་དྲག་བྱིད་ན་པ་མོ་ན་ པར་ཡན་ the bleached *sug-pa* is a cure for deafness (*Med.*); ཐུག་བྲུ་ powdered *sug-pa* (*Rtsii.*).

ཐུག་པ་ III: vb. to push, jog, nudge a person, in order to awaken or make him attentive; to push open, a door with a stick; ཐུག་པ་རྒྱག་བྱིད་པ་ *sug-pa-shig byed-* *pa* to push, to shove, to displace (*Jü.*).

ཐུག་པ་སྐྱེས་ *sug-pa-skyes* = རྩེ་ལེན་ (mystic) (*Mñ.* 4).

ཐུག་པོ་ *sug-po* a limb; ཐུག་པ་བཞི་ the four limbs of an animal, esp. the lower part of the four limbs (gen. of those that are slaughtered for meat) (*Rtsii.*).

✚ ཐུག་མེལ་ *sug-rmel* or ཐུག་སྐྱེལ་ *sug-smel* 1. *Cs.*: a kind of spice. 2. = རྩེ་ལེན་ cardamom: ཐུག་སྐྱེལ་མེལ་ནད་བྱང་བ་ལ་ལུས་སེལ་ *Med.*

Syn. འབྲུག་གསུམ་པ་ *hthum-gsum-pa*; ལུས་རན་མ་ *us-nan-ma*; རྩེ་བའི་ལྷེ་མེག་ *ñe-wahi lde-mig* (*Mñon.*).

ཐུག་ཐུག་ཆོད་ laughing loudly (*Rdsa.* 10).

ཐུད་པ་ *sud-pa* to cough, to breathe with difficulty (*Cs.*), ཐུད་རྩེ་གི་བ་ to die by being choked or suffocated.

✚ ཐུན་ *sun* = ཐུན་ or རུས་ time; ཐུན་རེ་ = རུས་རེ་; མགོན་པོ་ཨ་རི་ལ་ཐུན་རེ་དང་མ་ at times he

called (invited) the lord 'Atis'a (*A.* 155).

ཐུན་པ་ *sun-pa* = ཐེམས་འཛོམ་པ་ or བར་ཆད་པ་ vb. adj. ཐུན་པོ་ 1. to be out of humour, tired of, weary of, sick of; tired, weary, རྩེ་བའི་ཐུན་ཏེ་ not tired of hearing (*Mil.*); ཡིད་ཐུན་པར་འགྱུར་བ་ to become tired, to get weary of; ཐུགས་ཐུན་དགོངས་པ་ཡིན་པ་འདུག་ I suppose your reverence will be tired of it; to make (a person) tired of (a thing), to vex, annoy, to stun or drown with noise, to deafen (*Jü.*). 2. རྩེ་ཐུག་; to blame; ཐུན་པར་བྱིད་པ་ རོགས་ཡིན་ཏེ་, རྩེ་ཐུག་ཡིན་ཏེ་ to blame, to find fault with, ཐུན་བྱུང་ became corrupted, biased, prejudiced. ཐུན་གྲོགས་ལྗོ་ རྩེ་ཐིག་མཐོང་པོ་ poisoned or prejudiced mind (*S. Ler.*).

ཐུན་བྱུང་ *sun-khyud* རྩེ་ཐུག་ scandal.

ཐུན་པར་འབྱིན་པ་ *sun-par hbyin-pa* 1. to stun or drown with, to overpower by noise, to silence. 2. to refute, confute, disapprove 3. to renounce, to resign: ཐུན་འབྱིན་པའི་རྩེ་བས་ strength to renounce (the world) (*Jü.*); occurs in རྩེ་དུའི་འདུལ་འཁོར་གྱིས་བཅེངས་པ་ནི་ཐུན་འབྱིན་བྱིད་པ་ to renounce or break through the magic ties of relations (*Ya-sel.* 7). ཐུན་བྱུང་པ་ *sun-phyuñ-wa* = དགག་པ་བྱས་པ་ refuted, have obstructed one by logic in controversy, defeated an adversary: དབྱུ་མར་བཤད་པ་ཐུན་པ་ ཅད་རེ་རེ་ནས་ཐུན་བྱུང་བས་ by the *Mādhyamika* metaphysical demonstrations he having refuted all one by one (*A.* 28). ཐུན་འབྱིན་པའི་ཆེག་ *sun-hbyin-pahi tshig* = གཞན་ གྱི་ཚུན་བརྩོད་པ་ a libel, words of insult or disgrace to another person.

ཐུན་མ་ *sun-ma* རྩེ་ཐུག་ insult, defamation, disgrace, dishonour, refutation. ཐུགས་རྩེ་དྲག་པོ་ཐུན་མ་བྱིན་ we should not dishonour the great favour (of the lama); འདུལ་རྩེ་གི་ཐུན་མས་གཏུགས་ met by a miraculous refutation (*Khrid.* 49).

सुप्त *sub-pa* pf. **सुप्त** or **सुप्त**, fut. **सुप्ति**
 1. to stop up, plug up, close, cork; to keep shut, locked up: **मन्त्र** **सुप्त** to stop one's mouth and nose with one's hand; **सुप्त** to strangle, suffocate, choke a person; to fill up, choke up with 'earth,' rubbish, etc. a lake (*Ghr.*). 2. **सुप्त** to blot out, erase like a letter; to cover, shut up, fig. **सुप्त** to cover the trace or track, to efface every vestige; **सुप्त** to rub out a figure or a drawing; **सुप्त** to remove the name of a debtor; to hush up, conceal, *e.g.*, other people's offences; to suppress, to avoid, *e.g.*, obscene words; to allow to settle, the mash in brewing (from *Jū.*).

ལུབ་ལུབ་ *sub-sub* obliterated, rubbed out,
 erased; ལྷུག་གིས་ལུབ་ལུབ་བྱས་པས་ having rubbed
 it out with his hand (A. 44).

सुम् *sum*, for णसुम् three, in compounds before consonants: सुम्तु त्रिंश thirty, सुम्चतु त्रिंशत 300, सुम्ह्रं चिसहस्र 3000; सुम्क also सुम्पद तृतीयभाग, तृतीयोऽंश a third, the third part, रक्षसपुत्रेण णसुम्कं ण्ति (or सुम्कं ण्ति) two thirds of Jambudvīpa; वेदसुम्कं ण्ति two thirds of Tibet. सुम्कु सुम्-स्का a cord of three twisted threads (*Sch.*). सुम्कुं णसुम् *sum-cu rtsa-gsum* त्रयस्त्रिंशदेवा the residence of the thirty-three gods (*Sorig.*); the heaven of Indra; सुम्कुं णसुम्पदये वेदुः ण्ति the Sūtra on the Trayatrimśa heavens (*K. d. ३, 208*).

ལུ་མ་རྩ་ཏིག *sum-cu-tig* or ལུ་མ་ཏིག a medicinal herb growing in the clefts of rocks and amidst grass in Tibet. ལུ་མ་རྩ་ཏིག་གིས་མཛེར་མཐུན་པ་ལྟ་བུ་ལྟ་བུ་ *sum-cu tig* removes inflammation of the liver and biliousness. *Med.*

ལྷན་པ་ *sum-cu-pa* 1. the 30 letters, of the Tibetan alphabet. 2. The original Tibetan grammar of Sambhota in 30 s'lokas.

सुसङ्गस्य *sum-rtags* abbr. of सुसङ्गस्य सङ्गस्य
 सङ्गस्य चिन्तितज्ञावतार the work treating
 of the Tibetan alphabet and the manner of
 compounding them by affixes, prefixes,
 surmounting and subjoining letters to
 them. सुसङ्गस्य सङ्गस्य चिन्तितज्ञावतार नाम
 चिन्तितज्ञावतार नाम the grammar on the use
 of affix, prefix, sex, etc. (*Situ. 6*).

सुमंढं *sum-mṇḍo* यङ्गाटकः where several roads or rivers meet, the junction of roads or rivers (*Mñon.*).

ལུམ་པ། *Sum-pa* or ལུམ་པ་ 1. n. of a province and that of a monastery in Amdo.
 2. acc. to *Jā.* adj. putrid, rancid, rotten.
 3. vb. to bind or tie together, to draw together; to condense (*Sch.*).

ལུམ་པ་མཁན་པོ་ *Sum-pa mkhan-po* (lit. the abbot of Sumpa n. of a celebrated Tibetan author who wrote various works among which those on medicine, astronomy, history, and of Buddhism, geography are full of interest. He was born in Amdo; his real name was ཡེ་ཤེཔ་དཔལ་འབྱོར་ (Yeshepaljor).

སྤྲ་པན *sur-phan*, red pepper v. ལྷ་པན་ཅེ་.

सुमरुत *sum-rtsen* = सर्वेश्वर the heaven
(*Mñon.*) सिद्धक the heavenly residence of
Brahmā, Vishnu and Ś'iva (*Jig. 21*).

† सुर्य *sur-ya* 1. सूर्य the sun. 2. *ecolocynth*. 3. n. of a disease.

सुरसुर *sur-sur* coarse-grained, *e.g.*, grits
W. (Jä.).

सुथ *sul* 1. an artificial plait in a dress; **ལམ་ཐང་མཐོག་གུང་ལུ་མེད་པ་** the lamaic petticoat, etc., which is also without plaits (*Jig. 11*). 2. furrow, channel, groove, trench, ditch; **དངུལ་ཁོ་ལུ་མཐོག་ལུ་མཐོག་ལུ་** lateral valley, ravine, hollow; **ལམ་ཐང་མཐོག་གུང་ལུ་མཐོག་ལུ་** a town in a lateral

of the *Sa-bdag* demon from the nether regions to do mischief to men and cattle; a *Sa-bdag* astrologer.

མེ་བུ *se-hbu* a bad-smelling insect.

མེ་བུ *se-hbru* कनक दाडिम pomegranate;
མེ་བུ་མེ་རྟག *se-hbru me-tog* pomegranate flower.

Syn. མཚན་ནད་དག *mchin-nad-dgra* མཚོད་ལྔ་ན་
mdsod-ldan; གེད་མ་ *sked-ma*; སྤྱུ་ལི་ཤིང་ *sprehu-yi ciñ* (*Mñon*).

མེ་འབྲོག *se-hbrog* spite, malice; backbiting: དེ་ནམས་ཉམས་མ་དགའ་མེ་འབྲོག་པ་བཞུད་པ་བཞིན་ཐོང་
ེ་ཁོང་ those not being pleased grew spiteful and behaved maliciously.

མེ་མོ *se-mo* चूड़हार a necklace (*Zam.* 5).
མེ་མོ་དྲོ་ necklace (of amber); also a string of pearls or precious stone, a kind of ornament made of pearls (*Hbrom.* 131).

མེ་མོག *se-mog* *C. venereal* disease; མེ་མོག་
se-rma syphilitic ulcers (*Sch.*); v. མེ་ཤིང་

མེ་དམར *Se-dmar* n. of a ferry near the monastery of Sam-ye: དེ་ནས་མེ་དམར་གྱི་ཁུ་ཚུགས་པ་
ཐོན་ནས་ from there he proceeded to the ferry of Se-mar. (*A.* 91).

མེ་ཏུ་ཁྱི *schu rta-khrid* the groom of the chief of a class of demons.

མེ་ཡབ *se-yab* = བེ་ཡབ (མྱན) བྱི་བྱོ་ a fig.

མེ་ཡུ་རེ་བ *se-yo re-wa* scanty grey-hair:
ལྷ་བརྒྱ་ལོན་ཟེར་བ་ཆུང་པོ་མགོ་མེ་ཡུ་རེ་བ་བདུག་པ། there was
a grey-headed old man said to be 500 years old (*A.* 70).

མེ་ར *Se-ra*, lit. place of wild rose or brier; n. of a large monastery near Lhasa.

མེ་རག་དྲུང་མྱན་ *sa-rag dur-sman* carrot in *W.*

མེ་རུལ *se-rul* a kind of mineral earth used as medicine, probably bismuth; also yak-cow's dung collected in autumn for

manure (*Jig.* 9). མེ་རུལ་འཕྲུགས་མཛད་དུག་ནད་མེལ་
བར་ཁྱད་ (*Med.*).

མེ་རེལ *se-rel* half open, *W.* (*Jä.*).

མེ་ལོ་མ་ཕྱགས་ *Se-lo sa-phyags* the house-sweeper of the king of *Sa-bdag* demons.

མེ་ཤར་རེ་བ *se-çar re-wa* whitish brown: རྣམ་འབྱོར་མ་ཆུན་མོ་རལ་པ་མེ་ཤར་རེ་བ་ another old female ascetic (*yogini*) whose flowing locks were whitish brown (*A.* 69).

མེ་ཤིང་ *se-ciñ* a kind of nettle. Acc. to *Cs.* a tree or shrub, good for hedges. མེ་དུག *se-dug* poison contained in མེ་ཤིང་. མེ་མོག་
or མེ་དུག་ནད་ *se-dug-nad* = རེག་དུག་ནད་ *reg-dug nad* syphilis (*Mea.*).

མེ་སེ *se-se*, མེ་དང་ a kind of brick-tea (*Rtsii.* 74).

མེག *seg*, མེག་མེག *seg-seg* obliquely, awry, མེག་གཙོད་པ་ to cut obliquely.

མེག་བྱ *seg-bya* n. of an aquatic bird, prob. snipe (*Rtsii.*).

མེག་མ *seg-ma* small stones, gravel *W.* (*Jä.*).

མེགས་ཅན་ *segs-can* མཚོ་ཁོང་ཁོང་ gravelly.

མེང་ *señ*, v. གསེང་ *gseñ*.

† མེང་གོ *señ-ge* སྦྱོང་ the lion—only known mythologically.

Syn. རི་དགས་མཛུགས་ཅན་ *ri-dbags zas-can*; ཁྲུང་པོ་
འཛོམས་ *qlañ-po-gjoms*; འབྲེག་ཁྱེད་ *hphog-byed*; རགས་ཀྱི་དབང་ *nags-kyi dñan*; གཤོང་ལྔ་པ་ *gdoñ-lha-pa*; ཁ་ལྔ་པ་ *kha-lha-pa*; རྩོགས་ཀྱི་བདག་པོ་ *tshogs-kyi bdag-po*; རལ་པ་ཅན་ *ral-pa-can* (ཆེ་མཁྱེན་); གཙུག་ལྷན་ལྔ་པ་ *gtsugs-phud lha-pa*; ར་རྩ་ཅན་ *ba-ro-can*; རི་དགས་ཀྱུལ་པོ་ *ri-dbags rgyal-po*; རྣམ་མཁའ་གཞོན་ *nam-mkhah-gnon*; རྣམ་པར་གཞོན་ *rnam-par-gnon*; རྩེར་ཆགས་དབང་པོ་ *sder-chags dñan-po*; ར་གས་འཕྲིགས་ *cha-ças-hjigs* (*Mñon*).

མེང་དྲེག་གསར་བ་ *señ-dkar gsañ-wa* an officinal plant which has the property of removing

barrenness: མེད་དཀར་གསར་བས་ཀྱང་འཕྱག་ལུ་ཁ་རྒྱུད་ཀྱང་
འཕྱག *khluñ-hjug* brings issue.

མེད་གཞི་རྒྱུད་ *señ-ge-skrod* = ཀྱུ་ཤིང་ *khlu-çiñ* ལ་ག་
ཏུམ་ (*Mñon.*) [a species of Euphorbia
used in offerings to the snake-goddess
Manasā] S.

མེད་གཞི་རྒྱུད་ *señ-ge-can* = གུ་གན་ boat (*Mñon.*).

མེད་གཞི་རྒྱུད་ཀྱི་ལུ་མ་ *señ-gehi sgra sgrog-pa* an
epithet of the son of Kāmadeva (*Mñon.*).

མེད་གཞི་ཤིང་རྩ་མ་ *señ-gehi çiñ-rtā-ma* an
epithet of the wife of Mahes'vara
(*Mñon.*).

མེད་གཞི་འཕྱག་མེད་ *señ-ge hjigs-med* n. of a
medicinal herb; མེད་གཞི་འཕྱག་མེད་མགོ་རྩ་གཙུག་པ་གསོ།
Señge-hjigs-med cures fracture in the bones
of the head.

མེད་གཞི་མེད་པོ་ སེའི་ཆེན་པོ་, སི་ཤི་ཆེན་པོ་, ར་ཀུ་ the
planet Rāhu.

Syn. གླ་གཙན་ *sgra-gcan* (*Mñon.*).

མེད་གཞི་བཟང་པོ་ *Señ-ge bzah-po* སི་ཤི་ཆེན་པོ་ an
Indian Buddhist Pandit who wrote a
commentary on the Prajñāpāramitā (*K.*
dun. 38).

མེད་གཞི་རྩེན་ *señ-ge-rtsen* an epithet of
Jampal Bodhisattva (*Mñon.*).

མེད་གཞི་ཁྱི་ *señ-gehi-kkri* སི་ཤི་ཆེན་པོ་ a throne
so called from its being supported by
golden lions. The throne on which
Buddha's image is seated borne by eight
lions.

མེད་གཞི་རྒྱུད་ *Señ-gehi sgra* the sixth in the
list of the thousand Buddhas of the
present Bhadrā-kalpa (*Situ.* 42).

མེད་གཞི་རྒྱུད་ལུ་མེད་པོ་ *Señ-gehi sgra bsgrags-*
pahi mdo n. of a Sūtra in (*K. d.* 8, 183).

མེད་གཞི་རྩེན་ *señ-gehi rtal* སི་ཤི་ཆེན་པོ་; the
prowess of the lion; one powerful as the
lion.

མེད་གཞི་རྩེན་པ་ *señ-gehi ral-pa* the mane of
the lion.

མེད་གཞི་རིགས་ *señ-gehi-rigs* = as met. a dog.

མེད་གས་ལུ་མེད་པོ་ *Señ-geš shus-pahi mdo* the
Sūtra delivered at the request of prince
Simha the son of king Ajāta S'utru (*K.*
ko. 8, 73).

མེད་ལུ་མེད་པོ་མེད་པོ་ *señ-lcam dkar-moñi nu-*
sho = ལ་མེད་པོ་ glacial water, natural ice-
water, glacier stream (*Sman.* 351).

མེད་ལུ་ *señ-ldeñ* prob. a wrong spelling
of མེད་ལུ་ also མེད་ལུ་ a tree growing on the
southern lower ranges of the Himalayas,
having red wood, and a bark which by the
poor is used for tea called རྩེན་པ་; its sap
serves as an officinal drug *Li.* (*Jā.*).

མེད་ལུ་ *señ-ldeñ* མེད་ལུ་. *Acacia Catechu.*
Syn. ལུ་མེད་པོ་མེད་པོ་ *byis-pahi nu-ma*; ལུ་མེད་པོ་ *ghu-*
len-ma (*Mñon.*). Damaru (drumlets) made
of this wood emit a very musical sound.
It is of three species, red, yellow and
white (*Liç.*): ལུ་མེད་པོ་ལུ་མེད་པོ་མེད་པོ་
ལུ་མེད་པོ་ (*A.* 31) and my best of all the
deities is Dolma of Sengdeng forest.

མེད་ལུ་མེད་པོ་ *señ-ldeñ ñan-ma* an inferior
species of Acacia catechu.

Syn. ལུ་མེད་པོ་མེད་ལུ་ *bçah-wahi señ-ldeñ*;
ལུ་མེད་པོ་ *tshil-dgra*; ལུ་མེད་པོ་ *zla-wahi yal-ga*
(*Mñon.*).

མེད་ལུ་མེད་པོ་ *señ-ldeñ ldan* one of the seven
fabulous golden mountains of the Bud-
dhist cosmogony (*So-rig.* 8).

མེད་པོ་ *señ-po*, = ལུ་མེད་པོ་ 1. clean, white,
cf. ལུ་མེད་. 2. *Sch.*: thin, airy, transparent,
not dense or tight; མེད་པོ་ id. (*Sch.*: open,
free, roomy, spacious); ལུ་མེད་པོ་ *skye-bo señ-señ-por gyur* they became very
thin, lean, pale people (*Jā.*).

མེང་བ *señ-va* pf. བསངས་, fut. བསང་, also བེང་, to lift up, to raise what was hanging down or drooping; གླུ་ཁམས་བེང་བ་ལ་འཁྱོན་ he goes to take some recreation; ཁམས་དྲུབ་པ་མེང་བ་ to refresh the wearied body; ཁམས་སྒྲུགས་པ་ བེང་བའི་རྒྱུ་ངད་ bracing air; གློ་བསང་བ་ to re-create, to divert one's self; གློ་མེང་ལ་འགྲོ་བ་ to take a constitutional walk, མེང་ལ་མཛེད་པ་ to drive out, to take the air in a carriage (*Pth.*); མྱ་ངན་བསངས་ཏི་ consolatory, giving comfort (*Jā.*).

མེང་གང་ *señ-gan* འབྲུག་པ་ white, bleached.

མེང་ཁིང་ *señ-ciñ*, for མེང་ཁྲིང་

མེང་ཤོར་ *señ-shor* = འཇུག་ཤོར་ losing sight of, oversight, escaping from the memory (*Yig. 24.*)

མེད་ *sed* a file, rasp. (*Jā.*)

ཎྟ་མེན་དྭགས་ *sen-dha-pa* prob. Tibetanized form of the word Siddha = བསོད་སྒྲོམས་པ་ a Buddhist monk or mendicant; མེ་ན་པ་ and མེན་དྭགས་ are its corrupt forms.

མེན་མོ་ *sen-mo* ལག་པའི་མེན་མོ་ or resp. དྲུག་མེན་ ཀར་ཇ་, nail of finger, ལབས་མེན་ toe-nail; མེན་ཐོག་ a gripe, pinch, nip, twitch; མེན་མོ་ འདེབས་པ་ to pinch, squeeze; མེན་མོས་བསྐྱལ་ རྩམ་མེད་ scratched by the nails; མེན་ཅུ་ as much as may be put on a finger nail, a small quantity (*Sch.*); མེན་མོ་ལ་ཆགས་པ་ grown or appeared on the nails, མེན་ཞོ་ a white spot, such as will some times appear on the nails of the fingers (*Jā.*).

Syn. མེར་མོ་ *sder-mo*; ལག་པའི་ཚོར་མ་ *lag-paḥi tsher-ma*; ལག་པའི་དཔལ་པོ་ *lag-paḥi dpah-wo*; ལག་མྱེད་ཅན་ *lag-srid-can*; འདྲོད་མྱོས་ལྷགས་ཀྱི་ *hdod-myoṣ leags-kyu*; མོར་མོ་སྒྲོམ་ *sor-mo-skyes*; སྒྲར་སྒྲུ་ *glar-skye*; ན་ག་ར་ *na-ga-ra* (*Mnon.*).

མེན་མོའི་གར་ *sen-moḥi* as met. peacock.

མེབ་ *seb*, v. གཤེབ་ *gseb*.

མེམ་མེ *sem-me* (ཐུན་མེམ་མེ) slightly smiling: ཇུ་པོ་མེམ་མེ་མཛེད་ནས་ལགས་ལགས་འཛོད་པ་མཛེད་གསུང་ (*A. 96*) the lord slightly smiling said, be patient, sir.

མེམས་ *semṣ* བྱིན་, མནལ་; མཎལ་; resp. ཐུགས་ 1. soul, as power of moral volition, spirit; མེམས་ཀྱི་ཁང་པ་ *semṣ-kyi khañ-pa* བྱིན་ the heart where the soul resides; ཡིད་ནང་གི་བྱེད་པོ་ the doer in the heart; མེམས་ལ་དབང་པ་ to have power or influence over one's mind or self; མེམས་རང་པར་ཐུར་ his mind became cheered, the mind was joyous. འདྲོད་ཆགས་ཀྱི་མེམས་ passionate mind; lustful mind. འདྲོད་ཆགས་དང་བྱམ་ བའི་མེམས་ passionless mind. ཀྱུན་གཞིའི་མེམས་ the eternal spirit. 2. mind, resp. ཡིད་ *yiḍ* and ཐོ་ *blo*: མེམས་ནི་དུལ་བ་ལེགས་པ་ཡིན། མེམས་དུལ་བའི་ བཞེབ་པར་འགྱུར་ (*K. d. 2, 214*) it is good to control the mind, he who has controlled his mind will obtain happiness; མེམས་ན་འདུག་ the mind is sick, is troubled; མེམས་འདུགས་པ་ *semṣ hkhruṅs-pa* a mind agitated and troubled by sorrow, affliction, vexation etc.; བཞོད་པའི་མེམས་ forbearance, patient endurance, fortitude, constancy; གནོད་མེམས་ malice; ཤེས་རབ་དང་ལྡན་པའི་མེམས་ mind full of wisdom, knowledge. མེམས་མི་གཏོལ་བ་ རྩམ་མེད་འགྱུར་ a steady, firm mind, not to become agitated or ruffled at heart; མེམས་ཁོང་དུ་ at the bottom or depth of the heart; མེམས་ཁོང་ཅུད་ = ཐུག་བཤེད་ misery, grief (*Mnon.*); མེམས་ཁོང་དུ་ཅུད་པ་ one very much grieved, deeply concerned; མེམས་ཅུང་བ་ a timid, weak minded person; མེམས་ཐྱོར་བ་ to lose one's senses, spirits; མེམས་ཀྱི་མྱོད་པ་ *semṣ-kyi spyod-pa* བྱིན་ བྱིན་པའི་ཆུང་བ་ intellectual powers, mental faculties (*Vai.-śā.*).

Syn. མྱོད་ *śñiñ*; མས་ཤེས་རྟེན་ *rnam-ces-rten* (*Mnon.*).

མེམས་ཀྱི་མྱོད་པ་མྱོད་ *semṣ-kyi loñs-spyod* thought, thinking, imagination.

Syn. རྣམ་རྟོག་ *rnam-rtog*; བསམ་མན་ *bsam-mno*; མན་བསམ་ *mno-bsam*. (*Mñon*.)

མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-skyed-pa* to suffer thoughts or inclinations to rise in one's mind, as e.g., འདྲ་ཆགས་ཀྱི་མེས་སྤྱོད་པ་ libidinous thoughts arise; also: to nourish, indulge desires, passions, to give way to them; often used in reflective sense: མེས་སྤྱོད་པ་ to humble one's self before a person; also བདག་གི་མེས་སྤྱོད་པ་ he blamed, scolded himself (*Jā.*).

མེས་སྤྱོད་ *sems-skyo* repentance; weariness.

Syn. ཡིད་སྤྱོད་ *yiḍ-skyo*; རེས་པར་འབྱུང་ *ñes-par-hbyun*; སྤྱོད་རེས་ *skyo-ñes*; ཡིད་འབྱུང་ *yiḍ-hbyun*; སྤྱོད་ཀས་ *skyo-ḡas* (*Mñon*.).

མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-bskyed* चिन्तोत्पाद notion, thought, idea, any thing arising or dawning in the mind; these as enumerated in *Hbum*, *Pharphyin*, *Lamrim* and *Legs-bḡad gser-phreñ* are of two kinds: ཀླན་ཇོ་བ་པའི་མེས་སྤྱོད་པ་ संवृत्तिमनोत्पाद and དྲན་དམ་པའི་མེས་སྤྱོད་པ་ परमार्थ मनोत्पाद (*M.V.*)

མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-khoñ-chud* = རྣལ་བཤམ་ *sdug-bśñal* suffering, sorrow, grief (*Mñon*.).

མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-mkhan* intelligent, sensible: མེས་སྤྱོད་པ་མེ་གཅིག་ཀྱང་མ་བྱུང་ not one sensible person was present (*Glr.*, *Jā.*).

མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-hkhyog-po* = མི་དང་པོ་མིན་པ་ *mi-drañ-po min-pa* one who is not straightforward (*Mñon*.) = བཅོས་པ་བྱེད་པ་ to be dissimulating, one behaving artfully, cunningly.

མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-hkhral* a mind afflicted, painfully agitated (*Sch.*).

མེས་སྤྱོད་པ་ལྔ་པ་འབྱུང་བའི་རྒྱུ་ལྔ་ the so-called five but really four causes which agitate the mind:— 1. གཤེན་བཤེས་པ་འདྲེས་ termination of friendship, loss of friends and relations. 2. ཡོང་མ་སྤོང་པ་ fall from prosperity, loss of wealth, etc. 3. རྩམས་མེ་མཉམ་པ་ indifferent state of health, the state of health being not uniform. 4. མི་མ་ཡིན་པ་མཉམ་པ་ (ཐོན་གྱི་ལས་ཀྱི་ནམ་

པར་སྤྱོད་པ་) the consequences of the acts of the former states of life (*K. du.* 4, 49).

མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-dgañ-dgu-wa* to be merry, cheerful; merriment, enjoyment.

མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-can* भूत, सत्त्व animated being, man, animal (in Kham and Amdo the term is applied only to the lower animals). མེས་སྤྱོད་པ་ and སྤྱོད་ཆགས་ *srog-chags* are sometimes confounded together, the last term though in a general sense applying to animated beings being seldom used to signify humanity.

Syn. འགྲོ་བ་ *hgro-wa*; སྤྱོད་འགྲོ་ *skye-hgro*; མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-lan*; སྤྱོད་འགྲོ་ *skye-ldan*; སྤྱོད་འགྲོ་ *skye-wo*; མེས་སྤྱོད་པ་མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-pa-can*; སྤྱོད་ཆགས་ *srog-chags*; སྤྱོད་འགྲོ་ *ces-ldan*; ལུས་མེས་སྤྱོད་པ་ *lus-can*; སྤྱོད་ཆགས་ *skyes-bu* (*Mñon*.).

མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-can-dañ-ldan-pa* big with child, pregnant. མེས་སྤྱོད་པ་མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-can-shugs* = བྱད་མེད་སྤྱོད་པ་ *bud-med sbrum-pa* a pregnant woman (*Mñon*.).

མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-chags-pa* to be fond of, loving, to be passionately devoted to a person or object.

མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-hjañ phab-naś smraś-pa* = མེས་སྤྱོད་པ་མེས་སྤྱོད་པ་མེས་སྤྱོད་པ་ to discourse on religious matters with an accordant mind.

མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-ñiḍ* the soul, spirit, mind, the inner working; memory, intelligence, consciousness.

Syn. སྤྱོད་ཆགས་ *ces-pa*; མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-pa*; སྤྱོད་ཆགས་ *ñiñ*; རང་གི་བྱེད་པ་ *nañ-gi byed-pa*; དྲན་པ་ *dran-pa*; སྤྱོད་ཆགས་ *blo*; རྣལ་པ་ *rig-pa*; རྣལ་པ་ *rnam-ces*; རྣལ་པ་ *kun-gshi*; ཡིད་བྱེད་ *yiḍ-byed* (*Mñon*.).

མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-ññomś* = མེས་སྤྱོད་པ་ *sems-chuñ* or མི་སྤྱོད་པ་ *ñag* a timid person (*ñag*. 29).

མེས་ཀྱི་སྒྲིབ་སེམས་རྟེན་ a keepsake, token (*Pth.*).

མེས་ཤེབས་པ་ *sems-thebs-pa* mental absorption, to be absorbed in thought.

མེས་དྲངས་པ་ *sems-dwañs-pa* རྟོག་པ་ལྡན་པ་ clarity of understanding [extension of knowledge]S.

མེས་བདེ་ *sems-bde* cheerfulness, ease of heart.

མེས་སྡུག་ *sems-sdug* = སྡུག་བསྔལ་ *sdug-bśhal* རྩེད་, རྩིས་ཤིང་ཆུང་ sadness, sorrow; misery, mental depression (*Mñon.*).

མེས་ནད་ *sems-naḍ* heart-grief, affliction: མེས་ཀྱི་ནད་དྲ་ཆེ་ he has much heart-grief (*Jā.*).

མེས་རྒྱལ་ *sems-rnal* (*yoga*) a peaceful state of mind, a concentrated mind. མེས་རྒྱལ་དུ་ཡོང་བ་ནས་ལེགས་པ་བསམ་དགོས་པ་ (*Situ. 71*) the mind to be brought into perfect rest must have good thoughts.

མེས་རྒྱལ་དུ་མི་གནས་པ་ *sems rnal-du mi-gnas-pa* a restless mind, a mind not in equanimity.

Syn. རྒྱལ་དུ་མི་གནས་པ་ *rnal-du mi-gnas-pa*; བག་མི་ཤེབས་ *bag-mi-phebs*; རྩིས་མི་གནས་ *shi-la mi-gnas*; འཕྲུང་མི་ཅན་ *hphyasñ-mo-can* (*Mñon.*).

མེས་སྐྱིད་པ་ *sems snum-pa* = དགའ་བ་ to be glad, gladness (*Mñon.*).

མེས་པ་ *sems-pa* རྟོག་, རྩིས་, རྩེད་; pf. མེས་ or བསམས་ *bsams*, fut. བསམ་, imp. མོས་ I. to think: འདི་ལྟར་དུ་མེས་པ་ or བསམས་པ་ he thought as follows, he had the following thoughts; རྟོག་པར་མེས་པ་ to think perversely, to take the wrong view of a thing; to meditate, muse, ponder; མེས་བཞེན་དུ་ absorbed in meditation, lost in thoughts; མི་དགའ་བར་ མེས་ཤིང་ immersed in melancholy thoughts (*Dzl.*); མེས་བཞེན་དུ་ = ཤེས་བཞེན་དུ་ knowingly, wilfully, purposely; ཤིན་ཏུ་མོས་པ་ཤིག་ think over seriously, རང་གི་ལུ་ལ་མ་བསམ་པར་ forgetful of home, forgetting one's country; ཡི་གེ་འདི་ལ་ མ་བསམ་པར་ disregarding this contract (*Ghr.*);

གནད་དུ་མ་མེས་པ་ཤིག་ do not think of any body else, do not think otherwise; to intend, purpose, have in view, e.g., གནོད་པར་བྱ་བར་ to do harm. 2. to fancy, imagine (*Do.*); with དང་འདྲ་བར་ and similar expressions, to hold, think, consider, to take for, to look upon as; ད་ལྟོ་འདི་ལྟར་དུ་ཤིག་མ་བསམ་པས་ཤིག་ (for བསམ་ཤིང་) now that you know with full consciousness the punishment of (going through) the cycle (of animal existences) (*Mil.*). 3. an act of memory, a remembering; ལྟོ་རྒྱུ་ཤིས་བསམ་བྱེད་པ་ནས་ those who have heard and kept in their memory the religion of Buddha (from *Jā.*).

མེས་པ་ཅན་ *sems-pa can* ལྷན་སྐྱེས་ pregnant, bearing child.

མེས་དཔལ་ *sems-dpal* a brave mind; རྒྱལ་ཆུབ་ མེས་དཔལ་ a purified, brave and powerful minded soul, a saint of the Mahāyāna school.

མེས་དཔལ་ཆེན་པོ་ *sems-dpal chen-po* མཛུ་སྐྱེས་ a saintly soul that has attained high perfection.

མེས་ལྷོས་པ་ *sems-phyos-pa* ལྷན་སྐྱེས་: distracted mind, mind unable to fix on anything.

མེས་བེམ་པ་ *sems bem-po* = ལྷུག་པ་ *lkug-pa* idiot, stupid, fool (*Mñon.*).

+ མེས་ལློང་ལློང་པ་ *sems-bloñ bloñ-po* = ཡི་སྐྱེས་པ་ a depressed heart.

མེས་མ་བདེ་ *sems ma-bde* uneasiness of the mind, unhappy state of mind.

མེས་མང་ *sems-mañ* having many desires, speculating on many things.

མེས་མི་དགའ་བ་ *sems mi-dgañ-wa* disconsolate, unhappy; displeased, dissatisfied.

མེས་མི་གནས་པ་ *sems mi-gnas-pa* a vacillating, unsteady mind unsteadiness, fickle-minded (*Mñon.*).

Syn. རྒྱལ་གཤིང་ *rnam-gyeñ*; མི་རྟེན་ *mi-brten* (*Mñon.*).

མེར་སྐྱོ *ser-sna* मात्सर्य avarice; མེར་སྐྱོའི་ཕྱིར་ལྟོ་ལྟོ་ to be avaricious.

Syn. འཇུམས་པ་ *hehums-pa*; འཇུངས་པ་ *hjuñs-pa*; ཤིབ་མོ་ *shib-mo*; ཇམ་ཕྱ་ *cha-phra*; སྐྱོ་ཆེས་ *sran-ches* (*Mñon.*).

མེར་སྐྱོ་ཅན་ *ser-sna-can* मत्सर, छपण a covetous person, a miser.

མེར་སྐྱོ་པ་ *Ser-sna-wa* n. of a heretical sect of ancient India (*Theg.* 39).

མེར་པོ་ *ser-po* पीत, आवदात, गौर pale, fair, yellow.

མེར་འཕྲེང་ *ser-hphreñ* clerical procession, (*Jä.*).

མེར་བ་ *ser-wa* उपलवर्ष, उदकवत्त hail, hail-stones.

Syn. སྤྱན་གྱི་རུས་པ་ *sprin-gyi rus-pa*; སྤྱན་གྱི་རྩེ་ *sprin-gyi rdo*; ལྷ་མགྲིག་པ་ *chu-mkhregs*; སྤྱན་གྱི་གོང་ཕྱོད་ *sprin-gyi goñ-bu*; སྤྱན་གྱི་ཀླུ་པ་ *sprin-gyi ka-wa*; རྩེ་ལེ་ཅར་ *rdo-yi char*; ལོ་རྩལ་གཤེད་ *lo-tog gced* (*Mñon.*).

མེར་བུ་ *ser-bu*, v. བེམ་པུ་ *hser-bu*.

མེར་མ་ = བུ་རྩེ་མ་ a Buddhist nun: རྩེ་ལེ་གྱི་མེར་མ་ དེ་གཞན་པ་ཆེ་ (*A.* 90).

མེར་མོ་ *ser-mo* 1. རྩལ་ལྷུ་ finger. 2. *W.* six-rowed barley, late barley. 3. in the Amdo dialect a Buddhist monk; མེར་མོ་པ་ *ser-mo-wa* the lama.

མེར་རུ་ལོ་སྐྱོ་ *ser-rtah-gos* = དཔག་བསམ་གྱིས་ the robe made of the bark of *Kalpadruma* tree. (*Nag.* 58).

མེར་ཚུར་ *ser-tshur* a yellow mineral: མེར་ཚུར་ རུག་གཅོད་སྐྱོ་ལ་བཞོ་ (*Med.*).

མེལ་ *sel* 1. discord, dissension, རང་མེལ་ domestic dispute. 2. a kind of incantation, like བཅད་; མེལ་འཇུག་པ་ to exorcise, make use of conjurations or incantations (*Mil.*, *Jä.*).

མེལ་དགའ་ *sel-dgah* = འཇོམས་དགའ་ delighting in conquest; also quarrelsome, one fond of brawls.

མེལ་བ་ *sel-wa* अपनय, उत्तरेपण, निराकृत, निर्हारक; pf., fut. བསལ་, imp. མེལ་, to throw off, to remove, esp. impurities, hence to cleanse; to pick, to pick off; to blot out, cross out: བུ་མེན་མེལ་བ་ to blot out a debt; to clear, ལམ་མེལ་བ་ to clear a path or road; གནོད་མེལ་བ་ to repair (damages), to redress (grievances), རྩད་མེལ་བ་ to cure a disease, ལུན་པ་མེལ་ dispel (darkness) (*Jä.*).

མེལ་མེར་ཅན་ *sel-ser can* incorrectly for གསེལ་ མེར་ཅན་ ཇི་མོ་ཡུ་ the moon.

མོ་ I: so 1. num.: 148. 2. in Budh. = རྒྱལ་སྐྱེལ་ attachment, adherence, desire (*K. g.* 179). 3. = ཇི་འཕེལ་འཕྱུང་བ་ a mild drink (mystic) (*K. g.* 179), also in མོ་ལ་རྒྱལ་པ་ = རྩལ་སྐྱེལ་ (mystic) (*K. g.* 179).

མོ་ II: 1. དང་ལྷུ་ tooth: མོ་ལམ་ལམ་པ་ grinning, showing teeth (like a monkey). མོ་མེད་ toothless; མོ་ཕྱད་ འཕྲུལ་ དང་ལྷུ་ irregular teeth with spaces between; རྩེ་ལེ་, ལམ་མོ་ upper teeth; རྩལ་མོ་, མམ་མོ་ lower teeth; མོ་རྩེ་ལ་ *se-rñil* དང་ལྷུ་མོ་ the gum; མེད་མོ་ or གཙང་མོ་ front tooth, incisors; རུབ་མོ་ *sbubs-so*, cheek-tooth, གཙང་མོ་, རང་ལྷུ་མོ་, ལུན་མོ་ molar-tooth, corner-tooth, canine-tooth. 2. tooth of a saw wheel, comb. 3. (མོ་མོ་) གཙང་ the sharp edge of a knife. 4. = མཚམས་ boundary, confines: རྩེ་ལེ་གཤེད་ཀྱི་འཕྲུལ་མོ་མོ་འཇོན་པའི་གནས་ a place on the confines of India and Tibet (*A.* 152).

Syn. resp. མཚམས་ *tshems*; ལུན་ཕྱེད་ *ldad-byed*; གཙང་ཕྱེད་ *gcod-byed*; མཚེ་བ་ *meche-wa*; གཤེས་སྐྱེས་ *gnis-skyes* (*Mñon.*).

མོ་ III: 1. for ས་ in conjunction with certain words, e.g., མོ་མཚམས་ for ས་མཚམས་ land boundary; རང་མོར་སྐྱེ་བ་ *ñan-sor skye-wa* to be born in an inferior place. 2. = སྐྱེད་པ་ *skyid-*

pa happiness, comfort, joy; ख'वस'येण वसु' do enjoy, let us enjoy, ख'मे'वस'य=मे'कु'य skyid-pa; व'दे'न'ए'कु'य'कु'य'कु'य'कु'य'कु'य'कु'य'कु'य'कु'y here east, west, south, north, in all directions there is no happiness. 3.=वस' look out, guard, spying, ख'कु'य to watch, to spy, to look out; ख'कु' peep-hole; ख'य keeper, guard, watchman, spy, emissary, ख'स'कु'य'कु'य'कु'य'कु'y money and dainties are the devil's emissaries (Jä.); ख'वस' fig. a guard or watch kept by several persons round a fire; ख'कु' watch-word.

ख IV: 1. व'ण'व'य a grammatical termination: कु'ख' for कु'ख' C., also Glr. 2. num. for सु'अ'कु' sum-cu in the abbreviated numbers 31—39 (Jä.).

ख'द'ण' so-dkar white tooth.

ख'सु'ण' sa-skyag दन्तमल impurities in the teeth.

ख'ख'वि'अ'ण'सु so-khahi mkhar-bu=ख'ख'ख'ख'वि'अ'ण' a staff or stick to take rest by leaning on it while travelling. ख'ख'ख'ख'ख'वि'अ'ण'सु'द'र'व' (Khrid. 57) a word of honour is to be depended on like the traveller's stick.

ख'ख'व so-khrab=अ'व'ख'ख'व नै'व'ग'िक natural not artificial.

ख'ख'वि'स'कु'य So-khri btsan-po successor of the first king of Tibet Nathi-tsan-po (Yig. 63).

ख'ख'स so-gos=अ'कु' lip.

ख'ग्री so-gri a saw.

ख'अ'ग्री'ण' so-hgrig-pa समदन्त; one with even and symmetrical teeth.

ख'कु' so-sgo mouth, the lips. ख'कु'कु'व'दे'व'य' कु'स'दे'व'स'कु'कु'रे'अ'व'कु'कु'येण (A. 132) Lo-tsa-wa, do not allow such expressions to come out of your lips.

ख'कु' so-sgra lit. the teeth sound, a whistle; ख'कु'अ'दे'व'य' so-sgra hdebs-pa the

whistling through the teeth, in the magic performances of the Bon-po (Jä.).

ख'कु'व so-sgrub=अ'कु' the cover of the teeth, i.e., the lips.

ख'उ'ण' so-can दन्ति, हस्ति=ग्ल'अ'पो'के glah-po-che elephant (Mñon.).

ख'अ'हे'र' so-hchiñ=अ'कु' lip.

ख'ग'ण'स'य so-gñis-pa हस्ति with two tusks, an elephant (Mñon.).

ख'कु'व so-sto-wa=ख'कु'कु'कु'कु'य'य (Ya-sel. 55).

ख'द्रे'ण so-dreg tartar formed in the teeth.

ख'कु'ण' so-ldan=ग्ल'अ'पो'के दन्तक, दन्ती, विग्रह्य elephant (Mñon.).

ख'कु'व so-bud a tooth that has fallen out.

ख'कु'व'कु'ये so-brad-byed gnawing flesh from the bones: व'ण'कु'य'मे'ए'व'ण'य'ख'कु'व'कु'ये (A. 14) the left one was biting flesh from a human arm.

ख'अ'र' so-mañ=अ'ण'व' बहु'दन्तक a hair-comb.

ख'कु' so-rtsi तामुल tooth-paint; spiced betel leaves used by the Indians which give colour to the teeth.

ख'कु' so-sh, a small white spot on the tooth.

ख'व'कु'य so-bshi-pa the four-tusked, an epithet of Indra's elephant (Mñon.).

ख'कु'ये so-scd tooth-brush.

ख'र'व so-ral irregular teeth, teeth having space between them.

ख'कु'ये so-piñ दन्तकाष्ठ tooth-pick; n. of a plant the twigs of which are used for rubbing or cleansing the teeth. ख'कु'ये'व' व'ण'कु'य'कु'ये tooth-brushing wood has five attributes: it induces salivation and regulates the bile or liver, suppresses phlegm, removes bad smell from the mouth, improves the sight (K. du. १, 26).

ख'सु'व so-srub gap in the teeth (Sch.).

མོག *so-ga* = མོས་ག *soṣ-ka*.

མོཅ *so-cha* n. of an emetic fruit:
མོཅས་ནད་ཀྱི་ཉེན་ལྷོ་གསལ་མཚན་གྱི་ *M*.

† མོ་རྩ་རྒྱ་པོ *so-to rog-po* n. of a bird, the feathers of which are used in making a black dye for gray hairs (*Sman*. 153).

མོ་ཐག *so-thag* weaving linen.

མོ་ནམས *so-nams*, also མོ་ནམ, བའབས་ commerce, business; husbandry, མོ་ནམས་ཁྱེད་པ་ to till the ground, to practise agriculture, farming; མོ་ནམས་སྤྱོད་པ་, མོ་ནམས་འབད་པ་, མོ་ནམ་པ་ husbandman, farmer; མོ་ནམ་གྱི་ལས་གྲྭ་ comprises husbandry, trading, tending and rearing up cattle, etc.: མྱེས་པ་གཏན་གྱི་མོ་ནམས་མ་ བྱས་པ་ a man who had not always done husbandry (*A*. 10).

མོ་པ *so-pa* watchman.

† མོ་པ་ར *so-pa-ra* སྤུའི་ areca-nut, which according to Tibetan works is beneficial to the teeth.

མོ་པག *so-phag* brick, tile; also collective noun, brick-work, tiling (*Jā*).

མོ་པ *so-wa* མའ་ལྷ་ unhusked paddy or grain; acc. to *Jā*. coarse, thick-shelled barley.

མོ་བྱ *so-bya* an aquatic bird *S.g.* (*Jā*).

མོ་མ *so-ma* 1. = མོས་པ་ fresh meat in U and Tsang; in the dialect of Amdo and Kham = གསར་པ་ new. 2. སྐྱེས་ a climbing plant the juice of which was offered in libations to the gods; the Hindus also worshipped it on account of its intoxicating qualities.

† མོ་མ་ན་ན *So-ma na-tha* སྐྱེས་པ་ n. of a Bramapical sanctuary (*Dus-ye*. 29, 39).

† མོ་མ་ར་རྩ་ *so-ma ra-rtsa* མཚན་, སྐྱེས་པ་ hemp; མོ་མ་ར་རྩའི་ཁྱེད་ hemp cultivation.

Syn. མོ་མ་འཕྱུག་མ་ *zla-wahi leug-ma*; མོ་མ་འཕྱུག་མ་ *zla-wahi rgyal*; མོ་མ་འཕྱུག་མ་ *leug-ma bzah-po*; མོ་མ་འཕྱུག་མ་ *hbras-bu nag*; མོ་མ་འཕྱུག་མ་ *tul-wahi hbras-bu*; མོ་མ་འཕྱུག་མ་ *mdog-med skyes*; མོ་མ་འཕྱུག་མ་ *hdab-bzah* (*Mñon*).

མོ་མེ་བསྐད་ *so-mi-bsoḍ* v. མོ་གསྐད་ 1. = མོ་སྐད་པ་ *mi-skyed-pa* unhappy, uncomfortable; མོ་སྐད་པ་མེ་བསྐད་པ་ཅེས་མེད་ there was no need to go, there was no unhappiness whatever (*A*. 124). 2. བཟུང་; unsteadiness, fickleness, wavering.

Syn. མོ་མ་གཤེད་ *rnam-gyeñ*; མོ་མ་མེ་གནས་ *semṣ-mi gnaṣ* (*Mñon*).

མོ་རུས *so-rtsam* flour of rice and barley mixed together.

མོ་རྩེ *so-rtsi* = མོ་རྩེ་ཆེན་པོ་ *skyur-rtsi chen-po* pomelo (*Mñon*).

མོ་རྩེས་ *so-tshis* or མོ་རྩེ་གསལ་ = ཁྱིམ་གྱི་མོ་ནམ་ house-keeping, management of domestic concerns, husbandry; cf. མོ་ནམ་ agriculture (*Jā*).

མོ་འཛོན་ *so-hdsin* = མོ་འཛོན་པོ་ 1. occupying the confines of a country or region. མོ་འཛོན་གྱི་བར་གྱི་མོ་འཛོན་པོའི་གནས་ (*A*. 152) a place for guarding the boundaries between Tibet and India. 2. མཚུ་ lip.

+ མོ་འོས་ཀྱང་ *so-zoṣ-kyan* = ཅི་ཕྱར་འོས་ཀྱང་ in whatever manner impeded or delayed; in pro. = མོ་མཚོ་.

མོ་ཟུར་གཟུབ་ *so-zur gnub* three lamas called So, Zur, and Nub, who belonged to the *Rñin-ma* sect. རྩེ་མའི་མོ་ཟུར་གཟུབ་གསུམ་ (*Khrid*. 23).

མོ་རས་ *so-raṣ* = མོ་མ་ར་འཕྱུག་མ་ linen.

མོ་ལུག་ *so-lug* lees of liquors, yeast of beer (*Sch*).

མོ་ལེ *so-le* fresh, well preserved.

སོ་ལོ་སྒྲུབ་ *so-le sdod* to remain or appear fresh, fresh looking; དེ་ལ་མེ་རྩོག་གར་ནས་ལག་བདུན་དུ་
སོ་ལོ་སྒྲུབ་པ་ there (in that) blossoms appearing which remained fresh for seven days
(A. 107)

སོ་ལག་ *so-log* high road, causeway *W.* (Jü.).

སོ་བསོད་ *so-bsoḍ* = རྒྱུད་པོ་ཅེག་ comfortable, སོ་མེ་གསོད་ = རྒྱུད་པོ་མེ་འདུག་ *skyid-po mi-hdug*, uncomfortable: བདག་མཆིམས་ལུང་སོ་བསོད་ཅེག་བཞུད་ I lived comfortably at Chim-phu.

‡ སོ་ལྷ་གནད་ཀྱི་ *sohu gan-dhi-ka* n. of a flower (*K. g.* མེ་, 82).

སོ་ལྷ་བྱ་ *so-hrub* minced meat; also pounded dried meat.

སོ་སོ་ *so-so* = མ་དང་ པྱལ་ 1. [distinct, separate, single, individual, སོ་སོ་བ་ རྣམ་པ་རྒྱུ་ལྔ་ individuality, distinctness, difference, བས་སོ་སོ་མེ་ལག་ཏུ་བཅས་སོ་ the victuals came into the hands of the individual persons (*Dzl.*); སོ་སོ་ནས་ adv. separately: སོ་སོ་ནས་སྒྲོད་བཟེ་དེ་ ‘*segregation*,’ each for himself, holding forth his vessel. 2. various; diverse, different, བས་སོ་མེ་སོ་ different opinions, dissension; སོ་སོ་ཁྱེད་པ་ to separate, disjoin, divided, སོ་སོར་བཞག་པ་ to set, put, lay apart], from *Jü.*

སོ་སོར་རྒྱུ་བོ་ *so-sor skye-wo* རྣམ་གྲུ་འབྱུང་; prop. one separated (from the saints), one distinct from incarnate beings, an ordinary man; a lay man; as to his spiritual condition: a man in his natural state, one not yet enlightened.

སོ་སོར་འཐུལ་ *so-sor hkhruḥ* འཐུལ་པ་ [repelled, beaten back] *S.*

སོ་སོར་གྱོ་བར་ཁྱེད་ *so-sor go-war byed* འཕྲུལ་པ་ comprehension [cause, reason, proof] *S.* སོ་སོར་གྱོ་བྱེད་ *so-sor go-byed* འཕྲུལ་པ་ [accurate understanding of the particulars of anything] *S.*

སོ་སོར་འགོག་ *so-sor hgog* འགོག་པ་ [obstruction] *S.*

སོ་སོ་འགྲོ་ *so-so-hgro* འགྲོ་བའི་རིམ་པ་ gait or manner of walking or movement (*Mñon.*).

སོ་སོར་ལྷུར་ *so-sor gyur* 1. separated. 2. འཇུག་པ་ [a surety, security] *S.*

སོ་སོར་རྒྱོད་ *so-sor-rgod* = སོ་སོར་བཅད་ *so-sor-bshad* (*Mñon.*). ཀར་ལྷུ་ར་ཀར་ལྷུ་ n. of flower (*Mñon.*).

སོ་སོར་ཇེས་པ་ *so-sor ñes-pa* འཇུག་པ་, འཇུག་པ་འཇུག་པ་ [general rule, general prevalence] *S.*

སོ་སོར་བཅོམས་ *so-sor bcoms* འཇུག་པ་ vanquished, subdued.

སོ་སོར་འཇིང་ *sa-sor hchiñ* འཇིང་པ་, འཇིང་པ་ [obstruction, ruggedness] *S.*

སོ་སོར་འཇིང་པ་ *so-sor hjoms* འཇིང་པ་ [reaction, resistance] *S.*

སོ་སོར་ཉིན་ཁྱེད་ *so-sor ñin-byed* འཇིང་པ་ [every day] *S.*

སོ་སོར་མཉམ་ *so-sor-mñan* = འཇིང་པ་ *khas-blañs-pa* (*Mñon.*) promise, assurance.

སོ་སོར་རྩོག་པ་ *so-sor rtogs-pa* འཇིང་པ་, འཇིང་པ་ [watchfulness, knowledge] *S.*

སོ་སོར་ཐར་པ་ *so-sor thar-pa*, also སོ་སོར་ཐར་པ་ འཇིང་པ་, liberation, deliverance; སོ་སོར་ཐར་པ་འཇིང་པ་ the Sûtra on deliverance, code of moral and monastic discipline, containing 250 rules for the priesthood.

སོ་སོར་ཐོབ་པ་ *so-sor thob-pa* འཇིང་པ་ [received back] *S.*

སོ་སོར་ཐུད་ *so-sor sdud* = འཇིང་པ་ or འཇིང་པ་ (*Mñon.*)

སོ་སོར་བཟུས་པ་ *so-sor bsdus-pa* འཇིང་པ་ [1. drawing back. 2. combination of a group of letters into one whole] *S.*

སོ་སོར་གནས་ *so-sor gnas* འཇིང་པ་ residing separately; འཇིང་པ་ [removal, setting aside] *S.*

སོ་སོར་སྒྲུབ་ *so-sor ñnañ-wa* འཇིང་པ་ [brilliance, ingenuity] *S.*

མོ་མོ་མུང་པ 80-80r *spañ-wa* ʾpratiśodha [rules of moral discipline, rules of conduct]S.

མོ་མོ་འབད 80-80r *hbaq* individual exertion; བསྒྲུར [repairing, reforming]S.

མོ་མོ་མུང་པ 80-80r *gṃra-wa* ʾabhiwāḍa, ʾpratiwāḍa [answer, reply]S.

མོ་མོ་འཇོན 80-80r *hdsin* ʾpratyakṣa [effort, endeavour]S.

མོ་མོ་བཞག་པ 80-80r *hshag-pa* ʾpratyakṣa [removal, setting aside]S.

མོ་མོ་བཞེས 80-80r *hsheṣ* ʾpratiśedha [to receive, follow]S.

མོ་མོ་མུང་པ 80-80r *zās* sesame.

མོ་མོ་རང་རིག་པ 80-80r *rañ-rig-pa* ʾpratisaṃvid [accurate understanding]S. མོ་མོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་བཞི་ ʾpratisaṃvid: 1. མེས་མོ་མོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་, 2. རྒྱ་མོ་མོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་, 3. ཇེས་པའི་ཚེག་མོ་མོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་, 4. ཁྱེད་མོ་མོ་མོ་ཡང་དག་པར་རིག་པ་.

མོ་མོ་བཞག་པ 80-80r *hçags-pa* ʾpratiśedha [enjoining, teaching]S.

མོ་མོ་བཞག་པ 80-80r *hçad* ʾpratiśedha [demonstration]S.

མོ་མོ་གསལ་པ 80-80r *rśal-wa* 1. illumination, enlightenment. 2. ʾprati-dīḥa [every day]S.

མོ་མོ་ཆ 80-80r *cha* a medicinal herb, an emetic (*Vai.* 8ñ.).

མོ་ག sog, v. མོ་བ sob.

མོ་ག་ཁ་པ sog-kha-pa n. of a kind of medicinal grain. མོ་ག་ཁ་པ་ཡིས་རྒྱག་པ་གཙོད་པར་བྱེད་ Med. Sog-kha-pa stops vomiting.

མོ་ག་ཆུ n. of a river in east Tibet: རོ་ནམ་མོ་ག་ཆུ་ཁར་བྱོན་པའི་རུས་སུ་ཁར་ཕེག་ན་ then at the time of arriving at the bank of Sog-chu in a house... (*A.* 28).

མོ་ག་འཇོག་ hoarding money.

མོ་ག་པ sog-pa 1. sbst., also མོ་གསལ་པ sog-s-pa shoulder-blade, scapula, མོ་ག་པའི་མེ་ཁྲུང་ sog-

pahi me-loñ the flat part of it, མོ་ག་གུ sog-gu the narrow extremity of it; མོ་ག་མོ་འདེབས་པ sog-mo hdebs-pa to divine from the shoulder-blade; མོ་ག་ལུ sog-lhu shoulder as a piece of meat for boiling (*Jā.*).

མོ་ག་པ II : མཐུན་པ; vb. (also : གསོག་པ, བསོག་པ, མོ་གསལ་པ) pf. བསོགས་པ, fut. བསོག་པ, to gather, heap up, hoard up, མོ་ག་པར་བྱེད་པ ལྷན་པ་ to collect, to earn, to hoard; མོ་ག་པ་པོ་ ལྷན་པ་ཅན་ one who hoards, or accumulates money or wealth, ལྷན་པ་མོ་ག་པ་ལྷན་པ་མེད་པ་ without having collected and deposited the daily requisites, the things wanted every day (*Mil.*); བསོད་ནམས་མོ་ག་པ་ or ཚོགས་མོ་ག་པ་ to collect, to accumulate merits, ལས་ངན་མོ་ག་པ་ repeated commission of sins; གསོག་ལྗང་ morbid matter consisting in too great an accumulation of humours; བསོག་གི་དབུང་མོ་ག་པ་ to collect an army (*Jā.*).

མོ་ག་པོ sog-po མག, མཐུན་ a Mugh, Tartar, Mongol (*S. Lex.*) མོ་ག་མོ་ a Mongolian woman, མོ་ག་ཕྱག་ Mongol child, Mongol boy, མོ་ག་ཆས་ Mongol dress or fashion of dress, མོ་ག་ཏུ་ Mongol horse. There was a tribe prob. of Tartary and Kabul who were Buddhists and used to go on pilgrimage to Gayā. མོ་བཅུ་གསུམ་དུ་རྩི་རྩི་གསུམ་པོ་མོ་ག་པོ་འབྱེམ་འབྱུང་ཆད་ for thirteen years there was an interruption in the intercommunication of the Tartars-Mughhs at Vajrāsana (Gayā) (*A.* 19).

མོ་ག་མ sog-ma བཤམ་ hay, straw, blade, stalk, མོ་ག་འབྱུག་ green corn that begins to sprout (*Sch.*). མོ་ག་ཚོགས་ sog-tshigs joint on a stalk of straw, a knot on a stalk (*Cs.*); མོ་ག་འབྱུར་ a small blade of straw, chaff; མོ་ག་མའི་ འབྲུལ་ a shoe of straw; མོ་ག་ཏུ་, མོ་ག་ལུ་ stubbles (*Jā.*).

མོ་ག་ལེ sog-le རྩམ་པ་, རྩམ་, a saw: མོ་ག་ལེས་ གཙོད་པ་ to saw to pieces; མོ་ག་ལེ་ཁ་ the tooth-edge of a saw, also botanical term: serrated (of leaves) (*Vai.* 8ñ. *Jā.*).

སོག་ལེ་རྒྱལ *sog-le rgyab* saw-back, the back of certain animals, fish, etc., resembling a saw.

སོག་ལེ་རྒྱལ *sog-le-sgrib* = ལྷ་ཤིང་ *klu-çin*. (*Mñon.*)

སོག་ལེ་ཤེས་མཁས་ལྷན་མ *sog-lehi sems-ldan-ma* = བུད་མེད་གཏུ་མ་ (*Mñon.*) a fierce woman, the woman with a heart as rough as the teeth of a saw; a cruel, heartless woman.

སོགས *sogs* gen. ལ་སོགས་, ཡ་སོགས་, དེ་སོགས་ དཀར་པོ་; = འགོ་བྱས་པ་, མཚན་པ་ having this or these before; as chief, and so forth “and the like” usually preceded by ལ་, as in: ལེ་ལ་སོགས་པའི་སྟོན་ཆས་པ་ prop. the beings headed by man; བཟང་ལ་སོགས་པས་བརྒྱན་ཏེ་ decorated with little flags and the like. ལ་སོགས་ཏེ་ instead of which always ལ་སོགས་པ་ or པའི་ may be used; often སོགས་ alone; after (ལ་)སོགས་(པ་) usually a comma is to be supplied, and the words following are to be considered as in apposition: ཡི་གེ་རྩིས་ལ་སོགས་པ་རིག་པའི་གནས་པ་ writing, arithmetic and so on, the five sciences; གསེར་སོགས་ gold and the others, viz. metals; ཅ་སོག་གསུམ་ the three ཅ་ sounds, ཅ་, ཅེ་, ཅུ་ (*Jä.*).

སོང་བ *soñ-wa*, usually regarded as the perf. of འགྲོ་བ་གསུམ་, རེ་བྱས་པ་, རེ་བྱས་པ་ gone, passed, proceeded, སོང་ཞུ་ = རིང་ཞུ་ having proceeded; དེ་སོང་ན་དག (*A. 132*) it is all right if gone there. སོང་སོང་པ་ གསུམ་གསུམ་ those that had gone = འགྲོ་འགྲོ་པ་ or རྒྱན་ལྷན་པ་ (*Mñon.*) དེ་སོང་སོང་པ་ when he had gone thither; སོང་སོང་བ་ལས་ going on continually, continuing to do a thing; སོང་བའི་ན་ past or has gone, it is no longer extant; དབང་བྱ་སོང་ passed or came into the power of. Also in the sense of: became, turned, etc. བྱོ་སོང་ཏེ་ she became a bitch, was changed into a bitch; དཀར་པོ་སོང་ it turned white (*Jä.*) སོང་ནས་མེད་ disappeared, vanquished.

སོན *son* or སོན་པ་ 1. for ས་ཤོན་ (*Rtsii.*) 2. = སོང་བ་ or རྒྱན་པ་ གསུམ་ gone, come to; བར་སོན་པ་ = བར་རྒྱན་པ་ attained thoroughness, gone to perfection; ལག་སོན་ ལྷན་གསུམ་ has come to hand; ཚེས་ཁྲུང་མཁའ་ཁྱེ་རྩི་མོང་སོན་ཤིང་ having attained to the highest point in true religion (*Fig. k. 10*).

སོན་པ་ *son-pa* 1. v. སོན་. 2. v. གསོན་པ་, གསོན་པོ་ (*Jä.*).

སོབ *sob* 1. null, void, vain, empty; ཤིང་སོབ་སོབ་ hollow tree, spongy wood; རང་སོབ་, ཁོང་སོབ་, ཁོག་སོབ་ (*Vai. 5ñ.*) 2. also གསོབ་ some thing stuffed (as a chair); སོབ་ཏུན་ cushion, bolster, mattress; བགས་སོབ་ the stuffed skin of an animal; ཤིང་གི་སོབ་ the stuffed skin of a lion (*Jä.*).

སོབ་ཁྲུང་ *sob-khra* (originally a Chinese word signifying inferior tea) (*Jig.*) had in its quality; སོབ་ཁྲུང་ inferior tea.

སོམ་ *som* 1. = ལྷན་ ལྷན་, ལྷན་ལྷན་ equal, even. 2. གསོམ་, སོམ་ཤིང་ pine-tree. 3. or = སོམ་ས་ — སོམ་ས་ ཤིག་ imp. of སོམ་ས་པ་.

སོམ་ཏི་ *som-ñi* སོམ་ཏི་པ་ = བེ་ཚོམ་ སུང་ལྷ་, སོམ་ཏི་, བེ་ཚོམ་ doubt.

སོར་ *sor* 1. also གསོར་ gimlet; རུས་པ་འབྲུགས་ པའི་སོར་ a sort of trephine. 2. v. སོར་མོ་. 3. v. མར་ as in: སོར་བཞག་པ་ to put in its place; རང་སོར་, སོར་རྒྱན་པ་ or འཇུང་པ་ to restore, renew, e.g., exhausted strength: རྩོ་བྱུང་ཕྱིན་ཏེ་མ་ཁྲུང་ཁྲུང་མཁས་པ་མད་སོར་རྒྱན་ཏེ་པ་ (*A. 51*) at the time of the lord's return (its) mouth, eyes, etc. had all healed. སོར་གནས་ for སོ་སོར་གནས་ separate place or residence.

སོར་མོ་ *sor-mo* = ལག་པའི་ཡལ་ག་, also མཇུག་མོ་ finger; སོར་མོ་འཇུག་པ་ མཇུག་མོ་ web-fingers, one whose fingers are joined to each

others (*S. Lex.*); ལབས་སོང་ toe. སོང་གཏུབ་ *sor-gdub* མཇུག་གྱུས་ finger-ring, སོང་རྩྭ་ the joint of a finger. སོང་མོ་མེད་པ་ བླ་སྐྱུ་ཉི་ fingerless. 2. inch: སོང་བཞི་པ་ four-inched; སོང་པུ་ བཟུང་ཆུ་ fivefinger breadth. སོང་མོ་བཞི་པ་ *sor-mo bshi-pa* = རྩང་ག་ (*Mñon.*) a mild purgative-fruit. 3. symbolical of ten by reason of there being ten fingers on the two hands (*Rtsii.*).

སོང་མོ་བཞི་པ་ལ་ཡན་པའི་མཛེས་པ་ *sor-mohi phreñ-wa-la phan-pahi mdo* n. of a Sūtra delivered by Buddha for the benefit of Aṅguli Mālā (*K. d. 8, 208*).

སྐྱུ་བ་ *sol-wa* བརྒྱུ་རྩ་; མེས་རྩྭ་གྱུ་ anything burnt, སྐྱུ་ནག་ charcoal; སྐྱུ་བའི་མེ་ charcoal fire, རྩ་སྐྱུ་ coal. 2. imp. of གསོལ་ to pray, to beg. 3. བརྒྱུ་རྩ་, ལྷ་མོ་, མཁའ་ལྷ་སྐྱུ་ the planet Mars which glows like live coal.

སྐྱུ་ནག་ཐང་པོ་ *Sol-nag thañ-po* n. of a place in Tibet: དེ་ནས་སྐྱུ་ནག་ཐང་པོ་མེད་ཕྱག་ལེབས་ from thence he arrived at the great plain of Sol-nag-thañ-po (*A. 91*).

སྐྱུ་བོ་ *sol-po* resp. friendly, kind, affable *C., W.* (*Jä.*).

སྐྱུ་མདུད་ *sol-mdud* ཀུན་མཁའ་འཇུག་ a gem worn on the neck; nape-joint.

སོས་ *soṣ* 1. instr. of སོ་: སོས་བཏབ་པ་ to bite (*Sch.*), also to back-bite, to cullumnate. 2. a pf. form of གསོལ་: སོས་སྐྱུ་ལ་ disease cured རྩམས་པ་སོས་པ་ cured impaired (health).

སོས་ཀ་ *soṣ-ka* སྐྱུ་མེད་, སྐྱུ་མེད་ the summer season. སོས་ཀ་མེད་པའི་དུས་ *soṣ-ka tsha-wahi dus* the hot season, from about the middle of April till the middle of June.

Syn. སོ་གཏུང་ཅན་ *tsha-gduñ-can*; སོ་ཅན་ *tshaḡ-can*; རིས་སྐྱུ་ག་ *ñeṣ-sreg*; རྩྭ་མོང་དུས་ *drod-hoñ-dus* (*Rtsi.*)

སོས་ཀ་བཟུང་ *soṣ-ka-bshad* = རྩྭ་མོང་མཛེས་ *hjah-mtshon* v. རྩྭ་མོང་ (*Mñon.*) rainbow.

སོས་དཔ་ *soṣ-dal* = བྱེ་བུ་བཟུང་པ་ without haste or hurry about a thing, slowly, leisurely (*A. 131*).

སོས་གཏོད་ *soṣ-gdal* = ལྟོད་ལྟོད་ *lhod-lhod* slow, with relaxation; སྐྱུ་བ་གཏོད་ཀྱི་ས་ལ་སོས་གཏོད་པ་ at the place of study be slow (*A. 132*).

སོས་ཟིན་ *soṣ-zin* 1. སོ་ལེས་ཟིན་པ་ *so-yis zin-pa* caught by the teeth. 2. tetanus, lock-jaw (*Jä.*).

སྐྱུ་ *sra* for སྐྱུ་བ་.

སྐྱུ་བ་ *sra-wa*, also སྐྱུ་པོ་ and སྐྱུ་མོ་ (*Cs.*), ཀའི་སྐྱུ་, ཀླུ་, ཀའི་མེ་, མེ་, བུ་, རྩྭ་ hard, solid, thick, firm, compact; སྐྱུ་ཞིང་བཟུང་པ་ རྩྭ་མེ་ firm and compact; སྐྱུ་བའི་དུས་ solidity, hardness, compactness, of wood, meat, etc., ལྷ་མོ་ hearty, vigorous old age; མཛེས་ཀྱི་སྐྱུ་ proof against cut and thrust (*Jä.*).

སྐྱུ་བཟུང་པའི་དུས་ *sra-brkyañ-hdiñ* ཀའི་སྐྱུ་མེ་ མེ་ མེ་ མེ་ མེ་ coarse blanket used by Buddhist monks in ancient India.

སྐྱུ་འབྲས་ *sra-hbras* n. of a medicinal fruit. སྐྱུ་འབྲས་མཁའ་ལ་མཛེས་ནད་རྩམས་སྐྱུ་བའི་ཕྱིན་ *Med.*

Syn. སྐྱུ་བཟུང་པའི་དུས་ *dra-wa chen-mo*; མེ་རྩྭ་མེ་ *me-tog-ser*; ལྷ་མོ་ *zug-rñu* (*Mñon.*).

སྐྱུ་རྩ་ *sra-rtsi* hard varnish, raisin, gum; སྐྱུ་རྩ་ཞིང་ *sra-rtsi-ñiñ* = སྐྱུ་རྩ་ཞིང་ཞིང་ *spoṣ-dkar-ñiñ* Sāl tree (*Mñon.*).

སྐྱུ་སྐྱུ་ *sra-sra* ཀའི་སྐྱུ་མེ་ *sin* (*S. Lex.*).

སྐྱུ་གྱུ་ *srag-pa* བྱེ་བུ་ (*Zam. 6*).

སྐྱུ་གྱུ་ *srag-ñu* ལྷ་མོ་ violent (*S. Lex.*).

སྐྱུ་ *srañ* I: 1. = སྐྱུ་ གམ་ a hamlet, village. 2. ལྷ་མོ་ a pair of scales, balance; སྐྱུ་ལ་བཟུང་པ་ or གམ་པ་, to weigh, to balance.

3. དཔལ་ཀུན་ལ་ weight, in a general sense, མང་གཅིག་པལ་ one *pala*, མང་ཕྱེད་ ལྷོ་པལ་ one half of a *pala*; ལྷོ་མང་ Chinese weight or steel-yard.
4. as money = ten *sho*, i.e., an ounce, མང་གུང་ one ounce (of silver), མང་རྒྱུ་ two ounces, མཉམ་མང་ two pounds of medicine.

མང་ II: = བྱམས་ open passage or ground round a monastery or temple, ལམ་མང་ lit. straight way; idiom.: forthwith, at once, without delay; མང་ལམ་ acc. to *Sch.*: tortuous path ལྷོ་མང་ street, lane (*Ghr.*); ལྷོ་མང་ the road which a person habitually walks (*Jä.*).

མང་ཅ *srañ-cha* balance and what belongs to it (*Sch.*). **མང་ཐག** *srañ-thag* the string of a pair of scales or that of a steel-yard by which it is held or suspended. **མང་མདའ་** *srañ-mdah* scale-beam or lever of a pair of scales (*Sch.*). **མང་ཤར་** *srañ-phor* scale, scale-pan or pot.

མང་ནང་ *srañ-nañ* a street or lane running through a town or village: དེ་ནས་མང་ནང་རིང་བོ་ཞིག་ལ་བྱགས་ཕྱིན་ཅོན་ then when he had gone into a long lane (*A. 131*).

མང་བ *srañ-wa* to straighten, to make straight a crooked thing; adj. བརྟུ་ straight; མདའ་ལྷོ་མང་ a straight arrow, a bamboo arrow.

མང་ *Srad* n. of a district in Tibet, situated midway between Tashi-lhunpo in Tsang and Sakya (*Loñ. 3, 11*).

མང་མ *srad-ma* pease v. མཉམ་.

མང་བུ *sran-bu* = ལྷོ་པལ་ ལྷོ་པལ་ thread, yarn (*Nag. 29*): མང་བུ་བྱིལ་བ་ to twist or roll yarn into thread.

མྱ་པ *sran-pa* 1. akin to མྱ་བ་ v. ante subst. hardship, severe distress or toil; མྱ་པར་ toilsomely, rigorously; མྱ་པའི་ one that

endures; མྱ་ཅེ་བ་ *sran-che-wa* = མྱ་ཐུབ་མཁས་ *sran-thub-mkhan* one who can endure much. 2. pf., and fut. བཟན་ *bsran*, imp. མྱེན་ *sron* to bear (with patience), endure, to be hardened; མྱ་འཇུག་མཁས་ to hold out, to stand, to endure much. མྱ་ཐུབ་ *sran-thub* = བཟོད་པ་ *bzod-pa* endurance, patience (*Mñon.*). Also, as མྱ་བ་ *sra-wa* (opp. to ལྷོ་པལ་ *lhod-po* and འཕྲུ་མོ་ *hbol-mo*) hard, firm, durable, rigid, strict. ལྷོ་མྱ་ *sdug-sran* hardness (*Mil., Jä.*).

མྱ་མ *sran-ma* 1. grain, like རྒྱལ་བོ་, e.g., of Indian corn. 2. ལྷོ་པལ་, ལྷོ་པལ་ peas, pulses. མྱ་མའི་ཞིང་ field of peas. There are several species of this, viz.: white, yellow red, green, black, large or small. མྱ་དམར་ མཉམ་ [a sort of pulse or lentil] *S.*; མྱ་ཐེར་ *srad-ser*; མོན་མྱ་ཤུ་མ་ག་ *mon-sran cchu ma-ga*; མོན་མྱ་ལེབ་མོ་དཀར་བོ་ *mon-sran leb-mo dkar-po*. མྱ་མའི་ལོ་མ་ *sran-mahi lo-ma* leaf of the pea. མྱ་ལྷུང་ *sran-ljañ* ལྷོ་པལ་ [a kind of kidney-bean] *S.* Other terms: མྱ་ལོ་མ་ *muñ-gahi lo-ma*; ལྷོ་ལྷུང་ *mus-ldan*; ལྷོ་ལྷུང་ *bya-rog mud-ga* (*Mñon.*). མྱ་ཕུང་ *sran-phuñ* a heap of pease; མྱ་ཕུབ་ *sran-phub* pease-straw; མྱ་ཕྱེ་ *sran-phye* flour of pease; མྱ་མེ་རྒྱལ་ *sran-me-tog* blossoms of the pea.

མྱ་བ *srab* རྒྱལ་མོ་ bridle, also རྒྱལ་མོ་ མང་བོ་ a complete riding-gear. མྱ་བུགས་ *srab-skyogs* (*Cs.*) the reins; མྱ་བུགས་ *srab-leags* the bit (*Cs.*) མྱ་བཟུར་ *srab-mthur* the halter; མྱ་མདའ་ *srab-mdah* reins (*Jä.*).

མྱ་བལ *srab-pa* 1. narrow, slight, རྒྱལ་མོ་ མྱ་བལ་ lesser sin or defilement. 2. shallow, loose, not close; མྱ་བལ་ inner sole, welt; མྱ་བལ་ thickness, dimension (*Jä.*).

མྱ་བོ *srab-mo* ལྷོ་པལ་ thin, fine, slender (*Zam. 6*) ལྷོ་པལ་དང་ལྷོ་པལ་ལྷོ་པལ་ like cloth, leather, paper, clouds.

Syn. རེ་ཤེས *che-shes*; ལམ་ *lcam* (*Mñon.*).

མིང I: *srid*=ཐུན ར་འོད height. 1. length, extension, མིང་དུ *srid-du* དེ་ཤིང་; in length; ཐུག་མིང་དུ་བྱུང་བ་ཐུན་པ་ a cavern eighteen cubits long; with regard to time:=ཤུབ་ till, during, འདི་ or དེ་མིང་གྱི་པར་དུ་ *de-srid-kyi-bar-du* for so long a time, ཅི་མིང་དུ་ *ci srid-du* also ཅི་མིང་དེ་ *ci-srid-de* how long? also, as long as; when followed by ཡང་: be it ever so long; also མིང་པར་ *srid-par* or མིང་ *srid* in extension. 2. symbolical fig.: 14 (*Rtsis.*).

མིང II: dominion, government: མིང་པ་མ་. འཆམ་པས་ *srid la ma-hcham-pas* falling out with one another about the government ཐུག་མིང་ *rgyal-srid*, དབང་མིང་ *dwan-srid* kingdom, power; མིང་ཐེད་པ་ *sri-byed-pa* to reign, to govern, མིང་འཛིན་པ་ *srid htsho-wa* to rule justly; འདི་གཉིས་ཀྱི་མིང་གང་ཡོད་ནས་སྟོན་ he seized the territorial possessions of these two; བླ་མིང་ *bla--srid* a lama's dominion, རྩ་མིང་ *sde-srid* a province under the rule of a *deba* or governor, ruler, commander, regent, reigning prince; རྩ་མིང་ *chos--rid* clerical government, ecclesiastical dominion.

མིང་ཐུང་ *srid-thun* short reign, a short-lived government.

མིང་རྩེ་བླ་མ་ *Srid-rje brañ-skar* the eldest son of the patriarch king of the Bon called སངས་པོ་ *Sañs-po* (*G. Bon.* 23).

མིང་སྒུབ་ *srid-sgrub* མིང་, རུ་འུ་ 1. white. 2. n. of a celebrated mathematician who lived during Buddha Gautama's time (*K. d. p. 113*), [the astologer Arjuna was the Buddha's mathematical teacher]S.

མིང་སྒུབ་མ་ *srid-sgrub-ma* an epithet of the river Sitā (*Mñon.*).

མིང་སྒྱིབ་ཤིང་ *srid-sgrib-shin* རུ་འུ་འུ་ [the tree *Terminalia arjuna*]S.

མིང་པ *srid-pa* I: 1. འབ་; འཁོར་པ་ *hkhor-wa* transmigratory existence, མིང་པ་འཁོར་པ་ *srid-pahi-dgon* རྒྱུ་མཁའ་འཁོར་པ་ [forest of the world]S. མིང་པ་འཁོར་པ་འཁོར་པ་ *srid-pahi btson-rar hkhor-wa* to roam or wander in the prison-enclosure of transmigratory existence, the state of being, life; མིང་པ་གནས་པ་མཐའ་ལ་ མིང་པ་ to experience, to pass through, other periods of existence (*Vai. sn.*), མིང་པ་མཐའ་ལ་ མིང་པ་མིང་པ་ *srid-phyi-ma* Sch.: the future period of life, of existence. 2. things existing, the world: མིང་པ་འཁོར་པ་ the destruction of the world, མིང་པ་གསུམ་ *srid-pa gsum* བེ་མཐའ་ལ་ the three worlds མིང་པ་གསུམ་གྱི་མཆོག་ *srid-pa gsum gyi mgon* the lord protector of the three worlds (*Fig. 3*). མིང་པ་འཁོར་པ་ *srid-pahi hkhor-lo* འབ་ཆུ་ the revolving world, the transmigratory system (the cycle of existence); མིང་པ་འཁོར་པ་ *srid-pahi tsho* the ocean of existence (*Mil.*); མིང་པ་འཁོར་པ་ *srid-pahi chu-klun chen-po* stream of existence (*Mil.*); also a single being, commonly however མིང་པ་པ་ *srid-pa-pa*; བར་དེ་མིང་པ་ *bar-dohi srid-pa*, བར་མིང་པ་ *bar srid-pa* བར་མ་དེ་མིང་པ་ *bar-ma dohi-srid-pa* the beings in the Bardo, v. བར་ད་ *bar-do*. 3. Symb. num.: 3. (*Rtsis.*).

མིང་པ་འཁོར་པ་མཆོག་ *srid-pa hpho-wahi-mdo* འབ་ཆུ་འཁོར་པ་ a *Sūtra* on the termination of worldly life, i.e., death (*K. d. 3 279*).

མིང་པ་མ་ *srid-pa-ma* འབ་ཆུ་ an epithet of the wife of Mahādeva (*Mñon.*).

མིང་པ་འཁོར་པ་མཆོག་ *srid-pahi sgron-mo* lamp of the world (*Fig. k. .*), met. the sun (*Mñon.*).

མིང་པ་འཁོར་པ་མཆོག་ *srid-sruñ-hdsin*=མིང་པ་འཁོར་པ་ *srid-pa-hdsin* (*Mñon.*) an epithet of Mahes'vara.

མིང་པ II: vb. 1. འབ་ to be. 2. འབ་ཆུ་, འབ་ཆུ་འབ་, འབ་ཆུ་འབ་ to grow, to be possible, འབ་ཆུ་ འབ་ཆུ་འབ་ཆུ་འབ་ཆུ་ *Hbrom. p. 2*), how can he leave off or be free from all doubts? མིང་པ་འཁོར་པ་མཆོག་ *skye-wa darñ hjig-pa*

kun-la srid-na since springing up and passing away is the lot of all men *Dsl.*; ཡན་པ་ནིག་མིང་ *phan-pa shig-srid* healing is possible *Pth.*; དེ་བཞིན་དུ་བཤེན་མིང་སྙམ་ནས་ accordingly thinking it might possibly be true; the verb is usually put in the infinitive mood terminating in བ་: དེ་ཡིན་པའང་མིང་ *de-yin-pa han-srid* after all it might be this man, it might be he *Mil.*; འདིན་ནང་བ་མི་མིང་ད་ཐོད་དུ་ བྱས་པ་མིང་ he will scarcely come back, he will have escaped to Tibet *Ghr.*; sometimes with the root of the verb: ཡོང་མི་མིང་ *yoñ-mi-srid Mil.*; བདག་ཅེས་ཡང་མིང་གིས་ *bdag-thar-yañ srid-kyis* as it is a possible case, that I might be released *Dsl.*; མ་མིང་ཅིག་ *ma-srid-cig* may it not be or happen] from *Jä.*

མིང་འབྱུང་ *Srid-hbyor* འབྱུང་མཁའ་མཁའ་ [n. of a celebrated Sanskrit poet who lived in the latter half of the 7th century A.D.] *S.*

མིང་ཅུ་ *srid-shu* = མིང་ཅུ་ དཔེ་ཅུ་ also བཀྲུང་ཤི་ praise [service] *S.* རྟོན་ཅི་ཡོད་ན་མས་མིང་ཅུ་དང་ཡན་ བར་བཅུགས་ཕུ་གསོལ་ I pray whatever idols there are may be worshipped (ཐོག་མ. 4).

མིང་མུང་གི་རིག་ཅིང་ *srid-sruñ-gi-rig-byed* ཡལ་ལོ་ བེད་ Atharva Veda.

མིང་མུང་འཛིན་ *srid-sruñ-hdsin* = མིང་བ་འཛིན་ *srid-pa-hdsin (Mñon.)* an epithet of Mahes'vara.

མིང་མུང་ས་ *srid-sruñs* ཡལ་ལོ་, ཡལ་ལོ་ན་ [a priest versed in the Atharva Veda] *S.*

མིན་ *srin* for མིན་པོ་, མིན་ཕུ་ and མིན་མོ་ q. v.

མིན་ཁྱད་ *srin-klad* 1. n. of a disease in which worms grow in the brains (*L.C.*). 2. sort of flint-stone (*Sch.*).

མིན་གྲང་ *srtin-glan* 1. = མིན་ཕུ་འཛིན་ཅེས་པ་ནད་ *srin-buh-glan-thabs-nad* (?). 2. having the staggers (of horses); being mad (*Jä.*).

མིན་འཛིན་ *sriu-hjoms* 1. antidote for worms; 2. བེང་ཅོ་ [a dove-cot, an aviary] *S.*

མིན་ཕྱུ་མ་ *srin-phran-ma* = ཕྱུ་གས་ *grog-ma* ant (*Mñon.*)

མིན་ཐོང་ *srin-thor* small ulcer or tumour (*Jä.*).

མིན་པོ་ *srin-po* ལྷ་པོ་, ལྷ་པོ་, ལྷ་པོ་, ལྷ་པོ་ (*S. Lex. and Zam. 6*) cannibal demons, figuring in Indian and Tibetan mythology, with red neck and eyes, which drink blood and subsist on dead bodies. They are supposed to be, for the most part, of an enormous size, generally hostile to mankind, going about at night to do mischief to living beings. Their chief abode was Lañkā (Ceylon), while Tibet and Mongolia were also originally inhabited by them. The Tibetans, acc. to the *Mani Kambum*, are descendants of a monkey emanation from Avalokites'vara who had married a *srin-mo* or female demon living in the rocks; འདི་མིན་ *hdre-srin* a hobgoblin.

Syn. མི་ལྷ་གས་ *sgra-sgrags*; འཛིན་ལྷ་གས་ *hbod-sgrags*; མཁའ་འཛིན་ལྷ་གས་ *mkhab-hgro-skyes*; མཚན་ལྷ་གས་ *mtshan-rgyu*; མཚན་ལྷ་གས་ *mtshan-spyod*; ལྷ་གས་མཚན་ལྷ་གས་ *thun-mtshams-rtogs*; ལྷ་གས་ལྷ་གས་ *cha-za*; ལྷ་གས་ལྷ་གས་ *khra-g-h'huñ*; ལྷ་གས་ལྷ་གས་ལྷ་གས་ *mgrin-dmar-can*; ལྷ་གས་ལྷ་གས་ *kun-gsod*; ལྷ་གས་ *ro-zan*; ལྷ་གས་ལྷ་གས་ *mi-la-hshtshe*; ལྷ་གས་ལྷ་གས་ *mig-dmar*; ལྷ་གས་ལྷ་གས་ལྷ་གས་ *nañs skye-wo*; ལྷ་གས་ལྷ་གས་ *cha-rjen-zan (Mñon.)*.

མིན་པོའི་ལྷ་པོ་ *srin-pohi rgyal-po* ལྷ་པོ་, ལྷ་པོ་-ར་ལྷ་པོ་ king of the *Rakṣasa*. His sword is styled ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *ral-gri zla-ica dkoḍ*; n. of his general: ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *lag-mchog htsañ-ua-po*; n. of his ministers: ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *hgro-byed* and ལྷ་པོ་, ལྷ་པོ་ *ne-tso*; n. of his pupils: ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ and ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *mkhab-h--rje-skyes*; n. of his capital city ལྷ་པོ་ Lañkā; ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *rtse-mohi rol-mtsho* is a lake for his water sport and diversion; n. of his ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *rtse-wahi sa-gshi* or play ground: ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *hehi-med-hphreñ*; n. of his pleasure grove: ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *mya-han med-pahi stobs*; names of his tanks or ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *lten-ka*: ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ལྷ་པོ་ *qser-gyi pad-ma-can*,

ཐོད་ཅེན་མེད་པར་བྱེད་པ་ *hod-ser skyed-par byed-pa* (*Mñon.*).

Syn. ཡང་ཀའི་བདག་པོ་ *lñi-kahi bdag-po*; ཐོད་ཡང་མེད་པ་ *hod-yañs-bu*; གདོད་པ་ *gdodñ-bcu-pa*; མཁྱིན་བུ་པ་ *mdrin-bcu-pa*; རྩོམ་མེད་པ་ *nor-sbyin gcuñ-po*; དཀར་ཕྱེད་དམ་ *dgah-byed-gra*; བསོད་ནམས་ཀྱི་བོའི་དབང་ཕྱུག་ *bsod-nams skye-wohi dwañ-phyug*; བདེན་བྱས་གཙོ་བོ་ *hden-bral gtso-wo*; གནས་བཞེ་པ་ *gnas-bzhi-pa*; སྒྲོག་ཀྱུ་པོ་ *sgra-sgrog rgyal-po*; རལ་འཛིན་རྒྱལ་ *ral-hdsin ña-rgyal*; གསོད་བདག་ཀྱིས་ *gsod-bdag-rgyes*; ལྷོ་ལྷུ་བྱུག་ཀྱི་ *lho-nub phyogs-skyoñ*; མིན་པོའི་དབང་ *srin-pohi-dwañ* (*Mñon.*).

མིན་པོའི་ཀྱུ་པོ་ཆེན་པོ་འགས་ཞེས་ཀྱི་མིང་ names of some great kings of the *Rākṣasa*:—སྒྲོག་ཀྱུ་པོ་ *sgra-sgrogs*; རྩོམ་མེད་ *nor-ldan*; རྩོམ་པར་འབྱུག་བྱེད་ *rnam-par hjug-byed*; གཤེན་ *gser-rna*; བུ་མ་ན་ *bum-rna* (རྒྱལ་པོ་); གཤེན་རྒྱུ་པོ་ *gcin-rje*; གཤེན་ཕྱེད་ *njigs-byed*; རྩོམ་པར་འཛིན་བྱེད་ *rnam-par hjigs-byed*; མི་བཟང་པ་ *mi-bzad-pa*; རྒྱལ་པོ་པ་ *sdig-ldan dwañ-po-rgyal*; འཕགས་པ་ *hthab-pa*; ལེགས་པར་འཕགས་པ་ *legs-par hthab-pa*; མདུང་ *mduñ*; མདུང་རྩོ་གསུམ་པ་ *mduñ-rtse gsum-pa*; མགོ་གསུམ་པ་ *ngo-gsum-pa*; མགོ་མཐར་ཡས་པ་ *ngo-miṭha yas-pa* all of whom assembled to hear the sermons of Buddha when he had visited Ceylon to preach his doctrine there (*K. g. 5, 126*). མིན་པོའི་དབང་པོ་ཁྱེད་ཀྱི་མིང་ names of some of the chiefs of *Rākṣasa*: ཁྱོས་བཞེན་ *khros-bzhi*; མཆེ་བ་བཟང་ *mche-wa-bzhi*; དག་པོ་རབ་གཏུམ་ *drag-po rab-gtum*; འཛིན་པ་འཛིན་པ་ *hjigs-hjigs-lta*; སྒྲུག་བྱེད་ *skrag-byed*; འཛིན་པ་བྱེད་ཆེན་པོ་ *hjigs-byed chen-po*; གཤེན་རྒྱུ་པོ་ *gcin-rjeñ dril-bu*; རྩོམ་པར་འཛིན་པ་འཛིན་པ་ *rnam-par hjigs-hjigs-lta*; ལྷོ་བའི་ཕྱེ་ *zla-wahi sde* (*K. g. 5, 114*).

མིན་པོའི་གདོན་ *Srin-pohi-gdon n.* of a fearful *gdon* or evil spirit (*Mñg., ch. 77*).

མིན་པོའི་གདོན་མོ་རྩོམ་པོ་མིང་ *srin-mohi gtso-mo rnam-s-kyi-miñ* names of some of the *Rākṣasa* princesses:—མིན་པོ་མོ་མོ་ *srin-mo so-can*; མིན་པོ་གཤེན་པོ་ *gsrin-mo gyeñs-byed*; མིན་པོ་

མོ་མོ་མོ་ *srin-mo mtshan-mo-rmu*, མོ་མོ་མོ་ *so-hchah-ma*; མོ་མོ་མོ་ *rmoñs-byed-ma*; དགོད་མོ་ *dgod-ma*; གློག་མོ་ *glog-lee-ma*; བུ་མོ་ *bu-tsa-li*, བོད་མོ་ཆེན་མོ་ *bod-mo chen-mo* all of whom with attendant goblin maid-servants came to hear the sermons of Buddha and took their seats on one side of the great teacher (*K. g. 5, 117*).

མིན་བུ་ *srin-bal* acc. to (*Vai-ññ.*)=རས་བུ་ cotton, flock-silk; raw silk (*Sch., Schtr.*).

མིན་བུ་མོ་ *srin-bal can* བཟུང་ལྟ་བུ་ [sewing thread] *S.*

མིན་བུ་ *srin-bu*=འབྲུ་ or འབྲུ་མིན་ *hu-srin* རྩི་མིན་ insect, worm, vermin; རྩི་མིན་ *rgyu-srin*, ཁོང་མིན་ *khon-srin* intestinal worm; རྩི་མིན་ *phyi-srin* vermin living on the skin. དར་མིན་ *dar-srin* silk-worm. ལུ་མིན་ *chu-srin*=ལུ་མིན་པོ་ *chu-yi srin-po* sea-monster, crocodile.

མིན་བུ་ཁྱེད་ *srin-bu kwa-kwa* maggot-worm, generally infesting the mouth of the reatum (*K. d. 5, 214*).

མིན་བུ་པར་མ་ *srin-bu pad-ma* ལཱ་ལྷོ་ལྷུ་ leech.

Syn. པར་མ་ *pad-ma*; ལུ་མིན་པོ་ *chu-yi snañ-wa*; མྱ་ལྷུ་ *khag-hthun*; མིན་བུ་ *srin-bu*; རྩོམ་པོ་ *za-ma-tog-can*; རྩོམ་པོ་ *rus-pahi-zoñ* (*Mñon.*).

མིན་བུ་མེ་བྱེར་ *srin-bu spu-can*, མིན་བུ་ཁྱེད་ *srin-bu kha-gnag*; མིན་བུ་མེ་བྱེར་ *srin-bu spro-med*; མིན་བུ་པར་བྱེར་ *srin-bu rab-phye*, མིན་བུ་རྩོམ་པོ་ *srin-bu rnam-par rmoñs-byed*; མིན་བུ་མེ་བྱེར་མེ་བྱེར་ *srin-bu med-mdog-byed*; མིན་བུ་མེ་བྱེར་ *srin-bu hgreñ-byed*, etc.; are different kinds of worms that infest the human body, and enumerated in *K. d. 5, 367*.

མིན་བུ་མེ་བྱེར་ *srin-bu me-khyer* མེ་བྱེར་, མེ་བྱེར་ firefly: ཁོ་མིན་བུ་མེ་བྱེར་ལྟ་བུ་མེ་བྱེར་ལྟ་བུ་ (*A. 70*) I am like a fire-fly, (how can I) illuminate the world!

Syn. མཁའ་སྒྲུབ་ *mkha-snañ*; དཀར་མོད་ *dkar-hod*; རྩ་མཁའ་མཁའ་མོད་ *nam-mkhañi-hod*; རྩ་མཁའ་མཁའ་མོད་ *nam-mkhañi mu-khyud*; རྩ་མཁའ་མཁའ་མོད་ *ñin-mi-gsal*; མོད་མཁའ་ *hod-can*; མོད་ཀྱི་མཁའ་ *hod-kyi sa-bon*; ལམ་མོད་ *lam-hod*. (*Mñon.*)

མྱེན་བྱ་དམར་ལེབ་ *srin-bu dmar-leb* ར་ལྷ་མོ་ [the tree *Butea frondosa*] S.

མྱེན་བྱ་མཁའ་ *srin-buñi-nad* disease caused by worms in the stomach, skin, brains etc. (*Man. ch. 50*).

མྱེན་བྱ་ *srin-bya* = མཁའ་མོད་ རྩ་མཁའ་ lit. demon-bird, i.e., nocturnal bird, owl etc.

Syn. རྩ་མཁའ་མཁའ་མོད་མཁའ་ *hgal-hduñi rdsun-can*; རྩ་མཁའ་མཁའ་མོད་ *hbyuñi-pohi-bya*; རྩ་མཁའ་མཁའ་མོད་ *ñin-mo dgah-bral*; རྩ་མཁའ་མཁའ་མོད་ *ñin-mo-yib*; མཁའ་མཁའ་མཁའ་མོད་ *ser-skyahi lta-byed*; མཁའ་མཁའ་མཁའ་མོད་ *mig-ser-can*; མཁའ་མཁའ་མཁའ་མོད་ *gad-mohi dbyañis-ldan* (*Mñon.*).

མྱེན་མོ་ *srin-mo* ར་ལྷ་མོ་, ར་ལྷ་མོ་ [a demon] S.

མྱེན་མོ་མཁའ་ *srin-mo mche-ica* ར་ལྷ་མོ་ a wild boar, a monster with huge teeth.

མྱེན་མོ་ *srin-ciñ* mulberry-tree (*Jä.*).

མྱེན་ལྷ་གྲོ་ *srin-lag* ར་ལྷ་མོ་, ར་ལྷ་མོ་ the ring finger.

Syn. མྱེན་མཁའ་ *srin-mdsub*; མཁའ་མཁའ་ *miñ-med* (*Mñon.*).

མྱེན་ *srib* or མྱེན་མཁའ་ *sribs* 1. darkness, gloom, night. 2. shady side of a high mountain, north side of a mountain.

Syn. མྱེན་མཁའ་ *hsgribs-pa*; མྱེན་མཁའ་ *grib-ri*; མཁའ་མཁའ་ *mtshan-ma* (*Mñon.*).

མྱེན་མཁའ་ *srib-pa* vb. (pf. མྱེན་མཁའ་ *sribs-pa* or མྱེན་མཁའ་ *shaded*, converged), to grow dark or dusky.

མྱེན་ལྷ་གྲོ་ *sril* silk-worm (*Sch.*).

མྱེན་ལྷ་གྲོ་ *srul* or མྱེན་ལྷ་གྲོ་ *srul-mo* ར་ལྷ་མོ་ mother's sister, aunt.

ཐུག་པ་ *srug-pa* W. for ཐུག་པ་ *sprug-pa*, ཐུག་པ་ *srub-pa* and ཐུག་པ་ *dkrug-pa*: 1. to shake, to shake out. 2. to stir, stir up, twirl. 3. to make to totter (*Jä.*).

ཐུང་བ་ *sruñ-ica* 1. vb., pf. ཐུང་བ་ *bsruñs* or ཐུང་བ་ *sruñs*, fut. ཐུང་བ་ *bsruñ*, imp. ཐུང་བ་ *bsruñs* or ཐུང་བ་ *sruñ* ར་ལྷ་མོ་; 1. to watch to keep guard, to guard, to keep in custody, to save from, to protect, to shelter; ཐུང་བ་ *sruñ-ica* to keep one's self unpolluted, pure, chaste; ཐུང་བ་ *bdag-sruñ-ica* to guard one's self, or in a special sense, to live as a *bdag-sruñ* hermit; to preserve; ཐུང་བ་ *bdag-sruñ-ica* may I be preserved from every harm (*Do.*); ཐུང་བ་ *bdag-sruñ-ica* I pray to protect me (*Do.*). 2. to be cautious, to beware of, to guard against: ཐུང་བ་ *bdag-sruñ-ica* to guard against accidents, &c., from ghosts, evil spirits and demons; ཐུང་བ་ *bdag-sruñ-ica* to be cautious of what one does or says. 3. to keep, to observe faithfully, a promise, laws; ཐུང་བ་ *bdag-sruñ-ica* obedient, one who faithfully carries out a behest. 4. to hinder, forbid, prohibit; ཐུང་བ་ *bdag-sruñ-ica* it is forbidden, it is prohibited, by the degree of kindred, by the husband, by religion in general (*Jä.*).

ཐུང་བ་ II: ར་ལྷ་མོ་ [sbst. 1. the keeping, guarding, watch, guard. 2. the person or the thing that guards, esp. an amulet, preventive, preservative; ཐུང་བ་ *bdag-sruñ-ica* to suspend an amulet, to the neck or other part of the body] *Jä.*

ཐུང་བ་ *sruñ-skud* an amulet consisting of enchanted threads.

ཐུང་མཁན་ *sruñ-mkhan* keeper, guardian, watchman.

ཐུང་པོར་ *sruñ-hkhor* a talisman, a disk made gen. of threads consecrated by an incarnate lama.

ཐུང་མདུད་ *sruñ-mdud* knotted silk-rags consecrated by incarnate lamas and presented to their devotees in return for presents made by them.

ཐུང་པ་པ་ *sruñ-wa-pa* a guard, a keeper.

ཐུང་བུ་ *sruñ-bu* or ཐུང་པོ་ *sruñ-po* = ཐུང་མཁན་ *sruñ-mkhan*.

ཐུང་ཕྱི་ *sruñ-byed* = ཐོང་ཕྱིར་ *groñ-khyer* a city (*Mñon.*) अवन्ति; the city of Avanti in ancient Malwa (*S. Lex.*). 2. རྒྱལ་འཁུ་ *custodian of treasures, a demi-god.*

ཐུང་མ་ *sruñ-ma* guardian, དམུལ་བའི་ཐུང་མ་ *dmyal-wahi sruñ-ma* guardian of the infernal regions; ཚམས་ཐོང་བའི་ཐུང་མ་ཐམས་ཅད་ *chos-skyon-wahi sruñ-ma thams-cad* all the tutelary gods of religion (*Mil.*); collectively, body of watchmen; ལྷ་ནམས་ཀྱི་ཐུང་མ་དང་པོ་ the first corps of watchmen of the gods, the *Nāgā*; རྒྱལ་པོའི་ཐུང་བའི་མི་ *rgyal-pohi sruñ-wahi-mi* the men of the king's body-guard. ཐུང་སེམས་ *sruñ-sem* the taking heed, being cautious (*Jā.*).

ཐུང་མཛེད་ *sruñ-mdsad* गोप्ता [a preserver] *S.*

ཐུང་ས་པ་ *sruñs-pa* = ཐུས་པ་ རུས་ latent, kept secret or hidden.

ཐུན་པ་ *srun-pa* or བུན་པ་ *bsrun-pa* = འདུལ་བ་ *hdul-wa* or བདུལ་བ་ *btul-wa* calm, soft, mild; mildness, gentleness, meekness. རྒྱུ་རྩ་མི་ *cin-tu mi-bsrun-shiñ* very wild, being unruly; malicious, malignant, of demons (*Mil., Jā.*). མི་བུན་པ་ *mi-bsrun-pa* = མི་རུང་ས་པ་ *mi-ruñs-pa* rough, wild, uncultivated, rude.

ཐུན་པོ་ *srun-po* adj. = ཐུན་པ་ *srun-pa* esp. of horses: quiet, tame.

ཐུབ་ཀྱི་ *sruv-ka* a kind of grain valued for its medicinal properties: ཐུབ་ཀྱི་སྤུ་གུ་ལ་གཙང་བྱེད་ཀྱི་རྩྭ་ལེར་བཟོ་ན་.

ཐུབ་པ་ *sruv-pa* བསྐྱུར་བ་, མཚུ་པ་; pf. imp. བུན་པ་ *bsrubs* or ཐུབ་ས་ *sruvs*, fut. བུན་པ་ *bsrub* 1. to stir, stir up to churn; འདྲ་པོ་མ་སྤུ་གུ་ལ་ཐུབ་པ་ to churn tea, milk, &c., རྒྱ་ཐུབ་པ་ *sho-srub-pa* to make butter. 2. to rummage, to rake up, to stir, to turn over. 3. to rub, two pieces of wood against each other to produce fire (*Jā.*).

ཐུབ་ཐག་ *sruv-thag* the rope with which the piston of a churner, i.e., the churning rod is twirled, gen. when making butter.

ཐུབ་ཕྱིར་ *sruvs-byed* མཚུ་པ་ the churner.

ཐུབ་ས་མ་ *sruvs-ma* མཚུ་པ་ the churning rod. Syn. ཐུབ་ས་ཤིང་ *sruvs-çin*; དཀྲོག་ས་མ་ *dkrogs-ma*; རྒྱལ་པོའི་ཐུབ་ས་ *sho-yi skya-wa* (*Mñon.*).

ཐུབ་ས་ *sruvs* a cleft, slit, gap, fissure; ཐག་ཐུབ་ས་ *brag-sruvs* chasm or cleft in a rock, intermediate space, interval, interstice; rent in a dress; disunion, separation; wound (*Lex.*); ཐུབ་འབྲེ་ *sruv-hbye* *It.*; ཐུབ་ས་འཛིན་ *sruvs-hthor* (*Sch.*) a severing, a wound has been made; ཐུབ་ས་གཏོར་བ་ *sruvs-gtor-wa* to rend asunder, to tear (*Sch., Jā.*).

ཐུབ་ས་མེད་ལོས་ *sruvs-med-gos* = ལོས་མཚོག་ *gos-mchog* very fine silk robe (*Mñon.*).

ཐུམ་ *srum* resp. for meat, flesh of animals used as food; ཐུམ་ཁོག་ *srum-khog* an animal slaughtered and cut up for a person of quality (*Jā.*).

ཐུལ་པོ་ *srul-po* = རུལ་པོ་ *hrul-po* འཛིན་པ་, རྒྱུ་པ་ (*Zam. 6*). 1. rotten, putrid, decomposed. 2. evil demon, malignant spirit (*Mil.*); ལུས་ཐུལ་པོ་ *lus-srul-po* evil spirits with rotten body; sorcerer (*Lex.*). ཐུལ་པོའི་གཏོར་ན་ *Srul-pohi-gdon* n. of a frightful evil spirit.

ཐུས་པ *srul-wa* pf. and fut. བཐུས་ *bsrul*
1. to be corrupted, decomposed, of the
human body (*Vai-ññ.*). 2. to stir, to
mix and stir. 3. to shove, to move to
and fro (*Jä.*).

ཐུས་མོ *srul-mo* འཇོག་པ་ decayed.

ཐུས་ *srus* unripe ears of wheat, etc.,
unripe grains of Indian corn, wheat &c.
འབྲས་ཀྱི་ཐུས་ *hbras-kyi-srus* an unripe shelled
grain of rice.

Syn. མོ་མ་ *so-ma*; མ་ཉམས་པ་ *ma-ñams-pa*;
མ་མེད་ *rma-med*; ཐུས་པ་འདྲེན་ *byis-pa za-byed*.
(*Mñon.*).

ཐུས་པ་ *srus-pa* *Sch.* to thicken, to
become more consistent by evaporation,
or by boiling (*Jä.*).

ཐེ་ནག་ *sre-nag* *Lex.* soot; *W.* ཐེ་མོག་ *sre-*
mog (*Jä.*).

ཐེ་བ་ *sre-wa* I: sbst. a certain shrub
(*Cs.*) II: vb., pf. བཐེས་ *bsres*, fut. བཐེ་ *bsre*,
imp. བཐེས་ *bsres* or ཐེས་ *sres*, trans. to འདྲེན་པ་
hdre-wa 1. to mix with, to mingle, to ad-
mix; མར་ལ་ཐེ་བ་ *mar-la sre-wa* to mix with
butter (*Lt.*), ཆང་ཆུ་ཐེ་བ་ *chan-chu sre-wa* to mix
beer with water (*Med.*); དྲེན་ཐེ་བ་ *drehu sre-wa*
to breed mules; བཐེས་པ་ *bsres-pa* mixed up,
confused, of narration (*Tä.*); fig. ཁ་ཐེ་བ་ *kha*
sre-wa or ལུས་ཐེ་བ་ *lus sre-wa* to communicate
with another, i.e., live, eat, drink, smoke
with a person (*Do.*); རྒྱུད་ཐུག་ཐེ་བ་ *skyid-sdug*
sre-wa to share pleasure and pain, joy and
sorrow (*Gl.*). 2. add, to add up, cast up,
sum up (*Jä.*).

ཐེ་པོ་ *sre-wo* (?) ཐུད་མེད་བཞི་ཕྱི་ཐེ་པོ་འཕྲིག་པ་ཐུད་
བར་ཐུད་ནས་ཐེ་པོ་འཕྲིག་པ་དང་ (*Khrid.* 39).

ཐེ་མོ་ *sre-mo* or ཐེ་མོང་ *sre-moñ* འཇོག་པ་
weasel. Acc. to (*S. Lex.*) = རྟེན་ལེ, དུའི་མོང་.

ཐེ་མོག་ *sre-mog* v. ཐེ་ནག་ *sre-nag*.

ཐེ་ལོང་ *sre-loñ* ལོང་ཐུའི་ཚེགས་ ankle-joint
[1. *Sch.*: the sinew above the heel. 2. n.
of a medicine] *Jä.*

ཐེག་པ་ *sreg-pa* I: ཐིའི་ཀྱུ་ partridge. Syn.
ཤག་བྲག་བ་ *gog-bkra-wa*; ཏི་ཏི་ར་ *ti-ti-ra*. (*Mñon.*)
ཐེག་པ་ལི་ག་ཤག་པ་བྲག་བ་དང་མི་བྲག་བ་གྲངས་མཉམ་མོ་ (*K. du.*
5, 111) the spotted and unspotted fea-
thers of a partridge are equal in number.

ཐེག་པ་ II: vb., pf. བཐེགས་ *bsreg*, ཐེགས་
sregs fut. བཐེག་ *bsreg*, imp. བཐེག་ *bsreg* or
བཐེགས་ *bsregs* རྩལ་བ་ 1. to burn, to consume,
to destroy by or with fire, ཐུན་ཐེག་ *sbyin-sreg*
burnt offerings; ལུགས་ཐེག་ *leags-sreg* red-hot
iron. 2. to roast, fry, bake; to tan, to
make swarthy: ཉེ་མས་ *ñi-mas* (to be tanned)
by the sun (*Jä.*).

ཐེག་གནས་ *sreg-gnas* བིམ་མ་ cemetery.

Syn. དུར་ཁྲོད་ *dur-khrod*; རོ་ཡི་གནས་ *ro-yi-*
gnas, (*Mñon.*).

ཐེག་ཕྱེད་ *sreg-byed* = བི་པི་ལོང་ *pi-pi-liñ* piper
longum (*Mñon.*).

ཐེག་རྩལ་ *sreg-rdsas* རྩལ་བ་: clarified butter
and other articles required to be thrown
in the sacrificial fire.

ཐེག་མ་ *sreg-ma* རྩལ་བ་, རྩལ་བ་ལྟ་བུ་ fire.

ཐེག་ས་ *sreg-na* 1. baked; anything
burnt; 2. འཕྲུག་, རྩལ་བ་ [a barren spot] *S.*

ཐེག་ཐུགས་ *sreg-bhugs* ལྷ་འཕྲིའི་ sacrificial
offerings, oblations made to the gods.

ཐེང་ *sren* མི་ཐེང་ *mi-sren* *C.* = མི་རྒྱུང་ *mi-*
rkyañ, v. རྒྱུང་པ་ *rkyañ-pa* (*Jä.*).

ཐེད་ *sred* (*Vai-ññ.*), ཐེད་ *sred* *S.g.*, a
species of corn.

ཐེད་པ་ *sred-pa* = རྩལ་བ་ཞེན་ 1. symb. num.:
8. 2. རྩལ་བ་, རྩལ་བ་, རྩལ་བ་ vb., sbst., adj.
to desire, the desire, desirous, རྩལ་བ་ of food

འདྲ་པའི་ཐོད་པ love; གཞུགས་ཀྱི་ཐོད་པ carnal desire; རྒྱུ་ལ་ཐོད་པ *nor-la sred-pa* hankering after riches, རོལ་མོ་ལ *rol-mo-la* (liking) music; ལུལ་ཐོད་པ་ཅུ་འབ *yul-sred-pa chuñ-wa* not much attached to his native country; འཕྲིག་རྟེན་ལ་ཐོད་པ *hjig-rten-la sred-pa* avarice, covetousness, attachment to worldliness, འདྲ་ཐོད་པ *hdod-sred-pa* covetous, greedy (*Pth.*), རྟེན་ལ་ཐོད་པ *chags-sred-pa* lecherous, libidinous (*Pth.*); ཐོད་པ་ལས་ཡོངས་ཐོད་པ quite free of any desire (as is Buddha) (*Jä.*).

ཐོད་རྒྱལ་མ *sred-rgyal-ma* a deity of the Bonpo (*Mil.*, (*Jä.*).

ཐོད་ལྡན་ *sred-lan* passionate, very earnest. ཐོད་པ་ཅན་ *sred-pa-can* = འདྲ་པ་ཅན་ or རྟེན་ལ་ཐོད་པ passionately attached, also very lewd, lascivious.

ཐོད་པོ་ *sred-po* a lover (*Cs.*).

ཐོད་མེད་བྱ་ *sred-med-bu* རྒྱལ་པོ་ལྷ་; an epithet of Vishnu (*Mñon.*). ཐོད་མེད་མ་ *sred-med-ma* རྒྱལ་པོ་ལྷ་ the wife of Vishnu.

ཐོད་མོ་ *sred-mo* sweet-heart.

ཐོག་པ་བ *srel-wa* 1. pf. and fut. བསྐྱེལ་ *bsrel* to rear, to bring up, to nurse (*Cs.*). 2. = རྩམས་པ་ or རྩམ་ཆགས་ཀྱི་པ་ to hold, holding; རུ་ཁྱི་རྩམ་པ་ལ་བསྐྱེལ་ཞིང་ (*Bu-ton. 142*) having held a sharp knife (in each of his hands).

ཐོག་པ་བྱ་ *srel-bya* as met. = གསེར་ gold.

ཐོག་པ་ *sres* or ཐོག་པ་ *sres-pa* བཅུ་ལ་ to mix up; ཕར་ཚུར་ཐོག་པ་ *phar-tshur sres-pa* to mix up together this and that.

† ཐོ་ *sro* ardour ཐོ་གི་པ་ lose spirits, to be disheartened; རྒྱུགས་ཐོ་ *hugs-sro W.*, heat, passion, wrath, anger. ཐོ་ཅན་ *sro-can* furious, raging (*Jä.*).

ཐོ་བ་ *sro-wa* pf. བསྐྱེལ་ *bsros* or ཐོ་མ་ *sros*, fut. བསྐྱེལ་ *bsro* imp. བསྐྱེལ་ *bsros* or བསྐྱེལ་ *bsro* to warm, མེ་ལ་ཐོ་བ་ to make warm, hot at the fire, རྩམ་པ་ in the sun; འཇམ་པའི་རྩམ་པ་བསྐྱེལ་

hyam-pahi drod-kyis bu-bsro (a mother) foment her child with a gentle warmth (*Jä.*).

ཐོ་མ་ *sro-ma* རི་ཁྱུ་; ཐོ་གི་གི་ཐོ་མ་ 1. egg of a louse, a nit *C., W.*, ཐོ་གི་ཐོ་མ་ *gig-sro-hdu* nits are increasing fast (*S.g.*). 2. small bubble. 3. a medicinal herb, ཐོ་མ་མེད་གི་ *sroma señ-ge* n. of a medicinal herb (*Jä.*). ཐོ་མ་ནག་པོ་ *sro-ma nag-po* ཐོ་མ་ནག་པོ་ལ་བརྟུང་ལྷན་ལུས་རྒྱུ་བསྐྱེད་ (*Med.*) the black species of *sroma* is nutritious and produces strength in the body.

ཐོ་ལོ་ *sro-lo* (*Med.*) *Sedum* and similar plants; ཐོ་ལོ་དཀར་པོ་ཐོ་ལོ་ཆེད་པ་ལོ་ལོ་ the root of the white (species of) *sro-lo* cures inflammation of the lungs.

ཐོ་ལོ་མ་ *sro-loñ* a kind of bird (*Ya-sel. 11*).

ཐོག་པ་ *srog* གླིང་, གླིང་པ་, རྒྱལ་; for ཐོག་པ་ཆགས་; = བླ་ life; ཐོག་པ་ཅད་པ་ life extinct, death; ཐོག་པ་གཅོད་པ་དག་ཐོག་པ་དག་ཐོག་པ་དག་ *srog-geod-pa-dag-spañs-pa* to give up killing etc.; ཐོག་པ་ལེན་པ་ *srog-len-pa*, taking life, ཐོག་པ་དང་འབྲུག་པ་ *srog-dañ hphral-wa* id., esp. to execute, to put to death (*Glr.*); ཐོག་པ་དང་འབྲུག་པ་ *srog-dañ hbral-wa* to die; ཐོག་པ་འབྲུག་པ་ *srog-hbul-wa* to sacrifice, to yield up one's life; ཐོག་པ་འདྲེན་པ་ *srog-hdor-wa* to cast away, to sacrifice one's life; ཐོག་པ་མེ་ལྷན་པ་ *srog-la mi-ta-wa* to make light of one's self; ཐོག་པ་དང་བསྐྱེལ་པ་ *srog-dañ bsdo-wa* to risk, to hazard one's life; ཐོག་པ་སྐྱོབ་པ་ *srog-skyob-pa* to save life; ཐོག་པ་འབྱུང་པ་ *srog-hbyin-pa*: to save, to preserve life; ཐོག་པ་འཛོལ་པ་ *srog-htsho-wa* to sustain life, also to recover, to grow well again; འབྲུག་པ་ཐོག་པ་ ཐོག་པ་ཐོག་པ་ quickly give life (*Can.*).

ཐོག་པ་སྐྱོབ་ *srog-skyob* deliverer, redeemer, saviour (*Jä.*).

ཐོག་པ་ཐུང་ *srog-khuñ* 1. the hole or passage through which life passes away. 2. the deep cut or stab, by which Tibetan

butchers kill animals (*Huc. 1. 443*); སྒོ་གྲོ་ལ་ཕྱེད་པ་ *srog-khuñ hbyed-pa* to stab in this manner (*Jā.*).

སྒོ་གྲོ་གྲོ་ལ་ *srog-gi ka-wa* n. of a vein (*Jā.*).

སྒོ་གྲོ་གྲོ་ལ་ *srog-gi-gnas* 心 the heart. Syn. སྒྲིང་ *snīñ*; རྩམ་ཤིས་རྩེན་ *rnam-ces-rten* (*Mñon.*).

སྒོ་གྲོ་མེ་རྩྭ་གྲོ་ *srog-gi me-tog* = གྲོ་མང་ *gi-wañ* གྲོ་ལོ་ལྷ་མོ་; also རྩམ་མཁྲིས་ *dom-mkhriś* bear's bile used as medicine (*Sman. 355*).

སྒོ་གྲོ་མ་ *srog-can*, སྒོ་གྲོ་ལྷ་མོ་ *srog-ldan* འཕྲུ་, འཕྲུ་ལོ་ having life, living, alive; a living being.

སྒོ་གྲོ་མེ་རྩྭ་གྲོ་ *srog-gcod pa* རྩམ་པ་འཕྲུ་ལོ་ killing, taking the life of an animal; སྒོ་གྲོ་མེ་རྩྭ་གྲོ་ལོ་ ཕྱེད་པ་ one who does the work of killing, a butcher, a slaughterer.

སྒོ་གྲོ་མ་ *srog-chags* རྩམ་པ་, འཕྲུ་ལོ་, རྩམ་པ་ this term comprises all animated beings including the gods, but in practice it signifies insects and worms only; མི་ལ་སྒོ་གྲོ་མ་ རྩམ་པ་མ་མ་མ་མ་ all men and other living beings. སྒོ་གྲོ་མ་གྲོ་ལྷ་མོ་ *srog-chags kyi phuñ-po* ལྷ་མོ་ a flock, herd, or collection of animals; generally a swarm of flies or a number of worms or insects.

སྒོ་གྲོ་མ་གྲོ་ལྷ་མོ་ *srog-chags kyi-ñā-cu lu-ka* ཀྲི་ལྷ་མོ་; Syn. སྒོ་གྲོ་མ་རྩམ་པ་ *srog-chags riñ-mo*; སྒོ་གྲོ་མ་མ་ *sa-srin-tal*; སྒོ་གྲོ་མ་ *sahī-hkhri-ñā* (*Mñon.*).

སྒོ་གྲོ་མ་མ་མ་ *srog-chags rkañ-mañ* མི་ལོ་; an insect having many feet [a small earth-worm] *S.*

སྒོ་གྲོ་མ་མ་མ་ pregnant woman (*Mñon.*).

སྒོ་གྲོ་མ་མ་མ་ *srog-chags phra-mo* ཀྲི་ལྷ་མོ་ insects, animalculæ.

སྒོ་གྲོ་མ་ *srog-thag* = རྩམ་པ་ *dpyañ-thag*.

སྒོ་གྲོ་མ་མ་མ་ *srog-bdag chen-po* = བོ་དཀར་ *Pe-har* or བོ་དཀར་ *Pe-dkar* the guardian genius of the monastery of Sam-ye.

སྒོ་གྲོ་མ་ *srog-hphrog* རྩམ་པ་འཕྲུ་ལོ་ depriving an animal of its life.

སྒོ་གྲོ་མ་ *srog-med* lifeless, inanimate.

སྒོ་གྲོ་མ་མ་ *srog-med dwugs* = མཚན་མེད་ *mchod-me* oil-burner, an oil-lamp which is kept burning before the gods in a Buddhist temple; so called because though it has no life, yet it draws air for its existence (*Mamohi skañ-gso*).

སྒོ་གྲོ་མ་ *srog-rtsa* (གྲོ་མ་) root of life, vein of life.

སྒོ་གྲོ་མ་ *srog-tsho-wa* འཕྲུ་ལོ་ to sustain life.

སྒོ་གྲོ་མ་ *srog-rluñ* རྩམ་པ་, རྩམ་པ་ལྷ་མོ་ life, life-breath. སྒོ་གྲོ་མ་མ་མ་མ་མ་མ་མ་མ་མ་ the three precious articles keeping in the life-wind are མཚན་མེད་, རྩམ་པ་, རྩམ་པ་ (*Sman.*).

སྒོ་གྲོ་མ་ *srog-ñā* མཚན་མེད་, མཚན་མེད་ 1. the life-tree. The later Indian Buddhist used to preserve a particular tree believing that the duration of his life depended on its existence. 2. axle, axle-tree; མཚན་མེད་ཀྱི་སྒོ་གྲོ་མ་ *mchod-rten-gyi srog-ñā* (*Mil.*) the pole in a Chorten; fig. prop. མཚན་མེད་ཀྱི་སྒོ་གྲོ་མ་ *semś-kyi srog-ñā* (*Jā.*).

སྒོ་གྲོ་མ་ *sroñ* for སྒོ་གྲོ་མ་ straight forward, righteous; སྒོ་གྲོ་མ་ make straight; སྒོ་གྲོ་མ་ *sroñ-btsan* the righteous (king).

སྒོ་གྲོ་མ་ *sroñ-po* འཕྲུ་ལོ་ lit. growing straight and upright, as met. a tree.

སྒོ་གྲོ་མ་ *sroñ-wa* [pf. བསྐྱེད་ *bsrañs*, fut. བསྐྱེད་ *bsrañ*, imp. སྒོ་གྲོ་མ་ or སྒོ་གྲོ་མ་ *sroñs* to make straight, to straighten, opp. to མཚན་མེད་ *yon-po* what is awry, crooked *Lex.*; མཚན་མེད་ སྒོ་གྲོ་མ་ *gzer-sroñ-wa* to beat out nails; མཚན་མེད་ སྒོ་གྲོ་མ་ *sku-drañ-por bsrañs-te* (he sat)

straight and erect, cf. also སང་ *srañ* and བསང་པ་ *bsrañ-po*] *Jä*.

སྲོང་བཙན་མཆོག་ *Sron-btsan sgam-po* n. of the most accomplished king of Tibet who was a contemporary of Śīlāditya, Huyentshang and Mahommed. His most famous match was with a daughter of the Chinese Emperor T'aijung. His second wife was the daughter of Ams'u Varma of Nepal. He was so called on account of his righteousness and thoroughness in the duties of religion and government. He it was who first introduced the art of writing into Tibet, and was the chief promoter of Buddhism and Buddhist-Sanskrit literature in that country.

སྲོང་པ་ *sroñs-pa* adj. straight, not bent or crooked.

Syn. དང་པོ་ *drañ-po*; འཕྱོག་མེད་ *hkhyog-med* (*Mñon*).

མྱོད་ *srod* (མྱོད་མེད་) བཟའ་, སྐད་ཀྱི་ བཟའ་ evening twilight, the evening time; མྱོད་ཕྱིར་མང་ *srod-byiñ-soñ* the dusk is over, i.e., night has set in; མྱོད་ལ་ *srod-la* in the evening after sun-set; མྱོད་དང་མྱོང་མང་ *srod-dañ tho-rañs* in the evening and at the dawn.

མྱོད་འཕྲང་ *srod-hkhor* gen. after dusk or after dawn.

མྱོད་མཇུག་ *srod-sa* evening and morning tea served to the monks of a Tibetan monastery after dusk or at dawn.

མྱོད་འཇུག་ *srod-hjiñ* (མྱོད་དུས་ཀྱི་གཟུང་) the middle part of the evening.

མྱོད་ལོག་ *srod-yol* the beginning of night, i.e., after dusk. In Tibet and India two hours after sunset and two hours before sunrise are not reckoned in the night which is therefore called in Sans. *Triyāma* or *Thun-sum-po* in Tibetan.

མྱོད་ལ་རྒྱུ་བ་ *srod-la rgyu-wa* རྩལ་པ་ལྟར་ lit. moving about (for prey) at dusk or at dawn: a tiger, or often a *Rākṣasa*.

མྱོད་ལ་མ་ *srod-la sa* རྩལ་པ་ལྟར་ one taking one's food at dusk or at dawn, a hob-goblin.

མྱོད་མང་ *srod-loñ* dusk-blind. Acc. to *Jä*. day-blind, nyctalops, seeing better in a mild than in a bright light.

སྲོལ་ *srol* colloq. = ལུགས་སྲོལ་ *lugs-srol* usage, custom, common use, habitual practice, habit; སྲོལ་བཟང་ *srol-bzañ* good custom; also = མཛུགས་ མཛུགས་ མཛུགས་ good doctrine or religion. དེར་ཡི་གེ་མྱོད་མེད་པས་ *der yi-gehi srol med-pas* as the art of writing was not yet in use there *Ghr.*; མཛུགས་སྲོལ་བཟང་པོ་ལ་དགོངས་ཤིག་ keep in mind the good old customs (*Ghr.*); སྲོལ་ཆགས་པ་ *srol-chags-pa*, སྲོལ་དུ་འགྱུར་བ་ *srol-du hgyur-wa* (*Cs.*) to become the custom (of a person; or that of a country); རྩལ་སྲོལ་ *phyag-srol* is said to be a respectful expression for ལག་ལེན་གྱི་སྲོལ་ *lag-len-gyi srol* (*Jä*). ལུགས་པའི་དཔེ་ སྲོལ་བཟུགས་ *legs-pahi dpe-srol btsug-sre* (*Ghr.*) having introduced good customs for imitation; སྲོལ་སྲོལ་ *thob-srol* claim, title, right, founded on old custom (*Jä*).

སྲོལ་རྒྱུན་ *srol-rgyun* any established custom, law or usage: ལུགས་པའི་སྲོལ་ལྟར་འཇགས་སྲོལ་རྒྱུན་ (*D. çel. 7*).

སྲོལ་གཏོད་པ་ *srol-gtod-pa* to introduce a practice (*Ghr.*).

སྲོལ་འཇོན་ *srol-hdsin* adhering to or following the old practice or custom; a follower.

སྲོལ་འཇགས་པ་ *srol-hdsug-pa* to institute a custom.

སྲོལ་ལམ་ *srol-lam* = ལུགས་སྲོལ་ *lugs-srol* (*Rtsii*), customary way or method of doing a work; an established practice.

སྲོལ་གོང་པ་ *srol-goñ-pa* n. of medicinal herb: སྲོལ་གོང་པ་ཡིས་མགོ་ཆག་དུག་ཅད་སེལ་.

མྱོ་མ *sros* 1. v. **མྱོ་བ** *sro-wa*. 2. Cs. sbst. = **མྱོད** *srod* twilight, dusk of evening, **མྱོ་མ་པ** *mun-sros-pa* dusky, dark (*Glr.*); **མ་མྱོ་མ་ནས** *sa-sros-na* when it grow dark (*Jä.*).

སྒྲི་ *sla* or **སྒྲི་བ** *sla-wa* 1: adj., also **སྒྲི་མོ་** thin, of fluids, opp. to **སྒྲི་བ** and **བྱུག་པོ་**. 2. = **བྱེད་པོ་བ** easy, opp. to **དཀའ་བོ་** *dkah-wo*; **སྒྲི་བ་བྱེད་ཐུགས་** easy work or doing; **ཤེས་པ་སྒྲི་བ་མ་ཡིན་** knowledge is not easily obtained; usually with the supino: **རྒྱལ་པར་སྒྲི་བ་** *rig-par-slaho* it may easily be understood; or with the root of the verb: **གོ་སྒྲི་** *go-sla* easy to comprehend (*Jä.*). **རྒྱལ་སྒྲི་བ་** *rtogs sla-wa* easy to perceive; **ལས་སྒྲི་བ་** *las-sla-wa* lit. easy work.

སྒྲི་ཏ་ *sla-na* or **ལྷགས་སྒྲི་ཏ་** iron pan for parching grain; **ཇི་སྒྲི་ཏ་** earthen pan, for cooking, parching grain; heating stove in which charcoal or dried cattle-dung, etc. are used as fuel.

Syn. **ཐེར་པོ་** *ther-po*; **ལྷགས་སྒྲི་ཏ་** *leags-snod*; **རྒྱུད་པའི་གཞི་** *rnöd-pahi-gshi*; **རྒྱུད་ཇི་ཏ་** *rnöd-dsa* (*Mñon.*).

སྒྲིག་པ་ *slag-pa* = **སྒྲིག་པ་** *slog-pa* robe, furcoat. **རྒྱལ་གསལ་དང་རྒྱལ་གསལ་གྱི་སྒྲིག་པ་** a robe made of goat skin or bear's skin; **གོ་སྒྲིག་** *sgo-slog* or more corr. **དགོ་སྒྲིག་** *dgo-slog* hunting-coat, made of the skin of an antelope; **ཐུང་སྒྲིག་** *spyañ-slog* furcoat of a wolf's skin; **ཚར་སྒྲིག་** *tshar-log* coat of lamb's skins; **རས་སྒྲིག་** *ras-slog* prob.: a fur-coat covered with calico (*Jä.*).

སྒྲི་ཏ་ *slah* 1. colloq. for **སྒྲི་ཏ་** *sla-na*. 2. **སྒྲི་ཏ་བ་** *slah-wa* **བྱེད་པོ་སྒྲི་ཏ་** raise vertically or perpendicularly.

སྒྲི་ཏ་ཁ་ *slah-kha* = **ཡར་སྒྲི་ཏ་** 1. (at) the time of rising or raising. 2. shelf, shelves, stand (*Jä.*).

སྒྲི་ཏ་བ་ *slah-wa* to accept, to take **གསོལ་རས་** **སྒྲི་ཏ་བ་** to distribute food; **བསོད་སྒྲི་ཏ་བ་** to receive alms, to beg alms. v. **སྒྲི་ཏ་བ་** *slah-wa*.

སྒྲི་ཏ་ལྷགས་ *slah-dregs* **སྒྲི་ཏ་ལྷགས་** soot adhering to a cooking pan.

སྒྲི་དྲུག་ *slad*, eleg. for **བྱེད་པོ་**; **སྒྲི་དྲུག་ཆད་** in future, henceforward; **སྒྲི་དྲུག་ཏུ་** = **བྱེད་པོ་ཏུ་** in futuro, behind: **སྒྲི་དྲུག་པར་འབྲང་བ་** to walk behind one. 2. = **རྒྱལ་བྱེད་** after; **སྒྲི་དྲུག་སྒྲི་ཏ་** c. genit. = **ཐོག་ཏུ་**; **སྒྲི་དྲུག་སྒྲི་ཏ་** adv. afterwards, hereafter; subsequently; **སྒྲི་དྲུག་ལྷགས་** subsequent, later, posterior (*Jä.*).

སྒྲི་དྲུག་ཏུ་ *slad-du* 1. on account of, for the sake of. 2. = **བྱེད་པོ་** behind, afterwards.

སྒྲི་དྲུག་སྒྲི་ཏ་ = **རྒྱལ་བྱེད་** after, that which comes after or follows, the hind part, the later or latter part: **སྒྲི་དྲུག་ལྷགས་** afterwards, hereafter; **སྒྲི་དྲུག་ལྷགས་** again in future.

སྒྲི་དྲུག་སྒྲི་ཏ་ adv. = **རྒྱལ་བྱེད་** *rjes-su*, **བྱེད་པོ་ལྷགས་** *phyis-su* afterwards.

+ **སྒྲི་དྲུག་སྒྲི་ཏ་** = **བྱེད་པོ་ལྷགས་** *phyi-ro* outside, hind part, back part (*Lex.*).

སྒྲི་ཏ་པ་ *slad-pa* = **ལྷགས་པ་** or **འདྲིས་པ་**, pf. **བསྒྲི་ཏ་** *bslad*, to mix, esp. with something of an inferior quality, hence to adulterate, vitiate, to spoil, to corrupt; **སྒྲི་ཏ་ལྷགས་** *skyon-gyis* or **ལྷགས་ལྷགས་སྒྲི་ཏ་** not marred by any defects. **བྱེད་པོ་ལྷགས་ལྷགས་སྒྲི་ཏ་** quite unfitted by perversity; **གང་གིས་ཀྱང་མ་སྒྲི་ཏ་** without any thing detrimental, not subject to any noxious influence (*Vai.-sh.*); **དེ་ལྷགས་ལྷགས་སྒྲི་ཏ་** **པར་བྱས་ཏེ་** having made him drunk and thus disabled him (*Jä.*).

+ **སྒྲི་ཏ་ཚ་** *slad-tsha* = **མི་གཏེན་** *mi-gtsa*, also **བཀའ་བ་** *bcañ-wa* ordure, feces; gen. human excrement.

གློང་ *gloñ* I: གླང་བ, pf. བཟངས *bslañs*, གླངས་ *slañs*, fut. བཟུང་ *bslañ* or གླང་ *slañ*, imp. གློང་ *gloñ* or གློངས་ *gloñs*, causat. and transit. form of གླང་བ. 1. to cause to rise, to help to rise: མངོན་པར་གློང་བ *mñon-par gloñ-wa* to raise fully, to develope; གྱེན་དུ་གློང་བ *gyen-du gloñ-wa* to raise upwards or vertically, གློང་བ་ངོ *gloñ-wa-po* a lifter, raiser, one who starts anything as a question, proposal, &c.; དགྲ་དུ་གློང་བ *dgra-ru gloñ-wa* to cause a person to rise in revolt, an enemy, to make a person one's enemy; བསང་འཇི་མེ་རྩ་གློང་བ *bsad-pahi mi-ro gloñ-wa* to resuscitate the slain. 2. to excite, cause, inspire (compassion, fear, terror, etc.); ཐག་རྒྱ་གེས་, གློ་གསུམ་གྱིས་ཀུན་ནས་བཟངས་ཏི (*Gl., Mil.*) quite excited by envy and aversion. 3. to kindle (a disease) into action, hence གློང་རྒྱུན་ *gloñ-skyan* the exciting cause (of a disease); to raise, to erect, a pile, post, wall; གླང་རིང་ a pile, stay, prop, erected or set up (*Jä.*).

གློང་ II: signifies དནགཤེར *don-gñer* or
 བསོད་སྦྱོམས (*Mñon.*). 1. to ask, require: གཏུ་ཞིག་
 ར་ལ་པེ་གློང་ *klu-shig ſū-la dpe-sloñ* a Lu
 asks me for the book (*Dzl.*); བུ་མ་ཆུང་མང་གློང་བ་
bu-mo chuñ-mar sloñ-wa to ask a man's
 daughter in marriage; གློང་བའི་དངོས་པོ་ *sloñ-
 wañi dños-po* alms or articles obtained from
 begging; བཞི་ to beg, to try to get by
 begging: རུང་མད་བསྐང་ངོ་ *chuñ-zad bñsloñ-ño* we
 beg for a little of it! ཡ་པ་སྐང་མན་ཁྱིར་ he
 having obtained it from his father by
 begging took it; བསོད་སྦྱོམས་གློང་བ་ *bsod-sñoms
 sloñ-wa* to collect alms by begging. 2. to
 collect, to gather, *e.g.* riches. 3. to examine,
 to probe (a wound): མ་གཤམར་མཛུག་མས་གློང་
rma-gsar mdsug-mos sloñ to examine, probe
 a fresh wound with the finger; also: to
 search a man's house. 4. to give: བྱ་ལྷག་ཅིག་
 རྩས་པ་གློང་ཅིག་ gather some of the remnants

of the meal, and give them to me!
(*Jä.*).

+ སྒོང་ཕོར་ *sloṅ-phor* = ལུང་པའི་ བེའུ་པ་འུ་ the mendicant's begging platter or alms-bowl.

སྒོང་མོ་ *sloñ-mo* alms, भिक्षा, याचना beg-
ging, alms. སྒོང་མཁན་ *sloñ-mkhan* = སྒོང་པ་པོ་
sloñ-wa-po or སྒོང་མེད་ *one who begs, a*
beggar. སྒོང་མོ་སྒོང་པ་ *sloñ-mo sloñ-wa* or སྒོང་
མོ་བྱེད་པ་ *sloñ-mo byed-pa* to ask for alms, to
beg; སྒོང་མོ་མཇུག་པོ་ *sloñ-moṣ htsho-wa* to live
by begging, alms.

Syn. བཟོད་སྟོམས་པ་ *bsod-nōms-pa*.

† གློན་པ། *slon-pa* = གློག་པ། *zlog-pa* 1. to return, repulse. Acc. to *Sch.* to patch, to mend. 2. བཅར་པ་ཕྱིར་གྲོང་པར་བྱེད་པ། to dissemble, to feign (*Sch.*). 3. *Cs.*: to thrust out.

སློབ་པ་ *slob-pa* I. vb., pf. བསྐྱབས *bśslabs*,
 fut. བསྐྱབ *bśslab*, imp. སློབ *slob* or སློབས *to*
 learn, to teach : ང་ལ་སློབ I learn, teach
 me; ངས་སློབ I teach, རེ་ལ་མཁན་སློབ་གནུས་ཀྱིས་
 ལཱ་ལྷ་བསྐྱབས both the abbot and instructor
 taught him the art of translating and
 interpreting; ང་རྩིས་ཤིག་སློབ་འདྲ་དཔལ་སློབས as I
 should like to learn something of ma-
 thematics, teach me! བསྐྱབས་པས་ཤེས་ཏེ *bśslabs-*
pas ces-te when he had learned it; བསྐྱབ ཅེང་
 སློབས་པ་ཡང་དགལ as learning is difficult, even
 if one is taught; སློབ་ཏུ་འཇུག་པ་ *slob-tu hjug-*
pa to let one take lessons, to have or
 get one instructed; ཡོན་ཏན་སློབ་པ་ *yon-tan slob-*
pa to teach, also, to learn good, useful,
 things (*Jü*).

སློབ་པ II: subst. 1. the act of learning.
 2.=སློབ་པ་ *slob-pa* teacher, instructor: བླ་མ་
 སློབ་པ་རྣམས་ *bram-ze slob-pa-rnam* Brāhmanas
 as instructors; རལགས་པ་སློབ་པ་རྣམས་ *hphags-pa*
slob-pa-rnam the venerable preceptors
 (Buddhist saints). སློབ་མ་ pupil student:

སྒྲུབ་མ་བྱེད་པ་ *slob ma-myoñ-wa* to become a student; also with མ་ as a negative=to have had no instruction or education; སྒྲུབ་ཁྱེད་པ་ *slob kkhrid-pa* to teach (*Jā.*).

སྒྲུབ་པ་ *slob-khyad* *W.* use, practice, exercise (*Jā.*).

སྒྲུབ་ཁྱེད་ *slob-grwa* ("lobta") school, school-room, school house.

སྒྲུབ་ཁྱེད་མ་ *slob-grog* school-fellow, co-disciple.

སྒྲུབ་རྒྱུད་ *slob-rgyud* (opp. to བླ་རྒྱུད་ hierarchical succession) spiritual inheritance or succession.

སྒྲུབ་གཞི་ *slob-gñer* student, scholar, སྒྲུབ་གཞི་གང་དུ་བཞུགས་ *slob-gñer gañ-du-bgyis* where have you studied? at what college have been a student? (*Jā.*).

སྒྲུབ་དཔོན་ *slob-dpon* ལུ་ཡེ་ལྷན་པའི་ཆེན་མོ་ chief in teaching, gen. in spiritual matters; teacher, instructor, master, frq.; also a college title=professor. སྒྲུབ་དཔོན་གྱི་ཡོན་ཏན་བཟུང་། acquire the talents, good qualities of your teacher (*Lam-rim. 26.*)

སྒྲུབ་པ་མ་ *slob-hbañs*=འཇུག་སྒྲུབ་ *bu-slob* scholar, pupil, disciple.

སྒྲུབ་མ་ *slob-ma* མི་ལྷན་པའི་ཆེན་མོ་ pupil, disciple. དངོས་སྒྲུབ་ *dños-slob* one's own pupil, ཡང་སྒྲུབ་ *yañ-slob* a pupil's pupil.

སྒྲུབ་ཚིག་ *slob-tshig* instruction, teaching, precepts, advice.

Syn. བསྐྱེད་པ་ *bzgo-wa*; བརྒྱུད་པ་ *brjod-pa*; སྒྲུབ་པ་ *slob-pa*; དན་བསྐྱེད་ *dran-bzskul* and གཤེན་བསྐྱེད་ *gshen-bzskul* (*Mñon.*).

སྒྲུབ་སྒྲུབ་ *slob-slob* 1. imp. of སྒྲུབ་པ་. 2. exercise, practice, experience; མིག་སྒྲུབ་མ་ཆུང་པ་ *mig-slobs ñan-pa skye* a bad custom of seeing begins to prevail, (viz., that of looking downward, and minding only earthly things) (*Jā.*).

གསལ་གྱི་པ་ *gsag-pa* *Sch.* 1. to sew together (*Jā.*). 2. to hoard v. སོག་པ་. རྒྱུ་གསལ་པ་ *nor-gsag-pa* to hoard up riches.

གསལ་པོ་ *gsañ*, for གསལ་པ་ 1. ལུ་ཡེ་ལྷན་པའི་ཆེན་མོ་, ལུ་ཡེ་ལྷན་པའི་ཆེན་མོ་, secret, hidden: གསལ་པོ་ལྟོས་ the secret revealed: གསལ་པོ་བཞི་གསལ་ mystic dance, secret dancing and singing (*Hbrom. 94*); གསལ་པོ་བཞི་གསལ་ secret conversation, speech, words, &c. 2. ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ [a privy, a piece of cloth worn on the privities] *S.*

གསལ་པོ་ *gsañ-khañ* a secret room (*Cs.*).

གསལ་པོ་གསལ་ *gsañ-ñags* ལུ་ཡེ་ལྷན་པའི་ཆེན་མོ་, ལུ་ཡེ་ལྷན་པའི་ཆེན་མོ་ charms, secret religious instructions, mysterious incantations; གསལ་པོ་གསལ་ ལུ་ཡེ་ལྷན་པའི་ཆེན་མོ་ one versed in mysticism.

གསལ་པོ་གསལ་ལྷོ་ *Gsañ-ñags-rgyal* the lord of mysticism, an epithet of རྒྱུ་རྒྱུ་ལྷོ་ *Rdo-rje hchañ* or Buddha Vajradhara (*Mñon.*).

གསལ་པོ་གསལ་ལྷོ་ *gsañ-ñags thig-le* (རྒྱུ་རྒྱུ་ལྷོ་ *rgyud-kyi-skor*) n. of a work on mysticism. གསལ་པོ་གསལ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ (A. 66) after translating the treatise on *Sañ-ñag thig le* (essence of mysticism) he entered the *Pravrajya*, i.e., became an ordained monk.

གསལ་པོ་ *gsañ-chen* 1. རྒྱུ་ལྷོ་ a great secret, mystery; 2. one versed in the *Tantrik* cult or the occult science of the Buddhists; an adept in mysticism. གསལ་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *gsañ-chen bñtan-paḥi gsal-byed* a complementary address for a high *Rñiñ-ma lama*, signifying the illuminator of the doctrine, (*Yig. k. 67*). 2. human excrement; a privy (*Sman. 144*).

གསལ་པོ་གསལ་ *gsañ-gtam*=གསལ་པོ་གསལ་ *gsañ-tshig* secret or confidential conversation (*Mñon.*).

གསལ་པོ་གསལ་ *gsañ-gtor* ལུ་ཡེ་ལྷན་པའི་ཆེན་མོ་, ལུ་ཡེ་ལྷན་པའི་ཆེན་མོ་ sprinkling of consecrated water in mystical religious rites.

གསལ་པོ་ *gsañ-rdor*=གསལ་པོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ལྷོ་ *gsañ-wahi bdag-po* རྒྱུ་རྒྱུ་ལྷོ་ *rdorje hchañs*.

གསང་བདག *gsaṅ-bdag* an epithet of ཕྱག་རྡོར་ *Phyag-rdor* Vajrapāṇi, also that of Vais'ravana (*Mñon.*).

གསང་གནས *gsaṅ-gnas* 1. mysteries, secrets: གསང་བའི་གནས་དུ་མ་གསུངས་ *gsaṅ-wahi gnas-du ma-gsuṅs* he taught many mysteries, many, secret doctrines (*Jā.*). 2. secret abode, a place where secret matters are done or secret affairs are discussed; private parts of the body, pudenda, privities.

གསང་ཕྱོད *gsaṅ-spyod* 1. = འབྲེག་པ་ *hkhriḡ-pa* (*Mñon.*) copulation, sexual union. 2. privy, necessary, water closet (*Jā.*).

གསང་ཕུ *Ḣsaṅ-phu* n. of a district situated to the west of Lhasa (*Loñ.* ༢, 18).

གསང་བ I: *gsaṅ-wa* vb. to do a thing secretly, to conceal: རྟོན་གསང་བ་ to conceal treasures, རྟོན་གསང་བ་ to hide one's fault; གསང་སྟེ་རྟོན་པ་ *gsaṅ-ste ston-pa* to reveal a thing treated as a secret, to let out a secret, to hide one's self, to be concealed; དཔེན་པའི་གནས་ཤིག་ཏུ་གསང་སྟེ་ hiding one's self in a solitary place; ཡིད་མཐུན་པར་གསང་སྟེ་ *yiḡ mthun-par gsaṅ-ste* keeping it secret with one consent (*Jā.*).

གསང་བ II: sbst 1. ཀུན་གསང་བ་, རྟོན་གསང་བ་ secret things, a secret, mysticism; གསང་བའི་བདག་པོ་ *gsaṅ-wahi bdag-po* = གསང་དབང་ རྟོན་ཀའི་པུ་ the lord of mysticism, an epithet of Vajrapāṇi. 2. secret parts *Med.*, also གསང་གནས་ *gsaṅ-gnas Med.*, གསང་བའི་པད་མ་ *gsaṅ-wahi pad-ma Med.*, sometimes the anus included. 3. adj. secret, hidden, concealed, གསང་བའི་ཚས་ རྟོན་གསང་བ་; doctrine of the mystics; རྟོན་གསང་བ་ the exoteric, esoteric and the mystic. 4. for གསང་བ་ to be careful, to watch: རྟོན་མ་ཉན་ཕྱི་རྟོན་གསང་བ་ a female dog of very sharp hearing.

གསང་བའདུས་པ་ *gsaṅ-wa hdus-pa* རྟོན་གསང་བ་ the communion of the mystic adepts; the

Tantrik cult of the Buddhist; also the *Tantrik* pantheon.

གསང་བའི་འདུས་ *gsaṅ-wahi hḡres* རྟོན་གསང་བ་, རྟོན་གསང་བ་ secret union.

གསང་བའི་ནད་ *gsaṅ-wahi-naḡ* disease of the sexual organs (*Med.*).

གསང་བའི་རྟོན་པོ་འདྲི་མཁན་པོ་འདྲི་མཁན་པོ་ n. of a *Tantra* (*K. g.* ༡, 267).

གསང་བའི་རྟོན་པོ་ *gsaṅ-wa spyiḡi rgyud* n. of a *Tantra* (*K. g.* ༩, 71).

གསང་བའི་རྟོན་པོ་ *gsaṅ-wa sgrigs-pa* a conspiracy, secret arrangement or design, intrigue.

གསང་བའི་རྟོན་པོ་འདྲི་མཁན་པོ་ *gsaṅ-wa rgyan-gyi bkod-paḡi-rgyud* n. of a *Tantra* (*K. g.* ༩, 476).

གསང་བའི་པུ་མ་ *Gsaṅ-wa dam-pa-ma* n. of a *Yakṣiṇi* princess (*K. g.* ༥, 130).

གསང་བའི་པུ་མ་ *Gsaṅ-wa-pa* རྟོན་གསང་བ་ a class of *Yakṣa* living in the Himalayas, and in Tibet during the Pauranic times; the shamans of Tibet were also thus known to the early Indians.

གསང་བའི་པུ་མ་འདྲི་མཁན་པོ་ *gsaṅ-wa me-lḡa bḡen-paḡi lta-wa* n. of the doctrine of a sect of *Tīrthika* school of ancient India (*Theg.* 30).

གསང་བའི་སྟེ་མ་ *gsaṅ-wahi bla-ma* a secret spiritual guide; an epithet of Mahes'vara (*Mñon.*).

གསང་བའི་བདག་པོ་ *gsaṅ-wahi bdag-nḡd* རྟོན་གསང་བ་, རྟོན་གསང་བ་ mysticism.

གསང་བའི་སྟེ་མ་ *gsaṅ-wa-smra* རྟོན་གསང་བ་ a charm.

གསང་དབང་ *Gsaṅ-dwaṅ* = གསང་བའི་པུ་མ་ རྟོན་གསང་བ་ Kuvra, the deity of wealth who rules over the Guhyaka spirits.

གསང་བའི་སྟེ་མ་ *gsaṅ-bya* that which should be kept secret.

གསང་མོས *gsaṅ-hoṣ* that which is confidential, fit to be kept secret.

གསང་ཚིག *gsaṅ-tshig* = གསང་གཏམ secret speech རྩིང་ལ་མེད་པའི་གསང་ཚིག་ནམས། རན་པ་ནམས་ལ་སྤྲེལ་མེ་བྱ (C. *gya*.) the secrets of one's heart, should not be revealed to the wicked.

གསད་ *gsad* put out : མར་མེ་རྒྱུང་ལྟ་བུས extinguished, just as wind puts out a lamp or candle.

གསད་པ *gsad-pa* མར་ལ ངམ་ death.

གསན་པ *gsan-pa* resp. to hear, to listen to ; རྩིང་གསན་དང་ listen to me ! (*Mil.*) ; བདག་གི་ཚིག་ལ་གསོན་ do listen to my word ! to hear a person teaching, expounding, etc. (*Jā.*).

གསབ་པ *gsab-pa*, v. གསོབ་པ ; ཁ་གསབ་པ to reply, རྩིན་ལན་གསབ་ to return kindness.

གསམ *gsah*, also བསམ *bsah*, the snow-leopard, varying in colour from pale lemon to pure white, with clusters of black spots ; living on the higher mountains of Tibet.

གསམ་ཡམས *gsah-yas* (གངས་) n. of a number (*Ya-sel*. 56).

གསར་པ *gsar-pa* or གསར་བ འཇམ་པ་, འཇམ་པ་ འཇམ་པ་ fresh, new ; young ; good. རབ་ཏུ་གསར་པ་ very fresh ; མཛོད་པར་གསར་པ་ རབ་འཇམ་ quite new ; གསར་ཁྱེད་ a new friend ; གསར་འབྱུངས་ newly born ; ལུག་གི་གསར་པ་ fresh mutton ; མ་གསར་པ་ a fresh wound ; བཀ་མ་གསར་པ་ bride, newly married wife ; གསར་དུ་བསད་པའི་གི་ flesh of animals that have just been slaughtered ; ར་གསར་ an edge or blade just sharpened ; རང་གསར་ new house, རོས་གསར་ new clothes, མར་གསར་ fresh butter ; ར་གསར་ a horse not yet broken in. གསར་འཛོམས་པ་ *gsar-hgrog-pa* Sch. : to tell each other news ; to make new acquaintance. གསར་རྩིང་ *gsar-rñiñ* old and new, stale and fresh, is used as abstr. noun to signify : age, duration, existence. གསར་གད་པ་ =

རྩིང་གཞིན་པ་ *rtsad-gcod-pa* inquire into, investigate, examine, study. གསར་མོངས་ fresh arrival.

Syn. གསར་པོ *gsar-po* ; མར་པ *sar-pa* ; མོ་མ *so-ma* ; ཡག་མ *yag-ma* ; རིན་ཏུ་གཞིན་ *gin-tu-gshon* ; གཞིན་ཏུ་ *gshon-nu* ; བཟང་པོ་ *bzat-po* ; རབ་གཞིན་ *rab-gshon* (*Mñon.*).

གསར་རྒྱས་ *gsar-ṣkyes* འཇམ་ཇའ་མཚའ་ new-born ; fresh shoots and leaves, buds (*Mñon.*).

གསར་སྤོང་ *gsar-stod* འཇམ་ new.

གསར་བྱ *gsar-bu* 1. འཇམ་པ་ ; རྩིན་ཐོག་གསར་བྱ་ *ston-thog gsar-bu* fresh harvested grain, new corn. 2. beginner, tyro, novice (*Jā.*).

གསར་དུ་མོངས་པ་ *gsar-du hoṅs-pa* a new comer ; = མཁྱེན་པོ་ *mgon-po* (*Mñon.*) guest.

གསར་མ་ *gsar-ma* modern, recent, new. The term gen. signifies the reformed or new school of Buddhism (opp. to རྩིང་མ་ *Rñiñ-ma*). གསར་མ་པ་ *gsar-ma-pa* one of the new schools of Buddhism in Tibet.

གསར་ནས་ *gsar-naṣ* fresh or new barley.

གསར་འཛེ *gsar-htshe* (ནད་དང་བར་ཆད་) fresh disease or accident.

གསར་སྤྱད་མེད་པ་ *gsar-glād med-pa* = གསར་འཛེ་མེད་པ་ (*Yig. k. 13*) without any recent injury to health.

གསར་བཅོས་ *gsar-bzogs* newly made or manufactured articles.

གསལ་པ *gsal* 1. ཀམ་, མིན་ separate, འཇམ་ལྡན་, distinct, ཡན་ལྡན་ expressed, རབ་གསལ་ བར་ཀམ་ illuminated, fully manifest. 2. for གསལ་དྲིང་ རྒྱུ་ pale.

གསལ་བྱ་ *gsal-wa* I : vb. to be clear, bright ; གསལ་བར་བྱེད་པ་ to make clear, to elucidate, རྒྱུ་ཤར་ཞིང་གསལ་ན་ when (the sun) shines bright again ; མར་མེ་འཛི་ཤར་གསལ་བ་བཞིན་ flaming up once more, like an expiring lamp ; ལྷུང་རི་ལྷུང་མེར་གསལ་ཉི་ *lhañ-ñe lham-mer gsal-te* appearing bright, clear and glorious ; གསལ་

བར་ཕྱིད makes clear; གསལ་ལོ it has become clear, is made evident; also བཞུགས་ explained: འདུལ་བར་གསལ་ལོ it is explained in the *Dulwa*, it is clear there; གསལ་བར་བཞུགས་པ་ to elucidate, to describe clearly.

གསལ་བ་ II: or གསལ་པོ adj. རྩིས་, ལྷན་, ལྷན་ clear, bright, light, pure, visible to a great distance, conspicuous, distinct, apparent, intelligible; རྩིས་གསལ་= the sky, the heaven; དག་གསལ་པོ་ཟེར་མི་ཤེས་ *ñag-gsal-po zer mi-ñes* his speech is not clear, he is not able to speak distinctly; ཡི་གེ་གསལ་པོ་ *yi-ge gsar-po* plain, legible handwriting; of colours, mirror: དཀར་གསལ་ *dkar-gsar* pure white; pure, free from faults and deficiencies: གསལ་ཞིང་དག་ལ་རྩྱུ་མ་མེད་པའི་རྩུ་ (*A. 5*) the resplendent, the immaculate embodiment which is free from impurities.

གསལ་བ་ III: 1.=རྩུ་པ་ རྩུ་ fully blown, copious in fullness. 2.=མཛོད་པ་ བྱུང་ manifest. 3.=བཞུགས་པ་ འཇོག་ [set aside, turned away]S. 4.=གྲགས་པ་ fame.

གསལ་ཁྱེས་ *gsal-kha*=གསལ་ཆ་ *gsal-cha*.

གསལ་གྲགས་ *gsal-grags* བཟོན་, བཟོན་ fame [celebrated, well-known]S.

གསལ་ཆ་ *gsal-cha* message; གསལ་ཆ་ཞེས་ གནང་བུ་ I request (you) to give me a clear account; pray send me a message.

གསལ་ཆེན་ *gsal-chen* མཁའ་རིན་པོ་ལྔ་ [great lustre; the sun]S.

གསལ་རྩུ་ *gsal-rgyal* king Prasenajit, son of king Brahmadatta born on the same day that Gautama Buddha was born (*K. du. 7, 3*).

གསལ་མཛོད་ *gsal-mthos* the sky, clear sight or vision.

གསལ་ལྔ་ *gsal-lan* 1.=གསལ་བ་ཅན་ ལྔ་ the sun [brilliant; fire]S.; the blue colour, sky-colour=མཛོད་ *mthos* (*Mñon.*). 2.=an

epithet of Buddha; the son of the moon, one of the planets in Indian and Tibetan astronomy (*Mñon.*).

གསལ་ལྔ་མ་ *gsal-lan-ma* काशी the city of Kās'i, modern Benares.

གསལ་བཅའ་པ་ *gsal-btab-pa* to refresh the memory, to meditate: དཔེ་དཔྱད་མཛོད་ལ་གསལ་བཅའ་པ་བཞུགས་པུ་མོང་ that Mādhyamika doctrine became as if new to me (*A. 23*).

གསལ་གནས་ *gsal-gnas* as met. =མཁའ་ the sky, the void space.

གསལ་བ་འདྲ་གྱི་གླིང་ *gsal-wa hod-kyi gliñ* the birth place of གཤེན་རབ་ *Gden-rab* the founder of the Bon religion of Tibet (*G. Bon. 12*).

གསལ་བའི་ནོར་བུ་ *gsal-wahi nor-bu*=ཉི་མ་ ལྔ་ the sun (*Mñon.*).

གསལ་བའི་བུ་མོ་ *gsal-wahi bu-mo* दाक्षायणी! 1. the daughter of Dakṣa an epithet of Durgā. 2.=མ་སྐར་.

གསལ་བའི་སྒོ་ *gsal-wahi-ngo*=མཁའ་མ་ a learned man, a sage (*Mñon.*).

གསལ་བའི་སྒྲ་ *gsal-wahi-sgra* clear voice, कलकलधनि murmuring noise.

གསལ་བའི་མ་མ་ *gsal-wahi ma-ma* माता [the mother of the patriarch Dakṣa]S.

གསལ་ཕྱིད་ *gsal-byed*=མིག་ 1. the eye (*Mñon.*). 2. རྩུ་ the consonants; གསལ་ཕྱིད་ལྔ་ the thirty consonants of the Tibetan alphabet.

གསལ་མ་ *gsal-ma* सख्खी prosperous, n. of a goddess.

གསལ་མེ་ *gsal-me* lamp, candle (*Rtsii.*).

གསལ་ལ་དྲུང་ *gsal-la-dwañs* bright and sparkling, pure, free from impurities.

Syn. གཙང་དྲུང་ *gtsañ-dwañs*; རྩྱུ་མེད་ *rñog-med* (*Mñon.*).

གསལ་འཛོན་ *gsal-hdsin* n. of a place (*Bon. ch. 4*).

གསལ་འོས་ *gsal-hos* प्रकाश explicit, clear.

གསལ་ཤིང་ *gsal-le-wa* very clear.

གསལ་ཤིང་ *gsal-ciñ* (*Nag.* 68) a pointed stake for empaling malefactors; གསལ་ཤིང་ དུ་བཅུག་པ་ to impale. གསལ་ཤིང་པ་ *gsal-ciñ-pa* an impaler; one who has been impaled.

གསེག་པ་ *gsig-pa* or བསེག་པ་ to shake and throw up in a backward direction; ལུས་གསེག་ གསེག་ཕྱིད་ drawing up the body, to shake it; རལ་པ་གསེག་ he shakes his mane; དབྱང་བསེག་ *Cs.*: the shaking of one's shoulder, (prob. for: shrugging); to winnow, to fan, to sift (*Jä.*).

གསེང་མ་ *gsiñ-ma* 1. beer brewed out of rice or any other grain. 2. pasture-ground, meadow. 3. moor, fen (*Sch.*). 4. a flower growing in the pastures of Tibet resembling the daisy: རྩ་མོ་ཐུན་དྲམ་གསེང་མ་མེ་རྟག་ having invited the *Jo-wol* (*Atis'a*) they presented him with daisy (*A.* 105).

གསེར་བ་ *gsir-wa* བསེར་བ་ *Cs.* 1. 'to whirl about, to twist; མང་གསེར་བ་ to whirl a spindle, མདའ་གསེར་བ་ *Cs.*: 'to whirl an arrow.' 2. *W.* to move by a repeated pushing; to smooth, to make even, with a plane, knife, etc.; to slide, glide, slip down a slope (*Jä.*).

གསེལ་བ་ *gsil-wa* 1. = བསྐྱར་བ་ *hgyur-wa* to multiply in arithmetic (*Rtsis.*). 2. to divide, split, དམ་བྱར་གསེལ་བ་ to cut to pieces, གསེལ་བམ་ wool that has been well combed. 3. to toll, sound, ring: རྩལ་བྱ་གསེལ་བ་ to ring a bell. མཁར་གསེལ་ *v.* མཁར་བ་ or ཁྲོ་རྟག་ bronze which emits a ringing sound when struck (*Mñon.*). གསེལ་རྩན་ *gsil-gñan* pleasant ringing sound, a kind of cymbal.

+ གསེལ་ཕྱིད་ *gsil-byed* or གསེལ་ཤིང་ *gsil-ciñ* the staff which a *Tantrik* Buddhist monk

carries in his hand with tinkling bells attached to it.

གསེལ་པ་ *gsil-pa* and གསེལ་མ་ *gsil-ma*, *v.* སེལ་བྱ་ *sil-bu* (*Jä.*).

གསུག་ *gsug*, གསུག་པ་ = བཏུན་པ་, ཕག་གསུག་ bribery, bribe; remuneration, reward གསུག་དང་རྒྱལ་པོའི་བཀའ་རྩོམ་དང་ should receive reward and royal favours (*C. doñ. 1*).

གསུང་ *gsun* = རག་ or ལུང་ རལ་ resp. for རྒྱད་ and གསམ་ 1. precept, expression, speech, voice: མངས་རྒྱལ་གྱི་གསུང་ the speech or precept of Buddha; ལུ་མའི་གསུང་ saying of one's spiritual teacher or lama; གསུང་རྩལ་བ་ a speech made; གསུང་གསལ་བ་ a lucid expression; གསུང་ཕྱུང་ a voice arose, was heard, གསུང་དག་པ་ an unmistakable, voice, like that of Buddha. 2. the act of speaking talking, གསུང་བྱེད་བ་ *gsun-gñen-wa* to converse, discourse; that which is spoken; གསུང་མ་གནང་ do not express yourself; ཕྱིད་ཀྱི་གསུང་དེའི་ལན་དུ་ in answer to what you have said; གསུང་ཀློག་པ་ to read the sayings, the apothegms (of Buddha) (*Jä.*).

གསུང་བ་ *gsun-wa* བཤད་, *vb.*, *pf.* གསུང་མ་ *gsun*, *imp.* གསུང་ = classical ལྷུ་བ་ *smra-wa* 1. to speak, talk, say, དེ་མྱད་མ་གསུང་ do not say so! such an expression should not come from you; རྩན་གསུང་བ་ *rdsun gsun-wa* to tell a falsehood, to speak lies. 2. to explain; to ask: མི་འདྲོད་མི་གསུང་བཞུགས་པར་གྱུ་ please accept it without explaining that you do not want it; ལམ་གདམས་གསུང་བ་ to give advice; རྩམ་གསུང་བ་ to preach; མཁུར་མ་གསུང་བ་ to recite a religious song.

གསུང་གི་བདུད་རྩི་ *gsun-gi bdud-rtsi* = བཀའ་བཟང་པོ་, *lit.* the nectar of speech, a complimentary expression applied to a person's speech, address, or advice (*Yig. k. 25*).

གཟུང་གི་དབང་ལུག་ཆེན་པོ *gsuñ-gi dwañ-phyug chen-po* = རེས་དཔལ་དབང་པོ an epithet of Mañju S'ri Bodhisattva (*Situ*. 6).

གཟུང་གིན *gsuñ-gin* saying, talking about, reciting, reading or preaching: གཟུང་ཐུགས་རྒྱུད་ཀྱི་གཟུང་གིན་ཡོད་པ་ན་ (*A*. 13) when he was reading the *Tantra* class of Buddhist scriptures.

གཟུང་བཞུགས *gsuñ-bgrogs* report, statement, opinion.

གཟུང་བློགས *gsuñ-glegs* = བཀའ་ཤིག་ diploma, written authority: གཟུང་བློགས་གནང་རྟེན་བཅས་ལྷ་ཡ་བཀའ་རྟེན་ཆེ་ it is very gracious of you to have sent the communication with enclosures (*Yig. k.* 18).

གཟུང་བློང་བཞུགས་པ *gsuñ-gleñ bgyis-pa* a discussion or discourse had on religious subjects.

གཟུང་ཆོས *gsuñ-choś* མཁའི་ཐུགས་ a religious discourse or sermon delivered orally.

གཟུང་མཆོད *gsuñ-mchid* = བཀའ་མཆོད་ resp. talk, discourse, speech; བཀའ་ལན་ reply to such a speech.

གཟུང་མཆོག *gsuñ-mchog* last advice, precept; also principal word, main dogma, *e.g.*, the Om-mani padme hūm (*Jā.*).

གཟུང་སྒྲན *gsuñ-sñan* a harmonious voice, an agreeable, speech.

གཟུང་མཐུད *gsuñ-mdud* a knot of charmed silk used as a talisman, it is described as དར་ལྷ་བྱ་ལ་བྱ་མས་ཐུགས་བརྟན་བསྐྱེད་པ་མཆོད་པ་, that is, incantations read over a piece of silk converted thereby into a talisman against evil spirits: “གནང་རྟེན་གཟུང་མཐུད་” (*Yig. k.* 5) with enclosure consisting of charmed satin.

གཟུང་སྒྲོས *gsuñ-spros* conversation between or among persons of rank; གཟུང་བྱིས *gsuñ-*

bris written precept, advice, letter, statement.

གཟུང་ཁྱེད *gsuñ-byed* = ཁ་ཀྱེད་ or སྤྱོད་ཁྱེད་ *smra-wahi sgo* the mouth (*Mñon.*).

གཟུང་རབ *gsuñ-rab* འཕྱོངས་ sermon, religious discourse; sacred writings.

གཟུང་རབ་ཡན་ལག་བརྒྱ་གཉིས་ *gsuñ-rab yan-lag bcu-gñis* the twelve divisions of the apothegms of Buddha:—(1) མདོ་ཐུབ་ཐུབ་, (2) དབང་པོ་ཀྱེད་ཀྱིས་བསྐྱེད་པའི་ཐུབ་, (3) ལུང་དུ་བཞུགས་པའི་ཐུབ་, (4) ཆོག་མཆོག་ཀྱིས་བསྐྱེད་པའི་ཐུབ་, (5) ཆད་དུ་བཞུགས་པའི་ཐུབ་, (6) རྒྱུ་གཞིའི་ཐུབ་, (7) རྟོགས་པ་བཞུགས་པའི་ཐུབ་, (8) དེ་ལྟར་བྱ་བྱེད་པའི་ཐུབ་, (9) རྒྱུ་མཆོག་ཀྱིས་བསྐྱེད་པའི་ཐུབ་, (10) རྟོགས་པ་ཀྱིས་བསྐྱེད་པའི་ཐུབ་, (11) ཆད་དུ་བྱེད་པའི་ཐུབ་, (12) གཏན་ལ་འབབ་པའི་ཐུབ་.

གཟུང་ས་ཤིག *gsuñs-ṣol* རྒྱུ་མཆོག་ཀྱི་ཐུགས་.

གཟུང་པ *gsud-pa* or བཟུང་པ་ 1. བཟུང་པ་ a form of cholera, n. of a disease produced by indigestion, by undigested food: མ་ཐུ་གཟུང་ནད་ཅེས་ཐུ་བ་ (*Mñg.* 22). ཐུ་བ་གཟུང་ stands for བཟུང་པ་ spasmodic cholera which elsewhere is rendered རེས་མ་ཐུ་བ་ dyspepsia. 2. acc. to *Sch.* vb. = to be lost, to be dispersed. 3. *W.* to fill with food beyond satiety, to stuff, to cram (*Jā.*).

གཟུམ *gsum* ནི་ three; གཟུམ་ཁྱེད་, གཟུམ་གཉིས་ the three, all the three. གཟུམ་པ་ *gsum-pa* རྒྱུ་མཆོག་ the third; containing three; གཟུམ་པོ་ *gsum-po* the three; གཟུམ་ཅན་ *gsum-cha* a third part; གཟུམ་གཉིས་ two thirds (*Rtsii*). གཟུམ་ is used also elliptically for དཀོན་མཆོག་ གཟུམ་, བྱེད་པ་ the three precious ones: གཟུམ་ལ་ རྒྱུ་མཆོག་ཀྱི་ཐུགས་ཀྱི་ཐུགས་ཀྱི་ཐུགས་ the Sūtra on seeking protection of the Three Precious Ones (*K. d.* 3 277). བསྐྱེད་པ་གྲངས་མེད་པ་གཟུམ་ three times innumerable *Kalpa*. This usage should also be noticed: ཆུ་མོ་མ་ཐུང་གཟུམ་མོ་མེད་ the old woman with her (two) sons, the three; རྒྱལ་པོ་ལ་མ་ཐུང་གཟུམ་ the king and his (two) queens, the three (*Jā.*); རབ་ཐུང་མཐུང་གཟུམ་ the excellent, the middling and the inferior ones, the three.

གཤེད *gsed* several larger species of *Lonicera* (Jä.).

གཤེད་པ *gsed-pa* also **བཤེད་པ** to pick out, sort, to pull or pluck in pieces; **བཤེད་པ** to assort wool.

གཤེད *gsed* = **ཤེད** *sed* 1. stallion, a male horse or camel. 2. the narrow interstices between persons or things thronged together, hence with ན, ཏ, and ལ = between, among, with ནས = from between: གྱི་མེ་ཤེད་ལ་མཚང་ the dog leaps into the midst of the people; བོ་མའི་གཤེད་ཏུ་བཅུག་པ་ to put between leaves; སྤྱིན་གྱི་གཤེད་ནས་ལུས་ཕྱིན་པ་ half of his body protrudes from between the clouds, i.e., rises above, etc.; ཐོང་གཤེད་ཏུ་བཞུགས་པ་ to sit among the villagers. 3. multitude, crowd: དཔག་གཤེད་ army, ནགས་གཤེད་ dense forest (Jä.).

གཤེད་ལམ *gsed-lam* a passage through thickets, a secret path, by-way between rocks and underwood.

གཤེད *gsed* ལྷ་ལོ་མོ་, གེའི་མོ་, སྤྲེལ་མོ་, ཀུན་མཁུ་, རྒྱུ་ལོ་ 1. gold; in Tibet gold is called *rinchen dañ-po* the first precious (article). ལང་ཀ་ནས་ཐོན་པའི་གཤེད་མཚོན་ the best gold is found in Ceylon (ལྷ་ལོ་མོ་); **གཤེད་ཀྱི་མེ་ཏོག** flower of gold, golden flower; **གཤེད་ཀྱི་ཕྱི་མ་ལུང་པ** = ཀུན་མཁུ་ལུ་ཀུ་སྤྲེལ་. 2. fair, royal, celestial, precious; the world. **གཤེད** is used fig. for unchangeableness (འཇུག་པ་མེད་པ་) and also as an honorific term: **གཤེད་ལུ་ལོ་** royal face, **གཤེད་ལྷུ་མས་** celestial drink, i.e., wine presented to kings and grand lamas as a substitute for nectar.

Syn. རིན་ཆེན་མཛེས་པ་ལྷ་ལོ་མོ་ *rin-chen mdog-bzash*; རིན་ཆེན་མཛེས་པ་ལྷ་ལོ་མོ་ *tsheñ-hdus-hgrim*; རིན་ཆེན་མཛེས་པ་ལྷ་ལོ་མོ་ *tsam-pa skyes*; ལྷ་ལོ་མོ་ལྷ་ལོ་མོ་ *tsam-pa skyes*; ལྷ་ལོ་མོ་ལྷ་ལོ་མོ་ *gsi-brjid skyes*; རིན་ཆེན་ཆེ *rin-chen che*; མཛེས་པ་ལྷ་ལོ་མོ་ *mdog-lan*; མཛེས་པ་ལྷ་ལོ་མོ་ *mdañs-lan*; རིན་ཆེན་པ་ལྷ་ལོ་མོ་ *hod-byed-pa*; ལྷ་ལོ་མོ་ལྷ་ལོ་མོ་ *gam-ga skyes*; རིན་ཆེན་ལྷ་ལོ་མོ་ *ri-las-skyes*; མེ་ཤེད་པ་ལྷ་ལོ་མོ་ *me-yi sa-bon*; རིན་ཆེན་ལྷ་ལོ་མོ་ *cha-gas sbyañs*; རིན་ཆེན་

ཆེན་པོ་ *kha-dog chen-po*; ལྷ་ལོ་མོ་ལྷ་ལོ་མོ་ *bum-brgya-skyes*; མེ་ཤེད་པ་ *sa-yi sla-wa*; རིན་ཆེན་པོ་ *htsho-wa sgrol*; ལྷ་ལོ་མོ་ *bsreg-bya*; མེ་ཤེད་པ་ *sa-le-sbram*; རིན་ཆེན་པོ་ *rin-chen dañ-po* (Mñon.).

གཤེད་གྱི་བཀའ *gsed-gyi-bkahl* royal edict, the king's command, government order; རིན་ཆེན་པོ་གཤེད་གྱི་བཀའ་ལྷ་ལོ་མོ་ the royal edict was received loyally by the subjects (Yig. k. 60).

གཤེད་གྱི་སྤྲེལ་པ *gsed-gyi skud-pa* 1. gold wire. 2. n. of a medicinal grass: **གཤེད་གྱི་སྤྲེལ་པ་ལྷ་ལོ་མོ་** རིན་ཆེན་པོ་ལྷ་ལོ་མོ་ (Med.).

གཤེད་གྱི་ལོ་མོ་ *gsed-gyi lhor-lo* the golden wheel, one of the eight auspicious articles (ལྷ་ལོ་མོ་ལྷ་ལོ་མོ་) of the Buddhists.

གཤེད་གྱི་དྲུག་པོ་ *gsed-gyi-dgra* as met. = ལྷ་ལོ་མོ་ (lit. the enemy of gold) iron (Mñon.).

གཤེད་གྱི་ཆུན་པོ་ *gsed-gyi chun-po* རིན་ཆེན་པོ་ gold necklace or chain.

གཤེད་གྱི་ལྷ་ལོ་མོ་ *gsed-gyi lha-lo* 1. the golden fish, one of the eight auspicious articles of the Buddhists. 2. n. of a precious gem.

གཤེད་གྱི་མེ་ཏོག་ལྷ་ལོ་མོ་ *gsed-gyi me-tog* ལྷ་ལོ་མོ་ ལྷ་ལོ་མོ་, རིན་ཆེན་པོ་ the golden flower; **ལྷ་ལོ་མོ་ལྷ་ལོ་མོ་** *Magnolia champaka*.

Syn. རིན་ཆེན་པོ་ལྷ་ལོ་མོ་ *bsod-nams-bsuñ* (Mñon.).

གཤེད་གྱི་མོན་ལྷ་ལོ་མོ་ *gsed-gyi mon-lhas* ལྷ་ལོ་མོ་ རིན་ཆེན་པོ་ gold braided head ornament, also necklace.

གཤེད་གྱི་ཐོང་པོ་ *gsed-gyi sdoñ-po* = ཐོང་པོ་ lit. golden plant, a kind of aquatic grass (Mñ. 3).

གཤེད་གྱི་དབང་པོ་ *gsed-gyi hdab-can* an epithet of Vishnu (Mñon.).

གཤེད་གྱི་མཚོན་ལྷ་ལོ་མོ་ *gsed-gyi-mchog* the finest gold.

Syn. རིན་ཆེན་པོ་ལྷ་ལོ་མོ་ *dsam-bu chu-gser*; རིན་ཆེན་པོ་ *rkash-brgyad-pa*; རིན་ཆེན་པོ་ *dsam-bu na-di* (Mñon.).

གཤམ་གྱི་བྱེ་མ *gser-gyi bye-ma* 1. golden sand.
2. a kind of mineral used for medicinal
purpose. གཤམ་གྱི་བྱེ་མ་མཁའ་ནད་རྩི་འགགས་ལེལ་ (*M.*).

གཤམ་གྱི་གཟུགས *gser-gyi gzugs* རྟེན་མཐོང་གི་མཁའ་མཁུ་
golden image.

གཤམ་གྱི་འོག་ལགས *gser-gyi hog-pags* མེ་མུ་ལ་མཁུ་
a gold sash, but gen. an apron with little
gold bells attached to its edge which
ladies of rank wear in Tibet.

གཤམ་གྱི་རི་བོ་དྲུག་ *gser-gyi ri-hdum* the seven
golden mountains:—གཤམ་གྱི་རི་བོ་དྲུག་ *gnah-qiñ-
hdsin*; གཤམ་གྱི་རི་བོ་དྲུག་ *gcol-mdah-hdsin*; བོད་ལྗོངས་
ཅན་ *señ-ldeñ-can*; ལྷ་མོ་ལྷ་གྲོ་ *lta-na-sdug*; རྩ་རྩ་ *rtar-
rta*; རྩ་རྩ་ *rnam-hdud*; རྩ་རྩ་ *nu-khyud-
hdsin* (*Mdsod.*).

གཤམ་གྱི་བོ་དྲུག་ *Gser-gyi-hrtsig* n. of an island
in the Eastern ocean (*K. d. 2, 269*).

གཤམ་གྱི་རི་བོ་ *Gser-gyi ri-wo* རྟེན་མཐོང་གི་མཁུ་
en mountain situated beyond the moun-
tain of Prāgijyotiṣa, where the tree of gold
called *Sa-le-dam* abounds (*K. d. 2, 283*).

གཤམ་གྱི་རི་བོ་ *gser-gyi ril-wa* = གཤམ་གྱི་རི་བོ་ལྷ་གྲོ་
golden water pot.

གཤམ་གྱི་ལུས་ *gser-gyi lus* རྟེན་མཐོང་གི་མཁུ་
body; a complimentary address for noble
ladies.

གཤམ་གྱི་ཕུང་ཕུང་ *gser-gyi phud-pu* a kind of
medicinal grain. གཤམ་གྱི་ཕུང་ཕུང་མཁུ་ཕུང་ཕུང་ཕུང་
(*Med.*).

གཤམ་གྱི་གཟུགས་ཕུང་ཕུང་ *gser-gyi gtsug-phud-can*
the golden crest; n. of a bird.

Syn. འདམ་གཟུགས་ཕུང་ཕུང་ *hdab-gzog bkra-pu*;
མཁའ་འགྲུ་ལྷ་གྲོ་ *mkhah-hgrohi rgyal-po*; ལྷ་གྲོ་
chun-klag (*Mñon.*).

གཤམ་གྱི་སྒྲུབ་བྱ་ *gser-gyi sbram-bu* 1. = གཤམ་གྱི་
རྩི་གཟུགས་ *gser-rdog-po* (*Nag. 53*) piece-gold,
pieces of pure gold that are picked up
from sand; pure, unalloyed gold : གཤམ་གྱི་སྒྲུབ་བྱ་
འདམ་གྱི་སྒྲུབ་བྱ་ གཤམ་གྱི་སྒྲུབ་བྱ་འདམ་གྱི་སྒྲུབ་བྱ་ (*A. 23*)

all the others each presented him with a
piece of gold worth a ṣ.

གཤམ་གྱི་ཕུང་ *gser-skud* = གཤམ་གྱི་ཕུང་ཕུང་ ལྷ་གྲོ་
gold thread.

གཤམ་གྱི་ཕུང་ *gser-skya* pale, whitish gold
(*Rtsii.*).

གཤམ་གྱི་སྒྲུབ་བྱ་ *gser-skyems* lit. golden-drink,
wine that is offered to royalty, &c. for
drink; now-a-days wine offered to the
gods and the Grand Lama which is
touched with gold and grain wrongly as a
justification for that name (*Loñ. 4*).

གཤམ་གྱི་ཕུང་ *gser-kha* ལྷ་གྲོ་ མཁུ་
gold mine.

གཤམ་གྱི་ཕུང་ *gser-khri* golden chair, throne,
hierarchical chair.

གཤམ་གྱི་ཕུང་ *Gser-khañ* 1. n. of a (ས་བདག་)
demon. 2. n. of a certain noble man's
family and castle in Amdo; གཤམ་གྱི་ཕུང་ཕུང་
n. of a celebrated lama of Amdo belong-
ing to that family.

གཤམ་གྱི་ཕུང་ *gser-mkhan* goldsmith.

གཤམ་གྱི་ཕུང་ *gser-mkhar* a royal castle.

གཤམ་གྱི་ཕུང་ཕུང་ *gser-hgyur-mkhan* an alche-
mist.

གཤམ་གྱི་ཕུང་ཕུང་ *sger-gug-srañ* an ounce of
gold of Gugé : གཤམ་གྱི་ཕུང་ཕུང་ཕུང་ཕུང་ཕུང་
offered three hundred ounces of Gugé gold
(*A. 79*).

གཤམ་གྱི་ཕུང་ *gser-mgar* goldsmith (*Mñon.*).

གཤམ་གྱི་ཕུང་ *gser-qliñ* ལྷ་གྲོ་ཕུང་ཕུང་ prob. the
ancient Pegu where Buddhism flourished
in the ninth and tenth centuries A.D.

གཤམ་གྱི་ཕུང་ *gser-mgo* golden-flower (mystic)
(*Mñ-rda.*).

གཤམ་གྱི་ཕུང་ཕུང་ *gser-hgyur-rtsi* a chemical
preparation said to convert other metals
into gold. Nāgājuna is said to have
known such secrets of alchemy.

གཤེད་མངལ་ཅན *Gser-mhal-can* हिरण्यगर्भ an epithet of Brahmā (*Mñon.*).

གཤེད་ཅན *Gser-can* 1. काञ्ची the golden city, n. of a city in southern India. 2. जवातृक्ष n. of an officinal plant (*S. Lex.*).

གཤེད་ཅུ *Gser-chu* liquid gold; gilding. Name of a river between Ladak and Lahul where the people of Lahul paid tribute in gold to former kings of Ladak. གཤེད་ཅུ་གཤང་བ *gser-chu gtañ-wa* रसकर्म्म to gild with gold.

གཤེད་ཅོ་ལོང་ *gser-cho-loñ* a kind of precious stone called मोणमाचि.

གཤེད་ཏིག *gser-tig* n. of a bitter medicinal herb : གཤེད་ཏིག་པད་མཐོས་ཟེང་ལེན་པར་བྱེད་ (*Med.*).

གཤེད་ཏོག *gser-tog* golden badge, button.

གཤེད་ཐམ *gser-thal* gold-dust, oxide of gold : གཤེད་ཐམ་ག་ར་མེན་ར་ག་ལྷག་གཙོད་པར་བྱེད་ (oxidized) gold dust applied externally removes fleshy excrescences (*Med.*).

གཤེད་ཐུབ *Gser-thub* कनकमुनि n. of the second Tathāgata (Buddha) of the present Kalpa.

གཤེད་གདུགས་ཅན *gser-gdugs-can* having a golden-dome, a gilt-dome in the shape of a royal umbrella constructed on the top of a palace or castle : ལྷ་མའི་གཞིམས་ཁང་ལྷ་བྱང་གཤེད་གདུགས་ཅན་གྱི་ནང་དུ་བྱོན་ (*A. 24*) he visited the lama's residence (called) 'the palace of golden dome.'

གཤེད་མདྲག *gser-mdog* सुवर्ण वर्ण gold-colour; གཤེད་མདྲག་ཅན n. of a monastery in Tibet.

གཤེད་ལྷན *gser-ldan* = ལ་རུ་ར myrobalan. 2. हेमवत n. of the capital of Indra (*Sorig. 30*).

གཤེད་རི་ཉི་མ *gser-rde ñi-ma* = ལུངས་ཀླར white mustard (*Sman. 109*).

གཤེད་རྫོག *gser-rdo* gold-stone, gold-ore : གཤེད་རྫོག་ཅུ་མེད་མ་ལུ་མ་འདྲན་པར་བྱེད་.

གཤེད་ལྷན་མ *Gser-ldan-ma* 1. हेमवती, कृष्णाय [possessing gold; n. of a wife of Krishna]. *S.* 2. the goddess Umā, the river Ganges, and the planet Buddha. ནང་མའི་བཀའ་རྒྱུ་གས་ཀྱང་གཤེད་ལྷན་མའི་རྒྱན་པའི་ནང་ལ་མཁྱིན་ (*Yig. k. 14*).

Syn. འབབ་ཅུ *hbab-chu*; ས་གཤི *sa-gshi*; རྫོན་གྱི་དུམ *ston-gyi-dus*; གཤེད་ལྷག་པ *gzah-lhag-pa*; ལྷ་མོ *lha-mo* ལུ་མུ *u-mā*; ཅུ་ལོ་གང་ལྷ *chu-ho Gañ-gā*.

གཤེད་པ *gser-pa* gold-searcher, gold-washer; dealer in gold.

གཤེད་ཕུར *gser-phur* ध्रुवतारा the polar star, the fixed star.

Syn. སྐར་མ་བརྟན་པ *skar-ma brtan-pa*; རྫོན་ཕུར *ston-phur* (*Mñon.*).

གཤེད་ཕུད *gser-phud* n. of a medicinal herb used as an emetio (*Med.*).

གཤེད་འབྲེང་ *gser-hphren* gold-chain, n. of a work.

གཤེད་བུ *gser-bu* n. of a bird of golden colour (*K. ko. 7, 3*).

གཤེད་བྱེ *gser-bye* golden sand, sand containing gold. གཤེད་བྱེ་འདྲན་མའི་གྲུང་ a great river like, the Ganges, or the Indus etc., the Tibetan name of the Yangtse ki-yang of China, the river of golden sand. ལུགས་ནང་བརྩེ་བའི་གཤེད་མའི་གྲུང་གཤེད་བྱེ་འདྲན་མའི་གྲུང་རྒྱན་པའི་ནང་ལ་མཁྱིན་ (*Yig. k. 27*) and may it please your honour to send your instructions and affectionate letters like the flow of the Ganges.

གཤེད་ཐུངས་ *gser-sbyaṅs* refined gold, purified gold (*Yig. k. 13*).

གཤེད་མེ *gser-me* = གཤེད་གྱི་མེ་རྫོག *gser-gyi me-tog* gold flower.

གཤེད་མིང་ཅན *gser-miñ-can* (ནུ་ག་གསར་ *nā-ga ge-sar*) नागकेशर (*Mñon.*).

གཤེད་མེག་ཅན *gser-mig-can* lit. with golden-eyes, a fish; an owl.

གཤམ་དམར་པོ *gser-dmar-po* lit. red gold
ཆེན་མོ་མཁའ་ལྷ་གཤམ་པོ་འབྲུག་པོ་ a compound of copper and gold.

གཤམ་གཙོ་མ *gser-gtso-ma* = གཤམ་བཙོ་མ refined
gold (*Jä.*).

གཤམ་རང་མ *gser-zang* gold-gilt, gold laid
on copper.

གཤམ་བཙོ་པ *gser-bzo-wa* goldsmith.

Syn. གཤམ་མཁན *gser-mkhan*; གཤམ་མགར *gser-mgar*; རྩ་ཚུར་གྱིས་འཛོལ་བ *khu-tshur-gyis htsho-wa*;
ལྷ་བའི་འཇུག་ *zla-cahi-hjug* (*Mñon.*).

གཤམ་ལྗང་ *gser-shal* = ལྗང་རམ་ lit. golden
face, a polite expression, for the face of
kings, queens and grand lamas, also
used as a compliment to respectable
ladies. གཤམ་ལྗང་དངོས་མཇུག་བཞིན་དཀའ་བ་མོའི་པ་བཀའ་
རྩེན་ཅེ་ (*Yig. k. 80*), thanks for your very
great kindness, I have been as pleased
as if from an actual interview.

གཤམ་ལྗང་མཇུག་ *gser-shal-mjal* any interview
with kings, queens, princesses and hier-
archs.

གཤམ་ཤོ་ *gser-sho* a gold piece of the
weight of an English sovereign.

གཤམ་གཤམ་རིང་མོའི་ཀླུང་ *gser-gshuñ riñ-mohi-
khuñ* = ལྷ་པོའི་གང་ཁུ་ an epithet of the Ganges.
(*Yig. k. 85*).

གཤམ་མོད་ *gser-hod* ལྷ་ལྔ་མཚོ་འཕྲུལ་གྱི་འཕྲུལ་ golden lustre,
གཤམ་མོད་ཅན་ *gser-hod-can* = ལྷ་ལྔ་གྱི་འཕྲུལ་ *glog* lightening
(*Mñon.*).

གཤམ་ཡིག་ *gser-yig* golden letter, the royal
mail; 'གཤམ་ཡིག་པ་ *gser-yig-pa* bearer of a
royal-letter,' an ambassador, envoy (*Glr.,
Jä.*).

གཤམ་སྒྲུབ་ལེ་ལྷ་མོ་ *gser-sal le-sbram* pure gold.

གཤམ་ལྷན་ཅན་ *gser-lhad-can* alloyed gold.

Syn. ལྷ་ལྔ་གཤམ་ *rgyan-gser*; ལྷ་ལྔ་གཤམ་ *rwa-
can-gser* (*Mñon.*).

གཤམ་ཤོག་ *gser-çog* leaf-gold, gold-foil.

གཤམ་སྒྲུབ་ *gser-srañ* an ounce of gold; a
gold coin = 16 rupees, a gold *Mohur* (*Jä.*).

གཤམ་ *gseš* 1. = གྲས་ order, class; གཤམ་གཤམ་
nañ-gseš, as in གཤམ་གཤམ་པ་ 2. reciprocal,
mutual (*Vai. śñ. Jä.*).

གསོ་བ་ *gso-wa* pf. གསོས་ *gsoš*, བསོས་ *bošos*
(= འཛོལ་བ་ *htsho-wa*) 1. བཏུང་བ་ to feed, nourish;
to bring up, nurse up, train: གསོ་སྒྲུབ་ easy
to bring up, to nourish; བྱ་གསོ་བ་ to rear
a child, བྱ་འཛོལ་གསོ་བ་ to feed or rear up a
beast; ལུས་གསོ་བ་ to nourish the body, to
restore health; also གསོ་སྒྲུབ་ or གསོ་སྒྲུབ་ཕྱིན་པ་
པ་འཕྲུག་པ་, to foster; གསོ་བར་འདོད་ wishes to
cure, nourish, or bring up. 2. རྩལ་ལྔ་ལྔ་མཚོ་,
པ་འཕྲུག་པ་, རྩལ་ལྔ་ལྔ་མཚོ་ to mend, to repair, curing,
healing; གསོ་བར་ཕྱིན་ treats medically; to stop,
remove, to put an end to (of a disease);
རལ་གསོ་བ་ to rest, to recreate one's self;
བྱིས་གསོ་བ་ to repair a house; to restore,
rebuild, re-establish, what had been des-
troyed, to kindle again, stir up again, a
fire; རྩལ་གསོ་བ་ to repair (a house), to refresh,
to comfort; རལ་གསོ་བ་ resp. ལྷ་གསོ་བ་ to
console. གསོ་དཀའ་ *gso-dkañ* difficult to cure;
གསོ་མཁན་ *gso-mkhan* fosterer, restorer,
cherisher.

གསོ་བའི་ལྷ་མོ་ *gso-cahi lha-mo* = ལྷ་མོ་མ་ནམ་གྱི་རལ་པོ་
འཕྲུག་ the constellation of Revati.

གསོ་དཀའ་ཕྱིན་ *gso-ggah-byed* = ལྷ་ལྔ་ཕྱི་མོ་ལྔ་པ་
skyur-rtsi chen-po འཕྲུག་པ་ a kind of citron;
the larger species of lime used for medi-
cinal purpose (*Mñon.*).

གསོ་ཐབས་ *gso-thabš* way of curing, manner
of healing (*Med.*).

གསོ་ཐིག་ *gso-thig* cure-drop.

གསོ་དབྱུང་ *gso-dpyad* = གསོ་ཐབས་ (ལྷ་ལྔ་ཕྱི་མོ་
འཕྲུག་) the mode of healing, method of

treatment of disease and the science of medicine, = མཛེ་རིག་ཕྱིད་ ལྷ་ལུ་བོད་ the science of preserving or prolonging life (*Mñon.*). གསོ་དཔྱད་ཕྱིད་ ཅི་ཅི་ལྟ་བུ་ treats medically, makes medical treatment or cure.

གསོ་དཔྱད་མཁན་ *gso-dpyad-mkhan* physician, a restorer of health (*Mñon.*).

གསོ་དཔྱད་པ་ *gso-dpyad-pa* = མཁན་པ་ or འཛིན་པ་ *htsho-byed-pa* a physician (*Mñon.*).

གསོ་སྤྱད་ *gso-spyad* ཅི་ཅི་ལྟ་བུ་ the work of healing; རྩལ་སྤྱད་ nourishing, bringing up or rearing.

གསོ་བ་པོ་ *gso-wa-po* 1. physician (*Med.*). 2. a fosterer, ལཔ་ལུས་ the parents (*Mñon.*).

གསོ་བྱ་ *gso-bya* the thing to be cured, the disease (*Med.*).

གསོ་བྱེད་ *gso-byed* 1. the healing substance, the remedy; the healing person, a physician. 2. = རྩལ་ dog (*Mñon.*).

གསོ་ཚུལ་ *gso-tshul* = གསོ་ཐབས་ method of healing.

གསོ་རིག་ *gso-rig* or གསོ་བའི་རིག་པ་ ཅི་ཅི་ལྟ་བུ་ the science of medicine, the healing art. གསོ་རིག་གི་ཁོ་ག་འབྲུག་གནད་གྱི་ཁྲི་མེག་ n. of a medical work in 293 block-print leaves; གསོ་བ་རིག་པའི་བརྒྱན་བཅོས་ treatise on the healing art; ཟུར་བ་བརྒྱ་པ་ one hundred recipes or compounded medicines, n. of a medical work by Siddhā Nāgārjuna.

གསོ་སྤྱོད་པ་ *gso-sbyoñ-pa* 1. for རྩེས་པ་གསོ་བ་ removing faults, and རྩེག་པ་སྤྱོད་པ་ washing or cleansing of sin by making confession to a priest. 2. བོས་ཅན་ reparation by penitence or repentance, གསོ་སྤྱོད་ལེན་པ་ taking the vow of *Poshadha* (fasting) གསོ་སྤྱོད་ལ་གནས་པ་ observing the *Posadha* vow of fasting or making confession of sin. རྩེན་གཅིག་གི་རྩེས་པ་སྤྱོད་པ་ observing rigidly religious vows for one full day.

གསོ་སྤྱོད་པ་ *gso-sbyoñ-pa* བོས་ཅན་ one who has taken the vow of *Posadha*. གསོ་སྤྱོད་པ་ *gso-sbyoñ bshag-pa* to observe the vow of fasting.

གསོ་སྤྱོད་པ་ལས་གས་ *Gso-sbyoñ-lphags* (*Upasadha*) n. of ancestor of Gautama Buddha.

གསོག་པ་ *gsoga-pa* v. མོག་པ་; pf. བསག་ *bṣag* or བསགས་ *bṣags* བཟུང་བ་ to collect, to gather, to hoard: གསོག་པ་ལ་ཕྱིད་ hoards, gathers: མོག་གསག་མེས་པ་ knows how to collect food. གསོག་ཁྲུང་ཞི་གསུམ་ *gsog ldrañ shi gsum* in ནད་རྩུང་མཐིམ་བད་ཀན་གསུམ་རེ་རེ་ལ་གསོག་ཁྲུང་ཞི་གསུམ་གྱི་རྩུང་། the cause of each of the three diseases of wind, bile and phlegm its development and cure, &c. (*Hbum.* 20). གསོག་འཛིན་ *gsog-hjog* hoarding, accumulating riches.

གསོང་པོ་ *gsañ-po* 1. = དྲ་པོ་ *drañ-po* (*Nag.* 69) straightforward, sincere; གསོང་པོར་སྒྲུབ་པ་ = དྲ་པོར་སྒྲུབ་པ་ to speak faithfully: རྩྱུར་པ་དག་ལ་ཕྱག་འཚུལ་ཞིང་ཇི་སྒྲུང་ཟེར་བ་བཞིན་དུ་གསོང་པོར་སྒྲུབ་པ་ after making reverence to the teachers what you have to say speak out truly (*Hbrom.* 1, 27). 2. དུལ་འདུལ་པ་ = རྩྱུར་པ་ one who speaks out a thing before hand.

གསོང་ *gsañ*, imp. of གསང་བ་ *gsañ-wa* as in གསང་གསོང་ཞིག་ keep the conversation secret (*Nag.* 68). Also there occurs: གསོངས་ཞིག་ *gsañs-ñig* keep it confidential, (*Situ.* 105).

གསོད་པ་ *gsod-pa* = འབྱས་པ་, pf. བསད་ *bṣad*, fut. (*Lex.* usually) བསད་, imp. མོད་ *sod* 1. རྩྱུར་, བཟུང་, བཟུང་ to kill, slay, murder, slaughter, གསོད་པ་ལ་དགའ་བ་ to delight in killing; གསོད་དུ་འཇུག་པ་ putting to death, causing to be killed; བསད་མ་ཐག་པའི་ག་ flesh of an animal just slaughtered; གསང་དུ་བསད་པའི་ག་ fresh meat; རྩྱུར་པ་གསོད་པ་ to be executed

by the authority of king ; བསད་པ་ལ་བྱུག་ཅེ་ at the time of or just on the point of being executed.

གསོད་གཙོད *gsod-gcod* the act of murdering; murder, slaughter ; གསོད་གཙོད་ཀྱི་འཇིགས་པ་ fear of murder or massacre ; གསོད་གཙོད་མང་པོ་བྱེད་པ་ *gsod-gsod man-po byed-pa* to murder, to slaughter a great deal ; massacreing. 2. to put out, extinguish : ཚས་མེ་སོད་བཞག་ put out that lamp before gods. བྱེད་གསད་པ་ to destroy the importance or excellence of a person or thing, hence to despise.

གསོད་པ་པོ་ *gsod-pa-po* murderer, slaughterer.

གསོད་བྱེད་ *gsod-byed* བཟུམ་, ཇའམ་ 1. killer, murderer, གསོད་བྱེད་ཅོན་པ་ the murderous huntsman. 2. རྒྱལ་མཉམ་, རྒྱལ་མཉམ་ the lord of death, the evil one, Māra. གསོད་བྱེད་ཀྱི་གནས་ *gsod-byed-kyi gnas* བསྐྱུང་གསལ་ slaughter house, the place of execution.

གསོད་ས་ *gsod-sa* place of execution.

གསོད་སྐྱུགས་ *gsod-hugs* manner of killing.

གསོད་རྟགས་མེ་རྟག་ཅན་ *gsod-rtags me-tog can* = ཀར་བྱེད་ (*Mñon.*).

གསོད་བྱེད་ཐུང་གི་ནག་པོ་ *gsod-byed sbyañ-ki nag-po* = བྱ་བྱུང་ནག་པོ་ རྒྱལ་མཉམ་ལྟ་བུ་ (*Sman. 109*).

གསོད་པོ་ *gsod-po* = ལེགས་པ་ལྟོད་པ་.

གསོད་སྐྱིད་པ་ *gsod-skyid-pa* = སྐྱིད་པ་ happiness, ease ; gen. in reference to one's state of the mind : གནས་དེ་དེ་ལྟར་ཞིང་བསོད་སྐྱིད་པ་ this place being solitary is happy (*Rdsa. 9*).

གསོན་ 1. for གསོན་པ་ or གསོན་པོ་ : གསོན་ཁྲག་དྲོན་མོ་ warm blood of a living animal. 2. imp. of གསན་པ་ (*མཇུག་*).

གསོན་པ་ *gsom-pa* I: 1. intrs. vb., to live, to be alive, གསོན་ནི་ he, she, etc. is alive, —to remain alive, to save or preserve one's own life, རྒྱལ་མཉམ་གསོན་ཀྱང་ though I

could save my life by telling a falsehood ; གསོན་པ་ལ་མི་འདོད་ I do not wish to live (any longer), of the fire: to burn, ད་གསོན་ནས་ *W.* does burn now? 2. trans. vb. to wake, to rouse from sleep by shaking, to urge on, to hurry on by force, whereas ལྟུང་པ་ is only done by words (*Jä.*).

གསོན་པ་ II: or གསོན་པོ་ 1. sbst. life : གསོན་པའི་ཚེ་ན་ or གསོན་པའི་དུས་ལ་ during (my, your, etc.) life ; adj. སྐྱེ་བའི་, living, alive : གསོན་པ་དང་ཤི་བ་གཉིས་སྒྲུང་ལ་འདེགས་ན་མི་མཉམ་མོ་ (*K. du. 5, 10*) (an animal) weighed alive and dead will not balance equally ; བྱེད་པ་ལྟོ་ལྟོ་ ah, there I saw my son alive ! གསོན་པོར་བྱེད་པ་ to call into life, to animate ; གསོན་པོར་བྱེད་པ་ལྟོ་ལྟོ་ to bury alive ; གསོན་པའི་ཁྲུ་མ་འདྲན་པ་ *gsom-pahi rgyu-ma hdren-pa* to tear out the bowels of a living man. 2. revival, restoring to health. 3. entire, whole, undivided, full. 4. ལྷན་གསོན་པ་, v. ལྷན་ (*Jä.*).

གསོན་མ་ *gsom-ma* colloq. for གསོན་པོ་ : ལྷག་ཅོན་ གསོན་མ་ a live pigeon ; གསོན་གཤིན་ the living and the dead (*Cs.*) ; གསོན་བསྐྱེག་ *gsom-besreg* a creature burnt alive ; མི་ཞིག་ལ་གསོན་བསྐྱེག་བྱེད་པ་ to burn a person alive (*Jä.*).

གསོབ་ *gsob* བེལ་; hollow, empty, bloated ; without substance. གསོབ་བསོབ་ *gsob-gsob* stuffed, spongy.

གསོབ་པ་ *gsob-pa* = ལྷན་པ་ ; pf. བསབ་ *bsab* fut. གསབ་ *gsab*, 1. to fill out or up, to supply, complete, make up ; to cure (wounds). 2. to pay, repay, return ; ལྷན་པ་ a loan (*Sch.*) ; ལྷན་གསོབ་པ་ to return a kindness (*Ghr., Jä.*).

གསོམ་ཤིང་ *gsom-shing* = མང་ཤིང་ pine tree.

གསོར་ *gsor* 1. or བོད་གསོར་ = ལྷང་ or ལྷང་ལྷང་ བཟར་, ལྷང་ a punch, an awl, gimlet. 2. supine of གསོབ་.

གསོར་བ *gsor-wa* to brandish, flourish.

གསོར་འདེམ་པ *gsor-hdem-pa* a kind of medicinal grass : གསོར་འདེམ་པ་ཡིས་མེས་ཚིག་སྐྱ་ལ་ཡན་ the *gsor-hdem-pa* is useful in wounds from burning.

གསོལ *gsol* 1. for གསོལ་བ. 2. in Sikk. = entertainment, feast.

གསོལ་ཅེན *gsol-chen* = རྟོན་མོ་ཅེན་པོ་ great show or festival; in Hindi: *tamasha*.

གསོལ་པ *gsol-pa* = གསོལ་པ་ ལཱ་ said.

གསོལ་བ *gsol-wa* I: vb., 1. = ལྟུ་བ་ *shu-wa* རྒྱུ་; to ask for, to beg for : ལྟུ་བ་པ་ལྟོག་གི་ ལྟུ་བ་གསོལ་ན་ he besought the king to save his life; རྟོན་པ་ལ་ལྟོག་ལམ་འདེབས་པར་གསོལ་ཅིག་ ask the teacher to say the prayers; བཞུན་བྱ་གསོལ་ I beg (you) to explain; དགོངས་བྱ་གསོལ་ I beg you to consider; ལྷ་གསོལ་བ་ to worship a god, by offering libations (*Jä.*). 2. resp. for འོན་པ་ or རྟོན་པ་ to dress to put on: ལྟུ་ལ་ན་ བཟའ་གསོལ་བ་ཅེས་གོས་གསོལ་བ་དང་བྱ་ལ་ཤོད་, ཞབས་ལ་ཆག་གསོལ་བ་ to put on a garment, clerical robes, cap, shoes; རྟོག་དང་ལྟོན་པ་ལ་བེར་ཅིན་ལྟུ་ལ་གསོལ་ནི་ putting the cloak on the teacher (*Ma.*). 3. ལཱ་དན་, མོ་འཛན་ to eat, to drink, to take or offer a meal; གསོལ་བར་མཛོད་ཅིག་ do eat, take food! གསོལ་བར་མཛོད་ཅིན་ has finished his meal; གསོལ་བར་མཛོད་ཅིན་ གྱིན་འདུག་ is eating; ལྟུ་པ་འབྲས་ཆང་གསོལ་ནས་ as the king had drunk rice-wine; to take, to give, administer (medicine); to place (food etc.) before, to serve up for clerical person (*Dz.*). གསོལ་ལོ་མཛོད་ཅིག་ I place it before you, help yourself! ལྟུ་པ་ལོ་མཛོད་ལ་སྐྱུ་བྱས་པ་གསོལ་ the king took a bath; སྐྱུ་ལ་སྐྱུ་བྱས་པ་གསོལ་ལོ་ *sras-la sku-khrus gsol-lo* they administered a bath to the prince; མཛོན་གསོལ་བ་ to assume, to receive a name; to give a name; དེའི་བྱུགས་ལ་གཤོན་གསོལ་ a demon has entered his mind. གསོལ་བ་ལྟོན་, ཞབས་ལྟོགས་འབུལ་ present or offering of food.

གསོལ་བ II: = 1. ལྟུ་བ་ sbst. ལྟུ་ལོ་ལྟོ་; ལྟུ་ལོ་ལྟོ་ prayer, request, entreaty; གསོལ་བ་འདེབས་པ་ *gsol-wa hdebs-pa* to make a request, to entreat, to pray for. 2. food: གསོལ་བ་བཞེས་པ་ to take food, to eat, dine.

གསོལ་དཀར *gsol-dkar* W. resp. for དཀར་ལྡོག་ crockery, china cup to take tea or wine.

གསོལ་སྤྱུམ *gsol-skrum* meat prepared for the table of a man of rank.

གསོལ་ཁ *gsol-kha* 1. request, prayer (*Sch.*). 2. meat, and drink *Sch.* 3. = ཁ་གསལ་ (*Jig.*).

གསོལ་ཁང་ *gsol-khan* resp. for བཟའ་ཅང་ *thab-tshan* a kitchen (*Mñon.*).

གསོལ་ངན *gsol-ngan* poisoned food (*Glr.*).

གསོལ་ལྟོག *gsol-lcog* dining table.

གསོལ་ཆང་ *gsol-chañ* resp. of ཆང་.

གསོལ་མཚོན་ *gsol-mchod* prayer and offerings. གསོལ་ཇ *gsol-ja* resp. for ཇ tea, གསོལ་ཇ་རྒྱོན་ *gsol-za sgron* = གསོལ་ཇ་འབུལ་ offering tea, tea-entertainment. གསོལ་ཏ་ *gsol-ña* fish dressed for the table of a respected person, for food of a great man. གསོལ་ཏིབ་ *gsol-tib* tea-pot (*Jä.*). གསོལ་བྱག་ *gsol-thug* = བཞེས་བྱག་ (*Jig.*) porridge or gruel made of barley flour with meat and dried curds. གསོལ་འབས་ *gsol-thabs* fire-place, kitchen. གསོལ་ལྗོང་ *gsol-lodon* = གུར་གུར་ *gur-gur*, churn; *hookah*. གསོལ་དཔོན་ *gsol-dpon* lit. head-cook, master-cook, ordinarily = a private secretary who receives prayers and requests. གསོལ་མར་ *gsol-mar* resp. for མར་ butter. གསོལ་ཚིགས་ *gsol-tshigs* dinner (*Jä.*); གསོལ་ཤིབ་ *gsol-shib* resp. for ཅམ་པ་ fine parched barley flour for a great man's food. གསོལ་གཤོག་ *gsol-gyog* under-waiter, table servant.

གསོལ་རས་ *gsol-ras* donation, gift, present, gen. distribution of money, victuals, &c., by a person of rank to common people.

གསོམ་པ་གས *gsol-phogs* resp. for གསོམ་ salary, allowance.

གསོམ་པ *gsos-pa* བོལ་པ།, pf. གསོམ་པ་ *h̄sos-pa* (*Nag.* 76). to foster, cherish v. གསོམ་པ་; གསོམ་པ་ བྱེད་པ་ to cure བྱ་མི་གསོམ་པ་ not keeping, retaining a child alive; གསོམ་པ་ foster-son.

གསོམ་མ་ *gsos-ma* cure, medicine; གསོམ་མ་ འདེབས་པ་ *gsos-ma h̄debs-pa* to apply a remedy.

བསམ *bsah* v. གསམ་ *gsah*.

བསག་པ་ *bsag-pa* pf. བསགས་, ཚོགས་བསགས་ (*Situ.* 76) = ཚོགས་ accumulation of religious merits; hoarding money. v. གསོག་པ་ or གསག་པ་.

བསང་བྱ *bsaṅ-bu* resp. for རྩ་ food, fare (*Ghr.*); བསང་འབྲས་ *bsaṅ-h̄bras* resp. a dish of rice (*Jā.*).

བསངས *bsaṅs* 1. incense, frank incense. བསངས་བསེལ་ *bsaṅs-h̄sel* incense removes defilement. བསངས་གཏོར་བ་ *bsaṅs-gtor-wa* to burn incense as an offering. 2. vb. pf. སངས་ *saṅs*, to cleanse, to remove: རྩ་མ་བསངས་ removed the dirt or stain (*Situ.* 76).

བསད་པ *bsad-pa* མའི་རིལ་ killed, also killing: རྩོག་ཆགས་བསད་པ་ *srog-chags bsad-pa* killing animals (*Situ.* 76) v. གསད་པ་. བསད་བྱ་ *gsab-bya* བཟུགས་ animal to be slaughtered.

བསང་པ *bsad-pa* pf. བསབས་ *bsabs* = འཇུག་པ་ to return, repay, retaliate: རྩ་ལན་བསབས་ *drin-lan bsabs* returned kindness, shewed gratitude. ལྟ་བུ་བསབས་པ་ to reply, give answer (*Situ.* 76).

བསམ *bsam* or བསམ་པ་ sbst. བློ་མཁུ་, མཁུ་, མཁུ་མཁུ་ 1. thought, reflection, wish, imagination, fancy: བསམ་པ་རྩ་མ་གསུམ་ *bsam-pa ṅan-pa sem-pa* to foster bad thoughts (*Do.*); བསམ་པ་ཚིག་གྱིས་ *bsam-pa tsam-gyis* quick as thought; རྩ་མ་ཁྱེད་པ་བསམ་པ་གྱིས་ he was constantly haunted by those thoughts (*Dzl.*);

བསམ་གྱིས་མི་བྱེད་པ་ འཕྲིན་པ་ inconceivable, beyond the reach of human intellect, incomprehensible etc.; ཚེས་བཟང་ལས་བསམ་བཟང་གླེག་པ་ a good way of thinking is worth more than good (external) religion (*Mil.*); བསམ་པ་རྩ་མ་ malicious, wicked. 2. the will: བསམ་པ་འདྲ་པ་གཞན་ལ་བྱས་ན་ཕྱོད་པ་རྩ་མ་འདྲ་པ་ if you have borne ill will to others, you will receive a rough return. མི་ཞིག་གི་བསམ་པ་རྩ་མ་ (or བཞིན་བྱེད་པ་) to execute, to carry out a person's will; བསམ་པ་རྩ་མ་མ་རྩ་མ་པ་ as it did not go according to their wish; བསམ་པ་འདྲེ་ལས་མ་རྩ་མ་གྱིས་ do not try to divert me from my purpose (*Dzl.*); བསམ་པ་འདྲེ་བ་ occurred in the mind; བསམ་པ་བཟང་པོ་ good intention or design (*Mil.*); desire, mind, inclination, liking, གཞིན་པ་འདྲེ་ or གཞིན་པ་འདྲེ་བསམ་པ་ thirst for blood, murderous disposition (*Ghr.*). 3. soul, heart: བསམ་པ་འདྲེ་རྩ་མ་མི་འགྲུབ་ (by doing so) you injure your own soul (*Mil., Jā.*). བསམ་པ་གཞན་ལ་ནས་ *bsam-thag-pa naṣ* from the bottom of the heart.

Syn. འགོངས་པ་ *h̄goṅs-pa* འདུན་པ་ *hdun-pa* (*Mñon.*).

བསམ་པ་འདྲེ་བསམ་ *bsam-pahi-stobs* གཞིན་པ་འདྲེ་བསམ་ resolution, strength of mind, determination.

བསམ་པ་རྩ་མ་གྱིས་ *bsam-don-h̄grub* གཞིན་པ་འདྲེ་བསམ་ fulfillment (of one's) desire or object.

བསམ་པ་མཚོན་པ་ *bsam-pa mñon-phyogs* bent of mind, inclination.

བསམ་པ *bsam-pa* fut. tense and secondary form of བསམ་པ་ *sem-pa*: རྩ་མ་བསམ་པ་ thought, having thought (*Situ.* 76), has a pf. བསམས་པ་ *bsams-pa*, བསམ་པ་མེད་པ་ འཕྲིན་པ་; not to be thought, cannot be thought of, inconceivable; བསམས་པ་འདྲེ་པ་ having thought about it; also of one's own interest, = བསམས་པ་འདྲེ་པ་ having meditated upon, reflected, pondered (*A.* 57).

བསམ་གྱིས་མི་བྱེད་པ་ལས་འདས་པ་ འཕྲིན་པ་ བཞིན་པ་ n. of a very great number [n. of a chapter of

the Prajñāpāramitā which treats of the inconceivable] S.

བསམ་གྱིས་མི་ཁྱབ་པའི་རྒྱལ་པོའི་མཛན་ *bsam-gyi mi-khyab-pahi rgyal-pohi mdo* n. of a Sūtra (*K. d. 3, 8*).

བསམ་གཏན *bsam-gtan* योग, ध्यान, समाधि, समा-पत्ति state of complete abstraction, contemplation, meditation, concentration of thoughts; esp. that mystic meditation which at length evolves an astral counterpart of the meditator—the counterpart existing in Dewachan contemporaneously with the meditator who continues on earth.

Syn. ཏིང་ངེ་འཛིན་ *tiñ-ñe hdsin*; རྣལ་འབྱོར་ *rnal-hbyor*; ཞི་གནས་ *shi-gnas*; མཉམ་འཇུག་ *mñam-hjog* (*Mñon.*).

བསམ་གཏན་བྱེད་པ་ *bsam-gtan byed-pa* to concentrate the mind on a certain moral virtue, to transpose one's self into the state of contemplation or meditation (*Jā.*).

བསམ་གཏན་ཁང་བྱ་ *bsam-gtan khañ-bu* = རི་ཁྱོད་ *ri-khrod* (*Mñon.*) mountain retreat of Buddhist sages and saints, hermitage on a lonely mountain.

བསམ་གཏན་བྱི་མའི་རྒྱུད་ *bsam-gtan phyi-mahi rgyud* a Tantra containing descriptions of contemplation in 53 stanzas (*K. g. 3, 108*).

བསམ་མཛན་ *bsam-mno* or བསམ་བློ་ *bsam-blo*, also བློ་བསམ་ *blo-bsam*, thinking, wishing etc., working of the mind; བསམ་མཛན་བྱེད་པ་ or གཏོང་བ་ resp. ཐུགས་བསམ་གཏོང་བ་ to think, to meditate, consider, think upon; བཟང་བྱེད་ཀྱི་བསམ་བློ་ *bzang-byed-kyi bsam-blo* wish to do good, a mind directed towards what is good.

Syn. མནོ་བསམ་ *mno-bsam*; རྣམ་རྟོག་ *rnam-rtog*; རིད་ཀྱི་ལས་ *yiḍ-kyi-las* (*Mñon.*).

བསམ་པ་ཡངས་པ་ *bsam-pa yañs-pa* = བློ་ཁྱོག་ཡངས་པ་ *blo-khog yañs-pa*, སེམས་ཡངས་པ་ *semṣ yañs-pa* broad heart, magnanimity (*Mñon.*).

བསམ་འཕེལ་བྱེད་པའི་ *bsam-hphellion-dwañ* = དཔག་བསམ་གྱི་ཤིང་ the wish fulfilling tree, the fabulous *Kalpadruma* (*Yig. k. 33*).

བསམ་འཕེལ་མ་མ་ *bsam-hphel ma-ma* = རྒྱ་མཚོ་ཆེན་པོ་ (*Yig. k. 35*) the great ocean.

བསམ་བློ་མེད་ས་པ་ *bsam-blo theñs-pa* = བསམ་བློ་བྱེད་པ་ *bsam-blo gtañ-wa* འདི་བྱིར་བསམ་བློ་མེད་ས་པའི་གཟུར་གནས་ཀྱི་བྱི་བ་དགོས་ཤིང་ (*D. çel. 12*).

བསམ་བྱ་ *bsam-bya* ཡིད་ object of meditation, the deity or person who is thought of or meditated.

བསམ་བྱ་མཚུངས་པ་ *bsam-bya mthsuñs-pa* coincident thoughts having the same or similar objects in view or to meditate upon.

Syn. ཐུགས་མཐུན་ *phogs-mthun*; མཉམ་བྱེད་ *mñam-byed*; མཚུངས་པར་བྱེད་ *mtshuñs-par spyod*; མཁྱིན་གཅིག་ *mgrin-gcig*; དབྱངས་གཅིག་ *dbyañs-gcig*; མཁྱིན་པ་མཉམ་ *mgrin-pa mñam*; མཐའ་གཅིག་པ་ *mtshah-gcig-pa*; འཇུག་པ་གཅིག་ *hyug-pa gcig* (*Mñon.*).

བསམ་བྱོར་ *bsam-sbyor* design, project, plan, བསམ་བྱོར་བཟང་པོ་ *bsam-sbyor bzang-po* good design, or ངན་པ་ *ñan-pa* bad design; བསམ་བྱོར་བྱེད་པ་ *bsam-sbyor byed-pa* to plan, to scheme, to project a plan (*C., Jā.*).

བསམ་ཤེས་ *bsam-ces* knowing or reading another's mind; acc. to *Jā.* consciousness.

བསམ་བསེལ་ *bsam-bsehu* seminal vesicle.

བསམ་པ་ *bsar-wa* = གྲལ་སྒྲིག་པ་ *gral-sgrig-pa* to arrange; arrangement: ཡོ་ཐུང་གྲལ་བསྒྲིགས་སོ་ (*Situ. 76*) arranged the things or furniture.

བསམ་པ་ *bsal-wa* = བྱེས་པ་ *phyes-wa* ཟུང་འཇུག་ opened, disclosed, revealed, cleared up: ལྟོན་བསམ་པ་ *skyon-bsal-to* disclosed the fault (*Situ. 76*); བསམ་པ་དྲ་གསོལ་ pray clear up. 2. = ལྟོགས་པ་ རྒྱུ་མཚན་ advertising; to make known by trumpet or drum; also རྒྱུ་མཚན་ reputation.

བསེག་པ་མཆོག་ *bsal-tshags* མེག་པ་, དཔྱད་པ་ strain-
ing, filtering; to clear or purify water of
animal life, &c.

Syn. སེལ་བ་ *sel-wa*; སེལ་བ་ *sol-wa* (*Mñon.*).

བསེག་པ་ *bsig-pa* pf. བསེགས་ *bsigs*, to fan
ལག་གིས་ལུས་བསེག་པ་ to fan the body with the
hand (*Situ.* 76) v. བསེག་པ་.

བསེད་པ་ *bsid-pa* 1. to mend, repair. 2.
pf. of བསེད་པ་ to pick, sort, hair, wool;
བལ་བསེད་པ་ to sort wool.

བསེར་བ་ *bsir-wa* 1. བསེར་བ་. 2. *W.* sip
(*Jā.*).

བསེལ་བ་ I: *bsil-wa* to cut, དུམ་བུར་བསེལ་དྲ་
cut into pieces (*Situ.* 76).

བསེལ་བ་ II: 1. = བྱང་མོ་ *grañ-mo* adj. and
subst. མི་ལྔ་ལྔ་, རྒྱུ་ལྔ་ cool, coolness; བསེལ་བར་
ལྔ་ལྔ་ མི་ལྔ་ལྔ་, མི་ལྔ་ལྔ་ become cold, the
state of being cold [calm composure,
equanimity] *S.*; རང་ལ་བསེལ་བ་ཞིག་ a cool house.
བསེལ་བ་ལྔ་ coolness is wholesome (*Lt.*).
བསེལ་བ་ལྔ་ལྔ་ *bsil-wahi chu-kyes* = ལྔ་ལྔ་བ་. 2.
vb., to cool; also resp. for ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་
hkhrud-pa to wash, ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ to wash the
mouth and face. རྒྱུ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ the heat
changes to coolness. ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *lean-bsil*
'willow shade,' cool place under a
willow; ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ being shady and cool;
གནས་ལྔ་ལྔ་ it is cold, the weather is cold
(*Nag.* 69). ལྔ་ལྔ་ལྔ་ water for cooling the
feet (*Cs.*); ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ to wash
the body with warm water (*Cs.*); to shed,
ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ shed many tears (*Jā.*).

བསེལ་པ་ *bsil-khañ* = ལྔ་ལྔ་ལྔ་ ལྔ་ལྔ་, རྒྱུ་ལྔ་ལྔ་
a dome, a turret on the roof of a house;
also: a cool room, a summer house,
summer residence (*Jā.*).

བསེལ་བྱ་ *bsil-grib* མི་ལྔ་ལྔ་ལྔ་; cool, grateful
shade.

བསེལ་བྱ་ *bsil-hthuñ* cool draught, a
cooling drink or beverage (*Sch.*).

བསེལ་ལྔ་ *bsil-lan* རྒྱུ་ལྔ་, རྒྱུ་ལྔ་ the
Himālayā; Tibet.

བསེལ་ལྔ་ལྔ་ *bsil-lan htsho-byed* = ལྔ་ལྔ་ལྔ་
bsil-byed (*Mñon.*).

བསེལ་ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *bsil-lan sa-lahi smun-*
ljoñ n. of Tibet; though the fanciful
Indians who had very little knowledge of
Tibet implied by that name the Himā-
layan regions which abound in Sāl trees
and medicinal plants (*Yig. k.* 52).

བསེལ་གྲུག་ *bsil-gdugs* parasol.

བསེལ་བ་གྲུག་ *bsil-wa gsum* the three cooling
medicines:—ལྔ་ལྔ་, ལྔ་ལྔ་ and ལྔ་ལྔ་, i.e.,
bamboo manna, saffron and small carda-
mom (*Mñ.* 1).

བསེལ་བྱ་ *bsil-bu* cool or coolness; ལྔ་ལྔ་
bsil-buñ ལྔ་ལྔ་ལྔ་, རྒྱུ་ལྔ་ a cool
breeze.

བསེལ་ལྔ་ལྔ་ *bsil-wahi hod-zer* moon-
beam, the cooling beam.

བསེལ་བ་ལྔ་ *bsil-wa hdsin* = ལྔ་ལྔ་ལྔ་ *thog-gi*
lo-ma ལྔ་ལྔ་ n. of a medicinal fruit
(*Mñon.*).

བསེལ་ལྔ་ *bsil-byed* 1. རྒྱུ་ལྔ་, ལྔ་ལྔ་ snow,
hoar-frost; also the coolers: the moon,
cloud, wind, and sandal wood.

བསེལ་ལྔ་ *bsil-zas* or ལྔ་ལྔ་ལྔ་ cooling food.

བསེལ་ལྔ་ལྔ་ *bsil-zer can* རྒྱུ་ལྔ་, ལྔ་ the
moon (*Mñon.*).

བསེལ་གྲུག་ *bsil-gyab* ལྔ་ལྔ་, ལྔ་ a fan.

Syn. ལྔ་ལྔ་ *rhuñ-gyab*; ལྔ་ལྔ་ *bsil-wa*
stob (*Mñon.*).

བསེལ་ལྔ་ *bsil-ri* = ལྔ་ལྔ་ snowy mountain,
the cool or shady side of a mountain; also
a hill of Magada near S'itavana cemetery
(*Ya-sel.* 34).

ཅུ་དཀར་པོ་ white *seru*; བཅེ་ཅུ་ནག་པོ་ black *seru*; བཅེ་ཅུ་ཐོ་ the spotted *seru*. བཅེ་ཐུར་ *hse-sbur* a kind of grain with disagreeable odour.

བཅེ་མ་ནུ་ *hse-ma-mu* = བེ་འབྲུ་ pomogranate seed (mystic) (*Mif.* 3).

བཅེ་མོ་ *hse-mo* འུ་མ་མེ་ species of weasel.

བཅེ་ཡབ་ *hse-yab* ལྷུ་ར་མ་ *skyur-ma* a kind of sweet and acidulous medicinal fruit.

བཅེགས་པ་ *hseg-s-pa* to come from one side, to come across one's way (*Sch.*); to come into collision with.

བཅེང་པ་ *hseñ-pa* = དངས་པ་ or རྒྱུ་མ་སངས་པ་ to revive spirit, to awaken, rouse; རྒྱུ་མ་པ་བཅེང་པ་ བཅེ་མན་དག་ཅུ་ (*A.* 135) as advice for rousing one's spirits.

བཅེད་པ་ *hseḍ-pa*, v. གཅེད་པ་ *gseḍ-pa* to sort, to discriminate; རྒྱུ་མ་པ་བཅེད་པ་ to enter into details (*Situ.* 76).

བཅེད་དུད་ the bow for setting a drill in motion (*Sch.*).

བཅེན་མོ་ *hseñ-mo*, མ་གཤན་ a female evil spirit.

+ བཅེན་ཁུས་པ་ *hseñ-khug-pa* = གཤན་པ་ཁུས་པ་ *gñen-khug-pa* to allure, seduce (by the show of friendship).

བཅེར་ *hser* in མེད་ཅུ་བཅེར་ *mdehu-hser* (*Situ.* 76) = མེད་ལ་ཀློག་པ་ཡོད་མེད་ལྟ་བུ་ to see, examine if an arrow is crooked or not.

བཅེར་ *hser*, or བཅེར་བྱ་ resp. of ལྷུ་ར་ *rluñ* wind: བཅེར་བྱ་གང་ནས་ཡངས་ whence does the cold wind: blow (*Hbrom.* I, 18); the term *hser* is generally applied to a cold breeze: བཅེར་གྱིས་ཐོག་ he is affected by a cold wind (*Sch.*). 2. the feeling of cold: ལྷུ་ར་བས་ལ་འཅེར་གྱིན་ མེད་བྱ་གས་ is not your honour feeling cold; catching cold; བཅེར་དུ་ཡོང་ *hser-du-yoñ* you will feel cold (*Jä.*).

བཅེར་མ་ *hser-ma* = ལྷུ་ར་ gen. wind in the stomach. བཅེར་མ་མི་རྒྱུ་བ་ *hser-ma mi-skye-wa* = ལྷུ་ར་མི་རྒྱུ་བ་ *rluñ mi-skye-wa* in རོ་རངས་ཀྱི་དུས་ལྟོ་ རོག་བཅེར་མ་མི་རྒྱུ་བ་ (*A.* 155).

བཅེར་མོ་ *hser-mo* adj. or sbst. རྒྱུད་བཅེར་མོ་མང་ ང་མ་ཚར་རམ་ *W.*, did you not feel very cold? བཅེར་མོ་འཛུགས་ honorif. a catarrh, a cold (*Jä.*).

བཅེལ་ *hseḷ* = ལྷུ་ལ་མ་ *skyel-ma* 1. འཇུག་པ་ followers, retinue. 2. v. + བཅེལ་བ་ *hseḷ-wa* to protect from danger, remove fear or cause of danger. ལམ་བཅེལ་ convoy; safe conduct, escort.

བཅེལ་པ་ *hseḷ-pa* safe-guard, guide; ལམ་བཅེལ་ རྒྱུད་པ་ to accompany and protect one on the way, to escort him.

བཅོས་བ་ *hso-ica* resp. དལ་བཅོས་བ་ to take rest, refresh one's self, to remove fatigue by rest.

བཅོག་པ་ *hsog-pa* form of རོག་པ་, pf. བསགས་ or བཅོགས་, རྩར་བསགས་ accumulated wealth; hoarded treasure (*Situ.* 76).

བཅོང་པོ་ *hsoñ-po* = དང་པོ་ straight, honest.

+ བཅོད་རྫོམས་ *hsod-ñom*s described as: འཛོད་པ་ལྷན་གཤམ་པར་ཡོངས་ལྟ་བུ་ over enjoyment. བཅོད་རྫོམས་ *hsod-ñom*s བེལ་ཆེད་ alms of cooked food, edible things or money, gifts presented to clerical persons; food to the departed or to the manes of the dead; བཅོད་རྫོམས་པ་ a receiver of such alms, བཅོད་རྫོམས་གྱིས་འཛོལ་བ་ to live by alms, on charity; བཅོད་རྫོམས་རྒྱུད་པ་ or བཅོད་རྫོམས་ལ་རྒྱུ་བ་, resp. གཤེགས་པ་ to beg, ask, collect alms; བཅོད་རྫོམས་རྩྭ་བ་ to prepare an entertainment for the priesthood (*Jä.*).

བཅོད་བཏགས་ *hsod-btag*s for བཅོད་ནམས་གྱི་ཁ་ བཏགས་, a kind of silk scarf which is believed to bring good luck to the person receiving it as a present.

བསོད་བདེ *bsod-bde*, resp. ལྷ་བསོད 1. good fortune, happiness, felicity; བསོད་བདེ་ཅན་ happy, བསོད་བདེ་ཆེན་པོ་ very happy and fortunate, བསོད་བདེ་མེད་ unhappy, wretched. 2. destiny, fate, = དབང་ལ་ལྷ་བསོད་ཤིན་ཏུ་ཆེ་ (Schl.) his destiny is a very high one; ཁྱེད་ཀྱི་བསོད་བདེ་ལ་བརྟུང་བ་ཡོད་པ་ཡིན་ཏེ་ it belongs to your destiny that you get a drubbing (*Jä.*).

བསོད་ནམས་ *bsod-nams* ལྷ་ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ལྷ་, ལྷ་ལྷ་ལྷ་ holiness, merit, virtue, good action. བསོད་ནམས་ཀྱི་གནས་ a holy place to visit which brings merit. འཇིག་རྟེན་འདི་དང་ལ་རྩལ་ན། བསོད་ནམས་བྱས་པ་དག་ལ་བརྟུང་ in this and in the next world, he who has done good actions will be happy (*K. du.* 5 271). བསོད་ནམས་སྐྱེས་པོ་ *bsod-nams skyes-po* ཕྱག་འཇགས་ a meritorious person, one having moral merits; བསོད་ནམས་སྐྱེས་ *bsod-nams-skyes* heaven, celestial region (*B. ch.* 6). བསོད་ནམས་མ་ཡིན་པའི་ལས་ *bsod-nams ma-yin-pahi las* sinful deed, an act that is not pious.

Syn. ཆོས་ *chos*; ལེགས་བྱས་ *legs-byas*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *skal-wa bzah*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kha-rje khyu-mchog*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *nam-gdab-wa*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *dge-wah-i-tshogs*; བདེ་ལེགས་ *bde-legs*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *sdig-zad*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *dam-pa* (*Mñon.*).

བསོད་ནམས་རྒྱལ་མཚན་ *Bsod-nams rgyal-mtsan* n. of a hierarch of Sakya (*Loñ.* 2, 12).

བསོད་ནམས་རྒྱན་བྱས་ *bsod-nams rgyun-byas* ཕྱག་འཇགས་ one who is adorned with moral virtues.

བསོད་ནམས་ཅན་ *bsod-nams-can* a meritorious person, a virtuous, pious person.

Syn. དཔལ་ཡོན་ལྷན་པ་ *dpal-yon ldan-pa*; ལེགས་བྱས་པ་ *legs-byas-pa*; ཆོས་ལྷན་ *chos-ldan*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *skal-ldan*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *bzah-byas*; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *kha-rje-can*; ལེགས་ལྷན་ *legs-ldan*; བསོད་ནམས་ལྷན་པ་ *bsod-nams ldan-pa* (*Mñon.*).

བསོད་ནམས་ཆེན་པོ་ *bsod-nams che-wa* མཛད་པུ་ a very virtuous person; of great moral merit.

བསོད་ནམས་མཚན་གྱི་ *Bsod-nams-mchog* the best moral virtue; n. of a prince, son of king དཔལ་ལྷན་ *dpas-byin* (*K. d.* 2, 183).

བསོད་ནམས་ཐམས་ཅད་བཟུང་པའི་རྟེན་འཇིག་རྟེན་ n. of *Sūtra* in (*K. d.* 3, 118).

བསོད་ནམས་རྒྱལ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *bsod-nams stobs-kyi rtogs-brjod* ཕྱག་འཇགས་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ the moral life-story of Punyabala (*K. d.* 3, 1).

བསོད་ནམས་དར་རྒྱས་ *Bsod-nams dar-rgyas* increased and abundant merits; n. of the father of Dalai Lama Kalzang Gyatsho (བསྐལ་བཟང་རྒྱ་མཚོ་) (*Loñ.* 3, 21).

བསོད་ནམས་ལྷན་ *bsod-nams-ldan* ཕྱག་འཇགས་, ཐུག་པོ་ the pious, one possessed of virtue, moral merit, &c.

བསོད་ནམས་འཕེལ་ *Bsod-nams-hpyel* ཕྱག་འཇགས་, increase of moral merit; n. of a certain king of Benares (*Hbrom.* 1, 37).

བསོད་ནམས་ཤིང་ *bsol-nams-shin* མཁའ་ལྷ་ལྷ་ a holy place, ཕྱག་འཇགས་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ a place of pilgrimage, a place where deeds of virtue and piety were done and a visit to which brings merit.

༥ བསོད་པ་ *bsod-pa* = བཟང་པོ་ *bzah-po*, ལེགས་པ་ pleasing, very good agreeable. བསོད་པ་དང་རན་པ་ good and bad. Acc. to *Jä.* vb., to be pleased with, to take delight in, to like.

བསོད་པའི་ཐས་ *bsod-pahi-zas* ཕྱག་འཇགས་ ལྷ་ལྷ་ལྷ་ = ཐས་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ good food, well prepared, dressed, boiled (*Zam.* 9).

བསོད་ལྷ་ *bsol* is explained as འགྲོགས་བདེ་བ་.

བསོད་ *bsos* in བསོད་པ་ 1. indemnification, damages paid for bodily injury. 2. to recreate; ལྷ་ལྷ་ལྷ་ *hal-bsos* refreshed (*Situ.* 76). v. pf. of ལྷ་ལྷ་ལྷ་ : ལྷ་ལྷ་ལྷ་ལྷ་ repaired

damage or things which had been injured ; regained strength, &c.

བསྐྱེད་ *bsrañ* straightened ; འཕྱོག་བསྐྱེད་ཟིན་པ་ anything that was crooked or bent, made straight (*Situ. 64*).

བསྐྱེད་པོ་ *bsrañ-po* straight, upright.

བསྐྱེད་བ་ *bsrañ-wa*, pf. བསྐྱེད་པ་ *bsrañs* : ཡོ་བ་བསྐྱེད་པ་ the crooked (thing) made straight ; གཞུང་བསྐྱེད་པ་ made the middle or the main portion of a thing straight (*Situ. 76*) ; v. སྤྱོད་བ་ *sroñ-wa*.

བསྐྱེད་ *bsrad*, v. བསྐྱེད་པ་ *bsrod-pa*.

བསྐྱེད་པ་ = བཟོད་པ་ ཇམ་མི་ endurance, patience forbearance.

བསྐྱེད་པ་ *bsran-pa* v. སྐྱེད་པ་ བཟོད་བསྐྱེད་པ་ = བཟོད་པ་བསྐྱེད་པ་ to meditate on the virtue of forbearance ; རྒྱལ་བསྐྱེད་ཅེ་ very patient in troubles. རིམ་མ་ཀྱིས་བསྐྱེད་ཅི་ endured mentally (*Situ. 76*).

བསྐྱེད་པ་ *bsrab-pa* 1. pf. བསྐྱེད་པ་ to be diminished ; རྫོགས་པ་བསྐྱེད་པ་ = རྫོགས་པ་ཆེན་པོ་མེད་པ་ shadow or darkness has vanished, diminished ; སྐྱེད་པ་བསྐྱེད་པ་ there is not much of darkness (*Situ. 76*). 2. (v. སྐྱེད་ *srab*) to bridle, keep under, restrain, check, curb, refrain ; བཀའ་ཁས་བསྐྱེད་པ་ to restrain the passions.

བསྐྱེད་པ་ *bsrai-wa* མིའླ་ to separate, to sort, to choose : སྤྱོད་པ་ཆེན་པོ་བསྐྱེད་ཅིང་ (*Buton. 142*) choosing each a sharp knife. (ཕྱིད་མ་ལྟ་བུར་) v. སྤྱོད་པ་ *srel-wa*.

བསྐྱེད་པ་ *bsri-wa*, pf. བསྐྱེད་པ་ *bsri's* 1. = མཁས་པ་ཕྱིད་པ་ to economize, to save, རྩིས་པ་སྐྱེད་པ་ savings ; རྩིས་པ་བསྐྱེད་པ་ economy in riches. 2. fondness, liking (*Situ. 76*). བསྐྱེད་པ་མེད་ *bsri-wa-med* འཇིགས་ཅི་ cruel, unrelenting (*S. Lex.*).

བསྐྱེད་ *bsriñ*, fut., pf. བསྐྱེད་པ་ *bsriñs* (*Nag. 69*) ; = རིང་དུ་བསྐྱེད་པ་ *riñ-du bskur-wa* prolonged, to send to or cast to a distance : ཡི་གེ་བསྐྱེད་པ་ despatched a letter. རྩིས་པ་བསྐྱེད་པ་ *tshe-bsriñs* = རྩིས་པ་ prolonged life ; longevity (*Situ. 76*).

བསྐྱེད་པ་ *bsri-tshags* economy, frugality ; carefully keeping stores and treasures. ཕྱི་ནང་ཆོང་མར་བསྐྱེད་པ་ཆ་བཅས་ཡོད་པ་དགོས་ there should be perfect economy in every respect in internals and externals (*D. gel. 5*).

བསྐྱེད་པ་ *bsri's-pa* = བཟོད་པ་ stinginess ; རྫོགས་པ་མེད་པ་ without stinginess and hiding (*Nag.*).

བསྐྱེད་པ་ *bsruñ-wa* = རྒྱལ་བ་ pf. བསྐྱེད་པ་ *bsruñs* ; fut. བསྐྱེད་པ་ *bsruñ-bya* ; བཀའ་ཁས་ཆོག་པ་བསྐྱེད་པ་ *bgags-sogs-bsruñs* (*Nag. 69*) to guard against evil or evil spirits that cause accidents ; guardian, guard, watchman, sentinal, sentry ; amulet.

Syn. སྐྱེད་པ་ཕྱིད་ *skyabs-byed* ; སྐྱེད་པ་ *skyob-pa* (*Mñon.*).

བསྐྱེད་པ་ *bsruñ-ma* gen. spirits that guard Buddhism or Buddhist institutions and living saints.

བསྐྱེད་པ་མེད་ཆོག་པ་ *bsruñ-miñi-tshogs* རྒྱལ་བ་ a body of guards ; རྒྱལ་བ་མེད་ཆོག་པ་བསྐྱེད་པ་ *sku-bsruñs-pa* or བསྐྱེད་པ་ *bsruñ-pa* royal body guard (*Mñon.*).

བསྐྱེད་པ་འཁོར་ *bsruñ-hkhor* or བསྐྱེད་པ་འཁོར་ལོ་ magic charm used as a protection against evil spirits.

བསྐྱེད་པ་འཁོར་བ་ *bsruñ-hkhor-wa* = རྒྱལ་བ་མེད་ཆོག་པ་ *snags-pa* or རྒྱལ་བ་མེད་ཆོག་པ་ (*Mñon.*), a Tantrik priest who by the efficacy of his charms drives away evil spirits and thereby guards people against evil.

བསྐྱེད་པ་མེད་ *bsruñ-mdsad* a guard, watcher.

བསྐྱུ་ལ *bsrun-pa* = བཅུ་ལ *btul-wa* tamed, disciplined, civilized.

བསྐྱུ་ལ *bsrub-pa*, མཚན་མོ་ churned; རྩ་མེད་ *ho-ma dan ja-bsrub-pa* v. ལྷ་ལྷ་; བསྐྱུ་ལ *bsrub-byed* = རྩ་མོ་ the sun (*Mñon.*).

བསྐྱུ་ལ *bsre-wa* v. ལྷ་ལྷ་ to mix: མཚན་མོ་བསྐྱུ་ལ *mñam-du bsre-wa* to mix together.

བསྐྱུ་ལ *bsreg-pa* རྩ་མོ་, རྩ་མོ་; v. ལྷ་ལྷ་ to burn, མེ་ལ་བསྐྱུ་ལ *me-la bsreg-pa* བསྐྱུ་ལ རྩ་མོ་, རྩ་མོ་ burnt, baked, singed.

Syn. རྩ་མོ་ *tshig-pa*; རྩ་མོ་ *tshig-ma*; རྩ་མོ་ *htshig-pa* (*Mñon.*).

བསྐྱུ་ལ *brseg-khañ* རྩ་མོ་ funeral pyre, crematory.

བསྐྱུ་ལ *bsreg-bya* རྩ་མོ་, རྩ་མོ་ anything to be burnt in the sacrificial fire.

བསྐྱུ་ལ *bsreg-bhugs* རྩ་མོ་ clarified butter poured in the sacrificial fire as an oblation.

བསྐྱུ་ལ *bsrel* (རྩ་མོ་ *hchañ-wa*, རྩ་མོ་ *gnér-wa*) to maintain, keep (*Nag.* 69); རྩ་མོ་ བསྐྱུ་ལ *chuñ-ma bsrel-to* maintained his wife (*Situ.* 76).

བསྐྱུ་ལ *bsres-pa* = རྩ་མོ་ *hdres-pa* mixed up (*Nag.* 69); རྩ་མོ་ mixture; རྩ་མོ་ རྩ་མོ་ mixed up (as articles of food). Syn. རྩ་མོ་ *spel-wa*.

བསྐྱུ་ལ *bsro-wa* v. རྩ་མོ་ (རྩ་མོ་ *ñi-ma-la gsro-wa*) རྩ་མོ་ *ñi-ma la drod-btañ-wa*, pf. རྩ་མོ་ *bsros*, རྩ་མོ་ *mer-bsros* dried in the sun, on fire, &c. (*Situ.* 77).

བསྐྱུ་ལ *bsro-khañ* = རྩ་མོ་ kitchen; རྩ་མོ་ bakery (*Mñon.*).

བསྐྱུ་ལ *bsrod-pa* or རྩ་མོ་ *bsred-pa* = རྩ་མོ་ *sro-wa* to dry, by exposing to the rays of the sun (*Seh.*).

བསྐྱུ་ལ *bsla-wa*, v. རྩ་མོ་ *sla-wa*.

བསྐྱུ་ལ *bslañ-wa* རྩ་མོ་; = རྩ་མོ་ to raise, to lift up; v. རྩ་མོ་ *slañ-wa*, pf. རྩ་མོ་ *bslañs*: རྩ་མོ་ *gyen-du-bslañs* lifted up (*Nag.* 70).

བསྐྱུ་ལ *bslad-pa* to corrupt, to pollute, to spoil; to alloy gold or silver with base metals: རྩ་མོ་ *bslad* adulteration, རྩ་མོ་ *bslad* corrupted by others (*Situ.* 77); རྩ་མོ་ *bslad-bya* will be corrupted, རྩ་མོ་ having been corrupted.

བསྐྱུ་ལ *bslan* = རྩ་མོ་ collected or རྩ་མོ་ put in, arrange: རྩ་མོ་ *bslan* kept them together on one side (*Situ.* 77).

བསྐྱུ་ལ *bslab*, pf. རྩ་མོ་ *bsabs*, རྩ་མོ་ education, teaching of arts and sciences (*Situ.* 77), v. རྩ་མོ་ *slob-pa*. 1. sbst. རྩ་མོ་ training, culture; doctrine. རྩ་མོ་ the three moral trainings:— 1. རྩ་མོ་ *bslab* [training in higher conduct]S. 2. རྩ་མོ་ *bslab* [training in higher meditation]S. 3. རྩ་མོ་ *bslab* [training in higher wisdom]S. (*K. du.* 4, 41). རྩ་མོ་ the three vows for three moral trainings:— རྩ་མོ་ *so-thar*, རྩ་མོ་ *byañ-sem* and རྩ་མོ་ *gsañ-sñags-gyi sdom-pa* = the vows for ordinary salvation, vows for *Bodhisattva*, and those for mystic cult (for entrance to Nirvāṇa, by the less direct but the most delicate way of *Tantra*).

བསྐྱུ་ལ *bslabs-ces-can* student, studious, also = རྩ་མོ་ རྩ་མོ་ (*Mñon.*) an educated or trained person.

བསྐྱུ་ལ *bslaa-ston* = རྩ་མོ་ consultation, or instruction: རྩ་མོ་ *bslaa-ston* (you) should not on

your own responsibility decide matters of importance without asking for instruction (*D. gel. 12*).

བསྐྱབ་པའི་གནས dogma, tenet. བསྐྱབ་བྱ ཅེས་པའི་
bya མི་ལ་ what is to be learnt, doctrine, precept, admonition: འདིག་རྟོན་མེ་ཆེས་མ་དགོས་པའི་
བསྐྱབ་བྱ་མཛད་དོ གི་ he imparted (to her) some practical doctrines or rules of life and social intercourse (*Ghr.*); བསྐྱབ་བྱ་རྟོན་པ་ to give admonitions, to exhort, reprimand (*Jä.*).

བསྐྱབ་པའི་གཞི ཅེས་པའི་*bslab-pahi-gshi* མི་ལ་པའི་ the basis of study (*Situ*) [the subjects of study]*S.*

བསྐྱབ་གཙང་ ཅེས་པའི་*bslab-gtsaŋ* the spiritual purity, keeping one's morals and vows pure.

བསྐྱབ་དོན ཅེས་པའི་*bslab-don* gen. representation of one's grievances, prayer or supplication (*Rtsii. 9*).

བསྐྱ་བ་ ཅེས་པའི་*bslu-wa* v. སྐྱ་བ་ (vulg. ལྷ་བ་) pf. བསྐྱ་ས་པ་ ཅེས་པའི་*bslus-pa*, imp. སྐྱ་ས་ *slus*; 1. ransom, སྐྱ་ག་བསྐྱ་བ་ *srog bslu-wa* to ransom life, འཛིབ་བསྐྱ་བ་ *hchi-wa bslu-wa* to save one from death by paying money, etc. བསྐྱ་ཡོན་ ཅེས་པའི་*bslu-yon* price-money or ransom. བསྐྱ་བྱ་བསྐྱ་ས་ *bslus-bya bslus* ransomed life (*Situ. 77*). 2. to seduce, decoy: བསྐྱ་ཚིག་ ཅེས་པའི་*bslu-tshig* persuasive language or sweet words; གཞིན་ཅན་འདིས་ནི་གཞན་ལ་བསྐྱ་ས་ཏེ་བྱས་ཐེའི་ཆུང་མ་ཚོ་གསུམ་མོ་ (*K. du. 5, 261*) this cunning man has seduced the young woman, the Brāhman's wife and has carried her away.

བསྐྱ་དོན་ ཅེས་པའི་*bslu-rdo* fig. temptation, bait, lit. the stone that is thrown at a dog to divert his attention: འཁོར་བའི་བསྐྱ་དོན་ཐུངས་པ་ཡིན་ I have left off the temptations of worldly life (*Khrid. 18*).

ྲ ha I: is the twenty-ninth letter of the Tibetan alphabet corresponding to the Sanskrit ह and English h; it represents the numeral 29.

ྲ II: In Budh.: 1. =ཨེམ e-ma alas! ྲ (ཨེམ) 'དེ་བཞིན་གཤེགས་པ་ཡོངས་སུ་བྱུང་ན་ལས་འདས་པ་ཨེམ་ alas! the Tathāgata has fully passed out of sufferings (*K. my.* 7, 207). 2. fig.: བེམས་འདྲ་དགའ་བ་ to be greatly delighted, to be in ecstasy. 3. རྩི་རྒྱ་དང་བྲལ་བའི་ཞོ་རྒྱ་དང་བྲལ་བས་ཐམས་ཅད་ཀྱིས་ (*K. g.* 4, 43). 4. =བྲངས་ a number (mystic) (*K. g.* 1, 28).

ྲ III: 1. breath, ར་འདེབས་པ་ ha-hdebs-pa to breathe. 2. colloq. nearly =ཡ་ yonder, further: ར་གི་ ha-gi over there; ར་ལ་རྒྱལ་ ha-la-rgyug (speaking contemptuously) go to that place i.e., do not stay here, be gone!; ར་ལ་གནས་ residing there; one residing at an unknown place.

ྲ hwa I: 1. in Budh.: རྩ་ཞེས་པ་ནི་ཐོད་པ་མི་དམིགས་པའི་ཕྱིར་ཆས་ཐམས་ཅད་ཀྱི་ཞོ་པ་ (*Hbum.* 7, 283). 2. (Chinese) a picture, a painting.

ྲ II: 1. in ཁོས་ཀྱི་ རྩ་ gos-kyi-hwa collar of a coat.

ྲ ཁོ་བ་ ha-go-wa to understand, to comprehend in C., and W. ར་རྩ་ཁོ་བྱང་ I have understood it; ར་རྩ་མ་ཁོ་ I did not understand; ར་མི་ཁོ་ = ཞེས་མི་ཡོང་ (*Rdsa.*). ར་ཉིད་མ་ཁོ་བ་ is explained as གསལ་དོན་རྩ་ཁོ་མ་བྱུང་པ་.

ྲ ར་ ha-cañ འཕྱིག་, འཕྱི་; adv. excessive, good deal, very, too much: རྩ་རྩ་ལས་འདས་པ་ ར་ཚང་ཡང་རྩ་རྩ་ཞེས་པོ་ his passing out of misery (death) was really too soon; ར་ཚང་ལེགས་པ་

very good, excellent; ར་ཚང་ཆེན་པོ་ very large great; ར་ཚང་མང་པོ་ too many; ར་ཚང་བཟང་པོ་ exceedingly good, ར་ཚང་རྩ་བ་ very bad; ར་ཚང་རིང་བ་ འཕྲིལ་པོ་ very long, very far; ར་ཚང་མི་རིང་ ལྔ་ཁྲི་ལྷན་ not very far; ར་ཚང་མི་ཉེ་ not very near or close. ར་ཚང་སྒྲ་བ་མང་དུ་མི་བྱ་ ལྔ་ཁྲི་ལྷན་ do not prattle much. ར་ཚང་སྒྲོ་མ་པ་ འཕྲིལ་པོ་ very big or stout: ར་ཚང་སྒྲོ་ཆེ་བས་འདྲ་འཛིན་ གཤེད་ས་ (*Lo.* 37).

ྲ རྩ་ག་ཐང་ Ha-dso-ga-hoñ n. of a small town in Assam not far from the place called རྩོད་མཚེ་བ་ཐང་ Sdof-zam gde-wa-thañ on the border of Bhutan (*Dsam.*). This small town of Hajo in Assam has a temple dedicated to the Hindu god Hayagriha who resembles the Buddhist god Tamdin (རྩ་མཁྱིན་) and is therefore worshipped by the Buddhists of Tibet who mistake Hajo for the Buddhist Kusanagari (Kusinera) the place where Buddha died. It is called by them Tsam-chog-tong (རྩ་མཚེ་ག་ཐང་).

ྲ ར་ན་ནི་ ha-na ho-ni, ར་ན་ནི་ han-hon 1. very angry, much enraged *Ld.* (*Jü.*) 2. = མི་འཛོམ་འཛོམ་ a stupid dull man; a dozing dull man.

ྲ རི་ Ha-ni all of them, all together, in a body (*Sch.*).

རྩ་རྩ་མན་རྩ་ Ha-nu man-ta Hanumāna, lit. he with high cheeks, a Mongolian or a Hun; the monkey-warrior in the epic of Rāmāyana, the devoted general and messenger of Rāma.

† རྩ་ལྔ་ *hā-lā* རྩ་ལྔ་ beer.

ཏང་ *hañ* 1. vulg.=vacant or vacancy;
ཏང་མང་མང་=ཏང་ཏང་ཏང་. 2.=ཏང་འཇོམ་པ་ to
squander, to dissipate.

ཏང་ནི *Hañ-ne* n. of the second wife of
the king of མ་པདག་ demons.

ཏང་པན་མེར་པོ་ *hañ-phan ser-po*=ཕྱ་ར་པ་ *bya-
ra-wa* n. of a king of མ་པདག་ demons.

ཏང་བ་ *hañ-wa* to pant, to gasp (*Jä*).

ཏང་ཡོན་ *hañ-yon* a kind of brick-tea
(*Rtsii*).

ཏང་མོང་ *hañ-soñ* or ཏང་ཐོམ་ misunderstanding,
misapprehension.

ཏད་ *had* sudden; let alone! be off! *W*.

ཏད་ཀྱིས་ *had-kyis* suddenly; ཏད་ཀྱིས་ལང་བ་ to
rise suddenly.

ཏད་དེ *had-de* (idiom.)=ཏད་མཐོང་བ་ to look
with dumb-surprise, to be astounded and
senseless: མི་དེ་ནམས་ཏད་དེ་ལས་ནམས་མི་གདལ་སྐད་ (*A*
120).

ཏད་མེན་ *had-sman* n. of a kind of fruit (*S*.
kar. 179).

ཏད་རམས་ *had-ram* indigo of the best qua-
lity.

ཏབ་ག་ *hab-ça* violence.

ཏན་ལྷང་ *han-lān* in *W*. 1. dumb,
mute, a confused, unmeaning speech. 2.
imbecile, weak of mind (*Jä*).

ཏན་ཏན་ *han-hon*, v. ཏན་ཏན་ནི་ *ha-na ho-ne*.

ཏབ་ *hab* 1. a mouthful: ཏབ་མ་བྱེད་པ་, ཏབ་ཏོབ་
པ་ to eat quickly; to devour greedily,
e.g., of dogs, pigs, etc. 2. a stitch, in
sewing: ཏབ་འཇོམ་པ་ *hab htsham-pa* to make
here a stitch and there a stitch, as in
quilting (*Mil. Jä*). 3. ཏབ་གོད་བྱེད་པ་ to laugh
sneeringly.

ཏབ་བཅད་ *hab-bcad* a needy wretch, a
starving person.

ཏབ་ཐོབ་པ་ *hab-thob-pa* to gain or take by
plunder, to loot, to get by snatching away
from another's possession or as in the
case of dogs: ཕུ་སྤྱིང་དང་ཕུ་མོ་སྐྱེས་ཀྱན་རང་ནོར་ཏབ་
ཐོབ་བྱེད་ (*Khrid*. 52). ཏབ་ཐོབ་བྱེད་པ་ *hab-thob byed-
pa* to scramble for, to strive or contend
for (*Jä*).

ཏབ་ག་ཅེ་ *hab-ça che* a dispute, a quarrel.
ཕྱིང་ཇེ་མེད་པའི་རྩོམས་ཀྱི་ཏབ་ག་ཅེ་བ་དང་ quarrel with
merciless violence (*A*. 144). ཏབ་ག་བྱེད་པ་
hab-ça byed-pa in *Mil.*, to dispute, to
quarrel.

ཏམ་པ་ *ham-pa* 1. avarice, covetousness,
greediness; ཏམ་པ་བྱེད་པ་ to be covetous;
ཏམ་པ་མ་བཅོ་ be not covetous! *W*. 2. strength,
force; ཏམ་པས་བྱེད་ taken away by force. 3.
courage, bravery *W*., of men and animals.
ཏམ་པོར་ white film on liquids, etc., mould
(*Jä*).

ཏར་ *har*=the colloq. expression ལས་མངས་
at once, abruptly, suddenly; ཏར་ལང་བ་ to rise
suddenly; ལས་མ་ཏར་ཏི་ལངས་ནས་བཞུད་མོ་ལྟོས་ mother
rising up at once to see the spectacle.
ཏར་ཟླ་ *har-sgra* an abrupt voice, sudden
voice; དབྱགས་ཏར་ཟླ་འདྲན་པའི་ཚེ་ when ejaculating
a sudden sigh (*Khrid*. 122).

ཏས་ *has* exaggeration, hyperbole; ཏས་
ཆེར་སྒྲུབ་ to exaggerate.

ཏས་པ་ *has-pa* a hitch, doubt, discre-
pancy, error; ཏས་པ་ཤོར་ *has-pa-chor*=མ་འབྲེགས་པ་
in taking or giving money or things to
another party if there be difference in
the accounts, &c., or in cash balances
their falling short, is called ཏས་པ་ཤོར་པ་.
ཏས་པ་མི་འདུག་ *has-pa mi-hdug* there is no hitch
(about it); ཏས་པ་ཆེན་པོ་མི་འདུག་ *has-pa chen-po
mi-hdug* nothing to be afraid of, or to
doubt.

ཏམ་པོ་རི *Has-po-ri* n. of a hill at a short distance from the grand monastery of Sam-ye.

ཏམ་པོ་རི་ཐང་ *Has-po ri-thaṅ* n. of a place of Bon pilgrimage in Tibet.

ཏམ་ཐག་ཐང་ *has-stag tshaṅ* n. of a place in Bhutan.

ཏི *hi*=numeral. 59.

† ཏི་ར *hi-ra* རྡོ་རྒྱུད་ diamond.

ཏི་རི *hi-ri* corn-stack: ཏི་རི་རྩེ་གཡུ་ to build a corn-stack.

ཏི་ལིང་ *hi-liṅ* a noise; ཏི་ལིང་བཤང་མཁན་ *hi-liṅ btaṅ-mkhan*; a bully, brawler (*Jā.*).

† ཏི་ལོན་གན *Hi-lon-ṅan* n. of a river mentioned in the Purāṇa (*K. my.* 17, 198.)—prob. the Mongolian river Khelenchuan.

ཏི་ཏི *hi-hi* 1. the laughter of displeasure; or anger. 2. (mystic)=གསོད་པའི་རྩོད་མོ་ *gsod-paḥi ston-mo* (*K. g.* 7, 216).

ཏི་ཤི་ཀ *hihi-ka* breast-bone (*Sch.*).

ཏིག *hig*, or ཏིག་ཀ *hig-ka* the act of shuddering, also of sobbing; also, defined as རྩམ་ཞེས་ཡང་འཇོ་བ་ *rnam-ṅes yar hpho-wa* the departing of the soul from the body.

ཏུ *hu* 1. a kind of tea (*Rtsii.*). 2. represents num. 89. 3. in *W.* breath (*Jā.*).

ཏུ་ཁྱུ *hu-khyu* the sound of sighing (*Jā.*).

ཏུ་བུག་བུ *hu-thug-thu* Mongolian equiv. for འཕགས་པ་ ཇཱཱཾ་ the venerable, the most holy.

ཏུ་ན *Hu-na* 1. རྒྱལ་ the Mongols or the Indo-Mongolian family to which the Tibetans are allied. 2. n. of a place in Tibet (*B. ch.* 4).

ཏུ་བུག *Hu-thug* 1. n. of one of 36 border countries of Tibet (*Jig.* 31). 2. for ཏུ་བུག་པ་ *hu-thug-pa* in ཅེས་ཀྱང་འགྲོ་མི་ཏུ་མ་པང་ཏུ་བུག་གོ་མ་རྒྱལ་པའི་སྐབས་ (*Khrid.* 121).

ཏུ་བདེ *hu-bde* a kind of sword used by the Mongols (*Jig.* 31).

ཏུ་བུ་ཏུ་ཏུ་ཏུ་ *hu-ru-ru* has been explained as མེག་ཏིག་ཏིག་ལྟར་ to stare at with the eyes fixed and not revolving (*A.* 136). མེག་ཏུ་རེ་འདུག་ he stares, he gazes with wonder, horror, confusion (*Mil., Glr.*).

† ཏུ་ལུ་ཀུན་ད *hu-lu kun-da* ཏུ་ལུ་ཀུན་ད་ n. of a bird of the land of Asura (*K. d.* 2, 15).

ཏུ་མཐོང་ *hum-mdsad* ཏུ་མཐོང་ an expression of challenge and fearlessness, gen. to alarm an enemy.

ཏུང་ *Huṅ* n. of a Chinese imperial dynasty (*Grub.* 2, 5).

ཏུ་ང་ *hūm-ṅa* in which *hūm*=the expression of anger: ང་ signifies I, myself and ཏུ་ང་ནི་ཏུ་འགྲོ་མི་སྤྲོད་པ་འདུག་ཅེས་པ་ཡིན་ (*A.* 18).

ཏུང་ཁྱུང་ *huṅ-khuṅ* a pyramid; a triangle or triangular figure gen. used in mysticism.

ཏུ་ཁྱུང་ *hūm*=ཐོ་བའི་རྒྱལ་ས་ *khro-boḥi śhags* as a mystic expression of wrath from the lips of a frightful deity. The *Tantrik* lama also in vanquishing an evil spirit or an inimical god uses the expression *Hūm* to terrorize him.

ཏུན་ *hun W.* in news, tidings, intelligence, information; disclosure, explanation, opinion, idea; ཏུན་ཅེས་པ་ unexpectedly, unawares (*Jā.*).

ཏུབ་ *hub* a gulf, a draught: རྩོག་མར་ཏུབ་རེ་འབྲུང་ནིག་ at first take only one mouthful, one draught at a time (*Glr.*); ཏུབ་གཅིག་ one mouthful, ཏུབ་རྗེ་ *hub-do* two mouthfuls (*Cs.*).

ཏུབ་ཐོག་ས་ *hub-phogs* a kind of tea (*Rtsii.*).

ཏུར *hur* 1. has been explained as བྱ་བྱུ་འུ་གཤམ་གྱི་ལྗོངས་ 2. ཏུར་ཏུར་ to stare at out of wonder or surprise, an expression of amazement: གཤམ་གྱི་ལྗོངས་ཏུར་ཏུར་བརྒྱུ (Rdsa.).

ཏུར་བ *hur-wa* to be quick, active, dextrous. ཏུར་ལག *hur-thag* quickly, immediately, with dispatch.

ཏུར་པོ *hur-po* 1. quick, alert, dextrous, clever. 2. hot, hasty, passionate in *Ld.*

ཏུས *hus* moisture, humidity, ཏུས་ཅན་ wet; ཏུས་ཐོག་ injured by damp; དཔེ་ཆ་ལ་ཏུས་ཐོག་ལྷོ་མཆོག་ the book having got damp, let it dry.

ཏེ་ཏེ *he-he* a sound made unconsciously while laughing ཏེ་ཏེ་ཉམས་རྟོགས་མེད་པའི་སྐྱོམ་རྟོན་གྱི་རེ་བློ (Rdsa.).

ཏེ་བག *he-bag*, 1. = བྱད་པར་ difference: འདི་ལ་ཏེ་བག་མེད་ it makes no difference. 2. provocation, taunt.

† ཏེ་བའླ *he-wa-dsra* རྩོམ་པ་རྩེ་རྩེ་ also called རྩོམ་པ་རྩེ་ *kye rdo-rje* (Mñon.) n. of a series of treatises (Jä.).

† ཏེ་རུ་ཀ *He-ru-ka* རྩོམ་པ་ terrific manifestation of the chief *Tantrik* god *Sambhara* or in Tibetan *Demchog* བདེ་མཚན་ (Mñon.). ཏེ་རུ་ཀའི་ཆས་ the dress of *Heruka*, namely, the rubbing dust over the whole body and face, adorning the body with different ornaments made of human bone, putting on a crown made of human skulls upon the head, wearing a tiger's skin and carrying in the right hand a trident, &c., in the left hand a human skull: རྒྱལ་བུས་ཏེ་རུ་ཀ་ལི་ཆས་སུ་བྱོན་ the prince proceeded having put on the dress of *Heruka* (A. 14),

ཏེག་པོ *heg-po* stale, putrid, rancid.

ཏེལ་པོ *hel-po* in *W.* wide, extended; of garments: wide, easy; ཏེལ་བ *hel-wa* id. and subst.: width (Jä.).

ཏོ *ho* num.: 149.

ཏོ་སྒྲ་ཏུ་སྒྲ་ *ho-sgra ku-sgra* shouts and cries of *ho* and *ku* to show that one is watchful at night like a constable or *chankidar*: ཏོ་སྒྲ་ཏུ་སྒྲ་ཏེང་བྱུགས་ནས་བསྐོར་ shouting *ho* and *ku* he walked round (A. 13).

† ཏོ་མ *ho-ma* རྩོམ་ prop.: burnt-offering of clarified butter: ཏོ་མ་བྱང་ the triangular, pyramid shaped fire-pit in which burnt offerings are made; acc. to *Jä.* a small pit or a triangular box used for such an offering. ཏོ་མ་བྱུང་པ་ to sacrifice.

ཏོང་ལེན་ *hoñ-len* *वन्दा Epidendrum tessellatum* thus described: ཏོང་ལེན་གྱི་ལུ་གུང་ས་མཚམས་སུ་སྐྱུ། ལུ་མ་ཁྲོག་པོ་རལ་གྱི་འདྲ། མེ་རྟོག་སྒྲུག་པོ་འབྲོང་ལོ་འདྲ་ཙམ་མུ་ཅན་གྱིང་བྱུན་འདྲ་ *Mñ.* rda. 5 a bitter medicinal root, frequently to be found on the mountains (v. also *Hook. I., 273*). This drug is of two species, the yellow and the red-brown *hoñ-len*.

Syn. རྩོང་ལེ་ཤ་བ་ *çiñ-la za-wa*; རྩོང་རྒྱུས་ *çiñ-skyes*; འཛོ་བྱུང་ *htsho-byed*.

ཏོན་ *hon* a weight equal to ten Chinese *li* (Rtsii.).

ཏོན་ཏོན་ *hon-hon* stupid, foolish (Cs.).

ཏོབ་ཏོ *hob-ho* *W.*: bent in, or battered (Jä.).

ཏོམ་ *hom* རྩོམ་ acc. to *Jä.*, a Mongol word signifying a pad placed under a camel's load

ཏོར་ *Hor* a Tartar. ཏོར་འཇིག་ཅན་ the Mongol *Jinghis Khan*. ཏོར་མེར་ཤར་གྱི་རའི་གོལ་ n. of a Tartar tribe in *Ghr.*; ཏོར་ལུལ་ *hor-yul* Turkestan.

ཉིང་ལྔ *hor-za* Tibetan month.

ཉིང་ཁྱོད་མ *hor-khoñs* deficiencies, gaps.

ཉིང་ཆམས *hor-chams* trunks, cups, trays, bucklers made of leather and painted.

ཉིང་ཉིང་ *hor-tiñ* oblation cups manufactured in Mongolia (*Jig.* 21).

ཉིང་དུ *hor-du* a Mongolian encampment from ཉིང་ *Hor* Tartar or Mongolian and དུ *du* smoke. Each nomad's tent represents a fire-place and chimney, i.e., a family.

ཉིང་དང་ *hor-don* Turkestan quiver (*Jig.* 24).

ཉིང་འདྲ *hor-hdya* 1. Tartar-like, i.e., of rude and rough manners. 2. [*Sch.*: confiscation, ཉིང་འདྲ་བཟུང་པ་ to confiscate] *Jä.*

ཉིང་པ *Hor-pa* 1. a *Dzungarian*; also a Tibetan from the northern provinces, a herdsman of North Tibet. 2. Crossoptilon pheasant. ཉིང་པ་དཀར་པོ་ a species of hawk (*Sch.*).

ཉིང་མེ *hor-se* a painted leather trunk manufactured in Turkestan (*Jig.* 21).

ཉིང་སྒྲི *hor-sle* a kind of coarse blanket manufactured in Turkestan: མཉིན་སྒྲི་དྲགས་སྒྲི་ཞེས་པ་ ལུང་པ་མོ་མོ་ནས་ཐོན་སྒྲིུ (*Rtsii.*).

ཉིང་པ *hol-wa* vb. to loosen the soil: མཉིན་དཀོས་ the ground must be loosened, be made soft.

ཉིང་ག *hrag*=དབར་ or སྒྲུབས་ a cleft, a gap, fissures: དང་རྒྱུས་གངས་ཉིང་ག་ཉིང་པོ་ (*Jig.* 63).

ཉིང་པ *hrag-pa* hardness; hard like stone, tough.

Syn. སྒྲུབ་ *sra-wa*; ཉིང་པོ་ *gyoñ-po* (*Mñon.*).

ཉིང་ *hrañ* 1.=མང་པོ་ strong, hardy: རྒྱུ་པོ་དེ་ཉིང་པོ་འདྲུག་ *rgad-po de hrañ-po-hdug* that old man is hardy. 2. alone, མོ་ཉིང་,

མོ་ཉིང་ a single man and woman, also=མོ་རང་ celibate.

ཉིང་པ *hrad-pa* [1. to thrust, to push violently, to stem firmly. 2. to scratch; མོ་ལ་ཕྱག་ཉིང་པ་འགའ་མཛད་པ་ (his Reverence) made several scratchings with his hand at the door *Mil.* 3. to exert one's self, to make every effort *W.*] from *Jä.*

ཉིང་ཉིང་ *hrab-hrib* for རབ་རིབ་ *rab-rib*.

ཉིང་ *hral* torn.

ཉིང་པ *hral-wa* to rend, tear up, tear to pieces, e.g., of a beast of prey; to tear up a person's body (*Jä.*); acc. to *Liç.* ཉིང་མེད་པ་ not in pieces, entire.

ཉི *hri* མྱི 1.=རྩ་མེ་ shame (mystic) (*K. g. P.* 28). 2. essence, substance; a mystical word (*Jä.*).

ཉིང་པ *hrig-pa* *W.* to hang (a thief); ཉིང་ལ་ཞི་ died by hanging (himself).

ཉིང་པོ་ *hril-po* [1. round, globular; ཉིང་ཉིང་པོ་ *hril-hril byed-pa* to writhe with pain; ཉིང་ཉིང་ཀད་ཀར་ཉིང་པོ་ *hril-hril kad-kar byed-pa* to be writhing, and then again stretching one's self or starting up (*Pth.*). 2. whole entire མེ་ཉིང་པོར་ *tshe-hril-por* for the whole life (*Glr.*); མགོ་ཉིང་ཁྱིམ་གཏུམ་ནས་ wrapping up his whole head (*Glr.*). 3. close, dense; ཉིང་འདུམ་ཉི་འདུག་པ་ *hril-hdug-te hdug-pa* to sit or stand close together in rows (*Mil.*), and in *C.*] from *Jä.*

ཉིང་པ *hrud-pa* adj. rough, rugged; severe, strict; also ཉིང་པོ་ *hrud-po* adj. jagged, in *C.*

ཉིང་པ *hrum-pa* to break, to smash (*Sch.*).

ཉིང་པ *hrul-wa*, also ཉིང་པོ་, adj. and sbst. ragged, tattered; raggedness; ཁྲོས་ཉིང་པོ་ཁྲོན་

ལྷའི་གར་མཁན *lhahi gar-mkhan* the celestial
dancers : དན་པའི་རྩེ་མ *dran-pahi sn̄c-ma* ; མེ་ན་ལྷ
me-na-kā ; མའ་རིས་ལྷ་ཡི་གར་མཁན *mt̄ho-ris lhahi*
gar-mkhan (*Mñon.*).

ལྷའི་སྒྲུབ་འཛུང་མ་ *lhahi smad-tshoñ-ma* སྒྲུབ་
 བཟུམ་མེ་འཕྲུལ་གྲོལ་གྲོལ་ *the heavenly courtezans: mbo ris smad htshoñ-lags*
 འཛུང་ལགས་རྩེས་རྩེས་ *myos-skyes*; ཅུ་རྩེས་དག་དག *chu-skyes rag-dgah*;
 གྲོག་ཅད་ཅན་ *glog-hod-can*; དགལ་བའི་ཤིང་ *dgah-*
wahi ciñ-rta; ལགས་བརྒྱན་མ་ *legs-brgyan-ma*;
 ཅུ་ཤིང་བརྒྱན་ཅན་ *chu-ciñ brla-can*; ཕད་དཀར་མ་ *pad-*
dkar-mo (Mñon).

ལྷ་མི་གྲ་མ་ *lhahi bla-ma* the teachers of the gods: སངས་རྒྱལ་ *Saṅs-rgyas* (Buddha) and ཕུར་བུ་ *Phur-bu* (Vṛhaspati).

ལྷའི་གཤེར་འདབ *lhahi gser-hdab* n. of a flower
(K. my. ༡, 20).

ལྷའི་ལུག་མ་ *lhahi lcug-ma* = ལྷ་ཤིང་ *dlu-ṣin*
བརྒྱད་མི་ལྷན་ *bcud-mi-lan* (*Mñon.*).

लुभिकदृष्टा *lha-min-dgra* इत्यारि the enemy
of the Daitya's (demons) i.e., the gods.

ལྷ་མིན་སྤྱིང་ཁ ལha-min sñiñ-khu ལྷ་ལྷ་ལྷ་=ལྷ་
wine.

ལྷ་མིན་ལྷ་ *lha-min-lha* = རྩ་ལྷ་ བཤམ་ ; (*Mon.*).

ལྷ་མོ་ *lha-mo* देवी, मातृका, सहा a goddess,
princess, lady.

ལྷ་མོ་བདུན་ *lha-mo-bdun* the seven goddesses:—(1) རྩམ་མ་ *tshahs-ma*; (2) དབང་མ་ *dwañ-mo*; (3) ཕག་མ་ *phag-mo*; (4) དག་མ་ *drag-mo*; (5) ལུས་རལ་མ་ *lus-ran-mo*; (6) རྩབ་ལུག་མ་ *khyab-hjug-ma*; (7) གཤོན་ལུ་མ་ *gshon-nu-ma*.

ལྷ་མོ་ན་ *lha-mo-rta* a certain insect.

ལྷ་མོ་ལྷ་ཡུལ་མ *Lha-mo sgyu-hphrul-ma* माया-
देवी the mother of Gautama Buddha.

ལྷ་མོ་རྩུ་འབྲུག་པ་ལ་ཆེན་མོ་ཞེས་བྱ་བའི་རྩུ་ n. of a
Tantra much used by the Rñiñ-ma sect
(K. g. 1).

ལྷ་མོ་མོ་ཕག་གི་ཤིང་རྩ་མཉམ་པ་ lha-mo mo-phag-gi
 ciñ-rta-can = ས་ཡི་ལྷ་མོ་བཟང་མ་ (Mñon.).

ལྷ་མོ་ནི་མ་མེད་པས་ཁྱས་པའི་མདྲ་ *lha-mo dri-ma med-pas shus-pahi-mdo* n. of a Sūtra delivered by Buddha at the request of king Ajāta S'atru's daughter.

ལྷ་མོ་ཆེན་མོ་དཔལ་ལུང་བརྟན་པའི་མདོ་ *lha-mo chen-*
mo dpal-huñ bñstan-pañi-mdo n. of a Sūtra
(*K. d. v. 397*).

ལྷ་མོ་དཔག་ཐེང་གིས་ཐུས་པའི་མན་ *lha-mo dpal-*
phreñ-gis thug-pahi-mdo a Sūtra delivered
at the request of king Prasenjit's daughter
princes *Dpal Phreñ* (K. ko. 3, 419).

ལྷ་རྩེ *Lha-rtse* a district in upper Tsang belonging to the jurisdiction of the Tashi Lama, with a large monastery In English maps it is called Jang Lhar-che (Tsang Lhartse).

ལྷ་རྟེ་དཔལ་མོ་ *lha-rtse dpon-mo* n. of a
Tibetan Buddhist saintess of Lhartse.
(*Mñon.*).

ལྷ་རྩེ་རོལ་པའི་གནས་ *lha-rtse rol-pahi-gnas* =
ནམ་མཁའ་ sky, heaven (*Mñon.*).

ལྷ་མེ་རིང་པོ་ *lha-tshe rik-po* दीर्घायुषो देवाः
the gods of extraordinary longevity.

ལྷ་མོའི་མཚན་ལྷ་མོ་མཚན་ *lha-mtshams* n. of the 16th lunar mansion *ཡུ་མཚན་ལྷ་མོ་མཚན་*.

Syn. ལག་སོ *lag-so*; མཛེལ་ལོ་ལྷ *mdsah-wohi-lha*; ལག་པ *lag-pa* (Rtsii.).

ལྷ་པོ་དང་བླ་མ་ *lha-za dān grags* n. of the
queen of *Srid-rje brañ-dkar* son of *Sañs-po*
the founder of the first Bon dynasty of
Tibet (*G. Bon.* 23).

ॐ षष्ठं *lha-bzo* 1. देवकर्म, विचकर्म the art of making images of gods. 2. also ॐ षष्ठं देवशिष्यिन्, लघु, छत divine artist, a framer of gods.

ལྷ་ཤི་བ *lha-shi-wa* mild aspect of any god,
opp. to the *drag-po* (*rudra*) aspect.

ལྷ་ཤོ *lha-sho* = གཤིས་ཐིག *gañs-thig* snow
drop, ice-drop (mystic) (*Miñ. rda.* 4).

ལྷ་འཛུགས *lha-hdsug* occurs in ལྷ་མ་འཛུགས་ཀྱི་གྲོ་
མེད་མདའ་དང་མོགས་.

ལྷ་ཡིས་འཛོལ་བ་ *lha-yis htsho-wa* = ལྷ་གཉེན་ *sku-gñer* or ལྷ་གཉེན་ *lha-gñer* (*Mñon.*) a priest in charge of the images of deities, etc. contained in a temple or monastery.

ལྷ་རྩམ་ *lha-rdsas* silk scarf for presentation with letters.

ལྷ་ལུ་ལུང་མང་ *lha-yul guñ-thaŋ* and ལྷ་ཡེར་པ་ are two of the 37 holy places of the Bon (*G. Bon.* 37).

ལྷ་རས་ *lha-ras* = ལྷ་གོས་ satin, silk, handkerchief used by kings and gods (*Yig. k.* 3).

ལྷ་རི་གཙུག་ལྷག་ *Lha-ri gzim-phug* n. of a small monastery with a large library presided over by an incarnate lama in Tsang.

ལྷ་རུ་ *lha-ru* = ལྷ་ལ་ or ལྷ་ར་ *lhar*, ལྷ་རུ་སྐྱེས་ *lha-ru skyes* born as a god or among the gods in heaven.

ལྷ་རིག་པའི་མེད་ཀྱི་ *Lha-rig-pahi-señ-ge* an Indian pandit from whom Thon-mi Sambhota had learnt the Sanskrit language (*Situ.* 1).

ལྷ་རག་ *lha-reg* = ལྷ་གོས་ silk scarf for presentation (*Yig.* 4).

ལྷ་ལ་ལྷོགས་ *lha-lu-phyogs* འགྲོ་བའི་རིམ་པ་ a mode of movement or gait in walking (*Mñon.*).

ལྷ་ལ་གཏོར་བ་ *lha-la gtor-wa* རྩམ་ to propitiate the gods by showing eatables to them.

ལྷ་ལས་སྐྱེས་ *lha-las-skyes* རྡོ་བ་ཀྱི་འབྲས་ originated from the gods, god born.

ལྷ་ལས་འབབས་པའི་མཆོད་རྟེན་ *lha-las babs-pahi mchod-rten* རྡོ་བ་ཀྱི་འབྲས་ the memorial temple of Buddha's return from heaven.

ལྷ་ལུང་ *Lha-luñ* n. of a district in the province of Lhobrag, the birth place of Lhalung Paldor, the assassin of king Langdarma (*Deb.* ག, 32).

ལྷ་ཁང་ *lha-khañ* गन्धी, विहार shrine, temple, sanctuary.

Syn. གཙུག་ལག་ཁང་ *gtsug-lag-khañ*; གན་ལྷོ་ལ་ *gan-dho-la*; ལྷ་ཡི་གནས་གནི་ *lha-yi gnas-gshi* (*Mñon.*).

ལྷ་ཁང་པ་ *lha-khañ-pa* རྡོ་བ་ཀྱི་འབྲས་ [belonging to the divine mansion] S.

ལྷ་གོས་ *lha-gos* = ལྷ་རྩམ་ *lha-rdsas* or ལྷ་རིག་ silk scarf enclosed as a present to accompany a letter: མཆོག་ཀྱི་རིན་པོ་ལའི་བུ་མཆོག་གི་ལྷ་གོས་བཅས་ (*Yig. k.* 4).

ལྷ་དགུ་ *lha-dgu* n. of a ས་བདག་ demon.

ལྷ་རྒྱལ་བོད་ *lha-rgyal-bod* བ. རྩམ་ལེགས་པ་.

ལྷ་རྒྱལ་ལོ་ *lha-rgyal-lo* glory be to the gods; ལྷ་རྒྱལ་ལོ་ལྷ་རྒྱལ་ལོ་ (*Situ.* 24) invocation to the gods by throwing a handful of barley flour to the wind (*Rtsü.*).

ལྷ་རྒྱལ་མཆོད་མ་ *lha-rgyal mtshon-ma* = འཇམ་མཆོད་ *hjah-mtshon*, rainbow (*Mñon.*).

ལྷ་གཅིག་ *lha-gcig* gen. ལྷ་ཅིག་ རྡོ་བ་ her or his or your majesty, your highness; acc. to *Jä.* Sir? dear lord or king. 2. princess.

ལྷ་ཅན་ *lha-chen* महादेव a great and mighty deity; an address for kings like Sire.

ལྷ་ཅས་པ་ *lha-chos-pa* = ཅས་ལྷ་མཁན་ (*Situ.* 124) one who performs religious service, a priest.

ལྷ་ལྷམ་ *lha-lcam* a princess, a nobleman's wife, a great mistress: ལྷ་ལྷམ་ལྷམ་ལྷམ་ལྷམ་ལྷམ་ལྷམ་ལྷམ་ལྷམ་ (*Yig. k.* 49). to the feet of her ladyship the princess who is possessed of a loving and affectionate heart.

ལྷ་རྩེ་ *lha-rje* physician. This title was first conferred on the court physician of king Thi-sroñ deu-tsan (*Yig.*).

ལྷ་ཁྲིའི *lha-nīd* ལུ་ཁྲིའི, རིའལ godhead, divinity.

ལྷ་གྲོང་ *lha-gñer* = ལྷ་གྲོང་ *sku-gñer* ཀའཤའ་ལྷ་གྲོང་ a priest in charge of idols (*Mñon.*).

ལྷ་སྐང་ *Lha-sgañ* n. of a place in Kham.

ལྷ་རྟེན་ *lha-rtēn* image or temple of a god or of gods.

ལྷ་གཏོར་མ་བཟའ་ *lha-gtor sa-wa* (lit. the eater of offerings made to the gods) = as met. ལྷ་རྟེན་ a crow (*Mñon.*).

ལྷ་ཐོ་ *lha-tho* (prob. for ལྷ་ཐོ་ཡོར་ *lha-tho-yor*) heaps of stone erected on mountain passes or on the tops of mountains as votive cairns.

ལྷ་ནས་ *lha-naś* 1. barley grain offered to the gods (*Rtsii.*). 2. from the gods.

ལྷ་བུ་ *Lha-bu* n. of a place in the district of *Hol-dgah* (*Rtsii.*).

ལྷ་དགའ་བྱེད་པ་ *lha-dag-byed* 1. = ལྷ་འོ་འདྲེན་ཏི་ nectar, ambrosia. 2. a n. of the river Ganges (*Yig. k, 85*).

ལྷ་ལྷན་ *Lha-lḍan* n. of the city of Lhasa; it is also called ལྷ་ལྷན་ བཟའ་བཟའ་ because containing in its grand monastery five miraculously sprung images རང་བྱུང་ལྷ་ལྷན་ གཤམ་ལྷ་ལྷན་ རང་བྱུང་ལྷ་ལྷན་ (*Loñ. 2, 6*).

ལྷ་གཏོང་ *Lha-gdoñ* n. of a place in the province of ལྷ་མང་ in upper Tibet: ལྷ་གཏོང་ནས་ ལྷ་མང་ ལྷ་གཏོང་ ལྷ་མང་ (*A. 66*).

ལྷ་འདབ་ *lha-hḍab* = ལྷ་འདབ་.

ལྷ་ཐོ་མི་ལྷ་ཐོ་མི་ལྷ་ཐོ་ *lha--sde mi-sde* 1. the clergy and the laity. 2. the class of gods and the class of men (*Jā.*).

ལྷ་ཐོ་ཐོ་ལྷ་ཐོ་ཐོ་ལྷ་ཐོ་ཐོ་ *Lha Tho-tho-ri gñan-btsan* one of the famous early kings of Tibet (*J. Zañ.*).

ལྷ་མཐོང་ལྷ་མཐོང་ *Lha-mthoñ lo-tsā-wa* n. of a Tibetan Sanskrit scholar.

ལྷ་ནད་ *lha-naḍ* hysterics; madness (*Sch.*).

ལྷ་གནས་ *lha-gnas* 1. celestial region, abode of the gods. 2. as met. = ལྷ་གནས་ cloud.

ལྷ་ཕྱག་ *lha-phyag* honorific of ཕྱག་ paying homage or making salutation: ལྷ་ཕྱག་ལྷ་ཕྱག་ལྷ་ཕྱག་ལྷ་ཕྱག་ (Yig. k. 2) honours shown to the ལྷ་ gods, worship paid to them; ཕྱག་ལྷ་ཕྱག་ལྷ་ཕྱག་ལྷ་ཕྱག་ bowing towards the four points of the compass in token of reverence to the gods (*Jā.*). ལྷ་ཕྱག་ལྷ་ཕྱག་ to salute respected persons in letters and otherwise.

ལྷ་དབང་ལྷ་དབང་ *Lha-dwañ legs-skyob* an epithet of Indra (*Mñon.*).

ལྷ་ཕྱི་ *Lha-phyi* (Lab-chi) n. of an outer mountain of the Gauri Sankar or Everest group as seen from Tibet.

ལྷ་ཕྱག་ *lha-phrug* a descendant from the gods, child of the gods; as a mask (*Schl. 235*).

ལྷ་བ་ *lha-wa* sap or resinous juice of trees (*Jig. 17*).

ལྷ་བུ་མ་ *Lha-bla-ma* n. of the father of Bromston (*Hbrom. 1, 37*).

ལྷ་མ་ཡིན་ *lha-ma-yin* ལྷ་མ་ཡིན་ in ancient times the Asura occupied the celestial regions, but in later times they were expelled by the Deva or Lha invaders; therefore in all accounts of the Asura they are called ལྷ་མ་ཡིན་ *lha-las-rgan* or ལྷ་མ་ཡིན་ *ñon-gyi* lha the elder brothers of the gods, i.e., the earlier gods (*Mñon.*); but in later days were denominated *lha-ma-yin* or *lha-min*. They rank as one of the six classes of beings inhabiting Mount Sumeru at different zones.

Syn. ལྷ་མ་ཡིན་ *sgyin-skyes*; ལྷ་མ་ཡིན་ *sbyin-byun*; ལྷ་མ་ཡིན་ *sbyin-maḥi-bu*; ལྷ་མ་ཡིན་ *lha-*

las-rgan; རྩོན་གྱི་ལྷ་ *shon-gyi-lha*; མཚན་ལྷན་དགྲ་བོ་ *mchod-sbyin dgra-wo*; དབང་བའི་དབྱང་ *dwañ-pohi-dgra*; ཕ་སངས་སྒྲོབ་མ་ *pa-saṅs slob-ma*; གཞུ་ལས་ཞུས་ *qshu-las-skyes*; ད་ལྷའི་བུ་ *da-nuhi-bu*; གཞེར་ཅན་བུ་ *qser-can-bu*; གཞུ་རྒྱལ་ *qshu-rgyal*; ལྷར་སྒྲོད་ *lhar-smod*; ལྷ་ལ་མྱེད་ *lha-la-sdañ*; ལྷ་བའི་སྒྲོབ་མ་ *khu-waḥi slob-ma*; ས་འོག་གནས་ *sa-hog-gnas*; (*Mñon.*).

ལྷ་མ་སྒྲིན་ *lha-ma-srin* gods, *Asura*, and *Rakṣasa*, etc.; or, perhaps, also ལྷ་མ་སྒྲིན་ཞེ་བརྒྱད་ *lha-ma srin sde-bryyad* the eight classes of gods, *Asura*, *Rakṣasa*, etc. i.e., the whole world of spirits (*Jā.*).

ལྷའི་མ་ *lhañi-ma* देवमाता, अदिनि the mother of the gods.

ལྷའི་རྣམ་མ་ *lhañi-rol-mo* the muses, goddesses born as musicians: ལྷ་མ་དག་གྲུང་ལྷའི་རྣམ་མ་གྱིས་ཡར་འབྲུང་ the goddesses will perform divine music.

ལྷའི་ཚན་རིས་ *lhañi-tshon-ris* the celestial colours, the rainbow. Syn. རེལ་ *hjah*, རེལ་མཚན་ *hjah-mtshon* (*Mñon.*).

ལྷའི་ཤིང་ *lhañi-ñiñ* = རྒྱལ་པ་ *gug-pa* देवदार the deodar; also the juniper, acc. to *Lex.* རབ་ཆུང་, རའི་རྒྱལ་མཚན་ [a tree of paradise] *S.* (*Mñon.*).

ལྷའི་ཞོན་མ་གཞི་ *Lhañi-gnas-gshi* = གཙུག་ལག་ཁང་ *vihāra*, monastery (*Mñon.*).

ལྷའི་དམག་དཔོན་ *Lhañi-dmag-dpon* देवसेनापति the warrior general of the gods, Kumāra Shadānana the youngest son of Mahes'vara (*Mñon.*).

ལྷ་ཡི་འདབ་ *lha-yi-hdab* = ལྷའི་ཤིང་ *klu-ñiñ* (*Mñon.*).

ལྷའི་བུམ་མོ་ *lhañi btsun-mo* अप्सरा [celestial damsels residing in the sky and regarded as the wives of the Gandharvas] *S.*

ལྷའི་སྒྲོ་ཐུས་རབ་གནས་ཀྱི་བྱས་པའི་མདྲ་ a *Sūtra* delivered by Buddha at the request of the

daughters of king Prasenajit (*K. ko.* 3, 419). ལྷའི་བྱ་རབ་ཙམ་མཁས་ཀྱིས་བྱས་པའི་མདྲ་ n. of a *Sūtra* delivered at the request of a Deva-puttra (*K. d.* 4, 62).

ལྷ་ཡི་སྒྲོབ་དཔོན་ *Lha-yi slob-dpon* वहसति, गुराचार्य the teacher or spiritual guide of the gods.

ལྷ་ཡི་བླ་མ་ *Lha-yi bla-ma* Vṛhaspati the renowned teacher of the gods, who is said to have been formerly an ordinary god whose name was *Sarvajña*. On account of his profound learning and perfect command over the Sanskrit language and literature he was appointed tutor to Indra the king of the gods. Indra having had little leisure to devote to study it was arranged that Vṛhaspati should teach the children of the gods and so he came to be the teacher of the gods or heavenly school-master (*Mñon.*).

ལྷ་ལས་ *lha-lam* = ལུགས་སྒྲོལ་ custom, usage: གངས་ལྗོངས་བཞུན་འགྲོའི་ལྷ་ལས་མཛོས་པའི་རྒྱན་མཚན་དཔལ་ (*Yig. k.* 2).

ལྷ་ལས་ཀན་ *lha-las-rgan* lit. senior (in birth) to the gods, i.e., the *Asura* (*Mñon.*).

ལྷ་ཤེས་ *lha-ñes* देवज्ञ a wise man; a diviner, an astrologer.

ལྷ་བསངས་ *lha-bsaṅs* (ལྷ་ལ་བསངས་བཅར་བ་) offerings of incense to the gods (*Nag.* 64).

ལྷ་བཞུས་ *lha-bḥos* नैवेद्य [an offering of eatables presented to a deity] *S.*

ལྷ་ས་ *Lha-sa* देवभूमि the capital of Tibet, so called from the time that the first image of Buddha was brought thither from China during the reign of king *Sroñ-btsan sgam-po* in the first quarter of the seventh century A. D. This famous city is situated on the Kyi Chhu at an altitude of 11,600 feet above the level of the sea, in lat. 29° 39' N., long. 91° 6' E.

ལྷ་གཞིལ *Lha-gsol* 1. n. of a place in the district of Dwag-po, S.E. Tibet (*Rtsit.*). 2. invocation and offerings to the local gods.

ལྷ་སྲུང་ *lha-sruñ* tutelar god; more correctly the gods who have undertaken to guard Buddhism in Tibet.

ལྷ་རྩ་ *lha-ña* knee pan, ལུས་མོ་གཡས་པའི་ལྷ་རྩ་ལ་འཛུགས་པ་ to bend down the right knee; ལྷ་རྩ་ the bend of the knee *W.* (*Jā.*).

ལྷ་བ་ *lha-wa* to soften, slough, suppurate.

ལྷ་རུ *lha-ru* cartilage.

ལྷ་མོ་དམར་མོ་ཅོ་མུ་ཏྲེ *Lha-mo dmar-mo tsa-mun-qi* the Indian goddess Chamandī ཅོ་མུ་ཏྲེམ་རལ་གྱི་རྩེ་ལྷ་མོ་དམར་མོ་བཅས་ལྷ་མོ་ཡིན་, ཉེ་རན་ན་གེ་བུའི་མགོ་བཅད་དྲི (*K. g. 9, 317*).

ལྷ་མོ་དྲང་གི་ཐུ་ཞོ་ཅན་ *lha-mo duñ-gi nu-sho-can* an officinal herb growing in the clefts of rocks and with leaves resembling those of the bamboo and yielding milky juice after incision; is used in ulcers and wounds.

ལྷ་མིན་བའི་ཡི་ཐུ་ཞོ་ཅན་ *lha-min bse-yi nu-sho-can* also called བཟུང་རྩེ་ཞོ་ཅན་ n. of a medicinal plant the leaves of which are used for wounds and sores.

ལྷོ་བྲག་གུབ་ཅན་ལས་གྱི་དྲོ་རྩེ་ *Lho-brag grub-chen-las-kyi: rdo-rje* n. of a Tibetan Buddhist saint and author who wrote volumes called ལྷོ་བྲག་ལྷན་གྱི་དྲོ་རྩེ་ belonging to Lhobrag. Tsong-khā-pa visited him.

ལྷོ་མིངས་ *lha-sdiñs* n. of a place in *Yar-klun*: བཟུགས་ས་ཡང་དབྱར་ལྷོ་མིངས་སུ་བཞུགས་ (*A. 93*).

ལྷོ་རྩེ་རགས་ *Lha-rje-rags* a physician who made himself famous by constructing a river embankment: རགས་མཐོང་པལ་དུ་ལྷོ་ཡང་ལྷོ་རྩེ་རགས་ཟེར་གླད་ being constructed by *Rags* it is still called *Lha-rje-rags* (*A. 90*).

ལྷག་ *lhag* I: གཞིན་, གཞིན་པ་, གཞིན་པ་ལྷག་ exceeding, more, beyond; also adj. excellent, surpassing, excelling, superior: འདི་ལས་ལྷག་པའི་གཞན་ཅོས་མེད་ there is hardly any other virtue or religion superior to this; རྩམས་ཐག་པ་ར་ལས་ལྷག་པ་ཡོད་དམ་ is there any one that is suffering more than I? (*Jā.*).

ལྷག་ II: 1. རྡོ་རྒྱལ་པ་, ལྷག་ the son of the moon, a planet: གཞན་ལྷག་པ་ *gzah-lhag-pa* ལྷག་པ་ the planet mercury. 2. or ལྷག་པ་ *lhag-pa* ལྷག་པ་; Wednesday.

Syn. ལྷ་སྒྱེ་ *zla-skyes*; ལྷ་བུ་ *zla-bu*; ལུས་གཞིལ་པ་ *lus-gcig-pa*; མཐོང་ལྷའི་ཐོག་ས་པ་ *mdsah-lhahi grogs-po*; རྩོ་བསངས་ལུས་ *ñho-bśañs-lus*; ལྷ་མཚམས་ *ñarma*; ལྷ་མཚམས་ *lha-mtshams*; མོ་མོར་སྒྱེ་ *so-sor-skyes*; ལྷ་པོ་པོ་བུ་ *rgyal-pohi-bu*; གསལ་ལྷན་ *gsal-lan*; ཐོས་ལྷན་སྒྱེ་ *thos-lan-skyes*; ཅོས་ལྷན་སྒྱེ་ *tshim-byed-skyes*; མཁས་པ་ *mkhas-pa* (*Mñon.*).

ལྷག་པར་ *lhag-par* adv. more, mostly with adj., but also with verbs: ཤིན་ཏུ་ལྷག་པར་ *cin-tu lhag-par* far more; very exceedingly, uncommonly; ལྷག་པར་ལེགས་པ་ uncommonly good; ཅོས་ལྷག་པར་ extremely, excessively, further, furthermore (*Jā.*).

ལྷག་མ་ *lhag-ma* འབའི་ལྷག་ remainder, the excess: དེ་ལས་ལྷག་མ་ the remaining portion of it.

ལྷག་པའི་དབང་ཕྱག་ *lhag-pahi dwan-phyug* འཕགས་པ་ emperor, supreme lord or king. ལྷག་པའི་དབང་ཕྱག་མ་ འཕགས་པ་ empress or supreme queen.

ལྷག་པའི་ལྷ་ *lhag-pahi-lha* འཕགས་པའི་ལྷ་ [presiding deity] S.

ལྷག་པའི་ཤིས་རབ་ *lhag-pahi ces-rab* འཕགས་པའི་ཤིས་རབ་ transcendental wisdom.

ལྷག་པར་ལྷན་མ་ *lhag-par ldan-ma* a lady possessing more than what is necessary or one ordinarily possesses; n. of a Yaksha princess (*K. g. 5, 130*).

ལྷག་ལྷོར *lhag-hbyor* opulent, very wealthy.

Syn. རྟོན་པ་ཆེན་པོ་ *hbyor-pa chen-po*; ཡུལ་ཆེན་ *phyug-chen* (*Mñon.*).

ལྷག་མེད་ *lhag-med* = all, entire, the whole,
leaving nothing behind.

Syn. ཀུན *kun* ; ཐམས་ཅད *thams-cad* (*Mñon.*).

ལྷག་གིས *lhag-gis* = ལྷན་ནེར *lhañ-ñer*.

ལྷག་པ་ *lhag-pa* or ལྷག་མ་པ་ = རྩུ་ *ruñ* (*Nag.*
64) the wind; but acc. to *Jä.* usually
signifies: cold wind. ལྷག་མ་ངར་ *lhags-har* =
རྩུ་ཚུབ་ cold piercing wind.

ལྷགས་པ *lhags-pa* གླུང་བཞུགས་པ་ to approach,
to meet, to assemble with other persons;
འདིར་ལྷགས་པ་ལེགས་ཅིག་ it is well that you should
have now come to this place (*A.* 23); སངས་
རྒྱུ་མཁན་པོས་བྱུང་བའི་ལྷགས་ཏི་འཕམ་པ་གསུག་པ་རྟེན་པོ་ (*Pag.*
309) approaching to Buddha reverentially
he bent down to his feet.

ལྷང་ཏེ་ *lhañ-ne* (མངོན་སུམ་གསལ་ཤིང་གཟེ་བཟིང་ཆེ་བ)
 विरोचन clear, distinct, bright, resplendent.

Syn. ལྷམ་མེ *lham-me*; ལྷན་ནེ *lhan-ne*.
(*Mñon.*).

ལྷན་ལྷན་ *lhañ-lhañ* clear sound or noise,
 ཁྱི་རྣམས་ལྷན་ལྷན་པ་ the clear barking of dogs;
 འཁྱོག་པའི་རྣམ་དུ་ལྷན་ལྷན་བྱུང་བ་ it was heard distinctly
 as the voice of a herdsman (*A. 131*)
 ལྷན་ལྷན་བརྗོད་པ་ speaking with a clear, sonorous
 voice. གེས་གསོལ་བ་ཁྱད་པར་ཅན་ལྷན་ལྷན་འདེབས་པ་
 ཁོ་བོས་ལེགས་པར་ཐོས་དང་ (*A. 14*).

ལྷང་ལྷང་གཙུག *lhañ-lhañ-gtsug* one of the thirty-seven sacred places of the Bon (*G. Bon.* 35).

ལྷན་འཛེན་ *lhan-tsher* (གཏམ་དང་རྗེས་སུ་འབྲེལ་བའི་
 རྗེས་ཀྱི་) an impressive expression ; words that
 one feels.

ལྷན་ *lhad* 1. interpolation; རྩིས་ལྷན་
interpolation in religious works. རྩིས་ལྷན་
དྲ་བཟུགས་པའི་རྩིས་ *phyis-lhad-du bcug-pahi tshig a*

later interpolation. 2. a baser substance mixed up with a finer one, an alloy. ལྷ་མད་ *lhag-can* adulterated, alloyed; ལྷ་མད་ *lhag-med* unadulterated, pure, genuine, real, without alloy.

ལྷན་ *lhan* འདྲེས་ *together*, ལྷན་ཁྱེས་ (when referring to the subject of the action), ལྷན་ནས་ *lhan-nas* (as ablative case), ལྷན་ཏུ་ *together*, with one another, ལྷན་ཏུ་མེད་ *sah-gat* gone together or along with. ལྷན་ཏུ་ཡོད་ *existing* or living together.

ལྷན་ཁྱེས་ *lhan-skyes* or ལྷན་ཅེག་ཁྱེས་པ་ *lhan-cig*
skyes-pa सहज, सहजात born together with,
 as twins; also, esp., ལྷ་ *lha* or འདྲ་ *hdre* born
 together with every human being.

ལྷན་རྒྱས་ *lhan-rgyas* 1. a state council; a society or company; acc. to *Jü.* partner of the seal, *i.e.*, a colleague using the same seal in official business (ལྷན་རྒྱས་ཀྱི་ཐེ་ཕུ་ *lhan-rgyas-kyi the-tse* or ལྷན་གཅིག་ *lhan-gciq*). 2. = ལྷན་གཅིག་ *lhan-gciq*.

ལྷན་གཅིག་ *lhan-gcig* together with, alto-
 gether; ལྷན་གཅིག་དུ་ id.; ལྷན་ཅིག་འགྲོ་ *lhan-cig hgro*
 moving together as do a party of dancers,
 soldiers &c. (*Mñon.*). ལྷན་ཅིག་གསལ་པ་ *lhan-cig*
gnas-pa सहवास; to live together in har-
 mony, to live as husband and wife. ལྷན་ཅིག་
 ཐྱེད་མ་ *lhan-cig spyod-ma* as met. = བཤམ་ bride,
 wife (*Mñon.*).

ལྷན་བྱེད་པའི་རྒྱུ་ *lhan byed-paḥi rgyan* सहकारौ,
[auxiliary cause or dependence] S.

लुक्-अभ्युत् *lhan-hbyuñ* साईम्, सहम् [together,
a friend, companion] S.

ལྷན་ཏེ *lhan-te* = དགུ་ཏེ.

ལྷན་ནེ *lhan-ne* = ལྷ་པོ་ *lha-po* *विरोचन* [shining;
the sun] *S.*

ལྷ་མེ་ལྷ་པ་ *lhab-se-lhab-pa* to flutter to
and fro, to glimmer (*Jä.*).

लुब्ध लुब्ध *lhub-lhub* 1. विभूषण excessive
ornamentation; slovenly dress; wide,

flowing; དར་ཐེང་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ a silk-cloak unnecessarily large with flowing sleeves.

ལྷ་མོ་ *lhas* མཐུ་ [middle] S.

ལྷ་མོ་ *lham* པ་ཏུ་ཀ་, འཕྲུག་ a felt boot, a shoe; ལྷ་མོ་མ་ a Chinese boot, ལྷ་མོ་མ་ a Mongol boot. ལྷ་མོ་སྒྲོག་ *lham-sgrog* or ལྷ་མོ་སྒྲོག་ འཕྲུག་ shoe-strap, latchet; string for lacing felt leggings; ལྷ་མོ་མཐིལ་ *lham-mthil* boot-sole; ལྷ་མོ་ལུ་ *lham-yu* leg of a boot; ལྷ་མོ་ལུ་རིང་ boots with long legs (*Sch.*); ལྷ་མོ་ཀྲ་ *lham-kra* pieces of leather used for patching soles; ལྷ་མོ་གོག་ *lham-gog* worn-boots; ལྷ་མོ་འགྲམ་ *lham-hgram* the upper-leather or vamp; ལྷ་མོ་སྒྲོག་ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lham-sgro gu-can* ཕུ་ལ་ buskins; ལྷ་མོ་ལུ་ཆད་ *lham-yu chad* མུ་ཕུ་ལ་ a sort of slippers to which cotton leggings are attached. ལྷ་མོ་ཏེ་བའི་རིང་པོ་ཆེ་ *lham-ñe-wahi rin-po-che* པ་ཏུ་ཀོ་པ་ལ་ shoes as a precious article owned by a *Cakravartī Rāja*, its possession saving him from many inconveniences, besides enabling him to walk on the surface of water (*K. d. 1, 149*). ལྷ་མོ་བཅོ་བ་ *lham-bzo-wa* ར་མ་ར་ a shoe-maker.

Syn. ལྷ་མོ་ཕྱག་ *phyags*; མཆིལ་ལྷ་མོ་ *mchil-lham*; བཅག་ལྷ་མོ་ *bcag-lham*; མཐིལ་ལྷ་མོ་ *mthil-lham*; ར་མ་མ་བུ་ *tsher-ma-bzruñ* (*Mñon.*).

ལྷ་མོ་མེ་ *lham-me* མ་མཐིལ་ illuminated, blazing, bright.

ལྷ་མོ་སྒྲོག་ *lham-skyis* at once, all, every thing.

ལྷ་མོ་འགྲོ་ *lhar-hgro* (འགྲོ་བའི་རིང་པོ་ *hgro-wahi rim-pa*) (*Mñon.*).

ལྷ་མོ་བཅས་ *lhar-bcas* མཆེད་པོ་ together with the gods; the youngest son of Pāṇḍu Rāja (*Mñon.*), also (*A. K.*).

ལྷ་མོ་ *lhas*=འདུ་གནས་ a place where many live huddled together;=མ་མཐིལ་, ར་མ་མ་མཐིལ་, ལྷ་མོ་མཐིལ་ pen, fold, enclosure for cattle.

ལྷ་མོ་མ་ *lhas-ma* འཕྲུག་ braid; wicker-work; also of pastry, twisted cake; rope.

ལྷ་མོ་བྱ་ལྷ་མོ་ *lhas-bkañ*=པད་མ་འདྲ་གྱི་མཆོ་ *pad-ma can-gyi mtsho* lotus-lake, a pond overgrown with lotus plant (*Mñon.*).

ལྷ་མོ་བུ་ *Lhas-bstan* 1. n. of a city in Magadha, the birth place of the mother of Buddha. 2. དེ་བུ་འདྲ་བའི་པོ་ pointed out or directed by the gods.

ལྷ་མོ་པ་ *lhas-pa*, v. ལྷ་མོ་པ་ *gle-wa*.

ལྷ་མོ་ཕྱིན་ *Lhas-byin* དེ་བུ་འདྲ་བའི་པོ་ 1. a brother of Ananda and cousin of Gautama Buddha, who, as the legends have it, continually annoyed Buddha by malicious artifices, whereby, however, the blameless character of the latter shone but the more conspicuously; hence proverbially used for any malicious character (*Cs.*). 2. n. of a certain king of Benares the account of whose son ལྷ་མོ་ཕྱིན་ལྷ་མོ་ཕྱིན་ *Lha-snañ stobs-ldan* occurs in *Mgrin. 2*.

ལྷ་མོ་པ་ *lhin-wa* or ལྷ་མོ་པ་ *lhin-s-pa*=མི་འདྲ་བའི་པོ་ or བརྟན་པོ་ strong, firm, steady; changeless. ལྷ་མོ་པ་ལྷ་མོ་པ་ *lhin-chags* unbending, unflagging.

ལྷ་མོ་ *lhu* a portion of the body of an animal,=ལྷ་མོ་ཕྱག་ *zug*; ལྷ་མོ་ཕྱག་ལྷ་མོ་ཕྱག་ལྷ་མོ་ཕྱག་ to divide, to parcel out; ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lhu-mgo* a limb-joint: ལྷ་མོ་ཕྱག་ལྷ་མོ་ཕྱག་ལྷ་མོ་ཕྱག་ལྷ་མོ་ཕྱག་ the cheek-bone and all the limb-joints had come out (*Khrīd. 47*). ལྷ་མོ་ལྷ་མོ་ *lhu-tshigs* the joints of the limbs i.e., of the hands and legs (*Jig.*).

ལྷ་མོ་ *lhug*, v. ལྷ་མོ་པ་ *ldug-pa* to pour out.

ལྷ་མོ་པ་ *lhug-pa* and ལྷ་མོ་པ་ prose (*Cs.*).

ལྷ་མོ་པ་ *lhug-pa*=ལྷ་མོ་པ་; in ལྷ་མོ་པ་ལྷ་མོ་པ་ ལྷ་མོ་པ་ (*Hbrom, 130*).

ལྷག་པོ་ *lhug-po* abundant, diffuse, luxuri-
ous; also loose: གོས་ལྷག་ལྷག་ཤོར་པ་ also ལྷག་པོར་
གནས་པ་ to remain naked or loosely dressed so
that some parts of the body may be seen.

ལྷུག་པར་ *lhug-par* amply, abundantly, plentifully; ལྷུག་པར་གཏོང་བ་ to give in charity liberally, ལྷུག་པར་བཤད་པ་ *lhug-par bcad-pa* = ཐམས་ཅད་མེད་པར་བཤད་པ་ full statement, to explain completely. ཐུགས་རྗེ་ལྷུག་པར་ཐོབ་པོ་ received grace abundantly.

ଭୁବ୍ଧ *bhugs* successive, continuous; uninterrupted, having no gaps; unreserved (*Jā.*). ଭୁବ୍ଧ or ଭୁବ୍ଧା'ଙ୍କ continuous praise (*Sch.*).

ᐱᐱᐱ pf. of ᐱᐱᐱ *luṇ-wa*.

ལུང་ལུང་ ལུང་ལུང་ འཇོལ་རྒྱུ་ (Mñon.) a flowing stream, waterfall, cascade. ལུང་ལུང་ ལྷན་པའི་སྒྲ་ རྒྱུ་ཅེང་ལབ་པོ་ sweetly murmuring (the gentle stream) descends (Jä.).

ལུང་བ་ཤིད་ *luñ-wa-ñiḍ* ལུང་ཆོས་ཀྱི་ *fall, state of*
falling. ལུང་བ་སྐྱོད་ *luñ-wa-bkgyoñ* one who
 saves the fallen; ཇེས་པར་ལུང་ *ni paṭ* sure fall,
 a sin (*Jig. 11*). རྣམ་པར་ལུང་ *vi paṭ* [fallen
 away] *S.* ཡོངས་ལུང་ *pa ri chit* lost, swerved.

ལྷུང་བཟེད་ *lhuñ-bzed* = སྒྲོང་ཡོང་པའི་པུང་པ་ *begg-*
 ing platter, the alms bowl of Buddha
 and of the Buddhist monks in which food
 or edibles are thrown by alms-givers. ལྷུང་
 བཟེད་འཕྲོལ་ *lhuñ-bzed-htshol* པ་འཕྲིའི་ཇི་ [search-
 ing all round an alms bowl]S. ལྷུང་བཟེད་ཅུང་ཏུ་
lhuñ-bzed chuñ-nu ཀུཔ་འཇུག་ small platter.
 ལྷུང་བཟེད་འཇུག་པ་ *lhu-bzed-hthañ-wa* པ་འཇུག་ལས་
 to hold out the alms bowl, one holding it
 out, a Buddhist monk; ལྷུང་བཟེད་གུབ་པ་ *lhuñ-*
bzed-gubs alms-bowl case, the bag in which
 the begging platter is kept or carried;
 ལྷུང་བཟེད་ཐག་པ་ *lhuñ-bzed thag-pa* the straps
 or strings by which this begging platter
 is suspended and carried; ལྷུང་བཟེད་ཁྱེབ་པ་ *lhuñ-*
bzed-khebs པ་འཇུག་ལས་ alms bowl cover.

सुदयस *lun-yas* (सुदयस) मेरुदू; n. of a number (*S. Lex.*).

ལྷན་ *lhun* mass, bulk ལྷན་ཅན་ *massy, bulky* ;
 ལྷན་ཆེ་བ་ *very large*. ལྷན་གྱི་བ་ *lhun-grub* or
 ལྷན་གྱིས་གྱུབ་པ་ *འཇམ་མཐོག་ལྷན་གྱིས་གྱུབ་པ་* *miraculously*
sprung or grown, formed all at once ; self-
created, not contrived by human labour ;
 བཤོལ་བ་དང་བཟའ་བ་ལྷན་གྱིས་གྱུབ་པ་ལས་ *clothes and food*
having come forth from themselves (Dzl.) ;
 ལྷན་གྱི་བ་ *lhun-grub* is also noun personal.

ལྷུན་ཆགས་ *lhun-chags* unchanging (Yig. 8).

ལུན་པོ་ *lhun-po* मेरु; heap mountain, hill,
 upheaval; रिराब་ལུན་པོ་ *ri-rab lhun-po* the
 mountain Sumeru. तशी-ལུན་པོ་ “*Tashi-*
lhunpo” मङ्गलकूट heaps of glory, auspicious
 events or things; n. of the great monas-
 tery near Shigatse.

ལུམས་ *lums*, resp. for མངལ་ གསེ་ the womb: ལུམས་སྤྲུག་པ་ to enter the womb, conception; ལུམས་སྤྲུག་ཁྱེད་པའི་དུས་མཚན་ religious festival to commemorate the time of the conception (of Buddha).

ॐ *Uhur* = devotion, earnest application.

ལྷུར་བཤེས་པ་ *lhur-bshes-pa* resp. for ལྷུར་བེན་པ་
= མཁས་པ་ དཔལ་ sympathy commiseration (*S. Lex.*; (*Yig.* 15).

५३) ध the-wa, v. sle-wa.

ལྷན་ *then* = བྲ་གི་ཐག *brag-gi-hog* the part
of the belly below the breast.

ལྷོབ *lheb* in དབྱགས་ལྷོབ་ལྷོབ་ཏུ་འདྲག་པ *dbugs*
lheb-lheb-tu hdug-pa (*Pth.*) gasping for
 breath (*Jä.*).

ལྟོན་ *them* just now, at present, directly,
instantly C.; ཤི་ལྟོན་བསྐྱེད་བཅོང་ he has just now
arrived; ལྟོན་བསྐྱེད་ has just been killed.

ਭੇਖ'ਭੇਖ *them-them* = ਭੇਬ'ਭੇਬ *lheb-lheb* gasping like a fish when taken out of water.

ལྷོ་མ་ *lhes-ma* = ལྷོ་མ་ *lhas-ma*; also = the act of twisting, plaiting (*Jā.*).

ལྷོ *lho* 南 the south; ལྷོ་ནམ་ཐང་ come from the south; ལྷོ་བཅའ་བྱ་བྱེད་ the continent of Jambudvīpa in the south; ལྷོ་ཐུབ་ *lho-mub* 南西, south-west, ལྷོ་ཕྱོག་ *car-lho* 南东, south-east; ལྷོ་, ལྷོ་ཕྱོག་ལ་ to the south, towards the south. ལྷོ་ཕྱོག་ *lho-phyogs* the south, southern direction: ལྷོ་ཕྱོག་ལྷོ་ *lho-phyogs-skyoñ* the guardian of the south an epithet of the lord of death (*Mñon.*). ལྷོ་ཐུབ་ཕྱོག་ལྷོ་ *lho-mub phyogs-skyoñ* the guardian deity of the south-west an epithet of Rāvaṇa the king of the cannibal-goblins, the king of Lañkā (*Mñon.*). ལྷོ་བཞོན་ *lho-bgroñ* the moving of the sun towards the south ལྷོ་བཞོན་དང་བྱང་བཞོན་ (*Ya-sel.* 48).

ལྷོ་ཁ་ *Lho-kha* the tract where the Tsangpo turns its course southward, n. of the south-eastern part of the province of Ü, with *Rtse-thañ* (Chothang) as its chief town.

ལྷོ་པ་ *lho-pa* (lit. the southerner) the Tibetan tribes in Sikkim and Bhutan. ལྷོ་བཟུག་པ་ *lho-hbrug-pa* the southern Buddhists belonging to the *Hbrug-pa* sect, i.e., the people of Bhutan.

ལྷོ་བྱག་ *Lho-brag* province of S. Tibet bordering Bhutan (*Rtseñ.*).

ལྷོ་བྱག་གུབ་ཅེན་ལམ་གྱི་རྩེ་རྩེ་ *Lho-brag grub-chen las-kyi rdo-rje* n. of a celebrated lama of Lhobrag.

ལྷོ་གླག་ *lhog* acc. to *S. Lex.* ལོ་མཆོད་ལྷོ་གླག་ a fatal disease = ལྷོ་གླག་པ་ *glog-pa* a large ulcer or sore (*Sch.*) cancer, cancerous, ulcers

ལྷོ་གསུམ་པ་ *lhogs-pa* = བཞུག་པ་ *bzlog-pa*, in ཡང་དམག་བྱས་ནས་ཁོ་ལ་བརྒྱབ་ན་ལྷོ་གསུམ་པར་སྐྱང་ཏི་ (*A.* 127).

ལྷོ་ང་ *lhoñ* 1. dangers, metaphysically said to be of three kinds:—(1) ལྷོ་ང་ལྷོ་ང་ལྷོ་ང་ *phyiñ-lhoñ* external or physical dangers, those arising from evil-spirits, enemies, robbers, wild animals, fire, water, wind, etc.; (2) ལྷོ་ང་གི་ལྷོ་ང་ *nañ-gi-lhoñ* internal dangers, those arising from diseases of the body; (3) ལྷོ་ང་ལྷོ་ང་ལྷོ་ང་ *sañs-pañ-lhoñ* dangers of secret or concealed origin, i.e., mental suffering, agony of the mind, depression of spirits and ravings of the heart, etc. 2. vexation, anger; ལྷོ་ང་ལྷོ་ང་ *lhoñ-ñor* he has lost the ལྷོ་ང་ *lhoñ* is said of one who was not equal to the exertions of incessant meditation, and who in consequence has lost his senses (*Jā.*).

ལྷོ་དྲ་ *lhod-pa*, ལྷོ་དྲ་ *lhod-po* = དལ་དྲ་ slow, also ལྷོ་དྲ་ *glod-pa* or ལྷོ་དྲ་ *lod-pa* loose, relaxed, unstrung, slackened, ཡང་ལྷོ་དྲ་ of the limbs, e.g., when death approaches; ལྷོ་དྲ་ལྷོ་དྲ་ *lhod-pa sgrim-pa* to tighten what is loose. ལྷོ་དྲ་ལྷོ་དྲ་ = དལ་དྲ་ལྷོ་དྲ་ gradually, in slow course, smoothly (*Yig.* 39); ལྷོ་དྲ་ལྷོ་དྲ་ལྷོ་དྲ་ *lhod-lhod gtoñ-wa* to slacken. ལྷོ་དྲ་ལྷོ་དྲ་ *lhod-de* = ལྷོ་དྲ་ལྷོ་དྲ་ *brel-wa med-pa*, without hurry or haste, slowly: ལྷོ་དྲ་ལྷོ་དྲ་ *ye-re, lhod-de* (*A.* 150). 2. of the mind: easy, careless, unconcerned: ལྷོ་དྲ་ལྷོ་དྲ་ལྷོ་དྲ་ *lhod-de ñol-cig* sleep well! sleep soundly! (*Ghr.*); ལྷོ་དྲ་ལྷོ་དྲ་ལྷོ་དྲ་ *blo-lhod-gyis la-ñod* relate the matter calmly, coolly (*Jā.*). ལྷོ་དྲ་

ལྷོ་དྲ་ལྷོ་དྲ་ *lhon-pa* = ལྷོ་དྲ་ *glon-pa* to return, to give or pay back (*Cs.*).

ཨ

ཨ I: is the last letter of the Tibetan alphabet corresponding in sound to the first letter of Sanskrit and the English *a*. The Tibetans include it in both the vowels and consonants of their language. As without it no consonant can be sounded it is regarded as a *གསལ་བྱེད་*. The *ཨ* is also specially called *སྐྱེ་བམེད་པའི་ཡི་གེ* *skye-wa med-pahi-yi-ge*, probably because all speaking depends on and is rendered possible only by a previous opening of the glottis; hence this letter is a symbol of the deity or of the *ཚམས་སྐྱེ་* *chos-sku* that was before everything else. Thus *སྐྱེ་རམ་གཟུགས་* *Spyan-ras-gzugs* addresses a celestial Buddha with *ཨ་མྱེས་མེད་ནམ་དག་ཚམས་ཀྱི་དབྱིངས་*. Other glosses on the letter affirm: *ཨ་ནི་ཡིག་འབྲུག་གི་མཚན། རྣམ་ཆེན་ཡི་གེ་དམ་པ་ཡིན། ཁོང་ནས་བྱུང་བ་སྐྱེ་བ་མེད། རྒྱུ་འབྱུང་པ་མེད་པ་ལྟར་* (*K. g. 7, 3*); *ཨ་ནི་ཡིག་འབྲུག་གི་གཏོར་* (*K. g. 3, 42*). 2. num. 30.

ཨ II: = resp. *ལགས* *lags* in conversation; in addressing a great man *སྐྱེ་ཞབས་ལགས་* *sku-shabs-lags* (or colloq. *སྐྱེ་ཞགས་ལགས་* *sku-shogs-lags*) your honour! the reply will be “*ཨ་མེད་*” If, however, the superior person calls his servant *ཞབས་བྱུང་ལགས་* *shabs-druñ-lags*, the reply will be *ལགས་* *lags* or *ལགས་སྐྱེ་* *lag-sku-shogs*.

ཨ III: in mystic Budh. *ཨ་ནེས་བྱ་བ་* *a shes-bya-wa* = *དམ་ཆོག་* *dam-tshig* (*K. g. 1, 179*). *ཚམས་མཐམ་ཅད་ཀྱི་སྒོ་ཞྭ་* *chos thams-cad-kyi sgo-ste*, *ཚམས་ནམས་སྐྱེ་བམེད་པའི་དྲན་བློ་ནྟོན་* (*K. d. 3, 114*)—*མི་འཇིག་པའི་* *mi-hjig-paho*—*མི་ཐག་པའི་* *mi-zag-paho*—*ཡོན་ཏན་གྱི་ཚལ་* *yon-tan-gyi tshogs* and *སྐོབ་དཔོན་* *slob-dpon* (*K. my. 7, 209*).

ཨ IV: in the Ladaki dialect stands for *de* that, both alone and in compounds: *ཨ་ནས་* *a-nas* from that, *ཨ་ནར་* *a-nar* and *ཨ་ན་རུ་* *a-na-ru* there, thither. Also *ཨ་བོ་* *abo* = that (v. A. H. Francke in Journ. Asiatic Soc. Bengal, 1901).

ཨ་ཀ་ *A-ka* n. of a place in *Kham* (*Yasels. 46*).

ཨ་ཀ་བསོད་ནམས་བཟང་པོ་ *A-ka Bsod-nams bzañ-po* one of the successors of Tsongkha-pa in the hierarchical chair of *དགའ་ལྡན་* (*Gahdan*) (*Loñ. 3, 17*).

ཨ་ཀ་རུ་ *a-ka-ru* for *ཨ་ཀ་རུ་* n. of the tree *agaru*; *ཨ་ཀ་རུ་ཕུར་གཟུགས་* a wooden pin made of the tree called *agaru*.

ཨ་ཀམ་ *a-kam* = *མི་ཤིང་* fire-wood, fuel: *ཨ་ཀམ་ལྷོན་འདགས་* *a-kam rlon-hdeg* (*Rtsii*).

ཨ་ཀར་ *a-kar* = *ཐུར་པན་*; in *Sikk.* for red pepper or *Capsicum*.

‡ *ཨ་ཀ་རུ་* *a-kra-gu* n. of a fruit (*K. d. 7, 13*).

ཨ་ཀྱང་ *a-kyan* incorrectly for *ཨ་རང་*, as in *གཤེད་པའི་ཨ་ཀྱང་རང་དྲག་བྱུང་* (*Rds. 10*).

ཨ་ཀྱད་ *a-krad* = *ཀོ་ཀྱད་* leather to make patches in shoes or portmanteaus; leather of old shoes.

ཨ་ཀྲོང་ *a-kroñ* (*a-toong*) a species of fern.

ཨ་ཀ་ *a-kha* also *ཨ་ཁ་ཁ་* and *ཨ་ཁག་* exclamations expressive of bereavement, failure, mistake, etc.: *ཨ་ཁ་ཁ་དཀོན་མ་ཐད་དཀོན་མ་ཐ་ནེས་གསུངས་* (*Khrid. 38*).

ཨ་ཁུ་ *a-khu* uncle, father's brother.

Syn. ཁུ་ལོ་ *khu-wo*; ཕ་ཡི་ཐུན་ཐུ་ *pha-yi spun-sla* (*Mñon.*).

† ཨ་ག་རུ་ *a-ga-ru* མི་མཁའ་, ཡག་པོ་ the aloe-wood, calambac; of three species, ཨ་ར་ཁུ་ *ar-skya* the grey species, ཨ་ར་ནག་ *ar-nag* black, and ཨ་ག་རུ་གོ་མོ་ *a-gar go-sñod*: ཨ་ག་རུ་ནི་མེ་ལ་རིས། རྩི་ཆེ་རྩེ་རྩེ་ན་པའ་ (*Mñ. rda. 7*).

Syn. མཛོལ་ཐུན་ཐུ་ *mdsoes-sbyin-byed*; རྩི་ཁིམ་ རྩི་ལ་ *dri-shim ljon-pa*; མི་བདག་དགའ་ *mi-bdag-dgah*; ཐམ་བའི་ཐུང་པོ་ *thal-wahi sniñ-po*; འདབ་ཐུང་ ཅན་ *hdab-zuñ-can*; རྟག་མཁའ་ཀྱི་ཚན་དན་ *nags-kyi tsan-dan*; དུས་ལ་ཐུས་ *dus-la-skyes*; དུས་རྩིས་འབྲང་ *dus-rjes-hbrañ*; རྩི་ཡི་ཤིང་ *dri-yi-ñin*; ཚན་དན་མེད་པོ་ *tsan-dan ser-po* (*Mñon.*).

ཨ་ག་རུ་ནག་པོ་ *a-ga-ru nag-po* རྒྱུ་མཁའ་ the best quality of aloe called also ཨ་ག་རུ་མཚན་ག་ *a-ga-ru mchog*.

Syn. ཐུང་བའི་རྩི་ *phreñ-wahi-dri*; རྩི་ཐུན་ *muñ-ldan*; བཀྱ་ཤིས་ཅན་ *bkra-ñis-can*; རྩིང་འཛོལ་མ་ *rluñ-hjoms*; ཤིང་ནག་མཚན་ཐུན་ *ñin-nags mdog-sbyin*; མཐུན་ནག་པོ་ *safi-gur nag-po*; ཤི་ཤི་པ་ *ñim-qa-pa* or ཤིང་ཤི་པ་ *ñin-qa-pa* or ཤི་པའི་ཤིང་ *qa-pahi-ñin*.

ཨ་ག་རུ་འཛོལ་ *a-ga-ruhi than* ཡག་པོ་མཁའ་, མི་མཁའ་པ་མཁའ་.

ཨ་གྱིས་ *a-gyis* an interrogative pleonastic term signifying: have you done it or done so?

† ཨ་ག་རུ་ *A-gastyā* ཡག་པོ་ n. of an ancient Rishi.

ཨ་ཁྱོ་མི་འགྲོ་ *a-hgro mi-hgro* also ཨ་ཁྱོ་མི་འགྲོ་ do you go or not go; is cognate to ཨ་ཡོང་མི་ཡོང་.

ཨ་སྒོར་ *a-sgor* ear ornament of women: གཤེད་ཀྱི་ཨ་སྒོར་ a gold ear-ornament (*Rtsñ.*).

ཨ་ཅུག་ *a-cug* 1. ankle-bone (*Jä.*). 2. an interrogative interjection, 'have you put it in'? 3. expression of sudden pain.

ཨ་ཅང་ *a-can* = in the colloq. ཡོས་ of course, oh, yes, it must be: ཨ་ཅང་དེ་ཀུན་གྲགས་ཐོང་ཁྲིམ་པའི་ཚེག་ (*Hbrom. 192*).

ཨ་ཆེ་ ཨ་ཅེ་ *a-ce* = ཨ་ཆེ་ *a-lce* madam, sister; ཨ་ཅེ་མོང་ madam has left (*Hbrom. 49*); ཨ་ཆེ་ལགས་ O, madam! ཨ་ཆེ་ལགས་ཟིན་པོ་ཆེ་ *a-lce-lags rin-po-che* your ladyship (*Yig. 44*).

ཨ་ཅུ་ *a-chu*, ཨ་ཅུ་ཅུ་ཅུ་; interj. expressive of pain from cold, hence. ཨ་ཅུ་ཅེ་བ་ n. of one of the cold hells: ཐུན་གསལ་ཐུན་མི་ཅན་ པ་འདྲན་པས་ཨ་ཅུ་ཅུ་ (*Khrid. 38*) issues forth uninterrupted crying from agony, *achu, chu*. ཨ་ཅུ་ཅེ་བ་ *a-chu ser-wa* ཅུ་ཅུ་བ་; one of the eight cold hells of the Buddhist purgatory (*M.V.*).

ཨ་ཆེ་ *a-che* 1. an elder sister of a female person. 2. *W.* wife, mistress, madam, used as address and otherwise (*Jä.*).

ཨ་ཆེ་ཐུ་ *A-chi-thu* n. of the Regent of Tibet during the time that གཤེད་ཤེ་ *She'-dā* was prime minister of Tibet (*Yig. k. 12*).

ཨ་མཚོད་ *a-mchod* (vulg.) a priest who performs the daily religious services in a church or monastery.

ཨ་ཇོ་ *a-jo* used in *Lh.* and *Tsang.* for ཇོ་ལགས་ *jo-lags* and ཇོ་ཇོ་ *jo-jo* 1. an elder brother of a male person. 2. Sir, Mr., gentleman, lord, used in addressing and otherwise; also: friend! 3. n. of a god: དཀའ་པོ་ཐུ་ཅུ་ཨ་ཇོ་བསྐྱབས་ (*Deb. ག. 37*).

ཨ་ནན་ *a-nan* = ཨ་ནན་ hesitation, hesitation to listen to one's advice; doubt as to whether one would listen or not: ད་རང་དེ་གཉིས་ཀྱང་གཏམ་གཅིག་བཏང་ནས་ཨ་ནན་ལྟ་ཅིང་ (*Rdsa. 21*).

ཨ་ཏ་ *a-ta* in *Koñ-po* for ཨ་ཇོ་ *a-jo* elder brother: ལྷ་ཡོལ་ལྷ་གདན་ཨ་ཏའི་རྩོད་ལུང་, also: father.

† **ཨ་ཏི་ག** *A-ti-ga* (in Tib. ཕུལ་བྱས་ *Phul-byuñ* the accomplished one) ʼཨ་ཏི་ག་; also called ཇོ་བོ་རྒྱུ་ or དཔལ་ལྷན་ཨ་ཏི་ག་ the Tibetan equiv. for Dīpamkara S'rijñāna, the celebrated Buddhist pandit of Bengal, who lived for thirteen years in Tibet and died at Nyethang near Lhasa in the beginning of the eleventh century A.D.

† **ཨ་ཏི་མ་ལྷེར** *A-ti ma-wer* a Bon god whose attributes resemble those of Avalokites'vara.

† **ཨ་ཏི་མུ་ཏ་ག** *a-ti mu-ta-ka* ʼཨ་ཏི་མུ་ཏ་ག་ a kind of flower growing on the plateaus of Tibet (*K. d. 5, 584*).

Syn. ʼཨ་ཏི་མུ་ཏ་ག་; དཔྱིད་པ་མུ་ཏ་ག་ *dp̄yid-bzañ*; དཔྱིད་ཀྱི་པ་མུ་ཏ་ག་ *dp̄yid-kyi pho-ñā*; སྤྱུ་རྩི་མུ་ཏ་ག་ *sbrañ-rtsi-skyes*; འབྲས་བུ་ནག་མུ་ཏ་ག་ *hbras-bu nag-smin*; བུ་ཏ་ག་ *bde-bzañ*; ལག་པོ་མུ་ཏ་ག་ *lag-hjoms* (*Mñon.*).

† **ཨ་ཏི་མུ་ཏ་ག** *a-ti muk-ta-ka* ʼཨ་ཏི་མུ་ཏ་ག་ [mountain ebony]S.

ཨ་ཐུལ *a-thul* or ཨ་ཐུལ་ *é-thul* a colloq. expression of doubt as to whether an enemy would be vanquished: ཨ་ཐུལ་ལྟོས་ (*Ljañs*).

ཨ་ཐོ་བ *a-tho-wa* beautiful, good (*Sch.*).

ཨ་ཐམས *a-thas* is explained as མཐོང་བ་ལ་རྟག་ བར་གསེར་བཤེད་པར་འཇོག་པ་ a phenomenon always occurring to one's self which is taken for reality.

† **ཨ་དཔེ་བུ** *A-dahi bu* ʼཨ་དཔེ་བུ་ the son of Aditi [the sun]S.

ཨ་དོགས་ *a-dogs* a table (*Sch.*).

ཨ་དོན་ *a-don* = མཆོད་བཤེད་པ་ *skye-wa med-pa* unborn, uncreated, self-existent.

ཨ་དུག་ *a-drag* (colloq.) doubt as to whether a thing is good or bad—I doubt if it is good! (*Rdsa. 26*).

ཨ་དུང་ *a-druñ*, རྩ་གཞོན་ 1. horseboy, one tending horses. 2. = རྩ་པ་དོན་ *drel-dpon* or རྩ་པ་དོན་ *chibgs-dpon* chief-groom, muleteer, but ordinarily a messenger who riding a swift horse carries official despatches. ཨ་དུང་རྩ་གསལ་ *a-druñ-rtā-ṣad* = རྩ་གསལ་ a messenger.

† **ཨ་དུ་མ་ཡ** *A-du ma-ya* ཨ་དུ་མ་ཡ་ n. of a country (*K. du. 5, 584*).

ཨ་ནན་ *a-nan* a little man, a dwarf (*S. kar. 177*).

ཨ་ནུ་ *a-nu* resp. address for a noble lady; n. of the mother of Thonmi Sambhoṭa, the father of Tibetan literature.

† **ཨ་ནུ་ན་** *A-nū-na* n. of a mountain situated to the east of Jambudvīpa (*K. d. 5, 267*).

ཨ་ནེ་ *a-ne* 1. an address to a Buddhist nun; a caressing word of address towards a nobleman's son. 2. uncle's wife, father's brother's wife.

ཨ་ནེ་མཚོ་ *a-ne ma-mo* a certain red worm or vermin (*Rtsii. 83*).

ཨ་གནད་ལྟོས་ *a-gnad kta-wa* to see or examine as to the condition of a thing, any scruple about a thing or matter.

ཨ་པ I: *a-pa* 1. བཤེད་པ་ father = ཨ་པ་ *a-pha*. 2. expression of compassion, or mercy: ཨ་པ་མེས་པོ་འཇགས་ཀྱིས་ alas, all animals (*A. 19*).

ཨ་པི་ *a-pi* an interjection expressive of wonder when one perceives a thing of which he had no knowledge before: ཨ་པི་དེ་ འདྲ་ཡིན་པ་ངས་མ་ཤིས་ indeed, that it was so I did not know!

ཨ་པོ་ *a-po* 1. the junior husband of a Tibetan woman; also = youthful husband

of an elderly woman. 2. address for an elderly man: ཨ་པོ་རང་ཁོ་ན་ཡིན་གསུངས་པས་ (A. 104); རེད་གྲིས་ནོར་རྩམ་འཛོམ་པའི་ཨ་པོ་ཡིན་ (Rdsa. 11).

† ཨ་པ་བ་ག། *a-pa ba-ka* राजपुत्र; royal personage, official, (mystic) (K. g. १, 28).

ཨ་པ་ *a-pa* or ཨ་བ་ *a-bra* applied to several species of *Lagomys* or tailless shrew.

ཨ་པ་ *a-pha* 1. for པ་ *pha* father; ཨ་པ་ཚེན་པོ་ *a-pa chen-po* the elder husband of a woman who is held to be father of all the children born of her; ཨ་པ་ཆུང་ཆུང་ the younger husband and junior father of her children. 2. uncastrated male animal, cf. པ་.

ཨ་པོ་ང་ *a-pho-ña* = ཁོ་པོ་ང་ I myself (མི་པོ་ཏྲ་ལ་ང་ I the man).

ཨ་ཕྱི་ *a-phyi* = ཕྱི་མ་ *phyi-mo* grand-mother (Mil., Jā.).

ཨ་ཕྱི་མ་ *a-phyim* old woman, goody, dame (Sch.).

ཨ་ཕྲག། *a-phrag* = ཨ་མ་ཕྲག། *a-ma-phrag* the breast-pocket attached to a Tibetan robe: ཨ་ཕྲག་ཏུ་ཐུབ་ *a-phrag-tu sdu-wa* to put into the bosom; colloq. = ཨ་བ་ག།.

† ཨ་བ་དྲུ་ཏི་ *a-wa dhu-ti* = དྲུ་ཏི་ *dhu-ti* (མྱོག་ཅ་དབུས་མ་ *srog-rtsa dbus-ma*) the central life-vein for the རྒྱུ་ in the human body.

ཨ་བའ་ *a-baŋ* for བའ་པོ་ the husband of the father's or mother's sister (Cs.).

ཨ་བར་ *a-bar* abbr. of འབར་ and འབར་ (Rtss. 76).

ཨ་བོ་ཙེ་ *a-bo-tse* 1. acc. to Sch.: good, tolerable, middling. 2. ཨ་བུ་ཙེ་ in colloq.

ཨ་བྱག། *a-byag* name of a medicine.

ཨ་བྲས་ *a-hbras* n. of a kind of fruit in appearance like the bulbous excrescence of the maple tree: ཨ་བྲས་མཁའ་མའི་ནད་པ་མཚན། ཨ་བྲས་ the fruit a-de' is very useful in kidney disease.

† ཨ་བྱི་པ་ *a-bhi-sa* n. of a medicinal fruit: ཨ་བྱི་པ་ཡིས་མགོ་རྒྱལ་དྲག་ནད་སྟེན་.

ཨ་མ་ *a-ma* གསུམ་, མ་མེད་; colloq. of མ་ mother: ཨ་མ་ཕྱི་ཚེན་ my kind mother; ཨ་མ་གྱིས་ *a-ma gyis* you be to me a mother, behave to me as a mother.

ཨ་མ་ང་ *a-ma-ña* an expression of sorrow.

† ཨ་མ་དེ་བ་ *A-ma de-wa* (ཕ་མཐོག་མེད་) (= རོད་དཔག་མེད་) Tibetan corruption of the name of Amitābha.

ཨ་མི་མུ་མེ་ཁྲི་དོ་ *A-mi mu-zi khri-do* one of the earliest tribes of Tibet; acc. to some: an ancient dynasty (J. Zan.).

† ཨ་མུ་ཀློག་ *a-mu-kam* མུ་ཀློག་ = དུར་ཁྲོད་ *dur-khrod* cemetery (mystic).

† ཨ་མུ་ *a-mra* ལྷུ་མུ་, མུ་མུ་ mangoe; ཨ་མུ་ཤིང་ *a-mra-ŋiŋ* མུ་མུ་ཤིང་ the mangoe tree.

Syn. for both:—མུ་ཤིང་ལྷུ་ཤིང་ *sbrañ-rtsihi pho-ña*; དཔྱིད་ཀྱི་ཤིང་ *dpayid-kyi-ŋiŋ*; མུ་ཤིང་ལྷུ་ཤིང་ *ma-gan-da*; ཀློག་ཤིང་ལྷུ་ཤིང་ *rkañ-drug-tsheŋ*; མུ་ཤིང་ལྷུ་ཤིང་ *mñon-hdod*; མུ་ཤིང་ལྷུ་ཤིང་ *bslab-pahi-ŋiŋ*; མུ་ཤིང་ལྷུ་ཤིང་ *cū-ta a-mra* (Mñon.).

ཨ་མུ་ཤིང་ལྷུ་ཤིང་ names of the best kind of mangoe:—མུ་ཤིང་ལྷུ་ཤིང་ *bcud-bzañ*; དཔྱིད་ཀྱི་ཤིང་ལྷུ་ཤིང་ *dpayid-kañi-gñen*; མུ་ཤིང་ལྷུ་ཤིང་ *sa-ha ká-ra*; ཤིང་ལྷུ་ཤིང་ *dri-shim a-mra*; ཨ་མུ་ཤིང་ལྷུ་ཤིང་ *a-mra khyad-par-can* (Mñon.).

† ཨ་མུ་ཤིང་ལྷུ་ཤིང་ *ā-mrahi ho-ma* ལྷུ་ཤིང་ལྷུ་ཤིང་ [froth of milk; milk and mangoes] S.

† ཨ་མྲི་ཏ་ *a-mri-ta* མུ་མུ་; nectar, ambrosia.

‡ མ་མི་ཏ་ནི *a-mri ta-nam* = བདུན་རྩི་གནས་ the place of nectar (mystic) (*K. g. 1, 28*).

མ་མོ *a-mro* for མ་མུ *a-mra* mangoe (*S. kar. 179*).

‡ མ་ཙ *a-tsa*, or མ་ཙམ་ an expression of wonder or pity.

‡ མ་ཙ་ར *A-tsa-ra* a corruption of Acharya, the general name by which Indian people particularly Bengalis are known to the Tibetans: མ་ཙ་ར་མ་གཤེན་ ཡོད་པ་ཤེས་ནས་ (*A. 67*) the Indians knowing, perceived that there was gold. 2. in *Mil.* a species of hobgoblin or spectre (*Jä.*). 3. the clowns in the Tibetan religious dances who are caricatures of the Indian Brahmans.

‡ མ་ཙ་ར་དམར་པོ་ *A-tsa-ra dmar-po* n. of an Indian saint (*A. 66*).

མ་ཙི *a-tsi* an expression of wonder: མ་ཙི་ར་ཤི་རྒྱ་གར་ན་ད་དུང་ངོ་མཚར་ཅན་གྱི་གཏམ་ཡོད་ (*A. 107*).

མ་ཙི་ཙེ *a-tsi-tshi* an expression of repentance, regret: མ་ཙི་ཙེ་མ་ཡང་ཤི་བ་པ་ཡིན་པ་དུག་.

མ་ཙ *a-tsha* or མ་ཙཙ *a-tsha-tsha* an interj. expressing pain occasioned by burning heat or fire.

མ་ཙོར *a-tshor* an interjection or interrogation: གཟུགས་མ་ཙོར་ are you unwell, you are ill?

མ་འཚམ *a-htsham* in Sikk. = is it all right?

མ་མཚར *a-mtshar* = ཡམ་མཚར་པོ་ *ya-mtshar-po* wonderful, curious.

‡ མ་ཇ་ག་ར *a-dsa ga-ra* རྩ་གྲུག་ the python snake (*K. d. 2, 464*).

‡ མ་ཇ་ན *a-dsa-na* [*Vai. sh.*, མ་ཇ་ན *a-dsi-na* རྩ་གྲུག་] the hairy skin of a black antelope which serves the religious student for a couch, seat, covering, etc.; Tibetan writers use the word for the animal itself: རི་དྲགས་མ་ཇ་ན་ཤི་པ་གསལ་ the skin of the *adsina* antelope.

‡ མ་ཇ་ར་བའི་ *A-dsi-ra wa-ti* n. of a river in ancient India (*K. du. 5, 395*).

‡ མ་མ་རྩུ་ནི་ *a-wa dhu-ti* air passage.

‡ མ་མ་བྲག་རྩི་ *a-wa brag-tri-ta* རྩ་བྲག་, = the language of the ghosts (*Yig. 7*).

མ་ཤང་ *a-shaŋ* colloq. for མ་ཤང་ཤང་ *shaŋ-po* mother's brother; མ་ཤང་ཚོ་ཤོ་ uncle and nephew.

མ་ཁུ་ཙི་ *a-hu-tsi* 1. = it is of no consequence, it does not matter. 2. n. of a plant = བྱ་པ་ཙི་ཙི་ *bya-po tsi-tsi* (*Jä.*)

མ་ཡང་ *a-ya-ha* = ར་དེ་འདྲི་བྱ་བ་མི་འདོད་ I am tired of that kind of work!

མ་ཡུ་ *a-yu C.* (= ཁུ་ཡུ་ *khü-yu*) hornless, of cattle (*Jä.*).

མ་ར *a-ra* 1. an interjection expressive of pain in the body. 2. n. of a guinea pig. 3. n. of a section of the monastery of Sera near Lhasa (*Loŋ. 2, 7*).

‡ མ་ར་བའི་ན *a-ra-wa tsi-na* a mystical and symbolical word peculiar to the charms about Jamyang Bodhisattwa.

མ་རག་ *a-rag* resp. བཞེས་རག་ *bces-rag C.*, འདོན་རག་ *hdon-rag W.*, arrack, brandy, the usual barley-brandy which is distilled in nearly every house (*Jä.*).

མ་རང་ག་ཤོ་ *a-raŋ-gom* an expression of hesitation as to believing a thing: འདི་འདྲ་མ་རང་ག་ཤོ་ (*Rdsa. 24*).

‡ ཨ་ཤོ་ར་ *a-ṣo ta-ra* a kind of worm growing in the clefts of withered trees (*K. d. 3, 456*).

ཨ་ཤོ་ལེགས *A-ṣo-legs* one of the early kings of Tibet who was son of king སྟོ་དེ་གུང་རྒྱལ *Spo-de guñ-rgyal* (*Yig. 65*).

‡ ཨ་ས་ན *a-sa-na* ཡུལ་སྟོན་ [the tree *Terminalia tomentosa*] *S.*

‡ ཨ་ས་ར་ *a-sa-ra* n. of a kind of flower (*K. d. 19, 12*).

ཨ་སམ *a-sam* acc. to *Sch.*: a thick sauce or broth, soup; ཨ་སྤར་ *a-sbyar* a thin broth (*Jä.*).

‡ ཨ་སི *a-si* རྩི་ཁྲི་ *gri knife* (*Mñon.*).

‡ ཨ་སུ་ར་འི་བྱག་ཕུག *A-su-rahi brag-phug* n. of a rock cavern in Sikkim visited by pilgrims of the *Rññ-ma* school.

ཨ་སུ་ *a-sru* for སུ་མོ་ *sru-mo* an aunt (*Sch.*).

ཨ་གསལ་ར་ *a-gsar* commonly ཨ་གསལ་ར་: རྩོད་པོ་ ར་ན་པ་རྒྱལ་ཨ་གསལ་ར་གྱིས་རྒྱལ་ཕྱན་གསལ་ར་པ་དེའི་གཞིག་གིས་བྱུང་ (*Pag. 300*).

ཨ་གསལ་པ་ལ་ *a-gsal-la* = མངོན་སུམ་ཏུ་ *adv. openly, manifestly, publicly* (*Jä.*).

‡ ཨ་ན་ *A-ha* = དབང་ཕྱག་ཆེན་པོ་ *Is'vara*, (mystic) (*K. g. 7, 216*).

‡ ཨ་ན་ཏེ་ *a-ho-ye* yes; acc. to *Jä.* an expression of laughter.

‡ ཨ་ལྷ་ར་བློ་ར་ *a-u-ra bri-ta* the language of the demons or Asura (*Yig. 7*).

ཨ་ཡིག་ *ā-yig* ཨར་, ཨཀར་, the letter A.

ཨ་གཙམ་ *ag-tshom* རྩག་ཙམ་ resp. རྩལ་ཙམ་ also beard of the chin, chin tuft (*Jä.*). ཨ་གཙམ་ཅན་ *ag-tshom-can* or ཨ་གཙམ་ཅན་ *ag-tshar-can* a bearded or shaggy man; name for goat (*Mñon.*)

ཨ་གསལ་ར་ *ag-gsar* lover of new things (*Tsh. yañ. 643*), fickle-minded.

ཨང་ *añ* 1. sbst. = འཛམས་པ་? ཨང་རྩ་, ཨང་རས་ loin-cloth *C., W.*; ཨང་བྱང་ under-garment, ཨང་རས་ trousers, breeches (*Pth.*). 2. interj.: well then! now then! well! ཨང་མི་ཁྱེད་ *añ-mi-khug*, in མི་ཡིས་པོས་བྱང་ཨང་མི་ཁྱེད་ (*Khrīd. 51*).

‡ ཨང་ག་ *Añ-ga* འཕྲན་ ancient name of modern Bhagalpur. ཨང་གའི་རྒྱལ་པོ་ *Añ-gahi rgyal-po* འཕྲན་ར་ཀ་ an epithet of Karna the first born of Kunti the mother of the five Pāṇḍava brothers (*Mñon.*).

ཨང་གི་ *añ-gi* in colloq. “añ-ki,” figure, number, cipher, usually added to the ordinal numbers in speaking, e.g., ཨང་གི་དང་པོ་ “añ-ki tañ-po” the first, also: of best quality. ཨང་གྲངས་, ཨང་ཡིག་ numeral figure.

‡ ཨང་གུ་མི་ *añ-gu-li* འཕྲན་ཁྱིའི་ the finger; = ཡན་ལག་ hand limbs.

‡ ཨང་འགའ་ར་ག་ *añ-hgañ-rag...* རྩོད་པོ་ ར་ན་པ་ *rtogs-ldan-gyi dor-ma* ར་ན་པོ་, ཇམ་ལྷོ་ལྷོ་ the trousers worn as an under-garment by Tantrik priests in Tibet.

ཨང་མཚེ་ *añ-ma-tsi* acc. to *Sch.* = flies, winged insects.

ཨང་མོ་ནིག་ *añ-mo-nig* = པ་ཤུ་ཆ་མཐུག་ [a white woollen covering or blanket] *S.*

ཨན་ *an* in *W.* white chalk (*Jä.*).

‡ ཨན་ཏམ་ཐ་ *an-tas-tha* འཕྲན་ཐ་ = རྩོད་པོ་ཅན་ *smegac-can* (mystic) (*K. g. 19, 28*) [Literally signifies “standing at the end.” The letters *y, r, l, v* and *h* are called *antastha*] *S.*

ཨན་རྩོད་ *an-stoñ* (= རྩོད་གསལ་དང་པོ་ *ske-tshigṣ dañ-po*) cervical vertebra.

‡ ཨན་དཀྱིལ་ *an-da-rñil* རྡོ་རྒྱལ་ sapphire.

ཡན་གདམ *an-gdoṣ* Chinese “life-boards” or head and arm stocks; ཡན་གདམ་ལ་ལ་འདྲེག་པ་ to put (a person) into the stocks.

ཡན་འདར *an-hdar* in *C.* 1. board, plank, panel. 2. ལྷགས་ཀྱི་ཡན་འདར་ acc. to *Cs.* an iron instrument of torture; acc. to *Thgy.* a kind of press (*Jā.*).

ཡབ་བཏབ་པ་ *ab-btab-pa* = རྒྱ་བཏབ་པ་ or རྒྱ་བཏབ་པ་ (*Mñon.*).

ཡམ་ཚོག་ *am-chog* col. for རྩ་མཚོག་ *ṛna-mchog* the ear; རྩ་མ་བྲག་ *ṣnam-brag* the bosom (*Jā.*).

ཡམ་ཕྲག་ *am-phrag* breast-pocket of the Tibetan.

ཡམ་བན་ *am-ban* the Chinese Residents in Tibet, political and military officers, two of whom are resident at Lhasa.

ཡམ་གཅིག་པ་ *am-gtsigs* pressure of the lower lip with the upper teeth (in despair or out of anger): —གཞན་ཕྱི་ལ་ཡམ་གཅིག་པ་དམ (*Rdsa.* 18).

ཡར་ཀ་ *ar-ka* or ཡར་ག་, also བེར་ག་ plaster floor made of pulverized marble and oil (*Jā.*). ཡར་ཅན་ *ar-chen* a plaster floor or a floor made of pebbles (*Rtsii.*). ཡར་ལས་ *ar-las* the work of making a floor with pebbles, marble, or plaster (*Rtsii.*).

† ཡར་ཀ་མེ་རྟག་ *ar-ka me-tog* རྩ་མེ་རྟག་ [flower of the plant *Gynandropsis pentaphylla*] *S.*

ཡར་སྐྱ་ *ar-skyā* a fragrant tree which is used in medicine and yields frankincense (*Rtsii.*).

ཡར་གོན་ *ar-gon* offspring of parents not having the same rank, nor the same religion, and not belonging to the same nation; in *Ld.* (*Jā.*).

ཡར་རྩི་ *ar-ti* or ཡར་རྩི་ཁ་དམར་ *ar-ti kha-dmar* cloth of raw-silk imported from Assam, having three stripes lengthwise; it is used for wrappers by the middle class Tibetans (*Rtsii.*).

† ཡར་ཏྲ་མེ་རུ་ *Ara dha-me-ru* (lit. half Meru) fabulous mountain situated beyond the continent of *Kuntu dgah-war gur-paḥi gñiñ* and said to contain mines of *waidurya* (lapiz lazuli) guarded by two *Rākṣasa* called *Māndehā* and *Rāma*. Beyond that mountain is said to be a great ocean containing sea-elephants and sea-hogs (*K. d. २, 281*).

ཡར་ནག་ *ar-nag* used in medicine and as incense (*Rtsii.*).

ཡར་པ་ *ar-pa* a thief, robber.

Syn. རྒྱ་པོ་ *rkun-po*; རྒྱ་མོ་ *rkun-mo* (*Mñon.*).

ཡར་མོ་ *ar-mo* n. of a bird (*Rtsii.*).

ཡར་མོ་ལི་ག་ *ar-mo li-ga* occurs in ཡར་མོ་ལི་ག་རྩི་ལོབ་ *ar-mo li-gaḥi rdo-leb* (*Gyal. S.*).

ཡར་ལག་དྲུག་པ་ *ar-la gñad-pa* *Sch.*: to be reduced to extremities, esp. to extreme misery (*Jā.*).

† ཡར་ཏྲ་ཀ་ *a-rdsa-ka* རྩ་མེ་རྟག་; cotton: ཡར་ཏྲ་ཀ་ལི་རྟག་པ་ *Gl.* cotton-capsule.

Syn. རྩི་དགའ་མེ་རྟག་པ་ *ñi-dgah-maḥi hbras-bu*; ལྷགས་ལི་རྟག་པ་ *lcam-paḥi hbras-bu* (*Mñon.*).

† ཡར་རྩི་མེ་རྟག་ *a-ra gñi me-tog* = རྩི་མེ་རྟག་ or ལྷགས་ལི་རྟག་པ་ *ṣbra-waḥam tsher-maḥi mo-tog* (*Mñon.*) drug used in vesicular eruptions *Med.*

† ཡར་དེ་བ་ *Arya de-wa* = རྣམ་གསུམ་པ་ལྷ་ the chief disciple of Nāgārjuna who succeeded

ཡུ་པ་ལེ་ཅོ་བ་ *ut-pa-lahi rtsa-wa* ར་ལུ་ lotus root.

ཡུང་གུ *uñ-gu* oil-lamp *C.* (*Jā.*).

ཡུན་ཅུང་ *un-chuñ* = བཟོན་ཅུང་ a young monk.

ཡུན་ཐུག *un-thug*, v. ཐུག *hu-thug*.

ཡུར་རྒྱ *Ur-rgya* a warm meal-porridge; fermenting dough *C.*

ཡུར་རྩོ *ur-rdo*, v. རྩོ *rdo*; ཡུར་བ་, v. དབུར་བ་; ཡུལ་འཕགས་ colloq. for གཡུལ་འཕགས་ (*Jā.*).

ཡུར་ནན *Ur-nan* n. of a religious sect: ཡུར་བུ་ཡུར་ནན་གྱི་ལུགས་ལ་བྱུང་བ་ཤོབ་ (*Deb.* ༧, 34).

ཡི *e* I: num.=120. 2. in *C.* and later literature, an interrogative particle usually put immediately before the vb. or the pron. standing in the place of the vb.: བདེ་མོ་ཡི་ཡོང་ I am afraid he is not well, is he happy; ཡི་རུས་མི་རུས་ shall we be able or not (*Mil.*). རེ་ཁྱུ་ཐོ་མྱིང་ཆེ་རྒྱུ་ཡི་ཡོང་ my uncle who is very gracious why should he be in trouble? (*A.* 128).

ཡི་དག *e-drag* = ཡག་གསུམ་, superfine, the best: ཡི་དག་ནང་གི་དག་ལེ་རེད་ (*Ljāñs.*). In the mystic language of Virūpākṣa the guardian Mahārāja of the west, we have: ཡི་ནེ *e-ne*, མི་ནེ *me-ne*, དད་ཕུ *dad-phu*, དད་པུ *da-dab-phu*, as expressions=misery, sin, the way and cessation of misery.

ཡི II: in Budh.: ཡི་ནེས་པ་ནི་སངས་རྒྱས་ཀྱི་ཚེས་ རྩེད་ཀྱི་རྒྱ་ལས་འདས་པ་དེ་བཞིན་པ་ཤིགས་ལེ་རྩོན་ནོ་ (*K. my.* ༧, 206).

ཡི III: n. of a place in Tibet (*Jig.* 9); ཡི་པ *E-pa* a native of E'.

ཡི་ལྷ་རྒྱ་རི་བ་ *E-lha rgya-ri-wa* n. of a scion of the ancient line of kings who belonged to the ministry under the 1st sovereign Dalai Lama (*Lof.* ༢, 9).

ཡི་ན་ཡ *e-ñā-ya*, ཡི་ན་མ་ རུ་ a fabulous black antelope with short legs and black eyes (*Jā.*).

† ཡི་ཏྭ་ཏྭ་ *e-tatta* = བཟང་བདད་བཟང་བ་ eating and drinking (mystic) (*K. g.* ༧, 215).

ཡི་འཕད *e-hthad* = ཡི་ཡོང་ has he come; also in མི་ཐམས་ཅད་གསད་ན་ཡི་འཕད་ if all are killed, would it be liked? (*Yig.* 58).

ཡི་དན *e-dran* = དན་ནམ་ *dran-nam* in རིམས་ལ་གང་ཡང་ལག་ལེན་ལ་འགུལ་བ་རང་ཡི་དན་ (*Rdsa.* 14).

ཡི་མ *e-ma*, ཡི་མའོ་ ཡི་མ་ནོ་ or *a-ma-ho* རྩམ་ཆེ་ (*A. K.* 1-6) interjection expressing compassion.

† ཡི་ལྷོ་ *e-wam* 1. རབ་མ་ yes, certainly, to be sure (*Vai.* 88). 2. in Budh. this is symbolical of ཡི་ *e* signifying (a) ཐབས་ *thab* རྒྱལ་པོ་ or (b) མདོ་ *mdo* = *Sūtra*; whilst ཡི་ལྷོ་ = (a) རིས་ཤེས་ or རིས་རབ་ *ces-rab* knowledge or wisdom or (b) རྒྱལ་མ་ *gñags* *Mantra* or the mystical part of Buddhism. 3. n. of a Buddhist religious work.

ཡི་རེད་ *e-red* = ཡི་ཡིན་ *e-yin* or ཡིན་ནམ་ *yin-nam*.

ཡི་རན་རྒྱལ་པོ་འཛིགས་མེད་ *e-ran rgyal-po hjigs-med* the yellow coloured myrabolan (*Smdn.* 109).

† ཡི་རན་ད་ *e-ran-da* कमसी, एरंड [the castor-oil plant] *S.*

† ཡི་ལ་ *e-la* दारिद्र्य = pomegranate.

ཡི་ལའི་བརྒྱུད་ *E-lahi-brgyud* an epithet of Vaiṣṇava the guardian of the northern quarter of the world.

ཡི་ལའི་འདབ་ *e-lahi-hdab* रसना, as met. = the tongue.

† ཡི་ལན་ *E-lan* n. of the empress of the tenth Tartar Emperor of China whose son was the Emperor Bogto (*Lof.* ༢, 10).

‡ ཨི་ལབ *e-lab* འལཔའ་ occurs in མག་ཅེག་ལབ་ རྒྱན་ན། ཨི་ལབ་ཀྱི་འདབ་ཀྱིང་མཚོ་མེར་མོ་ (Loñ. 3, 32).

‡ ཨིད་ཀྱ་མ་ཀྱ་ཀྱི་ཀྱ་ *ed-nu ma-kā-ka dhe-nu* n. of a bird (*K. ko.* 7, 2).

ཨིན་ *en* = རྩང་མད་ *cuñ-sad* : ད་ལན་ཨིན་ཅོམ་འབྱུམ་ རྣམ་མཛད་ (*A.* 144). ཨིན་ཅིག་ *en-cig* = རྩིབ་ཅོམ་ *hrīb-tsam* : ཨིན་ཅིག་མ་གསལ་དེ་ཅིག་ངས་ཁ་ཅེས་མཛད་ཅིག་ (*Beb.* 47). ཨིན་རེ་ *en-re* = རྩང་མད་རེ་ *cuñ-sad-re* a little only, ཨིན་ཅོམ་ *en-tsam* = རྩང་མད་ཅོམ་ *cuñ-sad-tsam* only a little; the little one (a pr. name).

ཨིན་ཅོམ་ *en-tsam* in ད་ལན་ཨིན་ཅོམ་འབྱུམ་རྣམ་མཛད་ (*A.* 144); and in རྩིབ་ཅོམ་ལོ་གསོ་མན་ཆ་ལག་ཏུ། ཨིན་ཅོམ་ཆ་གཅིག་ཀྱི་གར་ལུལ་བྱ་བཞག་ (*Sorig.* 160).

ཨིན་རེ་ *en-re*, fast, rapid : དུགས་པོར་ཉམས་ལེན་ཨིན་རེ་བྱེད་པའི་ཉམ་བཅུ་གཅིག་ཅོམ་ལ་དང་པོར་འཛིན་ལུས་ཤིག་པུ་ (*Deb.* 7, 36).

ཨིན་འདར་ *en-hdar*, v. ཨན་འདར་ *an-hdar* (*Jä.*).

ཨིམ་ཅི་ *em-chi* or ཨམ་ཅི་ *am-chi* or ཨིམ་ཅི་ *im-chi* a doctor or physician. Acc. to *Liç.* it is a Mongolian word.

ཨིར་ཀ་ *er-ka* C. v. ཨར་ཀ་ *ar-ka* (*Jä.*).

ཨིད་ཀར་བྱག་ *O-dkar-brag* n. of a rock-cave under a huge white rock in ancient India where the sage *Pha Danpa Sañs-rgyas* performed asceticism : དམ་པ་ཀྱི་གར་དན་དན་འདུག་ཟེར། ཨིད་ཀར་བྱག་ལ་སྐུབ་མཛེད་པམ་བའི་མཚོག་ལབ་ལུས་ལམ་གཅིག་པུ་ (*Deb.* 7, 37).

‡ ཨི་དེ་ལན་ *O-di-yan*, v. ཨི་རྒྱན་ *O-rgyan*.

ཨིག་མ་ *og-ma* = ཅོ་ཙུ་ *tsi-tsu*.

ཨི་ལྷོང་ *o-lodñ* or རོ་དོང་ *ho-dodñ* wind-pipe (*Jä.*).

ཨི་རོག་ཁྱུག་འགར་ *o-roḡ jug-hgar* the Jungar srad of Mongolia (*Loñ.* 2, 16).

ཨི་ལོ་ *o-lo* 1. = a boy, stripling in *Ts.* and *U.* 2. an earthen-ware tea-pot. 3. *Sch.*: the place where two rivers join, the confluence of two rivers.

ཨི་རྒྱན་ *O-rgyan* = ཡུ་རྒྱན་ *U-rgyan* the country of Odiyāna Sans. ཡུ་རྒྱན་; acc. to *Lam-yig*, the modern Gaznee in Cabul.

ཨིར་རྒྱན་རིན་པོ་ཅེ་ *Or-rgyan Rin-po-che* the chief epithet by which the Buddhist Saint Padma Sambhava is known to the Tibetans (*K. thang.* 95). The different names under which the saint Padma Sambhava is adored in Tibet are:—(1) ཡད་མ་འགྲོ་མགོན་ཆུལ་; (2) ཡད་མ་དབང་ལྷུག་མགོན་; (3) ཡད་མ་གྲུབ་པའི་ཐོག་མ་; (4) ཡད་མ་ཅེ་མཚོག་ཆུལ་; (5) ཡད་མ་མཁའ་འགྲོ་འདུང་ལྷུག་; (6) མགོན་པོ་ཐེང་ལུ་; (7) ཡད་མ་ནག་པོ་རྩྱེད་པ་; (8) རྩུ་རྩུ་མཁའ་ཁྲིང་ཆུལ་; (9) ཡད་མ་མ་ར་ད་; (10) ཡད་མ་མངའ་བདག་ཆུལ་; (11) ཡད་མ་ཀྱན་རྒྱུ་; (12) ཡད་མ་ཆགས་མཚོག་ཆུལ་; (13) ཡད་མ་འགྲོ་བའི་རྒྱལ་མ་; (14) ཡད་མ་འབྱིན་ལམ་མགོན་; (15) ཡད་མ་དྲན་ཡོད་ལགས་པ་; (16) ཡད་མ་གཟི་བརྗེད་པོར་འབྲོ་; (17) ཡད་མ་རྩོ་མེ་རྩལ་; (18) རིགས་ལྷན་ཡད་མ་དཀར་པོ་; (19) ཡད་མ་བཟླ་; (20) ཡད་མ་ཐོད་ལྷེད་ཆུལ་ (*K. thañ.* 95).

ཨོ་ *Om* the famous mystic syllable used separately as well as in various collocations.

ཨོ་མཛེད་ *om-mdsad* ཡར་མ་ a priest who begins religious service by saying *om*.

ཨོ་མཛེད་མ་ *om-mdsad-ma* མཛོ་ཀར་ [the mystic syllable *om*, signifying Buddha, Dharma and Sangha, [Brahmā, Vishnu and S'iva]S.

ཨོ་ཡིག་དུག་ *om-yig-drug* ལྷུ་མ་ the insertion of the sound *o* in different places with variety of prosodial length and accentuation in the recitation of hymns]S.

ཨོ་ཤོ་ *O-ṣo* one of the earliest kings of Tibet of the dynasty of མའི་ལེགས་ *Sahi-legs* (*J. Zañ.*).

ཨིག་རྒྱ་ *og-rgya* beard; **ཨིག་ཙུམ་** *og-tshum* = ཨིག་ཙོམ་ *ag-tshom* (*Jä.*).

ཨིག་མ་ *og-ma* the throat, neck, = རྒྱུག་མ་ *lkog-ma*; **ཨིག་ཤོ་** *og-sho* a beautiful white

3✓

112

JUN 21 1990

**PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET**

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PL
3637
D3
1902
C.1
ROBA

